ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ.

HOC EST,

PAVSANIÆ ACCVRATA GRAECIAE DESCRIPTIO, QVA LECTOR CEV MANV PER EAM REGIONEM CIRCVMDVCITVR:

A GVILIELMO XYLANDRO AVGVSTANO DILIGENTER *recognita, & ab innumeris mendis repurgata.*

Accesserunt ANNOTATIONES, quæ a G. XYLANDRO paulo ante obitum inchoatæ, nunc vero a FRID. SYLB. continuatæ, magnaq; accessione locupletatæ, non exiguum ad genuinam Pausaniæ lectionem momentum afferunt.

Addita etiam doctissima ROMVLI AMASÆI versio, a plurimis & ipsa mendis vindicata, breuibusque notatiunculis illustrata.

Appendice quoq; aucta est hæc Pausaniæ περιήγησις, & aliis, quæ vndecima ab hinc pagina prolixius recensentur.

Cum tribus rerum & verborum INDICIBVS *amplissimis.*

FRANCOFVRTI
Apud hæredes Andreæ Wecheli,
ANNO MDLXXXIII.

AD ILLVSTREM AC GENEROSVM DOMINVM, DOMINVM HVLDERICVM FVGGERVM, KIRCHBERGÆ COMITEM, ET DOMINVM in Weissenhorn, Dominum & Mæcenatem suum clementissimum, in Pausaniam, à M. GVIL. XYLANDRO correctum,

ONESIMI F. PRÆFATIO.

ILLVSTRIS *ac Generose Comes, Domine & Mæcenas clementissime, cùm pater meus, ante septem annos piè defunctus, Pausaniam autorem Græcum, quem T. D. nunc offero, summa fide & industria correxisset, á que maculis ac mēdis seriò purgauisset; at, immatura morte abreptus, in lucem emittere non potuisset, mirabili patronorum meorum studio conseruatus vix fuit. Non obscurum est, quid accidere lucubrationibus eruditorum soleat, præsertim cùm post se relinquunt hæredes, qui, vel propter ætatem, vel alias causas, de illiusmodi rebus rectè iudicare non possunt. Hunc authorem, cùm de consilio paternorum amicorum, qui suo studio eundem nobis pupillis conseruauerunt, Typographo excudendum tradere constituissem, & pro veteri more illustris aliquis Heros, literarum fautor, ad quem deinde omnis gratia, quæ libro à Rep. literaria debetur, rediret, exorandus esset, cuius patrocinio tutior, cuiúsque dignitate & splendore ornatior prodiret, nemo alius mihi occurrit, præter te, Illustris & Generose Comes, patrone ac Mæcenas vnicè colende, in quo omnia quæ requiro, vnita essent. Hanc meam cogitationem cùm præceptoribus meis, viris & doctrina claris, & longo rerum vsu peritis, aperuissem, (mihi enim soli, qui per ætatem minus talia iudicare possum, credere non debui) comprobauerunt, méque cohortati sunt, vt ita facerem, quomodo cogitaueram agendum mihi esse. Quia igitur, Illustris ac Generose Comes,*

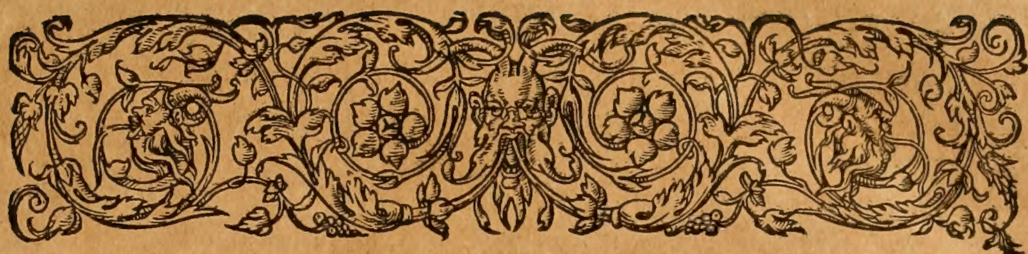
tanta est tua in studia & studiosos omnes beneuolentia & liberalitas, vt etiam mihi naufragium studiorum meorum patienti, & ob id tuam Clementiam per præceptores ac patronos meos inuocanti, opem & auxilium ferre non fueris dedignatus, sed ea mihi beneficia contuleris, & nunc etiam conferas, quæ magnitudine sua omnem meam exspectationem vicerunt, optimo iure omne id, quod & nunc in me est, & olim erit (quod vt non omnino leue sit, etiam atq; etiam studebo) tibi vendicare poteris. Ego certè me totum & mea omnia, quæ vel in præsentia possum, aut in posterum potero, T. G. sanctè & religiosè cōsecro & dedo. Tuo enim vnius patrocinio & liberalitate cùm studia mihi mea continuare adhuc licuerit, merito equidem fructus, qui fortasse aliquando ad Remp. & Ecclesiam hinc est peruenturus, tuæ Amplitudini adscribi debebit. Hæc sunt, Generose Domine Comes, Domine & Mæcenas clementissime, quæ me, vt tibi Pausaniam huncce Græcum, patris mei labore & industria castigatum, dedicarem atque offerrem, impulerunt. Spero etiam me Generositati tuæ gratum animum hoc pacto probaturum, téque hoc exiguum munusculum, hoc quidem tempore, clementi ac hilari fronte accepturum. Dominus Iesus illustrem tuam Celsitudinem Reip. & Ecclesiæ diu incolumem conseruet, Amen. Basileæ, Nonis Febr. Anno 1583.

Illustr. ac Generosæ

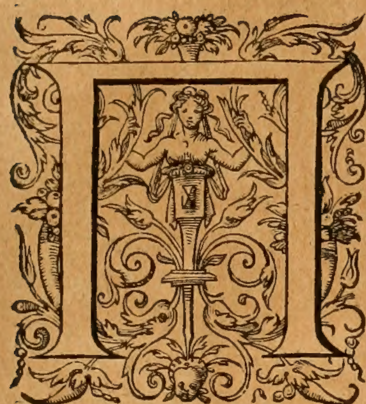
T. D.

Obseruantissimus cliens
Onesimus Xylander.

ΜΑΡΚΟΣ

ΜΆΡΚΟΣ Ὁ ΜΟΥΣΟΎΡΟΣ ἸΆΝῼ ΛΑΣΚΆΡΕΙ Τῼ ΠΆΝΥ ΧΑΊΡΕΙΝ.

ΠΟΛΛΆΚΙΣ ἐθαύμασα τῶν πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς μὲν ἀηδῶς ἐχηκότων, τὰ δ' ἀρχαιότατα μόνον ἐγκωμιάζειν εἰθισμένων, καὶ τὴν φύσιν τοῖς μὲν παλαιοῖς μητέρα γεγονέναι φιλόστοργον, ἡμῖν δὲ μητρυιὰν εἶναι δυσμενῆ σχετλιαζόντων· πᾶσαν γὰρ ἐπιστήμην τε καὶ τέχνην πάλαι μὲν ἠνθηκέναι καὶ ἐς τὸ ἀκραιφνέστατον ἐξηκριβῶσθαι, νῦν δ' ἀπομαραίνεσθαι καὶ κατολιγωρουμένην εἰς τὸ χεῖρον ὑπορρεῖν. τοὺς δὴ τοιούτοις ἄλλοις τε ἄν τις ἐλέγξειε ταυτησὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας ἀδίκως κατηγοροῦντας, (πολλὰ γὰρ ἐφ' ἡμῶν εὕρηται καὶ θαυμαστὰ, ὧν τὴν ἐπίνοιαν ἡ ἀρχαιότης οὐδ' ὄναρ ἔοικεν ἐνθυμηθεῖσα) καὶ δὴ τῇ κατασκευῇ τῶν γε πολιορκητικῶν μηχανημάτων. αἱ γάρ τοι πολύστεγοι μὲν ἑλεπόλεις, κερροφόροι δὲ χελῶναι, παιδαριώδη νομίζοιντ' ἂν ἀθύρματα πρὸς τοὺς πετροβόλους βασιλίσκους, δι' ὧν τειχομαχοῦντες ἡμεῖς καὶ τὰς οὐρανομήκεις Αἰγυπτίων πυραμίδας, καὶ τὰς ἀσφαλτοδέτους Σεμιράμιδος ἐπάλξεις βροντώσῃ καὶ τὰ πάντα πυρπολούσῃ κυλίνδρου τριταλάντου ῥιπῇ κατὰ κράτος ἕλοιμεν ἄν, καὶ συγκαταφλέξαιμεν ῥᾳδίως, δίκην ἐπισκήπτοντος ἄνωθεν κεραυνοῦ πᾶν τό γε ἀντιτυπῆσαν ἐκπιμπράντος. ἀλλὰ τῶν μὲν πολεμικῶν ὀργάνων τὸ σόφισμα οὐχ οὕτως τῷ πολυμηχάνῳ τῶν ἐξ ὑπογύου γεγενημένων ἀνθρώπων ἐπίδηλόν ἐστιν, ὡς τοῖς ἀνδραγαθίᾳ καὶ πολέμων ἐμπειρίᾳ διαφέρουσιν ὀλέθριον ἐξέβη. τὸ γὰρ, ἀπώλεσεν ἀνδρὸς ἀρετὰν, καὶ τὸ, πολλάων πολίων ἀπέλυσε κάρηνα, ἠδ' ἔτι καὶ λύσει, εἰς ταῦτ' ἄν τις ἀπιδὼν εἰκότως ἐπιστενάξαι. Τὴν δὲ τῶν τύπων καινουργίαν, δι' ἧς ἐξ ἑνὸς ἀντιγράφου ὥσπερ ἔκ τινος γονιμωτάτου στελέχους μυρίαι βίβλων παραφυάδες ἀπογεννῶνται, βιωφελῆ τ' οὖσαν καὶ μεγάλων αἰτίαν ἀγαθῶν, (τί γὰρ μεῖζον, τί δὲ τιμαλφέστερον εὕρημα τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ποιῆσαι δύναιντ' ἂν οἱ θεοὶ

σοφίας τε καὶ γνώσεως; ἧς ἴσμεν ὄντα τὰ βιβλία ταμιεῖα) παλαιοὶ μὲν αἰῶνες οὐκ ἐξίσχυσαν ἐπινοῆσαι, χθὲς δὲ καὶ πρώην ὁ παρὼν βίος ἐξεῦρεν, ἐπιστομίζει τοὺς βλασφημοῦντας καὶ διασύροντας τὰ μὴ Κρονίων ὄζοντα καὶ Διασίων. Τί γὰρ ἔτι Τριπτόλεμος ἐκθειάζεται; τί δ᾽ ὁ βοτρυόδωρος θεοποιεῖται; Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πορισταὶ τροφῆς ὑπῆρξαν, ἣν οἱ ἄνθρωποι περισιέμεθα, καθὸ σκηνῇ συνεζυγμένοι, μᾶλλον δ᾽ ἐγκεκλεισμένοι ῥύσεως καὶ συχνῆς ἀναρρώσεως δεόμενοι. ὁ δέ γε τύπων ὁ Προμηθεὺς τὸ ἔμφυτον ταῖς διανοίαις ἡμῶν ἀναρριπίζων σέλας, ἡτοίμασε τὴν ὄντως ἀληθινὴν ἀνθρώπων τροφήν, δι᾽ ἧς ὥσπερ φυτὰ αἰθέρια καὶ ζωπυρεῖσθαι πεφύκαμεν καὶ τεθηλέναι. Τῆς οὖν ἀνδρὸς εὐεργεσίας (εἴπερ ἄνδρα χρὴ καλεῖν τὸν οὕτω θείαν ἐσκεμμένον τέχνην) πρῶτοι μὲν οἱ Λατῖνοι γευσάμενοι, ἐνεφορήθησαν ἄχρι κόρου, πολλαπλασιάσαντές τε τὰ συγγράμματα τῶν παρ᾽ ἑαυτοῖς σοφίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ λέγειν διαπρεψάντων, ἐντελεῖς τῶν πεπαιδευμένων ἑκάστῳ παρεσκευάκασι βιβλιοθήκας. Ἔπειτα δὲ καὶ οἱ περὶ Χαλκονδύλην καὶ σὲ τοὺς αὐτόχθονας τῆς πρεσβυτέρας Ἑλλάδος, καὶ τοῖς Ὠγυγίοις ἐκείνοις ἥρωσιν ὁμοσπόρους, ἐπεχείρησαν ἡμεδαπῶν ἐντυπῶσαι βιβλίων, πολλάς τε Ὁμήρων καὶ Λουκιανῶν, Ἀπολλωνίων τε καὶ ἐπιγραμματογράφων ποιητῶν δαψιλῶς ἐπιδόντες τοῖς φιλέλλησιν ἑκατοντάδας, ἐπῃνέθησαν διαφερόντως. Τούτοις Ἄλδος ὁ πολύτλας διαδεξάμενός τε καὶ ζηλώσας, πάσῃ τε δυσχερείᾳ ὁμόσε χωρήσας, συμπραττόντων αὐτῷ καὶ συνεργούντων τῶν Ἐνετίησι φιλοσοφούντων τῆς Ἑλλαδικῆς μούσης τροφίμων, μεγάλα τῷ ὄντι κατώρθωσε, καὶ ἤν τις ἐπιεικῶς καὶ μὴ πρὸς ἀπέχθειαν ἐξετάζειν ἐθέλῃ τὰ πράγματα, πολλῶν καὶ καλῶν εὐεργετημάτων ὑπῆρξε τοῖς λόγων ὀρεγομένοις· τῶν μὲν ποιητικῶν (ὡς ἔπος εἰπεῖν) ἁπάντων καὶ ῥητορικῶν ἡμῖν μεταδούς, τὰ δ᾽ εὑρισκόμενα τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος, εἰς φῶς ἀναγαγών. Ἄλδου δὴ τελευτῇ λίαν ἀώρῳ καὶ τοῖς λόγοις ἐπιζημίῳ μεταλαβηθέντος, συνέβαινε τῶν χαλκοτύπων τὴν δαιδαλουργίαν χηρεύειν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ Ἀνδρέας Ἀσυλαῖος, οὐ δαπανῶντος οἱ περὶ τὸν Ἄλδον χρημάτων καθ᾽ αὑτοὺς ἐνδεεῖς ὄντες ἐτυπούργουν, πάλαι διεγνωκὼς τὰ φροντιστήρια τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν, παντοδαπῶν καὶ δυσευρέτων μεστὰ ποιῆσαι βίβλων, οὐδὲν τῆς πρὶν ὑφῆκε προθυμίας. ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῇ πολυμαθεστάτῃ τοῦ Παυσανίου συγγραφῇ, περιήγησιν μὲν Ἑλλάδος ὑπισχνουμένῃ, καὶ πάσας τὰς Ἀτθίδος τε καὶ Πελοποννήσου μοίρας ἐπεξιούσῃ, μυρίας τε κώμας καὶ πόλεις εὐδαίμονας (ὧν οὐδὲ τὰ ἐρείπια νῦν

πα νῦν λείπεται) καταλεγούσῃ, καὶ πολλῶν μὲν ἱστοριῶν τῶν οὐ παντὶ προχείρων, ἀλλ' ὧν μεγάλη σπάνις, γεμούσῃ, πολλὰ δ' οὐδ' ὁδοῦ πάρεργον ἀξιομνημόνευτα παρενειρούσῃ, καὶ τῷ συχνῷ τῶν ἐπεισοδίων ἀποφευγούσῃ τὸν κόρον, καὶ ὅλως τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν τότε Ἑλλήνων ἐνδεικνυμένῃ, τέλος ἐπέθηκε σὺν θεῷ. Ταύτην δὲ σοὶ μάλιστα πάντων τὴν βίβλον πρεπῶδες ἦν ἀνατεθῆναι. Σὺ γὰρ τῶν ἄλλων τὰ καθ' ἑαυτοὺς σκοπούντων, κοινὸς ἁπανταχοῦ τῶν Ἑλλήνων καθίστασαι προστάτης· σὺ ὡς οὐδεὶς ἕτερος ὑπὲρ τῆς Ἑλλήνων σωτηρίας ἐγρήγορας, πᾶσι τοῖς καιροῖς ἐπακολουθῶν, καὶ πάντα κάλων σείων, καὶ νῦν μὲν Κελτῶν βασιλεῖς, νῦν δὲ Ῥώμης ἀρχικράτορας θεραπεύων, ἐφ' ᾧτε τοὺς Ἕλληνας ἀπαλλαγέντας τῆς πικροτάτης καὶ χαλεπωτάτης δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελέσθαι. τούτου γὰρ ἐφίεσαι μόνου, τούτου φροντίζεις, τοῦτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐννοεῖς, ὑπὲρ τούτου καὶ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους ὑποσταίης ἄν, καὶ μυρίων ἂν θανάτων καταφρονήσαις γενναῖος ὤν. Πρὸς τοῦτο πάντα σου τὰ πολιτεύματα τείνει, πρὸς τοῦτό γ' ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ μηδαμῇ χαμαίζηλος σου φύσις ἀνακλίνασα τὴν ψυχὴν ἀτενὲς ἀφορᾷ. Τοὺς γοῦν περὶ τὸν ἀρχιερέα τὸν ἄκρον ἀνακοινουμένους ἑκάστοτέ σοι περὶ τῶν μεγίστων, οὐ παύῃ παροξύνων, προστῆναι μὲν τῆς εὐσεβῶν διαλλαγέντων πρὸς ἀλλήλους ξυμβάσεώς τε καὶ ὁμονοίας, προστῆναι δὲ τῆς πάλαι θρυλλουμένης τε καὶ ποθουμένης τῶν σταυροφόρων συνωμοσίας, καὶ κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπιστρατείας· αἰσχρόν τε εἶναι λέγων τοὺς Εὐρώπης ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς, περὶ μὲν ἑνὸς ἢ καὶ δυεῖν πολιχνίοιν δυστήνοιν τοσαῦτ' ἔτη ταλαιπωρεῖσθαι πολεμοῦντας, στάσεις τε καὶ σφαγὰς καὶ ταραχὰς ἐν Ἰταλίᾳ ποιοῦντας, καὶ τῷ Χριστιανῶν αἵματι καταμιαίνοντας τὰ ῥεῖθρα τῶν ποταμῶν, τοσαύτας δὲ πόλεις καὶ χώρας παμφορωτάτας καὶ συνοικίας καὶ προσόδους διατελεῖν προϊεμένους καὶ καρποῦσθαι τοὺς ἀθέους ἐᾶν· καὶ ταῦτα ῥᾳδίως ὂν εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν ἁπάσης αὐτοὺς τῆς Ἀσίας ἐκβαλεῖν ἐκνενευρισμένους ἤδη ταῖς συνεχέσιν ἥτταις, καὶ μὴ πάντως ἔχοντας ἀστασιάστως. τοὺς μὲν γὰρ τῷ Βυζαντίου τυράννῳ, τοὺς δὲ τῷ δυνάστῃ τῆς Περσίδος, ὡς ὀρθοτέρας ἔχειν περὶ τοῦ θείου δόξας νομιζομένῳ, προσκεῖσθαι. Καὶ οὐχ ὑπὲρ μὲν τοῦ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα πονεῖς, τῶν δὲ καθ' ἕκαστον Ἑλλήνων ὑπερφρονεῖς, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύων Ἐνετῆσι μηδένα τῶν ὁμόθεν τῆς γε σῆς ἐλευθεριότητος ἀπείρως ἔχειν ᾤου δεῖν. τῶν μὲν γὰρ τὰς θυγατέρας ἐκδιδοὺς εἰς γάμον, προῖκα πορίζων τὴν προσήκουσαν ἑκάστῃ, τῶν δὲ τοὺς υἱοὺς φύσεως μὲν μετειληχότας πρὸς τὸ μανθάνειν ἐπιρρεπεῖς, τῇ δὲ πενίᾳ σφόδρα

περιενοχλεῖσθαι καὶ μήτε ὅπως ὠνοῖντο βιβλία, μήτε ὅπως τὰ δίδακτρα τοῖς καθηγηταῖς ἀποτίνοιεν ἔχοντας, ἡ σὴ φιλανθρωπία καὶ γενναιότης ἀμερί-μνους τῶν ἀναγκαίων ἐποίει φιλοσοφεῖν. Ἐῶ λέγειν τὴν θύραν ἧς ᾤκεις οἰκίας, ὡς πᾶσι μὲν ἀνέῳκτο τοῖς δεομένοις, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς Ἕλλησιν, ὧν οὐδεὶς ἐκεῖθεν ἀγέραστος ἀπῆλθεν, ἀλλ' ἢ ποικίλων ἐδεσμάτων τραπέζης ἀπολαύσας, ἢ τὸ βαλλάντιον ἐμπλήσας ὧν ἐδεῖτο στατήρων ἀργυρῶν τε καὶ χρυσῶν. Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ διατρίβων, τιμώμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ, πρόξενος ὡς ἀληθῶς γέγονας τῶν Ἑλλήνων, τοῖς μὲν ἀφικνουμένοις πολλάκις ὑπὲρ δύναμιν δωρούμενος, τῶν δ' ἀπόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς δὲ φιλτάτοις τοῖς περὶ τὸν κρατοῦντα συνιστάς. Θαυμαστὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα σημεῖα δόξειεν ἂν τῆς σῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίας, ὃ δ' ἐρεῖν μέλλω, πᾶσαν ὑπερβέβληκε καλοκαγαθίας εὐφημίαν. Ὁρῶν γὰρ ἐνίους τῶν ἡμεδαπῶν διὰ τὴν πολυετῆ δουλείαν οὕτω μὲν ἐπιλαθομένους ἑαυτῶν, ὡς μηδέ ποτ' ἀνανήφειν καὶ μηδεμίαν ὅλως τῶν προγόνων ἔχειν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐθελοκακοῦντας πολιτικοῦ βίου παιδεύσεώς τε καὶ ἀγωγῆς ὀλιγώρως ἔχειν· οὕτω δὲ κακοδαιμονᾶν, ὡς αὐτοὺς μὲν ἀπαιδευσίᾳ συζῆν καὶ τετυφῶσθαι, ἓν μόνον ἡγουμένους εἶναι σοφὸν καὶ διαρκέστατον τῆς ἐς οὐρανὸν ἀναβάσεως ἐφόδιον, τὸ μήτ' ἐλαίου γεύεσθαι, μήτ' ἐναίμων ἰχθύων, ἐν αἷς νηστεύουσιν ἡμέραις· τοῖς δὲ παιδείας ἐρασταῖς φθονεῖν ἐκ τοῦ προφανοῦς τῶν ποιηταῖς ἢ φιλοσόφοις ἐνασχολουμένων εὐθὺς καταγινώσκοντας πολυθεΐαν· τοιοῦτό τι πρὸς τὴν θεήλατον ταύτην ἡμῶν μεμηχάνησαι συμφοράν. Ὡς γὰρ μὴ παντάπασιν ἀποσβεσθῇ τὸ σωζόμενον ἔτι τῶν Ἑλληνικῶν λόγων καίπερ λίαν ἀμυδρὸν ὄν, οὐκ ὀλίγους ἔκ τε Κρήτης ἔκ τε Κορκύρας καὶ τῶν παραθαλασσίων τῆς Πελοποννήσου μετεπέμψω νεανίσκους τῶν μήτε φύσιν ἀγεννῶν, μήτε ὑπὸ χάσμης καὶ νωθρότητος ἐκνεναρκωμένων, ἀλλ' ἀγχινοίᾳ τε περισήμων, καὶ τὸ ταλαίπωρον ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ· οἳ νῦν ἐν Ῥώμῃ μήτε στέγης, μήτε ἱματισμοῦ, μήτε τροφῆς ἀποροῦντες, μήτε σοφιστῶν ἐστερημένοι τῶν διδάσκειν καὶ βουλομένων καὶ εἰδότων, θαυμαστὸν ὅσον περὶ ἄμφω προκόπτουσι τὼ λόγω, τοῦ πάντ' ἀρίστου καὶ μεγίστου Ῥώμης ἀρχιερέως Λέοντος δεκάτου χορηγοῦντος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αὐξηθέντες καὶ παιδευθέντες εἰ μὴ μέλλοιεν δίκην ἀγνωμοσύνης ὀφλήσειν, τὴν ἐπίδειξιν ὧν ἐκμεμελετηκότες ἔσονται λόγων, ἐκ τῶν ἐγκωμίων ἐνστήσονται τῶν κατὰ σοῦ. Καὶ γὰρ ἐμμέτρως ᾄδοντες καταλογάδην τε συγγράφοντες, κηρύξουσι τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους ᾧ σὺ μάλιστα δίκαιος εἶ

σεμνυ-

σεμνυνόμενος. ὑμνήσουσι τῶν προγόνων σου τῶν πανσεβάστων τῆς Ἑλλάδος αὐτοκρατόρων τὴν ἀρετὴν, οὓς ὠμῶς διεδέξαντο καὶ ἀπανθρώπως, ὧν διὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν μοχθηρίαν, τὸ μὲν Τούρκων ἔθνος τηλικοῦτον καταστήσαντες ἡλίκον ὁρῶμεν, τὸ δ' ἡμέτερον ἐκ βάθρων καθελόντες. μνημονεύσουσιν ἧς ἔτυχες ἀγωγῆς, ἄντικρυς ἐλευθερίου, καὶ τοῖς εὖ γεγονόσι προσηκούσης. ἀποκαλέσουσί σε πατέρα τῶν λόγων, καὶ τῆς Ἱπποκρήνης ἀνακαινιστὴν τῆς Ἑλληνίδος· ἅτε δὴ παρημελημένην ἤδη παρ' Ἕλλησι τὴν ποιητικὴν δύναμιν ἀνασώσαντα, καὶ μετὰ πολλὰς τῶν περιόδους πρῶτον ἄξια μουσῶν οἷόν τε γινόμενον ᾆσαι. τούτοις προσθήσουσι τὸ μέγεθος τῶν πολιτευμάτων καὶ τῆς φύσεώς σου τὸ περιδέξιον· πεφηνέναι γάρ σε μὴ μόνον ἐπιτήδειον ὄντα, προεστηκέναι τοῖς βιβλίοις, ἀλλὰ τοιαύτης μετειληχότα συνέσεως, ὡς καὶ πράξεις βασιλικὰς ἐπιτραπῆναι, καὶ ἔθνεσιν ὅλοις καὶ πόλεσιν εὐνομουμέναις χρήσιμον ἑαυτὸν παρασχεῖν, μεγάλων πραγμάτων προστασίαν ἐγκεχειρισμένον. οὐ σιωπήσουσί γε μὴν οὐδὲ τὸ εὔχαρι καὶ ἥμερον καὶ φιλάνθρωπον καὶ εἰλικρινὲς καὶ ἀκίβδηλον τῶν τρόπων, τῶν μήτε ὑπὸ βασκανίας, μήτε ὑπὸ γλισχρότητος διεστραμμένων, ἀλλὰ παντὸς μικροπρεποῦς πάθους ὑψηλοτέρων. τελευτῶντες θαυμάσουσί σου τὸ ἀνεξίκακον, καὶ τὸ ποτὲ μὲν ἐχέμυθον καὶ μυστηριῶδες, ποτὲ δὲ βραχυλόγον καὶ στρογγύλον, καὶ πρὸς τὰς ἐξαίφνης ὑπαντήσεις εὔστοχόν τε καὶ καίριον τῆς γλώττης ἐν ὀλίγαις μὲν λέξεσι πολλὰ σημαινούσης, ἁπλῶς δὲ μὴ προπετοῦς ἐς τὸ κακῶς εἰπεῖν τοὺς ἄρξαντας χειρῶν ἀδίκων ἢ καθάψασθαι πικρῶς τῶν ἁμαρτανομένων. ὃ δή σοι τοσαύτην περιεποίησεν εὐτυχίαν, ὡς μηδένα τῶν πάντων ἀνθρώπων οἷς ἐχρήσω, μήτε δυσμενῶς ἔχειν πρὸς σέ, μήτε μισεῖν τὸ παράπαν τὴν ἱεράν σου κεφαλήν. Τοὺς μὲν οὖν παῖδας ἐλπίζομεν, ἐπειδὰν ἰδέαν λόγου πανηγυρικὴν ἁρμόσωσι τῶν σῶν ἀρετῶν ἐφικέσθαι δυναμένην, ταῖς καλλίσταις τῶν φροντισμάτων ἀπαρχαῖς ἀμείψασθαι τὸν εὐεργέτην. Ἡμεῖς δ' οἷς πάνυ φαύλως καὶ ἀσθενῶς ὁ λόγος ἔχει, τῶν μειζόνων ἢ καθ' ἡμᾶς ἀφέμενοι, τῆς διανοίας πρὸς τὴν περιλάμπουσαν οἷον αὐγὴν τοῦ μεγάλου Λασκάρεως δόξαν μὴ τολμώσης ἀντιβλέπειν, γονυπετεῖς εὐξόμεθα τῷ πάντ' ἐφορῶντι καὶ κυβερνῶντι θεῷ, ἵν', εἴπερ οἷόν τ' ἐστί, περιαλγήσας τῇ ἀνεκδιηγήτῳ πανωλεθρίᾳ τῶν ἐλεεινῶν Ἑλλήνων, τῶν πρὶν μὲν στρατηγίαις καὶ νομοθεσίαις, ἐπιστήμαις τε καὶ τέχναις πολυειδέσι, καὶ ταῖς εἰς ἅπαντα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀποικίαις τὸ ἀνθρώπειον γένος παιδευσάντων τε καὶ νουθετησάντων, ἡμερωσάντων τε καὶ κατα-

κοσμησάντων, νῦν δὲ φθόνῳ καὶ ἐπηρείᾳ τῆς κακῆς τύχης μήτ' αὐτοκρατορικοῖς σκήπτροις ἐρειδομένων, μήτε πατρίδα (φεῦ τῶν κακῶν) ἢ πόλιν αὐτόνομον ἐχόντων, ἐς βαθὺ καὶ μακρὸν καὶ λιπαρὸν γῆρας διασώζῃ, κἀπὶ δέκα παρατείναντας γενεὰς ὑγιεῖς διαφυλάττῃ Λέοντα τὸν ὑπέρτατον ἱεράρχην καὶ σέ. Τοῦ μὲν γὰρ παρορμῶντος, τοῦ δὲ κατορθοῦντος ὑμῶν, ἐλευθερωθήσεται μὲν ἡ Ἑλλάς, οἱ δὲ φιλομαθεῖς καὶ φιλοθεάμονες ἐμφιλοχωρήσουσιν ἀδεῶς τῇ Πελοποννήσῳ, τῶν βαρβάρων ἄρδην ἀφανισθέντων· καὶ τὸν Παυσανίαν ἀνὰ χεῖρας ἔχοντες ἀνέσεως χάριν, περιοδεύσουσι τὰ πάντα κύκλῳ, τά τε συγγεγραμμένα τιθέντες τῶν ὁρωμένων ἐγγύς, μεγάλης ἐμπλησθήσονται τῆς ἡδονῆς. Εὐτύχει. Ἀπὸ Βενετιῶν, μηνὸς Μαΐου εἰκάδι.

HOC LIBRO CONTINENTVR:

PAVSANIÆ *De decem Græciæ regionibus Commentarij totidem.*

Hi libri sæpe citantur ab ipso auctore, sed nomine interdum leuiter immutato: vt 226, 33, ἐμοὶ δὲ ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ τὸ ἐς τοῦτο παρείθη τὸ ᾠδεῖον: pro ἐν τοῖς Ἀττικοῖς. Sic 182, 4, ταῦτα μὲν δὴ καὶ ἐν τοῖς Σπαρτιατικοῖς λόγοις ἐς πλέον ἡμῖν δεδήλωται: pro ἐν τοῖς Λακωνικοῖς, 91, 31. Quin & partes horum librorum quandoq; allegantur: vt 161, 40, γράφομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις τοῖς Λαπρειναίοις: pro ἐν τῷ Ἠλιακῶν δευτέρῳ, ἐν τοῖς περὶ Λετρείνων λόγοις, 201, 28. quo in loco ε est pro αι in Letrinorum appellatione.

Hæc ex Aldino codice, Xylandri opera plurimis in locis emendato, diligenter & fideliter sunt expressa. Accesserunt in hac editione

Additi tres rerum & verborum Indices. Primus, in Pausaniæ Periegesin, Græcus & Latinus. Secundus, in Appendicem & Notas, Latinus, multa continens Grammatica. Tertius, in Notas, Græcus, in quo præter historicam nomenclaturam variæ sunt nominum commutationes, pleræque mendosæ: item multæ terminationes notabiles.

Auctorum quos allegat Pausanias nomina, seorsim in Latini contextus limine sunt exposita, & in primo Indice suo quæque loco indicata.

Romuli Amasæi versio eruditissima, cum Græco textu denuo est collata, multis mendis leuata, & annotationibus illustrata, ab eodem Sylb.

OPVS *antiquæ raræq; eruditionis thesauros continens. Multa hîc inuenies, lector candidissime, recondita; multa scitu pulchra; nonnulla, quæ alibi nondum legisti. Admiraberis autoris accuratam & exquisitam diligẽtiam, siue narrationem rerum præclare gestarum in fronte voluminum collocet; siue genealogias persequatur; vel ab ouo (vt dicitur) ordiens, vel ad caput vsq; generis seriem pertexens: siue statuarum tum artifices commemoret; tum eos concelebret, quorum in honorem erectæ sunt. Deflebis tot vrbium amplissimarum interitum; quas autor opibus fortunisq; florẽtes adhuc memoriæ prodidit, nostra vero ætas solo æquatas intuetur. Indignaberis principes Christianos de minimo quoq; Italiæ oppido digladiari inter se, bellorumq; calamitatibus cuncta funestare; Peloponnesi autem tam opulentas, tam mercimoniarum omnium fertiles campos nefariæ Turcarum nationi depopulandos permittere. Huc accedunt crebræ digressiones; per quas autor dum diuagatur, innumeros poetarum locos obiter enucleat. earum varietas te mirum in modum oblectans vel inuitum detinebit. Cæterum hosce commentarios, etsi non ad vnguem emendatos (nonnunquam enim insanabilibus vlceribus deprauati scatebant) codicibus tamẽ, qui manuscripti circunferebantur, correctiores publicamus; non sine titulis, qui vt supremos marginum vertices amplectuntur, ita quid quæq; pagina doceat, breuiter perstringunt. Hæc autem a nobis præstari tibi potuerunt suasore adiutoreq; M. Musuro; quem nuper heroicarum literarum decus Venetiis propagantem Græciæ priscis autoribus partim illustri iuuentuti enarrandis non sine laude, partim emendatione castigationeq; in pristinum nitorem, quoad eius fieri poterat, restituendis, Leo X Pont. Opt. Max. sponte sua nihil tale cogitantem admirabili consensu sacrosanctorum Cardinalium in archiepiscopalem dignitatem euexit. Quæ res vt non mediocrem sanctissimo pastori laudem peperit, ita literatis ad bene sperandum certissimum signum erexit.*

Titulos, quos supremo marginis vertici Musurus in Aldina editione apposuerat, ad indicandum cuiusq; paginæ argumentum, omisit hæc editio vt minus necessarios, quum ea quæ per totum opus occurrunt memorabilia, prolixe in Indice sint exposita. Neque hoc dissimulandum, ea verba quæ nonnunquam & præcedentem librum claudebant, & sequentem inchoabãt, velut otiosa, in librorum fine a Xylandro fuisse deleta. Quare si quid detrimenti allatum operi putes, ex Aldino codice Corinthiaca sic claudes, μετὰ δὲ τοὺς Ἑρμᾶς, ἔστιν ἤδη Λακωνικὴ τὰ πρὸς ἑσπέρας. Eliacωn primum sic, ἕπεται δέ μοι τοῦ λόγου τοῦ ἐς τὰ ἀναθήματα μετὰ τοῦτο. Eliacωn secundum sic, ἡ δὲ τῆς Ἠλείας μέση καὶ Σικυωνίας, καθήκουσα μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς ἕω θάλασσαν. Achaica sic, Ἀρκάδων δὲ τὰ πρὸς τῆς Ἀργείας, Τεγεᾶται ἔχουσι καὶ Μαντινεῖς. Arcadica sic, Ἀθηναίοις δὲ ἡ Βοιωτία καὶ κατ᾽ ἄλλα τῆς Ἀττικῆς ἐστιν ὅμορος· πρὸς δὲ Ἐλευθερῶν, οἱ Πλαταιεῖς. Animaduerti autem istiusmodi duplicationem ab aliis etiam factam esse, nominatim a Dionysio Halicarnasseo in fine libri tertij: propterea fortassis, vt inde perspiciatur, nihil in librorum continuatione deesse.

Λαγχέτω θάνατον πολυΐστορος ἀγλαομήτου
　πενθόμενος Οὐέχελος, τοῖσδε ἔειπε λόγοις.
ἦ μάλα δὴ κἀμὲ στονόεν πάθος αἶψα κιχήσει.
　τοῦ γὰρ ἐμῆς ψυχῆς θὤμισυ φροῦδον ἔβη.
ἀλλά μοι οὐ φλαῦρον παραμύθιον ἐν φρεσὶ κεῖται,
　ὅττι τὰ τῆς βιοτῆς, ξὺν θεῷ, ἔσχε καλῶς.
τῷ θεῷ, ὅσσον ἐφικτὸν ἀμβροτοφυεῖ γνώμῃ ἀνδρῶν,
　σπουδάσασα λατρεύειν, κἀνέρας ὠφελέειν.
βιβλία δ᾽ ὅσσα ἐμοὶ περιῶν ἀτέλεστα λέλειπται,
　πάγκαλα, οἱ γαμβροὶ ἐκτελέσουσιν ἐμοί.
Ἑλλάδα Παυσανίεω οὔπι παύσουσιν αὐγῆς,
　κἐς φάος ἄξουσιν δηθὰ λιλαιομένην·
πρὸς δὲ καὶ ἄλλα ὁμῶς Ἑλλήνων τ᾽ ἠδὲ Λατίνων
　μέλλουσ᾽ ἐκδόμεναι γράμματα συγγραφέων.
ἡμεῖς δ᾽ ἡσυχίης ἀπολαύσομεν ἐς τὸ ἔπειτα
　ἀφθίτου, ἧς χρόνιος ἄμμε κατέσχε πόθος.

ΠΑΥΣΑ-

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ, ΑΤΤΙΚΑ.

ΤΗΣ ἠπείρου τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ νήσους τὰς Κυκλάδας, καὶ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον, ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς. καὶ λιμήν τε παραπλεύσαντι τὴν ἄκραν ἐστί, καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Σουνιάδος ἐπὶ κορυφῇ τῆς ἄκρας. πλέοντι δὲ ἐς τὸ πρόσω Λαύρειόν τέ ἐστιν, ἔνθα ποτὲ Ἀθηναίοις ἦν ἀργύρου μέταλλα, καὶ νῆσος ἔρημος οὐ μεγάλη Πατρόκλου καλουμένη. τεῖχος γὰρ ᾠκοδομήσατο ἐν αὐτῇ, καὶ χάρακα ἐβάλετο Πάτροκλος, ὃς τριήρεσιν ὑπέπλει ναύαρχος Αἰγυπτίαις, ἃς Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Λάγου τιμωρεῖν ἔστειλεν Ἀθηναίοις, ὅτε σφίσιν Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου στρατιᾷ τε αὐτὸς ἐσβεβληκὼς ἔφθειρε τὴν χώραν, καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης κατεῖργεν. Ὁ δὲ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ, πρότερον δέ, πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἦρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν· Φαληρὸν δέ, ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ θάλασσα, τοῦτό σφισιν ἐπίνειον ἦν. καὶ Μενεσθέα φασὶν αὐτόθεν ταῖς ναυσὶν ἐς Τροίαν ἀναχθῆναι, καὶ τούτου πρότερον Θησέα δώσοντα Μίνῳ δίκας τῆς Ἀνδρόγεω τελευτῆς. Θεμιστοκλῆς δὲ ὡς ἦρξε (τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι, καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ᾽ ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῖ) τοῦτό σφισιν ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. καὶ νεὼς καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν οἶκοι, καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους. Φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίοις, καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ ὀστᾶ κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες. φαίνονται δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους, καὶ κατελθόντες, καὶ γραφὴν ἐς τὸν παρθενῶνα ἀναθέντες, ἐν ᾗ Θεμιστοκλῆς ἐστὶ γεγραμμένος. Θέας δὲ ἄξιον τῶν ἐν Πειραιεῖ, μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστὶ καὶ Διὸς τέμενος, χαλκοῦ μὲν ἀμφότερα τὰ ἀγάλματα. ἔχει δὲ ὁ μὲν σκῆπτρον, καὶ νίκην, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ. ἐνταῦθα Λεωσθένην, ὃς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἡγούμενος Μακεδόνας ἔν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ, καὶ αὖθις ἔξω Θερμοπυλῶν, καὶ βιασάμενος ἐς Λάμιαν κατέκλεισε τὴν ἀπαντικρὺ τῆς Οἴτης, τοῦτον τὸν Λεωσθένην καὶ τοὺς παῖδας, ἔγραψεν Ἀρκεσίλαος. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς τῆς μακρᾶς ἔνθα καθέστηκεν ἀγορὰ τοῖς ἐπὶ θαλάσσῃ. καὶ γὰρ τοῖς ἀπωτέρω τοῦ λιμένος ἐστὶν ἑτέρα. τῆς δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ στοᾶς, ὄπισθεν ἑστᾶσι Ζεὺς καὶ ὁ Δῆμος, Λεωχάρους ἔργον. πρὸς δὲ τῇ θαλάσσῃ, Κόνων ᾠκοδόμησεν Ἀφροδίτης ἱερόν, τριήρεις Λακεδαιμονίων κατεργασάμενος περὶ Κνίδον τὴν ἐν τῇ Καρικῇ Χερρονήσῳ. Κνίδιοι γὰρ τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ. τὸ μὲν γὰρ, ἀρχαιότερον Δωρίτιδος. μετὰ δὲ τὸ, Ἀκραίας. νεώτατον δέ, ἣν Κνιδίαν οἱ πολλοί, Κνίδιοι δὲ αὐτοὶ καλοῦσιν Εὔπλοιαν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ἀθηναίοις, ὁ μὲν ἐπὶ Μουνυχίᾳ λιμήν, καὶ Μουνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος. ὁ δὲ ἐπὶ Φαληρῷ, καθὰ καὶ πρότερον εἴρηταί μοι, καὶ πρὸς αὐτῷ Δήμητρος ἱερόν. Ἐνταῦθα καὶ Σκιράδος Ἀθηνᾶς ναός ἐστι, καὶ Διὸς ἀπωτέρω. βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων καὶ ἡρώων καὶ παίδων τῶν Θησέως καὶ Φαληροῦ. τοῦτον γὰρ τὸν Φαληρὸν Ἀθηναῖοι, πλεῦσαι μετὰ Ἰάσονός φασιν ἐς Κόλχους. ἔστι δὲ καὶ Ἀνδρόγεω βωμὸς τοῦ Μίνω, καλεῖται δὲ ἥρωος. Ἀνδρόγεω δὲ ὄντα ἴσασιν, οἷς ἐστὶν ἐπιμελὲς τὰ ἐγχώρια σαφέστερον ἄλλων

ἐπίσασθαι. Ἀπέχει δὲ καὶ σταδίους εἴκοσιν ἄκρα Κωλιάς. ἐς ταύτην φθαρέντος τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Μήδων, κατήνεγκεν ὁ κλύδων τὰ ναυάγια. Κωλιάδος δέ ἐστιν ἐνταῦθα Ἀφροδίτης ἄγαλμα, καὶ Γενετυλλίδες ὀνομαζόμεναι θεαί. δοκῶ δὲ καὶ Φωκαεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ, θεὰς ἃς καλοῦσι Γενναΐδας, εἶναι ταῖς ἐπὶ Κωλιάδι τὰς αὐτάς. ἔστι δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Φαληροῦ, ναὸς Ἥρας, οὔτε θύρας ἔχων, οὔτε ὄροφον. Μαρδόνιόν φασιν αὐτὸν ἐμπρῆσαι τὸν Γωβρύου. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν δή, καθὰ λέγουσιν, Ἀλκαμένους ἐστὶν ἔργον· οὐκ ἂν οὗτός γε ὁ Μῆδος εἴη λελωβημένος. Ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν, ἔστιν Ἀντιόπης μνῆμα Ἀμαζόνος. ταύτην τὴν Ἀντιόπην Πίνδαρος μέν φησιν ὑπὸ Πειρίθου καὶ Θησέως ἁρπασθῆναι. Τροιζηνίῳ δὲ Ἡγίᾳ τοιάδε ἐς αὐτὴν πεποίηται· Ἡρακλέα Θεμίσκυραν πολιορκοῦντα τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι, ἑλεῖν μὴ δύνασθαι· Θησέως δὲ ἐρασθεῖσαν Ἀντιόπην (στρατεῦσαι γὰρ ἅμα Ἡρακλεῖ καὶ Θησέα) παραδοῦναι τὸ χωρίον. τάδε μὲν Ἡγίας πεποίηκεν. Ἀθηναῖοι δέ φασιν ἐπεί τε ἦλθον Ἀμαζόνες, Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι, Μολπαδίαν δὲ ἀποθανεῖν ὑπὸ Θησέως· καὶ μνῆμά ἐστι καὶ Μολπαδίας Ἀθηναίοις. Ἀνιόντων δὲ ἐκ Πειραιῶς, ἐρείπια τῶν τειχῶν ἐστιν, ἃ Κόνων ὕστερον τῆς περὶ Κνίδον ναυμαχίας ἀνέστησε. τὰ γὰρ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ἀναχώρησιν οἰκοδομηθέντα τῶν Μήδων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθῃρέθη τῶν τριάκοντα ὀνομαζομένων. εἰσὶ δὲ τάφοι κατὰ τὴν ὁδὸν γνωριμώτατοι Μενάνδρου τοῦ Διοπείθους, καὶ μνῆμα Εὐριπίδου κενόν. τέθαπται δὲ Εὐριπίδης ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὸν βασιλέα ἐλθὼν Ἀρχέλαον. ὁ δέ οἱ τοῦ θανάτου τρόπος, πολλοῖς γάρ ἐστιν εἰρημένος, ἐχέτω καθὰ λέγουσι. συνῆσαν δὲ ἄρα καὶ τότε τοῖς βασιλεῦσι ποιηταί. καὶ πρότερον ἔτι καὶ Πολυκράτει Σάμου τυραννοῦντι, Ἀνακρέων παρῆν, καὶ ἐς Συρακούσας παρὰ Ἱέρωνα Αἰσχύλος καὶ Σιμωνίδης ἐστάλησαν. Διονυσίῳ δέ, ὃς ὕστερον ἐτυράννησεν ἐν Σικελίᾳ, Φιλόξενος παρῆν. καὶ Ἀντιγόνῳ Μακεδόνων ἄρχοντι Ἀνταγόρας Ῥόδιος, καὶ Σολεὺς Ἄρατος. Ἡσίοδος δὲ καὶ Ὅμηρος, ἢ συγγενέσθαι βασιλεῦσιν ἠτύχησαν, ἢ καὶ ἑκόντες ὠλιγώρησαν· ὁ μὲν ἀγροικίᾳ καὶ ὄκνῳ πλάνης, Ὅμηρος δὲ ἀποδημήσας ἐπὶ μακρότατον, καὶ τὴν ὠφέλειαν εἰς χρήματα παρὰ τῶν δυνατῶν, ὑστέραν θέμενος τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξης. ἐπεὶ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐστίν, Ἀλκινόῳ παρεῖναι Δημόδοκον· καὶ ὡς Ἀγαμέμνων καταλείποι τινὰ παρὰ τῇ γυναικὶ ποιητήν. ἔστι δὲ τάφος οὐ πόρρω τῶν πυλῶν, ἐπίθημα ἔχων στρατιώτην ἵππῳ παρεστηκότα· ὅν τινα μέν, οὐκ οἶδα, Πραξιτέλης δὲ καὶ τὸν ἵππον καὶ τὸν στρατιώτην ἐποίησεν. Εἰσελθόντων δὲ εἰς τὴν πόλιν, οἰκοδόμημα ἐς παρασκευήν ἐστι τῶν πομπῶν ἃς πέμπουσι, τὰς μὲν ἀνὰ πᾶν ἔτος, τὰς δὲ καὶ χρόνου διαλείποντος. καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος. ἀγάλματα δὲ αὐτή τε καὶ ἡ παῖς καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος. γέγραπται δὲ ἐπὶ τῷ τοίχῳ γράμμασιν Ἀττικοῖς, ἔργα εἶναι Πραξιτέλους. τοῦ ναοῦ δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶν ἐστιν ἐφ' ἵππου, δόρυ ἀφιεὶς ἐπὶ γίγαντα Πολυβώτην, ἐς ὃν Κῴοις ὁ μῦθος ὁ περὶ τῆς ἄκρας ἔχει τῆς Χελώνης. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐφ' ἡμῶν, τὴν εἰκόνα ἄλλῳ δίδωσι καὶ οὐ Ποσειδῶνι. στοαὶ δέ εἰσιν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐς τὸν Κεραμεικόν, καὶ εἰκόνες πρὸ αὐτῶν χαλκαῖ, καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ὅσοις τι ὑπῆρχε, καὶ ὧν τις λόγος ἐς δόξαν. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν στοῶν ἔχει μὲν ἱερὰ θεῶν, ἔχει δὲ γυμνάσιον Ἑρμοῦ καλούμενον. ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ Πολυτίωνος οἰκία, καθ' ἣν παρὰ τὴν ἐν Ἐλευσῖνι δρᾶσαι τελετὴν Ἀθηναίων φασὶν οὐ τοὺς ἀφανεστάτους· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἀνεῖτο Διονύσῳ. Διόνυσον δὲ τοῦτον καλοῦσι Μελπόμενον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἐφ' ὁποίῳπερ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην. ἐνταῦθά ἐστιν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα Παιωνίας, καὶ Διός, καὶ Μνημοσύνης, καὶ Μουσῶν, Ἀπόλλωνός τε ἀνάθημα, καὶ ἔργον Εὐβουλίδου, καὶ δαίμων τῶν ἀμφὶ Διόνυσον Ἄκρατος· πρόσωπόν ἐστιν οἱ μόνον, ἐνῳκοδομημένον τοίχῳ. μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύσου τέμενος, ἐστὶν οἴκημα ἀγάλματα ἔχον ἐκ πηλοῦ, βασιλεὺς Ἀθηναίων Ἀμφικτύων, ἄλλους τε θεοὺς ἑστιῶν, καὶ Διόνυσον. ἐνταῦθα καὶ Πήγασός ἐστιν Ἐλευθερεύς, ὃς Ἀθηναίοις τὸν θεὸν εἰσήγαγε, συνεπελάβετο δέ οἱ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ἀναμνῆσαν τὴν ἐπὶ Ἰκαρίου ποτὲ ἐπιδημίαν τοῦ θεοῦ. τὴν δὲ βασιλείαν Ἀμφικτύων ἔσχεν οὕτως. Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ νῦν Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχήν, θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου. καὶ οἱ γίνονται θυγατέ-

θυγατέ-

θυγατέρες μὲν Ἕρση, καὶ Ἄγλαυρος, καὶ Πάνδροσος· υἱὸς δὲ Ἐρυσίχθων. οὗτος οὐκ ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων, ἀλλά οἱ τοῦ πατρὸς ζῶντος τελευτῆσαι συνέβη, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Κέκροπος Κραναὸς ἐξεδέξατο, Ἀθηναίων δυνάμει προύχων. Κραναῷ δὲ θυγατέρας καὶ ἄλλας, καὶ Ἀτθίδα γενέσθαι λέγουσιν, ἀπὸ ταύτης ὀνομάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην Ἀκταίαν. Κραναῷ δὲ Ἀμφικτύων ἐπαναστὰς, θυγατέρα ὅμως ἔχων αὐτοῦ, παύει τῆς ἀρχῆς· καὶ αὐτὸς ὕστερον ὑπὸ Ἐριχθονίου καὶ τῶν συνεπαναστάντων ἐκπίπτει. πατέρα δὲ Ἐριχθονίῳ λέγουσιν, ἀνθρώπων μὲν οὐδένα εἶναι, γονέας δὲ Ἥφαιστον καὶ Γῆν. Τὸ δὲ χωρίον ὁ Κεραμεικὸς, τὸ μὲν ὄνομα ἔχει ἀπὸ ἥρωος Κεράμου, Διονύσου τε εἶναι καὶ Ἀριάδνης καὶ τούτου λεγομένου. πρώτη δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ καλουμένη στοὰ βασίλειος. ἔνθα καθίζει βασιλεὺς ἐνιαυσίαν ἄρχων ἀρχὴν, καλουμένην βασιλείαν. ταύτης ἔπεστι τῷ κεράμῳ τῆς στοᾶς ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς, ἀφιεὶς Θησεὺς ἐς θάλασσαν Σκίρωνα, καὶ φέρουσα Ἡμέρα Κέφαλον· ὃν κάλλιστον γενόμενον, φασὶν ὑπὸ Ἡμέρας ἐρασθείσης ἁρπασθῆναι, καί οἱ παῖδα γενέσθαι Φαέθοντα· καὶ φύλακα ἐποίησε τοῦ ναοῦ. ταῦτα ἄλλοι τε καὶ Ἡσίοδος εἴρηκεν ἐν ἔπεσι τοῖς εἰς τὰς γυναῖκας. πλησίον δὲ τῆς στοᾶς, Κόνων ἕστηκε καὶ Τιμόθεος υἱὸς Κόνωνος· καὶ βασιλεὺς Κυπρίων Εὐαγόρας. ὃς καὶ τὰς τριήρεις τὰς Φοινίσσας ἔπραξε παρὰ βασιλέως Ἀρταξέρξου δοθῆναι Κόνωνι. ἔπραξε δὲ ὡς Ἀθηναῖος, καὶ τὸ ἀνέκαθεν ἐκ Σαλαμῖνος. ἐπεὶ καὶ γενεαλογῶν, ἐς προγόνους ἀνέβαινε Τεῦκρον καὶ Κινύρου θυγατέρα. Ἐνταῦθα ἕστηκε Ζεὺς ὀνομαζόμενος Ἐλευθέριος, καὶ βασιλεὺς Ἁδριανὸς, ἐς ἄλλους τε ὧν ἦρχεν εὐεργεσίας, καὶ εἰς τὴν πόλιν μάλιστα ἀποδειξάμενος τὴν Ἀθηναίων. στοὰ δὲ ὄπισθεν ᾠκοδόμηται γραφὰς ἔχουσα θεοὺς δώδεκα καλουμένους. ἐπὶ δὲ τῷ τοίχῳ τῷ πέραν, Θησεύς ἐστι γεγραμμένος, καὶ δημοκρατία τε καὶ δῆμος· δηλοῖ δὲ ἡ γραφὴ Θησέα εἶναι τὸν καταστήσαντα Ἀθηναίοις ἐξ ἴσου πολιτεύεσθαι. κεχώρηκε δὲ φήμη καὶ ἄλλως ἐς τοὺς πολλοὺς, ὡς Θησεὺς παραδοίη τὰ πράγματα τῷ δήμῳ, καὶ ὡς ἐξ ἐκείνου δημοκρατούμενοι διαμείναιεν, πρὶν ἢ Πεισίστρατος ἐτυράννησεν ἐπαναστάς. λέγεται μὲν δὴ καὶ ἄλλα οὐκ ἀληθῆ παρὰ τοῖς πολλοῖς, οἷα ἱστορίας ἀνηκόοις οὖσι, καὶ ὁπόσα ἤκουον εὐθὺς ἐκ παίδων ἔν τε χοροῖς καὶ τραγῳδίαις πιστὰ ἡγουμένοις· λέγεται δὲ καὶ ἐς τὸν Θησέα, ὡς αὐτός τε ἐβασίλευσε, καὶ ὕστερον Μενεσθέως τελευτήσαντος, καὶ ἐς τετάρτην οἱ Θησεῖδαι γενεὰν διέμειναν ἄρχοντες. εἰ δέ μοι γενεαλογεῖν ἤρεσκε, καὶ τοὺς ἀπὸ Μελάνθου βασιλεύσαντας, ἐς Κλείδικον τὸν Αἰσιμίδου, καὶ τούτους ἂν ἀπηριθμησάμην. ἐνταῦθά ἐστι γεγραμμένον καὶ τὸ περὶ Μαντίνειαν Ἀθηναίων ἔργον, οἱ βοηθήσοντες Λακεδαιμονίοις ἐπέμφθησαν. συνέγραψαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ξενοφῶν τὸν πάντα πόλεμον, κατάληψίν τε τῆς Καδμείας, καὶ τὸ πταῖσμα Λακεδαιμονίων ἐν Λεύκτροις, καὶ ὡς ἐς Πελοπόννησον ἐσέβαλον Βοιωτοὶ, καὶ τὴν συμμαχίαν Λακεδαιμονίοις τὴν παρὰ Ἀθηναίων ἐλθοῦσαν. ἐν δὲ τῇ γραφῇ, τῶν ἱππέων ἐστὶ μάχη, ἐν ᾗ γνωριμώτατοι Γρύλλος τε ὁ Ξενοφῶντος ἐν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ κατὰ τὴν ἵππον τὴν Βοιωτίαν Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος. ταύτας τὰς γραφὰς Εὐφράνωρ ἔγραψεν Ἀθηναίοις, καὶ πλησίον ἐποίησεν ἐν τῷ ναῷ τὸν Ἀπόλλωνα Πατρῷον ἐπίκλησιν. πρὸ δὲ τοῦ νεὼ, τὸν μὲν Λεωχάρης, ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον, Κάλαμις ἐποίησε. τὸ δὲ ὄνομα τῷ θεῷ γενέσθαι λέγουσιν, ὅτι τὴν λοιμώδη σφίσι νόσον ὁμοῦ τῷ Πελοποννησίων πολέμῳ πιέζουσαν, κατὰ μάντευμα ἔπαυσε Δελφῶν. ᾠκοδόμηται δὲ καὶ μητρὸς θεῶν ἱερὸν, ἣν Φειδίας εἰργάσατο. καὶ πλησίον τῶν πεντακοσίων καλουμένων βουλευτήριον, οἱ βουλεύουσιν ἐνιαυτὸν Ἀθηναίοις. Βουλαίου δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται ξόανον Διὸς, καὶ Ἀπόλλων τέχνη Πεισίου, καὶ δῆμος ἔργον Λύσωνος. τοὺς δὲ θεσμοθέτας ἔγραψε Πρωτογένης Καύνιος. Ὀλβιάδης δὲ Κάλλιππον ἦν, ὃς Ἀθηναίους ἐς Θερμοπύλας ἤγαγε, φυλάξοντας τὴν ἐς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν ἐσβολήν. οἱ δὲ Γαλάται οὗτοι νέμονται τῆς Εὐρώπης τὰ ἔσχατα ἐπὶ θαλάσσῃ πολλῇ, καὶ ἐς τὰ πέρατα οὐ πλωΐμῳ· παρέχεται δὲ ἄμπωτιν καὶ ῥαχίαν καὶ θηρία οὐδὲν ἐοικότα τοῖς ἐν θαλάσσῃ τῇ λοιπῇ. καὶ σφίσι διὰ τῆς χώρας ῥεῖ ποταμὸς Ἠριδανὸς, ἐφ᾽ ᾧ τὰς θυγατέρας τοῦ Ἡλίου ὀδύρεσθαι νομίζουσι τὸ περὶ τὸν Φαέθοντα τὸν ἀδελφὸν πάθος. ὀψὲ δέ ποτε αὐτοὺς καλεῖσθαι Γαλάτας ἐξενίκησε. Κελτοὶ γὰρ κατά τε σφᾶς

τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὠνομάζοντο. συλλεγεῖσα δέ σφισι στρατιά, τρέπεται τὴν ἐπὶ Ἰονίου, καὶ τό τε Ἰλλυριῶν ἔθνος, καὶ πᾶν ὅσον ἄχρι Μακεδόνων ᾤκει, καὶ Μακεδονίας αὐτοὺς ἀναστάτους ἐποίησε, Θεσσαλίαν τε ἐπέδραμε. καὶ ὡς ἐγγὺς Θερμοπυλῶν ἐγίνοντο, ἐνταῦθα οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐς τὴν ἔφοδον ἡσύχαζον τῶν βαρβάρων, ἅτε ὑπὸ Ἀλεξάνδρου μεγάλως καὶ Φιλίππου κακωθέντες πρότερον. καθεῖλε δὲ καὶ Ἀντίπατρος καὶ Κάσσανδρος ὕστερον τὸ Ἑλληνικόν, ὥστε ἕκαστοι δι' ἀσθένειαν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐνόμιζον ἀπεῖναι τὸ κατὰ σφᾶς τῆς βοηθείας. Ἀθηναῖοι δὲ μάλιστα μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀπειρήκεσαν, μήκει τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου, καὶ προσπταίοντες τὰ πολλὰ ἐν ταῖς μάχαις· ἐξιέναι δὲ ὅμως ὥρμηντο εἰς τὰς Θερμοπύλας σὺν τοῖς ἐλθοῦσι τῶν Ἑλλήνων, ἑλόμενοι σφίσι τὸν Κάλλιππον τοῦτον ἡγεῖσθαι. καταλαβόντες δὲ ἣ στενώτατον ἦν τῆς ἐφόδου τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα, εἶργον τοὺς βαρβάρους. ἀνευρόντες δὲ οἱ Κελτοὶ τὴν ἀτραπὸν ἣν καὶ Μήδοις ποτὲ Ἐφιάλτης ἡγήσατο ὁ Τραχίνιος, καὶ βιασάμενοι Φωκέων τοὺς τεταγμένους ἐπ' αὐτῇ, λανθάνουσι τοὺς Ἕλληνας ὑπερβαλόντες τὴν Οἴτην. Ἔνθα δὴ πλείστου παρέσχοντο αὐτοὺς Ἀθηναῖοι τοῖς Ἕλλησιν ἀξίους, ἀμφοτέρωθεν ὡς ἐκυκλώθησαν ἀμυνόμενοι τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ σφίσιν ἐπὶ τῶν νεῶν, μάλιστα ἐταλαιπώρησαν, ἅτε τοῦ κόλπου τοῦ Λαμιακοῦ τέλματος πρὸς ταῖς Θερμοπύλαις ὄντος. αἴτιον δὲ ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ ὕδωρ ταύτῃ τὸ θερμὸν ἐκρέον ἐς τὴν θάλασσαν. μείζονα οὖν οὗτοι εἶχον πόνον. ἀλλὰ λαβόντες γὰρ ἐπὶ τὰ καταστρώματα τοὺς Ἕλληνας, ναυσὶν ὑπό τε ὅπλων βαρείαις καὶ ἀνδρῶν, ἐβιάζοντο κατὰ τοῦ πηλοῦ πλεῖν. οὗτοι μὲν δὴ τοὺς Ἕλληνας τρόπον τὸν εἰρημένον ἔσωζον. οἱ δὲ Γαλάται πυλῶν τε ἐντὸς ἦσαν, καὶ τὰ πολίσματα ἑλεῖν ἐν οὐδενὶ τὰ λοιπὰ ποιησάμενοι, Δελφοὺς καὶ τὰ χρήματα τοῦ θεοῦ διαρπάσαι μάλιστα εἶχον σπουδήν. καὶ σφίσιν αὐτοί τε Δελφοί, καὶ Φωκέων ἀντετάχθησαν οἱ τὰς πόλεις περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκοῦντες. Ἀφίκετο δὲ καὶ δύναμις Αἰτωλῶν· τὸ γὰρ Αἰτωλικὸν προεῖχεν ἀκμῇ νεότητος τὸν χρόνον τοῦτον. ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα κεραυνοί τε ἐφέροντο ἐς τοὺς Γαλάτας, καὶ ἀπορραγεῖσαι πέτραι τοῦ Παρνασσοῦ, δείματά τε ἄνδρες ἐφίσταντο ὁπλῖται τοῖς βαρβάροις· τούτων τοὺς μὲν ἐξ Ὑπερβορέων λέγουσιν ἐλθεῖν, Ὑπέροχον καὶ Ἀμάδοκον, τὸν δὲ τρίτον Πύρρον εἶναι τὸν Ἀχιλλέως. ἐναγίζουσι δὲ ἀπὸ ταύτης Δελφοὶ τῆς συμμαχίας Πύρρῳ, πρότερον ἔχοντες ἅτε ἀνδρὸς πολεμίου καὶ τὸ μνῆμα ἐν ἀτιμίᾳ. Γαλατῶν δὲ οἱ πολλοὶ ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν διαβάντες, τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς ἐλεηλάτουν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Πέργαμον ἔχοντες, πάλαι δὲ Τευθρανίαν καλουμένην, ἐς ταύτην Γαλάτας ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης. οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἐκτὸς Σαγγαρίου χώραν ἔσχον, Ἄγκυραν πόλιν ἑλόντες Φρυγῶν, ἣν Μίδας ὁ Γορδίου πρότερον ᾤκισεν. ἄγκυρα δὲ, ἣν ὁ Μίδας ἀνεῦρεν, ἦν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐν ἱερῷ Διός, καὶ κρήνη Μίδου καλουμένη. ταύτην οἴνῳ κεράσαι Μίδαν φασὶν ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Σειλήνου. ταύτην τε δὴ τὴν Ἄγκυραν εἷλον, καὶ Πεσσινοῦντα ὑπὸ τὸ ὄρος τὴν Ἄγδιστιν, ἔνθα καὶ τὸν Ἄττυν τεθάφθαι λέγουσι. Περγαμηνοῖς δέ ἐστι μὲν σκῦλα ἀπὸ Γαλατῶν, ἔστι δὲ γραφὴ τὸ ἔργον τὸ πρὸς Γαλάτας ἔχουσα. ἣν δὲ νέμονται οἱ Περγαμηνοί, Καβείρων ἱερὰν φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον. αὐτοὶ δὲ Ἀρκάδες ἐθέλουσιν εἶναι τῶν ὁμοῦ Τηλέφῳ διαβάντων ἐς τὴν Ἀσίαν. πολέμων δὲ τῶν μὲν ἄλλων εἰ δή τινας ἐπολέμησαν, οὐκ ἐς ἅπαντας κεχώρηκεν ἡ φήμη. τρία δὲ γνωριμώτατα ἐξείργασται σφίσι, τῆς τε Ἀσίας ἀρχὴ τῆς κάτω, καὶ Γαλατῶν ἀπ' αὐτῆς ἀναχώρησις, καὶ ἐς τοὺς σὺν Ἀγαμέμνονι Τηλέφου τόλμημα, ὅτε Ἕλληνες ἁμαρτόντες Ἰλίου, τὸ πεδίον ἐλεηλάτουν τὸ Μυσῶν ὡς γῆν τὴν Τρῳάδα. ἐπάνειμι δὲ ἐς τὴν ἀρχήν, ὅθεν ἐξέβην τοῦ λόγου. Τοῦ βουλευτηρίου τῶν πεντακοσίων πλησίον θόλος ἐστὶ καλουμένη, καὶ θύουσί τε ἐνταῦθα οἱ πρυτάνεις, καί τινα καὶ ἀργύρου πεποιημένα ἐστὶν ἀγάλματα οὐ μεγάλα. ἀνωτέρω δὲ ἀνδριάντες ἑστήκασιν ἡρώων, ἀφ' ὧν Ἀθηναίοις ὕστερον τὰ ὀνόματα ἔσχον αἱ φυλαί. ὅστις δὲ ἀντικατεστήσατο δέκα ἀντὶ τεσσάρων φυλὰς εἶναι, καὶ μετέθετο σφίσι τὰ ὀνόματα ἀντὶ τῶν ἀρχαίων, Ἡροδότῳ ταῦτά ἐστιν εἰρημένα. τῶν δὲ Ἐπωνύμων (καλοῦσι γὰρ οὕτως σφᾶς) ἔστι μὲν Ἱπποθόων Ποσειδῶνος καὶ Ἀλόπης, θυγατρὸς Κερκυόνος· ἔστι δὲ Ἀντίοχος τῶν παίδων τῶν Ἡρα-

Ἡρακλέους, γινόμενος ἐκ Μήδας Ἡρακλεῖ τῆς Φύλαντος· καὶ τρίτος Αἴας ὁ Τελαμῶνος. ἐκ δὲ Ἀθηναίων, Λέων. δοῦναι δὲ ἐπὶ σωτηρίᾳ λέγεται κοινῇ τὰς θυγατέρας, τοῦ θεοῦ χρήσαντος. Ἐρεχθεύς τέ ἐστιν ἐν τοῖς ἐπωνύμοις, ὃς ἐνίκησεν Ἐλευσινίους μάχῃ, καὶ τὸν ἡγούμενον ἀπέκτεινεν Ἰμμάραδον τὸν Εὐμόλπου. Αἰγεύς τέ ἐστι, καὶ Οἰνεὺς Πανδίονος υἱὸς νόθος, καὶ τῶν Θησέως παίδων Ἀκάμας. Κέκροπα δὲ ἢ Πανδίονα, (εἶδον γὰρ καὶ τούτων ἐν τοῖς ἐπωνύμοις εἰκόνας,) οὐκ οἶδα οὓς λέγουσιν ἐν τιμῇ. πρότερός τε γὰρ ἦρξε Κέκροψ, ὃς τὴν Ἀκταίου θυγατέρα ἔσχηκε, καὶ ὕστερον ἄλλος ὃς μετῴκησεν ἐς Εὔβοιαν, Ἐρεχθέως υἱὸς τοῦ Πανδίονος, τοῦ Ἐριχθονίου. Καὶ δὴ καὶ Πανδίων ἐβασίλευσεν ὁ τοῦ Ἐριχθονίου, καὶ ὁ Κέκροπος τοῦ δευτέρου. τοῦτον Μητιονίδαι τῆς ἀρχῆς ἐξελαύνουσι· καί οἱ φυγόντι ἐς Μέγαρα (θυγατέρα γὰρ εἶχε Πύλα τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Μεγάροις) συνεκπίπτουσιν οἱ παῖδες. Καὶ Πανδίονα μὲν αὐτοῦ λέγεται νοσήσαντα ἀποθανεῖν, καί οἱ πρὸς θαλάσσῃ μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ Μεγαρίδι ἐν Ἀθηνᾶς αἰθυίας καλουμένῳ σκοπέλῳ· οἱ δὲ παῖδες κατίασί τε ἐκ τῶν Μεγάρων, ἐκβαλόντες Μητιονίδας· καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀθηναίων, Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὤν, ἔσχε. θυγατέρας δὲ οὐ σὺν ἀγαθῷ δαίμονι ἐξέθρεψεν ὁ Πανδίων, οὐδέ οἱ τιμωροὶ παῖδες ἀπ' αὐτοῦ ἐλείφθησαν· καίτοι δυνάμεώς γε ἕνεκα πρὸς τὸν Θρᾷκα τὸ κῆδος ἐποιήσατο. Ἀλλ' οὐδείς πόρος ἐστὶν ἀνθρώπῳ παραβῆναι τὸ καθῆκον ἐκ τοῦ θεοῦ. Λέγουσιν ὡς Τηρεὺς συνοικῶν Πρόκνῃ Φιλομήλαν ᾔσχυνεν, οὐ κατὰ νόμον δράσας τὸν Ἑλλήνων, καὶ τὸ σῶμα ἔτι λωβησάμενος τῇ παιδὶ, ἤγαγεν εἰς ἀνάγκην δίκης τὰς γυναῖκας. Πανδίονι δὲ καὶ ἄλλος ἀνδριάς ἐστιν ἐν ἀκροπόλει θέας ἄξιος. οἵδε μέν εἰσιν Ἀθηναίοις ἐπώνυμοι τῶν ἀρχαίων. ὕστερον δὲ καὶ ἀπὸ τῶνδε φυλὰς ἔχουσιν, Ἀττάλου τοῦ Μυσοῦ, καὶ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ κατ' ἐμὲ ἤδη βασιλέως Ἀδριανοῦ τῆς τε ἐς τὸ θεῖον τιμῆς ἐπὶ πλεῖστον ἐλθόντος, καὶ τῶν ἀρχομένων ἐς εὐδαιμονίαν τὰ μέγιστα ἑκάστοις παρασχομένου. καὶ ἐς μὲν πόλεμον οὐδένα ἑκούσιος κατέστη, Ἑβραίους δὲ τοὺς ὑπὲρ Σύρων, ἐχειρώσατο ἀποστάντας. ὁπόσα δὲ θεῶν ἱερὰ, τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ καὶ ἐπεκόσμησεν ἀναθήμασι καὶ κατασκευαῖς, ἢ δωρεὰς πόλεσιν ἔδωκεν Ἑλληνίσι, τὰς δὲ καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς δεηθεῖσιν, ἔστιν οἱ πάντα γεγραμμένα Ἀθήνησιν ἐν τῷ κοινῷ τῶν θεῶν ἱερῷ. τὰ δὲ ἐς Ἄτταλον καὶ Πτολεμαῖον ἡλικίᾳ τε ἦν ἀρχαιότερα, ὡς μὴ μένειν ἔτι τὴν φήμην αὐτῶν· καὶ οἱ συγγενόμενοι τοῖς βασιλεῦσιν ἐπὶ συγγραφῇ τῶν ἔργων, καὶ πρότερον ἔτι ἠμελήθησαν. τούτων εἵνεκά μοι καὶ τὰ τῶνδε ἐπῆλθε δηλῶσαι ἔργα τε ὁποῖα ἔπραξαν, καὶ ὡς ἐς τοὺς πατέρας αὐτῶν περιεχώρησεν Αἰγύπτου καὶ ἡ Μυσῶν καὶ ἡ τῶν προσοίκων ἀρχή. Πτολεμαῖον Μακεδόνες Φιλίππου παῖδα εἶναι τοῦ Ἀμύντου, λόγῳ δὲ Λάγου νομίζουσι· τὴν γάρ οἱ μητέρα ἔχουσαν ἐν γαστρὶ δοθῆναι γυναῖκα ὑπὸ Φιλίππου Λάγῳ. Πτολεμαῖον δὲ λέγουσιν ἄλλα τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ λαμπρὰ ἀποδείξασθαι, καὶ Ἀλεξάνδρῳ κινδύνου ξυμβάντος ἐν Ὀξυδράκαις, μάλιστά οἱ τῶν ἑταίρων ἀμῦναι. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῖς ἐς Ἀριδαῖον τὸν Φιλίππου τὴν πᾶσαν ἀρχὴν ἄγουσιν ἀντιστὰς, αὐτὸς μάλιστα ἐγένετο εἰς τὰς βασιλείας αἴτιος τὰ ἔθνη νεμηθῆναι. αὐτὸς δὲ ἐς Αἴγυπτον διαβὰς, Κλεομένη τε ἀπέκτεινεν, ὃν σατραπεύειν Αἰγύπτου κατέστησεν Ἀλέξανδρος, Περδίκκᾳ νομίζων εὔνουν καὶ διὰ τοῦτο οὐ πιστὸν ἑαυτῷ. καὶ Μακεδόνων τοὺς ταχθέντας τὸν Ἀλέξανδρον νεκρὸν ἐς Αἰγὰς κομίζειν, ἀνέπεισεν αὐτῷ παραδοῦναι. καὶ τὸν μὲν νόμῳ τῷ Μακεδόνων ἔθαπτεν ἐν Μέμφει· οἷα δὲ ἐπιστάμενος πολεμήσοντα Περδίκκαν, Αἴγυπτον εἶχεν ἐν φυλακῇ. Περδίκκας δὲ ἐς μὲν τὸ εὐπρεπὲς τῆς στρατιᾶς ἐπήγετο Ἀριδαῖον τὸν Φιλίππου, καὶ παῖδα Ἀλέξανδρον, ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου γεγονότα καὶ Ἀλεξάνδρου· τῷ δὲ ἔργῳ Πτολεμαῖον ἐπεβούλευεν ἀφελέσθαι τὴν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείαν. ἐξωσθεὶς δὲ Αἰγύπτου, καὶ τὰ κατὰ πόλεμον ἔτι οὐχ ὁμοίως θαυμαζόμενος, διαβεβλημένος δὲ καὶ ἄλλως ἐς τοὺς Μακεδόνας, ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων. Πτολεμαῖον δὲ αὐτίκα ἐς τὰ πράγματα ὁ Περδίκκου θάνατος ἐπέστησε· καὶ τοῦτο μὲν Σύρους καὶ Φοινίκην εἷλε, τοῦτο δὲ ἐκπεσόντα ὑπὸ Ἀντιγόνου καὶ φεύγοντα ὑπεδέξατο Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου, καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο ὡς ἀμυνούμενος Ἀντίγονον καὶ Κάσανδρον τὸν Ἀντιπάτρου· καὶ Λυσίμαχον

βασιλεύοντα ἐν Θρᾴκῃ, μεταλαβεῖν ἔπεισε τοῦ πολέμου, φυγὴν λέγων τὴν Σελεύκου, καὶ τὸν Ἀντίγονον φοβερὸν σφίσιν εἶναι πᾶσιν αὐξηθέντα. Ἀντίγονος δὲ τέως μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ πολέμου, καὶ τὸν κίνδυνον οὐ παντάπασιν ἐθάρρει· ἐπεὶ δὲ ἐς Λιβύην ἐπύθετο στρατεύειν Πτολεμαῖον ἀφεστηκότων Κυρηναίων, αὐτίκα Σύρους καὶ Φοίνικας εἷλεν ἐξ ἐπιδρομῆς. παραδοὺς δὲ Δημητρίῳ τῷ παιδί, ἡλικίαν μὲν νέῳ, φρενῶν δὲ ἤδη δοκοῦντι, καταβαίνει ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. πρὶν δὲ ἢ καταβῆναι πάλιν ἦγεν ὀπίσω τὴν στρατιάν, Δημήτριον ἀκούων ὑπὸ Πτολεμαίου μάχῃ κεκρατῆσθαι. Δημήτριος δέ, οὔτε παντάπασιν ἐξέστηκει Πτολεμαίῳ τῆς χώρας, καί τινας τῶν Αἰγυπτίων λοχήσας, διέφθειρεν οὐ πολλούς· τότε δὲ ἥκοντα Ἀντίγονον οὐχ ὑπομείνας Πτολεμαῖος, ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. Διελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος, Δημήτριος πλεύσας ἐς Κύπρον, Μενέλαον σατράπην Πτολεμαίου ναυμαχίᾳ, καὶ αὖθις αὐτὸν Πτολεμαῖον ἐπιδιαβάντα, ἐνίκησεν. φυγόντα δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, Ἀντίγονός τε κατὰ γῆν, καὶ ναυσὶν ἅμα ἐπολιόρκει, καὶ Δημήτριος. Πτολεμαῖος δὲ ἐς πᾶν ἀφικόμενος τοῦ κινδύνου, διέσωσεν ὅμως τὴν ἀρχήν, στρατιᾷ τε ἀντικαθήμενος ἐπὶ Πηλουσίῳ, καὶ τριήρεσιν ἀμυνόμενος ἅμα ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Ἀντίγονος δὲ Αἴγυπτον μὲν αἱρήσειν ἐκ τῶν παρόντων οὐδεμίαν ἔτι εἶχεν ἐλπίδα· Δημήτριον δὲ ἐπὶ Ῥοδίους στρατιᾷ πολλῇ καὶ ναυσὶν ἔστελλεν, ὡς εἴ οἱ προσγένοιτο ἡ νῆσος, ὁρμητηρίῳ χρήσεσθαι πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐλπίζων. Ἀλλὰ αὐτοί τε οἱ Ῥόδιοι τολμήματα καὶ ἐπιτεχνήσεις παρέσχοντο εἰς τοὺς πολιορκοῦντας, καὶ Πτολεμαῖος σφίσιν ἐς ὅσον δυνάμεως ἧκε, συνήρατο ἐς τὸν πόλεμον. Ἀντίγονος δὲ Ῥόδου τε ἁμαρτών, καὶ Αἰγύπτου πρότερον οὐ πολλῷ τούτων, ὕστερον ἀντιτάξασθαι Λυσιμάχῳ τολμήσας, καὶ Κασσάνδρῳ τε καὶ τῇ Σελεύκου στρατιᾷ, τῆς δυνάμεως ἀπώλεσε τὸ πολύ· καὶ αὐτὸς ἀπέθανε ταλαιπωρήσας μάλιστα τῷ μήκει τοῦ πρὸς Εὐμένη πολέμου. τῶν δὲ βασιλέων τῶν καθελόντων Ἀντίγονον, ἀνοσιώτατον κρίνω γενέσθαι Κάσσανδρον, ὃς δι' Ἀντιγόνου τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν διασωσάμενος, πολεμήσων ἦλθεν ἐπ' ἄνδρα εὐεργέτην. Ἀποθανόντος δὲ Ἀντιγόνου, Πτολεμαῖος Σύρους τε αὖθις καὶ Κύπρον εἷλε, κατήγαγε δὲ καὶ Πύρρον ἐς τὴν Θεσπρωτίδα ἤπειρον. Κυρήνης δὲ ἀποστάσης, Μάγας Βερενίκης υἱὸς Πτολεμαίῳ τότε συνοικούσης, ἔτει πέμπτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν εἷλε Κυρήνην. Εἰ δὲ ὁ Πτολεμαῖος οὗτος ἀληθεῖ λόγῳ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου παῖς ἦν, ἴστω τὸ ἐπιμανὲς ἐς τὰς γυναῖκας κατὰ τὸν πατέρα κεκτημένος· ὃς Εὐρυδίκῃ τῇ Ἀντιπάτρου συνοικῶν, ὄντων οἱ παίδων, Βερενίκης εἰς ἔρωτα ἦλθεν, ἣν Ἀντίπατρος Εὐρυδίκῃ συνέπεμψεν ἐς Αἴγυπτον. ταύτης τῆς γυναικὸς ἐρασθείς, παῖδας ἐξ αὐτῆς ἐποιήσατο· καὶ ὡς ἦν οἱ πλησίον ἡ τελευτή, Πτολεμαῖον ἀπέλιπεν Αἰγύπτου βασιλεύειν, (ἀφ' οὗ καὶ Ἀθηναίοις ἐστὶν ἡ φυλή) γεγονότα ἐκ Βερενίκης, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Ἀντιπάτρου θυγατρός. Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος Ἀρσινόης ἀδελφῆς ἀμφοτέρωθεν ἐρασθείς, ἔγημεν αὐτήν, Μακεδόσιν οὐδαμῶς ποιῶν νομιζόμενα, Αἰγυπτίοις μέντοι, ὧν ἦρχε. Δεύτερον δὲ ἀδελφὸν ἀπέκτεινεν Ἀργαῖον, ἐπιβουλεύοντα ὡς λέγεται. Καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου νεκρὸν οὗτος ὁ καταγαγὼν ἦν ἐκ Μέμφιδος. Ἀπέκτεινε δὲ καὶ ἄλλον ἀδελφὸν γεγονότα ἐξ Εὐρυδίκης, Κυπρίους ἀφιστάντα αἰσθόμενος. Μάγας δὲ ἀδελφὸς ὁμομήτριος Πτολεμαίου παρὰ Βερενίκης τῆς μητρὸς ἀξιωθεὶς ἐπιτροπεύειν Κυρήνην, (ἐγεγόνει δὲ ἐκ Φιλίππου τῇ Βερενίκῃ, Μακεδόνος μέν, ἄλλως δὲ ἀγνώστου, καὶ ἑνὸς τοῦ δήμου.) τότε δὴ οὗτος ὁ Μάγας, ἀποστήσας Πτολεμαίου Κυρηναίους, ἦγεν ἐπ' Αἴγυπτον. Καὶ Πτολεμαῖος μὲν τὴν ἐσβολὴν φραξάμενος, ἐπέμεινεν ἐπιόντας Κυρηναίους· Μάγα δὲ ἀπαγγέλλεται καθ' ὁδὸν ἀφεστηκέναι Μαρμαρίδας (εἰσὶ δὲ Λιβύων οἱ Μαρμαρίδαι τῶν νομάδων) καὶ τότε μὲν ἐς Κυρήνην ἀπηλλάσσετο, Πτολεμαῖον δὲ ὡρμημένον διώκειν, αἰτία τοιάδε ἐπέσχεν. ἡνίκα παρεσκευάζετο ἐπιόντα ἀμύνεσθαι Μάγαν, ξένους ἐπηγάγετο καὶ ἄλλους, καὶ Γαλάτας ἐς τετρακισχιλίους· τούτους λαβὼν ἐπιβουλεύοντας κατασχεῖν Αἴγυπτον, ἀνήγαγε σφᾶς ἐς νῆσον ἐρήμην διὰ τοῦ ποταμοῦ· καὶ οἱ μὲν ἐνταῦθα ἀπώλοντο ὑπό τε ἀλλήλων, καὶ τοῦ λιμοῦ. Μάγας δὲ ἤδη γυναῖκα ἔχων Ἀπάμην Ἀντιόχου τοῦ Σελεύκου θυγατέρα, ἔπεισεν Ἀντίοχον παραβαίνειν ἃς

οἱ ὁ πα-

οἱ ὁ πατὴρ Σέλευκος ἐποιήσατο συνθήκας πρὸς Πτολεμαῖον, ἐλαύνειν ἐπ' Αἴγυπτον. ὡρμημένου δὲ Ἀντιόχου στρατεύειν, Πτολεμαῖος διέπεμψεν ἐς ἅπαντας ὧν ἦρχεν Ἀντίοχος, τοῖς μὲν ἀσθενεστέροις, λῃσταῖς κατατρέχειν τὴν γῆν, οἱ δὲ ἦσαν δυνατώτεροι, στρατιᾷ κατεῖργον· ὥστε Ἀντιόχῳ μήποτε ἐγγενέσθαι στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον. Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς καὶ πρότερον εἴρηταί μοι, ναυτικὸν ἔστειλεν ἐς τὴν Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐπ' Ἀντίγονον καὶ Μακεδόνας. Ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν μέγα ἐγένετο ἐς σωτηρίαν Ἀθηναίοις. Οἱ δέ οἱ παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης οὐ τῆς ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρός· τὴν δέ οἱ συνοικήσασαν ἀδελφὴν, κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα· καὶ νομὸς ἐστὶ ἀπ' αὐτῆς Ἀρσινοίτης Αἰγυπτίοις. Ἀπαιτεῖ δὲ ὁ λόγος καὶ τὰ ἐς Ἄτταλον δηλῶσαι ἔχοντα, ὅτι καὶ οὗτος τῶν Ἐπωνύμων ἐστὶ Ἀθηναίοις. Ἀνὴρ Μακεδὼν, Δόκιμος ὄνομα, στρατηγὸς Ἀντιγόνου, Λυσιμάχῳ παραδοὺς αὑτὸν ὕστερον καὶ τὰ χρήματα, Φιλέταιρον Παφλαγόνα εἶχεν εὐνοῦχον. Ὅσα μὲν δὴ Φιλεταίρῳ πεπραγμένα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἐστὶ τὴν ἀπὸ Λυσιμάχου, καὶ ὡς Σέλευκον ἐπηγάγετο, ἔσται μοι τῶν ἐς Λυσίμαχον παρενθήκη. Ὁ δὲ Ἄτταλος, Ἀττάλου μὲν παῖς ἦν, ἀδελφοῦ δὲ Φιλεταίρου· τὴν ἀρχὴν Εὐμένους παραδόντος ἔσχεν ἀνεψιοῦ. Μέγιστον δέ ἐστιν οἱ τῶν ἔργων· Γαλάτας γὰρ ἐς τὴν γῆν ἣν ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, ἀναφυγεῖν ἠνάγκασεν ἀπὸ θαλάσσης. Μετὰ δὲ τὰς εἰκόνας τῶν Ἐπωνύμων, ἐστὶν ἀγάλματα θεῶν, Ἀμφιάραος καὶ Εἰρήνη φέρουσα Πλούτωνα παῖδα. ἐνταῦθα Λυκοῦργός τε κεῖται χαλκοῦς ὁ Λυκόφρονος, καὶ Καλλίας ὃς πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου τοῖς Ἕλλησιν (ὡς Ἀθηναίων οἱ πολλοὶ λέγουσιν) ἔπραξε τὴν εἰρήνην. ἔστι δὲ καὶ Δημοσθένης, ὃν ἐς Καλαυρείαν Ἀθηναῖοι τὴν πρὸ Τροιζῆνος νῆσον ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι, δεξάμενοι δ' ὕστερον, διώκουσιν αὖθις μετὰ τὴν ἐν Λαμίᾳ πληγήν. Δημοσθένης δ' ὡς τὸ δεύτερον ἔφυγε, περαιοῦται καὶ τότε ἐς τὴν Καλαυρείαν· ἔνθα δὴ πιὼν φάρμακον ἐτελεύτησε· φυγάδα τε Ἕλληνα μόνον τοῦτον Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν οὐκ ἀνήγαγεν Ἀρχίας. ὁ δ' Ἀρχίας οὗτος Θούριος ὢν, ἔργον ἤρατο ἀνόσιον· ὅσοι Μακεδόσιν ἔπραξαν ἐναντία πρὶν ἢ τοῖς Ἕλλησι τὸ πταῖσμα ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι, τούτους ἦγεν Ἀρχίας Ἀντιπάτρῳ δώσοντας δίκην. Δημοσθένει μὲν ἡ πρὸς Ἀθηναίους ἄγαν εὔνοια ἐς τοῦτο ἐχώρησεν. εὖ δέ μοι „ λελέχθαι δοκεῖ, ἄνδρα ἀφειδῶς ἐσπεσόντα ἐς πολιτείαν καὶ πιστὰ ἡγησάμενον τὰ τοῦ δήμου, μή „ ποτε καλῶς τελευτῆσαι. Τῆς δὲ τοῦ Δημοσθένους εἰκόνος πλησίον, Ἄρεώς ἐστιν ἱερόν. ἔνθα ἀγάλματα δύο μὲν Ἀφροδίτης κεῖται, τὸ δὲ τοῦ Ἄρεως ἐποίησεν Ἀλκαμένης. τὴν δ' Ἀθηνᾶν, ἀνὴρ Πάριος, ὄνομα δ' αὐτῷ Λοκρός. ἐνταῦθα καὶ Ἐνυοῦς ἄγαλμά ἐστιν, ἐποίησαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Πραξιτέλους. Περὶ δὲ τὸν ναὸν, ἑστᾶσιν Ἡρακλῆς καὶ Θησεὺς καὶ Ἀπόλλων ἀναδούμενος ταινίᾳ τὴν κόμην. ἀνδριάντες δὲ, Καλάδης, Ἀθηναίοις ὡς λέγεται νόμους γράψας· καὶ Πίνδαρος, ἄλλα τε εὑράμενος παρὰ Ἀθηναίων, καὶ τὴν εἰκόνα, ὅτι σφᾶς ἐπῄνεσεν ἆσμα ποιήσας. οὐ πόρρω δὲ ἑστᾶσιν Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων οἱ κτείναντες Ἵππαρχον· αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο, καὶ τὸ ἔργον ὅντινα τρόπον ἔπραξαν, ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένον. τῶν δὲ ἀνδριάντων οἱ μέν εἰσι Κριτίου τέχνη· τοὺς δὲ ἀρχαίους ἐποίησεν Ἀντήνωρ. Ξέρξου δὲ, ὡς εἷλεν Ἀθήνας, ἐκλιπόντων τὸ ἄστυ Ἀθηναίων, ἐπαγαγομένου καὶ τούτους ἅτε λάφυρα, κατέπεμψεν ὕστερον Ἀθηναίοις Ἀντίοχος. τοῦ θεάτρου δὲ ὃ καλοῦσιν ᾠδεῖον, ἀνδριάντες πρὸ τῆς ἐφόδου βασιλέων εἰσὶν Αἰγυπτίων. ὀνόματα μὲν δὴ κατὰ τὰ αὐτὰ Πτολεμαῖοι σφίσιν, ἄλλη δὲ ἐπίκλησις ἄλλῳ. καὶ γὰρ Φιλομήτορα καλοῦσι καὶ Φιλάδελφον ἕτερον, τὸν δὲ τοῦ Λάγου, σωτῆρα, παραδόντων Ῥοδίων τὸ ὄνομα. τῶν δὲ ἄλλων ὁ μὲν Φιλάδελφός ἐστιν, οὗ καὶ πρότερον μνήμην ἐν τοῖς Ἐπωνύμοις ἐποιησάμην· πλησίον δέ οἱ καὶ Ἀρσινόης τῆς ἀδελφῆς ἐστὶν εἰκών. Ὁ δὲ Φιλομήτωρ καλούμενος, ὄγδοος μὲν ἐστὶν ἀπόγονος Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, τὴν δὲ ἐπίκλησιν ἔσχεν ἐπὶ χλευασμῷ· οὐ γάρ τινα τῶν βασιλέων μισηθέντα ἴσμεν ἐς τοσόνδε ὑπὸ μητρός· ὃν πρεσβύτατον ὄντα τῶν παίδων, ἡ μήτηρ οὐκ εἴα καλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, πρότερον δὲ εἰς Κύπρον

ὑπὸ τοῦ παιδὸς πεμφθῆναι πρᾶξαι. τῆς δὲ ἐς τὸν παῖδα τῇ Κλεοπάτρᾳ δυσνοίας, λέγουσιν ἄλλας τε αἰτίας, καὶ ὅτι Ἀλέξανδρον τὸν νεώτερον τῶν παίδων, κατήκοον ἔσεσθαι μᾶλλον ἤλπιζε, καὶ διὰ τοῦτο ἑλέσθαι βασιλέα Ἀλέξανδρον ἔπειθεν Αἰγυπτίους. ἐναντιουμένου δέ οἱ τοῦ πλήθους, δεύτερα εἰς τὴν Κύπρον ἔστελλεν Ἀλέξανδρον, στρατηγὸν μὲν τῷ λόγῳ, τῷ δὲ ἔργῳ δι' αὐτοῦ Πτολεμαίῳ θέλουσα εἶναι φοβερωτέρα. τέλος δὲ κατατρώσασα οὓς μάλιστα τῶν εὐνούχων ἐνόμιζεν εὔνους, ἠπείγετο σφᾶς ἐς τὸ πλῆθος, ὡς αὐτή τε ἐπιβουλευθεῖσα ὑπὸ Πτολεμαίου, καὶ τοὺς εὐνούχους τοιαῦτα ὑπ' ἐκείνου παθόντας. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ὥρμησαν μὲν ὡς ἀποκτενοῦντες τὸν Πτολεμαῖον, ὡς δὲ σφᾶς ἔφθασεν ἐπιβὰς νεὼς, Ἀλέξανδρον ἥκοντα ἐκ Κύπρου, ποιοῦνται βασιλέα. Κλεοπάτραν δὲ περιῆλθεν ἡ δίκη τῆς Πτολεμαίου φυγῆς ἀποθανοῦσαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, ὃν αὐτὴ βασιλεύειν ἔπραξεν Αἰγυπτίων. τοῦ δὲ ἔργου φωραθέντος, καὶ Ἀλεξάνδρου φόβῳ τῶν πολιτῶν φυγόντος, οὕτω Πτολεμαῖος κατῆλθε, καὶ τὸ δεύτερον ἔσχεν Αἴγυπτον, καὶ Θηβαίοις ἐπολέμησεν ἀποστᾶσι. παραστησάμενος δὲ ἔτει τρίτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν ἐκάκωσεν, ὡς μηδὲ ὑπόμνημα ληφθῆναι Θηβαίοις τῆς ποτὲ εὐδαιμονίας, προελθούσης εἰς τοσοῦτον, ὡς ὑπερβαλέσθαι πλούτῳ τοὺς Ἑλλήνων πολυχρημάτους, τό τε ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ Ὀρχομενίους. Πτολεμαῖον μὲν οὖν ὀλίγῳ τούτων ὕστερον ἐπέλαβε μοῖρα ἡ καθήκουσα. Ἀθηναῖοι δὲ ὑπ' αὐτοῦ παθόντες εὖ, πολλά τε καὶ οὐκ ἄξια ἐξηγήσεως, χαλκοῦν καὶ αὐτὸν καὶ Βερενίκην ἔθηκαν, ἣ μόνη γνησία οἱ τῶν παίδων ἦν. μετὰ δὲ τοὺς Αἰγυπτίους, Φίλιππός τε καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου κεῖνται. τούτοις μείζονα ὑπῆρχέ πως ἢ ἄλλου πάρεργα εἶναι λόγου. Τοῖς μὲν οὖν ἀπ' Αἰγύπτου, τιμή τε ἀληθεῖ καὶ εὐεργέταις οὖσι γεγόνασιν αἱ δωρεαί· Φιλίππῳ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, κολακίας μᾶλλον ἐς αὐτοὺς τοῦ πλήθους· ἐπεὶ καὶ Λυσίμαχον οὐκ εὐνοίᾳ τοσοῦτον ὡς ἐς τὰ παρόντα χρήσιμον νομίζοντες ἀνέθηκαν. Ὁ δὲ Λυσίμαχος οὗτος γένος τε ἦν Μακεδὼν, καὶ Ἀλεξάνδρου δορυφόρος· ὃν Ἀλέξανδρός ποτε ὑπ' ὀργῆς λέοντι ὁμοῦ καθείρξας ἐς οἴκημα, κεκρατηκότα εὗρε τοῦ θηρίου. τά τε οὖν ἄλλα ἤδη διετέλει θαυμάζων, καὶ Μακεδόνων ὁμοίως τοῖς ἀρίστοις ἦγεν ἐν τιμῇ. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Θρᾳκῶν ἐβασίλευεν ὁ Λυσίμαχος, τῶν προσοίκων Μακεδόσιν, ὅσων ἦρχεν Ἀλέξανδρος, καὶ ἔτι πρότερον Φίλιππος. Εἶεν δ' ἂν οὗτοι οὐ Θρᾳκίου μοῖρα οὐ μεγάλη. Θρᾳκῶν δὲ τῶν πάντων οὐδένες πλείους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ Κελτοὶ, πρὸς ἄλλο ἔθνος ἓν ἀντεξετάζοντα· καὶ διὰ τοῦτο οὐδείς πω πρότερον Θρᾷκας Ῥωμαίων κατεστρέψατο ἀθρόους. Ῥωμαίοις δὲ Θρᾴκη τε πᾶσα ἐστὶν ὑπήκοος, καὶ Κελτῶν, ὅσον μὲν ἀχρεῖον νομίζουσι διά τε ὑπερβολὴν ψύχους καὶ γῆς φαυλότητα, ἑκουσίως παρῶπται σφίσι· τὰ δὲ ἀξιόκτητα ἔχουσι καὶ τούτων. τότε δὲ ὁ Λυσίμαχος πρώτοις τῶν περιοίκων ἐπολέμησεν Ὀδρύσαις. δεύτερα δὲ ἐπὶ Δρομιχαίτην, καὶ Γέτας ἐστράτευσεν. οἷα δὲ ἀνδράσι συμβαλὼν οὐκ ἀπείροις πολέμων, ἀριθμῷ δὲ καὶ πολὺ ὑπερβεβληκόσιν, αὐτὸς μὲν ἐς τὸ ἔσχατον ἐλθὼν κινδύνου διέφυγεν, ὁ δέ οἱ παῖς Ἀγαθοκλῆς συστρατευόμενος τότε πρῶτον ὑπὸ τῶν Γετῶν ἑάλω. Λυσίμαχος δὲ καὶ ὕστερον προσπταίσας μάχαις, καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ παιδὸς οὐκ ἐν παρέργῳ ποιούμενος, συνέθετο πρὸς Δρομιχαίτην εἰρήνην, τῆς τε ἀρχῆς τῆς αὐτοῦ τὰ πέραν Ἴστρου παρεὶς τῷ Γέτῃ, καὶ θυγατέρα συνοικίσας ἀνάγκῃ τὸ πλέον. οἱ δὲ οὐκ Ἀγαθοκλέα, Λυσίμαχον δὲ αὐτὸν ἁλῶναι λέγουσιν, ἀνασωθῆναι δὲ Ἀγαθοκλέους τὰ πρὸς τὸν Γέτην ὑπὲρ αὐτοῦ πράξαντος. ὡς δὲ ἐπανῆλθεν, Ἀγαθοκλεῖ Λυσάνδραν γυναῖκα ἠγάγετο, Πτολεμαίου τε τοῦ Λάγου καὶ Εὐρυδίκης οὖσαν. διέβη δὲ καὶ ναυσὶν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀντιγόνου συγκαθεῖλε. συνῴκισε δὲ καὶ Ἐφεσίων ἄχρι θαλάσσης τὴν νῦν πόλιν, ἐπαγόμενος ἐς αὐτὴν Λεβαδίους τε οἰκήτορας καὶ Κολοφωνίους, τὰς δὲ ἐκείνων ἀνελὼν πόλεις· ὡς Φοίνικα ἰάμβων ποιητὴν Κολοφώνιον, θρηνῆσαι τὴν ἅλωσιν. Ἑρμησιάναξ δὲ ὁ τὰ ἐλεγεῖα γράψας οὐκ ἔτι (ἐμοὶ δοκεῖν) περιῆν· πάντως γάρ που καὶ αὐτὸς ἂν ἐπὶ ἁλώσει Κολοφῶνος ὠδύρατο. Λυσίμαχος δὲ καὶ ἐς πόλεμον πρὸς Πύρρον κατέστη τὸν Αἰακίδου. φυλάξας δὲ ἐξ Ἠπείρου ἀπιόντα, (οἷα δὴ τὰ πολλὰ ἐκεῖνος ἐπλανᾶτο,) τήν τε ἄλλην ἐλεηλάτησεν Ἤπειρον, καὶ ἐπὶ τὰς

θήκας

θήκας ἦλθε τῶν βασιλέων. τὰ δὲ ἐντεῦθεν ἐμοὶ ἐστὶν οὐ πιστά. Ἱερώνυμος δὲ ἔγραψε Καρδιανὸς Λυσίμαχον τὰς θήκας τῶν νεκρῶν ἀνελόντα, τὰ ὀστᾶ ἐκρίψαι. ὁ δὲ Ἱερώνυμος οὗτος ἔχει μὲν καὶ ἄλλως δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράψαι τῶν βασιλέων, πλὴν Ἀντιγόνου· τούτῳ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι. τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς τάφοις τῶν Ἠπειρωτῶν, παντάπασίν ἐστι φανερὸς ἐπηρεάσας συνθεὶς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνελεῖν. χωρὶς δὲ ἠπίστατο δή που καὶ Λυσίμαχος, οὐ Πύρρου σφᾶς προγόνους μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἀλεξάνδρου τοὺς αὐτοὺς τούτοις ὄντας. καὶ γὰρ Ἀλέξανδρος Ἠπειρώτης, ἦν καὶ τῶν Αἰακιδῶν τὰ πρὸς μητρός· ἥ τε ὕστερον Πύρρου πρὸς Λυσίμαχον συμμαχία δηλοῖ, καὶ πολεμήσασιν ἀδιάλλακτόν γε οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους γενέσθαι σφίσι. Τῷ δὲ Ἱερωνύμῳ τάχα μέν που καὶ ἄλλα ἦν ἐς Λυσίμαχον ἐγκλήματα, μέγιστον δὲ, ὅτι τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνελὼν, Λυσιμάχειαν ἀντ' αὐτῆς ᾤκισεν ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ τῆς Θρακίας χερρονήσου. Λυσιμάχῳ δὲ ἐπὶ μὲν Ἀρριδαίου βασιλεύσαντος, καὶ ὕστερον Κασσάνδρου καὶ τῶν παίδων, φιλία διέμεινε πρὸς Μακεδόνας. περιελθούσης δὲ ἐς Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου τῆς ἀρχῆς, ἐνταῦθα ἤδη Λυσίμαχος πολεμήσεσθαι ἤλπιζεν ὑπὸ Δημητρίου, καὶ αὐτὸς ἄρχειν ἠξίου πολέμου, πατρῷον ἐπιστάμενος ὂν Δημητρίῳ προσπεριβάλλεσθαί τι ἐθέλειν, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν παρελθόντα ἐς Μακεδονίαν μετάπεμπτον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Κασσάνδρου, ὡς δὲ ἀφίκετο, αὐτόν τε Ἀλέξανδρον φονεύσαντα καὶ ἔχοντα ἀντ' ἐκείνου τὴν Μακεδόνων ἀρχήν. Τούτων εἵνεκα Δημητρίῳ συμβαλὼν πρὸς Ἀμφιπόλει, παρ' ὀλίγον μὲν ἦλθεν ἐκπεσεῖν Θρᾴκης, ἀμύναντος δέ οἱ Πύρρου, τήν τε Θρᾴκην κατέσχε, καὶ ὕστερον ἐπῆρξε Νεστίων καὶ Μακεδόνων. Τὸ δὲ πολὺ Μακεδονίας αὐτὸς Πύρρος κατεῖχε, δυνάμει τε ἥκων ἐξ Ἠπείρου, καὶ πρὸς Λυσίμαχον ἐν τῷ παρόντι ἔχων ἐπιτηδείως. Δημητρίου δὲ διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ Σελεύκῳ πολεμοῦντος, ὅσον μὲν χρόνον ἀντεῖχε τὰ Δημητρίου, διέμενεν ἡ Πύρρου καὶ Λυσιμάχου συμμαχία. Γενομένου δὲ ἐπὶ Σελεύκῳ Δημητρίου, Λυσιμάχῳ καὶ Πύρρῳ διελύθη ἡ φιλία, καὶ καταστάντων ἐς πόλεμον, Λυσίμαχος Ἀντιγόνῳ τε τῷ Δημητρίου καὶ αὐτῷ Πύρρῳ πολεμήσας ἐκράτησε παρὰ πολὺ, καὶ Μακεδονίαν ἔσχεν, ἀναχωρῆσαι Πύρρον βιασάμενος εἰς τὴν Ἤπειρον. εἰώθασι δὲ ἀνθρώποις φύεσθαι δι' ἔρωτα πολλαὶ συμφοραί. Λυσίμαχος γὰρ ἡλικίᾳ τε ἤδη προήκων, καὶ ἐς τοὺς παῖδας αὐτός τε νομιζόμενος εὐδαίμων, καὶ Ἀγαθοκλεῖ παίδων ὄντων ἐκ Λυσάνδρας, Ἀρσινόην ἔγημεν ἀδελφὴν Λυσάνδρας. Ταύτην τὴν Ἀρσινόην φοβουμένην ἐπὶ τοῖς παισὶ, μὴ Λυσιμάχου τελευτήσαντος ἐπ' Ἀγαθοκλεῖ γένωνται, τούτων εἵνεκα Ἀγαθοκλεῖ ἐπιβουλεῦσαι λέγεται. ἤδη δὲ ἔγραψαν καὶ ὡς Ἀγαθοκλέους ἀφίκοιτο ἐς ἔρωτα ἡ Ἀρσινόη· ἀποτυγχάνουσα δὲ ἐπιβουλεῦσαι λέγουσιν Ἀγαθοκλεῖ θάνατον. λέγουσι δὲ καὶ ὡς Λυσίμαχος αἴσθοιτο ὕστερον τὰ τολμηθέντα ὑπὸ τῆς γυναικός· εἶναι δὲ οὐδὲν ἔτι οἱ πλέον, ἠρημένῳ φίλων ἐς τὸ ἔσχατον. Ὡς γὰρ δὴ τότε ὁ Λυσίμαχος ἀνελεῖν τὸν Ἀγαθοκλέα Ἀρσινόῃ παρῆκε, Λύσανδρα παρὰ Σέλευκον ἐκδιδράσκει, τούς τε παῖδας ἅμα ἀγομένη καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς αὐτῆς, οἷς περιελθὸν τοῦτο, ἐς Πτολεμαῖον καταφεύγουσι. τούτοις ἐκδιδράσκουσι παρὰ Σέλευκον, καὶ Ἀλέξανδρος ἠκολούθησεν, υἱὸς μὲν Λυσιμάχου, γεγονὼς δὲ ἐξ Ὀδρυσιάδος γυναικός. οὗτοί τε οὖν ἐς Βαβυλῶνα ἀναβεβηκότες, ἱκέτευον Σέλευκον, ἐς πόλεμον πρὸς Λυσίμαχον καταστῆναι, καὶ Φιλέταιρος ἅμα ᾧ τὰ χρήματα ἐπετέτραπτο Λυσιμάχου, τῇ τε Ἀγαθοκλέους τελευτῇ χαλεπῶς φέρων, καὶ τὰ παρὰ τῆς Ἀρσινόης ὕποπτα ἡγούμενος, καταλαμβάνει Πέργαμον τὴν ὑπὲρ Καΐκου· πέμψας δὲ κήρυκα, τά τε χρήματα καὶ αὐτὸν ἐδίδου Σελεύκῳ. Λυσίμαχος δὲ ταῦτα πάντα πυνθανόμενος, ἔφθη διαβὰς ἐς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄρξας αὐτὸς πολέμου, συμβαλών τε Σελεύκῳ παρὰ πολύ τε ἐκρατήθη, καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν. Ἀλέξανδρος δὲ ὃς ἐκ τῆς γυναικὸς Ὀδρυσίδος ἐγεγόνει οἱ, πολλὰ Λύσανδραν παραιτησάμενος ἀναιρεῖταί τε, καὶ ὕστερον τούτων ἐς χερρόνησον κομίσας ἔθαψεν· ἔνθα ἔτι καὶ νῦν ἐστιν οἱ φανερὸς ὁ τάφος, Καρδίας τε μεταξὺ κώμης, καὶ Πακτύης. Τὰ μὲν οὖν Λυσιμάχου τοιαῦτα ἐγένετο. Ἀθη-

ναίοις δὲ εἰκὼν ἐστὶ καὶ Πύρρου. οὗτος ὁ Πύρρος Ἀλεξάνδρῳ προσῆκεν οὐδὲν, εἰ μὴ ὅσα κατὰ γένος· Αἰακίδου γὰρ τοῦ Ἀρύββου Πύρρος ἦν, Ὀλυμπιάδος δὲ Ἀλέξανδρος τῆς Νεοπτολέμου. Νεοπτολέμῳ δὲ καὶ Ἀρύββᾳ πατὴρ ἦν Ἀλκέτας ὁ Θαρύπου. ἀπὸ δὲ Θαρύπου, ἐς Πύρρον τὸν Ἀχιλλέως πέντε ἀνδρῶν καὶ δέκα εἰσὶ γενεαί. πρῶτος γὰρ οὗτος ἁλούσης Ἰλίου, τὴν μὲν ἐς Θεσσαλίαν ὑπερεῖδεν ἀναχώρησιν, ἐς δὲ τὴν Ἤπειρον κατάρας, ἐνταῦθα ἐκ τῶν Ἑλένου χρησμῶν ᾤκησε. Καί οἱ παῖς ἐκ μὲν Ἑρμιόνης ἐγένετο οὐδείς· ἐξ Ἀνδρομάχης δὲ Μολοσσὸς καὶ Πίελος, καὶ νεώτατος ὁ Πέργαμος. Ἐγένετο δὲ καὶ Ἑλένῳ Κεστρῖνος· τούτῳ γὰρ Ἀνδρομάχη συνῴκησεν, ἀποθανόντος ἐν Δελφοῖς Πύρρου. Ἑλένου δὲ, ὡς ἐτελεύτα, Μολοσσῷ τῷ Πύρρου παραδόντος τὴν ἀρχὴν, Κεστρῖνος μὲν σὺν τοῖς ἐθέλουσιν Ἠπειρωτῶν τὴν ὑπὲρ Θύαμιν ποταμὸν χώραν ἔσχε. Πέργαμος δὲ διαβὰς ἐς τὴν Ἀσίαν, Ἄρειον δυναστεύοντα ἐν τῇ Τευθρανίᾳ κτείνει, μονομαχήσαντά οἱ περὶ τῆς ἀρχῆς· καὶ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἔδωκε τὸ νῦν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ Ἀνδρομάχης (ἠκολούθει γάρ) ὢν καὶ νῦν ἐστὶν ἡρῷον ἐν τῇ πόλει. Πίελος δὲ αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν Ἠπείρῳ, καὶ ἐς πρόγονον τοῦτον ἀνέβαινε, Πύρρος τε ὁ Αἰακίδου, καὶ οἱ πατέρες· ἀλλ' οὐκ ἐς Μολοσσόν. Ἦν δὲ ἄχρι μὲν Ἀλκέτου καὶ Θαρύπου ἐφ' ἑνὶ βασιλεῖ καὶ τὰ Ἠπειρωτῶν. Οἱ δὲ Ἀλκέτου παῖδες ὡς σφίσι στασιάσασι μετέδοξεν ἐπ' ἴσης ἄρχειν, αὐτοί τε πιστῶς ἔχοντες διέμειναν ἐς ἀλλήλους· καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεοπτολέμου τελευτήσαντος ἐν Λευκανοῖς, Ὀλυμπιάδος δὲ διὰ τὸν Ἀντιπάτρου φόβον ἐπανελθούσης ἐς Ἤπειρον, Αἰακίδης ὁ Ἀρύββου, τά τε ἄλλα διετέλει κατήκοος ὢν Ὀλυμπιάδι, καὶ συνεστράτευσεν πολεμήσων Ἀριδαίῳ καὶ Μακεδόσιν, οὐκ ἐθελόντων ἕπεσθαι τῶν Ἠπειρωτῶν. Ὀλυμπιάδος δὲ ὡς ἐπεκράτησεν ἀνόσια μὲν ἐργασαμένης καὶ ἐς τὸν Ἀριδαίου θάνατον, πολλῷ δὲ ἔτι ἀνοσιώτερα ἐς ἄνδρας Μακεδόνας, καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἀνάξια ὕστερον ὑπὸ Κασσάνδρου παθεῖν νομισθείσης· Αἰακίδην οὖν κατ' ἀρχὰς μὲν, οὐδὲ αὐτὸν διὰ τὸ Ὀλυμπιάδος ἔχθος ἐδέχοντο Ἠπειρῶται· δεομένου δὲ ἀνὰ χρόνον παρὰ τούτων συγγνώμην, δεύτερα ἠναντιοῦτο Κάσσανδρος, μὴ κατελθεῖν ἐς Ἤπειρον. γενομένης δὲ Φιλίππου τε ἀδελφοῦ Κασσάνδρου καὶ Αἰακίδου μάχης πρὸς Οἰνιάδαις, Αἰακίδην μὲν τρωθέντα, κατέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸ χρεών. Ἠπειρῶται δὲ Ἀλκέταν ἐπὶ βασιλείᾳ κατεδέξαντο, Ἀρύμβου μὲν παῖδα καὶ ἀδελφὸν Αἰακίδου πρεσβύτερον, ἀκρατῆ δὲ ὀργῶς θυμοῦ, καὶ δι' αὐτὸ ἐξελαθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός. Καὶ τότε ἥκων ἐξεμαίνετο εὐθὺς ἐς τοὺς Ἠπειρώτας· ἐς ὃ νύκτωρ αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπαναστάντες ἔκτειναν. Ἀποκτείναντες δὲ τοῦτον, Πύρρον τὸν Αἰακίδου κατάγουσιν· ἥκοντι δὲ εὐθὺς ἐπεστράτευε Κάσσανδρος, νέῳ τε ἡλικίᾳ ὄντι, καὶ τὴν ἀρχὴν οὐ κατεσκευασμένῳ βεβαίως. Πύρρος δὲ, ἐπιόντων Μακεδόνων, ἐς Αἴγυπτον παρὰ Πτολεμαῖον ἀναβαίνει τὸν Λάγου· καί οἱ Πτολεμαῖος γυναῖκα δέδωκεν ἀδελφὴν ὁμομητρίαν τῶν αὐτοῦ παίδων, καὶ στόλῳ κατήγαγεν Αἰγυπτίων. Πύρρος δὲ βασιλεύσας, πρώτοις ἐπέθετο Ἑλλήνων Κερκυραίοις, κειμένην τε ὁρῶν τὴν νῆσον πρὸ τῆς αὐτοῦ χώρας, καὶ ἄλλοις ὁρμητήριον ἐφ' αὐτὸν οὐκ ἐθέλων εἶναι. μετὰ δὲ ἁλοῦσαν Κέρκυραν, ὅσα μὲν Λυσιμάχῳ πολεμήσας ἔπαθε, καὶ ὡς Δημήτριον ἐκβαλὼν, Μακεδονίας ἦρξεν, ἐς ὃ αὖθις ἐξέπεσεν ὑπὸ Λυσιμάχου, τάδε μὲν τοῦ Πύρρου μέγιστα ἐς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, δεδήλωται ἤδη μοι τὰ ἐς Λυσίμαχον ἔχοντα. Ῥωμαίοις δὲ οὐδένα Πύρρου πρότερον πολεμήσαντα ἴσμεν Ἑλλήνων. Διομήδει μὲν γὰρ καὶ Ἀργείων τοῖς σὺν αὐτῷ, οὐδεμίαν ἔτι γενέσθαι πρὸς Αἰνείαν λέγεται μάχην, Ἀθηναίοις δὲ ἄλλα τε ἐλπίσασι, καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν καταστρέψεσθαι, τὸ ἐν Συρακούσαις πταῖσμα ἐμποδὼν ἐγένετο μὴ καὶ Ῥωμαίων λαβεῖν πεῖραν. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Νεοπτολέμου, γένους τε ὢν Πύρρῳ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἡλικίᾳ πρεσβύτερος, ἀποθανὼν ἐν Λευκανοῖς ἔφθη, πρὶν ἐς χεῖρας ἐλθεῖν Ῥωμαίοις. Οὕτω Πύρρος ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Ἑλλάδος τῆς πέραν Ἰονίου διαβὰς ἐπὶ Ῥωμαίους. διέβη δὲ καὶ οὗτος ἐπαγομένων Ταραντίνων. Τούτοις γὰρ πρότερον ἔτι πρὸς Ῥωμαίους συνειστήκει πόλεμος· ἀδύνατοι δὲ κατὰ σφᾶς ὄντες ἀντέχειν, προϋπαρχούσης μὲν ἐς αὐτὸν εὐεργεσίας, ὅτι οἱ πολεμοῦντι τὸν πρὸς Κέρκυραν πόλεμον, ναυσὶ συνήραντο· μάλιστα δὲ οἱ πρέσβεις τῶν Τα-

τῶν Ταραντίνων, ἀνέπεισαν τὸν Πύρρον, τήν τε Ἰταλίαν διδάσκοντες ὡς εὐδαιμονίας εἵνεκα ἀντὶ πάσης εἴη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς οὐχ ὅσιον αὐτῷ παραπέμψαι σφᾶς φίλους τε καὶ ἱκέτας ἐν τῷ παρόντι ἥκοντας. Ταῦτα λεγόντων τῶν πρέσβεων, μνήμη τὸν Πύρρον τῆς ἁλώσεως ἐσῆλθε τῆς Ἰλίου, καί οἱ κατὰ ταὐτὰ ἤλπιζε χωρήσειν πολεμοῦντι· στρατεύσειν γὰρ ἐπὶ Τρώων ἀποίκους Ἀχιλλέως ὢν ἀπόγονος. Ὡς δέ οἱ ταῦτα ἤρεσκε (διέμελλε γὰρ ἐπ' οὐδενὶ ὧν ἕλοιτο) αὐτίκα ναῦς τε ἐπλήρου μακρὰς, καὶ πλοῖα στρογγύλα εὐτρέπιζεν, ἵπποις καὶ ἄνδρας ὁπλίτας ἄγειν. Ἔστι δὲ ἀνδράσι βιβλία οὐκ ἐπιφανέσιν ἐς συγγραφὴν, ἔχοντα ἐπίγραμμα, ἔργων ὑπομνήματα εἶναι. Ταῦτα ἐπιλεγομένῳ μοι, μάλιστα ἐπῆλθε θαυμάσαι Πύρρου τόλμαν τε, ἣν μαχόμενος αὐτός τε παρείχετο, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀεὶ μέλλουσιν ἀγῶσι πρόνοιαν· ὃς καὶ τότε περαιούμενος ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν, Ῥωμαίους ἐλελήθει, καὶ ἥκων, οὐκ εὐθὺς ἦν σφίσι φανερός· γινομένης δὲ Ῥωμαίων πρὸς Ταραντίνους συμβολῆς, τότε δὴ πρῶτον ἐπιφαίνεται σὺν τῷ στρατῷ, καὶ παρ' ἐλπίδα σφίσι προσπεσὼν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτάραξεν. Ἅτε δὲ ἄριστα ἐπιστάμενος ὡς οὐκ ἀξιόμαχος εἴη πρὸς Ῥωμαίους, παρεσκευάζετο ὡς τοὺς ἐλέφαντας ἐπαφήσων σφίσιν. Ἐλέφαντας δὲ πρῶτος μὲν τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης Ἀλέξανδρος ἐκτήσατο, Πῶρον καὶ τὴν δύναμιν καθελὼν τὴν τῶν Ἰνδῶν· ἀποθανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλοι τῶν βασιλέων, καὶ πλείστους ἔσχεν Ἀντίγονος. Πύρρῳ δὲ ἐκ τῆς μάχης ἐγεγόνει τῆς πρὸς Δημήτριον τὰ θηρία αἰχμάλωτα. τότε δὲ ἐπιφανέντων αὐτῶν, δεῖμα ἔλαβε Ῥωμαίους, ἄλλως τε καὶ οὐ ζῶα εἶναι νομίσαντας. Ἐλέφαντα γὰρ ὅσος μὲν ἐς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χεῖρας, εἰσὶν ἐκ παλαιοῦ δῆλοι πάντες εἰδότες· αὐτὰ δὲ τὰ θηρία πρὶν ἢ διαβῆναι Μακεδόνας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, οὐδὲ ἑωράκεσαν ἀρχὴν πλὴν Ἰνδῶν τε αὐτῶν, καὶ Λιβύων, καὶ ὅσοι πλησιόχωροι τούτοις. Δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, ὃς βασιλεῦσι κλίνας μὲν καὶ οἰκίας τοῖς εὐδαιμονεστέροις αὐτῶν, ἐλέφαντι ἐποίησε κεκοσμημένας, θηρίου δὲ ἐλέφαντος μνήμην οὐδεμίαν ἐποιήσατο· θεασάμενος δὲ καὶ πεπυσμένος, ἐμνημόνευσεν ἂν πολύ γε πρότερον (ἐμοὶ δοκεῖν) ἢ Πυγμαίων τε ἀνδρῶν καὶ γεράνων μάχης. Πύρρον δὲ ἐς Σικελίαν ἀπήγαγε πρεσβεία Συρακουσίων. Καρχηδόνιοι γὰρ διαβάντες, τὰς Ἑλληνίδας τῶν πόλεων ἐποίουν ἀναστάτους· ἣ δὲ ἦν λοιπὴ, Συρακούσαις πολιορκοῦντες προσεκάθηντο. Ἃ τῶν πρέσβεων Πύρρος ἀκούων, Τάραντα μὲν εἴα καὶ τοὺς τὴν ἀκτὴν ἔχοντας Ἰταλιωτῶν, ἐς δὲ τὴν Σικελίαν διαβὰς Καρχηδονίους ἠνάγκασεν ἀπαναστῆναι Συρακουσῶν. Φρονήσας δὲ ἐφ' αὑτῷ, Καρχηδονίων οἳ θαλάσσης τῶν τότε βαρβάρων μάλιστα εἶχον ἐμπείρως, Τύριοι Φοίνικες τὸ ἀρχαῖον ὄντες, τούτων ἐναντία ἐπήρθη ναυμαχῆσαι τοῖς Ἠπειρώταις χρώμενος· οἱ μηδὲ ἁλούσης Ἰλίου θάλασσαν οἱ πολλοὶ, μηδὲ ἁλσὶν ἠπίσταντό πω χρῆσθαι. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὁμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσείᾳ·

Οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν
Ἀνέρες, οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσι.

Τότε δὲ ὁ Πύρρος ὡς ἡττήθη τῇ ναυσὶν, ἐς Τάραντα ἀνήγετο ταῖς λοιπαῖς. ἐνταῦθα προσέπταισε μεγάλως, καὶ τὴν ἀναχώρησιν (οὐ γὰρ ἀμαχεὶ Ῥωμαίους ἠπίστατο ἀφήσοντας) ποιεῖται τρόπον τοῦτον. Ὡς ἐπανήκων ἐκ Σικελίας ἡττήθη, πρῶτον διέπεμπε γράμματα, ἔς τε τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς Ἀντίγονον, τοὺς μὲν στρατιὰν τῶν βασιλέων, τοὺς δὲ χρήματα, Ἀντίγονον δὲ καὶ ἀμφότερα αἰτῶν. Ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, ὡς οἱ τὰ γράμματα ἀπεδόθη, συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει τε ἐξ Ἠπείρου καὶ τῶν Ταραντίνων, ὧν μὲν εἶχε τὰ βιβλία ἀνεγίνωσκεν οὐδὲν, ὁ δὲ ἥξειν συμμαχίαν ἔλεγε. Ταχὺ δὲ καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἦλθε φήμη, Μακεδόνας καὶ ἄλλα ἔθνη περαιοῦσθαι τῶν Ἀσιανῶν ἐς τὴν Πύρρου βοήθειαν. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες ἡσύχαζον. Πύρρος δὲ τὴν ἐπιοῦσαν περαιοῦται νύκτα πρὸς τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν, ἃ Κεραύνια ὀνομάζουσι. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πληγὴν ἀναπαύσας τὴν δύναμιν, προεῖπεν Ἀντιγόνῳ πόλεμον, ἄλλα τε ποιούμενος ἐγκλήματα, καὶ μάλιστα τῆς ἐς Ἰταλίαν βοηθείας διαμαρτίαν. κρατήσας δὲ

τήν τε ἰδίαν βασιλείαν Ἀντιγόνου, καὶ ὃ παρ' αὐτῷ Γαλατῶν ξενικὸν, ἐδίωξεν ἐς τὰς ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεις· αὐτὸς δὲ Μακεδονίας τε τῆς ἄνω καὶ Θεσσαλῶν ἐπεκράτησε. δηλοῖ δὲ μάλιστα τὸ μέγεθος τῆς μάχης καὶ τὴν Πύῤῥου νίκην, ὡς παραπολὺ γένοιτο, τὰ ἀνατεθέντα ὅπλα τῶν Κελτικῶν, ἔς τε τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν τῆς Ἰτωνίας Φερῶν μεταξὺ καὶ Λαρίσσης, καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτοῖς·

Τοὺς θυρεοὺς ὁ Μολοσσὸς Ἰτωνίδι δῶρον Ἀθάνᾳ,
Πύῤῥος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασε Γαλατᾶν,
Πάντα τὸν Ἀντιγόνου καθελὼν στρατόν· οὐ μέγα θαῦμα.
Αἰχμηταὶ καὶ νῦν, καὶ πάρος Αἰακίδαι.

Τούτους μὲν δὴ ἐνταῦθα. τῷ δὲ ἐν Δωδώνῃ Διῒ, Μακεδόνων ἀνέθηκεν αὐτῶν τὰς ἀσπίδας. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ ταύταις·

Αἵδε ποτ' Ἀσίδα γαῖαν ἐπόρθησαν πολύχρυσον,
Αἵδε καὶ Ἑλλάδι τὰν δουλοσύναν ἔπορον.
Νῦν δὲ Διὸς ναῷ ποτὶ κίονας ὀρφανὰ κεῖται,
Τᾶς μεγαλαυχήτου σκῦλα Μακεδονίας.

Πύῤῥῳ δὲ Μακεδόνας ἐς ἅπαν μὴ καταστρέψασθαι, παρ' ὀλίγον ὅμως ἥκοντι, ἐγένετο Κλεώνυμος αἴτιος ἑτοιμοτέρῳ καὶ ἄλλως ὄντι ἑλέσθαι τὸ ἐν χερσίν. Κλεώνυμος δὲ οὗτος, ὃς τὸν Πύῤῥον ἀπολιπόντα τὰ Μακεδόνων πείσας ἐς Πελοπόννησον ἐλθεῖν, Λακεδαιμόνιος ὤν, Λακεδαιμονίοις στρατὸν ἐς τὴν χώραν πολέμιον ἐπήγαγε, δι' αἰτίαν, ἣν ἐγὼ τοῦ γένους ὕστερον τοῦ Κλεωνύμου δηλώσω. Παυσανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν τοῖς Ἕλλησιν ἡγησαμένου, Πλειστοάναξ υἱὸς ἐγένετο. τοῦ δὲ, Παυσανίας. τοῦ δὲ Κλεόμβροτος, ὃς ἐναντία Ἐπαμινώνδᾳ καὶ Θηβαίοις μαχόμενος, ἀπέθανεν ἐν Λεύκτροις. Κλεομβρότου δὲ Ἀγησίπολις ἦν καὶ Κλεομένης. Ἀγησιπόλιδος δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος, Κλεομένης τὴν βασιλείαν ἔσχεν. Κλεομένει δὲ παῖδες γίνονται, πρεσβύτατος μὲν Ἀκρότατος, νεώτατος δὲ Κλεώνυμος. Ἀκρότατον μὲν οὖν πρότερον κατέλαβεν ἡ τελευτή. Κλεομένους δὲ ἀποθανόντος ὕστερον ἐς ἀμφισβήτησιν κατέστησαν περὶ τῆς ἀρχῆς, Ἀρεὺς ὁ Ἀκροτάτου καὶ Κλεώνυμος· οὕτω δὴ τρόπῳ μετελθὼν ἐπάγει Πύῤῥον εἰς τὴν χώραν. Λακεδαιμονίοις δὲ πρὸ μὲν τῆς ἐν Λεύκτροις, οὐδὲν ἐγεγόνει πταῖσμα, ὥστε οὐδὲ συνεχώρησαν ἀγῶνί πω κεκρατῆσθαι πεζῷ. Λεωνίδᾳ μὲν γὰρ νικῶντι οὐκ ἔφασαν τοὺς ἑπομένους ἐς τελέαν ἐξαρκέσαι φθορὰν τῶν Μήδων· τὸ δὲ Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους ἔργον περὶ τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ, κλοπὴν εἶναι πολέμου καὶ οὐ νίκην. πρώτης δὲ γενομένης σφίσι συμφορᾶς ἐν Βοιωτοῖς, ὕστερον Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσι μεγάλως προσέπταισαν. τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν ἐς τὴν γῆν. Πύῤῥου δὲ ἐσβαλόντος, τέταρτον δὴ τότε στρατὸν ὁρῶντες πολέμιον, αὐτοί τε παρετάσσοντο, καὶ Ἀργείων ἥκοντες, καὶ Μεσσηνίων σύμμαχοι. Πύῤῥος δὲ ὡς ἐπεκράτησεν, ὀλίγου μὲν ἦλθεν ἑλεῖν αὐτοβοεὶ τὴν πόλιν, δηώσας δὲ τὴν γῆν καὶ λείαν ἐλάσας, μικρὸν ἡσύχαζεν. Οἱ δὲ ἐς πολιορκίαν εὐτρεπίζοντο, πρότερον ἔτι τῆς Σπάρτης ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Δημήτριον, τάφροις τε βαθείαις καὶ σταυροῖς τετειχισμένης ἰσχυροῖς· τὰ δὲ ἐπιμαχώτατα καὶ οἰκοδομήμασιν. ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ Λακωνικοῦ τριβὴν, Ἀντίγονος τὰς πόλεις τῶν Μακεδόνων ἀνασωσάμενος, ἠπείγετο ἐς Πελοπόννησον· οἷα ἐπιστάμενος Πύῤῥον ἢν Λακεδαίμονα καταστρέψηται, καὶ Πελοποννήσου τὰ πολλὰ, οὐκ ἐς Ἤπειρον, ἀλλ' ἐπί τε Μακεδονίαν αὖθις καὶ τὸν ἐκεῖ πόλεμον ἥξοντα. Μέλλοντος δὲ Ἀντιγόνου τὸν στρατὸν ἐξ Ἄργους ἐς τὴν Λακωνικὴν ἄγειν, αὐτὸς ἐς τὸ Ἄργος ἐληλύθει Πύῤῥος. Κρατῶν δὲ καὶ τότε, συνεσπίπτει τοῖς φεύγουσιν ἐς τὴν πόλιν, καί οἱ διαλύεται κατὰ τὸ εἰκὸς ἡ τάξις. Μαχομένων δὲ πρὸς ἱεροῖς ἤδη καὶ οἰκίαις καὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς, καὶ κατ' ἄλλο ἄλλων τῆς πόλεως, ἐνταῦθα ὁ Πύῤῥος ἐμονώθη, καὶ τιτρώσκεται τὴν κεφαλήν· κεράμῳ δὲ βληθέντα ὑπὸ γυναικὸς τεθνάναι φασὶ Πύῤῥον. Ἀργεῖοι δὲ, οὐ γυναῖκα τὴν ἀποκτείνασαν, Δήμητρα δὲ φα-

σιν εἶ

σιν εἶναι γυναικὶ εἰκασμένην. ταῦτα ἐς τὴν Πύῤῥου τελευτὴν αὐτοὶ λέγουσιν Ἀργεῖοι, καὶ ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητὴς Λυκέας ἐν ἔπεσιν εἴρηκεν. καὶ σφίσιν ἐστὶ τοῦ θεοῦ χρήσαντος, ἔνθα ὁ Πύῤῥος ἐτελεύτησεν, ἱερὸν Δήμητρος, ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Πύῤῥος τέθαπται. θαῦμα δὲ ποιοῦμαι τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν αὐτοῖς κατὰ τὰ αὐτὰ ἐκ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτήν· εἴγε Ἀχιλλέα μὲν Ὅμηρος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου φησὶ τοῦ Πριάμου καὶ Ἀπόλλωνος ἀπολέσθαι· Πύῤῥον δὲ τὸν Ἀχιλλέως ἡ Πυθία προσέταξεν ἀποκτεῖναι Δελφοῖς· τῷ δὲ Αἰακίδου συνέβη τὰ ἐς τὴν τελευτὴν, οἷα Ἀργεῖοί τε λέγουσι καὶ Λυκέας ἐποίησε. Διάφορα δὲ ὅμως ἐστὶ καὶ ταῦτα ὡς Ἱερώνυμος ὁ Καρδιανὸς ἔγραψεν. ἀνδρὶ γὰρ βασιλεῖ συνόντα, ἀνάγκη πᾶσα ἐς χάριν συγγράφειν. Εἰ δὲ καὶ Φίλιστος αἰτίαν δικαίαν εἴληφεν, ἐπελπίζων τὴν ἐν Συρακούσαις κάθοδον, ἀποκρύψασθαι τῶν Διονυσίου τὰ ἀνοσιώτατα, ἦ που πολλή γε Ἱερωνύμῳ συγγνώμη τὰ ἐς ἡδονὴν Ἀντιγόνου γράφειν. ἡ μὲν Ἠπειρωτῶν ἀκμὴ κατέστρεψεν ἐς τοῦτο. ἐς δὲ τὸ Ἀθήνησιν εἰσελθοῦσιν ᾠδεῖον, ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θέας ἄξιος. πλησίον δὲ ἐστὶ κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον, οὕτω κοσμηθεῖσαν ὑπὸ Πεισιστράτου. φρέατα μὲν καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐστι· πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. ναοὶ δὲ ὑπὲρ τὴν κρήνην, ὁ μὲν Δήμητρος πεποίηται καὶ Κόρης, ἐν δὲ τῷ Τριπτολέμου κείμενόν ἐστιν ἄγαλμα. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ὁποῖα λέγεται γράψω, παρεὶς ὅσον ἐς Δηιόπην ἔχει τοῦ λόγου. Ἑλλήνων οἱ μάλιστα ἀμφισβητοῦντες Ἀθηναίοις ἐς ἀρχαιότητα καὶ δῶρα ἃ παρὰ θεῶν φασιν ἔχειν, εἰσὶν Ἀργεῖοι, καθάπερ βαρβάρων, Φρυξὶν Αἰγύπτιοι. Λέγεται οὖν ὡς Δήμητρα ἐς Ἄργος ἐλθοῦσαν Πελασγὸς δέξαιτο οἴκῳ, καὶ ὡς Χρυσανθὶς τὴν ἁρπαγὴν ἐπισταμένη τῆς κόρης διηγήσαιτο. ὕστερον δὲ Τρόχιλον ἱεροφάντην, φυγόντα ἐξ Ἄργους κατὰ ἔχθος Ἀγήνορος, ἐλθεῖν φασι ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ γυναῖκά τε ἐξ Ἐλευσῖνος γῆμαι, καὶ γενέσθαι οἱ παῖδας Εὐβουλέα καὶ Τριπτόλεμον. ὅδε μὲν Ἀργείων ἐστὶ λόγος. Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ ὅσοι παρὰ τούτοις, ἴσασι Τριπτόλεμον τὸν Κελεοῦ, πρῶτον σπεῖραι καρπὸν ἥμερον. ἔπη δὲ ᾄδεται Μουσαίου μὲν (εἰ δὴ Μουσαίου καὶ ταῦτα) Τριπτόλεμον παῖδα Ὠκεανοῦ καὶ Γῆς εἶναι. Ὀρφέως δὲ (οὐδὲ ταῦτα Ὀρφέως, ἐμοὶ δοκεῖν, ὄντα) Εὐβουλεῖ καὶ Τριπτολέμῳ Δυσαύλην πατέρα εἶναι· μηνύσασι δέ σφισι περὶ τῆς παιδὸς, δοθῆναι παρὰ Δήμητρος σπεῖραι τοὺς καρπούς. Χοιρίλῳ δὲ Ἀθηναίῳ δρᾶμα ποιήσαντι Ἀλόπην, ἐστὶν εἰρημένα, Κερκυόνα εἶναι καὶ Τριπτόλεμον ἀδελφοὺς, τεκεῖν δὲ σφᾶς θυγατέρας Ἀμφικτύονος· εἶναι δὲ πατέρα Τριπτολέμῳ μὲν Ῥάρον, Κερκυόνι δὲ Ποσειδῶνα. πρόσω δὲ ἰέναι με ὡρμημένον τοῦδε τοῦ λόγου, καὶ ὁπόσα ἐξήγησιν ἔχει τὸ Ἀθήνησιν ἱερὸν, καλούμενον δὲ Ἐλευσίνιον, ἐπέσχεν ὄψις ὀνείρατος· ἃ δὲ ἐς πάντας ὅσιον γράφειν, ἐς ταῦτα ἀποτρέψομαι. Πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦδε ἔνθα καὶ τοῦ Τριπτολέμου τὸ ἄγαλμα, ἔστι βοῦς χαλκοῦς οἷα ἐς θυσίαν ἀγόμενος. πεποίηται δὲ καθήμενος Ἐπιμενίδης Κνώσιος, ὃν ἐλθόντα ἐς ἀγρὸν, κοιμᾶσθαι λέγουσιν ἐσελθόντα ἐς σπήλαιον· ὁ δὲ ὕπνος οὐ πρότερον ἀνῆκεν αὐτὸν, πρὶν ἤ οἱ τεσσαρακοστὸν ἔτος γενέσθαι καθεύδοντι· καὶ ὕστερον, ἔπη τε ἐποίει, καὶ πόλεις ἐκάθηρεν ἄλλας τε, καὶ τὴν Ἀθηναίων. Θαλῆς δὲ ὁ Λακεδαιμονίοις τὴν νόσον παύσας, οὔτε ἄλλως προσήκων, οὔτε πόλεως ἦν Ἐπιμενίδῃ τῆς αὐτῆς· ἀλλ᾽ ὁ μὲν Κνώσιος, Θάλητα δὲ εἶναι φησὶ Γορτύνιον Πολύμναστος Κολοφώνιος ἔπη Λακεδαιμονίοις ἐς αὐτὸν ποιήσας. Ἔτι δὲ ἀπωτέρω ναὸς Εὐκλείας, ἀνάθημα καὶ τοῦτο ἀπὸ Μήδων οἳ τῆς χώρας Μαραθῶνα ἔσχον. Φρονῆσαι δὲ Ἀθηναίους ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ μάλιστα εἰκάζω. Καὶ δὴ καὶ Αἰσχύλος, ὥς οἱ τοῦ βίου προσεδοκᾶτο ἡ τελευτὴ, τῶν μὲν ἄλλων ἐμνημόνευσεν οὐδενὸς δόξης ἐς τοσοῦτον ἥκων ἐπὶ ποιήσει, καὶ πρὸ Ἀρτεμισίου καὶ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσας· ὁ δὲ, τό τε ὄνομα πατρόθεν, καὶ τὴν πόλιν ἔγραψεν, καὶ ὡς τῆς ἀνδρείας μάρτυρας ἔχοι τὸ Μαραθώνιον ἄλσος καὶ Μήδων τοὺς ἐς αὐτὸ ἀποβάντας. Ὑπὲρ δὲ τὸν Κεραμεικὸν καὶ στοὰν τὴν καλουμένην Βασίλειον, ναός ἐστιν Ἡφαίστου· καὶ ὅτι μὲν οἱ ἄγαλμα παρέστηκεν Ἀθηνᾶς, οὐδὲν θαῦμα ἐποιούμην τὸν ἐπὶ Ἐριχθονίῳ ἐπιστάμενος λόγον· τὸ δὲ ἄγαλμα ὁρῶν τῆς Ἀθηνᾶς γλαυκοὺς ἔχον τοὺς ὀφθαλμοὺς, Λιβύων τὸν μῦθον

ὄντα εὕρισκον. τούτοις γὰρ ἐστὶν εἰρημένον, Ποσειδῶνος καὶ λίμνης Τριτωνίδος θυγατέρα εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο γλαυκοὺς εἶναι ὥσπερ καὶ τῷ Ποσειδῶνι ὀφθαλμούς. πλησίον δὲ ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης Οὐρανίας. πρώτοις δὲ ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν, μετὰ δὲ Ἀσσυρίους, Κυπρίων Παφίοις, καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ. παρὰ δὲ Φοινίκων, Κυθήριοι μαθόντες σέβουσιν. Ἀθηναίοις δὲ κατεστήσατο Αἰγεύς, αὐτῷ τε οὐκ εἶναι παῖδας νομίζων (οὐ γάρ πω τότε ἦσαν) καὶ ταῖς ἀδελφαῖς γενέσθαι τὴν συμφορὰν ἐκ μηνίματος τῆς Οὐρανίας. τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔτι ἄγαλμα, λίθου Παρίου, καὶ ἔργον Φειδίου. δῆμος δέ ἐστιν Ἀθηναίοις Ἀθμονέων, οἳ Πορφυρίωνα ἔτι πρότερον Ἀκταίου βασιλεύσαντα τῆς Οὐρανίας φασὶ τὸ παρὰ σφίσιν ἱερὸν ἱδρύσασθαι. λέγουσι δὲ ἀνὰ τοὺς δήμους καὶ ἄλλα οὐδὲν ὁμοίως καὶ οἱ τὴν πόλιν ἔχοντες. Ἰοῦσι δὲ πρὸς τὴν στοὰν ἣν ποικίλην ὀνομάζουσιν ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἔστιν Ἑρμῆς χαλκοῦς καλούμενος Ἀγοραῖος. καὶ πύλη πλησίον. ἔπεστι δέ οἱ τρόπαιον Ἀθηναίων ἱππομαχίᾳ κρατησάντων Πλείσταρχον, ὃς τῆς ἵππου Κασσάνδρου καὶ τοῦ ξενικοῦ τὴν ἀρχὴν ἀδελφὸς ὢν ἐπετέτραπτο. αὕτη δὲ ἡ στοὰ πρῶτα μὲν Ἀθηναίους ἔχει τεταγμένους ἐν Οἰνόῃ τῆς Ἀργείας ἐναντία Λακεδαιμονίων. γέγραπται δὲ οὐκ ἐς ἀκμὴν ἀγῶνος οὐδὲ τολμημάτων ἐς ἐπίδειξιν τὸ ἔργον ἤδη προῆκον, ἀλλὰ ἀρχομένη τε ἡ μάχη, καὶ ἐς χεῖρας ἔτι συνιόντες. ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν τοίχων, Ἀθηναῖοι καὶ Θησεὺς Ἀμαζόσι μάχονται. μόναις δὲ ἄρα ταῖς γυναιξὶν οὐκ ἀφῄρει τὰ πταίσματα τὸ εἰς τοὺς κινδύνους ἀφειδές, εἴ γε Θεμισκύρας τε ἁλούσης ὑπὸ Ἡρακλέους, καὶ ὕστερον φθαρείσης σφίσι τῆς στρατιᾶς ἣν ἐπ' Ἀθήνας ἔστειλαν, ὅμως ἐς Τροίαν ἦλθον Ἀθηναίοις τε αὖθις μαχούμεναι, καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν. ἐπὶ δὲ ταῖς Ἀμαζόσιν, Ἕλληνές εἰσιν ᾑρηκότες Ἴλιον, καὶ οἱ βασιλεῖς ἠθροισμένοι διὰ τὸ Αἴαντος ἐς Κασσάνδραν τόλμημα. καὶ αὐτὸν ἡ γραφὴ τὸν Αἴαντα ἔχει, καὶ γυναῖκας τῶν αἰχμαλώτων ἄλλας τε, καὶ Κασσάνδραν. Τελευταῖον δὲ τῆς γραφῆς εἰσὶν οἱ μαχεσάμενοι Μαραθῶνι. Βοιωτῶν δὲ οἱ Πλάταιαν ἔχοντες καὶ ὅσον ἦν Ἀττικὸν, ἴασιν ἐς χεῖρας τοῖς βαρβάροις. καὶ ταύτῃ μὲν ἐστὶν ἴσα παρ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἔργον, τὸ δὲ ἔσω τῆς μάχης, φεύγοντές εἰσιν οἱ βάρβαροι, καὶ ἐς τὸ ἕλος ὠθοῦντες ἀλλήλους. ἔσχατα δὲ τῆς γραφῆς νῆές τε αἱ Φοίνισσαι, καὶ τῶν βαρβάρων τοὺς ἐσπίπτοντας ἐς ταύτας φονεύοντες οἱ Ἕλληνες. ἐνταῦθα καὶ Μαραθὼν γεγραμμένος ἐστὶν ἥρως, ἀφ' οὗ τὸ πεδίον ὠνόμασται· καὶ Θησεὺς ἀνιόντι ἐκ γῆς εἰκασμένος, Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς. Μαραθωνίοις γὰρ, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, Ἡρακλῆς ἐνομίσθη ἐν πρώτοις. Τῶν μαχομένων δὲ δῆλοι μάλιστα εἰσὶν ἐν τῇ γραφῇ, Καλλίμαχός τε, ὃς Ἀθηναίοις πολεμαρχεῖν ἤρξατο, καὶ Μιλτιάδης τῶν στρατηγούντων, ἥρως τε Ἔχετλος καλούμενος, οὗ καὶ ὕστερον ποιήσομαι μνήμην. Ἐνταῦθα ἀσπίδες κεῖνται χαλκαῖ, καὶ ταῖς μὲν ἐστὶν ἐπίγραμμα, ἀπὸ Σκιωναίων, καὶ τῶν ἐπικούρων εἶναι· τὰς δὲ ἐπαληλιμμένας πίσσῃ, μὴ σφᾶς ὅ τε χρόνος λυμήνηται, καὶ ὅσα Λακεδαιμονίων εἶναι λέγεται τῶν ἁλόντων ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ. ἀνδριάντες δὲ χαλκοῖ κεῖνται πρὸ μὲν τῆς στοᾶς, Σόλων ὁ τοὺς νόμους Ἀθηναίοις γράψας, ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Σέλευκος, ᾧ καὶ πρότερον ἐγένετο ἐς τὴν εὐδαιμονίαν τὴν μέλλουσαν σημεῖα οὐκ ἀφανῆ. Σελεύκῳ γὰρ ὡς ὡρμᾶτο ἐκ Μακεδονίας σὺν Ἀλεξάνδρῳ θύοντι ἐν Πέλλῃ τῷ Διί, τὰ ξύλα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ κείμενα προὔβη τε αὐτόματα πρὸς τὸ ἄγαλμα, καὶ ἄνευ πυρὸς ἥφθη. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Σέλευκος Ἀντίγονον ἐς Βαβυλῶνα ἀφικόμενον δείσας, καὶ παρὰ Πτολεμαῖον φυγὼν τὸν Λάγου, κατῆλθεν αὖθις ἐς Βαβυλῶνα. κατελθὼν δὲ ἐκράτησε μὲν τῆς Ἀντιγόνου στρατιᾶς, καὶ αὐτὸν ἀπέκτεινεν Ἀντίγονον, εἷλε δὲ ἐπιστρατεύσας ὕστερον Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου. ὡς δέ οἱ ταῦτα προεκεχωρήκει, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ Λυσιμάχου κατείργαστο, τὴν μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πᾶσαν ἀρχὴν παρέδωκεν Ἀντιόχῳ τῷ παιδί, αὐτὸς δὲ ἐς Μακεδονίαν ἠπείγετο. στρατιὰ μὲν οὖν καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἦν παρὰ Σελεύκῳ. Πτολεμαῖος δὲ ἀδελφὸς μὲν Λυσάνδρας καὶ παρὰ Λυσιμάχου παρ' αὐτὸν πεφευγώς, ἄλλως δὲ τολμῆσαι πρόχειρος, καὶ δι' αὐτὸ κεραυνὸς καλούμενος, οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς προε-

ὡς προϊὼν ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Λυσιμάχειαν, μαθὼν Σέλευκον κτείνει. διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν, ἐβασίλευσε Μακεδονίας. Ἐς ὃ Γαλάταις πρῶτος ὧν ἴσμεν βασιλέων ἀντιτάξασθαι τολμήσας, ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων· τὴν δὲ ἀρχὴν Ἀντίγονος ἀνεσώσατο ὁ Δημητρίου. Σέλευκον δὲ βασιλέων ἐν τοῖς μάλιστα πείθομαι, καὶ ἄλλως γενέσθαι δίκαιον καὶ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβῆ. Τοῦτο μὲν γὰρ Σέλευκός ἐστιν ὁ Μιλησίοις τὸν χαλκοῦν καταπέμψας Ἀπόλλωνα ἐς Βραγχίδας, ἀνακομισθέντα εἰς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ ὑπὸ Ξέρξου. Τοῦτο δὲ Σελεύκειαν οἰκίσας ἐπὶ Τίγρητι ποταμῷ, καὶ Βαβυλωνίους οὗτι ἐπαγόμενος ἐς αὐτὴν συνοίκους, ὑπελείπετο μὲν τὸ τεῖχος Βαβυλῶνος, ὑπελείπετο δὲ τοῦ Βὴλ τὸ ἱερόν, καὶ περὶ αὐτὸ τοὺς Χαλδαίους οἰκεῖν. Ἀθηναίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλα ἐστὶν οὐκ ἐς ἅπαντας ἐπίσημα, καὶ Ἐλέου βωμός· ᾧ μάλιστα θεῶν, ἐς ἀνθρώπινον βίον καὶ μεταβολὰς πραγμάτων ὅτι ὠφέλιμος, μόνοι τιμὰς Ἑλλήνων νέμουσιν Ἀθηναῖοι. τούτοις δὲ οὐ τὰ ἐς φιλανθρωπίαν μόνον καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ ἐς θεοὺς εὐσεβεῖν ἄλλων πλέον. καὶ γὰρ Αἰδοῦς σφίσι βωμός ἐστι, καὶ Φήμης, καὶ Ὁρμῆς· δῆλά τε ἐναργῶς ὅσοις πλέον τι ἑτέρων εὐσεβείας μέτεστιν, ἴσον σφίσι παρὸν τύχης χρηστῆς. ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς ἀγορᾶς ἀπέχοντι οὐ πολὺ, Πτολεμαίου δὲ ἀπὸ τοῦ κατασκευασαμένου καλουμένῳ, λίθοι τέ εἰσιν Ἑρμαῖ, θέας ἄξιοι, καὶ εἰκὼν Πτολεμαίου χαλκῆ, καὶ ὅ τε Λίβυς Ἰόβας ἐνταῦθα κεῖται, καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεύς. πρὸς δὲ τῷ γυμνασίῳ, Θησέως ἐστὶν ἱερόν. γραφαὶ δέ εἰσι, πρὸς Ἀμαζόνας Ἀθηναῖοι μαχόμενοι. πεποίηται δὲ σφίσιν ὁ πόλεμος οὗτος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῇ ἀσπίδι, καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐπὶ τῷ βάθρῳ. γέγραπται δὲ ἐν τῷ τοῦ Θησέως ἱερῷ καὶ ἡ Κενταύρων καὶ ἡ Λαπιθῶν μάχη. Θησεὺς μὲν οὖν ἀπεκτονώς ἐστιν ἤδη Κένταυρον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐξ ἴσου καθέστηκεν ἔτι ἡ μάχη. τοῦ δὲ τρίτου τῶν τοίχων ἡ γραφὴ μὴ πυθομένοις ἃ λέγουσιν, οὐ σαφής ἐστιν· τὰ μέν που διὰ τὸν χρόνον, τὰ δὲ Μίκων οὐ τὸν πάντα ἔγραψε λόγον. Μίνως ἡνίκα Θησέα καὶ τὸν ἄλλον στόλον τῶν παίδων ἦγεν ἐς Κρήτην, ἐρασθεὶς Περιβοίας, ὥς οἱ Θησεὺς μάλιστα ἠναντιοῦτο, καὶ ἄλλα ὑπὸ ὀργῆς ἀπέρριψεν ἐς αὐτὸν, καὶ παῖδα οὐκ ἔφη Ποσειδῶνος εἶναι· ἐπεὶ οὐ δύνασθαι τὴν σφραγῖδα ἣν αὐτὸς φέρων ἔτυχεν, ἀφέντι ἐς θάλασσαν ἀνασῶσαί οἱ. Μίνως μὲν λέγεται ταῦτα εἰπὼν ἀφεῖναι τὴν σφραγῖδα· Θησέα δὲ σφραγῖδά τε ἐκείνην ἔχοντα καὶ στέφανον χρυσοῦν Ἀμφιτρίτης δῶρον, ἀνελθεῖν λέγουσιν ἐκ τῆς θαλάττης. ἐς δὲ τὴν τελευτὴν τὴν Θησέως, πολλὰ ἤδη καὶ οὐχ ὁμολογοῦντα εἴρηται· δεδέσθαι γὰρ αὐτὸν λέγουσιν ἐς τόδε, ἕως ὑφ' Ἡρακλέους ἀναχθείη. πιθανώτατα δὲ ὧν ἤκουσα, Θησεὺς ἐς Θεσπρωτοὺς ἐμβαλὼν, τοῦ βασιλέως τῶν Θεσπρωτῶν γυναῖκα ἁρπάσων, τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς οὕτως ἀπόλλυσι, καὶ αὐτός τε καὶ Πειρίθους (Πειρίθους γὰρ καὶ τὸν γάμον σπεύδων ἐστράτευεν) ἥλωσαν, καὶ σφᾶς ὁ Θεσπρωτὸς δήσας εἶχεν ἐν Κιχύρῳ. τῆς δὲ γῆς τῆς Θεσπρωτίδος, ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ, καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός. πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ, λίμνη τέ ἐστιν Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. ῥεῖ δὲ καὶ Κωκυτὸς ὕδωρ ἀτερπέστατον. Ὅμηρός τέ μοι δοκεῖ ταῦτα ἑωρακὼς, ἔς τε τὴν ἄλλην ποίησιν ἀποτολμῆσαι τῶν ἐν ᾅδου, καὶ δὴ καὶ τὰ ὀνόματα τοῖς ποταμοῖς ἀπὸ τῶν ἐν Θεσπρωτίδι θέσθαι. τότε δὲ ἐχομένου Θησέως, στρατεύουσιν ἐς Ἄφιδναν οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ τήν τε Ἄφιδναν αἱροῦσι, καὶ Μενεσθέα ἐπὶ βασιλείᾳ κατήγαγον. Μενεσθεὺς δὲ τῶν μὲν παίδων τῶν Θησέως παρ' Ἐλεφήνορα ὑπεξελθόντων ἐς Εὔβοιαν, εἶχεν οὐδένα λόγον· Θησέα δὲ εἴποτε παρὰ Θεσπρωτῶν ἀνακομισθήσεται, δυσανταγώνιστον ἡγούμενος, διὰ θεραπείας τὰ τοῦ δήμου καθίστατο, ὡς Θησέα ἀνασωθέντα ὕστερον ἀπωσθῆναι. στέλλεται δὴ Θησεὺς παρὰ Δευκαλίωνα ἐς Κρήτην. ἐξενεχθέντα δὲ αὐτὸν ὑπὸ πνευμάτων ἐς Σκῦρον τὴν νῆσον, λαμπρῶς περιέπουσιν οἱ Σκύριοι κατὰ γένους δόξαν, καὶ ἀξίωμα ὧν ἦν αὐτὸς εἰργασμένος. Καί οἱ θάνατον Λυκομήδης διὰ ταῦτα ἐβούλευσεν. ὁ μὲν δὴ Θησέως σηκὸς Ἀθηναίοις ἐγένετο ὕστερον ἢ Μῆδοι Μαραθῶνα ἔσχον, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου Σκυρίους ποιήσαντος ἀναστάτους, δίκην δὲ τοῦ Θησέως θα-

κάτω, καὶ τὰ ὅσα ἐκόμισαν ἐς Ἀθήνας. τὸ δὲ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων ἐστὶν ἀρχαῖον, αὐτοί τε ἑστῶτες καὶ οἱ παῖδες καθήμενοι σφίσιν ἐφ᾽ ἵππων. ἐνταῦθα Πολύγνωτος μὲν ἔχοντα ἐς αὐτοὺς ἔγραψε γάμον τῶν θυγατέρων τῶν Λευκίππου· Μίκων δὲ τοὺς μετ᾽ Ἰάσονος ἐς Κόλχους πλεύσαντας. καί οἱ τῆς γραφῆς ἡ σπουδὴ μάλιστα ἐς Ἄκαστον καὶ τοὺς ἵππους ἔχει τοὺς Ἀκάστου. ὑπὲρ δὲ τῶν Διοσκούρων τὸ ἱερὸν, Ἀγλαύρου τέμενός ἐστιν. Ἀγλαύρῳ δὲ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς, Ἕρσῃ καὶ Πανδρόσῳ, δοῦναί φασιν Ἀθηνᾶν Ἐριχθόνιον, καθεῖσαν ἐς κιβωτὸν, ἀπειποῦσαν εἰς τὴν παρακαταθήκην μὴ πολυπραγμονεῖν. Πάνδροσον μὲν δὴ λέγουσι πείθεσθαι· τὰς δὲ δύο (ἀνοῖξαι γὰρ σφᾶς τὴν κιβωτὸν) μαίνεσθαί τε, ὡς εἶδον τὸν Ἐριχθόνιον, καὶ κατὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα ἦν μάλιστα ἀπότομον, αὑτὰς ῥῖψαι. Κατὰ τοῦτο ἐπαναβάντες Μῆδοι κατεφόνευσαν Ἀθηναίων τοὺς πλέον τι ἐς τὸν χρησμὸν ἢ Θεμιστοκλῆς εἰδέναι νομίζοντας, καὶ τὴν ἀκρόπολιν ξύλοις καὶ σταυροῖς ἀποτειχίσαντας. Πλησίον δὲ Πρυτανεῖόν ἐστιν, ἐν ᾧ νόμοι τε οἱ Σόλωνός εἰσι γεγραμμένοι, καὶ θεῶν Εἰρήνης ἀγάλματα κεῖται καὶ Ἑστίας. ἀνδριάντες δὲ ἄλλοι τε καὶ Αὐτόλυκος ὁ παγκρατιαστής. Τὰς γὰρ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαῖόν τε ἄνδρα καὶ Θρᾷκα μετέγραψαν. Ἐντεῦθεν ἰοῦσιν ἐς τὰ κάτω τῆς πόλεως, Σαράπιδός ἐστιν ἱερὸν, ὃν Ἀθηναῖοι παρὰ Πτολεμαίου θεὸν ἐσηγάγοντο. Αἰγυπτίοις δὲ ἱερὰ Σαράπιδος, ἐπιφανέστατον μέν ἐστιν Ἀλεξανδρεῦσιν, ἀρχαιότατον δὲ ἐν Μέμφει· ἐς τοῦτο ἐσελθεῖν, οὔτε ξένοις ἐστὶν, οὔτε τοῖς ἱερεῦσι, πρὶν ἂν τὸν Ἆπιν θάπτωσι. τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ Σαράπιδος οὐ πόῤῥω χωρίον ἐστὶν, ἔνθα Πειρίθουν καὶ Θησέα συνθεμένους ἐς Λακεδαίμονα καὶ ὕστερον ἐς Θεσπρωτοὺς σταλῆναι λέγουσι. Πλησίον δὲ ᾠκοδόμητο ναὸς Εἰλειθυίας, ἣν ἐλθοῦσαν ἐξ Ὑπερβορέων ἐς Δῆλον γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δὲ ἄλλους παρ᾽ αὐτῶν φασὶ τῆς Εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα, καὶ θύουσί τε Εἰλειθυίᾳ Δήλιοι, καὶ ὕμνον ᾄδουσιν Ὠλῆνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν Εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα Ἥρας εἶναι. μόνοις δὲ Ἀθηναίοις τῆς Εἰλειθυίας κεκάλυπται τὰ ξόανα ἐς ἄκρους τοὺς πόδας. τὰ μὲν δὴ δύο εἶναι Κρητικὰ, καὶ Φαίδρας ἀναθήματα ἔλεγον αἱ γυναῖκες· τὸ δὲ ἀρχαιότατον Ἐρυσίχθονα ἐκ Δήλου κομίσαι. Πρὶν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἰέναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου, Ἀδριανὸς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τόν τε ναὸν ἀνέθηκε, καὶ τὸ ἄγαλμα θέας ἄξιον, οὐ μεγέθει μὲν, ὅτι μὴ Ῥωμαίοις καὶ Ῥοδίοις εἰσὶν οἱ κολοσσοὶ, τὰ λοιπὰ ἀγάλματα ὁμοίως ἀπολείπεται. πεποίηται δὲ ἔκ τε ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, καὶ ἔχει τέχνης εὖ πρὸς τὸ μέγεθος ὁρῶσιν. Ἐνταῦθα εἰκόνες Ἀδριανοῦ, δύο μέν εἰσι Θασίου λίθου, δύο δὲ Αἰγυπτίου. Χαλκαῖ δὲ ἑστᾶσι πρὸ τῶν κιόνων, ἃς Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἀποίκους πόλεις. Ὁ μὲν δὴ πᾶς περίβολος, σταδίων μάλιστα τεσσάρων ἐστὶν, ἀνδριάντων δὲ πλήρης. Ἀπὸ γὰρ πόλεως ἑκάστης εἰκὼν Ἀδριανοῦ βασιλέως ἀνάκειται, καὶ σφᾶς ὑπερεβάλοντο Ἀθηναῖοι, τὸν κολοσσὸν ἀναθέντες ὄπισθε τοῦ ναοῦ θέας ἄξιον. Ἔστι δὲ ἀρχαῖα ἐν τῷ περιβόλῳ, Ζεὺς χαλκοῦς, καὶ ναὸς Κρόνου καὶ Ῥέας, καὶ τέμενος τὴν ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας. Ἐνταῦθα ὅσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέστηκε· καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος συμβᾶσαν, ὑποῤῥυῆναι ταύτῃ τὸ ὕδωρ· ἐσβάλλουσί τε ἐς αὐτὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἄλφιτα πυρῶν μέλιτι μίξαντες. Κεῖται δὲ ἐπὶ κίονος Ἰσοκράτους ἀνδριὰς, ὃς ἐς μνήμην τρία ὑπελίπετο· ἐπιμονώτατον μὲν, ὅτι οἱ βιώσαντι ἔτη δυοῖν δέοντα ἑκατὸν, οὔποτε κατελύθη μαθητὰς ἔχειν· σωφρονέστατον δὲ, ὅτι πολιτείας ἀπεχόμενος, διέμεινε καὶ τὰ κοινὰ οὐ πολυπραγμονῶν· ἐλευθερώτατον, ὅτι πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἀλγήσας, ἐτελεύτησεν ἐθελοντής. Κεῖνται δὲ καὶ λίθου Φρυγίου Πέρσαι, χαλκοῦν τρίποδα ἀνέχοντες, θέας ἄξιοι καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ τρίπους. Τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς, Δευκαλίωνα οἰκοδομῆσαι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερὸν, σημεῖα ἀποφαίνοντες, ὡς Δευκαλίων Ἀθήνησιν ᾤκησε, τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφεστηκότα. Ἀδριανὸς δὲ κατεσκευάσατο μὲν καὶ ἄλλα Ἀθηναίοις, ναὸν Ἥρας, καὶ Διὸς Πανελληνίου, καὶ θεοῖς τοῖς πᾶσιν ἱερὸν κοινόν· τὰ δὲ ἐπιφανέστατα, ἑκατὸν εἴκοσι κίονες Φρυγίου λίθου. πεποίηνται δὲ καὶ ταῖς στοαῖς κατὰ τὰ

αὐτὰ

αὐτὰ οἱ τοῖχοι. καὶ οἰκήματα ἐνταῦθα ἐστὶν ὀρόφῳ τε ἐπιχρύσῳ καὶ ἀλαβάστρῳ λίθῳ, πρὸς δὲ, ἀγάλμασι κεκοσμημένα καὶ γραφαῖς. κατάκειται δὲ ἐς αὐτὸ βιβλία, καὶ γυμνάσιόν ἐστιν ἐπώνυμον Ἀδριανοῦ. κίονες δὲ καὶ ἐνταῦθα ἑκατὸν λιθοτομίας τῆς Λιβύων. Μετὰ δὲ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου, πλησίον ἄγαλμά ἐστιν Ἀπόλλωνος Πυθίου. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Δελφινίου. λέγουσι δὲ ὡς ἐξειργασμένου τοῦ ναοῦ πλὴν τῆς ὀροφῆς ἀγνὼς ἔτι τοῖς πᾶσιν ἀφίκοιτο Θησεὺς ἐς τὴν πόλιν. Οἷα δὲ χιτῶνα ἔχοντος αὐτοῦ ποδήρη, καὶ πεπλεγμένης δὲ εὐπρεποῖς οἱ τῆς κόμης, ὡς ἐγίνετο κατὰ τὸν τοῦ Δελφινίου ναὸν, οἱ τὴν στέγην οἰκοδομοῦντες ἤροντο σὺν χλευασίᾳ, ὅ τι δὴ παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. Θησεὺς δὲ ἄλλο μὲν αὐτοῖς ἐδήλωσεν οὐδέν· ἀπολύσας δὲ, ὡς λέγεται, τῆς ἁμάξης τοὺς βοῦς, ἣ σφίσι παρῆν, τὸν ὄροφον ἀνέρριψεν ἐς ὑψηλότερον, ἢ τοῦ ναοῦ τὴν στέγην ἐποιοῦντο. Ἐς δὲ τὸ χωρίον ὃ Κήπους ὀνομάζουσι καὶ τῆς Ἀφροδίτης τὸν ναὸν, οὐδεὶς λεγόμενός σφισιν ἐστὶ λόγος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐς τὴν Ἀφροδίτην, ἣ τοῦ ναοῦ πλησίον ἕστηκε. ταύτης γὰρ σχῆμα μὲν τετράγωνον κατὰ ταὐτὰ καὶ τοῖς Ἑρμαῖς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα σημαίνει τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην τῶν καλουμένων Μοιρῶν εἶναι πρεσβυτάτην. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης ἐν τοῖς Κήποις, ἔργον ἐστὶν Ἀλκαμένους, καὶ τῶν Ἀθήνησιν ἐν λόγοις θέας ἄξιον. Ἔστι δὲ Ἡρακλέους ἱερὸν καλούμενον Κυνόσαργες. καὶ τὰ μὲν ἐς τὴν κύνα εἰδέναι τὴν λευκὴν ἐπιλεξαμένοις ἐστὶ τὸν χρησμόν. βωμοὶ δέ εἰσιν Ἡρακλέους τε καὶ Ἥβης, ἣν Διὸς παῖδα οὖσαν, συνοικεῖν Ἡρακλεῖ νομίζουσιν. Ἀλκμήνης τε βωμὸς καὶ Ἰολάου πεποίηται, ὃς τὰ πολλὰ Ἡρακλεῖ συνεπόνησε τῶν ἔργων. Λύκειον δὲ, ἀπὸ μὲν Λυκίου τοῦ Πανδίονος ἔχει τὸ ὄνομα, Ἀπόλλωνος δὲ ἱερὸν ἐξ ἀρχῆς τε εὐθὺς καὶ καθ᾽ ἡμᾶς ἐνομίζετο, Λύκιός τε ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὠνομάσθη πρῶτον. λέγεται δὲ, ὅτι καὶ Τερμιλεῦσιν, ἐς οὓς ἦλθεν ὁ Λύκιος φεύγων Αἰγέα, καὶ τούτοις αἴτιος ἐστὶ, Λυκίους ἀπ᾽ αὐτοῦ καλεῖσθαι. Ἔστι δὲ ὄπισθεν τοῦ Λυκίου, Νίσου μνῆμα, ὃν ἀποθανόντα ὑπὸ Μίνω βασιλεύοντα Μεγάρων κομίσαντες Ἀθηναῖοι, ταύτῃ θάπτουσιν. ἐς τοῦτον τὸν Νῖσον ἔχει λόγος, τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ πορφυρᾶς εἶναι, χρῆναι δὲ αὐτὸν ἐπὶ ταύταις ἀποκαρείσαις τελευτᾶν. Ὡς δὲ οἱ Κρῆτες ἦλθον ἐς τὴν γῆν, τὰς μὲν ἄλλας ᾕρουν ἐξ ἐπιδρομῆς τὰς ἐν τῇ Μεγαρίδι πόλεις, ἐς δὲ τὴν Νισαίαν καταφεύγοντα τὸν Νῖσον ἐπολιόρκουν. Ἐνταῦθα τοῦ Νίσου λέγεται θυγατέρα ἐρασθῆναι Μίνω, καὶ ὡς ἀπέκειρε τὰς τρίχας τοῦ πατρὸς ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι λέγουσι. Ποταμοὶ δὲ Ἀθηναίοις ῥέουσιν Εἰλισσός τε, καὶ Ἠριδανῷ τῷ Κελτικῷ κατὰ ταὐτὰ ὄνομα ἔχων, ἐκδιδοὺς ἐς τὸν Εἰλισσόν. ὁ δὲ Εἰλισσός ἐστιν οὗτος, ἔνθα παίζουσαν Ὠρείθυιαν ὑπὸ ἀνέμου Βορέου φασὶν ἁρπασθῆναι, καὶ συνοικεῖν Ὠρειθυίᾳ Βορέαν, καὶ σφίσι διὰ τὸ κῆδος ἀμύναντα, τῶν τριήρων τῶν βαρβαρικῶν ἀπολέσαι τὰς πολλάς. Ἐθέλουσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλων θεῶν ἱερὸν εἶναι τὸν Εἰλισσόν, καὶ Μουσῶν βωμὸς ἐπ᾽ αὐτῷ ἐστιν Εἰλισσιάδων. δείκνυται δὲ καὶ ἔνθα Πελοποννήσιοι Κόδρον τὸν Μελάνθου βασιλεύοντα Ἀθηναίων κτείνουσι. Διαβᾶσι δὲ τὸν Εἰλισσὸν, χωρίον Ἄγραι καλούμενον, καὶ ναὸς Ἀγροτέρας ἐστὶν Ἀρτέμιδος. ἐνταῦθα Ἄρτεμιν πρῶτον θηρεῦσαι λέγουσιν, ἐλθοῦσαν ἐκ Δήλου. καὶ τὸ ἄγαλμα διὰ τοῦτο ἔχει τόξον. Τὸ δὲ, ἀκούσασι μὲν οὐχ ὁμοίως ἐπαγωγὸν, θαῦμα δ᾽ ἰδοῦσι, στάδιον ἐστὶ λευκοῦ λίθου, μέγεθος δὲ αὐτοῦ τῇδε ἄν τις μάλιστα τεκμαίροιτο. ἄνωθεν ὄρους ὑπὲρ τὸν Εἰλισσὸν ἀρξάμενον ἐκ μηνοειδοῦς καθήκει τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν ὄχθην εὐθύ τε καὶ διπλοῦν. τοῦτο ἀνὴρ Ἀθηναῖος Ἡρώδης ᾠκοδόμησε, καί οἱ τὸ πολὺ τῆς λιθοτομίας τῆς Πεντέλησιν ἐς τὴν οἰκοδομὴν ἀνηλώθη. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Πρυτανείου καλουμένη Τρίποδες. ἀφ᾽ οὗ δὲ καλοῦσι τὸ χωρίον, ναοὶ θεῶν ἐς τοῦτο μεγάλοι, καὶ σφίσιν ἐφεστήκασι τρίποδες, χαλκοῖ μὲν, μνήμης δὲ ἄξια μάλιστα περιέχοντες εἰργασμένα. Σάτυρος γάρ ἐστιν, ἐφ᾽ ᾧ Πραξιτέλη λέγεται φρονῆσαι μέγα· καί ποτε Φρύνης αἰτούσης ὅ τι οἱ κάλλιστον εἴη τῶν ἔργων, ὁμολογεῖν μὲν φασι διδόναι οἱ ἐραστὴν ὄντα, κατειπεῖν δ᾽ οὐκ ἐθέλειν, ὅ τι κάλλιστον αὐτῷ οἱ φαίνοιτο. Ἐσδραμὼν οὖν οἰκέτης Φρύνης, ἔφασκεν οἴχεσθαι Πραξιτέλει τὸ πολὺ τῶν ἔργων, πυρὸς ἐσπεσόντος ἐς τὸ οἴκημα, οὐ μὴν οὖν πάντα γε ἀφανισθῆναι.

Πραξιτέλης δὲ αὐτίκα ἔθει διὰ θυρῶν ἔξω, καί οἱ καμόντι οὐδὲν ἔφασκεν εἶναι πλέον, εἰ δὴ καὶ τὸν Σάτυρον ἡ φλὸξ καὶ τὸν Ἔρωτα ἐπέλαβε. Φρύνη δὲ μένειν θαρροῦντα ἐκέλευε. παθεῖν γὰρ ἀνιαρὸν οὐδὲν, τέχνῃ δὲ ἁλόντα ὁμολογεῖν τὰ κάλλιστα ὧν ἐποίησε. Φρύνη μὲν οὕτω τὸν Ἔρωτα αἱρεῖται. Διονύσῳ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον, Σάτυρός ἐστι παῖς, καὶ δίδωσιν ἔκπωμα. Ἔρωτα δ' ἑστηκότα ὁμοῦ καὶ Διόνυσον Θυμίλος ἐποίησε. τοῦ Διονύσου δέ ἐστι πρὸς τῷ θεάτρῳ τὸ ἀρχαιότατον ἱερόν. δύο δέ εἰσιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναοί, καὶ Διόνυσοι, ὅ τε Ἐλευθερεὺς, καὶ ὃν Ἀλκαμένης ἐποίησεν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. γραφαὶ δὲ αὐτόθι Διόνυσός ἐστιν ἀνάγων Ἥφαιστον ἐς οὐρανόν. Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ Ἑλλήνων, ὡς Ἥρα ῥίψαι γενόμενον Ἥφαιστον· ὁ δέ οἱ μνησικακῶν πέμψαι δῶρον χρυσοῦν θρόνον, ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα. Καὶ τὴν μὲν ἐπείτε ἐκαθέζετο, δεδέσθαι· θεῶν δὲ τῶν μὲν ἄλλων οὐδενὶ τὸν Ἥφαιστον ἐθέλειν πείθεσθαι, Διόνυσος δὲ (μάλιστα γὰρ ἐς τοῦτον πιστὰ ἦν Ἡφαίστῳ) μεθύσας αὐτὸν ἐς οὐρανὸν ἤγαγε. ταῦτα δὴ γεγραμμένα εἰσί, καὶ Πενθεὺς καὶ Λυκοῦργος ὧν ἐς Διόνυσον ὕβρισαν διδόντες δίκας. Ἀριάδνη δὲ καθεύδουσα, καὶ Θησεὺς ἀναγόμενος, καὶ Διόνυσος ἥκων ἐς τὴν Ἀριάδνης ἁρπαγήν. Ἔστι δὲ πλησίον τοῦ τε ἱεροῦ τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ θεάτρου κατασκεύασμα· ποιηθῆναι δὲ τῆς σκηνῆς αὐτὸ ἐς μίμησιν τῆς Ξέρξου λέγεται. ἐποιήθη δὲ καὶ δεύτερον· τὸ γὰρ ἀρχαῖον στρατηγὸς Ῥωμαίων ἐνέπρησε Σύλλας Ἀθήνας ἑλών. Αἰτία δὲ ἥδε τοῦ πολέμου. Μιθριδάτης ἐβασίλευσε βαρβάρων τῶν περὶ τὸν Πόντον τὸν Εὔξεινον. Πρόφασιν μὲν δὴ δι' ἥντινα Ῥωμαίοις ἐπολέμησε, καὶ ὃν τρόπον ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, καὶ ὅσας ἢ πολέμῳ βιασάμενος πόλεις ἔσχεν, ἢ φίλας ἐποιήσατο, τάδε μὲν τοῖς ἐπίστασθαι τὰ Μιθριδάτου θέλουσι μελέτω· ἐγὼ δὲ, ὅσον ἐς τὴν ἅλωσιν τὴν Ἀθηναίων ἔχει, δηλώσω. Ἦν Ἀριστίων Ἀθηναῖος, ᾧ Μιθριδάτης πρεσβεύειν ἐς τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἐχρῆτο. Οὗτος ἀνέπεισεν Ἀθηναίους, Μιθριδάτην θέσθαι Ῥωμαίων ἐπίπροσθεν. Ἀνέπεισε δὲ οὐ πάντας, ἀλλ' ὅσον δῆμος ἦν, καὶ δήμου τὸ ταραχῶδες. Ἀθηναίων δὲ ὧν τις λόγος, παρὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκπίπτουσιν ἐθελονταί. Γενομένης δὲ μάχης, πολλῷ περιῆσαν οἱ Ῥωμαῖοι· καὶ φεύγοντας Ἀριστίωνα μὲν καὶ Ἀθηναίους ἐς τὸ ἄστυ καταδιώκουσιν, Ἀρχέλαον δὲ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐς τὸν Πειραιᾶ. Μιθριδάτου δὲ στρατηγὸς καὶ οὗτος ἦν, ὃν πρότερον τούτων, Μάγνητες οἱ τὸν Σίπυλον οἰκοῦντες, σφᾶς ἐπεκδραμόντας, αὐτόν τε τιτρώσκουσι, καὶ τῶν βαρβάρων φονεύουσι τοὺς πολλούς. Ἀθηναίοις μὲν δὴ πολιορκία καθειστήκει. Ταξίλος δὲ Μιθριδάτου στρατηγὸς, ἐτύγχανε μὲν περικαθήμενος Ἐλάτειαν τὴν ἐν τῇ Φωκίδι· ἀφικομένων δὲ ἀγγέλων, ἀναστήσας τὸν στρατὸν, ἐς τὴν Ἀττικὴν ἦγεν. ἃ πυνθανόμενος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, Ἀθήνας μὲν τοῦ στρατοῦ μέρει πολιορκεῖν ἀφῆκεν, αὐτὸς δὲ Ταξίλῳ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἔχων ἐς Βοιωτοὺς ἀπήντα. Τρίτῃ δὲ ὕστερον ἡμέρᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ἦλθον ἐπ' ἀμφότερα τὰ στρατόπεδα ἄγγελοι· Σύλλᾳ μὲν ὡς Ἀθηναίοις εἴη τεῖχος ἑαλωκὸς, τοῖς δὲ Ἀθήνας πολιορκήσασι, Τάξιλον κεκρατῆσθαι μάχῃ περὶ Χαιρώνειαν. Σύλλας δὲ ὡς ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐπανῆλθε, τοὺς ἐναντιωθέντας Ἀθηναίων καθείρξας ἐς τὸν Κεραμεικὸν, τὸν λαχόντα σφῶν ἐκ δεκάδος ἑκάστης ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Σύλλου δὲ οὐκ ἀνέντος ἐς Ἀθηναίους τοῦ θυμοῦ, λαθόντες ἐκδιδράσκουσιν ἄνδρες ἐς Δελφούς. Ἐρομένοις δέ σφισιν εἰ καταλαμβάνοι τὸ χρεὼν ἤδη καὶ τὰς Ἀθήνας ἐρημωθῆναι, τούτοις ἔχρησεν ἡ Πυθία τὰ ἐς τὸν ἀσκὸν ἔχοντα. Σύλλᾳ δὲ ὕστερον τούτων ἐνέπεσεν ἡ νόσος, ᾗ καὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην ἁλῶναι πυνθάνομαι. Σύλλᾳ δὲ ἔστι μὲν καὶ τὰ ἐς τοὺς πολλοὺς Ἀθηναίων ἀγριώτερα, ἢ ὡς ἄνδρα εἰκὸς ἦν ἐργάσασθαι Ῥωμαῖον· ἀλλὰ γὰρ οὐκ αὐτὰ δή οἱ αἰτίαν γενέσθαι δοκῶ τῆς συμφορᾶς, Ἱκεσίου δὲ μήνιμα, ὅτι καταφυγόντα ἐς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν, ἀπέκτεινεν ἀποσπάσας Ἀριστίωνα. Ἀθῆναι μὲν οὕτως ὑπὸ τοῦ πολέμου κακωθεῖσαι τοῦ Ῥωμαίων, αὖθις Ἀδριανοῦ βασιλεύοντος ἤνθησαν. Εἰσὶ δὲ Ἀθηναίοις εἰκόνες ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας ποιητῶν αἱ πολλαὶ τῶν ἀφανεστέρων· ὅτι μὴ γὰρ Μένανδρος, οὐδεὶς ἦν ποιητὴς κωμῳδίας τῶν ἐς δόξαν ἡκόντων. Τραγῳδίας δὲ κεῖνται τῶν φανερῶν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς. Λέγεται δὲ

Σοφο-

Σοφοκλέους τελευτήσαντος, ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἡγούμενον ἰδεῖν ἐπιστάντα οἱ Διόνυσον, κελεύειν τιμαῖς ὅσαι καθεστήκασιν ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν. καί οἱ τὸ ὄναρ Σοφοκλέα, καὶ τὴν Σοφοκλέους ποίησιν ἐφαίνετο ἔχειν. εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν, Σειρῆνι εἰκάζειν. Τὴν δὲ εἰκόνα τοῦ Αἰσχύλου, πολλῷ τε ὕστερον τῆς τελευτῆς δοκῶ ποιηθῆναι καὶ τῆς γραφῆς, ἣ τὸ ἔργον ἔχει τὸ ἐν Μαραθῶνι. ἔφη δὲ Αἰσχύλος μειράκιον ὢν καθεύδειν ἐν ἀγρῷ φυλάσσων σταφυλὰς, καί οἱ Διόνυσον ἐπιστάντα, κελεῦσαι τραγῳδίαν ποιεῖν. ὡς δὲ ἦν ἡμέρα, (πείθεσθαι γὰρ ἐθέλειν) ῥᾷστα ἤδη πειρώμενος ποιεῖν. οὗτος μὲν ταῦτα ἔλεγεν. ἐπὶ δὲ τοῦ Νοτίου καλουμένου τείχους, ὃ τῆς ἀκροπόλεως ἐς τὸ θέατρόν ἐστι τετραμμένον, ἐπὶ τούτου Μεδούσης τῆς Γοργόνος ἐπίχρυσος ἀνάκειται κεφαλὴ, καὶ περὶ αὐτὴν αἰγὶς πεποίηται. Ἐν δὲ τῇ κορυφῇ τοῦ θεάτρου, σπήλαιόν ἐστιν ἐν ταῖς πέτραις ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν. Τρίπους δὲ ἔπεστι καὶ τούτῳ. Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐτῷ καὶ Ἄρτεμις τοὺς παῖδάς εἰσιν ἀναιροῦντες τοὺς Νιόβης. Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν ἐς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτε ἄλλως, οὔτε πενθούσης· εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Ἰόντων δὲ Ἀθηναίοις ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ τοῦ θεάτρου, τέθαπται Κάλως. Τοῦτον τὸν Κάλων ἀδελφῆς παῖδα ὄντα καὶ τῆς τέχνης μαθητὴν φονεύσας Δαίδαλος, ἐς Κρήτην ἔφυγε· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Σικελίαν ἐκδιδράσκει παρὰ Κώκαλον. τοῦ Ἀσκληπιοῦ δὲ ἱερὸν ἔς τε τὰ ἀγάλματά ἐστιν, ὁπόσα τοῦ θεοῦ πεποίηται καὶ τῶν παίδων, καὶ ἐς τὰς γραφὰς θέας ἄξιον. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ κρήνη, παρ' ᾗ λέγουσι Ποσειδῶνος παῖδα Ἁλιρρόθιον θυγατέρα Ἄρεως Ἀλκίππην αἰσχύναντα, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἄρεως, καὶ δίκην ὑπὸ τούτῳ τῷ φόνῳ γενέσθαι πρῶτον. Ἐνταῦθα ἄλλα τε, καὶ Σαυροματικὸς ἀνάκειται θώραξ· ἐς τοῦτόν τις ἰδὼν, οὐδὲν ἧσσον Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους φήσει σοφοὺς ἐς τὰς τέχνας εἶναι. Σαυρομάταις γὰρ, οὔτε αὐτοῖς σίδηρός ἐστιν ὀρυσσόμενος, οὔτε σφίσιν ἐσάγουσιν· ἄμικτοι γὰρ μάλιστα τῶν ταύτῃ βαρβάρων εἰσίν. Πρὸς οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην, ἐξεύρηται σφίσιν ἐπὶ μὲν τοῖς δόρασιν αἰχμὰς ὀστίνας ἀντὶ σιδήρου φοροῦσι, τόξα τε κράνινα καὶ οἰστοὺς, καὶ ὀστίνας ἀκίδας ἐπὶ τοῖς οἰστοῖς· καὶ σειραῖς περιβαλόντες τῶν πολεμίων ὁπόσοις καὶ τύχοιεν, τοὺς ἵππους ἀποστρέψαντες, ἀνατρέπουσι τοὺς ἐνσχεθέντας ταῖς σειραῖς. τοὺς δὲ θώρακας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. ἵππους πολλὰς ἕκαστος τρέφει, ὡς ἂν οὔτε ἐς ἰδιωτῶν κλήρους τῆς γῆς μεμερισμένης, οὔτε τι φερούσης, πλὴν ὕλης ἀγρίας, ἅτε ὄντων νομάδων. Ταύταις οὐκ ἐς πόλεμον χρῶνται μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοῖς θύουσιν ἐπιχωρίοις, καὶ ἄλλως σιτοῦνται. συλλεξάμενοι δὲ τὰς ὁπλὰς, ἐκκαθάραντές τε καὶ διελόντες, ποιοῦσιν ἀπ' αὐτῶν δρακόντων φολίσιν ἐμφερῆ. Ὅστις δὲ οὐκ εἶδέ πω δράκοντα, πίτυός γε εἶδε καρπὸν χλωρὸν ἔτι. Ταῖς οὖν ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς πίτυος φαινομέναις ἐντομαῖς εἰκάζων τὸ ἔργον τὸ ἐκ τῆς ὁπλῆς, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι. ταῦτα διατρήσαντες, καὶ νεύροις ἵππων καὶ βοῶν συρράψαντες, χρῶνται θώραξιν, οὔτε εὐπρεπείᾳ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποδέουσιν, οὔτε ἀσθενεστέροις· καὶ γὰρ συστάδην τυπτόμενοι καὶ βληθέντες ἀνέχονται. Οἱ δὲ θώρακες οἱ λινοῖ μαχομένοις μὲν οὐχ ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι· διϊᾶσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον. Θηρεύοντας δὲ ὠφελοῦσιν· ἐναποκλῶνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων. Θώρακας δὲ λινοῦς ἰδεῖν ἔν τε ἄλλοις ἱεροῖς ἐστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ, ἔνθα Ἀπόλλωνος κάλλιστον ἄλσος δένδρων καὶ ἡμέρων, καὶ ὅσα τῶν ἀκάρπων ὀσμὴν παρέχεταί τινα, ἢ θέας ἡδονήν. Μετὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ταύτῃ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἰοῦσιν, Θέμιδος ναός ἐστι, κέχωσται δὲ πρὸ αὐτοῦ μνῆμα Ἱππολύτῳ. τοῦ δέ οἱ βίου τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν ἐκ καταρῶν. δῆλα δὲ, καὶ ὅστις βαρβάρων γλῶσσαν ἔμαθεν Ἑλλήνων, ὅ,τε ἔρως τῆς Φαίδρας, καὶ τῆς τροφοῦ τὸ ἐς τὴν διακονίαν τόλμημα. Ἔστι δὲ καὶ Τροιζηνίοις Ἱππολύτου τάφος· ἔχει δὲ σφίσιν ὧδε ὁ λόγος. Θησεὺς ὡς ἔμελλεν ἄξεσθαι Φαίδραν, οὐκ ἐθέλων, εἴ οἱ γένοιντο παῖδες, οὔτε ἄρχεσθαι τὸν

Ἱππόλυτον, οὔτε βασιλεύειν ἀντ' αὐτοῦ, πέμπει παρὰ Πιτθέα θρεψόμενον αὐτὸν, καὶ βασιλεύσοντα Τροιζῶος. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Πάλλας καὶ οἱ παῖδες ἐπανέστησαν Θησεῖ. Τούτους κτείνας, ἐς Τροιζῶα ἔρχεται καθαρσίων εἵνεκα, καὶ Φαίδρα πρῶτον ἐνταῦθα εἶδεν Ἱππόλυτον, καὶ τὰ ἐς τὸν θάνατον ἐρασθεῖσα ἐβούλευσε. Μυρσίνη δέ ἐστι Τροιζηνίοις, τὰ φύλλα διὰ πάσης ἔχουσα τετρυπημένα· φῦναι δὲ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν λέγουσιν, ἀλλὰ ὃ ἔργον γεγενῆσθαι τῆς ἐς τὸν ἔρωτα ἄσης, καὶ τῆς περόνης ἣν ἐπὶ ταῖς θριξὶν εἶχεν ἡ Φαίδρα. Ἀφροδίτην δὲ τὴν Πάνδημον, ἐπεί τε Ἀθηναίους Θησεὺς ἐς μίαν ἤγαγεν ἀπὸ τῶν δήμων πόλιν, αὐτήν τε σέβεσθαι, καὶ Πειθὼ κατέστησε. Τὰ μὲν δὴ παλαιὰ ἀγάλματα οὐκ ἦν ἐπ' ἐμοῦ· τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ τεχνιτῶν ἦν οὐ τῶν ἀφανεστάτων. ἔστι δὲ καὶ Γῆς κουροτρόφου, καὶ Δήμητρος ἱερὸν Χλόης. τὰ δὲ ἐς τὰς ἐπωνυμίας ἔστιν αὐτῶν διδαχθῆναι τοῖς ἱερεῦσιν ἐλθόντα ἐς λόγους. Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολιν, ἔστιν εἴσοδος μία (ἑτέραν δὲ οὐ παρέχεται, πᾶσα ἀπότομος οὖσα) καὶ τεῖχος ἔχουσα ἐχυρόν. τὰ δὲ προπύλαια λίθου λευκοῦ τὴν ὀροφὴν ἔχει, καὶ κόσμῳ καὶ μεγέθει τῶν λίθων μέχρι γε καὶ ἐμοῦ προεῖχε. Τὰς μὲν οὖν εἰκόνας τῶν ἱππέων οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε οἱ παῖδές εἰσιν οἱ Ξενοφῶντος, εἴτε ἄλλως ἐς εὐπρέπειαν πεποιημέναι. τῶν δὲ προπυλαίων ἐν δεξιᾷ, Νίκης ἐστὶν ἀπτέρου ναός. Ἐντεῦθεν ἡ θάλασσά ἐστι σύνοπτος· καὶ ταύτῃ ῥίψας Αἰγεὺς ἑαυτόν, ὡς λέγουσιν, ἐτελεύτησεν. Ἀνήγετο μὲν γὰρ ἡ ναῦς μέλασιν ἱστίοις ἡ τοὺς παῖδας φέρουσα ἐς Κρήτην. Θησεὺς δέ, ἔπλει γὰρ τόλμης τι ἔχων ἐς τὸν Μίνω καλούμενον ταῦρον, πρὸς τὸν πατέρα εἶπε χρήσεσθαι τοῖς ἱστίοις λευκοῖς, ἢν ὀπίσω πλέῃ τὸν ταῦρον κρατήσας. Τούτων λήθην ἔσχεν Ἀριάδνην ἀφῃρημένος. ἐνταῦθα Αἰγεὺς ὡς εἶδεν ἱστίοις μέλασι τὴν ναῦν κομιζομένην, οἷα τὸν παῖδα τεθνάναι δοκῶν, ἀφεὶς αὑτὸν διαφθείρεται· καί οἱ παρὰ Ἀθηναίοις ἐστὶ καλούμενον ἡρῷον Αἰγέως. Ἔστι δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῶν προπυλαίων οἴκημα ἔχον γραφάς· ὁπόσαις δὲ μὴ καθέστηκεν ὁ χρόνος αἴτιος ἀφανέσιν εἶναι, Διομήδης ἦν, καὶ Ὀδυσσεύς, ὁ μὲν ἐν Λήμνῳ τὸ Φιλοκτήτου τόξον, ὁ δὲ τὴν Ἀθηνᾶν ἀφαιρούμενος ἐξ Ἰλίου. Ἐνταῦθα ἐν ταῖς γραφαῖς ἐστὶν Ὀρέστης Αἴγισθον φονεύων, καὶ Πυλάδης τοὺς παῖδας τοῦ Ναυπλίου βοηθοὺς ἐλθόντας Αἰγίσθῳ. Τοῦ δὲ Ἀχιλλέως τάφου πλησίον μέλλουσά ἐστι σφάζεσθαι Πολυξένη. Ὁμήρῳ δὲ εὖ μὲν παρείθη τό γ' ὠμὸν οὕτως ἔργον· εὖ δή ἐμοὶ φαίνεται ποιήσας Σκῦρον ὑπὸ Ἀχιλλέως ἁλοῦσαν, οὐδὲν ὁμοίως καὶ ὅσοι λέγουσιν ὁμοῦ ταῖς παρθένοις Ἀχιλλέα ἔχειν ἐν Σκύρῳ δίαιταν, ἃ δὴ καὶ Πολύγνωτος ἔγραψεν. Ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ ταῖς ὁμοῦ Ναυσικάᾳ πλυνούσαις ἐφιστάμενον Ὀδυσσέα κατὰ τὰ αὐτά, καθὰ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε. γραφαὶ δέ εἰσι καὶ ἄλλαι καὶ Ἀλκιβιάδης· ἵππων δέ οἱ νίκης τῆς ἐν Νεμέᾳ ἐστὶ σημεῖα ἐν τῇ γραφῇ. Καὶ Περσεύς ἐστιν ἐς Σέριφον κομιζόμενος, Πολυδέκτῃ φέρων τὴν κεφαλὴν τὴν Μεδούσης. Καὶ τὰ μὲν ἐς Μέδουσαν, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐν τοῖς Ἀττικοῖς σημῆναι. Ἐπὶ δὲ τῶν γραφῶν παρέντι τὸν παῖδα τὸν τὰς ὑδρίας φέροντα, καὶ τὸν παλαιστὴν ὃν Τιμαίνετος ἔγραψεν, ἐστὶ Μουσαῖος. Ἐγὼ δὲ ἔπη μὲν ἐξελεξάμην, ἐν οἷς ἐστὶ πέτεσθαι Μουσαῖον ὑπὸ Βορέου δῶρον, δοκεῖν δέ μοι πεποίηκεν αὐτὰ Ὀνομάκριτος, καὶ ἔστιν οὐδὲν Μουσαίου βεβαίως, ὅτι μὴ μόνον εἰς Δημήτερα ὕμνος Λυκομήδαις. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν, Ἑρμῆν ὃν προπύλαιον ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτη ποιῆσαι τὸν Σωφρονίσκου λέγουσιν, ᾧ σοφῷ γενέσθαι μάλιστα ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ Πυθία μάρτυς, ὃ μηδὲ Ἀνάχαρσιν ἐθέλοντα ὅμως καὶ δι' αὐτὸ ἐς Δελφοὺς ἀφικόμενον προσεῖπεν. Ἕλληνες δὲ ἄλλα τε λέγουσι, καὶ ἄνδρας ἑπτὰ γενέσθαι σοφούς. Τούτων καὶ τὸν Λέσβιον τύραννον καὶ Περίανδρον εἶναι φασὶ τὸν Κυψέλου· καίτοι Περιάνδρου Πεισίστρατος καὶ ὁ παῖς Ἱππίας φιλάνθρωποι μᾶλλον καὶ σοφώτεροι τά τε πολεμικὰ ἦσαν, καὶ ὅσα ἧκεν ἐς κόσμον τῶν πολιτῶν· ἐς ὃ διὰ τὸν Ἱππάρχου θάνατον Ἱππίας ἄλλα τε ἐχρήσατο θυμῷ, καὶ ἐς γυναῖκα ὄνομα Λέαιναν. Ταύτην γὰρ ἐπεί τε ἀπέθανεν Ἵππαρχος (λέγω δὲ οὐκ ἐς συγγραφὴν πρότερον ἥκοντα, πιστὰ δὲ ἄλλως Ἀθηναίων τοῖς πολλοῖς) Ἱππίας εἶχεν ἐν αἰκίᾳ, ἐς ὃ διέφθειρεν· οἷα ἑταίραν Ἀριστογείτονος ἐπισταμένος οὖσαν, καὶ τὸ βούλευμα οὐδαμῶς ἀγνοῆσαι δοξάζων.

δοξάζων. Ἀντὶ δὲ τούτων, ἐπεὶ τυραννίδος ἐπαύσαντο οἱ Πεισιστρατίδαι, χαλκῆ λέαινα Ἀθηναίοις ἐστὶν ἐς μνήμην τῆς γυναικός, παρὰ δὲ αὐτὴν ἄγαλμα Ἀφροδίτης, ὃ Καλλίου τέ φασιν εἶναι ἀνάθημα, καὶ ἔργον Καλάμιδος. Πλησίον δέ ἐστι Διιτρέφους χαλκοῦς ἀνδριὰς ὀϊστοῖς βεβλημένος. Οὗτος ὁ Διιτρέφης ἄλλα τε ἔπραξεν ὁπόσα λέγουσιν Ἀθηναῖοι, καὶ Θρᾶκας μισθωτοὺς ἀφικομένους ὕστερον ἢ Δημοσθένης ἐς Συρακούσας ἐξέπλευσε, τούτους ὡς ὑστέρησαν, ὁ Διιτρέφης ἀπῆγεν ὀπίσω. Καὶ δὴ κατὰ τὸν Χαλκιδικὸν ἔσχεν Εὔριπον, ἔνθα Βοιωτῶν ἐν μεσογαίᾳ πόλις Μυκαλησσὸς ἦν. Ταύτην ἐσαναβὰς ἐκ θαλάσσης ὁ Διιτρέφης εἷλε. Μυκαλησσίων δὲ οὐ μόνον τὸ μάχιμον οἱ Θρᾶκες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἐφόνευσαν καὶ παῖδας. Μαρτυρεῖ δέ μοι· Βοιωτῶν γὰρ ὅσας ἀνέστησαν Θηβαῖοι, ᾠκοῦντο αἱ πόλεις ἐπ' ἐμοῦ, διαφυγόντων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ καὶ Μυκαλησσίοις οἱ βάρβαροι μὴ πᾶσιν ἀποκτείνοντες ἐπεξῆλθον, ὕστερον ἂν τὴν πόλιν ἀπέλαβον οἱ λειφθέντες. Τοσοῦτον μὲν παρέστη μοι θαῦμα ἐς τὴν εἰκόνα τοῦ Διιτρέφους, ὅτι ὀϊστοῖς ἐβέβλητο, Ἕλλησιν ὅτι μὴ Κρησὶν οὐκ ἐπιχώριον ὂν τοξεύειν. Λοκροὺς γὰρ τοὺς Ὀπουντίους, ὁπλιτεύοντας ἤδη κατὰ τὰ Μηδικὰ ἴσμεν, οὓς Ὅμηρος ἐποίησεν ὡς φερομένους τόξα καὶ σφενδόνας ἐς Ἴλιον ἔλθοιεν. Οὐ μὴν οὐδὲ Μαλιεῦσι παρέμεινε μελέτη τῶν τόξων· δοκῶ δὲ οὔτε πρότερον ἐπίστασθαι σφᾶς, πρὶν ἢ Φιλοκτήτην, παύσασθαί τε οὐ διὰ μακροῦ. τοῦ δὲ Διιτρέφους πλησίον (τὰς γὰρ εἰκόνας τὰς ἀφανεστέρας γράφειν οὐκ ἐθέλω) θεῶν ἄγαλμά ἐστιν Ὑγίας τε, ἣν Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι λέγουσι, καὶ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν καὶ ταύτης Ὑγιείας. Ἔστι δὲ λίθος οὐ μέγας, ἀλλ' ὅσον καθίζεσθαι μικρὸν ἄνδρα. ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν, ἡνίκα Διόνυσος ἦλθεν ἐς τὴν γῆν, ἀναπαύσασθαι τὸν Σιληνόν. τοὺς γὰρ ἡλικίᾳ τῶν σατύρων προήκοντας ὀνομάζουσι σιληνούς. περὶ δὲ σατύρων, οἵτινές εἰσιν, ἑτέρου πλέον ἐθέλων ἐπίστασθαι, πολλοῖς αὐτῶν τούτων εἵνεκα ἐς λόγους ἦλθον. Ἔφη δὲ Εὔφημος Κὰρ ἀνὴρ πλέων ἐς Ἰταλίαν, ἁμαρτεῖν ὑπὸ ἀνέμων τοῦ πλοῦ, καὶ ἐς τὴν ἔξω θάλασσαν, ἐς ἣν οὐκέτι πλέουσιν, ἐξενεχθῆναι. Νήσους δὲ εἶναι μὲν ἐρήμους πολλάς, ἐν δὲ ταύταις οἰκεῖν ἄνδρας ἀγρίους. Ἄλλαις δὲ οὐκ ἐθέλειν νήσοις προσίσχειν τοὺς ναύτας, οἷα πρότερόν τε προσσχόντας, καὶ τῶν ἐνοίκων οὐκ ἀπείρως ἔχοντας· βιασθῆναι δ' οὖν καὶ τότε. Ταύτας καλεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ναυτῶν Σατυρίδας, εἶναι δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας καὶ πυρρούς, καὶ ἵππων οὐ πολὺ μείους ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἰσχίοις οὐράς. Τούτους ὡς ᾔσθοντο καταδραμόντας ἐπὶ τὴν ναῦν, φωνὴν μὲν οὐδεμίαν ἱέναι, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἐπιχειρεῖν ταῖς ἐν τῇ νηΐ· τέλος δὲ δείσαντας τοὺς ναύτας, βάρβαρον γυναῖκα ἐκβαλεῖν ἐς τὴν νῆσον. Ἐς ταύτην οὖν ὑβρίζειν τοὺς Σατύρους, οὐ μόνον ᾗ καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν ὁμοίως σῶμα. Καὶ ἄλλα ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει θεασάμενος οἶδα· Λύκιον τοῦ Μύρωνος χαλκοῦν παῖδα, ὃς τὸ περιρραντήριον ἔχει, καὶ Μύρωνος Περσέα τὸ ἐς Μέδουσαν ἔργον εἰργασμένον. Καὶ Ἀρτέμιδος ἱερόν ἐστι Βραυρωνίας, Πραξιτέλους μὲν τέχνη τὸ ἄγαλμα, τῇ θεῷ δ' ἐστὶν ἀπὸ Βραυρῶνος δήμου τὸ ὄνομα· καὶ τὸ ἀρχαῖον ξόανόν ἐστιν ἐν Βραυρῶνι Ἄρτεμις, ὡς λέγουσιν, ἡ Ταυρική. Ἵππος δὲ ὁ καλούμενος Δούριος, ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τὸ Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν ἐς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. Λέγεται δὲ ἔς τε ἐκεῖνον τὸν ἵππον, ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους. καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμά ἐστι κατὰ ταῦτα· καὶ Μενεσθεὺς καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως. ἀνδριάντων δὲ ὅσοι μετὰ τὸν ἵππον ἑστήκασιν, ἐπὶ Χαρίνου μὲν ὁπλιτοδρομεῖν ἀσκήσαντος τὴν εἰκόνα ἐποίησε Κριτίας· Οἰνοβίῳ δὲ ἔργον ἐστὶν εἰς Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου χρηστόν. ψήφισμα γὰρ ἐνίκησεν Οἰνόβιος κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας Θουκυδίδην· καί οἱ δολοφονηθέντι ὡς κατῄει, μνῆμά ἐστιν οὐ πόρρω πυλῶν Μελιτίδων. Τὰ δὲ ἐς Ἑρμόλυκον τὸν παγκρατιαστὴν καὶ Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου, γραψάντων ἑτέρων, παρίημι. ἐς δὲ Φορμίωνα τοσόνδε ἔχω πλέον γράψαι. Φορμίωνι γὰρ τοῖς ἐπιεικέσιν Ἀθηναίων ὄντι ὁμοίῳ, καὶ ἐς προγόνων δόξαν οὐκ ἀφανεῖ, συνέβαινεν ὀφείλειν χρέα· ἀναχωρήσας οὖν ἐς τὸν Παιανιέα δῆμον, ἐνταῦθα εἶχε δίαιταν, ἐς ὃ ναύαρχον αὐτὸν

Ἀθηναίων αἱρουμένων, ἐκπλεῦσαι οὐκ ἔφασκεν· ὀφείλειν τε γὰρ, καί οἱ πρὶν ἂν ἐκτίσῃ, πρὸς τοὺς στρατιώτας οὐκ εἶναι παρέχεσθαι φρόνημα. Οὕτως Ἀθηναῖοι (πάντως γὰρ ἐβούλοντο ἄρχειν Φορμίωνα) τὰ χρέα ὁπόσοις ὤφειλε, διαλύουσιν. Ἐνταῦθα Ἀθηνᾶ πεποίηται τὸν Σιληνὸν Μαρσύαν παίουσα, ὅτι δὴ τοὺς αὐλοὺς ἀνέλοιτο, ἐῤῥῖφθαι σφᾶς τῆς θεοῦ βουλομένης. Τούτων πέραν ὧν εἴρηκα, ἔστιν ἡ λεγομένη Θησέως μάχη πρὸς τὸν Ταῦρον τὸν Μίνω καλούμενον, εἴτε ἀνὴρ εἴτε θηρίον ἦν, ὁποῖον κεκράτηκεν ὁ λόγος. Τέρατα γὰρ πολλῷ καὶ τοῦδε θαυμασιώτερα, καὶ καθ' ἡμᾶς ἔτικτον γυναῖκες. κεῖται δὲ καὶ Φρίξος ὁ Ἀθάμαντος ἐξενηνεγμένος ἐς Κόλχους ὑπὸ τοῦ κριοῦ. Καὶ θύσας δὲ αὐτὸν ὅτῳ δὴ θεῷ, ὡς δὲ εἰκάσαι τῷ Λαφυσίῳ καλουμένῳ παρὰ Ὀρχομενίοις, τοὺς μηροὺς κατὰ νόμον ἐκτεμὼν τῶν Ἑλλήνων, ἐς αὐτοὺς καιομένους ὁρᾷ. κεῖνται δὲ ἑξῆς ἄλλαι τε εἰκόνες καὶ Ἡρακλέους· ἄγχει δὲ, ὡς λόγος ἔχει, τοὺς δράκοντας. Ἀθηνᾶ τέ ἐστιν ἀνιοῦσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. ἔστι δὲ καὶ ταῦρος ἀνάθημα τῆς βουλῆς τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ· ἐφ' ὅτῳ δὴ ἀνέθηκεν ἡ βουλὴ, πολλὰ ἄν τις ἐθέλων εἰκάζοι. λέλεκται δέ μοι καὶ πρότερον, ὡς Ἀθηναίοις περισσότερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις ἐς τὰ θεῖά ἐστι σπουδῆς. πρῶτοι μὲν γὰρ Ἀθηνᾶν ἐπωνόμασαν Ἐργάνην, πρῶτοι δ' ἀκώλους Ἑρμᾶς. ὁμοῦ δέ σφισιν ἐν τῷ ναῷ σπουδαίων Δαίμων ἐστίν· ὅστις δὲ τὰ σὺν τέχνῃ πεποιημένα ἐπίπροσθεν τίθεται τῶν ἐς ἀρχαιότητα ἡκόντων, καὶ τάδε ἐστὶν οἱ θεάσασθαι. Κράνος ἐστὶν ἐπικείμενος ἀνὴρ, Κλεοίτου, καί οἱ τοὺς ὄνυχας ἀργυροῦς ἐνεποίησεν ὁ Κλεοίτας. Ἔστι δὲ καὶ γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὗσαί οἱ τὸν Δία· εἴτε αὐτοῖς ὄμβρου δεήσαν Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβὰς αὐχμός. ἐνταῦθα καὶ Τιμόθεος ὁ Κόνωνος, καὶ αὐτὸς κεῖται Κόνων. Πρόκνην δὲ τὰ ἐς τὸν παῖδα βεβουλευμένην αὐτήν τε καὶ τὸν Ἴτυν, ἀνέθηκεν Ἀλκαμένης. Πεποίηται δὲ καὶ τὸ φυτὸν τῆς ἐλαίας Ἀθηνᾶ, καὶ κῦμα ἀναφαίνων Ποσειδῶν. Καὶ Διός ἐστιν ἄγαλμα τό τε Λεωχάρους, καὶ ὁ ὀνομαζόμενος Πολιεύς· ᾧ τὰ καθεστηκότα εἰς τὴν θυσίαν γράφων, τὴν ἐπ' αὐτοῖς λεγομένην αἰτίαν οὐ γράφω. τοῦ Διὸς τοῦ Πολιέως κριθὰς καταθέντες ἐπὶ τὸν βωμὸν μεμιγμένας πυροῖς οὐδεμίαν ἔχουσι φυλακήν· ὁ βοῦς δὲ ὃν ἐς τὴν θυσίαν ἑτοιμάσαντες φυλάσσουσιν, ἅπτεται τῶν σπερμάτων, φοιτῶν ἐπὶ τὸν βωμόν. Καλοῦσι δέ τινα τῶν ἱερέων βουφόνον· καὶ ταύτῃ τὸν πέλεκυν ῥίψας (οὕτω γὰρ ἐστὶν οἱ νόμος) οἴχεται φεύγων. Οἱ δὲ ἅτε τὸν ἄνδρα ὃς ἔδρασε τὸ ἔργον οὐκ εἰδότες, ἐς δίκην ὑπάγουσι τὸν πέλεκυν. Ταῦτα μὲν τρόπον τὸν εἰρημένον δρῶσιν. Ἐς δὲ τὸν ναὸν ὃν Παρθενῶνα ὀνομάζουσιν, ἐς τοῦτον ἐσιοῦσιν, ὁπόσα ἐν τοῖς καλουμένοις ἀετοῖς κεῖται, πάντα ἐς τὴν Ἀθηνᾶς ἔχει γένεσιν. τὰ δὲ ὄπισθεν ἡ Ποσειδῶνος πρὸς Ἀθηνᾶν ἐστὶν ἔρις ὑπὲρ τῆς γῆς. αὐτὸ δὲ ἔκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποίηται. Μέσῳ μὲν οὖν ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει, Σφιγγὸς εἰκών. Ἃ δὲ ἐς τὴν Σφίγγα λέγεται, γράψω προελθόντος ἐς τὰ Βοιωτικά μοι τοῦ λόγου. Καθ' ἑκάτερον δὲ τοῦ κράνους, γρῦπές εἰσιν ἐπειργασμένοι. Τούτους τοὺς γρῦπας ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος, μάχεσθαι περὶ τοῦ χρυσοῦ φησιν Ἀριμασποῖς ὑπὲρ Ἰσσηδόνων· τὸν δὲ χρυσὸν ὃν φυλάσσουσιν οἱ γρῦπες, ἀνιέναι τὴν γῆν· εἶναι δὲ Ἀριμασποὺς μὲν, ἄνδρας μονοφθάλμους πάντας ἐκ γενετῆς· γρῦπας δὲ θηρία λέουσιν εἰκασμένα, πτερὰ δὲ ἔχειν καὶ στόμα ἀετοῦ. Καὶ γρυπῶν μὲν πέρι, τοσαῦτα εἰρήσθω. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει, καί οἱ κατὰ τὸ στέρνον ἡ κεφαλὴ Μεδούσης, ἐλέφαντός ἐστιν ἐμπεποιημένη, καὶ Νίκη τε ὅσον τεσσάρων πηχῶν. Ἐν δὲ τῇ χειρὶ δόρυ ἔχει, καί οἱ πρὸς τοῖς ποσὶν ἀσπίς τε κεῖται, καὶ πλησίον τοῦ δόρατος, Δράκων ἐστίν· εἴη δ' ἂν Ἐριχθόνιος οὗτος ὁ δράκων. Ἔστι δὲ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐπειργασμένα Πανδώρας γένεσις. Πεποίηται δὲ Ἡσιόδῳ τε καὶ ἄλλοις, ὡς ἡ Πανδώρα γένοιτο αὕτη γυνὴ πρώτη· πρὶν δὲ ἢ γενέσθαι Πανδώραν, οὐκ ἦν πω γυναικῶν γένος. Ἐνταῦθα εἰκόνα ἰδὼν οἶδα Ἀδριανοῦ βασιλέως μόνου, καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον Ἰφικράτους ἀποδειξαμένου πολλά τε καὶ θαυμαστὰ ἔργα. Τοῦ ναοῦ ἐστι πέραν Ἀπόλλων χαλκοῦς, καὶ τὸ ἄγαλμα λέγουσι Φειδίαν ποιῆσαι. Παρνόπιον δὲ καλοῦσιν, ὅτι σφίσι παρνόπων βλαπτόντων τὴν γῆν ἀποστρέψειν ὁ θεὸς εἶπεν ἐκ τῆς χώρας. Καὶ ὅτι μὲν ἀπέστρεψεν, ἴσασι τρό-

πῳ δὲ

πω δὲ οὐ λέγουσι ποίῳ. τοὺς δὲ αὐτοὺς ἤδη πάρνοπας ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους οὐ κατὰ ταὐτὰ οἶδα φθαρέντας· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐξέωσε βίαιος ἐμπεσὼν ἄνεμος, τοὺς δὲ ὕσαντος τοῦ θεοῦ, καῦμα ἰσχυρὸν καθεῖλεν ἐπιλαβόν· οἱ δὲ ἀφνιδίῳ ῥίγει καταληφθέντες ἀπώλοντο. Τοιαῦτα μὲν αὐτοῖς συμβαίνοντα εἶδον. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει καὶ Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, καὶ αὐτὸς Ξάνθιππος, ὃς ἐναυμάχησεν ἐπὶ Μυκάλῃ Μήδοις. Ἀλλ' ὁ μὲν Περικλέους ἀνδριὰς ἑτέρωθι ἀνάκειται· τοῦ δὲ Ξανθίππου πλησίον ἕστηκεν Ἀνακρέων ὁ Τήιος, πρῶτος μετὰ Σαπφὼ τὴν Λεσβίαν τὰ πολλὰ ὧν ἔγραψεν ἐρωτικὰ ποιήσας· καί οἱ τὸ σχῆμά ἐστιν, οἷον ᾄδοντος ἂν ἐν μέθῃ γένοιτο ἀνθρώπου. Γυναῖκας δὲ πλησίον Δεινομένης Ἰὼ τὴν Ἰνάχου, καὶ Καλλιστὼ τὴν Λυκάονος πεποίηκεν· αἷς ἀμφοτέραις ἐστὶν ἐς ἅπαν ὅμοια διηγήματα, ἔρως Διός, καὶ Ἥρας ὀργή, καὶ ἀλλαγή, τῇ μὲν ἐς βοῦν, Καλλιστοῖ δὲ ἐς ἄρκτον. Πρὸς δὲ τῷ τείχει τῷ Νοτίῳ, Γιγάντων οἳ περὶ Θρᾴκην ποτὲ καὶ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης ᾤκησαν, τούτων τὸν λεγόμενον πόλεμον, καὶ μάχην πρὸς Ἀμαζόνας Ἀθηναίων, καὶ τὸ Μαραθῶνι πρὸς Μήδους ἔργον, καὶ Γαλατῶν τὴν ἐν Μυσίᾳ φθοράν, ἀνέθηκεν Ἄτταλος, ὅσον γε δύο πηχῶν ἕκαστον. Ἕστηκε δὲ καὶ Ὀλυμπιόδωρος, μεγέθει τε ὧν ἔπραξε λαβὼν δόξαν, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν καιρῶν, φρόνημα ἐν ἀνθρώποις παρασχόμενος συνεχῶς ἐπταικόσι, καὶ δι' αὐτὸ οὐδὲ ἓν χρηστόν, οὐδὲ ἐς τὰ μέλλοντα ἐλπίζουσι. Τὸ γὰρ ἀτύχημα τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ, ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν ἦρξε κακοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα δούλους ἐποίησε τοὺς ὑπεριδόντας, καὶ ὅσοι μετὰ Μακεδόνων ἐτάχθησαν. Τὰς μὲν δὴ πολλὰς Φίλιππος τῶν πόλεων εἷλεν· Ἀθηναίοις δὲ λόγῳ συνθέμενος, ἔργῳ σφᾶς μάλιστα ἐκάκωσε, νήσους τε ἀφελόμενος, καὶ τῆς ἐς τὰ ναυτικὰ παύσας ἀρχῆς. Καὶ χρόνον μέν τινα ἡσύχασαν Ἀθηναῖοι Φιλίππου βασιλεύοντος, καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Μακεδόνες μὲν βασιλεύειν εἵλοντο Ἀριδαῖον, Ἀντιπάτρῳ δὲ ἐπετέτραπτο ἡ πᾶσα ἀρχή· καὶ Ἀθηναίοις οὐκέτι ἀνεκτὰ ἐφαίνετο, εἰ τὸν πάντα χρόνον ἔσται ἐπὶ Μακεδόσι τὸ Ἑλληνικόν· ἀλλ' αὐτοί τε πολεμεῖν ὥρμηντο, καὶ ἄλλους ἐς τὸ ἔργον ἤγειρον. Ἐγένοντο δὲ αἱ μεταχοῦσαι πόλεις, Πελοποννησίων μὲν Ἄργος, Ἐπίδαυρος, Σικυών, Τροιζήν, Ἠλεῖοι, Φλιάσιοι, Μεσσήνη· οἱ δὲ ἔξω τοῦ Κορινθίων Ἰσθμοῦ, Λοκροί, Φωκεῖς, Θεσσαλοί, Κάρυστος, Ἀκαρνᾶνες ἐς τὸ Αἰτωλικὸν συντελοῦντες. Βοιωτοὶ δὲ Θηβαίων ἠρημωμένων τὴν γῆν τὴν Θηβαΐδα νεμόμενοι, δεῖμα μὴ Θήβας αὖθις Ἀθηναῖοι σφίσιν ἐποικίζωσιν, οὔτε ἐς τὴν συμμαχίαν ἐτάσσοντο, καὶ ἐς ὅσον ἧκον δυνάμεως τὰ Μακεδόνων ηὖξον. Τοὺς δὲ ἐς τὸ συμμαχικὸν ταχθέντας κατὰ πόλεις τε ἑκάστους ἦγον στρατηγοί, καὶ τοῦ παντὸς ἀρχὴν ᾕρητο Λεωσθένης Ἀθηναῖος, πόλεώς τε ἀξιώματι, καὶ αὐτὸς εἶναι δοκῶν πολέμων ἔμπειρος. Ὑπῆρχε δέ οἱ καὶ πρὸς πάντας εὐεργεσία τοὺς Ἕλληνας. Ὁπόσοι γὰρ μισθοῦ παρὰ Δαρείῳ καὶ σατράπαις ἐστρατεύοντο Ἕλληνες, ἀνοικίσαι σφᾶς ἐς τὴν Περσίδα θελήσαντος Ἀλεξάνδρου, Λεωσθένης ἔφθη κομίσας ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην. Καὶ δὴ καὶ τότε ὧν εἰς αὐτὸν ἤλπισαν τὰ ἔργα λαμπρότερα ἐπιδειξάμενος, παρέσχεν ἀποθανὼν ἀθυμῆσαι πᾶσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα σφαλῆναι· φρουρά τε Μακεδόνων ἐσῆλθεν Ἀθηναίοις, οἳ Μουνυχίαν, ὕστερον δὲ καὶ Πειραιᾶ καὶ τείχη μακρὰ ἔσχον. Ἀντιπάτρου δὲ ἀποθανόντος, Ὀλυμπιὰς διαβᾶσα ἐξ Ἠπείρου, χρόνον μέν τινα ἦρξεν, ἀποκτείνασα Ἀριδαῖον· οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἐκπολιορκηθεῖσα ὑπὸ Κασσάνδρου, παρεδόθη τῷ πλήθει. Κάσσανδρος δὲ βασιλεύσας (τὰ δὲ ἐς Ἀθηναίους ἐπέξεισί μοι μόνα ὁ λόγος) Πάνακτον τεῖχος ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Σαλαμῖνα εἷλε, τύραννόν τε Ἀθηναίοις ἔπραξε γενέσθαι Δημήτριον τὸν Φανοστράτου, τὰ πρὸς δόξαν εἰληφότα ἐπὶ σοφίᾳ. Τοῦτον μὲν δὴ τυραννίδος ἔπαυσε Δημήτριος ὁ Ἀντιγόνου, νέος τε ὢν καὶ φιλοτίμως πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν διακείμενος. Κάσσανδρος δὲ (δεινὸν γάρ τι ὑπῆν οἱ μῖσος ἐς Ἀθηναίους) ὁ δὲ αὖθις Λαχάρην προεστηκότα ἐς ἐκεῖνο τοῦ δήμου, τοῦτον τὸν ἄνδρα οἰκειωσάμενος τυραννεῖν ἔπεισε βουλεῦσαι, τυράννων ὧν ἴσμεν τότε ἐς ἀνθρώπους μάλιστα ἀνήμερον, καὶ ἐς τὸ θεῖον ἀφειδέστατον. Δημητρίῳ δὲ τῷ Ἀντιγόνου διαφορὰ μὲν ἦν ἐς τὸν δῆμον ἤδη τὸν Ἀθηναίων, καθεῖλε δὲ ὅμως καὶ τὴν Λαχάρους τυραννίδα. Ἀλι-

σχομένου δὲ τοῦ τείχους, ἐκδιδράσκει Λαχάρης ἐς Βοιωτούς. ἅτε δὲ ἀσπίδας ἐξ ἀκροπόλεως καθελὼν χρυσᾶς, καὶ αὐτὸ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τὸν περιαιρετὸν ἀποδύσας κόσμον, ὑπωπτεύετο εὐπορεῖν μεγάλως χρημάτων. Λαχάρην μὲν οὖν τούτων ἕνεκα κτείνουσιν ἄνδρες Κορωναῖοι. Δημήτριος δὲ ὁ Ἀντιγόνου, τυράννων ἐλευθερώσας Ἀθηναίους, τότε παραυτίκα μετὰ τὴν Λαχάρους σφαγὴν, οὐκ ἀπέδωκέ σφισι τὸν Πειραιᾶ· καὶ ὕστερον πολέμῳ κρατήσας ἐσήγαγεν ἐς αὐτὸ φρουρὰν τὸ ἄστυ, τὸ Μουσεῖον καλούμενον τειχίσας. ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου τὸ Μουσεῖον, ἀπ' ἀντικρὺ τῆς ἀκροπόλεως λόφος· ἔνθα Μουσαῖον ᾄδειν, καὶ ἀποθανόντα γήρᾳ ταφῆναι λέγουσιν. ὕστερον δὲ καὶ μνῆμα αὐτόθι ἀνδρὶ ᾠκοδομήθη Σύρῳ. τότε δὲ Δημήτριος τειχίσας εἶχε. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἄνδρας ἐσῆλθεν οὐ πολλοὺς καὶ μνήμη τε προγόνων, καὶ ἐς οἵαν μεταβολὴν τὸ ἀξίωμα ἥκοι τὸ Ἀθηναίων, αὐτίκα τε ὡς εἶχον, αἱροῦνται στρατηγὸν Ὀλυμπιόδωρον. ὁ δὲ σφᾶς ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας ἦγε, καὶ γέροντας καὶ μειράκια ὁμοίως, προθυμίᾳ πλέον ἢ ῥώμῃ κατορθοῦσθαι τὰ ἐς πόλεμον ἐλπίζων. Ἐπεξελθόντας δὲ τοὺς Μακεδόνας μάχῃ τε ἐκράτησε, καὶ φυγόντων ἐς τὸ Μουσεῖον, τὸ χωρίον εἷλεν. Ἀθῆναι μὲν οὕτως ἀπὸ Μακεδόνων ἠλευθερώθησαν. Ἀθηναίων δὲ πάντων ἀγωνισαμένων ἀξίως λόγου, Λεώκριτος μάλιστα ὁ Πρωτάρχου λέγεται τόλμῃ χρήσασθαι πρὸς τὸ ἔργον. Πρῶτος μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνέβη, πρῶτος δὲ ἐς τὸ Μουσεῖον ἐσήλατο· καί οἱ πεσόντι ἐν τῇ μάχῃ, τιμαὶ παρ' Ἀθηναίων καὶ ἄλλαι γεγόνασι, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀνέθεσαν τῷ Διὶ τῷ Ἐλευθερίῳ, τὸ ὄνομα τοῦ Λεωκρίτου καὶ τὸ κατόρθωμα ἐπιγράψαντες. Ὀλυμπιοδώρῳ δὲ τόδε μέν ἐστιν ἔργον μέγιστον, χωρὶς τούτων ὧν ἔπραξε, Πειραιᾶ καὶ Μουνυχίαν ἀνασωσάμενος. Ποιουμένων Μακεδόνων καταδρομὴν ἐς Ἐλευσῖνα, Ἐλευσινίους συντάξας, ἐνίκα τοὺς Μακεδόνας. πρότερον δὲ ἔτι τούτων, ἐσβαλόντος ἐς τὴν Ἀττικὴν Κασσάνδρου, πλεύσας Ὀλυμπιόδωρος ἐς Αἰτωλίαν, βοηθεῖν Αἰτωλοὺς ἔπεισε, καὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦτο ἐγένετο Ἀθηναίοις αἴτιον μάλιστα, διαφυγεῖν τὸν Κασσάνδρου πόλεμον. Ὀλυμπιοδώρῳ δὲ τοῦτο μὲν ἐν Ἀθήναις εἰσὶν, ἔν τε ἀκροπόλει καὶ ἐν πρυτανείῳ τιμαί· τοῦτο δὲ ἐν Ἐλευσῖνι γραφή· καὶ Φωκέων οἱ Ἐλάτειαν ἔχοντες, χαλκοῦν Ὀλυμπιόδωρον ἐν Δελφοῖς ἀνέθεσαν, ὅτι καὶ τούτοις ἤμυνεν ἀποστᾶσι Κασσάνδρου. Τῆς δὲ εἰκόνος πλησίον τῆς Ὀλυμπιοδώρου, χαλκοῦν Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἕστηκεν, ἐπίκλησιν Λευκοφρυηνῆς· ἀνέθεσαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους. Μάγνητες γὰρ ὧν ἦρχε Θεμιστοκλῆς, λαβὼν παρὰ βασιλέως, Λευκοφρυηνὴν Ἄρτεμιν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. Δεῖ δέ με ἀφικέσθαι τοῦ λόγου πρόσω, πάντα ὁμοίως ἐπεξιόντα τὰ Ἑλληνικά. Ἔνδοιος ἦν γένος μὲν Ἀθηναῖος, Δαιδάλου δὲ μαθητής· ὃς καὶ φεύγοντι Δαιδάλῳ διὰ τὸν Κάλω θάνατον, ἐπηκολούθησεν ἐς Κρήτην· τούτου καθήμενόν ἐστιν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ἐπίγραμμα ἔχον, ὡς Καλλίας μὲν ἀναθείη, ποιήσειεν δὲ Ἔνδοιος. ἔστι δὲ καὶ οἴκημα Ἐρέχθειον καλούμενον. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου Διός ἐστι βωμὸς ὑπάτου, ἔνθα ἔμψυχον θύουσιν οὐδέν· πέμματα δὲ θέντες, οὐδὲν ἔτι οἴνῳ χρήσασθαι νομίζουσιν. Ἐσελθοῦσι δέ εἰσι βωμοὶ, Ποσειδῶνος, ἐφ' οὗ καὶ Ἐρεχθεῖ θύουσιν ἐκ τοῦ μαντεύματος· καὶ ἥρωος Βούτου· τρίτος δὲ Ἡφαίστου. Γραφαὶ δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων, τοῦ γένους εἰσὶ τοῦ Βουταδῶν. Καὶ διπλοῦν γάρ ἐστι τὸ οἴκημα, καὶ ὕδωρ ἐστὶν ἔνδον θαλάσσιον ἐν φρέατι. τοῦτο μὲν θαῦμα οὐ μέγα. καὶ γὰρ ὅσοι μεσόγαιαν οἰκοῦσιν, ἄλλοις τέ ἐστι καὶ Καρσὶν Ἀφροδισιεῦσιν. ἀλλὰ τόδε φρέαρ ἐς συγγραφὴν παρέχεται κυμάτων ἦχον ἐπὶ νότῳ πνεύσαντι. Καὶ τριαίνης ἐστὶν ἐν τῇ πέτρᾳ σχῆμα· ταῦτα δὲ λέγεται Ποσειδῶνι μαρτύρια ἐς τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς χώρας φανῆναι. ἱερὰ μὲν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστιν ἥ τε ἄλλη πόλις, καὶ ἡ πᾶσα ὁμοίως γῆ. καὶ γὰρ ὅσοις θεοὺς καθέστηκεν ἄλλους ἐν τοῖς δήμοις σέβειν, οὐδέν τι ἧσσον τὴν Ἀθηνᾶν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. Τὸ δὲ ἁγιώτατον ἐν κοινῷ πολλοῖς πρότερον νομισθὲν ἔτεσι συνῆλθεν ἀπὸ τῶν δήμων, ἐστὶν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἐν τῇ νῦν ἀκροπόλει, τότε δὲ ὀνομαζομένῃ πόλει. φήμη δὲ ἐς αὐτὸ ἔχει πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπέξειμι, εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως ἔχει. λύχνον δὲ τῇ θεῷ χρυσοῦν Καλλίμαχος ἐποίησεν. ἐμπλήσαντες δὲ ἐλαίου τὸν λύχνον, τὴν αὐτὴν τοῦ μέλλοντος ἔτους ἀναμένουσιν ἡμέραν· ἔλαιον δὲ ἐκεῖνο τὸν

μεταξὺ

μεταξὺ ἐπαρκεῖ χρόνον τῷ λύχνῳ, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ φαίνοντι. Καί οἱ λίνου Καρπασίου θρυαλλίς ἔνεστιν, ὃ δὴ πυρὶ λίνον μόνον οὐκ ἔστιν ἁλώσιμον. φοῖνιξ δὲ ὑπὲρ τοῦ λύχνου χαλκοῦς ἀνήκων ἐς τὸν ὄροφον, ἀνασπᾷ τὴν ἀτμίδα. ὁ δὲ Καλλίμαχος ὁ τὸν λύχνον ποιήσας, ἀποδέων τῶν πρώτων ἐς αὐτὴν τὴν τέχνην, οὕτω σοφίᾳ πάντων ἐστὶν ἄριστος, ὥστε καὶ λίθους πρῶτος ἐτρύπησε, καὶ ὄνομα ἔθετο κακιζότεχνον, ἢ θεμένων ἄλλων, κατέστησεν ἐφ' αὑτῷ. Κεῖται δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Πολιάδος, Ἑρμῆς ξύλου· Κέκροπος εἶναι λεγόμενον ἀνάθημα, ὑπὸ κλάδων μυρσίνης οὐ σύνοπτον. ἀναθήματα δὲ ὁπόσα ἄξια λόγου, τῶν μὲν ἀρχαίων, δίφρος ὀκλαδίας ἐστὶ Δαιδάλου ποίημα. λάφυρα δὲ ἀπὸ Μήδων, Μασιστίου θώραξ, ὃς εἶχεν ἐν Πλαταιαῖς τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἵππου· καὶ ἀκινάκης Μαρδονίου λεγόμενος εἶναι. Μασίστιον μὲν δὴ τελευτήσαντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἶδα ἱππέων· Μαρδονίου δὲ μαχησαμένου Λακεδαιμονίοις ἐναντία, καὶ ὑπὸ ἀνδρὸς Σπαρτιάτου πεσόντος, οὐδ' ἂν ὑπεδέξαντο ἀρχήν, οὐδὲ ἴσως Ἀθηναίοις παρῆκαν φέρεσθαι Λακεδαιμόνιοι τὸν ἀκινάκην. Περὶ δὲ τῆς ἐλαίας οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο εἰπεῖν, ἢ τῇ θεῷ μαρτύριον γενέσθαι τοῦτο ἐς τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπὶ τῇ χώρᾳ. Λέγουσι δὲ καὶ τάδε· κατακαυθῆναι μὲν τὴν ἐλαίαν, ἡνίκα ὁ Μῆδος τὴν πόλιν ἐνέπρησεν Ἀθηναίοις· κατακαυθεῖσαν δέ, αὐθημερὸν ὅσον τε ἐπὶ δύο βλαστῆσαι πήχεις. τῷ ναῷ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς Πανδρόσου ναὸς συνεχής ἐστι· καὶ ἔστι Πάνδροσος ἐς τὴν παρακαταθήκην ἀναίτιος τῶν ἀδελφῶν μόνη. Ἃ δέ μοι θαυμάσαι μάλιστα παρέσχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα, γράφω δὲ οἷα συμβαίνει. παρθένοι δύο τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω, καλοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι σφᾶς ἀῤῥηφόρους. αὗται χρόνον μέν τινα δίαιταν ἔχουσι παρὰ τῇ θεῷ. παραγενομένης δὲ τῆς ἑορτῆς, δρῶσιν ἐν νυκτὶ τοιάδε. ἀναθεῖσαι σφίσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς, ἃ ἡ τῆς Ἀθηνᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἡ διδοῦσα ὁποῖόν τι δίδωσιν εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις. Ἔστι δὲ περίβολος ἐν τῇ πόλει τῆς καλουμένης ἐν κήποις Ἀφροδίτης οὐ πόρρω, καὶ δι' αὐτοῦ κάθοδος ὑπόγαιος αὐτομάτη· ταύτῃ κατίασιν αἱ παρθένοι. Κάτω μὲν δὴ τὰ φερόμενα λείπουσιν, λαβοῦσαι δὲ ἄλλο τι κομίζουσιν ἐγκεκαλυμμένον. Καὶ τὰς μὲν ἀφιᾶσιν ἤδη τὸ ἐντεῦθεν· ἑτέρας δὲ εἰς τὴν ἀκρόπολιν παρθένους ἄγουσιν ἀντ' αὐτῶν. Πρὸς δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἔστι μὲν εὐήρεις πρεσβῦτις, ὅσον τε πῆχυς μάλιστα, φαμένη διάκονος εἶναι Λυσιμάχη. ἔστι δὲ ἀγάλματα μεγάλα χαλκοῦ, διεστῶτες ἄνδρες ἐς μάχην· καὶ τὸν μέν, Ἐρεχθέα καλοῦσι, τὸν δέ, Εὔμολπον. καίτοι λέληθέ γε οὐδὲ Ἀθηναίων ὅσοι τὰ ἀρχαῖα ἴσασιν, Ἰμμάραδον εἶναι παῖδα Εὐμόλπου τοῦτον τὸν ἀποθανόντα ὑπὸ Ἐρεχθέως. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν ἐντός, οἷς ἐμαντεύετο Τολμίδῃ, καὶ αὐτὸς Τολμίδης· ὃς Ἀθηναίων ναυσὶν ἡγούμενος, ἄλλους τε ἐκάκωσε, καὶ Πελοποννησίων τὴν χώραν, ὅσοι νέμονται τὴν παραλίαν, καὶ Λακεδαιμονίων ἐπὶ Γυθίῳ τὰ νεώρια ἐνέπρησε, καὶ τῶν περιοίκων Εὔβοιαν εἷλε καὶ τὴν Κυθηρίων νῆσον· ἐς δὲ τὴν Σικυωνίαν ποιησάμενος ἀπόβασιν, ὥς οἱ δῃοῦντι τὴν γῆν ἐς μάχην κατέστησαν, τρεψάμενος σφᾶς κατεδίωξε πρὸς τὴν πόλιν. Ὕστερον δὲ ὡς ἐπανῆλθεν ἐς Ἀθήνας, ἐσήγαγε μὲν ἐς Εὔβοιαν καὶ Νάξον Ἀθηναίων κληρούχους, ἐσέβαλε δὲ ἐς Βοιωτοὺς στρατῷ· πορθήσας δὲ τῆς γῆς τὴν πολλήν, καὶ παραστησάμενος πολιορκίᾳ Χαιρώνειαν, ὡς ἐς τὴν Ἁλιαρτίαν προῆλθεν, αὐτός τε μαχόμενος ἀπέθανε, καὶ τὸ πᾶν ἤδη στράτευμα ἡττᾶτο. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα ἀρχαῖα· καὶ σφίσιν ἀπετάκη μὲν οὐδέν, μελάντερα δὲ καὶ πληγὴν ἐνεγκεῖν ἐστιν ἀσθενέστερα. Ἐπέλαβε δὲ καὶ ταῦτα ἡ φλόξ, ὅτε ἐσβεβηκότων ἐς τὰς ναῦς Ἀθηναίων, βασιλεὺς εἷλεν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ τὴν πόλιν. Ἔστι δὲ συός τε θήρα, περὶ οὗ σαφὲς οὐδὲν οἶδα εἰ τοῦ Καλυδωνίου· καὶ Κύκνος Ἡρακλεῖ μαχόμενος. Τοῦτον τὸν Κύκνον φασὶν ἄλλους τε φονεῦσαι, καὶ Λύκον Θρᾷκα, προτεθέντων σφίσι μονομαχίας ἄθλων· περὶ δὲ τὸν ποταμὸν τὸν Πηνειόν, ἀπέθανεν ὑφ' Ἡρακλέους. Τῶν δὲ ἐν Τροιζῆνι λόγων, οὓς ἐς Θησέα λέγουσιν, ἐστὶν ὡς Ἡρακλῆς ἐς Τροιζῆνα ἐλθὼν παρὰ Πιτθέα, κατάθοιτο ἐπὶ τῷ δείπνῳ τοῦ λέοντος τὸ δέρμα· ἐσέλθοιεν δὲ παρ' αὐτόν, ἄλλοι τε Τροιζηνίων παῖδες καὶ Θησεὺς ἕβδομον μάλιστα γεγονὼς ἔτος. Τοὺς μὲν δὴ λοιποὺς παῖ-

δας, ὡς τὸ δέρμα εἶδον, φεύγοντας φασὶν οἴχεσθαι· Θησέα δὲ ὑπεξελθόντα οὐκ ἄγαν σὺν φόβῳ, παρά του τῶν διακόνων ἁρπάσαι πέλεκυν, καὶ αὐτίκα ἐπιέναι σπουδῇ, λέοντα εἶναι τὸ δέρμα ἡγούμενον. Ὁ δὲ μὲν τῶν λόγων πρῶτος ἐς αὐτόν ἐστι Τροιζηνίοις. Ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ, κρηπῖδας Αἰγέα ὑπὸ πέτρᾳ καὶ ξίφος θεῖναι γνωρίσματα εἶναι τῷ παιδί. Καὶ τὸν μὲν ἐς Ἀθήνας ἀποπλεῖν, Θησέα δὲ ὡς ἕκτον καὶ δέκατον ἔτος ἐγεγόνει, τὴν πέτραν ἀνώσαντα οἴχεσθαι, καὶ τὴν παρακαταθήκην τὴν Αἰγέως φέροντα. Τούτου δὲ εἰκὼν ἐν ἀκροπόλει πεποίηται τοῦ λόγου, χαλκοῦ πάντα ὁμοίως, πλὴν τῆς πέτρας. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἄλλο Θησέως ἔργον, καὶ ὁ λόγος οὕτως ἐς αὐτὸ ἔχει. Κρησὶ τήν τε ἄλλην γῆν καὶ τὴν ἐπὶ ποταμῷ Τεθρίνι ταῦρος ἐλυμαίνετο. Πάλαι δὲ ἄρα τὰ θηρία φοβερώτερα ἦν τοῖς ἀνθρώποις, ὥς ὅ τ' ἐν Νεμέᾳ λέων, καὶ ὁ Παρνάσιος, καὶ δράκοντες τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ, καὶ ὗς περί τε Καλυδῶνα καὶ Ἐρύμανθον, καὶ τῆς Κορινθίας ἐν Κρομμυῶνι· ὥστε καὶ ἐλέγετο, τὰ μὲν ἀνιέναι τὴν γῆν, τὰ δὲ ὡς ἱερὰ εἴη θεῶν, τὰ δὲ καὶ ἐς τιμωρίαν ἀνθρώπων ἀφεῖσθαι. Καὶ τοῦτον οἱ Κρῆτες τὸν ταῦρον ἐς γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνά φασιν, ὅτι θαλάσσης ἄρχων Μίνως τῆς Ἑλληνικῆς, οὐδενὸς Ποσειδῶνα ἦγεν ἄλλου θεοῦ μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν ταῦρον τοῦτόν φασιν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἆθλον. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἀφείθη τὸ Ἀργείων, φεύγει διὰ τοῦ Κορινθίου Ἰσθμοῦ, φεύγει δὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικήν, καὶ τῆς Ἀττικῆς ἐς δῆμον τῶν Μαραθωνίων· καὶ ἄλλους τε ὁπόσοις ἐπέτυχε, καὶ Μίνω παῖδα Ἀνδρόγεων ἀπέκτεινε. Μίνως δὲ ναυσὶν ἐς Ἀθήνας πλεύσας (οὐ γὰρ ἐπείθετο ἀναιτίους εἶναι σφᾶς τῆς Ἀνδρόγεω τελευτῆς) ἐς τοσοῦτον ἐκάκωσεν, ἐς ὃ συνεχωρήθη οἱ παρθένους ἐς Κρήτην ἑπτὰ καὶ παῖδας ἴσους ἄγειν τῷ λεγομένῳ Μινωταύρῳ τὸν ἐν Κνωσσῷ Λαβύρινθον οἰκῆσαι. τὸν δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι ταῦρον ὕστερον Θησέα ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐλάσαι καὶ θῦσαι λέγεται τῇ θεῷ, καὶ τὸ ἀνάθημά ἐστι τοῦ δήμου τοῦ Μαραθωνίων. Κύλωνα δὲ οὐδὲν ἔχω σαφὲς εἰπεῖν, ἐφ' ὅτῳ χαλκοῦν ἀνέθεσαν, τυραννίδα ὅμως βουλεύσαντα. Τεκμαίρομαι δὲ τῶνδε εἵνεκα, ὅτι εἶδος κάλλιστος, καὶ τὰ ἐς δόξαν ἐγένετο οὐκ ἀφανής, ἀνελόμενος διαύλου νίκην ὀλυμπικήν· καί οἱ θυγατέρα ὑπῆρξε γῆμαι Θεαγένους, ὃς Μεγάρων ἐτυράννησε. Χωρὶς δὲ γε ὅσα κατέλεξα, δύο μὲν Ἀθηναίοις εἰσὶ δεκάται πολεμήσασιν, ἄγαλμα Ἀθηνᾶς χαλκοῦν ἀπὸ Μήδων τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων, τέχνη Φειδίου· καί οἱ τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος Λαπιθῶν πρὸς Κενταύρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν ἐπειργασμένα, λέγουσι τορεῦσαι Μῦν· τῷ δὲ Μυΐ, ταῦτά τε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων, Παρράσιον καταγράψαι τὸν Εὐήνορος. ταύτης τῆς Ἀθηνᾶς ἡ τοῦ δόρατος αἰχμὴ καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους, ἀπὸ Σουνίου προσπλέουσίν ἐστιν ἤδη σύνοπτα. καὶ ἅρμα κεῖται χαλκοῦν ἀπὸ Βοιωτῶν δεκάτη, καὶ Χαλκιδέων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ. Δύο δὲ ἄλλα ἐστὶν ἀναθήματα, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, καὶ τῶν ἔργων τῶν Φειδίου θέας μάλιστα ἄξιον, Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ἀπὸ τῶν ἀναθέντων καλουμένης Λημνίας. τῇ δὲ ἀκροπόλει, πλὴν ὅσον Κίμων ᾠκοδόμησεν αὐτῆς ὁ Μιλτιάδου, περιβαλεῖν τὸ λοιπὸν λέγεται τοῦ τείχους Πελασγοὺς οἰκήσαντάς ποτε ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν. Φασὶ γὰρ Ἀγρόλαν καὶ Ὑπέρβιον. πυνθανόμενος δὲ οἵτινες ἦσαν, οὐδὲν ἄλλο ἐδυνάμην μαθεῖν, ἢ Σικελοὺς τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντας, Ἀκαρνανίαν μετοικῆσαι. Καταβᾶσι δὲ οὐκ ἐς τὴν κάτω πόλιν, ἀλλ' ὅσον ὑπὸ τὰ προπύλαια, πηγή τε ὕδατός ἐστι, καὶ πλησίον Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν σπηλαίῳ, καὶ Πανός. Κρεούσῃ δὲ θυγατρὶ Ἐρεχθέως, Ἀπόλλωνα ἐνταῦθα συγγενέσθαι νομίζουσι. περὶ δὲ τοῦ Πανός φασιν, ὡς πεμφθείη Φιλιππίδης ἐς Λακεδαίμονα ἄγγελος ἀποβεβηκότων Μήδων ἐς τὴν γῆν, ἐπανήκων δὲ Λακεδαιμονίους ὑπερβαλέσθαι φαίη τὴν ἔξοδον· εἶναι γὰρ δὴ νόμον αὐτοῖς, μὴ πρότερον μαχουμένους ἐξιέναι πρὶν ἢ πλήρη τὸν κύκλον τῆς σελήνης γενέσθαι. Τὸν δὲ Πᾶνα ὁ Φιλιππίδης ἔλεγε περὶ τὸ ὄρος ἐντυχόντα οἱ τὸ Παρθένιον, φάναι τε ὡς εὔνους Ἀθηναίοις εἴη, καὶ ὅτι ἐς Μαραθῶνα ἥξοι συμμαχήσων. Οὗτος μὲν οὖν ὁ θεὸς ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἀγγελίᾳ τετίμηται. Καθὸ καὶ ὁ Ἄρειος πάγος· ἔστι δὲ Ἄρειος πάγος καλούμενος, ὅτι πρῶτος Ἄρης ἐνταῦθα ἐκρίθη· καί μοι καὶ ταῦτα δεδήλωκεν ὁ λόγος, ὡς Ἁλιρρόθιον ἀνέλοι, καὶ ἐφ' ὅτῳ κτείνειε.

κτείνῃ. Κειθῆναι δὲ καὶ ὕστερον Ὀρέστην λέγουσιν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρός. Καὶ βωμός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ἀρείας, ὃν ἀνέθηκεν ἀποφυγὼν τὴν δίκην. Τοὺς δὲ ἀργοὺς λίθους, ἐφ' ὧν ἑστᾶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως, τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτοὺς ὀνομάζουσι. Πλησίον δὲ ἱερὸν θεῶν ἐστιν, ἃς καλοῦσιν Ἀθηναῖοι Σεμνάς, Ἡσίοδος δὲ Ἐριννῦς ἐν Θεογονίᾳ. Πρῶτος δέ σφισιν Αἰσχύλος δράκοντας ἐποίησεν ὁμοῦ ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ θριξὶν εἶναι. Τοῖς δὲ ἀγάλμασιν οὔτε τούτοις ἔπεστιν οὐδὲν φοβερόν, οὔτε ὅσα ἄλλα ἀνάκειται θεῶν τῶν ὑπογαίων. κεῖται δὲ καὶ Πλούτων καὶ Ἑρμῆς, καὶ Γῆς ἄγαλμα· ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι, θύουσί τε καὶ ἄλλως ξένοι τε ὁμοίως καὶ ἀστοί. Ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου μνῆμα Οἰδίποδος. Πολυπραγμονῶν δὲ, εὕρισκον τὰ ὀστᾶ ἐκ Θηβῶν κομισθέντα· τὰ γὰρ ἐς τὸν θάνατον Σοφοκλεῖ πεποιημένα τοῦ Οἰδίποδος, Ὅμηρος οὐκ εἴα μοι δόξαι πιστά, ὃς ἔφη Μηκιστέα, τελευτήσαντος Οἰδίποδος, ἐπιτάφιον ἐλθόντα ἐς Θήβας ἀγωνίσασθαι. Ἔστι δὲ Ἀθηναίοις καὶ ἄλλα δικαστήρια οὐκ ἐς τοσοῦτο δόξης ἥκοντα. Τὸ μὲν οὖν καλούμενον Παράβυστον καὶ Τρίγωνον, τὸ μὲν ἐν ἀφανεῖ πόλεως ὂν καὶ ἐπ' ἐλαχίστοις συνιόντων ἐς αὐτό· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ σχήματος ἔχει τὰ ὀνόματα· Βατραχιοῦν δὲ καὶ Φοινικιοῦν ἀπὸ χρωμάτων· τὸ δὲ καὶ ἐς τόδε διαμεμένηκεν ὀνομάζεσθαι. Τὸ δὲ μέγιστον, καὶ ἐς ὃ πλεῖστοι συνίασιν, Ἡλιαίαν καλοῦσιν. ὁπόσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσίν ἐστιν ἄλλα, καὶ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλοῦσι, καὶ τοῖς ἀποκτείνασιν ὡς κρίσις καθέστηκε. Καὶ ὅτι μὲν Δημοφῶν πρῶτος ἐνταῦθα ὑπέσχε δίκας, ἀμφισβητοῦσιν οὐδένες· ἐφ' ὅτῳ δὲ, διάφορα ἐς τοῦτο εἴρηται. Διομήδη γάρ φασιν ἁλούσης Ἰλίου ταῖς ναυσὶν ὀπίσω κομίζεσθαι, καὶ ἤδη τε νύκτα ἐπέχειν, ὡς κατὰ Φαληρὸν πλέοντες γίγνονται, καὶ τοὺς Ἀργείους ὡς ἐς πολεμίαν ἀποβῆναι τὴν γῆν, ἄλλην που δόξαντας ἐν τῇ νυκτὶ καὶ οὐ τὴν Ἀττικὴν εἶναι· ἐνταῦθα Δημοφῶντα λέγουσιν ἐκβοηθήσαντα (οὐκ ἐπιστάμενον οὐδὲ τοῦτον τοὺς ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς εἰσὶν Ἀργεῖοι) καὶ ἄνδρας αὐτῶν ἀποκτεῖναι, καὶ τὸ Παλλάδιον ἁρπάσαντα οἴχεσθαι· Ἀθηναῖόν τε ἄνδρα οὐ προειδόμενον, ὑπὸ τοῦ ἵππου τοῦ Δημοφῶντος ἀνατραπῆναι, καὶ συμπατηθέντα ἀποθανεῖν. Ἐπὶ τούτῳ Δημοφῶντα ὑποσχεῖν δίκας, οἱ μὲν τοῦ συμπατηθέντος τοῖς προσήκουσιν, οἱ δὲ Ἀργείων φασὶ τῷ κοινῷ. Ἐπὶ Δελφινίῳ δὲ κρίσις καθέστηκεν, ἐργάσασθαι φόνον σὺν τῷ δικαίῳ φαμένοις· ὁποῖόν τι καὶ Θησεὺς παρεχόμενος, ἀπέφυγεν, ὅτε Πάλλαντα ἐπαναστάντα καὶ τοὺς παῖδας ἔκτεινε. Πρότερον δὲ πρὶν ἢ Θησεὺς ἀφείθη, καθεστήκει πᾶσι φεύγειν κτείναντα, ἢ κατὰ ταὐτὰ θνήσκειν μένοντα. Τὸ δὲ ἐν Πρυτανείῳ καλούμενον, ἔνθα τῷ σιδήρῳ καὶ πᾶσιν ὁμοίως τοῖς ἀψύχοις δικάζουσιν, ἐπὶ τῷδε ἄρξασθαι νομίζω. Ἀθηναίων βασιλεύοντος Ἐρεχθέως, τότε πρῶτον βοῦν ἔκτεινεν ὁ βουφόνος, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Πολιέως Διός. καὶ ὁ μὲν ἀπολιπὼν ταύτῃ τὸν πέλεκυν ἀπῆλθεν ἐκ τῆς χώρας φεύγων, ὁ δὲ πέλεκυς παραυτίκα ἀφείθη κριθείς· καὶ ἐς τόδε ἀνὰ πᾶν ἔτος κρίνεται. Λέγεται μὲν δὴ καὶ ἄλλα τῶν ἀψύχων αὐτόματα ἐπιθεῖναι σὺν τῷ δικαίῳ τιμωρίαν ἀνθρώποις· ἔργον δὲ κάλλιστον καὶ δόξῃ φανερώτατον ὁ Καμβύσου παρέσχετο ἀκινάκης. ἔστι δὲ τοῦ Πειραιῶς πρὸς θαλάσσῃ Φρεαττύς· ἐνταῦθα οἱ πεφευγότες, ἢν ἀπελθόντας ἕτερον ἐπιλάβῃ σφᾶς ἔγκλημα, πρὸς ἀκροωμένους ἐκ τῆς γῆς ἀπὸ νεὼς ἀπολογοῦνται. Τεῦκρον πρῶτον λόγος ἔχει Τελαμῶνι οὕτως ἀπολογήσασθαι, μηδὲν ἐς τὸν Αἴαντος θάνατον εἰργάσθαι. Τάδε μὲν οὖν εἰρήσθω μοι τῶνδε εἵνεκα, γνῶναι ὁπόσης μέτεστι σπουδῆς εἰς τὰ δικαστήρια. Τοῦ δὲ Ἀρείου πάγου πλησίον δείκνυται ναῦς ποιηθεῖσα εἰς τὴν τῶν Παναθηναίων πομπήν· καὶ ταύτην μὲν ἤδη πού τις ὑπερεβάλετο. Τὸ δὲ ἐν Δήλῳ πλοῖον οὐδένα πω νικήσαντα οἶδα, καθῆκον ἐς ἐννέα ἐρέτας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων. Ἀθηναίοις δὲ καὶ ἔξω πόλεως ἐν τοῖς δήμοις, καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς θεῶν ἐστιν ἱερά, καὶ ἡρώων καὶ ἀνδρῶν τάφοι. Ἐγγυτάτω δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμοῦ. Κατιοῦσι δ' ἐς αὐτήν, περίβολός ἐστιν Ἀρτέμιδος, καὶ ξόανα Ἀρίστης καὶ Καλλίστης· ὡς μὲν ἐγὼ δοκῶ, καὶ ὁμολογεῖ τὰ ἔπη τὰ Σαπφοῦς, τῆς Ἀρτέμιδός εἰσιν ἐπικλήσεις αὗται· λεγόμενον δὲ καὶ ἄλλον ἐς αὐτὰς λόγον εἰδὼς ὑπερβή-

σομεν. Καὶ ναὸς οὐ μέγας ἐστὶν, ἐς ὃν τοῦ Διονύσου τοῦ Ἐλευθερέως τὸ ἄγαλμα ἀνὰ πᾶν ἔτος κομίζουσιν ἐν τεταγμέναις ἡμέραις. ἱερὰ μὲν σφίσι ταύτῃ τοσαῦτά ἐστι. Τάφοι δὲ Θρασυβούλου μὲν πρῶτον τοῦ Λύκου, ἀνδρὸς τῶν τε ὕστερον καὶ ὅσοι πρὸ αὐτοῦ γεγόνασιν Ἀθηναίοις γνώριμοι τὰ πάντα ἀρίστου. Παρέντι δέ μοι τὰ πλείω, τοσάδε ἐς πίστιν ἀρκέσει τοῦ λόγου. Τυραννίδα γὰρ ἔπαυσε τῶν τριάκοντα καλουμένων σὺν ἀνδράσιν ἑξήκοντα τὸ καταρχὰς ὁρμηθεὶς ἐκ Θηβῶν· καὶ Ἀθηναίους στασιάζοντας διαλλαγῆναι, καὶ συνθεμένους ἔπεισε μένειν. Πρῶτος μέν ἐστιν οὗτος τάφος· ἐπὶ δὲ αὐτῷ Περικλέους τε καὶ Χαβρίου καὶ Φορμίωνος. Ἔστι δὲ καὶ πᾶσι μνῆμα Ἀθηναίοις ὁπόσοις ἀποθανεῖν συνέπεσεν ἔν τε ναυμαχίαις καὶ ἐν μάχαις πεζαῖς, πλὴν ὅσοι Μαραθῶνι αὐτῶν ἠγωνίσαντο· τούτοις γὰρ κατὰ χώραν εἰσὶν οἱ τάφοι δι' ἀνδραγαθίαν. Οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κεῖνται τὴν ἐς Ἀκαδημίαν, καὶ σφῶν ἑστᾶσιν ἐπὶ τοῖς τάφοις στῆλαι, τὰ ὀνόματα καὶ τὸν δῆμον ἑκάστου λέγουσαι. Πρῶτοι δὲ ἐτάφησαν, οὓς ἐν Θρᾴκῃ ποτὲ ἐπικρατοῦντας μέχρι Βραβίσκου τῆς χώρας, Ἠδωνοὶ φονεύουσιν ἀνέλπιστοι ἐπιθέμενοι· λέγεται δὲ καὶ ὡς κεραυνοὶ πέσοιεν ἐπ' αὐτούς. στρατηγοὶ δὲ ἄλλοι τε ἦσαν καὶ Λέαγρος, ᾧ μάλιστα ἐπετέτραπτο ἡ δύναμις· καὶ Δεκελεὺς Σωφάνης, ὃς τὸν Ἀργεῖόν ποτε πένταθλον Νεμείων ἀνῃρημένον νίκην, ἀπέκτεινεν Εὐρυβάτην, βοηθοῦντα Αἰγινήταις. Στρατὸν δὲ ἔξω τῆς Ἑλλάδος, Ἀθηναῖοι τρίτον τοῦτον ἔστειλαν. Πριάμῳ μὲν γὰρ καὶ Τρωσὶ πάντες Ἕλληνες ἀπὸ κοινοῦ λόγου κατέστησαν ἐς πόλεμον. Ἀθηναῖοι δὲ ἰδίᾳ μετ' Ἰολάου τε ἐς Σαρδὼ, καὶ δεύτερον ἐς τὴν νῦν Ἰωνίαν ἐστράτευσαν, καὶ τρίτον δὴ τότε ἐς τὴν Θρᾴκην. Ἔστι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ μνήματος στήλη, μαχομένους ἔχουσα ἱππεῖς· Μελάνωπος σφίσιν ἐστὶ καὶ Μακάρτατος ὀνόματα, οὓς κατέλαβεν ἀποθανεῖν ἐναντία Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν τεταγμένους, ἔνθα τῆς Ἐλευσινίας εἰσὶ χώρας πρὸς Ταναγραίους ὅροι. Καὶ Θεσσαλῶν τάφος ἐστὶν ἱππέων κατὰ παλαιὰν φιλίαν ἐλθόντων, ὅτε σὺν Ἀρχιδάμῳ Πελοποννήσιοι πρῶτον ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν στρατιᾷ. Καὶ πλησίον τοξόταις Κρησίν. Αὖθις δέ ἐστιν Ἀθηναίων μνήματα, Κλεισθένους, ᾧ τὰ ἐς τὰς φυλὰς, αἳ νῦν καθεστᾶσιν, εὑρέθη· καὶ ἱππεῦσιν ἀποθανοῦσιν, ἡνίκα συνεπελάβοντο οἱ Θεσσαλοὶ τοῦ κινδύνου. Ἐνταῦθα καὶ Κλεωναῖοι κεῖνται, μετὰ Ἀργείων ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐλθόντες· ἐφ' ὅτῳ δὲ, γράψω τοῦ λόγου μοι κατελθόντος ἐς τοὺς Ἀργείους. καὶ Ἀθηναίων δ' ἐστὶ τάφος, οἳ πρὶν ἢ στρατεῦσαι τὸν Μῆδον, ἐπολέμησαν πρὸς Αἰγινήτας. Ἦν δὲ ἄρα καὶ δήμου δίκαιον βούλευμα, εἰ δὴ καὶ Ἀθηναῖοι μετέδοσαν δούλοις δημοσίᾳ ταφῆναι, καὶ τὰ ὀνόματα ἐγγραφῆναι στήλῃ. Δηλοῖ δὲ ἀγαθοὺς σφᾶς ἐν τῷ πολέμῳ γενέσθαι περὶ τοὺς δεσπότας. Ἔστι δὲ καὶ ἀνδρῶν ὀνόματα ἄλλων, διάφορα δὲ σφίσι τὰ χωρία τῶν ἀγώνων. Καὶ γὰρ τῶν ἐπ' Ὄλυνθον ἐλθόντων οἱ δοκιμώτατοι, καὶ Μελήσανδρος ἐς τὴν ἄνω Καρίαν ναυσὶν ἀναπλεύσας διὰ τοῦ Μαιάνδρου. Ἐτάφησαν δὲ καὶ οἱ τελευτήσαντες πολεμοῦντος Κασσάνδρου, καὶ οἱ συμμαχήσαντές ποτε Ἀργείων. πραχθῆναι δὲ οὕτω σφίσι τὴν πρὸς Ἀργείους λέγουσι συμμαχίαν. Λακεδαιμονίοις, τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ σείσαντος, οἱ εἵλωτες ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν· ἀφεστηκότων δὲ, οἱ Λακεδαιμόνιοι βοηθοὺς καὶ ἄλλους καὶ παρὰ Ἀθηναίων μετεπέμποντο. Οἱ δὲ σφίσιν ἐπιλέκτους ἄνδρας ἀποστέλλουσι, καὶ στρατηγὸν Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου. Τούτους ἀποπέμπουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ὑποψίαν. Ἀθηναίοις δὲ οὐκ ἀνεκτὰ ἐφαίνετο περιυβρίσθαι, καὶ ὡς ἐκομίζοντο ὀπίσω, συμμαχίαν ἐποιήσαντο Ἀργείοις, Λακεδαιμονίων ἐχθροῖς τὸν ἅπαντα οὖσι χρόνον. Ὕστερον δὲ μελλούσης Ἀθηναίων ἐν Τανάγρᾳ γίνεσθαι πρὸς Βοιωτοὺς καὶ Λακεδαιμονίους μάχης, ἀφίκοντο Ἀθηναίοις Ἀργεῖοι βοηθοῦντες· καὶ παραυτίκα μὲν ἔχοντας πλέον τοὺς Ἀργείους νὺξ ἐπελθοῦσα ἀφείλετο τὸ σαφὲς τῆς νίκης· ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν ὑπῆρξε κρατῆσαι Λακεδαιμονίοις, Θεσσαλῶν προδόντων Ἀθηναίους. Καταλέξαι δέ μοι καὶ τούσδε ἐπῆλθεν· Ἀπολλόδωρον ξένων ἡγεμόνα, ὃς Ἀθηναῖος μὲν ἦν, ἐκπεμφθεὶς δὲ ὑπὸ Ἀρείστου σατράπου τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας, διεφύλαξε Περινθίοις τὴν πόλιν, ἐσβεβληκότος ἐς τὴν Περινθίαν Φιλίππου στρατιᾷ. Οὗτός τε οὖν ἐνταῦθα τέθαπται, καὶ

πλαι, καὶ Εὔβουλος ὁ Σπινθάρου, καὶ ἄνδρες, οἷς ἀγαθοῖς οὖσιν οὐκ ἐπηκολούθησε τύχη χρηστή. Τοῖς μὲν οὖν ἐπιθεμένοις τυραννοῦντι Λαχάρει, οἱ δὲ τοῦ Πειραιῶς κατάληψιν ἐβούλευσαν Μακεδόνων φρουρούντων, πρὶν δὲ εἰργάσθαι τὸ ἔργον, ὑπὸ τῶν συνειδότων μηνυθέντες ἀπώλοντο. Κεῖνται δὲ καὶ οἱ περὶ Κόρινθον πεσόντες. ἐδήλωσε δὲ οὐχ ἥκιστα ὁ θεὸς ἐνταῦθα καὶ αὖθις ἐν Λεύκτροις, τοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων καλουμένους ἀνδρείους, τὸ μηδὲν ἄνευ τύχης εἶναι· εἰ δὴ Λακεδαιμόνιοι, Κορινθίων τότε καὶ Ἀθηναίων, ἔτι δὲ καὶ Ἀργείων καὶ Βοιωτῶν κρατήσαντες, ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν μόνων ἐν Λεύκτροις ἐς τοσοῦτον ἐκακώθησαν. Μετὰ δὲ τοὺς ἀποθανόντας ἐν Κορίνθῳ, στήλην ἐπὶ τοῖσδε ἑστάναι τὴν αὐτὴν σημαίνει τὰ ἐλεγεῖα, τοῖς μὲν ἐν Εὐβοίᾳ τε καὶ Χίῳ τελευτήσασι· τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις τῆς Ἀσιανῆς ἠπείρου διαφθαρῆναι δηλοῖ, τοὺς δὲ ἐν Σικελίᾳ. Γεγραμμένοι δέ εἰσιν οἵ τε στρατηγοὶ πλὴν Νικίου, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ τοῖς ἀστοῖς Πλαταιεῖς. Νικίας δὲ ἐπὶ τῷδε παρείθη· γράφω δὲ οὐδὲν διάφορα, ἢ Φίλιστος, ὃς ἔφη Δημοσθένην μὲν σπονδὰς ποιήσασθαι τοῖς ἄλλοις, πλὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἡλίσκετο, αὐτὸν ἐπιχειρεῖν ἀποκτεῖναι· Νικίᾳ δὲ τὴν παράδοσιν ἐθελοντῇ γενέσθαι. Τούτων εἵνεκα οὐκ ἐνεγράφη Νικίας τῇ στήλῃ, καταγνωσθεὶς αἰχμάλωτος ἐθελοντὴς εἶναι, καὶ οὐκ ἀνὴρ πολέμῳ πρέπων. Εἰσὶ δὲ ἑτέρα ἄλλη στήλη καὶ οἱ μαχεσάμενοι περὶ τὴν Θρᾴκην, καὶ ἐν Μεγάροις, καὶ ἡνίκα Ἀρκάδας τοὺς ἐν Μαντινείᾳ καὶ Ἠλείους ἔπεισεν Ἀλκιβιάδης Λακεδαιμονίων ἀποστῆναι, καὶ οἱ πρὶν ἐς Σικελίαν ἀφικέσθαι Δημοσθένην, Συρακουσίων κρατήσαντες. Ἐτάφησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ναυμαχήσαντες, καὶ ὅσοι, Μακεδόνων ἐναντία ἠγωνίσαντο ἐν Χαιρωνείᾳ, καὶ οἱ μετὰ Κλέωνος ἐς Ἀμφίπολιν στρατεύσαντες· οἵ τε ἐν Δηλίῳ τῷ Ταναγραίων τελευτήσαντες, καὶ ὅσους ἐς Θεσσαλίαν Λεωσθένης ἤγαγε, καὶ οἱ πλεύσαντες ἐς Κύπρον ὁμοῦ Κίμωνι, τῶν τε σὺν Ὀλυμπιοδώρῳ τὴν φρουρὰν ἐκβαλόντων τριῶν καὶ δέκα ἄνδρες οὐ πλείους. Φασὶ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥωμαίοις ὁμοροῦντά τινα πολεμοῦσι πόλεμον, στρατιὰν οὐ πολλὴν πέμψαι, καὶ ὕστερον ναυμαχίας Ῥωμαίων πρὸς Καρχηδονίους γινομένης, τριήρεις πέντε Ἀττικαὶ παρεγένοντο· ἔστιν οὖν καὶ τούτοις ἐνταῦθα τοῖς ἀνδράσιν ὁ τάφος. Τολμίδου δὲ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δεδήλωται μὲν ἤδη μοι τὰ ἔργα, καὶ ὃν τρόπον ἐτελεύτησεν· ἴστω δὲ ὅτῳ φίλον, κειμένους σφᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην. Κεῖνται δὲ καὶ οἱ σὺν Κίμωνι τὸ μέγα ἔργον ἐπ' Εὐρυμέδοντι πεζῇ καὶ ναυσὶν αὐθημερὸν κρατήσαντες. Τέθαπται δὲ καὶ Κόνων καὶ Τιμόθεος, δεύτεροι μετὰ Μιλτιάδην καὶ Κίμωνα οὗτοι πατὴρ καὶ παῖς ἔργα ἀποδειξάμενοι λαμπρά. Κεῖται δὲ καὶ Ζήνων ἐνταῦθα ὁ Μνασέου, καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεύς, Νικίας τε ὁ Νικομήδους ζῷα ἄριστος γράψαι τῶν ἐφ' αὑτοῦ, καὶ Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ τὸν Πεισιστράτου παῖδα Ἵππαρχον ἀποκτείναντες. Ῥήτορές τε Ἐφιάλτης, ὃς τὰ νόμιμα τὰ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ μάλιστα ἐλυμήνατο, καὶ Λυκοῦργος ὁ Λυκόφρονος. Λυκούργῳ δὲ ἐπορίσθη μὲν τάλαντα ἐς τὸ δημόσιον πεντακοσίοις πλείονα καὶ ἑξακισχιλίοις, ἢ ὅσα Περικλῆς ὁ Ξανθίππου συνήγαγε. Κατεσκεύασε δὲ πομπεῖα τῇ θεῷ, καὶ νίκας χρυσᾶς, καὶ παρθένοις κόσμον ἑκατόν· ἐς δὲ πόλεμον, ὅπλα καὶ βέλη, καὶ τετρακοσίας ναυμαχοῦσιν εἶναι τριήρεις· οἰκοδομήματα δὲ ἐπετέλεσε μὲν τὸ θέατρον ἑτέρων ὑπαρξαμένων· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας, ἃ ᾠκοδόμησεν, ἐν Πειραιεῖ νεώς εἰσιν οἶκοι, καὶ τὸ πρὸς τῷ Λυκείῳ καλουμένῳ γυμνάσιον. Ὅσα μὲν οὖν ἀργύρου πεποιημένα ἦν καὶ χρυσοῦ, Λαχάρης καὶ ταῦτα ἐσύλησε τυραννήσας· τὰ δὲ οἰκοδομήματα καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἦν. Πρὸ δὲ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς Ἀκαδημίαν ἐστὶ βωμὸς Ἔρωτος, ἔχων ἐπίγραμμα, ὡς Χάρμος Ἀθηναίων πρῶτος Ἔρωτι ἀναθείη. Τὸν δὲ ἐν πόλει βωμὸν καλούμενον Ἀντέρωτος, ἀνάθημα εἶναι λέγουσι μετοίκων, ὅτι Μέλης Ἀθηναῖος μέτοικον ἄνδρα Τιμαγόραν ἐρασθέντα, ἀτιμάζων ἀφεῖναι κατὰ τὸ πέρας αὑτὸν ἐκέλευσεν, ἐς τὸ ὑψηλότατον αὐτῆς ἀνελθόντα. Τιμαγόρας δὲ ἄρα καὶ ψυχῆς εἶχεν ἀφειδῶς, καὶ πάντων ὁμοίως κελεύοντι ἤθελε χαρίζεσθαι τῷ μειρακίῳ, καὶ δὴ καὶ φέρων ἑαυτὸν ἀφῆκε. Μέλητα δέ, ὡς ἀποθανόντα εἶδε Τιμαγόραν, ἐς τοσοῦτον μετανοίας ἐλθεῖν, ὡς πεσεῖν τε ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς αὐτῆς· καὶ οὕτως ἀφεὶς αὑτὸν ἐτελεύτησε. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν δαίμονα Ἀντέρωτα τὸν ἀλά-

στορα τοῦ Τιμαγόρου κατέστη τοῖς μετοίκοις νομίζειν. Ἐν Ἀκαδημίᾳ δέ ἐστι Προμηθέως βωμός. καὶ θέουσιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν ἔχοντες καιομένας λαμπάδας. Τὸ δὲ ἀγώνισμα, ὁμοῦ τῷ δρόμῳ φυλάξαι τὴν δᾷδα ἔτι καιομένην, ἐστίν· ἀποσβεσθείσης δὲ, οὐδὲν ἔτι τῆς νίκης τῷ πρώτῳ, δευτέρῳ δὲ ἀντ' αὐτοῦ μέτεστιν· εἰ δὲ μηδὲ τούτῳ καίοιτο, ὁ τρίτος ἐστὶν ὁ κρατῶν. εἰ δὲ καὶ πᾶσιν ἀποσβεσθείη, οὐδείς ἐστιν ὅτῳ καταλείπεται ἡ νίκη. Ἔστι δὲ Μουσῶν τε βωμὸς, καὶ ἕτερος Ἑρμοῦ, καὶ ἔνδον Ἀθηνᾶς, τὸν δὲ Ἡρακλέους ἐποίησαν· καὶ φυτόν ἐστιν ἐλαίας, δεύτερον τοῦτο λεγόμενον φανῆναι. Ἀκαδημίας δὲ οὐ πόρρω, Πλάτωνος μνῆμά ἐστιν, ᾧ προεσήμαινεν ὁ θεὸς ἄριστον τὰ ἐς φιλοσοφίαν ἔσεσθαι. προεσήμηνε δὲ οὕτω. Σωκράτης τῇ προτεραίᾳ νυκτὶ, ᾗ Πλάτων ἔμελλεν ἔσεσθαι μαθητὴς, ἐσπτῆναί οἱ κύκνον εἰς τὸν κόλπον εἶδεν ὄνειρον. ἔστι δὲ κύκνῳ τῷ ὄρνιθι μουσικῆς δόξα, ὅτι Λιγύων τῶν Ἠριδανοῦ πέραν ὑπὲρ γῆς τῆς Κελτικῆς Κύκνον ἄνδρα μουσικὸν γενέσθαι βασιλέα φασὶ, τελευτήσαντα δὲ Ἀπόλλωνος γνώμῃ μεταβαλεῖν λέγουσιν αὐτὸν ἐς τὸν ὄρνιθα. Ἐγὼ δὲ βασιλεῦσαι μὲν πείθομαι Λίγυσιν ἄνδρα μουσικὸν, γενέσθαι δέ μοι ἄπιστον ὄρνιθα ἀπ' ἀνδρός. Κατὰ τοῦτο τῆς χώρας, φαίνεται πύργος Τίμωνος, ὃς μόνος εἶδε μηδένα τρόπον εὐδαίμονα εἶναι γενέσθαι, πλὴν τοὺς ἄλλους φεύγοντα ἀνθρώποις. δείκνυται δὲ καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνὸς ἵππιος, ἔνθα τῆς Ἀττικῆς πρῶτον ἐλθεῖν λέγουσιν Οἰδίποδα. Διάφορα μέντοι καὶ ταῦτα τῇ Ὁμήρου ποιήσει. Λέγουσι δ' οὖν καὶ βωμὸν Ποσειδῶνος Ἱππίου, καὶ Ἀθηνᾶς Ἱππίας. Ἡρῷον δὲ Πειρίθου καὶ Θησέως, Οἰδίποδός τε καὶ Ἀδράστου. Τὸ δὲ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησεν Ἀντίγονος ἐσβαλὼν, καὶ ἄλλοτε στρατιᾷ κακώσας Ἀθηναίοις τὴν γῆν. Δῆμοι δὲ οἱ μικροὶ τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος οἰκισθείς. Ἃ δὲ εἰς μνήμην παρείχοντο, Ἁλιμουσίοις μὲν θεσμοφόρου Δήμητρος καὶ Κόρης ἐστὶν ἱερόν. Ἐν Ζωστῆρι δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ βωμὸς Ἀθηνᾶς, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Λητοῦς. Τεκεῖν μὲν οὖν Λητὼ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα οὔ φασι, λύσασθαι δὲ τὸν ζωστῆρα ὡς τεξομένην, καὶ τῷ χωρίῳ διὰ τοῦτο γενέσθαι τὸ ὄνομα. Προσπαλτίοις δὲ ἔστι καὶ τούτοις Κόρης καὶ Δήμητρος ἱερόν. Ἀναγυρασίοις δὲ μητρὸς θεῶν ἱερόν. Κεφαλῆσι δὲ οἱ Διόσκουροι νομίζονται μάλιστα· μεγάλους γὰρ σφᾶς οἱ ταύτῃ θεοὺς ὀνομάζουσιν. Ἐν δὲ Πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός· ἐνταῦθα τὰς Ὑπερβορέων ἀπαρχὰς ἰέναι λέγεται· παραδιδόναι δὲ αὐτὰς Ὑπερβορέους μὲν Ἀριμασποῖς, Ἀριμασποὺς δ' Ἰσσηδόσι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθας ἐς Σινώπην κομίζειν, ἐντεῦθεν δὲ φέρεσθαι διὰ Ἑλλήνων ἐς Πρασιάς· Ἀθηναίους δὲ εἶναι τοὺς ἐς Δῆλον ἄγοντας· τὰς δὲ ἀπαρχὰς κεκρύφθαι μὲν ἐν καλάμῃ πυρῶν, γινώσκεσθαι δὲ ὑπ' οὐδένων. Ἔστι δὲ μνῆμα ἐπὶ Πρασιαῖς Ἐρυσίχθονος, ὃς ἐκομίζετο ὀπίσω μετὰ τὴν θεωρίαν ἐκ Δήλου, γενομένης οἱ κατὰ τὸν πλοῦν τῆς τελευτῆς. Κραναὸν δὲ τὸν βασιλεύσαντα Ἀθηναίων, ὅτι μὲν ἐξέβαλεν Ἀμφικτύων κηδεστὴν ὄντα, ἔτι πρότερον εἴρηταί μοι. φυγόντα δὲ αὐτὸν σὺν τοῖς στρατιώταις ἐς τὸν δῆμον τὸν Λαμπτρέα, ἀποθανεῖν τε αὐτοῦ καὶ ταφῆναι λέγουσι· καὶ ἔστι καὶ ἐς ἐμὲ καὶ ἐν τοῖς Λαμπτρεῦσι Κραναοῦ μνῆμα. Ἴωνος δὲ τοῦ Ξούθου (καὶ γὰρ οὗτος ᾤκησε παρὰ Ἀθηναίοις, καὶ Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἐλευσινίους ἐπολεμάρχησε) τάφος ἐν Ποταμοῖς ἐστι τῆς χώρας. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται. Φλυεῦσι δέ εἰσι καὶ Μυρρινουσίοις, τοῖς μὲν Ἀπόλλωνος Διονυσοδότου καὶ Ἀρτέμιδος Σελασφόρου βωμοὶ, Διονύσου τε Ἀνθίου, καὶ Νυμφῶν Ἰσμηνίδων, καὶ Γῆς, ἣν μεγάλην θεὸν ὀνομάζουσι. Ναὸς δὲ ἕτερος ἔχει βωμοὺς Δήμητρος Ἀνησιδώρας, Διὸς Κτησίου, καὶ Τιθρωνῆς Ἀθηνᾶς, καὶ Κόρης πρωτογόνης, καὶ Σεμνῶν ὀνομαζομένων θεῶν. Τὸ δὲ ἐν Μυρρινοῦντι ξόανον, ἐστὶ Κολαινίδος. Ἀθμονῆς δὲ τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν. Πυνθανόμενος δὲ σαφὲς οὐδὲν ἐς αὐτὰς ἐπισταμένους τοὺς ἐξηγητὰς εὗρον, αὐτὸς δὲ συμβάλλομαι τῇδε. Ἔστιν Ἀμάρυνθος ἐν Εὐβοίᾳ· καὶ γὰρ οἱ ταύτῃ τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν. Ἑορτὴν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τῆς Ἀμαρυσίας ἄγουσιν, οὐδέν τι Εὐβοέων ἀφανέστερον. Ταύτῃ μὲν γενέσθαι τὸ ὄνομα ἐπὶ τοῦτο παρὰ Ἀθμονεῦσιν ἡγοῦμαι· τὴν δὲ ἐν Μυρρινοῦντι Κολαινίδα, ἀπὸ Κολαίνου καλεῖσθαι. Γέγραπται δὲ δή μοι, τῶν ἐν τοῖς δήμοις φασὶ πολλοὺς, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐβασίλευον τοῦ Κέκροπος. Ἔστι δὲ ὁ Κολαινὸς ἀνδρὸς ὄνομα, πρό-

μα, πρό-

μα, πρότερον ἢ Κέκροψ ἐβασίλευσεν, ὡς οἱ Μυῤῥινούσιοι λέγουσιν, ἄρξαντος. Ἔστι δὲ Ἀχαρναὶ δῆμος. Οὗτοι θεῶν Ἀπόλλωνα τιμῶσιν Ἀγυιέα καὶ Ἡρακλέα. Καὶ Ἀθηνᾶς βωμός ἐστιν Ὑγιείας. τὴν δ᾽ Ἱππίαν Ἀθηνᾶν ὀνομάζουσι, καὶ Διόνυσον μελπόμενον, καὶ Κισσὸν τὸν αὐτὸν θεόν· τὸν κισσὸν τὸ φυτὸν ἐνταῦθα πρῶτον φανῆναι λέγοντες. Ὄρη δὲ Ἀθηναίοις ἐστὶ Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι· καὶ Πάρνης παρεχομένη θήραν συῶν ἀγρίων, καὶ ἄρκτων· καὶ Ὑμηττὸς, ὃς φύει νομὰς μελίτταις ἐπιτηδειοτάτας πλὴν τῆς Ἀλιζώνων. Ἀλιζῶσι γὰρ συνήθεις ὁμοῦ τοῖς ἀνθρώποις εἰς νομὰς ἴασιν εἰσὶν ἄφετοι καὶ μέλισσαι, οὐδὲ σφᾶς ἐς σίμβλους καθείρξαντες ἔχουσιν· αἱ δὲ ἐργάζονταί τε ὡς ἔτυχον τῆς χώρας. καὶ συμφυὲς τὸ ἔργον αὐταῖς ἐστιν, ἰδίᾳ δὲ οὔτε κηρὸν, οὔτε μέλι ἀπ᾽ αὐτοῦ ποιήσεις. τοῦτο μὲν τοιοῦτόν ἐστιν. Ἀθηναίοις δὲ τὰ ὄρη καὶ θεῶν ἀγάλματα ἔχει. Πεντέλησι μὲν Ἀθηνᾶς, ἐν Ὑμηττῷ δὲ ἄγαλμά ἐστιν Ὑμηττίου Διός· βωμοὶ δὲ καὶ ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι προοψίου. Καὶ ἐν Πάρνηθι, Παρνήθιος Ζεὺς χαλκοῦς ἐστι, καὶ βωμὸς Σημαλέου Διός. ἔστι δὲ ἐν τῇ Πάρνηθι καὶ ἄλλος βωμός· θύουσι δὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ, τότε μὲν ὄμβριον, τότε δὲ ἀπήμιον καλοῦντες Δία. Καὶ Ἀγχεσμὸς ὄρος ἐστὶν οὐ μέγα, καὶ Διὸς ἄγαλμα Ἀγχεσμίου. Πρὶν δὲ ἢ τῶν νήσων ἐς ἀφήγησιν τραπέσθαι, τὰ ἐς τοὺς δήμους ἔχοντα αὖθις ἐπέξειμι. Δῆμός ἐστι Μαραθὼν, ἴσον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἀπέχων, καὶ Καρύστου τῆς ἐν Εὐβοίᾳ. Ταύτῃ τῆς Ἀττικῆς ἔσχον οἱ βάρβαροι, καὶ μάχῃ τε ἐκρατήθησαν· καί τινας, ὡς ἀνήγοντο, ἀπώλεσαν τῶν νεῶν. Τάφος δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Ἀθηναίων ἐστὶν, ἐπὶ δὲ αὐτῷ στῆλαι, τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων κατὰ φυλὰς ἑκάστων ἔχουσαι· καὶ ἕτερος Πλαταιεῦσι Βοιωτῶν καὶ δούλοις· ἐμαχέσαντο γὰρ καὶ δοῦλοι τότε πρῶτον. Καὶ ἀνδρός ἐστιν ἰδίᾳ μνῆμα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, συμβάσης ὕστερόν οἱ τῆς τελευτῆς, Πάρου τε ἁμαρτόντι, καὶ δι᾽ αὐτὸ ἐς κρίσιν Ἀθηναίοις καταστάντι. Ἐνταῦθα ἀνὰ πᾶσαν νύκτα καὶ ἵππων χρεμετιζόντων καὶ ἀνδρῶν μαχομένων ἐστὶν αἰσθέσθαι· καταστῆναι δὲ ἐς ἐναργῆ θέαν, ἐπίτηδες μὲν οὐκ ἔστιν ὅτῳ συνήνεγκεν, ἀνηκόῳ δὲ ὄντι καὶ ἄλλως συμβὰν, οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν δαιμόνων ὀργή. Σέβονται δὲ οἱ Μαραθώνιοι, τούτους τε οἳ παρὰ τὴν μάχην ἀπέθανον, ἥρωας ὀνομάζοντες, καὶ Μαραθῶνα, ἀφ᾽ οὗ τῷ δήμῳ τὸ ὄνομά ἐστι, καὶ Ἡρακλέα, φάμενοι πρώτοις Ἑλλήνων σφίσιν Ἡρακλέα θεὸν νομισθῆναι. Συνέβη δὲ, ὡς λέγουσιν, ἄνδρα ἐν τῇ μάχῃ παρεῖναι, τὸ εἶδος καὶ τὴν σκευὴν ἀγροῖκον, οὗτος τῶν βαρβάρων πολλοὺς καταφονεύσας ἀρότρῳ, μετὰ τὸ ἔργον ἦν ἀφανής· ἐρομένοις δὲ Ἀθηναίοις, ἄλλο μὲν ὁ θεὸς ἐς αὐτὸ ἔχρησεν οὐδὲν, τιμᾶν δὲ Ἐχετλαῖον ἐκέλευσεν ἥρωα. Πεποίηται δὲ καὶ τρόπαιον λίθου λευκοῦ. Τοὺς δὲ Μήδους Ἀθηναῖοι μὲν θάψαι λέγουσιν, ὡς πάντως ὅσιον ἀνθρώπου νεκρὸν γῇ κρύψαι· τάφον δὲ οὐδένα εὑρεῖν ἐδυνάμην· οὔτε γὰρ χῶμα, οὔτε ἄλλο σημεῖον ἦν ἰδεῖν· ἐς ὄρυγμα δὲ φέροντες σφᾶς ὡς τύχοιεν, ἐσέβαλλον. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι πηγὴ καλουμένη Μακαρία, καὶ τοιάδε ἐς αὐτὴν λέγουσιν. Ἡρακλῆς ὡς ἐκ Τίρυνθος ἔφευγεν Εὐρυσθέα, παρὰ Κήυκα φίλον ὄντα μετῳκίζετο βασιλεύοντα Τραχῖνος. Ἐπεὶ δὲ ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων Ἡρακλέους, ἐξῄτει τοὺς παῖδας Εὐρυσθεὺς, ἐς Ἀθήνας πέμπει σφᾶς ὁ Τραχίνιος, ἀσθένειάν τε λέγων τὴν αὐτοῦ, καὶ Θησέα οὐκ ἀδύνατον εἶναι τιμωρεῖν. Ἀφικόμενοι δὲ οἱ παῖδες ἱκέται, πρῶτον τότε Πελοποννησίοις ποιοῦσι πόλεμον πρὸς Ἀθηναίους, Θησέως σφᾶς οὐκ ἐκδόντος αἰτοῦντι Εὐρυσθεῖ. Λέγουσι δὲ Ἀθηναίοις γενέσθαι χρησμὸν τῶν παίδων ἀποθανεῖν χρῆναι τὸν Ἡρακλέους τινὰ ἐθελοντὴν, ἐπεὶ ἄλλως γε οὐκ εἶναι νίκην σφίσιν. Ἐνταῦθα ἡ Μακαρία Δηϊανείρας καὶ Ἡρακλέους θυγάτηρ ἀποσφάξασα ἑαυτὴν ἔδωκεν Ἀθηναίοις τε κρατῆσαι τῷ πολέμῳ, καὶ τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα ἀφ᾽ ἑαυτῆς. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι λίμνη τὰ πολλὰ ἑλώδης· ἐς ταύτην ἀπειρίᾳ τῶν ὁδῶν φεύγοντες ἐσπίπτουσιν οἱ βάρβαροι, καὶ σφίσι τὸν φόνον τὸν πολὺν ἐπὶ τούτῳ συμβῆναι λέγουσιν. Ὑπὲρ δὲ τὴν λίμνην φάτναι εἰσὶ λίθου τῶν ἵππων τῶν Ἀρταφέρνους, καὶ σημεῖα ἐν πέτραις σκηνῆς. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐκ τῆς λίμνης, τὰ μὲν πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ, βοσκήμασιν ὕδωρ ἐπιτήδειον παρεχόμενος, κατὰ δὲ τὴν ἐσβολὴν τὴν ἐς τὸ πέλαγος,

ἁλμυρὰ ἤδη γῆς, καὶ ἰχθύων τῶν θαλασσίων πλήρης. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω τοῦ πεδίου, Πανός ἐστιν ὄρος, καὶ σπήλαιον θέας ἄξιον· εἴσοδος μὲν ἐς αὐτὸ στενή, παρελθοῦσι δέ εἰσιν οἶκοι, καὶ λουτρά, καὶ τὸ καλούμενον Πανὸς αἰπόλιον, πέτραι τὰ πολλὰ αἰξὶν εἰκασμέναι. Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει τῇ μὲν Βραυρών, ἔνθα Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος ἐκ Ταύρων φεύγουσαν, τὸ ἄγαλμα ἀγομένην τῆς Ἀρτέμιδος, ἀποβῆναι λέγουσιν, καταλιποῦσαν δὲ τὸ ἄγαλμα ταύτῃ, καὶ εἰς Ἀθήνας, καὶ ὕστερον εἰς Ἄργος ἀφικέσθαι. Ξόανον μὲν δὴ καὶ αὐτόθι ἐστὶν Ἀρτέμιδος ἀρχαῖον. Τὸ δὲ ἐκ τῶν βαρβάρων οἵτινες κατὰ γνώμην ἔχουσι τὴν ἐμήν, ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δηλώσω. Μαραθῶνος δὲ σταδίους μάλιστα ἑξήκοντα ἀπέχει Ῥαμνοῦς τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσιν ἐς Ὠρωπόν. Καὶ αἱ μὲν οἰκήσεις ἐπὶ θαλάσσῃ τοῖς ἀνθρώποις εἰσί, μικρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω, Νεμέσεώς ἐστιν ἱερόν· ἣ θεῶν μάλιστα ἀνθρώποις ὑβρισταῖς ἐστιν ἀπαραίτητος. Δοκεῖ δὲ καὶ τοῖς ἀποβᾶσιν ἐς Μαραθῶνα τῶν βαρβάρων ἀπαντῆσαι μήνιμα ἐκ τῆς θεοῦ ταύτης· καταφρονήσαντες γὰρ σφίσιν ἐμποδὼν εἶναι τὰς Ἀθήνας ἑλεῖν, λίθον Πάριον, ὡς ἐπ' ἐξειργασμένοις ἦγον ἐς τροπαίου ποίησιν. Τοῦτον Φειδίας τὸν λίθον εἰργάσατο, ἄγαλμα μὲν εἶναι Νεμέσεως, τῇ κεφαλῇ δὲ ἔπεστι τῆς θεοῦ στέφανος, ἐλάφους ἔχων καὶ νίκης ἀγάλματα οὐ μεγάλα· ταῖς δὲ χερσὶ ἔχει, τῇ μὲν κλάδον μηλέας, τῇ δεξιᾷ δὲ φιάλην. Αἰθίοπες δὲ ἐπὶ τῇ φιάλῃ πεποίηνται. Συμβαλέσθαι δὲ τὸ περὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε αὐτὸς εἶχον, οὔτε ἀπεδεχόμην τῶν συνιέναι πειθομένων· οἳ πεποιῆσθαι σφᾶς ἐπὶ τῇ φιάλῃ φασὶ διὰ ποταμὸν Ὠκεανόν· οἰκεῖν γὰρ ἐπ' αὐτῷ τοὺς Αἰθίοπας, Νεμέσει δὲ εἶναι πατέρα Ὠκεανόν. Ὠκεανῷ γὰρ οὐ ποταμῷ, θαλάσσῃ δὲ ἐσχάτῃ τῆς ὑπὸ ἀνθρώπων πλεομένης, προσοικοῦσιν Ἴβηρες καὶ Κελτοί, καὶ νῆσον Ὠκεανὸς ἔχει τὴν Βρεττανῶν. Ἀνθρώπων δὲ τῶν ὑπὲρ Συήνης ἐπὶ θάλασσαν ἔσχατοι τὴν ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν Ἰχθυοφάγοι, καὶ ὁ κόλπος ὃν περιοικοῦσιν, Ἰχθυοφάγος ὀνομάζεται· οἱ δὲ δικαιότατοι Μερόην πόλιν καὶ πεδίον Αἰθιοπικὸν καλούμενον οἰκοῦσιν. Οὗτοι καὶ τὴν ἡλίου τράπεζάν εἰσιν οἱ δεικνῦντες· οὐδέ σφισιν ἐστὶν οὐδὲ θάλασσα, οὐδὲ ποταμὸς ἄλλος γε ἢ Νεῖλος. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι πρόσοικοι Μαύροις Αἰθίοπες, ἄχρι Νασαμώνων παρήκοντες. Νασαμῶνες γάρ, οὓς Ἄτλαντας Ἡρόδοτος οἶδεν, μέτρα φάμενοι γῆς εἰδέναι, Λιξίτας καλοῦσι Λιβύων, οἳ ἔσχατοι πρὸς Ἄτλαντι οἰκοῦσι, σπείροντες μὲν οὐδέν, ἀπὸ δὲ ἀμπέλων ζῶντες ἀγρίων. Ποταμὸς δὲ οὐδὲ τούτοις τοῖς Αἰθίοψιν, οὐδὲ τοῖς Νασαμῶσιν ἐστὶν οὐδείς· τὸ γὰρ πρὸς τῷ Ἄτλαντι ὕδωρ, τρισὶ παρεχόμενον ἀρχὰς ῥεύμασιν, οὐδένα τῶν ῥευμάτων ποιεῖ ποταμόν, ἀλλὰ πᾶν ὁμοίως αὐτίκα ἔχει συλλαβοῦσα ἡ ψάμμος. Οὕτως Αἰθίοπες ποταμῷ γε οὐδενὶ προσοικοῦσιν, ἢ Ὠκεανῷ. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ Ἄτλαντος θολερόν τέ ἐστι, καὶ πρὸς τῇ πηγῇ κροκόδειλοι πηχῶν ἦσαν οὐκ ἐλάσσους· προσιόντων δὲ τῶν ἀνθρώπων κατεδύοντο ἐς τὴν πηγήν. Παρίσταται δὲ οὐκ ὀλίγοις τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναφαινόμενον αὖθις ἐκ τῆς ψάμμου ποιεῖν τὸν Νεῖλον Αἰγυπτίοις. Ὁ δὲ Ἄτλας ὑψηλὸν μέν ἐστιν οὕτως, ὥστε καὶ λέγεται ταῖς κορυφαῖς ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ, ἄβατον δὲ ὑπὸ ὕδατος καὶ δένδρων, ἃ διὰ παντὸς πέφυκε. Τὰ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Νασαμῶνας αὐτοῦ γιγνώσκεται· τὰ δὲ ἐς τὸ πέλαγος, οὐδένα πω παραπλεύσαντα ἴσμεν. Τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω. Πτερὰ δὲ ἔχον οὐδὲ τοῦτο τὸ ἄγαλμα Νεμέσεως, οὔτε ἄλλο πεποίηται τῶν ἀρχαίων. Ἐπεὶ δὲ Σμυρναίοις τὰ ἁγιώτατα ξόανα ἔχειν πτερὰ οἶδα ὕστερον, ἐπιφαίνεσθαι γὰρ τὴν θεὸν μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἐρῶσιν ἐθέλουσιν, ἐπὶ τούτῳ Νεμέσει πτερὰ ὥσπερ Ἔρωτι ποιοῦσι. Νῦν δὲ ἤδη δίειμι ὁπόσα ἐπὶ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀγάλματός ἐστιν εἰργασμένα, τοσόνδε ἐς τὸ σαφὲς προδηλώσας. Ἑλένῃ Νέμεσιν μητέρα εἶναι λέγουσιν Ἕλληνες, Λήδαν δὲ μαστὸν ἐπισχεῖν αὐτῇ καὶ θρέψαι· πατέρα δὲ καὶ οὗτοι καὶ πάντες κατὰ ταὐτὰ Ἑλένης, Δία, καὶ οὐ Τυνδάρεων εἶναι νομίζουσι. Ταῦτα ἀκηκοὼς Φειδίας, πεποίηται Ἑλένην ὑπὸ Λήδας ἀγομένην παρὰ τὴν Νέμεσιν· πεποίηκε δὲ Τυνδάρεών τε καὶ τοὺς παῖδας, καὶ ἄνδρα σὺν ἵππῳ παρεστηκότα, Ἱππέα ὄνομα· ἔστι δὲ Ἀγαμέμνων, καὶ Μενέλαος, καὶ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως, πρῶτος οὗτος Ἑρμιόνην τὴν Ἑλένης γυναῖκα λαβών. Ὀρέστης δὲ διὰ τὸ εἰς τὴν μητέρα τόλμημα παρείθη, παραμεινάσης τὸ ἐς ἅπαν Ἑρμιόνης

μιόνης αὐτῷ, καὶ τεκούσης παῖδα. Ἑξῆς δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ καὶ Ἔποχος καλούμενος, καὶ νεανίας ἐστὶν ἕτερος. Ἐς τοῦτο ἄλλο μὲν ἤκουσα οὐδὲν, ἀδελφοὺς δ' εἶναι σφᾶς Οἰνόης, ἀφ' ἧς ἐστι τὸ ὄνομα τῷ δήμῳ. Τὴν δὲ γῆν τὴν Ὠρωπίαν μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ Ταναγρικῆς, Βοιωτίαν τὸ ἐξ ἀρχῆς οὖσαν, ἔχουσιν ἐφ' ἡμῶν Ἀθηναῖοι, πολεμήσαντες μὲν τὸν πάντα ὑπὲρ αὐτῆς χρόνον, κτησάμενοι δὲ οὐ πρότερον βεβαίως, πρὶν ἢ Φίλιππος Θήβας ἑλὼν, ἔδωκε σφίσιν. Ἡ μὲν οὖν πόλις ἐστὶν ἐπὶ θαλάσσης μέγα οὐδὲν ἐς συγγραφὴν παρεχομένη· ἀπέχει δὲ δώδεκα τῆς πόλεως σταδίους μάλιστα, ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. Λέγεται δὲ Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ τὸ ἅρμα ὑπεδέξατο. οἱ δ' οὐ ταύτῃ συμβῆναί φασιν· ἀλλά ἐστιν ἐκ Θηβῶν ἰοῦσιν ἐς Χαλκίδα Ἅρμα καλούμενον. Θεὸν δὲ Ἀμφιάραον πρώτοις Ὠρωπίοις κατέστη νομίζειν· ὕστερον δὲ καὶ οἱ πάντες Ἕλληνες ἥγηνται. Καταλέξαι δὲ καὶ ἄλλους ἔχω γενομένους τότε ἀνθρώπους, οἳ θεῶν Ἕλλησι τιμὰς ἔχουσιν· τοῖς δὲ καὶ ἀνάκεινται πόλεις. Ἐλεοῦς ἐν Χερρονήσῳ, Πρωτεσιλάῳ, Λεβαδεία Βοιωτῶν Τροφωνίῳ· καὶ Ὠρωπίοις ναός τέ ἐστιν Ἀμφιαράου, καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου. Παρέχεται δὲ ὁ βωμὸς μέρη· τὸ μὲν Ἡρακλέους, καὶ Διὸς, καὶ Ἀπόλλωνός ἐστι Παίωνος· τὸ δὲ ἥρωσι καὶ ἡρώων ἀνεῖται γυναιξί· τρίτον δὲ Ἑστίας, καὶ Ἑρμοῦ, καὶ Ἀμφιαράου, καὶ τῶν παίδων Ἀμφιλόχου. Ἀλκμαίων δὲ, διὰ τὸ ἐς Ἐριφύλην ἔργον, οὔτε ἐν Ἀμφιαράου τινὰ, οὐ μὴν οὐδὲ παρὰ τῷ Ἀμφιλόχῳ τιμὴν ἔχει. Τετάρτη δέ ἐστι τοῦ βωμοῦ μοῖρα Ἀφροδίτης καὶ Πανακείας, ἔτι δὲ Ἰασοῦς, καὶ Ὑγείας, καὶ Ἀθηνᾶς Παιωνίας. Πέμπτη δὲ πεποίηται Νύμφαις, καὶ Πανὶ, καὶ ποταμοῖς Ἀχελώῳ καὶ Κηφισῷ. Τῷ δὲ Ἀμφιλόχῳ καὶ παρ' Ἀθηναίοις ἐστὶν ἐν τῇ πόλει βωμὸς, καὶ Κιλικίας ἐν Μαλλῷ μαντεῖον ἀψευδέστατον τῶν ἐπ' ἐμοῦ. Ἔστι δὲ Ὠρωπίοις πηγὴ πλησίον τοῦ ναοῦ, ἣν Ἀμφιαράου καλοῦσιν, οὔτε θύοντες οὐδὲν ἐς αὐτὴν, οὔτ' ἐπὶ καθαρσίοις ἢ χέρνιβι χρῆσθαι νομίζοντες. Νόσου δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένου, καθέστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν πηγήν. ταύτῃ γὰρ ἀνελθεῖν τὸν Ἀμφιάραον λέγουσιν ἤδη θεόν. Ἰοφῶν δὲ Κνώσιος τῶν ἐξηγητῶν χρησμοὺς ἐν ἑξαμέτρῳ παρείχετο, Ἀμφιάραον χρῆσαι φάμενος τοῖς ἐς Θήβας σταλεῖσιν Ἀργείων ταῦτα τὰ ἔπη. ΛΕΙΠΕΙ ὁ χρησμός. Τὸ ἐς τοὺς πολλοὺς ἐπαγωγὸν ἀκρατῶς εἶχε. Χωρὶς δὲ πλὴν ὅσους ἐξ Ἀπόλλωνος μανῆναι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον, μάντεών γ' οὐδεὶς χρησμολόγος ἦν· ἀγαθοὶ δὲ ὀνείρατα ἐξηγήσασθαι, καὶ διαγνῶναι πτήσεις ὀρνίθων, καὶ σπλάγχνα ἱερῶν. Δοκῶ δ' Ἀμφιάραον ὀνειράτων διακρίσει μάλιστα προσκεῖσθαι· δῆλον δὲ, ἡνίκα ἐνομίσθη θεὸς δι' ὀνειράτων μαντικὴν καταστησάμενος. Καὶ πρῶτον μὲν καθήρασθαι νομίζουσιν ὅστις ἦλθεν Ἀμφιαράῳ χρησόμενος· ἔστι δὲ καθάρσιον τῷ θεῷ θύειν· θύουσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν ὅσοις ἐστὶν ἐπὶ τοῦτο τὰ ὀνόματα. Προεξειργασμένων δὲ τούτων, κριὸν θύσαντες αὐτῷ, καὶ τὸ δέρμα ὑποστρωσάμενοι, καθεύδουσιν ἀναμένοντες δήλωσιν ὀνείρατος. Νῆσοι δὲ Ἀθηναίοις οὐ πόρρω τῆς χώρας εἰσίν· μία μὲν, Πατρόκλου καλουμένη· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ἤδη μοι δεδήλωται. Ἄλλη δὲ ὑπὲρ Σουνίου, τὴν Ἀττικὴν ἀριστερᾷ πλέουσιν· ἐς ταύτην ἀποβῆναι λέγουσιν Ἑλένην μετὰ τὴν ἅλωσιν τὴν Ἰλίου, καὶ διὰ τοῦτο ὄνομά ἐστιν Ἑλένη τῇ νήσῳ. Σαλαμὶς δὲ κατὰ Ἐλευσῖνα κειμένη, παρήκει καὶ ἐς τὴν Μεγαρικήν. Πρῶτον δὲ τῇ νήσῳ θέσθαι τοῦτο ἀπὸ τῆς μητρὸς Σαλαμῖνος τῆς Ἀσωποῦ, καὶ ὕστερον Αἰγινήτας τοὺς σὺν Τελαμῶνι ἐποικῆσαι· Φίλαιον δὲ τὸν Εὐρυσάκους τοῦ Αἴαντος παραδοῦναι λέγουσιν Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, γενόμενον ὑπ' αὐτῶν Ἀθηναῖον. Σαλαμινίους δὲ Ἀθηναῖοι τούτων ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν ἀναστάτους ἐποίησαν, καταγνόντες ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Κάσανδρον, καὶ τὴν πόλιν γνώμῃ τὸ πλέον Μακεδόσιν ἐνδοῦναι. Καὶ Ἀσκητάδου τε κατέγνωσαν θάνατον, ὃς τότε ᾕρητο ἐς τὴν Σαλαμῖνα στρατηγός· καὶ ἐς τὸν πάντα ἐπώμοσαν χρόνον Σαλαμινίοις ἀπομνημονεύσειν προδοσίαν. Ἔστι δὲ ἀγορᾶς τε ἔτι ἐρείπια, καὶ ναὸς Αἴαντος· ἄγαλμα δὲ ἐξ ἐβένου λίθου. διαμένουσι δὲ καὶ ἐς τόδε τῷ Αἴαντι παρὰ Ἀθηναίοις τιμαὶ, αὐτῷ τε καὶ Εὐρυσάκει. καὶ γὰρ Εὐρυσάκους βωμός ἐστιν ἐν Ἀθήναις. Δείκνυται δὲ λίθος ἐν Σαλαμῖνι οὐ πόρρω

τοῦ λιμένος· ἐπὶ τοῦτον καθήμενον Τελαμῶνα, ὁρᾶν λέγουσιν ἐς τὴν ναῦν ἀποπλεόντων οἱ τῶν παίδων ἐς Αὐλίδα ἐπὶ τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων στόλον. Λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Σαλαμῖνα οἰκοῦντες, ἀποθανόντος Αἴαντος, τὸ ἄνθος ἐν τῇ γῇ σφίσι τότε φανῆναι πρῶτον· λευκόν ἐστιν, ὑπέρυθρον, κρίνου καὶ αὐτὸ ἔλασσον καὶ τὰ φύλλα, γράμματα δὲ ἔπεστιν οἷα τοῖς ὑακίνθοις καὶ τούτῳ. Λόγον δὲ τῶν μὲν Αἰολέων τῶν ὕστερον οἰκησάντων Ἴλιον, ἐς τὴν κρίσιν τὴν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἤκουσα· οἱ, τῆς ναυαγίας Ὀδυσσεῖ συμβάσης, ἐξενεχθῆναι κατὰ τὸν τάφον τὸν Αἴαντος τὰ ὅπλα λέγουσιν. Τὸ δὲ ἐς τὸ μέγεθος αὐτοῦ Μυσὸς ἔλεγεν ἀνήρ. Τοῦ γὰρ τάφου τὰ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, ἔφασκεν ἐπικλύσαι τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ἔσοδον πρὸς τὸ μνῆμα οὐ χαλεπὴν ποιῆσαι· καί με τοῦ νεκροῦ τὸ μέγεθος τεκμαίρεσθαι τῇδε ἐκέλευεν. πεντάθλου γὰρ παιδὸς εἶναί οἱ κατὰ δίσκον μάλιστα τὰ ἐπὶ τοῖς γόνασιν ὀστᾶ, καλουμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μύλας. Ἐγὼ δὲ ὁπόσοι μὲν οἰκοῦσιν ἔσχατοι Κελτῶν ἔχοντες ὅμορον τῇ διὰ κρυμὸν ἐρήμῳ, οὓς καὶ Καρεσσοὺς ὀνομάζουσι, τούτων μὲν οὐκ ἐθαύμασα τὸ μῆκος, οἱ νεκρῶν οὐδέν τι διαφόρως ἔχουσιν Αἰγυπτίων. Ὁπόσα δὲ ἄξια ἐφαίνετο εἶναί μοι θέας, διηγήσομαι. Μάγνησι τοῖς ἐπὶ Ληθαίῳ Πρωτοφάνης τῶν ἀστῶν, ἀνείλετο ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας ἡμέρᾳ μιᾷ παγκρατίου καὶ πάλης. Τούτου λησταὶ κερδανεῖν που τι δοκοῦντες ἐσῆλθον ἐς τὸν τάφον. ἐπὶ δὲ τοῖς λησταῖς ἐσῄεσαν ἤδη θεασόμενοι τὸν νεκρὸν, τὰς πλευρὰς οὐκ ἔχοντα διεστώσας, ἀλλά οἱ συμφυὲς ἦν, ὅσον ἀπ' ὤμων ἐς τὰς ἐλαχίστας πλευρὰς, καλουμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νόθας. Ἔστι δὲ Μιλησίοις πρὸ τῆς πόλεως Λάδη νῆσος, ἀπερρώγασι δὲ ἀπ' αὐτῆς νησῖδες. Ἀστερίου τὴν ἑτέραν ὀνομάζουσι, καὶ τὸν Ἀστέριον ἐν αὐτῇ ταφῆναι λέγουσιν· εἶναι δὲ Ἀστέριον μὲν Ἄνακτος, Ἄνακτα δὲ Γῆς παῖδα. Ἔχει δ' οὖν ὁ νεκρὸς οὐδέν τι μεῖον πηχῶν δέκα. Τὸ δ' ἐμοὶ θαῦμα παρέσχεν, Λυδίας τῆς ἄνω πόλις ἐστὶν οὐ μεγάλη Τημένου θύραι. ἐνταῦθα περιραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ὀστᾶ ἐφάνη τὸ σχῆμα παρέχοντα ἐς πίστιν ὡς ἔστιν ἀνθρώπου· ἐπεὶ διά γε μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν ἐς τοὺς πολλοὺς, Γηρυόνου τοῦ Χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον· καὶ γὰρ θρόνος ἀνδρός ἐστιν ἐξειργασμένος ὄρους λιθώδει προβολῇ· καὶ χείμαρρόν τε ποταμὸν, Ὠκεανὸν ἐκάλεσαν, καὶ βοῶν ἤδη κέρασιν ἔφασάν τινας ἐντυχεῖν ἀροῦντας· διότι ἔχει λόγος βοῦς ἀρίστας θρέψαι τὸν Γηρυόνην. ἐπεὶ δέ σφισιν ἐναντιούμενος ἀπέφαινον ἐν Γαδείροις εἶναι Γηρυόνην, οὗ μνῆμα μὲν οὔ, δένδρον δὲ παρεχόμενον διαφόρους μορφάς· ἐνταῦθα οἱ τῶν Λυδῶν ἐξηγηταὶ τὸν ὄντα ἐδείκνυον λόγον· ὡς εἴη μὲν ὁ νεκρὸς Ὕλλου, παῖς δὲ Ὕλλος εἴη Γῆς, ἀπὸ τούτου δὲ ὁ ποταμὸς ὠνομάσθη. Ἡρακλέα δὲ διὰ τὴν παρ' Ὀμφάλῃ ποτὲ ἔφασαν δίαιταν Ὕλλον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καλέσαι τὸν παῖδα. Ἐν Σαλαμῖνι δὲ (ἐπάνειμι γὰρ ἐς τὸν προκείμενον λόγον) τοῦτο μὲν Ἀρτέμιδός ἐστιν ἱερὸν, τοῦτο δὲ τρόπαιον ἕστηκεν ἀπὸ τῆς νίκης, ἣν Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους αἴτιος ἐγένετο γενέσθαι τοῖς Ἕλλησι. καὶ Κυχρέως ἐστὶν ἱερόν. Ναυμαχούντων δὲ Ἀθηναίων πρὸς Μήδους, δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ λέγεται φανῆναι· τοῦτον ὁ θεὸς ἔχρησεν Ἀθηναίοις, Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια. Ἐς ταύτην τῶν βαρβάρων ὅσον τετρακοσίους ἀποβῆναι λέγουσιν· ἡττωμένου δὲ τοῦ Ξέρξου ναυτικοῦ, καὶ τούτους ἀπολέσθαι φασὶν ἐπιδιαβάντων ἐς τὴν Ψυττάλειαν τῶν Ἑλλήνων. Ἄγαλμα δὲ ἐν τῇ νήσῳ σὺν τέχνῃ μὲν ἐστὶν οὐδέν· Πανὸς δὲ ὡς ἕκαστον ἔτυχε ξόανα πεποιημένα. Ἰοῦσι δὲ ἐπ' Ἐλευσῖνα ἐξ Ἀθηνῶν, ἣν Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ὁδὸν ἱερὰν, Ἀνθεμοκρίτου πεποίηται μνῆμα. Ἐς τοῦτον Μεγαρεῦσίν ἐστιν ἀνοσιώτατον ἔργον· οἱ κήρυκα ἐλθόντα, ὡς μὴ τοῦ λοιποῦ τὴν χώραν ἐπεργάζοιντο, κτείνουσιν Ἀνθεμόκριτον· καί σφισι ταῦτα δράσασι, παραμένει καὶ ἐς τόδε μήνιμα ἐκ τοῖν θεοῖν, οἷς οὐδὲ Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς, ὥστε καὶ ἐπαυξηθῆναι, μόνοις ἐπήρκεσεν Ἑλλήνων. Μετὰ δὲ τοῦ Ἀνθεμοκρίτου τὴν στήλην Μολοττοῦ τε τάφος ἐστὶν, ἀξιωθέντος Ἀθηναίων καὶ τούτου στρατηγεῖν, ὅτε Πλουτάρχῳ βοηθοῦντες διέβησαν εἰς Εὔβοιαν· καὶ χωρίον Σκῖρον ἐπὶ τοιῷδε καλούμενον. Ἐλευσινίοις πολεμοῦσι πρὸς Ἐρεχθέα, ἀνὴρ μάντις ἦλθεν ἐκ Δωδώνης, ὄνομα Σκῖρος, ὃς καὶ τῆς Σκιράδος ἱδρύσατο Ἀθηνᾶς ἐπὶ

Φαληρῷ

Φαληρῷ τὸ ἀρχαῖον ἱερόν· πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ, θάπτουσιν Ἐλευσίνιοι πλησίον ποταμοῦ χειμάῤῥου· καὶ τῷ τε χωρίῳ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἥρωός ἐστι καὶ τῷ ποταμῷ. Πλησίον δὲ πεποίηται Κηφισοδώρου μνῆμα δήμου προστάντος, καὶ Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου Μακεδόσι βασιλεύοντι ἐς τὰ μάλιστα ἐναντιωθέντος. συμμάχους δὲ ἐπηγάγετο Κηφισόδωρος Ἀθηναίοις γενέσθαι βασιλέας μὲν, Ἄτταλον τὸν Μυσὸν, καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον· ἔθνη δὲ αὐτόνομα Αἰτωλοὺς, καὶ νησιωτῶν Ῥοδίους καὶ Κρῆτας. Ὡς δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Μυσίας καὶ παρὰ τῶν Κρητῶν τὰ πολλὰ ὑστέριζον αἱ βοήθειαι, Ῥόδιοι δὲ μόναις ναυσὶν ἰσχύοντες πρὸς ὁπλίτας τοὺς Μακεδόνας οὐ μεγάλα ὠφέλουν, ἐνταῦθα Κηφισόδωρος ἐς Ἰταλίαν σὺν ἄλλοις Ἀθηναίων πλεύσας, ἱκέτευεν ἀμῦναι Ῥωμαίους· οἱ δὲ σφίσι δύναμιν καὶ στρατηγὸν πέμπουσιν, οἳ τὰ Φιλίππου καὶ Μακεδόνων ἐς τοσοῦτο καθεῖλον, ὡς ὕστερον Περσέα τὸν Φιλίππου τήν τε ἀρχὴν ἀποβαλεῖν, καὶ αὐτὸν αἰχμάλωτον ἐς Ἰταλίαν ἀχθῆναι. Φίλιππος δὲ ἦν οὗτος ὁ Δημητρίου. πρῶτος γὰρ ταύτης τῆς οἰκίας ἔσχε Δημήτριος τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν, ἀποκτείνας Ἀλέξανδρον τὸν Κασσάνδρου παῖδα, ὡς τὰ πρότερον ἔχει μοι τοῦ λόγου. Μετὰ δὲ τοῦ Κηφισοδώρου τὸ μνῆμα, τέθαπται μὲν Ἡλιόδωρος Ἅλις· τούτου γραφὴν ἰδεῖν ἐστι καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ μεγάλῳ τῆς Ἀθηνᾶς. τέθαπται δὲ Θεμιστοκλῆς Πολιάρχου, τρίτος ἀπόγονος Θεμιστοκλέους τοῦ Ξέρξῃ καὶ Μήδοις ἐναντία ναυμαχήσαντος. Τοὺς δὲ κατωτέρω τοῦ γένους πλὴν Ἀκεστίου, παρήσω τοὺς ἄλλους. Ἀκεστίῳ δὲ τῇ Ξενοκλέους τοῦ Σοφοκλέους τοῦ Λέοντος, τούτους δὲ ἐς τὸν τέταρτον πρόγονον Λέοντα, δᾳδούχους πάντας ὑπῆρξε γενέσθαι παρὰ τὸν βίον τὸν αὐτῆς· πρῶτον μὲν τὸν ἀδελφὸν Σοφοκλέα εἶδε δᾳδουχοῦντα, ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν ἄνδρα Θεμιστοκλέα, τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου, Θεόφραστον τὸν παῖδα. Ταύτῃ μὲν τύχην τοιαύτην συμβῆναι λέγουσιν. Προελθοῦσι δὲ ὀλίγον, Λακίου τέμενός ἐστιν ἥρωος, καὶ δῆμος, ὃν Λακίδας ὀνομάζουσιν ἀπὸ τούτου. Καὶ Νικοκλέους Ταραντίνου ἐστὶ μνῆμα, ὃς ἐπὶ μέγιστον δόξης κιθαρῳδῶν ἁπάντων ἦλθεν. Ἔστι δὲ καὶ Ζεφύρου τε βωμὸς, καὶ Δήμητρος ἱερὸν καὶ τῆς παιδός· σὺν δὲ σφίσιν Ἀθηνᾶ καὶ Ποσειδῶν ἔχουσι τιμάς. Ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ Φύταλόν φασιν οἴκῳ Δήμητρα δέξασθαι, καὶ τὴν θεὸν ἀντὶ τούτων δοῦναί οἱ τὸ φυτὸν τῆς συκῆς. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τῷ Φυτάλου τάφῳ·

Ἔνθα δ᾽ ἄναξ ἥρως Φύταλός ποτε δέξατο σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
Ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει·
Ἐξ οὗ δὴ τιμὰς Φυτάλου γένος ἔσχεν ἀγήρως.

Πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Κηφισσὸν, Θεοδώρου μνῆμά ἐστι τραγῳδίαν ὑποκριναμένου τῶν καθ᾽ αὐτὸν ἄριστα. ἀγάλματα δὲ ἐπὶ τῷ ποταμῷ Μνησιμάχης, τὸ δὲ ἕτερον, ἀνάθημα κειρομένου τὴν κόμην τοῦ παιδός οἱ ἐπὶ τῷ Κηφισσῷ. Καθεστάναι δὲ ἐκ παλαιοῦ καὶ τοῖς πᾶσι τοῦτο Ἕλλησι, τῇ Ὁμήρου τις ἂν τεκμαίροιτο ποιήσει· ὃς τὸν Πηλέα εὔξασθαί φησι τῷ Σπερχειῷ κερεῖν ἀνασωθέντος ἐκ Τροίας Ἀχιλλέως τὴν κόμην. Διαβᾶσι δὲ τὸν Κηφισσὸν, βωμός ἐστιν ἀρχαῖος Μειλιχίου Διός· ἐπὶ τούτῳ Θησεὺς ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν Φυτάλου καθαρσίων ἔτυχε, λῃστὰς καὶ ἄλλους ἀποκτείνας, καὶ Σίνιν τὰ πρὸς Πιτθέως συγγενῆ. Τάφος δέ ἐστιν αὐτόθι Θεοδέκτου τοῦ Φασηλίτου· ἔτι δὲ Μνησιθέου. Τοῦτον λέγουσιν ἰατρόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀναθεῖναι ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἴακχος πεποίηται. ᾠκοδόμηται δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ναὸς οὐ μέγας, καλούμενος Κυαμίτου· σαφὲς δὲ οὐδὲν ἔχω λέγειν, εἴτε πρῶτος κυάμους ἔσπειρεν οὗτος, εἴτε τινὰ ἐπεφήμισαν ἥρωα· ὅτι τῶν κυάμων ἀνενεγκεῖν οὐκ ἔστι σφίσιν ἐς Δήμητρα τὴν εὕρεσιν. Ὅστις δὲ ἤδη τελετὴν Ἐλευσῖνι εἶδεν, ἢ τὰ καλούμενα Ὀρφικὰ ἐπελέξατο, οἶδεν ὃ λέγω. Μνημάτων δὲ ἃ μάλιστα ἐς μέγεθος καὶ κόσμον ἥκει, τὸ μὲν ἀνδρός ἐστι Ῥοδίου μετοικήσαντος ἐς Ἀθήνας· τὸ δὲ Ἅρπαλος Μακεδὼν ἐποίησεν, ὃς Ἀλέξανδρον ἀποδρὰς ἐκ τῆς Ἀσίας διέβη ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην· ἀφικόμενος δὲ παρ᾽ Ἀθηναίους, ὑπ᾽ αὐτῶν συνελήφθη· διαφθείρας δὲ χρήμασιν ἄλλους τε καὶ τοὺς

Ἀλεξάνδρου φίλους, ἀπέδρα. πρότερον δὲ ἔτι Πυθιονίκην ἔγημε, γένος μὲν οὐκ οἶδα ὁπόθεν, ἑταιροῦσαν δὲ ἔν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ. ταύτης ἐς τοσοῦτον ἔρωτα προῆλθεν, ὥστε καὶ μνῆμα ἀποθανούσης ποιῆσαι, πάντων ὁπόσα Ἕλλησίν ἐστιν ἀρχαῖα, θέας μάλιστα ἄξιον. Ἔστι δὲ ἱερὸν, ἐν ᾧ κεῖται Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς ἀγάλματα, καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀπόλλωνος· Ἀπόλλωνι δὲ ἐποιήθη μόνῳ τὸ ἐξ ἀρχῆς. Κέφαλον γὰρ τὸν Δηϊονέως, συνεξελόντα λέγουσιν Ἀμφιτρύωνι Τηλεβόας, τὴν νῆσον οἰκῆσαι πρῶτον, ἣ νῦν ἀπ' ἐκείνου Κεφαλληνία καλεῖται· μετοικεῖν δὲ αὐτὸν τέως ἐν Θήβαις φεύγοντα ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὸν Πρόκριδος τῆς γυναικὸς φόνον. Δεκάτῃ δὲ ὕστερον γενεᾷ Χαλκῖνος καὶ Δαῖτος ἀπόγονοι Κεφάλου πλεύσαντες ἐς Δελφοὺς, ᾔτουν τὸν θεὸν κάθοδον ἐς Ἀθήνας· ὁ δὲ σφίσι κελεύει θῦσαι πρῶτον Ἀπόλλωνι ἐνταῦθα τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα ἂν ἴδωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τριήρη θέουσαν· γενομένοις δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ Ποικίλον καλούμενον ὄρος, δράκων ἐφάνη σπουδῇ κατὰ τὸν φωλεὸν ἰών· καὶ Ἀπόλλωνί τε θύουσιν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, καὶ ὕστερον σφᾶς ἐλθόντας ἐς τὴν πόλιν, ἀστοὺς ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι. Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀφροδίτης ναός ἐστι, καὶ πρὸ αὐτοῦ τεῖχος ἀργῶν λίθων θέας ἄξιον. Οἱ δὲ Ῥειτοὶ καλούμενοι, ῥεῦμα μόνον παρέχονται ποταμοῦ· ἐπεὶ τό γε ὕδωρ, θαλάσσιά ἐστι σφίσι. Πείθοιτο δὲ ἄν τις καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Χαλκιδέων Εὐρίπου ῥέουσιν ἀπὸ τῆς γῆς ἐς θάλασσαν κοιλοτέραν ἐμπίπτοντες. Λέγονται δὲ οἱ Ῥειτοὶ Κόρης ἱεροὶ καὶ Δήμητρος εἶναι· καὶ τοὺς ἰχθῦς ἐξ αὐτῶν τοῖς ἱερεῦσίν ἐστιν αἱρεῖν μόνοις. Οὗτοι δὲ τὸ ἀρχαῖον (ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι) πρὸς Ἀθηναίους τοὺς ἄλλους ὅροι τῆς γῆς Ἐλευσινίοις ἦσαν. Καὶ διαβᾶσι τοὺς Ῥειτοὺς, πρῶτος ᾤκει Κρόκων, ἔνθα καὶ νῦν ἔτι βασίλεια καλεῖται Κρόκωνος. Τοῦτον Ἀθηναῖοι τὸν Κρόκωνα Κελεοῦ θυγατρὶ συνοικῆσαι Σαισάρᾳ λέγουσι· λέγουσι δὲ οὐ πάντες, ἀλλ' ὅσοι τοῦ δήμου τοῦ Σκαμβωνιδῶν εἰσίν. Ἐγὼ δὲ Κρόκωνος μὲν ἀνευρεῖν τάφον οὐχ οἷός τε ἐγενόμην, τὸ δὲ Εὐμόλπου μνῆμα κατὰ ταὐτὰ Ἐλευσινίοις ἀπέφαινον καὶ Ἀθηναῖοι. Τοῦτον τὸν Εὔμολπον ἀφικέσθαι λέγουσιν ἐκ Θράκης Ποσειδῶνος παῖδα ὄντα καὶ Χιόνης· τὴν δὲ Χιόνην Βορέου θυγατέρα τοῦ ἀνέμου καὶ Ὠρειθυίας φασὶν εἶναι. Ὁμήρῳ δὲ ἐς μὲν τὸ γένος ἐστὶν αὐτοῦ πεποιημένον οὐδέν· ἐπονομάζει δὲ ἀγήνορα ἐν τοῖς ἔπεσι τὸν Εὔμολπον. Γενομένης δὲ Ἐλευσινίοις μάχης πρὸς Ἀθηναίους, ἀπέθανε μὲν Ἐρεχθεὺς Ἀθηναίων βασιλεὺς, ἀπέθανε δὲ Ἰμμάραδος ὁ Εὐμόλπου· καταλύονται δὲ ἐπὶ τοῖσδε τὸν πόλεμον, ὡς Ἐλευσινίους ἐς τὰ ἄλλα Ἀθηναίων κατηκόους ὄντας, ἰδίᾳ τελεῖν τὴν τελετήν· τὰ δὲ ἱερὰ τοῖν θεοῖν Εὔμολπος καὶ αἱ θυγατέρες δρῶσιν αἱ Κελεοῦ. Καλοῦσι δὲ σφᾶς Πάμφως τε κατὰ ταὐτὰ καὶ Ὅμηρος, Διογένειαν καὶ Παμμερόπην, καὶ τρίτην Σαισάραν. Τελευτήσαντος δὲ Εὐμόλπου, Κῆρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν αὐτοὶ Κήρυκες, θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου. Ἔστι δὲ Ἱπποθόοντος ἡρῷον, ἀφ' οὗ τὴν φυλὴν ὀνομάζουσι· καὶ πλησίον, Ζάρηκος. Τοῦτον μαθεῖν παρὰ Ἀπόλλωνι μουσικήν φασιν· ἐγὼ δὲ ξένον μὲν ἀφικόμενον ἐς τὴν γῆν, Λακεδαιμόνιόν τε εἶναι δοκῶ, καὶ Ζάρακα ἐν τῇ Λακωνικῇ πόλιν ἀπὸ τούτου πρὸς θαλάσσῃ καλεῖσθαι· εἰ δέ τις Ζάρηξ ἐπιχώριος Ἀθηναίοις ἥρως, οὐδὲν ἐς αὐτὸν ἔχω λέγειν. Ῥεῖ δὲ Κηφισὸς πρὸς Ἐλευσῖνι βιαιότερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ῥεῦμα· καὶ παρ' αὐτῷ καλοῦσιν Ἐρινεὸν, λέγοντες τὸν Πλούτωνα, ὅτε ἥρπασε τὴν Κόρην, καταβῆναι ταύτῃ. Πρὸς τούτῳ τῷ Κηφισῷ λῃστὴν Πολυπήμονα ὄνομα, Προκρούστην δὲ ἐπίκλησιν, Θησεὺς ἀπέκτεινεν. Ἐλευσινίοις δέ ἐστι μὲν Τριπτολέμου ναὸς, ἔστι δὲ Προπυλαίας Ἀρτέμιδος, καὶ Ποσειδῶνος πατρός· φρέαρ τε καλούμενον Καλλίχορον, ἔνθα πρῶτον Ἐλευσινίων αἱ γυναῖκες χορὸν ἔστησαν, καὶ ᾖσαν ἐς τὴν θεόν. Τὸ δὲ πεδίον τὸ Ῥάριον σπαρῆναι πρῶτον λέγουσι, καὶ πρῶτον αὐξῆσαι καρπούς, καὶ διὰ τοῦτο οὐλαῖς ἐξ αὐτοῦ χρῆσθαι σφίσι, καὶ ποιεῖσθαι πέμματα ἐς τὰς θυσίας καθέστηκεν. Ἐνταῦθα ἅλως καλουμένη Τριπτολέμου, καὶ βωμὸς δείκνυται. Τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους τοῦ ἱεροῦ, τό τε ὄνειρον ἀπεῖπε γράφειν, καὶ τοῖς οὐ τελεσθεῖσιν ὅπως ὧν θέας εἴργονται, δῆλα δή που μηδὲ πυθέσθαι μετεῖναι σφίσιν. Ἐλευσῖνα δὲ ἥρωα ἀφ' οὗ τὴν πόλιν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι καὶ Δαείρας Ὠκεανοῦ θυγα-

τρὸς λέ-

τρὸς λέγουσι· τοῖς δὲ ἐστὶ πεποιημένα Ὤγυγον εἶναι πατέρα. Ἐλευσίνιοι γὰρ ἀρχαῖοι τῶν λόγων ἅτε οὐ προσόντων σφίσι γενεῶν, ἄλλα τε πλάσασθαι δεδώκασι, μάλιστα ἐς τὰ γένη τῶν ἡρώων. Ἐκ δὲ Ἐλευσῖνος τραπομένοις ἐπὶ Βοιωτῶν, ἐστὶν ὅμορος Ἀθηναίοις ἡ Πλαταΐς. Πρότερον μὲν γὰρ Ἐλευθερεῦσιν ὅροι πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἦσαν· προσχωρησάντων δὲ Ἀθηναίοις τούτων, οὕτως ἤδη Βοιωτίας ὁ Κιθαιρών ἐστιν ὅρος. Προσεχώρησαν δὲ Ἐλευθερεῖς, οὐ πολέμῳ βιασθέντες, ἀλλὰ πολιτείας τε ἐπιθυμήσαντες παρὰ Ἀθηναίων, καὶ κατ᾽ ἔχθος τὸ Θηβαίων. Ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ ναός ἐστι Διονύσου, καὶ τὸ ξόανον ἐντεῦθεν Ἀθηναίοις ἐκομίσθη τὸ ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἐν Ἐλευθεραῖς ἐφ᾽ ἡμῶν, ἐς μίμησιν ἐκείνου πεποίηται. Ἀπωτέρω δὲ ὀλίγον, σπήλαιόν ἐστιν οὐ μέγα, καὶ παρ᾽ αὐτὸ ὕδατος πηγὴ ψυχροῦ. Λέγεται δὲ ἐς μὲν τὸ σπήλαιον, ὡς Ἀντιόπη τεκοῦσα καταθείη ἐς αὐτὸ τοὺς παῖδας· περὶ δὲ τῆς πηγῆς, τὸν ποιμένα εὑρόντα τοὺς παῖδας, ἐνταῦθα σφᾶς λοῦσαι πρῶτον, ἀπολύσαντα τῶν σπαργάνων. Ἐλευθερῶν δὲ ἦν μὲν ἔτι τοῦ τείχους, ἦν δὲ καὶ οἰκιῶν ἐρείπια· δήλη δὲ τούτοις ἐστὶ πόλις ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι οἰκισθεῖσα. Ἑτέρα δὲ ὁδὸς ἐξ Ἐλευσῖνος πρὸς Μέγαρα ἄγει. Ταύτην ἐρχομένοις τὴν ὁδὸν, φρέαρ ἐστὶν Ἄνθινον καλούμενον. ἐποίησε δὲ Πάμφως ἐπὶ τούτῳ τῷ φρέατι καθῆσθαι Δήμητρα μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς παιδὸς, γραῒ εἰκασμένην. Ἐντεῦθεν δὲ αὐτὴν ἅτε γυναῖκα Ἀργείαν ὑπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Κελεοῦ κομισθῆναι παρὰ τὴν μητέρα, καί οἱ τὴν Μετάνειραν οὕτω πιστεῦσαι τοῦ παιδὸς τὴν ἀνατροφήν. Ὀλίγῳ δὲ ἀπωτέρω τοῦ φρέατος, ἱερὸν Μετανείρας ἐστὶ, καὶ μετ᾽ αὐτὸ τάφοι τῶν ἐς Θήβας. Κρέων γὰρ, ὃς ἐδυνάστευε τότε ἐν Θήβαις, Λαοδάμαντα ἐπιτροπεύων τὸν Ἐτεοκλέους, οὐ παρῆκε τοῖς προσήκουσιν ἀνελομένοις θάψαι· ἱκετεύσαντος δὲ Ἀδράστου Θησέα, καὶ μάχης Ἀθηναίων γενομένης πρὸς Βοιωτοὺς, Θησεὺς ὡς ἐκράτησε τῇ μάχῃ, κομίσας ἐς τὴν Ἐλευσινίαν τοὺς νεκροὺς, ἐνταῦθα ἔθαψε. Θηβαῖοι δὲ τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν ἐθελονταί λέγουσι δοῦναι, καὶ συνάψαι μάχην οὔ φασι. Μετὰ δὲ τῶν Ἀργείων τοὺς τάφους, ἐστὶν Ἀλόπης μνῆμα, ἣν τεκοῦσαν Ἱπποθόοντα ἐκ Ποσειδῶνος, ἀποθανεῖν ἐνταῦθα φασὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κερκυόνος. Εἶναι δὲ ὁ Κερκύων λέγεται καὶ τὰ ἄλλα ἄδικος εἰς τοὺς ξένους, καὶ παλαίειν οὐ βουλομένοις· καὶ ὁ τόπος ἔτι παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο Κερκυόνος, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης ἀπέχων. Λέγεται δὲ ὁ Κερκύων τοὺς πειρασάντας ἐς πάλην διαφθεῖραι πλὴν Θησέως. Θησεὺς δὲ κατεπάλαισεν αὐτὸν σοφίᾳ τὸ πλέον· παλαιστικὴν γὰρ εὗρε τέχνην Θησεὺς πρῶτος, καὶ πάλης κατέστη ὕστερον ἀπ᾽ ἐκείνου διδασκαλία· πρότερον δὲ ἐχρῶντο μεγέθει μόνον καὶ ῥώμῃ πρὸς τὰς πάλας. Τοσαῦτα κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν Ἀθηναίοις γνωριμώτατα ἦν, ἔν τε λόγοις καὶ θεωρήμασιν. Ἀπέκρινε δὲ ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος μοι τὰ ἐς συγγραφὴν ἀνήκοντα. Ἐλευσῖνι δὲ ἤδη πλησιόχωρος καλουμένη Μεγαρὶς, τῆς Ἀθηναίων ἦν καὶ αὕτη τὸ ἀρχαῖον, Πύλα τοῦ βασιλέως καταλιπόντος Πανδίονος. Μαρτύρια δέ μοι, τάφος τε Πανδίονος ἐν τῇ γῇ, καὶ Νῖσος Αἰγεῖ μὲν πρεσβυτάτῳ τοῦ παντὸς γένους παραχωρήσας Ἀθηναίων ἀρχὴν, αὐτὸς δὲ Μεγάρων καὶ τῆς ἄχρι Κορινθίων βασιλεύειν ἀξιωθείς· Νίσαιά τε ἔτι καὶ νῦν Μεγαρεῦσιν ἐπίνειον ἀπ᾽ αὐτοῦ καλεῖται. Κόδρου δὲ ὕστερον βασιλεύοντος, στρατεύουσιν ἐπ᾽ Ἀθήνας Πελοποννήσιοι· καὶ ὡς οὐδὲν ἀποδειξάμενοι λαμπρὸν ἐκομίζοντο ὀπίσω, Μέγαρα Ἀθηναίων ἑλόντες, Κορινθίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοῖς ἐθέλουσιν ἔδωκαν οἰκῆσαι. Μεγαρεῖς μὲν οὕτως ἔθη καὶ φωνὴν μεταβαλόντες, Δωριεῖς γεγόνασι. Κληθῆναι δὲ οὕτω τὴν πόλιν φασὶν ἐπὶ Καρὸς τοῦ Φορωνέως, ἐν τῇ γῇ ταύτῃ βασιλεύοντος· τότε πρῶτον λέγουσιν ἱερὰ γενέσθαι Δήμητρος αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὀνομάσαι Μέγαρα. Οὕτω μὲν αὐτοὶ περὶ σφῶν Μεγαρεῖς λέγουσι. Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα τὸν Ποσειδῶνος οἰκοῦντα, ἀφικέσθαι στρατιᾷ Βοιωτῶν φασι, Νίσῳ πρὸς τὸν Μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα· πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ, ταφῆναί τε αὐτοῦ, καὶ τῇ πόλει Μέγαρα ὄνομα ἀπὸ τούτου γενέσθαι, πρότερον Νίσα καλουμένῃ. Δωδεκάτῃ δὲ ὕστερον μετὰ Κᾶρα τὸν Φορωνέως γενεᾷ λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς Λέλεγα ἀφι-

κόμενον ἐξ Αἰγύπτου βασιλεῦσαι· καὶ τοὺς ἀνθρώπους κληθῆναι Λέλεγας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Κλήσωνος δὲ τοῦ Λέλεγος γενέσθαι Πύλαν· τοῦ Πύλα δὲ Σκίρωνα. τοῦτον συνοικῆσαι τῇ Πανδίονος θυγατρί. καὶ ὕστερον Νίσῳ τῷ Πανδίονος ἐς ἀμφισβήτησιν ἐλθεῖν περὶ τῆς ἀρχῆς Σκίρωνα. καί σφισιν Αἰακὸν δικάσαι, βασιλείαν μὲν διδόντα Νίσῳ καὶ τοῖς ἀπογόνοις, Σκίρωνι δὲ ἡγεμονίαν εἶναι πολέμου. Μεγαρέα δὲ τὸν Πανδίονος, θυγατρὶ Νίσου συνοικήσαντα Ἰφινόῃ, διαδέξασθαι τὴν τοῦ Νίσου φασὶν ἀρχήν· τὸν δὲ Κρητικὸν πόλεμον, καὶ τὴν ἐπὶ Νίσου βασιλεύοντος ἅλωσιν τῆς πόλεως, οὐκ ἐθέλουσιν εἰδέναι. Ἔστι δὲ ἐν τῇ πόλει κρήνη, καί σφισιν ᾠκοδόμησε Θεαγένης, οὗ καὶ πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην, θυγατέρα αὐτὸν συνοικίσαι Κύλωνι Ἀθηναίῳ. οὗτος ὁ Θεαγένης τυραννήσας, ᾠκοδόμησε τὴν κρήνην, μεγέθους εἵνεκα καὶ κόσμου καὶ ἐς τὸ πλῆθος τῶν κιόνων θέας ἀξίαν· καὶ ὕδωρ ἐς αὐτὴν ῥεῖ καλούμενον Σιθνίδων νυμφῶν. τὰς δὲ Σιθνίδας νύμφας λέγουσι Μεγαρεῖς εἶναι μὲν σφίσιν ἐπιχωρίας, μιᾷ δὲ αὐτῶν θυγατρὶ συγγενέσθαι Δία, Μέγαρόν τε παῖδα ὄντα Διὸς καὶ ταύτης δὴ τῆς νύμφης, ἐκφυγεῖν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνός ποτε ἐπομβρίαν, ἐκφυγεῖν δὲ πρὸς τὰ ἄκρα τῆς Γερανίας, οὐκ ἔχοντός πω τοῦ ὄρους τὸ ὄνομα τοῦτο· ἀλλά, νήχεσθαι γὰρ πετομένων γεράνων πρὸς τὴν βοὴν τῶν ὀρνίθων αὐτόν, διὰ τοῦτο Γερανίαν τὸ ὄρος ὀνομασθῆναι. Τῆς δὲ κρήνης οὐ πόρρω ταύτης, ἀρχαῖόν ἐστιν ἱερόν· εἰκόνες δὲ ἐφ' ἡμῶν ἑστᾶσιν ἐν αὐτῷ βασιλέων Ῥωμαίων, καὶ ἄγαλμά τε κεῖται χαλκοῦν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Σωτείρας. Φασὶ δὲ ἄνδρας τοῦ Μαρδονίου στρατοῦ καταδραμόντας τὴν Μεγαρίδα, ἀποχωρεῖν ἐς Θήβας ὀπίσω παρὰ Μαρδόνιον ἐθέλειν. γνώμῃ δὲ Ἀρτέμιδος νύκτα τε ὁδοιποροῦσιν ἐπιγενέσθαι, καὶ τῆς ὁδοῦ σφᾶς ἁμαρτόντας, ἐς τὴν ὀρεινὴν τραπέσθαι τῆς χώρας. Οἰομένους δὲ στράτευμα ἐγγὺς εἶναι πολέμιον, ἀφιέναι τῶν βελῶν· καὶ τὴν πλησίον πέτραν στένειν βαλλομένην, τοὺς δὲ αὖθις τοξεύειν προθυμίᾳ πλέονι· τέλος δὲ αὐτοῖς ἀναλωθῆναι τοὺς οἰστούς, ἐς ἄνδρας πολεμίους τοξεύειν προθυμίᾳ πλέονι νομίζουσιν. Ἡμέρα τε ὑπεφαίνετο, καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἐπῆσαν· μαχόμενοι δὲ ὁπλῖται πρὸς ἀνόπλους καὶ οὐδὲ βελῶν εὐπορῶντας ἔτι, φονεύουσιν αὐτῶν τοὺς πολλούς· καὶ ἐπὶ τῷδε Σωτείρας ἄγαλμα ἐποιήσαντο Ἀρτέμιδος. Ἐνταῦθα καὶ τῶν δώδεκα ὀνομαζομένων θεῶν ἐστιν ἀγάλματα, ἔργα εἶναι λεγόμενα Πραξιτέλους· τὴν δὲ Ἄρτεμιν αὐτὴν Στρογγυλίων ἐποίησε. Μετὰ ταῦτα ἐς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἐσελθοῦσι καλούμενον Ὀλυμπιεῖον, ναός ἐστι θέας ἄξιος· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἐξειργάσθη Διός, ἐπιλαβόντος τοῦ Πελοποννησίων πολέμου πρὸς Ἀθηναίους, ἐν ᾧ καὶ ναυσὶν ἀνὰ πᾶν ἔτος καὶ στρατῷ φθείροντες Μεγαρεῦσιν Ἀθηναῖοι τὴν χώραν, τά τε κοινὰ ἐκάκωσαν, καὶ ἰδίᾳ τοὺς οἴκους ἤγαγον ἐς τὸ ἔσχατον ἀσθενείας. Τῷ δὲ ἀγάλματι τοῦ Διός, πρόσωπον ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, τὰ δὲ λοιπά, πηλοῦ τέ ἐστι καὶ γύψου· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ Θεόκοσμον λέγουσιν ἐπιχώριον, συνεργάσασθαι δέ οἱ Φειδίαν. Ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, εἰσὶν Ὧραι καὶ Μοῖραι· δῆλα δὲ πᾶσι, τὴν πεπρωμένην μόνῳ οἱ πείθεσθαι, καὶ τὰς ὥρας τὸν θεὸν τοῦτον νέμειν ἐς τὸ δέον. Ὄπισθε δὲ τοῦ ναοῦ κεῖται ξύλα ἡμίεργα· ταῦτα ἔμελλεν ὁ Θεόκοσμος ἐλέφαντι καὶ χρυσῷ κοσμήσας τὸ ἄγαλμα ἐκτελέσειν τοῦ Διός. Ἐνταῦθα τῷ ναῷ τριήρους ἀνάκειται χαλκοῦν ἔμβολον. Ταύτην τὴν ναῦν φασι λαβεῖν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχήσαντες πρὸς Ἀθηναίους· ὁμολογοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι χρόνον τινὰ Μεγαρεῦσιν ἀποστῆναι τῆς νήσου. Σόλωνα δέ φασιν ὕστερον ἐλεγεῖα ποιήσαντα, προτρέψαι σφᾶς, καταστῆναι δὲ ἐπὶ τούτοις ἀμφισβήτησιν Ἀθηναίοις, κρατήσαντας δὲ πολέμῳ Σαλαμῖνα αὖθις ἔχειν. Μεγαρεῖς δὲ παρὰ σφῶν λέγουσιν ἄνδρας φυγάδας, οὓς Δορυκλείους ὀνομάζουσιν, ἀφικομένους παρὰ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι κληρούχους, προδοῦναι Σαλαμῖνα Ἀθηναίοις. Μετὰ δὲ τοῦ Διὸς τὸ τέμενος εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνελθοῦσι καλουμένην ἀπὸ Καρὸς τοῦ Φορωνέως καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Καρίαν, ἔστι μὲν Διονύσου ναὸς Νυκτελίου· πεποίηται δὲ Ἀφροδίτης Ἐπιστροφίας ἱερόν, καὶ νυκτὸς καλούμενον Ἐπιμαντεῖον. Καὶ Διὸς Κονίου ναὸς οὐκ ἔχων ὄροφον. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ ἄγαλμα Βρύαξις καὶ αὐτό, καὶ τὴν Ὑγίειαν ἐποίησεν. Ἐνταῦθα καὶ τῆς Δήμητρος τὸ καλούμενον μέγαρον·

γαρον· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα Κᾶρα ἔλεγον. Ἐκ δὲ τῆς ἀκροπόλεως κατιοῦσιν ἣ πρὸς ἄρκτον τέτραπται τὸ χωρίον, μνῆμά ἐστιν Ἀλκμήνης πλησίον τοῦ Ὀλυμπίου. Βαδίζουσαν γὰρ ἐς Θήβας ἐξ Ἄργους, τελευτῆσαι καθ' ὁδὸν λέγουσιν αὐτὴν ἐν τοῖς Μεγαρικοῖς· καὶ τοὺς Ἡρακλείδας ἐς ἀμφισβήτησιν ἐλθεῖν, τοὺς μὲν ἐς Ἄργος ἐθέλοντας ὀπίσω κομίσαι τὸν νεκρὸν τῆς Ἀλκμήνης, τοὺς δὲ αὐτῶν ἐς Θήβας. καὶ γὰρ τοῖς Ἡρακλέους παισὶ τοῖς ἐκ Μεγάρας τάφον εἶναι καὶ Ἀμφιτρύωνος ἐν Θήβαις. Ὁ δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸς ἔχρησε, θάψαι Ἀλκμήνην ἐν τοῖς Μεγάροις ἄμεινον εἶναι σφίσιν. Ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἡμῖν ἐξηγητὴς ἡγεῖτο ἐς χωρίον, Ῥοῦν (ὡς ἔφασκεν) ὀνομαζόμενον· ταύτῃ γὰρ ὕδωρ ποτὲ ἐκ τῶν ὀρῶν τῶν ὑπὲρ τὴν πόλιν ῥυῆναι· Θεαγένη δέ, ὃς τότε ἐτυράννει, τὸ ὕδωρ ἑτέρωσε τρέψαντα, βωμὸν ἐνταῦθα Ἀχελώῳ ποιῆσαι. Καὶ Ὕλλου πλησίον τοῦ Ἡρακλέους μνῆμά ἐστιν, ἀνδρὶ Ἀρκάδι Ἐχέμῳ τῷ Ἀερόπου μονομαχήσαντος. Καὶ ὅστις μὲν Ἔχεμος ὤν, ἀπέκτεινεν Ὕλλον, ἑτέρωθι τοῦ λόγου δηλώσω. Τέθαπται δὲ καὶ Ὕλλος ἐν τοῖς Μεγάροις. Αὕτη καλοῖτο ἂν ὀρθῶς στρατεία τῶν Ἡρακλειδῶν ἐς Πελοπόννησον ἐπὶ Ὀρέστου βασιλεύοντος. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Ὕλλου μνήματος, Ἴσιδος ναός, καὶ παρ' αὐτὸν Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Ἀρτέμιδος. Ἀλκάθουν δέ φασι ποιῆσαι, ἀποκτείναντα λέοντα τὸν καλούμενον Κιθαιρώνιον· ὑπὸ τούτου τοῦ λέοντος διαφθαρῆναι καὶ ἄλλους, καὶ Μεγαρέως φασὶ τοῦ σφετέρου βασιλέως παῖδα Εὔιππον· τὸν δὲ πρεσβύτερον τῶν παίδων αὐτῷ Τίμαλκον ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ὑπὸ Θησέως, στρατεύοντα εἰς Ἄφιδναν σὺν τοῖς Διοσκούροις. Μεγαρέα δὲ γάμον τε ὑποσχέσθαι θυγατρὸς καὶ ὡς διάδοχον ἕξει τῆς ἀρχῆς, ὅστις τὸν Κιθαιρώνιον λέοντα ἀποκτείναι· διὰ ταῦτα Ἀλκάθουν τὸν Πέλοπος ἐπιχειρήσαντα τῷ θηρίῳ κρατῆσαί τε, καὶ ὡς ἐβασίλευσε, τὸ ἱερὸν ποιῆσαι τοῦτο, Ἀγροτέραν Ἄρτεμιν, καὶ Ἀπόλλωνα Ἀγραῖον ἐπονομάσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω γενέσθαι λέγουσιν. Ἐγὼ δὲ γράφειν μὲν ἐθέλω Μεγαρεῦσιν ὁμολογοῦντα, οὐκ ἔχω δὲ ὅπως εὕρωμαι πάντα σφίσιν· ἀλλὰ ἀποθανεῖν μὲν λέοντα ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὑπὸ Ἀλκάθου, πείθομαι· Μεγαρέως δὲ Τίμαλκον παῖδα τίς μὲν ἐς Ἄφιδναν ἐλθεῖν μετὰ τῶν Διοσκούρων ἔγραψε; πῶς δ' ἂν ἀφικόμενος, ἀναιρεθῆναι νομίζοιτο ὑπὸ Θησέως; ὅπου καὶ Ἀλκμὰν ποιήσας ᾆσμα ἐς τοὺς Διοσκούρους ὡς Ἀθήνας ἕλοιεν, καὶ τὴν Θησέως ἀγάγοιεν μητέρα αἰχμάλωτον, ὅμως Θησέα φησὶν αὐτὸν ἀπεῖναι. Πίνδαρος δὲ τούτοις τε κατὰ ταὐτὰ ἐποίησε καὶ γαμβρὸν τοῖς Διοσκούροις Θησέα εἶναι βουλόμενος, ἐς ὃ ἀπελθεῖν αὐτὸν Πειρίθῳ τὸν λεγόμενον γάμον συμπράξοντα. Ὅστις δὲ ἐγενεαλόγησε, δῆλον ὡς πολλὴν τοῖς Μεγαρεῦσι σύνοιδεν εὐήθειαν· εἴγε Θησεὺς μὲν ἀπόγονος Πέλοπος. Ἀλλὰ γὰρ τὸν ὄντα λόγον οἱ Μεγαρεῖς εἰδότες, ἐπικρύπτουσιν, οὐ βουλόμενοι δοκεῖν ἁλῶναι σφίσιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Νίσου τὴν πόλιν· διαδέξασθαι δὲ τὴν βασιλείαν γαμβρὸν Νίσου τε Μεγαρέα, καὶ αὖθις Ἀλκάθουν Μεγαρέως. Φαίνεται δὲ τελευτήσαντος Νίσου, καὶ τῶν πραγμάτων Μεγαρεῦσιν ἐφθαρμένων, ὑπὸ τοῦτον Ἀλκάθους ἀφικόμενος τὸν καιρὸν ἐξ Ἤλιδος. Μαρτύριον δέ μοι· τὸ γὰρ τεῖχος ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς, ἅτε τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου καθαιρεθέντος ὑπὸ τῶν Κρητῶν. Ἀλκάθου μὲν οὖν καὶ τοῦ λέοντος, εἴτε ἐν τῷ Κιθαιρῶνι αὐτὸν εἴτε καὶ ἑτέρωθι ἀποκτείνας, ναὸν Ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ἐποίησεν Ἀγραίου, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμη. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἱεροῦ κατιοῦσι Πανδίονός ἐστιν ἡρῷον. Καὶ ὅτι μὲν ἐτάφη Πανδίων ἐν Αἰθυίας Ἀθηνᾶς καλουμένῳ σκοπέλῳ, δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι. Τιμὰς δὲ ἐν τῇ πόλει παρὰ Μεγαρέων ἔχει. Πλησίον δέ ἐστι τοῦ Πανδίονος ἡρῴου, μνῆμα Ἱππολύτης. Γράψω δὲ καὶ τὰ ἐς αὐτὴν ὁποῖα Μεγαρεῖς λέγουσιν. Ὅτε Ἀμαζόνες ἐπ' Ἀθηναίους στρατευσάμεναι δι' Ἀντιόπην ἐκρατήθησαν ὑπὸ Θησέως, τὰς μὲν πολλὰς συνέβη μαχομένας αὐτῶν ἀποθανεῖν, Ἱππολύτην δὲ ἀδελφὴν οὖσαν Ἀντιόπης, καὶ τότε ἡγουμένην τῶν γυναικῶν, ἀποφυγεῖν σὺν ὀλίγαις ἐς Μέγαρα. Ἅτε δὲ κακῶς οὕτω πράξασαν τῷ στρατῷ τοῖς τε παροῦσιν ἀθύμως ἔχουσαν, καὶ περὶ τῆς οἴκαδε ἐς τὴν Θεμίσκυραν σωτηρίας μᾶλλον ἔτι ἀπορούσαν, ὑπὸ λύπης τελευτῆσαι· καὶ θάψαι αὐτὴν ἀποθανοῦσαν ἐνταῦθα. Καὶ οἱ τοῦ μνήματος σχῆμά ἐστιν Ἀμαζονικῇ ἀσπί-

διεμφερές. Τούτου δέ ἐστιν οὐ πόρρω τάφος Τηρέως τοῦ Πρόκνην γήμαντος τὴν Πανδίονος. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Τηρεύς, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς, περὶ τὰς πηγὰς τὰς καλουμένας, τῆς Μεγαρίδος· ὡς δὲ ἐγώ τε δοκῶ, καὶ τεκμήρια ἐς τόδε λείπεται, Δαυλίδος ἦρχε τῆς ὑπὲρ Χαιρωνείας. Πάλαι γὰρ τῆς νῦν καλουμένης Ἑλλάδος βάρβαροι τὰ πολλὰ ᾤκησαν. Ἐπεὶ δὲ ἦν καὶ Τηρεῖ τὰ ἐς Φιλομήλαν ἐξειργασμένα, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἴτυν ὑπὸ τῶν γυναικῶν, ἑλεῖν σφᾶς ὁ Τηρεὺς οὐκ ἐδύνατο· καὶ ὁ μὲν ἐτελεύτησεν ἐν τοῖς Μεγάροις αὐτοχειρίᾳ, καί οἱ τάφον αὐτίκα ἔχωσαν, καὶ θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ψηφῖσιν ἐν τῇ θυσίᾳ ἀντὶ οὐλῶν χρώμενοι· καὶ τὸν ἔποπα τὸν ὄρνιθα ἐνταῦθα φανῆναι πρῶτον λέγουσιν. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐς μὲν Ἀθήνας ἀφίκοντο, θρηνοῦσαι δὲ οἷα ἔπαθον, καὶ οἷα ἀντέδρασαν, ὑπὸ δακρύων διαφθείρονται· καί σφισι τὴν ἐς ἀηδόνα καὶ χελιδόνα μεταβολὴν ἐπεφήμισαν, ὅτι οἶμαι καὶ αὗται αἱ ὄρνιθες ἐλεεινὸν καὶ θρήνῳ ὅμοιον ᾄδουσιν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Μεγαρεῦσιν ἀκρόπολις ἀπὸ Ἀλκάθου τὸ ὄνομα ἔχουσα. Ἐς αὐτὴν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἀνιοῦσιν, ἔστιν ἐν δεξιᾷ Μεγαρέως μνῆμα, ὃς κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τῶν Κρητῶν, ξύμμαχος σφίσιν ἦλθεν ἐξ Ὀγχηστοῦ. Δείκνυται δὲ καὶ ἑστία θεῶν Προδομέων καλουμένων· θῦσαι δὲ σφίσιν λέγουσιν Ἀλκάθουν πρῶτον, ὅτε τῆς οἰκοδομίας τοῦ τείχους ἔμελλεν ἄρχεσθαι. Τῆς δὲ ἑστίας ἐγγὺς ταύτης, ἐστὶ λίθος, ἐφ' οὗ καταθεῖναι λέγουσιν Ἀπόλλωνα τὴν κιθάραν, Ἀλκάθῳ τὸ τεῖχος συνεργαζόμενον. Δηλοῖ δέ μοι καὶ τόδε, ὡς συνετέλουν ἐς Ἀθηναίους Μεγαρεῖς· φαίνεται γὰρ τὴν θυγατέρα Ἀλκάθου Περίβοιαν ἅμα Θησεῖ πέμψαι κατὰ τὸν δασμὸν ἐς Κρήτην. Τότε δὲ αὐτῷ τειχίζοντι, ὥς φασιν οἱ Μεγαρεῖς, συνειργάζετό γε Ἀπόλλων, καὶ τὴν κιθάραν κατέθηκεν ἐπὶ τὸν λίθον· ἢν δὲ τύχῃ βαλών τις ψηφῖδι, κατὰ ταὐτὰ οὗτός τε ἤχησε καὶ κιθάρα κρουσθεῖσα. Ἐμοὶ δὲ παρέσχε μὲν καὶ τοῦτο θαυμάσαι· παρέσχε δὲ πολλῷ μάλιστα Αἰγυπτίων ὁ κολοσσὸς ἐν Θήβαις ταῖς Αἰγυπτίαις διαβᾶσι τὸν Νεῖλον, πρὸς τὰς Σύριγγας καλουμένας. ἔστι γὰρ ἔτι καθήμενον ἄγαλμα Ἥλιον, Μέμνονα ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί. Τοῦτον γάρ φασιν ἐξ Αἰθιοπίας ὁρμηθῆναι ἐς Αἴγυπτον, καὶ τὴν ἄχρι Σούσων. Ἀλλὰ γὰρ οὐ Μέμνονα οἱ Θηβαῖοι λέγουσι, Φαμένωφα δὲ εἶναι τῶν ἐγχωρίων, οὗ τοῦτο ἄγαλμα ἦν· ἤκουσα δὲ ἤδη καὶ Σέσωστριν φαμένων εἶναι τοῦτο τὸ ἄγαλμα, ὃ Καμβύσης διέκοψε, καὶ νῦν ὁπόσον ἐκ κεφαλῆς ἐς μέσον σῶμα, ἦν ἀπερριμμένον· τὸ δὲ λοιπὸν κάθηταί τε καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἦχον μάλιστα εἰκάσει τις κιθάρας ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς. Μεγαρεῦσι δέ ἐστι μὲν βουλευτήριον, Τιμάλκου δὲ ἦν ποτε, ὡς λέγουσι, τάφος· ὃν πρότερον ὀλίγον τούτων οὐκ ἔφην ὑπὸ Θησέως ἀποθανεῖν. Ὠικοδόμηται δὲ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα δέ ἐστιν ἐπίχρυσον πλὴν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν· ταῦτα δὲ καὶ τὸ πρόσωπόν ἐστιν ἐλέφαντος. Καὶ ἕτερον ἐνταῦθα ἱερὸν Ἀθηνᾶς πεποίηται, καλουμένης Νίκης. καὶ ἄλλο Αἰαντίδος. Τὰ δὲ ἐς αὐτό, Μεγαρέων μὲν παρεῖται τοῖς ἐξηγηταῖς· ἐγὼ δὲ ὁποῖα νομίζω γενέσθαι, γράψω. Τελαμὼν ὁ Αἰακοῦ θυγατρὶ Ἀλκάθου Περιβοίᾳ συνῴκησεν. Αἴαντα οὖν τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀλκάθου διαδεξάμενον ποιῆσαι τὸ ἄγαλμα ἡγοῦμαι τῆς Ἀθηνᾶς. Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος, πλίνθου μὲν ἦν ὁ ἀρχαῖος ναός· ὕστερον δὲ βασιλεὺς ᾠκοδόμησεν Ἀδριανὸς λίθου λευκοῦ. Ὁ μὲν δὴ Πύθιος καλούμενος καὶ ὁ Δεκατηφόρος τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα ἐοίκασι ξοάνοις· ὃν δὲ Ἀρχηγέτην ἐπονομάζουσιν, Αἰγινητικοῖς ἔργοις ἐστὶν ὅμοιος· ἐβένου δὲ πάντα ὁμοίως πεποίηται. Ἤκουσα δὲ ἀνδρὸς Κυπρίου διακρῖναι πόας ἐς ἀνθρώπων ἴασιν εἰδότος, ὃς τὴν ἔβενον φύλλα οὐκ ἔφη φύειν, οὐδὲ εἶναι καρπὸν οὐδένα ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ὁρᾶσθαι τὸ παράπαν αὐτὴν ὑπὸ ἡλίου· ῥίζας δὲ ὑπογαίους εἶναι, ταύτας δὲ ὀρύσσειν τοὺς Αἰθίοπας, καὶ ἄνδρας εἶναι σφίσιν, οἳ τὴν ἔβενον ἴσασιν εὑρίσκειν. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἱερὸν Θεσμοφόρου. Καλιοῦσι δὲ ἐντεῦθεν, Καλλιπόλιδος μνῆμά ἐστιν Ἀλκάθου παιδός. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος Ἀλκάθῳ πρεσβύτερος υἱὸς Ἐχέπολις, ὃν ἀπέστειλεν ὁ πατὴρ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Αἰτωλίᾳ θηρίον συνεξαιρήσοντα. Ἀποθανόντος δὲ ἐνταῦθα πρῶτος τεθνεῶτα ἐπύθετο ὁ Καλλίπολις· ἀναδραμὼν δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν, τηνικαῦτα δὲ ὁ πατήρ οἱ τῷ Ἀπόλλωνι ἐνέκαεν,

ἀπορ-

ἀπορρίπτει τὰ ξύλα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. Ἀλκάθοις δὲ ἀνήκοος ὢν ἔτι τῆς Ἐχεπόλιδος τελευτῆς, κατεδίκαζεν οὐ ποιεῖν ὅσια τὸν Καλλίπολιν, καὶ εὐθέως, ὡς εἶχεν ὀργῆς, ἀπέκτεινε παίσας ἐς τὴν κεφαλὴν τῶν ἀπορριφθέντων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ξύλων. Κατὰ δὲ τὴν ἐς τὸ πρυτανεῖον ὁδὸν, Ἰνοῦς ἐστιν ἡρῷον, περὶ δὲ αὐτὸ θριγκὸς λίθων· πεφύκασι δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ ἐλαῖαι. Μόνοι δέ εἰσιν Ἑλλήνων Μεγαρεῖς οἱ λέγοντες τὸν νεκρὸν τῆς Ἰνοῦς ἐπὶ τὰ παραθαλάσσια σφισιν ἐκπεσεῖν τῆς χώρας, Κλησὼ δὲ καὶ Ταυρόπολιν εὑρεῖν τε καὶ θάψαι· θυγατέρας δὲ αὐτὰς εἶναι Κλήσωνος τοῦ Λέλεγος· καὶ Λευκοθέαν τε ὀνομασθῆναι παρὰ σφίσι πρώτοις φασὶν αὐτὴν, καὶ θυσίαν ἄγειν ἀνὰ πᾶν ἔτος. Λέγουσι δὲ εἶναι Ἰφιγενείας ἡρῷον· ἀποθανεῖν γὰρ καὶ ταύτην ἐν Μεγάροις. Ἐγὼ δὲ ἤκουσα μὲν καὶ ἄλλον ἐς Ἰφιγένειαν λόγον ὑπὸ Ἀρκάδων λεγόμενον· οἶδα δὲ Ἡσίοδον ποιήσαντα ἐν καταλόγῳ γυναικῶν, Ἰφιγένειαν οὐκ ἀποθανεῖν, γνώμῃ δὲ Ἀρτέμιδος Ἑκάτην εἶναι. Τούτοις δὲ Ἡρόδοτος ὁμολογοῦντα ἔγραψε, Ταύρους τοὺς ἐν τῇ Σκυθικῇ θύειν παρθένῳ τοὺς ναυαγούς, φάναι δὲ αὐτοὺς τὴν παρθένον Ἰφιγένειαν εἶναι τὴν Ἀγαμέμνονος. Ἔχει δὲ παρὰ Μεγαρεῦσι καὶ Ἄδραστος τιμάς· φασὶ δὲ ἀποθανεῖν παρὰ σφίσι καὶ τοῦτον, ὅτε ἑλὼν Θήβας ἀπῆγεν ὀπίσω τὸν στρατόν· αἴτια δέ οἱ τοῦ θανάτου γῆρας καὶ τὴν Αἰγιαλέως υἱοῦ λέγουσι γενέσθαι τελευτήν. Καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ὁ Ἀγαμέμνων ἐποίησεν, ἡνίκα ἦλθε, Κάλχαντα οἰκοῦντα ἐν Μεγάροις, ἐς Ἴλιον ἕπεσθαι πείσων. Ἐν δὲ τῷ πρυτανείῳ τεθάφθαι Μένιππον Μεγαρέως παῖδα, τεθάφθαι δὲ τὸν Ἀλκάθου λέγουσιν Ἐχέπολιν. Ἔστι δὲ τοῦ πρυτανείου πέτρα πλησίον, Ἀνακληθρίαν τὴν πέτραν ὀνομάζουσιν, ὡς Δημήτηρ (εἴ τῳ πιστὰ) ὅτε τὴν παῖδα ἐπλανᾶτο ζητοῦσα, καὶ ἐνταῦθα ἀνεκάλεσεν αὐτήν. Εἰκότα δὲ τῷ λόγῳ δρῶσιν ἐς ἡμᾶς ἔτι αἱ Μεγαρέων γυναῖκες. Εἰσὶ δὲ τάφοι Μεγαρέων ἐν τῇ πόλει· καὶ τὸν μὲν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐποίησαν κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου· τὸ δὲ Αἰσύμνιον καλούμενον μνῆμα ἦν καὶ τοῦτο ἡρώων. Ὑπερίονος δὲ τοῦ Ἀγαμέμνονος, (οὗτος γὰρ Μεγαρέων ἐβασίλευσεν ὕστατος) τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος ὑπὸ Σανδίονος διὰ πλεονεξίαν καὶ ὕβριν, βασιλεύεσθαι μὲν οὐκέτι ὑπὸ ἑνὸς ἐδόκει σφίσιν, εἶναι δὲ ἄρχοντας αἱρετοὺς, καὶ ἀνὰ μέρος ἀκούειν ἀλλήλων. ἐνταῦθα Αἴσυμνος οὐδενὸς τὰ ἐς δόξαν Μεγαρέων δεύτερος παρὰ τὸν θεὸν ἦλθεν ἐς Δελφοὺς, ἐλθὼν δὲ ἠρώτα τρόπον τινὰ εὐδαιμονήσουσι· καί οἱ καὶ ἄλλα ὁ θεὸς ἔχρησε, καὶ Μεγαρέας εὖ πράξειν, ἢν μετὰ τῶν πλειόνων βουλεύσωνται. Τοῦτο τὸ ἔπος ἐς τοὺς τεθνεῶτας ἔχειν νομίζοντες, βουλευτήριον ἐνταῦθα ᾠκοδόμησαν, ἵνα σφίσιν ὁ τάφος τῶν ἡρώων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου γένηται. Ἐντεῦθεν πρὸς τὸ Ἀλκάθου βαδίζουσιν ἡρῷον, ᾧ Μεγαρεῖς ἐς γραμμάτων φυλακὴν ἐχρῶντο ἐπ' ἐμοῦ, μνῆμα ἔλεγον τὸ μὲν Πυργοῦς εἶναι γυναικὸς Ἀλκάθου πρὶν ἢ τὴν Μεγαρέως αὐτὸν λαβεῖν Εὐαίχμην, τὸ δὲ Ἰφινόης Ἀλκάθου θυγατρός· ἀποθανεῖν δέ φασιν αὐτὴν ἔτι παρθένον. Καθέστηκε δὲ ταῖς κόραις χοὰς πρὸς τὸ τῆς Ἰφινόης μνῆμα προσφέρειν πρὸ γάμου, καὶ ἀπάρχεσθαι τῶν τριχῶν, καθὰ καὶ τῇ Ἑκαέργῃ καὶ Ὤπιδι αἱ θυγατέρες ποτὲ ἀπεκείροντο αἱ Δηλίων. Παρὰ δὲ τὴν ἔσοδον τὴν ἐς τὸ Διονύσιον, τάφος ἐστὶν Ἀστυκρατείας καὶ Μαντοῦς· θυγατέρες δὲ ἦσαν Πολυείδου τοῦ Κοιράνου τοῦ Ἄβαντος τοῦ Μελάμποδος· ἐς Μέγαρα δὲ ἐλθόντος Ἀλκάθουν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῷ Καλλιπόλιδος καθῆραι τοῦ παιδός. ᾠκοδόμησε δὴ καὶ τῷ Διονύσῳ τὸ ἱερὸν ὁ Πολύειδος, καὶ ξόανον ἀνέθηκεν ἀποκεκρυμμένον ἐφ' ἡμῶν, πλὴν τοῦ προσώπου· τοῦτο δέ ἐστι τὸ φανερόν. Σάτυρος δὲ παρέστηκεν αὐτῷ Πραξιτέλους ἔργον, Παρίου λίθου· τοῦτον μὲν δὴ Πατρῷον καλοῦσιν, ἕτερον δὲ Διονύσιον, Δασύλλιον ἐπονομάζοντες· Εὐχήνορα τὸν Κοιράνου τοῦ Πολυείδου τὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι λέγουσι. Μετὰ δὲ τοῦ Διονύσου τὸ ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης ναός· ἄγαλμα δὲ ἐλέφαντος Ἀφροδίτη πεποιημένον, Πρᾶξις ἐπίκλησιν. τοῦτό ἐστιν ἀρχαιότατον ἐν τῷ ναῷ. Πειθὼ δὲ καὶ ἑτέρα θεὸς, ἣν Παρήγορον ὀνομάζουσιν, ἔργα Πραξιτέλους· Σκόπα δὲ Ἔρως καὶ Ἵμερος, καὶ Πόθος, εἰ δὴ διάφορά ἐστι, κατὰ ταὐτὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὰ ἔργα σφίσι. Πλησίον δὲ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ, Τύχης ἐστὶν ἱερὸν, Πραξιτέλους καὶ αὕτη τέχνη. καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον, Μούσας καὶ χαλκοῦν Δία ἐποίησε Λύσιππος. Ἔστι δὲ Μεγαρεῦσι καὶ Κοροίβου τάφος· τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ἔπη κοινὰ ὅμως τοῖς

Ἀργείων, ἐνταῦθα δηλώσω. Ἐπὶ Κροτώπου λέγουσιν ἐν Ἄργει βασιλεύοντος, Ψαμάθην τὴν Κροτώπου, τεκεῖν παῖδα ἐξ Ἀπόλλωνος· ἐχομένην δὲ ἰσχυρῶς τοῦ πατρὸς δείματι, τὸν παῖδα ἐκθεῖναι. Καὶ τὸν μὲν διαφθείρουσιν ἐπιτυχόντες ἐκ τῆς ποίμνης κύνες τοῦ Κροτώπου· Ἀπόλλων δὲ Ἀργείοις ἐς τὴν πόλιν πέμπει Ποινήν· ταύτην τοὺς παῖδας ἀπὸ τῶν μητέρων φασὶν ἁρπάζειν· ἐς ὃ Κόροιβος ἐς χάριν Ἀργείοις φονεύει τὴν Ποινήν. φονεύσας δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει σφᾶς δευτέρα ἐπιπεσοῦσα νόσος λοιμώδης) Κόροιβος ἑκὼν ἦλθεν ἐς Δελφοὺς, ὑφέξων δίκας τῷ θεῷ τοῦ φόνου τῆς Ποινῆς. Ἐς μὲν δὴ τὸ Ἄργος ἀναστρέφειν οὐκ εἴα Κόροιβον ἡ Πυθία, τρίποδα δὲ ἀράμενον φέρειν ἐκέλευεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἔνθα ἂν ἐκπέσῃ οἱ φέροντι ὁ τρίπους, ἐνταῦθα Ἀπόλλωνος οἰκοδομῆσαι ναὸν, καὶ αὐτὸν οἰκῆσαι. Καὶ ὁ τρίπους κατὰ τὸ ὄρος τὴν Γερανίαν ἀπολισθὼν, ἔλαθεν αὐτοῦ ἐκπεσών· καὶ Τριποδίσκους κώμην ἐνταῦθα οἰκίσαι. Κοροίβῳ δὲ ἐστὶ τάφος ἐν τῇ Μεγαρέων ἀγορᾷ· γέγραπται δὲ ἐλεγεῖα τὰ ἐς Ψαμάθην, καὶ τὰ ἐς αὐτὸν ἔχοντα Κόροιβον· καὶ δὴ καὶ ἐπίθημά ἐστι τῷ τάφῳ Κόροιβος φονεύων τὴν Ποινήν. τούτων ἀγάλματα παλαιότατα ὁπόσα λίθου πεποιημένα ἐστὶν Ἕλλησιν, ἰδὼν οἶδα. Κοροίβου δὲ τέθαπται πλησίον Ὄρσιππος, ὃς περιεζωσμένος ἐν τοῖς ἀγῶσι, κατὰ δὴ παλαιὸν ἔθος τῶν ἀθλητῶν, Ὀλύμπια ἐνίκα στάδιον δραμὼν γυμνός. Φασὶ δὲ καὶ στρατηγοῦντα ὕστερον τὸν Ὄρσιππον ἀποτεμέσθαι χώραν τῶν περιοίκων. δοκῶ δέ οἱ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ περίζωμα ἑκόντι περιρρυῆναι, γνόντι ὡς ἀνδρὸς περιεζωσμένου δραμεῖν ῥᾴων ἐστὶν ἀνὴρ γυμνός. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς κατιοῦσι τῆς ὁδοῦ τῆς Εὐθείας καλουμένης, Ἀπόλλωνος ἱερόν ἐστιν ἐν δεξιᾷ Προστατηρίου· τοῦτο ὀλίγον ἐκτραπέντα ἐστὶν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀνευρεῖν. Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται θέας ἄξιος, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ ἄλλα ἀγάλματά ἐστι Πραξιτέλους ποιήσαντος, Λητὼ καὶ οἱ παῖδες. Ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἀρχαίῳ πλησίον πυλῶν καλουμένων Νυμφάδων, λίθος παρεχόμενος πυραμίδος σχῆμα οὐ μεγάλης· τοῦτον Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρινὸν, καὶ Εἰλειθυίας ἐστὶν ἐνταῦθα ἱερόν. Τοσαῦτά σφισιν ἐπιδεῖξαι παρείχετο ἡ πόλις. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον, καλούμενον καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Νισαίαν, ἐς τοῦτο κατελθοῦσιν, ἱερὸν Δήμητρός ἐστι Μαλοφόρου· λέγεται δὲ καὶ ἄλλα ἐς τὴν ἐπίκλησιν, καὶ τοὺς πρώτους πρόβατα ἐν τῇ γῇ θρέψαντας, Δήμητρα ὀνομάσαι Μαλοφόρον. Καταρρυῆναι δὲ τῷ ἱερῷ τὸν ὄροφον τεκμαίροιτο ἄν τις ὑπὸ τοῦ χρόνου. Καὶ ἀκρόπολίς ἐστιν ἐνταῦθα, ὀνομαζομένη καὶ αὐτὴ Νισαία. Καταβᾶσι δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, μνῆμά ἐστι πρὸς θαλάσσῃ Λέλεγος, ὃν ἀφικόμενον βασιλεῦσαι λέγουσιν ἐξ Αἰγύπτου, παῖδα δὲ εἶναι Ποσειδῶνος καὶ Λιβύης τῆς Ἐπάφου. παρήκει δὲ παρὰ τὴν Νισαίαν νῆσος οὐ μεγάλη· Μίνως ἐνταῦθα ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Νῖσον παρώρμει τὸ ναυτικὸν τῶν Κρητῶν. Ἡ δὲ ὀρεινὴ τῆς Μεγαρίδος τῶν Βοιωτῶν ἐστιν ὅμορος, ἐν ᾗ Μεγαρεῦσι Πηγαὶ πόλις, ἑτέρα δὲ Αἰγόσθαινα ᾤκισται. ἰοῦσι δὲ ἐς τὰς Πηγὰς ἐκτραπομένοις ὀλίγον τῆς λεωφόρου, πέτρα δείκνυται διὰ πάσης ἔχουσα ἐμπεπηγότας οἰστούς, ἐς ἣν οἱ Μῆδοί ποτε ἐτόξευον ἐν τῇ νυκτί. Ἐν δὲ ταῖς Πηγαῖς θέας ὑπελίπετο ἄξιον Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἐπίκλησιν χαλκοῦν ἄγαλμα, μεγέθει τῷ παρὰ Μεγαρεῦσιν ἴσον, καὶ σχῆμα οὐδὲν διαφόρως ἔχον. Καὶ Αἰγιαλέως ἐνταῦθά ἐστιν ἡρῷον τοῦ Ἀδράστου. Τοῦτον γὰρ ὅτε Ἀργεῖοι τὸ δεύτερον ἐς Θήβας ἐστράτευσαν, ὑπὸ τὴν πρώτην μάχην πρὸς Γλισᾶντι ἀποθανόντα οἱ προσήκοντες ἐς Πηγὰς τῆς Μεγαρίδος κομίσαντες θάπτουσι, καὶ Αἰγιάλειον ἔτι καλεῖται τὸ ἡρῷον. ἐν Αἰγοσθένοις δὲ Μελάμποδος τοῦ Ἀμυθάονός ἐστιν ἱερὸν, καὶ ἀνὴρ οὐ μέγας ἐπειργασμένος ἐν στήλῃ· καὶ θύουσι τῷ Μελάμποδι, καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἑορτὴν ἄγουσι. μαντεύεσθαι δὲ οὔτε δι' ὀνειράτων αὐτὸν, οὔτε ἄλλως λέγουσι. καὶ τόδε ἄλλο ἤκουσα ἐν Ἐρενείᾳ τῇ Μεγαρέων κώμῃ, Αὐτονόην τὴν Κάδμου τῷ τε Ἀκταίωνος θανάτῳ συμβάντι, ὡς λέγεται, καὶ τῇ πάσῃ τοῦ οἴκου τοῦ πατρῴου τύχῃ περισσότερον ἀλγοῦσαν, ἐνταῦθα ἐκ Θηβῶν μετοικῆσαι· καὶ Αὐτονόης μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ. Ἰοῦσι δὲ ἐκ Μεγάρων εἰς Κόρινθον, ἄλλοι τέ εἰσι τάφοι, καὶ αὐλητοῦ Σαμίου Τηλεφάνους· ποιῆσαι δὲ τὸν τάφον Κλεοπάτραν τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου λέγουσι. Καὶ Καρὸς τοῦ Φορωνέως μνῆμά ἐστι, τὸ μὲν

ἐξ ἀρχῆς

ἐξ ἀρχῆς χῶμα γῆς, ὕστερον δὲ τοῦ θεοῦ χρήσαντος, ἐκοσμήθη λίθῳ κογχίτῃ. μόνοις δὲ Ἑλλήνων Μεγαρεῦσιν ὁ κογχίτης οὗτός ἐστι, καί σφισι καὶ ἐν τῇ πόλει πεποίηται πολλὰ ἐξ αὐτοῦ. Ἔστι δὲ ἄγαν λευκὸς, καὶ ἄλλου λίθου μαλακώτερος· κόγχοι δὲ αἱ θαλάσσιαι διὰ παντὸς ἔνεισίν οἱ. Αὐτὸς μὲν πιστός ἐστιν ὁ λίθος. τὴν δὲ ὀνομαζομένην ἀπὸ Σκίρωνος καὶ ἐς τόδε Σκιρωνίδα, ἡνίκα Μεγαρεῦσιν ἐπολεμήθη, πρῶτος, ὡς λέγουσιν, ἐποίησεν ἀνδράσιν εὐζώνοις ὁδεύειν. Ἀδριανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ οὕτως, ὡς καὶ ἅρματα ἐναντία ἐλαύνεσθαι, κατέστησεν εὐρυχωρῆ τε καὶ ἐπιτηδείαν εἶναι. Λόγοι δέ εἰσιν ἐς τὰς πέτρας αἳ κατὰ τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ μάλιστα ἀνέχουσιν, ἐς μὲν τὴν Μολουρίδα, ὡς ἀπὸ ταύτης αὑτὴν ἐς θάλασσαν Ἰνὼ ῥίψαι, Μελικέρτην ἔχουσα τῶν παίδων νεώτερον· τὸν γὰρ δὴ πρεσβύτερον αὐτῶν Λέαρχον, ἀπέκτεινεν ὁ πατήρ. Λέγεται μὲν δὴ καὶ μανέντα δρᾶσαι ταῦτα Ἀθάμαντα· λέγεται δὲ καὶ ὡς εἰς τὴν Ἰνὼ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας χρήσαιτο ἀκρατεῖ τῷ θυμῷ, τὸν συμβάντα Ὀρχομενίοις λιμὸν καὶ τὸν δοκοῦντα Φρίξου θάνατον αἰσθόμενος, οὐ τὸ θεῖον αἴτιον ὂν γενέσθαι, βουλεῦσαι δὲ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν Ἰνὼ μητρυιὰν οὖσαν. Τότε δὲ φεύγουσα ἐς θάλασσαν, αὑτὴν καὶ τὸν παῖδα ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς Μολουρίδος ἀφίησιν. Ἐξενεχθέντος δὲ ἐς τὸν Κορινθίων Ἰσθμὸν ὑπὸ δελφῖνος (ὡς λέγεται) τοῦ παιδὸς, τιμαὶ καὶ ἄλλαι τῷ Μελικέρτῃ δίδονται μετονομασθέντι Παλαίμονι, καὶ τῶν Ἰσθμίων ἐπ' αὐτῷ τὸν ἀγῶνα ἄγουσι. Τὴν μὲν δὴ Μολουρίδα πέτραν Λευκοθέας καὶ Παλαίμονος ἱερὰν ἡγοῦνται· τὰς δὲ μετὰ ταύτην, νομίζουσιν ἐναγεῖς, ὅτι παροικῶν σφίσιν ὁ Σκίρων, ὁπόσοις τῶν ξένων ἐπετύγχανεν, ἠφίει σφᾶς ἐς τὴν θάλασσαν. χελώνη δὲ ὑπενήχετο ταῖς πέτραις, τοὺς ἐσβληθέντας ἁρπάζειν· εἰσὶ δὲ αἱ θαλάσσιαι, πλὴν μεγέθους καὶ ποδῶν, ὅμοιαι ταῖς χερσαίαις, πόδας δὲ ἐοικότας ἔχουσι ταῖς φώκαις. τούτων περιῆλθεν ἡ δίκη Σκίρωνα ἀφεθέντα ἐς θάλασσαν τὴν αὐτὴν ὑπὸ Θησέως. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ ἄκρᾳ, Διός ἐστιν Ἀφεσίου καλουμένου ναός. φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ συμβάντος ποτὲ τοῖς Ἕλλησιν αὐχμοῦ, θύσαντος Αἰακοῦ, κατά τι δὴ λόγιον, τῷ Πανελληνίῳ Διὶ ἐν Αἰγίνῃ, κομίσαντα δὲ ἀφεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο Ἀφέσιον καλεῖσθαι τὸν Δία. Ἐνταῦθα καὶ Ἀφροδίτης ἄγαλμα καὶ Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Πανός. προελθοῦσι δὲ ἐς τὸ πρόσω, μνῆμά ἐστιν Εὐρυσθέως. φυγόντα δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τὴν πρὸς Ἡρακλείδας μάχην ἐνταῦθα ἀποθανεῖν αὐτὸν ὑπὸ Ἰολάου λέγουσιν. ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ καταβᾶσιν Ἀπόλλωνος ἱερόν ἐστι Λατώου. Καὶ μετὰ αὐτὸ Μεγαρεῦσιν ὅροι πρὸς τὴν Κορινθίαν· ἔνθα Ὕλλον τὸν Ἡρακλέους μονομαχῆσαι πρὸς τὸν Ἀρκάδα Ἔχεμον λέγουσιν.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑ.

Η ΔΕ Κορινθία χώρα, μοῖρα οὖσα τῆς Ἀργείας, ἀπὸ Κορίνθου τὸ ὄνομα ἔσχηκε. Διὸς δὲ εἶναι Κόρινθον οὐδένα οἶδα εἰπόντα πω σπουδῇ, πλὴν Κορινθίων τῶν πολλῶν. Εὔμηλος δὲ ὁ Ἀμφιλύτου τῶν Βακχιαδῶν καλουμένων, ὃς καὶ τὰ ἔπη λέγεται ποιῆσαι, φησὶν ἐν τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ, (εἰ δὴ Εὐμήλου γε ἡ συγγραφή) Ἐφύραν Ὠκεανοῦ θυγατέρα οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ· Μαραθῶνα δὲ ὕστερον τὸν Ἐπωπέως τοῦ Ἀλωέως τοῦ Ἡλίου, φεύγοντα ἀνομίαν καὶ ὕβριν τοῦ πατρὸς, ἐς τὰ παραθαλάσσια μετοικῆσαι τῆς Ἀττικῆς· ἀποθανόντος δὲ Ἐπωπέως, ἀφικόμενον ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν ἀρχὴν διανειμάμενον τοῖς παισὶν, αὐτὸν ἐς τὴν Ἀττικὴν αὖθις ἀναχωρῆσαι· καὶ ἀπὸ μὲν Σικυῶνος τὴν Ἀσωπίαν, ἀπὸ δὲ Κορίνθου τὴν Ἐφυραίαν μετονομασθῆναι. Κόρινθον δὲ οἰκοῦσι Κορινθίων μὲν οὐδεὶς ἔτι τῶν ἀρχαίων, ἔποικοι δὲ ἀποσταλέντες ὑπὸ Ῥωμαίων· αἴτιον δὲ τὸ συνέδριον τὸ Ἀχαιῶν. Συντελοῦντες γὰρ ἐς αὐτὸ καὶ Κορίνθιοι, μετέσχον τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ῥωμαίους, ὃν Κριτόλαος στρατηγεῖν Ἀχαιῶν ἀποδειχθεὶς, παρεσκεύασε γενέσθαι, τούς τε Ἀχαιοὺς ἀναπείσας ἀποστῆναι καὶ τῶν ἔξω Πελοποννήσου τοὺς πολλούς. Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἐκράτησαν τῷ πολέμῳ, παρείλοντο μὲν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰ ὅπλα, καὶ τείχη περιεῖλον ὅσαι τετειχισμέναι πόλεις ἦσαν· Κόρινθον δὲ ἀνάστατον Μεμμίου ποιήσαντος, τοῦ τότε ἡγουμένου τῶν ἐπὶ στρατοπέδου Ῥωμαίων, ὕστερον λέγουσιν ἀνοικίσαι Καίσαρα, ὃς πολιτείαν ἐν Ῥώμῃ πρῶτος τὴν ἐφ' ἡμῶν κατεστήσατο· ἀνοικίσαι δὲ καὶ Καρχηδόνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοῦ. Τῆς δὲ Κορινθίας ἐστὶ γῆς καὶ ὁ καλούμενος Κρωμύων, ἀπὸ τοῦ Κρώμου τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐνταῦθα τραφῆναι λέγουσι καὶ τὸν λεγόμενον Θησέως Πιτυοκάμπτην, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τόπον ἐστὶν ἔργον· προϊοῦσι γὰρ ἡ πίτυς ἄχρι τε ἐμοῦ ἐπεφύκει παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Καὶ Μελικέρτου βωμὸς ἦν. Ἐς τοῦτον τὸν τόπον ἐκκομισθῆναι τὸν παῖδα ὑπὸ δελφῖνος λέγουσι· κειμένῳ δὲ ἐπιτυχόντα Σίσυφον θάψαι τε ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ ποιῆσαι τῶν Ἰσθμίων. Ἔστι δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς ἀρχῆς, ἔνθα ὁ λῃστὴς Σίνις λαμβανόμενος πιτύων, ἦγεν ἐς τὸ κάτω σφᾶς· ὁπόσων δὲ μάχῃ κρατήσειεν, ἀπ' αὐτῶν δήσας ἀφῆκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι· ἐνταῦθα ἑκατέρα τῶν πιτύων τὸν δεθέντα ἐπ' αὐτῇ εἷλκε, καὶ οὐ δεσμοῦ μηδ' ἑτέρωσε εἴκοντος, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ἐπίσης βιαζομένου, διεσπᾶτο ὁ δεδεμένος. Τοιούτῳ διεφθάρη τρόπῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θησέως ὁ Σίνις· ἐκάθηρε γὰρ Θησεὺς τῶν κακούργων τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Τροιζῆνος, οὕς τε πρότερον κατηριθμησάμην, ἀνελὼν, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ τῷ ἱερῷ Περιφήτην Ἡφαίστου νομιζόμενον, κορύνῃ χαλκῇ χρώμενον εἰς τὰς μάχας. Καθήκει δὲ ὁ τῶν Κορινθίων Ἰσθμὸς, τῇ μὲν ἐς τὴν ἐπὶ Κεγχρέας, τῇ δὲ ἐς τὴν ἐπὶ Λεχαίῳ θάλασσαν· τοῦτο γὰρ ἤπειρον ποιεῖ τὴν ἐντὸς χώραν. Ὃς δὲ ἐπεχείρησε Πελοπόννησον ἐργάσασθαι νῆσον, προαπέλιπε διορύσσων Ἰσθμόν· καὶ ὅθεν μὲν διορύσσειν ἤρξαντο, δῆλόν ἐστιν, ἐς δὲ τὸ πετρῶδες οὐ προεχώρησαν ἀρχήν. Μένει δὲ ὡς ἐπεφύκει, καὶ νῦν ἤπειρος ὤν. Ἀλεξάνδρῳ τε τῷ Φιλίππου, διασκάψαι Μίμαντα ἐθελήσαντι, μόνον τοῦτο οὐ προεχώρησε τὸ ἔργον. Κνιδίους δὲ ἡ Πυθία τὸν Ἰσθμὸν ὀρύσσοντας ἔπαυσεν· οὕτω χαλεπὸν ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα βιάσασθαι. Τὸ δὲ οὐ Κορινθίοις μόνον περὶ τῆς χώρας ἐστὶν εἰρημένον, ἀλλὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, Ἀθηναῖοι πρῶτοι περὶ τῆς Ἀττικῆς ἐσεμνολόγησαν. Λέγουσι δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ποσειδῶνα ἐλθεῖν Ἡλίῳ περὶ τῆς γῆς ἐς ἀμφισβήτησιν· Βριάρεων δὲ διαλλακτὴν γενέσθαι σφίσιν, Ἰσθμὸν μὲν καὶ ὅσα ταύτῃ, δικάσαντα εἶναι Ποσειδῶνος, τὴν δὲ ἄκραν Ἡλίῳ δόντος τὴν

ὑπὲρ

ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ἀπὸ μὲν τούτου λέγουσιν εἶναι τὸν Ἰσθμὸν Ποσειδῶνος. Θέας δὲ αὐτόθι ἄξια ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ στάδιον λίθου λευκοῦ. Ἐλθόντι δὲ ἐς τοῦ θεοῦ τὸ ἱερὸν, τοῦτο μὲν ἀθλητῶν νικησάντων τὰ Ἴσθμια ἑστήκασιν εἰκόνες, τοῦτο δὲ πιτύων δένδρα ἐστὶ πεφυτευμένα ἐπὶ στίχου τὰ πολλὰ ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἀνήκοντα. Τῷ ναῷ δὲ ὄντι μέγεθος οὐ μείζονι ἐφεστήκασι Τρίτωνες χαλκοῖ. Καὶ ἀγάλματά ἐστιν ἐν τῷ προνάῳ, δύο μὲν Ποσειδῶνος, τρίτον δὲ Ἀμφιτρίτης, καὶ Θάλασσα καὶ αὕτη χαλκῆ. Τὰ δὲ ἔνδον ἐφ' ἡμῶν ἀνέθηκεν Ἡρώδης Ἀθηναῖος, ἵππους τέσσαρας ἐπιχρύσους πλὴν τῶν ὁπλῶν· ὁπλαὶ δέ σφισιν εἰσὶν ἐλέφαντος. Καὶ Τρίτωνες δύο παρὰ τοὺς ἵππους εἰσὶ χρυσοῖ, τὰ μετ' ἰξὺν καὶ οὗτοι ἐλέφαντος· τῷ δὲ ἅρματι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν ἐφεστήκασι. Καὶ παῖς ὀρθός ἐστιν ἐπὶ δελφῖνος ὁ Παλαίμων· ἐλέφαντος δὲ καὶ χρυσοῦ καὶ οὗτοι πεποίηνται. Τῷ βάθρῳ δὲ, ἐφ' οὗ τὸ ἅρμα, μέση μὲν ἐπείργασται θάλασσα, ἀνέχουσα Ἀφροδίτην παῖδα· ἑκατέρωθεν δέ εἰσιν αἱ Νηρηΐδες καλούμεναι. Ταύταις καὶ ἑτέρωθι τῆς Ἑλλάδος βωμοὺς οἶδα ὄντας. τοὺς δὲ καὶ τεμένη σφίσιν ἀναθέντας * ποιμαίνεσιν. ἔνθα καὶ Ἀχιλλεῖ τιμαί. Δωτοῦς δὲ ἐν Γαβάλοις ἱερόν ἐστιν ἅγιον, ἔνθα πέπλος ἔτι ἐλείπετο, ὃν Ἕλληνες Ἐριφύλην φασιν ἐπὶ τῷ παιδὶ λαβεῖν Ἀλκμαίωνι. Τοῦ Ποσειδῶνος δέ εἰσιν ἐπειργασμένοι τῷ βάθρῳ καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες, ὅτι δὴ σωτῆρες καὶ οὗτοι νεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰσὶ ναυτιλλομένων. Τὰ δὲ ἄλλα ἀνάκειται γαλήνης ἄγαλμα καὶ θαλάσσης, καὶ ἵππος εἰκασμένος κήτει τὰ μετὰ τὸ στέρνον, Ἰνώ τε καὶ Βελλεροφόντης, καὶ ὁ ἵππος ὁ Πήγασος. Τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς Παλαίμονος ἐν ἀριστερᾷ ναός. Ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ, Ποσειδῶν καὶ Λευκοθέα, καὶ αὐτὸς ὁ Παλαίμων. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἄδυτον καλούμενον, κάθοδος δὲ ἐς αὐτὸ ὑπόγεως. Ἔνθα δὴ τὸν Παλαίμονα κεκρύφθαι φασίν. Ὃς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ Κορινθίων ἢ ξένος ἐπίορκα ὀμόσῃ, οὐδεμία ἐστὶ μηχανὴ διαφυγεῖν τοῦ ὅρκου. Καὶ δὴ ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον Κυκλώπων καλούμενος βωμὸς, καὶ θύουσιν ἐπ' αὐτῷ Κύκλωψι. τάφους δὲ Σισύφου καὶ Νηλέως (καὶ γὰρ Νηλέα ἀφικόμενον ἐς Κόρινθον νόσῳ τελευτῆσαί φασι, καὶ περὶ τὸν Ἰσθμὸν ταφῆναι) οὐκ ἂν οἶδ' εἰ ζητοίη τις ἐπιλεξάμενος εὕροι τὰ Εὐμήλου. Νηλέως μὲν γὰρ οὐδὲ Νέστορι ἐπιδειχθῆναι τὸ μνῆμα ὑπὸ τοῦ Σισύφου φασί· χρῆναι γὰρ ἄγνωστον τοῖς πᾶσιν ὁμοίως εἶναι. Σίσυφον δὲ ταφῆναι μὲν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τὸν δέ οἱ τάφον καὶ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ Κορινθίων ὀλίγους εἶναι τοὺς εἰδότας. Ὁ δὲ Ἰσθμικὸς ἀγὼν οὐδὲ ἀναστάντων ὑπὸ Μεμμίου Κορινθίων ἐξέλιπεν. Ἀλλ' ὅσον μὲν χρόνον ἠρήμωτο ἡ πόλις, Σικυωνίοις ἄγειν ἐπετέτακτο τὰ Ἴσθμια· οἰκισθείσης δὲ αὖθις, εἰς τοὺς νῦν οἰκήτορας περιῆλθεν ἡ τιμή.

Κορινθίοις δὲ τοῖς ἐπινείοις τὰ ὀνόματα Λέχης καὶ Κεγχρίας ἔδοσαν, Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Πειρήνης τῆς Ἀχελῴου λεγόμενοι· πεποίηται δὲ ἐν ἠοίαις μεγάλαις Οἰβάλου θυγατέρα εἶναι καὶ Πειρήνην. ἔστι δὲ ἐν Λεχαίῳ μὲν Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν· τὴν δὲ ἐς Κεγχρείας ἰόντων ἐξ Ἰσθμοῦ, ναὸς Ἀρτέμιδος καὶ ξόανον ἀρχαῖον. ἐν δὲ Κεγχρείαις Ἀφροδίτης τέ ἐστι ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. Μετὰ δὲ αὐτὸ ἐπὶ τῷ ῥεύματι τῷ διὰ τῆς θαλάσσης, Ποσειδῶνος χαλκοῦν. Κατὰ δὲ τὸ ἕτερον πέρας τοῦ λιμένος, Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἴσιδος ἱερά. Κεγχρεῶν δὲ ἀπαντικρὺ, τὸ Ἑλένης ἐστὶ λουτρόν. ὕδωρ ἐς θάλασσαν ἐκ πέτρας ῥεῖ πολὺ καὶ ἁλμυρὸν, ὕδατι ὅμοιον ἀρχομένῳ θερμαίνεσθαι. Ἀνιοῦσι δὲ ἐς Κόρινθον, καὶ ἄλλα ἐστὶ κατὰ τὴν ὁδὸν μνήματα, καὶ πρὸς τῇ πύλῃ Διογένης τέθαπται ὁ Σινωπεὺς, ὃν κύνα ἐπίκλησιν καλοῦσιν Ἕλληνες. Πρὸ δὲ τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐστὶν ἄλσος ὀνομαζόμενον Κράνειον. Ἐνταῦθα Βελλεροφόντου τέ ἐστι τέμενος, καὶ Ἀφροδίτης ναὸς Μελαινίδος, καὶ τάφος Λαΐδος, ᾧ δὴ λέαινα ἐπίθημά ἐστι κριὸν ἔχουσα ἐν τοῖς προτέροις ποσίν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἐν Θεσσαλίᾳ Λαΐδος φαμένων μνῆμα εἶναι· παρεγένετο γὰρ καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐρασθεῖσα Ἱπποστράτου. Τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐξ Ὑκκάρων αὐτὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ λέγεται παῖδα οὖσαν, ὑπὸ Νικίου καὶ Ἀθηναίων ἁλῶναι, πραθεῖσαν δὲ ἐς Κόρινθον ὑπερβαλέσθαι κάλλει τὰς τότε ἑταίρας, θαυμασθῆναί τε οὕτως παρὰ Κορινθίοις, ὡς ἀμφισβητεῖν σφᾶς καὶ νῦν ἔτι Λαΐδος. Λόγου δὲ ἄξια ἐν τῇ πόλει τὰ μὲν λειπόμενα ἔτι τῶν

ἀρχαίων ἐστίν· τὰ δὲ πολλὰ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς ἐποιήθη τῆς ὕστερον. Ἔστιν οὖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς (ἐνταῦθα γὰρ πλεῖστά ἐστι τῶν ἱερῶν) Ἄρτεμίς τε ἐπίκλησιν Ἐφεσία, καὶ Διονύσου ξόανα ἐπίχρυσα πλὴν τῶν προσώπων· τὰ δὲ πρόσωπα ἀλοιφῇ σφισιν ἐρυθρᾷ κεκόσμηται· Λύσιον δὲ τὸν δὲ Βάκχειον ὀνομάζουσι. Τὰ δὲ λεγόμενα ἐς τὰ ξόανα καὶ ἐγὼ γράφω. Πενθέα ὑβρίζοντα ἐς Διόνυσον, καὶ ἄλλα τολμᾶν λέγουσι, καὶ τέλος ἐς τὸν Κιθαιρῶνα ἐλθεῖν ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν γυναικῶν· ἀναβάντα δὲ ἐς δένδρον θεάσασθαι τὰ ποιούμενα. Τὰς δέ, ὡς ἐφώρασαν, καθελκύσαι τε αὐτίκα Πενθέα, καὶ ζῶντος ἀποσπᾶν ἄλλο ἄλλην τοῦ σώματος. Ὕστερον δέ, ὡς Κορίνθιοι λέγουσιν, ἡ Πυθία χρᾷ σφισιν ἀνευρόντας τὸ δένδρον ἐκεῖνο ἴσα τῷ θεῷ σέβειν· καὶ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τόδε τὰς εἰκόνας πεποιῆσθαι ταύτας. Ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναός, ἄγαλμα ὀρθὸν Παρίου λίθου. Παρὰ δὲ αὐτὸ θεοῖς πᾶσίν ἐστιν ἱερόν. Πλησίον δὲ ᾠκοδόμηται κρήνη, καὶ Ποσειδῶν ἐπ' αὐτῇ χαλκοῦς, καὶ δελφὶς ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστι τοῦ Ποσειδῶνος ἀφιεὶς ὕδωρ. Καὶ Ἀπόλλων ἐπίκλησιν Κλάριος χαλκοῦς. Ἔστι καὶ ἄγαλμα Ἀφροδίτης, Ἑρμογένους Κυθηρίου ποιήσαντος. Ἑρμοῦ τέ ἐστιν ἀγάλματα χαλκοῦ μὲν καὶ ὀρθὰ ἀμφότερα, τῷ δὲ ἑτέρῳ καὶ ναὸς πεποίηται. Τὰ δὲ τοῦ Διὸς καὶ ταῦτα ὄντα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ μὲν ἐπίκλησιν οὐκ εἶχε, τὸν δὲ αὐτῶν Χθόνιον, καὶ τὸν τρίτον καλοῦσιν Ὕψιστον. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐστιν Ἀθηνᾶ χαλκῆ· ἐπὶ βάθρῳ δὲ αὐτῆς ἐστι Μουσῶν ἀγάλματα ἐπειργασμένα. Ὑπὲρ δὲ τὴν ἀγορὰν, ἔστιν Ὀκταβίας ναὸς ἀδελφῆς Αὐγούστου βασιλεύσαντος Ῥωμαίων μετὰ Καίσαρα τὸν οἰκιστὴν Κορίνθου τῆς νῦν. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐξιόντων τὴν ἐπὶ Λέχαιον, προπύλαιά ἐστι, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἅρματα ἐπίχρυσα, τὸ μὲν Φαέθοντα Ἡλίου παῖδα, τὸ δὲ Ἥλιον αὐτὸν φέρον. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω τῶν προπυλαίων ἐσιοῦσιν ἐν δεξιᾷ, ἐστὶν Ἡρακλῆς χαλκοῦς. Μετὰ δὲ αὐτὸ ἔσοδός ἐστι τῆς Πειρήνης ἐς τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ δὲ αὐτῇ λέγουσιν, ὡς ἡ Πειρήνη γένοιτο ὑπὸ δακρύων ἐξ ἀνθρώπου πηγή, τὸν παῖδα ὀδυρομένη Κεγχρίαν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀκούσης ἀποθανόντα. κεκόσμηται δὲ ἡ πηγὴ λίθῳ λευκῷ, καὶ πεποιημένα ἐστὶν οἰκήματα σπηλαίοις κατὰ ταυτά, ἐξ ὧν τὸ ὕδωρ ἐς κρήνην ὕπαιθρον ῥεῖ, πιεῖν τε ἡδύ, καὶ τὸν Κορίνθιον χαλκὸν διάπυρον καὶ θερμὸν ὄντα ὑπὸ ὕδατος τούτου βάπτεσθαι λέγουσιν· ἐπεὶ χαλκός γε οὐκ ἔστι Κορινθίοις. Ἔστι γε δὴ καὶ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα πρὸς τῇ Πειρήνῃ, καὶ περίβολός ἐστιν· ἐν δὲ αὐτῷ γραφὴ τὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἐς τοὺς μνηστῆρας ἔχουσα τόλμημα. Αὖθις δὲ ἰοῦσιν ἐπὶ Λεχαίου τὴν εὐθεῖαν, χαλκοῦς καθήμενός ἐστιν Ἑρμῆς, παρέστηκε δέ οἱ κριός, ὅτι Ἑρμῆς μάλιστα δοκεῖ θεῶν ἐφορᾶν καὶ αὔξειν ποίμνας, καθὰ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν·

Υἱὸν Φόρβαντος πολυμήλου, τὸν ῥα μάλιστα
Ἑρμείας Τρώων ἐφίλει, καὶ κτῆσιν ὄπασε.

Τὸν δὲ ἐν τελετῇ Μητρὸς ἐπὶ Ἑρμῇ λεγόμενον καὶ τῷ κριῷ λόγον ἐπιστάμενος, οὐ λέγω. Μετὰ δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, Ποσειδῶν καὶ Λευκοθέα, καὶ ἐπὶ δελφῖνός ἐστιν ὁ Παλαίμων. Λουτρὰ δὲ ἔστι μὲν πολλαχοῦ Κορινθίοις καὶ ἄλλα, τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, τὸ δὲ βασιλέως Ἀδριανοῦ κατασκευάσαντος. Τὸ δὲ ὀνομαστότατον αὐτῶν πλησίον τοῦ Ποσειδῶνος· τοῦτο δὲ Εὐρυκλῆς ἐποίησεν ἀνὴρ Σπαρτιάτης, λίθοις κοσμήσας καὶ ἄλλοις, καὶ ὃν ἐν Κροκέαις χώρας τῆς Λακωνικῆς ὀρύσσουσιν. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῆς εἰσόδου Ποσειδῶν, καὶ μετ' αὐτὸν Ἄρτεμις θηρεύουσα ἕστηκε. Κρῆναι δὲ πολλαὶ μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν πεποίηνται πᾶσαν, ἅτε ἀφθόνου ῥέοντός σφισιν ὕδατος· καὶ ὃ δὴ βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐσήγαγεν ἐκ Στυμφήλου. Θέας δὲ μάλιστα ἄξια παρὰ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ὁ Βελλεροφόντης ἔπεστι, καὶ τὸ ὕδωρ οἱ δι' ὁπλῆς ἵππου ῥεῖ τοῦ Πηγάσου. Ἑτέραν δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὴν ἐπὶ Σικυῶνα ἐρχομένοις, ἔστιν ἰδεῖν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ναὸς καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν Ἀπόλλωνος. Καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω κρήνη καλουμένη Γλαύκης· ἐς γὰρ ταύτην ἔρριψεν αὑτὴν (ὡς λέγουσι) τῶν Μηδείας ἔσεσθαι φαρμάκων τὸ ὕδωρ νομίζουσα ἴαμα. Ὑπὲρ ταύτην πεποίηται τὴν κρήνην καὶ τὸ καλούμενον Ὠδεῖον. Παρὰ δὲ αὐτὸ μνῆμά ἐστι τοῖς Μηδείας παισίν, ὧν ὀνόματα μὲν σφισι Μέρμερος καὶ Φέρης, καταλιθωθῆναι δὲ ὑπὸ Κορινθίων λέγονται τῶν

δώρων

δώρων εἵνεκα ὧν τῇ Γλαύκῃ κομίσαι φασὶν αὐτούς. Ἅτε δὲ τοῦ θανάτου βιαίου τε καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ γενομένου, τὰ τέκνα Κορινθίων τὰ νήπια ὑπ' αὐτῶν ἐφθείρετο· πρὶν ἢ χρήσαντος τοῦ θεοῦ, θυσίαι τε αὐτοῖς ἐπέτειοι κατέστησαν, καὶ δεῖμα ἐπεστάθη. Τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι λείπεται γυναικὸς ἐς τὸ φοβερώτερον εἰκὼν πεποιημένη. Κορίνθου δὲ ἀναστάτου γενομένης ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ Κορινθίων τῶν ἀρχαίων ἀπολομένων, οὐκέτι ἐκεῖναι καθεστήκασιν αὐτοῖς αἱ θυσίαι παρὰ τῶν ἐποίκων, οὐδὲ ἀποκείρονταί σφισιν οἱ παῖδες, οὐδὲ μέλαιναν φοροῦσιν ἐσθῆτα. Μήδεια δὲ τότε μὲν ἐλθοῦσα ἐς Ἀθήνας, συνῴκησεν Αἰγεῖ· χρόνῳ δὲ ὕστερον φωραθεῖσα ἐπιβουλεύειν Θησεῖ, καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἔφυγε. Παραγενομένη δὲ ἐς τὴν λεγομένην τότε Ἀρείαν τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκε τὸ ὄνομα καλεῖσθαι Μήδους ἀπ' αὐτῆς. Τὸν δὲ παῖδα ὃν ἐπήγετο φεύγουσα ἐς τοὺς Ἀρείους, γενέσθαι λέγουσιν ἐξ Αἰγέως, ὄνομα δέ οἱ Μῆδον εἶναι. Ἑλλάνικος δὲ αὐτὸν Πολύξενον καλεῖ, καὶ πατρὸς Ἰάσονός φησιν εἶναι. Ἔπη δέ ἐστιν ἐν Ἕλλησι Ναυπάκτια ὀνομαζόμενα· πεποίηται δὲ ἐν αὐτοῖς Ἰάσονα ἐξ Ἰωλκοῦ μετὰ τὸν Πελίου θάνατον ἐς Κόρκυραν μετοικῆσαι, καὶ οἱ Μέρμερον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῶν παίδων ὑπὸ λεαίνης διαφθαρῆναι, θηρεύοντα ἐν τῇ πέραν ἠπείρῳ· Φέρητι δὲ οὐδέν ἐστιν ἐς μνήμην προσκείμενον. Κιναίθων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος (ἐγενεαλόγησε γὰρ καὶ οὗτος ἔπεσι) Μῆδον καὶ θυγατέρα Ἐριῶπιν Ἰάσονος εἶπεν ἐκ Μηδείας γενέσθαι· πέρας δὲ ἐς τοὺς παῖδας, οὐδὲ τούτῳ πεποιημένα ἐστίν. Εὔμηλος δὲ Ἥλιον ἔφη δοῦναι τὴν χώραν Ἀλωεῖ μὲν τὴν Ἀσωπίαν, Αἰήτῃ δὲ τὴν Ἐφυραίαν· καὶ Αἰήτην ἀπιόντα ἐς Κόλχους, παρακαταθέσθαι Βούνῳ τὴν γῆν· Βοῦνον δὲ Ἑρμοῦ καὶ Ἀλκιδαμείας εἶναι. Καὶ ἐπεὶ Βοῦνος ἐτελεύτησεν, οὕτως Ἐπωπέα τὸν Ἀλωέως καὶ τὴν Ἐφυραίων σχεῖν ἀρχήν. Κορίνθου δὲ ὕστερον τοῦ Μαραθῶνος, οὐδένα ὑπολειπομένου παῖδα, τοὺς Κορινθίους Μήδειαν μεταπεμψαμένους ἐξ Ἰωλκοῦ, παραδοῦναί οἱ τὴν ἀρχήν. Βασιλεύειν μὲν δὴ δι' αὐτὴν Ἰάσονα ἐν Κορίνθῳ. Μηδείᾳ δὲ παῖδας μὲν γίνεσθαι, τὸ δὲ ἀεὶ γινόμενον κατακρύπτειν αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν φέρουσαν τῆς Ἥρας· κατακρύπτειν δὲ ἀθανάτους ἔσεσθαι νομίζουσαν. Τέλος δὲ αὐτήν τε μαθεῖν ὡς ἡμαρτήκοι τῆς ἐλπίδος, καὶ ἅμα ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος φωραθεῖσαν, (οὐ γὰρ αὐτὸν ἔχειν δεομένῃ συγγνώμην) ἀποπλέοντα ἐς Ἰωλκὸν οἴχεσθαι. Τούτων δὲ εἵνεκα ἀπελθεῖν καὶ Μήδειαν παραδοῦσαν Σισύφῳ τὴν ἀρχήν. Τάδε μὲν οὕτως ἔχοντα ἐπεξελεξάμην. Τοῦ μνήματος δέ ἐστιν οὐ πόρρω, Χαλινίτιδος Ἀθηνᾶς ἱερόν. Ἀθηνᾶν γὰρ θεῶν μάλιστα συγκατεργάσασθαί τά τε ἄλλα Βελλεροφόντῃ φασί, καὶ ὡς τὸν Πήγασόν οἱ παραδοίη, χαλινώσασά τε καὶ ἐνθεῖσα αὐτὴ τῷ ἵππῳ χαλινόν. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦτο ξόανόν ἐστι, πρόσωπόν τε καὶ χεῖρες καὶ ἀκρόποδές εἰσι λευκοῦ λίθου. Βελλεροφόντην δὲ οὐκ αὐτοκράτορα ὄντα βασιλεύειν, εἶναι δὲ ἐπὶ Προίτῳ καὶ Ἀργείοις ἐγώ τε πείθομαι, καὶ ὅστις τὰ Ὁμήρου μὴ πάρεργον ἐξελέξατο. Φαίνονται δὲ καὶ Βελλεροφόντου μετοικήσαντος ἐς Λυκίαν, οὐδὲν ἧσσον οἱ Κορίνθιοι τῶν ἐν Ἄργει δυναστῶν ἢ Μυκήναις ὑπακούοντες· ἰδίᾳ τε οὐδένα παρέσχοντο ἄρχοντα τῆς ἐπὶ Τροίαν στρατιᾶς, συντεταγμένοι δὲ Μυκηναίοις καὶ ὅσων ἄλλων Ἀγαμέμνων ἡγεῖτο, μετέσχον τοῦ στόλου. Σισύφῳ δὲ οὔτοι Γλαῦκος μόνον ὁ Βελλεροφόντου πατήρ, ἀλλὰ καὶ ἕτερος υἱὸς ἐγένετο Ὀρνυτίων, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Θέρσανδρός τε καὶ Ἅλμος. Ὀρνυτίωνος δὲ ἦν Φῶκος, Ποσειδῶνος δὲ ἐπίκλησιν. Καὶ ὁ μὲν ἀπῴκησεν ἐπὶ Θυραίαν τῆς νῦν καλουμένης Φωκίδος. Θόας δὲ Ὀρνυτίωνος υἱὸς νεώτερος, κατέμεινεν ἐν τῇ Κορίνθῳ. Θόαντος δὲ, Δαμοφῶν· Δαμοφῶντος δὲ ἦν Προπόδας· Προπόδα δὲ, Δωρίδας, καὶ Ὑανθίδας. τούτων βασιλευόντων, Δωριεῖς στρατεύουσιν ἐπὶ Κόρινθον· ἡγεῖτο δὲ Ἀλήτης Ἱππότου τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. Δωρίδας μὲν οὖν καὶ Ὑανθίδας παραδόντες τὴν βασιλείαν Ἀλήτῃ, καταμένουσιν αὐτοῦ· τῶν δὲ Κορινθίων ὁ δῆμος ἐξέπεσεν, ὑπὸ Δωριέων κρατηθεὶς μάχῃ. Ἀλήτης δὲ αὐτός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι βασιλεύουσιν ἐς μὲν Βάκχιν τὸν Πρύμνιδος ἐπὶ γενεὰς πέντε. Ἀπὸ τούτου δὲ οἱ Βακχιάδαι καλούμενοι πέντε ἄλλας γενεάς, ἐς Τελέστην τὸν Ἀριστοδήμου. Καὶ Τελέστην μὲν κατὰ ἔχθος Ἀριεὺς καὶ Περάντας κτείνουσιν·

βασιλεὺς δὲ οὐδεὶς ἔτι ἐγένετο, πρυτάνεις δὲ ἐκ Βακχιαδῶν ἐνιαυτὸν ἄρχοντες, ἐς ὃ Κύψελος τυραννήσας ὁ Ἠετίωνος ἐξέβαλε τοὺς Βακχιάδας· ἀπόγονος δὲ ἦν ὁ Κύψελος Μέλανος τοῦ Ἀντάσου. Μέλανα δὲ ἐκ Γονούσσης τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος στρατεύοντα σὺν Δωριεῦσιν ἐπὶ Κόρινθον, Ἀλήτης ὁ μὲν παραυτίκα ἀπειπόντος τοῦ θεοῦ, παρ' ἄλλους τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν, ὕστερον δὲ ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ, δέχεται σύνοικον. Τοιαῦτα μὲν ἐς τοὺς Κορινθίων βασιλέας συμβαίνοντα εὕρισκον. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλινίτιδος πρὸς τῷ θεάτρῳ σφίσιν ἐστί. Καὶ πλησίον ξόανον γυμνὸν Ἡρακλέους· Δαιδάλου δὲ αὐτὸ φασιν εἶναι τέχνην. Δαίδαλος δὲ ὁπόσα εἰργάσατο, ἀτοπώτερα μέν ἐστιν ἐς τὴν ὄψιν, ἐπιπρέπει δὲ ὅμως τι καὶ ἔνθεον τούτοις. Ὑπὲρ δὲ τὸ θέατρόν ἐστιν ἱερὸν Διὸς Καπετωλίου φωνῇ τῇ Ῥωμαίων· κατὰ Ἑλλάδα δὲ γλῶσσαν, Κορυφαῖος ὀνομάζοιτ' ἄν. Τοῦ θεάτρου δὲ ἐστι τοῦδε πόρρω γυμνάσιον τὸ ἀρχαῖον, καὶ πηγὴ καλουμένη Λέρνα· κίονες δὲ ἑστήκασι περὶ αὐτήν, καὶ καθέδραι πεποίηνται τοὺς εἰσελθόντας ἀναψύχειν ὥρᾳ θέρους. Πρὸς τούτῳ τῷ γυμνασίῳ, ναοὶ θεῶν εἰσιν, ὁ μὲν Διός, ὁ δὲ Ἀσκληπιοῦ. Τὰ δὲ ἀγάλματα, Ἀσκληπιὸς μὲν καὶ Ὑγεία λευκοῦ λίθου, τὸ δὲ τοῦ Διὸς χαλκοῦν ἐστιν. Ἀνιοῦσι δὲ εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον (ἡ δέ ἐστιν ὄρους ὑπὲρ τὴν πόλιν κορυφή, Βριάρεω μὲν Ἡλίῳ δόντος αὐτὴν ὅτε ἐδίκαζεν, Ἡλίου δὲ, ὡς οἱ Κορίνθιοί φασιν, Ἀφροδίτῃ παρέντος) ἐς δὴ τὸν Ἀκροκόρινθον τοῦτον ἀνιοῦσιν, ἔστιν Ἴσιδος τεμένη· ὧν τὴν μὲν Πελαγίαν, τὴν δὲ Αἰγυπτίαν αὐτῶν ἐπονομάζουσιν. Καὶ δύο Σαράπιδος, ἐν Κανώβῳ καλουμένου τὸ ἕτερον. Μετὰ δὲ αὐτὰ Ἡλίῳ πεποίηνται βωμοί, καὶ Ἀνάγκης καὶ Βίας ἐστὶν ἱερόν. ἐσιέναι δὲ ἐς αὐτὸ οὐ νομίζουσιν. Ὑπὲρ τοῦτο Μητρὸς θεῶν ναός ἐστι, καὶ στήλη καὶ θρόνος· λίθων καὶ ἡ στήλη καὶ ὁ θρόνος. Ὁ δὲ τῶν Μοιρῶν καὶ Δήμητρος καὶ Κόρης, οὐ φανερὰ ἔχουσι τὰ ἀγάλματα. Ταύτῃ καὶ τὸ τῆς Βουναίας ἐστὶν Ἥρας ἱερόν, ἱδρυσαμένου Βούνου τοῦ Ἑρμοῦ· καὶ δι' αὐτὸ ἡ θεὸς καλεῖται Βουναία. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον, ναός ἐστιν Ἀφροδίτης· ἀγάλματα δὲ, αὐτή τε ὡπλισμένη, καὶ Ἥλιος, καὶ Ἔρως ἔχων τόξον. Τὴν δὲ πηγήν, ἥ ἐστιν ὄπισθε τοῦ ναοῦ, δῶρον μὲν Ἀσωποῦ λέγουσιν εἶναι, δοθῆναι δὲ Σισύφῳ. τοῦτον γὰρ εἰδότα ὡς εἴη Ζεὺς ἡρπακὼς Αἴγιναν θυγατέρα Ἀσωποῦ, μὴ πρότερον φάναι ζητοῦντι μηνύσειν, πρὶν ἤ οἱ καὶ ἐν Ἀκροκορίνθῳ γένοιτο ὕδωρ. Δόντος δὲ Ἀσωποῦ, μηνύει τε οὕτως, καὶ ἀντὶ τοῦ μηνύματος δίκην (ὅτῳ πιστὰ) ἐν ᾅδου δίδωσιν. Ἤκουσα δὲ ἤδη τὴν Πειρήνην φαμένων εἶναι ταύτην, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν ὑπορρεῖν ἐν τῇ πόλει. ὁ δὲ Ἀσωπὸς οὗτος ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Φλιασίας, ῥεῖ δὲ διὰ τῆς Σικυωνίας, καὶ ἐκδίδωσιν ἐς τὴν ταύτης θάλασσαν. Θυγατέρας δὲ αὐτοῦ γενέσθαι Φλιάσιοί φασι Κόρκυραν, καὶ Αἴγιναν, καὶ Θήβην. Ἀπὸ μὲν δὴ Κορκύρας καὶ Αἰγίνης τὰς νήσους, Σχερίαν καὶ Οἰνώνην καλουμένας, μετονομασθῆναι· ἀπὸ δὲ Θήβης τὴν ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ κληθῆναι. Θηβαῖοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦσι, φάμενοι τοῦ Βοιωτίου τὴν Θήβην Ἀσωποῦ, καὶ οὐ τοῦ Φλιασίου εἶναι. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸν ποταμὸν Φλιάσιοι καὶ Σικυώνιοι λέγουσι, τὸ ὕδωρ ἔπηλυ, καὶ οὐκ ἐγχώριον εἶναί οἱ. Μαίανδρον γὰρ κατιόντα ἐκ Κελαινῶν διὰ Φρυγίας καὶ Καρίας, καὶ ἐκδιδόντα ἐς τὴν πρὸς Μιλήτῳ θάλασσαν, ἐς Πελοπόννησον ἔρχεσθαι, καὶ ποιεῖν τὸν Ἀσωπόν. Οἶδα δὲ καὶ Δηλίων τοιοῦτο ἀκούσας, ἕτερον ὕδωρ ὃ καλοῦσιν Ἰνωπόν, εἶναί σφισιν ἐκ τοῦ Νείλου. Καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἔχει τὸν Νεῖλον λόγος, Εὐφράτην ὄντα ἐς ἕλος ἀφανίζεσθαι, καὶ αὖθις ἀνιόντα ὑπὲρ Αἰθιοπίας, Νεῖλον γίνεσθαι. Ἀσωποῦ μὲν πέρι τοιαῦτα ἤκουσα. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀκροκορίνθου τραπεῖσι τὴν ὀρεινήν, πύλη τέ ἐστιν ἡ Τενεατική, καὶ Εἰληθυίας ἱερόν· ἑξήκοντα δὲ ἀπέχει μάλιστα στάδια ἡ καλουμένη Τενέα. Οἱ δὲ ἄνθρωποί φασιν οἱ ταύτῃ, Τρῶες εἶναι, αἰχμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμενοι, ἐνταῦθα Ἀγαμέμνονος δόντος οἰκῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο θεῶν μάλιστα Ἀπόλλωνα τιμῶσιν. Ἐκ Κορίνθου δὲ οὐκ ἐς μεσόγαιαν, ἀλλὰ ἐς τὴν ἐπὶ Σικυῶνα ἰοῦσι, ναὸς ἐμπεπρησμένος ἐστὶν οὐ πόρρω τῆς πόλεως, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῆς ὁδοῦ. Γεγόνασι μὲν δὴ καὶ ἄλλοι πόλεμοι περὶ τὴν Κορινθίαν, καὶ πῦρ ἐπέλαβεν (ὡς τὸ εἰκὸς) καὶ οἰκίας, καὶ ἱερὰ τὰ ἔξω τείχους. Ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν ναὸν Ἀπόλλωνος εἶναι λέγουσι, καὶ ὅτι Πύρρος κατακαύσειεν ὁ Ἀχιλλέως αὐτόν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἤκου-

ἐς ἣν ἤκουσα καὶ ἄλλο τοιόνδε, ὡς οἱ Κορίνθιοι Διὶ ποιήσαιντο Ὀλυμπίῳ τὸν ναὸν, καὶ ὡς ἐξαίφνης πῦρ ποθὲν ἐμπεσὸν, διαφθείρειεν αὐτόν. Σικυώνιοι δὲ (οὗτοι γάρ ταύτῃ Κορινθίοις εἰσὶν ὅμοροι) περὶ τῆς χώρας τῆς σφετέρας λέγουσιν, ὡς Αἰγιαλεὺς αὐτόχθων πρῶτος ἐν αὐτῇ γένοιτο· καὶ Πελοποννήσου δὲ ὅσον ἔτι καὶ νῦν καλεῖται Αἰγιαλὸς, ἀπ' ἐκείνου βασιλεύοντος ὀνομασθῆναι, καὶ Αἰγιάλειαν αὐτὸν οἰκίσαντα πρῶτον ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν· οὗ δέ ἐστι νῦν σφισι τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀκρόπολιν τοῦτο εἶναι. Αἰγιαλέως δὲ Εὔρωπα γενέσθαι φασὶν, Εὔρωπος δὲ Τελχῖνα, Τελχῖνος δὲ Ἄπιν. οὗτος ὁ Ἄπις ἐς τοσόνδε ηὐξήθη δυνάμεως πρὶν ἢ Πέλοπα ἐς Ὀλυμπίαν ἀφικέσθαι, ὡς τὴν ἐντὸς Ἰσθμοῦ χώραν, Ἀπίαν ἀπ' ἐκείνου καλεῖσθαι. Ἄπιδος δὲ ἦν Θελξίων, Θελξίονος δὲ Αἴγυρος· τοῦ δὲ, Θουρίμαχος· Θουριμάχου δὲ, Λεύκιππος· Λευκίππῳ δὲ ἄρρενες παῖδες οὐκ ἐγένοντο, θυγάτηρ δὲ Καλχινία. ταύτῃ τῇ Καλχινίᾳ Ποσειδῶνα συγγενέσθαι φασι, καὶ τὸν τεχθέντα ὑπ' αὐτῆς ἔθρεψεν ὁ Λεύκιππος, καὶ τελευτῶν παρέδωκέν οἱ τὴν ἀρχήν· ὄνομα δὲ ἦν Πέρατος τῷ παιδί. τὰ δὲ ἐς Πλημναῖον τὸν Περάτου μάλιστα ἐφαίνετό μοι θαύματος ἄξια. τὰ γάρ οἱ τικτόμενα ὑπὸ τῆς γυναικὸς, αὐτίκα ὁπότε πρῶτον κλαύσειεν, ἠφίει τὴν ψυχήν· ἐς ὃ Δημήτηρ ἔλεον ἴσχει Πλημναίου· παραγινομένη δὲ ἐς τὴν Αἰγιάλειαν, ὡς δὴ γυνὴ ξένη Πλημναίῳ παῖδα ἀνέθρεψεν Ὀρθόπολιν. Ὀρθοπόλιδι δὲ θυγάτηρ γίνεται Χρυσόρθη. ταύτην τεκεῖν νομίζουσιν ἐξ Ἀπόλλωνος, καὶ ὁ παῖς ὠνομάσθη Κορωνός. Κορωνοῦ δὲ γίνονται Κόραξ, καὶ νεώτερος Λαμέδων. Κόρακος δὲ ἀποθανόντος ἄπαιδος, ὑπὸ τοῦτον τὸν καιρὸν Ἐπωπεὺς ἀφικόμενος ἐκ Θεσσαλίας ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος στρατόν σφισι πολέμιον λέγουσιν ἐς τὴν χώραν τότε ἐλθεῖν πρῶτον, τὰ πρὸ τοῦ πάντα τὸν χρόνον διατελέσασιν ἐν εἰρήνῃ. Αἴτια δὲ ἥδε. Ἀντιόπης ἐν Ἕλλησι τῆς Νυκτέως ὄνομα ἦν ἐπὶ κάλλει· καί οἱ καὶ φήμη προσῆν Ἀσωποῦ θυγατέρα, ὃς τὴν Θηβαΐδα καὶ Πλαταιΐδα ὁρίζει, καὶ οὐ Νυκτέως εἶναι. ταύτην οὐκ οἶδα εἴτε γυναῖκα αἰτήσας, εἴτε θρασύτερον ἐξ ἀρχῆς βουλευσάμενος, Ἐπωπεὺς ἁρπάζει. ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι σὺν ὅπλοις ἦλθον, ἐνταῦθα τιτρώσκεται μὲν Νυκτεὺς, ἐτρώθη δὲ κρατῶν τῇ μάχῃ καὶ Ἐπωπεύς. Νυκτέα μὲν δὴ κάμνοντα ὀπίσω κομίζουσιν ἐς Θήβας· καὶ ὡς ἔμελλε τελευτᾶν, Λύκον ἀδελφὸν ὄντα παραδίδωσι Θηβαίων ἐν τῷ παρόντι ἀρχήν. Λαβδάκου γὰρ τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου παῖδα ἔτι αὐτός τε ἐπετρόπευεν ὁ Νυκτεὺς, καὶ τότε ἀπέλιπεν ἐπιτροπεύειν ἐκείνῳ. τοῦτον οὖν τὸν Λύκον ἱκέτευσε στρατῷ μείζονι ἐπὶ τὴν Αἰγιάλειαν ἐλάσαντα, τιμωρήσασθαι μὲν Ἐπωπέα, κακοῦν δὲ εἰ λάβοι καὶ αὐτὴν Ἀντιόπην. Ἐπωπεὺς δὲ τότε μὲν παραυτίκα ἐπινίκια ἔθυε, καὶ Ἀθηνᾶς ᾠκοδόμει ναόν· ἐπ' ἐξειργασμένῳ δὲ εὔξατο ἐνδείξασθαι τὴν θεὸν, εἴ οἱ τετελεσμένος ἐστὶν ὁ ναὸς κατὰ γνώμην. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἔλαιον λέγουσι ῥυῆναι πρὸ τοῦ ναοῦ. ὕστερον δὲ καὶ Ἐπωπέα κατέλαβεν ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ τραύματος ἀμεληθέντος κατ' ἀρχὰς, ὡς μηδὲν ἔτι Λύκῳ δεῆσαι πολέμου. Λαμέδων γὰρ ὁ Κορωνοῦ βασιλεύσας μετὰ Ἐπωπέα ἐξέδωκεν Ἀντιόπην. ἡ δὲ ὡς ἐς Θήβας ἤγετο τὴν ἐπ' Ἐλευθερῶν, ἐνταῦθα καθ' ὁδὸν τίκτει. καὶ ἔπη τούτῳ πεποίηκεν Ἄσιος ὁ Ἀμφιπτολέμου·

Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθον, καὶ Ἀμφίονα δῖον,
Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος,
Ζηνί τε κυσαμένη, καὶ Ἐπωπεῖ ποιμένι λαῶν.

Ὅμηρος δὲ σφᾶς ἀνήγαγεν ἐπὶ τὸ σεμνότερον τοῦ γένους, καὶ Θήβας φησὶν οἰκίσαι πρώτους, ἀποκρίνων τὴν κάτω πόλιν (ἐμοὶ δοκεῖν) ἀπὸ τῆς Καδμείας. Λαμέδων δὲ βασιλεύσας ἔγημεν ἐξ Ἀθηνῶν γυναῖκα Φηνὼ Κλυτίου· καὶ ὕστερον γενομένου οἱ πολέμου πρὸς Ἄρχανδρον καὶ Ἀρχιτέλην τοὺς Ἀχαιοῦ, συμμαχήσοντα ἐπηγάγετο Σικυῶνα ἐκ τῆς Ἀττικῆς· καὶ θυγατέρα τε συνῴκισεν αὐτῷ Ζευξίππην· καὶ ἀπὸ τούτου βασιλεύσαντος ἡ γῆ Σικυωνία, καὶ Σικυὼν ἀντὶ Αἰγιάλης ἡ πόλις ὠνομάσθη. Σικυῶνα δὲ οὐ Μαραθῶνος τοῦ Ἐπωπέως, Μητίονος δὲ εἶναι τοῦ Ἐρεχθέως φασίν. ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ Ἄσιος. ἐπεὶ Ἡσίοδός τε καὶ Ἴβυκος, ὁ μὲν ἐποίησεν ὡς Ἐρεχθέως

εἴη Σικυών· Ἴβυκος δὲ εἶναι Πέλοπός φησιν αὐτόν. Σικυῶνος δὲ γίνεται Χθονοφύλη. Χθονοφύλης δὲ καὶ Ἑρμοῦ Πόλυβον γενέσθαι λέγουσιν· ὕστερον δὲ αὐτὴν Φλίας ὁ Διονύσου γαμεῖ, καὶ οἱ παῖς Ἀνδροδάμας γίνεται. Πόλυβος δὲ Ταλαῷ τῷ Βίαντος βασιλεύοντι Ἀργείων, Λυσιάνασσαν τὴν θυγατέρα ἔδωκε· καὶ ὅτε Ἄδραστος ἔφευγεν ἐξ Ἄργους, παρὰ Πόλυβον ἦλθεν ἐς Σικυῶνα· καὶ ὕστερον ἀποθανόντος Πολύβου, τὴν ἐν Σικυῶνι ἀρχὴν ἔσχεν. Ἀδράστου δὲ ἐς Ἄργος κατελθόντος, Ἰανίσκος ἀπόγονος Κλυτίου τοῦ Λαμέδοντι κηδεύσαντος ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐβασίλευσεν. Ἀποθανόντος δὲ Ἰανίσκου, Φαῖστος τῶν Ἡρακλέους λεγόμενος παίδων καὶ οὗτός ἐστι. Φαίστου δὲ κατὰ μαντείαν μετοικήσαντος ἐς Κρήτην, βασιλεῦσαι λέγεται Ζεύξιππος Ἀπόλλωνος υἱὸς καὶ νύμφης Συλλίδος. Μετὰ δὲ Ζεύξιππον τελευτήσαντα, Ἀγαμέμνων στρατὸν ἤγαγεν ἐπὶ Σικυῶνα, καὶ τὸν βασιλέα Ἱππόλυτον Ῥοπάλου παῖδα τοῦ Φαίστου. Δείσας δὲ τὸν στρατὸν ἐπιόντα Ἱππόλυτος συνεχώρησεν Ἀγαμέμνονος κατήκοος καὶ Μυκηναίων εἶναι. Ἱππολύτου δὲ ἦν τούτου Λακεσάδης Φάλκης. Ταμφάλκης δὲ ὁ Τημένου καταλαβὼν νύκτωρ Σικυῶνα σὺν Δωριεῦσι, κακὸν μὲν ἅτε Ἡρακλείδην καὶ αὐτὸν ἐποίησεν οὐδέν· κοινωνὸν δὲ ἔσχε τῆς ἀρχῆς. καὶ Δωριεῖς μὲν Σικυώνιοι γεγόνασιν ἀπὸ τούτου, καὶ μοῖρα τῆς Ἀργείας. τὴν δὲ τοῦ Αἰγιαλέως ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν Δημήτριος καθελὼν ὁ Ἀντιγόνου, τῇ πάλαι ποτὲ ἀκροπόλει προσῴκισε τὴν νῦν πόλιν. Ἐχόντων δὲ ἀσθενῶς ἤδη τῶν Σικυωνίων (αἰτίαν δὲ οὐκ ὀρθῶς ποιοῖ τις ἂν ζητῶν, ἀπόχρη δὲ τῷ Ὁμήρῳ λελεγμένῳ περὶ Διός·

Ὃς δὴ πολλάων πολίων κατέλυσε κάρηνα,)

διακειμένοις οὖν ἀδυνάτως, ἐπιγενόμενος σεισμὸς, ὀλίγου τὴν πόλιν ἐποίησεν ἀνδρῶν ἔρημον, πολλὰ δὲ σφᾶς καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἀφείλετο· ἐκάκωσε δὲ καὶ περὶ Καρίαν καὶ Λυκίαν τὰς πόλεις, καὶ Ῥοδίοις ἐσείσθη μάλιστα ἡ νῆσος· ὥστε καὶ τὸ λόγιον τετελέσθαι Σιβύλλῃ τὸ ἐς τὴν Ῥόδον ἔδοξεν. Ἐκ δὲ τῆς Κορινθίας ἐλθοῦσιν ἐς τὴν Σικυωνίαν, Λύκου Μεσσηνίου μνῆμά ἐστιν, ὅστις δὴ οὗτος ὁ Λύκος· οὐ γάρ τινα Λύκον εὑρίσκω Μεσσήνιον ἀσκήσαντα πένταθλον, οὐδὲ Ὀλυμπικὴν ἀνῃρημένον νίκην. τοῦτο μὲν δὴ χῶμά ἐστι γῆς. Αὐτοὶ δὲ Σικυώνιοι τὰ πολλὰ ἐοικότι τρόπῳ θάπτουσι. τὸ μὲν σῶμα γῇ κρύπτουσιν, λίθου δὲ ἐποικοδομήσαντες κρηπῖδα, κίονας ἐφιστᾶσι· καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι κατὰ τοὺς ἀετοὺς μάλιστα τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς· ἐπίγραμμα δὲ ἄλλο μὲν γράφουσιν οὐδὲν, τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ οὐ πατρόθεν ὑποσημαίνοντες, κελεύουσι τὸν νεκρὸν χαίρειν. Μετὰ δὲ τὸ μνῆμα τοῦ Λύκου διαβεβηκόσιν ἤδη τὸν Ἀσωπὸν, ἔστιν ἐν δεξιᾷ τὸ Ὀλύμπιον. ὀλίγον δὲ ἔμπροσθεν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, τάφος Εὐπόλιδι Ἀθηναίῳ ποιήσαντι κωμῳδίαν. προελθοῦσι δὲ καὶ ἐπιστρέψασιν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν, Ξενοδίκης μνῆμά ἐστιν ἀποθανούσης ἐν ὠδῖσι· πεποίηται δὲ οὐ κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον, ἀλλ' ὡς ἂν τῇ γραφῇ μάλιστα ἁρμόζοι. γραφὴ δὲ εἴπερ ἄλλη τις, καὶ αὕτη ἐστὶ θέας ἀξία. Προελθοῦσιν ἐντεῦθεν τάφος Σικυωνίοις ἐστὶν, ὅσοι περὶ Πελλήνην καὶ Δύμην τὴν Ἀχαιῶν, καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει, καὶ περὶ Σελασίαν ἐτελεύτησαν. τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς δηλώσω. πρὸς δὲ τῇ πύλῃ, πηγή ἐστι σφίσιν ἐν σπηλαίῳ. ἣ τὸ ὕδωρ οὐκ ἀνίησιν ἐκ γῆς, ἐπιρρεῖ δὲ ἐκ τοῦ ὀρόφου τοῦ σπηλαίου· καὶ καλεῖται διὰ τοῦτο στάζουσα ἡ πηγή. Ἐν δὲ τῇ νῦν ἀκροπόλει Τύχης ἱερόν ἐστιν ἀκραίας, μετὰ δὲ αὐτὸ Διοσκούρων· ξόανά τε οὗτοι καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Τύχης ἐστί. τοῦ θεάτρου δὲ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ᾠκοδομημένου, τὸν ἐν τῇ σκηνῇ πεποιημένον ἄνδρα ἀσπίδα ἔχοντα, Ἄρατον φασὶν εἶναι τὸν Κλεινίου. μετὰ δὲ τὸ θέατρον, Διονύσου ναός ἐστι· χρυσοῦ μὲν καὶ ἐλέφαντος ὁ θεὸς, παρὰ δὲ αὐτὸν Βάκχαι λίθου λευκοῦ. ταύτας τὰς γυναῖκας ἱερὰς εἶναι, καὶ Διονύσῳ μαίνεσθαι λέγουσιν. ἄλλα δὲ ἀγάλματα ἐν ἀπορρήτῳ Σικυωνίοις ἐστί· ταῦτα μιᾷ καθ' ἕκαστον ἔτος νυκτὶ ἐς τὸ Διονύσιον ἐκ τοῦ καλουμένου Κοσμητηρίου κομίζουσι· κομίζουσι δὲ μετὰ δᾴδων τε ἡμμένων καὶ ὕμνων ἐπιχωρίων. ἡγεῖται μὲν οὖν ὃν Βάκχειον ὀνομάζουσιν, (Ἀνδροδάμας σφίσιν ὁ Φλίαντος τοῦτον ἱδρύσατο) ἕπεται δὲ ὁ καλούμενος Λύσιος, ὃν Θηβαῖος Φάνης εἰπούσης τῆς Πυθίας ἐκόμισεν ἐκ Θηβῶν. ἐς δὲ Σικυῶνα ἦλθεν ὁ Φάνης, ὅτε Ἀριστόμαχος ὁ Κλεοδάμου τῆς γάρ οἱ γενομένης μαντείας ἁμαρτών,

δι' αὐτὸ

δι' αὐτὸ καὶ καθόδου τῆς ἐς Πελοπόννησον ἥμαρτεν. Ἐκ δὲ τοῦ Διονυσίου βαδίζουσιν ἐς τὴν ἀγορὰν, ἔστι ναὸς Ἀρτέμιδος ἐν δεξιᾷ Λιμναίας. καὶ ὅτι μὲν κατερρύηκεν ὁ ὄροφος, δῆλά ἐστιν ἰδόντι· περὶ δὲ τοῦ ἀγάλματος, οὔτε ὡς κομισθέντος ἑτέρωσε, οὔτε ὅντινα αὐτοῦ διεφθάρη τρόπον, εἰπεῖν ἔχουσιν. ἐς δὲ τὴν ἀγορὰν ἐσελθοῦσι, Πειθοῦς ἐστιν ἱερὸν, οὐδὲ τοῦτο ἄγαλμα ἔχον. Πειθὼ δὲ ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε αὐτοῖς κατέστη σέβεσθαι. Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις ἀποκτείναντες Πύθωνα, παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγιάλειαν καθαρσίων εἵνεκα. γενομένου δέ σφισι δείματος ἔνθα καὶ νῦν Φόβον ὀνομάζουσι τὸ χωρίον, οἱ μὲν ἐς Κρήτην παρὰ Καρμάνορα ἀπετράποντο, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐν τῇ Αἰγιαλείᾳ νόσος ἐπέλαβε· καὶ σφᾶς ἐκέλευον οἱ μάντεις Ἀπόλλωνα ἱλάσασθαι καὶ Ἄρτεμιν. Οἱ δὲ παῖδας ἑπτὰ καὶ ἴσας παρθένους ἐπὶ τὸν Σύθαν ποταμὸν ἀποστέλλουσιν ἱκετεύοντας· ὑπὸ τούτων δὲ πεισθέντας τοὺς θεούς φασιν ἐς τὴν τότε ἀκρόπολιν ἐλθεῖν· καὶ ὁ τόπος, ἔνθα πρῶτον ἀφίκοντο, Πειθοῦς ἐστιν ἱερόν. τούτοις δὲ ἐοικότα καὶ νῦν ἔτι ποιεῖται. καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν Σύθαν ἴασιν οἱ παῖδες τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἀγαγόντες δὴ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ τῆς Πειθοῦς ἱερὸν, αὖθις ἀπάγειν εἰς τὸν ναόν φασι τοῦ Ἀπόλλωνος. ὁ δὲ ναός ἐστι μὲν ἐν τῇ νῦν ἀγορᾷ· τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς λέγουσιν αὐτὸν ὑπὸ Προίτου ποιηθῆναι· τὰς γὰρ οἱ θυγατέρας ἐνταῦθα τῆς μανίας παύσασθαι. λέγουσι δὲ καὶ τάδε· ὡς Μελέαγρος ἐς τοῦτον τὸν ναὸν ἀνέθηκε τὴν λόγχην ᾗ τὸν ὗν κατειργάσατο. καὶ αὐλοὺς ἀνατεθῆναί φασιν ἐνταῦθα τοὺς Μαρσύου. γενομένης γὰρ τῆς συμφορᾶς τῷ Σιληνῷ, τὸν ποταμὸν τὸν Μαρσύαν κατενεγκεῖν αὐτοὺς ἐς τὸν Μαίανδρον· ἀναφανέντας δὲ ἐν τῷ Ἀσωπῷ, καὶ κατὰ τὴν Σικυωνίαν ἐκπεσόντας, ὑπὸ ποιμένος τοῦ εὑρόντος δοθῆναι τῷ Ἀπόλλωνι. τούτων τῶν ἀναθημάτων οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο· συγκατεκαύθη γὰρ ἐμπιπραμένῳ τῷ ναῷ. Τὸν δὲ ἐπ' ἐμοῦ ναὸν καὶ τὸ ἄγαλμα Πυθοκλῆς ἀνέθηκε. τῷ δὲ τῆς Πειθοῦς ἱερῷ τὸ ἐγγὺς τέμενος ἀνειμένον βασιλεῦσι Ῥωμαίων, οἰκία ποτὲ ἦν Κλέωνος τυράννου. Κλεισθένης μὲν γὰρ ὁ Ἀριστωνύμου τοῦ Πύῤῥωνος, ἐχόντων ἔτι τὴν κάτω πόλιν Σικυωνίων ἐτυράννησε· Κλέων δὲ ἐν τῇ νῦν πόλει. Πρὸ ταύτης τῆς οἰκίας ἡρῷόν ἐστιν Ἀράτου, μέγιστα Ἑλλήνων ἐργασαμένου τῶν ἐφ' αὐτοῦ. ἔχει δὲ ὧδε τὰ ἐς αὐτόν. Μετὰ Κλέωνα μοναρχήσαντα ἐνέπεσε τῶν ἐν τέλει πολλοῖς ἐπιθυμία τυραννίδος οὕτω δή τι ἀκατάσχετος, ὡς καὶ ἄνδρας δύο Εὐθύδημον καὶ Τιμοκλείδαν ὁμοῦ τυραννῆσαι. τούτους μὲν οὖν ἐξέβαλεν ὁ δῆμος, Κλεινίαν τὸν πατέρα Ἀράτου προστησάμενος. ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς, ἐτυράννησεν Ἀβαντίδας. Κλεινίᾳ μὲν οὖν συνεβεβήκει πρότερον ἔτι ἡ τελευτή· Ἄρατον δὲ Ἀβαντίδας φυγάδα ἐποίησεν, ἢ καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν Ἄρατος ἐθελοντής. Ἀβαντίδαν μὲν οὖν κτείνουσιν ἄνδρες τῶν ἐπιχωρίων· τύραννος δὲ αὐτίκα ἐγεγόνει ὁ Ἀβαντίδου πατὴρ Πασέας. Νικοκλῆς δὲ ἐκεῖνον ἀνελὼν, ἐτυράννησεν αὐτός. ἐπὶ τοῦτον τὸν Νικοκλέα Ἄρατος ἀφικόμενος Σικυωνίων φυγάσι καὶ Ἀργείοις μισθωτοῖς, τοὺς μὲν ἔλαθεν ἅτε ἐν σκότῳ, (νύκτωρ γὰρ δὴ τὴν ἐπιχείρησιν ἐποιεῖτο) τοὺς δὲ καὶ βιασάμενος τῶν φυλασσόντων ἐγένετο ἐντὸς τείχους. καὶ (ὑπέφαινε γὰρ ἕως ἤδη) προσλαβὼν τὸν δῆμον, ἐπὶ τὴν οἰκίαν σπουδῇ τὴν τυραννικὴν τρέπεται. καὶ ταύτην μὲν εἷλεν οὐ χαλεπῶς· ὁ δὲ Νικοκλῆς αὐτὸς ἔλαθεν ἀποδράς. Σικυωνίοις δὲ ἀπέδωκεν Ἄρατος ἐξ ἴσου πολιτεύεσθαι διαλλάξας τοῖς φεύγουσιν· οἰκίας μὲν φυγάσι καὶ ὅσα τῶν κτημάτων ἄλλα ἐπέπρατο ἀποδοὺς· τιμὴν δὲ τοῖς πριαμένοις διέλυσεν. Αὐτὸς δὲ (καὶ ἦν γὰρ δέος τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου Φίλιππον ἐπιτροπεύοντος τὸν Δημητρίου) τοῦδε εἵνεκα τοὺς Σικυωνίους ἐς τὸ Ἀχαιῶν συνέδριον ἐσήγαγε Δωριεῖς ὄντας, αὐτίκα δὲ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ᾕρητο· καὶ σφᾶς ἐπὶ Λοκροὺς τοὺς Ἀμφισσέας ἀγαγὼν, καὶ ἐς τὴν Αἰτωλῶν πολεμίων ὄντων, τὴν γῆν ἐπόρθησε. Κόρινθον δὲ ἔχοντος Ἀντιγόνου, καὶ φρουρᾶς Μακεδόνων οὔσης, τοὺς Μακεδόνας τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐπιθέσεως κατέπληξε, καὶ ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε, καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον· ὃς παρὰ Ζήνωνα τὸν Μνασέα κατὰ μάθησιν σοφίας ἐφοίτησεν. Ἐλευθερώσαντος δὲ Ἀράτου Κόρινθον, προσεχώρησαν μὲν ἐς τὸ συνέδριον Ἐπιδαύριοι καὶ Τροιζήνιοι, οἱ τὴν Ἀργολίδα ἀκτὴν οἰ-

κοῦντες, καὶ τὴν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μεγαρεῖς· συμμαχίαν δὲ πρὸς Ἀχαιοὺς Πτολεμαῖος ἐποιήσατο. Λακεδαιμόνιοι δὲ, καὶ Ἆγις ὁ Εὐδαμίδου βασιλεὺς, ἔφθησαν μὲν Πελλήνην ἑλόντες ἐξ ἐπιδρομῆς, ἥκοντι δὲ Ἀράτῳ καὶ τῇ στρατιᾷ συμβαλόντες ἐκρατήθησαν, καὶ τὴν Πελλήνην ἐκλιπόντες, ἀναχωροῦσιν οἴκαδε ὑπόσπονδοι. Ἄρατος δὲ ὡς οἱ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ προεκεχωρήκει, δεινὸν ἡγεῖτο Πειραιᾶ καὶ Μουνυχίαν, ἔτι δὲ Σαλαμῖνα καὶ Σούνιον ἐχόμενα ὑπὸ Μακεδόνων περιορᾶσθαι· καὶ (οὐ γὰρ ἤλπιζε δυνάσθαι πρὸς βίαν αὐτὰ ἐξελεῖν) Διογένην πείθει τὸν ἐν τοῖς φρουροῖς ἄρχοντα, ἀφεῖναι τὰ χωρία ἐπὶ ταλάντοις πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, καὶ τῶν χρημάτων συνετέλεσεν αὐτὸς Ἀθηναίοις ἕκτον μέρος. Ἔπεισε δὲ καὶ Ἀριστόμαχον τυραννοῦντα ἐν Ἄργει, δημοκρατίαν ἀποδόντα Ἀργείοις ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συντελεῖν. Μαντίνειάν τε Μακεδόνων ἐχόντων, εἷλεν. Ἀλλὰ γὰρ οὐ πάντα ἀνθρώπῳ τελεῖται κατὰ γνώμην· εἰ δὴ καὶ Ἄρατον κατέλαβεν ἀνάγκη γενέσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου σύμμαχον· ἐγένετο δὲ οὕτως. Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν ἐν Σπάρτῃ, Παυσανίαν ἐμιμεῖτο, τυραννίδος τε ἐπιθυμῶν, καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν οὐκ ἀρεσκόμενος. ἅτε δὲ ὄντι αὐτῷ Παυσανίου θερμοτέρῳ καὶ οὐ φιλοψύχῳ, ταχὺ τὰ πάντα ὑπὸ φρονήματος καὶ τόλμης κατείργασο· καὶ βασιλέα τε οἰκίας τῆς ἑτέρας Εὐρυδαμίδαν παῖδα ἔτι ἀνελὼν φαρμάκῳ διὰ τῶν ἐφορευόντων, ἐς Ἐπικλείδαν τὸν ἀδελφὸν μετέστησε τὴν ἀρχήν· καὶ τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας, πατρονόμους τῷ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν. Ἐπιθυμῶν δὲ πραγμάτων μειζόνων, καὶ ἀρχῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐπέθετο Ἀχαιοῖς πρώτοις, συμμάχους ἐλπίζων ἕξειν ἢν κρατήσῃ, καὶ μάλιστα ἐμποδὼν οὐκ ἐθέλων εἶναί οἱ τοῖς δρωμένοις. Συμβαλὼν δὲ περὶ Δύμην τὴν ὑπὲρ Πατρῶν Ἀράτου καὶ τότε ἡγουμένου τῶν Ἀχαιῶν νικᾷ τῇ μάχῃ. Τοῦτο Ἄρατον ἠνάγκασεν ὑπέρ τε Ἀχαιῶν καὶ αὐτῆς Σικυῶνος δείσαντα, Ἀντίγονον ἐπάγεσθαι. Κλεομένους δὲ παραβάντος ἣν πρὸς Ἀντίγονον συνέθετο εἰρήνην, καὶ παράσπονδα ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ ἄλλα δράσαντος, καὶ Μεγαλοπολίτας ποιήσαντος ἀναστάτους· οὕτω δὴ διαβάντος ἐς Πελοπόννησον Ἀντιγόνου, συμβάλλουσιν Ἀχαιοὶ Κλεομένει περὶ Σελασίαν. Νικησάντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, Σελασία τε ἠνδραποδίσθη, καὶ αὐτὴ Λακεδαίμων ἑάλω. Λακεδαιμονίοις μὲν οὖν ἀπέδωκεν Ἀντίγονος καὶ Ἀχαιοῖς πολιτείαν τὴν πάτριον· τῶν δὲ Λεωνίδου παίδων, Ἐπικλείδας μὲν ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ· Κλεομένην δὲ φυγόντα ἐς Αἴγυπτον καὶ τιμῆς παρὰ Πτολεμαίῳ πρῶτα ἔχοντα, συνέβη δεθῆναι καταγνωσθέντα Αἰγυπτίων ἄνδρας ἐπὶ τὸν βασιλέα συνιστάναι. Καὶ ἀπέδρα μὲν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἀρχὴν θορύβου παρέσχε· τέλος δὲ ὡς ἡλίσκετο, ἀπέσφαξεν ἑαυτόν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄσμενοι Κλεομένους ἀπαλλαγέντες, βασιλεύεσθαι μὲν οὐκέτι ἠξίωσαν· τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ἐς τόδε διαμένει σφίσιν ἐκείνης τῆς πολιτείας. Ἀράτῳ δὲ Ἀντίγονος ἅτε ἀνδρὶ εὐεργέτῃ καὶ συγκατειργασμένῳ λαμπρὰ, οὕτως διέμεινεν εὔνους. Φίλιππος δὲ ὡς παρέλαβε τὴν ἀρχὴν (οὐ γὰρ αὐτὸν Ἄρατος θυμῷ πολλὰ ἐς τοὺς ἀρχομένους χρώμενον ἐπῄνει, τὰ δὲ καὶ ὡρμημένον ἐπεῖχε μὴ ποιεῖν) τούτων εἵνεκεν ἀπέκτεινεν Ἄρατον, οὐδὲν προϊδομένῳ δοὺς οἱ φάρμακον. Καὶ τὸν μὲν ἐξ Αἰγίου (ταύτῃ γὰρ τὸ χρεὼν ἐπέλαβεν αὐτὸν) ἐς Σικυῶνα κομίσαντες θάπτουσι, καὶ τὸ ἡρῷον Ἀράτειον ἔτι ὀνομάζεται. Φιλίππῳ δὲ καὶ ἐς Εὐρυκλείδην καὶ Μίκωνα Ἀθηναίους ὅμοια εἰργάσθη· καὶ γὰρ τούσδε ὄντας ῥήτορας καὶ οὐκ ἀπιθάνους τῷ δήμῳ, φαρμάκοις ἔκτεινεν. ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτῷ Φιλίππῳ τὸ ἀνδροφόνον φάρμακον ἔσεσθαι συμφορά· τὸν γὰρ οἱ παῖδα Δημήτριον ὁ νεώτερος τῶν Φιλίππου παίδων Περσεὺς φαρμάκῳ διέφθειρε, καὶ δι' αὐτὸ καὶ τῷ πατρὶ ἀθυμήσαντι παρέσχεν αἰτίαν ἀποθανεῖν. Παρεδήλωσα δὲ τάδε ἀπιδὼν ἐς τὸ Ἡσιόδου σὺν θεῷ πεποιημένον, τὸν ἐπ' ἄλλον βουλεύοντα ἄδικα, ἐς αὐτὸν πρῶτον τρέπειν. Μετὰ δὲ Ἀράτου ἡρῷον, ἔστι μὲν Ποσειδῶνι Ἰσθμίῳ βωμὸς, ἔστι δὲ Ζεὺς Μειλίχιος, καὶ Ἄρτεμις ὀνομαζομένη Πατρῴα, σὺν τέχνῃ πεποιημένα οὐδεμιᾷ· πυραμίδι δὲ ὁ Μειλίχιος, ἡ δὲ κίονι ἐστὶν εἰκασμένη. ἐνταῦθα καὶ βουλευτήριόν

λουτήριόν σφισι πεποίηται, καὶ στοὰ καλουμένη Κλεισθένειος ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος· ᾠκοδόμησε δὲ ἀπὸ λαφύρων ὁ Κλεισθένης αὐτὴν, τὸν πρὸς Σκίρωνα πόλεμον συμπολεμήσας Ἀμφικτύοσι. τῆς δὲ ἀγορᾶς ἐστιν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ Ζεὺς χαλκοῦς, τέχνη Λυσίππου. παρὰ δὲ αὐτὸν Ἄρτεμις ἐπίχρυσος. πλησίον δὲ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν Λυκίου κατερρυηκός τε ἤδη καὶ ἥκιστα θέας ἄξιον· φοιτώντων γὰρ λύκων σφίσιν ἐπὶ τὰς ποίμνας, ὡς μηδένα εἶναι καρπὸν ἔτι ἀπ' αὐτῶν, ὁ θεὸς (τόπον ὄντινα εἰπὼν) ἔνθα ἔκειτο αὖον ξύλον, τούτου φλοιὸν ἔχρησε τοῦ ξύλου καὶ κρέας ὁμοῦ παραθεῖναι τοῖς θηρίοις. καὶ τοὺς μὲν αὐτίκα ὡς ἐγεύσαντο, διέφθειρεν ὁ φλοιός· τὸ ξύλον δὲ ἐκεῖνο ἔκειτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λυκίου· ὅ τι δὲ ἦν δένδρον, οὐδὲ οἱ τῶν Σικυωνίων ἐξηγηταὶ συνῄδεσαν. Τούτου δέ εἰσιν εἰκόνες ἐφεξῆς χαλκαῖ· τὰς Προίτου θυγατέρας λέγουσιν εἶναι σφᾶς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐς γυναῖκας ἄλλας εἶχεν. ἐνταῦθα Ἡρακλῆς χαλκοῦς ἐστι· Λύσιππος ἐποίησεν αὐτὸν Σικυώνιος. καὶ πλησίον Ἑρμῆς ἕστηκεν ἀγοραῖος. ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς ἀγορᾶς ὄντι οὐ μακρὰν, Ἡρακλῆς ἀνάκειται λίθου, Σκόπα ποίημα. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρωθι ἱερὸν Ἡρακλέους. τὸν μὲν πάντα ἐνταῦθα περίβολον, παιδιζὴν ὀνομάζουσιν· ἐν μέσῳ δέ ἐστι τοῦ περιβόλου τὸ ἱερόν. ἐν δὲ αὐτῷ ξόανον ἀρχαῖον τέχνη Φλιασίου Λαφάους. ἐπὶ δὲ τῇ θυσίᾳ τοιάδε δρᾶν νομίζουσι. Φαῖστον ἐν Σικυωνίᾳ λέγουσιν ἐλθόντα καταλαβεῖν Ἡρακλεῖ σφᾶς ὡς ἥρωϊ ἐναγίζοντας· οὔκουν ἠξίου δρᾶν οὐδὲν ὁ Φαῖστος τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὡς θεῷ θύειν. καὶ νῦν ἔτι ἄρνα οἱ Σικυώνιοι σφάξαντες, καὶ τοὺς μηροὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καύσαντες, τὰ μὲν ἐσθίουσιν ὡς ἀπὸ ἱερείου, τὰ δὲ ὡς ἥρωϊ τῶν κρεῶν ἐναγίζουσι. τῆς ἑορτῆς δὲ ἣν ἄγουσι τῷ Ἡρακλεῖ, τὴν προτέραν τῶν ἡμερῶν ὀνόματα ὀνομάζοντες, Ἡράκλεια δὲ καλοῦσι τὴν ὑστέραν. ἐντεῦθέν ἐστιν ὁδὸς ἐς ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ. παρελθοῦσι δὲ ἐς τὸν περίβολον ἐν ἀριστερᾷ, διπλοῦν ἐστιν οἴκημα. κεῖται δὲ Ὕπνος ἐν τῷ προτέρῳ· καί οἱ πλὴν τῆς κεφαλῆς ἄλλο οὐδὲν ἔτι λείπεται. τὸ ἐνδοτέρω Ἀπόλλωνι ἀνεῖται Καρνείῳ, καὶ ἐς αὐτὸ οὐκ ἔστι πλὴν τοῖς ἱερωμένοις ἔσοδος. κεῖται δὲ ἐν τῇ στοᾷ κήτους ὀστοῦν θαλασσίου μεγέθει μέγα. καὶ μετ' αὐτὸ ἄγαλμα Ὀνείρου. καὶ Ὕπνος κατακοιμίζων λέοντα, Ἐπιδώτης δὲ ἐπίκλησιν. ἐς δὲ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐσιοῦσι καθ' ἕτερον τῆς ἐσόδου, τῇ μὲν, Πανὸς καθήμενον ἄγαλμά ἐστι· τῇ δὲ, Ἄρτεμις ἕστηκεν. ἐσελθοῦσι δὲ ὁ θεός ἐστιν οὐκ ἔχων γένεια, χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, Καλάμιδος δὲ ἔργον. ἔχει δὲ καὶ σκῆπτρον, καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας χειρὸς πίτυος καρπὸν τῆς ἡμέρου. φασὶ δέ σφισιν ἐξ Ἐπιδαύρου κομισθῆναι τὸν θεὸν ἐπὶ ζεύγους ἡμιόνων, δράκοντι εἰκασμένον· τὴν δὲ ἀγαγοῦσαν, Νικαγόραν εἶναι Σικυωνίαν, Ἀγασικλέους μητέρα, γυναῖκα δὲ Ἐχετίμου. ἐνταῦθα ἀγάλματά ἐστιν οὐ μεγάλα ἀπηρτημένα τοῦ ὀρόφου. τὴν δὲ ἐπὶ τῷ δράκοντι Ἀριστοδάμαν, Ἀράτου μητέρα εἶναι λέγουσι, καὶ Ἄρατον Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι νομίζουσιν. οὗτος μὲν δὴ παρείχετο ὁ περίβολος τοσάδε ἐς μνήμην. δι' αὐτοῦ δὲ ἄλλο ἐστὶν Ἀφροδίτης ἱερόν· ἐν δὲ αὐτῷ πρῶτον ἄγαλμά ἐστιν Ἀντιόπης. εἶναι γάρ οἱ τοὺς παῖδας Σικυωνίους, καὶ δι' ἐκείνους ἐλθοῦσαν καὶ αὐτὴν Ἀντιόπην προσήκειν σφίσι. μετὰ τοῦτο ἤδη, τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν. ἐσίασι μὲν δὴ ἐς αὐτὸ γυνή τε νεωκόρος, ᾗ μηκέτι θέμις παρ' ἄνδρα φοιτῆσαι, καὶ παρθένος ἱερωσύνην ἐπέτειον ἔχουσα· λουτροφόρον τὴν παρθένον ὀνομάζουσι. τοῖς δὲ ἄλλοις κατὰ ταὐτὰ καὶ ὁρᾶν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τὴν θεὸν, καὶ αὐτόθεν προσεύχεσθαι. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα καθήμενον Κάναχος Σικυώνιος ἐποίησεν, ὃς καὶ τὸν ἐν Διδύμοις τοῖς Μιλησίων καὶ Θηβαίοις τὸν Ἰσμήνιον εἰργάσατο Ἀπόλλωνα. πεποίηται δὲ ἔκ τε χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, φέρουσα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πόλον, τῶν χειρῶν δὲ ἔχει τῇ μὲν μήκωνα, τῇ δὲ ἑτέρᾳ μῆλον. τῶν δὲ ἱερείων τοὺς μηροὺς θύουσι πλὴν ὑῶν. τἄλλα δὲ ἀρκεύθου ξύλοις καθαγίζουσι. καιομένοις δὲ ὁμοῦ τοῖς μηροῖς, φύλλον τοῦ παιδέρωτος συγκαθαγίζουσιν. ἔνεστι δὲ ὁ παιδέρως ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ περιβόλου πόα, φύεται δὲ ἀλλαχόθι οὐδαμοῦ γῆς, οὔτε ἄλλης, οὔτε τῆς Σικυωνίας. τὰ δέ οἱ φύλλα ἐλάσσονα ἢ φηγοῦ, μείζονα δέ ἐστιν ἢ πρίνου, σχῆμα δέ σφισιν οἷον τοῖς τῆς δρυός, καὶ τὸ μὲν ὑπομελαίνει, τὸ δὲ ἕτερον λευκόν ἐστι· φύλλοις δ' ἂν λεύκης μάλιστα εἰκάζοις τὴν χροιάν. Ἀπὸ τούτων δὲ ἀνιοῦσιν ἐς τὸ γυμνάσιον, ἔστιν ἐν δεξιᾷ Φεραίας ἱερὸν Ἀρτέμιδος· κομισθῆναι δὲ τὸ

ξόανον λέγουσιν ἐκ Φερῶν. τὸ δὲ σφίσι γυμνάσιον τοῦτο Κλεινίας ᾠκοδόμησε· καὶ παιδεύουσιν ἐνταῦθα ἔτι τοὺς ἐφήβους. κεῖται δὲ λίθου λευκοῦ καὶ Ἄρτεμις, τὰ ἐς ἰξὺν μόνον εἰργασμένη· καὶ Ἡρακλῆς τὰ κάτω τοῖς Ἑρμαῖς τοῖς τετραγώνοις εἰκασμένος. Ἐντεῦθεν δὲ ἀποτραπεῖσιν ἐπὶ πύλην καλουμένην ἱεράν, οὐ πόρρω τῆς πύλης ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς, ὃν Ἐπωπεύς ποτε ἀνέθηκε, μεγέθει καὶ κόσμῳ τοὺς τότε ὑπερβεβλημένον. ἔδει δὲ ἄρα χρόνῳ καὶ τοῦδε ἀφανισθῆναι τὴν μνήμην· κεραυνοῖς θεὸς αὐτὸν κατέκαυσε. βωμὸς δὲ ἐκεῖνος (οὐ γὰρ τι ἐς αὐτὸν κατέσκηψε) μένει καὶ ἐς τόδε, οἷον Ἐπωπεὺς ἐποίησε. πρὸ τοῦ βωμοῦ δὲ αὐτῷ μνῆμα Ἐπωπεῖ κέχωσται, καὶ τοῦ τάφου πλησίον εἰσὶν ἀποτρόπαιοι θεοί. παρὰ τούτοις δρῶσιν, ὅσα Ἕλληνες ἐς ἀποτροπὴν κακῶν νομίζουσιν. Ἐπωπέα δὲ καὶ Ἀρτέμιδι καὶ Ἀπόλλωνι τὸ πλησίον ἱερὸν ποιῆσαι λέγουσι· τὸ δὲ μετ' αὐτὴν Ἥρας, Ἄδραστον. ἀγάλματα δὲ ὑπελείπετο οὐδετέρῳ. βωμοὺς δὲ ὄπισθεν τοῦ Ἡραίου, τὸν μὲν Πανὶ ᾠκοδόμησεν, Ἡλίῳ δὲ λίθου λευκοῦ. Καταβαίνουσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πεδίον, ἱερόν ἐστιν ἐνταῦθα Δήμητρος. ἱδρύσαι δὲ φασιν αὐτὸ Πλημναῖον, ἀποδιδόντα χάριν τῇ θεῷ τοῦ παιδὸς τῆς τροφῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Ἥρας ἣν ἱδρύσατο Ἄδραστος, ὀλίγον ἀπωτέρω, Καρνείου ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος. κίονες δὲ ἑστήκασιν ἐν αὐτῷ μόνοι, τοῖχον δὲ οὐκέτι οὐδὲ ὄροφον οὔτε ἐνταῦθα εὑρήσεις, οὔτε ἐν τῷ τῆς Προδρομίας Ἥρας. τοῦτο γὰρ δὴ Φάλκης ἱδρύσατο ὁ Τημένου, τῆς ὁδοῦ οἱ τῆς ἐς Σικυῶνα Ἥραν φάμενος ὁδηγὸν ἔσεσθαι. Ἐκ Σικυῶνος δὲ τὴν κατ' εὐθὺ ἐς Φλιοῦντα ἐρχομένοις, καὶ ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστα ἐκτραπεῖσι στάδια, Πυραία καλούμενόν ἐστιν ἄλσος, ἱερὸν δὲ ἐν αὐτῷ Προστασίας Δήμητρος καὶ Κόρης. ἐνταῦθα ἐφ' ἑαυτῶν οἱ ἄνδρες ἑορτὴν ἄγουσι· τὸν δὲ νυμφῶνα καλούμενον, ταῖς γυναιξὶν ἑορτάζειν παρείκασι. καὶ ἀγάλματα Διονύσου καὶ Δήμητρος καὶ Κόρης, τὰ πρόσωπα φαίνοντα ἐν τῷ νυμφῶνί ἐστιν. ἡ δὲ ἐς τὴν Τιτάνην ὁδὸς, σταδίων μέν ἐστιν ἑξήκοντα, καὶ ζεύγεσιν ἄβατος διὰ στενότητα. σταδίους δὲ προελθοῦσιν (ἐμοὶ δοκεῖν) εἴκοσι, καὶ ἐν ἀριστερᾷ διαβᾶσι τὸν Ἀσωπὸν, ἔστιν ἄλσος πρίνων, καὶ ναὸς θεῶν, ἃς Ἀθηναῖοι Σεμνὰς, Σικυώνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσι. κατὰ δὲ ἔτος ἕκαστον ἑορτὴν ἡμέρᾳ μιᾷ σφίσιν ἄγουσι θύοντες πρόβατα ἐγκύμονα, μελικράτῳ δὲ σπονδῇ καὶ ἄνθεσιν ἀντὶ στεφάνων χρῆσθαι νομίζουσιν. ἐοικότα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν Μοιρῶν δρῶσιν ὧδε. σφίσιν δ' αὐτὸ ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ ἄλσους ἐστίν. Ἀναστρέψασι δὲ ἐς τὴν ὁδὸν, διαβᾶσί τε αὖθις τὸν Ἀσωπὸν, καὶ ἐς κορυφὴν ὄρους ἥξασιν, ἐνταῦθα λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι Τιτᾶνα οἰκῆσαι πρῶτον· εἶναι δὲ αὐτὸν ἀδελφὸν ἡλίου, καὶ ἀπὸ τούτου κληθῆναι Τιτάνην τὸ χωρίον. δοκεῖν δὲ ἐμοὶ δεινὸς ἐγένετο ὁ Τιτὰν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους φυλάξαι, καὶ ὁπότε ἥλιος σπέρματα καὶ δένδρον αὔξει καὶ πεπαίνει καρπούς, καὶ ἐπὶ τῷδε ἀδελφὸς ἐνομίσθη τοῦ ἡλίου. ὕστερον δὲ Ἀλεξάνωρ ὁ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ, παραγενόμενος ἐς Σικυωνίαν, ἐν Τιτάνῃ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐποίησε. περιοικοῦσι μὲν δὴ καὶ ἄλλοι, καὶ τὸ πολὺ οἰκέται τοῦ θεοῦ, καὶ κυπαρίσσων ἐστὶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου δένδρα ἀρχαῖα. τὸ δὲ ἄγαλμα, οὔτε ὁποίου ξύλου γέγονεν ἢ μετάλλου μαθεῖν ἐστιν, οὔτε τὸν ποιήσαντα ἴσασιν· πλὴν εἰ μή τις ἄρα ἐς αὐτὸν τὸν Ἀλεξάνορα ἀναφέρει. φαίνεται δὲ τοῦ ἀγάλματος πρόσωπον μόνον, καὶ ἄκρα, χεῖρες καὶ πόδες. χιτὼν γὰρ οἱ λευκὸς ἐρεοῦς, καὶ ἱμάτιον ἐπιβέβληται. Καὶ Ὑγιείας δ' ἐστὶ κατὰ ταὐτὸν ἄγαλμα· οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ἴδοις ῥᾳδίως, οὕτω περιέχουσιν αὐτὸ κόμαι τε γυναικῶν αἳ κείρονται τῇ θεῷ, καὶ ἐσθῆτος Βαβυλωνίας τελαμῶνες. ᾧ δ' ἂν ἐνταῦθα τούτων ἱλάσασθαι θελήσῃ τις, ἀποδέδεικταί οἱ τὸ αὐτὸ σέβεσθαι τοῦτο, ὃ δὴ καὶ Ὑγίειαν καλοῦσι. τῷ δὲ Ἀλεξάνορι καὶ Εὐαμερίωνι (καὶ γὰρ τούτοις ἀγάλματά ἐστι) τῷ μὲν, ὡς ἥρωι μετὰ ἥλιον δύναντα ἐναγίζουσιν· Εὐαμερίωνι δὲ ὡς θεῷ θύουσιν. εἰ δὲ ὀρθῶς εἰκάζω, τὸν Εὐαμερίωνα τοῦτον Περγαμηνοὶ Τελεσφόρον ἐκ μαντεύματος, Ἐπιδαύριοι δὲ Ἀκέσιον ὀνομάζουσι. τῆς δὲ Κορωνίδος, ἔστι μὲν καὶ ταύτης ξόανον, καθίδρυται δὲ οὐδαμοῦ τοῦ ναοῦ. θυομένων δὲ τῷ θεῷ ταύρου καὶ ἀρνὸς καὶ ὑὸς, ἐς Ἀθηνᾶς ἱερὸν τὴν Κορωνίδα μετενεγκόντες, ἐνταῦθα τιμῶσιν. ὁπόσα δὲ τῶν θυομένων καθαγίζουσιν, οὐδὲ ἀποχρᾷ σφίσιν ἐκτέμνειν τοὺς μηρούς, χαμαὶ δὲ

χαίρουσι πλέω τοὺς ὄρνιθας· τούτους δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, Ἡρακλῆς καὶ νῖκαι πρὸς τοῖς πέρασίν εἰσιν. ἀνάκειται δὲ ἀγάλματα ἐν τῇ στοᾷ, Διονύσου καὶ Ἑκάτης, Ἀφροδίτη τε καὶ Δημήτηρ, καὶ θεῶν τύχη. ταῦτα μὲν ξόανα. λίθου δὲ Ἀσκληπιὸς ἐπίκλησιν Γορτύνιος. παρὰ δὲ τοὺς δράκοντας εἰσιέναι τοὺς ἱεροὺς οὐκ ἐθέλουσιν ὑπὸ δείματος· καταθέντες δὲ σφίσιν πρὸ τῆς ἐσόδου τροφὴν, οὐκ ἔτι πολυπραγμονοῦσι. Κεῖται δὲ χαλκοῦς ἀνὴρ ἐντὸς τοῦ περιβόλου Γρανιανὸς Σικυώνιος, νίκας ἃς ἀνείλετο Ὀλυμπίασι, δύο μὲν πεντάθλου, καὶ σταδίου τὴν τρίτην, διαύλου δὲ ἀμφότερα, καὶ γυμνὸς καὶ μετὰ τῆς ἀσπίδος. Ἐν δὲ Τιτάνῃ καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν ἐστιν, ἐς ὃ τὴν Κορωνίδα ἀνάγουσιν. ἐν δὲ αὐτῷ ξόανον Ἀθηνᾶς ἐστιν ἀρχαῖον. κεραυνωθῆναι δὲ καὶ τοῦτο ἐλέγετο. ἐκ τούτου τοῦ λόφου καταβᾶσιν (ᾠκοδόμηται γὰρ ἐπὶ τῷ λόφῳ τὸ ἱερόν) βωμός ἐστιν ἀνέμων· ἐφ' οὗ τοῖς ἀνέμοις ὁ ἱερεὺς μιᾷ νυκτὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος θύει. δρᾷ δὲ καὶ ἄλλα ἀπόρρητα ἐς βόθρους τέσσαρας, ἡμερούμενος τῶν πνευμάτων τὸ ἄγριον· καὶ δὴ καὶ Μηδείας (ὡς λέγουσιν) ἐπῳδὰς ἐπᾴδει. ἐκ δὲ Τιτάνης ἐς Σικυῶνα ἀφικομένοις καὶ καταβαίνουσιν ἐς θάλασσαν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, ναὸς Ἥρας, οὐκ ἔχων ἔτι οὔτε ἄγαλμα, οὔτε ὄροφον. τὸν δὲ ἀναθέντα Προῖτον εἶναι τὸν Ἄβαντός φασι. καταβᾶσι δὲ ἐς τὸν Σικυωνίων καλούμενον λιμένα, καὶ τραπεῖσιν ἐπ' Ἀριστοναύτας τὸ ἐπίνειον τὸ Πελληνέων, ἔστιν ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ὁδὸν ἐν ἀριστερᾷ Ποσειδῶνος ἱερόν. προελθοῦσι δὲ κατὰ τὴν λεωφόρον, Ἐλισσών τε καλούμενος ποταμὸς, καὶ μετ' αὐτὸν Σύθας ἐστὶν, ἐκδιδόντες ἐς θάλασσαν. Ἡ δὲ Φλιασία, τῆς Σικυωνίων ἐστὶν ὅμορος, καὶ Τιτάνης μὲν τεσσαράκοντα σταδίους ἀπέχει μάλιστα ἡ πόλις, ἐκ Σικυῶνος δὲ ἐς αὐτὴν ὁδός ἐστιν εὐθεῖα. καὶ ὅτι μὲν Ἀρκάσι Φλιάσιοι προσήκουσιν οὐδὲν, δηλοῖ τὰ ἐς τὸν Ἀρκάδων κατάλογον τῆς Ὁμήρου ποιήσεως, ὅτι οὐκ εἰσὶν Ἀρκάσι καὶ οὗτοι συγκατειλεγμένοι. ὡς δὲ Ἀργεῖοί τε ἦσαν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὕστερον Δωριεῖς γεγόνασιν Ἡρακλειδῶν κατελθόντων εἰς Πελοπόννησον, φανεῖται προϊόντι ὁμοῦ τῷ λόγῳ. διάφορα δὲ ἐς τοὺς Φλιασίους τὰ πολλὰ εἰδὼς εἰρημένα, τοῖς μάλιστα αὐτῶν ὡμολογημένοις χρήσομαι. Ἐν τῇ γῇ ταύτῃ γενέσθαι πρῶτον Ἀραντά φασιν, ἄνδρα αὐτόχθονα· καὶ πόλιν τε ᾤκισε περὶ τὸν βουνὸν τοῦτον, ὃς Ἀραντῖνος ἔτι καλεῖται καὶ ἐς ἡμᾶς, οὐ πολὺ ἑτέρου λόφου διεστηκώς. ἐφ' οὗ Φλιασίοις ἥ τε ἀκρόπολις, καὶ τῆς Ἥβης ἐστὶ τὸ ἱερόν. ἐνταῦθά τε δὴ πόλιν ᾤκισε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον ἥ γῆ καὶ ἡ πόλις Ἀραντία ἐκλήθησαν. τούτῳ βασιλεύοντι, Ἀσωπὸς Κηλούσης εἶναι λεγόμενος καὶ Ποσειδῶνος, ἐξεῦρε τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ, ὅντινα οἱ νῦν ἀπὸ τοῦ εὑρόντος καλοῦσιν Ἀσωπόν. τὸ δὲ μνῆμα τοῦ Ἀραντος, ἐστὶν ἐν χωρίῳ Κελεαῖς, ἔνθα δὴ καὶ Δυσαύλην ἄνδρα Ἐλευσίνιον τεθάφθαι λέγουσιν. Ἀραντος δὲ υἱὸς Ἄορις, καὶ θυγάτηρ ἐγένετο Ἀραιθυρέα. τούτους φασὶ Φλιάσιοι θηρᾶσαί τε ἐμπείρους γενέσθαι, καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀνδρείους. προαποθανούσης δὲ Ἀραιθυρέας, Ἄορις ἐς μνήμην τῆς ἀδελφῆς μετωνόμασεν Ἀραιθυρέαν τὴν χώραν. καὶ ἐπὶ τῷδε Ὅμηρος τοὺς Ἀγαμέμνονος ὑπηκόους καταλέγων τὸ ἔπος ἐποίησεν·

Ὀρνειάς τ' ἐνέμοντο, Ἀραιθυρέην τ' ἐρατεινήν.

Τάφους δὲ τῶν Ἀραντος παίδων οὐχ ἑτέρωθι ἡγοῦμαι τῆς χώρας, ἐπὶ τῷ λόφῳ δὲ εἶναι τῷ Ἀραντίῳ. καὶ σφίσιν ἐπὶ Δήμητρος στῆλαι περιφανεῖς εἰσι. καὶ πρὸ τῆς τελετῆς ἐν τῷ Δήμητρος ᾄδουσιν Ἀραντα, καὶ τοὺς παῖδας καλοῦσιν ἐπὶ τὰς σπονδὰς, ἐς ταῦτα βλέποντες τὰ μνήματα. Φλίαντα δὲ, ὃς τρίτον τοῦτο ἐποίησεν ὄνομα ἀφ' αὑτοῦ τῇ γῇ, Κάσου μὲν παῖδα εἶναι τοῦ Τημένου, κατὰ δὴ τὸν Ἀργείων λόγον, οὐδὲ ἀρχὴν ἔγωγε προσίεμαι. Διονύσου δὲ οἶδα καλούμενον, καὶ τῶν πλευσάντων ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς καὶ τοῦτον γενέσθαι λεγόμενον. ὁμολογεῖ δέ μοι καὶ τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ τὰ ἔπη·

Φλίας αὖτ' ἐπὶ τοῖσιν Ἀραιθυρέηθεν ἵκανεν,
Ἔνθ' ἀφνειὸς ἔναιε Διωνύσοιο ἕκητι
Πατρὸς ἑοῦ πηγῇσιν ἐφέστιος Ἀσωποῖο.

Τοῦ δὲ Φλίαντος Ἀραιθυρέαν εἶναι μητέρα, ἀλλ' οὐ Χθονοφύλην. Χθονοφύλῃ δέ οἱ συνοικῆσαι, καὶ Ἀνδροδάμαντα γενέσθαι Φλίαντι ἐξ αὐτῆς. Ἡρακλειδῶν δὲ κατελθόντων, Πελοπόννησος ἐταράχθη πᾶσα πλὴν Ἀρκάδων, ὡς πολλὰς μὲν τῶν πόλεων συνοίκους ἐκ τοῦ Δωρικοῦ προσλαβεῖν, πλείονας δὲ ἔτι γενέσθαι τὰς μεταβολὰς τοῖς οἰκήτορσι. τὰ δὲ κατὰ Φλιοῦντα οὕτως ἔχει. Ῥηγνίδας ἐπ' αὐτὴν ὁ Φάλκου τοῦ Τημένου Δωριεὺς ἔκ τε Ἄργους στρατεύει καὶ ἐκ τῆς Σικυωνίας. τῶν δὲ Φλιασίων τοῖς μὲν ἃ προεκαλεῖτο Ῥηγνίδας, ἐφαίνετο ἀρεστά, μένοντας ἐπὶ τοῖς αὐτῶν, βασιλέα Ῥηγνίδαν καὶ τοὺς σὺν ἐκείνῳ Δωριεῖς ἐπὶ ἀναδασμῷ γῆς δέχεσθαι. Ἵππασος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διεκελεύοντο ἀμύνεσθαι, μηδὲ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀμαχεὶ τοῖς Δωριεῦσιν ἀφίστασθαι. Προεμένου δὲ τοῦ δήμου τὴν ἐναντίαν ταύτην γνώμην, οὕτως Ἵππασος σὺν τοῖς θέλουσιν ἐς Σάμον φεύγει. Ἱππάσου δὲ τούτου τέταρτος ἦν ἀπόγονος Πυθαγόρας ὁ λεγόμενος γενέσθαι σοφός. Μνησάρχου γὰρ Πυθαγόρας ἦν τοῦ Εὔφρονος τοῦ Ἱππάσου. ταῦτα μὲν Φλιάσιοι λέγουσι περὶ αὐτῶν, ὁμολογοῦσι δέ σφισι τὰ πολλὰ καὶ Σικυώνιοι· προέστιαι δὲ ἤδη καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἡκόντων τὰ ἀξιολογώτατα. ἔστι γὰρ ἐν τῇ Φλιασίων ἀκροπόλει κυπαρίσσων ἄλσος, καὶ ἱερὸν ἁγιώτατον ἐκ παλαιοῦ· τὴν δὲ θεὸν ἧς ἐστι τὸ ἱερόν, οἱ μὲν ἀρχαιότατοι Φλιασίων Γανυμήδαν, οἱ δὲ ὕστερον Ἥβην ὀνομάζουσιν· ἧς καὶ Ὅμηρος μνήμην ἐποιήσατο ἐν τῇ Μενελάου πρὸς Ἀλέξανδρον μονομαχίᾳ, φάμενος οἰνοχόον τὴν θεὸν εἶναι· καὶ αὖθις Ὀδυσσέως ἐς ᾅδου καθόδῳ γυναῖκα Ἡρακλέους εἶπεν εἶναι. Ὠλῆνι δὲ ἐν Ἥρας ἐστὶν ὕμνῳ πεποιημένα, τραφῆναι τὴν Ἥραν ὑπὸ Ὡρῶν, εἶναι δέ οἱ παῖδας Ἄρην τε καὶ Ἥβην. παρὰ δὲ Φλιασίοις τῇ θεῷ ταύτῃ καὶ ἄλλαι τιμαί, καὶ μέγιστον τὸ ἐς τοὺς ἱκέτας ἐστί· δεδώκασι γὰρ δὴ ἄδειαν ἐνταῦθα ἱκετεύουσιν. λυθέντες δὲ οἱ δεσμῶται, τὰς πέδας πρὸς τὰ ἐν τῷ ἄλσει δένδρα ἀνατιθέασιν. ἄγεται δὲ καὶ ἑορτή σφισιν ἐπέτειος, ἣν καλοῦσι κισσοτόμους. ἄγαλμα δὲ οὔτε ἐν ἀπορρήτῳ φυλάσσουσιν οὐδέν, οὔτε ἐστὶν ἐν φανερῷ δεικνύμενον· ἐφ' ὅτῳ δὲ οὕτω νομίζουσιν, ἱερός ἐστιν αὐτοῖς λόγος. Ἐπεὶ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ἐξιόντων ἐν ἀριστερᾷ ναός, ἄγαλμα ἔχων Παρίου λίθου. ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλος περίβολός ἐστιν ἱερὸς Δήμητρος. ἐν δὲ αὐτῷ ναός τε καὶ ἄγαλμα Δήμητρος καὶ τῆς παιδός. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος (ἔστι γὰρ καὶ Ἀρτέμιδος ἐνταῦθα χαλκοῦν ἄγαλμα) ἐφαίνετο ἀρχαῖον εἶναί μοι. καταβαινόντων δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, ἔστιν Ἀσκληπιοῦ ναὸς ἐν δεξιᾷ, καὶ ἄγαλμα οὐκ ἔχον πω γένεια. ὑπὸ τοῦτον τὸν ναὸν θέατρον πεποίηται. τούτου δὲ οὐ πόρρω, Δήμητρός ἐστιν ἱερόν, καὶ καθήμενα ἀγάλματα ἀρχαῖα. Ἀνάκειται δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς αἲξ χαλκῆ, τὰ πολλὰ ἐπίχρυσος· παρὰ δὲ Φλιασίοις τιμὰς ἐπὶ τῷδε εἴληφε. τὸ ἄστρον ἣν ὀνομάζουσιν αἶγα, ἀνατέλλουσα τὰς ἀμπέλους λυμαίνεται συνεχῶς. ἵνα δὲ ἄχαρι μηδὲν ἀπ' αὐτῆς γένηται, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς χαλκῆν αἶγα ἄλλοις τε τιμῶσι καὶ χρυσῷ τὸ ἄγαλμα ἐπικοσμοῦντες. Ἐνταῦθά ἐστι καὶ Ἀριστίου μνῆμα τοῦ Πρατίνου. τούτῳ τῷ Ἀριστίᾳ σάτυροι καὶ Πρατίνᾳ τῷ πατρί εἰσι πεποιημένοι πλὴν τῶν Αἰσχύλου δοκιμώτατοι. Ὄπισθεν δὲ τῆς ἀγορᾶς, ἔστιν οἶκος ὀνομαζόμενος ὑπὸ Φλιασίων μαντικός. ἐς τοῦτον Ἀμφιάρεως ἐλθὼν καὶ τὴν νύκτα ἐγκατακοιμηθείς, μαντεύεσθαι τότε πρῶτον, ὡς οἱ Φλιάσιοί φασιν, ἤρξατο. τέως δὲ ἦν Ἀμφιάραος τῷ ἐκείνων λόγῳ, ἰδιώτης τε καὶ οὐ μάντις· καὶ τὸ οἴκημα ἀπὸ τούτου συγκέκλεισται τὸν πάντα ἤδη χρόνον. Οὐ πόρρω δὲ ἔστιν ὁ καλούμενος Ὀμφαλός, Πελοποννήσου δὲ πάσης μέσον, εἰ δὴ τὰ ὄντα εἰρήκασιν. ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀμφαλοῦ προελθοῦσι, Διονύσου σφίσιν ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον. ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ ἄλλο Ἴσιδος. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου, δῆλον πᾶσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· τὸ δὲ τῆς Ἴσιδος τοῖς ἱερεῦσι θεάσασθαι μόνον ἐστί. λέγεται δὲ καὶ ὧδε ὑπὸ Φλιασίων λόγος. Ἡρακλέα ὅτ' ἐκ Λιβύης ἀνεσώθη, κομίζων τὰ μῆλα τὰ Ἑσπερίδων καλούμενα, ἐς Φλιοῦντα ἐλθεῖν κατὰ δή τι ἴδιον. διατρίβοντος δὲ ἐνταῦθα, Οἰνέα ἐξ Αἰτωλίας ἀφικέσθαι παρ' αὐτόν· ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἡρακλεῖ πρότερον ἔτι κηδεστής, τότε δὲ ἀφιγμένος εἱστία τὸν Ἡρακλέα, ἢ αὐτὸς εἱστιᾶτο ὑπὸ ἐκείνου. Κύαθον δ' οὖν παῖδα οἰνοχόον Οἰνέως οὐκ ἀρεσθεὶς τῷ δοθέντι πώματι, παίει τῶν δακτύλων ἑνὶ ἐς

τὴν κε-

τὴν κεφαλήν. ἀποθανόντος δὲ αὐτίκα ὑπὸ τῆς πληγῆς, Φλιασίοις ἐστὶν οἴκημα ἐς μνήμην. τοῦτο ᾠκοδόμηται μὲν παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἄγαλμα δὲ λίθου πεποιημένα ἔχει κύλικα ὀρέγοντα Ἡρακλεῖ τὸν Κύαθον. Τῆς δὲ πόλεως αἱ Κελεαὶ πέντε που σταδίους μάλιστα ἀπέχουσι. καὶ τῇ Δήμητρι ἐνταῦθα δι' ἐνιαυτοῦ τετάρτου τὴν τελετὴν, καὶ οὐ κατὰ ἔτος ἄγουσιν. ἱεροφάντης δὲ οὐκ ἐς τὸν βίον πάντα ἀποδέδεικται· κατὰ δὲ ἑκάστην τελετὴν, ἄλλοτέ ἐστιν ἄλλος σφίσιν αἱρετὸς, λαμβάνων ἣν ἐθέλῃ καὶ γυναῖκα. καὶ ταῦτα μὲν διάφορα τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ὀνομάζουσι· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν τὴν τελετὴν, ἐκείνων ἐστὶν εἰς μίμησιν· ὁμολογοῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ μιμεῖσθαι Φλιάσιοι τὰ ἐν Ἐλευσῖνι δρώμενα. Δυσαύλην δέ φασιν ἀδελφὸν Κελεοῦ, παραγενόμενόν σφισιν ἐς τὴν χώραν, καταστήσασθαι τὴν τελετήν· ἐκβληθῆναι δὲ αὐτὸν ἐξ Ἐλευσῖνος ὑπὸ Ἴωνος, ὅτε Ἴων Ἀθηναίοις ὁ Ξούθου πολέμαρχος τοῦ πρὸς Ἐλευσινίους ᾑρέθη πολέμου. τοῦτο μὲν δὴ Φλιασίοις οὐκ ἔστιν ὅπως ὁμολογήσω, κρατηθέντα μάχῃ τινὰ Ἐλευσινίων φυγάδα ἀπελαθέντα οἴχεσθαι· τοῦ πολέμου τε ἐπὶ συνθήκαις καταλυθέντος πρὶν ἢ διαπολεμηθῆναι, καὶ ἐν Ἐλευσῖνι αὐτοῦ καταμείναντος Εὐμόλπου. δύναιτο δ' ἂν κατ' ἄλλην τινὰ ἐνταῦθα ὁ Δυσαύλης ἀφικέσθαι πρόφασιν, καὶ οὐχ ὡς οἱ Φλιάσιοί φασιν. οὐ μὴν οὐδὲ Κελεῷ προσήκων, (ἐμοὶ δοκεῖν) οὐδὲ ἄλλως ἦν ἐν τοῖς ἐπιφανέσιν Ἐλευσινίων. οὐ γὰρ ἄν ποτε Ὅμηρος παρῆκεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔπεσιν. ἔστι γὰρ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐς Δήμητρα, ἐν δὲ αὐτοῖς καταλέγων τοὺς διδαχθέντας ὑπὸ τῆς θεοῦ τὴν τελετὴν, Δυσαύλην οὐδένα οἶδεν Ἐλευσίνιον. ἔχει δὲ οὕτω τὰ ἔπη·

Δεῖξεν Τριπτολέμῳ τε Διοκλεῖ τε πληξίππῳ,
Εὐμόλπου τε βίῃ, Κελεῷ θ' ἡγήτορι λαῶν,
Δρησμοσύνην ἱερῶν, καὶ ἐπέφραδεν ὄργια πᾶσιν.

Οὗτος δ' οὖν (ὥς οἱ Φλιάσιοί φασιν) ὁ Δυσαύλης κατεστήσατο ἐνταῦθα τὴν τελετὴν, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα παραθέμενος Κελεάς. Δυσαύλου τε ἐστὶν ἐνταῦθα (ὡς εἴρηταί μοι) μνῆμα. πρότερον δὲ ἄρα ἐπεποίητο Ἀράντειος τάφος. ὕστερον γὰρ κατὰ τὸν Φλιασίων λόγον, καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς Ἄραντος βασιλείας ἀφίκετο ὁ Δυσαύλης. Φλιάσιοι γὰρ Προμηθεῖ γενέσθαι τῷ Ἰαπετοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον φασὶν Ἄραντα, καὶ τρισὶν ἀνθρώπων γενεαῖς Πελασγοῦ τε εἶναι πρεσβύτερον τοῦ Ἀρκάδος, καὶ τῶν λεγομένων Ἀθήνησιν αὐτοχθόνων. τοῦ δὲ Ἀνακτόρου καλουμένου πρὸς τῷ ὀρόφῳ Πέλοπος ἅρμα λέγουσιν ἀνακεῖσθαι. Φλιασίοις μὲν δὴ τοσαῦτα λόγου μάλιστα ἦν ἄξια.

ΑΡΓΟΛΙΚΑ.

Ἐκ Κορίνθου δ' εἰς Ἄργος ἐρχομένῳ Κλεωναὶ πόλις ἐστὶν οὐ μεγάλη. παῖδα δὲ εἶναι Πέλοπος Κλεώνην λέγουσιν· οἱ δὲ τῷ παρὰ Σικυῶνα ῥέοντι Ἀσωπῷ θυγατέρα ἐπὶ ταῖς ἄλλαις Κλεώνην γενέσθαι· τὸ δ' οὖν ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τούτων ἐτέθη τῇ πόλει. ἐνταῦθά ἐστιν ἱερὸν Ἀθηνᾶς, τὸ δὲ ἄγαλμα Σκύλλιδος τέχνη καὶ Διποίνου· μαθητὰς δὲ εἶναι Δαιδάλου σφᾶς, οἱ δὲ καὶ γυναῖκα Γόρτυνος ἐθέλουσι λαβεῖν Δαίδαλον, καὶ τὸν Δίποινον καὶ Σκύλλιν ἐκ τῆς γυναικός οἱ ταύτης γενέσθαι. ἐν Κλεωναῖς δὲ τοῦτό ἐστι τὸ ἱερὸν, καὶ μνῆμα Εὐρύτου, καὶ Κτεάτου. θεωροὺς γὰρ ἐξ Ἤλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν Ἰσθμίων αὐτοὺς ἐνταῦθα Ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι οἱ πρὸς Αὐγείαν πολεμοῦντι ἀντετάχθησαν. ἐκ Κλεωνῶν δέ εἰσιν ἐς Ἄργος ὁδοὶ δύο· ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐζώνοις καί ἐστιν ἐπίτομος, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ καλουμένου Τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτὴ περιεχόντων ὀρῶν, ὀχήμασι δέ ἐστιν ὅμως ἐπιτηδειοτέρα. ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα τὸ χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα. ἐν δὲ αὐτῇ Νεμείου τε Διὸς ναός ἐστι θέας ἄξιος· πλὴν ὅσον κατερρυήκει τε ὁ ὄροφος, καὶ ἄγαλμα οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο. Κυπαρίσσων τε ἄλσος ἐστὶ περὶ τὸν ναὸν, καὶ τὸν Ὀφέλτην ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς τροφοῦ τεθέντα ἐς τὴν πόαν, διαφθαρῆναι λέγουσιν ὑπὸ τοῦ δράκοντος. θύουσι δὲ Ἀργεῖοι τῷ Διῒ καὶ ἐν τῇ Νεμέᾳ, καὶ Νεμείου Διὸς ἱερέα αἱροῦνται. καὶ δὴ καὶ δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα ἀνδράσιν ὡπλισμένοις, Νεμείων πανηγύρει τῶν χειμερινῶν. ἐνταῦθά ἐστι μὲν Ὀφέλτου τάφος. περὶ δὲ αὐτὸν

θριγγὸς λίθων, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου βωμοί. ἔστι δὲ χῶμα γῆς Λυκούργου μνῆμα τοῦ Ὀφέλτου πατρός. τὴν δὲ πηγὴν Ἀδράστειαν ὀνομάζουσιν, εἴτε ἐπ' ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ, εἴτε καὶ ἀνευρόντος αὐτὴν Ἀδράστου. τὸ δὲ ὄνομα λέγουσι τῇ χώρᾳ Νεμέαν δοῦναι θυγατέρα Ἀσωποῦ. καὶ ταύτῃ καὶ ὄρος Ἀπέσας ἐστὶν ὑπὲρ τὴν Νεμέαν· ἔνθα Περσέα Διὶ πρῶτον θῦσαι λέγουσιν Ἀπεσαντίῳ. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Τρητὸν καὶ αὖθις τὴν ἐς Ἄργος ἰοῦσιν, ἔστι Μυκηνῶν ἐρείπια ἐν ἀριστερᾷ. καὶ ὅτι μὲν Περσεὺς ἐγένετο Μυκηνῶν οἰκιστής, ἴσασιν Ἕλληνες· ἐγὼ δὲ αἰτίαν τε γράψω τοῦ οἰκισμοῦ, καὶ δι' ἥντινα πρόφασιν Ἀργεῖοι Μυκηναίους ὕστερον ἀνέστησαν. ἐν γὰρ τῇ νῦν Ἀργολίδι ὀνομαζομένῃ τὰ μὲν ἔτι παλαιότερα οὐ μνημονεύουσιν· Ἴναχον δὲ βασιλεύοντα τὸν ποταμὸν ἀφ' ἑαυτοῦ λέγουσιν ὀνομάσαι, καὶ θῦσαι τῇ Ἥρᾳ. λέγεται δὲ καὶ ὧδε λόγος. Φορωνέα ἐν τῇ γῇ ταύτῃ γενέσθαι πρῶτον· Ἴναχον δὲ οὐκ ἄνδρα, ἀλλὰ τὸν ποταμὸν πατέρα εἶναι Φορωνεῖ. τοῦτον δὲ Ποσειδῶνι καὶ Ἥρᾳ δικάσαι περὶ τῆς χώρας· σὺν δὲ αὐτῷ Κηφισόν τε καὶ Ἀστερίωνα καὶ τὸν Ἴναχον ποταμόν. κρινάντων δὲ Ἥρας εἶναι τὴν γῆν, οὕτως φησὶν ἀφανίσαι τὸ ὕδωρ Ποσειδῶνα. καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε Ἰνάχου ὕδωρ, οὔτε ἄλλος παρέχεται τῶν εἰρημένων ποταμῶν, ὅτι μὴ ὕσαντος τοῦ θεοῦ. θέρους δὲ αὖα σφίσιν ἐστὶ τὰ ῥεύματα, πλὴν τῶν ἐν Λέρνῃ. Φορωνεὺς δὲ ὁ Ἰνάχου τοὺς ἀνθρώπους συνήγαγε πρῶτον ἐς κοινόν, σποράδας τέως καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἑκάστοτε οἰκοῦντας· καὶ τὸ χωρίον ἐς ὃ πρῶτον ἠθροίσθησαν, ἄστυ ὠνομάσθη Φορωνικόν. Ἄργος δὲ Φορωνέως θυγατριδοῦς, βασιλεύσας μετὰ Φορωνέα, ὠνόμασεν ἀφ' αὑτοῦ τὴν χώραν. Ἄργου δὲ Πείρασος γίνεται καὶ Φόρβας· Φόρβαντος δὲ Τριόπας· Τριόπα δὲ Ἴασος καὶ Ἀγήνωρ. Ἰὼ μὲν οὖν Ἰάσου θυγάτηρ, εἴτε ὡς Ἡρόδοτος ἔγραψεν, εἴτε καθ' ὃ λέγουσιν Ἕλληνες, ἐς Αἴγυπτον ἀφικνεῖται. Κρότωπος δὲ ὁ Ἀγήνορος ἔσχε μετὰ Ἴασον τὴν ἀρχήν. Κροτώπου δὲ Σθενέλας γίνεται. Δαναὸς δὲ ἀπ' Αἰγύπτου πλεύσας ἐπὶ Γελάνορα τὸν Σθενέλα, τοὺς ἀπογόνους τοὺς Ἀγήνορος βασιλείας ἔπαυσεν. τὰ δὲ ἀπὸ τούτου καὶ οἱ πάντες ὁμοίως ἴσασι, θυγατέρων τῶν Δαναοῦ τὸ ἐς τοὺς ἀνεψιοὺς τόλμημα, καὶ ὡς ἀποθανόντος Δαναοῦ τὴν ἀρχὴν Λυγκεὺς ἔσχεν. οἱ δὲ Ἄβαντος τοῦ Λυγκέως παῖδες τὴν βασιλείαν ἐνείμαντο. καὶ Ἀκρίσιος μὲν αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν τῷ Ἄργει, Προῖτος δὲ τὸ Ἡραῖον καὶ Μιδείαν καὶ Τίρυνθα ἔσχε, καὶ ὅσα πρὸς θαλάσσῃ τῆς Ἀργείας. σημεῖά τε τῆς ἐν Τίρυνθι οἰκήσεως Προίτου καὶ ἐς τόδε λείπεται. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀκρίσιος Περσέα αὐτόν τε περιεῖναι πυνθανόμενος, καὶ ἔργα ἀποδείκνυσθαι, ἐς Λάρισαν ἀπεχώρησε τὴν ἐπὶ τῷ Πηνειῷ. Περσεὺς δὲ (ἰδεῖν γὰρ πάντως ἤθελε τὸν γονέα τῆς μητρὸς, καὶ λόγοις τε χρηστοῖς καὶ ἔργοις δεξιώσασθαι) ἔρχεται παρ' αὐτὸν ἐς τὴν Λάρισαν. καὶ ὁ μὲν οἷα ἡλικίᾳ τε ἀκμάζων, καὶ τοῦ δίσκου χαίρων τῷ εὑρήματι, ἐπεδείκνυτο ἐς ἅπαντας. Ἀκρίσιος δὲ λανθάνει κατὰ δαίμονα ὑποπεσὼν τοῦ δίσκου τῇ ὁρμῇ. καὶ Ἀκρισίῳ μὲν ἡ πρόρρησις τοῦ θεοῦ τέλος ἔσχεν, οὐδὲ ἀπέτρεψέν οἱ τὸ χρεὼν τὰ ἐς τὴν παῖδα καὶ τὸν θυγατριδοῦν παρευρήματα. Περσεὺς δὲ ὡς ἀνέστρεψεν ἐς Ἄργος, (ᾐσχύνετο γὰρ τοῦ φόνου τῇ φήμῃ) Μεγαπένθη τὸν Προίτου πείθει οἱ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦναι. παραλαβὼν δὲ αὐτὸς τὴν ἐκείνου, Μυκήνας κτίζει. τοῦ ξίφους γὰρ ἐνταῦθα ἐξέπεσεν ὁ μύκης αὐτῷ, καὶ τὸ σημεῖον ἐς οἰκισμὸν ἐνόμιζε συμβῆναι πόλεως. ἤκουσα δὲ καὶ ὡς διψῶντι ἐπῆλθεν ἀνελέσθαι οἱ μύκητα ἐκ τῆς γῆς· ῥυέντος δὲ ὕδατος πιὼν καὶ ἡσθεὶς, Μυκήνας ἔθετο τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ. Ὅμηρος δὲ ἐν Ὀδυσσείᾳ γυναικὸς Μυκήνης ἐν ἔπει τῷδε ἐμνήσθη·

Τυρώ τ', Ἀλκμήνη τε, ἐϋστέφανός τε Μυκήνη.

Ταύτην εἶναι θυγατέρα Ἰνάχου, γυναῖκα δὲ Ἀρέστορος τὰ ἔπη λέγει, ἃ δὴ Ἕλληνες καλοῦσιν ἠοίας μεγάλας. ἀπὸ ταύτης οὖν γεγονέναι καὶ τὸ ὄνομα τῇ πόλει. ὃν δὲ φασὶ προσποιούμενοι ἀκοῦσαι λόγον, Μυκηνέα υἱὸν εἶναι Σπάρτωνος, Σπάρτωνα δὲ Φορωνέως, οὐκ ἂν ἔγωγε ἀποδεξαίμην, διότι μηδὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι. Λακεδαιμονίοις γὰρ Σπάρτης μὲν γυναικὸς εἰκών ἐστιν ἐν Ἀμύκλαις, Σπάρτωνα δὲ Φορωνέως παῖδα θαυμάζοιεν ἂν καὶ ἀρχὴν ἀκούσαντες. Μυκήνας δὲ Ἀργεῖοι καθεῖλον ὑπὸ ζηλοτυπίας. ἡσυχαζόντων γὰρ τῶν Ἀργείων κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν

τοῦ Μή-

τοῦ Μήδου, Μυκηναῖοι πέμπουσιν ἐς Θερμοπύλας ὀγδοήκοντα ἄνδρας, οἳ Λακεδαιμονίοις μετέσχον τοῦ ἔργου. τοῦτο ἤνεγκεν ὄλεθρόν σφισι τὸ φιλοτίμημα παροξῦναν Ἀργείους. λείπεται δὲ ὅμως ἔτι καὶ ἄλλα τοῦ περιβόλου, καὶ ἡ πύλη· λέοντες δὲ ἐφεστήκασιν αὐτῇ· Κυκλώπων δὲ καὶ ταῦτα ἔργα εἶναι λέγουσιν, οἳ Προίτῳ τὸ τεῖχος ἐποίησαν ἐν Τίρυνθι. Μυκηνῶν δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις κρήνη τέ ἐστι καλουμένη Περσεία, καὶ Ἀτρέως καὶ τῶν παίδων ὑπόγαια οἰκοδομήματα, ἔνθα οἱ θησαυροί σφισι τῶν χρημάτων ἦσαν. τάφος δὲ ἔστι μὲν Ἀτρέως, εἰσὶ δὲ καὶ ὅσους σὺν Ἀγαμέμνονι ἐπανήκοντας ἐξ Ἰλίου δειπνίσας κατεφόνευσεν Αἴγισθος. τοῦ μὲν δὴ Κασσάνδρας μνήματος ἀμφισβητοῦσι Λακεδαιμονίων οἱ περὶ Ἀμύκλας οἰκοῦντες· ἕτερον δέ ἐστιν Ἀγαμέμνονος. τὸ δὲ Εὐρυμέδοντος τοῦ ἡνιόχου, καὶ Τελεδάμου τὸ αὐτὸ καὶ Πέλοπος (τούτους γὰρ τεκεῖν διδύμους Κασσάνδραν φασί· νηπίους δὲ ἔτι ὄντας ἐπικατέσφαξε τοῖς γονεῦσιν Αἴγισθος) καὶ Ἠλέκτρας. Πυλάδῃ γὰρ συνῴκησεν Ὀρέστου δόντος. Ἑλλάνικος δὲ καὶ τάδε ἔγραψε· Μέδοντα καὶ Στρόφιον γενέσθαι Πυλάδῃ παῖδας ἐξ Ἠλέκτρας. Κλυταιμνήστρα δὲ ἐτάφη καὶ Αἴγισθος ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ τείχους. ἐντὸς δὲ ἀπηξιώθησαν, ἔνθα Ἀγαμέμνων τε αὐτὸς ἔκειτο καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ φονευθέντες. Μυκηνῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ, πέντε ἀπέχει καὶ δέκα στάδια τὸ Ἡραῖον. ῥεῖ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδωρ Ἐλευθέριον καλούμενον· χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς καθάρσια αἱ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἐπὶ τῶν θυσιῶν ἐσᾶσιν ἀπορρήτως. αὐτὸ δὲ τὸ ἱερόν ἐστιν ἐν χθαμαλωτέρῳ τῆς Εὐβοίας. τὸ γὰρ δὴ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσιν Εὔβοιαν, λέγοντες Ἀστερίωνι γενέσθαι τῷ ποταμῷ θυγατέρας, Εὔβοιαν, καὶ Πρόσυμναν, καὶ Ἀκραίαν, εἶναι δὲ σφᾶς τροφοὺς τῆς Ἥρας. καὶ ἀπὸ μὲν Ἀκραίας τὸ ὄρος καλοῦσι τὸ ἀπαντικρὺ τοῦ Ἡραίου, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας ὅσον περὶ τὸ ἱερόν, Πρόσυμναν δὲ τὴν ὑπὸ τὸ Ἡραῖον χώραν. ὁ δὲ Ἀστερίων οὗτος ῥέων ὑπὸ τὸ Ἡραῖον ἐς φάραγγα ἐσπίπτων ἀφανίζεται. φύεται δὲ αὐτοῦ πόα πρὸς ταῖς ὄχθαις, ἀστερίωνα ὀνομάζουσι. καὶ τὴν πόαν ταύτην τῇ Ἥρᾳ καὶ αὐτὴν φέρουσι, καὶ ἀπὸ τῶν φύλλων αὐτῆς στεφάνους πλέκουσιν. ἀρχιτέκτονα μὲν δὴ γενέσθαι τοῦ ναοῦ λέγουσιν Εὐπόλεμον Ἀργεῖον. ὁπόσα δὲ ὑπὲρ τοὺς κίονάς ἐστιν εἰργασμένα, τὰ μὲν ἐς τὴν Διὸς γένεσιν καὶ θεῶν καὶ Γιγάντων μάχην ἔχει, τὰ δὲ ἐς τὸν πρὸς Τροίαν πόλεμον, καὶ Ἰλίου τὴν ἅλωσιν. ἀνδριάντες τε ἑστήκασι πρὸ τῆς ἐσόδου, καὶ γυναικῶν αἳ γεγόνασιν ἱέρειαι τῆς Ἥρας, καὶ ἡρώων ἄλλων τε καὶ Ὀρέστου. τὸν γὰρ ἐπίγραμμα ἔχοντα ὡς εἴη βασιλεὺς Αὔγουστος, Ὀρέστην εἶναι λέγουσιν. ἐν δὲ τῷ προνάῳ, τῇ μὲν Χάριτες ἀγάλματά ἐστιν ἀρχαῖα, ἐν δεξιᾷ δὲ κλίνη τῆς Ἥρας, καὶ ἀνάθημα ἀσπίς, ἣν Μενέλαός ποτε ἀφείλετο Εὔφορβον ἐν Ἰλίῳ. τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐπὶ θρόνου κάθηται, μεγέθει μέγα, χρυσοῦ μὲν καὶ ἐλέφαντος, Πολυκλείτου δὲ ἔργον. ἔπεστι δέ οἱ στέφανος Χάριτας ἔχων καὶ Ὥρας ἐπειργασμένας. καὶ τῶν χειρῶν τῇ μὲν καρπὸν φέρει ῥοιᾶς, τῇ δὲ σκῆπτρον. τὰ μὲν οὖν ἐς τὴν ῥοιὰν (ἀπορρητότερος γάρ ἐστιν ὁ λόγος) ἀφείσθω μοι. κόκκυγα δὲ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθῆσθαί φασι, λέγοντες τὸν Δία, ὅτε ἤρα παρθένου τῆς Ἥρας, ἐς τοῦτον τὸν ὄρνιθα ἀλλαγῆναι· τὴν δὲ ἅτε παίγνιον θηρᾶσαι. τοῦτον τὸν λόγον, καὶ ὅσα ἐοικότα εἴρηται περὶ θεῶν, οὐκ ἀποδεχόμενος γράφω, γράφω δὲ οὐδὲν ἧσσον. λέγεται δὲ παρεστηκέναι τῇ Ἥρᾳ τέχνη Ναυκύδους ἄγαλμα Ἥβης, ἐλέφαντος δὲ καὶ τοῦτο καὶ χρυσοῦ. παρὰ δὲ αὐτήν ἐστιν ἐπὶ κίονος ἄγαλμα Ἥρας ἀρχαῖον. τὸ δὲ ἀρχαιότατον πεποίηται μὲν ἐξ ἀχράδος, ἀνετέθη δὲ ἐς Τίρυνθα ὑπὸ Πειράσου τοῦ Ἄργου. Τίρυνθα δὲ ἀνελόντες Ἀργεῖοι, κομίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς εἶδον, καθήμενον ἄγαλμα οὐ μέγα. ἀναθήματα δὲ τὰ ἄξια λόγου, βωμὸς ἔχων ἐπειργασμένον τὸν λεγόμενον Ἥβης καὶ Ἡρακλέους γάμον. οὗτος μὲν ἀργύρου, χρυσοῦ δὲ καὶ λίθων λαμπόντων Ἀδριανὸς βασιλεὺς ταὼν ἀνέθηκεν· ἀνέθηκε δέ, ὅτι τὴν ὄρνιθα ἱερὰν τῆς Ἥρας νομίζουσι. κεῖται δὲ καὶ στέφανος χρυσοῦς καὶ πέπλος πορφυροῦς, Νέρωνος ταῦτα ἀναθήματα. ἔστι δὲ ὑπὲρ τὸν ναὸν τοῦτον τοῦ προτέρου ναοῦ θεμέλιά τε καὶ εἰ δή τι ἄλλο ὑπελείπετο ἡ φλόξ. κατεκαύθη δέ, τὴν ἱέρειαν τῆς Ἥρας Χρυσηίδα ὕπνου καταλαβόντος, ὅτε ὁ λύχνος πρὸ τῶν στεφανωμάτων ἥπτετο. καὶ Χρυσηὶς μὲν ἀπελθοῦσα ἐς Τεγέαν, τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Ἀλέαν ἱκέτευεν. Ἀργεῖοι δέ, καίπερ κακοῦ τηλικούτου

παρόντος σφίσιν, τὴν εἰκόνα οὐ καθεῖλον τῆς Χρυσηΐδος. ἀνάκειται δὲ καὶ ἐς τόδε τοῦ ναοῦ τούτου καταχαυθέντος ἔμπροσθεν. Ἐκ Μυκηνῶν δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένοις ἐν ἀριστερᾷ Περσέως παρὰ τὴν ὁδόν ἐστιν ἡρῷον. ἔχει μὲν δὴ καὶ ἐνταῦθα τιμὰς παρὰ τῶν προσχωρίων, μεγίστας δὲ ἔν τε Σερίφῳ, καὶ παρ᾽ Ἀθηναίοις Περσέως τέμενος. καὶ Δίκτυος καὶ Κλυμένης βωμὸς σωτήρων καλουμένων Περσέως. ἐν δὲ τῇ Ἀργείᾳ προελθοῦσιν ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ἡρῴου τούτου, Θυέστου τάφος ἐστὶν ἐν δεξιᾷ. λίθου δὲ ἔπεστιν αὐτῷ κριὸς, ὅτι τὴν ἄρνα ὁ Θυέστης ἔσχε τὴν χρυσῆν, μοιχεύσας τοῦ ἀδελφοῦ τὴν γυναῖκα. Ἀτρέα δὲ οὐκ ἐπέσχεν ὁ λογισμὸς μετρῆσαι τὴν ἴσην, ἀλλὰ τῶν Θυέστου παίδων σφαγὰς καὶ τὰ ᾀδόμενα δεῖπνα ἐξειργάσατο. ὕστερον δὲ οὐκ ἔχω σαφὲς εἰπεῖν, πότερον ἀδικίας ἦρξεν Αἴγισθος, ἢ προϋπῆρξεν Ἀγαμέμνονι φόνος Ταντάλου τοῦ Θυέστου· συνοικεῖν δέ φασιν αὐτὸν Κλυταιμνήστρᾳ παρθένῳ παρὰ Τυνδάρεω λαβόντα. ἐγὼ δὲ καταγνῶναι μὲν οὐκ ἐθέλω, φύσει σφᾶς γενέσθαι κακούς· εἰ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῖς τὸ μίασμα τὸ Πέλοπος καὶ ὁ Μυρτίλου προστρόπαιος ἠκολούθησε, τούτοις ἦν ἄρα ὁμολογοῦντα, ἡνίκα ἡ Πυθία Γλαύκου τοῦ Ἐπικύδους Σπαρτιάτῃ βασιλεύσαντος ἐπίορκα ὀμόσαντος, καὶ τοῦδε εἶπεν ἐς τοὺς ἀπογόνους καθιέναι τὴν δίκην. ἀπὸ δὲ τῶν κριῶν (οὕτω γὰρ τοῦ Θυέστου τὸ μνῆμα ὀνομάζουσι) προελθοῦσιν ὀλίγον, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ χωρίον Μυσία, καὶ Δήμητρος Μυσίας ἱερὸν, ἀπὸ ἀνδρὸς Μυσίου τὸ ὄνομα γενόμενον, καὶ τούτου, καθάπερ λέγουσιν Ἀργεῖοι, ξένου τῆς Δήμητρος. τούτῳ μὲν οὖν οὐκ ἔπεστιν ὄροφος. ἐν δὲ αὐτῷ ναός ἐστιν ἄλλος ὀπτῆς πλίνθου, ξόανα δὲ, Κόρης καὶ Πλούτωνος καὶ Δήμητρός ἐστι. Προελθοῦσι δὲ ποταμός ἐστιν Ἴναχος, καὶ διαβᾶσιν Ἡλίου βωμός. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ πύλην ἥξεις καλουμένην ἀπὸ τοῦ πλησίον ἱεροῦ· τὸ δὲ ἱερόν ἐστιν Εἰλειθυίας. Μόνους δὲ Ἑλλήνων οἶδα Ἀργείους εἰς τρεῖς βασιλείας διαιρεθέντας. ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀναξαγόρου τοῦ Ἀργείου τοῦ Μεγαπένθους, μανία ταῖς γυναιξὶν ἐνέπεσεν, ἐκφοιτῶσαι δὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν, ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν χώραν· ἐς ὃ Μελάμπους ὁ Ἀμυθάονος ἔπαυσε σφᾶς τῆς νόσου, ἐφ᾽ ᾧ τε αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς Βίας Ἀναξαγόρᾳ τὸ ἴσον ἔχουσιν. ἀπὸ μὲν δὴ Βίαντος βασιλεύουσι πέντε ἄνδρες ἐπὶ γενεὰς τέσσαρας, ἐς Κυάνιππον τὸν Αἰγιαλέως, ὄντες Νηλεῖδαι τὰ πρὸς μητρός· ἀπὸ δὲ Μελάμποδος γενεαί τε ἓξ, καὶ ἄνδρες ἴσοι, μέχρις Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφιαράου· τὸ δὲ ἐγχώριον γένος οἱ Ἀναξαγορίδαι βασιλεύουσι πλέον. Ἶφις μὲν γὰρ ὁ Ἀλέκτορος τοῦ Ἀναξαγόρου Σθενέλῳ τῷ Καπανέως ἀδελφοῦ παιδὶ ἀπέλιπε τὴν ἀρχήν. Ἀμφιλόχου δὲ μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου μετοικήσαντος εἰς τοὺς νῦν Ἀμφιλόχους, Κυανίππου ἄπαιδος τελευτήσαντος, οὕτω Κυλαράβης ὁ Σθενέλου μόνος τὴν βασιλείαν ἔσχεν. οὐ μέντοι παῖδας κατέλιπεν οὐδὲ αὐτὸς, ἀλλὰ Ὀρέστης ὁ Ἀγαμέμνονος τὸ Ἄργος κατέσχε παροικῶν τε ἐγγὺς αὐτῷ, καὶ ἄνευ τῆς πατρῴας ἀρχῆς, προσπεποιημένος μὲν Ἀρκάδων τοὺς πολλοὺς, παρειληφὼς δὲ καὶ τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλείαν, συμμαχικοῦ δὲ ἐκ Φωκέων ἀεί ποτε ἐπ᾽ ὠφελείᾳ ἑτοίμου παρόντος. Λακεδαιμονίων δὲ ἐβασίλευσεν Ὀρέστης, Λακεδαιμονίων ἐφέντων αὐτῷ. τοὺς γὰρ Τυνδάρεω θυγατριδοῦς τὴν ἀρχὴν ἔχειν ἠξίουν πρὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους Μενελάῳ γεγενημένων ἐκ δούλης. Ὀρέστου δὲ ἀποθανόντος, ἔσχε Τισαμενὸς τὴν ἀρχὴν Ἑρμιόνης τῆς Μενελάου, καὶ Ὀρέστου παῖς. τὸν δὲ Ὀρέστου νόθον Πενθίλον Κιναιθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἠριγόνην τὴν Αἰγίσθου τεκεῖν. ἐπὶ δὲ τοῦ Τισαμενοῦ τούτου κατίασιν ἐς Πελοπόννησον Ἡρακλεῖδαι, Τήμενος μὲν καὶ Κρεσφόντης Ἀριστομάχου· τοῦ τρίτου δὲ Ἀριστοδήμου προτεθνεῶτος, εἵποντο οἱ παῖδες. Ἄργους μὲν δὴ καὶ τῆς ἐν Ἄργει βασιλείας ὀρθότατα (ἐμοὶ δοκεῖν) ἠμφισβήτουν· ὅτι ἦν Πελοπίδης ὁ Τισαμενός· οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι τὸ ἀνέκαθεν εἰσὶ Περσεῖδαι. Τυνδάρεω δὲ καὶ αὐτὸν ἐκπεσόντα ἀπέφαινον ὑπὸ Ἱπποκόωντος. Ἡρακλέα δὲ ἔφασαν ἀποκτείναντα Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας, παρακαταθέσθαι Τυνδάρεῳ τὴν χώραν. τοιαῦτα δὲ καὶ περὶ τῆς Μεσσηνίας ἕτερα ἔλεγον, παρακαταθήκην Νέστορι δοθῆναι καὶ ταύτην ὑπὸ Ἡρακλέους ἑλόντος Πύλον. ἐκβάλλουσιν οὖν ἐκ μὲν Λακεδαίμονος καὶ Ἄργους Τισαμενὸν, ἐκ δὲ τῆς Μεσσηνίας τοὺς Νέστορος ἀπογόνους, Ἀλκμαίωνα Σίλλου τοῦ Θρασυμήδους, καὶ

δους, καὶ

δεις, καὶ Πεισίστρατον τὸν Πεισιστράτου, καὶ τοὺς Παίονος τοῦ Ἀντιλόχου παῖδας· σὺν δὲ αὐτοῖς Μέλανθον τὸν Ἀνδροπόμπου τοῦ Βώρου τοῦ Πενθίλου τοῦ Περικλυμένου. Τισαμενὸς μὲν οὖν ἦλθε σὺν τῇ στρατιᾷ, καὶ οἱ παῖδες ἐς τὴν νῦν Ἀχαΐαν. οἱ δὲ Νηλεῖδαι πλὴν Πεισιστράτου (τοῦτον γὰρ οὐκ οἶδα παρ' οὕστινας ἀπεχώρησεν) ἐς Ἀθήνας ἀφίκοντο οἱ λοιποί· καὶ τὸ Παιονιδῶν γένος καὶ Ἀλκμαιωνιδῶν ἀπὸ τούτων ὠνομάσθησαν. Μέλανθος δὲ καὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν, ἀφελόμενος Θυμοίτην τὸν Ὀξύντου. Θυμοίτης γὰρ Θησειδῶν ἔσχατος ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων. τὰ μὲν οὖν Κρεσφόντου καὶ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων, οὐκ ἤπειγεν ὁ λόγος με ἐνταῦθα δηλῶσαι. Τήμενος δὲ ἐκ μὲν τοῦ φανεροῦ Δηιφόντῃ τῷ Ἀντιμάχου τοῦ Θρασυάνορος τοῦ Κτησίππου τοῦ Ἡρακλέους, στρατηγῷ πρὸς τὰς μάχας ἐχρήσατο ἀντὶ τῶν υἱῶν, καὶ σύμβουλον ἐς πάντα εἶχεν, ἅτε αὐτόν τε ἐκεῖνον πεποιημένος πρότερον ἔτι γαμβρόν, καὶ τῶν παίδων ἀρεσκόμενος τῇ Ὑρνηθοῖ μάλιστα· ὑπωπτεύετο δὲ ἤδη καὶ τὴν βασιλείαν ἐς ἐκείνην καὶ Δηιφόντην τρέπων. ἐπεβουλεύθη δὲ τούτων εἵνεκα ὑπὸ τῶν υἱῶν· ἐκείνων δὲ αὐτῶν Κεῖσος πρεσβύτατος ὤν, ἔσχε τὴν ἀρχήν. Ἀργεῖοι δὲ ἅτε ἰσηγορίαν καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιοτάτου, τὰ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων ἐς ἐλάχιστον προήγαγον, ὡς μηδενὶ τῶν Κείσου καὶ τοῖς ἀπογόνοις ἢ τὸ ὄνομα λειφθῆναι τῆς βασιλείας μόνον. Μέλταν δὲ τὸν Λακίδεω τὸν ἀπόγονον Μήδωνος, τὸ παράπαν ἔπαυσεν ἀρχῆς καταγνοὺς ὁ δῆμος. Ἀργείοις δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει τὸ ἐπιφανέστατόν ἐστιν Ἀπόλλωνος ἱερὸν Λυκίου. τὸ μὲν οὖν ἄγαλμα τὸ ἐφ' ἡμῶν, Ἀττάλου ποίημα ἦν Ἀθηναίου, τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς Δαναοῦ καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ ξόανον ἀνάθημα ἦν. ξόανα γὰρ δὴ τότε εἶναι πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγύπτια. Δαναὸς δὲ ἱδρύσατο Λύκιον Ἀπόλλωνα ἐπ' αἰτίᾳ τοιαύτῃ. παραγενόμενος ἐς τὸ Ἄργος, ἠμφισβήτει πρὸς Γελάνορα τὸν Σθενέλα περὶ τῆς ἀρχῆς. ῥηθέντων δὲ ἐπὶ τοῦ δήμου παρ' ἀμφοτέρων πολλῶν τε καὶ ἐπαγωγῶν, καὶ οὐχ ἧσσον δίκαια λέγειν τοῦ Γελάνορος δόξαντος, ὁ μὲν δῆμος ὑπερέθετο φασὶν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν κρίνειν. ἀρχομένης δὲ ἡμέρας, ἐς βοῶν ἀγέλην νεμομένην πρὸ τοῦ τείχους ἐσπίπτει λύκος, προσπεσὼν δὲ ἐμάχετο πρὸς ταῦρον ἡγεμόνα τῶν βοῶν. παρίσταται δὴ τοῖς Ἀργείοις, τῷ μὲν Γελάνορα, Δαναὸν δὲ εἰκάσαι τῷ λύκῳ· ὅτι οὔτε τὸ θηρίον τοῦτό ἐστιν ἀνθρώποις σύντροφον, οὔτε Δαναὸς σφίσιν ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. ἐπεὶ δὲ τὸν ταῦρον κατειργάσατο ὁ λύκος, διὰ τοῦτο ὁ Δαναὸς ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὕτω δὴ νομίζων Ἀπόλλωνα ἐπὶ τὴν ἀγέλην ἐπαγαγεῖν τῶν βοῶν τὸν λύκον, ἱδρύσατο Ἀπόλλωνος ἱερὸν Λυκίου. Ἐνταῦθα ἀνάκειται μὲν θρόνος Δαναοῦ. κεῖται δὲ εἰκὼν Βίτωνος, ἀνὴρ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων ταῦρον. ὡς δὲ Λυκέας ἐποίησεν, ἐς Νεμέαν Ἀργείων ἀγόντων θυσίαν τῷ Διΐ, ὁ Βίτων ὑπὸ ῥώμης τε καὶ ἰσχύος ταῦρον ἀράμενος ἤνεγκεν. ἑξῆς δὲ τῆς εἰκόνος ταύτης, πῦρ καίουσιν, ὀνομάζοντες Φορωνέως εἶναι. οὐ γὰρ τοι ὁμολογοῦσι δοῦναι πῦρ Προμηθέα ἀνθρώποις, ἀλλὰ ἐς Φορωνέα τοῦ πυρὸς μεταγαγεῖν ἐθέλουσι τὴν εὕρεσιν. τὰ δὲ ξόανα Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ, τὸ μὲν Ἐπειοῦ λέγουσιν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ Ὑπερμνήστρας ἀνάθημα. ταύτην γὰρ τῶν θυγατέρων μόνην τὸ πρόσταγμα ὑπεριδοῦσαν ὑπήγαγεν ὁ Δαναὸς εἰς δικαστήριον, οὔ τε Λυγκέως οὐκ ἀκίνδυνον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἡγούμενος, καὶ ὅτι τοῦ τολμήματος οὐ μετασχοῦσα ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῷ βουλεύσαντι, τὸ ὄνειδος ηὔξησε. κριθεῖσα δὲ ἐν τοῖς Ἀργείοις, ἀποφεύγει τε καὶ Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷδε ἀνέθηκε νικηφόρον. τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐντὸς Λάδας, ποδῶν ὠκύτητι ὑπερβαλόμενος τοὺς ἐφ' αὑτοῦ· καὶ Ἑρμῆς, ἐς λύρας ποίησιν χελώνην ἠρκώς. ἔστι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ βόθρος, πεποιημένην ἐν τύπῳ ταύρου μάχην ἔχων καὶ λύκου· σὺν δὲ αὐτοῖς παρθένον ἀφιεῖσαν πέτραν ἐπὶ τὸν ταῦρον· Ἄρτεμιν εἶναι νομίζουσι τὴν παρθένον. Δαναὸς δὲ ταῦτά γε ἀνέθηκε, καὶ πλησίον κίονας ἐς Διὸς καὶ Ἀρτέμιδος ξόανον. τάφοι δέ εἰσιν, ὁ μὲν Λίνου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ψαμάθης τῆς Κροτώπου· τὸν δὲ λέγουσιν εἶναι Λίνου τοῦ ποιήσαντος τὰ ἔπη. τὰ μὲν οὖν ἐς τοῦτον, οἰκειότερα ὄντα ἑτέρῳ λόγῳ, παρίημι· τὰ δὲ ἐς τὸν Ψαμάθης, ἡ Μεγαρική μοι συγγραφὴ προεδήλωσεν. ἐπὶ τούτοις ἐστὶν Ἀπόλλων Ἀγυιεύς, καὶ βωμὸς Ὑετίου Διός· ἔνθα οἱ συσπεύδοντες Πολυνείκει

τὴν ἐς Θήβας κάθοδον, ἀποθανεῖσθαι συνώμοσαν, ἢν μὴ τὰς Θήβας γένηταί σφισιν ἑλεῖν. Ἐς δὲ τοῦ Περιμήδεως τὸ μνῆμα ἧσσόν μοι δοκοῦσιν Ὀπουντίων εἰκότα λέγειν· λέγουσι δὲ ὅμως Παρειλίδα Κρεύγα μὲν εἰκόνα ἀνδρὸς πύκτου τρόπαιον ἐπὶ Κορινθίοις ἀνασταθὲν*. ἄγαλμά ἐστι καθήμενον Διὸς Μειλιχίου, λίθου λευκοῦ, Πολυκλείτου δὲ ἔργον. ποιηθῆναι δὲ ἐπυνθανόμην αὐτὸ ἐπ' αἰτίᾳ τοιαύτῃ. Λακεδαιμονίοις πολεμεῖν πρὸς Ἀργείους ἀρξαμένοις, οὐδεμία ἦν ἔτι ἀπαλλαγὴ πρὶν ἢ Φίλιππος σφᾶς ἠνάγκασεν ὁ Ἀμύντου μένειν ἐπὶ τοῖς καθεστηκόσιν ἐξ ἀρχῆς ὅροις τῆς χώρας. τὸν δὲ ἔμπροσθεν χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι μηδὲν ἔξω Πελοποννήσου περιεργαζόμενοι, τῆς Ἀργείας ἀεί τι ἀπετέμνοντο· ἢ οἱ Ἀργεῖοι, τετραμμένων πρὸς πόλεμον ἐκείνων ὑπερόριον, ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ αὐτοί σφισιν ἐνέκειντο. προηγμένοις δὲ ἀμφοτέροις ἐς ἄκρον τοῦ μίσους, ἔδοξεν Ἀργείοις λογάδας τρέφειν χιλίους· ἡγεμὼν δὲ ἐτέτακτο ἐπ' αὐτοῖς Βρύας Ἀργεῖος, ὃς ἄλλα τε ἐς ἄνδρας ὕβριζε τοῦ δήμου, καὶ παρθένον κομιζομένην παρὰ τὸν νυμφίον ἥρπασεν, ἀφελόμενος τοὺς ἄγοντας. ἐπιλαβούσης δὲ τῆς νυκτὸς, τυφλοῖ τὸν Βρύαντα ἡ παῖς, φυλάξασα ὑπνωμένον· φωραθεῖσα δὲ, ὡς ἐπέλαβεν ἡμέρα, κατέφυγεν ἱκέτις ἐς τὸν δῆμον. οὐ προεμένων δὲ αὐτὴν τιμωρήσασθαι τοῖς χιλίοις, καὶ ἀπὸ τούτου προαχθέντων ἐς μάχην ἀμφοτέρων, κρατοῦσιν οἱ τοῦ δήμου, κρατήσαντες δὲ, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ θυμοῦ τῶν ἐναντίων ἔλιπον. ὕστερον δὲ ἄλλα τε ἐπηγάγοντο καθάρσια, ὡς ἐπὶ αἵματι ἐμφυλίῳ, καὶ ἄγαλμα ἀνέθηκαν Μειλιχίου Διός. Πλησίον δέ εἰσιν ἐπειργασμένοι λίθῳ Κλέοβις καὶ Βίτων, αὐτοί τε ἕλκοντες τὴν ἅμαξαν, καὶ ἐπ' αὐτῇ ἄγοντες τὴν μητέρα ἐς τὸ Ἡραῖον. τούτων δὲ ἀπαντικρὺ, Νεμείου Διός ἐστιν ἱερὸν, ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦν, τέχνη Λυσίππου. μετὰ δὲ αὐτὸ, προελθοῦσιν ἐν δεξιᾷ Φορωνέως τάφος ἐστίν· ἐναγίζουσι δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τῷ Φορωνεῖ. πέραν δὲ τοῦ Νεμείου Διὸς, Τύχης ἐστὶν ἐκ παλαιοτάτου ναός· οἱ δὴ Παλαμήδης κύβους εὑρὼν ἀνέθηκεν ἐς τοῦτον τὸν ναόν. τὸ δὲ μνῆμα τὸ πλησίον, Χορείας μαινάδος ὀνομάζουσι, Διονύσῳ λέγοντες καὶ ἄλλας γυναῖκας καὶ ταύτην ἐς Ἄργος συστρατεύσασθαι. Περσέα δὲ, ὡς ἐκράτει τῆς μάχης, φονεῦσαι τῶν γυναικῶν τὰς πολλάς. τὰς μὲν οὖν λοιπὰς θάπτουσιν ἐν κοινῷ, ταύτῃ δὲ (ἀξιώματι γὰρ δὴ προεῖχεν) ἰδίᾳ τὸ μνῆμα ἐποίησαν. ἀπωτέρω δὲ ὀλίγον, Ὡρῶν ἱερόν ἐστιν. ἐπανιόντι δὲ ἐκεῖθεν, ἀνδριάντες ἑστήκασι Πολυνείκους τοῦ Οἰδίποδος, καὶ ὅσοι σὺν ἐκείνῳ τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸ τεῖχος μαχόμενοι τὸ Θηβαίων ἐτελεύτησαν. τούτους τοὺς ἄνδρας ἐς μόνον ἑπτὰ ἀριθμὸν κατήγαγεν Αἰσχύλος, πλειόνων ἔκ τε Ἄργους ἡγεμόνων, καὶ Μεσσήνης, καὶ τινων Ἀρκάδων στρατευσαμένων. τούτων δὲ τῶν ἑπτὰ (ἐπηκολουθήκασι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι τῇ Αἰσχύλου ποιήσει) πλησίον κεῖνται καὶ οἱ τὰς Θήβας ἑλόντες, Αἰγιαλεὺς Ἀδράστου, καὶ Πρόμαχος Παρθενοπαίου τοῦ Ταλαοῦ, καὶ Πολύδωρος Ἱππομέδοντος, καὶ Θέρσανδρος· καὶ οἱ Ἀμφιαράου παῖδες, Ἀλκμαίων τε καὶ Ἀμφίλοχος· Διομήδης τε καὶ Σθένελος· παρῆν δὲ ἔτι καὶ ἐπὶ τούτων Εὐρύαλος Μηκιστέως, καὶ Πολυνείκους Ἄδρασος, καὶ Τιμέας. τῶν δὲ ἀνδριάντων οὐ πόρρω δείκνυται Δαναοῦ μνῆμα, καὶ Ἀργείων τάφος κενὸς, ὁπόσους ἔν τε Ἰλίῳ καὶ ὀπίσω κομιζομένους ἐπέλαβεν ἡ τελευτή. καὶ Διός ἐστιν ἐνταῦθα ἱερὸν σωτῆρος. καὶ παριοῦσιν εἰς τὸ οἴκημα, ἐνταῦθα τὸν Ἄδωνιν αἱ γυναῖκες Ἀργείων ὀδύρονται. ἐν δεξιᾷ δὲ τῆς ἐσόδου τῷ Κηφισῷ πεποίηται τὸ ἱερόν. τῷ δὲ ποταμῷ τούτῳ τὸ ὕδωρ φασὶν οὐ καθάπαξ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἀφανισθῆναι, ἀλλὰ ἐνταῦθα δὴ μάλιστα ἔνθα καὶ τὸ ἱερόν ἐστι, συνιᾶσιν ὑπὸ γῆν ῥέοντος. παρὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Κηφισοῦ Μεδούσης λίθου πεποιημένη κεφαλή· Κυκλώπων φασὶν εἶναι καὶ τοῦτο ἔργον. τὸ δὲ χωρίον τὸ ὄπισθεν καὶ ἐς τόδε κριτήριον ὀνομάζουσιν, Ὑπερμνήστραν ἐνταῦθα ὑπὸ Δαναοῦ κριθῆναι λέγοντες. τούτου δὲ ἐστὶν οὐ πόρρω θέατρον. ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλα θέας ἄξια, καὶ ἀνὴρ φονεύων ἐστὶν ἄνδρα, Ὀθρυάδην τὸν Σπαρτιάτην Περίλαος Ἀργεῖος ὁ Ἀλκήνορος. Περιλάῳ δὲ τούτῳ καὶ πρότερον ἔτι ὑπῆρχε Νεμείων ἀνῃρῆσθαι νίκην παλαίοντι. ὑπὲρ δὲ τὸ θέατρον, Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν. ἔμπροσθεν δὲ τοῦ ἕδους, Τελέσιλλα ἡ ποιήσασα τὰ ᾄσματα ἐπείργασται στήλῃ· καὶ βιβλία μὲν ἐκεῖνα ἔρριπταί οἱ πρὸς τοῖς ποσὶν, αὐτὴ δὲ

ἐς κρά-

ἐς κράνος ὁρᾷ κατέχουσα τῇ χειρὶ καὶ ἐπιθέσθαι τῇ κεφαλῇ μέλλουσα. Ἦν δὲ καὶ ἡ Τελέσιλλα, καὶ ἄλλως ἐν ταῖς γυναιξὶν εὐδόκιμος, καὶ μᾶλλον ἐτιμᾶτο ἐπὶ τῇ ποιήσει. Συμβάντος δὲ Ἀργείοις ἀτυχῆσαι λόγου μειζόνως, πρὸς Κλεομένην τὸν Ἀναξανδρίδου καὶ Λακεδαιμονίους· καὶ τῶν μὲν ἐν αὐτῇ πεπτωκότων τῇ μάχῃ, ὅσοι δὲ ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἄργου κατέφυγον, διαφθαρέντων καὶ τούτων τὰ μὲν πρῶτα ἐξιόντων κατὰ ὁμολογίαν, ὡς δὲ ἔγνωσαν ἀπατώμενοι, συγκατακαυθέντων τῷ ἄλσει τῶν λοιπῶν· οὕτως τοὺς Λακεδαιμονίους Κλεομένης ἦγεν ἐπὶ ἔρημον ἀνδρῶν τὸ Ἄργος. Τελέσιλλα δὲ οἰκέτας μὲν, καὶ ὅσοι διὰ νεότητα ἢ γῆρας ὅπλα ἀδύνατοι φέρειν ἦσαν, τούτους μὲν πάντας ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸ τεῖχος· αὐτὴ δὲ ὁπόσα ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπελείπετο καὶ τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν ὅπλα ἀθροίσασα, τὰς ἀκμαζούσας ἡλικίᾳ τῶν γυναικῶν ὥπλιζεν. ὁπλίσασα δὲ ἔτασσε κατὰ τοῦτο, ἧ τοὺς πολεμίους προσιόντας ἠπίστατο. ὡς δὲ ἐγίγνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ αἱ γυναῖκες οὔτε τῷ ἀλαλαγμῷ κατεπλάγησαν, δεξάμεναί τε ἐμάχοντο ἐρρωμένως, ἐνταῦθα οἱ Λακεδαιμόνιοι φρονήσαντες, ὡς καὶ διαφθείρασι σφίσι τὰς γυναῖκας, ἐπιφθόνως τὸ κατόρθωμα ἕξει, καὶ σφαλεῖσι μετὰ ὀνειδῶν γενήσοιτο ἡ συμφορὰ, ὑπείκουσι ταῖς γυναιξί. πρότερον δὲ ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον προεσήμηνεν ἡ Πυθία· καὶ τὸ λόγιον εἴτε ἄλλως, εἴτε καὶ ὡς συνεὶς, ἐδήλωσεν Ἡρόδοτος·

Ἀλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρρενα νικήσασα
Ἐξελάσῃ, καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρηται,
Πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφέας τότε θήσει.

Τὰ μὲν εἰς τὸ ἔργον τῶν γυναικῶν ἔχοντα τοῦ χρησμοῦ, ταῦτα ἦν. Κατελθοῦσι δὲ ἐντεῦθεν, καὶ αὖθις τραπεῖσιν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν, ἔστι μὲν Κερδοῦς Φορωνέως γυναικὸς μνῆμα, ἔστι δὲ ναὸς Ἀσκληπιοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ἐπίκλησιν Πειθοῦς· Ὑπερμνήστρα καὶ τοῦτο ἀνέθηκε, νικήσασα τῇ δίκῃ τὸν πατέρα, ἣν τοῦ Λυγκέως ἕνεκα ἔφυγε. Καὶ Αἰνείου ἐνταῦθα χαλκοῦς ἀνδριάς ἐστι, καὶ χωρίον καλούμενον Δέλτα· ἐφ' ὅτῳ δὲ, (οὐ γάρ μοι τὰ λεγόμενα ἤρεσκεν) ἑκὼν παρίημι. πρὸ δὲ αὐτοῦ πεποίηται Διὸς Φυξίου βωμὸς, καὶ πλησίον Ὑπερμνήστρας μνῆμα Ἀμφιαράου μητρός. τὸ δὲ ἕτερον Ὑπερμνήστρας τῆς Δαναοῦ· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ Λυγκεὺς τέθαπται. τούτων δὲ ἀπαντικρὺ Ταλαοῦ τοῦ Βίαντός ἐστι τάφος. τὰ δὲ ἐς Βίαντα καὶ ἀπογόνους τοῦ Βίαντος, ἤδη λέλεκταί μοι. Ἀθηνᾶς δὲ ἱδρύσασθαι Σάλπιγγος ἱερόν φασιν Ἡγέλεων. Τυρσηνοῦ δὲ παῖδα τὸν Ἡγέλεων, τὸν δὲ Ἡρακλέους εἶναι καὶ γυναικὸς λέγουσι τῆς Λυδῆς. Τυρσηνὸν δὲ σάλπιγγα εὑρεῖν πρῶτον, Ἡγέλεων δὲ τὸν Τυρσηνοῦ διδάξαι τοὺς σὺν Τημένῳ Δωριέας τὸν τρόπον τοῦ ψόφου, καὶ διὰ τοῦτο Ἀθηνᾶν ἐπονομάσαι Σάλπιγγα. Πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ἐπιμενίδου λέγουσιν εἶναι τάφον. Λακεδαιμονίους γὰρ πολεμήσαντας πρὸς Κνωσίους, ἑλεῖν ζῶντα Ἐπιμενίδην, λαβόντας δὲ ἀποκτεῖναι, διότι σφίσιν οὐκ αἴσια ἐμαντεύετο, αὐτοὶ δὲ ἀνελόμενοι θάψαι ταύτῃ φασί. Τὸ δὲ οἰκοδόμημα λευκοῦ λίθου, κατὰ μέσον μάλιστα τῆς ἀγορᾶς, οὐ τρόπαιον ἐπὶ Πύρρῳ τῷ Ἠπειρώτῃ, καθὰ λέγουσιν οἱ Ἀργεῖοι. καυθέντος δὲ ἐνταῦθα τοῦ νεκροῦ, μνῆμα καὶ τοῦτο ὂν εὕροι τις, ἐν ᾧ τά τε ἄλλα ὅσοις ὁ Πύρρος ἐκέχρητο ἐς τὰς μάχας, καὶ οἱ ἐλέφαντές εἰσιν ἐπειργασμένοι. τοῦτο μὲν δὴ κατὰ τὴν πυρὰν οἰκοδόμημα ἐγένετο. αὐτὰ δὲ κεῖται τοῦ Πύρρου τὰ ὀστᾶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος, παρ' ᾧ συμβῆναί οἱ καὶ τὴν τελευτὴν, ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ. τοῦ δὲ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ τούτου κατὰ τὴν ἔσοδον ἀσπίδα ἰδεῖν Πύρρου χαλκῆν ἐστιν ὑπὲρ τῶν θυρῶν ἀνακειμένην. Τοῦ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀργείων οἰκοδομήματος οὐ μακρὰν, χῶμα γῆς ἐστιν. ἐν δὲ αὐτῷ κεῖσθαι τὴν Μεδούσης λέγουσι τῆς Γοργόνος κεφαλήν. ἀπόντος δὲ τοῦ μύθου, τάδε ἄλλα ἐς αὐτὴν ἐστὶν εἰρημένα. Φόρκου μὲν θυγατέρα εἶναι, τελευτήσαντος δέ οἱ τοῦ πατρὸς, βασιλεύειν τῶν περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα οἰκούντων, καὶ ἐπὶ θήραν τὲ ἐξιέναι καὶ ἐς τὰς μάχας ἡγεῖσθαι τοῖς Λίβυσι· καὶ δὴ καὶ τότε ἀντικαθημένην στρατῷ πρὸς τὴν Περσέως δύναμιν (ἕπεσθαι γὰρ καὶ τῷ Περσῇ λογάδας ἐκ Πελοποννήσου) δολοφονηθῆναι νύκτωρ. καὶ τὸν Περσέα τὸ κάλλος ἔτι καὶ ἐπὶ

νεκρῷ θαυμάζοντα, οὕτω τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντα αὐτῆς, ἄγειν τοῖς Ἕλλησιν ἐς ἐπίδειξιν. Καρχηδονίῳ δὲ ἀνδρὶ Προκλεῖ τῷ Εὐκράτους ἕτερος λόγος ὅδε ἐφαίνετο εἶναι τοῦ προτέρου πιθανώτερος. Λιβύης ἡ ἔρημος καὶ ἄλλα παρέχεται θηρία ἀκούσασιν οὐ πιστά, καὶ ἄνδρες ἐνταῦθα ἄγριοι, καὶ ἄγριαι γίγνονται γυναῖκες· ἔλεγέ τε ὁ Προκλῆς ἀπ' αὐτῶν ἄνδρα ἰδεῖν κομισθέντα ἐς Ῥώμην. εἴκαζεν οὖν πλανηθεῖσαν γυναῖκα ἐκ τούτων, καὶ ἀφικομένην ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα λυμαίνεσθαι τοὺς προσοίκους· ἐς ὃ Περσεὺς ἀπέκτεινεν αὐτήν. Ἀθηνᾶν δὲ οἱ συνεπιλαβέσθαι δοκεῖν τοῦ ἔργου, ὅτι οἱ περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα ἄνθρωποι ταύτης εἰσὶν ἱεροί.

Ἐν δὲ Ἄργει παρὰ τοῦτο δὴ τὸ μνῆμα τῆς Γοργόνος, Γοργοφόνης τάφος ἐστὶ τῆς Περσέως· καὶ ἐφ' ὅτῳ μὲν αὐτῇ τὸ ὄνομα ἐτέθη, δῆλον εὐθὺς ἀκούσαντι. γυναικῶν δὲ πρώτην αὐτήν φασι τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς Περιήρους τοῦ Αἰόλου (τούτῳ γὰρ παρθένος συνῴκησε) τὴν δὲ αὖθις Οἰβάλῳ γήμασθαι· πρότερον δὲ καθεστήκει ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ ἀνδρὶ ἀποθανόντι χηρεύειν. τοῦ τάφου δὲ ἔμπροσθεν, τρόπαιον λίθου πεποίηται κατὰ ἀνδρὸς Ἀργείου Λαφάους· τοῦτον γὰρ (γράφω δὲ ὁπόσα λέγουσιν αὐτοὶ περὶ σφῶν Ἀργεῖοι) τυραννοῦντα ἐξέβαλεν ἐπαναστὰς ὁ δῆμος. φυγόντα δὲ ἐς Σπάρτην Λακεδαιμόνιοι κατάγειν ἐπειρῶντο ἐπὶ τυραννίδι. νικήσαντες δὲ οἱ Ἀργεῖοι τῇ μάχῃ, Λαφάη τε καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς πολλοὺς ἀπέκτειναν. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Λητοῦς ἐστι μὲν οὐ μακρὰν τοῦ τροπαίου, τέχνη δὲ τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. τὴν δὲ εἰκόνα παρὰ τῇ θεῷ τῆς παρθένου Χλῶριν ὀνομάζουσι, Νιόβης μὲν θυγατέρα εἶναι λέγοντες, Μελίβοιαν δὲ καλεῖσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἀπολλυμένων δὲ ὑπὸ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος τῶν Ἀμφίονος παίδων, περιγενέσθαι μόνην τῶν ἀδελφῶν ταύτην καὶ Ἀμύκλαν, περιγενέσθαι δὲ εὐξαμένους τῇ Λητοῖ. Μελίβοιαν δὲ οὕτω δή τι παραυτίκα χλωρὰν τὸ δεῖμα ἐποίησε, καὶ ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ βίου παρέμεινεν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ τῷ συμβάντι ἀντὶ Μελιβοίας αὐτῇ γενέσθαι Χλῶριν. τούτους δέ φασιν Ἀργεῖοι τὸ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομῆσαι τῇ Λητοῖ τὸν ναόν. ἐγὼ δὲ (προσέκειμαι γὰρ πλέον τι ἢ οἱ λοιποὶ τῇ Ὁμήρου ποιήσει) δοκῶ τῇ Νιόβῃ τῶν παίδων μηδένα ὑπόλοιπον γενέσθαι. μάρτυρες δέ μοι τὸ ἔπος·

Τὼ δ' ἄρα καὶ δοιώ περ ἐόντ' ἀπὸ πάντας ὄλεσσαν.

Οὗτος μὲν δὴ τὸν οἶκον τὸν Ἀμφίονος ἐκ βάθρων ἀνατραπέντα οἶδε. Τῆς δὲ Ἥρας ὁ ναὸς τῆς Ἀνθείας ἐστὶ, τοῦ ἱεροῦ τῆς Λητοῦς ἐν δεξιᾷ. καὶ πρὸ αὐτοῦ γυναικῶν τάφος. ἀπέθανον δὲ αἱ γυναῖκες ἐν μάχῃ πρὸς Ἀργείους τε καὶ Περσέα, ἀπὸ νήσων τῶν ἐν Αἰγαίῳ Διονύσῳ συνεστρατευμέναι· καὶ διὰ τοῦτο Ἁλίας αὐτὰς ἐπονομάζουσιν. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ μνήματος τῶν γυναικῶν, Δήμητρός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Πελασγίδος, ἀπὸ τοῦ ἱδρυσαμένου Πελασγοῦ τοῦ Τριόπα. καὶ οὐ πόρρω τοῦ ἱεροῦ τάφος Πελασγοῦ. πέραν δὲ τοῦ τάφου χαλκεῖον ἐστιν οὐ μέγα, ἀνέχει δὲ αὐτὸ ἀγάλματα ἀρχαῖα, Ἀρτέμιδος καὶ Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς. Λυκέας δὲ οὖν ἐποίησε Μηχανέως τὸ ἄγαλμα εἶναι Διός, καὶ Ἀργείων ἔφη τοὺς ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντας, ἐνταῦθα ὀμόσαι παραμενεῖν πολεμοῦντας, ἐς τ' ἂν ἢ τὸ Ἴλιον ἕλωσιν, ἢ μαχομένους τελευτὴ σφᾶς ἐπιλάβῃ. Ἑτέροις δέ ἐστιν εἰρημένον, ἔσω ἐν τῷ χαλκείῳ κεῖσθαι Ταντάλου. τὸν μὲν δὴ Θυέστου παῖδα ἢ Βροτέου (λέγεται γὰρ ἀμφότερα) ὃς Κλυταιμνήστρᾳ πρότερον ἢ Ἀγαμέμνων συνῴκησεν, τοῦτον μὲν Τάνταλον οὐ διοίσομαι ταφῆναι ταύτῃ· τοῦ δὲ λεγομένου Διός τε εἶναι καὶ Πλουτοῦς, ἰδὼν οἶδα ἐν Σιπύλῳ τάφον θέας ἄξιον. πρὸς δέ, οὐδὲ ἀνάγκη συνέπεσεν ἐκ τῆς Σιπύλου φυγεῖν αὐτόν, ὡς Πέλοπα ἐπέλαβεν ὕστερον, ἐλαύνοντος Ἴλου τοῦ Φρυγὸς ἐπ' αὐτὸν στρατιᾷ. Τὰ δὲ μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω. τὰ δὲ ἐς τὸν βόθρον τὸν πλησίον δρώμενα, Νικόστρατον ἄνδρα ἐπιχώριον καταστήσασθαι λέγουσιν. ἀφιᾶσι δὲ καὶ νῦν ἔτι ἐς τὸν βόθρον καιομένας λαμπάδας Κόρῃ τῇ Δήμητρος. Ἐνταῦθα Ποσειδῶνός ἐστιν ἱερόν, ἐπίκλησιν Προσκλυστίου· τῆς γὰρ χώρας τὸν Ποσειδῶνα ἐπικλύσαι τὴν πολλήν, ὅτι Ἥρας εἶναι καὶ οὐκ αὐτοῦ τὴν γῆν Ἴναχος, καὶ οἱ συνδικάσαντες ἔγνωσαν. Ἥρα μὲν δὴ παρὰ Ποσειδῶνος εὕρετο ἀπελθεῖν ὀπίσω τὴν θάλασσαν. Ἀργεῖοι δὲ ὅθεν τὸ κῦμα ἀνεχώρησεν, ἱερὸν Ποσειδῶνι ἐποίησαν Προσκλυστίῳ. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ τάφος ἐστὶν Ἄργου, Διὸς εἶναι δοκοῦντος καὶ τῆς Φο-

ρωνέως

ρωνέως Νιόβης. μετὰ δὲ ταῦτα, Διοσκούρων ναός. ἄγαλμα δὲ αὐτοί τε καὶ οἱ παῖδές εἰσιν, Ἄναξις καὶ Μνασίνους, σὺν δέ σφισιν αἱ μητέρες Ἱλάειρα καὶ Φοίβη· τέχνη μὲν Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, ξύλου δὲ ἐβένου. τοῖς δὲ ἵπποις τὰ μὲν πολλὰ ἐβένου καὶ τούτοις, ὀλίγα δὲ καὶ ἐλέφαντος πεποίηται. Πλησίον δὲ τῶν ἀνάκτων Εἰληθυίας ἐστὶν ἱερὸν, ἀνάθημα Ἑλένης, ὅτε σὺν Πειρίθῳ Θησέως ἀπελθόντος ἐς Θεσπρωτοὺς, Ἄφιδνά τε ὑπὸ Διοσκούρων ἑάλω, καὶ ἤγετο ἐς Λακεδαίμονα Ἑλένη. ἔχειν μὲν γὰρ αὐτὴν λέγουσιν ἐν γαστρὶ, τεκοῦσαν δὲ ἐν Ἄργει, καὶ τῆς Εἰληθυίας ἱδρυσαμένην τὸ ἱερὸν, τὴν μὲν παῖδα ἣν ἔτεκε, Κλυταιμνήστρᾳ δοῦναι· (συνοικεῖν γὰρ ἤδη Κλυταιμνήστραν Ἀγαμέμνονι) αὐτὴν δὲ ὕστερον τούτων Μενελάῳ γήμασθαι. καὶ ἐπὶ τῷδε Εὐφορίων Χαλκιδεὺς, καὶ Πλευρώνιος Ἀλέξανδρος ἔπη ποιήσαντες, πρότερον δὲ ἔτι Στησίχορος ὁ Ἱμεραῖος, κατὰ ταὐτά φασιν Ἀργείοις Θησέως εἶναι θυγατέρα Ἰφιγένειαν. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Εἰληθυίας πέραν ἐστὶν Ἑκάτης ναός, Σκόπα δὲ τὸ ἄγαλμα ἔργον. τοῦτο μὲν λίθου· τὰ δὲ ἀπαντικρὺ χαλκᾶ Ἑκάτης καὶ ταῦτα ἀγάλματα, τὸ μὲν Πολύκλειτος ἐποίησε, τὸ δὲ ἀδελφὸς Περικλείτου Ναυκύδης Μόθωνος. Ἐρχομένῳ δὲ ὁδὸν εὐθεῖαν ἐς γυμνάσιον Κυλαράβου, ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὀνομαζόμενον τοῦ Σθενέλου, τέθαπται δὴ Λικύμνιος ὁ Ἠλεκτρύωνος· ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν ὑπὸ Τληπολέμου φησὶ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦτον ἔφυγεν ἐξ Ἄργους Τληπόλεμος. Ὀλίγον δὲ τὴν ἐπὶ Κυλαράβου καὶ τὴν ταύτῃ πύλην ἀποτραπεῖσι, Σακάδα μνῆμά ἐστιν, ὃς τὸ αὔλημα τὸ Πυθικὸν πρῶτος ηὔλησεν ἐν Δελφοῖς· καὶ τὸ ἔχθος τῷ Ἀπόλλωνι διαμένον ἐς τοὺς αὐλητὰς ἔτι ἀπὸ Μαρσύου καὶ τῆς ἁμίλλης τοῦ Σιληνοῦ, παυθῆναι διὰ τοῦτον δοκεῖ τὸν Σακάδαν. ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῷ Κυλαράβου καὶ Πανία ἐστὶν Ἀθηνᾶ καλουμένη, καὶ τάφον Σθενέλου δεικνύουσι, τὸν δὲ αὐτοῦ Κυλαράβου. πεποίηται δὲ οὐ πόρρω τοῦ γυμνασίου πολυάνδριον τοῖς μετὰ Ἀθηναίων πλεύσασιν Ἀργείοις ἐπὶ καταδουλώσει Συρακουσῶν τε καὶ Σικελίας. Ἐντεῦθεν ἐρχομένοις ὁδὸν καλουμένην *, ναός ἐστιν ἐν δεξιᾷ Διονύσου· τὸ δὲ ἄγαλμα εἶναι λέγουσιν ἐξ Εὐβοίας· συμβάσης γὰρ τοῖς Ἕλλησιν ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου τῆς περὶ τὸν Καφηρέα ναυαγίας, τοὺς δυνηθέντας ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν τῶν Ἀργείων, ῥῖγός τε πιέζει καὶ λιμός. εὐξαμένοις δὲ θεῶν τινα ἐν τοῖς παροῦσιν ἀπορίαις γενέσθαι σωτῆρα, αὐτίκα ὡς προεχώρησαν, ἐφάνη σφίσι Διονύσου σπήλαιον, καὶ ἄγαλμα ἦν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ θεοῦ, τότε δὲ αἶγες ἄγριαι φεύγουσαι τὸν χειμῶνα ἐς αὐτὸ ἦσαν ἠθροισμέναι. ταύτας οἱ Ἀργεῖοι σφάξαντες, τά τε κρέα ἐδείπνησαν, καὶ δέρμασιν ἐχρήσαντο ἀντὶ ἐσθῆτος. ἐπεὶ δὲ ὁ χειμὼν ἐπαύσατο, καὶ ἐπισκευάσαντες τὰς ναῦς οἴκαδε ἐκομίζοντο, ἐπάγονται τὸ ἐκ τοῦ σπηλαίου ξόανον, καὶ διατελοῦσιν ἐς τόδε τιμῶντες ἔτι. Τοῦ Διονύσου δὲ ἐγγυτάτω οἰκίαν ὄψει τὴν Ἀδράστου, καὶ ἀπωτέρω ταύτης ἱερὸν Ἀμφιαράου, καὶ τοῦ ἱεροῦ πέραν, Ἐριφύλης μνῆμα. ἑξῆς δὲ τούτων ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ τέμενος, καὶ μετὰ ταῦτα ἱερὸν Βάτωνος. ἦν δὲ ὁ Βάτων γένους Ἀμφιαράῳ τοῦ αὐτοῦ τῶν Μελαμποδιδῶν, καὶ ἐς μάχην ἐξιόντι ἡνιόχει τοὺς ἵππους. γενομένης δὲ τῆς τροπῆς ἀπὸ τοῦ Θηβαίων τείχους, χάσμα γῆς Ἀμφιάραον καὶ τὸ ἅρμα ὑποδεξάμενον ἠφάνισεν ὁμοῦ καὶ τοῦτον τὸν Βάτωνα. Ἐπανιόντι δὲ ἐκ τῆς κοίλης, Συρνήθους τάφον λέγουσιν εἶναι· εἰ μὲν δὴ κενὸν καὶ ἄλλως ἐς μνήμην τῆς γυναικὸς, εἰκότα λέγουσιν· εἰ δὲ τῆς Συρνήθους κεῖσθαι τὸν νεκρὸν νομίζουσιν ἐνταῦθα, ἐγὼ μὲν σφισιν οὐ πείθομαι, πειθέσθω δὲ ὅστις τὰ Ἐπιδαυρίων οὐ πέπυσται. Τὸ δὲ ἐπιφανέστατον Ἀργείοις τῶν Ἀσκληπιείων ἄγαλμα ἐφ' ἡμῶν, ἔχει καθήμενον Ἀσκληπιὸν, λίθου λευκοῦ, καὶ παρ' αὐτὸν ἕστηκεν Ὑγεία· κάθηνται δὲ καὶ οἱ ποιήσαντες τὰ ἀγάλματα, Ξενόφιλος καὶ Στράτων. ἐξ ἀρχῆς δὲ ἱδρύσατο Σφῦρος τὸ ἱερὸν, Μαχάονος μὲν υἱὸς, ἀδελφὸς δὲ Ἀλεξάνορος τοῦ παρὰ Σικυωνίοις ἐν Τιτάνῃ τιμὰς ἔχοντος. Τῆς δὲ Ἀρτέμιδος τῆς Φεραίας (σέβουσι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι Φεραίαν Ἄρτεμιν) κατὰ ταὐτὰ Ἀθηναίοις καὶ Σικυωνίοις τὸ ἄγαλμα. καὶ οὗτοί φασιν ἐκ Φερῶν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ κομισθῆναι· τάδε δὲ αὐτοῖς οὐχ ὁμολογῶ. λέγουσι γὰρ Ἀργεῖοι Δηϊανείρας ἐν Ἄργει μνῆμα εἶναι τῆς Οἰνέως, τό τε Ἑλένου τοῦ Πριάμου, καὶ ἄγαλμα κεῖσθαι παρὰ σφίσιν Ἀθηνᾶς, τὸ ἐκκομισθὲν ἐξ Ἰλίου, καὶ ἁλῶναι ποιῆσαν Ἴλιον. τὸ

μὲν δὴ Παλλάδιον (καλεῖται γὰρ οὕτω) δῆλόν ἐστιν ἐς Ἰταλίαν κομισθὲν ὑπὸ Αἰνείου. Δηϊανείρας δὲ τὴν τελευτὴν περὶ Τραχῖνα ἴσμεν καὶ οὐκ ἐν Ἄργει γενομένην· καί ἐστιν ὁ τάφος αὐτῆς πλησίον Ἡρακλείας τῆς ὑπὸ τῇ Οἴτῃ. Τὰ δὲ ἐς Ἕλενον τὸν Πριάμου δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι, μετὰ Πύῤῥου τοῦ Ἀχιλλέως αὐτὸν ἐλθεῖν ἐς Ἤπειρον, καὶ ἐπιτροπεῦσαί τε τοῦ Πύῤῥου παῖδας, συνοικοῦντα Ἀνδρομάχῃ, καὶ τὴν Κεστρινὴν καλουμένην ἀπὸ Κεστρίνου τοῦ Ἑλένου λαβεῖν τὸ ὄνομα. οὐ μὴν οὐδὲ αὐτοὺς λέληθεν Ἀργείων τοὺς ἐξηγητὰς, ὅτι μὴ πάντα ἐπ' ἀληθείᾳ λέγεταί σφισι· λέγουσι δὲ ὅμως. οὐ γάρ τοι ἕτοιμον μεταπεῖσαι τοὺς πολλοὺς, ἐναντία ὧν δοξάζουσιν. Ἄλλα δέ ἐστιν Ἀργείοις θέας ἄξια. κατάγαιον οἰκοδόμημα, ἐπ' αὐτῷ δὲ ἦν ὁ χαλκοῦς θάλαμος, ὃν Ἀκρίσιός ποτε φρουρὰν τῆς θυγατρὸς ἐποίησεν· Περίλαος δὲ καθεῖλεν αὐτὸν τυραννήσας. τοῦτό τε οὖν τὸ οἰκοδόμημά ἐστι, καὶ Κροτώπου μνῆμα, καὶ Διονύσου ναὸς Κρησίου. Περσεὺς γὰρ πολεμήσαντα αὐτὸν καὶ αὖθις ἐλθόντα ἐς λύσιν τοῦ ἔχθους, τά τε ἄλλα τιμηθῆναι μεγάλως λέγουσιν ὑπὸ Ἀργείων, καὶ τέμενός οἱ δοθῆναι τοῦτο ἐξαίρετον. Κρησίου δὲ ὕστερον ὠνομάσθη, διότι Ἀριάδνην ἀποθανοῦσαν ἔθαψεν ἐνταῦθα. Λυκέας δὲ λέγει, κατασκευαζομένου δεύτερον τοῦ ναοῦ κεραμέαν εὑρεθῆναι σορὸν, εἶναι δὲ Ἀριάδνης αὐτήν· καὶ αὐτός τε καὶ ἄλλους Ἀργείων ἰδεῖν ἔφη τὴν σορόν. Πλησίον δὲ τοῦ Διονύσου καὶ Ἀφροδίτης ναός ἐστιν Οὐρανίας. τὴν δὲ ἀκρόπολιν, Λάρισαν μὲν καλοῦσιν ἀπὸ τῆς Πελασγοῦ θυγατρός. ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ δύο τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεων, ἥ τε ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ ἡ παρὰ τὸν Πηνειὸν ὠνομάσθησαν. ἀνιόντων δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν, ἔστι μὲν τῆς Ἀκραίας Ἥρας τὸ ἱερὸν, ἔστι δὲ ναὸς Ἀπόλλωνος, ὃν Πυθαεὺς πρῶτος παραγενόμενος ἐκ Δελφῶν λέγεται ποιῆσαι. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν, χαλκοῦν ἐστιν ὀρθὸν, Δειραδιώτης Ἀπόλλων καλούμενος, ὅτι καὶ ὁ τόπος οὗτος καλεῖται Δειράς. ἡ δέ οἱ μαντικὴ (μαντεύεται γὰρ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς) καθέστηκε τρόπον τοῦτον. γυνὴ μὲν προφητεύουσά ἐστιν, ἀνδρὸς εὐνῆς εἰργομένη· θυομένης δὲ ἐν νυκτὶ ἀρνὸς, κατὰ μῆνα ἕκαστον, γευσαμένη δὴ τοῦ αἵματος ἡ γυνὴ, κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται. Τοῦ Δειραδιώτου δὲ Ἀπόλλωνος ἔχεται μὲν ἱερὸν Ἀθηνᾶς ὀξυδερκοῦς καλουμένης, Διομήδους ἀνάθημα· ὅτι οἱ μαχομένῳ ποτὲ ἐν Ἰλίῳ, τὴν ἀχλὺν ἀφεῖλεν ἡ θεὸς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἔχεται δὲ τὸ στάδιον, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα τῷ Νεμείῳ Διῒ καὶ τὰ Ἡραῖα ἄγουσιν. Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολιν ἰοῦσιν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τῶν Αἰγύπτου παίδων καὶ ταύτῃ μνῆμα. χωρὶς μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν σωμάτων ἐνταῦθα αἱ κεφαλαί· χωρὶς δὲ ἐν Λέρνῃ σώματα τὰ λοιπά· ἐν Λέρνῃ γὰρ καὶ ὁ φόνος ἐξειργάσθη τῶν νεανίσκων, ἀποθανόντων δὲ ἀποτέμνουσιν αἱ γυναῖκες τὰς κεφαλὰς ἀπόδειξιν πρὸς τὸν πατέρα ὧν ἐτόλμησαν. Ἐπ' ἄκρᾳ δέ ἐστι τῇ Λαρίσῃ, Διὸς ἐπίκλησιν Λαρισαίου ναὸς, οὐκ ἔχων ὄροφον· τὸ δὲ ἄγαλμα ξύλου πεποιημένον οὐκέτι ἑστηκὸς ἦν ἐπὶ τῷ βάθρῳ. καὶ Ἀθηνᾶς δὲ ναός ἐστι θέας ἄξιος. ἐνταῦθα δὲ ἀναθήματα κεῖται καὶ ἄλλα, καὶ Ζεὺς ξόανον, δύο μὲν ᾗ πεφύκαμεν ἔχον ὀφθαλμοὺς, τρίτον δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου. τοῦτον τὸν Δία Πριάμῳ φασὶν εἶναι τῷ Λαομέδοντος πατρῷον, ἐν ὑπαίθρῳ τῆς αὐλῆς ἱδρυμένον, καὶ ὅτε ἡλίσκετο ὑπὸ Ἑλλήνων Ἴλιον, ἐπὶ τοῦτον κατέφυγεν ὁ Πρίαμος τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ τὰ λάφυρα ἐνέμοντο, λαμβάνει Σθένελος ὁ Καπανέως αὐτὸν, καὶ ἀνάκειται μὲν διὰ τοῦτο ἐνταῦθα. τρεῖς δὲ ὀφθαλμοὺς ἔχειν ἐπὶ τῷδε ἄν τις τεκμαίροιτο αὐτόν. Δία γὰρ ἐν οὐρανῷ βασιλεύειν, οὗτος μὲν λόγος κοινὸς πάντων ἐστὶν ἀνθρώπων. ὃν δὲ ἄρχειν φασὶν ὑπὸ γῆς, ἔστιν ἔπος τῶν Ὁμήρου Δία ὀνομάζον καὶ τοῦτον·

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

Αἰσχύλος δὲ ὁ Εὐφορίωνος, καλεῖ Δία καὶ τὸν ἐν θαλάσσῃ. τρισὶν οὖν ὁρῶντα ἐποίησεν ὀφθαλμοῖς, ὅστις δὴ οὖν ὁ ποιήσας, ἅτε ἐν ταῖς τρισὶ ταῖς λεγομέναις λήξεσιν ἄρχοντα τὸν αὐτὸν τοῦτον θεόν. Ὁδοὶ δὲ ἐξ Ἄργους καὶ κατ' ἄλλα εἰσὶ τῆς Πελοποννήσου· καὶ πρὸς Ἀρκαδίας ἐπὶ Τέγεαν. ἐν δεξιᾷ δὲ ὄρος ἐστὶν ἡ Λυκώνη, δένδρα κυπαρίσσου μάλιστα ἔχουσα. ᾠκοδόμηται δὲ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους Ἀρτέμιδος Ὀρθίας ἱερὸν, καὶ ἀγάλματα Ἀπόλλωνος καὶ Λητοῦς καὶ Ἀρτέμιδος πεποίηται λευκοῦ λίθου. Πολυκλείτου δέ φασιν εἶναι ἔργα. Καταβαινόντων δὲ ἐκ τοῦ ὄρους, αὖθις ἐστὶν ἐν ἀρι-

στερᾷ

περὶ τὴν λεωφόρον, ναὸς Ἀρτέμιδος. ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Χάον ἐστὶν ὄρος ὀνομαζόμενον. ὑπὸ δὲ αὐτὸ δένδρα πέφυκεν ἥμερα, καὶ ἄνεισι τοῦ Ἐρασίνου φανερὸν ἐνταῦθα δὴ τὸ ὕδωρ· τέως δὲ ἐκ Στυμφήλου ῥεῖ τῆς Ἀρκάδων, ὥσπερ ἐξ Εὐρίπου κατὰ Ἐλευσῖνα καὶ τὴν ταύτῃ θάλασσαν οἱ Ῥειτοί. πρὸς δὲ τοῦ Ἐρασίνου ταῖς ἐκβολαῖς, Διονύσῳ καὶ Πανὶ θύουσι, τῷ δὲ Διονύσῳ καὶ ἑορτὴν ἄγουσι καλουμένην Τύρβην. Ἐπανελθοῦσι δὲ ἐς τὴν ἐπὶ Τεγέας ὁδόν, ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀνομαζομένου Τροχοῦ Κεγχρεαί. τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' ὅτῳ τῷ χωρίῳ γέγονεν, οὐ λέγουσι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἄρα ὠνομάσθη διὰ τὸν Πειρήνης παῖδα Κεγχρέον. Καὶ πολυάνδρια ἐνταῦθά ἐστιν Ἀργείων νικησάντων μάχῃ Λακεδαιμονίους περὶ Ὑσίας. τὸν δὲ ἀγῶνα τοῦτον συμβάντα εὕρισκον, Ἀθηναίοις ἄρχοντος Πεισιστράτου, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς ὀλυμπιάδος ἣν Εὐρύβοτος Ἀθηναῖος ἐνίκα στάδιον. καταβάντες δὲ ἐς τὸ χθαμαλώτερον, ἐρείπια Ὑσιῶν ἐπὶ πόλεώς ποτε ἐν τῇ Ἀργολίδι, καὶ τὸ πταῖσμα Λακεδαιμονίοις ἐνταῦθα γενέσθαι λέγουσιν. Ἡ δὲ ἐς Μαντίνειαν ἄγουσα ἐξ Ἄργους ἐστὶν, οὐχ ἥπερ καὶ ἐπὶ Τέγεαν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς τῇ Δειράδι. ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἱερὸν διπλοῦν πεποίηται, καὶ πρὸς ἡλίου δύοντος εἴσοδον καὶ κατὰ ἀνατολὰς ἑτέραν ἔχον. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο Ἀφροδίτης κεῖται ξόανον, πρὸς δὲ ἡλίου δυσμὰς, Ἄρεως. εἶναι δὲ τὰ ἀγάλματα Πολυνείκους λέγουσιν ἀναθήματα καὶ Ἀργείων ὅσοι τιμωρήσοντες αὐτῷ συνεστρατεύοντο. Προελθοῦσι δὲ αὐτόθι διαβάντων ποταμὸν χείμαρρον Χάραδρον καλούμενον, ἔστιν Οἰνόη τὸ ὄνομα ἔχουσα, ὡς Ἀργεῖοί φασιν, ἀπὸ Οἰνέως. Οἰνέα γὰρ τὸν βασιλεύσαντα ἐν Αἰτωλίᾳ λέγουσιν ὑπὸ τῶν Ἀγρίου παίδων ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, παρὰ Διομήδην ἐς Ἄργος ἀφικέσθαι. ὁ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐτιμώρησεν αὐτῷ στρατεύσας ἐς τὴν Καλυδωνίαν, παραμένειν δὲ οὐκ ἔφη οἱ δύνασθαι· συνακολουθεῖν δέ, εἰ βούλοιτο, ἐς Ἄργος ἐκεῖνον ἐκέλευεν. ἀφικόμενον δὲ τά τε ἄλλα ἐθεράπευεν, ὡς παῖδα θεραπεύειν πατέρα εἰκὸς ἦν, καὶ ἀποθανόντα ἔθαψεν ἐνταῦθα. ἀπὸ τούτου μὲν Οἰνόη χωρίον ἐστὶν Ἀργείοις. Ὑπὲρ δὲ Οἰνόης, ὄρος ἐστὶν Ἀρτεμίσιον, καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. ἐν τούτῳ δέ εἰσι τῷ ὄρει καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰνάχου. πηγαὶ γὰρ δὴ τῷ ὄντι εἰσὶν αὐτῷ, τὸ δὲ ὕδωρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐξικνεῖται τῆς γῆς. ταύτῃ μὲν δὴ θέας οὐδὲν ἔτι ἦν ἄξιον. Ἑτέρα δὲ ὁδὸς ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς τῇ Δειράδι ἐστὶν ἐπὶ Λύρκειαν. ἐς τοῦτο λέγεται τὸ χωρίον Λυγκέα ἀποσωθῆναι τῶν πεντήκοντα ἀδελφῶν μόνον, καὶ ἡνίκα ἀνεσώθη, πυρσὸν ἀνέσχεν ἐντεῦθεν. συνέκειτο δὲ ἄρα αὐτῷ πρὸς τὴν Ὑπερμνήστραν ἀνασχεῖν τὸν πυρσόν, ἢν διαφυγὼν Δαναὸν ἐς ἀσφαλὲς ἀφίκηταί ποι. τὴν δὲ καὶ αὐτὴν ἀνάψαι λέγουσιν ἕτερον ἀπὸ τῆς Λαρίσης, δηλοῦσαν καὶ ταύτην ποιοῦσαν, ὅτι ἐν οὐδενὶ οὐδὲ αὐτὴ καθέστηκεν ἔτι κινδύνῳ. ἐπὶ τούτῳ δὲ Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος ἕκαστον πυρσῶν ἑορτὴν ἄγουσι. τὸ δὲ χωρίον τότε μὲν Λυγκεία ἐκαλεῖτο, οἰκήσαντος δὲ ὕστερον ἐν αὐτῷ Λύρκου (παῖς δὲ ἦν Ἄβαντος νόθος) τὸ ὄνομα δι' αὐτὸν ἔσχηκεν. καὶ ἄλλα τέ ἐστιν οὐκ ἀξιόλογα ἐν τοῖς ἐρειπίοις, καὶ εἰκὼν ἐπὶ στήλῃ τοῦ Λύρκου. ἐς μὲν δὴ ταύτην ἐστὶν ἐξ Ἄργους, ἑξήκοντα μάλιστά που στάδια· ἐκ δὲ Λυρκείας, ἕτερα τοσαῦτα ἐς Ὀρνεάς. Λυρκείας μὲν δὴ πόλεως, ἅτε ἠρημωμένης ἤδη κατὰ τὴν Ἑλλήνων στρατείαν ἐπὶ Ἴλιον, οὐκ ἐποιήσατο Ὅμηρος ἐν καταλόγῳ μνήμην· Ὀρνεὰς δὲ (ἔτι γὰρ ᾠκοῦντο) ὥσπερ τῷ τόπῳ τῆς Ἀργείας ἔκειντο, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι προτέρας ἢ Φλιοῦντά τε καὶ Σικυῶνα κατέλεξε. ἐκαλοῦντο δὲ ἀπὸ Ὀρνέως τοῦ Ἐρεχθέως. τοῦ δὲ Ὀρνέως ἦν τούτου Πετεώς, τοῦ δὲ Μενεσθεύς, ὃς Ἀγαμέμνονι μετὰ Ἀθηναίων τὴν Πριάμου συγκαθεῖλεν ἀρχήν. ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τὸ ὄνομα ἐγένετο τῇ πόλει. Ἀργεῖοι δὲ ὕστερον τούτων, Ὀρνεάτας ἀνέστησαν· ἀναστάντες δὲ, σύνοικοι γεγόνασιν Ἀργείοις. Ἔστι δὲ ἐν ταῖς Ὀρνεαῖς Ἀρτέμιδός τε ἱερὸν καὶ ξόανον ὀρθόν. καὶ ἕτερος ναὸς θεοῖς πᾶσιν ἐς κοινὸν ἀνειμένος. τὰ δὲ ἐπέκεινα Ὀρνεῶν ἥ τε Σικυωνία καὶ ἡ Φλιασία ἐστίν. Ἐρχομένοις δὲ ἐξ Ἄργους ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν, ἔστιν οἰκοδόμημα ἐν δεξιᾷ πυραμίδι μάλιστα εἰκασμένον, ἔχει δὲ ἀσπίδας, σχῆμα Ἀργολικὰς ἀπειργασμένας. ἐνταῦθα Προίτῳ περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς Ἀκρίσιον μάχη γίνεται, καὶ τέλος μὲν ἴσον τῷ ἀγῶνι συμβῆναί φασι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διαλλαγὰς ὕστερον, ὡς οὐδέτεροι βεβαίως κρατεῖν ἐδύναντο. συμβαλεῖν δὲ σφᾶς λέγουσιν ἀσπίσι πρό-

τε πρῶτον καὶ αὖθις καὶ τὸ στράτευμα ὡπλισμένοις. τοῖς δὲ πεσοῦσιν ἀφ' ἑκατέρων (πολῖται γὰρ καὶ συγγενεῖς ἦσαν) ἐποιήθη ταύτῃ μνῆμα ἐν κοινῷ. Προϊοῦσι δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰν, Τίρυνθός ἐστιν ἐρείπια. ἀνέστησαν δὲ καὶ Τιρυνθίους Ἀργεῖοι, συνοίκους προσλαβεῖν, καὶ τὸ Ἄργος ἐπαυξῆσαι θελήσαντες. Τίρυνθα δὲ ἥρωα, ἀφ' οὗ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο, παῖδα Ἄργου τοῦ Διὸς εἶναι λέγουσι. τὸ δὴ τεῖχος ὃ δὴ μόνον τῶν ἐρειπίων λείπεται, Κυκλώπων μέν ἐστιν ἔργον, πεποίηται δὲ ἀργῶν λίθων, μέγεθος ἔχων ἕκαστος λίθος, ὡς ἀπ' αὐτῶν μηδ' ἂν ἀρχὴν κινηθῆναι τὸν μικρότατον ὑπὸ ζεύγους ἡμιόνων. λιθία δὲ ἐνήρμοσται πάλαι, ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἁρμονίαν τοῖς μεγάλοις λίθοις εἶναι. Καταβάντων δὲ ὡς ἐπὶ θάλασσαν, ἐνταῦθα οἱ θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων εἰσίν. ἐπανελθόντων δὲ ἐς τὴν λεωφόρον, ἐπὶ Μιδέαν ἐς ἀριστερὰν ἥξεις. βασιλεῦσαι δέ φασιν Ἠλεκτρύωνα ἐν τῇ Μιδείᾳ τὸν πατέρα Ἀλκμήνης· ἐπ' ἐμοῦ δὲ Μιδείας πλὴν τὸ ἔδαφος, ἄλλο οὐδὲν ἐλείπετο. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ἐπίδαυρον εὐθεῖαν, ἔστι κώμη Λῆσσα, ναὸς δὲ Ἀθηνᾶς ἐν αὐτῇ καὶ ξόανον, οὐδέν τι διάφορον ἢ τὸ ἐν ἀκροπόλει τῇ Λαρίσῃ. ἔστι δὲ ὄρος ὑπὲρ τῆς Λήσσης τὸ Ἀραχναῖον, πάλαι δὲ Σαπυσελάτων ἐπὶ Ἰνάχου τὸ ὄνομα εἴληφε. βωμοὶ δὲ εἰσὶν ἐν αὐτῷ, Διός τε καὶ Ἥρας· δεήσαν ὄμβρου, σφίσιν ἐνταῦθα θύουσιν. Κατὰ δὲ τὴν Λῆσσαν ἔχεται τῆς Ἀργείας ἡ Ἐπιδαυρίων. πρὶν δὲ ἢ κατὰ ταύτην γενέσθαι τὴν πόλιν, ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀφίξῃ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. ταύτην τὴν χώραν οὐκ οἶδα οἵτινες πρότερον ᾤκησαν πρὶν Ἐπίδαυρον ἐλθεῖν ἐς αὐτήν· οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ἀπογόνους Ἐπιδαύρου πυθέσθαι παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐδυνάμην. τελευταῖον δὲ πρὶν ἢ παραγενέσθαι Δωριέας ἐς Πελοπόννησον, βασιλεῦσαί φασι Πιτυρέα Ἴωνος ἀπόγονον τοῦ Ξούθου. τοῦτον παραδοῦναι λέγουσιν ἀμαχεὶ τὴν γῆν Δηϊφόντῃ καὶ Ἀργείοις. καὶ ὁ μὲν ἐς Ἀθήνας ὁμοῦ τοῖς πολίταις ἀφικόμενος ἐνταῦθα ᾤκησε· Δηϊφόντης δὲ καὶ Ἀργεῖοι τὴν Ἐπιδαυρίαν ἔσχον. ἀπεσχίσθησαν δὲ οὗτοι τῶν ἄλλων Ἀργείων, Τημένου τελευτήσαντος, Δηϊφόντης μὲν καὶ Ὑρνηθὼ κατ' ἔχθος τῶν Τημένου παίδων· ὁ δὲ σὺν αὐτοῖς στρατὸς, Δηϊφόντῃ καὶ Ὑρνηθοῖ, πλέον ἢ Κείσῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς νέμοντες. Ἐπίδαυρος δὲ ἀφ' οὗ τὸ ὄνομα τῇ γῇ ἐτέθη, ὡς μὲν φασιν Ἠλεῖοι, Πέλοπος ἦν· κατὰ δὲ Ἀργείων δόξαν, καὶ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἠοίας, ἦν Ἐπιδαύρῳ πατὴρ Ἄργος ὁ Διός. Ἐπιδαύριοι δὲ Ἀπόλλωνι Ἐπίδαυρον παῖδα προσποιοῦσιν. Ἀσκληπιοῦ δὲ ἱερὰν μάλιστα εἶναι τὴν γῆν, ἐπὶ λόγῳ συμβέβηκε τοιῷδε. Φλεγύαν Ἐπιδαύριοί φασιν ἐλθεῖν ἐς Πελοπόννησον, πρόφασιν μὲν ἐπὶ θέα τῆς χώρας, ἔργῳ δὲ, κατάσκοπον πλήθους τῶν ἐνοικούντων, καὶ εἰ τὸ πολὺ μάχιμον εἴη τῶν ἀνθρώπων. ἦν γὰρ δὴ Φλεγύας πολεμικώτατος τῶν τότε, καὶ ἐπιὼν ἑκάστοτε ἐφ' οὓς τύχοι, τοὺς καρποὺς ἔφερε καὶ ἤλαυνε τὴν λείαν. ὅτε δὲ παρεγένετο ἐς Πελοπόννησον, εἵπετο ἡ θυγάτηρ αὐτῷ, λεληθυῖα ἔτι τὸν πατέρα ὅτι ἐξ Ἀπόλλωνος εἶχεν ἐν γαστρί. ὡς δὲ ἐν τῇ γῇ τῇ Ἐπιδαυρίων ἔτεκεν, ἐκτίθησι τὸν παῖδα ἐς τὸ ὄρος τοῦτο, ὃ δὴ Τίτθιον ὀνομάζουσιν ἐφ' ἡμῶν, τηνικαῦτα δὲ ἐκαλεῖτο Μύρτιον· ἐκκειμένῳ δὲ ἐδίδου μέν οἱ γάλα μία τῶν περὶ τὸ ὄρος τῶν ποιμαινομένων αἰγῶν, ἐφύλασσε δὲ ὁ κύων ὁ τοῦ αἰπόλου φρουρός. Ἀρεσθάνας δὲ (ὄνομα γὰρ τῷ ποιμένι τοῦτο ἦν) ὡς τὸν ἀριθμὸν οὐχ εὕρισκεν ὁμολογοῦντα τῶν αἰγῶν, καὶ ὁ κύων ἅμα ἀπεστάτει τῆς ποίμνης, οὕτω τὸν Ἀρεσθάναν ἐς πᾶν φασιν ἀφικέσθαι ζητήσεως, εὑρόντα δὲ, ἐπιθυμῆσαι τὸν παῖδα ἀνελέσθαι, καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο, ἀστραπὴν ἰδεῖν ἐκλάμψασαν ἀπὸ τοῦ παιδός· νομίσαντα δὲ εἶναι θεῖόν τι, ὥσπερ ἦν, ἀποτραπέσθαι. ὁ δὲ αὐτίκα ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν ἠγγέλλετο, τά τε ἄλλα ὁπόσα βούλοιτο εὑρίσκειν ἐπὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ ὅτι ἀνίστησι τεθνεῶτας. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λόγος. Κορωνίδα κύουσαν Ἀσκληπιὸν Ἰσχυῖ τῷ Ἐλάτου συγγενέσθαι. καὶ τὴν μὲν ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀμυνομένης τῆς ἐς τὸν Ἀπόλλωνα ὕβρεως· ἐξημμένης δὲ ἤδη τῆς πυρᾶς ἁρπάσαι λέγεται τὸν παῖδα Ἑρμῆς ἀπὸ τῆς φλογός. Ὁ δὲ τρίτος τῶν λόγων ἥκιστα (ἐμοὶ δοκεῖν) ἀληθής ἐστιν, Ἀρσινόης ποιήσας εἶναι τῆς Λευκίππου παῖδα Ἀσκληπιόν. Ἀπολλοφάνει γὰρ τῷ Ἀρκάδι ἐς Δελφοὺς ἐλθόντι, καὶ ἐρομένῳ τὸν θεὸν εἰ γένοιτο ἐξ Ἀρσινόης Ἀσκληπιὸς, καὶ Μεσσηνίοις πολίτης εἴη, ἔχρησεν ἡ Πυθία·

Ὦ μέγα

Ὦ μέγα χάρμα βροτοῖς βλαστὼν Ἀσκληπιὲ πᾶσιν·
Ὃν Φλεγυηῒς ἔτικτεν ἐμῇ φιλότητι μιγεῖσα
Ἱμερόεσσα Κορωνὶς ἐνὶ κραναῇ Ἐπιδαύρῳ.

Οὗτος ὁ χρησμὸς δηλοῖ μάλιστα οὐκ ὄντα Ἀσκληπιὸν Ἀρσινόης, ἀλλὰ Ἡσίοδον ἢ τῶν τινα ἐμπεποιηκότων ἐς τὰ Ἡσιόδου τὰ ἔπη συνθέντα ἐς τὴν Μεσσηνίων χάριν. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε ἐν Ἐπιδαύρῳ τὸν θεὸν γενέσθαι. τὰ γὰρ Ἀσκληπιεῖα εὑρίσκω τὰ ἐπιφανέστατα ἐξ Ἐπιδαύρου. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι τῆς τελετῆς λέγοντες Ἀσκληπιῷ μεταδοῦναι, τὴν ἡμέραν ταύτην Ἐπιδαύρεια ὀνομάζουσι, καὶ θεὸν ἀπ᾽ ἐκείνου φασὶν Ἀσκληπιόν σφισι νομισθῆναι· τοῦτο δὲ Ἀρχίας ὁ Ἀρισταίχμου τὸ συμβὰν σπάσμα θηρεύοντί οἱ περὶ τὸν Πίνδασον ἰαθεὶς ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ, τὸν θεὸν ἐπηγάγετο ἐς Πέργαμον. ἀπὸ δὲ τοῦ Περγαμηνῶν, Σμυρναίοις γέγονεν ἐφ᾽ ἡμῶν Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐπὶ θαλάσσῃ. τὸ δ᾽ ἐν Βαλανάγραις ταῖς Κυρηναίων, ἐστὶν Ἀσκληπιὸς καλούμενος ἰατρὸς, ἐξ Ἐπιδαύρου καὶ οὗτος. ἐκ δὲ τοῦ παρὰ Κυρηναίοις, τὸ ἐν Λεβήνῃ τῇ Κρητῶν ἐστὶν Ἀσκληπιεῖον. διάφορον δὲ Κυρηναίοις τοσόνδε ἐς Ἐπιδαυρείους ἐστὶν, ὅτι αἶγας οἱ Κυρηναῖοι θύουσιν, Ἐπιδαυρείοις οὐ καθεστηκότος. θεὸν δὲ Ἀσκληπιὸν νομισθέντα ἐξ ἀρχῆς καὶ οὐκ ἀνὰ χρόνον λαβόντα τὴν φήμην, τεκμηρίοις καὶ ἄλλοις εὑρίσκω, καὶ Ὁμήρου μαρτυρεῖ μοι τὰ περὶ Μαχάονος ὑπὸ Ἀγαμέμνονος εἰρημένα·

Ταλθύβι᾽, ὅττι τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
Φῶτ᾽, Ἀσκληπιοῦ υἱόν·

ὡς ἂν εἰ λέγοι θεοῦ παῖδα ἄνθρωπον. Τὸ δὲ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἀσκληπιοῦ περιέχουσιν ὅροι πανταχόθεν· οὐδὲ ἀποθνήσκουσιν, οὐδὲ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες σφίσιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου· καθὰ καὶ ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ τὸν αὐτὸν νόμον. τὰ δὲ θυόμενα ἤν τέ τις Ἐπιδαυρείων αὐτῶν, ἤν τε ξένος ὁ θύων ᾖ, καταναλίσκουσιν ἐντὸς τῶν ὅρων. τὸ δὲ αὐτὸ γιγνόμενον οἶδα καὶ ἐν Τιτάνῃ. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα, μεγέθει μὲν τοῦ Ἀθήνησιν Ὀλυμπίου Διὸς ἥμισυ ἀποδεῖ, πεποίηται δὲ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· μηνύει δὲ ἐπίγραμμα τὸν εἰργασμένον εἶναι Θρασυμήδην Ἀριγνώτου Πάριον. κάθηται δὲ ἐπὶ θρόνου βακτηρίαν κρατῶν, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν χειρῶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχει τοῦ δράκοντος, καί οἱ κύων παρακατακείμενος πεποίηται. τῷ θρόνῳ δὲ ἡρώων ἐπειργασμένα Ἀργείων ἐστὶν ἔργα, Βελλεροφόντου τὸ ἐς τὴν Χίμαιραν, καὶ Περσεὺς ἀφελὼν τὴν Μεδούσης κεφαλήν. Τοῦ ναοῦ δέ ἐστι πέραν, ἔνθα οἱ ἱκέται τοῦ θεοῦ καθεύδουσιν· οἴκημα δὲ περιφερὲς λίθου λευκοῦ καλούμενον θόλος, ᾠκοδόμηται πλησίον, θέας ἄξιον. ἐν δὲ αὐτῷ Παυσίου γράψαντος βέλη μὲν καὶ τόξον ἐστὶν ἀφεικὼς Ἔρως, λύραν δὲ ἀντ᾽ αὐτῶν ἀράμενος φέρει. γέγραπται δὲ ἐνταῦθα καὶ Μέθη, Παυσίου καὶ τοῦτο ἔργον, ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα· ἴδοις δ᾽ ἂν ἐν τῇ γραφῇ φιάλην τε ὑάλου καὶ δι᾽ αὐτῆς γυναικὸς πρόσωπον. Στῆλαι δ᾽ εἱστήκεσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου, τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ᾽ ἐμοῦ δὲ ἓξ λοιπαί. ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα ὅ τι ἕκαστος ἐνόσησε, καὶ ὅπως ἰάθη· γέγραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. χωρὶς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀρχαία στήλη, ἵππους δὲ Ἱππόλυτον ἀναθεῖναι τῷ θεῷ φασιν εἴκοσι. ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν, ἀνέστησεν Ἀσκληπιός. ὁ δὲ ὡς αὖθις ἐβίω, οὐκ ἠξίου νέμειν τῷ πατρὶ συγγνώμην, ἀλλὰ ὑπεριδὼν τὰς δεήσεις, ἐς Ἰταλίαν ἔρχεται πρὸς τοὺς Ἀρικιεῖς, καὶ ἐβασίλευσέ τε αὐτόθι, καὶ ἀνῆκε τῇ Ἀρτέμιδι τέμενος. ἔνθα ἄχρις ἐμοῦ μονομαχίας ἆθλα ἦν, καὶ ἱερᾶσθαι τῇ θεῷ τὸν νικῶντα. ὁ δὲ ἀγὼν ἐλευθέρων μὲν προέκειτο οὐδενί, οἰκέταις δὲ ἀποδρᾶσι τοὺς δεσπότας. Ἐπιδαυρείοις δέ ἐστι θέατρον ἐν τῷ ἱερῷ, μάλιστα ἐμοὶ δοκεῖν θέας ἄξιον. τὰ μὲν γὰρ Ῥωμαίων, πολὺ δή τι καὶ ὑπερῆρε τῶν πανταχοῦ τῷ κόσμῳ· μεγέθει δὲ Ἀρκάδων, τὸ ἐν Μεγάλῃ πόλει. ἁρμονίας δὲ ἢ κάλλους εἵνεκα, ἀρχιτέκτων ποῖος ἐς ἅμιλλαν Πολυκλείτῳ γένοιτ᾽ ἂν ἀξιόχρεως; Πολύκλειτος γὰρ

καὶ θέατρον τοῦτο, καὶ οἴκημα τὸ περιφερὲς ὁ ποιήσας ἦν. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλσους, ναός τέ ἐστιν Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα Ἠπιόνης, καὶ Ἀφροδίτης ἱερὸν, καὶ Θέμιδος. καὶ στάδιον οἷ* Ἕλλησι τὰ πολλὰ γῆς χῶμα. καὶ κρήνη τῷ τε ὀρόφῳ καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ, θέας ἀξία. Ὁπόσα δὲ Ἀντωνῖνος ἀνὴρ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐφ' ἡμῶν ἐποίησεν, ἔστι μὲν Ἀσκληπιοῦ λουτρὸν, ἔστι δὲ ἱερὸν θεῶν οὓς Ἐπιδώτας ὀνομάζουσιν. ἐποίησε δὲ καὶ Ὑγεία ναὸν, καὶ Ἀσκληπιῷ καὶ Ἀπόλλωνι ἐπίκλησιν Αἰγυπτίοις. καὶ ἦν γὰρ στοὰ καλουμένη Κότυος, καταρρυέντος δέ οἱ τοῦ ὀρόφου, διέφθαρτο ἤδη πᾶσα, ἅτε ὠμῆς τῆς πλίνθου ποιηθεῖσα, ἀνῳκοδόμησε καὶ ταύτην. Ἐπιδαυρίων δὲ οἱ περὶ τὸ ἱερὸν, μάλιστα ἐταλαιπώρουν, ὅτι μήτε αἱ γυναῖκες ἐν σκέπῃ σφίσιν ἔτικτον, καὶ ἡ τελευτὴ τοῖς κάμνουσιν ὑπαίθριος ἐγίγνετο. ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἐπανορθούμενος, κατεσκευάσατο οἴκησιν, ἐνταῦθα ἤδη καὶ ἀποθανεῖν ἀνθρώπῳ, καὶ τεκεῖν γυναικὶ ὅσιον. ὄρη δέ εἰσιν ὑπὲρ τὸ ἄλσος, τό τε Τίτθιον, καὶ ἕτερον ὀνομαζόμενον Κυνόρτιον, Μαλεάτου δὲ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν αὐτῷ. τοῦτον μὲν δὴ τῶν ἀρχαίων· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Μαλεάτου καὶ Ἐλύτρου κρήνη, ἐς ὃ τὸ ὕδωρ συλλέγεταί σφισι τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, Ἀντωνῖνος καὶ ταῦτα Ἐπιδαυρίοις ἐποίησε. δράκοντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ ἕτερον γένος ἐς τὸ ξανθότερον ῥέποντες χρόας, ἱεροὶ μὲν τοῦ Ἀσκληπιοῦ νομίζονται, καί εἰσιν ἀνθρώποις ἥμεροι. τρέφει δὲ μόνη σφᾶς ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων γῆ. τὸ δὲ αὐτὸ εὑρίσκω καὶ ἄλλαις χώραις συμβεβηκός. Λιβύη μέν γε μόνη κροκοδείλους τρέφει χερσαίους, διπήχεων οὐκ ἐλάσσονας. παρὰ δὲ Ἰνδῶν μόνων ἄλλα τε κομίζεται καὶ ὄρνιθες οἱ ψιττακοί. τοὺς δὲ ὄφεις οἱ Ἐπιδαύριοι τοὺς μεγάλους ἐπὶ πλέον πηχῶν καὶ τριάκοντα προήκοντας, οἷοι παρά τε Ἰνδοῖς τρέφονται καὶ ἐν Λιβύῃ, ἄλλο δή τι γένος φασὶν εἶναι, καὶ οὐ δράκοντας. Ἐς δὲ τοῦ ὄρους ἀνιοῦσι τὴν κορυφὴν, ἔστι καθ' ὁδὸν στρεπτῆς καλουμένης ἐλαίας φυτὸν, αἰτίου τοῦ περιαγαγόντος τῇ χειρὶ Ἡρακλέους ἐς τοῦτο τὸ σχῆμα. εἰ δὲ καὶ Ἀσιναίοις τοῖς ἐν τῇ Ἀργολίδι ἔθηκεν ὅρον τοῦτον, οὐκ ἄν ἔγωγε εἰδείην, ἐπεὶ μηδὲ ἑτέρωθι ἀναστάτου γενομένης χώρας, τὸ σαφὲς ἔτι οἷόν τε τῶν ὅρων ἐξευρεῖν. Ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὄρους, κορυφαίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος, οὗ καὶ Τελέσιλλα ἐποιήσατο ἐν ᾄσματι μνήμην. Καλοῦσι δὲ ἐς τὴν Ἐπιδαυρίων τὴν πόλιν, χωρίον ἐστὶ πεφυκυίας ἀγριελαίας ἔχον· Ὑρνήθιον δὲ καλοῦσι τὸ χωρίον. τὰ δὲ ἐπ' αὐτῷ, ὡς Ἐπιδαύριοί τε λέγουσι καὶ εἰκὸς ἔχει, γράφω. Κεῖσος καὶ οἱ λοιποὶ Τημένου παῖδες, μάλιστα ἤδεσαν Δηϊφόντην λυπήσοντες, εἰ διαλύσαι πως ἐξ αὐτοῦ τὴν Ὑρνηθὼ δυνηθεῖεν. ἀφίκοντο οὖν ἐς Ἐπίδαυρον Κερύνης καὶ Φάλκης (Ἀγαίῳ γὰρ τῷ νεωτάτῳ τὰ ποιούμενα οὐκ ἤρεσκεν) οὗτοι δὲ στήσαντες τὸ ἅρμα ὑπὸ τὸ τεῖχος, κήρυκα ἀποστέλλουσι παρὰ τὴν ἀδελφὴν, ἐλθεῖν δῆθεν ἐς λόγους αὐτῇ βουλόμενοι. ὡς δὲ ὑπήκουσε καλοῦσιν, ἐνταῦθα οἱ νεανίσκοι πολλὰ μὲν Δηϊφόντου κατηγόρουν, πολλὰ δὲ αὐτὴν ἱκέτευον ἐκείνην ἐπανήκειν ἐς Ἄργος, ἄλλα τε ἐπαγγελλόμενοι καὶ ἀνδρὶ δώσειν αὐτὴν Δηϊφόντου τὰ πάντα ἀμείνονι, καὶ ἀνθρώπων πλειόνων καὶ γῆς ἄρχοντι εὐδαιμονεστέρας. Ὑρνηθὼ δὲ τοῖς λεχθεῖσιν ἀλγήσασα, ἀπεδίδου σφίσι τὴν ἴσην· Δηϊφόντην μὲν αὐτῇ τε ἄνδρα ἀρεστὸν εἶναι φήσασα, καὶ Τημένῳ γενέσθαι γαμβρὸν οὐ μεμπτόν· ἐκείνοις δὲ Τημένου προσήκειν σφαγεῦσιν ὀνομάζεσθαι μᾶλλον ἢ παισί. καὶ τὴν μὲν οὐδὲν ἔτι ἀποκρινάμενοι συλλαμβάνουσιν, ἀναθέντες δὲ ἐς τὸ ἅρμα ἀπήλαυνον. Δηϊφόντῃ δὲ ἀγγέλλει τις τῶν Ἐπιδαυρίων, ὡς Κερύνης καὶ Φάλκης οἴχοιντο ἄγοντες ἄκουσαν Ὑρνηθώ. ὁ δὲ αὐτός τε ὡς τάχος εἶχεν, ἤμυνε, καὶ οἱ Ἐπιδαύριοι πυνθανόμενοι προσεβοήθουν. Δηϊφόντης δὲ Κερύνην μὲν ὡς κατελάμβανεν, αἱρεῖ βαλών· Φάλκην δὲ ἐχόμενον Ὑρνηθοῦς, βαλεῖν μὲν ἔδεισε, μὴ ἁμαρτὼν γένοιτο αὐτῆς ἐκείνης φονεύς· συμπλακεὶς δὲ ἐπειρᾶτο ἀφαιρεῖσθαι. Φάλκης δὲ ἀντεχόμενος καὶ ἕλκων βιαιότερον, ἀπέκτεινεν ἔχουσαν ἐν γαστρί. καὶ ὁ μὲν συνεὶς οἷα ἐς τὴν ἀδελφὴν ἐξειργασμένος ἔργα ἦν, ἤλαυνε τὸ ἅρμα ἀφειδέστερον, προλαβεῖν τῆς ὁδοῦ σπεύδων, πρὶν ἢ πάντας ἐπ' αὐτὸν συλλεχθῆναι τοὺς Ἐπιδαυρίους. Δηϊφόντης δὲ σὺν τοῖς παισὶν (ἐγεγόνεσαν γὰρ καὶ παῖδες αὐτῷ πρότερον ἔτι, υἱοὶ μὲν, Ἀντιμένης, καὶ Ξανθίππος τε, καὶ Ἀργεῖος, θυγάτηρ δὲ Ὀρσοβία, ταύτην Πάμφυλον τὸν Αἰγιμίου λέγουσιν ὕστερον γῆμαι.) τότε

δὲ ἀνα-

δὲ ἀναλαβόντες τὸν νεκρὸν τῆς Ὑρνηθοῦς, κομίζουσιν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον τὸ ἀνὰ χρόνον Ὑρνήθιον κληθέν. καὶ οἱ ποιησάμενοι ἡρῷον, τιμάς καὶ ἄλλας δεδώκασι, καὶ ἐπὶ τοῖς πεφυκόσιν ἐλαίοις, καὶ εἰ δή τι ἄλλο δένδρον, ἐς ὃ καθέστηκε νόμος, τὰ θραυόμενα μηδένα ἐς οἶκον φέρεσθαι, μηδὲ χρᾶσθαί σφισιν ἐς μηδὲν, κατὰ χώραν δὲ αὐτοῦ λείπουσιν ἱερὰ εἶναι τῆς Ὑρνηθοῦς. Οὐ πόρρω δὲ τῆς πόλεως, Μελίσσης μνῆμά ἐστιν, ἣ Περιάνδρῳ συνῴκησε τῷ Κυψέλου· καὶ ἑτέρου Προκλέους, πατρὸς τῆς Μελίσσης. ἐτυράννει δὲ καὶ οὗτος Ἐπιδαυρίων, καθὰ δὴ καὶ ὁ γαμβρὸς οἱ Περίανδρος Κορίνθου. αὐτὴ δὲ καὶ τῶν Ἐπιδαυρίων ἡ πόλις παρείχετο ἐς μνήμην τάδε ἀξιολογώτατα. τέμενος δή ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, καὶ ἀγάλματα ὁ θεὸς αὐτὸς, καὶ Ἠπιόνη. γυναῖκα δὲ εἶναι τὴν Ἠπιόνην Ἀσκληπιοῦ φασι. ταῦτά ἐστιν ἐν ὑπαίθρῳ, λίθου Παρίου. ναοὶ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἄλσος· εἰκάσαις ἂν θηρευούσῃ τὴν Ἄρτεμιν. Ἀφροδίτης τε ἱερὸν πεποίηται. τὸ δὲ πρὸς τῷ λιμένι ἐπὶ ἄκρας ἀνεχούσης ἐς θάλασσαν, λέγουσιν Ἥρας εἶναι. τὴν δὲ Ἀθηνᾶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ξόανον θέας ἄξιον, Κισσαίαν ἐπονομάζουσιν. Αἰγινῆται δὲ οἰκοῦσιν ἔχοντες τὴν νῆσον ἀπαντικρὺ τῆς Ἐπιδαυρίας. ἀνθρώπους δὲ οὐκ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς λέγουσιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι, Διὸς δὲ ἐς ἔρημον κομίσαντος Αἴγιναν τὴν Ἀσωποῦ, τῇ μὲν τὸ ὄνομα ἐτέθη τοῦτο ἀντὶ Οἰνώνης. Αἰακοῦ δὲ αἰτήσαντος, ὡς ηὐξήθη, παρὰ Διὸς οἰκήτορας, οὕτω οἱ τὸν Δία ἀνεῖναι τοὺς ἀνθρώπους φασὶν ἐκ τῆς γῆς. βασιλεύσαντα δὲ ἐν τῇ γῇ πλὴν Αἰακοῦ, οὐδένα εἰπεῖν ἔχουσιν. ἐπεὶ μηδὲ τῶν Αἰακοῦ παίδων τινὰ ἴσμεν καταμείναντα· Πηλεῖ μὲν συμβὰν καὶ Τελαμῶνι ἐπὶ φόνῳ φεύγειν τῷ Φώκου, τῶν δὲ αὖ Φώκου παίδων περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκησάντων ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ Φωκίδι. τὸ δὲ ὄνομα προϋπῆρχεν ἤδη τῇ χώρᾳ, Φώκου τοῦ Ὀρνυτίωνος γενεᾷ πρότερον ἐς αὐτὴν ἐλθόντος. ἐπὶ μὲν δὴ Φώκου τούτου περὶ Τιθορέαν τε καὶ Παρνασσὸν ἐκαλεῖτο ἡ Φωκίς· ἐπὶ δὲ τοῦ Αἰακοῦ καὶ πᾶσιν ἐξενίκησεν, ὡς οἳ Μινύαις τέ εἰσιν Ὀρχομενίοις ὅμοροι, καὶ ἐπὶ Κάρφαιαν τῶν Λοκρῶν καθήκουσι. Γεγόνασι δὲ ἀπὸ μὲν Πηλέως οἱ ἐν τῇ Ἠπείρῳ βασιλεῖς. Τελαμῶνος δὲ τῶν παίδων Αἴαντος μὲν ἐστιν ἀφανέστερον γένος, οἷα ἰδιωτεύσαντος ἀνθρώπου· πλὴν ὅσον Μιλτιάδης ὃς Ἀθηναίοις ἐς Μαραθῶνα ἡγήσατο, καὶ Κίμων ὁ Μιλτιάδου προῆλθον ἐς δόξαν. οἱ δὲ Τευκρίδαι βασιλεῖς διέμειναν Κυπρίων ἄρχοντες ἐς Εὐαγόραν. Φώκῳ δὲ Ἄσιος ὁ τὰ ἔπη ποιήσας, γενέσθαι φησὶ Πανοπέα καὶ Κρίσον. καὶ Πανοπέως μὲν ἐγένετο Ἐπειὸς, ὁ τὸν ἵππον τὸν δούρειον (ὡς Ὅμηρος ἐποίησεν) ἐργασάμενος. Κρίσου δὲ ἦν ἀπόγονος τρίτος Πυλάδης, Στροφίου τε ὢν τοῦ Κρίσου, καὶ Ἀναξιβίας ἀδελφῆς Ἀγαμέμνονος. Γένη μὲν τοσαῦτα τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν, ἐξεχώρησε δὲ ἑτέρωσε ἀπ᾽ ἀρχῆς. χρόνῳ δὲ ὕστερον μοῖρα Ἀργείων τῶν Ἐπίδαυρον ὁμοῦ Δηιφόντῃ καταλαβόντων διαβᾶσα ἐς Αἴγιναν, καὶ Αἰγινήταις τοῖς ἀρχαίοις γενόμενοι σύνοικοι, τὰ Δωριέων ἔθη καὶ φωνὴν κατεστήσαντο ἐν τῇ νήσῳ. προελθοῦσι δὲ Αἰγινήταις ἐς μέγα δυνάμεως, ὡς Ἀθηναίων γενέσθαι ναυσὶν ἐπικρατεστέροις, καὶ ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ παρασχέσθαι πλοῖα μετά γε Ἀθηναίους πλεῖστα, οὐ παρέμεινεν ἐς ἅπαν ἡ εὐδαιμονία. γενόμενοι δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων ἀνάστατοι, Θυρέαν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Λακεδαιμονίων δόντων ᾤκησαν. καὶ ἀπέλαβον μὲν τὴν νῆσον, ὅτε περὶ Ἑλλήσποντον αἱ Ἀθηναίων τριήρεις ἐλήφθησαν, πλούτου δὲ ἢ δυνάμεως οὐκέτι ἐξεγένετο ἐς ἴσον προελθεῖν σφισι. προσπλεῦσαι δὲ Αἴγινά ἐστι νήσων τῶν Ἑλληνίδων ἀπορωτάτη. πέτραι τε γὰρ ὕφαλοι περὶ πᾶσαν, καὶ χοιράδες ἀνεστήκασι. μηχανήσασθαι δὲ ἐξεπίτηδες ταῦτα Αἰακόν φασι, λῃστῶν τῶν ἐκ θαλάσσης φόβῳ, καὶ πολεμίοις ἀνδράσι μὴ ἄνευ κινδύνου εἶναι. Πλησίον δὲ τοῦ λιμένος, ἐν ᾧ μάλιστα ὁρμίζονται, ναός ἐστιν Ἀφροδίτης. ἐν ἐπιφανεστάτῳ δὲ τῆς πόλεως, τὸ Αἰάκειον καλούμενον, περίβολος τετράγωνος λευκοῦ λίθου. ἐπειργασμένοι δέ εἰσι κατὰ τὴν εἴσοδον, οἱ παρὰ Αἰακόν ποτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σταλέντες. αἰτίαν δὲ τὴν αὐτὴν Αἰγινήταις καὶ οἱ λοιποὶ λέγουσιν. αὐχμὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ χρόνον ἐπίεζε, καὶ οὔτε τὴν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ χώραν, οὔτε Πελοποννησίοις ὗεν ὁ θεός· ἐς ὃ ἐς Δελφοὺς ἀπέστειλαν ἐρησομένους τὸ αἴτιον ὅ τι εἴη, καὶ αἰτήσοντας ἅμα λύσιν τοῦ κακοῦ. τούτοις ἡ Πυθία εἶπε, Δία ἱλάσκεσθαι, χρῆναι δὲ, εἴπερ ὑπακούσει σφίσιν,

Αἰακὸν τὸν ἱκετεύσοντα εἶναι. οὕτως Αἰακοῦ δεησομένους ἀποστέλλουσιν ἀφ' ἑκάστης πόλεως. καὶ ὁ μὲν τῷ Πανελληνίῳ Διῒ θύσας καὶ εὐξάμενος, τὴν Ἑλλάδα γῆν ἐποίησεν ὕεσθαι. τῶν δὲ ἐλθόντων ὡς αὐτὸν εἰκόνας ταύτας ἐποίησαν οἱ Αἰγινῆται. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς, ἐλαῖαι πεφύκασιν ἐκ παλαιοῦ, καὶ βωμός ἐστιν, οὐ πολὺ ἀνέχων ἐκ τῆς γῆς· ὡς δὲ καὶ μνῆμα οὗτος ὁ βωμὸς εἴη Αἰακοῦ λεγόμενον, ἔστιν ἐν ἀπορρήτῳ. Παρὰ δὲ τὸ Αἰάκειον, Φώκου τάφος χῶμά ἐστι, περιεχόμενος κύκλῳ κρηπῖδι, ἐπίκειται δέ οἱ λίθος τραχύς. καὶ ἡνίκα Φῶκον Τελαμὼν καὶ Πηλεὺς προηγάγοντο ἐς ἀγῶνα πεντάθλου, καὶ περιῆλθεν ἐς Πηλέα ἀφεῖναι τὸν λίθον (οὗτος γὰρ αὐτὶ δίσκου σφίσιν ἦν) ἑκὼν τυγχάνει τοῦ Φώκου. ταῦτα δὲ ἐχαρίζοντο τῇ μητρί. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐγεγόνεσαν ἐκ τῆς Σκίρωνος θυγατρὸς, Φῶκος δὲ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἐξ ἀδελφῆς Θέτιδος ἦν, εἰ δὴ τὰ ὄντα λέγουσιν Ἕλληνες. Πυλάδης τέ μοι καὶ διὰ ταῦτα φαίνεται, καὶ οὐκ Ὀρέστου φιλίᾳ μόνον, βουλεῦσαι Νεοπτολέμῳ τὸν φόνον. τότε δὲ ὡς τῷ δίσκῳ πληγεὶς ἀπέθανεν ὁ Φῶκος, φεύγουσιν ἐπιβάντες νεὼς οἱ Ἐνδηΐδος παῖδες. Τελαμὼν δὲ ὕστερον κήρυκα ἀποστέλλων ἠρνεῖτο μὴ βουλεῦσαι Φώκῳ θάνατον. Αἰακὸς δὲ ἐς μὲν τὴν νῆσον ἀποβαίνειν αὐτὸν οὐκ εἴα· ἑστηκότα δὲ ἐπὶ νεὼς, εἰ δὲ ἐθέλει, χῶμα ἐν τῇ θαλάσσῃ χώσαντα, ἐκέλευεν ἐντεῦθεν ἀπολογήσασθαι. οὕτως ἐς τὸν κρυπτὸν καλούμενον λιμένα ἐσπλεύσας νύκτωρ, ἐποίει χῶμα. καὶ τοῦτο μὲν ἐξεργασθὲν, καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι μένει. καταγνωσθεὶς δὲ οὐκ ἀναίτιος εἶναι Φώκῳ τῆς τελευτῆς, τὸ δεύτερον ἐς Σαλαμῖνα ἀπέπλευσε. Τοῦ λιμένος δὲ οὐ πόρρω τοῦ κρυπτοῦ, θέατρόν ἐστι θέας ἄξιον, κατὰ τὸ Ἐπιδαυρίων μάλιστα μέγεθος καὶ ἐργασίαν τὴν λοιπήν. τούτου δὲ ὄπισθεν, ᾠκοδόμηται στάδιον πλευρᾷ μιᾷ, ἀνέχουσά τε αὐτῆς τὸ θέατρον, καὶ αὐτὶ ἐρείσματος ἀνάλογον ἐκείνῳ χρωμένη. Ναοὶ δὲ οὐ πολὺ ἀλλήλων ἀφεστηκότες, ὁ μὲν Ἀπόλλωνός ἐστιν, ὁ δὲ Ἀρτέμιδος, Διονύσῳ τε αὐτῶν ὁ τρίτος. Ἀπόλλωνι μὲν δὴ ξόανον γυμνόν ἐστι, τέχνης τῆς ἐπιχωρίου· τῇ δὲ Ἀρτέμιδί ἐστιν ἐσθὴς, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τῷ Διονύσῳ. καὶ γένεια Διόνυσος ἔχων πεποίηται. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν, ἔστι μὲν ἑτέρωθι καὶ οὐ ταύτῃ, λίθου δὲ ἄγαλμα καθήμενον. Θεῶν δὲ Αἰγινῆται τιμῶσιν Ἑκάτην μάλιστα, καὶ τελετὴν ἄγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος Ἑκάτης, Ὀρφέα σφίσι τὸν Θρᾷκα καταστήσασθαι τὴν τελετὴν λέγοντες. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς ναός ἐστι. ξόανον δὲ ἔργον Μύρωνος, ὁμοίως ἓν πρόσωπόν τε, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα. Ἀλκαμένης δὲ (ἐμοὶ δοκεῖν) πρῶτος ἀγάλματα Ἑκάτης τρία ἐποίησε προσεχόμενα ἀλλήλοις, ἣν Ἀθηναῖοι καλοῦσιν Ἐπιπυργιδίαν. ἕστηκε δὲ παρὰ τῆς ἀπτέρου Νίκης τὸν ναόν. Ἐν Αἰγίνῃ δὲ πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Πανελληνίου Διὸς ἰοῦσιν, ἔστιν Ἀφαίας ἱερὸν, ἐς ἣν καὶ Πίνδαρος ᾆσμα Αἰγινήταις ἐποίησεν. φασὶ δὲ οἱ Κρῆτες (τούτοις γάρ ἐστι τὰ ἐς αὐτὴν ἐπιχώρια) Καρμάνορος τοῦ καθήραντος Ἀπόλλωνα ἐπὶ φόνῳ τῷ Πύθωνος, παῖδα Εὔβουλον εἶναι· Διὸς δὲ καὶ Κάρμης τῆς Εὐβούλου Βριτόμαρτιν γενέσθαι· χαίρειν δὲ αὐτὴν δρόμοις τε καὶ θήραις, καὶ Ἀρτέμιδι μάλιστα φίλην εἶναι. Μίνω δὲ ἐρασθέντα φεύγουσα, ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐς δίκτυα ἀφειμένα ἐπ' ἰχθύων θήρᾳ. ταύτην μὲν θεὸν ἐποίησεν Ἄρτεμις, σέβονται δὲ οὐ Κρῆτες μόνον, ἀλλὰ καὶ Αἰγινῆται, λέγοντες φαίνεσθαί σφισιν ἐν τῇ νήσῳ τὴν Βριτόμαρτιν. ἐπίκλησις δέ οἱ παρά τε Αἰγινήταις ἐστὶν Ἀφαία, καὶ Δίκτυννα ἐν Κρήτῃ. Τὸ δὲ Πανελλήνιον, ὅτι μὴ τοῦ Διὸς τὸ ἱερὸν, ἄλλο τὸ ὄρος ἀξιόλογον εἶχεν οὐδέν. τοῦτο δὲ τὸ ἱερὸν λέγουσιν Αἰακὸν ποιῆσαι τῷ Διΐ. Τὰ δὲ ἐς τὴν Αὐξησίαν καὶ Λάμιαν, ὡς οὐχ ὕεν ὁ θεὸς Ἐπιδαυρίοις, ὡς τὰ ξόανα ταῦτα ἐκ μαντείας ποιήσαιντο ἐλαίας παρὰ Ἀθηναίων λαβόντες, ὡς Ἐπιδαύριοι μὲν οὐκ ἀπέφερον ἔτι Ἀθηναίοις ἃ ἐτάξαντο, οἷα Αἰγινητῶν ἐχόντων τὰ ἀγάλματα, Ἀθηναίων δὲ ἀπώλοντο οἱ διαβάντες ἐς ταῦτα ἐς Αἴγιναν· ταῦτα εἰπόντος Ἡροδότου καθέκαστον αὐτῶν ἐπ' ἀκριβὲς, οὔ μοι γράφειν κατὰ γνώμην ἦν εὖ προειρημένα. πλὴν τοσοῦτό γε ὅτι εἶδόν τε τὰ ἀγάλματα, καὶ ἔθυσά σφισι κατὰ αὐτὰ, καθὰ ἤδη καὶ Ἐλευσῖνι θύειν νομίζουσιν. Αἰγίνης μὲν καὶ Αἰακοῦ ἕνεκα καὶ ἔργων ὁπόσα ἀπεδείξατο, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμη. Τῆς δὲ Ἐπιδαυρίας ἔχονται Τροιζήνιοι σεμνύνοντες εἴπερ καὶ ἄλλοι τινὲς τὰ ἐγχώρια. φασὶ δὲ Ὧρον γενέσθαι σφίσιν ἐν τῇ γῇ πρῶτον. ἐμοὶ μὲν οὖν Αἰγύπτιον

φαίνεται,

φαίνεται, καὶ οὐδαμῶς Ἑλληνικὸν ὄνομα Ὦρος εἶναι. βασιλεῦσαι δ' οὖν φασιν αὐτόν, καὶ Ὡραίαν ἀπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι τὴν γῆν. Ἄλθηπον δὲ Ποσειδῶνος παῖδα καὶ Λήϊδος τῆς Ὤρου, παραλαβόντα μετὰ Ὦρον τὴν ἀρχήν, Ἀλθηπίαν ὀνομάσαι τὴν γῆν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος Ἀθηνᾶν καὶ Ποσειδῶνα ἀμφισβητῆσαι λέγουσι περὶ τῆς χώρας, ἀμφισβητήσαντας δὲ ἔχειν ἐν κοινῷ· προστάξαι γὰρ οὕτω Δία σφίσι. καὶ διὰ τοῦτο Ἀθηνᾶν τε σέβουσι Πολιάδα καὶ Σθενιάδα ὀνομάζοντες τὴν αὐτήν, καὶ Ποσειδῶνα Βασιλέα ἐπίκλησιν. καὶ δὴ καὶ νόμισμα αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον, ἐπίσημα ἔχει τρίαιναν, καὶ Ἀθηνᾶς πρόσωπον. Μετὰ δὲ Ἄλθηπον, Σάρων ἐβασίλευσεν. ἔλεγον δὲ ὅτι οὗτος τῇ Σαρωνίδι τὸ ἱερὸν Ἀρτέμιδι ᾠκοδόμησεν ἐπὶ θαλάσσῃ τελματώδει καὶ ἐπιπολῆς μᾶλλον, ὥστε καὶ Φοιβαία λίμνη διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο. Σάρωνα δὲ (θηρεύειν γὰρ δὴ μάλιστα ᾕρητο) ἔλαφον διώκοντα ἐς θάλασσαν, ὡς οὖν κατελάμβανε, συνεσπεσεῖν φευγούσῃ. καὶ ἥ τε ἔλαφος ἐνήχετο ἀπωτέρω τῆς γῆς, καὶ ὁ Σάρων εἴχετο τῆς ἄγρας, ἐς ὃ ὑπὸ προθυμίας ἀφίκετο ἐς τὸ πέλαγος. ἤδη δὲ κάμνοντα αὐτὸν καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων κατακλυζόμενον, ἐπέλαβε τὸ χρεών. ἐκπεσόντα δὲ τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν Φοιβαίαν λίμνην ἐς τὸ ἄλσος τῆς Ἀρτέμιδος, ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου θάπτουσι, καὶ λίμνην ἀπὸ τούτου Σαρωνίδα τὴν ταύτῃ θάλασσαν καλοῦσιν ἀντὶ Φοιβαίας.. Τοὺς δὲ ὕστερον βασιλεύσαντας οὐκ ἴσασιν, ἄχρις Ὑπέρητος καὶ Ἄνθα. τούτους δὲ εἶναι Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης Ἄτλαντος θυγατρός, καὶ πόλεις αὐτοὺς ἐν τῇ χώρᾳ φασὶν Ὑπέρειάν τε καὶ Ἄνθειαν οἰκίσαι· Ἀέτιον δὲ τοῦ Ἄνθα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου παραλαβόντα τὴν ἀρχήν, τὴν ἑτέραν τῶν πόλεων Ποσειδωνιάδα ὀνομάσαι. Τροιζῆνος δὲ καὶ Πιτθέως παρὰ Ἀέτιον ἐλθόντων, βασιλεῖς μὲν τρεῖς ἀντὶ ἑνὸς ἐγένοντο. ἴσχυον δὲ οἱ παῖδες μᾶλλον οἱ Πέλοπος. σημεῖον δέ· ἀποθανόντος γὰρ Τροιζῆνος, Πιτθεὺς τὴν νῦν πόλιν, συναγαγὼν τοὺς ἀνθρώπους, ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Τροιζῆνα συλλαβὼν Ὑπέρειάν τε καὶ Ἄνθειαν. πολλοῖς δὲ ἔτεσιν ὕστερον, ἐς ἀποικίαν ἐκ Τροιζῆνος σταλέντες, Ἁλικαρνασσὸν ἐν τῇ Καρίᾳ, καὶ Μύνδον ἀπῴκισαν οἱ γεγονότες ἀπ' Ἀετίου τοῦ Ἄνθα. Τροιζῆνος δὲ οἱ παῖδες, Ἀνάφλυστος καὶ Σφῆττος, μετοικοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικήν, καὶ οἱ δῆμοι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἀπὸ τούτων. Τὰ δὲ ἐς Θησέα θυγατριδοῦν Πιτθέως εἰδόσι τὰ ἐς αὐτόν, οὐ γράφω. δεῖ δέ με τοσόνδε ἔτι δηλῶσαι. Ἡρακλειδῶν γὰρ κατελθόντων, ἐδέξαντο καὶ οἱ Τροιζήνιοι συνοίκους Δωριέων τῶν ἐξ Ἄργους, καὶ πρότερον ἔτι Ἀργείων ὄντες κατήκοοι, καὶ σφᾶς καὶ Ὅμηρος ἐν καταλόγῳ φησὶν ὑπὸ Διομήδους ἄρχεσθαι. Διομήδης γὰρ καὶ Εὐρύαλος ὁ Μηκιστέως, Κυάνιππον τὸν Αἰγιαλέως παῖδα ὄντα ἐπιτροπεύοντες, Ἀργείων ἡγήσαντο ἐς Τροίαν. Σθένελος δέ, ὡς ἐδήλωσα ἐν τοῖς προτέροις, οἰκίας τε ἦν ἐπιφανεστέρας, τῶν Ἀναξαγοριδῶν καλουμένων, καὶ ἡ βασιλεία τούτῳ μάλιστα ἦν ἡ Ἀργείων προσήκουσα. Τοσαῦτα Τροιζηνίοις ἐχόμενα ἱστορίας ἦν, παρὲξ ὅσαι πόλεις παρ' αὐτῶν φασιν ἀποικισθῆναι. κατασκευὴν δὲ ἱερῶν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐς ἐπίδειξιν, τὸ ἐντεῦθεν ἐπέξειμι. Ἐν τῇ ἀγορᾷ Τροιζηνίων ναὸς καὶ ἀγάλματα Ἀρτέμιδός ἐστι Σωτείρας. Θησέα δὲ ἐλέγετο ἱδρύσασθαι καὶ ὀνομάσαι Σώτειραν, ἡνίκα Ἀστερίωνα τὸν Μίνω καταγωνισάμενος ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς Κρήτης. ἀξιολογώτατον δὲ εἶναι τοῦτο ἔδοξεν οἱ τῶν κατειργασμένων, οὐ τοσοῦτον (ἐμοὶ ἐδόκει) ὅτι ἀνδρείᾳ τοὺς ἀποθανόντας ὑπὸ Θησέως ὑπερέβαλεν ὁ Ἀστερίων· ἀλλὰ τό τε ἐκ τοῦ λαβυρίνθου δυσέξοδον καὶ λαθόντα ἀποδρᾶναι μετὰ τὸ ἔργον, ἐποίησεν εἰκότα τὸν λόγον, ὡς προνοίᾳ θείᾳ καὶ αὐτὸς ἀνασωθείη Θησεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν τούτῳ δέ εἰσι τῷ ναῷ βωμοὶ θεῶν τῶν λεγομένων ὑπὸ γῆν ἄρχειν. καί φασιν ἐξ ᾅδου Σεμέλην τε ὑπὸ Διονύσου κομισθῆναι ταύτῃ, καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἀνάγοι τὸν κύνα τοῦ ᾅδου. ἐγὼ δὲ Σεμέλην μὲν οὐδὲ ἀποθανεῖν ἀρχὴν πείθομαι, Διός γε οὖσαν γυναῖκα. τὰ δὲ ἐς τὸν ὀνομαζόμενον ᾅδου κύνα, ἑτέρωθι ἔσται μοι δῆλα, ὁποῖα εἶναί μοι δοκεῖ. Ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ, Πιτθέως μνῆμά ἐστι, τρεῖς δὲ ἐπ' αὐτῷ θρόνοι κεῖνται λίθου λευκοῦ· δικάζειν δὲ Πιτθέα καὶ ἄνδρας δύο σὺν αὐτῷ λέγουσιν ἐπὶ τῶν θρόνων. Οὐ πόρρω δὲ ἱερὸν Μουσῶν ἐστι. ποιῆσαι δὲ ἔλεγον αὐτὸ Ἄρδαλον παῖδα Ἡφαίστου. καὶ αὐλόν τε εὑρεῖν νομίζουσι τὸν Ἄρδαλον τοῦτον, καὶ τὰς Μούσας ἀπ' αὐτοῦ

καλοῦσιν Ἀρδαλίδας. ἐνταῦθα Πιτθέα διδάξαι λόγων τέχνην φασὶ, καί τι βιβλίον Πιτθέως δὴ σύγγραμμα ὑπὸ ἀνδρὸς ἐκδοθὲν Ἐπιδαυρίου, καὶ αὐτὸς ἐπελεξάμην. Τοῦ Μουσείου δὲ οὐ πόρρω βωμός ἐστιν ἀρχαῖος, Ἀρδάλου καὶ τοῦτον (ὥς φασιν) ἀναθέντος. ἐπὶ δὲ αὐτῷ Μούσαις καὶ Ὕπνῳ θύουσι, λέγοντες τὸν ὕπνον θεῶν μάλιστα εἶναι φίλον ταῖς Μούσαις. Πλησίον δὲ τοῦ θεάτρου, Λυκείας ναὸν Ἀρτέμιδος ἐποίησεν Ἱππόλυτος. ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν οὐδὲν εἶχον πυθέσθαι παρὰ τῶν ἐξηγητῶν, ἀλλὰ ἢ λύκους ἐφαίνετό μοι τὴν Τροιζηνίαν λυμαινομένους ἐξελεῖν ὁ Ἱππόλυτος, ἢ Ἀμαζόσι παρέντα πρὸς μητρὸς ἦν ἡ ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος αὕτη. εἴη δ' ἂν ἔτι καὶ ἄλλο οὐ γινωσκόμενον ὑπὸ ἐμοῦ. Τὸν δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ λίθον, καλούμενον δὲ ἱερὸν, εἶναι λέγουσιν, ἐφ' οὗ ποτε ἄνδρες Τροιζηνίων ἐννέα Ὀρέστην ἐκάθηραν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρός. Εἰσὶ δὲ οὐ μακρὰν τῆς Λυκείας Ἀρτέμιδος βωμοὶ διεστηκότες οὐ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. ὁ μὲν πρότερός ἐστιν αὐτῶν, Διονύσου, κατὰ δή τι μάντευμα ἐπίκλησιν Σαώτου· δεύτερος δὲ, Θεμίδων ὀνομαζόμενος. Πιτθεὺς τοῦτον ἀνέθηκεν, ὡς λέγουσιν. Ἡλίου δὲ Ἐλευθερίου καὶ σφόδρα εἰκότι λόγῳ δοκοῦσί μοι ποιῆσαι βωμὸν, ἐκφυγόντες δουλείαν ἀπὸ Ξέρξου τε καὶ Περσῶν. Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Θεαρίου κατασκευάσαι μὲν Πιτθέα ἔφασαν, ἔστι δὲ ὧν οἶδα παλαιότατον. ἀρχαῖος μὲν οὖν καὶ Φωκαεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς, ὃν Ἅρπαγός ποτε ὁ Μῆδος ἐνέπρησεν· ἀρχαῖος δὲ καὶ ὁ Σαμίοις Ἀπόλλωνος Πυθίου· πλὴν πολύ γε ὕστερον τοῦ παρὰ Τροιζηνίοις ἐποιήθησαν. Ἄγαλμα δέ ἐστι τὸ ἐφ' ἡμῶν ἀνάθημα Αὐλίσκου, τέχνη δὲ Ἑρμῶνος Τροιζηνίου. τοῦ δὲ Ἑρμῶνος τούτου καὶ τὰ τῶν Διοσκούρων ξόανά ἐστι. Κεῖνται δὲ ἐν στοᾷ τῆς ἀγορᾶς γυναῖκες, λίθου καὶ αὗται καὶ οἱ παῖδες. εἰσὶ δὲ ἃς Ἀθηναῖοι Τροιζηνίοις γυναῖκας καὶ τέκνα ἔδωκαν σώζειν, ἐκλιπεῖν σφισιν ἀρέσαν τὴν πόλιν, μηδὲ στρατῷ πεζῷ τὸν Μῆδον ἐπιόντα ὑπομεῖναι. λέγονται δὲ οὐ πασῶν τῶν γυναικῶν (οὐ γὰρ δὴ πολλαί τινες ἐκεῖναι) ὁπόσαι δὲ ἀξιώματι προεῖχον, τούτων εἰκόνας ἀναθεῖναι μόνων. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐστὶν οἰκοδόμημα ἔμπροσθεν, Ὀρέστου καλούμενον σκηνή. πρὶν γὰρ ἐπὶ τῷ αἵματι καθαρθῆναι τῆς μητρὸς, Τροιζηνίων οὐδεὶς πρότερον ἤθελεν αὐτὸν οἴκῳ δέξασθαι. καθίσαντες δὲ ἐνταῦθα ἐκάθαιρον καὶ εἱστίων, ἐς ὃ ἀφήγνισαν. καὶ νῦν ἔτι οἱ ἀπόγονοι τῶν καθηράντων ἐνταῦθα δειπνοῦσιν ἐν ἡμέραις ῥηταῖς. κατορυχθέντων δὲ ὀλίγον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν καθαρσίων, φασὶν ἀπ' αὐτῶν ἀναφῦναι δάφνην, ἣ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐστιν ἡ πρὸ τῆς σκηνῆς ταύτης. καθῆραι δέ φασιν Ὀρέστην καθαρσίοις καὶ ἄλλοις, καὶ ὕδατι ἀπὸ τῆς Ἵππου κρήνης. Ἔστι γὰρ καὶ Τροιζηνίοις Ἵππου κρήνη καλουμένη, καὶ ὁ λόγος ἐς αὐτὴν διαφέρων τῶν Βοιωτῶν ἔχει. Πηγάσῳ γὰρ τῷ ἵππῳ καὶ οὗτοι λέγουσι τὸ ὕδωρ ἀνεῖναι τὴν γῆν θιγόντι τοῦ ἐδάφους τῇ ὁπλῇ. Βελλεροφόντην δὲ ἐλθεῖν ἐς Τροιζῆνα γυναῖκα αἰτήσοντα Αἴθραν παρὰ Πιτθέως. πρὶν δὲ γῆμαι, συμβῆναί οἱ φυγεῖν ἐκ Κορίνθου. Καὶ Ἑρμῆς ἐνταῦθά ἐστι Πολύγιος καλούμενος. πρὸς τούτῳ τῷ ἀγάλματι τὸ ῥόπαλον θεῖναί φασιν Ἡρακλέα. καὶ (ἦν γὰρ κοτίνου) τοῦτο μὲν (ὅτῳ πιστὰ) ἐνέφυ τῇ γῇ, καὶ ἀνεβλάστησεν αὖθις. καὶ ἔστιν ὁ κότινος πεφυκὼς ἔτι. τὸν δὲ Ἡρακλέα λέγουσιν ἀνευρόντα τὸν πρὸς τῇ Σαρωνίδι κότινον, ἀπὸ τούτου τεμεῖν ῥόπαλον. Ἔστι δὲ καὶ Διὸς ἱερὸν, ἐπίκλησιν σωτῆρος. ποιῆσαι δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα Αέτιον τὸν Ἄνθου λέγουσιν. ὕδωρ δὲ ὀνομάζουσι Χρυσορόαν. αὐχμοῦ δὲ ἐπὶ ἔτη συμβάντος σφίσιν ἐννέα ἐν οἷς οὐχ ὗεν ὁ θεὸς, τὰ μὲν ἄλλα ἀναξηρανθῆναί φασιν ὕδατα, τὸν δὲ Χρυσορόαν τοῦτον καὶ τότε ὁμοίως διαμεῖναι ῥέοντα. Ἱππολύτῳ δὲ τῷ Θησέως τέμενός τε ἐπιφανέστατον ἀνεῖται, καὶ ναὸς ἐν αὐτῷ, καὶ ἄγαλμά ἐστιν ἀρχαῖον· καὶ οὗτον Διομήδην λέγουσι ποιῆσαι, καὶ προσέτι θῦσαι τῷ Ἱππολύτῳ πρῶτον. Τροιζηνίοις δὲ ἱερεὺς μέν ἐστιν Ἱππολύτου τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα ἱερώμενος, καὶ θυσίαι καθεστήκασιν ἐπέτειοι. δρῶσι δὲ καὶ ἄλλο τοιόνδε. ἑκάστη παρθένος πλόκαμον ἀποκείρεταί οἱ πρὸ γάμου, κειραμένη δὲ ἀνέθηκεν ἐς τὸν ναὸν φέρουσα. ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν οὐκ ἐθέλουσι συρέντα ὑπὸ τῶν ἵππων, οὐδὲ τὸν τάφον ἀποφαίνουσιν εἰδότες. τὸν δὲ ἐν οὐρανῷ καλούμενον ἡνίοχον, τοῦτον εἶναι νομίζουσιν ἐκεῖνον Ἱππόλυτον, τιμὴν παρὰ θεῶν ταύτην ἔχοντα. Τούτου

δὲ ἐντὸς

δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος Ἐπιβατηρίου, Διομήδους ἀνάθημα ἐκφυγόντος τὸν χειμῶνα, ὃς τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο ἀπὸ Ἰλίου κομιζομένοις. καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Πυθίων Διομήδην πρῶτον θεῖναί φασι τῷ Ἀπόλλωνι. Ἐς δὲ τὴν Λάμιαν καὶ Αὐξησίαν (καὶ γὰρ Τροιζηνίοις μέτεστιν αὐτῶν) οὐ τὸν αὐτὸν λέγουσιν ὃν Ἐπιδαύριοι καὶ Αἰγινῆται λόγον· ἀλλὰ ἀφικέσθαι παρθένους ἐκ Κρήτης, στασιασάντων δὲ ὁμοίως τῶν ἐν τῇ πόλει ἁπάντων καὶ ταύτας φασὶν ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν καταλευσθῆναι, καὶ ἑορτὴν ἄγουσί σφισι Λιθοβολίαν ὀνομάζοντες. Κατὰ δὲ τὸ ἕτερον τοῦ περιβόλου, μέρος στάδιόν ἐστιν Ἱππολύτου καλούμενον, καὶ ναὸς ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀφροδίτης Κατασκοπίας. αὐτόθεν γάρ, ὁπότε γυμνάζοιτο ὁ Ἱππόλυτος, ἀπέβλεπεν ἐς αὐτὸν ἐρῶσα ἡ Φαίδρα. ἐνταῦθα ἔτι ἐπεφύκει ἡ μυρσίνη, τὰ φύλλα (ὡς καὶ πρότερον ἔγραψα) ἔχουσα τετρυπημένα. καὶ ἡνίκα ἠπορεῖτο ἡ Φαίδρα, καὶ ῥᾳστώνην τῷ ἔρωτι οὐδεμίαν εὕρισκεν, ἐς ταύτης τὰ φύλλα ἐσιναμώρει τῆς μυρσίνης. ἔστι δὲ καὶ τάφος Φαίδρας, ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ τοῦ Ἱππολύτου μνήματος, τὸ δὲ οὐ πόρρω κέχωσται τῆς μυρσίνης. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα ἐποίησε μὲν Τιμόθεος, Τροιζήνιοι δὲ οὐκ Ἀσκληπιόν, ἀλλὰ εἰκόνα Ἱππολύτου φασὶν εἶναι. καὶ οἰκίαν ἰδὼν οἶδα Ἱππολύτου. πρὸ δὲ αὐτῆς ἐστιν Ἡράκλειος καλουμένη κρήνη, τὸ ὕδωρ (ὡς οἱ Τροιζήνιοι λέγουσιν) ἀνευρόντος Ἡρακλέους. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει τῆς Σθενιάδος καλουμένης ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς. αὐτὸ δὲ εἰργάσατο τῆς θεοῦ τὸ ξόανον Κάλλων Αἰγινήτης. μαθητὴς δὲ ὁ Κάλλων ἦν Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος, οἳ Δηλίοις ἐποίησαν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. ὁ δὲ Ἀγγελίων καὶ Τεκταῖος παρὰ Διποίνῳ καὶ Σκύλλιδι ἐδιδάχθησαν. Κατιόντων δὲ αὐτόθεν, Λυτηρίου Πανός ἐστιν ἱερόν. Τροιζηνίων γὰρ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν ἔδειξεν ὀνείρατα ἃ εἶχεν ἄκεσιν λιμοῦ πιέσαντος, Ἀθηναίους δὲ μάλιστα. Διαβὰς δὲ καὶ ἐς τὴν Τροιζηνίαν, ναὸν ἴδοις Ἴσιδος, καὶ ὑπὲρ αὐτόν, Ἀφροδίτης Ἀκραίας. τὸν μὲν ναὸν ἐν μητροπόλει τῇ Τροιζῆνι Ἁλικαρνασσεῖς ἐποίησαν, τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἴσιδος ἀνέθηκε Τροιζηνίων δῆμος. ἰοῦσι δὲ τὴν διὰ τῶν ὀρέων ἐς Ἑρμιόνην, πηγή τέ ἐστι τοῦ Ὑλυκοῦ ποταμοῦ, Ταυρίου δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς καλουμένου· καὶ πέτρα Θησέως ὀνομαζομένη, μεταβαλοῦσα καὶ αὐτὴ τὸ ὄνομα, ἀνελομένου Θησέως ὑπ᾽ αὐτῇ κρηπῖδας τὰς Αἰγέως καὶ ξίφος· πρότερον δὲ βωμὸς ἐκαλεῖτο Σθενίου Διός. Τῆς δὲ πέτρας πλησίον, Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερὸν νυμφίας, ποιήσαντος Θησέως ἡνίκα ἔσχε γυναῖκα Ἑλένην. Ἔστι δὲ ἔξω τείχους καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Φυταλμίου. μηνίσαντα γάρ σφισι τὸν Ποσειδῶνα, ποιῆσαί φασιν ἄκαρπον τὴν χώραν, ἅλμης εἰς τὰ σπέρματα καὶ τῶν φυτῶν τὰς ῥίζας καθικνουμένης, ἐς ὃ θυσίαις τε εἴξας καὶ εὐχαῖς οὐκέτι ἅλμην ἀνῆκεν ἐς τὴν γῆν. Ὑπὲρ δὲ τοῦ Ποσειδῶνος τὸν ναόν, ἐστὶ Δημήτηρ Θεσμοφόρος, Ἀλθήπου (καθὰ λέγουσιν) ἱδρυσαμένου. Καταβαίνουσι δὲ ἐπὶ τὸν πρὸς τῇ Κελενδέρει καλουμένῃ λιμένα, χωρίον ἐστὶν ὃ Γενέθλιον ὀνομάζουσι, τεχθῆναι Θησέα ἐνταῦθα λέγοντες. πρὸ δὲ τοῦ χωρίου τούτου ναός ἐστιν Ἄρεως, Θησέως καὶ ἐνταῦθα Ἀμαζόνας μάχῃ κρατήσαντος· αὗται δ᾽ ἂν εἴησαν τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς Θησέα καὶ Ἀθηναίους ἀγωνισαμένων. Ἐπὶ θάλασσαν δὲ τὴν Ψιφαίαν πορευομένοις, κότινος πέφυκεν ὀνομαζόμενος ῥάχος στρεπτός. ῥάχους μὲν δὴ καλοῦσι Τροιζήνιοι πᾶν ὅσον ἄκαρπον ἐλαίας, κότινον, καὶ φυλίαν καὶ ἔλαιον. στρεπτὸν δὲ ἐπονομάζουσι τοῦτο, ὅτι ἐνσχεθέντων αὐτῷ τῶν ἡνιῶν, ἀνετράπη τοῦ Ἱππολύτου τὸ ἅρμα. Τούτου δὲ οὐ πολὺ τῆς Σαρωνίας Ἀρτέμιδος ἀφέστηκε τὸ ἱερόν, καὶ τὰ ἐς αὐτὸ ἐμήνυσεν ὁ λόγος ἤδη μοι. τοσόνδε δὲ ἔτι δηλώσω. Σαρώνια γὰρ δὴ κατὰ ἔτος ἐν Ἀρτέμιδι ἑορτὴν ἄγουσι. Νῆσοι δέ εἰσι Τροιζηνίοις, μία μὲν πλησίον τῆς ἠπείρου, καὶ διαβῆναι ποσὶν ἐς αὐτήν ἐστιν. αὕτη Σφαιρία ὀνομαζομένη πρότερον, Ἱερὰ δι᾽ αἰτίαν ἐκλήθη τοιαύτην. ἔστιν αὐτῇ Σφαίρου μνῆμα, Πέλοπος δὲ ἡνίοχον εἶναι λέγουσι τὸν Σφαῖρον. τούτῳ κατὰ δή τι ἐξ Ἀθηνᾶς ὄνειρον κομίζουσα Αἴθρα χοὰς διέβαινεν ἐς τὴν νῆσον, διαβάσῃ δὲ ἐνταῦθα λέγεται Ποσειδῶνα μιχθῆναι. ἱδρύσατο μὲν διὰ τοῦτο Αἴθρα ναὸν ἐνταῦθα Ἀθηνᾶς Ἀπατουρίας, καὶ Ἱερὰν ἀντὶ Σφαιρίας ὠνόμασε τὴν νῆσον. κατεστήσατο δὲ καὶ ταῖς Τροιζηνίων παρθένοις ἀνατιθέναι πρὸ γάμου τὴν ζώνην τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Ἀπατουρίᾳ. Καλαύρειαν δὲ Ἀπόλλωνος ἱερὰν

τὸ ἀρχαῖον εἶναι λέγουσιν, ὅτε περ ἦσαν καὶ οἱ Δελφοὶ Ποσειδῶνος. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο· ἀντιδοῦναι τὰ χωρία σφᾶς ἀλλήλοις. φασὶ δὲ καί τι καὶ λόγιον μνημονεύουσιν·

Ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι,
Πυθώ τ' ἠγαθέην, καὶ Ταίναρον ἠνεμόεσσαν.

Ἔστι δ' οὖν Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐνταῦθα ἅγιον, ἱερᾶται δὲ αὐτῷ παρθένος, ἔστ' ἂν ἐς ὥραν προέλθῃ γάμου. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς, καὶ τὸ Δημοσθένους μνῆμά ἐστι. καί μοι τὸ δαιμόνιον δεῖξαι μάλιστα ἐπὶ τούτου δοκεῖ καὶ Ὁμήρου πρότερον, ὡς εἴη βάσκανον· εἰ δὴ Ὅμηρον μὲν προδιεφθαρμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ κακὸν δεύτερον πενία πιέζουσα ἐπὶ πᾶσαν γῆν πτωχεύοντα ἦγε· Δημοσθένει δὲ φυγῆς τε συνέπεσεν ἐν γήρᾳ λαβεῖν πεῖραν, καὶ ὁ θάνατος ἐγένετο οὕτω βίαιος. εἴρηται μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλοις, καὶ αὐτῷ Δημοσθένει πλεῖστα, ἦ μὴν τῶν χρημάτων, ἃ ἐκ τῆς Ἀσίας ἤγαγεν Ἅρπαλος, μὴ μεταλαβεῖν αὐτόν. ὃ δὲ ὕστερον λεχθὲν, ἐπέξειμι ὁποῖον ἐγένετο. Ἅρπαλος μὲν ὡς ἐξ Ἀθηνῶν ἀπέδρα διαβὰς ναυσὶν ἐς Κρήτην, οὐ πολὺ ὕστερον ὑπὸ τῶν θεραπευόντων ἀπέθανεν οἰκετῶν· οἱ δὲ ὑπὸ ἀνδρὸς Μακεδόνος Παυσανίου δολοφονηθῆναί φασιν αὐτόν. τὸν δὲ οἱ τῶν χρημάτων διοικητὴν φυγόντα ἐς Ῥόδον Φιλόξενος Μακεδὼν συνέλαβεν, ὃς καὶ αὐτὸν παρὰ Ἀθηναίων ἐξῄτησεν Ἅρπαλον. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἔχων, ἤλεγχεν ἐς ὃ πάντα ἐπύθετο, ὅσοι τῶν Ἁρπάλου τι ἔτυχον εἰληφότες, μαθὼν δὲ ἐς Ἀθήνας γράμματα ἐπέστελλεν. ἐν τούτοις τοῖς γράμμασι τοὺς λαβόντας παρὰ Ἁρπάλου καταριθμῶν, καὶ αὐτοὺς, καὶ ὁπόσον αὐτῶν ἔλαβεν ἕκαστος, οὐδὲ ἐμνημόνευσεν ἀρχὴν Δημοσθένους, Ἀλεξάνδρῳ τε ἐς τὰ μάλιστα ἀπεχθανομένου, καὶ αὐτὸς ἰδίᾳ προσκρούσας. Δημοσθένει μὲν οὖν τιμαὶ καὶ ἑτέρωθι τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρὰ τῶν Καλαυρείας εἰσὶν οἰκητόρων. Τῆς δὲ Τροιζηνίας γῆς ἐστιν ἰσθμὸς ἐπὶ πολὺ διήκων ἐς θάλασσαν, ἐν δὲ αὐτῷ πόλισμα οὐ μέγα ἐπὶ θαλάσσῃ Μέθανα ᾤκισται. Ἴσιδος δὲ ἐνταῦθα ἱερόν ἐστι, καὶ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἑρμοῦ, τὸ δὲ ἕτερον Ἡρακλέους. τοῦ δὲ πολίσματος τριάκοντά που στάδια ἀπέχει θερμὰ λουτρά. φασὶ δὲ Ἀντιγόνου τοῦ Δημητρίου Μακεδόνων βασιλεύσαντος, τότε πρῶτον τὸ ὕδωρ φανῆναι. φανῆναι δὲ οὐχ ὕδωρ εὐθὺς, ἀλλὰ πῦρ ἀναζέσαι πολὺ ἐκ τῆς γῆς, ἐπὶ δὲ τούτῳ μαρανθέντι ῥυῆναι τὸ ὕδωρ, ὃ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἄνεισι, θερμόν τε καὶ δεινῶς ἁλμυρόν. λουσαμένῳ δὲ ἐνταῦθα, οὔτε ὕδωρ ἐστὶν ἐγγὺς ψυχρὸν, οὔτε ἐσπεσόντα ἐς τὴν θάλασσαν ἀκινδύνως νήχεσθαι. θηρία γὰρ καὶ ἄλλα καὶ κύνας παρέχεται πλείστους. Ὃ δὲ ἐθαύμασα ἐν τοῖς Μεθάνοις μάλιστα, γράψω καὶ τοῦτο. ἄνεμος ὁ Λὶψ βλαστανούσαις ταῖς ἀμπέλοις ἐμπίπτων ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, τὴν βλάστην σφῶν ἀφαυαίνει. καιόντος οὖν ἔτι τοῦ πνεύματος, ἀλεκτρυόνα τὰ πτερὰ ἔχοντα διὰ πάντος λευκὰ διελόντες ἄνδρες δύο ἐναντίοι, περιθέουσι τὰς ἀμπέλους, ἥμισυ ἑκάτερος τοῦ ἀλεκτρυόνος φέρων. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὸ αὐτὸ ὅθεν ὡρμήθησαν, καταρύσσουσιν ἐνταῦθα. τοῦτο μὲν πρὸς τὸν Λίβα σφίσιν ἐστὶν εὑρημένον. Τὰς δὲ νησῖδας, αἳ πρόσκεινται τῆς χώρας, ἀριθμὸν ἐννέα οὔσας, Πέλοπος μὲν καλοῦσι. τοῦ θεοῦ δὲ ὕοντος, μίαν ἐξ αὐτῶν οὔ φασιν ὕεσθαι. τοῦτο δὲ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἔλεγον δὲ οἱ περὶ τὰ Μέθανα. ἐπεὶ χαλάζας γε ἤδη θυσίαις εἶδον καὶ ἐπῳδαῖς ἀνθρώπους ἀποτρέποντας. τὰ μὲν δὴ Μέθανα ἰσθμός ἐστι τῆς Πελοποννήσου. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Τροιζηνίας, ὅμορός ἐστιν Ἑρμιόνη. οἰκιστὴν δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἑρμιονεῖς γενέσθαι φασὶν Ἑρμιόνα Εὐρωπος. τὸν δὲ Εὔρωπα (τὸν γὰρ δὴ Φορωνέως) Ἡροφάνης ὁ Τροιζήνιος ἔφασκεν εἶναι νόθον· οὐ γὰρ δήποτε ἐς Ἄργον τὸν Νιόβης, θυγατριδοῦν ὄντα Φορωνέως, τὴν ἐν Ἄργει περιελθεῖν ἀρχὴν παρόντος Φορωνεῖ γνησίου παιδός. ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ γνήσιον ὄντα Εὔρωπα πρότερον ὁ χρεὼν ἢ Φορωνέα ἔλαβεν, εὖ οἶδα, ὡς οὐκ ἔμελλεν ὁ παῖς αὐτῷ Νιόβης παιδὶ ἴσα οἴσεσθαι, Διός τι εἶναι δοκοῦντι. ἐπῴκησαν δὲ καὶ Ἑρμιόνην ὕστερον Δωριεῖς οἱ ἐξ Ἄργους. πόλεμον δὲ οὐ δοκῶ γενέσθαι σφίσιν· ἐλέγετο γὰρ ἂν ὑπὸ Ἀργείων. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς Ἑρμιόνην ἐκ Τροιζῆνος κατὰ τὴν πέτραν, ἣ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο Σθενίου Διὸς βωμὸς, μετὰ δὲ Θησέα ἀνελόμενον τὰ γνωρίσματα, ὀνομάζουσιν οἱ νῦν Θησέως αὐτήν.

κατὰ

τὴν. μετὰ ταύτην οὖν τὴν πέραν ἰοῦσιν ὀρεινὴν ὁδόν, ἔστι μὲν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Πλατανιστίου ναός· ἔστι δὲ Εἰλεοὶ χωρίον, ἐν δὲ αὐτῷ Δήμητρος καὶ Κόρης τῆς Δήμητρος ἱερά. τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν ἐν ὅροις τῆς Ἑρμιονίδος, ἱερὸν Δήμητρός ἐστιν ἐπίκλησιν Θερμησίας. Σταδίους δὲ ὀγδοήκοντα ἀπέχει μάλιστα ἄκρα, Σκυλλαῖον ἀπὸ τῆς Νίσου καλουμένη θυγατρός. ὡς γὰρ δὴ τὴν Νισαίαν ὁ Μίνως καὶ τὰ Μέγαρα εἷλεν, ἐκείνης προδούσης, οὔτε γυναῖκα ἕξειν αὐτὴν ἔτι ἔφασκε, καὶ προσέταξε τοῖς Κρησὶν ἐκβάλλειν τῆς νεώς, ἀποθανοῦσαν δὲ ἀπέρριψεν ἐς τὴν ἄκραν ταύτην ὁ κλύδων. τάφον δὲ οὐκ ἀποφαίνουσιν αὐτῆς, ἀλλὰ περιοφθῆναι τὸν νεκρόν φασι, διαφορηθέντα ὑπὸ τῶν ἐκ θαλάσσης ὀρνίθων. Ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου πλέοντι ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν, ἄκρα τ' ἐστὶν ἑτέρα Βουκέφαλα, καὶ μετὰ τὴν ἄκραν νῆσοι. πρώτη μὲν Ἁλιοῦσα· παρέχεται δὲ αὕτη λιμένα ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον. μετὰ δὲ, Πιτυοῦσα. τρίτη δὲ, ἣν Ἀριστερὰς ὀνομάζουσι. ταύτας δὲ παραπλεύσαντι, ἔστιν αὖθις ἄκρα καλουμένη ἀνέχουσα ἐκ τῆς ἠπείρου. μετὰ δὲ αὐτὴν, νῆσος Τρίκρανα καλουμένη. καὶ ὄρος ἐς θάλασσαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου προβεβλημένον Βουπόρθμος. ἐν Βουπόρθμῳ δὲ πεποίηται μὲν ἱερὸν Δήμητρος καὶ τῆς παιδός, πεποίηται δὲ Ἀθηνᾶς· ἐπίκλησις δέ ἐστι τῇ θεῷ Προμαχόρμα. πρόκειται δὲ Βουπόρθμου νῆσος Ἀπεροπία καλουμένη. τῆς δὲ Ἀπεροπίας ἀφέστηκεν οὐ πολὺ, ἑτέρα νῆσος Ὑδρέα. μετὰ ταύτην αἰγιαλός τε παρήκει τῆς ἠπείρου μηνοειδὴς, καὶ ἀκτὴ μετὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπὶ Ποσίδιον, ἐκ τῆς θαλάσσης μὲν ἀρχομένη τῆς πρὸς ἀνατολὰς, προήκουσα δὲ ὡς ἐπὶ τὴν ἑσπέραν. ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἐν αὐτῇ. μῆκος μὲν δὴ τῆς ἀκτῆς ἐστιν ἑπτά που στάδια, πλάτος δὲ, ᾗ πλατυτάτη, σταδίων τριῶν, οὐ πλέον. Ἐνταῦθα ἡ προτέρα πόλις τοῖς Ἑρμιονεῦσιν ἦν. ἔστι δέ σφισι καὶ νῦν ἔτι ἱερὰ αὐτόθι, Ποσειδῶνος μὲν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῇ ἀρχῇ, προελθοῦσι δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὰ μετέωρα, ναὸς Ἀθηνᾶς, παρὰ δὲ αὐτὸν, σταδίου θεμέλια. ἐν δὲ αὐτῷ τοὺς Τυνδάρεω παῖδας ἀγωνίσασθαι λέγουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον οὐ μέγα τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν, ὁ δὲ ὄροφος κατερρύηκεν αὐτοῦ· καὶ Ἡλίῳ ναὸς, καὶ ἄλσος Χαρίσιν. ὁ δὲ Σεράπιδι ᾠκοδόμηται καὶ Ἴσιδι, καὶ περίβολοι μεγάλων λίθων λογάδων εἰσίν. ἐντὸς δὲ αὐτῶν, ἱερὰ δρῶσιν ἀπόρρητα Δήμητρι. τοσαῦτα μὲν Ἑρμιονεῦσιν ἐστὶν ἐνταῦθα. Ἡ δὲ ἐφ' ἡμῶν πόλις ἀπέχει μὲν τῆς ἄκρας ἐφ' ᾗ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ ἱερὸν, τέσσαρας μάλιστα σταδίους· κειμένη δὲ ἐν ὁμαλῷ τὰ πρῶτα, ἠρέμα ἐς πρόσαντες ἄνεισι· τὸ δέ ἐστιν ἤδη τοῦ Πρωνός. Πρῶνα γὰρ τὸ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσι. τεῖχος μὲν δὴ περὶ πᾶσαν τὴν Ἑρμιόνα ἕστηκε, τὰ δὲ ἐς συγγραφὴν καὶ ἄλλα παρείχετο καὶ ὧν αὐτὸς ποιήσασθαι μάλιστα ἠξίωσα μνήμην, Ἀφροδίτης ναός ἐστιν, ἐπίκλησιν Ποντίας καὶ Λιμενίας τῆς αὐτῆς· ἄγαλμα δὲ λευκοῦ λίθου, μεγέθει τε μέγα, καὶ ἐπὶ τῇ τέχνῃ θέας ἄξιον. Καὶ ναὸς ἕτερός ἐστιν Ἀφροδίτης. αὕτη καὶ ἄλλας ἔχει παρὰ Ἑρμιονέων τιμὰς, καὶ ταῖς παρθένοις, καὶ ἣν γυνὴ χηρεύουσα παρὰ ἄνδρα μέλλῃ φοιτᾶν, ἁπάσαις πρὸ γάμου θύειν καθέστηκεν. Ἐνταῦθα Δήμητρος δὴ ἱερὰ πεποίηται Θερμησίας· τὸ μὲν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Τροιζηνίαν ὅροις, ὡς ἔτι ἔμενον οἱ δῆμοι, τὸ δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. Πλησίον δὲ αὐτοῦ Διονύσου ναὸς Μελαναίγιδος. τούτῳ μουσικῆς ἀγῶνα κατὰ ἔτος ἕκαστον εἰσάγουσι, καὶ ἁμίλλης κολύμβου καὶ πλοίων τιθέασιν ἆθλα. καὶ Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Ἰφιγενείας ἐστὶν ἱερὸν, καὶ Ποσειδῶν χαλκοῦς, τὸν ἕτερον πόδα ἔχων ἐπὶ δελφῖνος. Παρελθοῦσι δὲ ἐς τὸ τῆς Ἑστίας, ἄγαλμα μὲν ἐστιν οὐδὲν, βωμὸς δὲ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θύουσιν Ἑστίᾳ. Ἀπόλλωνος δέ εἰσι ναοὶ τρεῖς, καὶ ἀγάλματα τρία. καὶ τῷ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπίκλησις, τὸν δὲ Πυθαέα ὀνομάζουσι, καὶ Ὅριον τὸν τρίτον. τὸ μὲν δὴ τοῦ Πυθαέως ὄνομα μεμαθήκασι παρὰ Ἀργείων. τούτοις γὰρ Ἑλλήνων πρώτοις ἀφικέσθαι Τελέσιλλά φησι τὸν Πυθαέα ἐς τὴν χώραν Ἀπόλλωνος παῖδα ὄντα. τὸν δὲ Ὅριον ἐφ' ὅτῳ καλοῦσιν, σαφῶς μὲν οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· τεκμαίρομαι δὲ περὶ γῆς ὅρων πολέμῳ σφᾶς ἢ δίκῃ νικήσαντας, ἐπὶ τῷδε τιμὰς Ἀπόλλωνι Ὁρίῳ νέμειν. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Τύχης, νεώτατον μὲν λέγουσιν Ἑρμιονεῖς τῶν παρὰ σφίσιν εἶναι· λίθου δὲ Παρίου κολοσσὸς ἕστηκε. κρήνας δὲ τὴν μὲν σφόδρα λέγουσιν ἀρχαίαν, ἐς δὲ αὐτὴν οὐ φανερῶς τὸ ὕδωρ κάτεισιν· ἐπιλείποι δὲ οὐκ

ἄν ποτε, οὐδ᾽ εἰ πάντες καταβάντες ὑδρεύοιντο ἐξ αὐτῆς. τὸ δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν πεποιήκασιν. ὄνομα δέ ἐστι τῷ χωρίῳ Λειμών, ὅθεν ῥεῖ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν. Τὸ δὲ λόγου μάλιστα ἄξιον, ἱερὸν Δήμητρός ἐστιν, ἐπὶ τοῦ Πρωνός. τοῦτο τὸ ἱερὸν Ἑρμιονεῖς μὲν Κλύμενον Φορωνέως παῖδα, καὶ ἀδελφὴν Κλυμένου Χθονίαν τοὺς ἱδρυσαμένους φασὶν εἶναι. Ἀργεῖοι δέ, ὅτε ἐς τὴν Ἀργολίδα ἦλθε Δημήτηρ, τότε Ἀθέραν μὲν λέγουσι καὶ Μύσιον ὡς ξενίαν παρασχόντας τῇ θεῷ· Κολόνταν δέ, οὔτε οἴκῳ δέξασθαι τὴν θεόν, οὔτε ἀπονεῖμαί τι ἄλλο ἐς τιμήν· ταῦτα δὲ οὐ κατὰ γνώμην Χθονίᾳ τῇ θυγατρὶ ποιεῖν αὐτόν. Κολόνταν μὲν οὖν φασιν ἀντὶ τούτων συγκαταπρησθῆναι τῇ οἰκίᾳ· Χθονίαν δὲ κομισθεῖσαν ἐς Ἑρμιόνα ὑπὸ Δήμητρος, Ἑρμιονεῦσι ποιῆσαι τὸ ἱερόν. Χθονία δ᾽ οὖν ἡ θεός τε αὐτὴ καλεῖται, καὶ Χθόνια ἑορτὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν ὥρᾳ θέρους· ἄγουσι δὲ οὕτως. ἡγοῦνται μὲν αὐτοῖς τῆς πομπῆς οἵ τε ἱερεῖς τῶν θεῶν, καὶ ὅσοι τὰς ἐπετείους ἀρχὰς ἔχουσιν. ἕπονται δὲ καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες. τοῖς δὲ καὶ παισὶν ἔτι οὖσι καθέστηκεν ἤδη τὴν θεὸν τιμᾶν τῇ πομπῇ. οὗτοι λευκὴν ἐσθῆτα καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχουσι στεφάνους. πλέκονται δὲ οἱ στέφανοί σφισιν ἐκ τοῦ ἄνθους, ὃ καλοῦσιν οἱ ταύτῃ κοσμοσάνδαλον· ὑάκινθον ἐμοὶ δοκεῖν ὄντα καὶ μεγέθει καὶ χρόᾳ, ἔπεστι δέ οἱ καὶ τὰ ἐπὶ τῷ θρήνῳ γράμματα. τοῖς δὲ τὴν πομπὴν πέμπουσιν ἕπονται, θήλειαν ἐξ ἀγέλης βοῦν ἄγοντες διειλημμένην δεσμοῖς τε καὶ ὑβρίζουσαν ἔτι ὑπὸ ἀγριότητος. ἐλάσαντες δὲ πρὸς τὸν ναόν, οἱ μὲν ἔσω φέρεσθαι τὴν βοῦν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνῆκαν ἐκ τῶν δεσμῶν, ἕτεροι δὲ ἀναπεπταμένας ἔχοντες τέως τὰς θύρας, ἐπειδὰν τὴν βοῦν ἴδωσιν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, προσέθεσαν τὰς θύρας. τέσσαρες δὲ ἔνδον ὑπολειπόμεναι γρᾶες αὗται τὴν βοῦν εἰσιν αἱ κατεργαζόμεναι· δρεπάνῳ γὰρ ἥτις ἂν τύχῃ τὴν φάρυγγα ἀπέτεμε τῆς βοός. μετὰ δὲ αἱ θύραι τε ἠνοίχθησαν, καὶ προσελαύνουσιν οἷς ἐπιτέτακται. βοῦν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην, ἐπὶ ταύτῃ καὶ ἄλλην τετάρτην, κατεργάζονται τέλος πάσας κατὰ ταὐτὰ αἱ γρᾶες. καὶ τόδε ἄλλο πρόσκειται τῇ θυσίᾳ θαῦμα. ἐφ᾽ ἣν τινα γὰρ πέσῃ τῶν πλευρῶν ἡ πρώτη βοῦς, ἀνάγκη πεσεῖν καὶ πάσας. θυσία μὲν δρᾶται τοῖς Ἑρμιονεῦσι τὸν εἰρημένον τρόπον. Πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ γυναικῶν ἱερασαμένων τῇ Δήμητρι εἰκόνες ἑστήκασιν οὐ πολλαί, καὶ παρελθόντι εἴσω, θρόνοι τέ εἰσιν ἐφ᾽ ὧν αἱ γρᾶες ἀναμένουσιν ἐσελαθῆναι καθ᾽ ἑκάστην τῶν βοῶν, καὶ ἀγάλματα οὐκ ἄγαν ἀρχαῖα, Ἀθηνᾶ καὶ Δημήτηρ. αὐτὸ δὲ ὃ σέβουσιν ἐπὶ πλέον ἢ τἄλλα, ἐγὼ μὲν οὐκ εἶδον, οὐ μὴν οὐδὲ ἀνὴρ ἄλλος, οὔτε ξένος, οὔτε Ἑρμιονέων αὐτῶν· μόναι δέ, ὁποῖόν τί ἐστιν, αἱ γρᾶες ἴσωσαν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ναός· εἰκόνες δὲ περὶ πάντα ἑστήκασιν αὐτόν. οὗτος ὁ ναός ἐστιν ἀπαντικρὺ τοῦ τῆς Χθονίας, καλεῖται δὲ Κλυμένου, καὶ τῷ Κλυμένῳ θύουσιν ἐνταῦθα. Κλύμενον δὲ οὐκ ἄνδρα Ἀργεῖον ἐλθεῖν ἔγωγε ἐς Ἑρμιόνα ἡγοῦμαι. τοῦ θεοῦ δέ εἰσιν ἐπικλήσεις, ὃν λόγος ἔχει βασιλέα ὑπὸ γῆν εἶναι. Παρὰ μὲν δὴ τοῦτόν ἐστιν ἄλλος ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἄρεως. τοῦ δὲ τῆς Χθονίας ἐστὶν ἱεροῦ, στοὰ κατὰ τὴν δεξιὰν Ἠχοῦς ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλουμένη· φθεγξαμένῳ δὲ ἀνδρὶ τὰ ὀλίγιστα ἐς τρὶς ἀντιβοῆσαι πέφυκεν. Ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Χθονίας, χωρία ἐστὶν ἃ καλοῦσιν Ἑρμιονεῖς, τὸ μὲν Κλυμένου, τὸ δὲ Πλούτωνος, τὸ τρίτον δὲ αὐτῶν λίμνην Ἀχερουσίαν. περιείργεται μὲν δὴ πάντα θριγκοῖς λίθων. ἐν δὲ τῷ τοῦ Κλυμένου, καὶ γῆς χάσμα· διὰ τούτου δὲ Ἡρακλῆς ἀνῆγε τοῦ ᾅδου τὸν κύνα, κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ Ἑρμιονέων. Πρὸς δὲ τὴν πύλην καθ᾽ ἣν ὁδὸς εὐθεῖά ἐστιν, ἄγουσα ἐπὶ Μάσητα, Εἰληθυίας ἐστὶν ἐντὸς τοῦ τείχους ἱερόν. ἄλλως μὲν δὴ κατὰ ἡμέραν ἑκάστην καὶ θυσίαις καὶ θυμιάμασι μεγάλως τὴν θεὸν ἱλάσκονται, καὶ ἀναθήματα δίδοται πλεῖστα τῇ Εἰληθυίᾳ· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐδενί, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ταῖς ἱερείαις ἐστὶν ἰδεῖν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ Μάσητα εὐθεῖαν προελθοῦσιν ἑπτά που σταδίους καὶ ἐπ᾽ ἀριστερὰ ἐκτραπεῖσιν, ἐφ᾽ Ἁλίκην ἐστὶν ὁδός. ἡ δὲ Ἁλίκη τὰ μὲν ἐφ᾽ ἡμῶν ἐστιν ἔρημος, ᾠκεῖτο δὲ καὶ αὐτή ποτε· καὶ Ἁλικῶν λόγος ἐν στήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυρίων, αἳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰ ἰάματα ἐγγεγραμμένα ἔχουσιν. ἄλλο δὲ σύγγραμμα οὐδὲν οἶδα ἀξιόχρεων ἔνθα ἢ πόλεως Ἁλικῆς, ἢ ἀνδρῶν ἐστιν Ἁλικῶν μνήμη. Ἔστι δ᾽ οὖν ὁδὸς καὶ ἐς ταύτην τοῦ τε Πρωνὸς μέση, καὶ τοῦ Θόρνακος καλουμένου τὸ ἀρχαῖον. ἀπὸ δὲ τῆς Διὸς ἐς κόκκυγα τὸν

ὄρνιθα

ὄρνιθα ἀλλαγῆς λεγομένης ἐνταῦθα γενέσθαι μετονομασθῆναι τὸ ὄρος φασίν. ἱερὰ δὲ καὶ ἐς τόδε ἐπὶ ἄκρων τῶν ὀρῶν, ἐπὶ μὲν τῷ Κοκκυγίῳ Διός, ἐν δὲ τῷ Πρῶνι ἐστὶν Ἥρας. καὶ τοῦ γε Κοκκυγίου πρὸς τοῖς πέρασι ναός ἐστι, θύραι δὲ οὐκ ἐφεστήκασιν, οὐδὲ ὄροφον εἶχεν, οὐδέ οἱ τὶ ἐνῆν ἄγαλμα· εἶναι δὲ ἐλέγετο ὁ ναὸς Ἀπόλλωνος. Παρὰ δὲ αὐτὸν ὁδός ἐστιν ἐπὶ Μάσητα τοῖς ἐκτραπεῖσιν ἐκ τῆς εὐθείας. Μάσητι δὲ οὔσῃ πόλει τὸ ἀρχαῖον, καθὰ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἀργείων καταλόγῳ πεποίηκεν, ἐπινείῳ καθ᾽ ἡμᾶς ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς. ἀπὸ Μάσητος δὲ ὁδὸς ἐν δεξιᾷ ἐστιν ἐπὶ ἄκραν καλουμένην Στρουθοῦντα. στάδιοι δὲ ἀπὸ τῆς ἄκρας ταύτης κατὰ τῶν ὀρῶν τὰς κορυφὰς πεντήκοντα εἰσὶ καὶ διακόσιοι, ἐπὶ Φιλανόρειόν τε καλούμενον καὶ ἐπὶ Βολεούς. οἱ δὲ Βολεοὶ οὗτοι, λίθων εἰσὶ σωροὶ λογάδων. χωρίον δὲ ἕτερον, ὃ Διδύμους ὀνομάζουσι, στάδια εἴκοσιν αὐτόθεν ἀφέστηκεν. ἐνταῦθα ἔστι μὲν ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ἔστι δὲ Ποσειδῶνος, ἐπὶ δὲ αὖθις Δήμητρος. ἀγάλματα δὲ ὀρθὰ λίθου λευκοῦ. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν, ἐστὶν Ἀργείων ἡ ποτὲ Ἀσίνα καλουμένη. καὶ Ἀσίνης ἐστὶν ἐρείπια ἐπὶ θαλάσσῃ. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ τοῦ βασιλέως Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρυτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος, ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλόντων στρατιᾷ, συνεσέβαλόν σφισιν οἱ Ἀσιναῖοι, καὶ ἐδῄωσαν σὺν ἐκείνοις τῶν Ἀργείων τὴν γῆν. ὡς δὲ ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων ἀπῆλθεν οἴκαδε, στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἀσίνην οἱ Ἀργεῖοι, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἔρατος. καὶ χρόνον μέν τινα ἀπὸ τοῦ τείχους ἠμύναντο οἱ Ἀσιναῖοι, καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλους τε καὶ Λυσίστρατον ἐν τοῖς δοκιμωτάτοις ὄντα Ἀργείων. ἁλισκομένου δὲ τοῦ τείχους, οὗτοι μὲν γυναῖκας ἐς τὰ πλοῖα ἐνθέμενοι καὶ παῖδας, ἐκλείπουσι τὴν αὐτῶν· Ἀργεῖοι δὲ ἐς ἔδαφος καταβαλόντες τὴν Ἀσίνην, καὶ τὴν γῆν προσορισάμενοι τῇ σφετέρᾳ, Πυθαέως τε Ἀπόλλωνος ὑπελείποντο ἱερόν, καὶ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι· καὶ τὸν Λυσίστρατον πρὸς αὐτῷ θάπτουσιν. Ἀπέχει δὲ Ἀργείων τῆς πόλεως, τεσσαράκοντα καὶ οὐ πλείω στάδια, ἡ κατὰ Λέρναν θάλασσα. καταϊόντων δὲ ἐς Λέρναν, πρῶτον μὲν καθ᾽ ὁδόν ἐστιν ὁ Ἐρασῖνος, ἐκδίδωσι δὲ ἐς τὸν Φρίξον· ὁ Φρίξος δὲ ἐς τὴν θάλασσαν τὴν μεταξὺ Τημενίου καὶ Λέρνης. ἀπὸ δὲ Ἐρασίνου τραπεῖσιν ἐς ἀριστερὰ σταδίους ὅσον ὀκτώ, Διοσκούρων ἱερόν ἐστιν ἀνάκτων. πεποίηται δὲ σφισι κατὰ ταὐτὰ καὶ ἐν τῇ πόλει τὰ ξόανα. ἀναστρέψας δὲ ἐς τὴν εὐθεῖαν, τόν τε Ἐρασῖνον διαβήσῃ, καὶ ἐπὶ τὸν Χείμαρρον ποταμὸν ἀφίξῃ. πλησίον δὲ αὐτοῦ, περίβολός ἐστι λίθων. καὶ τὸν Πλούτωνα ἁρπάσαντα, ὡς λέγεται, κόρην τὴν Δήμητρος, καταβῆναι ταύτῃ φασὶν ἐς τὴν ὑπόγεων νομιζομένην ἀρχήν. ἡ δὲ Λέρνα ἐστίν, ὡς καὶ τὰ πρότερα ἔχει μοι τοῦ λόγου, πρὸς θαλάσσῃ, καὶ τελετὴν Λερναῖα ἄγουσιν ἐνταῦθα Δήμητρι. Ἔστι δὲ ἄλσος ἱερόν, ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ ὄρους ὃ καλοῦσι Ποντῖνον. τὸ δὲ ὄρος ὁ Ποντῖνος οὐκ ἐᾷ τὸ ὕδωρ ἀπορρεῖν τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ἐς αὐτὸ καταδέχεται. ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἀπ᾽ αὐτοῦ Ποντῖνος. καὶ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους, ἱερόν τε Ἀθηνᾶς Σαΐτιδος, ἐρείπια ἔτι μόνα, καὶ θεμέλια οἰκίας ἐστὶν Ἱππομέδοντος, ὃς Πολυνείκει τῷ Οἰδίποδος τιμωρήσων ἦλθεν ἐς Θήβας. Ἀπὸ δὴ τοῦ ὄρους τούτου τὸ ἄλσος ἀρχόμενον πλατάνων, τὸ πολὺ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθήκει. ὅροι δὲ αὐτοῦ, τῇ μὲν ποταμὸς ὁ Ποντῖνος, τῇ δὲ ἕτερος ποταμός, Ἀμυμώνη δὲ ἀπὸ τῆς Δαναοῦ θυγατρὸς ὄνομα τῷ ποταμῷ. ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλσους, ἀγάλματα ἔστι μὲν Δήμητρος Προσύμνης, ἔστι δὲ Διονύσου καὶ Δήμητρος καθήμενον ἄγαλμα οὐ μέγα. ταῦτα μὲν λίθου πεποιημένα. ἑτέρῳ δὲ ναῷ Διόνυσος Σαώτης καθήμενον ξόανον, καὶ Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐπὶ θαλάσσῃ λίθου. ἀναθεῖναι δὲ αὐτὸ τὰς θυγατέρας λέγουσι τὰς Δαναοῦ, Δαναὸν δὲ αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἐπὶ Ποντίνῳ ποιῆσαι τῆς Ἀθηνᾶς. καταστήσασθαι δὲ τῶν Λερναίων τὴν τελετὴν Φιλάμμωνά φασι. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ἐπὶ τοῖς δρωμένοις, δῆλά ἐστιν, οὐκ ὄντα ἀρχαῖα. ἃ δὲ ἤκουσα ἐπὶ τῇ καρδίᾳ γεγράφθαι τῇ πεποιημένῃ τοῦ ὀρειχάλκου, οὐδὲ ταῦτα ὄντα Φιλάμμωνος, Ἀρρίφων εὗρε, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Τριχωνιεὺς τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ· τὰ δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν, Λυκίων τοῖς μάλιστα ὁμοίως δόκιμος, δεινὸς δὲ ἐξευρεῖν, ἃ μή τις πρότερον εἶδεν. καὶ δὴ καὶ ταῦτα φωρᾶσαι ἐπὶ τῷδε τὰ ἔπη, καὶ ὅσα οὐ μετὰ μέτρου μεμιγμένα ἦν τοῖς ἔπεσι, τὰ πάντα Δωριστὶ ἐπεποίητο. πρὶν δὲ Ἡρακλείδας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννη-

σον, τὴν αὐτὴν ἠφίεσαν Ἀθηναίοις οἱ Ἀργεῖοι φωνήν· ἐπὶ δὲ Φιλάμμωνος, οὐδὲ τὸ ὄνομα τῶν Δωριέων (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐς ἅπαντας ἤκουσε τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα μὲν δὴ ἀπέφαινεν οὕτως ἔχοντα. Τῆς δὲ Ἀμυμώνης πέφυκεν ἐπὶ τῇ πηγῇ πλάτανος· ὑπὸ ταύτῃ τὴν ὕδραν τραφῆναι τῇ πλατάνῳ φασίν. ἐγὼ δὲ τὸ θηρίον πείθομαι τοῦτο καὶ μεγέθει διενεγκεῖν ὕδρων ἄλλων, καὶ τὸν ἰὸν οὕτω δή τι ἔχειν ἀνίατον, ὥστε τὸν Ἡρακλέα ἀπὸ τῆς χολῆς αὐτοῦ τὰς ἀκ[illegible]ς φαρμακεῦσαι τῶν οἰστῶν. κεφαλὴν δὲ εἶχεν (ἐμοὶ δοκεῖν) μίαν, καὶ οὐ πλείονας. Πείσανδρος δὲ ὁ Καμιρεύς, ἵνα τὸ θηρίον τε δοκοίη φοβερώτερον, καὶ αὐτῷ γίγνηται ἡ ποίησις ἀξιόχρεως μᾶλλον, ἀντὶ τούτων τὰς κεφαλὰς ἐποίησε τῇ ὕδρᾳ τὰς πολλάς. Εἶδον δὲ καὶ πηγὴν Ἀμφιαράου καλουμένην, καὶ τὴν Ἀλκυονίαν λίμνην, δι' ἧς φασιν Ἀργεῖοι Διόνυσον εἰς τὸν ᾅδην ἐλθεῖν, Σεμέλην ἀνάξοντα· τὴν δὲ ταύτῃ κάθοδον δεῖξαι οἱ Πόλυμνον. τῇ δὲ Ἀλκυονίᾳ πέρας τοῦ βάθους οὐκ ἔστιν, οὐδέ τινα οἶδα ἄνθρωπον ἐς τὸ τέρμα αὐτῆς οὐδεμιᾷ μηχανῇ καθικέσθαι δυνηθέντα· ὅπου καὶ Νέρων σταδίων πολλῶν κάλως ποιησάμενος, καὶ συνάψας ἀλλήλοις, ἀπαρτήσας τε καὶ μόλυβδον ἐπ' αὐτῶν, καὶ εἰ δή τι χρήσιμον ἄλλο ἐς τὴν πεῖραν, οὐδὲ οὗτος οὐδένα ἐξευρεῖν ἐδυνήθη ὅρον τοῦ βάθους. Καὶ τόδε ἤκουσα ἄλλο. τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ὡς ἰδόντα εἰκάσαι, γαληνόν ἐστι καὶ ἠρεμαῖον παρεχόμενον δὲ ὄψιν τοιαύτην, διανήχεσθαι τολμήσαντα πάντα τινὰ καθέλκειν πέφυκε, καὶ ἐς βυθὸν ὑπολαβὸν ἀπήνεγκε. περίοδος δὲ τῆς λίμνης ἐστὶν οὐ πολλή, ἀλλὰ ὅσον γε σταδίου τρίτον· ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν αὐτῆς πόα καὶ σχοῖνοι πεφύκασι. τὰ δὲ ἐς αὐτὴν Διονύσῳ δρώμενα ἐν νυκτὶ κατ' ἔτος ἕκαστον οὐχ ὅσιον ἐς ἅπαντας ἦν μοι γράψαι. Ἐκ Λέρνης δὲ ἴασιν ἐς Τημένιον (τὸ δὲ Τημένιόν ἐστιν Ἀργείων, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Τημένου τοῦ Ἀριστομάχου· καταλαβὼν γὰρ καὶ ἐχυρωσάμενος τὸ χωρίον, ἐπολέμει σὺν τοῖς Δωριεῦσιν αὐτόθι τὸν πρὸς Τισαμενὸν καὶ Ἀχαιοὺς πόλεμον) ἐς τοῦτο οὖν τὸ Τημένιον ἴασιν, ὅ τε Φρίξος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐν Τημενίῳ πεποίηται καὶ Ἀφροδίτης ἕτερον, καὶ μνῆμά ἐστι Τημένου, τιμὰς ἔχον παρὰ Δωριέων τῶν ἐν Ἄργει. Τημενίου δὲ ἀπέχει Ναυπλία πεντήκοντα (ἐμοὶ δοκεῖν) σταδίους, τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν ἔρημος· οἰκιστὴς δὲ ἐγένετο αὐτῆς Ναύπλιος Ποσειδῶνος λεγόμενος καὶ Ἀμυμώνης εἶναι. λείπεται δὲ καὶ τειχῶν ἔτι ἐρείπια, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ λιμένες εἰσὶν ἐν Ναυπλίᾳ, καὶ πηγὴ Κάναθος καλουμένη. ἐνταῦθα τὴν Ἥραν φασὶν Ἀργεῖοι κατ' ἔτος λουομένην παρθένον γίνεσθαι. οὗτος μὲν δὴ σφίσιν ἐκ τελετῆς ἣν ἄγουσι τῇ Ἥρᾳ, λόγος τῶν ἀπορρήτων ἐστίν. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ναυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον, ὡς ἐπιφαγὼν ἀμπέλου κλῆμα ἀφθονώτερον ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνε τὸν καρπόν, καὶ ὄνος σφίσιν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτό ἐστιν, ἅτε ἀμπέλων διδάξας τομήν, παρίημι οὐκ ἀξιόλογα ἡγούμενος. Ἔστι δὲ ἐκ Λέρνης καὶ ἑτέρα παρ' αὐτὴν ὁδὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ χωρίον ὃ Γενέσιον ὀνομάζουσι. πρὸς θαλάσσῃ δὲ τοῦ Γενεσίου Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐστὶν οὐ μέγα. τούτου δὲ ἔχεται χωρίον ἄλλο Ἀποβαθμοί· γῆς δὲ ἐνταῦθα πρῶτον τῆς Ἀργολίδος Δαναὸν σὺν ταῖς παισὶν ἀποβῆναι λέγουσιν. ἐντεῦθεν διελθοῦσιν Ἀνιγραῖα καλουμένην ὁδὸν καὶ στενὴν καὶ ἄλλως δύσβατον, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ μὲν καθήκουσα ἐπὶ θάλασσαν, καὶ δένδρα ἐλαίας μάλιστα ἀγαθὴ τρέφειν γῆ. ἰόντι δὲ ἄνω πρὸς τὴν ἤπειρον, Θυρέα χωρίον ἐστίν, ἔνθα δὴ ἐμαχέσαντο ὑπὲρ τῆς γῆς ταύτης λογάδες Ἀργείων τριακόσιοι, πρὸς ἄνδρας Λακεδαιμονίων, ἀριθμὸν τοὺς ἴσους, καὶ ἐπιλέκτους ὁμοίως. ἀποθανόντων δὲ ἁπάντων πλὴν ἑνὸς Σπαρτιάτου καὶ δυοῖν Ἀργείων, τοῖς μὲν ἀποθανοῦσιν ἐχώσθησαν ἐνταῦθα οἱ τάφοι· τὴν χώραν δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι γινομένου πανδημεὶ σφισιν ἀγῶνος πρὸς Ἀργείους, κρατήσαντες βεβαίως αὐτοί τε παραυτίκα ἐκαρποῦντο, καὶ ὕστερον Αἰγινήταις ἔδωκαν ἐκπεσοῦσιν ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκ τῆς νήσου. τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ τὴν Θυρεᾶτιν ἐνέμοντο Ἀργεῖοι· φασὶ δὲ ἀνασώσασθαι δίκῃ νικήσαντες. ἀπὸ δὲ τῶν πολυανδρίων ἰοῦσιν, Ἀθήνη τε ἐστὶν ἐς ἣν Αἰγινῆταί ποτε ᾤκησαν, καὶ ἑτέρα κώμη Νηρὶς, τρίτη δὲ Εὔα μεγίστη τῶν κωμῶν, καὶ ἱερὸν Πολεμοκράτους ἐστὶν ἐν ταύτῃ. ὁ δὲ Πολεμοκράτης ἐστὶ καὶ οὗτος Μαχάονος υἱός, ἀδελφὸς δὲ Ἀλεξάνορος, καὶ ἰᾶται τοὺς ταύτῃ, καὶ τιμὰς

παρὰ

παρὰ τῶν περιοίκων ἔχει. ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τὰς κώμας ὄρος, παρ' ὃ καὶ Λακεδαιμονίων ἐπ' αὐτοῦ πρὸς Ἀργείους ὅροι καὶ Τεγεάτας εἰσίν. ἑστήκασι δὲ ἐπὶ τοῖς ὅροις Ἑρμαῖ λίθου, καὶ τοῦ χωρίου τὸ ὄνομα. ἔστι δὲ ἀπ' αὐτῶν ποταμὸς καλούμενος Τάνος. εἷς γὰρ δὴ οὗτος ἐκ τοῦ Πάρνωνος κάτεισι ῥέων διὰ τῆς Ἀργείας, καὶ ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Θυρεάτην κόλπον.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

ΜΕΤΑ δὲ τοὺς Ἑρμᾶς ἐστὶν ἡ Λακωνικὴ τὰ πρὸς ἑσπέρας. ὡς δὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λέλεξ αὐτόχθων ὢν, ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ ἀπὸ τούτου Λέλεγες ὧν ἦρχεν, ὠνομάσθησαν. Λέλεγος δὲ γίνεται Μύλης, καὶ νεώτερος Πολυκάων. Πολυκάων μὲν δὴ ὅποι καὶ δι' ἥντινα αἰτίαν ἀπεχώρησεν, ἑτέρωθι δηλώσω. Μύλητος δὲ τελευτήσαντος, παρέλαβεν ὁ παῖς Εὐρώτας τὴν ἀρχήν. οὗτος ὕδωρ τὸ λιμνάζον ἐν τῷ πεδίῳ διώρυγι κατήγαγεν ἐπὶ θάλασσαν· ἀποῤῥυέντος δὲ (ἦν γὰρ δὴ τὸ ὑπόλοιπον ποταμοῦ ῥεῦμα) ὠνόμασεν Εὐρώταν. ἅτε δὲ οὐκ ὄντων αὐτῷ παίδων ἀῤῥένων, βασιλεύειν καταλείπει Λακεδαίμονα, μητρὸς μὲν Ταϋγέτης ὄντα, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄρος ὠνομάσθη, ἐς Δία δὲ πατέρα ἀνήκοντα κατὰ τὴν φήμην. συνῴκει δὲ ὁ Λακεδαίμων Σπάρτῃ θυγατρὶ τοῦ Εὐρώτα. τότε δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, πρῶτον μὲν τῇ χώρᾳ καὶ τοῖς ἀνθρώποις μετέθετο ἀφ' αὑτοῦ τὰ ὀνόματα. μετὰ δὲ τοῦτο, ᾤκισέ τε καὶ ὠνόμασεν ἀπὸ τῆς γυναικὸς πόλιν, ἣ Σπάρτη καλεῖται καὶ ἐς ἡμᾶς. Ἀμύκλας δὲ ὁ Λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπολιπέσθαι τι καὶ αὐτὸς ἐς μνήμην, πόλισμα ἔκτισεν ἐν τῇ Λακωνικῇ. γενομένων δέ οἱ παίδων, Ὑάκινθον μὲν νεώτατον ὄντα καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον, κατέλαβεν ἡ πεπρωμένη πρότερον τοῦ πατρός. καὶ Ὑακίνθου μνῆμά ἐστιν ἐν Ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. ἀποθανόντος δὲ Ἀμύκλα, ἐς Ἄργαλον τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀμύκλα παίδων, καὶ ὕστερον ἐς Κυνόρταν, Ἀργάλου τελευτήσαντος, ἀφίκετο ἡ ἀρχή. Κυνόρτα δὲ ἐγένετο Οἴβαλος. οὗτος Γοργοφόνην τε τὴν Περσέως γυναῖκα ἔσχεν ἐξ Ἄργους, καὶ παῖδα ἔσχε Τυνδάρεων, ᾧ περὶ τῆς βασιλείας Ἱπποκόων ἠμφισβήτει. καὶ κατὰ πρεσβείαν ἔχειν ἠξίου τὴν ἀρχήν. προσλαβὼν δὲ Ἰκάριον καὶ τοὺς στασιώτας, παρὰ πολύ τε ὑπερεβάλετο δυνάμει Τυνδάρεων, καὶ ἠνάγκασεν ἀποχωρῆσαι δείσαντα, ὡς μὲν Λακεδαιμόνιοι φασὶν, ἐς Πελλάναν· Μεσσηνίων δέ ἐστιν ἐς αὐτὸν λόγος, Τυνδάρεων φεύγοντα ἐλθεῖν ὡς Ἀφαρέα ἐς τὴν Μεσσηνίαν, εἶναί τε Ἀφαρέα τὸν Περιήρους ἀδελφὸν Τυνδάρεω πρὸς μητρός· καὶ οἰκῆσαί τε αὐτὸν τῆς Μεσσηνίας φασὶν ἐν Θαλάμαις, καὶ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα οἰκοῦντι αὐτῷ γενέσθαι. χρόνῳ δὲ ὕστερον κατῆλθέ τε ὑπὸ Ἡρακλέους Τυνδάρεως, καὶ ἀνενεώσατο τὴν ἀρχήν· ἐβασίλευσαν δὲ καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ Μενέλεως ὁ Ἀτρέως Τυνδάρεω γαμβρὸς ὢν, Ὀρέστης τε Ἑρμιόνῃ τῇ Μενελάου συνοικῶν. κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν ἐπὶ Τισαμενοῦ τοῦ Ὀρέστου βασιλεύοντος, Μεσσήνη μὲν καὶ Ἄργος, ἑκατέρα μοῖρα Τήμενον, ἡ δὲ Κρεσφόντην ἔσχεν ἄρχοντας. Ἐν Λακεδαιμονίᾳ δὲ ὄντων διδύμων τῶν Ἀριστοδήμου παίδων, οἰκίαι δύο βασιλεῖαι γίνονται· συναρέσαι γὰρ τῇ Πυθίᾳ φασίν. Ἀριστοδήμῳ δὲ αὐτῷ πρότερον τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν ἐν Δελφοῖς, πρὶν ἢ Δωριέας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννησον. οἱ μὲν δὴ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν, τοξευθῆναι λέγουσιν Ἀριστόδημον ὑπὸ Ἀπόλλωνος, ὅτι οὐκ ἀφίκετο ἐπὶ τὸ μαντεῖον, παρὰ δὲ Ἡρακλέους ἐντυχόντος οἱ πρότερον πυ-

θοιτο, ὡς ἐς Πελοπόννησον Δωριεῦσι γενήσεται ἤδη ἡ κάθοδος. ὁ δὲ ἀληθέστερος ἔχει λόγος, Πυλάδου τοὺς παῖδας καὶ Ἠλέκτρας, ἀνεψιοὺς ὄντας Τισαμενῷ τῷ Ὀρέστου, φονεῦσαι τὸν Ἀριστόδημον. ὀνόματα μὲν δὴ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης ἐτέθη· δίδυμοι δὲ ὄντες, διάφοροι τὰ μάλιστα ἦσαν. προεληλυθότες δὲ ἐπὶ μέγα ἀπεχθείας, ὅμως ἐν κοινῷ Θήρᾳ τῷ ἀπὸ Ἴωνος ἀδελφῷ τῆς μητρὸς σφῶν ὄντι Ἀργείας, ἐπιτροπεύσαντι δὲ καὶ αὐτῶν, συνήραντο ἐς ἀποικίαν. τὴν δὲ ἀποικίαν ὁ Θήρας ἔστελλεν ἐς τὴν νῆσον, τὴν τότε ὀνομαζομένην Καλλίστην, τοὺς ἀπογόνους οἱ τοῦ Μεμβλιάρου παραχωρήσεσθαι τῆς βασιλείας ἐλπίζων ἑκόντας· ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησαν, λαβόντες λογισμὸν ὅτι Θήρᾳ μὲν ἐς αὐτὸν ἀνήκει Κάδμον τὸ γένος, οἱ δὲ ἦσαν ἀπόγονοι Μεμβλιάρου. Μεμβλίαρον δὲ ἄνδρα ὄντα τοῦ δήμου, Κάδμος ἐν τῇ νήσῳ κατέλιπεν ἡγεμόνα εἶναι τῶν ἐποίκων. καὶ Θήρας μὲν τῇ τε νήσῳ μετέβαλεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα, καί οἱ καὶ νῦν ἔτι οἱ Θηραῖοι κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν ὡς οἰκιστῇ. Προκλεῖ δὲ καὶ Εὐρυσθένει, μέχρι μὲν τῆς προθυμίας τῆς ἐς τὸν Θήραν, ἐς τὸ αὐτὸ συνῆλθον αἱ γνῶμαι· τὰ δὲ λοιπὰ διεστήκει σφίσιν ἐπὶ πάντα τὰ βουλεύματα. οὐ μὴν οὐδὲ ὁμονοησάντων τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, ἐς κοινὸν κατάλογον ὑπάρξειν ἔμελλον· οὐ γάρ τι τὰ πάντα ἐς τὸ αὐτὸ συνεληλύθασιν ἡλικίας, ὡς ἀνεψιόν τε ἀνεψιῷ καὶ ἀνεψιῶν παῖδας, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς κατωτέρω κατὰ ἀριθμὸν τυχεῖν ἀλλήλοις γεγονότας τὸν ἴσον. ἑκατέραν οὖν τὴν οἰκίαν ἐπέξειμι αὐτῶν ἰδίως, καὶ οὐκ ἀμφοτέρας ἅμα ἐς τὸ αὐτὸ ἀναμίξας. Εὐρυσθένει πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων ὄντι ἡλικίαν, γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν Ἆγιν. ἀπὸ τούτου δὲ τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Ἀγίδας. ἐπὶ τούτου Πατρεῖ τῷ Πρευγένους κτίζοντι ἐν Ἀχαΐᾳ πόλιν, ἥντινα Πάτρας καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πατρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰκισμοῦ. συνήραντο δὲ καὶ Γραίδι τῷ Ἐχελάτου τοῦ Πενθίλου τοῦ Ὀρέστου, στελλομένῳ ναυσὶν ἐς ἀποικίαν. καὶ ὁ μὲν τὴν τῆς Ἰωνίας μεταξὺ καὶ Μυσῶν, καλουμένην δὲ Αἰολίδα ἐφ' ἡμῶν, καθέξειν ἔμελλεν· ὁ δέ οἱ πρόγονος Πενθίλος Λέσβον τὴν ὑπὲρ τῆς ἠπείρου ταύτης νῆσον εἷλεν ἔτι πρότερον. Ἐπὶ δὲ Ἐχεστράτου τοῦ Ἄγιδος βασιλεύοντος ἐν Σπάρτῃ Κυνουρέας τοὺς ἐν τῇ ἡλικίᾳ Λακεδαιμόνιοι ποιοῦσιν ἀναστάτους, αἰτίαν ἐπενεγκόντες, ὡς τὴν Ἀργολίδα (συγγενῶν σφίσιν ὄντων Ἀργείων) λῃσταί τε ἐκ τῆς Κυνουριακῆς κακουργοῖεν, καὶ αὐτοὶ καταδρομὰς ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιοῖντο ἐς τὴν γῆν. λέγονται δὲ οἱ Κυνουρεῖς Ἀργεῖοι τὸ ἀνέκαθεν εἶναι, καὶ οἰκιστήν φασιν αὐτῶν Κύνουρον γενέσθαι τὸν Περσέως. Ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς, Λαβώτας ὁ Ἐχεστράτου τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐν Σπάρτῃ. τοῦτον τὸν Λαβώτην Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσον, ὑπὸ Λυκούργου τοῦ θεμένου τοὺς νόμους φησὶν ἐπιτροπευθῆναι παῖδα ὄντα, Λεωβώτην δέ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώτην. Λακεδαιμονίοις δὲ πρῶτον τότε ἔδοξεν ἄρασθαι πρὸς Ἀργείους πόλεμον. ἐποιοῦντο δὲ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα, τήν τε Κυνουρικὴν ἑλόντων αὐτῶν, ἀποτέμνεσθαι τοὺς Ἀργείους, καὶ τοὺς περιοίκους σφῶν ὑπηκόους ὄντας ἀφιστάναι. τότε μὲν δὴ παρὰ οὐδετέρων πολεμησάντων ὅμως μνήμης ἄξιον πραχθῆναί φασιν οὐδέν. Τοὺς δὲ ἐφεξῆς βασιλεύσαντας τῆς οἰκίας ταύτης Δόρυσσον τὸν Λαβώτα καὶ Ἀγησίλαον Δορύσσου, δι' ὀλίγου σφᾶς τὸ χρεὼν ἐπέλαβεν ἀμφοτέρους. ἔθηκε δὲ καὶ Λυκοῦργος Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους ἐπὶ τῆς Ἀγησιλάου βασιλείας. θεῖναι δὲ αὐτὸν λέγουσιν, οἱ μὲν παρὰ τῆς Πυθίας διδαχθέντα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ δὲ ὡς Κρητικὰ ὄντα νόμιμα ἐπαγάγοιτο. τούτους δὲ οἱ Κρῆτες τοὺς νόμους τεθῆναί σφισιν ὑπὸ Μίνω λέγουσι· βουλεύσασθαι δὲ ὑπὲρ τῶν νόμων οὐκ ἄνευ θεοῦ τὸν Μίνω. ᾐνίξατο δὲ καὶ Ὅμηρος ἐμοὶ δοκεῖν περὶ τοῦ Μίνω τῆς νομοθεσίας ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

Τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
Ἐννέωρος βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

Λυκούργου μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα τοῦ λόγου ποιήσομαι μνήμην. Ἀγησιλάου δὲ παῖς ἐγένετο Ἀρχέλαος. ἐπὶ τούτου Λακεδαιμόνιοι πολέμῳ κρατήσαντες πόλιν τῶν περιοικίδων ἠνδραπο-

δίσαντο

ρύσαντο Αἴγυν, ὑποπτεύσαντες ὡς οἱ Αἰγῦται φρονοῦσι τὰ Ἀρκάδων. Χαρίλαος δὲ ὁ τῆς ἑτέρας οἰκίας βασιλεὺς, συνεξεῖλε μὲν καὶ Ἀρχελάῳ τὴν Αἴγυν· ὁπόσα δὲ καὶ ἰδίᾳ Λακεδαιμονίων αὐτὸς ἔδρασεν ἡγούμενος, μνήμην καὶ τῶνδε ποιησόμεθα ὁμοῦ τῷ λόγῳ μεταβάντι ἐς τοὺς Εὐρυπωντίδας καλουμένους. Ἀρχελάου δὲ ἦν Τήλεκλος. ἐπὶ τούτου πόλεις Λακεδαιμόνιοι τῶν περιοικίδων πολέμῳ κρατήσαντες, ἐξεῖλον Ἀμύκλαν καὶ Φᾶριν καὶ Γεράνθρας ἐχόντων ἔτι Ἀχαιῶν. τούτων Φαρῖται καὶ Γερανθρᾶται τὴν ἔφοδον τῶν Δωριέων καταπλαγέντες, ἀπελθεῖν ἐκ Πελοποννήσου συγχωροῦσιν ὑπόσπονδοι. τοὺς δὲ Ἀμυκλαιεῖς οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς ἐκβάλλουσιν, ἀλλὰ ἀντισχόντας τε ἐπὶ πολὺ τῷ πολέμῳ, καὶ ἔργα οὐκ ἄδοξα ἐπιδειξαμένους. δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ Δωριεῖς τρόπαιον ἐπὶ τοῖς Ἀμυκλαιεῦσιν ἀναστήσαντες, ὡς ἐν τῷ τότε λόγῳ μάλιστα ἄξιον τοῦτο ὑπάρξαν σφίσιν. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τούτων, ἀπέθανεν ὑπὸ Μεσσηνίων Τήλεκλος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο ἐν μεθορίῳ τῆς τε Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας ἐπεποίητο ἐν χωρίῳ καλουμένῳ Λίμναις. Τηλέκλου δὲ ἀποθανόντος, Ἀλκαμένης ἔσχεν ὁ Τηλέκλου τὴν ἀρχήν. καὶ Λακεδαιμόνιοι πέμπουσιν ἐς Κρήτην, Χαρμίδην τὸν Εὔθυος ἄνδρα ἐν Σπάρτῃ τῶν δοκίμων, στάσεις τε καταπαύσοντα τοῖς Κρησὶ, καὶ τὰ πολίσματα ὁπόσα ἦν ἀπωτέρω θαλάσσης, καὶ ἄλλως ἀσθενῆ, ταῦτα μὲν τοὺς Κρῆτας πείσοντα ἐκλιπεῖν, τὰ δὲ ἐν ἐπικαίρῳ τοῦ παράπλου συνοικιοῦντα αὐτ' αὐτῶν. ἀνέστησαν δὲ καὶ Ἕλος ἐπὶ θαλάσσης πόλισμα Ἀχαιῶν ἐχόντων, καὶ Ἀργείους τοῖς Εἵλωσιν ἀμύναντας μάχῃ νικῶσι. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλκαμένους, Πολύδωρος τὴν βασιλείαν παρέλαβεν ὁ Ἀλκαμένους, καὶ ἀποικίαν τε ἐς Ἰταλίαν Λακεδαιμόνιοι τὴν ἐς Κρότωνα ἔστειλαν, καὶ ἀποικίαν ἐς Λοκροὺς τοὺς πρὸς ἄκρᾳ Ζεφυρίῳ. Καὶ ὁ πόλεμος ὁ καλούμενος Μεσσηνιακὸς, Πολυδώρου βασιλεύοντος μάλιστα ἐς ἀκμὴν προῆλθε. λέγουσι δὲ οὐ τὰς αὐτὰς Λακεδαιμόνιοί τε αἰτίας καὶ Μεσσήνιοι τοῦ πολέμου. τὰ οὖν λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὁποῖον ὁ πόλεμος ἔσχεν οὗτος πέρας, τοῦ λόγου μοι τὰ ἐφεξῆς δηλώσει. τοσοῦτον δὲ ἐν τῷ παρόντι μνησθησόμεθα αὐτῶν· τὰ πολλὰ ἡγήσασθαι Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ προτέρῳ πρὸς Μεσσηνίους πολέμῳ Θεόπομπον τὸν Νικάνδρου βασιλέα ὄντα τῆς ἑτέρας οἰκίας. Διαπεπολεμημένου δὲ τοῦ πρὸς Μεσσήνην πολέμου, καὶ ἤδη Λακεδαιμονίοις δορικτήτου τῆς Μεσσηνίας οὔσης, Πολύδωρον εὐδοκιμοῦντα ἐν Σπάρτῃ καὶ κατὰ γνώμην Λακεδαιμονίων μάλιστα ὄντα τῷ δήμῳ (οὔτε γὰρ ἔργον βίαιον οὔτε ὑβριστὴν λόγον παρείχετο ἐς οὐδένα, ἐν δὲ ταῖς κρίσεσι τὰ δίκαια ἐφύλασσεν, οὐκ ἄνευ φιλανθρωπίας) ἔχοντος δὲ ἤδη Πολυδώρου λαμπρὰν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὄνομα, Πολέμαρχος οἰκίας ἐν Λακεδαίμονι ἀνὴρ οὐκ ἀδόξου, θρασύτερος δὲ, ὡς ἐδήλωσε, γνώμην, φονεύει τὸν Πολύδωρον. ἀποθανόντι δὲ αὐτῷ πολλά τε παρὰ Λακεδαιμονίων δέδοται καὶ ἀξιόλογα ἐς τιμήν. Ἔστι μέντοι καὶ Πολεμάρχου μνῆμα ἐν Σπάρτῃ, εἴτε ἀγαθοῦ τὰ πρότερα ἀνδρὸς εἶναι νομισθέντος, εἴτε καὶ κρύφα οἱ προσήκοντες θάπτουσιν αὐτόν. Ἐπὶ μὲν δὴ Εὐρυκράτους τοῦ Πολυδώρου βασιλεύοντος, Μεσσήνιοί τε ἠνείχοντο ὑπήκοοι Λακεδαιμονίοις ὄντες, καὶ παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀργείων οὐδὲν σφίσιν ἀπήντησε νεώτερον. Ἐπὶ δὲ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους (τὸ γὰρ χρεὼν ἤδη Μεσσηνίους ἤλαυνεν ἐκτὸς Πελοποννήσου πάσης) ἀφίστανται Λακεδαιμονίων οἱ Μεσσήνιοι· καὶ χρόνον μὲν ἀντέσχον πολεμοῦντες, ὑπόσπονδοι δὲ ὡς ἐκρατήθησαν, ἀπῄεσαν ἐκ Πελοποννήσου. τὸ δὲ αὐτῶν ἐγκαταλειφθὲν τῇ γῇ, Λακεδαιμονίων ἐγένοντο οἰκέται, πλὴν οἱ τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ πολίσματα ἔχοντες. τὰ μὲν δὴ ἐπὶ τοῦ πολέμου συμβάντα, ὃν οἱ Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίων ἀποστάντες ἐπολέμησαν, οὔ μοι κατὰ καιρὸν ἦν ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ παρούσῃ δηλῶσαι. Ἀναξάνδρου δὲ υἱὸς Εὐρυκράτης γίνεται· Εὐρυκράτους δὲ τοῦ δευτέρου, Λέων. ἐπὶ τούτων βασιλευόντων, Λακεδαιμόνιοι προσέπταιον ἐν τῷ πρὸς Τεγεάτας πολέμῳ τὰ πλείονα. Ἐπὶ δὲ Ἀναξανδρίδου τοῦ Λέοντος, ἐπικρατέστεροι Τεγεατῶν γίγνονται τῷ πολέμῳ. γίγνονται δὲ οὕτως. Ἀνὴρ Λακεδαιμόνιος Λίχας ὄνομα ἀφίκετο ἐς Τεγέαν· τηνικαῦτα δὲ αἱ πόλεις ἄγουσαι σπονδὰς ἔτυχον. ἀφικομένου δὲ τοῦ Λίχα, Ὀρέστου τὰ ὀστᾶ ἀνεζήτουν· ἀνεζήτουν δὲ αὐτὰ ἐκ θεοπροπίου Σπαρ-

φάται. συνῆκεν οὖν ὁ Λίχας ὡς ἐςὶ κατακείμενα ἐν οἰκίᾳ χαλκέως· συνῆκε δὲ οὕτως. ὁπόσα ἐν τῇ τοῦ χαλκέως ἑώρα, παρέβαλεν αὐτὰ πρὸς τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα· ἀνέμοις μὲν τοῦ χαλκέως εἰκάζων τὰς φύσας, ὅτι καὶ αὗται βίαιον πνεῦμα ἠφίεσαν· τύπον δὲ τὴν σφῦραν, καὶ τὸν ἄκμονα ἀντίτυπον ταύτῃ, πῆμα δὲ εἰκότως ἀνθρώπῳ τὸν σίδηρον, ὅτι ἐχρῶντο ἐς τὰς μάχας ἤδη τῷ σιδήρῳ. τὰ δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων καλουμένων αἴνιττεν ὁ θεός, ἀνθρώπῳ πῆμα εἶναι τὸν χαλκόν. τῷ χρησμῷ δὲ τῷ γενομένῳ Λακεδαιμονίοις ἐς τοῦ Ὀρέστου τὰ ὀστᾶ, καὶ Ἀθηναίοις ὕστερον ἐοικότα ἐχρήσθη, κατάγειν ἐς Ἀθήνας ἐκ Σκύρου Θησέα, ἄλλως δὲ οὐκ εἶναί σφισιν ἑλεῖν Σκῦρον. ἀνεῦρε δὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ Θησέως Κίμων ὁ Μιλτιάδου, σοφίᾳ χρησάμενος καὶ οὗτος, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἷλε τὴν Σκῦρον. Ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων τὰ ὅπλα ὁμοίως χαλκᾶ ἦν πάντα, μάρτυρές μοι καὶ Ὁμήρου τῶν ἐπῶν ἔς τε ἀξίνην ἔχοντα τὴν Πεισάνδρου, καὶ ἐς τοῦ Μηριόνου τὸν ὀϊστόν. βεβαιοῖ δὲ καὶ ἄλλως μοι τὸν λόγον ἐν Φασηλίδι ἀνακείμενον ἐν Ἀθηνᾶς ἱερῷ τὸ δόρυ Ἀχιλλέως, καὶ Νικομηδεῦσιν Ἀσκληπιοῦ ναῷ μάχαιρα ἡ Μέμνονος, καὶ τοῦ μὲν ἥ τε αἰχμὴ καὶ ὁ σαυρωτὴρ, ἡ μάχαιρα δὲ καὶ διὰ πάσης χαλκοῦ πεποίηται. ταῦτα μὲν δὴ ἴσμεν ἔχοντα οὕτως. Ἀναξανδρίδης δὲ ὁ Λέοντος Λακεδαιμονίων μόνος γυναῖκάς τε δύο ἅμα ἔσχεν, καὶ οἰκίας δύο ἅμα ᾤκησε. τὴν γὰρ οἱ πρότερον συνοικοῦσαν ἀρίστην τὰ ἄλλα οὖσαν, συνέβαινεν οὐ τίκτειν· ἀποπέμψασθαι δὲ αὐτὴν κελευόντων τῶν ἐφόρων, τοῦτο μὲν οὐδαμῶς ἐπαγγέλλεται, τοσοῦτον δέ σφισιν εἴκει, γυναῖκα ἑτέραν λαβεῖν πρὸς ταύτῃ. καὶ ἥ τε ἐπεισελθοῦσα Κλεομένην παῖδα ἔσχε, καὶ ἡ προτέρα τέως οὐ φοροῦσα ἐν γαστρὶ, ἐπὶ γεγονότι ἤδη Κλεομένει, τίκτει Δωριέα, καὶ αὖθις Λεωνίδην, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Κλεόμβροτον. Ἐπεὶ δὲ ἀπέθανεν Ἀναξανδρίδης, Λακεδαιμόνιοι Δωριέα καὶ γνώμην Κλεομένους, καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀμείνονα εἶναι νομίζοντες, τὸν μὲν ἀπώσαντο ἄκοντες, Κλεομένει δὲ διδόασιν ἐκ τῶν νόμων πρεσβείᾳ τὴν ἀρχήν. Δωριεὺς μὲν δὴ (οὐ γὰρ ἠνείχετο ὑπακούειν Κλεομένει μένων ἐν Λακεδαίμονι) ἐς ἀποικίαν στέλλεται. Κλεομένης δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, αὐτίκα ἐσέβαλεν ἐς τὴν Ἀργολίδα, Λακεδαιμονίων τε αὐτῶν ἀθροίσας καὶ τῶν συμμάχων στρατιάν. ὡς δὲ ἐπεξῆλθον οἱ Ἀργεῖοι σὺν ὅπλοις, ὁ Κλεομένης ἐνίκα τῇ μάχῃ· καὶ (ἦν γὰρ πλησίον ἄλσος ἱερὸν Ἄργου τοῦ Νιόβης) καταφεύγουσιν ὡς ἐτράποντο, ὅσον τε πεντακισχίλιοι τῶν Ἀργείων ἐς τὸ ἄλσος. Κλεομένης δὲ (ἐξώρμει γὰρ τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ νοῦ) κελεύει καὶ τότε ἐνεῖναι πῦρ τοῖς εἵλωσιν ἐς τὸ ἄλσος, καὶ τό τε ἄλσος ἡ φλὸξ ἐπέλαβεν ἅπαν, καὶ ὁμοῦ τῷ ἄλσει καιομένῳ συγκατεκαύθησαν αὖθις οἱ ἱκέται. ἐστράτευσε δὲ καὶ ἐπὶ Ἀθήνας· τὸ μὲν πρότερον Ἀθηναίοις τε ἐλευθερίαν ἀπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, καὶ αὑτῷ καὶ Λακεδαιμονίοις δόξαν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγαθὴν κτώμενος· ὕστερον δὲ Ἀθηναίου χάριν ἀνδρὸς Ἰσαγόρου τυραννίδα οἱ συγκατεργασάμενος Ἀθηνῶν. ὡς δὲ ἥμαρτανε τῆς ἐλπίδος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐμαχέσαντο ἐρρωμένως, ἐνταῦθα ὁ Κλεομένης ἄλλα τε ἐδῄωσε τῆς χώρας καὶ τῆς καλουμένης Ὀργάδος, θεῶν τε τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἱερᾶς καὶ ταύτης τεμεῖν φασιν αὐτόν. ἀφίκετο δὲ καὶ ἐς Αἴγιναν, καὶ Αἰγινητῶν τοὺς δυνατοὺς συνελάμβανεν, ὅσοι μηδισμοῦ τε αὐτῶν μετέσχον, καὶ βασιλεῖ Δαρείῳ τῷ Ὑστάσπου γῆν δοῦναι καὶ ὕδωρ τοὺς πολίτας ἔπεισαν. διατρίβοντος δὲ ἐν Αἰγίνῃ Κλεομένους, Δημάρατος ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἑτέρας, διέβαλλεν αὐτὸν ἐς τῶν Λακεδαιμονίων τὸ πλῆθος. Κλεομένης δὲ ὡς ἀνέστρεψεν ἐξ Αἰγίνης, ἔπρασσεν ὅπως Δημάρατον παύσειε βασιλεύοντα· καὶ τήν τε ἐν Δελφοῖς πρόμαντιν ὠνήσατο, Λακεδαιμονίοις αὐτὴν ὁπόσα αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐς Δημάρατον χρῆσαι, καὶ Λεωτυχίδην ἄνδρα τοῦ βασιλικοῦ γένους καὶ οἰκίας Δημαράτῳ τῆς αὐτῆς, ἐπῆρεν ἀμφισβητεῖν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. εἵλετο δὲ Λεωτυχίδης λόγων, οὓς Ἀρίστων ποτὲ ἐς Δημάρατον τεχθέντα ἐξέβαλεν ὑπὸ ἀμαθίας, οὐκ αὐτοῦ παῖδα εἶναι πείσας. τότε δέ οἱ μὲν ἐς τὸ χρηστήριον οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα εἰώθεσαν, ἀνάγουσι καὶ τὸ ἀμφισβήτημα τὸ ὑπὲρ Δημαράτου· ἡ δὲ σφίσιν ἔχρησεν ἡ πρόμαντις ὁπόσα ἦν Κλεομένει κατὰ γνώμην. Δημάρατος μὲν δὴ κατὰ ἔχθος τὸ Κλεομένους, καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ βασιλείας ἐπαύθη.

Κλεομένη

Κλεομένην δὲ ὕστερον τούτων ἐπέλαβεν ἡ τελευτὴ μανέντα. ὡς γὰρ δὴ ἔλαβε ξίφους, ἐτίτρωσκεν αὐτὸς αὑτὸν, καὶ διεξῄει τὸ σῶμα ἀπ᾿ ἄκρων κόπτων τε καὶ λυμαινόμενος. Ἀργεῖοι μὲν δὴ τοῖς ἱκέταις τοῦ Ἄργου διδόντα αὐτὸν δίκην, τέλος τοῦ βίου φασὶν εὑρέσθαι τοιοῦτον· Ἀθηναῖοι δὲ, ὅτι ἐδῄωσε τὴν Ὀργάδα· Δελφοὶ δὲ τῶν δώρων εἵνεκα ὧν τῇ προμάντιδι ἔδωκεν, ἀναπείσας ἐψευσμένα εἰπεῖν ἐς Δημάρατον. εἴη δ᾿ ἂν καὶ τὰ μηνίματα ἔκ τε ἡρώων ὁμοῦ καὶ θεῶν ἐς τὸ αὐτὸ τῷ Κλεομένει συνεληλυθότα. ἐπεί τοι καὶ ἰδίᾳ Πρωτεσίλαος ἐν Ἐλεοῦντι οὐδὲν ἥρως Ἄργου φανερώτερος, ἄνδρα Πέρσην ἐτιμωρήσατο Ἀρταΰκτην· καὶ Μεγαρεῦσιν οὔποτε θεῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ὄντως ἐξεγένετο ἱλάσασθαι τὸ μήνιμα γῆν ἐπεργασαμένοις τὴν ἱεράν. τὰ δὲ ἐς τοῦ μαντείου τὴν διάπειραν, οὐδὲ τὸ παράπαν δῆλον γε οὐδένα ὅτι μὴ μόνον Κλεομένην τολμήσαντα ἴσμεν. Κλεομένει δὲ οὐκ ὄντων ἀρρένων παίδων, ἐς Λεωνίδην τὸν Ἀναξανδρίδου, Δωριέως δὲ ἀπὸ ἀμφοτέρων ἀδελφὸν, κατέβαινεν ἡ ἀρχή. καὶ Ξέρξης τε τηνικαῦτα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤγαγε τὸν λαὸν, καὶ Λεωνίδας τριακοσίοις ὁμοῦ Λακεδαιμονίων ἀπήντησεν ἐς Θερμοπύλας. γεγόνασι μὲν δὴ πόλεμοι καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ, καὶ ἐς ἀλλήλους βαρβάρων· εὐαρίθμητοι δὲ ὁπόσους ἀνδρὸς ἑνὸς μάλιστα ἀρετὴ προήγαγεν ἐς πλέον δόξης, ὡς Ἀχιλλεύς τε τὸν πρὸς Ἰλίῳ πόλεμον, καὶ Μιλτιάδης τὸ Μαραθῶνι ἔργον. ἀλλὰ γὰρ τὸ Λεωνίδου κατόρθωμα ὑπερεβάλετο (ἐμοὶ δοκεῖν) τά τε ἀνὰ χρόνον συμβάντα, καὶ τὰ ἔτι πρότερον. Ξέρξῃ γὰρ βασιλέων ὁπόσοι Μήδοις καὶ Πέρσαις ἐγένοντο ὕστερον, παρασχομένῳ μέγιστον φρόνημα, καὶ ἀποδειξαμένῳ λαμπρὰ, οὕτω κατὰ τὴν πορείαν Λεωνίδας σὺν ὀλίγοις οὓς ἤγαγεν ἐς Θερμοπύλας, ἐγένετο ἂν ἐμποδὼν, μηδὲ ἀρχὴν τὴν Ἑλλάδα ἰδεῖν αὐτὸν, μηδὲ Ἀθηναίων ποτὲ ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τῆς Οἴτης τείνουσαν, περιαγαγὼν τὴν μετὰ Ὑδάρνου στρατιὰν ὁ Τραχίνιος, κυκλώσασθαί σφισι τοὺς Ἕλληνας παρέσχε· καὶ οὕτω κατεργασθέντος Λεωνίδου παρῆλθον ἐς τὴν Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι. Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου βασιλεὺς μὲν οὐκ ἐγένετο. ἐπιτροπεύων γὰρ Πλείσταρχον τὸν Λεωνίδου καταλειφθέντα ἔτι παῖδα, ἐς Πλαταιάς τε Λακεδαιμονίους ἤγαγε, καὶ ὕστερον ναυσὶν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Παυσανίου δὲ τὸ ἔργον τὸ ἐς τὴν Κῴαν γυναῖκα ἐν ἐπαίνῳ τίθεμαι μάλιστα· ἥντινα ἀνδρὸς οὐκ ἀδόξου παρὰ Κῴοις θυγατέρα οὖσαν Ἡγητορίδου τοῦ Ἀνταγόρου Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιδος ἀνὴρ Πέρσης παλλακὴν εἶχεν ἄκουσαν. ἐπεὶ δὲ Πλαταιᾶσι Μαρδόνιός τε ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἀπώλοντο οἱ βάρβαροι, τὴν γυναῖκα ὁ Παυσανίας ἀπέστειλεν ἐς τὴν Κῶν, κόσμον τε ὃν ἐποιήσατο ὁ Πέρσης αὐτῇ, καὶ τὴν ἄλλην ἀγομένην κατασκευήν. Μαρδονίου τε οὐκ ἠθέλησεν ὁ Παυσανίας αἰσχῦναι τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Αἰγινήτου Λάμπωνος.

Πλείσταρχος μὲν οὖν ὁ Λεωνίδου νεωστὶ τὴν βασιλείαν παρειληφὼς ἐτελεύτησε. Πλειστοάναξ δὲ ἔσχε τὴν ἀρχὴν ὁ Παυσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένου. Πλειστοάνακτος δὲ ἐγένετο Παυσανίας. οὗτος ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀφίκετο ὁ Παυσανίας Θρασυβούλῳ καὶ Ἀθηναίοις πολέμιος τῷ λόγῳ, τοῖς δὲ ἀρχὴν ἐπιτραπεῖσιν ὑπὸ Λυσάνδρου κατασκησόμενος τὴν τυραννίδα ἐν βεβαίῳ. καὶ μάχῃ μὲν ἐνίκησεν Ἀθηναίων τοὺς ἔχοντας τὸν Πειραιᾶ· μετὰ δὲ τὴν μάχην αὐτίκα οἱ τὸν στρατὸν ἀπάγειν οἴκαδε ἤρεσε, μηδὲ ἀνοσίων ἀνδρῶν τυραννίδα αὔξοντα ἐπισπάσασθαι τῇ Σπάρτῃ τὸ αἴσχιστον ὀνειδῶν. ὡς δὲ ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, μαχεσάμενος ἄπρακτον μάχην, ὑπάγουσιν αὐτὸν ἐς κρίσιν οἱ ἐχθροί. βασιλεῖ δὲ τῷ Λακεδαιμονίων δικαστήριον ἐκάθιζον οἵ τε ὀνομαζόμενοι γέροντες ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ὄντες ἀριθμὸν, καὶ ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχὴ, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἑτέρας. τέσσαρες μὲν δὴ καὶ δέκα τῶν γερόντων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἆγις ὁ τῆς ἑτέρας οἰκίας βασιλεὺς, ἀδικεῖν τὸν Παυσανίαν κατέγνωσαν· τὸ δὲ ἄλλο ἀπέγνω δικαστήριον. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον Λακεδαιμονίων συλλεγόντων ἐπὶ Θήβας στρατιὰν (αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο, προσέσται τῷ ἐς Ἀγησίλαον λόγῳ) τότε δὲ Λύσανδρος μὲν ἐς τὴν Φωκίδα ἀφικόμενος καὶ ἀναλαβὼν πανδημεὶ τοὺς Φωκέας, οὐδένα ἔτι ἐπισχὼν χρόνον, ἔς τε Βοιωτίαν ἐλήλυθε, καὶ προσβολὰς ἐποιεῖτο ἐς τὸ Ἁλιαρτίων τεῖχος, οὐ θελόντων ἀπὸ Θηβαίων ἀφίστασθαι. ἐσεληλύθε-

σαν δὲ ἤδη καὶ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων τινὲς κρύφα ἐς τὴν πόλιν, ὧν ἐπεξελθόντων, καὶ περὶ τοῦ τείχους ταξαμένων, ἄλλοι τε ἐνταῦθα Λακεδαιμονίων καὶ Λύσανδρος ἔπεσε. Παυσανίας δὲ ὑστέρησε μὲν τοῦ ἀγῶνος παρὰ Τεγεατῶν καὶ ἐξ Ἀρκαδίας τῆς ἄλλης ἀθροίζων δύναμιν. ὡς δὲ ἐς τὴν Βοιωτίαν ἀφίκετο, ἐπυνθάνετό τε τὴν ἧτταν τῶν ὁμοῦ Λυσάνδρῳ, καὶ αὐτοῦ Λυσάνδρου τὴν τελευτήν, ἀπῆγε δὲ ὅμως ἐπὶ τὰς Θήβας τὸν στρατόν, καὶ διενοεῖτο ὡς μάχης ἄρξων. ἐνταῦθα οἵ τε Θηβαῖοι τὰ ἐναντία ἐτάσσοντο, καὶ Θρασύβουλος ἀπέχων οὐ πολὺ ἐπηγγέλλετο ἄξων τοὺς Ἀθηναίους, ἀνέμενε δὲ ἄρξαι Λακεδαιμονίους μάχης, ἄρξασι δὲ αὐτὸς ἤδη κατὰ νώτου σφίσιν ἔμελλεν ἐπικείσεσθαι. ἔδεισεν οὖν ὁ Παυσανίας διπλοῦ στρατιωτικοῦ πολεμίων ἀνδρῶν μεταξὺ ἀποληφθῆναι, καὶ οὕτω σπονδάς τε πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐποιήσατο, καὶ τοὺς ὑπὸ τῷ Ἁλιαρτίων τείχει πεσόντας ἀνείλετο. τοῦτο Λακεδαιμονίοις μὲν ἐγένετο οὐ κατὰ γνώμην, ἐγὼ δὲ ἐπαινῶ τῶνδε εἵνεκα τὸ βούλευμα. ἅτε γὰρ εὖ εἰδὼς ὁ Παυσανίας ὡς τὰ σφάλματα ἀεὶ Λακεδαιμονίοις γεγόνασιν ἐν μέσῳ πολεμίων ἀποληφθεῖσι, τό τε ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ, δεῖμα ἐποιήσατο, μὴ σφίσι καὶ αὐτοῖς τρίτου γένηται κακοῦ πρόφασις. τότε δὲ ἐναντία ποιουμένων τῶν πολιτῶν τὴν βραδυτῆτα αὐτοῦ τὴν ἐς Βοιωτίαν, οὐχ ὑπέμεινεν ἐσελθεῖν ἐς δικαστήριον. Τεγεᾶται δὲ αὐτὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἱκέτην ἐδέξαντο τῆς Ἀλέας. ἦν δὲ ἄρα τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐκ παλαιοῦ Πελοποννησίοις πᾶσιν αἰδέσιμον, καὶ τοῖς αὐτόθι ἱκετεύουσιν ἀσφάλειαν μάλιστα παρείχετο. ἐδήλωσάν τε οἵ τε Λακεδαιμόνιοι τὸν Παυσανίαν, καὶ ἔτι πρότερον τούτου, Λεωτυχίδην, καὶ Ἀργεῖοι Χρυσίδα, καθεζομένους ἐνταῦθα ἱκέτας, οὐδὲ ἀρχὴν ἐξαιτῆσαι θελήσαντες. Παυσανίου δὲ φυγόντος, οἱ μὲν παῖδες Ἀγησίπολις καὶ Κλεόμβροτος, νέοι παντάπασιν ἔτι ἦσαν. Ἀριστόδημος δὲ ἐπετρόπευεν αὐτούς, γένους ἐγγύτατα ὤν. καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ Λακεδαιμονίων κατόρθωμα Ἀριστοδήμου σφίσιν ἐγένετο ἡγουμένου. Ἀγησίπολις δὲ ἐπεὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν αὐξηθείς, Πελοποννησίων πρώτοις ἐπολέμησεν Ἀργείοις. ὡς δὲ ἐκ τῆς Τεγεατῶν ἐς τὴν Ἀργολίδα ἤγαγε τὸν στρατόν, πέμπουσι κήρυκα οἱ Ἀργεῖοι προφερόμενον πρὸς Ἀγησίπολιν σφίσι πατρῴους δή τινας σπονδὰς ἐκ παλαιοῦ καθεστώσας τοῖς Δωριεῦσι πρὸς ἀλλήλους. ὁ δὲ οὔτε τῷ κήρυκι ἐσπείσατο, καὶ προϊὼν ὁμοῦ τῇ στρατιᾷ τὴν γῆν ἔφθειρεν. ἔσεισέ τε δὴ ὁ θεός, καὶ ὁ Ἀγησίπολις οὐδ᾽ οὕτω τὴν δύναμιν ἀπάξειν ἔμελλεν· καί τι Λακεδαιμονίοις μάλιστα Ἑλλήνων, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀθηναίοις, δεῖμα αἱ διοσημεῖαι παρείχοντο. καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τὸ τεῖχος κατεστρατοπεδεύετο ἤδη τὸ Ἀργείων, καὶ οὐ παρείει σείων ὁ θεός, καί τινες καὶ ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν κεραυνωθέντες, τοὺς δὲ καὶ ἔκφρονας ἐποίησαν αἱ βρονταί. οὕτω μὲν δὴ ἐκ τῆς Ἀργολίδος ἀνέζευξεν ἄκων. ἐπὶ δὲ Ὀλυνθίους ἐποιεῖτο αὖθις στρατιάν. κρατοῦντα δὲ αὐτὸν τῷ πολέμῳ, καὶ ᾑρηκότα τῶν τε ἄλλων πόλεων τῶν ἐν Χαλκιδεῦσι τὰς πολλάς, καὶ αὐτὴν ἐλπίζοντα αἱρήσειν τὴν Ὄλυνθον, νόσος τε ἐξαίφνης καὶ θάνατος ἐπέλαβεν ἀπ᾽ αὐτῆς. Ἀγησιπόλιδος δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος, ἐς Κλεόμβροτον περιῆλθεν ἡ ἀρχή. καὶ ὑπὸ ἡγεμόνι τούτῳ Βοιωτοὶ ἐναντία ἠγωνίσαντο ἐν Λεύκτροις. Κλεόμβροτος δὲ αὐτὸς γενόμενος ἀνὴρ ἀγαθός, ἀρχομένης ἔτι ἔπεσε τῆς μάχης. μάλιστα δέ πως ἐπὶ πταίσμασιν ἐθέλει μεγάλοις προαφαιρεῖσθαι τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων. καθὰ δὴ καὶ Ἀθηναίων ἀπήγαγεν Ἱπποκράτην τε τὸν Ἀρίφρονος στρατηγοῦντα ἐπὶ Δηλίῳ, καὶ ὕστερον ἐν Θεσσαλίᾳ Λεωσθένην. Κλεομβρότου δὲ ὁ μὲν πρεσβύτερος τῶν παίδων Ἀγησίπολις παρέσχετο μέγα οὐδὲν ἐς μνήμην. Κλεομένης δὲ ὁ νεώτερος μετὰ τὸν ἀδελφὸν τελευτήσαντα ἔσχε τὴν ἀρχήν. γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων, Ἀκροτάτου, καὶ ἔτ᾽ αὐτῷ Κλεωνύμου, κατήγαγε τὸ χρεὼν Ἀκρότατον ἔτι πρότερον ἢ αὐτὸν Κλεομένην. καὶ ὡς Κλεομένης ἀπέθανεν, ὕστερον εἰς ἀντιλογίαν ἀφίκοντο ὑπὲρ τῆς βασιλείας Κλεώνυμός τε ὁ Κλεομένους, καὶ Ἀρεὺς ὁ Ἀκροτάτου. δικάζουσιν οὖν οἱ γέροντες Ἀρεῖ τῷ Ἀκροτάτου, καὶ οὐχὶ Κλεωνύμῳ πατρῴαν εἶναι τὴν τιμήν. Κλεωνύμῳ δὲ ἀπελαθέντι τῆς βασιλείας περιαπῶς δή τι ὁ θυμὸς εἷλε. καὶ αὐτὸν οἱ ἔφοροι καὶ ἄλλοις γέρασι ψυχαγωγοῦντες, καὶ ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐφιστάντες ἄρχοντα, παρῆγον μή ποτε πολέμιον γένηται τῇ Σπάρτῃ. τέλος δὲ ὁ μὲν πολλά τε καὶ

ἐχθρὰ

ἐχθρὰ ἐς τὴν πατρίδα ἐτόλμησε, καὶ Πύρρον τὸν Αἰακίδου σφίσιν ἐπηγάγετο ἐς τὴν χώραν. Ἀρέως δὲ ἐν Σπάρτῃ τοῦ Ἀκροτάτου βασιλεύοντος, Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου πεζῷ τε καὶ ναυσὶν ἐπὶ Ἀθηναίους ἐστράτευε. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀμυνοῦντες ἀφίκοντο μὲν ὁ Αἰγυπτίων ὁμοῦ Πατρόκλῳ στόλος, ἐξῄεσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πανδημεὶ, τὸν βασιλέα ἡγεῖσθαί σφισιν Ἀρέα ἐπιτάξαντες. περικαθημένου δὲ Ἀντιγόνου τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ἔσοδον τῆς ἐς τὴν πόλιν τὰ Ἀθηναίων συμμαχικὰ εἴργοντος, Πάτροκλος ἀποστέλλων ἀγγέλους, προέτρεπε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀρέα ἄρχειν πρὸς Ἀντίγονον μάχης, ἐκείνων δὲ ἀρξάντων οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ νώτου τοῖς Μακεδόσιν ἔφασκεν ἐπικείσεσθαι· πρότερον δὲ οὐκ εἰκὸς εἶναι σφᾶς Αἰγυπτίους τε ὄντας καὶ ναύτας Μακεδόσιν ἐπιέναι πεζῇ. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ παρακινδυνεύειν ὥρμηντο Ἀθηναίων τε εὐνοίᾳ, καί τι καὶ ἄξιον μνήμης ἐς τοὺς ἔπειτα ἐργάσασθαι προθυμούμενοι. Ἀρεὺς δὲ, ὥς σφίσι τὰ ἐπιτήδεια ἐξανήλωτο, ἀπῆγεν ὀπίσω τὴν στρατιάν· ταμιεύεσθαι γὰρ τὴν ἀπόνοιαν ἐς τὰ οἰκεῖα ἠξίου, καὶ μὴ ἀφειδῶς ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀναρρίπτειν. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀντισχοῦσιν ἐπὶ μακρότατον, ἐποιήσατο Ἀντίγονος εἰρήνην, ἐφ' ᾧ τε σφίσιν ἐπαγάγῃ φρουρὰν ἐς τὸ Μουσεῖον. καὶ τοῖς μὲν ἀνὰ χρόνον αὐτὸς ἐξήγαγεν ἑκουσίως τὴν φρουρὰν ὁ Ἀντίγονος. Ἀρέως δὲ ἐγένετο υἱὸς Ἀκρότατος, τοῦ δὲ Ἀρεὺς, ὃς ὀκτὼ μάλιστα ἔτη γεγονὼς τελευτᾷ νόσῳ. καὶ ἐλείπετο γὰρ τῆς Εὐρυσθένους οἰκίας λοιπὸς τὸ πρὸς ἀνδρῶν, Λεωνίδας ὁ Κλεωνύμου, παντάπασιν ἤδη γέρων· τούτῳ δὴ διδόασιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀρχήν. τῷ δὲ Λεωνίδᾳ διάφορος ἐτύγχανεν ὢν ἐς τὰ μάλιστα Λύσανδρος, ἀπόγονος Λυσάνδρου τοῦ Ἀριστοκρίτου. οὗτος προσποιεῖται Κλεόμβροτον θυγατέρα ἔχοντα Λεωνίδου. τοῦτον δὲ οἰκειωσάμενος ἐπῆγε Λεωνίδᾳ καὶ ἄλλα ἐγκλήματα, καὶ ὅρκους αὐτὸν Κλεωνύμῳ τῷ πατρὶ ὀμόσαι παῖδα ὄντα ἐπὶ ὀλέθρῳ τῆς Σπάρτης. ἐπαύθη τε δὴ Λεωνίδας βασιλείας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κλεόμβροτος ἔχει τὴν τιμήν. εἰ μὲν δὴ ὁ Λεωνίδας ἐπέτρεψε τῷ θυμῷ, καὶ Δημαράτῳ τῷ Ἀρίστωνος κατὰ ταὐτὰ ἀπεχώρησεν, ἤτοι παρὰ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεύοντα, ἢ τὸν Αἰγύπτιον, ὁ δὲ καὶ μεταγνόντων ἂν Σπαρτιατῶν ὤνατο οὐδέν. νῦν δὲ ἐπιβαλόντων οἱ φυγὴν τῶν πολιτῶν, ἀφίκετο ἐς Ἀρκαδίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἔτεσιν ὕστερον οὐ πολλοῖς, κατάγουσί τε αὐτὸν Λακεδαιμόνιοι, καὶ αὖθις βασιλέα ἐποιήσαντο. Κλεομένει δὲ τῷ Λεωνίδου τά τε ἄλλα ὁποῖα ἐς τόλμαν ὁμοῦ καὶ ἀνδρείαν ὑπῆρξεν, καὶ ὡς ἐπαύσαντο ἐξ ἐκείνου Σπαρτιᾶται βασιλευόμενοι, πρότερον ἔτι ἐδήλωσέ μοι τὰ ἐς τὸν Σικυώνιον Ἄρατον. προσεπελάβετο δὲ ὁ λόγος μοι καὶ τρόπον, ὅντινα ἐν Αἰγύπτῳ Κλεομένης ἐτελεύτησεν. γένους μὲν δὴ τοῦ Εὐρυσθένους, καλουμένων δὲ Ἀγιαδῶν, Κλεομένης ὁ Λεωνίδου, βασιλεὺς ὕστατος ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ. Τὰ δὲ ἐς τὴν οἰκίαν τὴν ἑτέραν τοιάδε ἤκουσα εἶναι. Προκλῆς ὁ Ἀριστοδήμου τῷ παιδίον ὄνομα τίθεται Σόον. Εὐρυπῶντα δὲ τὸν Σόου φασὶν ἐς τοσοῦτον ἀφικέσθαι δόξης, ὡς καὶ τὴν οἰκίαν ταύτην Εὐρυπωντίδας ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ λαβεῖν, Προκλείδας ἐς ἐκεῖνον καλουμένους. Εὐρυπῶντος δὲ υἱὸς γίνεται Πρύτανις. ἐπὶ μὲν δὴ Πρυτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος, τὸ ἔχθος τε Λακεδαιμονίοις ἤρξατο τὸ ἐς Ἀργείους, καὶ ἔτι τοῦ ἐγκλήματος τούτου πρότερον, Κυνουρεῦσιν ἐπολέμησαν. τὰς δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ γενεὰς Εὐνόμου τε τοῦ Πρυτάνιδος, καὶ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου βασιλευόντων, ἐν εἰρήνῃ διετέλεσεν οὖσα ἡ Σπάρτη. Χάριλλος δὲ ὁ Πολυδέκτου, τήν τε γῆν ἐδῄωσεν Ἀργείοις (οὗτος γὰρ καὶ τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλών) καὶ ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον ὑπὸ ἡγεμόνι Χαρίλλῳ γίνεται καὶ ἡ Σπαρτιατῶν ἐπὶ Τεγεάτας ἔξοδος· ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι Τεγεάτας αἱρήσειν ἤλπισαν καὶ ἀποτεμεῖσθαι τῆς Ἀρκαδίας τὸ Τεγεατῶν πεδίον, ὑπούλῳ μαντεύματι ἐπελθόντες. Μετὰ δὲ Χάριλλον τελευτήσαντα Νίκανδρος ὁ Χαρίλλου διαδέχεται τὴν ἀρχήν· καὶ τὰ Μεσσηνίων ἐς Τήλεκλον τὸν τῆς ἑτέρας βασιλέα οἰκίας, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λιμνάδος συμβάντα, ἐπὶ Νικάνδρου γίνεται βασιλεύοντος. ἐσέβαλε δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀργολίδα ὁ Νίκανδρος στρατιᾷ, καὶ τὰ πολλὰ ἐκάκωσε τῆς χώρας. μεταλαχόντες δὲ Ἀσιναῖοι Λακεδαιμονίοις τοῦ ἔργου, δίκην μετ' οὐ πολὺ Ἀργείοις ἀπέδοσαν, σὺν μεγάλῳ πατρίδος τε ὀλέθρῳ, καὶ φυγῇ τῇ σφετέρᾳ. Θεόπομπον δὲ τὸν Νικάν-

δρου βασιλεύσαντα μετὰ Νίκανδρον, μέλλει καὶ αὖθίς μοι ὁ λόγος προσθήσειν προσελθόντι ἐς τὴν Μεσσηνίαν συγγραφήν. Θεοπόμπου δὲ ἔτι ἔχοντος τὴν ἀρχὴν ἐν Σπάρτῃ, γίνεται καὶ ὁ περὶ τῆς Θυρεάτιδος καλουμένης χώρας Λακεδαιμονίοις ἀγὼν πρὸς Ἀργείους. Θεόπομπος δὲ αὐτὸς οὐ μετέσχε τοῦ ἔργου γήρᾳ καὶ ὑπὸ λύπης τὸ πλέον· Ἀρχίδαμον γὰρ Θεοπόμπου ζῶντος ἔτι ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. οὐ μὴν ἄπαις ἐτελεύτησεν ὁ Ἀρχίδαμος. Ζευξίδαμον δὲ ἀπολιπὼν υἱόν, Ζευξιδάμου δὲ Ἀναξίδαμος ὁ παῖς ἐκδέχεται τὴν ἀρχήν. Ἐπὶ τούτου Μεσσήνιοι φεύγουσιν ἐκ Πελοποννήσου πολέμῳ τὸ δεύτερον κρατηθέντες ὑπὸ Σπαρτιατῶν. Ἀναξιδάμου δὲ υἱὸς ἐγένετο Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ Ἀγασικλῆς. καί σφισιν ὑπῆρξεν ἀμφοτέροις τὸν βίον διατελέσαι πάντα ἐν ἡσυχίᾳ καὶ πολέμων οὖσιν ἐκτός. Ἀρίστωνι δὲ τῷ Ἀγασικλέους ἀγαγομένῳ γυναῖκα (ἥντινα παρθένων μὲν τῶν ἐν Λακεδαίμονι εἶναί φασιν αἰσχίστην, γυναικῶν δὲ τὸ εἶδος καλλίστην ὑπὸ Ἑλένης γενέσθαι) ταύτην ἀγαγομένῳ τῷ Ἀρίστωνι, ἐγένετο υἱὸς Δημάρατος ἐν μόνοις μησὶν ἑπτά. καὶ αὐτῷ μετὰ τῶν ἐφόρων καθημένῳ τηνικαῦτα ἐν βουλῇ, ἦλθεν οἰκέτης ἀπαγγέλλων τετέχθαι οἱ παῖδα. Ἀρίστων δὲ ἐπῶν τῶν ἐν Ἰλιάδι ἐς τὴν Εὐρυσθέως γένεσιν πεποιημένων λήθην, ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνεὶς αὐτῶν, οὐκ ἔφη τῶν μηνῶν εἶναι καὶ αὐτοῦ τὸν παῖδα. τούτων μὲν δὴ τῶν εἰρημένων μετάνοια ἔλαβεν ὕστερον. Δημάρατον δὲ βασιλεύοντα, καὶ τά τε ἄλλα εὐδοκιμοῦντα ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἀπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν Κλεομένει συνελευθερώσαντα Ἀθηναίους, ἥ τε Ἀρίστωνος ἀγνωμοσύνη καὶ τὸ ἔχθος τὸ Κλεομένους ἐποίησεν ἰδιώτην. καὶ τοῦ μὲν παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐλθόντος ἐς Πέρσας, ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ Ἀσίᾳ χρόνον διαμεῖναι τοὺς ἀπογόνους φασί. Λεωτυχίδης δὲ ἀντὶ Δημαράτου γενόμενος βασιλεύς, μετέσχε μὲν Ἀθηναίοις καὶ Ἀθηναίων τῷ στρατηγῷ Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος τοῦ ἔργου τοῦ πρὸς Μυκάλῃ, ἐστράτευσε δὲ ὕστερον τούτων καὶ ἐπὶ τοὺς Ἀλευάδας ἐς Θεσσαλίαν. καί οἱ καταστρέψασθαι Θεσσαλίαν πᾶσαν ἐξόν, ἅτε ἀεὶ νικῶντι ἐν ταῖς μάχαις, δῶρα ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν. ὑπαγόμενος δὲ ἐν Λακεδαίμονι ἐς δίκην, ἔφυγεν ἐθελοντὴς ἐς Τέγεαν. καὶ ὁ μὲν αὐτόθι τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Ἀλέαν ἱκέτευεν. Λεωτυχίδου δὲ ὁ μὲν παῖς Ζευξίδαμος, ζῶντος ἔτι Λεωτυχίδου, καὶ οὐ πεφευγότος πω, τελευτᾷ νόσῳ. Ἀρχίδαμος δὲ ὁ Ζευξιδάμου μετὰ Λεωτυχίδην ἀπελθόντα ἐς Τέγεαν, ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὗτος Ἀρχίδαμος Ἀθηναίοις μάλιστα ἐκάκωσε τὴν χώραν, στρατιᾷ δὲ ἐσβάλλων ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ ὁπότε ἐσβάλοι, διὰ πάσης ἐπεξῄει φθείρων, καὶ Πλαταιέων Ἀθηναίοις ὄντων εὔνων πολιορκίᾳ τὸ ἄστυ εἷλεν. οὐ μὴν τὸν πόλεμόν γε τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων γενέσθαι συνέσπευσεν, ἀλλὰ καὶ ἐς ὅσον δυνάμεως ἧκε, διαμεῖναί σφισιν ἐπείρασε τὰς σπονδάς. Σθενελαΐδας δὲ ἔς τε ἄλλα ὢν οὐκ ἀδύνατος ἐν Λακεδαίμονι, καὶ ἐφορεύων ἐν τῷ τότε, τοῦ πολέμου μάλιστα ἐγένετο αἴτιος. καὶ ὁ πόλεμος οὗτος εὖ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ βεβηκυῖαν, διέσεισεν ἐκ βάθρων, καὶ ὕστερον Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, σαθρὰν ἤδη καὶ οὐ παντάπασιν ὑγιῆ προσκατήρειψεν αὐτήν. Ἀρχιδάμου δὲ ὡς ἐτελεύτα καταλιπόντος παῖδας, Ἆγις τε πρεσβύτερος ἦν ἡλικίᾳ, καὶ παρέλαβεν ἀντὶ Ἀγησιλάου τὴν ἀρχήν. ἐγένετο δὲ Ἀρχιδάμῳ καὶ θυγάτηρ, ὄνομα μὲν Κυνίσκα, φιλοτιμότατα δὲ ἐς τὸν ἀγῶνα ἔσχε τὸν Ὀλυμπικόν, καὶ πρώτη τε ἱπποτρόφησε γυναικῶν, καὶ νίκην ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν πρώτη. Κυνίσκας δὲ ὕστερον γυναιξὶ καὶ ἄλλαις, καὶ μάλιστα ταῖς ἐκ Μακεδονίας, γεγόνασιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ὧν ἡ ἐπιφανεστέρα ἐς τὰς νίκας ἐστὶν αὐτῆς. δοκοῦσι δέ οἱ Σπαρτιᾶται μοι ποίησιν καὶ ἔπαινον τὸν ἀπ' αὐτῆς ἥκιστα ἀνθρώπων θαυμάσαι. ὅτι γὰρ μὴ τῇ Κυνίσκᾳ τὸ ἐπίγραμμα ἐποίησεν, ὅστις δὴ καὶ ἐπὶ πρότερον Παυσανίᾳ τὸ ἐπὶ τρίποδι Σιμωνίδης τῷ ἀνατεθέντι ἐς Δελφούς, ἄλλο δή γε παρὰ ἀνδρὸς ποιητοῦ, Λακεδαιμονίων τοῖς βασιλεῦσιν οὐδέν ἐστιν ἐς μνήμην. ἐπὶ δὲ Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου βασιλεύοντος, Λακεδαιμονίοις ἄλλα τε ἐγένετο ἐς Ἠλείους ἐγκλήματα, καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ὀλυμπικοῦ καὶ ἱεροῦ τοῦ Ὀλυμπίασιν ὑπ' αὐτοῦ εἰργόμενοι μάλιστα ἤχθοντο. ἀποστέλλουσιν οὖν κήρυκα ἐπίταγμα φέροντα Ἠλείοις, Λεπρεάτας τε αὐτονόμους ἀφιέναι, καὶ ὅσοι τῶν

περιοίκων

περιοίκων ἄλλοι σφίσιν ἦσαν ὑπήκοοι. ἀποκριναμένων δὲ Ἠλείων, ὡς ἐπειδὰν τὰς περιοικίδας τὰς Σπάρτῃ πόλει ἴδωσιν ἐλευθέρας, οὐδὲ αὐτοὶ μελλήσουσιν ἔτι ἀφιέναι τὰς ἑαυτῶν· οὕτω Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁ βασιλεὺς Ἆγις ἐσβάλλουσιν ἐς τὴν Ἠλείαν. τότε μὲν δὴ τοῦ θεοῦ σείσαντος, ὀπίσω τὸ στράτευμα ἀπεχώρησεν ἄχρις Ὀλυμπίας καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ προελθόντες. τῷ δὲ ἐφεξῆς ἔτει τήν τε χώραν ἐδῄωσεν ὁ Ἆγις καὶ ἤλασε τῆς λείας τὴν πολλήν. Ξενίας δὲ ἀνὴρ Ἠλεῖος Ἄγιδί τε ἰδίᾳ ξένος καὶ Λακεδαιμονίων τοῦ κοινοῦ πρόξενος, ἐπανέστη τῷ δήμῳ σὺν τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσι. πρὶν δὲ Ἆγιν καὶ τὸν στρατὸν ἀφῖχθαί σφισιν ἀμυνοῦντας, Θρασύδρος προεστηκὼς τότε τοῦ Ἠλείων δήμου, μάχῃ Ξενίαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κρατήσας, ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως. Ἆγις δὲ ὡς ἀπήγαγεν ὀπίσω τὴν στρατιὰν, Λυσίστρατον Σπαρτιάτην καὶ μοῖράν τε τῆς δυνάμεως καὶ Ἠλείων καταλείπει τοὺς φυγάδας κακουργεῖν σφᾶς ὁμοῦ Λεπρεάταις τὴν χώραν. τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ Ἆγις παρεσκευάζοντο ὡς ἐς τὴν Ἠλείαν καὶ τότε ἐσβαλοῦντες. οἱ δὲ Ἠλεῖοι καὶ Θρασύδρος (κεκακωμένοι γὰρ ἐς τὸ ἔσχατον ἦσαν) συγχωροῦσι μήτε τῶν περιοίκων ἔτι ἄρχειν, καὶ τοῦ ἄστεως καταρρῖψαι τὸ τεῖχος, Λακεδαιμονίους τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ θύειν τῷ θεῷ, καὶ τὸν ἀγῶνα ἐξεῖναι σφίσιν ἀγωνίσασθαι. ἐνέβαλε δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν συνεχῶς ὁ Ἆγις στρατείᾳ, καὶ ἐπετείχισε Φρούριον Ἀθηναίοις τὸ ἐν Δεκελείᾳ. καταλυθέντος δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς τοῦ Ἀθηναίων ναυτικοῦ, Λύσανδρος ὁ Ἀριστοκρίτου καὶ Ἆγις ὅρκους μὲν θεῶν ὑπερέβησαν, οὓς ὤμοσαν Ἀθηναίοις ἐν κοινῷ Λακεδαιμόνιοι· κατὰ σφᾶς δὲ αὐτοὶ, καὶ οὐ μετὰ Σπαρτιατῶν τοῦ κοινοῦ, τὸ βούλευμα ἐς τοὺς συμμάχους ἐξήνεγκαν ἐκκόψαι προρρίζους τὰς Ἀθήνας. τὰ μὲν οὕτω ἐς πόλεμον μάλιστα ἐπίσημα τοιαῦτα ὑπῆρχε τῷ Ἄγιδι. προπέτειαν δὲ τὴν Ἀρίστωνος ἐς Δημάρατον, καὶ Ἆγις ἐς τὸν παῖδα εἶχε Λεωτυχίδην, καί οἱ, κατά τινα οὐκ ἀγαθὸν δαίμονα, ἐσῆλθεν ἐς ἐπήκοον τῶν ἐφόρων εἰπεῖν, ὡς οὐχ αὑτοῦ νομίζοι Λεωτυχίδην. ἔλαβε μέντοι καὶ Ἆγιν μετάνοια ὕστερον, καὶ (ἔφερον γὰρ τηνικαῦτα οἴκαδε ἐξ Ἀρκαδίας αὐτὸν νοσοῦντα) ὡς ἐγίνετο ἐν Ἡραίᾳ, καὶ τὸ πλῆθος μάρτυρας ἐποιεῖτο, ἦ μὴν Λεωτυχίδην ἑαυτοῦ παῖδα ἡγεῖσθαι, καί σφισι σὺν ἱκεσίᾳ τε καὶ δακρύοις ἐπέσκηπτε πρὸς Λακεδαιμονίους ταῦτα ἀπαγγέλλειν. Μετὰ δὲ Ἆγιν ἀποθανόντα, ἀπήλαυνεν Ἀγησίλαος τῆς βασιλείας Λεωτυχίδην, ἐς μνήμην ἄγων Λακεδαιμονίοις τὰ ὑπὸ Ἄγιδός ποτε λεχθέντα ἐς τὸν Λεωτυχίδην. ἀφίκοντο δὲ καὶ οἱ ἐξ Ἡραίας Ἀρκάδες, καὶ ἦσαν τῷ Λεωτυχίδῃ μάρτυρες, ὁπόσα Ἄγιδος τελευτῶντος ἤκουσαν. τῷ δὲ Ἀγησιλάῳ καὶ Λεωτυχίδῃ παρεῖχεν ἐς πλέον τὸ μάντευμα ἀντιλογίαν τὸ ἐκ Δελφῶν, γενόμενον μὲν ἐκεῖ, ἔχον δὲ οὕτω·

Φράζεο δὴ Σπάρτη, καίπερ μεγάλαυχος ἐοῦσα,
Μὴ σέθεν ἀρτίποδος βλάψῃ χωλὴ βασιλεία.
Δηρὸν γὰρ μόχθοι σε κατασχήσουσιν ἄελπτοι,
Φθερσίβροτόν τ' ἐπὶ κῦμα κυκωομένους πολέμοιο.

τότε οὖν Λεωτυχίδης μὲν ἐς Ἀγησίλαον ταῦτα ἔφασκεν εἰρῆσθαι· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπεπήρωτο ὁ Ἀγησίλαος. Ἀγησίλαος δὲ ἐς Λεωτυχίδην αὐτὰ ἔτρεπεν, οὐ γνήσιον ὄντα Ἄγιδος. Λακεδαιμόνιοι δὲ καίπερ ἐνὶ σφίσιν ὄν, οὐκ ἐπανήγαγον τὸ ἀμφισβήτημα ἐς Δελφούς· αἴτιος δὲ, ἐμοὶ δοκεῖ, Λύσανδρος ἐγένετο ὁ Ἀριστοκρίτου συσπεύδων ἐξ ἅπαντος τὴν βασιλείαν οἱ γενέσθαι. βασιλεύει τε δὴ Ἀγησίλαος ὁ Ἀρχιδάμου, καὶ Λακεδαιμονίοις ἤρεσε διαβῆναι ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν Ἀρταξέρξην τὸν Δαρείου αἱρήσοντας. ἐδιδάσκοντο γὰρ ὑπό τε ἄλλων τῶν ἐν τέλει, καὶ μάλιστα ὑπὸ Λυσάνδρου, μὴ τὸν Ἀρταξέρξην σφίσιν ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ, Κῦρον δὲ εἶναι τὸν τὰ χρήματα διδόντα ἐς τὰς ναῦς. Ἀγησίλαος δὲ (ἀπεδείχθη γὰρ διαβιβάσαι τε ἐς τὴν Ἀσίαν τὸν στρατὸν, καὶ δυνάμεως ἡγεμὼν τῆς πεζῆς) περιέπεμπεν ἔς τε Πελοπόννησον πλὴν Ἀργείων, καὶ ἐς τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐκτὸς Ἰσθμοῦ συμμαχεῖν σφισιν ἐπαγγέλλων. Κορίνθιοι μὲν οὖν, καίπερ ἐς τὰ μάλιστα ἔχοντες προθύμως μεταλαβεῖν τοῦ ἐς τὴν Ἀσίαν στόλου, καταλυθέντος σφίσιν ἐξαίφνης

ναοῦ Διὸς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίου, ποιησάμενοι πονηρὸν οἰωνόν, καταμηνύουσιν ἄκοντες. Ἀθηναίοις δὲ ἦν μὲν ἡ πρόφασις, ἐκ τοῦ Πελοποννησίων πολέμου καὶ ἐκ νόσου τῆς λοιμώδους ἐπανήκειν τὴν πόλιν ἐς τὴν πρότερόν ποτε οὖσαν εὐδαιμονίαν· πυνθανόμενοι δὲ δι' ἀγγέλων ὡς Κόνων ὁ Τιμοθέου παρὰ βασιλέα ἀναβεβηκὼς εἴη, κατὰ τοῦτο ἡσύχαζον μάλιστα. ἀπεστάλη δὲ καὶ ἐς Θήβας πρεσβεύειν Ἀριστομηλίδας, μητρὸς μὲν τῆς Ἀγησιλάου πατήρ, Θηβαίοις δὲ εἶχεν ἐπιτηδείως, καὶ ἐγεγόνει τῶν δικαστῶν οἳ Πλαταιεῦσιν ἁλόντος τοῦ τείχους ἀποθανεῖν τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἔγνωσαν. Θηβαῖοι μὲν οὖν κατὰ τὰ αὐτὰ Ἀθηναίοις, ἀπείποντο οὐ φάμενοι βοηθήσειν. Ἀγησίλαος δὲ ὡς αὐτῷ τά τε οἴκοθεν καὶ παρὰ τῶν συμμάχων τὸ στράτευμα ἠθροιστο, καὶ ἅμα αἱ νῆες εὐτρεπεῖς ἦσαν, ἀφίκετο ἐς Αὐλίδα τῇ Ἀρτέμιδι θύσων· ὅτι καὶ Ἀγαμέμνων ἐνταῦθα ἱλασάμενος τὴν θεόν, τὸν ἐς Τροίαν στόλον ἤγαγεν. ἠξίου δὲ ἄρα ὁ Ἀγησίλαος πόλεώς τε εὐδαιμονεστέρας ἢ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς εἶναι, καὶ ἀρχὴν τῆς Ἑλλάδος πάσης ὁμοίως ἐκείνῳ, τό τε κατόρθωμα ἐπιφανέστερον ἔσεσθαι, βασιλέα κρατήσαντα Ἀρταξέρξην, εὐδαιμονίαν κτήσασθαι τὴν Περσῶν, ἢ ἀρχὴν καθελεῖν τὴν Πριάμου. θύοντος δὲ αὐτοῦ Θηβαῖοι σὺν ὅπλοις ἐπελθόντες, τῶν τε ἱερείων καιόμενα ἤδη τὰ μηρία ἀπορρίπτουσιν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, καὶ αὐτὸν ἐξελαύνουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Ἀγησίλαον δὲ ἐλύπει μὲν ἡ θυσία μὴ τελεσθεῖσα, διέβαινε δὲ ὅμως ἐς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἤλαυνεν ἐπὶ τὰς Σάρδεις. ἦν γὰρ δὴ τῆς Ἀσίας τῆς κάτω μέγιστον μέρος τηνικαῦτα ἡ Λυδία καὶ αἱ Σάρδεις, πλούτῳ τε καὶ παρασκευῇ προέχον· τῷ τε σατράπῃ οἱ ἐπὶ θαλάσσῃ τοῦτο οἰκητήριον ἀπεδέδεικτο, καθάπερ γε αὐτῷ βασιλεῖ τὰ Σοῦσα. γενομένης δὲ πρὸς Τισσαφέρνην σατράπην τῶν περὶ Ἰωνίαν μάχης ἐν Ἕρμου πεδίῳ, τήν τε ἵππον τὴν Περσῶν ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος, καὶ τὸ πεζὸν τότε πλεῖστον ἀθροισθέν, μετά γε τὸν Ξέρξου καὶ πρότερον ἔτι ἐπὶ Σκύθας Δαρείου καὶ ἐπὶ Ἀθήνας στρατόν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀγασθέντες τὸ ἐς τὰ πράγματα τοῦ Ἀγησιλάου πρόθυμον, διδόασιν ἄρχοντα εἶναι καὶ τῶν νεῶν αὐτῶν. ὁ δὲ ταῖς μὲν τριήρεσιν ἐπέστησεν ἡγεμόνα Πείσανδρον (τοῦ Πεισάνδρου δὲ ἐτύγχανε συνοικῶν ἀδελφῇ) τῷ πολέμῳ δὲ αὐτὸς κατὰ γῆν προσεῖχεν ἐρρωμένως. καί οἱ θεῶν τις ἐβάσκηνε μὴ ἀγαγεῖν τὰ βουλεύματα ἐς τέλος. ὡς γὰρ δὴ ἐπύθετο Ἀρταξέρξης μάχας τε ἃς ἐνίκησεν Ἀγησίλαος, καὶ ὡς τὸ πρόσω χωρούμενος τὰ ἐν ποσὶ προάξειν ἀεὶ σὺν τῷ στρατῷ, Τισσαφέρνην μέν, καίπερ τὰ πρότερα εὐεργέτην ὄντα, ζημιοῖ θανάτῳ, Τιθραύστην δὲ κατέπεμψεν ἐπὶ θάλασσαν, καὶ φρονῆσαί τε δεινόν, καί τι καὶ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχοντα δυσνοίας. οὗτος ὡς ἀφίκετο ἐς Σάρδεις, αὐτίκα ἐπενόει τρόπον ὅτινι ἀναγκάσει Λακεδαιμονίους τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀνακαλέσασθαι στρατιάν. ἄνδρα οὖν Ῥόδιον Τιμοκράτη ἐς τὴν Ἑλλάδα πέμπει χρήματα ἄγοντα, ἐντειλάμενος πόλεμον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐργάσασθαι Λακεδαιμονίοις. οἱ δὲ τῶν χρημάτων μεταλαβόντες, Ἀργείων μὲν Κύλων τε εἶναι λέγονται καὶ Σωδάμας, ἐν Θήβαις δὲ Ἀνδροκλείδης καὶ Ἰσμηνίας καὶ Ἀμφίθεμις· μετέσχε δὲ καὶ Ἀθηναῖος Κέφαλος καὶ Ἐπικράτης, καὶ ὅσοι Κορινθίων ἐφρόνουν τὰ Ἀργείων, Πολυάνθης τε καὶ Τιμόλαος. οἱ δὲ ἐς τὸ φανερὸν τοῦ πολέμου παρασχόντες τὴν ἀρχήν, ἐγένοντο οἱ ἐξ Ἀμφίσσης Λοκροί. τοῖς γὰρ δὴ Λοκροῖς ἡ πρὸς τοὺς Φωκέας ἐτύγχανεν οὖσα ἀμφισβητήσιμος γῆ. ἐκ ταύτης ὑπὸ Θηβαίων ἐπαρθέντες τῶν περὶ Ἰσμηνίαν, τόν τε σῖτον ἀκμάζοντα ἔτεμον, καὶ ἤλασαν λείαν ἄγοντες. ἐνέβαλον δὲ πανδημεὶ καὶ οἱ Φωκεῖς ἐς τὴν Λοκρίδα, καὶ ἐδῄωσαν τὴν χώραν. ἐπηγάγοντο οὖν οἱ Λοκροὶ συμμάχους Θηβαίους, καὶ τὴν Φωκίδα ἐπόρθησαν. ἐς δὲ τὴν Λακεδαίμονα ἐλθόντες οἱ Φωκεῖς τοῖς Θηβαίοις ἐπέκειντο, καὶ ἐδίδασκον οἷα ἐπεπόνθεσαν ὑπ' αὐτῶν. Λακεδαιμονίοις δὲ πόλεμον πρὸς Θηβαίους ἔδοξεν ἄρασθαι. ἐποιοῦντο δὲ ἐς αὐτοὺς καὶ ἄλλα ἐγκλήματα, καὶ τὴν ἐν Αὐλίδι αὐτῶν ὕβριν ἐς τὴν Ἀγησιλάου θυσίαν. Ἀθηναῖοι δὲ τὴν διάνοιαν τῶν Λακεδαιμονίων προπεπυσμένοι, πέμπουσιν ἐς Σπάρτην ὅπλα μὲν σφᾶς ἐπὶ Θήβας δεόμενοι μὴ κινῆσαι, δίκῃ δὲ ὑπὲρ ὧν ἐγκαλοῦσιν διακρίνεσθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρὸς ὀργὴν ἀποπέμπουσι τὴν πρεσβείαν. τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις ἔς τε τὴν Λακεδαιμονίων ἔξοδον, καὶ τὰ ἐς τὴν Λυσάνδρου τελευτὴν,

λευτὴν,

λευτὴν, ἐδήλωσέ μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Παυσανίαν. Καὶ ὁ κληθεὶς Κορινθιακὸς πόλεμος ἐς πλέον ἀεὶ προῆλθεν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρξάμενος ἐς Βοιωτίαν ἐξόδου. κατὰ ταύτην μὲν δὴ τὴν ἀνάγκην, ὀπίσω τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀπήγαγεν Ἀγησίλαος. ἐπεὶ δὲ ἐξ Ἀβύδου περαιωθεὶς ναυσὶν ἐς Σηστὸν, καὶ διεξελθὼν τὴν Θρᾴκην ἀφίκετο ἐς Θεσσαλίαν, ἐνταῦθα οἱ Θεσσαλοὶ χάριτι τῇ ἐς Θηβαίους τοῦ πρόσω τὸν Ἀγησίλαον ἐπειρῶντο εἴργειν· ἦν δέ τι εὐνοίας ἐκ παλαιοῦ καὶ ἐς τὴν πόλιν αὐτοῖς τὴν Ἀθηναίων. Ἀγησίλαος δὲ Θεσσαλίαν τε διεξῆλθε, τρεψάμενος αὐτῶν τὸ ἱππικόν, καὶ αὖθις διὰ Βοιωτῶν διώδευσε, Θηβαίους ἐν Κορωνείᾳ καὶ τὸ ἄλλο νικήσας συμμαχικόν. ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοὶ, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. Ἀγησίλαος δὲ εἶχε μὲν τραῦμα ἐκ τῆς μάχης· ἐς δὲ τοὺς ἱκέτας παρενόμησεν οὐδὲν οὕτως. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τὸν ἀγῶνα ἔθηκαν τῶν Ἰσθμίων οἱ ἐπὶ Λακωνισμῷ φεύγοντες. Κορίνθιοι δὲ ἐν τῇ πόλει τότε μὲν τῷ Ἀγησιλάου δείματι ἡσύχαζον· ἀναζεύξαντος δὲ ἐς τὴν Σπάρτην, οὕτω καὶ αὐτοὶ μετὰ Ἀργείων τὰ Ἴσθμια ἄγουσιν. ἀφίκετο δὲ καὶ αὖθις ἐπὶ Κόρινθον στρατιᾷ· καὶ (ἐπῄει γὰρ Ὑακίνθια) ἀφίησι τοὺς Ἀμυκλαιεῖς οἴκαδε ἀπελθόντας, τὰ καθεστηκότα τῷ τε Ἀπόλλωνι καὶ Ὑακίνθῳ δρᾶσαι. ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν. Ἀγησίλαος δὲ καὶ ἐς Αἰτωλίαν ἐπικουρήσων ἀφίκετο Αἰτωλοῖς, ὑπὸ Ἀκαρνάνων πολέμῳ πιεζομένοις. καὶ Ἀκαρνᾶνας ἠνάγκασε καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, οὐ πολὺ ἀποδέοντας Καλυδῶνα καὶ τὰ ἄλλα Αἰτωλῶν πολίσματα ᾑρηκέναι. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἔπλευσε καὶ ἐς Αἴγυπτον ἀφεστηκότων ἀπὸ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων βοηθήσων. καὶ ἔστιν Ἀγησιλάῳ πολλά τε εἰργασμένα καὶ μνήμης ἄξια ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ (ἦν γὰρ ἤδη γέρων) τὸν μὲν κατὰ τὴν πορείαν ἐπέλαβεν ἡ μοῖρα· Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐκομίσθη σφίσιν ὁ νεκρὸς, θάπτουσιν αὐτὸν, βασιλέων τιμήσαντες μάλιστα. Ἀρχιδάμου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου βασιλεύοντος, κατέλαβον τὸ ἱερὸν Φωκεῖς τὸ ἐν Δελφοῖς. Θηβαίοις μὲν δὴ πολεμοῦσι τοῖς Φωκεῦσιν ἀφίκετο μὲν καὶ ἰδίᾳ συμμαχικὰ ἐπὶ χρήμασιν, ἀπὸ δὲ κοινοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀθηναῖοί σφισιν ἤμυνον· οἱ μὲν, ἀρχαίαν δή τινα ἐκ τῶν Φωκέων μνημονεύοντες εὐεργεσίαν· Λακεδαιμόνιοι δὲ, προφάσει μὲν καὶ οὗτοι φιλίας, κατὰ ἔχθος δὲ ἐμοὶ δοκεῖν τὸ Θηβαίων. Θεόπομπος δὲ ὁ Δαμασιστράτου τόν τε Ἀρχίδαμον μεταλαβεῖν τῶν πραγμάτων αὐτὸν, καὶ ἔτι Δεινίχαν τὴν Ἀρχιδάμου γυναῖκα παρὰ τῶν δυναστευόντων ἐν Φωκεῦσιν ἔφη λαμβάνουσαν δωρεὰν, ἑτοιμότερον ποιεῖν σφισιν ἐς τὴν συμμαχίαν Ἀρχίδαμον. τὸ μὲν δὴ χρήματα ἱερὰ δέξασθαι καὶ ἀνδράσιν ἀμῦναι μαντεῖον πορθήσασι τὸ ἐπιφανέστατον, οὐκ εἰς ἔπαινον τίθεμαι· τοσοῦτον δέ οἱ πρόσεστιν εἰς ἔπαινον. Δελφοὺς γὰρ τούς τε ἡβῶντας ἀποκτεῖναι, καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα ἐξανδραποδίσασθαι, καταβαλεῖν δὲ καὶ αὐτὴν ἐς ἔδαφος τὴν πόλιν ἐτόλμων οἱ Φωκεῖς· ταῦτα οὖν μὴ παθεῖν ὑπὸ τῶν Φωκέων αὐτοῖς παρῃτήσατο Ἀρχίδαμος. διέβη δὲ καὶ ἐς Ἰταλίαν ὕστερον Ταραντίνοις βαρβάρων πόλεμον συνδιοίσων σφίσιν ὁμόρων· καὶ ἀπέθανέ τε αὐτόθι ὑπὸ τῶν βαρβάρων. καὶ αὐτοῦ τὸν νεκρὸν ἁμαρτεῖν τάφου, τὸ μήνιμα ἐγένετο ἐμποδὼν τὸ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τοῦ δὲ Ἀρχιδάμου τούτου τὸν μὲν πρεσβύτατον παῖδα Ἆγιν κατέλαβεν ἀποθανεῖν Μακεδόσιν ἐναντία καὶ Ἀντιπάτρῳ μαχεσάμενον· Εὐδαμίδας δὲ ὁ νεώτερος Λακεδαιμονίοις ἐβασίλευσεν ἄγουσιν εἰρήνην. τὰ δὲ ἐς Ἆγιν τὸν Εὐδαμίδου καὶ ἐς Εὐρυδαμίδαν τὸν Ἄγιδος ὡς ἔχεν, ἤδη μοι καὶ τάδε ἡ Σικυωνία γραφὴ διέξεισιν. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν, ἔστιν ὁ τόπος ἐπὶ ἅπας δρυῶν πλήρης· τὸ δὲ ὄνομα τῷ χωρίῳ Σκοτίτας. τὸ δὲ σκότος οὐ τὸ συνεχὲς τῶν δένδρων ἐποίησεν, ἀλλὰ Ζεὺς ἐπίκλησιν ἔσχε Σκοτίτας. καὶ ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστά που στάδια ἐκτραπομένοις ἱερὸν Σκοτίτα Διός. ἐπανελθόντων δὲ ἐντεῦθεν προελθοῦσιν ὀλίγον, καὶ τραπεῖσιν αὖθις ἐς ἀριστερὰν, ἄγαλμά ἐστιν Ἡρακλέους καὶ τρόπαιον. ἀναστῆσαι δὲ ἐλέγετο Ἡρακλῆς ἀποκτείνας Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας. Τρίτη δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐμβολὴ κατὰ τὰ δεξιὰ ἐς Καρύας ἄγει, καὶ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος. τὸ γὰρ χωρίον Ἀρτέμιδος καὶ Νυμφῶν ἐστιν αἱ Κάρυαι. καὶ ἄγαλμα ἕστηκεν Ἀρτέμιδος ἐν ὑπαίθρῳ Καρυάτιδος. χοροὺς δὲ ἐνταῦθα αἱ Λακε-

Λακεδαιμονίων παρθένοι κατὰ ἔτος ἱστᾶσι, καὶ ἐπιχώριος αὐταῖς καθέστηκεν ὄρχησις. Ἀναστρέψαντι δὲ καὶ κατὰ τὴν λεωφόρον ἰόντι, ἐρείπια Σελασίας ἐστί. ταύτην, καθὰ καὶ πρότερον ἔγραψα, ἠνδραποδίσαντο Ἀχαιοί, Λακεδαιμονίους καὶ τὸν βασιλέα Κλεομένην τὸν Λεωνίδου μάχῃ νικήσαντες. Ἐν δὲ Θόρνακι (ἐς γὰρ τοῦτον ἀφίξῃ προϊών) ἄγαλμά ἐστι Πυθαέως Ἀπόλλωνος, κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐν Ἀμύκλαις πεποιημένον. ὁ δὲ σχῆμα ὁποῖόν ἐστιν, ἐπ' ἐκείνῳ γράψω· Λακεδαιμονίοις γὰρ ἐπιφανέστερά ἐστι τὰ ἐς τὸν Ἀμυκλαῖον, ὥστε καὶ τὸν χρυσὸν ὃν Κροῖσος ὁ Λυδὸς τῷ Ἀπόλλωνι ἔπεμψε τῷ Πυθαεῖ τούτῳ, ἐς κόσμον τοῦ ἐν Ἀμύκλαις κατεχρήσαντο ἀγάλματος. Ἀπὸ δὲ Θόρνακος προελθόντι, ἔστιν ἡ πόλις, Σπάρτη μὲν ὀνομασθεῖσα ἐξ ἀρχῆς, προσλαβοῦσα δὲ ἀνὰ χρόνον καὶ Λακεδαίμων ἡ αὐτὴ καλεῖσθαι. τέως δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκειτο τῇ γῇ. ὁ δὲ ἐν τῇ συγγραφῇ μοι τῇ Ἀτθίδι ἐπηνώρθωμα ἐγένετο, μὴ τὰ πάντα με ἐφεξῆς, ἀλλὰ τὰ μάλιστα ἄξια μνήμης ἐπιλεξάμενον ἀπ' αὐτῶν εἰρηκέναι, δηλώσω δὴ πρὸ τοῦ λόγου τοῦ ἐς Σπαρτιάτας· ἐμοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἠθέλησεν ὁ λόγος ἀπὸ πολλῶν καὶ οὐκ ἀξίων ἀφηγήσεων, ὧν ἕκαστοι παρὰ σφίσι λέγουσιν, ἀποκρῖναι τὰ ἀξιολογώτατα. ὡς οὖν εὖ βεβουλευμένος, οὐκ ἔστιν ὅπου παραβήσομαι. Λακεδαιμονίων τοῖς Σπάρτην ἔχουσιν ἐστὶν ἀγορὰ θέας ἀξία, καὶ τῆς τε γερουσίας βουλευτήριον, καὶ τῶν ἐφόρων, καὶ νομοφυλάκων, καὶ καλουμένων Βιδιαίων ἀρχεῖα ἐστὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. ἡ μὲν δὴ γερουσία, συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας· οἱ λοιποὶ δέ εἰσιν ἄρχοντες. τοῖς δὲ ἐφόροις καὶ Βιδιαίοις πέντε ἀριθμὸν ἑκατέροις οὖσι, τοῖς μὲν ἐπὶ τῷ τὰ Πλατάνιστα καλούμενα καὶ ἄλλους τῶν ἐφήβων ἀγῶνας τιθέναι καθέστηκεν· ἔφοροι δὲ τά τε ἄλλα διοικοῦσι τὰ σπουδῆς μάλιστα ἄξια, καὶ παρέχονται τὸν ἐπώνυμον· καθὰ δὴ καὶ Ἀθηναίοις τῶν καλουμένων ἐννέα ἐπώνυμός ἐστιν εἷς ἀρχῶν. Ἐπιφανέστατον δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐστιν, ἣν στοὰν Περσικὴν ὀνομάζουσιν ἀπὸ λαφύρων ποιηθεῖσαν τῶν Μηδικῶν. ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτὴν ἐς μέγεθος τὸ νῦν καὶ ἐς κόσμον τὸν παρόντα μεταβεβλήκασιν. εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῶν κιόνων Πέρσαι λίθου λευκοῦ καὶ ἄλλοι, καὶ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου. πεποίηται δὲ καὶ Ἀρτεμισία, θυγάτηρ μὲν Λυγδάμιδος, ἐβασίλευσε δὲ Ἁλικαρνασοῦ. ταύτην φασὶν ἑκουσίως ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα συστρατεῦσαι Ξέρξῃ, καὶ ἔργα ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἐν Σαλαμῖνι ἀποδείξασθαι. Ναοὶ δέ εἰσιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Καίσαρος, ὃς μοναρχίας πρῶτος ἐν Ῥωμαίοις ἐπεθύμησεν, καὶ ἀρχὴν τὴν καθεστηκυῖαν πρῶτος ἐκτήσατο· ὁ δὲ Αὐγούστῳ πεποίηται παιδὶ ἐκείνου, τήν τε βασιλείαν βεβαιωσαμένῳ μᾶλλον, καὶ ἀξιώματος καὶ δυνάμεως ἐς πλέον ἢ πατήρ οἱ προελθόντι. τὸ δὲ ὄνομα εἴθηται τούτῳ Αὔγουστος, ὃ κατὰ γλῶτταν δύναται τὴν Ἑλλήνων, σεβαστός. Τοῦ δὲ Αὐγούστου δεικνύουσι πρὸς τῷ βωμῷ, χαλκῆν εἰκόνα Ἁγίου. τοῦτον τὸν Ἁγίαν μαντευσάμενόν φασι Λυσάνδρῳ, τὸ Ἀθηναίων ἑλεῖν ναυτικὸν περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς πλὴν τριήρων δέκα· αὗται δὲ ἀποφεύγουσιν ἐς Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ αὐτὰς καὶ τοὺς ἄνδρας αἱροῦσιν. ὁ δὲ Ἁγίας Ἀγελόχου παῖς ἦν τοῦ Τισαμενοῦ. Τισαμενῷ δὲ ὄντι Ἠλείῳ τῶν Ἰαμιδῶν, λόγιον ἐγένετο, ἀγῶνας αἱρήσεσθαι πέντε ἐπιφανεστάτους αὐτόν. οὕτω πένταθλον Ὀλυμπιάσιν ἀσκήσας, ἀπῆλθεν ἡττηθείς. καίτοι τὰ δύο γε ἦν πρῶτος· καὶ γὰρ δρόμῳ τε ἐκράτει, καὶ πηδήματι Ἱερώνυμον τὸν Ἄνδριον. καταπαλαισθεὶς δὲ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἁμαρτὼν τῆς νίκης, συνίησι τοῦ χρησμοῦ διδόναι οἱ τὸν θεὸν μαντευομένῳ πέντε ἀγῶνας πολέμῳ κρατῆσαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ (οὐ γὰρ εἶχον ἀνηκόως ὧν Τισαμενῷ προεῖπεν ἡ Πυθία) πείθουσι μετοικήσαντα ἐξ Ἤλιδος μαντεύεσθαι Σπαρτιατῶν τῷ κοινῷ. καί σφισιν ὁ Τισαμενὸς ἀγῶνας πολέμου πέντε ἐνίκησε. πρῶτον μὲν Πλαταιᾶσιν ἐναντία Περσῶν, δεύτερον δὲ ἐν Τεγέᾳ, πρὸς Τεγεάτας καὶ Ἀργείους μάχης Λακεδαιμονίοις συνεστώσης· ἐπὶ τούτοις δὲ, ἐν Διπαιεῦσιν Ἀρκάδων πάντων πλὴν Μαντινέων ἀντιτεταγμένων· οἱ δὲ Διπαιεῖς ἐν τῇ Μαιναλίᾳ πόλισμα Ἀρκάδων ἦσαν. τέταρτον δὲ ἠγωνίσατο πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσθμοῦ Ἰθώμην ἀποστήσαντας ἀπὸ τῶν εἱλώτων· ἀπέστησαν δὲ οὐχ ἅπαντες οἱ εἵλωτες, ἀλλὰ τῶν Μεσσηνιακῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων εἱλώτων ἀποσχισθέντες. καί μοι καὶ τάδε ὁ λόγος αὐτίκα ἐπέξεισι. τότε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἀποστάντας ἀπελ-

ἀπελθεῖν ὑποσπόνδους εἴασαν, Τισαμενῷ καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίῳ πειθόμενοι. τελευταῖον δὲ ὁ Τισαμενὸς ἐμαντεύσατο ἐν Τανάγρᾳ σφίσι πρὸς Ἀργείους καὶ Ἀθηναίους γινομένης συμβολῆς. τὰ μὲν Τισαμενοῦ τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Σπαρτιάταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, Πυθαέως τέ ἐστι καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ἀγάλματα. Χορὸς δὲ οὗτος ὁ τόπος καλεῖται πᾶς, ὅτι ἐν ταῖς γυμνοπαιδίαις (ἑορτὴ δὲ εἴ τις ἄλλη καὶ αἱ γυμνοπαιδίαι διὰ σπουδῆς Λακεδαιμονίοις εἰσίν) ἐν ταύταις οὖν οἱ ἔφηβοι χοροὺς ἱστᾶσι τῷ Ἀπόλλωνι. τούτων δὲ οὐ πόῤῥω Γῆς ἱερὸν καὶ Διὸς ἀγοραίου, τὸ δὲ Ἀθηνᾶς ἀγοραίας καὶ Ποσειδῶνος, ὃν ἐπονομάζουσιν Ἀσφάλιον. καὶ Ἀπόλλωνος αὖθις καὶ Ἥρας. ἀνάκειται δὲ καὶ δήμου τοῦ Σπαρτιατῶν ἀνδριάς, μεγέθει μέγας. καὶ Μοιρῶν Λακεδαιμονίοις ἐστὶν ἱερόν· Ὀρέστου δὲ τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς αὐτῷ τάφος. κομισθέντα γὰρ ἐκ Τεγέας τοῦ Ὀρέστου τὰ ὀστᾶ κατὰ μαντείαν θάπτουσιν ἐνταῦθα. παρὰ δὲ τοῦ Ὀρέστου τὸν τάφον, ἐστὶν εἰκὼν Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμένους· ὃν βασιλέων ἐς τοσοῦτο τιμῆς προήχασιν, ὥστε οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, ὁπόσα δεῖ σημαίνεσθαι, τοῦ Πολυδώρου σημαίνονται τῇ εἰκόνι. ἔστι δὲ καὶ Ἑρμῆς ἀγοραῖος Διόνυσον φέρων παῖδα, καὶ τὰ ἀρχαῖα καλούμενα Ἐφορεῖα. ἐν δὲ αὐτοῖς Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς μνῆμα, καὶ Ἀφαρέως τοῦ Περιήρους. καὶ τά γε ἐς Ἐπιμενίδην Λακεδαιμονίους δοξάζω μᾶλλον Ἀργείων λέγειν εἰκότα. ἐνταῦθα εἰσὶν αἱ Μοῖραι. * καὶ ἔστιν ἃ καὶ Λακεδαιμονίοις. ἔστι καὶ Ζεὺς ξένιος καὶ Ἀθηνᾶ ξενία. Ἰόντι δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν Ἀφέτας ὀνομάζουσι, τὰ καλούμενα Βοώνητά ἐστι· καί με ὁ λόγος ἀπαιτεῖ πρότερα εἰπεῖν τὰ ἐς τὴν ἐπίκλησιν τῆς ὁδοῦ. τοῖς μνηστῆρσιν Ἰκάριον τῆς Πηνελόπης φασὶν ἀγῶνα προθεῖναι δρόμου. καὶ ἐπὶ μὲν Ὀδυσσεὺς ἐκράτει, δῆλά ἐστιν. ἀφεθῆναι δὲ αὐτοὺς λέγουσιν ἐς τὸν δρόμον διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀφεταΐδος. δοκεῖν δ' ἐμοὶ δρόμον Ἰκάριος τὸ ἀγώνισμα ἐποίησε, μιμούμενος Δαναόν. Δαναῷ γὰρ τοῦτο ἐπὶ ταῖς θυγατράσιν εὑρέθη· καὶ ὡς γυναῖκα οὐδεὶς ἤθελεν ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ μίασμα ἀγαγέσθαι, διέπεμπε δὴ ὁ Δαναὸς ἕδνων ἄνευ δώσειν, ἧ ἂν ἕκαστος κατὰ κάλλος ἀρέσκηται. ἀφικομένοις δὲ ἀνδράσιν οὐ πολλοῖς, ἀγῶνα δρόμου κατέστησε· καὶ πρώτῳ τε ἐλθόντι ἐγένετο ἑλέσθαι πρώτῳ τῶν ἄλλων, καὶ μετ' ἐκεῖνον τῷ δευτέρῳ, καὶ ἤδη κατὰ τὰ αὐτὰ ἄχρι τοῦ τελευταίου. τὰς δὲ ὑπολειφθείσας μένειν ἔφοδον ἄλλην μνηστήρων ἔδει, καὶ ἀγῶνα ἄλλον δρόμου. Λακεδαιμονίοις δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἔστιν (ὡς ἤδη λέλεκταί μοι) τὰ ὀνομαζόμενα Βοώνητα, Πολυδώρου ποτὲ οἰκία τοῦ βασιλέως· ἀποθανόντος δὲ παρὰ τοῦ Πολυδώρου τῆς γυναικὸς ἐπρίαντο ἀντιδόντες βοῦς. ἀργύρου γὰρ οὐκ ἦν πω τότε οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα· κατὰ τρόπον δὲ ἔτι τὸν ἀρχαῖον, ἀντεδίδοσαν βοῦς, καὶ ἀνδράποδα, καὶ ἀργὸν τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν. οἱ δὲ ἐς τὴν Ἰνδικὴν ἐσπλέοντες, φορτίων φασὶν Ἑλληνικῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀγώγιμα ἄλλα ἀνταλλάσσεσθαι, νόμισμα δὲ οὐκ ἐπίστασθαι, καὶ ταῦτα χρυσοῦ τε ἀφθόνου καὶ χαλκοῦ παρόντος σφίσι. Τοῦ δὲ τῶν Βιδιαίων ἀρχείου πέραν ἐστὶν Ἀθηνᾶς ἱερόν. Ὀδυσσεὺς δὲ ἱδρύσασθαι τὸ ἄγαλμα λέγεται, καὶ ὀνομάσαι Κελεύθειαν, τοὺς Πηνελόπης μνηστῆρας τῷ δρόμῳ νικήσας. ἱδρύσατο δὲ τῆς Κελευθείας ἱερὰ ἀριθμῷ τρία, διεστηκότα ἀπ' ἀλλήλων. Προϊόντων δὲ κατὰ τὴν Ἀφεταΐδα, ἡρῷά ἐστιν, Ἴοπός τε κατὰ Λέλεγα ἢ Μύλητα γενέσθαι δοκοῦντος, καὶ Ἀμφιαράου τοῦ Οἰκλέους. τοῦτο δὲ τοὺς Τυνδάρεω παῖδας νομίζουσιν ἅτε ἀνεψιῷ τῷ Ἀμφιαράῳ ποιῆσαι. καὶ αὐτοῦ Λέλεγός ἐστιν ἡρῷον. τούτων δὲ οὐ πόῤῥω τέμενος Ποσειδῶνος Ταιναρίου· Ταινάριον δὲ ἐπονομάζουσιν *. Οὐ μακρὰν δὲ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ὃ τοὺς ἐς Ἰταλίαν τε καὶ Τάραντα ἀποικισθέντας ἀναθεῖναι λέγουσι. τὸ δὲ χωρίον ὃ καλοῦσιν Ἑλλήνιον, ἔστιν εἰρημένον, ὡς οἱ τῶν Ἑλλήνων Ξέρξην διαβαίνοντα ἐς τὴν Εὐρώπην, παρεσκευάζοντο ἀμυνόμενοι, κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον βουλευσάμενοι, τρόπον ὅντινα ἀνθέξουσιν. ὁ δὲ ἕτερος τῶν λόγων, τοὺς Μενελάου χάριν στρατεύσαντας ἐπὶ Ἴλιον βουλεύσασθαί φασιν ἐνταῦθα, ὅπως ἀναπλεύσονται ἐς Τροίαν καὶ δίκας δυνήσονται παρὰ Ἀλεξάνδρου λαβεῖν τῆς Ἑλένης ἁρπαγῆς. Τοῦ δὲ Ἑλληνίου πλησίον Ταλθυβίου μνῆμα ἀποφαίνουσι. δεικνύουσι δὲ καὶ Ἀχαιῶν Αἰγιεῖς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, Ταλθυβίου καὶ οὗτοι φάμενοι μνῆμα εἶναι.

Ταλθυβίου δὲ τούτου μήνιμα ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν κηρύκων, οἳ παρὰ βασιλέως Δαρείου γῆν τε καὶ ὕδωρ αἰτήσοντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπέμφθησαν, Λακεδαιμονίοις μὲν ἐπεσήμηνεν ἐς τὸ δημόσιον, ἐν Ἀθήναις δὲ ἰδίᾳ τε καὶ ἐς ἑνὸς οἶκον ἀνδρὸς κατασκῆψαι Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος. ἐγεγόνει δὲ καὶ τῶν κηρύκων τοῖς ἐλθοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικὴν ὁ Μιλτιάδης ἀποθανεῖν αἴτιος ὑπὸ Ἀθηναίων. Λακεδαιμονίοις δὲ ἔστι μὲν Ἀπόλλωνος Ἀκρείτα βωμὸς, ἔστι δὲ ἐπονομαζόμενον Γάσηπτον ἱερὸν Γῆς. Ἀπόλλων δὲ ὑπὲρ αὐτὸ ἵδρυται Μαλεάτης. ἐπὶ δὲ τῷ πέρατι Ἀφεταΐδος, ἐγγυτάτω ἤδη τοῦ τείχους Δικτυννης ἐστὶν ἱερὸν, καὶ βασίλειοι τάφοι τῶν καλουμένων Εὐρυπωντιδῶν. Παρὰ δὲ τὸ Ἑλλήνιον, Ἀρσινόης ἱερὸν, Λευκίππου τε θυγατρὸς, καὶ γυναικῶν τῶν Πολυδεύκους καὶ Κάστορος ἀδελφῆς. Πρὸς δὲ τοῖς Φρουρίοις καλουμένοις, ναός ἐστιν Ἀρτέμιδος· καὶ προελθοῦσιν ὀλίγον, πεποίηται μνῆμα τοῖς ἐξ Ἤλιδος μάντεσι, καλουμένοις δὲ Ἰαμίδαις. καὶ Μάρωνός ἐστιν ἱερὸν καὶ Ἀλφειοῦ· Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐς Θερμοπύλας στρατευσαμένων, λόγου μάλιστα ἀξίως μαχέσασθαι μετά γε δὴ αὐτὸν δοκοῦσι Λεωνίδην. Τοῦ δὲ Τροπαίου Διὸς τὸ ἱερὸν ἐποίησαν οἱ Δωριεῖς, πολέμῳ τούς τε ἄλλους Ἀχαιοὺς οἳ γῆν τὴν Λακωνικὴν τηνικαῦτα εἶχον, καὶ τοὺς Ἀμυκλαιεῖς κρατήσαντες. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς μεγάλης μητρὸς τιμᾶται περισσῶς δή τι. μετὰ δὲ αὐτὸ, ἡρῷα Ἱππολύτου τέ ἐστι τοῦ Θησέως, καὶ Αὐλῶνος Ἀρκάδος, υἱοῦ δὲ Τλησιμένους. Τλησιμένην δὲ Παρθενοπαίου τοῦ Μελανίωνος ἀδελφὸν, οἱ δὲ παῖδα εἶναι λέγουσιν. Ἑτέρα δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ἔξοδος, καθ' ἣν πεποίηται σφίσιν ἡ καλουμένη Σκιὰς, ἔνθα καὶ νῦν ἔτι ἐκκλησιάζουσι. Ταύτην τὴν Σκιάδα Θεοδώρου τοῦ Σαμίου φασὶν εἶναι ποίημα, ὃς πρῶτος διαχέαι σίδηρον εὗρε καὶ ἀγάλματα ἀπ' αὐτοῦ πλάσαι. ἐνταῦθα ἐκρέμασαν Λακεδαιμόνιοι τὴν Τιμοθέου τοῦ Μιλησίου κιθάραν, καταγνόντες ὅτι χορδαῖς ἑπτὰ ταῖς ἀρχαίαις ἐφεῦρεν ἐν τῇ κιθαρῳδίᾳ τέσσαρας χορδάς. πρὸς δὲ τῇ Σκιάδι οἰκοδόμημά ἐστι περιφερὲς, ἐν δὲ αὐτῷ Διὸς καὶ Ἀφροδίτης ἀγάλματα ἐπίκλησιν Ὀλυμπίων· τοῦτο Ἐπιμενίδην κατασκευάσαι λέγουσιν, οὐχ ὁμολογοῦντες τὰ ἐς αὐτὸν Ἀργείοις· ὅπου μηδὲ πολεμῆσαί φασι πρὸς Κνωσίους. Πλησίον δὲ ἔστι μὲν Κυνόρτου τοῦ Ἀμύκλα τάφος, ἔστι δὲ καὶ Κάστορος μνῆμα, ἐπὶ δὲ αὐτὸ καὶ ἱερὸν πεποίηται. τεσσαρακοστῷ γὰρ ὕστερον ἔτει τῆς μάχης τῆς πρὸς Ἴδαν καὶ Λυγκέα, θεοὺς τοὺς Τυνδάρεω παῖδας καὶ οὐ πρότερον νομισθῆναί φασι. δείκνυται δὲ πρὸς τῇ Σκιάδι καὶ Ἴδα καὶ Λυγκέως τάφος. κατὰ μὲν δὴ τὸν λόγον τὸ εἰκὸς, ἐτάφησαν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, καὶ οὐ ταύτῃ. Μεσσηνίων δὲ αἱ συμφοραὶ καὶ ὁ χρόνος ὅσον ἔφυγον ἐκ Πελοποννήσου, πολλὰ τῶν ἀρχαίων καὶ κατελθοῦσιν ἐποίησεν ἄγνωστα. ἅτε δὲ ἐκείνων οὐκ εἰδότων, ἔστιν ἤδη τοῖς ἐθέλουσιν ἀμφισβητεῖν. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀπὸ μικροῦ τῆς Ὀλυμπίας Ἀφροδίτης ἐστὶ ναὸς Κόρης Σωτείρας· ποιῆσαι δὲ τὸν Θρᾷκα Ὀρφέα λέγουσιν, οἱ δὲ Ἄβαριν ἀφικόμενον ἐξ Ὑπερβορέων. Ὁ δὲ Καρνεῖος, ὃν οἰκέταν ἐπονομάζουσι, τιμὰς εἶχεν ἐν Σπάρτῃ καὶ πρὶν Ἡρακλείδας κατελθεῖν, ἵδρυτο δὲ ἐν οἰκίᾳ Κριοῦ τοῦ Θεοκλέους ἀνδρὸς μάντεως. τούτου δὲ τοῦ Κριοῦ κομιζούσῃ τῇ θυγατρὶ ὕδωρ, συντυχόντες κατάσκοποι τῶν Δωριέων, αὐτῇ τε ἀφίκοντο ἐς λόγους, καὶ παρὰ τὸν Κριὸν ἐλθόντες, διδάσκονται τὴν ἅλωσιν τῆς Σπάρτης. Καρνεῖον δὲ Ἀπόλλωνα Δωριεῦσι τοῖς πᾶσι σέβεσθαι καθέστηκεν ἀπὸ Κάρνου γένος ἐξ Ἀκαρνανίας, μαντευομένου δὲ ἐξ Ἀπόλλωνος. τοῦτον γὰρ τὸν Κάρνον ἀποκτείναντος Ἱππότου τοῦ Φύλαντος, ἐνέπεσεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῖς Δωριεῦσι μήνιμα Ἀπόλλωνος, καὶ Ἱππότης τε ἔφυγεν ἐπὶ τῷ φόνῳ, καὶ Δωριεῦσιν ἀπὸ τούτου τὸν Ἀκαρνᾶνα μάντιν καθέστηκεν ἱλάσκεσθαι. ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμονίοις οὐχ οὗτος ὁ οἰκέτας ἐστὶ Καρνεῖος, ὁ δὲ ἐν τοῦ μάντεως Κριοῦ τιμώμενος Ἀχαιῶν ἔτι ἐχόντων τὴν Σπάρτην. Πραξίλλῃ μὲν δὴ πεποιημένα ἐστὶν, ὡς Εὐρώπης εἴη Καρνεῖος, καὶ αὐτὸν ἀναθρέψαιτο Ἀπόλλων καὶ Λητώ. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λόγος. ἐν τῇ Ἴδῃ τῇ Τρωϊκῇ κρανείας ἐν Ἀπόλλωνος ἄλσει πεφυκυίας, τοὺς Ἕλληνας ἐκτεμεῖν ἐς τοῦ ἵππου τοῦ δουρείου τὴν ποίησιν· μαθόντες δὲ ὀργὴν σφίσιν ἔχειν τὸν θεὸν, θυσίαις ἱλάσκονται, καὶ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρνεῖον, ὑπὸ τῶν κρανειῶν μεταθέντες τὸ ῥῶ κατά δή τι ἀρχαῖον. Τοῦ Καρνείου δὲ οὐ πόρρω καλούμενον

μόνον ἐστὶν ἄγαλμα Ἀφεταίου· τοῖς δὲ Πηνελόπης μνηστῆρσί φασιν ἐντεῦθεν γενέσθαι τοῦ δρόμου τὴν ἀρχήν. ἔστι δέ τι χωρίον ἔχον στοὰς ἐν τετραγώνῳ τῷ σχήματι· ἔνθα σφίσιν ἐπιπράσκετο ὁ ῥῶπος τὸ ἀρχαῖον. Πρὸς τούτῳ Διὸς Ἀμβουλίου καὶ Ἀθηνᾶς ἐστιν Ἀμβουλίας βωμὸς, καὶ Διοσκούρων καὶ τούτων Ἀμβουλίων. ἀπαντικρὺ δὲ ἥ τε ὀνομαζομένη Κολώνα καὶ Διονύσου Κολωνάτα ναός. πρὸς αὐτῷ δὲ τέμενός ἐστιν ἥρωος, ὃν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐς Σπάρτην Διονύσῳ φασὶ γενέσθαι ἡγεμόνα. τῷ δὲ ἥρωϊ τούτῳ πρὶν ἢ τῷ θεῷ θύουσιν αἱ Διονυσιάδες καὶ αἱ Λευκιππίδες. τὰς δὲ ἄλλας ἕνδεκα ἃς καὶ αὐτὰς Διονυσιάδας ὀνομάζουσι, ταύταις δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα· δρᾶν δὲ οὕτω σφίσιν ἦλθεν ἐκ Δελφῶν. Τοῦ Διονύσου δὲ οὐ μακρὰν, Διὸς ἱερόν ἐστιν Εὐανέμου. Τούτου δὲ ἐν δεξιᾷ, Πλευρῶνος ἡρῷον. γεγόνασι δὲ οἱ Τυνδάρεω παῖδες τὰ πρὸς μητρὸς, ἀπὸ τοῦ Πλευρῶνος. Θέστιον γὰρ τὸν Λήδας πατέρα Ἄσιος φησιν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἀγήνορος παῖδα εἶναι τοῦ Πλευρῶνος. τοῦ δὲ ἡρῴου λόφος ἐστὶν οὐ πόρρω, καὶ Ἥρας ἐπὶ τῷ λόφῳ ναὸς Ἀργείας. ἱδρύσασθαι δὲ Εὐρυδίκην φασὶ Λακεδαίμονος θυγατέρα, γυναῖκα δὲ Ἀκρισίου τοῦ Ἄβαντος. Ἥρας δὲ ἱερὸν Ὑπερχειρίας κατὰ μαντείαν ἐποιήθη, τοῦ Εὐρώτα πολὺ τῆς γῆς σφίσιν ἐπικλύζοντος. ξόανον δὲ ἀρχαῖον καλοῦσιν Ἀφροδίτης Ἥρας· ἐπὶ δὲ θυγατρὶ γαμουμένῃ νενομίκασι τὰς μητέρας τῇ θεῷ θύειν. Τοῦ λόφου δὲ κατὰ τὴν ἐς δεξιὰν ὁδὸν, Ἐτοιμοκλέους ἐστὶν εἰκών. τῷ δὲ Ἐτοιμοκλεῖ καὶ αὐτῷ Ἱπποσθένει τῷ πατρὶ πάλης εἰσὶν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι· καὶ συναμφοτέροις μὲν μία τε καὶ δέκα, τῷ δὲ Ἱπποσθένει μιᾷ νίκῃ τὸν υἱὸν παρελθεῖν ὑπῆρξεν. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς πρὸς ἥλιον ἰόντι δυόμενον, τάφος κενὸς Βρασίδα τῷ Τέλλιδος πεποίηται. ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ τοῦ τάφου τὸ θέατρον λίθου λευκοῦ θέας ἄξιον. τοῦ θεάτρου δὲ ἀπαντικρὺ, Παυσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένου μνῆμά ἐστι, τὸ δὲ ἕτερον Λεωνίδου· καὶ λόγους κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐπ' αὐτοῖς λέγουσι, καὶ τιθέασιν ἀγῶνα, ἐν ᾧ πλὴν Σπαρτιατῶν ἄλλῳ γε οὐκ ἔστιν ἀγωνίζεσθαι· τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ Λεωνίδου, τεσσαράκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν τοῦ Παυσανίου. κεῖται δὲ καὶ στήλη πατρόθεν τὰ ὀνόματα ἔχουσα, οἳ πρὸς Μήδους τὸν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνα ὑπέμειναν. καλεῖται δὲ ἐν τῇ Σπάρτῃ Θεομηλίδα χωρίον. κατὰ τοῦτο τῆς πόλεως τάφοι τῶν Ἀγιαδῶν βασιλέων εἰσὶ, καὶ πλησίον ὀνομαζομένη λέσχη Κροτανῶν. εἰσὶ δὲ οἱ Κροτανοὶ Πιτανατῶν μοῖρα. Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω τῆς λέσχης ἐστὶν ἱερὸν, Ἐναπάδων καλουμένων. προελθοῦσι δὲ, Ταινάρου μνῆμά ἐστι· καὶ τὴν ἄκραν τὴν ἐς θάλασσαν ἀνέχουσαν, ἀπὸ τούτου φασὶν ὀνομασθῆναι. θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνός ἐστιν Ἱπποκουρίου, καὶ Ἀρτέμιδος Αἰγιναίας. ἐπανελθοῦσι δὲ ὀπίσω πρὸς τὴν λέσχην, ἔστιν Ἀρτέμιδος Ἰσώρας ἱερόν· ἐπονομάζουσι δὲ αὐτὴν καὶ Λιμναίαν, οὖσαν οὐκ Ἄρτεμιν, Βριτόμαρτιν δὲ τὴν Κρητῶν. τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ὁ Αἰγιναῖος ἔχει μοι λόγος. ἐξιόντι δὲ τῶν μνημάτων, ἃ τοῖς Ἀγιάδαις πεποίηται, στήλην ὄψει, γεγραμμέναι δέ εἰσιν αἱ Ἀγχίονις ἀνὴρ Λακεδαιμόνιος δρόμου νίκας ἀνείλετο, ἄλλας τε καὶ Ὀλυμπιάσιν. ἐνταῦθα δὲ ἑπτὰ ἐγένοντο νῖκαι, τέσσαρες μὲν σταδίου, διαύλου δὲ αἱ λοιπαί. τὸν δὲ σὺν τῇ ἀσπίδι δρόμον ἐπὶ ἀγῶνι λήγοντι οὐ συνέβαινεν εἶναί πω. Ἀγχιόνιν δὲ καὶ τῷ στόλῳ μετασχεῖν τῷ Θηραίῳ Βάττῳ, καὶ Κυρήνην οἰκῆσαι σὺν ἐκείνῳ, καὶ Λιβύων καταστρέψασθαι τοὺς προσχώρους λέγουσι. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Θέτιδος κατασκευασθῆναί φασιν ἐπ' αἰτίᾳ τοιαύτῃ. πολεμοῦν μὲν πρὸς Μεσσηνίους ἀφεστηκότας, τὸν δὲ βασιλέα σφῶν Ἀνάξανδρον ἐσβαλόντα ἐς τὴν Μεσσηνίαν, λαβεῖν αἰχμαλώτους γυναῖκας, ἐν δὲ αὐταῖς εἶναι Κλεὼ, Θέτιδος δὲ αὐτὴν ἱέρειαν εἶναι. ταύτην ἡ τοῦ Ἀναξάνδρου γυνὴ τὴν Κλεὼ παρὰ τοῦ Ἀναξάνδρου αἰτεῖ, καὶ τό τε ξόανον τῆς Θέτιδος ἀνεῦρεν ἔχουσαν, καὶ ναὸν μετ' αὐτῆς ἱδρύσατο τῇ θεῷ. ἐποίει δὲ ταῦτα ἡ Λεανδρὶς κατὰ ὄψιν ὀνείρατος. τὸ μὲν δὴ ξόανον τῆς Θέτιδος ἐν ἀπορρήτῳ φυλάσσουσι. Δήμητρα δὲ Χθονίαν Λακεδαιμόνιοι μὲν σέβειν φασὶ, παραδόντος σφίσιν Ὀρφέως· δόξῃ δὲ ἐμῇ διὰ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἑρμιόνῃ, κατέστη καὶ τούτοις Χθονίαν νομίζειν Δήμητρα. Ἔστι δὲ καὶ Σαράπιδος νεώτατον τοῦτο Σπαρτιάταις ἱερὸν, καὶ Διὸς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίου. καλοῦσι δὲ Λακεδαιμόνιοι Δρόμον· ἔνθα τοῖς νέοις καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι δρόμου μελέτη καθέστηκεν.

ἐς τοῦτον τὸν Δρόμον ἰόντι ἀπὸ τοῦ τάφου τῶν Ἀγιδῶν, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ μνῆμα Εὐμήδους· Ἱπποκόωντος δὲ καὶ οὗτος παῖς ἦν ὁ Εὐμήδης. Ἔστι δὲ ἄγαλμα ἀρχαῖον Ἡρακλέους, ᾧ θύουσιν οἱ σφαιρεῖς· οἱ δέ εἰσιν οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων ἐς ἄνδρας ἀρχόμενοι συντελεῖν. πεποίηνται δὲ καὶ γυμνάσια ἐν τῷ Δρόμῳ. τὸ ἕτερον Εὐρυκλέους ἀνάθημα ἀνδρὸς Σπαρτιάτου. Τοῦ Δρόμου δὲ ἐκτὸς κατὰ τὸ Ἡρακλέους τὸ ἄγαλμα, ἔστιν οἰκία τὰ ἐφ' ἡμῶν ἰδιώτου, Μενελάου τὸ ἀρχαῖον. προελθοῦσι δὲ ἀπὸ τοῦ Δρόμου, Διοσκούρων ἱερὸν καὶ Χαρίτων. τὸ δὲ Εἰληθείας ἐστὶν, Ἀπόλλωνός τε Καρνείου καὶ Ἀρτέμιδος Ἡγεμάχης. τὸ δὲ τοῦ Ἀγνίτα πεποίηται μὲν ἐν δεξιᾷ τοῦ Δρόμου, Ἀσκληπιοῦ δέ ἐστιν ἐπίκλησις ὁ Ἀγνίτας, ὅτι ἦν ἄγνου τῷ θεῷ ξόανον. ἡ δὲ ἄγνος λύγος καὶ αὐτὴ κατὰ ταὐτά ἐστι τῇ ῥάμνῳ. Τοῦ Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω, τρόπαιον ἕστηκε. Πολυδεύκην δὲ ἀναστῆσαί φασιν ἐπὶ Λυγκεῖ. καὶ δὴ κἀμοὶ καὶ τοῦτο ἀποφαίνει τὸν λόγον εἰκότα, οὐ ταφῆναι τοὺς Ἀφαρέως παῖδας ἐν Σπάρτῃ. Πρὸς δὲ τοῦ Δρόμου τῇ ἀρχῇ, Διόσκουροί τέ εἰσιν Ἀφετήριοι, καὶ ὀλίγον προελθόντι ἡρῷον Ἄλκωνος. τὸν δὲ Ἄλκωνα λέγουσιν Ἱπποκόωντος παῖδα εἶναι. παρὰ δὲ τοῦ Ἄλκωνος τὸ ἡρῷον, Ποσειδῶνός ἐστιν ἱερὸν, Δωματίτην δὲ ὀνομάζουσι. Καὶ χωρίον Πλατανιστάς ἐστιν ἀπὸ τῶν δένδρων· αἱ δὴ ὑψηλαὶ καὶ συνεχεῖς περὶ αὐτὸ αἱ πλάτανοι πεφύκασιν. αὐτὸ δὲ τὸ χωρίον, ἔνθα τοῖς ἐφήβοις μάχεσθαι καθέστηκε, κύκλῳ μὲν Εὔριπος περιέχει κατὰ ταὐτὰ καὶ ἐς νῆσον θάλασσα, ἔφοδοι δὲ ἐπὶ γεφυρῶν εἰσι. γεφυρῶν δὲ ἐφ' ἑκατέρᾳ, τῇ μέν ἐστιν ἄγαλμα Ἡρακλέους, τῇ δὲ εἰκὼν Λυκούργου. νόμους δὲ ἔς τε τὴν ἄλλην πολιτείαν, καὶ ἐς τὴν μάχην τῶν ἐφήβων ἔθηκεν ὁ Λυκοῦργος. καὶ τάδε ἄλλα τοῖς ἐφήβοις δρώμενά ἐστι. θύουσι πρὸ τῆς μάχης ἐν τῷ Ἐφηβαίῳ. τὸ δὲ Ἐφηβαῖόν ἐστι καὶ ἐκ τῆς πόλεως Θεράπνης οὐ πολὺ ἀφεστηκός. ἐνταῦθα ἑκατέρα μοῖρα τῶν ἐφήβων, σκύλακα κυνὸς τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσι, θεῶν τῷ ἀλκιμωτάτῳ κρίνοντες ἱερεῖον κατὰ γνώμην εἶναι τὸ ἀλκιμώτατον ζῶον τῶν ἡμέρων. κυνὸς δὲ σκύλακας, οὐδένας ἄλλους οἶδα Ἑλλήνων νομίζοντας θύειν ὅτι μὴ Κολοφωνίους· θύουσι γὰρ καὶ Κολοφώνιοι μέλαιναν τῇ Ἐνοδίῳ σκύλακα. νυκτεριναὶ δὲ αἵ τε Κολοφωνίων θυσίαι, καὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἐφήβων καθεστήκασιν. ἐπὶ δὲ τῇ θυσίᾳ, κάπρους ἠθάδας οἱ ἔφηβοι συμβάλλουσι μαχουμένους. ὁποτέρῳ δ' ἂν ὁ κάπρος τύχῃ νικῶν ἐστιν ἐν τῷ Πλατανιστᾷ, κρατῆσαι τούτους ὡς τὰ πλείω συμβαίνει. τοσάδε μὲν δρῶσιν ἐν τῷ Ἐφηβαίῳ. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὀλίγον πρὸ μεσούσης ἡμέρας, ἐσίασι κατὰ τὰς γεφύρας εἰς τὸ εἰρημένον χωρίον. τὴν μὲν δὴ ἔσοδον καθ' ἣν ἐσελθεῖν δεῖ ἑκατέραν τάξιν, προεδήλωσε κλῆρος σφίσιν ἐν τῇ νυκτί. μάχονται δὲ καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐμπηδῶντες λὰξ, δάκνουσί τε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύσσουσιν. ἀνὴρ μὲν δὴ πρὸς ἄνδρα, τὸν εἰρημένον τρόπον μάχεται· ἀθρόοι δὲ ἐμπίπτουσι βιαίως, καὶ ἐς τὸ ὕδωρ ὠθοῦσιν ἀλλήλους. Πρὸς δὲ τῷ Πλατανιστᾷ καὶ Κυνίσκας ἐστὶν ἡρῷον θυγατρὸς Ἀρχιδάμου βασιλεύοντος Σπαρτιατῶν· πρώτη δὲ ἱπποτρόφησε γυναικῶν, καὶ Ὀλυμπιάσι πρώτη νίκην ἀνείλετο ἅρματι. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς ἣ παρὰ τὸν Πλατανιστᾶν πεποίηται, ταύτης ὄπισθεν ἡρῷα, τὸ μὲν Ἀλκίμου, τὸ δὲ Ἐναραιφόρου, καὶ ἀφεστηκὸς οὐ πολὺ Δορκέως, τὸ δὲ ἐπὶ τούτῳ Σεβροῦ. παῖδας δὲ Ἱπποκόωντος εἶναι λέγουσιν. ἀπὸ δὲ Δορκέως, κρήνην τὴν πλησίον τοῦ ἡρῴου Δορκείαν, τὸ δὲ χωρίον τὸ Σέβριον καλοῦσιν ἀπὸ Σεβροῦ. Τοῦ Σεβρίου δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ, μνῆμα Ἀλκμᾶνος, ᾧ ποιήσαντι ᾄσματα, οὐδὲν ἐς ἡδονὴν αὐτῶν ἐλυμήνατο τῶν Λακώνων ἡ γλῶσσα, ἥκιστα παρεχομένη τὸ εὔφωνον. Ἑλένης δὲ ἱερὰ καὶ Ἡρακλέους, τῆς μὲν πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Ἀλκμᾶνος, τοῦ δὲ ἐγγυτάτω τοῦ τείχους. ἐν αὐτῷ δὲ ἄγαλμα Ἡρακλέους ἐστὶν ὡπλισμένον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἀγάλματος, διὰ τὴν πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μάχην γενέσθαι λέγουσι. τὸ δὲ ἔχθος Ἡρακλεῖ φασιν ἐς οἶκον ὑπάρξαι τὸν Ἱπποκόωντος, ὅτι μετὰ τὸν Ἰφίτου θάνατον καθαρσίων εἵνεκα ἐλθόντα αὐτὸν ἐν Σπάρτῃ ἀπηξίωσαν καθᾶραι. προσεγένετο δὲ ἐς τοῦ πολέμου τὴν ἀρχὴν, καὶ ἄλλο τοιόνδε. Οἰωνὸς ἡλικίαν μὲν μειράκιον, ἀνεψιὸς δὲ Ἡρακλεῖ (Λικυμνίου γὰρ παῖς ἦν, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλκμήνης) ἀφίκετο ἐς Σπάρτην ἅμα Ἡρακλεῖ. περιιόντι δὲ καὶ θεωμένῳ τὴν πόλιν, ὡς ἐγένετο κατὰ τοῦ Ἱπποκόωντος τὴν οἰκίαν, ἐνταῦθά οἱ

κύων

κύων ἐπεφέρετο οἰκουρός· ὁ δὲ τυχὼν τε ἀφεὶς λίθον ὁ Οἰωνὸς, καὶ καταβάλλει τὴν κύνα· ἐπεκθέουσιν οὖν τοῦ Ἱπποκόωντος οἱ παῖδες καὶ ῥοπάλοις τύπτοντες κατεργάζονται τὸν Οἰωνόν. τοῦτο Ἡρακλέα μάλιστα ἐξηγρίωσεν ἐς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας· αὐτίκα δὲ ὡς ὀργῆς εἶχε, χωρεῖ σφίσιν ἐς μάχην. τότε μὲν δὴ τιτρώσκεται, καὶ λαθὼν ἀπεχώρησεν· ὕστερον δὲ ἐξηγεῖτο οἱ στρατεύσαντι ἐς Σπάρτην, τιμωρήσασθαι μὲν Ἱπποκόωντα, τιμωρήσασθαι δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Οἰωνοῦ φόνου. τὸ δὲ μνῆμα τῷ Οἰωνῷ πεποίηται παρὰ τὸ Ἡρακλεῖον. Ἰόντι δὲ ἐκ τοῦ Δρόμου πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἀτραπός ἐστιν ἐν δεξιᾷ καὶ Ἀθηνᾶς ἀξιοποίνου καλουμένης ἱερόν. ὡς γὰρ δὴ ἀμυνόμενος Ἡρακλῆς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μετῆλθε κατ' ἀξίαν ὧν προϋπῆρξαν, ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἱδρύεται, ἀξιοποίνου δὲ ἐπίκλησιν, ὅτι τὰς τιμωρίας οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων ὠνόμαζον ποινάς. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἰόντι ἑτέραν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ Δρόμου. Θήραν δὲ ἀναθεῖναι τὸν Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου φασὶν, ἡνίκα ἀποικίαν ἔστελλεν ἐπὶ τὴν νῆσον, ἣ νῦν ἀπὸ Θήρα τούτου τὸ ὄνομα ἔσχηκε, τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐκαλεῖτο Καλλίστη. Πλησίον δέ ἐστιν Ἱπποσθένους ναὸς, ᾧ γεγόνασιν αἱ πολλαὶ νῖκαι πάλης. σέβουσι δὲ ἐκ μαντεύματος τὸν Ἱπποσθένην, ἅτε Ποσειδῶνι τιμὰς νέμοντες. Τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ, πέδας ἐστὶν ἔχων Ἐνυάλιος, ἄγαλμα ἀρχαῖον. γνώμη δὲ τῇ αὐτῇ Λακεδαιμονίων τε ἐς τοῦτό ἐστιν ἄγαλμα, καὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν ἄπτερον καλουμένην Νίκην. τῶν μὲν οὔποτε τὸν Ἐνυάλιον φεύξεσθαι οἰχήσεσθαι σφίσιν ἐνεχόμενον ταῖς πέδαις· Ἀθηναίων δὲ τὴν Νίκην αὐτόθι ἀεὶ μένειν οὐκ ὄντων πτερῶν. τόνδε μὲν εἰσὶν αἱ πόλεις αὗται τὰ ξόανα τὸν τρόπον ἱδρυμέναι καὶ ἐπὶ δόξῃ τοιαύτῃ. Ἐν Σπάρτῃ δὲ λέσχη τέ ἐστι καλουμένη Ποικίλη, καὶ ἡρῷα πρὸς αὐτῇ, Κάδμου τοῦ Ἀγήνορος, τῶν τε ἀπογόνων Οἰολύκου τοῦ Θήρα, καὶ Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου. ποιῆσαι δὲ τὰ ἡρῷα λέγουσι Μαῖσιν καὶ Λαίαν τε καὶ Εὐρώπην· εἶναι δὲ αὐτοὺς Ὑραίου παῖδας τοῦ Αἰγέως. ἐποίησαν δὲ καὶ τῷ Ἀμφιλόχῳ τὸ ἡρῷον, ὅτι σφίσιν ὁ πρόγονος Τισαμενὸς, μητρὸς ἦν Δημωνάσσης ἀδελφῆς Ἀμφιλόχου. Μόνοις δὲ Ἑλλήνων Λακεδαιμονίοις καθέστηκεν Ἥραν ἐπονομάζειν αἰγοφάγον, καὶ αἶγας τῇ θεῷ θύειν. Ἡρακλέα δὲ λέγουσιν ἱδρύσασθαι τὸ ἱερὸν καὶ αἶγας θῦσαι πρῶτον, ὅτι μαχομένῳ οἱ πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας, οὐδὲν ἐκ τῆς Ἥρας ἀπήντησεν ἐμπόδιον· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐδόξαζεν ἐναντιοῦσθαί οἱ τὴν θεόν. αἶγας δὲ αὐτὸν θῦσαί φασιν, ἱερείων ἀπορήσαντα ἀλλοίων. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶνός τε ἱερόν ἐστι Γενεθλίου, καὶ ἡρῷα Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου καὶ Οἰβάλου. τῶν δὲ Ἀσκληπιείων τὸ ἐπιφανέστατον πεποίηται σφίσι πρὸς τοῖς Βοωνήτοις. ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἡρῷον Τηλέκλου· τούτου δὲ καὶ ὕστερον ποιήσομαι μνήμην ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ συγγραφῇ. Προελθοῦσι δὲ οὐ πολὺ λόφος ἐστὶν οὐ μέγας· ἐπὶ δὲ αὐτῷ ναὸς ἀρχαῖος, καὶ Ἀφροδίτης ξόανον ὡπλισμένης. ναῶν δὲ ὧν οἶδα μόνῳ τούτῳ καὶ ὑπερῷον ἄλλο ἐπῳκοδόμηται Μορφοῦς ἱερόν· ἐπίκλησις μὲν δὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἡ Μορφὼ, κάθηται δὲ καλύπτραν τε ἔχουσα καὶ πέδας περὶ τοῖς ποσί. περιθεῖναι δέ οἱ Τυνδάρεων τὰς πέδας φασὶν, ἀφομοιοῦντα τοῖς δεσμοῖς τὸ ἐς τοὺς συνοικοῦντας τῶν γυναικῶν βέβαιον. τὸν γὰρ δὴ ἕτερον λόγον, ὡς τὴν θεὸν πέδαις ἐτιμωρεῖτο ὁ Τυνδάρεως γενέσθαι ταῖς θυγατράσιν ἐξ Ἀφροδίτης ἡγούμενος τὰ ὀνείδη, τοῦτον δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν προσίεμαι· ἦ γὰρ δὴ παντάπασιν εὔηθες, κέδρου ποιησάμενον ζώδιον καὶ ὄνομα Ἀφροδίτην θέμενον, ἐλπίζειν ἀμύνεσθαι τὴν θεόν. Πλησίον δὲ Ἱλαείρας καὶ Φοίβης ἐστὶν ἱερόν. ὁ ποιήσας τὰ ἔπη τὰ Κύπρια, θυγατέρας αὐτὰς Ἀπόλλωνός φησιν εἶναι. κόραι δὲ ἱερῶνται σφίσι παρθένοι καλούμεναι κατὰ ταὐτὰ ταῖς θεαῖς, καὶ αὗται Λευκιππίδες. τὸ μὲν δὴ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων ἱερωσαμένη τις ταῖς θεαῖς Λευκιππὶς ἐπεκόσμησε πρόσωπον ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ποιησαμένη τῆς ἐφ' ἡμῶν τέχνης· τὸ δὲ ἕτερον μὴ καὶ τοῦτο ἐπικοσμεῖν αὐτὴν ἀπεῖπεν ὄνειρον. Ἐνταῦθα ἀπήρτηται ᾠὸν τοῦ ὀρόφου κατειλημμένον ταινίαις. εἶναι δὲ φασὶν ᾠὸν ἐκεῖνο, ὃ τεκεῖν Λήδαν ἔχει λόγος. ὑφαίνουσι δὲ κατὰ ἔτος αἱ γυναῖκες τῷ Ἀπόλλωνι χιτῶνα τῷ ἐν Ἀμύκλαις, καὶ οἴκημα ἔνθα ὑφαίνουσι, Χιτῶνα ὀνομάζουσιν. Οἰκία δὲ αὐτοῦ πεποίηται πλησίον, ὃ δὲ ἐξαρ-

χῆς φασὶν αὐτὴν οἰκῆσαι τοὺς Τυνδάρεω παῖδας· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐκτήσατο Φορμίων Σπαρτιάτης. παρὰ τοῦτον ἀφίκοντο οἱ Διόσκουροι, ξένοις ἀνδράσιν ἐοικότες· ἥκειν δὲ ἐκ Κυρήνης φήσαντες καταχθῆναί τε ἠξίουν παρ' αὐτῷ, καὶ οἴκημα ᾔτουν τοῦτο ᾧ μάλιστα ἔχαιρον ἡνίκα μετ' ἀνθρώπων ἦσαν. ὁ δὲ οἰκίας μὲν τῆς ἄλλης ἐκέλευεν αὐτοὺς ἔνθα ἂν ἐθέλωσιν οἰκῆσαι, τὸ δὲ οἴκημα οὐκ ἔφη δώσειν· θυγάτηρ γὰρ ἔτεκέν οἱ παρθένος ἔχουσα ἐν αὐτῷ δίαιταν. ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν παρθένος μὲν ἐκείνη καὶ θεραπεία πᾶσα ἡ περὶ τὴν παῖδα ἠφάνιστο, Διοσκούρων δὲ ἀγάλματα ἐν τῷ οἰκήματι εὑρέθη, καὶ τράπεζά τε καὶ σίλφιον ἐπ' αὐτῇ. τάδε μὲν οὕτω γενέσθαι λέγουσιν. Ἰόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὰς πύλας ἀπὸ τοῦ Χιτῶνος, Χείλωνός ἐστιν ἡρῷον τοῦ σοφοῦ νομιζομένου, καὶ Ἀθηναίῳ ἥρωϊ τῶν ὁμοῦ Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου σταλέντων ἐς Σικελίαν. ἐστάλησαν δὲ, τὴν Ἐρυκίνην χώραν νομίζοντες τῶν ἀπογόνων τῶν Ἡρακλέους εἶναι, καὶ οὐ βαρβάρων τῶν ἐχόντων. Ἡρακλέα γὰρ ἔχει λόγος παλαῖσαι πρὸς Ἔρυκα ἐπὶ τοῖσδε εἰρημένοις· ἢν μὲν Ἡρακλῆς νικήσῃ, γῆν τὴν Ἔρυκος Ἡρακλέους εἶναι, κρατηθέντος δὲ τῇ πάλῃ, βοῦς τὰς Γηρυόνου· ταύτας γὰρ τότε ἤλαυνεν Ἡρακλῆς, διανηξαμένας δὲ ἐπὶ Σικελίαν, κατὰ τὸν Ἔλεον τὸ κῦφον ἀνευρήσων ἐπιδιέβη. τὰς οὖν βοῦς ἔδει κρατηθέντος Ἡρακλέους τὸν Ἔρυκα ἄγοντα οἴχεσθαι. τὸ δὲ εὐμενὲς ἐκ τῶν θεῶν, οὐ κατὰ ταῦτα Ἡρακλεῖ, καὶ ὕστερον Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου παρεγένετο. ἀλλὰ Ἡρακλῆς μὲν ἀποκτίννυσιν Ἔρυκα· Δωριέα δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς διέφθειραν τὸ πολὺ Ἐγεσταῖοι. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Λυκούργῳ τῷ θεμένῳ τοὺς νόμους, οἷα δὴ θεῷ πεποιήκασι καὶ τούτῳ ἱερόν. τάφος δέ ἐστιν ὄπισθεν μὲν τοῦ ναοῦ τῷ Λυκούργου παιδὶ Εὐκόσμῳ. πρὸς δὲ τῷ βωμῷ Λαθρίας καὶ Ἀναξάνδρας· αἱ δὲ αὐταί τε ἦσαν δίδυμοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ σφᾶς οἱ τ' Ἀριστοδήμου παῖδες, ἅτε ὄντες καὶ αὐτοὶ δίδυμοι, λαμβάνουσι· θυγατέρες δὲ ἦσαν Θερσάνδρου τοῦ Ἀγαμιδίδα, βασιλεύοντος μὲν Κλεεστωναίων, τετάρτου δὲ ἀπογόνου Κτησίππου τοῦ Ἡρακλέους. Τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ μνῆμα Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου. τὸ δὲ Εὐρυβιάδου, Λακεδαιμονίων τριήρεσιν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντος πρὸς Μήδους. Πλησίον δὲ Ἀστραβάκου καλούμενόν ἐστιν ἡρῷον. Τὸ δὲ χωρίον τὸ ἐπονομαζόμενον Λιμναῖον, Ὀρθίας ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. τὸ ξόανον δὲ ἐκεῖνο εἶναι λέγουσιν, ὅ ποτε καὶ Ὀρέστης καὶ Ἰφιγένεια ἐκ τῆς Ταυρικῆς ἐκκλέπτουσιν· ἐς δὲ τὴν σφετέραν Λακεδαιμονίαν κομισθῆναί φασιν, Ὀρέστου καὶ ἐνταῦθα βασιλεύοντος. Καί μοι εἰκότα λέγειν μᾶλλόν τι δοκοῦσιν, ἢ Ἀθηναῖοι. ποίῳ γὰρ δὴ λόγῳ κατέλιπεν ἂν ἐν Βραυρῶνι Ἰφιγένεια τὸ ἄγαλμα; ἢ πῶς ἡνίκα Ἀθηναῖοι τὴν χώραν ἐκλιπεῖν παρεσκευάζοντο, οὐκ ἐνέθεντο καὶ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς; καίτοι διαμεμένηκεν ἔτι καὶ νῦν τηλικοῦτο ὄνομα τῇ Ταυρικῇ θεῷ, ὥστε ἀμφισβητοῦσι μὲν Καππάδοκες καὶ οἱ τὸν Εὔξεινον οἰκοῦντες τὸ ἄγαλμα εἶναι παρὰ σφίσιν· ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ Λυδῶν οἷς ἐστιν Ἀρτέμιδος ἱερὸν Ἀναΐτιδος. Ἀθηναίοις δὲ ἄρα παρώφθη γενόμενον λάφυρον τῷ Μήδῳ. τὸ γὰρ ἐκ Βραυρῶνος ἐκομίσθη τε ἐς Σοῦσα, καὶ ὕστερον Σελεύκου δόντος Σύριοι Λαοδικεῖς ἐφ' ἡμῶν ἔχουσι. μαρτύρια δέ μοι καὶ τάδε, τὴν ἐν Λακεδαίμονι Ὀρθίαν, τὸ ἐκ τῶν βαρβάρων εἶναι ξόανον. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀστράβακος καὶ Ἀλώπεκος οἱ Ἴρβου τοῦ Ἀμφισθένους τοῦ Ἀμφικλέους τοῦ Ἄγιδος, τὸ ἄγαλμα εὑρόντες, αὐτίκα παρεφρόνησαν· τοῦτο δὲ οἱ Λιμνᾶται Σπαρτιατῶν καὶ Κυνοσουρεῖς καὶ ἐκ Μεσόας τε καὶ Πιτάνης θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι, ἐς διαφορὰν, ἀπὸ δὲ αὐτῆς καὶ ἐς φόνους προήχθησαν, ἀποθανόντων δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ πολλῶν, νόσος ἔφθειρε τοὺς λοιπούς· καί σφισιν ἐπὶ τούτῳ γίνεται λόγιον αἵματι ἀνθρώπων τὸν βωμὸν αἱμάσσειν. θυομένου δὲ ὅντινα ὁ κλῆρος ἀπελάμβανε, Λυκοῦργος μετέβαλεν ἐς τὰς ἐπὶ τοῖς ἐφήβοις μάστιγας· ἐμπίπλαταί τε οὕτως ἀνθρώπων αἵματι ὁ βωμός. ἡ δὲ ἱέρεια τὸ ξόανον ἔχουσα σφίσιν ἐφέστηκε. τὸ δέ ἐστιν ἄλλως μὲν κοῦφον ὑπὸ σμικρότητος· ἢν δέ οἱ μαστιγοῦντές ποτε ὑποφειδόμενοι παίωσι κατ' ἐφήβου κάλλος ἢ ἀξίωμα, τότε ἤδη τῇ γυναικὶ τὸ ξόανον γίνεται βαρὺ, καὶ οὐκ ἔτι εὔφορον. ἡ δὲ ἐν αἰτίᾳ τοὺς μαστιγοῦντας πεποίηται, καὶ πιέζεσθαι δι' αὐτούς φησιν. οὕτω τῷ ἀγάλματι ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ταυρικῇ θυ-

σιῶν

σιῶν ἐμμεμένηκεν ἀνθρώπων αἵματι ἥδεσθαι. καλοῦσιν δὲ οὐκ Ὀρθίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ Λυγοδέσμαν τὴν αὐτήν, ὅτι ἐν θάμνῳ λύγων εὑρέθη, περιειληθεῖσα δὲ ἡ λύγος ἐποίησε τὸ ἄγαλμα ὀρθόν. Οὐ πόῤῥω δὲ τῆς Ὀρθίας, ἔστιν Εἰλειθυίας ἱερόν. οἰκοδομῆσαι δέ φασιν αὐτὸ καὶ Εἰλείθυιαν νομίσαι θεὸν γενομένου σφίσιν ἐκ Δελφῶν μαντεύματος. Λακεδαιμονίοις δὲ ἡ ἀκρόπολις μὲν ἐς ὕψος περιφανὲς ἐξαίρουσα οὐκ ἔστι, καθὰ δὴ Θηβαίοις τε ἡ Καδμεία, καὶ ἡ Λάρισα Ἀργείοις. ὄντων δὲ ἐν τῇ πόλει λόφων καὶ ἄλλων, τὸ μάλιστα ἐς μετέωρον ἀνῆκον, ὀνομάζουσιν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα Ἀθηνᾶς ἱερὸν πεποίηται, Πολιούχου καλουμένης καὶ Χαλκιοίκου τῆς αὐτῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς κατασκευῆς Τυνδάρεως (καθὰ λέγουσιν) ἤρξατο. ἀποθανόντος δὲ ἐκείνου, δεύτερα οἱ παῖδες ἐξεργάζεσθαι τὸ οἰκοδόμημα ἤθελον, ἀφορμὴ δέ σφισιν ἔμελλε τὰ ἐξ Ἀφιδναίων ἔσεσθαι λάφυρα. παραλιπόντων δὲ καὶ τούτων, Λακεδαιμόνιοι πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον τόν τε ναὸν ὁμοίως καὶ ἄγαλμα ἐποιήσαντο Ἀθηνᾶς χαλκοῦν· Γιτιάδας δὲ εἰργάσατο ἀνὴρ ἐπιχώριος. ἐποίησε δὲ καὶ ᾄσματα Δώρια ὁ Γιτιάδας, ἄλλα τε καὶ ὕμνον ἐς τὴν θεόν. ἐπείργασται δὲ τῷ χαλκῷ πολλὰ μὲν τῶν ἄθλων Ἡρακλέους, πολλὰ δὲ καὶ ὧν ἐθελοντὴς κατώρθωσε. Τυνδάρεω δὲ τῶν παίδων ἄλλα τε καὶ ἡ τῶν Λευκίππου θυγατέρων ἁρπαγή, καὶ Ἥφαιστος τὴν μητέρα ἐστὶν ἀπολύων τῶν δεσμῶν. ἐδήλωσα δὲ καὶ ταῦτα ὁποῖα λέγεται, πρότερον ἔτι ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ. Περσεῖ δὲ ἐς Λιβύην καὶ ἐπὶ Μέδουσαν ὡρμημένῳ διδοῦσαι νύμφαι δῶρά εἰσι κυνῆν, καὶ τὰ ὑποδήματα, ὑφ' ὧν οἰσθήσεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος ἔμελλεν. ἀπείργασται δὲ καὶ τὰ ἐς τὴν Ἀθηνᾶς γένεσιν, καὶ Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν· ἃ δὴ μέγιστα καὶ κάλλιστα ἦν (ἐμοὶ δοκεῖν) θέας ἄξια. Ἔστι δὲ καὶ ὕστερον αὐτόθι Ἀθηνᾶς Ἐργάνης ἱερόν. Ἐς δὲ τὴν πρὸς μεσημβρίαν στοὰν Κοσμητᾶ τε ἐπίκλησιν Διὸς ναός, καὶ Τυνδάρεω πρὸ αὐτοῦ μνῆμά ἐστιν. ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς ἔχει τῶν στοῶν ἀετούς τε δύο τοὺς ὄρνιθας, καὶ ἴσας ἐπ' αὐτοῖς νίκας. Λυσάνδρου μὲν ἀνάθημα· τῶν δὲ ἔργων ὑπόμνημα τῶν ἀμφοτέρων, τοῦ τε περὶ Ἔφεσον, ὅτε Ἀντίοχον τὸν Ἀλκιβιάδου κυβερνήτην καὶ Ἀθηναίων τριήρεις ἐνίκησε, καὶ ὕστερον ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καθεῖλεν Ἀθηναίων τὸ ναυτικόν. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῆς Χαλκιοίκου, Μουσῶν ἱδρύσαντο ἱερόν· ὅτι Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους ἐπὶ τὰς μάχας, οὐ μετὰ σαλπίγγων ἐποιοῦντο, ἀλλὰ πρός τε αὐλῶν μέλη καὶ ὑπὸ λύρας καὶ κιθάρας κρούσμασιν. Ὄπισθεν δὲ τῆς Χαλκιοίκου ναός ἐστιν Ἀφροδίτης Ἀρείας· τάδε ξόανα ἀρχαῖα, εἴπερ τι ἄλλο ἐν Ἕλλησι. Τῆς Χαλκιοίκου δὲ ἐν δεξιᾷ Διὸς ἄγαλμα ἐκ χαλκοῦ πεποίηται, παλαιότατον πάντων ὁπόσα ἐστὶ χαλκοῦ. δι' ὅλου γὰρ οὐκ ἔστιν εἰργασμένον, ἐληλασμένου δὲ ἰδίᾳ τῶν μερῶν καθ' αὐτὸ ἑκάστου, συνήρμοσταί τε πρὸς ἄλληλα, καὶ ἧλοι συνέχουσιν αὐτὰ μὴ διαλυθῆναι. καὶ Λέαρχον δὲ ἄνδρα Ῥηγῖνον τὸ ἄγαλμα ποιῆσαι λέγουσιν, ὃν Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, οἱ δὲ αὐτοῦ Δαιδάλου φασὶν εἶναι μαθητήν. πρὸς δὲ τῷ σκηνώματι ὀνομαζομένῳ γυναικός ἐστιν εἰκών. Λακεδαιμόνιοι δὲ Εὐρυλεωνίδα λέγουσιν εἶναι. νίκην δὲ ἵππων συνωρίδι ἀνείλετο Ὀλυμπικήν. Παρὰ δὲ τῆς Χαλκιοίκου τὸν βωμόν, ἑστήκασι δύο εἰκόνες, Παυσανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν ἡγησαμένου. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ὁποῖα ἐγένετο, εἰδόσιν οὐ διηγήσομαι. τὰ γάρ τοι πρότερον συγγραφέντα ἐπ' ἀκριβὲς ἀποχρῶντα ἦν ἀπεξελθεῖν σφισιν. ἤκουσα δὲ ἀνδρὸς Βυζαντίου Παυσανίαν φωραθῆναί τε ἐφ' οἷς ἐβουλεύετο, καὶ μόνον αὐτῶν ἱκετευσάντων τὴν Χαλκίοικον ἁμαρτεῖν ἀδείας, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, φόνου δὲ ἄγος ἐκνίψασθαι μὴ δυνηθέντα. ὡς γὰρ δὴ διέτριβε περὶ Ἑλλήσποντον ναυσὶ τῶν τε ἄλλων καὶ αὐτῶν Λακεδαιμονίων, παρθένου Βυζαντίας ἐπεθύμησε· καὶ αὐτίκα νυκτὸς ἀρχομένης τὴν Κλεονίκην (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἦν τῇ κόρῃ) κομίζουσιν οἷς ἐπετέτακτο. ἐν τούτῳ δὲ ὑπνωμένον τὸν Παυσανίαν ἐπήγειρεν ὁ ψόφος· ἰοῦσα γὰρ παρ' αὐτὸν τὸν καιόμενον λύχνον κατέβαλεν ἄκουσα. ἅτε δὲ ὁ Παυσανίας συνειδὼς αὐτῷ προδιδόντι τὴν Ἑλλάδα, καὶ δι' αὐτὸ ἐχόμενος ταραχῇ τε ἀεὶ καὶ δείματι, ἐξέστη καὶ τότε, καὶ τὴν παῖδα τῷ ἀκινάκῃ παίει. τοῦτο τὸ ἄγος οὐκ ἐξεγένετο ἀποφυγεῖν Παυσανίαν, καθάρσια παντοῖα καὶ ἱκεσίας δεξαμένῳ Διὸς Φυξίου, καὶ δὴ ἐς Φιγάλειαν ἐλθόντι τὴν Ἀρκάδων παρὰ τοὺς ψυχαγω-

γιός. δίκην δὲ ἣν εἰκὸς ἦν, Κλεονίκῃ τε ἀπέδωκε καὶ τῷ θεῷ. Λακεδαιμόνιοί τε ἐκπλεύσαντες πρόσταγμα ἐκ Δελφῶν, τάς τε εἰκόνας ἐποιήσαντο τὰς χαλκᾶς, καὶ δαίμονα τιμῶσιν Ἐπιδώτην, ὅτι ἐπὶ Παυσανίᾳ τοῦ ἱκεσίου μήνιμα ἀποτρέπειν τὸν Ἐπιδώτην λέγοντες τοῦτον. Τῶν δὲ ἀνδριάντων τοῦ Παυσανίου πλησίον ἐστὶν Ἀμβολογήρας Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἱδρυμένον κατὰ μαντείαν. ἄλλα δὲ ὕπνου καὶ θανάτου· καὶ σφᾶς ἀδελφοὺς εἶναι κατὰ τὰ ἔπη τὰ ἐν Ἰλιάδι ἡγοῦνται. Ἰόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ Ἀλπίον καλούμενον, ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ὀφθαλμίτιδος· ἀναθεῖναι δὲ Λυκοῦργον λέγουσιν, ἐκκοπέντα τὸν ὀφθαλμὸν τὸν ἕτερον ὑπὸ Ἀλκάνδρου, διότι οὓς ἔθηκε νόμους, οὐκ ἀρεστοὺς συνέβαινεν εἶναι τῷ Ἀλκάνδρῳ. διαφυγὼν δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον, Λακεδαιμονίων ἀμυνάντων μὴ προσαπολέσθαι οἱ καὶ τὸν λειπόμενον ὀφθαλμόν, οὕτω ναὸν Ὀφθαλμίτιδος Ἀθηνᾶς ἐποίησε. Προελθόντι δὲ ἐντεῦθεν, ἱερόν ἐστιν Ἄμμωνος· φαίνονται δὲ ἀπαρχῆς Λακεδαιμόνιοι μάλιστα Ἑλλήνων χρώμενοι τῷ ἐν Λιβύῃ μαντείῳ. λέγεται δὲ καὶ Λυσάνδρῳ πολιορκοῦντι Ἄφυτιν τὴν ἐν τῇ Παλλήνῃ, νύκτωρ ἐπιφανέντα Ἄμμωνα προαγορεύειν ὡς ἄμεινον ἐκείνῳ τε ἔσοιτο καὶ τῇ Λακεδαίμονι, πολέμου πρὸς Ἀφυταίους παυσαμένοις· καὶ οὕτω τὴν πολιορκίαν διέλυσεν ὁ Λύσανδρος, καὶ Λακεδαιμονίοις τὸν θεὸν σέβειν προσήγαγεν ἐς πλέον. Ἀφυταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἄμμωνα, οὐδὲν ἧσσον ἢ οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων. Τὰ δὲ ἐς τὴν Κναγίαν Ἄρτεμιν ἔστιν οὕτω λεγόμενα. Κναγέα ἄνδρα ἐπιχώριον στρατεῦσαί φασιν ἐς Ἄφιδναν ὁμοῦ τοῖς Διοσκούροις, ληφθέντα δὲ αἰχμάλωτον ἐν τῇ μάχῃ καὶ πραθέντα ἐς Κρήτην, δουλεύειν ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος τοῖς Κρησὶν ἱερόν· ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτόν τε ἀποδρᾶναι, καὶ παρθένον τὴν ἱερωμένην ἔχοντα οἴχεσθαι τὸ ἄγαλμα ἀγομένην. ἐπὶ τούτῳ δὲ λέγουσιν ὀνομάζειν Κναγίαν Ἄρτεμιν. ἐμοὶ δὲ οὗτος ὁ Κναγεὺς ἄλλως ἀφικέσθαι πως ἐς Κρήτην φαίνεται, καὶ οὐχ ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι φασίν· ἐπεὶ μηδὲ γενέσθαι δοκῶ πρὸς Ἀφίδνῃ μάχην, Θησέως τε ἐν Θεσπρωτοῖς ἐχομένου, καὶ Ἀθηναίων οὐχ ὁμονοούντων, ἀλλὰ ἐς Μενεσθέα ῥεπόντων μᾶλλον ταῖς εὐνοίαις. εἰ μὴν οὐδὲ ἀγῶνος συμβάντος πείθοιτο ἄν τις αἰχμαλώτους ληφθῆναι παρὰ τῶν κρατησάντων, ἄλλως τε καὶ παρὰ πολὺ γενομένης τῆς νίκης, ὥστε ἁλῶναι καὶ αὐτὴν Ἄφιδναν. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω. Ἐς Ἀμύκλας δὲ κατιοῦσιν ἐκ Σπάρτης, ποταμός ἐστι Τίασα. θυγατέρα δὲ νομίζουσιν εἶναι τοῦ Εὐρώτα τὴν Τίασαν. καὶ πρὸς αὐτῇ Χαρίτων ἐστὶν ἱερόν, Φαέννας καὶ Κλητᾶς, καθὰ δὴ καὶ Ἀλκμὰν ἐποίησεν. ἱδρύσασθαι δὲ Λακεδαίμονα Χάρισιν ἐνταῦθα ἱερόν, καὶ θέσθαι τὰ ὀνόματα ἡγοῦνται. τὰ δὲ ἐν Ἀμύκλαις θέας ἄξια, ἀνὴρ πένταθλός ἐστιν ἐπὶ στήλης ὄνομα Αἴνητος. τούτῳ νικῆσαί τε Ὀλυμπιάσι, καὶ ἐπὶ στεφανουμένῳ γενέσθαι τοῦ βίου τὴν τελευτὴν λέγουσι. τούτου τε δὴ ἐστιν εἰκὼν, καὶ τρίποδες χαλκοῖ. τοὺς δὲ ἀρχαιοτέρους δέκα τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου φασὶν εἶναι. ὑπὸ μὲν δὴ τῷ πρώτῳ τρίποδι Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἕστηκε, Ἄρτεμις δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ· Γιτιάδα καὶ αὐτοὶ τέχνη καὶ τὰ ἐπειργασμένα. ὁ τρίτος δέ ἐστιν Αἰγινήτου Καλλωνος. ὑπὸ τούτῳ δὲ ἄγαλμα Κόρης τῆς Δήμητρος ἕστηκεν. Ἀρίστανδρος δὲ Πάριος καὶ Πολύκλειτος Ἀργεῖος, ὁ μὲν γυναῖκα ἐποίησεν ἔχουσαν λύραν Σπάρτην δῆθεν, Πολύκλειτος δὲ Ἀφροδίτην παρὰ Ἀμυκλαίῳ καλουμένην. οὗτοι δὲ οἱ τρίποδες μεγέθει τε ὑπὲρ τοὺς ἄλλους εἰσί, καὶ ἀπὸ τῆς νίκης τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἀνετέθησαν. Βαθυκλέους δὲ Μάγνητος, ὃς τὸν θρόνον ἐποίησε τοῦ Ἀμυκλαίου, ἀναθήματα ἐπεξειργασμένα τῷ θρόνῳ Χάριτες. καὶ ἄγαλμα δὲ Λευκοφρυηνῆς ἐστιν Ἀρτέμιδος. ὅτου δὲ οὗτος ὁ Βαθυκλῆς μαθητὴς ἐγεγόνει, ἢ τὸν θρόνον ἐφ᾽ ὅτου βασιλεύοντος Λακεδαιμονίων ἐποίησε, τάδε μὲν παρίημι. τὸν θρόνον δὲ εἶδόν τε, καὶ τὰ ἐς αὐτὸν ὁποῖα ἦν, γράφω. ἀνέχουσιν ἔμπροσθεν αὐτὸν, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὀπίσω, Χάριτές τε δύο, καὶ Ὧραι δύο· ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἔχιδνα ἕστηκε καὶ Τυφώς, ἐν δεξιᾷ δὲ Τρίτωνες. τὰ δὲ ἐπειργασμένα καθ᾽ ἕκαστον ἐπ᾽ ἀκριβὲς διελθεῖν, ὄχλον τοῖς ἐπιλεξομένοις παρέξειν ἔμελλεν. ὡς δὲ δηλῶσαι συμβαλόντι (ἐπεὶ μηδὲ ἄγνωστα τὰ πολλὰ ἦν) Ταϋγέτην θυγατέρα Ἄτλαντος καὶ ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀλκυόνην φέρουσι Ποσειδῶν καὶ Ζεύς. ἐπείργασται δὲ καὶ Ἄτλας, καὶ Ἡρακλέους

μονομα-

μονομαχία πρὸς Κύκνον, καὶ ἡ παρὰ Φόλῳ τῶν Κενταύρων μάχη. τὸν δὲ Μίνω καλούμενον ταῦρον, οὐκ οἶδα, αἰθ' ὅτου πεποίηκε Βαθυκλῆς δεδεμένον τε καὶ ἀγόμενον ὑπὸ Θησέως ζῶντα. καὶ Φαιάκων χορός ἐστιν ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ ᾄδων ὁ Δημόδοκος. Περσέως τε τὸ ἔργον πεποίηται τὸ ἐς Μέδουσαν. παρέντι δὲ Ἡρακλέους μάχην πρὸς Θούριον τὸν γίγαντα, καὶ Τυνδάρεω πρὸς Εὔρυτον, ἔστιν ἁρπαγὴ τῶν Λευκίππου θυγατέρων. Διόνυσον δὲ, καὶ Ἡρακλέα, τὸν μὲν παῖδα ἐς οὐρανὸν ὄντα ἔτι ἐστὶν Ἑρμῆς φέρων, Ἀθηνᾶ δὲ ἄγουσα Ἡρακλέα συνοικήσοντα ἀπὸ τούτου θεοῖς. παραδίδωσι δὲ καὶ Πηλεὺς Ἀχιλλέα θρεψόμενον παρὰ Χείρωνι, ὃς καὶ διδάξαι λέγεται. Κέφαλος δὲ τοῦ κάλλους εἵνεκα ὑπὸ Ἡμέρας ἐστὶν ἡρπασμένος. καὶ ἐς τὸν γάμον τὸν Ἁρμονίας δῶρα κομίζουσιν οἱ θεοί. καὶ Ἀχιλλέως μονομαχία πρὸς Μέμνονα ἐπείργασται. Διομήδην τε Ἡρακλῆς τὸν Θρᾷκα καὶ ἐπ' Εὐήνῳ τῷ ποταμῷ Νέσσον τιμωρούμενος. Ἑρμῆς δὲ παρ' Ἀλέξανδρον κριθησομένας ἄγει τὰς θεάς. Ἄδραστος δὲ καὶ Τυδεὺς Ἀμφιάραον καὶ Λυκοῦργον τὸν Πρώνακτος μάχης καταπαύουσιν. Ἥρα δὲ ἀφορᾷ πρὸς Ἰὼ τὴν Ἰνάχου βοῦν οὖσαν ἤδη. καὶ Ἀθηνᾶ διώκοντα ἀποφεύγουσά ἐστιν Ἥφαιστον. ἐπὶ δὲ τούτοις Ἡρακλέους πεποίηται τάξις τῶν ἔργων τῶν ἐς τὴν Ὕδραν· καὶ ὡς ἀνήγαγε τοῦ ᾅδου τὸν κύνα. Ἀναξίας δὲ καὶ Μνασινοῦς, τούτων μὲν ἐφ' ἵππου καθήμενός ἐστιν ἑκάτερος. Μεγαπένθην δὲ τὸν Μενελάου καὶ Νικόστρατον ἵππος εἷς φέρων ἐστίν. ἀναιρεῖ δὲ καὶ Βελλεροφόντης τὸ ἐν Λυκίᾳ θηρίον. καὶ Ἡρακλῆς τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐλαύνει. τοῦ θρόνου δὲ πρὸς τοῖς ἄνω πέρασιν, ἐφ' ἵππων ἑκατέρωθεν εἰσὶν οἱ Τυνδάρεω παῖδες· καὶ σφίγγες τέ εἰσιν ὑπὸ τοῖς ἵπποις, καὶ θηρία ἄνω θέοντα, τῇ μὲν πάρδαλις, κατὰ δὲ τὸν Πολυδεύκην λέαινα. ἀνωτάτω δὲ χορὸς ἐπὶ τῷ θρόνῳ πεποίηται, Μάγνητες οἱ συνεργασμένοι Βαθυκλεῖ τὸν θρόνον. Ὑπελθόντι δὲ ὑπὸ τὸν θρόνον, τὰ ἔνδον ἀπὸ τῶν Τειτώνων, ὑός ἐστι Θήρα τοῦ Καλυδωνίου, καὶ Ἡρακλῆς ἀποκτείνων τοὺς παῖδας τοὺς Ἄκτορος. Κάλαϊς δὲ καὶ Ζήτης τὰς ἁρπυίας Φινέως ἀπελαύνουσι. Πείριθός τε καὶ Θησεὺς ἡρπακότες εἰσὶν Ἑλένην· καὶ ἄγχων Ἡρακλῆς τὸν λέοντα. Τιτυὸν δὲ Ἀπόλλων τοξεύει καὶ Ἄρτεμις. Ἡρακλέους τε πρὸς Ὄρειον Κένταυρον μάχη πεποίηται· καὶ Θησέως πρὸς ταῦρον τὸν Μίνω. πεποίηται καὶ ἡ πρὸς Ἀχελῷον Ἡρακλέους πάλη, καὶ τὰ λεγόμενα ἐς Ἥραν, ὡς ὑπὸ Ἡφαίστου δεθείη, καὶ ὃν Ἄκαστος ἔθηκεν ἀγῶνα ἐπὶ πατρί, καὶ τὰ ἐς Μενέλαον καὶ τὸν Αἰγύπτιον Πρωτέα ἐν Ὀδυσσείᾳ. τελευταῖα Ἄδμητός τε ζευγνύων ἐστὶν ὑπὸ τὸ ἅρμα κάπρον καὶ λέοντα. καὶ οἱ Τρῶες ἐπιφέροντες χοὰς Ἕκτορι. Τοῦ θρόνου δὲ ἡ καθίζοιτο ἂν ὁ θεὸς, οὐ διαπηλυτὸς κατὰ τοῦτο συνεχοῦς ὄντος, ἀλλὰ καθέδρας παρεχομένου πλείονας, παρὰ δὲ καθέδραν ἑκάστην ὑπολειπομένης εὐρυχωρίας, τὸ μέσον ἐστὶν εὐρυχωρὲς μάλιστα. καὶ τὸ ἄγαλμα ἐνταῦθα ἐνέστηκε. μέγεθος δὲ αὐτοῦ μέτρῳ μὲν οὐδένα ἀνευρόντα οἶδα· εἰκάζοντι δὲ καὶ τριάκοντα εἶναι φαίνοιτο ἂν πήχεις. ἔργον δὲ οὐ Βαθυκλέους ἐστὶν, ἀλλὰ ἀρχαῖον καὶ οὐ σὺν τέχνῃ πεποιημένον. ὅτι γὰρ μὴ πρόσωπον αὐτῷ καὶ πόδες εἰσὶν ἄκροι καὶ χεῖρες, τὸ λοιπὸν χαλκῷ κίονι ἐστὶν εἰκασμένον. ἔχει δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κράνος, λόγχην δὲ ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τόξον. τοῦ δὲ ἀγάλματος τὸ βάθρον παρέχεται μὲν βωμοῦ σχῆμα, τεθάφθαι δὲ τὸν Ὑάκινθον λέγουσιν ἐν αὐτῷ, καὶ Ὑακινθίοις πρὸ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος θυσίας ἐς τοῦτον Ὑακίνθῳ τὸν βωμὸν διὰ θύρας χαλκῆς ἐναγίζουσιν· ἐν ἀριστερᾷ δέ ἐστιν ἡ θύρα τοῦ βωμοῦ. ἐπείργασται δὲ τῷ βωμῷ, τοῦτο μὲν ἄγαλμα Βίριδος, τοῦτο δὲ Ἀμφιτρίτης καὶ Ποσειδῶνος. Διὸς δὲ καὶ Ἑρμοῦ διαλεγομένων ἀλλήλοις, πλησίον Διόνυσος ἑστήκασι καὶ Σεμέλη, παρὰ δὲ αὐτὴν Ἰνώ. πεποίηται δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ ἡ Δημήτηρ, καὶ Κόρη, καὶ Πλούτων. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Μοῖραί τε καὶ Ὧραι, σὺν δέ σφισιν Ἀφροδίτη καὶ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἄρτεμις· κομίζουσι δ' ἐς οὐρανὸν Ὑάκινθον καὶ Πολύβοιαν Ὑακίνθου (καθὰ λέγουσιν) ἀδελφὴν ἀποθανοῦσαν ἔτι παρθένον. τοῦτο μὲν δὴ τοῦ Ὑακίνθου τὸ ἄγαλμα ἔχον ἐστὶν ἤδη γένεια· Νικίας δὲ ὁ Νικομήδους πρόσω δή τι ἔγραψεν αὐτὸν ὡραῖον, τὸν ἐπὶ Ὑακίνθῳ λεγόμενον Ἀπόλλωνος ἔρωτα ὑποσημαίνων. πεποίηται δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ Ἡρακλῆς ὑπὸ Ἀθηνᾶς καὶ θεῶν τῶν ἄλλων καὶ οὗτος ἀγόμενος ἐς οὐρανόν. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ

Θεστίου θυγατέρες ἐπὶ τῷ βωμῷ, καὶ Μοῦσαί τε καὶ Ὧραι. περὶ δὲ ἀνέμου Ζεφύρου, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Ὑάκινθος ἀπέθανεν ἄκοντος, ἢ τὰ ἐς τὸ ἄνθος εἰρημένα, τάχα μὲν ἂν ἔχοι καὶ ἄλλως, δοκείτω δὲ ᾗ λέγεται. Ἀμύκλαι δὲ ἀνάστατοι ὑπὸ Δωριέων γενόμεναι, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου κώμη διαμένουσα, θέας παρείχετο ἄξιον ἱερὸν Ἀλεξάνδρας καὶ ἄγαλμα. τὴν δὲ Ἀλεξάνδραν οἱ Ἀμυκλαιεῖς Κασσάνδραν τὴν Πριάμου φασὶν εἶναι. καὶ Κλυταιμνήστρας ἐστὶν ἐνταῦθα εἰκών, καὶ ἄγαλμα Ἀγαμέμνονος νομιζόμενον μνῆμα. θεῶν δὲ σέβουσιν οἱ ταύτῃ τόν τε Ἀμυκλαῖον καὶ Διόνυσον, ὀρθότατα ἐμοὶ δοκεῖν Ψίλαν ἐπονομάζοντες. ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερά. ἀνθρώποις δὲ οἶνος ἐπαίρει τε καὶ ἀνακουφίζει γνώμην οὐδέν τι ἧσσον ἢ ὄρνιθας πτερά. καὶ Ἀμύκλαι μὲν παρείχοντο τοσαῦτα ἐς μνήμην. Ἑτέρα δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὁδὸς ἐς Θεράπνην ἄγει. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς ξόανόν ἐστιν Ἀλέας. πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Εὐρώταν ὀλίγον ὑπὲρ τῆς ὄχθης, ἱερὸν δείκνυται Διὸς πλουσίου. διαβᾶσι δὲ Κοτυλέως ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ ναός, ὃν ἐποίησεν Ἡρακλῆς· καὶ Ἀσκληπιὸν Κοτυλέα ὠνόμασεν ἀκεσθεὶς τὸ τραῦμα τὸ ἐς τὴν κοτύλην οἱ γενόμενον ἐν τῇ πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας προτέρᾳ μάχῃ. ὁπόσα δὲ πεποίηται κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἔστιν ἀρχαιότατον αὐτῶν Ἄρεως ἱερόν. τοῦτο ἔστι μὲν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ἄγαλμα, καὶ τοὺς Διοσκούρους φασὶ κομίσαι ἐκ Κόλχων. Θηρείταν δὲ ἐπονομάζουσιν ἀπὸ Θηροῦς· ταύτην γὰρ τροφὸν εἶναι τοῦ Ἄρεως λέγουσι. τάχα δ᾽ ἂν ἀκηκοότες παρὰ Κόλχων Θηρείταν λέγοιεν, ἐπεὶ Ἕλληνές γε οὐκ ἴσασιν Ἄρεως τροφὸν Θηρώ. δοκεῖν δέ μοι Θηρείτας οὐ διὰ τὴν τροφὸν ἡ ἐπωνυμία τῷ Ἄρει γέγονεν· ὅτι δὲ ἀνδρὶ χρὴ πολεμίῳ καταστάντα ἐς μάχην, οὐδὲν ἔτι ἔχειν ἤπιον. καθὰ δὴ καὶ Ὁμήρῳ περὶ Ἀχιλλέως πεποίηται·

Λέων δ᾽ ὡς ἄγρια οἶδε.

Θεράπνη δὲ ὄνομα μὲν τῷ χωρίῳ γέγονεν ἀπὸ τῆς Λέλεγος θυγατρός. Μενελάου δέ ἐστιν ἐν αὐτῇ ναός, καὶ Μενέλαον καὶ Ἑλένην ἐνταῦθα ταφῆναι λέγουσι. Ῥόδιοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες Λακεδαιμονίοις, φασὶν Ἑλένην, Μενελάου τελευτήσαντος, Ὀρέστου δὲ ἔτι πλανωμένου, τηνικαῦτα ὑπὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους διωχθεῖσαν ἐς Ῥόδον ἀφικέσθαι Πολυξοῖ τῇ Τληπολέμου γυναικὶ ἔχουσαν ἐπιτηδείως· εἶναι γὰρ καὶ Πολυξοῖ τὸ γένος Ἀργείαν, Τληπολέμῳ δὲ ἔτι πρότερον συνοικοῦσαν φυγῆς μεταλαχεῖν τῆς ἐς Ῥόδον, καὶ τῆς νήσου τηνικαῦτα ἄρχειν ὑπολειπομένην ἐπὶ ὀρφανῷ παιδί. ταύτην τὴν Πολυξώ φασιν ἐπιθυμοῦσαν Ἑλένην τιμωρήσασθαι τελευτῆς τῆς Τληπολέμου, τότε ὡς ἔλαβεν αὐτὴν ὑποχείριον, ἐπιπέμψαι οἱ λουμένῃ θεραπαίνας Ἐρινύσιν ἐσκευασμένας. καὶ αὗται διαλαβοῦσαι δὴ τὴν Ἑλένην αἱ γυναῖκες, ἀπάγχουσιν ἐπὶ δένδρου. καὶ ἐπὶ τούτῳ Ῥοδίοις Ἑλένης ἱερόν ἐστι Δενδρίτιδος. Ὃν δὲ οἶδα λέγοντας Κροτωνιάτας περὶ Ἑλένης λόγον, ὁμολογοῦντας δὲ σφίσι καὶ Ἱμεραίους, ἐπιμνησθήσομαι καὶ τοῦδε. ἔστιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ νῆσος κατὰ τοῦ Ἴστρου τὰς ἐκβολάς, Ἀχιλλέως ἱερά. ὄνομα μὲν τῇ νήσῳ Λευκή, περίπλους δὲ αὐτῇ σταδίων εἴκοσι, δασεῖα δὲ ὕλη πᾶσα, καὶ πλήρης ζώων ἀγρίων καὶ ἡμέρων, καὶ ναὸς Ἀχιλλέως καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῇ. ἐς ταύτην πρῶτος ἐσπλεῦσαι λέγεται Κροτωνιάτης Λεώνυμος. πολέμου γὰρ Κροτωνιάταις συνεστηκότος πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρούς, τῶν Λοκρῶν κατὰ οἰκειότητα πρὸς Ὀπουντίους Αἴαντα τὸν Οἰλέως ἐς τὰς μάχας ἐπικαλουμένων, ὁ Λεώνυμος Κροτωνιάταις στρατηγῶν, ἐπῄει τοῖς ἐναντίοις κατὰ τοῦτο ᾗ προτετάχθαι σφίσι τὸν Αἴαντα ἤκουε. τιτρώσκεται δὴ τὸ στέρνον, καὶ (ἔκαμνε γὰρ ὑπὸ τοῦ τραύματος) ἀφίκετο ἐς Δελφούς. ἐλθόντα δὲ ἡ Πυθία Λεώνυμον ἀπέστελλεν ἐς νῆσον τὴν Λευκήν, ἐνταῦθα εἰποῦσα αὐτῷ φανήσεσθαι τὸν Αἴαντα καὶ ἀκέσασθαι τὸ τραῦμα. χρόνῳ δὲ ὡς ὑγιάνας ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Λευκῆς, ἰδεῖν μὲν ἔφασκεν Ἀχιλλέα, ἰδεῖν δὲ τὸν Οἰλέως καὶ τὸν Τελαμῶνος Αἴαντα, συνεῖναι δὲ καὶ Πάτροκλόν σφισι καὶ Ἀντίλοχον· Ἑλένην δὲ Ἀχιλλεῖ μὲν συνοικεῖν, προστάξαι δέ οἱ πλεύσαντι ἐς Ἱμέραν πρὸς Στησίχορον ἀγγέλλειν, ὡς ἡ διαφθορὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξ Ἑλένης γένοιτο αὐτῷ μηνίματος. Στησίχορος μὲν ἐπὶ τούτῳ τὴν παλινῳδίαν ἐποίησεν. Ἐν Θεράπνῃ δὲ κρήνην τὴν Μεσσηΐδα ἰδὼν οἶδα. Λακεδαιμονίων δὲ ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένον, τὴν Πολυ-

Πολυδευκείαν ὀνομαζομένην ἐφ' ἡμῶν, οὐ τὴν ἐν Θεράπνῃ Μεσσηΐδα καλεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον. ἡ δὲ Πολυδεύκεια ἔστιν αὐτή τε ἡ κρήνη, καὶ Πολυδεύκους ἱερὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐς Θεράπνην ὁδοῦ. Θεράπνης δὲ οὐ πόρρω Φοιβαῖον καλούμενόν ἐστιν, ἐν δὲ αὐτῷ Διοσκούρων ναός· καὶ οἱ ἔφηβοι τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσιν ἐνταῦθα. Τούτου δὲ οὐ πολὺ Ποσειδῶνος ἀφέστηκεν ἱερὸν ἐπίκλησιν Γαιαόχου. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ προελθόντι ὡς ἐπὶ τὸ Ταΰγετον, ὀνομάζουσιν Ἀλεσίας χωρίον· Μύλητα τὸν Λέλεγος πρῶτον ἀνθρώπων μύλην τε εὑρεῖν λέγοντες καὶ ἐν ταῖς Ἀλεσίαις ταύταις ἀλέσαι. καὶ σφίσι Λακεδαίμονος τῆς Ταϋγέτης ἐνταῦθά ἐστιν ἡρῷον. Διαβᾶσι δὲ αὐτόθεν ποταμὸν Φελλίαν παρὰ Ἀμύκλας ἰοῦσιν εὐθεῖαν ὡς ἐπὶ θάλασσαν, Φᾶρις πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ ποτε ᾠκεῖτο. ἀποτραπομένῳ δὲ ἀπὸ τοῦ Φελλίας ἐς δεξιὰν ἡ πρὸς τὸ ὄρος τὸ Ταΰγετόν ἐστιν ὁδός. Ἔστι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Διὸς Μεσσαπέως τέμενος. γενέσθαι δέ οἱ τὴν ἐπίκλησιν ἀπὸ ἀνδρὸς λέγουσιν ἱερωσαμένου τῷ θεῷ. Ἐντεῦθέν ἐστιν ἀπιοῦσιν ἐκ τοῦ Ταϋγέτου χωρίον, ἔνθα πόλις ποτὲ ᾠκεῖτο Βρυσεαί· καὶ Διονύσου ναὸς ἐνταῦθα ἔτι λείπεται καὶ ἀγάλματα ἐν ὑπαίθρῳ. τὸ δὲ ἐν τῷ ναῷ μόναις γυναιξὶν ἔστιν ὁρᾶν· γυναῖκες γὰρ δὴ μόναι καὶ τὰ ἐς τὰς θυσίας δρῶσιν ἐν ἀπορρήτῳ. ἄκρα δὲ οὐ Ταϋγέτου Ταλετὸν ὑπὲρ Βρυσεῶν ἀνέχει. ταύτην Ἡλίου καλοῦσιν ἱεράν, καὶ ἄλλα τε αὐτόθι Ἡλίῳ θύουσι καὶ ἵππους· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Πέρσας οἶδα θύειν νομίζοντας. Ταλετοῦ δὲ οὐ πόρρω καλούμενός ἐστιν Εὔορας, θηρία καὶ ἄλλα τρέφων καὶ αἶγας μάλιστα ἀγρίας. παρέχεται δὲ καὶ δι' ὅλου τὸ Ταΰγετον τῶν αἰγῶν τούτων ἄγραν, καὶ ὑῶν, πλείστην δὲ καὶ ἐλάφων καὶ ἄρκτων. Ταλετοῦ δὲ τὸ μεταξὺ καὶ Εὐόρα, Θήρας ὀνομάζουσιν. οὐ πόρρω δὲ τῶν ἄκρων τοῦ Ταϋγέτου, Δήμητρος ἐπίκλησιν Ἐλευσινίας ἐστὶν ἱερόν. ἐνταῦθα Ἡρακλέα Λακεδαιμόνιοι κρυφθῆναι φασὶν ὑπὸ Ἀσκληπιοῦ τὸ τραῦμα ἰώμενον. καὶ Ὀρφέως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ξόανον, Πελασγῶν, ὥς φασιν, ἔργον. καὶ τόδε δὲ ἄλλο δρώμενον ἐνταῦθα οἶδα. Ἐπὶ θαλάσσῃ πόλισμα Ἕλος ἦν, οὗ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐμνημόνευσεν ἐν καταλόγῳ Λακεδαιμονίων·

Οἵ τ' ἄρ' Ἀμύκλας εἶχον, Ἕλος τ' ἔφαλον πτολίεθρον.

τοῦτο ᾤκισε μὲν Ἕλιος νεώτατος τῶν Περσέως παίδων, Δωριεῖς δὲ παρεστήσαντο ὕστερον πολιορκίᾳ. καὶ πρῶτοί γε ἐγένοντο οὗτοι Λακεδαιμονίων δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, καὶ Εἵλωτες ἐκλήθησαν πρῶτοι, καθάπερ γε καὶ ἦσαν. τὸ δὲ οἰκετικὸν τὸ ἐπικτηθὲν ὕστερον Δωριεῦσι, Μεσσηνίους ὄντας ὀνομασθῆναι καὶ τούτους ἐξενίκησεν εἵλωτας· καθ' ὅτι καὶ Ἕλληνας τὸ σύμπαν γένος ἀπὸ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ποτὲ καλουμένης Ἑλλάδος. Ἐκ τούτου δὴ τοῦ Ἕλους ξόανον Κόρης τῆς Δήμητρος ἐν ἡμέραις ῥηταῖς ἀνάγουσιν ἐς τὸ Ἐλευσίνιον. Πεντεκαίδεκα δὲ τοῦ Ἐλευσινίου σταδίους ἀφέστηκε Λαπίθαιον καλούμενον ἀπὸ ἀνδρὸς ἐγχωρίου Λαπίθου. τοῦτό τε οὖν τὸ Λαπίθαιον ἔστιν ἐν τῷ Ταϋγέτῳ, καὶ οὐ πόρρω Δέρριον, ἔνθα Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ Δερριάτιδος, καὶ πηγὴ παρ' αὐτῷ ἣν Ἄνονον ὀνομάζουσι. μετὰ δὲ τὸ Δέρριον σταδίους προελθόντι ὡς εἴκοσιν, ἔστιν Ἅρπλεια καθήκοντα ἄχρι τοῦ πεδίου. τὴν δὲ ἐπ' Ἀρκαδίας ἰοῦσιν ἐκ Σπάρτης, Ἀθηνᾶς ἕστηκεν ἐπίκλησιν Παρείας ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ. μετὰ δὲ αὐτό, ἱερόν ἐστιν Ἀχιλλέως. ἀνοίγειν δὲ αὐτὸ οὐ νομίζουσιν· ὁπόσοι δ' ἂν τῶν ἐφήβων ἀγωνίζεσθαι μέλλωσιν ἐν τῷ Πλατανιστᾷ, καθέστηκεν αὐτοῖς τῷ Ἀχιλλεῖ πρὸ τῆς μάχης θύειν. ποιῆσαι δέ σφισι τὸ ἱερὸν Σπαρτιᾶται λέγουσι Πράξαν ἀπόγονον τρίτον Περγάμου τοῦ Νεοπτολέμου. Προϊοῦσι δὲ Ἵππου καλούμενον μνῆμά ἐστι. Τυνδάρεως γὰρ θύσας ἐνταῦθα ἵππον, τοὺς Ἑλένης ἐξώρκου μνηστῆρας ἱστὰς ἐπὶ τοῦ ἵππου τῶν τομίων· ὁ δὲ ὅρκος ἦν, Ἑλένῃ καὶ τῷ γήμαι προκριθέντι Ἑλένην ἀμυνεῖν ἀδικουμένοις. ἐξορκώσας δέ, τὸν ἵππον κατώρυξεν ἐνταῦθα. κίονες δὲ ἑπτά, οἱ τοῦ μνήματος τούτου διέχουσιν οὐ πολύ, κατὰ τρόπον οἶμαι τὸν ἀρχαῖον, οὓς ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασιν ἀγάλματα. Καὶ Κρανίου τέμενος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπίκλησιν Στεμματίου· καὶ Μυσίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Αἰδοῦς, τριάκοντά που στάδια ἀπέχον τῆς πόλεως, Ἰκαρίου μὲν ἀνάθημα εἶναι· ποιηθῆναι δὲ ἐπὶ λόγῳ φασὶ τοιῷδε. ὅτε ἔδωκεν Ὀδυσσεῖ Πηνελόπην γυναῖκα Ἰκάριος, ἐπειρᾶτο μὲν κατοικῆσαι καὶ αὐτὸν Ὀδυσσέα ἐν Λακεδαίμονι. διαμαρτάνων δὲ ἐκείνου, δεύτερα τὴν θυγατέρα ἱκέτευε καταμεῖναι, καὶ ἐξορμωμένης ἐς Ἰθάκην

ἐπακολουθῶν τῷ ἅρματι ἐδεῖτο. Ὀδυσσεὺς δὲ τέως μὲν ἠνείχετο, τέλος δὲ ἐκέλευε συνακολουθεῖν Πηνελόπην ἑκοῦσαν, ἢ τὸν πατέρα ἑλομένην ἀναχωρεῖν ἐς Λακεδαίμονα. καὶ τὴν ἀποκρίνασθαί φασιν οὐδέν· ἐγκαλυψαμένης δὲ πρὸς τὸ ἐρώτημα, Ἰκάριος τὴν μὲν, ἅτε δὴ συνιεὶς ὡς βούλεται ἀπιέναι μετ' Ὀδυσσέως, ἀφίησιν· ἄγαλμα δὲ ἀνέθηκεν Αἰδοῦς. ἐνταῦθα γὰρ τῆς ὁδοῦ προήκουσαν ἤδη τὴν Πηνελόπην λέγουσιν ἐγκαλύψασθαι. Προελθόντι δὲ αὐτόθεν σταδίους εἴκοσι, τοῦ Εὐρώτα τὸ ῥεῦμα ἐγγυτάτω τῆς ὁδοῦ γίνεται. Καὶ Λάδα μνῆμά ἐστιν ὠκύτητι ὑπερβαλομένου ποδῶν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ· καὶ δὴ καὶ Ὀλυμπιάσιν ἐστεφανοῦτο δολίχῳ κρατῶν. δοκεῖ δέ μοι, κάμνων αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ἐκομίζετο, καὶ συμβάσης ἐνταῦθά οἱ τελευτῆς ὁ τάφος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. Τὸν δὲ ὁμώνυμον τούτῳ, νίκην καὶ αὐτὸν Ὀλυμπιάσι, πλὴν οὐ δολίχου, σταδίου δὲ ἀνελόμενον Ἀχαιὸν, ἐξ Αἰγίου φησὶν εἶναι καὶ τὰ ἐς τοὺς Ὀλυμπιονίκας Ἠλείων γράμματα. Προϊόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὰν Πελλάναν, Χαράκωμά ἐστι ὀνομαζόμενον· καὶ ἡ μετὰ τοῦτο Πελλάνα πόλις τὸ ἀρχαῖον. Τυνδάρεων δὲ οἰκῆσαί φασιν ἐνταῦθα, ὅτε Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας ἔφευγεν ἐκ Σπάρτης. θέας δὲ ἄξια αὐτόθι ἰδὼν, Ἀσκληπιοῦ τε οἶδα ἱερὸν, καὶ τὴν πηγὴν Πελλανίδα. ἐς ταύτην λέγουσιν ὑδρευομένην ἐσπεσεῖν παρθένον, ἀφανισθείσης δὲ τὸ κάλυμμα ἀναφανῆναι τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐν ἑτέρᾳ πηγῇ Λαγκείᾳ. Πελλάνας δὲ ἑκατὸν στάδια ἀπέχει Βελεμίνα καλουμένη. τῆς δὲ χώρας τῆς Λακωνικῆς ἡ Βελεμίνα μάλιστα ἄρδεσθαι πέφυκεν, ἥντινα διοδεύει μὲν τοῦ Εὐρώτα τὸ ὕδωρ, παρέχεται δὲ ἀφθόνους καὶ αὐτὴ πηγάς. Ἐπὶ θάλασσάν τε ἐς Γύθιον καταβαίνοντι, ἔστι Λακεδαιμονίοις ἡ κώμη καλουμένη Κροκέαι. ἧς ἡ λιθοτομία, μία μὲν πέτρα συνεχὴς, οὐ διήκουσα. λίθοι δὲ ὀρύσσονται σχῆμα τοῖς ποταμίοις ἐοικότες, ἄλλως μὲν δυσεργεῖς· ἢν δὲ ἐξεργασθῶσιν, ἐπικοσμήσαιεν ἂν καὶ θεῶν ἱερά. κολυμβήθραις δὲ καὶ ὕδασι συντελοῦσι μάλιστα ἐς κάλλος. Θεῶν δὲ αὐτόθι, πρὸ μὲν τῆς κώμης Διὸς Κροκεάτα λίθου πεποιημένον ἄγαλμα ἕστηκεν· Διόσκουροι δὲ ἐπὶ τῇ λιθοτομίᾳ χαλκοῖ. Μετὰ δὲ Κροκέας ἀποτραπεῖσιν ἐς δεξιὰν ἀπὸ τῆς ἐς Γύθιον εὐθείας, ἐπὶ πόλισμα ἥξεις Αἰγίας. Ὅμηρον δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι τὸ πόλισμα τοῦτο ὀνομάζειν λέγουσιν Αὐγειάς. ἐνταῦθά ἐστι μὲν λίμνη καλουμένη Ποσειδῶνος. ἔστι δὲ ἐπὶ τῇ λίμνῃ ναὸς καὶ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. τοὺς δὲ ἰχθῦς δεδοίκασιν ἐξαίρειν, τὸν θηρεύσαντα ἁλιέα γίνεσθαι λέγοντες ἐξ ἀνθρώπου. Γύθιον δὲ ἀπέχει μὲν σταδίους τριάκοντα Αἰγιῶν, ἐπὶ θαλάσσῃ δὲ ᾠκισμένον ἐστὶν ἤδη τῶν Ἐλευθερολακώνων, οὓς βασιλεὺς Αὔγουστος δουλείας ἀφῆκε Λακεδαιμονίων τῶν ἐν Σπάρτῃ κατηκόους ὄντας. θαλάσσῃ μὲν δὴ πλὴν τοῦ Κορινθίων Ἰσθμοῦ περιέχεται πᾶσα ἡ Πελοπόννησος. κόχλους δὲ ἐς βαφὴν πορφύρας παρέχεται τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδειοτάτας μετά γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν. Ἀριθμὸς δὲ τῶν Ἐλευθερολακώνων ὀκτὼ πόλεις καὶ δέκα εἰσί· πρώτη μὲν καταβᾶσιν ἐξ Αἰγιῶν ἐπὶ θάλασσαν Γύθιον, μετὰ δὲ αὐτὴν Τευθρώνη τε καὶ Λᾶς, καὶ Πύρριχος· ἐπὶ Ταινάρῳ δὲ Καινήπολις, Οἴτυλός τε καὶ Λεῦκτρα, καὶ Θαλάμαι, πρὸς δὲ Ἀλαγονία τε καὶ Γερηνία· τὰ δὲ ἐπέκεινα Γυθείου πρὸς θαλάσσῃ, Ἀσωπὸς, Ἄκρειαι, Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρὰ, Βρασιαὶ, Γερόνθραι, Μαριός. αὗται μὲν οὖν εἰσιν αἱ λοιπαὶ τῶν Ἐλευθερολακώνων ἀπὸ τεσσάρων ποτὲ καὶ εἴκοσι πόλεων. τὰς δὲ ἄλλας ἐφ' ἃς ἂν καὶ αὐτὰς ὁ λόγος ἐπέλθοι δή μοι, συντελούσας ἴστω τις ἐς Σπάρτην, καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς προλεχθεῖσιν αὐτονόμους. Γυθεᾶται δὲ τῆς πόλεως ἀνθρώπων μὲν οὐδένα οἰκιστὴν γενέσθαι λέγουσιν, Ἡρακλέα δὲ καὶ Ἀπόλλωνα ὑπὲρ τοῦ τρίποδος ἐς ἀγῶνα ἐλθόντας, ὡς διηλλάγησαν, μετὰ τὴν ἔριν οἰκίσαι κοινῇ τὴν πόλιν. καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ σφίσιν Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ἀγάλματα, πλησίον δὲ αὐτῶν Διόνυσος. ἑτέρωθι δὲ Ἀπόλλων Καρνείας, καὶ ἱερὸν Ἄμμωνος, καὶ Ἀσκληπιοῦ χαλκοῦν ἄγαλμά ἐστιν, οὐκ ἔχοντος ὄροφον τοῦ ναοῦ. καὶ πηγὴ τοῦ θεοῦ, καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἅγιον, καὶ Ποσειδῶνος ἄγαλμα Γαιαόχου. ὃν δὲ ὀνομάζουσι Γυθεᾶται γέροντα οἰκεῖν ἐν θαλάσσῃ φάμενοι, Νηρέα ὄντα εὕρισκον· καί σφισι τοῦ ὀνόματος τούτου παρέχει ἀρχὴν Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐν Θέτιδος λόγοις·

Ὑμεῖς μὲν νῦν δῦτε θαλάσσης εὐρέα πόντον,
Ὀψόμεναί τε γέρονθ᾽ ἅλιον καὶ δώματα πατρός.

Καλοῦνται δὲ ἐνταῦθα καὶ πύλαι Καστορίδες. καὶ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς πεποίηται. Γυθίου δὲ τρεῖς μάλιστα ἀπέχει σταδίους ἀργὸς λίθος. Ὀρέστην λέγουσι καθεσθέντα ἐπ᾽ αὐτοῦ παύσασθαι τῆς μανίας. διὰ τοῦτο ὁ λίθος ὠνομάσθη Ζεὺς Καππώτας κατὰ γλῶσσαν τὴν Δωρίδα. ἡ δὲ νῆσος ἡ Κραναὴ πρόκειται Γυθίου. καὶ Ὅμηρος Ἀλέξανδρον ἁρπάσαντα Ἑλένην, ἐνταῦθα ἔφη συγγενέσθαι οἱ πρῶτον. Κατὰ δὲ τὴν νῆσον ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης ἐν τῇ ἠπείρῳ Μιγωνίτιδος, καὶ ὁ τόπος οὗτος ἅπας καλεῖται Μιγώνιον. τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἱερὸν ποιῆσαι λέγουσιν Ἀλέξανδρον. Μενέλαος δὲ Ἴλιον ἑλὼν, καὶ ἔτεσιν ὕστερον ὀκτὼ μετὰ Τροίας πόρθησιν οἴκαδε ἀνασωθεὶς, ἄγαλμα Θέτιδος καὶ θεᾶς Πραξιδίκας ἱδρύσατο, ἐγγὺς τῆς Μιγωνίτιδος. Διονύσου δὲ ὄρος ἱερὸν, Λαρύσιον καλούμενόν ἐστιν ὑπὲρ τοῦ Μιγωνίου. καὶ ἦρος ἀρχομένου, Διονύσου τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν, ἄλλα τε ἐς τὰ δρώμενα λέγοντες, καὶ ὡς βότρυν ἐνταῦθα ἀνευρίσκουσιν ὡραῖον. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ Γυθίου, στάδια προελθόντι ὡς τριάκοντα, ἔστιν ἐν τῇ ἠπείρῳ Τρινασοῦ καλουμένης τείχη, φρουρίου ποτὲ ἐμοὶ δοκεῖν καὶ οὐ πόλεως. γίνεσθαι δέ οἱ δοκῶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν νησίδων, αἳ ταύτης πρόκεινται τῆς ἠπείρου τρεῖς ἀριθμόν. Προελθόντι δὲ ἀπὸ Τρινασοῦ στάδια ὡς ὀγδοήκοντα, τῆς Ἕλους τὰ ἐρείπια ὑπόλοιπα ἦν. Καὶ μετὰ ταῦτα τριάκοντα προελθόντι που σταδίους, ἐπὶ θαλάσσης πόλις ἐστὶν Ἀκριαί. θέας δὲ αὐτόθι ἄξια μητρὸς θεῶν ναὸς, καὶ ἄγαλμα λίθου. παλαιότατον δὲ τοῦτο εἶναί φασιν οἱ τὰς Ἀκριὰς ἔχοντες, ὁπόσα τῆς θεοῦ ταύτης Πελοποννησίοις ἱερά ἐστιν· ἐπεὶ Μάγνησί γε, οἳ τὰ πρὸς Βορρᾶν νέμονται τοῦ Σιπύλου, τούτοις ἐπὶ Κοδδίνου πέτρᾳ μητρός ἐστι θεῶν ἀρχαιότατον ἁπάντων ἄγαλμα· ποιῆσαι δὲ οἱ Μάγνητες αὐτὸ Βροτέαν λέγουσι τὸν Ταντάλου. Ἀκριάται δὲ καὶ ἄνδρα ποτὲ ὀλυμπιονίκην παρέσχοντο Νικοκλέα, Ὀλυμπιάσι δύο ἀνελόμενον δρόμου νίκας πέντε. πεποίηται δὲ καὶ μνῆμα τῷ Νικοκλεῖ, τοῦ τε γυμνασίου μεταξὺ, καὶ τοῦ τείχους τοῦ πρὸς τῷ λιμένι. Ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἄνω Γερόνθραι σταδίους ἀπέχουσιν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν Ἀκριῶν. ταύτας οἰκουμένας πρὶν Ἡρακλείδας ἐλθεῖν ἐς Πελοπόννησον, ἐποίησαν ἀναστάτους Δωριεῖς οἱ Λακεδαίμονα ἔχοντες. ἀναστήσαντες δὲ Γερόνθρας τοὺς ἀρχαίους, παρὰ σφῶν ἀποίκους ἀπέστειλαν. ἐπ᾽ ἐμοῦ δὲ Ἐλευθερολακώνων καὶ οὗτοι μοίρας ἦσαν. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἐξ Ἀκριῶν ἐς Γερόνθρας ὁδὸν, ἔστι παλαιὰ καλουμένη κώμη. ἐν δὲ αὐταῖς Γερόνθραις Ἄρεως ναὸς καὶ ἄλσος. ἑορτὴν δὲ ἄγουσι τῷ θεῷ κατὰ ἔτος, ἐν ᾗ γυναιξίν ἐστιν ἀπηγορευμένον ἐς τὸ ἄλσος ἐσελθεῖν. περὶ δὲ τὴν ἀγοράν σφισιν αἱ πηγαὶ τοῦ ποτίμου εἰσὶν ὕδατος. ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος, καὶ ἀγάλματος ἐλέφαντος πεποιημένου κεφαλή· τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἀγάλματος πῦρ ἠφάνισεν ὁμοῦ τῷ προτέρῳ ναῷ. Μαριὸς δὲ ἄλλο Ἐλευθερολακώνων πόλισμα, ὃ ἀπὸ Γερονθρῶν στάδια ἑκατὸν ἀφέστηκεν. ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ἀρχαῖον κοινὸν θεῶν ἁπάντων, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος παρεχόμενον πηγάς. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ πηγαί. ὕδωρ δὲ ἄφθονον εἴπερ ἄλλο τι χωρίον παρέχεται καὶ Μαριός. Κώμη δὲ ὑπὲρ τὸ πόλισμά ἐστιν ἐν μεσογαίᾳ καὶ αὐτὴ, Γλυππία. καὶ ἐς κώμην ἑτέραν Σεληνοῦντα ἐκ Γερονθρῶν ἐστὶν ὁδὸς σταδίων εἴκοσι. τάδε μὲν ἀπὸ Ἀκριῶν ἄνω πρὸς ἤπειρον. Τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν, πόλις Ἀσωπὸς Ἀκριῶν ἀπέχει σταδίους ἑξήκοντα. ἐν αὐτῇ δὲ ναός τε Ῥωμαίων βασιλέων, καὶ ἀνωτέρω τῆς πόλεως, ὅσον γε σταδίους δώδεκα, καὶ ἱερόν ἐστιν Ἀσκληπιοῦ. Φιλόλαον τὸν θεὸν ὀνομάζουσι. τὰ δὲ ὀστᾶ ἐν τῷ γυμνασίῳ τὰ τιμώμενα, μεγέθει μὲν ὑπερβάλλοντα, ἀνθρώπου δὲ ὅμως ἐστί. καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ ἀκροπόλει Κυπαρισσίας ἐπίκλησιν. τῆς δὲ ἀκροπόλεως πρὸς τοῖς ποσὶ, πόλεως ἐρείπια καλουμένης Ἀχαιῶν τῶν Παρακυπαρισσίων. ἔστι δὲ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ καὶ ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ στάδια ἀπέχον ὡς πεντήκοντα Ἀσωποῦ. τὸ δὲ χωρίον ἔνθα τὸ Ἀσκληπιεῖον, Ὑπερτελέατον ὀνομάζουσιν. ἄκρα δὲ ἀνέχουσα ἐς θάλασσαν, ἀφέστηκεν Ἀσωποῦ διακόσια στάδια· καλοῦσι δὲ Ὄνου γνάθον τὴν ἄκραν. ἐνταῦθά ἐστιν Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἄγαλμα οὐκ ἔχον, οὐδὲ ὄροφος ἔπεστιν ἐπ᾽ αὐτῷ· λέγεται

δὲ ὡς ὑπὸ Ἀγαμέμνονος ἐποιήθη. ἔστι δὲ καὶ μνῆμα Κινάδου· νεὼς τοῦ Μενελάου καὶ οὗτος κυβερνήτης ἦν. Ἐπέχει δὲ μετὰ τὴν ἄκραν Βοιωτιακὸς καλούμενος κόλπος, καὶ Βοιαὶ πόλις πρὸς τῷ πέρατί ἐστι τοῦ κόλπου. ταύτην ᾤκισε μὲν Βοιὸς τῶν Ἡρακλειδῶν, συναγαγεῖν δὲ ἄνδρας ἀπὸ τριῶν ἐς αὐτὴν λέγεται πόλεων, Ἤτιδος, Ἀφροδισιάδος, καὶ Σίδης. τῶν δὲ πόλεων τῶν ἀρχαίων τὰς μὲν δύο ἐς Ἰταλίαν φεύγοντα Αἰνείαν καὶ ὑπὸ πνευμάτων ἀπενεχθέντα ἐς τοῦτον τὸν κόλπον, οἰκίσαι φασίν, τὴν Ἠτιάδα Αἰνείου θυγατέρα λέγοντες εἶναι· τὴν τρίτην δὲ κληθῆναι τῶν πόλεων λέγουσιν ἀπὸ τῆς Δαναοῦ Σίδης. ἀπὸ δὴ τούτων τῶν πόλεων ἀναστάντες ἐζήτουν ἔνθα οἰκῆσαι σφᾶς χρεὼν εἴη· καί τι καὶ μάντευμα ἦν αὐτοῖς Ἄρτεμιν ἔνθα οἰκήσουσιν ἐπιδείξειν. ὡς οὖν ἐκβᾶσιν ἐς τὴν γῆν λαγὼς ἐπιφαίνεται, τὸν λαγὼν ἐποιήσαντο ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ. καταδύντος δὲ ἐς μυρσίνην, πόλιν τε οἰκίζουσιν ἐνταῦθα οὗ περ ἡ μυρσίνη ἦν, καὶ τὸ δένδρον ἔτι ἐκείνην σέβουσι τὴν μυρσίνην, καὶ Ἄρτεμιν ὀνομάζουσι σώτειραν. καὶ Ἀπόλλωνος ναὸς ἐν τῇ Βοιατῶν ἀγορᾷ ἐστί, καὶ ἑτέρωθι Ἀσκληπιοῦ. Καὶ Σαράπιδός τε καὶ Ἴσιδος ἐρείπια ἀπέχει μὲν Βοιῶν οὐ πλέον ἢ σταδίους ἑπτά, ἰόντι δὲ ἐς αὐτὰ ἄγαλμα Ἑρμοῦ λίθινον ἕστηκεν ἐν ἀριστερᾷ. καὶ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγιείας ἐστὶν οὐκ ἀφανές. Κύθηρα δὲ κεῖται μὲν ἀπαντικρὺ Βοιῶν. ἐς δὲ Πλατανιστοῦντα (ἐλάχιστον γὰρ τῆς ἠπείρου ταύτῃ διέστηκεν ἡ νῆσος) ἐς ταύτην τὴν ἄκραν τὴν Πλατανιστοῦντα ἀπὸ ἄκρας τῆς ἠπείρου, καλουμένης δὲ Ὄνου γνάθους, σταδίων πλοῦς τεσσαράκοντά ἐστιν. Ἐν Κυθήροις δὲ ἀπὸ θαλάσσης, Σκάνδειά ἐστιν ἐπίνειον. Κύθηρα δὲ ἡ πόλις ἀναβάντι ἀπὸ Σκανδείας, στάδια ὡς δέκα. τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἁγιώτατον, καὶ ἱερῶν ὁπόσα Ἀφροδίτης παρ' Ἕλλησίν ἐστιν ἀρχαιότατον. αὐτὴ δὲ ἡ θεὸς ξόανον ὡπλισμένον. Πλέουσι δὲ ἐκ Βοιῶν, τῶν ὑπὲρ τὴν ἄκραν τὴν Μαλέας, λιμήν ἐστιν ὀνομαζόμενον Νύμφαιον, καὶ Ποσειδῶνος ἄγαλμα ὀρθόν, καὶ σπήλαιον θαλάσσης ἐγγύτατα. ἐν δὲ αὐτῷ γλυκέος ὕδατος πηγή. καὶ ἄνθρωποι περιοικοῦσι πολλοί. Περιπλεύσαντι δὲ τὴν ἄκραν τὴν Μαλέας καὶ ἑκατὸν στάδια ἀπέχοντι ἐπὶ θαλάσσῃ, χωρίον ἐν ὅροις Βοιατῶν Ἀπόλλωνος μὲν ἱερόν ἐστιν, Ἐπιδήλιον δὲ ὀνομαζόμενον. τὸ γὰρ τοῦ Ἀπόλλωνος ξόανον, ὃ νῦν ἐστιν ἐνταῦθα, ἐν Δήλῳ ποτὲ ἵδρυτο. τῆς γὰρ Δήλου τότε ἐμπορίου τοῖς Ἕλλησιν οὔσης, καὶ ἄδειαν τοῖς ἐργαζομένοις διὰ τὸν θεὸν δοκούσης παρέχειν, Μηνοφάνης Μιθριδάτου στρατηγός, εἴτε αὐτὸς ὑβρίσας, εἴτε καὶ ὑπὸ Μιθριδάτου προστεταγμένον (ἀνθρώπῳ γὰρ ἀφορῶντι ἐς κέρδος τὰ θεῖα ὕστερα λημμάτων) οὗτος οὖν ὁ Μηνοφάνης, ἅτε οὔσης ἀτειχίστου τῆς Δήλου, καὶ ὅπλα οὐ κεκτημένων ἀνδρῶν, τριήρεσιν ἐσπλεύσας, ἐφόνευσε μὲν τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ξένων, ἐφόνευσε δὲ αὖθις τοὺς Δηλίους· κατασύρας δὲ πολλὰ μὲν ἐμπόρων χρήματα, πάντα δὲ ἀναθήματα, προσεξανδραποδισάμενος δὲ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ αὐτὴν ἐς ἔδαφος κατέβαλε τὴν Δῆλον. ἅτε δὲ πορθουμένης τε καὶ ἁρπαζομένης, τῶν τις βαρβάρων ὑπὸ ὕβρεως τὸ ξόανον τοῦτο ἀπέρριψεν ἐς τὴν θάλασσαν. ὑπολαβὼν δὲ ὁ κλύδων, ἐνταῦθα τῆς Βοιατῶν ἀπήνεγκε· καὶ τὸ χωρίον διὰ τοῦτο Ἐπιδήλιον ὀνομάζουσι. τὸ μέν τοι μήνιμα ἐκ τοῦ θεοῦ διέφυγεν οὔτε Μηνοφάνης, οὔτε αὐτὸς Μιθριδάτης. ἀλλὰ Μηνοφάνην μὲν παραυτίκα ὡς ἀνήγετο ἐρημώσας τὴν Δῆλον, λοχήσαντες ναυσὶν οἱ διαπεφευγότες τῶν ἐμπόρων καταλύουσι. Μιθριδάτην δὲ ὕστερον τούτων ἠνάγκασεν ὁ θεὸς αὐτόχειρα αὐτοῦ καταστῆναι, τῆς τε ἀρχῆς οἱ καθῃρημένης, καὶ ἐλαυνόμενον πανταχόθεν ὑπὸ Ῥωμαίων. εἰσὶ δὲ οἵ φασιν αὐτὸν παρά του τῶν μισθοφόρων θάνατον βίαιον ἐν μέρει χάριτος εὕρασθαι. τούτοις μὲν τοιαῦτα ἀπήντησεν ἀσεβήσασι. Τῆς δὲ Βοιατῶν ὅμορος Ἐπίδαυρός ἐστιν ἡ Λιμηρά, σταδίους ὡς διακοσίους ἀπέχουσα Ἐπιδηλίου. φασὶ δὲ οὐ Λακεδαιμονίων, τῶν δὲ ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἐπιδαυρίων εἶναι· πλέοντες δὲ ἐς Κῶν παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ προσσχεῖν τῆς Λακωνικῆς ἐνταῦθα, καὶ ἐξ ἐνυπνίων γινομένων σφίσι καταμείναντες οἰκῆσαι. λέγουσι δὲ καὶ ὡς οἴκοθεν ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου δράκοντα ἐπαγομένοις αὐτοῖς, ἐξέφυγεν ἐκ τῆς νεὼς ὁ δράκων· ἐκφυγὼν δὲ οὐ πόρρω κατέδυ θαλάσσης· καί σφισιν ὁμοῦ τῶν ὀνειράτων τῇ ὄψει, καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ κατὰ δράκοντα, ἔδοξεν

αὐτόθι

αὐτόθι καταμείναντας οἰκῆσαι. καὶ ἔνθα ὁ δράκων κατέδυ, βωμοί τέ εἰσιν Ἀσκληπιοῦ, καὶ ἐλαῖαι περὶ αὐτοὺς πεφύκασι. προελθόντι δὲ ἐν δεξιᾷ δύο που σταδίους, ἔστιν Ἰνοῦς καλούμενον ὕδωρ· μέγεθος μὲν κατὰ λίμνην μικράν, τῆς γῆς δὲ ἐν βάθει μᾶλλον. ἐς τοῦτο τὸ ὕδωρ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἰνοῦς ἐμβάλλουσιν ἀλφίτων μάζας. ταύτας ἐπὶ μὲν αἰσίῳ τοῦ ἐμβαλόντος καταδεξάμενον ἔχει τὸ ὕδωρ· εἰ δὲ ἀναπέμψαιτο σφᾶς, πονηρὸν κέκριται σημεῖον. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν Αἴτνῃ δηλοῦσιν οἱ κρατῆρες. καὶ γὰρ χρυσοῦ ἐς αὐτοὺς καὶ ἀργύρου ποιήματα, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖα τὰ πάντα ἀφιᾶσι· ταῦτα δὲ ἢν μὲν ὑπολαβὸν ὑπενέγκοι τὸ πῦρ, οἱ δὲ χαίρουσιν ὡς ἐπὶ πεφηνότι ἀγαθῷ· ἀπωσαμένου δὲ τὰ ἐμβληθέντα, συμφορὰν ἔσεσθαι τούτῳ τῷ ἀνδρὶ νομίζουσι. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Βοιῶν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν ἄγουσαν, Ἀρτέμιδος ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ Ἐπιδαυρίων Λιμνάτιδος. ἡ πόλις δὲ ἀπέχουσα οὐ πολὺ ἀπὸ θαλάσσης, ἐπὶ μετεώρῳ μὲν ᾤκισται, θέας δὲ αὐτόθι ἄξια, τὸ μὲν Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν, τὸ δὲ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου, καὶ Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει ναός. πρὸ δὲ τοῦ λιμένος, Διὸς ἐπίκλησιν σωτῆρος. Ἄκρα δὲ ἐς τὸ πέλαγος κατὰ τὴν πόλιν ἀνέχει καλουμένη Μινῴα. καὶ ὁ μὲν κόλπος οὐδέν τι ἔχει διάφορον, ἢ ὅσαι κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἄλλαι θαλάσσης εἰσὶν ἐσβολαί. αἰγιαλὸς δὲ ὁ ταύτῃ παρέχεται ψηφῖδας, σχῆμα εὐπρεπεστέρας, καὶ χρόας παντοδαπῆς. Ἐπιδαύρου δὲ σταδίους ἑκατὸν ἀπέχει Ζάραξ, ἄλλως μὲν εὐλίμενον χωρίον, τῶν δὲ Ἐλευθερολακώνων μάλιστα τοῦτο ἐκτετρύχωται· ἐπεὶ καὶ Κλεώνυμος ὁ Κλεομένους τοῦ Ἀγησιπόλιδος, μόνον τοῦτο τῶν Λακωνικῶν πολισμάτων ἐποίησεν ἀνάστατον· καί μοι τὰ ἐς τὸν Κλεώνυμον, ἑτέρωθί ἐστιν εἰρημένα. ἐν Ζάρακι δὲ ἄλλο μὲν οὐδέν· πρὸς δὲ τοῦ λιμένος τῷ πέρατι, Ἀπόλλωνος ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα κιθάραν ἔχον.

Προελθόντι δὲ ἀπὸ Ζάρακος παρὰ τὴν θάλασσαν ἓξ που στάδια, καὶ ἐπιστρέψαντι αὐτόθεν ἐς μεσόγαιαν, καὶ ἐπαναβάντι σταδίους ὡς δέκα, Κυφάντων καλουμένων ἐρείπιά ἐστιν. ἐν δὲ αὐτοῖς σπήλαιον ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, λίθου δὲ τὸ ἄγαλμα. ἔστι δὲ καὶ ὕδατος ψυχροῦ κρουνὸς ἐκβάλλων ἐκ πέτρας· Ἀταλάντην θηρεύουσαν ἐνταῦθά φασιν, ὡς ἠνιᾶτο ὑπὸ δίψης, παῖσαι τῇ λόγχῃ τὴν πέτραν, καὶ οὕτω ῥυῆναι τὸ ὕδωρ. Βρασιαὶ δὲ ἐσχάτη μὲν ταύτῃ τῶν Ἐλευθερολακώνων πρὸς θαλάσσῃ ἐστί, Κυφάντων δὲ ἀπέχουσι πλεῖον σταδίων διακοσίων. οἱ δὲ ἄνθρωποι λέγουσιν ἐνταῦθα οὐδέσιν ὁμολογοῦντα Ἑλλήνων· ὡς Σεμέλη τέκοι τὸν παῖδα ἐκ Διός, καὶ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φωραθεῖσα ἐς λάρνακα αὐτή τε καὶ Διόνυσος ἐμβληθείη· καὶ τὴν λάρνακα ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἐκπεσεῖν φασιν ἐς τὴν σφετέραν· καὶ Σεμέλην μὲν (οὐ γὰρ αὐτὴν περιοῦσαν ἔτι εὑρεῖν) ἐπιφανῶς θάψαι· Διόνυσον δὲ ἀναθρέψαι λέγουσιν. ἐπὶ τούτῳ δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν πόλιν Ὀρείατας ἐς ἐκεῖνο ὀνομαζομένην μετονομασθῆναι Βρασιὰς ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ τῇ ἐς τὴν γῆν τῆς λάρνακος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἀπωθούμενα ἐς τὴν γῆν ἐκβεβράσθαι καλοῦσιν οἱ πολλοί. Βρασιᾶται δὲ καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν· Ἰνὼ σφισιν ἐς τὴν χώραν ἀφικέσθαι πλανωμένην· ἐλθοῦσαν δὲ ἐθελῆσαι τοῦ Διονύσου γενέσθαι τροφόν. καὶ ἀποφαίνουσι μὲν τὸ ἄντρον ἔνθα τὸν Διόνυσον ἔθρεψεν Ἰνώ, καλοῦσι δὲ καὶ τὸ πεδίον Διονύσου κῆπον. ἱερὰ δὲ αὐτόθι, τὸ μὲν ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀχιλλέως, καὶ ἑορτὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν Ἀχιλλεῖ. ἄκρα δέ ἐστιν ἐν ταῖς Βρασιαῖς μικρά, προέχουσα ἠρέμα ἐς τὴν θάλασσαν. καὶ ἐπ' αὐτῇ χαλκοῖ ποδιαίων ἑστήκασιν οὐ μείζονες πίλους ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες· οὐκ οἶδα ἢ Διοσκούρους σφᾶς, ἢ Κορύβαντας νομίζουσι· τρεῖς δ' οὖν εἰσί. τέταρτον δὲ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα. Τὰ δὲ ἐν δεξιᾷ Γυθίου Λᾶς ἐστι, θαλάσσης μὲν δέκα στάδια, Γυθίου δὲ τεσσαράκοντα ἀπέχουσα. ᾤκισται δὲ νῦν μὲν Ἰλίου καλουμένου, καὶ Ἀσίας, καὶ Κνακαδίου, τῶν ὀρῶν τούτων τὸ μεταξὺ ἐπέχουσα· πρότερον δὲ τοῦ Ἀσίας τοῦ ὄρους ἔκειτο ἐπὶ τῇ κορυφῇ. καὶ νῦν ἔτι τῆς πόλεως ἐστι τῆς ἀρχαίας ἐρείπια, καὶ πρὸ τῶν τειχῶν ἄγαλμα Ἡρακλέους, καὶ ἀπὸ τῶν Μακεδόνων τρόπαιον· οἱ μοῖρα τῆς Φιλίππου στρατιᾶς ἦσαν, ἡνίκα ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐσέβαλεν, ἀποτραπόμενοι δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰ παραθαλάσσια ἐλεηλάτουν τῆς χώρας. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ναὸς Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἀσίας· ποιῆσαι δὲ Πολυδεύκην καὶ Κάστορά φασιν ἀνασωθέντας

ἐκ Κόλχων· εἶναι γὰρ καὶ Κόλχοις Ἀθηνᾶς Ἀσίας ἱερόν. μετασχόντας μὲν οὖν οἶδα Ἰάσονι τοῦ στόλου τοὺς Τυνδάρεω παῖδας· ὅτι δὲ Ἀθηνᾶν Ἀσίαν τιμῶσιν οἱ Κόλχοι, παρὰ Λακεδαιμονίων ἀκούσας γράφω. Τῆς δὲ ἐφ' ἡμῶν οἰκουμένης πόλεως κρήνη τέ ἐστι πλησίον διὰ τὴν χρόαν τοῦ ὕδατος καλουμένη Γαλακὼ, καὶ πρὸς τῇ κρήνῃ γυμνάσιον· Ἑρμοῦ δὲ ἕστηκεν ἄγαλμα ἀρχαῖον. τῶν δὲ ὀρῶν ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰλίου, Διονύσου τέ ἐστι καὶ ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς Ἀσκληπιοῦ ναός. πρὸς δὲ τῷ Κνακαδίῳ Κάρνειος καλούμενος Ἀπόλλων. ἀπὸ δὲ τοῦ Καρνείου σταδίους ἀπελθόντι ὡς τριάκοντα, ἔστιν ἐν χωρίον Ὕψος ἐν ὄρει ἤδη Σπαρτιατῶν, ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Δαφναίας. πρὸς θαλάσσῃ δὲ ἐπὶ ἄκρας, ναός ἐστι Δικτύννης Ἀρτέμιδος, καί οἱ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἑορτὴν ἄγουσι. ταύτης δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῆς ἄκρας ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν Σμῆνος, ὕδωρ πιεῖν ἡδὺ εἴπερ ἄλλος τις παρεχόμενος ποταμός· ἔχει δὲ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ταϋγέτῳ τὰς πηγάς, ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως σταδίους οὐ πλέον πέντε. ἐν δὲ Ἀραίνῳ καλουμένῳ χωρίῳ, τάφος Λᾶ, καὶ ἀνδριὰς ἐπὶ τῷ μνήματί ἐστι. τοῦτον τὸν Λᾶν οἰκιστὴν εἶναι λέγουσιν οἱ ταύτῃ, καὶ ἀποθανεῖν φασιν ὑπὸ Ἀχιλλέως. Ἀχιλλέα δὲ κατᾶραι σφίσιν ἐς τὴν χώραν Ἑλένην παρὰ Τυνδάρεω γυναῖκα αἰτοῦντα. λέγοντι δὲ ἐπ' ἀληθείᾳ, Πάτροκλός ἐστιν ὁ τὸν Λᾶν ἀποκτείνας· οὗτος γὰρ καὶ ὁ μνηστευσάμενος Ἑλένην. καὶ ὅτι μὲν τῶν Ἑλένης μνηστήρων Ἀχιλλεὺς οὐκ ἔστιν ἐν καταλόγῳ γυναικῶν, μηδὲν τοῦτο ἔστω τεκμήριον οὐκ αἰτῆσαι Ἑλένην αὐτόν. Ὅμηρος δὲ ἔγραψε μὲν τῆς ποιήσεως ἀρχόμενος, ὡς Ἀχιλλεὺς χαριζόμενος τοῖς Ἀτρέως παισὶ, καὶ οὐκ ἐνεχόμενος τοῖς ὅρκοις τοῖς Τυνδάρεω, παραγένοιτο ἐς Τροίαν· ἐποίησε δὲ ἐν ἄθλοις λέγοντα Ἀντίλοχον, ὡς Ὀδυσσεὺς πρεσβύτερός ἐστιν αὐτοῦ γενεᾷ· τὸν δὲ Ὀδυσσέα πρὸς Ἀλκίνουν περὶ τῶν ἐν ᾅδου καὶ ἄλλα διηγούμενον, καὶ ὅτι Θησέα δὲ ἰδεῖν ἐθελήσαι καὶ Πειρίθουν προτέρους ἄνδρας, ἢ καθ' ἡλικίαν τὴν αὑτοῦ. Θησέα ἴσμεν ἁρπάσαντα Ἑλένην· οὕτως οὐδὲ ἐξ χωρεῖν ἐστὶν ἐς ἀρχὴν Ἑλένης μνηστῆρα Ἀχιλλέα γενέσθαι. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ μνήματος, ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν ποταμὸς, ὄνομα δὲ οἱ Σκύρας· ὅτι καὶ τοῦτον ἀνώνυμον τέως ὄντα, Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως ἔσχε ταῖς ναυσὶν, ἡνίκα ἐπὶ τὸν Ἑρμιόνης γάμον ἔπλευσεν ἐκ Σκύρου. διαβάντων δὲ τὸν ποταμὸν, ἔστιν ἱερὸν ἀρχαῖον ἀπωτέρω Διὸς βωμοῦ. τοῦ ποταμοῦ δὲ σταδίους τεσσαράκοντα ἀπέχει Πύρριχος ἐν μεσογαίᾳ. τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει γενέσθαι φασὶν ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως· οἱ δὲ, εἶναι θεὸν Πύρριχον τῶν καλουμένων Κουρήτων. εἰσὶ δὲ οἳ Σιληνὸν ἐκ Μαλέας ἐλθόντα ἐνταῦθα λέγουσιν οἰκῆσαι. τραφῆναι μὲν δὴ τὸν Σιληνὸν ἐν τῇ Μαλέᾳ, δηλοῖ καὶ τάδε ἐξ ᾄσματος Πινδάρου· ὁ ζαμενὴς δὲ ὁ χορειτύπος, ὃν Μαλέαγονος ἔθρεψε Ναΐδος ἀκοίτας Σιληνός. ὡς δὲ καὶ Πύρριχος ὄνομα ἦν αὐτῷ, Πινδάρῳ οὐκ ἔστιν εἰρημένον, λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Μαλέαν οἰκοῦντες. ἔστι δὲ ἐν τῇ Πυρρίχῳ φρέαρ ἐν τῇ ἀγορᾷ· δοῦναι δέ σφισι τὸν Σιληνὸν νομίζουσι· σπανίζοιεν τ' ἂν ὕδατος, εἰ τὸ φρέαρ τοῦτο ἐπιλείποι. θεῶν δὲ ἐν τῇ γῇ σφίσιν ἱερά ἐστιν Ἀρτέμιδός τε ἐπίκλησιν Ἀστρατείας, ὅτι τῆς ἐς τὸ πρόσω στρατείας ἐνταῦθα ἐπαύσαντο Ἀμαζόνες· καὶ Ἀπόλλων Ἀμαζόνιος. ξόανα μὲν ἀμφότερα· ἀναθεῖναι δὲ λέγουσιν αὐτὰ τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκας. Ἀπὸ δὲ Πυρρίχου καταβάντι ἐς θάλασσαν, ἔστι Τευθρώνη. τὸν δὲ οἰκιστὴν οἱ ταύτῃ Τεύθραντα Ἀθηναῖον ὄντα ἀποφαίνουσι. τιμῶσι δὲ θεῶν μάλιστα Ἰσσωρίαν Ἄρτεμιν. καὶ πηγή σφισίν ἐστι Ναΐα. Τευθρώνης δὲ ἀπέχει πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν σταδίους ἐς θάλασσαν ἀνέχουσα ἄκρα Ταίναρον, καὶ λιμένες ὅ τε Ἀχίλλειός ἐστι καὶ Ψαμαθοῦς. ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ ναὸς εἰκασμένος σπηλαίῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ Ποσειδῶνος ἄγαλμα. ἐποίησαν δὲ Ἑλλήνων τινὲς, ὡς Ἡρακλῆς ἀναγάγοι ταύτῃ τοῦ ᾅδου τὸν κύνα, οὔτε ὑπὸ γῆν ὁδοῦ διὰ τοῦ σπηλαίου φερούσης, οὔτε ἕτοιμον ὂν πεισθῆναι θεῶν ὑπόγαιόν τινα εἶναι οἴκησιν, ἐς ἣν ἀθροίζεσθαι τὰς ψυχάς. ἀλλὰ Ἑκαταῖος μὲν ὁ Μιλήσιος λόγον εὗρεν εἰκότα, ὄφιν φήσας ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν· κληθῆναι δὲ ᾅδου κύνα, ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ. καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ' Εὐρυσθέα. Ὅμηρος δὲ (πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα

ὅντινα

ὅντινα Ἡρακλῆς ἦγεν) οὔτε ὄνομα ἔθετο οὐδὲν, οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος, ὥσπερ ἐπὶ τῇ Χιμαίρᾳ. οἱ δὲ ὕστερον, Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα εἰκάζοντες, κεφαλὰς τρεῖς φασιν ἔχειν αὐτόν· οὐδέν τι μᾶλλον Ὁμήρου κύνα τὸν ἀνθρώπῳ σύντροφον εἰρηκότος, ἢ εἰ δράκοντα ὄντα, ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα. Ἀναθήματα δὲ ἄλλα τέ ἐστιν ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ Ἀρίων ὁ κιθαρῳδὸς χαλκοῦς ἐπὶ δελφῖνος. τὰ μὲν οὖν ἐς αὐτὸν Ἀρίονα καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ δελφῖνι, Ἡρόδοτος εἶπεν ἀκοὴν ἐν τῇ Λυδίων συγγραφῇ. τὸν ἐν Ποροσελήνῃ δελφῖνα τῷ παιδὶ σῶστρα ἀποδιδόντα, ὅτι συγκοπέντα ὑπὸ ἁλιέων αὐτὸν ἰάσατο· τοῦτον τὸν δελφῖνα εἶδον, καὶ καλοῦντι τῷ παιδὶ ὑπακούοντα, καὶ φέροντα ὁπότε ἐποχεῖσθαί οἱ βούλοιτο. Ἔστι δὲ ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ πηγή, νῦν μὲν οὐδὲν ὥστε καὶ θαῦμα εἶναι παρεχομένη, πρότερον δὲ τοῖς ἐνιδοῦσιν ἐς τὸ ὕδωρ, τοὺς λιμένας (φασὶ) καὶ τὰς ναῦς θεάσασθαι παρεῖχε. τοῦτο ἔπαυσε γυνὴ τὸ ὕδωρ, καὶ μὴ τοῦ λοιποῦ τοιαῦτα ἐπιδείκνυσθαι, μεμιασμένην ἐναποπλύνουσα ἐσθῆτα. Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλεύσαντι ὅσον τεσσαράκοντα σταδίων, ἐφέστηκε Καινήπολις· ὄνομα δὲ ἦν πάλαι καὶ ταύτῃ Ταίναρον. ἐν αὐτῇ δὲ μέγαρον Δήμητρος. καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. ἐντεῦθεν ἀπέχουσι τριάκοντα σταδίους, Θυρίδες ἄκρα Ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστίν· ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος. ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Μέσσα πόλις καὶ λιμήν. Ἀπὸ τούτου στάδια τοῦ λιμένος πεντήκοντά ἐστι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Οἴτυλον. ὁ δὲ ἥρως ἀφ' οὗ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο, Ἀργεῖος τὸ ἀνέκαθεν, Ἀμφιανάκτος αὐτὸς υἱὸς ὢν τοῦ Ἀντιμάχου. θέας δὲ ἄξια ἐν Οἰτύλῳ Σαράπιδός ἐστιν ἱερόν, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Καρνείου ξόανον Ἀπόλλωνος. Ἐς Θαλάμας δὲ ἐξ Οἰτύλου μῆκος τῆς ὁδοῦ στάδιοι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντά εἰσι. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἱερόν ἐστιν Ἰνοῦς καὶ μαντεῖον. μαντεύονται μὲν οὖν καθεύδοντες· ὁπόσα δὴ ἂν πυθέσθαι δεηθῶσιν, ὀνείρατα δείκνυσί σφισιν ἡ θεός. χαλκᾶ δὲ ἕστηκεν ἀγάλματα ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τοῦ ἱεροῦ, τῆς τε Παφίης καὶ Ἡλίου τὸ ἕτερον. αὐτὸ δὲ τὸ ἐν τῷ ναῷ, σαφῶς μὲν οὐκ ἦν ἰδεῖν ὑπὸ στεφανωμάτων, χαλκοῦν δὲ καὶ τοῦτο εἶναι λέγουσι. ῥεῖ δὲ καὶ ὕδωρ ἐκ πηγῆς ἱερᾶς πίνειν ἡδύ, Σελήνης δὲ ἐπίκλησιν. καὶ οὐ Θαλαμάταις ἐπιχώριος δαίμων ἐστὶν ἡ Παφίη. Θαλαμῶν δὲ ἀπέχει σταδίους εἴκοσιν ὀνομαζομένη Πέφνος ἐπὶ θαλάσσῃ. πρόκειται δὲ νησὶς πέτρας τῶν μεγάλων οὐ μείζων, Πέφνος καὶ ταύτῃ τὸ ὄνομα. τεχθῆναι δὲ ἐνταῦθα τοὺς Διοσκούρους φασὶν οἱ Θαλαμᾶται. τοῦτο μὲν δὴ καὶ Ἀλκμᾶνα ἐν ᾄσματί οἶδα εἰπόντα. τραφῆναι δὲ οὐκέτι ἐν τῇ Πέφνῳ φασὶν αὐτούς, ἀλλὰ Ἑρμῆν τὸν ἐς Πελλάναν κομίσαντα εἶναι. ἐν ταύτῃ τῇ νησῖδι ἀγάλματα Διοσκούρων χαλκᾶ, μέγεθος ποδιαῖα ἐν ὑπαίθρῳ τῆς νησῖδός ἐστιν. ταῦτα ἡ θάλασσα ἀποκινεῖν οὐκ ἐθέλει καταχλύζειν ὥρᾳ χειμῶνος τὴν πέτραν. τοῦτό τε δὴ θαῦμά ἐστι· καὶ οἱ μύρμηκες αὐτόθι λευκότεροι ἢ ὡς μυρμήκων τὸ χρῶμα φαίνονται. τὴν δὲ χώραν οἱ Μεσσήνιοι ταύτην αὐτῶν φασιν εἶναι τὸ ἀρχαῖον· ὥστε καὶ τοὺς Διοσκούρους μᾶλλόν τι αὐτοῖς, καὶ οὐ Λακεδαιμονίοις, προσήκειν νομίζουσι. Πέφνου δὲ στάδια εἴκοσιν ἀπέχει Λεῦκτρα. ἐφ' ὅτῳ μὲν δὴ ἐστιν ὄνομα τῇ πόλει Λεῦκτρον, οὐκ οἶδα· εἰ δὴ ἄρα ἀπὸ Λευκίππου τοῦ Περιήρους (ὡς οἱ Μεσσήνιοί φασι) τούτου μοι δοκοῦσιν ἕνεκα οἱ ταύτῃ θεῶν μάλιστα Ἀσκληπιὸν τιμᾶν, ἅτε Ἀρσινόης παῖδα εἶναι τῆς Λευκίππου νομίζοντες. λίθου δέ ἐστιν Ἀσκληπιοῦ τε ἄγαλμα, καὶ Ἰνοῦς ἑτέρωθι. πεποίηται δὲ καὶ Κασσάνδρας τῆς Πριάμου ναός. καὶ ἄγαλμα Ἀλεξάνδρας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένης, καὶ Ἀπόλλωνος Καρνείου ξόανά ἐστι κατὰ ταὐτά, καθὰ δὴ καὶ Λακεδαιμονίων νομίζουσιν οἱ Σπάρτην ἔχοντες. ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροπόλεως ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς. καὶ Ἔρωτός ἐστιν ἐν Λεύκτροις ναὸς καὶ ἄλσος. ὕδωρ δὲ ὥρᾳ χειμῶνος διαρρεῖ τὸ ἄλσος· τὰ δὲ φύλλα τὰ ἧκει ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτοντα οὐκ ἂν ὑπὸ τοῦ ὕδατος οὐδὲ πλεονάσαντος παρενεχθείη. ὃ δὲ οἶδα ἐν τῇ πρὸς θαλάσσῃ χώρᾳ τῆς Λευκτρικῆς ἐπ' ἐμοῦ συμβάν, γράφω. ἄνεμος πῦρ ἐς ὕλην ἐνεγκὼν, τὰ πολλὰ ἠφάνισε τῶν δένδρων. ὡς δὲ ἀνεφαίνετο τὸ χωρίον ψιλόν, ἄγαλμα ἐνταῦθα ἱδρυμένον εὑρέθη Διὸς Ἰθωμάτα. τοῦτο οἱ Μεσσήνιοί φασι μαρτύριον εἶναί σφισι τὰ Λεῦκτρα τὸ ἀρχαῖον τῆς Μεσσηνίας εἶναι. δύναιτο δὴ ἂν καὶ

Λακεδαιμονίων τὰ Λεῦκτρα ἐξ ἀρχῆς οἰκούντων, ὁ Ἰθωμάτας Ζεὺς παρ' αὐτοῖς ἔχει τιμάς. Καρδαμύλη δέ, ἧς καὶ Ὅμηρος μνήμην ἐποιήσατο ἐν Ἀγαμέμνονος ὑποσχέσει δώρων, Λακεδαιμονίων ἐστὶν ὑπήκοος τῶν ἐν Σπάρτῃ, βασιλέως Αὐγούστου τῆς Μεσσηνίας ἀποτεμομένου. ἀπέχει δὲ Καρδαμύλη θαλάσσης μὲν ὀκτὼ σταδίους, Λεύκτρων δὲ ἑξήκοντα. ἐνταῦθα οὐ πόρρω τοῦ αἰγιαλοῦ τέμενος ἱερὸν τῶν Νηρέως θυγατέρων ἐστίν. ἐς γὰρ τοῦτο ἀναβῆναι τὸ χωρίον φασὶν ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτὰς Πύρρον ὀψομένας τὸν Ἀχιλλέως, ὅτε ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τὸν Ἑρμιόνης ἀπήει γάμον. ἐν δὲ τῷ πολίσματι Ἀθηνᾶς τε ἱερόν, καὶ Ἀπόλλων ἐστὶ Καρνεῖος· κατὰ Δωριεῦσιν ἐπιχώριον. Πόλιν δὲ ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἐνόπην τοῖς Ὁμήρου, Μεσσηνίους ὄντας, ἐς δὲ τὸ συνέδριον συντελοῦντας τὸ Ἐλευθερολακώνων, καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν Γερηνίαν. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Νέστορα οἱ μὲν τραφῆναι λέγουσιν, οἱ δὲ ἐς τοῦτο ἐλθεῖν φεύγοντα τὸ χωρίον, ἡνίκα Πύλος ἡλίσκετο ὑπὸ Ἡρακλέους. ἐνταῦθα ἐν τῇ Γερηνίᾳ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ μνῆμα καὶ ἱερόν ἐστιν ἅγιον· καὶ ἀνθρώποις νόσων ἰάματα παρὰ τῷ Μαχάονι ἔστιν εὑρέσθαι. καὶ Ῥόδον μὲν τὸ χωρίον τὸ ἱερὸν ὀνομάζουσιν, ἄγαλμα δὲ τοῦ Μαχάονος χαλκοῦν ἐστιν ὀρθόν. ἐπίκειται δέ οἱ τῇ κεφαλῇ στέφανος, ὃν οἱ Μεσσήνιοι κίφος καλοῦσι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ. Μαχάονα δὲ ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου τελευτῆσαί φησιν, ὁ τὰ ἔπη ποιήσας τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. διὸ καὶ τάδε αὐτοῖς οἶδα περὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐν Περγάμῳ γινόμενα. ἄρχονται μὲν ἀπὸ Τηλέφου τῶν ὕμνων, προσᾴδουσι δὲ οὐδὲν ἐς τὸν Εὐρύπυλον, οὐδὲ ἀρχὴν ἐν τῷ ναῷ θέλουσιν ὀνομάζειν αὐτόν, οἷα ἐπιστάμενοι φονέα ὄντα Μαχάονος. ἀνασώσασθαι δὲ Νέστορα λέγεται τοῦ Μαχάονος τὰ ὀστᾶ. Ποδαλείριον δέ, ὡς ὀπίσω πορθήσαντες Ἴλιον ἐκομίζοντο, ἁμαρτεῖν τοῦ πλοῦ, καὶ ἐς Σύρον τῆς Καρικῆς ἠπείρου φασὶν ἀποσωθέντα οἰκῆσαι. τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας ὄρος Καλάθιόν ἐστιν, καὶ ἐν αὐτῷ Κλαίας ἱερόν. καὶ σπήλαιον παρ' αὐτὸ τὸ ἱερόν, ἔσοδον μὲν στενήν, τὰ δὲ ἔνδον παρεχόμενα θέας ἄξια. Γερηνίας δὲ ὡς ἐς μεσόγαιαν ἄνω, τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Ἀλαγονία. καὶ τὸ πόλισμα κατηρίθμησαν ἤδη καὶ τοῦτο ἐν Ἐλευθερολάκωσιν. θέας δὲ αὐτόθι ἄξια, Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἱερά.

ΠΑΥ-

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΚΑ.

ΕΣΣΗΝΙΟΙΣ δὲ πρὸς τὴν σφετέραν τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ Λακωνικὸν, ὅροι κατὰ τὴν Γερηνίαν εἰσὶν, ἐφ' ἡμῶν ὀνομαζομένη Χοίριος νάπη. ταύτην τὴν χώραν ἔρημον οὖσαν οὕτω ἄρχειν τοὺς πρώτους λέγουσιν οἰκήτορας. ἀποθανόντος Λέλεγος, ὃς ἐβασίλευεν ἐν τῇ νῦν Λακωνικῇ, τότε δὲ ἀπ' ἐκείνου Λελεγίᾳ καλουμένῃ, Μύλης μὲν πρεσβύτερος ὢν τῶν παίδων ἔσχε τὴν ἀρχήν· Πολυκάων δὲ νεώτερός τε ἦν ἡλικίᾳ, καὶ δι' αὐτὸ ἰδιώτης, ἐς ὃ Μεσσήνην τὴν Τριόπα τοῦ Φόρβαντος ἔλαβε γυναῖκα ἐξ Ἄργους. φρονοῦσα δὲ ἡ Μεσσήνη διὰ τὸν πατέρα ἀξιώματι καὶ δυνάμει τῶν τότε προέχοντα Ἑλλήνων, οὐκ ἠξίου τὸν ἄνδρα ἰδιωτεύειν. ἀθροίσαντες δὲ ἔκ τε Ἄργους δύναμιν καὶ ἐκ Λακεδαίμονος, ἀφικνοῦνται ἐς ταύτην τὴν χώραν. καὶ συμπάσῃ μὲν ἐτέθη τῇ γῇ Μεσσήνη τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Πολυκάονος γυναικός. πόλεις δὲ ἄλλαι τε ἐκτίσθησαν, καὶ ἔνθα τὰ βασίλεια κατεσκευάσθη σφίσιν, Ἀνδανία. πρὸ δὲ τῆς μάχης ἣν Θηβαῖοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐμαχέσαντο ἐν Λεύκτροις, καὶ τοῦ οἰκισμοῦ Μεσσήνης τῆς ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ, πόλιν οὐδεμίαν πω κληθῆναι πρότερον δοκῶ Μεσσήνην. εἰκάζω δὲ οὐχ ἥκιστα Ὁμήρου τοῖς ἔπεσιν. ἐν μὲν γὰρ καταλόγῳ τῶν ἐς Ἴλιον ἀφικομένων Πύλον καὶ Ἀρήνην καὶ ἄλλας καταλέγων, οὐδεμίαν πόλιν Μεσσήνην ἐκάλεσεν· ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ δηλοῖ μὲν καὶ ἐν τῷδε ἔθνος καὶ οὐ πόλιν τοὺς Μεσσηνίους ὄντας·

Μῆλα γὰρ ἐξ Ἰθάκης Μεσσήνιοι ἄνδρες ἄειραν.

Σαφέστερον δὲ ἔτι περὶ τοῦ τόξου λέγων τοῦ Ἰφίτου·

Τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιιν,
Οἴκῳ ἐν Ὀρτιλόχοιο.

τοῦ γὰρ Ὀρτιλόχου τὸν οἶκον ἐν τῇ Μεσσήνῃ πόλισμα εἴρηκε τὰς Φηράς. καὶ τόδε ἐξηγήσατο αὐτὸς ἐν τῇ Πεισιστράτου παρὰ Μενέλαον ἀποδημίᾳ·

Ἐς Φηρὰς δ' ἵκοντο Διοκλῆος ποτὶ δῶμα,
Υἱέος Ὀρτιλόχοιο.

Πρῶτοι δὴ οὖν βασιλεύουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Πολυκάων τε ὁ Λέλεγος καὶ Μεσσήνη γυνὴ τοῦ Πολυκάονος. Παρὰ ταύτην τὴν Μεσσήνην τὰ ὄργια κομίζων τῶν μεγάλων θεῶν Καύκων ἦλθεν ἐξ Ἐλευσῖνος, ὁ Κελαινοῦ τοῦ Φλυοῦ. Φλυὸν δὲ αὐτὸν Ἀθηναῖοι λέγουσι παῖδα εἶναι γῆς· ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ ὕμνος Μουσαίου Λυκομίδαις ποιηθεὶς ἐς Δήμητρα. τὴν δὲ τελετὴν τῶν μεγάλων θεῶν Λύκος ὁ Πανδίονος πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον Καύκωνος προήγαγεν ἐς πλέον τιμῆς· καὶ Λύκου δρυμὸν ἔτι ὀνομάζουσιν, ἔνθα ἐκάθηρε τοὺς μύστας. καὶ ὅτι μὲν δρυμός ἐστιν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ Λύκου καλούμενος, Ῥιανῷ τῷ Κρητί ἐστι πεποιημένον·

Πάρ τε τρηχὺν Ἐλαιὸν, ὑπὲρ δρυμόν τε Λύκοιο.

Ὡς δὲ ὁ Πανδίονος οὗτος ἦν Λύκος, δηλοῖ τὰ ἐπὶ τῇ εἰκόνι ἔπη τῇ Μεθάπου. μετεκόσμησε γὰρ καὶ Μέθαπος τῆς τελετῆς ἐστιν ἅ. ὁ δὲ Μέθαπος γένος μὲν ἦν Ἀθηναῖος, τελετῆς καὶ ὀργίων καὶ παντοίων συνθέτης. οὗτος καὶ Θηβαίοις τῶν Καβείρων τὴν τελετὴν κατεστήσατο. ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐς τὸ Κλήσιον τὸ Λυκομιδῶν εἰκόνα ἔχουσαν ἐπίγραμμα, ἄλλα τε λέγον, καὶ ὅσα ἡμῖν ἐς πίστιν συντελεῖ τοῦ λόγου·

Ἥγνισα δὲ Ἑρμαῖο δόμους * τε κέλευθα
Παιδὸς καὶ πρωτογόνου κούρας. ὅτι φασὶ
Μεσσήνην θεῖναι μεγάλαισι θεαῖσιν ἀγῶνα
Φλυάδεω κλεινοῖο γόνου Καυκωνιάδαο.
Θαύμασα δ', ὡς σύμπαντα Λύκος Πανδιόνιος φὼς
Ἀτθίδος ἱερὰ ἔργα παρ' Ἀνδανίῃ θέτο κεδνῇ.

Τοῦτο δ' ἐπίγραμμα δηλοῖ μὲν ὡς παρὰ τὴν Μεσσήνην ἀφίκετο ὁ Καύκων ἀπόγονος ὢν Φλυοῦ, δηλοῖ δὲ καὶ τὰ ἐς τὸν Λύκον τε ἄλλα, καὶ ὡς ἡ τελετὴ τὸ ἀρχαῖον ἦν ἐν Ἀνδανίᾳ. καί μοι τοῦτο εἰκὸς ἐφαίνετο τὴν Μεσσήνην μὴ ἑτέρωθι, ἀλλὰ ἔνθα αὐτή τε καὶ Πολυκάων ᾤκουν, καταστήσασθαι τὴν τελετήν. πυθέσθαι δέ που δὴ πάνυ ἐθελήσας, οἵτινες παῖδες Πολυκάονι ἐγένοντο ἐκ Μεσσήνης, ἐπεξελεξάμην τάς τε ἠοίας καλουμένας καὶ τὰ ἔπη τὰ Ναυπάκτια, πρὸς δὲ αὐτοῖς ὁπόσα Κιναίθων καὶ Ἄσιος ἐγενεαλόγησεν· οὐ μὴν ἔς γε ταῦτα ἦν σφίσιν οὐδὲν πεποιημένον. ἀλλὰ Ὕλλου μὲν τοῦ Ἡρακλέους θυγατρὶ Εὐαίχμῃ συνοικῆσαι Πολυκάονα υἱὸν Βούτου λεγούσας τὰς μεγάλας οἶδα ἠοίας. τὰ δὲ ἐς τὸν Μεσσήνης ἄνδρα καὶ τὰ ἐς αὐτὴν Μεσσήνην, παρεῖταί σφισι. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὡς ἦν τῶν Πολυκάονος οὐδεὶς ἔτι ἀπογόνων ἐς γενεὰς πέντε (ἐμοὶ δοκεῖν) προελθόντων, καὶ οὐ πλείους, Περιήρη τὸν Αἰόλου βασιλέα ἐπηγάγοντο. παρὰ τοῦτον ἀφίκετο (ὡς οἱ Μεσσήνιοί φασι) Μελανεὺς, τοξεύειν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ διὰ τοῦτο Ἀπόλλωνος εἶναι νομιζόμενος. καὶ οἱ τῆς χώρας τὸ Καρνάσιον, τότε δὲ Οἰχαλίαν καλουμένην, ἀπένειμεν ὁ Περιήρης ἐνοικῆσαι· γενέσθαι δὲ ὄνομα Οἰχαλίαι τῇ πόλει φασὶν ἀπὸ τοῦ Μελανέως τῆς γυναικός. Θεσσαλοὶ δὲ καὶ Εὐβοεῖς (ἥκει γὰρ δὴ ἐς ἀμφισβήτησιν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι τὰ πλείω) λέγουσιν, οἱ μὲν ὡς τὸ Εὐρύτιον (χωρίον δὲ ἔρημον ἐφ' ἡμῶν ἐστι τὸ Εὐρύτιον) πόλις τὸ ἀρχαῖον ἦν, καὶ ἐκαλεῖτο Οἰχαλία. τῷ δὲ Εὐβοέων λόγῳ Κρεώφυλος ἐν Ἡρακλείᾳ πεποίηκεν ὁμολογοῦντα. Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος ἐν Σκίῳ μοίρᾳ τῆς Ἐρετρικῆς ἔγραψεν εἶναι Οἰχαλίαν. ἀλλὰ γὰρ οἱ Μεσσήνιοι τά τε ἄλλα δοκοῦσί μοι μᾶλλον εἰκότα ἐκείνων λέγειν, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ὀστῶν εἵνεκα τῶν Εὐρύτου, ἃ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἔπειτά μου λόγοις ἐπέξειμι. Περιήρει δὲ ἐγεγόνεσαν ἐκ Γοργοφόνης τῆς Περσέως, Ἀφαρεὺς καὶ Λεύκιππος. καὶ ὡς ἀπέθανε Περιήρης, ἔσχον οὗτοι τὴν Μεσσηνίων ἀρχήν· κυριώτερος δὲ ἐπὶ Ἀφαρεὺς ἦν. οὗτος βασιλεύσας πόλιν ᾤκισεν Ἀρήνην ἀπὸ τῆς Οἰβάλου θυγατρὸς, αὐτοῦ δὲ γυναικὸς τῆς αὐτῆς καὶ ἀδελφῆς ὁμομητρίας. καὶ γὰρ Οἰβάλῳ συνῴκησε Γοργοφόνη· καί μοι δὶς ἤδη τὰ ἐς αὐτὴν ὁ λόγος ἔν τε τῇ Ἀργολίδι ἐδήλωσε καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ συγγραφῇ. ὁ δ' οὖν Ἀφαρεὺς πόλιν τε ἔκτισεν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ τὴν Ἀρήνην· καὶ Νηλέα τὸν Κρηθέως τοῦ Αἰόλου, Ποσειδῶνος δὲ ἐπίκλησιν, ἀνεψιὸν ὄντα αὐτῷ, φεύγοντα ἐξ Ἰωλκοῦ Πελίαν, ἐδέξατο οἴκῳ, καὶ τῆς γῆς οἱ ἔδωκε τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ, ἐν οἷς ἄλλαι τε ἦσαν πόλεις καὶ ἡ Πύλος. ἔνθα καὶ ᾤκησε καὶ τὸ βασίλειον κατεστήσατο ὁ Νηλεύς. ἀφίκετο δὲ ἐς τὴν Ἀρήνην καὶ Λύκος ὁ Πανδίονος, ὅτε καὶ αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν Αἰγέα ἐξ Ἀθηνῶν ἔφευγε· καὶ τὰ ὄργια ἐπέδειξε τῶν μεγάλων θεῶν Ἀφαρεῖ καὶ τοῖς παισὶ καὶ τῇ γυναικὶ Ἀρήνῃ. ταῦτα δὲ σφίσιν ἐπεδείκνυτο ἀγαγὼν ἐς τὴν Ἀνδανίαν, ὅτι καὶ τὴν Μεσσήνην ὁ Καύκων ἐμύησεν ἐνταῦθα. Ἀφαρεῖ δὲ τῶν παίδων πρεσβύτερος μὲν καὶ ἀνδρειότερος Ἴδας, νεώτερος δὲ ἦν Λυγκεύς. ὃν ἔφη Πίνδαρος (ὅτῳ πιστὰ) οὕτως ὀξὺ ὁρᾶν, ὡς καὶ διὰ στελέχους θεᾶσθαι δρυῶνος. Λυγκέως μὲν δὴ παῖδα οὐκ ἴσμεν γενόμενον· Ἴδᾳ δὲ Κλεοπάτραν θυγατέρα ἐκ Μαρπήσσης, ἣ Μελεάγρῳ συνῴκησεν. ὁ δὲ τὰ ἔπη ποιήσας τὰ Κύπρια, Πρωτεσιλάου φησὶν (ὃς, ὅτε κατὰ τὴν Τρῳάδα ἔσχον Ἕλληνες, ἀποβῆναι πρῶτος ἐτόλμησε) Πρωτεσιλάου τούτου τὴν γυναῖκα, Πολυδώραν μὲν τὸ ὄνομα, θυγατέρα δὲ Μελεάγρου φησὶν εἶναι τοῦ Οἰνέως. εἰ τοίνυν ἐστὶν ἀληθὲς, αἱ γυναῖκες αὗται τρεῖς οὖσαι τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ Μαρπήσσης ἀρξάμεναι, προαποθανοῦσι πᾶσαι τοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐπικατέσφαξαν. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Ἀφαρέως

παισὶ

παισὶ πρὸς τοὺς Διοσκούρους ἐγένετο ἀνεψιοὺς ὄντας μάχη περὶ τῶν βοῶν, καὶ τὸν μὲν Πολυδεύκης ἀπέκτεινεν, Ἴδαν δὲ ἐπέλαβε τὸ χρεὼν κεραυνωθέντα, ὁ μὲν Ἀφαρέως οἶκος γένους παντὸς ἠρήμωτο τοῦ ἄρρενος· ἐς δὲ Νέστορα τὸν τοῦ Νηλέως περιῆλθε Μεσσηνίων ἡ ἀρχὴ τῶν τε ἄλλων, καὶ ὅσων περ ἐβασίλευεν Ἴδας· πλὴν ὅσοι τοῖς Ἀσκληπιοῦ παισὶν αὐτῶν ὑπήκουσαν. καὶ γὰρ τοὺς Ἀσκληπιοῦ παῖδας στρατεύσασθαί φασιν ἐς Ἴλιον Μεσσηνίους ὄντας· Ἀρσινόης γὰρ Ἀσκληπιὸν τῆς Λευκίππου, καὶ οὐ Κορωνίδος παῖδα εἶναι. καὶ Τείκκαν δὲ καλοῦσιν ἔρημον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον· καὶ ἔπη τῶν Ὁμήρου καταλέγουσιν, ἐν οἷς τὸν Μαχάονα ὁ Νέστωρ τῷ οἰστῷ βεβλημένον περιέπων ἐστὶν εὐνοϊκῶς. οὐκ ἂν οὖν αὐτὸν μὴ ἐς γείτονα καὶ ἀνθρώπων βασιλέα ὁμοφύλων προθυμίαν τοσήνδε γε ἐπιδείξασθαι. τοῖς δὲ καὶ μάλιστα ἤδη βεβαιοῦται τὸν ἐς τοὺς Ἀσκληπιάδας λόγον ἀποφαίνοντες ἐν Γερηνίᾳ Μαχάονος μνῆμα, καὶ τὸ ἐν Φεραῖς τῶν Μαχάονος παίδων ἱερόν. Διαπολεμηθέντος δὲ τοῦ πρὸς Ἴλιον πολέμου, καὶ Νέστορος ὡς ἐπανῆλθεν οἴκαδε τελευτήσαντος, Δωριέων στόλος, καὶ ἡ κάθοδος Ἡρακλειδῶν γενομένη δύο γενεαῖς ὕστερον, ἐξέβαλε τοὺς Νηλέως ἀπογόνους ἐκ τῆς Μεσσηνίας. καί μοι ταῦτα ἐγένετο ἤδη τῷ λόγῳ προσθήκη τῷ ἐς Τισαμενόν. πλὴν τοσόνδε ἔτι δηλώσω. Τημένῳ τῶν Δωριέων Ἄργος ἐφέντων ἔχειν, Κρεσφόντης γῆν σφᾶς ᾔτει τὴν Μεσσηνίαν, ἅτε καὶ αὐτὸς Ἀριστοδήμου πρεσβύτερος. Ἀριστόδημος μὲν οὖν ἐτύγχανεν ἤδη τεθνεώς. Θήρας δὲ ὁ Αὐτεσίωνος τῷ Κρεσφόντῃ μάλιστα ἠναντιοῦτο, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Θηβαῖός τε καὶ ἀπόγονος πέμπτος Πολυνείκους τοῦ Οἰδίποδος· τότε δὲ ἐπετρόπευεν Ἀριστοδήμου τοὺς παῖδας, θεῖος ὢν πρὸς μητρός. Αὐτεσίωνος γὰρ θυγατέρα Ἀριστόδημος ἔγημεν ὄνομα Ἀργείαν. Κρεσφόντης δὲ (γενέσθαι γάρ οἱ ἤθελε τῆς Μεσσηνίας πάντως μοῖραν) Τημένου δεῖται, παρεσκευασμένος τοῦτον τῷ κλήρῳ δῆθεν ἐφίησι. Τήμενος δὲ ἐς ὑδρίαν, ἐνόντος ἐν αὐτῇ καὶ ὕδατος, καθίησι τῶν Ἀριστοδήμου παίδων καὶ Κρεσφόντου τοὺς κλήρους, ἐπὶ διῃρημένοις μοῖραν αἱρεῖσθαι τῆς χώρας προτέρους, ὁποτέρων ἂν κλῆρος ἀνέλθῃ πρότερον. τοὺς μὲν δὴ κλήρους ὁ Τήμενος ἐπεποίητο ἀμφοτέρους· ἀλλὰ τοῖς μὲν Ἀριστοδήμου παισὶ ξηρὰς ὑπὸ ἡλίου, Κρεσφόντῃ δὲ ὀπτῆς πηλοῦ. ὅτε δὴ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων κλῆρος κατετέτηκτο, καὶ ὁ Κρεσφόντης οὕτω λαχὼν, γῆν αἱρεῖται τὴν Μεσσηνίαν. Μεσσηνίων δὲ τῶν ἀρχαίων οὐκ ἐγένετο ὑπὸ τῶν Δωριέων ὁ δῆμος ἀνάστατος, ἀλλὰ βασιλεύεσθαί τε συγχωροῦσιν ὑπὸ Κρεσφόντου, καὶ ἀναδάσασθαι πρὸς τοὺς Δωριέας τὴν γῆν. ταῦτα δὲ σφισιν εἴκειν παρείσατο ὑποψίᾳ πρὸς τοὺς βασιλεύοντας, ὅτι ἦσαν ἐξ Ἰωλκοῦ τὸ ἀνέκαθεν ὁμιλίαι. γυναῖκα δὲ ἔσχε Κρεσφόντης Μερόπην τὴν Κυψέλου, βασιλεύοντος τότε Ἀρκάδων· ἀφ' ἧς ἄλλοι τε δὴ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ καὶ νεώτατος Αἴπυτος. τὰ δὲ βασίλεια ἔνθα αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες ἔμελλον οἰκήσειν, ᾠκοδομήσατο ἐν Στενυκλήρῳ. τὸ μὲν γὰρ ἀρχαῖον οἱ βασιλεῖς οἵ τε ἄλλοι καὶ ὁ Περιήρης ᾤκησαν ἐν Ἀνδανίᾳ. κτίσαντος δὲ Ἀφαρέως Ἀρήνην, αὖθις Ἀφαρεὺς καὶ οἱ παῖδες ἐνταῦθα ᾤκησαν. ἐπὶ δὲ Νέστορος καὶ τῶν ἀπογόνων, ἐν Πύλῳ τὰ βασίλεια ἦν. Κρεσφόντης δὲ ἐν Στενυκλήρῳ τὸν βασιλέα οἰκεῖν κατεστήσατο. Διοικούμενον δὲ αὐτὸν τὰ πολλὰ ἐς χάριν τοῦ δήμου μᾶλλον, οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες αὐτόν τε Κρεσφόντην ἐπαναστάντες καὶ τοὺς υἱοὺς ἀποκτείνουσι τοὺς λοιπούς. ὁ δὲ Αἴπυτος (παῖδα γὰρ ἔτι ὄντα ἔτρεφεν αὐτὸν ὁ Κύψελος) περιγίνεται μόνος τοῦ οἴκου, καὶ ὡς ἀνὴρ ἐγένετο, οἱ Ἀρκάδες κατάγουσιν αὐτὸν ἐς Μεσσήνην. συγκατήγαγον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, οἵ τε Ἀριστοδήμου παῖδες καὶ Σίμος ὁ Τημένου. Αἴπυτος δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, ἐτιμωρήσατο μὲν τοῦ πατρὸς τοὺς φονέας, ἐτιμωρήσατο δὲ καὶ ὅσοι τοῦ φόνου παραίτιοι καθεστήκεσαν. προσαγόμενος δὲ τοὺς μὲν ἐν τέλει τῶν Μεσσηνίων θεραπείαις, ὅσοι δὲ ἦσαν τοῦ δήμου δωρεαῖς, ἐς τοσοῦτο προέβη τιμῆς, ὡς καὶ τοὺς ἀπογόνους Αἰπυτίδας ἀντὶ Ἡρακλειδῶν κληθῆναι. Γλαύκῳ δὲ τῷ Αἰπύτου βασιλεύσαντι μετὰ Αἴπυτον, τὰ μὲν ἄλλα ἐξήρκεσε μιμήσασθαι τὸν πατέρα ἔν τε τοῖς κοινοῖς καὶ πρὸς τοὺς ἰδιώτας· εὐσεβείᾳ δὲ ἐς πλέον προέβη. καὶ γὰρ τοῦ Διὸς τὸ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς Ἰθώμης τέμενος, ἄνευ τῶν Πολυκάονος καὶ Μεσσήνης,

οὐκ ἔχον παρὰ τοῖς Δωριεῦσί πω τιμάς, Γλαῦκος ἦν ὁ καὶ τούτοις σέβειν καταστησάμενος· καὶ Μαχάονι τῷ Ἀσκληπιοῦ πρῶτος ἔθυσεν ἐν Γερηνίᾳ· γέρα δὲ ἀπένειμε Μεσσήνῃ τῇ Τριόπα τὰ νομιζόμενα ἥρωσιν. Ἴσθμιος δὲ ὁ Γλαύκου καὶ ἱερὸν τῷ Γοργάσῳ καὶ Νικομάχῳ τὸ ἐν Φεραῖς ἐποίησεν. Ἰσθμίου δὲ τοῦ Δωτάδας, ὃς, ἐπίνεια καὶ ἄλλα τῆς Μεσσηνίας παρεχομένης, τὸ ἐν Μοθώνῃ κατεσκευάσατο. Συβότας δὲ ὁ Δωτάδα τῷ τε ποταμῷ κατεστήσατο τῷ Παμίσῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον θύειν τὸν βασιλεύοντα, καὶ Εὐρύτῳ τῷ Μελανέως ἐναγίζειν ἐν Οἰχαλίᾳ πρὸ τῆς τελετῆς τῶν μεγάλων θεῶν, ἀγομένης ἔτι ἐν Ἀνδανίᾳ. Ἐπὶ δὲ Φίντα τοῦ Συβότα, πρῶτον Μεσσήνιοι τότε τῷ Ἀπόλλωνι ἐς Δῆλον θυσίαν καὶ ἀνδρῶν χορὸν ἀποστέλλουσι. τὸ δέ σφισιν ᾆσμα προσόδιον ἐς τὸν θεὸν, ἐδίδαξεν Εὔμηλος· εἶναί τε ὡς ἀληθῶς Εὐμήλου νομίζεται μόνα τὰ ἔπη ταῦτα. ἐγένετο δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπὶ τῆς Φίντα βασιλείας διαφορὰ πρῶτον, ἀπὸ αἰτίας ἀμφισβητουμένης μὲν καὶ ταύτης, γενέσθαι δὲ οὕτω λεγομένης. ἔστιν ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς Μεσσηνίας ἱερὸν Ἀρτέμιδος, καλουμένης Λιμνάτιδος· μετεῖχον δὲ αὐτοῦ μόνοι Δωριέων οἵ τε Μεσσήνιοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν δή φασιν, ὡς παρθένους αὐτῶν παραγενομένας ἐς τὴν ἑορτὴν, αὐτάς τε βιάσαιντο ἄνδρες τῶν Μεσσηνίων, καὶ τὸν βασιλέα σφῶν ἀποκτεῖναι, παρωμένον κωλύειν, Τήλεκλον Ἀρχελάου τοῦ Ἀγησιλάου τοῦ Δορύσσου τοῦ Λαβώτα τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ Ἄγιδος. πρός τε δὴ τούτοις, τὰς βιασθείσας τῶν παρθένων διεργάσασθαι λέγουσιν αὐτὰς ὑπὸ αἰσχύνης. Μεσσήνιοι δὲ τοῖς ἐλθοῦσι σφῶν ἐς τὸ ἱερὸν προεστεῦσιν ἐν Μεσσήνῃ κατὰ ἀξίωμα, τούτοις φασὶν ἐπιβουλεῦσαι Τήλεκλον (αἴτιον δὲ εἶναι τῆς χώρας τῆς Μεσσηνίας τὴν ἀρετήν)· ἐπιβουλεύοντα δὲ ἐπιλέξαι Σπαρτιατῶν ὁπόσοι πω γένεια οὐκ εἶχον. τούτους δὲ ἐσθῆτι καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ σκευάσαντα ὡς παρθένους, ἀναπαυομένοις τοῖς Μεσσηνίοις ἐπεσαγαγεῖν, δόντα ἐγχειρίδια· καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἀμυνομένους, τούς τε ἀγενείους νεανίσκους καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν Τήλεκλον. Λακεδαιμονίους δὲ (οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ κοινοῦ ταῦτα βουλεῦσαι σφῶν τὸν βασιλέα) συνειδότας ὡς ἄρξαιεν ἀδικίας, τοῦ φόνου σφᾶς τοῦ Τηλέκλου δίκας οὐκ ἀπαιτῆσαι. ταῦτα μὲν οὖν ἑκάτεροι λέγουσι. πειθέσθω δὲ ὡς ἔχει τις ἐς τοὺς ἑτέρους σπουδῆς. γενεᾷ δὲ ὕστερον βασιλεύοντος ἐν Λακεδαίμονι Ἀλκαμένους τοῦ Τηλέκλου, τῆς δὲ οἰκίας τῆς ἑτέρας Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρυτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος, Μεσσηνίων δὲ Ἀντιόχου καὶ Ἀνδροκλέους τοῦ Φίντα, Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων ἐξήφθη τὸ ἐς ἀλλήλους μῖσος. καὶ ἦρξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πολέμου, ἐπιγενομένης ἀφορμῆς σφίσιν, ἐθελέχθρως μὲν ἔχουσι καὶ πολεμῆσαι πάντως ἐγνωκόσιν, οὐ μόνον ἀποχρώσης, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα εὐπροσώπου· μετὰ δὲ εἰρηνικωτέρας γνώμης, κἂν διελύθη δικαστηρίου γνώσει. τὰ δὲ συμβάντα ἔσχεν οὕτω. Πολυχάρης Μεσσήνιος τά τε ἄλλα οὐκ ἀφανὴς ἦν, καὶ νίκην Ὀλυμπιάσιν ἀνῃρημένος. τετάρτην Ὀλυμπιάδα ἦγον Ἠλεῖοι, καὶ ἀγώνισμα ἦν σταδίου μόνον, ὅτε ὁ Πολυχάρης ἐνίκησε. τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐγένοντο βοῦς. καὶ (οὐ γὰρ ἐκέκτητο ἰδίαν γῆν, ὡς νομὰς ταῖς βουσὶν ἱκανὰς εἶναι) Σπαρτιάτῃ σφᾶς δίδωσιν Εὐαίφνῳ βόσκεσθαί τε ἐν ἐκείνου, καὶ μοῖραν εἶναι καὶ Εὐαίφνῳ τοῦ καρποῦ τῶν βοῶν. ἦν δὲ ἄρα τοιόσδε τις ὁ Εὔαιφνος, κέρδη τε ἄδικα ἐπίπροσθεν ἢ πιστὸς εἶναι ποιούμενος, καὶ ἄλλως αἱμύλος· ὃς καὶ τότε καταπλεύσασιν ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐμπόροις ἀποδωσόμενος βοῦς τὰς Πολυχάρους, ἦλθεν αὐτὸς ὡς Πολυχάρην ἄγγελος· ἐλθὼν δὲ ἀποβάντας ἔλεγεν ἐς τὴν χώραν λῃστὰς καὶ βιασαμένους αὐτὸν λείαν, βοῦς τε ἄγεσθαι καὶ βουκόλους. ἕως δὲ οὗτος παρέσχεθεν ἐν τούτῳ, τῶν τις βουκόλων ἀποδιδράσκει τοὺς ἐμπόρους· ἐπανήκων δὲ καταλαμβάνει τε αὐτοῦ παρὰ τῷ δεσπότῃ τὸν Εὔαιφνον, καὶ Πολυχάρους ἐναντίον ἤλεγχεν. ἁλισκόμενος δὲ καὶ οὐκ ἔχων ἀπαρνήσασθαι, πολλὰ μὲν αὐτὸν Πολυχάρην, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Πολυχάρους τὸν παῖδα ἱκέτευεν εἶναί οἱ συγγνώμην. ἐν γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ ἄλλων ἐνόντων, ἐφ' οἷς βιαζόμεθα ἄδικοι γίνεσθαι, „ τὰ κέρδη μεγίστην ἀνάγκην ἔχει. τιμὴν δὲ ἥντινα εἰλήφει τῶν βοῶν, λόγῳ τε ἀπέφαινε, καὶ τὸν „

παῖδα

παῖδα ἠξίου τὸν Πολυχάρους ἕπεσθαί οἱ κομιούμενον. ὡς δὲ περιιόντες ἐγίνοντο ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἔργον ἐτόλμησεν Εὔαιφνος ἀνοσιώτερον τοῦ προτέρου· φονεύει τοῦ Πολυχάρους τὸν υἱόν. ὁ δὲ ὡς καὶ ταῦτα ἔγνω πεπονθὼς, φοιτῶν ἐς τὴν Λακεδαίμονα τοῖς βασιλεῦσιν ἦν καὶ τοῖς ἐφόροις δι᾽ ὄχλου, πολλὰ μὲν τὸν παῖδα ἀνακλαίων, καταριθμούμενος δὲ οἷα ὑπὸ Εὐαίφνου πεπονθὼς ἦν, ὃν αὐτὸς ξένον ἐποιήσατο, καὶ πρὸ πάντων Λακεδαιμονίων ἐπίστευσεν. ὡς δέ οἱ συνεχῶς ἰόντι ἐπὶ τὰς ἀρχὰς, οὐδεμία ἐγίνετο τιμωρία, ἐνταῦθα παρεξέστη τε ὁ Πολυχάρης ἐκ τοῦ νοῦ, καὶ τῷ θυμῷ χρώμενος, ἅτε ἔχων ἀφειδῶς ἤδη καὶ αὑτοῦ, πάντα τινὰ ὃν λάβοι Λακεδαιμονίων ἐτόλμα φονεύειν. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ Πολυχάρους τε εἵνεκα οὐκ ἐκδοθέντος σφίσι, καὶ διὰ τὸν Τηλέκλου φόνον, καὶ πρότερον ἔτι ὑπόπτως ἔχοντες διὰ τὸ Κρεσφόντου κακούργημα ἐς τὸν κλῆρον, πολεμῆσαι λέγουσι. Μεσσήνιοι δὲ περὶ Τηλέκλου ἀντιλέγουσι τὰ εἰρημένα ἤδη μοι· καὶ Αἴπυτον τὸν Κρεσφόντου συγκαταλεχθέντα ἀποφαίνουσιν ὑπὸ Ἀριστοδήμου τῶν παίδων· ὃ μήποτ᾽ ἂν ποιῆσαι σφᾶς Κρεσφόντῃ γε ὄντας διαφόρους. Πολυχάρη δὲ ἐκδοῦναι μὲν ἐπὶ τιμωρίᾳ Λακεδαιμονίοις οὔ φασιν, ὅτι μηδὲ ἐκεῖνοι σφίσιν Εὔαιφνον· ἐθέλειν μέντοι παρὰ Ἀργείοις συγγενέσιν οὖσιν ἀμφοτέρων, ἐν Ἀμφικτυονίᾳ διδόναι δίκας· ἐπιτρέπειν δὲ καὶ τῷ Ἀθήνῃσι δικαστηρίῳ, καλουμένῳ δὲ Ἀρείῳ πάγῳ, ὅτι δίκας τὰς φονικὰς τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐδόκει δικάζειν ἐκ παλαιοῦ. Λακεδαιμονίους δὲ οὐ δι᾽ αὐτὰ πολεμῆσαί φασιν, ὑπὸ πλεονεξίας δὲ τῇ σφετέρᾳ τε ἐπιβουλεῦσαι, καὶ ἄλλα ἐργάσασθαι· προφέροντες μὲν σφισι τὰ Ἀρκάδων, προφέροντες δὲ καὶ τὰ Ἀργείων, ὡς οὔποτε ἐξήρκεσι χώραν ἀποτεμνόμενοι τῆς χώρας αἰεί τι ἑκατέρων· Κροίσῳ τε αὐτοῖς δῶρα ἀποστείλαντι γενέσθαι φίλους βαρβάρων πρώτους, ἀφ᾽ οὗ γε τούς τε ἄλλους τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατεδουλώσατο Ἕλληνας, καὶ ὅσοι Δωριεῖς ἐν τῇ Καρικῇ κατοικοῦσιν ἠπείρῳ. ἀποφαίνουσι δὲ καὶ ἡνίκα οἱ Φωκέων δυνάσται τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς κατειλήφασιν, ἰδίᾳ τε κατ᾽ ἄνδρα τοὺς βασιλεύοντας ἐν Σπάρτῃ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐν ἀξιώματι, καὶ κοινῇ τῶν τε ἐφόρων τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γερουσίαν μεταλαχόντας τῶν τοῦ θεοῦ. περὶ δὲ δὴ πάντων ὡς οὐδένων τοὺς Λακεδαιμονίους κέρδους εἵνεκα ὀκνήσαντας, τὴν συμμαχίαν ὀνειδίζουσι σφίσι πρὸς Ἀπολλόδωρον τὸν ἐν Κασσανδρείᾳ τυραννήσαντα. αἴτιον ὅτου δὲ Μεσσήνιοι τὸ ὄνειδος ἥγηνται τοῦτο οὕτω πικρὸν, οὔ μοι τῷ λόγῳ τῷ παρόντι ἦν ἐπεισάγεσθαι. ὅτι γὰρ μὴ τὸ Μεσσηνίων τὸ ἔμψυχον καὶ χρόνου μῆκος ὃν ἐπολέμησαν, διαφθορᾷ ἐγένετο τῆς Ἀπολλοδώρου τυραννίδος ἔς τε τὰς συμφορὰς οὐ πολλῷ τινι ἀποδέοι, ἃ οἱ Κασσανδρεῖς πεπόνθασι. ταῦτα μὲν οὖν δὴ αἴτια ἑκάτεροι τοῦ πολέμου γενέσθαι λέγουσι. τότε δὲ πρεσβεία Λακεδαιμονίων ἥκουσα ἐζήτει Πολυχάρη. οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων βασιλεῖς τοῖς μὲν πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, ὅτι βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ δήμου, τὰ δόξαντα ἐπιστελοῦσιν ἐς Σπάρτην. αὐτοὶ δὲ, ἐκείνων ἀπελθόντων, ἐς ἐκκλησίαν τοὺς πολίτας συνῆγον. αἱ δὲ γνῶμαι διάφοροι παρὰ πολὺ ἐγένοντο· Ἀνδροκλέους μὲν, ἐκδιδόναι Πολυχάρην, ὡς ἀνόσιά τε καὶ πέρα δεινῶν εἰργασμένον· Ἀντίοχος δὲ ἄλλα τε ἀντέλεγε, καὶ τὸ ἁπάντων οἴκτιστον, εἰ Πολυχάρης ἐν ὀφθαλμοῖς πείσεται τοῖς Εὐαίφνου, καταριθμούμενος ὅσα καὶ οἷα ἦν ἀνάγκη παθεῖν. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτο προήχθησαν οἵ τε Ἀνδροκλεῖ καὶ οἱ τῷ Ἀντιόχῳ συσπεύδοντες, ὥστε καὶ τὰ ὅπλα ἔλαβον. οὐ μὴν ἐς μακράν γε προῆλθέ σφισιν ἡ μάχη. περιόντες γὰρ ἀριθμῷ καὶ πολὺ οἱ σὺν Ἀντιόχῳ τόν τε Ἀνδροκλέα καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τοὺς λόγου μάλιστα ἀξίους ἀποκτείνουσιν. Ἀντίοχος δὲ βασιλεύων ἤδη μόνος, ἔπεμπεν ἐς Σπάρτην, ὡς ἐπιτρέπειν ἐθέλοι τοῖς δικαστηρίοις, ἃ ἤδη λέλεκταί μοι. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ λέγονται τοῖς κομίσασι τὰ γράμματα ἀποκρίνασθαι. μησὶ δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον Ἀντιόχου τελευτήσαντος, Εὐφαὴς ὁ Ἀντιόχου παρέλαβε τὴν ἀρχήν. Λακεδαιμόνιοι δὲ, οὔτε κήρυκα ἀποστέλλουσι προεροῦντα Μεσσηνίοις πόλεμον, οὔτε προαπειπάμενοι τὴν φιλίαν, κρύφα δὲ καὶ μάλιστα ὡς ἐδύναντο ἐν ἀπορρήτῳ παρασκευασάμενοι, προομνύουσιν ὅρκον, μήτε τοῦ πολέμου μῆκος ἢν μὴ δι᾽ ὀλίγου κριθῇ, μήτε τὰς συμφορὰς εἰ μεγάλαι πολεμοῦσι γένοιντο, λογισάμενοι

ἀποστρέψειν σφᾶς, πρὶν ἢ κτήσαιντο χώραν τὴν Μεσσηνίαν δορυάλωτον. ταῦτα προομόσαντες, ἔξοδον νύκτωρ ἐποιοῦντο ἐπὶ Ἄμφειαν, Ἀλκαμένην τὸν Τηλέκλου τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνα ἀποδείξαντες. ἡ δὲ Ἄμφεια πρὸς τῇ Λακωνικῇ πόλισμα ἦν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, μεγέθει μὲν οὐ μέγα, ἐπὶ λόφου δὲ ὑψηλοῦ κείμενον, καὶ ὑδάτων πηγὰς εἶχεν ἀφθόνους· ἐδόκει δὲ καὶ ἄλλως εἰς τὸν πάντα πόλεμον ὁρμητήριον σφίσιν ἐπιτήδειον ἡ Ἄμφεια εἶναι. καὶ τό τε πόλισμα αἱροῦσι πυλῶν ἀνεῳγμένων, καὶ φυλακῆς οὐκ ἐνούσης, καὶ τῶν Μεσσηνίων τοὺς ἐγκαταληφθέντας φονεύουσι, τοὺς μὲν ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς, τοὺς δὲ ὡς ᾔσθοντο πρός τε ἱερὰ θεῶν καὶ βωμοὺς καθημένους ἱκέτας· ὀλίγοι δὲ καὶ οἱ διαφυγόντες ἐγένοντο. ταύτην Λακεδαιμόνιοι πρώτην ἐπὶ Μεσσηνίους ἔξοδον ἐποιήσαντο, ἔτει δευτέρῳ τῆς ἐνάτης ὀλυμπιάδος, ἣν Ξενόδοκος Μεσσήνιος ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οὐκ ἦσάν πω τότε οἱ τῷ κλήρῳ κατ' ἐνιαυτὸν ἄρχοντες. τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλετο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ, καὶ ἀντὶ βασιλείας μετέστησεν ἐς ἀρχὴν ὑπεύθυνον· ὕστερον δὲ καὶ προθεσμίαν ἐτῶν δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς. τότε δὲ ὑπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφείας Αἰσιμήδης Ἀθηναῖος ἦρχεν ὁ Αἰσχύλου πέμπτον ἔτος. Πρὶν δὲ ἢ συγγράφειν με τὸν πόλεμον, καὶ ὁπόσα πολεμοῦσιν ἑκατέροις ὁ δαίμων παθεῖν ἢ δρᾶσαι παρεσκεύασε, διακρῖναι τε ἔργα καὶ ἡλικίας πέρι ἠθέλησα ἀνδρὸς Μεσσηνίου. τὸν γὰρ πόλεμον τοῦτον γενόμενον μὲν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἐπικούρους, ὀνομασθέντα δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπιστρατευσάντων, ὥσπερ γε ὁ Μηδικὸς καὶ ὁ Πελοποννήσιος· Μεσσήνιον δὲ ἀπὸ τῶν συμφορῶν, καθὰ δὴ καὶ τὸν ἐπὶ Ἰλίῳ κληθῆναι Τρωικὸν, καὶ οὐχ Ἑλληνικὸν, ἐξενίκησε. τοῦτον δὴ γὰρ τῶν Μεσσηνίων τὸν πόλεμον Ῥιανός τε ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν ὁ Βηναῖος, καὶ ὁ Πριηνεὺς Μύρων. λόγοι δὲ πεζοί Μύρωνός ἐστιν ἡ συγγραφή. συνεχῶς μὲν δὴ τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς ἐς τοῦ πολέμου τὴν τελευτὴν οὐδετέρῳ διηγήσασθαι, μέρος δὲ, ὡς ἑκάτερος ἤρεσκετο. ὁ μὲν τῆς τε Ἀμφείας τὴν ἅλωσιν, καὶ τὰ ἐφ' ἑξῆς συνέθηκεν, οὐ πρόσω τῆς Ἀριστοδήμου τελευτῆς. Ῥιανὸς δὲ τοῦδε μὲν οὐ τοῦ προτέρου τῶν πολέμων οὐδὲ ἥψατο ἀρχήν· ὁπόσα δὲ χρόνῳ συνέβη τοῖς Μεσσηνίοις ἀποστᾶσιν ἀπὸ Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ καὶ ταῦτα μὲν οὐ τὰ πάντα ἔγραψε· τῆς μάχης δὲ τὰ ὕστερα, ἣν ἐμαχέσαντο ἐπὶ τῇ τάφρῳ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ, ἄνδρα τε Ἀριστομένην Μεσσήνιον. τούτου γὰρ δὴ ἕνεκα, τὸν πάντα ἐποιησάμην Ῥιανοῦ καὶ Μύρωνος λόγον, ὃς καὶ πρῶτος καὶ μάλιστα τὸ Μεσσήνιον ὄνομα ἐς ἀξίωμα προήγαγε. τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐπεισήγαγε μὲν ὁ Πριηνεὺς ἐς τὴν συγγραφήν· Ῥιανῷ δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν οὐδὲν Ἀριστομένης ἐστὶν ἀφανέστερος, ἢ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδι Ὁμήρῳ. διάφορα οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρηκότων, προέσθαι μὲν τὸν ἕτερόν μοι τῶν λόγων, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοτέροις, ὑπελείπετο. Ῥιανὸς δέ μοι ποιῆσαι μᾶλλον ἐφαίνετο εἰκότα εἰς τὴν Ἀριστομένους ἡλικίαν. Μύρωνα δὲ ἐπί τε ἄλλοις καταμαθεῖν ἐστιν οὐ προορώμενον, εἰ ψευδῆ τε καὶ οὐ πιθανὰ δόξει λέγειν, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν τῇδε τῇ Μεσσηνίας συγγραφῇ. πεποίηκε γὰρ, ὡς ἀποκτείνειε Θεόπομπον τὸν Λακεδαιμονίων βασιλέα Ἀριστομένης, ὀλίγον πρὸ τῆς Ἀριστοδήμου τελευτῆς. Θεόπομπον δὲ οὔτε μάχης γενομένης οὔτε ἄλλως προαποθανόντα ἴσμεν, πρὶν ἢ διαπολεμηθῆναι τὸν πόλεμον. οὗτος δὲ ὁ Θεόπομπος ἦν καὶ ὁ πέρας ἐπιθεὶς τῷ πολέμῳ. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὰ ἐλεγεῖα τῶν Τυρταίου λέγοντα·

Ἡμετέρῳ βασιλῆϊ θεοῖσι φίλῳ Θεοπόμπῳ,
Ὃν διὰ Μεσσήνην εἵλομεν εὐρύχορον.

ὁ τοίνυν Ἀριστομένης δόξῃ γε ἐμῇ γέγονεν ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ ὑστέρου, καὶ τὰ ἐς αὐτὸν, ἐπειδὰν ἐς τοῦτο ὁ λόγος ἀφίκηται, τηνικαῦτα ἐπέξειμι. οἱ δὲ Μεσσήνιοι τότε ὡς τὰ περὶ τὴν Ἄμφειαν ἤκουον παρ' αὐτῶν τῶν ἀποσωθέντων ἐκ τῆς ἁλώσεως, συνελέγοντο ἐς Στενύκληρον ἀπὸ τῶν πόλεων. ἀθροισθέντος δὲ ἐς ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει καὶ τελευταῖος ὁ βασιλεὺς παρεκελεύετο μήτε τῆς Ἀμφείας ἐκπεπλῆχθαι τὴν πόρθησιν, ὡς τὸν πάντα ἤδη κεκριμένον

δι' αὐτῆς

δι' αὐτῆς πόλεμον, μήτε ὡς τῆς σφετέρας κρείσσονα τὴν Λακεδαιμονίων δεδιέναι τὴν παρασκευήν. μελέτην μὲν γὰρ ἐκείνοις τῶν πολεμικῶν ἐκ χρόνου πλείονος, σφίσι δὲ εἶναι τήν τε ἀνάγκην ἰσχυροτέραν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, καὶ τὸ εὐμενέστερον ἔσεσθαι παρὰ τῶν θεῶν ἀμύνουσι τῇ οἰκείᾳ, καὶ οὐκ ἀδικίας ἄρχουσι. τοιαῦτα ὁ Εὐφάης εἰπὼν διέλυε τὴν σύλλογον. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου πάντας εἶχεν ἤδη τοὺς Μεσσηνίους ἐν ὅπλοις, τούς τε οὐκ εἰδότας ἐπαναγκάζων διδάσκεσθαι τὰ πολεμικά, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις, ἐπιμελεστέραν ἢ πρότερον τὴν ἄσκησιν εἶναι. Λακεδαιμόνιοι δὲ καταδρομὰς ἐποιοῦντο ἐς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τὴν μὲν χώραν οὐκ ἐλυμαίνοντο, ἅτε δὴ νομίζοντες οἰκείαν, οὐδὲ δένδρα ἔκοπτον, οὐδὲ οἰκήματα κατέβαλον· οἱ δὲ λείαν (εἰ περιτύχοιεν) ἤλαυνον, καὶ σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν ἀφῃροῦντο. πρὸς δὲ τὰς πόλεις ποιούμενοι προσβολάς, εἷλον μὲν οὐδεμίαν, ἅτε καὶ τείχεσιν ὠχυρωμένας καὶ δι' ἀκριβείας φρουρουμένας· λαμβάνοντες δὲ τραύματα, ἀπεχώρουν ἄπρακτοι· καὶ τελευτῶντες, οὐκέτι ἀπεπειρῶντο τῶν πόλεων. ἐλῄζοντο δὲ καὶ οἱ Μεσσήνιοι τά τε ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς, καὶ ὅσαι γεωργίαι περὶ τὸ Ταΰγετον ἦσαν. Τετάρτῳ δὲ ἔτει μετὰ τῆς Ἀμφείας τὴν ἅλωσιν, Εὐφάης τῷ θυμῷ χρήσασθαι τῶν Μεσσηνίων προθυμούμενος, ἀκμαζόντων ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ταῖς ὀργαῖς, καὶ ἅμα τὴν ἄσκησιν ἤδη σφίσιν αὐτάρκη νομίζων εἶναι, προεῖπεν ἔξοδον, συνακολουθεῖν δὲ καὶ τοὺς οἰκέτας προσέταξε, φέροντας ξύλα καὶ ἄλλα ὅσα πρόσφορα ἐς ποίησιν χαρακώματος. ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι παρὰ τῶν ἐν Ἀμφείᾳ φρουρῶν τοὺς Μεσσηνίους ἐξιόντας. ἐξεστράτευον οὖν καὶ οὗτοι. καὶ ἦν γὰρ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον, ἄλλως μὲν ἐς ἀγῶνα ἐπιτήδειον, χαράδρα δὲ προεβέβλητο αὐτοῦ βαθεῖα. ἐνταῦθα τοὺς Μεσσηνίους παρέταξεν ὁ Εὐφάης, ἀποδείξας στρατηγὸν Κλεόννιν τῆς τε ἵππου καὶ τῶν ψιλῶν, οἳ συναμφότεροι ἐλάσσους πεντακοσίων ἦσαν, ὧν Πυθάρατος καὶ Ἀντίανδρος ἡγοῦντο. ὡς δὲ συνῄει τὰ στρατόπεδα, τοῖς μὲν ὁπλίταις καὶ ἀφειδῶς ὅμως καὶ ἀκρατέστερον ὑπὸ τοῦ μίσους φερομένοις ἐπὶ ἀλλήλους, οὐ παρέσχεν ἐλθεῖν ἐς χεῖρας ἡ χαράδρα διείργουσα. τὸ δὲ ἱππικὸν καὶ οἱ ψιλοὶ συμμίσγουσι μὲν κατὰ τὸ ὑπὲρ τὴν χαράδραν. ἦσαν δὲ οὔτε πλήθει, οὔτε ἐμπειρίᾳ διαφέροντες οὐδέτεροι, καὶ διὰ τοῦτο ἰσόρροπος ἡ μάχη σφίσιν ἐγίνετο. ὅσῳ δὲ οὗτοι συνεστήκασιν, ἐν τοσούτῳ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευεν ὁ Εὐφάης, πρῶτον μὲν τὰ κατὰ νῶτον τοῦ στρατοπέδου φράξασθαι τοῖς σταυροῖς, μετὰ δὲ τὰ πλευρὰ ἀμφότερα. ἐπεὶ δὲ ἥ τε νὺξ ἐπέλαβε καὶ ἡ μάχη διελέλυτο, τότε ἤδη καὶ τὰ πρὸ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν χαράδραν ἐφράξαντο. ὥστε ἐπιφρούσης ἡμέρας, τῆς τε προνοίας τοῦ Εὐφάους τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπιπίπτει λογισμός, εἶχόν τε οὔτε ὅπως μάχεσθαι χρὴ πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μὴ προϊόντας ἐκ τοῦ χάρακος, προσκαθῆσθαί τε ἀπεγίνωσκον, ἀπαράσκευοι τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ὄντες. καὶ τότε μὲν ἀποχωροῦσιν οἴκαδε. Ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον κακιζόντων σφᾶς τῶν γεγηρακότων, καὶ δειλίαν τε ὁμοῦ προφερόντων καὶ τοῦ ὅρκου τὴν ὑπεροψίαν, οὕτω δευτέραν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπὶ Μεσσηνίους στρατείαν ἐποιοῦντο. ἡγοῦντο δὲ οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι, Θεόπομπός τε ὁ Νικάνδρου, καὶ Πολύδωρος ὁ Ἀλκαμένους. Ἀλκαμένης δὲ οὐκ ἔτι περιῆν. ἀντεστρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Μεσσήνιοι. καὶ πειρωμένων μάχης τῶν Σπαρτιατῶν ἄρχειν, ἀντεπεξῄεσαν. Λακεδαιμονίοις δὲ ἡγεῖτο Πολύδωρος μὲν κατὰ τὸ κέρας τὸ ἀριστερόν· Θεόπομπος δὲ ἐπὶ τῷ δεξιῷ. τὸ μέσον δὲ εἶχεν Εὐρυλέων, τὰ μὲν παρόντα Λακεδαιμόνιος, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς δὲ ἀπὸ Κάδμου, καὶ ἐκ Θηβῶν, Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου τοῦ Θήρα τοῦ Αὐτεσίωνος ἀπόγονος πέμπτος. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις κατὰ μὲν τὸ δεξιὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἀντετάσσοντο Ἄντανδρός τε καὶ Εὐφάης· τὸ δὲ ἕτερον κέρας τὸ κατὰ τὸν Πολύδωρον, Πυθάρατος εἶχε· Κλεόννις δὲ τὸ μέσον. συνιέναι δὲ ἤδη μελλόντων ἐπεὶ παριόντες οἱ βασιλεῖς προέτρεπον τοὺς αὑτῶν, πρὸς μὲν δὴ τοὺς Λακεδαιμονίους βραχεῖαν κατὰ τὸ ἐπιχώριον τὴν παράκλησιν ἐποιεῖτο ὁ Θεόπομπος, τοῦ τε ὅρκου τοῦ κατὰ τῶν Μεσσηνίων ἀναμιμνήσκων, καὶ ὡς καλόν σφισι τὸ φιλοτίμημα τῶν πατέρων, οἳ τοὺς περιοίκους κατεδουλώσαντο, φανῆναι λαμπρότερα εἰργασμένους, καὶ χώραν εὐδαιμονεστέραν

προσεκτημένους. Εὐφαὴς δὲ μακρότερα μὲν εἶπεν ἢ ὁ Σπαρτιάτης· οὐ πλείω δὲ οὐδὲ οὗτος ἢ ἐφιέντα ἑώρα τὸν καιρόν. οὐ γὰρ περὶ γῆς μόνον οὐδὲ κτημάτων τὸν ἀγῶνα ἀπέφαινε γενησόμενον, εἰδέναι δὲ ἔφη σαφῶς ἃ νικωμένους ἐπιλήψεται. γυναῖκας μὲν γὰρ ἀχθήσεσθαι καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων μέρει, τοῖς δὲ ἐν ἡλικίᾳ τὸ ἐλαφρότατον ἔσεσθαι θάνατον, ἢν μετ᾽ αἰκίας μὴ γένηται. συλήσεσθαι δέ σφισι καὶ τὰ ἱερὰ, καὶ τὰς πατρίδας ἐμπρήσεσθαι. λέγειν δὲ οὐκ εἰκάζων· μάρτυρα δὲ ἐν ἀρχῇ πᾶσιν εἶναι τῶν ἐγκαταληφθέντων ἐν Ἀμφείᾳ τὰ πάθη. περί τε δὴ τηλικούτων κακῶν κέρδος εἶναι καλῶς τινα ἀποθανεῖν. πολὺ δὲ εἶναι ῥᾷον ἀηττήτοις οὖσιν ἔτι, καὶ τὰς τόλμας καθεστηκόσιν ἐξ ἴσου, προθυμίᾳ τοὺς ἀντιτεταγμένους ὑπερβαλεῖν, ἢ προαποβαλόντας τὸ φρόνημα ἐπανορθοῦσθαι τὰ ἐπταισμένα. τοιαῦτα μὲν ὁ Εὐφαὴς εἶπεν. Ἐπεὶ δὲ ἑκατέροις ἐσήμηναν οἱ ἡγεμόνες, Μεσσήνιοι μὲν δρόμῳ τῷ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐχρῶντο, καὶ ἀφειδῶς αὐτῶν εἶχον, ἅτε ἄνθρωποι θανατῶντες ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· καὶ αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος ἔσπευδεν ἄρξαι μάχης. ἀντεπήεσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι σπουδῇ καὶ οὗτοι, πρόνοιαν δὲ ὅμως ἐποιοῦντο μὴ διαλυθῆναί σφισι τὴν τάξιν. ὡς δὲ πλησίον ἐγίγνοντο, ἀπειλαῖς ἐχρῶντο τῶν τε ὅπλων τῇ κινήσει καὶ ἐνορῶντες ἐς ἀλλήλους δεινόν, ἔς τε λοιδορίας προήγοντο. οἱ μὲν, οἰκέτας αὐτῶν ἤδη τοὺς Μεσσηνίους, καὶ οὐδὲν ἐλευθερωτέρους ἀποκαλοῦντες τῶν εἱλώτων· οἱ δὲ, ἐκείνους τῷ τε ἐγχειρήματι ἀνοσίους (ἐπεὶ πλεονεξίας εἵνεκα ἐπὶ ἄνδρας συγγενεῖς ἐπίασι) καὶ θεῶν ἀσεβεῖς ὅσοι Δωριεῦσι πατρῷοι, τῶν τε ἄλλων καὶ μάλιστα Ἡρακλέους. ἤδη τε ὁμοῦ τοῖς ὀνείδεσι καὶ ἔργων ἥπτοντο· ἀθρόοι τε πρὸς ἀθρόους ὠθισμῷ χρώμενοι μάλιστα οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἀνὴρ ἀνδρὶ ἐπιόντες. τέχνῃ μὲν οὖν ἐς τὰ πολεμικὰ ὁμοῦ καὶ μελέτῃ πολὺ οἱ Λακεδαιμόνιοι προεῖχον, πρὸς δὲ καὶ τῷ πλήθει. τούς τε γὰρ περιοίκους ὑπηκόους ἤδη καὶ συνακολουθοῦντας εἶχον. Ἀσιναῖοί τε καὶ Δρύοπες, γενεᾷ πρότερον ὑπὸ Ἀργείων ἐκ τῆς σφετέρας ἀνεστηκότες, καὶ ἥκοντες ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἱκέται, κατ᾽ ἀνάγκην συνεστρατεύοντο. πρὸς δὲ τοὺς ψιλοὺς τῶν Μεσσηνίων, τοξότας Κρῆτας ἐπήγοντο μισθωτούς. Μεσσηνίους δὲ ἐς ἅπαντα ἐς τὸ ἴσον ἥ τε ἀπόνοια καὶ τὸ ἐς τὸν θάνατον εὔθυμον, καὶ ὁπόσα μὲν πάσχοιεν, ἀναγκαῖα μᾶλλον τοῖς πατρίδα σεμνύνουσιν, ἢ δεινὰ ἐνόμιζον. ἃ δὲ ἔδρων, αὐτοί τε ἡγοῦντο εἰργάσθαι μειζόνως, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις συμβαίνειν χαλεπώτερα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν προεκπηδῶντες τῆς τάξεως, τολμήματα λαμπρὰ ἀπεδείκνυντο· τοῖς δὲ καὶ ἐπικαίρως τετρωμένοις καὶ ἐμπνέουσιν ὀλίγον, ὅμως ἡ ἀπόνοια ἤκμαζεν. παρακλήσεις τε ἐγίγνοντο, καὶ οἱ μὲν ζῶντες καὶ ἔτι ἄτρωτοι τοὺς τραυματίας παρώξυνον, πρὶν ἢ τὴν ἑαυτῶν τινὶ ἐφεστηκέναι μοῖραν, ἀντιδράσαντα ὅ τι καὶ δύναιτο, σὺν ἡδονῇ δέχεσθαι τὸ πεπρωμένον· οἱ δὲ ὁπότε αἴσθοιντο οἱ τραυματίαι τὴν ἰσχὺν σφᾶς ὑπολείπουσαν, καὶ τὸ πνεῦμα οὐ παραμένον, διεκελεύοντο τοῖς δρῶσι μὴ χείρονας ἢ αὐτοὶ γίγνεσθαι, μηδὲ ἐς ἀνωφελὲς τῇ πατρίδι καὶ τὴν ἐκείνων τελευτὴν καταστῆσαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρότερον τῇ μὲν ἐς ἀλλήλους δεήσει οὐκ ἐχρῶντο· καὶ ἐς τὰ παράδοξα τῶν τολμημάτων, οὐ κατὰ ταὐτὰ ἑτοίμως τοῖς Μεσσηνίοις εἶχον. ἅτε δὲ εὐθὺς ἐκ παίδων τὰ πολεμικὰ ἐπιστάμενοι, βαθυτέρᾳ τε τῇ φάλαγγι ἐχρῶντο, καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἤλπιζον, οὔτε χρόνον τὸν ἴσον καρτερήσειν ἀντιτεταγμένους, οὔτε πρὸς τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κάματον, ἢ τὰ τραύματα ἀνθέξειν. ἰδίᾳ μὲν τοιαῦτα ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι ἔς τε τὰ ἔργα ἦν, καὶ ἐς τὰς γνώμας τῶν μαχομένων· κοινὰ δὲ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων. οὔτε γὰρ ἱκεσίαις οἱ φονευόμενοι καὶ χρημάτων ὑποσχέσεσιν ἐχρῶντο· τάχα μέν που μὴ πείσειν διὰ τὸ ἔχθος ἀπεγνωκότες, τὸ δὲ πλέον ἀπαξιοῦντες ὡς οὐ τὰ πρότερά γε κακίουσιν. οἵ τε ἀποκτείναντες ἀπείχοντο καὶ αὐχήματος ὁμοίως καὶ ὀνειδῶν, οὐκ ἔχοντές πω βεβαίαν οὐδέτεροι τὴν ἐλπίδα εἰ κρατήσουσι. παραδοξότερα δὲ ἀπέθνησκον οἱ τῶν κειμένων σκυλεύειν τινὰ ἐπιχειροῦντες. ἢ γὰρ τοῦ σώματος γυμνόν τι ὑποφήναντες ἠκοντίζοντο καὶ ἐτύπτοντο οὐ προορώμενοι διὰ τὴν ἐν τῷ παρόντι ἀσχολίαν, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν σκυλευομένων ἔτι ἐμπνεόντων διεφθείροντο. ἐμάχοντο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἀξίως λόγου. Θεόπομπος δὲ καὶ ἀκρατέστερον ὥρμητο ὡς αὐτὸν ἀποκτενῶν Εὐφαῆ. Εὐφαὴς

δὲ ὁρῶν

δὲ ὁρῶν ἐπιόντα, εἶπεν ἄρα πρὸς τὸν Ἄντανδρον, οὐδὲν εἶναι τὰ Θεοπόμπου διάφορα ἢ ὁ πρόγονος αὐτοῦ Πολυνείκης ἐτόλμησε. Πολυνείκην τε γὰρ στρατιὰν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀγαγόντα ἐξ Ἄργους, ἀποκτεῖναι τὸν ἀδελφὸν αὐτοχειρί, καὶ ἀποθανεῖν ὑπὸ ἐκείνου. Θεόπομπόν τε ἐθέλειν ἐς τὸ ἴσον καταστῆσαι μιάσματος ἀπὸ Λαΐου καὶ Οἰδίποδος τὸ Ἡρακλειδῶν γένος. οὐ μήν τοι χαίροντά γε ἀπὸ τῆς μάχης διακριθήσεσθαι. τοιαῦτα ἐπιλέγων, ἀντεπήει καὶ αὐτός. ἐνταῦθα ἥ τε πᾶσα μάχη κεκμηκότων ὅμως ἐς τὸ ἀκμαιότατον αὖθις ἤρθη. καὶ τοῖς τε σώμασιν ἀνερρώννυντο, καὶ τὸ ἀφειδὲς ἐς τὸν θάνατον παρ' ἀμφοτέρων ηὐξάνετο· ὥστε εἰκάσαι ἄν τις τοῦ ἔργου τότε σφᾶς πρῶτον ἅπτεσθαι. τέλος οἱ περὶ τὸν Εὐφαῆ τῆς τε ἀπονοίας τῇ ὑπερβολῇ ὅτι, μανίας ὄντες ἐγγύτατα, καὶ ὑπ' ἀνδραγαθίας, (πάντες γὰρ δὴ τὸ περὶ τὸν βασιλέα οἱ λογάδες τῶν Μεσσηνίων ἦσαν) βιάζονται τοὺς ἀντιτεταγμένους, καὶ αὐτὸν τὸν Θεόπομπον ἀπώσαντο, καὶ Λακεδαιμονίων τοὺς καθ' αὐτοὺς ἐτρέψαντο. τὸ δὲ ἕτερον κέρας τοῖς Μεσσηνίοις ἐταλαιπώρει. Πυθάρατός τε καὶ ὁ στρατηγὸς ἐτεθνήκει, καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀναρχίαν, ἀτακτότεροι καὶ ἀθυμότεροι εἶχον οὐδὲ ἔτι. φεύγουσι δέ, οὔτε τοῖς Μεσσηνίοις ὁ Πολύδωρος, οὔτε οἱ περὶ τὸν Εὐφαῆ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἠκολούθησαν. Εὐφάει γὰρ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν αἱρετώτερα ἐφαίνετο ἀμύνειν τοῖς ἡττωμένοις· οὐ μέντοι Πολυδώρῳ γε οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτὸν συμμίσγουσιν· ἐν σκότῳ γὰρ ἤδη τὰ γινόμενα ἦν. καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἅμα εἶργε, μὴ πρόσω τοῖς ἀποχωροῦσιν ἐπακολουθεῖν, οὐχ ἥκιστα καὶ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων. ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ ἄλλως πάτριον σχολαιοτέρας τὰς διώξεις ποιεῖσθαι, μὴ διαλῦσαι τὴν τάξιν πλείονα ἔχοντας πρόνοιαν ἤ τινα ἀποκτεῖναι φεύγοντα. τὰ δὲ μέσα ἀμφοτέροις, ᾗ Λακεδαιμονίων ὁ Εὐρυλέων, Μεσσηνίων δὲ Κλέοννις ἡγεῖτο, ἰσοπαλῶς μὲν ἠγωνίζοντο· διέλυσε δὲ ἀπ' ἀλλήλων καὶ τούτους ἐπελθοῦσα ἡ νύξ. ταύτην τὴν μάχην παρ' ἀμφοτέρων ἢ μόνα ἢ μάλιστα ἐμαχέσαντο τὰ ὁπλιτικά. οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀλίγοι τε ἦσαν, καὶ οὐδὲν ὥστε καὶ μνημονευθῆναι διεπράξαντο. οὐ γάρ τοι ἀγαθοὶ τότε ἱππεύειν ἦσαν οἱ Πελοποννήσιοι. τῶν δὲ Μεσσηνίων οἱ ψιλοί, καὶ παρὰ Λακεδαιμονίοις Κρῆτες, οὐδὲ συνέμιξαν ἀρχήν. τῷ γὰρ πεζῷ τῷ σφετέρῳ κατὰ τρόπον ἔτι ἑκάτεροι τὸν ἀρχαῖον ἐπετάχθησαν. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν μάχης μὲν οὐδέτεροι διενοοῦντο ἄρχειν, οὐδὲ ἱστάναι πρότεροι τρόπαιον. προϊούσης δὲ τῆς ἡμέρας, ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκηρυκεύοντο. καὶ ἐπειδὴ παρ' ἀμφοτέρων συνεχωρήθη, θάπτειν ἔμελλον ἤδη τὸ ἐντεῦθεν. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις μετὰ τὴν μάχην πονηρὰ γίνεσθαι τὰ πράγματα ἤρχετο. δαπάνῃ τε γὰρ χρημάτων ἀπειρήκεσαν ἃ τῶν πόλεων ἀνήλισκον ἐς τὰς φρουράς, καὶ οἱ δοῦλοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ηὐτομόλουν. τοῖς δὲ καὶ νόσος ἐνέπεσε· καὶ ταραχὰς μὲν παρέσχεν ὡς ἡ λοιμώδης, οὐ μὴν ἐς ἅπαντάς γε ἐχώρησε. βουλευομένοις δὲ πρὸς τὰ παρόντα ἐδόκει, τὰ μὲν πολλὰ πολίσματα τὰ ἐς μεσόγαιαν πάντα ἐκλείπειν, ἐς δὲ τὸ ὄρος ἀνοικίζεσθαι τὴν Ἰθώμην. Ἦν δὲ καὶ πόλισμα αὐτόθι οὐ μέγα, ὃ καὶ Ὅμηρόν φασιν ἔχειν ἐν καταλόγῳ,

καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν.

ἐς τοῦτο τὸ πόλισμα ἀνῳκίζοντο, ἐπεκτείνοντες τὸν ἀρχαῖον περίβολον ἔρυμα εἶναι πᾶσιν αὐτάρκες. ἦν δὲ τὸ χωρίον καὶ ἄλλως ἐχυρόν. ἡ γὰρ Ἰθώμη μεγέθει τε οὐδενὸς ἀποδεῖ τῶν ὀρῶν, ὁπόσα ἐντός ἐστιν Ἰσθμοῦ· καὶ δύσβατος κατὰ τοῦτο μάλιστα ἦν. Ἐδόκει δὲ καὶ θεωρὸν πέμψαι σφίσιν ἐς Δελφούς. ἀποστέλλουσιν οὖν Τίσιν τὸν Ἀλκίδος, καὶ ἀξιώματι οὐδενὸς ὕστερον, καὶ ὅτι προσκεῖσθαι μαντικῇ μάλιστα ἐνομίζετο. τοῦτον τὸν Τίσιν ἐπανιόντα ἐκ Δελφῶν, λοχῶσιν ἄνδρες Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῆς ἐν Ἀμφείᾳ φρουρᾶς. λοχήσαντες δὲ (οὐ γὰρ ὑπεῖκεν αἰχμάλωτος γενέσθαι) περιειλημμένον ὅμως ἀμύνεσθαι καὶ ἀνθεστηκότα ἐτίτρωσκον· ἐς ὃ γίνεται βοή σφισιν ἐξ ἀφανοῦς, Τὸν χρησμοφόρον μέθετε. καὶ Τίσις μὲν ὡς ἀπεσώθη τάχιστα ἐς Ἰθώμην, καὶ τὴν μαντείαν παρὰ τὸν βασιλέα ἀνήνεγκε, μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν τραυμάτων τελευτᾷ. τοὺς δὲ Μεσσηνίους συναθροίσας ὁ Εὐφάης ἐπεδείκνυ τὸν χρησμόν·

Κούρην ἄχραντον νερτέροισι δαίμοσι,
Κλήρῳ λαχοῦσαν Αἰπυτιδῶν ἀφ' αἵματος,
Θυηπολεῖτε νυκτέροισιν ἐν σφαγαῖς.
Ἢν δ' ἡ σφαγή τε, καὶ παρ' ἄλλοις, τότε
Θύειν, διδόντας ἐς σφαγὴν ἑκουσίως.

ταῦτα τοῦ θεοῦ δηλώσαντος, αὐτίκα ἐκληροῦντο ὅσαι παρθένοι τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν. καὶ ἐπελάμβανε γὰρ Λυκίσκου θυγατέρα ὁ κλῆρος. ταύτην Ἐπήβολος ὁ μάντις ἀπηγόρευεν ὡς οὐ δέοι θύειν· οὐ γὰρ εἶναι Λυκίσκου· τὴν δὲ γυναῖκα ἣ Λυκίσκῳ συνῴκησεν, ὡς τεκεῖν οὐκ οἵα τε ἦν, ἐν τούτῳ τὴν παῖδα ὑποβαλέσθαι. ἐν ὅσῳ τε οὖν ἀνεδίδασκε τὰ ἐς αὐτήν, ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ Λυκίσκος ἐπαγόμενος ἅμα καὶ τὴν παρθένον ηὐτομόλησεν ἐς Σπάρτην. ἐχόντων δὲ ἀθύμως τῶν Μεσσηνίων ὡς Λυκίσκον ἀποδράντα ᾔσθοντο, ἐνταῦθά σφισιν Ἀριστόδημος ἀνὴρ καὶ γένους τοῦ Αἰπυτιδῶν, καὶ Λυκίσκου τῇ τε ἄλλῃ δόξῃ, καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἐπιφανέστερος, ἐδίδου τὴν θυγατέρα ἑκὼν θῦσαι. τὰ δὲ ἀνθρώπων οὐχ ἥκιστα τὸ πρόθυμον ἡ πεπρωμένη κατὰ ταῦτα ἐπικρύπτει, καὶ ἡ ψηφῖδα ἐπιλαβοῦσα ἰλὺς ποταμοῦ. ὅπου καὶ τότε Ἀριστοδήμῳ διασώσασθαι Μεσσηνίων ἀγώνισμα προθυμίας, τὸ ἐμπόδιον ἐπήγαγε τοιόνδε. ἀνὴρ τῶν Μεσσηνίων (τὸ δὲ ὄνομα οὐ λέγουσιν) ἐρῶν ἐτύγχανε τοῦ Ἀριστοδήμου τῆς θυγατρός. τότε δὲ ἤδη ἔμελλε καὶ γυναῖκα ἕξεσθαι. οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστοδήμῳ προῆλθεν, ἐκεῖνον μὲν ἐγγυήσαντά οἱ μηκέτι εἶναι κύριον τῆς παιδός, αὐτὸς δὲ ἐγγυησάμενος κυριώτερος ἐκείνου γίνεσθαι. δεύτερα δὲ ὡς τοῦτο οὐχ ἑώρα οἱ κατορθούμενον, ἐπ' ἀναίσχυντον τρέπεται λόγον, συγγενέσθαι τε τῇ παιδὶ, καί τε κύειν ἐξ αὐτοῦ. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτον Ἀριστόδημον προήγαγεν, ὡς ἐκμανέντα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τὴν θυγατέρα ἀποκτεῖναι. μετὰ δὲ ἀνέτεμνε, καὶ ἐπεδείκνυεν αὐτὴν οὐκ ἔχουσαν ἐν γαστρί. παρὼν δὲ Ἐπήβολος, ἐκέλευεν ἄλλον τινὰ τὴν θυγατέρα ἐπιδώσοντα γενέσθαι· τῆς γὰρ τοῦ Ἀριστοδήμου, πλέον εἶναί σφισιν ἀποθανούσης οὐδέν· φονεῦσαι γὰρ τὸν πατέρα αὐτὴν, θεοῖς δὲ οἷς ἡ Πυθία προσέταξεν, οὐ θῦσαι. τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ μάντεως, τὸ πλῆθος τῶν Μεσσηνίων ὥρμησεν ἀποκτενοῦντες τὸν μνηστῆρα τῆς παιδὸς, ὡς Ἀριστοδήμῳ τε μίασμα εἰκαῖον προστρίψαντα, καὶ σφίσι τῆς σωτηρίας τὴν ἐλπίδα ἀμφίβολον πεποιηκότα. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐς τὰ μάλιστα τῷ Εὐφάει φίλος. πείθει τοὺς Μεσσηνίους Εὐφαής, τόν τε χρησμὸν ἔχειν τέλος ἀποθανούσης τῆς παιδὸς, καὶ σφίσιν ἀπηρκεῖν τὰ ὑπὸ Ἀριστοδήμου πεποιημένα. λέγοντος δὲ ταῦτα, ἔφασαν τὰ ὄντα λέγειν ὅσοι τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν· ἀπῄει γάρ σφισι τὸ δέος τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρί, ἕκαστός τε ἔσπευδε. καὶ οἱ μὲν τοῦ βασιλέως τῇ παραινέσει πειθόμενοι, τὴν ἐκκλησίαν διαλύουσι· καὶ ἀπ' αὐτῆς πρός τε θυσίας καὶ θεῶν ἑορτὴν τρέπονται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκούσαντες τὸν γενόμενον Μεσσηνίοις χρησμὸν, ἀθύμως διέκειντο καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ βασιλεῖς, ἔς τε τὰ λοιπὰ καὶ ἄρχειν ὀκνοῦντες μάχης. Ἔτει δὲ ἕκτῳ μετὰ τὸν ἐξ Ἰθώμης Λυκίσκου δρασμὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι (τὰ γὰρ ἱερὰ ἐγίνετο αὐτοῖς αἴσια) στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἰθώμην. οἱ δὲ Κρῆτες οὐκέτι παρόντες σφίσιν ἔτυχον. ὑστέρησαν δὲ καὶ οἱ τῶν Μεσσηνίων σύμμαχοι. δι' ὑποψίας γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοις ἤδη Πελοποννησίων, καὶ Ἀρκάσιν ἦσαν καὶ Ἀργείοις μάλιστα. καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι κρύφα ἔμελλον τῶν Λακεδαιμονίων ἀφίξεσθαι, καὶ ἰδίᾳ δὴ μᾶλλον μετὰ δόγματος κοινοῦ. τοῖς δὲ Ἀρκάσιν ἡ στρατιὰ μὲν ἀπείρητο ἐκ τοῦ φανεροῦ. παρέτυχον δὲ οὐδ' οὗτοι. τοὺς γὰρ Μεσσηνίους καὶ ἄνευ συμμάχων κινδυνεῦσαι προήγαγεν ἡ δόξα τοῦ χρησμοῦ. τὰ μὲν οὖν πολλὰ οὐδέν τι ἐγένετο διάφορα, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας μάχης· ἥ τε ἡμέρα καὶ τότε μαχομένους προαπέλιπεν. οὐ μέντοι βιασθῆναί γε οὐδέτερον κέρας, ἢ καὶ λόχον μνημονεύουσιν. ἐπεὶ μηδὲ τὴν τάξιν ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἐτάχθησαν, συμμεῖναι φασίν· ἀλλ' ἀφ' ἑκατέρων τοὺς ἀρίστους συνελθόντας ἐς τὸ μεσαίτατον, ἐνταῦθα τὸν πάντα ἔχειν πόνον. ὁ γὰρ Εὐφαὴς πλέον τι ἢ βασιλέα εἰκὸς ἦν, προθυμούμενος, καὶ ἀφειδῶς τοῖς περὶ τὸν Θεόπομπον ἐγκείμενος, τραύματά τε καὶ πολλά τε οὐκ ἰάσιμα λαμβάνει. λειποψυχήσαντα

σαντα δὲ αὐτὸν καὶ πεσόντα, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὀλίγον ὅμως ἐμπνέοντα ἐποιοῦντο παρ' αὑτοὺς ἑλκύσαι σπουδήν. ἐπήγειρε δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἥ τε ἐς τὸν Εὔφαην προϋπάρχουσα εὔνοια καὶ τὰ ὀνείδη τὰ μέλλοντα· φοβουμένοις τε ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἄμεινόν σφισιν ἐφαίνετο προέσθαι τὰς ψυχάς, ἢ ἐκείνων προεμένων ἀποσωθῆναί τινα. τότε μὲν δὴ πεσὼν ὁ Εὔφαης, τήν τε μάχην ἐπεμήκυνε καὶ προήγαγεν ἐς πλέον παρ' ἑκατέρων τὰ τολμήματα· ὕστερον δὲ ἀνήνεγκε μὲν, καὶ ᾔσθετο ὅτι οὐκ ἔλαττον ἐσχήκασιν ἐν τῷ ἔργῳ. ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς ἀποθνήσκει, βασιλεύσας Μεσσηνίων τρία ἔτη καὶ δέκα, καὶ πολεμήσας Λακεδαιμονίοις τὸν πάντα τῆς βασιλείας χρόνον. Εὔφαει δὲ οὐκ ὄντων παίδων, τὸν αἱρεθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου κατελείπετο ἔχειν τὴν ἀρχήν· Κλέοννίς τε καὶ Δᾶμις ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστοδήμῳ προῆλθον, τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἐς πόλεμον διαφέρειν νομιζόμενοι. τὸν δὲ Ἄντανδρον οἱ πολέμιοι κατειργάσαντο ἐν τῇ μάχῃ, προκινδυνεύοντα Εὔφαους. ἦσαν δὲ καὶ τῶν μάντεων αἱ γνῶμαι κατὰ ταὐτὰ ἀμφοτέρων, Ἐπεβόλου καὶ Ὀφιονέως, μὴ σφᾶς ἀνδρὶ ἐναγεῖ καὶ θυγατρὸς μίασμα ἐπικειμένῳ δοῦναι τὴν Αἰπύτου καὶ τῶν ἀπογόνων τιμήν. ᾑρέθη δὲ ὅμως καὶ ἐβασίλευσεν Ἀριστόδημος. ὁ δὲ Ὀφιονεὺς οὗτος ὁ τῶν Μεσσηνίων μάντις, τυφλὸς ὢν εὐθὺς ἐκ γενετῆς, μαντικὴν τινα εἶχε τοιαύτην. πυνθανόμενος τὰ γινόμενα, ἑκάστοις ἰδίᾳ τε καὶ ἐν κοινῷ προέλεγεν οὕτω τὰ μέλλοντα. οὗτος μὲν τὸν τρόπον ἐμαντεύετο τὸν εἰρημένον. Ἀριστόδημος δὲ βασιλεύσας, τῷ τε δήμῳ διέμενε τὰ εἰκότα χαρίζεσθαι προθυμούμενος, καὶ τοὺς ἐν τέλει τούς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Κλέοννιν καὶ Δᾶμιν ἦγεν ἐν τιμῇ. διὰ θεραπείας δὲ εἶχε καὶ τὰ τῶν συμμάχων, Ἀρκάδων τε τοῖς δυνατοῖς, καὶ ἐς Ἄργος καὶ ἐς Σικυῶνα ἀποστέλλων δῶρα. Τὸν δὲ πόλεμον ἐπὶ τῆς Ἀριστοδήμου βασιλείας ἐπολέμουν, λῃστείαις τε καὶ ὀλίγοις ἀεὶ καὶ περὶ τὴν ὡραίαν καταδρομαῖς ἐς τὴν Ἑλλήνων χρώμενοι. Συνεσέβαλλον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τοῖς Μεσσηνίοις ἐς τὴν Λακωνικήν. Ἀργεῖοι δὲ προαναφῆναι μὲν τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος οὐκ ἠξίουν. γινομένου δὲ ἀγῶνος, παρεσκευάζοντο ὡς μεθέξοντες. Πέμπτῳ δὲ ἔτει τῆς Ἀριστοδήμου μελλόντων ἐκ προρρήσεως συμβολὴν ποιήσεσθαι (τῷ τε γὰρ μήκει τοῦ πολέμου καὶ τοῖς δαπανήμασιν ἀπειρήκεσαν) οὕτω παρεγένοντο ἀμφοτέροις καὶ οἱ σύμμαχοι· Λακεδαιμονίοις μὲν Κορίνθιοι, Πελοποννησίων μόνοι· τοῖς δὲ Μεσσηνίοις οἵ τε Ἀρκάδες πανστρατιᾷ, καὶ Ἀργείων καὶ Σικυωνίων λογάδες. Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν Κορινθίοις καὶ τοῖς εἵλωσι καὶ ὅσοι περίοικοι συνεστρατεύοντο, τὸ μέσον ἐπιτρέψαντες, ἐπὶ τοῖς κέρασιν αὐτοί τε καὶ οἱ βασιλεῖς ἐτάσσοντο, βαθεῖά τε ὡς οὔπω πρότερον καὶ πυκνῇ τῇ φάλαγγι. Τῷ δὲ Ἀριστοδήμῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν διετάχθη τὰ ἐς τὴν μάχην οὕτω. ὅσοι τῶν Ἀρκάδων ἢ τῶν Μεσσηνίων τὰ μὲν σώματα ἦσαν ἐρρωμένοι καὶ ἀγαθοὶ τὰς ψυχάς, ὅπλα δὲ οὐκ εἶχον ἰσχυρά, τούτοις τῶν ὅπλων τὰ χρησιμώτατα ἐπέλεξε, καὶ ὡς τὸ ἔργον ἤπειγεν, ὁμοῦ τοῖς Ἀργείοις καὶ Σικυωνίοις καὶ τούτοις ἔταξε. τὴν δὲ φάλαγγα ἐπὶ πλέον ἥπλωσεν, ὡς μὴ κυκλωθεῖεν ὑπὸ τῶν ἐναντίων. προείδετο δὲ καὶ ὅπως τεταγμένοις σφίσι τὸ ὄρος ἡ Ἰθώμη κατὰ νώτου γίνοιτο. καὶ τούτοις μὲν Κλέοννιν ἐπέταξεν ἡγεμόνα, αὐτὸς δὲ καὶ ὁ Δᾶμις ὑπέμενον ἔχοντες τοὺς ψιλούς, σφενδονήτας μὲν ἢ τοξότας ὀλίγους· ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς τοῖς τε σώμασιν ἦσαν ἐς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐπιτήδειοι, καὶ τῇ ὁπλίσει κοῦφοι. θώρακα γὰρ ἢ ἀσπίδα εἶχεν ἕκαστος. ὅσοι δὲ ἠπόρουν τούτων, περιεβέβληντο αἰγῶν νάκη καὶ προβάτων, οἱ δὲ καὶ θηρίων δέρματα, καὶ μάλιστα οἱ ὀρεινοὶ τῶν Ἀρκάδων, λύκων τε καὶ ἄρκτων. ἀκόντια δὲ ἕκαστος πολλά, οἱ δὲ καὶ λόγχας αὐτῶν ἔφερον. οὗτοι μὲν ἐλόχων τῆς Ἰθώμης ἔνθα ἔμελλον ἥκιστα ἔσεσθαι σύνοπτοι. οἱ δὲ ὁπλῖται τῶν Μεσσηνίων καὶ συμμάχων, τήν τε ἔφοδον τὴν πρώτην τῶν Λακεδαιμονίων ὑπέμειναν, καὶ μετὰ τοῦτο ἦσαν ἤδη καὶ τὰ ἄλλα ἄνδρες. ἀριθμῷ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων ἀπελείποντο, λογάδες δὲ ὄντες ἐμάχοντο πρὸς δῆμον καὶ οὐχ ὁμοίως πρὸς κρείττους. ἡ καὶ μᾶλλον τῇ τε ἄλλῃ προθυμίᾳ καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἐπὶ πολὺ ἀντεῖχον. Ἐνταῦθα καὶ ὁ στρατὸς τῶν Μεσσηνίων ὁ εὔζωνος, ἀφ' οὗ καὶ τούτοις ἤρθη τὰ σημεῖα, ἐχώρουν ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους δρόμῳ, καὶ

περιστάντες ἠκόντιζον ἐς τὰ πλάγια. ὅσοις δὲ καὶ ἐπὶ πλέον μετῆν τόλμης, προσέθεόν τε καὶ ἔτυπτον ἐκ χειρός. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, κίνδυνόν σφισι δεύτερον ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ οὕτως ἀνέλπιστον ὁρῶντες παρόντα, ὅμως οὔτε ἐταράχθησαν, ἐπιστρεφόμενοί τε ἐς τοὺς ψιλοὺς, ἀμύνεσθαι μὲν ἐπειρῶντο· διὰ δὲ τὴν κουφότητα οὐ χαλεπῶς ἀποφευγόντων, ἀπορία τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἤδη καὶ ὀργὴ γίνεται. πεφύκασι δέ πως οἱ ἄνθρωποι μάλιστα ἔχειν ἀκρατῶς πρὸς τὰ παρ' ἀξίαν. Καὶ δὴ καὶ τότε οἵ τε ἤδη τραύματα τῶν Σπαρτιατῶν εἰληφότες, καὶ ὅσοι κειμένων τῶν Σπαρτιατῶν ἐγίγνοντο πρὸς τὴν ἔφοδον τῶν ψιλῶν πρῶτοι, προεξέθεόν τε ὁπότε ἴδοιεν ἐπιφερομένους τοὺς ψιλοὺς, καὶ ὑπὸ θυμοῦ μακροτέρας τὰς διώξεις ἐποιοῦντο ἀποχωρούντων. οἱ δὲ ψιλοὶ τῶν Μεσσηνίων ὡς τὸ πρῶτον ἤρξαντο, κατὰ χώραν τε μένοντας ἔτυπτον καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ διωκόντων ἔφθανον ἀποφεύγοντες, καὶ πειρωμένοις ἀναστρέφειν αὖθις ἐπῄεσαν. ταῦτα δὲ ἔδρων ἀνὰ μέρος, καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλο τῆς τῶν ἐναντίων τάξεως. οἵ τε ὁπλῖται τῶν Μεσσηνίων καὶ συμμάχων θρασύτερον ἐν τῷ τοιῷδε τοῖς κατὰ στόμα αὐτῶν ἐπέκειντο. τέλος δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ τε χρόνῳ καὶ τοῖς τραύμασιν ἀπαγορεύοντες, καὶ ἅμα παρὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τῶν ψιλῶν ταρασσόμενοι, διαλύουσι τὴν τάξιν. τραπέντων δὲ ἐνταῦθα σφίσι, πλείω παρεῖχον κακὰ οἱ ψιλοί. Τοὺς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων διαφθαρέντας ἐν τῇ μάχῃ, συλλαβεῖν μὲν οὐχ οἷά τε ἦν ἀριθμῷ· πείθομαι δὲ εἶναι καὶ αὐτὸς πολλούς. ἡ δὲ οἴκαδε ἀναχώρησις τοῖς μὲν ἄλλοις καθ' ἡσυχίαν, Κορινθίοις δὲ ἔμελλεν ἔσεσθαι χαλεπή. διὰ πολεμίας γὰρ ἐγίνετο, ὁμοίως διά τε τῆς Ἀργείας πειρωμένοις καὶ παρὰ Σικυῶνα ἀνασωθῆναι. Λακεδαιμονίους δὲ ἐλύπει μὲν καὶ τὸ γεγονὸς πταῖσμα τεθνεώτων ἐν τῇ μάχῃ πολλῶν τε καὶ ἀξίων λόγου. παρείσατο δὲ καὶ ἐς τὴν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ πολέμου σφίσιν ἀθύμως ἔχειν· καὶ διὰ τοῦτο θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς. τούτοις ἐλθοῦσιν ἡ Πυθία χρᾷ τάδε·

> Οὔ σε μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χρεὶ Φοῖβος ἄνωγεν,
> Ἀλλ' ἀπάτῃ μὲν ἔχει λείαν Μεσσηνίδα λαὸς,
> Ταῖς δ' αὐταῖς τέχναισιν ἁλώσεται, αἷς περ ὑπῆρξεν.

Πρὸς ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἐφόροις τέχνας μὲν προθυμουμένοις, οὐκ ἐγίνετο ἀνευρεῖν. Οἱ δὲ Ὀδυσσέως τὸ ἔργον ἀπομιμούμενοι τὸ ἐπὶ Ἰλίῳ, πέμπουσιν ἄνδρας ἑκατὸν ἐς Ἰθώμην συνιδόντας ἃ μηχανῶνται, λόγῳ δὲ αὐτομόλους. ἦν δὲ καὶ φυγὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ κατεγνωσμένη. Τούτους ἥκοντας ἔπεμπεν αὐτίκα Ἀριστόδημος, Λακεδαιμονίων φήσας τὰ ἀδικήματα καινὰ εἶναι, τὰ δὲ σοφίσματα ἀρχαῖα. Ἀμαρτόντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἐπιχειρήματος, δεύτερα ἐπειρῶντο τῶν Μεσσηνίων διαλῦσαι τὸ συμμαχικόν. ἀντειπόντων δὲ τῶν Ἀρκάδων (παρὰ γὰρ τούτοις πρότερον ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις) οὕτω τὴν ἐπ' Ἄργος ἐπέσχον πορείαν. Ἀριστόδημος δὲ πυνθανόμενος τὰ πρασσόμενα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, πέμπει καὶ αὐτὸς ἐρησομένους τὸν θεόν. ἡ δὲ Πυθία σφίσιν ἔχρησε·

> Κῦδός σοι πολέμοιο δίδοῖ θεός· ἀλλ' ἀπάταισι
> Φράζευ, μὴ Σπάρτης δόλιος λόχος ἐχθρὸς ἀνέλθῃ
> Κρείσσων. εἰ γὰρ Ἄρης κείνων εὐήρεα τεύχῃ,
> Καί τε χορῶν στεφάνωμα πικροὺς οἰκήτορας ἕξει.
> Τῶν δύο συντυχίαις κρυπτοῦ λόχου ἐξαναδύντων,
> Οὐ πρόσθεν δὲ τέλος τόδ' ἐπόψεται ἱερὸν ἦμαρ,
> Πρὶν τὰ πάραλλα φύσιν τόξαν * χρεὼν ἀφίκηται.

Τότε μὲν δὴ Ἀριστόδημος καὶ οἱ μάντεις ἀπείρως εἶχον συμβάλλεσθαι τὸ εἰρημένον· ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς ἀναφαίνειν τε καὶ ἐς τέλος ἄξειν ἔμελλεν ὁ θεός. Ἕτερα δὲ ἐν τῷ τότε τοῖς Μεσσηνίοις συνέβαινε τοιαῦτα. Λυκίσκου μετοικοῦντος ἐν Σπάρτῃ τὴν θυγατέρα ἐπέλαβεν ἀποθανεῖν, ἣν ἅμα ἀγόμενος ἔφυγεν ἐκ Μεσσήνης. πολλάκις δὲ αὐτὸν φοιτῶντα ἐπὶ τὸ μνῆμα τῆς παιδὸς λοχήσαντες ἱπ-

τες ἱππεῖς τῶν Ἀρκάδων αἱροῦσιν. ἀναχθεὶς δὲ ἐς τὴν Ἰθώμην καὶ ἐς ἐκκλησίαν καταστὰς ἀπελογεῖτο, ὡς οὐ προδιδοὺς τὴν πατρίδα ἀποχωρήσαι· πειθόμενος δὲ τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ μάντεως εἰς τὴν παῖδα ὡς οὖσαν οὐ γνησίαν, ταῦτα ἀπολογούμενος, οὐ πρότερον ἔδοξεν ἀληθῆ λέγειν, πρὶν ἢ παρῆλθεν εἰς τὸ θέατρον ἡ τὴν ἱερωσύνην τότε τῆς Ἥρας ἔχουσα. αὕτη δὲ τεκεῖν τε τὴν παῖδα ὡμολόγει, καὶ τῇ Λυκίσκου γυναικὶ ὑποβαλέσθαι δοῦναι. νῦν δέ, ἔφη, τό τε ἀπόρρητον ἐκφαίνουσα ἥκω, καὶ παύσουσα ἐμαυτὴν ἱερωμένην. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, ὅτι ἦν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καθεστηκός, ἢν γυναικὸς ἱερωμένης ἢ καὶ ἀνδρὸς προαποθάνῃ τις τῶν παίδων, ἐς ἄλλον τὴν ἱερωσύνην μεταχωρεῖν. Νομίζοντες οὖν τὴν γυναῖκα ἀληθῆ λέγειν, τῇ θεῷ τε εἵλοντο ἱερατευσομένην ἀντ' ἐκείνης, καὶ Λυκίσκον συγγνωστὰ ἔφασαν εἰργάσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐδόκει σφίσι (καὶ γὰρ εἰκοστὸν ἔτος ἐπῄει τῷ πολέμῳ) πέμπειν αὖθις ἐς Δελφοὺς ἐρησομένους ὑπὲρ νίκης. ἐρησομένοις δὲ ἔχρησεν ἡ Πυθία·

Τοὺς τρίποδας περὶ βωμὸν Ἰθωμάτα Διὶ πρώτοις
Στήσασι δεκάδων ἀριθμὸν δὶς πέντε, δίδωσι
Σὺν κύδει πολέμου γαῖαν Μεσσηνίδα δαίμων.
Ζεὺς γὰρ ἔνευσ' οὕτως. ἀπάτη δέ σε πρόσθε λάθησιν,
Ἥ τ' ὄπισω τίσις ἐστί, καὶ ἔνθεον ἐξαπαλῴης.
Ἕρδ' ὅπῃ τὸ χρεών. ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸ ἄλλων.

Ταῦτ' ἀκούσαντες, γεγονέναι τε ἡγοῦντο ὑπὲρ αὐτῶν τὴν μαντείαν, καὶ σφίσι διδόναι τοῦ πολέμου κράτος. οὐ γὰρ αὐτῶν γε ἐχόντων ἐντὸς τείχους τοῦ Ἰθωμάτα τὸ ἱερόν, Λακεδαιμονίους προτέρους ἀναθέντας φθήσεσθαι. Καὶ οἱ μὲν ξυλίνους κατασκευάσασθαι τρίποδας ἔμελλον· οὐ γάρ σφισι περιῆν χρήματα ὡς χαλκοῦς ποιήσασθαι. Τῶν δέ τις Δελφῶν τὸν χρησμὸν ἐξήγγειλεν ἐς Σπάρτην. πυθομένοις δὲ ἐν κοινῷ μὲν οὐδέν σφισιν ἐξεγένετο ἀνευρεῖν σοφόν. Οἴβαλος δὲ τὰ μὲν ἄλλα οὐ τῶν ἐπιφανῶν, γνώμην δέ, ὡς ἐδήλωσεν, ἀγαθός, ποιησάμενος ὡς ἔτυχε πηλοῦ τρίποδας ἑκατόν, τούτους τε ἀποκεκρυμμένους ἐν πήρᾳ, καὶ δίκτυα ἅμα αὐτοῖς ἔφερεν ὡς ἀνὴρ θηρευτής. ἅτε δὲ ὢν ἀγνὼς καὶ Λακεδαιμονίων τοῖς πολλοῖς, ῥᾷον Μεσσηνίους ἐλάνθανεν. ἀναμίξας δὲ αὑτὸν ἀνδράσιν ἀγροίκοις, εἰσῆλθέ τε μετ' αὐτῶν ἐς τὴν Ἰθώμην, καὶ ὡς νὺξ τάχιστα ἐπελάμβανεν, ἀναθεὶς τοὺς τρίποδας τῷ θεῷ τούτους δὴ τοὺς πηλίνους, αὖθις ἐς Σπάρτην ἐπαγγέλλων Λακεδαιμονίοις ᾤχετο. Μεσσηνίους δέ, ὡς εἶδον, ἐτάραξε μεγάλως, καὶ εἴκαζον (ὥσπερ ἦν) παρὰ Λακεδαιμονίων εἶναι. παρεμυθεῖτο δὲ ὅμως αὐτοὺς ὁ Ἀριστόδημος λέγων ἄλλα τε ἃ ἐν τοῖς παροῦσιν εἰκὸς ἦν, καὶ τοὺς ξυλίνους τρίποδας (ἐπεποίηντο γὰρ ἤδη) περὶ τοῦ Ἰθωμάτα τὸν βωμὸν ἔστησε. Συνέβη δὲ καὶ Ὀφιονέα τὸν μάντιν τοῦτον τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἀναβλέψαι, παραλόγως δὴ μάλιστα ἀνθρώπων. ἐπέλαβε γὰρ τῆς κεφαλῆς ἄλγημα αὐτὸν ἰσχυρόν, καὶ ἀνέβλεψεν ἀπ' αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἐντεῦθεν (ἔρρεπε γὰρ ἤδη τὸ χρεὼν ἐς ἅλωσιν τῶν Μεσσηνίων) προεσήμαινεν αὐτοῖς τὰ μέλλοντα ὁ θεός. Τό τε γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ὂν χαλκοῦν καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ὅπλα, παρῆκε τὴν ἀσπίδα. καὶ Ἀριστοδήμου τῷ Διὶ τῷ Ἰθωμάτα θύειν μέλλοντος τὰ ἱερεῖα, οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν αὐτόματοι καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ τῆς πληγῆς. τρίτον δὲ ἄλλο συνέβη σφίσιν. οἱ κύνες συνιόντες ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ πᾶσαν νύκτα ὠρύοντο, τέλος δὲ καὶ ἀπεχώρησαν ἀθρόοι πρὸς τὸ τῶν Λακεδαιμονίων στρατόπεδον. Ταῦτά τε δὴ τὸν Ἀριστόδημον ἐτάρασσε, καὶ ὀνείρατος ὄψις ἐπιγινομένη τοιάδε. ἔδοξεν ἐξιέναι οἱ μέλλοντι ἐς μάχην, καὶ ὡπλισμένῳ, τῶν ἱερείων τὰ σπλάγχνα ἐπὶ τραπέζῃ προκεῖσθαι. τὴν δέ οἱ θυγατέρα ἐπιφανῆναι, μέλαιναν ἐσθῆτα ἔχουσαν καὶ φαίνουσαν τό τε στέρνον καὶ τὴν γαστέρα ἀνατετμημένα. ἀναφανεῖσαν δέ, ἀπορρίψαι μὲν τὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἀφελέσθαι δὲ αὐτοῦ τὰ ὅπλα· ἀντὶ τούτων δὲ στέφανον ἐπιθεῖναι χρυσοῦν, καὶ ἱμάτιον ἐπιβαλεῖν λευκόν. Ἔχοντος δὲ Ἀριστοδήμου τά τε ἄλλα ἀθύμως, καὶ τὸν ὄνειρον ἡγουμένου προλέγειν οἱ τοῦ βίου τελευτήν, ὅτι οἱ

Μεσσήνιοι τῶν ἐπιφανῶν τὰς ἐκφορὰς ἐποιοῦντο ἐστεφανωμένων καὶ ἱμάτια ἐπιβεβλημένων λευκὰ, ἀπαγγέλλει τις Ὀφιονέα τὸν μάντιν οὐχ ὁρᾶν ἔτι, ἀλλ' ἐξαίφνης γενέσθαι τυφλὸν, ὥσπερ γε καὶ ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς. συνιᾶσι δὴ καὶ τοῦ χρησμοῦ τότε, ὡς τοὺς ἀναδύντας δύο ἐκ τοῦ λόχου, καὶ ἐς τὸ χρεὼν αὖθις ἐλθόντας, τοῦ Ὀφιονέως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν ἡ Πυθία. Ἐνταῦθα Ἀριστόδημος τά τε οἰκεῖα ἀναλογιζόμενος, ὡς οὐδὲν ὠφέλιμον γένοιτο φονεὺς θυγατρὸς, καὶ τῇ πατρίδι οὐχ ὁρῶν ἔτι λειποῦσαν σωτηρίας ἐλπίδα, ἐπικατέσφαξεν ἑαυτὸν τῆς παιδὸς τῷ τάφῳ· τὰ μὲν εἰς ἀνθρώπου λογισμὸν ἥκοντα, Μεσσηνίους σώσας, τῆς τύχης δὲ ἐς τὸ μηδὲν ἀγαγούσης τά τε ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ βουλεύματα. Ἀπέθανε δὲ βασιλεύσας ἔτη τε ἓξ, καὶ ἐκ τοῦ ἑβδόμου μῆνας ἐπιλαβὼν πολλούς. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις ἀπεγνωκέναι τὰ πράγματα παρίστατο, ὥστε καὶ ὥρμησαν ἱκεσίαν ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποστέλλειν· οὕτω σφόδρα κατέπληξεν αὐτοὺς ἡ τοῦ Ἀριστοδήμου τελευτή. καὶ τοῦτο μὲν ὁ θυμὸς ἐπέσχεν αὐτοὺς μὴ ποιῆσαι. συνελθόντες δὲ εἰς ἐκκλησίαν, βασιλέα μὲν οὐδένα, Δάμιν δὲ στρατηγὸν αὐτοκράτορα εἵλοντο. ὁ δὲ Κλεοννίν τε αὐτῷ καὶ Φυλέα ἑλόμενος συνάρχοντας, παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐκ τῶν παρόντων συνάψων εἰς μάχην. ἐπηνάγκαζε γὰρ ἥ τε πολιορκία, καὶ οὐχ ἥκιστα ὁ λιμὸς, καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ δέος, μὴ καὶ προδιαφθαρῶσιν ὑπὸ ἐνδείας. Ἀρετῇ μὲν δὴ καὶ τολμήμασιν οὐδέποτε ἀπεδέησε τὰ τῶν Μεσσηνίων. ἀπέθανον δὲ οἱ στρατηγοί σφισιν ἅπαντες, καὶ τῶν ἄλλων οἱ λόγου μάλιστα ἄξιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, μῆνας μὲν που πέντε μάλιστα ἀντέσχον· περὶ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν λήγοντα ἐξέλιπον τὴν Ἰθώμην, πολεμήσαντες ἔτη τὰ πάντα εἴκοσι, καθὰ καὶ Τυρταίῳ πεποιημένα εἰσίν·

Εἰκοστῷ δ' οἱ μὲν κατὰ πίονα ἔργα λιπόντες
Φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

Ὁ δὲ πόλεμος ἔλαβεν οὗτος τέλος ἔτει πρώτῳ τῆς τετάρτης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος, ἣν Δάσμων Κορίνθιος ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνησι Μεδοντιδῶν τὴν ἀρχὴν ἔτι ἐχόντων τὴν δεκάτην, καὶ ἔτους Ἱππομένει τετάρτου τῆς ἀρχῆς ἠνυσμένου. Μεσσηνίων δὲ ὅσοις μὲν ἔτυχον ἐν Σικυῶνι οὖσαι καὶ ἐν Ἄργει προξενίαι καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τισὶν, οὗτοι μὲν ἐς ταύτας τὰς πόλεις ἀπεχώρησαν· ἐς Ἐλευσῖνα δὲ οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερῶν καὶ θεαῖς ταῖς μεγάλαις τελοῦντες τὰ ὄργια. ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς κατὰ τὰς πατρίδας ἕκαστοι τὰς ἀρχαίας ἐσκεδάσθησαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πρῶτα μὲν τὴν Ἰθώμην καθεῖλον ἐς ἔδαφος· ἔπειτα καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις ἐπιόντες ᾕρουν. ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων τῷ Ἀμυκλαίῳ τρίποδας χαλκοῦς· Ἀφροδίτης ἄγαλμά ἐστιν ἑστηκὸς ὑπὸ τῷ τρίποδι τῷ πρώτῳ, Ἀρτέμιδος δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ, Κόρης δὲ ἢ Δήμητρος ὑπὸ τῷ τρίτῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἀνέθεσαν ἐνταῦθα. Τῆς δὲ γῆς τῆς Μεσσηνίας, Ἀσιναίοις μὲν ἀνεστηκόσιν ὑπὸ Ἀργείων διδόασιν ἐπὶ θαλάσσῃ ταύτην, ἣν καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἀσιναῖοι νέμονται· τοῖς δὲ Ἀνδροκλέους ἀπογόνοις (ἦν γὰρ δὴ καὶ θυγάτηρ Ἀνδροκλεῖ καὶ παῖδες τῆς θυγατρὸς, φεύγοντες δὲ ὑπὸ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἀνδροκλέους, ᾤχοντο ἐς Σπάρτην) τούτοις τὴν Ὑαμίαν καλουμένην ἀπονέμουσι. Τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς Μεσσηνίους παρὰ Λακεδαιμονίων, εἶχεν οὕτως. Πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἐπάγουσιν ὅρκον μήτε ἀποστῆναί ποτε ἀπ' αὐτῶν, μήτε ἄλλο ἐργάσασθαι νεώτερον μηδέν. δεύτερον δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐπέταξαν εἰρημένον, τῶν δὲ γεωργουμένων καρπῶν σφίσιν ἀποφέρειν ἐς Σπάρτην πάντα ἡμίσεα. προείρητο δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ἐκφορὰς τῶν βασιλέων καὶ ἄλλων τῶν ἐν τέλει, καὶ ἄνδρας ἐκ τῆς Μεσσηνίας καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ἐσθῆτι ἥκειν μελαίνῃ· καὶ τοῖς παραβᾶσιν ἀπέκειτο ποινή. Τιμωρίαι δὲ, ἃς ὕβριζον ἐς τοὺς Μεσσηνίους, Τυρταίῳ πεποιημέναι εἰσίν·

Ὥσπερ ὄνοι μεγάλοις ἄχθεσι τειρόμενοι,
Δεσποσύνοισι φέροντες ἀναγκαίης ὑπὸ λυγρῆς
Ἥμισυ πάνθ' ὅσσων καρπὸν ἄρουρα φέρει.

ὅτι δὲ καὶ συμπενθεῖν ἔκειτο αὐτοῖς ἀνάγκη, δεδήλωκεν ἐν τῷδε·

Δεσπό-

Δεσπότας οἰμώζοντες ὁμῶς, ἄλοχοί τε καὶ αὐτοί,
Εὖτέ τιν' οὐλομένη μοῖρα κίχοι θανάτου.

Τοιούτων οὖν τοὺς Μεσσηνίους κατειληφότων, καὶ ἅμα ἐς τὰ μέλλοντα οὐδὲν ἐνορῶντες παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φιλάνθρωπον, πρὸς τέλη τῶν παρόντων τεθνάναι μαχομένους, ἢ καὶ τὸ παράπαν ἐκ Πελοποννήσου φεύγοντας οἴχεσθαι νομίζοντες αἱρετώτερα, ἀφίστασθαι πάντως ἐγίγνωσκον. Ἐνῆγον δὲ οὐχ ἥκιστα ἐς τοῦτο καὶ οἱ νεώτεροι, πολέμου μὲν ἔτι ἀπείρως ἔχοντες, λαμπροὶ δὲ ὄντες τὰ φρονήματα, καὶ ἀποθανεῖν προτιμῶντες ἐν ἐλευθέρᾳ τῇ πατρίδι, εἰ καὶ τὰ ἄλλα εὐδαιμόνως δουλεύειν παρείη. Ἐτράφη δὲ νεότης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μεσσηνίας, οἱ δὲ ἄριστοι καὶ ἀριθμὸν πλεῖστοι περὶ τὴν Ἀνδανίαν, ἐν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀριστομένης. ὃς καὶ νῦν ἔτι ὡς ἥρως ἔχει παρὰ Μεσσηνίοις τιμάς· καί οἱ καὶ τὰ τῆς γενέσεως ἐπιφανέστερα ὑπάρξαι νομίζουσι. Νικοτελείᾳ γὰρ τῇ μητρὶ αὐτοῦ δαίμονα ἢ θεὸν δράκοντι εἰκασμένον συγγενέσθαι λέγουσι. Τοιαῦτα δὲ καὶ Μακεδόνας ἐπὶ Ὀλυμπιάδι, καὶ ἐπὶ Ἀριστοδάμᾳ Σικυωνίους οἶδα εἰρηκότας. διαφορὰ δὲ τοσόνδε ἦν. Μεσσήνιοι γὰρ οὐκ ἐσποιοῦσιν Ἀριστομένην Ἡρακλεῖ παῖδα ἢ Διΐ, ὥσπερ Ἀλέξανδρον Ἄμμωνι οἱ Μακεδόνες, καὶ Ἄρατον Ἀσκληπιῷ Σικυώνιοι. Ἀριστομένει δὲ πατέρα Ἑλλήνων οἱ πολλοὶ Πύρρον φασὶν εἶναι. Μεσσηνίους δὲ οἶδα αὐτὸς ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς Ἀριστομένην Νικομήδους καλοῦντας. Οὗτος μὲν οὖν ἀκμάζων ἡλικίᾳ καὶ τόλμῃ, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει παρώξυνον ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν. ἐπράσσετο δὲ ταῦτα οὐκ εὐθὺς ἐκ τοῦ φανεροῦ, κρύφα δὲ ἐς Ἄργος καὶ παρὰ τοὺς Ἀρκάδας ἀπέστελλον, εἰ σφίσιν ἀπροφασίστως καὶ μηδὲν ἐνδεεστέρως ἢ ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ προτέρου ἀμύνειν θελήσουσιν. Ὡς δὲ τά τε ἄλλα ἐς τὸν πόλεμον ἕτοιμα ἦν αὐτοῖς, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων προθυμότερα ἢ προσεδόκων (καὶ γὰρ Ἀργείοις ἤδη καὶ Ἀρκάσι λαμπρὸν τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος ἐξῆπτο) οὕτως ἀπέστησαν ἔτει τριακοστῷ μὲν καὶ ἐνάτῳ μετὰ Ἰθώμης ἅλωσιν, τετάρτῳ δὲ τῆς τρίτης ὀλυμπιάδος καὶ εἰκοστῆς, ἣν Ἴκαρος Ὑπερησιεὺς ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἦσαν ἤδη τότε ἄρχοντες· καὶ Ἀθηναίοις Τλησίας ἦρχεν. Ἐν δὲ Λακεδαιμονίοις τίνες ἔτυχον βασιλεύοντες, Τυρταῖος μὲν τὰ ὀνόματα οὐκ ἔγραψε· Ῥιανὸς δὲ ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσιν, Λεωτυχίδην βασιλέα ἐπὶ τοῦδε εἶναι τοῦ πολέμου. Ῥιανῷ μὲν οὖν ἔγωγε οὐδαμῶς κατά γε τοῦτο συνθήσομαι. Τυρταῖον δὲ καὶ οὐ λέγοντα ὅμως εἰρηκέναι τις ἂν ἐν τῷδε ἡγοῖτο. ἐλεγεῖα γὰρ ἐς τὸν πρότερον αὐτῷ ἐστι τὸν πόλεμον·

Ἀμφ' αὐτὴν δ' ἐμάχοντ' ἐννεακαίδεκ' ἔτη
Νωλεμέως αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες
Αἰχμηταὶ, πατέρων ἡμετέρων πατέρες.

Δῆλα οὖν ἐστιν, ὡς ὕστερον τρίτῃ γενεᾷ τὸν πόλεμον οἱ Μεσσήνιοι τόνδε ἐπολέμησαν. ἀποδείκνυσί τε τοῦ χρόνου τὸ συνεχὲς βασιλεύοντας τηνικαῦτα ἐν Σπάρτῃ Ἀνάξανδρον Εὐρυκράτους τοῦ Ἀπολλοδώρου· τῆς δὲ οἰκίας τῆς ἑτέρας Ἀναξίδαμον Ζευξιδάμου τοῦ Ἀρχιδάμου τοῦ Θεοπόμπου. κατέβην δὲ ἐς ἀπόγονον Θεοπόμπου τέταρτον, ὅτι Ἀρχίδαμος ὁ Θεοπόμπου προαπέθανε τοῦ πατρὸς, καὶ ἐς Ζευξίδαμον υἱιδοῦν ὄντα Θεοπόμπου περιῆλθεν ἡ ἀρχή. Λεωτυχίδης δὲ μετὰ Δημάρατον βασιλεύσας φαίνεται τοῦ Ἀρίστωνος· Θεοπόμπου δὲ Ἀρίστων ἀπόγονος ἕβδομος. Τότε δὲ οἱ Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίοις συμβάλλουσιν ἐν Δέραις καλουμέναις τῆς σφετέρας, ἔτει πρώτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν. ἀπῆσαν δὲ ἀμφοτέροις οἱ σύμμαχοι. καὶ νίκη μὲν ἐγένετο οὐδετέρων σαφής. Ἀριστομένην δὲ ἔργα φασὶν ἀποδείξασθαι πλέον τι ἢ ἄνδρα ἕνα εἰκὸς ἦν, ὥστε καὶ βασιλέα μετὰ τὴν μάχην ἡροῦντο αὐτόν. Ἦν γὰρ καὶ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν. παραιτουμένου τε, οὕτω στρατηγὸν αὐτοκράτορα εἵλοντο. Ἀριστομένει δὲ παρίστατο, μηδὲν ἂν ἄλλον ἀπαξιῶσαι παθεῖν τι ἐν πολέμῳ δράσαντα ἄξια μνήμης. αὐτῷ μέντοι καὶ πρὸ παντὸς ἐνόμιζεν εἶναι ἔτι ἀρχομένου τοῦ πολέμου Λακεδαιμονίους καταπλήξαντα, φαίνεσθαι καὶ ἐς τὰ μέλλοντα σφίσι φοβερώτερον. Ἅτε δὲ οὕτως ἔχων, ἀφικόμενος νύκτωρ ἐς τὴν Λακεδαίμονα, ἀνατίθησιν

ἀσπίδα πρὸς τὸν τῆς Χαλκιοίκου ναόν· ἐπεγέγραπτο δέ, Ἀριστομένην ἀπὸ Σπαρτιατῶν διδόναι τῇ θεῷ. Ἐγένετο δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις μάντευμα ἐκ Δελφῶν, τὸν Ἀθηναῖον ἐπάγεσθαι σύμβουλον. ἀποστέλλουσιν οὖν παρὰ τοὺς Ἀθηναίους τόν τε χρησμὸν ἀπαγγελοῦντας, καὶ ἄνδρα αἰτοῦντας παραινέσοντα ἃ χρὴ σφίσιν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐδέτερα θέλοντες, οὔτε Λακεδαιμονίους ἄνευ μεγάλων κινδύνων προσλαβεῖν μοῖραν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ τὴν ἀρίστην, οὔτε αὐτοὶ παρακοῦσαι τοῦ θεοῦ, πρὸς ταῦτα ἐξευρίσκουσι. Καὶ ἦν γὰρ Τυρταῖος διδάσκαλος γραμμάτων, νοῦν τε ἥκιστα ἔχειν δοκῶν, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν χωλός· τοῦτον ἀποστέλλουσιν ἐς Σπάρτην. ὁ δὲ ἀφικόμενος, ἰδίᾳ τε τοῖς ἐν τέλει, καὶ συνάγων ὁπόσοις τύχοι, καὶ ἐλεγεῖα καὶ τὰ ἔπη σφίσι τὰ ἀνάπαιστα ᾖδεν. Ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον τοῦ περὶ τὰς Δέρας ἀγῶνος, ἡκόντων ἀμφοτέροις καὶ τῶν συμμάχων, παρεσκευάζοντο ὡς μάχην συνάψοντες ἐπὶ τῷ καλουμένῳ Κάπρου σήματι. Μεσσηνίοις μὲν οὖν Ἠλεῖοι καὶ Ἀρκάδες, ἔτι δὲ ἐξ Ἄργους ἀφίκετο καὶ Σικυῶνος βοήθεια. παρῆσαν δὲ καὶ ὅσοι πρότερον τῶν Μεσσηνίων ἔφευγον ἑκουσίως, ἐξ Ἐλευσινός τε οἷς πάτριον δρᾶν τὰ ὄργια τῶν μεγάλων θεῶν, καὶ οἱ Ἀνδροκλέους ἀπόγονοι. καὶ γὰρ οἱ συσπεύσαντες μάλιστα σφίσιν ἦσαν οὗτοι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἦλθον Κορίνθιοι συμμαχήσοντες, καὶ Λεπρεατῶν τινες κατὰ ἔχθος τὸ Ἠλείων. Ἀσιναίοις δὲ ὅρκοι πρὸς ἀμφοτέρους ἦσαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο Κάπρου σῆμα, ἔστι μὲν ἐν Στενυκλήρῳ τῆς Μεσσηνίας. Ἡρακλέα δὲ αὐτόθι ὅρκον ἐπὶ τομίων κάπρου τοῖς Νηλέως παισὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν παρὰ ἐκείνων λέγουσιν. ὡς δὲ ἀμφοτέροις προεθύσαντο οἱ μάντεις, Λακεδαιμονίοις μὲν Ἕκατος ἀπόγονός τε καὶ ὁμώνυμος Ἑκάτου σὺν τοῖς Ἀριστοδήμου παισὶν ἐλθόντος ἐς Σπάρτην· τοῖς δὲ Μεσσηνίοις Θέοκλος. ἐγεγόνει δὲ ὁ Θέοκλος οὗτος ἀπὸ Εὐμάντιδος. Εὔμαντιν δὲ ὄντα Ἠλεῖον τῶν Ἰαμιδῶν, Κρεσφόντης ἐπηγάγετο ἐς Μεσσήνην. Τότε δὲ παρόντων καὶ τῶν μάντεων σὺν φρονήματι, ἀμφότεροι μᾶλλον ἠπείγοντο ἐς τὴν μάχην. καὶ ἦν μὲν καὶ τὰ τῶν ἄλλων πρόθυμα, ὡς ἡλικίας ἕκαστος εἶχεν ἢ ῥώμης· μάλιστα δὲ Ἀνάξανδρός τε ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τῶν Σπαρτιατῶν. παρὰ Μεσσηνίων δὲ οἱ Ἀνδροκλέους ἀπόγονοι, Φίντας καὶ Ἀνδροκλῆς, καὶ οἱ συντεταγμένοι σφίσιν, ἐπειρῶντο ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνεσθαι. Τυρταῖος δὲ καὶ οἱ τῶν θεῶν ἱεροφάνται τῶν μεγάλων, ἔργου μὲν ἥπτοντο οὐδενός, τοὺς τελευταίους δὲ τῆς ἑαυτῶν ἑκάτεροι στρατιᾶς ἐπήγειρον. Κατὰ δὲ αὐτὸν Ἀριστομένην εἶχεν οὕτω. λογάδες περὶ αὐτὸν ὀγδοήκοντα ἦσαν Μεσσηνίων, ἡλικίαν τε γεγονότες ἐκείνῳ τὴν αὐτήν, καὶ ἕκαστος προτετιμῆσθαι μεγάλως νομίζων, ὅτι ἠξίωτο Ἀριστομένει συντετάχθαι. ἦσαν δὲ καὶ αἰσθέσθαι δι' ὀλίγου δεινοί, τά τε παρ' ἀλλήλων καὶ μάλιστα ἐκείνου καὶ ἀρχομένου τι δρᾶν καὶ ἔτι μέλλοντος. οὗτοι μὲν πρῶτοι καὶ αὐτοὶ καὶ Ἀριστομένης πόνον εἶχον πολὺν κατ' Ἀνάξανδρον καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τεταγμένοι τοὺς ἀρίστους. λαμβάνοντες δὲ τραύματα ἀφειδῶς, καὶ ἐς πᾶν προϊόντες ἀπονοίας, τῷ τε χρόνῳ καὶ τοῖς τολμήμασιν ἐτρέψαντο τοὺς περὶ Ἀνάξανδρον. τούτοις μὲν δὴ φεύγουσι διώκειν ἐπέταξεν ὁ Ἀριστομένης ἕτερον τῶν Μεσσηνίων λόχον. αὐτὸς δὲ ὁρμήσας πρὸς τὸ μάλιστα ἀνθεστηκός, ὡς ἐβιάσατο καὶ τούτους, ἐπ' ἄλλους ἐτράπετο αὖθις. ταχὺ δὲ καὶ τούτους ὠσάμενος, ἑτοιμότερον ἤδη πρὸς τοὺς ὑπομένοντας ἐπεφέρετο, ἐς ὃ πᾶσαν τῶν Λακεδαιμονίων τὴν τάξιν καὶ αὐτῶν τῶν συμμάχων συνέχεε· καὶ οὐκέτι σὺν αἰδοῖ φευγόντων, οὐδὲ ἀναμένειν θελόντων ἔτι ἀλλήλους, ἐπέκειτο σφίσι φοβερώτερος, ἢ κατὰ ἀνδρὸς ἑνὸς εἶναι μανίαν. Ἔνθα δὴ καὶ παρ' ἀχράδα πεφυκυῖαν που τοῦ πεδίου, παρὰ ταύτην Ἀριστομένην οὐκ εἴα παραθεῖν ὁ μάντις Θέοκλος· καθέζεσθαι γὰρ τοὺς Διοσκούρους ἔφασκεν ἐπὶ τῇ ἀχράδι. Ἀριστομένης δὲ εἴκων τῷ θυμῷ, καὶ οὐκ ἀκροώμενος τὰ πάντα τοῦ μάντεως, ὡς κατὰ τὴν ἀχράδα ἐγίνετο, ἀπόλλυσι τὴν ἀσπίδα, Λακεδαιμονίοις τε τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀριστομένους παρέσχεν αὐτῶν ἀποσωθῆναί τινας ἐκ τῆς φυγῆς. διέτριψε γὰρ τὴν ἀσπίδα ἀνευρεῖν πειρώμενος. Λακεδαιμονίων δὲ ἐχόντων ἀθύμως μετὰ τὴν πληγήν, καὶ ὡρμημένων καταθέσθαι τὸν πόλεμον, Τυρταῖός τε ἐλεγεῖα ᾄδων, μετέπειθεν αὐτούς, καὶ ἐς τοὺς λόχους ἀντὶ τῶν τεθνεώτων κατέλεγεν ἄνδρας ἐκ τῶν εἱλώτων. Ἀριστομένει δέ, ὡς ἀνέστρεψεν ἐς τὴν

Ἀνδα-

Ἀνδανίαν, ταινίας αἱ γυναῖκες καὶ τὰ ὡραῖα ἐπιβάλλουσαι τῶν ἀνθρώπων, ἐπέλεγον ᾆσμα τὸ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ᾀδόμενον·

Ἔς τε μέσον πεδίον Στενυκλήριον ἔς τ' ὄρος ἄκρον
Εἵπετ' Ἀριστομένης τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Ἀνεσώσατο δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα ἐκείνην, ἔς τε Δελφοὺς ἀφικόμενος, καί, ὥς οἱ προσέταξεν ἡ Πυθία, καταβὰς ἐς τὸ ἄδυτον ἱερὸν τοῦ Τροφωνίου τὸ ἐν Λεβαδείᾳ. ὕστερον δὲ τὴν ἀσπίδα ἀνέθηκεν ἐς Λεβάδειαν φέρων, ἣν δὴ καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνακειμένην. ἐπίθημα δέ ἐστιν αὐτῆς ἀετὸς τὰ πτερὰ ἑκατέρωθεν ἐκτείνων ἐς ἄκραν τὴν ἴτυν. Τότε δὲ Ἀριστομένης ὡς ἐπανῆκεν ἐκ Βοιωτίας εὑρών τε παρὰ τῷ Τροφωνίῳ καὶ κομισάμενος τὴν ἀσπίδα, αὐτίκα ἔργων μειζόνων ἥπτετο. Συλλέξας δὲ ἄνδρας τε τῶν Μεσσηνίων, καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἅμα ἔχων λογάδας, φυλάξας τε μετ' ἑσπέραν, ἦλθεν ἐπὶ πόλιν τῆς Λακωνικῆς τὸ μὲν ἀρχαῖον ὄνομα καὶ ἐν Ὁμήρου καταλόγῳ Φάριν, ὑπὸ δὲ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ περιοίκων καλουμένην Φαράς. ἐπὶ ταύτην ἀφικόμενος, τούς τε πειρωμένους ἀμύνεσθαι διέφθειρε, καὶ λείαν περιβαλλόμενος, ἀπήλαυνεν ἐς τὴν Μεσσηνίαν. Λακεδαιμονίων δὲ ὁπλιτῶν καὶ Ἀναξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐπιθεμένων, καθ' ὁδὸν ἐτρέψατό τε καὶ τούτους, καὶ διώκειν τὸν Ἀνάξανδρον ὥρμητο. βληθεὶς δὲ ἀκοντίῳ τὸν γλουτὸν, τὴν δίωξιν ἐπέσχεν· οὐ μέν τοι τὴν λείαν γε ἣν ἤλαυνεν, ἀφῃρέθη. Διαλιπὼν δὲ ὅσον ἀκεσθῆναι τὸ τραῦμα, ἐς μὲν αὐτὴν Σπάρτην ἔσοδον ποιούμενος, νύκτωρ ἀπετράπετο ὑπὸ φασμάτων Ἑλένης καὶ Διοσκούρων. τὰς δὲ ἐν Καρύαις παρθένους χορευούσας τῇ Ἀρτέμιδι διελόχησε μεθ' ἡμέραν, καὶ συνέλαβεν ὅσαι χρήμασιν αὐτῶν καὶ ἀξιώματι πατέρων προεῖχον. ἀγαγὼν δὲ ἐς κώμην τῆς Μεσσηνίας, τὴν νύκτα ἀνεπαύετο, ἀνδράσι τῶν ἐκ τοῦ λόχου τὴν φρουρὰν ἐπιτρέψας τῶν παρθένων. Ἐνταῦθα ὑπὸ μέθης οἱ νεανίσκοι δοκεῖν ἐμοὶ καὶ ἄλλως ἀκρατῶς ἔχοντες λογισμοῦ, πρὸς βίαν ἐτρέποντο τῶν παρθένων. Ἀριστομένους δὲ ἀπείργοντος οὐ νομιζόμενα Ἕλλησι δρῶντας, οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον· ὥστε ἠναγκάσθη καὶ ἀποκτεῖναι τοὺς παροινοῦντας μάλιστα ἐξ αὐτῶν. τὰς δὲ αἰχμαλώτους λαβὼν ἀπέλυσε χρημάτων πολλῶν παρθένους, ὥσπερ γε καὶ εἷλεν. Ἔστι δὲ Αἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν ἵδρυται ἅγιον Δήμητρος. Ἐνταῦθα ἐπιστάμενος ὁ Ἀριστομένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰς γυναῖκας ἀγούσας ἑορτὴν, ἀμύνεσθαι τῶν γυναικῶν οὐκ ἄνευ τοῦ θεοῦ προαχθεισῶν, λαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ τῶν Μεσσηνίων τραύματα μαχαίραις τε αἷς τὰ ἱερεῖα αἱ γυναῖκες ἔθυον, καὶ ὀβελοῖς οἷς τὰ κρέα ἔπειρον ὀπτῶσαι. τὸν δὲ Ἀριστομένην τύπτουσαι ταῖς δᾳσὶ ζῶντα αἱροῦσιν. ἀπεσώθη δὲ ὅμως τῆς αὐτῆς ἐκείνης νυκτὸς ἐς τὴν Μεσσηνίαν. ἀφεῖναι δὲ αὐτὸν ἱερεῖα τῆς Δήμητρος αἰτίαν εἶχεν Ἀρχιδάμεια. ἀφῆκε δὲ οὐκ ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλὰ ἐρῶσα ἐτύγχανεν αὐτοῦ πρότερον ἔτι. προὐφασίζετο δὲ ὡς Ἀριστομένης διακαύσας τὰ δεσμὰ, ἀποδρὰς οἴχοιτο. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου μελλούσης γίνεσθαι συμβολῆς ἐπὶ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ Τάφρῳ, καὶ Μεσσηνίοις Ἀρκάδων βεβοηθηκότων ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων, Ἀριστοκράτην τὸν Ἱκέτα Τραπεζούντιον, βασιλέα τῶν Ἀρκάδων, καὶ στρατηγὸν ὄντα ἐν τῷ τότε, διαφθείρουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι χρήμασι. Πρῶτοι γὰρ ὧν ἴσμεν, Λακεδαιμόνιοι πολεμίῳ ἀνδρὶ δῶρα ἔδοσαν, καὶ ὤνιον πρῶτοι κατεστήσαντο εἶναι τὸ κράτος τὸ ἐν τοῖς ὅπλοις. πρὶν δὲ ἢ παρανομῆσαι Λακεδαιμονίους ἐς τὸν Μεσσηνίων πόλεμον, καὶ Ἀριστοκράτους τοῦ Ἀρκάδος τὴν προδοσίαν, ἀρετῇ τε οἱ μαχόμενοι καὶ τύχαις ἐκ τοῦ θεοῦ διεκρίνοντο. Φαίνονται δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὕστερον ἡνίκα ἐπὶ Αἰγὸς ποταμοῖς τῶν Ἀθηναίων ναυσὶν ἀνθώρμουν, ἄνδρας τε τῶν στρατηγούντων Ἀθηναίοις καὶ Ἀδείμαντον ἐξωνησάμενοι. Περιῆλθε μέν τοι καὶ αὖθις Λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ Νεοπτολέμειος καλουμένη τίσις. Νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ Ἀχιλλέως ἀποκτείναντι Πρίαμον ἐπὶ τῇ ἐσχάρᾳ τοῦ Ἑρκείου, συνέπεσε καὶ αὐτὸν ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι. καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ ἔδρασε, Νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσι. Τοῖς οὖν Λακεδαιμονίοις, ὅτε δὴ μάλιστα ἤνθησαν, καὶ Ἀθηναίων τε τὸ ναυτικὸν καθῃρήκεσαν, καὶ Ἀγησίλαος κεχείρωτο τὰ πολλὰ ἤδη τῆς Ἀσίας, τότε σφίσι τὴν ἀρχὴν πᾶσαν οὐκ ἐξεγένετο ἀφελέσθαι τὸν Μῆδον· ἀλλὰ σφᾶς ὁ βάρβαρος

περιῆλθε τῷ ἐκείνων εὑρήματι, ἐς Κόρινθον καὶ Ἄργος καὶ ἐς Ἀθήνας τε καὶ Θήβας χρήματα ἀποστείλας. ὅ τε ὀνομαζόμενος Κορινθιακὸς πόλεμος ἀπὸ τούτων ἐξήφθη τῶν χρημάτων, ὡς ἀπολείπειν Ἀγησίλαον ἀναγκασθῆναι τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Λακεδαιμονίοις μὲν τὸ ἐν Μεσσηνίοις σόφισμα ὁ δαίμων ἔμελλεν αὖθις ἀποφανεῖν συμφοράν. Ἀριστοκράτης δὲ ὡς τὰ χρήματα ἐδέξατο ἐκ Λακεδαίμονος, τὸ μὲν παραυτίκα ἔκρυπτεν ἐς τοὺς Ἀρκάδας οἷα ἐπεβούλευεν· μελλόντων δὲ ἐς χεῖρας ἤδη συνέρχεσθαι, τηνικαῦτα ἐξεφόβησεν αὐτούς, ὡς ἐν δυσχωρίᾳ τε εἰσὶν ἀπειλημμένοι, καὶ ἀναχώρησις οὐκ ἔσται αὖθις ἢν κρατηθῶσιν· τά τε ἱερὰ σφίσιν οὐκ ἔφη γεγονέναι κατὰ γνώμην. Ἐκέλευεν οὖν πάντα τινά, ἐπειδὰν αὐτὸς σημήνῃ, φυγῇ χρῆσθαι. Ὡς δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέμισγον, καὶ ἦσαν ἐς τὸ κατ' αὐτοὺς οἱ Μεσσήνιοι τετραμμένοι, ἐνταῦθα Ἀριστοκράτης ἀρχομένης τῆς μάχης ἀπῆγε τοὺς Ἀρκάδας, καὶ τοῖς Μεσσηνίοις τό τε ἀριστερὸν καὶ μέσον ἠρήμωτο. οἱ γὰρ Ἀρκάδες σφίσιν εἶχον ἀμφότερα· ἅτε ἀπόντων μὲν Ἠλείων τῆς μάχης, ἀπόντων δὲ Ἀργείων καὶ Σικυωνίων. Προσεξειργάσθη δὲ καὶ ἄλλο τῷ Ἀριστοκράτει. Διὰ γὰρ Μεσσηνίων ἐποιεῖτο τὴν φυγήν. οἱ δὲ πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τῶν παρόντων ἐγίνοντο ἔκφρονες, καὶ ἅμα ὑπὸ τῆς διεξόδου τῆς κατὰ σφᾶς τῶν Ἀρκάδων ἐταράσσοντο· ὥστε αὐτῶν ἐδέησαν οἱ πολλοί, καὶ ἐπιλαθέσθαι τῶν ἐν χερσίν. ἀντὶ γὰρ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιφερομένων, ἤδη πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ἀφεώρων φεύγοντας, καὶ οἱ μὲν παραμεῖναι σφίσιν ἱκέτευον, οἱ δὲ καὶ λοιδορίαις ἐς αὐτοὺς ὡς ἐς ἄνδρας προδότας καὶ οὐ δικαίους ἐχρῶντο. Λακεδαιμονίοις δὲ ἥ τε κύκλωσις τῶν Μεσσηνίων μονωθέντων ἐγένετο οὐ χαλεπή, καὶ νίκην ἑτοιμοτάτην πασῶν καὶ ἀπονωτάτην ἀνείλοντο. Ἀριστομένης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνέμειναν μέν, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς μάλιστα ἐγκειμένους ἀνείργειν ἐπειρῶντο· ὀλίγοι δὲ ὄντες οὐ μεγάλα ὠφέλησαν. τῶν δὲ Μεσσηνίων τοῦ μὲν δήμου τοσοῦτον πλῆθος ἀνηλώθησαν, ὡς τὰ πρῶτα Λακεδαιμονίων δεσπότας ἀντὶ δούλων ἔσεσθαι νομίζοντας, τότε μηδὲ ἐς τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἔχειν ἐλπίδα. ἀπέθανον δὲ καὶ τῶν πρωτευόντων ἄλλοι τε καὶ Ἀνδροκλῆς καὶ Φίντας, καὶ λόγου μάλιστα ἀξίως ἀγωνισάμενος Φαίας, ὃς πρότερον τούτων ἐπὶ δολιχοῦ νίκην Ὀλυμπιάσιν ἦν ἀνῃρημένος. Ἀριστομένης δὲ μετὰ τὴν μάχην τοὺς διαπεφευγότας τῶν Μεσσηνίων συνήθροιζε. καὶ Ἀνδανίαν μὲν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν μεσογαίᾳ πόλισμα ἔπεισε τὰ πολλὰ ἐκλείπειν, ἐς δὲ Εἶραν τὸ ὄρος ἀνοικίζεσθαι. Συνειλεγμένοις δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον, προσεκάθηντο οἱ Λακεδαιμόνιοι πολιορκίᾳ σφᾶς αὐτίκα ἐξαιρήσειν νομίζοντες. ἀντήρκεσαν δὲ ὅμως οἱ Μεσσήνιοι, καὶ μετὰ τὴν ἐν Τάφρῳ συμφορὰν ἔτι τε καὶ δέκα ἔτεσιν ἀμυνόμενοι. τὸν δὲ χρόνον τῆς πολιορκίας γενέσθαι τοσοῦτον, δηλοῖ καὶ τάδε ὑπὸ Ῥιανοῦ πεποιημένα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους·

Οὔρεος ἀργεννοῖο περὶ πτύχας ἐστρατόωντο
Χείματά τε ποίας τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας.

χειμῶνας γὰρ καὶ θέρη κατέλεξε πόας εἰπὼν τὸν χλωρὸν σῖτον, ἢ ὀλίγον πρὸ ἀμητοῦ. Μεσσήνιοι δὲ ὡς ἐς τὴν Εἶραν ἀνῳκίσθησαν, τῆς τε ἄλλης εἴργοντο, πλὴν ὅσον σφίσιν οἱ Πύλιοι τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ οἱ Μοθωναῖοι διέσωζον, ἐλῄστευον τήν τε Λακωνικὴν καὶ τὴν σφετέραν, πολεμίαν ἤδη καὶ ταύτην νομίζοντες. ἄλλοι τε δὴ συνίσταντο ἐς τὰς καταδρομὰς ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, καὶ Ἀριστομένης δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν λογάδας ἐς τριακοσίων ἀριθμὸν προήγαγεν. ἦγον μὲν δὴ τὰ Λακεδαιμονίων καὶ ἔφερον, ὅποι καὶ δύναιντο αὐτῶν ἕκαστος. ἑλόντες δὲ σῖτον καὶ βοσκήματα καὶ οἶνον ἀνήλισκον, ἔπιπλα δὲ καὶ ἀνθρώποις ἀπεδίδοσαν χρημάτων. Ὥστε καὶ ἐποιήσαντο οἱ Λακεδαιμόνιοι δόγμα, ἅτε τοῖς ἐν τῇ Εἴρᾳ μᾶλλον ἢ σφίσιν αὐτοῖς γεωργοῦντες, τὴν Μεσσηνίαν καὶ τῆς Λακωνικῆς τὴν προσεχῆ, ἕως ἂν πολεμῶσιν, ἐᾶν ἄσπορον. Καὶ ἀπὸ τούτου σιτοδεία ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὁμοῦ τῇ σιτοδείᾳ ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ στάσις. οὐ γὰρ ἠνείχοντο οἱ ταύτῃ τὰ κτήματα ἔχοντες, τὰ σφέτερα ἀργὰ εἶναι. Καὶ τούτοις μὲν τὰ διάφορα διέλυε Τυρταῖος. Ἀριστομένης δὲ ἔχων τοὺς λογάδας, τὴν μὲν ἔξοδον περὶ βαθεῖαν ἐποιήσατο ἑσπέραν. ἔφθη δὲ ὑπὸ τάχους τὴν

ἐς Ἀμύ-

ἐς Ἀμύκλας ἀνύσας πρὸ ἀνίσχοντος ἡλίου· καὶ Ἀμύκλας τὸ πόλισμα εἷλέ τε καὶ διήρπασε, καὶ τὴν ἀποχώρησιν ἐποιήσατο, πρὶν ἢ τοὺς ἐκ τῆς Σπάρτης προσβοηθῆσαι. κατέτρεχε δὲ καὶ ὕστερον τὴν χώραν· ἐς ὃ Λακεδαιμονίων λόχοις πλέον ἢ τοῖς ἡμίσεσι καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφοτέροις συμβαλών, ἄλλα τε ἔσχεν ἀμυνόμενος τραύματα, καὶ πληγέντι ὑπὸ λίθου τὴν κεφαλὴν αὐτῷ σκοτοδινιῶσιν ὀφθαλμοί, καὶ πεσόντα ἀθρόοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιδραμόντες, ζῶντα αἱροῦσιν. ἡλώκεσαν δὲ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐς πεντήκοντα. τούτους ἔγνωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ῥίψαι πάντας ἐς τὸν Κεάδαν. ἐσβάλλουσι δὲ ἐνταῦθα, οὓς ἂν ἐπὶ μεγίστοις τιμωρῶνται. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Μεσσηνίων ἐμπίπτοντες ἀπώλλυντο αὐτίκα· Ἀριστομένην δὲ ἔς τε τὰ ἄλλα θεῶν τις, καὶ δὴ καὶ τότε ἐφύλαξεν. Οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ καθ' αὐτόν, Ἀριστομένει φασὶν ἐμβληθέντι ἐς τὸν Κεάδαν, ὄρνιθα τὸν ἀετὸν ὑποπέτεσθαι καὶ ἀνέχειν ταῖς πτέρυξιν, ἐς ὃ κατήνεγκεν αὐτὸν ἐς τὸ πέρας, οὔτε πηρωθέντα οὐδὲν τοῦ σώματος, οὔτε τραῦμα ἐπιλαβόντα. Ἔμελλεν δὲ ἄρα καὶ αὐτόθεν ὁ δαίμων ἔξοδον ἀποφαίνειν αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἐς τὸ τέρμα ἦλθε τοῦ βαράθρου, κατεβλήθη τε καὶ ἐφελκυσάμενος τὴν χλαμύδα ἀνέμενεν, ὡς πάντως οἱ ἀποθανεῖν πεπρωμένον. Τρίτῃ δὲ ὕστερον ἡμέρᾳ, ψόφου τε αἰσθάνεται, καὶ ἐκκαλυψάμενος (ἐδύνατο δὲ ἤδη διὰ τοῦ σκότους διορᾶν) ἀλώπεκα εἶδεν ἁπτομένην τῶν νεκρῶν. ὑπονοήσας δὲ ἔσοδον εἶναι τῷ θηρίῳ ποθέν, ἀνέμενεν ἐγγύς οἱ τὴν ἀλώπεκα γενέσθαι· γενομένης δὲ λαμβάνεται. τῇ δὲ ἑτέρᾳ χειρί, ὁπότε ἐς αὐτὸν ἐπιστρέφοιτο, τὴν χλαμύδα προὔβαλλέν οἱ καὶ δάκνειν παρεῖχε. τὰ μὲν δὴ πλείω θεούσῃ συνείπετο, τὰ δὲ ἄγαν δυσέξοδα καὶ ἀφείλκετο ὑπ' αὐτῆς. ὀψὲ δέ ποτε ὀπήν τε εἶδεν ἀλώπεκι ἐς διάδυσιν ἱκανὴν καὶ φέγγος δι' αὐτῆς. Καὶ τὴν μέν, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀριστομένους ἠλευθερώθη, τὸ φωλίον ἔμελλεν ὑποδέξεσθαι. Ἀριστομένης δὲ (οὐ γάρ τι ἡ ὀπὴ καὶ τούτῳ παρεῖχεν ἐδύνατο ἔξοδον) εὐρυτέραν τε ταῖς χερσὶν ἐποίησε, καὶ οἴκαδε ἐς τὴν Εἷραν ἀποσώζεται· παραδόξῳ μὲν τύχῃ καὶ ἐς τὴν ἅλωσιν χρησάμενος (τὸ γάρ οἱ φρόνημα ἦν καὶ τὰ τολμήματα μείζονα, ἢ ὡς ἐλπίσαι τινὰ Ἀριστομένην αἰχμάλωτον ἂν γενέσθαι) παραδοξότερα δὲ ἔστι καὶ πάντων προδηλότατα οὐκ ἄνευ θεοῦ ἡ ἐκ τοῦ Κεάδα σωτηρία. Λακεδαιμονίοις δὲ παραυτίκα μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν ἐπηγγέλλετο αὐτομόλων, ὡς Ἀριστομένης ἐπανήκοι σῶς. Νομιζομένου δὲ ἀπίστου κατὰ ταῦτα ἢ εἴ τινα τεθνεῶτα ἐλέγετο ἀναβιῶναι παρ' αὐτοῦ, τοιόνδε Ἀριστομένους ὑπῆρξεν ἐς πίστιν. Κορίνθιοι Λακεδαιμονίοις δύναμιν ὡς συνεξαιρήσοντας τὴν Εἷραν ἀπέστελλον. τούτους παρὰ τῶν κατασκόπων πυνθανόμενος ὁ Ἀριστομένης τῇ πορείᾳ τε ἀτακτότερον χρῆσθαι καὶ ταῖς στρατοπεδείαις ἀφυλάκτως, ἐπιτίθεται νύκτωρ σφίσι· καὶ τῶν τε ἄλλων καθευδόντων ἔτι, ἐφόνευσε τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς ἡγεμόνας, Ὑπερμενίδην καὶ Ἀχλαδαῖον καὶ Λυσίστρατον καὶ Εἴδεκτον ἀποκτείνουσι. διαρπάσας δὲ καὶ τὴν σκηνὴν τὴν στρατηγίδα, παρέστησεν εὖ εἰδέναι Σπαρτιάταις, ὡς Ἀριστομένης, καὶ οὐκ ἄλλος Μεσσηνίων, ἐστὶν ὁ ταῦτα εἰργασμένος. Ἔθυσε δὲ καὶ τῷ Διὶ τῷ Ἰθωμάτᾳ τὴν θυσίαν, ἣν ἑκατομφόνια ὀνομάζουσιν. Αὕτη δὲ καθεστήκει μὲν ἐκ παλαιοτάτου. Θύειν δὲ αὐτὴν Μεσσηνίων ἐνομίζετο, ὁπόσοι πολεμίους ἄνδρας κατεργάσαιντο ἑκατόν. Ἀριστομένει δέ, ὅτε ἐπὶ Κάπρου σήματι ἐμαχέσατο, τέθυτο ἑκατομφόνια πρῶτον, δεύτερα ἤδη θῦσαι καὶ ὁ ἐν τῇ νυκτὶ τῶν Κορινθίων παρέσχε φόνος. τοῦτον μὲν δὴ λέγουσι καὶ ἐπὶ τὴν ὕστερον θῦσαι καταδρομαῖς θυσίαν τρίτην. Λακεδαιμόνιοι δὲ (ἐπῄει γὰρ Ὑακίνθια) πρὸς τοὺς ἐν τῇ Εἵρᾳ τεσσαράκοντα ἐποιήσαντο ἡμερῶν σπονδάς, καὶ αὐτοὶ μὲν ἀναχωρήσαντες οἴκαδε ἑώρταζον. Κρῆτες δὲ τοξόται (μετεπέμψαντο γὰρ ἔκ τε Λύκτου καὶ ἑτέρων πόλεων μισθωτούς) οὗτοι σφίσιν ἀνὰ τὴν Μεσσηνίαν ἐπλανῶντο. Ἀριστομένην οὖν, ἅτε ἐν σπονδαῖς ἀπωτέρω τῆς Εἵρας γενόμενον καὶ προϊόντα ἀδεέστερον, ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τῶν τοξοτῶν τούτων ἐλόχησαν· συλλαβόντες δὲ τοῖς ἱμᾶσιν, οἷς εἶχον ἐπὶ ταῖς φαρέτραις, δέουσι. ἑσπέρα γὰρ ἐπῄει. Δύο μὲν οὖν ἐς Σπάρτην ἀπ' αὐτῶν ἐλθόντες, Λακεδαιμονίοις Ἀριστομένην εὐηγγελίζοντο ἡλωκέναι· οἱ λοιποὶ δὲ ἀποχωροῦσιν ἐς Ἀγρὸν τὸν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ. ἐνταῦθα ᾤκει κόρη σὺν μητρὶ παρθένος, πατρὸς ὀρφανή. τῇ δὲ προτεραίᾳ νυκτὶ εἶδεν ὄψιν ἡ παῖς, ὡς λέοντα ἐς τὸν ἀγρὸν λύκοι σφίσιν ἤγαγον δεδεμένον, καὶ οὐκ ἔχοντα ὄνυχας. αὐτὴ δὲ τοῦ δεσμοῦ

τὸν λέοντα ἀπέλυσε, καὶ ἀνδροῦσα ἔδωκε τοὺς ὄνυχας· οὕτω τε διασπασθῆναι τοὺς λύκους ἔδοξεν ὑπὸ τοῦ λέοντος. Τότε δὲ ὡς τὸν Ἀριστομένην ἐσάγουσιν οἱ Κρῆτες, συνεφρόνησεν ἡ παρθένος ὕπαρ ἥκειν τὸ ἐν τῇ νυκτὶ οἱ πεφηνός, καὶ ἀνηρώτα τὴν μητέρα ὅστις εἴη. μαθοῦσα δὲ ἐπερρώσθη τε, καὶ ἀπιδοῦσα ἐς αὐτόν, τὸ προσταχθὲν συνῆκεν. οἶνον οὖν τοῖς Κρησὶν ἐγχέουσα, ἀνεδίδου. καὶ ὡς σφᾶς ἡ μέθη κατελάμβανεν, ὑφαιρεῖται τοῦ μάλιστα ὑπνωμένου τὸ ἐγχειρίδιον. Τὰ μὲν δὴ δεσμὰ τοῦ Ἀριστομένους ἔτεμεν ἡ παρθένος· ὁ δὲ παραλαβὼν τὸ ξίφος διειργάσατο. Ταύτην τὴν παρθένον λαμβάνει γυναῖκα Γόργος Ἀριστομένους· ἐδίδου δὲ Ἀριστομένης, τῇ παιδὶ ἐκτίνων σῶστρα· ἐπεὶ Γόργῳ οὐκ ἦν πω δέκατον καὶ ὄγδοον ἔτος, ὅτε ἐγήμεν. Ἑνδεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς πολιορκίας, τήν τε Εἶραν ἐπέπρωτο ἁλῶναι, καὶ ἀναστάτους γενέσθαι Μεσσηνίους. καὶ δὴ σφίσιν ἐπετέλεσεν ὁ θεὸς Ἀριστομένει καὶ Θεόκλῳ χρησθέντα. Τούτοις γὰρ ἐλθοῦσιν ἐς Δελφοὺς μετὰ τὴν ἐπὶ τῇ Τάφρῳ πληγήν, καὶ ἐπερομένοις ὑπὲρ σωτηρίας, τοσόνδε εἶπεν ἡ Πυθία·

Ἔστε τράγος πίνησι Νέδης ἑλικόρροον ὕδωρ,
Οὐκ ἔτι Μεσσήνην ῥύομαι· σχεδόθεν γὰρ ὄλεθρος.

Εἰσὶ δὲ αἱ πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῷ Λυκαίῳ. προελθὼν δὲ ὁ ποταμὸς διὰ τῆς Ἀρκάδων, καὶ ἐπιστρέψας αὖθις ἐς τὴν Μεσσηνίαν, ὁρίζει τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ Μεσσηνίοις καὶ Ἠλείοις τῆς γῆς. Τότε δὲ οἱ μὲν τοὺς αἶγας τοὺς ἄρρενας ἐδεδοίκεσαν, μὴ πίνωσιν ἀπὸ τῆς Νέδας. τοῖς δὲ ἄρα ὁ δαίμων προεσήμαινε τοιόνδε. Τὸ δένδρον τὸν ἐρινεόν, εἰσὶν Ἑλλήνων οἳ καλοῦσιν ὄλυνθον, Μεσσήνιοι δὲ αὐτοὶ τράγον. τότε οὖν πρὸς τῇ Νέδᾳ πεφυκὼς ἐρινεός, οὐκ ἐς εὐθὺ ηὔξετο· ἀλλὰ ἔς τε τὸ ῥεῦμα ἐπέστρεφε, καὶ τοῦ ὕδατος ἄκροις τοῖς φύλλοις ἐπέψαυε. Θεασάμενος δὲ ὁ μάντις Θεόκλος συνεβάλλετο, ὡς τὸν τράγον τὸν πίνοντα ἐκ τῆς Νέδας προεῖπεν ἡ Πυθία τὸν ἐρινεὸν τοῦτον, καὶ ὡς ἤδη Μεσσηνίοις ἥκει τὸ χρεών· καὶ ἐς μὲν τοὺς ἄλλους εἶχεν ἐν ἀπορρήτῳ, Ἀριστομένην δὲ πρός τε τὸν ἐρινεὸν ἤγαγε, καὶ ἀνεδίδασκεν, ὡς τῆς σωτηρίας ἐξήκοι σφίσιν ὁ χρόνος· Ἀριστομένης δὲ ἔχειν οὕτω πείθεται· καὶ ἀναβολὴν οὐκ ἔτι εἶναι σφίσιν, προενοήσατο καὶ ἐκ τῶν παρόντων. Καὶ ἦν γάρ τι ἐν ἀπορρήτῳ τοῖς Μεσσηνίοις· ἔμελλε δὲ ἀφανισθέν, ὑποβρύχιον τὴν Μεσσήνην κρύψειν τὸν πάντα αἰῶνα· φυλαχθὲν δέ, οἱ Λύκου τοῦ Πανδίονος χρησμοὶ Μεσσηνίους ἔλεγον χρόνῳ ποτὲ ἀνασώσεσθαι τὴν χώραν. τοῦτο δὴ ὁ Ἀριστομένης, ἅτε ἐπιστάμενος τοὺς χρησμούς, ἐπεὶ νὺξ ἐγίνετο, ἐκόμιζε. παραγενόμενος δὲ ἔνθα τῆς Ἰθώμης ἦν τὸ ἐρημότατον, κατώρυξεν ἐς Ἰθώμην τὸ ὄρος, καὶ Δία Ἰθώμην ἔχοντα καὶ θεοὺς οἳ Μεσσηνίους ἐς ἐκεῖνο ἔσωζον, φύλακας μεῖναι τῆς παρακαταθήκης ἡγούμενος, μηδὲ ἐπὶ Λακεδαιμονίοις ποιῆσαι τὴν μόνην καθόλου Μεσσηνίοις ἐλπίδα. Μετὰ δὲ τοῦτο τοῖς Μεσσηνίοις ἤρχετο, καθὸ καὶ Τρωσὶν ἔτι πρότερον, γίνεσθαι κακὰ ἀπὸ μοιχείας. Ἐπεκράτουν μὲν αὐτοί, ἐπεὶ ἐκράτουν τοῦ τε ὄρους καὶ τοῦ πρὸς τὴν Εἶραν ἄχρι τῆς Νέδας. ἦσαν δὲ οἰκήσεις καὶ ἔξω πυλῶν ἐνίοις. Αὐτόμολος δὲ ἐς αὐτοὺς ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἄλλος μὲν ἀφίκετο οὐδείς· οἰκέτης δὲ Ἐμπεράμου βουκόλος ἐλαύνων τοῦ δεσπότου τὰς βοῦς· ὁ δὲ Ἐμπέραμος ἦν ἀνὴρ ἐν Σπάρτῃ δόκιμος. οὗτος ὁ βουκόλος ἔνεμεν οὐ πόρρω τῆς Νέδας. Ἀνδρὸς οὖν τῶν Μεσσηνίων τῶν οὐκ ἐντὸς τείχους ἐχόντων οἴκησιν, γυναῖκα εἶδεν ἐφ' ὕδωρ ἐλθοῦσαν. ἐρασθεὶς δέ, διαλεχθῆναι ἐτόλμησε· καὶ δοὺς δῶρα, συγγίνεται. καὶ ἀπὸ τούτου τὸν ἄνδρα παρεφύλασσεν αὐτῆς, ὁπότε ἀποχωρήσειεν ἐς τὴν φρουράν. ἀνὰ μέρος δὲ τοῖς Μεσσηνίοις τῆς ἀκροπόλεως ἐπήγετο ἡ φυλακή. ταύτῃ γὰρ τοὺς πολεμίους μάλιστα ἐδεδοίκεσαν, μὴ ὑπερβῶσιν αὖθις ἐς τὴν πόλιν. ὁπότε οὖν οὗτος ἀποχωρήσειε, τηνικαῦτα ὁ βουκόλος ἐφοίτα παρὰ τὴν γυναῖκα. Καί ποτε ἔτυχε σὺν ἄλλοις ἐς ἐκεῖνον προειλήχυσα ἐν τῇ νυκτὶ φυλακήν. Ἔτυχε δὲ ὕειν πολλῷ τὸν θεόν, καὶ ἐκλείπουσιν οἱ Μεσσήνιοι τὴν φρουράν. τὸ γὰρ ὕδωρ ἐβιάζετο σφᾶς ἀθρόον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταχεόμενον, οὔτε ἐπάλξεων ᾠκοδομημένων, οὔτε πύργων ὑπὸ σπουδῆς τοῦ τειχισμοῦ. καὶ ἅμα οὐδὲ κινήσεσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους ἤλπιζον ἐν ἀσελήνῳ νυκτί, καὶ οὕτω χειμερίῳ. Ἀριστομένης δὲ οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις Κεφαλλῆνα ἔμπορον, ἑαυτῷ ξένον, καὶ ἐσάγοντα ἐς τὴν

Εἶραν

Εἶραν ὁπόσων ἐδέοιτο, ἑαλωκότα ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ τοξοτῶν Ἀπτεραίων, ὧν ἦρχεν Εὐρύαλος Σπαρτιάτης· τοῦτον τὸν Κεφαλλῆνα ἀφαιρούμενος, ἐκεῖνον μὲν καὶ τὰ χρήματα ὁπόσα ἦγεν, ἀπέσωσεν· αὐτὸς δὲ ἐτέτρωτο, καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐπιφοιτᾶν τοῖς φυλάσσουσι, καθάπερ εἰώθει. τοῦτο μάλιστα αἴτιον ἐγένετο ἐκλειφθῆναι τὴν ἀκρόπολιν. τῶν τε δὴ ἄλλων ἕκαστος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς φρουρᾶς, καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ βουκόλου μοιχευομένης ὁ ἀνήρ. Ἡ δὲ τηνικαῦτα ἔνδον εἶχε τὸν βουκόλον, αἰσθάνεταί τε τοῦ ἀνδρὸς ἐπιόντος, καὶ αὐτίκα ὡς τάχους εἶχεν, ἀποκρύπτει τὸν ἄνθρωπον. ἐσελθόντα δὲ τὸν ἄνδρα ἐφιλοφρονεῖτο, ὡς οὔπω πρότερον, καὶ ἠρώτα καθ' ἥντινα αἰτίαν ἥκοι. Ὁ δὲ οὔτε μοιχευομένην εἰδὼς, οὔτε ἔνδον ὄντα τὸν βουκόλον, ἐχρῆτο τῷ ἀληθεῖ λόγῳ· καὶ αὐτός τε διὰ τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἔφασκεν ἀπολελοιπέναι τὴν φρουράν. Ἐπηκροᾶτο δὲ λεγομένων ὁ βουκόλος· καὶ ὡς ἀκριβῶς ἐπύθετο ἕκαστα, αὖθις ἐκ τῶν Μεσσηνίων ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀφίκετο αὐτόμολος. Λακεδαιμονίοις δὲ οἱ μὲν βασιλεῖς ἀπὸ στρατοπέδου τηνικαῦτα ἀπήεσαν. πολεμαρχῶν δὲ τότε Ἐμπέραμος ὁ τοῦ βουκόλου δεσπότης, προσεκάθητο τῇ Εἴρᾳ. Ἀφικόμενος οὖν ἐς τοῦτον, πρῶτα μὲν τὸ ἐπὶ τῷ δρασμῷ παρῃτεῖτο ἁμάρτημα· δεύτερα δὲ ἀνεδίδασκεν, ὡς τὴν Εἶραν ἐν τῷ παρόντι μάλιστα αἱρήσουσιν, αὐτὰ ἕκαστα ὁπόσα ᾔσθετο τοῦ Μεσσηνίου διηγούμενος. Ἔδοξέ τε δὴ λέγειν πιστὰ, καὶ ἡγεῖτο Ἐμπεράμῳ καὶ τοῖς Σπαρτιάταις. ἦν δὲ ἡ πορεία χαλεπὴ σφίσιν, ἅτε ἐν σκότῳ, καὶ οὐκ ἀνιέντος τοῦ ὑετοῦ. ὅμως δὲ ὑπὸ προθυμίας ἤνυσαν, καὶ ὡς κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Εἴρας ἐγένοντο, ὑπερέβαινον κλίμακάς τε προσθέντες, καὶ ὅτῳ τις ἐδύνατο ἄλλῳ τρόπῳ. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις παρείχετο μὲν τοῦ παρόντος κακοῦ καὶ ἄλλα αἴσθησιν, μάλιστα δὲ οἱ κύνες οὐ κατὰ τὰ εἰωθότα ὑλακτοῦντες, ἀλλὰ συνεχέστερα καὶ βιαιότερα τῇ κραυγῇ χρώμενοι. Γνόντες οὖν τὸν ὕστατον ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατον σφᾶς ἀγῶνα ἐπειληφότα, οὐδὲ τὰ ὅπλα ἅπαντα ἀνελάμβανον· ἀλλ' ὅτῳ προχείρῳ μάλιστα τύχοι τις, ἁρπάζοντες ἤμυνον τῇ πατρίδι, ἣ μόνη σφίσιν ἐλείπετο ἐκ τῆς Μεσσηνίας πάσης. πρῶτοι δὲ ᾔσθοντο ἔνδον τῶν πολεμίων ὄντων, καὶ ἐβοήθουν ἐπ' αὐτοὺς πρῶτοι, Γόργος τε ὁ Ἀριστομένους καὶ Ἀριστομένης αὐτὸς, Θεόκλος τε ὁ μάντις, καὶ ὁ Μάντικλος ὁ Θεόκλου· σὺν δὲ αὐτοῖς Εὐεργετίδας ἀνὴρ καὶ ἄλλως ἐν Μεσσήνῃ τιμώμενος, καὶ διὰ τὴν γυναῖκα ἐπὶ πλέον ἀξιώματος ἥκων. ἀδελφὴν γὰρ εἶχεν Ἀριστομένους Ἁγναγόραν. τότε δὲ οἱ μὲν ἄλλοι συνιέντες ὡς ἐν δικτύοις εἰσὶν ἐσχημένοι, ὅμως καὶ ἐκ τῶν παρόντων εἶχόν τινα ἐλπίδα. Ἀριστομένης δὲ καὶ ὁ μάντις ἠπίσταντο μὲν οὐδεμίαν ἔτι ἀναβολὴν ὀλέθρου Μεσσηνίοις οὖσαν, ἅτε εἰδότες καὶ τὸν χρησμὸν ὃν ἠνίξατο ἐς τὸν τράγον ἡ Πυθία· ἐπέκρυπτον δὲ οὐδὲν ἧσσον, καὶ ἦν σφίσιν ἐς τοὺς ἄλλους ἀπόρρητον. Ἐπιόντες δὲ τὴν πόλιν σπουδῇ, καὶ ἐπὶ πάντας ἐρχόμενοι, τοῖς τε ἐντυγχάνουσιν ὁπότε αἰσθάνοιντο ὄντας Μεσσηνίους, παρεκελεύοντο ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀνεκάλουν τοὺς ἔτι ὑπολειπομένους. ἐν μὲν δὴ νυκτὶ οὐδὲν ἄξιον ἐπράχθη λόγου παρ' οὐδετέρων. Τοῖς μὲν γὰρ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων καὶ ἡ τόλμα Ἀριστομένους παρεῖχε μελλησμόν· τοῖς δὲ Μεσσηνίοις οὔτε παρὰ τῶν στρατηγῶν σύνθημα ἐγεγόνει φθάνοντας εἰληφέναι. τάς τε δᾷδας ἢ εἴ τινα λαμπτῆρα ἀλλοῖον ἅψαιτό τις, ὕων ἀνεσβέννυεν ὁ θεός. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα τε ἦν, καὶ ἀλλήλους καθορᾶν ἐδύναντο, ἐνταῦθα Ἀριστομένης καὶ Θεόκλος ἐπειρῶντο ἐς πᾶσαν ἀπόνοιαν προάγειν τοὺς Μεσσηνίους, ἄλλα τε ὁπόσα εἰκὸς ἦν διδάσκοντες, καὶ Σμυρναίων τὰ τολμήματα ἀναμιμνήσκοντες· ὡς Ἰώνων μοῖρα ὄντες, Γύγην τὸν Δασκύλου καὶ Λυδοὺς ἔχοντας σφῶν τὴν πόλιν, ὑπὸ ἀρετῆς καὶ προθυμίας ἐκβάλοιεν. Οἱ Μεσσήνιοι δὲ ἀκούοντες ἀπονοίας τε ἐνεπίπλαντο, καὶ συνιστάμενοι καθ' ὁπόσους ἕκαστοι τύχοιεν, ἐφέροντο ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. ὥρμητο δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτῳ δύναιντο ἑκάστη, τοὺς πολεμίους βάλλειν. τοῦτο μὲν δὴ μὴ δρᾶσαι σφᾶς, μηδὲ ἐπιβῆναι τῶν τεγῶν, τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον ἐπεκώλυε. λαβεῖν δὲ ὅπλα ἐτόλμητο, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ πλέον αὗται τὴν τόλμαν ἐξῆψαν· ὁπότε καὶ τὰς γυναῖκας ἑώρων προτιμώσας συναπολέσθαι τῇ πατρίδι, ἢ ἀχθῆναι δούλας ἐς Λακεδαίμονα. ὥστε κἂν παρελθεῖν ἠδυνήθη τὸ πεπρωμένον. Ἀλλὰ ὁ θεὸς τὸ ὕδωρ ἐπήγαγεν ἀθρόον μᾶλλον μετ' ἰσχυροῦ

τῶν βροντῶν τοῦ ψόφου, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐναντίαις ταῖς ἀστραπαῖς ἐξέπληττε. τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις ταῦτα πάντα παρεῖχε φρόνημα, καὶ αὐτὸν ἀμύνειν σφίσιν ἔφασαν τὸν θεόν. καὶ (ἤστραπτε γὰρ τούτοις κατὰ δεξιὰ) ἀπέφαινεν Ἕκας ὁ μάντις, ὡς αἴσιον εἴη τὸ σημεῖον. Οὗτος δὲ καὶ στρατήγημα εὗρε τοιόνδε. Ἀριθμῷ καὶ πολὺ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιῆσαν. Ἅτε δὲ οὐκ ἐν εὐρυχωρίᾳ σφίσιν, οὐδὲ κατὰ σύνταγμα γινομένης τῆς μάχης, ἄλλων δὲ ἄλλῳ τῆς πόλεως ποιουμένων τὸν ἀγῶνα, ἀγχείους ἀπὸ ἑκάστης τάξεως συνέβαινεν εἶναι τοὺς τελευταίους. τούτοις ἐκέλευεν ἀποχωρήσαντας ἐς τὸ στρατόπεδον, σιτίων μεταλαβεῖν καὶ ὕπνου, καὶ αὖθις πρὸς ἑσπέρας ἥκειν τοῖς ὑπομείνασιν αὐτῶν διαδεξομένους τὸν πόνον. καὶ οἱ μὲν ἀναπαυόμενοί τε καὶ ἀνὰ μέρος μαχόμενοι μᾶλλον ἀντήρκουν. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις πανταχόθεν παρίστατο ἀπορία. μεθ' ἡμέραν γὰρ ἀεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ τρίτην ἡμέραν ἠμύνοντο. ἤδη τε ἡμέρα ἦν, καὶ ἥ τε ἀϋπνία καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ τε καὶ ῥῖγος ἐπίεζε σφᾶς, ὅ τε λιμὸς καὶ ἡ δίψα ἐπέκειτο. μάλιστα δὲ αἱ γυναῖκες ἀηθείᾳ τε πολέμου καὶ τῇ συνεχείᾳ τῆς ταλαιπωρίας ἀπειρήκεσαν. Παραστὰς οὖν ὁ μάντις Θεόκλος πρὸς Ἀριστομένην εἶπε· Τί μάτην τόνδε ἔχεις τὸν πόνον; ἁλῶναι Μεσσήνην πάντως ἐστὶ πεπρωμένον. συμφορὰν δὲ τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς, πάλαι τε ἡμῖν προεσήμαινεν ἡ Πυθία, καὶ ἔναγχος ὁ ἐρινεὸς ἔδειξεν. ἐμοὶ μὲν οὖν ὁ θεὸς αὑτῷ κοινὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάγει τὴν τελευτήν. σὺ δὲ σώζειν μὲν, ὡς δυνάμεως ἥκεις, Μεσσηνίους, σώζειν δὲ καὶ σαυτόν. Ἐπεὶ δὲ εἶπε πρὸς τοῦτον, ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐθεῖ. Καί οἱ καὶ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔπεσιν ἐκβοῆσαι τοσόνδε· Ἀλλ' οὔτι τὸν πάντα γε χρόνον χαίροντες καρπώσεσθε τὰ Μεσσηνίων. Μετὰ τοῦτο τοῖς καθ' αὐτὸν ἀνθεστηκόσιν ἐμπεσὼν, ἐκείνους τε ἔκτεινε, καὶ αὐτὸς ἐτιτρώσκετο. προεμπλήσας δὲ τὸν θυμὸν τῷ φόνῳ τῶν ἐχθρῶν, ἀφίησι τὴν ψυχήν. Ἀριστομένης δὲ ἀπὸ τῆς μάχης ὀπίσω τοὺς Μεσσηνίους ἀνεκάλει, πλὴν ὅσοι κατ' ἀνδραγαθίαν αὐτῷ προεμάχοντο· τούτους δὲ εἴα κατὰ χώραν μένειν. τοῖς δὲ λοιποῖς προσέταξε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐντὸς τῆς τάξεως ἔχοντας ἐπακολουθεῖν, ᾗπερ ἂν αὐτὸς παρέχῃ διέξοδον. Καὶ τούτων μὲν τοῖς τελευταίοις Γόργον καὶ Μάντικλον ἐπέστησεν ἄρχοντας· αὐτὸς δὲ ἀναδραμὼν ἐς τοὺς προτεταγμένους, τῆς τε κεφαλῆς τῷ νεύματι καὶ τοῦ δόρατος τῇ κινήσει δῆλος ἦν διέξοδόν τε αἰτούμενος, καὶ ἀποχωρεῖν ἤδη βεβουλευμένος. Τῷ τε οὖν Ἐμπεράμῳ καὶ Σπαρτιατῶν τοῖς παροῦσι διεῖναι τοὺς Μεσσηνίους ἤρεσκε, μηδὲ λυσσῶντας ἀνθρώπους καὶ ἐς τὸ ἔσχατον ἀπονοίας ἥκοντας ἐξαγριᾶναι πέρα. καὶ ἅμα οὕτω σφᾶς ποιεῖν Ἕκας ὁ μάντις ἐκέλευεν. Οἱ δὲ Ἀρκάδες παραυτίκα τε τὴν κατάληψιν ἐπυνθάνοντο τῆς Εἴρας, καὶ αὐτίκα τὸν Ἀριστοκράτην ἐκέλευον σφᾶς ἄγειν, ὡς ἢ σώσοντας Μεσσηνίους, ἢ σὺν αὐτοῖς ἀπολουμένους. Ὁ δὲ ἅτε ἐκ τοῦ Λακεδαίμονος δεδεγμένος δῶρα, οὔτε ἄγειν ἤθελεν, εἰδέναι τε ἔφασκεν οὐδένα ἔτι Μεσσηνίων, ὅτῳ καὶ ἀμύνουσιν, ὄντα ὑπόλοιπον. τότε δὲ ὡς σαφέστερον ἠσθάνοντο περιόντας καὶ ἐκλείπειν τὴν Εἶραν βεβιασμένους, αὐτοὶ μὲν περὶ τὸ ὄρος σφᾶς τὸ Λύκαιον ἔμελλον ὑποδέξασθαι προετοιμασάμενοι καὶ ἐσθῆτα καὶ σιτία· ἄνδρας δὲ τῶν ἐν τέλει πέμπουσι παραμυθεῖσθαί τε τοὺς Μεσσηνίους, καὶ ἡγεμόνας τῆς πορείας ἅμα γενέσθαι. Καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἐς τὸ Λύκαιον ἀνεσώθησαν, ἐξένιζον, καὶ τὰ ἄλλα εὐνοϊκῶς περιεῖπον οἱ Ἀρκάδες, κατανέμειν τε ἐς τὰς πόλεις ἤθελον καὶ ἀναδάσασθαι δι' ἐκείνους τὴν γῆν. Ἀριστομένει δὲ ὅ τε οἶκτος διαρπαζομένης τῆς Εἴρας, καὶ τὸ μῖσος τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, βούλευμα παρίστησι τοιόνδε. Πεντακοσίους τῶν Μεσσηνίων, οὓς μάλιστα ἠπίστατο αὐτῶν ἀφειδῶς ἔχοντας, ἀποκρίνας ἀπὸ τοῦ πλήθους, ἤρετο σφᾶς ἐν ἐπηκόῳ τῶν τε ἄλλων Ἀρκάδων καὶ Ἀριστοκράτους, ἅτε ὄντα προδότην οὐκ εἰδὼς (ἀνανδρίᾳ γὰρ καὶ ὑπὸ δειλίας φυγεῖν τότε ἤδη καὶ Ἀριστοκράτη τῆς μάχης, καὶ οὐ διὰ κακίαν οὐδεμίαν, ἐδόξαζεν αὐτόν) ὥς τε ἐναντίον καὶ τούτου τοὺς πεντακοσίους ἤρετο, εἰ τιμωροῦντες τῇ πατρίδι ἀποθνήσκειν σὺν αὐτῷ ἐθελήσουσι. Φαμένων δὲ ἐθέλειν, ἀπεγύμνου τὸ πᾶν, ὡς πάντως τῆς ἐπιούσης ἑσπέρας ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἄγειν μέλλοι. Λακεδαιμονίων γὰρ τότε δὴ μάλιστα ἐς τὴν Εἶραν ἀπῆσαν οἱ πολλοὶ, καὶ ἄλλοι τε ἐπεφοίτων φέροντες καὶ ἄγοντες τὰ Μεσσηνίων. Καὶ ἦν μὲν ἑλεῖν τὴν Σπάρτην καὶ κατα-

χεῖν

χεῖν δυνήθωμεν (ἔφασκεν ὁ Ἀριστομένης) ἔστιν ἡμῖν ἀποδόντας Λακεδαιμονίοις τὰ ἐκείνων, κομίσασθαι τὰ οἰκεῖα· ἁμαρτάνοντες δὲ, ὁμοῦ ἀποθανούμεθά γε, μνήμης καὶ τοῖς ἔπειτα ἄξια ἐργασάμενοι. Ταῦτα εἰπόντος, τῶν Ἀρκάδων ὅσον τριακόσιοι, μετέχειν καὶ αὐτοὶ τοῦ τολμήματος ἤθελον. καὶ τότε μὲν ἐπέσχον τῆς ἐξόδου· τὰ γὰρ ἱερεῖα ἐγίγνετο αὐτοῖς οὐ κατὰ γνώμην. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ τό τε ἀπόρρητον ἔγνωσαν σφῶν τοὺς Λακεδαιμονίους προπεπυσμένους, καὶ αὐτοὶ δεύτεροι ὑπὸ Ἀριστοκράτους προδεδομένοι. Τὰ γὰρ τοῦ Ἀριστομένους βουλεύματα αὐτίκα ὁ Ἀριστοκράτης ἐγγράψας βιβλίῳ, καὶ τὸ βιβλίον ἐπιθεὶς τῷ οἰκέτῃ ὃν ἠπίστατο ὄντα εὐνούστατον, πρὸς Ἀνάξανδρον ἀπέστελλεν ἐς Σπάρτην. Ἐπανιόντα δὲ τὸν οἰκέτην λοχῶσιν ἄνδρες τῶν Ἀρκάδων, διάφοροι καὶ πρότερον ὄντες Ἀριστοκράτει, ἔχοντες δή τι καὶ ὕποπτον τότε ἐς αὐτόν. λοχήσαντες δὲ τὸν οἰκέτην ἐπανάγουσιν ἐς τοὺς Ἀρκάδας, καὶ ἐπεδείκνυον ἐς τὸν δῆμον τὰ ἀνταπεσταλμένα ἐκ Λακεδαίμονος. Ἐπέστελλέ τε ὁ Ἀνάξανδρος, φυγὴν τὲ αὐτῷ τὴν πρότερον ἀπὸ τῆς μεγάλης Τάφρου φάμενος οὐκ ἀνόνητον ἐκ Λακεδαιμονίων γενέσθαι· προσέσεσθαι δέ οἱ χάριν καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι μηνυμάτων. Ὡς δὲ ἀπηγγέλθη ταῦτα ἐς ἅπαντας, αὐτοί τε τὸν Ἀριστοκράτην ἔβαλλον οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοῖς Μεσσηνίοις διεκελεύοντο. οἱ δὲ ἐς τὸν Ἀριστομένην ἀπέβλεπον. Καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν γῆν ἀφορῶν ἔκλαιε. τὸν δὲ Ἀριστοκράτην οἱ Ἀρκάδες καταλιθώσαντες, τὸν μὲν τῶν ὅρων ἐκτὸς ἐκβάλλουσιν ἄταφον· στήλην δὲ ἀνέθεσαν ἐς τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου λέγουσαν·

Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ,
Εὗρε δὲ Μεσσήνης σὺν Διῒ τὸν προδότην
Ῥηϊδίως. χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον.
Χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάου Ἀρκαδίαν.

Τῶν δὲ Μεσσηνίων ὁπόσοι περὶ τὴν Εἶραν ἢ καὶ ἑτέρωθί που τῆς Μεσσηνίας ἐγκατελείφθησαν, τούτους μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι προσένειμαν ἐς τὸ εἱλωτικόν. Πύλιοι δὲ καὶ Μοθωναῖοι καὶ ὅσοι τὰ παραθαλάσσια ᾤκουν, ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἅλωσιν τῆς Εἴρας ἀπαίρουσιν ἐς Κυλλήνην τὸ ἐπίνειον τὸ Ἠλείων. ἐκεῖθεν δὲ παρὰ τοὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ Μεσσηνίους ἀπέστελλον ἐθέλοντες κοινῷ στόλῳ χώραν, ἔνθα οἰκήσουσιν, ἀναζητεῖν, καὶ Ἀριστομένην ἐκέλευον ἡγεῖσθαι σφίσιν ἐς ἀποικίαν. Ὁ δὲ αὐτὸς μὲν ἕως ἂν περιῇ, πολεμήσειν Λακεδαιμονίοις ἔφασκεν, ἐπίστασθαι δὲ ἀκριβῶς, ὡς ἀεί τι ἀναφύσεταί τῇ Σπάρτῃ δι' αὐτοῦ κακόν· ἐκείνοις δὲ Γόργον καὶ Μάντικλον ἔδωκεν ἡγεμόνας. Ὁ δὲ Εὐεργετίδας ἐς μὲν τὸ Λύκαιον σὺν τοῖς ἄλλοις Μεσσηνίοις καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν· ἐκεῖθεν δὲ ὡς ἑώρα τὸ βούλευμα διαπεπτωκὸς τῷ Ἀριστομένει τὸ ἐς τὴν κατάληψιν τῆς Σπάρτης, ἀναπείσας τῶν Μεσσηνίων ὡς πεντήκοντα, ἐπανήει ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐς τὴν Εἶραν· καὶ ἐντυχὼν διαρπάζουσιν ἔτι τὰ ἐπινίκια, πένθος σφίσιν ἐποίησεν. καὶ τὸν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. Ἀριστομένης δὲ ὡς τοὺς ἡγεμόνας τοῖς Μεσσηνίοις ἐπέταξεν ἐς Κυλλήνην, ὅστις ἐθέλοι μετέχειν τῆς ἀποικίας. καὶ μετέσχον ἅπαντες, πλὴν εἰ γῆρας τινὰ ἀπεῖργεν, ἢ μηδὲ εὐπορῶν ἔτυχεν ἐς τὴν ἀποδημίαν. οὗτοι δὲ αὐτοῦ κατέμειναν παρὰ τοῖς Ἀρκάσιν. Ἑάλω δὲ ἡ Εἶρα, καὶ ὁ πόλεμος ὁ δεύτερος Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων τέλος ἔσχεν, Ἀθηναίοις ἄρχοντος Αὐτοσθένους, ἔτει πρώτῳ τῆς ὀγδόης τε καὶ εἰκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα Χιόνις Λάκων. Ὡς δὲ ἐς τὴν Κυλλήνην οἱ Μεσσήνιοι συνελέχθησαν, τὸν μὲν παρόντα χειμῶνα ἔδοξεν αὐτοῦ χειμάζειν, καὶ τὴν ἀγορὰν σφίσι καὶ χρήματα οἱ Ἠλεῖοι παρεῖχον. Ἅμα δὲ τῷ ἦρι ἐβουλεύοντο ποῖ χρὴ στείλασθαι. Γνῶμαι δὲ ἦσαν, Γόργου μὲν, Ζάκυνθον τὴν ὑπὲρ Κεφαλληνίας καταλαβόντας, καὶ νησιώτας ἀντὶ ἠπειρωτῶν γενομένους ναυσὶν ἐς τὰ παραθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιπλέοντας, κακοῦν τὴν γῆν. Μάντικλος δὲ ἐκέλευε Μεσσήνης μὲν καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων ἔχθους λαβεῖν λήθην· πλεύσαντας δὲ ἐς Σαρδὼ, κτήσασθαι μεγίστην τε νῆσον καὶ εὐδαιμονίᾳ προφέρτην. Ἐν τοσούτῳ δὲ Ἀναξίλας πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἀπέστελλεν ἐς Ἰταλίαν καλῶν. Ὁ δὲ Ἀναξίλας ἐτυράννει μὲν Ῥηγίου, τέταρτος δὲ ἀπόγονος ἦν Ἀλκιδαμίδου. Μετῴκησε δὲ Ἀλκιδαμίδας ἐκ Μεσσήνης ἐς Ῥήγιον μετὰ τὴν Ἀριστοδήμου τοῦ βασιλέως τελευτὴν

καὶ Ἰθώμης τὴν ἅλωσιν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀναξίλας τοὺς Μεσσηνίους μετεπέμπετο, ἐλθοῦσί τε ἔλεγεν, ὡς Ζάγκλιοι διάφοροι μέν εἰσιν αὐτῷ, χώραν δὲ εὐδαίμονα καὶ πόλιν ἐν καλῷ τῆς Σικελίας ἔχουσιν· ἃ δὴ σφίσιν ἐθέλειν ἔφη συγκατεργασάμενος δοῦναι. Πεισθέντων δὲ τὸν λόγον, οὕτως Ἀναξίλας διεβίβασεν ἐς Σικελίαν αὐτούς. Ζάγκλην δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατέλαβον λῃσταὶ, καὶ ἐν ἐρήμῳ τῇ γῇ τειχίσαντες ὅσον περὶ τὸν λιμένα ὁρμητηρίῳ πρὸς τὰς καταδρομὰς καὶ ἐς τοὺς ἐπίπλους ἐχρῶντο. ἡγεμόνες δὲ ἦσαν αὐτῶν Κραταιμένης Σάμιος, καὶ Περιήρης ἐκ Χαλκίδος. Περιήρει δὲ ὕστερον καὶ Κραταιμένει καὶ ἄλλους ἐπαγαγέσθαι τῶν Ἑλλήνων ἔδοξεν οἰκήτορας. Τότε δὲ τοὺς Ζαγκλαίους ὅ τε Ἀναξίλας ναυσὶν ἀνταναγομένους ἐνίκησε, καὶ οἱ Μεσσήνιοι μάχῃ πεζῇ. Ζαγκλαῖοι δὲ κατὰ γῆν τε ὑπὸ Μεσσηνίων καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης ὑπὸ Ῥηγίνων πολιορκούμενοι, καὶ ἁλισκομένου σφίσιν ἤδη τοῦ τείχους, ἐπί τε βωμοὺς θεῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ φεύγουσιν. Ἀναξίλας μὲν οὖν τοῖς Μεσσηνίοις παρεκελεύετο, τοὺς ἱκετεύοντας Ζαγκλαίων ἀποκτείνειν, καὶ τοὺς λοιποὺς γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ παισὶν ἀνδραποδίσασθαι. Γόργος δὲ καὶ Μάντικλος παρῃτοῦντο Ἀναξίλαν, μὴ σφᾶς ὑπὸ συγγενῶν ἀνδρῶν πεπονθότας ἀνόσια, ὅμοια αὐτοὺς ἐς ἀνθρώπους Ἕλληνας ἀναγκάσαι δρᾶσαι. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς Ζαγκλαίους ἀνίστασαν ἀπὸ τῶν βωμῶν, καὶ ὅρκους δόντες, καὶ αὐτοὶ παρ' ἐκείνων λαβόντες, ᾤκησαν ἀμφότεροι κοινῇ. ὄνομα δὲ τῇ πόλει μετέθεσαν Μεσσήνην ἀντὶ Ζάγκλης καλεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῆς ὀλυμπιάδος ἐπράχθη τῆς ἐνάτης καὶ εἰκοστῆς, ἣν Χίονις Λάκων τὸ δεύτερον ἐνίκα, Μιλτιάδου παρ' Ἀθηναίοις ἄρχοντος. Μάντικλος δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Μεσσηνίοις τοῦ Ἡρακλέους ἐποίησε. καὶ ἔστιν ἐκτὸς τείχους ὁ θεὸς ἱδρυμένος, Ἡρακλῆς καλούμενος Μάντικλος· καθάπερ καὶ Ἄμμων ἐν Λιβύῃ, καὶ ὁ ἐν Βαβυλῶνι Βῆλος, ὁ μὲν ἀπὸ ἀνδρὸς Αἰγυπτίου Βήλου τοῦ Λιβύης ὄνομα ἔσχεν, Ἄμμων δὲ ἀπὸ τοῦ ἱδρυσαμένου ποιμένος. Μεσσηνίοις μὲν οὖν τοῖς φεύγουσιν ἐγεγόνει πέρας τῆς ἄλης. Ἀριστομένης δὲ ὡς τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο τῆς ἐς τὴν ἀποικίαν στελλομένων, τὰς θυγατέρας τὴν πρεσβυτάτην, καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ, καὶ Ἀγναγόραν τὴν ἀδελφὴν, τὴν μὲν Θαρύκι ἐς Φιγαλίαν, Δαμοθοΐδα δὲ Λεπρεάτῃ καὶ Ἡραιεῖ Θεοπόμπῳ τὰς θυγατέρας συνῴκισεν. Αὐτὸς δὲ ἀφικόμενος ἐς Δελφοὺς, ἐχρῆτο τῷ θεῷ. καὶ τὸ μὲν τῷ Ἀριστομένει γενόμενον μάντευμα, οὐ λέγεται. Δαμαγήτῳ δὲ Ῥοδίῳ βασιλεύοντι ἐν Ἰαλυσῷ, τότε δὲ ἥκοντι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἐρωτῶντι ὁπόθεν ἀγαγέσθαι χρὴ γυναῖκα, ἔχρησεν ἡ Πυθία θυγατέρα ἀνδρὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀρίστου λαβεῖν. Ὁ δὲ (ἦν γὰρ καὶ τρίτη τῷ Ἀριστομένει θυγάτηρ) γαμεῖ ταύτην, Ἑλλήνων τῶν τότε ἐκεῖνον μακρῷ δή τινι ἄριστον νομίζων. Ἀριστομένης δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥόδον ἀφίκετο σὺν τῇ θυγατρί· ἐκεῖθεν δὲ ἔς τε Σάρδεις ἐνενόει πρὸς Ἄρδυν τὸν Γύγου, καὶ ἐς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ ἀναβῆναι πρὸς τὸν βασιλέα Φραόρτην. ἀλλὰ γὰρ πρότερον τούτων συνέπεσεν ἀποθανεῖν αὐτῷ νοσήσαντι. οὐ γὰρ ἔδει συμφορὰν οὐδεμίαν Λακεδαιμονίοις ἔτι ἐξ Ἀριστομένους γενέσθαι. Τελευτήσαντι δὲ αὐτῷ Δαμάγητός τε καὶ οἱ Ῥόδιοι μνῆμά τε ἐπιφανὲς ἐποίησαν, καὶ ἔνεμον ἀπ' ἐκείνου τιμάς. Τὰ μὲν δὴ λεγόμενα ἐς τοὺς Διαγορείδας καλουμένους ἐν Ῥόδῳ, γεγονότας δὲ ἀπὸ Διαγόρου τοῦ Δαμαγήτου τοῦ Δωριέως τοῦ Δαμαγήτου τε καὶ τῆς Ἀριστομένους θυγατρὸς, παρῆκα· μὴ οὐ κατὰ καιρὸν δοκοίην γράφειν. Λακεδαιμόνιοι δὲ τότε ὡς ἐπεκράτησαν τῆς Μεσσηνίας, τὴν μὲν ἄλλην, πλὴν τῆς Ἀσιναίων, αὐτοὶ διελάγχανον. Μοθώνην δὲ Ναυπλιεῦσιν ἔδοσαν ἐκπεπτωκόσιν ἐκ Ναυπλίας ἔναγχος ὑπὸ Ἀργείων. Μεσσηνίων δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐν τῇ γῇ, συντελοῦντας κατὰ ἀνάγκην ἐς τοὺς εἵλωτας, ἐπέλαβεν ἀπὸ Λακεδαιμονίων ὕστερον ἀποστῆναι κατὰ τὴν ἐνάτην ὀλυμπιάδα καὶ εἰκοστὴν, ἣν Κορίνθιος ἐνίκα Ξενοφῶν, Ἀρχιμήδους Ἀθήνησιν ἄρχοντος. Ἀπέστησαν δὲ καιρὸν τοιόνδε εὑρόντες. Λακεδαιμονίων ἄνδρες ἀποθανεῖν ἐπὶ ἐγκλήματι ὅτῳ δὴ καταγνωσθέντες, ἱκέται καταφεύγουσιν ἐς Ταίναρον. ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ σφᾶς ἀποσπάσασα ἀπέκτεινε. Σπαρτιάταις δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θεμένοις τοὺς ἱκέτας, ἀπήντησεν ἐκ Ποσειδῶνος μήνιμα, καὶ σφίσιν ἐς ἔδαφος τὴν πόλιν πᾶσαν κατέβαλεν ὁ θεός. Ἐπὶ δὲ τῇ συμφορᾷ ταύτῃ καὶ τῶν εἱλώτων ὅσοι Μεσσήνιοι τὸ ἀρχαῖον ἦσαν, ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰθώμην ἀπέστησαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄλλα τε μετεπέμποντο συμμαχικὰ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ

Κίμωνα

Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου πρόξενον σφίσιν ὄντα, καὶ Ἀθηναίων δύναμιν. ἀφικομένους δὲ τοὺς Ἀθηναίους ὑποπτεῦσαι δοκοῦσιν, ὡς τάχα νεωτερίσοντας, καὶ ἀπὸ τῆς ὑποψίας ἀποπέμψασθαι μετ' οὐ πολὺ ἐξ Ἰθώμης. Ἀθηναῖοι δὲ τὴν ἐς αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὑπόνοιαν συνέντες, Ἀργείοις τε φίλοι δι' αὐτὸ ἐγένοντο, καὶ Μεσσηνίων τοῖς ἐν Ἰθώμῃ πολιορκουμένοις ἐκπεσοῦσιν ὑποσπόνδοις, ἔδοσαν Ναύπακτον ἀφελόμενοι Λοκροὺς τοὺς πρὸς Αἰτωλίᾳ καλουμένους Ὀζόλας. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις παρέσχεν ἀπελθεῖν ἐξ Ἰθώμης τοῦ τε χωρίου τὸ ἐχυρὸν, καὶ ἅμα Λακεδαιμονίοις προεῖπεν ἡ Πυθία, ἢ μὴν εἶναί σφισι δίκην, ἁμαρτοῦσιν ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμάτα τὸν ἱκέτην. ὑπόσπονδοι μὲν ἐκ Πελοποννήσου τούτων εἵνεκα ἀφείθησαν. Ἐπεὶ δὲ ἔσχον τὴν Ναύπακτον, οὐκ ἀπέχρη πόλιν τε αὖθις καὶ χώραν εἰληφέναι παρ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ σφᾶς πόθος εἶχεν ἰσχυρὸς χερσὶ ταῖς αὑτῶν φανῆναι λόγου τι κεκτημένους ἄξιον. Καὶ (ἠπίσταντο γὰρ Οἰνιάδας Ἀκαρνάνων γῆν τε ἔχοντας ἀγαθὴν, καὶ Ἀθηναίοις διαφόρους τὸν πάντα ὄντας χρόνον) στρατεύουσιν ἐπ' αὐτούς. Ὄντες δὲ ἀριθμῷ μὲν οὐ πλείους, ἀρετῇ δὲ καὶ πολὺ ἀμείνονες ὄντες τῇ σφετέρᾳ, νικῶσι, καὶ ἐπολιόρκουν κατακεκλεισμένους ἐς τὸ τεῖχος. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν, οὐ γάρ τι τῶν τοῖς ἀνθρώποις εὑρημένων ἐς πολιορκίαν οἱ Μεσσήνιοι παρεῖσαν, ἀλλὰ καὶ κλίμακας προσθέντες ἐπειρῶντο ὑπερβαίνειν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ὑπώρυσσον κάτωθεν τὸ τεῖχος, μηχανήματά τε, ὁποῖα ἐνῆν δι' ὀλίγου παρασκευάσασθαι, προσαγαγόντες, ἀεί τι ἤρειπον. δείσαντες δὲ οἱ ἔνδον, μὴ ἁλούσης τῆς πόλεως αὐτοί τε ἀπόλωνται, καὶ αἱ γυναῖκες σφίσι καὶ οἱ παῖδες ἐξανδραποδισθῶσιν, εἵλοντο ἀπελθεῖν ὑπόσπονδοι. καὶ ἐνιαυτὸν μὲν μάλιστα οἱ Μεσσήνιοι κατέσχον τὴν πόλιν, καὶ ἐνέμοντο τὴν χώραν. Τῷ δὲ ἔτει τῷ ὑστέρῳ δύναμιν οἱ Ἀκαρνᾶνες ἀπὸ πασῶν συλλέξαντες τῶν πόλεων, ἐβουλεύοντο ἐπὶ τὴν Ναύπακτον στρατεύειν. Καὶ τοῦτο μὲν ἀπέδοξεν αὐτοῖς, τήν τε πορείαν ὁρῶσιν ὅτι ἔσεσθαι δι' Αἰτωλῶν ἔμελλε πολεμίων ἀεί ποτε ὄντων· καὶ ἅμα τοὺς Ναυπακτίους κεκτῆσθαί τι ναυτικὸν ὑπώπτευον, ὥσπερ γε καὶ εἶχον. ἐπικρατούντων δὲ ἐκείνων τῆς θαλάσσης, οὐκ ἐνῆναι κατεργάσασθαι μέγα, οὐδὲ στρατῷ πεζῷ. Μετεβουλεύετο δὴ σφίσι, καὶ αὐτίκα ἐπὶ Μεσσηνίους τρέπονται τοὺς ἐν Οἰνιάδαις. Καὶ οἱ μὲν ὡς πολιορκήσοντες παρεσκευάζοντο. οὐ γάρ ποτε ὑπελάμβανον ἄνδρας οὕτως ὀλίγους ἐς τοσοῦτον ἀπονοίας ἥξειν, ὡς μαχέσασθαι πρὸς τὴν Ἀκαρνάνων ἁπάντων στρατιάν. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι προενθυμασμένοι μὲν καὶ σῖτον καὶ τὰ ἄλλα ἦσαν, ὁπόσα εἰκὸς ἦν πολιορκίας πλεῖστα σάσασθαι μακροτέρας ἐλπίζοντες. παρίστατο δὲ σφίσι πρὸ τῆς μελλούσης πολιορκίας ἀγῶνα ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιήσασθαι, μηδὲ ὄντας Μεσσηνίους, οἳ μηδὲ Λακεδαιμονίων ἀνδρίᾳ, τύχῃ δὲ ἠλαττώθησαν, καταπεπλῆχθαι τὸν ἥκοντα ὄχλον ἐξ Ἀκαρνανίας. τό τε Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι ἔργον ἀνεμιμνήσκοντο, ὡς μυριάδες τριάκοντα ἐφθάρησαν τῶν Μήδων, ὑπὸ ἀνδρῶν οὐδὲ ἐς μυρίους ἀριθμόν. Καθίσταντό τε δὴ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἐς ἀγῶνα, καὶ ὁ τρόπος λέγεται τῆς μάχης γενέσθαι τοιόσδε. Οἱ μὲν, ἅτε πλήθει προέχοντες πολὺ, οὐ χαλεπῶς περιεβάλλοντο τοὺς Μεσσηνίους, πλὴν ὅσον αἱ πύλαι τε ἀπεῖργον κατὰ νώτου τοῖς Μεσσηνίοις γινόμεναι, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς σφετέροις προθύμως ἀμύνοντες. ταύτῃ μὲν δὴ μὴ περισχεθῆναι σφᾶς ἐκώλυε· τὰ δὲ πλευρὰ ἀμφότερα ἐκυκλώσαντο αὐτῶν οἱ Ἀκαρνᾶνες, καὶ ἐσηκόντιζον πανταχόθεν. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι συνεστραμμένοι μετ' ἀλλήλων, ὁπότε ἀθρόοι τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἐμπέσοιεν, ἐτάρασσον μὲν τοὺς κατὰ τοῦτο ἑστηκότας, καὶ ἐφόνευόν τε αὐτῶν καὶ ἐτίτρωσκον πολλούς· τελέαν δὲ οὐκ ἐδύναντο ἐργάσασθαι φυγήν. ὅπου γὰρ τῆς τάξεως αἴσθοιντό τι οἱ Ἀκαρνᾶνες τῆς αὑτῶν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων διασπώμενον, κατὰ τοῦτο ἀμύνοντες τοῖς βιαζομένοις αὐτῶν, ἀνεῖργον τοὺς Μεσσηνίους ἐπικρατοῦντες τῷ πλήθει. Οἱ δὲ ὁπότε ἀνακόψειεν κατ' ἄλλο αὖθις πειρώμενοι διακόψαι τὴν Ἀκαρνάνων φάλαγγα, τὸ αὐτὸ ἀνέπασχον· ὅπῃ μὲν προσβάλλοιεν, διέσχον τε καὶ τροπὴν ἐπὶ βραχὺ ἐποίουν· περιρρεόντων δὲ αὖθις κατὰ τοῦτο σπουδῇ τῶν Ἀκαρνάνων, ἀπετρέποντο ἄκοντες. γενομένου δὲ ἰσορρόπου τοῦ ἀγῶνος ἄχρις ἑσπέρας, καὶ Ἀκαρνᾶσιν ὑπὸ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπελθούσης δυνάμεως ἀπὸ τῶν πόλεων, οὕτω τοῖς Μεσσηνίοις περιέστηκε πολιορκία. καὶ ἁλῶναι

μὲν κατὰ κράτος τὸ τεῖχος, ἢ ὑπερβάντων τῶν Ἀκαρνάνων, ἢ καὶ ἀπολιπεῖν βιασθεῖσιν αὖθις τὴν φευγεῖν, δέος ἦν οὐδέν· τὰ δὲ ἐπιτήδεια σφίσι πάντα ὁμοίως ὀγδόῳ μηνὶ ἐξανήλωτο. ἐς μὲν δὴ τοὺς Ἀκαρνᾶνας ἐχλεύαζον ἀπὸ τοῦ τείχους χλευασίᾳ, μὴ σφᾶς τὰ σιτία προδώσειν ποτὲ αὖ, μηδὲ ἐς τὸ ἔτος δέκατον πολιορκουμένους. αὐτοὶ δὲ περὶ ὕπνον πρῶτον ἐξελθόντες ἐκ τῶν Οἰνιαδῶν, γινομένης τοῦ δρασμοῦ σφῶν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν αἰσθήσεως, καὶ ἐς μάχην ἀναγκασθέντες ἀφικέσθαι, περὶ τριακοσίους μὲν ἀποβάλλουσι, καὶ πλείονας ἐπὶ αὐτοῖ τῶν ἐναντίων κατεργάζονται. τὸ δὲ πολὺ αὐτῶν διεκπίπτουσι διὰ τῶν Ἀκαρνάνων, καὶ ἐπιλαμβανόμενοι τῆς Αἰτωλῶν ἐχόντων σφίσιν ἐπιτηδείως, ἐς τὴν Ναύπακτον ἀνασώζονται. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, τόν τε ἄλλον χρόνον ἐνέκειτο σφίσι τὸ ἐς Λακεδαιμονίους μῖσος, καὶ τὴν ἔχθραν ἐς αὐτοὺς μάλιστα ἐπεδείξατο ἐπὶ τοῦ γινομένου Πελοποννησίοις πρὸς Ἀθηναίους πολέμου. Τήν τε γὰρ Ναύπακτον ὁρμητήριον ἐπὶ τῇ Πελοποννήσῳ παρείχοντο, καὶ τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν ἀποληφθέντας, Μεσσηνίων σφενδονῆται τῶν ἐκ Ναυπάκτου συνεξεῖλον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πταῖσμα ἐγένετο Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, οὕτω καὶ ἐκ Ναυπάκτου ἐκβάλλουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Μεσσηνίους ναυσὶν ἐπικρατοῦντες. οἳ ἐς Σικελίαν τε πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ ἐς Ῥήγιον ἐσάλευσαν· τὸ πλεῖστον δὲ αὐτῶν ἔς τε Λιβύην ἀφίκετο, καὶ Λιβύης ἐς Εὐεσπερίτας. οἱ γὰρ Εὐεσπερῖται πολέμῳ κακωθέντες ὑπὸ βαρβάρων προσοίκων, πάντα τινὰ Ἕλληνα ἐπεκαλοῦντο συνοίκους. Ἐς τούτους τῶν Μεσσηνίων τὸ πολὺ ἀπεχώρησεν. ἡγεμὼν δέ σφισιν ἦν Κόμων, ὃς καὶ περὶ τὴν Σφακτηρίαν ἐστρατήγησεν αὐτοῖς. Ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον ἢ κατορθῶσαι Θηβαίους τὰ ἐν Λεύκτροις, προεσήμαινεν ὁ δαίμων Μεσσηνίοις τὴν ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν Μεσσήνῃ πρὸς τῷ πορθμῷ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡρακλέους λέγουσιν ὀνείρατος ἰδεῖν ὄψιν· τὸν Ἡρακλέα ἔδοξε καλέσαι τὸν Μάντικλον ἐπὶ ξενία ἐς Ἰθώμην ὑπὸ τοῦ Διός. τοῦτο δὲ ἐν Εὐεσπερίταις Κόμων συγγενέσθαι νεκρᾷ τῇ μητρὶ ἔδοξε, συγγενομένου δὲ αὖθις οἱ τὴν μητέρα ἀναβιῶναι. καὶ ὁ μὲν ἐπήλπιζεν, Ἀθηναίων δυνηθέντων ναυτικῷ, κάθοδον ἔσεσθαί σφισιν ἐς Ναύπακτον. τῷ δὲ ἄρα ἐδήλου τὸ ὄνειρον ἀνασώσεσθαι Μεσσήνην. Ἐγένετό τε οὐ μετὰ πολὺ ἐν Λεύκτροις Λακεδαιμονίων τὸ ἀτύχημα ὀφειλόμενον ἐκ παλαιοῦ. Ἀριστοδήμῳ γὰρ τῷ βασιλεύσαντι Μεσσηνίων ἐπὶ τελευτῇ τοῦ χρησμοῦ τοῦ δοθέντος ἐστίν·

Ἔρδειν ὅπῃ τὸ χρεὼν ἄτη δ᾽ ἄλλοισι πρὸ ἄλλων·

ὡς ἐν μὲν τῷ παρόντι ἐκεῖνον δέον καὶ Μεσσηνίους κακῶς πρᾶξαι, χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Λακεδαίμονα ἐπιληψομένης τῆς ἄτης. Τότε δὲ ἐν Λεύκτροις οἱ Θηβαῖοι νενικηκότες, ἀγγέλους ἐς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ παρὰ τοὺς Εὐεσπερίτας ἀπέστελλον, ἔκ τε τῆς ἄλλης, εἴ πού τις Μεσσηνίων εἴη, πανταχόθεν ἀνεκάλουν ἐς Πελοπόννησον. Οἱ δὲ, θᾶσσον ἢ ὡς αὖ τις ἤλπισε, συνελέχθησαν γῆς τε τῆς πατρίδος πόθῳ, καὶ διὰ τὸ ἐς Λακεδαιμονίους μῖσος παραμεῖναν ἀεὶ σφίσιν. Ἐπαμινώνδᾳ δὲ οὔτε ἄλλως ἐφαίνετο ῥᾴδια ἀξιόμαχον πόλιν ἐποικῆσαι Λακεδαιμονίοις, οὔτε ὅπου χρὴ κτίσαι τῆς χώρας, ἐξευρίσκε. Τὴν γὰρ Ἀνδανίαν οἱ Μεσσήνιοι καὶ Οἰχαλίαν οὐκ ἔφασαν ἀνοικίσειν, ὅτι αἱ συμφοραί σφισιν ἐγεγόνεσαν ἐνταῦθα οἰκοῦσιν. ἀπορουμένῳ οὖν αὐτῷ πρεσβύτην ἄνδρα, ἱεροφάντῃ μάλιστα εἰκασμένον, νύκτωρ φασὶν ἐπιστάντα εἰπεῖν· Σοὶ μὲν δῶρα ἔστι παρ᾽ ἐμοῦ κρατεῖν ὅτῳ μεθ᾽ ὅπλων ἐπέρχῃ. καὶ ἦν ἐξ ἀνθρώπων γένῃ, ἔγωγε, ὦ Θηβαῖε, ποιήσω μήποτε ἀνώνυμον, μηδὲ ἄδοξόν σε γενέσθαι. σὺ δὲ Μεσσηνίοις γῆν τε πατρίδα καὶ πόλεις ἀπόδος· ἐπεὶ καὶ τὸ μήνιμα ἤδη σφίσι πέπαυται τὸ Διοσκούρων. Ἐπαμινώνδᾳ μὲν ταῦτα ἔλεγεν. Ἐπιτέλει δὲ τῷ Αἰσχίνου τάδε ἐμήνυε (στρατηγὸν δὲ αὐτὸν οἱ Ἀργεῖοι τὸν Ἐπιτέλη, καὶ Μεσσήνην ἀνοικίζειν ᾕρηντο) τοῦτον οὖν τὸν ἄνδρα ἐκέλευεν ὁ ὄνειρος, ἔνθα δὴ τῆς Ἰθώμης εὕρῃ πεφυκυῖαν σμίλακα καὶ μυρσίνην, τὸ μέσον ὀρύξαντα αὐτῶν, ἀνασῶσαι τὴν γραῦν· κάμνειν γὰρ ἐν τῷ χαλκῷ καθειργμένην θαλάμῳ, καὶ ἤδη λειποψυχεῖν αὐτήν. ὁ δὲ Ἐπιτέλης, ὡς ἐπελάμβανεν ἡμέρα, παραγενόμενος ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον, ἐπέτυχεν ὀρύσσων ὑδρίᾳ χαλκῇ. καὶ αὐτίκα παρὰ τὸν Ἐπαμινώνδαν

νώνδην κομίσας, τό τε ἐνύπνιον ἐξηγεῖτο, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸ πῶμα ἀφελόντα ἐκέλευεν ὅτι ἐνείη σκέψασθαι. Ὁ δὲ θύσας καὶ εὐξάμενος τῷ προφανέντι ὀνείρατι, ἤνοιγε τὴν ὑδρίαν. ἀνοίξας δὲ εὗρε κασσίτερον ἐληλασμένον ἐς τὸ λεπτότατον· ἐπείλικτο δὲ ὥσπερ τὰ βιβλία. ἐνταῦθα τῶν μεγάλων θεῶν ἐγέγραπτο ἡ τελετή. Καὶ τοῦτο ἦν ἡ παρακαταθήκη τοῦ Ἀριστομένους. τοῦτον τὸν ἐπελθόντα τῷ Ἐπιτέλει καὶ Ἐπαμινώνδᾳ καθεύδουσι, Καύκωνα εἶναι λέγουσιν, ὃς ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Ἀνδανίαν παρὰ Μεσσήνην τὴν Τριόπα. Τὸ δὲ τῶν Τυνδάρεω παίδων μήνιμα ἐς τοὺς Μεσσηνίους, ἤρξατο μὲν περὶ τῆς ἐν Στενυκλήρῳ μάχης γενέσθαι αὐτό, δι' αἰτίαν τοιάνδε εἰκάζω. μειράκια ὡραῖα ἐξ Ἀνδανίας, Πάνορμος καὶ Γόνιππος, τά τε ἄλλα οἰκείως εἶχον ἀλλήλοις, καὶ κοινὰς ἐπὶ τὰς μάχας ἐξόδους καὶ καταδρομὰς ἐποιοῦντο ἐς τὴν Λακωνικήν. Λακεδαιμονίων δὲ ἐπὶ στρατοπέδου Διοσκούροις ἑορτὴν ἀγόντων, καὶ ἤδη πρὸς πότον καὶ παιδιὰς τετραμμένων, μετὰ τὸ ἄριστον ὁ Γόνιππος καὶ ὁ Πάνορμος χιτῶνας λευκοὺς καὶ χλαμύδας πορφυρᾶς ἐνδύντες, ἐπί τε ἵππων τῶν καλλίστων ὀχούμενοι, καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς πίλους, ἐν δὲ ταῖς χερσὶ δόρατα ἔχοντες, ἐπιφαίνονται Λακεδαιμονίοις. οἱ δὲ ὡς εἶδον, προσεκύνουν τε καὶ εὔχοντο, ἀφῖχθαι δοκοῦντες σφίσιν αὖθις εἰς τὴν θυσίαν τοὺς Διοσκούρους. οἱ νεανίσκοι δὲ ὡς ἅπαξ ἀνεμίχθησαν, διεξήλαυνον διὰ πάντων παίοντες τοῖς δόρασι· καὶ ἤδη κειμένων πολλῶν, ἀποχωροῦσιν ἐς Ἀνδανίαν, καθυβρίσαντες τῶν Διοσκούρων τῇ θυσίᾳ. τοῦτο (ἐμοὶ δοκεῖν) προήγαγε τοὺς Διοσκούρους ἐς τὸ ἔχθος τὸ Μεσσηνίων. Τότε δὲ ὡς ἐδήλου τῷ Ἐπαμινώνδᾳ τὸ ὄνειρον, οὐκ ἦν ἔτι τοῖς Διοσκούροις ἀκούσιος τῶν Μεσσηνίων ἡ κάθοδος. Μάλιστα δὲ τὸν Ἐπαμινώνδην ἐς τὸν οἰκισμὸν οἱ Βάκιδος ἐνῆγον χρησμοί. Βάκιδι γὰρ μανέντι ἐκ Νυμφῶν, ἐς ἄλλους τε ἔστιν Ἑλλήνων καὶ ἐς τὴν Μεσσηνίων κάθοδον προειρημένα·

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος ὀλεῖται,
Μεσσήνη δ' αὖθις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

Ἐγὼ δὲ καὶ περὶ τῆς Εἴρας ὅντινα ἁλώσοιτο τρόπον, Βάκιν ἐφώρασα εἰρηκότα. καί οἱ καὶ τόδε ἐστὶ τῶν χρησμῶν·

Οἵ τ' ἀπὸ Μεσσήνης πατάγῳ κρουνοῖς τε δαμείσης.

Ὡς δὲ ἡ τελετή σφισιν ἀνεύρετο, ταύτην μὲν ὅσοι τοῦ γένους τῶν ἱερέων ἦσαν, κατετίθεντο ἐς βίβλους. Ἐπαμινώνδας δὲ ὡς οἱ τὸ χωρίον, ἔνθα νῦν ἔχουσιν οἱ Μεσσήνιοι τὴν πόλιν, μάλιστα ἐς οἰκισμὸν ἐφαίνετο ἐπιτήδειον, ἐκέλευεν ἀνασκέψασθαι τοῖς μάντεσιν, εἴ οἱ βουλήσεται ταύτῃ καὶ τὰ τῶν θεῶν ἐπιχωρήσοι. φαμένων δὲ καὶ τούτων εἶναι τὰ ἱερὰ αἴσια, οὕτω παρεσκευάζετο ἐς τὸν οἰκισμόν, λίθους τε ἄγεσθαι κελεύων, καὶ ἄνδρας μεταπεμπόμενος, οἷς τέχνη στενωποὺς κατατέμνεσθαι, καὶ οἰκίας καὶ ἱερὰ οἰκοδομεῖσθαι, καὶ τείχη περιβάλλεσθαι. Ὡς δὲ ἐγεγόνει τὰ πάντα ἐν ἑτοίμῳ, τὸ ἐντεῦθεν (ἱερεῖα γὰρ παρεῖχον οἱ Ἀρκάδες) αὐτὸς μὲν Ἐπαμινώνδας καὶ οἱ Θηβαῖοι Διονύσῳ καὶ Ἀπόλλωνι ἔθυον Ἰσμηνίῳ τὸν νομιζόμενον τρόπον· Ἀργεῖοι δὲ τῇ τε Ἥρᾳ τῇ Ἀργείᾳ καὶ Νεμείῳ Διΐ· Μεσσήνιοι δὲ Διΐ τε Ἰθωμάτᾳ καὶ Διοσκούροις· οἱ δὲ σφίσιν ἱερεῖς θεαῖς τε μεγάλαις, καὶ Καύκωνι. ἐπεκαλοῦντο δὲ ἐν κοινῷ καὶ ἥρωας σφίσιν ἐπανήκειν συνοίκους, Μεσσήνην μὲν τὴν Τριόπα μάλιστα, ἐπὶ ταύτῃ δὲ Εὔρυτον, καὶ Ἀφαρέα τε καὶ τοὺς παῖδας, παρὰ δὲ Ἡρακλειδῶν Κρεσφόντην τε καὶ Αἴπυτον. πλείστη δὲ καὶ παρὰ πάντων ἀνάκλησις ἐγίνετο Ἀριστομένους. Καὶ τὴν μὲν τότε ἡμέραν πρὸς θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἦσαν· ταῖς δὲ ἐφεξῆς τοῦ τείχους τὸν περίβολον ἤγειρον, καὶ ἐντὸς οἰκίας καὶ τὰ ἱερὰ ἐποιοῦντο. εἰργάζοντο δὲ καὶ ὑπὸ μουσικῆς ἄλλης μὲν οὐδεμιᾶς, αὐλῶν δὲ Βοιωτίων καὶ Ἀργείων· τά τε Σακάδα καὶ Προνόμου μέλη τότε δὴ προήχθησαν μάλιστα ἐς ἅμιλλαν. Αὐτῇ μὲν δὴ τῇ πόλει Μεσσήνην ἔθεντο ὄνομα· ἀνῴκιζον δὲ καὶ ἄλλα πολίσματα. Ναυπλιεῖς δὲ ἐκ Μοθώνης οὐκ ἀνέστησαν. κατὰ χώραν δὲ καὶ Ἀσιναίους μένειν εἴασαν· τούτοις μὲν καὶ εὐεργεσίαν ἀπομνημονεύοντες, πολεμῆσαι μετὰ Λακεδαιμονίων πρὸς σφᾶς οὐ θελήσασι. Ναυπλιεῖς δὲ κατιοῦσιν ἐς Πελοπόννησον Μεσσηνίοις τε δῶρα ἤγαγον ὁποῖα

εἶχον, καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ καθόδου τῆς ἐκείνων συνεχέσιν ἐς τὸ θεῖον εὐχαῖς, ἅμα δὲ ὑπὲρ σωτηρίας τῆς σφετέρας δεήσεσιν ἐς ἐκείνους ἐχρῶντο. Κατῆλθον δὲ ἐς Πελοπόννησον οἱ Μεσσήνιοι καὶ ἀνεσώσαντο τὴν αὐτῶν, ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον μετὰ Εἴρας ἅλωσιν· Δυσκινήτου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, τρίτῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Δάμων Θούριος τὸ δεύτερον ἐνίκα. Οὐκ ὀλίγος μὲν οὖν ὁ χρόνος καὶ Πλαταιεῦσιν ἐγένετο, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνοι τὴν αὐτῶν ἔφευγον· καὶ Δηλίοις, ἡνίκα ᾤκησαν Ἀδραμύτιον, ἐκβληθέντες ἐκ τῆς σφετέρας ὑπὸ Ἀθηναίων. καὶ Ὀρχομενίων δὲ οἱ Μινύαι μετὰ τὴν μάχην τὴν ἐν Λεύκτροις ἐκπεσόντες ὑπὸ Θηβαίων ἐξ Ὀρχομενοῦ, κατήχθησαν ἐς Βοιωτίαν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, καὶ οὗτοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Θηβαίων δὲ αὐτῶν ἐρημώσαντος Ἀλεξάνδρου τὴν πόλιν, αὖθις ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον Κάσσανδρος Ἀντιπάτρου τὰς Θήβας ἔκτισε. Φαίνεται μὲν δὴ τῶν κατειλεγμένων ἐπὶ μακρότατον ἡ Πλαταϊκὴ φυγὴ συμβᾶσα· οὐ μέντοι περαιτέρω γε ἢ ἐπὶ δύο ἐγένετο οὐδὲ αὐτὴ γενεάς. Μεσσήνιοι δὲ ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη μάλιστα ἠλῶντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν εἰσι δῆλοι παραλύσαντές τι τῶν οἴκοθεν, οὔτε τὴν διάλεκτον τὴν Δωρίδα μετεδιδάχθησαν· ἀλλὰ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον. Κατελθοῦσι δὲ αὐτοῖς, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπὸ Λακεδαιμονίων δεινὸν ἦν οὐδέν. κατεχόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι φόβῳ τῶν Θηβαίων, Μεσσήνης τε ἠνείχοντο ἐποικιζομένης, καὶ Ἀρκάδων εἰς μίαν ἠθροισμένων πόλιν. Ὡς δὲ ὁ πόλεμος ὁ Φωκικός, καλούμενος δὲ αὐτὸς οὗτος καὶ ἱερός, ἀπήγαγεν ἐκ Πελοποννήσου Θηβαίους· ἀνεθάρρησάν τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῶν Μεσσηνίων οὐκέτι ἐδύναντο ἀπέχεσθαι. Μεσσήνιοι δὲ αὐτοί τε μετὰ Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων ἀντεῖχον τῷ πολέμῳ, καὶ Ἀθηναίων ἀμῦναι σφίσιν ἐδεήθησαν. Οἱ δὲ ἐς μὲν τὴν Λακωνικὴν οὔποτε μετὰ ἐκείνων ἐσβαλεῖν ἔφασαν· ἀρχόντων δὲ Λακεδαιμονίων πολέμου καὶ ἐπιστρατευόντων τῇ Μεσσηνίᾳ, παρέσεσθαι καὶ αὐτοὶ σφισιν ἐπηγγέλλοντο. Τέλος δὲ οἱ Μεσσήνιοι Φιλίππῳ σύμμαχοι τῷ Ἀμύντου καὶ Μακεδόσιν ἐγένοντο. καὶ τοῦτο σφᾶς λέγουσιν ἀποκωλῦσαι, τοῦ συμπεσόντος τοῖς Ἕλλησιν ἀγῶνος ἐν Χαιρωνείᾳ μὴ μεταλαβεῖν. οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐναντία θέσθαι τὰ ὅπλα ἠθέλησαν. Ἀλεξάνδρου δὲ ἀποθανόντος, καὶ τὸν Ἑλλήνων πόλεμον δεύτερον τότε ἀνῃρημένων πρὸς Μακεδόνας, μετέσχον καὶ οἱ Μεσσήνιοι τοῦ πολέμου, καθὰ καὶ πρότερον ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ. Γαλάταις δὲ μεθ' Ἑλλήνων οὐκ ἐμαχέσαντο, Κλεωνύμου καὶ Λακεδαιμονίων πείσασθαι σπονδὰς σφίσιν οὐ θελησάντων. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἔσχον Ἦλιν Μεσσήνιοι, σοφίᾳ τε ὁμοῦ χρησάμενοι καὶ τολμήματι. Ἠλεῖοι γὰρ τὰ μὲν παλαιότατα εὐνομώτατοι Πελοποννησίων ἦσαν. Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου τά τε ἄλλα, ὁπόσα εἴρηται, κακουργήσαντος τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἠλείων τοὺς δυνατοὺς διαφθείραντος χρήμασι, στασιάζουσι πρῶτον τότε Ἠλεῖοι καὶ ἐς ὅπλα (ὡς λέγουσι) χωροῦσι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, ῥᾷον ἔτι ἔμελλον ἀπεχθήσεσθαι πρὸς ἀλλήλους· οἷς γε καὶ Λακεδαιμονίων ἕνεκα διέστη τὰ βουλεύματα, καὶ ἐς ἔμφυλον προῆλθον πόλεμον. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι, παρεσκευάζοντο ὡς Ἠλείων τοῖς φρονοῦσι τὰ σφέτερα ἀμυνοῦντες. καὶ οἱ μὲν κατὰ τέλη τε ἐτάσσοντο, καὶ διενέμοντο ἐς τοὺς λόχους. τῶν δὲ Μεσσηνίων λογάδες χίλιοι φθάνουσιν ἀφικόμενοι πρὸς τὴν Ἦλιν, σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀσπίσι Λακωνικὰ ἔχοντες. ὡς δὲ τὰς ἀσπίδας ἐθεάσαντο ὅσοι τοῖς Σπαρτιάταις εὖνοι τῶν Ἠλείων ἦσαν, συμμαχίας τε ἀφῖχθαι σφίσιν ἤλπισαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐδέχοντο ἐς τὸ τεῖχος. ἐσελθόντες δὲ τρόπον οἱ Μεσσήνιοι τὸν εἰρημένον, τοὺς Λακεδαιμονίων φρονοῦντας ἐδίωξαν, καὶ ἐπιτρέπουσι τοῖς στασιώταις τοῖς αὐτῶν τὴν πόλιν. Ἔστι μὲν δὴ τὸ σόφισμα Ὁμήρου· φαίνονται δὲ αὐτὸ ἐν δέοντι μιμησάμενοι καὶ οἱ Μεσσήνιοι. ἐπεὶ Πάτροκλόν γε ἐποίησεν ἐν Ἰλιάδι Ὅμηρος Ἀχιλλέως τὰ ὅπλα ἐνδεδυκότα, καὶ ἐγγενέσθαι τε ἔφη τοῖς βαρβάροις δόξαν ὡς Ἀχιλλεὺς ἐπίοι, καὶ τοὺς προτεταγμένους αὐτῶν ταραχθῆναι. Εὕρηται δὲ καὶ ἄλλα Ὁμήρου στρατηγήματα. δύο τε παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατασκόποις ἐν τῇ νυκτὶ ἀνθ' ἑνὸς ἐς τοὺς Τρῶας ἀφικέσθαι· καὶ ἄνδρα ὕστερον, λόγῳ μὲν αὐτόμολον, ἔργῳ δὲ τὰ ἀπόρρητα πολυπραγμονήσοντα, ἐς τὸ Ἴλιον ἐσελθεῖν. ἔτι δὲ τοὺς διὰ νεότητα ἐν τοῖς Τρωσὶν ἢ

γῆρας

γήρως οὐχ ὡραίους μάχεσθαι, τούτους μὲν τὸ τεῖχος φρουρεῖν ἔταξε, τὴν ἐν ἡλικίᾳ τοῖς Ἕλλησιν ἐπηλισμένων. Ἑλλήνων δὲ οἱ τὰ θαύματα ἔχοντες ὁπλίζουσιν αὐτῶν τὸ μάχιμον, ἵνα μηδὲ αὐτοὶ παντάπασιν ἀργοῖεν. Τὰ Ὁμήρου μὲν οὕτω ὠφέλιμα ἐγένετο ἐς ἅπαντα ἀνθρώποις. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον τοῦ ἔργου τοῦ περὶ Ἦλιδι, Μακεδόνες καὶ Δημήτριος ὁ Φιλίππου τοῦ Δημητρίου Μεσσήνην καταλαμβάνουσι. τὰ μὲν δὴ πολλὰ ἔς τε αὐτὸν Φίλιππον καὶ ἐς Δημήτριον τὸν Φιλίππου τολμηθέντα ἐκ Περσέως, ἐν τοῖς Σικυωνίοις ἔγραψα ἤδη λόγοις. τὰ δὲ ἐς τὴν κατάληψιν τὴν Μεσσήνης εἶχεν οὕτω. χρημάτων ἐσπάνιζετο Φίλιππος, καὶ (ἔδει γὰρ οἱ πάντως γενέσθαι χρήματα) ἀποστέλλει Δημήτριον ναυσὶν ἐς Πελοπόννησον. Δημήτριος δὲ κατήγετό που τῆς Ἀργείας ἐς λιμένα τῶν ἐρημοτέρων. αὐτίκα δὲ ὡς εἶχε διὰ τῶν ἐπιτομωτάτων τῆς χώρας, τὴν στρατιὰν ἦγεν ἐπὶ Μεσσήνης. προτάξας δὲ ὅσον ἦν τῶν τότε ὅπλων τῇ σκευῇ κοῦφον, τῆς ἐς τὴν Ἰθώμην εἶχεν ὁδοῦ οὐκ ἀπείρως τε, λανθάνει περὶ ὄρθρον μάλιστα ὑπερβὰς τὸ τεῖχος, ὃ τῆς τε πόλεως μεταξὺ ἦν καὶ ἄκρας τῆς Ἰθώμης. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἐπέσχε, καὶ ἤδη τοῖς ἔνδον αἴσθησις ἐγεγόνει τοῦ κατειληφότος κινδύνου, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ἐσῆλθεν ὑπόνοια, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι σὺν ὅπλοις παρέλθοιεν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν· ὥστε καὶ ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς ἀφειδέστερον διὰ τὸ μῖσος τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ἐπεὶ δὲ ἔκ τε τῶν ὅπλων καὶ τῆς φωνῆς Μακεδόνας καὶ Δημήτριον τὸν Φιλίππου γνωρίζουσιν ὄντας, δεῖμα ἰσχυρὸν παρέστη σφίσι λογιζομένοις τήν τε ἐς τὰ πολεμικὰ τῶν Μακεδόνων μελέτην, καὶ τύχην ἣ πρὸς ἅπαντας ἑώρων χρωμένους αὐτούς. ὅμως δὲ τοῦ τε παρόντος κακοῦ τὸ μέγεθος ἐδίδασκεν ἀνδρίαν τινὰ καὶ παρὰ τοῦ δυνατοῦ γίνεσθαι, καὶ ἅμα ἀμείνω παρεῖχεν αὐτοῖς ἐλπίζειν· οὐ γὰρ δὴ ἄνευ θεοῦ διὰ τοσούτου σφίσιν ὑπάρξαι τὴν ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. Οἵ τε οὖν ἐκ τῆς πόλεως Μεσσήνιοι θυμῷ παντὶ ἐς τοὺς Μακεδόνας ἐχώρουν· καὶ οἱ φρουροῦντες τὴν ἀκρόπολιν ἐπέκειντο ἐξ ὑπερδεξίων. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μακεδόνες ὑπό τε ἀρετῆς καὶ ἐμπειρίας τὰ κατ' ἀρχὰς ἠμύνοντο ἐρρωμένως. Ἅτε δὲ ὁδοιπορίᾳ προαπειρηκότες, καὶ ὁμοῦ τῶν τε ἀνδρῶν σφίσιν ἐγκειμένων, καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν κεράμῳ καὶ λίθοις βαλλόμενοι, σὺν οὐδενὶ ἔφευγον κόσμῳ. καὶ τὸ μὲν πολὺ αὐτῶν ἀπώλετο ὠθούμενον κατὰ τῶν κρημνῶν (ἀπότομος γὰρ δὴ ταύτῃ μάλιστά ἐστιν ἡ Ἰθώμη) ὀλίγοι δέ τινες καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἀπεσώθησαν.

Ἐς δὲ τὸ συνέδριον οἱ Μεσσήνιοι τὸ Ἀχαιῶν ἐπὶ τάδε οὔ μοι δοκοῦσιν ἐσελθεῖν. Καταρχὰς Λακεδαιμονίοις αὐτεπάγγελτοι βοηθήσοντες ἀφίκοντο ὑπὸ Πύρρου τοῦ Αἰακίδου πολεμουμένοις· καὶ σφίσιν ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας ταύτης ἤδη τὰ ἐκ τῆς Σπάρτης εἰρηνικώτερα ὑπῆρχεν. οὔκουν ἀνακινῆσαι τὸ ἔχθος ἐβούλοντο ἐς τὸ συνέδριον συγχωρήσαντες, οἳ Λακεδαιμονίων μάλιστα πολέμιοι ἐκ τοῦ φανεροῦ καθεστήκεσαν. ὃ δὲ οὐ λέληθεν ἐμέ, οὐδὲ Μεσσηνίους ἐλελήθει δήπου· καὶ μὴ συντελοῦσιν αὐτοῖς ἐς τὸ συνέδριον ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους τὰ Ἀχαιῶν ὑπάρχει. Ἐν γὰρ δὴ τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ Ἀργεῖοι καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα ἦσαν. Ἀνὰ χρόνον μέντοι προσεχώρησεν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου, Μεγάλην πόλιν εἷλεν Ἀρκάδων ἐν σπονδαῖς. τῶν δὲ οἱ καταληφθέντες οἱ μὲν ἀπώλοντο ὑπὸ τὴν ἅλωσιν. Φιλοποίμενα δὲ τὸν Κραύγιδος, καὶ ὅσοι μετὰ Φιλοποίμενος ἀπεχώρησαν (γενέσθαι δὲ τῶν Μεγαλοπολιτῶν τὸ διαφυγὸν καὶ ὑπὲρ τὰς δύο μοίρας λέγουσι) τούτους ὑπεδέξαντο οἱ Μεσσήνιοι τῶν τε ἀρχαίων ἔργων ἕνεκα ὁπόσα ἐπὶ Ἀριστομένους ὑπῆρκτο Ἀρκάσι, καὶ ὕστερον ἐπὶ τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσήνης, ἀποδιδόντες σφίσι τὴν ὁμοίαν. πέφυκε δὲ ἄρα ὡς ἐπίπαν μεταπίπτειν τὰ ἀνθρώπινα· εἰ δὴ Μεσσηνίοις Ἀρκάδας τε ἀνασῶσαι, καὶ τὸ ἀδοκητότερον ἔτι, ἑλεῖν Σπάρτην ὁ δαίμων ἔδωκε. Κλεομένει γὰρ περὶ Σελλασίαν ἐμαχέσαντο ἐναντία, καὶ τὴν Σπάρτην Ἀράτῳ καὶ Ἀχαιοῖς συγκαθεῖλον. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀπηλλαγμένοις Κλεομένους ἐπανίσταται τύραννος Μαχανίδας. ἐκείνου δὲ ἀποθανόντος, Νάβις ἀνέφυ σφίσιν αὖθις τύραννος. Ἅτε δὲ οὐ τὰ ἀνθρώπων ἀναρπάζοντι αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερὰ συλῶντι, ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ χρήματά τε ἄφθονα καὶ ἀπ' αὐτῶν στρατιὰ συνείλεκτο. Τούτου δὲ Νάβιδος Μεσσήνην καταλαβόντος, Φιλοποίμην καὶ οἱ Μεγαλοπολῖται νυκτὸς ἀφίκοντο τῆς αὐτῆς. καὶ ὁ μὲν Σπαρ-

τιάτης τύραννος ἀπῆλθεν ὑπόσπονδος, Ἀχαιοὶ δὲ ὕστερον τούτων, μεμφόμενοί τι Μεσσηνίοις, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς παρασκευῇ τῇ πάσῃ, καὶ τὰ πολλὰ ἔτεμον τῆς χώρας. Καὶ οἱ μὲν αὖθις περὶ ἀκμὴν σίτου συνελέγοντο, ὡς ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐσβαλοῦντες. Δεινοκράτης δὲ δήμου τε προεστηκώς, καὶ Μεσσηνίων ἀρχὴν ἐν τῷ τότε ᾑρημένος, Λυκόρταν μὲν καὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν ἀναχωρῆσαι παρεσκεύασεν ἄπρακτον, τὰς ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας παρόδους προλαβών· τοῖς τε ἐκ τῆς πόλεως Μεσσηνίοις, καὶ ὅσοι τῶν περιοίκων σφίσιν ἤμυναν. Φιλοποίμενος δὲ σὺν ἱππεῦσιν ὀλίγοις ἀφικομένου πολὺ ὕστερον ἢ ὁ μετὰ Λυκόρτα στρατός, πυθέσθαι δὲ οὐδέν πω τῶν ἐς αὐτοὺς δεδυνημένων, νικῶσιν οἱ Μεσσήνιοι, γενομένης σφίσιν ὑπερδεξίου τῆς μάχης, καὶ ζῶντα αἱροῦσι Φιλοποίμενα. Τρόπον δὲ ὄντινα ὁ Φιλοποίμην ἑάλω, καὶ ὡς ἐτελεύτησε, τάδε μὲν ἡμῖν καὶ ὕστερον ὁ Ἀρκαδικὸς λόγος ἐπέξεισι. Μεσσηνίων δὲ οἵ τε Φιλοποίμενι αἴτιοι τῆς τελευτῆς, ἔδοσαν δίκας, καὶ ἡ Μεσσήνη συνετέλεσεν αὖθις ἐς τὸ Ἀχαϊκόν. Ἄχρι μὲν δὴ τοῦδε ὁ λόγος ἐπῆλθέ μοι Μεσσηνίων τὰ πολλὰ παθήματα, καὶ ὡς ὁ δαίμων σφᾶς ἐπί τε γῆς τὰ ἔσχατα, καὶ ἐπὶ τὰ πορρωτάτω Πελοποννήσου σκεδάσας, ὕστερον χρόνῳ καὶ ἐς τὴν οἰκείαν ἀνέσωσε. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου τῆς χώρας καὶ πόλεων τραπώμεθα ἐς ἀφήγησιν. Ἔστιν ἐφ' ἡμῶν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, τῆς νάπης τῆς Χοιρέου στάδια εἴκοσι μάλιστα ἀπέχουσα, Ἀβία ἐπὶ θαλάσσῃ πόλις. Ταύτην Ἴρην καλεῖσθαι πάλαι, καὶ τῶν ἑπτά φασιν εἶναι πόλεων, ἃς Ἀχιλλεῖ πεποίηκεν Ὅμηρος Ἀγαμέμνονα ὑπισχνούμενον. Γλαύκου δὲ καὶ Δωριέως μάχῃ κρατηθέντων ὑπὸ Ἀχαιῶν, ἐνταῦθα Ἀβίαν Ὕλλου τοῦ Ἡρακλέους τροφὸν ἀποχωρῆσαι λέγουσιν ἐς τὴν Ἴρην, καὶ οἰκῆσαί τε αὐτόθι, καὶ Ἡρακλέους ἱερὸν ἱδρύσασθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Ἀβίας. καὶ οἱ διὰ ταῦτα ὕστερον Κρεσφόντην ἄλλα τε γέρα νεῖμαι, καὶ τῇ πόλει μεταθέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Ἀβίας. Ἡράκλειον δὲ ἦν αὐτόθι ἐπιφανὲς καὶ Ἀσκληπιεῖον. Φαραὶ δὲ ἀφεστήκασιν Ἀβίας σταδίους ἑβδομήκοντα. καὶ ὕδωρ κατὰ τὴν ὁδόν ἐστιν ἁλμυρόν. βασιλεὺς δὲ Αὔγουστος τοὺς ἐν Φαραῖς Μεσσηνίους συντελεῖν ἐπέταξεν ἐς τὸ Λακωνικόν. Τὸν δὲ οἰκιστὴν Φάριν Ἑρμοῦ τε καὶ Φιλοδαμείας λέγουσιν εἶναι τῆς Δαναοῦ. Φάριδι δὲ ἄρρενας μὲν οὔ φασι γενέσθαι· θυγατέρα δὲ Τηλεγόνην. τοὺς δὲ ἐφεξῆς ἐγενεαλόγησεν Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι, διδύμους Κρήθωνα καὶ Ὀρσίλοχον εἶναι Διοκλέους· Διοκλέα δὲ αὐτὸν Ὀρτιλόχου τοῦ Ἀλφειοῦ· τὰ δὲ ἐς Τηλεγόνην παρεῖδεν. Αὕτη γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίων ἐστὶν ἡ τεκοῦσα Ἀλφειῷ τὸν Ὀρτίλοχον. Καὶ τάδε ἄλλα ἤκουσα ἐν Φαραῖς· Διοκλεῖ θυγατέρα ἐπὶ τοῖς διδύμοις παισὶν Ἀντίκλειαν γενέσθαι· τῆς δὲ Νικόμαχόν τε εἶναι καὶ Γόργασον, παῖδας δὲ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ· τούτους καταμείναντάς τε αὐτοῦ, καὶ ὡς ὁ Διοκλῆς ἐτελεύτησε, τὴν βασιλείαν ἐκδέξασθαι. Διαμεμένηκε δὲ αὐτοῖς καὶ ἐς τόδε ἔτι, νοσήματά τε καὶ τοὺς πεπηρωμένους τῶν ἀνθρώπων ἰᾶσθαι· καὶ σφισιν ἀντὶ τούτων, θυσίας ἐς τὸ ἱερὸν καὶ ἀναθήματα ἄγουσιν. Ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναὸς Φαραιάταις καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. Πρῶτος δὲ ὧν οἶδα, ἐποιήσατο ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὅμηρος Τύχης μνήμην. ἐποιήσατο δὲ ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς τὴν Δήμητρα, ἄλλας τε τοῦ Ὠκεανοῦ θυγατέρας καταριθμούμενος, ὡς ὁμοῦ Κόρῃ τῇ Δήμητρος παίζοιεν, καὶ Τύχην ὡς Ὠκεανοῦ καὶ ταύτην παῖδα οὖσαν. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

Ἡμεῖς μὲν μάλα πᾶσαι ἀν' ἱμερτὸν λειμῶνα,
Λευκίππη, Φαινώ τε καὶ Ἠλέκτρη, καὶ Ἰάνθη,
Μηλόβοσίς τε, Τύχη τε, καὶ Ὠκυρόη καλυκῶπις.

Πέρα δὲ ἐδήλωσεν οὐδὲν ἔτι, ὡς ἡ θεός ἐστιν αὕτη μεγίστη θεῶν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι, καὶ ἰσχὺν παρέχεται πλείστην, ὥσπερ γε ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν Ἀθηνᾶν μὲν καὶ Ἐνυὼ πολεμούντων ἡγεμονίαν ἔχειν· Ἄρτεμιν δὲ γυναικῶν ὠδῖσιν εἶναι φοβεράν· Ἀφροδίτῃ δὲ τὰ ἔργα μέλειν τῶν γάμων. Ἀλλ' οὗτος μὲν οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἐς τὴν Τύχην. Βούπαλος δὲ ναούς τε οἰκοδομήσασθαι καὶ ζῷα ἀνὴρ ἀγαθὸς πλάσαι, Σμυρναίοις ἄγαλμα ἐργαζόμενος Τύχης πρῶτος ἐποίησεν ὧν ἴσμεν, πόλον τε ἔχουσαν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὸ καλούμενον Ἀμαλθείας κέρας

ὑπὸ

ὑπὸ Ἑλλήνων. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσούτῳ ἐδήλωσε τῆς θεοῦ τὰ ἔργα. ᾖσε δὲ καὶ ὕστερον Πίνδαρος ἄλλα τε ἐς τὴν Τύχην, καὶ δὴ καὶ φερέπολιν ἀνεκάλεσεν αὐτήν. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Φαρῶν, Ἀπόλλωνος ἄλσος ἐστὶ Καρνίου, καὶ ὕδατος ἐν αὐτῷ πηγή. θαλάσσῃ δὲ ἓξ που στάδια ἀπέχουσιν αἱ Φαραί. Ἐντεῦθεν πρὸς μεσόγαιαν τῆς Μεσσηνίας σταδίους προελθόντι ὀγδοήκοντα, ἔστιν ἡ Θουριατῶν πόλις· Ἄνθειαν δὲ αὐτὴν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὠνομάσθαι τοῖς Ὁμήρου λέγουσι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἔχειν τοῖς ἐν Σπάρτῃ τὴν Θουρίαν ἔδωκεν Αὔγουστος. Αὐγούστῳ γὰρ βασιλεύοντι Ῥωμαίων ἐπολέμησεν Ἀντώνιος, γένος καὶ οὗτος Ῥωμαῖος. καὶ οἱ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄλλοι τε καὶ οἱ Μεσσήνιοι οἱ προσέθεντο, ὅτι ἐφρόνουν Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. καὶ ὁ μὲν τούτων ἕνεκα Μεσσηνίοις καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντιταξαμένων τοῖς μὲν αὐτῶν ἔλαττον, τοῖς δὲ καὶ ἐς πλέον ἐπεξῆλθε. Θουριάται δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐν μετεώρῳ τὸ ἀρχαῖον οἰκουμένης, ἐς τὸ πεδίον κατελθόντες οἰκοῦσι· οὐ μὴν παντάπασί γε οὐδὲ τὴν ἄνω πόλιν ἐκλελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ τείχους ἐρείπια, καὶ ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ὀνομαζόμενον θεοῦ Συρίας. τὴν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν ποταμὸς καλούμενος Ἄρις παρέξεισιν. Ἔστι δὲ ἐν τῇ μεσογαίῳ κώμη Καλάμαι καὶ Λίμναι χωρίον. ἐν δὲ αὐτῷ Λιμνάτιδος ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. ἔνθα Τηλέκλῳ βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν. Ἰόντι δὲ ἐκ Θουρίας ὡς ἐπὶ Ἀρκαδίας, εἰσὶν αἱ πηγαὶ τοῦ Παμίσου· καὶ ἐπ' αὐταῖς παισὶ μικροῖς ἀκέσματα γίνεται. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν πηγῶν ἐν ἀριστερᾷ, καὶ προελθόντι ὡς τεσσαράκοντα στάδια, ἔστι Μεσσηνίοις ἡ ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ πόλις. περιέχεται δὲ οὐ τῇ Ἰθώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν Πάμισον τὰ τετραμμένα ὑπὸ τῆς Εὔαν. τὸ δὲ ὄνομα γενέσθαι τῷ ὄρει φασὶ Βακχικόν τι ἐπίφθεγμα Εὐοῖ, Διονύσου πρῶτον ἐνταῦθα αὐτοῦ τε εἰπόντος καὶ τῶν ὁμοῦ Διονύσῳ γυναικῶν. Περὶ δὲ τὴν Μεσσήνην τεῖχος κύκλος μὲν πᾶς λίθου πεποίηται· πύργοι δὲ καὶ ἐπάλξεις εἰσὶν ἐνῳκοδομημένοι. Τὰ μὲν οὖν Βαβυλωνίων ἢ τὰ Μεμνόνεια τὰ ἐν Σούσοις τείχη τοῖς Περσικοῖς οὔτε εἶδον, οὔτε ἄλλων περὶ αὐτῶν ἤκουσα αὐτοπτούντων. τὰ δὲ ἐν Ἀμβρύσῳ τῇ Φωκικῇ, ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Ῥόδῳ, ταῦτα γὰρ δὴ τετειχισμένα δοκεῖ τὰ χωρία ἄριστα, τούτων Μεσσηνίοις ἐστὶν ἐχυρώτερον. Μεσσηνίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, Διός ἐστιν ἄγαλμα σωτῆρος. καὶ Ἀρσινόη κρήνη· τὸ μὲν δὴ ὄνομα ἀπὸ τῆς Λευκίππου θυγατρὸς εἴληφεν· ὑπορρεῖ δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ ἐκ πηγῆς, καλουμένης Κλεψύδρας. θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνος, τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστί. καὶ οὗ μάλιστα ἄξιον ποιήσασθαι μνήμην, ἄγαλμα Μητρὸς θεῶν, λίθου Παρίου, Δαμοφῶντος δὲ ἔργον. ὃς καὶ τὸν Δία ἐν Ὀλυμπιάδι ἐστηκότος ἤδη τοῦ ἐλέφαντος, συνήρμοσεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον. καὶ οἱ δεδομέναι τιμαὶ παρὰ Ἠλείων εἰσίν. Δαμοφῶντος δέ ἐστι τούτου καὶ ἡ Λαφρία καλουμένη παρὰ Μεσσηνίοις. σέβεσθαι δὲ (φασίν) ἀπὸ τοιοῦδε αὐτὴν καθέστηκε. Καλυδωνίοις ἡ Ἄρτεμις (ταύτην γὰρ θεῶν μάλιστα ἔσεβον) ἐπίκλησιν εἶχε Λαφρία. Μεσσηνίων δὲ οἱ λαβόντες Ναύπακτον παρὰ Ἀθηναίων (τηνικαῦτα γὰρ Αἰτωλίας ἐγγύτατα ᾤκουν) παρὰ Καλυδωνίων ἔλαβον. τὸ μὲν δὴ τῆς Λαφρίας ἀφίκετο ὄνομα ἔς τε Μεσσηνίους καὶ ἐς Πατρεῖς Ἀχαιῶν μόνους. Ἐφεσίαν δὲ Ἄρτεμιν πόλεις τε ὀνομάζουσιν αἱ πᾶσαι, καὶ ἄνδρες ἰδίᾳ θεῶν μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ. Τὰ δὲ αἴτια (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐστὶν Ἀμαζόνων τε κλέος, αἳ φήμην τὸ ἄγαλμα ἔχουσιν ἱδρύσασθαι· καὶ ὅτι ἐκ παλαιοτάτου τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐποιήθη. Τρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις συνετέλεσεν ἐς δόξαν· μέγεθός τε τοῦ ναοῦ, τὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις κατασκευάσματα ὑπερηρκότος· καὶ Ἐφεσίων τῆς πόλεως ἡ ἀκμή, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ ἐπιφανὲς τῆς θεοῦ. Πεποίηται δὲ καὶ Εἰλειθυίας Μεσσηνίοις ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. πλησίον δὲ Κουρήτων μέγαρον, ἔνθα ζῷα τὰ πάντα ὁμοίως καθαγίζουσιν. ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ βοῶν τε καὶ αἰγῶν, καταβαίνουσιν ἐς τοὺς ὄρνιθας, ἀφιέντες ἐς τὴν φλόγα. καὶ Δήμητρος ἱερὸν Μεσσηνίοις ἐστὶν ἅγιον· καὶ Διοσκούρων ἀγάλματα φέροντες τὰς Λευκίππου. Καί μοι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς προτέροις ἐστὶν ἤδη δεδηλωμένα, ὡς οἱ Μεσσήνιοι τοὺς Τυνδάρεω παῖδας ἀμφισβητοῦσιν αὐτοῖς, καὶ οὐ Λακεδαιμονίοις προσήκειν. Πλεῖστα δέ σφισι καὶ θέας μάλιστα ἀγάλματα ἄξια τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρέχεται τὸ ἱερόν. χωρὶς μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν παίδων ἐστὶν ἀγάλματα, χωρὶς δὲ Ἀπόλλωνος καὶ Μουσῶν καὶ Ἡρακλέους.

πόλις τε ἡ Θηβαίων καὶ Ἐπαμινώνδας ὁ Πολύμνιδος, Τύχη τε καὶ Ἄρτεμις Φωσφόρος. τὰ μὲν δὴ τοῦ λίθου Δημοφῶντος, ὃς εἰργάσατο. Μεσσήνιον δὲ ὅτι μὴ τοῦτον, ἄλλον γε οὐδένα λόγου ποιήσαντα ἀξίως οἶδα ἀγάλματα. ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ Ἐπαμινώνδου ἐκ σιδήρου τέ ἐστι, καὶ ἔργον ἄλλου, οὐ τούτου. Ἔστι δὲ καὶ Μεσσήνης τῆς Τριόπα ναὸς καὶ ἄγαλμα χρυσοῦ καὶ λίθου Παρίου. γραφαὶ δὲ κατὰ τοῦ ναοῦ τὸ ὄπισθεν, οἱ βασιλεύσαντές εἰσι Μεσσήνης, πρὶν μὲν ἢ στόλον ἀφικέσθαι τὸν Δωριέων ἐς Πελοπόννησον, Ἀφαρεύς καὶ οἱ παῖδες· κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν Κρεσφόντης ἐστὶν, ἡγεμὼν καὶ οὗτος τοῦ Δωρικοῦ· τῶν δὲ οἰκησάντων ἐν Πύλῳ, Νέστωρ, καὶ Θρασυμήδης, καὶ Ἀντίλοχος, προτετιμημένοι παίδων τῶν Νέστορος ἡλικίᾳ, καὶ ἐπὶ Τροίαν μετεσχηκότες τῆς στρατείας. Λεύκιππός τε Ἀφαρέως ἀδελφὸς, καὶ Ἱλάειρα ἐστὶ καὶ Φοίβη, σὺν δέ σφισιν Ἀρσινόη. γέγραπται δὲ καὶ Ἀσκληπιὸς, Ἀρσινόης ὢν λόγῳ τῶν Μεσσηνίων, καὶ Μαχάων καὶ Ποδαλείριος· ὅτι ἔργου τοῦ πρὸς Ἰλίῳ καὶ τούτοις μέτεστι. Ταύτας τὰς γραφὰς ἔγραψεν Ὀμφαλίων Νικίου τοῦ Νικομήδους μαθητής. οἱ δὲ αὐτὸν καὶ δουλεῦσαι παρὰ τῷ Νικίᾳ, καὶ παιδικὰ γενέσθαι φασὶν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον παρὰ Μεσσηνίων Ἱεροθύσιον, ἔχει μὲν θεῶν ἀγάλματα ὁπόσους νομίζουσιν Ἕλληνες, ἔχει δὲ χαλκοῦν εἰκόνα Ἐπαμινώνδου. κεῖνται δὲ καὶ ἀρχαῖοι τρίποδες· ἀπύρους αὐτοὺς καλεῖ Ὅμηρος. τὰ δὲ ἀγάλματα ἐν τῷ γυμνασίῳ, ποιήματά ἐστιν ἀνδρῶν Αἰγυπτίων, Ἑρμῆς καὶ Ἡρακλῆς τε καὶ Θησεύς. τούτους μὲν δὴ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι, καὶ ἤδη τῶν βαρβάρων πολλοῖς περί τε γυμνασίας καὶ ἐν παλαίστραις, καθέστηκεν ἔχειν ἐν τιμῇ. Αἰθίδαν δὲ ἐμαυτοῦ πρεσβύτερον ὄντα εὕρισκον. γενομένῳ δέ οἱ χρήμασιν οὐκ ἀδυνάτῳ, τιμαὶ παρὰ Μεσσηνίων ὑπάρχουσιν ἅτε ἥρωϊ. Εἰσὶ δὲ τῶν Μεσσηνίων οἳ τῷ Αἰθίδᾳ χρήματα μὲν γενέσθαι πολλὰ ἔλεγον, οὐ μέντοι τοῦτόν γε εἶναι τὸν ἐπειργασμένον τῇ στήλῃ· πρόγονον δὲ καὶ ὁμώνυμον ἄνδρα τῷ Αἰθίδᾳ. Αἰθίδαν δὲ τὸν πρότερον ἡγήσασθαι τοῖς Μεσσηνίοις φασὶν, ἡνίκα ἐν τῇ νυκτὶ Δημήτριος φασὶν ὁ Φιλίππου μηδαμῶς ἐλπίσασιν, αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ λανθάνουσιν ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν. Καὶ Ἀριστομένους δὲ μνῆμά ἐστιν ἐνταῦθα, κενὸν δὲ εἶναι τὸ μνῆμα λέγουσιν. ἀλλ' ἐρομένου μου τρόπον τε ὅντινα καὶ ὁπόθεν Ἀριστομένους κομίσαιντο τὰ ὀστᾶ, μεταπέμψασθαι μὲν ἐκ Ῥόδου φασὶ, τὸν δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸν τὸν κελεύσαντα εἶναι. Πρός τε δὴ τούτοις ἐδίδασκόν με ὁποῖα ἐπὶ τῷ τάφῳ δρῶσι. Ταῦρον ὅντινα ἐναγίζειν μέλλουσιν, ἀγαγόντες ἐπὶ τὸ μνῆμα, ἔδησαν πρὸς τὸν ἑστηκότα ἐπὶ τῷ τάφῳ κίονα· ὁ δὲ, ἅτε ἄγριος καὶ ἀήθης δεσμῶν, οὐκ ἐθέλει μένειν. θορυβουμένῳ δέ οἱ καὶ σκιρτῶντι, ἢν ὁ κίων κινηθῇ, Μεσσηνίοις ἐστὶν αἴσιον· οὐ κινηθέντος δὲ, ἀσύμφορα ἐπαγγέλλει τὸ σημεῖον. Παραγενέσθαι δὲ Ἀριστομένην καὶ τῷ περὶ Λεῦκτρα ἀγῶνι ἐθέλουσιν, οὐ μετὰ ἀνθρώπων ἔτι ὄντα, καὶ ἀμῦναί τε αὐτὸν φασὶ Θηβαίοις, καὶ μάλιστα γενέσθαι τοῦ ἀτυχήματος Λακεδαιμονίοις αἴτιον. ἐγὼ δὲ Χαλδαίους καὶ Ἰνδῶν τοὺς μάγους πρώτους οἶδα εἰπόντας, ὡς ἀθάνατός ἐστιν ἀνθρώπου ψυχή. καί σφισι καὶ Ἑλλήνων ἄλλοι τε ἐπείσθησαν, καὶ οὐχ ἥκιστα Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος. εἰ δὲ ἀποδέχεσθαι καὶ οἱ πάντες ἐθελήσουσιν, ἐκεῖνό γε ἀντειπεῖν οὐκ ἔνεστι, μὴ οὐ τὸν πάντα αἰῶνα Ἀριστομένει τὸ μῖσος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους ἐνεστάχθαι. Ἃ δὲ αὐτὸς ἤκουσα ἐν Θήβαις, εἰκὸς μὲν τι παρείχετο ἐς τὸν Μεσσηνίων λόγον, οὐ μὴν πάντάπασί γε ἐστιν αὐτοῖς ὡμολογηκότα. Φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι μελλούσης τῆς μάχης ἔσεσθαί σφισιν ἐν Λεύκτροις, ἐς ἄλλα τε ἀποστεῖλαι χρηστήρια, καὶ ἐρησομένους τὸν ἐν Λεβαδείᾳ θεόν. λέγεται μὲν οὖν καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰσμηνίου καὶ τοῦ Πτώου, πρὸς δὲ τὰ ἐν Ἄβαις τε χρησθέντα καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς. Τροφώνιον δέ φασιν εἰπεῖν ἑξάμετρα·

Πρὶν δορὶ συμβαλέειν ἐχθροῖς, στήσασθε τρόπαιον,
Ἀσπίδα κοσμήσαντες ἐμὴν, τὴν εἴσατο νηῷ
Θοῦρος Ἀριστομένης Μεσσήνιος. αὐτὰρ ἐγώ τοι
Ἀνδρῶν δυσμενέων φθίσω στρατὸν ἀσπιστάων.

Ἀφικομένου δὲ τοῦ χρησμοῦ, δεηθῆναι Ξενοκράτους λέγουσιν Ἐπαμινώνδαν. ὁ δὲ τήν τε ἀσπίδα

μετα-

μεταπέμπεται τοῦ Ἀριστομένους, καὶ ἐκόσμησεν ἀπ' αὐτῆς τὸ τρόπαιον, ὅθεν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔσεσθαι σύνοπτον ἔμελλεν. ᾔδεσαν δὲ ἄρα τὴν ἀσπίδα οἱ μὲν αὐτοὶ ἐν Λεβαδείᾳ καθ' ἡσυχίαν ἑωρακότες, ἀκοῇ δὲ καὶ πάντες. Ὡς δὲ ἐγένετο ἡ νίκη Θηβαίοις, ἀποδιδόασιν αὖθις τῷ Τροφωνίῳ τὸ ἀνάθημα. Ἀριστομένους δὲ καὶ χαλκοῦς ἀνδριάς ἐστιν ἐν τῷ Μεσσηνίων σταδίῳ. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Σαράπιδός ἐστι καὶ Ἴσιδος ἱερόν. Ἐς δὲ τὴν κορυφὴν ἐρχομένῳ τῆς Ἰθώμης, ὃ δὴ Μεσσηνίοις ἐστὶν ἀκρόπολις, πηγὴ Κλεψύδρα γίγνεται. πάντας μὲν οὖν καταριθμήσασθαι καὶ προθυμηθέντι ἄπορον, ὁπόσοι θέλουσι γενέσθαι καὶ τραφῆναι παρὰ σφίσι Δία. μέτεστι δ' οὖν καὶ Μεσσηνίοις τοῦ λόγου. φασὶ γὰρ καὶ οὗτοι τραφῆναι παρὰ σφίσι τὸν θεόν· Ἰθώμην δὲ εἶναι καὶ Νέδαν τὰς θρεψαμένας· κεκλῆσθαι δὲ ἀπὸ μὲν τῆς Νέδας τὸν ποταμόν, τὴν δὲ ἑτέραν τῷ ὄρει τὴν Ἰθώμην δεδωκέναι τὸ ὄνομα. ταύτας δὲ τὰς νύμφας τὸν Δία κλαπέντα ὑπὸ Κουρήτων διὰ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς δεῖμα, ἐνταῦθα λοῦσαι λέγουσι, καὶ τὸ ὄνομα εἶναι τῷ ὕδατι ἀπὸ τῆς Κουρήτων τῆς κλοπῆς. φέρουσί τε ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμάτα τὸ ἱερόν. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διός, Ἀγελάδα μέν ἐστιν ἔργον, ἐποιήθη δὲ ἐξ ἀρχῆς τοῖς οἰκήσασιν ἐν Ναυπάκτῳ Μεσσηνίων. ἱερεὺς δὲ αἱρετὸς κατὰ ἔτος ἕκαστον· ἔχει δὲ τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς οἰκίας. Ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν ἐπέτειον Ἰθωμαῖα· τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ ἀγῶνα ἐτίθεσαν μουσικῆς. Τεκμαίρεσθαι δ' ἔστιν ἄλλοις τε καὶ Εὐμήλου τοῖς ἔπεσιν. ἐποίησε γοῦν καὶ τάδε ἐν τῷ προσοδίῳ τῷ ἐς Δῆλον·

Τῷ γὰρ Ἰθωμάτᾳ καταθύμιος ἔπλετο μοῖσα,
Ἁ καθαρὰ καὶ ἐλεύθερα σάμαλ' ἔχουσα.

Οὐκοῦν ποιῆσαί μοι δοκεῖ τὰ ἔπη, καὶ μουσικῆς ἀγῶνα ἐπιστάμενος τιθέντας. Ἰόντι δὲ τὴν ἀπ' Ἀρκαδίας ἐς Μεγάλην πόλιν, ἔστιν ἐν ταῖς πύλαις Ἑρμῆς τέχνης τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηναίων γὰρ τὸ σχῆμα τὸ τετράγωνόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς Ἑρμαῖς, καὶ παρὰ τούτων μεμαθήκασιν οἱ ἄλλοι. Σταδίους δὲ καταβάντι ἀπὸ τῶν πυλῶν τριάκοντα, τὸ ῥεῦμά ἐστι τῆς Βαλύρας. γενέσθαι δὲ τὸ ὄνομα τῷ ποταμῷ λέγουσι, Θαμύριδος τὴν λύραν ἐνταῦθα ἀποβαλόντος ἐπὶ τῇ πηρώσει· παῖδα δὲ αὐτὸν Φιλάμμωνος καὶ Ἀργιόπης τῆς νύμφης εἶναι. τὴν δὲ Ἀργιόπην τέως μὲν περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκεῖν· ἐπεὶ δὲ εἶχεν ἐν γαστρί, ἐς Ὀδρύσας λέγουσι μετοικῆσαι· Φιλάμμωνα γὰρ οὐκ ἐθέλειν ἐς τὸν οἶκον αὐτὴν ἄγεσθαι. καὶ Θάμυριν μὲν Ὀδρύσην τε καὶ Θρᾷκα ἐπὶ τούτῳ καλοῦσιν. Ἡ δὲ Λευκασία καὶ Ἄμφιτος συμβάλλουσιν ἐς τὸ αὐτὸ τὰ ῥεύματα. διαβάντι δὲ τούτους, πεδίον ἐστὶν ὀνομαζόμενον Στενυκληρικόν. εἶναι δὲ ἥρωα Στενύκληρον λέγουσι. τοῦ πεδίου δὲ ἐστιν ἀπαντικρὺ καλουμένη τὸ ἀρχαῖον Οἰχαλία, τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν Καρνάσιον ἄλσος, κυπαρίσσων μάλιστα πλῆρες. Θεῶν δὲ ἀγάλματα, Ἀπόλλωνός ἐστι Καρνείου, καὶ Ἑρμῆς φέρων κριόν. ἡ δὲ ἁγνὴ Κόρη, τῆς Δήμητρός ἐστιν ἐπίκλησις. ὕδωρ δὲ ἄνεισιν ἐκ πηγῆς παρ' αὐτὸ ἄγαλμα. τὰ δὲ ἐς τὰς θεὰς τὰς μεγάλας (δρῶσι γὰρ καὶ ταύταις ἐν Καρνασίῳ τὴν τελετὴν) ἀπόρρητα ἔστω μοι· δεύτερα γάρ σφισι νέμω σεμνότητος μετά γε Ἐλευσίνια. Ὅτι δ' ὑδρεία τε ἡ χαλκῆ τὸ εὕρημα τοῦ Ἀργείου στρατηγοῦ καὶ Εὐρύτου τοῦ Μελανέως τὰ ὀστᾶ ἐφυλάσσετο ἐνταῦθα, δηλῶσαί με καὶ ἐς ἅπαντας οὐκ ἀπεῖργε τὸ ὄνειρον. Ῥεῖ δὲ ποταμὸς παρὰ τὸ Καρνάσιον Χάραδρος. Καὶ προελθόντι ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ὀκτὼ μάλιστα, ἐρείπιά ἐστιν Ἀνδανίας. Καὶ ὅτι μὲν τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ γυναικὸς γέγονεν Ἀνδανίας, ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν. οὐ μὴν τά γε ἐς τοὺς γονέας αὐτῆς, οὐδὲ τῷ συνῴκησεν, ἔχω λέγειν. Ἰόντων δὲ ὡς ἐπὶ Κυπαρισσιὰς ἀπὸ Ἀνδανίας, πολίχνη τέ ἐστι καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἠλέκτρα καὶ Κοῖος ῥέουσι. τάχα δ' ἄν τινα καὶ λόγον ἐς Ἠλέκτραν τὴν Ἄτλαντος λέγοιεν καὶ ἐς Κοῖον τὸν Λητοῦς πατέρα· ἢ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἡρώων εἶεν Ἠλέκτρα τε καὶ Κοῖος. Διαβάντων δὲ Ἠλέκτραν, Ἀχαΐα τε ὀνομαζομένη πηγὴ πόλεώς ἐστιν ἐρείπια Δωρίου. πεποίηκε δὲ Ὅμηρος μὲν Θαμύριδι ἐνταῦθα ἐν τῷ Δωρίῳ γενέσθαι τὴν συμφοράν, ὅτι καὶ αὐτὰς Μούσας νικήσειν ἔφασκεν ᾀδούσας. Πρόδικος δὲ Φωκαεύς (εἰ δὴ τούτου τὰ ἐς τὴν Μινυάδα ἔπη) προσκεῖσθαί φησι Θαμύριδι ἐν ᾅδου δίκην τοῦ ἐς τὰς Μούσας

αὐχήματος. Διεφθάρη δὲ ὁ Θάμυρις (ἐμοὶ δοκεῖν) ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Ὁμήρῳ συνέπεσεν ὕστερον. ἀλλ᾽ ὁ μὲν καὶ ἐς ἅπαν διετέλει ποιῶν· οὐ γάρ τι εἶκε τῇ συμφορᾷ. Θάμυρις δὲ καὶ τὴν ᾠδὴν ὑπὸ κακοῦ τοῦ παρόντος ἐξέλιπεν. Ἐκ δὲ Μεσσήνης ὑπὸ τοῦ Παμίσου τὸ στόμα, ὁδὸς μὲν σταδίων ἐστὶν ὀγδοήκοντα. ῥεῖ δὲ ὁ Πάμισος διά τε ἐργασμένης καὶ καθαρὸς, καὶ ἀναπλεῖται ναυσὶν ἐκ θαλάσσης ἐπὶ δέκα που σταδίους. ἀναθέουσι δὲ ἐς αὐτὸν καὶ οἱ θαλάσσιοι τῶν ἰχθύων, περὶ ὥραν μάλιστα τοῦ ἦρος. τὸ δὲ αὐτὸ ἐς Ῥῆνόν τε καὶ ἐς τὸν Μαίανδρον ποιοῦσιν οἱ ἰχθῦς. μάλιστα δὲ ἀνὰ τὸ ῥεῦμα τὸ Ἀχελῴου νήχονται τοῦ ἐκδιδόντος κατὰ νήσους τὰς Ἐχινάδας. διάφοροι δὲ τὸ εἶδος μάλιστα ἰχθῦς ἀναθέουσιν ἐς τὸν Πάμισον, ἅτε ἐς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ οὐ κατὰ ταὐτὰ τοῖς κατειλεγμένοις ποταμοῖς ἰλυώδεσιν. οἱ κέφαλοι δὲ, ἅτε ἰχθύων ὄντες τῶν πηλαίων, ποταμῶν φίλοι τῶν θολερωτέρων εἰσί. Θηρία δὲ ἐς ὄλεθρον ἀνθρώπων οὐ πεφύκασιν οἱ Ἑλλήνων ποταμοὶ φέρειν, καθάπερ γε Ἰνδὸς καὶ Νεῖλος ὁ Αἰγύπτιος, ἔτι Ῥῆνος καὶ Ἴστρος, Εὐφράτης τε καὶ Φᾶσις. οὗτοι γὰρ δὴ θηρία ὅμοια τοῖς μάλιστα ἀνδροφάγα αὔξουσι, ταῖς ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλανίσιν ἐοικότα ἰδέας, πλὴν χρόας τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς. ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσιν. Ὁ δὲ Ἰνδὸς καὶ ὁ Νεῖλος κροκοδείλους μὲν ἀμφότεροι· Νεῖλος δὲ παρέχεται καὶ ἵππους, οὐκ ἔλασσον ἢ ὁ κροκόδειλος κακὸν ἀνθρώποις. τοῖς δὲ Ἑλλήνων ποταμοῖς δείματα ὡς ἀπὸ θηρίων εἰσὶν οὐδένα· ἐπεὶ καὶ Λαῷ τῷ διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ῥέοντι ἠπείρου θηρία, οὐ ποτάμια, οἱ κύνες, ἀλλὰ ἐπήλυδές εἰσιν ἐκ θαλάττης. Κορώνη δέ ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Παμίσου, πρὸς θαλάσσῃ τε καὶ ὑπὸ τῷ ὄρει Τημαθίᾳ. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ταύτην ἔστιν ἐπὶ θαλάσσῃ χωρίον, καὶ Ἰνοῦς ἱερὸν εἶναι νομίζουσιν. ἐπαναβῆναι γὰρ ἐνταῦθα ἐκ θαλάσσης φασὶν αὐτὴν θεόν τε ἤδη νομιζομένην, καὶ Λευκοθέαν καλουμένην ἀντὶ Ἰνοῦς. Προελθόντων δὲ οὐ πολὺ, Βίας ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν ποταμός. γενέσθαι δὲ αὐτῷ λέγουσι τὸ ὄνομα ἀπὸ Βίαντος τοῦ Ἀμυθάονος. καὶ Πλατανιστῶνος δὲ ἡ πηγὴ, στάδια μὲν εἴκοσιν ἐστὶν ἀπωτέρω τῆς ὁδοῦ· ῥεῖ δὲ ἐκ πλατάνου τὸ ὕδωρ πλατείας, καὶ τὰ ἐντὸς κοίλης κατὰ σπήλαιον μάλιστά που, μικρὸν τὸ εὖρός ἐστι τοῦ δένδρου, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν ἐς Κορώνην τὸ πότιμον κάτεισι. Τὸ μὲν δὴ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον εἶχεν Αἴπεια· ἐπεὶ δὲ ὑπὸ Θηβαίων κατήχθησαν ἐς Πελοπόννησον, Ἐπιμηλίδην φασὶν ἀποσταλέντα οἰκιστὴν καλέσαι Κορώνειαν· εἶναι γὰρ αὐτὸν ἐκ Κορωνείας τῆς Βοιωτῶν· τοὺς δὲ Μεσσηνίους ἐξ ἀρχῆς τε οὐ κατορθοῦν περὶ τὸ ὄνομα, καὶ μᾶλλον ἔτι ἀνὰ χρόνον ἐκνικῆσαι τὸ ἐκείνων ἁμάρτημα. Λέγεται δὲ καὶ ἕτερος λόγος, ὡς τοῦ τείχους τὰ θεμέλια ὀρύσσοντες ἐπιτύχοιεν κορώνῃ χαλκῇ. Θεῶν δέ ἐστιν ἐνταῦθα Ἀρτέμιδός τε καλουμένης παιδοτρόφου, καὶ Διονύσου, καὶ Ἀσκληπιοῦ ναός. τῷ μὲν δὴ Ἀσκληπιῷ καὶ Διονύσῳ λίθου, Διὸς δὲ σωτῆρος χαλκοῦν ἄγαλμα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς πεποίηται. χαλκοῦν δὲ καὶ ἐν ἀκροπόλει τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμά ἐστιν ἐν ὑπαίθρῳ, κορώνην ἐν τῇ χειρὶ ἔχουσα. Εἶδον δὲ καὶ τοῦ Ἐπιμηλίδου μνῆμα. ἐφ᾽ ὅτῳ δὲ τὸν λιμένα Ἀχαιῶν καλοῦσιν, οὐκ οἶδα. Ἐκ Κορώνης δὲ ὡς ὀγδοήκοντα σταδίους προελθόντι, Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν πρὸς θαλάσσῃ τιμὰς ἔχον. ἀρχαιότατόν τε γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίων ἐστὶ, καὶ νοσήματα ὁ θεὸς ἰᾶται. Κόρυνθον δὲ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι. τοῦτο μὲν δὴ ξόανον τοῦ Ἀργέω, τὸ δὲ χαλκοῦν ἐστι τὸ ἄγαλμα. ἀναθεῖναι δέ φασι τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας. Τῇ Κορωναίων δὲ πόλει ἐστὶν ὅμοροι Κολωνίδες. οἱ δὲ ἐνταῦθα οὐ Μεσσήνιοί φασιν εἶναι, ἀλλὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀγαγεῖν σφᾶς Κόλαινον λέγουσι. Κολαίνῳ δὲ κόρυδον τὴν ὄρνιθα ἐκ μαντεύματος ἐς τὴν ἀποικίαν ἡγήσασθαι. ἔμελλον δὲ ἄρα διάλεκτόν τε ἀνὰ χρόνον καὶ ἔθη μεταμαθήσεσθαι τὰ Δωριέων. Κεῖται δὲ τὸ πόλισμα αἱ Κολωνίδες ἐπὶ ὑψηλοῦ μικρὸν ἀπὸ θαλάσσης. Ἀσιναῖοι δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς Λυκωρείταις ὅμοροι, περὶ τὸν Παρνασσὸν ᾤκουν. ὄνομα δὲ ἦν αὐτοῖς, ὃ δὴ καὶ ἐς Πελοπόννησον διεσώσαντο, ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Δρύοπες. Γενεᾷ δὲ ὕστερον τρίτῃ, βασιλεύοντος Φύλαντος, μάχῃ τε οἱ Δρύοπες ὑπὸ Ἡρακλέους ἐκρατήθησαν, καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἀνάθημα ἤχθησαν ἐς Δελφούς. Ἀναχθέντες δὲ ἐς Πελοπόννησον χρήσαντος Ἡρακλεῖ τοῦ θεοῦ, πρῶτα μὲν τὴν πρὸς Ἑρμιόνῃ

Ἀσίνην

Ἀσίνην ἔσχον· ἐκεῖθεν δὲ ἐκπεσόντες ὑπὸ Ἀργείων, οἰκοῦσιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ Λακεδαιμονίων δόντων· καὶ ὡς ἀνὰ χρόνον οἱ Μεσσήνιοι κατῆλθον, οὐ γενομένης σφίσιν ὑπ' αὐτῶν ἀναστάτου τῆς πόλεως. Ἀσιναῖοι δὲ αὐτοὶ περὶ σφῶν οὕτω λέγουσι. κρατηθῆναι μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους μάχῃ συγχωροῦσιν, ἁλῶναί τε τὴν ἐν τῷ Παρνασσῷ πόλιν. αἰχμάλωτοι δὲ γενέσθαι καὶ ἀχθῆναι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα, οὔ φασι· ἀλλ' ὡς ἡλίσκετο ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους τὸ τεῖχος, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν, καὶ ἀναφυγεῖν ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασσοῦ. διαβάντες δὲ ὕστερον ναυσὶν ἐς Πελοπόννησον, γενέσθαι φασὶν Εὐρυσθέως ἱκέται· καί σφισιν Εὐρυσθέα, ἅτε ἀπεχθανόμενον τῷ Ἡρακλεῖ, δοῦναι τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνην. Μόνοι δὲ τοῦ γένους τῶν Δρυόπων οἱ Ἀσιναῖοι σεμνύνονται καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τῷ ὀνόματι, οὐδὲν ὁμοίως Εὐβοέων οἱ Στύρα ἔχοντες. εἰσὶ γὰρ καὶ οἱ Στυρεῖς Δρύοπες τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὅσοι τῆς πρὸς τὸν Ἡρακλέα οὐ μετέσχον μάχης, ἀπωτέρω τῆς πόλεως ἔχοντες τὰς οἰκήσεις. ἀλλὰ οἱ μὲν Στυρεῖς καλεῖσθαι Δρύοπες ὑπερφρονοῦσι, καθάπερ καὶ οἱ Δελφοὶ πεφεύγασιν ὀνομάζεσθαι Φωκεῖς. Ἀσιναῖοι δὲ Δρύοπές τε τὰ μάλιστα χαίρουσι καλούμενοι, καὶ τῶν ἱερῶν τὰ ἁγιώτατα εἰσὶ δῆλοι κατὰ μνήμην πεποιημένοι τῶν ποτε ἐν Παρνασσῷ σφίσιν ἱδρυμένων. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀπόλλωνός ἐστιν αὐτοῖς ναός, τοῦτο δὲ Δρύοπος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. ἄγουσι καὶ παρὰ ἔτος αὐτῷ τελετήν, παῖδα τὸν Δρύοπα Ἀπόλλωνος εἶναι λέγοντες. Κεῖται δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ αὐτὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ ποτε ἐν μοίρᾳ τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνῃ. σταδίων δὲ τεσσαράκοντά ἐστιν ἐκ Κολωνίδων ἐς αὐτὴν ὁδός. τοσαύτη δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀσίνης πρὸς τὸν Ἀκρίταν καλούμενον. ἀνέχει δὲ ἐς θάλασσαν ὁ Ἀκρίτας, καὶ νῆσος Θηγανοῦσά ἐστιν ἔρημος πρὸ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸν Ἀκρίταν, λιμήν τε Φοινικοῦς, καὶ νῆσος κατ' αὐτὸν Οἰνοῦσαι.

Μοθώνη δὲ πρὶν ἢ τὴν στρατιὰν ἐς Τροίαν ἀθροισθῆναι, καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου καλουμένη Πήδασος, μετέβαλεν ὕστερον τὸ ὄνομα, ὡς μὲν αὐτοὶ Μοθωναῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς Οἰνέως θυγατρός. Οἰνεῖ γὰρ τῷ Παρθάονος μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου μετὰ Διομήδους ἀναχωρήσαντι ἐς Πελοπόννησον, θυγατέρα φασὶν ἐκ παλλακῆς Μοθώνην γενέσθαι. Δόξῃ δὲ ἐμῇ δέδωκε τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα ὁ Μόθων λίθος. οὗτος δὲ σφίσι καὶ ὁ ποιῶν τὸν λιμένα ἐστί. τόν τε γὰρ ἔσπλουν στενότερον ταῖς ναυσὶν ἐργάζεται παρήκων ὕφαλος, καὶ ἅμα μὴ ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι τὸν κλύδωνα, ἔρυμα ἕστηκεν. Ἐδήλωσα δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις, ὅτι Ναυπλιεῦσιν ἐπὶ λακωνισμῷ διωχθεῖσι Δαμοκρατίδα βασιλεύοντος ἐν Ἄργει, Μοθώνην Λακεδαιμόνιοι διδόασι· καὶ ὡς οὐδὲ ἐκ τῶν Μεσσηνίων κατελθόντων ἐγένετο οὐδὲν ἐς αὐτοὺς νεώτερον. Ἦσαν δὲ οἱ Ναυπλιεῖς (ἐμοὶ δοκεῖν) Αἰγύπτιοι τὰ παλαιότερα. παραγενόμενοι δὲ ὁμοῦ Δαναῷ ναυσὶν ἐς τὴν Ἀργολίδα, ὕστερον γενεαῖς τρισὶν ὑπὸ Ναυπλίου τοῦ Ἀμυμώνης κατῳκίσθησαν ἐν Ναυπλίᾳ. Μοθωναίοις δὲ βασιλεὺς μὲν Τραϊανὸς ἔδωκεν ἐλευθέρους ὄντας, ἐν αὐτονομίᾳ πολιτεύεσθαι. Τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα μόνοις σφίσι Μεσσηνίων τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ τοιόνδε ἀτύχημα ἰδίᾳ συνέβη γενέσθαι. Τὰ ἐν Ἠπείρῳ τῇ Θεσπρωτίδι ὑπὸ ἀναρχίας ἐφθάρη. Δηϊδαμείᾳ γὰρ τῇ Πύρρου, παῖδες οὐκ ἐγένοντο, ἀλλὰ ὡς τελευτᾶν ἔμελλεν, ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ τὰ πράγματα. Θυγάτηρ δὲ ἦν Πύρρου τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πύρρου. τὰ δὲ ἐς Πύρρον τὸν Αἰακίδου πρότερον ἔτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα. Περικλῆς δὲ ὁ Καρχηδόνιος τύχης μὲν χρηστῆς εἵνεκα καὶ διὰ λαμπρότητα ἔργων, ἔνεμεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου πλέον· τάξαι δὲ ὁπλίτας τε καὶ ἱππικόν, καὶ στρατηγήματα ἐπὶ ἄνδρας πολεμίους εὑρεῖν, Πύρρον ἔφασκεν ἀμείνονα γενέσθαι. Ἠπειρώτας δὲ ὡς ἐπαύσαντο βασιλεύεσθαι, τά τε ἄλλα ὁ δῆμος ὕβριζε, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑπερεώρων. καὶ σφᾶς οἱ Ἰλλυριοὶ τὰ πρὸς τοῦ Ἰονίου τὴν Ἤπειρον ὑπεροικοῦντες, παρεστήσαντο ἐξ ἐπιδρομῆς. οὐ γάρ πω δημοκρατίαν ἴσμεν ἄλλους ἢ Ἀθηναίους αὐξήσαντας. Ἀθηναῖοι γὰρ προήχθησαν ἐπὶ μέγα ἀπ' αὐτῆς. συνέσει γὰρ οἰκείᾳ τὸ Ἑλληνικὸν ὑπερεβάλλοντο, καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν ἐλάχιστα ἠπείθουν. οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ ἀρχῆς τε γεγευμένοι καὶ ἐπιθυμοῦντες ἀεὶ τοῦ πλείονος, ναῦς τε ἐπήξαντο, καὶ ἐλήϊζον ἄλλους τε ὡς ἑκάστοις τύχοιεν, καὶ ἐς τὴν Μοθωναίαν

χόντες ὡρμίσαντο οἷα ἐς φιλίαν. στείλαντες δὲ ἄγγελον ἐς τὴν πόλιν, ἄγειν σφίσιν οἶνον ἐπὶ τὰ πλοῖα ἐδεήθησαν. ὡς δὲ ἄγοντες ἀφίκοντο ἄνδρες οὐ πολλοὶ, τόν τε οἶνον ὠνοῦντο ἐπιτιμώντων τῶν Μοθωναίων, καὶ αὐτοί σφισιν ἐπίπρασκον ὧν ἐπήγοντο. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀφικομένων ἐκ τῆς πόλεως πλειόνων, παρέχουσι καὶ τοῖσδε κερδᾶναι. τέλος δὲ γυναῖκες καὶ ἄνδρες κατίασιν ἐπὶ τὰ πλοῖα οἶνόν τε ἀποδόσθαι καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων ἀντιληψόμενοι. ἔνθα νῦν ἀποτολμήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ ἔτι πλείονας τῶν γυναικῶν ἁρπάζουσι, καὶ ἐσθέμενοι δὲ ἐς τὰς ναῦς ἔπλεον τὴν ἐπὶ Ἰονίου, Μοθωναίων ἐρημώσαντες τὸ ἄστυ. Ἐν Μοθώνῃ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ἀνεμώτιδος. Διομήδην δὲ τὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι καὶ τὸ ὄνομα τῇ θεῷ φασι θέσθαι. βιαιότεροι γὰρ καὶ οὐ κατὰ καιρὸν πνέοντες, ἐλυμαίνοντο οἱ ἄνεμοι τὴν χώραν. Διομήδους δὲ εὐξαμένου τῇ Ἀθηνᾷ, τὸ ἀπὸ τούτου συμφορὰ σφίσιν οὐδεμία ἀνέμων γε εἵνεκα ἦλθεν ἐς τὴν γῆν. Καὶ Ἀρτέμιδος δὲ ἱερόν ἐστιν ἐνταῦθα. καὶ ὕδωρ ἐν φρέατι κεκραμένον πίσσῃ, Κυζικηνῷ μύρῳ μάλιστα ἰδεῖν ἐμφερὲς, παρέχεται εὐωδίαν πᾶσαν καὶ χρόαν τὸ ὕδωρ καὶ ὀσμήν. Γλαυκότατον μὲν οἶδα ὕδωρ θεασάμενος τὸ ἐν Θερμοπύλαις· οὔτι που πᾶν, ἀλλ᾽ ὅσον κάτεισιν ἐς τὴν κολυμβήθραν, ἥντινα ὀνομάζουσιν οἱ ἐπιχώριοι χύτρους γυναικείους. Ξανθὸν δὲ ὕδωρ, οὐδέν τι ἀποδέον τὴν χρόαν αἵματος, Ἑβραίων ἡ γῆ παρέχεται πρὸς Ἰόππῃ πόλει. θαλάσσης μὲν ἐγγυτάτω τὸ ὕδωρ ἐστὶ, λόγον δὲ ἐς τὴν πηγὴν λέγουσιν οἱ ταύτῃ, Περσέα ἀνελόντα τὸ κῆτος ᾧ τὴν παῖδα προκεῖσθαι τοῦ Κηφέως, ἐνταῦθα τὸ αἷμα ἀπονίψασθαι. Ὕδωρ δὲ ἀπὸ πηγῶν ἀνερχόμενον μέλαν, ἰδὼν οἶδα ἐν Ἀστύροις. τὰ δὲ Ἄστυρα ἀπαντικρὺ Λέσβου λουτρά ἐστι θερμὰ ἐν τῷ Ἀταρνεῖ καλουμένῳ. τὸ δὲ χωρίον ἐστὶν ὁ Ἀταρνεὺς ὁ Χίων μισθὸς, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἱκέτην Πακτύην τὸν Λυδόν. τοῦτο μὲν δὴ μελαίνεται. Ῥωμαίοις δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν διαβαίνουσι τὸν Ἀνιον ὀνομαζόμενον ποταμὸν, ὕδωρ λευκόν ἐστιν. ἀνδρὶ δὲ ἐσβάντι ἐς αὐτὸ, τὸ μὲν παραυτίκα ψυχρόν τε πρόσεισι καὶ ἐμποιεῖ φρίκην, ἐπισχόντι δὲ ὀλίγον ἅτε * μακὸν θερμαίνει τὸ πυρωδέστατον. Καὶ ὅσαι μὲν πηγαὶ θαῦμα ἰδεῖν καὶ ἰδόντι, τοσαύτας θεασάμενος οἶδα. τὰς γὰρ δὴ ἐλάσσονας θαύματος ἐπιστάμενος, παρίημι. Ἁλμυρὸν δὲ ὕδωρ καὶ στρυφνὸν οὐ μέγα θαῦμα ἐξευρεῖν. Δύο δὲ ἀλλοῖα, τὸ μὲν τῆς Καρδίας ἐν πεδίῳ καλουμένῳ Λευκῷ, θερμόν ἐστιν ὕδωρ παρὰ κώμην ὀνομαζομένην Δασκύλου, πιεῖν καὶ γάλακτος ἥδιον. Τὸν δὲ Ἡρόδοτον οἶδα εἰπόντα ὡς εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Ὕπανιν ἐκδίδωσιν ὕδατος πικροῦ πηγή. Πῶς δ᾽ ἂν οὐκ ἀποδεξαίμεθα ἀληθεύειν αὐτῷ τὸν λόγον; ὅπου γε καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἐν Δικαιαρχίᾳ τῇ Τυρρηνῶν ἐξεύρηται ὕδωρ σφίσι θερμὸν, οὕτω δή τι ὀξὺ ὥστε τὸ μόλυβδον (διεξήει γὰρ διὰ μολύβδου ῥέον) ἔτεσι κατέτηξεν οὐ πολλοῖς. Ἔστι δὲ ἐκ Μοθώνης ὁδὸς σταδίων μάλιστα ἑκατὸν ἐπὶ τὴν ἄκραν τὸ Κορυφάσιον. ἐπ᾽ αὐτῇ δὲ ἡ Πύλος κεῖται. ταύτην ᾤκισε Πύλος ὁ Κλήσωνος, ἀγαγὼν ἐκ τῆς Μεγαρίδος τοὺς ἔχοντας τότε αὐτὴν Λέλεγας. καὶ τὴν μὲν οὐκ ὤνατο ὑπὸ Νηλέως καὶ τῶν ἐξ Ἰωλκοῦ Πελασγῶν ἐκβληθείς· ἀποχωρήσας δὲ ἐς τὴν ὅμορον, ἔσχεν ἐνταῦθα Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Νηλεὺς δὲ βασιλεύσας ἐς τοσοῦτο προήγαγεν ἀξιώματος τὴν Πύλον, ὡς καὶ Ὅμηρον ἐν τοῖς ἔπεσιν ἄστυ ἐπονομάσαι Νηλήιον. Ἐνταῦθα ἱερόν ἐστιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κορυφασίας, καὶ οἶκος καλούμενος Νέστορος. ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Νέστωρ γέγραπται, καὶ μνῆμα ἐντὸς τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτῷ. τὸ δὲ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς Πύλου, Θρασυμήδους φασὶν εἶναι. καὶ σπήλαιόν ἐστιν ἐντὸς τῆς πόλεως. βοῦς δὲ ἐνταῦθα τὰς Νέστορος, καὶ ἔτι πρότερον Νηλέως, φασὶν αὐλίζεσθαι. εἴη δ᾽ ἂν Θεσσαλικὸν τὸ γένος τῶν βοῶν τούτων, Ἰφίκλου ποτὲ τοῦ Πρωτεσιλάου πατρός. ταύτας γὰρ δὴ τὰς βοῦς Νηλεὺς ἕδνα ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ᾔτει τοὺς μνωμένους· καὶ τούτων εἵνεκα ὁ Μελάμπους χαριζόμενος τῷ ἀδελφῷ Βίαντι ἀφίκετο ἐς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐδέθη μὲν ὑπὸ τῶν βουκόλων τοῦ Ἰφίκλου, λαμβάνει δὲ μισθὸν ἐφ᾽ οἷς αὐτῷ δεηθέντι ἐμαντεύσατο. Ἐσπουδάκεσαν δὲ ἄρα οἱ τότε πλοῦτόν τινα συλλέγεσθαι τοιοῦτον ἵππων καὶ βοῶν ἀγέλας· εἰ δὴ Νηλεύς τε γενέσθαί οἱ βοῦς ἐπεθύμησε τὰς Ἰφίκλου, καὶ Ἡρακλεῖ κατὰ δόξαν τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ βοῶν προσέταξεν Εὐρυσθεὺς ἐλάσαι τῶν Γηρυόνου βοῶν τὴν ἀγέλην. φαίνεται δὲ καὶ Ἔρυξ τότε ἐν

Σικελίᾳ

Σικελίᾳ δυναστεύων, δριμὺν οὕτως ἔχων ἐς τὰς βοῦς τὰς ἐξ Ἐρυθείας ἔρωτα, ὥστε καὶ ἐπάλαισε πρὸς τὸν Ἡρακλέα, ἆθλα ἐπὶ τῇ πάλῃ καταθέμενος τάς τε βοῦς ταύτας καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἑαυτοῦ. πεποίηκε δὲ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι, ὡς Ἰφιδάμας ὁ Ἀντήνορος τὰ πρῶτα τῶν ἕδνων, ἑκατὸν βοῦς τῷ πενθερῷ δοίη. Ταῦτα μὲν τὸν λόγον μοι βεβαιοῖ, βουσὶ τοὺς τότε μάλιστα χαίρειν ἀνθρώπους. Ἐνέμοντο δὲ (ἐμοὶ δοκεῖν) αἱ τοῦ Νηλέως βοῦς ἐν τῇ ὑπερορίᾳ τὰ πολλά. ὑπόψαμμός τε γάρ ἐστιν ὡς ἐπίπαν ἡ τῶν Πυλίων χώρα, καὶ πόαν βουσὶν οὐχ ἱκανὴ τοσαύτην παρέχεσθαι. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος ἐν μνήμῃ Νέστορος, ἐπιλέγων ἀεὶ βασιλέα αὐτὸν ἠμαθόεντος εἶναι Πύλου. Τοῦ λιμένος δὲ ἡ Σφακτηρεία νῆσος προβέβληται, καθάπερ τοῦ ὅρμου τοῦ Δηλίων ἡ Ῥήνεια. ἐοίκασι δὲ αἱ ἀνθρώπειαι τύχαι καὶ χωρία τέως ἄγνωστα ἐς δόξαν προηχέναι. Καφηρέως τε γάρ ἐστιν ὄνομα τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ τοῖς σὺν Ἀγαμέμνονι Ἕλλησιν ἐπιγενομένου χειμῶνος ἐνταῦθα, ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου. Ψυτταλίαν τε τὴν ἐπὶ Σαλαμῖνι ἴσμεν ἀπολομένων ἐν αὐτῇ τῶν Μήδων. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Σφακτηρείαν τὸ ἀτύχημα τὸ Λακεδαιμονίων, γνώριμον τοῖς πᾶσιν ἐποίησεν. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Νίκης ἀνέθηκαν ἄγαλμα ἐν ἀκροπόλει χαλκοῦν ἐς μνήμην τῶν ἐν τῇ Σφακτηρείᾳ. Ἀφικομένων δὲ ἐς Κυπαρισσίας ἐκ Πύλου, σφίσι πηγὴ ὑπὸ τῇ πόλει πλησίον θαλάσσης ἐστί. ῥυῆναι δὲ Διονύσῳ τὸ ὕδωρ λέγουσι θύρσῳ πλήξαντι ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐπὶ τούτῳ Διονυσιάδα ὀνομάζουσι τὴν πηγήν. ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἐν Κυπαρισσίαις ἱερὸν καὶ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κυπαρισσίας. ἐν δὲ Αὐλῶνι καλουμένῳ ναὸς Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄγαλμά ἐστιν Αὐλωνίου. κατὰ τοῦτο ὁ ποταμὸς ἡ Νέδα μεταξὺ τῆς τε Μεσσηνίας ἤδη καὶ τῆς Ἠλείας διέξεισιν.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΗΛΙΑΚΩΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΣΟΙ δὲ Ἑλλήνων Πελοπόννησον πέντε εἶναι μοίρας, καὶ οὐ πλείονας φασίν, ἀνάγκη σφᾶς ὁμολογεῖν, ὡς ἐν τῇ Ἀρκάδων οἰκοῦσιν Ἠλεῖοι καὶ Ἀρκάδες, δευτέρα δὲ Ἀχαιῶν, τρεῖς δὲ ἐπὶ ταύταις αἱ Δωριέων. Γένη δὲ οἰκεῖ Πελοπόννησον, Ἀρκάδες μὲν αὐτόχθονες, καὶ Ἀχαιοί. καὶ οἱ μὲν ὑπὸ Δωριέων ἐκ τῆς σφετέρας ἀνέστησαν, οὐ μέν τοι γε Πελοποννήσου γε ἐξεχώρησαν· ἀλλὰ ἐκβαλόντες Ἴωνας νέμονται τὸν Αἰγιαλὸν τὸ ἀρχαῖον, νῦν δὲ ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τούτων καλούμενον. Οἱ δὲ Ἀρκάδες διατελοῦσιν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐς τόδε τὴν ἑαυτῶν ἔχοντες. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐπηλύδων ἐστὶν ἀνθρώπων. Κορίνθιοι μὲν γὰρ οἱ νῦν νεώτατοι Πελοποννησίων εἰσί, καὶ σφίσιν ἀφ᾽ οὗ τὴν γῆν παρὰ βασιλέως ἔχουσιν, εἴκοσι ἔτη καὶ διακόσια τριῶν δέοντα ἦν ἐς ἐμέ. Δρύοπες δὲ καὶ Δωριεῖς, οἱ μὲν ἐκ Παρνασσοῦ, Δωριεῖς δὲ ἐκ γῆς οἱ τῆς Πελοποννήσου εἰσὶν ἀφιγμένοι. Τοὺς δὲ Ἠλείους ἴσμεν ἐκ Καλυδῶνος διαβεβηκότας καὶ Αἰτωλίας τῆς ἄλλης. Τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα ἐς αὐτοὺς τοιάδε εὕρισκον. Βασιλεῦσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ λέγουσιν Ἀέθλιον· παῖδα δὲ αὐτὸν Διός τε εἶναι καὶ Πρωτογενείας τῆς Δευκαλίωνος· Ἀεθλίου δὲ Ἐνδυμίωνα γενέσθαι. τούτου τοῦ Ἐνδυμίωνος Σελήνην φασὶν ἐρασθῆναι· καὶ ὡς θυγατέρες αὐτῷ γένοιντο ἐκ τῆς θεοῦ πεντήκοντα. Οἱ δὲ δὴ μᾶλλόν τι εἰκότα λέγοντες, Ἐνδυμίωνι λαβόντι Ἀστεροδίαν γυναῖκα· οἱ δὲ τὴν Ἴτωνος τοῦ Ἀμφικτύονος Χρομίαν· ἄλλοι δὲ Ὑπερίππην τὴν Ἀρκάδος· γενέσθαι δ᾽ οὖν φασιν αὐτῷ Παίονα καὶ Ἐπειόν τε καὶ Αἰτωλόν, καὶ θυγατέρα ἐπ᾽ αὐτοῖς Εὐρυκύδην. Ἔθηκε δὲ

καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δρόμου τοῖς παισὶν ἀγῶνα Ἐνδυμίων ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. καὶ ἐνίκησέ τε καὶ ἔσχε τὴν βασιλείαν Ἐπειός· καὶ Ἐπειοὶ πρῶτον τότε ὧν ἦρχεν, ὠνομάσθησαν. τῶν δὲ ἀδελφῶν οἱ μὲν καταμεῖναί φασιν αὐτοῦ· Παίονα δὲ ἀχθόμενον τῇ ἥττῃ, φυγεῖν ὡς πορρωτάτω, καὶ τὴν ὑπὲρ Ἀξιοῦ ποταμοῦ χώραν ἀπ' αὐτοῦ Παιονίαν ὀνομασθῆναι. Τὰ δὲ ἐς τὴν Ἐνδυμίωνος τελευτήν, οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ Ἡρακλεῶταί τε οἱ πρὸς Μιλήτῳ, καὶ Ἠλεῖοι λέγουσιν. Ἀλλὰ Ἠλεῖοι μὲν ἀποφαίνουσιν Ἐνδυμίωνος μνῆμα· Ἡρακλεῶται δὲ ἐς Λάτμον τὸ ὄρος ἀποχωρῆσαί φασιν αὐτὸν· καὶ ἄδυτον Ἐνδυμίωνός ἐστιν ἐν τῷ Λάτμῳ. Ἐπειῷ δὲ γήμαντι Ἀναξιρρόην τὴν Κορωνοῦ, θυγάτηρ μὲν Ὑρμίνα, ἄρσεν δὲ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ γένος. Καὶ τάδε ἄλλα συνέβη κατ' Ἐπειὸν βασιλεύοντα. Οἰνόμαος ὁ Ἀλξίωνος, (Ἄρεως δέ, κατὰ ποιηταί τε ἐπεφήμισαν, καὶ τῶν πολλῶν ἐστιν ἐς αὐτὸν λόγος) οὗτος δυναστεύων περὶ τὴν Πισαίαν καλουμένην ὁ Οἰνόμαος, ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς διαβαίνοντος Πέλοπος τοῦ Λυδοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας. Πέλοψ δὲ ἀποθανόντος Οἰνομάου τήν τε Πισαίαν ἔσχε, καὶ Ὀλυμπίαν ἀποτεμόμενος τῆς Ἐπειοῦ χώρας ὁμοροῦσαν τῇ Πισαίᾳ. Ἑρμοῦ τε ἐν Πελοποννήσῳ ναὸν ἱδρύσασθαι, καὶ θῦσαι τῷ θεῷ Πέλοπα ἔλεγον οἱ Ἠλεῖοι, πρῶτον ἀποτρεπόμενον τὸ ἐπὶ τῷ Μυρτίλου θανάτῳ μήνιμα ἐκ τοῦ θεοῦ. Αἰτωλῷ δὲ μετ' Ἐπειὸν βασιλεύσαντι, συνέπεσεν ἐκ Πελοποννήσου φυγεῖν, ὅτι αὐτὸν οἱ Ἄπιδος παῖδες ἐφ' αἵματι ἀκουσίῳ δίκῃ εἷλον. Ἄπιν γὰρ τὸν Ἰάσονος ἐκ Παλλαντίου τοῦ Ἀρκάδων ἀπέκτεινεν Αἰτωλός, ἐπελάσας τὸ ἅρμα τεθέντων ἐπὶ Ἀζᾶνι ἄθλων. Ἀπὸ μὲν οὖν Αἰτωλοῦ τοῦ Ἐνδυμίωνος οἱ περὶ τὸν Ἀχελῷον οἰκοῦντες ἐκλήθησαν, φυγόντος ἐς ταύτην τὴν ἤπειρον. Τὴν δὲ Ἐπειῶν ἔσχεν ἀρχὴν Ἠλεῖος Εὐρυκύδας τε τῆς Ἐνδυμίωνος, καὶ (ὅτῳ πιστά) παῖς ὢν Ποσειδῶνος. καὶ τὸ ὄνομα οἱ ἄνθρωποι τὸ νῦν ἀντὶ Ἐπειῶν ἀπὸ τοῦ Ἠλείου μεταβεβλήκασιν. Ἠλείου δὲ ἦν Αὐγέας. οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτόν, παρατρέψαντες τοῦ Ἠλείου τὸ ὄνομα, Ἡλίου φασὶν Αὐγέαν παῖδα εἶναι. τούτῳ βοῦς τῷ Αὐγέᾳ καὶ αἰπόλια τοσαῦτα ἐγένετο, ὡς καὶ τῆς χώρας αὐτῷ τὰ πολλὰ ἤδη διατελεῖν ἀργὰ ὄντα ὑπὸ τῆς βοσκημάτων τῆς κόπρου. Ἡρακλέα οὖν εἴτε ἐπὶ μοίρᾳ τῆς Ἠλείας, εἴτε ἐφ' ὅτῳ δὴ καὶ ἄλλῳ μισθῷ, πείθει οἱ καθῆραι τῆς κόπρου τὴν γῆν. καὶ ὁ μὲν καὶ τοῦτο ἐξειργάσατο ἐκτρέψας τοῦ Μινυηΐου τὸ ῥεῦμα ἐς τὴν κόπρον. Αὐγέας δέ, ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ σοφίᾳ πλέον καὶ οὐ σὺν πόνῳ τὸ ἔργον ἤνυστο, αὐτός τε ἀποδοῦναί οἱ τὸν μισθὸν ἀπηξίου, καὶ τῶν παίδων τῶν ἀρσένων τὸν πρεσβύτερον Φυλέα ἐξέβαλεν, αἰτιῶντα ὡς οὐ δίκαια ποιοῖτο πρὸς ἄνδρα εὐεργέτην. αὐτός τε τὰ ἄλλα παρεσκευάζετο ὡς τὸν Ἡρακλέα ἀμυνούμενος, ἢν ἐπὶ τὴν Ἦλιν στρατεύηται· καὶ τοὺς παῖδας τοὺς Ἄκτορος καὶ Ἀμαρυγκέα ἐπηγάγετο ἐς φιλίαν. Ἦν δὲ ὁ Ἀμαρυγκεύς, ἄλλως μὲν ἀγαθὸς τὰ ἐς τὸν πόλεμον· ὁ δέ οἱ πατὴρ Πυττίος Θεσσαλὸς τὰ ἄνωθεν ἦν, καὶ ἐς τὴν Ἠλείαν ἀφίκετο ἐκ Θεσσαλίας. Ἀμαρυγκεῖ μὲν δὴ καὶ ἀρχῆς ἐν Ἠλείᾳ μετέδωκεν ὁ Αὐγέας. Ἄκτορι δὲ καὶ τοῖς παισὶ γένος τε ἦν ἐπιχώριον, βασιλείας τε μετῆν σφίσιν. Ἄκτωρ γὰρ παῖς μὲν Φόρβαντος ἦν τοῦ Λαπίθου, μητρὸς δὲ Ὑρμίνης τῆς Ἐπειοῦ. καὶ ᾤκισεν ἀπ' αὐτῆς Ἄκτωρ πόλιν Ὑρμίναν ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Τῷ δὲ Ἡρακλεῖ πρὸς τὸν Αὐγέαν πολεμοῦντι, οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀποδείκνυσθαι λαμπρόν. ἅτε γὰρ καὶ τόλμῃ καὶ ταῖς ἡλικίαις τῶν Ἄκτορος τῶν παίδων ἀκμαζόντων, ἐτρέπεθ' ὑπ' αὐτῶν ἀεὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦ Ἡρακλέους. ἐς δὲ Ἰσθμικὰς σπονδὰς Κορινθίων ἐπαγγειλάντων, καὶ θεωρῶν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐρχομένων τῶν υἱῶν τοῦ Ἄκτορος, ἀπέκτεινε σφᾶς λοχήσας Ἡρακλῆς ἐν Κλεωναῖς. Ἀφανοῦς δὲ ὄντος τοῦ εἰργασμένου τὸν φόνον, μάλιστα ἐποιεῖτο ἡ Μολιόνη σπουδὴν τῶν παίδων τὸν αὐτόχειρα ἐξευρεῖν. ὡς δὲ ἔμαθεν, ἐνταῦθα οἱ Ἠλεῖοι δίκας τοῦ φόνου παρὰ Ἀργείων ἀπῄτουν. τηνικαῦτα γὰρ ἔτυχεν Ἡρακλῆς ἐν Τίρυνθι οἰκῶν. μὴ διδόντων δέ σφισι δίκας τῶν Ἀργείων, οἱ δὲ δεύτερα ἐνέκειτο Κορινθίων ἔκσπονδον τὸ Ἀργολικὸν πλὴν τοῦ ἀγῶνος γενέσθαι τοῦ Ἰσθμικοῦ. ὡς δὲ ἥμαρτανον καὶ τούτου, Μολιόνην θέσθαι φασὶν ἐπὶ τοῖς πολίταις κατάρας, ἢν Ἰσθμίων μὴ θελήσωσιν εἴργεσθαι. Φυλάσσουσι δὲ τῆς Μολιόνης καὶ ἐς τόδε ἔτι τὰς κατάρας, καὶ ὅσοι τὰ σώματα ἀσκοῦσιν Ἠλείων, οὐ σφισιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν

καθέστη-

καθέστηκεν Ἰσθμικόν. Διάφοροι δὲ τῶν εἰρημένων δύο εἰσὶ λόγοι. Τούτων δὲ ὁ μὲν Κύψελον τὸν τυραννήσαντα Κορινθίων φησὶν ἄγαλμα ἀναθεῖναι τῷ Διῒ χρυσοῦν ἐς Ὀλυμπίαν· προαποθανόντος δὲ τοῦ Κυψέλου πρὶν ἐπὶ τῷ ἀναθήματι τὸ ὄνομα ἐπιγράψαι τὸ αὐτοῦ, τοὺς Κορινθίους παρὰ Ἠλείων αἰτεῖν, δοῦναι δὲ σφίσιν ἐπιγράψαι δημοσίᾳ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ἀναθήματι· οὐ τυχόντας δέ, ὀργῇ τε ἐς τοὺς Ἠλείους χρῆσθαι, καὶ προειπεῖν σφισιν Ἰσθμίων εἴργεσθαι. Πῶς ἂν οὖν Κορινθίοις αὖθις τοῦ ἀγῶνος μετῆν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἰ δὴ ἄκριτάς γε Ἠλείους ἀπὸ τῶν Ἰσθμίων εἶργον; Ὁ δὲ ἕτερος ἔχει τῶν λόγων, Προλάῳ παῖδας ἀνδρὶ παρὰ Ἠλείοις δοκίμῳ, καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Λυσίππῃ, Φίλανθον καὶ Λάμπον γενέσθαι. τούτους ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἐλθόντας τὸν Ἰσθμίων, παγκρατίας ὄντας ἐν παισί, τὸν δὲ αὐτὸν παλαίσοντας ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν, πρὶν ἢ ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν, ἀποπνιγῆναι σφᾶς, ἢ καὶ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ διαχρησθῆναι. καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τοῖς Ἠλείοις, ἢν Ἰσθμίων μὴ ἑκόντες εἴργωνται, Λυσίππης ἀρὰς εἶναι. Δείκνυται δὲ καὶ ὅδε εὐήθης ὢν ὁ λόγος. Τίμωνι γὰρ ἀνδρὶ Ἠλείῳ γεγόνασι πεντάθλου νῖκαι τῶν ἐν Ἕλλησιν ἀγώνων, καί οἱ καὶ εἰκών ἐστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ ἐλεγεῖον, στεφάνους τε ὁπόσους ἀνείλετο ὁ Τίμων λέγον, καὶ δὴ καὶ αἰτίαν δι' ἥντινα Ἰσθμικῆς οὐ μέτεστιν αὐτῷ νίκης. Καὶ ἔχει τὰ ἐς τοῦτο τὸ ἐλεγεῖον·

Σισυφίαν δὲ μολεῖν χθόν' ἐκώλυεν ἀνέρα νίκη
Ἀμφὶ Μολιονιδᾶν οὐλομένῳ θανάτῳ.

Τάδε μὲν ἡμῖν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω. Ἡρακλῆς δὲ εἷλεν ὕστερον καὶ ἐπόρθησεν Ἦλιν, στρατιὰν παρά τε Ἀργείων καὶ ἐκ Θηβῶν ἀθροίσας καὶ Ἀρκάδας. ἤμυναν δὲ καὶ Ἠλείοις οἱ ἐκ Πύλου τοῦ ἐν τῇ Ἠλείᾳ καὶ οἱ Πισαῖοι. καὶ τοὺς μὲν ἐτιμωρήσατο αὐτῶν ὁ Ἡρακλῆς· τὸν δὲ ἐπὶ τοὺς Πισαίους στρατείας αὐτὸν χρησμὸς ἐπέσχεν ἐκ Δελφῶν ἔχων οὕτω·

Πατρὶ μέλει Πίσης, Πυθοῖ δέ μοι ἐν γυάλοιο.

τοῦτο μὲν δὴ σωτήρια Πισαίοις τὸ μάντευμα ἐγένετο. Φυλεῖ δὲ ὁ Ἡρακλῆς τήν τε χώραν ἀνέδωκε τὴν Ἠλείαν καὶ τἄλλα αἰδοῖ τοῦ Φυλέως μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἑκουσίως· τά τε αἰχμάλωτα ἀφίησιν ἔχειν αὐτῷ, καὶ Αὐγέαν μὴ ὑποσχεῖν δίκην. Τῶν δὲ Ἠλείων αἱ γυναῖκες, ἅτε τῶν ἐν ἡλικίᾳ σφίσιν ἠρημωμένης τῆς χώρας, εὔξασθαι τῇ Ἀθηνᾷ λέγονται κυῆσαι παραυτίκα, ἐπειδὰν μιχθῶσι τοῖς ἀνδράσι. καὶ ἥ τε εὐχὴ σφίσιν ἐτελέσθη, καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἐπίκλησιν μητρὸς ἱδρύσαντο. ὑφησθέντες δὲ ἀμφότεροι τῇ μίξει καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες, ἔνθα συνεγένοντο ἀλλήλοις πρῶτον, αὐτό τε τὸ χωρίον Βαδὺ ὀνομάζουσι, καὶ ποταμὸν τὸν ῥέοντα ἐνταῦθα ὕδωρ Βαδὺ ἐπιχωρίῳ φωνῇ. Φυλέως δὲ ὡς τὰ ἐν τῇ Ἤλιδι κατεστήσατο, αὖθις ἐς Δουλίχιον ἀποχωρήσαντος, Αὐγέαν μὲν τὸ χρεὼν ἐπέλαβε προήκοντα ἐς γῆρας· βασιλείαν δὲ τὴν Ἠλείων Ἀγασθένης ἔσχεν ὁ Αὐγέου, καὶ Ἀμφίμαχός τε καὶ Θάλπιος. Ἄκτορος γὰρ τοῖς παισὶν ἀδελφὰς ἐσαγαγομένοις διδύμας ἐς τὸν οἶκον, Δεξαμενοῦ θυγατέρας ἐν Ὠλένῳ βασιλεύοντος· τῷ μὲν ἐκ Θηρονίκης Ἀμφίμαχος, Εὐρύτῳ δὲ ἐκ Θηραφόνης ἐγεγόνει Θάλπιος. Οὐ μὴν οὐδὲ Ἀμαρυγκεὺς οὔτε αὐτὸς διέμεινεν ἰδιωτεύων, οὔτε Διώρης Ἀμαρυγκέως. ἃ δὴ καὶ Ὅμηρος παρεδήλωσεν ἐν καταλόγῳ τῶν Ἠλείων, τὸν μὲν σύμπαντα αὐτῶν στόλον ποιήσας τεσσαράκοντα εἶναι νεῶν, τούτων δὲ τὰς ἡμισείας ὑπὸ Ἀμφιμάχῳ τετάχθαι καὶ Θαλπίῳ· τῶν λοιπῶν δὲ εἴκοσι, δέκα μὲν ναυσὶν Διώρη τὸν Ἀμαρυγκέως ἡγεῖσθαι, τοσαύταις δὲ ἑτέραις Πολύξενον τὸν Ἀγασθένους. Πολυξένῳ δὲ ἀνασωθέντι ἐκ Τροίας ἐγένετο υἱὸς Ἀμφίμαχος. τὸ δὲ ὄνομα τῷ παιδὶ ἔθετο ὁ Πολύξενος κατὰ φιλίαν (ἐμοὶ δοκεῖν) πρὸς Ἀμφίμαχον τὸν Κτεάτου τελευτήσαντα ἐν Ἰλίῳ. Ἀμφιμάχου δὲ Ἠλεῖος. καὶ ἐπὶ Ἠλείου βασιλεύοντος ἐν Ἤλιδι, τηνικαῦτα ὁ Δωριέων στόλος σὺν τοῖς Ἀριστομάχου παισὶν ἠθροίζετο ἐπὶ καθόδῳ ἐς Πελοπόννησον. Γίγνεται δὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν λόγιον τόδε, ἡγεμόνα τῆς καθόδου ποιεῖσθαι τὸν τριόφθαλμον. Ἀποροῦσι δὲ σφισιν ὅ τι ὁ χρησμὸς ἐθέλει, συνέτυχεν ἐλαύνων ἀνὴρ ἡμίονον, ὁ δὲ ἕτερος διέφθαρτο τῷ ἡμιόνῳ

τῶν ὀφθαλμῶν. Κρεσφόντου δὲ συμφρονήσαντος ὡς ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἔχοι τὸ μάντευμα, οὕτως ᾠκειώσαντο αὐτὸν οἱ Δωριεῖς. ὁ δὲ σφᾶς ναυσὶν ἐκέλευεν ἐς Πελοπόννησον κατιέναι, μηδὲ στρατῷ πεζῷ διὰ Ἰσθμοῦ πειρᾶσθαι. Ταῦτα δὲ δὴ παρῄνεσε, καὶ ἅμα τὸν ἐς Μολύκρειον ἐκ Ναυπάκτου πλοῦν καθηγήσατο αὐτοῖς· οἱ δὲ ἀντὶ τούτου δεηθέντι τὴν Ἠλείαν γῆν συνέθεντο αὐτῷ δώσειν. Ὁ δὲ ἀνὴρ ἦν Ὄξυλος Αἵμονος τοῦ Θόαντος. Θόας δὲ ἦν οὗτος, ὃς καὶ τοῖς Ἀτρέως παισὶν ἀρχὴν συγκαθεῖλε τὴν Πριάμου. γενεαὶ δὲ ἀπὸ Θόαντος ἀνήκουσιν ἓξ ἐς Αἰτωλὸν τὸν Ἐνδυμίωνος. Ἦσαν δὲ Ἡρακλείδαις συγγενεῖς καὶ ἄλλως τοῖς ἐν Αἰτωλίᾳ βασιλεῦσι, καὶ ἀδελφαὶ Θόαντί τε τῷ Ἀνδραίμονος, καὶ Ὕλλῳ τῷ Ἡρακλέους ἦσαν αἱ μητέρες. Συνεπεπτώκει δὲ τῷ Ὀξύλῳ φυγάδι ἐξ Αἰτωλίας εἶναι. δισκεύοντα γάρ φασιν ἁμαρτεῖν αὐτόν, καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον· τὸν δὲ ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ δίσκου, τὸν ἀδελφὸν εἶναι τοῦ Ὀξύλου Θέρμιον· οἱ δὲ Ἀλκίδοκον τοῦ Σκοπίου. Λέγεται καὶ ἄλλο ἐπὶ τῷ Ὀξύλῳ τοιόνδε, ὡς τοὺς παῖδας ὑποπτεύσειε τοὺς Ἀριστομάχου, μὴ τὴν Ἠλείαν τε ἰδόντες ἀγαθὴν οὖσαν καὶ ἐξειργασμένην διὰ πάσης, οὐκ ἐθελήσωσιν ἔτι αὐτῷ διδόναι τὴν γῆν· καὶ τοῦδε εἵνεκα διὰ τῶν Ἀρκάδων, καὶ οὐ διὰ τῆς Ἠλείας, τοῖς Δωριεῦσιν ἡγήσατο. Ὀξύλῳ δὲ σπεύσαντι ἀμαχεὶ λαβεῖν τὴν Ἠλείων ἀρχὴν, Δῖος οὐκ εἶκε· προέκλησιν δὲ ἐποιεῖτο, μὴ σφᾶς παρασκευῇ τῇ πάσῃ διακινδυνεῦσαι, προκεῖσθαι δὲ ἀφ' ἑκατέρων στρατιώτην ἕνα ἐς τὴν μάχην. Καί πως συνήρεσε ταῦτα ἀμφοτέροις· οἱ δὲ ἐς τὸ ἔργον προαχθέντες, Δέγμενός τε Ἠλεῖος ἦν τοξότης, καὶ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν Πυραίχμης σφενδόνῃ δεδιδαγμένος. κρατήσαντος δὲ τοῦ Πυραίχμου, τήν τε βασιλείαν ἔσχεν Ὄξυλος· καὶ Ἐπειοὺς τοὺς ἀρχαίους τὰ μὲν ἄλλα εἴασεν ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν, συνοίκους δὲ σφίσι τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ ἀναδασμῷ τῆς χώρας ἐπεσήγαγε. καὶ Διί τε ἀπένειμε γέρα, καὶ ἥρωσι τοῖς τε ἄλλοις κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐφύλαξε τὰς τιμάς, καὶ Αὐγέᾳ τὰ ἐς τὸν ἐναγισμὸν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς αὐτῷ καθεστηκότα. λέγεται δὲ ὡς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν κωμῶν ὅσοι τοῦ τείχους οὐ πολὺ ἀφεστήκεσαν, κατελθεῖν ἔπεισεν ἐς τὴν πόλιν· καὶ πλήθει τε οἰκητόρων, καὶ μείζονα καὶ εὐδαιμονεστέραν ἐς τὰ ἄλλα ἀπέφηνε τὴν Ἦλιν. Ἀφίκετο δὲ αὐτῷ καὶ ἐκ Δελφῶν χρησμός, τὸν Πελοπίδην ἐπάγεσθαι συνοικιστήν. Ὄξυλος δὲ τὴν ζήτησιν ἐποιεῖτο σπουδῇ· καὶ ἀναζητῶν εὗρεν Ἀγόριον τὸν Δαμασίου τοῦ Πενθίλου τοῦ Ὀρέστου· καὶ αὐτόν τε ἐξ Ἑλίκης τῶν Ἀχαιῶν, καὶ σὺν τῷ Ἀγορίῳ μοῖραν τῶν Ἀχαιῶν ἐπηγάγετο οὐ πολλήν. Τῷ δὲ Ὀξύλῳ Πιερία μὲν τῇ γυναικὶ ὄνομα εἶναι λέγουσι· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν οὐ μνημονεύουσιν. Ὀξύλου δὲ γενέσθαι παῖδας φασὶν Αἰτωλὸν καὶ Λαΐαν. προαποθανόντος δὲ Αἰτωλοῦ, θάπτουσιν αὐτὸν οἱ γονεῖς ἐν αὐτῇ ποιησάμενοι τῇ πύλῃ τὸ μνῆμα, ἥτις ἐπ' Ὀλυμπίαν καὶ τὸ ἱερὸν ἄγει τοῦ Διός. Ἔθαψε δὲ αὐτὸν οὕτω κατὰ μαντείαν, ὡς μήτε ἐντὸς, μήτε ἐκτὸς τῆς πόλεως γένοιτο ὁ νεκρός. ἐναγίζει δὲ ὁ γυμνασίαρχος ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ καθ' ἕκαστον ἔτος τῷ Αἰτωλῷ. Μετὰ δὲ Ὄξυλον, Λαΐας ἔσχεν Ὀξύλου τὴν ἀρχήν. οὐ μὴν τούς γε ἀπογόνους αὐτοῦ βασιλεύοντας εὕρισκον, καὶ σφᾶς ἐπιστάμενος ὅμως παρίημι. οὐ γάρ τί μοι καταβαίνειν τὸν λόγον ἠθέλησα ἐς ἄνδρας ἰδιώτας. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἴφιτος, γένος μὲν ὢν ἀπὸ Ὀξύλου, ἡλικίαν δὲ κατὰ Λυκοῦργον τὸν γράψαντα Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, πανήγυρίν τε Ὀλυμπιακὴν αὖθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκεχειρίαν κατεστήσατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον, ὁπόσος δὴ οὗτος ἦν. αἰτίαν δὲ δι' ἥντινα ἐξέλιπε τὰ Ὀλύμπια, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς Ὀλυμπίαν τοῦ λόγου δηλώσω. Τῷ δὲ Ἰφίτῳ, φθειρομένης τότε δὴ μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐπῆλθεν αἰτῆσαι τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν λύσιν τῶν κακῶν· καί οἱ προσταχθῆναι φασὶν ὑπὸ τῆς Πυθίας, ὡς αὐτόν τε Ἴφιτον δέοι καὶ Ἠλείους τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα σώσασθαι. ἔπεισε δὲ Ἠλείους Ἴφιτος καὶ Ἡρακλεῖ θύειν, τὸ πρὸ τούτου πολέμιον σφίσιν Ἡρακλέα εἶναι νομίζοντας. τὸν δὲ Ἴφιτον τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν Αἵμονος παῖδα εἶναι. Ἑλλήνων δὲ οἱ πολλοὶ Πραξωνίδου, καὶ οὐχ Αἵμονος εἶναί φασι. τὰ δὲ Ἠλείων γράμματα ἀρχαῖα ἐς πατέρα ὁμώνυμον ἀνῆγε τὸν Ἴφιτον. Ἠλείοις δὲ μέτεστι μὲν πολέμου τοῦ

περὶ

πρὸς Ἰλίῳ, μέτεστι δὲ καὶ ἔργων κατὰ τὴν Μήδων ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔφοδον. ὑπερβάντι δὲ ὅσοι σφίσιν ἐγένοντο κίνδυνοι πρὸς Πισαίους τε καὶ Ἀρκάδας ὑπὲρ τῆς διαθέσεως τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, συνέβαλον μὲν Λακεδαιμονίοις ἀκουσίως ἐς τὴν Ἀθηναίων, συνέστησαν δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐπὶ Λακεδαιμονίους Μαντινεῦσιν ὁμοῦ καὶ Ἀργείοις, ἐπαγόμενοι καὶ τὸ Ἀττικὸν ἐς τὴν συμμαχίαν. Κατὰ δὲ τὴν Ἄγιδος ἐπιστρατείαν ἐς τὴν γῆν καὶ τὴν προδοσίαν τὴν Ξενίου, μάχῃ μὲν περὶ Ὀλυμπίαν νικῶσιν Ἠλεῖοι, καὶ τροπὴν ἐργασάμενοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἐκ τοῦ περιβόλου σφᾶς ἐξήλασαν τοῦ ἱεροῦ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐπαύθη σφίσιν ὁ πόλεμος κατὰ τὰς συνθήκας, ἃς ἐγὼ πρότερον ἔτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Λακεδαιμονίους ἐδήλωσα. Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου οὐκ ἐθέλοντος ἀποσχέσθαι τῆς Ἑλλάδος, προσεχώρησαν μὲν ἐς τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων οἱ Ἠλεῖοι, στάσει κακωθέντες ὑπὸ ἀλλήλων· μαχέσασθαι δὲ οὐχ ὑπέμειναν τοῖς Ἕλλησιν ἐναντία ἐν Χαιρωνείᾳ. τῆς δὲ ἐφόδου Φιλίππῳ τῆς ἐπὶ Λακεδαιμονίους μετέσχον κατὰ ἔχθος ἐς αὐτοὺς τὸ ἀρχαῖον· ἀποθανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Μακεδόσι καὶ Ἀντιπάτρῳ μετὰ ἀλλήλων ἐπολέμησαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀριστότιμος ὁ Δαμαρέτου τοῦ Ἐτύμονος, τυραννίδα ἔσχεν ἐν Ἠλείᾳ, συμπαρασκευάσαντος αὐτῷ τὰ ἐς τὴν ἐπίθεσιν Ἀντιγόνου τοῦ Δημητρίου βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸν δὲ Ἀριστότιμον μῆνας τυραννήσαντα ἕξ, καταλύουσιν ἐπαναστάντες Χίλων καὶ Ἑλλάνικος, καὶ Λάμπις τε καὶ Κύλων. οὗτος δὲ καὶ αὐτοχειρίᾳ τὸν τύραννον ἀπέκτεινεν ὁ Κύλων ἐπὶ Διὸς σωτῆρος βωμὸν καταφυγόντα ἱκέτην. Τὰ μὲν δὴ ἐς πόλεμον, τοιαῦτα ὑπῆρχεν Ἠλείοις, ὡς περὶ αὐτῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀπαριθμῆσαι μετρίως. Θαυμάσαι δ' ἄν τις ἐν τῇ γῇ Ἠλείᾳ τήν τε βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δὲ οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος φύεται. καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑπερορίᾳ, καὶ οὐκ ἐντὸς τῆς χώρας αἱ ἵπποι σφίσιν ἐκύισκον ἐκ τῶν ὄνων. καὶ τούτου μὲν κατάραν τινὰ ἐλέγετο γενέσθαι αἴτιον. Ἡ δὲ βύσσος ἡ ἐν τῇ Ἤλιδι, λεπτότητος μὲν εἵνεκα οὐκ ἀποδεῖ τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή. Ἰόντι δὲ ἀπὸ τῆς Ἠλείας, χωρίον ἐστὶν ἐπὶ θάλασσαν καθῆκον. ὀνομάζεται μὲν Σαμικὸν, ἐν δεξιᾷ δὲ ὑπὲρ αὐτὸ, ἥ τε Τριφυλία καλουμένη, καὶ πόλις ἐστὶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Λέπρεος. Ἐθέλουσι μὲν δὴ οἱ Λεπρεᾶται μοῖρα εἶναι τῶν Ἀρκάδων, φαίνονται δὲ Ἠλείων κατήκοοι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες· καὶ ὅσοι αὐτῶν Ὀλύμπια ἐνίκησαν, Ἠλείους ἐκ Λεπρέου σφᾶς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε. καὶ Ἀριστοφάνης ἐποίησεν, ὡς Λέπρεος εἴη πόλισμα Ἠλείων. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς Λέπρεον ἀπὸ μὲν Σαμικοῦ τὸν Ἄνιγρον ποταμὸν ἀφέντι ἐν ἀριστερᾷ, ἑτέρα δὲ ἐξ Ὀλυμπίας, τρίτη δὲ ἐξ Ἤλιδος· ἡμερήσιος δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἡ μακροτάτη. τεθῆναι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομά φασιν ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Λεπρέου τοῦ Πυργέως. Ἐλέγετο δὲ καὶ ὡς πρὸς Ἡρακλέα ἐρίσειεν ὁ Λεπρέος, μὴ ἀποδεῖν τοῦ Ἡρακλέους ἐσθίων· ἐπειδὴ ἑκάτερος βοῦν αὐτῶν ἐν ἴσῳ τῷ καιρῷ κατέσφαξεν καὶ εὐτρέπισεν ἐς τὸ δεῖπνον. Καὶ ὥσπερ καὶ ὑφίστατο ὁ Λεπρέος φαγεῖν οὐκ ἀδυνατώτερος τοῦ Ἡρακλέους, ἐτόλμησε τὸ μετὰ τοῦτο προσκαλέσασθαι καὶ ἐς ἀγῶνα ὅπλων αὐτόν. καὶ ἀποθανεῖν τε Λεπρέον κρατηθέντα τῇ μάχῃ, καὶ ἐν τῇ Φυγαλέων ταφῆναι λέγουσιν. οὐ μὴν εἶχόν γε οἱ Φυγαλεῖς ἀποφῆναι Λεπρέου μνῆμα. Ἤδη δὲ ἤκουσα θυγατρὶ τοῦ Πυργέως Λεπρέᾳ προσποιουμένων τὸν οἰκισμόν. Οἱ δὲ τοῖς πρῶτον οἰκήσασιν ἐν τῇ γῇ νόσον φασὶν ἐπιγενέσθαι λέπραν, καὶ οὕτω τὸ ὄνομα λαβεῖν τὴν πόλιν ἐπὶ τῶν οἰκητόρων τῇ συμφορᾷ. Γενέσθαι δὲ οἱ Λεπρεᾶται σφίσιν ἔλεγον ἐν τῇ πόλει Λυκαίου Διὸς ναὸν, καὶ Λυκούργου τάφον τοῦ Ἀλέου, καὶ ἄλλων, καὶ Καύκωνος. τούτῳ δὲ καὶ ἐπίθημα ἄνδρα ἐπεῖναι λύραν ἔχοντα. Κατὰ δὲ ἐμὲ οὔτε μνῆμα ἐπίσημον, οὔτε ἱερὸν ἦν θεῶν σφισιν οὐδενὸς, πλήν γε Δήμητρος· πλίνθου δὲ καὶ τοῦτο ἐπεποίητο ὠμῆς, καὶ οὐδὲν παρεῖχε τὸ ἄγαλμα. Λεπρεατῶν δὲ ἐστὶν οὐ πόρρω τῆς πόλεως Ἀρήνη καλουμένη πηγή· καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Ἀφαρέως γυναικὸς τεθῆναι λέγουσι τῇ πηγῇ. Ἀναστρέψαντι δὲ αὖθις ἐπὶ τὸ Σαμικὸν, καὶ διεξιοῦσι τὸ χωρίον, Ἄνιγρος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν. τούτου τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, πολλάκις ἀνείργουσιν οἱ ἄνεμοι βίαιοι πνέοντες. Φοροῦντες γὰρ κατ' αὐτὸν τὴν θῖνα ἐκ τοῦ πελάγους ἐπέχουσιν οὐ πρόσω

τὸ ὕδωρ. ὁπότε οὖν ἀμφοτέρωθεν ἡ ψάμμος ὑπό τε τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ἐντὸς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διαβρέχοιτο, ἐνταῦθα καὶ ὑποζυγίοις καὶ ἀνδρὶ ἔτι μᾶλλον εὐζώνῳ καταδῦναι κίνδυνός ἐστιν ἐς αὐτήν. Ὁ δὲ Ἄνιγρος ἐστὶ ἐξ Ἀρκαδικοῦ μὲν κατιὼν ὄρους Λαπίθου, παρέχεται δὲ εὐθὺς ἀπὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ οὐκ εὐῶδες, ἀλλὰ καὶ δύσοσμον δεινῶς. πρὶν δὲ ἢ καταδέξασθαι τὸν Ἀκίδαντα καλούμενον, δῆλός ἐστιν οὐδὲ ἀρχὴν τρέφων ἰχθῦς. μετὰ δὲ τοῦτον ἐσβαλόντα ὅσοι τῶν ἰχθύων ὁμοῦ τῷ ὕδατι αὐτοῦ κατίασιν ἐς τὸν Ἄνιγρον, οὐ σφᾶς ἐπὶ ἐδωδίμοις ἔχουσιν ἄνθρωποι, τὰ πρότερα δὲ, ἣν ἐντὸς ἁλῶσι τοῦ Ἀκίδαντος, ἐδωδίμους ὄντας. Ὅτι δὲ τῷ Ἀκίδαντι ὄνομα Ἰάρδανος ἦν τὸ ἀρχαῖον, αὐτὸς μὲν οὐδαμόθεν συνεβαλόμην· ἀκούσας δὲ ἀνδρὸς Ἐφεσίου, λέγω τὸν λόγον. Τῷ δὲ Ἀνίγρῳ τὸ ἄτοπον εἶναι τῆς ὀσμῆς ἀπὸ τῆς γῆς πείθομαι, δι' ἧς ἄνεισι τὸ ὕδωρ· καθὰ δὴ καὶ τοῖς ὑπὲρ Ἰωνίας ἐστὶν ὕδασι τὸ αὐτὸ αἴτιον, ὁπόσων ἡ ἀτμὶς ὀλέθριός ἐστιν ἀνθρώπῳ. Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Χείρωνα, οἱ δὲ ἄλλον Κένταυρον Πυλήνορα τοξευθέντα ὑπὸ Ἡρακλέους, καὶ φυγόντα τραυματίαν φασὶν ἐν τῷ ὕδατι ἀπολοῦσαι τούτῳ τὸ ἕλκος, καὶ ἀπὸ τῆς Ὕδρας τοῦ ἰοῦ γενέσθαι δυσχερῆ τῷ Ἀνίγρῳ τὴν ὀσμήν. Οἱ δὲ ἐς Μελάμποδα τὸν Ἀμυθάονος καὶ ἐς τῶν Προίτου θυγατέρων τὰ καθάρσια ἐμβληθέντα ἐνταῦθα ἀνάγουσι τὴν αἰτίαν τοῦ ἐπὶ τῷ ποταμῷ παθήματος. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Σαμικῷ σπήλαιον οὐκ ἄπωθεν τοῦ ποταμοῦ, καλούμενον Ἀνιγρίδων νυμφῶν. ὃς δ' ἂν ἔχων ἀλφὸν ἢ λεύκην ἐς αὐτὸ εἰσέλθῃ, πρῶτα μὲν ταῖς νύμφαις εὔξασθαι καθέστηκεν αὐτῷ, καὶ ὑποσχέσθαι θυσίαν ὁποιανδήτινα· μετὰ δὲ, ἀποσμήχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώματος. διανηξάμενος δὲ τὸν ποταμὸν, ὄνειδος μὲν ἐκεῖνο κατέλιπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτοῦ· ὁ δὲ ὑγιής τε ἄνεισι καὶ ὁμόχροος. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν εὐθεῖαν διαβάντι τὸν Ἄνιγρον, καὶ ἰόντι ἐς Ὀλυμπίαν, ἔστιν οὐ μετὰ πολὺ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ χωρίον τε ὑψηλὸν καὶ πόλις Σαμία ἐπ' αὐτοῦ Σαμικοῦ. ταύτῃ τῇ Σαμικῷ Πολυσπέρχοντά φασιν ἄνδρα Αἰτωλὸν ἐπιτειχίσματι ἐπὶ τοὺς Ἀρκάδας χρήσασθαι. τὰ δὲ ἐρείπια τὰ Ἀρήνης σαφῶς μὲν οὔτε Μεσσηνίων εἶχεν οὐδείς, οὔτε Ἠλείων ἀποφῆναί μοι. διάφορα δὲ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ οὐ κατὰ ταὐτὰ πάρεστι τοῖς ἐθέλουσιν εἰκάζειν. πιθανώτατα δὲ ἐφαίνοντό μοι λέγειν, οἱ τὴν Σαμικὸν τὰ παλαιότερα ἔτι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἡρώων, Ἀρήνην καλεῖσθαι νομίζοντες. οὗτοι δὲ καὶ ἔπη τῶν ἐν Ἰλιάδι ἔλεγον·

Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων
Ἐγγύθεν Ἀρήνης.

τὰ δὲ ἐρείπια ταῦτα πλησιαίτατά ἐστι τοῦ Ἀνίγρου. καὶ Ἀρήνην μὲν ἀμφίσβητοι ἦσαν μὴ ὀνομασθῆναι τὸ Σαμικόν· τῷ δὲ ποταμῷ Ἀνίγρῳ Μινυήϊον τὸ ὄνομα εἶναι τὸ ἀρχαῖον ὡμολογήκασιν οἱ Ἀρκάδες. Ὅρον δὲ Ἠλείοις πρὸς τὴν Μεσσηνίαν τῆς Νέδας τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ γενέσθαι τις πείθοιτο ἂν ὁμοῦ τῇ ἐς Πελοπόννησον Ἡρακλειδῶν καθόδῳ. Μετὰ δὲ τὸν Ἄνιγρον ὁδεύσας ἐπὶ μακρότερον διὰ χωρίου τὰ πλείονα ὑπὸ ψάμμου κεκαλυμμένου, καὶ ἔχοντος δένδρα πίτυς ἀγρίας, ὀπίσω ἐπ' ἀριστερὰ Σκιλλοῦντος ὄψει ἐρείπια. τῶν μὲν δὴ πόλεων ἦν τῶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ καὶ Σκιλλοῦς. ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ Πισαίων πρὸς Ἠλείους, ἐπίκουροί τε Πισαίων οἱ Σκιλλούντιοι καὶ διάφοροι τοῖς Ἠλείοις ἦσαν ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ σφᾶς οἱ Ἠλεῖοι τούτων εἵνεκα ἐποίησαν ἀναστάτους. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὕστερον Σκιλλοῦντα ἀποτεμόμενοι τῆς Ἠλείας, Ξενοφῶντι ἔδοσαν τῷ Γρύλλου φυγάδι ἤδη γεγονότι ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐδιώχθη δὲ ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ Ἀθηναίων, ὡς ἐπὶ βασιλέα τῶν Περσῶν σφίσιν εὔνουν ὄντα στρατείας μετασχὼν Κύρῳ πολεμιωτάτῳ τοῦ δήμου. Καθήμενος γὰρ ἐν Σάρδεσιν ὁ Κῦρος, Λυσάνδρῳ τῷ Ἀριστοκρίτου καὶ Λακεδαιμονίοις χρήματα ἀνήλισκεν ἐς τὰς ναῦς. ἀντὶ τούτων μὲν Ξενοφῶντι ἐγένετο φυγή· κατοικήσας δὲ ἐν Σκιλλοῦντι, τέμενός τε καὶ ἱερὸν καὶ ναὸν Ἀρτέμιδι ᾠκοδομήσατο Ἐφεσίᾳ. παρέχεται δὲ ὁ Σκιλλοῦς καὶ ἄγρας θηρείων, ὑῶν τε ἀγρίων καὶ ἐλάφων. καὶ τὴν γῆν τὴν Σκιλλουντίαν Σιλινοῦς ποταμὸς διέξεισιν. Οἱ δὲ Ἠλείων ἐξηγηταὶ κομίσασθαί τε αὖθις Σκιλλοῦντα Ἠλείους ἔλεγον,

ἔλεγον, καὶ Ξενοφῶντα, ὅτι ἔλαβε παρὰ Λακεδαιμονίων τὴν γῆν, κριθῆναι μὲν ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ βουλῇ, τυχόντα δὲ παρὰ Ἠλείων συγγνώμης, ἀδεῶς ἐν Σκιλλοῦντι οἰκῆσαι. Καὶ δὴ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω ἱεροῦ, μνῆμά τε ἐδείκνυτο, καὶ τῆς Πεντελῆσίν ἐστι λιθοτομίας εἰκὼν ἐπὶ τῷ τάφῳ· εἶναι δὲ αὐτὸ Ξενοφῶντος λέγουσιν οἱ προσοικοῦντες. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν, πρὶν ἢ διαβῆναι τὸν Ἀλφειὸν, ἔστιν ὄρος ἐκ Σκιλλοῦντος ἐρχομένῳ πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον· ὀνομάζεται δὲ Τυπαῖον τὸ ὄρος. κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἠλείοις ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἢν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπιακὸν, ἢ καὶ ὅλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβᾶσαι τὸν Ἀλφειόν. οὐ μὴν οὐδὲ ἁλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην. εἰσὶ δὲ οἱ τὴν αὐτὴν ταύτην Φερενίκην, καὶ οὐ Καλλιπάτειραν καλοῦσιν. αὕτη, προαποθανόντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρὸς, ἐξεικάσασα αὑτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν μαχούμενον. νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημμένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. φωραθείσης δὲ ὅτι εἴη γυνὴ, ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον, καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες. ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπιακαὶ νῖκαι. ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι. Ἀφικομένῳ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν, ἐνταῦθα ἤδη τὸ ὕδωρ ἐστὶ τοῦ Ἀλφειοῦ πλῆθει τε πολὺ ἰδόντι καὶ ἥδιστον, ἅτε ποταμῶν καὶ ἄλλων καὶ λόγου μάλιστα ἀξίων ἔτι τε ἐς αὐτὸν ῥεόντων. Διὰ Μεγάλης μέν γε πόλεως Ἑλισσὼν ἐρχόμενος ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν· Βρενθεάτης δὲ ἐκ τῆς Μεγαλοπολιτῶν γῆς· παρὰ δὲ Γόρτυναν ἔνθα ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, παρὰ δὲ ταῦτα Γορτύνιος ῥέων· ἐκ Μελαινέων Πουφαγὸς τῆς Μεγαλοπολίτιδος μεταξὺ καὶ Ἡραιίτιδος χώρας· ἐκ δὲ τῆς Κλειτορείων Λάδων· ἐκ δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει. οὗτοι μὲν ἐξ Ἀρκαδίας κάτιασιν ἐς τὸν Ἀλφειόν. Κλαδέος δὲ ἐρχόμενος ἐκ τῆς Ἠλείας συμμίσγει οἱ τὸ ῥεῦμα. Αὐτῷ δὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων τῷ Ἀλφειῷ, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ἠλείας εἰσὶν αἱ πηγαί. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς τὸν Ἀλφειὸν, ὡς ἀνὴρ εἴη θηρευτής· ἐρασθῆναι δὲ αὐτὸν Ἀρεθούσης· κυνηγέτιν δὲ καὶ ταύτην. καὶ Ἀρέθουσαν μὲν οὐκ ἀρεσκομένην γήμασθαι, περαιωθῆναί φασιν ἐς νῆσον τὴν κατὰ Συρακούσας, καλουμένην δὲ Ὀρτυγίαν, καὶ ἐνταῦθα ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι πηγήν· συμβῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ Ἀλφειῷ τὴν ἀλλαγὴν ἐς τὸν ποταμόν. ταῦτα μὲν λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ἐς τὴν Ὀρτυγίαν. Τὸ δὲ διὰ τῆς θαλάσσης ἰόντα, ἐνταῦθα ἀνακοινοῦσθαι τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν πηγὴν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἀπιστήσω, τὸν θεὸν ἐπιστάμενος τὸν ἐν Δελφοῖς ὁμολογοῦντα σφίσιν· ὃς Ἀρχίαν τὸν Κορίνθιον ἐς τὸν Συρακουσῶν ἀποστέλλων οἰκισμὸν, καὶ τάδε εἶπε τὰ ἔπη·

Ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ,
Θρινακίης καθύπερθεν, ἵν' Ἀλφειοῦ στόμα βλύζει,
Μισγόμενον πηγαῖς Εὐριπείης Ἀρεθούσης.

Κατὰ τοῦτο οὖν ὅτι τῇ Ἀρεθούσῃ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ ὕδωρ μίσγεται, καὶ τοῦ ἔρωτος τὴν φήμην τῷ ποταμῷ πείθομαι γενέσθαι. Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων ἢ Αἰγυπτίων ἐς Αἰθιοπίαν ὑπὲρ Συήνης καὶ ἐς Μερόην Αἰθιόπων πόλιν ἀναβεβήκασι, λέγουσιν οὗτοι τὸν Νεῖλον ἐσιόντα ἐς λίμνην, καὶ δι' αὐτῆς διεξιόντα ὥσπερ ἐκ χέρσου, μετὰ τοῦτο ἤδη δι' Αἰθιοπίας τῆς κάτω καὶ ἐς Αἴγυπτον ῥεύσαντα, ἐπὶ Φάρον καὶ τὴν ταύτῃ θάλασσαν κατέρχεσθαι. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰορδάνον λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἐσιόντα, καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. ἡ δὲ θάλασσα ἡ νεκρὰ πάσχει πάντα ὕδατι ἄλλῳ τὰ ἐναντία. ἐν ᾗ γε τὰ μὲν ζῶντα πέφυκεν οὐ νηχόμενα ἐποχεῖσθαι· τὰ δὲ θνήσκοντα ἐς βυθὸν χωρεῖ. ταύτῃ ἄκαρπος καὶ ἰχθύων ἡ λίμνη· ἅτε ἀπὸ τοῦ φανερωτάτου κινδύνου ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀναφεύγουσιν ὀπίσω τὸ οἰκεῖον. Τῷ δὲ Ἀλφειῷ τὸ αὐτὸ πάσχει ὕδωρ ἄλλο ἐν Ἰωνίᾳ. τούτου δὲ τοῦ ὕδατος πηγὴ μέν ἐστιν ἐν Μυκάλῃ τῷ

ὄρει. διεξελθὸν δὲ θάλασσαν τὴν μεταξὺ ἄνεισιν αὖθις κατὰ Βραγχίδας πρὸς λιμένι ὀνομαζομένῳ Πανόρμῳ. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχει τρόπον τὸν εἰρημένον. Ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπικόν, λέγουσιν Ἠλείων οἱ τὰ ἀρχαιότατα μνημονεύοντες, Κρόνον τὴν ἐν οὐρανῷ σχεῖν βασιλείαν πρῶτον, καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ποιηθῆναι Κρόνῳ ναὸν ὑπὸ τῶν τότε ἀνθρώπων, οἳ ὠνομάζοντο χρυσοῦν γένος. Διὸς δὲ τεχθέντος ἐπιτρέψαι Ῥέαν τοῦ παιδὸς τὴν φρουρὰν τοῖς Ἰδαίοις Δακτύλοις, καλουμένοις δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ Κούρησιν. ἀφικέσθαι δὲ αὐτοὺς ἐξ Ἴδης τῆς Κρητικῆς, Ἡρακλέα, καὶ Παιωναῖον, καὶ Ἐπιμήδην, Ἰάσιόν τε καὶ Ἴδαν. τὸν δὲ Ἡρακλέα παίζοντα (εἶναι γὰρ δὴ αὐτὸν πρεσβύτατον ἡλικίᾳ) συμβάλλειν τοὺς ἀδελφοὺς ἐς ἅμιλλαν δρόμου· καὶ τὸν νικήσαντα ἐξ αὐτῶν, κλάδῳ στεφανῶσαι κοτίνου. παρεῖναι δὲ αὐτοῖς πολὺ δή τι οὕτω τὸν κότινον, ὡς τὰ χλωρὰ ἔτι τῶν φύλλων ὑποστρῶσθαι σφᾶς καθεύδοντας. κομισθῆναι δὲ ἐκ τῆς Ὑπερβορέων γῆς τὸν κότινόν φασιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐς Ἕλληνας. εἶναι δὲ ἀνθρώπους οἳ ὑπὲρ τὸν ἄνεμον οἰκοῦσι τὸν Βορέαν, πρῶτος μὲν ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀχαιίαν ἐποίησεν Ὠλὴν ὁ Λύκιος· ἀφικέσθαι τὴν Ἀχαιίαν ἐς Δῆλον ἐκ τῶν Ὑπερβορέων τούτων. ἔπειτα ᾠδὴν Μελάνωπος Κυμαῖος ἐς Ὦπιν καὶ Ἑκαέργην ἦσεν, ὡς ἐκ τῶν Ὑπερβορέων καὶ αὗται πρότερον ἐς τὴν Ἀχαιίαν ἀφίκοιντο καὶ ἐς Δῆλον. Ἀριστέας γὰρ ὁ Προκοννήσιος μνήμην ἐποιήσατο Ὑπερβορέων· καὶ ἔτι τάχα τι καὶ πλέον περὶ αὐτῶν πεπυσμένος εἴη παρὰ Ἰσσηδόνων, ἐς οὓς ἀφικέσθαι φησὶν ἐν τοῖς ἔπεσιν. Ἡρακλεῖ οὖν πρόσεστι τῷ Ἰδαίῳ δόξα τόν τε ἀγῶνα διαθεῖναι πρώτῳ, καὶ Ὀλύμπια ὄνομα θέσθαι. διὰ πέμπτου οὖν ἔτους αὐτὸν κατεστήσατο ἄγεσθαι· ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ ἀδελφοί, πέντε ἦσαν ἀριθμόν. Δία δὴ οἱ μὲν ἐνταῦθα παλαῖσαι καὶ αὐτῷ Κρόνῳ περὶ τῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ ἐπὶ κατειργασμένοις ἀγωνοθετῆσαι φασὶν αὐτόν. νικῆσαι δὲ ἄλλοι τε λέγουσι), καὶ ὅτι Ἀπόλλων παραδράμοι μὲν ἐρίζοντα Ἑρμῆν, κρατήσαι δὲ Ἄρεως πυγμῇ. τούτου δὲ εἵνεκα καὶ τὸ αὔλημα τὸ Πυθικόν φασι τῷ πηδήματι ἐπεσαχθῆναι τῶν πεντάθλων· ὡς τὸ μὲν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ αὔλημα ὄν, τὸν Ἀπόλλωνα δὲ ἀνῃρημένον Ὀλυμπικὰς νίκας. Τούτων δὲ ὕστερον Κλύμενον τὸν Καρδίος, πεντηκοστῷ μάλιστα ἔτει μετὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐν Ἕλλησιν ἐπομβρίαν, ἐλθόντα ἐκ Κρήτης, γένος ἀπὸ Ἡρακλέους ὄντα τοῦ Ἰδαίου, τόν τε ἀγῶνα ἐν Ὀλυμπίᾳ θεῖναι, καὶ Κούρησι τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ἡρακλεῖ τῷ προγόνῳ ἀέγρισιν ἱδρύσασθαι βωμόν, παραστάτην ἐπωνυμίαν τῷ Ἡρακλεῖ θέμενον. Ἐνδυμίων δὲ ὁ Ἀεθλίου Κλύμενόν τε ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς, καὶ δρόμου τοῖς υἱοῖς ἆθλα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν βασιλείαν ἔθηκε. Πέλοψ δὲ ὕστερον γενεᾷ μάλιστα μετὰ Ἐνδυμίωνα τὸν ἀγῶνα τῷ Ὀλυμπίῳ Διῒ ἐποίησεν ἀξιολογώτατα ἀνθρώπων τῶν πρὸ αὐτοῦ. Πέλοπος δὲ τῶν παίδων σκεδασθέντων ἐξ Ἤλιδος ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον, Ἀμυθάων ὁ Κρηθέως Ἐνδυμίωνι ἀνεψιὸς πρὸς πατρὸς (εἶναι γάρ φασι καὶ Ἀέθλιον Αἰόλου, Διὸς δὲ ἐπίκλησιν) ἔθηκεν ὁ Ἀμυθάων τὰ Ὀλύμπια· μετὰ δὲ αὐτὸν Πελίας τε καὶ Νηλεὺς ἐν κοινῷ. ἔθηκε δὲ καὶ Αὐγέας καὶ Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος ἑλὼν Ἦλιν. ὁπόσους δὲ ἐστεφάνωσεν ἔτι νικῶντας, ἔστιν Ἰόλαος ταῖς Ἡρακλέους διαδραμὼν ἵπποις. Ἦν δὲ ἄρα ἐκ παλαιοῦ καθεστηκὸς ἀγωνίζεσθαι καὶ ἀλλοτρίαις ἵπποις. Ὅμηρος γοῦν ἐν ἄθλοις τεθεῖσιν ἐπὶ Πατρόκλῳ πεποίηκεν, ὡς Μενέλαος Αἴθῃ τῇ Ἀγαμέμνονος, τῷ δὲ ἑτέρῳ χρήσαιτο τῶν ἵππων οἰκείῳ. ἡνιόχει δὲ καὶ ἄλλως ὁ Ἰόλαος Ἡρακλεῖ τὰς ἵππους. αὐτὸς οὖν ἅρματι, καὶ Ἴασιος ἀνὴρ Ἀρκὰς κέλητι ἐνίκησεν ἵππου δρόμῳ. Τυνδάρεω δὲ οἱ παῖδες, ὁ μὲν δρόμῳ, Πολυδεύκης δὲ πυκτεύων. λέγεται δὲ καὶ ἐς αὐτὸν Ἡρακλέα, ὡς πάλης τε ἀνέλοιτο καὶ παγκρατίου νίκας. Μετὰ δὲ Ὄξυλον (διέθηκε γὰρ τὸν ἀγῶνα καὶ Ὄξυλος) μετὰ τοῦτον βασιλεύσαντα ἐξέλιπεν ἄχρι Ἰφίτου τὰ Ὀλύμπια. Ἰφίτου δὲ τὸν ἀγῶνα ἀνανεωσαμένου κατὰ τὰ ἤδη μοι λελεγμένα, τοῖς ἀνθρώποις ἔτι ὑπῆρχε τῶν ἀρχαίων λήθη, καὶ κατ' ὀλίγον ἐς ὑπόμνησιν ἤρχοντο αὐτῶν. καὶ ὁπότε τι ἀναμνησθεῖεν, ἐποιοῦντο τῷ ἀγῶνι προσθήκην. Δῆλον δέ. ἐξ οὗ γὰρ τὸ συνεχὲς ταῖς μνήμαις ἐπὶ τῶν Ὀλυμπιάσιν ἐστί, δρόμου μὲν ἆθλα ἐτέθη πρῶτον, καὶ Ἠλεῖος Κόροιβος ἐνίκα. εἰκὼν μὲν δὴ οὐκ ἔστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Κοροίβου,

τάφος

τάφος δὲ ἐπὶ τοῖς πέρασι τῆς Ἠλείας. Ὀλυμπιάδι δὲ ὕστερον τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ προσετέθη σφίσι δίαυλος. Ὑπήνος δὲ ἀνὴρ Πισαῖος ἀνείλετο ἐπὶ τῷ διαύλῳ τὸν κότινον. τῇ δὲ ἑξῆς Ἄκανθος. Ἐπὶ δὲ τῆς ὀγδόης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος πεντάθλου καὶ πάλης ἀφίκοντο ἐς μνήμην. καὶ τοῦ μὲν Λάμπιδι ὑπῆρξεν, Εὐρυβάτῳ δὲ ἡ νίκη τῆς πάλης, Λακεδαιμονίοις καὶ τούτοις. Τρίτῃ δὲ ὀλυμπιάδι καὶ εἰκοστῇ πυγμῆς ἆθλα ἀπέδοσαν, Ὀνόμαστος δὲ ἐνίκησεν ἐκ Σμύρνης συντελούσης ἤδη τηνικαῦτα ἐς Ἴωνας. Πέμπτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι κατεδέξαντο ἵππων τελείων δρόμον· καὶ ἀνηγορεύθη Θηβαῖος Παγώνδας κρατῶν ἅρματι. Ὀγδόῃ δὲ ἀπὸ ταύτης ὀλυμπιάδι ἐδέξαντο παγκρατιαστήν τε ἄνδρα, καὶ ἵππον κέλητα. ἵππος μὲν δὴ Κραννωνίου Κραυξίδα παρέφθη· τοὺς δὲ ἐσελθόντας ἐπὶ τὸ παγκράτιον, ὁ Λύγδαμις συνκατειργάσατο Συρακούσιος. τούτῳ πρὸς ταῖς λιθοτομίαις ἐστὶν ἐν Συρακούσαις μνῆμα. εἰ δὲ καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Θηβαίῳ μέγεθος παρισοῦτο ὁ Λύγδαμις, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, λεγόμενον δὲ ὑπὸ Συρακουσίων ἐστί. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς παισὶν, ἐς μὲν τῶν παλαιοτέρων οὐδεμίαν ἥκει μνήμην, αὐτοὶ δὲ ἀρέσαν σφίσι κατεστήσαντο Ἠλεῖοι. Δρόμου μὲν δὴ καὶ πάλης ἐτέθη παισὶν ἆθλα ἐπὶ τῆς ἑβδόμης καὶ τριακοστῆς ὀλυμπιάδος· καὶ Ἱπποσθένης Λακεδαιμόνιος πάλην, Πολυνείκης δὲ τὸν δρόμον ἐνίκησεν Ἠλεῖος. Πρώτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα ὀλυμπιάσι πύκτας ἐσεκάλεσαν παῖδας, καὶ περιῆν τῶν ἐσελθόντων Συβαρίτης Φιλήτας. Τῶν δὲ ὁπλιτῶν ὁ δρόμος ἐδοκιμάσθη μὲν ἐπὶ τῆς πέμπτης ὀλυμπιάδος καὶ ἑξηκοστῆς, μελέτης ἐμοὶ δοκεῖν ἕνεκα τῆς ἐς τὰ πολεμικά. τοὺς δὲ δραμόντας ἀσπίσιν ὁμοῦ, πρῶτος Δαμάρατος ἐκράτησεν Ἡραιεύς. δρόμος δὲ δύο ἵππων τελείων συνωρὶς κληθεῖσα, τρίτῃ μὲν ὀλυμπιάδι ἐτέθη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα· Εὐαγόρας δὲ ἐνίκησεν Ἠλεῖος. ἐνάτῃ δὲ ἤρεσεν ὀλυμπιάδι καὶ ἐνενηκοστῇ καὶ πώλων ἅρμασιν ἀγωνίζεσθαι· Λακεδαιμόνιος δὲ Συβαριάδης τὸν στέφανον τῶν πώλων ἔσχε τοῦ ἅρματος. συνέθεσαν δὲ ὕστερον καὶ συνωρίδα πώλων, καὶ πῶλον κέλητα. ἐπὶ μὲν δὴ τῇ συνωρίδι Βελιστίχην ἐκ Μακεδονίας τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ γυναῖκα, Τληπόλεμον δὲ Λύκιον ἀναγορευθῆναι λέγουσιν ἐπὶ τῷ κέλητι· τοῦτον μὲν ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τριακοστῆς τε καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, τῆς Βελιστίχης τὴν συνωρίδα ὀλυμπιάδι πρὸ ταύτης τρίτῃ. πέμπτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν ἆθλα ἐτέθη παγκρατίου παισί, καὶ ἐνίκα Φαίδιμος Αἰολεὺς ἐκ πόλεως Τρῳάδος. κατελύθη δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἀγωνίσματα μεταδόξαν μηκέτι ἄγειν αὐτὰ Ἠλείοις. πένταθλόν τε γὰρ παίδων ἐπὶ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος καὶ τριακοστῆς ἐτέθη· καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν κότινον Εὐτελίδα Λακεδαιμονίου λαβόντος, οὐκέτι ἀρεστὰ Ἠλείοις ἦν πεντάθλους εἰσέρχεσθαι παῖδας. Τῆς δὲ ἀπήνης καὶ κάλπης τὸν δρόμον, τὸν μὲν ὀλυμπιάδι νομισθέντα ἑβδομηκοστῇ, τὸν δὲ τῆς κάλπης τῇ ἐφεξῆς ταύτης· κήρυγμα ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐποιήσαντο ἐπὶ τῆς τετάρτης ὀλυμπιάδος καὶ ὀγδοηκοστῆς, μήτε κάλπης τοῦ λοιποῦ, μήτε ἀπήνης ἔσεσθαι δρόμον. ὅτε δὲ ἐτέθη πρῶτον, Θερσίου μὲν ἀπήνη Θεσσαλοῦ, Παταίκου δὲ Ἀχαιοῦ τῶν ἐκ Δύμης ἐνίκησεν ἡ κάλπη. Ἦν δὲ ἡ μὲν θήλεια ἵππος, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀποπηδῶντες, ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ δρόμῳ συνέθεον οἱ ἀναβάται ταῖς ἵπποις εἰλημμένοι τῶν χαλινῶν, καθὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἱ ἀναβάται καλούμενοι. Διάφορα δὲ τοῖς ἀναβάταις ἐς τῆς κάλπης τὸν δρόμον τά τε σημεῖά ἐστι, καὶ ἄρσενες σφίσιν ὄντες οἱ ἵπποι. Ἀπήνη δὲ οὔτε τῷ εὑρήματι οὐδὲν ἀρχαῖον, οὔτε εὐπρέπεια αὐτῇ προσῆν, ἐπάρατόν τε Ἠλείοις ἐκ παλαιοῦ καὶ ἀρχὴν γίνεσθαι σφίσιν ἐν τῇ χώρᾳ τὸ ζῶον. ἦν γὰρ δὴ ἀπήνη κατὰ τὴν συνωρίδα ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων ἔχουσα. Ὁ δὲ κόσμος ὁ περὶ τὸν ἀγῶνα ἐφ' ἡμῶν, ὡς θύεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἱερεῖα, πεντάθλου μὲν καὶ δρόμου τῶν ἵππων ὕστερα ἀγωνισμάτων. οὗτος κατέστη σφίσιν ὁ κόσμος ὀλυμπιάδι ἑβδόμῃ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα. τὰ πρὸ τούτων δὲ ἐπὶ ἡμέρας ἦγον τῆς αὐτῆς ὁμοίως καὶ ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἀγῶνα. Τότε δὲ προήχθησαν ἐς νύκτα οἱ παγκρατιάζοντες, ἅτε οὐ κατὰ καιρὸν ἐσκληθέντες. αἴτιοι δὲ ἐγένοντο οἵ τε ἵπποι καὶ ἐς πλέον ἔτι ἡ τῶν πεντάθλων ἅμιλλα. καὶ ἐκράτει μὲν Ἀθηναῖος Καλλίας τοὺς παγκρατιάσαντας. ἐμπό-

δίου δὲ οὐκ ἔμελλε παρέξειν τοῦ λοιποῦ τὸ πένταθλον, οὐδὲ οἱ ἵπποι γενήσεσθαι. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγωνοθέταις οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἃ καθεστηκότα ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐς αὖθις νομίζουσιν. ἀλλὰ Ἴφιτος μὲν τὸν ἀγῶνα ἔθηκεν αὐτὸς μόνος· καὶ μετὰ Ἴφιτον ἐπίθεσαν ὡσαύτως οἱ ἀπὸ Ὀξύλου. πεντηκοστῇ δὲ ὀλυμπιάδι ἀνδράσι δύο ἐξ ἁπάντων λαχοῦσιν Ἠλείων ἐπετράπη ποιῆσαι τὰ ὀλύμπια· καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀπὸ ἐκείνου διέμεινε τῶν ἀγωνοθετῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν β'. Πέμπτῃ δὲ ὀλυμπιάδι καὶ εἰκοστῇ ἐννέα Ἑλλανοδίκας κατέστησαν. τρισὶ μὲν δὴ ἐπετέτραπτο ἐξ αὐτῶν ὁ δρόμος τῶν ἵππων· τοσούτοις δὲ ἑτέροις ἐπόπταις εἶναι τοῦ πεντάθλου· τοῖς δὲ ὑπολοίποις τὰ λοιπὰ ἔμελλε τῶν ἀγωνισμάτων. Δευτέρᾳ δὲ ἀπὸ ταύτης ὀλυμπιάδι, προσετέθη καὶ ὁ δέκατος ἀθλοθέτης. Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης καὶ ἑκατοστῆς, φυλαί τε Ἠλείοις δώδεκα, καὶ εἷς ἀπὸ φυλῆς ἑκάστης ἐγένετο Ἑλλανοδίκης. πιεσθέντες δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων πολέμῳ, μοῖράν τε ἀπέβαλον τῆς γῆς, καὶ ὅσοι τῶν δήμων ἦσαν ἐν τῇ ἀποτμηθείσῃ χώρᾳ, καὶ οὕτω ἐς ὀκτώ τε ἀριθμὸν φυλῶν ἐπὶ τῆς τετάρτης συνεστάλησαν ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατοστῆς, καὶ Ἑλλανοδίκαι σφίσιν ἴσοι ταῖς φυλαῖς ᾑρέθησαν. Ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν ὀλυμπιάδι, ἐπανῆλθον αὖθις ἐς ἀνδρῶν δέκα ἀριθμόν. καὶ ἤδη τὸ ἀπὸ τούτου διαμεμένηκεν ἐς ἡμᾶς. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα ἴδοι τις ἂν Ἕλλησι, τὰ δὲ καὶ ἀκοῦσαι θαύματος ἄξια. μάλιστα δὲ τοῖς Ἐλευσῖνι δρωμένοις, καὶ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ μέτεστιν ἐκ θεοῦ φροντίδος. Τὸ δὲ ἄλσος τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς, παραποιήσαντες τὸ ὄνομα, Ἄλτιν ἐκ παλαιοῦ καλοῦσι. καὶ δὴ καὶ Πινδάρῳ ποιήσαντι ἐς ἄνδρα Ὀλυμπιονίκην ᾆσμα, Ἄλτις ἐπωνόμασται τὸ χωρίον. Ἐποιήθη δὲ ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα τῷ Διῒ ἀπὸ λαφύρων, ἡνίκα Πῖσαν οἱ Ἠλεῖοι καὶ ὅσον τῶν περιοίκων ἄλλο συναπέστη Πισαίοις, πολέμῳ καθεῖλον. Φειδίαν δὲ τὸν ἐργασάμενον τὸ ἄγαλμα εἶναι καὶ ἐπίγραμμά ἐστιν ἐς μαρτυρίαν ὑπὸ τοῦ Διὸς γεγραμμένον τοῖς ποσί·

Φειδίας Χαρμίδου υἱὸς Ἀθηναῖός μ' ἐποίησε.

Τοῦ ναοῦ δὲ Δώριος μέν ἐστιν ἡ ἐργασία, τὰ δὲ ἐκτὸς περίστυλός ἐστι. πεποίηται δὲ ἐπιχωρίου πώρου. ὕψος μὲν δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνήκων εἰσὶν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα, εὖρος δὲ πέντε καὶ ἐνενήκοντα· τὰ δὲ ἐς μῆκος, τριάκοντά τε καὶ διακόσιοι. τέκτων δὲ ἐγένετο αὐτοῦ Λίβων ἐπιχώριος. κέραμος δὲ οὐ γῆς ὀπτῆς ἐστιν, ἀλλὰ κεράμου τρόπον λίθος ὁ Πεντέλησιν εἰργασμένος. τὸ δὲ εὕρημα ἀνδρὸς Ναξίου λέγουσιν εἶναι Βύζου· οὗ φασιν ἐν Νάξῳ τὰ ἀγάλματα, ἐφ' ὧν ἐπίγραμμα εἶναι·

Νάξιος Εὔεργός με γένει Λητοῦς πόρε, Βύζεω
Παῖς, ὃς πρώτιστος τεῦξε λίθου κέραμον.

Ἡλικίᾳ δὲ ὁ Βύζης οὗτος κατὰ Ἀλυάττην τὸν Λυδὸν καὶ Ἀστυάγην τὸν Κυαξάρου, βασιλεύοντα ἐν Μήδοις. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ λέβης ἐπίχρυσος ἐπὶ ἑκάστῳ τοῦ ὀρόφου τῷ πέρατι ἐπίκειται. καὶ Νίκη κατὰ μέσον μάλιστα ἕστηκε τὸν ἀετὸν, ἐπίχρυσος καὶ αὐτή. ὑπὸ δὲ τῆς Νίκης τὸ ἄγαλμα ἀσπὶς ἀνάκειται χρυσῆ, Μέδουσαν τὴν Γοργόνα ἔχουσα ἐπειργασμένην. τὸ ἐπίγραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι, τούς τε ἀναθέντας δηλοῖ, καὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἀνέθεσαν. λέγει γὰρ δὴ οὕτω·

Ναὸς μὲν φιάλαν χρυσέαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας
Τῆς Λακεδαιμονίοις συμμαχίδος γε τεθὲν
Δῶρον ἀπ' Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων,
Τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τῷ πολέμῳ.

Ταύτης τῆς μάχης μνήμην καὶ ἐν τῇ Ἀτθίδι ἐποιησάμην συγγραφῇ τὰ Ἀθήνησιν ἐπεξιὼν μνήματα. Τοῦ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τῆς ὑπὲρ τῶν κιόνων περιθεούσης ζώνης κατὰ τὸ ἐκτὸς, ἀσπίδες εἰσὶν ἐπίχρυσοι μία καὶ εἴκοσι ἀριθμὸν, ἀνάθημα στρατηγοῦ Ῥωμαίων Μομμίου, κρατήσαντος Ἀχαιῶν πολέμῳ, καὶ Κόρινθόν τε ἑλόντος, καὶ Κορινθίους τοὺς Δωριέας ποιήσαντος ἀναστάτους. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἔμπροσθεν Πέλοπος ἡ πρὸς Οἰνόμαον τῶν ἵππων ἅμιλλα ἔτι μέλλουσα,

λουσα, καὶ τὸ ἔργον τοῦ δρόμου παρὰ ἀμφοτέρων ἐν παρασκευῇ. Διὸς δὲ ἀγάλματος κατὰ μέσον πεποιημένου μάλιστα τὸν ἀετόν, ἔστιν Οἰνόμαος ἐν δεξιᾷ τοῦ Διὸς ἐπικείμενος κράνος τῇ κεφαλῇ· παρὰ δὲ αὐτὸν γυνὴ Στερόπη, θυγατέρων καὶ αὐτὴ τῶν Ἄτλαντος. Μυρτίλος δέ, ὃς ἤλαυνε τῷ Οἰνομάῳ τὸ ἅρμα, κάθηται πρὸ τῶν ἵππων· οἱ δέ εἰσιν ἀριθμὸν οἱ ἵπποι τέσσαρες. μετὰ δὲ αὐτόν εἰσιν ἄνδρες δύο· ὀνόματα μέν σφισιν οὐκ ἔστι, θεραπεύειν δὲ ἄρα τοὺς ἵππους καὶ τούτοις προστετάχατο ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου. πρὸς αὐτῷ δὲ κατάκειται τῷ πέρατι Κλάδεος· ἔχει δὲ καὶ ἐς τὰ ἄλλα παρ' Ἠλείων τιμὰς ποταμῶν μάλιστα μετά γε Ἀλφειόν. Τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἀπὸ τοῦ Διός, ὁ Πέλοψ καὶ Ἱπποδάμεια· καὶ ὅ τε ἡνίοχός ἐστι τοῦ Πέλοπος, καὶ ἵπποι, δύο τε ἄνδρες, ἱπποκόμοι δὴ καὶ οὗτοι τῷ Πέλοπι. καὶ αὖθις ὁ ἀετὸς κάτεισιν ἐς στενόν, καὶ κατὰ τοῦτο Ἀλφειὸς ἐπ' αὐτοῦ πεποίηται. Τῷ δὲ ἀνδρὶ ὃς ἡνιοχεῖ τῷ Πέλοπι, λόγῳ μὲν τῷ Τροιζηνίων, ἔστιν ὄνομα Σφαῖρος· ὁ δὲ ἐξηγητὴς ἔφασκεν ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Κίλλαν εἶναι. τὰ μὲν δὴ ἔμπροσθεν τοῖς ἀετοῖς, ἔστι Παιωνίου γένος ἐκ Μένδης δὴ τῆς Θρακίας· τὰ δὲ ὄπισθεν αὐτῶν Ἀλκαμένους ἀνδρὸς ἡλικίαν τε κατὰ Φειδίαν, καὶ δευτερεῖα ἐνεγκαμένου σοφίας ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστιν αὐτῷ Λαπιθῶν ἐν τῷ Πειρίθου γάμῳ πρὸς Κενταύρους μάχη. κατὰ μὲν δὴ τοῦ ἀετοῦ τὸ μέσον, Πειρίθους ἐστί· παρὰ δὲ αὐτόν, τῇ μὲν Εὐρυτίων, ἡρπακὼς τὴν γυναῖκά ἐστι τοῦ Πειρίθου, καὶ ἀμύνων Καινεὺς τῷ Πειρίθῳ· τῇ δὲ Θησεὺς ἀμυνόμενος πελέκει τοὺς Κενταύρους. Κένταυρος δὲ ὁ μὲν παρθένον, ὁ δὲ παῖδα ἡρπακώς ἐστιν ὡραῖον. ἐποίησε δὲ (ἐμοὶ δοκεῖν) ταῦτα ὁ Ἀλκαμένης, Πειρίθουν τε εἶναι Διὸς ἐν ἔπεσι τοῖς Ὁμήρου δεδιδαγμένος, καὶ Θησέα ἐπιστάμενος ὡς εἴη τέταρτος Πέλοπος. Ἔστι δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἡρακλέους τὰ πολλὰ τῶν ἔργων. ὑπὲρ μὲν τοῦ ναοῦ πεποίηται τῶν θυρῶν ἡ ἐξ Ἀρκαδίας ἄγρα τοῦ ὑός, καὶ τὰ πρὸς Διομήδην τὸν Θρᾷκα, καὶ ἐν Ἐρυθείᾳ πρὸς Γηρυόνην, καὶ Ἄτλαντός τε τὸ φόρημα ἐκδέχεσθαι μέλλων, καὶ τῆς κόπρου καθαίρων τὴν γῆν ἐστιν Ἠλείοις· ὑπὲρ δὲ τοῦ ὀπισθοδόμου τῶν θυρῶν τοῦ ζωστῆρος τὴν Ἀμαζόνα ἐστὶν ἀφαιρούμενος, καὶ τὰ ἐς τὴν ἔλαφον καὶ τὸν ἐν Κνωσσῷ ταῦρον, καὶ ὄρνιθας τὰς ἐπὶ Στυμφήλῳ, καὶ ἐς ὕδραν τε καὶ τὸν ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀργείᾳ λέοντα. Τὰς θύρας δὲ εἰσιόντι τὰς χαλκᾶς, ἔστιν ἐν δεξιᾷ πρὸ τοῦ κίονος, Ἴφιτος ὑπὸ γυναικὸς στεφανούμενος Ἐκεχειρίας, ὡς τὸ ἐλεγεῖον τὸ ἐπ' αὐτοῖς φησιν. ἑστήκασι δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, κίονες καὶ στοαί τε ἔνδον ὑπερῷοι. καὶ πρόσοδος δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἄγαλμά ἐστι. πεποίηται δὲ καὶ ἄνοδος ἐπὶ τὸν ὄροφον σκολιά. Καθέζεται μὲν δὴ ὁ θεὸς ἐν θρόνῳ χρυσοῦ πεποιημένος καὶ ἐλέφαντος. στέφανος δὲ ἐπίκειταί οἱ τῇ κεφαλῇ, μεμιμημένος ἐλαίας κλῶνας. ἐν μὲν δὴ τῇ δεξιᾷ φέρει Νίκην ἐξ ἐλέφαντος καὶ ταύτην καὶ χρυσοῦ, ταινίαν τε ἔχουσαν, καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον· τῇ δὲ ἀριστερᾷ τοῦ θεοῦ χειρὶ ἔνεστι σκῆπτρον μετάλλοις τοῖς πᾶσιν ἠνθισμένον. ὁ δὲ ὄρνις ὁ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθήμενος, ἐστὶν ὁ ἀετός. χρυσοῦ δὲ καὶ τὰ ὑποδήματα τῷ θεῷ, καὶ ἱμάτιον ὡσαύτως ἐστί. τῷ δὲ ἱματίῳ ζῴδιά τε καὶ τῶν ἀνθῶν τὰ κρίνα ἐστὶν ἐμπεποιημένα. ὁ δὲ θρόνος ποικίλος μὲν χρυσῷ καὶ λίθοις, ποικίλος δὲ καὶ ἐβένῳ τε καὶ ἐλέφαντι. ἔστι καὶ ζῷά τε ἐπ' αὐτοῦ, γραφῇ μεμιγμένα· καὶ ἀγάλματά ἐστιν εἰργασμένα. Νῖκαι μὲν δὴ τέσσαρες, χορευουσῶν παρεχόμεναι σχῆμα κατὰ ἕκαστον τοῦ θρόνου τὸν πόδα· δύο δέ εἰσιν ἄλλαι πρὸς ἑκάστου πτέρνῃ ποδός. τῶν ποδῶν δὲ ἑκατέρῳ τῶν ἔμπροσθεν, παῖδές τε ἐπίκεινται Θηβαίων ὑπὸ σφιγγῶν ἡρπασμένοι· καὶ ὑπὸ τὰς σφίγγας, Νιόβης τοὺς παῖδας Ἀπόλλων κατατοξεύουσι καὶ Ἄρτεμις. τῶν δὲ ἐκ τοῦ θρόνου μεταξὺ ποδῶν τέσσαρες κανόνες εἰσὶ ποδός, ἐς πόδα ἕτερον διήκων ἕκαστος. τῷ μὲν δὴ κατ' εὐθὺ τῆς ἐσόδου κανόνι, ἑπτὰ ἐστὶν ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ. τὸ γὰρ ὄγδοον ἐξ αὐτῶν οὐκ ἴσασι τρόπον ὅντινα ἐγένετο ἀφανές. εἶεν δ' ἂν ἀγωνισμάτων ἀρχαίων ταῦτα μιμήματα· οὐ γάρ πω τὰ ἐς τοὺς παῖδας ἐπὶ ἡλικίας ἤδη καθειστήκει τῆς Φειδίου. τὸν δὲ αὐτὸν ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενον ἐοικέναι τὸ εἶδος Παντάρκει λέγουσι· μειράκιον δὲ Ἠλεῖον τὸν Πανταρκη παιδικὰ εἶναι τοῦ Φειδίου. ἀνείλετο δὲ καὶ ἐν παισὶν ὁ Πανταρκης πάλης νίκην ὀλυμπιάδι ἕκτῃ πρὸς ταῖς ὀγδοή-

κοντα. Ἐπὶ δὲ τῶν κανόνων τοῖς λοιποῖς, ὁ λόχος ἐστὶν ὁ σὺν Ἡρακλεῖ μαχόμενος πρὸς Ἀμαζόνας. ἀριθμὸς μὲν δὴ συναμφοτέρων ἐς ἐννέα ἐστὶ καὶ εἴκοσι. τέτακται δὲ καὶ Θησεὺς ἐν τοῖς συμμάχοις τοῦ Ἡρακλέους. Ἀνέχουσι δὲ οὐχ οἱ πόδες μόνοι τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ κίονες, ἴσοι τοῖς ποσὶ μεταξὺ ἑστηκότες τῶν ποδῶν. Ὑπελθεῖν δὲ οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ὑπὸ τὸν θρόνον, ὥσπερ γε καὶ ἐν Ἀμύκλαις ἐς τὸν ἐντὸς τοῦ θρόνου οὐ παρερχόμεθα. Ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐρύματα τρόπον τοίχων πεποιημένα· τὰ δὲ ἀπείργοντά ἐστι τούτων τῶν ἐρυμάτων. Ὅσον μὲν οὖν ἀπαντικρὺ τῶν θυρῶν ἐστὶν, ἀλήλιπται κυανῷ μόνον· τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῶν παρέχεται Παναίνου γραφάς. ἐν δὲ αὐταῖς ἔστι μὲν οὐρανὸν καὶ γῆν Ἄτλας ἀνέχων· παρέστηκε δὲ καὶ Ἡρακλῆς ἐκδέξασθαι τὸ ἄχθος ἐθέλων τοῦ Ἄτλαντος. Ἐπὶ δὲ Θησεύς τε καὶ Πειρίθους, καὶ Ἑλλάς τε καὶ Σαλαμὶς ἔχουσα ἐν τῇ χειρὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν ἄκραις ποιούμενον κόσμον· Ἡρακλέους τε τῶν ἀγωνισμάτων τῶν ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν Νεμέᾳ, καὶ τὸ ἐς Κασσάνδραν παρανόμημα Αἴαντος. Ἱπποδάμειά τε ἡ Οἰνομάου σὺν τῇ μητρὶ, καὶ Προμηθεὺς ἔτι ἐχόμενος μὲν ὑπὸ τῶν δεσμῶν, Ἡρακλῆς δὲ ἐς αὐτὸν ὁρῶν. λέγεται γὰρ δὴ καὶ τόδε ἐς τὸν Ἡρακλέα, ὡς ἀποκτείνειε μὲν τὸν ἀετὸν, ὃς ἐν τῷ Καυκάσῳ τὸν Προμηθέα ἐλύπει, ἐξέλοιτο δὲ καὶ αὐτὸν Προμηθέα ἐκ τῶν δεσμῶν. τελευταῖα δὲ ἐν τῇ γραφῇ, Πενθεσίλειά τε ἀφιεῖσα τὴν ψυχὴν, καὶ Ἀχιλλεὺς ἀνέχων ἐστὶν αὐτήν. καὶ Ἑσπερίδες δύο φέρουσι τὰ μῆλα ὧν ἐπιτετράφθαι λέγονται τὴν φρουράν. Πάναινος μὲν δὴ οὗτος ἀδελφός τε ἦν Φειδίου, καὶ αὐτοῦ καὶ Ἀθήνησιν ἐν Ποικίλῃ τὸ Μαραθῶνι ἔργον ἐστὶ γεγραμμένον. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀνωτάτω τοῦ θρόνου, πεποίηκεν ὁ Φειδίας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος, τοῦτο μὲν Χάριτας, τοῦτο δὲ Ὥρας, τρεῖς ἑκατέρας. εἶναι γὰρ θυγατέρας Διὸς καὶ ταύτας ἐν ἔπεσίν ἐστιν εἰρημένα. Ὅμηρος δὲ ἐν Ἰλιάδι ἐποίησε τὰς Ὥρας καὶ ἐπιτετράφθαι τὸν οὐρανὸν, καθάπερ τινὰς φύλακας βασιλέως αὐλῆς. Τὸ ὑπόθημα δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῖς ποσὶν, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ καλούμενον θρανίον, λέοντάς τε χρυσοῦς, καὶ Θησέως ἐπειργασμένην ἔχει μάχην τὴν πρὸς Ἀμαζόνας, τὸ Ἀθηναίων πρῶτον ἀνδραγάθημα ἐς οὐχ ὁμοφύλους. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου τοῦ θρόνον τε ἀνέχοντος καὶ ὅσος ἄλλος κόσμος περὶ τὸν Δία. ἐπὶ τούτου τοῦ βάθρου χρυσᾶ ποιήματα, ἀναβεβηκὼς ἐπὶ ἅρμα Ἥλιος, καὶ Ζεύς τέ ἐστι καὶ Ἥρα· παρὰ δὲ αὐτὸν Χάρις. ταύτης δὲ Ἑρμῆς ἔχεται, τοῦ Ἑρμοῦ δὲ Ἑστία· μετὰ δὲ τὴν Ἑστίαν Ἔρως ἐστὶν ἐκ θαλάσσης Ἀφροδίτην ἀνιοῦσαν ὑποδεχόμενος. τὴν δὲ Ἀφροδίτην στεφανοῖ Πειθώ. ἐπείργασται δὲ καὶ Ἀπόλλων σὺν Ἀρτέμιδι, Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς. καὶ ἤδη τοῦ βάθρου πρὸς τῷ πέρατι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν, Σελήνη τε ἵππον (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐλαύνουσα. τοῖς δέ ἐστιν εἰρημένα ἐφ᾽ ἡμιόνου τὴν θεὸν ὀχεῖσθαι, καὶ οὐχ ἵππου. καὶ λόγον γέ τινα ἐπὶ τῷ ἡμιόνῳ λέγουσιν εὐήθη. Μέτρα δὲ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἐς ὕψος τε καὶ εὖρος ἐπιστάμενος γεγραμμένα, οὐκ ἐν ἐπαίνῳ θήσομαι τοὺς μετρήσαντας· ἐπεὶ καὶ τὰ εἰρημένα αὐτοῖς μέτρα πολύ τι ἀποδέοντά ἐστιν, ἢ τοῖς ἰδοῦσι παρέστηκεν ἐς τὸ ἄγαλμα δόξα· ὅπου γε καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν μάρτυρα ἐς τοῦ Φειδίου τὴν τέχνην γενέσθαι λέγουσιν. Ὡς γὰρ δὴ ἐκτετελεσμένον ἤδη τὸ ἄγαλμα ἦν, ηὔξατο ὁ Φειδίας ἐπισημῆναι τὸν θεὸν, εἰ τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτῷ κατὰ γνώμην. αὐτίκα δ᾽ ἐς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνόν φασιν, ἔνθα ὑδρία καὶ ἐπίθημα ἐς ἐμὲ ἦν ἡ χαλκῆ. Ὅσον δὲ τοῦ ἐδάφους ἐστὶν ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος, τοῦτο οὐ λευκῷ, μέλανι δὲ κατεσκεύασται τῷ λίθῳ. περιθεῖ δὲ ἐν κύκλῳ τὸν μέλανα λίθου Παρίου κρηπὶς, ἔρυμα εἶναι τῷ ἐλαίῳ τῷ ἐκχεομένῳ. ἔλαιον γὰρ τῷ ἀγάλματί ἐστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ συμφέρον, καὶ ἔλαιόν ἐστι τὸ ἀπεῖργον, μὴ γίνεσθαι τῷ ἐλέφαντι βλάβος διὰ τὸ ἑλῶδες τῆς Ἄλτεως. ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἀθηναίων τὴν καλουμένην παρθένον, οὐκ ἔλαιον, ὕδωρ δὲ τὸ ἐς τὸν ἐλέφαντα ὠφελοῦν ἐστιν. ἅτε γὰρ αὐχμηρᾶς τῆς ἀκροπόλεως οὔσης διὰ τὸ ἄγαν ὑψηλὸν, τὸ ἄγαλμα ἐλέφαντος πεποιημένον, ὕδωρ καὶ δρόσον τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ποθεῖ. Ἐν Ἐπιδαύρῳ δὲ ἐρομένου μου καθ᾽ ἥντινα αἰτίαν οὔτε ὕδωρ τοῦ Ἀσκληπιοῦ σφίσιν, οὔτε ἔλαιόν ἐστιν ἐγχεόμενον, ἐδίδασκόν με οἱ περὶ τὸ ἱερὸν, ὡς καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ὁ θρόνος ἐπὶ φρέατι εἴη πεποιημένα.

Ὅσοι

Ὅσοι δὲ ἀνθρώπων τὰ διὰ τοῦ στόματος ἐς τὸ ἐκτὸς ἐλέφασιν ἐξέχοντα ὀδόντας τῶν θηρίων εἶναι, καὶ οὐ κέρατα ἥγηνται, τούτοις ἐστὶν ἀπιδεῖν μὲν ἐς τὰς ἄλκας τὸ ἐν Κελτικῇ θηρίον, ἀπιδεῖν δὲ ἐς τοὺς Αἰθιοπικοὺς ταύρους. ἄλκαι μὲν γὰρ καὶ κέρατα ἐπὶ ταῖς ὀφρύσιν ἔχουσιν οἱ ἄρρενες, τὸ δὲ θῆλυ οὐ φύει τὸ παράπαν. οἱ δὲ Αἰθιοπικοὶ ταῦροι τὰ κέρατα φύουσιν ἐπὶ τῇ ῥινί. τίς ἂν οὖν ποιήσαιτο ἔτι ἐν μεγάλῳ θαύματι διὰ στόματος ζώῳ κέρατα ἐκφῦναι; πάρεστι δὲ ἀναδιδάσκεσθαι καὶ τοῖσδε ἔτι. Κέρατα γὰρ κατὰ ἐτῶν περίοδον ἀπογίνεται, καὶ αὖθις ἐκβλαστάνει ζώοις. καὶ τοῦτο ἔλαφοί τε καὶ δορκάδες, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐλέφαντες πεπόνθασιν. ὀδοὺς δὲ οὐκ ἔστιν ὅτῳ δεύτερα παρέσχε ζώῳ τῶν γε ἤδη τελείων. εἰ δὲ ὀδόντες τὰ διὰ στόματος ἐξέχοντα, καὶ μὴ κέρατα ἦσαν, πῶς ἂν καὶ ἀνεφύοντο αὖθις; οὐ μὴν οὐδὲ εἴκειν πυρὶ ἔχουσιν ὀδόντες φύσιν. κέρατα δὲ καὶ βοῶν καὶ ἐλεφάντων, ἐς ὁμαλές τε ἐκ περιφερεῖς, καὶ ἐς ἄλλα ὑπὸ πυρὸς ἄγεται σχήματα. Ποταμίοις γε μὴν ἵπποις καὶ ὑσὶν ἡ κάτωθεν γένυς τοὺς χαυλιόδοντας φέρει. κέρατα δὲ ἀναφυόμενα ὁρῶμεν ἐκ γενύων. ἐλέφαντι οὖν τὰ κέρατα ἴστω τις διὰ κροτάφων κατερχόμενα ἄνωθεν, καὶ οὕτως ἐς τὸ ἐκτὸς ἐπιστρέφοντα. Τοῦτο οὐκ ἀκοὴν γράφω, θεασάμενος δὲ ἐλέφαντος ἐν γῇ τῇ Καμπανῶν κρανίον ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα ἀπέχει μάλιστα Καπύης τὸ ἱερόν. Αὕτη δὲ ἡ μητρόπολις ἐστὶν ἡ Καπύη τῶν Καμπανῶν. ὁ μὲν δὴ ἐλέφας παρὰ τὰ λοιπὰ ζῶα διάφορον καὶ τὴν ἔκφυσιν παρέχεται τῶν κεράτων, ὥσπερ γε καὶ τὸ μέγεθός ἐστιν αὐτῷ καὶ εἶδος οὐδὲν ἐοικότα ἑτέρῳ θηρίῳ. Φιλότιμοι δὲ ἐς τὰ μάλιστά μοι καὶ ἐς θεῶν τιμὴν, οὐ φειδωλοὶ χρημάτων γενέσθαι δοκοῦσιν οἱ Ἕλληνες, οἷς γε παρὰ Ἰνδῶν ἤγετο καὶ ἐξ Αἰθιοπίας ἐλέφας ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παραπέτασμα ἐρεοῦν κεκοσμημένον ὑφάσμασιν Ἀσσυρίοις καὶ βαφῇ πορφύρας τῆς Φοινίκων, ἀνέθηκεν Ἀντίοχος. οὗ δὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἀθήνησιν ἡ αἰγὶς ἡ χρυσῆ, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡ Γοργὼ ἡ ἐς τὰ ἀναθήματα. τοῦτο οὐκ ἐς τὸ ἄνω τὸ παραπέτασμα πρὸς τὸν ὄροφον, ὥσπερ γε Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ἀνέλκουσι· καλωδίοις δὲ ἐπιχαλῶντες, καθιᾶσιν ἐς τὸ ἔδαφος. Ἀναθήματα δὲ ὁπόσα ἔνδον ἢ ἐν τῷ προνάῳ κεῖται, θρόνος ἐστὶν Ἀριμνοῦ τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Τυρσηνοῖς· ὃς πρῶτος βαρβάρων ἀναθήματι τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Δία ἐδωρήσατο. καὶ ἵπποι Κυνίσκας χαλκοῖ, σημεῖα Ὀλυμπικῆς νίκης. οὗτοι μέγεθος μὲν ἀποδέουσιν ἵππων, ἑστήκασι δὲ ἐν τῷ προνάῳ τοῖς ἐσιοῦσιν ἐν δεξιᾷ. κεῖται δὲ καὶ τρίπους ἐπίχαλκος· ἐφ' οὗ πρὶν ἢ τὴν τράπεζαν ποιηθῆναι, προετίθεντο τοῖς νικῶσιν οἱ στέφανοι. Βασιλέων δὲ ἀνδριάντας, Ἀδριανοῦ μὲν αἱ ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν τελοῦσαι πόλεις ἀνέθεσαν Παρίου λίθου, Τραϊανοῦ δὲ οἱ πάντες Ἕλληνες. Οὗτος προσεκτήσατο ὁ βασιλεὺς Γέτας τοὺς ὑπὲρ Θρᾴκης, Ὀσρόῃ τε τῷ ἀπογόνῳ τῷ Ἀρσάκου καὶ Πάρθοις ἐπολέμησεν. ὁπόσα δὲ ἐς ἔργων ἔχει οἱ κατασκευὴν, ἀξιολογώτατά ἐστι λουτρὰ ἐπώνυμα αὐτοῦ· καὶ θέατρον μέγα κυκλοτερὲς πανταχόθεν, καὶ οἰκοδόμημα ἐς ἵππων δρόμους προήκων καὶ ἐς δύο σταδίων μῆκος· καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀγορὰ κόσμου τε εἵνεκα τοῦ λοιποῦ θέας ἀξία, καὶ μάλιστα ἐς τὸν ὄροφον χαλκοῦ πεποιημένον. αἱ δὲ εἰκόνες αἱ τοῖς κατασκευάσμασι τοῖς περιφερέσιν ἐγκείμεναι, ἡ μὲν τοῦ ἠλέκτρου βασιλέως Ῥωμαίων ἐστὶν Αὐγούστου· ἡ δὲ τοῦ ἐλέφαντος, βασιλέως Νικομήδους ἐλέγετο εἶναι Βιθυνῶν. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τῇ μεγίστῃ τῶν ἐν Βιθυνίᾳ πόλεων μετεβλήθη τὸ ὄνομα Ἀστακῷ τὰ πρὸ τούτου καλουμένῃ. τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ Ζυποίτης ἐγένετο οἰκιστής, Θρᾷξ γένος, εἰκάζοντί γε ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. Τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο, οὗ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τοῦ Ἠριδανοῦ ταῖς ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται τὰ μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν ἕνεκα· τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. Ἐν δὲ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ, Νέρωνος ἀναθήματα, τρεῖς μὲν ἐς κοτίνου φύλλα στέφανος, τέταρτος δὲ ἐς δρυὸς ἐστι μεμιμημένος. κεῖνται δὲ αὐτόθι καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ πέντε καὶ εἴκοσι, τοῖς ὁπλιτεύουσιν εἶναι φορήματα ἐς τὸν δρόμον. Στῆλαι δὲ ἄλλαι τε ἑστήκασι, καὶ ἡ πρὸς Ἀθηναίους καὶ Ἀργείοις τε καὶ Μαντινέας ἔχουσα ὅρκον παρὰ Ἠλείων ἐς συμμα-

χίαν ἐτῶν ἑκατόν. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως καὶ Πελόπιον ποτὲ τετιμημένον τέμενος. Ἡρώων δὲ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοσοῦτον προτετιμημένος ἐστὶν ὁ Πέλοψ ὑπὸ Ἠλείων, ὅσον Ζεὺς θεῶν τῶν ἄλλων. ἔστιν οὖν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κατὰ δεξιὰν τῆς ἐσόδου πρὸς ἄνεμον Βορέαν τὸ Πελόπιον, ἀφεστηκὸς μὲν τοῦ ναοῦ τοσοῦτον, ὡς μεταξὺ καὶ ἀνδριάντας καὶ ἀναθήματα ἄλλα ἀνακεῖσθαι· παρήκει δὲ ὡς ἐπὶ τὸν ὀπισθόδομον ἀπὸ μέσου μάλιστα ἀρξάμενον τοῦ ναοῦ. καὶ λίθων τε θριγκῷ περιέχεται, καὶ δένδρα ἐντὸς πεφυκότα καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν ἀνακείμενοι. ἔσοδος δὲ ἐς αὐτὸ πρὸς δυσμῶν ἐστιν ἡλίου. τοῦτο ἀπονεῖμαι τῷ Πέλοπι Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος λέγεται. τέταρτος γὰρ δὴ ἀπόγονος καὶ οὗτος ἦν Πέλοπος. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἔθυσεν ἐς τὸν βόθρον τῷ Πέλοπι. Θύουσι δὲ αὐτῷ καὶ νῦν ἔτι οἱ κατὰ ἔτος τὰς ἀρχὰς ἔχοντες. τὸ δὲ ἱερεῖόν ἐστι κριὸς μέλας. ἀπὸ ταύτης οὐ γίνεται τῷ μάντει μοῖρα τῆς θυσίας. τράχηλον δὲ μόνου δίδοσθαι τοῦ κριοῦ καθέστηκε τῷ ὀνομαζομένῳ Ξυλεῖ. ἔστι δὲ ὁ ξυλεὺς ἐκ τῶν οἰκετῶν τοῦ Διός. ἔργον δὲ αὐτῷ πρόκειται τὰ ἐς τὰς θυσίας ξύλα τεταγμένου λήμματος καὶ πόλεσι παρέχειν καὶ ἀνδρὶ ἰδιώτῃ. τὰ δὲ λεύκης μόνης ξύλα, καὶ ἄλλων δένδρων ἐστὶν οὐδέν. οἷος δ' ἂν ἢ αὐτῶν Ἠλείων ἢ ξένων τοῦ θυομένου τῷ Πέλοπι ἱερείου φάγῃ τῶν κρεῶν, οὐκ ἔστιν οἱ ἐσελθεῖν παρὰ τὸν Δία. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ ποταμοῦ Καΐκου πεπόνθασιν οἱ τῷ Τηλέφῳ θύοντες. ἔστι γὰρ δὴ οὐδὲ τούτοις ἀναβῆναι πρὸ λουτροῦ παρὰ τὸν Ἀσκληπιόν. Λέγεται δὲ καὶ τοῖον. Μηκυνομένου τοῦ πρὸς Ἴλιον πολέμου, προαγορεῦσαι αὐτοῖς τοὺς μάντεις, ὡς αἱρήσουσιν οὐ πρότερον τὴν πόλιν, πρὶν ἂν τὰ Ἡρακλέους τόξα καὶ ὀστοῦν ἐπαγάγωνται Πέλοπος. οὕτω δὴ μεταπέμψασθαι μὲν Φιλοκτήτην φασὶν αὐτοὺς ἐς τὸ στρατόπεδον· ἀχθῆναι δὲ καὶ τῶν ὀστῶν ὠμοπλάτην σφίσιν ἐκ Πίσης τῶν Πέλοπος. ὡς δὲ οἴκαδε ἐκομίζοντο, ἀπόλλυνται περὶ Εὔβοιαν καὶ ἡ ναῦς ἀπὸ τοῦ χειμῶνος ἡ τὸ ὀστοῦν φέρουσα τὸ Πέλοπος. ἔτεσι δὲ ὕστερον πολλοῖς μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου, Δαμαρμένον ἁλιέα ἐξ Ἐρετρίας ἀφέντα δίκτυον ἐς θάλασσαν, τὸ ὀστοῦν ἑλκύσαι. θαυμάσαντα δὲ αὐτοῦ τὸ μέγεθος, ἔχειν ἀποκρύψαντα ὑπὸ τὴν ψάμμον. τέλος δὲ αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ ἐς Δελφοὺς, ὅτου τε ἀνδρὸς τὸ ὀστοῦν εἴη, καὶ ὅ τι χρηστέον αὐτῷ διδαχθῆναι δεησόμενον. καί πως κατὰ πρόνοιαν τοῦ θεοῦ τηνικαῦτα παρὰ Ἠλείων ἐπανόρθωμα αἰτούντων νόσου λοιμώδους, ἀνεῖπε οὖν σφίσι ἡ Πυθία, τοῖς μὲν ἀνασώσασθαι Πέλοπος τὰ ὀστᾶ, Δαμαρμένῳ δὲ ἀποδοῦναι τὰ εὑρημένα αὐτῶν Ἠλείοις. καὶ οἱ ταῦτα ποιήσαντι, ἄλλα τε ἀντέδοσαν Ἠλεῖοι, καὶ Δαμαρμένον τε αὐτὸν, καὶ ἀπογόνους τοὺς ἐκείνου, φύλακας σφᾶς εἶναι τοῦ ὀστοῦ. ἡ δὲ ὠμοπλάτη τοῦ Πέλοπος ἠφάνιστο ἤδη κατ' ἐμὲ, ὅτι (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐκέκρυπτο ἐπὶ πολὺ κατὰ τοῦ βυθοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ χρόνῳ προσέκαμνεν οὐχ ἥκιστα ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Πέλοπος δὲ καὶ Ταντάλου τῆς παρ' ἡμῖν ἐνοικήσεως, σημεῖα ἔτι καὶ ἐς τόδε λείπεται. Ταντάλου μὲν λίμνη τε ἀπ' αὐτοῦ καλουμένη, καὶ οὐκ ἀφανὴς τάφος· Πέλοπος δὲ ἐν Σιπύλῳ μὲν θρόνος ἐν κορυφῇ τοῦ ὄρους ἐστὶν ὑπὲρ τῆς Πλαστήνης μητρὸς τὸ ἱερόν. διαβάντι δὲ Ἕρμον ποταμὸν, Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐν Τήμνῳ πεποιημένον ἐκ μυρσίνης τεθηλυίας. ἀναθεῖναι δὲ Πέλοπα αὐτὸ παρειλήφαμεν μνήμῃ, προϊλασκόμενόν τε τὴν θεὸν, καὶ γενέσθαι οἱ τὸν γάμον τῆς Ἱπποδαμείας αἰτούμενον. Ἔστι δὲ ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου βωμὸς, ἴσον μὲν μάλιστα τοῦ Πελοπίου τε καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἥρας ἀπέχων, προκείμενος μέντοι καὶ πρὸ ἀμφοτέρων. κατασκευασθῆναι δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου λέγουσιν, οἱ δὲ ὑπὸ ἡρώων τῶν ἐπιχωρίων γενεαῖς δύο ὕστερον τοῦ Ἡρακλέους. πεποίηται δὲ ἱερείων τῶν θυομένων τῷ Διῒ ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν μηρῶν, καθάπερ γε καὶ ἐν Περγάμῳ. τέφρας μὲν γὰρ δή ἐστι καὶ τῇ Ἥρᾳ τῇ Σαμίᾳ βωμὸς, οὐδέν τι ἐπιφανέστερος ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἀττικῇ, ἃς αὐτοσχεδίας Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἐσχάρας. Τοῦ βωμοῦ δὲ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, κρηπῖδος μὲν τῆς πρώτης προθύσεως καλουμένης, πόδες πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστι περίοδος· τοῦ δὲ ἐπὶ τῇ προθύσει, περίμετρος ἑκάστου πόδες δύο καὶ τριάκοντα. τὸ δὲ ὕψος τοῦ βωμοῦ τὸ σύμπαν ἐς δύο καὶ εἴκοσιν ἀνήκει πόδας. Αὐτὰ μὲν δὴ τὰ ἱερεῖα ἐν μέρει τῷ κάτω τῇ προ-

προ-

προθύσει καθέστηκεν αὐτόθι θύειν· τοὺς μηροὺς δὲ ἀναφέροντες τοῦ βωμοῦ ἐς τὸ ὑψηλότατον καθαγίζουσιν ἐνταῦθα. ἀναβαθμοὶ δὲ ἐς μὲν τὴν πρόθυσιν ἄγουσιν, ἐξ ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς λίθου πεποιημένοι· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς προθύσεως ἐς τὸ ἄνω τοῦ βωμοῦ, τέφρας παρέχεται ἀναβαθμούς. Ἄχρι μέν τοι τῆς προθύσεως ἔστιν ἀναβῆναι καὶ παρθένοις, καὶ ὡσαύτως γυναιξὶν, ἐπειδὰν τῆς Ὀλυμπίας μὴ ἐξείργωνται· ἀπὸ τούτου δὲ ἐς τὸ ἀνωτάτω τοῦ βωμοῦ, μόνοις ἐστὶν ἀνδράσιν ἀνελθεῖν. Θύεται δὲ τῷ Διῒ καὶ ἄνευ τῆς πανηγύρεως ὑπό τε ἰδιωτῶν καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὑπὸ Ἠλείων. Κατ' ἔτος δὲ ἕκαστον φυλάξαντες οἱ μάντεις τὴν ἐνάτην ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφίου μηνὸς, κομίζουσιν ἐκ τοῦ Πρυτανείου τὴν τέφραν. φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ, κονιῶσιν οὕτω τὸν βωμόν. ὑπὸ δὲ ἄλλου τὴν τέφραν ὕδατος ποιηθῆναι πηλὸν, οὐ μή ποτε ἐγένετο. Καὶ τούτου εἵνεκα ὁ Ἀλφειὸς νενόμισται τῷ Ὀλυμπίῳ Διῒ ποταμῶν μάλιστα εἶναι φίλος. Ἔστι δὲ καὶ ἐν Διδύμοις τῶν Μιλησίων βωμὸς, ἐποιήθη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Θηβαίου, καθὰ οἱ Μιλήσιοι λέγουσιν, ἀπὸ τῶν ἱερῶν τοῦ αἵματος. ἐς δὲ τὰ ὕστερα τὸ αἷμα τῶν θυμάτων οὐκ ἐς ὑπερβολὴν ηὔξησεν αὐτῶν μέγεθος. Ὁ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ βωμὸς παρέχεται καὶ ἄλλο τοιόνδε ἐς θαῦμα. Οἱ γὰρ ἰκτῖνες πεφυκότες ἁρπάζειν μάλιστα ὀρνίθων, ἀδικοῦσιν οὐδὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς θύοντας. ἢν δὲ ἁρπάσῃ ποτὲ ἰκτῖνος ἤτοι σπλάγχνα, ἢ τῶν κρεῶν, νενόμισται τῷ θύοντι οὐκ αἴσιον εἶναι τὸ σημεῖον. Φασὶ δὲ Ἡρακλέα τὸν Ἀλκμήνης θύοντα ἐν Ὀλυμπίᾳ, δι' ὄχλου μάλιστα γίνεσθαι τὰς μυίας· ἐξευρόντα οὖν αὐτὸν, ἢ καὶ ὑπ' ἄλλου διδαχθέντα, Ἀπομυίῳ θῦσαι Διῒ, καὶ οὕτως ἀποτραπῆναι τὰς μυίας πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ. Λέγονται δὲ κατὰ ταὐτὰ καὶ Ἠλεῖοι θύειν τῷ Ἀπομυίῳ Διῒ, ἐξελαύνοντι τῆς Ἠλείας Ὀλυμπίας τὰς μυίας. Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ Διὸς τὰς θυσίας, καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων, οἱ Ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες (ἐμοὶ δοκεῖν) τὴν λεύκην· ὅτι δὲ Ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς Ἕλληνας ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος χώρας. καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διῒ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. Τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν παρὰ τὸν Ἀχέροντα εὗρεν ἐν Θεσπρωτίᾳ ποταμόν· καὶ τοῦδε εἵνεκα φασὶν αὐτὴν Ἀχερωΐδα ὑπὸ Ὁμήρου καλεῖσθαι. Εἶχον δὲ ἄρα καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ ποταμοὶ, καὶ ἐς τόδε ἔχουσιν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδείως πρὸς φύσιν πόας τε καὶ δένδρων. ἀλλὰ πλεῖσται μὲν ὑπὸ Μαιάνδρου μυρῖκαι καὶ μάλιστα αὔξονται. Ἀσωπὸς δὲ ὁ Βοιώτιος βαθυτάτας πέφυκεν ἐκτρέφειν τὰς σχοίνους. τὸ δένδρον δὲ ἡ περσεία μόνου χαίρει τοῦ Νείλου τῷ ὕδατι. οὕτω καὶ τὴν λεύκην θαῦμα οὐδὲν, αἴγειρόν τε καὶ κότινον, τὴν μὲν ἐπὶ Ἀχέροντι ἀναφῦναι πρῶτον, κότινον δὲ ἐπὶ τῷ Ἀλφειῷ, τὴν δὲ αἴγειρον γῆς τῆς τῶν Κελτῶν καὶ Ἠριδανοῦ τοῦ Κελτικοῦ θρέμμα εἶναι. Φέρε δὴ (ἐποιησάμεθα γὰρ βωμοῦ τοῦ μεγίστου μνήμην) ἐπέλθωμεν καὶ τὰ ἐς ἅπαντας ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς βωμούς. ἐπακολουθήσει δὲ ὁ λόγος μὲν τῇ ἐς αὐτοὺς τάξει, καθ' ἥντινα Ἠλεῖοι θύειν νομίζουσιν ἐπὶ τῶν βωμῶν. Θύουσι δὲ Ἑστίᾳ μὲν πρώτῃ, δευτέρῳ δὲ τῷ Ὀλυμπίῳ Διῒ, ἰόντες ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. τρίτα δὲ ἐπὶ ἑνὸς βωμοῦ, καὶ αὐτὴ καθέστηκεν ἡ θυσία. πέμπτα Ἀρτέμιδι θύουσι λαοῖ δὲ Ἀθηνᾷ· ἕκτα Ἐργάνῃ. ταύτῃ τῇ Ἐργάνῃ καὶ οἱ ἀπόγονοι Φειδίου, καλούμενοι δὲ Φαιδρυνταὶ, γέρας παρὰ Ἠλείων εἰληφότες τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα ἀπὸ τῶν προσιζανόντων καθαίρειν, οὗτοι θύουσιν ἐνταῦθα πρὶν ἢ λαμπρύνειν τὸ ἄγαλμα ἄρχωνται. ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλος βωμὸς πλησίον τοῦ ναοῦ, καὶ Ἀρτέμιδος παρ' αὐτὸν τετράγωνος, ἀνήκων ἠρέμα εἰς ὕψος. Μετὰ δὲ τοὺς κατειλεγμένους, Ἀλφειῷ καὶ Ἀρτέμιδι θύουσιν ἐπὶ ἑνὸς βωμοῦ. τὸ δὲ αἴτιον τούτου παρεδήλωσε μέν που καὶ Πίνδαρος ἐν ᾠδῇ, γράφομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις τοῖς Λαιτρειναίοις. Τούτου δὲ οὐ πόρρω καὶ ἄλλος τῷ Ἀλφειῷ βωμὸς πεποίηται, παρὰ δὲ αὐτὸν ἐστὶν Ἡφαίστου. τοῦ δὲ Ἡφαίστου τὸν βωμόν εἰσιν Ἠλείων οἳ ὀνομάζουσιν Ἀρείου Διός. λέγουσι δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, καὶ ὡς Οἰνόμαος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου θύοι τῷ Ἀρείῳ Διῒ, ὁπότε τῶν Ἱπποδαμείων μνηστήρων καθίστασθαι μέλλοι τινὶ ἐς ἵππων ἅμιλλαν. Μετὰ τοῦτο πεποίηται μὲν Ἡρακλέους βωμὸς, ἐπίκλησιν

Παραστάτῃ· πεποίηται δὲ καὶ τοῖς Ἡρακλέους τοῖς ἀδελφοῖς Ἐπιμήδει καὶ Ἴδᾳ, καὶ Παιονεῖ τε καὶ Ἰάσῳ. τὸν δὲ τοῦ Ἴδα βωμὸν, Ἀκεσίδα ὑπὸ ἑτέρων οἶδα καλούμενον. ἔνθα δὲ τῆς οἰκίας τὰ θεμέλιά ἐστι τῆς Οἰνομάου, δύο ἐνταῦθά εἰσι βωμοὶ, Διός τε Ἑρκείου· τοῦτον ὁ Οἰνόμαος ἐφαίνετο αὐτὸς οἰκοδομήσασθαι, τῷ δὲ Κεραυνίῳ Διῒ ὕστερον ἐποίησαν (ἐμοὶ δοκεῖν) βωμὸν, ὅτ' ἐς τοῦ Οἰνομάου τὴν οἰκίαν κατέσκηψεν ὁ κεραυνός. τὰ δὲ ἐς τὸν μέγαν βωμὸν, ὀλίγῳ μέν τι ἡμῖν πρότερον ἔστιν εἰρημένα· καλεῖται δὲ Ὀλυμπίου Διός. Πρὸς αὐτῷ δὲ ἐστὶν ἀγνώστων θεῶν βωμός. καὶ μετὰ τοῦτον Καθαρσίου Διὸς καὶ Νίκης, καὶ αὖθις Διὸς ἐπωνυμίαν Χθονίου. εἰσὶ δὲ καὶ θεῶν πάντων βωμοὶ, καὶ Ἥρας ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας, πεποιημένος τέφρας καὶ οὗτος· Κλυμένου δέ φασιν αὐτὸν ἀνάθημα εἶναι. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ βωμός ἐστιν ἐν κοινῷ· διότι Ἑρμῆν λύρας, Ἀπόλλωνα δὲ εὑρετὴν εἶναι κιθάρας, Ἑλλήνων ἐστὶν ἐς αὐτοὺς λόγος. Ἐφεξῆς δὲ Ὁμονοίας βωμός· καὶ αὖθις Ἀθηνᾶς· ὁ δὲ Μητρὸς θεῶν. Τῆς ἐσόδου δὲ τῆς ἐς τὸ στάδιόν εἰσιν ἐγγύτατα βωμοὶ δύο. τὸν μὲν αὐτῶν Ἑρμοῦ καλοῦσιν Ἐναγωνίου, τὸν δὲ ἕτερον Καιροῦ. Ἴωνι δὲ οἶδα τῷ Χίῳ καὶ ὕμνον πεποιημένον Καιροῦ. γενεαλογεῖ δὲ ἐν τῷ ὕμνῳ νεώτατον παίδων Διὸς Καιρὸν εἶναι. Πλησίον δὲ τοῦ Σικυωνίων θησαυροῦ, ἤτοι Κουρήτων, ἢ τοῦ Ἀλκμήνης ἐστὶν Ἡρακλέους. λέγεται γὰρ καὶ ἀμφότερα. Ἐπὶ δὲ τῷ Γαίῳ καλουμένῳ, βωμός ἐστιν ἐπ' αὐτῷ Γῆς, τέφρας καὶ οὗτος. τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα καὶ μαντεῖον τῆς Γῆς αὐτόθι εἶναι λέγουσιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὀνομαζομένου Στομίου, Θέμιδι ὁ βωμὸς πεποίηται. τοῦ δὲ Καταιβάτου Διὸς περιβέβληται μὲν πανταχόθεν περὶ τοῦ βωμοῦ φράγμα· ἔστι δὲ πρὸς τῷ βωμῷ τῷ ἀπὸ τῆς τέφρας τῷ μεγάλῳ. μεμνήσθω δέ τις οὐ κατὰ στίχον τῆς ἱδρύσεως ἀριθμουμένους τοὺς βωμοὺς, τῇ δὲ τάξει τῶν Ἠλείων ἐς τὰς θυσίας συμπεριενοστοῦντα ἡμῖν τὸν λόγον. Πρὸς δὲ τῷ τεμένει τοῦ Πέλοπος, Διονύσου μὲν καὶ Χαρίτων ἐν κοινῷ· μεταξὺ δὲ αὐτῶν, Μουσῶν, καὶ ἐφεξῆς τούτων, Νυμφῶν ἐστὶν βωμός. Ἔστι δὲ οἴκημα ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως, καλεῖται δὲ ἐργαστήριον Φειδίου. καὶ ὁ Φειδίας καθ' ἕκαστον τοῦ ἀγάλματος ἐνταῦθα εἰργάζετο. Ἔστιν οὖν βωμὸς ἐν τῷ οἰκήματι θεοῖς πᾶσιν ἐν κοινῷ. ὀπίσω δὲ ἀναστρέψαντι αὖθις ἐς τὴν Ἄλτιν, ἔστιν ἀπαντικρὺ τοῦ Λεωνιδαίου. Τὸ δὲ ἐκτὸς μὲν τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ τὸ Λεωνίδαιον· τῶν δὲ ἐσόδων πεποίηται τῶν ἐς τὴν Ἄλτιν κατὰ τὴν πομπικὴν, ἣ μόνη τοῖς πομπεύουσίν ἐστιν ὁδός. τοῦτο δὲ ἀνδρὸς μὲν τῶν ἐπιχωρίων ἐστὶν ἀνάθημα Λεωνίδου. Κατ' ἐμὲ δὲ, ἐς αὐτὸ Ῥωμαίων ἐσῴκιζοντο οἱ τὴν Ἑλλάδα ἐπιτροπεύοντες. Διέστηκε δὲ ἀγυιὰν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τῆς πομπικῆς. τὰς γὰρ δὴ ὑπὸ Ἀθηναίων καλουμένας στενωποὺς, ἀγυιὰς ὀνομάζουσιν οἱ Ἠλεῖοι. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἄλτει τοῦ Λεωνιδαίου περᾶν μέλλοντι ἐς ἀριστερὰν, Ἀφροδίτης βωμὸς καὶ Ὡρῶν μετ' αὐτόν. κατὰ δὲ τὸν ὀπισθόδομον, μάλιστά ἐστιν ἐν δεξιᾷ πεφυκὼς κότινος. καλεῖται δὲ ἐλαία καλλιστέφανος, καὶ τοῖς νικῶσι τὰ Ὀλύμπια καθέστηκεν ἀπ' αὐτῆς δίδοσθαι τοὺς στεφάνους. τούτου πλησίον τοῦ κοτίνου πεποίηται Νύμφαις βωμός· καλλιστεφάνους ὀνομάζουσι καὶ ταύτας. ἔστι δέ τοι ἐντὸς τῆς Ἄλτεως μὲν Ἀρτέμιδος Ἀγοραίας βωμὸς, ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ Λεωνιδαίου. πεποίηται δὲ καὶ Δεσποίνας. τὰ δὲ ἐς τὴν θεὸν ἥντινα ὀνομάζουσι Δέσποιναν, διδάξει μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Ἀρκάδας. Μετὰ δὲ τοῦτον, ἔστιν Ἀγοραίου Διὸς βωμός. Πρὸ δὲ τῆς καλουμένης προεδρίας, Ἀπόλλωνος ἐπωνυμίαν Πυθίου, καὶ μετ' αὐτὸν Διονύσου. τοῦτον οὔτε πάλαι τὸν βωμὸν, καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν ἰδιωτῶν ἀνατεθῆναι λέγουσιν. Ἰόντι δὲ ἐπὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἵππων, ἔστι βωμός· ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῷ Μοιραγέτα. δῆλα οὖν ἐστὶν ἐπίκλησιν εἶναι Διὸς, ὃς τὰ ἀνθρώπων οἶδεν ὅσα διδόασιν αἱ Μοῖραι, καὶ ὅσα μὴ πέπρωται σφίσι. Πλησίον δὲ καὶ Μοιρῶν βωμός ἐστιν ἐπιμήκης. μετὰ δὲ αὐτὸν Ἑρμοῦ. καὶ δύο ἐφεξῆς Διὸς ὑψίστου. Ἐν δὲ τῶν ἵππων τῇ ἀφέσει, ἐν μὲν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀφέσεως κατὰ μέσον που μάλιστα, Ποσειδῶνος Ἱππίου καὶ Ἥρας εἰσὶν Ἱππίας βωμοί· πρὸς δὲ τῷ κίονι, Διοσκούρων. Τῆς δὲ πρὸς τὸν ἔμβολον καλούμενον ἐσόδου, τῇ μὲν Ἄρεως Ἱππίου, τῇ δὲ Ἀθηνᾶς Ἱππίας βωμός. Ἐς δὲ αὐτὸν τὸν ἔμβολον ἐσελθόντων Τύχης ἐστὶν ἀγαθῆς βωμὸς, καὶ Πανός τε καὶ Ἀφροδίτης. Ἐνδοτάτω δὲ τοῦ ἐμβόλου, Νυμφῶν, ἃς Ἀκμήνας καλοῦσιν. ἀπὸ δὲ τῆς στοᾶς ἣν οἱ Ἠλεῖοι καλοῦσιν

Ἀγάπτου,

Ἀγάπτου, τὸν ἀρχιτέκτονα ἐπονομάζοντες τῷ οἰκοδομήματι. ἀπὸ ταύτης ἐπανιόντι ἐστὶν ἐν δεξιᾷ βωμὸς Ἀρτέμιδος. Ἐσελθόντων δὲ αὖθις διὰ τῆς πομπικῆς ἐς τὴν Ἄλτιν, εἰσὶν ὄπισθεν τοῦ Ἡραίου, Κλαδέου τε τοῦ ποταμοῦ καὶ Ἀρτέμιδος βωμοί· ὁ δὲ μετ' αὐτοὺς, Ἀπόλλωνος· τέταρτος δὲ Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Κοκκώκας, καὶ Ἀπόλλωνος πέμπτος Θερμίου. Τὸν μὲν δὴ παρὰ Ἠλείοις Θέρμιον, καὶ αὐτῷ μοι παρέστη εἰκάζειν, ὡς κατὰ Ἀτθίδα γλῶσσαν εἴη Θέρμιον. Ἀνθ᾽ ὅτου δὲ Ἄρτεμιν ἐπονομάζουσι Κοκκώκαν, οὐ χρεία τε ἦν μοι διδαχθῆναι. Ἔστι δὲ πρὸ τοῦ καλουμένου Θεηκαλέωνος οἴκημα. τούτου δὲ ἐν γωνίᾳ τοῦ οἰκήματος Πανὸς ἵδρυται βωμός. Τὸ Πρυτανεῖον δὲ Ἠλείοις ἔστι μὲν τῆς Ἄλτεως ἐντὸς, πεποίηται δὲ παρὰ τὴν ἔξοδον, ἥ ἐστι τοῦ γυμνασίου πέραν. ἐν τούτῳ δὲ οἵ τε δρόμοι τῷ γυμνασίῳ καὶ τοῖς ἀθληταῖς εἰσιν αἱ παλαῖστραι. Πρυτανείου δὲ πρὸ μὲν τῶν θυρῶν βωμός ἐστιν Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας· ἐν δὲ αὐτῷ τῷ Πρυτανείῳ παρελθόντων ἐς τὸ οἴκημα, ἔνθα σφίσιν ἡ ἑστία, Πανός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐσόδου βωμός. ἔστι δὲ ἡ ἑστία τέφρας καὶ αὕτη πεποιημένη, καὶ ἐπ' αὐτῆς πῦρ ἀνὰ πᾶσάν τε ἡμέραν καὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ ὡσαύτως καίεται. ἀπὸ ταύτης τῆς ἑστίας τὴν τέφραν, κατὰ τὰ εἰρημένα ἤδη μοι, κομίζουσιν ἐπὶ τοῦ Ὀλυμπίου βωμόν· καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς μέγεθος συντελεῖ τῷ βωμῷ τὸ ἀπὸ τῆς ἑστίας ἐπιφορούμενον. Ἑκάστου δὲ ἅπαξ τοῦ μηνὸς θύουσιν ἐπὶ πάντων Ἠλεῖοι τῶν κατειλεγμένων βωμῶν. θύουσι δὲ ἀρχαῖόν τινα τρόπον. Λιβανωτὸν γὰρ ὁμοῦ πυροῖς μεμαγμένοις μέλιτι θυμιῶσιν ἐπὶ τὸν βωμόν. τιθέασι δὲ καὶ κλῶνας ἐλαίας ἐπ' αὐτῶν, καὶ οἴνῳ χρῶνται σπονδῇ. μόναις δὲ ταῖς Νύμφαις οὐ νομίζουσιν οἶνον, οὐδὲ ταῖς Δεσποίναις σπένδειν, οὐδὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ τῷ κοινῷ πάντων θεῶν. Μέλει δὲ τὰ ἐς θυσίας θεηκολέτῳ ὅσα ἐπὶ μηνὶ ἑκάστῳ τὴν τιμὴν ἔχει, καὶ μάντεσι, καὶ σπονδοφόροις· ἔτι δὲ ἐξηγητῇ τε καὶ αὐλητῇ, καὶ τῷ ξυλεῖ. Ὁπόσα δὲ ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς λέγειν σφίσιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ καθέστηκεν, ἢ καὶ ὕμνους ὁποίους ᾄδουσιν, οὔ με ἦν εἰκὸς ἐπεισαγαγέσθαι καὶ ταῦτα ἐς τὸν λόγον. Θεοῖς δὲ οὐ τοῖς Ἑλληνικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν Λιβύῃ σπένδουσι, καὶ Ἥρᾳ τε Ἀμμωνίᾳ, καὶ Παράμμωνι. Ἑρμοῦ δὲ ἐπίκλησίς ἐστιν ὁ Πάραμμων. φαίνονται δὲ χρώμενοι ἐκ παλαιοτάτου τῷ ἐν Λιβύῃ μαντείῳ, καὶ ἀναθήματα Ἠλείων ἐν Ἄμμωνός εἰσι βωμοί· γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτῶν, ὅσα τε ἐπυνθάνοντο οἱ Ἠλεῖοι, καὶ τὰ χρησθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν οἳ παρὰ τὸν Ἄμμωνα ἦλθον ἐξ Ἤλιδος. ταῦτα μὲν δή ἐστιν ἐν Ἄμμωνος. Ἠλεῖοι δὲ καὶ ἥρωσι καὶ γυναιξὶ σπένδουσιν ἡρώων, ὅσοι τε ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἠλείᾳ, καὶ ὅσοι παρὰ Αἰτωλοῖς τιμὰς ἔχουσιν. Ὁπόσα δὲ ᾄδουσιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ, φωνὴ μέν ἐστιν αὐτῶν ἡ Δώριος. ὅστις δὲ ὁ ποιήσας ἦν τὰ ᾄσματα, οὐ λέγουσιν. Ἔστι δὲ καὶ ἑστιατόριον Ἠλείοις. καὶ τοῦτο ἔστι μὲν ἐντὸς τοῦ Πρυτανείου τοῦ οἰκήματος τοῦ τῆς ἑστίας ἀπαντικρύ. τοὺς δὲ τὰ Ὀλύμπια νικῶντας ἑστιῶσιν ἐν τούτῳ τῷ οἰκήματι. Λείπεται δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ἡμῖν τῆς τε Ἥρας ὁ ναὸς, καὶ ὁπόσα ἐστὶν ἐν τῷ ναῷ πρέποντα εἰς συγγραφήν. Λέγεται δὲ ὑπὸ Ἠλείων, ὡς Σκιλλούντιοι τῶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ πόλεών εἰσιν οἱ κατασκευασάμενοι τὸν ναὸν ὀκτὼ μάλιστα ἔτεσιν ὕστερον, ἢ τὴν βασιλείαν τὴν ἐν Ἤλιδι ἐκτήσατο Ὄξυλος. Ἐργασία μὲν δή ἐστι τοῦ ναοῦ Δώριος· κίονες δὲ περὶ πάντα ἑστήκασιν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ ὀπισθοδόμῳ, δρυὸς ὁ ἕτερος τῶν κιόνων ἐστί. μῆκος δέ εἰσι τοῦ ναοῦ, πόδες τρεῖς καὶ ἑξήκοντα. τὸν δὲ ἀρχιτέκτονα ὅστις ἐγένετο, οὐ μνημονεύουσι. Διὰ πέμπτου δὲ ὑφαίνουσιν ἔτους τῇ Ἥρᾳ πέπλον αἱ ἓξ καὶ δέκα γυναῖκες· αἱ δὲ αὐταὶ τιθέασι καὶ ἀγῶνα Ἡραῖα. ὁ δὲ ἀγών ἐστιν ἅμιλλα δρόμου παρθένοις, οὔτι που πάσαις ἡλικίας τῆς αὐτῆς· ἀλλὰ πρῶται μὲν αἱ νεώτεραι, μετὰ ταύτας δὲ αἱ τῇ ἡλικίᾳ δεύτεραι, τελευταῖαι δὲ θέουσιν ὅσαι πρεσβύταται τῶν παρθένων εἰσί. Θέουσι δὲ οὕτω· καθεῖταί σφισιν ἡ κόμη, χιτὼν ὀλίγον ὑπὲρ γόνατος καθήκει, τὸν ὦμον ἄχρι τοῦ στήθους φαίνουσι τὸν δεξιόν. ἀποδέδεικται μὲν δὴ ἐς τὸν ἀγῶνά ἐστι καὶ ταύταις τὸ Ὀλυμπικὸν στάδιον, ἀφαιροῦσι δὲ αὐταῖς ἐς τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τὸ ἕκτον μάλιστα. ταῖς τε νικώσαις ἐλαίας διδόασι στεφάνους, καὶ βοὸς μοῖραν τεθυμένης τῇ Ἥρᾳ. καὶ δὴ ἀναθεῖναί σφισιν ἐστὶ γραψαμέναις εἰκόνας. εἰσὶ δὲ καὶ διακονούμεναι ταῖς ἑκκαίδεκα κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἀγωνοθετούσαις γυναῖκες. Ἐπανάγουσι δὲ καὶ τῶν παρθένων τὸν ἀγῶνα ἐς τὰ ἀρχαῖα· Ἱππο-

δάμειαν τῇ Ἥρᾳ τῶν γάμων τῶν Πέλοπος ἐκτίνουσαν χάριν, τάς τε ἑκκαίδεκα ἀθροῖσαι γυναῖκας λέγοντες, καὶ σὺν αὐταῖς διαθεῖναι πρώτην τὰ Ἡραῖα. Μνημονεύουσι δὲ καὶ ὅτι Χλωρὶς νικήσειεν Ἀμφίονος θυγάτηρ μόνη ληφθεῖσα τοῦ οἴκου· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ἕνα περιλειφθῆναί φασι τῶν ἀρσένων. Ἃ δὲ ἐς τοὺς Νιόβης παῖδας παρίστατο αὐτῷ μοι γιγνώσκειν, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς Ἀργείους ἐδήλωσα. Ἐς δὲ τὰς ἑκκαίδεκα γυναῖκας καὶ ἄλλον τοιόνδε λέγουσιν ἐπὶ τῷ προτέρῳ λόγον. Δημοφῶντά φασι τυραννοῦντα ἐν Πίσῃ πολλά τε ἐργάσασθαι καὶ χαλεπὰ Ἠλείους. Ὡς δὲ ἐτελεύτησεν ὁ Δημοφῶν (οὐ γὰρ δὴ οἱ Πισαῖοι συνεχώρουν μετέχειν δημοσίᾳ τῆς τυραννίδος τῶν ἀμαρτημάτων) καί πως ἀρεστὰ καὶ Ἠλείοις ἐγίνετο καταλύεσθαι τὰ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα· οὕτως ἑκκαίδεκα οἰκουμένων τηνικαῦτα ἔτι ἐν τῇ Ἠλείᾳ πόλεων, γυναῖκα ἀφ᾽ ἑκάστης εἵλοντο διαλύειν τὰ διάφορα σφίσιν, ἥτις ἡλικίᾳ τε ἦν πρεσβυτάτη, καὶ ἀξιώματι καὶ δόξῃ τῶν γυναικῶν προεῖχεν. αἱ πόλεις δὲ ἀφ᾽ ὧν τὰς γυναῖκας εἵλοντο, ἦσαν Ἤλιδος. ἀπὸ τούτων μὲν αἱ γυναῖκες οὖσαι τῶν πόλεων, Πισαίοις διαλλαγὰς πρὸς Ἠλείους ἐποίησαν· ὕστερον δὲ καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπετράπησαν ὑπ᾽ αὐτῶν θεῖναι τὰ Ἡραῖα, καὶ ὑφαίνεσθαι τῇ Ἥρᾳ τὸν πέπλον. Αἱ δὲ ἑκκαίδεκα γυναῖκες καὶ χοροὺς δύο ἱστᾶσι, καὶ τὸν μὲν Φυσκόας τῶν χορῶν, τὸν δὲ Ἱπποδαμείας καλοῦσι. τὴν Φυσκόαν δὲ εἶναι ταύτην φασὶν ἐκ τῆς Ἤλιδος τῆς κοίλης· τῷ δήμῳ δὲ ἔνθα ᾤκησεν, ὄνομα μὲν Ὀρθίαν εἶναι. ταύτῃ τῇ Φυσκόᾳ Διόνυσον συγγενέσθαι λέγουσι· Φυσκόαν δὲ ἐκ Διονύσου τεκεῖν παῖδα Νάρκαιον. τοῦτον, ὡς ηὐξήθη, πολεμεῖν τοῖς προσοίκοις, καὶ δυνάμεως ἐπὶ μέγα ἀρθῆναι, καὶ δὴ καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἐπίκλησιν Ναρκαίας αὐτὸν ἱδρύσασθαι· Διονύσῳ τε τιμὰς λέγουσιν ὑπὸ Ναρκαίου τοῦ Φυσκόας δοθῆναι πρώτου. Φυσκόας μὲν δὴ γέρα καὶ ἄλλα καὶ χορὸς ἐπώνυμος παρὰ τῶν ἑκκαίδεκα γυναικῶν. Φυλάσσουσι δὲ οὐδὲν ἧσσον Ἠλεῖοι καὶ τἄλλ᾽ ὅμως τῶν πόλεων. Νενεμημένοι γὰρ ἐς ὀκτὼ φυλάς, ἀφ᾽ ἑκάστης αἱροῦνται γυναῖκας δύο. ὁποῖα δὲ ἢ ταῖς ἑκκαίδεκα γυναιξὶν, ἢ τοῖς Ἑλλανοδίκουσιν Ἠλείων δρᾶν καθέστηκεν, οὐ πρότερον δρῶσι, πρὶν ἢ χοίρῳ τε ἐπιτηδείῳ πρὸς καθαρμὸν, καὶ ὕδατι ἀποκαθήρωνται. γίνεται δὲ σφίσιν ἐπὶ κρήνῃ Πιερίᾳ τὰ καθάρσια. Ἐκ δὲ Ὀλυμπίας τὴν πεδιάδα ἐς Ἦλιν ἐρχομένῳ, πρὸς τὴν πηγὴν ἀφικέσθαι τὴν Πιερίαν ἐστί. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχει κατὰ τὰ προειρημένα. Τῆς Ἥρας δέ ἐστιν ἐν τῷ ναῷ, Διὸς ἄγαλμα. τὸ δὲ Ἥρας καθήμενόν ἐστιν ἐπὶ θρόνῳ, παρέστηκε δὲ γένειά τε ἔχων, καὶ ἐπικείμενος κυνῆν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ. ἔργα δέ ἐστιν ἁπλᾶ. Τὰς δὲ ἐφεξῆς τούτων καθημένας ἐπὶ θρόνων Ὥρας ἐποίησεν Αἰγινήτης Ἔμιλος. παρὰ δὲ αὐτὰς Θέμιδος, ἅτε μητρὸς τῶν Ὡρῶν, ἄγαλμα ἕστηκε Δορυκλείδου τέχνη, γένος μὲν Λακεδαιμονίου, μαθητοῦ δὲ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος. Τὰς δὲ Ἑσπερίδας πέντε ἀριθμὸν Θεοκλῆς ἐποίησε, Λακεδαιμόνιος μὲν καὶ οὗτος, παιδὸς Ἡγύλου. φοιτῆσαι δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Σκύλλιν καὶ Δίποινον λέγεται. Τὴν δὲ Ἀθηνᾶν κράνος ἐπικειμένην, καὶ δόρυ, καὶ ἀσπίδα ἔχουσαν, Λακεδαιμονίου λέγουσιν ἔργον εἶναι Μέδοντος· τοῦτον δὲ ἀδελφόν τε εἶναι Δορυκλείδου, καὶ παρὰ ἀνδράσι διδαχθῆναι τοῖς αὐτοῖς. Κόρη δὲ, καὶ Δημήτηρ, καὶ Ἀπόλλων, καὶ Ἄρτεμις, αἱ μὲν ἀλλήλων εἰσὶν ἀπαντικρὺ καθήμεναι· Ἀπόλλων δὲ ἐναντίος ἑστώσῃ τῇ Ἀρτέμιδι ἕστηκεν. ἀνάκειται δὲ ἐνταῦθα καὶ Λητὼ, Τύχη τε καὶ Διόνυσος, καὶ ἔχουσα Νίκη πτερά. τοὺς δὲ εἰργασμένους αὐτὰ οὐκ ἔχω δηλῶσαι· φαίνεται δὲ εἶναί μοι καὶ ταῦτα ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖα. Τὰ μὲν δὴ κατειλεγμένα, ἐστὶν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα ἀνέθεσαν ἐς τὸ Ἡραῖον· Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέρειν νήπιον· τέχνη δὲ ἐστὶ Πραξιτέλους. καὶ Ἀφροδίτη χαλκῆ, Κλέωνος ἔργον Σικυωνίου. τούτου δὲ ὁ διδάσκαλος τοῦ Κλέωνος, ὄνομα Ἀντιφάνης, ἐκ φοιτήσεως Περικλείτου. Πολυκλείτου δὲ ἦν τοῦ Ἀργείου μαθητὴς ὁ Περίκλειτος. Παιδίον ἐπίχρυσον κάθηται γυμνὸν πρὸ τῆς Ἀφροδίτης· Βοηθὸς δὲ ἐτόρευσεν αὐτὸ Καρχηδόνιος. μετεκομίσθη δὲ αὐτόσε καὶ ἐκ τοῦ καλουμένου Φιλιππείου. χρυσοῦ καὶ ταῦτα καὶ ἐλέφαντος. Εὐρυδίκη τε ἡ Φιλίππου. Λάρναξ δὲ κέδρου μὲν πεποίηται· ζώδια δὲ ἐλέφαντος ἐπ᾽ αὐτῆς, τὰ δὲ χρυσοῦ, τὰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστὶν εἰργασμένα τῆς κέδρου. ἐς ταύτην τὴν λάρνακα Κύψελον τὸν Κορίνθου τυραννήσαντα ἀπέ-

τὰ ἀπέκρυψεν ἡ μήτηρ, ἡνίκα τεχθέντα ἀνευρεῖν αὐτὸν σπουδὴν ἐποιοῦντο οἱ Βακχιάδαι. Τῆς μὲν δὴ σωτηρίας εἵνεκα τοῦ Κυψέλου, τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος οἱ ὀνομαζόμενοι Κυψελίδαι τὴν λάρνακα ἐς Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν. τὰς δὲ λάρνακας οἱ τότε ἐκάλουν Κορίνθιοι κυψέλας. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ὄνομα Κύψελον τῷ παιδὶ θέσθαι λέγουσι. Τῶν δ' ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπιγραμμάτων ἔπεσι τοῖς πλείοσι γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις γεγραμμένα. Καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἔχει, σχήματα δὲ ἄλλα τῶν γραμμάτων, βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες. τὸ δέ ἐστι τοιόνδε. Ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέφει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ. γέγραπται δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι καὶ ἄλλοις τὰ ἐπιγράμματα ἑλιγμοῖς συμβαλέσθαι χαλεποῖς. Ἀρξαμένῳ δὲ ἀνασκοπεῖσθαι κάτωθεν, τοσάδε ἐπὶ τῆς λάρνακος ἡ πρώτη παρέχεται χώρα. Οἰνόμαος διώκων Πέλοπα ἐστὶν ἔχοντα Ἱπποδάμειαν. ἑκατέρῳ μὲν δὴ δύο αὐτῶν εἰσιν ἵπποι, τοῖς δὲ τοῦ Πέλοπος ἔστι πεφυκότα καὶ πτερά. ἑξῆς δὲ Ἀμφιαράου τε οἰκία πεποίηται, καὶ Ἀμφίλοχον φέρει νήπιον πρεσβῦτις ἥτις δή. πρὸ δὲ τῆς οἰκίας Ἐριφύλη τὸν ὅρμον ἔχουσα ἕστηκε· παρὰ δὲ αὐτὴν αἱ θυγατέρες, Εὐρυδίκη καὶ Δημώνασσα, καὶ Ἀλκμαίων παῖς γυμνός. Ἄσιος δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀλκμήνην ἐποίησε θυγατέρα Ἀμφιαράου καὶ Ἐριφύλης εἶναι). Βάτων δὲ ὃς ἡνιόχει τῷ Ἀμφιαράῳ, τάς τε ἡνίας τῶν ἵππων καὶ τῇ χειρὶ ἔχει τῇ ἑτέρᾳ λόγχην. Ἀμφιαράῳ δὲ ὁ μὲν τῶν ποδῶν ἐπιβέβηκεν ἤδη τοῦ ἅρματος· τὸ ξίφος δὲ ἔχει γυμνόν, καὶ ἐς τὴν Ἐριφύλην ἐστὶν ἐπεστραμμένος, ἐξαγόμενός τε ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ἐκείνης ἂν ἀποσχέσθαι. Μετὰ δὲ τοῦ Ἀμφιαράου τὴν οἰκίαν, ἐστὶν ἀγὼν ὁ ἐπὶ Πελίᾳ, καὶ οἱ θεώμενοι τοὺς ἀγωνιστάς. πεποίηται δὲ Ἡρακλῆς ἐν θρόνῳ καθήμενος, καὶ ὄπισθεν γυνὴ αὐτοῦ. ταύτης γυναικὸς ἐπίγραμμα μὲν ἔπεστιν ἥτις ἐστί, Φρυγίοις δὲ αὐλεῖ, καὶ οὐχ Ἑλληνικοῖς αὐλοῖς. ἡνιοχοῦντες δὲ συνωρίδα, Πισός ἐστιν ὁ Περιήρους, καὶ Ἀστερίων Κομήτου, πλεῦσαι καὶ οὗτος λεγόμενος ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς· καὶ Πολυδεύκης τε καὶ Ἄδμητος, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Εὔφημος, Ποσειδῶνός τε ὢν κατὰ τὸν τῶν ποιητῶν λόγον, καὶ Ἰάσονι ἐς Κόλχους τοῦ πλοῦ μετεσχηκώς. οὗτος δὲ καὶ τῇ συνωρίδι ὁ νικῶν ἐστιν. Οἱ δὲ ἀποτετολμηκότες πυκτεύειν, Ἄδμητος καὶ Μόψος ἐστὶν ὁ Ἄμπυκος. ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀνὴρ ἑστηκὼς ἐπαυλεῖ, καθ' ὅτι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἅλματι αὐλεῖν τῶν πεντάθλων νομίζουσιν. Ἰάσονι δὲ καὶ Πηλεῖ τὸ ἔργον τῆς πάλης ἐξ ἴσου καθέστηκε. πεποίηται δὲ καὶ Εὐρυβώτας ἀφιεὶς δίσκον· ὅστις δὴ οὗτός ἐστιν ἐπὶ δίσκῳ φήμην ἔχων. Οἱ δ' ἐς ἅμιλλαν δρόμου καθεστηκότες, Μελανίων ἐστί, καὶ Νεοθεύς, καὶ Φαλαρεύς, τέταρτος δὲ Ἄργειος, καὶ Ἴφικλος πέμπτος. τούτῳ δὲ νικῶντι ὀρέγει τὸν στέφανον ὁ Ἄκαστος. εἴη δ' ἂν ὁ Πρωτεσιλάου πατὴρ τοῦ στρατεύσαντος ἐς Ἴλιον. Κεῖται δὲ καὶ τρίποδες, ἆθλα δὴ τοῖς νικῶσι. καὶ θυγατέρες εἰσὶν αἱ Πελίου· τὸ δὲ ὄνομα ἐπὶ τῇ Ἀλκήστιδι γέγραπται μόνῃ. Ἰόλαος δέ, ὃς ἐθελοντὴς μετεῖχεν Ἡρακλεῖ τῶν ἔργων, ἐστὶν ἵππων ἅρματι ἀνῃρημένος νίκην. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, ἀγὼν μὲν ὁ ἐπὶ Πελίᾳ πέπαυται. Τὴν ὕδραν δὲ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ τῇ Ἀμυμώνῃ θηρίον Ἡρακλεῖ τοξεύοντι Ἀθηνᾶ παρέστηκεν. ἅτε δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὄντος οὐκ ἀγνώστου τοῦ τε ἄθλου χάριν καὶ ἐπὶ τῷ σχήματι, τὸ ὄνομα οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον. Φινεύς τε ὁ Θρᾷξ ἐστί, καὶ οἱ παῖδες οἱ Βορέου τὰς Ἅρπυιας ἀπ' αὐτοῦ διώκουσι. Τῆς χώρας δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι τῆς δευτέρας ἐξ ἀριστερῶν μὲν γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου. πεποίηται δὲ γυνὴ παῖδα λευκὸν καθεύδοντα ἀνέχουσα τῇ δεξιᾷ χειρί, τῇ δὲ ἑτέρᾳ μέλανα ἔχει παῖδα καθεύδοντι ἐοικότα, ἀμφοτέρους διεστραμμένους τοὺς πόδας. Δηλοῖ μὲν δὴ καὶ τὰ ἐπιγράμματα, συνεῖναι δὲ καὶ ἄνευ τῶν ἐπιγραμμάτων ἐστί, Θάνατόν τε εἶναι σφᾶς καὶ Ὕπνον, καὶ ἀμφοτέροις Νύκτα αὐτοῖς τροφόν. Γυνὴ δὲ εὐειδὴς γυναῖκα αἰσχρὰν κομίζουσα, καὶ τῇ μὲν ἀπάγχουσα αὐτήν, τῇ δὲ ῥάβδῳ παίουσα, Δίκη δὴ ταῦτα Ἀδικίαν δρῶσά ἐστι. Δύο δὲ ἄλλας γυναῖκας ἐς ὅλμους καθικνουμένας ὑπέροις, φάρμακα εἰδέναι σφᾶς νομίζουσιν· ἐπεὶ ἄλλως γε οὐδὲν ἐς αὐτάς ἐστιν ἐπίγραμμα. Τὰ δὲ ἐς τὸν ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα ἑπομένην αὐτῷ, τὰ ἔπη δηλοῖ τὰ ἑξάμετρα. λέγει γὰρ δὴ οὕτως·

Ἴδας Μάρπησαν καλλίσφυρον, τὰν οἱ Ἀπόλλων
Ἅρπασε, τὰν ἐκ ναοῦ ἄγει πάλιν οὐκ ἀέκουσαν.

Χιτῶνα δὲ ἐνδεδυκὼς ἀνὴρ τῇ μὲν δεξιᾷ κύλικα, τῇ δὲ ἔχων ἐστὶν ὅρμον. λαμβάνεται δὲ αὐτῶν Ἀλκμήνη. πεποίηται δὲ ἐς τὸν λόγον τῶν Ἑλλήνων, ὡς συγγένοιτο Ἀλκμήνῃ Ζεὺς Ἀμφιτρύωνι εἰκασθείς. Μενέλαος δὲ θώρακά τε ἐνδεδυκὼς καὶ ἔχων ξίφος ἔπεισιν Ἑλένην ἀποκτεῖναι, δῆλον ὡς ἁλισκομένης Ἰλίου. Μηδείας δὲ ἐπὶ θρόνου καθημένης, Ἰάσων ἐν δεξιᾷ, τῇ δὲ Ἀφροδίτη παρέστηκε. γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτοῖς·

Μήδειαν Ἰάσων γαμεῖ, κέλεται δ' Ἀφροδίτα.

πεποίηνται δὲ καὶ ᾄδουσαι Μοῦσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῆς ᾠδῆς. καὶ σφίσιν ἐπίγραμμα γέγραπται·

Λατοΐδας οὗτος τάχ' ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων,
Μοῦσαι δ' ἀμφ' αὐτὸν χαρίεις χορός, αἷσι κατάρχει.

Ἄτλας δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ὤμων κατὰ τὰ λεγόμενα οὐρανόν τε ἀνέχει καὶ γῆν, φέρει δὲ καὶ τὰ Ἑσπερίδων μῆλα. ὅστις δέ ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὁ ἔχων τὸ ξίφος, καὶ ὁ ἐπὶ τὸν Ἄτλαντα ἐρχόμενος, ἰδίᾳ μὲν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον ἐστὶν οὐδέν, δῆλα δὲ ἐς ἅπαντας Ἡρακλέα εἶναι. γέγραπται δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις·

Ἄτλας δ' οὐρανὸν οὗτος ἔχει, τὰ δὲ μᾶλα μεθήσει.

Ἔστι δὲ καὶ Ἄρης ὅπλα ἐνδεδυκώς, Ἀφροδίτην ἄγων· ἐπίγραμμα δὲ Ἐνυάλιός ἐστιν αὐτῷ. Πεποίηται δὲ καὶ Θέτις παρθένος, λαμβάνεται δὲ αὐτῆς Πηλεύς, καὶ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Θέτιδος ὄφις ἐπὶ τὸν Πηλέα ἐστὶν ὁρμῶν. αἱ δὲ ἀδελφαὶ Μεδούσης ἔχουσαι πτερά, πετόμενον Περσέα διώκουσαι εἰσί· τὸ δὲ ὄνομα ἐπὶ τῷ Περσεῖ γέγραπται μόνῳ. Στρατιωτικὰ δὲ ἐπὶ τρίτῃ χώρᾳ τῆς λάρνακος, τὸ μὲν πολὺ εἰσὶν ἐν αὐτοῖς οἱ πεζοί, πεποίηνται δὲ καὶ ἐπὶ συνωρίδων ἱππεῖς. ἐπὶ δὲ τοῖς στρατιώταις ἐστὶν εἰκάζειν, συνιέναι μὲν σφᾶς ἐς μάχην, συνιέναι δὲ καὶ ἀσπαζομένους τε καὶ ἀναγνωριοῦντας ἀλλήλους. Λέγεται δὲ καὶ ἐς ἀμφότερα ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν. καὶ τοῖς μὲν ἐστὶν εἰρημένον Αἰτωλοὺς τοὺς μετὰ Ὀξύλου καὶ Ἠλείους εἶναι τοὺς ἀρχαίους· ἀπαντᾶν δὲ σφᾶς γένους τε μνήμῃ τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνυμένους ἐς ἀλλήλους. οἱ δὲ συνιέναι φασὶν ἐς ἀγῶνα τὰ στρατιωτικά, Πυλίους δὲ εἶναι καὶ Ἀρκάδας παρά τε Φιγάλειαν πόλιν καὶ ποταμὸν μαχομένους Ἰάρδανον. Ταῦτα μὲν δὴ οὐδὲ ἀρχὴν παραδέξαιτο ἄν τις, ὡς ὁ τοῦ Κυψέλου πρόγονος Κορίνθιός τε ὤν, καὶ τὴν λάρνακα αὐτῷ ποιούμενος κτῆμα, ὁπόσα μὲν Κορινθίοις ἦν ἐπιχώρια, ἑκὼν ὑπερέβαινεν, ἃ δὲ ξενικὰ ἦν καὶ οὐδὲ ἄλλως ἥκοντα ἐς δόξαν, ἐτεχνᾶτο ἐπὶ τῇ λάρνακι. Αὐτῷ μέντοι παρίστατο ἐμοὶ ταῦτα εἰκάζειν. Κυψέλῳ καὶ τοῖς προγόνοις ἔκ τον ἦν γένος ἐξ ἀρχῆς Γονούσης τῆς Σικυῶνος, καὶ πρόγονος σφίσιν ἦν Μέλας ὁ Ἀντάσου. Μέλανα δὲ καὶ τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν κατὰ τὰ προειρημένα μοι ἐν τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ οὐκ ἤθελεν Ἀλήτης συνοίκους δέξασθαι, γενόμενος οἱ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ὑφορώμενος· ἐς δὲ θεραπείαν τε τῇ πάσῃ χρώμενον Μέλανα, καὶ ὁπότε ἀπελαθείη, σὺν δεήσει ἐπανιόντα αὖθις, ἐδέξατο καὶ ἄκων Ἀλήτης. Τοῦτο δὲ στρατιωτικὸν τεκμαίροιτο ἄν τις τοὺς ἐπὶ τῇ λάρνακι εἰργασμένους εἶναι. Τετάρτῃ δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς περιιόντι, Βορέας ἐστὶν ἡρπακὼς Ὠρείθυιαν. οὐραὶ δὲ ὄφεων ἀντὶ ποδῶν εἰσὶν αὐτῷ. καὶ Ἡρακλέους ὁ πρὸς Γηρυόνην ἀγών. τρεῖς δὲ ἄνδρες Γηρυόνες εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι. Θησεὺς δὲ ἔχων λύραν, καὶ παρ' αὐτὸν Ἀριάδνη κατέχουσά ἐστι στέφανον. Ἀχιλλεῖ δὲ καὶ Μέμνονι μαχομένοις παρεστήκασιν αἱ μητέρες. ἔστι δὲ καὶ Μελανίων, καὶ Ἀταλάντη παρ' αὐτὸν ἔχουσα ἐλάφου νεβρόν. μονομαχοῦντος δὲ Αἴαντι Ἕκτορος κατὰ τὴν πρόκλησιν, μεταξὺ ἕστηκεν αὐτῶν Ἔρις αἴσχιστον τὸ εἶδος ἐοικυῖα. Πρὸς δὲ ταύτῃ καὶ Καλυφῶν Σάμιος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ τῆς Ἐφεσίας ἐποίησεν Ἔριν, τὴν μάχην γράψας τὴν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν Ἑλλήνων. Εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι Διόσκουροι, ὁ ἕτερος οὐκ ἔχων πω γένεια, μέση δὲ αὐτῶν Ἑλένη. Αἴθρα δὲ ἡ Πιτθέως ὑπὸ

τῆς Ἑλέ-

τῆς Ἑλένης τοῖς ποσὶν εἰς ἔδαφος καταβεβλημένην, μέλαιναν ἔχουσά ἐστιν ἐσθῆτα. ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἔπος τὸ ἑξάμετρον, καὶ ὀνόματός ἐστιν ἑνὸς ἐπὶ τῷ ἑξαμέτρῳ προσθήκη·

Τυνδαρίδα Ἑλέναν φέρετον, Αἴθραν δ' Ἀθέναθεν ἕλκετον.

τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἔπος οὕτω πεποίηται. Ἰφιδάμαντος δὲ τοῦ Ἀντήνορος κειμένου, μαχόμενος περὶ Ἀγαμέμνονα ὑπὲρ αὐτοῦ Κόων ἐστί. Φόβος δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος τῇ ἀσπίδι ἔπεστιν, ἔχων τὴν κεφαλὴν λέοντος. ἐπιγράμματα δὲ ὑπὲρ μὲν τοῦ Ἰφιδάμαντος νεκροῦ·

Ἰφιδάμας οὗτός τε, Κόων περιμάρναται αὐτοῦ·

τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι·

Οὗτος μὲν Φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Ἄγει δὲ καὶ Ἑρμῆς παρ' Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου τὰς θεὰς κριθησομένας ὑπὲρ τοῦ κάλλους. καί ἐστιν ἐπίγραμμα καὶ τούτοις·

Ἑρμείας ὅδ' Ἀλεξάνδρῳ δείκνυσι διαιτῆν
Τοῦ εἴδους Ἥραν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ Ἀφροδίταν.

Ἄρτεμις δὲ οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ λόγῳ πτέρυγας ἔχουσά ἐστιν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κατέχει πάρδαλιν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν λέοντα. πεποίηται δὲ καὶ Κασσάνδραν ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος Αἴας τῆς Ἀθηνᾶς ἕλκων. ἐπ' αὐτῷ δὲ καὶ ἐπίγραμμά ἐστιν·

Αἴας Κασσάνδραν ἀπ' Ἀθηναίας Λοκρὸς ἕλκει.

Τῶν δὲ Οἰδίποδος παίδων Πολυνείκει πεπτωκότι ἐς γόνυ, ἐπέρχεται Ἐτεοκλῆς. τοῦ Πολυνείκους δὲ ὄπισθεν ἕστηκεν ὀδόντας τε ἔχουσα οὐδὲν ἡμερωτέρους θηρίου, καί οἱ καὶ τῶν χειρῶν εἰσιν ἐπικαμπεῖς οἱ ὄνυχες. ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῇ εἶναι φασὶ Κῆρα· ὡς τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου τὸν Πολυνείκην ἀπαχθέντα, Ἐτεοκλεῖ δὲ γινομένης καὶ σὺν τῷ δικαίῳ τῆς τελευτῆς. Διόνυσος δὲ ἐν ἄντρῳ κατακείμενος γένεια ἔχων καὶ ἔκπωμα χρυσοῦν, ἐνδεδυκώς ἐστι ποδήρη χιτῶνα. δένδρα δὲ ἄμπελοι περὶ αὐτόν, καὶ μηλέαι τε εἰσὶ καὶ ῥοαί. Ἡ δὲ ἀνωτάτω χώρα (πέντε γὰρ ἀριθμόν εἰσι) παρέχεται μὲν ἐπίγραμμα οὐδέν, λείπεται δὲ εἰκάζειν εἰς τὰ ἐπειργασμένα. Εἰσὶν οὖν ἐν σπηλαίῳ γυνὴ καθεύδουσα σὺν ἀνδρὶ ἐπὶ κλίνῃ· καὶ σφᾶς Ὀδυσσέα εἶναι καὶ Κίρκην ἐδοξάζομεν, ἀριθμῷ τε τῶν θεραπαινῶν αἵ εἰσι πρὸ τοῦ σπηλαίου, καὶ τοῖς ποιουμένοις ὑπ' αὐτῶν. τέσσαρές τε γάρ εἰσιν αἱ γυναῖκες, καὶ ἐργάζονται τὰ ἔργα ἃ ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὅμηρος εἴρηκεν. Κένταυρος δὲ τούτοις πάντας ἱππόποδας, τοὺς δὲ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔχων ἀνδρός ἐστιν. ἑξῆς καὶ ἵππων συνωρίδες, καὶ γυναῖκες ἐπὶ τῶν συνωρίδων εἰσὶν ἑστῶσαι. πτερὰ δὲ τοῖς ἵπποις χρυσᾶ ἐστι, καὶ ἀνὴρ δίδωσιν ὅπλα μιᾷ τῶν γυναικῶν. Ταῦτα ἐς τὴν Πατρόκλου τελευτὴν ἔχειν τεκμαίρονται· Νηρηΐδας τε γὰρ ἐπὶ τῶν συνωρίδων εἶναι, καὶ Θέτιν τὰ ὅπλα λαμβάνειν παρὰ Ἡφαίστου· καὶ δὴ καὶ ἄλλως ὁ τὰ ὅπλα διδοὺς, οὔτε τοὺς πόδας ἐστὶν ἐρρωμένος, καὶ ὄπισθεν οἰκέτης ἕπεταί οἱ πυράγραν ἔχων. Λέγεται δὲ καὶ ἐς τὸν Κένταυρον, ὡς Χείρων ἀπηλλαγμένος ἤδη παρὰ ἀνθρώπων καὶ ἠξιωμένος εἶναι σύνοικος θεοῖς, ῥαστώνην τινὰ ἥκοι τοῦ πένθους Ἀχιλλεῖ παρασκευάζων. Παρθένοι δὲ ἐπὶ ἡμιόνων, τὴν μὲν ἔχουσαι ἡνίας, τὴν δὲ ἐπικειμένην κάλυμμα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, Ναυσικᾶν τε νομίζουσιν εἶναι τὴν Ἀλκίνου, καὶ τὴν θεράπαιναν, ἐλαυνούσας ἐπὶ τοὺς πλυνούς. Τοξεύοντα δὲ ἄνδρα Κενταύρους, τοὺς δὲ καὶ ἀπεκτονότα ἐξ αὐτῶν, δῆλα Ἡρακλέα τε τὸν τοξεύοντα, καὶ Ἡρακλέους εἶναι τὸ ἔργον. Τὸν μὲν δὴ τὴν λάρνακα κατεργασμένον ὅστις ἦν, οὐδαμῶς ἡμῖν δυνατὰ ἦν συμβαλέσθαι. Τὰ ἐπιγράμματα δὲ τὰ ἐπ' αὐτὴν τάχα μέν που καὶ ἄλλος τις ἂν εἴη πεποιηκώς· τῆς δὲ ὑπονοίας τὸ πολὺ ἐς Εὔμηλον τὸν Κορίνθιον εἶχεν ἡμῖν, ἄλλων θ' εἵνεκα, καὶ τοῦ προσοδίου μάλιστα ὃ ἐποίησεν ἐς Δῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐνταῦθα. Κλίνη τε μέγεθος οὐ μεγάλη, τὰ πολλὰ ἐλέφαντι κεκοσμημένη, καὶ ὁ Ἰφίτου δίσκος, καὶ τράπεζα, ἐφ' οἷς προτίθενται τοῖς νικῶσιν οἱ στέφανοι. Τὴν μὲν δὴ Ἱπποδαμείας λέγουσιν εἶναι παίγνιον. ὁ δὲ τοῦ Ἰφίτου δίσκος, τὴν ἐκεχειρίαν τὴν ἐπὶ τοῖς Ὀλυμπίοις

ἐπαγγέλλουσιν οἱ Ἠλεῖοι. ταύτην οὐκ ἐς εὐθὺ ἔχει γεγραμμένην, ἀλλὰ ἐς κύκλου σχῆμα περίεισιν ἐπὶ τῷ δίσκῳ τὰ γράμματα. Ἡ τράπεζα δὲ ἐλέφαντος μὲν πεποίηται καὶ χρυσοῦ, Κωλώτου δὲ ἐστὶν ἔργον. εἶναι δέ φασιν ἐξ Ἡρακλείας τὸν Κωλώτην. οἱ δὲ πολυπραγμονήσαντες σπουδῇ τὰ ἐς τοὺς πλάστας, Πάριον ἀποφαίνουσιν ὄντα αὐτὸν, μαθητὴν Πασιτέλους· Πασιτέλη δὲ αὐτὸν διδαχθῆναι. Καὶ Ἥρα τε καὶ Ζεὺς, καὶ θεῶν μήτηρ, καὶ Ἑρμῆς, καὶ Ἀπόλλων μετὰ Ἀρτέμιδος πεποίηται. Ὄπισθεν δὲ ἡ διάθεσίς ἐστιν ἡ τοῦ ἀγῶνος. Κατὰ δὲ ἑκατέραν πλευρὰν, τῇ μὲν Ἀσκληπιὸς καὶ τῶν Ἀσκληπιοῦ θυγατέρων Ὑγεία ἐστίν· ἔστι δὲ καὶ Ἄρης, καὶ ἀγὼν παρ' αὐτόν· τῇ δὲ Πλούτων, καὶ Διόνυσος, Περσεφόνη τε καὶ Νύμφαι, σφαῖραν αὐτῶν ἡ ἑτέρα φέρουσα, ἡ δὲ κλεῖδα. ἔχει γὰρ δὴ ὁ Πλούτων κλεῖν, καὶ λέγουσιν ἐπ' αὐτῇ τὸν καλούμενον Ἅδην κεκλεῖσθαί τε ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, καὶ ὡς ἐπάνεισιν οὐδεὶς αὖθις ἐξ αὐτοῦ. Λόγον δὲ ὃν Ἀρίσταρχος ἔλεγεν ὁ τῶν Ὀλυμπιάσιν ἐξηγητὴς, οὔ με εἰκὸς ἦν παρελθεῖν· ὃς ἐπὶ τῆς ἡλικίας ἔφη τῆς ἑαυτοῦ, τὸν ὄροφον τοῦ Ἡραίου πεπονηκότα ἐπανορθουμένων Ἠλείων, ὁπλίτου νεκρὸν τραύματα ἔχοντα μεταξὺ ἀμφοτέρων εὑρεθῆναι, τῆς τε ἐς εὐπρέπειαν στέγης, καὶ τῆς ἀνεχούσης τὸν κέραμον· τοῦτον τὸν ἄνδρα μαχέσασθαι τὴν μάχην τὴν ἐντὸς Ἄλτεως πρὸς Λακεδαιμονίους Ἠλείων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεῶν τὰ ἱερὰ καὶ ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ὑψηλὰ ἐπαναβαίνοντες ἠμύνοντο οἱ Ἠλεῖοι. Οὗτος δὴ οὖν ὁ ἀνὴρ ἐφαίνετο ἡμῖν ὑποδῦναι μὲν ἐνταῦθα, λιποψυχήσας ὑπὸ τῶν τραυμάτων· ὡς δὲ ἀφῆκε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἔμελλεν ἄρα οὔτε πνῖγος θέρους, οὔτε ἐν χειμῶνι κρυμὸς ἔσεσθαι τῷ νεκρῷ βλάβος, ἅτε ἐν σκέπῃ πάσῃ κειμένῳ. Ἔλεγε δὲ καὶ τόδε ἔτι ὁ Ἀρίσταρχος, ὡς ἐκκομίσαιντο ἐς τὸ ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως τὸν νεκρὸν, καὶ ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις γῇ κρύψαιεν. Ἣν δὲ καλοῦσιν Οἰνομάου κίονα, καὶ οἱ Ἠλεῖοι καλοῦσιν, ἔστι μὲν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἰόντι ἀπὸ τοῦ μεγάλου βωμοῦ. τέσσαρες δέ εἰσιν ἐν ἀριστερᾷ κίονες, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὄροφος. πεποίηται δὲ ἔρυμα εἶναι ξυλίνῳ κίονι πεπονηκότι ὑπὸ χρόνου, καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ δεσμῶν συνεχομένῳ. οὗτος ὁ κίων ἐν οἰκίᾳ τοῦ Οἰνομάου (καθὰ λέγουσιν) εἱστήκει. κεραυνώσαντος δὲ τοῦ θεοῦ τὴν μὲν ἄλλην ἠφάνισεν οἰκίαν τὸ πῦρ, ὑπέλιπε δὲ τὸν κίονα ἐξ ἁπάσης μόνον. πινάκιον δὲ πρὸ αὐτοῦ χαλκοῦν ἐλεγεῖα ἔχει γεγραμμένα·

Καὶ γὰρ ἐγὼ κείνων εἰμὶ, ὦ ξένε, λείψανον οἴκων,
Στῦλος ἐν Οἰνομάου πρίν ποτ' ἐνοῦσα δόμοις·
Νῦν δὲ παρὰ Κρονίδην κεῖμαι τάδ' ἔχουσα τὰ δεσμὰ
Τίμιος· οὐδ' ὀλοὴ δέξατο φλὸξ με πυρός.

Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο κατ' ἐμὲ τοιόνδε. Ἀνὴρ βουλῆς τῆς Ῥωμαίων ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν νίκην. ἐθέλων δὲ ὑπολιπέσθαι τῆς νίκης ὑπόμνημα χαλκῆν εἰκόνα ἐπιγράμματι, ὤρυσσεν ἐς ποίησιν βόθρου. καὶ ὡς ἐγίνετο ἐγγύτατα τὸ ὄρυγμα αὐτῷ τῷ τοῦ Οἰνομάου κίονος, ἐνταῦθα εὕρισκον οἱ ὀρύσσοντες καὶ ὅπλων καὶ χαλινῶν καὶ ψελλίων θραύσματα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτὸς ἑώρων ὀρυσσόμενα. Ναὸν δὲ μεγέθει μέγαν καὶ ἐργασίᾳ Δώριον, Μητρῷον καὶ ἐς ἐμὲ καλοῦσι, διασώζοντες ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον. κεῖται δὲ οὐκ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ θεῶν μητρός· βασιλέων δὲ ἑστήκασιν ἀνδριάντες Ῥωμαίων. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως τὸ Μητρῷον· καὶ οἴκημα περιφερὲς ὀνομαζόμενον Φιλιππεῖον. Ἐπὶ κορυφῇ δέ ἐστι τοῦ Φιλιππείου μήκων χαλκῆ σύνδεσμος ταῖς δοκοῖς. τοῦτο τὸ οἴκημα ἔστι μὲν κατὰ τὴν ἔξοδον τὴν κατὰ τὸ Πρυτανεῖον ἐν ἀριστερᾷ, πεποίηται δὲ ὀπτῆς πλίνθου, κίονες δὲ περὶ αὐτῷ ἑστήκασι. Φιλίππῳ δὲ ἐποιήθη κατὰ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ τὴν Ἑλλάδα ὀλισθεῖν. κεῖνται δὲ αὐτόθι Φίλιππός τε καὶ Ἀλέξανδρος, σὺν δὲ αὐτοῖς Ἀμύντας ὁ Φιλίππου πατήρ. ἔργα δὲ ἐστὶ καὶ ταῦτα Λεωχάρους ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· καθὰ καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ Εὐρυδίκης εἰσὶν εἰκόνες. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μοι πρόεισιν ὁ λόγος ἐς τε τῶν ἀνδριάντων καὶ ἐς τῶν ἀναθημάτων ἐξήγησιν· ἀναμίξαι δὲ οὐκ ἀρεστὰ ἦν μοι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον. Ἐν ἀκροπόλει μὲν γὰρ τῇ Ἀθήνησιν, οἵ τε ἀνδριάντες καὶ ὁπόσα ἄλλα, τὰ πάντα ἐστὶν ὁμοίως ἀναθήματα· ἐν δὲ τῇ Ἄλτει, τὰ μὲν τιμῇ τῇ ἐς τὸ θεῖον ἀνάκειται· οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι καὶ οὗτοι δίδονται.

δίδονται. τὴν μὲν δὴ ἀνδριάντων ποιησόμεθα καὶ ὕστερον μνήμην. Ἐς δὲ τὰ ἀναθήματα ἡμῖν τραπήσεται πρότερον ὁ λόγος τὰ ἀξιολογώτατα αὐτῶν ἐπερχομένοις. Ἰόντι γὰρ ἐπὶ τὸ στάδιον τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Μητρῴου, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ κατὰ τὸ πέρας τοῦ ὄρους τοῦ Κρονίου, λίθων τε πρὸς αὐτῷ τῷ ὄρει κρηπὶς, καὶ ἀναβαθμοὶ δι' αὐτῆς. πρὸς δὲ τῇ κρηπῖδι ἀγάλματα Διὸς ἀνάκειται χαλκᾶ. ταῦτα ἐποιήθη μὲν ἀπὸ χρημάτων ἐπιβληθείσης ἀθληταῖς ζημίας ὑβρίσασιν ἐς τὸν ἀγῶνα· καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Ζᾶνες. Πρῶτοι δὲ ἀριθμὸν ἓξ ἐπὶ τῆς ὀγδόης ἐστάθησαν καὶ ἐνενηκοστῆς ὀλυμπιάδος. Εὔπωλος γὰρ Θεσσαλὸς χρήμασι διέφθειρε τοὺς ἐλθόντας τῶν πυκτῶν, Ἀγήτορα Ἀρκάδα καὶ Πρύτανιν Κυζικηνὸν, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ Φορμίωνα, Ἁλικαρνασσέα μὲν γένος, ὀλυμπιάδι δὲ τῇ πρὸ ταύτης κρατήσαντα. Τοῦτο ἐξ ἀθλητῶν ἀδίκημα ἐς τὸν ἀγῶνα πρῶτον γενέσθαι λέγουσι, καὶ πρῶτοι χρήμασιν ἐζημιώθησαν ὑπὸ Ἠλείων Εὔπωλός καὶ οἱ δεξάμενοι δῶρα παρὰ Εὐπώλου. Δύο μὲν δὴ ἐξ αὐτῶν ἔργα Κλέωνος Σικυωνίου· τὰ δὲ ἐφεξῆς τέσσαρα ὅστις ἐποίησεν, οὐκ ἴσμεν. Τῶν δὲ ἀγαλμάτων τούτων παρέντι τρίτον τ' ἐξ αὐτῶν καὶ τέταρτον, γεγραμμένα ἐλεγεῖά ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις. ἐθέλει δὲ τὸ μὲν πρῶτον τῶν ἐλεγείων δηλοῦν, ὡς οὐ χρήμασιν, ἀλλὰ ὠκύτητι τῶν ποδῶν καὶ ὑπὸ ἰσχύος σώματός ἐστιν Ὀλυμπικὴν εὕρασθαι νίκην. τὸ δ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ φησὶν ὡς τὸ ἄγαλμα ἕστηκε, τιμῇ τε τῇ ἐς τὸ θεῖον, καὶ ὑπὸ εὐσεβείας τῆς Ἠλείων, καὶ ἀθληταῖς παρανομοῦσιν εἶναι δέος. πέμπτῳ τε καὶ ἕκτῳ τῷ μὲν ἐστιν ἡ τοῦ ἐπιγράμματος γνώμη τά τε ἄλλα ἐς ἔπαινον Ἠλείων, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τῇ ζημίᾳ τῶν πυκτῶν. Ἐπὶ δὲ τῷ ὑπολοίπῳ διδασκαλία πᾶσιν Ἕλλησιν εἶναι τὰ ἀγάλματα, μηδένα ἐπὶ Ὀλυμπικῇ νίκῃ διδόναι χρήματα. Εὐπώλου δὲ ὕστερόν φασιν Ἀθηναῖον Κάλλιππον ἀθλήσαντα πένταθλον, ἐξωνήσασθαι τοὺς ἀνταγωνιουμένους χρήμασι· δευτέραν δὲ ἐπὶ ταῖς δέκα τε καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδα εἶναι ταύτην. Ἐπιβληθείσης δὲ τῷ Καλλίππῳ καὶ τοῖς ἀνταγωνισαμένοις ζημίας ὑπὸ Ἠλείων, ἀποστέλλουσιν Ὑπερείδην Ἀθηναῖοι πείσοντα Ἠλείους ἀφεῖναι σφίσι τὴν ζημίαν. ἀπειπόντων δὲ Ἠλείων τὴν χάριν, ἐχρῶντο ὑπεροψίᾳ τοιᾷδε ἐς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτε ἀποδιδόντες τὰ χρήματα, καὶ Ὀλυμπίων εἰργόμενοι· πρὶν ἢ σφίσιν ὁ θεὸς ἐν Δελφοῖς οὐ πρότερον ἔφησεν ὑπὲρ οὐδενὸς χρήσειν, πρὶν ἢ τὴν ζημίαν ἀποδοῖεν Ἠλείοις. οὕτω δὴ ἀποδόντων ἐποιήθη τῷ Διῒ ἀγάλματα, ἓξ μὲν καὶ ταῦτα. γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐλεγεῖα, οὐδέν τι δεξιώτερα ἐς ποίησιν, ἢ τὰ ἔχοντα τὴν ζημίαν τὴν Εὐπώλου. Γνῶμαι δέ εἰσι τῶν ἐπιγραμμάτων· πρῶτον μὲν ἀνατεθῆναι ἀγάλματα μαντείᾳ τοῦ θεοῦ τιμήσαντος τὰ ἐς τοὺς πεντάθλους δόξαντα Ἠλείοις. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τῷ τρίτῳ, Ἠλείους ἐπαινοῦντά ἐστιν ἐπὶ τῶν πεντάθλων τῇ ζημίᾳ. τὸ τέταρτον δὲ ἐθέλει λέγειν τὸν Ὀλυμπίασιν ἀγῶνα ἀρετῆς εἶναι, καὶ οὐ χρημάτων. τὰ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ πέμπτῳ τε καὶ ἕκτῳ, τὸ μὲν αὐτῶν δηλοῖ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἀνετέθη τὰ ἀγάλματα· τὸ δὲ ἀναμιμνήσκει τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀθηναίοις ἐλθόντος ἐκ Δελφῶν. Τῶν δὲ κατειλεγμένων τὰ ἐφεξῆς ἀγάλματα δύο μέν ἐστιν ἀριθμὸν, ἀνετέθη δὲ ἐπιτεθείσης παλαισταῖς ἀνδράσι ζημίας. οἵτινες δὲ ἐκαλοῦντο, ἐμέ γε ἢ τοὺς Ἠλείων λέληθεν ἐξηγητάς. ἐπιγράμματα μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀγάλμασιν ἔπεστι. λέγει δὲ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν, ὡς τῷ Ὀλυμπίῳ Διῒ Ῥόδιοι χρήματα ὑπὲρ ἀνδρὸς ἀδικίας ἐκτίσαιεν παλαιστοῦ· τὸ δὲ ἕτερον, ὡς ἀνδρῶν ἐπὶ δώροις παλαισάντων, ἀπὸ τῶν ἐπιβληθέντων χρημάτων αὐτοῖς γένοιτο τὸ ἄγαλμα. Τὰ δὲ ἐπίλοιπα ἐς τοὺς ἀθλητὰς τούτους οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν οἱ Ἠλείων, ὀγδόην μὲν ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδα εἶναι, λαβεῖν δὲ Εὔδηλον παρὰ Φιλοστράτου χρήματα· τοῦτον δὲ εἶναι τὸν Φιλόστρατον Ῥόδιον. τούτῳ τῷ λόγῳ διάφορα ὄντα εὕρισκον τὰ Ἠλείων ἐς τοὺς Ὀλυμπιονίκας γράμματα. Ἔστι γὰρ δὴ ἐν τοῖς γράμμασι τούτοις, Στράτωνα Ἀλεξανδρέα ὀλυμπιάδι ὀγδόῃ μετὰ τὰς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐπὶ ἡμέρας ἀνελέσθαι τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης νίκην. Ἀλεξανδρείας δὲ τῆς ἐπὶ τῷ Κανωβικῷ τῷ Νείλου στόματι, Ἀλέξανδρος μὲν οἰκιστὴς ἐγένετο ὁ Φιλίππου. λέγεται δὲ καὶ πρότερον ἔτι πόλισμα Αἰγυπτίων ἐνταῦθα οὐ μέγα εἶναι Ῥακῶτιν.

Στράτωνος δὲ τούτου πρὸς μὲν ἡλικίᾳ πρότερον, τοσοῦτοι δὲ ἄλλοι μετ' αὐτὸν εἰσὶ δῆλοι, τὸν κότινον παγκρατίου τε ἆθλα εἰληφότες καὶ πάλης. καὶ πρῶτος μὲν ἐξ αὐτῆς Ἤλιδος, Ἑλλήνων δὲ τῶν πέραν Αἴνου, Ῥόδιος δὲ Ἀριστομένης, καὶ Μαγνήτων τῶν ἐπὶ Ληθαίῳ Πρωτοφάνης. Οἱ δὲ ὕστερον τοῦ Στράτωνος, Μαρίων τε πόλεως ἐκείνῳ τῆς αὐτῆς, καὶ Στρατονικεὺς Ἀριστέας (τὰ δὲ παλαιότερα ἥ τε χώρα καὶ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Χρυσάορις) ἕβδομος δὲ Νικόστρατος ἐκ τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ Κιλίκων, οὐδὲν τοῖς Κίλιξιν αὐτοῦ μετὸν, εἰ μὴ ὅσα τῷ λόγῳ. Τοῦτον τὸν Νικόστρατον νήπιον παῖδα ἔτι ἐκ Πρυμνησσοῦ λῃσταὶ τῶν Φρυγῶν ἥρπασαν, οἰκίας ὄντα οὐκ ἀφανοῦς· κομισθέντα δὲ αὐτὸν ἐς Αἰγέας, ὠνήσατο ὅστις δή. χρόνῳ δὲ ὕστερον τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ὄνειρον γίνεται· λέοντος δὲ ἔδοξεν ὑπὸ τῷ σκίμποδι κατακεῖσθαι σκύμνον, ἐφ' ᾧ ἐκάθευδεν ὁ Νικόστρατος. Νικοστράτῳ μὲν δὴ, ὡς ηὐξήθη, καὶ ἄλλαι νῖκαι Ὀλυμπιάσιν ἐγένοντο, παγκρατίου καὶ πάλης. Χρήμασι δὲ ὑπὸ Ἠλείων ἕτεροί τε ὕστερον, καὶ Ἀλεξανδρεὺς ἐζημιώθη πύκτης ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς διακοσίαις ὀγδόῃ τε καὶ δεκάτῃ. ὄνομα μὲν τῷ ζημιωθέντι Ἀπολλώνιος, ἐπίκλησιν δὲ ἦν Ῥαντης· καί πως καὶ ἐπιχώριον τὸ ἐς τὰς ἐπικλήσεις τοῖς Ἀλεξανδρεῦσίν ἐστιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ ἀδικῶν ὑπὸ Ἠλείων κατεγνώσθη πρῶτος Αἰγυπτίων· κατεγνώσθη δὲ οὐ δοῦναι χρήματα ἢ λαβεῖν αὐτὸς, ἀλλὰ τοιόνδε ἄλλο ἐς τὸν ἀγῶνα ἐξυβρίσαι. Ἀφίκετο οὐκ ἐς τὸν εἰρημένον καιρόν· καὶ αὐτὸν ὑπὸ Ἠλείων πειθομένων τῷ νόμῳ ἐλείπετο τοῦ ἀγῶνος εἴργεσθαι. τὸ γὰρ οἱ πρόφασιν, ὡς ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις ὑπὸ ἀνέμων κατείχετο, ἐναντίον Ἡρακλείδης γένος καὶ αὐτὸς Ἀλεξανδρεὺς ἤλεγχεν ἀπατῶν οὖσαν· ὑστερῆσαι γὰρ χρήματα ἐκ τῶν ἀγώνων αὐτὸν ἐκλέγοντα τῶν ἐν Ἰωνίᾳ. οὕτω δὴ τόν τε Ἀπολλώνιον, καὶ εἴ δή τις ἄλλος ἧκεν οὐ κατὰ προθεσμίαν τῶν πυκτῶν, τούτους μὲν οἱ Ἠλεῖοι τοῦ ἀγῶνος ἀπελαύνουσι. τῷ Ἡρακλείδῃ δὲ τὸν στέφανον παριᾶσιν ἀκονιτί. Ἐνταῦθα ὁ Ἀπολλώνιος κατεσκευάσατό τε τοῖς ἱμᾶσιν ὡς ἐς μάχην, καὶ ἐσδραμὼν ἐπὶ τὸν Ἡρακλείδην, ἤπλετο ἐπικειμένου τε ἤδη τὸν κότινον καὶ καταπεφευγότος ἐς τοὺς Ἑλλανοδίκας. τούτῳ μὲν δὴ ἔμελλε τὸ κοῦφον τοῦ νοῦ βλάβος μέγα ἔσεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα δύο τέχνης τῆς ἐφ' ἡμῶν τὰ ἀγάλματα. ἕκτῃ γὰρ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι καὶ διακοσίαις ὀλυμπιάσι πύκτας ἄνδρας ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐφώρασαν, συνθεμένους ὑπὲρ λήμματος. ἀντὶ τούτων μὲν ἐγένετο ζημία· ποιηθέντων δὲ ἀγαλμάτων Διὸς, τὸ μὲν ἐς ἀριστερὰ τῆς ἐς τὸ στάδιον ἐσόδου, τὸ δὲ ἕτερον αὐτῶν ἕστηκεν ἐν δεξιᾷ. Τοῖς δὲ πύκταις τούτοις Δίδας τε ὄνομα ἦν, καὶ τῷ τὰ χρήματα δόντι αὐτῷ Γαραπάμμων· ὁμοῦ δὲ ἦσαν τοῦ αὐτοῦ νομοῦ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καλουμένου δὲ Ἀρσινοΐτου. Θαῦμα μὲν δὴ καὶ ἄλλως ἐν οὐδενὸς λόγῳ τὸν θεὸν θέσθαι τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ δέξασθαί τινα ἢ δοῦναι δῶρα ἐπὶ τῷ ἀγῶνι· μείζονος δὲ ἔτι θαύματος, εἴγε καὶ αὐτῶν ἐτόλμησεν ἤδη τις Ἠλείων. Λέγεται δὲ ὡς Δαμόνικος τολμήσειεν Ἠλείοις δευτέρᾳ πρὸς ταῖς ἑκατὸν καὶ ἐνενήκοντα ὀλυμπιάδι. Συνεστηκέναι μὲν γὰρ παλαίοντας ἐπὶ τῷ στεφάνῳ, τόν τε τοῦ Δαμονίκου παῖδα Πολύκτορα, καὶ Σώσανδρον γένος Σμυρναῖον, ὁμώνυμον τῷ πατρί. Δαμόνικον δὲ, ἅτε περιττῶς ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι τῷ παιδὶ τὴν νίκην, δοῦναι τοῦ Σωσάνδρου τῷ παιδὶ χρήματα. Ὡς δὲ ἐγεγόνει τὰ πραχθέντα ἔκπυστα, ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι ζημίαν· ἐπιβάλλουσι δὲ οὐ τοῖς παισὶν, ἀλλὰ ἐς τοὺς πατέρας ἔτρεψαν τὴν ὀργήν· οὗτοι γὰρ δὴ καὶ ἠδίκουν. ἀπὸ ταύτης τῆς ζημίας ἀγάλματα ἐποιήθη· καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ Ἠλείων ἀνάκειται γυμνασίῳ, τὸ δὲ τῆς Ἄλτεως πρὸ τῆς Ποικίλης στοᾶς καλουμένης, ὅτι ἦσαν ἐπὶ τῶν τοίχων γραφαὶ τὸ ἀρχαῖον. Εἰσὶ δέ οἱ τὴν στοὰν ταύτην καὶ Ἠχοῦς ὀνομάζουσι. βοήσαντι δὲ ἀνδρὶ ἑπτάκις ὑπὸ τῆς ἠχοῦς ἡ φωνὴ ἐπὶ τάδε, καὶ ἐπὶ πλέον ἔτι ἀποδίδοται. Παγκρατιαστὴν δέ φασιν Ἀλεξανδρέα, ὄνομα δὲ εἶναί οἱ Σαραπίωνα, τοῦτον ἐν ὀλυμπιάδι τῇ πρώτῃ μετὰ τὰς διακοσίας εἰς τοσοῦτο δέους τοὺς ἀνταγωνιστὰς, ὥστε ἡμέρᾳ μιᾷ πρότερον ἢ ἐσκληθήσεσθαι τὸ παγκράτιον ἔμελλεν, ἀποδράντα οἴχεσθαι. τοῦτον ζημιωθέντα ἐπὶ δειλίᾳ μόνον τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν μνημονεύουσιν Αἰγυπτίων. Ταῦτα μὲν τὰ καταλελεγμένα, ἐπὶ αἰτίαις ταῖσδε ποιηθέντα εὕρισκον. Ἔστι δὲ καὶ ἀγάλματα Διὸς δημοσίᾳ τε καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν

ἀνατε-

ἀνατεθέντα ἰδιωτῶν. ἔστι δὲ βωμὸς ἐν τῇ Ἄλτει τῆς ἐσόδου πλησίον τῆς ἀγούσης ἐς τὸ στάδιον. ἐπὶ τούτου θεῶν μὲν οὐδενὶ θύουσιν Ἠλεῖοι· σαλπιγκταῖς δὲ ἐφεστηκόσιν αὐτῷ καὶ τοῖς κήρυξιν, ἀγωνίζεσθαι καθέστηκε. παρὰ τοῦτον τὸν βωμὸν βάθρον τε πεποίηται χαλκοῦν, καὶ ἄγαλμα ἐπ' αὐτῷ Διός, μέγεθος μὲν ὅσον ἓξ πήχεις, κεραυνὸν δὲ ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχει. ἀνέθεσαν δὲ αὐτὸ Κυναιθαεῖς. Ὁ δὲ περικείμενός τε τὸν ὅρμον, καὶ ἡλικίαν παῖς, ἔτι ἀνάθημα ἀνδρός ἐστι Φλιασίου Κλεόλα. Παρὰ δὲ τὸ Ἱπποδάμιον καλούμενον, λίθου τε βάθρον ἐστὶ κύκλος ἥμισυς, καὶ ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ Ζεὺς, καὶ Θέτις τε καὶ Ἡμέρα τὸν Δία ὑπὲρ τῶν τέκνων ἱκετεύουσαι. ταῦτα ἐπὶ μέσῳ τῷ βάθρῳ. Οἱ δὲ ἤδη σχῆμα ἀντιτεταγμένων ὅ τε Ἀχιλλεὺς παρέχεται καὶ ὁ Μέμνων ἐπὶ ἑκατέρου τοῦ βάθρου τῷ πέρατι ἑκάτερος. ἀνθεστήκασι δὲ καὶ ἄλλοι ἄλλῳ κατὰ τὰ αὐτά, ἀνὴρ βάρβαρος ἀνδρὶ Ἕλληνι, Ὀδυσσεὺς μὲν Ἑλένῳ, ὅτι οὗτοι μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ δόξαν ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι εἰλήφεσαν· Μενελάῳ δὲ κατὰ τὸ ἔχθος τὸ ἐξ ἀρχῆς Ἀλέξανδρος, Διομήδει δὲ Αἰνείας, καὶ τῷ Τελαμῶνος Αἴαντι Δηίφοβος. ταῦτά ἐστιν ἔργα μὲν Λυκίου τοῦ Μύρωνος, Ἀπολλωνιᾶται δὲ ἀνέθηκαν οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ. καὶ δὴ καὶ ἐλεγεῖον γράμμασίν ἐστιν ἀρχαῖον ὑπὸ Διὸς τοῖς ποσί·

Μνάματ' Ἀπολλωνίας ἀνακείμεθα, τὰν ἐνὶ πόντῳ
Ἰονίῳ Φοῖβος ᾤκισ' ἀκερσεκόμας.
Οἳ γᾶς τέρμαθ' ἑλόντες Ἀβαντίδος, ἐνθάδε ταῦτα
Ἔστασαν σὺν τοῖς ἐκ Θρονίου δεκάταν.

Ἡ δὲ Ἀβαντὶς καλουμένη χώρα, καὶ πόλισμα ἐν αὐτῇ Θρόνιον, τῆς Θεσπρωτίδος ἦσαν Ἠπείρου κατὰ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια. Σκεδασθεισῶν γὰρ Ἕλλησιν ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου τῶν νεῶν, Λοκροί τε ἐκ Θρονίου τῆς ἐπὶ Βοαγρίῳ ποταμῷ καὶ Ἄβαντες ἀπὸ Εὐβοίας, ναυσὶν ὀκτὼ συναμφότεροι πρὸς τὰ ὄρη κατηνέχθησαν τὰ Κεραύνια. οἰκήσαντες δὲ ἐνταῦθα, καὶ πόλιν οἰκίσαντες Θρόνιον, καὶ τῆς γῆς ἀφ' ὅσον ἐνέμοντο, Ἀβαντίδος ὄνομα ἀπὸ κοινοῦ λόγου θέμενοι, ἐκπίπτουσιν ὕστερον ὑπὸ Ἀπολλωνιατῶν ὁμόρων κρατηθέντες πολέμῳ. ἀποικισθῆναι δὲ ἐκ Κορκύρας τὸν Ἀπολλωνίαν, οἱ δὲ Κορινθίοις αὐτοῖς μετεῖναι λαφύρων. Προελθόντι δὲ ὀλίγον, Ζεύς ἐστι πρὸς ἀνίσχοντα τετραμμένος τὸν ἥλιον, ἀετὸν ἔχων ὄρνιθα καὶ τῇ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν κεραυνόν. ἐπίκειται δὲ αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανος ἄνθη τὰ ἠρινά. Μεταποντίνων δέ ἐστιν ἀνάθημα, Αἰγινήτου δὲ ἔργον Ἀριστόνου. τοῦ δὲ Ἀριστόνου τούτου διδάσκαλον, ἢ καθ' ὅντινα χρόνον ἐγένετο, οὐκ ἴσμεν. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Φλιάσιοι Δία, καὶ θυγατέρας τὰς Ἀσωποῦ, καὶ αὐτὸν Ἀσωπόν. διακεκόσμηται δὲ οὕτω σφίσι τὰ ἀγάλματα. Νεμέα μὲν τῶν ἀδελφῶν πρώτη, μετὰ δὲ αὐτὴν Ζεύς ἐστι λαμβανόμενος Αἰγίνης. παρὰ δὲ τὴν Αἴγιναν ἕστηκεν Ἅρπινα. ταύτῃ τῷ Ἠλείων καὶ Φλιασίων λόγῳ συνεγένετο Ἄρης. καὶ Οἰνομάῳ δὲ μήτηρ τῷ περὶ τὴν Πισαίαν βασιλεύσαντι ἐστὶν Ἅρπινα. μετὰ δὲ αὐτὴν Κορκύρα τε, καὶ ἐπ' αὐτῇ Θήβη. τελευταῖος δὲ ὁ Ἀσωπός. Λέγεται δὲ ἐς μὲν Κορκύραν, ὡς μιχθείη Ποσειδῶν αὐτῇ. τοιαῦτα δὴ ἕτερα ᾖσε Πίνδαρος ἐς Θήβην τε καὶ ἐς Δία. Ἰδίᾳ δὲ ἄνδρες Λεοντῖνοι καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ Δία ἀνέστησαν. μέγεθος μὲν τοῦ ἀγάλματος πήχεις εἰσὶν ἑπτά· ἐν δὲ ταῖς χερσὶν ἀετός τέ ἐστιν αὐτῷ, καὶ τὸ βέλος τοῦ Διὸς κατὰ αὐτοὺς τοὺς ποιητῶν λόγους. ἀνέθεσαν δὲ Ἱππαγόρας τε καὶ Φρυνών, καὶ Αἰνεσίδημος. ἄλλον δέ τινα Αἰνεσίδημον δοκῶ, καὶ οὐ τὸν τυραννήσαντα εἶναι Λεοντίνων. Παρεξιόντι δὲ παρὰ τὴν ἐς τὸ βουλευτήριον ἔσοδον, Ζεύς τε ἕστηκεν ἐπίγραμμα ἔχων οὐδέν· καὶ αὖθις ὡς πρὸς ἄρκτον ἐπιστρέψαντι, ἄγαλμά ἐστι Διός. τοῦτο τέτραπται μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἀνέθεσαν δὲ Ἑλλήνων ὅσοι Πλαταιᾶσιν ἐμαχέσαντο ἐναντία Μαρδονίου τε καὶ Μήδων. εἰσὶ δὲ καὶ ἐγγεγραμμέναι κατὰ τοῦ βάθρου τὰ δεξιὰ αἱ μετασχοῦσαι πόλεις τοῦ ἔργου· Λακεδαιμόνιοι μὲν πρῶτοι, μετὰ δὲ αὐτοὺς Ἀθηναῖοι, τρίτοι δὲ γεγραμμένοι καὶ τέταρτοι Κορίνθιοί τε καὶ Σικυώνιοι, πέμπτοι δὲ Αἰγινῆται, μετὰ δὲ Αἰγινήτας, Μεγαρεῖς καὶ Ἐπιδαύριοι, Ἀρκάδων δὲ Τεγεᾶταί τε καὶ Ὀρχο-

μένιοι· ἐπὶ δὲ αὐτοῖς, ὅσοι Φλιοῦντα, καὶ Τροιζῆνα, καὶ Ἑρμιόνα οἰκοῦσιν· ἐκ δὲ χώρας τῆς Ἀργείας Τιρύνθιοι· Πλαταιεῖς δὲ μόνοι Βοιωτῶν, καὶ Ἀργείων οἱ Μυκήνας ἔχοντες· νησιῶται δὲ Χῖοι καὶ Μιλήσιοι, Ἀμβρακιῶται δὲ ἐξ Ἠπείρου τῆς Θεσπρωτίδος, Τήνιοί τε καὶ Λεπρεᾶται· Λεπρεᾶται μὲν τῆς ἐκ τῆς Τριφυλίας μόνοι· ἐκ δὲ Αἰγαίου καὶ τῶν Κυκλάδων, οὐ Τήνιοι μόνοι, ἀλλὰ καὶ Νάξιοι καὶ Κύθνιοι· ἀπὸ δὲ Εὐβοίας Στυρεῖς· μετὰ δὲ τούτους, Ἠλεῖοι, καὶ Ποτιδεᾶται, καὶ Ἀνακτόριοι· τελευταῖοι δὲ Χαλκιδεῖς οἱ ἐπὶ τῷ Εὐρίπῳ. Τούτων τῶν πόλεων τοσαίδε ἦσαν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι. Μυκηναῖοι μὲν καὶ Τιρύνθιοι μετὰ τὰ Μηδικὰ ὕστερον ἐγένοντο ὑπὸ Ἀργείων ἀνάστατοι. Ἀμβρακιώτας δὲ καὶ Ἀνακτορίους ἀποίκους Κορινθίων ὄντας, ἐπηγάγετο ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐς Νικοπόλεως συνοικισμὸν πρὸς τῷ Ἀκτίῳ. Ποτιδεάτας δὲ δὶς μὲν ἐπέλαβεν ἀναστάτους ἐκ τῆς σφετέρας ὑπὸ Φιλίππου τε γενέσθαι τοῦ Ἀμύντου, καὶ πρότερον ἔτι ὑπὸ Ἀθηναίων· χρόνῳ δὲ ὕστερον Κάσανδρος κατήγαγε μὲν Ποτιδεάτας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, ὄνομα δὲ οὐ τὸ ἀρχαῖον τῇ πόλει, Κασάνδρεια δὲ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ. Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐποίησεν Ἀναξαγόρας Αἰγινήτης. τοῦτον οἱ συγγράψαντες τὰ ἐς Πλαταιάς, παρείασιν ἐν τοῖς λόγοις. Ἔστι δὲ πρὸ τοῦ Διὸς τούτου στήλη χαλκῆ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων, συνθήκας ἔχουσα εἰρήνης ἐς τριάκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. ταύτας ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι παραστησάμενοι τὸ δεύτερον Εὔβοιαν, ἔτει τρίτῳ τῆς ὀλυμπιάδος ἣν Κρίσων Ἱμεραῖος ἐνίκα στάδιον. ἔστι δὲ ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ τόδε εἰρημένον· εἰρήνης μὲν τῆς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων τῇ Ἀργείων μὴ μετεῖναι πόλει, ἰδίᾳ δὲ Ἀθηναίους καὶ Ἀργείους, ἢν ἐθέλωσιν, ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους. αὗται μὲν λέγουσι τοιαῦτα αἱ συνθῆκαι. Διὸς δὲ ἄλλο ἄγαλμα παρὰ τὸ ἅρμα ἀνάκειται τὸ Κλεοσθένους. τούτου μὲν δὴ ἡμῖν καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα ἔσται μνήμη. τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διός, Μεγαρέων μέν ἐστιν ἀνάθημα· ἀδελφοὶ δὲ αὐτὸ Θύλακός τε καὶ Ὄναιθος, καὶ οἱ παῖδες οἱ τούτων εἰργάσαντο. ἡλικίαν δὲ αὐτῶν, ἢ πατρίδα, ἢ παρ' ὅτινι ἐδιδάχθησαν, οὐκ ἔχω δηλῶσαι. Πρὸς δὲ τῷ ἅρματι τῷ Γέλωνος Ζεὺς ἕστηκεν ἀρχαῖος, ἔχων σκῆπτρον· Ὑβλαίων δέ φασιν εἶναι ἀνάθημα. αἱ δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις αἱ Ὕβλαι, Γερεᾶτις ἐπίκλησιν· τὴν δὲ ὥσπερ γε καὶ ἐκάλουν μείζονα. ἔχουσι δὲ καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι τὰ ὀνόματα. ἐν τῇ Καταναίᾳ δὲ ἡ μὲν ἔρημος ἐς ἅπαν, ἡ δὲ κώμη τε Καταναίων ἡ Γερεᾶτις, καὶ ἱερὸν σφισιν Ὑβλαίας ἐστὶ θεοῦ, παρὰ Σικελιωτῶν ἔχον τιμάς. παρὰ τούτων δὲ κομισθῆναι τὸ ἄγαλμα ἐς Ὀλυμπίαν ἡγοῦμαι. τεράτων γὰρ σφᾶς καὶ ἐνυπνίων Φίλιστος ὁ Ἀρχομενίδου φησὶν ἐξηγητὰς εἶναι, καὶ μάλιστα εὐσεβείᾳ τῶν ἐν Σικελίᾳ βαρβάρων προσκεῖσθαι. Πλησίον δὲ τοῦ Ὑβλαίων ἀναθήματος βάθρον τε πεποίηται χαλκοῦν, καὶ ἐπ' αὐτῷ Ζεύς. τοῦτον ὀκτὼ μάλιστα εἶναι ποδῶν καὶ δέκα εἰκάζομεν. οἵτινες δὲ αὐτὸν ἔδοσαν τῷ θεῷ, καὶ ὧντινων ἐστὶν ἔργον, ἐλεγεῖον γεγραμμένον σημαίνει·

Κλείτοριοι τόδ' ἄγαλμα θεῷ δεκάτην ἀνέθηκαν,
Πολλὰν ἐκ πολίων χερσὶ βιασάμενοι.
Καὶ μεζεῖτ' ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας αὐτοκασίγνητοι *

Ἀλλὰ Λάκωνας μὲν τούτους οὐκ ἐς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιφανεῖς νομίζω γενέσθαι. εἶχον γὰρ ἄν τι καὶ Ἠλεῖοι περὶ αὐτῶν λέγειν, καὶ πλέονα ἔτι Λακεδαιμόνιοι πολιτῶν γε ὄντων. Παρὰ δὲ τὸν Λαοίτα Διὸς καὶ Ποσειδῶνος Λαοίτα, παρὰ τούτων τῶν βωμόν, Ζεὺς ἐπὶ χαλκοῦ βάθρου· δῶρον μὲν τοῦ Κορινθίων δήμου, Μούσου δὲ ἐστὶ ποίημα, ὅστις δὴ οὗτός ἐστι Μοῦσος. Ἀπὸ δὲ τοῦ βουλευτηρίου πρὸς τὸν ναὸν ἐρχομένῳ τὸν μέγαν, ἔστιν ἄγαλμα ἐν ἀριστερᾷ Διός. ἐστεφανωμένον δὲ οἷα δὴ ἄνθεσι, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ κεραυνὸς πεποίηται. τοῦτο δὲ ἐστὶν Ἀσκάρου τέχνη Θηβαίου, διδαχθέντος παρὰ τῷ Σικυωνίῳ, καὶ Θεσσαλῶν φασιν εἶναι, ὅτε Φωκεῦσιν εἰς πόλεμον οὗτοι κατέστησαν· καὶ ἔστιν ἀπὸ Φωκέων αὐτοῖς τὸ ἀνάθημα. Οὐκ ἂν οὖν ὁ ἱερὸς καλούμενος εἴη πόλεμος, ὃν δὲ τρόπον ἔτι ἐπολέμησαν πρὶν ἢ Μήδους καὶ βασιλέα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβῆναι. Τούτου δὲ οὐ πόρρω Ζεύς ἐστιν, ὅντινα ἀναθεῖναι Ψωφιδίους ἐπὶ πολέμου κατορθώματι, τὸ ἔπος

τὸ ἐπ'

τὸ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον δηλοῖ. Τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ μεγάλου, Ζεὺς πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου. μέγεθος μὲν δώδεκα ποδῶν, ἀνάθημα δὲ λέγουσιν εἶναι Λακεδαιμονίων, ἡνίκα ἀποστᾶσι Μεσσηνίοις δεύτερα ἔτι ἐς πόλεμον κατέστησαν. ἔπεστι δὲ καὶ ἐλεγεῖον ἐπ' αὐτῷ·

Δέξο ἄναξ Κρονίδα Ζεῦ Ὀλύμπιε καλὸν ἄγαλμα
Ἱλάῳ θυμῷ τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Ῥωμαίων δὲ οὔτε ἄνδρα ἰδιώτην, οὔτε ὁπόσοι τῆς βουλῆς, οὐδένα Μομμίου πρότερον ἀνάθημα ἴσμεν ἐς ἱερὸν ἀναθέντα Ἑλληνικόν. Μόμμιος δὲ ἀπὸ λαφύρων ἀνέθηκε τὸν ἐξ Ἀχαΐας Δία ἐς Ὀλυμπίαν χαλκοῦν. οὗτος ἕστηκεν ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Λακεδαιμονίων ἀναθήματος, παρὰ τὸν πρῶτον ταύτῃ τοῦ ναοῦ κίονα. Ὁ δὲ ἐν τῇ Ἄλτει μέγιστον τῶν χαλκῶν ἐστιν ἀγαλμάτων τοῦ Διὸς, ἀνετέθη μὲν ὑπὸ αὐτῶν Ἠλείων ἀπὸ τοῦ πρὸς Ἀρκάδας πολέμου· μέγεθος δὲ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι ποδῶν ἐστι. Παρὰ δὲ τῷ Πελοπίῳ, κίων τε οὐχ ὑψηλὸς, καὶ ἄγαλμα Διός ἐστιν ἐπ' αὐτῷ μικρὸν, τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν προτεῖνον. Τούτου δὲ ἀπαντικρὺ, ἄλλα ἐστὶν ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου· ὡς δὲ αὔτως Διὸς καὶ Γανυμήδους ἀγάλματα. Ἔστι δὲ Ὁμήρῳ πεποιημένα, ὡς ἁρπασθείη τε ὑπὸ θεῶν Γανυμήδης οἰνοχόος Διῒ, καὶ ὡς Τρωῒ δῶρα ἵπποι δοθεῖεν ἀντ' αὐτοῦ. τοῦτο ἀνέθηκε μὲν Γνῶθις Θεσσαλὸς, ἐποίησε δὲ καὶ Ἀριστοκλῆς μαθητής τε καὶ υἱὸς Κλεοίτα. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ζεὺς οὐκ ἔχων πω γένεια. κεῖται δὲ ἐν τοῖς ἀναθήμασι τοῖς Σμικύθου. Τὰ δὲ ἐς Σμίκυθον, γένος τε ὁποῖον ἦν αὐτῷ, καὶ ἀφ' ὅτου τὰ ἀναθήματα ἐς Ὀλυμπίαν τὰ πολλὰ ἀνέθηκεν, ὁ ἐφεξῆς μοι λόγος δηλώσει. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἀγάλματος τοῦ εἰρημένου προελθόντι ὀλίγον κατ' εὐθεῖαν, ἄγαλμά ἐστι Διὸς οὐκ ἔχον γένεια οὐδὲ αὐτό. Ἐλαϊτῶν δὲ ἀνάθημα, οἳ καταβάντες ἐκ Καΐκου πεδίου ἐς θάλασσαν, πρῶτοι τῇ Αἰολίδι οἰκοῦσι. Τούτου δὲ αὖθις ἄλλο ἄγαλμα ἔχεται Διός. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ, τοὺς ἐν Κνίδῳ Χερρονησίους ἀπὸ ἀνδρῶν ἀναθεῖναι πολεμίων φησίν. ἀνέθεσαν δὲ ἑκατέρωθεν παρὰ τὸν Δία Πέλοπά τε καὶ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Κνιδίοις δὲ τῆς πόλεως τὸ μὲν πολὺ ἐν τῇ ἠπείρῳ πεπόλισται τῇ Καρικῇ, ἔνθα καὶ τὰ λόγου μάλιστα ἄξια αὐτοῖς ἐστιν. Ἡ δὲ καλουμένη Χερρόνησος, ἔστιν ἐπὶ τῇ ἠπείρῳ νῆσος, γεφύρᾳ διαβατός. ἐξ αὐτῆς καὶ τὰ ἀναθήματα ἀνέθεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ τῷ Διῒ, ἐνταῦθα οἰκοῦντες· ὡς οἱ τῆς Ἐφεσίων πόλεως ἔχοντες τὸ ὀνομαζόμενον Κόρησον ἀνάθημα δι' αἰτίαν ἀναθεῖναι τοῦ Ἐφεσίων κοινοῦ. Ἔστι δὲ καὶ πρὸς τῷ τείχει τῆς Ἄλτεως Ζεὺς ἐπὶ ἡλίου τετραμμένος δυσμὰς, ἐπίγραμμα οὐδὲν παρεχόμενος. Ἐλέγετο δὲ καὶ οὗτος Μομμίου τε καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀχαιῶν εἶναι πολέμου. Ὁ δὲ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντων ὁπόσα ἀγάλματα Διὸς μάλιστα ἐς ἔκπληξιν ἀδίκων ἀνδρῶν πεποίηται. ἐπίκλησις μὲν Ὅρκιός ἐστιν αὐτῷ, ἔχει δὲ ἐν ἑκατέρᾳ κεραυνὸν χειρί. παρὰ τούτῳ καθέστηκε τοῖς ἀθληταῖς, καὶ πατράσιν αὐτῶν καὶ ἀδελφοῖς, ἔτι δὲ γυμνασταῖς ἐπὶ κάπρου κατομνυσθαι τομίων, μηδὲν ἐς τὸν Ὀλυμπίων ἀγῶνα ἔσεσθαι παρ' αὐτῶν κακούργημα. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ἀθληταὶ καὶ τόδε ἔτι προσκατόμνυνται, δέκα ἐφεξῆς μηνῶν ἀπηκριβῶσθαι σφίσι τὰ πάντα ἐς ἄσκησιν. ὀμνύουσι δὲ καὶ ὅσοι τοὺς παῖδας ἢ τῶν ἵππων τῶν ἀγωνιζομένων τοὺς πώλους κρίνουσιν, ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἄνευ δώρων πεποιῆσθαι κρίσιν· καὶ τὰ ἐς τὸν δοκιμαζόμενον δὲ καὶ μὴ, φυλάξειν καὶ ταῦτα ἐν ἀπορρήτῳ. Τῷ κάπρῳ δὲ ὅ τι χρῆσθαι σφίσι μετὰ τὸν ἀθλητῶν τὸν ὅρκον καθέστηκεν, οὐκ ἐμνημόνευσα ἐπερέσθαι· ἐπεὶ τοῖς γε ἀρχαιοτέροις ἐς τὰ ἱερεῖα ἦν καθεστηκὸς, ἐφ' ᾧ τις ὅρκον ἐποιήσατο, μηδὲ ἐδώδιμον εἶναι τοῦτο ἔτι ἀνθρώπῳ. Δηλοῖ δὲ οὐχ ἥκιστα καὶ Ὅμηρος. τὸν γὰρ κάπρον καθ' ὅτου τῶν τομίων Ἀγαμέμνων ἐπώμοσεν ἦ μὴν εἶναι τὴν Βρισηΐδα ἑαυτοῦ τῆς εὐνῆς ἀπείρατον, τοῦτον τὸν κάπρον ἀφιέμενον ὑπὸ τοῦ κήρυκος ἐποίησεν ἐς θάλασσαν·

Ἦ, καὶ ἀπὸ σφαράγου κάπρον τάμε νηλέϊ χαλκῷ.
Τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
Ῥίψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.

οὕτω μὲν τὸ ἀρχαῖον τὰ τοιαῦτα ἐνόμιζον. Ἔστι δὲ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ὁρκίου πινάκιον χαλκοῦν.

Ἐπιγέγραπται δὲ ἐλεγεῖα ἐπ' αὐτοῦ, δεῖμα θέλοντα τοῖς ἐπιορκοῦσι παριστάναι. Τοσαῦτα ἐντὸς τῆς Ἄλτεως ἀγάλματα εἶναι Διὸς ἀνηριθμησάμεθα ἐς τὸ ἀκριβέστατον. Τὸ ἀνάθημα γὰρ τὸ πρὸς τῷ μεγάλῳ ναῷ ὑπὸ ἀνδρὸς Κορινθίου τεθὲν, Κορινθίων δὲ οὐ τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' οἱ παρὰ βασιλέως ἔχουσιν εἰληφότες τὴν πόλιν, τοῦτο τὸ ἀνάθημα Ἀλέξανδρός ἐστιν ὁ Φιλίππου, Διῒ εἰκασμένος δῆθεν. Ὁπόσα δὲ ἀλλοῖα καὶ οὐ μίμησίς ἐστι Διὸς, ἐπιμνησόμεθα καὶ τούτων. εἰκόνας δὲ οὐ τιμῇ τῇ πρὸς τὸ θεῖον, τῇ δὲ ἐς αὐτοὺς χάριτι ἀνατεθείσας τοῖς ἀνθρώποις, λόγῳ σφᾶς τῷ ἐς τοὺς ἀθλητὰς ἀναμίξομεν. Μεσσηνίους τοὺς ἐπὶ τῷ πορθμῷ κατὰ ἔθος δή τι ἀρχαῖον κατ' ἔτος πέμποντας ἐς Ῥήγιον χορὸν παίδων πέντε ἀριθμὸν καὶ τριάκοντα, καὶ διδάσκαλόν τε ὁμοῦ τῷ χορῷ, καὶ ἄνδρα αὐλητὴν, ἐς ἑορτήν τινα τῶν Ῥηγίνων ἐπιχώριον, κατέλαβεν αὐτούς ποτε συμφορὰ μηδένα ὀπίσω τῶν ἀποσταλέντων σφίσιν ἀποσωθῆναι· ἀλλὰ ἡ ναῦς ἡ ἄγουσα τοὺς παῖδας, ἠφανίσθη σὺν αὐτοῖς κατὰ τοῦ βυθοῦ. ἔστι γὰρ δὴ ἡ κατὰ τοῦτον θάλασσα τὸν πορθμὸν θαλάσσης χειμεριωτάτη πάσης. οἵ τε γὰρ ἄνεμοι ταράσσουσιν αὐτὴν ἀμφοτέρωθεν τὸ κῦμα ἐπάγοντες ἐκ τοῦ Ἀδρίου, καὶ ἐξ ἑτέρου πελάγους, ὃ καλεῖται Τυρσηνόν. ἤν τε καὶ ἀνέμων ἀπῇ πνεύματα, ὁ δὲ καὶ τηνικαῦτα ὁ πορθμὸς κίνησιν βιαιοτάτην αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὰς παρέχεται παλιρροίας· θηρία τε τοσαῦτα ἐς αὐτὸν τὰ ἀθροιζόμενά ἐστιν, ὡς καὶ τὸν ἀέρα τὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ταύτης ἀναπίπλασθαι τῶν θηρίων τῆς ὀσμῆς· ὡς σωτηρίας γε ἐκ τοῦ πορθμοῦ μηδὲ ἐλπίδος τι ὑπολείπεσθαι ναυαγῷ. Εἰ δὲ ἐνταῦθα συνέπεσε καὶ Ὀδυσσεῖ διαφθαρῆναι τὴν ναῦν, ἄλλως μὲν οὐκ ἄν τις πείθοιτο ἐκνήξασθαι ζῶντα ἐς τὴν Ἰταλίαν αὐτόν. ὁ δὲ ἐκ τῶν θεῶν εὐμενὴς ἐπὶ πᾶν τι ἐργάζεται ῥᾳστώνην. Τῇ τότε ἐπὶ ἀπωλείᾳ τῶν παίδων οἱ Μεσσήνιοι πένθος ἦγον, καὶ ἄλλα τέ σφισιν ἐς τιμὴν αὐτῶν ἐξευρέθη, καὶ εἰκόνας ἐς Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν χαλκᾶς, σὺν δὲ αὐτοῖς τὸν διδάσκαλον τοῦ χοροῦ καὶ τὸν αὐλητήν. Τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα ἐδήλου τὸ ἀρχαῖον, ἀναθήματα εἶναι τῶν ἐν πορθμῷ Μεσσηνίων. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἱππίας ὁ λεγόμενος ὑπὸ Ἑλλήνων γενέσθαι σοφὸς, τὰ ἐλεγεῖα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίησεν. ἔργα δέ εἰσιν Ἠλείου Κάλλωνος αἱ εἰκόνες. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον, Μοτύη πόλις· οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπ' αὐτῇ, καὶ Φοίνικες. τούτοις τοῖς ἐν Μοτύῃ βαρβάροις Ἀκραγαντῖνοι καταστάντες ἐπολέμησαν, καὶ λείαν τε καὶ λάφυρα ἀπ' αὐτῶν λαβόντες ἀνέθεσαν τοὺς παῖδας ἐς Ὀλυμπίαν τοὺς χαλκοῦς, προτείνοντάς τε τὰς δεξιὰς, καὶ εἰκασμένους εὐχομένοις τῷ θεῷ. κεῖνται δὲ ἐπὶ τείχους οὗτοι τῆς Ἄλτεως, Καλάμιδος δὲ εἶναι σφᾶς ἔργα ἐγώ τε εἴκαζον, καὶ ὁ ἐς αὐτοὺς κατὰ τὰ αὐτὰ εἶχε λόγος. Σικελίαν δὲ ἔθνη τοσάδε οἰκεῖ· Σικανοί τε καὶ Σικελοὶ καὶ Φρύγες, οἱ μὲν ἐξ Ἰταλίας διαβεβηκότες ἐς αὐτὴν, Φρύγες δὲ ἀπὸ τοῦ Σκαμάνδρου ποταμοῦ καὶ χώρας τῆς Τρῳάδος. οἱ δὲ Φοίνικες καὶ Λίβυες στόλῳ ἀφίκοντο ἐς τὴν νῆσον κοινῷ, καὶ ἄποικοι Καρχηδονίων εἰσί. τοσαῦτα μὲν ἐν Σικελίᾳ ἔθνη βάρβαρα. Ἑλλήνων δὲ Δωριεῖς τε ἔχουσιν αὐτὴν καὶ Ἴωνες, καὶ τοῦ Φωκικοῦ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ γένους ἑκατέρου μοῖρα οὐ πολλή. Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ τείχους τά τε Ἀκραγαντίνων ἀναθήματα καὶ Ἡρακλέους δύο εἰσὶν ἀνδριάντες γυμνοὶ, παῖδες ἡλικίαν, τὸν δὲ ἐν Νεμέᾳ τοξεύοντι ἔοικε λέοντα. Τοῦτον μὲν δὴ τόν τε Ἡρακλέα, καὶ ὁμοῦ τῷ Ἡρακλεῖ τὸν λέοντα, Ταραντῖνος ἀνέθηκεν Ἱπποτίων, Νικοδάμου δέ ἐστι μάλιστα ἡ τέχνη. Τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἕτερον Ἀναξίππου μὲν ἐστιν ἀνάθημα Μινδαίου, μετεκομίσθη δὲ ἐνταῦθα ὑπὸ Ἠλείων. πρὸ τούτου δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῷ πέρατι, ἣ ἄγει μὲν ἐξ Ἤλιδος ἐς Ὀλυμπίαν, καλεῖται δὲ ἱερά. Ἔστι δὲ καὶ ἀναθήματα ἐν κοινῷ τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους, ὅσοι προεκαλέσαντο τοῦ Ἕκτορος ἐς μονομαχίαν ἄνδρα Ἕλληνα, τὸν κλῆρον ἐπὶ τῷ ἀγῶνι ὑπέμειναν. οὗτοι μὲν δὴ ἑστήκασι τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου πλησίον, δόρασι καὶ ἀσπίσιν ὡπλισμένοι· ἀπαντικρὺ δὲ ἐπὶ ἑτέρου βάθρου πεποίηται Νέστωρ τὸν ἑκάστου κλῆρον ἐσβεβληκὼς ἐς τὴν κυνῆν. τῶν δὲ ἐπὶ τῷ Ἕκτορι κληρουμένων ἀριθμὸν τῶν ὀκτώ· τὸν γὰρ ἔνατον αὐτῶν τὴν τοῦ Ὀδυσσέως εἰκόνα, Νέρωνα κομίσαι λέγουσιν ἐς Ῥώμην· τῶν δὲ ὀκτὼ τούτων ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονος τὸ ὄνομά ἐστι γεγραμμένον. γέγραπται δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ τὰ λαιὰ ἐκ δεξιῶν.

δεξιῶν. Ὅτῳ δὲ ὁ ἀλεκτρυών ἐστιν ἐπίθημα τῇ ἀσπίδι, Ἰδομενεύς ἐστιν ὁ ἀπόγονος Μίνω. τῷ δὲ Ἰδομενεῖ γένος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τοῦ πατρὸς Πασιφάης. Ἡλίου δὲ ἱερόν φασιν εἶναι τὸν ὄρνιθα, καὶ ἀγγέλλειν ἀνιέναι μέλλοντος τοῦ ἡλίου. Γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ βάθρῳ·

Τῷ Διΐ τ' Ἀχαιοὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτ' ἀνέθηκαν
Ἔγγονοι ἀντιθέου Τανταλίδα Πέλοπος.

τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθα ἐστὶ γεγραμμένον. ὁ δὲ ἀγαλματοποιὸς ὅστις ἦν, ἐπὶ τοῦ Ἰδομενέως γέγραπται τῇ ἀσπίδι·

Πολλὰ μὲν ἄλλα σοφοῦ ποιήματα καὶ τόδ' Ὀνάτα
Ἔργον, ἐν Αἰγίνῃ ὃν τέκε παῖδα Μίκων.

Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Ἀχαιῶν ἀναθήματος, καὶ Ἡρακλῆς ἐστιν ὑπὲρ τοῦ ζωστῆρος μαχόμενος πρὸς τὴν Ἀμαζόνα ἔφιππον γυναῖκα. τοῦτον Εὐαγόρας μὲν γένος Ζάγκλιος ἀνέθηκεν, ἐποίησε δὲ Κυδωνιάτης Ἀριστοκλῆς. ἐν δὲ τοῖς μάλιστα ἀρχαίοις καταριθμήσασθαι καὶ τὸν Ἀριστοκλέα ἐστί. καὶ σαφῶς μὲν ἡλικίαν οὐκ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν αὐτοῦ· δῆλα δὲ ὡς πρότερον ἔτι ἐγένετο πρὶν ἢ τῇ Ζάγκλῃ τὸ ὄνομα γενέσθαι τὸ ἐφ' ἡμῶν Μεσσήνην. Θάσιοι δὲ Φοίνικες τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, καὶ ἐκ Τύρου καὶ Φοινίκης τῆς ἄλλης ὁμοῦ Θάσῳ τῷ Ἀγήνορος κατὰ ζήτησιν ἐκπλεύσαντες τὴν Εὐρώπης, ἀνέθεσαν Ἡρακλέα ἐς Ὀλυμπίαν, τὸ βάθρον χαλκοῦ ὁμοίως τῷ ἀγάλματι. μέγεθος μὲν δὴ τοῦ ἀγάλματός εἰσι πήχεις δέκα, ῥόπαλον δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχει τόξον. Ἤκουσα δὲ ἐν Θάσῳ, τὸν αὐτὸν σφᾶς Ἡρακλέα, ὃν καὶ Τύριοι, σέβεσθαι· ὕστερον δὲ ἤδη τελοῦντας ἐς Ἕλληνας νομίσαι καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος νέμειν τιμάς. τῷ δὲ ἀναθήματι τῷ ἐς Ὀλυμπίαν, Θασίων ἔπεστιν ἐλεγεῖον·

Υἱὸς μέν με Μίκωνος Ὀνάτας ἐξετέλεσσεν,
Αὐτὸς ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.

Τὸν δὲ Ὀνατᾶν τοῦτον, οὗτινος τῆς τέχνης ἐστὶ τὰ ἀγάλματα, ὄντα Αἰγινήτην, οὐδενὸς ὕστερον θήσομεν τῶν ἀπὸ Δαιδάλου τε καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀττικοῦ. Μεσσηνίων δὲ τῶν Δωριέων οἱ Ναύπακτόν ποτε παρὰ Ἀθηναίων λαβόντες, ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ Νίκης ἐπὶ τῷ κίονι ἀνέθεσαν. τοῦτό ἐστιν ἔργον μὲν Μενδαίου Παιωνίου, πεποίηται δὲ ἀπὸ ἀνδρῶν πολεμίων, ὅτε Ἀκαρνᾶσι καὶ Οἰνιάδαις (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐπολέμησαν. Μεσσήνιοι δὲ αὐτοὶ λέγουσι τὸ ἀνάθημα σφίσιν ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ μετὰ Ἀθηναίων, καὶ οὐκ ἐπιγράψαι τὸ ὄνομα τῶν πολεμίων σφᾶς τῷ ἀπὸ Λακεδαιμονίων δείματι· ἐπεὶ Οἰνιαδῶν δὲ καὶ Ἀκαρνάνων οὐδένα ἔχειν φόβον. Τὰ δὲ ἀναθήματα Σμικύθου πολλά τε ἀριθμὸν καὶ οὐκ ἐφεξῆς ὄντα εὕρισκον. ἀλλὰ Ἰφίτου μὲν τοῦ Ἠλείου καὶ Ἐκεχειρίας στεφανούσης τὸν Ἴφιτον, τούτων μὲν τῶν εἰκόνων ἔχεται τοσάδε ἀναθήματα τοῦ Σμικύθου· Ἀμφιτρίτη τε καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἑστία. Γλαῦκος δὲ ὁ ποιήσας ἐστὶν Ἀργεῖος. Παρὰ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου τὴν ἐν ἀριστερᾷ πλευράν, ἀνέθηκεν ἄλλα· Κόρην τὴν Δήμητρος καὶ Ἀφροδίτην, Γανυμήδην τε καὶ Ἄρτεμιν· ποιητῶν δὲ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, καὶ θεοὺς αὖθις Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν. ἀγών τε ἐν τοῖς ἀναθήμασίν ἐστι τοῖς Σμικύθου φέρων ἁλτῆρας. οἱ δὲ ἁλτῆρες οὗτοι παρέχονται σχῆμα τοιόνδε. κύκλου παραμηκεστέρου, καὶ οὐκ ἐς τὸ ἀκριβέστατον περιφεροῦς εἰσιν ἥμισυ. πεποίηται δέ, ὡς καὶ τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν διιέναι καθάπερ δι' ὀχάνων ἀσπίδος. τοῦτο μὲν δὴ σχῆμά ἐστι τὸ εἰρημένον. Παρὰ δὲ τοῦ ἀγῶνος τὴν εἰκόνα Διονύσιος καὶ ὁ Θρᾷξ ἐστὶν Ὀρφεύς, καὶ ἄγαλμα Διός, οὗ δὴ καὶ ὀλίγῳ πρότερον ἐπεμνήσθην. ταῦτα ἔργα ἐστὶν Ἀργείου Διονυσίου. τεθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ Σμικύθου καὶ ἄλλα ὁμοῦ τούτοις λέγουσι. Νέρωνα δὲ ἀφελέσθαι φασὶ καὶ ταῦτα. τοῖς δὲ ἐργασαμένοις αὐτά, γένος οὖσιν Ἀργείοις, Διονυσίῳ τε καὶ Γλαύκῳ, διδάσκαλον σφίσιν οὐδένα ἐπιλέγουσιν· ἡλικίαν δὲ αὐτῶν ὁ τὰ ἔργα ἐς Ὀλυμπίαν ἀναθεὶς ἐπιδείκνυσιν ὁ Σμίκυθος. τὸν γὰρ δὴ Σμίκυθον τοῦτον Ἡρόδοτος ἔφη ἐν τοῖς λόγοις, ὡς Ἀναξίλα τοῦ ἐν Ῥηγίῳ τυραννήσαντος γενόμενος δοῦλος καὶ ταμίας τῶν Ἀναξίλα χρημάτων, ὕστερον τούτων ἀπιὼν οἴχοιτο ἐς Τεγέαν

πλουτήσαντος Ἀναξίλα. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀναθήμασιν ἐπιγράμματα, καὶ πατέρα Σμικύθου Χοῖρον, καὶ Ἑλληνίδας αὐτοῦ πόλεις Ῥήγιόν τε πατρίδα καὶ τὴν ἐπὶ πορθμῷ Μεσσήνην δίδωσιν οἰκεῖν. Καὶ τὰ μὲν ἐπιγράμματα ἐν Τεγέᾳ φασὶν αὐτὸν· τὰ δὲ ἀναθήματα ἀνέθηκεν ἐς Ὀλυμπίαν, εὐχήν τινα ἐκτελῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ παιδὸς νοσήσαντος νόσον φθινάδα. Πλησίον δὲ τῶν μειζόνων ἀναθημάτων Σμικύθου, τέχνη δὲ τοῦ Ἀργείου Γλαύκου, Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἕστηκε κράνος ἐπικειμένη, καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα. Νικόδαμος μὲν εἰργάσατο ὁ Μαινάλιος, Ἠλείων δὲ ἐστὶν ἀνάθημα. Παρὰ δὲ τὴν Ἀθηνᾶν πεποίηται Νίκη. Ταύτην Μαντινεῖς ἀνέθεσαν, τὸν πόλεμον δὲ οὐ δηλοῦσιν ἐν τῷ ἐπιγράμματι. Κάλαμις δὲ οὐκ ἔχουσαν πτερὰ ποιῆσαι λέγεται, ἀπομιμούμενος τὸ Ἀθήνῃσι τῆς ἀπτέρου καλουμένης ξόανον. Πρὸς δὲ τοῖς ἐλάσσοσιν ἀναθήμασι τοῦ Σμικύθου, ποιηθεῖσι δὲ ὑπὸ Διονυσίου, πρὸς τούτοις Ἡρακλέους ἐστὶ τῶν ἔργων τὸ ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν Νεμέᾳ καὶ ὕδραν τε καὶ εἰς τὸν κύνα τοῦ Ἅδου, καὶ τὸν ἐπὶ Ἐρυμάνθῳ ποταμῷ κάπρον. ἐκόμισαν δὲ αὐτὰ ἐς Ὀλυμπίαν Ἡρακλεῶται Μαριανδυνῶν ὁμόρων βαρβάρων καταδραμόντες τὴν χώραν. Ἡ δὲ Ἡράκλεια πεπόλισται μὲν ἐπὶ Εὐξείνῳ πόντῳ, ἀπῳκίσθη δὲ ἐκ Μεγάρων. καὶ Ταναγραῖοι δὲ μετέσχον Βοιωτῶν τοῦ οἰκισμοῦ. Τούτων δὲ ἀντικρὺ τῶν κατειλεγμένων, ἔστιν ἄλλα ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου, τετραμμένα μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τοῦ τεμένους δὲ ἐγγύτατα ὃ τῷ Πέλοπι ἀνεῖται. ἐν δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀνατεθέντα ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Μαιναλίου Φόρμιδος. ὃς ἐκ Μαινάλου διαβὰς ἐς Σικελίαν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένους, καὶ ἐκείνῳ τε αὐτῷ καὶ Ἱέρωνι ὕστερον ἀδελφῷ τοῦ Γέλωνος ἐς τὰς στρατείας ἀποδεικνύμενος λαμπρὰ ἔργα, ἐς τοσοῦτο προῆλθεν εὐδαιμονίας, ὡς ἀναθεῖναι μὲν ταῦτα ἐς Ὀλυμπίαν, ἀναθεῖναι δὲ καὶ Ἀπόλλωνι, ἄλλα δὲ ἐς Δελφούς. τὰ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν δύο τέ εἰσιν ἵπποι καὶ ἡνίοχοι δύο, ἑκατέρῳ τῶν ἵππων παρεστὼς ἀνὴρ ἡνίοχος. ὁ μὲν δὴ πρότερος τῶν ἵππων καὶ ὁ ἀνὴρ, Διονυσίου τοῦ Ἀργείου, τὰ δεύτερα δὲ ἔργα ἐστὶν Αἰγινήτου Σίμωνος. τῷ προτέρῳ δὲ τῶν ἵππων ἐπίγραμμα ἔπεστιν ἐπὶ τῇ πλευρᾷ τὰ πρῶτα οὐ σὺν μέτρῳ. λέγει γὰρ δὴ οὕτω·

Φόρμις ἀνέθηκεν Ἀρκὰς Μαινάλιος, νῦν δὲ Συρακούσιος.

Οὗτός ἐστιν ὁ ἵππος ὅτῳ καὶ τὸ ἱππομανὲς λόγῳ τῷ Ἠλείων ἔγκειται. δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἐς τιμὴν ἀνδρὸς μάγου σοφίᾳ γενέσθαι συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ. μέγεθος μὲν ἢ εἶδος, ἵππων ἀποδεῖ πολλῶν ὅσοι τῆς Ἄλτεως ἐντὸς ἑστήκασι. πρὸς δὲ ἀποκέκοπταί τε τὴν οὐρὰν, καὶ ἔστιν ἐπὶ τῷ ποιῷδε ἔτι αἰσχίων. οἱ δὲ ἵπποι οἱ ἄρσενες οὔτι που τοῦ ἦρος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἐπ᾿ αὐτὸν ὀργῶσιν ἡμέραν. Καὶ γὰρ ἐσθέουσιν ἐς τὴν Ἄλτιν ἀπορρηγνύοντες δεσμὰ, ἢ καὶ ἐκφεύγοντες τοὺς ἄγοντας, καὶ ἐπιπηδῶσιν αὐτῷ, πολλῷ δή τι ἐμμανέστερον, ἢ ἐπὶ τὴν καλλίστην ἵππον ζῶσάν τε καὶ ἠθάδα ἀναβαίνεσθαι. ἀπολισθάνουσί τε δὴ αὖθις αἱ ὁπλαὶ, καὶ ὅμως οὐκ ἀπαγορεύουσι, χρεμετίζοντές τε μᾶλλον, καὶ ἐπιπηδῶντες μετὰ βιαιοτέρας τῆς ὁρμῆς, πρὶν ἂν ὑπὸ μαστίγων καὶ ἀνάγκης ἰσχυρᾶς ἀφελκυσθῶσι. πρότερον δὲ οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγή σφισιν οὐδεμία ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ. Καὶ ἄλλο ἐν Λυδίᾳ θεασάμενος οἶδα, διάφορον μὲν θαῦμα ἢ κατὰ τὸν ἵππον τὸν Φόρμιδος, μάγων μέντοι σοφίας οὐδὲ αὐτὸ ἀπηλλαγμένον. ἔστι γὰρ Λυδοῖς ἐπίκλησιν Περσικοῖς ἱερὰ, ἔν τε Ἱεροκαισαρείᾳ καλουμένῃ πόλει, καὶ ἐν Ὑπαίποις. ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἱερῶν, οἴκημά τε, καὶ ἐν τῷ οἰκήματί ἐστιν ἐπὶ βωμοῦ τέφρα. χρόα δὲ οὐ κατὰ τέφραν ἐστὶν αὐτῇ τὴν ἄλλην. ἐσελθὼν δὲ ἐς τὸ οἴκημα ἀνὴρ μάγος, καὶ ξύλα ἐπιφορήσας αὖα ἐπὶ τὸν βωμὸν, πρῶτα μὲν τιάραν ἐπέθετο ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, δεύτερα δὲ ἐπίκλησιν ὅτου δὴ θεῶν ἐπᾴδει βάρβαρα καὶ οὐδαμῶς συνετὰ Ἕλλησιν· ἐπᾴδει δὲ ἐπιλεγόμενος ἐκ βιβλίου. ἄνευ δὲ δὴ πυρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφθῆναι τὰ ξύλα, καὶ περιφανῆ φλόγα ἐξ αὐτῶν ἐκλάμψαι. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἡμῖν δεδηλώσθω. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἀναθήμασι τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ Φόρμις ἀνδρὶ ἀνθεστηκὼς πολεμίῳ, καὶ ἐφεξῆς ἑτέρῳ γε καὶ τρίτῳ αὖθις μάχεται. γέγραπται δὲ ἐπὶ τούτοις, τὸν στρατιώτην μὲν τὸν μαχόμενον Φόρμιν εἶναι τὸν Μαινάλιον· τὸν δὲ ἀναθέντα, Συρακούσιον Λυκόρταν. δῆλα δὲ ὡς οὗτος ὁ Λυκόρτας κατὰ φιλίαν

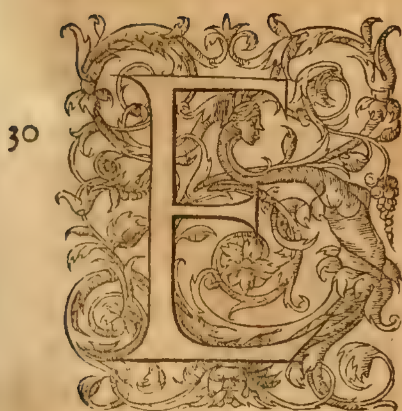
ἀναθεὶν

ἀναθεῖναι τοῦ Φόρμιδος. τὰ δὲ ἀναθήματα τοῦ Λυκόρτα καλεῖται Φόρμιδος καὶ ταῦτα ὑπὸ Ἠλείων. ὁ δὲ Ἑρμῆς ὁ τὸν κριὸν φέρων ὑπὸ τῇ μασχάλῃ, καὶ ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κυνῆν, καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκὼς, οὐ τῶν Φόρμιδος ἔτι ἀναθημάτων ἐστίν· ὑπὸ δὲ Ἀρκάδων ἐκ Φενεοῦ δέδοται τῷ θεῷ. Ὀνάταν δὲ τὸν Αἰγινήτην, σὺν δὲ αὐτῷ Καλλιτέλην ἐργάσασθαι λέγει τὸ ἐπίγραμμα. δοκεῖ μοι δή, τοῦ Ὀνάτα μαθητὴς ἢ παῖς ὁ Καλλιτέλης ἦν. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Φενεατῶν ἀναθήματός ἐστιν ἄγαλμα, κηρύκειον Ἑρμῆς ἔχων. ἐπίγραμμα δὲ ἐπ᾽ αὐτῷ Γλαυκίαν ἀναθεῖναι γένος Ῥηγῖνον, ποιῆσαι δὲ Κάλλωνα Ἠλεῖον. Βοῶν δὲ τῶν χαλκῶν, ὁ μὲν Κορκυραίων, ὁ δὲ ἀνάθημα Ἐρετριέων. τέχνη δὲ Ἐρετριέως ἐστὶ Φιλησίου. καὶ ἀνθ᾽ ὅτου μὲν οἱ Κορκυραῖοι τόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἕτερον βοῦν ἐς Δελφοὺς ἀνέθεσαν, δηλώσει μοι τὰ ἐς Φωκέας τοῦ λόγου. Ἐπὶ δὲ τῷ Ὀλυμπιάσιν αὐτῶν ἀναθήματι, συμβῆναι τοιόνδε ἤκουσα. παῖς μικρὸς ὑπὸ τούτῳ καθήμενος τῷ βοΐ, ἐς τὸ κάτω νενευκὼς ἔπαιζεν. ἀνασχὼν δὲ ἐξαίφνης τὴν κεφαλήν, κατεάγη τε αὐτὴν πρὸς τὸν χαλκόν, καὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἡμέραις ὕστερον ἀπέθανεν οὐ πολλαῖς. Ἠλεῖοι μὲν δὴ τὸν βοῦν, ἅτε αἵματι ἔνοχον, ἐβουλεύοντο ἐκκομίσαι τῆς Ἄλτεως. ὁ δὲ σφᾶς ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς κατὰ τὸ ἀνάθημα καθάρσια ἔχρα ἐπ᾽ αὐτῷ ποιησαμένους, ὁπόσα Ἕλληνες ἐπὶ ἀκουσίῳ φόνῳ νομίζουσιν. Ἔστι δὲ ὑπὸ ταῖς ἐν τῇ Ἄλτει πλατάνοις κατὰ μέσον μάλιστά που τὸν περίβολον, τρόπαιον χαλκοῦν· καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ τροπαίῳ τῇ ἀσπίδι, Ἠλείους ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἀναστῆσαι. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ τὸν ἄνδρα ἐπέλαβεν ἐκεῖνον ἀφεῖναι τὴν ψυχήν, ὃς τοῦ Ἡραίου τῆς ὀροφῆς κατ᾽ ἐμὲ ἀνασκευαζομένης, ἐνταῦθα ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις εὑρέθη κείμενος. Τῶν δὲ ἐν Θρᾴκῃ Μενδαίων τὸ ἀνάθημα, ἐγγύτατα ἀφίκετο ἀπατῆσαι μὲν ὡς ἀνδρὸς εἰκὼν εἴη πεντάθλου. καὶ κεῖται μὲν παρὰ τὸν Ἠλεῖον Ἀναύχιδα· ἔχει δὲ ἁλτῆρας ἀρχαίους. ἐλεγεῖον δὲ ἐπ᾽ αὐτῷ γεγραμμένον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ μηροῦ·

Ζηνὶ θεῶν βασιλεῖ μ᾽ ἀκροθίνιον ἐνθάδ᾽ ἔθηκαν
Μενδαῖοι Σίπλην χερσὶ βιασάμενοι.

Ἡ μὲν δὴ Θρᾴκιόν τι εἶναι τεῖχος καὶ πόλις ἔοικεν ἡ Σίπλη. Μενδαίοις δὲ αὐτοῖς γένος τε Ἑλληνικόν, καὶ ἀπὸ Ἰωνίας ἐστίν. οἰκοῦσι δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς πρὸς Αἴνῳ πόλει.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΗΛΙΑΚΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΕΠΕΤΑΙ δέ μοι τῷ λόγῳ τῷ ἐς τὰ ἀναθήματα, τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη ποιήσασθαι καὶ ἵππων ἀγωνιστικῶν μνήμην, καὶ ἀνδρῶν ἀθλητῶν τε καὶ ἰδιωτῶν ὁμοίως. Τῶν δὲ νικησάντων Ὀλυμπιάσιν οὐχ ἁπάντων εἰσὶν ἑστηκότες ἀνδριάντες, ἀλλὰ καὶ ἀποδειξάμενοι λαμπρὰ ἐς τὸν ἀγῶνα, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλοις ἔργοις, ὅμως οὐ τετυχήκασιν εἰκόνων. τούτους ἐκέλευσεν ἀφεῖναί με ὁ λόγος, ὅτι οὐ κατάλογός ἐστιν ἀθλητῶν, ὁπόσοις γεγόνασιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ἀναθημάτων δὲ ἄλλων τε καὶ εἰκόνων συγγραφή. Οὐδὲ ὁπόσων ἑστήκασιν ἀνδριάντες, οὐδὲ τούτοις πᾶσιν ἐπέξειμι, ἐπιστάμενος ὅσοι τῷ παραλόγῳ τοῦ κλήρου, καὶ οὐχ ὑπὸ ἰσχύος ἀνείλοντο ἤδη τὸν κότινον. Ὁπόσοις δὲ ἢ αὐτοῖς εἶχεν ἐς δόξαν ἢ τοῖς ἀνδριάσιν ὑπῆρχεν ἄμεινον ἑτέρων πεποιῆσθαι, τοσαῦτα καὶ αὐτὸς μνησθήσομαι. Ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας, ἀνδρὸς εἰκὼν παλαιστοῦ, γένος δὲ ἦν Ἠλεῖος, Σύμμαχος Αἰσχύλου. παρὰ δὲ αὐτὸν ἐκ Φενεοῦ τῆς Ἀρκάδων Νεολαΐδας Προξένου, πυγμῆς ἐν παι-

σὺν ἀνῃρημένος νίκην. ἐφεξῆς δὲ Ἀρχίδαμος Ξενίου, καταβαλὼν καὶ οὗτος παλαιστὰς παῖδας, γένος καὶ αὐτὸς Ἠλεῖος. τούτων τῶν κατειλεγμένων εἰργάσατο Ἄλυπος τὰς εἰκόνας Σικυώνιος, Ναυκύδους τοῦ Ἀργείου μαθητής. Κλεογένη δὲ Σιληνοῦ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησιν εἶναι τῶν ἐπιχωρίων, ἐκ δὲ ἀγέλης αὐτὸν οἰκείας ἵππων κρατῆσαι κέλητι. Πλησίον δὲ τοῦ Κλεογένους, Δεινόλοχός τε κεῖται, Πύρρος τε, καὶ Τρώϊλος Ἀλκίνου. τούτοις γένος μὲν καὶ αὐτοῖς ἐστὶν ἐξ Ἤλιδος, γεγόνασι δέ σφισιν οὐ κατὰ ταυτὰ αἱ νῖκαι. ἀλλὰ τῷ μὲν ἑλλανοδικεῖν τε ὁμοῦ καὶ ἵππων ὑπῆρξεν ἀνελέσθαι νίκας· τῷ Τρωΐλῳ δὲ τελείᾳ τε συνωρίδι, καὶ πώλων ἅρματι. Ὀλυμπιάδι δὲ ἐκράτει δευτέρᾳ πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ἀπὸ τούτου δὲ καὶ νόμος ἐγένετο Ἠλείοις, μηδὲ ἵπποις τοῦ λοιποῦ τῶν ἑλλανοδικούντων καθιέναι μηδένα. Τούτου μὲν δὴ τὸν ἀνδριάντα ἐποίησε Λύσιππος. Ἡ δὲ τοῦ Δεινολόχου μήτηρ εἶδεν ὄψιν ὀνείρατος, ὡς ἔχοιτο τοῦ παιδὸς ἐν τοῖς κόλποις ἐστεφανωμένου. καὶ τοῦδε εἵνεκα ἐς τὸν ἀγῶνα ὁ Δεινόλοχος ἠσκήθη, καὶ τοὺς παῖδας παρέθει θέων. Σικυωνίου δὲ Κλέωνός ἐστιν εἰκών. Ἐς δὴ τὴν Ἀρχιδάμου Κυνίσκαν, ἐς τὸ γένος τε αὐτῆς, καὶ ἐπὶ ταῖς Ὀλυμπικαῖς νίκαις, πρότερον ἔτι ἐδήλωσα ἐν τοῖς λόγοις οἳ ἐς τοὺς βασιλέας τοὺς Λακεδαιμονίων ἔχουσι. Πεποίηται δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Τρωΐλου, λίθου κρηπὶς, καὶ ἅρμα τε ἵππων, καὶ ἀνὴρ ἡνίοχος. καὶ αὐτῆς Κυνίσκας εἰκὼν, Ἀπελλοῦ τέχνη. γεγράπται δὲ καὶ ἐπιγράμματα ἐς τὴν Κυνίσκαν ἔχοντα. εἰσὶ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐφεξῆς ἅμα κείμενοι τῇ Κυνίσκᾳ· ἵππων νῖκαι γεγόνασιν αὐτοῖς. Ἀνάξανδρος μὲν ἅρματι ἀνηγορεύθη πρῶτος. τὸ δὲ ἐπίγραμμά φησι τὸ ἐπ' αὐτῷ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀναξάνδρου πρότερον ἐπιστεφανωθῆναι τὸν πατέρα πεντάθλῳ. οὗτος μὲν δὴ ἔοικεν εὐχόμενος τῷ θεῷ, Πολυκλῆς ἐπίκλησιν λαβὼν Πολύχαλκος· τεθρίππῳ μὲν καὶ οὗτος ἐκράτησεν· ἡ δὲ εἰκὼν ἐπὶ τῇ χειρὶ ἔχει οἱ τῇ δεξιᾷ ταινίαν. παρὰ δὲ αὐτῷ παιδία δύο, τὸ μὲν τροχὸν κατέχει, τὸ δὲ αἰτεῖ τὴν ταινίαν. Ἐνίκησε δὲ ὁ Πολυκλῆς ἵπποις, ὡς τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ λέγει, καὶ Πυθοῖ καὶ Ἰσθμοῖ τε καὶ Νέμεα. Παγκρατιαστοῦ δὲ ἀνδρὸς τὸν μὲν ἀνδριάντα εἰργάσατο Λύσιππος· ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ἀνείλετο ἐπὶ παγκρατίῳ νίκην τῶν ἄλλων Ἀκαρνάνων καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς στρατοῦ πρῶτος, καὶ Ξενάρχης ἐκαλεῖτο Φιλανδρίδου. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄρα μετὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου διετέθησαν πάντων φιλοτιμότατα Ἑλλήνων πρὸς ἵππων τροφάς. χωρὶς γὰρ ὅσους αὐτῶν κατέλεξα ἤδη, ποσοίδε ἄλλοι τῶν ἐκ Σπάρτης ἱπποτρόφων μετὰ τὴν εἰκόνα ἀνάκεινται τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἀθλητοῦ, Ξενάρχης καὶ Λυκῖνος, Ἀρκεσίλαός τε καὶ ὁ παῖς τοῦ Ἀρκεσιλάου Λίχας. Ξενάρχει μὲν δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἄργει τε ὑπῆρξε καὶ ἐν Κορίνθῳ προσανελέσθαι νίκας· Λυκῖνος δὲ ἀγαγὼν ἐς Ὀλυμπίαν πώλους, καὶ οὐ δοκιμασθέντος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, καθῆκεν ἐς τῶν ἵππων τὸν δρόμον τῶν τελείων τοὺς πώλους, καὶ ἐνίκα δι' αὐτῶν. ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀνδριάντας δύο ἐς Ὀλυμπίαν, Μύρωνος τοῦ Ἀθηναίου ποιήματα. Τῷ δὲ Ἀρκεσιλάῳ καὶ Λίχᾳ τῷ παιδὶ, τῷ μὲν αἱ τῶν γεγόνασι δύο Ὀλυμπικαὶ νῖκαι· Λίχας δὲ, εἰργομένων τηνικαῦτα τοῦ ἀγῶνος Λακεδαιμονίων, καθῆκεν ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Θηβαίων δήμου τὸ ἅρμα, τὸν δὲ ἡνίοχον νικήσαντα ἀνέδησεν αὐτὸς ταινίᾳ. καὶ ἐπὶ τούτῳ μαστιγοῦσιν αὐτὸν οἱ Ἑλλανοδίκαι. Καὶ διὰ τὸν Λίχαν τοῦτον ἡ κατὰ Ἆγιν βασιλέα ἐπιστρατεία Λακεδαιμονίων ἐγένετο ἐπὶ Ἠλείους καὶ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως μάχη. Καταπαυθέντος δὲ τοῦ πολέμου, τὴν μὲν εἰκόνα ἐνταῦθα ἔστησε. Τὰ δὲ Ἠλείων ἐς τοὺς Ὀλυμπιονίκας φασὶ γράμματα, οὐ Λίχαν, Θηβαίων δὲ τὸν δῆμον ἀρεῖν νενικηκότα. τοῦ δὲ Λίχα πλησίον μάντις ἕστηκεν Ἠλεῖος Θρασύβουλος ἐκ τῶν Ἰαμιδῶν, ὃς καὶ Μαντινεῦσιν ἐμαντεύσατο ἐναντία Λακεδαιμονίων καὶ Ἄγιδος τοῦ Εὐδαμίδου βασιλέως· ἃ δὴ καὶ ἐς πλέον ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀρκάδας ἐπέξειμι. Τοῦ Θρασυβούλου δὲ τῇ εἰκόνι γαλεώτης πρὸς τὸν ὦμον προσέρπων ἐστὶ τὸν δεξιόν· καὶ κύων ἱερεῖον δὴ παρ' αὐτῷ κεῖται διατετμημένος τε δίχα, καὶ φαίνων τὸ ἧπαρ. μαντικὴ δὲ ἡ μὲν ἐρίφων καὶ ἀρνῶν τε καὶ μόσχων ἐκ παλαιοῦ δήλη καθεστῶσά ἐστιν ἀνθρώποις· Κύπριοι δὲ ὡς καὶ ὑσὶν ἐπεξευρόντες εἰσὶ μαντεύεσθαι. κυσὶ δὲ οὐδένες ἐπί γε μαντικῆς νομίζουσιν οὐδὲν χρᾶσθαι. ἔοικεν οὖν ἰδίαν τινὰ ὁ Θρασύβουλος ἐπὶ σπλάγχνων μαντικὴν κυνείων καταστη-

καταστήσασθαι. Οἱ δὲ Ἰαμίδαι καλούμενοι μάντεις, γεγόνασιν ἀπὸ Ἰάμου. τὸν δὲ εἶναι παῖδα Ἀπόλλωνος, καὶ λαβεῖν μαντικὴν φησὶν ἐν ἄσματι Πίνδαρος. Παρὰ δὲ τοῦ Θρασυβούλου τὴν εἰκόνα Τιμοσθένης τε Ἠλεῖος ἕστηκε σταδίου νίκην ἐν παισὶν εἰληφὼς, καὶ Μιλήσιος Ἀντίπατρος Κλεινοπάτρου, παῖδας κατειργασμένος πύκτας. Συρακουσίων δὲ ἄνδρες ἄγοντες ἐς Ὀλυμπίαν παρὰ Διονυσίου θυσίαν, τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου χρήμασιν ἀναπείθουσιν ἀναγορευθῆναί οἱ τὸν παῖδα ἐκ Συρακουσῶν. Ἀντίπατρος δὲ ἐν οὐδενὶ τοῦ τυράννου τὰ δῶρα ἡγούμενος, ἀνεῖπεν αὐτὸν Μιλήσιον, καὶ ἀνέγραψε τῇ εἰκόνι ὡς γένος τε εἴη Μιλήσιος, καὶ Ἰώνων ἀναθείη πρῶτος ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνα. Τούτου μὲν δὴ Πολύκλειτος τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο· τὸν δὲ Δημοσθένην Εὐτυχίδης Σικυώνιος παρὰ Λυσίππῳ δεδιδαγμένος. ὁ δὲ Εὐτυχίδης οὗτος καὶ Σύροις τοῖς ἐπὶ Ὀρόντῃ Τύχης ἐποίησεν ἄγαλμα, μεγάλας παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἔχον τιμάς. Ἐν δὲ τῇ Ἄλτει παρὰ τὸν τοῦ Δημοσθένους ἀνδριάντα, ἀνάκειται Τίμων, καὶ ὁ παῖς τοῦ Τίμωνος Αἴσυπος, παιδίον ἐπὶ ἵππῳ καθήμενον. ἔστι γὰρ δὴ καὶ ἡ νίκη τῷ παιδὶ ἵππου κέλητος· ὁ Τίμων δὲ ἐπὶ ἅρματι ἀνηγορεύθη. Τῷ δὲ Τίμωνι εἰργάσατο καὶ τῷ παιδὶ τὰς εἰκόνας Δαίδαλος Σικυώνιος, ὃς καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ νίκῃ τὸ ἐν τῇ Ἄλτει τρόπαιον ἐποίησεν Ἠλείοις. Ἐπίγραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῷ Σαμίῳ πύκτῃ τὸν ἀναθέντα μὲν ὅτι παιδοτρίβης εἴη Μήκων, καὶ ὅτι Σάμιοι τὰ ἐς ἀθλητὰς καὶ ἐπὶ ναυμαχίαις εἰσὶν Ἰώνων ἄριστοι· τάδε μὲν λέγει τὸ ἐπίγραμμα· ἐς δὲ αὐτὸν τὸν πύκτην ἐσήμαινεν οὐδέν. Παρὰ δὲ Μεσσηνίων Δαμίσκος, ὃς δύο γεγονὼς ἔτη καὶ δέκα ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ. θαῦμα δὲ εἴπερ ἄλλο τι καὶ τόδε ἐποιησάμην. Μεσσηνίους μὲν γὰρ ἐκ Πελοποννήσου φεύγοντας ἐπέλιπεν ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπικόν. ὅτι γὰρ μὴ Λεοντίσκος καὶ Σύμμαχος τῶν ἐπὶ πορθμῷ Μεσσηνίων, ἄλλος γε οὐδεὶς Μεσσήνιος, οὐδὲ Σικελιώτης, οὔτε ἐκ Ναυπάκτου, δῆλός ἐστιν Ὀλυμπιάσιν ἀνῃρημένος νίκην. εἰ δὲ οἱ Σικελιῶται καὶ τούτους τῶν ἀρχαίων Ζαγκλαίων, καὶ οὐ Μεσσηνίους φασί. Συγκατῆλθε δὲ τοῖς Μεσσηνίοις ἐς Πελοπόννησον καὶ ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπικόν. Ἐνιαυτῷ γὰρ ὕστερον τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσήνης ἀγόντων Ὀλύμπια Ἠλείων, ἐνίκα στάδιον παῖδας ὁ Δαμίσκος οὗτος. καὶ οἱ καὶ πέντε ἀθλήσαντι ὕστερον ἐγένοντο ἐν Νεμέᾳ τε νῖκαι καὶ Ἰσθμοῖ. Δαμίσκου δὲ ἐγγύτατα ἕστηκεν ἀνὴρ ὅστις δή· τὸ γὰρ ὄνομα οὐ λέγουσιν ἐπ' αὐτῷ. Πτολεμαίου δὲ ἀνάθημά ἐστι τοῦ Λάγου. Μακεδόνα δὲ αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῷ ἐπιγράμματι ἐκάλεσε βασιλεύων ὅμως Αἰγύπτου. Χαρέᾳ δὲ Σικυωνίῳ πύκτῃ παιδὶ ἐπίγραμμά ἐστιν, ὡς νίκην εἷλεν ἡλικίαν νέος, καὶ ὡς πατρὸς εἴη Χαιρήμονος. γέγραπται δὲ καὶ ὁ τὸν ἀνδριάντα εἰργασμένος Ἀστερίων Αἰσχύλου. Μετὰ δὲ τὸν Χαρέαν Μεσσήνιός τε παῖς Σώφιος, καὶ ἀνὴρ Ἠλεῖος ἀνάκειται Στόμιος. καὶ τῷ μὲν τοὺς συνθέοντας τῶν παίδων παρελθεῖν, Στομίῳ δὲ πένταθλόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείων τρεῖς ὑπῆρξεν ἀνελέσθαι νίκας. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ καὶ τάδε ἐπιλέγει, τῶν ἵππων τε Ἠλείοις αὐτὸν ἡγούμενον ἀναστῆσαι τρόπαια, καὶ ἄνδρα τοῖς πολεμίοις στρατηγοῦντα ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ Στομίου μονομαχήσαντά οἱ κατὰ πρόκλησιν. εἶναι δὲ αὐτὸν ἐκ Σικυῶνος οἱ Ἠλεῖοί φασι, καὶ ἄρχειν Σικυωνίων· στρατεῦσαι δὲ ἐπὶ Σικυῶνα αὐτοὶ, φιλίᾳ Θηβαίων, ὁμοῦ τῇ ἐκ Βοιωτίας δυνάμει. φαίνοιτο ἂν οὖν ἡ ἐπὶ Σικυῶνα Ἠλείων καὶ Θηβαίων στρατεία γεγενῆσθαι μετὰ τὸ ἀτύχημα Λακεδαιμονίοις τὸ ἐν Λεύκτροις. Ἐφεξῆς δὲ ἀνάκειται μὲν πύκτης ἐκ Λεπρέου τοῦ Ἠλείων Λάβαξ Εὐφρόνος. ἀνάκειται δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς Ἤλιδος παλαιστὴς ἀνὴρ Ἀριστόδημος Θρασίδος. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ δύο νῖκαι. ἡ δὲ εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Ἀριστοδήμου, τέχνη Δαιδάλου τοῦ Σικυωνίου μαθητοῦ καὶ πατρὸς Πατροκλέους. Ἵππων δὲ Ἠλείων πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα ἐποίησε Δημόκριτος Σικυώνιος, ὃς ἐς πέμπτον διδάσκαλον ἀνήει τὸν Ἀττικὸν Κριτίαν. Πτολίχος μὲν γὰρ ἔμαθεν ὁ Κορκυραῖος παρ' αὐτῷ Κριτίᾳ, Πτολίχου δὲ ἦν μαθητὴς Ἀμφίων· Πίσων δὲ ἀνὴρ ἐκ Καλαυρείας ἐδιδάχθη παρ' Ἀμφίονι, ὁ δὲ παρὰ τῷ Πίσωνι Δαμόκριτος. Κρατῖνος δὲ ἐξ Αἰγείρας τῆς Ἀχαιῶν τότε ἐγένετο κάλλιστος τῶν ἐφ' αὑτοῦ, καὶ σὺν τέχνῃ μάλιστα ἐπάλαισε. καταπαλαίσαντι δὲ αὐτῷ τοὺς παῖδας, παρεστάναι καὶ τὸν παιδοτρίβην ὑπὸ Ἠλείων ἐδόθη. τὸν

δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε Σικυώνιος Κάνθαρος, Ἀλέξιδος μὲν παῖς, διδασκάλου δὲ ὢν Εὐτυχίδου. Εὐπολέμου δὲ Ἠλείου τὴν μὲν εἰκόνα Σικυώνιος εἰργάσατο Δαίδαλος· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ μηνύει σταδίου μὲν ἀνδρῶν Ὀλυμπιάσι νίκην ἀνελέσθαι τὸν Εὐπόλεμον, εἶναι δὲ καὶ δύο Πυθικοὺς αὐτῷ πεντάθλου στεφάνους, καὶ ἄλλον Νεμείων. λέγεται δὲ ἐπὶ τῷ Εὐπολέμῳ καὶ τάδε· ὡς ἐφεστήκεσαν τρεῖς ἐπὶ τοῦ δρόμου τῷ πέρατι Ἑλλανοδίκαι, νικᾶν δὲ τῷ μὲν Εὐπολέμῳ δύο ἐξ αὐτῶν δοῖεν, ὁ τρίτος δὲ Ἀμβρακιώτῃ Λέοντι· καὶ ὡς χρήματα καταδικάσαιτο ὁ Λέων ἐπὶ τῆς Ὀλυμπικῆς βουλῆς ἑκατέρου τῶν Ἑλλανοδικῶν οἱ νικᾶν τὸν Εὐπόλεμον ἔγνωσαν. Οἰβώτᾳ δὲ τὸν μὲν ἀνδριάντα Ἀχαιοὶ κατὰ πρόσταγμα ἀνέθεσαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος ἐπὶ ὀλυμπιάδος ὀγδοηκοστῆς. ἡ δὲ τοῦ σταδίου νίκη τῷ Οἰβώτᾳ γέγονεν ὀλυμπιάδι ἕκτῃ. Πῶς ἂν οὖν τήν γε ἐν Πλαταιαῖς μάχην μεμαχημένος ὁ Οἰβώτας εἴη μετὰ Ἑλλήνων; πέμπτῃ γὰρ ἐπὶ τῇ ἑβδομηκοστῇ ὀλυμπιάδι τὸ πταῖσμα ἐγένετο ἐν Πλαταιαῖς Μαρδονίῳ καὶ Μήδοις. Ἐμοὶ μὲν οὖν λέγειν μὲν τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενα ἀνάγκη· πείθεσθαι δὲ πᾶσιν οὐκ ἔτι ἀνάγκη. Τὰ δὲ ἄλλα ὁπόσα τὰ συμβάντα ἦν ἐς τὸν Οἰβώταν, τῇ ἐς Ἀχαιοὺς προσέσται μοι συγγραφῇ. Ἀντιόχου δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε μὲν Νικόδαμος· γένος δὲ ὁ Ἀντίοχος ἦν ἐκ Λεπρέου. παγκρατίῳ δὲ ἄνδρας ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ἐκράτησεν ἅπαξ, ἐν Ἰσθμῷ δὲ καὶ Νεμέᾳ δὶς ἐνταῦθα ἐν ἑκατέρῳ τῷ ἀγῶνι. οὐ γάρ τι Ἰσθμίων Λεπρεάταις δέμα, ὥσπερ γε αὖθις ἐστὶν Ἠλείοις ἐπὶ Ὕσμωνι τῷ Ἠλείῳ. πλησίον δὲ τοῦ Ἀντιόχου καὶ Ὕσμων οὗτος ἕστηκε. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἀθλοῦντι πένταθλον, ἥ τε Ὀλυμπικὴ νίκη καὶ Νεμέων γέγονεν ἡ ἑτέρα. Ἰσθμίων δὲ δῆλα ὡς καὶ οὗτος κατὰ ταὐτὰ Ἠλείοις τοῖς ἄλλοις εἴργετο. λέγεται δὲ παιδὶ ἔτι ὄντι τῷ Ὕσμωνι κατασκῆψαι ῥεῦμα ἐς τὰ νεῦρα, καὶ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ μελετῆσαι πένταθλον· ἵνα δὴ ἐκ τῶν πόνων ὑγιής τε καὶ ἄνοσος ἀνὴρ εἴη. τῷ δὲ ἄρα τὸ μάθημα καὶ νίκας ἔμελλεν ἐπιφανεῖς οὕτω παρασκευάσειν. ὁ δὲ ἀνδριὰς αὐτῷ Κλέωνος μέν ἐστιν ἔργον, ἔχει δὲ ἁλτῆρας ἀρχαίους. Μετὰ δὲ Ὕσμωνα παλαιστὴς παῖς ἐξ Ἡραίας ἀνάκειται τῆς Ἀρκάδων Νικόστρατος Ξενοκλείδου· Παντίας δὲ αὐτῷ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν, ὃς ἀπὸ Ἀριστοκλέους τοῦ Σικυωνίου καταριθμουμένῳ τοὺς διδαχθέντας, ἕβδομος ἀπὸ τούτου μαθητής. Δίκων δὲ ὁ Καλλιβρότου πέντε μὲν Πυθοῖ δρόμου νίκας, τρεῖς δὲ ἀνείλετο Ἰσθμίων, τέσσαρας δὲ ἐν Νεμέᾳ, καὶ Ὀλυμπικὰς μίαν μὲν ἐν παισί, δύο δὲ ἄλλας ἀνδρῶν. καί οἱ καὶ ἀνδριάντες ἴσοι ταῖς νίκαις εἰσὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Παιδὶ μὲν δὴ ὄντι αὐτῷ Καυλωνιάτῃ, καθάπερ γε καὶ ἦν, ὑπῆρξεν ἀναγορευθῆναι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Συρακούσιον αὑτὸν ἀνηγόρευσεν ἐπὶ χρήμασι. Καυλωνία δὲ ἀπῳκίσθη μὲν ἐς Ἰταλίαν ὑπὸ Ἀχαιῶν, οἰκιστὴς δὲ ἐγένετο αὐτῆς Τύφων Αἰγιεύς. Πύρρου δὲ τοῦ Αἰακίδου καὶ Ταραντίνων ἐς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καταστάντων, ἄλλαι τε τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐγένοντο αἱ μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, αἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ἀνάστατοι· κατέλαβε δὲ ἐς ἅπαν ἐρημωθῆναι καὶ τὴν Καυλωνίαν ἁλοῦσαν ὑπὸ Καμπανῶν, οἳ Ῥωμαίοις μεγίστη τοῦ συμμαχικοῦ μοῖρα ἦσαν. Ἐπὶ δὲ τῷ Ἑλικῶνι ἀνάκειται μὲν Ξενοφῶν Μενεφύλου παγκρατιαστὴς ἀνὴρ ἐξ Αἰγίου τῆς Ἀχαιῶν· ἀνάκειται δὲ Πυριλάμπης Ἐφέσιος λαβὼν δολίχου νίκην. τοῦ μὲν δὴ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν Ὄλυμπος, Πυριλάμπει δὲ ὁμώνυμος καὶ ὁ πλάστης, γένος δὲ οὐ Σικυώνιος, ἀλλὰ ἐκ Μεσσήνης τῆς ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ. Λύσανδρον δὲ τὸν Ἀριστοκρίτου Σπαρτιάτην ἀνέθεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ Σάμιοι· καὶ αὐτοῖς τὸ μὲν πρότερον τῶν ἐπιγραμμάτων ἐστὶν·

Ἐν πολυθαήτῳ τεμένει Διὸς ὑψιμέδοντος
Ἕστηκ' ἀνθέντων δημοσίᾳ Σαμίων.

Τοῦτο μὲν δὴ τοὺς τὸ ἀνάθημα ἀναθέντας μηνύει· τὸ δὲ ἐφεξῆς ἐς αὐτὸν ἔπαινός ἐστι Λύσανδρον·

Ἀθάνατον πάτραν καὶ Ἀριστοκρίτῳ κλέος ἔργων
Λύσανδρ' ἐκτελέσας, δόξαν ἔχεις ἀρετᾶς.

Δῆλοι οὖν εἰσιν οἵ τε Σάμιοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἴωνες, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν Ἰώνων, τοὺς τοίχους τοὺς δύο ἐπαλείφοντες. Ἀλκιβιάδου μέν γε τριήρεσιν Ἀθηναίων περὶ Ἰωνίαν ἰσχύοντος, ἐθερα-

πευον

πλέον αὐτὸν Ἰώνων οἱ πολλοί· καὶ εἰκὼν Ἀλκιβιάδου χαλκῆ παρὰ τῇ Ἥρᾳ τῇ Σαμίων ἐστὶν ἀνάθημα. Ὡς δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἑάλωσαν αἱ ναῦς αἱ Ἀττικαί, Σάμιοι μὲν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν Λύσανδρον, Ἐφέσιοι δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἀνετίθεσαν τῆς Ἀρτέμιδος Λύσανδρόν τε αὐτὸν καὶ Ἐτεόνικον, καὶ Φάρακα, καὶ ἄλλους Σπαρτιατῶν, ἥκιστα ἔς γε τὸ Ἑλληνικὸν γνωρίμους. Μεταπεσόντων δὲ αὖθις τῶν πραγμάτων, καὶ Κόνωνος κεκρατηκότος τῇ ναυμαχίᾳ περὶ Κνίδον καὶ ὄρος τὸ Δώριον ὀνομαζόμενον, οὕτω μετεβάλλοντο οἱ Ἴωνες, ὡς καὶ Κόνωνα ἀνακείμενον χαλκοῦν καὶ Τιμόθεον ἐν Σάμῳ τέ ἐστιν ἰδεῖν παρὰ τῇ Ἥρᾳ, καὶ ὡσαύτως ἐν Ἐφέσῳ παρὰ τῇ Ἐφεσίᾳ θεῷ. ταῦτα μὲν ἐστὶν ἔχοντα οὕτω τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ Ἴωσιν ὡσαύτως οἱ πάντες ἄνθρωποι θεραπεύουσι τὰ ὑπερέχοντα τῇ ἰσχύϊ. Ἔχεται δὲ τοῦ Λυσάνδρου τῆς εἰκόνος Ἐφέσιός τε πύκτης, τοὺς ἐλθόντας κρατήσας τῶν παίδων, ὄνομα δέ οἱ ἦν Ἀθηναῖος· καὶ Σικυώνιος Σώστρατος παγκρατιαστὴς ἀνήρ, ἐπίκλησις δὲ ἦν Ἀκροχερσίτης αὐτῷ. Παραλαμβανόμενος γὰρ ἄκρων τοῦ ἀνταγωνιζομένου τῶν χειρῶν ἔκλα, καὶ οὐ πρότερον ἀνίει, πρὶν ἢ αἴσθοιτο ἀπαγορεύσαντος. γεγόνασι δὲ αὐτῷ Νεμείων μὲν νῖκαι καὶ Ἰσθμίων ἀναμὶξ δυώδεκα, Ὀλυμπιάσι δὲ καὶ Πυθοῖ, τῇ μὲν δύο, τρεῖς δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τὴν τετάρτην δὲ ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν (πρώτην γὰρ δὴ ἐνίκησεν ὁ Σώστρατος ταύτην) οὐκ ἀναγράφουσιν οἱ Ἠλεῖοι, διότι μὴ αὐτοὶ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Πισαῖοι καὶ Ἀρκάδες ἔθεσαν ἀντ' αὐτῶν. Παρὰ δὲ τὸν Σώστρατον παλαιστὴς ἀνὴρ πεποίηται Λεοντίσκος, ἐκ Σικελίας τε ὢν γένος, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ πορθμῷ Μεσσήνης. στεφανωθῆναι δὲ ὑπό τε Ἀμφικτυόνων καὶ ὑπὸ Ἠλείων· εἶναι δὲ αὐτῷ λέγεται τὴν πάλην, καθὰ δὴ καὶ τὸ παγκράτιον τῷ Σικυωνίῳ Σωστράτῳ. καὶ γὰρ τὸν Λεοντίσκον καταβάλλειν μὲν οὐκ ἐπίστασθαι τοὺς παλαίοντας, νικᾶν δὲ αὐτὸν κλῶντα τοὺς δακτύλους. Τὸν δὲ ἀνδριάντα Πυθαγόρας ἐποίησεν ὁ Ῥηγῖνος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἀγαθὸς τὰ ἐς πλαστικήν. διδαχθῆναι δὲ παρὰ Κλεάρχῳ φασὶν αὐτόν, Ῥηγίνῳ μὲν καὶ αὐτῷ, μαθητῇ δὲ Εὐχείρου· τὸν δὲ Εὔχειρον εἶναι Κορίνθιον, φοιτῆσαι δὲ ὡς Συάδραν τε καὶ Χάρταν Σπαρτιάτας. Ὁ δὲ παῖς ὁ ἀναδούμενος ταινίᾳ τὴν κεφαλήν, ἐπεισήχθω μοι καὶ οὗτος ἐς τὸν λόγον, Φειδίου τε εἵνεκα καὶ τῆς ἐς τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου σοφίας· ἐπεὶ ἄλλως γε οὐκ ἴσμεν ὅτου τὴν εἰκόνα ὁ Φειδίας ἐποίησε. Σάτυρος δὲ Ἠλεῖος Λυσιάνακτος πατρός, γένους δὲ τοῦ Ἰαμιδῶν, ἐν Νεμέᾳ πεντάκις ἐνίκησε πυκτεύων, καὶ Πυθοῖ τε δίς, καὶ δὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ. τέχνη δὲ Ἀθηναίου Σιλανίωνος ὁ ἀνδριάς ἐστι. πλάστης δὲ ἄλλος τῶν Ἀττικῶν Πολυκλῆς, Σταδιέως μαθητὴς Ἀθηναίου, πεποίηκε παῖδα Ἐφέσιον παγκρατιαστήν, Ἀμύνταν Ἑλλανίκου. Χίλωνι δὲ Ἀχαιῷ Πατρεῖ δύο μὲν Ὀλυμπιακαὶ νῖκαι πάλης ἀνδρῶν, μία δὲ ἐγένετο ἐν Δελφοῖς, τέσσαρες δὲ ἐν Ἰσθμῷ, καὶ Νεμείων τρεῖς. ἐτάφη δὲ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν· καί οἱ καὶ τοῦ βίου συνέπεσε πολέμῳ τὴν τελευτὴν γενέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ·

Μοῦνος πάλη νικῶ δὶς Ὀλύμπια Πύθιά τ' ἄνδρας,
Τρὶς Νεμέᾳ, τετράκις δ' Ἰσθμῷ ἐν ἀγχιάλῳ,
Χίλων, ὃς Πατρεὺς ἦν· αὐτὰρ λαὸς Ἀχαιῶν
Ἐν πολέμῳ φθίμενον θάψ' ἀρετῆς ἕνεκεν.

Τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοσοῦτο ἐδήλωσεν. εἰ δὲ Λυσίππου τοῦ ποιήσαντος τὴν εἰκόνα τεκμαιρόμενον τῇ ἡλικίᾳ συμβαλέσθαι δεῖ με τὸν πόλεμον, ἔνθα ὁ Χίλων ἔπεσεν· ἤτοι ἐς Χαιρώνειαν Ἀχαιοῖς τοῖς πᾶσιν ὁμοῦ στρατεύσασθαι, ἢ ἰδίᾳ κατ' ἀρετήν τε καὶ τόλμαν Ἀχαιῶν μόνος Ἀντιπάτρου καὶ Μακεδόνων ἐναντία ἀγωνίσασθαι περὶ Λάμιαν φαίνεται τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ Χίλωνος δύο ἀνάκεινται· τῷ μὲν Μολπίων ἐστὶν ὄνομα, στεφανωθῆναι δὲ τὸ ἐπίγραμμά φησιν αὐτὸν ὑπὸ Ἠλείων· τὸν δὲ ἕτερον ὅτῳ μηδέν ἐστιν ἐπίγραμμα, μνημονεύουσιν ὡς Ἀριστοτέλης ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν Θρᾳκίων Σταγείρων. καὶ αὐτὸν ἤτοι μαθητής, ἢ καὶ στρατιωτικὸς ἀνέθηκεν ἀνήρ, ἅτε παρὰ Ἀντιπάτρῳ καὶ πρότερον ἰσχύσαντα παρὰ Ἀλεξάνδρῳ. Σωδάμας δὲ ὁ ἐξ Ἀσσοῦ τῆς ἐν τῇ Τρῳάδι, κειμένης δὲ ὑπὸ τῇ Ἴδῃ, πρῶτος Αἰολέων τῶν ταύτῃ, στάδιον Ὀλυμπιάσιν ἐνίκησεν ἐν παισί. Παρὰ δὲ Σωδάμαν Ἀρχίδαμος ἕστηκεν ὁ Ἀγησιλάου, Λακεδαιμονίων βασι-

λεύς. περὶ δὲ τοῦ Ἀρχιδάμου τούτου βασιλέως, εἰκόνα οὐδενὸς ἔν γε τῇ ὑπερορίᾳ Λακεδαιμονίους ἀναθέντας εὕρισκον. Ἀρχιδάμου δὲ ἄλλων τε καὶ τῆς τελευτῆς (ἐμοὶ δοκεῖν) εἵνεκα ἀνδριάντας ἐς Ὀλυμπίαν ἀπέστειλαν, ὅτι ἐν βαρβάρῳ τε ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεὼν, καὶ βασιλέων μόνος τῶν ἐν Σπάρτῃ δῆλός ἐστιν ἁμαρτὼν τάφου. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ ἐν τοῖς Σπαρτιατικοῖς λόγοις ἐς πλέον ἡμῖν δεδήλωται. Εὐάνθει δὲ Κυζικηνῷ γεγόνασι πυγμῆς νῖκαι, μία μὲν ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴ, Νεμείων δὲ ἐν παισὶ καὶ Ἰσθμίων. Πεποίηται δὲ παρὰ τὸν Εὐάνθη ἀνήρ τε ἱπποτρόφος καὶ τὸ ἅρμα, ἀναβεβηκυῖα δὲ ἐπὶ τὸ ἅρμα παῖς παρθένος. ὄνομα μὲν Λάμπος τῷ ἀνδρὶ, πατρὶς δὲ ἡ αὐτῷ νεωτάτη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, καλουμένη δὲ ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου. Κυνίσκῳ δὲ τῷ ἐκ Μαντινείας πύκτῃ παιδὶ ἐποίησε Πολύκλειτος τὴν εἰκόνα. Ἐργοτέλης δὲ ὁ Φιλάνορος δολίχου δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ καὶ ἐν Ἰσθμῷ τε καὶ Νεμείων ἀνῃρημένος, οὐχ Ἱμεραῖος εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, καθάπερ γε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησὶ, Κρὴς δὲ εἶναι λέγεται Κνώσιος· ἐκπεσὼν δὲ ὑπὸ στασιωτῶν ἀπὸ Κνωσσοῦ, καὶ ἐς Ἱμέραν ἀφικόμενος, πολιτείας τετύχηκεν, ὧν καὶ πολλὰ εὕρετο ἄλλα ἐς τιμήν. ἔμελλεν οὖν, ὡς τὸ εἰκὸς, Ἱμεραῖος ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀναγορευθήσεσθαι. Ὁ δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ τῷ ὑψηλῷ, Λυσίππου μέν ἐστιν ἔργον, μέγιστος δὲ ἁπάντων ἐγένετο ἀνθρώπων, πλὴν τῶν ἡρώων καλουμένων, καὶ εἰ δή τι ἄλλο ἦν πρὸ τῶν ἡρώων θνητὸν γένος. ἀνθρώπων δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς, οὗτός ἐστιν ὁ μέγιστος Πουλυδάμας Νικίου. Σκότουσα δὲ ἡ τοῦ Πουλυδάμαντος πατρὶς οὐκ ᾠκεῖτο ἔτι ἐφ' ἡμῶν. Ἀλέξανδρος γὰρ τὴν πόλιν ὁ Φεραίων τυραννήσας κατέλαβε σπονδαῖς, καὶ Σκοτουσσαίων τούς τε ἐς τὸ θέατρον συνειλεγμένους (ἔτυχε γὰρ σφίσι καὶ ἐκκλησία τηνικαῦτα οὖσα) τούτους τε ἅπαντας κατηκόντισεν, πελταστὰς ἐν κύκλῳ περιεχὼν καὶ τοξόταις, καὶ τὸ ἄλλο ὅσον ἐν ἡλικίᾳ κατεφόνευσε, γυναῖκας δὲ ἀπέδοτο καὶ παῖδας μισθὸν εἶναι τὰ χρήματα τοῖς ξένοις. Αὕτη Σκοτουσσαίοις ἡ συμφορὰ, Φρασικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἐγένετο ἄρχοντος, δευτέρᾳ δὲ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν, ἣν Δάμων Θούριος ἐνίκα τὸ δεύτερον, ταύτης ἔτει δευτέρῳ τῆς ὀλυμπιάδος. Καὶ ὀλίγον τε ἔμεινε τὸ διαφυγὸν τῶν Σκοτουσσαίων, καὶ αὖθις ὑπὸ ἀσθενείας ἐξέλιπον καὶ οὗτοι τὴν πόλιν, ὅτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι περιεστάναι δεύτερα ἐν τῷ πρὸς Μακεδόνας πολέμῳ παρεσκεύασεν ὁ δαίμων. Παγκρατίου μὲν δὴ καὶ ἄλλοις ἤδη γεγόνασιν ἐπιφανεῖς νῖκαι. Πουλυδάμαντι δὲ τάδε ἀλλοῖα παρὰ τοὺς ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ στεφάνους ὑπάρχοντά ἐστιν. Ἡ ὀρεινὴ τῆς Θρᾴκης, ἡ ἔνδον Νέσου ποταμοῦ τοῦ ῥέοντος διὰ τῆς Ἀβδηριτῶν, καὶ ἄλλα θηρία, ἐν δὲ αὐτοῖς παρέχεται καὶ λέοντας, οἳ καὶ τῷ στρατῷ ποτε ἐπιθέμενοι τῷ Ξέρξου, τὰς ἀγούσας καμήλους τὰ σιτία ἐλυμήναντο. οὗτοι πολλάκις οἱ λέοντες καὶ ἐς τὴν περὶ τὸν Ὄλυμπον πλανῶνται χώραν. τούτου δὲ τοῦ ὄρους ἡ μὲν ἐς Μακεδονίαν πλευρὰ, ἡ δὲ ἐπὶ Θεσσαλοὺς καὶ τὸν ποταμὸν τέτραπται τὸν Πηνειόν. Ἐνταῦθα ὁ Πουλυδάμας λέοντα ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μέγαν καὶ ἄλκιμον θηρίον κατειργάσατο οὐδενὶ ἐσκευασμένος ὅπλῳ. Προήχθη δὲ ἐς τὸ τόλμημα φιλοτιμίᾳ πρὸς τὰ Ἡρακλέους ἔργα· ὅτι καὶ Ἡρακλέα ἔχει λόγος κρατῆσαι τοῦ ἐν Νεμέᾳ λέοντος. Ἕτερον δὲ ἐπὶ τούτῳ θαῦμα ὑπελείπετο ὁ Πουλυδάμας ἐς μνήμην. ἐς ἀγέλην ἐσελθὼν βοῶν, τὸν μέγιστον καὶ ἀγριώτατον λαβὼν τοῦ ἑτέρου τῶν ὄπισθεν ποδῶν, τὰς χηλὰς κατεῖχεν ἄκρας, καὶ πηδῶντα καὶ ἐπειγόμενον οὐκ ἀνίει, πρίν γε δὴ ὁ ταῦρος ὀψέ ποτε καὶ ἐς ἅπαν ἀφικόμενος βίας, ἀπέφυγεν ἀφεὶς ταύτῃ τῷ Πουλυδάμαντι τὰς χηλάς. Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄνδρα ἡνίοχον ἐλαύνοντα σπουδῇ τὸ ἅρμα ἐπέσχε τοῦ πρόσω. λαβόμενος γὰρ τῇ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν ὄπισθεν τοῦ ἅρματος, ὁμοῦ καὶ τοὺς ἵππους πεδήσας καὶ τὸν ἡνίοχον εἶχε. Δαρεῖος δὲ Ἀρταξέρξου παῖς νόθος, ὃς ὁμοῦ τῷ Περσῶν δήμῳ Ἰσόγαιον καταπαύσας παῖδα Ἀρταξέρξου γνήσιον, ἔσχεν ἀντ' ἐκείνου τὴν ἀρχὴν, οὗτος ὡς ἐβασίλευσεν ὁ Δαρεῖος (ἐπυνθάνετο γὰρ τοῦ Πουλυδάμαντος τὰ ἔργα) πέμπων ἀγγέλους ὑπισχνούμενος δῶρα, ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐς Σοῦσά τε καὶ ἐς ὄψιν ἀφικέσθαι τὴν αὐτοῦ. ἔνθα δὴ κατὰ πρόκλησιν Περσῶν ἄνδρας τῶν καλου-

καλουμένων ἀθανάτων ἀριθμὸν ἴσους, ἀθρόους οἱ μονομαχήσαντας ἀπέκτεινεν. ἔργων δὲ τῶν καλουμένων οἱ τὰ μὲν ἐπὶ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀνδριάντος ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὰ δὲ καὶ δηλούμενά ἐστιν ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμματος. Ἔμελλε δὲ ἄρα τὸ ὑπὸ Ὁμήρου προθεσπισθὲν ἄλλους τε τῶν φρονησάντων ἐπὶ ἰσχύϊ, καὶ Πουλυδάμαντα ἐπιλήψεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ῥώμης ἔμελλεν ἀπολεῖσθαι καὶ οὗτος. εἰς σπήλαιον γὰρ οἵ τε ἄλλοι τῶν συμποτῶν καὶ ὁ Πουλυδάμας ἐσῆλθεν ὥρᾳ θέρους. καί πως κατὰ τινα ἀγαθὸν δαίμονα ἡ κορυφὴ τηνικαῦτα τοῦ σπηλαίου κατερρήγνυτο, καὶ δῆλα ἦν ὡς αὐτίκα ἐμπεσεῖσθαι καὶ χρόνον οὐκ ἐπὶ πολὺ ἔμελλεν ἀνθέξειν. γινομένης δὲ αἰσθήσεως τοῦ ἐπιόντος κακοῦ, καὶ τετραμμένων ἐς φυγὴν τῶν λοιπῶν, παρέστη καταμεῖναι τῷ Πουλυδάμαντι, καὶ ἀνέχε τὰς χεῖρας ὡς ἐπιπίπτοντι ἀνθέξων τῷ σπηλαίῳ, καὶ οὐ βιασθησόμενος ὑπὸ τοῦ ὄρους. τούτῳ μὲν ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ τελευτή. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ Πουλυδάμαντος τὸν ἀνδριάντα, δύο τε ἐκ τῆς Ἀρκάδων, καὶ Ἀττικὸς ὁ τρίτος ἕστηκεν ἀθλητής. τὸν μὲν δὴ Μαντινέα Πρωτόλαον Διάλκους, πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα, ὁ Ῥηγῖνος Πυθαγόρας· Ναρυκίδαν δὲ τὸν Δαμαρέτου παλαιστὴν ἄνδρα ἐκ Φιγαλίας, Σικυώνιος Δαίδαλος· Καλλίαν δὲ Ἀθηναῖον παγκρατιαστὴν τὸν ἀνδριάντα ἀνὴρ Ἀθηναῖος Μίκων ἐποίησεν ὁ ζωγράφος. Νικοδάμου δὲ ἔργον τοῦ Μαιναλίου παγκρατιαστής ἐστιν ἐκ Μαινάλου δύο νίκας ἐν ἀνδράσιν ἀνελόμενος Ἀνδροσθένης Λοχαίου. Ἐπὶ δὲ τούτοις Εὐκλῆς ἀνάκειται Καλλιάνακτος, γένος μὲν Ῥόδιος, οἴκου δὲ τοῦ Διαγοριδῶν. Διαγόρου γὰρ θυγατρὸς παῖς ἦν· ἐν δὲ ἀνδράσι πυγμῆς ἔσχεν Ὀλυμπικὴν νίκην. τούτου μὲν δὴ ἡ εἰκὼν Ναυκύδους ἐστὶν ἔργον. Πολύκλειτος δὲ Ἀργεῖος, οὐχ ὁ τῆς Ἥρας τὸ ἄγαλμα ποιήσας, μαθητὴς δὲ Ναυκύδους, παλαιστὴν παῖδα εἰργάσατο Θηβαῖον Ἀγήνορα. ἀνετέθη δὲ ἡ εἰκὼν ὑπὸ τοῦ Φωκέων κοινοῦ. Θεόπομπος γὰρ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀγήνορος, πρόξενος τοῦ ἔθνους ἦν αὐτοῦ. Νικόδαμος δὲ ὁ πλάστης ὁ ἐκ Μαινάλου, Δαμοξενίδαν ἄνδρα πύκτην ἐποίησεν ἐκ Μαινάλου. Ἕστηκε δὲ καὶ Λαστρατίδα παιδὸς εἰκὼν Ἠλείου, πάλης ἀνελομένου στέφανον. ἐγένετο δὲ αὐτῷ καὶ Νεμείων, ἔν τε παισὶ καὶ ἀγενείων ἑτέρα νίκη. Παραβάλλοντι δὲ τῷ Λαστρατίδου πατρὶ ὑπῆρξε μὲν διαύλου παρελθεῖν δρόμῳ. ὑπελείπετο δὲ καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα φιλοτιμία τῶν νικησάντων Ὀλυμπιάσι, τὰ ὀνόματα ἀναγράψαι ἐν γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τὰ μὲν δὴ ἐς τούτους εἶχεν οὕτω. Τὰ δὲ ἐς Εὔθυμον τὸν πύκτην, οὔ με εἰκὸς ὑπερβαίνειν ἦν τὰ ἐς τὰς νίκας αὐτῷ καὶ τὰ ἐς δόξαν ὑπάρχοντα τὴν ἄλλην. Γένος μὲν δὴ ἦν ὁ Εὔθυμος ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν, οἳ χώραν τὴν πρὸς τῷ Ζεφυρίῳ τῇ ἄκρᾳ νέμονται. πατρὸς δὲ ἐκαλεῖτο Ἀστυκλέους· εἶναι δὲ αὐτὸν οὐ τούτου, ποταμοῦ δὲ οἱ ἐπιχώριοι τοῦ Καικίνου φασίν, ὃς τὴν Λοκρίδα καὶ Ῥηγίνην ὁρίζων τὸ ἐς τοὺς τέττιγας παρέχεται θαῦμα. οἱ μὲν γὰρ τέττιγες οἱ ἐντὸς τῆς Λοκρίδος ἄχρι τοῦ Καικίνου κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις τέττιξιν ᾄδουσι· διαβάντων δὲ τὸν Καικίνον οὐδεμίαν ἔτι οἱ ἐν τῇ Ῥηγίνῃ τέττιγες ἀφιᾶσι τὴν φωνήν. Τούτου μὲν δὴ παῖδα εἶναι λέγεται τὸν Εὔθυμον. ἀνελομένῳ δέ οἱ πυγμῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκην τετάρτῃ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδι, οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ὀλυμπιάδα ἔμελλε χωρήσειν. Θεαγένης γὰρ ὁ Θάσιος ὀλυμπιάδι ἐθέλων τῇ αὐτῇ πυγμῆς τε ἀνελέσθαι καὶ παγκρατίου νίκας, ὑπερεβάλλετο πυκτεύοντα τὸν Εὔθυμον. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ Θεαγένης ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ λαβεῖν ἐδυνήθη τὸν κότινον, ἅτε προκατεργασθεὶς τῇ μάχῃ πρὸς τὸν Εὔθυμον. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι τῷ Θεαγένει τάλαντον μὲν ἱερὰν ἐς τὸν θεὸν ζημίαν, τάλαντον δὲ βλάβης τῆς ἐς Εὔθυμον· ὅτι ἐπηρείᾳ τῇ ἐς ἐκεῖνον ἐδόκει σφίσιν ἐπανελέσθαι τὸ ἀγώνισμα τῆς πυγμῆς. τούτων εἵνεκα καταδικάζουσιν αὐτὸν ἐκτῖσαι καὶ ἰδίᾳ τῷ Εὐθύμῳ χρήματα. Ἕκτῃ δὲ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα, τὸ μὲν τῷ θεῷ τοῦ ἀργυρίου γινόμενον ἐξέτισεν ὁ Θεαγένης, καὶ ἀμειβόμενος αὐτὸν οὐκ ἐσῆλθεν ἐπὶ τὴν πυγμήν· καὶ ἐπ' ἐκείνης τε αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς μετ' ἐκείνην ὀλυμπιάδος τὸν ἐπὶ πυγμῇ στέφανον ἀνείλετο ὁ Εὔθυμος. ὁ δέ οἱ ἀνδριὰς τέχνη τε ἐστὶ Πυθαγόρου, καὶ θέας ἐς τὰ μάλιστα ἄξιος. Ἐπανήκων δὲ ἐς Ἰταλίαν, τότε δὴ ἐμαχέσατο πρὸς τὸν Ἥρω. Τὰ δὲ ἐς αὐτὸν εἶχεν οὕτως. Ὀδυσσέα πλανώμενον

μετὰ ἅλωσιν τῆς Ἰλίου, κατενεχθῆναί φασιν ὑπὸ ἀνέμων ἔς τε ἄλλας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πόλεων, ἀφικέσθαι δὲ καὶ ἐς Τεμέσην ὁμοῦ ταῖς ναυσί. μεθυσθέντα οὖν ἐνταῦθα ἕνα τῶν ναυτῶν παρθένον βιάσασθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἀντὶ τούτου καταλευσθῆναι τοῦ ἀδικήματος. Ὀδυσσέα μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θέμενον αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν, ἀποπλέοντα οἴχεσθαι. τοῦ καταλευσθέντος δὲ ἀνθρώπου τὸν δαίμονα οὐδένα ἀνιέναι καιρὸν ἀποκτείνοντά τε ὁμοίως τοὺς ἐν τῇ Τεμέσῃ καὶ ἐπεξερχόμενον ἐπὶ πᾶσαν ἡλικίαν· ἐς ὃ ἡ Πυθία τὸ παράπαν ἐξ Ἰταλίας ὡρμημένους φεύγειν, Τεμέσην μὲν ἐκλιπεῖν οὐκ εἴα· τὸν δὲ Ἥρω σφᾶς ἐκέλευσεν ἱλάσκεσθαι, τέμενός τε ἀποτεμομένους οἰκοδομήσασθαι ναόν, διδόναι δὲ κατὰ ἔτος αὐτῷ γυναῖκα τῶν ἐν Τεμέσῃ παρθένων τὴν καλλίστην. Τοῖς μὲν δὴ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα ὑπουργοῦσι, δεῖμα ἀπὸ τοῦ δαίμονος ἐς τὰ ἄλλα ἦν οὐδέν. Εὔθυμος δὲ (ἀφίκετο γὰρ ἐς τὴν Τεμέσην, καί πως τηνικαῦτα τὸ ἔθος ἐποιεῖτο τῷ δαίμονι) πυνθάνεται τὰ παρόντα σφίσιν, καὶ ἐσελθεῖν τε ἐπεθύμησεν ἐς τὸν ναόν, καὶ τὴν παρθένον ἐσελθὼν θεάσασθαι. ὡς δὲ εἶδε, τὰ μὲν πρῶτα ἐς οἶκτον, δεύτερα δὲ ἀφίκετο καὶ ἐς ἔρωτα αὐτῆς. καὶ ἡ παῖς τε συνοικήσειν κατώμνυτο αὐτῷ σώσαντι αὐτήν, καὶ ὁ Εὔθυμος ἐνεσκευασμένος ἔμενε τὴν ἔφοδον τοῦ δαίμονος· ἐνίκα τε δὴ τῇ μάχῃ, καὶ ἐξηλαύνετο γὰρ ἐκ τῆς γῆς ὁ Ἥρως, ἀφανίζεταί τε καταδὺς ἐς θάλασσαν. καὶ γάμος τε ἐπιφανὴς Εὐθύμῳ καὶ ἀνθρώποις τοῖς ἐνταῦθα ἐλευθερία τοῦ λοιποῦ σφίσιν ἦν ἀπὸ τοῦ δαίμονος. Ἤκουσα δὲ καὶ τοιόνδε ἔτι ἐς τὸν Εὔθυμον, ὡς γῆρώς τε ἐπὶ μακρότατον ἀφίκοιτο, καὶ ὡς ἀποθανεῖν ἐκφυγὼν αὖθις ἑτερόν τινα ἐξ ἀνθρώπων ἄλλον ἀπέλθοι τρόπον. Οἰκεῖσθαι δὲ τὴν Τεμέσην καὶ ἐς ἐμὲ ἀνδρὸς ἤκουσα πλεύσαντος κατ' ἐμπορίαν. Τόδε μὲν ἤκουσα, γραφῇ δὲ τοιᾷδε ἐπιτυχὼν οἶδα. Ἦν δὲ αὕτη γραφῆς μίμημα ἀρχαίας. Νεανίσκος Σύβαρις, καὶ Κάλαβρός τε ποταμός, Καλύκα πηγή, πρὸς δὲ Ἥρα τε καὶ Τέμεσα ἦν ἡ πόλις. ἐν δέ σφισι καὶ δαίμων, ὅντινα ἐξέβαλεν ὁ Εὔθυμος· χρόαν δὲ δεινῶς μέλας, καὶ τὸ εἶδος ἅπαν ἐς τὰ μάλιστα φοβερός. λύκου δὲ ἀμπίσχετο δέρμα ἐσθῆτα. ἐτίθετο δὲ καὶ ὄνομα Λύβαντα ἐπὶ τῇ γραφῇ γράμματα. ταῦτα μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω. Μετὰ δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Εὐθύμου, Πύθαρχός τε ἕστηκε Μαντινεὺς σταδιοδρόμος, καὶ πύκτης Ἠλεῖος Χαρμίδης, λαβόντες νίκας ἐπὶ παισί. Θεασάμενος δὲ καὶ τούτους, ἐπὶ τῶν Ῥοδίων ἀθλητῶν ἀφίξῃ τὰς εἰκόνας, Διαγόραν καὶ τὸ ἐκείνου γένος. οἱ δὲ συνεχεῖς τε ἀλλήλοις καὶ ἐν κόσμῳ τοιῷδε ἀνέκειντο· Ἀκεσίλαος μὲν λαβὼν πυγμῆς ἐν ἀνδράσι στέφανον, Δωριεὺς δὲ ὁ νεώτατος παγκρατίῳ νικήσας Ὀλυμπιάσιν ἐφεξῆς τρισί. πρότερον δὲ ἐπὶ τοῦ Δωριέως ἐκράτησε καὶ Δαμάγητος τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸ παγκράτιον. οὗτοι μὲν ἀδελφοί τε εἰσὶ καὶ Διαγόρου παῖδες. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς κεῖται καὶ ὁ Διαγόρας, πυγμῆς ἐν ἀνδράσιν ἀνῃρημένος νίκην. τοῦ Διαγόρου δὲ τὴν εἰκόνα Μεγαρεὺς εἰργάσατο Καλλικλῆς ὁ Θεοκόσμου τοῦ ποιήσαντος τὸ ἄγαλμα ἐν Μεγάροις τοῦ Διός. Διαγόρου δὲ καὶ οἱ τῶν θυγατέρων παῖδες πὺξ τε ἤσκησαν, καὶ ἔσχον Ὀλυμπικὰς νίκας· ἐν μὲν ἀνδράσιν Εὐκλῆς, Καλλιάνακτός τε ὢν καὶ Καλλιπατείρας τῆς Διαγόρου, Πεισίδωρος δὲ ἐν παισίν· ὃν ἡ μήτηρ ἀνδρὸς ἐπιθεμένη γυμναστοῦ σχῆμα ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων αὐτὴ τὸν ἀγῶνα ἤσκησεν. ἔστι δὲ ὁ Πεισίδωρος καὶ ἐν τῇ Ἄλτει παρὰ τοῦ μητρὸς τὸν πατέρα ἕστηκε. Διαγόραν δὲ καὶ ὁμοῦ τοῖς παισὶν Ἀκουσιλάῳ καὶ Δαμαγήτῳ λέγουσιν ἐς Ὀλυμπίαν ἐλθεῖν. νικήσαντες δὲ οἱ νεανίσκοι διὰ τῆς πανηγύρεως τὸν πατέρα ἔφερον, βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἄνθεσι καὶ εὐδαίμονα ἐπὶ τοῖς παισὶ καλούμενον. Γένος δὲ ὁ Διαγόρας τὸ ἐξ ἀρχῆς Μεσσήνιος πρὸς γυναικῶν ἦν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀριστομένους ἐγεγόνει θυγατρός. Δωριεῖ δὲ τῷ Διαγόρου παρεξῆς Ὀλυμπιάσιν Ἰσθμίων μὲν γεγόνασιν ὀκτὼ νῖκαι, Νεμείων δὲ ἀποδέουσαι μιᾶς ἐς τὰς ὀκτώ. λέγεται δὲ καὶ ὡς Πύθια ἀνέλοιτο ἀκονιτί. Ἀνηγορεύοντο δὲ οὗτός τε καὶ ὁ Πεισίδωρος Θούριοι, διωχθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν ἐκ τῆς Ῥόδου, καὶ ἐς Ἰταλίαν παρὰ Θουρίους ἀπελθόντες. Χρόνῳ δὲ ὕστερον κατῆλθεν ὁ Δωριεὺς ἐς Ῥόδον. καὶ φανερώτατα δὴ ἁπάντων ἀνὴρ εἷς φρονήσας τὰ Λακεδαιμονίων φαίνεται, ὥστε καὶ ἐναυμάχη-

σεν ἐναν-

στη Σικελίᾳ Ἀθηναίων ναυσὶν οἰκείαις· ἐς ὃ Θουρίων ἀλοὺς Ἀττικῶν ἀνήχθη ζῶν παρὰ Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὶν μὲν ἢ Δωριέα παρὰ σφᾶς ἀναχθῆναι, θυμῷ τε ἐς αὐτὸν καὶ ἀπειλαῖς ἐχρῶντο· ὡς δὲ ἐς ἐκκλησίαν συνελθόντες ἄνδρα οὕτω μέγαν καὶ δόξης ἐς τοσοῦτον ἥκοντα ἐθεάσαντο ἐν σχήματι αἰχμαλώτου, μεταπίπτει σφίσιν ἐς αὐτὸν ἡ γνώμη, καὶ ἀπελθεῖν ἀφιᾶσιν, οὐδὲ ἔργον οὐδὲν ἄχαρι ἐργαζόμενοι, παρὸν σφίσι πολλά τε καὶ σὺν τῷ δικαίῳ δρᾶσαι. Τὰ δὲ ἐς τοῦ Δωριέως τὴν τελευτὴν, ἔστιν ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Ἀτθίδι Ἀνδροτίωνι εἰρημένα. Εἶναι μὲν τηνικαῦτα ἐν Καύνῳ τὸ βασιλέως ναυτικὸν, καὶ Κόνωνα ἐπ' αὐτῷ στρατηγὸν, Ῥοδίων τε τὸν δῆμον πεισθέντα ὑπὸ τοῦ Κόνωνος, ἀπὸ Λακεδαιμονίων μεταβαλέσθαι σφᾶς ἐς τὴν βασιλέως καὶ Ἀθηναίων συμμαχίαν. Δωριέα δὲ ἀποδημοῦντα μὲν τότε ἐκ Ῥόδου περὶ τὰ ἐκτὸς Πελοποννήσου χωρία· συλληφθέντα δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων αὐτὸν, καὶ ἀναχθέντα ἐς Σπάρτην, ἀδικεῖν τε ὑπὸ Λακεδαιμονίων καταγνωσθῆναι, καὶ ἐπιβληθῆναί οἱ θάνατον ζημίαν. Εἰ δὲ τὸν ὄντα εἶπεν Ἀνδροτίων λόγον, ἐθέλειν μοι φαίνεται Λακεδαιμονίους ἐς τὸ ἴσον ἔτι Ἀθηναίοις καταστῆσαι· ὅτι καὶ Ἀθηναίοις ἐς Θρασύλλον καὶ τοὺς ἐν Ἀργινούσαις ὁμοῦ τῷ Θρασύλλῳ στρατηγήσαντας, προπετείας ἐστὶν ἔγκλημα. Διαγόρας μὲν δὴ καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος, δόξης ἐς τοσοῦτο ἀφίκοντο. Ἐγένοντο δὲ καὶ Ἀλκαινέτῳ τῷ Θεάντου Λεπρεάτῃ καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς παισὶν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι. αὐτὸς μέν γε πυκτεύων ὁ Ἀλκαίνετος ἔν τε ἀνδράσι καὶ πρότερον ἔτι ἐπεκράτησεν ἐν παισίν· Ἑλλάνικον δὲ τὸν Ἀλκαινέτου καὶ Θέαντον ἐπὶ πυγμῇ παίδων ἀναγορευθῆναι, τὸν μὲν ἐνάτῃ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα ὀλυμπιάδι, τὸν δὲ τῇ ἐφεξῆς ταύτῃ συνέβη τὸν Θέαντον· καὶ σφίσιν ἀνδριάντες ἅπασιν ἐν Ὀλυμπίᾳ κεῖνται. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀλκαινέτου τοῖς υἱοῖς, Γνάθων τε Διπαιεὺς τῆς Μαιναλίων χώρας καὶ Λυκῖνος ἕστηκεν Ἠλεῖος. κρατῆσαι δὲ ὀλυμπιάδι πυγμῇ παῖδας ὑπῆρξε καὶ τούτοις. Γνάθωνα δὲ καὶ ἐς τὰ μάλιστα ὅτε ἐνίκησεν, εἶναι νέον, τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί. Καλλικλέους δὲ τοῦ Μεγαρέως ποίημα ὁ ἀνδριάς ἐστιν. Ἀνὴρ δὲ ἐκ Στυμφήλου Δρομεὺς ὄνομα, καὶ δὴ καὶ ἔργον τοῦτο ἐπὶ δολιχῷ παρεσχημένος, δύο μὲν ἔσχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ, καὶ Ἰσθμίων τρεῖς, καὶ ἐν Νεμέᾳ πέντε. Λέγεται δὲ ὡς καὶ κρέας ἐσθίειν ἐπινοήσειε· τέως δὲ τοῖς ἀθληταῖς σιτία τυρὸν ἐκ τῶν ταλάρων εἶναι. Τούτου μὲν δὴ Πυθαγόρας τὴν εἰκόνα, τὴν δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ πένταθλον Ἠλεῖον Πυθοκλέα Πολύκλειτός ἐστιν εἰργασμένος. Σωκράτους δὲ Πελληνέως δρόμου νίκην ἐν παισὶν εἰληφότος, καὶ Ἠλείου Ἀμέρτου καταπαλαίσαντος ἐν Ὀλυμπίᾳ παῖδας, καταπαλαίσαντος δὲ καὶ Πυθοῖ τοὺς ἐλθόντας τῶν ἀνδρῶν, τοῦ μὲν τὸν ποιήσαντα τὴν εἰκόνα οὐ λέγουσι· τὴν δὲ τοῦ Ἀμέρτου, Φρᾶδμων ἐποίησεν Ἀργεῖος. Εὐανορίδᾳ δὲ Ἠλείῳ πάλης ἐν παισὶν ὑπῆρξεν ἔν τε Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμέᾳ νίκη. γενόμενος δὲ Ἑλλανοδίκης, ἔγραψε καὶ οὗτος τὰ ὀνόματα ἐν Ὀλυμπίᾳ τῶν νενικηκότων. Ἐς δὲ πύκτην ἄνδρα, γένος μὲν Ἀρκάδα ἐκ Παῤῥασίων, Δάμαρχον δὲ ὄνομα, οὔ μοι πιστὰ ἦν πέρα γε τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκης ὁπόσα ἄλλα ἀνδρῶν ἀλαζόνων ἐστὶν εἰρημένα, ὡς ἐξ ἀνθρώπου μεταβάλλοι τὸ εἶδος ἐς λύκον ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Λυκαίου Διὸς, καὶ ὡς ὕστερον τούτων ἔτει δεκάτῳ γένοιτο αὖθις ἄνθρωπος. οὐ μὴν οὐδὲ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων λέγεσθαί μοι τοῦτο ἐφαίνετο ἐς αὐτόν· ἐλέγετο γὰρ ἂν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

Υἱὸς Δινύτα Δάμαρχος τήνδ' ἀνέθηκεν
Εἰκόν', ἀπ' Ἀρκαδίας Παῤῥάσιος γενεάν.

τοῦτο μὲν δὴ ἐς τοσοῦτο πεποίηται. Εὐβώτας δὲ ὁ Κυρηναῖος, ἅτε τὴν ἐσομένην οἱ δρόμου νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ μαντείου τοῦ ἐν Λιβύῃ προπεπυσμένος, τήν τε εἰκόνα ἐπεποίητο πρότερον, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς ἀνηγορεύθη τε νικήσας καὶ ἀνέθηκε τὴν εἰκόνα. λέγεται δὲ καὶ ὡς κρατήσειε καὶ ἅρματι ἐπὶ ὀλυμπιάδος ταύτης, ἣ λόγῳ τῷ Ἠλείων ἐστὶ κίβδηλος τῶν ἀγωνοθετησάντων Ἀρκάδων εἵνεκα. Κλεωναίῳ δὲ Τιμάνθῃ παγκρατίου λαβόντι ἐν ἀνδράσι στέφανον, καὶ Τροιζηνίῳ Βάκιδι παλαιστὰς καταβαλόντι ἄνδρας, τὸ μὲν τοῦ Ἀθηναίου Μύρωνος,

Βάκιδι δὲ Ναυκύδους ἐστὶν ὁ ἀνδριὰς ἔργον. Τῷ δὲ Τιμάνθῃ τὸ τέλος τοῦ βίου συμβῆναί φασιν ἐπὶ αἰτίᾳ τοιᾷδε· πεπαῦσθαι μὲν αὐτὸν ἀθλοῦντα, ἀποπειρᾶσθαι δὲ ὅμως ἔτι τῆς ἰσχύος, τόξον μέγα ἐπὶ ἑκάστης τείνοντα τῆς ἡμέρας· ἀποδημῆσαί τε δὴ αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τῷ τόξῳ τηνικαῦτα ἐκλειφθῆναί οἱ τὴν μελέτην. ὡς δὲ ἐπανήκων οὐχ οἷός τε ἐπιτεῖναι τὸ τόξον ἐγένετο, πῦρ ἀνακαύσας ἀφίησι ζῶντα ἐς τὴν πυρὰν αὑτόν. ὁπόσα δὲ ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο ἐν ἀνθρώποις, ἢ καὶ ὕστερόν ποτε ἔσται, μανίᾳ μᾶλλον ἢ ἀνδρείᾳ νομίζοιτο ἂν κατά γε ἐμὴν γνώμην. Μετὰ δὲ τὸν Βάκιδα εἰσὶν ἀθλητῶν Ἀρκάδων εἰκόνες· Εὐθυμένης τε ἐξ αὐτῆς Μαινάλου, νίκας τὴν μὲν ἀνδρῶν πάλης, τὴν δὲ πρότερον ἐν παισὶν εἰληφώς· καὶ Ἄζαν ἐκ Πελλαίας Φίλιππος κρατήσας πυγμῇ παῖδας, καὶ Κριτόδαμος ἐκ Κλείτορος, ἐπὶ πυγμῇ καὶ οὗτος ἀναγορευθεὶς παίδων. τὰς δέ σφισιν εἰκόνας τὴν μὲν ἐν παισὶ τοῦ Εὐθυμένους Ἄλυπος, τὴν δὲ τοῦ Δαμοκρίτου Κλέων, Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀζᾶνος Μύρων τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐποίησε. Τὰ δὲ ἐς Πρόμαχον τὸν Δρύωνος παγκρατιαστὴν Πελληνέα προεσέσται μοι καὶ ταῦτα τῷ ἐς Ἀχαιοὺς λόγῳ. Προμάχου δὲ οὐ πόρρω, Τιμασίθεος ἀνάκειται γένος Δελφὸς, Ἀγελάδα μὲν ἔργον τοῦ Ἀργείου, παγκρατίου δὲ δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τρεῖς δὲ ἀνῃρημένος Πυθοῖ. καὶ αὐτῷ καὶ ἐν πολέμοις ἐστὶν ἔργα τῇ τε τόλμῃ λαμπρὰ, καὶ οὐκ ἀποδέοντα τῇ εὐτυχίᾳ, πλήν γε δὴ τοῦ τελευταίου· τούτῳ δὲ ὑπὸ θάνατον τὸ ἐγχείρημα ὑπῆξεν. Ἰσαγόρᾳ γὰρ τῷ Ἀθηναίῳ τὴν ἀκρόπολιν τὴν Ἀθηναίων καταλαβόντι ἐπὶ τυραννίδι, μετασχὼν τοῦ ἔργου καὶ ὁ Τιμασίθεος (ἐγένετο γὰρ τῶν ἐγκαταληφθέντων ἐν τῇ ἀκροπόλει) θάνατον ζημίαν εὕρετο τοῦ ἀδικήματος παρὰ Ἀθηναίων. Θεογνήτῳ δὲ Αἰγινήτῃ πάλης μὲν στέφανον λαβεῖν ὑπῆρξεν ἐν παισί· τὸν δὲ ἀνδριάντα οἱ Πόλιχος ἐποίησεν Αἰγινήτης. Διδάσκαλοι δὲ ἐγεγόνεσαν Πολίχῳ μὲν Σινώνων ὁ πατὴρ, ἐκείνῳ δὲ Ἀριστοκλῆς Σικυώνιος, ἀδελφός τε Κανάχου, καὶ οὐ πολὺ τὰ ἐς δόξαν ἐλαττούμενος. Ἐφ᾽ ὅτῳ δὲ Θεόγνητος πίτυος τῆς ἡμέρου καὶ ῥοιᾶς φέρει καρπὸν, ἐμοὶ μὲν οὐχ οἷά τε ἦν συμβαλέσθαι· τάχα δ᾽ ἂν Αἰγινήταις τισὶν ἐπιχώριος ἐς αὐτὰ εἴη λόγος. Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδρὸς ὃν Ἠλεῖοί φασιν οὐ γραφῆναι μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐπὶ κάλπης ἀνηγορεύθη δρόμῳ, μετὰ τούτου τὴν εἰκόνα Ξενοκλῆς τε Μαινάλιος ἕστηκε παλαιστὰς καταβαλὼν παῖδας· καὶ Ἀλκέτος Ἀλκίνου κρατήσας πυγμῇ παῖδας, Ἀρκὰς καὶ οὗτος ἐκ Κλείτορος. καὶ τοῦ μὲν Κλέων, Ξενοκλέους δὲ τὸν ἀνδριάντα Πολύκλειτος ἐστὶν εἰργασμένος. Ἀριστεὺς δὲ Ἀργεῖος, δολίχου μὲν νίκην ἔσχεν αὐτὸς, πάλης δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀριστέως Χείμων. ἑστήκασι μὲν δὴ ἐγγὺς ἀλλήλων· ἐποίησε δὲ τὸν μὲν Πανθίας Χῖος, παρὰ τῷ πατρὶ δεδιδαγμένος Σωστράτῳ. αἱ δὲ εἰκόνες τοῦ Χείμωνος ἔργον ἐστὶν (ἐμοὶ δοκεῖν) τῶν δοκιμωτάτων Ναυκύδους, ἥ τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἡ ἐς τὸ ἱερὸν τὸ Εἰρήνης τὸ ἐν Ῥώμῃ κομισθεῖσα ἐξ Ἄργους. Λέγεται δὲ ὡς Ταυροσθένην καταπαλαίσειεν ὁ Χείμων τὸν Αἰγινήτην, καὶ ὡς Ταυροσθένης τῇ ὀλυμπιάδι τῇ ἐφεξῆς καταβάλοι τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὴν πάλην, καὶ ὡς ἐοικὸς Ταυροσθένει φάσμα ἐπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν Αἰγίνῃ φανὲν, ἀπαγγείλειε τὴν νίκην. Φίλλην δὲ Ἠλεῖον κρατήσαντα παῖδας πάλῃ Σπαρτιάτης Κρατῖνος ἐποίησε. Τὰ δὲ ἐς τὸ ἅρμα τὸ Γέλωνος οὐ κατὰ ταὐτὰ δοξάζειν ἐμοί τε παρίσταται καὶ τοῖς πρότερον ἢ ἐγὼ τὰ ἐς αὐτὸν εἰρηκόσιν· οἳ Γέλωνος τοῦ ἐν Σικελίᾳ τυραννήσαντος φασὶν ἀνάθημα εἶναι τὸ ἅρμα. ἐπίγραμμα μὲν δή ἐστιν αὐτῷ Γέλωνα Δεινομένους ἀναθεῖναι Γελῷον. καὶ ὁ χρόνος τούτῳ τῷ Γέλωνί ἐστι τῆς νίκης τρίτη πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδι. Γέλων δὲ ὁ Σικελίας τυραννήσας, Συρακούσας ἔσχεν, Ὑβριλίδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Τισικράτης ἐνίκα Κροτωνιάτης στάδιον. Δῆλα οὖν ὡς Συρακούσιον ἤδη, καὶ οὐ Γελῷον, ἀναγορεύειν αὑτὸν ἔμελλεν. Ἀλλὰ γὰρ ἰδιώτης εἶναί τις ὁ Γέλων οὗτος, πατρός τε ὁμωνύμου τῷ τυράννῳ καὶ αὐτὸς ὁμώνυμος. Γλαυκίας δὲ Αἰγινήτης τό τε ἅρμα καὶ αὐτῷ τῷ Γέλωνι ἐποίησε τὴν εἰκόνα. Τῇ δὲ ὀλυμπιάδι τῇ πρὸ ταύτης Κλεομήδην φασὶν Ἀστυπαλαιέα, ὡς Ἴκκῳ πυκτεύων ἀνδρὶ Ἐπιδαυρίῳ, τὸν Ἴκκον ἀποκτείνειεν ἐν τῇ μάχῃ, καταγνωσθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλανοδικῶν ἄδικα εἰργάσθαι, καὶ ἀφῃρημένος τὴν νίκην, ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τῆς λύπης·

της· καὶ ἀνέστρεψε μὲν ἐς Ἀστυπάλαιαν, διδασκαλείῳ δὲ ἐπιστὰς ἐνταῦθα ὅσον ἑξήκοντα ἀριθμὸν παίδων ἀνατρέπει τὸν κίονα, ὃς τὸν ὄροφον ἀνεῖχεν. ἐμπεσόντος δὲ τοῦ ὀρόφου τοῖς παισί, καταλιθούμενος ὑπὸ τῶν ἀστῶν, κατέφυγεν ἐς Ἀθηνᾶς ἱερόν. ἐσβάντος δὲ ἐς κιβωτὸν κειμένην ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐφελκυσαμένου τὸ ἐπίθημα, κάματον ἐς ἀνωφελὲς οἱ Ἀστυπαλαιεῖς ἔκαμνον ἀνοίγειν τὴν κιβωτὸν πειρώμενοι. τέλος δὲ τὰ ξύλα τῆς κιβωτοῦ καταρρήξαντες, ὡς οὔτε ζῶντα Κλεομήδην οὔτε τεθνεῶτα εὕρισκον, ἀποστέλλουσιν ἄνδρας ἐς Δελφοὺς ἐρησομένους ὁποῖα ἐς Κλεομήδην τὰ συμβάντα ἦν. τούτοις χρῆσαι τὴν Πυθίαν φασίν·

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς,
Ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς μηκέτι θνητὸν ἐόντα.

Κλεομήδει μὲν οὖν Ἀστυπαλαιεῖς ἀπὸ τούτου τιμὰς ὡς ἥρωι νέμουσι. Παρὰ δὲ τοῦ Γέλωνος τὸ ἅρμα ἀνάκειται Φίλων, τέχνη τοῦ Αἰγινήτου Γλαυκίου. Τούτῳ τῷ Φίλωνι Σιμωνίδης ὁ Λεωπρέπους ἐλεγεῖον δεξιώτατον ἐποίησε·

Πατρὶς μὲν Κόρκυρα, Φίλων δ' ὄνομ', εἰμὶ δὲ Γλαύκου
Υἱός, καὶ νίκη πὺξ δύ' ὀλυμπιάδας.

Ἀνάκειται καὶ Μαντινεὺς Ἀγαμήτωρ, κρατήσας πυγμῇ παῖδας. Ἐπὶ δὲ τοῖς κατειλεγμένοις ἕστηκεν ὁ Καρύστιος Γλαῦκος. εἶναι δέ φασιν ἐξ Ἀνθηδόνος τῆς Βοιωτῶν τὸ ἄνωθεν αὐτῶν γένος ἀπὸ Γλαύκου τοῦ ἐν θαλάσσῃ δαίμονος. πατρὸς δὲ οὗτος ὁ Καρύστιος ἦν Δημύλου, καὶ γῆν φασιν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ἐργάζεσθαι. ἐκπεσοῦσαν δὲ ἐκ τοῦ ἀρότρου τὴν ὕνιν, πρὸς τὸ ἄροτρον καθήρμοσε τῇ χειρὶ ἀντὶ σφύρας χρώμενος. καί πως ἐθεάσατο ὁ Δήμυλος τὸ ὑπὸ τοῦ παιδὸς ποιούμενον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πυκτεύσοντα ἐς Ὀλυμπίαν αὐτὸν ἀνήγαγεν. ἔνθα δὴ ὁ Γλαῦκος, ἅτε οὐκ ἐμπείρως ἔχων τῆς μάχης, ἐτιτρώσκετο ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιζομένων, καὶ ἡνίκα πρὸς τὸν λειπόμενον ἐξ αὐτῶν ἐπύκτευεν, ἀπαγορεύειν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν τραυμάτων ἐνομίζετο. καί οἱ τὸν πατέρα βοῆσαί φασιν· Ὦ παῖ, τὴν ἀπ' ἀρότρου. οὕτω βιαιοτέραν ἐς τὸν ἀνταγωνιζόμενον ἐνεγκὼν τὴν πληγήν, αὐτίκα εἶχε τὴν νίκην. στεφάνους δὲ λέγεται καὶ ἄλλους Πύθια μὲν δὶς λαβεῖν, Νεμείων δὴ καὶ Ἰσθμίων ὀκτάκις ἐν ἑκατέρῳ ἀγῶνι. Τοῦ Γλαύκου δὲ τὴν εἰκόνα ἀνέθηκε μὲν ὁ παῖς αὐτοῦ, Γλαυκίας δὲ Αἰγινήτης ἐποίησε. σκιαμαχοῦντος δὲ ὁ ἀνδριὰς παρέχεται σχῆμα, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἦν ἐπιτηδειότατος τῶν κατ' αὐτὸν χειρονομῆσαι πεφυκώς. ἀποθανόντα δὲ οἱ Καρύστιοι ταφῆναί φασιν αὐτὸν ἐν νήσῳ καλουμένῃ Γλαύκου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι. Δαμαρέτῳ δὲ Ἡραιεῖ, υἱῷ τε τοῦ Δαμαρέτου καὶ υἱωνοῖς, δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ γεγόνασιν ἑκάστῳ νῖκαι· Δαμαρέτῳ μὲν πέμπτῃ ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδι, ὅτε ἐνομίσθη πρῶτον ὁ τοῦ ὁπλίτου δρόμος, καὶ ὡσαύτως τῇ ἐφεξῆς. πεποίηται ὁ ἀνδριὰς ἀσπίδα τε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχων τοῖς ἐφ' ἡμῶν, καὶ κράνος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ κνημῖδας ἐπὶ τοῖς ποσί. ταῦτα μὲν δὴ ἀνὰ χρόνον ὑπό τε Ἠλείων καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων τῶν ἄλλων ἀφῃρέθη τοῦ δρόμου. Θεοπόμπῳ δὲ τῷ Δαμαρέτου καὶ αὖθις ἐκείνου παιδὶ ὁμωνύμῳ ἐπὶ πεντάθλῳ, Θεοπόμπῳ δὲ τῷ δευτέρῳ πάλης ἐγένοντο αἱ νῖκαι. τὴν δὲ εἰκόνα Θεοπόμπου μὲν τοῦ παλαίσαντος τὸν ποιήσαντα οὐκ ἴσμεν· τὰς δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πάππου φησὶ τὸ ἐπίγραμμα Εὐτελίδα τε εἶναι καὶ Χρυσοθέμιδος Ἀργείων. οὐ μὴν παρ' ὅτῳ γε ἐδιδάχθησαν, δεδήλωκεν. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

Εὐτελίδας καὶ Χρυσόθεμις τάδε ἔργα τέλεσσαν
Ἀργεῖοι, τέχναν εἰδότες ἐκ προτέρων.

Ἴκκος δὲ ὁ Νικολαΐδα Ταραντῖνος τόν τε Ὀλυμπικὸν στέφανον ἔσχεν ἐπὶ πεντάθλῳ, καὶ ὕστερον γυμναστὴς ἄριστος λέγεται τῶν ἐφ' αὑτοῦ γενέσθαι. Μετὰ δὲ Ἴκκον καταπαλαίσας παῖδας Παντάρκης ἕστηκεν Ἠλεῖος ὁ ἐρώμενος Φειδίου. Ἐπὶ δὲ τῷ Παντάρκει Κλεοσθένους ἐστὶν ἅρμα ἀνδρὸς Ἐπιδαμνίου. τοῦτο ἔργον μέν ἐστιν Ἀγελάδα, ἕστηκε δὲ ὄπισθεν τοῦ Διὸς τοῦ ἀπὸ τῆς

μάχης τῆς Πλαταιᾶσιν ἀνατεθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων. ἐνίκα μὲν δὴ τὴν ἕκτην ὀλυμπιάδα καὶ ἑξηκοστὴν ὁ Κλεοσθένης. ἀνέθηκε δὲ ὁμοῦ τοῖς ἵπποις αὑτοῦ καὶ εἰκόνα καὶ τὸν ἡνίοχον. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰ ὀνόματα, Φοῖνιξ καὶ Κόραξ· ἑκατέρωθεν δὲ οἱ παρὰ τὸ ζυγόν, κατὰ μὲν τὰ δεξιὰ Κνακίας, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Σάμος. καὶ ἐλεγεῖον τόδε ἐστὶν ἐπὶ τῷ ἅρματι·

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ Ἐπιδάμνου,
Νικήσας ἵπποις καλὸν ἀγῶνα Διός.

Τῶν δὲ ἱπποτροφησάντων ἐν Ἕλλησι, πρῶτος ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνα ἀνέθηκεν ὁ Κλεοσθένης οὗτος. τὰ γὰρ Μιλτιάδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐαγόρου τοῦ Λάκωνος ἀναθήματα, τοῦ μὲν ἅρματός ἐστιν, οὐ μὴν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν Εὐαγόρας· τὰ Μιλτιάδου δὲ ὁποῖα ἐς Ὀλυμπίαν ἀνέθηκεν, ἑτέρωθι δηλώσω τοῦ λόγου. Ἐπιδάμνιοι δὲ χώραν μὲν τὴν αὐτὴν καὶ ἐξ ἀρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης δὲ ἀφεστηκυῖαν ὀλίγον, ὄνομα δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν, Δυρράχιον, ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ. Λυκῖνον δὲ Ἡραιέα, καὶ Ἐπικράδιον Μαντινέα, καὶ Τέλλωνα Θάσιον, καὶ Ἠλεῖον Ἀγιάδαν, ἐν παισὶν ἀνελομένους νίκας, Λυκῖνον μὲν δρόμου, τοὺς δὲ ἐπ' αὐτῷ κατειλεγμένους πυγμῆς· Ἐπικράδιον μὲν καὶ Ἀγιάδαν, τὸν μὲν αὐτῶν Πτόλιχος Αἰγινήτης ἐποίησε, τὸν δὲ Ἀγιάδαν Σήραμβος, γένος καὶ οὗτος Αἰγινήτης. Λυκίνου δὲ ἐστὶν ὁ ἀνδριὰς Κλέωνος τέχνη. τὸν δὲ Τέλλωνα ὅστις εἰργάσατο, οὐ μνημονεύουσιν. Ἐφεξῆς τούτων ἀναθήματά ἐστιν Ἠλείων, Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου, καὶ Σέλευκός τε καὶ Ἀντίγονος. τοῖς μὲν δὴ ἐφ' ἵππων, Ἀντιγόνῳ δὲ ἀνὴρ πεζός ἐστιν ἡ εἰκών. Τῶν δὲ βασιλέων τῶν εἰρημένων ἕστηκεν οὐ πόρρω Θεαγένης ὁ Τιμοσθένους Θάσιος. Θάσιοι δὲ οὐ Τιμοσθένους παῖδα εἶναι Θεαγένην φασίν, ἀλλὰ ἱερᾶσθαι μὲν Ἡρακλεῖ τὸν Τιμοσθένην Θασίῳ, τοῦ Θεαγένους δὲ τῇ μητρὶ Ἡρακλέους συγγενέσθαι φάσμα ἐοικὸς Τιμοσθένει. ἔνατόν τε δὴ ἔτος εἶναι τῷ παιδί, καὶ αὐτὸν ἀπὸ διδασκάλων φασὶν ἐς τὴν οἰκίαν ἐρχόμενον, ἄγαλμα ὅτου δὴ θεῶν ἀνακείμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν (χαίρειν γὰρ τῷ ἀγάλματι αὐτόν) ἀνασπάσαι τε δὴ τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐπὶ τὸν ἕτερον τῶν ὤμων ἀναθέμενον ἐνεγκεῖν παρ' αὐτόν. ἐχόντων δὲ ὀργὴν ἐς αὐτὸν ἐπὶ τῷ πεποιημένῳ τῶν πολλῶν, ἀνήρ τις αὐτῶν δόκιμος καὶ ἡλικίᾳ προήκων ἀποκτεῖναι μὲν σφᾶς τὸν παῖδα οὐκ ἐᾷ· ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευσεν ἐκ τῆς οἰκίας αὖθις κομίσαι τὸ ἄγαλμα ἐς τὴν ἀγοράν. ὡς δὲ ἐκόμισε, μέγα αὐτίκα ἦν κλέος τοῦ παιδὸς ἐπὶ ἰσχύϊ, καὶ τὸ ἔργον ἀνὰ πᾶσαν ἐβεβόητο τὴν Ἑλλάδα. Ὅσα μὲν δὴ ἔργων τῶν Θεαγένους ἐς τὸν ἀγῶνα ἥκει τὸν Ὀλυμπικόν, προεδήλωσεν ἤδη ὁ λόγος μοι τὰ δοκιμώτατα ἐξ αὐτῶν, Εὔθυμόν τε ὡς κατεμαχέσατο τὸν πύκτην, καὶ ὡς ὑπὸ Ἠλείων ἐπεβλήθη Θεαγένει ζημία. Τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινείας Δρόμευς ὄνομα, πρῶτος ὧν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. τὴν δὲ ὀλυμπιάδα τὴν ἐπὶ ταύτῃ παγκρατιάζων ὁ Θεαγένης ἐκράτει. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ νῖκαι τρεῖς, αὗται μὲν ἐπὶ πυγμῇ, Νεμείων δὲ ἐννέα καὶ Ἰσθμίων δέκα παγκρατίου τε ἀναμὶξ καὶ πυγμῆς. Ἐν Φθίᾳ δὲ τῇ Θεσσαλῶν, πυγμῆς ἢ παγκρατίου παρῆκε τὴν σπουδήν, ἐφρόντιζε δὲ ὅπως καὶ ἐπὶ δρόμῳ ἐμφανὴς ἐν Ἕλλησιν εἴη, καὶ τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸν δόλιχον ἐκράτησεν. ἦν δέ οἱ πρὸς Ἀχιλλέα (ἐμοὶ δοκεῖν) τὸ φιλοτίμημα ἐν πατρίδι τοῦ ἀρίστου τῶν καλουμένων ἡρώων, ἀνελέσθαι δρόμου νίκην. τοὺς δὲ σύμπαντας στεφάνους τετρακοσίους τε ἔσχε καὶ χιλίους. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ἐξ ἀνθρώπων, ἀνὴρ τῶν τις ἀπηχθημένων ζῶντι αὐτῷ, παρεγίνετο ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ἐπὶ τοῦ Θεαγένους τὴν εἰκόνα, καὶ ἐμαστίγου τὸν χαλκὸν ἅτε αὐτῷ Θεαγένει λυμαινόμενος. καὶ τὸν μὲν ὁ ἀνδριὰς ἐμπεσὼν ὕβρεως παύει· τοῦ ἀνθρώπου δὲ τοῦ ἀποθανόντος οἱ παῖδες τῇ εἰκόνι ἐπεξήεσαν φόνου. καὶ οἱ Θάσιοι καταποντοῦσι τὴν εἰκόνα, ἐπακολουθήσαντες γνώμῃ τῇ Δράκοντος, ὃς Ἀθηναίοις θεσμοὺς γράψας φονικούς, ὑπερώρισε καὶ τὰ ἄψυχα, εἴγε ἐμπεσόν τι ἐξ αὐτῶν ἀποκτείνειεν ἄνθρωπον. ἀνὰ χρόνον δέ, ὡς τοῖς Θασίοις οὐδένα ἀπεδίδου καρπὸν ἡ γῆ, θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς, καὶ αὐτοῖς ἔχρησεν ὁ θεὸς καταδέχεσθαι τοὺς δεδιωγμένους. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ καταδεχθέντες, οὐδὲν τῆς ἀκαρπίας παρείχοντο ἴαμα. δεύτερα

οὖν ἐπὶ

σιν ἐπὶ τὴν Πυθίαν ἔρχονται, λέγοντες ὡς καὶ ποιήσασιν αὖθις τὰ χρησθέντα διαμένοι σφᾶς ἐκ τῶν θεῶν μήνιμα. ἐνταῦθα ἀπεκρίνατο σφίσιν ἡ Πυθία·

Θεαγένην δ' ἄμνηστον ἀφήκατε τὸν μέγαν ὑμέων.

Ἀπορουμένων δὲ αὐτῶν ὁποίᾳ μηχανῇ τοῦ Θεαγένους τὴν εἰκόνα ἀνασώσωνται, φασὶν ἁλιέας ἀναχθέντας ἐς τὸ πέλαγος ἐπὶ ἰχθύων θήραν, περισχεῖν τῷ δικτύῳ τὴν εἰκόνα, καὶ ἐνεγκεῖν αὖθις ἐς τὴν γῆν. Θάσιοι δὲ ἀναθέντες ἔνθα καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο, νομίζουσιν ἅτε θεῷ θύειν. Πολλαχοῦ δὲ καὶ ἑτέρωθι ἔν τε Ἕλλησιν οἶδα καὶ παρὰ βαρβάροις ἀγάλματα ἱδρυμένα Θεαγένους, καὶ νοσήματά τε αὐτὸν ἰώμενον, καὶ ἔχοντα παρὰ τῶν ἐπιχωρίων τιμάς. ὁ δὲ ἀνδριὰς τοῦ Θεαγένους ἐστὶν ἐν τῇ Ἄλτει, τέχνη τοῦ Αἰγινήτου Γλαυκίου. Πλησίον δὲ ἅρμα τέ ἐστι χαλκοῦν, καὶ ἀνὴρ ἀναβεβηκὼς ἐπ' αὐτό, κέλητες δὲ ἵπποι παρὰ τὸ ἅρμα, εἷς ἑκατέρωθεν ἕστηκε, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθέζονται παῖδες. ὑπομνήματα δὲ ἐπὶ νίκαις Ὀλυμπικαῖς ἐστιν Ἱέρωνος τοῦ Δεινομένους τυραννήσαντος Συρακουσίων μετὰ τὸν ἀδελφὸν Γέλωνα. τὰ δὲ ἀναθήματα οὐχ Ἱέρων ἀπέστειλεν· ἀλλ' ὁ μὲν ἀποδοὺς τῷ θεῷ, Δεινομένης ἐστὶν ὁ Ἱέρωνος. ἔργα δέ, τὸ μὲν Ὀνάτα τοῦ Αἰγινήτου τὸ ἅρμα, Καλάμιδος δὲ οἱ ἵπποι τε οἱ ἑκατέρωθεν, καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰσιν οἱ παῖδες. παρὰ δὲ τοῦ Ἱέρωνος τὸ ἅρμα, ἀνήρ ἐστιν ὁμώνυμός τε τῷ Δεινομένους, καὶ ἐν Συρακούσαις καὶ οὗτος τυραννήσας. Ἱέρων δὲ ἐκαλεῖτο Ἱεροκλέους. μετὰ δὲ τὴν Ἀγαθοκλέους τοῦ πρότερον τυραννήσαντος τελευτήν, Συρακουσίοις αὖθις ἀναπεφύκει τύραννος ὁ Ἱέρων οὗτος. τὴν δὲ ἀρχὴν εἶχεν ἔτει δευτέρῳ τῆς ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῖς εἴκοσι καὶ ἑκατόν, ἣν Κυρηναῖος στάδιον ἐνίκησεν Ἴδαιος. Οὗτος ὁ Ἱέρων ξενίαν πρὸς Πύρρον τὸν Αἰακίδου καὶ ὁμοῦ τῇ ξενίᾳ καὶ ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο Γέλωνι τῷ παιδὶ Νηρηΐδα ἀγαγόμενος τὴν Πύρρου. Ῥωμαίων δὲ περὶ Σικελίας ἐς τὸν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον καταστάντων, εἶχον μὲν οἱ Καρχηδόνιοι τῆς νήσου πλέον ἢ ἥμισυ. Ἱέρωνι δὲ συνιόντι μὲν ἄρτι ἐς τὸν πόλεμον, ἑλέσθαι τὰ Καρχηδονίων ἤρεσε. μετὰ δὲ οὐ πολὺ δυνάμει τε εἶναι νομίζων τὰ Ῥωμαίων ἐχυρώτερα καὶ βεβαιότερα, ἅμα ἐς φιλίαν μετεβάλλετο ὡς τούτους. τοῦ δέ οἱ βίου συνέβη γενέσθαι τὴν τελευτὴν ὑπὸ Δεινομένους, γένους μὲν Συρακουσίου, δυσμενέστατα δὲ ἀνδρὸς ἐς τυραννίδα ἔχοντος· ὃς καὶ ὕστερον τούτων Ἱπποκράτει τῷ ἀδελφῷ τῷ Ἐπικύδους ἐξ Ἐρβησσοῦ παρεληλυθότι ἄρτι ἐς Συρακούσας, καὶ ἐς τὸ πλῆθος ποιεῖσθαι λόγους ἀρχομένῳ, ἐπέδραμεν ὡς ἀποκτενῶν τὸν Ἱπποκράτη. τοῦ δέ οἱ ἀντιστάντος, κρατήσαντες τῶν δορυφόρων ἄλλοι, διαφθείρουσι τὸν Δεινομένην. Τοὺς ἀνδριάντας δὲ τοῦ Ἱέρωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐφ' ἵππου τὸν ἕτερον, τὸν δὲ αὐτῶν πεζόν, ἀνέθεσαν μὲν τοῦ Ἱέρωνος οἱ παῖδες· ἐποίησε δὲ Μίκων Νικοκράτους Συρακούσιος. Μετὰ δὲ τοῦ Ἱέρωνος τὰς εἰκόνας Ἀρεὺς ὁ Ἀκροτάτου Λακεδαιμονίων βασιλεύς, καὶ Ἄρατος ἕστηκεν ὁ Κλεινίου· καὶ αὖθις ἀναβεβηκώς ἐστιν Ἀρεὺς ἵππον. ἀνάθημα δὲ ὁ μὲν Κορινθίων ὁ Ἄρατος, Ἀρεὺς δὲ Ἠλείων ἐστί. καί μοι τοῦ λόγου τὰ πρότερα οὔτε τὰ ἐς Ἄρατον, οὔτε τὰ ἐς Ἀρέα ἀμνημόνως ἔχει. Ἄρατος δὲ καὶ ἅρματι ἀνηγορεύθη νικῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τίμωνι δὲ τῷ Αἰγύπτου, καθέντι ἐς Ὀλυμπίαν ἵππους, ἀνδρὶ Ἠλείῳ, ἔστι τούτῳ χαλκοῦν, ἐπ' αὐτοῦ δ' ἀναβεβηκὸς παρθένος (ἐμοὶ δοκεῖν) νίκης.

Κάλλωνα δὲ τὸν Ἁρμοδίου, καὶ τὸν Μοσχίωνος Ἱππόμαχον, γένος τε Ἠλείους καὶ πυγμῇ κρατήσαντας ἐν παισί, τὸν μὲν αὐτῶν ἐποίησε Δαίππος, Ἱππομάχου δὲ ὅστις μὲν τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο, οὐκ ἴσμεν. καταμαχέσασθαι δὲ τρεῖς φασιν ἀνταγωνιστὰς αὐτόν, οὔτε πληγὴν ἀποδεξάμενον, οὔτε τι τρωθέντα τοῦ σώματος. Θεόχρηστον δὲ Κυρηναῖον, ἱπποτροφήσαντα κατὰ τὸ ἐπιχώριον Λίβυσι, καὶ αὐτόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ ἔτι πρότερον τὸν ὁμώνυμόν τε αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς πατέρα, τούτους μὲν ἐνταῦθα ἵππων νίκας· ἐν δὲ Ἰσθμῷ τοῦ Θεοχρήστου λαβεῖν τὸν πατέρα, τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ τὸ ἐπὶ τῷ ἅρματι. Ἡγήσαρχον δὲ τὸν Αἰμοστράτου Τριταιέα, κρατῆσαι μὲν πύκτας ἄνδρας ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ Νεμέα τε καὶ Πυθοῖ καὶ ἐν Ἰσθμῷ, μαρτυρεῖ τὸ ἐλεγεῖον. Ἀρκάδας δὲ τοὺς Τριταιεῖς εἶναι τοῦ ἐλεγείου λέγοντος, ἀληθεύοντα εὕρισκον.

Πόλεων γὰρ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ ταῖς μὲν ἐπιλελημμέναις δόξης οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς οἰκιστάς ἐστιν ἄγνωστα· ταῖς δὲ ἐξ ἀρχῆς τε ὑπὸ ἀσθενείας ἀφανεστέραις, καὶ δι᾽ αὐτὸ ἀνοικισθείσας εἰς Μεγάλην πόλιν, οὐ περιέχει σφᾶς γενόμενόν ποτε τοῦ Ἀρκάδων κοινοῦ δόγμα. οὐδέ τινά ἐστιν ἐν Ἕλλησι Τριταίαν πόλιν ἄλλην γε ἢ τὴν Ἀχαιῶν εὑρεῖν. τηνικαῦτα γοῦν ἐς Ἀρκάδας ἡγεῖτο ἄν τις συντελέσαι τοὺς Τριταιεῖς, καθὰ καὶ νῦν ἔτι Ἀρκάδων αὐτῶν εἰσιν οἱ ἐς τὸ Ἀργολικὸν τελοῦντες. Τοῦ Ἡγησάρχου δέ ἐστιν ἡ εἰκὼν τέχνη τῶν Πολυκλέους παίδων. τούτων μὲν δὴ ποιησόμεθα μνήμην καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις τοῦ λόγου. Ἄστυλος δὲ Κροτωνιάτης Πυθαγόρου μέν ἐστιν ἔργον· τρεῖς δὲ ἐφεξῆς ὀλυμπιάδας σταδίου τε καὶ διαύλου νίκας ἔχει. ὅτι δὲ ἐν δύο ταῖς ὑστέραις ἐς χάριν τὴν Ἱέρωνος τοῦ Δεινομένους ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν Συρακούσιον, τούτων εἵνεκα οἱ Κροτωνιᾶται τὴν οἰκίαν αὐτοῦ δεσμωτήριον εἶναι κατέγνωσαν, καὶ τὴν εἰκόνα καθεῖλον παρὰ τῇ Ἥρᾳ τῇ Λακεδαιμονίᾳ κειμένην. Ἀνάκειται δὲ ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ καὶ στήλη λέγουσα τοῦ Λακεδαιμονίου Χιόνιδος τὰς νίκας. εὐηθείας μὲν δὴ μετέχουσι καὶ ὅσοι Χιόνιν αὐτὸν ἀναθεῖναι τὴν στήλην, ἀλλ᾽ οὐ Λακεδαιμονίων ἡγοῦνται τὸ δημόσιον. ἔστι γὰρ δήπου ἐν τῇ στήλῃ οὐκ εἶναί πω τοῦ ὅπλου τὸν δρόμον. πῶς ἂν οὖν ἐπίσταιτο ὁ Χιόνις, εἰ αὖθίς ποτε προσνομοθετήσουσιν Ἠλεῖοι. Τούτων δὲ ἔτι ἐς πλέον ἥκουσιν εὐηθείας, οἳ τὸν ἑστηκότα ἀνδριάντα παρὰ τῇ στήλῃ φασὶν εἰκόνα εἶναι Χιόνιδος, ἔργον ὄντα τοῦ Ἀθηναίου Μύρωνος. Ἐοικότα δὲ Χιόνιδι τὰ ἐς δόξαν καὶ ἀνὴρ Λύκιος παρέσχετο Ἑρμογένης Ξάνθιος, ὃς τὸν κότινον ἐν τρισὶν ὀλυμπιάσιν ἀνείλετο ὀκτάκις, ἐπίκλησίν τε ἔσχεν Ἵππος ὑπὸ Ἑλλήνων.

Ποιήσαιο δ᾽ ἂν καὶ Πολίτην ἐν μεγάλῳ θαύματι. ὁ Πολίτης δ᾽ ἦν οὗτος ἐκ Κεράμου τῆς ἐν τῇ Θρακίᾳ Καρίᾳ. ἀνέφηνε δὲ ἀρετὴν ποδῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ πᾶσαν. ἀπὸ γὰρ τοῦ μηκίστου καὶ διαρκεστάτου δι᾽ ὀλιγίστου δὴ καιροῦ μεθηρμόσατο ἐπὶ τὸ βραχύτατον ὁμοῦ καὶ ὤκιστον. καὶ δολίχου γε ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ καὶ παραυτίκα σταδίου λαβὼν νίκην, προσέθηκε διαύλου σφίσι τὴν τρίτην. Πολίτης μὲν δὴ ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ τέσσαρας, ὡς ἕκαστοι συνταχθῶσιν ὑπὸ τοῦ κλήρου, καὶ οὐκ ἀθρόους ἀφίασιν ἐς τὸν δρόμον. οἱ δ᾽ ἂν ἐν ἑκάστῃ τάξει κρατήσωσιν, ὑπὲρ αὐτῶν αὖθις θέουσι τῶν ἄθλων. καὶ οὕτως σταδίου δύο ὁ στεφανούμενος ἀναιρήσεται νίκας. Τὰ μέντοι ἐπιφανέστατα ἐς δρόμον Λεωνίδᾳ Ῥοδίῳ ἐστίν. ἐπὶ γὰρ τέσσαρας ὀλυμπιάδας, ἀκμάζων τε τῇ ὠκύτητι, ἀντήρκεσε καὶ γεγόνασιν αὐτῷ δρόμου νῖκαι δύο ἀριθμὸν καὶ δέκα. Χιόνιδος δὲ οὐ πόρρω τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλης, ἕστηκε Δοῦρις ὁ Σάμιος, κρατήσας πυγμῇ παῖδας. τέχνη δὲ ἡ εἰκών ἐστι μὲν Ἱππίου, τὸ δὲ ἐπίγραμμα δηλοῖ τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ νικῆσαι Χιόνιν, ἡνίκα ὁ Σαμίων δῆμος ἔφευγεν ἐκ τῆς νήσου. τὸν δὲ καιρὸν καθ᾽ ὃν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τὸν δῆμον *. Παρὰ δὲ τὸν τύραννον Δίαλλος ὁ Πολλίδος ἀνάκειται, γένος μὲν Σμυρναῖος, Ἰώνων δὲ πρῶτος λαβεῖν ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν οὗτος ὁ Δίαλλος παγκρατίου στέφανον ἐν παισίν. Θερσίλοχον δὲ Κερκυραῖον, καὶ Ἀριστίωνα Θεοφίλους Ἐπιδαύριον, τὸν μὲν ἀνδρῶν πυγμῆς, Θερσίλοχον δὲ λαβόντα ἐν παισὶ στέφανον, Πολύκλειτος ἐποίησε σφᾶς ὁ Ἀργεῖος. Βύκελλος δέ, ὃς Σικυωνίων πρῶτος πὺξ ἐκράτησεν ἐν παισίν, ἐστιν ἔργον Σικυωνίου Κανάχου παρὰ τῷ Ἀργείῳ Πολυκλείτῳ διδαχθέντος. Παρὰ δὲ τὸν Βύκελον ὁπλίτης ἀνὴρ ἐπίκλησιν Λίβυς, Μνασέας Κυρηναῖος ἕστηκε. Πυθαγόρας δὲ ὁ Ῥηγῖνος ἐποίησε τὴν εἰκόνα. Κυζικηνῷ δὲ Ἀγημάχῳ τῶν ἐκ τῆς Ἀσιανῆς ἠπείρου γενέσθαι ἐν Ἄργει τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ μηνύει. Νάξου δὲ οἰκισθείσης ποτὲ ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Χαλκιδέων τῶν ὑπὸ τῷ Εὐρίπῳ, τῆς πόλεως μὲν οὐδὲ ἐρείπια ἐλείπετο ἐς ἡμᾶς ἔτι· ὄνομα δὲ καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα εἶναι τῆς Νάξου, Τίσανδρος ὁ Κλεοκρίτου μάλιστα αἰτίαν ἐχέτω. τετράκις γὰρ δὴ ἐν ἀνδράσι κατεμαχέσατο ὁ Τίσανδρος πύκτας ἐν Ὀλυμπίᾳ, τοσαῦται δὲ καὶ Πυθοῖ γεγόνασιν αὐτῷ νῖκαι, καὶ Κορινθίοις δὲ οὐκ ἦν πω τηνικαῦτα οὐδὲ Ἀργείοις ἐς ἅπαντας ὑπομνήματα τοὺς Νεμεάτας. Ἡ δὲ ἵππος ἡ τοῦ Κορινθίου Φειδώλα, ὄνομα μὲν (ὡς οἱ Κορίνθιοι μνημονεύουσιν) ἔχει Αὔρα, τὸν δὲ ἀναβάτην ἔτι ἀρχομένου τοῦ δρόμου συνέπεσεν ἀποβαλεῖν αὐτήν, καὶ οὐδέν τι ἧσσον θέουσα ἐν κόσμῳ περί τε τὴν νύσσαν ἐπέστρεφε, καὶ ἐπεὶ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν, ἐπετάχυνεν ἐς πλέον τὸν δρόμον,

δρόμον, φθάνει τε δὴ ἐπὶ τοὺς Ἑλλανοδίκας ἀφικομένη καὶ νικῶσα ἔγνω, καὶ παύεται τοῦ δρόμου. Ἠλεῖοι δὲ ἀνηγόρευσάν τε ἐπὶ τῇ νίκῃ τὸν Φειδώλαν, καὶ ἀναθεῖναί οἱ τὴν ἵππον ταύτην ἀφιᾶσιν. Ἐγένετο δὲ καὶ Λύκου τοῦ Φειδώλα τοῖς παισὶν ἐπὶ κέλητι ἵππῳ νίκη, καὶ ὅ τε ἵππος ἐπὶ στήλῃ πεποιημένος, καὶ ἐπίγραμμά ἐστιν ἐπ᾽ αὐτῷ·

Ὠκυδρόμας Λύκος Ἰσθμὶ ἅπαξ, δύο δ᾽ ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παίδων ἐστεφάνωσε δόμους.

Οὐ μὴν ὅ γε ἐπιγράμματι καὶ τὰ Ἠλείων ἐς τοὺς Ὀλυμπιονίκας ὁμολογεῖ γράμματα. ὀγδόῃ γὰρ ὀλυμπιάδι καὶ ἑξηκοστῇ, καὶ οὐ περὶ ταύτης ἐστὶν ἐν τοῖς Ἠλείων γράμμασιν ἡ νίκη τῶν Φειδώλα παίδων. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔχοντα ἴστω τις. Ἠλείοις δὲ ἀνδράσιν Ἀγαθίνῳ τε τῷ Θρασυβούλου καὶ Τηλεμάχῳ, Τηλεμάχῳ μὲν ἐπὶ ἵππων νίκῃ γέγονεν ἡ εἰκών· Ἀγαθῖνον δὲ ἀνέθεσαν Ἀχαιοὶ Πελληνεῖς. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ὁ Ἀθηναίων δῆμος Ἀριστοφῶντα Λυκίνου παγκρατιαστήν, ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ κρατήσαντα ἄνδρας. Φερίας δὲ Αἰγινήτης (ἔστι γὰρ δὴ παρὰ τὸν Ἀθηναῖον Ἀριστοφῶντα ἀνάκειται) ὀγδόῃ μὲν πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδι κομιδῇ τε ἔδοξεν εἶναι νέος, καὶ οὐκ ἐπιτήδειός πω νομισθεὶς παλαίειν, ἀπηλάθη τοῦ ἀγῶνος· τῇ δὲ ἑξῆς (κατεδέχθη γὰρ τηνικαῦτα ἐς τοὺς παῖδας) ἐνίκα παλαίων. Τῷ δὲ Φερίᾳ τούτῳ διάφορον καὶ οὐδαμῶς ἐοικυῖαν ἔχειν ἐν Ὀλυμπίᾳ τύχην νίκας Ὕλλος Ῥόδιος. ὄγδοον γὰρ ἐπὶ τοῖς δέκα ἔτεσι γεγονώς, μὴ παλαῖσαι μὲν ἐν παισὶν ὑπὸ Ἠλείων ἀπηλάθη, ἀνηγορεύθη δὲ ἐν ἀνδράσιν, ὥσπερ γε καὶ ἐνίκησε· ἀνηγορεύθη δὲ καὶ ὕστερον Νεμέᾳ τε καὶ Ἰσθμῷ. γεγονότα δὲ εἰκοσαέτη τὸ χρεὼν ἐπιλαμβάνει, πρὶν ἢ ἐς τὴν Ῥόδον αὐτὸν οἴκαδε ἀναστρέψαι. Τὸ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Ῥοδίου παλαιστοῦ τόλμημα, Ἀρτεμίδωρος γένος Τραλλιανὸς ὑπερεβάλετο κατ᾽ ἐμὴν δόξαν. Ἀρτεμιδώρῳ γὰρ ἁμαρτεῖν μὲν Ὀλυμπίων συνέβη παγκρατιάζοντι ἐν παισίν· αἰτία δέ οἱ ἐγένετο τῆς διαμαρτίας τὸ ἄγαν νέον. ὡς δὲ ἀφίκετο ἀγῶνος καιρὸς ὃν Σμυρναῖοι Ἰώνων ἄγουσιν, ἐς τοσοῦτο ἄρα αὐτῷ τὰ τῆς ῥώμης ἐπηύξητο, ὡς κρατῆσαι παγκρατιάζοντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τούς τε ἐξ Ὀλυμπίας ἀνταγωνιστάς, καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶν οὓς ἀγενείους καλοῦσι, καὶ τρίτα δὴ ὅ τι ἄριστον ἦν τῶν ἀνδρῶν. γενέσθαι δέ οἱ τὴν ἅμιλλαν πρὸς ἀγενείους τε καὶ ἄνδρας, τὴν μὲν ἐκ γυμναστοῦ παρακλήσεως φασί, τὴν δὲ ἐξ ἀνδρὸς παγκρατιαστοῦ λοιδορίας. Ἀνείλετο δὲ ἐν ἀνδράσιν ὁ Ἀρτεμίδωρος Ὀλυμπικὴν νίκην δευτέρᾳ καὶ δεκάτῃ πρὸς διακοσίαις ὀλυμπιάδι. Ὕλλου δὲ τῆς εἰκόνος ἵππος τε οὐ μέγας ἕστηκε χαλκοῦς, ὃν Κρόκων Ἐρετριεὺς ἀνέθηκεν ἀνελόμενος κέλητι ἵππῳ στέφανον. Καὶ πλησίον τοῦ ἵππου Τελέσας ἐστὶ Μεσσήνιος, κρατήσας πυγμῇ παῖδας. Σιλανίωνος δὲ ἔργον ἐστὶν ὁ Τελέσας. Μίλωνα δὲ τὸν Διοτίμου πεποίηκε μὲν Δαμέας ἐκ Κρότωνος καὶ οὗτος. ἐγένοντο δὲ τῷ Μίλωνι ἓξ μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ πάλης νῖκαι, μία ἐν παισὶν ἐξ αὐτῶν· Πυθοῖ δὲ ἔν τε ἀνδράσιν ἕξ, καὶ μία ἐνταῦθα ἐν παισίν. ἀφίκετο δὲ καὶ ἕβδομον παλαίσων ἐς Ὀλυμπίαν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐγένετο οἷός τε καταπαλαῖσαι Τιμασίθεον πολίτην τε ὄντα αὐτῷ, καὶ ἡλικίᾳ νέον, πρὸς δὲ καὶ συνέγγυς οὐκ ἐθέλοντα ἵστασθαι. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐσκομίσειεν αὐτὸς αὑτοῦ τὸν ἀνδριάντα ἐς τὴν Ἄλτιν ὁ Μίλων. λέγεται δὲ ἐς αὐτὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ῥοιᾷ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ δίσκῳ. ῥοιὰν μὲν δὴ οὕτω κατεῖχεν, ὡς μήτε ἄλλῳ παρεῖναι βιαζομένῳ, μήτε αὐτὸς λυμαίνεσθαι πιέζων. ἱστάμενος δὲ ἐπὶ ἀληλιμμένῳ τῷ δίσκῳ γέλωτα ἐποιεῖτο τοὺς ἐμπίπτοντάς τε καὶ ὠθοῦντας ἀπὸ τοῦ δίσκου. Παρείχετο δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς ἐπίδειξιν. περιεδεῖτο τῷ μετώπῳ χορδὴν κατὰ ταὐτὰ δὴ καὶ εἰ ταινίαν περιεθεῖτο ἢ στέφανον. κατέχων δὲ ἐντὸς χειλῶν τὸ ἄσθμα, καὶ ἐμπιπλὰς αἵματος τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ φλέβας, διερρήγνυεν ὑπὸ ἰσχύος τῶν φλεβῶν τὴν χορδήν. Λέγεται δὲ καὶ ὡς τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ μὲν ἐς τὸν ἀγκῶνα ἐκ τοῦ ὤμου παρ᾽ αὐτὴν καθίει τὴν πλευράν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἔτεινεν ἐς εὐθὺ τῶν δακτύλων· τὸ μὲν αὐτῶν ἀναστρέφων τὸν ἀντίχειρα ἐς τὸ ἄνω, τῶν λοιπῶν δὲ ἀλλήλοις ἐπικειμένων κατὰ στοῖχον, τὸν ἐλάχιστον τῶν δακτύλων κάτω γινόμενον, οὐκ ἀπεκίνησεν ἄν τις βιαζόμενος. Ἀποθανεῖν δὲ ὑπὸ

θηρίων φασὶν αὐτόν. Ἐπιτυχεῖν γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ Κροτωνιάτιδι αὐαινομένῳ ξύλῳ, σφῆνες δὲ ἐγκείμενοι διΐστασαν τὸ ξύλον. ὁ δὲ ὑπὸ φρονήματος ὁ Μίλων καθίησι τὰς χεῖρας ἐς τὸ ξύλον. ὀλισθαίνουσί τε δὴ οἱ σφῆνες, καὶ ἐχόμενος ὁ Μίλων ὑπὸ τοῦ ξύλου λύκοις ἐγίγνετο εὕρημα. μάλιστα δέ πως τὸ θηρίον τοῦτο ἐν τῇ Κροτωνιάτιδι πολύ τε νέμεται καὶ ἄφθονον. Μίλωνι μὲν δὴ τὸ τοιόνδε τέλος ἐπηκολούθησε. Πύῤῥον δὲ τὸν Αἰακίδου βασιλεύσαντα ἐν τῇ Θεσπρωτίδι Ἠπείρῳ, καὶ ἔργα πολλὰ ἐργασάμενον καὶ ἄξια μνήμης, ἃ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα. τοῦτον ἐς τὴν Ἄλτιν ἀνέθηκε Θρασύβουλος Ἠλεῖος. Παρὰ δὲ τὸν Πύῤῥον ἀνὴρ μικρὸς αὐλοὺς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπωμένους ἐπὶ στήλης. τούτῳ Πυθικαὶ νῖκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον. Σακάδας μὲν γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτυόνων οὐκ ὄντα πω στεφανίτην, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε. Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἐφεξῆς τούτων Πυθιάδας ἕξ, μόνος δὴ οὗτος αὐλητής. δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ Ὀλυμπιάσιν ἐπηύλησεν ἑξάκις τῷ πεντάθλῳ. Πυθοκρίτῳ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη, καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτῇ· Πυθοκρίτου Καλλινίκου μνᾶμα τὰ αὐλητᾶ. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ τὸ κοινὸν τὸ Αἰτωλῶν Κύδωνα, ὃς ἀπὸ τῆς Ἀριστοτίμου τυραννίδος ἠλευθέρωσεν Ἠλείους. Γόργον δὲ τὸν Εὐκλήτου Μεσσήνιον ἀνελόμενον πεντάθλου νίκην, καὶ Δαμάρετον καὶ τοῦτον Μεσσήνιον, κρατήσαντα πυγμῇ παῖδας, τὸν μὲν αὐτῶν Βοιώτιος Θήρων, Δαμαρέτου δὲ τὴν εἰκόνα Ἀθηναῖος Σιλανίων ἐποίησεν. Ἀναυχίδας δὲ ὁ Φιλύος Ἠλεῖος πάλης ἔσχεν ἐν παισὶ στέφανον, καὶ ἐν ἀνδράσιν ὕστερον. τούτῳ μὲν δὴ τὴν εἰκόνα ὅστις ὁ εἰργασμένος ἐστὶν, οὐκ ἴσμεν. Ἄνοχος δὲ ὁ Ἀδαμάτα Ταραντῖνος, σταδίου λαβὼν καὶ διαύλου νίκην, ἔστιν Ἀγελάδα τέχνη τοῦ Ἀργείου. Παῖδα δὲ ἐφ' ἵππου καθήμενον, καὶ ἑστηκότα ἄνδρα παρὰ τὸν ἵππον, φησὶ τὸ ἐπίγραμμα εἶναι Ξενόμβροτον ἐκ Κῶ τῆς Μεροπίδος, ἐπὶ ἵππου νίκῃ κεκηρυγμένον, Ξενόδικον δὲ ἐπὶ πυγμῇ παίδων ἀναγορευθέντα. τὸν μὲν Παυσίας αὐτῶν, Ξενόμβροτον δὲ Φιλότιμος Αἰγινήτης ἐποίησε. Πύθου δὲ τοῦ Ἀνδρομάχου, γένος ἀνδρὸς ἐξ Ἀβδήρων, ἐποίησε μὲν Λύσιππος, ἀνέθεσαν δὲ οἱ στρατιῶται δύο εἰκόνας. εἶναι δὲ ἡγεμών τις ξένων ἢ καὶ ἄλλως τὰ πολεμικὰ ἀγαθὸς ὁ Πύθης ἔοικε. Κεῖνται δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰληφότες δρόμου νίκας, Μενεπτόλεμος ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ, καὶ Κορκυραῖος Φίλων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἱερώνυμος Ἄνδριος, ὃς τὸν Ἠλεῖον Τισαμενὸν πενταθλοῦντα ἐν Ὀλυμπίᾳ κατεπάλαισε, τὸν ἐν Ἕλλησιν ὕστερον τούτων ἐναντία Μαρδονίου καὶ Μήδων Πλαταιᾶσι μαντευσάμενον. οὗτός τε δὴ Ἱερώνυμος ἀνάκειται, καὶ παρ' αὐτὸν παλαιστῆς παῖς, Ἄνδριος καὶ οὗτος, Προκλῆς ὁ Λυκαστίδα. τοῖς πλάσταις δὲ οἳ τοὺς ἀνδριάντας ἐποίησαν, τῷ μὲν Στόμιός ἐστιν ὄνομα, τῷ δὲ τὸν Προκλέα εἰργασμένῳ Σῶμις. Αἰσχύνῃ δὲ Ἠλείῳ νῖκαί τε δύο ἐγένοντο πεντάθλου, καὶ ἴσαι ταῖς νίκαις αἱ εἰκόνες. Ἀρχίππῳ δὲ Μιτυληναίῳ τοὺς ἐς τὴν πυγμὴν ἐσελθόντας κρατήσαντι ἄνδρας ἄλλο τοιόνδε προσποιοῦσιν οἱ Μιτυληναῖοι ἐς δόξαν, ὡς καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Πυθοῖ καὶ Νεμέᾳ καὶ Ἰσθμῷ λάβοι στέφανον, ἡλικίαν οὐ πρόσω γεγονὼς ἐτῶν εἴκοσι. Τὸν δὲ παῖδα σταδιοδρόμον Ζήνωνα Καλλιτέλους ἐκ Λεπρέου τοῦ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Πυριλάμπης Μεσσήνιος, Κλεινόμαχον δὲ Ἠλεῖον ὅστις ὁ ποιήσας ἐστὶν, οὐκ ἴσμεν. ἀνηγορεύθη δὲ ὁ Κλεινόμαχος ἐπὶ νίκῃ πεντάθλου. Παντάρκη δὲ Ἠλεῖον, Ἀχαιῶν ἀνάθημα εἶναι τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησιν· εἰρήνην τε γὰρ Ἀχαιοῖς ποιῆσαι καὶ Ἠλείοις αὐτὸν, καὶ ὅσοι παρ' ἀμφοτέρων πολεμούντων ἑαλώκεσαν, ἄφεσιν καὶ τούτοις γενέσθαι. καὶ δι' αὐτὸ οὗτος ἀνείλετο καὶ κέλητι ἵππων νίκην ὁ Παντάρκης, καὶ οἱ καὶ τῆς νίκης ὑπόμνημά ἐστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὀλίδαν δὲ ἀνέθηκεν Ἠλεῖον τὸ ἔθνος Αἰτωλῶν. Χαρῖνος δὲ Ἠλεῖος ἐπὶ διαύλου τε ἀνάκειται καὶ ὅπλου νίκῃ. Παρὰ δὲ αὐτὸν Ἀγέλης Χῖος κρατήσας πυγμῇ παῖδας, Θεομνήστου Σαρδιανοῦ τέχνη. Κλειτομάχου δὲ Θηβαίου τὴν μὲν εἰκόνα ἀνέθηκεν Ἑρμοκράτης ὁ τοῦ Κλειτομάχου πατήρ· τὰ δέ οἱ ἐς δόξαν ἦν τοιάδε. Ἐν Ἰσθμῷ παλαιστὰς κατεπάλαισεν ἄνδρας, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τούς τε τὴν πυγμὴν καὶ τοὺς ἐς τὸ παγκράτιον ἐσελθόντας ἐκράτει τῇ μάχῃ. αἱ δὲ Πυθοῖ νῖκαι παγκρα-

τίου μὲν

ἴαι μὲν εἰσὶν αὐτῷ πᾶσαι, τρεῖς δὲ ἀριθμόν. ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ δεύτερος ὁ Κλείτομαχος ἐστὶ μετὰ τὸν Θάσιον Θεαγένην ἐπὶ παγκρατίῳ τε ἀνηγορεύθη καὶ πυγμῇ. παγκρατίου μὲν οὖν μιᾷ πρὸς μ καὶ ρ ὀλυμπιάσι ἔφθανεν ἀνῃρημένος νίκην. ἡ δὲ ὀλυμπιὰς ἡ ἐφεξῆς εἶχε μὲν τὸν Κλείτομαχον τοῦτον παγκρατίου καὶ πυγμῆς ἀγωνιστήν· εἶχε δὲ καὶ Ἠλεῖον Κάπρον ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς παλαῖσαί τε ὁμοῦ καὶ παγκρατιάσαι προθυμούμενον. γεγονυίας δὲ ἤδη τῷ Κάπρῳ νίκης ἐπὶ τῇ μάχῃ, ἀνεδίδασκεν ὁ Κλείτομαχος τοὺς Ἑλλανοδίκας γενέσθαι σὺν τῷ δικαίῳ σφίσιν, εἰ τὸ παγκράτιον ἐσκαλέσαντο πρὶν ἢ πυκτεύσαντα αὐτὸν λαβεῖν τραύματα. λέγει τε δὴ εἰκότα, καὶ οὕτως ἐσκληθέντος τοῦ παγκρατίου, κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κάπρου, ὅμως ἐχρήσατο ἐς τοὺς πύκτας θυμῷ τε ἐρρωμένῳ καὶ ἀκμῆτι τῷ σώματι. Ἐρυθραῖοι δὲ οἱ Ἴωνες Ἐπιθέρσην τὸν Μητροδώρου, δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ πυγμῆς, δὶς δὲ Πυθοῖ νίκας καὶ ἐν Νεμέᾳ τε καὶ ἐν Ἰσθμῷ λαβόντα. οὗτοι μὲν τὸν Ἐπιθέρσην τοῦτον ἀνέθεσαν. Συρακούσιοι δὲ δύο μὲν Ἱέρωνος εἰκόνας τὸ δημόσιον, τρίτην δὲ ἀνέθεσαν οἱ τοῦ Ἱέρωνος παῖδες. ἐδήλωσα δὲ ὀλίγῳ πρότερον, ὡς ὁμώνυμός τε ὁ Ἱέρων ἐστὶ καὶ Συρακουσῶν εἴη κατὰ ταυτὰ ἐκείνῳ τύραννος. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Ἠλεῖοι ἄνδρα Τιμόπτολιν Λάμπιδος Παλεῖ ἡ τετάρτη Κεφαλλήνων μοῖρα. οὗτοι δὲ οἱ Παλεῖς ἐκαλοῦντο Δουλίχιοι εἰς τὰ ἀρχαιότερα. Ἀνάκειται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγησιλάου, καὶ ἀνὴρ ὅστις δὴ θηρεύοντος παρεχόμενος σχῆμα. Δημήτριον δὲ τὸν ἐλάσαντα ἐπὶ Σέλευκον στρατιὰν καὶ ἁλόντα ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοῦ Δημητρίου τὸν παῖδα Ἀντίγονον, ἀναθήματα ἴσω τις Βυζαντίων ὄντας. Σπαρτιάτῃ δὲ Εὐτελίδῃ γεγόνασιν ἐν παισὶ νῖκαι δύο ἐπὶ τῆς ὀγδόης καὶ τριακοστῆς ὀλυμπιάδος πάλης, ἡ δὲ ἑτέρα πεντάθλου. πρῶτον γὰρ δὴ τότε οἱ παῖδες καὶ ὕστερον πενταθλήσοντες ἐσεκλήθησαν. ἔστι δὲ ἥ τε εἰκὼν ἀρχαία τοῦ Εὐτελίδα, καὶ τὰ ἐπὶ τῷ βάθρῳ γράμματα ἀμυδρὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου. Μετὰ δὲ τὸν Εὐτελίδαν Ἀρεὺς αὖθις ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεύς, καὶ Ἠλεῖος παρ' αὐτὸν ἀνάκειται Γόργος. ὅμως δὲ ἀνθρώπων ἄχρις ὁμοῦ τῷ Γόργῳ τέσσαρες μὲν Ὀλυμπίαι γεγόνασιν ἐπὶ πεντάθλῳ, διαύλου δὲ καὶ ὅπλου μία ἐφ' ἑκατέρου νίκη. Ὅτῳ δὲ παρεστήκασιν οἱ παῖδες, τοῦτον μὲν Πτολεμαῖον τὸν Λάγου φασὶν εἶναι· παρὰ δὲ αὐτὸν ἀνδριάντες δύο ἀνδρός εἰσι Κάπρου τοῦ Πυθαγόρου, πάλης τε εἰληφότος καὶ παγκρατίου στέφανον ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς. πρώτῳ δὲ γεγόνασιν ἀνθρώπων αἱ δύο νῖκαι τῷ Κάπρῳ τούτῳ. τὸν μὲν δὴ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου καταγωνισθέντα ὑπ' αὐτοῦ, δεδήλωκεν ὁ λόγος δή μοι. παλαίων δὲ κατέβαλεν Ἠλεῖον Παιάνιον ὀλυμπιάδα πάλην τὴν προτέραν ἀνῃρημένον, καὶ Πύθια παίδων τε πυγμήν, καὶ αὖθις ἐν ἀνδράσι πάλην τε καὶ πυγμὴν στεφανωθέντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς. Κάπρῳ μὲν δὴ οὐκ ἄνευ μεγάλων πόνων καὶ ἰσχυρᾶς ταλαιπωρίας ἐγένοντο αἱ νῖκαι. Εἰσὶ εἰκόνες ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἀναυχίδᾳ καὶ Φερενίκῳ, γένος μὲν Ἠλείοις, πάλης δὲ ἐν παισὶν ἀνελομένοις στεφάνους. Πλείσταινον δὲ τὸν Εὐρυδάμου τοῦ ἐναντία Γαλατῶν στρατηγήσαντος Αἰτωλοῖς, Θεσπιεῖς εἰσιν οἱ ἀναθέντες. Τυδεὺς δὲ Ἠλεῖος Ἀντίγονόν τε τὸν Δημητρίου πατέρα καὶ Σέλευκον ἀνέθηκε. Σελεύκου δὲ ἐς ἅπαντας ἤρθη τὸ ὄνομα ἀνθρώποις, ἄλλων τε εἵνεκα καὶ διὰ τὴν Δημητρίου μάλιστα ἅλωσιν. Τίμωνι δὲ ἀγώνων τε νῖκαι τῶν ἐν Ἕλλησιν ὑπάρχουσιν ἐπὶ πεντάθλῳ, πλὴν τοῦ Ἰσθμικοῦ. τούτου δὲ τῷ μὴ ἀγωνιστὴν γενέσθαι, κατὰ τὰ αὐτὰ Ἠλείοις τοῖς ἄλλοις εἴργετο. καὶ τάδε ἄλλα φησὶ τὸ ἐς αὐτὸν ἐπίγραμμα, Αἰτωλοῖς αὐτὸν ἐπὶ στρατείᾳ μετασχεῖν ἐπὶ Θεσσαλούς, καὶ φρουρᾶς ἡγεμόνα ἐν Ναυπάκτῳ φιλίᾳ γενέσθαι τῇ ἐς Αἰτωλούς. Τίμωνος δὲ οὐ πόρρω τῆς εἰκόνος Ἑλλάς τε δὴ καὶ Ἦλις παρὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ μὲν Ἀντίγονον τὸν ἐπιτροπεύσαντα Φιλίππου τοῦ Δημητρίου, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν Φίλιππον στεφανοῦσα αὐτόν· ἡ δὲ Ἦλις Δημήτριον τὸν στρατεύσαντα ἐπὶ Σέλευκον καὶ Πτολεμαῖον τὸν Λάγου στεφανοῦσά ἐστιν. Ἀριστείδῃ δὲ Ἠλείῳ γενέσθαι μὲν ὅπλου νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ, γενέσθαι δὲ καὶ διαύλου Πυθοῖ, τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ δηλοῖ, Νεμείων τε ἐν παισὶν ἐπὶ τῷ ἱππίῳ. δρόμοι δὲ εἰσὶ τοῦ ἱππίου, μῆκος μὲν διαύλοι δύο *. ἐκλεί-

φθέντα ἐκ Νεμείων τε καὶ Ἰσθμίων αὐτόν, βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐς Νεμείων ἀγῶνα τὸν χειμερινῶν ἀπέδωκεν Ἀργείοις. Τοῦ δὲ Ἀριστείδου ἐγγύτατα Μενάλκης ἕστηκεν Ἠλεῖος, ἀναγορευθεὶς Ὀλυμπιάσιν ἐπὶ πεντάθλῳ· καὶ Φιλωνίδης Ζωτοῦ, γένος μὲν ἐκ Χερρονήσου τῆς Κρητῶν, Ἀλεξάνδρου δὲ ἡμεροδρόμος τοῦ Φιλίππου. Μετὰ τοῦτον Βριμίας ἐστὶν Ἠλεῖος, κρατήσας ἄνδρας πυγμῇ· Λεωνίδα τε ἐκ Νάξου τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Ψωφιδίων ἀνάθημα Ἀρκάδων. Ἀσάμωνός τε εἰκὼν ἐν ἀνδράσι πυγμῇ νενικηκότος· ἡ δὲ Νικάνδρου, διαύλου μὲν δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ, Νεμείων δὲ ἀναμὶξ ἐπὶ δρόμῳ νίκας ἓξ ἀνῃρημένου. ὁ δὲ Ἀσάμων καὶ ὁ Νίκανδρος, Ἠλεῖοι μὲν ἦσαν· πεποίηκε δὲ τῷ μὲν Δαίππος τὴν εἰκόνα, Ἀσάμωνι δὲ Πυριλάμπης Μεσσήνιος. Εὐάλκιδι δὲ Ἠλείῳ καὶ Σελεάδᾳ Λακεδαιμονίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶν ἐγένοντο πυγμῆς νῖκαι, Σελεάδᾳ δὲ ἀνδρῶν πάλης. Ἐνταῦθα καὶ ἅρμα οὐ μέγα ἀνάκειται Πολυπείθους Λάκωνος, καὶ ἐπὶ στήλης τῆς αὐτῆς Καλλιτέλης ὁ τοῦ Καλλιπείθους πατήρ, παλαιστὴς ἀνήρ. νῖκαι δὲ σφίσι, τῷ μὲν ἵπποις, Καλλιτέλει δὲ παλαίσαντι εἰσίν. Ἰδιώτας δὲ ἄνδρας Ἠλείους, Λάμπον Ἀρνίσκου, καὶ Ἀριστάρχου, Ψωφίδιοι προξένους ὄντας σφίσιν ἀνέθεσαν, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐς αὐτοὺς ἔχοντας εὔνοιαν. μέσος δὲ ἕστηκεν αὐτῶν Λύσιππος Ἠλεῖος, καταπαλαίσας τοὺς ἐσελθόντας τῶν παίδων. Ἀνδρέας δὲ Ἀργεῖος ἐποίησε τοῦ Λυσίππου τὴν εἰκόνα. Λακεδαιμονίῳ δὲ Δεινοσθένει σταδίου τε ἐγένετο ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴ νίκη· καὶ στήλην ἐν τῇ Ἄλτει παρὰ τὸν ἀνδριάντα ἀνέθηκεν ὁ Δεινοσθένης. Ὁδοῦ δὲ τῆς ἐς Λακεδαίμονα ἐξ Ὀλυμπίας ἐπὶ ἑτέραν στήλην τὴν ἐν Λακεδαίμονι μέτρα εἶναι σταδίους ἑξήκοντά τε καὶ ἑξακοσίους. Θεόδωρον δὲ λαβόντα ἐπὶ πεντάθλῳ νίκην, καὶ Πύτταλον Λάμπιδος πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα, καὶ Νελαΐδην σταδίου τε ἀνελόμενον καὶ ὅπλου στέφανον, Ἠλείους σφᾶς ὄντας ἴστω τις. Ἐπὶ δὲ τῷ Πυττάλῳ καὶ τάδε ἔτι λέγουσιν· ὡς γενομένης πρὸς Ἀρκάδας Ἠλείοις ἀμφισβητήσεως περὶ γῆς ὅρων, εἶπεν οὗτος ὁ Πύτταλος τὴν δίκην. ὁ δέ οἱ ἀνδριὰς ἔργον ἐστὶν Ὀλυνθίου Σθένιδος. Ἐφεξῆς δὲ Πτολεμαῖός τε ἐστὶν ἀναβεβηκὼς ἵππον, καὶ παρ' αὐτὸν Ἠλεῖος ἀθλητὴς Παιάνιος ὁ Δαματρίου, πάλης τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὰς δύο Πυθικὰς ἀνῃρημένος νίκας. Κλεάρετός τε ἐστὶν Ἠλεῖος πεντάθλου λαβὼν στέφανον. Καὶ ἅρμα ἀνδρὸς Ἀθηναίου Γλαύκωνος τοῦ Ἐτεοκλέους. ἀνηγορεύθη δὲ ὁ Γλαύκων οὗτος ἐπὶ ἅρματος τελείου δρόμῳ. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ ἀξιολογώτατα ἀνδρὶ ποιουμένῳ τὴν ἔφοδον ἐν τῇ Ἄλτει κατὰ τὰ ἡμῖν εἰρημένα. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ Λεωνίδου πρὸς τὸν βωμὸν τὸν μέγαν ἀφικέσθαι τῇ δεξιᾷ θελήσειας, τοσάδε ἐστί σοι τῶν ἀνηκόντων ἐς μνήμην. Δημοκράτης Τενέδιος, καὶ Ἠλεῖος Κριάνιος· οὗτος μὲν ὅπλων λαβὼν νίκην, Δημοκράτης δὲ ἀνδρῶν πάλης. ἀνδριάντας δὲ τοῦ μὲν Μιλήσιος Διονυσικλῆς, τοῦ δὲ Κριανίου Μακεδὼν Λύσος ἐστὶν ὁ εἰργασμένος. Κλαζομενίου δὲ Ἡροδότου καὶ Φιλίνου τοῦ Ἡγεπόλιδος Κώου ἀνέθεσαν τὰς εἰκόνας αἱ πόλεις. Κλαζομένιοι μέν, ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ Κλαζομενίων πρῶτος ἀνηγορεύθη νικῶν Ἡρόδοτος, ἡ δέ οἱ νίκη σταδίου γέγονεν ἐν παισί· Φιλίνου δέ οἱ Κῷοι δόξης ἕνεκα ἀνέθεσαν. ἐν μέν γε Ὀλυμπίᾳ δρόμου γεγόνασιν αὐτῷ νῖκαι πέντε, τέσσαρες δὲ Πυθοῖ, καὶ ἴσαι Νεμείων, ἐν δὲ Ἰσθμῷ μία ἐπὶ ταῖς δέκα. Πτολεμαῖον δὲ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, Ἀριστόλαος ἀνέθηκε Μακεδὼν ἀνήρ. Ἀνάκειται δὲ καὶ πύκτης κρατήσας ἐν παισί, Βύττας Πολυνείκους Μιλήσιος, καὶ Καλλικράτης ἀπὸ τῆς ἐπὶ Ληθαίῳ Μαγνησίας, ἐπὶ τῷ ὁπλίτῃ δρόμῳ στεφάνους δύο ἀνῃρημένος. Λυσίππου δὲ ἔργον ἡ τοῦ Καλλικράτους ἐστὶν εἰκών. Ἐμαυδίωνι δὲ καὶ Ἀλεξιβίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶ σταδίου, Ἀλεξιβίῳ δὲ πεντάθλου γέγονε νίκη. καὶ Ἡραία τε Ἀρκάδων ἐστὶν αὐτῷ πατρίς, καὶ Ἀκέστωρ ὁ τὴν εἰκόνα εἰργασμένος. Ἐμαυδίωνα δὲ ἧστινος ἦν, οὐ δηλοῖ τὸ ἐπίγραμμα· ὅτι δὲ τοῦ Ἀρκάδων ἦν ἔθνους, δηλοῖ. Κολοφώνιοι δὲ Ἑρμησιάναξ Ἀγορέου, καὶ Εἰκάσιος Λυκίνου τε ὢν καὶ τῆς Ἑρμησιάνακτος θυγατρός, κατεπάλαισαν μὲν παῖδας ἀμφότεροι· Ἑρμησιάνακτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Κολοφωνίων ὑπῆρξεν ἀνατεθῆναι τὴν εἰκόνα. Τούτων δέ εἰσιν Ἠλεῖοι πλησίον πυγμῇ παῖδας κρατήσαντες, ὁ μὲν Σθένιδος ἔργον τοῦ Ὀλυνθίου Χοιρίλου, Θεότιμος δὲ Δαιτώνδα Σικυωνίου. παῖς δὲ ὁ Θεότιμος ἦν

Μοσχίω-

Μοσχίωνος, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου τῆς ἐπὶ Δαρεῖον καὶ Πέρσας στρατείας μετασχόντος. Δύο δὲ αὐτῆς ἐξ Ἤλιδος, Ἀρχίδαμος τεθρίππῳ νενικηκώς, καὶ Ἐπέραστός ἐστιν ὁ Θεογόνου, ὅπλου νίκην ἀνῃρημένος. Εἶναι δὲ καὶ μάντις ὁ Ἐπέραστος τοῦ Κλυτιδῶν γένους φησὶν ἐπὶ τοῦ ἐπιγράμματος τῇ τελευτῇ·

Τῶν δ' ἱερογλώσσων Κλυτιδῶν γένος εὔχομαι εἶναι,
Μάντις ἀπ' ἰσοθέων αἷμα Μελαμποδιδῶν.

Μελάμποδος γὰρ ἦν τοῦ Ἀμυθάονος μάντιος, τοῦ δὲ Ἰοκλῆς· Κλύτιος δὲ Ἀλκμαίωνος τοῦ Ἀμφιαράου τοῦ Ἰοκλέους. ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἀλκμαίωνι ὁ Κλύτιος ἐκ τῆς Φηγέως θυγατρός, καὶ ἐς τὴν Ἦλιν μετῴκησε παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς εἶναι τῆς μητρὸς συνοίκους φεύγων, ἅτε τοῦ Ἀλκμαίωνος ἐπιστάμενος σφᾶς εἰργασμένους τὸν φόνον. Ἀνδριάντας δὲ ἀναμεμιγμένους οὐκ ἐπιφανέσιν ἄγαν ἀναθήμασιν, Ἀλεξίνικόν τε Ἠλεῖον, τέχνην τὴν τοῦ Σικυωνίου Κανθάρου, πάλης ἐν παισὶν ἀνῃρημένον νίκην, καὶ τὸν Λεοντῖνον Γοργίαν ἰδεῖν ἐστιν· ἀναθεῖναι δὲ τὴν εἰκόνα ἐς Ὀλυμπίαν φησὶν Εὔμολπος ἀπόγονος τρίτος Δηϊκράτους συνοικήσαντος ἀδελφῇ τῇ Γοργίου. Οὗτος ὁ Γοργίας πατρὸς μὲν ἦν Καρμαντίδου, λέγεται δὲ ἀνασώσασθαι μελέτην λόγων πρῶτος ἠμελημένην τε ἐς ἅπαν, καὶ ἐς λήθην ὀλίγοις δὲ ἤκουσαν ἀνθρώποις. εὐδοκιμῆσαι δὲ Γοργίαν λόγων εἵνεκα ἔν τε πανηγύρει τῇ Ὀλυμπικῇ φασι, καὶ ἀφικόμενον κατὰ πρεσβείαν ὁμοῦ Τισίᾳ παρ' Ἀθηναίους. Καίτοι ἄλλα τε Τισίας ἐς λόγους ἐσηνέγκατο, καὶ πιθανώτατα τῶν καθ' αὐτὸν γυναικὶ Συρακουσίᾳ χρημάτων ἔγραψεν ἀμφισβήτησιν. ἀλλά γε ἐκείνου ἐς πλέον τιμῆς ἀφίκετο ὁ Γοργίας παρὰ Ἀθηναίοις. Καὶ Ἰάσων ἐν Θεσσαλίᾳ τυραννήσας, Πολυκράτους οὐ τὰ ἔσχατα ἐνεγκαμένου διδασκαλείου τοῦ Ἀθήνησι τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπίπροσθεν αὐτὸν ὁ Ἰάσων ἐποιήσατο. Βιῶσαι δὲ ἔτη Γοργίαν πέντε φασὶν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Λεοντίνων δὲ ἐρημωθεῖσάν ποτε ὑπὸ Συρακουσίων τὴν πόλιν κατ' ἐμὲ αὖθις συνέβαινεν οἰκεῖσθαι. Ἔστι δὲ καὶ τοῦ Κυρηναίου Κρατισθένους χαλκοῦν ἅρμα. καὶ Νίκη τε ἐπιβέβηκε τοῦ ἅρματος, καὶ αὐτὸς ὁ Κρατισθένης. δῆλα μὲν δὴ ὅτι ἵππων γέγονεν αὐτῷ νίκη. λέγεται δὲ καὶ ὡς Μνασέου τοῦ δρομέως, ἐπικληθέντος δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Λίβυος, εἴη παῖς ὁ Κρατισθένης. Τὰ δὲ ἀναθήματα αὐτῷ τὰ ἐς Ὀλυμπίαν ἐστὶ τοῦ Ῥηγίνου Πυθαγόρου τέχνη. Ἐνταῦθα καὶ Ἀναξιμένους οἶδα εἰκόνα ἀνδρῶν, ὃς τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα καὶ ὅσα Φίλιππος ὁ Ἀμύντου καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος εἰργάσατο, συνέγραψεν ὁμοίως ἅπαντα. ἡ δέ οἱ τιμὴ γέγονεν ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ Λαμψακηνῶν τοῦ δήμου. ὑπελείπετο δὲ Ἀναξιμένης τοσάδε ἐς μνήμην. Βασιλέα γὰρ οὐ τὰ πάντα ἤπιον, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα θυμῷ χρώμενον Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου, τέχνῃ περιῆλθε τοιᾷδε. Λαμψακηνῶν τὰ βασιλέως τοῦ Περσῶν φρονησάντων, ἢ καὶ αἰτίαν φρονῆσαι λαβόντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἅτε ὑπερζέων ἐς αὐτοὺς τῇ ὀργῇ, κακῶν ἠπείλει τὰ μέγιστα ἐργάσεσθαι. οἱ δὲ ἅτε δέοντες περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων καὶ αὐτῆς πατρίδος, ἀποστέλλουσιν Ἀναξιμένην ἱκετεύειν, Ἀλεξάνδρῳ τε αὐτῷ καὶ ἐπὶ Φιλίππῳ πρότερον γεγονότα ἐν γνώσει. προσήει τε ὁ Ἀναξιμένης, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον πεπυσμένον καθ' ἥντινα αἰτίαν ἥκοι, καταμόσασθαί φασιν ἐπονομάζοντα θεοὺς τοὺς Ἑλλήνων, ἢ μὴν αὐτοῦ ταῖς δεήσεσιν ὁπόσα ἐστὶν ἐναντία ἐργάσεσθαι. Ἔνθα δὴ εἶπεν Ἀναξιμένης· χαρίσασθαί μοι τήνδε ὦ βασιλεῦ τὴν χάριν, ἐξανδραποδίσασθαι μὲν γυναῖκας καὶ τέκνα Λαμψακηνῶν, κατασκάψαι δὲ καὶ ἐς ἔδαφος τὴν πόλιν πᾶσαν, τὰ δὲ ἱερὰ τῶν θεῶν φησὶν ἐμπρῆσαι. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγεν. Ἀλέξανδρος δὲ οὔτε πρὸς τὸ σόφισμα ἀντιμηχανήσασθαί τι εὑρίσκων, καὶ ἐνεχόμενος τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὅρκου, συγγνώμην ἔνεμεν οὐκ ἐθέλων Λαμψακηνοῖς. Φαίνεται δὲ καὶ ἄνδρα ὁ Ἀναξιμένης ἐχθρὸν οὐκ ἀμαθέστατα, ἀλλὰ καὶ ἐπιφθονώτατα ἀμυνάμενος. Ἐπεφύκει μὲν αὐτὸς σοφιστής, καὶ σοφιστῶν λόγους μιμεῖσθαι. ὡς δέ οἱ διάφορα ἐς Θεόπομπον ἐγεγόνει τὸν Δαμασιστράτου, γράφει βιβλίον ἐς Ἀθηναίους, καὶ ἐπὶ Λακεδαιμονίους ὁμοῦ καὶ Θηβαίους συγγραφὴν λοίδορον. ὡς δὲ ἦν ἐς τὸ ἀκριβέστατον αὐτῷ μεμιμημένα, ἐπιγράψας τοῦ Θεοπόμπου τὸ ὄνομα τῷ βιβλίῳ, διέπεμ-

πεν ἐς τὰς πόλεις. καὶ αὐτός τε συγγεγραφὼς ἦν, καὶ τὸ ἔχθος τὸ ἐς Θεόπομπον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπηύξετο. οὐ μὴν οὐδὲ εἰπεῖν τις αὐτοσχεδίως Ἀναξιμένους πρότερός ἐστιν εὑρηκώς. Τὰ ἔπη δὲ τὰ ἐς Ἀλέξανδρον οὔ μοι πιστά ἐστιν Ἀναξιμένην τὸν ποιήσαντα εἶναι. Σωτάδης δὲ ἐπὶ δολίχου νίκαις ὀλυμπιάδι μὲν ἐννάτῃ καὶ ἐνενηκοστῇ Κρὴς, καθάπερ γε καὶ ἦν, ἀνερρήθη· τῇ ἐπὶ ταύτῃ δὲ λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἐφεσίων κοινοῦ, Ἐφεσίοις εἰσεποίησεν αὐτόν. καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἔργῳ φυγῇ ζημιοῦσιν οἱ Κρῆτες. Πρῶτοι δὲ ἀθλητῶν ἀνέθεσαν ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνας, Πραξιδάμαντός τε Αἰγινήτου νικήσαντος πυγμὴν τὴν ἐννάτην ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς πεντήκοντα· καὶ Ὀπουντίου Ῥηξιβίου παγκρατιαστὰς καταγωνισαμένου, μιᾷ πρὸς ταῖς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδι. κεῖται μὲν αἱ εἰκόνες οὐ πόρρω τῆς Οἰνομάου κίονος, ξύλου δέ εἰσιν εἰργασμέναι, Ῥηξιβίου μὲν συκῆς, ἡ δὲ τοῦ Αἰγινήτου κυπαρίσσου, καὶ ἧσσον τῆς ἑτέρας πεπονηκυῖά ἐστιν. Ἔστι δὲ λίθου πωρίνου κρηπὶς ἐν τῇ Ἄλτει, πρὸς ἄρκτον τοῦ Ἡραίου, κατὰ νώτου δὲ αὐτῆς παρήκει τὸ Κρόνιον. Ἐπὶ ταύτης τῆς κρηπῖδος εἰσὶν οἱ θησαυροὶ, καθὰ δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς Ἑλλήνων τινὲς ἐποιήσαντο τῷ Ἀπόλλωνι θησαυρούς. Ἔστι δὲ θησαυρὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ Σικυωνίων καλούμενος, Μύρωνος δὲ ἀνάθημα τυραννήσαντος Σικυωνίων. τοῦτον ᾠκοδόμησεν ὁ Μύρων νικήσας ἅρματι τὴν τρίτην καὶ τριακοστὴν ὀλυμπιάδα. ἐν δὲ τῷ θησαυρῷ καὶ θαλάμους δύο ἐποίησε, τὸν μὲν Δώριον, τὸν δὲ ἐργασίας τῆς Ἰώνων. χαλκοῦ μὲν δὴ αὐτοὺς ἑώρων εἰργασμένους. Εἰ δὲ καὶ Ταρτήσιος χαλκὸς λόγῳ τῷ Ἠλείων ἐστὶν, οὐκ οἶδα. Ταρτήσιον δὲ εἶναι ποταμὸν ἐν χώρᾳ τῇ Ἰβήρων λέγουσι, στόμασιν ἐς θάλασσαν κατερχόμενον δυσὶν, καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, ἐν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολῶν κειμένην. Τὸν δὲ ποταμὸν μέγιστόν τε ὄντα τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἄμπωτιν παρεχόμενον, Βαῖτιν ὠνόμασαν οἱ ὕστερον. Εἰσὶ δὲ οἳ Καρπίαν Ἰβήρων πόλιν καλεῖσθαι νομίζουσι τὰ ἀρχαιότερα Ταρτησόν. Ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ ἐλάσσονι ἐστὶ τῶν θαλάμων, ἐς μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸν σταθμὸν, ὅτι πεντακόσια εἴη τάλαντα· ἐς δὲ τοὺς ἀναθέντας, Μύρωνα εἶναι καὶ τὸν Σικυωνίων δῆμον. Ἐν τούτῳ τῷ θησαυρῷ δίσκοι τὸν ἀριθμὸν ἀνάκεινται τρεῖς, ἐς ὅσους τοῦ πεντάθλου τὸ ἀγώνισμα ἐσκομίζουσι. καὶ ἀσπίς ἐστιν ἐπίχαλκος γραφῇ τὰ ἐντὸς πεποικιλμένη· καὶ κράνος τε καὶ κνημῖδες ὁμοῦ τῇ ἀσπίδι. ἐπίγραμμα δὲ ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, ἀκροθίνιον τῷ Διῒ ὑπὸ Μυονέων τεθῆναι. οἵτινες δὲ οὗτοι ἦσαν, οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ παρέστατο ἅπασιν εἰκάζειν. Ἐμὲ δὲ ἐσῆλθεν ἀνάμνησις, ὡς Θουκυδίδης ποιήσειεν ἐν τοῖς λόγοις Λοκρῶν τῶν πρὸς τῇ Φωκίδι καὶ ἄλλας πόλεις, ἐν δὲ αὐταῖς εἶναι καὶ Μυονέας. οἱ Μυονέες οὗτοι οἱ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι κατά γε ἡμετέραν γνώμην ἄνθρωποι μέν εἰσιν οἱ αὐτοὶ Μυονεῖς οἱ ἐν τῇ Λοκρίδι Ἠπείρῳ. Τὰ δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι γράμματα παρῆκται μὲν ἐπὶ βραχὺ, πέπονθε δὲ αὐτὸ διὰ τοῦ ἀναθήματος τὸ ἀρχαῖον. Κεῖνται δὲ καὶ ἄλλα ἐνταῦθα ἄξια ἐπιμνησθῆναι. Μάχαιρα ἡ Πέλοπος χρυσοῦ τὴν λαβὴν πεποιημένη, καὶ εἰργασμένον ἐλέφαντος κέρας τὸ Ἀμαλθείας, ἀνάθημα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, ὃς ἀρχὴν ἔσχεν ἐν Χερρονήσῳ τῇ Θρᾳκίᾳ πρῶτος τῆς οἰκίας ταύτης. καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ κέρατί ἐστιν ἀρχαίοις Ἀττικοῖς γράμμασι·

Ζηνί μ' ἄγαλμ' ἀνέθηκαν Ὀλυμπίῳ ἐκ Χερρονήσου
Τεῖχος ἑλόντες Ἀράτου, ἐπῆρχε δὲ Μιλτιάδης σφίν.

Κεῖται δὲ καὶ ἄγαλμα πύξινον Ἀπόλλωνος ἐπίχρυσον τὴν κεφαλήν. ἀνατεθῆναι δὲ ὑπὸ Λοκρῶν φασι τῶν πρὸς Ζεφύρῳ τῇ ἄκρᾳ· Πατροκλέα δὲ εἶναι Κατύλλου Κροτωνιάτην τὸν εἰργασμένον. Ἐφεξῆς δὲ τῷ Σικυωνίῳ ἐστὶν ὁ Καρχηδονίων θησαυρὸς, Ποθαίου τέχνη, καὶ Ἀντιφίλου τε καὶ Μεγακλέους. Ἀναθήματα δὲ ἐν αὐτῷ, Ζεὺς μεγέθει μέγας, καὶ θώρακες λινοῖ τρεῖς ἀριθμόν. Γέλωνος δὲ ἀνάθημα καὶ Συρακουσίων, Φοίνικας ἤτοι τριήρεσιν ἢ καὶ πεζῇ μάχῃ κρατησάντων. Ὁ δὲ τρίτος τῶν θησαυρῶν καὶ ὁ τέταρτος ἀνάθημά ἐστιν Ἐπιδαμνίων. ἔχει μὲν πόλον ἀνεχόμενον ὑπὸ Ἄτλαντος· ἔχει δὲ Ἡρακλέα καὶ δένδρον τὸ παρὰ Ἑσπερίσι τὴν μηλέαν, καὶ περιειλιγμένον τῇ μηλέᾳ τὸν δράκοντα. κέδρου μὲν καὶ ταῦτα, Θεοκλέους δὲ ἔργα τοῦ Ἡτύλου.

ποιη-

λου. ποιῆσαι δὲ Αὐτόνομον τῷ παιδί φησι τὰ ἐπὶ τοῦ πόλου γράμματα. Αἱ δὲ Ἑσπερίδες (μετεκινήθησαν γὰρ ὑπὸ Ἠλείων) αὗται μὲν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐν τῷ Ἡραίῳ. Τὸν δὲ θησαυρὸν τοῖς Ἐπιδαμνίοις Πύρρος καὶ οἱ παῖδες Λακράτης τε καὶ Ἕρμων ἐποίησαν. Ὠκοδόμησαν δὲ καὶ Συβαρῖται θησαυρὸν, ἐχόμενον τοῦ Ἐπιδαμνίων. ὁπόσοι δὲ περὶ Ἰταλίας καὶ πόλεων ἐπολυπραγμόνησαν τῶν ἐν αὐτῇ, Λουπίαν φασὶ κειμένην Βρεντεσίου τε μεταξὺ καὶ Ὑδροῦντος μεταβεβληκέναι τὸ ὄνομα, Σύβαριν οὖσαν τὸ ἀρχαῖον. Ὁ δὲ ὅρμος ταῖς ναυσὶ χειροποίητος καὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως ἐστὶν ἔργον. Πρὸς δὲ τῷ Συβαριτῶν, Λιβύων ἐστὶ τῶν ἐν Κυρήνῃ θησαυρός. κεῖνται δὲ βασιλεῖς ἐν αὐτῷ Ῥωμαίων. Σικελιώτας δὲ Σελινουντίους ἀνέστησαν μὲν Καρχηδόνιοι πολέμῳ. πρὶν δὲ ἢ τὴν συμφορὰν γενέσθαι σφισι, θησαυρὸν τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὶ ἐποίησαν. Διόνυσος δέ ἐστιν ἐνταῦθα πρόσωπον καὶ ἄκρους πόδας καὶ τὰς χεῖρας ἐλέφαντος εἰργασμένος. Ἐν δὲ τῷ Μεταποντίνων θησαυρῷ (προσεχὴς γὰρ τῷ Σελινουντίων ἐστὶν οὗτος) ἐν τούτῳ πεποιημένος ἐστὶν Ἐνδυμίων. πλὴν δὲ ἐσθῆτος ἐστὶ τὰ λοιπὰ καὶ τῷ Ἐνδυμίωνι ἐλέφαντος. Μεταποντίνους δὲ ἥτις μὲν ἐπέλαβεν ἀπολέσθαι πρόφασις, οὐκ οἶδα. ἐπ' ἐμοῦ δὲ ὅτι μὴ θέατρον καὶ περίβολοι τείχους ἄλλο ἐλείπετο οὐδὲν Μεταποντίου. Μεγαρεῖς δὲ οἱ πρὸς τῇ Ἀττικῇ θησαυρόν τε ᾠκοδόμησαν το, καὶ ἀναθήματα ἀνέθεσαν ἐς τὸν θησαυρὸν κέδρου ζῴδια χρυσῷ διηνθισμένα, τὴν πρὸς Ἀχελῷον Ἡρακλέους μάχην. Ζεὺς δὲ ἐνταῦθα καὶ ἡ Δηϊάνειρα καὶ Ἀχελῷος καὶ Ἡρακλῆς ἐστιν, Ἄρης τε τῷ Ἀχελῴῳ βοηθῶν. Εἱστήκει δὲ καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ἅτε οὖσα τῷ Ἡρακλεῖ σύμμαχος. Αὕτη παρὰ τὰς Ἑσπερίδας ἀνάκειται νῦν τὰς ἐν τῷ Ἡραίῳ. Τοῦ θησαυροῦ δὲ ἐπείργασται τῷ ἀετῷ ὁ γιγάντων καὶ θεῶν πόλεμος. ἀνάκειται δὲ καὶ ἀσπὶς ὑπὲρ τοῦ ἀετοῦ, τοὺς Μεγαρέας ἀπὸ Κορινθίων ἀναθεῖναι τὸν θησαυρὸν λέγουσα. ταύτην Μεγαρεῦσιν ἡγοῦμαι τὴν νίκην Ἀθήνησιν ἄρχοντος γενέσθαι Φόρβαντος, ἄρχοντος δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ βίου παντός. ἐνιαύσιαι γὰρ οὐκ ἦσάν πω τότε Ἀθηναίοις αἱ ἀρχαί. οὐ μὴν οὐδὲ ὑπὸ Ἠλείων ἀνεγράφοντό πω τηνικαῦτα αἱ Ὀλυμπιάδες. Λέγονται δὲ καὶ Ἀργεῖοι μετασχεῖν πρὸς τοὺς Κορινθίους Μεγαρεῦσι τοῦ ἔργου. Τὸν δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ θησαυρὸν ἔτεσιν ὕστερον τῆς μάχης ἐποίησαν οἱ Μεγαρεῖς. τὰ δὲ ἀναθήματα ἐκ παλαιοῦ σφᾶς ἔχειν εἰκὸς, ἅγε ὁ Λακεδαιμόνιος Δοίτας Διποίνου καὶ Σκύλλιδος μαθητὴς ἐποίησε. Τελευταῖος δὲ τῶν θησαυρῶν πρὸς αὐτῷ μέν ἐστιν ἤδη τῷ σταδίῳ· Γελώων δὲ ἀνάθημα τόν τε θησαυρὸν καὶ τὰ ἀγάλματα εἶναι τὰ ἐν αὐτῷ, λέγει τὸ ἐπίγραμμα. Οὐ μήν τοι ἀνακείμενά γε ἔτι ἀγάλματά ἐστι. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Κρόνιον κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα μοι, παρὰ τὴν κρηπῖδα καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ παρήκει θησαυρούς. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ κορυφῇ θύουσιν οἱ Βασίλαι καλούμενοι τῷ Κρόνῳ κατὰ ἰσημερίαν τὴν ἐν τῷ ἦρι Ἐλαφίῳ μηνὶ παρὰ Ἠλείοις. Ἐν δὲ τοῖς πέρασι τοῦ Κρονίου κατὰ τὸ πρὸς τὴν ἄρκτον, ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν θησαυρῶν καὶ τοῦ ὄρους, ἱερὸν Εἰλειθυίας. ἐν δὲ αὐτῷ Σωσίπολις Ἠλείοις ἐπιχώριος δαίμων ἔχει τιμάς. τὴν μὲν δὴ Εἰλείθυιαν ἐπονομάζοντες Ὀλυμπίαν, ἱερασομένην αἱροῦνται τῇ θεῷ κατὰ ἔτος ἕκαστον. ἡ δὲ πρεσβῦτις ἡ θεραπεύουσα τὸν Σωσίπολιν νόμῳ τε ἁγιστεύει τῷ Ἠλείων, καὶ αὐτὴ λουτρά τε ἐσφέρει τῷ θεῷ, καὶ μάζας κατατίθησιν αὐτῷ μεμαγμένας μέλιτι. ἐν μὲν δὴ τῷ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ (διπλοῦς γὰρ δὴ πεποίηται) τῆς τε Εἰλειθυίας βωμὸς, καὶ ἔσοδος ἐς αὐτό ἐστιν ἀνθρώποις· ἐν δὲ τῷ ἐκτὸς ὁ Σωσίπολις ἔχει τιμὰς, καὶ ἐς αὐτὸ ἔσοδος οὐκ ἔστι πλὴν τῇ θεραπευούσῃ τὸν θεόν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐφελκυσμένη ὕφος λευκόν. παρθένοι δὲ ἐν τῷ τῆς Εἰλειθυίας ὑπομένουσι, καὶ γυναῖκες ὕμνον ᾄδουσι. καθαγίζουσι δὲ καὶ θυμιάματα παντοῖα αὐτῷ, καὶ ἐπισπένδειν οὐ νομίζουσιν οἶνον. καὶ ὅρκος παρὰ τῷ Σωσιπόλιδι ἐπὶ μεγίστοις καθέστηκε. Λέγεται δὲ καὶ Ἀρκάδων ἐς τὴν Ἠλείαν ἐσβεβληκότων στρατιᾷ, καὶ τῶν Ἠλείων σφίσιν ἀντικαθημένων, γυναῖκα ἀφικομένην παρὰ τῶν Ἠλείων τοὺς στρατηγοὺς, νήπιον παῖδα ἔχουσαν ἐπὶ τῷ μαστῷ, λέγειν ὡς τέκοι μὲν αὐτὴ τὸν παῖδα, διδοίη δὲ ἐξ ὀνειράτων τὸν συμμαχήσοντα Ἠλείοις. οἱ δὲ ἐν ταῖς ἀρχαῖς (πιστὰ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἡγοῦντο εἰρηκέναι) τιθέασι τὸ παιδίον πρὸ

τοῦ στρατεύματος γυμνόν. Ἐπῄεσάν τε δὴ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τὸ παιδίον ἐνταῦθα ἤδη δράκων ἦν. παραχθεῖσι δὲ ἐπὶ τῷ θεάματι τοῖς Ἀρκάσι καὶ ἐνδοῦσιν ἐς φυγὴν, ἐπέκειντο οἱ Ἠλεῖοι, καὶ νίκην τε ἐπιφανεστάτην ἀνείλοντο, καὶ ὄνομα τῷ θεῷ τίθενται Σωσίπολιν. ἔνθα δέ σφισιν ὁ δράκων ἔδοξεν ἐσδῦναι μετὰ τὴν μάχην, τὸ ἱερὸν ἐποίησαν ἐνταῦθα. Σὺν δὲ αὐτῷ σέβεσθαι καὶ τὴν Εἰλείθυιαν ἐνόμισαν, ὅτι τὸν παῖδά σφισιν ἡ θεὸς αὕτη προήγαγεν ἐς ἀνθρώπους. Τοῖς δὲ τῶν Ἀρκάδων ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ μάχῃ, ἔστι τὸ μνῆμα ἐπὶ τοῦ λόφου διαβάντων τὸν Κλάδεον ὡς ἐπὶ ἡλίου δυσμάς. Πλησίον δὲ τῆς Εἰλειθυίας ἐρείπια Ἀφροδίτης Οὐρανίας ἱεροῦ λείπεται, θύουσι δὲ καὶ αὐτόθι ἐπὶ τῶν βωμῶν. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως κατὰ τὴν πομπικὴν ἔσοδον, Ἱπποδάμιον καλούμενον, ὅσον πλέθρου χωρίον περιεχόμενον θριγκῷ. ἐς τοῦτο ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἔστι ταῖς γυναιξὶν ἔσοδος, αἳ θύουσι τῇ Ἱπποδαμείᾳ, καὶ ἄλλα ἐς τιμὴν δρῶσιν αὐτῆς. Τὴν δὲ Ἱπποδάμειαν φασὶν ἐς Μίδεαν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀποχωρῆσαι, ἅτε τοῦ Πέλοπος ἐπὶ τῷ Χρυσίππου θανάτῳ μάλιστα ἐς ἐκείνην ἔχοντος τὴν ὀργήν. αὖθι δὲ ὕστερον ἐκ μαντείας κομίσαι φασὶ τῆς Ἱπποδαμείας τὰ ὀστᾶ ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἔστι δὴ ἐπὶ τῷ πέρατι τῶν ἀγαλμάτων, ἃ ἀπὸ ζημίας ἐποιήσαντο ἀθλητῶν, ἐπὶ τούτῳ τῷ πέρατι ἔστιν ἣν κρυπτὴν ὀνομάζουσιν ἔσοδον· διὰ δὲ αὐτῆς τούς τε Ἑλλανοδίκας ἐσιέναι ἐς τὸ στάδιον καὶ τοὺς ἀγωνιστάς. Τὸ μὲν δὴ στάδιον γῆς χῶμά ἐστι, πεποίηται δὲ ἐν αὐτῷ καθέδρα τοῖς τιθεῖσι τὸν ἀγῶνα. Ἔστι δὲ ἀπαντικρὺ τῶν Ἑλλανοδικῶν, βωμὸς λίθου λευκοῦ. ἐπὶ τούτου καθεζομένη τοῦ βωμοῦ θεᾶται γυνὴ τὰ Ὀλύμπια, ἱέρεια Δήμητρος Χαμύνης, τιμὴν ταύτην ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνουσα παρὰ Ἠλείων. Παρθένους δὲ οὐκ εἴργουσι θεᾶσθαι. Πρὸς δὲ τοῦ σταδίου τῷ πέρατι, ᾗ τοῖς σταδιοδρόμοις ἄφεσις πεποίηται, Ἐνδυμίωνος μνῆμα ἐνταῦθα λόγῳ Ἠλείων ἐστίν. Ὑπερβάντι δὲ ἐκ τοῦ σταδίου, καθ᾽ ὅτου οἱ Ἑλλανοδίκαι καθέζονται, κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐς τῶν ἵππων ἀνειμένον τοὺς δρόμους καὶ ἡ ἄφεσις ἔστι τῶν ἵππων. Παρέχεται μὲν οὖν σχῆμα ἡ ἄφεσις κατὰ πρῷραν νεώς· τέτραπται δὲ αὐτῆς τὸ ἔμβολον ἐς τὸν δρόμον. καθότι δὲ τῇ Ἀγνάμπτου στοᾷ προσεχής ἐστιν ἡ πρῷρα, κατὰ τοῦτο εὐρεῖα γίνεται. Δελφὶς δὲ ἐπὶ κανόνος κατὰ ἄκρον μάλιστα τὸ ἔμβολον πεποίηται χαλκοῦς. ἑκατέρα μὲν δὴ πλευρὰ τῆς ἀφέσεως πλέον ἢ τετρακοσίους πόδας παρέχεται τοῦ μήκους. ᾠκοδόμηται δὲ ἐν αὐταῖς οἰκήματα. ταῦτα τὰ κληρωτὰ οἰκήματα διαλαγχάνουσιν οἱ ἐσιόντες ἐς τὸν ἀγῶνα τῶν ἵππων Πρὸ δὲ τῶν ἁρμάτων ἢ καὶ τῶν ἵππων τῶν κελήτων, διήκει πρὸ αὐτῶν καλώδιον ἀντὶ ὕσπληγγος. βωμὸς δὲ ὠμῆς πλίνθου, τὰ ἐκτὸς κεκονιαμένος, ἐπὶ ἑκάστης ὀλυμπιάδος ποιεῖται κατὰ τὴν πρῷραν μάλιστά που μέσην. Ἀετὸς δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ χαλκοῦς κεῖται, τὰ πτερὰ ἐπιμήκιστον ἐκτείνων. Ἀνακινεῖ μὲν δὴ τὸ ἐν τῷ βωμῷ μηχάνημα ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῷ δρόμῳ. ἀνακινηθέντος δὲ ὁ μὲν ἐς τὸ ἄνω πεποίηται πηδᾶν ὁ ἀετός, ὡς τοῖς ἥκουσιν ἐπὶ τὴν θέαν γίνεσθαι σύνοπτος· ὁ δελφὶς δὲ ἐς ἔδαφος πίπτει. Πρῶτοι μὲν δὴ ἑκατέρωθεν οἱ πρὸς τῇ στοᾷ τῇ Ἀγνάμπτου χαλῶσιν ὕσπληγγες. καὶ οἱ κατὰ τούτους ἑστηκότες, ἐκθέουσιν ἵπποι πρῶτοι. θέοντές τε δὴ γίνονται κατὰ τοὺς εἰληχότας ἑστάναι τὴν δευτέραν τάξιν. καὶ τηνικαῦτα χαλῶσιν οἱ ὕσπληγγες οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει· διὰ πάντων τε κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει τῶν ἵππων, ἔστ᾽ ἂν ἐξισωθῶσιν ἀλλήλοις κατὰ τῆς πρῴρας τὸ ἔμβολον. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἤδη καθέστηκεν ἐπίδειξις ἐπιστήμης τε ἡνιόχων καὶ ἵππων ὠκύτητος. Τὸ μὲν δὴ ἐξ ἀρχῆς Κλεοίτας ἐστὶν ἄφεσιν μηχανησάμενος, καὶ φρονῆσαί γε ἐπὶ τῷ εὑρήματι, ὡς καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ ἀνδριάντι τῷ Ἀθήνησιν ἐπιγράψαι·

Ὅς τὴν ἱππάφεσιν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὕρατο πρῶτος,
Τεῦξέ με Κλεοίτας υἱὸς Ἀριστοκλέους.

Κλεοίτᾳ δέ φασιν ὕστερον Ἀριστείδην σοφίαν τινὰ καὶ αὐτὸν ἐς τὸ μηχάνημα ἐσενέγκασθαι. Παρεχομένου δὲ τοῦ ἱπποδρόμου παρήκουσαν ἐς πλέον τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν, ἔστιν ἐπὶ τῆς μείζονος πλευρᾶς, οὔσης χώματος, κατὰ τὴν διέξοδον τὴν διὰ τοῦ χώματος, τὸ τῶν ἵππων

δεῖμα

δῆμα ὁ Ταράξιππος. σχῆμα μὲν οὖν βωμοῦ περιφερὲς ἐστί. παραθέοντας δὲ κατὰ τοῦτο τοὺς ἵππους, φόβος τε αὐτίκα ἰσχυρὸς ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως φανερᾶς, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου λαμβάνει ταραχή. τά τε δὴ ἅρματα καταγνύουσιν ὡς ἐπίπαν, καὶ οἱ ἡνίοχοι τιτρώσκονται. καὶ τοῦδε οἱ ἡνίοχοι ἕνεκα θυσίας θύουσι, καὶ γενέσθαι σφίσιν ἵλεων εὔχονται τὸν Ταράξιππον. Ἕλληνες δὲ οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ νομίζουσιν ἐς τὸν Ταράξιππον. ἀλλ' οἱ μὲν εἶναι τάφον ἀνδρὸς αὐτόχθονος καὶ ἀγαθοῦ τὰ ἐς ἱππικήν, καὶ ὄνομα Ὠλένιον αὐτῷ τίθενται. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τὴν Ὠλενίαν ἐν τῇ Ἠλείᾳ πέτραν φασὶν ὀνομασθῆναι. Οἱ δὲ τὸν Φλιοῦντος Δαμέωνα μετασχόντα Ἡρακλεῖ τῆς ἐπὶ Αὐγέαν καὶ Ἠλείους στρατείας, αὐτόν τε ἀποθανεῖν καὶ τὸν ἵππον ἐφ' ᾧ ἐπωχεῖτο, ὑπὸ Κτεάτου λέγουσι τοῦ Ἄκτορος· καὶ τὸ μνῆμα κοινὸν Δαμέωνι καὶ τῷ ἵππῳ γενέσθαι. Λέγουσι δὲ καὶ ὡς Μυρτίλῳ κενὸν ἐνταῦθα ἡρῷον ποιήσειε Πέλοψ, καὶ θύσειέ τε αὐτῷ, τὸ ἐπὶ τῷ φόνῳ μήνιμα ἰώμενος, καὶ ἐπονομάσαι Ταράξιππον· ὅτι τῷ Οἰνομάῳ διὰ τοῦ Μυρτίλου τῆς τέχνης ἐταράχθησαν αἱ ἵπποι. Τοῖς δὲ ἐστὶν εἰρημένον, ὡς αὐτὸς Οἰνόμαος ὁ τοὺς ἱππεύοντάς ἐστιν ἐν τῷ δρόμῳ βλάπτων. Ἤκουσα δὲ καὶ ἐς τὸν Παρθάονος Ἀλκάθουν ἀγόντων τὴν αἰτίαν, ὡς ἐνταῦθα μέρη λάβοι γῆς ὁ Ἀλκάθους ἀποθανὼν ὑπὸ Οἰνομάου τῶν Ἱπποδαμείας γάμων εἵνεκα· ἅτε δὴ ἀτυχήσαντα ἐν ἱπποδρόμῳ, βάσκανόν τε εἶναι τοῖς ἱππεύουσι καὶ οὐκ εὐμενῆ δαίμονα. Ἀνὴρ δὲ Αἰγύπτιος Πέλοπα ἔφη παρὰ τοῦ Θηβαίου λαβόντα Ἀμφίονος κατορύξαι τι ἐνταῦθα, ἔνθα καλοῦσι τὸν Ταράξιππον· καὶ ὑπὸ τοῦ κατορωρυγμένου ταραχθῆναι μὲν τῷ Οἰνομάῳ τότε, ταράσσεσθαι δὲ καὶ ὕστερον τοῖς πᾶσι τοὺς ἵππους. Ἠξίου δὲ οὗτος Αἰγυπτίους εἶναι μὲν Ἀμφίονα, εἶναι δὲ καὶ τὸν Θρᾶκα Ὀρφέα μαγεῦσαι δεινόν· καὶ αὐτοῖς ἐπάδουσι θηρία τε ἀφικνεῖσθαι τῷ Ὀρφεῖ, καὶ Ἀμφίονι ἐς τὰς τοῦ τείχους οἰκοδομίας τὰς πέτρας. Ὁ δὲ πιθανώτατος (ἐμοὶ δοκεῖν) τῶν λόγων Ποσειδῶνος ἐπίκλησιν εἶναι τοῦ Ἱππίου φησίν. Ἔστι δὲ καὶ ἐν Ἰσθμῷ Ταράξιππος Γλαῦκος ὁ Σισύφου. γενέσθαι δὲ αὐτῷ τὴν τελευτὴν λέγουσιν ὑπὸ τῶν ἵππων, ὅτε Ἄκαστος τὰ ἆθλα ἔθηκεν ἐπὶ τῷ πατρί. Ἐν Νεμέᾳ δὲ τῇ Ἀργείων, ἥρως μὲν ἦν οὐδείς, ὅστις ἔβλαπτε τοὺς ἵππους· πέτρας δὲ ὑπὲρ τῶν ἵππων τὴν καμπὴν ἀνεστηκυίας χρόαν πυρρᾶς, ἡ ἀπ' αὐτῆς αὐγή, κατὰ ταυτὰ καὶ εἰ πῦρ, ἐνεποίει φόβον τοῖς ἵπποις. Ἀλλὰ γὰρ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταράξιππος πολὺ δή τι ὑπερηρκώς ἐστιν ἐς ἵππων φόβον. Ἐπὶ δὲ νύσσης μιᾶς Ἱπποδαμείας ἐστὶν εἰκὼν χαλκῆ, ταινίαν τε ἔχουσα καὶ ἀναδεῖν τὸν Πέλοπα μέλλουσα ἐπὶ τῇ νίκῃ. Τὸ δὲ ἕτερον τοῦ ἱπποδρόμου μέρος οὐ χῶμα γῆς ἐστιν· ὄρος δὲ οὐχ ὑψηλόν. ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ὄρους ἱερὸν πεποίηται Δήμητρι ἐπίκλησιν Χαμύνῃ. καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖον τὸ ὄνομα ἡγοῦνται· χανεῖν γὰρ τὴν γῆν ἐνταῦθα τὸ ἅρμα τοῦ Ἅιδου, καὶ αὖθις μύσαι. οἱ δὲ Χαμύνον ἄνδρα Πισαῖον Πανταλέοντι ἐναντιούμενον τῷ Ὀμφαλίωνος τυραννοῦντι ἐν Πίσῃ, καὶ ἀπόστασιν βουλεύοντα ἀπὸ Ἠλείων, ἀποθανεῖν φασιν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πανταλέοντος, καὶ ἀπὸ τοῦ Χαμύνου τῆς οὐσίας τῇ Δήμητρι οἰκοδομηθῆναι τὸ ἱερόν. Ἀγάλματα δὲ ἀντὶ τῶν ἀρχαίων, Κόρην καὶ Δήμητρα, λίθου τοῦ Πεντέλησιν Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν Ἡρώδης. ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ, πεντάθλοις μὲν καθεστήκασιν ἐν αὐτῷ καὶ δρομεῦσιν αἱ μελέται. Κρηπὶς δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ λίθου πεποίηται. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς καὶ τρόπαιον κατὰ Ἀρκάδων ἐπὶ τῇ κρηπῖδι εἱστήκει. Καὶ ἄλλος δέ ἐστιν ἐλάσσων περίβολος ἐν ἀριστερᾷ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὸ γυμνάσιον. καὶ αἱ παλαῖστραι τοῖς ἀθληταῖς εἰσιν ἐνταῦθα. Τῆς στοᾶς δὲ τῆς πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τοῦ γυμνασίου προσεχεῖς τῷ τοίχῳ τῶν ἀθλητῶν εἰσιν αἱ οἰκήσεις, ἐπί τε ἄνεμον τετραμμέναι Λίβα καὶ ἡλίου δυσμάς. Διαβάντων δὲ τὸν Κλάδεον τάφος τε Οἰνομάου, γῆς χῶμα περιῳκοδομημένος λίθοις ἐστί, καὶ ὑπὲρ τοῦ μνήματος ἐρείπια οἰκοδομημάτων, ἔνθα τῷ Οἰνομάῳ τὰς ἵππους αὐλίζεσθαι λέγουσιν. Ὄρη δὲ πρὸς Ἀρκάδας τὴν χώρας, τὰ μὲν παρόντα Ἠλείοις, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οἱ αὐτοὶ Πισαίοις κατεστήκεσαν ἀνέχοντες κατὰ τάδε. Διαβάντων δὲ ποταμὸν Ἐρύμανθον κατὰ τὴν Σαύρου καλουμένην δειράδα, τὸ Σαύρου τε μνῆμα καὶ ἱερόν ἐστιν Ἡρακλέους, ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν. λέγουσι δέ, ὡς ὁδοιπόρους τε καὶ τοὺς προσοικοῦ-

τὰ ὁ Σαύρος ἐκακούργει, πρὶν ἢ παρὰ Ἡρακλέους τὴν δίκην ἔχει. Κατὰ ταύτην ἐπώνυμος τοῦ λῃστοῦ δειράδα, ποταμὸς ἀπὸ μεσημβρίας κατιὼν ἐς τὸν Ἀλφειὸν καταντικρὺ τοῦ Ἐρυμάνθου μάλιστα, οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Πισαίαν πρὸς Ἀρκάδας διείργων· ὄνομα δέ οἱ Διαγών. Τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ Σαύρου δειράδος προελθόντι στάδια, ἔστιν Ἀσκληπιοῦ ναός, ἐπίκλησιν μὲν Δημαινέτου ἀπὸ τοῦ ἱδρυσαμένου, ἐρείπια δὲ καὶ αὐτός. ᾠκοδόμητο δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ παρὰ τὸν Ἀλφειόν. Τούτου δὲ οὐ πόρρω, ἱερὸν Διονύσου Λευκυανίτου πεποίηται, καὶ ποταμὸς παρέξεισι ταύτῃ Λευκυανίας. ἐκδίδωσι μὲν οὖν καὶ οὗτος ἐς τὸν Ἀλφειόν· κάτεισι δὲ ἐκ Φολόης τοῦ ὄρους. Διαβήσῃ τε δὴ τὸ ἀπὸ τούτου τὸν Ἀλφειόν, καὶ ἐντὸς γῆς ἔσῃ τῆς Πισαίας. Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ λόφος ἐστὶν ἀνήκων ἐς ὀξύ, ἐπὶ δὲ αὐτοῦ πόλεως Φρίξας ἐρείπια, καὶ Ἀθηνᾶς ἐστὶν ἐπίκλησιν Κυδωνίας ναός. οὗτος μὲν οὖν τὰ πάντα ἐστὶν ὡς βωμὸς καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι. ἱδρύσασθαι δὲ τῇ θεῷ τὸ ἱερὸν Κλύμενόν φασιν, ἀπόγονον Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου· παραγενέσθαι δὲ αὐτὸν ἀπὸ Κυδωνίας τῆς Κρητικῆς καὶ τοῦ Ἰαρδάνου ποταμοῦ. Λέγουσι δὲ καὶ Πέλοπα οἱ Ἠλεῖοι τῇ Ἀθηνᾷ θῦσαι τῇ Κυδωνίᾳ, πρὶν ἢ ἐς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν Οἰνομάῳ καθίσασθαι. Προϊόντι δὲ ἐντεῦθεν τό τε ὕδωρ τῆς Παρθενίας ἐστί, καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ τάφος ἵππων τῶν Μάρμακος. Ἱπποδαμείας δὲ μνηστῆρα ἔχει λόγος ἀφικέσθαι πρῶτον τοῦτον Μάρμακα, καὶ ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου πρὸ τῶν ἄλλων· ὀνόματα δὲ αὐτοῦ ταῖς ἵπποις Παρθενίαν τε εἶναι καὶ Ἔριφαν. Οἰνόμαον δὲ ἐπικατασφάξαι μὲν τὰς ἵππους τῷ Μάρμακι, μεταδοῦναι μέν τι καὶ ταύταις ταφῆναι· καὶ ὄνομα Παρθενίας τῷ ποταμῷ ἀπὸ ἵππου τῆς Μάρμακος. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ἁρπιννάτης καλούμενος ποταμός, καὶ οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, πόλεως Ἁρπίννης ἄλλα τε ἐρείπια καὶ μάλιστα οἱ βωμοί. οἰκίσαι δὲ Οἰνόμαον τὴν πόλιν, καὶ θέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς μητρὸς λέγουσιν Ἁρπίννης. Προελθόντι δὲ οὐ πολύ, γῆς χῶμά ἐστιν ὑψηλόν, τῶν μνηστήρων τῆς Ἱπποδαμείας τάφος. Οἰνόμαον μὲν οὖν ἐγγὺς ἀλλήλων κρύψαι ἐν γῇ φασιν οὐκ ἐπιφανῶς αὐτούς. Πέλοψ δὲ ὕστερον μνῆμα ἐν κοινῷ σφισιν ἐπὶ μέγα ἐξῆρε τιμῇ τῇ ἐς αὐτοὺς καὶ Ἱπποδαμείας χάριτι· δοκεῖν δέ μοι καὶ ὑπόμνημα ἐς τοὺς ἔπειτα ὅσους τε καὶ οἵους τὸν Οἰνόμαον κρατήσαντα ἐνίκησεν αὐτός. Ἀπέθανον δὲ ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου κατὰ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἠοίας, Ἀλκάθους ὁ Παρθάονος, δεύτερος οὗτος ἐπὶ τῷ Μάρμακι· μετὰ δὲ Ἀλκάθουν Εὐρύαλος καὶ Εὐρύμαχός τε καὶ Κρόταλος. τούτων μὲν οὖν γονέας τε καὶ πατρίδας οὐχ οἷά τε ἦν πυθέσθαι μοι. Τὸν δὲ ἀποθανόντα ἐπ᾽ αὐτοῖς Ἀκρίαν, τεκμαίροιτο ἄν τις Λακεδαιμόνιόν τε εἶναι καὶ οἰκιστὴν Ἀκριῶν. ἐπὶ δὲ τῷ Ἀκρίᾳ, Κάπετον φασιν ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου φονευθῆναι, καὶ Λυκοῦργον, Λάσιόν τε καὶ Χαλκώδοντα, καὶ Τρικόλωνον. ἀπόγονον δὲ αὐτὸν εἶναι, καὶ ὁμώνυμον Τρικολώνῳ τῷ Λυκάονος λέγουσιν οἱ Ἀρκάδες. Τρικολώνῳ δὲ ὕστερον ἐπέλαβεν ἐν τῷ δρόμῳ τὸ χρεὼν Ἀριστόμαχόν τε καὶ Πρίαντα, ἔτι δὲ Πελάγοντα, Αἰόλιόν τε καὶ Κρόνιον. Οἱ δὲ καὶ ἐπαριθμοῦσι τοῖς κατειλεγμένοις Ἐρυθρὸν παῖδα Λεύκωνος τοῦ Ἀθάμαντος. ἀπὸ τούτου Ἐρυθραὶ πόλισμα ἐκαλεῖτο Βοιωτῶν· καὶ Ἠιόνες Μάγνητες τοῦ Αἰόλου. Τούτοις μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι τὸ μνῆμα, καὶ τὸν Πέλοπα ἡνίκα τῶν Πισαίων ἔσχε τὴν ἀρχήν, φασὶν ἐναγίζειν ἀνὰ πᾶν ἔτος. Προελθόντι δὲ ὅσον τε στάδιον σημεῖά ἐστιν ἱεροῦ Κορδάκας ἐπίκλησιν Ἀρτέμιδος· ὅτι οἱ τοῦ Πέλοπος ἀκόλουθοι τὰ ἐπινίκια ἤγαγον παρὰ τῇ θεῷ ταύτῃ, καὶ ὠρχήσαντο ἐπιχώριον τοῖς περὶ τὸν Σίπυλον Κόρδακα ὄρχησιν. Τοῦ ἱεροῦ δὲ οὐ πόρρω οἴκημά τε οὐ μέγα, καὶ κιβωτός ἐστιν ἐν αὐτῷ χαλκῆ, ὀστᾶ τοῦ Πέλοπος ἐν τῇ κιβωτῷ φυλάσσον. τεῖχος δὲ ἢ ἄλλου κατασκευάσματος ἐλείπετο οὐδὲν ἔτι. ἄμπελοι δὲ ἦσαν διὰ τοῦ χωρίου πεφυτευμέναι πάντης, ἔνθα ἡ Πίσα ᾠκεῖτο. Οἰκιστὴν μὲν δὴ γενέσθαι τῇ πόλει Πίσον τὸν Περιήρους φασὶ τοῦ Αἰόλου. Πισαῖοι δὲ ἐφειλκύσαντο αὐθαίρετον συμφοράν, ἀπεχθανόμενοί τε Ἠλείοις καὶ σπουδὴν ποιούμενοι τιθέναι τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα ἀντὶ Ἠλείων. οἵ γε ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ τὸν Ἀργεῖον ἐπηγάγοντο Φείδωνα τυράννων τῶν ἐν Ἕλλησι μάλιστα ὑβρίσαντα, καὶ τὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ὁμοῦ τῷ Φείδωνι. τετάρτῃ δὲ ὀλυμπιάδι καὶ τριακοστῇ στρατὸν οἱ Πισαῖοι καὶ βασιλεὺς αὐτῶν Πανταλέων ὁ Ὀμφα-

ὁ Ὀμφαλίωνος παρὰ τῶν περιοίκων ἀθροίσαντες, ἐποίησαν ἀντὶ Ἠλείων τὰ Ὀλύμπια. ταύτας τὰς ὀλυμπιάδας, καὶ ἐπ' αὐταῖς τὴν τετάρτην τε καὶ ἑκατοστὴν, τεθεῖσαν δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων, ἀνολυμπιάδας οἱ Ἠλεῖοι καλοῦντες, οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν ὀλυμπιάδων γράφουσιν. Ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ὀλυμπιάδι Δαμοφῶν ὁ Πανταλέοντος ὑπόνοιαν μέν τινα παρέσχεν Ἠλείοις νεώτερα ἐς αὐτοὺς βουλεύειν· ἐσβαλόντας δὲ ἐς τὴν Πισαίαν σὺν ὅπλοις, ἀπελθεῖν οἴκαδε ἀπράκτους ἔπεισε δεήσεσί τε καὶ ὅρκοις. Πύρρου δὲ τοῦ Πανταλέοντος μετὰ Δαμοφῶντα τὸν ἀδελφὸν βασιλεύσαντος, Πισαῖοι πόλεμον ἑκούσιον ἐπανείλοντο Ἠλείοις. συναπέστησαν δέ σφισιν ἀπὸ Ἠλείων Μακίστιοι καὶ Σκιλλούντιοι· οὗτοι μὲν ἐκ τῆς Τριφυλίας· τῶν δὲ ἄλλων περιοίκων, Δυσπόντιοι. τούτοις καὶ μάλιστα ἐς τοὺς Πισαίους οἰκεῖα ἦν, καὶ οἰκιστὴν Δυσποντέα γενέσθαι σφίσιν Οἰνομάου παῖδα ἐμνημόνευον. Πισαίους μὲν δὴ καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου Πισαίοις μετέσχον, ἐπέλαβεν ἀναστάτους ὑπὸ Ἠλείων γενέσθαι. Πύλου δὲ τῆς ἐν τῇ Ἠλείᾳ δῆλα τὰ ἐρείπια κατὰ τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἐστὶν ἐς Ἦλιν ὀρεινὴν ὁδόν. ὀγδοήκοντα δὲ στάδια ἐς Ἦλιν ἀπὸ τῆς Πύλου. Ταύτην τὴν Πύλον ᾤκισε μὲν κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα μοι, Μεγαρεὺς ἀνὴρ Πύλων ὁ Κλήσωνος. γενομένην δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἀνάστατον, καὶ αὖθις ἐπισυνοικισθεῖσαν ὑπὸ Ἠλείων, ἔμελλεν ἀνὰ χρόνον οὐχ ἕξειν οἰκήτορας. Παρὰ δὲ αὐτὴν ποταμὸς Λάδων κάτεισιν ἐς τὸν Πηνειόν. λέγουσι δὲ οἱ Ἠλεῖοι καὶ ἔπος ἐς τὴν Πύλον ταύτην ἔχειν τὸ Ὁμήρου·

Γένος δ' ἦν ἐκ ποταμοῖο
Ἀλφειοῦ, ὅστ' εὐρὺ ῥέει Πυλίων διὰ γαίης.

καὶ ἐμὲ ἔπειθον λέγοντες. Ῥεῖ γὰρ δὴ διὰ ταύτης ὁ Ἀλφειός. Ἐς δὲ ἄλλην Πύλον οὐκ ἔστιν ἐπενεγκεῖν τὸ ἔπος. Πυλίων γὰρ τῶν ὑπὲρ νήσου τῆς Σφακτηρίας οὐ πέφυκεν ἀρχὴν διεξιέναι τὴν γῆν ὁ Ἀλφειός. οὐ μὴν οὐδὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων Πύλον ποτὲ ὀνομασθεῖσαν ἴσμεν πόλιν. Ἀπέχει δὲ ὡς πεντήκοντα Ὀλυμπίας σταδίους κώμη τε Ἠλείων Ἡράκλεια, καὶ πρὸς αὐτῇ Κύθηρος ποταμός. πηγὴ δὲ ἐκδιδοῦσα ἐς τὸν ποταμὸν, καὶ νυμφῶν ἐστιν ἱερὸν ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὀνόματα δὲ ἰδίᾳ μὲν ἑκάστῃ τῶν νυμφῶν, Καλλιφάεια, καὶ Συνάλλαξις, καὶ Πηγαία τε καὶ Ἴασις· ἐν κοινῷ δέ σφισιν ἐπίκλησιν Ἰωνίδες. λουομένοις δὲ ἐν τῇ πηγῇ καμάτων τέ ἐστι καὶ ἀλγημάτων παντοίων ἰάματα. καλεῖσθαι δὲ τὰς νύμφας ἀπὸ Ἴωνος λέγουσι τοῦ Γαργηττοῦ μετοικήσαντος ἐνταῦθα ἐξ Ἀθηνῶν. Εἰ δὲ ἐλθεῖν ἐς Ἦλιν διὰ τοῦ πεδίου θελήσειας, σταδίους μὲν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐς Λετρίνους ἕξεις, ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ Λετρίνων καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Ἦλιν. τὸ μὲν δὴ ἐξ ἀρχῆς πόλισμα ἦν οἱ Λετρῖνοι, καὶ Λετρεὺς ὁ Πέλοπος ἐγεγόνει σφίσιν οἰκιστής. ἐπ' ἐμοῦ δὲ οἰκήματά τε ἐλείπετο ὀλίγα, καὶ Ἀλφειαίας Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ναῷ. Γενέσθαι δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῇ θεῷ λέγουσιν ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε. Ἐρασθῆναι τῆς Ἀρτέμιδος τὸν Ἀλφειόν· ἐρασθέντα δὲ, ὡς ἐπέγνω μὴ γενήσεσθαί οἱ διὰ πειθοῦς καὶ δεήσεως τὸν γάμον, ἐπιτολμᾶν ὡς βιασόμενον τὴν θεὸν, καὶ αὐτὸν ἐς παννυχίδα ἐς Λετρίνους ἐλθεῖν, ὑπὸ αὐτῆς τε ἀγομένην τῆς Ἀρτέμιδος καὶ νυμφῶν, αἷς παίζων συνῆν ἀκολουθῶν αὐτῇ. τὴν δὲ (ἐν ὑπονοίᾳ γὰρ τοῦ Ἀλφειοῦ τὴν ἐπιβουλὴν ἔχειν) ἀλείψασθαι τὸ πρόσωπον πηλῷ, καὶ αὐτὴν καὶ ὅσαι τῶν νυμφῶν παρῆσαν. καὶ τὸν Ἀλφειὸν, ὡς ἐσῆλθεν, οὐκ ἔχειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων διαγνῶναι τὴν Ἄρτεμιν. ἅτε δὲ οὐ διαγινώσκοντα, ἀπελθεῖν ἐπὶ ἀπράκτῳ τῷ ἐγχειρήματι. Λετρῖνοι μὲν δὴ Ἀλφειαίαν ἐκάλεσαν τὴν θεὸν ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τῷ ἐς αὐτὴν ἔρωτι. Οἱ δὲ Ἠλεῖοι (φιλία γάρ σφισιν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἐς Λετρίνους) τὰ παρὰ σφίσιν Ἀρτέμιδος ἐς τιμὴν τῇ Ἐλαφιαίᾳ καθεστηκότα, ἐς Λετρίνους τε μετήγαγον, καὶ τῇ Ἀρτέμιδι ἐνόμισαν τῇ Ἀλφειαίᾳ δρᾶν· καὶ οὕτω τὴν Ἀλφειαίαν θεὸν Ἐλαφιαίαν ἀνὰ χρόνον ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι. Ἐλαφιαίαν δὲ ἐκάλουν οἱ Ἠλεῖοι τὴν Ἄρτεμιν ἐπὶ τῆς ἐλάφων (ἐμοὶ δοκεῖν) τῇ θήρᾳ. αὐτοὶ δὲ γυναικὸς ἐπιχωρίας ὄνομα εἶναι τὴν Ἐλάφιον, καὶ ὑπὸ ταύτης τραφῆναι τὴν Ἄρτεμίν φασι. Λετρίνων δὲ ὅσον γε ἐξ ἀπωτέρω σταδίοις, ἔστιν ἀέναος λίμνη τριῶν που τὴν διάμετρον σταδίων μάλιστα. Ἐν δὲ Ἤλιδι τὰ ἄξια μνήμης γυμνάσιόν ἐστιν ἀρχαῖον, καὶ ὅσα ἐς τοὺς ἀθλητὰς πρὶν ἢ

ἐς Ὀλυμπίαν ἀφικνεῖσθαι νομίζουσιν, ἐν τούτῳ σφίσι τῷ γυμνασίῳ δρᾶν καθέστηκε. πλάτανοι μὲν ὑψηλαὶ διὰ τοῦ δρόμου πεφύκασιν ἐντὸς τοίχου. ὁ σύμπας δὲ οὗτος περίβολος καλεῖται Ξυστὸς· ὅτι Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος ἐς ἄσκησιν ἐγίνετο ὅσαι τῶν ἀκανθῶν ἐφύοντο ἐνταῦθα, ἐπὶ ἑκάστῃ ἡμέρᾳ σφᾶς ἀναξύειν. Χωρὶς μὲν δὴ ἐς ἅμιλλαν τοῦ δρόμου ἐστὶν ἀποκεκριμένος δρόμος, ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἱερός. χωρὶς δὲ ἔνθα ἐπὶ μελέτῃ δρομεῖς καὶ οἱ πένταθλοι θέουσιν. Ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ καλούμενον πλέθριον. Ἐν δὲ αὐτῷ συμβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι τοὺς καθ' ἡλικίαν, ἢ καὶ αὐτῷ διαφέροντας τῷ ἐπιτηδεύματι· συμβάλλουσι δὲ ἐπὶ πάλῃ. Εἰσὶ δὲ καὶ θεῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ βωμοὶ, Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου, Παραστάτου δὲ ἐπίκλησιν, καὶ Ἔρωτος, καὶ ὃν Ἠλεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἠλείοις Ἀντέρωτα ὀνομάζουσι· Δήμητρός τε καὶ τῆς παιδός. Ἀχιλλεῖ δὲ οὐ βωμὸς, κενὸν δὲ ἔστιν αὐτῷ μνῆμα ἐκ μαντείας. τῆς πανηγύρεως δὲ ἀρχομένης ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ περὶ ἀποκλίνοντος ἐς δυσμὰς τοῦ ἡλίου τὸν δρόμον, αἱ γυναῖκες αἱ Ἠλεῖαι ἄλλα τε τοῦ Ἀχιλλέως δρῶσιν ἐς τιμὴν, καὶ κόπτεσθαι νομίζουσιν αὐτόν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων γυμνασίου περίβολος· ὃς ἔχεται μὲν τοῦ μείζονος, τετράγωνον δὲ ὀνομάζουσιν ἐπὶ τῷ σχήματι· καὶ παλαῖστραι τοῖς ἀθλοῦσιν ἐνταῦθα ποιοῦνται, καὶ συμβάλλουσιν αὐτόθι τοὺς ἀθλητὰς οὐ παλαίοντας ἔτι, ἐπὶ δὲ ἱμάντων τῶν μαλακωτέρων ταῖς πληγαῖς. Ἀνάκειται δὲ καὶ τῶν ἀγαλμάτων τὸ ἕτερον, ἃ ἐπὶ ζημίᾳ Σωσάνδρου τοῦ Σμυρναίου καὶ Ἠλείου Πολύκτορος τῷ Διῒ ἐποιήθη. Ἔστι δὲ καὶ τρίτος γυμνασίου περίβολος, ὄνομα μὲν Μαλκὼ, τῆς μαλακότητος τοῦ ἐδάφους εἵνεκα, τοῖς δὲ ἐφήβοις ἀνεῖται τῆς πανηγύρεως τὸν χρόνον πάντα. Ἔστι δὲ ἐν γωνίᾳ τῆς Μαλκοῦς πρόσωπον Ἡρακλέους ἄχρις ἐς τοὺς ὤμους, καὶ ταινιῶν παλαιστῶν μιᾶς τύπος, Ἔρωτα ἔχον ἀπειργασμένον, καὶ τὸν καλούμενον Ἀντέρωτα. ἔχει δὲ ὁ μὲν φοίνικος ὁ Ἔρως κλάδον· ὁ δὲ ἀφελέσθαι πειρᾶται τὸν φοίνικα ὁ Ἀντέρως. Τῆς ἐσόδου δὲ ἑκατέρωθεν τῆς ἐς τὴν Μαλκὼ, παιδὸς ἕστηκεν εἰκὼν πύκτου. καὶ αὐτὸν ἔφασκεν ὁ νομοφύλαξ Ἠλείων, γένος μὲν Ἀλεξανδρέα εἶναι τῆς ὑπὲρ Φάρου τῆς νήσου, Σαραπίωνα δὲ ὄνομα· ἀφικόμενον δὲ ἐς Ἦλιν, σπανίζουσι σίτου σφίσι τροφὰς δοῦναι. τούτῳ μὲν αὐτόθι ἀντὶ τούτου γεγόνασιν αἱ τιμαί. χρόνος δὲ στεφάνου τε τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ εὐεργεσίας αὐτῷ τῆς ἐς Ἠλείους, ὀλυμπιὰς ἑβδόμη πρὸς ταῖς δέκα τε καὶ διακοσίαις. Ἐν τούτῳ τῷ γυμνασίῳ καὶ βουλευτήριόν ἐστιν Ἠλείοις, καὶ ἐπιδείξεις ἐνταῦθα λόγων τε αὐτοσχεδίων καὶ συγγραμμάτων ποιοῦνται παντοίων. καλεῖται δὲ Λαλίχμιον, τοῦ ἀναθέντος ἐπώνυμον. Περὶ δὲ αὐτὸ ἀσπίδες ἅμα κεῖνται, θέας εἵνεκα καὶ οὐκ ἐς ἔργον πολέμου πεποιημέναι. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου πρὸς τὰ λουτρὰ ἐρχομένοις, δι' ἀγυιᾶς τε ἡ ὁδὸς Σιωπῆς, καὶ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Φιλομειρακὸς ἐστὶν Ἀρτέμιδος. τῇ μὲν δὴ θεῷ γέγονεν ἡ ἐπίκλησις, ἅτε τοῦ γυμνασίου γείτονι. τῇ ἀγυιᾷ δὲ Σιωπὴ ὄνομα ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε τεθῆναι λέγουσιν. Ἄνδρες τοῦ Ὀξύλου στρατεύματος ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν ἐν Ἤλιδι ἀποπεμφθέντες, καὶ ἀλλήλοις διακελευσάμενοι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐπειδὰν πλησίον γίνωνται τοῦ τείχους, φθέγξασθαι μὲν μηδὲν ἔτι αὐτοὶ, ἐπακροάσασθαι δὲ εἴ τι παρὰ τῶν ἐντὸς πύθεσθαι διῳκήσονται· οὗτοι λανθάνουσι παρελθόντες ἐς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀγυιὰν ταύτην, καὶ ἐπακούσαντες ὁπόσα ἐβούλοντο, ἐπανίασιν αὖθις ἐς τοὺς Αἰτωλούς· καὶ ἡ ἀγυιὰ τὸ ὄνομα εἴληφεν ἀπὸ τῶν κατασκόπων τῆς σιωπῆς. Ἑτέρα δὲ ἔξοδος ἐκ τοῦ γυμνασίου φέρει μὲν ἔς τε τὴν ἀγορὰν, καὶ ἐπὶ τὸν Ἑλλανοδικαιῶνα καλούμενον. ἔστι δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν τάφον, καὶ ταύτῃ τοὺς Ἑλλανοδίκας ἰέναι καθέστηκεν ἐς τὸ γυμνάσιον. εἰσιᾶσι δὲ πρὶν μὲν τὸν ἥλιον ἀνίσχειν, συμβαλοῦντες δρομέας· μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸ πένταθλον καὶ ὅσα βαρέα ἄλλα ὀνομάζουσιν. Ἡ δὲ ἀγορὰ τοῖς Ἠλείοις οὐ κατὰ τὰς Ἰώνων, καὶ ὅσαι πρὸς Ἰωνίαν πόλεις εἰσὶν Ἑλλήνων· τρόπῳ δὲ πεποίηται τῷ ἀρχαιοτέρῳ, στοαῖς τε ἀπὸ ἀλλήλων διεστώσαις, καὶ ἀγυιαῖς δι' αὐτῶν. ὄνομα δὲ τῇ ἀγορᾷ τὸ ἐφ' ἡμῶν ἐστὶν Ἱππόδρομος, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τοὺς ἵππους παιδεύουσιν ἐνταῦθα. Τῶν στοῶν δὲ ἡ πρὸς μεσημβρίαν, ἐργασίας ἐστὶ τῆς Δωρίου, διαιροῦσι δὲ αὐτὴν ἐς μοίρας τρεῖς οἱ κίονες. ἐν ταύτῃ διημερεύουσι τὰ πολλὰ οἱ Ἑλλανοδίκαι. ποιοῦνται δὲ πρὸς αὐτοῖς καὶ

βωμοὺς

βωμὸς τῷ Διΐ. καὶ εἰσὶν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς οἱ βωμοὶ πλῆθος οὐ πολλοί. καταλύονται γὰρ οὐχ ἁπλῶς, ἅτε αὐτοσχεδίως οἰκοδομούμενοι. Κατὰ ταύτην τὴν στοὰν ἰόντι ἐς τὴν ἀγορὰν, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ παρὰ τὸ πέρας τῆς στοᾶς τὸ Ἑλλανοδικαιών. ἀγυιὰ δὲ ἡ διείργουσα ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν αὐτόν. Ἐν τούτῳ τῷ Ἑλλανοδικαιῶνι οἰκοῦσι δέκα ἐφεξῆς μῆνας οἱ αἱρεθέντες ἑλλανοδικεῖν, καὶ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων, ὅσα ἐς τὸν ἀγῶνα σφᾶς δεῖ ποιεῖν, διδάσκονται. Τῇ στοᾷ δὲ, ἔνθα οἱ Ἑλλανοδίκαι διημερεύουσιν, ἔστιν ἐγγὺς ἄλλη στοὰ, τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀγυιὰ μία. ταύτην ὀνομάζουσι Κορκυραϊκὴν οἱ Ἠλεῖοι. Ναυσὶ γὰρ ἐς τὴν σφετέραν Κορκυραίους ἐλθόντας ἐλάσαι μοῖραν τῆς λείας λέγουσι, λαβεῖν τε ἐκ τῶν Κορκυραίων πολλαπλάσια, καὶ οἰκοδομήσασθαι τὴν στοὰν ἀπὸ τῶν λαφύρων τῆς δεκάτης. ἔστι δὲ ἡ κατασκευὴ τῆς στοᾶς Δώριος, καὶ διπλῆ, τῇ μὲν ἐς τὴν ἀγορὰν τοὺς κίονας, τῇ δὲ ἐς τὰ ἐπέκεινα τῆς ἀγορᾶς ἔχουσα. κατὰ μέσον δὲ αὐτῆς οὐ κίονες, ἀλλὰ τοῖχος ὁ ταύτῃ τὸν ὄροφον ἀνέχων ἐστίν. ἀνάκεινται δὲ καὶ εἰκόνες ἑκατέρωθεν πρὸς τῷ τοίχῳ. Κατὰ δὲ τῆς στοᾶς τὸ ἐς τὴν ἀγορὰν, ἕστηκε Πύρρωνος τοῦ Πιστοκράτους εἰκὼν, σοφιστοῦ τε ἀνδρὸς καὶ ἐς βέβαιον ὁμολογίαν ἐπὶ οὐδενὶ λόγῳ καταστάντος. ἔστι δὲ καὶ μνῆμα τῷ Πύρρωνι οὐ πόρρω τοῦ Ἠλείων ἄστεως. Πέτρα μὲν τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα λέγεται, ὡς ἡ Πέτρα δῆμος εἴη τὸ ἀρχαῖον. Ἠλείοις δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς τὰ ἐπιφανέστατα ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος Ἀκεσίου. σημαίνοιτο δ' ἂν τὸ ὄνομα οὐδὲν ἀλλοῖον ἢ ὁ καλούμενος Ἀλεξίκακος ὑπὸ Ἀθηναίων. Ἑτέρωθι δὲ Ἡλίῳ πεποίηται καὶ Σελήνῃ λίθου τὰ ἀγάλματα· καὶ τῆς μὲν κέρατα ἐκ τῆς κεφαλῆς, τοῦ δὲ αἱ ἀκτῖνες ἀνέχουσιν. Ἔστι δὲ καὶ Χαρίτων ἱερὸν, καὶ ξόανα ἐπίχρυσα τὰ ἐς ἐσθῆτα, πρόσωπα δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες λίθου λευκοῦ. ἔχουσι δὲ ἡ μὲν αὐτῶν ῥόδον, ἀστράγαλον δὲ ἡ μέση, καὶ ἡ τρίτη κλῶνα οὐ μέγαν μυρσίνης. ἔχειν δὲ αὐτὰς ἐπὶ τοιῷδε εἰκάζοι τις ἂν τὰ εἰρημένα· ῥόδον μὲν καὶ μυρσίνην Ἀφροδίτης τε ἱερὰ εἶναι καὶ οἰκεῖα τῷ ἐς κάλλος λόγῳ· Χάριτας δὲ Ἀφροδίτῃ μάλιστα εἶναι θεῶν· ἀστράγαλόν τε μειρακίων τε καὶ παρθένων, οἷς ἄχαρι οὐδέν πω πρόσεστιν ἐκ γήρως, τούτων εἶναι τὸν ἀστράγαλον παίγνιον. Τῶν Χαρίτων δὲ ἐν δεξιᾷ, ἄγαλμά ἐστιν Ἔρωτος. ἕστηκε δὲ ἐπὶ βάθρου τοῦ αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ Σιληνοῦ ναὸς ἐνταῦθα, ἰδίᾳ τῷ Σιληνῷ καὶ οὐχ ὁμοῦ Διονύσῳ πεποιημένος· Μέθη δὲ οἶνον ἐν ἐκπώματι αὐτῷ δίδωσι. θνητὸν δὲ εἶναι τὸ γένος τῶν Σιληνῶν εἰκάσαι τις ἂν μάλιστα ἐπὶ τοῖς τάφοις αὐτῶν. ἐν γὰρ τῇ Ἑβραίων χώρᾳ Σιληνοῦ μνῆμα, καὶ ἄλλου Σιληνοῦ Περγαμηνοῖς ἐστιν.

Ἠλείων δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλο τοιόνδε εἶδον ναοῦ σχῆμα. ἔστι δὲ οὐχ ὑψηλόν· καὶ τοῖχοι μὲν οὐκ εἰσὶ, τὸν ὄροφον δὲ δρυὸς ἀνέχουσιν εἰργασμένοι κίονες. τοῦτο εἶναι μὲν ὁμολογοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι μνῆμα· ὅτου δὲ, οὐ μνημονεύουσιν. εἰ δὲ ὁ γέρων ὅντινα ἠρόμην, εἶπεν ἀληθῆ λόγον, Ὀξύλου τοῦτο ἂν μνῆμα εἴη. Πεποίηται δὲ καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐν τῇ ἀγορᾷ οἴκημα ταῖς ἑκκαίδεκα καλουμέναις, ἔνθα τὸν πέπλον ὑφαίνουσι τῇ Ἥρᾳ. Ἔχεται δὲ τῆς ἀγορᾶς ναὸς ἀρχαῖος, στοαῖς ἐν κύκλῳ περίστυλος, ὁ δὲ ὄροφος κατερρύηκε τῷ ναῷ, καὶ ἄγαλμα οὐδὲν ἐλείπετο. βασιλεῦσι δὲ ἀνεῖται Ῥωμαίοις. Ἔστι δὲ τῆς στοᾶς ὄπισθεν τῆς ἀπὸ τῶν λαφύρων τῶν ἐκ Κορκύρας, Ἀφροδίτης ναὸς, τὸ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ τέμενος οὐ πολὺ ἀφεστηκὸς ἀπὸ τοῦ ναοῦ. καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ ναῷ καλοῦσιν Οὐρανίαν, ἐλέφαντος δὲ ἐστὶ καὶ χρυσοῦ, τέχνη Φειδίου· τῷ δὲ ἑτέρῳ ποδὶ ἐπὶ χελώνης βέβηκε. Τῆς δὲ περιέχεται μὲν τὸ τέμενος θριγκῷ, κρηπὶς δὲ ἐντὸς τοῦ τεμένους πεποίηται, καὶ ἐπὶ τῇ κρηπῖδι ἄγαλμα Ἀφροδίτης χαλκοῦν, ἐπὶ τράγῳ κάθηται χαλκῷ. Σκόπα τοῦτο ἔργον, Ἀφροδίτην δὲ Πάνδημον ὀνομάζουσι. Τὰ δὲ ἐπὶ χελώνῃ τε καὶ ἐς τὸν τράγον παρίημι τοῖς θέλουσιν εἰκάζειν. Ὁ δὲ ἱερὸς τοῦ Ἅδου περίβολός τε καὶ ναὸς (ἔστι γὰρ Ἠλείοις καὶ Ἅδου περίβολός τε καὶ ναός) ἀνοίγνυται μὲν ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον, ἐσελθεῖν δὲ οὐδὲ τότε ἐφεῖται πάρεξ γε τοῦ ἱερωμένου. ἀνθρώπων δὲ ὧν ἴσμεν μόνοι τιμῶσιν Ἅδην Ἠλεῖοι κατ' αἰτίαν τήνδε. Ἡρακλεῖ στρατιὰν ἄγοντι ἐπὶ Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἤλιδι, παρεῖναί οἱ καὶ Ἀθηνᾶν συνεργὸν λέγουσιν· ἀφικέσθαι οὖν καὶ Πυλίοις τὸν Ἅδην συμμαχήσοντα τῇ ἀπεχθείᾳ τοῦ Ἡρακλέους, ἔχοντα ἐν τῇ Πύλῳ τιμάς. ἐπάγονται δὲ καὶ Ὅμηρον τῷ λόγῳ μάρτυρα ποιήσαντα ἐν Ἰλιάδι·

Τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
Εὖτέ μιν ωὐτὸς ἀνὴρ Διὸς υἱὸς αἰγιόχοιο
Ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

Εἰ δὲ κατὰ τὴν Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου στρατείαν ἐπὶ Ἴλιον Ποσειδῶν τῷ Ὁμήρου λόγῳ τοῖς Ἕλλησιν ἐπίκουρος ἦν, οὐκ ἂν ἀπὸ τοῦ εἰκότος, οὐδὲ Ἅδην εἴη, δόξῃ γε τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, Πυλίοις ἀμῦναι. Ἠλεῖοι δ' οὖν ὡς σφίσι τε εὔνῳ καὶ ἀπεχθανομένῳ πρὸς τὸν Ἡρακλέα ἐποιήσαντο τὸ ἱερὸν τῷ θεῷ. ἑκάστου δὲ ἅπαξ ἀνοίγειν τοῦ ἐνιαυτοῦ νομίζουσιν, ὅτι (οἶμαι) καὶ ἀνθρώποις ἅπαξ ἡ κάθοδος ἡ ἐς τοῦ Ἅδου γίνεται. Τοῖς δὲ Ἠλείοις καὶ Τύχης ἱερόν ἐστιν. ἐν στοᾷ δὲ τοῦ ἱεροῦ μεγέθει μέγα ἄγαλμα ἀνάκειται ξόανον ἐπίχρυσον, πλὴν προσώπου, καὶ χειρῶν τε ἄκρων καὶ ποδῶν· ταῦτα δέ οἱ ἐστὶ λίθου λευκοῦ. Ἐνταῦθα ἔχει τιμὰς καὶ ὁ Σωσίπολις ἐν ἀριστερᾷ τῆς Τύχης, ἐν οἰκήματι οὐ μεγάλῳ. Κατὰ δὲ ὄψιν ὀνείρατος γραφῇ μεμιμημένος ἐστὶν ὁ θεός, παῖς μὲν ἡλικίαν, ἀμπέχεται δὲ χλαμύδα ποικίλην ὑπὸ ἀστέρων, τῇ χειρὶ δὲ ἔχει τῇ ἑτέρᾳ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας. Καθ' ὅ τι δὲ Ἠλείων ἡ πόλις πληθύει μάλιστα ἀνθρώποις, κατὰ τοῦτο ἀνδριάς σφισιν ἀνδρὸς οὐ μείζων μεγάλου χαλκοῦς ἐστιν, οὐκ ἔχων πω γένεια· τόν τε ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπιπλέκων τῷ ἑτέρῳ, καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐπὶ δόρατι ἠρεισμένος. ἐσθῆτα δὲ ἐρέαν αὐτῷ καὶ ἀπὸ λίνου τε καὶ βύσσου περιβάλλουσι. τοῦτο τὸ ἄγαλμα ἐλέγετο εἶναι Ποσειδῶνος· ἔχειν δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐπὶ Σαμικῷ τῷ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ τιμάς. μετακομισθὲν δὲ ἐς τὴν Ἦλιν τιμῆς μὲν καὶ ἐς πλέον ἔτι ἥκει. Σατράπην δὲ, καὶ οὐ Ποσειδῶνα, ὄνομα αὐτῷ τίθενται, κατὰ τὴν Πατρέων προσοίκησιν τὸ ὄνομα τοῦ σατράπου διδαχθέντες· Κορύβαντός τε ἐπίκλησις ὁ Σατράπης ἐστί. Θέατρον δὲ ἀρχαῖον μεταξὺ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Μηνίου, τὸ θέατρόν τε καὶ ἱερόν ἐστι Διονύσου, τέχνη τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. Θεῶν δὲ ἐν τοῖς μάλιστα Διόνυσον σέβουσιν Ἠλεῖοι, καὶ τὸν θεόν σφισιν ἐπιφοιτᾶν ἐς τῶν Θυίων τὴν ἑορτὴν λέγουσιν. ἀπέχει μέν γε τῆς πόλεως, ὅσον τε ὀκτὼ στάδια, ἔνθα τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν Θυίαν ὀνομάζοντες. λέβητας δὲ ἀριθμὸν τρεῖς ἐς οἴκημα ἐσκομίσαντες οἱ ἱερεῖς κατατίθενται κενούς, παρόντων καὶ τῶν πολιτῶν καὶ ξένων εἰ τύχοιεν ἐπιδημοῦντες. σφραγῖδας δὲ αὐτοί τε οἱ ἱερεῖς καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ἐὰν κατὰ γνώμην ᾖ, ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος ἐπιβάλλουσιν. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν, τά τε σημεῖα ἐπιγνῶναι πάρεστι σφίσι, καὶ ἐσελθόντες ἐς τὸ οἴκημα εὑρίσκουσιν οἴνου πεπλησμένους τοὺς λέβητας. Ταῦτα Ἠλείων τε οἱ δοκιμώτατοι ἄνδρες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ξένοι κατώμνυντο ἔχειν κατὰ τὰ εἰρημένα· ἐπεὶ αὐτός γε οὐκ εἰς καιρὸν ἀφικόμην τῆς ἑορτῆς. Λέγουσι δὲ καὶ Ἄνδριοι παρὰ ἔτος σφίσιν ἐς τοῦ Διονύσου τὴν ἑορτὴν ῥεῖν οἶνον αὐτόματον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Πιστεύειν χρὴ ταῦτα Ἕλλησι, καὶ ἀποδέχοιτο ἄν τις τῷ λόγῳ τε τῷ αὐτῷ καὶ ὅσα Αἰθίοπες οἱ ὑπὲρ Συήνης ἐς τοῦ Ἡλίου τὴν τράπεζαν λέγουσιν. Ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἠλείων, ἐστὶν ἱερὸν Ἀθηνᾶς· ἐλέφαντος δὲ τὸ ἄγαλμα, καὶ χρυσοῦ. εἶναι μὲν οὖν Φειδίου φασὶν αὐτήν. Πεποίηται δὲ ἀλεκτρυὼν ἐπὶ τῷ κράνει, ὅτι οὗτοι προχειρότατα ἔχουσιν ἐς μάχας οἱ ἀλεκτρυόνες. δύναιτο δ' ἂν καὶ Ἀθηνᾶς τῆς Ἐργάνης ἱερὸς ὁ ὄρνις νομίζεσθαι. Κυλλήνη δὲ σταδίους μὲν εἴκοσιν Ἤλιδος καὶ ἑκατὸν ἀφέστηκε, κεῖται δὲ τετραμμένη τε πρὸς Σικελίαν, καὶ ὅρμον παρεχομένη ναυσὶν ἐπιτήδειον, ἐπίνειον δὲ οὖσα Ἠλείων, ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀρκάδος τὸ ὄνομα εἴληφε. Κυλλήνης δὲ ἐν μὲν Ἠλείων καταλόγῳ λόγον οὐδένα Ὅμηρος ἐποιήσατο· ἐν δὲ ἔπεσι τοῖς ὕστερον δεδήλωκεν, ὡς πόλισμα οὖσαν καὶ τὴν Κυλλήνην ἐπίστατο·

Πουλυδάμας δ' Ὦτον Κυλλήνιον ἐξενάριξεν
Φυλεΐδεω ἕταρον, μεγαθύμων ἀρχὸν Ἐπειῶν.

Θεῶν δὲ ἱερὰ ἐν Κυλλήνῃ Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστί. τοῦ Ἑρμοῦ δὲ τὸ ἄγαλμα, ὃν οἱ ταύτῃ περισσῶς σέβουσιν, ὀρθόν ἐστιν αἰδοῖον ἐπὶ τοῦ βάθρου. Ἡ δὲ Ἠλεία χώρα τά τε ἄλλα ἐστὶν ἐς καρποὺς καὶ τὴν βύσσον οὐχ ἥκιστα ἐκτρέφειν ἀγαθή. Τὴν μὲν δὴ κανναβίδα καὶ λίνον καὶ τὴν βύσσον σπείρουσιν ὅσοις ἡ γῆ τρέφειν ἐστὶν ἐπιτήδειος. οἱ μίτοι δὲ ἀφ' ὧν τὰς ἐσθῆτας ποιοῦσιν οἱ

Σῆρες

Σῆρες, ἀπὸ οὐδενὸς φλοιοῦ, τρόπον δὲ ἕτερον γίνονται τοιόνδε. Ἔστιν ἐν τῇ γῇ ζωΰφιον σφίσιν, ὃν σῆρα καλοῦσιν Ἕλληνες, ὑπὸ δὲ αὐτῶν Σηρῶν ἄλλο που τι, καὶ οὐ σὴρ ὀνομάζεται. μέγεθος μὲν ἐστὶν αὐτοῦ διπλάσιον ἢ κανθάρων ὁ μέγιστος, τὰ δὲ ἄλλα εἴκασται τοῖς ἀράχναις, οἳ ὑπὸ τοῖς δένδρεσιν ὑφαίνουσι. καὶ δὴ καὶ πόδας ἀριθμὸν ὀκτὼ κατὰ ταὐτὰ ἔχει τοῖς ἀράχναις. ταῦτα τὰ ζῶα τρέφουσιν οἱ Σῆρες οἴκους κατασκευασάμενοι, χειμῶνός τε καὶ θέρους ὥρᾳ ἐπιτηδείους. τὸ δὲ ἔργον τῶν ζώων κλῶσμα εὑρίσκεται λεπτόν, τοῖς ποσὶν αὐτῶν περιειλιγμένον. τρέφουσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ μὲν τέσσαρα ἔτη παρέχοντες τροφὴν σφίσιν ἔλυμον· πέμπτῳ δὲ (οὐ γὰρ πρόσω βιωσόμενα ἴσασι) κάλαμον διδόασιν ἐσθίειν χλωρόν. ἡ δέ ἐστιν ἡδίστη τροφὴ πασῶν τῷ ζώῳ, καὶ ἐμφορηθὲν τοῦ καλάμου, ῥήγνυταί τε ὑπὸ πλησμονῆς, καὶ ἀποθανόντος οὕτω τὸ πολὺ τῆς ἀρπεδόνης εὑρίσκουσιν ἔνδον. Γιγνώσκεται δὲ ἡ Σηρία νῆσος ἐν μυχῷ θαλάσσης κειμένη τῆς Ἐρυθρᾶς. ἤκουσα δὲ καὶ ὡς οὐχ ἡ Ἐρυθρά, ποταμὸς δὲ ὃν Σῆρα ὀνομάζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν νῆσον αὐτήν· ὥσπερ καὶ Αἰγυπτίου τὸ Δέλτα ὑπὸ τοῦ Νείλου, καὶ οὐχ ὑπὸ μιᾶς περιέχεσθαι θαλάσσης· τοιαύτην ἑτέραν καὶ τὴν Σηρίαν νῆσον εἶναι. Οὗτοι μὲν δὴ τοῦ Αἰθιόπων γένους αὐτοί τε εἰσὶν οἱ Σῆρες, καὶ ὅσοι τὰς προσεχεῖς αὐτῇ νέμονται νήσους, Ἀβασαν καὶ Σακαίαν. Οἱ δὲ αὐτοὺς οὐκ Αἰθίοπας, Σκύθας δὲ ἀναμεμιγμένους Ἰνδοῖς φασιν εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται. Ἀνδρὶ δὲ ἐς Ἀχαΐαν ἰόντι ἐξ Ἤλιδος, ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα στάδιοι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ ποταμόν εἰσι Λάρισον, καὶ Ἠλείοις ὅροι πρὸς Ἀχαιοὺς τῆς χώρας, ὁ ποταμός ἐστιν ἐφ' ἡμῶν ὁ Λάρισος· τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα ἄκρα σφίσι πρὸς θαλάσσῃ, ὄρος ἦν ὁ Ἄραξος.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΑΧΑΙΚΑ.

Ἡ δὲ τῆς Ἠλείας μέση καὶ Σικυωνίας, καθήκουσα μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς ἕω θάλασσαν, Ἀχαΐα δὲ ὄνομα τὸ ἐφ' ἡμῶν ἔχουσα ἀπὸ τῶν ἐνοικούντων, αὕτη τε Αἰγιαλὸς τὸ ἀρχαῖον, καὶ οἱ νεμόμενοι τὴν γῆν ἐκαλοῦντο Αἰγιαλεῖς· λόγῳ μὲν τῷ Σικυωνίων ἀπὸ Αἰγιαλέως βασιλεύσαντος ἐν τῇ νῦν Σικυωνίᾳ· εἰσὶ δὲ οἵ φασιν ἀπὸ τῆς χώρας· εἶναι γὰρ τὰ πολλὰ αὐτῆς αἰγιαλόν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἀποθανόντος Ἕλληνος, Ξοῦθον οἱ λοιποὶ τοῦ Ἕλληνος παῖδες διώκουσιν ἐκ Θεσσαλίας, ἐπενεγκόντες αἰτίαν, ὡς ἴδια χρήματα ὑφελόμενος ἔχοι τῶν πατρῴων. ὁ δὲ ἐς Ἀθήνας φυγὼν, θυγατέρα Ἐρεχθέως ἠξιώθη λαβεῖν, καὶ παῖδας Ἀχαιὸν καὶ Ἴωνα ἔσχεν ἐξ αὐτῆς. Ἀποθανόντος δὲ Ἐρεχθέως, τοῖς παισὶν αὐτοῦ δικαστὴς Ξοῦθος ἐγένετο ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. καὶ (ἔγνω γὰρ τὸν πρεσβύτατον Κέκροπα βασιλέα εἶναι) οἱ λοιποὶ τοῦ Ἐρεχθέως παῖδες ἐξελαύνουσιν ἐκ τῆς χώρας αὐτόν. ἀφικομένῳ δὲ ἐς τὸν Αἰγιαλὸν καὶ οἰκήσαντι, αὐτῷ μὲν ἐγένετο ἐνταῦθα ἡ τελευτή· τῶν δὲ οἱ παίδων, Ἀχαιὸς μὲν ἐκ τοῦ Αἰγιαλοῦ παραλαβὼν καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικούρους, κατῆλθεν ἐς Θεσσαλίαν, καὶ ἔσχε τὴν πατρῴαν ἀρχήν· Ἴωνι δὲ ἐπὶ τοὺς Αἰγιαλεῖς στρατιὰν καὶ ἐπὶ Σελινοῦντα τὸν βασιλέα αὐτῶν ἀθροίζοντι, ἀγγέλους ἔπεμπεν ὁ Σελινοῦς, τὴν θυγατέρα Ἑλίκην, ἣ μόνη οἱ παῖς ἦν, γυναῖκα αὐτῷ διδούς, καὶ αὐτὸν Ἴωνα ἐπὶ τῇ ἀρχῇ παῖδα ποιούμενος. Καί πως ταῦτα τῷ Ἴωνι ἐγένετο οὐκ ἄπο γνώμης. καὶ τὴν Αἰγιαλέων τὴν ἀρχὴν Ἴων ἔσχεν ἀποθανόντος Σελινοῦντος· καὶ Ἑλίκην τε ἀπὸ τῆς γυναικὸς ᾤκισεν ἐν τῷ Αἰγιαλῷ πόλιν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκάλεσεν Ἴωνας ἀφ' αὑτοῦ. Τοῦτο οὐ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος, προσθήκη δέ σφισιν ἐγένετο· Αἰγιαλεῖς γὰρ ἐκαλοῦντο Ἴωνες· τῇ χώρᾳ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον διέμεινε τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς. Ὁμήρῳ γοῦν ἐν καταλόγῳ τῶν μετὰ Ἀγαμέμνονος ἐξήρκεσε τὸ ἀρχαῖον δηλῶσαι τῆς γῆς ὄνομα·

Αἰγιαλόν τ' ἀνὰ πάντα καὶ ἀμφ' Ἑλίκην εὐρεῖαν.

Τότε δὲ ἐπὶ τῆς Ἴωνος βασιλείας πολεμησάντων Ἀθηναίοις Ἐλευσινίων, καὶ Ἀθηναίων Ἴωνα ἐπαγομένων ἐπὶ ἡγεμονίᾳ τοῦ πολέμου, τὸν μὲν ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸ χρεὼν ἐπιλαμβάνει, καὶ Ἴωνος ἐν τῷ δήμῳ μνῆμα Ποταμίων ἐστίν. οἱ δὲ ἀπόγονοι τοῦ Ἴωνος τὸ Ἰώνων εἶχον κράτος, ἐς ὃ ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐξέπεσον καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ δῆμος. Τοῖς δὲ Ἀχαιοῖς τηνικαῦτα ὑπῆρξε καὶ αὐτοῖς ἐκ Λακεδαίμονος καὶ Ἄργους ὑπὸ Δωριέων ἐξελαθῆναι. Τὰ δὲ ἐς Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς ὁπόσα ἐπράχθη σφίσιν ἐπ' ἀλλήλους, ἐπέξεισιν αὐτίκα ὁ λόγος μοι προδιηγησαμένῳ καθ' ἥντινα αἰτίαν τοῖς Λακεδαίμονα οἰκοῦσι καὶ Ἄργος πρὸ τῆς τῶν Δωριέων καθόδου μόνοις Πελοποννησίων ὑπῆρξεν Ἀχαιοῖς καλεῖσθαι. Ἄρχανδρος Ἀχαιοῦ καὶ Ἀρχιτέλης ἐς Ἄργος ἀφίκοντο ἐκ τῆς Φθιώτιδος. ἐλθόντες δὲ ἐγένοντο Δαναοῦ γαμβροί, καὶ Αὐτομάτην μὲν Ἀρχιτέλης, Σκαιὰν δὲ ἔλαβεν Ἄρχανδρος. Δηλοῦσι δὲ ἐν Ἄργει καταμείναντες οὐχ ἥκιστα ἐν τῷδε. Μετανάστην γὰρ τῷ παιδὶ ὄνομα ἔθετο Ἄρχανδρος. δυνηθέντων δὲ ἔν τε Ἄργει καὶ Λακεδαίμονι τῶν Ἀχαιοῦ παίδων, τοὺς ἀνθρώπους ἐνταῦθα ἐξενίκησεν Ἀχαιοὺς κληθῆναι. τοῦτο μέν σφισιν ὄνομα ἦν ἐν κοινῷ, Δαναοὶ δὲ Ἀργείοις ἴδια. Τότε δὲ ὑπὸ Δωριέων ἐκπεπτωκότες ἔκ τε Ἄργους καὶ ἐκ Λακεδαίμονος, ἐπεκηρυκεύοντο Ἴωσιν αὐτοί τε καὶ ὁ βασιλεὺς Τισαμενὸς ὁ Ὀρέστου γενέσθαι συνοίκοι σφίσιν ἄνευ πολέμου. τοὺς δὲ Ἰώνων τοὺς βασιλέας ὑπῄει δέος, μὴ Ἀχαιῶν ἀναμιχθέντων αὐτοῖς, Τισαμενὸν ἐν κοινῷ βασιλέα ἕλωνται, κατά τε ἀνδραγαθίαν καὶ γένους δόξαν. Ἰώνων δὲ οὐ προσιεμένων τοὺς Ἀχαιῶν λόγους, ἀλλὰ ἐπεξελθόντων σὺν ὅπλοις, Τισαμενὸς μὲν ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, Ἴωνας δὲ Ἀχαιοὶ κρατήσαντες ἐπολιόρκουν καταπεφευγότας ἐς Ἑλίκην, καὶ ὕστερον ἀφιᾶσιν ἀπελθεῖν ὑποσπόνδους. Τισαμενοῦ δὲ τὸν νεκρὸν Ἀχαιῶν ἐν Ἑλίκῃ θαψάντων, ὕστερον χρόνῳ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἐν Δελφοῖς σφίσιν ἀνελόντος χρηστηρίου, κομίζουσι τὰ ὀστᾶ ἐς Σπάρτην, καὶ ἦν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι αὐτῷ τάφος, ἔνθα τὰ δεῖπνα Λακεδαιμονίοις ἐστὶ τὰ Φειδίτια καλούμενα. Ἴωνας δὲ ἀφικομένους ἐς τὴν Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Μέλανθος Ἀνδροπόμπου συνοίκους ἐδέξαντο, Ἴωνός τε δὴ ἕνεκα καὶ ἔργων ἃ ἔπραξε πολεμαρχῶν Ἀθηναίοις. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐν ὑπονοίᾳ ποιούμενοι τοὺς Δωριέας οἱ Ἀθηναῖοι μὴ οὐδὲ αὐτῶν ἐθέλωσιν ἀπέχεσθαι, ἰσχύος μᾶλλον οἰκείας εἵνεκα, ἢ εὐνοίᾳ τῇ ἐς τοὺς Ἴωνας, συνοίκους σφᾶς ἐδέξαντο. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον, Μέδων καὶ Νειλεὺς πρεσβύτατοι τῶν Κόδρου παίδων ἐστασίαζον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ οὐκ ἔφασκεν ὁ Νειλεὺς ἀνέξεσθαι βασιλευόμενος ὑπὸ τοῦ Μέδοντος, ὅτι ὁ Μέδων τὸν ἕτερον ἦν τῶν ποδῶν χωλός. δόξαν δὲ σφίσιν ἀνενεγκεῖν ἐς τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖς, δίδωσι Μέδοντι ἡ Πυθία βασιλείαν τὴν Ἀθηναίων. Οὕτω δὴ ὁ Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδρου παίδων ἐς ἀποικίαν ἀπεστάλησαν, ἀγαγόντες μὲν καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων τὸν βουλόμενον, τὸ δὲ πλεῖστόν σφισιν ἦσαν τοῦ στρατεύματος οἱ Ἴωνες. Ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάδος τρίτος δὴ οὗτος στόλος ὑπὸ βασιλεῦσιν ἀλλοίοις ὄχλοις τε ἀλλοίοις ἐστάλη. Τὰ μὲν γὰρ ἀρχαιότατα Ἰόλαος Θηβαῖος ἀδελφιδοῦς ὁ Ἡρακλέους Ἀθηναίοις ἐς Σαρδὼ καὶ Θεσπιεῦσιν ἡγήσατο. γενεᾷ δὲ μιᾷ πρότερον ἢ ἐξέπλευσαν ἐξ Ἀθηνῶν Ἴωνες, Λακεδαιμονίους τε καὶ Μινύας τοὺς ἐκβληθέντας ὑπὸ Πελασγῶν ἐκ Λήμνου, Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος Θηβαῖος ἤγαγεν ἐς τὴν νῆσον, τὴν νῦν μὲν ἀπὸ τοῦ Θήρα τούτου, πρότερον δὲ ὀνομαζομένην Καλλίστην. τρίτον δὲ τότε οἱ Κόδρου παῖδες ἐπετάχθησαν Ἴωσιν ἄρχοντες, οὐδέν σφισι γένους τοῦ Ἰώνων μετὸν· ἀλλὰ Μεσσήνιοι μὲν τὰ ἐκ Πύλου τὰ πρὸς Κόδρου καὶ Μελάνθου, Ἀθηναῖοι δὲ ὄντες τὰ πρὸς μητρός. Ἴωσι δὲ τοῦ στόλου μετασχόντες οἵδε Ἑλλήνων· Θηβαῖοί τε οἱ ὁμοῦ Φιλώτᾳ γεγονότι ἀπογόνῳ Πηνέλεω, καὶ Ὀρχομένιοι Μινύαις συγγενείᾳ τῶν Κόδρου παίδων. μετέσχον δὲ καὶ Φωκεῖς οἱ ἄλλοι πλὴν Δελφῶν, καὶ Ἄβαντες ἐξ Εὐβοίας. τοῖς δὲ Φωκεῦσι Φιλογένης καὶ Δάμων οἱ Εὐκτήμονος Ἀθηναῖοι ναῦς τε διδόασιν ἐς τὸν πλοῦν, καὶ αὐτοί σφισιν ἐς τὴν ἀποικίαν ἐγένοντο ἡγεμόνες. Ὡς δὲ ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν κατῆραν, ἐπ' ἄλλην ἐτρέποντο ἄλλοι τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεων· Νειλεὺς δὲ καὶ ἡ σὺν αὐτῷ μοῖρα ἐς Μίλητον. Μιλήσιοι δὲ αὐτοὶ τάδε τὰ ἀρχαιότατα σφίσιν εἶναι λέγουσιν· ἐπὶ γενεὰς μὲν δὴ Ἀνακτορίαν καλεῖσθαι

λεῖσθαι

λεῖσθαι τὴν γῆν, Ἄνακτός τε αὐτόχθονος καὶ Ἀστερίου βασιλεύοντος τοῦ Ἄνακτος. Μιλήτου δὲ κατάραντος στόλῳ Κρητῶν, ἥ τε γῆ τὸ ὄνομα μετέβαλεν ἀπὸ τοῦ Μιλήτου καὶ ἡ πόλις. ἀφίκετο δὲ ἐκ Κρήτης ὁ Μίλητος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς, Μίνω τὸν Εὐρώπης φεύγοντες. οἱ δὲ Κᾶρες οἱ πρότερον νεμόμενοι τὴν χώραν, σύνοικοι τοῖς Κρησὶν ἐγένοντο. Τότε δὲ ὡς ἐκράτησαν τῶν ἀρχαίων Μιλησίων οἱ Ἴωνες, τὸ μὲν γένος πᾶν τὸ ἄρσεν ἀπέκτειναν, πλὴν ὅσοι τῆς πόλεως ἁλισκομένης ἐκδιδράσκουσι· γυναῖκας δὲ καὶ θυγατέρας τὰς ἐκείνων γαμοῦσι. Τοῦ δὲ Νηλέως ὁ τάφος ἰόντων ἐς Διδύμους ἐστὶν οὐ πόρρω τῶν πυλῶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ. Τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Διδύμοις τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ μαντεῖον ἐστὶν ἀρχαιότερον, ἢ κατὰ τὴν Ἰώνων ἐσοίκησιν. Πολλῷ δὴ πρεσβύτερα ἔτι ἢ κατὰ Ἴωνας, τὰ ἐς τὴν Ἄρτεμιν τὴν Ἐφεσίαν ἐστίν. οὐ μὴν πάντα γε ἐς τὴν θεὸν ἐπύθετο (ἐμοὶ δοκεῖν) Πίνδαρος, ὃς Ἀμαζόνας τὸ ἱερὸν ἔφη τοῦτο ἱδρύσασθαι στρατευομένας ἐπὶ Ἀθήνας τε καὶ Θησέα. Αἱ δὲ ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκες ἔθυσαν μὲν καὶ τότε τῇ Ἐφεσίᾳ θεῷ, ἅτε ἐπιστάμεναί τε ἐκ παλαιοῦ τὸ ἱερὸν, καὶ ἡνίκα Ἡρακλέα ἔφυγον, αἱ δὲ καὶ Διόνυσον τὰ ἔτι ἀρχαιότερα, ἱκέτιδες ἐνταῦθα ἐλθοῦσαι. οὐ μὴν ὑπὸ Ἀμαζόνων γε ἱδρύθη. Κρῆσος δὲ αὐτόχθων τις καὶ Ἔφεσος (Καΰστρου δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸν Ἔφεσον παῖδα εἶναι νομίζουσιν) οὗτοι τὸ ἱερόν εἰσιν οἱ ἱδρυσάμενοι, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐφέσου τὸ ὄνομά ἐστι τῇ πόλει. Λέλεγες δὲ τοῦ Καρικοῦ μοῖρα καὶ Λυδῶν τὸ πολὺ, οἱ νεμόμενοι τὴν χώραν ἦσαν. ᾤκουν δὲ καὶ περὶ τὸ ἱερὸν ἄλλοι τε ἱκεσίας εἵνεκα, καὶ γυναῖκες τῶν Ἀμαζόνων γένους. Ἄνδροκλος δὲ ὁ Κόδρου (οὗτος γὰρ δὴ ἀπεδέδεικτο Ἰώνων τῶν ἐς Ἔφεσον πλευσάντων βασιλεὺς) Λέλεγας μὲν καὶ Λυδοὺς τὴν ἄνω πόλιν ἔχοντας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς χώρας· τοῖς δὲ περὶ τὸ ἱερὸν οἰκοῦσι δεῖμα ἦν οὐδέν· ἀλλὰ Ἴωσιν ὅρκους δόντες, καὶ ἀνὰ μέρος παρ' αὐτῶν λαβόντες, ἐκτὸς ἦσαν πολέμου. Ἀφείλετο δὲ καὶ Σάμον Ἄνδροκλος Σαμίους, καὶ ἔσχον Ἐφέσιοι χρόνον τινὰ Σάμον καὶ τὰς προσεχεῖς νήσους. Σαμίων δὲ ἤδη κατεληλυθότων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, Πριηνεῦσιν ἤμυνεν ἐπὶ τοὺς Κᾶρας ὁ Ἄνδροκλος, καὶ νικῶντος τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Ἐφέσιοι δὲ ἀνελόμενοι τοῦ Ἀνδρόκλου τὸν νεκρὸν, ἔθαψαν τῆς σφετέρας, ἔνθα δείκνυται καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι τὸ μνῆμα κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ παρὰ τὸ Ὀλύμπιον καὶ ἐπὶ πύλας τὰς Μαγνήτιδας. ἐπίθημα δὲ τῷ μνήματι ἀνήρ ἐστιν ὡπλισμένος. Οἱ δὲ Ἴωνες Μυοῦντα ἐποικήσαντες καὶ Πριήνην, Κᾶρας μὲν καὶ οὗτοι τὰς πόλεις ἀφείλοντο. οἰκισταὶ δὲ Μυοῦντος μὲν Κυάρητος ἐγένετο ὁ Κόδρου· Πριηνεῦσι δὲ Ἴωσιν ἀναμεμιγμένοι Θηβαῖοι, Φιλώταν τε τὸν ἀπόγονον Πηνέλεω καὶ Αἴγυπτον Νηλέως παῖδας ἔσχον οἰκιστάς. Πριηνεῖς μὲν δὴ ὑπὸ Ταβούτου γε τοῦ Πέρσου, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ἱέρωνος ἀνδρὸς ἐπιχωρίου κακωθέντες ἐς τὸ ἔσχατον, ὅμως τελοῦσιν ἐς Ἴωνας. Μυοῦντος δὲ οἱ οἰκήτορες ἐπὶ τύχῃ τοιᾷδε ἐξέλιπον τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν Μυουσίαν χώραν θαλάσσης κόλπος ἐσεῖχεν οὐ μέγας. τοῦτον λίμνην ὁ ποταμὸς ἐποίησεν ὁ Μαίανδρος, ἀποτεμόμενος τὸν ἔσπλουν τῇ ἰλύϊ. ὡς δὲ ἐνόστησε τὸ ὕδωρ, καὶ οὐκ ἔτι ἦν θάλασσα, κώνωπες ἄπειροι πλῆθος ἐγίγνοντο ἐκ τῆς λίμνης, ἐς ὃ τοὺς ἀνθρώποις ἠνάγκασαν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. ἀπεχώρησαν δὲ ἐς Μίλητον Μυούσιοι, τά τε ἄλλα ἀγώγιμα καὶ τῶν θεῶν φερόμενοι τὰ ἀγάλματα. καὶ ἦν κατ' ἐμὲ οὐδὲν ἐν Μυοῦντι, ὅτι μὴ Διονύσου ναὸς λίθου λευκοῦ. Μυουσίοις δέ γε κατέλαβεν ἐοικότα καὶ Ἀταρνείτας παθεῖν τοὺς ὑπὸ Περγάμου. Κολοφώνιοι δὲ τὸ μὲν ἱερὸν τὸ ἐν Κλάρῳ καὶ τὸ μαντεῖον ἐκ παλαιοτάτου γενέσθαι νομίζουσιν. Ἐχόντων δὲ ἔτι τὴν γῆν Καρῶν, ἀφικέσθαι φασὶν ἐς αὐτὴν πρώτους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κρῆτας, Ῥάκιον ἔχοντας ἡγεμόνα καὶ ὅσον εἰπεῖν τὸ ἄλλο τῷ Ῥακίῳ πλῆθος. ἔσχον τε τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ ναυσὶ καὶ ἴσχυον. τῆς δὲ χώρας τὴν πολλὴν ἐνέμοντο ἔτι οἱ Κᾶρες. Θερσάνδρου δὲ τοῦ Πολυνείκους καὶ Ἀργείων ἑλόντων Θήβας, ἄλλοι τε αἰχμάλωτοι καὶ ἡ Μαντὼ τῷ Ἀπόλλωνι ἐκομίσθησαν ἐς Δελφούς. Τειρεσίαν δὲ κατὰ τὴν πορείαν τὸ χρεὼν ἐπέλαβεν ἐν τῇ Ἁλιαρτίᾳ. ἐκπέμψαντος δὲ σφᾶς ἐς ἀποικίαν τοῦ θεοῦ, περαιοῦνται ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν. καὶ ὡς κατὰ τὴν Κλάρον ἐγένοντο, ἐπεξίασιν αὐτοῖς οἱ Κρῆτες μετὰ ὅπλων, καὶ ἀνάγουσιν ὡς τὸν Ῥάκιον. ὁ δὲ (μανθάνει γὰρ παρὰ τῆς Μαντοῦς οἵτινές τε ἄνθρωποι ὄντες, καὶ κατ'

αἰτίαν ἥντινα ἥκουσι, λαμβάνει μὲν γυναῖκα τὴν Μαντώ, ποιεῖται δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ συνοίκους. Μόψος δὲ ὁ Ῥακίου καὶ Μαντοῦς τὸ παράπαν τοὺς Κᾶρας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς γῆς. Ἴωνες δὲ ὅρκους ποιησάμενοι πρὸς τοὺς ἐν Κολοφῶνι Ἕλληνας, συνεπολιτεύοντο, οὐδὲν ἔχοντες πλέον. βασιλείαν δὲ Ἰώνων ἡγεμόνες Δαμασίχθων λαμβάνει καὶ Πρόμηθος Κόδρου παῖδες. Πρόμηθος δὲ ὕστερον τὸν ἀδελφὸν Δαμασίχθονα ἀποκτείνας, ἔφυγεν ἐς Νάξον· καὶ ἀπέθανε μὲν αὐτόθι ἐν τῇ Νάξῳ, τὸν νεκρὸν δὲ οἴκαδε ἀπαχθέντα, κατεδέξαντο οἱ Δαμασίχθονος παῖδες. καὶ ἔνθα ὁ τοῦ Προμήθου τάφος, Πολυτειχίδες ὄνομά ἐστι τῷ χωρίῳ. Κολοφωνίοις δὲ ὅπως μὲν τὴν πόλιν συνέπεσεν ἐρημωθῆναι, προεδήλωσέ μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Λισίμαχον. ἐμαχέσαντο δὲ Λισιμάχῳ καὶ Μακεδόσι Κολοφώνιοι τῶν ἀνοικισθέντων εἰς Ἔφεσον μόνοι. τοῖς δὲ ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ μάχῃ Κολοφωνίων τε αὐτῶν καὶ Σμυρναίων, ἔστιν ὁ τάφος ἰόντι ἐς Κλάρον ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ. Λεβεδίοις δὲ ἐποίησε μὲν Λισίμαχος ἀνάστατον τὴν πόλιν, ἵνα δὴ συντελείας μέγεθος τῇ Ἐφέσῳ γένοιτο. χώρα δὲ σφίσιν ἔς τε τὰ λοιπά ἐστιν εὐδαίμων, καὶ λουτρὰ παρέχεται θερμὰ πλεῖστα τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ ἥδιστα. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς καὶ τὴν Λέβεδον ἐνέμοντο οἱ Κᾶρες, ἐς ὃ Ἀνδραίμων σφᾶς ὁ Κόδρου καὶ Ἴωνες ἐλαύνουσι. Τῷ δὲ Ἀνδραίμονι ὁ τάφος ἐκ Κολοφῶνος ἰόντι, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, διαβάντι τὸν Καλάοντα ποταμόν. Τέων δὲ ᾤκουν μὲν Ὀρχομένιοι Μινύαι σὺν Ἀθάμαντι ἐς αὐτὴν ἐλθόντες. λέγεται δὲ ὁ Ἀθάμας οὗτος ἀπόγονος Ἀθάμαντος εἶναι τοῦ Αἰόλου. ἀναμεμιγμένοι δὲ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ ἐνταῦθα ἦσαν οἱ Κᾶρες. ἐσήγαγε δὲ Ἴωνας ἐς τὴν Τέων Ἄποικος ἀπόγονος Μελάνθου τέταρτος, ὃς τοῖς Ὀρχομενίοις, οὐδὲ τοῖς Τηΐοις νεώτερον ἐβούλευσεν οὐδέν. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον, ἔκ τε Ἀθηναίων καὶ ἐκ Βοιωτίας ἀφίκοντο ἄνδρες. ἡγοῦντο δὲ τοῦ μὲν Ἀττικοῦ Δάμασος καὶ Νάοκλος, Κόδρου παῖδες, τῶν δὲ Βοιωτῶν Γέρης Βοιωτός. καὶ σφᾶς συναμφοτέρους ὅ τε Ἄποικος καὶ οἱ Τήϊοι συνοίκους ἐδέξαντο. Ἐρυθραῖοι δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀφικέσθαι σὺν Ἐρύθρῳ τῷ Ῥαδαμάνθυος φασὶν ἐκ Κρήτης, καὶ οἰκιστὴν τῇ πόλει γενέσθαι τὸν Ἔρυθρον. ἐχόντων δὲ αὐτὴν ὁμοῦ τοῖς Κρησὶ Λυκίων καὶ Καρῶν τε καὶ Παμφύλων, Λυκίων μὲν κατὰ συγγένειαν τὴν Κρητῶν, (καὶ γὰρ οἱ Λύκιοι τὸ ἀρχαῖον εἰσὶν ἐκ Κρήτης, οἳ Σαρπηδόνι ὁμοῦ ἔφυγον) Καρῶν δὲ κατὰ φιλίαν ἐκ παλαιοῦ πρὸς Μίνω, Παμφύλων δὲ, ὅτι γένους μέτεστιν Ἑλληνικοῦ καὶ τούτοις· (εἰσὶ γὰρ δὴ καὶ οἱ Πάμφυλοι τῶν μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου πλανηθέντων σὺν Κάλχαντι) τούτων τῶν καταλελεγμένων ἐχόντων Ἐρυθράς, Κλέοπος ὁ Κόδρου συλλέξας ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων ὅσους δὴ παρὰ ἑκάστων, ἐπεισήγαγεν Ἐρυθραίοις συνοίκους. Κλαζομενίοις δὲ καὶ Φωκαεῦσι πρὶν μὲν ἢ Ἴωνας ἐς τὴν Ἀσίαν ἐλθεῖν, οὐκ ᾠκοῦντο αἱ πόλεις. Ἰώνων δὲ ἀφικομένων, μοῖρα ἐξ αὐτῶν πλανωμένη μετεπέμψαντο ἡγεμόνα παρὰ Κολοφωνίων Πάρφορον, καὶ πόλιν κτίσαντες ὑπὸ τῇ Ἴδῃ, τὴν μὲν οὐ μετὰ πολὺ ἐκλείπουσιν· ἐπανιόντες δὲ ἐς Ἰωνίαν Σκύππιον τῆς Κολοφωνίας ἔκτισαν. ἀπελθόντες δὲ ἑκουσίως καὶ ἐκ τῆς Κολοφωνίας, οὕτω γῆν τε ἔσχον ἣν καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, καὶ κατεσκευάσαντο ἐν τῇ ἠπείρῳ Κλαζομενὰς πόλιν. ἐς δὲ τὴν νῆσον διέβησαν δὴ κατὰ τὸ Περσῶν δέος. Ἀλέξανδρος δὲ ἀνὰ χρόνον ἔμελλεν ὁ Φιλίππου χερρόνησον Κλαζομενὰς ἐργάζεσθαι, χώματι ἐς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἠπείρου. Τούτων τῶν Κλαζομενίων τὸ πολὺ οὐκ Ἴωνες, Κλεωναῖοι δὲ ἦσαν καὶ ἐκ Φλιοῦντος, ὅσοι Δωριέων ἐς Πελοπόννησον κατελθόντων ἐξέλιπον τὰς πόλεις. Οἱ δὲ Φωκαεῖς γένος μὲν τὸ ἀνέκαθεν εἰσὶν ἐκ τῆς ὑπὸ τῷ Παρνασσῷ καλουμένης καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Φωκίδος, οἳ Φιλογένει καὶ Δάμωνι ὁμοῦ τοῖς Ἀθηναίοις διέβησαν ἐς τὴν Ἀσίαν. τὴν χώραν δὲ οὐ πολέμῳ, κατὰ δὲ ὁμολογίαν λαμβάνουσι παρὰ Κυμαίων. Ἰώνων δὲ οὐ δεχομένων σφᾶς ἐς Πανιώνιον, πρὶν ἢ τοῦ γένους βασιλέας τοῦ Κοδριδῶν λάβωσιν· οὕτω παρὰ Ἐρυθραίων καὶ ἐκ Τέω δὲ Οἴτην καὶ Πέρικλον λαμβάνουσι καὶ Ἄβαρτον. Αἱ δὲ ἐν ταῖς νήσοις εἰσὶν Ἰώνων πόλεις, Σάμος ἡ ὑπὲρ Μυκάλης, καὶ Χίος ἡ ἀπαντικρὺ τοῦ Μίμαντος. Ἄσιος δὲ ὁ Ἀμφιπτολέμου Σάμιος ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσιν, ὡς Φοίνικι ἐκ Περιμήδης τῆς Οἰνέως γένοιτο Ἀστυπάλαια, καὶ Εὐρώπη· Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀστυπαλαίας εἶναι παῖδα Ἀγκαῖον, βασιλεύειν δὲ αὐτὸν τῶν καλουμένων

μένων

μένων Λελέγων· Ἀγκαίῳ δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ ποταμοῦ λαβόντι τοῦ Μαιάνδρου Σαμίαν γενέσθαι καὶ Περίλαον, καὶ Ἔνυδον, καὶ Σάμον, καὶ Ἀλιθέρσην, καὶ θυγατέρα ἐπ' αὐτοῖς Παρθενόπην· Παρθενόπης δὲ τῆς Ἀγκαίου καὶ Ἀπόλλωνος Λυκομήδη γενέσθαι. Ἄσιος μὲν ἐς τοσοῦτον ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐδήλωσε. Τότε δὲ οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες ἀνάγκῃ πλέον ἐδέξαντο ἢ εὐνοίᾳ συνοίκους Ἴωνας. ἡγεμὼν δὲ ἦν τοῖς Ἴωσι Προκλῆς ὁ Πιτυρέως, αὐτός τε Ἐπιδαύριος καὶ Ἐπιδαυρίους τὸ πολὺ ἄγων, οἳ ἀπὸ Δηιφόντου καὶ Ἀργείων ἐκ τῆς Ἐπιδαυρίας ἐξεπεπτώκεσαν. τούτῳ τῷ Προκλεῖ γένος ἦν ἀπὸ Ἴωνος τοῦ Ξούθου. Ἄνδροκλος δὲ καὶ Ἐφέσιοι στρατεύουσιν ἐπὶ Λεωγόρην τὸν Προκλέους, βασιλεύοντα μετὰ τὸν πατέρα ἐν Σάμῳ, καὶ μάχῃ νικήσαντες ἐξελαύνουσιν ἐκ τῆς νήσου Σαμίους. αἰτίαν δὲ ἐπέφερεν, μετὰ Καρῶν σφᾶς ἐπιβουλεύειν Ἴωσι. Σαμίων δὲ τῶν φευγόντων, οἱ μὲν ἐπὶ τῇ Θρᾴκῃ νῆσον ᾤκησαν, καὶ ἀπὸ τούτων τῆς ἀνοικήσεως Σαμοθρᾴκην τὴν νῆσον καλοῦσιν ἀντὶ Δαρδανίας· οἱ δὲ ὁμοῦ Λεωγόρῳ περὶ Ἀναίαν τὴν ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ πέραν βαλλόμενοι τεῖχος, δέκα ἔτεσιν ὕστερον διαβάντες ἐν τῇ Σάμῳ, τούς τε Ἐφεσίους ἐκβάλλουσι, καὶ ἀνεσώσαντο τὴν νῆσον. Τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας, εἰσὶν οἳ ἱδρύσασθαι φασὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλέοντας, ἀπάγεσθαι δὲ αὐτοὺς τὸ ἄγαλμα ἐξ Ἄργους. Σάμιοι δὲ αὐτοὶ τεχθῆναι νομίζουσιν ἐν τῇ νήσῳ τὴν θεὸν παρὰ τῷ Ἰμβράσῳ ποταμῷ, καὶ ὑπὸ τῇ λύγῳ τῇ ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι πεφυκυίᾳ. εἶναι δὲ οὖν τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα ἀρχαῖον· ὁ οὐχ ἥκιστα ἄν τις καὶ ἐπὶ ἀγάλματι τεκμαίροιτο. ἔστι γὰρ δὴ ἀνδρὸς ἔργον Αἰγινήτου Σμίλιδος τοῦ Εὐκλείδου. οὗτος ὁ Σμίλις ἐστὶν ἡλικίαν κατὰ Δαίδαλον, δόξης δὲ οὐκ ἐς τὸ ἴσον ἀφίκετο. Δαιδάλῳ μὲν γὰρ γένους τε Ἀθήνησιν ὑπῆρχεν εἶναι τοῦ βασιλικοῦ τῶν καλουμένων Μητιονιδῶν, καὶ ὁμοῦ τῇ τέχνῃ τῆς πλάνης τε εἵνεκα καὶ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἐπιφανέστερος ἐγένετο ἐς ἅπαντας ἀνθρώπους. ἀποκτείνας μὲν ἀδελφῆς παῖδα, καὶ ἐπιστάμενος τὰ οἴκοι νόμιμα, ἑκουσίως παρὰ Μίνω ἔφυγεν ἐς Κρήτην, καὶ αὐτῷ τε ἀγάλματα Μίνῳ καὶ τοῦ Μίνω ταῖς θυγατράσιν ἐποίησε· καθότι καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐδήλωσε. καταγνωσθεὶς δὲ ἀδικεῖν ὑπὸ τοῦ Μίνω, καὶ ἐς δεσμωτήριον ὁμοῦ τῷ παιδὶ ἐμβληθεὶς, ἐκδιδράσκει τε ἐκ Κρήτης, καὶ ἐς Ἴνυκον Σικελῶν πόλιν ἀφικνεῖται παρὰ Κώκαλον, καὶ πολέμου παρέσχε τοῖς Σικελοῖς αἰτίαν πρὸς τοὺς Κρῆτας, ὅτι ἐξαιτοῦντος Μίνω μὴ προέοιτο αὐτὸν ὁ Κώκαλος. καὶ ἐς τοσοῦτο ὑπὸ τοῦ Κωκάλου τῶν θυγατέρων ἐσπουδάσθη κατὰ τὴν τέχνην, ὡς καὶ θάνατον τῷ Μίνῳ βουλεῦσαι τὰς γυναῖκας ἐς χάριν Δαιδάλου. Δῆλά τε ὡς ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν, ἐπὶ πλεῖστον δὲ καὶ Ἰταλίας ἀφίκετο τοῦ Δαιδάλου τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ Σμίλις ὅτι μὴ παρὰ Σαμίους καὶ ἐς τὴν Ἠλείαν, παρ' ἄλλους γε οὐδένας φανερός ἐστιν ἀποδημήσας. ἐς τούτους δὲ ἀφίκετο, καὶ τὸ ἄγαλμα ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας ὁ ποιήσας ἐστὶν οὗτος. Ἴωνι δὲ τῷ ποιήσαντι τραγῳδίαν, ἔστιν ἐν τῇ συγγραφῇ τοιάδε εἰρημένα· Ποσειδῶνα ἐς τὴν νῆσον ἔρημον οὖσαν ἀφικέσθαι, καὶ νύμφῃ τε ἐνταῦθα συγγενέσθαι, καὶ ὑπὸ τὰς ὠδῖνας τῆς νύμφης χιόνα ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν ἐς τὴν γῆν, καὶ ἀπὸ τούτου Ποσειδῶνα τῷ παιδὶ ὄνομα θέσθαι Χίος. συγγενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ ἑτέρᾳ νύμφῃ, καὶ γενέσθαι οἱ παῖδας Ἄγγελόν τε καὶ Μέλανα. ἀνὰ χρόνον δὲ καὶ Οἰνοπίωνα ἐς τὴν Χίον κατᾶραι ναυσὶν ἐκ Κρήτης, ἀφικέσθαι δέ οἱ καὶ τοὺς παῖδας Τάλον καὶ Εὐάνθη καὶ Μέλανα καὶ Σάλαγόν τε καὶ Ἀθάμαντα. Ἀφίκοντο δὲ Κᾶρες ἐς τὴν νῆσον ἐπὶ τῆς Οἰνοπίωνος βασιλείας, καὶ Ἄβαντες ἐξ Εὐβοίας. Οἰνοπίωνος δὲ καὶ τῶν παίδων ἔλαβεν ὕστερον Ἄμφικλος τὴν ἀρχὴν, ἀφικέσθαι δὲ ἐξ Ἱστιαίας ὁ Ἄμφικλος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν. Ἕκτωρ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀμφίκλου τετάρτη γενεᾷ (βασιλείαν γὰρ εἶχε καὶ οὗτος) ἐπολέμησεν Ἀβάντων καὶ Καρῶν τοῖς οἰκοῦσιν ἐν τῇ νήσῳ· καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτεινεν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς δὲ ἀπελθεῖν ἠνάγκασεν ὑποσπόνδους. Γενομένης δὲ ἀπαλλαγῆς πολέμου Χίοις, ἀφικέσθαι μνήμην τηνικαῦτα ἐς Ἕκτορα, ὡς σφᾶς καὶ Ἴωσι δέοι συνθύειν ἐς Πανιώνιον. τρίποδα δὲ ἆθλον λαβεῖν αὐτὸν ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ παρὰ τοῦ κοινοῦ φασι τοῦ Ἰώνων. Τοσαῦτα εἰρηκότα ἐς Χίους Ἴωνα εὕρισκον. οὐ μέντοι ἐκεῖνός γε εἴρηκε, καθ' ἥντινα αἰτίαν Χῖοι τελοῦσιν ἐς Ἴωνας. Σμύρ-

ναν δὲ ἐν ταῖς δώδεκα πόλεσιν οὖσαν Αἰολέων, καὶ οἰκουμένης τῆς χώρας καθὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι, πόλιν ἣν καλοῦσιν ἀρχαίαν, Ἴωνες ἐκ Κολοφῶνος ὁρμηθέντες ἀφελόμενοι τοὺς Αἰολεῖς ἔσχον. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Ἴωνες μετέδοσαν Σμυρναίοις τοῦ ἐν Πανιωνίῳ συλλόγου. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Φιλίππου τῆς ἐφ' ἡμῶν πόλεως ἐγένετο οἰκιστὴς κατ' ὄψιν ὀνείρατος. Ἀλέξανδρον γὰρ θηρεύοντα ἐν τῷ ὄρει τῷ Πάγῳ, ὡς ἐγένετο ἀπὸ τῆς θήρας, ἀφικέσθαι πρὸς Νεμέσεων λέγουσιν ἱερόν, καὶ πηγῇ τε ἐπιτυχεῖν αὐτὸν καὶ πλατάνῳ πρὸ τοῦ ἱεροῦ, πεφυκυίᾳ δὲ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπὶ τῇ πλατάνῳ καθεύδοντι κελεύειν φασὶν αὐτῷ τὰς Νεμέσεις ἐπιφανείσας, πόλιν ἐνταῦθα οἰκίζειν, καὶ ἄγειν ἐς αὐτὴν Σμυρναίους, ἀναστήσαντα ἐκ τῆς προτέρας. Ἀποστέλλουσιν οὖν ἐς Κλάρον θεωροὺς οἱ Σμυρναῖοι περὶ τῶν παρόντων σφίσιν ἐρησομένους, καὶ αὖθις ἔχρησε·

Τρισμάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται,
Οἳ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῖο Μέλητος.

οὕτω μετῳκήσαντο ἐθελονταί, καὶ θεῶν Νεμέσεις πλείους νομίζουσιν ἀντὶ μιᾶς, καὶ μητέρα αὐταῖς φασιν εἶναι Νύκτα· ὡς παρὰ Ἀθηναίοις γε τῇ ἐν Ῥαμνοῦντι θεῶν, πατέρα λέγουσιν εἶναι Ὠκεανόν. Ἴωσι δὲ ἔχει μὲν ἐπιτηδειότατα ὡρῶν κράσεως ἡ χώρα. ἔχει δὲ καὶ ἱερὰ οἷα οὐχ ἑτέρωθι· πρῶτον μὲν τῆς Ἐφεσίας μεγέθους τε εἵνεκα, καὶ ἐπὶ τῷ ἄλλῳ πλούτῳ· δύο δὲ οὐκ ἐξειργασμένα Ἀπόλλωνος, τό τε ἐν Βραγχίδαις τῆς Μιλησίας, καὶ ἐν Κλάρῳ τῇ Κολοφωνίων. δύο δὲ ἄλλους ἐν Ἰωνίᾳ ναοὺς ἐπέλαβεν ὑπὸ Περσῶν κατακαυθῆναι, τόν τε ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας, καὶ ἐν Φωκαίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς· θαῦμα δὲ ὅμως ἦσαν καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς λελυμασμένοι. ἡσθείης δὲ ἂν καὶ τῷ ἐν Ἐρυθραῖς Ἡρακλείῳ, καὶ Ἀθηνᾶς τῷ ἐν Πριήνῃ ναῷ· τούτῳ μὲν τοῦ ἀγάλματος εἵνεκα, Ἡρακλείῳ δὲ τῷ ἐν Ἐρυθραῖς κατὰ ἀρχαιότητα. τὸ δὲ ἄγαλμα οὔτε τοῖς καλουμένοις Αἰγιναίοις, οὔτε τῶν Ἀττικῶν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἐμφερές. εἰ δέ τι καὶ ἄλλο, ἀκριβῶς ἐστιν Αἰγύπτιον. σχεδία γὰρ ξύλων, καὶ ἐπ' αὐτῆς θεὸς ἐκ Τύρου τῆς Φοινίκης ἐξέπλευσε· καθ' ἥντινα δὲ αἰτίαν, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἱ Ἐρυθραῖοι λέγουσιν. ὡς δὲ ἐς τὴν θάλασσαν ἀφίκετο ἡ σχεδία τὴν Ἰώνων, φασὶν αὐτὴν ὁρμίσασθαι πρὸς Ἥρα καλουμένη Μεσάτη. ἡ δέ ἐστι μὲν τῆς ἠπείρου τοῖς ἐκ τοῦ Ἐρυθραίων λιμένος ἐς νῆσον τὴν Χίον πλέουσι τοῦτο ἐπὶ μεσαίτατον. ἐπεὶ δὲ ἡ σχεδία κατὰ τὴν ἄκραν ἔσχεν, ἐνταῦθα πολὺν μὲν οἱ Ἐρυθραῖοι πόνον, οὐκ ἐλάσσονα δὲ ἔσχον οἱ Χῖοι, ποιούμενοι σπουδὴν παρὰ σφᾶς καταγαγεῖν ἑκάτεροι τὸ ἄγαλμα. τέλος δὲ Ἐρυθραῖος ἄνθρωπος, ᾧ βίος μὲν ἦν ἀπὸ θαλάσσης γεγονὼς καὶ ἄγρας ἰχθύων, διέφθαρτο δὲ ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς, ὄνομα δέ οἱ Φορμίων ἦν· οὗτος ὁ ἁλιεὺς εἶδεν ὄψιν ὀνείρατος, ὡς τὰς Ἐρυθραίων γυναῖκας ἀποκείρασθαι δέοι τὰς κόμας, καὶ οὕτω τοὺς ἄνδρας πλεξαμένους κάλων ἐκ τῶν τριχῶν τὴν σχεδίαν παρὰ σφᾶς κατάξειν. αἱ μὲν δὴ ἀσταὶ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς ὑπακούειν τῷ ὀνείρατι ἐβούλοντο· ὁπόσαι δὲ τοῦ Θρᾳκίου γένους ἐδούλευον, καὶ ὅσαις σφίσιν ἐλευθέραις ἦν ἐνταῦθα βίος, ἀποκείρασθαι παρέχουσιν αὑτάς. καὶ οὕτως οἱ Ἐρυθραῖοι τὴν σχεδίαν καθέλκουσιν. ἔσοδός τε δὴ ταῖς Θρᾳσσαις ἐς τὸ Ἡρακλεῖον ἐστι γυναικῶν μόναις. καὶ τὸ καλώδιον τὸ ἐκ τῶν τριχῶν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἱ ἐπιχώριοι φυλάσσουσι. Καὶ δὴ καὶ τὸν ἁλιέα οἱ αὐτοὶ οὗτοι ἀναβλέψαι τε καὶ ὁρᾶν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου φασίν. Ἔστι δὲ ἐν Ἐρυθραῖς καὶ Ἀθηνᾶς Πολιάδος ναός, καὶ ἄγαλμα ξύλου μεγέθει μέγα καθήμενόν τε ἐπὶ θρόνου, καὶ ἠλακάτην ἐν ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν ἔχει, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόλον. Τοῦτο Ἐνδοίου τέχνην καὶ ἄλλοις ἐτεκμαιρόμεθα εἶναι, καὶ ἐς τὴν ἐργασίαν ὁρῶντες ἔνδον τοῦ ἀγάλματος, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ ταῖς Χάρισί τε καὶ Ὥραις· αἳ, πρὶν ἐλθεῖν, ἑστήκασιν ἐν ὑπαίθρῳ λίθου λευκοῦ. Ἐποιήθη δὲ καὶ κατ' ἐμὲ Σμυρναίοις ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, μεταξὺ κορυφῆς τε ὄρους καὶ θαλάσσης ἀμιγοῦς ὕδατι ἄλλῳ. Ἡ δὲ Ἰωνία πάρεξ τῶν τε ἱερῶν καὶ τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως παρέχεται καὶ ἄλλα ἐς συγγραφήν. ἡ δέ γε Ἐφεσία χώρα τόν τε Κέγχριον ποταμὸν καὶ τοῦ Πίονος τοῦ ὄρους τὴν φύσιν καὶ πηγὴν τὴν Ἁλιταίαν. Ἐν δὲ τῇ Μιλησίᾳ πηγή τε ἐστι Βιβλίς, καὶ ὅσα ἐς τῆς Βιβλίδος τὸν ἔρωτα ᾄδουσιν. Ἐν δὲ τῇ Κολοφωνίων ἄλσος τε τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ δένδρα μελίαι, καὶ οὐ πόρρω τοῦ ἄλσους, Ἄλης ποταμὸς ψυ-

χρότατος

χαιότατος τῶν ἐν Ἰωνίᾳ. Λεβεδίοις δὲ τὰ λουτρὰ ἐν τῇ γῇ θαῦμα ἀνθρώποις ὁμοῦ καὶ ὠφέλεια ἐστί. Ἔστι δὲ καὶ Τηΐοις ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ λουτρὰ τῇ Μακρίᾳ, τὰ μὲν ἐπὶ τῷ Κλύδωνι ἐν πέτρας χηραμῷ, τὰ δὲ καὶ ἐς ἐπίδειξιν πλούτου πεποιημένα. Κλαζομενίοις δὲ λουτρά ἐστιν. ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀγαμέμνων ἔχει τιμάς. καὶ ἄντρον μητρὸς φασὶ Πύρρου καλουμένης, καὶ λόγον ἐπὶ τῷ Πύρρῳ λέγουσι τῷ ποιμένι. Ἐρυθραίοις δὲ ἔστι μὲν χώρα Χαλκῖτις, ἀφ' ἧς καὶ τῶν φυλῶν σφίσιν ἡ τρίτη τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. ἔστι δὲ τῆς Χαλκίτιδος καταρτείνουσα ἐς τὸ πέλαγος ἄκρα, καὶ ἐν αὐτῇ λουτρὰ θαλάσσια, μάλιστα τῶν ἐν Ἰωνίᾳ λουτρῶν ὠφέλιμα ἀνθρώποις. Σμυρναίοις δὲ ποταμὸς Μέλης ὕδωρ ἐστὶ κάλλιστον, καὶ σπήλαιον ἐπὶ ταῖς πηγαῖς, ἔνθα Ὅμηρον ποιῆσαι τὰ ἔπη λέγουσι. Χίοις δὲ ὁ τοῦ Οἰνοπίωνος τάφος θέαν τε παρέχεται καί τινας καὶ λόγους ἐς τοῦ Οἰνοπίωνος τὰ ἔργα. Σαμίοις δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς τὸ Ἡραῖον, τὸ Ῥαδίνης καὶ Λεοντίχου μνῆμά ἐστι, καὶ τοῖς ὑπὸ ἔρωτος ἀνιωμένοις εὔχεσθαι καθέστηκεν ἰοῦσιν ἐπὶ τὸ μνῆμα. Τὰ μὲν δὴ ἐν Ἰωνίᾳ θαύματα πολλά τε καὶ οὐ πολλῷ τινι τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀποδέοντά ἐστι.

Τότε δὲ ἀπεληλυθότων Ἰώνων οἱ Ἀχαιοὶ τὴν Ἰώνων διελάγχανον, καὶ ἐσῳκίζοντο ἐς τὰς πόλεις. Αἱ δὲ δύο τε καὶ δέκα ἦσαν ἀριθμὸν, ὁπόσαι τε καὶ ἐς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν γνώριμοι· Δύμη μὲν πρὸς Ἤλιδος πρώτη· μετὰ δὲ αὐτὴν, Ὤλενος, καὶ Φαραὶ, καὶ Τειταία, Ῥίπες, καὶ Ἐάσιον, καὶ Κερύνεια, καὶ Βοῦρα· ἐπὶ ταύταις δὲ Ἑλίκη, καὶ Αἰγαί τε καὶ Αἴγειρα, καὶ Πελλήνη πρὸς τῆς Σικυωνίας ἐσχάτη. Ἐς ταύτας οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν ἐσῳκίζοντο πρότερον ἔτι ὑπὸ Ἰώνων οἰκουμένας. Ἦσαν δὲ οἱ τὸ μέγιστον τοῖς Ἀχαιοῖς ἔχοντες κράτος, οἵ τε Τισαμενοῦ παῖδες, Δαιμένης καὶ Σπάρτων καὶ Τέλλης τε καὶ Λεοντομένης. Κομήτης δὲ ὁ πρεσβύτατος τῶν Τισαμενοῦ παίδων, πρότερον ἔτι διαβεβήκει ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν. Οὗτοι δὲ τηνικαῦτα ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδυνάστευον, καὶ Δαμασίας ὁ Πενθίλου τοῦ Ὀρέστου, τοῖς Τισαμενοῦ παισὶν ἀνεψιὸς πρὸς πατρός. ἴσχυον δὲ ἐπίσης τοῖς κατειλεγμένοις, καὶ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Πρευγένης καὶ ὁ υἱὸς, ὄνομα δέ οἱ ἦν Πατρεύς. καὶ σφίσιν ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐδόθη κτήσασθαι πόλιν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Πατρέως ἐτέθη τῇ πόλει. Τὰ δὲ ἐς πόλεμον τοιάδε ἦν τοῖς Ἀχαιοῖς. Κατὰ μὲν τὴν ἐς Ἴλιον ἐπιστρατείαν Ἀγαμέμνονος, Λακεδαίμονα ἔτι καὶ Ἄργος οἰκοῦντες, μεγίστη τοῦ Ἑλληνικοῦ μοῖρα ἦσαν. Κατὰ δὲ τὴν Ξέρξου καὶ Μήδων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὁδὸν οὔτε Λεωνίδα τῆς ἐξόδου τῆς ἐς Θερμοπύλας εἰσὶν οἱ Ἀχαιοὶ δῆλοι μετεσχηκότες, οὔτε Ἀθηναίοις ὁμοῦ καὶ Θεμιστοκλεῖ πρὸς Εὐβοίᾳ καὶ Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντες· οὐδὲ σφᾶς καταλόγοις συμμάχων ἔχει Λακωνικὸς, ἢ Ἀττικός. ὑστέρησαν δὲ καὶ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσι. Δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι ἐπὶ τῷ ἀναθήματι τῷ ἐπ' Ὀλυμπίᾳ τῶν Ἑλλήνων οὐ μέτεστιν Ἀχαιοῖς γεγράφθαι. Δοκεῖ δέ μοι ἐς πατρίδας τε ὑπολειφθέντες ἕκαστοι τὰς αὐτῶν ἔσωζον, καὶ ἅμα διὰ τὸ ἔργον τὸ πρὸς Τροίαν, Λακεδαιμονίους Δωριεῖς ἀπηξίουν σφίσιν ἡγεῖσθαι. Ἐδήλωσαν δὲ καὶ ἀνὰ χρόνον. Λακεδαιμονίων γὰρ ἐς τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον καταστάντων, ὕστερον ἐς τὴν συμμαχίαν ἦσαν οἱ Ἀχαιοὶ πρόθυμοι Πατρεῦσι, καὶ ἐς τοὺς Ἀθηναίους οὐχ ἧσσον εἶχον γνώμην. τῶν δὲ πολεμηθέντων ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἕλλησι κοινοῦ τοῦ μὲν ἐν Χαιρωνείᾳ Φιλίππου τε ἐναντία καὶ Μακεδόνων, οἱ Ἀχαιοὶ μετέσχον. ἐς δὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπὶ τὸν πρὸς Λαμίᾳ καλούμενον πόλεμον οὔ φασιν ἐκστρατεύσασθαι. οὐ γάρ πω μετὰ τὸ πταῖσμα ἀνενηνοχέναι τὸ ἐν Βοιωτοῖς. Ὁ δὲ τῶν ἐπιχωρίων Πατρεῦσιν ἐξηγητὴς, τὸν παλαιστὴν Χείλωνα Ἀχαιῶν μόνον μετασχεῖν ἔφασκε τοῦ ἔργου περὶ Λάμιαν. Οἶδα δὲ καὶ ἄνδρα αὐτὸς Λυδὸν Ἄδραστον ἰδίᾳ, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Λυδῶν ἀμύναντα Ἕλλησι. τοῦ δὲ Ἀδράστου τούτου χαλκῆν εἰκόνα ἀνέθεσαν οἱ Λυδοὶ πρὸ ἱεροῦ Περσικῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἔγραψαν ἐπίγραμμα ὡς τελευτήσειεν Ἄδραστος ἐναντίον Λεοννάτῳ μαχόμενος ὑπὲρ Ἑλλήνων. Ἡ δὲ ἐς Θερμοπύλας ἐπὶ τὴν Γαλατῶν στρατείαν ἔξοδος, καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμοίως παρώφθη Πελοποννησίοις. Ἅτε γὰρ πλοῖα οὐκ ἐχόντων τῶν βαρβάρων, δεινὸν ἔσεσθαι σφίσιν ὑπ' αὐτῶν οὐδὲν ἤλπιζον, εἰ τὸν Κορινθίων Ἰσθμὸν ἐκ θαλάσσης τῆς κατὰ Λέχαιον ἀποτειχίσειαν ἐς τὴν ἐπέκειναν τὴν ἐπὶ Κεγ-

χειραῖς θάλασσαν. τοῦτο μὲν δὴ Πελοποννησίων ἦν τότε ἁπάντων βούλευμα. Ἐπεὶ δὲ Γαλάται ναυσὶν ὅντινα δὴ τρόπον διαβεβήκασιν ἐς τὴν Ἀσίαν, ἐνταῦθα εἶχεν οὕτω τὰ Ἑλλήνων. Περιεστήκεσαν κατ᾽ ἰσχὺν οὐδένες ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Λακεδαιμονίους μὲν γὰρ τὸ ἐν Λεύκτροις πταῖσμα, καὶ ἅμα οἵ τε Ἀρκάδες συνεληλυθότες ἐς Μεγάλην πόλιν, καὶ οἱ Μεσσήνιοι παροικοῦντες, ἀνασώσασθαι τὴν προτέραν ἐπὶ εὐδαιμονίαν ἐκώλυον. Θηβαίοις δὲ ἐς τοσοῦτον ἠρήμωσεν Ἀλέξανδρος τὴν πόλιν, ὡς ἔτεσιν ὕστερον οὐ πολλοῖς κατελθόντας ὑπὸ Κασάνδρου, μηδὲ σώζειν τὰ οἰκεῖα ἀξιόχρεως εἶναι. Ἀθηναίοις δὲ εὔνοια μὲν παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῶν ἔργων μάλιστα ὑπῆρχε τῶν ὕστερον· ἀναπαύσασθαι δὲ οὔ ποτε ἐκ τοῦ Μακεδόνων πολέμου παρῆν αὐτοῖς. Ἑλλήνων δ᾽ οὐ τασσομένων τηνικαῦτα ἔτι ἐν κοινῷ, ἰδίᾳ δὲ ἑκάστων κατὰ σφᾶς συνημμένων, οἱ Ἀχαιοὶ μάλιστα ἴσχυον. Τυράννων γὰρ πλὴν Πελλήνης αἱ ἄλλαι πόλεις τὸν χρόνον ἅπαντα ἀπείρως ἐσχήκεσαν· αἵ τε ἐκ πολέμων καὶ ἀπὸ τῆς νόσου συμφοραὶ τῆς λοιμώδους, οὐκ ἐς τοσοῦτον Ἀχαιοῖς, ἐφ᾽ ὅσον τοῖς ἄλλοις ἐγένοντο Ἕλλησι. Συνέδριόν τε οὖν Ἀχαϊκὸν καλούμενον, καὶ ἀπὸ κοινοῦ λόγου βουλεύματά τε ἦν Ἀχαιοῖς καὶ τὰ ἔργα. Ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἴγιον σφίσιν ἔδοξεν. αὕτη γὰρ μετὰ Ἑλίκην ἐπικλυσθεῖσαν πόλεων ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν ἄλλων δόξῃ προεῖχεν ἐκ παλαιοῦ, καὶ ἴσχυεν ἐν τῷ τότε. Ἑλλήνων δὲ τῶν λοιπῶν Σικυώνιοι συνεδρίου πρῶτοι τοῦ Ἀχαιῶν μετέσχον. Μετὰ δὲ Σικυωνίους ἐσῄεσαν ἤδη καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων οἱ μὲν αὐτίκα, οἱ δὲ χρόνον τινὰ ἐπισχόντες· τοὺς δὲ καὶ ἐκτὸς οἰκοῦντας τοῦ Ἰσθμοῦ, συντελεῖν ἐς Ἀχαιοὺς ἐπῆγεν, ὅτε ἐς τὸ πλέον ἰσχύος προϊὸν ἑώρων τὸ Ἀχαϊκόν. Λακεδαιμόνιοι δὲ Ἑλλήνων μόνοι διάφοροί τε Ἀχαιοῖς τὰ μάλιστα ἦσαν, καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πόλεμον σφίσιν ἐπῆγον. Πελλήνην μέν γε Ἀχαιῶν πόλιν Ἆγις εἷλεν ὁ Εὐδαμίδου βασιλεύων ἐν τῇ Σπάρτῃ, καὶ ἐξέπεσεν αὐτίκα ἐκ Πελλήνης ὑπὸ Ἀράτου καὶ Σικυωνίων. Κλεομένης δὲ ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου βασιλεὺς οἰκίας τῆς ἑτέρας, ἀντικαθημένους Ἄρατον καὶ Ἀχαιοὺς πρὸς Δύμῃ παρὰ πολύ τε ἐκράτησεν ἐλθόντας ἐς χεῖρας, καὶ ὕστερον Ἀχαιοῖς καὶ Ἀντιγόνῳ συνέθετο εἰρήνην. Ἀντίγονός τε ἔτι τηνικαῦτα ἀρχὴν τὴν Μακεδόνων εἶχεν ἐπιτροπεύων Φίλιππον τὸν Δημητρίου, παῖδα ἐπὶ ἡλικίαν ὄντα· ἦν δὲ καὶ ἀνεψιὸς τῷ Φιλίππῳ, καὶ μητρὶ αὐτοῦ συνῴκει. Πρὸς τοῦτον οὖν τὸν Ἀντίγονον καὶ Ἀχαιοὺς ποιησάμενος ὁ Κλεομένης σπονδάς, καὶ αὐτίκα παραβὰς ὅσα ὤμοσεν, ἠνδραπόδισατο Ἀρκάδων Μεγάλην πόλιν, Λακεδαιμονίοις τε τὸ ἐν Σελλασίᾳ πταῖσμα πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Ἀντίγονον Κλεομένους εἵνεκα καὶ ἐπιορκίας τῆς ἐκείνου συνέβη. Κλεομένους μὲν δὴ καὶ αὖθις ἐν λόγοις τοῖς Ἀρκαδικοῖς ἀφιξόμεθα ἐς μνήμην. Φίλιππος δὲ ὁ Δημητρίου τὴν Μακεδόνων ἀρχήν, ὡς ἀφίκετο ἐς ἄνδρας, παρὰ ἑκόντος Ἀντιγόνου λαβών, φόβον τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἐνεποίησε τὰ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, προγόνου μὲν οὐκ ὄντος αὐτῷ, τῷ δὲ ἀληθεῖ λόγῳ δεσπότου, τά τε ἄλλα αὐτοῦ μιμούμενος, καὶ τὰ ἐς θεραπείαν, ὅσοις πατρίδας ἀρεστὰ ἦν ἐπ᾽ οἰκείοις προδιδόναι κέρμασι· προπίνειν δὲ παρὰ τὰ συμπόσια ἐπὶ δεξιότητι καὶ φιλίᾳ κύλικας οὐκ οἴνου, φαρμάκων δέ, ἐς ὄλεθρον ἀνθρώποις. Ἃ δὴ ὁ μὲν τοῦ Ἀμύντου Φίλιππος οὐδὲ ἐπενόησεν (ἐμοὶ δοκεῖν) ἀρχήν. Φιλίππῳ δὲ τῷ Δημητρίου τὰ φάρμακα, τόλμημα ἦν ἐλαφρότατον. Κατεῖχε καὶ τρεῖς πόλεις φρουραῖς, ὁρμητήρια εἶναί οἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος· καὶ ὠνόμαζε δὲ ὑπὸ τῆς ὕβρεως καὶ τῆς ἐς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπεροψίας, κλεῖς τῆς Ἑλλάδος τὰς πόλεις ταύτας. Ἐπὶ μέν γε Πελοποννήσῳ Κόρινθος, καὶ ἡ Κορινθίων ἀκρόπολις ἐπετείχιστο· ἐπὶ δὲ Εὐβοίᾳ καὶ Βοιωτοῖς τε καὶ Φωκεῦσι, Χαλκὶς ἡ πρὸς τῷ Εὐρίπῳ. κατὰ δὲ Θεσσαλῶν τε αὐτῶν καὶ τοῦ Αἰτωλῶν ἔθνους Μαγνησίαν τὴν ὑπὸ τὸ Πήλιον κατεῖχεν ὁ Φίλιππος. Μάλιστα δὲ Ἀθηναίους καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἐπιστρατείαις τε συνεχέσιν ἐπίεζε καὶ λῃστῶν καταδρομαῖς. Ἐμνημόνευσε δέ μοι καὶ πρότερον ὁ λόγος καὶ ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ, ὅσοι τε Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων ἐναντία Φιλίππου συνήρατο Ἀθηναίοις, καὶ ὡς ὑπὸ ἀσθενείας τῶν συμμάχων ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ ἐπικουρείαν τὴν ἐκεῖθεν κατέφυγον οἱ Ἀθηναῖοι. Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεπόμφεσαν καὶ οὐ

πολλῷ

πολλῷ τινι ἔμπροσθεν λόγῳ μὲν ἐπικουρήσοντας Αἰτωλοῖς ἐναντία Φιλίππου, τῷ δὲ ἔργῳ μᾶλλόν τι ἐν κατασκοπῇ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων. Τότε δὲ ἀποστέλλουσιν Ἀθηναίοις στρατιάν τε καὶ ἡγεμόνα Ἀτίλιον. τοῦτο γάρ οἱ τῶν ὀνομάτων ἦν τὸ ἐκδηλότατον. Ἐπεὶ καλοῦνταί γε οὐ πατρόθεν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία ὁπότε ἢ ὀλίγιστα, καὶ ἐπὶ πλέονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. Τῷ δὲ Ἀτιλίῳ προστέτακτο ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀπείργειν ἀπὸ Ἀθηναίων καὶ τοῦ Αἰτωλικοῦ τὸν Φιλίππου πόλεμον. Ἀτίλιος δὲ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς πράγμασι κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα ἐχρῆτο· τάδε δὲ οὐ κατὰ γνώμην οἱ τὴν Ῥωμαίων ἐστὶν εἰργασμένα. Εὐβοέων γὰρ Ἑστίαιαν πόλιν καὶ Ἀντίκυραν τὴν ἐν τῇ Φωκίδι ἑλών, ὑπηκόους κατ' ἀνάγκην οὔσας Φιλίππου, ἐποίησεν ἀναστάτους. καὶ τοῦδε εἵνεκά μοι δοκεῖ, ἐπεὶ ἐπύθετο ἡ βουλή, ἀποστέλλουσιν Ἀτιλίῳ διάδοχον τῆς ἀρχῆς Φλαμίνιον. Τότε δὲ ἥκων ὁ Φλαμίνιος, Ἐρέτριαν τε διήρπασε τοὺς φρουροῦντας Μακεδόνων μάχῃ νικήσας, καὶ αὖθις ἐλάσας ἐπὶ Κόρινθον κατεχομένην ὑπὸ Φιλίππου φρουρᾷ, αὐτός τε προσεκάθητο πολιορκῶν, καὶ παρὰ Ἀχαιοὺς ἅμα ἀποστέλλων ἐπήγγελλε σφίσιν ἀφικνεῖσθαι πρὸς Κόρινθον στρατιᾷ, συμμάχους τε ἀξιωθησομένους καλεῖσθαι Ῥωμαίων, καὶ ἅμα εὐνοίᾳ τῇ ἐς τὸ Ἑλληνικόν. Ἀχαιοὶ δὲ ἐποιοῦντο μὲν μεγάλως καὶ αὐτοὶ ἐν αἰτίᾳ Φλαμίνιον, καὶ ἔτι πρότερον Ἀτίλιον· οἳ μετεχρήσαντο ὠμῶς οὕτω πόλεις Ἑλληνίδας καὶ ἀρχαίας, ἀναμαρτήτους τε οὔσας πρὸς Ῥωμαίους, καὶ οὐ κατὰ γνώμην ὑπὸ Μακεδόσιν ἀρχομένας· προεωρῶντο δέ, καὶ ὡς ἀντὶ Φιλίππου καὶ Μακεδόνων Ῥωμαῖοι σφίσι τε ἥκοιεν καὶ τῷ Ἑλληνικῷ δεσπόται πρὸς τὸ πάλιν. Ῥηθέντων δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ πολλῶν καὶ ἐναντίων ἀλλήλοις, τέλος οἱ εὔνοι Ῥωμαίοις ἐνίκησαν, καὶ Ἀχαιοὶ Φλαμινίῳ Κόρινθον συνεπολιόρκησαν. Κορίνθιοι δὲ ἀπὸ Μακεδόνων ἐλευθερωθέντες, μετέσχον αὐτίκα συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν μετασχόντες καὶ πρότερον, ὅτε Ἄρατος καὶ Σικυώνιοι φρουρὰν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου τὴν πᾶσαν ἐξήλασαν, καὶ ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ. Ἀχαιοὶ δὲ τὸ ἀπὸ τούτου σύμμαχοί τε ὠνομάζοντο Ῥωμαίων, καὶ ἐς τὰ πάντα ἦσαν πρόθυμοι. καὶ σφίσιν εἵποντο μὲν ἐς Μακεδονίαν καὶ ἐπὶ Φίλιππον· μετέσχον δὲ στρατείας ἐς Αἰτωλούς. τρίτα δὲ ὁμοῦ Ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο ἐναντία Ἀντιόχου καὶ Σύρων. Ὅσα μὲν δὴ Ἀχαιοὶ Μακεδόσιν ἢ στρατιᾷ τῇ Σύρων ἐναντία ἐτάξαντο, φιλίᾳ τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἔπραξαν. Ἐς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ παλαιοῦ σφίσιν ἦν οἰκεῖα ἐγκλήματα. Ἐπεὶ δὲ ἡ Νάβιδος ἐν Σπάρτῃ τυραννὶς κατελέλυτο, ἐς πλείστην ὠμότητα ἀνδρὸς ἀφικομένου, τὰ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτίκα ἐνεπεπλέκει. καὶ σφᾶς ὑπὸ τὸν χρόνον οἱ Ἀχαιοὶ τοῦτον ἐς σύλλογον ὑπάγουσι τὸν Ἀχαϊκόν, καὶ δίκας γε ἐδίκαζον σφίσιν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ τὰ τείχη τῆς Σπάρτης καταβάλλουσιν ἐς ἔδαφος· οἰκοδομηθέντα μὲν καὶ πρότερον ἔτι αὐτοσχεδίως, καὶ ἐπί τε τῆς Δημητρίου καὶ ὕστερον τῆς Πύρρου καὶ Ἠπειρωτῶν στρατείας· ἐπὶ δὲ τῆς τυραννίδος τῆς Νάβιδος καὶ ἐς τὸ ἀσφαλέστατον ὀχυρωθέντα. Τά τε οὖν τείχη τῆς Σπάρτης οἱ Ἀχαιοὶ καθεῖλον, καὶ τὰ ἐς μελέτην τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν Λυκούργου νόμων καταλύσαντες, ἐπέταξαν τοῖς Ἀχαιῶν ἐφήβοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ ἐς πλέον ἐπέξεισιν αὖθις μοι τὰ ἐς Ἀρκάδας. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἅτε μεγάλως τοῖς ἐπιτάγμασιν ἀχθόμενοι τοῖς Ἀχαιῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ Μέτελλον, καὶ ὅσοι σὺν Μετέλλῳ κατὰ πρεσβείαν ἧκον ἐκ Ῥώμης. Ἀφίκοντο δὲ οὗτοι Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσι, πόλεμον μὲν οὐδένα ἐπάξοντες, ἅτε εἰρήνης πρότερον ἐπὶ Φιλίππῳ καὶ Ῥωμαίοις ὀμωμοσμένης· ὁπόσα δὲ ἢ Θεσσαλοῖς ἢ τοῖς ἐξ Ἠπείρου τισὶν ἐγκλήματα ἦν ἐς Φίλιππον, ταῦτα ἧκον οἱ ὁμοῦ Μετέλλῳ κρινοῦντες. Ἔργῳ μὲν δὴ Φίλιππός τε αὐτὸς καὶ ἡ Μακεδόνων ἀκμὴ καθῄρητο ὑπὸ Ῥωμαίων. Μαχεσάμενος γὰρ Φλαμινίῳ καὶ Ῥωμαίων ἐναντία Φίλιππος ἐν Κυνὸς καλουμέναις Κεφαλαῖς, ἐν λόγοις τὸ ἧττον ἠνέγκατο. Ἀλλά γε δὴ καὶ δυνάμεσιν ἀγωνισάμενος αὐτὸς ἐστὶν ὁ Φίλιππος, τοσοῦτον ἐκρατήθη τῇ συμβολῇ, ὡς στρατιᾶς τε ἣν ἦγεν, ἀποβαλεῖν τὸ πολύ, καὶ ἐκ τῶν πόλεων ὅσας εἷλεν ἐν τῇ Ἑλλάδι πολέμῳ παραστησάμενος, ἐξήγαγεν ἐξ ἁπασῶν τὰς φρουράς, κατὰ ὁμολογίαν πρὸς

Ῥωμαίους. Κατὰ μέν τοι τοῦ λόγου τὸ εὐπρεπὲς παρὰ Ῥωμαίων εὕρητο εἰρήνην, δεήσεσι μὲν πολυτελείαις καὶ δαπάναις χρημάτων μεγάλαις· τὰ δὲ ἐς Μακεδόνας δύναμίν τε ἣν ἐπὶ Φιλίππου παρελάβοντο τοῦ Ἀμύντου, καὶ ὡς ἐπὶ Φιλίππου τοῦ ὑστέρου τὰ πράγματα σφίσιν ἐφθάρη, Σίβυλλα οὐκ ἄνευ θεοῦ προεθέσπισεν. ἔχει δὲ οὕτω τὰ χρησθέντα·

Αὐχοῦντες βασιλεῦσι Μακηδόνες Ἀργεάδῃσιν,
Ὑμῖν κοιρανέων ἀγαθὸν, καὶ πῆμα Φίλιππος.
Ἤτοι ὁ μὲν πρότερος πόλεσιν λαοῖσί τ' ἄνακτας
Θήσει· ὁ δ' ὁπλότερος τιμὴν ἀπὸ πᾶσαν ὀλέσσει,
Δμηθεὶς ἑσπερίοισιν ὑπ' ἀνδράσιν ἠῴοις τε.

Ῥωμαῖοί γε δὴ τὰ πρὸς ἑσπέραν νεμόμενοι τῆς Εὐρώπης, καθεῖλον τὴν Μακεδόνων ἀρχήν· καὶ τῶν ἐς τὸ συμμαχικὸν ταχθέντων, Ἄτταλος, καὶ ἔτι ἐκ Μυσίας στρατιᾶς· πρὸς δὲ ἀνίσχοντα ἥλιον μᾶλλόν τι ἡ Μυσία τέτραπται. Τότε δὲ τῷ Μετέλλῳ καὶ τῇ ἄλλῃ πρεσβείᾳ μὴ ὑπεριδεῖν Λακεδαιμονίων ἤρεσε· καὶ Ἀχαιῶν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας, ἐς τὸ συνέδριον ἠξίουν συγκαλέσαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἵνα ἐν κοινῷ διδάξωσιν αὐθις ἠπιώτερον μεταχειρίζεσθαι τὰ ἐν Λακεδαίμονι. Οἱ δὲ σφίσιν ἀπεκρίναντο, μηδὲ ἐκείνοις Ἀχαιοὺς ἐς σύλλογον μήτε ἄλλῳ συνάξειν, ὅστις μὴ ἐπὶ τῷ προστάγματι ἐφ' ὅτῳ ποιεῖται τὴν πρόσοδον, παρὰ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς ἔχει δόγμα. Μέτελλος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν περιυβρίζεσθαι νομίζοντες, ἐπειδὴ ἀφίκοντο ἐς Ῥώμην, πολλὰ ἐπὶ τῆς βουλῆς καὶ οὐ πάντα τὰ ἀληθῆ κατηγόρουν τῶν Ἀχαιῶν. Τούτων δὲ πλείονα ἐνεκάλουν Ἀχαιοῖς Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης οἱ Λακεδαιμόνιοι, δόκιμοι μὲν τὰ μάλιστα ἐν τῇ Σπάρτῃ, τὰ δὲ ἐς Ἀχαιοὺς οὐ δίκαιοι. Γενομένους γὰρ ὑπὸ Νάβιδος φυγάδας ὑπεδέξαντο αὐθις οἱ Ἀχαιοί· καὶ ἀποθανόντος Νάβιδος παρὰ γνώμην Λακεδαιμονίων τοῦ δήμου, κατάγουσιν ἐς Σπάρτην. Τότε οὖν ἀναβεβηκότες καὶ οὗτοι παρὰ τὴν βουλὴν, προθυμότατα ἐνεκάλουν Ἀχαιοῖς. Ἀχαιοὶ δέ σφισιν ἀπελθοῦσιν ἐπιβάλλουσιν ἐν τῷ συνεδρίῳ θανάτου ζημίαν. Ῥωμαίων δὲ ἡ βουλὴ πέμπουσιν αὖθις τε ἄνδρας, καὶ Ἄππιον Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς τὰ δίκαια ὁρίσαι. Ἄππιος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔμελλον μὲν οὐδὲ ὀφθέντες Ἀχαιοῖς ἔσεσθαι καθ' ἡδονὴν, ἐν Ἀρέα καὶ Ἀλκιβιάδην ἅμ' αὐθις ἐπήγοντο ἐν τῷ τότε Ἀχαιοῖς ἐχθίστους. Ἐλύπησαν δὲ καὶ ἐς πλέον τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐπειδὴ ἐς τὸν σύλλογον αὐτῶν ἐπελθόντες σὺν ὀργῇ μᾶλλον ἐποιοῦντο ἢ πειθοῖ τοὺς λόγους. Λυκόρτας δὲ ὁ Μεγαλοπολίτης, οὐδὲ ἀξιώματι οὐδενὸς Ἀρκάδων ὕστερος, καί τι καὶ φρόνημα κατὰ φιλίαν προσειληφὼς τὴν Φιλοποίμενος, λόγῳ τε ἀπέφαινε τὰ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν δίκαια, καὶ ὁμοῦ τοῖς λόγοις καὶ μέμψιν τινὰ ὑπέτεινεν ἐς τοὺς Ῥωμαίους. Ἄππιος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Λυκόρταν λεγόμενα ἐποιοῦντο ἐν χλευασμῷ· καὶ Ἀρέως ἀποψηφίζονται καὶ Ἀλκιβιάδου μηδὲν ἀδίκημα ἐξ αὐτῶν ἐς Ἀχαιοὺς εἶναι· Λακεδαιμονίοις τε ἀποστεῖλαι πρέσβεις ἐφιᾶσιν ἐς Ῥώμην· ἐναντία ἐφιέντες, ἢ Ῥωμαίοις συγκείμενα ἦν καὶ Ἀχαιοῖς. Ἀχαιῶν μὲν γὰρ εἴρητο ἀπὸ τοῦ κοινοῦ παρὰ τὴν Ῥωμαίων βουλὴν ἀπιέναι πρέσβεις· ἰδίᾳ δὲ ἀπείρητο μὴ πρεσβεύεσθαι τὰς πόλεις ὅσαι συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν μετεῖχον. Ἀντιπρεσβευσαμένων δὲ καὶ Ἀχαιῶν Λακεδαιμονίοις, καὶ λόγων ῥηθέντων ὑπὸ ἀμφοτέρων ἐπὶ τῆς βουλῆς, τοὺς αὐτοὺς ἀποστέλλουσιν αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι Λακεδαιμονίοις γενέσθαι καὶ Ἀχαιοῖς δικαστὰς, Ἄππιον καὶ ὅσοι σὺν ἐκείνῳ πρότερον ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀφίκοντο. Οἱ δὲ τούς τε ἐκβληθέντας ὑπὸ Ἀχαιῶν κατάγουσιν ἐς Σπάρτην, καὶ ὅσων πρὸ κρίσεως ἀπελθόντων κατέγνωστο ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις τιμήματα ἔλυσαν. Καὶ συντελείας μὲν Λακεδαιμονίοις ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν οὐκ ἀφιᾶσι· περὶ δὲ τῇ ἑκάστου ψυχῇ ξενικὰ σφισι δίδοασιν εἶναι δικαστήρια, ὅσα τε ἄλλα ἐγκλήματα λαμβάνειν τε αὐθις, καὶ ἐν τῷ Ἀχαϊκῷ ὑπέχειν τὰς κρίσεις. Ἐτειχίσθη δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς αὖθις Σπαρτιάταις ὁ κύκλος τοῦ ἄστεως. Λακεδαιμονίων δὲ οἱ κατελθόντες, βουλεύοντες πολέμια ἐπὶ Ἀχαιοῖς, λυπήσειν σφᾶς ἐπὶ τοιῷδε μάλιστα ἤλπιζον. Μεσσηνίους

τοὺς Φι-

τοὺς Φιλοποίμενι θανάτου συναιτίους γενέσθαι νομισθέντας, καὶ αἰτίαν ταύτην ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐκπεπτωκότας, τούτους τε καὶ Ἀχαιῶν αὐτῶν τοὺς φεύγοντας ἀναβῆναι πείθουσιν ἐς Ῥώμην· σὺν δέ σφισιν ἀνεληλυθότες καὶ αὐτοὶ γενέσθαι τοῖς ἀνδράσιν ἔπρασσον κάθοδον. Ἅτε δὲ τοῦ Ἀππίου Λακεδαιμονίοις συμπροθυμουμένου μεγάλως, Ἀχαιοῖς δὲ ἐπὶ παντὶ ἀντιβαίνοντος, ἔμελλεν οὐ χαλεπῶς Μεσσηνίων καὶ Ἀχαιῶν τοῖς φεύγουσι τὰ βουλεύματα ἐς δέον χωρήσειν. Γράμματα δὲ αὐτίκα ὑπὸ τῆς βουλῆς ἔς τε Ἀθήνας κατεπέμπετο καὶ ἐς Αἰτωλίαν, κατάγειν σφᾶς Μεσσηνίους καὶ Ἀχαιοὺς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. Τοῦτο Ἀχαιοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἠνίασεν, ὡς οὔτε ἄλλως πάσχοντας δίκαια ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐς τὸ ἀνωφελὲς προϋπηργμένων σφίσιν ἐς αὐτούς· οἳ ἐπὶ τὰ Φιλίππου καὶ Αἰτωλῶν ἐναντία καὶ αὖθις Ἀντιόχου στρατεύσαντες χάριτι ἐς Ῥωμαίους, ἐγίνοντο ὕστεροι φυγάδων ἀνθρώπων καὶ οὐ καθαρῶν χεῖρας. Ὅμως δὲ εἴκειν σφίσιν ἐδόκει. Τότε μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον ἐπράχθη.

Τολμημάτων δὲ τὸ ἀνοσιώτατον, τὴν πατρίδα καὶ ἄνδρας προδιδόναι πολίτας ἐπὶ οἰκείοις κέρδεσιν, ἔμελλε καὶ Ἀχαιοῖς κακῶν ἄρξειν· οὔποτε ἐκ τοῦ χρόνου παντὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκλιπόν. Ἐπὶ μέν γε Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου βασιλεύοντος Περσῶν, Ἴωσι τὰ πράγματα ἐφθάρη, Σαμίων πλὴν ἑνός τε καὶ δέκα ἀνδρῶν, τῶν ἄλλων τριηράρχων τὸ ναυτικὸν τὸ Ἰώνων προδόντων. Μετὰ δὲ Ἴωνας κεχειρωμένους ἠνδραποδίσαντο καὶ Ἐρέτριαν Μῆδοι· προδόται δὲ ἐγένοντο οἱ εὐδοκιμοῦντες μάλιστα ἐν Ἐρετρίᾳ, Φίλαγρος Κυνέου καὶ Εὔφορβος Ἀλκιμάχου. Ξέρξῃ δὲ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐλαύνοντι, Θεσσαλία τε δι' Ἀλευαδῶν προὐδόθη· Θήβας δὲ Ἀτταγῖνος καὶ Τιμηγενίδας προδιδόασι, φερόμενοι τὰ πρῶτα ἐν Θήβαις. Πελοποννησίων δὲ καὶ Ἀθηναίων πολεμησάντων, Ξενίας Ἠλεῖος ἐπεχείρησεν Ἦλιν Λακεδαιμονίοις καὶ Ἄγιδι προδοῦναι. Οἵ τε Λυσάνδρου καλούμενοι ξένοι χρόνον οὐδένα ἐπαύσαντο πατρίδας ἐγχειρίζοντες Λυσάνδρῳ τὰς ἑαυτῶν. Κατὰ δὲ τὴν Φιλίππου βασιλείαν τοῦ Ἀμύντου, Λακεδαίμονα πόλεων μόνην οὐ προδοθεῖσαν τῶν ἐν Ἕλλησιν εὕροι τις ἄν. αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις αἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὑπὸ προδοσίας μᾶλλον, ἢ ὑπὸ νόσου πρότερον τοῦ λοιμώδους ἐφθάρησαν. Ἀλεξάνδρῳ δὲ τῷ Φιλίππου παρέσχεν ἡ εὐτυχία μικρὰ ἀνδρῶν προδοτῶν καὶ οὐκ ἄξια λόγου προσδεηθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν Λαμίᾳ πταῖσμα ἐγένετο Ἕλλησιν, Ἀντίπατρος μὲν, ἅτε διαβῆναι ποιούμενος σπουδὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεμον, ἐβούλετο εἰρήνην ἐν τάχει συντίθεσθαι, καί οἱ διέφερεν οὐδὲν, εἰ Ἀθήνας τε ἐλευθέραν καὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα ἀφήσει. Δημάδης δὲ καὶ ὅσον προδοτῶν Ἀθήνῃσιν ἄλλο ἦν, ἀναπείθουσιν Ἀντίπατρον μηδὲν ἐς Ἕλληνας φρονῆσαι φιλάνθρωπον. ἐκφοβήσαντες δὲ Ἀθηναίων τὸν δῆμον, ἔς τε Ἀθήνας καὶ πόλεων τῶν ἄλλων τὰς πολλὰς ἐγένοντο αἴτιοι Μακεδόνων ἐσαχθῆναι φρουράς. Βεβαιοῖ δέ μοι καὶ τόδε τὸν λόγον. Ἀθηναῖοι γὰρ μετὰ τὸ ἀτύχημα τὸ ἐν Βοιωτοῖς οὐκ ἐγένοντο Φιλίππου κατήκοοι, ἁλόντων μέν σφισι δισχιλίων, ὡς ἐκράτησαν, παρὰ τὸ ἔργον, χιλίων δὲ φονευθέντων. Ἐν Λαμίᾳ δὲ περὶ διακοσίους πεσόντων, καὶ οὐ πλέον τι, Μακεδόσιν ἐδουλώθησαν. Οὕτω μὲν οὔποτε τὴν Ἑλλάδα ἐπέλειπον οἱ ἐπὶ προδοσίᾳ νοσήσαντες.

Ἀχαιοὺς δὲ ἀνὴρ Ἀχαιὸς Καλλικράτης τηνικαῦτα ἐς ἅπαν ἐποίει Ῥωμαίοις ὑποχειρίους. Ἀρχὴ δέ σφισιν ἐγένετο κακῶν Περσεὺς καὶ ἡ Μακεδόνων ἀρχὴ καταλυθεῖσα ὑπὸ Ῥωμαίων. Περσεῖ γὰρ τῷ Φιλίππου πρὸς Ῥωμαίους ἄγοντι εἰρήνην κατὰ συνθήκας ἃς ὁ πατήρ οἱ Φίλιππος ἐποιήσατο, ἐπῆλθεν ὑπερβῆναι τοὺς ὅρκους, καὶ ἐπί τε Σαπέων τὸν βασιλέα Ἄβρου πόλεως στράτευμα ἀγαγὼν, ἐποίησεν ἀναστάτους Ῥωμαίων συμμάχους ὄντας· (Σαπέων δὲ τούτων καὶ Ἀρχίλοχος ἐν ἰάμβῳ μνήμην ἔσχε) Μακεδόνων δὲ καὶ Περσέως κεχειρωμένων πολέμῳ διὰ τὸ ἐς Σαπέους ἀδίκημα, ἄνδρες τῆς Ῥωμαίων βουλῆς δέκα ἐπέμφθησαν καταστησόμενοι πρὸς τὸ ἐπιτηδειότατον Ῥωμαίοις τὰ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἥκοντας δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ὑπήρχετο ὁ Καλλικράτης, οὔτε ἔργον τι ἐς τὴν κολακείαν, οὔτε λόγον οὐδένα ἐς αὐτοὺς παριείς. ἕνα δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἄνδρα οὐδαμῶς ἐς δικαιοσύνην πρόθυμον, τοῦτον τὸν ἄνδρα προσεποιήσατο ὁ Καλλικράτης ἐς τοσοῦτον, ὥστε αὐτὸν καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐσελθεῖν τὸ Ἀχαιῶν

ἔπεισεν. Ὁ δὲ ὡς ἐς τὸν σύλλογον ἐσῆλθεν, ἔλεγεν ὡς πολεμοῦντι παρὰ Ῥωμαίους Περσεῖ χρήματα οἱ δυνατώτατοι τῶν Ἀχαιῶν παράσχοιεν, συναραμένους δὲ καὶ ἐς τὰ ἄλλα· ἐκέλευσεν οὖν καταγνῶναι τοὺς Ἀχαιοὺς θάνατον. εἰ δὲ ἐκεῖνοι καταγνοῖεν, τότε καὶ αὐτὸς τὰ ὀνόματα ἐρεῖν ἔφασκε τῶν ἀνδρῶν. Λέγοντι δὴ ἐδόκει παντάπασιν ἄδικα, καὶ αὐτὸν ἠξίουν οἱ ἐς τὸν σύλλογον ἐληλυθότες ἤδη, εἰ Περσεῖ τὰ αὐτὰ Ἀχαιῶν τινες ἔπραξαν, ὀνομαστὶ αὐτὸν ἑκάστου μνησθῆναι, πρότερον δὲ οὐ σφᾶς καταγιγνώσκειν εἰκὸς εἶναι. Ἔνθα δὲ ὡς ἠλέγχετο ὁ Ῥωμαῖος, ἀπετόλμησεν εἰπεῖν, ὡς οἱ ἐστρατηγηκότες Ἀχαιῶν ἐνέχονται πάντες τῇ αἰτίᾳ· πάντας γὰρ φρονῆσαι τὰ Μακεδόνων τε καὶ Περσέως. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγεν ὑπὸ διδασκαλίᾳ τῇ Καλλικράτους. Ἀναστὰς δὲ μετ' αὐτὸν Ξένων (οὗτος οὐκ ἐλαχίστου λόγου παρ' Ἀχαιοῖς) Οὕτως, ἔφη, κατὰ τὴν αἰτίαν ἔχει ταύτην. Ἐστρατήγησα μὲν Ἀχαιῶν καὶ ἐγώ, ἀδικίας δὲ οὐδὲν ἐς Ῥωμαίους, οὔτε εὐνοίας μοι μέτεστιν ἐς Περσέα. καὶ τοῦδε εἵνεκα ἐθέλω μὲν ἐν συνεδρίῳ τῷ Ἀχαιῶν, ἐθέλω δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς Ῥωμαίοις ὑπέχειν κρίσιν. Ὁ μὲν δὴ ὑπὸ συνειδότος ἐπαρρησιάζετο ἀγαθοῦ. Ὁ δὲ ὑπελάβετο αὐτίκα ὁ Ῥωμαῖος τῆς προφάσεως. καὶ ὁπόσοις Καλλικράτης ἐπῆγεν αἰτίαν Περσεῖ σφᾶς φρονῆσαι τὰ αὐτά, ἀνέπεμπεν ἐν δικαστηρίῳ κρίσιν τῷ Ῥωμαίων ὑφέξοντας· ὃ μή πω κατέλαβε πρότερον Ἕλληνας. οὔτε γὰρ Μακεδόνων οἱ ἰσχύσαντες μέγιστον, Φίλιππος Ἀμύντου καὶ Ἀλέξανδρος, τοὺς ἀνθεστηκότας σφίσιν Ἑλλήνων ἐς Μακεδονίαν ἐβιάσαντο ἀποσταλῆναι· διδόναι δὲ αὖθις ἐν Ἀμφικτυόσιν εἴων λόγον. Τότε δὲ ἐκ τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους, ὅντινα καὶ ἀναίτιον Καλλικράτης ἐθελήσειεν αἰτιάσασθαι, ἀνάγεσθαι πάντα τινὰ ἐκεκύρωτο ἐς Ῥώμην· καὶ ἐγένοντο ὑπὲρ χιλίους οἱ ἀναχθέντες. Τούτους ὑπὸ Ἀχαιῶν οἱ Ῥωμαῖοι προκατεγνῶσθαι νομίζοντες, ἔς τε Τυρσηνίαν καὶ ἐς τὰς ἐκεῖ διέπεμψαν πόλεις. καὶ Ἀχαιῶν δύο τε ἄλλας ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν πρεσβείας τε καὶ ἱκεσίας ἐπιπεμπόντων, λόγον ἐποιοῦντο οὐδένα. Ἑπτακαιδεκάτῳ δὲ ὕστερον ἔτει τριακοσίους ἢ καὶ ἐλάσσονας, οἱ μόνοι περὶ Ἰταλίαν Ἀχαιῶν ἔτι ἐλείποντο, ἀφιᾶσιν, ἀπογνόντως κολασθῆναι σφᾶς ἡγούμενοι. ὅσοι δὲ ἀποδράντες ᾤχοντο, ἢ εὐθὺς ἡνίκα ἀνήγοντο ἐς Ῥώμην, ἢ ὕστερον ἐκ τῶν πόλεων ἐς ἃς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπέμφθησαν, πρόφασις οὐδὲ μία ἦν, τούτους ἁλόντας μὴ ὑπέχειν δίκην. Ῥωμαῖοι δὲ αὖθις ἄνδρα ἐκ τῆς βουλῆς καταπέμπουσιν ἐς τὴν Ἑλλάδα. Ὄνομα μὲν τῷ ἀνδρὶ ἦν Γάλλος, ἀπεστάλη δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀργείοις ὑπὲρ τῆς ἀμφισβητουμένης γῆς γενέσθαι δικαστής. Οὗτος ὁ Γάλλος ἐς τὸ Ἑλληνικὸν πολλὰ μὲν εἶπε, πολλὰ δὲ καὶ ἔπραξεν ὑπερήφανα, Λακεδαιμονίους δὲ καὶ Ἀργείους παντάπασιν ἔθετο ἐν χλευασίᾳ. πόλεσι γὰρ ἐς τοσοῦτον οἰκούσαις ἀξιώματος, καὶ ὑπὲρ τῶν ὅρων τῆς χώρας τὰ μὲν παλαιότερα ἐς οὐκ ἀφανῆ πόλεμον καὶ ἔργα οὕτως ἀφειδῶς παρασχεθείσαις, κριθείσαις δὲ καὶ ὕστερον παρὰ δικαστῇ κοινῷ Φιλίππῳ τῷ Ἀμύντου, αὐτὸς μὲν (φησίν) ὁ Γάλλος ἀπηξίωσε δικαστὴς καταστῆναι· Καλλικράτει δὲ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀνδρὶ ἀλάστορι ἐπιτρέπει τὴν κρίσιν. Ἀφίκοντο δὲ ὡς τὸν Γάλλον καὶ Αἰτωλῶν οἱ Πλευρῶνα οἰκοῦντες, συντελείας τῆς ἐς Ἀχαιούς, ἐθέλοντες δὲ ἄφεσιν εὕρασθαι. καὶ αὖθις ἐπετράπη μὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου πρεσβείαν ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἰδίᾳ παρὰ Ῥωμαίους ἀποστεῖλαι· ἐπετράπη δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων, συνεδρίου Ἀχαιῶν ἀποστῆναι. Προσεπεστάλη δὲ ὑπὸ τῆς βουλῆς τῷ Γάλλῳ, πόλεις ὁπόσας ἐστὶν οἷός τε ὡς πλείστας ἀφελέσθαι συλλόγου τοῦ Ἀχαιῶν. Ὁ μὲν δὴ τὰ ἐντεταλμένα ἐποίει. Ἀθηναίων δὲ ὁ δῆμος ἀνάγκῃ πλέον ἢ ἑκουσίως διαρπάζουσιν Ὠρωπὸν ὑπήκοον σφίσιν οὖσαν. πενίας γὰρ ἐς τὸ ἔσχατον Ἀθηναῖοι τηνικαῦτα ἧκον, ἅτε ὑπὸ Μακεδόνων πολέμου πιεσθέντες μάλιστα Ἑλλήνων. καταφεύγουσιν οὖν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων βουλὴν οἱ Ὠρώπιοι. καὶ δόξαντες παθεῖν οὐ δίκαια, ἐπεστάλη Σικυωνίοις ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἐπιβαλεῖν σφᾶς Ἀθηναίοις ἐς Ὠρωπίους ζημίαν κατὰ τῆς βλάβης ἧς ἦρξαν τὴν ἀξίαν. Σικυώνιοι μὲν οὖν οὐκ ἀφικομένοις ἐς καιρὸν τῆς κρίσεως Ἀθηναίοις ζημίαν πεντακόσια τάλαντα ἐπιβάλλουσι. Ῥωμαίων δὲ ἡ βουλὴ δεηθεῖσιν Ἀθηναίοις ἀφίησι πλὴν ταλάντων ἑκατὸν τὴν ἄλλην ζημίαν. ἐξέτισαν δὲ οὐδὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι· ἀλλὰ ὑπο-

χέεσι καὶ δώροις ὑπελθόντες Ὠρωπίους, ὑπάγονται σφᾶς ἐς ὁμολογίαν, φρουράν τε Ἀθηναίων ἐσελθεῖν ἐς Ὠρωπὸν, καὶ ὁμήρους λαβεῖν παρ' Ὠρωπίων Ἀθηναίους· ἢν δὲ αὖθις ἐς Ἀθηναίους γένηται ἔγκλημα, Ὠρωπίοις τὴν φρουρὰν τότε ἀπάγειν παρ' αὐτῶν Ἀθηναίους, ἀποδοῦναι δὲ καὶ ὀπίσω τοὺς ὁμήρους. Χρόνος τε δὴ οὐ πολὺς ὁ μεταξὺ ἦν, καὶ τῶν φρουρῶν ἀδικοῦσιν ἄνδρας Ὠρωπίους. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπέστελλον ὁμήρους τε ἀπαιτήσοντας, καὶ φρουρὰν σφίσιν ἐξάγειν κατὰ τὰ συγκείμενα ἐρωτῶντας. Ἀθηναῖοι δὲ οὐδέτερα ἔφασαν ποιήσειν· ἀνθρώπων γὰρ ἐπὶ τῇ φρουρᾷ, καὶ οὐ τοῦ Ἀθηναίων δήμου τὸ ἁμάρτημα εἶναι. τοὺς μέν τοι αὐτὰ εἰργασμένους ἐπηγγέλλοντο ὑφέξειν δίκην. Οἱ δὲ Ὠρώπιοι καταφυγόντες ἐπὶ Ἀχαιοὺς, τιμωρῆσαί σφισιν ἐδέοντο. Ἀχαιοῖς δὲ ἤρεσκε μὴ τιμωρεῖν, φιλίᾳ τε καὶ αἰδοῖ τῇ Ἀθηναίων. Ἐνταῦθα οἱ Ὠρώπιοι Μεναλκίδᾳ, Λακεδαιμονίῳ μὲν γένος, στρατηγοῦντι δὲ ἐν τῷ τότε Ἀχαιῶν, ὑπισχνοῦνται δέκα ταλάντων δόσιν, ἢν σφισιν ἐπικουρεῖν Ἀχαιοὺς ἄγῃ. ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ χρήματος μεταδώσειν Καλλικράτει τὸ ἥμισυ ὑπισχνεῖτο, ἰσχύοντι διὰ φιλίαν τὴν Ῥωμαίων ἐν Ἀχαιοῖς μέγιστον. Προσγενομένης δὲ τοῦ Καλλικράτους πρὸς τὴν Μεναλκίδου γνώμην, ἐκεκύρωτο κατὰ Ἀθηναίων ἀμύνειν Ὠρωπίοις. Καί τις ἐξαγγέλλει ταῦτα ἐς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ δὲ, ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν, ἐς τὸν Ὠρωπὸν ἐλθόντες, καὶ αὖθις κατασύραντες εἴ τι ἐν ταῖς προτέραις σφίσιν ἁρπαγαῖς παρεῖτο, ἀπάγουσι τὴν φρουράν. Ἀχαιοὺς δὲ ὑστερήσαντας τῆς βοηθείας, Μεναλκίδας μὲν καὶ Καλλικράτης ἐσβάλλειν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐπῆγον. ἀντισταμένων δὲ ἄλλων τε αὖθις καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ἐκ Λακεδαίμονος, ἀνεχώρησεν ὀπίσω τὸ στράτευμα. Ὠρώπιοι δὲ καὶ ὠφελείας σφίσιν οὐ γενομένης τῆς παρ' Ἀχαιῶν, ὅμως ὑπὸ Μεναλκίδα τὰ χρήματα ἐξεπράχθησαν. Ὁ δὲ ὡς τὸ δωροδόκημα εἶχεν ἐν χερσὶ, ἐποιεῖτο συμφορὰν, εἰ καὶ Καλλικράτει μεταδώσει τῶν λημμάτων. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀναβολαῖς καὶ ἀπάταις ἐχρῆτο ἐς τὴν δόσιν· μετὰ δὲ οὐ πολὺ ἐτόλμησεν ἀποστερεῖν ἐκ τοῦ εὐθέως. Βέβαιοι δὴ τὸ λεγόμενον, ὡς ἀλλ' ἦν καὶ πῦρ ἐς πλέον ἄλλου πυρὸς καῖον, καὶ λύκους ἀγριωτέρους λύκων ἄλλων, καὶ ὠκύπτερος ἱέραξ ἱέρακος πέτεσθαι· εἴγε καὶ Καλλικράτην ἀνοσιώτατον τῶν τότε, Μεναλκίδας μὲν ὑπερῆρεν ἀπιστίᾳ Καλλικράτην. Ὃς ἐλάσσων πλὴν τοῦ λήμματος, καὶ ἐπὶ οὐδενὶ οἰκείῳ κέρδει πόλει τῇ Ἀθηναίων ἀπηχθημένος, παυσάμενον μὲν τῆς ἀρχῆς Μεναλκίδαν ἐδίωκεν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς θανάτου δίκην. πρεσβεῦσαί τε γὰρ Ἀχαιῶν ἐναντία ἔφασκεν αὐτὸν ἐς Ῥώμην, καὶ ἐς τὰ μάλιστα γενέσθαι πρόθυμον ἐξελέσθαι τὴν Σπάρτην συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν. Ἐνταῦθα ὡς ἀφίκετο ἐς πᾶν ὁ Μεναλκίδας κινδύνου, μεταδίδωσι τάλαντα τρία τῶν ἐξ Ὠρωποῦ Μεγαλοπολίτῃ Διαίῳ. Ἐγεγόνει δὲ αὐτῷ καὶ ἀρχῆς διάδοχος τῆς Ἀχαιῶν ὁ Δίαιος· τότε δὲ ὑπὸ τοῦ λήμματος προθυμούμενος, ἔμελλε Μεναλκίδᾳ καὶ ἀκόντων Ἀχαιῶν σωτηρίαν παρέξειν. Ἀχαιοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇ ἀφέσει τοῦ Μεναλκίδα, ἰδίᾳ τε ἕκαστος καὶ ἐν κοινῷ Δίαιον ἐποιοῦντο ἐν αἰτίᾳ. Δίαιος δὲ σφᾶς ἀπὸ τοῦ ἐς αὐτὸν ἐγκλήματος μετῆγεν ἐς πραγμάτων ἐλπίδα μειζόνων, προφάσει χρώμενος τοιᾷδε ἐς τὴν ἀπάτην. Λακεδαιμόνιοι περὶ ἀμφισβητησίμου χώρας καταφεύγουσιν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων βουλήν. καταφεύγουσι δὲ αὖθις, προεῖπεν ἡ βουλὴ δικάζεσθαι τὰ ἄλλα πλὴν ψυχῆς ἐν συνεδρίῳ τῶν Ἀχαιῶν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀπεκρίναντο. Δίαιος δὲ οὐ τὸν ὄντα ἔλεγεν Ἀχαιοῖς λόγον. ψυχαγωγῶν δὲ αὖθις ἔφασκε παρὰ τῶν Ῥωμαίων σφίσιν ἐφεῖσθαι βουλῆς καὶ θάνατον ἀνδρὸς καταγνῶναι τοῦ ἐκ Σπάρτης. Οἱ μὲν δὴ δικάζειν Λακεδαιμονίοις ἠξίουν καὶ ὑπὲρ τῆς ἑκάστου ψυχῆς. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὔτε ἀληθῆ συνεχώρουν Δίαιον λέγειν, καὶ ἀνάγειν ἤθελον ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων βουλήν. Ἀχαιοὶ δὲ ἀντελαμβάνοντο αὖθις ἄλλου λόγου· πόλεις ὅσαι τελοῦσιν ἐς Ἀχαιοὺς, μηδεμίαν ἐφ' ἑαυτῆς κατεσχηκέναι κυρίαν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, παρὰ Ῥωμαίους ἰδίᾳ πρεσβείαν ἀποστέλλειν. Πόλεμός τε δὴ ἀπὸ τῶν ἀμφισβητημάτων τούτων Ἀχαιοῖς καὶ Λακεδαιμονίοις ἤρχετο, καὶ Λακεδαιμόνιοι συνιέντες οὐκ ἀξιόμαχοι πρὸς Ἀχαιοὺς εἶναι, πρεσβείαις ἐχρῶντο πρὸς τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν Δίαιον λόγοις. Αἱ μὲν δὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἱ πόλεις ἐποιοῦντο τὰς ἀποκρίσεις, οὐ σφίσιν ἔξοδον ἐπαγγέλλοντος στρατηγοῦ παρακούειν

εἶναι νόμον. Δίαιος γὰρ ἦρχε τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἔφασκεν ἐν τῇ Σπάρτῃ, τοῖς δὲ παροῦσιν αὐτὴν πολεμήσων ἀφίξεσθαι. Ἐρομένων δὲ τῶν γερόντων ὁπόσους ἡγοῖτο ἀδικεῖν, ἔπεμπέ σφίσι τεσσάρων ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ εἴκοσι πρωτευόντων τὰ πάντα ἐν Σπάρτῃ. Ἐνταῦθα Ἀγασισθένης ἐνίκησε γνώμῃ δοκίμου καὶ τὰ πρότερα ὄντος, ἀπὸ δὲ τῆς παραινέσεως ταύτης προελθόντος καὶ ἐς πλέον δόξης. ὃς τοὺς ἄνδρας τούτους ἐκέλευσεν ἐκ Λακεδαίμονος ἐθελοντὰς φεύγειν, μηδὲ αὐτοὺς μένοντας ἐργάσασθαι τῇ Σπάρτῃ πόλεμον. φυγόντας δὲ ἐς Ῥώμην, καταχθήσεσθαι σφᾶς οὐ μετὰ πολὺ ἔφασκεν ὑπὸ Ῥωμαίων. Καὶ οἱ μὲν ἀπελθόντες ὑπήγοντο ὑπὸ Σπαρτιατῶν ἐς δικαστήριον τῷ λόγῳ, καὶ ἀποθανεῖν ἦσαν κατεγνωσμένοι. ἀπεστάλησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ἀχαιῶν Καλλικράτης ἐς Ῥώμην καὶ Δίαιος, τοῖς φεύγουσιν ἐκ Σπάρτης ἀντιδικήσοντες ἐπὶ τῆς βουλῆς. καὶ αὐτῶν ὁ μὲν κατὰ τὴν Ῥόδον Καλλικράτης τελευτᾷ νόσῳ· οὐδὲ οἶδα εἰ ἀφικόμενος ἐς Ῥώμην, ὠφέλησεν ἄν τι Ἀχαιοὺς, ἢ κακῶν σφισιν ἐγένετο μειζόνων ἀρχή. Δίαιος δὲ ἐς ἀντιλογίαν Μεναλκίδα καταστὰς ἐπὶ τῆς βουλῆς, πολλὰ μὲν εἶπε, τὰ δὲ ἤκουσεν οὐ σὺν κόσμῳ. καί σφισιν ἀπεκρίνατο ἡ βουλὴ, ἀποστελλεῖν πρέσβεις, οἳ κρινοῦσιν ὅσα Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς διάφορα ἦν ἐς ἀλλήλους. Καὶ τοῖς ἐκ Ῥώμης πρέσβεσι σχολαιοτέρα πως ἐγίνετο ἡ ὁδὸς· ὥστ' ἐξαπατᾶν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς Διαίῳ τε Ἀχαιοὺς καὶ Μεναλκίδα Λακεδαιμονίους. Τοὺς μὲν δὴ παρῆγεν ὁ Δίαιος, ὡς τὰ πάντα ἕπεσθαι Λακεδαιμόνιοι σφίσιν ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς εἰσὶν ἐγνωσμένοι. Λακεδαιμονίους δὲ ὁ Μεναλκίδας ἠπάτα παντελῶς τοῦ συνεδρεύειν ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν ὑπὸ Ῥωμαίων αὖθις ἀπηλλάχθαι. Αὖθις οὖν ἐκ τῆς ἀντιλογιῶν Λακεδαιμονίοις ὥρμητο Ἀχαιοὶ πολεμεῖν, καὶ στρατὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἠθροίζετο ὑπὸ Δαμοκρίτου στρατηγεῖν τηνικαῦτα Ἀχαιῶν ᾑρημένου. Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον ἀφίκετο ἐς Μακεδονίαν στρατιά τε Ῥωμαίων, καὶ ἡγεμὼν ἐπ' αὐτῇ Μέτελλος, Ἀνδρίσκῳ τῷ Περσέως τοῦ Φιλίππου πολεμήσοντες ἀφεστηκότι ἀπὸ Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεμος ἔμελλεν ὡς ῥᾷστα κατὰ τὸ ἐπιτηδειότατον Ῥωμαίοις κριθήσεσθαι. Μέτελλος δὲ ἄνδρας ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων ἀπεσταλμένους βουλῆς ἐπὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράγματα, ἐκέλευε πρὶν ἢ ἐς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι, τοῖς ἡγεμόσιν αὖθις τοῖς Ἀχαιῶν ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὅπλα μὲν ἐπὶ τὴν Σπάρτην μὴ ἐπιφέρειν σφίσιν ἀπαγορεύσοντας, τὴν δὲ ἐκ Ῥώμης παρουσίαν τῶν ἀνδρῶν περιμένοντας μένειν, οἳ κατὰ τοῦτο ἦσαν ἀπεσταλμένοι Λακεδαιμονίοις δικασταὶ καὶ Ἀχαιοῖς γενέσθαι. Οἱ μὲν δὴ τὰ ἐντεταλμένα Δαμοκρίτῳ καὶ Ἀχαιοῖς ἐπήγγελλον, ἐφθακόσιν ἔξοδον ἐπὶ Λακεδαίμονα πεποιῆσθαι· καὶ (ἑώρων γὰρ τὰ πρὸς τὴν παραίνεσιν ἀνθεστηκότα Ἀχαιῶν) ἀπηλλάσσοντο ἐς τὴν Ἀσίαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑπὸ φρονήματος μᾶλλον ἢ ἰσχύος, ἔλαβον μὲν τὰ ὅπλα, καὶ ἐπεξῆλθον, τῇ οἰκείᾳ ἀμυνοῦντες. βιασθέντες δὲ οὐ μετὰ πολὺ, ὅσον μὲν ἐς χιλίους οἱ ἡλικίᾳ μάλιστα αὐτῶν καὶ τόλμαις ἀκμάζοντες πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ, τὸ δὲ ἄλλο στρατιωτικὸν, ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν, ἔφευγον πρὸς τὴν πόλιν. εἰ δὲ ὁ Δαμόκριτος προθυμίαν ἐποιήσατο τοῖς φεύγουσιν ἐκ τῆς παρατάξεως ὁμοῦ καὶ Ἀχαιοῖς ἐσδραμεῖν, ὑπῆρξεν ἂν ἐς τὸ τεῖχος τῆς Σπάρτης. νῦν δὲ αὐτίκα τε ἀνεκάλεσεν ἀπὸ τῆς διώξεως τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ἐχρῆτο καὶ ἐς τὸ ἔπειτα καταδρομαῖς μᾶλλον καὶ ἁρπαγαῖς ἐκ τῆς χώρας, ἢ συντόνῳ πολιορκίᾳ. Δαμοκρίτῳ μὲν οὖν ἀπαγαγόντι ὀπίσω τὴν στρατιὰν, ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἀχαιοὶ ζημίαν πεντήκοντα ἅτε ἀνδρὶ προδότῃ τάλαντα. καὶ (οὐ γὰρ εἶχεν ἐκτῖσαι) φεύγων ᾤχετο ἐκ Πελοποννήσου. Δίαιος δὲ, Ἀχαιῶν μετὰ Δαμόκριτον στρατηγεῖν ᾑρημένος, ἀποστείλαντι αὖθις Μετέλλῳ πρέσβεις, ὡμολόγησε μηδένα ἐπάξειν Λακεδαιμονίοις πόλεμον, ἀλλὰ ἔστ' ἂν ἥκωσιν ἐκ Ῥώμης, ἀναμένειν τοὺς διαλλακτάς. στρατήγημα δὲ ἄλλο ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους παρεῦρε τοιόνδε. Τὰ ἐν κύκλῳ τῆς Σπάρτης πολίσματα ἐς τὴν Ἀχαιῶν ὑπηγάγετο εὔνοιαν. ἐσήγαγε δὲ ἐς αὐτὰ καὶ φρουρὰς ὁρμητήρια ἐπὶ τὴν Σπάρτην Ἀχαιοῖς εἶναι. Μεναλκίδας δὲ ᾕρητο μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐναντία Διαίῳ στρατηγεῖν. ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἔς τε τὴν πᾶσαν πολέμου παρασκευὴν καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς χρήμασιν ἀσθενῶς, πρὸς δὲ καὶ τῆς γῆς σφισιν ἀσπόρου μεμενηκυίας,

μεμηνυκυίας, ὅμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι πείθει, καὶ πόλισμα Ἴασον ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπόρθησεν, ὅροις μὲν χώρας τῆς Λακωνικῆς, Ἀχαιῶν δὲ ἐν τῷ τότε ὑπήκοον. Ἐξεγείρας δὲ αὖθις Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς πόλεμον, ἐν ἐγκλήμασί τε ὢν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, καὶ (οὐ γάρ τινα ἐκ τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου Λακεδαιμονίοις σωτηρίαν ηὕρισκεν) ἀφίησιν ἑκουσίως τὴν ψυχήν, πιὼν φάρμακον. Καὶ Μεναλκίδᾳ μὲν τέλος τοιοῦτον ἐγένετο, ἄρξαντι ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἰῷ, τότε μὲν Λακεδαιμονίων ὡς ἂν ὁ ἀμαθέστατος στρατηγός, πρότερον δὲ ἔτι τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους ὡς ἂν ἀνθρώπων ὁ ἀδικώτατος. Ἀφίκοντο δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἐκ Ῥώμης Λακεδαιμονίοις δικασταὶ καὶ Ἀχαιοῖς γενέσθαι, ἄλλοι τε καὶ Ὀρέστης· τούς τε ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν Ἀχαιῶν ἔχοντας τὰς ἀρχὰς καὶ Δίαιον ἐκάλει παρ᾽ αὐτόν. ἀφικομένοις δὲ ἔνθα ἔτυχεν αὐτὸς ἐσῳκισμένος, ἀπεγύμνου τὸν πάντα σφίσιν ἤδη λόγον, ὡς δίκαια ἡγοῖτο ἡ Ῥωμαίων βουλή, μήτε Λακεδαιμονίους τελεῖν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν, μήτε αὐτὴν Κόρινθον. ἀφεῖσθαι δὲ καὶ Ἄργος καὶ Ἡράκλειαν τὴν πρὸς Οἴτῃ καὶ Ὀρχομενίους Ἀρκάδας συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν. γένους τε γὰρ αὐτοῖς οὐδὲν τοῦ Ἀχαιῶν μετεῖναι, καὶ ὕστερον τὰς πόλεις προσχωρῆσαι ταύτας πρὸς τὸ Ἀχαϊκόν. Ταῦτα Ὀρέστου λέγοντος, οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀχαιῶν οὐδὲ τὸν πάντα ὑπομείναντες ἀκοῦσαι λόγον, ἔθεον ἐς τὸ ἐκτὸς τῆς οἰκίας, καὶ ἐκάλουν Ἀχαιοὺς ἐς ἐκκλησίαν. οἱ δὲ ὡς τὰ ἐγνωσμένα ἐπύθοντο ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτίκα ἐτρέποντο ἐπὶ τοὺς Σπαρτιάτας, οἳ Κορίνθῳ ἔτυχον τότε ἐπιδημοῦντες. συνήρπαζον δὲ πάντα τινά, καὶ ὃν Λακεδαιμόνιον σαφῶς ὄντα ἠπίσταιντο, καὶ ὅτῳ κουρᾶς ἢ ὑποδημάτων εἵνεκα, ἢ ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι, ἢ κατ᾽ ὄνομα προσγένοιτο ὑπόνοια. τοὺς δὲ αὐτῶν καὶ καταφυγεῖν ἔνθα Ὀρέστης ᾤκει, φθάνοντες ὅμως, καὶ ἐντεῦθεν ἐβιάζοντο ἕλκειν. Ὀρέστης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τῆς τε τόλμης ἐπέχειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπειρῶντο, καὶ ἐκέλευον μεμνῆσθαι σφᾶς, ὡς ἀδικημάτων καὶ ὕβρεως ἄρχουσιν ἐς Ῥωμαίους. Ἡμέραις δὲ ὕστερον οὐ πολλαῖς οἱ Ἀχαιοί, Λακεδαιμονίων μὲν αὐτῶν ὅσους εἶχον συνειληφότες, κατατίθενται σφᾶς ἐς δεσμωτήριον, τοὺς ξένους δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν διακρίνοντες ἠφίεσαν. ἀποστέλλουσι δὲ καὶ ἐς Ῥώμην ἄλλους τε Ἀχαιῶν τῶν ἐν τέλει, καὶ Θεαρίδαν. ὡς δὲ ἀπέλθοιεν, ἐντυχόντες κατὰ τὴν ἄνοδον Ῥωμαίων πρέσβεσιν ἐπὶ τὰ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν ὕστερον ἢ Ὀρέστης ἀπεσταλμένοις, ὀπίσω καὶ αὐτοὶ ἐτράποντο). Διαίῳ δὲ ἐξήκοντος τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς, στρατηγεῖν ὑπὸ Ἀχαιῶν ᾑρέθη Κριτόλαος. τοῦτον δριμύς τε καὶ σὺν οὐδενὶ λογισμῷ τὸν Κριτόλαον πολεμεῖν πρὸς Ῥωμαίους ἔρως εἶχε. καὶ (ἔτυχον γάρ ποτε ἤδη οἱ παρὰ Ῥωμαίων ἥκοντες τὰ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν δικάσαι) ἀφίκετο μὲν ἐν Τεγέᾳ τῇ Ἀρκάδων τοῖς ἀνδράσιν ἐς λόγους ὁ Κριτόλαος, ἀθροῖσαι δὲ Ἀχαιοὺς σφισιν ἐς κοινὸν σύλλογον οὐδαμῶς ἤθελεν. ἀλλὰ ἐς μὲν ἐπήκοον τῶν Ῥωμαίων, ἔπεμπεν ἀγγέλους κελεύων τοὺς συνέδρους καλεῖν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν· ἰδίᾳ δὲ τοῖς συνέδροις ἐπέστελλεν ἐς τὰς πόλεις ἀπολείπεσθαι σφᾶς τοῦ συλλόγου. Ὡς δὲ οὐκ ἀφίκοντο οἱ συνεδρεύσοντες, ἐνταῦθα ὁ Κριτόλαος μάλιστα ἐπεδείκνυτο ἀπάτῃ πρὸς Ῥωμαίους χρώμενος· ὃς ἄλλην ἐκέλευεν ἀναμένειν αὐτοὺς Ἀχαιῶν σύνοδον, ἐς μῆνα ἐσομένην ἕκτον· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἰδίᾳ διαλέξεσθαί σφισιν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τοῦ Ἀχαιῶν ἔφασκε. Καὶ οἱ μὲν ἐπεὶ ἀπατώμενοι συνῆκαν, ἀπηλλάσσοντο ἐς Ῥώμην. Κριτόλαος δὲ ἐς Κόρινθον Ἀχαιοὺς ἀθροίσας, ἀνέπεισε μὲν ἐπιφέρειν ὅπλα ἐπὶ τὴν Σπάρτην, ἀνέπεισε δὲ καὶ Ῥωμαίοις ἐκ τοῦ εὐθέως πόλεμον ἀράσθαι. Τὸ μὲν
» δὴ ἄνδρα βασιλέα καὶ πόλιν ἀνελέσθαι πόλεμον καὶ μὴ εὐτυχῆσαι, συνέβη φθόνῳ μᾶλλον ἐκ τοῦ
» δαιμονίων, ἢ τοῖς πολεμήσασι ποιεῖσθαι ἔγκλημα. θρασύτης δὲ ἡ μετ᾽ ἀσθενείας, μανία μᾶλλον ἢ
» ἀτυχία καλοῖτο. Ὃ δὴ καὶ Κριτόλαον καὶ Ἀχαιοὺς ἔβλαψε. Παρώξυνε δὲ καὶ Ἀχαιοὺς Πυθέας Βοιωταρχῶν τηνικαῦτα ἐν Θήβαις, καὶ οἱ Θηβαῖοι συνεπιλήψεσθαι προθύμως εἰσηγγέλλοντο τοῦ πολέμου. Ἑαλώκεσαν δὲ οἱ Θηβαῖοι δίκην Μετέλλου δικάζοντος, Φωκεῦσιν ἐκτῖσαι ζημίαν πρότερον, ὅτι ἐσέβαλον σὺν ὅπλοις ἐς γῆν τὴν Φωκίδα· δευτέραν δὲ Εὐβοεῦσιν· ἐδῄωσαν γὰρ καὶ Εὐβοέων τὴν χώραν· τρίτην δὲ Ἀμφισσεῦσι τεμόντες καὶ τὸν Ἀμφισσέων περὶ ἀκμὴν σῖτον. Ῥωμαῖοι δὲ παρά τε τῶν ἀνδρῶν διδαχθέντες οὓς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέστειλαν, καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων ἃ Μέ-

τελλος ἐπέστελλεν, ἀδικεῖν Ἀχαιῶν κατέγνωσαν· καὶ (ἦν γὰρ Μόμμιός σφισιν ὕπατος τότε ᾑρημένος) τοῦτον ναῦς τε καὶ στρατιὰν πεζὴν ἐκέλευον ἐπ' Ἀχαιοὺς ἄγειν. Μέτελλος δὲ παραυτίκα ἐπέπυστο, ὡς Μόμμιος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ Ἀχαιοὺς ἀφίκοιτο· καὶ ἐποιεῖτο σπουδὴν ἐπιθεὶς αὐτὸς πέρας τῷ πολέμῳ φανῆναι, πρὶν ἢ Μόμμιον ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀφῖχθαι. Ἀγγέλους οὖν παρὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπέστελλεν, ἀφιέναι κελεύων τῆς πρὸς σφᾶς συντελείας Λακεδαιμονίους, καὶ πόλεις ἄλλας ὁπόσαι ἥλωσαν τὰ Ῥωμαίων, τῆς τε ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ προτέρου σφίσιν ἀπειθίας οὐδεμίαν παρὰ Ῥωμαίων ὑπισχνεῖτο ὀργὴν γενήσεσθαι. ἅμα τε δὴ ταῦτα ἐπεκηρυκεύετο, καὶ ἤλαυνεν ἐς Μακεδονίαν τὸν στρατὸν διὰ Θεσσαλίας τὴν πορείαν καὶ παρὰ τὸν Λαμιακὸν ποιούμενος κόλπον. Κριτόλαος δὲ καὶ Ἀχαιοὶ λόγον μὲν φέροντα ἐς σύμβασιν προσίεντο οὐδένα· Ἡράκλειαν δὲ προσκαθήμενοι, πολιορκοῦντες οὐ βουλομένους ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συντελεῖν. Τότε δὲ ὡς παρὰ τῶν κατασκόπων ἐπυνθάνετο ὁ Κριτόλαος Μέτελλον καὶ Ῥωμαίους διαβεβηκέναι τὸν Σπερχειὸν, ἀπέφευγεν ἐς Σκάρφειαν τὴν Λοκρῶν, οὐδὲ κατὰ τὸ στενὸν τὸ Ἡρακλείας τε μεταξὺ καὶ Θερμοπυλῶν τοὺς Ἀχαιοὺς τάξας, ἐτόλμησεν ὑπομεῖναι Μέτελλον. ἀλλὰ ἐς τοῦτο ἀφίκετο δείματος, ὡς μηδὲ αὐτὸ ποιήσασθαι τὸ χωρίον πρὸς ἀμείνονος ἐλπίδος· ἔνθα ἦν μὲν Λακεδαιμονίοις ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τὰ ἐς Μήδους, ἦν δὲ καὶ Ἀθηναίοις τὰ ἐς Γαλάτας, οὐδὲν ἀφανέστερα ἐκείνων τολμήματα. Ὑποφεύγοντας δὲ Κριτόλαον καὶ Ἀχαιοὺς αἱροῦσιν ὀλίγον πρὸ τῆς Σκαρφείας οἱ ὁμοῦ τῷ Μετέλλῳ, καὶ ἀποκτείναντες πλήθει πολλοὺς, ἔλαβον καὶ ζῶντας ὅσον χιλίους. Κριτόλαος δὲ οὔτε ὤφθη ζῶν μετὰ τὴν μάχην, οὔτε ἐν τοῖς νεκροῖς εὑρέθη. εἰ δὲ ἐτόλμησε τῆς πρὸς τῇ Οἴτῃ θαλάσσης ἐς ταύτης καταδῦναι τὸ τέλμα, πολλὰ ἅπασιν ἔμελλεν ἄγνωστός τε καὶ ἄπυστος οἰχήσεσθαι κατὰ τοῦ βυθοῦ. Ἐς μὲν οὖν τὴν Κριτολάου τελευτὴν καὶ ἄλλα πάρεστιν εἰκάζειν. Ἀρκάδων δὲ ἐξεστρατευμένοι λογάδες χίλιοι, οἱ Κριτολάῳ τοῦ ἔργου μετέσχον, προῆλθον μὲν ἄχρις Ἐλατείας τῆς Φωκέων, καὶ ἐς τὴν πόλιν ὑπὸ αὐτῶν κατὰ συγγένειαν δή τινα παλαιὰν ἐδέχθησαν. ὡς δὲ τοῖς Φωκεῦσιν ἡ Κριτολάου συμφορὰ καὶ Ἀχαιῶν ἀπηγγέλλετο, ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Ἐλατείας κελεύουσι τοὺς Ἀρκάδας. Ἀπιοῦσι δὲ ὀπίσω σφίσιν ἐς τὴν Πελοπόννησον, Μέτελλος καὶ Ῥωμαῖοι ἐπὶ Χαιρώνειαν ἐπιφαίνονται. Ἔνθα δὴ ἐπελάμβανε τοὺς Ἀρκάδας ἐκ θεῶν δίκη τῶν Ἑλληνικῶν· εἰ ἐν Χαιρωνείᾳ Φιλίππου καὶ Μακεδόνων ἐναντία ἀγωνιζομένους ἐγκαταλιπόντες Ἕλληνας, τότε ἐν χωρίῳ τῷ αὐτῷ ἐκτείνοντο ὑπὸ Ῥωμαίων. Ἀχαιοῖς δὲ αὖθις ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατεύματος παρήει Δίαιος, καὶ δούλους τε ἐς ἐλευθερίαν ἠφίει, τὸ Μιλτιάδου καὶ Ἀθηναίων βούλευμα πρὸ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Μαραθῶνι μιμούμενος, καὶ Ἀχαιῶν συνέλεγε καὶ Ἀρκάδων ἀπὸ τῶν πόλεων τοὺς ἐν ἡλικίᾳ. ἐγένετο δὲ ἀναμεμιγμένων ὁμοῦ καὶ οἰκετῶν τὸ ἀθροισθὲν, ἐς ἑξακοσίους μὲν μάλιστα ἀριθμὸν ἱππεῖς, τὸ δὲ ὁπλιτεῦον, τετρακισχίλιοί τε καὶ μύριοι. Ἐνταῦθα ὁ Δίαιος ἐς ἄπαν ἀφίκετο ἀνοίας, ὃς Κριτόλαον καὶ πᾶσαν τὴν Ἀχαιῶν ἐπιστάμενος παρασκευὴν κακῶς οὕτως ἀγωνισαμένην πρὸς Μέτελλον, ἀπέλεξεν αὐτὸς ὅσον τετρακισχιλίους, καὶ ἄρχοντα ἐπ' αὐτοῖς ἔταξεν Ἀλκαμένην. ἀπεστέλλοντο δὲ ἐς Μέγαρα, φρουρά τε εἶναι Μεγαρεῦσι τοῦ ἄστεως, καὶ ἦν Μέτελλος ἐπίῃ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ πρόσω σφᾶς κωλύειν. Μέτελλος δὲ ὡς οἱ περὶ Χαιρώνειαν λογάδες κατέστρωντο οἱ Ἀρκάδων, ἀναστήσας τὸ στράτευμα ἤλαυνεν ἐπὶ τὰς Θήβας. Ἡράκλειάν τε γὰρ ἐπολιόρκησαν οἱ Θηβαῖοι μετὰ Ἀχαιῶν, καὶ ἀγῶνος τοῦ πρὸς Σκάρφειαν μετεσχήκεσαν. τότε δὲ αὐτοί τε καὶ γυναῖκες ἐκλελοιπότες πᾶσα ἡλικία τὴν πόλιν, ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Βοιωτίαν, καὶ ἐς τῶν ὀρῶν τὰ ἄκρα ἀνέφευγον. Μέτελλος δὲ οὔτε ἱερὰ ἐμπιπράναι θεῶν, οὔτε οἰκοδομήματα καθαιρεῖν εἴα, Θηβαίων τε τῶν ἄλλων μήτε ἀποκτείνειν μηδένα, μήτε αἱρεῖν φεύγοντα ἀπηγόρευε· Πυθέαν δὲ ἢν ἕλωσιν, ἀνάγειν ἐκέλευεν ὡς αὐτόν. ἐξεύρητό τε δὴ αὐτίκα ὁ Πυθέας, καὶ ἀναχθεὶς δίκην εἶχεν. Ὡς δὲ πλησίον Μεγάρων ἐγίνετο ὁ στρατὸς, οὔτε ὑπέμειναν οἱ περὶ τὸν Ἀλκαμένην, καὶ αὐτίκα ἐς Κόρινθον παρὰ τὸ στρατόπεδον τὸ Ἀχαιῶν ᾤχοντο φεύγοντες. Καὶ Μεγαρεῖς μὲν παραδιδόασιν ἀμαχεὶ Ῥωμαίοις τὴν πόλιν. Μέτελλος δὲ ὡς ἀφίκετο παρὰ τὸν Ἰσθμὸν, ἐπεκηρυκεύετο καὶ τότε Ἀχαιοῖς ἐς εἰρήνην καὶ ὁμολογίαν προκαλούμενος.

ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς γάρ τις ἐνέκειτο αὐτῷ πόθος τὰ ἐν Μακεδονίᾳ τε ὁμοῦ καὶ τὰ Ἀχαιῶν κατεργασθῆναι. Καὶ τούτῳ μὲν ταῦτα ἐσπευκότι Δίαιος ἠναντιοῦτο ὑπὸ ἀγνωμοσύνης. Μόμμιος δὲ Ὀρέστην ἅμα ἀγόμενος, τὸν πρότερον ἐπὶ τῇ Λακεδαιμονίων διαφορᾷ καὶ Ἀχαιῶν ἐλθόντα, ἀφίκετο μὲν περὶ ὄρθρον ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα, ἀποπέμψας δὲ ἐς Μακεδονίαν Μέτελλον καὶ ὅσον εἵπετο ἐκείνῳ, ἀνέμενεν αὐτὸς ἐν τῷ Ἰσθμῷ τὴν πᾶσαν ἀθροισθῆναι παρασκευήν. ἀφίκετο δὲ ἱππικὸν μὲν, πεντακόσιοί τε καὶ τρισχίλιοι· τοῦ πεζοῦ δὲ ἀριθμὸς ἐγένετο ἐς μυριάδας δύο, προσόντων καὶ τούτοις τρισχιλίων. ἐπῆλθον δὲ καὶ τοξόται Κρῆτες· καὶ ἐκ Περγάμου τῆς ὑπὲρ Καΐκου Φιλοποίμην στρατιώτας ἄγων παρὰ Ἀττάλου. Μόμμιος μὲν δὴ τότε ἐξ Ἰταλίας τινὰ καὶ τὰ ἐπικουρικὰ, ἀπωτέρω δύο τε καὶ δέκα ἔταξε σταδίοις, πρὸ τοῦ παντὸς εἶναι στρατεύματος φυλακήν. Ἀχαιοὶ δὲ, ἐχόντων ἀφυλακτότερον ὑπὸ φρονήματος τῶν Ῥωμαίων, ἐπιτίθενται τοῖς ἐπὶ φυλακῆς αὐτοῖς τῆς πρώτης· καὶ τοὺς μὲν φονεύουσι, πλείονας δὲ ἔτι ἐς τὸ στρατόπεδον κατήραξαν, καὶ ἀσπίδας ὅσον τε πεντακοσίας εἷλον. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ ἐπήρθησαν οἱ Ἀχαιοὶ ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον πρότερον, πρὶν ἢ Ῥωμαίους ἄρξαι μάχης. Ὡς δὲ ἀντεπῆγε καὶ ὁ Μόμμιος, οἱ μὲν ἐς τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀχαιῶν ταχθέντες αὐτίκα ᾤχοντο φεύγοντες, τῶν Ῥωμαίων ἵππου μηδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον ὑπομείναντες. ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἀθύμως μὲν εἶχεν ἐπὶ τῶν ἱππέων τῇ ἥττῃ, δεξάμενοι δὲ τὴν ἐμβολὴν τοῦ ὁπλιτικοῦ τοῦ Ῥωμαίων, βιαζόμενοί τε τῷ πλήθει καὶ ἀπαγορεύοντες τοῖς τραύμασιν, ὅμως ἀντεῖχον ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· πρίν γε δὴ Ῥωμαίων λογάδες χίλιοι προσπεσόντες κατὰ τὰ πλάγια ἐς τελέαν τοὺς Ἀχαιοὺς φυγὴν κατέστησαν. Εἰ δὲ ἐτόλμησεν ἐσδραμεῖν μετὰ τὴν μάχην Δίαιος ἐς Κόρινθον, καὶ ὑποδέξασθαι τῷ τείχει τοὺς διαπίπτοντας ἐκ τῆς φυγῆς, κἂν εὕρασθαί τι παρὰ Μομμίου οἱ Ἀχαιοὶ φιλάνθρωπον ἠδυνήθησαν ἐς πολιορκίαν καὶ τριβὴν πολέμου καταστάντα. Νῦν δὲ ἀρχομένων ἔτι ἐνδιδόναι τῶν Ἀχαιῶν, εὐθὺ Μεγάλης πόλεως ἔφευγεν ὁ Δίαιος οὐδέν τι γινόμενος ἐς Ἀχαιοὺς ὅμοιος, ἢ καὶ Καλλίστρατος ὁ Ἐμπέδου πρὸς Ἀθηναίους. Τούτῳ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἱππαρχήσαντι ἐν Σικελίᾳ, οἵ τε Ἀθηναῖοι καὶ ὅσοι ἄλλοι τοῦ στόλου μετεσχήκεσαν, ἀπώλλυντο πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ Ἀσινάρῳ. τότε τῷ Καλλιστράτῳ παρέσχε τόλμα διεκπέσαι διὰ τῶν πολεμίων, ἄγοντι τοὺς ἱππέας. ὡς δὲ τὸ πολὺ ἀπέσωσεν αὐτῶν ἐς Κατάνην, ἀνέστρεψεν ὀπίσω τὴν αὐτὴν αὖθις ὁδὸν ἐς Συρακούσας, διαρπάζοντας [illegible] τὸ Ἀθηναίων στρατόπεδον, καταβάλλει τε ὅσον πέντε ἐξ αὐτῶν, καὶ τραύματα ἐπίκαιρα αὐτός καὶ ὁ ἵππος λαβόντες, ἀφιᾶσι τὴν ψυχήν. Οὗτος μὲν δὴ ἀγαθὴν δόξαν Ἀθηναίοις καὶ αὑτῷ κτώμενος, περιεποίησέ τε ὧν ἦρχε, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς ἑκουσίως. Δίαιος δὲ Ἀχαιοὺς ἀπολωλεκὼς, Μεγαλοπολίταις κακῶν τῶν ἐφεστηκότων ἧκεν ἄγγελος. ἀποκτείνας δὲ αὐτοχειρὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα μὴ γένοιτο αἰχμάλωτος, τελευτᾷ πιὼν φάρμακον· ἐοικυῖαν μὲν παρασχόμενος Μεναλκίδᾳ τὴν ἐς χρήματα πλεονεξίαν, ἐοικυῖαν δὲ καὶ τὴν ἐς τὸν θάνατον δειλίαν. Ἀχαιῶν δὲ οἱ ἐς Κόρινθον ἀποσωθέντες μετὰ τὴν μάχην, ἀπεδίδρασκον ὑπὸ νύκτα εὐθύς. ἀπεδίδρασκον δὲ καὶ αὐτῶν Κορινθίων οἱ πολλοί. Μόμμιος δὲ τὸ μὲν παραυτίκα, ἀναπεπταμένων ὅμως τῶν πυλῶν, ἐπέσχεν ἐς τὴν Κόρινθον παρελθεῖν, ὑποκαθῆσθαί τινα ἐντὸς τοῦ τείχους ὑποπτεύων ἐνέδραν. τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν μάχην ᾕρει τε κατὰ κράτος, καὶ ἔκαιε Κόρινθον. τῶν δὲ ἐγκαταληφθέντων τὸ μὲν πολὺ οἱ Ῥωμαῖοι φονεύουσι, γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας ἀπέδοτο Μόμμιος. ἀπέδοτο δὲ καὶ οἰκέτας, ὅσοι τῶν ἐς ἐλευθερίαν ἀφεθέντων καὶ μαχεσαμένων μετὰ Ἀχαιῶν μή τοι εὐθὺς ὑπὸ τοῦ πολέμου τὸ ἔργον ἐτεθνήκεσαν. ἀναθημάτων δὲ καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου τὰ μὲν μάλιστα ἀνήκοντα ἐς θαύματα ἀνήγετο· τὰ δὲ ἐκείνοις οὐχ ὁμοίου λόγου, Φιλοποίμενι ὁ Μόμμιος τῷ παρ' Ἀττάλου στρατηγῷ δίδωσι. καὶ ἦν Περγαμηνοῖς καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι λάφυρα Κορίνθια. πόλεμον δὲ ὅσοι Ῥωμαίων ἐναντία ἐπολέμησαν, τείχη μὲν ὁ Μόμμιος κατέλυε, καὶ ὅπλα ἀφῃρεῖτο, πρὶν ἢ καὶ συμβούλους ἀποσταλῆναι παρὰ Ῥωμαίων. Ὡς δὲ ἀφίκοντο οἱ σὺν αὐτῷ βουλευσόμενοι, ἐνταῦθα δημοκρατίας μὲν κατέπαυε, καθίστα δὲ ἀπὸ τιμημάτων τὰς ἀρ-

χάς. καὶ φόρος τε ἐτάχθη τῇ Ἑλλάδι, καὶ οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες ἐκωλύοντο ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτᾶσθαι. συνέδριά τε κατὰ ἔθνος τὸ ἑκάστων Ἀχαιῶν, καὶ τὸ ἐν Φωκεῦσιν, ἢ Βοιωτοῖς, ἢ ἑτέρωθί που τῆς Ἑλλάδος, κατελέλυτο ὁμοίως πάντα. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ἐτράποντο ἐς ἔλεον Ῥωμαῖοι τῆς Ἑλλάδος, καὶ συνέδριά τε κατὰ ἔθνος ἀποδιδόασιν ἑκάστοις τὰ ἀρχαῖα, καὶ γῆν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτᾶσθαι, ἀφῆκαν δὲ καὶ ὅσοις ἐπιβεβλήκει Μόμμιος ζημίαν. Βοιωτοὺς τε γὰρ Ἡρακλεώταις καὶ Εὐβοέας τάλαντα ἑκατὸν, καὶ Ἀχαιοὺς Λακεδαιμονίοις διακόσια ἐκέλευσεν ἐκτῖσαι. Τούτων μὲν δὴ ἄφεσιν παρὰ Ῥωμαίων εὕροντο Ἕλληνες. ἡγεμὼν δὲ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἀπεστέλλετο. καλοῦσι δὲ οὐχ Ἑλλάδος, ἀλλ' Ἀχαΐας ἡγεμόνα οἱ Ῥωμαῖοι· διότι ἐχειρώσαντο Ἕλληνας δι' Ἀχαιῶν τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ προεστηκότων. Ὁ δὲ πόλεμος ἔσχεν οὗτος τέλος, Ἀντιθέου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, ὀλυμπιάδι δὲ ἑξηκοστῇ πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ἣν ἐνίκα Διόδωρος Σικυώνιος.

Ἐς ἅπαν δὲ ἀσθενείας τότε μάλιστα κατῆλθεν ἡ Ἑλλὰς, λυμανθεῖσα κατὰ μέρη, καὶ διαπορηθεῖσα ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ δαίμονος. Ἄργος μὲν ἐς πλεῖστον ἀφικομένη δυνάμεως πόλις ἐπὶ τῶν καλουμένων ἡρώων, ὁμοῦ τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Δωριέας ἐπέλιπε τὸ ἐκ τῆς τύχης εὐμενές. Τὸ δὲ ἔθνος τὸ Ἀττικὸν, ἀπὸ τοῦ Πελοποννησίων πολέμου καὶ νόσου τῆς λοιμώδους ἀνενεγκόν τε καὶ αὖθις ἀνακηξάμενον, ἔτεσιν ἔμελλεν οὐ πολλοῖς ὕστερον ἡ Μακεδόνων ἀκμὴ καθαιρήσειν. Κατέσκηψε δὲ ἐκ Μακεδονίας καὶ ἐς τὰς Βοιωτίας Θήβας τὸ Ἀλεξάνδρου μήνιμα. Λακεδαιμονίους δὲ Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος, καὶ αὖθις ὁ Ἀχαιῶν πόλεμος ἐγένετο, ὅτε δὴ καὶ μόγις ἅτε ἐκ δένδρου λελωβημένου καὶ εὐθὺς τὰ πλείονα ἀνεβλάστησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸ Ἀχαϊκόν· καὶ αὐτὸ ἡ κακία τῶν στρατηγησάντων ἐκόλουσεν ἔτι αὐξανόμενον. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Νέρωνα ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἡ Ῥωμαίων. καὶ ἐλευθέρων ὁ Νέρων ἀφίησιν ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς δῆμον ποιησάμενος τὸν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντέδωκεν. Ἀπιδόντι οὖν ἐς τοῦτό μοι τοῦ Νέρωνος τὸ ἔργον, ὀρθότατα εἰρηκέναι Πλάτων ἐφαίνετο ὁ Ἀρίστωνος· ὁπόσα ἀδικήματα μεγέθει καὶ τολμήματί ἐστιν ὑπερηρκότα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων εἶναι ταῦτα ἀνθρώπων, ψυχῆς δὲ γενναίας, ὑπὸ ἀτόπου παιδείας διεφθαρμένης. Οὐ μὴν Ἕλλησί τε ἐξεγένετο ὄνασθαι τοῦ δώρου. Οὐεσπασιανοῦ γὰρ μετὰ Νέρωνα ἄρξαντος, ἐς ἐμφύλιον στάσιν προήχθησαν, καὶ σφᾶς ὑποτελεῖς τε αὖθις ὁ Οὐεσπασιανὸς εἶναι φόρων καὶ ἀκούειν ἐκέλευσεν ἡγεμόνος, ἀπομεμαθηκέναι φήσας τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν. Τάδε μὲν οὕτω συμβάντα εὕρισκον. Ἀχαιοῖς δὲ ὅροι καὶ Ἠλείοις τῆς χώρας ποταμός τε Λάρισος, καὶ Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῷ ποταμῷ ναός ἐστι Λαρισαίας. Καὶ Ἀχαιῶν πόλις Δύμη, σταδίους ὅσον τριάκοντα ἀπέχει τοῦ Λαρίσου. Ταύτην Φίλιππος ὁ Δημητρίου πολεμῶν, μόνην τῶν Ἀχαϊκῶν ἔσχεν ὑπήκοον. καὶ ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ Οὐλυμπικὸς ἡγεμὼν καὶ οὗτος Ῥωμαίων ἐπέτρεψε τῇ στρατιᾷ διαρπάσαι τὴν Δύμην. Αὔγουστος δὲ ὕστερον καὶ προσένειμεν αὐτὴν Πατρεῦσιν. Ἐκαλεῖτο δὲ τὰ μὲν ἀρχαιότερα Πάλεια. ἐχόντων δὲ ἔτι Ἰώνων, ὄνομά οἱ μετέθετο ἐφ' ἡμᾶς· σαφῶς δὲ οὐκ οἶδα, εἴτε ἀπὸ γυναικὸς ἐπιχωρίας Δύμης, εἴτε ἀπὸ Δύμαντος τοῦ Αἰγιμίου. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐλεγείου τοῦ Ὀλυμπιάσιν ἐπὶ τῇ εἰκόνι τῇ Οἰβώτα, οὐ παραχθείη τις εἰς ἀλογίαν. Οἰβώτᾳ γὰρ ἀνδρὶ Δυμαίῳ, σταδίου μὲν ἀνελομένῳ νίκην ὀλυμπιάδι ἕκτῃ, εἰκόνος δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ περὶ τὴν ὀγδοηκοστὴν ὀλυμπιάδα κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ἀξιωθέντι, ἐπίγραμμά ἐστιν ἐπ' αὐτῷ λέγον·

Οἰνία Οἰβώτας στάδιον νικῶν, ὁ δὲ Ἀχαιὸς
Πατρίδα Πάλειαν θῆκ' ὀνομαστοτέραν.

Τοῦτο οὖν οὐκ ἄν τινι ἀλογίαν παράσχοι, εἰ Πάλειαν, ἀλλὰ μὴ Δύμην τὸ ἐπίγραμμα καλεῖ τὴν πόλιν. Τὰ γὰρ ἀρχαιότερα ὀνόματα ἐς ποίησιν ἐπάγεσθαι ἀντὶ τῶν ὑστέρων, καθεστηκός ἐστιν Ἕλλησιν. καὶ Ἀμφιάραόν τε καὶ Ἄδραστον Φορωνείδας, καὶ Ἐρεχθείδην ἐπονομάζουσι τὸν Θησέα. Ὀλίγον δὲ πρὸ τοῦ ἄστεως ἔσω τῆς ἐν Δυμαίᾳ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τάφος Σωστράτου. μειράκιον δὲ ἦν τῶν ἐπιχωρίων. γενέσθαι δὲ Ἡρακλέους ἐρώμενον φασὶν αὐτόν. καὶ (ἀποθανόντα γὰρ τὸν Σώστρατον Ἡρακλέους ἔτι

ὄντος

εἶδος κατ᾽ ἀνθρώπων) οὕτως οἱ τὸν Ἡρακλέα τότε μνῆμα αὐτὸν εἶναι τὸν ποιήσαντα, καὶ ἀπαρχὰς ἀπὸ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν δεῖσαι. ἐπίθημα δὲ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι στήλη τε ἦν ἐπὶ τοῦ χώματος, καὶ Ἡρακλῆς ἐπειργασμένος. ἐλέγετο δὲ ὡς οἱ ἐπιχώριοι καὶ ἐναγίζουσι τῷ Σωστράτῳ. Δυμαίοις δὲ ἔστι μὲν Ἀθηνᾶς ναὸς καὶ ἄγαλμα ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖον· ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερόν σφισι Δινδυμήνῃ μητρὶ καὶ Ἄττῃ πεποιημένον. Ἄττης δὲ ὅστις ἦν, οὐδὲν οἷός τε ἦν ἀπόρρητον ἐς αὐτὸν ἐξευρεῖν. Ἀλλὰ Ἑρμησιάνακτι μὲν τῷ τὰ ἐλεγεῖα γράψαντι πεποιημένα ἐστὶν, ὡς υἱός τε ἦν Καλαοῦ Φρυγὸς, καὶ ὡς οὐ τεκνοποιὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς τεχθείη. ἐπεὶ δὲ ηὔξητο, μετῴκησεν ἐς Λυδίαν τῷ Ἑρμησιάνακτος λόγῳ, καὶ Λυδοῖς ὄργια ἐτέλει μητρὸς, ἐς τοσοῦτο ἥκων παρ᾽ αὐτῇ τιμῆς, ὡς Δία αὐτῇ νεμεσήσαντα ὗν ἐπὶ τὰ ἔργα ἐπιπέμψαι τῶν Λυδῶν. ἐνταῦθα ἄλλοι τε τῶν Λυδῶν καὶ αὐτὸς Ἄττης ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός. καί τι ἑπόμενον τούτοις Γαλατῶν δρῶσιν οἱ Πεσινοῦντα ἔχοντες, ὑῶν οὐχ ἁπτόμενοι. Νομίζουσί γε μὴν οὐχ οὕτω τὰ ἐς τὸν Ἄττην, ἀλλὰ ἐπιχώριός ἐστιν ἄλλος σφισιν ἐς αὐτὸν λόγος. Δία ὑπνωμένον ἀφιέναι σπέρμα ἐς γῆν, τὴν δὲ ἀνὰ χρόνον ἀνεῖναι δαίμονα διπλᾶ ἔχοντα αἰδοῖα, τὰ μὲν ἀνδρὸς, τὰ δὲ αὐτῷ γυναικός. ὄνομα δὲ Ἄγδιστιν αὐτῷ τίθενται. θεοὶ δὲ Ἄγδιστιν δείσαντες, τὰ αἰδοῖά οἱ τὰ ἀνδρὸς ἀποκόπτουσιν. ὡς δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναφῦσα ἀμυγδαλῆ εἶχεν ὡραῖον τὸν καρπὸν, θυγατέρα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ λαβεῖν φασι τοὺς καρπούς. ἐσθεμένης δὲ ἐς τὸν κόλπον, καρπὸς μὲν ἐκεῖνος ἦν ἀφανὴς αὐτίκα, αὐτὴ δὲ ἐκύει. τεκούσης δὲ, τράγος περιέπε τὸν παῖδα ἐκκείμενον. ὡς δὲ αὐξανομένῳ κάλλος οἱ μετῆν πλέω ἢ κατ᾽ εἶδος ἀνθρώπου, ἐνταῦθα τοῦ παιδὸς ἔρως ἔσχεν Ἄγδιστιν. αὐξηθέντα δὲ Ἄττην ἀποστέλλουσιν ἐς Πεσινοῦντα οἱ προσήκοντες συνοικήσοντα τῇ βασιλέως θυγατρί. ὑμέναιος δὲ ᾔδετο, καὶ Ἄγδιστις ἐφίσταται, καὶ τὰ αἰδοῖα ἀπέκοψε μανεὶς ὁ Ἄττης· ἀπέκοψε δὲ καὶ ὁ τὴν θυγατέρα αὐτῷ διδούς. Ἄγδιστιν δὲ μετάνοια ἔσχεν οἷα Ἄττην ἔδρασε. καὶ οἱ παρὰ Διὸς εὕρετο, μήτε σήπεσθαί τι Ἄττῃ τοῦ σώματος, μήτε τήκεσθαι. τάδε μὲν ἐς Ἄττην τὰ γνωριμώτατα. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Δυμαίᾳ ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ δρομέως Οἰβώτα νίκη. Τούτῳ δὴ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἀχαιῶν πρώτῳ γέρας λαβόντι οὐδὲν ἐξαίρετον παρ᾽ αὐτῶν ἐγένετο εὕρασθαι. καὶ ἐπὶ τοῦτο καταρὰς ὁ Οἰβώτας ἐποιήσατο, μηδενὶ Ὀλυμπιακὴν νίκην ἔτι Ἀχαιῶν γενέσθαι. καὶ (ἦν γάρ τις θεῶν ᾧ τοῦ Οἰβώτα τελεσθαι τὰς καταρὰς οὐκ ἀμελὲς ἦν) διδάσκονταί ποτε οἱ Ἀχαιοὶ, καθ᾽ ἥντινα αἰτίαν στεφάνου τοῦ Ὀλυμπιάσιν ἡμάρτανον, διδάσκονται δὲ ἀποστείλαντες ἐς Δελφούς. οὕτω δὴ καὶ ἄλλα ἐς τιμήν σφισι τοῦ Οἰβώτα ποιήσασι, καὶ τὴν εἰκόνα ἀναθεῖσιν ἐς Ὀλυμπίαν, Σώστρατος Πελληνεὺς σταδίου νίκην ἔσχεν ἐν παισί. Διαμένει δὲ ἐς ἐμὲ ἔτι, Ἀχαιῶν τοῖς ἀγωνίζεσθαι μέλλουσι τὰ Ὀλύμπια, ἐναγίζειν τῷ Οἰβώτᾳ· καὶ ἢν κρατήσωσιν ἐν Ὀλυμπίᾳ, στεφανοῦν τοῦ Οἰβώτα τὴν εἰκόνα. Σταδίους τε ὅσον τεσσαράκοντα προελθόντι ἐκ Δύμης ποταμὸς Πεῖρος ἐς θάλασσαν κάτεισι. Καὶ Ἀχαιῶν πόλις ποτὲ Ὤλενος ᾤκητο παρὰ τῷ Πείρῳ. ὁπόσοι δὲ ἐς Ἡρακλέα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πεποιήκασιν, ἔστιν οὐκ ἐλάχιστά σφισι δείγματα τοῦ λόγου, τίς ὁ δεξάμενος ἐν Ὠλένῳ βασιλεὺς, καὶ ὁποίων Ἡρακλῆς παρ᾽ αὐτῷ ξενίων ἔτυχε. καὶ ὅτι μὲν ἦν πόλισμα μικρὸν ἐξ ἀρχῆς ἡ Ὤλενος, μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ μου καὶ ἐλεγεῖον ἐς Εὐρυτίωνα Κένταυρον ὑπὸ Ἑρμησιάνακτος πεποιημένον. ἀνὰ χρόνον δὲ τοὺς οἰκήτορας ἐκλιπεῖν ὑπὸ ἀσθενείας φασὶ τὴν Ὤλενον, καὶ ἐς Πείρας τε καὶ ἐς Εὐρυτείας ἀποχωρῆσαι. Τοῦ δὲ Πείρου ποταμοῦ περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἀφέστηκε σταδίους Πατρέων ἡ πόλις. Οὐ πόρρω δὲ αὐτῆς ποταμὸς Γλαῦκος ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν. Πατρέων δὲ οἱ τὰ ἀρχαιότατα μνημονεύοντες, φασὶν Εὔμηλον αὐτόχθονα οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ χώρᾳ, βασιλεύοντα οὐ πολλῶν αὐτὸν ἀνθρώπων. Τριπτολέμου δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀφικομένου, τόν τε καρπὸν λαμβάνει τὸν ἥμερον, καὶ οἰκῆσαι διδαχθεὶς πόλιν, Ἀρόην ὠνόμασεν ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ τῆς γῆς. ὡς δὲ πρὸς ὕπνον ἐτέτραπτο ὁ Τριπτόλεμος, ἐνταῦθα Ἀνθείαν παῖδα Εὐμήλου τοὺς δράκοντάς φασιν ὑπὸ τοῦ Τριπτολέμου τὸ ἅρμα ζεύξαντα ἐθελῆσαι καὶ αὐτὸν σπεῖραι. Καὶ τὸν μὲν ἐπιλαμβάνει τὸ χρεὼν, ἐκπεσόντα τοῦ ἅρματος·

Τριπτόλεμος δὲ καὶ Εὔμηλος Ἄνθειαν πόλιν οἰκίζουσιν ἐν κοινῷ τοῦ Εὐμήλου παιδὸς ἐπώνυμον. ᾠκίσθη δὲ καὶ τρίτη μεταξὺ Ἀνθείας καὶ Ἀρόης Μεσάτις πόλις. ὁπόσα δὲ οἱ Πατρεῖς περὶ Διονύσου λέγουσι, τραφῆναί τε αὐτὸν ἐν τῇ Μεσάτει, καὶ ἐνταῦθα ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Πανῶν, ἐς παντοῖον ἀφικέσθαι κίνδυνον· οὐκ ἐναντιούμενος τοῖς Πατρεῦσι τῆς Μεσάτεως τὸ ὄνομα, αὖθίς σφισιν ἐξηγεῖσθαι παρίημι. Ἀχαιῶν δὲ ὕστερον ἐκβαλόντων Ἴωνας, Πατρεὺς ὁ Πρευγένους τοῦ Ἀγήνορος, ἐς μὲν Ἄνθειαν καὶ ἐς Μεσάτιν μὴ ἐνοικίζεσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπεῖπε. περίβολον δὲ τείχους περὶ τὴν Ἀρόην βαλόμενος μείζονα, ἵνα ἐντὸς τοῦ περιβόλου καὶ ἡ Ἀρόη γένηται, ὄνομα ἔθετο ἀφ' ἑαυτοῦ Πάτρας τῇ πόλει. Ἀγήνωρ δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Πρευγένους Ἀρέως παῖς ἦν τοῦ Ἀμπυκος· ὁ δὲ Ἄμπυξ Πελίου τοῦ Αἰγινήτου τοῦ Δηρείτου τοῦ Ἁρπάλου τοῦ Ἀμύκλα τοῦ Λακεδαίμονος. Πατρεῦσι μὲν τοιαῦτα ἐς τοὺς προγόνους ὑπάρχοντα ἦν. Ἰδίᾳ δὲ ἀνὰ χρόνον Πατρεῖς διέβησαν ἐς Αἰτωλίαν Ἀχαιῶν μόνοι κατὰ φιλίαν τὴν Αἰτωλῶν, τὸν πόλεμόν σφισι τὸν πρὸς Γαλάτας συνδιοίσοντες. προσπταίσαντες δὲ ἐν ταῖς μάχαις λόγου μείζονος, καὶ ὑπὸ πενίας ἅμα οἱ πολλοὶ πιεζόμενοι, Πάτρας μὲν πλὴν ὀλίγων τινῶν ἐκλείπουσιν. οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ χώραν ὑπὸ φιλεργίας ἐσκεδάσθησαν, καὶ πολίσματα παρὲξ αὐτὰς Πάτρας τοσάδε ἄλλα ᾤκησαν· Μεσάτιν, καὶ Ἄνθειαν, καὶ Βολίνην, καὶ Ἀργυρέαν τε καὶ Ἀρβᾶν. Αὔγουστος δὲ ἢ τοῦ ἐπίπλου νομίζων κεῖσθαι καλῶς τὰς Πάτρας, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἐπανήγαγεν αὖθις ἐκ τῶν πολισμάτων τῶν ἄλλων τοὺς ἄνδρας ἐς τὰς Πάτρας· προσσυνῴκισε δέ σφισι καὶ Ἀχαιοὺς τοὺς ἐκ Ῥυπῶν, καταβαλὼν ἐς ἔδαφος Ῥύπας. καὶ ἔδωκε μὲν ἐλευθέροις Ἀχαιῶν μόνοις τοῖς Πατρεῦσιν εἶναι· ἔδωκε δὲ καὶ ἐς τὰ ἄλλα γέρας σφίσιν, ὁπόσα τοῖς ἀποίκοις νέμειν οἱ Ῥωμαῖοι νομίζουσι. Πατρεῦσι δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ πόλει Λαφρίας ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος· ξενικὸν μὲν τῇ θεῷ τὸ ὄνομα, εἰσηγμένον δὲ ἑτέρωθεν καὶ τὸ ἄγαλμα. Καλυδῶνος γὰρ καὶ Αἰτωλίας τῆς ἄλλης ὑπὸ Αὐγούστου βασιλέως ἐρημωθείσης διὰ τὸ τὴν ἐς Νικόπολιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀκτίου συνοικίζεσθαι καὶ τὸ Αἰτωλικόν, οὕτω τὸ ἄγαλμα τῆς Λαφρίας οἱ Πατρεῖς ἔσχον. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἀγάλματα ἔκ τε Αἰτωλίας καὶ παρὰ Ἀκαρνάνων, τὰ μὲν πολλὰ ἐς τὴν Νικόπολιν κομισθῆναι, Πατρεῦσι δὲ ὁ Αὔγουστος ἄλλα τε τῶν ἐκ Καλυδῶνος λαφύρων, καὶ δὴ καὶ τῆς Λαφρίας ἔδωκε τὸ ἄγαλμα, ὃ δὴ καὶ ἐπ' ἐμοῦ ἔτι ἐν τῇ ἀκροπόλει τῇ Πατρέων εἶχε τιμάς. Γενέσθαι δὲ ἐπίκλησιν τῇ θεῷ Λαφρίαν ἀπὸ ἀνδρὸς Φωκέως φασί. Λάφριον γὰρ τὸν Κασταλίου τοῦ Δελφοῦ Καλυδωνίοις ἱδρύσασθαι τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος τὸ ἀρχαῖον. οἱ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τὸ μήνιμα τὸ ἐς Οἰνέα ἀνὰ χρόνον τοῖς Καλυδωνίοις ἐλαφρότερον γενέσθαι λέγουσι, καὶ αἰτίαν τῇ θεῷ τῆς ἐπικλήσεως ἐθέλουσιν εἶναι ταύτην. Τὸ μὲν δὴ σχῆμα τοῦ ἀγάλματος, θηρεύουσά ἐστιν, ἐλέφαντος δὲ καὶ χρυσοῦ πεποίηται. Ναυπάκτιοι δὲ Μέναιχμος καὶ Σοΐδας εἰργάσαντο. τεκμαίρονται δὲ σφᾶς Κανάχου τοῦ Σικυωνίου καὶ τοῦ Αἰγινήτου Κάλλωνος οὐ πολλῷ γενέσθαι τὴν ἡλικίαν ὑστέρους. Ἄγουσι δὲ καὶ Λάφρια ἑορτὴν τῇ Ἀρτέμιδι οἱ Πατρεῖς ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐν ᾗ τρόπος ἐπιχώριος θυσίας ἐστὶν αὐτοῖς. περὶ μὲν τὸν βωμὸν ἐν κύκλῳ ξύλα ἱστᾶσιν ἔτι χλωρά, καὶ ἐς ἑκκαίδεκα ἕκαστον πήχεις. ἐντὸς δὲ τοῦ βωμοῦ τὰ αὐότατα σφίσι τῶν ξύλων κεῖται. μηχανῶνται δὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἑορτῆς καὶ ἄνοδον ἐπὶ τὸν βωμόν, λειοτέραν ἐπιφέροντες γῆν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοὺς ἀναβαθμούς. πρῶτα μὲν δὴ πομπὴν μεγαλοπρεπεστάτην τῇ Ἀρτέμιδι πομπεύουσι, καὶ ἡ ἱερωμένη παρθένος ὀχεῖται τελευταία τῆς πομπῆς ἐπὶ ἐλάφων ὑπὸ τὸ ἅρμα ἐζευγμένων. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν, τηνικαῦτα ἤδη δρᾶν τὰ ἐς τὴν θυσίαν νομίζουσι, δημοσίᾳ τε ἡ πόλις οὐχ ἧσσον ἐς τὴν ἑορτὴν ἢ οἱ ἰδιῶται φιλοτίμως ἔχουσιν. ἐσβάλλουσι γὰρ ζῶντας ἐς τὸν βωμόν, ὄρνιθάς τε τοὺς ἐδωδίμους, καὶ ἱερεῖα ὁμοίως ἅπαντα, ἔτι δὲ ὗς ἀγρίους, καὶ ἐλάφους τε καὶ δορκάδας· οἱ δὲ καὶ λύκων καὶ ἄρκτων σκύμνους, οἱ δὲ καὶ τὰ τέλεια τῶν θηρίων. κατατιθέασι δὲ ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ δένδρων καρπὸν τῶν ἡμέρων. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου πῦρ ἐνιᾶσιν ἐς τὰ ξύλα. ἐνταῦθά που καὶ ἄρκτον καὶ ἄλλο τι ἐθεασάμην τῶν ζῴων, τὰ μὲν ὑπὸ τὴν πρώτην ὁρμὴν τοῦ πυρὸς βιαζόμενα ἐς τὸ ἐκτός, τὰ δὲ καὶ ἐκφεύγοντα ὑπὸ ἰσχύος. ταῦτα οἱ ἐμβαλόντες ἐπανάγουσιν

γουσιν αὖθις ἐς τὴν πυράν. φωραθῆναι δὲ οὐδένα ὑπὸ θηρίων μνημονεύουσιν. Ἔστι δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ τε τῆς Λαφρίας καὶ τοῦ βωμοῦ πεποιημένον μνῆμα Εὐρυπύλου. τὰ δὲ ὅστις τε ὢν καὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἀφίκετο ἐς τὴν γῆν ταύτην, δηλώσει μοι καὶ ταῦτα ὁ λόγος προεξηγησαμένῳ πρότερον ὁποῖα ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύλου τὴν ἐπιδημίαν τοῖς ἐνταῦθα ἦν τὰ παρόντα ἀνθρώποις. Ἰώνων τοῖς Ἀρόην καὶ Ἄνθειαν καὶ Μεσάτιν οἰκοῦσιν, ἦν ἐν κοινῷ τέμενος καὶ ναὸς Ἀρτέμιδος Τρικλαρίας ἐπίκλησιν, καὶ ἑορτὴν οἱ Ἴωνες αὐτῇ καὶ παννυχίδα ἦγον ἀνὰ πᾶν ἔτος. ἱερωσύνη δὲ εἴχετο τῆς θεοῦ παρθένος, ἐς ὃ ἀποστέλλεσθαι παρὰ ἄνδρα ἔμελλε. Λέγουσιν οὖν συμβῆναί ποτε, ἱερᾶσθαι μὲν τῆς θεοῦ Κομαιθὼ τὸ εἶδος καλλίστην παρθένον, τυγχάνειν δὲ αὐτῆς ἐρῶντα Μελάνιππον, τά τε ἄλλα τοὺς ἡλικιώτας καὶ ὄψεως εὐπρεπείᾳ μάλιστα ὑπερηρκότα. ὡς δὲ ὁ Μελάνιππος ἐς τὸ ἴσον τοῦ ἔρωτος ὑπηγάγετο τὴν παρθένον, ἐμνᾶτο αὐτὴν παρὰ τοῦ πατρός. ἕπεται δέ πως τῷ γήρᾳ τά τε ἄλλα ὡς τὸ πολὺ ἐναντιοῦσθαι νέοις, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς τοὺς ἐρῶντας τὸ ἀνάλγητον. ὅπου καὶ Μελανίππῳ τότε ἐθέλοντι ἐθέλουσαν ἀγαγέσθαι Κομαιθώ, οὔτε παρὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων, οὔτε παρὰ τῶν Κομαιθοῦς ἥμερον ἀπήντησεν οὐδέν. Ἐπέδειξε δὲ ἐπὶ πολλῶν τε δὴ ἄλλων καὶ ἐν τοῖς Μελανίππου παθήμασιν, ὡς μέτεστιν ἔρωτι καὶ ἀνθρώπων συγχέαι νόμιμα, καὶ ἀνατρέψαι θεῶν τιμάς· ὅπου καὶ τότε ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ Κομαιθὼ καὶ Μελάνιππος ἐξέπλησαν τοῦ ἔρωτος τὴν ὁρμήν. Καὶ οἱ μὲν ἔμελλον τῷ ἱερῷ καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἴσα καὶ θαλάμῳ χρήσεσθαι· τοὺς δὲ ἀνθρώπους αὐτίκα ἐξ Ἀρτέμιδος μήνιμα ἔφθειρε, τῆς τε γῆς καρπὸν οὐδένα ἀποδιδούσης, καὶ νόσοι σφίσιν οὐ κατὰ τὰ εἰωθότα, καὶ ἐπ' αὐτῶν θάνατοι πλέονες ἢ τὰ πρότερα ἐγίνοντο. Καταφυγόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖς, ἤλεγχεν ἡ Πυθία Μελάνιππον καὶ Κομαιθώ. καὶ ἐκείνους τε αὐτοὺς μάντευμα ἀφίκετο θῦσαι τῇ Ἀρτέμιδι, καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος παρθένον καὶ παῖδα, οἳ τὸ εἶδος εἶεν κάλλιστοι, τῇ θεῷ θύειν. Ταύτης μὲν δὴ τῆς θυσίας εἵνεκα ὁ ποταμὸς ὁ πρὸς τῷ ἱερῷ τῆς Τρικλαρίας Ἀμείλιχος ἐκλήθη· τέως δὲ ὄνομα εἶχεν οὐδέν. Παίδων δὲ καὶ παρθένων ὁπόσοι μὲν ἐς τὴν θεὸν οὐδὲν εἰργασμένοι Μελανίππου καὶ Κομαιθοῦς εἵνεκα ἀπώλλυντο, αὐτοί τε οἰκτρότατα καὶ οἱ προσήκοντες σφίσιν ἔπαθον. Μελάνιππον δὲ καὶ Κομαιθὼ συμφορᾶς ἐκτὸς γενέσθαι τίθεμαι. μόνῳ γὰρ δὴ ἀνθρώπῳ ψυχῆς ἐστιν ἀντάξιον κατορθῶσαί τινα ἐρασθέντα. Παύσασθαι δὴ οὕτω λέγονται θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι ἀνθρώπους. Ἐκέχρητο γὰρ αὐτοῖς πρότερον ἔτι ἐκ Δελφῶν, ὡς βασιλεὺς ξένος παραγινόμενος σφίσιν ἐπὶ τὴν γῆν, ξενικὸν ἅμα ἀγόμενος δαίμονα, τὰ ἐς τὴν θυσίαν τῆς Τρικλαρίας παύσει. Ἰλίου δὲ ἁλούσης, καὶ νεμομένων τὰ λάφυρα τῶν Ἑλλήνων, Εὐρύπυλος ὁ Εὐαίμονος λαμβάνει λάρνακα· Διονύσου δὲ ἄγαλμα ἦν ἐν τῇ λάρνακι, ἔργον μὲν (ὥς φασιν) Ἡφαίστου, δῶρον δὲ ὑπὸ Διὸς ἐδόθη Δαρδάνῳ. Λέγονται δὲ καὶ ἄλλοι δύο λόγοι ἐς αὐτήν· ὡς ὅτε ἔφυγεν Αἰνείας, ἀπολίποι ταύτην τὴν λάρνακα. Οἱ δὲ ῥιφῆναί φασιν αὐτὴν ὑπὸ Κασάνδρας συμφορὰν τῷ εὑρόντι Ἑλλήνων. ἤνοιξε δ' οὖν ὁ Εὐρύπυλος τὴν λάρνακα, καὶ εἶδεν ἐς τὸ ἄγαλμα, καὶ αὐτίκα ἦν ἔκφρων μετὰ τὴν θέαν. τὰ μὲν δὴ πλείονα ἐμαίνετο, ὀλιγάκις δὲ ἐγίνετο ἐν ἑαυτῷ. ἅτε δὲ οὕτω διακείμενος, οὐκ ἐς τὴν Θεσσαλίαν τὸν πλοῦν ἐποιεῖτο, ἀλλ' ἐπί τε Κίρραν καὶ ἐς τὸν ταύτῃ κόλπον. ἀναβὰς δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρᾶτο ὑπὲρ τῆς νόσου. καὶ αὐτῷ γενέσθαι λέγουσι μάντευμα, ἔνθα ἂν ἐπιτύχῃ θύουσιν ἀνθρώποις θυσίαν ξενικήν, ἐνταῦθα ἱδρύσασθαί τε τὴν λάρνακα, καὶ αὐτὸν οἰκῆσαι. Ὁ μὲν δὴ ἄνεμος τὰς ναῦς τοῦ Εὐρυπύλου κατήνεγκεν ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἀρόῃ θάλασσαν. ἐκβὰς δὲ ἐς τὴν γῆν, καταλαμβάνει παῖδα καὶ παρθένον ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Τρικλαρίας ἠγμένους. καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν οὐ χαλεπῶς συνήσειν τὰ ἐς τὴν θυσίαν. ἀφίκοντο δὲ ἐς μνήμην καὶ ἐπιχώριοι τοῦ χρησμοῦ, βασιλέα τε ἰδόντες ὃν οὔπω πρότερον ἑωράκεσαν, καὶ ἐς τὴν λάρνακα ὑπενόησαν, ὡς εἴη τις ἐν αὐτῇ θεός. καὶ οὕτω τῷ Εὐρυπύλῳ τε ἡ νόσος καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἀνθρώποις τὰ ἐς τὴν θυσίαν ἐπαύσθη, τό τε ὄνομα ἐτέθη τὸ νῦν τῷ ποταμῷ Μείλιχος. Ἔγραψαν δὲ ἤδη τινές, οὐ τῷ Θεσσαλῷ συμβαί-

τὰ Εὐρυπύλῳ τὰ εἰρημένα. ἀλλὰ Εὐρύπυλον Δεξαμενοῦ παῖδα τοῦ ἐν Ὠλένῳ βασιλεύσαντος ἐθέλουσιν ἅμα Ἡρακλεῖ στρατεύσαντα ἐς Ἴλιον, λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἡρακλέους τὴν λάρνακα. τὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὰ αὐτὰ εἰρήκασι καὶ οὗτοι. Ἐγὼ δὲ οὔτε Ἡρακλέα ἀγνοῆσαι τὰ ἐς τὴν λάρνακα, εἰ δὴ τοιαῦτα ἦν, πείθομαι· οὔτε τὰ ἐς αὐτὴν ἐπιστάμενος δοκεῖ μοι ποτὲ ἂν δοῦναι δῶρον συμμαχήσαντι ἀνδρί. οὔτε μὲν οἱ Πατρεῖς ἄλλον τινὰ ἢ τὸν Εὐαίμονος ἔχουσιν Εὐρύπυλον ἐν μνήμῃ· οἳ καὶ ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐπειδὰν τῷ Διονύσῳ τὴν ἑορτὴν ἄγωσι. Τῷ θεῷ δὲ τῷ ἐντὸς τῆς λάρνακος ἐπίκλησις μέν ἐστιν Αἰσυμνήτης. οἱ δὲ αὐτὸν ἐς τὰ μάλιστα θεραπεύοντες, ἐννέα τέ εἰσιν ἄνδρες, οὓς ἂν ἐκ πάντων ὁ δῆμος προέληται κατ' ἀξίωμα, καὶ ἴσαι γυναῖκες τοῖς ἀνδράσι. μιᾷ δὲ ἐν τῇ ἑορτῇ νυκτὶ εἰς τὸ ἐκτὸς φέρει τὴν λάρνακα ὁ ἱερεύς. αὕτη μὲν δὴ ἡ νὺξ γέρας τοῦτο εἴληφε. καταβαίνουσι δὲ καὶ ὁπόσοι δὴ τῶν ἐπιχωρίων παῖδες ἐπὶ τὸν Μείλιχον ἀσταχύσιν ἐστεφανωμένοι τὰς κεφαλάς. ἐκόσμουν δὲ οὕτω καὶ τὸ ἀρχαῖον, οὓς ἄγοιεν τῇ Ἀρτέμιδι θύοντες. τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν στεφάνους μὲν τῶν ἀσταχύων ἀποτίθενται παρὰ τῷ θεῷ· λουσάμενοι δὲ τῷ ποταμῷ, καὶ αὖθις στεφάνους ἐπιθέμενοι κισσοῦ, πρὸς τὸ ἱερὸν ἴασι τοῦ Αἰσυμνήτου. Ταῦτα μέν σφισιν οὕτω δρᾶν καθέστηκε. Τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς τῆς Λαφρίας, καὶ Ἀθηνᾶς ναὸς ἐπίκλησιν Παναχαΐδος· ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ. Ἐρχομένῳ δὲ ἐς τὴν κάτω πόλιν μητρὸς Δινδυμήνης ἐστὶν ἱερόν, ἐν δὲ αὐτῷ καὶ Ἄττης ἔχει τιμάς. Τούτου μὲν δὴ τὸ ἄγαλμα οὐδὲν ἀποφαίνουσι· τὸ δὲ τῆς μητρὸς λίθου πεποίηται. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ Διὸς ναὸς Ὀλυμπίου, αὐτός τε ἐπὶ θρόνου, καὶ ἑστῶσα Ἀθηνᾶ παρὰ τὸν θρόνον. τῆς τε Ἥρας ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου πέραν, ἱερόν τε Ἀπόλλωνος πεποίηται, καὶ Ἀπόλλων χαλκοῦς γυμνὸς ἐσθῆτος. ὑποδήματα δὲ ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστιν αὐτῷ, καὶ ἑτέρῳ ποδὶ ἐπὶ κρανίου βέβηκε βοός. βουσὶ γὰρ χαίρειν μάλιστα Ἀπόλλωνα Ἀλκαῖός τε ἐδήλωσεν ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς Ἑρμῆν γράψας, ὡς ὁ Ἑρμῆς βοῦς ὑφέλοιτο τοῦ Ἀπόλλωνος. καὶ ἔτι πρότερον ἢ Ἀλκαῖον γενέσθαι, πεποιημένα ἦν Ὁμήρῳ βοῦς Ἀπόλλωνα Λαομέδοντος ἐπὶ μισθῷ νέμειν, καὶ Ποσειδῶνι περιέθηκεν ἐν Ἰλιάδι τὰ ἔπη·

Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν πέρι τεῖχος ἔδειμα
Εὐρύ τε καὶ μάλα καλόν, ἵν' ἄρρηκτος πόλις εἴη·
Φοῖβε σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες.

Τὰ μὲν δὴ ἐς τὸ κρανίον τοῦ βοὸς ἐπὶ τοιῷδε ἄν τις εἰκάσειε πεποιῆσθαι. Ἔστι δὲ ἐν ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς ἄγαλμά τε Ἀθηνᾶς, καὶ πρὸ αὐτοῦ Πατρέως τάφος. Ἔχεται δὲ τῆς ἀγορᾶς τὸ ᾨδεῖον, καὶ Ἀπόλλων ἐνταῦθα ἀνάκειται θέας ἄξιος. ἐποιήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων, ἡνίκα ἐπὶ τὸν στρατὸν τῶν Γαλατῶν οἱ Πατρεῖς ἤμυναν Αἰτωλοῖς Ἀχαιῶν μόνοι. κεκόσμηται δὲ καὶ ἐς ἄλλα τὸ ᾨδεῖον ἀξιολογώτατα τῶν ἐν Ἕλλησι, πλήν γε δὴ τοῦ Ἀθήνησι. τοῦτο γὰρ μεγέθει τε καὶ ἐς τὴν πᾶσαν ὑπερῆρκε κατασκευήν. Ἀνὴρ δὲ Ἀθηναῖος ἐποίησεν Ἡρώδης ἐς μνήμην ἀποθανούσης γυναικός. Ἐμοὶ δὲ ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ τὸ ἐς τοῦτο παρείθη τὸ ᾨδεῖον, ὅτι πρότερον ἔτι ἐξείργαστό μοι τὰ ἐς Ἀθηναίους, ἢ ὑπῆρκτο Ἡρώδης τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐν Πάτραις δὲ ἰοῦσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ᾗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πύλη κατὰ τὴν ἔξοδόν ἐστι ταύτην, καὶ ἐπιθήματα ἐπὶ τῆς πύλης ἀνδριάντες εἰσὶν ἐπίχρυσοι, Πατρεύς τε καὶ Πρευγένης καὶ Ἀθερίων, οἱ Πατρέως ἡλικίαν παιδὸς ἔχοντες καὶ αὐτοὶ παῖδές εἰσι. Τῆς δὲ ἀγορᾶς ἀντικρὺ κατὰ ταύτην τὴν ἔξοδον, τέμενός ἐστιν Ἀρτέμιδος καὶ ναὸς Λιμνάτιδος. ἐχόντων δὲ ἤδη Λακεδαίμονα καὶ Ἄργος Δωριέων, ὑφελέσθαι Πρευγένην τῆς Λιμνάτιδος τὸ ἄγαλμα κατὰ ὄψιν ὀνείρατος ἐκ Σπάρτης λέγουσι· κοινωνῆσαι δὲ αὐτῷ τοῦ ἐγχειρήματος τῶν δούλων τὸν εὐνούστατον. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἔχουσιν ἐν Μεσόᾳ, ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Πρευγένους ἐς τοῦτο ἐκομίσθη τὸ χωρίον. ἐπειδὰν δὲ τῇ Λιμνάτιδι τὴν ἑορτὴν ἄγωσι τῆς θεοῦ, τῶν τις οἰκετῶν ἐκ Μεσόας ἔρχεται τὸ ξόανον κομίζων τὸ ἀρχαῖον ἐς τὸ τέμενος τὸ ἐν τῇ πόλει. τούτου δὲ τοῦ τεμένους ἔστι καὶ ἄλλα τοῖς Πατρεῦσιν ἱερά. πεποίηται δὲ ταῦτα οὐκ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ ἔσοδος ἐς αὐτὰ διὰ τῶν στοῶν ἐστι. Τὸ

μὲν δὴ

μὲν δὴ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, πλὴν ἐσθῆτος, λίθου τὰ ἄλλα. Ἀθηνᾶ δὲ ἐλέφαντος εἴργασται καὶ χρυσοῦ. Πρὸ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ ἱεροῦ Πρευγένους μνῆμά ἐστιν. ἐναγίζουσι δὲ καὶ τῷ Πρευγένει κατὰ ἔτος, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἑορτὴν τῇ Λιμνάτιδι ἄγοντες. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Νεμέσεως ναός, καὶ ἕτερός ἐστιν Ἀφροδίτης, μεγέθει μεγάλα λίθου λευκοῦ τὰ ἀγάλματα. Καὶ Διονύσου κατὰ τοῦτο τῆς πόλεως ἱερόν ἐστιν ἐπίκλησιν Καλυδωνίου. μετεκομίσθη γὰρ καὶ τοῦ Διονύσου τὸ ἄγαλμα ἐκ Καλυδῶνος. Ὅτε δὲ ᾠκεῖτο ἔτι Καλυδών, καὶ ἄλλοι τε Καλυδωνίων ἐγένοντο ἱερεῖς τῷ θεῷ, καὶ δὴ καὶ Κόρεσος, ὃν ἀνθρώπων μάλιστα ἐπέλαβεν ἄδικα ἐξ ἔρωτος παθεῖν. Ἤρα μὲν Καλλιρρόης παρθένου· ὁπόσον δὲ ἐς Καλλιρρόην ἔρωτος Κορέσῳ μετῆν, τοσοῦτον εἶχεν ἀπεχθείας ἐς αὐτὸν ἡ παρθένος. ὡς δὲ τοῦ Κορέσου δεήσεις τε ποιουμένου πάσας καὶ δώρων ὑποσχέσεις πλουσίας, οὐκ ἐνετρέπετο ἡ γνώμη τῆς παρθένου, κομίζεται ἱκέτης ἤδη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸ ἄγαλμα. ὁ δὲ ἤκουσέ τε εὐχομένου τοῦ ἱερέως, καὶ οἱ Καλυδώνιοι παραυτίκα ὥσπερ ὑπὸ μέθης ἐγίνοντο ἔκφρονες, καὶ ἡ τελευτὴ σφᾶς παραπλῆγας ἐπελάμβανε. καταφεύγουσιν οὖν ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δωδώνῃ. τοῖς γὰρ τὴν Ἤπειρον ταύτην οἰκοῦσι, τοῖς τε Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς προσχώροις αὐτῶν Ἀκαρνᾶσι καὶ Ἠπειρώταις, αἱ πέλειαι καὶ τὰ ἐκ τῆς δρυὸς μαντεύματα μετέχειν μάλιστα ἐφαίνετο ἀληθείας. τότε δὴ τὰ χρησθέντα ἐκ Δωδώνης Διονύσου μὲν ἔλεγεν εἶναι τὸ μήνιμα, ἔσεσθαι δὲ οὐ πρότερον λύσιν πρὶν ἢ θύσῃ τῷ Διονύσῳ Κόρεσος ἢ αὐτὴν Καλλιρρόην, ἢ τὸν ἀποθανεῖν ἀντ' ἐκείνης τολμήσαντα. ὡς δὲ οὐδὲν ἐς σωτηρίαν εὑρίσκετο ἡ παρθένος, δεύτερα ἐπὶ τοὺς θρεψαμένους καταφεύγει. ἁμαρτάνουσα δὲ καὶ τούτων, ἐλείπετο οὐδὲν ἔτι αὐτὴν φονεύεσθαι. προεξειργασθέντων δὲ ὁπόσα ἐς τὴν θυσίαν ἄλλα ἐκ Δωδώνης μεμαντευμένα ἦν, ἡ μὲν ἱερείου τρόπον ἦκτο ἐπὶ τὸν βωμόν. Κόρεσος δὲ ἐφεστήκει μὲν τῇ θυσίᾳ, τῷ δὲ ἔρωτι εἴξας καὶ οὐ τῷ θυμῷ, ἑαυτὸν ἀντὶ Καλλιρρόης διεργάζεται. ὁ μὲν δὴ ἀπέδειξεν ἔργον ἀνθρώπων ὧν ἴσμεν διατεθεὶς ἐς ἔρωτα ἀπλαστότατα. καὶ Καλλιρρόη τε ὡς Κόρεσον τεθνεῶτα εἶδεν, μετέπεσε τῇ παιδὶ ἡ γνώμη· καὶ (ἐσῄει γὰρ αὐτὴν Κορέσου τε ἔλεος καὶ ὅσα ἐς αὐτὴν εἴργαστο αἰδὼς) ἀπέσφαξεν αὑτὴν ἐς τὴν πηγὴν τοῦ λιμένος, ἣ ἐν Καλυδῶνι ἐστὶν οὐ πόρρω· καὶ ἀπ' ἐκείνης οἱ ἔπειτα ἄνθρωποι Καλλιρρόην τὴν πηγὴν καλοῦσι. Τοῦ θεάτρου δὲ ἐγγὺς πεποίηται Πατρεῦσι γυναικὸς ἐπιχωρίας τέμενος. Διονύσου δέ ἐστιν ἐνταῦθα ἀγάλματα, ἴσοι τε τοῖς Ἀχαιοῖς πολίσμασι καὶ ὁμώνυμοι. Μεσατεὺς γὰρ καὶ Ἀνθεὺς τε καὶ Ἀρεύς ἐστιν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα. ταῦτα τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ Διονύσου ἑορτῇ κομίζουσιν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Αἰσυμνήτου. τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο ἐς τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ τῆς πόλεως ἐστίν, ἐρχομένοις ἔτι ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Αἰσυμνήτου κατωτέρω ἰόντι ἄλλο ἱερὸν καὶ ἄγαλμα λίθου, καλεῖται μὲν Σωτηρίας· ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς ἀποφυγόντα φασὶ τὴν μανίαν Εὐρύπυλον. Πρὸς δὲ τῷ λιμένι Ποσειδῶνός τε ναὸς καὶ ἄγαλμά ἐστιν ὀρθὸν λίθου. Ποσειδῶνι δὲ πάρεξ ὁπόσα ὀνόματα ποιηταῖς πεποιημένα ἐστὶν ἐς ἐπῶν κόσμον, καὶ ἴδια σφίσιν ἐπιχώρια ὄντα ἕκαστοι τίθενται. τοσαῦται δὲ ἐς ἅπαντας γεγόνασιν ἐπικλήσεις αὐτῷ· Πελαγαῖος, καὶ Ἀσφαλιαῖός τε, καὶ Ἵππιος. Ὀνομάσθαι δὲ Ἵππιον τὸν θεὸν πείθοιτο μὲν ἄν τις καὶ ἐπ' αἰτίαις ἄλλαις· ἐγὼ δὲ εὑρετὴν ἱππικῆς ὄντα ἀπὸ τούτου σχεῖν καὶ τὸ ὄνομα εἰκάζω. Ὅμηρος μέν γε ἐν ἵππων ἄθλοις Μενελάῳ κατὰ τοῦ θεοῦ τούτου πρόκλησιν προέθηκεν ὅρκου·

Ἵππων ἁψάμενος γαιήοχον ἐννοσίγαιον
Ὄμνυθι μηδὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι.

Πάμφως δέ, ὃς Ἀθηναίοις τοὺς ἀρχαιοτάτους ὕμνους ἐποίησεν, εἶναί φησι τὸν Ποσειδῶνα

Ἵππων τε δωτῆρα νεῶν τ' ἰθυκρηδέμνων.

οὕτω διὰ τὴν ἱππικήν, καὶ οὐκ ἀπὸ ἑτέρας προφάσεως τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. Ἐν Πάτραις δὲ οὐ πολὺ ἀπωτέρω τοῦ Ποσειδῶνος, ἱερά ἐστιν Ἀφροδίτης. τὸ δὲ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων γλυφεᾶ πρότερον ἢ κατ' ἐμέ, ἁλιεῖς ἄνδρες ἀνείλκυσαν ἐν δικτύῳ. Ἔστι δὲ καὶ ἀγάλματα τοῦ λιμένος ἐγγυτάτω χαλκοῦ πεποιημένα Ἄρεως· τὸ δὲ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀφροδίτης. Πρὸς τῷ λιμένι δέ ἐστι τέμενος.

λίθου μὲν πρόσωπον καὶ ἄκραι χεῖρες καὶ πόδες, ξύλου δὲ τὰ λοιπὰ εἴργασται. Ἔστι δέ σφισι καὶ ἄλσος ἐπὶ θαλάσσῃ, δρόμους τε ἐπιτηδειοτάτους καὶ ἐς τὰ ἄλλα δίαιταν ἡδεῖαν ὥρᾳ παρεχόμενον θερινῇ. Ἐν τούτῳ τῷ ἄλσει καὶ ναοὶ θεῶν Ἀπόλλωνος, ὁ δὲ Ἀφροδίτης πεποίηται), λίθου καὶ τούτοις τὰ ἀγάλματα. Τοῦ δὲ ἄλσους ἱερὸν ἔχεται Δήμητρος. αὕτη μὲν καὶ ἡ παῖς ἑστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Γῆς ἐστι καθήμενον. Πρὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, ἐστὶ πηγή. ταύτης τὰ μὲν πρὸς τοῦ ναοῦ, λίθων ἀνέστηκεν αἱμασιά. κατὰ δὲ τὸ ἐκτὸς κάθοδος ἐς αὐτὴν πεποίηται. μαντεῖον δὲ ἐνταῦθά ἐστιν ἀψευδές· οὐ μὴν ἐπὶ πᾶσί γε πράγμασι, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν καμνόντων. κάτοπτρον καλωδίῳ τῶν λεπτῶν δήσαντες, καθιᾶσι σταθμώμενοι μὴ πρόσω καθικέσθαι τῆς πηγῆς· ἀλλ' ὅσον ἐπιψαῦσαι τοῦ ὕδατος τῷ κύκλῳ τοῦ κατόπτρου. τὸ δὲ ἐντεῦθεν εὐξάμενοι τῇ θεῷ καὶ θυμιάσαντες τὸ κάτοπτρον βλέπουσι· τὸ δέ σφισι τὸν νοσοῦντα ἤτοι ζῶντα ἢ καὶ τεθνεῶτα ἐπιδείκνυσι. τούτῳ μὲν τῷ ὕδατι ἐς τοσοῦτο μέτεστιν ἀληθείας. Κυανέων δὲ τῶν πρὸς Λυκίαν πλησιαίτατα χρηστήριον Ἀπόλλωνός ἐστι Θυρξέως. παρέχεται δὲ ὕδωρ τὸ πρὸς ταῖς Κυανέαις, εἰς ὃ ἐνιδόντα ἐς τὴν πηγὴν, ὁμοίως πάντα ὁρᾷ ὁπόσα θέλει θεάσασθαι. Ἐν Πάτραις δὲ πρὸς τῷ ἄλσει καὶ ἱερὰ δύο ἐστὶ Σαράπιδος· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ πεποίηται μνῆμα Αἰγύπτου τοῦ Βήλου. Φυγεῖν δὲ ἐς τὴν Ἀρόην οἱ Πατρεῖς φασιν αὐτὸν, τοῖς τε ἐς τοὺς παῖδας παθήμασι καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ πεφρικότα τοῦ Ἄργους, καὶ ἐς πλέον τοῦ Δαναοῦ δείματι. Ἔστι δὲ καὶ ἱερὸν Πατρεῦσιν Ἀσκληπιοῦ. τοῦτο δὲ ἱερὸν ὑπὲρ τὴν ἀκρόπολιν τῶν πυλῶν ἐστιν ἐγγὺς, αἳ ἐπὶ Μεσάτην ἄγουσιν. Αἱ δὲ γυναῖκές εἰσιν ἐν ταῖς Πάτραις, ἀριθμὸν μὲν καὶ ἐς δὶς τῶν ἀνδρῶν. Ἀφροδίτης δὲ, εἴπερ ἄλλαις γυναιξὶ, μέτεστι καὶ ταύταις. βίος δὲ αὐτῶν ταῖς πολλαῖς ἐστιν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἤλιδι φυομένης· κεκρυφάλους τε γὰρ ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην. Φαραὶ δὲ Ἀχαιῶν πόλις τελοῦσι μὲν ἐς Πάτρας δόντος Αὐγούστου. ὁδὸς δὲ ἐς Φαρὰς Πατρέων μὲν ἐκ τοῦ ἄστεως στάδιοι πεντήκοντά εἰσι καὶ ἑκατὸν, ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἄνω πρὸς ἤπειρον περὶ ἑβδομήκοντα. Ποταμὸς δὲ ῥεῖ πλησίον Φαρῶν Πίερος ὁ αὐτὸς (ἐμοὶ δοκεῖν) ὃς καὶ τὰ Ὠλένου παρέξεισιν ἐρείπια, ὑπὸ ἀνθρώπων τῶν πρὸς θαλάσσῃ καλούμενος Πεῖρος. πρὸς δὲ τῷ ποταμῷ πλατάνων ἐστὶν ἄλσος, κοῖλαί τε ὑπὸ παλαιότητος αἱ πολλαὶ καὶ ἥκουσαι μεγέθους ἐς τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἑστιῶνται τῶν χρεαμένων ἐντὸς, καὶ ὁπόσοις ἂν κατὰ γνώμην ᾖ καὶ ἐγκαθεύδουσι. Περίβολος δὲ ἀγορᾶς μέγας κατὰ τρόπον τὸν ἀρχαιότερόν ἐστιν ἐν Φαραῖς. Ἑρμῆς τε ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ λίθου πεποιημένον ἄγαλμα, ἔχων καὶ γένεια. ἑστηκὼς δὲ πρὸς αὐτῇ γῇ, παρέχεται μὲν τὸ τετράγωνον σχῆμα, μεγέθει δέ ἐστιν οὐ μέγας. καὶ αὐτῷ καὶ ἐπίγραμμα ἔπεστιν, ἀναθεῖναι αὐτὸ Μεσσήνιον Σίμυλον. καλεῖται μὲν δὴ Ἀγοραῖος. παρὰ δὲ αὐτῷ καὶ χρηστήριον καθέστηκε. κεῖται δὲ πρὸ τοῦ ἀγάλματος, ἑστία λίθου καὶ αὐτή· μολίβδῳ δὲ πρὸς τὴν ἑστίαν προσέχονται λύχνοι χαλκοῖ. Ἀφικόμενος οὖν περὶ ἑσπέραν ὁ τῷ θεῷ χρώμενος, λιβανωτόν τε ἐπὶ τῆς ἑστίας θυμιᾷ, καὶ ἐμπλήσας τοὺς λύχνους ἐλαίου καὶ ἐξάψας, τίθησιν ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ ἀγάλματος ἐν δεξιᾷ νόμισμα ἐπιχώριον, (καλεῖται δὲ χαλκοῦς τὸ νόμισμα) καὶ ἐρωτᾷ πρὸς τὸ οὖς τὸν θεὸν, ὁποῖόν τι καὶ ἑκάστῳ τὸ ἐρώτημά ἐστι. τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἄπεισιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιφραξάμενος τὰ ὦτα. προελθὼν δὲ ἐς τὸ ἐκτὸς, τὰς χεῖρας ἀπέχει ἀπὸ τῶν ὤτων, καὶ ἧστινος ἂν ἐπακούσῃ φωνῆς, μάντευμα ἡγεῖται. Τοιαύτη καὶ Αἰγυπτίοις ἑτέρα περὶ τοῦ Ἄπιδος τὸ ἱερὸν μαντεία καθέστηκεν. Ἐν Φαραῖς δὲ καὶ ὕδωρ ἱερόν ἐστι τοῦ Ἑρμοῦ. Ἅμα μὲν τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα, τοὺς δὲ ἰχθῦς οὐχ αἱροῦσιν ἐξ αὐτῆς, ἀνάθημα εἶναι τοῦ θεοῦ νομίζοντες. Ἑστήκασι δὲ ἐγγύτατα τοῦ ἀγάλματος τετράγωνοι λίθοι τριάκοντα μάλιστα ἀριθμόν. τούτους σέβουσιν οἱ Φαρεῖς ἑκάστου θεοῦ τινος ὄνομα ἐπιλέγοντες. Τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι, τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι. Φαρεῦσι δὲ ὅσον πέντε σταδίους καὶ δέκα ἀπωτέρω τῆς πόλεως, ἐστὶν ἄλσος Διοσκούρων. δάφναι μάλιστα ἐν αὐτῷ πεφύκασι. ναὸς δὲ οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ, οὔτε ἀγάλματα. κομισθῆναι δὲ οἱ ἐπιχώριοί φασιν ἐς Ῥώμην τὰ ἀγάλματα. Ἐν Φαραῖς δὲ ἐν τῷ ἄλσει βωμὸς λίθων λογάδων ἐστί. Πυθέσθαι δὲ οὐκ εἶχον, εἰ ὁ Φαρεὺς ὁ Φιλοδα-

μείας

μείας τῆς Δαναοῦ Φαρῶν ἢ ὁμώνυμος ἐκείνῳ τις ἐγένετο οἰκιστής. Τριτία δὲ Ἀχαιῶν αὕτη πόλις ἐν μεσογαίῳ μὲν ᾤκισται, τελοῦσι δὲ ἐς Πάτρας καὶ αὐτοί, βασιλέως δόντος. στάδιοι δὲ ἐς Τριτίαν εἴκοσί τε καὶ ἑκατόν εἰσιν ἐκ Φαρῶν. Πρὶν δὲ ἢ ἐς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν, μνῆμά ἐστι λευκοῦ λίθου θέας καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἄξιον, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ ταῖς γραφαῖς αἵ εἰσιν ἐπὶ τοῦ τάφου τέχνη Νικίου. θρόνος τε ἐλέφαντος, καὶ γυνὴ νέα καὶ εἴδους εὖ ἔχουσα ἐπὶ τῷ θρόνῳ, θεράπαινα δὲ αὐτῇ παρέστηκε σκιάδιον φέρουσα. καὶ νεανίσκος ὀρθὸς οὐκ ἔχων πω γένεια, ἔστι χιτῶνα ἐνδεδυκὼς καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ χιτῶνι φοινικῆν. παρὰ δὲ αὐτὸν οἰκέτης ἀκόντια ἔχων ἐστί, καὶ ἄγει κύνας ἐπιτηδείας θηρεύουσιν ἀνθρώποις. Πυθέσθαι μὲν ἤδη τὰ ὀνόματα αὐτῶν οὐκ εἴχομεν· ταφῆναι δὲ ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἐν κοινῷ παρεῖχεν ἅπασιν εἰκάζειν. Τριτίας δὲ οἰκιστὴν οἱ μὲν Κελβίδαν γενέσθαι λέγουσιν, ἀφικόμενον δὲ ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικῇ· οἱ δέ, ὡς Ἄρης συγγένοιτο Τριτίᾳ θυγατρὶ Τρίτωνος· ἱεράσθαι δὲ τῇ Ἀθηνᾷ τὴν παρθένον· Μελάνιππον δὲ παῖδα Ἄρεως καὶ Τριτίας οἰκίσαι τε καὶ αὐξῆσαι τὴν πόλιν, καὶ θέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς μητρός. Ἐν Τριτίᾳ δὲ ἔστι μὲν ἱερὸν καλουμένων μεγίστων θεῶν· ἀγάλματα δέ σφισι πηλοῦ τοῦ πεποιημένα. τούτοις ἑορτὴν ἄγουσι κατὰ ἔτος, οὐδέν τι ἀλλοίαν ἢ καὶ τῷ Διονύσῳ δρῶσιν Ἕλληνες. ἔστι δὲ καὶ Ἀθηνᾶς ναός· τὸ δὲ ἄγαλμα λίθου τὸ ἐφ' ἡμῶν· τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐς Ῥώμην, καθὰ οἱ Τριταιεῖς λέγουσιν, ἐκομίσθη. θύειν δὲ οἱ ἐνταῦθα καὶ Ἄρει καὶ τῇ Τριτίᾳ νομίζουσιν. Αἵδε μὲν τῆς θαλάσσης τέ εἰσιν ἀπωτέρω πόλεις, καὶ ἠπειρώτιδες βεβαίως. Πλέοντι δὲ ἐς Αἴγιον ἐκ Πατρῶν, ἄκρα πρῶτόν ἐστιν ὀνομαζομένη Ῥίον, σταδίους δὲ Πατρῶν πεντήκοντα ἀπέχουσα· λιμὴν δὲ ὁ Πάνορμος σταδίοις πέντε καὶ δέκα ἀπωτέρω τῆς ἄκρας. τοσούτους δὲ ἀφέστηκεν ἑτέρους ἀπὸ Πανόρμου τὸ Ἀθηνᾶς καλούμενον τεῖχος. Ἐς δὲ λιμένα Ἐρινεὸν ἐξ Ἀθηνᾶς τείχους, παράπλους ἐννενήκοντά εἰσι στάδιοι· ἑξήκοντα δὲ ἐς Αἴγιον ἀπὸ τοῦ Ἐρινεοῦ. Ὁδὸς δὲ ἡ πεζὴ, σταδίους τεσσαράκοντα μάλιστα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἀποδεῖ τὸν εἰρημένον. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Πατρέων ἄστεως ποταμός τε ὁ Μείλιχος καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Τρικλαρίας ἐστὶν, ἄγαλμα οὐδὲν ἔτι ἔχον. τοῦτο μὲν δὴ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Μειλίχου, ποταμός ἐστιν ἄλλος. ὄνομα μὲν τῷ ποταμῷ Χάραδρος. ὥρᾳ δὲ ἦρος πίνοντα ἐξ αὐτοῦ τὰ βοσκήματα ὀφείλει τίκτειν ἄρρενα, ὡς τὰ πλείω συμβαίνει. καὶ τοῦδε εἵνεκα οἱ νομεῖς ἑτέρωσε αὐτὰ τῆς χώρας μετιστᾶσι, πλήν γε δὴ τὰς βοῦς. ταύτας δὲ αὐτοῦ καταλείπουσιν ἐπὶ τῷ ποταμῷ, διότι καὶ πρὸς θυσίας οἱ ταῦροι σφίσι καὶ ἐς τὰ ἔργα ἐπιτηδειότεροι θηλειῶν βοῶν εἰσιν. ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κτήνεσι τὸ θῆλυ ἐπὶ πλέον τετίμηται. Μετὰ δὲ τὸν Χάραδρον ἐρείπια οὐκ ἐπιφανῆ πόλεώς ἐστιν Ἀργυρᾶς, καὶ πηγή τε Ἀργυρᾶ ἐν δεξιᾷ τῆς λεωφόρου, καὶ Σέλεμνος ποταμὸς κατιὼν ἐς θάλασσαν. Λόγος δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἐς αὐτόν ἐστι, Σέλεμνον μειράκιον ὡραῖον ποιμαίνειν ἐνταῦθα, Ἀργυρᾶν δὲ εἶναι μὲν τῶν ἐν θαλάσσῃ νυμφῶν, ἐρασθεῖσαν δὲ αὐτοῦ Σελέμνου φοιτᾶν τε ὡς αὐτὸν φασὶν ἐκ θαλάσσης ἀνιοῦσαν, καὶ καθεύδειν παρὰ τῷ ποταμῷ. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον οὔτε ὡραῖος ἔτι ἐφαίνετο Σέλεμνος, οὔτε ὡς αὐτὸν φοιτήσειν ἔμελλεν ἡ νύμφη. Σέλεμνον δὲ μονωθέντα Ἀργυρᾶς, καὶ τελευτήσαντα ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ἐποίησεν Ἀφροδίτη ποταμόν. Λέγω δὲ τὰ ὑπὸ Πατρέων λεγόμενα. καὶ ἤρα γὰρ καὶ ὕδωρ γενόμενος Ἀργυρᾶς, καθότι ἔχει καὶ ἐπὶ τῷ Ἀλφειῷ λόγος Ἀρεθούσης ἔτι ἐρᾶν αὐτόν. δωρεῖται καὶ τῷδε Ἀφροδίτη, Σέλεμνον ἐς λήθην ἄγει τὸν ποταμὸν Ἀργυρᾶς. Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλον ἐπ' αὐτῷ λόγον· τὸ ὕδωρ τὸ Σελέμνου σύμφορον καὶ ἀνδράσιν εἶναι καὶ γυναιξὶν ἐς ἔρωτος ἴαμα· λουομένοις ἐν τῷ ποταμῷ λήθην ἔρωτος γίνεσθαι. Εἰ δὲ μέτεστιν ἀληθείας τῷ λόγῳ, τιμιώτερον χρημάτων πολλῶν ἐστιν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου. Ἀπωτέρω δὲ Ἀργυρᾶς, ποταμός ἐστιν ὀνομαζόμενος Βολιναῖος, καὶ πόλις ποτὲ ᾤκητο πρὸς αὐτῷ Βολίνα. παρθένου δὲ ἐρασθῆναι Βολίνης Ἀπόλλωνα· τὴν δὲ φυγοῦσαν, ἐς τὴν ταύτῃ φασὶν ἀφεῖναι θάλατταν, καὶ αὐτὴν ἀθάνατον γενέσθαι χάριτι τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐφεξῆς δὲ ἄκρα τε ἐς αὐτὴν ἔχει τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπ' αὐτῇ λέγεται λόγος, ὡς Κρόνος τῆς θαλάσσης ἐνταῦθα ἔρριψε τὸ

δρέπανον, ᾧ τὸν πατέρα Οὐρανὸν ἐλυμήνατο. ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ τὴν ἄκραν Δρέπανον ὀνομάζουσιν. Ὀλίγον δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον, Ῥυπῶν ἐστι τὰ ἐρείπια. Σταδίους δὲ Αἴγιον περὶ τοὺς τριάκοντα ἀπέχει Ῥυπῶν. Αἰγίου δὲ τὴν χώραν διέξεισι μὲν ποταμὸς Φοῖνιξ, διέξεισι δὲ καὶ ἕτερος Μεγανίτας, ἐς θάλασσαν ῥέοντες. Στοὰ δὲ τῆς πόλεως πλησίον ἐποιήθη Στράτωνι ἀθλητῇ, Ὀλυμπιάσιν ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης ἀνελομένῳ νίκας. αὕτη μὲν ἐγυμνάζεσθαι τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐποιήθη. Αἰγιεῦσι δὲ Εἰλειθυίας ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον, καὶ ἡ Εἰλείθυια ἐς ἄκρους ἐκ κεφαλῆς τοὺς πόδας ὑφάσματι κεκάλυπται λεπτῷ, ξόανον πλὴν προσώπου τε καὶ χειρῶν ἄκρων καὶ ποδῶν. ταῦτα δὲ τοῦ Πεντελησίου λίθου πεποίηται. καὶ ταῖς χερσὶ τῇ μὲν ἐς εὐθὺ ἐκτέταται, τῇ δὲ ἀνέχει δᾷδα. Εἰλειθυίᾳ δὲ εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσιν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ᾽ ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τῷδε αἱ δᾷδες· ὅτι Εἰλείθυιά ἐστιν ἡ ἐς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. ἔργον δὲ τοῦ Μεσσηνίου Δαμοφῶντός ἐστι τὸ ἄγαλμα. Τῆς Εἰλειθυίας οὐ μακρὰν Ἀσκληπιοῦ τέ ἐστι τέμενος, καὶ ἀγάλματα Ὑγείας καὶ Ἀσκληπιοῦ. ἰαμβεῖον δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ, τὸν Μεσσήνιον Δαμοφῶντα εἶναι τὸν εἰργασμένον φησίν. Ἐν τούτῳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῷ ἱερῷ ἐς ἀντιλογίαν ἀφίκετο ἀνήρ μοι Σιδώνιος, ὃς ἐγνωκέναι τὰ ἐς τὸ θεῖον ἔφασκε Φοίνικας καὶ τά τε ἄλλα Ἑλλήνων βέλτιον, καὶ δὴ καὶ Ἀσκληπιῷ πατέρα μὲν σφᾶς Ἀπόλλωνα ἐπιφημίζειν, θνητὴν δὲ γυναῖκα οὐδεμίαν μητέρα. Ἀσκληπιὸν μὲν γὰρ ἀέρα εἶναι τε ἀνθρώπων εἶναι καὶ πᾶσιν ὁμοίως ζῴοις ἐπιτήδειον πρὸς ὑγίειαν· Ἀπόλλωνα δὲ ἥλιον, καὶ αὐτὸν ὀρθότατα Ἀσκληπιῷ πατέρα ἐπονομάζεσθαι· ὅτι ἐς τὸ ἁρμόζον ταῖς ὥραις ποιούμενος ὁ ἥλιος τὸν δρόμον, μεταδίδωσι τῷ ἀέρι ὑγιείας. Ἐγὼ δὲ ἀποδέχεσθαι μὲν τὰ εἰρημένα, οὐδὲν δέ τι Φοινίκων μᾶλλον ἢ καὶ Ἑλλήνων εἶναι τὸν λόγον ἔφην. ἐπεὶ καὶ ἐν Τιτᾶνι τῆς Σικυωνίων τὸ αὐτὸ ἄγαλμα Ὑγίας τε ὀνομάζεσθαι· καὶ παισὶ εἶναι δῆλα, ὡς τὸν ἡλιακὸν δρόμον ἐπὶ γῆς ὑγίαν ποιοῦντα ἀνθρώποις. Αἰγιεῦσι δὲ Ἀθηνᾶς τε ναὸς, καὶ Ἥρας ἐστὶν ἄλσος. Ἀθηνᾶς μὲν δὴ δύο ἀγάλματα λευκοῦ λίθου· τῆς δὲ Ἥρας τὸ ἄγαλμα, ὅτι μὴ γυναιξὶν ἢ ἂν τὴν ἱερωσύνην ἔχῃ, ἄλλῳ γ᾽ οὐδενί τε οὐδενί ἐστι θεάσασθαι. Διονύσου δὲ πρὸς τῷ θεάτρῳ πεποίηταί σφισιν ἱερὸν, καὶ ἄγαλμα οὐκ ἔχον πω γένεια. Ἔστι δὲ καὶ Διὸς ἐπίκλησιν Σωτῆρος ἐν τῇ ἀγορᾷ τέμενος, καὶ ἀγάλματα ἐσελθόντων ἐν ἀριστερᾷ χαλκοῦ μὲν ἀμφότερα· τὸ δὲ οὐκ ἔχον πω γένεια, ἐφαίνετο ἀρχαιότερον εἶναί μοι. Ἐν δὲ οἰκήματι κατ᾽ εὐθὺ τῆς ὁδοῦ χαλκοῦ καὶ ταῦτα ἔστι μὲν Ποσειδῶν καὶ Ἡρακλῆς, ἔστι δὲ Ζεὺς καὶ Ἀθηνᾶ. θεοὺς δὲ σφᾶς καλοῦσιν ἐς αὐτοὺς, ὡς μὲν ὁ Ἀργείων ἔχει λόγος, ὅτι ἐποιήθησαν ἐν τῇ πόλει τῇ Ἀργείων· ὡς δὲ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ Αἰγιεῖς, παρακαταθήκη σφίσιν ὑπὸ Ἀργείων ἐδόθη ἀγάλματα καὶ αὖθις. καὶ τάδε ἔτι προσεπιθεῖναι φασίν· ἑκάστῃ τοῖς ἀγάλμασιν ἡμέρᾳ θύειν. αὐτοὶ δὲ σόφισμα εὑρόντες, θύειν μὲν πλεῖστα ὅσα, κατευωχουμένοις δὲ τὰ ἱερεῖα ἐν κοινῷ, ἀνάλωμα οὐδὲν ἐς αὐτὰ γίνεσθαι, τέλος δὲ ἀπαιτεῖσθαι ὑπὸ τῶν Ἀργείων· καὶ αὐτοὶ τὰ ἐς τὰς θυσίας ἀναλούμενα ἀπαιτεῖν. τοὺς δὲ (οὐ γὰρ ἔχειν ἐκτῖσαι) καταλιπεῖν σφισιν αὐτοῖς τὰ ἀγάλματα. Αἰγιεῦσι δὲ ἔστι μὲν πρὸς τῇ ἀγορᾷ ναὸς Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι ἐν κοινῷ. ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἱερὸν Ἀρτέμιδος, τοξευούσῃ δὲ εἴκασται. καὶ Ταλθυβίου τοῦ κήρυκος τάφος. κέχωσται δὲ τῷ Ταλθυβίῳ καὶ ἄλλο μνῆμα ἐν Σπάρτῃ, καὶ αὐτῷ αἱ πόλεις ἐναγίζουσιν ἀμφότεραι. Πρὸς θαλάσσῃ δὲ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐν Αἰγίῳ, καὶ μετ᾽ αὐτὸ Ποσειδῶνος. Κόρης τε πεποίηται τῆς Δήμητρος, καὶ τέταρτον Ὁμαγυρίῳ Διΐ. ἐνταῦθα Διὸς καὶ Ἀφροδίτης ἐστὶ καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα. Ὁμαγύριος δὲ ἐγένετο τῷ Διῒ ἐπίκλησις, ὅτι Ἀγαμέμνων ἤθροισεν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον τοὺς λόγου μάλιστα ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀξίους, μεθέξοντας ἐν κοινῷ βουλῆς καθ᾽ ὅντινα χρὴ τρόπον ἐπιχειρεῖν τῇ Πριάμου στρατεύεσθαι. Ἀγαμέμνονι δὲ καὶ ἄλλα ἐστὶν ἐς ἔπαινον, καὶ ὅτι τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκολουθήσασι, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπελθούσης ὕστερον στρατιᾶς, τήν τε Ἴλιον ἐπόρθησε καὶ ὅσαι περίοικοι πόλεις ἦσαν. Ἐφεξῆς δὲ τῷ Ὁμαγυρίῳ Διΐ, Παναχαιᾶς ἐστι Δήμητρος. Παρέχεται δὲ ὁ αἰγιαλὸς,

ἐν ᾧ

ἐν ᾧ καὶ τὰ ἱερὰ Αἰγιεῦσιν ἐστὶ τὰ εἰρημένα, ὕδωρ ἄφθονον, θεάσασθαί τε καὶ πιεῖν ἐκ πηγῆς ἡδύ. Ἔστι δέ σφισι καὶ Σωτηρίας ἱερόν· ἰδεῖν μὲν δὴ τὸ ἄγαλμα οὐδενὶ πλὴν τῶν ἱερωμένων ἐστί. Δρῶσι δὲ ἄλλα τε καὶ τοιαῦτα. Λαμβάνοντες παρὰ τῆς θεοῦ πέμματα ἐπιχώρια, ἀφιᾶσιν ἐς θάλασσαν, πέμπειν δὲ τῇ ἐν Συρακούσαις Ἀρεθούσῃ φασὶν αὐτά. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα Αἰγιεῦσιν ἀγάλματα χαλκοῦ πεποιημένα· Ζεύς τε ἡλικίαν παῖς, καὶ Ἡρακλῆς οὐδὲ οὗτος ἔχων πω γένεια, Ἀγελάδα τέχνη τοῦ Ἀργείου. τούτοις κατὰ ἔτος ἱερεῖς αἱρετοὶ γίνονται, καὶ ἑκάτερα τῶν ἀγαλμάτων ἐπὶ ταῖς οἰκίαις μένει τοῦ ἱερωμένου. τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα προεκέκριτο ἐκ τῶν παίδων ἱερᾶσθαι τῷ Διῒ ὁ νικῶν κάλλει. ἀρχομένων δὲ αὐτῷ γενείων, ἐς ἄλλον παῖδα ἡ ἐπὶ τῷ κάλλει μετῄει τιμή. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐνομίζετο. Ἐς δὲ Αἴγιον καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι συνέδριον τῶν Ἀχαιῶν ἀθροίζεται, καθότι ἐς Θερμοπύλας τε καὶ ἐς Δελφοὺς οἱ Ἀμφικτύονες. Ἰόντι δὲ ἐς τὸ πρόσω, Σελινοῦς τε ποταμὸς, καὶ ἀπωτέρω τεσσαράκοντα Αἰγίου σταδίοις ἐπὶ θαλάσσῃ χωρίον ἐστὶν Ἑλίκη. ἐνταῦθα ᾤκητο Ἑλίκη πόλις, καὶ Ἴωσιν ἱερὸν ἁγιώτατον Ποσειδῶνος ἦν Ἑλικωνίου. Διαμεμενηκέναι δὲ σφίσι, καὶ ὡς ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐκπεσόντες ἐς Ἀθήνας, καὶ ὕστερον ἐξ Ἀθηνῶν ἐς τὰ παραθαλάσσια ἀφίκοντο τῆς Ἀσίας, σέβεσθαι Ποσειδῶνα Ἑλικώνιον. καὶ Μιλησίοις τε ἰόντι ἐπὶ τὴν πηγὴν τὴν Βιβλίδα, Ποσειδῶνος πρὸ τῆς πόλεώς ἐστιν Ἑλικωνίου βωμός· καὶ ὡσαύτως ἐν Τέῳ περίβολός τε καὶ βωμός ἐστι τοῦ Ἑλικωνίου θέας ἄξιος. ἔστι δὲ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐς Ἑλίκην καὶ τὸν Ἑλικώνιον Ποσειδῶνα. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀχαιοῖς τοῖς ἐνταῦθα, ἱκέτας ἄνδρας ἀποστήσασιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀποκτείνασιν, οὐκ ἐμέλλησε τὸ μήνιμα ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος· ἀλλὰ σεισμὸς ἐς τὴν χώραν σφίσιν αὐτίκα κατασκήψας, τῶν τε οἰκοδομημάτων τὴν κατασκευὴν, καὶ ὁμοῦ τῇ κατασκευῇ καὶ αὐτὸ τῆς πόλεως τὸ ἔδαφος ἀφανὲς ἐς τοὺς ἔπειτα ἐποίησε. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐπὶ τοῖς σεισμοῖς ὅσοι μεγέθει τε ὑπερήρκασι καὶ ἐπὶ μήκιστον διικνοῦνται τῆς γῆς, προσημαίνειν ὁ θεὸς κατὰ τὰ αὐτὰ ὡς ἐπίπαν εἴωθεν. ἢ γὰρ ἐπομβρίαι συνεχεῖς ἢ αὐχμοὶ περὶ τῶν σεισμῶν συμβαίνουσιν ἐπὶ χρόνον πλείονα. καὶ ὁ ἀὴρ παρὰ τὴν ἑκάστοτε τοῦ ἔτους ὥραν χειμῶνός τε γίνεται καυματωδέστερος, καὶ ἐν θέρει μετὰ ἀχλύος μᾶλλον ὁ κύκλος παρέχεται τοῦ ἡλίου τὴν χρόαν παρὰ τὸ εἰωθὸς, ἤτοι ἐς τὸ ἐρυθρότερον, ἢ καὶ ἡσυχῇ ῥέπουσαν ἐς τὸ μελάντερον. τῶν τε ὑδάτων ὡς τὸ πολὺ ἐπιλείπουσιν αἱ πηγαί, καὶ ἀνέμων ἐστὶν οἷς ἐνέπεσον ἐς τὴν χώραν, ἐμβολαὶ περιτρέπουσαι τὰ δένδρα. καί που καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ διαδρομαὶ σὺν πολλῇ τῇ φλογί. τὰ δὲ καὶ ἀστέρων ὤφθη σχήματα, οὔτε ἐγνωσμένα ὑπὸ τῶν πρότερον, καὶ μεγάλην τοῖς ὁρῶσιν ἐμποιοῦντα ἔκπληξιν. ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῆς γῆς κάτω πνευμάτων ὑφήγησις ἰσχυρά. ἄλλα τε πολλὰ ὁ θεὸς ἐπὶ τοῖς βιαίοις τῶν σεισμῶν ἐθέλει προδείκνυσθαι. Τῆς δὲ κινήσεως αὐτῆς καθέστηκεν οὐχ εἷς τρόπος· ἀλλ' οἱ φροντίσαντες τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀρχῆς καὶ οἱ παρ' ἐκείνων διδαχθέντες, ἰδέας καταμαθεῖν ἐδυνήθησαν τοσάσδε ἐπὶ τοῖς σεισμοῖς. Ἠπιώτατος μὲν ἐστὶν αὐτῶν, (ἣν δὴ ἐν κακῷ γε τοσούτῳ ῥᾳστώνην εἶναί τινα ἡγησαίμεθα) ἐπειδὰν ὁμοῦ τῇ κινήσει τῇ ἀρξαμένῃ τὸ πρῶτον καὶ τῇ ἐς τὸ ἔδαφος τροπῇ τῶν οἰκοδομημάτων ἀντισταθεῖσα ἐναντία κίνησις ἐξεγείρῃ τὰ ἤδη ῥαπέντα. καὶ ἐν τῇ τοιᾷδε ἰδέᾳ τοῦ σεισμοῦ κίονας ὁρᾶν ἐστὶν ἀνορθουμένους, οἳ ὀλίγον ἐδέησαν ἐς ἅπαν ἐκρειφθῆναι· καὶ ὁπόσα διέστη τείχων, συνερχόμενα ἐς τὸ ἐξ ἀρχῆς. δοκοὶ δὲ ὅσας ἐκτὸς ὀλισθεῖν ἐποίησεν ἡ κίνησις, ἐπανίασιν αὖθις ἐς τὰς ἕδρας. ὡσαύτως δὲ καὶ ὀχετῶν κατασκευῆς, καὶ εἰ δή τι ἄλλο ἐπὶ ὕδατος ῥοαῖς παράγει, καὶ τούτων συνδεῖται τὰ διεσπασμένα μᾶλλον ἢ αἱ ἀνθρώπων τεκτόνων. Ὁ δὲ δὴ δεύτερος τῶν σεισμῶν, ἀπώλειάν τε τῶν ἑτοιμοτέρων φέρει, καὶ ἐφ' ὅ τι ἂν βάλῃ τὴν ὁρμὴν, ἀνέκλινεν αὐτίκα τοῖς ἐς πολιορκίαν μηχανήμασιν ὁμοίως. Τὸν δὲ αὐτῶν ὀλεθριώτατον τοιῷδέ τινι ἐθέλουσιν εἰκάζειν· τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα εἰ συνεχεῖ πυρετῷ πυκνότερόν τε καὶ ὑπὸ πολλῆς ἄνω τῆς βίας ὠθοῖτο. τοῦτο δὲ ἀλλαχοῦ τε τοῦ σώματος ἐπισημαίνει, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ὑπὸ ἑκάτερον μάλιστα τὸν καρπόν. Κατὰ ταῦτα οὖν καὶ τὸν σεισμὸν, εἴτ' εὐθὺς ὑποδύε-

σθαι τῶν οἰκοδομημάτων καὶ θεμέλια ἀναπάλλειν φασὶν αὐτόν· καθότι καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀσπαλάκων ἐκ μυχοῦ τῆς γῆς ἀναπέμπεται. Μόνη τε ἡ τοιαύτη κίνησις οὐδὲ τῆς οἰκισθῆναί ποτε ὑπολείπει σημεῖα ἐν τῇ γῇ. Τότε ἰδέαν μὲν ταύτην ἐπὶ τῇ Ἑλίκῃ τοῦ σεισμοῦ τὴν ἐς τὸ ἔδαφος ἀνακινοῦσαν, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ἄλλο πῆμα τοιόνδε ἐπιγενέσθαι φασὶν ὥρᾳ χειμῶνος. Ἐπῆλθε γάρ σφισιν ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας ἡ θάλασσα, καὶ τὴν Ἑλίκην περιέλαβεν ἐν κύκλῳ πᾶσαν. καὶ δὴ καὶ τὸ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέσχεν ὁ κλύδων, ὡς τὰ ἄκρα τῶν δένδρων συνόπτα εἶναι μόνον. σείσαντος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἀναδραμούσης, καθείλκυσεν αὔτανδρον τὸ κῦμα τὴν Ἑλίκην. Τοιοῦτό γε δὴ κατέλαβεν καὶ ἑτέραν τὴν Ἰδέαν ἐν Σιπύλῳ πόλιν ἐς χάσμα ἀφανισθῆναι. ἐξ ὅτου δὲ ἡ Ἰδέα κατεάγη τοῦ ὄρους, ὕδωρ αὐτόθεν ἐρρύη· καὶ λίμνη τε ὀνομαζομένη Σαλὴ τὸ χάσμα ἐγένετο. καὶ ἐρείπια πόλεως δῆλα ἦν ἐν τῇ λίμνῃ πρὶν ἢ τὸ ὕδωρ ἀπέκρυψεν αὐτὰ τοῦ χειμάρρου. Συνόπτα δὲ καὶ Ἑλίκης ἐστὶ τὰ ἐρείπια, οὐ μὴν ἔτι γε ὁμοίως, ἅτε ὑπὸ τῆς ἅλμης λελυμασμένα. Τὸ δὲ τῆς ἱκεσίας μήνιμα, πάρεστι μὲν τοῖς ἐς τὴν Ἑλίκην, πάρεστι δὲ καὶ ἄλλοις διδαχθῆναι πολλοῖς, ὡς ἐστὶν ἀπαραίτητον. Φαίνεται δὲ καὶ ὁ θεὸς παραινῶν ὁ ἐν Δωδώνῃ νέμειν ἐς ἱκέτας αἰδῶ. Ἀθηναίοις γὰρ ἐπὶ ἡλικίᾳ μάλιστα τῇ Ἀφείδαντος ἀφίκετο παρὰ τοῦ ἐν Δωδώνῃ Διὸς τὰ ἔπη τάδε·

Φράζεο δ' Ἄρειόν τε πάγον, βωμούς τε θυώδεις
Εὐμενίδων, ὅτι χρὴ Λακεδαιμονίους σ' ἱκετεῦσαι
Δουρὶ πιεζομένους· τοὺς μὴ σὺ κτεῖνε σιδήρῳ,
Μηδ' ἱκέτας ἀδίκειν· ἱκέται δ' ἱεροί τε καὶ ἁγνοί.

Ταῦτα Ἕλλησιν ἦλθεν ἐς μνήμην, ὅτε ἀφίκοντο ἐπὶ Ἀθήνας Πελοποννήσιοι, τότε Κόδρου τοῖς Ἀθηναίοις τοῦ Μελάνθου βασιλεύοντος. ὁ μὲν δὴ ἄλλος στρατὸς τῶν Πελοποννησίων ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἐπειδὴ ἐπείθοντο τοῦ Κόδρου τὴν τελευτὴν, καὶ ὅντινα ἐγένετο αὐτῷ τρόπον. Οὐ γὰρ εἶναι νίκην ἔτι σφίσι κατὰ τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα ἤλπιζον. Λακεδαιμονίων δὲ ἄνδρες, γενόμενοι μὲν ἐντὸς τείχους λανθάνουσιν ἐν τῇ νυκτί· ἅμα δὲ ἡμέρᾳ τούς τε ἑαυτῶν ἀπεληλυθότας αἰσθάνονται, καὶ ἀθροιζομένων ἐπ' αὐτοὺς τῶν Ἀθηναίων, καταφεύγουσιν ἐς τὸν Ἄρειον πάγον καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν αἳ Σεμναὶ καλοῦνται τοὺς βωμούς. Ἀθηναῖοι δὲ τότε μὲν διδόασι τοῖς ἱκέταις ἀπελθεῖν ἀζημίοις. χρόνῳ δὲ ὕστερον αὐτοὶ οἱ ἔχοντες τὰς ἀρχὰς, διέφθειραν τῆς Ἀθηνᾶς ἱκέτας τῶν Κύλωνι ὁμοῦ τὴν ἀκρόπολιν κατειληφότων· καὶ αὐτοί τε οἱ ἀποκτείναντες ἐνομίσθησαν καὶ οἱ ἐξ ἐκείνων ἐναγεῖς τῆς θεοῦ. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀποκτείνασι καὶ τούτους ἄνδρας εἰς τὸ ἱερὸν καταπεφευγότας τὸ ἐπὶ Ταινάρῳ τοῦ Ποσειδῶνος, οὐ μετὰ πολὺ ἐσείσθη σφίσιν ἡ πόλις συνεχεῖ τε ὁμοῦ καὶ ἰσχυρῷ τῷ σεισμῷ, ὥστε οἰκίαν μηδεμίαν τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀντισχεῖν. Ἐγένετο δὲ τῆς Ἑλίκης ἀπώλεια Ἀστείου μὲν Ἀθήνησιν ἔτι ἄρχοντος, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν, ἣν Δάμων Θούριος ἐνίκα τὸ δεύτερον. Ἑλικέων δὲ οὐκ ἔτι ὄντων νέμονται τὴν χώραν οἱ Αἰγιεῖς. Μετὰ δὲ Ἑλίκην ἀποτραπήσῃ τε ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιὰν, καὶ ἑξῆς ἐς πόλισμα Κερύνειαν. ᾤκισται δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον ἐν ὄρει· καὶ οἱ τὸ ὄνομα ἢ δυνάστης ἐπιχώριος, ἢ ὁ Κερυνίτης ποταμὸς πεποίηκεν, ὃς ἐξ Ἀρκαδίας καὶ ὄρους Κερυνείας ῥέων, Ἀχαιοὺς τοὺς ταύτῃ παρέξεισι. Παρὰ τούτους συνοικοῦσι Μυκηναῖοι κατὰ συμφορὰν ἀφίκοντο ἐκ τῆς Ἀργολίδος. Μυκηναίοις μὲν γὰρ τὸ μὲν τεῖχος ἁλῶναι κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐκ ἐδύνατο ὑπὸ Ἀργείων, (ἐτετείχιστο γὰρ κατὰ ταὐτὰ τῷ ἐν Τίρυνθι ὑπὸ τῶν Κυκλώπων καλουμένων) κατὰ ἀνάγκην δὲ ἐκλείπουσι Μυκηναῖοι τὴν πόλιν, ἐπιλειπόντων σφᾶς τῶν σιτίων. καὶ ἄλλοι μέν τινες ἐς Κλεωνὰς ἀποχωροῦσιν ἐξ αὐτῶν· τοῦ δήμου δὲ πλέον μὲν ἢ ἥμισυ ἐς Μακεδονίαν καταφεύγουσι παρ' Ἀλέξανδρον, ᾧ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου τὴν ἀγγελίαν ἐπίστευσεν ἐς Ἀθηναίους ἀπαγγεῖλαι· ὁ δὲ ἄλλος δῆμος ἀφίκοντο ἐς τὴν Κερύνειαν. καὶ δυνατωτέρα τε ἡ Κερύνεια οἰκητόρων πλήθει καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἐγένετο ἐπιφανεστέρα διὰ τὴν συνοίκη-

συνοίκησιν τῶν Μυκηναίων. Ἐν Κερυνείᾳ δέ ἐστιν ἱερὸν Εὐμενίδων. ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ Ὀρέστην λέγουσιν. ὃς δ᾽ ἂν ἐνταῦθα ἢ αἵματι ἢ ἄλλῳ τῳ μιάσματι ἔνοχος, ἢ καὶ ἀσεβής, ἐσέλθῃ θέλων θεάσασθαι, αὐτίκα λέγεται δείμασιν ἐκτὸς τῶν φρενῶν γίνεσθαι. καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐ τοῖς πᾶσιν ἡ ἔσοδος, οὔτε ἐξ ἐπιδρομῆς ἐστι. Τοῖς μὲν δὴ ἀγάλμασι ξύλων εἰργασμένοις, μέγεθός εἰσιν οὐ μεγάλοι. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον ἐς τὸ ἱερὸν, γυναικῶν εἰκόνες λίθου τέ εἰσιν εἰργασμέναι, καὶ ἔχουσαι τέχνης εὖ. ἐλέγοντο δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἱέρειαι ταῖς Εὐμενίσιν αἱ γυναῖκες γενέσθαι. Ἐκ Κερυνείας δὲ ἐπανελθόντι ἐς τὴν λεωφόρον καὶ ὁδεύσαντι οὐκ ἐπὶ πολὺ, δύνατά ἐστιν ἐς Βοῦραν ἀποτραπέσθαι. θαλάσσης δὲ ἐν δεξιᾷ καὶ ἡ Βοῦρα ἐν ὄρει κεῖται. τεθῆναι δέ φασι τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ γυναικὸς Βούρας· θυγατέρα δὲ αὐτὴν Ἴωνος τοῦ Ξούθου, καὶ Ἑλίκης εἶναι. ὅτε δὲ Ἑλίκην ἐποίησεν ἄδηλον ἐξ ἀνθρώπων ὁ θεὸς, τότε καὶ τὴν Βοῦραν σεισμὸς ἐπέλαβεν ἰσχυρὸς, ὡς μηδὲ τὰ ἀγάλματα ἐν τοῖς ἱεροῖς ὑπολειφθῆναι τὰ ἀρχαῖα. ὁπόσοι δὲ τηνικαῦτα ἀποδημοῦντες ἢ στρατείας ἕνεκα ἔτυχον, ἢ κατὰ πρόφασιν ἀλλοίαν, μόνοι τε οὗτοι Βουραίων ἐλείφθησαν, καὶ αὖθις τῆς Βούρας ἐγένοντο οἰκισταί. Ναὸς δὲ ἐνταῦθα Δήμητρος. ὁ δὲ Ἀφροδίτης Διονύσου τέ ἐστι, καὶ ἄλλος Εἰλειθυίας. λίθου τοῦ Πεντελησίου τὰ ἀγάλματα, Ἀθηναίου δὲ ἔργα Εὐκλείδου. καὶ τῇ Δήμητρί ἐστιν ἐσθής. πεποίηται δὲ καὶ Ἴσιδι ἱερόν. Καταβάντων δὲ ἐκ Βούρας ὡς ἐπὶ θάλασσαν, ποταμός τε Βουραϊκὸς ὀνομαζόμενος, καὶ Ἡρακλῆς οὐ μέγας ἐστὶν ἐν σπηλαίῳ· ἐπίκλησις μὲν καὶ τούτῳ Βουραϊκός. Μαντείας δὲ ἀπὸ πινακί τε καὶ ἀστραγάλοις ἐστὶ λαβεῖν. εὔχεται μὲν γὰρ πρὸ τοῦ ἀγάλματος ὁ τῷ θεῷ χρώμενος, ἐπὶ δὲ τῇ εὐχῇ λαβὼν ἀστραγάλους (οἱ δὲ ἄφθονοι παρὰ τῷ Ἡρακλεῖ κεῖνται) τέσσαρας ἀφίησιν ἐπὶ τῆς τραπέζης. ἐπὶ δὲ παντὶ ἀστραγάλῳ σχήματα γεγραμμένα ἐν πίνακι ἐπίτηδες ἐξήγησιν ἔχει τοῦ σχήματος. σταδίων δὲ ἐπὶ τὸν Ἡρακλέα ὡς τριάκοντα ἐξ Ἑλίκης ὁδὸς ἡ εὐθειά ἐστιν. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ποταμὸς ἐς θάλασσαν ἐκδίδωσιν ἀέναος ἐξ ὄρους Ἀρκαδικοῦ κατερχόμενος· ὄνομα δὲ αὐτῷ καὶ τῷ ποταμῷ Κρᾶθις. ἔνθα αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ τῷ ὄρει. Ἀπὸ ταύτης τοῦ Κράθιδος καὶ πρὸς Κρότωνι τῇ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμὸς ἔσχηκε. Πρὸς δὲ τῇ Ἀχαϊκῇ Κράθιδι, Ἀχαιῶν ποτε ᾤκητο Αἰγαὶ πόλις. ἐκλειφθῆναι δὲ αὐτὴν ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας λέγουσι. τούτων δὲ καὶ Ὅμηρος τῶν Αἰγῶν ἐν Ἥρας λόγοις ἐποιήσατο μνήμην·

Οἱ δέ τοι εἰς Ἑλίκην τε καὶ Αἰγὰς δῶρ᾽ ἀνάγουσι.

δῆλον ὡς γέρα τοῦ Ποσειδῶνος ἐπίσης ἔν τε Ἑλίκῃ καὶ ἐν ταῖς Αἰγαῖς ἔχοντος. Οὐ πολὺ δὲ ἀπωτέρω Κράθιδος, σῆμά τε ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἄνδρα εὑρήσεις ἐπὶ τῷ μνήματι, ἵππῳ παρεστῶτα, ἀμυδρὰν γραφήν. Ὁδὸς δὲ ἀπὸ τοῦ τάφου σταδίων ὅσον τριάκοντα ἐπὶ τὸν καλούμενον Γαῖον· Γῆς δὲ ἱερόν ἐστιν ὁ Γαῖος ἐπίκλησιν Εὐρυστέρνου. ξόανον δὲ ἐν τοῖς μάλιστα ὁμοίως ἐστὶν ἀρχαῖον. γυνὴ δὲ ἡ ἀεὶ τὴν ἱερωσύνην λαμβάνουσα, ἁγιστεύει μὲν τὸ ἀπὸ τούτου, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρότερα ἔστι πλέον ἢ ἑνὸς ἀνδρὸς ἐς πεῖραν ἀφιγμένη. Πίνουσαι δὲ αἷμα ταύρου δοκιμάζονται. ἣ δ᾽ ἂν αὐτῶν τύχῃ μὴ ἀληθεύουσα, αὐτίκα ἐκ τούτου τὴν δίκην ἔχει. ἢν δὲ ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης ἀφίκωνται γυναῖκες εἰς ἀμφισβήτησιν πλέονες, ἡ τῷ κλήρῳ λαχοῦσα προτετίμηται. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον τὸ Αἰγειρατῶν, (ὄνομα τὸ αὐτὸ ἥ τε πόλις καὶ τὸ ἐπίνειον ἔχει) ἐς οὖν τὸ ἐπίνειον Αἰγειρῶν δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν Βουραϊκὴν εἰσὶν Ἡρακλέους στάδιοι. Ἐπὶ θαλάσσῃ μὲν δὴ Αἰγειράταις οὐδὲν ἐστιν ἐς μνήμην. ὁδὸς δ᾽ ἐκ τοῦ ἐπινείου δύο σταδίων καὶ δέκα ἐς τὴν ἄνω πόλιν. Ὁμήρου δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὑπερησία ὠνόμασται· τὸ δὲ ὄνομα τὸ νῦν ἐγένετο Ἰώνων ἐποικούντων. ἐγένετο δὲ ἐπ᾽ αἰτίᾳ τοιᾷδε. Σικυωνίων ἀφίξεσθαι στρατὸς ἔμελλεν αὖθις πολέμιος ἐς τὴν γῆν. οἱ δὲ (οὐ γὰρ ἐδόκουν ἀξιόμαχοι τοῖς Σικυωνίοις εἶναι) ἀθροίζουσιν αἶγας ὁπόσαι σφίσιν ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ. συλλέξαντες δὲ ἔδησαν πρὸς τοῖς κέρασιν αὐτῶν δᾷδας, καὶ ὡς πόρρω νυκτὸς ἦν, ἐξάπτουσι τὰς δᾷδας. Σικυώνιοι δὲ (ἰέναι γὰρ συμμάχους τοῖς Ὑπερησιεῦσιν ἤλπιζον καὶ εἶναι) τὴν φλόγα ἐκ τοῦ ἐπιχωρίου πυρὸς) οἱ μὲν οἴκαδε ἐπανέρχονται, Ὑπερ-

σίας δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομα τὸ νῦν μετέθεντο ἀπὸ τῶν αἰγῶν· καὶ καθότι αὐτῶν ἡ καλλίστη καὶ ἡγουμένη τῶν ἄλλων ὤκλασεν, Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας ἐποιήσαντο ἱερόν, τὸ σόφισμα ἐς τοὺς Σικυωνίους οὐκ ἄνευ τῆς Ἀρτέμιδος σφίσιν ἐπελθεῖν νομίζοντες. Οὐ μὴν καὶ αὐτίκα ἐξενίκησαν Αἴγειραν ἀντὶ Ὑπερησίας καλεῖσθαι· ἐπεὶ κατ' ἐμὲ ἦσαν ἔτι οἱ Ὠρεὸν τὴν ἐν Εὐβοίᾳ τῷ ὀνόματι Ἑστιαίαν ἐκάλουν τῷ ἀρχαίῳ. Παρείχετο δὲ ἡ Αἴγειρα ἐς συγγραφὴν ἱερὸν Διὸς καὶ ἄγαλμα καθήμενον, λίθου μὲν Πεντελησίου, Ἀθηναίου δὲ ἔργον Εὐκλείδου. ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἕστηκε, πρόσωπόν τε καὶ ἄκραι χεῖρες ἐλέφαντος καὶ οἱ πόδες, τὸ δὲ ἄλλο ξόανον χρυσοῦ τε ἐπιπολῆς διηνθισμένον ἐστὶ καὶ φαρμάκοις. Ἀρτέμιδός τε ναὸς καὶ ἄγαλμα τέχνης τῆς ἐφ' ἡμῶν, ἱερᾶται δὲ παρθένος ἔστ' ἂν ἐς ὥραν ἀφίκηται γάμου. Ἕστηκε δὲ καὶ ἄγαλμα ἐνταῦθα ἀρχαῖον, Ἰφιγένεια ἡ Ἀγαμέμνονος, ὡς οἱ Αἰγειρᾶταί φασιν. εἰ δὲ ἀληθῆ λέγουσιν οὗτοι, δῆλός ἐστιν ἐξ ἀρχῆς Ἰφιγενείᾳ ποιηθεὶς ὁ ναός. Ἔστι καὶ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖον, τό τε ἱερὸν αὐτὸ καὶ ὁπόσα ἐν τοῖς ἀετοῖς. ἀρχαῖον δὲ καὶ τοῦ θεοῦ τὸ ξόανον, γυμνός, μεγέθει μέγας. Τὸν ποιήσαντα δὲ εἶχεν οὐδεὶς τῶν ἐπιχωρίων εἰπεῖν. ὅστις δὲ ἤδη τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐν Σικυῶνι ἐθεάσατο, τεκμαίροιτο ἂν καὶ ἐν Αἰγείρᾳ τὸν Ἀπόλλωνα, ἔργον εἶναι τοῦ αὐτοῦ Φλιασίου Λαφάους. Ἀσκληπιοῦ δὲ ἀγάλματα ὀρθά ἐστιν ἐν ναῷ, καὶ Σαράπιδος ἑτέρωθι καὶ Ἴσιδος, λίθου καὶ ταῦτα Πεντελησίου. Τὴν δὲ Οὐρανίαν σέβουσι μὲν τὰ μάλιστα. ἐσελθεῖν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις. Θεοῦ δὲ ἣν Συρίαν ἐπονομάζουσιν, ἐς ταύτης τὸ ἱερὸν εἴσιασιν ἐν ἡμέραις ῥηταῖς, ἄλλα τε ὅσα νομίζουσι προκαθαρεύσαντες καὶ ἐς τὴν δίαιταν. Οἶδα καὶ οἴκημα ἐν Αἰγείρᾳ θεασάμενος. ἄγαλμα ἦν ἐν τῷ οἰκήματι Τύχης, τὸ κέρας φέρουσα τὸ Ἀμαλθείας. Παρὰ δὲ αὐτὴν Ἔρως πτερὰ ἔχων ἐστίν· ἐθέλει δὲ σημαίνειν, ὅτι ἀνθρώποις καὶ τὰ ἐς ἔρωτα τύχη μᾶλλον ἢ ὑπὸ κάλλους κατορθοῦται. Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τε ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν Τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφάς τι ἰσχύειν. Ἐν Αἰγείρᾳ δέ, ἐν τούτῳ τῷ οἰκήματι, ἀνήρ τε ἤδη γέρων ἴσα καὶ ὀδυρόμενος, καὶ γυναῖκες αἱ τρεῖς ἀφαιρούμεναι ψέλλια εἰσί, καὶ ἴσοι νεανίσκοι ταῖς γυναιξίν, ὁ δὲ ἐνδεδυκὼς θώρακα. Εἰς τοῦτόν φασιν Ἀχαιοὶ γινομένου πολέμου μαχεσάμενον ἀνδρειότατα Αἰγειρατῶν τελευτῆσαι, καὶ αὐτοῦ τὸν θάνατον οἱ λοιποὶ τῶν ἀδελφῶν οἴκαδε ἀπήγγελλον· καὶ τοῦδε εἵνεκα, αἵ τε ἀδελφαὶ διὰ τὸ ἐπ' αὐτῷ πένθος ἀποκοσμοῦνται, καὶ τὸν πατέρα ἐπονομάζουσιν οἱ ἐπιχώριοι Συμπαθῆ, ἅτε ἐλεεινὸν καὶ ἐν τῇ εἰκόνι. Ὁδὸς δὲ ἐξ Αἰγείρας εὐθεῖα ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς διά τε ὀρῶν καὶ ἀνάντης ἐς ὦσα ἐστί. μῆκος μὲν οὖν τῆς ὁδοῦ, τεσσαράκοντά εἰσι στάδιοι· ἄγει δὲ ἐς Φελλόην, πόλισμα οὐκ ἐπιφανές, οὐδὲ ἀεὶ ᾠκεῖτο καὶ Ἰώνων ἔτι ἐχόντων τὴν γῆν. τὰ δὲ περὶ τὴν Φελλόην ἐς φυτείαν ἀμπέλων ἐστὶν ἐπιτήδεια· καὶ ὅσα πετρώδη τῆς χώρας, δρῦς τέ εἰσι καὶ θηρία, ἔλαφοι καὶ ὗς ἄγριοι. εἰ δέ τινα τῶν ἐν Ἕλλησι πολισματίων ἀφθόνῳ καταρρεῖται τῷ ὕδατι, ἀριθμεῖν καὶ τὴν Φελλόην ἐστὶν ἐν τούτοις. Θεῶν δὲ ἱερὰ Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν· ἡ μὲν χαλκοῦ πεποίηται, βέλος δὲ ἐκ φαρέτρας λαμβάνουσα. τῷ Διονύσῳ δὲ ὑπὸ κινναβάρεως τὸ ἄγαλμά ἐστιν ἐπηνθισμένον. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον καταβᾶσιν ἐξ Αἰγείρας, καὶ αὖθις ἐς τὰ πρόσω βαδίζουσιν, ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀγροτέρας, ἔνθα τὴν αἶγα ὀκλάσαι λέγουσι. Τῆς δὲ Αἰγειρατῶν ἔχονται Πελληνεῖς. πρὸς Σικυῶνος δὲ οὗτοι καὶ μοίρας τῆς Ἀργολίδος Ἀχαιῶν οἰκοῦσιν ἔσχατοι. τὸ δὲ ὄνομα ἐγένετο τῇ πόλει, λόγῳ μὲν τῷ Πελληνέων, ἀπὸ Πάλλαντος, (τῶν Τιτάνων δὲ καὶ Πάλλαντα εἶναι λέγουσι) δόξῃ δὲ τῇ Ἀργείων, ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀργείου Πελλήνου· Φόρβαντος δὲ εἶναι τοῦ Τριόπα παῖδα αὐτὸν λέγουσιν. Αἰγείρας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ Πελλήνης, πόλισμα ὑπήκοον Σικυωνίων Δονοῦσα καλουμένη, ἐγένετο μὲν ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ἀνάστατος. μνημονεύειν δὲ καὶ Ὅμηρον ἐν καταλόγῳ τῶν σὺν Ἀγαμέμνονί φασιν αὐτῆς ποιήσαντα ἔπος·

Οἵ θ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Δονόεσσαν.

Πεισίστρα-

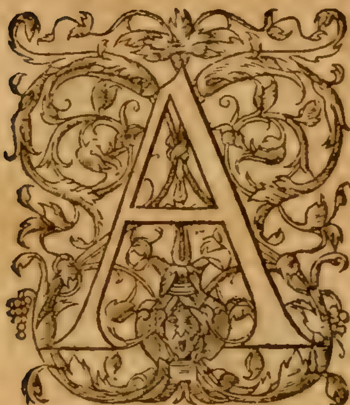
Πεισίστρατον δὲ ἡνίκα ἔπη τὰ Ὁμήρου διεσπασμένα τε καὶ ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα ἠθροίζετο, ἢ αὐτὸν Πεισίστρατον, ἢ τῶν τινα ἑταίρων, μεταποιῆσαι τὸ ὄνομα ὑπὸ ἀγνοίας. Ἔστι δὲ Ἀριστοναῦται Πελληνεῦσιν ἐπίνειον. Ἐς τοῦτο ἐξ Αἰγείρας τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ σταδίων ἐστὶν εἴκοσιν ὁδὸς καὶ ἑκατόν. ταύτης δὲ ἡμίσεα ἐς Πελλήνην ἀπὸ τοῦ ἐπινείου. Ὄνομα δὲ Ἀριστοναύτας γενέσθαι τῷ ἐπινείῳ λέγουσιν, ὅτι καὶ ἐς τοῦτον τὸν λιμένα ὡρμίσαντο οἱ πλεύσαντες ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς. Πελληνεῦσι δὲ ἡ πόλις ἐστὶν ἐπὶ λόφου κατὰ ἄκραν τὴν κορυφὴν ἐς ὀξὺ ἀνεστηκότος. τοῦτο μὲν δὴ ἀπότομον, καὶ διὰ αὐτὸ ἐστὶν ἀοίκητον. τῷ δὲ χθαμαλωτέρῳ πεπόλισται σφισιν οὐ συνεχὴς ἡ πόλις· ἐς δὲ μοίρας νενεμημένη δύο ὑπὸ τῆς ἄκρας μεταξὺ ἀνεχούσης. Ἰόντων δὲ ἐς Πελλήνην, ἄγαλμά ἐστιν Ἑρμοῦ κατὰ τὴν ὁδόν· ἐπίκλησιν μὲν Δόλιος, εὐχὰς δὲ ἀνθρώπων ἕτοιμος τελέσαι. σχῆμα δὲ αὐτῷ τετράγωνον, γένεια τε ἔχει, καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πῖλον εἰργασμένον. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἐς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐστὶν Ἀθηνᾶς, λίθου μὲν ἐπιχωρίου ναός, ἐλέφαντος δὲ τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ. Φειδίαν δὲ εἶναι τὸν εἰργασμένον φασί, πρότερον ἔτι ἢ ἐν τῇ ἀκροπόλει τε αὐτὸν τῇ Ἀθηναίων, καὶ ἐν Πλαταιαῖς ποιῆσαι τῆς Ἀθηνᾶς τὰ ἀγάλματα. Λέγουσι δὲ οἱ Πελληνεῖς καὶ ἄδυτον τῆς Ἀθηνᾶς καθήκειν ἐς βάθος τῆς γῆς. εἶναι δὲ τὸ ἄδυτον τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀγάλματος τῷ βάθρῳ, καὶ τὸν ἀέρα ἐκ τοῦ ἀδύτου νότιόν τε εἶναι, καὶ διὰ αὐτὸ τῷ ἐλέφαντι ἐπιτήδειον. Ὑπὲρ δὲ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἔστιν ἄλσος περιῳκοδομημένον τείχει Σωτείρας ἐπίκλησιν Ἀρτέμιδος, καὶ ὀμνύουσιν ἐπὶ μεγίστοις αὐτήν. ἔσοδός τε πλὴν τοῖς ἱερεῦσιν, ἄλλῳ δὲ οὐδενί ἐστιν ἀνθρώπων. ἱερεῖς δὲ ἄνδρες τῶν ἐπιχωρίων εἰσὶ κατὰ δόξαν γένους μάλιστα αἱρούμενοι. Τοῦ δὲ ἄλσους τῆς Σωτείρας ἱερὸν ἀπαντικρὺ Διονύσου Λαμπτῆρός ἐστιν ἐπίκλησιν. τούτῳ καὶ Λαμπτήρια ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ δᾷδάς τε ἐς τὸ ἱερὸν κομίζουσιν ἐν νυκτί, καὶ οἴνου κρατῆρας ἱστᾶσιν ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν. Ἔστι καὶ Ἀπόλλωνος Θεοξενίου Πελληνεῦσιν ἱερόν. τὸ δὲ ἄγαλμα χαλκοῦ πεποίηται, καὶ ἀγῶνα ἐπιτελοῦσι Θεοξένια τῷ Ἀπόλλωνι, τιθέντες ἀργύριον ἆθλα τῆς νίκης· καὶ ἄνδρες ἀγωνίζονται τῶν ἐπιχωρίων. Πλησίον δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος, ναός ἐστιν Ἀρτέμιδος· τοξευούσης δὲ ἡ θεὸς παρέχεται σχῆμα. ᾠκοδόμηται δὲ καὶ ἔλυτρον κρήνης ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ λουτρά ἐστιν αὐτοῖς τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ· ἐπεί τοι πίνειν πηγαί σφισιν ὑπὸ τὴν πόλιν εἰσὶν οὐ πολλαί. τὸ δὲ χωρίον ἔνθα αἱ πηγαί, Γλυκείας ὀνομάζουσι. Γυμνάσιον δὲ ἀρχαῖον ἐς ἐφήβων μάλιστα τελεῖται μελέτην· οὐδὲ ἐς τὴν πολιτείαν ἐγγραφῆναι πρότερον καθέστηκεν οὐδενί, πρὶν ἂν ἐφηβεύσωσιν. Ἐνταῦθα ἀνὴρ Πελληνεὺς ἕστηκε Πρόμαχος ὁ Δρύωνος, ἀνελόμενος παγκρατίου νίκας, τὴν μὲν Ὀλυμπιάσι, τρεῖς δὲ Ἰσθμίων, καὶ Νέμεα δύο. καὶ αὐτοῦ καὶ εἰκόνα ποιήσαντες οἱ Πελληνεῖς, τὴν μὲν ἐς Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν, τὴν δὲ ἐν γυμνασίῳ λίθου ταύτην, καὶ οὐ χαλκοῦ. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Κορινθίοις συνεστῶτος πολέμου Πελληνεῦσιν, ἀποκτείνειεν ὁ Πρόμαχος πλείστους τῶν ἀντιτεταγμένων. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Πουλυδάμαντος τοῦ Σκοτουσσαίου κρατήσειεν Ὀλυμπίᾳ. Τὸν δὲ Πουλυδάμαντα δεύτερα τότε ἐς ἀγῶνα ἀφῖχθαι τὸν Ὀλυμπικὸν παρὰ βασιλέως τοῦ Περσῶν ἀνασωθέντα οἴκαδε. Θεσσαλοὶ δὲ ἡσσηθῆναι Πουλυδάμαντα οὐχ ὁμολογοῦντες, παρέχονται καὶ ἄλλα ἐς πίστιν, καὶ ἐλεγεῖον ἐπὶ τῷ Πουλυδάμαντι·

Ὦ θρέψε Πουλυδάμαντα ἀνίκατον Σκοτόεσσα.

Πελληνεῖς δ᾽ οὖν Πρόμαχον τὰ μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ, ἐν Χαιρωνείᾳ δύο ἀνελόμενον πάλης νίκας, καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ τέσσαρας, οὐδὲ ἀρχὴν ἐθέλουσιν ὀνομάζειν, ὅτι κατέλυσε πολιτείαν (ἐμοὶ δοκεῖν) τὴν ἐν Πελλήνῃ· δῶρον τὸ ἐπιφθονώτατον παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου λαβών, τύραννος πατρίδος τῆς αὐτοῦ καταστῆναι. Ἔστι δὲ καὶ Εἰλειθυίας Πελληνεῦσιν ἱερόν. τοῦτο ἐν μοίρᾳ τῆς πόλεως τῇ ἐλάσσονί ἐστιν ἱδρυμένον. Τὸ δὴ ὀνομαζόμενον Ποσίδιον, τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἦν δῆμος, ἔρημον δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν. ἔστι μὲν δὴ τὸ Ποσίδιον τοῦτο ὑπὸ τὸ γυμνάσιον. διαμεμένηκε δὲ καὶ ἐς τόδε ἔτι αὐτῷ Ποσειδῶνος ἱερὸν νομίζεσθαι. Πελλήνης δὲ ὅσον στάδια

ἑξήκοντα ἀπέχει τὸ Μυσαῖον, ἱερὸν Δήμητρος Μυσίας. ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ Μύσιον φασὶν ἄνδρα Ἀργεῖον. ἐδέξατο δὲ οἴκῳ Δήμητρα καὶ ὁ Μύσιος λόγῳ τῷ Ἀργείων. ἔστι δὲ ἄλσος ἐν τῷ Μυσαίῳ δένδρα ὁμοίως τὰ πάντα, καὶ ὕδωρ ἄφθονον ἀνίησιν ἐκ πηγῶν. ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν τῇ Δήμητρι ἐνταῦθα ἡμερῶν ἑπτά. τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς ὑπεξίασιν οἱ ἄνδρες ἐκ τοῦ ἱεροῦ· καταλειπόμεναι δὲ αἱ γυναῖκες δρῶσιν ἐν τῇ νυκτὶ ὁπόσα νόμος ἐστὶν αὐταῖς. ἀπελαύνονται δὲ οὐχ οἱ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κυνῶν τὸ ἄρρεν. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀφικομένων ἐς τὸ ἱερὸν τῶν ἀνδρῶν, αἱ γυναῖκές τε ἐς αὐτοὺς, καὶ ἀνὰ μέρος ἐς τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες γέλωτί τε ἐς ἀλλήλους χρῶνται καὶ σκώμμασιν. Ἀπωτέρω δὲ οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ Μυσαίου, ἱερόν ἐστιν Ἀσκληπιοῦ καλούμενον Κῦρος, καὶ ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ τοῦ θεοῦ γίνεται. ὕδωρ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀνέδην ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν πηγῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα ἵδρυται. Ποταμοὶ δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν κατέρχονται ὑπὲρ τὴν Πελλήνην, πρὸς μὲν Αἰγείρας καλούμενος Κειός. ἔχει δὲ αὐτὸν τὸ ὄνομα ἀπὸ Τιτᾶνος Κειοῦ. καὶ Ἄλσος ὠνόμασται ποταμὸς, ὃς ἀρχόμενος ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους, ἐς τὸν Ἕρμον κάτεισι. Καθότι δὲ Πελληνεῦσιν ὅροι τῆς χώρας πρὸς Σικυωνίας εἰσὶ, κατὰ τοῦτο ποταμός σφισί τις ἔσχατος ποταμῶν τῶν Ἀχαϊκῶν ἐς τὴν Σικυωνίαν ἐκδίδωσι θάλασσαν.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΑΡΚΑΔΙΚΑ.

ΡΚΑΔΩΝ δὲ τὰ πρὸς τῆς Ἀργείας Τεγεᾶται τε ἔχουσι καὶ Μαντινεῖς. νέμονται δὲ οὗτοί τε καὶ τὸ ἄλλο Ἀρκαδικὸν τὸ μεσόγαιον τῆς Πελοποννήσου. Κορίνθιοι γὰρ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ πρῶτοι. Κορινθίοις δὲ τὰ πρὸς θαλάσσης εἰσὶν Ἐπιδαύριοι γείτονες. τὰ δὲ ἐς Ἐπίδαυρον καὶ Τροιζῆνά τε καὶ Ἑρμιόνα, ὁ κόλπος ἐστὶν ὁ Ἀργολικὸς καὶ ὅσα ἐπιθαλάσσια τῆς Ἀργείας. ταύτης δὲ ἔχονται τῆς χώρας Λακεδαιμονίων περίοικοι. Τούτοις δὲ ὅμορος ἡ Μεσσηνία· καταβαίνει γὰρ μέχρι θαλάσσης ἐς Μεθώνην καὶ Πύλον, καὶ ἐπὶ Κυπαρισσιάς. Τὰ δὲ πρὸς Λεχαίου Κορινθίοις Σικυώνιοι προσοικοῦσιν ἔσχατοι ταύτῃ μοίρας τῆς Ἀργολίδος. Μετὰ Σικυῶνα Ἀχαιοὶ τὸ ἐνθένδε εἰσὶν οἱ παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν οἰκοῦντες. Τὸ δὲ ἕτερον Πελοποννήσου πέρας τὸ ἀπαντικρὺ τῶν Ἐχινάδων, οἰκοῦσιν Ἠλεῖοι. Τῆς δὲ γῆς τῆς Ἠλείας κατὰ μὲν Ὀλυμπίαν καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τὰς ἐκβολὰς πρὸς τὴν Μεσσηνίαν εἰσὶν ὅροι, τὰ δὲ πρὸς Ἀχαΐαν Δυμαίων εἰσὶν ὅροι. Τούτων τῶν κατειλεγμένων καθηκόντων ἐπὶ θάλασσαν, Ἀρκάδες δὲ ἐντὸς οἰκοῦσιν ἀποκλειόμενοι θαλάσσης πανταχόθεν· ὅθεν σφᾶς καὶ Ὅμηρος ἀφικέσθαι φησὶν ἐς Τροίαν παρ᾽ Ἀγαμέμνονος πλοῖα εἰληφότας, καὶ οὐχὶ ναυσὶν οἰκείαις. Φασὶ δὲ Ἀρκάδες, ὡς Πελασγὸς γένοιτο ἐν τῇ γῇ ταύτῃ πρῶτος. εἰκὸς δὲ ἔχει τοῦ λόγου καὶ ἄλλους ὁμοῦ τῷ Πελασγῷ, μηδὲ αὐτὸν Πελασγὸν γενέσθαι μόνον. ποίων γὰρ ἂν καὶ ἦρχεν ὁ Πελασγὸς ἀνθρώπων; μεγέθει μέντοι καὶ κατὰ ἀλκὴν καὶ κάλλος προεῖχεν ὁ Πελασγὸς, καὶ γνώμην ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἦν, καὶ τούτων ἕνεκα αἱρεθῆναί μοι δοκεῖ βασιλεύειν ὑπ᾽ αὐτῶν. Πεποίηται δὲ καὶ Ἀσίῳ τοιάδε ἐς αὐτόν·

Ἀντίθεον δὲ Πελασγὸν ἐν ὑψικόμοισιν ὄρεσσι
Γαῖα μέλαιν᾽ ἀνέδωκεν, ἵνα θνητῶν γένος εἴη.

Πελασγὸς δὲ βασιλεύσας, τοῦτο μὲν ποιήσασθαι καλύβας ἐπενόησεν, ὡς μὴ ῥιγοῦν τε καὶ ὕεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, μηδὲ ὑπὸ τοῦ καύματος ταλαιπωρεῖν· τοῦτο δὲ τοὺς χιτῶνας τοὺς ἐκ τῶν δερμάτων τῶν ὑῶν, οἷς καὶ νῦν περί τε Εὔβοιαν ἔτι χρῶνται καὶ ἐν τῇ Φωκίδι ὁπόσοι βίου σπανίζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξευρών. καὶ δὴ καὶ τῶν φύλλων τὰ ἔτι χλωρὰ καὶ πόας τε καὶ ῥίζας οὐδὲ ἐδωδίμους,

ἀλλὰ

ἀλλὰ ὀλεθρίους σιτίας, σιτουμένους τοὺς ἀνθρώπους, τούτων μὲν ἔπαυσεν ὁ Πελασγός· ὁ δὲ τὸν καρπὸν τῶν δρυῶν οὔτι που πασῶν, ἀλλὰ τὰς βαλάνους τῆς φηγοῦ τροφὴν ἐξεῦρεν εἶναι. παρέμεινέ τε ἐνίοις ἐς τοσοῦτον ἀπὸ Πελασγοῦ τούτου ἡ δίαιτα, ὡς καὶ τὴν Πυθίαν, ἡνίκα Λακεδαιμονίοις γῆς τῆς Ἀρκάδων ἀπηγόρευεν ἅπτεσθαι, καὶ τάδε εἰπεῖν τὰ ἔπη·

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
Οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.

Πελασγοῦ δὲ βασιλεύοντος γενέσθαι καὶ τῇ χώρᾳ Πελασγίαν φασὶν ὄνομα. Λυκάων δὲ ὁ Πελασγοῦ τοσάδε εὗρεν ἢ ὁ πατήρ οἱ σοφώτερα. Λυκόσουράν τε γὰρ πόλιν ᾤκισεν ἐν τῷ ὄρει τῷ Λυκαίῳ, καὶ Δία ὠνόμασε Λυκαῖον, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε Λύκαια. οὐχὶ ἔτι δὲ τὰ παρ' Ἀθηναίοις Παναθήναια τεθῆναι πρότερα ἀποφαίνομαι. τούτῳ γὰρ τῷ ἀγῶνι Ἀθήναια ὄνομα ἦν, Παναθήναια δὲ κληθῆναί φασιν ἐπὶ Θησέως, ὅτι ὑπὸ Ἀθηναίων ἐτέθη συνειλεγμένων εἰς μίαν ἁπάντων πόλιν. Ὁ δὲ ἀγὼν ὁ Ὀλυμπικὸς (ἀνάγουσι γὰρ δὴ αὐτὸν ἐς τὰ ἀνωτέρω τοῦ ἀνθρώπων γένους, Κρόνον καὶ Δία αὐτόθι παλαῖσαι λέγοντες, καὶ ὡς Κούρητες δράμοιεν πρῶτοι) τούτων εἵνεκα ἐκτὸς ἔστω μοι τοῦ παρόντος λόγου. Δοκῶ δὲ ἔγωγε Κέκροπι ἡλικίαν τῷ βασιλεύσαντι Ἀθηναίων καὶ Λυκάονι εἶναι τὴν αὐτήν· σοφίᾳ δὲ οὐχ ὁμοίως σφᾶς ἐς τὸ θεῖον χρήσασθαι. Ὁ μὲν γὰρ Δία τε ὠνόμασεν Ὕπατον πρῶτος, καὶ ὁπόσα ἔχει ψυχήν, τούτων μὲν ἠξίωσεν οὐδὲν θῦσαι, πέμματα δὲ ἐπιχώρια ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καθήγισεν, ἃ πελάνους καλοῦσιν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Ἀθηναῖοι. Λυκάων δὲ ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Λυκαίου Διὸς βρέφος ἤνεγκεν ἀνθρώπου, καὶ ἔθυσε τὸ βρέφος, καὶ ἔσπεισεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὸ αἷμα. καὶ αὐτὸν αὐτίκα ἐπὶ τῇ θυσίᾳ γενέσθαι λύκον φασὶν ἀντὶ ἀνθρώπου. καὶ ἐμέ γε ὁ λόγος οὗτος πείθει, λέγεται δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων ἐκ παλαιοῦ, καὶ τὸ εἰκὸς αὐτῷ πρόσεστιν. Οἱ γὰρ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς ἦσαν ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας· καί σφισιν ἐναργῶς ἀπήντα παρὰ τῶν θεῶν τιμή τε οὖσιν ἀγαθοῖς, καὶ ἀδικήσασιν ὡσαύτως ὀργή. Ἐπεί τοι καὶ θεοὶ τότε ἐγίνοντο ἐξ ἀνθρώπων, οἳ γέρα καὶ ἐς τόδε ἔτι ἔχουσιν, ὡς Ἀρισταῖος, καὶ Βριτόμαρτις ἡ Κρητική, καὶ Ἡρακλῆς ὁ Ἀλκμήνης, καὶ Ἀμφιάραος ὁ Οἰκλέους· ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Πολυδεύκης τε καὶ Κάστωρ. Οὕτω πείθοιτο ἄν τις καὶ Λυκάονα θηρίον, καὶ τὴν Ταντάλου Νιόβην γενέσθαι λίθον. Ἐπ' ἐμοῦ δὲ (κακία γὰρ δὴ ἐπὶ πλεῖστον ηὔξετο καὶ γῆν τε ἐπενέμετο πᾶσαν καὶ πόλεις πάσας) οὔτε θεὸς ἐγίνετο οὐδεὶς ἔτι ἐξ ἀνθρώπου, πλὴν ὅσον λόγῳ καὶ κολακείᾳ πρὸς τὸ ὑπερέχον· καὶ ἀδίκοις μὲν τὸ μήνιμα τὸ ἐκ τῶν θεῶν ὀψέ τε καὶ ἀπελθοῦσιν ἐντεῦθεν ἀπόκειται. Ἐν δὲ τῷ παντὶ αἰῶνι πολλὰ μὲν πάλαι συμβάντα, μηκέτι δὲ γινόμενα, ἄπιστα εἶναι πεποιήκασιν ἐς τοὺς πολλοὺς οἱ τοῖς ἀληθέσιν ἐποικοδομοῦντες ἐψευσμένα. Λέγουσι γὰρ δὴ ὡς Λυκάονος ὕστερον δή τις ἐξ ἀνθρώπου λύκος γίνοιτο ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Λυκαίου Διός, γίνοιτο δὲ οὐκ εἰς ἅπαντα τὸν βίον· ὁπότε δὲ εἴη λύκος, εἰ μὲν κρεῶν ἀπόσχοιτο ἀνθρωπίνων, ὕστερον ἔτει δεκάτῳ φασὶν αὐτὸν αὖθις ἄνθρωπον ἐκ λύκου γενέσθαι· γευσάμενον δέ, ἐς ἀεὶ μένειν θηρίον. Ὡσαύτως δὲ καὶ Νιόβην λέγουσιν ἐν Σιπύλῳ τῷ ὄρει θέρους ὥρᾳ κλαίειν. ἤδη δὲ καὶ ἄλλα ἤκουσα, τοῖς γρυψὶ στίγματα ὁποῖα καὶ τοῖς παρδάλεσιν εἶναι, καὶ ὡς οἱ Τρίτωνες ἀνθρώπου φωνῇ φθέγγοιντο· οἱ δὲ καὶ φυσᾶν διὰ κόχλου τετρυπημένης φασὶν αὐτούς. ὁπόσοι δὲ μυθολογήμασιν ἀκούοντες ἥδονται, πεφύκασι καὶ αὐτοί τι ἐπιτερατεύεσθαι· καὶ οὕτω τοῖς ἀληθέσιν ἐλυμήναντο συγκεραννύντες αὐτὰ ἐψευσμένοις. Τρίτῃ δὲ ὕστερον γενεᾷ μετὰ Πελασγὸν ἔς τε πόλεων καὶ ἐς ἀνθρώπων πλῆθος ἐπέδωκεν ἡ χώρα. Νύκτιμος μὲν γὰρ πρεσβύτατός τε ἦν καὶ εἶχε τὸ πᾶν κράτος. οἱ δὲ ἄλλοι παῖδες τοῦ Λυκάονος πόλεις ἐνταῦθα ἔκτιζον, ἔνθα ἑκάστῳ μάλιστα κατὰ γνώμην. Πάλλας μὲν καὶ Ὀρεσθεὺς καὶ Φίγαλος Παλλάντιον, Ὀρεσθεὺς δὲ Ὀρεσθάσιον, Φιγαλίαν δὲ οἰκίζει Φίγαλος. Παλλαντίου μὲν δὴ καὶ Στησίχορος ὁ Ἱμεραῖος ἐν Γηρυονίδι ἐποιήσατο μνήμην. Φιγαλία δὲ καὶ Ὀρεσθάσιον ἐν χρόνῳ μεταβαλοῦσι τὰ ὀνόματα· Ὀρέστειόν τε ἀπὸ Ὀρέστου κληθεῖσα τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ Φιγαλία

ἀπὸ τοῦ Βουκολίωνος παιδὸς Φιγάλου. Τραπεζοῦς δὲ καὶ Ἐλεάτας, καὶ Μακαρεὺς, καὶ Ἑλισσὼν, καὶ Ἄκακός τε καὶ Θώκνος, Θωκνίαν πόλιν, ὁ δὲ Ἀκακήσιον ἔκτισεν. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Ἀκάκου καὶ Ὅμηρος λόγῳ τῶν Ἀρκάδων ἐς Ἑρμῆν ἐποίησεν ἐπίκλησιν. Ἀπὸ δὲ Ἑλισσόντος ἥ τε πόλις καὶ ὁ ποταμὸς Ἑλισσὼν τὰ ὀνόματα ἐσχήκασιν. ὡσαύτως καὶ Μακαρεία τε καὶ Δασέα, καὶ Τραπεζοῦς, ἀπὸ τῶν Λυκάονος ἐκλήθησαν καὶ αὗται παίδων. Ὀρχομενὸς δὲ ἐγένετο οἰκιστὴς Μεθυδρίου τε καλουμένης, καὶ Ὀρχομενίων, οὓς ἐν τοῖς ἔπεσι πολυμήλους ὠνόμασεν Ὅμηρος. Ὑπὸ δὲ Ὑψοῦντος καὶ Μελεναιαί τε ἐκτίσθησαν καὶ Ὕψους, ἔτι Θυραιόν τε κατ' ἐμέ. Δόξῃ δὲ τῇ Ἀρκάδων, καὶ ἡ Θυραία ἐν τῇ Ἀργολίδι γῇ, καὶ ὁ Θυραιάτης καλούμενος κόλπος, ἀπὸ τοῦ Θυραιάτα τούτου τὰ ὀνόματα ἐσχήκασι. Μαντινεὺς δὲ καὶ Τεγεάτης καὶ Μαίναλος, ὁ μὲν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεων ὀνομαστοτάτην τὸ ἀρχαῖον Μαίναλον, Τεγεάτης τε καὶ Μαντινεὺς Τεγέαν κτίζουσι καὶ Μαντίνειαν. ὠνομάσθησαν δὲ ἀπὸ Κρώμου Κρῶμοι· καὶ Χαρισία Χαρίσιον ἔχουσα οἰκιστήν. Τρικόλωνοι δὲ ἀπὸ Τρικολώνου· καὶ ἀπὸ μὲν Περαιθοῦ Περαιθεῖς, Ἀσαία δὲ ἀπὸ Ἀσαιάτα, καὶ ἀπὸ Λυκέως Λυκεᾶται, Σουμάτια ἀπὸ Σουματέως. Ἀλίφηρος δὲ καὶ Ἡραιεὺς ἐπώνυμοι καὶ οὗτοι πόλεσίν εἰσιν ἀμφότεροι. Οἴνωτρος δὲ ὁ τῶν παίδων νεώτατος Λυκάονι τῶν ἀρσένων, Νύκτιμον τὸν ἀδελφὸν χρήματα καὶ ἄνδρας αἰτήσας, ἐπεραιώθη ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Οἰνωτρία χώρα τὸ ὄνομα ἔσχεν ἀπὸ Οἰνώτρου βασιλεύοντος. Οὗτος ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς ἀποικίαν στόλος πρῶτος ἐστάλη· ἀναριθμουμένῳ δὲ ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὐδὲ ἐκ τῶν βαρβάρων οὐδένες πρότερον ἢ Οἴνωτρος ἀφίκοντο ἐς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἐπὶ δὲ τοῖς γένεσι πᾶσι τοῖς ἄρσενι, θυγάτηρ Λυκάονι ἐγένετο Καλλιστώ. ταύτῃ τῇ Καλλιστοῖ (λέγω δὲ τὰ λεγόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων) συνεγένετο ἐρασθεὶς Ζεύς. Ἥρα δὲ ὡς ἐφώρασεν, ἐποίησεν ἄρκτον τὴν Καλλιστώ, Ἄρτεμις δὲ ἐς χάριν τῆς Ἥρας κατετόξευσεν αὐτήν. καὶ ὁ Ζεὺς Ἑρμῆν πέμπει σῶσαι τὸν παῖδά οἱ προστάξας, ὃν ἐν τῇ γαστρὶ εἶχεν ἡ Καλλιστώ. Καλλιστὼ δὲ αὐτὴν ἐποίησεν ἀστέρας καλουμένην ἄρκτον μεγάλην· ἧς καὶ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσέως ἀνάπλῳ παρὰ Καλυψοῦς μνήμην ἔχει·

Πληϊάδας τ' ἐσορῶντα, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

Ἔχοιεν δ' ἂν καὶ ἄλλως τὸ ὄνομα οἱ ἀστέρες ἐπὶ τιμῇ τῇ Καλλιστοῦς, ἐπεὶ τάφον γε αὐτῆς ἀποφαίνουσιν οἱ Ἀρκάδες. Μετὰ δὲ Νύκτιμον ἀποθανόντα Ἀρκὰς ὁ ἐξεδέξατο ὁ Καλλιστοῦς τὴν ἀρχήν. καὶ τόν τε ἥμερον καρπὸν ἐσηγάγετο οὗτος παρὰ Τριπτολέμου, καὶ τὴν ποίησιν ἐδίδαξε τοῦ ἄρτου, καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνεσθαι, καὶ ἄλλα τὰ ἐς ταλασίαν μαθὼν παρ' Ἀδρίστα. Ἀπὸ τούτου δὲ βασιλεύσαντος Ἀρκαδία τε ἀντὶ Πελασγίας ἡ χώρα, καὶ ἀντὶ Πελασγῶν Ἀρκάδες ἐκλήθησαν οἱ ἄνθρωποι. Συνοικῆσαι δὲ οὐ θνητῇ γυναικὶ αὐτὸν, ἀλλὰ νύμφῃ Δρυάδι ἔλεγον. Δρυάδας γὰρ δὴ καὶ Ἐπιμηλιάδας τὰς ἑαυτῶν ἐκάλουν Ναΐδας. καὶ Ὁμήρῳ γε ἐν τοῖς ἔπεσι Ναΐδων νυμφῶν μάλιστά ἐστι μνήμη. Τὴν δὲ νύμφην ταύτην καλοῦσιν Ἐρατώ, καὶ ἐκ ταύτης φασὶν Ἀρκάδι Ἀζᾶνα καὶ Ἀφείδαντα γενέσθαι καὶ Ἔλατον. Ἐγεγόνει δὲ αὐτῷ πρότερον ἔτι Αὐτόλαος νόθος. Τοῖς δὲ παισὶν, ὡς ηὐξήθησαν, διένειμεν Ἀρκὰς τριχῇ τὴν χώραν. καὶ ἀπὸ μὲν Ἀζᾶνος ἡ Ἀζανία μοῖρα ὠνομάσθη. παρὰ τούτων δὲ ἀποικισθῆναι λέγουσιν ὅσοι περὶ τὸ ἄντρον ἐν Φρυγίᾳ τὸ καλούμενον Στεῦνος καὶ Πέγκαλαν ποταμὸν οἰκοῦσιν. Ἀφείδας δὲ Τέγεαν, καὶ τὴν προσεχῆ ταύτῃ ἔλαχεν. ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ ποιηταὶ καλοῦσιν Ἀφειδάντειον κλῆρον τὴν Τέγεαν. Ἔλατος δὲ ἔσχε τὸ ὄρος τὴν Κυλλήνην, ἔτι τότε οὖσαν ἀνώνυμον. Χρόνῳ δὲ ὕστερον μετῴκησεν ὁ Ἔλατος ἐς τὴν νῦν καλουμένην Φωκίδα, καὶ τοῖς τε Φωκεῦσιν ἤμυνεν ὑπὸ Φλεγύων πολέμῳ πιεζομένοις, καὶ Ἐλατείας πόλεως ἐγένετο οἰκιστής. Παῖδα δὲ Ἀζᾶνι μὲν Κλείτορα, Ἀφείδαντι δὲ Ἄλεον, Ἐλάτῳ δέ φασιν εἶναι πέντε, Αἴπυτον, Περέα, Κυλλῆνα, Ἴσχυν, Στύμφηλον. Ἐπὶ δὲ Ἀζᾶνι τῷ Ἀρκάδος τελευτήσαντι, ἆθλα ἐτέθη πρῶτον· εἰ μὲν καὶ ἄλλα, οὐκ οἶδα· ἱπποδρομίας δὲ ἐτέθη. Κλείτωρ μὲν δὴ ὁ Ἀζᾶνος ἐν Λυκοσούρᾳ τε ᾤκει, καὶ ἦν τῶν βασιλέων δυνατώτατος, καὶ

Κλείτο-

Κλείτορα ᾤκισεν ἀπ' αὐτοῦ πόλιν. Ἄλεος δὲ εἶχε τὴν πατρῴαν λῆξιν. Ἀπὸ δὲ Ἐλάτου τῶν παίδων, Κυλλήνην τὸ ὄρος καλοῦσιν ἀπὸ Κυλλῆνος, καὶ ἀπὸ Στυμφήλου πηγή τε ὀνομάζεται καὶ πόλις Στύμφηλος ἐπὶ τῇ πηγῇ. Τὰ δὲ ἐς τὸν θάνατον Ἴσχυος τοῦ Ἐλάτου πρότερον ἔτι ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Ἀργολίδι ἐδήλωσα. Παῖδα δὲ Περεὺς ἄρρενα μὲν φασιν οὐδένα, Νέαιραν δὲ γενέσθαι θυγατέρα. ταύτην γυναῖκα ἔσχεν Αὐτόλυκος, οἰκῶν μὲν ἐν τῷ ὄρει τῷ Παρνασσῷ, λεγόμενος δὲ Ἑρμοῦ παῖς εἶναι, Δαιδαλίωνος δὲ ὢν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ. Κλείτορι δὲ τῷ Ἀζᾶνος οὐ γενομένων παίδων, ἐς Αἴπυτον Ἐλάτου περιεχώρησεν ἡ Ἀρκάδων βασιλεία. τὸν δὲ Αἴπυτον ἐξελθόντα ἐς ἄγραν, θηρίων μὲν τῶν ἀλκιμωτέρων οὐδέν, σὴψ δὲ οὐ προειδόμενον ἀποκτίννυσι. τὸν δὲ ὄφιν τοῦτον καὶ αὐτός ποτε εἶδον, κατὰ ἔχιν ἐστὶ τὸν μικρότατον, τέφρᾳ ἐμφερής, στίγμασιν οὐ συνεχέσι πεποικιλμένος· κεφαλὴ δέ ἐστιν αὐτῷ πλατεῖα, καὶ τράχηλος στενός, γαστέρα δὲ ἔχει μείζονα, καὶ οὐρὰν βραχεῖαν. βαδίζει δὲ οὗτός τε καὶ ὄφις ἕτερος ὁ κεράστης καλούμενος, ἐνδιδόντες ἐς τὰ πλάγια ὥσπερ οἱ καρκίνοι. Μετὰ δὲ Αἴπυτον ἔσχεν Ἄλεος τὴν ἀρχήν. Ἀγαμήδης μὲν γὰρ καὶ Γόρτυς ὁ Στυμφήλου, τέταρτον γένος ἦσαν ἀπὸ Ἀρκάδος· Ἄλεος δὲ τρίτον ὁ Ἀφείδαντος. Ἄλεος δὲ τῇ τε Ἀθηνᾷ τῇ Ἀλέᾳ τὸ ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν Τεγέᾳ τὸ ἀρχαῖον, καὶ αὐτοῦ κατεσκευάσατο αὐτόθι ἡ βασιλεία. Γόρτυς δὲ ὁ Στυμφήλου πόλιν Γόρτυνα ᾤκισεν ἐπὶ ποταμῷ. καλεῖται δὲ Γορτύνιος καὶ ὁ ποταμός. Ἀλέῳ δὲ ἄρσενες μὲν παῖδες Λυκοῦργός τε καὶ Ἀμφιδάμας καὶ Κηφεὺς, θυγάτηρ δὲ ἐγένετο Αὔγη. ταύτῃ τῇ Αὔγῃ τῷ Ἑκαταίου λόγῳ συνεγένετο Ἡρακλῆς, ὁπότε ἀφίκοιτο ἐς Τεγέαν, τέλος δὲ καὶ ἐφωράθη τετοκυῖα ἐκ τοῦ Ἡρακλέους· καὶ αὐτὴν ὁ Ἄλεος ἐνθέμενος ὁμοῦ τῷ παιδὶ ἐς λάρνακα, ἀφίησιν ἐς θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν ἀφίκετο ἐς Τεύθραντα δυνάστην ἄνδρα ἐν Καΐκου πεδίῳ, καὶ συνῴκισεν ἐρασθέντι τῷ Τεύθραντι. καὶ νῦν ἔστι μὲν Αὔγης μνῆμα ἐν Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ τοῦ Καΐκου, γῆς χῶμα, λίθου περιεχόμενον κρηπῖδι· ἔστι δὲ ἐπὶ τῷ μνήματι ἐπίθημα χαλκοῦν πεποιημένον, γυνὴ γυμνή. Μετὰ δὲ Ἄλεον τελευτήσαντα Λυκοῦργος ὁ Ἀλέου τὴν βασιλείαν πρεσβείᾳ ἔσχε. παρέχεται δὲ ἐς μνήμην Ἀρηΐθοον ἄνδρα πολεμικὸν δόλῳ καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ κτείνας. Γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων Ἀγκαίου τε καὶ Ἐπόχου, τὸν μὲν νοσήσαντα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών· Ἀγκαῖος δὲ Ἰάσονί τε τοῦ πλοῦ μετέσχεν ἐς Κόλχους, καὶ ὕστερον ὁμοῦ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Καλυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός. Λυκοῦργος μὲν δὴ πορρωτάτω γήρως ἀφίκετο ἐπιδὼν τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους τελευτήσαντας. Λυκούργου δὲ ἀποθανόντος, Ἔχεμος ὁ Ἀερόπου τοῦ Κηφέως τοῦ Ἀλέου τὴν Ἀρκάδων ἔσχεν ἀρχήν. Ἐπὶ τούτου Δωριεῖς καιόντας ἐς Πελοπόννησον ὑπὸ ἡγεμόνι Ὕλλῳ τῷ Ἡρακλέους, Ἀχαιοὶ περὶ Ἰσθμὸν τῶν Κορινθίων κρατοῦσι μάχῃ, καὶ Ἔχεμος ἀποκτείνει Ὕλλον μονομαχήσαντά οἱ κατὰ πρόκλησιν. Τάδε γὰρ ἐφαίνετο εἰκότα εἶναί μοι μᾶλλον ἢ ὁ πρότερος λόγος, ἐν ᾧ βασιλεύειν τε Ἀχαιῶν τηνικαῦτα Ὀρέστην ἔγραψα καὶ Ὕλλον, καὶ Ὀρέστου βασιλεύοντος ἀποπειράσασθαι καθόδου τοὺς ἐς Πελοπόννησον. Φαίνοιτο δ' ἂν τῷ ὑστέρῳ τῶν λόγων καὶ Τιμάνδρα συνοικήσασα ἡ Τυνδάρεω τῷ ἀποκτείναντι Ὕλλον Ἐχέμῳ. Ἀγαπήνωρ δὲ ὁ Ἀγκαίου τοῦ Λυκούργου μετὰ Ἔχεμον βασιλεύσας, ἐς Τροίαν ἡγήσατο Ἀρκάσιν. Ἰλίου δὲ ἁλούσης, ὁ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὸν πλοῦν τὸν οἴκαδε ἐπιγενόμενος χειμὼν Ἀγαπήνορα καὶ τὸ Ἀρκάδων ναυτικὸν κατήνεγκεν ἐς Κύπρον· καὶ Πάφου τε Ἀγαπήνωρ ἐγένετο οἰκιστής, καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν πόλει Πάφῳ τὸ ἱερόν. Τέως δὲ ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γολγοῖς καλουμένῳ χωρίῳ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Λαοδίκη γεγονυῖα ἀπὸ Ἀγαπήνορος ἔπεμψεν ἐς Τεγέαν τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Ἀλέᾳ πέπλον. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἀναθήματι ἐπίγραμμα καὶ αὐτῆς Λαοδίκης ἅμα ἐδήλου τὸ γένος·

Λαοδίκης ὅδε πέπλος ἑᾷ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ
Πατρίδ' ἐς εὐρύχορον Κύπρου ἀπὸ ζαθέας.

Ἀγαπήνορος δὲ οὐκ ἀνασωθέντος οἴκαδ' ἐξ Ἰλίου, παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Ἱππόθους Κερκυόνος τοῦ Ἀγαμήδους τοῦ Στυμφήλου. καὶ τῷ μὲν ἐπιφανὲς συμβῆναι περὶ τὸν βίον φασὶν οὐδέν, πλὴν

ὅσον οὐκ ἐν Τεγέᾳ τὴν βασιλείαν κατεστήσατο, ἀλλὰ ἐν Τραπεζοῦντι. Αἴπυτος δὲ ὁ Ἱππόθου μετὰ τὸν πατέρα ἔσχε τὴν ἀρχήν. καὶ Ὀρέστης ὁ Ἀγαμέμνονος κατὰ μαντείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος μετῴκησεν ἐς Ἀρκαδίαν ἐκ Μυκηνῶν. Αἰπύτῳ δὲ τῷ Ἱππόθου παρελθεῖν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος τὸ ἐν Μαντινείᾳ τολμήσαντι (ἔσοδος δὲ ἀνθρώποις οὔτε τότε ἐς αὐτὸ ἦν, οὔτε ἄχρι ἡμῶν ἐστιν) ἐς τοῦτο ἐσελθόντι τυφλωθῆναι, καὶ οὐ μετὰ πολὺ τῆς συμφορᾶς τελευτῆσαι οἱ τὸν βίον ἐγένετο. Κυψέλου δὲ τοῦ Αἰπύτου βασιλεύοντος μετὰ Αἴπυτον, ὁ Δωριέων στόλος οὐ διὰ τοῦ Κορινθίων Ἰσθμοῦ, καθὰ ἐπὶ τρεῖς τὰς πρότερον γενεάς, ναυσὶ δὲ κατὰ τὸ ὀνομαζόμενον Ῥίον κατῆρσιν ἐς Πελοπόννησον. πυνθανόμενός τε ἐς αὐτοὺς ὁ Κύψελος ἕνα τῶν Ἀριστομάχου παίδων οὐκ ἔχοντά πω γυναῖκα εὑρίσκε, τούτῳ τὴν θυγατέρα ἐκδοὺς καὶ οἰκειωσάμενος τὸν Κρεσφόντην, αὐτός τε καὶ οἱ Ἀρκάδες ἐκτὸς ἐστήκεσαν δείματος. Ὁ Λαίας δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, ὃς καὶ τῆς ἀδελφῆς τὸν παῖδα Αἴπυτον, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐκ Λακεδαίμονος καὶ Ἄργους Ἡρακλεῖδαι κατάγουσιν ἐς Μεσσήνην. τοῦ δὴ ἦν Βουκολίων· τοῦ δὲ Φίαλος, ὃς τὸν Λυκάονος Φίγαλον οἰκιστὴν ὄντα ἀφελόμενος τὴν τιμήν, Φιαλίαν τὸ ὄνομα τῇ πόλει μετέθετο ἀπ' αὐτοῦ· οὐ μὴν καὶ ἐς ἅπαν γε ἐξενίκησεν. Ἐπὶ δὲ Σίμου τοῦ Φιάλου βασιλεύοντος, ἠφανίσθη Φιγαλεῦσιν ὑπὸ πυρὸς τῆς μελαίνης Δήμητρος τὸ ἀρχαῖον ξόανον. ἐσήμαινε δὴ ἄρα οὐ μετὰ πολὺ ἔσεσθαι καὶ αὐτῷ Σίμῳ τοῦ βίου τὴν τελευτήν. Πόμπου δὲ ἐκδεξαμένου τοῦ Σίμου τὴν ἀρχήν, Αἰγινῆται κατ' ἐμπορίαν ἔσπλεον ναυσὶν ἐς Κυλλήνην· ἐκεῖθεν δὲ ὑποζυγίοις τὰ φορτία ἀνῆγον παρὰ τοὺς Ἀρκάδας. ἀντὶ τούτου ἐτίμησεν ὁ Πόμπος μεγάλως, καὶ δὴ καὶ ὄνομα Αἰγινήτην τῷ παιδὶ ἔθετο ἐπὶ τῶν Αἰγινητῶν τῇ φιλίᾳ. Μετὰ δὲ Αἰγινήτην Πολυμήστωρ ἐγένετο Αἰγινήτου βασιλεὺς Ἀρκάδων. καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ Χάριλλος πρῶτον τότε ἐς τὴν Τεγεατῶν ἐσβάλλουσι στρατιᾷ. καὶ σφᾶς αὐτοί τε οἱ Τεγεᾶται καὶ γυναῖκες ὅπλα ἐνδῦσαι μάχῃ νικῶσι, καὶ τόν τε ἄλλον στρατὸν, καὶ αὐτὸν Χάριλλον ζῶντα αἱροῦσι. Χαρίλλου μὲν δὴ καὶ τῆς σὺν αὐτῷ στρατιᾶς ἐς πλέον μνήμην ποιησόμεθα ἐν τοῖς Τεγεατικοῖς. Πολυμήστορι δὲ οὐ γενομένων παίδων, παρέλαβεν Αἴχμις τὴν ἀρχήν, Βριάκα μὲν παῖς, Πολυμήστορος δὲ ἀδελφιδοῦς. Αἰγινήτου γὰρ ἦν καὶ Βριάκας, νεώτερος δὲ ἦν Πολυμήστορος. Αἴχμιδος δὲ βασιλεύσαντος, Λακεδαιμονίοις ἐγένετο ὁ πρὸς Μεσσηνίους πόλεμος. Τοῖς δὲ Ἀρκάσιν ὑπῆρχε μὲν ἐς τοὺς Μεσσηνίους εὔνοια ἐξ ἀρχῆς, τότε δὲ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πρὸς Λακεδαιμονίους ἐμαχέσαντο μετὰ Ἀριστοδήμου βασιλεύοντος ἐν Μεσσήνῃ. Ἀριστοκράτης δὲ ὁ Αἴχμιδος τάχα μέν που καὶ ἄλλα ἐς τοὺς Ἀρκάδας ὕβρισεν· ἃ δὲ ἀνοσιώτατα ἔργων ἐς θεοὺς ἐργασάμενον οἶδα αὐτὸν, ἐπέξεισί μοι ταῦτα ὁ λόγος. Ἔστιν Ἀρτέμιδος ἱερὸν Ὑμνίας ἐπίκλησιν. τοῦτο ἐν ὅροις μέν ἐστιν Ὀρχομενίων, πρὸς δὲ τῇ Μαντινικῇ· σέβουσιν ἐκ παλαιοτάτου καὶ οἱ πάντες Ἀρκάδες Ὑμνίαν Ἄρτεμιν. ἐλάμβανε δὲ τὴν ἱερωσύνην τῆς θεοῦ τότε ἔτι κόρη παρθένος. Ἀριστοκράτης δὲ ὡς οἱ πειρῶντι τὴν παρθένον ἀντέβαινεν ἀεὶ τὰ παρ' αὐτῆς, τέλος καταφυγοῦσαν ἐς τὸ ἱερὸν παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι ᾔσχυνεν. ὡς δὲ ἐς ἅπαντας ἐξηγγέλθη τὸ τόλμημα, τὸν μὲν καταλιθοῦσιν οἱ Ἀρκάδες· μετεβλήθη δὲ ἐξ ἐκείνου καὶ ὁ νόμος. ἀντὶ γὰρ παρθένου διδόασι τῇ Ἀρτέμιδι ἱέρειαν γυναῖκα, ὁμιλίας ἀνδρῶν ἀποχρώντως ἔχουσαν. Τούτου δὲ υἱὸς ἐγένετο Ἱκέτας, Ἱκέτα δὲ Ἀριστοκράτης ἄλλος ὁμώνυμός τε τῷ προγόνῳ, καὶ δὴ καὶ τοῦ βίου τὴν αὐτὴν ἔσχεν ἐκείνῳ τελευτήν. κατελίθωσαν γὰρ καὶ τοῦτον οἱ Ἀρκάδες, φωράσαντες δῶρα ἐκ Λακεδαίμονος εἰληφότα, καὶ Μεσσηνίοις τὸ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Τάφρῳ πταῖσμα προδοσίαν τοῦ Ἀριστοκράτους οὖσαν. Αὕτη δὲ ἡ ἀδικία καὶ τῷ γένει τῷ ἀπὸ Κυψέλου παντὶ παρέσχεν αἰτίαν παυθῆναι τῆς ἀρχῆς. Τὰ μὲν δὴ ἐς τοὺς βασιλεῖς πολυπραγμονήσαντί μοι, κατὰ ταῦτα ἐγενεαλόγησαν οἱ Ἀρκάδες. Κοινῇ δὲ Ἀρκάσιν ὑπῆρχεν ἐς μνήμην τὰ μὲν ἀρχαιότατα, ὁ πρὸς Ἴλιον πόλεμος· δεύτερα δὲ ὁπόσα ἀμύνοντες Μεσσηνίοις Λακεδαιμονίων ἐναντία ἐμαχέσαντο. μέτεστι δὲ καὶ πρὸς Μήδους σφίσιν ἔργου τοῦ ἐν Πλαταιαῖς. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀνάγκῃ πλέον καὶ οὐ κατ' εὔνοιαν ἐπί τε Ἀθηναίους συνεστράτευσαν, καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν μετὰ Ἀγησιλάου διέβησαν. καὶ δὴ καὶ

ἐς Λεῦκτρα

ἐς Λεῦκτρα αὖθις τὰ Βοιωτικὰ ἠκολούθησαν. τὸ δὲ ὕποπτον τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλαχοῦ τε ἐπεδείξαντο, καὶ μετὰ τὸ ἀτύχημα Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λεύκτροις παρὰ Θηβαίους αὐτίκα ἁπάντων μάλιστα μετέστησαν. Φιλίππῳ δὲ καὶ Μακεδόσιν ἐν Χαιρωνείᾳ, καὶ ὕστερον ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸς Ἀντίπατρον οὐκ ἐμαχέσαντο μετὰ Ἑλλήνων, οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐναντία ἐτάξαντο. πρὸς Γαλάτας δὲ τὸν ἐν Θερμοπύλαις κίνδυνόν φασι Λακεδαιμονίων εἵνεκα οὐ μετασχεῖν, ἵνα μή σφισιν οἱ Λακεδαιμόνιοι κακουργοῖεν τὴν γῆν ἀπόντων τῶν ἐν ἡλικίᾳ. Συνεδρίου δὲ τοῦ Ἀχαιῶν μετέχουσιν οἱ Ἀρκάδες προθυμότατα Ἑλλήνων. Ὁπόσα δὲ αὖθις οὐχὶ ἐν κοινῷ, κατὰ πόλεις δὲ ἰδίᾳ συμβεβηκότα εὑρίσκομεν, ἀποθησόμεθα αὐτῶν ἕκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον τοῦ λόγου. Εἰσὶν οὖν ἐς Ἀρκαδίαν ἐσβολαὶ κατὰ τὴν Ἀργείαν, πρὸς μὲν Ὑσιῶν καὶ κατὰ τὸ ὄρος τὸ Παρθένιον ἐς τὴν Τεγεατικήν· δύο δὲ ἄλλαι κατὰ Μαντίνειαν διά τε Πρίνου καλουμένης, καὶ διὰ Κλίμακος. αὕτη δὲ εὐρυτέρα τέ ἐστι, καὶ ἡ κάθοδος εἶχεν αὐτὴ βαθμίδας ποτὲ ἐμπεποιημένας. Ὑπερβαλλόντων δὲ τὴν Κλίμακα, χωρίον ἐστὶν ὀνομαζόμενον Μελαγγεῖα, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν τὸ πότιμον Μαντινεῦσι κάτεισιν ἐς τὴν πόλιν. Προελθόντι δὲ ἐκ τῶν Μελαγγείων, ἀπέχουσα τῆς πόλεως στάδια ὡς ἑπτά, ἔστι κρήνη Μελιαστῶν. οἱ Μελιασταὶ δὲ οὗτοι δρῶσι τὰ ὄργια τοῦ Διονύσου· καὶ Διονύσου τε μέγαρον πρὸς τῇ κρήνῃ, καὶ Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερὸν Μελαινίδος. ἐπίκλησιν δὲ ἡ θεὸς ταύτην κατ' ἄλλο μὲν ἔχει οὐδέν, ὅτι δὲ ἀνθρώπων μὴ τὰ πάντα αἱ μίξεις ὥσπερ τοῖς κτήνεσι μεθ' ἡμέραν, τὰ πλείω δέ εἰσιν ἐν νυκτί. Ἡ δὲ ὑπολειπομένη τῶν ὁδῶν, στενωτέρα ἐστὶ τῆς προτέρας, καὶ ἄγει διὰ τοῦ Ἀρτεμισίου. τούτου δὲ ἐπεμνήσθην καὶ ἔτι πρότερον τοῦ ὄρους, ὡς ἔχει μὲν ναὸν καὶ ἄγαλμα Ἀρτέμιδος, ἔχοι δὲ καὶ τοῦ Ἰνάχου τὰς πηγάς. ὁ δὲ Ἴναχος, ἐφ' ὅσον μὲν πρόεισι κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν διὰ τοῦ ὄρους, τοῦτό ἐστιν Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσιν ὅρος τῆς χώρας. ἀποστρέψας δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ, διὰ τῆς Ἀργείας ἤδη τὸ ἀπὸ τούτου κάτεισι, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἴναχον ἄλλοι τε καὶ Αἰσχύλος ποταμὸν καλοῦσιν Ἀργεῖον. Ὑπερβαλόντα δὲ ἐς τὴν Μαντινικὴν διὰ τοῦ Ἀρτεμισίου, πεδίον ἐκδέξεταί σε Ἀργὸν καλούμενον, καθάπερ γε καὶ ἔστι. τὸ γὰρ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ κατερχόμενον ἐς αὐτὸ ἐκ τῶν ὀρῶν ἀργὸν εἶναι τὸ πεδίον ποιεῖ, ἐκώλυέ τε οὐδὲν αὐτὸ πεδίον τοῦτο εἶναι λίμνην, εἰ μὴ τὸ ὕδωρ ἠφανίζετο ἐς χάσμα γῆς. ἀφανισθὲν δὲ ἐνταῦθα ἄνεισι κατὰ τὴν Δίνην. Ἔστι δὲ ἡ Δίνη, κατὰ τὸ Γενέθλιον καλούμενον τῆς Ἀργολίδος, ὕδωρ γλυκὺ ἐκ θαλάσσης ἀνερχόμενον. Τὸ δὲ ἀρχαῖον καθίεσαν ἐς τὴν Δίνην τῷ Ποσειδῶνι ἵππους οἱ Ἀργεῖοι, κεκοσμημένους χαλινοῖς. γλυκὺ δὲ ὕδωρ ἐν θαλάσσῃ δῆλόν ἐστιν ἐνταῦθά τε ἀνιὸν τῇ Ἀργολίδι, καὶ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι κατὰ τὸ Χειμέριον καλούμενον. Θαυμαστὸς δὲ ἔτι πλέον ἐστὶν ἐν Μαιάνδρῳ ζέον ὕδωρ, τὸ μὲν ἐκ πέτρας περιεχούσης τοῦ ῥεύματος τὴν πέραν, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ἰλύος ἄνεισι τοῦ ποταμοῦ. Πρὸ Δικαιαρχίας δὲ τῆς Τυρσηνῶν, ὕδωρ τε ἐν θαλάσσῃ ζέον, καὶ νῆσος δι' αὐτό ἐστι χειροποίητος, ὡς μηδὲ τοῦτο τὸ ὕδωρ ἀργὸν εἶναι, ἀλλά σφισι θερμὰ λουτρά. Τοῦ δὲ Ἀργοῦ καλουμένου πεδίου Μαντινεῦσιν ὄρος ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ, σκηνῆς τε Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, καὶ κώμης ἐρείπια ἔχον Νεστάνης. Πρὸς ταύτῃ γὰρ στρατοπεδεύσασθαι τῇ Νεστάνῃ Φίλιππον λέγουσι. καὶ τὴν πηγὴν αὐτόθι ὀνομάζουσιν ἔτι ἀπὸ ἐκείνου Φιλίππιον. Ἀφίκετο δὲ ἐς Ἀρκαδίαν Φίλιππος, οἰκειωσόμενός τε Ἀρκάδας, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ σφᾶς τοῦ ἄλλου διαστήσων. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μάλιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι· στρατηγὸν δὲ ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν ὀρθὰ καλέσειεν αὐτόν· ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεί, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τε ἠτίμασε μάλιστα ἀνθρώπων. καί οἱ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ μήνιμα ἀπήντησεν οὐκ ὀψέ. Πρῶτα δὲ ὧν ἴσμεν, Φίλιππος μὲν οὐ πρόσω βιώσας ἓξ τε καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν, τὸ μάντευμα ἐξετέλεσε τὸ ἐκ Δελφῶν· ὃ δὴ χρωμένῳ οἱ περὶ τοῦ Πέρσου γενέσθαι λέγουσιν·

Ἔστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων.

τοῦτο μὲν δὴ οὐ μετὰ πολὺ ἐδήλωσεν οὐκ ἐς τὸν Μῆδον, ἀλλὰ ἐς αὐτὸν ἔχον Φίλιππον. Ἐπὶ δὲ Φι-

λίπων, τελευτήσαντι Φιλίππου παῖδα νήπιον, γεγονότα δὲ ἐκ Κλεοπάτρας ἀδελφιδῆς Ἀττάλου, τοῦτον τὸν παῖδα ὁμοῦ τῇ μητρὶ Ὀλυμπιὰς ἐπὶ σκεύους χαλκοῦ πυρὸς ἐπιβεβλημένου διέφθειρεν ἕλκουσα. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Ἀριδαῖον ἀπέκτεινεν. ἔμελλε δὲ ἄρα ὁ δαίμων καὶ τὸ γένος τὸ Κασσάνδρου κακῶς ἐξαμήσειν. Κασσάνδρῳ δὲ οἱ παῖδες ἐκ Θεσσαλονίκης γεγόνασι τῆς Φιλίππου. Θεσσαλονίκῃ δὲ ἦσαν καὶ Ἀριδαίῳ μητέρες Θεσσαλαί. Τὰ δὲ ἐς Ἀλέξανδρον καὶ τοῖς παισὶν ὁμοίως δῆλά ἐστιν Ἀλεξάνδρου θάνατος. Εἰ δὲ τοῦ ἐς Γλαῦκον τὸν Σπαρτιάτην ἐποιήσατο ὁ Φίλιππος λόγου, καὶ τὸ ἔπος ἐφ' ἑκάστου τῶν ἔργων ἀνεμίμνησκεν αὐτόν,

Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀρείων·

οὐκ ἂν οὕτω δίχα λόγου δοκεῖ μοι θεῶν τις Ἀλεξάνδρου τε ὁμοῦ τὸν βίον καὶ ἀκμὴν τὴν Μακεδόνων σβέσαι. Τόδε μὲν ἡμῖν ἐγένετο ἐπεισόδιον τῷ λόγῳ. Μετὰ δὲ τὰ ἐρείπια τῆς Νεστάνης, ἱερὸν Δήμητρός ἐστιν ἅγιον, καὶ αὐτῇ καὶ ἑορτὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄγουσιν οἱ Μαντινεῖς. καὶ κατὰ τὴν Νεστάνην ὑπόκειται μάλιστα μοῖρα μὲν καὶ αὐτὴ τοῦ πεδίου τοῦ Ἀργοῦ, χορὸς δὲ ὀνομάζεται Μαιρᾶς. τοῦ πεδίου δέ ἐστιν ἡ διέξοδος τοῦ Ἀργοῦ σταδίων δέκα. Ὑπερβὰς δὲ οὐ πολύ, ἐς ἕτερον καταβήσῃ πεδίον. ἐν τούτῳ δὲ παρὰ τὴν λεωφόρον ἐστὶν Ἄρνη καλουμένη κρήνη. λέγεται δὲ καὶ τοιόσδε ὑπὸ Ἀρκάδων. Ῥέα ἡνίκα Ποσειδῶνα ἔτεκε, τὸν μὲν ἐς ποίμνην καταθέσθαι δίαιταν αὐτόθι ἕξοντα μετὰ τῶν ἀρνῶν· ἐπὶ τούτῳ δὲ ὀνομασθῆναι καὶ τὴν πηγήν, ὅτι περὶ αὐτὴν ἐποιμαίνοντο οἱ ἄρνες. φάναι δὲ αὐτὴν πρὸς τὸν Κρόνον τεκεῖν ἵππον, καί οἱ πῶλον ἵππου καταπιεῖν ἀντὶ τοῦ παιδὸς δοῦναι· καθὰ καὶ ὕστερον ἀντὶ τοῦ Διὸς λίθον ἔδωκεν αὐτῷ κατειλημμένον σπαργάνοις. Τούτοις Ἑλλήνων ἐγὼ τοῖς λόγοις ἀρχόμενος μὲν τῆς συγγραφῆς, εὐηθείας ἔνεμον πλέον. ἐς δὲ τὰ Ἀρκάδων προεληλυθώς, πρόνοιαν περὶ αὐτῶν τοιάνδε ἐλάμβανον· Ἑλλήνων τοὺς νομιζομένους σοφοὺς δι' αἰνιγμάτων πάλαι, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ εὐθέος λέγειν τοὺς λόγους. καὶ τὰ εἰρημένα οὖν ἐς τὸν Κρόνον σοφίαν εἶναί τινα εἴκαζον Ἑλλήνων. Τῶν μὲν δὴ ἐς τὸ θεῖον ἡκόντων, τοῖς εἰρημένοις χρησόμεθα. Μαντινέων δὲ ἡ πόλις σταδίους μάλιστά που δύο ἐστὶν ἀποτέρω τῆς γῆς ταύτης. Μαντινεὺς μὲν οὖν ὁ Λυκάονος ἑτέρωθι φαίνεται οἰκίσας τὴν πόλιν, ἣν ὀνομάζουσι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι οἱ Ἀρκάδες. ἐκεῖθεν δὲ Ἀντινόη Κηφέως τοῦ Ἀλέου θυγάτηρ κατὰ μάντευμα ἀναστήσασα τοὺς ἀνθρώπους, ἤγαγεν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον, ὄφιν (ὁποῖον οὐ μνημονεύουσιν) ἡγεμόνα ποιησαμένη τῆς ὁδοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ὁ παρὰ τὴν πόλιν ῥέων τὴν νῦν ποταμὸς Ὄφις ὄνομα ἔσχηκεν. Εἰ δὲ Ὁμήρου χρή τι τεκμηράμενον τοῖς ἔπεσι συμβαλέσθαι γνώμην, τὸν ὄφιν τοῦτον δράκοντα εἶναι πείθομαι. περὶ Φιλοκτήτου μὲν ἐν νεῶν καταλόγῳ ποιήσας ὡς ἀπολίποιεν αὐτὸν οἱ Ἕλληνες ἐν Λήμνῳ ταλαιπωροῦντα ὑπὸ τοῦ ἕλκους, ἐπίκλησιν οὐκ ἔθετο ὄφιν τῷ ὕδρῳ· τὸν δράκοντα δὲ ὃν ἐς τοὺς Τρῶας ἀφῆκεν ὁ ἀετός, ἐκάλεσεν ὄφιν. Οὕτω τὸ εἰκὸς ἔχει καὶ τῇ Ἀντινόῃ τὴν ἡγεμόνα γενέσθαι δράκοντα. Μαντινεῖς δὲ μάχην μὲν τὴν ἐν Διπαιεῦσιν οὐκ ἐμαχέσαντο πρὸς Λακεδαιμονίους μετὰ Ἀρκάδων τῶν ἄλλων· ἐν δὲ τῷ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πολέμῳ συνέστησαν ἐπὶ Λακεδαιμονίους μετὰ Ἠλείων, καὶ παραγενομένους συμμαχικοῦ σφίσιν ἐξ Ἀθηνῶν Λακεδαιμονίων ἐναντία ἐμαχέσαντο. μετέσχον δὲ καὶ τοῦ ἐς Σικελίαν στόλου κατὰ Ἀθηναίων φιλίαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Λακεδαιμονίων στρατιὰ καὶ Ἀγησίπολις ὁ Παυσανίου βασιλεὺς ἐσέβαλον ἐς τὴν Μαντινικήν. ὡς δὲ ἐκράτησεν ὁ Ἀγησίπολις τῇ μάχῃ, καὶ εἰς τὸ τεῖχος κατέκλεισε τοὺς Μαντινέας, εἷλεν οὐ μετ' οὐ πολὺ τὴν πόλιν, οὐ πολιορκίᾳ κατὰ τὸ ἰσχυρόν, τὸν δὲ Ὄφιν ποταμὸν ἀποστρέψας σφίσιν ἐς τὸ τεῖχος, ὠμῆς ᾠκοδομημένης τῆς πλίνθου. εἰς μὲν δὴ μηχανημάτων ἐμβολήν, ἀσφάλειαν ἡ πλίνθος παρέχεται μᾶλλον ἢ ὁπόσα λίθου πεποιημένα ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ καταγνυνταί τε καὶ ἐκπηδῶσιν ἐκ τῶν ἁρμονιῶν· ἡ δὲ πλίνθος ἐκ μηχανημάτων μὲν οὐχ ὁμοίως πονεῖ, διαλύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος οὐχ ἧσσον ἢ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κηρός. Τοῦτο οὐκ Ἀγησίπολις τὸ στρατήγημα ἐς τὸ τεῖχος τὸ Μαντινέων ἐστὶν ὁ συνεὶς· ἀλλὰ πρότερον ἔτι Κίμωνι ἐξευρέθη τῷ Μιλτιάδου, Βόην πολιορκοῦντι ἄνδρα Μῆδον, καὶ ὅσοι Περσῶν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι εἶχον. Ἀγησίπολις

σὶ πόλις δὲ καθεστηκὸς καὶ ἀδόμενον ὑπὸ Πελληνέων ἐμιμήσατο. Ὡς δὲ εἷλε τὴν Μαντίνειαν, ὀλίγον μέν τι κατέλιπεν οἰκεῖσθαι, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς ἔδαφος καταβαλὼν αὐτῆς, κατὰ κώμας τοὺς ἀνθρώπους διῴκισε. Μαντινέας δὲ ἐκ τῶν κωμῶν κατάξειν ἐς τὴν πατρίδα ἔμελλον Θηβαῖοι μετὰ τὸ ἔργον τὸ ἐν Λεύκτροις. κατελθόντες δὲ οὐ τὰ πάντα ἐγένοντο δίκαιοι. φωραθέντες γὰρ ἐπικηρυκευόμενοι Λακεδαιμονίοις, καὶ ἰδίᾳ εἰρήνην πρὸς αὐτοὺς ἄνευ τοῦ Ἀρκάδων κοινοῦ πράσσοντες, οὔτε διὰ τὸ δέος τῶν Θηβαίων ἐς τὴν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν μετεβάλλοντο ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ τῆς Μαντινικῆς πρὸς Ἐπαμινώνδαν καὶ Θηβαίους μάχης Λακεδαιμονίων γινομένης, ὁμοῦ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐτάξαντο οἱ Μαντινεῖς. Τούτων δὲ ὕστερον διαφορὰ ἐγένετο Μαντινεῦσιν ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ ἀπ' αὐτῶν μετέστησαν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν. καὶ Ἆγιν τὸν Εὐδαμίδου βασιλεύοντα ἐν Σπάρτῃ νικῶσιν ἀμύνοντες τῇ σφετέρᾳ, νικῶσι δὲ προσλαβόντες Ἀχαιῶν στρατιάν, καὶ Ἄρατον ἡγεμόνα ἐπ' αὐτῷ. Μετέσχον δὲ καὶ πρὸς Κλεομένην τῶν ἔργων τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ συγκαθεῖλον Λακεδαιμονίων τὴν ἰσχύν. Ἀντιγόνου δὲ ἐν Μακεδονίᾳ Φίλιππον τὸν Περσέως πατέρα ἔτι παῖδα ἐπιτροπεύοντος, καὶ Ἀχαιοῖς ἐς τὰ μάλιστα ὄντος ἐπιτηδείου, ἄλλα τε ἐς τιμὴν αὐτοῦ Μαντινεῦσιν ἐποιήθη, καὶ ὄνομα τῇ πόλει μετέθεντο Ἀντιγόνειαν. χρόνῳ δὲ ὕστερον Αὐγούστου πρὸς τῇ ἄκρᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου ναυμαχήσειν μέλλοντος, Μαντινεῖς ἐμαχέσαντο ὁμοῦ Ῥωμαίοις, τὸ δὲ ἄλλο Ἀρκαδικὸν συνετάχθησαν Ἀντωνίῳ· κατ' ἄλλο μὲν ἐμοὶ δοκεῖν οὐδέν, ὅτι δὲ ἐφρόνουν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. Δέκα δὲ ὕστερον γενεαῖς ἐβασίλευσέ τε Ἀδριανός, καὶ ἀφελὼν Μαντινεῦσι τὸ ὄνομα τὸ ἐκ Μακεδονίας ἐπακτόν, ἀπέδωκεν αὖθις Μαντίνειαν καλεῖσθαί σφισι τὴν πόλιν. Ἔστι δὲ Μαντινεῦσι ναὸς διπλοῦς μάλιστά που κατὰ μέσον τοίχῳ διειργόμενος. τοῦ ναοῦ δὲ τῇ μὲν ἄγαλμά ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, τέχνη δὲ Ἀλκαμένους. τὸ δὲ ἕτερον Λητοῦς ἐστιν ἱερὸν καὶ τῶν παίδων. Πραξιτέλης δὲ τὰ ἀγάλματα εἰργάσατο τρίτῃ μετὰ Ἀλκαμένην ὕστερον γενεᾷ. Τούτων πεποιημένα ἐστὶν ἐπὶ τῷ βάθρῳ Μοῦσα καὶ Μαρσύας αὐλῶν. Ἐνταῦθα ἀνὴρ ἐπείργασται στήλῃ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα· καὶ τοῦ μὲν ἐπιμνησθησόμεθα καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα. Μαντινεῦσι δέ ἐστι καὶ ἄλλα ἱερά, τὸ μὲν Σωτῆρος Διός, τὸ δὲ Ἐπιδώτου καλούμενον· ἐπιδιδόναι γὰρ δὴ ἀγαθὰ αὐτὸν ἀνθρώποις. ἔστι δὲ Διοσκούρων, καὶ ἑτέρωθι Δήμητρος καὶ Κόρης ἱερόν. πῦρ δὲ ἐνταῦθα καίουσι, ποιούμενοι φροντίδα μὴ λάθῃ σφίσιν ἀποσβεσθέν. καὶ Ἥρας πρὸς τῷ θεάτρῳ ναὸν ἐθεασάμην. Πραξιτέλης δὲ τὰ ἀγάλματα, αὐτήν τε καθημένην ἐν θρόνῳ, καὶ παρεστώσας ἐποίησεν Ἀθηνᾶν, καὶ Ἥβην παῖδα Ἥρας. Πρὸς δὲ τοῦ Ἥρας τῷ βωμῷ καὶ Ἀρκάδος τάφος τοῦ Καλλιστοῦς ἐστι. τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ Ἀρκάδος ἐπηγάγοντο ἐκ Μαινάλου χρησμοῦ σφίσιν ἐλθόντος ἐκ Δελφῶν·

Ἔστι δὲ Μαιναλίη δυσχείμερος, ἔνθα τε κεῖται
Ἀρκάς, ἀφ' οὗ δὴ πάντες ἐπίκλησιν καλέονται.
Ἔνθά σ' ἐγὼ κέλομαι στείχειν, καὶ εὔφρονι θυμῷ
Ἀρκάδ' ἀειράμενον κατάγειν ἐς ἄστυ ἐραννόν,
Οὗ τρίοδος καὶ τετράοδος καὶ πεντακέλευθος,
Ἔνθά τε δὴ τέμενός τε θυηλάς τ' Ἀρκάδι τεύχειν.

Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἔνθα ὁ τάφος ἐστὶ τοῦ Ἀρκάδος, καλοῦσιν Ἡλίου βωμούς. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω μνήματα πρόσκειται ἐστὶν ἐς δόξαν. τὸ μὲν Ἑστία καλουμένη κοινή, περιφερὲς σχῆμα ἔχουσα. Αὐτονόην δὲ αὐτόθι ἐλέγετο κεῖσθαι τὴν Κηφέως. τῷ δὲ στήλη τε ἐφέστηκε, καὶ ἀνὴρ ἱππεὺς ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ τῇ στήλῃ, Γρύλλος ὁ Ξενοφῶντος. τοῦ θεάτρου δὲ ὄπισθεν ναοῦ τε Ἀφροδίτης ἐπίκλησιν Συμμαχίας ἐρείπια καὶ ἄγαλμα ἐλείπετο. τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ βάθρῳ, τὴν ἀναθεῖσαν τὸ ἄγαλμα ἐδήλου θυγατέρα εἶναι Πασέου Νικίππην. τὸ δὲ ἱερὸν κατεσκευάσαντο τοῦτο οἱ Μαντινεῖς, ὑπόμνημα ἐς τοὺς ἔπειτα τῆς ὁμοῦ Ῥωμαίοις ἐπ' Ἀκτίῳ ναυμαχίας. Σέβουσι δὲ καὶ Ἀθηνᾶν Ἀλέαν, καὶ ἱερόν τε καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς ἐστιν Ἀλέας αὐτοῖς. Ἐνομίσθη δὲ καὶ Ἀντίνους σφίσιν εἶναι

θεός· ναῶν δὲ ἐν Μαντινείᾳ νεώτατος ὁ τοῦ Ἀντίνου ναὸς οὗτος, ἐσπουδάσθη περισσῶς δή τι ὑπὸ βασιλέως Ἀδριανοῦ. Ἐγὼ δὲ μετ' ἀνθρώπων μὲν ἔτι αὐτὸν ὄντα οὐκ εἶδον, ἐν δὲ ἀγάλμασιν εἶδον καὶ ἐν γραφαῖς. Ἔχει μὲν δὴ γέρα καὶ ἑτέρωθι, καὶ ἐπὶ τῷ Νείλῳ πόλις Αἰγυπτίων ἐστὶν ἐπώνυμος Ἀντίνου. τιμὰς δὲ ἐν Μαντινείᾳ κατὰ τοιόνδε ἔσχηκε. Γένος ἦν ὁ Ἀντίνους ἐκ Βιθυνίας τῆς ὑπὲρ Σαγγαρίου ποταμοῦ. οἱ δὲ Βιθυνοὶ Ἀρκάδες τέ εἰσι καὶ Μαντινεῖς τὰ ἄνωθεν. Τούτων εἵνεκα ὁ βασιλεὺς κατεστήσατο αὐτῷ καὶ ἐν Μαντινείᾳ τιμάς, καὶ τελετή τε κατὰ ἔτος ἕκαστον καὶ ἀγών ἐστιν αὐτῷ διὰ ἔτους πέμπτου. Οἶκος δέ ἐστιν ἐν τῷ γυμνασίῳ Μαντινεῦσιν ἀγάλματα ἔχων Ἀντίνου, καὶ ἐς τὰ ἄλλα θέας ἄξιος, λίθων εἵνεκα οἷς κεκόσμηται, καὶ ἀπιδόντι ἐς τὰς γραφάς. αἱ δὲ Ἀντίνου εἰσὶν αἱ πολλαί, Διονύσῳ μάλιστα εἰκασμέναι. Καὶ δὴ καὶ τῆς ἐν Κεραμεικῷ γραφῆς εἰ τὸ ἔργον εἶχε τὸ Ἀθηναίων ἐν Μαντινείᾳ, καὶ ταύτης αὐτόθι ἐστὶ μίμημα. Μαντινεῦσι δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ γυναικός τε εἰκὼν χαλκῆ, καὶ Μαντινεῖς καλοῦσι Διομένειαν Ἀρκάδος. καὶ ἡρῷόν ἐστι Ποδάρους. φασὶ δὲ ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐν τῇ πρὸς Ἐπαμινώνδαν καὶ Θηβαίους μάχῃ. γενεαῖς δὲ τρισὶν ἐμοῦ πρότερον, μετέθεσαν τοῦ τάφου τὸ ἐπίγραμμα ἐς ἄνδρα ἀπόγονον μὲν ἐκείνου Ποδάρους καὶ ὁμώνυμον, γεγονότα δὲ καθ' ἡλικίαν ὡς πολιτείας ἤδη Ῥωμαίων μετειληφέναι. Ποδάρην δὲ ἐπ' ἐμοῦ τὸν ἀρχαῖον ἐτίμων οἱ Μαντινεῖς, λέγοντες ὡς ἄριστος μὲν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων γένοιτο ἐν τῇ μάχῃ Γρύλλος ὁ Ξενοφῶντος. Αἰγεῖ δὲ τῷ Γρύλλου Κηφισόδωρος Μαραθώνιος. οὗτος δὲ τηνικαῦτα Ἀθηναίοις ἐτύγχανεν ἱππαρχῶν. τρίτα δὲ ἀνδραγαθίας Ποδάρει νέμουσιν. Ἐς Ἀρκαδίαν δὲ τὴν ἄλλην εἰσὶν ἐκ Μαντινείας ὁδοί. ὁπόσα δὲ ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν μάλιστα ἦν θέας ἄξια, ἐπέξειμι καὶ ταῦτα. Ἰόντι ἐς Τέγεαν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς λεωφόρου παρὰ τοῖς Μαντινέων τείχεσι χωρίον τε ἐς τῶν ἵππων τὸν δρόμον, καὶ οὐ πόρρω τούτου στάδιον, ἔνθα ἐπὶ τῷ Ἀντίνῳ τὸν ἀγῶνα τιθέασιν. Ὑπὲρ δὲ τοῦ σταδίου, τὸ ὄρος ἐστὶ τὸ Ἀλήσιον, διὰ τὴν ἄλην, ὥς φασι, καλούμενον τὴν Ῥέας. Καὶ Δήμητρος ἄλσος ἐν τῷ ὄρει. Παρὰ δὲ τοῦ ὄρους τὰ ἔσχατα τοῦ Ποσειδῶνός ἐστι τοῦ Ἱππίου τὸ ἱερόν, οὐ πρόσω σταδίου Μαντινείας. τὰ δὲ ἐς τὸ ἱερὸν τοῦτο, ἐγώ τε ἀκοῇ γράφω καὶ ὅσοι μνήμην ἄλλοι περὶ αὐτοῦ πεποίηνται. Τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τὸ ἐφ' ἡμῶν, ᾠκοδομήσατο Ἀδριανὸς βασιλεύς, ἐπιστήσας τοῖς ἐργαζομένοις ἐπόπτας ἄνδρας, ὡς μήτε ἐσίδοι τις ἐς τὸ ἱερὸν τὸ ἀρχαῖον, μήτε τῶν ἐρειπίων τι αὐτοῦ μετακινοῖτο. πέριξ δὲ ἐκέλευε τὸν ναὸν σφᾶς οἰκοδομεῖσθαι τὸν καινόν. Τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς τῷ Ποσειδῶνι τὸ ἱερὸν τοῦτο Ἀγαμήδης λέγονται καὶ Τροφώνιος ποιῆσαι, δρυῶν ξύλα ἐργασάμενοι καὶ ἁρμόσαντες πρὸς ἄλληλα. ἐσόδου δὲ ἐς αὐτὸ εἴργοντες ἀνθρώπους, ἔρυμα μὲν πρὸ τῆς ἐσόδου προεβάλοντο οὐδέν, μίτον δὲ διατείνουσιν ἐρεοῦν· τάχα μέν που τοῖς τότε ἄγουσι τὰ θεῖα ἐν τιμῇ, δεῖμα καὶ τοῦτο ἔσεσθαι νομίζοντες· τάχα δ' ἄν τι μετείη καὶ ἰσχύος τῷ μίτῳ. Φαίνεται δὲ καὶ Αἴπυτος ὁ Ἱππόθου, μήτε πηδήσας ὑπὲρ τὸν μίτον, μήτε ὑποδύς, διακόψας δὲ αὐτόν, ἐσελθὼν ἐς τὸ ἱερόν, καὶ ποιήσας οὐχ ὅσια, ἐτυφλώθη τε ἐμπεσόντος ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ τοῦ κύματος, καὶ αὐτίκα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεὼν αὐτόν. θαλάσσης δὲ ἀναφαίνεσθαι κῦμα ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ λόγος ἐστὶν ἀρχαῖος. ἐοικότα δὲ καὶ Ἀθηναῖοι λέγουσιν ἐς τὸ κῦμα τὸ ἐν ἀκροπόλει· καὶ Καρῶν οἱ Μύλασα ἔχοντες, ἐς τοῦ θεοῦ τὸ ἱερόν, ὃν φωνῇ τῇ ἐπιχωρίᾳ καλοῦσιν Ὀγῶα. Ἀθηναίοις μὲν δὴ σταδίους μάλιστα εἴκοσιν ἀφέστηκε τῆς πόλεως ἡ πρὸς Φαληρῷ θάλασσα. ὡσαύτως δὲ καὶ Μυλασεῦσιν ἐπίνειον σταδίους ὀγδοήκοντα ἀπέχον ἐστὶν ἀπὸ τῆς πόλεως. Μαντινεῦσι δὲ ἐκ μακροτάτων τε ἡ θάλασσα ἄνεισιν ἐκφανέστατα δὴ κατὰ τοῦ θεοῦ γνώμην. Πέραν δὲ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος, τρόπαιόν ἐστι λίθου πεποιημένον ἀπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Ἄγιδος. λέγεται δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς μάχης. τὸ μὲν δεξιὸν εἶχον οἱ Μαντινεῖς αὐτοί, στρατιαί τε ἀπὸ πάσης ἡλικίας καὶ στρατηγὸν παρεχόμενοι Ποδάρην ἀπόγονον τρίτον Ποδάρους τοῦ Θηβαίοις ἐναντία ἀγωνισαμένου. παρῆν δὲ σφισι καὶ μάντις Ἠλεῖος Θρασύβουλος Αἰνέου τῶν Ἰαμιδῶν. οὗτος ὁ ἀνὴρ νίκην τε τοῖς Μαντινεῦσι προηγόρευσι, καὶ αὐτὸς σφισι τοῦ ἔργου μετέσχεν. ἐπὶ δὲ τῷ εὐωνύμῳ πᾶν τὸ ἄλλο

Ἀρκαδι-

Ἀρκαδικὸν ἐτάσσοντο. ἦρχον δὲ κατὰ πόλεις τε ἦσαν, καὶ Μεγαλοπολιτῶν Λυδιάδης καὶ Λεωκύδης. Ἀράτῳ δὲ ἐπετέτραπτο καὶ Σικυωνίοις τε καὶ Ἀχαιοῖς τὸ μέσον. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἆγις ἐπεξέτεινον τὴν φάλαγγα, ὡς τῶν ἐναντίων τῷ στρατεύματι ἀντιπαρήκοιεν. τὸ μέσον δὲ Ἆγις καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα εἶχον. Ἄρατος δὲ ἀπὸ τοῦ συγκειμένου αὐτῷ πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ὑπέφευγεν αὐτός τε καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς, οἷα δὴ τῶν Λακεδαιμονίων σφίσιν ἐγκειμένων. ὑποφεύγοντες δὲ ἅμα τὸ σύνταγμα σφῶν ἠρέμα ἐποίουν μηνοειδές. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἆγις νίκην τε ἤλπιζον καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἄρατον ἐνέκειντο ἀθρόοι μᾶλλον. ἐπηκολούθουν δὲ σφίσι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, Ἄρατον, καὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν τρέψασθαι μέγα ἀγώνισμα ἡγούμενοι. ἔλαθόν τε δὴ κατὰ νώτου γενόμενοι σφίσιν οἱ Ἀρκάδες, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι κυκλωθέντες, τῆς ὅλης στρατιᾶς τὸ πολὺ ἀποβάλλουσι, καὶ βασιλεὺς ἔπεσεν Ἆγις Εὐδαμίδου. Φανῆναι δὲ καὶ τὸν Ποσειδῶνα ἀμύνοντα σφίσιν ἔφασαν οἱ Μαντινεῖς. καὶ τοῦδε εἵνεκα τρόπαιον ἐποιήσαντο ἀνάθημα τῷ Ποσειδῶνι. Πολέμῳ δὲ καὶ ἀνθρώπων φόνοις παρεῖναι θεοὺς ἐποίησαν μὲν, ὅσοις τὰ ἡρώων ἐμέλησεν ἐν Ἰλίῳ παθήματα. ᾄδεται δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων, ὡς θεοί σφισιν ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοῦ ἔργου μετάσχοιεν. ἐκδηλότατα δὲ ὁ Γαλατῶν στρατὸς ἀπώλετο ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐναργῶς ὑπὸ δαιμόνων. οὕτω καὶ Μαντινεῦσιν ἔπεται οὐκ ἄνευ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ κράτος γενέσθαι σφίσι. Λεωκύδους τε τοῦ Μεγαλοπολιτῶν ὁμοῦ Λυδιάδῃ στρατηγήσαντος πρόγονον ἔνατον Ἀρκεσίλαον οἰκοῦντα ἐν Λυκοσούρᾳ λέγουσιν οἱ Ἀρκάδες, ὡς ἴδοι τὴν ἱερὰν τῆς καλουμένης Δεσποίνης ἔλαφον πεπονηκυῖαν ὑπὸ γήρως. τῇ δὲ ἐλάφῳ ταύτῃ ψέλλιόν τε εἶναι περὶ τὸν τράχηλον, καὶ γράμματα ἐπὶ τῷ ψελλίῳ·

Νεβρὸς ἐὼν ἑάλων ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ.

οὗτος μὲν δὴ ἐπιδείκνυσιν ὁ λόγος, ἔλαφον εἶναι πολλῷ καὶ ἐλέφαντος μακροβιώτερον θηρίον. Μετὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, χωρίον ὑποδέξεταί σε δρυῶν πλῆρες καλούμενον Πέλαγος. καὶ ἐκ Μαντινείας ἡ ἐς Τεγέαν ὁδὸς φέρει διὰ τῶν δρυῶν. Μαντινεῦσι δὲ ὅροι πρὸς Τεγεάτας εἰσὶν ὁ περιφερὴς ἐν τῇ λεωφόρῳ βωμός. Ἢν δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐς ἀριστερὰν ἐκτραπῆναι θελήσῃς, σταδίους ἑξῆς μάλιστά που πέντε, καὶ ἐπὶ τῶν Πελίου θυγατέρων ἀφίξῃ τοὺς τάφους. ταύτας φασὶν οἱ Μαντινεῖς μετοικῆσαι σφᾶς τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ὀνείδη φευγούσας. Ὡς γὰρ δὴ ἀφίκετο ἡ Μήδεια ἐς Ἰωλκὸν, αὐτίκα ἐπεβούλευε τῷ Πελίᾳ, τῷ ἔργῳ μὲν συμπράσσουσα τῷ Ἰάσονι, τῷ λόγῳ δὲ ἀπεχθανομένη. ἐπαγγέλλεταί τε τοῦ Πελίου ταῖς θυγατράσιν, ὡς τὸν πατέρα αὐταῖς, ἢν ἐθέλωσιν, ἀποφανοῖ νέον ἀντὶ γέροντος παλαιοῦ. καὶ κατασφάξασα δὲ οὕτω τρόπῳ κριόν, τὰ κρέα ὁμοῦ φαρμάκοις ἐν λέβητι ἥψησεν, εἶτ' ἐκ τοῦ λέβητος τὸν κριὸν ἑψόμενον ἄρνα ἐξήγαγε ζῶντα. παραλαμβάνει δὴ τὸν Πελίαν κατακόψασα ἕψησαι, καὶ αὐτοῦ ἐκομίσαντο οὐδὲ ἐς ταφὴν ἐπιτήδειον. τοῦτο ἠνάγκασε τὰς γυναῖκας ἐς Ἀρκαδίαν μετοικῆσαι, καὶ ἀποθανούσαις τὰ μνήματα ἐχώσθη σφίσιν αὐταῖς. ὀνόματα δὲ αὐταῖς ποιητὴς μὲν ἔθετο οὐδεὶς, οἷά γ' ἐπελεξάμεθα ἡμεῖς· Μίκων δὲ ὁ ζωγράφος Ἀστερόπειάν τε εἶναι καὶ Ἀντινόην ἐπὶ ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν ἐπέγραψε. Χωρίον δὲ ὀνομαζόμενον Φοίζων, περὶ εἴκοσί που σταδίους τῶν τάφων ἐστὶν ἀπωτέρω. τούτων δὲ Φοίζων μνῆμά ἐστι περιεχόμενον κρηπῖδι, ἀνέχον δὲ οὐ πολὺ ὑπὲρ τῆς γῆς. κατὰ τοῦτο ἥ τε ὁδὸς μάλιστα στενὴ γίνεται, καὶ τὸ μνῆμα Ἀρηιθόου λέγουσιν εἶναι Κορυνήτου διὰ τὸ ὅπλον ἐπονομασθέντος. Μετὰ δὲ τὴν ἐς Παλλάντιον ἐκ Μαντινείας ἄγουσαν, προελθόντι ὡς τριάκοντά που σταδίους, παρήκει κατὰ τοῦτο ἐς τὴν λεωφόρον ὁ τοῦ Πελάγους καλουμένου δρυμός. καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων τε καὶ Μαντινέων ἐνταῦθα ἐμαχέσαντο ἐναντία τῆς Βοιωτίας ἵππου. Ἐπαμινώνδην δὲ ἀποθανεῖν Μαντινεῖς μὲν ὑπὸ Μαχαιρίωνος Μαντινέως φασὶν ἀνδρός. ὡσαύτως δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι Σπαρτιάτην λέγουσιν εἶναι τὸν ἀποκτείναντα Ἐπαμινώνδην, τίθενται δὲ Μαχαιρίωνα ὄνομα καὶ οὗτοι τῷ ἀνδρί. ὁ δὲ Ἀθηναίων ἔχει λόγος, ὁμολογοῦσι δὲ αὐτῷ καὶ Θηβαῖοι, τρωθῆναι τὸν Ἐπαμινώνδην ὑπὸ Γρύλλου. παραπλήσια δέ σφισιν ἐστὶ καὶ τὰ ἐν τῇ γραφῇ τὸ ἔργον

ἐχούσῃ τὸ ἐν Μαντινείᾳ. φαίνονται δὲ οἱ Μαντινεῖς, Γρύλλον μὲν δημοσίᾳ τε θάψαντες, καὶ ἔνθα ἔπεσεν ἀναθέντες εἰκόνα ἐπὶ τιμῇ ἀνδρὸς ἀρίστου τῶν συμμάχων. Μαχαιρίωνα δὲ λόγῳ μὲν καὶ αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι λέγουσιν, ἔργῳ δὲ οὔτε ἐν Σπάρτῃ Μαχαιρίων ἐστὶν οὐδείς· οὐ μὴν οὐδὲ παρὰ Μαντινεῦσιν οὕτω γεγόνασιν ὡς ἀνδρὶ ἀγαθῷ τιμαί. Ὡς δὲ ἐτέτρωτο Ἐπαμινώνδας, ἐκκομίζουσιν ἔτι ζῶντα ἐκ τῆς παρατάξεως αὐτόν. ὁ δὲ τέως μὲν τὴν χεῖρα ἔχων ἐπὶ τῷ τραύματι, ἐταλαιπώρει, καὶ ἐς τοὺς μαχομένους ἀφεώρα. ὁπόθεν δὲ ἀπέβλεπεν ἐς αὐτούς, ὠνόμαζον Σκοπὴν οἱ ἔπειτα. λαβόντος δὲ ἴσον τοῦ ἀγῶνος πέρας, οὕτω τὴν χεῖρα ἀπέσχεν ἀπὸ τοῦ τραύματος, καὶ αὐτὸν ἀφέντα τὴν ψυχὴν ἔθαψαν ἔνθα σφίσιν ἐγένετο ἡ συμβολή. Τῷ τάφῳ δὲ κίων τε ἐφέστηκε καὶ ἀσπὶς ἐπ᾽ αὐτῷ δράκοντα ἔχουσα ἐπειργασμένον. Ὁ μὲν δὴ δράκων ἐθέλει σημαίνειν γένους τῶν Σπαρτῶν καλουμένων εἶναι τὸν Ἐπαμινώνδαν. στῆλαι δέ εἰσιν ἐπὶ τῷ μνήματι, ἡ μὲν ἀρχαία καὶ ἐπίγραμμα ἔχουσα Βοιώτιον· τὴν δὲ αὐτήν τε ἀνέθηκεν Ἀδριανὸς βασιλεύς, καὶ ἐποίησε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ᾽ αὐτῇ. Τὸν δὲ Ἐπαμινώνδαν τῶν παρ᾽ Ἕλλησι στρατηγίας ἕνεκα εὐδοκιμησάντων μάλιστα ἐπαινέσαι τις ἂν ἢ ὕστερόν γε οὐδενὸς ποιήσαιτο. Λακεδαιμονίων μὲν γὰρ καὶ Ἀθηναίων τοῖς ἡγεμόσι, πόλεών τε ἀξίωμα ὑπῆρχεν ἐκ παλαιοῦ, καὶ οἱ στρατιῶται φρονήματος τὸ ἴσον ἔχοντες. Θηβαίους δὲ Ἐπαμινώνδας ἀθύμους τὰς γνώμας, καὶ ἄλλων ἀκούειν εἰωθότας, ἀπέφηνεν οὐ πολλῷ περιόντας. Ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἐπαμινώνδᾳ μαντεῖα πρότερον ἔτι ἐκ Δελφῶν πέλαγος αὐτὸν φυλάσσεσθαι. καὶ ὁ μὲν τριήρους τε μὴ ἐπιβῆναι, μηδὲ ἐπὶ νεὼς φορτίδος πλεῦσαι δεῖμα εἶχε. τὸ δὲ ἄρα Πέλαγος δρυμὸν καὶ οὐ θάλασσαν προέλεγεν ὁ δαίμων. Χωρία δὲ τὰ ὁμώνυμα καὶ Ἀννίβαν ὕστερον τὸν Καρχηδόνιον, καὶ πρότερον ἔτι Ἀθηναίους ἠπάτησεν. Ἀννίβᾳ γὰρ χρησμὸς ἀφίκετο παρὰ Ἄμμωνος, ὡς ἀποθανὼν γῇ καλυφθήσεται τῇ Λιβύσσῃ. ὁ μὲν δὴ ἤλπιζεν ἀρχήν τε τὴν Ῥωμαίων καθαιρήσειν, καὶ οἴκαδε ἐς τὴν Λιβύην ἐπανελθὼν τελευτήσειν γήρᾳ τὸν βίον. Φλαμινίου δὲ τοῦ Ῥωμαίου ποιουμένου σπουδὴν ἑλεῖν ζῶντα αὐτόν, ἀφικόμενος παρὰ Προυσίαν ἱκέτης, καὶ ἀπωσθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀνεπήδα τε ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ γυμνωθέντος τοῦ ξίφους, τιτρώσκεται τὸν δάκτυλον. προελθόντι δέ οἱ στάδια οὐ πολλά, πυρετός τε ἀπὸ τοῦ τραύματος καὶ ἡ τελευτὴ τριταίῳ συνέβη. τὸ δὲ χωρίον ἔνθα ἀπέθανε, καλοῦσιν οἱ Νικομηδεῖς Λίβυσσαν. Ἀθηναίοις δὲ μάντευμα ἐκ Δωδώνης Σικελίαν ἦλθεν οἰκίζειν. ἡ δὲ οὐ πόρρω τῆς πόλεως ἡ Σικελία, λόφος ἐστὶν οὐ μέγας. οἱ δὲ οὐ συμφρονήσαντες τὸ εἰρημένον, ἐς τε ὑπερορίας στρατείας προήχθησαν, καὶ ἐς τὸν Συρακουσίων πόλεμον. Ἔχοι δ᾽ ἄν τις καὶ πλέονα τοῖς εἰρημένοις ἐοικότα ἄλλα ἐξευρεῖν. Τοῦ τάφου δὲ τοῦ Ἐπαμινώνδα μάλιστά που σταδίου μῆκος Διὸς ἀφέστηκεν ἱερὸν ἐπίκλησιν Χάρμωνος. Ἀρκάδων δ᾽ ἐν τοῖς δρυμοῖς εἰσιν αἱ δρῦς διάφοροι. καὶ τὰς μὲν πλατυφύλλους αὐτῶν, τὰς δὲ φηγοὺς καλοῦσιν. αἱ τρίται δὲ ἀραιὸν τὸν φλοιὸν καὶ οὕτω δὴ παρέχονται κοῦφον, ὥστε ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐν θαλάσσῃ ποιοῦνται σημεῖα ἀγκύραις καὶ δικτύοις. ταύτης τῆς δρυὸς τὸν φλοιόν, ἄλλοι τε Ἰώνων καὶ Ἑρμησιάναξ ὁ τὰ ἐλεγεῖα ποιήσας φελλὸν ὀνομάζουσιν. Ἐς Μεθύδριον δὲ πόλιν μὲν οὐκ ἔτι, κώμην δὲ ἐς τὸ Μεγαλοπολιτικὸν συντελοῦσαν, ἐς τοῦτό ἐστι τὸ Μεθύδριον ἐκ Μαντινείας ὁδός. Προελθόντι δὲ σταδίους τριάκοντα, πεδίον τε ὀνομαζόμενον Ἀλκιμέδων, καὶ ὑπὲρ τοῦ πεδίου τὸ ὄρος ἐστὶν ἡ Ὀστρακίνα. ἐν δὲ αὐτῷ σπήλαιον ἔνθα ᾤκησεν Ἀλκιμέδων, ἀνὴρ τῶν καλουμένων ἡρώων. τούτου τοῦ Ἀλκιμέδοντος θυγατρὶ συγγενέσθαι Φιαλοῖ, ὡς Φιγάλιοι λέγουσιν, Ἡρακλέα. ὡς δὲ ᾔσθετο αὐτὴν ὁ Ἀλκιμέδων τεκοῦσαν, ἐκτίθησιν ἀπολουμένην ἐς τὸ ὄρος, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ τὸν παῖδα ὃν ἔτεκε· καλοῦσι δὲ Αἰχμαγόραν αὐτὸν οἱ Ἀρκάδες. ἀνακλαιομένου δὲ ὡς ἐξήκετο τοῦ παιδός, κίσσα ἡ ὄρνις ἐπήκουέ τε ὀδυρομένου καὶ ἅμα ἐμιμεῖτο τὰ κλαύματα. καί πως ὁ Ἡρακλῆς ἐρχόμενος τὴν ὁδὸν ταύτην, ἐπήκουσε τῆς κίσσης, καὶ (ἐνόμισε γὰρ παιδὸς εἶναι, καὶ οὐκ ὄρνιθος, τὸν κλαυθμόν) ἐτράπετο εὐθὺς τῆς φωνῆς· γνωρίσας δέ, αὐτήν τε ἔλυσε τῶν δεσμῶν καὶ τὸν παῖδα ἀνεσώσατο. ἐξ ἐκείνου δὲ ἡ πλησίον πηγὴ Κίσσα ἀπὸ τῆς ὄρνιθος ὀνομάζεται. Τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τῆς πηγῆς στάδια ἀφέστηκε Πετρόσακα καλούμενον χωρίον. Μεγαλοπολιτῶν δὲ καὶ Μαντινέων ὅρος ἐστὶν ἡ Πετρόσακα.

ἐρσάκα. Ἐπὶ δὲ ὁδοῖς ταῖς κατειλεγμέναις, δύο ἐς Ὀρχομενόν εἰσιν ἄλλαι, καὶ τῇ μὲν ἐστὶ καλούμενον Λάδα στάδιον, ἐς ὃ ἐποιεῖτο Λάδας μελέτην δρόμου· καὶ παρ᾽ αὐτὸ ἱερὸν Ἀρτέμιδος· καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ γῆς χῶμα ὑψηλόν. Πηνελόπης δὲ εἶναι τάφον φασὶν οὐχ ὁμολογοῦντες τὰ ἐς αὐτὴν ποιήσει τῇ Θεσπρωτίδι ὀνομαζομένῃ. ἐν ταύτῃ μὲν γὲ ἐστὶ τῇ ποιήσει, ἐπανήκοντι ἐκ Τροίας Ὀδυσσεῖ τεκεῖν τὴν Πηνελόπην Πτολιπόρθην παῖδα. Μαντινέων δ᾽ ὁ ἐς αὐτὴν λόγος Πηνελόπην φησὶν ὑπὸ Ὀδυσσέως καταγνωσθεῖσαν, ὡς ἐπισπαστοὺς ἐσαγάγοιτο ἐς τὸν οἶκον, καὶ ἀποπεμφθεῖσαν ὑπ᾽ αὐτοῦ, τὸ μὲν παραυτίκα ἐς Λακεδαίμονα ἀπελθεῖν· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐκ τῆς Σπάρτης ἐς Μαντίνειαν μετοικῆσαι, καί οἱ τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ἐνταῦθα συμβῆναι. τοῦ τάφου δὲ ἔχεται τούτου πεδίον οὐ μέγα, καὶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, τὰ ἐρείπια ἔτι Μαντινείας ἔχον τῆς ἀρχαίας. καλεῖται δὲ τὸ χωρίον ἐφ᾽ ἡμῶν Πτόλις. κατὰ δὲ τὸ πρὸς ἄρκτον αὐτοῦ προελθόντι ὁδὸν οὐ μακράν, Ἀλαλκομενίας ἐστὶ πηγή. τῆς πόλεως δὲ μετὰ σταδίους τριάκοντα, κώμης τε ἐρείπια καλουμένης Μαιρᾶς· εἰ δὴ ἐνταῦθα, καὶ μὴ ἐν τῇ Τεγεατῶν ἐτάφη. Τεγεάταις γὰρ τοῦ λόγου τὸ εἰκὸς καὶ οὐ Μαντινεῦσιν ἕπεται, Μαιρὰν τὴν Ἄτλαντος παρὰ σφίσι ταφῆναι. πάρεστι δ᾽ ἂν καὶ ἀπόγονος τοῦ Ἄτλαντος Μαιρᾶς ἑτέρα Μαιρὰ ἀφίκοιτο ἐς τὴν Μαντινικήν. Λείπεται δ᾽ ἔτι τῶν ὁδῶν, ἡ ἐς Ὀρχομενόν, καθ᾽ ἥντινα Ἀγχισία τε ὄρος καὶ Ἀγχίσου μνῆμά ἐστιν ὑπὸ τοῦ ὄρους τοῖς ποσίν. ὡς γὰρ δὴ ἐκομίζετο ἐς Σικελίαν ὁ Αἰνείας, ἔσχε ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Λακωνικήν· καὶ πόλεών τε Ἀφροδισιάδος καὶ Οἰήτιδος ἐγένετο οἰκιστής. καὶ τὸν πατέρα Ἀγχίσην, κατὰ πρόφασιν δή τινα παραγενόμενον ἐς τοῦτο τὸ χωρίον, καὶ αὐτόθι τοῦ βίου τῇ τελευτῇ χρησάμενον, ἔθαψεν ἐνταῦθα. καὶ τὸ ὄρος τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ἀγχίσου καλοῦσιν Ἀγχισίαν. τούτου δὲ συντελοῦσιν ἐς πίστιν Αἰολέων οἱ Ἴλιον ἐφ᾽ ἡμῶν ἔχοντες, οὐδαμοῦ τῆς σφετέρας ἀποφαίνοντες μνῆμα Ἀγχίσου. πρὸς δὲ τοῦ Ἀγχίσου τῷ τάφῳ, ἐρείπιά ἐστιν Ἀφροδίτης ἱεροῦ, καὶ Μαντινέων ὅροι πρὸς Ὀρχομενίους καὶ ἐν ταῖς Ἀγχισίαις εἰσίν. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ὀρχομενίων, ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Ἀγχισίων, ἐν ὑπτίῳ τοῦ ὄρους, τὸ ἱερόν ἐστι τῆς Ὑμνίας Ἀρτέμιδος. μέτεστι δὲ αὐτοῦ καὶ Μαντινεῦσι. καὶ ἱέρειαν καὶ ἄνδρα ἱερέα τούτοις οὐ μόνον τὰ ἐς τὰς μίξεις, ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἁγιστεύειν καθέστηκε τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα· καὶ οὔτε λουτρά, οὔτε δίαιτα λοιπὴ κατὰ τὰ αὐτὰ σφίσι, καθὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐστιν, οὐδὲ ἐς οἰκίαν παρίασιν ἀνδρὸς ἰδιώτου. τοιαῦτα οἶδα ἕτερα ἐνιαυτὸν καὶ οὐκ ἀεὶ πρὸς Ἐφεσίων ἐπιτηδεύοντας τοὺς τῇ Ἀρτέμιδι ἱστιάτορας τῇ Ἐφεσίᾳ γινομένους, καλουμένους δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν Ἐσσῆνας. τῇ δὲ Ἀρτέμιδι τῇ Ὑμνίᾳ καὶ ἑορτὴν ἄγουσιν ἐπέτειον. Ὀρχομενίοις δὲ ἡ προτέρα πόλις ἐπὶ ὄρους ἦν ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ, καὶ ἀγορᾶς τε καὶ τειχῶν ἐρείπια λείπεται. τὴν δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν πόλιν ὑπὸ τὸν περίβολον οἰκοῦσι τοῦ ἀρχαίου τείχους. θέας δὲ αὐτόθι ἄξια πηγή τε ἀφ᾽ ἧς ὑδρεύονται, καὶ Ποσειδῶνός ἐστι καὶ Ἀφροδίτης ἱερά, λίθου δὲ τὰ ἀγάλματα. πρὸς δὲ τῇ πόλει ξόανόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. ἵδρυται δὲ ἐν κέδρῳ μεγάλῃ, καὶ τὴν θεὸν ὀνομάζουσιν ἀπὸ τῆς κέδρου Κεδρεᾶτιν. περὶ δὲ ὑπὸ τὴν πόλιν λίθων εἰσὶ διεστηκότες ἀπὸ ἀλλήλων. ἐχώσθησαν δὲ ἐν πολέμῳ πεσοῦσιν ἀνδράσιν εἰς τιμήν. οἵτινες δὲ Πελοποννησίων ἐπολέμησαν τῶν ἄλλων ἢ Ἀρκάδων αὐτῶν, οὔτε ἐπιγράμματα ἐπὶ τοῖς τάφοις ἐσήμαινεν, οὔτε οἱ Ὀρχομένιοι μνημονεύουσιν. Ἔστι δὲ ἀπαντικρὺ τῆς πόλεως, ὄρος Τραχύ. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ διὰ χαράδρας ῥέον κοίλης μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ Τραχέος ὄρους, κάτεισιν ἐς ἄλλο Ὀρχομένιον πεδίον. τὸ δὲ πεδίον τοῦτο μεγέθει μὲν μέγα, τὰ πλείω δὲ ἐστὶν αὐτοῦ λίμνη. Ἰόντι δὲ ἐξ Ὀρχομενοῦ, καὶ σταδίους προελθόντι ὅσον τρεῖς, ἡ μὲν εὐθεῖα ἐπὶ πόλιν Καφυὰς ἄγει, παρά τε αὐτὴν τὴν χαράδραν, καὶ μετὰ ταύτην ἐν ἀριστερᾷ παρὰ τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ὁδῶν διαβάντι τὸ ὕδωρ τὸ διὰ τῆς χαράδρας ῥέον, ὑπὸ Τραχύ ἐστιν ὄρος. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ταύτην πρῶτον μὲν μνῆμά ἐστιν Ἀριστοκράτους, ὃς βίᾳ ποτὲ ᾔσχυνε τὴν ἱερωμένην τῇ Ὑμνίᾳ θεῷ παρθένον. μετὰ δὲ τὸν Ἀριστοκράτους τὸν τάφον, πηγαί τε εἰσὶ καλούμεναι Τενεαί, καὶ ἀπέχει τῶν πηγῶν στάδια ὡς ἑπτά, Ἄμιλος χωρίον. πόλιν δὲ τὴν Ἄμιλόν ποτε εἶναι λέγουσι. κατὰ τοῦτο αὖθις τὸ χωρίον, διχῇ ἡ ὁδὸς τέμνεται.

καὶ ἡ μὲν ἐπὶ Στύμφηλον, ἡ δὲ ἐς Φενεὸν αὐτὸν ἄγει. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Φενεὸν, ἐκδέξεταί σε ὄρος, ἐν δὲ τῷ ὄρει τούτῳ συνάπτουσιν Ὀρχομενίων καὶ Φενεατῶν τε καὶ Καφυατῶν ὅροι τῆς γῆς. ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τοὺς ὅρους κρημνὸς ὑψηλός. πέτραν Καφυατικὴν ὀνομάζουσι τὸν κρημνόν. Μετὰ δὲ τοὺς ὅρους, ταῖς κατειλεγμέναις πόλεσι φάραγξ τε ὑπόκειται, καὶ φέρει δι' αὐτῆς ἡ ἐς Φενεὸν ὁδός. κατὰ μέσην δέ που μάλιστα τὴν φάραγγα, ὕδωρ ἄνεισιν ἐκ πηγῆς, καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς φάραγγος, Καρυαὶ χωρίον. Φενεατῶν δὲ τὸ πεδίον κεῖται μὲν ὑπὸ ταῖς Καρυαῖς, πλεονάσαντός δέ ποτε αὐτοῖς τοῦ ὕδατος καταλυσθῆναί φασι τὴν ἀρχαίαν Φενεόν· ὥστε καὶ ἐφ' ἡμῶν σημεῖα ἐλείπετο ἐπὶ τῶν ὀρῶν, εἰς ἃ ἐπαναβῆναι τὸ ὕδωρ λέγουσι. Καρυῶν δὲ στάδια πέντε ἀφέστηκεν ἥ τε Ὄρεξις καλουμένη, καὶ ἕτερον ὄρος Σκίαθις. ἐφ' ἑκατέρῳ δὲ ἔστι τῷ ὄρει βάραθρον τὸ ὕδωρ καταδεχόμενον τὸ ἐκ τοῦ πεδίου. τὰ δὲ βάραθρα οἱ Φενεᾶται ταῦτα φασὶν εἶναι χειροποίητα, ποιῆσαι δὲ αὐτὰ Ἡρακλέα τηνικαῦτα ἐν Φενεῷ παρὰ Λαονόμῃ τῇ Ἀμφιτρύωνος μητρὶ οἰκοῦντα. Γενέσθαι γὰρ Ἀμφιτρύωνα ἐκ Λαονόμης Ἀλκαίῳ τῆς Γουνέως γυναικὸς Φενεάτιδος, καὶ οὐκ ἐκ τῆς Πέλοπος Λυσιδίκης. Εἰ δὲ Ἡρακλῆς ἀληθεῖ λόγῳ παρὰ τοὺς Φενεάτας μετῴκησε, πείθοιτο ἄν τις διωχθέντα ἐκ Τίρυνθος ὑπὸ Εὐρυσθέως αὐτὸν, οὐκ αὐτίκα ἐς Θήβας, πρότερον δὲ ἐς Φενεὸν ἀφικέσθαι. διὰ μέσου δὲ ὤρυξεν Ἡρακλῆς τοῦ Φενεατῶν πεδίου ῥεῦμα εἶναι τῷ ποταμῷ τῷ Ὀλβίῳ· ὄντινα Ἀροάνιον Ἀρκάδων καλοῦσιν ἕτεροι, καὶ οὐκ Ὄλβιον. μῆκος μὲν τοῦ ὀρύγματός, στάδιοι πεντήκοντά εἰσι· βάθος δὲ ὅσον μὴ πεπτωκός ἐστιν αὐτοῦ, καὶ ἐς τριάκοντα καθήκει πόδας. Οὐ μὴν ταύτῃ γε ἔτι κάτεισιν ὁ ποταμὸς, ἀλλὰ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀπεχώρησεν αὖθις τὸ ἀρχαῖον, καταλιπὼν ἔλυτρον τοῦ Ἡρακλέους τὸ ἔργον. Τῶν βαράθρων δὲ ἐν τοῖς εἰρημένοις πεποιημένων ὄρεσιν ἀπωτέρω πεντήκοντά που σταδίους ἐστὶν ἡ πόλις. οἰκιστὴν δὲ οἱ Φενεᾶται λέγουσιν ἄνδρα αὐτόχθονα εἶναι Φενεόν. Ἔστι δέ σφισιν ἀκρόπολις ἀπότομος πανταχόθεν, τὰ μὲν πολλὰ ἔχουσα οὕτω, ὀλίγα δὲ αὐτῆς καὶ ὠχυρώσαντο ὑπὲρ ἀσφαλείας. Ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀκροπόλει ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Τριτωνίας, ἐρείπια δὲ ἐλείπετο αὐτοῦ μόνα. καὶ Ποσειδῶν χαλκοῦς ἕστηκεν ἐπωνυμίαν Ἵππιος. ἀναθεῖναι δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος Ὀδυσσέα ἔφασαν. ἀπολέσθαι γὰρ ἵππους τῷ Ὀδυσσεῖ, καὶ αὐτὸν γῆν τὴν Ἑλλάδα κατὰ ζήτησιν ἐπιόντα τῶν ἵππων, ἱδρύσασθαι μὲν ἱερὸν ἐνταῦθα Ἀρτέμιδος, καὶ Εὑρίππην ὀνομάσαι τὴν θεόν, ἔνθα τῆς Φενεατικῆς χώρας εὗρε τὰς ἵππους. ἀναθεῖναι δὲ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἱππίου. τῷ δὲ Ὀδυσσεῖ λέγουσιν εὑρόντι τὰς ἵππους, γενέσθαι οἱ κατὰ γνώμην, ἐν χώρᾳ τῇ Φενεατῶν ἔχειν ἵππους, καθάπερ γε καὶ τὰς βοῦς ἐν τῇ ἠπείρῳ τῆς Ἰθάκης ἀπαντικρὺ ἔτρεφεν αὐτόν. Καί μοι καὶ γράμματα οἱ Φενεᾶται παρείχοντο ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος γεγραμμένα τῷ βάθρῳ τοῦ Ὀδυσσέως δή τι πρόσταγμα τοῖς ποιμαίνουσι τὰς ἵππους. Τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἑπομένοις ἡμῖν τῷ Φενεατῶν λόγῳ, εἰκὸς προσέσθαι· τὸ δὲ ἄγαλμα Ὀδυσσέα ἀναθεῖναι τὸ χαλκοῦν, οὐκ ἔχω πείθεσθαι σφίσιν. οὐ γάρ πω τότε τοῦ χαλκοῦ τὰ ἀγάλματα διὰ παντὸς ἠπίσταντο ἐργάσασθαι καθάπερ ἐσθῆτα ἐξυφαίνοντες. τρόπον δὲ ὅστις ἦν αὐτοῖς ἐς τὰ χαλκᾶ ἐργασίας, ἐδήλωσεν ἤδη μοι τοῦ ἐς Σπαρτιάτας λόγου τὰ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὑπάτου Διός. διέχεαν δὲ χαλκὸν πρῶτοι καὶ ἀγάλματα ἐχωνεύσαντο Ῥοικός τε Φιλαίου καὶ Θεόδωρος Τηλεκλέους Σάμιοι. Θεοδώρου δὲ ἔργον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγίς, ἣν Πολυκράτης ὁ Σάμου τυραννήσας ἐφόρει τε τὰ μάλιστα, καὶ ἐπ' αὐτῆς περισσῶς δή τι ἠγάλλετο. Φενεατῶν δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καταβαίνοντι, ἔστι μὲν στάδιον, ἔστι δὲ ἐπὶ λόφου μνῆμα Ἰφικλέους ἀδελφοῦ τε Ἡρακλέους καὶ Ἰολάου πατρός. Ἰόλαον μὲν δὴ τὰ πολλὰ Ἡρακλεῖ συγκάμνειν λέγουσιν Ἕλληνες. Ἰφικλῆς δὲ ὁ Ἰολάου πατὴρ, ἡνίκα ἐμαχέσατο Ἡρακλῆς πρὸς Ἠλείους τε καὶ Αὐγέαν τὴν προτέραν μάχην, τότε ὑπὸ τῶν παίδων ἐτρώθη τῶν Ἄκτορος, καλουμένων δὲ ἀπὸ Μολιόνης τῆς μητρός· καὶ ἤδη κάμνοντα κομίζουσιν οἱ προσήκοντες ἐς Φενεόν. ἐνταῦθα ἀνὴρ Φενεάτης αὐτὸν Βουφάγος καὶ ἡ τοῦ Βουφάγου γυνὴ Πρώμνη, περιεῖπόν τε εὖ, καὶ ἀποθανόντα ἐκ τοῦ τραύματος ἔθαψαν. Ἰφικλεῖ μὲν δὴ καὶ ἐς

τόδε

τόδε ἔτι ἐναγίζουσιν ὡς ἥρωϊ. Θεῶν δὲ τιμῶσιν Ἑρμῆν Φενεᾶται μάλιστα, καὶ ἀγῶνα ἄγουσιν Ἑρμαῖα, καὶ ναός ἐστιν Ἑρμοῦ σφίσι, καὶ ἄγαλμα λίθου. τοῦτο ἐποίησεν ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Εὔχειρ ὁ Εὐβουλίδου. Ὄπισθεν δέ ἐστι τοῦ ναοῦ, τάφος Μυρτίλου. τοῦτον Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι Μυρτίλον λέγουσιν Ἕλληνες, ἡνιοχεῖν δὲ αὐτὸν Οἰνομάῳ, καὶ ὁπότε ἀφίκοιτό τις μνώμενος τοῦ Οἰνομάου τὴν θυγατέρα, ὁ μὲν ἠπείγετο ὁ Μυρτίλος σὺν τέχνῃ τοῦ Οἰνομάου τὰς ἵππους, ὁ δὲ ἐν τῷ δρόμῳ τὸν μνηστῆρα ὁπότε ἐγγὺς γένοιτο, κατηκόντιζεν. Ἱπποδαμείας δὲ ἤρα μὲν καὶ αὐτὸς ὁ Μυρτίλος, ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα ἀτολμίᾳ ἔχων ὑπεῖκε, καὶ ἡνιόχει τῷ Οἰνομάῳ. τέλος δὲ καὶ ἀναφανῆναι τοῦ Οἰνομάου προδότην φασὶν αὐτόν, ὑπαχθέντα ὅρκοις ὡς οἱ νύκτα ὁ Πέλοψ μίαν Ἱπποδαμείᾳ συγγενέσθαι παρήσει. ἀναμιμνήσκοντα οὖν τῶν ὅρκων ὁ Πέλοψ ἐξέβαλεν ἐκ τῆς νεώς. Φενεᾶται δὲ τοῦ Μυρτίλου τὸν νεκρὸν ἐκβληθέντα ὑπὸ τοῦ κλύδωνος λέγουσιν ἀνελόμενοι θάψαι, καὶ νύκτωρ κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν αὐτῷ. Ἔστι δὲ ὁ Πέλοψ δῆλος οὐ πολλήν τινα παραπλεύσας θάλασσαν, ἀλλὰ ὅσον ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ τῶν ἐκβολῶν ἐς τὸ ἐπίνειον τὸ Ἠλείων. Οὐκ ἂν οὖν τό γε πέλαγος τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας καὶ παρ' Ἑλένην ἔρημον νῆσον καθῆκον ἐς τὸ Αἰγαῖον. ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες εἰκότα εἰρηκέναι, λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γενέσθαι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ. Φενεάταις δὲ καὶ Δήμητρός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Ἐλευσινίας, καὶ ἄγουσι τῇ θεῷ τελετήν, τὰ ἐν Ἐλευσῖνι δρώμενα, καὶ παρὰ σφίσι τὰ αὐτὰ φάσκοντες καθεστηκέναι. Ἀφικέσθαι γὰρ αὐτοῖς Ναὸν κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν· τρίτον δὲ ἀπόγονον Εὐμόλπου τοῦτον εἶναι τὸν Ναόν. Παρὰ δὲ τῆς Ἐλευσινίας τὸ ἱερὸν πεποίηται Πέτρωμα καλούμενοι λίθοι δύο ἡρμοσμένοι πρὸς ἀλλήλους μεγάλοι. ἄγοντες δὲ παρὰ ἔτος ἥντινα τελετὴν μείζονα ὀνομάζουσι, τοὺς λίθους τούτους τηνικαῦτα ἀνοίγουσι λαβόντες γράμματα ἐξ αὐτῶν ἔχοντα ἐς τὴν τελετήν, καὶ ἀναγνόντες ἐπήκοον τῶν μυστῶν, κατέθεντο ἐν νυκτὶ αὖθις τῇ αὐτῇ. Φενεατῶν δὲ οἶδα τοὺς πολλοὺς καὶ ὀμνύντας ὑπὲρ μεγίστων τῷ Πετρώματι. καὶ ἐπίθημα ἐπ' αὐτῷ περιφερές ἐστιν, ἔχον ἐντὸς Δήμητρος πρόσωπον Κιδαρίας. τοῦτο ὁ ἱερεὺς περιθέμενος τὸ πρόσωπον ἐν τῇ μείζονι καλουμένῃ τελετῇ, ῥάβδοις κατὰ λόγον δή τινα τοὺς ὑποχθονίους παίει. Φενεατῶν δέ ἐστι λόγος, καὶ πρὶν ἢ Ναὸν ἀφικέσθαι γὰρ καὶ ἐνταῦθα Δήμητρα πλανωμένην, ὅσοι Φενεατῶν οἴκῳ τε καὶ ξενίοις ἐδέξαντο αὐτήν, τούτοις τὰ ὄσπρια ἡ θεὸς τὰ ἄλλα, κύαμον δὲ οὐκ ἔδωκε σφίσι. Κύαμον μὲν οὖν ἐφ' ὅτῳ μὴ καθαρὸν εἶναι νομίζουσιν ὄσπριον, ἔστιν ἱερὸς ἐπ' αὐτῷ λόγος. οἱ δὲ τῷ Φενεατῶν μὲν λόγῳ δεξάμενοι τὴν θεόν, Τρισαύλης καὶ Δαμιθάλης ἐποιήσαντο μὲν Δήμητρος ναόν, θέαθαι δὲ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κυλλήνῃ. κατεστήσαντο δὲ αὐτῇ καὶ τελετήν, ἥντινα καὶ νῦν ἄγουσιν. Ὁ δὲ ναὸς ἐκτὸς τῆς Θεσμίας σταδίους πέντε μάλιστά που καὶ δέκα ἐστὶν ἀπωτέρω τῆς πόλεως. Ἐς δὲ Πελλήνην ἐκ Φενεοῦ καὶ ἐς Αἴγειραν ἰόντι Ἀχαιῶν πόλιν, πέντε που προσεληλυθότι καὶ δέκα σταδίους, Ἀπόλλωνός ἐστι Πυθίου ναός. ἐρείπια δὴ ἐλείπετο αὐτοῦ μόνα, καὶ βωμὸς μέγας λίθου λευκοῦ. ἐνταῦθα ἔτι καὶ νῦν Ἀπόλλωνι Φενεᾶται καὶ Ἀρτέμιδι θύουσιν, Ἡρακλέα ἑλόντα Ἦλιν τὸ ἱερὸν λέγοντες ποιῆσαι. Ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ ἡρώων μνήματα ὅσοι σὺν Ἡρακλεῖ στρατείας ἐπὶ Ἠλείους μεταλαβόντες, οὐκ ἀπεσώθησαν οἴκαδε ἐκ τῆς μάχης. Τέθαπται δὲ Τελαμὼν ἐγγύτατα τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀροανίου ἀπωτέρω μικρὸν ἢ ἔστι τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· Χαλκώδων δὲ οὐ πόρρω κρήνης καλουμένης Οἰνόης. τὸν μὲν δὴ Ἐλεφήνορος τοῦ νηυσὶν ἐς Ἴλιον ἡγησαμένου, καὶ τὸν Αἴαντός τε καὶ Τεύκρου, τούτων μὲν τοὺς πατέρας οὐκ ἀποδέξαιτο ἄν τις ἐν τούτῳ πεσεῖν τῷ ἀγῶνι. πῶς μὲν γὰρ συνεπελάβετο Ἡρακλεῖ τοῦ ἔργου Χαλκώδων, ὃν πρότερον ἔτι ἀπέκτεινεν Ἀμφιτρύων; καὶ μαρτυρεῖται καὶ πιστεύειν ἄξιά ἐστιν ἐν Θήβαις. πῶς δὲ Τεῦκρος ᾤκισεν ἂν Σαλαμῖνα ἐν Κύπρῳ πόλιν, μηδενὸς, ὡς ἀνέστρεψεν ἐκ Τροίας, ἐκβαλόντος ἐκ τῆς οἰκίας; τίς δὴ ἂν ἐξήλασεν ἄλλος πλὴν ὁ Τελαμὼν αὐτόν; Δῆλα οὖν ἐστι Χαλκώδοντα οὐ τὸν ἐξ Εὐβοίας, καὶ Τελαμῶνα οὐ τὸν Αἰγινήτην, ἐπὶ Ἠλείους Ἡρακλεῖ μετεσχηκέναι τῆς στρατιᾶς· ὁμώνυμοι δὲ ἐπιφανέσιν ἄνδρες ἀφανέστεροι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι καὶ τὸν

ἄπλυτα ἐγίγνοντο ὁμοίως χρόνον. Φενεάταις δὲ πρὸς τὸ Ἀχαϊκὸν τὸ ὅμορον οὐ καθ' ἓν ὄρει τῆς γῆς εἰσιν· ἀλλὰ πρὸς μὲν Κυλλήνην ὁ καλούμενος Ποείνας, πρὸς δὲ τὴν Αἰγεάτην, τὸ ἐπ' Ἄρτεμιν. Ἐν δὲ αὐτῇ τῇ Φενεατῶν τῇ χώρᾳ, μετὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου, προΐξεις τε οὐκ ἐπὶ πολύ, καὶ ἐντὸς ἔσῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ ὄρος ἀγούσης τὴν Κράθιν. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τοῦ ποταμοῦ τοῦ Κράθιδος εἰσὶν αἱ πηγαί. ῥεῖ δὲ ἐς θάλασσαν παρὰ Αἰγὰς ἔρημον τὰ ἐπ' ἐμοῦ χωρίον, τὰ δὲ παλαιότερα Ἀχαιῶν πόλιν. ἀπὸ τούτου δὲ καλεῖται τοῦ Κράθιδος καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμὸς ἐν τῇ Βρεττίων. Ἐν δὲ τῷ Κράθιδι τῷ ὄρει, Πυρωνίας ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. καὶ τὰ ἔτι ἀρχαιότερα παρὰ τῆς θεοῦ ταύτης ἐπήγοντο Ἀργεῖοι πῦρ ἐς τὰ Λερναῖα. Ἐκ δὲ Φενεοῦ πρὸς ἥλιον ἰόντι ἀνίσχοντα, ὄρος ἐστὶν ἄκρα Γερόντειον, καὶ κατὰ ταύτην ὁδός. Φενεάταις δὲ ὄρει πρὸς Στυμφαλίους τῆς γῆς, τοῦτό ἐστι τὸ Γερόντειον. τοῦ Γεροντείου δὲ ἐν ἀριστερᾷ διὰ τῆς Φενεατικῆς ὁδεύοντι ὄρη Φενεατῶν ἐστι Τρίκρηνα καλούμενα. καί εἰσιν αὐτόθι κρῆναι τρεῖς, ἐνταῦθα λοῦσαι τεχθέντα Ἑρμῆν αἱ περὶ τὸ ὄρος λέγονται Νύμφαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὰς πηγὰς ἱερὰς Ἑρμοῦ νομίζουσιν. Τρικρήνων δὲ οὐ πόρρω, ἄλλο ἐστὶν ὄρος Σηπία, καὶ Αἰπύτῳ τῷ Ἐλάτου λέγουσιν ἐνταῦθα γενέσθαι τὴν τελευτὴν ἐκ τοῦ ὄφεως, καί οἱ τὸν τάφον ἐποίησαν αὐτόθι. οὐ γὰρ οἷά τε ἦν σφίσιν ἐς τὸ πρόσω φέρειν τὸν νεκρόν. Τούτους οἱ Ἀρκάδες τοὺς ὄφεις γίνεσθαι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι ἐν τῷ ὄρει φασίν, οὐ μήν τοι πολλούς γε, ἀλλὰ καὶ μάλιστα σπανίους. ἅτε γὰρ τοῦ ἔτους τὸ πολὺ νιφομένου τοῦ ὄρους, οἵ τε ἀπολειφθέντες τῶν φωλεῶν ἐκτὸς ὑπὸ τῆς χιόνος διαφθείρονται· καὶ ἣν πρότερον καταφυγόντες τύχωσιν ἐς τὰ φωλεά, ὅμως ἡ χιὼν μέρος τι αὐτῶν ἀπόλλυσιν, ἅτε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ φωλεὰ καθικνουμένου τοῦ κρύους. Τὸν δὲ τοῦ Αἰπύτου τάφον σπουδῇ μάλιστα ἐθεασάμην, ὅτι ἐν τοῖς ἐς τοὺς Ἀρκάδας ἔπεσιν ἔχειν Ὅμηρος λέγει τοῦ Αἰπύτου μνήματος. ἔστι μὲν οὖν γῆς χῶμα οὐ μέγα, λίθου κρηπῖδι ἐν κύκλῳ περιεχόμενον. Ὁμήρῳ δὲ (οὐ γὰρ ἴδεν ἀξιολογώτερον μνῆμα) εἰκότως παρέξειν ἔμελλε θαῦμα· ἐπεὶ καὶ Ἡφαίστου τὸν χορὸν ἐπὶ τῇ Ἀχιλλέως ἀσπίδι εἰργασμένον εἰκάζει χορῷ Δαιδάλου ποιηθέντι, σοφώτερα οὐ θεασάμενος. Τάφους δὲ ἀξίους θαύματος ἐπιστάμενος πολλούς, δυοῖν ἐξ αὐτῶν ἐπιμνησθήσομαι· τοῦ τε ἐν Ἁλικαρνασσῷ, καὶ ἐν τῇ Ἑβραίων. Ὁ μὲν δὴ ἐν Ἁλικαρνασσῷ Μαυσώλῳ βασιλεύσαντι Ἁλικαρνασσέων πεποίηται. μέγεθος δὲ οὕτω δή τι ἔστι μέγας καὶ ἐς κατασκευὴν περίβλεπτος τὴν πᾶσαν, ὥστε καὶ Ῥωμαῖοι μεγάλως δή τι αὐτὸν θαυμάζοντες τὰ παρὰ σφίσιν ἐπιφανῆ μνήματα Μαυσώλεια ὀνομάζουσιν. Ἑβραίοις δὲ Ἑλένης γυναικὸς ἐπιχωρίας τάφος ἐστὶν ἐν πόλει Σολύμοις, ἣν ἐς ἔδαφος κατέβαλεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεύς. μεμηχάνηται δὲ ἐν τῷ τάφῳ τὴν θύραν ὁμοίως πάντα οὖσαν τῷ τάφῳ λιθίνην, μὴ πρότερον ἐσανοίγεσθαι πρὶν ἂν ἡμέραν τε ἀεὶ καὶ ὥραν τὸ ἔτος ἐπαγάγῃ τὴν αὐτήν. τότε δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ μηχανήματος ἀνοιχθεῖσα καὶ οὐ πολὺ ἐπισχοῦσα, συνεκλείσθη δι' ὀλίγης. τοῦτον μὲν δὴ οὕτω· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον ἀνοῖξαι πειρώμενος, ἀνοίξαις μὲν οὐκ ἄν, κατάξεις δὲ αὐτὴν πρότερον βιαζόμενος. Μετὰ δὲ τοῦ Αἰπύτου τὸν τάφον, ὄρος τε ὑψηλότατον ὀρῶν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ Κυλλήνη, καὶ Ἑρμοῦ Κυλληνίου κατερριμμένος ναός ἐστιν ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. δῆλα δέ ἐστιν ἀπὸ Κυλλήνου τοῦ Ἐλάτου τῷ τε ὄρει τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐπίκλησις γεγονυῖα τῷ θεῷ. τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὁπόσα καὶ ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυνήθημεν, τοσάδε ἦν ἀφ' ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο· ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, ἡ σμίλαξ, ὁ λωτός. τῷ δὲ Ἑρμῇ τῷ Κυλληνίῳ τούτων μὲν ἀπ' οὐδενός, θύου δὲ πεποιημένον τὸ ἄγαλμά ἐστιν. ὀκτὼ δὲ εἶναι ποδῶν μάλιστα αὐτὸ εἰκάζομεν. Παρέχεται δὲ καὶ θαῦμα τοιόνδε ἡ Κυλλήνη. κόσσυφοι γὰρ οἱ ὄρνιθες ὁλόλευκοί εἰσιν ἐν αὐτῇ. οἱ δὲ ὑπὸ κωμῳδῶν καλούμενοι, γένος ἄλλο που τί εἰσιν ὀρνίθων, οὐκ ᾠδικόν. ἀετοὺς μὲν ὀνομαζομένους κυκνίας, μάλιστα εἰκότας κύκνῳ λευκότητα, οἶδα ἐν Σιπύλῳ θεασάμενος περὶ λίμνην καλουμένην Ταντάλου· ὗς δὲ ἀγρίους λευκούς, καὶ ἄρκτους τῶν Θρᾳκίων λευκάς, ἃς δή που καὶ ἄνδρες ἐκτήσαντο ἰδιῶται. λαγῷ δὲ καὶ ἔλαφοι, τὸ μὲν Λιβυκὸν θρέμμα οἱ λαγῷ εἰσι λευκοί· ἐλάφους δὲ ἐν Ῥώμῃ λευκὰς εἶδόν τε καὶ ἰδὼν θαῦμα ἐποιησάμην.

ὁπόθεν

ὁπόθεν δὲ ἢ τῶν ἠπείρων ὅσαι ἢ νησιώτιδες ἐσεκομίσθησαν, οὐκ ἐπῆλθεν ἐρέσθαι μοι. Τάδε μὲν ἡμῖν λελέχθω τῶν ἐν Κυλλήνῃ κορυφῶν εἵνεκα, ὡς μὴ τοῖς ῥηθεῖσιν ἐς τὴν χρόαν αὐτῶν ἀπιστίη μηδείς. Ἔχεται δὲ ἄλλο ὄρος Κυλλήνης Χελυδωρέα, ἔνθα εὑρὼν χελώνην Ἑρμῆς ἐκδεῖραι τὸ θηρίον, καὶ ἀπ' αὐτῆς λέγεται ποιήσασθαι λύραν. ἐνταῦθα Φενεάταις καὶ Πελληνεῦσιν ὅροι τῆς γῆς εἰσι, καὶ τοῦ ὄρους τῶν Χελυδωρέων οἱ Ἀχαιοὶ τὸ πλέον νέμονται. Ἐκ Φενεοῦ δὲ ἰόντι ἐπὶ ἑσπέρας καὶ ἡλίου δυσμῶν, ἡ μὲν ἀριστερὰ τῶν ὁδῶν ἐς πόλιν ἄγει Κλείτορα· ἐν δεξιᾷ δὲ ἐπὶ Νώνακριν, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. τὸ μὲν δὴ ἀρχαῖον Νώνακρις πόλισμα ἦν Ἀρκάδων, καὶ ἀπὸ τῆς Λυκάονος γυναικὸς τὸ ὄνομα εἴληφε· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἐρείπια ἦν· οὐδὲ τούτων τὰ πολλὰ ἔτι δῆλα. Τῶν δὲ ἐρειπίων οὐ πόρρω κρημνός ἐστιν ὑψηλός· οὐχ ἕτερον ἐς τοσοῦτο ἀνήκοντα ὕψους οἶδα. καὶ ὕδωρ κατὰ τοῦ κρημνοῦ στάζει· καλοῦσι δὲ Ἕλληνες αὐτὸ ὕδωρ Στυγός. Εἶναι δὲ τὴν Στύγα Ἡσίοδος μὲν ἐν Θεογονίᾳ ἐποίησεν (Ἡσιόδου γὰρ δὴ ἔπη τὴν Θεογονίαν εἰσὶν οἳ νομίζουσιν) πεποιημένα οὖν ἐστιν ἐνταῦθα Ὠκεανοῦ θυγατέρα τὴν Στύγα, γυναῖκα δὲ αὐτὴν εἶναι Πάλλαντος. ἐοικότα δὲ πεποιηκέναι τούτοις καὶ Λίνον φασίν. Ἐμοὶ δὲ ἐπιλεγομένῳ παντάπασιν ἐφαίνετο ταῦτά γε εἶναι κίβδηλα. Ἐπιμενίδης δὲ ὁ Κρὴς εἶναι μὲν καὶ οὗτος θυγατέρα Ὠκεανοῦ τὴν Στύγα ἐποίησε, συνοικεῖν δὲ αὐτὴν οὐ Πάλλαντι, ἀλλὰ ἐκ Πείραντος Ἔχιδναν τεκεῖν, ὅστις δὴ ὁ Πείρας ἐστίν. μάλιστα δὲ τῆς Στυγὸς τὸ ὄνομα ἐς τὴν ποίησιν ἐπεσηγάγετο Ὅμηρος. ἐν μέν γε Ἥρας ἐποίησεν ὅρκῳ·

Ἴστω δὲ νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε,
Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ.

ταῦτα μὲν δὴ ἐποίησεν ὡς ἂν ἰδὼν ἐς τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς στάζον. βούλεται δὲ καὶ ἐν καταλόγῳ τῶν μετὰ Γουνέως, Τιταρησίων ποταμῶν ῥεῖν τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς Στυγός. ἐποίησε δὲ καὶ ἐν Ἅδου ὕδωρ εἶναι, καὶ Ἀθηνᾶ τὸν Δία οὐ μεμνῆσθαί φησιν, ὅτι δι' αὐτῆς Ἡρακλέα ἔσωζεν ἐκ τῶν Εὐρυσθέως ἄθλων·

Εἰ γὰρ ἐγὼ τόδε ᾔδε' ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν,
Εὖτέ μιν εἰς Ἀΐδαο Πυλάρταο προὔπεμψεν
Ἐξ Ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο,
Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε Στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα.

Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον, ἐμπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν· διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας, ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. λέγεται δὲ, ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξὶν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐγνώσθη καὶ εἰ δή τι ἄλλο πρόσεστι τῷ ὕδατι τῶν ἐς θαῦμα ἡκόντων. ἄλλος μέν γε καὶ κρύσταλλος καὶ μόρρια καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθου ποιούμενα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεράμεα, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Στυγὸς τοῦ ὕδατος ῥήγνυται. κεράτινα δὲ καὶ ὀστέϊνα, σίδηρός τε καὶ χαλκὸς, ἔτι δὲ μόλιβδός τε καὶ κασσίτερος καὶ ἄργυρος καὶ τὸ ἤλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος. τὸ δὲ αὐτὸ ἐν μετάλλοις τοῖς πᾶσι καὶ ὁ χρυσὸς πέπονθε. καί τοι γε καθαρεύειν γε τὸν χρυσὸν ὑπὸ τοῦ ἰοῦ, ἥ τε ποιήτρια μάρτυς ἐστὶν ἡ " Λεσβία, καὶ αὐτὸς ὁ χρυσὸς ἐπιδείκνυσιν. Ἔδωκε δὲ ἄρα ὁ θεὸς τοῖς μάλιστα ἀπερριμμένοις " κρατεῖν τῶν ὑπερηρκότων τῇ δόξῃ. τοῦτο μὲν γὰρ τὰ μάργαρα ἀπόλλυσθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ ὄξους· τοῦτο δὲ τὸν ἀδάμαντα λίθον ὄντα ἰσχυρότατον, τοῦ τράγου κατατήκει τὸ αἷμα. Καὶ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ οὐ δύναται τῆς Στυγὸς ὁπλὴν ἵππου βιάσασθαι μόνην, ἀλλὰ ἐμβληθὲν κατέχεταί τε ὑπ' αὐτῆς, καὶ οὐ διεργάζεται τὴν ὁπλήν. Εἰ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέβη τὴν τελευτὴν διὰ τοῦ φαρμάκου γενέσθαι τούτου, σαφῶς μὲν οὐκ οἶδα· λεγόμενον δὲ οἶδα. Ὑπὲρ δὲ τὴν Νώνακριν ὄρη τε καλούμενα Ἀροάνια καὶ σπήλαιόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ἐς τοῦτο ἀναφυγεῖν τὸ σπήλαιον τὰς θυγατέρας τὰς Προίτου μανείσας λέγουσιν, ἃς ὁ Μελάμπους θυσίαις τε ἀπορρήτοις καὶ καθαρμοῖς κατήγαγεν ἐς χωρίον καλούμενον Λουσούς. Τοῦ μὲν δὴ ὄρους τοῦ

α

Ἀροανίων Φενεάται τὰ πολλὰ ἐνέμοντο. οἱ δὲ ἐν ὄρεσιν ἤδη Κλειτορίων εἰσὶν οἱ Λυσοί. πόλιν μὲν δή ποτε εἶναι λέγουσι τοὺς Λυσούς· καὶ Ἀγησίλαος ἀνὴρ Λυσεὺς ἀνηγορεύθη κέλητι ἵππῳ νικῶν, ὅτε τετάρτην ἐπὶ ταῖς δέκα ἔθεσαν Πυθιάδα Ἀμφικτύονες. Τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν οὐδὲ ἐρείπια ἔτι λειπόμενα ἦν Λυσῶν. Τὰς δὲ θυγατέρας τοῦ Προίτου κατήγαγεν ὁ Μελάμπους ἐς τοὺς Λυσούς, καὶ ἠκέσατο τῆς μανίας ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. καὶ ἀπ' ἐκείνου τὴν Ἄρτεμιν ταύτην, Ἡμερησίαν καλοῦσιν οἱ Κλειτόριοι. Εἰσὶ δέ τινες γένους μὲν καὶ οὗτοι τῶν Ἀρκάδων, ὄνομα δὲ σφίσι Κυναιθαεῖς, οἳ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ ἄγαλμα ἀνέθεσαν τοῦ Διός, κεραυνὸν ἐν ἑκατέρᾳ ἔχοντα τῇ χειρί. Οὗτοι οἱ Κυναιθαεῖς τεσσαράκοντα ἀπωτέρω σταδίοις μᾶλλον οἰκοῦσι. καὶ σφίσιν ἐν ἀγορᾷ πεποίηνται μὲν θεῶν βωμοί, πεποίηται δὲ Ἀδριανοῦ βασιλέως εἰκών. τὰ δὲ μάλιστα ἥκοντα ἐς μνήμην, Διονύσου ἐστὶν ἐνταῦθα ἱερόν. καὶ ἑορτὴν ὥρᾳ ἄγουσι χειμῶνος, ἐν ᾗ λιπάδα ἠλιμμένοι ἄνδρες ἐξ ἀγέλης βοῶν ταῦρον ὃν ἂν σφίσιν ἐπὶ νοῦν αὐτὸς ὁ θεὸς ποιήσῃ, ἀράμενοι κομίζουσι πρὸς τὸ ἱερόν. θυσία μὲν τοιαύτη σφίσι καθέστηκε. Πηγὴ δέ ἐστιν αὐτόθι ὕδατος ψυχροῦ, δύο μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἄστεως ἀπωτέρω σταδίοις, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πλάτανος πεφυκυῖα. ὃς δ' ἂν ὑπὸ κυνὸς κατάσχετος λύσσῃ, ἤτοι ἕλκος ἢ καὶ ἄλλως κίνδυνον εὕρηται, τὸ ὕδωρ οἱ πίνοντι ἴαμα· καὶ Ἄλυσσον τοῦδε εἵνεκα ὀνομάζουσι τὴν πηγήν. καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν Ἀρκάσι τὸ μὲν πρὸς Φενεῷ ὕδωρ ὃ Στύγα ὀνομάζουσιν, ἐπ' ἀνθρώπου συμφορᾷ ἀνευρημένον· ἡ δὲ πηγὴ ἐν Κυναιθαεῦσιν ἀγαθὸν οὖσα ἀντίρροπον τῷ ἐκεῖ πήματι. Λείπεται δὲ ἐκ Φενεοῦ τῶν ὁδῶν αἳ εἰσι πρὸς ἡλίου δυσμῶν τὰ ἐν ἀριστερᾷ. αὕτη δὲ ἡ ὁδὸς ἄγει μὲν ἐς Κλείτορα· καθήκει δὲ παρὰ τοῦ Ἡρακλέους τὸ ἔργον, ὃ τοῦ ποταμοῦ ῥεῦμα ἐποίησεν εἶναι τοῦ Ἀροανίου. Παρὰ τοῦτον ἡ ὁδὸς κάτεισιν ἐπὶ χωρίον Λυκουρείαν. καὶ ἔστι Φενεάταις ἡ Λυκουρεία πρὸς Κλειτορίους ὅροι τῆς γῆς. Προελθόντων δὲ σταδίους ὡς πεντήκοντα ἐκ Λυκουρείας, ἐπὶ τοῦ Λάδωνος ἀφίξῃ τὰς πηγάς. ἤκουσα δὲ ὡς τὸ ὕδωρ λιμνάζον ἐν τῇ Φενεατικῇ, κατερχόμενον ἐς τὰ βάραθρα τὰ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἄνεισιν ἐνταῦθα καὶ ποιεῖ τῷ Λάδωνι τὰς πηγάς. τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἐστὶν ἔχον. Ὁ δὲ Λάδων ποταμῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὕδωρ παρέχεται κάλλιστον. ἔχει δὲ καὶ ἄλλως ἐς ἀνθρώπους φήμην, Δάφνης τε εἵνεκα καὶ διὰ τὰ ᾀδόμενα ἐς τὴν Δάφνην. Τοῦ λόγου δὲ τοῦ ἐς Δάφνην, τὰ μὲν Συρίας τοῖς οἰκοῦσιν ἐπὶ Ὀρόντῃ τῷ ποταμῷ παρίημι. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ὑπὸ Ἀρκάδων καὶ Ἠλείων. Οἰνομάῳ τῷ δυναστεύσαντι ἐν Πίσῃ Λεύκιππος ἦν υἱός. τούτου ἐρασθεὶς Δάφνης ὁ Λεύκιππος, ἐκ μὲν τοῦ εὐθέος μνώμενος γυναῖκα ἕξειν ἀπεγίνωσκεν αὐτήν, ἅτε ἄπαν τὸ ἄρσεν γένος φεύγουσαν. παρέστη δέ οἱ τοιόνδε ἐς αὐτὴν σόφισμα. Ἔτρεφεν ὁ Λεύκιππος κόμην τῷ Ἀλφειῷ. ταύτην οἷα δὴ παρθένος πλεξάμενος τὴν κόμην, καὶ ἐσθῆτα ἐνδὺς γυναικείαν, ἀφικνεῖται ὡς τὴν Δάφνην. ἐλθὼν δὲ Οἰνομάου τε ἔλεγεν εἶναι θυγάτηρ, καὶ ὡς συνθηρᾶν ἐθέλοι τῇ Δάφνῃ. ἅτε δὲ εἶναι παρθένος νομιζόμενος, καὶ τὰς ἄλλας ὑπερβεβλημένος παρθένους γένους τε ἀξιώματι καὶ σοφίᾳ τῇ ἐς τὰ κυνηγέσια, πρὸς δὲ καὶ τῇ θεραπείᾳ περιττῇ χρώμενος, ἐς φιλίαν ἰσχυρὰν ἐπάγεται τὴν Δάφνην. Οἱ δὲ τὸν Ἀπόλλωνος ἔρωτα ἐς αὐτὴν ᾄδοντες, καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν· Ἀπόλλωνα Λευκίππῳ νεμεσῆσαι τῆς ἐς τὸν ἔρωτα εὐδαιμονίας. αὐτίκα δὲ ἐπεθύμησεν ἐν τῷ Λάδωνι ἡ Δάφνη καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι νήχεσθαι, καὶ τὸν Λεύκιππον ἀποδύσιν ἄκοντα· ἰδοῦσαι δὲ οὐ παρθένον, τοῖς ἀκοντίοις αὐτὸν καὶ ἐγχειριδίοις τύψασαι διέφθειραν. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγουσι. Τοῦ Λάδωνος δὲ τῶν πηγῶν ἀπέχει στάδια ἑξήκοντα ἡ Κλειτορίων πόλις. ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ἐστὶν αὐλὼν στενὸς παρὰ τὸν Ἀροάνιον ποταμόν. πρὸς δὲ τῇ πόλει διαβήσῃ ποταμὸν καλούμενον Κλείτορα. ἐκδίδωσιν οὗτος ὁ Κλείτωρ ἐς τὸν Ἀροάνιον, οὐ πλέον τῆς πόλεως σταδίους ἀπέχοντα ἑπτά. εἰσὶ δὲ ἰχθῦς ἐν τῷ Ἀροανίῳ καὶ ἄλλοι, καὶ οἱ ποικιλίαι καλούμενοι. τούτους λέγουσι τοὺς ποικιλίας φθέγγεσθαι κίχλῃ τῇ ὄρνιθι ἐοικός. ἐγὼ δὲ ἀγρευθέντας μὲν εἶδον, φθεγγομένων δὲ ἤκουσα οὐδὲν καταμείνας πρὸς τῷ ποταμῷ καὶ ἐς ἡλίου δυσμάς, ὅτε δὴ φθέγγεσθαι μάλιστα ἐλέγοντο οἱ ἰχθῦς. Τῇ δὲ Κλειτορίων πόλει τὸ μὲν ὄνομα

ἀπὸ τοῦ παιδὸς ἐτέθη τοῦ Ἀζᾶνος, οἰκεῖται δὲ ἐν ὁμαλῷ, κύκλῳ δὲ ὄρη περιέχοντά ἐστιν οὐ μεγάλα. Κλειτορίοις δὲ ἱερὰ τὰ ἐπιφανέστατα Δήμητρος, τό τε Ἀσκληπιοῦ, τρίτον δέ ἐστιν Εἰλειθυίας εἶναι. καὶ ἀριθμὸν ἐποίησεν οὐδένα ἐπ᾽ αὐταῖς. Λύκιος δὲ ὃς ὢν ἀρχαιότερος τὴν ἡλικίαν Δήλιος ὕμνους καὶ ἄλλους ποιήσας, καὶ ἐς Εἰλείθυιάν τε, εὔλινόν τε αὐτὴν ἀνακαλεῖ, δῆλον ὡς τῇ πεπρωμένῃ τὴν αὐτὴν καὶ Κρόνου πρεσβυτέραν φησὶν εἶναι. Κλειτορίοις δὲ καὶ Διοσκούρων, καλουμένων δὲ θεῶν μεγάλων, ἐστὶν ἱερὸν, ὅσον τέσσαρα ἀπέχον στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἀγάλματά ἐστιν αὐτοῖς χαλκᾶ. Πεποίηται δὲ καὶ ἐπὶ ὄρους κορυφῆς σταδίοις τριάκοντα ἀπωτέρω τῆς πόλεως ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς Κορίας. Ἐπανάγει δὲ ὁ λόγος με ἐπὶ Στύμφηλον καὶ ἐπὶ τὸ Φενεατῶν καὶ Στυμφαλίων ὄρος τὸ ὀνομαζόμενον Γερόντειον. Στυμφάλιοι δὲ τεταγμένοι μὲν οὐ μετὰ Ἀρκάδων ἔτι εἰσὶν, ἀλλ᾽ ἐς τὸ Ἀργολικὸν συντελοῦσι, μεταστάντες ἐς αὐτὸ ἐθελονταί. γένους δὲ εἶναι σφᾶς τοῦ Ἀρκάδων, τὰ ἔπη μαρτυρεῖ τὰ Ὁμήρου, καὶ ὁ Στύμφαλος ὁ οἰκιστὴς ἀπόγονος ὢν τρίτος Ἀρκάδος τοῦ Καλλιστοῦς. Λέγεται δὲ ἐξ ἀρχῆς ἑτέρωθι οἰκισθῆναι τῆς χώρας, καὶ οὐκ ἐς τὴν ἐφ᾽ ἡμῶν πόλιν. Ἐν δὲ τῇ Στυμφάλῳ τῇ ἀρχαίᾳ Τήμενον φασὶν οἰκῆσαι τὸν Πελασγοῦ, καὶ Ἥραν ὑπὸ τοῦ Τημένου τραφῆναι τούτου, καὶ αὐτὸν ἱερὰ τῇ θεῷ τρία ἱδρύσασθαι, καὶ ἐπικλήσεις τρεῖς ἐπ᾽ αὐτῇ θέσθαι· παρθένῳ μὲν ἔτι οὔσῃ Παιδὶ, γημαμένην δὲ ἐπὶ τῷ Διῒ, ἐκάλεσεν αὐτὴν Τελείαν· διενεχθεῖσαν δὲ ἐφ᾽ ὅτῳ δὴ ἐς τὸν Δία, καὶ ἐπανήκουσαν ἐς τὴν Στύμφαλον, ὠνόμασεν ὁ Τήμενος Χήραν. Τάδε μὲν ὑπὸ Στυμφαλίων λεγόμενα οἶδα ἐς τὴν θεόν. Ἡ δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν πόλις τῶν μὲν εἰρημένων οὐδὲν, ἄλλα δὲ εἶχε τοσάδε. Ἔστιν ἐν τῇ Στυμφαλίων πηγὴ, καὶ ἀπὸ ταύτης ὕδωρ βασιλεὺς Ἀδριανὸς Κορινθίοις ἤγαγεν ἐς τὴν πόλιν. Ἐν δὲ τῇ Στυμφάλῳ χειμῶνος μὲν ὥρᾳ λίμνην τε οὐ μεγάλην ἡ πηγὴ, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ποταμὸν ποιεῖ τὸν Στύμφαλον. Ἐν θέρει δὲ περιλιμνάζει μὲν οὐδὲν ἔτι, ποταμὸς δὲ αὐτίκα ἐστὶν ἀπὸ τῆς πηγῆς. οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμὸς, ἀναφαινόμενος δὲ αὖθις ἐν τῇ Ἀργολίδι, μεταβάλλει τὸ ὄνομα, καὶ αὐτὸν ἀντὶ Στυμφάλου καλοῦσιν Ἐρασῖνον. Ἐπὶ δὲ τῷ ὕδατι τῷ ἐν Στυμφάλῳ κατέχει λόγος ὄρνιθάς ποτε ἀνδροφάγους ἐπ᾽ αὐτῷ τραφῆναι. ταύτας κατατοξεῦσαι τὰς ὄρνιθας Ἡρακλῆς λέγεται. Πείσανδρος δὲ αὐτὸν ὁ Καμιρεὺς ἀποκτεῖναι τὰς ὄρνιθας οὔ φησιν, ἀλλὰ ὡς ψόφῳ κροτάλων ἐκδιώξειεν αὐτάς. Γῆς δὲ τῆς Ἀράβων ἡ ἔρημος παρέχεται καὶ ἄλλα θηρία, καὶ ὄρνιθας καλουμένας Στυμφαλίδας, λεόντων καὶ παρδάλεων οὐδέν τι ἡμερωτέρας ἀνθρώποις. αὗται τοῖς ἐπὶ ἄγραν αὐτῶν ἀφικνουμένοις ἐπιπέτονται, καὶ τιτρώσκουσί τε τοῖς ῥάμφεσι καὶ ἀποκτείνουσιν. ὅσα μὲν δὴ χαλκοῦ καὶ σιδήρου φοροῦσιν οἱ ἄνθρωποι, διατρυπῶσιν αἱ ὄρνιθες. ἢν δὲ ἐσθῆτα φλοΐνην παχεῖαν πλέξωνται, τὰ ῥάμφη τῶν Στυμφαλίδων ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος ἔχεται τῆς φλοΐνης, καθὰ καὶ πτέρυγες ὀρνίθων τῶν μικρῶν προσέχονται τῷ ἰξῷ. αὗται μέγεθος μὲν κατὰ γέρανον εἰσὶν αἱ ὄρνιθες, ἐοίκασι δὲ ἴβεσι. ῥάμφη δὲ ἀλκιμώτερα φέρουσι, καὶ οὐ σκολιὰ ὥσπερ αἱ ἴβεις. Εἰ μὲν δὴ καὶ ὡς κατ᾽ ἐμὲ ὄρνιθες αἱ Ἀράβιοι τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ ποτὲ ὀρνίθων τὸ ὄνομα, εἶδος δὲ οὐ τὸ αὐτὸ ἐκείναις ἔχουσιν, οὐκ οἶδα. εἰ δὲ τὸν πάντα αἰῶνα κατὰ τὰ αὐτὰ ἱέραξι καὶ ἀετοῖς καὶ Στυμφαλίδες εἰσὶν ὄρνιθες, Ἀράβιόν τε εἶναί μοι θρέμμα αἱ ὄρνιθες αὗται φαίνονται, καὶ δύναιτο ἂν πετομένη ποτὲ μοῖρα ἐξ αὐτῶν ἐς Ἀρκαδίαν ἀφικέσθαι ἐπὶ Στύμφαλον. Ὑπὸ μὲν δὴ τῶν Ἀράβων ἄλλο τι ἐξ ἀρχῆς καλοῖντο ἂν, καὶ οὐ Στυμφαλίδες. Τοῦ Ἡρακλέους δὲ ἡ δόξα, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν περὶ τὸ βαρβαρικὸν τετιμημένον, ἐξενίκησεν ὡς καὶ τὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Ἀράβων Στυμφαλίδας ἐπὶ ἡμῶν ὀνομάζεσθαι. Ἐν Στυμφάλῳ δὲ καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδός ἐστιν ἀρχαῖον Στυμφαλίας. τὸ δὲ ἄγαλμα ξόανόν ἐστι τὰ πολλὰ ἐπίχρυσον. πρὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῷ ὀρόφῳ πεποιημέναι καὶ αἱ Στυμφαλίδες εἰσὶν ὄρνιθες. Σαφῶς μὲν οὖν χαλεπὸν ἦν διαγνῶναι, πότερον ξύλου ποίημα ἦν, ἢ γύψου· τεκμαιρομένοις δὲ ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι ξύλου μᾶλλον ἢ γύψου. Εἰσὶ δὲ αὐτόθι καὶ παρθένοι λίθου λευκοῦ, σκέλη δέ σφισιν ἐστὶν ὀρνίθων, ἑστᾶσι δὲ ὄπισθεν τοῦ ναοῦ. Λέγεται δὲ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν γενέσθαι θαῦμα τοιόνδε. Ἐν Στυμφάλῳ τὸ

Ἀρτέμιδος τῆς Στυμφαλίας τὴν ἑορτὴν κατά τε ἄλλα ἧσσον σπουδῇ, καὶ τὰ ἐς αὐτὴν καθεστηκότα παρέβαινον τὰ πολλά. ἐσπεσοῦσα οὖν ὕλη κατὰ τοῦ βαράθρου τὸ στόμα ᾗ κάτεισιν ὁ ποταμὸς ὅς ἐστιν ὁ Στύμφαλος, εἶργε μὴ καταδύεσθαι τὸ ὕδωρ, λίμνην τε ὅσον ἐπὶ τετρακοσίους σταδίους τὸ πεδίον σφίσι γενέσθαι λέγουσι. φασὶ δὲ ἔπεσθαι θηρευτὴν ἄνδρα ἐλάφῳ φευγούσῃ· καὶ τὴν μὲν ἐς τὸ τέλμα ἵεσθαι, τὸν δὲ ἄνδρα τὸν θηρευτὴν ἐπακολουθοῦντα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κατόπιν τῆς ἐλάφου νήχεσθαι, καὶ οὕτω τὸ βάραθρον τήν τε ἔλαφον, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸν ἄνδρα ὑπεδέξατο. τούτοις δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ ἐπακολουθῆσαί φασιν. ὥστε ἐς ἡμέραν Στυμφαλίοις ἐξήρανται ἅπαν τοῦ πεδίου τὸ λιμνάζον, καὶ ἀπὸ τούτου τῇ Ἀρτέμιδι τὴν ἑορτὴν φιλοτιμίᾳ πλέον ἄγουσι. Μετὰ δὲ Στύμφαλόν ἐστιν Ἀλέα, συνεδρίου μὲν τοῦ Ἀργολικοῦ μετέχουσα καὶ αὐτή· Ἀλεὸν δὲ τὸν Ἀφείδαντος γενέσθαι σφίσιν ἀποφαίνουσιν οἰκιστήν. Θεῶν δὲ ἱερὰ αὐτόθι, Ἀρτέμιδός ἐστιν Ἐφεσίας, καὶ Ἀθηνᾶς Ἀλέας, καὶ Διονύσου ναὸς καὶ ἄγαλμα. τούτῳ παρὰ ἔτος Σκιερείαν ἑορτὴν ἄγουσι· καὶ ἐν Διονύσου τῇ ἑορτῇ κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν, μαστιγοῦνται γυναῖκες, καθὰ καὶ οἱ Σπαρτιατῶν ἔφηβοι παρὰ τῇ Ὀρθίᾳ. Ἐδήλωσα δὲ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ὀρχομενίους, ὡς πρῶτα μὲν παρὰ τὴν χαράδραν ἐστὶν εὐθεῖα, τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ ὕδατος τοῦ λιμνάζοντος. ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τῷ Καφυῶν πεποίηται τῆς γῆς χῶμα, δι' οὗ ἀπείργεται τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς Ὀρχομενίας μὴ εἶναι Καφυέων βλάβος τῇ ἐν ἔργῳ. κατὰ δὲ τὸ ἐντὸς τοῦ χώματος, ἔξεισιν ὕδωρ ἄλλο, πλῆθος μὲν ὅσον τε εἶναι ποταμόν· κατερχόμενον δὲ ἐς χάσμα γῆς, ἄνεισιν αὖθις παρὰ Νάσους καλουμένας, τὸ δὲ χωρίον ἔνθα ἄνεισιν, ὀνομάζεται Ῥεῦνος. Ἀναπαύσαντος δὲ ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τούτου, παρέχεται ποταμὸν ἀέναον Τράγον. τὸ δὲ ὄνομα ἐστὶ μὲν δῆλον ἀπὸ Κηφέως τοῦ Ἀλέου τῇ πόλει γεγονός, ὀνομάζεσθαι δὲ αὐτὴν φωνῇ τῇ Ἀρκάδων Καφύας ἐκνενίκηκε. Φασὶ δὲ οἱ Καφυεῖς τὰ ἀνέκαθεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἶναι χώρας, ἐκβληθέντες δὲ ὑπὸ Αἰγέως ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Ἀρκαδίαν φυγεῖν, καὶ ἱκέται γενόμενοι Κηφέως, οἰκῆσαι ἐνταῦθα. τὸ μὲν δὴ πόλισμα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῷ πέρατι ὀρῶν οὐκ ἄγαν ὑψηλῶν παρὰ τοῖς ποσίν ἐστι. Καφυάταις δὲ ἱερὰ θεῶν Ποσειδῶνός ἐστι καὶ ἐπίκλησιν Κνακαλησίας Ἀρτέμιδος. Ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ ὄρος Κνάκαλος, ἔνθα ἐπέτειον τελετὴν ἄγουσι τῇ Ἀρτέμιδι. Ὀλίγον δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν, πηγή τέ ἐστι, καὶ ἐπὶ τῇ πηγῇ πλάτανος μεγάλη καὶ εὐειδὴς πέφυκε. καλοῦσι δὲ αὐτὴν Μενελαΐδα· Μενέλαον γὰρ στρατὸν ἀθροίζοντα ἐς Τροίαν, ἀφικέσθαι τε ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῇ πηγῇ τὴν πλάτανον φυτεῦσαι λέγοντες. ἐφ' ἡμῶν δὲ καὶ τὴν πηγὴν κατὰ ταὐτὰ τῇ πλατάνῳ καλοῦσι Μενελαΐδα. Εἰ δὲ Ἑλλήνων τοῖς λόγοις ἑπόμενον καταριθμήσασθαι δεῖ με ὁπόσα δένδρα σῶα ἔτι καὶ τεθηλότα λείπεται, πρεσβύτατον μὲν ἡ λύγος ἐστὶν αὐτῶν, ἡ ἐν τῷ Σαμίων πεφυκυῖα ἱερῷ ἥρωι· μετὰ δὲ αὐτήν, ἡ ἐν Δωδώνῃ δρῦς, καὶ ἐλαία τε ἡ ἐν Ἀκροπόλει, καὶ ἡ παρὰ Δηλίοις. τρίτα δὲ ἕνεκα ἀρχαιότητος νέμοιεν ἂν τῇ δάφνῃ τῇ παρὰ σφίσιν οἱ Σύριοι. τῶν δὲ ἄλλων ἡ πλάτανος ἐστὶν αὕτη παλαιότατον. Καφυῶν δὲ ἀφέστηκεν ὅσον στάδιον Κονδύλεα χωρίον, καὶ Ἀρτέμιδος ἄλσος, καὶ ναός ἐστιν ἐνταῦθα καλουμένης Κονδυλεάτιδος τὸ ἀρχαῖον· μετονομασθῆναι δὲ ἐπὶ αἰτίᾳ τὴν θεόν φασι τοιαύτῃ. Παιδία περὶ τὸ ἱερὸν παίζοντα (ἀριθμὸν δὲ αὐτῶν οὐ μνημονεύουσιν) ἐπέτυχε καλωδίῳ· δήσαντα δὲ τὸ καλώδιον τοῦ ἀγάλματος περὶ τὸν τράχηλον, ἐπέλεγον, ὡς ἀπάγχοιτο ἡ Ἄρτεμις. Φωράσαντες δὲ οἱ Καφυεῖς τὰ ποιηθέντα ὑπὸ τῶν παίδων, καταλεύουσιν αὐτά. καί σφισι ταῦτα ἐργασαμένοις, ἐπέπεσεν ἐς τὰς γυναῖκας νόσος τὰ ἐν τῇ γαστρὶ πρὸ τοκετοῦ τεθνεῶτα ἐκβάλλεσθαι, ἐς ὃ ἡ Πυθία θάψαι τε τὰ παιδία ἀνεῖπε, καὶ ἐναγίζειν αὐτοῖς κατὰ ἔτος· ἀποθανεῖν γὰρ αὐτὰ οὐ σὺν δίκῃ. Καφυεῖς δὲ ποιοῦσι τά τε ἄλλα καὶ ἔτι καὶ νῦν κατ' ἐκεῖνο τὸ μάντευμα· καὶ τὴν ἐν ταῖς Κονδυλέαις θεὸν (προσεῖναι γὰρ καὶ τόδε ἐπὶ τῷ χρησμῷ φασι) καλοῦσιν Ἀπαγχομένην ἐξ ἐκείνου. Ἀνελθόντι δὲ ἐκ Καφυῶν ὅσον σταδίους ἑπτά, ἐπὶ Νάσους καλουμένας καταβήσῃ. πεντήκοντα δὲ προελθόντι αὐτόθι σταδίους, ἔστιν ὁ Λάδων. διαβήσῃ τε δὴ τὸν ποταμόν, καὶ ἐπὶ δρυμὸν ἀφίξῃ Σόρωνα, διά τε Ἀργεάθων καὶ Λυκοιώτων καλουμένων καὶ Σκοτάνης. ἄγει μὲν δὴ ὁ Σόρων τὴν ἐπὶ

Ψωφῖδος.

Ψωφῖδος. θηρία δὲ οὗτός τε καὶ ὅσοι δρυμοὶ τοῖς Ἀρκάσιν εἰσὶν ἄλλοι, παρέχονται τοσάδε· ἀγρίους ὗς, καὶ ἄρκτους, καὶ χελώνας μεγίστας μεγέθει· λύρας ἂν ποιήσαιο ἐξ αὐτῶν χελώνης Ἰνδικῆς λύρᾳ παρισουμένας. Τοῦ Σόρωνος δὲ πρὸς τοῖς πέρασιν ἐστι μὲν Πάου κώμης ἐρείπια, εἰσὶ δὲ οὐ πολὺ ἀπωτέρω, καλούμεναι Σειραί. ὅροι δὲ Κλειτορίοις τῆς χώρας πρὸς Ψωφιδίους εἰσὶν αἱ Σειραί. Ψωφῖδος δὲ οἱ μὲν φασιν οἰκιστὴν γενέσθαι Ψωφῖδα τὸν Ἄρρωνος τοῦ Ἐρυμάνθου τοῦ Ἀρίστα τοῦ Παρθάονος τοῦ Περιφήτου τοῦ Νυκτίμου. Τοῖς δὲ ἐστιν εἰρημένα θυγατέρα Ψωφῖδα εἶναι Ξάνθου τοῦ Ἐρυμάνθου τοῦ Ἀρκάδος. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀρκάδων ἐς τοὺς βασιλέας ἔχει μνήμην. ὁ δὲ ἀληθέστατος τῶν λόγων ἐστὶν, Ἔρυκος τοῦ ἐν Σικανίᾳ δυναστεύσαντος, παῖδα εἶναι τὴν Ψωφῖδα. ἣν ἐς τὸν οἶκον οὐκ ἠξίου ἄγειν, καταλείπει δὲ ἔχουσαν ἐν τῇ γαστρὶ παρὰ Λυκόρτᾳ, ξένῳ μὲν ὄντι αὐτοῦ, παροικοῦντι δὲ ἐν πόλει Φηγίᾳ, πρὸ δὲ τοῦ Φηγέως τῆς βασιλείας Ἐρυμάνθῳ καλουμένῃ. ἐπιτραφέντες δὲ αὐτόθι Ἐχέφρων καὶ Πρόμαχος Ἡρακλέους τε ὄντες, καὶ τῆς γυναικὸς τῆς Σικανῆς, μετέθεντο τῇ Φηγίᾳ τὸ ὄνομα Ψωφῖδα ἀπὸ τῆς μητρός. Ἔστι δὲ καὶ Ζακυνθίων τῇ ἀκροπόλει Ψωφὶς ὄνομα, ὅτι ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον ἐπεραιώθη πρῶτος, καὶ ἐγένετο οἰκιστὴς ἀνὴρ Ψωφίδιος, Ζάκυνθός γε ὁ Δαρδάνου. Σιραίων μὲν δὴ σταδίοις ἐστὶν ἀπωτέρω τριάκοντα ἡ Ψωφίς. παρὰ δὲ αὐτὴν ὅ τε Ἀροάνιος ποταμὸς, καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς πόλεως Ἐρύμανθος ῥέουσιν. Ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ὁ Ἐρύμανθος ἐν ὄρει Λαμπείᾳ. τὸ δὲ ὄρος τοῦτο ἱερὸν εἶναι Πανὸς λέγεται. εἴη δ' ἂν τοῦ ὄρους τοῦ Ἐρυμάνθου μοῖρα ἡ Λάμπεια. Ἐποίησε δὲ Ὅμηρος ὡς ἐν Ταϋγέτῳ τε καὶ Ἐρυμάνθῳ θηρευτὴς ἣν τῆς Λαμπείας ὁ Ἐρύμανθος, καὶ Ἀρκαδίαν διεξελθὼν, ἐν δεξιᾷ μὲν τὸ ὄρος ἔχων τὴν Φολόην, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πάλιν Θέλπουσαν χώραν, κάτεισιν ἐς τὸν Ἀλφειόν. Λέγεται δὲ ὡς Ἡρακλῆς κατὰ πρόσταγμα Εὐρυσθέως παρὰ τῷ Ἐρυμάνθῳ θηράσειεν ὗν μεγέθει καὶ ἀλκῇ τοὺς ἄλλους ὑπερηρκότα. Κυμαῖοι δὲ οἱ ἐν Ὀπικοῖς συὸς ὀδόντας ἀνακειμένους παρὰ σφίσιν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ, λόγῳ μὲν λέγουσιν, ὡς οἱ ὀδόντες ὑὸς εἶεν τοῦ Ἐρυμανθίου· τῷ λόγῳ δὲ αὐτῶν, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μέτεστι τοῦ εἰκότος. Ψωφιδίοις δὲ ἐν τῇ πόλει, τοῦτο μὲν Ἀφροδίτης ἱερὸν Ἐρυκίνης ἐστὶν ἐπίκλησιν, ἧς ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν ἐλείπετο αὐτοῦ μόνα. ἐλέγετο δὲ τὴν Ψωφῖδα Ἔρυκος αὐτὰ ἱδρύσασθαι παῖδα· καὶ ἐν τῷ λόγῳ τὸ εἰκὸς πρόσεστι. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν Σικελίᾳ τῆς Ἐρυκίνης ἱερὸν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἔρυκος, ἁγιώτατόν τε ἐκ παλαιοτάτου καὶ οὐκ ἀποδέον πλούτῳ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Πάφῳ. Προμάχου δὲ καὶ Ἐχέφρονος τῶν Ψωφῖδος οὐκ ἐπιφανῆ κατ' ἐμὲ ἔτι ἦν τὰ ἡρῷα. Τέθαπται δὲ καὶ Ἀλκμαίων ἐν Ψωφῖδι ὁ Ἀμφιαράου, καὶ οἱ τὸ μνῆμά ἐστιν οἴκημα οὔτε μεγέθει, οὔτε ἄλλως κεκοσμημένον· περὶ δὲ αὐτὸ κυπάρισσοι πεφύκασιν ἐς τοσοῦτον ὕψος ἀνήκουσαι, ὥστε καὶ τὸ ὄρος τὸ πρὸς τῇ Ψωφῖδι κατασκιάζεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ταύτας οὐκ ἐθέλουσιν ἐκκόπτειν ἱερὰς τοῦ Ἀλκμαίωνος νομίζοντες· καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων παρθένοι. Ὁ δὲ Ἀλκμαίων ἡνίκα τὴν μητέρα ἀποκτείνας ἔφυγεν ἐξ Ἄργους, τότε εἰς τὴν Ψωφῖδα ἐλθὼν Φηγίαν ἔτι ἀπὸ τοῦ Φηγέως ὀνομαζομένην, συνῴκησεν Ἀλφεσιβοίᾳ τῇ Φηγέως θυγατρὶ, καὶ αὐτῇ δῶρα (ὡς τὸ εἰκός) καὶ ἄλλα καὶ τὸν ὅρμον δίδωσιν. Ὡς δὲ οἰκοῦντι αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ἀρκάσιν, οὐδὲν ἐγίνετο ἡ νόσος ῥᾷον, καταφεύγει ἐπὶ τὸ μαντεῖον τὸ ἐν Δελφοῖς. καὶ αὐτὸν ἡ Πυθία διδάσκει τὸν Ἐριφύλης ἀλάστορα ἐς ταύτην οἱ χώραν οὐ συνακολουθήσειν, ἥτις ἐστὶ νεωτάτη, καὶ ἡ θάλασσα τοῦ μητρώου μιάσματος ἀνέφηνεν ὕστερον αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν ἐξευρὼν τοῦ Ἀχελώου τὴν πρόσχωσιν, ἐνταῦθα ᾤκησε καὶ γυναῖκα ἔσχε Καλλιρόην τοῦ Ἀχελώου θυγατέρα λόγῳ τῶν Ἀκαρνάνων. καὶ οἱ παῖδες Ἀκαρνάν τε καὶ Ἀμφότερος ἐγένοντο. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀκαρνᾶνος τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ ταύτῃ τὸ ὄνομα τὸ νῦν γενέσθαι λέγουσι τὰ πρὸ τοῦ Κούρησι καλουμένοις. Ἐς ἐπιθυμίας δὲ ἀνοήτους πολλοὶ μὲν ἄνδρες, γυναῖκες δὲ πλέον ἐξοκέλλουσιν. Ἐπεθύμησεν ἡ Καλλιρόη τὸν Ἐριφύλης οἱ γενέσθαι τὸν ὅρμον, καὶ δι' αὐτὸ ἐς τὴν Φηγίαν τὸν Ἀλκμαίωνα ἔστελλεν ἄκοντα, καὶ αὐτὸν ὑπὸ Φηγέως τῶν παίδων Τημένου καὶ Ἀξίονος δολοφονηθέντα ἐπέλαβεν ἡ τελευτή. τοῦ Φηγέως δὲ οἱ παῖδες τῷ Ἀπόλλωνι ἀναθεῖναι τῷ ἐν Δελφοῖς λέγονται τὸν ὅρμον. καὶ ἐπὶ τῶν βασιλευόντων ἐν Φηγίᾳ, τότε ἔτι καλουμένῃ τῇ πό-

λεῖ Φηγία, στρατεῦσαί φασιν Ἕλληνας ἐς Τροίαν. σφᾶς δὲ οἱ Ψωφίδιοι τοῦ στόλου φασὶν οὐ μεταχεῖν, ὅτι αὐτῶν τοῖς βασιλεῦσιν οἱ Ἀργείων ἀπηχθάνοντο ἡγεμόνες· κατὰ γένος τε τῷ Ἀλκμαίωνι οἱ πολλοὶ προσήκοντες, καὶ τῆς ἐπιστρατείας αὐτῷ κοινωνήσαντες ἐς Θήβας. Τὰς δὲ Ἐχινάδας νήσους ὑπὸ τοῦ Ἀχελώου μὴ σφᾶς πλέον ἄχρι ἡμῶν ἀπειργάσθαι, γέγονεν αἰτία τὸ Αἰτωλῶν ἔθνος. γεγόνασι δὲ αὗταί τε ἀνάστατοι καὶ ἡ γῆ σφίσι πᾶσα ἠρήμωται. Ταῖς Ἐχινάσιν οὖν, ἅτε ἀσπόρου μενούσης τῆς Αἰτωλίας, οὐχ ὁμοίως ὁ Ἀχελῷος ἐπάγει τὴν ἰλύν. Μαρτύριον δέ μοι τοῦ λόγου. Ὁ γὰρ Μαίανδρος διὰ τῆς Φρυγῶν καὶ Καρῶν ἀρουμένης ἔπι ῥέων, τὴν μεταξὺ Πριήνης καὶ Μιλήτου θάλασσαν ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ πεποίηκεν ἤπειρον. Ψωφιδίοις δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἐρυμάνθῳ ναός ἐστιν Ἐρυμάνθου καὶ ἄγαλμα. ποιεῖται δὲ πλὴν τοῦ Αἰγυπτίου Νείλου ποταμοῖς τοῖς ἄλλοις λίθου λευκοῦ τὰ ἀγάλματα· τῷ Νείλῳ δέ, ἅτε διὰ τῆς Αἰθιόπων καθιόντι ἐς θάλασσαν, μέλανος λίθου τὰ ἀγάλματα ἐργάζεσθαι νομίζουσιν. Ὃν δὲ ἤκουσα ἐν Ψωφῖδι ἐπὶ Ἀγλαῷ λόγον ἀνδρὶ Ψωφιδίῳ κατὰ Κροῖσον τὸν Λυδόν, ὡς ὁ Ἀγλαὸς τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα γένοιτο εὐδαίμων, οὔ με ἔπειθεν ὁ λόγος. Ἀλλὰ ἀνθρώπων μὲν τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ κακὰ ἄν τις ἐλάσσονα ἀναδέξαιτο, καθὰ καὶ ναῦς ἧσσον ἂν χειμασθείη νεὼς ἄλλης. ἄνδρα δὲ συμφορῶν ἀεὶ στάντα ἐκτὸς ἢ τὰ πάντα οὐρίῳ ναῦν χρησαμένην πνεύματι, οὐκ ἔστιν ὅπως δυνησόμεθα ἐξευρεῖν. Ἐπεὶ καὶ Ὅμηρος κατακείμενον παρὰ τῷ Διὶ ἀγαθῶν πίθον, τὸν δὲ ἕτερον κακῶν ἐποίησεν· ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ δεδιδαγμένος, ὅς αὐτόν ποτε Ὅμηρον κακοδαίμονά τε προσεῖπε καὶ ὄλβιον, ὡς φύντα ἐπὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως. Ἐς δὲ Θέλπουσαν ἰόντι ἐκ Ψωφῖδος πρῶτα μὲν χωρίον Τρόπαιά ἐστιν ὀνομαζόμενον ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Λάδωνος. Τροπαίων δὲ ἔχεται δρυμὸς Ἀφροδίσιον. ῥητὰ δέ ἐστιν ἀρχαῖα ἐν στήλῃ γράμματα ὅροι Ψωφιδίοις πρὸς τὴν Θελπουσίαν χώραν. Ἐν δὲ τῇ γῇ τῇ Θελπουσίᾳ ποταμός ἐστιν Ἄρσην καλούμενος. τοῦτον δὴ διαβήσῃ, καὶ ὅσον πέντε ἀπ' αὐτοῦ σταδίους ἀφίξῃ καὶ εἴκοσι ἐπὶ ἐρείπια Καλουσιῶτος κώμης, ὃ καὶ ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καλοῦσι πεποιημένον ἐν τῇ ὁδῷ. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τούτου σταδίους πεντήκοντα μάλιστα ἀφέστηκεν ἡ πόλις. τεθῆναι δὲ αὐτῇ ὄνομα ἀπὸ νύμφης λέγουσι Θελπούσης, ταύτην δὲ θυγατέρα εἶναι Λάδωνος. τῷ δὲ Λάδωνι ἄρχεται μὲν τὸ ὕδωρ ἐν πηγαῖς τῆς Κλειτορίας, καθὰ ὁ λόγος ἐδήλωσεν ἤδη μοι. ῥεῖ δὲ πρῶτον μὲν παρὰ Λευκάσιον χωρίον καὶ Μεσοβόα, καὶ διὰ τῶν Νάσων, ἐπί τε Ὄρυγά τε καὶ Ἁλοῦντα ὀνομαζόμενον. ἐξ Ἁλοῦντος δὲ ἐπὶ Θαλιάδας γε καὶ ἐπὶ Δήμητρος ἱερὸν κάτεισιν Ἐλευσινίας. Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο, ἔστι μὲν Θελπουσίων ἐν ὅροις. ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ ποδῶν ἑπτὰ οὐκ ἀποδέοντα ἕκαστον, Δήμητρός ἐστι τε καὶ ἡ παῖς καὶ ὁ Διόνυσος τὰ πάντα ὁμοίως λίθου. Μετὰ δὲ τῆς Ἐλευσινίας τὸ ἱερόν, καὶ Θέλπουσαν τὴν πόλιν ὁ Λάδων παρέξεισιν ἐν ἀριστερᾷ· κειμένην μὲν ἐπὶ λόφου μεγάλου, τὰ πλείω δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔρημον· ὥστε καὶ τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τῷ πέρατι οὖσαν, φασὶν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ ποιηθῆναι τῷ ἐξ ἀρχῆς. Ἔστι δὲ ἐν Θελπούσῃ ναὸς Ἀσκληπιοῦ, καὶ θεῶν ἱερὸν τῶν δώδεκα. τούτου τὰ πολλὰ ἐς ἔδαφος ἔκειτο ἤδη. Μετὰ δὲ Θέλπουσαν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος ὁ Λάδων κάτεισι τὸ ἐν Ὀγκίῳ. Καλοῦσι δὲ Ἐρινὺν οἱ Θελπούσιοι τὴν θεόν. ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ Ἀντίμαχος ἐπιστρατείαν Ἀργείων ποιήσας ἐς Θήβας. καί οἱ τὸ ἔπος ἔχει·

Δήμητρος τόθι φασὶν Ἐριννύος εἶναι ἔδεθλον.

Ὁ μὲν δὴ Ὄγκος Ἀπόλλωνος ἐστὶ κατὰ τὴν φήμην, καὶ ἐν τῇ Θελπουσίᾳ περὶ τὸ χωρίον ἐδυνάστευε τὸ Ὄγκιον. τῇ θεῷ δὲ Ἐρινὺς γέγονεν ἐπίκλησις. πλανωμένῃ γὰρ τῇ Δήμητρι, ἡνίκα τὴν παῖδα ἐζήτει, λέγουσιν ἕπεσθαί οἱ τὸν Ποσειδῶνα ἐπιθυμοῦντα αὐτῇ μιχθῆναι. καὶ τὴν μὲν ἐς ἵππον μεταβαλοῦσαν ὁμοῦ ταῖς ἵπποις νέμεσθαι ταῖς Ὄγκου. Ποσειδῶν δὲ συνίησιν ἀπατώμενος, καὶ συγγίνεται τῇ Δήμητρι, ἄρσενι ἵππῳ καὶ αὐτὸς εἰκασθείς. Τὸ μὲν δὴ παραυτίκα τὴν Δήμητρα ἐπὶ τῷ συμβάντι ἔχειν ὀργίλως. χρόνῳ δὲ ὕστερον τοῦ τε θυμοῦ παύσασθαι, καὶ τῷ Λάδωνι ἐθελῆσαί φασιν αὐτὴν λούσασθαι. ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπικλήσεις τῇ θεῷ γεγόνασι τοῦ μηνίματος εἵνεκα

Ἐριν-

Ἐρινύς, ὅτι τῷ θυμῷ χρῆσθαι καλοῦσιν ἐρινύειν οἱ Ἀρκάδες, Λουσία δὲ ἐπὶ τῷ λούσασθαι τῷ Λάδωνι. τὰ δὲ ἀγάλματά ἐστι τὰ ναοῦ ξύλου. πρόσωπα δέ σφισι καὶ χεῖρες ἄκραι καὶ πόδες εἰσὶ Παρίου λίθου. Τὸ μὲν δὴ τῆς Ἐρινύος, τήν τε κίστην καλουμένην ἔχει, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ δᾷδα. μέγεθος δὲ εἰκάζομεν ἐννέα εἶναι ποδῶν αὐτήν. Ἡ Λουσία δὲ ποδῶν ἓξ ἐφαίνετο εἶναι. Ὅσοι δὲ Θέμιδος, καὶ οὐ Δήμητρος τῆς Λουσίας, τὸ ἄγαλμα εἶναι νομίζουσι, μάταια ἴσως ὑπειληφότες. Τὴν δὲ Δήμητρα τεκεῖν φασιν ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος θυγατέρα, ἧς τὸ ὄνομα ἐς ἀτελέστους λέγειν οὐ νομίζουσι, καὶ ἵππον τὸν Ἀρείονα. Ἐπὶ τούτῳ δὲ παρὰ σφίσιν Ἀρκάδων πρώτοις ἵππιον Ποσειδῶνα ὀνομασθῆναι. ἐπάγονται δὲ ἐξ Ἰλιάδος ἔπη, καὶ ἐκ Θηβαΐδος μαρτυρίας σφίσιν εἶναι τῷ λόγῳ. ἐν μὲν Ἰλιάδι ἐς αὐτὸν Ἀρείονα πεποιῆσθαι·

Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαύνοι
Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν.

ἐν δὲ τῇ Θηβαΐδι, ὡς Ἄδραστος ἔφευγεν ἐκ Θηβῶν·

Εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρείονι κυανοχαίτῃ.

Αἰνίσσεσθαι οὖν ἐθέλουσι τὰ ἔπη Ποσειδῶνα Ἀρείονι εἶναι πατέρα. Ἀντίμαχος δὲ παῖδα εἶναι γῆς φησιν·

Ἄδραστος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηϊάδαο
Πρώτιστος Δαναῶν δύ' ἐπαινετὼ ἤλασεν ἵππω,
Καιρόν τε κραιπνὸν καὶ Ἀρείονα Θελπουσαῖον·
Τόν ῥά τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι.

Δύναιτο δὲ καὶ ἀναφῦναι ἐκ γῆς τῷ ἵππῳ, ἐκ θεοῦ τε εἶναι τὸ γένος, καὶ αἱ τρίχες οἱ τὴν χροιὰν ἐοικέναι κυανῷ. Λέγεται δὲ καὶ τοιάδε· Ἡρακλέα πολεμοῦντα Ἠλείοις αἰτῆσαι παρ' Ὄγκου τὸν ἵππον, καὶ ἑλεῖν τὴν Ἦλιν ἐπὶ τῷ Ἀρείονι ὀχούμενον ἐς τὰς μάχας· δοθῆναι δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους ὕστερον Ἀδράστῳ τὸν ἵππον. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐς τὸν Ἀρείονα ἐποίησεν Ἀντίμαχος·

Ὅς ῥά ποτ' Ἀδράστῳ τρίτατός γ' ἐδμήθη ὑπ' ἄνακτι.

Ὁ δὲ Λάδων τῆς Ἐρινύος τὸ ἱερὸν ἀπολιπὼν, ἐν ἀριστερᾷ παρέξεισιν· ἐν ἀριστερᾷ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ὀγκαιάτου τὸν ναόν· τὰ δὲ ἐν δεξιᾷ παρ' Ἀσκληπιοῦ παιδὸς ἱερόν, ἔνθα ἐστὶ Τρυγόνος μνῆμα τροφοῦ. τροφὸν δὲ Ἀσκληπιοῦ τὴν Τρυγόνα εἶναι λέγουσιν. Ἐν γὰρ τῇ Θελπούσῃ τῷ Ἀσκληπιῷ παιδὶ ἐκκειμένῳ, φασὶν ἐπιτυχόντα Αὐτόλαον Ἀρκάδος υἱὸν νόθον ἀναθρέψασθαι τὸ παιδίον. καὶ ἐπὶ τούτῳ παῖδα Ἀσκληπιὸν εἰκότα εἶναι μᾶλλον ἡγούμην, ὃ καὶ ἐδήλωσα ἐν τοῖς Ἐπιδαυρίων. Ἔστι δὲ Τουθόα ποταμός. ἐμβάλλει δὲ ἐς τὸν Λάδωνα καὶ ἡ Τουθόα, κατὰ τῶν Θελπουσίων ὅρον πρὸς Ἡραιεῖς, καλούμενον δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων Πεδίον· καθότι δὲ αὐτὸς ὁ Λάδων ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν, Κορακῶν ὠνόμασται Νῆσος. Οἱ δὲ ἡγοῦνται τὴν Ἐνίσπην καὶ Στρατίην τε καὶ Ῥίπην τὰς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καταλεγμένας γενέσθαι νήσους ποτὲ ἐν τῷ Λάδωνι ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκουμένας· ὦ οἱ πεπιστευκότες μάταια ἴσασαν. Οὐ γὰρ ἄν ποτε οὐδὲ νηὶ παρισουμένας πορθμίδι παράσχοιτο ὁ Λάδων νήσους. κάλλους μὲν γὰρ εἵνεκα οὐδενὸς ποταμῶν δεύτερος, οὔτε τῶν βαρβαρικῶν ἐστὶν οὔτε Ἑλληνικῶν, μέγεθος δὲ οὐ τοιοῦτος ὡς ἐν αὐτῷ καὶ νήσους ἀναφαίνεσθαι, καθάπερ ἐν Ἴστρῳ τε καὶ Ἠριδανῷ. Ἡραιεῦσι δὲ οἰκιστὴς μὲν γέγονεν Ἡραιεὺς ὁ Λυκάονος, κεῖται δὲ ἡ πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀλφειοῦ, τὰ μὲν πολλὰ ἐν ἠρέμα προσάντει, τὰ δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν καθήκει τὸν Ἀλφειόν. δρόμοι τε παρὰ τῷ ποταμῷ πεποίηνται μυρσίναις καὶ ἄλλοις ἡμέροις διακεκριμένοι δένδροις· καὶ τὰ λουτρὰ αὐτόθι. εἰσὶ δὲ καὶ Διονύσῳ ναοί, τὸν μὲν καλοῦσι Πολίτην, τὸν δὲ Αὐξίτην. καὶ οἴκημά ἐστι σφισιν, ἔνθα τῷ Διονύσῳ τὰ ὄργια ἄγουσιν. ἔστι καὶ ναὸς ἐν τῇ Ἡραίᾳ Πανός, ἅτε τοῖς Ἀρκάσιν ἐπιχωρίου. τῆς δὲ Ἥρας τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλα ἐρείπια καὶ κίονες ἔτι ἐλείποντο. ἀθλητὰς δὲ ὁπόσοι γεγόνασιν Ἀρκάσιν, ὑπερῆρκε τῇ δόξῃ Δαμάρατος Ἡραιεύς,

ὃς τὸν ὁπλίτην δρόμον ἐνίκησεν Ὀλυμπίᾳ πρῶτος. Ἐς δὲ τὴν Ἠλείαν κατιὼν ἐξ Ἡραίας, στάδια μὲν που πεντεκαίδεκα ἀπέχων Ἡραίας, διαβήσῃ τὸν Λάδωνα. ἀπὸ τούτου δὲ ἐς Ἐρύμανθον ὅσον εἴκοσι ἀφίξῃ σταδίους. Τῇ δὲ Ἡραίᾳ ὅροι πρὸς τὴν Ἠλείαν λόγῳ μὲν τῷ Ἀρκάδων ἐστὶν ὁ Ἐρύμανθος. Ἠλεῖοι δὲ τὸν Κοροίβου τάφον φασὶ τὴν χώραν σφίσιν ὁρίζειν. Ἡνίκα δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπικὸν ἐκλείποντα ἐπὶ χρόνον πολὺν ἀνεσώσατο Ἴφιτος, καὶ αὖθις ἐξ ἀρχῆς Ὀλύμπια ἤγαγον· τότε δρόμου σφίσιν ἆθλα ἐτέθη μόνον, καὶ ὁ Κόροιβος ἐνίκησε. καὶ ἔστιν ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ μνήματι, ὡς Ὀλυμπιάσιν ὁ Κόροιβος ἐνίκησε, καὶ ἀνθρώπων πρῶτος, καὶ ὅτι τῆς Ἠλείας ἐπὶ τῷ πέρατι ὁ τάφος αὐτῷ πεποίηται. Ἔστι δὲ Ἀλίφηρα πόλισμα οὐ μέγα· ἐξελείφθη γὰρ ὑπὸ οἰκητόρων πολλῶν, ὑπὸ τὸν συνοικισμὸν τῶν Ἀρκάδων ἐς Μεγάλην πόλιν. ἐς τοῦτο οὖν τὸ πόλισμα ἐρχόμενος ἐξ Ἡραίας, τόν τε Ἀλφειὸν διαβήσῃ, καὶ σταδίων μάλιστά που δέκα διελθὼν πεδίον, ἐπὶ ὄρος ἀφίξῃ· καὶ αὖθις στάδια ὅσον τριάκοντα ἐς τὸ πόλισμα ἀναβήσῃ διὰ τοῦ ὄρους. Ἀλιφηρεῦσι δὲ τὸ μὲν ὄνομα τῇ πόλει γέγονεν ἀπὸ Ἀλιφήρου Λυκάονος παιδός. ἱερὰ δὲ Ἀσκληπιοῦ τέ ἐστι καὶ Ἀθηνᾶς, ἣν θεῶν σέβονται μάλιστα, γενέσθαι καὶ τραφῆναι παρὰ σφίσιν αὐτὴν λέγοντες. καὶ Διός τε ἱδρύσαντο Λεχεάτου βωμόν, ἅτε ἐνταῦθα τὴν Ἀθηνᾶν τεκόντος· καὶ κρήνην καλοῦσι Τριτωνίδα, τὸν ἐπὶ τῷ ποταμῷ Τρίτωνι οἰκειούμενοι λόγον. Τῆς δὲ Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα πεποίηται χαλκοῦ, Ὑπατοδώρου τε ἔργον, θέας ἄξιον μεγέθους τε εἵνεκα καὶ ἐς τὴν τέχνην. Ἄγουσι δὲ καὶ πανήγυριν ὅτῳ δὴ θεῶν. δοκῶ δὲ σφᾶς ἄγειν τῇ Ἀθηνᾷ. ἐν ταύτῃ τῇ πανηγύρει Μυιάγρῳ προθύουσιν, ἐπευχόμενοί τε κατὰ τῶν ἱερείων τῷ ἥρωϊ, καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν Μυίαγρον· καί σφισι ταῦτα δράσασιν, οὐδὲν ἔτι ἀνιαρόν εἰσιν αἱ μυῖαι. Κατὰ δὲ τὴν ἐξ Ἡραίας ἄγουσαν ἐς Μεγάλην πόλιν εἰσὶ Μελαινεαί. ταύτας ᾤκισε μὲν Μελαινεὺς ὁ Λυκάονος, ἔρημος δέ εἰσιν ἐφ' ἡμῶν, ὕδατι δὲ καταρρεῖται. Μελαινέων δὲ τεσσαράκοντά ἐστιν ἀνωτέρω σταδίοις Βουφάγιον, καὶ ὁ ποταμὸς ἐνταῦθα ἔχει πηγὰς ὁ Βούφαγος κατιὼν ἐς τὸν Ἀλφειόν. Τοῦ Βουφάγου δὲ περὶ τὰς πηγάς, ὅροι πρὸς Μεγαλοπολίτας Ἡραιεῦσιν εἰσίν. Ἡ δὲ Μεγάλη πόλις νεωτάτη πόλεών ἐστιν, οὐ τῶν Ἀρκαδικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Ἕλλησι, πλὴν ὅσων κατὰ συμφορὰν ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων μεταβεβήκασιν οἰκήτορες. Συνῆλθον δὲ ὑπὲρ ἰσχύος ἐς αὐτὴν οἱ Ἀρκάδες, ἅτε καὶ Ἀργείους ἐπιστάμενοι τὰ μὲν ἔτι παλαιότερα μόνον οὐ κατὰ μίαν ἡμέραν ἑκάστην κινδυνεύοντας ὑπὸ Λακεδαιμονίων παραστῆναι τῷ πολέμῳ. Ἐπεὶ δὲ ἀνθρώπων πλήθει τὸ Ἄργος ἐπηύξησαν καταλύσαντες Τίρυνθα καὶ Ὑσιάς τε καὶ Ὀρνεὰς καὶ Μυκήνας καὶ Μιδέαν, καὶ εἰ δή τι ἄλλο πόλισμα οὐκ ἀξιόλογον ἐν τῇ Ἀργολίδι ἦν, τά τε ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀδεέστερα τοῖς Ἀργείοις ὑπάρξαντα, καὶ ἅμα ἐς τοὺς περιοίκους ἰσχὺν γενομένην αὐτοῖς. Γνώμῃ μὲν τοιαύτῃ συνῳκίζοντο οἱ Ἀρκάδες. Τῆς πόλεως δὲ οἰκιστὴς Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος σὺν τῷ δικαίῳ καλοῖτο ἄν. τούς τε γὰρ Ἀρκάδας οὗτος ἦν ὁ ἐπεγείρας ἐς τὸν συνοικισμόν, Θηβαίων τε χιλίους λογάδας, καὶ Παμμένην ἀπέστειλεν ἡγεμόνα ἀμύνειν τοῖς Ἀρκάσιν, εἰ κωλύειν πειρῶνται οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν οἰκισμόν. ᾑρέθησαν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων οἰκισταί, Λυκομήδης καὶ Ὁπολέας, καὶ Τίμων τε καὶ Πρόξενος· οὗτοι μὲν ἐκ Τεγέας, Λυκομήδης δὲ καὶ Ὁπολέας Μαντινεῖς· Κλειτορίων δὲ Κλεόλαος καὶ Ἀκρίφιος· Εὐκαμπίδας δὲ καὶ Ἱερώνυμος ἐκ Μαινάλου· Παρρασίων δὲ Πασικράτης τε καὶ Θεόξενος. Πόλεις δὲ τοσαίδε ἦσαν, ὁπόσας ὑπό τε προθυμίας καὶ διὰ τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, πατρίδας σφίσιν οὔσας ἐκλιπεῖν ἐπείθοντο οἱ Ἀρκάδες· Ἀλέαν, Παλλάντιον, Εὐτάσου Ἀμάτειον, Ἰασαία, Ἀπερέθεις, Ἑλιατών, Ὀρεσθάσιον, Δειπαία, Ἀλυκαία. ταύτας μὲν ἐκ Μαινάλου, ἐκ δὲ Εὐτρησίων, Τρικόλωνοι, καὶ Ζοίτιον, καὶ Χαρίσια, καὶ Πτολέδερμα, καὶ Κναῦσον, καὶ Παρώρεια. παρὰ δὲ Αἰγυπτίων, καὶ Σκιρτώνιον, καὶ Μαλαία, καὶ Κρῶμοι, καὶ Βλένινα, καὶ Λεῦκτρον. Παρρασίων, Λύκοι, Ὀρειαθωκνεῖς, Τραπεζούντιοι, Προσεῖς, Ἀκακήσιον, Ἀκοντιμακαρεία, Δασέα. ἐκ δὲ Κυνουραίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ, Γόρτυς, καὶ Θίσα ἡ πρὸς Λυκαίῳ, καὶ Λυκοῦται, καὶ Ἀλίφηρα. ἐκ δὲ τῶν συντελούντων ἐς Ὀρχομενόν, Θισόα, Μεθύδριον, Τεῦθις. προσε-

γένετο

γένετο δὲ καὶ Τρίπολις ὀνομαζομένη Καλλία, καὶ Δίποινα, καὶ Νώνακρις. Τὸ μὲν δὴ ἄλλο Ἀρκαδικὸν οὔτε τι παρέλυε τοῦ κοινοῦ δόγματος, καὶ συνελέγοντο ἐς τὴν Μεγάλην πόλιν σπουδῇ. Λυκαιᾶται δὲ καὶ Τρικολωνεῖς καὶ Λυκοσουρεῖς τε καὶ Τραπεζούντιοι, μετεβάλοντο Ἀρκάδων μόνοι. καὶ (οὐ γὰρ συνεχώρουν ἐπὶ τὰ ἄστεα τὰ ἀρχαῖα ἐκλιπεῖν) οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ἄκοντες ἀνάγκῃ κατήγοντο ἐς τὴν Μεγάλην πόλιν. Τραπεζούντιοι δὲ ἐκ Πελοποννήσου τὸ παράπαν ἐξεχώρησαν· ὅσοι τε αὐτῶν ἐλείφθησαν καὶ μὴ σφᾶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ παραυτίκα διεχρήσαντο οἱ Ἀρκάδες, τοὺς δὲ αὐτῶν ἀνασωθέντας ἀναπλεύσαντας ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον, συνοίκους ἐδέξαντο μητρόπολιν τάττοντες, καὶ ὁμωνύμους οἱ Τραπεζοῦντα ἔχοντες τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Λυκοσουρεῦσι δὲ καὶ ἀπειθήσασιν ἐγένετο ὅμως παρὰ τῶν Ἀρκάδων αἰδὼς, Δήμητρός τε εἵνεκα καὶ Δεσποίνης ἐλθόντας τὸ ἱερόν. Τῶν δὲ ἄλλων τῶν κατειλεγμένων πόλεων, αἱ μὲν ἐς ἅπαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι, τὰς δὲ ἔχουσιν οἱ Μεγαλοπολῖται κώμας, Γόρτυνα, Διποίνας, Θεισόαν τὴν πρὸς τῷ Ὀρχομενῷ, Μεθύδριον, Τεῦθιν, Καλλιὰς, Ἑλισσόντα. μόνη δὲ ἐξ αὐτῶν Παλλάντιον ἔμελλεν ἄρα ἠπιωτέρου τεύξεσθαι καὶ τότε τοῦ δαίμονος. τοῖς δὲ Ἀλιφηρεῦσι παραμεμένηκεν ἐξ ἀρχῆς πόλιν σφᾶς καὶ ἐς τόδε νομίζεσθαι. Συνῳκίσθη δὲ ἡ Μεγάλη πόλις ἐνιαυτῷ τε τῷ αὐτῷ, καὶ μησί τε ὀλίγοις ὕστερον, ἢ τὸ πταῖσμα ἐγένετο Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λεύκτροις, Φρασικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος καὶ δευτέρας, ἣν Δάμων Θούριος ἐνίκα στάδιον. Μεγαλοπολίταις δὲ ἐς τὴν Θηβαίων συμμαχίαν ἐγγραφεῖσιν, ἀπὸ Λακεδαιμονίων δεῖμα ἦν οὐδέν. Ὡς δὲ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ἱερὸν ὀνομασθέντα οἱ Θηβαῖοι κατέστησαν, καὶ αὖθις ἐπέκειντο οἱ Φωκεῖς, τήν τε ὅμορον τὴν Βοιωτῶν ἔχοντες καὶ ὄντες οὐκ ἀδύνατοι χρήμασιν, ἅτε τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς κατειληφότες· τηνικαῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι προθυμίας μὲν εἵνεκα Ἀρκάδας τε αὖ τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς Μεγαλοπολίτας ἐποίησαν ἀναστάτους. ἀμυνομένων δὲ τῶν τότε οὐκ ἀθύμως, καὶ ἅμα τῶν περιοίκων ἀπροφασίστως σφίσιν ἐπικουρούντων, λόγου μὲν συνέπεσεν οὐδὲν ἄξιον γενέσθαι παρὰ οὐδετέρων. Φίλιππον δὲ τὸν Ἀμύντου καὶ Μακεδόνων τὴν ἀρχὴν οὐχ ἥκιστα αὐξηθῆναι τὸ ἔχθος τὸ Ἀρκάδων ἐς Λακεδαιμονίους ἐποίησε. καὶ Ἕλλησιν ἐν Χαιρωνείᾳ, καὶ αὖθις περὶ Θεσσαλίαν τοῦ ἀγῶνος οὐ μετέσχον οἱ Ἀρκάδες. Χρόνον δὲ οὐ μετὰ πολὺν Ἀριστόδημος Μεγαλοπολίταις ἀνέφυ τύραννος, Φιγαλεὺς μὲν γένος καὶ υἱὸς Ἀρτύλα, ποιησαμένου δὲ αὐτὸν Τριταίου τοῦ οὐκ ἀδυνάτων ἐν Μεγάλῃ πόλει. Τούτῳ τῷ Ἀριστοδήμῳ καὶ τυραννοῦντι ἐξεγένετο ὅμως ἐπικληθῆναι χρηστῷ. Ἐπὶ τούτῳ τυραννοῦντι ἐσβάλλουσιν ἐς τὴν Μεγαλοπολῖτιν στρατιᾷ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοῦ βασιλέως Κλεομένους ὁ πρεσβύτατος τῶν παίδων Ἀκρότατος. Ἐγενεαλόγησα δὲ ἤδη τά τε ἐς τοῦτον καὶ ἐς τὸ πᾶν γένος τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων. Γενομένης δὲ ἰσχυρᾶς μάχης καὶ ἀποθανόντων πολλῶν παρ' ἀμφοτέρων, κρατοῦσιν οἱ Μεγαλοπολῖται τῇ συμβολῇ, καὶ ἄλλοι τε διεφθάρησαν Σπαρτιατῶν, καὶ Ἀκρότατος, οὐδέ οἱ τὴν πατρῴαν παραλαβεῖν ἐξεγένετο ἀρχήν. Μετὰ δὲ Ἀριστόδημον τελευτήσαντα, δύο μάλιστα ὕστερον γενεαῖς ἐτυράννησε Λυδιάδης οἴκου μὲν ἀφανοῦς, φύσιν δὲ φιλότιμος ὢν καὶ οὐχ ἥκιστα, ὡς ἐπέδειξεν ὕστερον, καὶ φιλόπολις. ἔσχε μὲν γὰρ ἔτι νέος ὢν τὴν ἀρχήν· ἐπεὶ δὲ ἤρξατο φρονεῖν, κατέπαυεν ἑαυτὸν ἑκὼν τυραννίδος, καίπερ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἤδη οἱ τῆς ἀρχῆς καθωρμισμένης. Μεγαλοπολιτῶν δὲ συντελούντων ἤδη τότε ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν, ὁ Λυδιάδης ἔν τε αὐτοῖς Μεγαλοπολίταις καὶ ἐν τοῖς πᾶσιν Ἀχαιοῖς ἐγένετο οὕτω δόκιμος, ὡς Ἀράτῳ παρισωθῆναι τὰ ἐς δόξαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ αὖθίς τε πανδημεὶ καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἑτέρας Ἆγις ὁ Εὐδαμίδου στρατεύουσιν ἐπὶ Μεγάλην πόλιν παρασκευῇ μείζονι, καὶ ἀξιολογωτέρᾳ τῆς ὑπὸ Ἀκροτάτου συναχθείσης. καὶ μάχῃ τε ὑπεξελθόντας τοὺς Μεγαλοπολίτας ἐνίκησαν, καὶ μηχάνημα ἰσχυρὸν προσάγοντες τῷ τείχει, τὸν πύργον τὸν ταύτῃ δι' αὐτοῦ σείουσιν, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν καταρρίψειν τῷ μηχανήματι ἤλπιζον. Ἔμελλε δὲ ἄρα οὐχ Ἕλλησιν ὁ Βορέας ἔσεσθαι μόνον τοῖς πᾶσιν ὄφελος, τοῦ Μήδων ναυτικοῦ ταῖς Σηπιάσι προσαράξας τὰς πολλάς, ἀλλὰ καὶ Μεγαλοπολίτας ὁ ἄνεμος οὗτος

ἐρύσατο μὴ ἁλῶναι. κατέλυσέ τε γὰρ τὸ μηχάνημα τοῦ Ἄγιδος, καὶ διεφόρησεν ἐς ἀπώλειαν πολυτελῆ, βιαίῳ τῷ πνεύματι ὁμοῦ καὶ συνεχεῖ. Ὁ δὲ Ἄγις οὕτω τὰ ἐκ τοῦ Βορέου μὴ ἑλεῖν τὴν Μεγάλην πόλιν ἐγένετο ἐμποδών, ἐστιν ὁ τὴν ἐν Ἀχαΐᾳ Πελλήνην ἀφαιρεθεὶς ὑπὸ Ἀράτου καὶ Σικυωνίων, καὶ ὕστερον πρὸς Μαντινείᾳ χρησάμενος τῷ τέλει. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον Κλεομένης ὁ Λεωνίδου Μεγαλόπολιν κατέλαβεν ἐν σπονδαῖς. Μεγαλοπολιτῶν δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ νυκτὶ εὐθὺς τότε ἀμύνοντες τῇ πατρίδι ἐπεπλώκεσαν, ἔνθα καὶ Λυδιάδην ἀγωνιζόμενον ἀξίως λόγου κατέλαβεν ἐν τῇ μάχῃ τὸ χρεών. Τοὺς δὲ αὐτῶν Φιλοποίμην ὁ Κραύγιδος ὅσον τε τὰ δύο μέρη τῶν ἐν ἡλικίᾳ καὶ παῖδας ἅμα ἔχων καὶ γυναῖκας, διέφυγεν ἐς τὴν Μεσσηνίαν. Κλεομένης δὲ τούς τε ἐγκαταλειφθέντας ἐφόνευε καὶ κατέσκαπτέ τε καὶ ἐκάεστην πόλιν. Μεγαλοπολῖται μὲν δὴ τρόπον ὁποῖον ἀνεσώσαντο τὴν αὐτῶν, καὶ ὁποῖα κατελθοῦσιν αὖθις ἐπράχθη σφίσι, δηλώσει τοῦ λόγου μοι τὰ ἐς Φιλοποίμενα. Λακεδαιμονίων δὲ τῷ δήμῳ τοῦ τῶν Μεγαλοπολιτῶν παθήματος μέτεστιν αἰτίας οὐδέν, ὅστις σφισιν ἐκ βασιλείας μετέστησεν ἐς τυραννίδα ὁ Κλεομένης τὴν πολιτείαν. Μεγαλοπολίταις δὲ καὶ Ἡραιεῦσι κατὰ τὰ εἰρημένα ἤδη μοι τοῦ Βουφάγου ποταμοῦ περὶ τὰς πηγάς εἰσιν ὅροι τῆς χώρας. γενέσθαι δὲ τῷ ποταμῷ τὸ ὄνομα ἀπὸ Βουφάγου φασὶν ἥρωος· εἶναι δὲ Ἰαπετοῦ τε παῖδα αὐτὸν καὶ Θόρνακος. ταύτην καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ Θόρνακα ὀνομάζουσι. Λέγουσι δὲ καὶ ὡς ἐν Φολόῃ τῷ ὄρει τοξεύσειεν Ἄρτεμις Βουφάγον ἔργα τολμήσαντα οὐχ ὅσια ἐς τὴν θεόν. Ἰόντι δὲ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῶν πηγῶν, πρῶτα μέν σε ἐκδέξεται Μάραθα χωρίον· μετὰ δὲ αὐτό, Γόρτυς κώμη τὰ ἐπ᾽ ἐμοῦ, τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα πόλις. ἔστι δὲ αὐτόθι ναὸς Ἀσκληπιοῦ λίθου Πεντελησίου· καὶ αὐτός γε οὐκ ἔχων πω γένεια, καὶ Αὐγέας ἄγαλμα. Σκόπα δὲ ἦν ἔργα. Λέγουσι δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ τάδε· ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου τὸν θώρακα καὶ δόρυ ἀναθείη τῷ Ἀσκληπιῷ. καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ὁ θώραξ καὶ τοῦ δόρατος ἦν αἰχμή. Τὴν δὲ Γόρτυνα ποταμὸς διέξεισιν, ὑπὸ μὲν τῶν περὶ τὰς πηγὰς ὀνομαζόμενος Λούσιος, ἐπὶ λουτροῖς δὴ τοῖς Διὸς τεχθέντος· οἱ δὲ ἀπωτέρω τῶν πηγῶν καλοῦσιν ἀπὸ τῆς κώμης Γορτύνιον. οὗτος ὁ Γορτύνιος ὕδωρ ψυχρότατον παρέχεται ποταμῶν. Ἴστρον μέν γε καὶ Ῥῆνον, ἔτι δὲ Ὕπανίν τε καὶ Βορυσθένην, καὶ ὅσων ἄλλων ἐν ὥρᾳ χειμῶνος τὰ ῥεύματα πήγνυται, τούτους μὲν χειμερίους κατὰ ἐμὴν δόξαν ὀρθῶς ὀνομάσαι τις ἄν· οἱ ῥέουσι μὲν διὰ γῆς τὸ πολὺ τοῦ χρόνου νιφομένης, ἀνάπλεως δὲ κρυμοῦ καὶ ὁ περὶ αὐτούς ἐστιν ἀήρ. Ὅσοι δὲ γῆν διεξίασιν εὖ τῶν ὡρῶν ἔχουσαν, καὶ θέρους σφίσι τὸ ὕδωρ πινόμενόν τε καὶ λουομένους ἀνθρώποις ἀναψύχει, χειμῶνος δὲ ἀνιαρόν, οὐκ ἐπὶ τούτους ἐγὼ φημὶ παρέχεσθαι σφᾶς ὕδωρ ψυχρόν. Ψυχρὸν μὲν δὴ ὕδωρ καὶ Κύδνου τοῦ διεξιόντος Ταρσοῦ, καὶ Μέλανος τοῦ παρὰ Σίδην τὴν Παμφύλων. Ἀνελόντος δὲ τοῦ ἐν Κολοφῶνι καὶ ἐλεγείων ποιηταὶ τὴν ψυχρότητα ᾄδουσι. Γορτύνιος δὲ προήκει καὶ ἐς πλέον ψυχρότητος, μάλιστα δὲ ὥρᾳ θέρους. ἔχει μὲν δὴ τὰς πηγὰς ἐν Θεισόᾳ τῇ Μεθυδριεῦσιν ὁμόρῳ. καθότι δὲ τῷ Ἀλφειῷ τὸ ῥεῦμα ἀνακρίνοι, καλοῦσι Ῥαιτέας. Τῇ χώρᾳ δὲ τῇ Θεισόᾳ, προσεχὴς κώμη Τεῦθις ἐστί. πάλαι δὲ ἦν πόλισμα ἡ Τεῦθις. ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἴλιον, ἰδίᾳ παρείχοντο οἱ ἐνταῦθα ἡγεμόνα· ὄνομα δὲ αὐτῷ Τεῦθις· οἱ δὲ Ὄρνυτον φασιν εἶναι. Ὡς δὲ τοῖς Ἕλλησιν οὐκ ἐγένετο ἐπίφορα ἐξ Αὐλίδος πνεύματα, ἀλλὰ ἄνεμος σφᾶς βίαιος ἐπὶ χρόνον εἶχεν ἐγκλείσας, ἀφίκετο ὁ Τεῦθις Ἀγαμέμνονι ἐς ἀπέχθειαν, καὶ ὀπίσω τοὺς Ἀρκάδας ὧν ἦρχεν, ἀπάξειν ἔμελλεν. Ἐνταῦθα Ἀθηνᾶν λέγουσι Μέλανι τῷ Ὤπος εἰκασμένην ἀποτρέπειν τῆς ὁδοῦ Τεῦθιν τῆς οἴκαδε. ὁ δὲ ἀπεοιδοῦντος αὐτῷ τοῦ θυμοῦ, παίει τὴν θεὸν τῷ δόρατι ἐς τὸν μηρόν. Ἀπήγαγε δὲ καὶ ἐκ τῆς Αὐλίδος ὀπίσω τὸν στρατόν. ἀναστρέψαντι δὲ ἐς τὴν οἰκίαν, τὴν θεὸν ἔδοξεν αὐτῷ τετρωμένην φανῆναι οἱ τὸν μηρόν. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου κατέλαβεν Τεῦθιν φθινώδης νόσος, μόνοις δὲ Ἀρκάδων τοῖς ἐνταῦθα οὐκ ἀπεδίδου καρπὸν οὐδένα ἡ γῆ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἄλλα τε ἐχρήσθη σφίσιν ἐκ Δωδώνης, ὁποῖα δρῶντες ἱλάσασθαι τὴν θεὸν ἔμελλον, καὶ ἄγαλμα ἐποιήσαντο Ἀθηνᾶς ἔχον τραῦμα ἐπὶ τοῦ μηροῦ. Τοῦτο καὶ αὐτὸς τὸ ἄγαλμα εἶδον, τελαμῶνι πορφυρῷ τὸν μηρὸν κατειλημμένον.

λημμένον. καὶ ἄλλα ἐν Τεύθιδι, Ἀφροδίτης τε ἱερὸν καὶ Ἀρτέμιδός ἐστι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Γόρτυνος ἐς Μεγάλην πόλιν, πεποίηται μνῆμα τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ πρὸς Κλεομένην μάχῃ. τὸ δὲ μνῆμα τοῦτο ὀνομάζουσιν οἱ Μεγαλοπολῖται Παραιβάσιον, ὅτι ἐς αὐτοὺς παρεσπόνδησεν ὁ Κλεομένης. Παραιβασίου δὲ ἔχεται πεδίον ἑξήκοντα σταδίων μάλιστα, καὶ πόλεως ἐρείπια Βερένθης ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, καὶ ποταμὸς ἔξεισιν αὐτόθι Βερενθεάτης, ὅσον δὲ σταδίους προελθόντι πέντε κάτεισιν ἐς τὸν Ἀλφειόν. Διαβάντων δὲ Ἀλφειὸν χώρα τε καλουμένη Τραπεζουντία, καὶ πόλεώς ἐστιν ἐρείπια Τραπεζοῦντος. Καὶ αὖθις ἐπὶ τὸν Ἀλφειὸν ἐν ἀριστερᾷ καταβαίνουσιν ἐκ Τραπεζοῦντος, οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ, Βάθος ἐστὶν ὀνομαζόμενον, ἔνθα ἄγουσι τελετὴν διὰ ἔτους τρίτου θεαῖς μεγάλαις. καὶ πηγή τε αὐτόθι ἐστὶν Ὀλυμπιὰς καλουμένη τὸν ἕτερον τὸν ἐνιαυτὸν οὐκ ἀπορρέουσα. καὶ πλησίον τῆς πηγῆς πῦρ ἄνεισι. Λέγουσι δὲ οἱ Ἀρκάδες τὴν λεγομένην Γιγάντων μάχην καὶ θεῶν ἐνταῦθα, καὶ οὐκ ἐν τῇ Θρᾳκίᾳ γενέσθαι Παλλήνῃ, καὶ θύουσιν ἀστραπαῖς αὐτόθι καὶ θυέλλαις τε καὶ βρονταῖς. Γιγάντων δὲ ἐν μὲν Ἰλιάδι οὐδεμίαν ἐποιήσατο ὁ Ὅμηρος μνήμην. Ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ ἔγραψε μὲν ὡς ταῖς Ὀδυσσέως ναυσὶ Λαιστρυγόνες ἐπέλθοιεν Γίγασι καὶ οὐκ ἀνδράσιν εἰκασμένοι· ἐποίησε δὲ καὶ τὸν βασιλέα τῶν Φαιάκων λέγοντα εἶναι τοὺς Φαίακας θεῶν ἐγγὺς ὥσπερ Κύκλωπας, καὶ τὸ Γιγάντων ἔθνος. Ἔν τε οὖν τούτοις δηλοῖ θνητοὺς ὄντας καὶ οὐ θεῖον γένος τοὺς Γίγαντας, καὶ σαφέστερον ἐν τῷδε ἔπει·

Ὅς ποθ' ὑπερθύμοισι Γιγάντεσιν βασίλευεν·
Ἀλλ' ὁ μὲν ὤλεσε λαὸν ἀτάσθαλον, ὤλετο δ' αὐτός.

Ἐθέλουσι δ' αὐτῷ λαὸς ἐν τοῖς ἔπεσιν ἀνθρώπων οἱ πολλοὶ καλεῖσθαι. Δράκοντες δὲ ἀντὶ ποδῶν τοῖς Γίγασιν εἶναι, πολλαχῇ τε ὁ λόγος ἄλλῃ καὶ ἐν τῷδε ἐδείχθη μάλιστα ὡς ἐστιν εὐήθης. Ὀρόντην τὸν Σύρων ποταμὸν οὐ τὰ πάντα ἐν ἰσοπέδῳ μέχρι θαλάσσης ῥέοντα, ἀλλὰ ἐπὶ κρημνόν τε ἀπορρῶγα καὶ ἐς κάταντες ἀπ' αὐτοῦ φερόμενον, ἠθέλησεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἀναπλεῖσθαι ναυσὶν ἐκ θαλάσσης ἐς Ἀντιόχειαν πόλιν. ἔλυτρον οὖν σὺν πόνῳ τε καὶ δαπάνῃ χρημάτων ὀρυξάμενος ἐπιτήδειον ἐς τὸν ἀνάπλουν, ἐξέτρεψεν ἐς τοῦτο τὸν ποταμόν· ἀναξηρανθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου ῥεύματος κεραμεά τε ἐν αὐτῷ σορὸς πλέον ἢ ἑνός τε καὶ δέκα εὑρέθη πηχῶν, καὶ ὁ νεκρὸς μέγεθός τε ἦν κατὰ τὴν σορὸν, καὶ ἄνθρωπος διὰ παντὸς τοῦ σώματος. τοῦτον τὸν νεκρὸν ἐν Κλάρῳ ὁ θεὸς ἀφικομένων ἐπὶ τὸ χρηστήριον τῶν Σύρων εἶπεν Ὀρόντην εἶναι, γένους δὲ αὐτὸν εἶναι τοῦ Ἰνδῶν. εἰ δὲ τὴν γῆν τὸ ἀρχαῖον οὖσαν ὑγρὰν, ἔτι καὶ ἀνάπλεων νοτίδος, θερμαίνων ὁ ἥλιος τοὺς πρώτους ἐποίησεν ἀνθρώπους, ποίαν εἰκός ἐστιν ἄλλην χώραν ἢ προτέραν τῆς Ἰνδῶν, ἢ μείζονας ἂν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, ἥ γε καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι καὶ ὄψεως τῷ παραλόγῳ καὶ μεγέθει διάφορα ἐκτρέφει θηρία; Τοῦ δὲ χωρίου τοῦ ὀνομαζομένου Βάθους σταδίους ὡς δέκα ἀφέστηκε καλουμένη Βασιλίς. ταύτης ἐγένετο οἰκιστὴς Κύψελος, ὁ Κρεσφόντῃ τῷ Ἀριστομάχου τὴν θυγατέρα ἐκδούς. ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἐρείπια ἡ Βασιλὶς ἦν, καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἐν αὐτοῖς ἐλείπετο Ἐλευσινίας. Ἐντεῦθεν δὲ προϊὼν, τὸν Ἀλφειὸν αὖθις διαβήσῃ, καὶ ἐπὶ Θωκνίαν ἀφίξῃ, τὸ ὄνομα ἀπὸ Θώκνου τοῦ Λυκάονος ἔχουσαν, ἐς ἅπαν δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔρημον. Ἐλέγετο δὲ ὁ Θῶκνος ἐν τῷ λόφῳ κτίσαι τὴν πόλιν. ποταμὸς δὲ ὁ Ἀμίνιος ῥέων παρὰ τὸν λόφον, ἐς τὸν Ἑλισσῶντα ἐκδίδωσι· καὶ οὐ πολὺ ἄπωθεν ἐς τὸν Ἀλφειὸν ὁ Ἑλισσών. Ὁ δὲ Ἑλισσὼν οὗτος ἀρχόμενος ἐκ κώμης ὁμωνύμου (καὶ γὰρ τῇ κώμῃ τὸ ὄνομα Ἑλισσών ἐστι) τήν τε Διπαιέων καὶ τὴν Λυκαιᾶτιν χώραν, τρίτα δὲ αὐτὴν διεξελθὼν Μεγάλην πόλιν, σταδίοις ἀπωτέρω Μεγαλοπολιτῶν τοῦ ἄστεως κάτεισιν ἐς τὸν Ἀλφειόν. Πλησίον δὲ ἤδη τῆς πόλεως, Ποσειδῶνός ἐστιν ἐπόπτου ναός. Ἐλείπετο δὲ τοῦ ἀγάλματος ἡ κεφαλή. Διαιροῦντος δὲ τὴν Μεγάλην πόλιν τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἑλισσόντος, καθὰ δὴ καὶ Κνίδον καὶ Μιτυλήνην δίχα οἱ Εὔριποι νέμουσιν, ἐν μέρει τῷ πρὸς ἄρκτους, δεξιῷ δὲ κατὰ τὸ μετέωρον τοῦ ποταμοῦ, πεποίηταί σφισιν ἀγορά. περίβολος δέ ἐστιν ἐν ταύτῃ λίθων,

καὶ ἱερὸν Λυκαίου Διός. ἔσοδος δέ ἐς αὐτὸ οὐκ ἔστι. τὰ γὰρ ἐντὸς ἔστι δὴ σύνοπτα. βωμοί τε εἰσὶ τοῦ θεοῦ καὶ τράπεζαι δύο, καὶ ἀετοὶ ταῖς τραπέζαις ἴσοι, καὶ ἄγαλμα Πανὸς λίθου πεποιημένον, ἐπίκλησιν δὲ Σινόεις ἐστίν. Αὐτῷ δὲ τὴν τε ἐπίκλησιν γενέσθαι τῷ Πανὶ ἀπὸ νύμφης Σινόης λέγουσι. ταύτην δὲ σὺν ἄλλαις τῶν νυμφῶν καὶ ἰδίᾳ γενέσθαι τροφὸν τοῦ Πανός. Ἔστι δὲ περὶ τοῦ τεμένους τούτου, χαλκοῦν ἄγαλμα Ἀπόλλωνος θέας ἄξιον, μέγεθος μὲν ἐς πόδας δώδεκα, ἐκομίσθη δὲ ἐκ τῆς Φιγαλέων συντελείας ἐς κόσμον τῇ Μεγάλῃ πόλει. Τὸ δὲ χωρίον ἔνθα τὸ ἄγαλμα ἱδρύθη ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ Φιγαλέων, ὀνομάζεται Βάσσαι. τῷ θεῷ δὲ ἡ ἐπίκλησις ἠκολούθηκε μὲν ἐκ τῆς Φιγαλέων, ἐφ᾽ ὅτῳ δὲ ὄνομα ἔσχεν Ἐπικούριος, δηλώσει μοι τὰ ἐς Φιγαλέας τοῦ λόγου. Ἔστι δὲ ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα οὐ μέγα Μητρὸς θεῶν, τοῦ ναοῦ δὲ ὅτι μὴ οἱ κίονες, ἄλλο ὑπόλοιπον οὐδέν. Περὶ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Μητρὸς, ἀνδριὰς μὲν οὐδείς ἐστι, δῆλα δὲ ἦν τὰ βάθρα ἐφ᾽ ὧν ἀνδριάντες ποτὲ ἑστήκεσαν. Ἐλεγεῖον δὲ ἐπὶ ἑνὸς γεγραμμένον τῶν βάθρων, Διοφάνους φησὶν εἶναι τὴν εἰκόνα, Διαίου μὲν υἱοῦ, συντήξαντος δὲ ἀνδρὸς πρώτου Πελοπόννησον τὴν πᾶσαν ἐς τὸ ὀνομασθέντα Ἀχαϊκὸν σύλλογον. Στοὰ δὲ τῆς ἀγορᾶς ὀνομαζομένη Φιλίππειος, οὐ Φίλιππος ἐποίησεν ὁ Ἀμύντου· χαριζόμενοι δὲ οἱ Μεγαλοπολῖται τὴν ἐπωνυμίαν διδόασιν αὐτῷ τοῦ οἰκοδομήματος. Ἑρμοῦ δὲ Ἀκακησίου πρὸς αὐτῇ ναὸς κατεβέβλητο, καὶ οὐδὲν ἐλείπετο ὅτι μὴ χελώνη λίθου. Ταύτης δὲ ἔχεται τῆς Φιλιππείου μέγεθος ἀποδέουσα ἑτέρα στοά. Μεγαλοπολίταις δὲ αὐτόθι ᾠκοδομημένα ἐστὶ τὰ ἀρχεῖα ἀριθμὸν οἰκήματα ἕξ. ἐν ἑνὶ δὲ ἐστὶν αὐτῶν Ἐφεσίας ἄγαλμα Ἀρτέμιδος, καὶ ἐν ἑτέρῳ χαλκοῦς Πὰν πηχυαῖος ἐπίκλησιν Σκολείτας. μετεκομίσθη δὲ ἀπὸ λόφου τοῦ Σκολείτα, καὶ ὁ λόφος οὗτος τοῦ τείχους ἐστὶν ἐντός. ἀπὸ δὲ αὐτοῦ κάτεισιν ὕδωρ ἐς τὸν Ἑλισσόντα ἐκ πηγῆς. Τῶν ἀρχείων δὲ ὄπισθεν, ναὸς Τύχης καὶ ἄγαλμα λίθου πεποίηται ποδῶν πέντε οὐκ ἀποδέον. στοὰ δὲ ἣν τινα καλοῦσι Μυρόπωλιν, ἔστι μὲν τῆς ἀγορᾶς, ᾠκοδομήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων ἡνίκα τὸ πταῖσμα ἐγένετο Ἀκροτάτῳ τῷ Κλεομένους, καὶ Λακεδαιμονίων τοῖς συστρατεύσασι μαχεσαμένοις πρὸς Ἀριστόδημον τυραννίδα ἐν Μεγάλῃ πόλει ποτὲ ἔχοντα. Μεγαλοπολίταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ὄπισθεν τοῦ περιβόλου τοῦ ἀνειμένου τῷ Λυκαίῳ Διῒ ἀνὴρ ἐπειργασμένος ἐπὶ στήλῃ Πολύβιος Λυκόρτα. γέγραπται δὲ καὶ ἐλεγεῖα ἐπ᾽ αὐτῷ λέγοντα, ὡς ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν πλανηθείη, καὶ ὅτι σύμμαχος γένοιτο Ῥωμαίων, καὶ παύσειεν αὐτοὺς ὀργῆς ἐς τὸ Ἑλληνικόν. Συνέγραψε δὲ ὁ Πολύβιος οὗτος καὶ ἄλλα ἔργα Ῥωμαίων, καὶ ὡς Καρχηδονίοις κατέστησαν ἐς πόλεμον. αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο αὐτοῦ, καὶ ὡς ὀψὲ οὐκ ἄνευ κινδύνων μεγάλων Ῥωμαῖοι Σκιπίωνά τινα Καρχηδονιακὸν ὀνομάζουσι, τέλος τε ἐπιθέντα τῷ πολέμῳ, καὶ τὴν Καρχηδόνα καταβαλόντα ἐς ἔδαφος. Ὅσα μὲν δὴ Πολυβίῳ παραινοῦντι ὁ Ῥωμαῖος ἐπείθετο, ἐς ὀρθὸν ἐχώρησεν αὐτῷ· ἃ δὲ οὐκ ἠκροᾶτο διδάσκοντος, γενέσθαι οἱ λέγουσιν ἁμαρτήματα. Ἑλλήνων δὲ ὁπόσαι πόλεις ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συνετέλουν, παρὰ Ῥωμαίων εὕραντο αὗται Πολύβιόν σφισι πολιτείας τε καταστήσασθαι καὶ νόμους θεῖναι. Τῆς δὲ εἰκόνος τοῦ Πολυβίου τὸ βουλευτήριόν ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ. τοῦτο μὲν δὴ ἐστὶν ἐνταῦθα. Στοὰ δὲ τῆς ἀγορᾶς Ἀριστάνδρειον ἐπίκλησιν, ἄνδρα τῶν ἀστῶν Ἀρίστανδρον οἰκοδομῆσαι λέγουσι. ταύτης τῆς στοᾶς ἐστὶν ἐγγύτατα ὡς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, ἱερὸν σωτῆρος ἐπίκλησιν Διός. κεκόσμηται δὲ πέριξ κίοσι. Καθεζομένῳ δὲ τῷ Διῒ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι τῇ μὲν ἡ Μεγάλη πόλις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτέμιδος σωτείρας ἄγαλμα. Ταῦτα μὲν λίθου τοῦ Πεντελησίου Ἀθηναῖοι Κηφισόδοτος καὶ Ξενοφῶν εἰργάσαντο. τὸ δὲ ἕτερον πέρας τῆς στοᾶς παρέχεται τὸ πρὸς ἡλίου δυσμῶν, περίβολον θεῶν ἱερὸν τῶν Μεγάλων. αἱ δὲ εἰσιν αἱ μεγάλαι θεαὶ Δημήτηρ καὶ Κόρη, καθότι ἐδήλωσα ἤδη καὶ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ συγγραφῇ. τὴν Κόρην δὲ Σώτειραν καλοῦσιν οἱ Ἀρκάδες. ἐπειργασμένοι δὲ ἐπὶ τύπων πρὸ τῆς ἐσόδου, τῇ μὲν Ἄρτεμις, τῇ δὲ Ἀσκληπιός ἐστι καὶ Ὑγεία. Θεαὶ δὲ αἱ μεγάλαι Δημήτηρ μὲν λίθου διὰ πάσης, ἡ δὲ Σώτειρα τὰ ἐσθῆτος ἐχόμενα ξύλου πεποίηται. μέγεθος δὲ ἑκατέρας, πέντε που καὶ δέκα εἰσὶ πόδες τὰ ἀγάλματα. καὶ πρὸ αὐτῶν, κόρας ἐποίησεν οὐ μεγάλας, ἐν

χιτῶσι

χιτῶσί τε καθήκουσιν ἐς σφυρὰ, καὶ ἀνθῶν ἀνάπλεων ἑκατέρα τάλαρον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ φέρει. Εἶναι δὲ θυγατέρες τοῦ Δαμοφῶντος λέγονται. Τοῖς δὲ ἐπανάγουσιν ἐς τὸ θειότερον, δοκεῖ σφᾶς Ἀθηνᾶν τε εἶναι καὶ Ἄρτεμιν τὰ ἄνθη μετὰ τῆς Περσεφόνης συλλεγούσας. Ἔστι δὲ καὶ Ἡρακλῆς παρὰ τῇ Δήμητρι μέγεθος μάλιστα πῆχυν. τοῦτον τὸν Ἡρακλέα εἶναι τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων, Ὀνομάκριτός φησιν ἐν τοῖς ἔπεσι. Κεῖται δὲ ἔμπροσθεν. ἐπειργασμέναι τε ἐπ' αὐτῇ δύο τε εἰσὶν Ὧραι, καὶ ἔχων Πὰν σύριγγα, καὶ Ἀπόλλων κιθαρίζων. Ἔστι δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτοῖς, εἶναι σφᾶς θεῶν τῶν πρώτων. Πεποίηνται δὲ ἐπὶ τραπέζῃ καὶ Νύμφαι· Ναῒς μὲν Δία φέρουσά ἐστι νήπιον παῖδα, Ἀνθρακία δὲ, νύμφη τῶν Ἀρκαδικῶν καὶ αὕτη, δᾷδα ἔχουσά ἐστιν· Ἁγνὼ δὲ, τῇ μὲν ὑδρίαν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ φιάλην. Ἀρχιρόης δὲ καὶ Μυρτωέσσης εἰσὶν ὑδρίαι τὰ φορήματα, καὶ ὕδωρ δῆθεν ἀπ' αὐτῶν κάτεισιν. Τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς Φιλίου Διὸς ναὸς, Πολυκλείτου μὲν τοῦ Ἀργείου τὸ ἄγαλμα, Διονύσῳ δὲ ἐμφερές. κόθορνοί τε γὰρ τὰ ὑποδήματά ἐστιν αὐτῷ, καὶ ἔχει τῇ χειρὶ ἔκπωμα, τῇ δὲ ἑτέρᾳ θύρσον. Κάθηται δὲ ἀετὸς ἐπὶ τῷ θύρσῳ, καίτοι γε τοῖς εἰς Διόνυσον λεγομένοις, τοῦτο οὐχ ὁμολογοῦν ἐστι. Τούτου δὲ ὄπισθε τοῦ ναοῦ, δένδρων ἐστὶν ἄλσος οὐ μέγα θριγκῷ περιεχόμενον. ἐς μὲν δὴ τὸ ἐντὸς ἔσοδος οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις. Πρὸ δὲ αὐτοῦ Δήμητρος καὶ Κόρης ὅσον τε ποδῶν τριῶν εἰσιν ἀγάλματα. Ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν μεγάλων θεῶν καὶ Ἀφροδίτης ἱερόν. πρὸ μὲν δὴ τῆς ἐξόδου, ξόανά ἐστιν ἀρχαῖα, Ἥρα καὶ Ἀπόλλων τε καὶ Μοῦσαι. Ταῦτα κομισθῆναί φασιν ἐκ Τραπεζοῦντος. Ἀγάλματα δὲ ἐν τῷ ναῷ, Δαμοφῶν ἐποίησεν Ἑρμῆν ξύλου καὶ Ἀφροδίτης ξόανον. καὶ ταύτης χεῖρές εἰσι λίθου καὶ πρόσωπόν τε καὶ ἄκροι πόδες. τὴν δὲ ἐπίκλησιν τῇ θεῷ Μηχανῖτιν ὀρθότατα ἔθεντο (ἐμοὶ δοκεῖν) Ἀφροδίτης τε εἵνεκα, καὶ ἔργων τῶν ταύτης. πλεῖσται μὲν γὰρ ἐπιτεχνήσεις, παντοῖα δὲ ἀνθρώποις ἀνευρημένα ἐς λόγους ἐστίν. Ἑστήκασι δὲ καὶ ἀνδριάντες ἐν οἰκήματι, Καλλιγνώτου τε καὶ Μέντα, καὶ Σωσιγένους τε καὶ Πώλου. Καταστήσασθαι δὲ οὗτοι Μεγαλοπολίταις λέγονται πρῶτον τῶν μεγάλων θεῶν τὴν τελετὴν, καὶ τὰ δρώμενα τῶν ἐν Ἐλευσῖνί ἐστι μιμήματα. Κεῖται δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου, θεῶν τοσάδε ἀγάλματα ἀργῶν, τὸ τετράγωνον παρεχόμενα σχῆμα, Ἑρμῆς τε ἐπίκλησιν Ἀγήτωρ, καὶ Ἀπόλλων, καὶ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ποσειδῶν· ἔτι δὲ Ἥλιος ἐπωνυμίαν ἔχων, σωτὴρ δὲ εἶναι καὶ Ἡρακλῆς. ᾠκοδόμηται δὲ καί σφισιν ἱερὸν μεγέθει μέγα, καὶ ἄγουσιν ἐνταῦθα τὴν τελετὴν ταῖς θεαῖς. Τοῦ ναοῦ δὲ τῶν μεγάλων θεῶν ἐστιν ἱερὸν ἐν δεξιᾷ καὶ Κόρης. λίθου δὲ τὸ ἄγαλμα ποδῶν ὀκτὼ μάλιστα. ταινίαι δὲ ἐπέχουσι διὰ παντὸς τὸ βάθρον. ἐς τοῦτο τὸ ἱερὸν γυναιξὶ τὸν πάντα ἐστὶν ἔσοδος χρόνον. οἱ δὲ ἄνδρες οὐ πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐς αὐτὸ ἐσίασι. Γυμνάσιον δὲ τῇ ἀγορᾷ συνεχὲς κατὰ ἡλίου δυσμάς ἐστιν ᾠκοδομημένον. Τῆς στοᾶς δὲ ἣν ἀπὸ τοῦ Μακεδόνος Φιλίππου καλοῦσι, ταύτης εἰσὶ δύο ὄπισθεν λόφοι, οὐκ ἐς ὕψος ἀνήκοντες. ἐρείπια δὲ Ἀθηνᾶς ἱεροῦ Πολιάδος ἐπὶ αὐτῷ· καὶ τῷ ἑτέρῳ ναός ἐστιν Ἥρας τελείας, ὁμοίως καὶ ταῦτα ἐρείπια. ὑπὸ τούτῳ τῷ λόφῳ Βάθυλλος καλουμένη πηγὴ συντελεῖ καὶ αὐτὴ τῷ ποταμῷ Ἑλισσόντι ἐς μέγεθος. τοσάδε ἐνταῦθα ἀξιόλογα ἦν. Ἡ δὲ ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ μοῖρα ἡ κατὰ μεσημβρίαν, παρείχετο ἐς μνήμην θέατρον μέγιστον τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ἀέναός ἐστιν ὕδατος πηγή. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω, λείπεται τοῦ βουλευτηρίου θεμέλια, ὃ τοῖς μυρίοις ἐπεποίητο Ἀρκάδων. ἐκαλεῖτο δὲ ἀπὸ τοῦ ἀναθέντος, Θερσίλιον. πλησίον δὲ οἰκία ἰδιώτου κατ' ἐμὲ κτῆμα ἀνδρὸς, ὃ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐποίησαν. ἔστι δὲ ἄγαλμα Ἄμμωνος πρὸς τῇ οἰκίᾳ τοῖς τετραγώνοις Ἑρμαῖς εἰκασμένον, κέρατα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχον κριοῦ. Τὸ δὲ τῶν Μουσῶν Ἀπόλλωνός τε ἱερὸν, καὶ Ἑρμοῦ κατασκευασθὲν σφισιν ἐν κοινῷ. παρείχετο δὲ ἐς μνήμην θεμέλια οὐ πολλά. ἦν δὲ τῶν Μουσῶν μία. ἔστι καὶ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα κατὰ τοὺς Ἑρμᾶς τοὺς τετραγώνους τέχνην. ἐρείπια δὲ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἦν τὸ ἱερὸν πλὴν ὅσον πρόναός τε ἐλείπετο ἔτι καὶ ἀγάλματα ἀριθμὸν τρία, ἐπίκλησιν δὲ οὐρανία, τῇ δ' ἔστι πάνδημος· τῇ τρίτῃ δὲ οὐδὲν ἐτίθεντο. Ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ Ἄρεως βωμός. Ἐλέγετο δὲ ὡς καὶ ἐξ ἀρχῆς ᾠκοδομηθείη τῷ θεῷ. πεποίηται δὲ καὶ στάδιον ὑπὲρ τῆς Ἀφρο-

δίτης τῇ μὲν ἐπὶ τὸ θέατρον καθῆκον· καὶ κρήνη σφίσιν ἐστὶν αὐτόθι, ἣν ἱερὰν Διονύσου νομίζουσι. κατὰ δὲ τὸ ἕτερον τοῦ σταδίου πέρας, Διονύσου ναὸς ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεραυνωθῆναι γενεαῖς δύο ἐμοῦ πρότερον· καὶ ἐρείπια οὐ πολλὰ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν αὐτοῦ. Ἡρακλέους δὲ κοινὸς καὶ Ἑρμοῦ πρὸς τῷ σταδίῳ, ναὸς μὲν οὐκ ἔτι ἦν, μόνος δὲ σφίσι βωμὸς ἐλείπετο. Ἔστι δὴ ἐν τῇ μοίρᾳ ταύτῃ λόφος πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, καὶ Ἀγροτέρας ἐν αὐτῷ ναὸς Ἀρτέμιδος, ἀνάθημα Ἀριστοδήμου καὶ τοῦτο. Τῆς δὲ Ἀγροτέρας ἐστὶν ἐν δεξιᾷ, τέμενος. ἐνταῦθα ἐστὶ μὲν ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄγαλμα, αὐτός τε καὶ Ὑγεία. Εἰσὶ δὲ ὑποκαταβάντι ὀλίγον θεοί· παρέχονται δὲ καὶ οὗτοι σχῆμα τετράγωνον· Ἐργάται δέ ἐστιν αὐτοῖς ἐπίκλησις, Ἀθηνᾶ τε Ἐργάνη, καὶ Ἀπόλλων Ἀγυιεύς. Τῷ δὲ Ἑρμῇ καὶ Ἡρακλεῖ καὶ Εἰλειθυίᾳ πρόσεστιν ἐξ ἐπῶν τῶν Ὁμήρου φήμη, τῷ μὲν, Διός τε αὐτὸν διάκονον εἶναι καὶ ὑπὸ τὸν Ἅδην ἄγειν τῶν ἀπογινομένων τὰς ψυχάς· Ἡρακλεῖ δὲ, ὡς πολλούς τε καὶ χαλεποὺς τελέσειεν ἄθλους· Εἰληθυίᾳ δὲ ἐποίησεν ἐν Ἰλιάδι ὠδῖνας γυναικῶν μέλειν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ὑπὸ τὸν λόφον τοῦτον Ἀσκληπιοῦ παιδὸς ἱερόν. τούτου μὲν δὴ τὸ ἄγαλμα ὀρθὸν πεποίηται πηχυαῖον μάλιστα. Ἀπόλλωνος δὲ ἐν θρόνῳ κάθηται ποδῶν ἐξ οὐκ ἀποδέον μέγεθος. Ἀνάκειται δὲ αὐτόθι καὶ ὀστᾶ ὑπερήκοντα, ἢ ὡς ἀνθρώπου δοκεῖν. καὶ δὴ καὶ ἐλέγετο ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τῶν Γιγάντων ἑνὸς, οὓς ἐς τὴν συμμαχίαν τῆς Ῥέας ἤθροισεν Ὁπλάδαμος, ἃ δὴ καὶ ἐς ὕστερον ἐπέξεισιν ἡμῖν ὁ λόγος. Τούτου δέ ἐστι πηγὴ τοῦ ἱεροῦ πλησίον, καὶ ἐπ' αὐτῆς ὁ Ἑλισσὼν τὸ ὕδωρ δέχεται κατερχόμενον. Εἰ δὲ ἡ Μεγάλη πόλις προθυμίᾳ τε τῇ πάσῃ συνοικισθεῖσα ἀπὸ Ἀρκάδων, καὶ ἐπὶ μεγίσταις τῶν Ἑλλήνων ἐλπίσιν, ἐς αὐτὴν κόσμον τὸν ἅπαντα καὶ εὐδαιμονίαν τὴν ἀρχαίαν ἀφῄρηται, καὶ πολλά ἐστιν αὐτῆς ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν· θαῦμα οὐδὲν ἐποιησάμην, εἰδὼς τὸ δαιμόνιον νεώτερα ἀεί τινα ἐθέλον ἐργάζεσθαι, καὶ ὁμοίως τὰ πάντα τά τε ἐχυρὰ, καὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ τὰ γινόμενά τε καὶ ὁπόσα ἀπόλλυται, μεταβάλλουσαν τὴν τύχην, καὶ ὅπως ἂν αὐτῇ παρίστηται, μετ' ἰσχυρᾶς ἀνάγκης ἄγουσαν. Μυκῆναι μέν γε τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου τοῖς Ἕλλησιν ἡγησάμεναι, καὶ Νῖνος ἔνθα ἦν Ἀσσυρίοις βασίλεια, καὶ Βοιώτιαι Θῆβαι προστῆναι τοῦ Ἑλληνικοῦ ποτε ἀξιωθεῖσαι, αἱ μὲν ἠρήμωνται πανώλεθροι, τὸ δὲ ὄνομα τῶν Θηβῶν ἐς ἀκρόπολιν μόνην καὶ οἰκήτορας καταβέβηκεν οὐ πολλούς. τὰ δὲ ὑπερηρκότα πλούτῳ τὸ ἀρχαῖον, Θῆβαί τε αἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὁ Μινύης Ὀρχομενὸς, καὶ ἡ Δῆλος τὸ κοινὸν Ἑλλήνων ἐμπόριον, αἱ μὲν ἀνδρὸς ἰδιώτου μέσου δυνάμει χρημάτων καταδέουσιν ἐς εὐδαιμονίαν. ἡ Δῆλος δὲ ἀφελόντι τοὺς ἀφικνουμένους παρ' Ἀθηναίων ἐς τοῦ ἱεροῦ τὴν φρουρὰν, Δηλίων γε εἵνεκα ἔρημός ἐστιν ἀνθρώπων. Βαβυλῶνος δὲ τοῦ μὲν Βήλου τὸ ἱερὸν λείπεται· Βαβυλῶνος δὲ ταύτης ἥντινα εἶδε πόλεων τῶν τότε μεγίστην ἥλιος, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰ μὴ τεῖχος, καθὰ καὶ Τίρυνθος τῆς ἐν τῇ Ἀργολίδι. Ταῦτα μὲν ἐποίησεν ὁ δαίμων εἶναι τὸ μηδέν. Ἡ δὲ Ἀλεξάνδρου πόλις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἡ Σελεύκου παρὰ τῷ Ὀρόντῃ, χθές τε ᾠκισμέναι καὶ πρώην, ἐς τοσοῦτο ἐπιδεδώκασι μεγέθους καὶ εὐδαιμονίας, ὅτι σφᾶς ἡ τύχη δεξιοῦται. Ἐπιδείκνυται δὲ καὶ ἐν τῷδε ἔτι τὴν ἰσχὺν μείζονα καὶ θαύματος πλείονος ἢ κατὰ συμφορὰς καὶ εὐπραγίας πόλεων. Λήμνου γὰρ πλοῦν ἀπεῖχεν οὐ πολὺν Χρυσῆ νῆσος, ἐν ᾗ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ γενέσθαι συμφορὰν ἐκ τοῦ ὕδρου φασί. ταύτην κατέλαβεν ὁ κλύδων πᾶσαν, καὶ κατέδυ τε ἡ Χρυσῆ καὶ ἠφάνισται κατὰ τοῦ βυθοῦ. νῆσον δὲ ἄλλην καλουμένην Ἱερὰν, τήνδε οὐκ ἦν χρόνον. οὕτω μὲν τὰ ἀνθρώπινα πρόσκαιρά τε καὶ οὐδαμῶς ἐστιν ἐχυρά. Ἐκ δὲ Μεγάλης πόλεως ἰόντι ἐς Μεσσηνίαν, καὶ σταδίους μάλιστα προελθόντι ἑπτὰ, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς λεωφόρου θεῶν ἱερόν. καλοῦσι δὲ καὶ αὐτὰς τὰς θεὰς καὶ τὴν χώραν τὴν περὶ τὸ ἱερὸν Μανίας. δοκεῖ δέ μοι, θεῶν τῶν Εὐμενίδων ἐστὶν ἐπίκλησις, καὶ Ὀρέστην ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρὸς φασιν αὐτόθι μανῆναι. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ ἱεροῦ γῆς χῶμά ἐστιν οὐ μέγα, ἐπίθημα ἔχον λίθου πεποιημένον δάκτυλον, καὶ δὴ καὶ ὄνομα τῷ χώματί ἐστι Δακτύλου μνῆμα. ἐνταῦθα ἔκφρονα Ὀρέστην γενόμενον λέγουσιν ἕνα τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν ἀποφαγεῖν δάκτυλον. Τούτῳ δέ ἐστιν ἕτερον συνεχὲς χωρίον Ἄκη καλούμενον, ὅτι ἐγένετο ἐν αὐτῷ τῆς νόσου τῷ Ὀρέστῃ τὰ ἰάματα. Πεποίηται δὲ Εὐμενίσι καὶ αὐτόθι ἱερόν.

ἱερόν. Ταύτας τὰς θεὰς ἡνίκα τὸν Ὀρέστην ἔκφρονα ἔμελλον ποιήσειν, φασὶν αὐτῷ φανῆναι μελαίνας· ὡς δὲ ἀπέφαγε τὸν δάκτυλον, τὰς δὲ αὖθις δόξαι οἱ λευκὰς εἶναι, καὶ αὐτὸν σωφρονῆσαί τε ἐπὶ τῇ θέᾳ, καὶ οὕτω ταῖς μὲν ἐνήγισεν ἀποτρέπων τὸ μήνιμα αὐτῶν, ταῖς δὲ ἔθυσε ταῖς λευκαῖς. ὁμοῦ δὲ αὐταῖς καὶ Χάρισι θύειν νομίζουσι. Πρὸς δὲ τῷ χωρίῳ τοῖς Ἄκεσιν, ἕτερόν ἐστιν ὀνομαζόμενον ἱερόν, ὅτι Ὀρέστης ἐνταῦθα ἐκείρατο τὴν κόμην, ἐπεὶ ἐντὸς ἐγένετο αὐτοῦ. Πελοποννησίων δὲ οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες, πρότερα τῶν Ὀρέστῃ τὰ ἐν Ἀρκαδίᾳ γενέσθαι φασὶν ὑπὸ Ἐριννύων τῶν Κλυταιμνήστρας, ἢ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν κρίσιν. καὶ αὐτῷ κατήγορον ἀντὶ Τυνδάρεω (περιεῖναι γὰρ οὐκέτι ἐκεῖνον) Περίλαον δὲ ἐπιστῆναι δίκην ἐπὶ τῷ αἵματι τῆς μητρὸς αἰτιῶντα, ἅτε ἀνεψιὸν τῆς Κλυταιμνήστρας. Ἰκαρίου γὰρ παῖδα εἶναι Περίλαον, γενέσθαι δὲ ὕστερον καὶ θυγατέρας τῷ Ἰκαρίῳ. Ἐκ Μαινινείων δὲ ὁδὸς ἐπὶ τὸν Ἀλφειόν, ὁπόσον πέντε σταδίων καὶ δέκα. κατὰ τοῦτο Γαθεάτας ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν. ἐς δὲ τὸν Γαθεάταν πρότερον ἔτι κάτεισιν ὁ Καρνίων. τούτῳ μὲν δὴ αἱ πηγαὶ γῆς εἰσι τῆς Αἰγυπτίδος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Κερεάτα τὸ ἱερόν· τῷ Γαθεάτᾳ δὲ τῆς Κρωμίτιδος χώρας ἐν Γαθέαις. Ἡ δὲ Κρωμῖτις ἀνώτερον τοῦ Ἀλφειοῦ σταδίους ὡς τεσσαράκοντά ἐστι, καὶ ἐν αὐτῇ πόλεως Κρώμνος παντάπασι τὰ ἐρείπια ἦν ἐξίτηλα. Ἐκ δὲ Κρώμνος εἴκοσι στάδιά ἐστιν ἐπὶ Νυμφάδα. καταρρεῖται δὲ ὕδασι, καὶ δένδρων ἀνάπλεώς ἐστιν ἡ Νυμφάς. Καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς στάδια εἴκοσί ἐστιν ἐπὶ τὸ Ἑρμαῖον, ἐς ὃ Μεσσηνίοις καὶ Μεγαλοπολίταις εἰσὶν ὅροι. πεποίηται δὲ αὐτόθι καὶ Ἑρμῆς ἐπὶ στήλῃ. Αὕτη μὲν ἐπὶ Μεσσήνην, ἑτέρα δὲ ἐκ Μεγάλης πόλεως ἐπὶ Καρνάσιον ἄγει τὸ Μεσσηνίων. Καὶ ταύτῃ πρῶτα μέν σε ὁ Ἀλφειὸς ἐκδέξεται, καθότι καὶ Μαλλοῦς καὶ ὁ Σύρος ἐς αὐτὸν κατέρχονται προανακοινωσάμενοι τὸ ῥεῦμα. Αὐτόθεν δὲ ἔχων τὸν Μαλλοῦντα ἐν δεξιᾷ μετὰ σταδίους ὡς τριάκοντα, μεταβήσῃ τε αὐτὸν καὶ ἀναβήσῃ δι᾽ ὁδοῦ προσάντες πέρας ἐς χωρίον καλούμενον Φαιδρίαν. Φαιδρίας δὲ ὡς πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίους κατὰ Δέσποιναν ὀνομαζόμενον Ἑρμαῖον. ὅροι πρὸς Μεγαλοπολίτας Μεσσηνίων καὶ οὗτοι, καὶ ἀγάλματα οὐ μεγάλα Δεσποίνης τε καὶ Δήμητρος· ἔστι δὲ καὶ Ἑρμοῦ, πεποίηται δὲ καὶ Ἡρακλέους. δοκεῖν δέ μοι καὶ τὸ ὑπὸ Δαιδάλου ποιηθὲν τῷ Ἡρακλεῖ ξόανον, ἐν μεθορίῳ τῆς Μεσσηνίας καὶ Ἀρκάδων ἐνταῦθα εἱστήκει. Ἡ δὲ εἰς Λακεδαίμονα ἐκ Μεγάλης πόλεως ὁδὸς, ἐπὶ μὲν τὸν Ἀλφειόν, στάδιοι τριάκοντά εἰσιν. ἀπὸ τοῦδε παρὰ ποταμὸν ὁδεύσεις Θειοῦντα. κάτεισι δὲ καὶ ὁ Θειοῦς οὗτος ἐς τὸν Ἀλφειόν. Ἀπολιπὼν οὖν τὸν Θειοῦντα ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ τεσσαράκοντα, ἥξεις μάλιστα ἐς Φαλαισίας. Ἀπέχουσι δὲ αἱ Φαλαισίαι σταδίους εἴκοσι τοῦ Ἑρμαίου τοῦ κατὰ Βελεμίναν. Λέγουσι μὲν δὴ οἱ Ἀρκάδες τὴν Βελεμίναν τῆς σφετέρας οὖσαν τὸ ἀρχαῖον, ἀποτεμέσθαι Λακεδαιμονίους. λέγειν δὲ οὐκ εἰκότα ἐφαίνοντό μοι, καὶ ἄλλων εἵνεκα, καὶ μάλιστα, ὅτι μοι δοκοῦσι Θηβαῖοι μηδὲ τοῦτο ἐλασσουμένους περιιδεῖν τοὺς Ἀρκάδας, εἴ σφισιν ἔσεσθαι σὺν τῷ δικαίῳ τὸ ἐπανόρθωμα ἔμελλεν. Εἰσὶ δὲ ἐκ Μεγάλης πόλεως καὶ ἐς τὰ χωρία ὁδοὶ τὰ ἐντὸς Ἀρκαδίας εἰς Μεθύδριον ἑβδομήκοντα στάδιοι καὶ ἑκατόν. Τρισὶ δὲ ἀπὸ Μεγάλης πόλεως ἀπωτέρω σταδίοις καὶ δέκα, Σκιάς τε καλούμενον χωρίον, καὶ Ἀρτέμιδος Σκιαδίτιδος ἐρείπιά ἐστιν ἱεροῦ. ποιῆσαι δὲ αὐτὸ ἐλέγετο Ἀριστόδημος ὁ τυραννήσας. Ἐντεῦθεν μετὰ σταδίους ὡς δέκα, πόλεως Χαρισίων ὑπομνήματά ἐστιν οὐ πολλά. Σταδίων δὲ ἄλλων δέκα ἐστὶν ἀπὸ Χαρισίων ἐς Τρικολώνους ὁδός. Πόλις δὲ ἦσαν καὶ οἱ Τρικόλωνοι ποτὲ μέν. ἦν δὲ αὐτόθι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἐπὶ λόφου Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα τετράγωνον, καὶ δένδρων περὶ τὸ ἱερόν ἐστιν ἄλσος. ταύτης μὲν δὴ οἱ Λυκάονος παῖδες ἐγένοντο οἰκισταί. Ζοιτίαν δὲ ἀπωτέρω μὲν Τρικολώνου πέντε που καὶ δέκα σταδίοις, κειμένην δὲ οὐ κατ᾽ εὐθὺ, ἀλλ᾽ ἐκ Τρικολώνων ἐς ἀριστεράν, Ζοιτέα οἰκῆσαι τὸν Τρικολώνου λέγουσι. Παρωρεὺς δὲ ὁ νεώτερος Τρικολώνου τῶν παίδων, Παρωρείαν καὶ οὗτος ἔκτισεν, ἀπέχουσαν Ζοιτίας σταδίους δέκα. ἔρημοι δὲ καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἀμφότεραι. μένει δὲ ἐν Ζοιτίᾳ Δήμητρος ναὸς καὶ Ἀρτέμιδος, οἳ καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν. Ἐρείπια δὲ πόλεων καὶ ἄλλα· Θυραίου μὲν σταδίους πέντε ἀπωτέρω Παρωρείας καὶ δέ-

καὶ τὰ δὲ Ὑψοῦντός ἐστιν ἐν ὄρει κείμενα μὲν ὑπὲρ τοῦ πεδίου, καλουμένῳ δὲ Ὑψοῦντι. ἡ δὲ Θυραίου τε καὶ Ὑψοῦντος μεταξὺ, ὀρεινὴ πᾶσά ἐστι καὶ θηριώδης. Λυκάονος δὲ εἶναι Θυραῖόν τε καὶ Ὑψοῦντα, πρότερον ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ λόγος. Τρικολώνων δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ πέραν μὲν ἀνάντης ὁδὸς ἐπὶ πηγὴν καλουμένην Κρουνούς. σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα καταβάντι ἐκ Κρουνῶν, τάφος ἐστὶ Καλλιστοῦς, χῶμα γῆς ὑψηλὸν, δένδρα ἔχον πολλὰ μὲν τῶν ἀκάρπων, πολλὰ δὲ καὶ ἥμερα. ἐπὶ δὲ ἄκρῳ τῷ χώματι, ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Καλλίστης. Δοκεῖ δέ μοι καὶ Πάμφως μαθών τι παρὰ Ἀρκάδων, πρῶτος Ἄρτεμιν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὠνόμασε Καλλίστην. Σταδίους δὲ αὐτόθεν μὲν πέντε καὶ εἴκοσι, Τρικολώνων δὲ ἑκατὸν τοὺς σύμπαντας ἀπέχουσα ἐπί γε τοῦ Ἑλίσσοντος, κατὰ δὲ τὴν εὐθεῖαν Μεθυδρίου (αὕτη γὰρ δὴ ἐκ Τρικολώνων ἔτι λείπεται) Ἀνεμῶσά τέ ἐστι χωρίον, καὶ ὄρος Φάλανθον. ἐν αὐτῷ δὲ ἐρείπιά ἐστι Φαλάνθου πόλεως. Ἀγελάου δὲ τοῦ Στυμφήλου παῖδα εἶναι τὸν Φάλανθον λέγουσιν. ὑπὸ τούτου δὲ πεδίον τέ ἐστι Πάλου καλούμενον, καὶ μετ' αὐτὸ Σχοινοῦς, ἀπὸ ἀνδρὸς Βοιωτοῦ Σχοινέως ἔχον τὴν κλῆσιν. εἰ δὲ ὁ Σχοινεὺς ἀπεδήμησεν ἐντεῦθεν παρὰ τοὺς Ἀρκάδας, εἶεν ἂν καὶ οἱ τῆς Ἀταλάντης δρόμοι συνεχεῖς τῷ Σχοινοῦντι ὄντες, οἱ ἀπὸ τῆς τούτου θυγατρὸς τὸ ὄνομα εἰληφότες. Ἑξῆς δέ ἐστιν (ἐμοὶ δοκεῖ) καλούμενον, καὶ τοῖς πᾶσιν Ἀρκαδίαν εἶναι τὴν χώραν φασὶν ἐνταῦθα. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἐς μνήμην οὐδὲν ἄλλο, ὅτι μὴ αὐτὸ τὸ Μεθύδριον λείπεται. Ὁδὸς δὲ ἐκ Τρικολώνων ἐς αὐτὸ σταδίων τριῶν δέοντες, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ὠνομάσθη μὲν δὴ Μεθύδριον, ὅτι κολωνός ἐστιν ὑψηλὸς, Μαλοίτα τε ποταμοῦ καὶ Μυλάοντος μέσος, ἐφ' ὃ τὴν πόλιν ὁ Ὀρχομενὸς ᾤκιζε. πρὶν δὲ ἢ συντελεῖν ἐς τὸ Μεγαλοπολιτικὸν, γεγόνασι καὶ Μεθυδριεῦσιν ἀνδράσιν Ὀλυμπιονῖκαι. Ἔστι δὲ ἐν Μεθυδρίῳ, Ποσειδῶνός τε Ἱππίου ναὸς, οὗτος μὲν ἐπὶ τῷ Μυλάοντί ἐστι, τὸ δὲ ὄρος τὸ Θαυμάσιον καλούμενον, κεῖται μὲν ὑπὲρ τὸν ποταμὸν τὸν Μολοττόν. Ἐθέλουσι δὲ οἱ Μεθυδριεῖς, τὴν Ῥέαν ἡνίκα τὸν Δία εἶχεν ἐν τῇ γαστρὶ, ἐς τοῦτο ἀφικέσθαι τὸ ὄρος, παρασκευάσασθαι δὲ αὐτῇ καὶ βοήθειαν, ἢν ὁ Κρόνος ἐπ' αὐτὴν ἴοι, τόν τε Ὁπλάδαμον καὶ ἄλλους ὅσοι περὶ ἐκεῖνον ἦσαν Γίγαντες. καὶ τεκεῖν μὲν συγχωροῦσιν αὐτὴν ἐν μοίρᾳ τινὶ τοῦ Λυκαίου, τὴν δὲ ἐς τὸν Κρόνον ἀπάτην καὶ ἀντὶ τοῦ παιδὸς τὴν λεγομένην ὑπὸ Ἑλλήνων ἀντίδοσιν τοῦ λίθου γενέσθαι φασὶν ἐνταῦθα. Ἔστι δὲ πρὸς τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους σπήλαιον τῆς Ῥέας, καὶ ἐς αὐτὸ ὅτι μὴ γυναιξὶ μόναις ἱεραῖς τῆς θεοῦ, ἀνθρώπων δὲ οὐδενὶ ἐσελθεῖν ἐστι τῶν ἄλλων. Μεθυδρίου δὲ ὡς τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Νυμφασία πηγή. τοσοῦτοι δὲ ἀπὸ Νυμφασίας ἕτεροι πρὸς τοὺς Μεγαλοπολιτῶν εἰσὶ καὶ Ὀρχομενίων τε κοινοὺς καὶ Καφυατῶν ὅρους. Μεγαλοπολίταις δὲ ἐκ τῶν ἐπὶ τὸ Ἕλος ὀνομαζομένων πυλῶν, διὰ τούτων ὁδὸς ἐσιοῦσιν ἐς Μαίναλον παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν Ἑλίσσοντα. Ἔστι δὲ τῆς ὁδοῦ ἐν ἀριστερᾷ, Ἀγαθοῦ Θεοῦ ναός. εἰ δὲ ἀγαθῶν οἱ θεοὶ δοτῆρές εἰσιν ἀνθρώποις, Ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστιν, ἑπομένως ἄν τις τῷ λόγῳ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην Διὸς τεκμαίροιτο εἶναι. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ, ἔστι μὲν γῆς χῶμα Ἀριστοδήμου τάφος, ὃν οὐδὲ τυραννοῦντα ἀφείλοντο μὴ ἐπονομάσαι χρηστόν. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἐπίκλησιν Μαχανίτιδος, ὅτι βουλευμάτων ἐστὶν ἡ θεὸς παντοίων καὶ ἐπιτεχνημάτων εὑρέτις. Πεποίηται δὲ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Βορέα τῷ ἀνέμῳ τέμενος, καὶ οἱ Μεγαλοπολῖται θυσίας θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ θεῶν οὐδενὸς Βορέαν ὕστερον ἄγουσιν ἐς τιμὴν, ἅτε σωτῆρα γενόμενον σφίσιν ἀπὸ Λακεδαιμονίων τε καὶ Ἄγιδος. Ἑξῆς δὲ Οἰκλέους τοῦ Ἀμφιαράου πατρὸς μνῆμά ἐστιν, εἴ γε δὴ ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεὼν ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ μὴ τῆς ἐπὶ Λαομέδοντι Ἡρακλεῖ στρατιᾶς μετασχόντα. Μετὰ τοῦτο ἐστὶ Δήμητρος καλουμένης ἐν Ἕλει ναός τε καὶ ἄλσος τοῦτο σταδίους πέντε ἀπωτέρω τῆς πόλεως. γυναιξὶ δὲ ἐς αὐτὸ ἔσοδός ἐστι μόναις. Τριάκοντα δέ ἐστιν ἀπωτέρω σταδίοις Παλίσκιος ὀνομαζομένη χώρα. Ἐκ Παλισκίου δὲ ἀφιέντι ἐν ἀριστερᾷ τὸν Ἔλαφον ὄντα οὐκ ἀέναον, καὶ προελθόντι ὅσον εἴκοσι σταδίους, ἄλλα τε ἐρείπια Περαιθέως, καὶ ἱερὸν λείπεται Πανός. Ἢν δὴ τὸν χειμάρρουν διαβῇς, κατ' εὐθὺ πέντε μὲν σταδίοις καὶ δέκα ἀπωτέρω τοῦ ποταμοῦ πεδίον ἐστί. διελθόντι δὲ τοῦτο, ὄρος ὁμώνυμον τῷ πεδίῳ τὸ Μαινάλιον. τοῦ δὲ ὄρους ὑπὸ τοῖς καταλήγουσι,

πόλεως σημεῖα Λυκόας, καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν, καὶ ἄγαλμά ἐστι χαλκοῦν Λυκοάτιδος. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ μεσημβρίαν τοῦ ὄρους Σουμάτια ᾤκιστο. Ἐν τούτῳ δέ εἰσι τῷ ὄρει καλούμεναι Τρίοδοι, καὶ τὰ ὀστᾶ Ἀρκάδος τοῦ Καλλιστοῦς ἀνείλοντο ἐντεῦθεν κατὰ τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα οἱ Μαντινεῖς. λείπεται δὲ καὶ αὐτῆς ἔτι ἐρείπια Μαινάλου, ναοῦ τε σημεῖα Ἀθηνᾶς, καὶ στάδιον ἐς ἀθλητῶν ἀγῶνα, καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἐς ἵππων δρόμον. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Μαινάλιον, ἱερὸν μάλιστα εἶναι Πανὸς ὀνομάζουσιν· ὥστε οἱ περὶ αὐτὸ καὶ ἐπακροᾶσθαι συρίζοντος τοῦ Πανὸς λέγουσι. τοῦ δὲ τῆς Δεσποίνης ἱεροῦ καὶ Μεγαλοπολιτῶν τοῦ ἄστεος, στάδιοι τεσσαράκοντα μεταξύ εἰσιν ἥμισυ μὲν τῆς ὁδοῦ, πρὸς τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ ῥεῦμα διαβαίνοντι. Μετὰ δὲ δύο ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ σταδίους, Μακαρέων ἐστὶν ἐρείπια. αὐτόθεν δὲ ἐς ἐρείπια ἄγει τὰ Δασέων ἑπτά εἰσι στάδιοι. τοσούτοις δὲ ἐκ Δασέων πρὸς τὸν Ἀκακήσιον ὀνομαζόμενον λόφον. ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ λόφῳ πόλις τε ἦν Ἀκακήσιον, Ἑρμοῦ τε Ἀκακησίου λίθου πεποιημένον ἄγαλμα καὶ ἐς ἡμᾶς ἐστὶν ἐπὶ τοῦ λόφου. Τραφῆναι δὲ Ἑρμῆν παῖδα αὐτόθι, καὶ Ἄκακον τὸν Λυκάονος γενέσθαι οἱ τροφέα, Ἀρκάδων ἐστὶν ἐς αὐτὸν λόγος. Διάφορα δὲ τούτοις Θηβαῖοι, καὶ αὖθις οὐχ ὁμολογοῦντα τοῖς Θηβαίων Ταναγραῖοι λέγουσιν. Ἀπὸ δὲ Ἀκακησίου τέσσαρας σταδίους ἀπέχει τὸ ἱερὸν τῆς Δεσποίνης. πρῶτα μὲν δὴ αὐτόθι Ἡγεμόνης ναός ἐστιν Ἀρτέμιδος, καὶ χαλκοῦν ἄγαλμα ἔχον δᾷδας, ποδῶν ἓξ εἶναι μάλιστα αὐτὸ εἰκάζομεν. Ἐντεῦθεν δὲ ἐς τὸν ἱερὸν περίβολον τῆς Δεσποίνης ἐστὶν ἔσοδος. Ἰόντων δὲ ἐπὶ τὸν ναὸν, στοά τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ, καὶ ἐν τῷ τοίχῳ λίθου λευκοῦ τύποι πεποιημένοι. Καὶ τῷ μὲν εἰσιν εἰργασμέναι Μοῖραι, καὶ Ζεὺς ἐπίκλησιν Μοιραγέτης· δευτέρῳ δὲ Ἡρακλῆς, τρίποδα Ἀπόλλωνα ἀφαιρούμενος. ὁποῖα δὲ ἐς αὐτοὺς ἐπυνθανόμην γενέσθαι, δηλώσω καὶ τοῦτο, ἢν ἐς τοῦ Φωκικοῦ λόγου τὰ ἔχοντα ἐς Δελφοὺς ἀφικώμεθα. Ἐν δὲ τῇ στοᾷ τῇ παρὰ τῇ Δεσποίνῃ μεταξὺ τῶν τύπων τῶν κατειλεγμένων, πινάκιόν ἐστι γεγραμμένα ἔχον τὰ ἐς τὴν τελετήν. Νύμφαι δέ εἰσι καὶ Πᾶνες ἐπὶ τῶν τύπων. Ἐπὶ δὲ τῷ τετάρτῳ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα. καὶ οἱ ἐπίγραμμά ἐστιν ἐξ ἀρχῆς τε μὴ ἂν σφαλῆναι τὴν Ἑλλάδα, εἰ Πολυβίῳ τὰ πάντα ἐπείθετο, καὶ ἁμαρτούσῃ δι' ἐκεῖνον βοήθειαν αὐτῇ γενέσθαι μόνον. Πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ, Δήμητρί τε ἐστι βωμὸς, καὶ ἕτερος Δεσποίνῃ· μετ' αὐτὸν δὲ μεγάλης μητρὸς θεῶν. αὐτὰ δὲ τὰ ἀγάλματα, Δέσποινα καὶ ἡ Δημήτηρ τε καὶ ὁ θρόνος ἐν ᾧ καθέζονται, καὶ τὸ ὑπόθημα τὸ ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστιν ἑνὸς ὁμοίως λίθου· καὶ οὔτε τῶν ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι, οὔτε ὁπόσα εἴργασται περὶ τὸν θρόνον, οὐδέν ἐστιν ἑτέρου λίθου προσεχὲς σιδήρῳ καὶ κόλλῃ· ἀλλὰ τὰ πάντα ἐστὶν εἷς λίθος. οὗτος οὐκ ἐκομίσθη σφίσιν ὁ λίθος, ἀλλὰ κατὰ ὄψιν ὀνείρατος λέγουσιν αὐτὸν ἐξευρεῖν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τὴν γῆν ὀρύξαντες. Τῶν δὲ ἀγαλμάτων ἐστὶν ἑκατέρου μέγεθος κατὰ τὸ Ἀθήνησιν ἄγαλμα μάλιστα τῆς μητρός. Δαμοφῶντος δὲ καὶ ταῦτα ἔργα. Ἡ μὲν οὖν Δημήτηρ δᾷδα ἐν δεξιᾷ φέρει, τὴν δὲ ἑτέραν χεῖρα ἐπιβέβληκεν ἐπὶ τὴν Δέσποιναν. Ἡ δὲ Δέσποινα σκῆπτρόν τε καὶ καλουμένην κίστην ἐπὶ τοῖς γόνασιν ἔχει· τῇ δὲ ἔχεται τῇ δεξιᾷ κίστης. τοῦ θρόνου δὲ ἑκατέρωθεν Ἄρτεμις μὲν παρὰ τὴν Δήμητρα ἕστηκεν ἀμπεχομένη δέρμα ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων φαρέτραν ἔχουσα· ἐν δὲ ταῖς χερσὶ, τῇ μὲν λαμπάδα ἔχει, τῇ δὲ δράκοντας δύο. παρὰ δὲ τὴν Ἄρτεμιν κατάκειται κύων οἷαι θηρεύειν εἰσὶν ἐπιτήδειοι. Πρὸς δὲ τῆς Δεσποίνης τῷ ἀγάλματι ἕστηκεν Ἄνυτος, σχῆμα ὡπλισμένου παρεχόμενος. Φασὶ δὲ οἱ περὶ τὸ ἱερὸν, τραφῆναι τὴν Δέσποιναν ὑπὸ τοῦ Ἀνύτου, καὶ εἶναι τῶν Τιτάνων καλουμένων καὶ τὸν Ἄνυτον. Τιτᾶνας δὲ πρῶτος ἐς ποίησιν ἐσήγαγεν Ὅμηρος, θεοὺς εἶναι σφᾶς ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Ταρτάρῳ· καὶ ἔστιν ἐν Ἥρας ὅρκῳ τὰ ἔπη. παρὰ δὲ Ὁμήρου Ὀνομάκριτος παραλαβὼν τῶν Τιτάνων τὸ ὄνομα, Διονύσῳ τε συνέθηκεν ὄργια, καὶ εἶναι τοὺς Τιτᾶνας τῷ Διονύσῳ τῶν παθημάτων ἐποίησεν αὐτουργούς. τὰ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἄνυτον ὑπὸ Ἀρκάδων λέγεται. Δήμητρος δὲ Ἄρτεμιν θυγατέρα εἶναι, καὶ οὐ Λητοῦς, ὄντα Αἰγυπτίων τὸν λόγον, Αἰσχύλος ἐδίδαξεν Εὐφορίωνος τοὺς Ἕλληνας. Τὰ δὲ ἐς Κούρητας (οὗτοι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀγαλμάτων πεποίηνται) καὶ τὰ ἐς Κορύβαντας ἀπειργασμένους ἐπὶ τοῦ

βάθρου, ἑνὸς δὲ οἶδα ἀλλοῖον καὶ οὐ Κύρηνος, τὰ ἐς τούτους παρείημι ἐπιστάμενος. Τῶν δὲ ἡμέρων οἱ Ἀρκάδες δένδρων ἁπάντων πλὴν ῥοιᾶς ἐσκομίζουσιν ἐς τὸ ἱερόν. Ἐν δεξιᾷ δὲ ἐξιόντι ἐκ τοῦ ναοῦ, κάτοπτρον ἡρμοσμένον ἐστὶν ἐν τῷ τοίχῳ. τοῦτο ἢν τις προσβλέπῃ τὸ κάτοπτρον, ἑαυτὸν μὲν ἤτοι παντάπασιν ἀμυδρῶς, ἢ οὐδὲν ὄψεται τὴν ἀρχήν· τὰ δὲ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ αὐτὰ καὶ τὸν θρόνον ἐστὶν ἐναργῶς θεάσασθαι. Παρὰ δὲ τὸν ναὸν τῆς Δεσποίνης ὀλίγον ἐπαναβάντι ἐν δεξιᾷ Μέγαρόν ἐστι καλούμενον, καὶ τελετήν τε δρῶσιν ἐνταῦθα, καὶ τῇ Δεσποίνῃ θύουσιν ἱερεῖα οἱ Ἀρκάδες πολλά τε καὶ ἄφθονα. θύει μὲν δὴ αὐτῶν ἕκαστος ὅ τι κέκτηται. τῶν ἱερείων δὲ οὐ τὰς φάρυγγας ἀποτέμνει, ὥσπερ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις θυσίαις, κῶλον δὲ ὅ τι ἂν τύχῃ τοῦτο ἕκαστος ἀπέκοψε τοῦ θύματος. Ταύτην μάλιστα θεῶν σέβουσιν οἱ Ἀρκάδες τὴν Δέσποιναν· θυγατέρα δὲ αὐτὴν Ποσειδῶνος εἶναί φασι, καὶ Δήμητρος· ἐπίκλησις ἐς τοὺς πολλούς ἐστιν αὕτη Δέσποινα, καθάπερ καὶ τὴν ἐκ Διὸς Κόρην ἐπονομάζουσιν. Ἰδίᾳ τέ ἐστιν ὄνομα Περσεφόνη, καθὰ Ὅμηρος καὶ ἔτι πρότερον Πάμφως ἐποίησαν. Τῆς δὲ Δεσποίνης τὸ ὄνομα ἔδεισα ἐς τοὺς ἀτελεστέρους γράφειν. Ὑπὲρ δὲ τὸ καλούμενον Μέγαρον, ἔστιν ἄλσος τῆς Δεσποίνης ἱερὸν θριγκῷ λίθων περιεχόμενον. ἐντὸς δὲ αὐτοῦ δένδρα καὶ ἄλλα, καὶ ἐλαία καὶ πρῖνος ἐκ ῥίζης μιᾶς πεφύκασι· τοῦτο οὐ γεωργοῦ σοφίας ἐστὶν ἔργον. Ὑπὲρ δὲ τὸ ἄλσος καὶ Ἱππίου Ποσειδῶνος, ἅτε πατρὸς τῆς Δεσποίνης, καὶ θεῶν ἄλλων εἰσὶ βωμοί. τῷ τελευταίῳ δὲ ἐπίγραμμά ἐστι θεοῖς αὐτὸν τοῖς πᾶσιν εἶναι κοινόν. Ἐντεῦθεν δὲ ἀναβήσῃ διὰ κλίμακος ἐς ἱερὸν Πανός. πεποίηται δὲ καὶ στοὰ ἐς τὸ ἱερὸν, καὶ ἄγαλμα οὐ μέγα. θεῶν δὲ ὁμοίως τοῖς δυνατωτάτοις καὶ τούτῳ μέτεστι τῷ Πανὶ ἀνθρώπων τε εὐχὰς ἄγειν ἐς τέλος, καὶ ὁποῖα ἔοικεν ἀποδοῦναι πονηροῖς. παρὰ τούτῳ τῷ Πανὶ πῦρ οὔποτε ἀποσβεννύμενον καίεται. Λέγεται δὲ ὡς τὰ ἔτι παλαιότερα καὶ μαντεύοιτο οὗτος ὁ θεός, προφῆτιν δὲ Ἐρατὼ νύμφην αὐτῷ γενέσθαι ταύτην, ἣ Ἀρκάδι τῷ Καλλιστοῦς συνῴκισε. Μνημονεύουσι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ἐρατοῦς, ἃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐπελεξάμην ἐνταῦθα. Ἔστι μὲν βωμὸς Ἄρεως, ἔστι δὲ ἀγάλματα Ἀφροδίτης ἐν ναῷ, λίθου τὸ ἕτερον λευκοῦ, τὸ δὲ ἀρχαιότερον αὐτῶν ξύλου. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀθηνᾶς ξόανά ἐστι. τῇ δὲ Ἀθηνᾷ καὶ ἱερὸν πεποίηται. Ἀνωτέρω δὲ ὀλίγον τείχους τε περίβολος τῆς Λυκοσούρας ἐστὶ, καὶ οἰκήτορες ἔνεισιν οὐ πολλοί. Πόλεων δὲ ὁπόσας ἐπὶ τῇ ἠπείρῳ ἔδειξε γῆ, καὶ ἐν νήσοις, Λυκόσουρά ἐστι πρεσβυτάτη, καὶ ταύτην εἶδεν ὁ ἥλιος πρώτην. ἀπὸ ταύτης δὲ οἱ λοιποὶ ποιεῖσθαι πόλεις μεμαθήκασιν ἄνθρωποι. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δεσποίνης, τὸ ὄρος ἐστὶ τὸ Λύκαιον, καλοῦσι δὲ αὐτὸ καὶ Ὄλυμπον, καὶ ἱεράν γε ἕτεροι τῶν Ἀρκάδων κορυφήν. τραφῆναι δὲ τὸν Δία φασὶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. καὶ χωρά τέ ἐστιν ἐν τῷ Λυκαίῳ Κρητέα καλουμένη· αὕτη δὲ ἡ Κρητέα ἐστὶν ἐξ ἀριστερᾶς Ἀπόλλωνος ἄλσους ἐπίκλησιν Παρρασίου. καὶ τὴν Κρήτην ἔνθα ὁ Κρητῶν ἔχει λόγος τραφῆναι Δία, τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι, καὶ οὐ τὴν νῆσον, ἀμφισβητοῦσιν οἱ Ἀρκάδες. ταῖς Νύμφαις δὲ ὀνόματα, ὑφ' ὧν τὸν Δία τραφῆναι λέγουσι, τίθενται Θεισόαν, καὶ Νέδαν, καὶ Ἀγνώ. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς Θεισόας πόλις ᾤκιστο ἐν τῇ Παρρασίᾳ. τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ, μοίρας τῆς Μεγαλοπολίτιδός ἐστιν ἡ Θεισόα κώμη. Τῆς Νέδας δὲ ὁ ποταμὸς τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. τῆς δὲ Ἀγνοῦς ἡ ἐν τῷ ὄρει τῷ Λυκαίῳ πηγὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ποταμῷ τῷ Ἴστρῳ, πέφυκεν ἴσον παρέχεσθαι τὸ ὕδωρ ἐν χειμῶνι ὁμοίως καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους. ἢν δὲ αὐχμὸς χρόνον ἐπέχῃ πολὺν, καὶ ἤδη σφίσι τὰ σπέρματα ἐν τῇ γῇ καὶ τὰ δένδρα αὐαίνηται, τηνικαῦτα ὁ ἱερεὺς τοῦ Λυκαίου Διὸς προσευξάμενος ἐς τὸ ὕδωρ καὶ θύσας ὁπόσα ἐστὶν αὐτῷ νόμος, καθίει δρυὸς κλάδον ἐπιπολῆς, καὶ οὐκ ἐς βάθος τῆς πηγῆς. ἀνακινηθέντος δὲ τοῦ ὕδατος ἄνεισιν ἀχλὺς ἐοικυῖα ὁμίχλῃ, διαλιποῦσα δὲ ὀλίγον γίνεται νέφος ἡ ἀχλὺς, καὶ ἐς αὑτὴν ἄλλα ἐπαγομένη τῶν νεφῶν, ὑετὸν τοῖς Ἀρκάσιν ἐς τὴν γῆν κατιέναι ποιεῖ. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Λυκαίῳ Πανός τε ἱερὸν, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος δένδρων καὶ Ἱππόδρομός τε, καὶ πρὸ αὐτοῦ στάδιον. τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα ἐνταῦθα. Ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ ἀνδριάντων βάθρα οὐκ ἐπόντων ἔτι ἀνδριάντων. Ἐλεγεῖον δὲ ἐπὶ τῶν βάθρων

Ἀστυάνα-

Ἀστυάνακτος φασὶν εἶναι τὴν εἰκόνα, τὸν δὲ Ἀστυάνακτα εἶναι γένος τῶν ἀπὸ Ἀρκάδος. Τὸ δὲ ὄρος παρέχεται τὸ Λυκαῖον καὶ ἄλλα ἐς θαῦμα, καὶ μάλιστα τόδε. Τέμενός ἐστιν ἐν αὐτῷ Λυκαίου Διὸς, ἔσοδος δὲ οὐκ ἔστιν ἐς αὐτὸ ἀνθρώποις. ὑπεριδόντα δὲ τοῦ νόμου καὶ ἐσελθόντα, ἀνάγκη πᾶσα αὐτὸν ἐνιαυτοῦ πρόσω μὴ βιῶναι. Καὶ τάδε ἔτι ἐλέγετο. Τὰ ἐντὸς τοῦ τεμένους γινόμενα ὁμοίως πάντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους οὐ παρέχεσθαι σκιὰν, καὶ διὰ τοῦτο ἐς τὸ τέμενος θηρίου καταφυγόντος οὐκ ἐθέλει οἱ συνεσπίπτειν ὁ κυνηγέτης, ἀλλὰ ὑπομένων ἐκτὸς, καὶ ὁρῶν τὸ θηρίον, οὐδεμίαν ἀπ' αὐτοῦ θεᾶται σκιάν. Χρόνον μὲν δὴ τὸν ἴσον ἐπέχει τε ὁ Ἥλιος τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ καρκίνον, καὶ ἐν Συήνῃ τῇ πρὸς Αἰθιοπίᾳ οὔτε ἀπὸ δένδρων, οὔτε ἀπὸ τῶν ζώων γίνεσθαι σκιὰν ἐστι· τὸ δὲ ἐν τῷ Λυκαίῳ τέμενος τὸ αὐτὸ ἐς τὰς σκιὰς ἀεί τε καὶ ἐπὶ πασῶν πέπονθε τῶν ὡρῶν. Ἔστι δὲ ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἀνωτάτω τοῦ ὄρους γῆς χῶμα, Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμός. καὶ ἡ Πελοπόννησος τὰ πολλά ἐστιν ἀπ' αὐτοῦ σύνοπτος. πρὸ δὲ τοῦ βωμοῦ κίονες δύο, ὡς ἐπὶ ἀνίσχοντα ἑστήκασιν ἥλιον. ἀετοὶ δὲ ἐπ' αὐτῆς ἐπίχρυσοι τά γε ἔτι παλαιότερα ἐπεποίηντο. ἐπὶ τούτου βωμοῦ τῷ Λυκαίῳ Διῒ θύουσιν ἐν ἀπορρήτῳ. πολυπραγμονῆσαι δὲ οὔ μοι τὰ ἐς τὴν θυσίαν ἡδὺ ἦν, ἐχέτω δὲ ὡς ἔχει, καὶ ὡς ἔσχεν ἐξ ἀρχῆς. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Ἀπόλλωνος ἱερὸν, ἐπίκλησιν Παρρασίου. τίθενται δὲ αὐτῷ καὶ Πύθιον ὄνομα. ἄγοντες δὲ τῷ θεῷ κατὰ ἔτος ἑορτὴν, θύουσι μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ κάπρον τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἐπικουρίῳ· θύσαντες δὲ ἐνταῦθα, αὐτίκα τὸ ἱερεῖον κομίζουσιν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Παρρασίου σὺν αὐλῷ τε καὶ πομπῇ· καὶ τά τε μηρία ἐκτεμόντες καίουσι, καὶ δὴ καὶ ἀναλίσκουσιν αὐτόθι τοῦ ἱερείου τὰ κρέα. ταῦτα μὲν οὕτω ποιεῖν νομίζουσι.

Τοῦ Λυκαίου δὲ τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου γῆ τε ἡ Θεισόα. οἱ δὲ ἄνθρωποι μάλιστα οἱ ταύτῃ νύμφην τὴν Θεισόαν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. Διὰ δὲ τῆς χώρας τῆς Θεισόας ῥέοντες ἐμβάλλουσιν ἐς τὸν Ἀλφειὸν Μυλάων, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Νοῦς καὶ Ἀχελῷος καὶ Κέλαδός τε καὶ Νάφιλος. Ἀχελῴῳ δὲ τῷ Ἀρκάδι εἰσὶν ἄλλοι δύο ὁμώνυμοί τε αὐτῷ ποταμοὶ, καὶ τὰ ἐς δόξαν φανερώτεροι. τὸν μὲν γε ἐπὶ τὰς Ἐχινάδας καθιόντα Ἀχελῷον διὰ τῆς Ἀκαρνάνων καὶ δι' Αἰτωλίας, ἐν Ἰλιάδι δὲ Ὅμηρος ποταμὸν τῶν πάντων ἄρχοντα εἶναι, ἕτερον δὲ Ἀχελῷον ῥέοντα ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους ἐποιήσατο, αὐτόν τε τὸν ποταμὸν καὶ τὸ ὄρος τὸ Σίπυλον τοῦ λόγου προσθήκην τοῦ ἐς Νιόβην. τρίτῳ δ' οὖν καὶ τῷ περὶ τὸ ὄρος τὸ Λύκαιον ἐστὶν ὄνομα Ἀχελῷος. Τῆς Λυκοσούρας δὲ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Νόμια ὄρη καλούμενα, καὶ Πανὸς ἱερὸν ἐν αὐτοῖς ἐστι Νομίου, καὶ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι Μέλπειαν, τὸ ἀπὸ τῆς σύριγγος μέλος ἐνταῦθα Πανὸς εὑρεθῆναι λέγοντες. κληθῆναι δὲ τὰ ὄρη Νόμια προχειρότατον μὲν ἐστὶν εἰκάζειν ἐπὶ τοῦ Πανὸς ταῖς νομαῖς. αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀρκάδες νύμφης εἶναί φασιν ὄνομα. Παρὰ δὲ τὴν Λυκόσουραν ὡς ἐπὶ ἡλίου δυσμὰς, ποταμὸς Πλατανιστὼν παρέξεισιν. Ἀνδρὶ δὲ ἰόντι ἐς Φιγαλίαν ἀνάγκη πᾶσα διαβῆναι τὸν Πλατανιστῶνα. Μετὰ δὲ αὐτὸ ἐστὶν ἄνοδος ὅσον τε σταδίους τριάκοντα ἢ πλείοσι τῶν τριάκοντα οὐ πολλῷ. Τὰ δὲ ἐς τὸν Λυκάονος Φίγαλον (οὗτος γὰρ δὴ τῇ πόλει τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο οἰκιστής) καὶ ὡς μετέβαλεν ἀνὰ χρόνον ἀπὸ Φιάλου Βουκολίωνος τὸ ὄνομα ἡ πόλις, καὶ αὖθίς τε ἀνεσώσατο τὸ ἀρχαῖον, τόδε μὲν καὶ πρότερον ἐπεσήμαινεν ἡμῖν ὁ λόγος. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόχρεω ἐς πίστιν· ἄνδρα αὐτόχθονα εἶναι τὸν Φίγαλον, καὶ οὐ Λυκάονος παῖδα. τοῖς δὲ εἰρημένον ἐστὶν, ὡς ἡ Φιγαλία νύμφη τῶν καλουμένων εἴη Δρυάδων. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἡνίκα Ἀρκάσιν ἐπεχείρησαν καὶ ἐσέβαλλον ἐς τὴν Φιγαλίαν στρατιᾷ, μάχῃ τε νικῶσι τοὺς ἐπιχωρίους, καὶ ἐπολιόρκουν προσκαθεζόμενοι. κινδυνεύοντος δὲ ἁλῶναι τοῦ τείχους, ἐκδιδράσκουσιν οἱ Φιγαλεῖς, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι σφᾶς ἀφιᾶσιν ἐξελθεῖν ὑποσπόνδους. Ἐγένετο δὲ τῆς Φιγαλίας ἅλωσις, καὶ Φιγαλέων ἡ ἐξ αὐτῆς φυγὴ, Μιλτιάδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς τριακοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Χίονις Λάκων ἐνίκα τὸ τρίτον. Φιγαλέων δὲ τοῖς διαπεφευγόσιν ἔδοξεν ἀφικομένοις ἐς Δελφοὺς ἐρωτᾶν ὑπὲρ καθόδου τὸν θεόν. καί σφισιν ἡ Πυθία, καθ' αὑτοὺς μὲν πειρωμένους ἐς Φιγαλίαν κατελθεῖν, οὐχ ὁρᾶν ἔφη κάθοδον· εἰ δὲ λογάδας ἑκατὸν ἐξ Ὀρεσθασίου προσλάβοιεν, τούτους μὲν ἀποθανεῖσθαι παρὰ τὴν μάχην, Φιγαλεῦσι δὲ ἔσεσθαι

διὰ τὴν κάθοδον. Ὀρεσθάσιοι δὲ ὡς τὸ γενόμενον Φιγαλεῦσιν ἐπύθοντο μαντείαν, ἄλλος ἔφθανεν ἄλλον σπουδῇ λογάδων τε τῶν ἑκατὸν αὐτὸς ἕκαστος γενέσθαι, καὶ ἐξόδου τῆς ἐς Φιγαλίαν μετασχεῖν. παρελθόντες δὲ ἐπὶ τὴν Λακεδαιμονίων φρουρὰν, ἄγουσιν ἐς πάντα ἐπὶ τέλος τὸν χρησμόν. καὶ γὰρ αὐτοῖς λόγου μαχεσαμένοις ἀξίως ἐγένετο ἡ τελευτὴ, καὶ ἐξελάσαντες τοὺς Σπαρτιάτας, παρέσχον Φιγαλεῦσιν ἀπολαβεῖν πατρίδα. Κεῖται δὲ ἡ Φιγαλία ἐπὶ μετεώρου μὲν καὶ ἀποτόμου, πλέονα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν κρημνῶν οἰκοδομημένα ἐστὶ τείχη σφίσιν, ἀνελθόντι δὲ ὁμαλής ἐστιν ὁ λόφος ἤδη καὶ ἐπίπεδος. Ἔστι δὲ σωτείρας τε ἱερὸν ἐνταῦθα Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου. ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἱεροῦ καὶ τὰς πομπὰς σφίσι πέμπειν κατέστη. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, ἀμπεχομένῳ μὲν ἔοικεν ἱμάτιον, καταλήγει δὲ οὐκ ἐς πόδας, ἀλλ' ἐς τὸ τετράγωνον σχῆμα. πεποίηται δὲ καὶ Διονύσου ναός· ἐπίκλησις μέν ἐστιν αὐτῷ παρὰ τῶν ἐπιχωρίων Ἀκρατοφόρος. τὰ κάτω δὲ οὐκ ἔστι συνοπτὰ τοῦ ἀγάλματος, ὑπὸ δάφνης τε φύλλων καὶ κισσῶν· ὁπόσον δὲ αὐτοῦ καθορᾶν ἐστιν, ἐπαλήλιπται κιννάβαρι ἐκλάμπειν. εὑρίσκεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν Ἰβήρων ὁμοῦ τῷ χρυσῷ λέγεται. Φιγαλεῦσι δὲ ἀνδριάς ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἀρραχίωνος τοῦ παγκρατιαστοῦ, τά τε ἄλλα ἀρχαῖος, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τῷ σχήματι. οὐ διεστᾶσι μὲν πολὺ οἱ πόδες, καθεῖνται δὲ παρὰ πλευρὰ αἱ χεῖρες ἄχρι τῶν γλουτῶν. πεποίηται μὲν δὴ ἡ εἰκὼν λίθου. λέγουσι δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτῇ γραφῆναι. καὶ τοῦτο μὲν ἠφάνισται ὑπὸ τοῦ χρόνου. Τῷ δὲ Ἀρραχίωνι ἐγένοντο Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, δύο μὲν Ὀλυμπιάσι ταῖς πρὸ τῆς τετάρτης καὶ πεντηκοστῆς· ἐγένετο δὲ καὶ ἐν αὐτῇ σὺν δικαίῳ τε ἐκ τῶν Ἑλλανοδικῶν, καὶ Ἀρραχίωνος αὐτοῦ τῇ ἀρετῇ. Ὡς γὰρ δὴ πρὸς τὸν καταλειπόμενον ἔτι τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐμάχετο ὑπὲρ τοῦ κοτίνου, ὁ μὲν προέλαβεν ὅστις δὴ ὁ ἀνταγωνιζόμενος, καὶ τοῖς ποσὶ τὸν Ἀρραχίωνα εἶχεν ἐζωκὼς, καὶ τὸν τράχηλον ἐπίεζεν ἅμα αὐτοῦ ταῖς χερσίν. ὁ δὲ Ἀρραχίων ἐκκλᾷ τὸν ἐν τῷ ποδὶ τοῦ ἀνταγωνιζομένου δάκτυλον, καὶ Ἀρραχίων τε τὴν ψυχὴν ἀφίησιν ἀγχόμενος, καὶ ὁ ἄγχων τὸν Ἀρραχίωνα ὑπὸ τοῦ δακτύλου τῆς ὀδύνης κατὰ τὸν καιρὸν ἀπαγορεύει τὸν αὐτόν. Ἠλεῖοι δὲ ἐστεφάνωσάν τε καὶ ἀνηγόρευσαν νικῶντα τοῦ Ἀρραχίωνος τὸν νεκρόν. Ἐοικὸς δὲ καὶ Ἀργείους οἶδα ἐπὶ Κρεύγᾳ ποιήσαντας Ἐπιδαμνίῳ πύκτῃ. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι τεθνεῶτι ἔδοσαν τῷ Κρεύγᾳ τῶν Νεμείων τὸν στέφανον, ὅτι ὁ πρὸς αὐτὸν μαχόμενος Δαμόξενος Συρακούσιος, παρέβη τὰ ὡμολογημένα σφίσιν ἐς ἀλλήλους. ἐφέξειν μὲν γὰρ ἔμελλεν ἑσπέρα πυκτεύουσιν αὐτοῖς. συνέθεντο δὲ ἐς ἐπήκοον ἀνὰ μέρος τὸν ἕτερον ὑποσχεῖν αὐτῶν τῷ ἑτέρῳ πληγήν. τοῖς δὲ πυκτεύουσιν οὐκ ἦν πού τηνικαῦτα ἱμὰς ὀξὺς ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς χειρὸς ἑκατέρας, ἀλλὰ ταῖς μειλίχαις ἔτι ἐπύκτευον, ὑπὸ τὸ κοῖλον δέοντες τῆς χειρὸς, ἵνα οἱ δάκτυλοι σφίσιν ἀπολείπωνται γυμνοί. οἱ δὲ ἐκ βοείας ὠμῆς ἱμάντες λεπτοὶ τρόπον τινὰ ἀρχαῖον πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων ἦσαν αἱ μειλίχαι. Τότε οὖν ὁ μὲν τὴν πληγὴν ἀφῆκεν ἐς τοῦ Δαμοξένου τὴν κεφαλήν. ὁ δὲ ἀνασχεῖν τὴν χεῖρα ὁ Δαμόξενος ἐκέλευσε τὸν Κρεύγαν. ἀνασχόντος δὲ παίει τοῖς δακτύλοις ὀρθοῖς ὑπὸ τὴν πλευράν· ὑπὸ δὲ ἀκμῆς τε τῶν ὀνύχων καὶ βίας τῆς πληγῆς τὴν χεῖρα ἐς τὸ ἐντὸς καθεὶς ἐπιλαβόμενος τῶν σπλάγχνων ἐς τὸ ἐκτὸς ἕλκων ἀπέρρηξε. καὶ ὁ μὲν τὴν ψυχὴν αὐτίκα ὁ Κρεύγας ἀφίησιν. οἱ δὲ Ἀργεῖοι τὸν Δαμόξενον, ἅτε τὰ συγκείμενα ὑπερβάντα, καὶ ἀντὶ μιᾶς κεχρημένον πολλαῖς ἐς τὸν ἀντίπαλον ταῖς πληγαῖς ἐξελαύνουσι· τῷ Κρεύγᾳ δὲ τὴν νίκην τεθνεῶτι ἔδοσαν, καὶ ἐποιήσαντο εἰκόνα ἐν Ἄργει· καὶ ἐς ἐμὲ ἔκειτο ἐν τῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου. Φιγαλεῦσι δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ πολυάνδριον τῶν λογάδων τῶν Ὀρεσθασίων ἐστὶ, καὶ ὡς ἥρωσιν αὐτοῖς ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ποταμὸς δὲ ὁ καλούμενος Λύμαξ ἐκδίδωσι μὲν ἐς τὴν Νέδαν παρ' αὐτὴν ῥέων Φιγαλίαν. γενέσθαι δὲ τοὔνομα φασὶ τῷ ποταμῷ, καθαρσίων τῶν Ῥέας εἵνεκα. ὡς γὰρ δὴ τεκοῦσαν τὸν Δία ἐκάθηραν ἐπὶ ταῖς ὠδῖσιν αἱ Νύμφαι, τὰ καθάρματα ἐς τοῦτον ἐμβαλοῦσι τὸν ποταμόν. ὠνόμαζον δὲ ἄρα οἱ Ἀχαιοὶ αὐτὰ λύματα. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος ἀπολυμαίνεσθαί τε ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ λοιμοῦ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐμβαλεῖν τὰ λύματα εἰπὼν σφᾶς ἐς θάλασσαν. Εἰσὶ δὲ αἱ

πηγαὶ

πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῷ Κεραυσίῳ· τοῦ Λυκαίου δὲ μοῖρά ἐστι. Καθότι δὲ ἐγγύτατα ἡ Νέδα Φιγαλέων τῆς πόλεως γίνεται, κατὰ τοῦτο οἱ Φιγαλέων παῖδες ἀποκείρονται τῷ ποταμῷ τὰς κόμας. τὰ πρὸς θαλάσσῃ δὲ καὶ ἀναπλεῖται ναυσὶν οὐ μεγάλαις ἡ Νέδα. Ποταμῶν δὲ ὁπόσους ἴσμεν, Μαίανδρος μὲν σκολιώτατα κάτεισιν ἐπὶ τῷ ῥεύματι, ἔς τε τὸ ἄνω κάμπτων, καὶ αὖθις ἐπιστροφὰς παρεχόμενος πλείστας. δεύτερα δὲ ἑλιγμῶν γε ἕνεκα φέροιτο ἂν ἡ Νέδα. Σταδίοις δὲ ὅσον δώδεκα ἀνωτέρω Φιγαλίας, θερμά τέ ἐστι λουτρά· καὶ τούτων οὐ πόρρω κάτεισιν ὁ Λύμαξ ἐς τὴν Νέδαν. ἡ δὲ συμβάλλουσι τὰ ῥεύματα, ἔστι τῆς Εὐρυνόμης τὸ ἱερόν, ἅγιόν τε ἐκ παλαιοῦ, καὶ ὑπὸ τραχύτητος τοῦ χωρίου δυσπρόσοδον. περὶ αὐτὸ καὶ κυπάρισσοι πεφύκασι πολλαί τε καὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. τὴν δὲ Εὐρυνόμην ὁ μὲν τῶν Φιγαλέων δῆμος ἐπίκλησιν εἶναι πεπίστευκεν Ἀρτέμιδος. ὅσοι δὲ αὐτῶν παρειλήφασιν ὑπομνήματα ἀρχαῖα, θυγατέρα Ὠκεανοῦ φασὶν εἶναι τὴν Εὐρυνόμην, ἧς καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποιήσατο μνήμην, ὡς ὁμοῦ Θέτιδι ὑποδέξαιτο Ἥφαιστον. ἡμέρᾳ δὲ τῇ αὐτῇ κατὰ ἔτος ἕκαστον τὸ ἱερὸν ἀνοιγνύουσι τῆς Εὐρυνόμης, τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὔ σφισιν ἀνοιγνύναι καθέστηκε. τηνικαῦτα δὲ καὶ θυσίας δημοσίᾳ τε καὶ ἰδιῶται θύουσιν. ἀφικέσθαι μὲν δή μοι τῆς ἑορτῆς οὐκ ἐξεγένετο ἐς καιρόν, οὐδὲ τῆς Εὐρυνόμης τὸ ἄγαλμα εἶδον. τῶν Φιγαλέων δὲ ἤκουσα, ὡς χρυσαῖ τε τὸ ξόανον ἁλύσεις καὶ εἰκὼν γυναικὸς τὰ ἄχρα τῶν γλουτῶν, τὸ ἀπὸ τούτου δέ ἐστιν ἰχθύς. Ἀρτέμιδι δὲ οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν μετά γε τοῦ εἰκότος λόγου μετείη τι τοῦ σχήματος. Περιέχεται δὲ ἡ Φιγαλία ὄρεσιν, ἐν ἀριστερᾷ μὲν ὑπὸ τοῦ καλουμένου Κοτυλίου, τὰ δὲ ἐς δεξιὰ ἕτερον προβεβλημένον ἐστὶν αὐτῆς ὄρος τὸ Ἐλάϊον. ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως ἐς τεσσαράκοντα τὸ Κοτύλιον μάλιστα σταδίους. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χωρίον τέ ἐστι καλούμενον Βάσσαι, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρίου, λίθου καὶ αὐτὸς ὄροφος. Ναῶν δὲ ὅσοι Πελοποννησίοις εἰσὶ μετά γε τὸν ἐν Τεγέᾳ, προτιμῷτο οὗτος ἂν τοῦ λίθου τε ἐς κάλλος καὶ τῆς ἁρμονίας εἵνεκα. τὸ δὲ ὄνομα ἐγένετο τῷ Ἀπόλλωνι ἐπικουρήσαντι ἐπὶ νόσῳ λοιμώδει· καθότι καὶ παρ᾽ Ἀθηναίοις ἐπωνυμίαν ἔλαβεν Ἀλεξίκακος, ἀποστρέψας καὶ τούτοις τὴν νόσον. ἔπαυσε δὲ ὑπὸ τὸν τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον καὶ τοὺς Φιγαλέας, καὶ οὐκ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ. μαρτύρια δὲ αἵ τε ἐπικλήσεις ἀμφότεραι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐοικός τι ὑποσημαίνουσαι, καὶ Ἰκτῖνος ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ ἐν Φιγαλίᾳ ναοῦ γεγονὼς τῇ ἡλικίᾳ κατὰ Περικλέα, καὶ Ἀθηναίοις τὸν Παρθενῶνα καλούμενον κατασκευάσας. Ἐδίδαξε δὲ ὁ λόγος ἤδη με τὸ ἄγαλμα εἶναι τοῦ Ἀπόλλωνος Μεγαλοπολιτῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἔστι δὲ ὕδατος ἐν τῷ ὄρει τῷ Κοτυλίῳ πηγή· καὶ ὅπου συνέγραψέ τις ἀπὸ ταύτης τῷ ποταμῷ τὸ ῥεῦμα τῷ Λύμακι ἄρξασθαι, συνέγραψεν οὔτε αὐτὸς θεασάμενος, οὔτε ἀνδρὸς ἀκοῇ ἰδόντος. ἃ καὶ ἀμφότερα παρῆσαν ἐμοί, τὸ μὲν ποταμοῦ ῥεῦμα ὃν ἑωρῶμεν, τὸ δὲ ἐν τῷ Κοτυλίῳ πηγῆς οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐξικνούμενον τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἐντὸς ὀλίγου παντάπασιν ἀφανὲς γινόμενον. οὐ μὴν οὐδὲ ὅπου τῶν Ἀρκάδων ἐστὶν ἡ πηγὴ τῷ Λύμακι ἐπῆλθε πολυπραγμονῆσαί μοι. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρίου, Κότυλον μὲν ἐπίκλησιν. Ἀφροδίτη δέ ἐστιν ἐν Κοτύλῳ, καὶ αὐτῇ τε ναὸς ἦν οὐκ ἔχων ἔτι ὄροφον, καὶ ἄγαλμα ἐπεποίητο. Τὸ δὲ ἕτερον τῶν ὀρῶν τὸ Ἐλάϊον, ἀπωτέρω μὲν Φιγαλίας ὅσον τε σταδίοις τριάκοντά ἐστι. Δήμητρος δὲ ἄντρον αὐτόθι ἱερόν, ἐπίκλησιν Μελαίνης. ὅσα μὲν δὴ οἱ ἐν Θελπούσῃ λέγουσιν ἐς μίξιν τὴν Ποσειδῶνός τε καὶ Δήμητρος, κατὰ ταὐτὰ σφίσιν οἱ Φιγαλεῖς νομίζουσι. τεχθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς Δήμητρος οἱ Φιγαλεῖς φασιν οὐχ ἵππον, ἀλλὰ τὴν Δέσποιναν ἐπονομαζομένην ὑπὸ Ἀρκάδων. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου λέγουσι, θυμῷ τε ἅμα ἐς τὸν Ποσειδῶνα αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῆς Περσεφόνης τῇ ἁρπαγῇ πένθει χρωμένην, μέλαιναν ἐσθῆτα ἐνδῦναι, καὶ ἐς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐλθοῦσαν ἐπὶ χρόνον ἀπεῖναι πολύν. ὡς δὲ ἐφθείρετο μὲν πάντα ὅσα ἡ γῆ τρέφει, τὸ δὲ ἀνθρώπων γένος καὶ ἐς πλέον ἀπώλλυτο ὑπὸ λιμοῦ, θεῶν μὲν ἄλλων ἠπίστατο ἄρα οὐδεὶς ἔνθα ἀπεκέκρυπτο ἡ Δημήτηρ. τὸν δὲ Πᾶνα ἐπιέναι μὲν τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ ἄλλοτε αὐτὸν ἐν ἄλλῳ θηρεύειν τῶν ὀρῶν, ἀφικόμενον δὲ πρὸς τὸ Ἐλάϊον κατοπτεῦσαι τὴν Δήμητρα, σχήματός τε ὡς εἶχε καὶ ἐσθῆτα ἐνεδέδυτο ποίαν. πυθέσθαι δὲ τὸν Δία ταῦτα παρὰ τοῦ

Πανός, καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ πεμφθῆναι τὰς Μοίρας παρὰ τὴν Δήμητραν· τὴν δὲ πεισθῆναί τε ταῖς Μοίραις, καὶ ἀποθέσθαι μὲν τὴν ὀργήν, ὑφεῖναι δὲ καὶ τῆς λύπης. Σφᾶς δὲ ἀντὶ τούτων φασὶν οἱ Φιγαλεῖς τό τε σπήλαιον νομίσαι τοῦτο ἱερὸν Δήμητρος, καὶ ἐς αὐτὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι ξύλου. πεποιῆσθαι δὲ οὕτω σφίσι τὸ ἄγαλμα. καθέζεσθαι μὲν ἐπὶ πέτρᾳ, γυναικὶ δὲ ἐοικέναι τὰ ἄλλα πλὴν κεφαλήν, κεφαλὴν δὲ καὶ κόμην εἶχεν ἵππου, καὶ δρακόντων τε καὶ ἄλλων θηρίων εἰκόνες προσεπεφύκεσαν τῇ κεφαλῇ. χιτὼν δὲ ἐνεδέδυτο καὶ ἄκρους τοὺς πόδας. δελφὶς δὲ ἐπὶ τῆς χειρὸς ἦν αὐτῇ, περιστερὰ δὲ ἡ ὄρνις ἐπὶ τῇ ἑτέρᾳ. ἐφ' ὅτῳ μὲν δὴ οἱ τὸ ξόανον ἐποιήσαντο οὕτως, ἀνδρὶ οὐκ ἀσυνέτῳ γνώμην, ἀγαθῷ δὲ καὶ τὰ ἐς μνήμην, δῆλά ἐστι. Μέλαιναν δὲ ἐπονομάσαι φασὶν αὐτήν, ὅτι καὶ ἡ θεὸς μέλαιναν τὴν ἐσθῆτα εἶχε. τοῦτο μὲν δὴ τὸ ξόανον, οὔτε ὅτου ποίημα ἦν, οὔτε ἡ φλὸξ τρόπον ὅντινα ἐπέλαβεν αὐτό, μνημονεύουσιν. Ἀφανισθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου, Φιγαλεῖς οὔτε ἄγαλμα ἄλλο ἀπεδίδοσαν τῇ θεῷ, καὶ ὁπόσα ἐς ἑορτὰς καὶ θυσίας, τὰ πολλὰ δὴ παρῶπτο σφίσιν· ἐς ὃ ἡ ἀκαρπία ἐπιλαμβάνει τὴν γῆν, καὶ ἱκετεύσασιν αὖθις χρᾷ τάδε ἡ Πυθία·

Ἀρκάδες Ἀζᾶνες βαλανηφάγοι, οἳ Φιγάλειαν
Νάσσασθ' ἱππολεχοῦς Δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον,
Ἥκετε πευσόμενοι λιμοῦ λύσιν ἀλγινόεντος,
Μοῦνοι δὶς νομάδες, μοῦνοι πάλιν ἀγελοδαῖται.
Δηὼ μέν σε ἔπαυσε νομῆς, Δηὼ δὲ νομήων
Ἐλκησισταχύων, καὶ ναστοφάγον πάλι θῆκε,
Νοσφισθεῖσα γέρα προτέρων τιμάς τε παλαιάς.
Καί σ' ἀλληλοφάγον θήσει τάχα καὶ τεκνοδαίτην,
Εἰ μὴ πολυδήμοις λοιβαῖς χόλον ἱλάσεσθε,
Σήραγγός τε μυχὸν θείαις κοσμήσετε τιμαῖς.

Ὡς δὲ οἱ Φιγαλεῖς ἀνακομισθὲν τὸ μάντευμα ἤκουσαν, τά τε ἄλλα ἐς πλέον τιμῆς ἢ τὰ πρότερα τὴν Δήμητραν ἦγον, καὶ Ὀνάταν τὸν Μίκωνος Αἰγινήτην πείθουσιν ἐφ' ὅτῳ δὴ μισθῷ ποιῆσαί σφισιν ἄγαλμα Δήμητρος. Τοῦ δὲ Ὀνάτα τούτου Περγαμηνοῖς ἐστὶν Ἀπόλλων χαλκοῦς, θαῦμα ἐν τοῖς μάλιστα μεγέθους τε ἕνεκα καὶ ἐπὶ τῇ τέχνῃ. τότε δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνευρὼν γραφὴν ἢ μίμημα ἀρχαίου ξοάνου, τὰ πλείω τοῦδε (ὡς λέγεται) καὶ κατὰ ὀνειράτων ὄψιν, ἐποίησε χαλκοῦν Φιγαλεῦσιν ἄγαλμα, γενεαῖς μάλιστα ὕστερον τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατείας τοῦ Μήδου. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ. κατὰ γὰρ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἐς τὴν Εὐρώπην, Συρακουσῶν τε ἐτυράννει καὶ Σικελίας τῆς ἄλλης Γέλων ὁ Δεινομένους. ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε Γέλων, ἐς Ἱέρωνα ἀδελφὸν Γέλωνος περιῆλθεν ἡ ἀρχή. Ἱέρωνος δὲ ἀποθανόντος πρότερον πρὶν ἢ τῷ Ὀλυμπίῳ Διῒ ἀναθεῖναι τὰ ἀναθήματα ἃ ηὔξατο ἐπὶ τῶν ἵππων ταῖς νίκαις, οὕτω Δεινομένης Ἱέρωνος ἀπέδωκεν ὑπὲρ τοῦ πατρός· Ὀνάτα καὶ ταῦτα ποιήματα. καὶ ἐπίγραμμα ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀναθήματός ἐστιν αὐτῶν·

Σόν ποτε νικήσας, Ζεῦ Ὀλύμπιε, σεμνὸν ἀγῶνα
Τεθρίππῳ μὲν ἅπαξ, μουνοκέλητι δὲ δίς,
Δῶρ' Ἱέρων τάδε σοι ἐχαρίσατο· παῖς δ' ἀνέθηκε
Δεινομένης πατρὸς μνῆμα Συρακοσίου.

Τὸ δὲ ἕτερον λέγει τῶν ἐπιγραμμάτων·

Υἱὸς μὲν Μίκωνος Ὀνάτας ἐξετέλεσσεν
Νάσῳ ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.

Ἡ δὲ ἡλικία τοῦ Ὀνάτα κατὰ τὸν Ἀθηναῖον Ἡγίαν καὶ Ἀγελάδαν συμβαίνει τὸν Ἀργεῖον. Ταύτης μάλιστα ἐγὼ τῆς Δήμητρος ἕνεκα ἐς Φιγαλίαν ἀφικόμην, καὶ ἔθυσα τῇ θεῷ, καθὰ καὶ οἱ ἐπιχώριοι νομίζουσιν, οὐδέν. Τὰ δὲ ἀπὸ τῶν δένδρων τῶν ἡμέρων τά τε ἄλλα, καὶ ἀμπέλου καρπόν, καὶ με-

καὶ μελισσῶν τε κηρία, καὶ ἐρίων τὰ μὴ ἐς ἐργασίαν πω ἥκοντα, ἀλλὰ ἔτι ἀνάπλεα τοῦ οἰσύπου, ἃ τιθέασιν ἐπὶ τὸν βωμὸν ᾠκοδομημένον πρὸ τοῦ σπηλαίου· θέντες δὲ καταχέουσιν αὐτῶν ἔλαιον. ταῦτα ἰδιώταις τε ἀνδράσι καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος τῷ κοινῷ καθέστηκεν ἐς τὴν θυσίαν. ἱέρεια δέ σφισίν ἐστιν ἡ δρῶσα, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ τῶν ἱεροθυτῶν καλουμένων ὁ νεώτατος· οἱ δέ εἰσι τῶν ἀστῶν τρεῖς ἀριθμόν. Ἔστι δὲ δρυῶν τε ἄλσος περὶ τὸ σπήλαιον, καὶ ὕδωρ ψυχρὸν ἄνεισιν ἐκ τῆς γῆς. Τὸ δ' ἄγαλμα τὸ ὑπὸ τοῦ Ὀνάτα ποιηθὲν, οὔτε ἦν κατ' ἐμὲ, οὔτε εἰ ἐγένετο ἀρχὴν Φιγαλεῦσιν, ἠπίσταντο οἱ πολλοί. τῶν δὲ ἐντυχόντων ἡμῖν ἔλεγεν ὁ πρεσβύτατος, γενεαῖς πρότερον τρισὶν ἢ κατ' αὐτὸν ἐμπεσεῖν ἐς τὸ ἄγαλμα ἐκ τοῦ ὀρόφου πέτρας, ὑπὸ τούτων δὲ καταγῆναι καὶ ἐς ἅπαν ἔφασκεν αὐτὸ ἀφανισθῆναι. καὶ ἔν γε τῷ ὀρόφῳ δῆλα καὶ ἡμῖν ἔτι ἦν, καθὰ ἀπερρώγισαν αἱ πέτραι. Ἀπαιτεῖ δὲ ἡμᾶς τὸ μετὰ τοῦτο ὁ λόγος τό τε Παλλάντιον, εἰ δή τι αὐτόθι ἐστὶν εἰς μνήμην, καὶ καθ' ἥντινα βασιλεὺς αἰτίαν Ἀντωνῖνος ὁ πρότερος πόλιν τε ἀντὶ κώμης ἐποίησε Παλλάντιον, καὶ σφίσιν ἐλευθερίαν καὶ ἀτέλειαν ἔδωκεν εἶναι φόρων. Φασὶ δὴ καὶ γνώμῃ γενέσθαι καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄριστον τῶν Ἀρκάδων ὄνομα Εὔανδρον· παῖδα δὲ αὐτὸν νύμφης τε εἶναι, θυγατρὸς τοῦ Λάδωνος, καὶ Ἑρμοῦ. σταλέντα δὲ ἐς ἀποικίαν, καὶ ἄγοντα Ἀρκάδων τῶν ἐκ Παλλαντίου στρατιὰν, παρὰ τῷ ποταμῷ πόλιν τῷ Θύμβριδι οἰκίσαι· καὶ Ῥωμαίων μέρος τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως, ὅπερ ᾠκεῖτο ὑπὸ τοῦ Εὐάνδρου καὶ Ἀρκάδων τῶν συνακολουθησάντων, ὄνομα ἔσχε Παλλάντιον κατὰ μνήμην τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον μετέπεσε τὸ ὄνομα ἐν ἀφαιρέσει γραμμάτων τοῦ τε λ καὶ τοῦ ν. Τούτων μὲν τῶν λελεγμένων εἵνεκα Παλλαντιεῦσιν ἐκ βασιλέως ἐγένοντο δωρεαί. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ὅτῳ καὶ ἐς Παλλαντιεῖς ἐστιν εὐεργέτημα, πόλεμον μὲν Ῥωμαίοις ἐθελοντὴς ἐπηγάγετο οὐδένα, πολέμου δὲ ἄρξαντας Μαύρους Λιβύων τῶν αὐτονόμων τὴν μεγίστην μοῖραν, νομάδας τε ὄντας, καὶ τοσῷδε ἔτι δυσμαχωτέρους τοῦ Σκυθικοῦ γένους, ὅσῳ μὴ ἐπ' ἁμαξῶν, ἐπὶ ἵππων δὲ αὐτοί τε καὶ αἱ γυναῖκες ἠλῶντο, τοὺς μὲν ἐξ ἁπάσης ἐλαύνων τῆς χώρας ἐς τὰ ἔσχατα ἠνάγκασεν ἀναφυγεῖν Λιβύης, ἐπί τε Ἄτλαντα τὸ ὄρος, καὶ ἐς τοὺς προσοίκους τῷ Ἄτλαντι ἀνθρώποις. ἀπετέμετο δὲ καὶ τῶν ἐν Βριττανίᾳ Βριγάντων τὴν πολλὴν, ὅτι ἐπεσβαίνειν καὶ οὗτοι σὺν τοῖς ὅπλοις ἦρξαν τὴν Γενουνίαν μοῖραν ὑπηκόους Ῥωμαίων. Λυκίων δὲ καὶ Καρῶν τὰς πόλεις Κῶν τε καὶ Ῥόδον ἀνέτρεψε μὲν βίαιος εἰς αὐτὰς κατασκήψας σεισμός. βασιλεὺς δὲ Ἀντωνῖνος καὶ ταύτας ἀνεσώσατο δαπανημάτων τε ὑπερβολῇ καὶ ἐς τὸν ἀνοικισμὸν προθυμίᾳ. χρημάτων δὲ ἐπιδόσεις ὁπόσας καὶ Ἕλλησι καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ τοῖς δεηθεῖσι, καὶ ὧν ἔργων κατεσκεύασεν ἔν τε τῇ Ἑλλάδι, καὶ περὶ Ἰωνίαν, καὶ περὶ Καρχηδόνα τε καὶ ἐν γῇ τῇ Σύρων, τάδε μὲν ἄλλοι ἔγραψαν ἐς τὸ ἀκριβέστατον. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπελείπετο ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλο τοιόνδε ἐς μνήμην. Ὅσοις τῶν ὑπηκόων πολίταις ὑπῆρχεν εἶναι Ῥωμαίων, οἱ δὲ παῖδες ἐτέλουν σφίσιν ἐς τὸ Ἑλληνικὸν, τούτοις ἐλείπετο εἰκότα νέμειν τὰ χρήματα ἐς οὐ προσήκοντας, ἢ ἐπαυξῆσαι τὸν βασιλέως πλοῦτον, κατὰ νόμον δή τινα. Ἀντωνῖνος δὲ ἐφῆκε καὶ τούτοις διδόναι σφᾶς παισὶ τὸν κλῆρον, προτιμήσας φανῆναι φιλάνθρωπος ἢ ὠφέλιμον ἐς χρήματα φυλάξαι νόμον. τοῦτον εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιστα ἐφαίνετο χρώμενος. δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τὸ Κύρου φέροιτο ἂν τοῦ πρεσβυτέρου, πατὴρ ἀνθρώπων καλούμενος. Ἀπέλιπε δὲ καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ παῖδα ὁμώνυμον. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος οὗτος ὁ δεύτερος καὶ τούς τε Γερμανοὺς μαχιμωτάτους καὶ πλείστους τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ βαρβάρων καὶ ἔθνος τὸ Σαυροματῶν πολέμου καὶ ἀδικίας ἄρξαντας τιμωρούμενος ἐπεξῆλθε. Τὰ δὲ δὴ ἐπίλοιπα ἡμῖν τοῦ Ἀρκαδικοῦ λόγου, ἔστιν ἐκ Μεγάλης πόλεως ἐς Παλλάντιον ὁδὸς, καὶ ἐς Τέγεαν ἄγουσα αὕτη μέχρι τοῦ καλουμένου Χώματος. Κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν Λαδοκέα σφίσιν ὠνόμασται τὰ πρὸ τοῦ ἄστεως, ἀπὸ Λαδόκου τοῦ Ἐχέμου. Καὶ μετὰ ταῦτα Αἱμονιαὶ πόλις ἦσαν τὸ ἀρχαῖον. οἰκιστὴς δὲ Αἵμων ἐγένετο αὐτῆς ὁ Λυκάονος. διαμεμένηκε δὲ ἐς τόδε Αἱμονιὰς τὸ χωρίον τοῦτο ὀνομάζεσθαι. Μετὰ δ' Αἱμονιὰς ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, πόλεώς ἐστιν Ὀρεσθασίου καὶ ἄλλα ὑπολειπόμενα ἐς μνήμην

καὶ Ἀρτέμιδος ἱεροῦ κίονες ἔτι. ἐπίκλησιν δὲ Ἱέρεια τῇ Ἀρτέμιδί ἐστι. Τὴν δὲ εὐθεῖαν ἰόντι ἐξ Αἱμονιῶν, Ἀφροδίσιόν τε ἐστὶν ὀνομαζόμενον, καὶ μετ' αὐτὸ ἄλλο χωρίον τὸ Ἀθήναιον. τούτου δὲ ἐν ἀριστερᾷ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ λίθου. Τοῦ Ἀθηναίου δὲ μάλιστα εἴκοσι ἀπωτέρω σταδίοις, ἐρείπια Ἀσέας ἐστί, καὶ ὁ λόφος ἀκρόπολίς ποτε οὖσα, τείχους σημεῖα ἔχει καὶ ἐς τόδε. Σταδίους δὲ ὅσον πέντε ἀπὸ Ἀσέας τοῦ Ἀλφειοῦ μὲν ὀλίγον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, τοῦ δὲ Εὐρώτα παρ' αὐτήν ἐστι πηγὴ τὴν ὁδόν. πρὸς τε τοῦ Ἀλφειοῦ τῇ πηγῇ, ναός τε Μητρὸς θεῶν ἐστιν οὐκ ἔχων ὄροφον, καὶ λέοντες δύο λίθου πεποιημένοι. τοῦ δὲ Εὐρώτα τὸ ὕδωρ ἀνακεράννυταί τε πρὸς τὸν Ἀλφειόν, καὶ ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους κοινῷ προεῖσι τῷ ῥεύματι. κατελθόντες δὲ ἐς χάσμα, ὁ μὲν αὐτῶν ἄνεισιν αὖθις ἐν τῇ γῇ τῇ Λακεδαιμονίων ὁ Εὐρώτας, ὁ δὲ Ἀλφειὸς ἐν πηγαῖς τῆς Μεγαλοπολίτιδος. Ἔστι δὲ ἄνοδος ἐξ Ἀσέας ἐς τὸ ὄρος τὸ Βόρειον καλούμενον, καὶ ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὄρους σημεῖά ἐστιν ἱεροῦ. ποιῆσαι δὲ τὸ ἱερὸν Ἀθηνᾷ τε Σωτείρᾳ, καὶ Ποσειδῶνι, Ὀδυσσέα ἐλέγετο ἀνακομισθέντα ἐξ Ἰλίου. Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον Χῶμα, ὅροι Μεγαλοπολίταις τῆς γῆς πρὸς Τεγεάτας καὶ Παλλαντιεῖς εἰσί. καὶ τὸ Παλλαντικὸν πεδίον ἐστὶν ἐκτραπεῖσιν ἐς ἀριστερὰν ἀπὸ τοῦ Χώματος. ἐν δὲ Παλλαντίῳ ναός τε καὶ ἀγάλματα λίθου Πάλλαντος, τὸ δὲ ἕτερόν ἐστιν Εὐάνδρου καὶ Κόρης τε τῆς Δήμητρος ἱερόν· καὶ οὐ πολὺ ἀπωτέρω Πολυβίου σφίσιν ἀνδριάς ἐστι. τῷ λόφῳ δὲ τῷ ὑπὲρ τῆς πόλεως ὅσα ἀκροπόλει τὸ ἀρχαῖον ἐχρῶντο. λείπεται δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἐπὶ κορυφῇ τοῦ λόφου θεῶν ἱερόν. ἐπίκλησις μὲν δή ἐστιν αὐτοῖς καθαροί. περὶ μεγίστων δὲ αὐτόθι καθεστήκασιν οἱ ὅρκοι. καὶ ὀνόματα μὲν τῶν θεῶν οὐκ ἴσασιν, ἢ καὶ εἰδότες οὐ θέλουσιν ἐξαγορεύειν. Καθαροὺς δὲ ἐπὶ τοιῷδε ἄν τις κληθῆναι τεκμαίροιτο, ὅτι αὐτοῖς οὐ κατὰ ταὐτὰ ὁ Πάλλας ἔθυσε, καθὰ καὶ ὁ πατήρ οἱ τῷ Λυκαίῳ Διί. Τοῦ δὲ καλουμένου Χώματος ἐν δεξιᾷ, πεδίον ἐστὶ τὸ Μανθουρικόν. ἔστι δὲ ἐν ὅροις ἤδη Τεγεατῶν τὸ πεδίον ὂν σταδίων που πεντήκοντα μάλιστα ἄχρι Τεγέας. ἔστι δὲ ὄρος οὐ μέγα ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ καλούμενον Κρήσιον. ἐν δὲ αὐτῷ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀλφειοῦ πεποίηται. Ἀερόπῃ γὰρ Κηφέως τοῦ Ἀλέου συνεγένετο Ἄρης, καθὰ οἱ Τεγεᾶται λέγουσι. καὶ ἡ μὲν ἀφίησιν ἐν ταῖς ὠδῖσι τὴν ψυχήν, ὁ δὲ παῖς καὶ τεθνηκυίας τῆς μητρὸς εἴχετο ἔτι, καὶ ἐκ τῶν μαστῶν εἷλκεν αὐτῆς γάλα πολὺ καὶ ἄφθονον. καὶ (ἦν γὰρ τοῦ Ἄρεως γνώμη τὰ γινόμενα) τούτων εἵνεκα Ἀφνειὸν τὸν θεὸν ὀνομάζουσι, τῷ δὲ παιδίῳ ὄνομα τεθῆναί φασιν Ἀέροπον. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἐς Τεγέαν ὁδόν, Λευκώνιος καλουμένη κρήνη. θυγατέρα δὲ Ἀφείδαντος λέγουσιν εἶναι τὴν Λευκώνην. καὶ οὐ πόρρω τοῦ Τεγεατῶν ἄστεος μνῆμά ἐστι. Τεγεᾶται δὲ ἐπὶ μὲν Τεγεάτου τοῦ Λυκάονος τῇ χώρᾳ φασὶν ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι μόνῃ τὸ ὄνομα· τοῖς δὲ ἀνθρώποις κατὰ δήμους εἶναι τὰς οἰκήσεις, Γαρεάτας, καὶ Φυλακεῖς, καὶ Καρυάτας τε καὶ Κορυθεῖς, ἔτι δὲ Πωταχίδας, καὶ Μαινυρεῖς, καὶ Ἐχευῆθεῖς. ἐπὶ δὲ Ἀφείδαντος βασιλεύοντος καὶ ἔνατος σφίσι προσεγένετο Ἀφείδαντες. τῆς δὲ ἐφ' ἡμῶν πόλεως οἰκιστὴς ἐγένετο Ἀλεός. Τεγεάταις δὲ πάρεξ εἰσὶ μὲν τὰ Ἀρκάδων κοινὰ ἐς δόξαν· ἐν οἷς ἔστι μὲν ὁ πρὸς Ἴλιον πόλεμος, ἔστι δὲ τὰ Μηδικά τε καὶ ἐν Διπαιεῦσιν ὁ πρὸς Λακεδαιμονίους ἀγών. πάρεξ δὲ τῶν κατειλεγμένων, ἰδίᾳ Τεγεάταις ἐστὶν αὐτοῖς τοσάδε ἐς δόξαν. Τὸν γὰρ ἐν Καλυδῶνι ὗν Ἀγκαῖος ὑπέμεινεν ὁ Λυκούργου τρωθείς, καὶ Ἀταλάντη τοξεύει τὸν ὗν, καὶ ἔτυχε πρώτη τοῦ θηρίου. τούτων εἵνεκα αὐτῇ κεφαλή τε τοῦ ὑὸς καὶ τὸ δέρμα ἀριστεῖα ἐδόθη. Ἡρακλειδῶν δὲ ἐς Πελοπόννησον καθιόντων Ἔχεμος ὁ Ἀερόπου Τεγεάτης ἐμονομάχησεν ἰδίᾳ πρὸς Ὕλλον, καὶ ἐκράτησε τοῦ Ὕλλου τῇ μάχῃ. Λακεδαιμονίους τε οἱ Τεγεᾶται πρῶτοι Ἀρκάδων σφίσιν ἐπιστρατεύσαντας ἐνίκησαν, καὶ αἰχμαλώτους αἱροῦσιν αὐτῶν τοὺς πολλούς. Τεγεάταις δὲ Ἀθηνᾶς τῆς Ἀλέας τὸ ἱερὸν τὸ ἀρχαῖον ἐποίησεν Ἀλεός. χρόνῳ δὲ ὕστερον κατεσκευάσαντο οἱ Τεγεᾶται τῇ θεῷ ναὸν μέγαν τε καὶ θέας ἄξιον. ἐκεῖνο μὲν δὴ πῦρ ἠφάνισεν ἐπινεμηθὲν ἐξαίφνης, Διοφάντου παρ' Ἀθηναίοις ἄρχοντος, ὑστέρῳ δὲ ἔτει τῆς ἕκτης καὶ ἐνενηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν Εὐπόλεμος Ἠλεῖος ἐνίκα στάδιον. Ὁ δὲ ναὸς ὁ ἐφ' ἡμῶν, πολὺ δή τι τῶν ναῶν ὅσοι Πελοποννησίοις εἰσίν, ἐς κατασκευὴν προέχει τὴν ἄλλην καὶ ἐς μέγεθος. ὁ μὲν δὴ πρῶτός ἐστιν

πρῶτός ἐστιν αὐτῷ κόσμος τῶν κιόνων Δώριος, ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ Κορίνθιος. ἑστήκασι δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ κίονες ἐργασίας τῆς Ἰώνων. Ἀρχιτέκτονα δὲ ἐπυνθανόμην Σκόπαν αὐτοῦ γενέσθαι τὸν Πάριον, ὃς καὶ ἀγάλματα πολλαχοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίαν τε καὶ Καρίαν ἐποίησε. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἔμπροσθεν ἡ θήρα τοῦ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου. πεποιημένου δὲ κατὰ μέσον μάλιστα τοῦ ὑὸς, τῇ μὲν ἐστὶν Ἀταλάντη, καὶ Μελέαγρος, καὶ Θησεὺς, Τελαμών τε καὶ Πηλεὺς, καὶ Πολυδεύκης, καὶ Ἰόλαος, ὃς τὰ πλεῖστα Ἡρακλεῖ συνέκαμνε τῶν ἔργων· καὶ Θεστίου παῖδες, ἀδελφοὶ δὲ Ἀλθαίας, Πρόθους καὶ Κομήτης. κατὰ δὲ ὑὸς τὰ ἕτερα, Ἀγκαῖον ἔχοντα ἤδη τραύματα, καὶ ἀφέντα τὸν πέλεκυν ἀνέχων ἐστὶν Ἔποχος. παρὰ δὲ αὐτὸν Κάστωρ καὶ Ἀμφιάραος ὁ Οἰκλέους. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἱππόθους ὁ Κερκυόνος τοῦ Ἀγαμήδους τοῦ Στυμφήλου. τελευταῖος δέ ἐστιν εἰργασμένος Πειρίθους. τὰ δὲ ὄπισθεν πεποιημένα ἐν τοῖς ἀετοῖς, Τηλέφου πρὸς Ἀχιλλέα ἐστὶν ἐν Καΐκου πεδίῳ μάχη. Τῆς δὲ Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀλέας τὸ ἀρχαῖον, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου τοὺς ὀδόντας ἔλαβεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Αὔγουστος, Ἀντώνιον πολεμῶν, καὶ τὸ Ἀντωνίου νικήσας συμμαχικὸν, ἐν ᾧ καὶ οἱ Ἀρκάδες πλὴν Μαντινέων ἦσαν οἱ ἄλλοι. Φαίνεται δὲ οὐκ ἄρξας ὁ Αὔγουστος ἀναθήματα καὶ ἕδη θεῶν ἀπάγεσθαι παρὰ τῶν κρατηθέντων, καθεστηκότι δὲ ἐκ παλαιοῦ χρησάμενος. Ἰλίου τε γὰρ ἁλούσης καὶ νεμομένων τὰ λάφυρα Ἑλλήνων, Σθενέλῳ τῷ Καπανέως τὸ ξόανον τοῦ Διὸς ἐδόθη τοῦ Ἑρκείου. καὶ ἔτεσιν ὕστερον πολλοῖς Δωριέων ἐς Σικελίαν ἐσοικιζομένων, Ἀντίφημος ὁ Γέλας οἰκιστὴς, πόλισμα Σικανῶν Ὀμφάκην πορθήσας, μετεκόμισεν ἐς Γέλαν ἄγαλμα ὑπὸ Δαιδάλου πεποιημένον. βασιλέα τε τῶν Περσῶν Ξέρξην τὸν Δαρείου, χωρὶς ἢ ὅσα ἐξεκόμισεν Ἀθηναίων ἄστεος, τοῦτο μὲν ἐκ Βραυρῶνος ἄγαλμα ἴσμεν τῆς Βραυρωνίας λαβόντα Ἀρτέμιδος, τοῦτο δὲ αἰτίαν ἐπενεγκὼν Μιλησίοις ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἐναντία Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἑλλάδι ναυμαχήσαντας, τὸν χαλκοῦν ἔλαβεν Ἀπόλλωνα τὸν ἐν Βραγχίδαις. Καὶ τὸν μὲν ὕστερον ἔμελλε χρόνῳ Σέλευκος καταπέμψειν Μιλησίοις. Ἀργείοις δὲ τὰ ἐκ Τίρυνθος ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ, τὸ μὲν παρὰ τὴν Ἥραν ξόανον, τὸ δὲ ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἀνακείμενον τοῦ Ἡλείου. Κυζικηνοί τε ἀναγκάσαντες πολέμῳ Προκοννησίους γενέσθαι σφίσι συνοίκους, Μητρὸς Δινδυμήνης ἄγαλμα ἔλαβον ἐκ Προκοννήσου. τὸ δὲ ἄγαλμά ἐστι χρυσοῦ, καὶ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἀντὶ ἐλέφαντος, ἵππων τῶν ποταμίων ὀδόντες εἰσὶν εἰργασμένοι. Βασιλεὺς μὲν δὴ Αὔγουστος καθεστηκότα ἐκ παλαιοῦ, καὶ ὑπό τε Ἑλλήνων νομιζόμενα καὶ βαρβάρων εἰργάσατο. Ῥωμαίοις δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀλέας, ἐς τὴν ἀγορὰν τὴν ὑπὸ Αὐγούστου ποιηθεῖσαν, ἐς ταύτην ἐστὶν ἰόντι. τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθα ἀνάκειται ἐλέφαντος διὰ παντὸς πεποιημένον, τέχνη δὲ Ἐνδοίου. τοῦ δὲ ὑὸς τῶν ὀδόντων κατεάχθαι μὲν τὸν ἕτερόν φασιν οἱ ἐπὶ τοῖς θαύμασιν, ὁ δὲ ἔτι ἐξ αὐτῶν λειπόμενος, ἀνέκειτο ἐν βασιλέως κήποις, ἐν ἱερῷ Διονύσου, τὴν περίμετρον τοῦ μήκους περιεχόμενος ἐς ἥμισυ μάλιστα ὀργυιᾶς. Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Τεγέᾳ τὸ ἐφ' ἡμῶν, ἐκομίσθη μὲν ἐκ δήμου τοῦ Μανθουρέων, Ἱππία δὲ παρὰ τοῖς Μανθουρεῦσιν εἶχεν ἐπίκλησιν, ὅτι τῷ ἐκείνων λόγῳ γινομένης τοῖς θεοῖς πρὸς Γίγαντας μάχης, ἐπήλασεν Ἐγκελάδῳ ἵππων τὸ ἅρμα. Ἀλέαν μέντοι καλεῖσθαι καὶ ταύτην ἔς τε Ἕλληνας τοὺς ἄλλους καὶ ἐς αὐτοὺς Πελοποννησίους ἐκνενίκηκε. Τῷ δὲ ἀγάλματι τῆς Ἀθηνᾶς τῇ μὲν Ἀσκληπιὸς, τῇ δὲ Ὑγεία παρεστῶσά ἐστι λίθου τοῦ Πεντελησίου, Σκόπα δὲ ἔργα Παρίου. Ἀναθήματα δὲ ἐν τῷ ναῷ τὰ ἀξιολογώτατα, ἔστι μὲν τὸ δέρμα ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου, διεσέσηπτο δὲ ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ἐς ἅπαν ἦν τῶν τριχῶν ἤδη ψιλόν. εἰσὶ δὲ αἱ πέδαι κρεμάμεναι, πλὴν ὅσας ἠφάνισεν αὐτῶν ὁ χρόνος, ἃς ἔχοντες Λακεδαιμονίων οἱ αἰχμάλωτοι τὸ πεδίον Τεγεάταις ἔσκαπτον. κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς εἰκὼν γραφῇ μεμιμημένη, Μαρπήσσης τε ἐπίκλησιν Χήρας γυναικὸς Τεγεάτιδος ἀνάκειται τὸ ὅπλον. ταύτης μὲν δὴ ποιησόμεθα καὶ ὕστερον μνήμην. Ἱερᾶται δὲ τῇ Ἀθηνᾷ παῖς χρόνον οὐκ οἶδα ὅσον τινὰ, πρὶν δὲ ἡβάσκειν, καὶ οὐ πρόσω, τὴν ἱερωσύνην. Τῇ θεῷ δὲ ποιηθῆναι τὸν βωμὸν ὑπὸ Μελάμποδος τοῦ Ἀμυθάονος λέγουσιν. εἰργασμέναι δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ, Ῥέα μὲν

καὶ Οἰνόη νύμφη παῖδα ἔτι νήπιον Δία ἔχουσιν. ἑκατέρωθεν δέ εἰσι τέσσαρες ἀριθμόν· Γλαύκη, καὶ Νέδα, καὶ Θεισόα, καὶ Ἀνθρακία· τῇ δὲ Ἴδη, καὶ Ἁγνώ, καὶ Ἀλκινόη τε καὶ Φρίξα. πεποίηται δὲ καὶ Μουσῶν καὶ Μνημοσύνης ἄγαλμα. Τοῦ ναοῦ δὲ οὐ πόρρω στάδιον χῶμα γῆς ἐστι, καὶ ἄγουσιν ἀγῶνας ἐνταῦθα, τὸν μὲν Ἀλαῖα ὀνομάζοντες ἀπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν δὲ Ἁλώτια, ὅτι Λακεδαιμονίων τὸ πολὺ ἐν τῇ μάχῃ ζῶντας εἷλον. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον τοῦ ναοῦ κρήνη. καὶ ἐπὶ ταύτῃ βιασθῆναι τῇ κρήνῃ φασὶν Αὔγην ὑπὸ Ἡρακλέους, οὐχ ὁμολογοῦντες Ἑκαταίῳ τὰ ἐς αὐτήν. Ἀπωτέρω δὲ τῆς κρήνης ὅσον σταδίοις τρισίν, ἔστιν Ἑρμοῦ ναὸς Αἰπύτου. Τεγεάταις δέ ἐστι καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηνᾶς Πολιάτιδος. ἑκάστου δὲ ἅπαξ ἔτους ἱερεὺς ἐς αὐτὸ εἴσεισι. τὸ τοῦ ἐρύματος δὲ ἱερὸν ὀνομάζουσι, λέγοντες ὡς Κηφεῖ τῷ Ἀλεοῦ γένοιτο δωρεὰ παρὰ Ἀθηνᾶς ἀνάλωτον ἐς τὸν πάντα χρόνον εἶναι Τεγέαν, καὶ αὐτῷ φασιν ἐς φυλακὴν τῆς πόλεως ἀποτεμοῦσαν τὴν θεὸν δοῦναι τριχῶν τῶν Μεδούσης. Ἐς δὲ τὴν Ἄρτεμιν τὴν Ἡγεμόνην τὴν αὐτὴν τοιάδε λέγουσιν. Ὀρχομενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ τυραννίδα εἶχεν Ἀριστομηλίδας. ἐρασθεὶς δὲ Τεγεάτιδος παρθένου, καὶ ἐγκρατὴς ὅτῳ δὴ τρόπῳ γενόμενος, ἐπιτρέπει τὴν φρουρὰν αὐτῆς Χρονίῳ. καὶ ἡ μὲν πρὶν ἀναχθῆναι παρὰ τὸν τύραννον, ἀποκτείνυσιν ἑαυτὴν ὑπὸ δείματός τε καὶ αἰδοῦς. Χρόνιον δὲ Ἀρτέμιδος ἐπήγειρεν ὄψις ἐπὶ Ἀριστομηλίδαν. φονεύσας δὲ ἐκεῖνον, καὶ ἐς Τεγέαν φυγὼν, ἐποίησεν ἱερὸν τῇ Ἀρτέμιδι. Τῆς ἀγορᾶς δὲ μάλιστα ἐοικυίας πλίνθῳ κατὰ τὸ σχῆμα, Ἀφροδίτης ἐστὶν ἐν αὐτῇ ναὸς καλούμενος ἐν πλίνθῳ, καὶ ἄγαλμα λίθου. στήλαις δὲ ἐπειργασμένοι, τῇ μὲν Ἀντιφάνης ἐστὶ καὶ Κρίσος, καὶ Τυρωνίδας τε καὶ Πυρίας, οἳ νόμους Τεγεάταις θέμενοι, τιμὰς καὶ ἐς τόδε παρ' αὐτῶν ἔχουσιν. ἐπὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ στήλῃ πεποιημένος ἐστὶν Ἴασιος, ἵππου τε ἐχόμενος καὶ κλάδον ἐν τῇ δεξιᾷ φέρων φοίνικος. νικῆσαι δὲ ἵππῳ φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν Ἰάσιον, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἔθετο ὁ Θηβαῖος τὰ Ὀλύμπια. Ἐν μὲν δὴ Ὀλυμπίᾳ κοτίνου τῷ νικῶντι δίδοσθαι στέφανον, καὶ ἐν Δελφοῖς δάφνης, τοῦ μὲν ἤδη τὴν αἰτίαν ἀπέδωκα ἐν τοῖς ἐς Ἠλείους, τοῦ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα δηλώσω. ἐν Ἰσθμῷ δὲ ἡ πίτυς καὶ τὰ ἐν Νεμέᾳ σέλινα ἐπὶ τοῦ Παλαίμονος καὶ τοῦ Ἀρχεμόρου τοῖς παθήμασιν ἐνομίσθησαν. Οἱ δὲ ἀγῶνες φοίνικος ἔχουσιν οἱ πολλοὶ στέφανον, ἐς δὲ τὴν δεξιάν ἐστι καὶ πανταχοῦ τῷ νικῶντι ἐστιθέμενος φοῖνιξ. ἐνομίσθη δὲ ἐπὶ τοιῷδε. Θησέα ἀνακομιζόμενον ἐκ Κρήτης φασὶν ἐν Δήλῳ ἀγῶνα ποιήσασθαι τῷ Ἀπόλλωνι, στεφανοῦν δὲ αὐτὸν τοὺς νικῶντας τῷ φοίνικι. τοῦτο μὲν δὴ ἄρξαι λέγουσιν ἐντεῦθεν. τοῦ δὲ φοίνικος τοῦ ἐν Δήλῳ μνήμην ἐποιήσατο καὶ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσέως ἱκεσίᾳ πρὸς τὴν Ἀλκίνου θυγατέρα. Ἔστι δὲ καὶ Ἄρεως ἄγαλμα ἐν τῇ Τεγεατῶν ἀγορᾷ. τοῦτο ἐκτετύπωται μὲν ἐπὶ τῇ στήλῃ, Γυναικοθοίναν δὲ ὀνομάζουσιν αὐτόν. ἐπὶ γὰρ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον, καὶ Χαρίλλου τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως τὴν προτέραν ἐπιστρατείαν λαβοῦσαι αἱ γυναῖκες σφίσιν ὅπλα, ἐλόχων ὑπὸ τὸν λόφον, ὃν Φυλακτρίδα ἐφ' ἡμῶν ὀνομάζουσι. συνελθόντων δὲ τῶν στρατοπέδων, καὶ τολμήματα ἀποδεικνυμένων ἑκατέρωθεν τῶν ἀνδρῶν πολλά τε καὶ ἄξια μνήμης, οὕτω φασὶν ἐπιφανῆναι σφίσι τὰς γυναῖκας, καὶ εἶναι τὰς ἐργασαμένας ταύτας τῶν Λακεδαιμονίων τὴν τροπήν· Μάρπησσαν δὲ τὴν χήραν ὀνομαζομένην ὑπερβαλέσθαι τῇ τόλμῃ τὰς ἄλλας γυναῖκας· ἁλῶναι δὲ ἐν τοῖς Σπαρτιάταις καὶ αὐτὸν Χάριλλον· καὶ τὸν μὲν ἀφεθέντα ἄνευ λύτρων, καὶ ὅρκον Τεγεάταις δόντα μήποτε Λακεδαιμονίους στρατεύσειν ἔτι ἐπὶ Τεγέαν, παραβῆναι τὸν ὅρκον· τὰς γυναῖκας δὲ τῷ Ἄρει θῦσαί τε ἄνευ τῶν ἀνδρῶν ἰδίᾳ γε ἐπινίκια, καὶ τῶν τοῦ ἱερείου κρεῶν οὐ μεταδοῦναι σφᾶς τοῖς ἀνδράσιν. ἀντὶ τούτων μὲν τῷ Ἄρει γέγονεν ἐπίκλησις. Πεποίηται δὲ καὶ Διὸς Τελείου βωμὸς, καὶ ἄγαλμα τετράγωνον. περισσῶς γὰρ δή τι τῷ σχήματι τούτῳ φαίνονταί μοι χαίρειν οἱ Ἀρκάδες. Καὶ μνήματά ἐστιν ἐνταῦθα Τεγεάτου τοῦ Λυκάονος, καὶ Μαιρᾶς γυναικὸς τοῦ Τεγεάτου. θυγατέρα δὲ Ἄτλαντός φασιν εἶναι τὴν Μαιράν· ἧς δὴ καὶ Ὅμηρος ἐποιήσατο μνήμην ἐν Ὀδυσσέως λόγοις πρὸς Ἀλκίνοον περί τε ὁδοῦ τῆς ἐς ᾅδην καὶ ὁπόσας ἐθεάσατο ἐκεῖ τὰς ψυχάς. Τὴν δὲ Εἰλείθυιαν οἱ Τεγεᾶται (καὶ δὲ ταύτης ἔχουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ ναὸν καὶ ἄγαλμα)

μα) ἐπονομάζουσιν αὐτὴν ἐν γόνασι, λέγοντες ὡς Ναυπλίῳ παραδοίη τὴν θυγατέρα Ἀλεός, ἐντειλάμενος ἐπαναγαγόντα αὐτὴν ἐς θάλασσαν καταποντῶσαι. τὴν δὲ, ὡς ἤγετο, πεσεῖν τε ἐς γόνατα, καὶ οὕτω τεκεῖν τὸν παῖδα, ἔνθα τῆς Εἰλειθυίας ἐστὶ τὸ ἱερόν. οὗτος ὁ λόγος διάφορος μέν ἐστιν ἑτέρῳ λόγῳ, λάθρα τὴν Αὔγην τεκεῖν τοῦ παιδὸς, καὶ ἐκτεθῆναι τὸν Τήλεφον λέγοντι ἐς τὸ ὄρος τὸ Παρθένιον, καὶ τῷ παιδὶ ἐκκειμένῳ διδόναι γάλα ἔλαφον. λέγεται δὲ οὐδὲν ἧσσον καὶ οὗτος ὑπὸ Τεγεατῶν ὁ λόγος. Πρὸς δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Εἰλειθυίας, ἐστὶ γῆς βωμός. ἔχεται δὲ τοῦ βωμοῦ λίθου λευκοῦ στήλη· ἐπὶ δὲ αὐτῆς Πολύβιος ὁ Λυκόρτα, καὶ ἐπὶ ἑτέρᾳ στήλῃ τῶν παίδων τῶν Ἀρκάδος Ἔλατός ἐστιν εἰργασμένος. Οὐ πόρρω δὲ τῆς ἀγορᾶς, θέατρόν τέ ἐστι καὶ πρὸς αὐτῷ βάθρα εἰκόνων χαλκῶν. αὐταὶ δὲ οὐκ εἰσὶν ἔτι αἱ εἰκόνες. ἐλεγεῖον δὲ ἐφ' ἑνὶ τῶν βάθρων ἐστὶ, Φιλοποίμενος τὸν ἀνδριάντα εἶναι. Τούτου δὲ Ἕλληνες τοῦ Φιλοποίμενος οὐχ ἥκιστα, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ἔχουσι μνήμην γνώμης τε ἕνεκα ἣν παρείχετο, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων ὁπόσα ἐτόλμησε. Τὰ μὲν δὴ ἐς δόξαν, ὁ πατήρ οἱ Κραῦγις Ἀρκάδων ἐλείπετο οὐδενὸς τῶν ἐν Μεγάλῃ πόλει. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Κραύγιδος ἐπὶ παιδὶ ἔτι νηπίῳ τῷ Φιλοποίμενι, ἐπετρόπευσεν αὐτὸν ἀνὴρ Μαντινεὺς Κλέανδρος· φεύγων μὲν ἐκ Μαντινείας, καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει μετοικῶν κατὰ τὴν οἴκοθεν συμφοράν, ξενίας δὲ ὑπαρχούσης αὐτῷ πατρικῆς ἐς οἶκον τὸν Κραύγιδος. διδασκάλοις δὲ ὁμιλῆσαι τὸν Φιλοποίμενα καὶ ἄλλοις, καὶ Μεγαλοφάνει τε καὶ Ἐκδήλῳ λέγουσι· τούτους δὲ Ἀρκεσιλάου φασὶν εἶναι Πιταναίου μαθητάς. Μέγεθος μὲν δὴ καὶ σώματος ῥώμην ἀπεδεῖ Πελοποννησίων οὐδενὸς, τὸ δὲ εἶδος ἦν τοῦ προσώπου κακός. καὶ ἐπὶ μὲν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας ὑπερεφρόνησεν ἀσκῆσαι, γῆν δὲ ἣν ἐκέκτητο ἐργαζόμενος, οὐδὲ τὰ θηρία ἠμέλει τὰ ἄγρια ἐξαιρεῖν. ἐπιλέγεσθαι δὲ καὶ βιβλία φασὶν αὐτὸν, σοφιστῶν τε τῶν εὐδοκιμωτέρων παρ' Ἕλλησι, καὶ ὅσα ἐς πολέμους μνήμην, καὶ εἰ δή τι ἔχει διδασκαλίαν στρατηγημάτων. Καταστήσασθαι δὲ τὸν βίον πάντα ἐθέλων, γνώμης τε Ἐπαμινώνδου καὶ ἔργων εἶναι τῶν ἐκείνου μίμησιν, οὐ τὰ πάντα ἦν ἐξισωθῆναι δυνατός. Ἐπαμινώνδᾳ γὰρ τά τε ἄλλα ἡ ψυχὴ καὶ μάλιστα πρᾴως εἶχε τὰ ἐς ὀργήν· τῷ δὲ Ἀρκάδι μετῆν γε θυμοῦ. Καταλαβόντος δὲ Κλεομένους Μεγάλην πόλιν, Φιλοποίμην οὔτε τῆς συμφορᾶς ἐξεπλάγη τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ τῶν ἐν ἡλικίᾳ τὰ δύο μάλιστα μέρη καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπέσωσεν ἐς Μεσσήνην, συμμάχων σφίσιν ἐν τῷ τότε καὶ εὔνων τῶν Μεσσηνίων ὄντων. Καὶ (ἦσαν γὰρ τῶν διαπεφευγότων οἷς ὁ Κλεομένης ἐπεκηρυκεύετο μεταγιγνώσκων τε ἐπὶ τῷ τολμήματι, πρὸς Μεγαλοπολίτας ἐθέλει σπένδεσθαι, κατιόντας ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν) ἔπεισεν ἐν κοινῷ τοὺς πολίτας ὁ Φιλοποίμην μεθ' ὅπλων τὸν κάθοδον οἴκαδε εὑρίσκεσθαι, μὴ ἐς ὁμολογίας τε καὶ σπονδὰς ἰέναι. Γενομένης δὲ ἐν Σελλασίᾳ πρὸς Κλεομένην τε καὶ Λακεδαιμονίους μάχης, ἣν Ἀχαιοὶ καὶ Ἀρκάδες ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν, σὺν δέ σφισι καὶ Ἀντίγονος ἐμαχέσατο ἄγων ἐκ Μακεδονίας στρατιὰν, ἐτέτακτο μὲν τηνικαῦτα ὁ Φιλοποίμην ἐν τοῖς ἱππεῦσιν. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ πεζῷ τοῦ ἔργου τὸ πλέον ἑώρα ληψόμενον τὴν κρίσιν, ὁπλίτης ἑκὼν ἐγίνετο, καὶ αὐτὸν λόγου κινδυνεύοντα ἀξίως τῶν τις ἐναντίων διὰ ἀμφοτέρων ἐπεῖρε τῶν μηρῶν. ὁ δὲ καὶ ἐς τοσοῦτον ὅμως πεπεδημένος, τά τε γόνατα ἐνέκλινε, καὶ ἐς τὸ πρόσω χωρεῖν ἐβιάζετο, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ποδῶν τοῦ κινήματος τὸ δόρυ ἔκλασεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁ Κλεομένης ἐκρατήθησαν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνέστρεψε Φιλοποίμην, ἐνταῦθα ἐξ ἀμφοτέρων αὐτοῦ μηρῶν οἱ ἰατροὶ τῇ μὲν τὸν σαυρωτῆρα ἐξεῖλκον, τῇ δὲ τὴν αἰχμήν. Ἀντίγονος δὲ ὡς ἐπύθετο καὶ εἶδεν αὐτοῦ τὰ τολμήματα, ἐποιεῖτο σπουδὴν ἐπάγεσθαι Φιλοποίμενα ἐς Μακεδονίαν. Τῷ δὲ Ἀντιγόνου μὲν ὀλίγον μελήσειν ἔμελλε. παραιωσάμενος δὲ νηῒ ἐς Κρήτην (πόλεμος γὰρ κατεῖχεν αὐτὴν ἐμφύλιος) ἐπετέτακτο ἡγεμὼν μισθοφόροις. Ἐπανήκων δὲ ἐς Μεγάλην πόλιν, αὐτίκα ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ᾕρητο ἄρχειν καὶ τοῦ ἱππικοῦ. καὶ σφᾶς ἀρίστους Ἑλλήνων ἀπέφαινεν ἱππεύειν Ἀχαιῶν τε καὶ ὅσοι συντεταγμένοι τοῖς Ἀχαιοῖς ἦσαν. Καὶ περὶ Λάρισον μαχομένων ποταμὸν πρὸς Ἠλείους, καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἐπικουρεῖν κατὰ συγγένειαν Ἠλείοις, πρῶτα μὲν Δημόφαντον ἀπέκτεινεν αὐτοχειρίᾳ τοῖς

ἐναντίοις ἡγεμόνα ὄντα τῆς ἵππου, δεύτερα δὲ καὶ τὸ ἄλλο ἱππικὸν τὸ Αἰτωλῶν καὶ τὸ Ἠλείων ἐξέταξε. ἅτε δὲ ἤδη τῶν Ἀχαιῶν ἀφορώντων ἐς αὐτὸν καὶ τὰ πάντα ἐκεῖνον ποιουμένων, τοῖς τεταγμένοις αὐτῶν ἐν τῷ πεζῷ μετέβαλε τὴν ὅπλων τὴν σκευήν. φοροῦντες γὰρ μικρὰ δοράτια καὶ ἐπιμηκέστερα ὅπλα κατὰ τοὺς Κελτικοὺς θυρεοὺς, ἢ τὰ γέρρα τὰ Περσῶν, ἔπεισε θώρακάς τε ἐνδύεσθαι, καὶ ἐπιτίθεσθαι κνημῖδας, πρὸς δὲ ἀσπίσιν Ἀργολικαῖς χρῆσθαι, καὶ τοῖς δόρασι μεγάλοις. Μαχανίδου δὲ ἐν Λακεδαίμονι ἀναφύντος τυράννου, καὶ αὖθις πολέμου τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ Μαχανίδαν συνεστηκότος, ἡγεῖτο μὲν τοῦ Ἀχαϊκοῦ Φιλοποίμην. γινομένης δὲ πρὸς Μαντινείᾳ μάχης, Λακεδαιμονίων μὲν οἱ ψιλοὶ τοὺς ἀσκευεῖς τῶν Ἀχαιῶν νικῶσι, καὶ φεύγουσιν αὐτοῖς ἐπέκειτο ὁ Μαχανίδας. τῇ δὲ φάλαγγι ὁ Φιλοποίμην τῶν πεζῶν τρέπεται τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἀναχωροῦντι ἀπὸ τῆς διώξεως Μαχανίδᾳ συντυχὼν, ἀποκτείνουσιν αὐτόν. Λακεδαιμονίοις δὲ ἠτυχηκόσι τῇ μάχῃ περιεγεγόνει μείζων ἢ κατὰ τὸ πταῖσμα εὐτυχία, γενομένοις ἐλευθέροις ἀπὸ τοῦ τυράννου. Μετὰ δὲ οὐ πολὺ ἀγόντων Νέμεα Ἀργείων, ἔτυχε μὲν τῷ κιθαρῳδῶν τῷ ἀγῶνι ὁ Φιλοποίμην παρών. Πυλάδου δὲ Μεγαλοπολίτου μὲν ἀνδρὸς γένος, κιθαρῳδοῦ δὲ τῶν ἐφ' αὐτοῦ δοκιμωτάτων καὶ ἀνῃρημένου Πυθικὴν νίκην, τότε δὲ ᾄδοντος Τιμοθέου νόμον τοῦ Μιλησίου, Πέρσας, καὶ καταρξαμένου τῆς ᾠδῆς·

Κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον·

ἀπεῖδεν ἐς τὸν Φιλοποίμενα τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ ἐπεσημήναντο τῷ κρότῳ φέρειν ἐς ἐκεῖνον τὸ ᾆσμα. Τοιοῦτο ἐς Θεμιστοκλέα ἐγὼ ἐν Ὀλυμπίᾳ πυνθάνομαι συμβῆναι. καὶ γὰρ Θεμιστοκλέους ἐς τιμὴν ἐπανέστη τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ θέατρον. Φίλιππος δὲ ὁ Δημητρίου Μακεδόνων βασιλεὺς, ὃς καὶ Ἄρατον φαρμάκῳ τὸν Σικυώνιον ἀπέκτεινεν, ἀπέστειλεν ἄνδρας ἐς Μεγάλην πόλιν φονεύσαί σφισι Φιλοποίμενα ἐντειλάμενος. ἁμαρτὼν δὲ, ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμισήθη πᾶσαν. Θηβαῖοι δὲ κεκρατηκότες μάχῃ Μεγαρέας, καὶ ἤδη τοῦ Μεγαρικοῦ τείχους ἐπιβαίνοντες, ἀπάτῃ τῶν Μεγαρέων μετελθόντων αὐτοὺς ὡς ἥκοι Φιλοποίμην σφίσιν ἐς τὴν πόλιν, ἐς τοσοῦτον εὐλαβείας προῆλθον, ὡς οἴκαδε ἀποχωρῆσαι καταλιπόντες ἀτέλεστον τοῦ πολέμου τὸ ἔργον. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι αὖθις ἐπανέστη τύραννος Νάβις, ὃς Πελοποννησίων πρώτοις ἐπέθετο Μεσσηνίοις. ἐπελθὼν δέ σφισιν ἐν νυκτὶ, καὶ οὐδαμῶς τὴν ἔφοδον ἐλπίζουσιν, εἷλε μὲν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως τὸ ἄστυ. ἀφικομένου δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν στρατιᾷ Φιλοποίμενος, ἐξέπεσεν ὑπόσπονδος ἐκ Μεσσήνης. Φιλοποίμην δὲ ὡς ἐξήκεν οἱ στρατηγοῦντι ὁ χρόνος, καὶ ἀρχὴν ἄλλοι τῶν Ἀχαιῶν ᾕρηντο, αὖθις ἐς Κρήτην διέβη, καὶ ἐπεκούρησε Γορτυνίοις πολέμῳ πιεζομένοις. Ποιουμένων δὲ ἐν ὀργῇ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν Ἀρκάδων αὐτὸν, ἐπανήκει τε ἐκ Κρήτης, καὶ Ῥωμαίους πόλεμον κατελάμβανεν ἐπανῃρημένους πρὸς Νάβιν. παρεσκευασμένων δὲ ἐπὶ τὸν Νάβιν ναυτικὸν τῶν Ῥωμαίων, ὁ Φιλοποίμην ὑπὸ προθυμίας μετέχειν ἔμελλε τοῦ ἀγῶνος. ἅτε δὲ ἐς ἅπαν ἄπειρος θαλάσσης ἔχων, τριήρους ἔλαθεν ἐπιβὰς ῥεούσης. Ὥστε καὶ ἐσῆλθε Ῥωμαίους καὶ τὸ ἄλλο συμμαχικὸν μνήμη τῶν ἐπῶν, ὧν ἐν καταλόγῳ πεποίηκεν Ὅμηρος ἐπὶ τῇ Ἀρκάδων ἀμαθίᾳ τῇ ἐς θάλασσαν. ἡμέραις δὲ ὕστερον τῆς ναυμαχίας οὐ πολλαῖς Φιλοποίμην καὶ ὁ σὺν αὐτῷ λόχος φυλάξαντες νύκτα ἀσέληνον, τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων κατεμπιπρᾶσιν ἐν Γυθίῳ. ἐνταῦθα ἀπέλαβεν ἐν δυσχωρίαις Νάβις Φιλοποίμενά τε αὐτὸν, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν τῶν Ἀρκάδων ἦσαν. ἦσαν δὲ ἄλλως μὲν ἀγαθοὶ τὰ ἐς πόλεμον, ἀριθμὸν δὲ οὐ πολλοί. Φιλοποίμην δὲ τὴν τάξιν ἣν τεταγμένους ἀπῆγεν ὀπίσω, ταύτην ὑπαλλάξας, τὰ μάλιστα ἰσχυρὰ τῶν χωρίων πρὸς αὐτοὺς, καὶ οὐ πρὸς τῶν πολεμίων ἐποίησεν εἶναι. κρατήσας δὲ τῇ μάχῃ Νάβιν, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ νυκτὶ καταφονεύσας πολλοὺς, δόξης ἔτι ἐς πλέον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἤρθη. Μετὰ δὲ ταῦτα Νάβις μὲν ἐς εἰρημένον χρόνον σπονδὰς παρὰ Ῥωμαίων εὑράμενος, τελευτᾷ πρὶν ἢ οἱ τοῦ πολέμου τὰς ἀνοχὰς ἐξήκειν ὑπὸ ἀνδρὸς Καλυδωνίου, κατὰ μὲν συμμαχίας πρόφασιν ἥκοντος, πολεμίου δὲ τῷ ἔργῳ,

καὶ ἐπ

καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐσαλμένου τοῦτο ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Φιλοποίμην δὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν ἐσπεσὼν τοῦτον ἐς τὴν Σπάρτην, ἠνάγκασεν εἰς τὸ Ἀχαϊκὸν Λακεδαιμονίους συντελέσαι. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον, Τίτος μὲν Ῥωμαίων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα ἡγεμὼν, καὶ Διοφάνης ὁ Διαίου Μεγαλοπολίτης, ἀρχὴν ἐν τῷ τότε ᾑρημένος τῶν Ἀχαιῶν, ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Λακεδαίμονα, ἐπενεγκόντες αἰτίαν Λακεδαιμονίοις βουλεύειν σφᾶς νεώτερα ἐς Ῥωμαίους. Φιλοποίμην δὲ καίπερ ἐν τῷ παρόντι ἰδιώτης ὢν, ἀπέκλεισεν ὅμως ἐπιοῦσιν αὐτοῖς πύλας. Λακεδαιμόνιοί τε τούτων τε εἵνεκα καὶ ὧν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τυράννους ἐτόλμησεν, ἐδίδοσαν οἶκον αὐτῷ τὸν Νάβιδος ἐς πλέον ἢ τάλαντα ἑκατόν. Ὁ δὲ ὑπερεφρόνησέ τε τῶν χρημάτων, καὶ ἐκέλευε τοὺς Λακεδαιμονίους θεραπεύειν δόσειν ἀνθ' αὐτοῦ τῶν ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν Ἀχαιῶν πιθανοὺς τῷ πλήθει. Ταῦτα δὲ ἐς Τιμόλαον αὐτῷ λέγουσιν ὑποσημαίνεσθαι. Ἀπεδείχθη δὲ καὶ αὖθις Ἀχαιῶν στρατηγός. Λακεδαιμονίων δὲ τηνικαῦτα ἐς ἔμφυλον προηγμένων στάσιν, τριακοσίους μὲν τῆς στάσεως μάλιστα αἰτίους ἐξέβαλεν ἐκ Πελοποννήσου, καὶ τῶν εἱλώτων τε ἀπέδοτο ὅσον τρισχιλίους. τείχη δὲ περιεῖλε τῆς Σπάρτης, καὶ τοῖς ἐφήβοις προεῖπε μὴ τὰ ἐκ τῶν νόμων τῶν Λυκούργου μελετᾶν, ἐφήβοις δὲ τοῖς Ἀχαιῶν κατὰ ταὐτὰ ἀσκεῖσθαι. Καὶ τοῖς μὲν ὕστερον ἀποδώσειν ἔμελλον Ῥωμαῖοι παιδείαν τὴν ἐπιχώριον. Ἀντίοχον δὲ ἀπόγονον Σελεύκου τοῦ ὀνομασθέντος Νικάτορος, καὶ Σύρων τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν, Μανιλίου καὶ Ῥωμαίων ἐν Θερμοπύλαις νικησάντων, καὶ Ἀρισταίνου τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦ Μεγαλοπολίτου παραινοῦντος ἐπαίειν τὰ Ῥωμαίοις ἀρέσκοντα ἐπὶ παντὶ, μηδὲ ἀντιτασθαί σφισιν ὑπὸ μηδενός· ὁ Φιλοποίμην ἀπέβλεψεν ἐς τὸν Ἀρίσταινον σὺν ὀργῇ, καὶ αὐτὸν τῇ Ἑλλάδι ἔφη τὴν πεπρωμένην ἐπιταχύνειν. Λακεδαιμονίων δὲ τοὺς φεύγοντας Μανιλίου καταδέξασθαι θέλοντος, τῷ μὲν ἀντέπραξεν ἐς τὸ βούλευμα. ἐκείνου δὲ ἀπελθόντος, τότε ἤδη κατελθεῖν τοὺς φυγάδας ἐφίησιν ἐς Σπάρτην. Ἔμελλε δ' ἄρα ὑπεροψίας δίκη περιήξειν καὶ Φιλοποίμενα. Ὡς γὰρ δὴ τῶν Ἀχαιῶν ὄγδοον ἀπεδείχθη τότε ἡγεμὼν, ἀνδρὶ οὐ τῶν ἀδόξων ὠνείδισεν ἁλῶναι ζῶντα ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτόν. Καὶ (ἦν γὰρ τηνικαῦτα ἐς Μεσσηνίους Ἀχαιοῖς ἔγκλημα) Λυκόρταν σὺν τῇ στρατιᾷ ὁ Φιλοποίμην ἀποστέλλει δῃώσοντα τῶν Μεσσηνίων τὴν χώραν. αὐτὸς δὲ τρίτῃ μάλιστα ὕστερον ἡμέρᾳ πυρετῷ τε ἐχόμενος πολλῷ, καὶ πρόσω βεβιωκὼς ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ὅμως ἠπείγετο μεταλαχεῖν Λυκόρτᾳ τοῦ ἔργου. ἱππέας δὲ καὶ πέλτας ἦγεν ὅσον ἑξήκοντα. Λυκόρτας μὲν δὴ καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀνέστρεφον ἤδη τηνικαῦτα ἐς τὴν οἰκείαν, οὔτε ἐργασάμενοι μέγα Μεσσηνίους οὐδὲν, οὔτε αὐτοὶ παθόντες. Φιλοποίμενα δὲ (ἐβλήθη γὰρ ἐν τῇ μάχῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου) ζῶντα ἐς Μεσσήνην ἄγουσιν αὐτοί. συνελθόντων δὲ αὐτίκα ἐς ἐκκλησίαν, διάφοροι παρὰ πολὺ, καὶ οὐ πάντων κατὰ ταὐτὰ ἐγίνοντο αἱ γνῶμαι. Δεινοκράτης δὲ καὶ ὅσοι τῶν Μεσσηνίων ἦσαν δυνατοὶ χρήμασι, παρεκελεύοντο ἀποκτεῖναι Φιλοποίμενα· οἱ δὲ τοῦ δήμου περιποιῆσαι τὰ μάλιστα εἶχον σπουδὴν, πλέον τι ἢ πάντως τοῦ Ἑλληνικοῦ πατέρα ὀνομάζοντες. Δεινοκράτης δὲ καὶ ἀκόντων Μεσσηνίων ἔμελλέ τε ἄρα Φιλοποίμενα ἀναιρήσειν ἐσπέμψας φάρμακον. Λυκόρτας δὲ μετ' οὐ πολὺ, ἀθροίσας ἔκ τε Ἀρκαδίας καὶ παρὰ Ἀχαιῶν δύναμιν, ἐστράτευσεν ἐπὶ Μεσσήνην. καὶ ὁ δῆμος αὐτίκα ὁ τῶν Μεσσηνίων προσεχώρησε τοῖς Ἀρκάσι, καὶ Φιλοποίμενι αἰτίαν θανάτου παρασχόντες, ἁλόντες πλὴν Δεινοκράτους, ὑπέσχον τιμωρίαν οἱ ἄλλοι. Δεινοκράτης δὲ ἀφίησιν αὐτοχειρίᾳ τὴν ψυχήν. κατάγουσι δὲ καὶ ἐς Μεγάλην πόλιν τοῦ Φιλοποίμενος τὰ ὀστᾶ οἱ Ἀρκάδες. Καὶ ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο ἐς ἀνδρῶν ἀγαθῶν φορὰν ἔληξεν ἡ Ἑλλάς. Μιλτιάδης μὲν γὰρ ὁ Κίμωνος τούς τε ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντας τῶν βαρβάρων κρατήσας μάχῃ, καὶ τὸν πρὸς τὸν Μῆδον ἐπισχὼν στόλον, ἐγένετο εὐεργέτης πρῶτος κοινῇ τῆς Ἑλλάδος· Φιλοποίμην δὲ ὁ Κραύγιδος ἔσχατος. Οἱ δὲ πρότερον Μιλτιάδου λαμπρὰ ἔργα ἀποδειξάμενοι, Κόδρος τε ὁ Μελάνθου, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Πολύδωρος, καὶ Ἀριστομένης ὁ Μεσσήνιος, καὶ εἰ δή τις ἄλλος, πατρίδας ἕκαστοι τὰς αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀθρόον φαίνονται τὴν Ἑλλάδα ὠφελήσαντες. Μιλτιάδου δὲ ὕστερον Λεωνίδας ὁ Ἀναξανδρίδου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεο-

κλέους ἀπώσαντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ξέρξην, ὁ μὲν ταῖς ναυμαχίαις ἀμφοτέραις, Λεωνίδας δὲ ἀγῶνι τῷ ἐν Θερμοπύλαις. Ἀριστείδην δὲ τὸν Λυσιμάχου καὶ Παυσανίαν τὸν Κλεομβρότου Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένους, τὸν μὲν τὰ ὕστερον ἀφεῖλεν ἀδικήματα εὐεργέτην μὴ ὀνομασθῆναι τῆς Ἑλλάδος· Ἀριστείδην δὲ, ὅτι ἔταξε φόρους τοῖς τὰς νήσους ἔχουσιν Ἕλλησι. Πρὸ Ἀριστείδου δὲ ἦν ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἀτελὲς φόρων. Ξάνθιππος δὲ ὁ Ἀρίφρονος καὶ Κίμων, ὁ μὲν ὁμοῦ Λεωτυχίδῃ τῷ βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὸ Μήδων ναυτικὸν ἔφθειρεν ἐν Μυκάλῃ· Κίμωνι δὲ πολλὰ καὶ ἄξια ζήλου κατειργασμένα ἐστὶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. τοὺς δὲ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου, καὶ μάλιστα αὐτῶν τοὺς εὐδοκιμήσαντας φαίη τις ἂν αὐτόχειρας, καὶ ὅτι ἐγγύτατα ποντιστὰς εἶναι σφᾶς τῆς Ἑλλάδος. Κεκακωμένον δὲ ἤδη τὸ Ἑλληνικὸν Κόνων ὁ Τιμοθέου καὶ Ἐπαμινώνδας ἀνεκτήσατο ὁ Πολύμνιδος· ὁ μὲν ἐκ τῶν νήσων καὶ ὅσα ἐγγυτάτω θαλάσσης, Ἐπαμινώνδας δὲ ἐκ τῶν πόλεων τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τὰς φρουρὰς καὶ ἁρμοστὰς ἐκβαλόντες καὶ δεκαρχίας καταπαύσαντες. Ἐπαμινώνδας δὲ καὶ πόλεσιν οὐκ ἀφανέσι Μεσσήνῃ καὶ Μεγάλῃ πόλει τῇ Ἀρκάδων λογιμωτέραν τὴν Ἑλλάδα ἐποίησεν. εἶναι δὲ ἁπάντων Ἑλλήνων καὶ Λεωσθένην τιθέναι καὶ Ἄρατον εὐεργέτας. ὁ μέν γε τὸ Ἑλλήνων μισθοφορικὸν, καὶ ἐν Πέρσαις περὶ πέντε που μυριάδας ἐπὶ θάλασσαν καταβάντας ναυσὶν, ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀνέσωσε καὶ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. τὰ δὲ ἐς Ἄρατον, ἐδήλωσε δή μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Σικυωνίους. Τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐστὶν ἐπὶ τῷ Φιλοποίμενι τὸ ἐν Τεγέᾳ·

Τοῦδ' ἀρετὰ καὶ δόξα καθ' Ἑλλάδα, πολλὰ μὲν ἀλκαῖς,
Πολλὰ δὲ καὶ βουλαῖς ἔργα πονησαμένου,
Ἀρκάδος αἰχμητᾶ Φιλοποίμενος· ᾧ μέγα κῦδος
Ἕσπετ' ἐνὶ πτολέμῳ δούρατος ἁγεμόνι.
Μανύει δὲ τρόπαια τετυγμένα δισσὰ τυράννων
Σπάρτας· αὐξομέναν δ' ἄρατο δουλοσύναν.
Ὧν ἕνεκεν Τεγέα μεγαλόφρονα Κραύγιδος υἱὸν
Στᾶσεν ἀμωμήτου κράντορ' ἐλευθερίας.

Τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστιν ἐπίγραμμα. Τῷ δὲ Ἀπόλλωνι οἱ Τεγεᾶται τῷ Ἀγυιεῖ τὰ ἀγάλματα ἐπ' αἰτίᾳ φασὶν ἱδρύσασθαι τοιᾷδε. Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἐπὶ πᾶσαν λέγουσι χώραν τιμωρεῖσθαι τότε ἀνθρώπων, ὅσοι Λητοῦς ἡνίκα εἶχεν ἐν τῇ γαστρὶ πλανωμένης καὶ ἀφικομένης ἐς τὴν γῆν ἐκείνην, οὐδένα ἐποιήσαντο αὐτῆς λόγον. ὡς δὲ ἄρα καὶ εἰς τὴν Τεγεατῶν ἐληλυθέναι τοὺς θεοὺς, ἐνταῦθα υἱὸν Τεγεάτου Σκέφρον προσελθόντα τῷ Ἀπόλλωνι ἐν ἀπορρήτῳ διαλέγεσθαι. Πρὸς δὲ τὸν Λειμῶνα, ἦν δὲ ὁ Λειμὼν οὗτος Τεγεάτου τῶν παίδων, ὑπονοήσας δὲ ἔγκλημα ἔχειν ἐς ἑαυτὸν τὰ ὑπὸ Σκέφρου λεγόμενα, ἀποκτείννυσιν ἐπιδραμὼν τὸν ἀδελφόν. Καὶ Λειμῶνα μὲν τοξευθέντα ὑπὸ Ἀρτέμιδος, περιῆλθεν αὐτίκα ἡ δίκη τοῦ φόνου. Τεγεάτης δὲ καὶ Μαιρὰ τὸ μὲν παραυτίκα Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι θύουσιν. Ὕστερον δὲ ἐπιλαβούσης ἀκαρπίας ἰσχυρᾶς, ἦλθε μάντευμα ἐκ Δελφῶν, Σκέφρον θρηνεῖν. καὶ ἄλλα τε ἐν τοῦ Ἀγυιέως τῇ ἑορτῇ δρῶσιν ἐς τιμὴν τοῦ Σκέφρου, καὶ ἡ τῆς Ἀρτέμιδος ἱέρεια διώκει τινὰ, ἅτε αὐτὴ τὸν Λειμῶνα ἡ Ἄρτεμις. Λέγουσι δὲ καὶ ὡς Τεγεάτου τῶν παίδων ἔδει τὸν τόπον μετοικῆσαι σφᾶς ἑκουσίως ἐς Κρήτην, Κύδωνα, καὶ Ἀρχίδιον, καὶ Γόρτυνα. Καὶ ἀπὸ τούτων φασὶν ὀνομασθῆναι τὰς πόλεις Κυδωνίαν, καὶ Γόρτυνά τε, καὶ Κατρέα. Κρῆτες δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες τῷ Τεγεατῶν λόγῳ, Κύδωνα μὲν Ἀκακαλλίδος θυγατρὸς Μίνω καὶ Ἑρμοῦ, Κατρέα δέ φασιν εἶναι Μίνω, τὸν δὲ Γόρτυνα Ῥαδαμάνθυος. Ἐς δὲ αὐτὸν Ῥαδάμανθυν Ὁμήρου μέν ἐστιν ἐν Πρωτέως πρὸς Μενέλαον λόγοις, ὡς ἐς τὸ πεδίον ἥξοι Μενέλαος τὸ Ἠλύσιον, πρότερον δὲ ἔτι Ῥαδάμανθυν ἐνταῦθα οἰκεῖν. Κιναιθὼν δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν, ὡς Ῥαδάμανθυς μὲν Ἡφαίστου, Ἥφαιστος δὲ εἴη Τάλω, Τάλων δὲ εἶναι Κρητὸς παῖδα. Οἱ μὲν δὴ Ἑλλήνων λόγοι διάφοροι τὰ πλέονα, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τοῖς γένεσιν εἰσί. Τεγεᾶται

δὲ τοῦ

τοῦ δὲ Ἀγυιέως τὰ ἀγάλματα τέσσαρά εἰσιν ἀριθμόν, ὑπὸ φυλῆς ἑκάστης ἱδρυμένα. ὀνόματα δὲ αἱ φυλαὶ παρέχονται, Κλαρεῶτις, Ἱπποθοῖτις, Ἀπολλωνεᾶτις, Ἀθανεᾶτις. καλοῦνται δὲ ἀπὸ τοῦ κλήρου, ὃν τοῖς παισὶν Ἀρκὰς ἐποίησεν ὑπὲρ τῆς χώρας, καὶ ἀπὸ Ἱπποθόου τοῦ Κερκυόνος. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἐν Τεγέᾳ καὶ Κόρης ναός, ἃς ἐπονομάζουσι Καρποφόρους. Πλησίον δὲ Ἀφροδίτης καλουμένης Παφίας. ἱδρύσατο αὐτὴν Λαοδίκη, γεγονυῖα μέν, ὡς καὶ πρότερον ἐδήλωσα, ἀπὸ Ἀγαπήνορος, ὃς ἐς Τροίαν ἡγήσατο Ἀρκάσιν, οἰκοῦσα δὲ ἐν Πάφῳ. Τούτου δέ ἐστιν οὐ πόρρω Διονύσου τε ἱερὰ δύο καὶ Κόρης βωμός, καὶ Ἀπόλλωνος ναός, καὶ ἄγαλμα ἐπίχρυσον. Χειρίσοφος ἐποίησε, Κρὴς μὲν γένος, ἡλικίαν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν διδάξαντα οὐκ ἴσμεν. Ἡ δὲ δίαιτα ἡ ἐν Κνωσσῷ Δαιδάλῳ παρὰ Μίνῳ συμβᾶσα ἐπὶ μακρότερον δόξαν τοῖς Κρησὶ καὶ ἐπὶ ξοάνων ποιήσει παρεσκεύασε. Παρὰ δὲ τῷ Ἀπόλλωνι ὁ Χειρίσοφος ἕστηκε λίθου πεποιημένος. Καλοῦσι δὲ οἱ Τεγεᾶται καὶ Ἑστίαν Ἀρκάδων κοινήν. ἐνταῦθά ἐστιν ἄγαλμα Ἡρακλέους. πεποίηται δέ οἱ ἐπὶ τοῦ μηροῦ τραῦμα ἀπὸ τῆς μάχης ἣν πρὸς τοὺς Ἱπποκόωντος τοῖς παισὶν ἐμαχέσατο. Τὸ δὲ χωρίον τὸ ὑψηλόν, ἐφ' οὗ καὶ οἱ βωμοὶ Τεγεάταις εἰσὶν οἱ πολλοί, καλεῖται μὲν Διὸς Κλαρίου· δῆλα δὲ ὡς ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις τῷ θεῷ τοῦ κλήρου τῶν παίδων ἕνεκα τῶν Ἀρκάδος. ἄγουσι δὲ ἑορτὴν αὐτόθι Τεγεᾶται κατὰ ἔτος. καί σφισιν ἐπιστρατεῦσαι Λακεδαιμονίους τότε ὑπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἑορτῆς λέγουσι· καὶ (νίφειν γὰρ τὸν θεόν) τοὺς μὲν ῥιγοῦν, καὶ ὄντας ἐν τοῖς ὅπλοις κάμνειν. αὐτοὶ δὲ ἐκείνων κρύφα πῦρ καῦσαι, καὶ ὡς οὐκ ἠνώχλουντο ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ, τὰ ὅπλα ἐνδύντας ἐξελθεῖν τε ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ κρατεῖν ἐν τῷ ἔργῳ πλέον φασίν. Ἐθεασάμην δὲ καὶ ἄλλα ἐν Τεγέᾳ τοσάδε. Ἀλέου οἰκίαν καὶ Ἐχέμου μνῆμα, καὶ ἐπειργασμένην ἐς στήλην τοῦ Ἐχέμου τὴν πρὸς τὸν Ὕλλον μάχην.

Ἐκ Τεγέας δὲ ἰόντι ἐς τὴν Λακωνικήν, ἔστι μὲν βωμὸς ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, Πανός, ἔστι δὲ καὶ Λυκαίου Διός. λείπεται δὲ καὶ θεμέλια ἱερῶν. οὗτοι μὲν δή εἰσιν οἱ βωμοὶ σταδίοις δύο ἀπωτέρω τοῦ τείχους. Προελθόντι δὲ ἀπ' αὐτῶν μάλιστά που σταδίους ἑπτά, ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Λιμνάτιδος, καὶ ἄγαλμά ἐστιν ἐβένου ξύλου. τρόπος δὲ τῆς ἐργασίας ὁ Αἰγιναῖος καλούμενος ὑπὸ Ἑλλήνων. Τούτων ὅσον δέκα ἀπωτέρω σταδίοις Ἀρτέμιδος Κναπεάτιδος, ἔστιν Ἀλέου τὰ ἐρείπια. Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ Τεγεάταις ὅροι τῆς γῆς ὁ ποταμός ἐστιν ὁ Ἀλφειός. τούτου τὸ ὕδωρ ἄρχεται μὲν ἐν Φυλάκῃ, κάτεισι δὲ οὐ πόρρω τῆς πηγῆς καὶ ἄλλο ὕδωρ ἐς αὐτὸν ἀπὸ πηγῶν μεγέθει μὲν οὐ μεγάλων, πλεόνων δὲ ἀριθμόν. καὶ διὰ τοῦτο τῷ χωρίῳ Σύμβολα γέγονεν ὄνομα. Φαίνεται δὲ ὁ Ἀλφειὸς παρὰ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς φύσιν τινὰ ἰδίαν παρεχόμενος τοιάνδε. Ἀφανίζεσθαί τε γὰρ κατὰ γῆς ἐθέλει πολλάκις, καὶ αὖθις ἀναφαίνεσθαι. Προελθὼν μέν γε ἐκ Φυλάκης καὶ τῶν καλουμένων Συμβόλων, ἐς τὸ πεδίον κατέδυ τὸ Τεγεατικόν. ἀνατείλας δὲ ἐν Ἀσέᾳ, καὶ τὸ ῥεῦμα ἀναμίξας τῷ Εὐρώτᾳ, τὸ δεύτερον ἔτι κάτεισιν ἐς τὴν γῆν. ἀνασχὼν δὲ ἔνθα Πηγὰς ὀνομάζουσιν οἱ Ἀρκάδες, καὶ παρά γε τὴν Πισαίαν καὶ παρὰ Ὀλυμπίαν ἐξελθών, ἐκδίδωσιν ὑπὲρ Κυλλήνης ἐπινείου τοῦ Ἠλείων ἐς τὴν θάλασσαν. Ἔμελλε δὲ ἄρα μηδὲ Ἀδρίας ἐπισχήσειν αὐτὸν τοῦ πρόσω. διεξηξάμενος δὲ καὶ τοῦτον πέλαγος μέγα οὕτω καὶ βίαιον, ἐν Ὀρτυγίᾳ τῇ πρὸ Συρακουσῶν ἐπιδείκνυσιν Ἀλφειός τε ὢν καὶ πρὸς Ἀρέθουσαν τὸ ὕδωρ ἀνακοινούμενος. Ἡ δὲ εὐθεῖα ἐπὶ Θυρέαν τε καὶ κώμας τὰς ἐν τῇ Θυρεάτιδι ἐκ Τεγέας παρείχετο ἐς συγγραφὴν Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος μνῆμα· καὶ ὑφελέσθαι Σπαρτιάτην τὰ ὀστᾶ αὐτόθεν οἱ Τεγεᾶται λέγουσι. καθ' ἡμᾶς δὲ οὐκέτι πυλῶν ἐντὸς ἐγίνετο ὁ τάφος. Ῥεῖ δὲ καὶ Γαράτης ποταμὸς κατὰ τὴν ὁδόν. διαβάντι δὲ τὸν Γαράτην, καὶ προελθόντι σταδίους δέκα, Πανός ἐστιν ἱερόν, καὶ πρὸς αὐτῷ δρῦς ἱερὰ καὶ αὐτὴ τοῦ Πανός. Ἡ δὲ ἐς Ἄργος ἐκ Τεγέας ὀχήματι ἐπιτηδειοτάτη καὶ τὰ μάλιστά ἐστι λεωφόρος. ἔστι δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πρῶτα μὲν ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀσκληπιοῦ. μετὰ δὲ ἐκτραπεῖσιν ἐς ἀριστερὰν ὅσον στάδιον, Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Πυθίου καταλελυμένον ἐστὶν ἱερόν, καὶ ἐρείπια ἐς ἅπαν. Κατὰ δὲ τὴν εὐθεῖαν αἵ τε δρῦς εἰσι πολλαί, καὶ Δήμητρος ἐν τῷ ἄλσει τῶν δρυῶν ναὸς ἐκ Κορυθέων καλουμένης. πλησίον δέ, ἄλλο ἐστὶν ἱερὸν Διονύσου Μύστου. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἄρχεται τὸ

ὄρος τὸ Παρθένιον. ἐν δὲ αὐτῷ τέμενος δείκνυται Τηλέφου· καὶ ἐνταῦθα παῖδα ἐκκείμενον φασὶν αὐτὸν ὑπὸ ἐλάφου τραφῆναι. Ἀπωτέρω δὲ ὀλίγον, Πανός ἐστιν ἱερόν· ἔνθα Φιλιππίδῃ φανῆναι τὸν Πᾶνα καὶ εἰπεῖν τὰ πρὸς αὐτὸν, Ἀθηναῖοί τε καὶ κατὰ ταὐτὰ Τεγεᾶται λέγουσι. παρέχεται δὲ τὸ Παρθένιον καὶ ἐς λύρας ποίησιν χελώνας ἐπιτηδειοτάτας, ἃς οἱ περὶ τὸ ὄρος ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ λαμβάνειν δεδοίκασιν ἀεὶ, καὶ ξένους οὐ περιορῶσιν αἱροῦντας. ἱερὰς γὰρ σφᾶς εἶναι τοῦ Πανὸς ἡγοῦνται. Ὑπερβαλόντι δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔστιν ἐν τοῖς ἤδη γεωργουμένοις Τεγεατῶν ὅροι καὶ Ἀργείων, καθ' ἃ αἱ ἐν τῇ κατὰ Ὑσιὰς ἐν Ἀργολίδι. Αἵδε μὲν Πελοποννήσου μοῖραι καὶ πόλεις τε ἐν ταῖς μοίραις, καὶ ἐν ἑκάστῃ πόλει τὰ ἀξιολογώτατα ἐστὶν ἐς μνήμην.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΒΟΙΩΤΙΚΑ.

ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ δὲ ἡ Βοιωτία καὶ κατὰ ἄλλα τῆς Ἀττικῆς ἐστιν ὅμορος· πρὸς δὲ Ἐλευθερῶν οἱ Πλαταιεῖς. Βοιωτοὶ δὲ τὸ μὲν πᾶν ἔθνος ἀπὸ Βοιωτοῦ τὸ ὄνομα ἔσχηκεν· ὃν Ἰτώνου παῖδα καὶ νύμφης δὴ Μελανίππης, Ἴτωνον δὲ Ἀμφικτύονος εἶναι λέγουσι. καλοῦνται δὲ κατὰ πόλεις ἀπό τε ἀνδρῶν καὶ τὰ πλείω γυναικῶν. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς (ἐμοὶ δοκεῖν) εἰσὶν αὐτόχθονες, ὄνομα δέ φασιν ἀπὸ Πλαταίας, ἣν θυγατέρα εἶναι τοῦ ποταμοῦ νομίζουσιν. Ὅτι μὲν δὴ καὶ οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο, δῆλά ἐστιν. βασιλεῖαι γὰρ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὐ δημοκρατίαι πάλαι καθειστήκεσαν. Τῶν δὲ βασιλέων ἄλλον μὲν οὐδένα οἱ Πλαταιεῖς ἴσασι, μόνον δὲ Ἀσωπὸν, καὶ ἔτι πρότερον Κιθαιρῶνα· καὶ τὸν μὲν ἀπ' αὐτοῦ θέσθαι τῷ ὄρει τὸ ὄνομα, τὸν δὲ τῷ ποταμῷ λέγουσι. δοκῶ δὲ καὶ τὴν Πλάταιαν, ἀφ' ἧς κέκληται πόλις, βασιλέως Ἀσωποῦ, καὶ οὐ τοῦ ποταμοῦ παῖδα εἶναι. Πλαταιεῦσι δὲ πρὸ μὲν τῆς μάχης ἣν Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι ἐμαχέσαντο, οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐς δόξαν. μετασχόντες δὲ οὗ Μαραθῶνι ἀγῶνος, ὕστερον καταβεβηκότος ἤδη Ξέρξου, καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐτόλμησαν μετὰ Ἀθηναίων ἐσβῆναι, Μαρδόνιον δὲ τὸν Γωβρύου Ξέρξῃ στρατηγοῦντα, ἠμύναντο ἐν τῇ σφετέρᾳ. Δὶς δὲ σφᾶς κατέλαβε γενέσθαι τε ἀναστάτους καὶ αὖθις ἐς Βοιωτίαν καταχθῆναι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ πολέμου τοῖς Πελοποννησίοις πρὸς Ἀθηναίους γενομένου, Λακεδαιμόνιοι πολιορκίᾳ Πλάταιαν ἐξεῖλον. Ἀνοικισθείσης δὲ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἣν πρὸς βασιλέα τὸν Περσῶν γενέσθαι τοῖς Ἕλλησιν ἔπραξεν Ἀνταλκίδας ἀνὴρ Σπαρτιάτης, καὶ τῶν Πλαταιέων κατελθόντων ἐξ Ἀθηνῶν· τοὺς δὲ αὖθις ἔμελλεν ἐπιλήψεσθαι κακὸν δεύτερον. Ἐκ μέν γε τοῦ ἐμφανοῦς πόλεμος πρὸς τοὺς Θηβαίους οὐκ ἦν συνεστηκώς. ἀλλὰ οἱ Πλαταιεῖς μένειν τὴν εἰρήνην σφίσιν ἔφασαν, ὅτι τὴν Καδμείαν Λακεδαιμονίοις καταλαβοῦσιν, οὔτε βουλεύματος, οὔτε ἔργου μετεσχήκεσαν. Θηβαῖοι δὲ ἀπέφαινον τὴν τε εἰρήνην Λακεδαιμονίους εἶναι τοὺς πράξαντας, καὶ ὕστερον παραβάντων ἐκείνων λελύσθαι, καὶ ἅπασιν ἠξίουν τὰς σπονδάς. Οὐκ ἀνύποπτα οὖν ἡγούμενοι οἱ Πλαταιεῖς τὰ ἐκ τῶν Θηβαίων, διὰ φυλακῆς εἶχον ἰσχυρᾶς τὴν πόλιν, καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς ὁπόσοι ἀπωτέρω τοῦ ἄστεως ἦσαν, οὐδὲ ἐς τούτους ἀνὰ πᾶσαν ἤρχοντο ἡμέραν. ἀλλὰ ἠλπίσαντο γὰρ τοὺς Θηβαίους πανδημεὶ καὶ ἅμα ἐπὶ πλεῖστον εἰώθεσαν βουλεύεσθαι, παρεφύλασσον τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ καθ' ἡσυχίαν ἐφεώρων τὰ ἑαυτῶν καὶ οἱ ἔσχατοι γεωργοῦντες. Νεοκλῆς δὲ ὃς τότε Βοιωταρχῶν ἔτυχεν ἐν Θήβαις (οὐ γὰρ αὐτὸν οἱ Πλαταιεῖς ἐλελήθεσαν ἐπὶ τῇ τέχνῃ) προεῖπε τῶν Θηβαίων ἕκαστόν τινα εἶναι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, καὶ σφᾶς αὐτίκα οὐ τὴν εὐθεῖαν ἀπὸ τῶν Θηβαίων, τήν τε ἐπὶ τῆς Πεδιάδα, τὴν τε ἐπὶ Ὑσιῶν ἦγε πρὸς Ἐλευθερῶν τε καὶ τῆς Ἀττικῆς, ἧ μηδὲ σκοπὸς ἐτε-

ἐτέτακτο ὑπὸ τῶν Πλαταιέων, γίνεται δὲ τύχη περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἔμελλε τὴν ἡμέραν. Πλαταιεῖς δὲ ἄγειν Θηβαίους νομίζοντες ἐκκλησίαν, ἐς τοὺς ἀγροὺς ἀποκεκλεισμένοι τῶν πυλῶν ἦσαν. πρὸς δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐποιήσαντο οἱ Θηβαῖοι σπονδὰς ἀπελθεῖν σφᾶς πρὸ ἡλίου δύοντος, ἄνδρας μὲν σὺν ἑνὶ, γυναῖκας δὲ δύο ἱμάτια ἑκάστην ἔχουσαν. Συνέβη τε ἐναντία τοῖς Πλαταιεῦσιν ἐν τῷ τότε ἡ τύχη, ἢ ὡς ὑπὸ Ἀρχιδάμου καὶ Λακεδαιμονίων τὸ πρότερον ἥλωσαν. Λακεδαιμόνιοί γε αὐτοὺς ἐξεπολιόρκησαν, ἀπείργοντες διπλῷ τείχει μὴ ἐξελθεῖν τοῦ ἄστεως· Θηβαῖοι δὲ ἐν ᾧ τότε ἀφελόμενοι μὴ ἐσελθεῖν σφᾶς ἐς τὸ τεῖχος. Ἐγένετο δὲ ἡ ἅλωσις Πλαταιᾶς ἡ δευτέρα, μάχης μὲν τρίτῳ τῆς ἐν Λεύκτροις ἔτει πρότερον, Ἀστείου δὲ Ἀθήνησιν ἄρχοντος. Καὶ ἡ μὲν πόλις ὑπὸ τῶν Θηβαίων καθῃρέθη πλὴν τὰ ἱερά. τοῖς δὲ Πλαταιεῦσιν ὁ τρόπος τῆς ἁλώσεως σωτηρίαν παρέσχεν ἐν ἴσῳ πᾶσιν. ἐκπεσόντας δὲ σφᾶς ἐδέξαντο αὖθις οἱ Ἀθηναῖοι. Φιλίππου δὲ, ὡς ἐκράτησεν ἐν Χαιρωνείᾳ, φρουράν τε ἐσαγαγόντος ἐς Θήβας, καὶ ἄλλα ἐπὶ καταλύσει τῶν Θηβαίων πράσσοντος, οὕτω καὶ οἱ Πλαταιεῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ κατήχθησαν. Γῆς δὲ τῆς Πλαταιΐδος ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὀλίγον τῆς εὐθείας ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰ, Ὑσιῶν καὶ Ἐρυθρῶν ἐρείπιά ἐστι. πόλεις ποτὲ τῶν Βοιωτῶν ἦσαν, καὶ νῦν ἔτι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν Ὑσιῶν, ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος ἡμίεργος, καὶ φρέαρ ἱερόν. πάλαι δὲ ἐκ τοῦ φρέατος κατὰ τὸν Βοιωτῶν λόγον ἐμαντεύοντο πίνοντες. Ἐπανελθοῦσι δὲ ἐς τὴν λεωφόρον, ἔστιν αὖθις ἐν δεξιᾷ Μαρδονίου λεγόμενον μνῆμα εἶναι. καὶ ὅτι μὲν εὐθὺς ἦν μετὰ τὴν μάχην ἀφανὴς ὁ Μαρδονίου νεκρὸς, ἔστιν ὡμολογημένον. τὸν δὲ θάψαντα οὐ κατὰ ταὐτὰ ὅστις ἦν λέγουσι. φαίνεται δὲ Ἀρτόντης ὁ Μαρδονίου πλεῖστα μὲν διδοὺς Διονυσοφάνει δῶρα ἀνδρὶ Ἐφεσίῳ, δοὺς μέντοι καὶ ἄλλοις Ἰώνων ὡς οὐδὲ ἐκείνοις ἀμελὲς γενόμενον ταφῆναι Μαρδόνιον. αὕτη μὲν ἀπ᾽ Ἐλευθερῶν ἐς Πλάταιαν ἄγει. Τοῖς δὲ ἐκ Μεγάρων ἰοῦσι, πηγή τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ, καὶ προελθοῦσιν ὀλίγον πέτρα. καλοῦσι δὲ τὴν μὲν Ἀκταίωνος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ καθεύδειν φασὶ τῇ πέτρᾳ τὸν Ἀκταίωνα ὁπότε κάμοι θηρεύων, ἐς δὲ τὴν πηγὴν ἐνιδεῖν λέγουσιν αὐτὸν λουμένης Ἀρτέμιδος ἐν τῇ πηγῇ. Στησίχορος δὲ ὁ Ἱμεραῖος ἔγραψεν ἐλάφου περιβαλεῖν δέρμα Ἀκταίωνι τὴν θεὸν, παρασκευάζουσάν οἱ τὸν ἐκ τῶν κυνῶν θάνατον, ἵνα δὴ μὴ γυναῖκα Σεμέλην λάβοι. Ἐγὼ δὲ ἄνευ θεοῦ πείθομαι νόσον λύσσαν τοῦ Ἀκταίωνος ἐπιλαβεῖν τοὺς κύνας· μανέντες δὲ καὶ οὐ διαγινώσκοντες διαφορήσειν ἔμελλον πάντα τινὰ ὅτῳ περιτύχοιεν. καθ᾽ ὅτι δὲ τοῦ Κιθαιρῶνος Πενθεῖ τῷ Ἐχίονος ἐγένετο ἡ συμφορὰ, ἢ Οἰδίποδα ὅποι τεχθέντα ἐξέθεσαν, οἶδεν οὐδεὶς καθάπερ ἴσμεν τὴν σχιστὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ Φωκέων, ἐφ᾽ ᾗ τὸν πατέρα Οἰδίπους ἀπέκτεινεν. Ὁ δὲ Κιθαιρὼν τὸ ὄρος Διὸς ἱερὸν Κιθαιρωνίου ἐστὶν, ἃ δὴ καὶ ἐς πλέον ἐπέξειμι ἐπειδὰν ἐς αὐτὰ ὁ λόγος καθήκει μοι. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον μάλιστα τὴν ἐς Πλάταιαν τάφοι τῶν πρὸς Μήδους μαχεσαμένων εἰσί. τοῖς μὲν οὖν λοιποῖς ἐστιν Ἕλλησι μνῆμα κοινόν. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Ἀθηναίων τοῖς πεσοῦσιν ἰδίᾳ τέ εἰσιν οἱ τάφοι, καὶ ἐλεγεῖά ἐστι Σιμωνίδου γεγραμμένα ἐπ᾽ αὐτοῖς. Οὐ πόρρω δὲ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων, Διός ἐστιν Ἐλευθερίου βωμός. τούτων μὲν δὴ χαλκοῦ, τοῦ Διὸς δὲ τόν τε βωμὸν καὶ τὸ ἄγαλμα ἐποίησαν λευκοῦ λίθου. ἄγουσι δὲ καὶ νῦν ἔτι ἀγῶνα διὰ ἔτους πέμπτου, τὰ Ἐλευθέρια, ἐν ᾧ μέγιστα δῶρα πρόκειται δρόμου· θέουσι δὲ ὡπλισμένοι πρὸ τοῦ βωμοῦ. Τρόπαιον δὲ ὃ τῆς μάχης τῆς Πλαταιᾶσιν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες, πεντεκαίδεκα σταδίοις μάλιστα ἕστηκεν ἀπωτέρω τῆς πόλεως. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει προϊοῦσιν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ ἀγάλματος, ἃ τῷ Διῒ πεποίηται τῷ Ἐλευθερίῳ, Πλαταίας ἐστὶν ἡρῷον. καί μοι τὰ ἐπ᾽ αὐτῇ ἤδη τὰ λεγόμενα, καὶ ὁποῖα αὐτοὶ εἴκαζον, ἔστιν εἰρημένα. Πλαταιεῦσι δὲ ναός ἐστιν Ἥρας θέας ἄξιος, μεγέθει τε καὶ ἐς τῶν ἀγαλμάτων τὸν κόσμον. ἐσελθοῦσι μὲν Ῥέα τὸν πέτρον κατειλημμένον σπαργάνοις, οἷα δὴ τὸν παῖδα ὃν ἔτεκε, Κρόνῳ κομίζουσά ἐστι. τὴν δὲ Ἥραν Τελείαν καλοῦσι. πεποίηται δὲ ὀρθὸν μεγέθει ἄγαλμα μέγα, λίθου δὲ ἀμφότερα τοῦ Πεντελησίου. Πραξιτέλους δέ ἐστιν ἔργα ἐνταῦθα· καὶ ἄλλο Ἥρας ἄγαλμα καθήμενον Καλλίμαχος ἐποίησε. Νυμφευομένην δὲ τὴν θεὸν ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ὀνομάζουσιν. Ἥραν

ἐφ' ὅσῳ δὴ πρὸς τὸν Δία ὠργισμένην ἐς Εὔβοιαν φασὶν ἀναχωρῆσαι. Δία δὲ ὡς οὐκ ἔπειθεν αὐτήν, παρὰ Κιθαιρῶνα λέγουσιν ἐλθεῖν δυναστεύοντα ἐν Πλαταιαῖς τότε. εἶναι γὰρ τὸν Κιθαιρῶνα οὐδενὸς σοφίαν ὕστερον. οὗτος οὖν κελεύει τὸν Δία ἄγαλμα ξύλου ποιησάμενον ἄγειν ἐπὶ βοῶν ζεύγους ἐγκεκαλυμμένον, λέγειν δὲ ὡς ἄγοιτο γυναῖκα Πλάταιαν τὴν Ἀσωποῦ. καὶ ὁ μὲν ἐποίει κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Κιθαιρῶνος. Ἥρα δὲ ἐπέπυστό τε αὐτίκα, καὶ αὐτίκα ἀφίκετο. ὡς δὲ ἐπλησίαζε τῇ ἁμάξῃ, καὶ τοῦ ἀγάλματος τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξεν, ἥσθη τε τῇ ἀπάτῃ ξόανον εὑροῦσα ἀντὶ νύμφης γυναικὸς, καὶ διαλλαγὰς ποιεῖται πρὸς τὸν Δία. ἐπὶ ταύταις ταῖς διαλλαγαῖς Δαίδαλα ἑορτὴν ἄγουσιν, ὅτι οἱ πάλαι τὰ ξόανα ἐκάλουν δαίδαλα. ἐκάλουν δὲ (ἐμοὶ δοκεῖν) πρότερον ἔτι ἢ Δαίδαλος ὁ Παλαμάονος ἐγένετο Ἀθήνησι· τούτῳ δὲ ὕστερον ἀπὸ τῶν δαιδάλων ἐπίκλησιν γενέσθαι δοκῶ, καὶ οὐκ ἐκ γενετῆς τεθῆναι τὸ ὄνομα. Δαίδαλα οὖν ἄγουσιν οἱ Πλαταιεῖς ἑορτὴν δι' ἔτους ἑβδόμου μὲν, ὡς ἔφασκεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητής· ἀληθεῖ μέν τοι λέγω, δι' ἐλάσσονος, καὶ οὐ τοσούτου χρόνου. ἐθελήσαντες δὲ ἀπὸ Δαιδάλων ἐς Δαίδαλα ἕτερα ἀναριθμῆσαι τὸν μεταξὺ χρόνον ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὐκ ἐγενόμεθα οἷοί τε. Ἄγουσι δὲ οὕτω τὴν ἑορτήν. δρυμός ἐστιν Ἀλαλκομενῶν οὐ πόῤῥω μέγιστος τῶν ἐν Βοιωτίᾳ, στελέχη δρυῶν ἐστιν ἐνταῦθα. ἐς τοῦτον οἱ Πλαταιεῖς ἀφικόμενοι τὸν δρυμὸν, προτιθέντα μοίρας κρεῶν ἑφθῶν. ὄρνιθες δὲ οἱ μὲν ἄλλοι σφίσιν ἥκιστά εἰσι δι' ὄχλου, τῶν κοράκων δὲ (οὗτοι γὰρ σφίσιν ἐπιφοιτῶσιν) ἔχουσιν ἀκριβῆ τὴν φρουράν, τὸν δὲ αὐτῶν ἁρπάσαντα κρέας, ἐφ' ὅτῳ τῶν δένδρων καθεδεῖται φυλάσσουσιν. ἐφ' οὗ δ' ἂν καθεσθῇ, τεμόντες ποιοῦσιν ἀπὸ τούτου τὸ δαίδαλον. δαίδαλον γὰρ δὴ καὶ τὸ ξόανον αὐτὸ ὀνομάζουσι. ταύτην μὲν ἰδίᾳ Πλαταιεῖς ἑορτὴν ἄγουσι, Δαίδαλα μικρὰ ὀνομάζοντες. Δαιδάλων δὲ ἑορτὴν τῶν μεγάλων καὶ οἱ Βοιωτοὶ σφίσι συνεορτάζουσι, δι' ἑξηκοστοῦ δὲ ἄγουσιν ἔτους. ἐκλιπεῖν γὰρ τοσοῦτον χρόνον τὴν ἑορτήν φασιν, ἡνίκα οἱ Πλαταιεῖς ἔφευγον. ξόανα δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ἕτοιμά σφισιν ἐστὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον παρασκευασθέντα ἐν Δαιδάλοις τοῖς μικροῖς. ταῦτα ἀναιροῦνται κλήρῳ Πλαταιεῖς, Κορωναῖοι, Θεσπιεῖς, Ταναγραῖοι, Χαιρωνεῖς, Ὀρχομένιοι, Λεβαδεῖς, Θηβαῖοι. διαλλαγῆναι γὰρ καὶ οὗτοι Πλαταιεῦσιν ἠξίωσαν, καὶ συλλόγου μετασχεῖν κοινοῦ, καὶ ἐς Δαίδαλα θυσίαν ἀποστέλλειν, ὅτε Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου τὰς Θήβας ἀνῴκισε. τῶν δὲ πολισμάτων ὁπόσα ἐστὶν ἐλάσσονος λόγου, συντέλειαν αἱροῦνται. τὸ ἄγαλμα κοσμήσαντες παρὰ τὸν Ἀσωπὸν, καὶ ἀναθέντες ἐπὶ ἅμαξαν γυναῖκα, ἐφιστᾶσι νυμφεύτριαν. οἱ δὲ αὖθις κληροῦνται, καθ' ἥντινα τάξιν τὴν πομπὴν ἀνάξουσι. τὸ δ' ἐντεῦθεν τὰς ἁμάξας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἄκρον τὸν Κιθαιρῶνα ἐλαύνουσιν. εὐτρεπὴς δὲ σφίσιν ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους βωμός. ποιοῦσι δὲ τρόπῳ τοιῷδε τὸν βωμόν. ξύλα τετράγωνα ἁρμόζοντες πρὸς ἄλληλα συντιθέασι κατὰ ταὐτὰ καὶ εἰ λίθων ἐποιοῦντο οἰκοδομίαν. ἐξάραντες δὲ ἐς ὕψος φρύγανα ἐπιφέρουσιν. αἱ μὲν δὴ πόλεις καὶ τὰ τέλη τελείαν θύσαντες τῇ Ἥρᾳ βοῦν ἕκαστοι καὶ ταῦρον τῷ Διΐ, τὰ ἱερεῖα οἴνου καὶ θυμιαμάτων πλήρη, καὶ τὰ δαίδαλα ὁμοῦ καθίζουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. ἰδιῶται δὲ ὁπόσα θύουσιν οἱ πλούσιοι. τοῖς δὲ οὐχ ὁμοίως δύναμις, τὰ λεπτότερα τῶν προβάτων θύειν καθέστηκε. καταγίζειν δὲ τὰ ἱερεῖα ὁμοίως πάντα, σὺν δέ σφισι καὶ αὐτὸν τὸν βωμὸν ἐπιλαβὸν τὸ πῦρ ἐξανήλωσε. μεγίστην δὲ ταύτην φλόγα καὶ ἐκ μακροτάτου σύνοπτον οἶδα ἀρθεῖσαν. Ὑπὸ δὲ τῆς κορυφῆς ἐφ' ᾗ τὸν βωμὸν ποιοῦνται, πέντε που μάλιστα καὶ δέκα ὑποκαταβάντι σταδίους, νυμφῶν ἐστιν ἄντρον Κιθαιρωνίδων, Σφραγίδιον μὲν ὀνομαζόμενον, μαντεύεσθαι δὲ τὰς νύμφας τὸ ἀρχαῖον αὐτόθι ἔχει λόγος. Πλαταιεῦσι δὲ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἀρείας ἐστὶν ἱερόν, ᾠκοδομήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων, ἃ τῆς μάχης σφίσιν Ἀθηναῖοι τῆς ἐν Μαραθῶνι ἀπένειμαν. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα ξόανόν ἐστιν ἐπίχρυσον, πρόσωπον δέ οἱ καὶ χεῖρες ἄκραι καὶ πόδες λίθου τοῦ Πεντελησίου εἰσί· μέγεθος μὲν οὐ πολὺ δή τι ἀποδεῖ τῆς ἐν ἀκροπόλει χαλκῆς, ἣν καὶ αὐτὴν Ἀθηναῖοι τοῦ Μαραθῶνι ἀπαρχὴν ἀγῶνος ἀνέθηκαν. Φειδίας δὲ καὶ Πλαταιεῦσιν ἦν ὁ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα ποιήσας. γραφαὶ δέ εἰσιν ἐν τῷ ναῷ, Πολυγνώτου μὲν Ὀδυσσεὺς, τοὺς μνηστῆρας ἤδη κατειρ-

κατειργασμένος. Ὀνατᾶ δὲ Ἀργείων ἐπὶ Θήβας ἡ προτέρα στρατεία. αὗται μὲν δή εἰσιν ἐπὶ τοῦ προνάου τῶν τοίχων αἱ γραφαί. Κεῖται δὲ τοῦ ἀγάλματος πρὸς τοῖς ποσὶν εἰκὼν Ἀειμνήστου. ὁ δὲ Ἀείμνηστος ἔν τε τῇ πρὸς Μαρδόνιον μάχῃ καὶ ἔτι πρότερον ἐς Μαραθῶνα Πλαταιεῦσιν ἡγήσατο. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἐπίκλησιν Ἐλευσινίας ἱερὸν ἐν Πλαταιαῖς, καὶ Ληΐτου μνῆμα. τῶν δὲ ἡγεμόνων οἳ Βοιωτοὺς ἐς Τροίαν ἤγαγον, μόνος ἀνέστρεψεν οἴκαδε οὗτος ὁ Λήϊτος. Τὴν δὲ κρήνην τὴν Γαργαφίαν Μαρδόνιος καὶ ἡ ἵππος συνέχεεν ἡ Περσῶν, ὅτι τὸ Ἑλλήνων στράτευμα τὸ ἀντικαθήμενον σφίσιν ἀπ' αὐτῆς ἔπινεν. ὕστερον μέντοι τὸ ὕδωρ ἀνεσώσαντο οἱ Πλαταιεῖς. Ἐκ Πλαταιᾶς δὲ ἰοῦσιν ἐς Θήβας ποταμός ἐστι Περόη. θυγατέρα δὲ εἶναι τὴν Περόην τοῦ Ἀσωποῦ λέγουσι. Πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Ἀσωπόν, παρ' αὐτὸ τὸ ῥεῦμα ἀποτραπεῖσιν ἐς τὰ κάτω, καὶ προελθοῦσιν ὅσον τεσσαράκοντα στάδια, ἔστιν ἐρείπια Σκώλου. Δήμητρος δὲ καὶ Κόρης ἐν τοῖς ἐρειπίοις οὐκ ἐξειργασμένος ὁ ναός, ἡμίσεα δὲ καὶ ταῖς θεαῖς ἐστι τὰ ἀγάλματα. Ἀποκρίνει δὲ καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τῆς Θηβαίων τὴν Πλαταΐδα ὁ Ἀσωπός. Γῆν δὲ τὴν Θηβαΐδα οἰκῆσαι πρῶτον λέγουσιν Ἐκτῆνας, βασιλέα δὲ εἶναι τῶν Ἐκτήνων ἄνδρα αὐτόχθονα Ὤγυγον· καὶ ἀπὸ τούτου τοῖς πολλοῖς τῶν ποιητῶν ἐπίκλησις ἐς τὰς Θήβας ἐστὶν Ὠγυγίαι. καὶ τούτους μὲν ἀπολέσθαι λοιμώδει νόσῳ φασίν, ἐσοικίσασθαι δὲ μετὰ τοὺς Ἐκτῆνας ἐς τὴν χώραν Ὕαντας, καὶ Ἄονας, Βοιώτια (ἐμοὶ δοκεῖν) γένη, καὶ οὐκ ἐπηλύδων ἀνθρώπων. Κάδμου δὲ καὶ τῆς Φοινίκων στρατιᾶς ἐπελθούσης, μάχῃ νικηθέντες οἱ μὲν Ὕαντες, ἐς τὴν νύκτα τὴν ἐπερχομένην ἐκδιδράσκουσι· τοὺς δὲ Ἄονας ὁ Κάδμος γενομένους ἱκέτας καταμεῖναι καὶ ἀναμιχθῆναι τοῖς Φοίνιξιν εἴασεν. τοῖς μὲν οὖν Ἄοσι κατὰ κώμας ἐπήεσαν αἱ οἰκήσεις. Κάδμος δὲ τὴν πόλιν τὴν καλουμένην ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Καδμείαν ᾤκισεν. Αὐξηθείσης δὲ ὕστερον τῆς πόλεως, οὕτω τὴν Καδμείαν ἀκρόπολιν συνέβη τῶν κάτω γενέσθαι Θηβῶν. Κάδμῳ δὲ γάμος τε ἐπιφανὴς ὑπῆρξεν, εἰ δὴ θυγατέρα Ἀφροδίτης καὶ Ἄρεως κατὰ λόγον τῶν Ἑλλήνων ἔσχε· καὶ αἱ θυγατέρες εἰλήφασιν αὐταὶ φήμην, Σεμέλη μὲν τεκεῖν ἐκ Διός, Ἰνὼ δὲ θεῶν εἶναι τῶν θαλασσίων. ἐπὶ μὲν δὴ Κάδμου μέγιστον μετά γε αὐτὸν Κάδμον ἠδύναντο οἱ Σπαρτοί, Χθόνιος, καὶ Ὑπερήνωρ, καὶ Πέλωρος, καὶ Οὐδαῖος. Ἐχίονα δὲ ὡς προέχοντα κατ' ἀνδραγαθίαν, γαμβρὸν ἠξίωσεν ὁ Κάδμος ποιήσασθαι. τοὺς δὲ ἄνδρας τούτους, οὐ γάρ τι ἠδυνάμην ἐς αὐτοὺς παρευρεῖν, ἑπόμενος τῷ μύθῳ, Σπαρτοὺς διὰ τὸν τρόπον ὅντινα ἐγένοντο ὀνομασθῆναι. Κάδμου δὲ ἐς Ἰλλυριοὺς καὶ Ἰλλυριῶν ἐς τοὺς καλουμένους Ἐγχελέας μετοικήσαντος, Πολύδωρος ὁ Κάδμου τὴν ἀρχὴν ἔσχε. Πενθεὺς δὲ ὁ Ἐχίονος ἴσχυε μὲν καὶ αὐτὸς κατὰ γένους ἀξίωμα καὶ φιλίαν τοῦ βασιλέως· ὢν δὲ ἐς τὰ λοιπὰ ὑβριστὴς, καὶ ἀσεβής, Διονύσου δίκην ἔσχεν ἐκ τοῦ θεοῦ. Πολυδώρου δὲ ἦν Λάβδακος. ἔμελλε δὲ ἄρα αὐτόν, ὡς οἱ παρίστατο ἡ τελευτή, παῖδα ἔτι ἀπολείψειν, καὶ ἐπιτρέπει τόν τε υἱὸν καὶ τὴν ἀρχὴν Νυκτεῖ. τὰ δὲ ἐφεξῆς τοῦ λόγου μοι προεδήλωσεν ἡ Σικυωνία συγγραφή, τοῦ τε Νυκτέως τὸν θάνατον ὅντινα γένοιτο τρόπον, καὶ ὡς ἐς Λύκον ἀδελφὸν Νυκτέως ἥ τε ἐπιμέλεια τοῦ παιδὸς περιῆλθε, καὶ ἡ Θηβαίων δυναστεία. Λύκος δὲ παρέδωκε μὲν αὐξηθέντι Λαβδάκῳ τὴν ἀρχήν. Γενομένης δὲ οὐ μετὰ πολὺ καὶ τούτῳ τῆς τελευτῆς, ὁ δὲ ἐπετρόπευσεν αὖθις Λάϊον Λαβδάκου παῖδα. Λύκου δὲ ἐπιτροπεύοντος δεύτερον, κατίασιν Ἀμφίων καὶ Ζῆθος δύναμιν ἀγείραντες, καὶ Λάϊον μὲν ὑπεκλέπτουσιν, οἷς ἦν ἐπιμελὲς μὴ γενέσθαι τὸ Κάδμου γένος ἐς τοὺς ἔπειτα ἀνώνυμον. Λύκου δὲ οἱ τῆς Ἀντιόπης παῖδες τῇ μάχῃ κρατοῦσιν. ὡς δὲ ἐβασίλευσαν, τὴν πόλιν τὴν κάτω προσῴκισαν τῇ Καδμείᾳ, καὶ Θήβας ὄνομα ἔθεντο κατὰ συγγένειαν τῆς Θήβης. μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ καὶ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ·

Οἳ πρῶτοι Θήβας ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
Πύργωσάν τ'· ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
Ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε.

Ὅτι δὲ Ἀμφίων ᾖδε καὶ τεῖχος ἐξειργάζετο πρὸς τὴν λύραν, οὐδένα ἐποιήσατο λόγον ἐν τοῖς

ἔπεσι. δόξαν δὲ ἔσχεν Ἀμφίων ἐπὶ μουσικῇ, τήν τε ἁρμονίαν τὴν Λυδῶν κατὰ κῆδος τὸ Ταντάλου παρ' αὐτῶν μαθών, καὶ χορδὰς ἐπὶ τέσσαρσι ταῖς πρότερον, τρεῖς ἀνευρών. Ὁ δὲ τὰ ἔπη τὰ ἐς Εὐρώπην ποιήσας, φησὶν Ἀμφίονα χρήσασθαι λύρᾳ πρῶτον Ἑρμοῦ διδάξαντος. πεποίηκε δὲ καὶ λίθων καὶ θηρίων ὅτι καὶ ταῦτα ᾄδων ἦγε. Μύρων δὲ Βυζάντιος ποιήσας ἔπη καὶ ἐλεγεῖα, Ἑρμῇ βωμόν φησιν ἱδρύσασθαι πρῶτον Ἀμφίονα, καὶ ἐπὶ τούτῳ λύραν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐν Ἅιδου δίκην δίδωσιν Ἀμφίων ὧν ἐς Λητὼ καὶ τοὺς παῖδας καὶ αὐτὸς ἀπέρριψε. Κατὰ δὲ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀμφίονος, ἔστι ποιήσεως Μινυάδος. ἔχει δὲ ἐς Ἀμφίονα κοινῶς καὶ ἐς τὸν Θρᾷκα Θάμυριν. Ὡς δὲ τὸν οἶκον τὸν Ἀμφίονος καὶ Ζήθου, τὸν μὲν ἡ νόσος ἡ λοιμώδης ἠρήμωσε, Ζήθῳ δὲ τὸν παῖδα ἀπέκτεινεν ἡ τεκοῦσα κατὰ δή τινα ἁμαρτίαν, ἐτεθνήκει δὲ ὑπὸ λύπης καὶ αὐτὸς ὁ Ζῆθος· οὕτω Λάϊον ἐπὶ βασιλέα κατάγουσιν οἱ Θηβαῖοι. Λαΐῳ δὲ βασιλεύοντι, καὶ γυναῖκα ἔχοντι Ἰοκάστην, μάντευμα ἦλθεν ἐκ Δελφῶν, ἐκ τοῦ παιδὸς οἱ τὴν τελευτήν, εἰ τέκοι τινὰ Ἰοκάστη, γενήσεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τούτῳ τὸν Οἰδίποδα ἐκτίθησιν. Ὁ δὲ καὶ τὸν πατέρα ἀποκτενεῖν ἤμελλεν ὡς ηὐξήθη, καὶ τὴν μητέρα ἔγημε. παῖδας δὲ ἐξ αὐτῆς οὐ δοκῶ οἱ γενέσθαι, μάρτυρι Ὁμήρῳ χρώμενος, ὃς ἐποίησεν ἐν Ὀδυσσείᾳ·

Μητέρα τ' Οἰδιπόδαο ἴδον καλὴν Ἐπικάστην,
Ἣ μέγα ἔργον ἔρεξεν ἀϊδρείῃσι νόοιο,
Γημαμένη ᾧ υἱεῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας
Γῆμεν, ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισι.

Πῶς οὖν ἐποίησαν ἀνάπυστα ἄφαρ, εἰ δὴ τέσσαρες ἐξ Ἰοκάστης ἐγένοντο παῖδες τῷ Οἰδίποδι; οἱ ἐξ Εὐρυγανείας τῆς Ὑπέρφαντος ἐγεγόνεσαν, δηλοῖ δὲ καὶ ὁ τὰ ἔπη ποιήσας ἃ Οἰδιπόδια ὀνομάζουσι· καὶ Ὀνασίας Πλαταιᾶσιν ἔγραψε κατηφῆ τὴν Εὐρυγάνειαν, ἐπὶ τῇ μάχῃ τῶν παίδων. Πολυνείκης δὲ περιόντος καὶ ἄρχοντος Οἰδίποδος, ἐξῆλθεν ἐκ Θηβῶν δέει μὴ τελεσθεῖεν ἐπὶ σφίσιν αἱ κατάραι τοῦ πατρός. Ἀφικόμενος δὲ ἐς Ἄργος καὶ θυγατέρα Ἀδράστου λαβών, κατῆλθεν ἐς Θήβας μετάπεμπτος ὑπὸ Ἐτεοκλέους μετὰ τὴν τελευτὴν Οἰδίποδος. κατελθὼν δὲ ἐς διαφορὰν προήχθη τῷ Ἐτεοκλεῖ, καὶ οὕτω τὸ δεύτερον ἔφυγε. Δεηθεὶς δὲ Ἀδράστου δοῦναί οἱ δύναμιν τὴν κατάξουσαν, τήν τε στρατιὰν ἀπόλλυσι, καὶ περὶ τὸν Ἐτεοκλέα αὐτὸς μονομαχεῖ κατὰ πρόκλησιν. καὶ οἱ μὲν μονομαχοῦντες ἀποθνήσκουσιν. Ἐς δὲ Λαοδάμαντα τὸν Ἐτεοκλέους καθηκούσης τῆς βασιλείας, Κρέων ὁ Μενοικέως ἐδυνάστευεν ἐπιτροπεύων τὸν παῖδα. Ἤδη δὲ Λαοδάμαντος ηὐξημένου καὶ ἔχοντος τὴν ἀρχήν, δεύτερον τότε ἄγουσιν Ἀργεῖοι τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὰς Θήβας. ἀντεστρατοπεδευμένων δὲ καὶ τῶν Θηβαίων περὶ Γλίσαντα, ὡς ἐς χεῖρας συνῆλθον, Αἰγιαλέα μὲν τὸν Ἀδράστου Λαοδάμας ἀποκτείνει. κρατησάντων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ἀργείων, Λαοδάμας σὺν τοῖς ἐθέλουσιν ἕπεσθαι Θηβαίων ὑπὸ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἀποχώρησιν ἐς Ἰλλυριούς. Τὰς δὲ Θήβας ἑλόντες οἱ Ἀργεῖοι, παραδιδόασι Θερσάνδρῳ Πολυνείκους παιδί. Ὡς δὲ τοῖς σὺν Ἀγαμέμνονι ἐς Τροίαν στρατεύουσιν ἡ διαμαρτία τοῦ πλοῦ γέγονε, καὶ ἡ πληγὴ περὶ Μυσίαν, ἐνταῦθα καὶ τὸν Θέρσανδρον κατέλαβεν ἀποθανεῖν ὑπὸ Τηλέφου μάλιστα Ἑλλήνων ἀγαθὸν γενόμενον ἐν τῇ μάχῃ. καὶ οἱ τὸ μνῆμα ἐς Καΐκου πεδίον ἐλαύνοντί ἐστιν ἐν Ἐλαίᾳ πόλεως λίθος ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἐναγίζειν οἱ ἐπιχώριοί φασιν αὐτῷ. Τελευτήσαντος δὲ Θερσάνδρου, καὶ δεύτερα ἐπί τε Ἀλέξανδρον καὶ ἐς Ἴλιον ἀθροιζομένου στόλου, Πηνέλεων ἄρχοντα εἵλοντο. οὐ γὰρ ἐν ἡλικίᾳ πω Τισαμενὸς ἦν ὁ Θερσάνδρου. Πηνέλεω δὲ ἀποθανόντος ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου, Τισαμενὸν βασιλέα αἱροῦνται, Θερσάνδρου τε ὄντα καὶ Δημωνάσσης τῆς Ἀμφιαράου. Τῶν δὲ Ἐριννύων τῶν Λαΐου καὶ Οἰδίποδος, Τισαμενῷ μὲν οὐκ ἐγένετο μήνιμα· Αὐτεσίωνι δὲ τῷ Τισαμενοῦ, ὥστε καὶ παρὰ τοὺς Δωριέας μετῴκησε τοῦ θεοῦ χρήσαντος. Αὐτεσίωνος δὲ ἀπελθόντος, οὕτω βασιλέα εἵλοντο Δαμασίχθονα Ὀφέλτου τοῦ Πηνέλεω. Τούτου δὲ ἦν τοῦ Δαμασίχθονος Πτολεμαῖος, τοῦ δὲ Ξάνθος, ὃν Ἀνδρόπομπος μονομαχήσαντά οἱ, δόλῳ καὶ

οὐ σὺν

ὐ σὺν τῷ δικαίῳ κτείνῃ. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν διὰ πλειόνων πολιτεύεσθαι, μηδὲ ἀπ' ἀνδρὸς ἑνὸς ἠρτῆσθαι τὰ πάντα, ἄμεινον ἐφαίνετο τοῖς Θηβαίοις. Τῶν δέ σφισιν ἐν ἀγῶσι πολέμου γενομένων εὐτυχημάτων, καὶ ὡς ἑτέρως, τοσάδε φανερώτατα ὄντα εὕρισκον. Ἐκρατήθησαν ὑπὸ Ἀθηναίων μάχῃ Πλαταιεῦσιν ἀμυνάντων, ὅτε σφᾶς ἐπέλαβεν ὑπὲρ τῶν ὅρων πολεμῆσαι τῆς χώρας. Προσέπταισαν δὲ καὶ δεύτερον Ἀθηναίοις ἀντιταξάμενοι περὶ Πλάταιαν, ἡνίκα δοκοῦσιν ἑλέσθαι τὰ βασιλέως Ξέρξου πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν. τῆς δὲ αἰτίας ταύτης δημοσίᾳ σφίσιν οὐ μέτεστιν, ὅτι ἐν ταῖς Θήβαις ὀλιγαρχία, καὶ οὐχὶ ἡ πάτριος πολιτεία τηνικαῦτα ἴσχυεν. Εἰ γοῦν Πεισιστράτου τυραννούντων ἔτι τῶν παίδων Ἀθήνησιν ἀφίκετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ βάρβαρος, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ καὶ Ἀθηναίους κατέλαβεν ἂν ἔγκλημα Μηδισμοῦ. Ὕστερον μέντοι καὶ Θηβαίοις νίκη κατ' Ἀθηναίων ἐπὶ Δηλίῳ τῷ Ταναγραίων ἐγένετο· καὶ Ἱπποκράτης τε ὁ Ἀρίφρονος, ὃς στρατηγὸς ἦν Ἀθηναίοις, καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς τὸ πολὺ ἔπεσε. Λακεδαιμονίοις δὲ παραυτίκα μὲν ἀπελθόντος τοῦ Μήδου, καὶ ἄχρι τοῦ Πελοποννησίων πρὸς Ἀθηναίους πολέμου τὰ ἐκ Θηβῶν εἶχεν ἐπιτηδείως. Διαπολεμηθέντος δὲ τοῦ πολέμου, καὶ Ἀθηναίοις καταλυθέντος τοῦ ναυτικοῦ, μετ' οὐ πολὺ Θηβαῖοι μετὰ Κορινθίων ἐς τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους πόλεμον προήχθησαν. Κρατηθέντες δὲ μάχῃ περὶ Κόρινθόν τε καὶ ἐν Χαιρωνείᾳ, νικῶσιν αὖθις ἐν Λεύκτροις ἐπιφανεστάτην νίκην ὁπόσας γενομένας Ἕλλησιν ἴσμεν κατὰ Ἑλλήνων. καὶ δεκαδαρχίας τε ἃς Λακεδαιμόνιοι κατέστησαν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἔπαυσαν, καὶ ἁρμοστὰς τοὺς Σπαρτιάτας ἐκβάλλουσιν. ὕστερον δὲ καὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον, ὀνομαζόμενον δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἱερόν, συνεχῶς δέκα ἔτεσιν ἐπολέμησαν. Εἴρηται δέ μοι καὶ ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ σφάλμα, συμφορὰν γενέσθαι τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι. Θηβαίους δὲ καὶ ἐς πλέον κατέλαβεν, οἷς γε καὶ ἐσήχθη ἐς τὴν πόλιν φρουρά. Φιλίππου δὲ ἀποθανόντος, καὶ ἐς Ἀλέξανδρον ἡκούσης τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς, Θηβαίοις ἐπῆλθεν ἐξελεῖν τὴν φρουράν. ποιήσασι δὲ ταῦτα, προεσήμαινεν αὐτίκα ὁ θεὸς τὸν ἐπιόντα ὄλεθρον, καί σφισιν ἐν Δήμητρος ἱερῷ Θεσμοφόρου, σημεῖα ἐγένοντο ἐναντία ἢ πρὸ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Λεύκτροις. Τότε μὲν γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰς θύρας ὑφάσματι ἀράχναι λευκῷ, κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἔφοδον μέλανι ἐξύφηναν. Λέγεται δὲ καὶ Ἀθηναίοις ὕσαι τέφραν ὁ θεὸς ἐνιαυτῷ πρότερον πρὶν ἢ τὸν πόλεμον τὸν ἐπαχθέντα ὑπὸ Σύλλα τὰ μεγάλα σφίσιν ἐνεγκεῖν παθήματα. Τότε δὲ τοὺς Θηβαίους γενομένους ἀναστάτους ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ διαπεσόντας ἐς Ἀθήνας, ὕστερον Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου κατήγαγεν. Ἐς δὲ τῶν Θηβῶν τὸν οἰκισμὸν προθυμότατοι μὲν ἐγένοντο Ἀθηναῖοι· συνεπελάβοντο δὲ καὶ Μεσσήνιοι, καὶ Ἀρκάδων οἱ Μεγάλην πόλιν ἔχοντες. Δοκεῖν δέ μοι τὰς μὲν Θήβας οἰκίσαι ὁ Κάσσανδρος κατὰ ἔχθος Ἀλεξάνδρου μάλιστα. ἐπεξῆλθε δὲ καὶ τὸν πάντα οἶκον Ἀλεξάνδρου φθείρων· ὃς Ὀλυμπιάδα γε παρέβαλε καταλεῦσαι τοῖς ἐπ' αὐτὴν Μακεδόνων παρωξυσμένοις, καὶ τοὺς παῖδας Ἀλεξάνδρου, τόν τε ἐκ Βαρσίνης Ἡρακλέα, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν ἐκ Ῥωξάνης, ἀπέκτεινεν ὑπὸ φαρμάκων. Οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς χαίρων τὸν βίον κατέστρεψεν. ἐπλήσθη γὰρ ὑδέρῳ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντι ἐγένοντο εὐλαί. Τῶν δέ οἱ παίδων, Φίλιππον μὲν τὸν πρεσβύτατον, ὡς μετ' οὐ πολὺ παρέλαβε τὴν ἀρχήν, ἀπήγαγεν ὑπολαβοῦσα νόσος φθινώδης. Ἀντίπατρος δὲ μετ' ἐκεῖνον Θεσσαλονίκην τὴν μητέρα ἀποκτείνει, Φιλίππου τε οὖσαν τοῦ Ἀμύντου καὶ Νικασιπόλιδος· ἀπέκτεινε δὲ Ἀλεξάνδρῳ νέμειν πλέον εὐνοίας αἰτιασάμενος. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἦν νεώτατος τῶν Κασσάνδρου παίδων. ἐπαγόμενος δὲ Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου, καθεῖλε μὲν δι' ἐκείνου καὶ ἐτιμωρήσατο τὸν ἀδελφὸν Ἀντίπατρον. ἐφαίνη μέν τι φονέα ἐξευρηκὼς ἑαυτῷ, καὶ οὐ σύμμαχον. Κασσάνδρῳ μὲν ὅστις δὴ θεῶν τὴν δίκην ἔμελλεν ἀποδώσειν. Θηβαίοις δὲ ἐπὶ μὲν Κασσάνδρου πᾶς ὁ ἀρχαῖος περίβολος ἀνῳκίσθη. ἔδει δὲ ἄρα καὶ ὕστερον κακῶν σφᾶς μεγάλων γεύσασθαι. Μιθριδάτῃ γὰρ καταστάντι ἐς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, προσεχώρησαν Θηβαῖοι κατ' ἄλλο (ἐμοὶ δοκεῖν)

οὐδὲν, τοῦ δὲ Ἀθηναίων δήμου φιλία. Σύλλα δὲ ἐσβαλόντος ἐς τὴν Βοιωτίαν, δεῖμα ἔσχε τοὺς Θηβαίους, καὶ ἐγνωσιμάχησάν τε αὐτίκα, καὶ ἐτράποντο αὖθις ἐς τὴν Ῥωμαίων φιλίαν. Σύλλας δὲ ἐς αὐτοὺς εἴχετο ὅμως τῷ θυμῷ, καὶ ἄλλα τε ἐξεῦρεν ἐπὶ λύμῃ τῶν Θηβαίων, καὶ τὴν ἡμίσειαν ἀπετέμετο αὐτῶν τῆς χώρας κατὰ πρόφασιν τοιαύτην. Ἡνίκα ἤρχετο τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου, χρημάτων ἐσπάνιζε. συνέλεξεν οὖν ἔκ τε Ὀλυμπίας ἀναθήματα, καὶ τὰ ἐξ Ἐπιδαύρου, καὶ τὰ ἐκ Δελφῶν ὁπόσα ὑπελείποντο οἱ Φωκεῖς. Ταῦτα μὲν δὴ διένειμε τῇ στρατιᾷ. τοῖς θεοῖς δὲ ἀντέδωκεν ἀντὶ τῶν χρημάτων γῆς τὴν ἡμίσειαν τῆς Θηβαΐδος. Τὴν μὲν δὴ ἀφαιρετὸν χώραν ὕστερον Ῥωμαίων χάριτι ἀνεσώσαντο οἱ Θηβαῖοι. τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ ἀσθενέστατον ἀπ' ἐκείνου προήχθησαν. Καὶ σφίσιν ἡ μὲν κάτω πόλις πᾶσα ἔρημος ἦν ἐπ' ἐμοῦ πλὴν τὰ ἱερά, τὴν δὲ ἀκρόπολιν οἰκοῦσι Θήβας καὶ οὐ Καδμείαν καλουμένην. Διαβεβηκότι δὲ ἤδη τὸν Ἀσωπὸν, καὶ τῆς πόλεως δέκα μάλιστα ἀφεστηκότι σταδίους, Ποτνιῶν ἐστὶν ἐρείπια, καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλσος Δήμητρος καὶ Κόρης. τὰ δὲ ἀγάλματα ἐν τῷ ποταμῷ ᾧ παρὰ τὰς Ποτνιὰς τὰς θεὰς ὀνομάζουσιν. Ἐν χρόνῳ δὲ εἰρημένῳ δρῶσι καὶ ἄλλα ὁπόσα καθέστηκε σφίσι, καὶ ἐς τὰ Μέγαρα καλούμενα ἀφιᾶσιν ὗς τῶν νεογνῶν. τοὺς δὲ ὗς τούτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ἔτους ὥραν ἐν Δωδώνῃ φασὶν ἐπὶ λόγῳ. τῷ δὲ ἄλλος πού τις πεισθήσεται. Ἐνταῦθα καὶ Διονύσου ναός ἐστιν Αἰγοβόλου. θύοντες γὰρ τῷ θεῷ προήχθησάν ποτε ὑπὸ μέθης ἐς ὕβριν, ὥστε καὶ τοῦ Διονύσου τὸν ἱερέα ἀποκτείνουσιν. ἀποκτείναντας δὲ αὐτίκα ἐπέλαβε νόσος λοιμώδης. καί σφισιν ἀφίκετο ἅμα ἐκ Δελφῶν τῷ Διονύσῳ θύειν παῖδα ὡραῖον. ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον τὸν θεόν φασιν αἶγα ἱερεῖον ὑπαλλάξαι σφίσιν ἀντὶ τοῦ παιδός. Δείκνυται δὲ ἐν Ποτνιαῖς καὶ φρέαρ. τὰς δὲ ἵππους τὰς ἐπιχωρίους τοῦ ὕδατος πιούσας τούτου μανῆναι λέγουσιν. Ἐκ δὲ τῶν Ποτνιῶν ἰοῦσιν ἐς Θήβας, ἔστιν ἐν δεξιᾷ περίβολος τῆς ὁδοῦ τε οὐ μέγας, καὶ κίονες ἐν αὐτῷ. διαστῆναι δὲ Ἀμφιαράῳ τὴν γῆν ταύτην νομίζουσιν, ἐπιλέγοντες καὶ τάδε ἔτι· μήτε ὄρνιθας ἐπὶ τῶν κιόνων καθέζεσθαι τούτων, μήτε πόαν τοὺς ἐνταῦθα, μήτε ἥμερον ζῷον, μήτε τῶν ἀγρίων νέμεσθαι. Θηβαίοις δὲ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἀρχαίου τείχους ἑπτὰ ἀριθμὸν ἦσαν πύλαι, μένουσι δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι. τεθῆναι δὲ τὰ ὀνόματα ἐπυνθανόμην σφίσιν ἀπό τε Ἠλέκτρας ἀδελφῆς Κάδμου, καὶ Προιτίσιν ἀπὸ ἀνδρὸς τῶν ἐπιχωρίων· ἡλικίαν δὲ Προίτου καὶ τὸ ἀνωτέρω γένος χαλεπὰ ἦν εὑρεῖν. τὰς δὲ Νηΐτας ὀνομασθῆναί φασιν ἐπὶ τῷδε. ἐν ταῖς χορδαῖς νήτην καλοῦσιν ἐξ αὐτῶν. ταύτην οὖν τὴν χορδὴν Ἀμφίονα ἐπὶ ταῖς πύλαις ταύταις ἀνευρεῖν λέγουσιν. ἤδη δὲ ἤκουσα, καὶ ὡς Ζήθου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀμφίονος τῷ παιδὶ ὄνομα Νῆις γένοιτο· ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Νήϊδος τὰς πύλας κληθῆναι ταύτας. πύλας δὲ Κρηναίας, τὰς δὲ Ὑψίστας ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ὀνομάζουσι. πρὸς δὲ ταῖς Ὑψίσταις Διὸς ἱερὸν ἐπίκλησίν ἐστιν Ὑψίστου. τὰς δὲ ἐπὶ ταύταις πύλας ὀνομάζουσιν Ὠγυγίας. τελευταῖαι δέ εἰσιν Ὁμολωΐδες. ἐφαίνετο δὲ εἶναί μοι καὶ τὸ ὄνομα νεώτατον ταῖς πύλαις ταύταις, αἱ δὲ Ὠγύγιαι τὸ ἀρχαιότατον. Τὰς δὲ Ὁμολωΐδας κληθῆναι φασὶν ἐπὶ τῷδε. Ἡνίκα ὑπὸ Ἀργείων μάχῃ πρὸς Γλισᾶντι ἐκρατήθησαν, τότε ὁμοῦ Λαοδάμαντι τῷ Ἐτεοκλέους ὑπεξίασιν οἱ πολλοί. τούτων οὖν μοῖρα τὴν μὲν ἐς τοὺς Ἰλλυριοὺς πορείαν ἀπώκνησε. τραπόμενοι δὲ ἐς Θεσσαλοὺς, καταλαμβάνουσιν Ὁμόλην, ὀρῶν τῶν Θεσσαλικῶν καὶ ὄγκον μάλιστα, καὶ ὕδασιν ἐπιρρεομένην. Θερσάνδρου δὲ τοῦ Πολυνείκους ἀνακαλεσαμένου σφᾶς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, τὰς πύλας δι' ὧν τὴν κάθοδον ἐποιοῦντο ἀπὸ τῆς Ὁμόλης, ὀνομάζουσιν Ὁμολωΐδας. Ἐρχομένῳ δὲ ἐκ Πλαταίας ἔσοδος ἐς τὰς Θήβας κατὰ πύλας ἐστὶν Ἠλέκτρας· καὶ ταύτῃ Καπανέα τὸν Ἱππόνου βιαιοτέρας ποιούμενον πρὸς τὸ τεῖχος τὰς προσβολὰς, βληθῆναι κεραυνῷ λέγουσι. Τὸν δὲ πόλεμον τοῦτον ὃν ἐπολέμησαν Ἀργεῖοι, νομίζω πάντων ὅσοι πρὸς Ἕλληνας ἐπὶ τῶν καλουμένων Ἡρώων ἐπολεμήθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων γενέσθαι λόγου μάλιστα ἄξιον. Ὁ μέν γε Ἐλευσινίων πρὸς Ἀθηναίους τοὺς ἄλλους, ὡσαύτως δὲ καὶ Θηβαίων πρὸς Μινύας, τήν τε ἔφοδον δι' ὀλίγου τῶν ἐπιστρατευσαμένων καὶ ἐν μάχῃ παρέσχοντο μιᾷ τὴν κρίσιν, ἐς ὁμολογίας τε αὐτίκα

ἐτράποντο

ἐτράποντο καὶ σπονδάς. Ὁ δὲ Ἀργείων στρατὸς ἐς Βοιωτίαν τε μέσην ἀφίκετο ἐκ μέσης Πελοποννήσου. καὶ ὁ Ἄδραστος ἐξ Ἀρκαδίας καὶ παρὰ Μεσσηνίων συμμαχικὰ ἤθροισεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς Θηβαίοις μισθοφορικὰ ἦλθε παρὰ Φωκέων, καὶ ἐκ τῆς Μινυάδος χώρας οἱ Φλεγύαι. Γενομένης δὲ πρὸς τῷ Ἰσμηνίῳ μάχης, ἐκρατήθησαν οἱ Θηβαῖοι τῇ συμβολῇ. καὶ ὡς ἐτράποντο, καταφεύγουσιν ἐς τὸ τεῖχος. ἅτε δὲ οὐκ ἐπισταμένων τῶν Πελοποννησίων μάχεσθαι πρὸς τεῖχος, ποιουμένων δὲ θυμῷ μᾶλλον ἢ σὺν ἐπιστήμῃ τὰς προσβολὰς, πολλοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους βάλλοντες φονεύουσιν αὐτῶν οἱ Θηβαῖοι, κρατοῦσι δὲ ὕστερον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπεξελθόντες τεταραγμένοις· ὡς τὸ σύμπαν στράτευμα πλὴν Ἀδράστου φθαρῆναι. Ἐγένετο δὲ καὶ αὐτοῖς τὸ ἔργον οὐκ ἄνευ κακῶν μεγάλων. καὶ ἀπ' ἐκείνου τὰ σὺν ὀλέθρῳ τῶν κρατησάντων, Καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ὁμοῦ Θερσάνδρῳ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Θήβας, οὓς Ἐπιγόνους καλοῦσιν Ἕλληνες. δῆλοι δέ εἰσι καὶ τούτοις οὐ τὸ Ἀργολικὸν μόνον, οὐδὲ οἱ Μεσσήνιοι καὶ Ἀρκάδες ἠκολουθηκότες, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἐκ Κορίνθου καὶ Μεγαρέων ἐπικληθέντες ἐς τὴν συμμαχίαν. ἤμυναν δὲ καὶ Θηβαίοις οἱ πρόσοικοι, καὶ μάχη πρὸς Γλισᾶντι ἀπὸ ἀμφοτέρων ἐγένετο ἰσχυρά. Τῶν δὲ Θηβαίων οἱ μὲν αὐτίκα ὡς ἡττήθησαν, ὁμοῦ Λαοδάμαντι ἐκδιδράσκουσιν· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες, πολιορκίᾳ παρέστησαν. Ἐποιήθη δὲ ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἔπη Θηβαίοις. τὰ δὲ ἔπη ταῦτα Καλαῖνος ἀφικόμενος αὐτῶν ἐς μνήμην, ἔφησεν Ὅμηρον τὸν ποιήσαντα εἶναι· Καλαίνῳ δὲ πολλοί τε καὶ ἄξιοι λόγου κατὰ ταῦτα ἔγνωσαν. Ἐγὼ δὲ τὴν ποίησιν ταύτην μετά γε Ἰλιάδα καὶ τὰ ἔπη τὰ ἐς Ὀδυσσέα ἐπαινῶ μάλιστα. Πολέμου μὲν δὴ οὗ Ἀργεῖοι καὶ Θηβαῖοι τῶν Οἰδίποδος παίδων εἵνεκα ἐπολέμησαν, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμη. Πολυάνδριον δὲ οὐ μακρὰν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐστί· κεῖνται δὲ ὁπόσους κατέλαβεν ἀποθανεῖν Ἀλεξάνδρῳ καὶ Μακεδόσιν ἀντιτεταγμένους. Οὐ πόρρω δὲ ἀποφαίνουσι χωρίον, ἔνθα Κάδμου λέγουσιν (ὅτῳ πιστά) τοῦ δράκοντος ὃν ἀπέκτεινεν ἐπὶ τῇ κρήνῃ τοὺς ὀδόντας σπείραντος, ἄνδρας δὲ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀνεῖναι τὴν γῆν. Ἔστι δὲ λόφος ἐν δεξιᾷ τῶν πυλῶν ἱερὸς Ἀπόλλωνος. καλεῖται δὲ ὅ τε λόφος καὶ ὁ θεὸς Ἰσμήνιος, παραρρέοντος τοῦ ποταμοῦ ταύτῃ τοῦ Ἰσμηνίου. πρῶτα μὲν δὴ λίθου κατὰ τὴν ἔσοδόν ἐστιν Ἀθηνᾶ καὶ Ἑρμῆς, ὀνομαζόμενοι Πρόναοι. ποιῆσαι δὲ αὐτὸν Φειδίας, τὴν δὲ Ἀθηνᾶν λέγεται Σκόπας. μετὰ δὲ ὁ ναὸς ᾠκοδόμηται. τὸ δὲ ἄγαλμα μεγέθει τε ἴσον ἐστὶ τῷ ἐν Βραγχίδαις, καὶ τὸ εἶδος οὐδὲν διαφόρως ἔχον. ὅστις δὲ τῶν ἀγαλμάτων τούτων τὸ ἕτερον οἶδε, καὶ τὸν εἰργασμένον ἐπύθετο, οὐ μεγάλη οἱ σοφία καὶ τὸ ἕτερον θεασαμένῳ, Κανάχου ποίημα ὂν ἐπίστασθαι. διαφέρουσι δὲ τοσόνδε. Ὁ μὲν γὰρ ἐν Βραγχίδαις, χαλκοῦ· ὁ δὲ Ἰσμήνιος, ἐστὶ κέδρου. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα λίθος, ἐφ' ᾧ Μαντώ φασι τὴν Τειρεσίου καθέζεσθαι. οὗτος μὲν πρὸ τῆς ἐσόδου κεῖται· καὶ οἱ τὸ ὄνομά ἐστι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Μαντοῦς δίφρος. Ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ ναοῦ, λίθου πεποιημένας εἰκόνας Ἡνιόχης εἶναι, τὴν δὲ Πύρρας λέγουσι. θυγατέρας δὲ αὐτὰς εἶναι Κρέοντος, ὃς ἐδυνάστευεν ἐπιτροπεύων Λαοδάμαντα τὸν Ἐτεοκλέους. Τὸ δέ γε καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι γινόμενον οἶδα ἐν Θήβαις τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ. παῖδα οἴκου τε δοκίμου, καὶ αὐτὸν εὖ μὲν εἴδους, εὖ δὲ ἔχοντα καὶ ῥώμης, ἱερέα ἐνιαύσιον ποιοῦσιν. ἐπίκλησις δέ ἐστιν οἱ δαφνοφόρος. στεφάνους γὰρ φύλλων δάφνης φοροῦσιν οἱ παῖδες. Εἰ μὲν οὖν πᾶσιν ὁμοίως καθέστηκεν ἀναθεῖναι δαφνηφορήσαντας χαλκοῦν τῷ θεῷ τρίποδα, οὐκ ἔχω δηλῶσαι. δοκῶ δὲ οὐ πᾶσιν εἶναι νόμον· οὐ γὰρ δὴ πολλοὺς ἑώρων αὐτόθι ἀνακειμένους. οἱ δὲ οὖν εὐδαιμονέστεροι τῶν παίδων ἀνατιθέασιν. ἐπιφανὴς δὲ μάλιστα ἐπί τε ἀρχαιότητι καὶ τοῦ ἀναθέντος τῇ δόξῃ τρίπους, ἐστὶν Ἀμφιτρύωνος ἀνάθημα ἐπὶ Ἡρακλεῖ δαφνηφορήσαντι. Ἀνωτέρω δὲ τοῦ Ἰσμηνίου τὴν κρήνην ἴδοις ἄν, ἥντινα Ἄρεώς φασιν ἱερὰν εἶναι, καὶ δράκοντα ὑπὸ τοῦ Ἄρεως ἐπιτετάχθαι φύλακα τῇ πηγῇ. Πρὸς ταύτῃ τῇ κρήνῃ τάφος ἐστὶ Καάνθου. Μελίας δὲ ἀδελφὸν καὶ Ὠκεανοῦ παῖδα εἶναι Κάανθον λέγουσι· σταλῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ζητήσοντα ἡρπασμένην τὴν ἀδελφήν. ὡς δὲ Ἀπόλλωνα εὑρὼν ἔχοντα τὴν Μελίαν οὐκ ἐδύνατο ἀφελέσθαι, πῦρ ἐτόλμησεν ἐς τὸ τέμενος ἐνεῖναι τοῦ Ἀπόλλωνος. τοῦτον οὖν κα-

λοῦσιν Ἰσμήνιον. καὶ αὐτὸν ὁ θεὸς, καθά φασιν οἱ Θηβαῖοι, τοξεύει. Καάθου μὲν ἐνταῦθά ἐστι μνῆμα. Ἀπόλλωνι δὲ παῖδας ἐκ Μελίας γενέσθαι λέγουσι Τήνερον καὶ Ἰσμήνιον. Τηνέρῳ μὲν Ἀπόλλων μαντικὴν δίδωσι· τοῦ δὲ Ἰσμηνίου τὸ ὄνομα ἔσχεν ὁ ποταμός. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρότερα ἦν ἀνώνυμος, εἰ δὴ καὶ Λάδων ἐκαλεῖτο πρὶν Ἰσμήνιον γενέσθαι τὸν Ἀπόλλωνος. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῶν πυλῶν ἃς ὀνομάζουσιν Ἠλέκτρας, οἰκίας ἐστὶν ἐρείπια ἔνθα οἰκῆσαί φασιν Ἀμφιτρύωνα διὰ τὸν Ἠλεκτρύωνος θάνατον φεύγοντα ἐκ Τίρυνθος. καὶ τῆς Ἀλκμήνης ἐστὶν ἔτι ὁ θάλαμος ἐν τοῖς ἐρειπίοις δῆλος. Οἰκοδομῆσαι δὲ αὐτὸν τῷ Ἀμφιτρύωνι Τροφώνιόν φασι καὶ Ἀγαμήδην, καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτῷ ἐπιγραφῆναι τόδε·

Ἀμφιτρύων ὅτ' ἔμελλ' ἀγαγέσθαι δεῦρο γυναῖκα
Ἀλκμήνην, θάλαμον γ' ἐλλέξατο τοῦτον ἑαυτῷ,
Ἀγχάσιος δ' ἐποίησε Τροφώνιος ἠδ' Ἀγαμήδης.

Τοῦτον μὲν ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι γραφῆναι λέγουσιν. ἐπιδεικνύουσι δὲ Ἡρακλέους τῶν παίδων τῶν ἐκ Μεγάρας μνῆμα, οὐδέν τι ὁμοίως τὰ ἐς τὸν θάνατον λέγοντες, ἢ Στησίχορος ὁ Ἱμεραῖος καὶ Πανύασις ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησαν. Θηβαῖοι δὲ καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν, ὡς Ἡρακλῆς ὑπὸ τῆς μανίας καὶ Ἀμφιτρύωνα ἔμελλεν ἀποκτείνειν· πρότερον δὲ ἄρα ὕπνος ἐπέλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ λίθου τῆς πληγῆς· Ἀθηνᾶν δὲ εἶναι τὴν ἐπαφεῖσάν οἱ τὸν λίθον τοῦτον, ὅντινα Σωφρονιστῆρα ὀνομάζουσιν. Ἐνταῦθά εἰσιν ἐπὶ τύπου γυναικῶν εἰκόνες, ἀμυδρότερα ἤδη τὰ ἀγάλματα. ταύτας καλοῦσιν οἱ Θηβαῖοι Φαρμακίδας, πεμφθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς Ἥρας φασὶν ἐμπόδια εἶναι ταῖς ὠδῖσιν Ἀλκμήνης· αἱ μὲν δὴ ἐπεῖχον Ἀλκμήνην μὴ τεκεῖν. Τειρεσίου δὲ θυγατρὶ Ἱστορίδι σόφισμα ἔπεισιν ἐς τὰς Φαρμακίδας, ἐπήκοον αὐτῶν ὀλολύξαι· τετοκέναι γὰρ τὴν Ἀλκμήνην. οὕτω τὰς μὲν ἀπατηθείσας ἀπελθεῖν, τὴν δὲ Ἀλκμήνην τεκεῖν φασίν. Ἐνταῦθα Ἡράκλειόν ἐστιν, ἄγαλμα δὲ, τὸ μὲν λίθου λευκοῦ Πρόμαχος καλούμενον, ἔργον δὲ Ξενοκρίτου καὶ Εὐβίου Θηβαίων· τὸ δὲ ξόανον τὸ ἀρχαῖον, Θηβαῖοί τε εἶναι Δαιδάλου νενομίκασι, καὶ αὐτῷ μοι παρίστατο ἔχειν οὕτω. Τοῦτον ἀνέθηκεν αὐτὸς (ὡς λέγεται) Δαίδαλος ἐκείνων εὐεργεσίας χάριν. Ἡνίκα γὰρ ἔφευγεν ἐκ Κρήτης, πλοῖα οὐ μεγάλα αὐτῷ καὶ τῷ παιδὶ Ἰκάρῳ ποιησάμενος, πρὸς δὲ καὶ ταῖς ναυσὶν (ὃ μή πω τοῖς τότε ἐξεύρητο) ἱστία ἐπιτεχνησάμενος, ὡς τοῦ Μίνω ναυτικοῦ τὴν εἰρεσίαν φθάνοιεν ἐπιφόρῳ τῷ ἀνέμῳ χρώμενοι· τότε αὐτὸς μὲν σώζεται Δαίδαλος, Ἰκάρῳ δὲ κυβερνῶντι ἀμαθέστερον ἀνατραπῆναι τὴν ναῦν λέγουσιν. ἀποπνιγέντα δὲ ἐξήνεγκεν ὁ κλύδων ἐς τὴν Περγάμου νῆσον ἔτι οὖσαν ἀνώνυμον. Ἐπιτυχὼν δὲ Ἡρακλῆς γνωρίζει τὸν νεκρὸν, καὶ ἔθαψεν, ἔνθα καὶ νῦν ἔτι αὐτῷ χῶμα οὐ μέγα ἐπὶ ἄκρας ἐστὶν ἀνεχούσης ἐς τὸ Αἰγαῖον. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰκάρου τούτου ὄνομα ἥ τε νῆσος καὶ ἡ περὶ αὐτὴν θάλασσα ἔσχηκε. Θηβαίοις δὲ τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς Πραξιτέλης ἐποίησε τὰ πολλὰ τῶν δώδεκα καλουμένων ἄθλων· καὶ σφίσι τὰ ἐς τὰς ὄρνιθας ἐνδεῖ τὰς ἐπὶ Στυμφάλῳ, καὶ ὡς ἐκάθηρεν Ἡρακλῆς τὴν Ἠλείαν χώραν· ἀντὶ τούτων δὲ ἡ πρὸς Ἀνταῖον πάλη πεποίηται. Θρασύβουλος δὲ ὁ Λύκου, καὶ Ἀθηναίων οἱ σὺν αὐτῷ τυραννίδα τῶν τριάκοντα καταλύσαντες (ὁρμηθεῖσι γὰρ σφίσιν ἐκ Θηβῶν ἐγένετο κάθοδος) Ἀθηνᾶν καὶ Ἡρακλέα κολοσσοὺς ἐπὶ λίθου τύπου τοῦ Πεντελήσιν, ἔργα δὲ Ἀλκαμένους, ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡράκλειον. Τοῦ δὲ Ἡρακλέους γυμνάσιον ἔχεται καὶ στάδιον, ἀμφότερα ἐπώνυμα τοῦ θεοῦ. Ὑπὲρ δὲ τὸν Σωφρονιστῆρα λίθον βωμός ἐστιν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Σποδίου, πεποίηται δὲ ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν ἱερείων. Μαντικὴ δὲ καθέστηκεν αὐτόθι ἀπὸ κληδόνων, ᾗ δὴ καὶ Σμυρναίους μάλιστα Ἑλλήνων χρωμένους οἶδα. Ἔστι γὰρ καὶ Σμυρναίοις ὑπὲρ τὴν πόλιν κατὰ τὸ ἐκτὸς τοῦ τείχους Κληδόνων ἱερόν. Τῷ δὲ Ἀπόλλωνι Θηβαῖοι τῷ Πολιῷ ταύρους ἔθυον τὸ ἀρχαῖον. καί ποτε παρούσης σφίσι τῆς ἑορτῆς ἥ τε ὥρα κατήπειγε τῆς θυσίας, καὶ οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὸν ταῦρον, οὐχ ἧκον. οὕτω δὴ παρατυχούσης ἁμάξης, τὸν ἕτερον τῶν βοῶν τῷ θεῷ θύουσι, καὶ ἀπ' ἐκείνου ἐργάτας βοῦς θύειν νομίζουσι. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὑπ' αὐτῶν λόγος. Ἀπιόντι ἐκ Δελφῶν Κάδμῳ τὴν ἐπὶ Φωκέων βοῦς γένοιτο ἡγεμὼν τῆς

πορείας,

πορείας, τὴν δὲ βοῦν ταύτην παρὰ βουκόλων εἶναι τῶν Πελάγοντος ὠνητήν· ἐπὶ δὲ ἑκατέρας τῆς βοὸς πλευρᾶς σημεῖον ἐπεῖναι λευκόν, εἰκασμένον κύκλῳ τῆς σελήνης ὁπότε εἴη πλήρης. ἔδει δὲ ἄρα Κάδμον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν ἐνταῦθα οἰκῆσαι κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν μαντείαν, ἔνθα ἡ βοῦς ἔμελλε καμοῦσα ὀκλάσειν. ἀποφαίνουσιν οὖν καὶ τοῦτο τὸ χωρίον. Ἐνταῦθα ἐστὶ μὲν ὑπαίθριος βωμὸς καὶ ἄγαλμα· ἀναθεῖναι δὲ αὐτὸ Κάδμον λέγουσι. Τοῖς οὖν νομίζουσιν εἰς γῆν ἀφικέσθαι Κάδμον τὴν Θηβαΐδα, Αἰγύπτιον, καὶ οὐ Φοίνικα ὄντα, ἐστὶν ἐναντίον τῷ λόγῳ τῆς Ἀθηνᾶς ταύτης τὸ ὄνομα, ὅτι Σίγα κατὰ γλῶσσαν τὴν Φοινίκων καλεῖται, καὶ οὐ Σαΐς κατὰ τὴν Αἰγυπτίων φωνήν. Φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι, καθότι τῆς ἀκροπόλεως ἀγορὰ σφίσιν ἐφ' ἡμῶν πεποίηται, Κάδμου τὸ ἀρχαῖον οἰκίαν εἶναι. Θαλάμων δὲ ἀποφαίνουσι τοῦ τε Ἁρμονίας ἐρείπια, καὶ ὃν Σεμέλης φασὶν εἶναι. τοῦτον δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἄβατον φυλάσσουσιν ἀνθρώποις. Ἑλλήνων δὲ τοῖς ἀποδεχομένοις ᾆσαι Μούσας ἐς τὸν Ἁρμονίας γάμον, τὸ χωρίον ἐστὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἔνθα δή φασι τὰς θεὰς ᾆσαι. λέγεται δὲ καὶ τόδε, ὡς ὁμοῦ τῷ κεραυνῷ βληθέντι ἐς τὸν Σεμέλης θάλαμον, πέσοι ξύλον ἐξ οὐρανοῦ. Πολύδωρον δὲ τὸ ξύλον τοῦτο χαλκῷ λέγουσιν ἐπικοσμήσαντα, Διόνυσον καλέσαι Κάδμειον. Πλησίον δὲ Διονύσου ἄγαλμα, καὶ τοῦτο Ὀνασιμήδης ἐποίησε διόλου πλῆρες ὑπὸ τοῦ χαλκοῦ. Τὸν Κάδμον δὲ οἱ παῖδες εἰργάσαντο οἱ Πραξιτέλους.

Ἀνδριάς τέ ἐστι Προνόμου ἀνδρὸς αὐλήσαντος ἐπαγωγότατα ἐς τοὺς πολλούς. Τέως μὲν γε ἰδέας αὐλῶν τρεῖς ἐκτῶντο οἱ αὐληταί. καὶ τοῖς μὲν αὔλημα ηὔλουν τὸ Δώριον, διάφοροι δὲ αὐτῆς ἐς ἁρμονίαν τὴν Φρύγιον ἐπεποίηντο οἱ αὐλοί. τὸ δὲ καλούμενον Λύδιον, ἐν αὐλοῖς ηὐλεῖτο ἀλλοίοις. Πρόνομος δὲ ἦν ὃς πρῶτος ἐπενόησεν αὐλοὺς ἐς ἅπαν ἁρμονίας ἔχοντας ἐπιτηδείως. πρῶτος δὲ διάφορα ἐς τοσοῦτον μέλη ὑπ' αὐτοῖς ηὔλησε τοῖς αὐλοῖς. Λέγεται δὲ ὡς καὶ τοῦ προσώπου τῷ σχήματι καὶ ἐπὶ τοῦ παντὸς κινήσει σώματος, περισσῶς δή τι ἔτερπε τὰ θέατρα· καί οἱ καὶ ᾆσμα πεποιημένον ἐστὶν ὡς προσῳδὸν ἐς Δῆλον τοῖς ἐπ' Εὐρίπῳ Χαλκιδεῦσι. τοῦτόν τε οὖν ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι καὶ Ἐπαμινώνδαν τὸν Πολύμνιδος ἀνέθεσαν.

Τῷ δ' Ἐπαμινώνδᾳ τὰ μὲν τῶν προγόνων ὑπῆρχεν ἐς γένους δόξαν, ὁ δέ οἱ πατὴρ χρημάτων εἵνεκα μέσου ἀνδρὸς ἀπέδει Θηβαίου· διδάγματά τε αὐτοῖς τά τε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον ἐφοίτησεν ὡς Λῦσιν, ἄνδρα γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοὺς Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους. Λέγεται δὲ ὁ Ἐπαμινώνδας ἡνίκα ἐπολέμουν Λακεδαιμόνιοι Μαντινεῦσι, πεμφθῆναι σὺν ἄλλοις ἀνδράσιν ἐκ Θηβῶν Λακεδαιμονίοις ἐπαμυνῶν. ἔχοντα δὲ τραύματα ἐν τῇ μάχῃ Πελοπίδην ἐξέσωσεν ἐς ἅπαν ἀφικόμενος κινδύνου. Χρόνῳ δὲ ὕστερον κατὰ πρεσβείαν ἐς Σπάρτην ἥκοντα Ἐπαμινώνδην, ὅτε Λακεδαιμόνιοι συντίθεσθαι τοῖς Ἕλλησιν ἔφασαν εἰρήνην τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου καλουμένην, τηνικαῦτα Ἐπαμινώνδην ἤρετο Ἀγησίλαος, εἰ κατὰ πόλιν ὀμνύναι Βοιωτοὺς ἐάσουσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Οὐ πρότερόν γε, εἶπεν, ὦ Σπαρτιᾶται, πρὶν ἢ καὶ τοὺς περιοίκους ὀμνύοντας κατὰ πόλιν ἴδωμεν τοὺς ὑμετέρους. Ὡς δὲ ὁ Λακεδαιμονίων καὶ Θηβαίων ἐξῆπτο ἤδη πόλεμος, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι δυνάμει καὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων ἐπὶ τοὺς Θηβαίους ἤεσαν· Ἐπαμινώνδας μὲν ἔχων τοῦ στρατοῦ μοῖραν, ἀντεκάθητο ὑπὲρ τῆς Κηφισίδος λίμνης ὡς ποιησομένων ταύτῃ Πελοποννησίων τὴν ἐσβολήν. Κλεόμβροτος δὲ ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐπὶ Ἀμβρυσσοῦ τρέπεται τῆς Φωκέων. ἀποκτείνας δὲ Χαιρέαν ὃς φυλάσσειν διετέτακτο τὰς παρόδους καὶ ἄλλους τοὺς σὺν αὐτῷ Θηβαίους, ὑπερέβη, καὶ ἐς Λεῦκτρα ἀφικνεῖται τὰ Βοιώτια. ἐνταῦθα καὶ αὐτῷ Κλεομβρότῳ καὶ Λακεδαιμονίων τῷ κοινῷ σημεῖα ἐγένετο ἐκ τοῦ θεοῦ. Τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν ἐς τὰς ἐξόδους πρόβατα εἵπετο θεοῖς τε εἶναι θυσίας, καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων καλλιερεῖν· ταῖς δὲ ποίμναις ἡγεμόνες τῆς πορείας ἦσαν αἶγες, κατιάδας οἱ ποιμένες ὀνομάζουσιν αὐτάς. τότε οὖν ὁρμήσαντες ἐς τὴν ποίμνην λύκοι, τοῖς μὲν προβάτοις ἐγίνοντο οὐδὲν βλάβος, οἱ δὲ τὰς αἶγας τὰς κατιάδας ἔκτεινον. Ἐλέγετο δὲ καὶ μήνιμα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκ θυγατέρων εἶναι τῶν Σκεδάσου. Σκεδάσῳ γὰρ περὶ Λεῦκτρα οἰκοῦντι, θυγατέρες Μολπία γίνονται καὶ Ἱππώ. ταύτας ἐς ὥραν ἤδη προηκούσας, Λακεδαι-

μονίων ἄνδρες βιάζονται Παραθεμίδας καὶ Φρουδαρχίδας καὶ Παρθένιος. καὶ αἵ τε παρθένοι παραυτίκα (οὐ γὰρ σφισιν ἀνεκτὰ ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῆς ὕβρεως) ἀπάγχουσιν αὑτάς· καὶ ὁ Σκέδασος (ἐς Λακεδαίμονα γὰρ ἐλθόντι οὐδεμία ἐγένετο αὐτῷ δίκη) ὡς ἐς τὰ Λεῦκτρα ἐπανήκων, αὑτὸν διεργάζεται. Τότε δὲ ὁ Ἐπαμινώνδας Σκεδάσῳ καὶ τοῖς παισὶν ἐνήγιζέ τε καὶ ηὔχετο, ὡς οὐ μᾶλλον ὑπὲρ σωτηρίας Θηβαίων, ἢ καὶ τιμωρίας ἐκείνοις τὸν ἀγῶνα ἐσόμενον. Τῶν δὲ Βοιωταρχούντων οὐ κατὰ ταὐτὰ ἐγίνοντο αἱ γνῶμαι, διεστηκυῖαι δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπαμινώνδα μὲν γὰρ ἤρεσκε, καὶ Μάλγιδι, καὶ Ξενοκράτει, κατὰ τάχος πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ποιεῖσθαι μάχην. Δαμοκλείδας δὲ, καὶ Δαμόφιλος, καὶ Σιμάγγελος, συμβάλλειν μὲν οὐκ εἴων· ἐκέλευον δὲ ὑπεκθεμένους ἐς τὴν Ἀττικὴν γυναῖκας καὶ παῖδας, ὡς πολιορκησομένους αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι. τῶν μὲν δὴ ἓξ ἐς τοσοῦτον ἦν κεχωρισμένα τὰ βουλεύματα. προσγινομένου δὲ ψήφου τοῖς περὶ τὸν Ἐπαμινώνδαν τοῦ ἑβδόμου τῶν Βοιωταρχῶν, ὃς ἐφρούρει μὲν τὴν κατὰ τὸν Κιθαιρῶνα ἐσβολὴν, ὄνομα δὲ ἦν οἱ Βραχυλλίδης, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ὡς ἐπανῆλθεν ἐς τὸ στρατόπεδον, προσθεμένου τοῖς περὶ τὸν Ἐπαμινώνδαν, τότε καὶ πᾶσιν ἐδέδοκτο ἀγῶνι διακρίνεσθαι. Τῷ δὲ Ἐπαμινώνδᾳ καὶ ἐς ἄλλους Βοιωτῶν ὕποπτα ἦν, ἐς δὲ τοὺς Θεσπιεῖς καὶ περισσότερον. Δείσας οὖν μὴ σφᾶς παρὰ τὸ ἔργον προδῶσιν, ἀποχώρησιν παρεῖχεν ἀπὸ στρατοπέδου τοῖς ἐθέλουσιν οἴκαδε· καὶ οἱ Θεσπιεῖς τε ἀπαλλάσσονται πανδημεὶ, καὶ οἷς τισιν ἄλλοις Βοιωτῶν ὑπῆν δύσνοια ἐς τοὺς Θηβαίους. ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα οἱ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων, ἅτε αὐτοῖς καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνου οὐκ ἀρεσκόμενοι, τὸ ἔχθος μάλιστα ἐπεδείκνυντο, οὔτε κατὰ χώραν μένειν ἐθέλοντες, ἐνδιδόντες δὲ ὅπῃ σφίσιν οἱ πολέμιοι προσφέροιντο. αὐτοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ Θηβαίοις ἐξ ἴσου καθίστη, τοὺς μὲν ἐμπειρία τε ἡ προϋπάρχουσα, καὶ ἅμα αἰδουμένους μὴ καταλῦσαι τῆς Σπάρτης τὸ ἀξίωμα. Θηβαῖοι δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ παίδων τὸν κίνδυνον ἐφεστηκότα ἑώρων. Ὡς δὲ ἄλλοι τε Λακεδαιμονίων τῶν ἐν τέλει καὶ ὁ βασιλεὺς ἐτεθνήκει Κλεόμβροτος, ἐνταῦθα τοὺς Σπαρτιάτας καίπερ ταλαιπωρουμένους ἐπελάμβανεν ἀνάγκη μὴ ἐνδιδόναι. Παρὰ γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις αἴσχιστον ἐδέδοκτο εἶναι βασιλέως νεκρὸν ἐπὶ ἀνδράσι πολεμίοις γενόμενον περιοφθῆναι. Θηβαίοις μὲν ἡ νίκη κατείργαστο ἐπιφανέστατα πασῶν, ὁπόσας κατὰ Ἑλλήνων ἀνείλοντο Ἕλληνες. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν τοὺς τεθνεῶτας διενοοῦντο ὡς θάψοντες, καὶ ἀποστέλλουσι κήρυκα ἐς τοὺς Θηβαίους. Ἐπαμινώνδας δὲ ἐπιστάμενος ὡς ἐπικρύπτεσθαι τὰς συμφορὰς ἀεί ποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι πεφύκασιν ἔφασκεν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν προτέροις αὐτῶν διδόναι τοῖς συμμάχοις. ἐπὶ δὲ ἐκείνοις οὕτω καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἠξίου θάπτειν τοὺς αὐτῶν. Ὡς δὲ τῶν συμμάχων οἱ μὲν οὐδὲ ἀρχὴν ἀνῃροῦντο ἅτε οὐ τεθνεῶτος σφίσιν οὐδενὸς, τῶν δὲ ὀλίγον ἐφαίνετο εἶναι τὸ διεφθαρμένον· οὕτω Λακεδαιμόνιοί τε ἔθαπτον τοὺς αὑτοῦ, καὶ ἤδη Σπαρτιάτας ἐξελήλεγκτο εἶναι τοὺς κειμένους. Ἀπέθανον δὲ Θηβαίων καὶ ὅσοι παρέμειναν Βοιωτῶν ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἄνδρες, Λακεδαιμονίων δὲ αὐτοῦ πλείους ἢ χίλιοι. Καὶ μὲν δὴ παρ' αὐτίκα ὁ Ἐπαμινώνδας μετὰ τὴν μάχην Πελοποννησίων τοῖς λοιποῖς ἀπιέναι προειπὼν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, Λακεδαιμονίους ἐν τοῖς Λεύκτροις εἶχεν ἀπειλημμένους. ὡς δὲ ἤκουον τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Σπαρτιάτας βοηθήσοντας τοῖς σφετέροις εἰς Λεῦκτρα ἰέναι πανδημεὶ, δίδωσιν οὕτω τοῖς ἀνδράσιν ἀπελθεῖν ὑποσπόνδους· ἔφη τε ἄμεινον ἔσεσθαι τὸν πόλεμον σφίσιν ἐκ Βοιωτῶν ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἀπώσασθαι. Θεσπιεῦσι δὲ ὑφορωμένοις τήν τε ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν Θηβαίων δυσμένειαν, καὶ τὴν ἐν τῷ παρόντι αὐτῶν τύχην, τὴν μὲν πόλιν ἔδοξεν ἐκλιπεῖν, ἀναφυγεῖν δὲ ἐς Κερησσόν. ἔστι δὲ ἐχυρὸν χωρίον ὁ Κερησσὸς ἐς τὴν Θεσπιέων, ἐς ὃ καὶ πάλαι ποτὲ ἀνεσκευάσαντο κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τὴν Θεσσαλῶν. οἱ δὲ Θεσσαλοὶ τότε ὡς ἑλεῖν τὸν Κερησσὸν σφισι πειρωμένοις ἐφαίνετο ἐλπίδος κρεῖσσον, ἀφίκοντο ἐς Δελφοὺς παρὰ τὸν θεὸν, καὶ αὐτοῖς γίνεται μάντευμα τοιόνδε·

Λεῦκτρά τέ μοι σκιόεντα μέλει, καὶ Ἀλήσιον οὖδας,
Καί μοι τῶν Σκεδάσου μέλετον δυσπενθέε κούρα.

Ἔνθα

Ἔνθα μάχη πολύδακρυς ἐπέρχεται· οὐδέ τις αὐτὴν
Φράσεται ἀνθρώπων, πρὶν κύρειον ἀγλαὸν ἥβην
Δωριέες ὀλέσωσ', ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ.
Τουτάκι δ' ἔστι Κερησσὸς ἁλώσιμος, ἄλλοτε δ' οὐχί.

Τότε δὲ ὡς Ἐπαμινώνδας Θεσπιέας καταφυγόντας ἐς τὸν Κερησσὸν ἐξεῖλε, πρὸς τὰ ἐν Πελοποννήσῳ παραυτίκα ἔσπευδεν, ἅτε καὶ τῶν Ἀρκάδων προθύμως μεταπεμπομένων. Ἐλθὼν δὲ, Ἀργείους μὲν προσελάβετο ἑκουσίως συμμάχους. Μαντινέας δὲ κατὰ κώμας ὑπὸ Ἀγησιπόλιδος διῳκισμένους, ἐς τὴν ἀρχαίαν συνήγαγεν αὖθις πόλιν. τὰ δὲ πολίσματα τὰ Ἀρκάδων ὁπόσα εἶχεν ἀσθενῶς, καταλῦσαι πείσας τοὺς Ἀρκάδας, πατρίδα ἐν κοινῷ σφισιν ᾤκισεν, ἣ Μεγάλη καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι καλεῖται πόλις. Ὁ μὲν δὴ χρόνος βοιωταρχοῦντι Ἐπαμινώνδᾳ διήνυστο· τεθνάναι δὲ ἐτέτακτο ἐπιλαβόντα ἄνδρα τῆς ἀρχῆς. Ὁ οὖν Ἐπαμινώνδας ὑπεριδὼν ὡς οὐκ ὄντα ἐν καιρῷ τὸν νόμον, ἐβοιωτάρχει. καὶ ἀφικόμενος τῷ στρατῷ πρὸς τὴν Σπάρτην, ὡς οὐκ ἀντεπῆγεν Ἀγησίλαος μαχούμενος, οὕτω πρὸς οἰκισμὸν τρέπεται Μεσσήνης. καὶ οἰκιστὴς Μεσσηνίοις τοῖς νῦν ἐστιν Ἐπαμινώνδας. Καί μοι τὰ ἐς τὸν οἰκισμὸν ἐδήλωσε τὰ ἐς αὖθις ἔχοντα Μεσσηνίους. Ἐν τούτῳ οἱ τῶν Θηβαίων σύμμαχοι κατέτρεχον διασκεδασθέντες χώραν τὴν Λακωνικὴν, καὶ ἥρπαζον τὰ ἐξ αὐτῆς. τοῦτο Ἐπαμινώνδαν παρέστησεν ὀπίσω Θηβαίους ἐς Βοιωτίαν ἐπαγαγεῖν. καὶ ὡς προϊόντι τῷ στρατῷ κατὰ Λέχαιον ἐγίνετο, καὶ διεξιέναι τῆς ὁδοῦ τὰ στενὰ καὶ δύσβατα ἔμελλεν, Ἰφικράτης ὁ Τιμοθέου πελταστὰς καὶ ἄλλην Ἀθηναίων ἔχων δύναμιν, ἐπιχειρεῖ τοῖς Θηβαίοις. Ἐπαμινώνδας δὲ τοὺς ἐπιθεμένους τρέπεται, καὶ πρὸς αὐτὸ ἀφικόμενος Ἀθηναίων τὸ ἄστυ, ὡς ἐπεξιέναι μαχουμένους τοὺς Ἀθηναίους ἐκώλυεν Ἰφικράτης, ὁ δὲ αὖθις ἐς τὰς Θήβας ἀπήλαυνε. Καὶ δίκην μὲν ἔφυγεν ὑπὲρ θανάτου, διότι ἐβοιωτάρχησεν ἐξήκοντος ἤδη τοῦ χρόνου· λέγονται δὲ οἱ δικάζειν λαχόντες, οὐδὲ ἀρχὴν περὶ αὐτοῦ θέσθαι τὴν ψῆφον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν Θεσσαλίᾳ δυναστεύων Ἀλέξανδρος Πελοπίδαν ἐλθόντα (ἀφίκετο δὲ ὡς παρὰ ἄνδρα ἰδίᾳ τε εὔνουν αὐτῷ καὶ Θηβαίων φίλον τῷ κοινῷ) παραγινόμενον δὴ τὸν Πελοπίδαν ὁ Ἀλέξανδρος δήσας εἶχεν ὑπὸ ἀπιστίας τε καὶ ὕβρεως. Θηβαῖοι δὲ ὑπεξιέναι παραυτίκα ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον ὥρμηντο. ἡγεμόνα μὲν οὖν τῆς ἐξόδου Κλεομένη, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐποιήσαντο βοιωταρχοῦντα ἐν τῷ τότε τὴν στρατείαν. Ἐπαμινώνδαν δὲ συνέβαινεν ἐν τοῖς στρατευομένοις τετάχθαι. γεγονυίας δὲ ἐκτὸς Πυλῶν οἱ τῆς δυνάμεως, ἐπιτίθεται σφίσιν ἐν δυσχωρίαις λοχήσας ὁ Ἀλέξανδρος. ὡς δὲ ἐφαίνετο ἄπορα εἶναι τὰ τῆς σωτηρίας, οὕτω δὴ ὅ τε λοιπὸς στρατὸς ἡγεμόνα ποιοῦνται τὸν Ἐπαμινώνδαν, καὶ οἱ Βοιωτάρχαι παραχωροῦσιν ἑκουσίως τῆς ἀρχῆς. Ἀλέξανδρος δὲ οὔτε ἔτι ἐθάρρει τὸν πόλεμον στρατηγοῦντα ὁρῶν τοῖς ἐναντίοις Ἐπαμινώνδαν, καὶ ἑκὼν Πελοπίδαν ἀφίησιν. Ἕως δὲ ἀπῆν ὁ Ἐπαμινώνδας, Ὀρχομενίους Θηβαῖοι ποιοῦσιν ἀναστάτους ἐκ τῆς χώρας. συμφορὰν δὲ τὴν ἀνάστασιν τοῖς Ὀρχομενίοις ἐνόμιζεν ὁ Ἐπαμινώνδας, καὶ οὔ ποτ' ἂν ἐξεργασθῆναι τόλμημα τοιοῦτον αὐτοῦ γε παρόντος ἔφασκεν ὑπὸ Θηβαίων. Ὡς δὲ βοιωταρχεῖν αὖθις ἥρητο, καὶ στρατὸς Βοιωτῶν ἀφίκετο αὖθις ἐς Πελοπόννησον, ἐκράτησε μὲν περὶ Λέχαιον Λακεδαιμονίους μάχῃ, σὺν δέ σφισιν Ἀχαιῶν Πελληνέας καὶ Ἀθηναίων οὓς Χαβρίας ἦγεν ἐξ Ἀθηνῶν. Θηβαίοις δὲ ἦν καθεστηκὸς, τοὺς μὲν ἄλλους ὁπόσους αἰχμαλώτους ἕλοιεν, ἀφιέναι χρημάτων· τοὺς δὲ ἐκ Βοιωτῶν φεύγοντας, ζημιοῦν θανάτῳ. πόλισμα οὖν ἑλὼν Σικυωνίων Φυβίαν, ἔνθα ἦσαν τὸ πολὺ οἱ Βοιώτιοι φυγάδες, σιγμὴν ἀφίησι τοὺς ἐγκαταληφθέντας, ἄλλην σφίσιν ἣν ἔτυχε πατρίδα ἐπονομάζων ἑκάστῳ. Ὡς δὲ ἀφίκετο πρὸς Μαντίνειαν τῇ στρατιᾷ νικῶν, καὶ τότε ὑπὸ ἀνδρὸς ἀπέθανεν Ἀθηναίου, καὶ Ἀθήνησιν ἐν ἵππων μάχῃ τὸν Ἐπαμινώνδαν ὁ ἀνὴρ οὗτος γέγραπται φονεύων Γρύλλος ὁ Ξενοφῶντος, Ξενοφῶντος δὲ τοῦ Κύρῳ ὁδοῦ μετασχόντος ἐπὶ βασιλέα Ἀρταξέρξην, καὶ ὀπίσω τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ θάλασσαν ἡγησαμένου. Τῷ δὲ ἀνδριάντι τοῦ Ἐπαμινώνδου καὶ ἐλεγεῖα ἔπεστιν ἄλλα τε ἐς αὐτὸν λέγοντα, καὶ

ὅτι Μεσσήνης γένοιτο οἰκιστής, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὑπάρξαι ἐλευθερία δι' αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἐλεγεῖα·

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται·
Θῆβαι δ' ὅπλοισι μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
Αὐτόνομος δ' Ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ.

Τούτων μὲν τοσαῦτα ἦν ἐς δόξαν. Οὐ πόρρω δέ ἐστι ναὸς Ἄμμωνος. καὶ τὸ ἄγαλμα ἀνέθηκε μὲν Πίνδαρος, Καλάμιδος δέ ἐστιν ἔργον. ἀπέπεμψε δὲ ὁ Πίνδαρος καὶ Λιβύης ἐπ' Ἀμμωνίους τῷ Ἄμμωνι ὕμνους. οὗτος καὶ ἐς ἐμὲ ἦν ὁ ὕμνος ἐν τριγώνῳ στήλῃ παρὰ τὸν βωμὸν, ὃν Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τῷ Ἄμμωνι ἀνέθηκε. Θηβαίοις δὲ μετὰ τοῦ Ἄμμωνος τὸ ἱερὸν, οἰωνοσκοπεῖόν τε Τειρεσίου καλούμενον· καὶ πλησίον Τύχης ἐστὶν ἱερόν. φέρει μὲν δὴ Πλοῦτον παῖδα· ὡς δὲ Θηβαῖοι λέγουσι, χεῖρας μὲν τοῦ ἀγάλματος καὶ πρόσωπον Ξενοφῶν εἰργάσατο Ἀθηναῖος, Καλλιστόνικος δὲ τὰ λοιπὰ ἐπιχώριος. σοφὸν μὲν δὴ καὶ τούτοις τὸ βούλευμα, ἐσθεῖναι Πλοῦτον ἐς τὰς χεῖρας ἅτε μητρὶ ἢ τροφῷ τῇ Τύχῃ. σοφὸν δὲ οὐχ ἧσσον Κηφισοδότου. καὶ γὰρ οὗτος τῆς Εἰρήνης τὸ ἄγαλμα Ἀθηναίοις Πλοῦτον ἔχουσαν πεποίηκεν. Ἀφροδίτης δὲ Θηβαίοις ξόανά ἐστιν, οὕτω δὲ ἀρχαῖα, ὥστε καὶ ἀναθήματα Ἁρμονίας εἶναι φασὶν αὐτά· ἐργασθῆναι δὲ αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀκροστολίων ἃ τοῦ Κάδμου ναυσὶν ἦν ξύλου πεποιημένα. καλοῦσι δὲ Οὐρανίαν, τὴν δὲ αὐτῶν Πάνδημον, καὶ Ἀποστροφίαν τὴν τρίτην. Ἔθετο δὲ τῇ Ἀφροδίτῃ τὰς ἐπωνυμίας ἡ Ἁρμονία· τὴν μὲν Οὐρανίαν ἐπὶ ἔρωτι καθαρῷ, καὶ ἀπηλλαγμένῳ πόθου σωμάτων· Πάνδημον δὲ, ἐπὶ ταῖς μίξεσι· τρίτην δὲ Ἀποστροφίαν, ἵνα ἐπιθυμίας τε ἀνόμου καὶ ἔργων ἀνοσίων ἀποστρέφῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. πολλὰ γὰρ τὰ μὲν ἐν βαρβάροις ἠπίστατο ἡ Ἁρμονία, τὰ δὲ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἤδη τετολμημένα, ὁποῖα καὶ ὕστερον ἐπὶ τῇ Ἀδώνιδος μητρὶ, καὶ ἐς Φαίδραν τε τὴν Μίνω, καὶ ἐς τὸν Θρᾷκα Τηρέα ᾄδεται. Τὸ δὲ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς Θεσμοφόρου, Κάδμου καὶ τῶν ἀπογόνων οἰκίαν ποτὲ εἶναι λέγουσι. Δήμητρος δὲ ἄγαλμα ὅσον ἐς στέρνα ἐστὶν ἐν τῷ φανερῷ, καὶ ἀσπίδες ἐνταῦθα ἀνάκεινται χαλκαῖ. Λακεδαιμονίων δὲ ὁπόσοι τῶν ἐν τέλει περὶ Λεῦκτρα ἐτελεύτησαν, φασὶν εἶναι. Πρὸς δὲ ταῖς καλουμέναις πύλαις Προιτίσι θέατρον ᾠκοδόμηται, καὶ ἐγγυτάτω τοῦ θεάτρου, Διονύσου ναός ἐστιν ἐπίκλησιν Λυσίου. Θηβαίων γὰρ αἰχμαλώτους ἄνδρας ἐχομένους ὑπὸ Θρᾳκῶν, ὡς ἀγόμενοι κατὰ τὴν Ἁλιαρτίαν ἐγίνοντο, ἔλυσεν ὁ θεὸς, καὶ ἀποκτεῖναί σφισι τοὺς Θρᾷκας παρέδωκεν ὑπνωμένους. Ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι τὸ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων φασὶν εἶναι Σεμέλης. ἐνιαυτοῦ δὲ ἅπαξ ἑκάστου τὸ ἱερὸν ἀνοιγνῦναί σφισιν ἔθος ἐν ἡμέραις τακταῖς. καὶ οἰκίας τῆς Λύκου τὰ ἐρείπια, καὶ Σεμέλης μνῆμά ἐστιν. Ἀλκμήνης δὲ οὐ μνῆμα, γενέσθαι δὲ αὐτὴν ὡς ἀπέθανε λίθον φασὶν ἐξ ἀνθρώπου· καὶ Μεγαρεῦσι τὰ ἐς αὐτὴν οὐχ ὁμολογοῦσι. διάφορα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ὡς τὸ πολὺ ἀλλήλοις λέγουσιν Ἕλληνες. Θηβαίοις δὲ ἐνταῦθα καὶ τὰ μνήματα πεποίηται τῶν Ἀμφίονος παίδων, χωρὶς μὲν τῶν ἀρσένων, ἰδίᾳ δὲ ταῖς παρθένοις. Πλησίον δὲ Ἀρτέμιδος ναός ἐστιν Εὐκλείας, Σκόπα δὲ τὸ ἄγαλμα ἔργον. Ταφῆναι δὲ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ θυγατέρας Ἀντιποίνου λέγουσιν, Ἀνδρόκλειάν τε καὶ Ἀλκίδα. μελλούσης γὰρ πρὸς Ὀρχομενίους γίνεσθαι μάχης Θηβαίοις καὶ Ἡρακλεῖ, λόγιον σφίσιν ἦλθεν ἔσεσθαι τοῦ πολέμου κράτος ἀποθανεῖν αὐτοχειρίᾳ θελήσαντος, ὃς ἂν τῶν ἀστῶν ἐπιφανέστατος κατὰ γένους ἀξίωμα ᾖ. Ἀντιποίνῳ μὲν οὖν (τούτῳ γὰρ τὰ ἐς τοὺς προγόνους μάλιστα ὑπῆρχεν ἔνδοξα) οὐχ ἡδὺ ἦν ἀποθνήσκειν περὶ τοῦ δήμου, ταῖς δὲ Ἀντιποίνου θυγατράσιν ἤρεσκε. διεργασάμεναι δὲ αὐτὰς, τιμὰς ἀντὶ τούτων ἔχουσι. τοῦ ναοῦ δὲ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος λέων ἐστὶν ἔμπροσθεν, λίθου πεποιημένος. ἀναθεῖναι δὲ ἐλέγετο Ἡρακλῆς, Ὀρχομενίους καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἐργῖνον τὸν Κλυμένου νικήσας τῇ μάχῃ. Πλησίον δὲ Ἀπόλλων τέ ἐστιν ἐπίκλησιν Βοηδρόμιος, καὶ Ἀγοραῖος Ἑρμῆς καλούμενος. Πινδάρου καὶ τοῦτο ἀνάθημα. Ἀπέχει δὲ ἡ πυρὰ τῶν Ἀμφίονος παίδων ἥμισυ σταδίου μάλιστα ἀπὸ τῶν τάφων. μένει δὲ ἡ τέφρα καὶ ἐς τόδε ἔτι ἀπὸ τῆς πυρᾶς. Πλησίον δὲ Ἀμφιτρύωνος δύο ἀγάλματα λίθινα λέγουσιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ζωστηρίας. λαβόντα γὰρ τὰ ὅπλα αὐτὸν ἐνταῦθα, ἡνίκα Εὐβοεῦσι καὶ Χαλκώδοντι ἔμελλεν ἀντιτάξεσθαι. τὸ δὲ ἐνδῦναι τὰ ὅπλα, ἐκάλουν ἄρα οἱ παλαιοὶ ζώσασθαι.

ζώσασθαι· καὶ δὴ Ὅμηρον Ἄρει τὸν Ἀγαμέμνονα ποιήσαντα ἐοικέναι τὴν ζώνην, τῶν ὅπλων τὴν σκευὴν φασὶν εἰκάζειν. Ζήθῳ δὲ μνῆμα καὶ Ἀμφίονι ἐν κοινῷ γῆς χῶμά ἐστιν οὐ μέγα. ὑφαιρεῖσθαι δὲ ἐθέλουσιν ἀπ' αὐτοῦ τῆς γῆς οἱ Τιθορέαν ἐν τῇ Φωκίδι ἔχοντες· ἐθέλουσι δὲ ἐπειδὰν τὸν ἐν οὐρανῷ ταῦρον ὁ ἥλιος διεξίῃ. τηνικαῦτα γὰρ ἢν ἀπ' αὐτοῦ λαβόντες γῆν τῷ Ἀντιόπης μνήματι περιάψωσι, Τιθορεῦσιν οἴσει καρπὸν ἡ χώρα, Θηβαίοις δὲ οὐχ ὁμοίως. Καὶ ἐπὶ τούτῳ φρουρὰν οἱ Θηβαῖοι τότε ἔχουσι τοῦ μνήματος. Ταῦτα δὲ αἱ πόλεις αὗται πεπιστεύκασιν ἐκ χρησμῶν τῶν Βάκιδος. ἔστι γὰρ καὶ τάδε ἐν τοῖς χρησμοῖς·

Ἀλλ' ὁπόταν Τιθορεὺς Ἀμφίονί τε Ζήθῳ τε
Χύτλα καὶ εὐχωλὰς, μειλίγματά τ' ἐν χθονὶ χεύῃ,
Θερμομένου ταύροιο κλυτοῦ μένει ἠελίοιο·
Καὶ τότε δὴ πεφύλαξο πόλει κακὸν οὐκ ἀλαπαδνὸν
Ἐρχόμενον. καρποὶ γὰρ ἀποφθινύθουσιν ἐν αὐτῇ
Γαίης δαιομένων, Φώκου δ' ἐπὶ σῆμα φερόντων.

Φώκου δὲ μνῆμα ὁ Βάκις εἴρηκεν ἐπ' αἰτίᾳ τοιᾷδε. ἡ γυνὴ τοῦ Λύκου Διόνυσον θεῶν μάλιστα ἦγεν ἐν τιμῇ. παθούσης δὲ αὐτῆς τὰ λεγόμενα Διόνυσος νεμεσᾷ τῇ Ἀντιόπῃ. Ἐπίφθονοι δὲ ἀεί πως παρὰ θεῶν αἱ ὑπερβολαὶ τῶν τιμωριῶν εἰσί. Λέγουσιν οὖν Ἀντιόπην μανῆναι, καὶ ἐκστᾶσαν τῶν φρενῶν ἀνὰ πᾶσαν πλανᾶσθαι τὴν Ἑλλάδα. Φῶκον δὲ τὸν Ὀρνυτίωνος τοῦ Σισύφου περιτυχεῖν αὐτῇ, καὶ ἔχειν γυναῖκα ἰασάμενον. καὶ δὴ ὁ τάφος ἐν κοινῷ τῇ Ἀντιόπῃ καὶ Φώκῳ πεποίηται. Τοὺς δὲ παρὰ Ἀμφίονος μνῆμα λίθους οἳ κάτωθεν ὑποβέβληνται, μήτε ἄλλως εἰργασμένοι πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, ἐκείνας εἶναί φασι τὰς πέτρας, αἳ τῇ ᾠδῇ τοῦ Ἀμφίονος ἠκολούθησαν. Τοιαῦτα δὲ ἕτερα λέγεται καὶ περὶ Ὀρφέως, ὡς κιθαρῳδοῦντι πεποίηται αὐτῷ ἀκολουθεῖν τὰ θηρία. Ἐκ Θηβῶν δὲ ὁδὸς ἐς Χαλκίδα κατὰ πύλας ἐστὶ τὰς Προιτίδας. τάφος δὲ ἐπὶ τῇ λεωφόρῳ δείκνυται Μελανίππου Θηβαίων ἐν τοῖς μάλιστα ἀγαθοῦ τὰ πολεμικὰ, καὶ ἡνίκα ἐπεστράτευσαν οἱ Ἀργεῖοι, Τυδέα τε ὁ Μελάνιππος οὗτος καὶ ἀδελφῶν τῶν Ἀδράστου Μηκιστέα ἀπέκτεινε· καὶ οἱ καὶ αὐτῷ τὴν τελευτὴν ὑπὸ Ἀμφιαράῳ γενέσθαι λέγουσι. Τούτου δὲ ἐγγύτατα τρεῖς εἰσιν ἀργοὶ λίθοι. Θηβαίων δὲ οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες, Τυδέα φασὶν ἐνταῦθα εἶναι τὸν κείμενον, ταφῆναι δὲ αὐτὸν ὑπὸ Μαίονος· καὶ ἐς μαρτυρίαν τοῦ λόγου παρέχουσι τὸ ἐν Ἰλιάδι ἔπος·

Τυδέος ὃν Θήβῃσι χυτὴ κατὰ γαῖα καλύπτει.

Ἑξῆς δὲ ἐστὶ τῶν Οἰδίποδος παίδων μνήματα, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς δρώμενα, ἃ οὐ θεασάμενος πιστὰ ὅμως ὑπείληφα εἶναι. Φασὶ γὰρ καὶ ἄλλοις οἱ Θηβαῖοι τῶν καλουμένων ἡρώων καὶ τοῖς παισὶν ἐναγίζειν τοῖς Οἰδίποδος· τούτοις δὲ ἐναγιζόντων αὐτῶν τὴν φλόγα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς καπνὸν, διχῆ διΐστασθαι. Ἐμὲ δὲ ἐπηγάγετο ὧν λέγουσιν ἐς πίστιν, ἰδόντα ἄλλο τοιόνδε. Ἐν Μυσίᾳ τῇ ὑπὲρ Καΐκου, πόλισμά ἐστι Πιονίαι. τὸν δὲ οἰκιστὴν οἱ ἐνταῦθα Πίονιν τῶν τινα ἀπογόνων τῶν Ἡρακλέους φασὶν εἶναι. μελλόντων δὲ ἐναγίζειν αὐτῷ, καπνὸς αὐτόματος ἄνεισιν ἐκ τοῦ τάφου. ταῦτα μὲν οὖν συμβαίνοντα εἶδον. Θηβαῖοι δὲ καὶ Τειρεσίου μνῆμα ἀποφαίνουσι, πέντε μάλιστα καὶ δέκα ἀπωτέρω σταδίοις ἢ Οἰδίποδος τοῖς παισίν ἐστιν ὁ τάφος. Ὁμολογοῦντες δὲ καὶ οὗτοι συμβῆναι Τειρεσίᾳ τὴν τελευτὴν ἐν τῇ Ἁλιαρτίᾳ, τὸ παρὰ σφίσιν ἐθέλουσιν εἶναι κενὸν μνῆμα. Ἔστι δὲ καὶ Ἕκτορος Θηβαίοις τάφος τοῦ Πριάμου πρὸς Οἰδιποδίᾳ καλουμένῃ κρήνῃ. κομίσαι δὲ αὐτοῦ τὰ ὀστᾶ ἐξ Ἰλίου φασὶν ἐπὶ τοιῷδε μαντεύματι·

Θηβαῖοι Κάδμοιο πόλιν καταναιετάοντες,
Αἴκ' ἐθέλητε πάτραν οἰκεῖν σὺν ἀμύμονι πλούτῳ,
Ἕκτορος ὀστέα Πριαμίδου κομίσαντες ἐς οἴκους
Ἐξ Ἀσίης, Διὸς ἐννεσίῃς ἥρωα σέβεσθε.

Τῇ δὲ Οἰδιποδίᾳ κρήνῃ τὸ ὄνομα ἐγένετο, ὅτι ἐς αὐτὴν τὸ αἷμα ἀπενίψατο Οἰδίπους τοῦ πατρῴου φό-

νου. Πρὸς δὲ τῇ πηγῇ, τάφος ἐστὶν Ἀσφοδίκου. καὶ ὁ Ἀσφόδικος οὗτος ἀπέκτεινεν ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Ἀργείους Παρθενοπαῖον τὸν Ταλαοῦ, καθὰ οἱ Θηβαῖοι λέγουσιν. ἐπεὶ τά γε ἐν Θηβαΐδι ἔπη τὰ ἐς τὴν Παρθενοπαίου τελευτὴν, Περικλύμενον τὸν ἀνελόντα φασὶν εἶναι. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ λεωφόρῳ χωρίον ἐστὶ Τευμησσός. Εὐρώπην δὲ ὑπὸ Διὸς κρυφθῆναί φασιν ἐνταῦθα. ἕτερος δὲ ἐς ἀλώπεκα ἐπίκλησιν Τευμησσίαν λόγος ἐστὶν, ὡς ἐκ μηνίματος Διονύσου τὸ θηρίον ἐπ' ὀλέθρῳ τραφείη Θηβαίων, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ κυνὸς ὃν Πρόκριδι τῇ Ἐρεχθέως ἔδωκεν Ἄρτεμις, ἁλίσκεσθαι μέλλουσα, αὐτή τε λίθος ἐγένετο ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ κύων οὗτος. Καὶ Ἀθηνᾶς ἐν Τευμησσῷ Τελχινίας ἐστὶν ἱερὸν, ἄγαλμα οὐκ ἔχον. ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῆς ἔστιν εἰκάζειν, ὡς τῶν ἐν Κύπρῳ ποτὲ οἰκησάντων Τελχίνων ἀφικομένη μοῖρα ἐς Βοιωτοὺς, ἱερὸν ἱδρύσατο Ἀθηνᾶς Τελχινίας. Τευμησσοῦ δὲ ἐν ἀριστερᾷ σταδίους προελθόντι ἑπτὰ, Γλίσαντός ἐστιν ἐρείπια. πρὸς δὲ αὐτῶν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ χῶμα οὐ μέγα, ὕλῃ τε ἀγρίᾳ σύσκιον καὶ ἡμέροις δένδροις. ἐτάφησαν δὲ αὐτόθι οἱ μετὰ Αἰγιαλέως ποιησάμενοι τοῦ Ἀδράστου τὴν ἐς Θήβας στρατείαν, ἄλλοι τε Ἀργείων τῶν ἐν τέλει καὶ Πρόμαχος ὁ Παρθενοπαίου. Τῷ δὲ Αἰγιαλεῖ γενέσθαι τὸ μνῆμα ἐν Παγαῖς, πρότερον ἔτι ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Μεγαρίδι ἐδήλωσα. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Γλίσαντα εὐθεῖαν ἐκ Θηβῶν λίθοις χωρίον περιεχόμενον λογάσιν Ὄφεως καλοῦσιν οἱ Θηβαῖοι κεφαλήν. τὸν δὲ ὄφιν τοῦτον ὅστις δὴ καὶ ἀνασχεῖν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ φωλεοῦ λέγουσι τὴν κεφαλὴν· Τειρεσίαν δὲ ἐπιτυχόντα ἀποκόψαι μαχαίρᾳ. τὸ μὲν δὴ χωρίον τοῦτο ἐπὶ λόγῳ καλεῖται τοιῷδε. Ὑπὲρ δὲ Γλίσαντος, ἔστιν ὄρος Ὕπατος καλούμενον. ἐπὶ δὲ αὐτῷ Διὸς Ὑπάτου ναὸς καὶ ἄγαλμα. Τὸν δὲ ποταμὸν τὸν χείμαρρον Θερμώδοντα ὀνομάζουσιν. Ἀναστρέψαντι δὲ ἐπὶ Τευμησσὸν καὶ ὁδὸν τὴν ἐς Χαλκίδα, Χαλκώδοντος μνῆμά ἐστιν, ὃς ἀπέθανεν ὑπὸ Ἀμφιτρύωνος μάχης πρὸς Θηβαίους Εὐβοεῦσι γενομένης. Ἑξῆς δὲ πόλεως ἐρείπιά ἐστιν Ἅρματος καὶ Μυκαλησσοῦ. καὶ τῇ μὲν τὸ ὄνομα ἐγένετο ἀφανισθέντος, ὡς οἱ Ταναγραῖοί φασιν, ἐνταῦθα Ἀμφιαράῳ τοῦ ἅρματος, καὶ οὐχ ὅπου λέγουσιν οἱ Θηβαῖοι. Μυκαλησσὸν δὲ ὁμολογοῦσιν ὀνομασθῆναι, διότι ἡ βοῦς ἐνταῦθα ἐμυκήσατο ἡ Κάδμον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν ἄγουσα ἐς Θήβας. Ὅντινα δὲ τρόπον ἐγένετο ἡ Μυκαλησσὸς ἀνάστατος, τὰ ἐς Ἀθηναίους ἔχοντα ἐδήλωσέ μοι τοῦ λόγου. Πρὸς θαλάσσῃ δὲ τῆς Μυκαλησσοῦ, Δήμητρός ἐστιν Μυκαλησσίας ἱερόν. κλείεσθαι δὲ αὐτὸ ἐπὶ νυκτὶ ἑκάστῃ, καὶ αὖθις ἀνοίγεσθαί φασιν ὑπὸ Ἡρακλέους. Τὸν δὲ Ἡρακλέα εἶναι τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων. δείκνυται δὲ αὐτόθι καὶ θαῦμα τοιόνδε. Πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῶν ποδῶν τιθέασιν ὅσα ἐν ὀπώρᾳ πέφυκε γίνεσθαι· ταῦτα δὲ διὰ παντὸς μένει τεθηλότα τοῦ ἔτους. Τοῦ δὲ Εὐρίπου τὴν Εὔβοιαν κατὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς Βοιωτῶν διείργοντος, τό τε Δήμητρος τὸ ἱερὸν ἐν δεξιᾷ τῆς Μυκαλησσίας, καὶ ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ προελθόντι ἔστιν Αὐλίς. ὀνομασθῆναι δὲ ἀπὸ τῆς Ὠγύγου θυγατρός φασιν αὐτήν. ναὸς δὲ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἐνταῦθα, καὶ ἀγάλματα λίθου λευκοῦ, τὸ μὲν δᾷδας φέρον, τὸ δὲ ἔοικε τοξευούσῃ. φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ μελλόντων ἐκ μαντείας τῆς Κάλχαντος Ἰφιγένειαν τῶν Ἑλλήνων θύειν, τὴν θεὸν ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον τὸ ἱερεῖον ποιῆσαι. πλατάνου δὲ ἧς καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποιήσατο μνήμην, τὸ ἔτι τοῦ ξύλου περιὸν, φυλάσσουσιν ἐν τῷ ναῷ. Λέγεται δὲ ὡς ἐν Αὐλίδι πνεῦμα τοῖς Ἕλλησιν οὐκ ἐγίνετο ἐπίφορον. φανέντος δὲ ἐξαίφνης ἀνέμου σφίσιν οὐρίου, θύειν μὲν τῇ Ἀρτέμιδι ὅ τι ἕκαστος εἶχε, θήλεά τε ἱερεῖα καὶ ἄρσενα ὁμοίως. καὶ ἀπ' ἐκείνου διαμεμένηκεν ἐν Αὐλίδι πάντα τὰ ἱερεῖα εἶναι δόκιμα. Δείκνυται δὲ καὶ ἡ πηγὴ παρ' ἣν ἡ πλάτανος ἐπεφύκει, καὶ ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς Ἀγαμέμνονος σκηνῆς, οὐδὸς χαλκοῦ. φοίνικες δὲ πρὸ τοῦ ἱεροῦ πεφύκασιν, οὐκ ἐς ἅπαν ἐδώδιμον παρεχόμενοι καρπὸν ὥσπερ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, τοῦ δὲ ἐν Ἰωνίᾳ τοῦ φοινίκων καρποῦ πεπανώτερον. Ἄνθρωποι δὲ ἐν τῇ Αὐλίδι οἰκοῦσιν οὐ πολλοὶ, γῆς δέ εἰσιν οὗτοι κεραμεῖς. Νέμονται δὲ Ταναγραῖοι ταύτην τε τὴν χώραν καὶ ὅσοι περὶ Μυκαλησσόν εἰσι καὶ Ἅρμα. Ἔστι δὲ τῆς Ταναγραίας ἐπὶ θαλάσσῃ καλούμενον Δήλιον, ἐν δὲ αὐτῷ καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ἐστὶν ἀγάλματα. Ταναγραῖοι δὲ οἰκιστήν σφισι Ποίμανδρον γενέσθαι λέγουσι Χαιρησίλεω

παῖδα

παῖδα τοῦ Ἰασίου τοῦ Ἐλευθῆρος· τοῦτον δὲ Ἀπόλλωνός τε καὶ Αἰθούσης εἶναι τῆς Ποσειδῶνος. Ποίμανδρον δὲ γυναῖκά φασιν ἀγαγέσθαι Τάναγραν θυγατέρα Αἰόλου. Κορίννῃ δέ ἐστιν ἐς αὐτὴν πεποιημένα Ἀσωποῦ παῖδα εἶναι. Ταύτης τοῦ βίου προελθούσης ἐπὶ μακρότατον, τοὺς περιοίκους φασὶν ἀφελόντας τὸ ὄνομα, τήν τε γυναῖκα αὐτὴν καλεῖν Γραῖαν, καὶ ἀνὰ χρόνον τὴν πόλιν διαμεῖναί τε τὸ ὄνομα ἐς τοσοῦτον· ὡς καὶ Ὅμηρον ἐν καταλόγῳ ποιῆσαι·

Θέσπειαν, Γραῖάν τε καὶ εὐρύχορον Μυκαλησσόν.

Χρόνῳ δὲ ὕστερον τὸ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον ἀνεσώσατο. Ἔστι καὶ Ὠρίωνος μνῆμα ἐν Τανάγρᾳ, καὶ ὄρος Κηρύκιον ἔνθα Ἑρμῆν τεχθῆναι λέγουσι· Πολοσσόν τε ὀνομαζόμενον χωρίον, ἐνταῦθα Ἄτλαντα καθήμενον πολυπραγμονεῖν τά τε ὑπὸ γῆν φασὶ καὶ τὰ οὐράνια. πεποίηται δὲ καὶ Ὁμήρῳ περὶ τοῦ Ἄτλαντος·

Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅστε θαλάσσης
Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
Μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

Ἐν δὲ τοῦ Διονύσου τῷ ναῷ θέας μὲν καὶ τὸ ἄγαλμα ἄξιον, λίθου τε ὂν Παρίου καὶ ἔργον Καλάμιδος. Θαῦμα δὲ παρέχεται ἔτι μεῖζον ὁ Τρίτων. ὁ μὲν δὴ σεμνότερος ἐς αὐτὸν λόγος τὰς γυναῖκας φασὶ τὰς Ταναγραίων πρώτας Διονύσου τὰ ὄργια μυηθείσας ἐπὶ θάλασσαν καταβῆναι καθαρσίων εἵνεκα· νηχομέναις δὲ ἐπιχειρῆσαι τὸν Τρίτωνα, καὶ τὰς γυναῖκας εὔξασθαι, Διόνυσόν σφισιν ἀφικέσθαι βοηθόν· ὑπακοῦσαί τε δὴ τὸν θεόν, καὶ τοῦ Τρίτωνος κρατῆσαι τῇ μάχῃ. Ὁ δὲ ἕτερος λόγος ἀξιώματι μὲν ἀποδεῖ τοῦ προτέρου, πιθανώτερος δέ ἐστι. Φησὶ γὰρ δὴ ἐπὶ, ὁπόσα ἐλαύνοιτο ἐπὶ θάλασσαν βοσκήματα, ὡς ἐλόχα τε ὁ Τρίτων καὶ ἥρπαζεν· ἐπιχειρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ τῶν πλοίων τοῖς λεπτοῖς, ἐς ὃ οἱ Ταναγραῖοι κρατῆρα οἴνου προὔθεσαν αὐτῷ, καὶ τὸν αὐτίκα ἔρχεσθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς ὀσμῆς, πιόντα δὲ ἐρρῖφθαι κατὰ τῆς ᾐόνος ὑπνωμένον. Ταναγραῖον δὲ ἄνδρα πελέκει παίσαντα ἀποκόψαι τὸν αὐχένα αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν αὐτῷ κεφαλή. Ὅτι δὲ μεθυσθέντα εἷλον, ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ Διονύσου νομίζουσιν ἀποθανεῖν αὐτόν. Εἶδον δὲ καὶ ἄλλον Τρίτωνα ἐν τοῖς Ῥωμαίων θαύμασι μεγέθει τοῦ παρὰ Ταναγραίοις ἀποδέοντα. Παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες. ἔχουσιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κόμην οἷα τὰ βάτραχα ἐν ταῖς λίμναις χρόαν τε, καὶ ὅτι τῶν τριχῶν οὐκ ἂν ἀποκρίναιο μίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων. τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα φολίδι λεπτῇ πέφρικέ σφισι κατὰ ἰχθὺν ῥίνης. βράγχια δὲ ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἔχουσι καὶ ῥῖνα ἀνθρώπου, στόμα δὲ εὐρύτερον καὶ ὀδόντας θηρίου, τὰ δὲ ὄμματα (ἐμοὶ δοκεῖ) γλαυκά, καὶ χεῖρές εἰσιν αὐτοῖς καὶ δάκτυλοι καὶ ὄνυχες τοῖς ἐπιθέμασιν ἐμφερεῖς τῶν κόχλων. ὑπὸ δὲ στέρνον καὶ τὴν γαστέρα οὐρὰ σφισιν ἀντὶ ποδῶν, οἵα περ τοῖς δελφῖσίν ἐστιν. Εἶδον δὲ καὶ ταύρους τούς τε Αἰθιοπικούς, οὓς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι ὀνομάζουσι Ῥινόκερως, ὅτι σφισιν ἐπ᾽ ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ ἓν ἑκάστῳ κέρας, καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδὲ ἀρχὴν κέρατά ἐστι. Καὶ τοὺς ἐκ Παιόνων. οὗτοι δὲ οἱ ἐκ Παιόνων ἔς τε τὸ ἄλλο σῶμα δασεῖς, καὶ ἀμφὶ τὸ στέρνον μάλιστά εἰσι καὶ τὴν γένυν. Καμήλους τε Ἰνδικὰς χρῶμα εἰκασμένας παρδάλεσιν. Ἔστι δὲ Ἄλκη καλούμενον θηρίον, εἶδος μὲν ἐλάφου καὶ καμήλου μεταξύ, γίνεται δὲ ἐν τῇ Κελτῶν γῇ. θηρίων δὲ ὧν ἴσμεν μόνην ἀνιχνεῦσαι καὶ προϊδεῖν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων. σαλεύουσι δὲ ἐς ἄγραν ἄλλων καὶ τήνδε ἐς χεῖρά ποτε δαίμων ἄγει. ὀσφραίνεται μὲν γε ἀνθρώπου καὶ πολὺ ἔτι ἀπέχουσα, ὥς φασι. καταδύεται δὲ ἐς φάραγγας καὶ σπήλαια τὰ βαθύτατα. οἱ θηρεύοντες οὖν ὁπότε ἐπὶ βαθύτατον σταδίων τὴν πεδιάδα χιλίων ἢ καὶ ὄρος περιλαβόντες τὸν κύκλον μὲν οὐκ ἔστιν ὅπως διαλύουσιν. ἐπισυνιόντες δὲ ἀεὶ τὰ ἐντὸς γινόμενα τοῦ κύκλου πάντα αἱροῦσι τά τε ἄλλα καὶ τὰς ἄλκας. εἰ δὲ μὴ τύχοι ταύτῃ φωλεύουσα, ἑτέρᾳ γε ἀλκὴν ἑλεῖν ἐστιν οὐδεμία μηχανή. Θηρίον δὲ ἐν τῷ Κτησίου λόγῳ τῷ ἐς Ἰνδοὺς, Μαρτιόρα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων σφίσιν ἀνδροφάγον λελέχθαι οἱ πείθομαι τὸν Τίγριν. ὀδόντας δὲ αὐτῷ τριστοίχους κατὰ ἑκατέραν τὴν γένυν, καὶ κέντρα ἐπὶ ἄκρας ἔχειν τῆς οὐρᾶς. τούτοις δὲ τοῖς κέντροις ἐγγύθεν ἀμύνεσθαι, καὶ ἀποπέμπειν ἐς

τοὺς πορρωτέρω τοξότου ἀνδρὸς οἰστῷ ἴσον. Ταύτην οὐκ ἀληθῆ τὴν φήμην οἱ Ἰνδοὶ δέξασθαι δοκοῦσί μοι παρ' ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ ἄγαν ἐς τὸ θηρίον δείματος. Ἠπατήθησαν δὲ καὶ ἐς τὴν χρόαν αὐτοῦ, καὶ ὁπότε κατὰ τοῦ ἡλίου φανείη σφίσιν ὁ τίγρις, ἐρυθρός τε δοκεῖ καὶ ὁμόχρους· ἢ ὑπὸ τῆς ὠκύτητος, εἰ μὴ θέοι διὰ τὸ ἐν ταῖς ἐπιστροφαῖς συνεχὲς, ὅμως τε καὶ οὐκ ἐγγύθεν γινομένης τῆς θέας. Δοκῶ δὲ εἰ καὶ Λιβύης τις ἢ τῆς Ἰνδῶν ἢ Ἀράβων γῆς ἐπέρχοιτο τὰ ἔσχατα, ἐθέλων θηρία ὁπόσα παρ' Ἕλλησιν ἐξευρεῖν, τὰ μὲν οὐδὲ ἀρχὴν αὐτὸν εὑρήσειν, τὰ δὲ οὐ κατὰ ταὐτὰ ἔχειν φανεῖσθαί οἱ. Οὐ γὰρ δὴ ἄνθρωπος μόνον ὁμοῦ τῷ ἀέρι καὶ τῇ γῇ διαφόροις οὖσι διάφορον κτᾶται καὶ τὸ εἶδος· ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τὸ αὐτὸ ἂν πάσχοι τοῦτο. Ἐπεὶ καὶ τὰ θηρία αἱ ἀσπίδες τοῦτο μὲν ἔχουσιν αἱ Λίβυσσαι παρὰ τὰς Αἰγυπτίας τὴν χρόαν· τοῦτο δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ μέλανας τὰς ἀσπίδας οὐ μεῖον ἢ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἡ γῆ τρέφει. Οὕτω χρὴ πάντα τινὰ μήτε ἐπίδρομον τὴν γνώμην, μήτε ἀπίστως ἔχειν ἐς τὰ σπανιώτερα. Ἐπεί τοι καὶ ἐγὼ πτερωτοὺς ὄφεις οὐ θεασάμενος πείθομαι, διότι ἀνὴρ Φρὺξ ἤγαγεν ἐς Ἰωνίαν σκορπίον ταῖς ἀκρίσιν ὁμοιότατα πτερὰ ἔχοντα. Ἐν Τανάγρᾳ δὲ παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου, Θέμιδός ἐστιν, ὁ δὲ Ἀφροδίτης, καὶ ὁ τρίτος τῶν ναῶν Ἀπόλλωνος, ὁμοῦ δὲ αὐτῷ καὶ Ἄρτεμίς τε καὶ Λητώ. Ἐς δὲ τοῦ Ἑρμοῦ τὰ ἱερὰ τοῦ τε Κριοφόρου καὶ ὃν Πρόμαχον καλοῦσι, τοῦ μὲν ἐς τὴν ἐπίκλησιν λέγουσιν, ὡς ὁ Ἑρμῆς σφίσιν ἀποτρέψαι νόσον λοιμώδη περὶ τὸ τεῖχος κριὸν περιενεγκὼν, καὶ ἐπὶ τοῦτο Κάλαμις ἐποίησεν ἄγαλμα Ἑρμοῦ φέροντα κριὸν ἐπὶ τῶν ὤμων. ὃς δ' ἂν εἶναι τῶν ἐφήβων προκριθῇ τὸ εἶδος κάλλιστος, οὗτος ἐν τοῦ Ἑρμοῦ τῇ ἑορτῇ περίεισιν ἐν κύκλῳ τοῦ τείχους ἔχων ἄρνα ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὸν δὲ Ἑρμῆν λέγουσι τὸν Πρόμαχον, Ἐρετριέων ἐν ναυσὶν ἐξ Εὐβοίας ἐς τὴν Ταναγραίαν σχόντων τούς τε ἐφήβους ἐξαγαγεῖν ἐπὶ τὴν μάχην, καὶ αὐτὸν ἅτε ἔφηβον, στλεγγίδι ἀμυνόμενον μάλιστα ἐργάσασθαι τῶν Εὐβοέων τροπήν. Κεῖται δὲ ἐν τοῦ Προμάχου τῷ ἱερῷ τῆς τε ἀνδράχνου τὸ ὑπόλοιπον. τραφῆναι δὲ ὑπὸ τῶν δένδρων τὸν Ἑρμῆν τούτων νομίζουσιν. Οὐ πόρρω δὲ θέατρόν τε, καὶ πρὸς αὐτῷ στοὰ πεποίηται. Εὖ δέ μοι Ταναγραῖοι νομίσαι τὰ ἐς τοὺς θεοὺς μάλιστα δοκοῦσιν Ἑλλήνων, χωρὶς μὲν τὸ οἰκίας σφίσι, χωρὶς δὲ τὰ ἱερὰ ὑπὲρ αὐτὰς, ἐν καθαρῷ τέ ἐστι καὶ ἐκτὸς ἀνθρώπων. Κορίννης δὲ ἣ μόνη δὴ ἐν Τανάγρᾳ ἄσματα ἐποίησε, ταύτης ἐστὶ μὲν μνῆμα ἐν περιφανεῖ τῆς πόλεως· ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ γραφὴ, ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης εἵνεκα, ἣν Πίνδαρον ἄσματι ἐνίκησεν ἐν Θήβαις. Φαίνεται δέ μοι νικῆσαι τῆς διαλέκτου τε εἵνεκα, ὅτι ᾖδεν οὐ τῇ φωνῇ τῇ Δωρίδι ὥσπερ ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ ὁποίᾳ συνήσειν ἔμελλον Αἰολεῖς· καὶ ὅτι ἦν γυναικῶν τότε ἤδη καλλίστη τὸ εἶδος, εἴ τι ἐπὶ εἰκόνι δεῖ τεκμαίρεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ γένη δύο ἐνταῦθα ἀλεκτρυόνων, οἵ τε μάχιμοι, καὶ οἱ κόσσυφοι καλούμενοι. τούτων τῶν κοσσύφων μέγεθος μὲν κατὰ τοὺς Λυδιούς ἐστιν ὄρνιθας, χρόα δὲ ἐμφερὴς κόρακι. κάλλαια δὲ καὶ ὁ λόφος κατὰ ἀνεμώνην μάλιστα. λευκὰ δὲ σημεῖα οὐ μεγάλα ἐπί τε ἄκρῳ τῷ ῥάμφει, καὶ ἐπὶ ἄκρας ἔχουσι τὰς οὐράς. οὗτοι μέν τοι τοῦτο παρέχονται τὸ εἶδος. Τῆς δὲ Βοιωτίας τὰ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Εὐρίπου Μεσσάπιον ὄρος καλούμενον, καὶ ὑπ' αὐτῷ Βοιωτῶν ἐπὶ θαλάσσης πόλις ἐστὶν Ἀνθηδών. γενέσθαι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομα οἱ μὲν ἀπὸ Ἀνθηδόνος νύμφης, οἱ δὲ Ἄνθαντα δυναστεύσαντα λέγουσιν ἐνταῦθα, Ποσειδῶνός τε παῖδα καὶ Ἀλκυόνης τῆς Ἄτλαντος. Ἀνθηδονίοις δὲ μάλιστά που κατὰ μέσον τῆς πόλεως, Καβείρων ἱερὸν, καὶ ἄλσος περὶ αὐτό ἐστι πλησίον Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς ναὸς, καὶ ἄγαλμα λίθου λευκοῦ. Διονύσου τε ἱερὸν πεποίηται καὶ ἄγαλμα πρὸ τῆς πόλεως κατὰ τὸ ἐς τὴν Ἤπειρον. Ἐνταῦθά εἰσι μὲν τάφοι τῶν Ἰφιμεδείας καὶ Ἀλωέως παίδων. γενέσθαι δέ σφισι τοῦ βίου τὴν τελευτὴν ὑπὸ Ἀπόλλωνος κατὰ τὰ αὐτὰ Ὅμηρος πεποιήκασι καὶ Πίνδαρος, ὡς ἐπιλάβοι τὸ χρεὼν αὖθις ἐν Νάξῳ τῇ ὑπὲρ Πάρου κειμένῃ. Τούτων τε δή ἐστι τῇ Ἀνθηδόνι μνήματα, καὶ ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ καλούμενον Γλαύκου πήδημα. εἶναι δὲ αὐτὸν ἁλιέα, καὶ ἐπεὶ τῆς πόας ἔφαγε, δαίμονα ἐν θαλάσσῃ γενέσθαι, καὶ ἀνθρώποις τὰ ἐσόμενα ἐς τόδε προλέγειν, οἵ τε ἄλλοι πιστὰ ἡγοῦνται, καὶ οἱ τὴν θάλασσαν πλέοντες, πλεῖστα ἀνθρώπων

ἐς τὴν

ἐς τὴν Γλαύκου μαντικὴν κατὰ ἔτος ἕκαστον λέγουσι. Πινδάρῳ δὲ καὶ Αἰσχύλῳ πυνθανομένοις παρὰ Ἀνθηδονίων, τῷ μὲν οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐπῆλθεν ᾆσαι τὰ ἐς Γλαῦκον· Αἰσχύλῳ δὲ καὶ ἐς ποίησιν δράματος ἐξήρκεσε. Θηβαίοις δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐστὶ τῶν Προιτίδων καὶ τὸ Ἰολάου καλούμενον γυμνάσιον, καὶ στάδιον κατὰ ταὐτὰ τῷ τε ἐν Ὀλυμπίᾳ· καὶ τῷ ἐπὶ Λαυείων γῆς χῶμα. ἐνταῦθα δείκνυται καὶ ἡρῷον Ἰολάου. τελευτῆσαι δὲ ἐν Σαρδοῖ τόν τε Ἰόλαον αὐτὸν, καὶ Ἀθηναίων καὶ Θεσπιέων τοὺς συνδιαβάντας, ὁμολογοῦσι καὶ οἱ Θηβαῖοι. Ὑπερβάντι δὲ τοῦ σταδίου τὰ ἐν δεξιᾷ, δρόμος ἵππων, καὶ ἐν αὐτῷ Πινδάρου μνῆμά ἐστι. Πίνδαρον δὲ ἡλικίαν ὄντα νεανίσκον, καὶ ἰόντα ἐς Θεσπιὰς θέρους ὥρᾳ καύματος περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἡμέραν, κόπος καὶ ὕπνος ἀπ' αὐτοῦ κατελάμβανεν. Ὁ μὲν δὴ ὡς εἶχε, κατακλίνεται βραχὺ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. μέλισσαι δὲ αὐτῷ καθεύδοντι προσεπέτοντό τε καὶ ἔπλασσον πρὸς τὰ χείλη τοῦ κηροῦ. ἀρχὴ μὲν Πινδάρῳ ποιεῖν ᾄσματα ἐγένετο τοιαύτη. Εὐδοκιμοῦντα δὲ αὐτὸν ἤδη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ἐς πλέον δόξης ἦρεν ἡ Πυθία ἀνειποῦσα Δελφοῖς ὁπόσων ἀπήρχοντο τῷ Ἀπόλλωνι, μοῖραν καὶ Πινδάρῳ τὴν ἴσην ἀπὸ πάντων νέμειν. Λέγεται δὲ καὶ ὀνείρατος ὄψιν αὐτῷ γενέσθαι. προήκοντι ἐς γῆρας ἐπιστᾶσα ἡ Περσεφόνη οἱ καθεύδοντι οὐκ ἔφασκεν ὑμνηθῆναι μόνη θεῶν ὑπὸ Πινδάρου· ποιήσειν μέντοι καὶ ἐς αὐτὴν ᾆσμα Πίνδαρον ἐλθόντα ὡς αὐτήν. Καὶ τὸν μὲν αὐτίκα τὸ χρεὼν ἐπιλαμβάνει, πρὶν ἐξήκειν ἡμέραν δεκάτην ἀπὸ τοῦ ὀνείρατος. ἦν δὲ ἐν Θήβαις γυνὴ πρεσβῦτις γένους εἵνεκα προσήκουσα Πινδάρῳ, καὶ τὰ πολλὰ μεμελετηκυῖα ᾄδειν τῶν ᾀσμάτων. Ταύτῃ Πίνδαρος ἐνύπνιον τῇ πρεσβύτιδι ἐπιστὰς, ὕμνον ᾖσεν ἐς Περσεφόνην. ἡ δὲ αὐτίκα ὡς ἀπέλιπεν αὐτὴν ὁ ὕπνος, ἔγραψε ταῦτα, ὁπόσα τοῦ ὀνείρατος ἤκουσεν ᾄδοντος. Ἐν τούτῳ τῷ ᾄσματι ἄλλαι τε ἐς τὸν Ἅδην εἰσὶν ἐπικλήσεις, καὶ ὁ χρυσήνιος· δῆλα ὡς ἐπὶ τῆς Κόρης τῇ ἁρπαγῇ. Ἐντεῦθεν ἐς Ἀκραίφνιόν ἐστιν ὁδὸς τὰ πλείω πεδιάς. εἶναι δὲ ἐξ ἀρχῆς τε μοῖραν τῆς Θηβαΐδος τὴν πόλιν φασὶ, καὶ ὕστερον διαπεσόντας Θηβαίων ἐς αὐτὴν ἄνδρας εὑρίσκω, ἡνίκα Ἀλέξανδρος ἐποίει τὰς Θήβας ἀναστάτους. ὑπὸ δὲ ἀσθενείας καὶ γήρως οὐδὲ ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀποσωθῆναι δυνηθέντες ἐνταῦθα ᾤκησαν. Κεῖται μὲν τὸ πόλισμα ἐν ὄρει τῷ Πτώῳ. Θέας δὲ ἄξια ἐνταῦθα, Διονύσου ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν δεξιᾷ πέντε που καὶ δέκα σταδίους, τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστι τοῦ Πτώου τὸ ἱερόν. εἶναι δὲ Ἀθάμαντος καὶ Θεμιστοῦς παῖδα τὸν Πτῷον, ἀφ' οὗ τῷ τε Ἀπόλλωνι ἐπίκλησις καὶ τῷ ὄρει τὸ ὄνομα ἐγένετο· ὡς Ἄσιος ἐν τοῖς ἔπεσιν εἴρηκε. Πρὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἐπιστρατείας καὶ ὀλέθρου τοῦ Θηβαίων, μαντεῖον ἦν αὐτόθεν ἀψευδές. καί ποτε ἄνδρα Εὐρωπέα, ὄνομα δέ οἱ εἶναι Μῦν, τοῦτον ἀποσταλέντα ὑπὸ Μαρδονίου τὸ Μῦν ἐπερέσθαι τῇ φωνῇ τῇ σφετέρᾳ· καί οἱ χρῆσαι τὸν θεὸν οὐχ ἑλληνίσαντα οὐδὲ αὐτὸν, διαλέκτῳ τῇ βαρβαρικῇ. Ὑπερβαλόντων δὲ τὸ ὄρος τὸ Πτῷον, ἔστιν ἐπὶ θαλάσσης Βοιωτῶν πόλις Λάρυμνα. γενέσθαι δὲ αὐτῇ τὸ ὄνομά φασιν ἀπὸ Λαρύμνης τῆς Κύνου. Τοὺς δὲ ἀνωτέρω προγόνους δηλώσει μοι τὰ ἔχοντα ἐς Λοκροὺς τοῦ λόγου. καὶ συνετέλει δὲ ἐς Ὀποῦντα ἡ Λάρυμνα τὸ ἀρχαῖον. Θηβαίων δὲ ἐπὶ μέγα ἰσχύος προελθόντων, τηνικαῦτα ἑκουσίως μετετάξαντο ἐς Βοιωτούς. Διονύσου δὲ ἐνταῦθα ναὸς καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν πεποίηται. λίμνη δὲ σφισιν ἐστὶν ἀγχιβαθὴς, καὶ τὰ ὄρη τὰ ὑπὲρ τὴν πόλιν ὑῶν παρέχεται θήραν ἀγρίων. Ἐξ Ἀκραιφνίου δὲ ἰόντι εὐθεῖαν ἐπὶ λίμνην τὴν Κηφισίδα, οἱ δὲ Κωπαΐδα ὀνομάζουσι τὴν αὐτὴν, πεδίον καλούμενόν ἐστιν Ἀθαμάντιον. οἰκῆσαι δὲ Ἀθάμαντα ἐν αὐτῷ φασιν. ἐς δὲ τὴν λίμνην ὅ τε ποταμὸς ὁ Κηφισὸς ἐκδίδωσιν, ἀρχόμενος ἐκ Λιλαίας τῆς Φωκέων, καὶ διαπλεύσαντι ἐς Κώπας. Κεῖνται δὲ αἱ Κῶπαι πόλισμα ἐπὶ τῇ λίμνῃ. τούτου δὲ καὶ Ὅμηρος ἐποιήσατο ἐν καταλόγῳ μνήμην. Ἐνταῦθα Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Σαράπιδός ἐστιν ἱερά. Λέγουσι δὲ οἱ Βοιωτοὶ, καὶ πολίσματα ἄλλα πρὸς τῇ λίμνῃ ποτὲ καὶ Ἀθήνας καὶ Ἐλευσῖνα οἰκεῖσθαι, καὶ ὡς ὥρᾳ χειμῶνος ἐπικλύσασα ἠφάνισεν αὐτὰ ἡ λίμνη. Οἱ μὲν δὴ ἰχθῦς οἱ ἐν τῇ Κηφισίδι, οὐδέν τι διάφορον ἐς ἄλλους ἰχθῦς τοὺς λιμναίους ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐγχέλεις αὐτόθι καὶ μεγέθει μέγισται, καὶ ἐσθίειν εἰσὶν ἥδισται. Κωπῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ σταδίους

προελθόντι ὡς δώδεκα, εἰσὶν Ὄλμωνες. Ὀλμώνων δὲ ἑπτά που στάδια Ὕηττος ἀφέστηκε· κῶμαι νῦν τε οὖσαι καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· μοίρας δὲ (ἐμοὶ δοκεῖν) τῆς Ὀρχομενίας εἰσὶ καὶ αὗται, καὶ πεδίον τὸ Ἀθαμάντιον. Καὶ ὅσα μὲν ἐς Ὕηττον ἄνδρα Ἀργεῖον καὶ Ὄλμον τὸν Σισύφου λεγόμενα ἤκουον, προσέσται καὶ αὐτὰ τῇ Ὀρχομενίᾳ συγγραφῇ. Θέας δὲ ἄξιον ἐν μὲν Ὄλμωσιν οὐδὲ ἐπὶ βραχύτατον παρεῖχον οὐδέν. ἐν Ὑήττῳ δὲ ναός ἐστιν Ἡρακλέους, καὶ ἰάματα εὕρασθαι παρ' αὐτοῦ τοῖς κάμνουσίν ἐστιν· οὗτος οὐκ ἄγαλμα τὸ σὺν τέχνῃ, λίθου δὲ ἀργοῦ κατὰ τὸ ἀρχαῖον. Ὑήττου δὲ στάδια ὡς εἴκοσιν ἀπέχουσι Κύρτωνες, τὸ δὲ ἀρχαῖον τῷ πολίσματί φασιν εἶναι Κυρτώνην. ᾤκισται δὲ ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἐνταῦθα ναός τε καὶ ἄλσος. Ἀγάλματα δὲ ὀρθὰ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν. ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ ὕδωρ ψυχρὸν ἐκ πέτρας ἀνερχόμενον, νυμφῶν δὲ ἱερὸν ἐπὶ τῇ πηγῇ, καὶ ἄλσος οὐ μέγα ἐστίν· ἥμερα δὲ ὁμοίως πάντα ἐν τῷ ἄλσει δένδρα. Ἐκ δὴ Κυρτώνων ὑπερβαλόντι τὸ ὄρος, πόλισμά ἐστι Κορσεία. ὑπὸ δὲ αὐτῷ δένδρων ἄλσος οὐχ ἡμέρων, πρῖνοι τὸ πολύ εἰσιν. Ἑρμοῦ δὲ ἄγαλμα οὐ μέγα ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ ἄλσους ἕστηκε. τοῦτο ἀπέχει Κορσείας ὅσον τε ἥμισυ σταδίου. Καταβάντων δὲ ἐς τὸ χθαμαλὸν, ποταμὸς Πλατάνιος καλούμενος ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν. Ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ ποταμοῦ, Βοιωτῶν ἔσχατοι ταύτῃ πόλισμα οἰκοῦσιν Ἀλὰς ἐπὶ θαλάσσῃ, ἣ τὴν Λοκρίδα ἤπειρον ἀπὸ τῆς Εὐβοίας διείργει. Θηβαίοις δὲ τῶν πυλῶν ἐστιν ἐγγύτατα τῶν Νηίτων Μενοικέως μνῆμα τοῦ Κρέοντος. ἀπέκτεινε δὲ ἑκουσίως αὑτὸν κατὰ τὸ μάντευμα τὸ ἐκ Δελφῶν, ἡνίκα Πολυνείκης καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀφίκοντο ἐξ Ἄργους. τοῦ δὲ Μενοικέως ἐπιπέφυκε ῥοιὰ τῷ μνήματι. τοῦ καρποῦ δὲ ὄντος πεπείρου, διαρρήξαντί σοι τὸ ἐκτὸς, λοιπὸν εὑρεῖν τὸ ἔνδον αἵματι ἐμφερές. αὕτη μὲν δὴ τεθηλὲς δένδρον ἐστὶν ἡ ῥοιά. ἄμπελον δὲ φῦναι μὲν οἱ Θηβαῖοι παρὰ σφίσι πρώτοις φασὶν ἀνθρώπων, ἀποφῆναι δὲ οὐδὲν ἔτι ἐς αὐτὴν ὑπόμνημα εἶχον. Τοῦ δὲ Μενοικέως οὐ πόρρω τάφου τοὺς παῖδας λέγουσιν Οἰδίποδος μονομαχήσαντας ἀποθανεῖν ὑπὸ ἀλλήλων. σημεῖον δὲ τῆς μάχης αὐτῶν, κίων, καὶ ἀσπὶς ἔπεστιν ἐπ' αὐτῷ λίθου. Δείκνυται δέ τι χωρίον, ἐνταῦθα Ἥραν Θηβαῖοί φασιν Ἡρακλεῖ παιδὶ ἔτι ἐπισχεῖν γάλα, κατὰ δή τινα ἀπάτην ἐκ Διός. καλεῖται δὲ ὁ σύμπας οὗτος Σύρμα Ἀντιγόνης. Ὡς γὰρ τὸν τοῦ Πολυνείκους ἄρασθαί οἱ προθυμουμένῃ νεκρὸν οὐδεμία ἐφαίνετο ῥᾳστώνη, δεύτερα ἐπενόησεν ἕλκειν αὐτὸν, ἐς ὃ εἵλκυσέ τε καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τοῦ Ἐτεοκλέους ἐξημμένην τὴν πυράν. Διαβάντων δὲ ποταμὸν καλούμενον ἀπὸ γυναικὸς τῆς Λύκου Δίρκην (ὑπὸ ταύτης δὲ ἔχει λόγος Ἀντιόπην κακοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ Ἀντιόπης παίδων συμβῆναι τῇ Δίρκῃ τὴν τελευτήν) διαβᾶσιν οὖν τὴν Δίρκην, οἰκίας τε ἐρείπια τῆς Πινδάρου, καὶ μητρὸς Δινδυμήνης ἱερὸν, Πινδάρου μὲν ἀνάθημα, τέχνη δὲ τὸ ἄγαλμα Ἀριστομήδους τε καὶ Σωκράτους Θηβαίων. μιᾷ δὲ ἐφ' ἑκάστῳ ἔτει ἡμέρᾳ, καὶ οὐ πέρα, τὸ ἱερὸν ἀνοίγειν νομίζουσιν. Ἐμοὶ δὲ ἀφικέσθαι τε ἐξεγεγόνει τὴν ἡμέραν ταύτην, καὶ τὸ ἄγαλμα εἶδον λίθου ὂν τοῦ Πεντελῆσι καὶ αὐτὸ καὶ τὸν θρόνον. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν Νηιτῶν, τὸ μὲν Θέμιδός ἐστιν ἱερὸν, καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου· τὸ δὲ ἐφεξῆς, Μοιρῶν· τὸ δὲ Ἀγοραίου Διός. οὗτος μὲν δὴ λίθου πεποίηται, ταῖς Μοίραις δὲ οὐκ ἔστιν ἀγάλματα. καὶ ἀπωτέρω μικρὸν Ἡρακλῆς ἕστηκεν ἐν ὑπαίθρῳ, Ῥινοκολούστης ἐπωνυμίαν ἔχων, ὅτι τῶν κηρύκων (ὡς οἱ Θηβαῖοι λέγουσιν) ἀπέτεμεν ἐπὶ λώβῃ τὰς ῥῖνας, οἱ παρὰ Ὀρχομενίων ἀφίκοντο ἐπὶ τοῦ δασμοῦ τὴν ἀπαίτησιν. Σταδίους δὲ αὐτόθεν πέντε προελθόντι καὶ εἴκοσι, Δήμητρος Καβειρίας καὶ Κόρης ἐστὶν ἄλσος. ἐσελθεῖν δὲ τοῖς τελεσθεῖσιν ἐστί. Τούτου δὲ τοῦ ἄλσους ἑπτά που σταδίους τῶν Καβείρων τὸ ἱερὸν ἀφέστηκεν. οἵτινες δέ εἰσιν οἱ Κάβειροι, καὶ ὁποῖά ἐστιν αὐτοῖς καὶ τῇ μητρὶ τὰ δρώμενα, σιωπὴν ἄγειν ὑπὲρ αὐτῶν συγγνώμη παρὰ ἀνδρῶν φιληκόων ἔστω μοι. τοσούτων δὲ δηλῶσαί με καὶ ἐς ἅπαντας ἐκώλυσεν οὐδὲν, ἥντινα λέγουσιν ἀρχὴν οἱ Θηβαῖοι γενέσθαι τοῖς δρωμένοις. Πόλιν γάρ ποτε ἐν τούτῳ φασὶν εἶναι τῷ χωρίῳ, καὶ ἄνδρας ὀνομαζομένους Καβείρους. Προμηθεῖ δὲ ἑνὶ τῶν Καβειραίων καὶ Αἰτναίῳ τῷ Προμηθέως ἀφικομένην Δήμητραν ἐς γνῶσιν παρακαταθέσθαι σφίσιν. ἥτις μὲν δὴ ἦν ἡ παρακαταθήκη,

θήκη, καὶ τὰ ἐς αὐτὴν γινόμενα, οὐκ ἐφαίνετό ὅσιόν μοι γράφειν. Δήμητρος γοῦν Καβειραίοις δῶρόν ἐστιν ἡ τελετή. Κατὰ δὲ τὴν Ἐπιγόνων στρατείαν καὶ ἅλωσιν τῶν Θηβῶν, ἀνέστησαν μὲν ὑπὸ τῶν Ἀργείων οἱ Καβειραῖοι, ἐξελείφθη δὲ ἐπὶ χρόνον τινὰ καὶ ἡ τελετή. Πελαργὴν δὲ ὕστερον τὴν Ποτνέως καὶ Ἰσθμιάδην Πελαργῇ συνοικοῦντα καταστήσασθαι μὲν τὰ ὄργια αὐτοῦ λέγουσιν ἐξ ἀρχῆς, μετενεχθῆναι δὲ αὐτὰ ἐπὶ τὸν Ἀλεξιάρου καλούμενον· ὅτι τῶν ὅρων ἐκτὸς ἐμύησεν ἡ Πελαργὴ τῶν ἀρχαίων. Τηλώνδης δὲ, καὶ ὅσοι γένους Καβειριτῶν ἐλίποντο, κατελθοῦσιν αὖθις εἰς τὴν Καβειραίαν. Πελαργὴν μὲν δὴ κατὰ μάντευμα ἐκ Δωδώνης καὶ ἄλλα ἔμελλεν ἐς τιμὴν καταστήσεσθαι, καί οἱ θυσία φέρειν ἐν τῇ γαστρὶ ἱερεῖον. Τὸ δὲ μήνιμα τὸ ἐκ τῶν Καβείρων ἀπαραίτητόν ἐστιν ἀνθρώποις, ὡς ἐπέδειξε δὴ πολλαχῆ. Τὰ γὰρ δὴ δρώμενα ἐν Θήβαις, ἐτόλμησαν ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ ταὐτὰ ἰδιῶται δρᾶσαι, καὶ σφᾶς οὐ μετὰ πολὺ ἐπέλαβεν ἡ δίκη. Ὅσοι δὲ ὁμοῦ Μαρδονίῳ τῆς στρατείας τῆς Ξέρξου περὶ Βοιωτίαν ἐλήφθησαν, τοῖς παρελθοῦσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Καβείρων τάχα μέν που καὶ χρημάτων μεγάλων ἐλπίδι, τὸ πλέον δὲ (ἐμοὶ δοκεῖ) τῇ ἐς τὸ θεῖον ὀλιγωρίᾳ, τούτοις παραφρονῆσαί τε συνέπεσεν αὐτίκα, καὶ ἀπώλοντο ἐς θάλασσάν τε καὶ ἀπὸ τῶν κρημνῶν ἑαυτοὺς ῥίπτοντες. Ἀλεξάνδρου δὲ, ὡς ἐνίκησε τῇ μάχῃ, Θήβας τε αὐτὰς καὶ σύμπασαν τὴν Θηβαΐδα διδόντος πυρί, ἄνδρες τῶν ἐκ Μακεδονίας ἐλθόντες ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱερὸν, ἅτε ἐν τῇ γῇ πολεμίᾳ, κεραυνοῖς τε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀστραπαῖς ἐφθάρησαν. Οὕτω μὲν ἱερὸν ἐστὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἅγιον. Τοῦ Καβείρου δὲ ἐν δεξιᾷ, πεδίον ἐστὶν ἐπώνυμον Τηνέρου μάντεως, ὃν Ἀπόλλωνος παῖδα εἶναι καὶ Μελίας νομίζουσι· καὶ Ἡρακλέους ἱερὸν μέγα, ἐπίκλησιν Ἱπποδέτου. τούς τε γὰρ Ὀρχομενίους φασὶν ἐς τοῦτο ἀφῖχθαι στρατιᾷ καὶ τὸν Ἡρακλέα νύκτωρ τοὺς ἵππους λαβόντα συνδῆσαί σφισι τοὺς ὑπὸ τοῖς ἅρμασι. Προελθόντων δὲ τὸ ὄρος ἐστὶν ὅθεν τὴν Σφίγγα λέγουσιν ὁρμᾶσθαι, ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῶν ἁρπαζομένων αἴνιγμα ᾄδουσαν. Οἱ δὲ κατὰ λῃστείαν σὺν δυνάμει ναυτικῇ πλανωμένην φασὶν αὐτὴν, ἐς τὴν πρὸς Ἀνθηδόνι σχεῖν θάλασσαν· καταλαβοῦσαν δὲ τὸ ὄρος τοῦτο, ἁρπαγαῖς χρῆσθαι πρὶν ἐξεῖλεν Οἰδίπους αὐτὴν ὑπερβαλόμενος πλήθει στρατιᾶς ἣν ἀφίκετο ἔχων ἐκ Κορίνθου. Λέγεται δὲ καὶ ὡς νόθη Λαΐου θυγάτηρ εἴη, καὶ ὡς τὸν χρησμὸν τὸν Κάδμῳ δοθέντα ἐκ Δελφῶν, διδάξειεν αὐτὴν κατὰ εὔνοιαν ὁ Λάϊος. ἐπίστασθαι δὲ πρὶν τοὺς βασιλέας οὐδένα ἄλλον ἢ τὸ μάντευμα. ὁπότε οὖν τῇ Σφιγγὶ ἀμφισβητήσων τις ἀφίκοιτο τῆς ἀρχῆς (γενέσθαι γὰρ τῷ Λαΐῳ ἐκ παλλακῶν υἱοὺς, καὶ τὰ χρησθέντα ἐκ Δελφῶν ἐς Ἐπικάστην μόνην καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης ἔχειν παῖδας) τὴν οὖν Σφίγγα χρῆσθαι σοφίσμασιν ἐς τοὺς ἀδελφοὺς, ὡς τὸν Κάδμῳ γινόμενον χρησμὸν εἰδεῖεν Λαΐου γε ὄντες· οὐκ ἔχοντας δὲ αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, θανάτῳ ζημιοῦν, ἅτε οὐ προσηκόντως ἀμφισβητοῦντας γένους τε καὶ ἀρχῆς. Οἰδίπους δὲ ἄρ᾽ ἀφίκετο ὑπὸ ὀνείρατος δεδιδαγμένος τὸν χρησμόν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίους πόλεως ἐρείπια Ὀγχηστοῦ. φασὶ δὲ ἐνταῦθα οἰκῆσαι Ποσειδῶνος παῖδα Ὄγχηστον. ἐπ᾽ ἐμοῦ δὲ ναός τε καὶ ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὀγχηστίου, καὶ τὸ ἄλσος ὃ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐπῄνεσε. Τραπομένῳ δὲ ἀπὸ τοῦ Καβειρίου τὴν ἐν ἀριστερᾷ, καὶ προελθόντι ὡς πεντήκοντα σταδίους, Θέσπια ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Ἑλικῶνα ᾤκισται. θυγατέρα δὲ εἶναι Θέσπιαν λέγουσιν Ἀσωποῦ, καὶ ἀπὸ ταύτης κληθῆναι τὴν πόλιν. οἱ δὲ Θέσπιόν φασιν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντα τὸ ὄνομα τῇ πόλει δοῦναι· γεγονέναι δὲ ἀπὸ Ἐρεχθέως αὐτόν. Θεσπιεῦσι δὲ ἐν τῇ πόλει, Σαώτου Διός ἐστι χαλκοῦν ἄγαλμα ἐπί. λέγουσι δὲ, ὡς λυμαινομένου τὴν πόλιν ποτὲ δράκοντος, προστάξειεν ὁ θεὸς τῶν κλήρῳ τῶν ἐφήβων κατὰ ἔτος ἕκαστον λαχόντα δίδοσθαι τῷ θηρίῳ. τῶν μὲν δὴ διαφθαρέντων μνημονεύειν τὰ ὀνόματα οὔ φασιν. ἐπὶ δὲ Κλεοστράτῳ λαχόντι τὸν ἐραστὴν αὐτοῦ Μενέστρατον λέγουσιν ἐπιτεχνήσασθαι. χαλκοῦν θώρακα ἐποιήσατο ἔχοντα ἐπὶ ἑκάστῃ τῶν φολίδων ἄγκιστρον ἐς τὸ ἄνω. τοῦτον τὸν θώρακα ἐνδὺς, παρέδωκε τῷ δράκοντι ἑκουσίως αὑτόν. παραδοὺς δὲ ἀπολεῖσθαί τε καὶ αὐτὸς ἀπολεῖν ἔμελλε τὸ θηρίον. ἀντὶ τούτου μὲν τῷ Διῒ γέγονεν ἐπίκλησις Σαώτης. Τὸ

δὲ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου, καὶ αὖθις Τύχης, ἑτέρωθι δὲ Ὑγείας. τὴν δὲ Ἀθηνᾶν τὴν Ἐργάνην καὶ αὐτὴν καὶ Πλοῦτον οἱ παρεστηκότα ἐποίησε. Θεῶν δὲ οἱ Θεσπιεῖς τιμῶσιν Ἔρωτα μάλιστα ἐξ ἀρχῆς· καί σφισιν ἄγαλμα παλαιότατόν ἐστιν ἀργὸς λίθος. ὅστις δὲ ὁ καταστησάμενος Θεσπιεῦσιν Ἔρωτα θεῶν σέβεσθαι μάλιστα, οὐκ οἶδα. σέβονται δὲ οὐδέν τι ἧσσον καὶ Ἑλλησποντίων Παριανοί, τὸ μὲν ἀνέκαθεν ἐξ Ἰωνίας καὶ Ἐρυθρῶν ἀπῳκισμένοι, τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν τελοῦντες ἐς Ῥωμαίους. Ἔρωτα δὲ ἄνθρωποι μὲν οἱ πολλοὶ νεώτατον θεῶν εἶναι, καὶ Ἀφροδίτης παῖδα ἥγηνται. Λύκιος δὲ Ὠλήν, ὃς καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐποίησεν Ἕλλησιν, οὗτος ὁ Ὠλὴν ἐν Εἰλειθυίας ὕμνῳ μητέρα Ἔρωτος τὴν Εἰλείθυιαν φησὶν εἶναι. Ὠλῆνος δὲ ὕστερον, Πάμφως τε ἔπη καὶ Ὀρφεὺς ἐποίησαν· καί σφισι καὶ ἀμφοτέροις πεποιημένα ἐστὶν ἐς Ἔρωτα, ἵνα ἐπὶ τοῖς δρωμένοις Λυκομίδαι καὶ ταῦτα ᾄδωσιν. Ἐγὼ δὲ ἐπελεξάμην ἀνδρὶ ἐς λόγους δᾳδουχοῦντι, καὶ τῶν μὲν οὐ πρόσω ποιήσομαι μνήμην. Ἡσίοδον δὲ ἢ τὸν Ἡσιόδῳ Θεογονίαν ἐσποιήσαντα οἶδα γράψαντα, ὡς Χάος πρῶτον, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Γῆ τε καὶ Τάρταρος καὶ Ἔρως γένοιτο. Σαπφὼ δὲ ἡ Λεσβία πολλά τε καὶ οὐχ ὁμολογοῦντα ἀλλήλοις ἐς Ἔρωτα ᾖσε. Θεσπιεῦσι δὲ ὕστερον χαλκοῦν εἰργάσατο Ἔρωτα Λύσιππος, καὶ ἔτι πρότερον τούτου Πραξιτέλης, λίθου τοῦ Πεντελησίου. Καὶ ὅσα μὲν εἶχεν ἐς Φρύνην καὶ τὸ ἐπὶ Πραξιτέλει τῆς γυναικὸς σόφισμα, ἑτέρωθι ἤδη μοι δεδήλωται. Πρῶτον δὲ τὸ ἄγαλμα κινῆσαι τοῦ Ἔρωτος λέγουσι Γάιον δυναστεύσαντα ἐν Ῥώμῃ· Κλαυδίου δὲ ὀπίσω Θεσπιεῦσιν ἀποπέμψαντος, Νέρωνα αὖθις δεύτερα ἀνάσπαστον ποιῆσαι. καὶ τὸν μὲν φλὸξ αὐτόθι διέφθειρε. τῶν δὲ ἀσεβησάντων ἐς τὸν θεόν, ὁ μὲν ἀνθρώπῳ στρατιώτῃ διδοὺς ἀεὶ τὸ αὐτὸ σύνθημα μετὰ ὑπούλου χλευασίας, ἐς τοσοῦτο προήγαγε θυμῷ τὸν ἄνθρωπον, ὥστε σύνθημα διδόντα αὐτὸν διεργάσασθαι. Νέρωνι δὲ παρεξῆς τὰ ἐς τὴν μητέρα ἐστὶ καὶ ἐς γυναῖκας γαμετὰς ἐναγῆ τε καὶ ἀνέραστα τολμήματα. Τὸν δὲ ἐφ' ἡμῶν Ἔρωτα ἐν Θεσπιαῖς ἐποίησεν Ἀθηναῖος Μηνόδωρος τὸ ἔργον τὸ Πραξιτέλους μιμούμενος. Ἐνταῦθα αὐτοῦ Πραξιτέλους Ἀφροδίτη καὶ Φρύνης ἐστὶν εἰκών, λίθου καὶ ἡ Φρύνη καὶ ἡ θεός. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρωθι Ἀφροδίτης Μελαινίδος ἱερόν, καὶ θέατρόν τε καὶ ἀγορὰ θέας ἄξια. Ἐνταῦθα Ἡσίοδος ἀνάκειται χαλκοῦς. Τῆς ἀγορᾶς τε οὐ πόρρω Νίκη τε χαλκοῦ καὶ ναὸς Μουσῶν ἐστιν οὐ μέγας. ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ μικρὰ λίθου πεποιημένα. Καὶ Ἡρακλέους Θεσπιεῦσιν ἐστιν ἱερόν. ἱερᾶται δὲ αὐτοῦ παρθένος ἐς τ' ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεὼν αὐτήν. Αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοιόνδε. Ἡρακλέα ταῖς θυγατράσι πεντήκοντα οὔσαις τοῦ Θεστίου συγγενέσθαι πάσαις πλὴν μιᾶς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί· ταύτην δὲ οὐκ ἐθελῆσαί οἱ τὴν μίαν μιχθῆναι· τὸν δὲ νομίζοντα δικάσαι μένειν παρθένον πάντα αὐτὴν τὸν βίον ἱερωμένην αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ ἤκουσα μὲν καὶ ἄλλον λόγον, ὡς διὰ πασῶν ὁ Ἡρακλῆς τῶν Θεστίου παρθένων διεξέλθοι τῇ αὐτῇ νυκτί, καὶ ὡς ἄρσενας παῖδας αὐτῷ πᾶσαι τέκοιεν, διδύμους δὲ ἥ τε νεωτάτη καὶ ἡ πρεσβυτάτη. Ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔστιν ὅπως ἡγήσομαι πιστόν, Ἡρακλέα ἐπὶ τοσοῦτον ὀργῆς ἀνδρὸς φίλου θυγατρὶ ἀφικέσθαι· πρὸς δὲ καὶ ἡνίκα ἦν μετ' ἀνθρώπων, τιμωρούμενός τε ἄλλους ὑβρίζοντας, καὶ μάλιστα ὅσοι θεῶν ἀσεβεῖς ἦσαν, οὐκ ἂν αὐτός τε κατεστήσατο αὐτῷ ναόν τε καὶ ἱέρειαν ὥσπερ δὴ θεός. Ἀλλὰ γὰρ ἐφαίνετό μοι τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀρχαιότερον ἢ κατὰ Ἡρακλέα εἶναι τὸν Ἀμφιτρύωνος· καὶ Ἡρακλέους τοῦ καλουμένου τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, οὗ δὴ καὶ Ἐρυθραίους τοὺς ἐς Ἰωνίαν καὶ Τυρίους ἱερὰ ἔχοντας εὕρισκον. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ Βοιωτοὶ τοῦ Ἡρακλέους ἠγνόουν τοῦτο τὸ ὄνομα· ὅπου γε αὐτοὶ τῆς Μυκαλησσίας Δήμητρος Ἡρακλεῖ τῷ Ἰδαίῳ τὸ ἱερὸν ἐπιτετράφθαι λέγουσιν. Ὁ δὲ Ἑλικὼν ὀρῶν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐν τοῖς μάλιστά ἐστιν εὔγεως καὶ δένδρων ἀνάπλεως, καὶ οἱ τῆς ἀνδράχνου θάμνοι παρέχονται τὸν πανταχοῦ καρπόν, αἰξὶν ἥδιστον. λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὸν Ἑλικῶνα οἰκοῦντες καὶ ἁπάσας ἐν τῷ ὄρει τὰς πόας, καὶ τὰς ῥίζας ἥκιστα ἐπὶ ἀνθρώπου θανάτῳ φύεσθαι. καὶ δὴ καὶ τοῖς ὄφεσι τὸν ἰὸν ποιοῦσιν ἐνταῦθα ἀσθενέστερον αἱ νομαί. ὥστε καὶ διαφεύγουσι τὰ πολλὰ οἱ δηχθέντες, ἢν ἀνδρὶ Λίβυι γένους τοῦ Ψυλλῶν, ἢ καὶ ἄλλως προσφόροις ἐπιτύχωσι τοῖς φαρμάκοις. Ἔστι μὲν δὴ ὁ ἰὸς τοῖς ἀγριωτάτοις τῶν ὄφεων,

καὶ ἄλλως

καὶ ἄλλως ὀλέθριος ἔς τε ἀνθρώπους καὶ ζῷα ὁμοίως τὰ πάντα. συντελοῦσι δὲ οὐχ ἥκιστα ἐς ἰσχὺν σφίσι τοῦ ἰοῦ καὶ αἱ νομαί. Ἐπεί τοι καὶ ἀνδρὸς ἀκούσας οἶδα Φοίνικος, ὡς ἐν τῇ ὀρεινῇ τῇ Φοινίκης ἀγριωτέρους τοὺς ἔχεις ποιοῦσιν αἱ ῥίζαι. ἔφη δὲ ἄνθρωπον ἰδεῖν αὐτὸς ἀποφεύγοντα ὁρμὴν ἔχεως· καὶ τὸν μὲν ἐπί τι ἀναδραμεῖν δένδρον, τὸν δὲ ἔχιν ὡς ἦλθεν ὕστερος, ἀποπνεῦσαι πρὸς τὸ δένδρον τοῦ ἰοῦ, καὶ οὐ ζῆν ἔτι τὸν ἄνθρωπον. Τούτου μὲν τοιαῦτα ἤκουσα. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ἀράβων ὅσοι τῶν ἐχεων περὶ τὰ δένδρα τὰ πάλσαμα οἰκοῦσι, τοιάδε ἄλλα ἐς αὐτοὺς συμβαίνοντα οἶδα. μέγεθος μὲν κατὰ μυρσίνης θάμνον τὰ πάλσαμά ἐστι, φύλλα δὲ αὐτοῖς κατὰ τὴν πόαν τὸ σάμψουχον. ἔχεις δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καθ' ὁπόσους καὶ πλείονες καὶ ἐλάσσονες ὑπὸ ἕκαστον αὐλίζονται δένδρον. τροφὴ γὰρ αὐτοῖς ὁ τῶν παλσάμων ἐστὶν ὀπὸς ἡδίστη· καὶ ἔτι καὶ ἄλλως τῇ σκιᾷ τῶν φυτῶν χαίρουσιν. ἐπὰν οὖν συλλέγειν τοῦ παλσάμου τὸν ὀπὸν ἀφίκηται τοῖς Ἄραψιν ὥρα, ξύλων δύο ἕκαστος σκυτάλας ἐπὶ τοὺς ἔχεις ἐσφέρει, κροτοῦντες δὲ τὰ ξύλα, ἀπελαύνουσι τοὺς ἔχεις· ἀποκτείνειν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐθέλουσιν ἱεροὺς τῶν παλσάμων νομίζοντες. ἢν δὲ καὶ ὑπὸ ἐχεων δηχθῆναί τῳ συμβῇ, τὸ μὲν τραῦμά ἐστιν ὁποῖον καὶ ὑπὸ σιδήρου· δεῖμα δὲ ἄπεστι τὸ ἀπὸ τοῦ ἰοῦ. ἅτε γὰρ σιτουμένοις τοῖς ἔχεσι μύρων τὸ εὐοσμότατον, μετακεράννυσι σφίσιν ἐκ τοῦ θανατώδους ἐς τὸ ἠπιώτερον ὁ ἰός. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχοντά ἐστιν οὕτω. Θῦσαι δὲ ἐν Ἑλικῶνι Μούσαις πρώτους καὶ ἐπονομάσαι τὸ ὄρος ἱερὸν εἶναι Μουσῶν Ἐφιάλτην καὶ Ὦτον λέγουσιν, οἰκίσαι δὲ αὐτοὺς καὶ Ἄσκρην. καὶ δὴ καὶ Ἡγησίνους ἐπὶ τῷδε ἐν τῇ Ἀτθίδι ἐποίησεν·

Ἄσκρῃ δ' αὖ παρέλεκτο Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Ἣ δή οἱ τέκε παῖδα περιπλομένων ἐνιαυτῶν
Οἴοκλον, ὃς πρῶτος μετ' Ἀλωέος ἔκτισε παίδων
Ἄσκρην, ἥ θ' Ἑλικῶνος ἔχει πόδα πιδακόεντα.

Ταύτην τοῦ Ἡγησίνου τὴν ποίησιν οὐκ ἐπελεξάμην· ἀλλὰ πρότερον ἄρα ἐκλελοιπυῖα ἦν πρὶν ἢ ἐμὲ γενέσθαι. Κάλλιππος δὲ Κορίνθιος ἐν τῇ ἐς Ὀρχομενίους συγγραφῇ μάρτυρα ποιεῖται τῷ λόγῳ τὰ Ἡγησίνου τὰ ἔπη. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡμεῖς πεποιήμεθα παρ' αὐτοῦ Καλλίππου διδαχθέντες. Ἄσκρης μὲν δὴ πύργος εἷς ἐπ' ἐμοῦ, καὶ ἄλλο οὐδὲν, ἐλείπετο ἐς μνήμην. Οἱ δὲ τοῦ Ἀλωέως παῖδες ἀριθμόν τε Μούσας ἐνόμισαν εἶναι τρεῖς, καὶ ὀνόματα αὐταῖς ἔθεντο Μελέτην, καὶ Μνήμην, καὶ Ἀοιδήν. Χρόνῳ δὲ ὕστερόν φασι Πίερον Μακεδόνα, ἀφ' οὗ καὶ Μακεδόσιν ὠνόμασται τὸ ὄρος, τοῦτον ἐλθόντα ἐς Θεσπιὰς, ἐννέα τε Μούσας καταστήσασθαι, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ νῦν μεταθέσθαι σφίσι. Ταῦτα δὲ ἐνόμιζεν οὕτως ὁ Πίερος, ἢ σοφώτερά οἱ εἶναι φανέντα, ἢ κατά τι μάντευμα, ἢ παρά του διδαχθεὶς τῶν Θρᾳκῶν. δεξιώτερον γὰρ τά τε ἄλλα ἐδόκει τοῦ Μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι πάλαι τὸ Θρᾴκιον, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐς τὰ θεῖα ὀλίγωρον. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ αὐτῷ θυγατέρας ἐννέα Πιέρῳ γενέσθαι λέγουσι, καὶ τὰ ὀνόματα ἅπερ ταῖς θεαῖς τεθῆναι καὶ ταύταις· καὶ ὅσοι Μουσῶν παῖδες ἐκλήθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων, θυγατριδοῦς εἶναι σφᾶς Πιέρου. Μίμνερμος δὲ ἐλεγεῖα ἐς τὴν μάχην ποιήσας τὴν Σμυρναίων πρὸς Γύγην τε καὶ Λυδοὺς, φησὶν ἐν τῷ προοιμίῳ, θυγατέρας Οὐρανοῦ τὰς ἀρχαιοτέρας Μούσας, τούτων δὲ ἄλλας νεωτέρας εἶναι Διὸς παῖδας. Ἐν Ἑλικῶνι δὲ πρὸς τὸ ἄλσος ἰόντι τῶν Μουσῶν, ἐν ἀριστερᾷ μὲν ἡ Ἀγανίππη πηγή· θυγατέρα δὲ εἶναι τὴν Ἀγανίππην τοῦ Τερμήσσου λέγουσι. ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος ὁ Τερμησσὸς περὶ τὸν Ἑλικῶνα. Τὴν δὲ εὐθεῖαν ἐρχομένῳ πρὸς τὸ ἄλσος, ἔστιν εἰκὼν Εὐφήμης ἐπεργασμένη λίθῳ. τροφὸν δὲ εἶναι τὴν Εὐφήμην λέγουσι τῶν Μουσῶν. Ταύτης τε οὖν εἰκὼν, καὶ μετ' αὐτὴν Λίνος ἐστὶν ἐν πέτρᾳ μικρᾷ σπηλαίου τρόπον εἰργασμένῃ. τούτῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον πρὸ τῆς θυσίας τῶν Μουσῶν ἐναγίζουσι. λέγεται δὲ ὡς ὁ Λίνος οὗτος παῖς μὲν Οὐρανίας εἴη, καὶ Ἀμφιμάρου τοῦ Ποσειδῶνος· μεγίστην δὲ τῶν τε ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὅσοι πρότερον ἐγένοντο, λάβοι δόξαν ἐπὶ μουσικῇ· καὶ ὡς Ἀπόλλων ἀποκτείνειεν αὐτὸν ἐξισούμενον κατὰ τὴν ᾠδήν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λίνου τὸ ἐπ' αὐτῷ πένθος διῆλθεν ἄρα καὶ ἄχρι τῆς βαρβάρου πάσης, ὡς καὶ Αἰγυπτίοις ᾆσμα γενέσθαι Λίνον. Καλοῦσι δὲ τὸ ᾆσμα Αἰγύπτιοι

τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ Ἡμανέρων. Οἱ δὲ Ἕλλησιν ἔπη ποιήσαντες, Ὅμηρος μὲν, ἅτε ᾆσμα Ἑλληνικὸν ὂν ἐπιστάμενος τοῦ Λίνου τὰ παθήματα, ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως ἔφη τῇ ἀσπίδι ἄλλα τε ἐργάσασθαι τὸν Ἥφαιστον καὶ κιθαρῳδὸν παῖδα ᾄδοντα ἐς Λίνον·

Τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι πάϊς φόρμιγγι λιγείῃ
Ἱμερόεν κιθάριζε, Λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδεν.

Πάμφως δὲ ὃς Ἀθηναίοις τῶν ὕμνων ἐποίησε τοὺς ἀρχαιοτάτους, οὗτος ἀκμάζοντος ἐπὶ τῷ Λίνῳ τοῦ πένθους Οἰτόλινον ἐκάλεσεν αὐτόν. Σαπφὼ δὲ ἡ Λεσβία τοῦ Οἰτολίνου τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Πάμφω μαθοῦσα Ἄδωνιν ὁμοῦ καὶ Οἰτόλινον ᾖσε. Θηβαῖοι δὲ λέγουσι παρὰ σφίσι ταφῆναι τὸν Λίνον· καὶ ὡς μετὰ τὸ πταῖσμα τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ τὸ Ἑλληνικὸν, Φίλιππος ὁ Ἀμύντου κατὰ δή τινα ὄψιν ὀνείρατος, τὰ ὀστᾶ ἀνελόμενος τοῦ Λίνου κομίσειεν ἐς Μακεδονίαν· ἐκεῖνον μὲν δὴ αὖθις ἐξ ἐνυπνίων ἄλλων ὀπίσω τοῦ Λίνου τὰ ὀστᾶ ἐς Θήβας ἀποστεῖλαι. τὰ δὲ ἐπιθήματα τοῦ τάφου καὶ ὅσα σημεῖα ἄλλα ἦν, ἀνὰ χρόνον φασὶν ἀφανισθῆναι. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ὑπὸ Θηβαίων, ὡς τοῦ Λίνου τούτου γένοιτο ὕστερον ἕτερος Λίνος καλούμενος Ἰσμηνίου· καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἔτι παῖς ὢν ἀπέκτεινεν αὐτὸν, διδάσκαλον μουσικῆς ὄντα. ἔπη δὲ οὔτε ὁ Ἀμφιμάρου Λίνος, οὔτε ὁ τούτου γενόμενος ὕστερον ἐποίησαν· ἢ καὶ ποιηθέντα ἐς τοὺς ἔπειτα οὐκ ἦλθε. Ταῖς Μούσαις δὲ ἀγάλματα μὲν τρία ἐστὶ Κηφισοδότου τέχνη πάσαις. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ, τρεῖς μέν εἰσιν αὖθις Κηφισοδότου, Στρογγυλίωνος δὲ ἕτερα τοσαῦτα, ἀνδρὸς βοῦς καὶ ἵππους ἄριστα εἰργασμένου. τὰς δὲ ὑπολοίπους τρεῖς ἐποίησεν Ὀλυμπιοσθένης. Καὶ Ἀπόλλων χαλκοῦς ἐστὶν ἐν Ἑλικῶνι καὶ Ἑρμῆς μαχόμενοι περὶ τῆς λύρας. καὶ Διόνυσος ὁ μὲν Λυσίππου, τὸ δὲ ἄγαλμα ἀνέθηκε Σύλλας τοῦ Διονύσου τὸ ὀρθὸν, ἔργων τῶν Μύρωνος, θέας μάλιστα ἄξιον μετά γε τὸν Ἀθήνησιν Ἐρεχθέα. Ἀνέθηκε δὲ οὐκ οἴκοθεν, Ὀρχομενίους δὲ ἀφελόμενος τοὺς Μινύας. τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενον θυμιάμασιν ἀλλοτρίοις τὸ θεῖον σέβεσθαι. Ποιητὰς δὲ ἢ καὶ ἄλλως ἐπιφανεῖς ἐπὶ μουσικῇ, τούτων εἰκόνας ἀνέθεσαν· Θάμυριν μὲν αὐτόν τε ἤδη τυφλὸν, καὶ λύρας κατεαγυίας ἐφαπτόμενον· Ἀρίων δὲ Μηθυμναῖός ἐστιν ἐπὶ δελφῖνος. ὁ δὲ Σακάδα τοῦ Ἀργείου τὸν ἀνδριάντα πλάσας, οὐ συνιεὶς Πινδάρου τὸ ἐς αὐτὸν προοίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν ἐς τὸ μῆκος τοῦ σώματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλητήν. κάθηται δὲ καὶ Ἡσίοδος κιθάραν ἐπὶ τοῖς γόνασιν ἔχων, οὐδέν τι οἰκεῖον Ἡσιόδῳ φόρημα. δῆλα γὰρ δὴ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπῶν, ὅτι ἐπὶ ῥάβδου δάφνης ᾖδε. Περὶ δὲ Ἡσιόδου τε ἡλικίας καὶ Ὁμήρου πολυπραγμονήσαντι ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὔ μοι γράφειν ἡδὺ ἦν, ἐπισταμένῳ τὸ φιλαίτιον ἄλλων τε καὶ οὐχ ἥκιστα ὅσοι κατ' ἐμὲ ἐπὶ ποιήσει τῶν ἐπῶν καθεστήκεσαν. Ὀρφεῖ δὲ τῷ Θρᾳκὶ πεποίηται μὲν παρεστῶσα αὐτῷ Τελετὴ, πεποίηται δὲ περὶ αὐτὸν λίθου τε καὶ χαλκοῦ θηρία ἀκούοντα ᾄδοντος. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα πιστεύουσιν οὐκ ὄντα Ἕλληνες, καὶ δὴ καὶ Ὀρφέα Καλλιόπης τε εἶναι Μούσης, καὶ οὐ τῆς Πιέρου, καί οἱ τὰ θηρία ἰέναι πρὸς τὸ μέλος ψυχαγωγούμενα· ἐλθεῖν δὲ καὶ ἐς τὸν Ἅδην ζῶντα αὐτὸν παρὰ τῶν κάτω θεῶν τὴν γυναῖκα αἰτοῦντα. Ὁ δὲ Ὀρφεὺς (ἐμοὶ δοκεῖν) ὑπερεβάλετο ἐπῶν κόσμῳ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ μέγα ἦλθεν ἰσχύος, οἷα πιστευόμενος εὑρηκέναι τελετὰς θεῶν καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς, νόσων τε ἰάματα καὶ τροπὰς μηνιμάτων θείων. Τὰς δὲ γυναῖκάς φασι τῶν Θρᾳκῶν ἐπιβουλεύειν μὲν αὐτῷ θάνατον, ὅτι σφῶν τοὺς ἄνδρας ἀκολουθεῖν ἔπεισεν αὐτῷ πλανωμένῳ, φόβῳ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐ τολμᾶν· ὡς δὲ ἐνεφορήσαντο οἴνου, ἐξεργάζονται τὸ τόλμημα, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἀπὸ τούτου κατέστη μεθυσκομένους ἐς τὰς μάχας χωρεῖν. Εἰσὶ δὲ οἵ φασι κεραυνωθέντι ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτὴν Ὀρφεῖ· κεραυνωθῆναι δὲ αὐτὸν τῶν λόγων εἵνεκα ὧν ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις οὐ πρότερον ἀκηκοότας ἀνθρώποις. Ἄλλοις δὲ προειρημένον ἐστὶν, ὡς προαποθανούσης οἱ τῆς γυναικὸς, ἐπὶ τὸ Ἄορνον δι' αὐτὴν τὸ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι ἀφίκετο· εἶναι γὰρ πάλαι νεκυομαντεῖον αὐτόθι. νομίζοντα δέ οἱ ἕπεσθαι τῆς Εὐρυδίκης τὴν ψυχὴν, καὶ ἁμαρτόντα, ὡς ἐπεστράφη, αὐτόχειρα αὐτὸν ὑπὸ λύ-

πης αὐτοῦ γενέσθαι. Λέγουσι δὲ οἱ Θρᾷκες αἳ τῶν ἀηδόνων ἔχουσι νοσσιὰς ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Ὀρφέως, ταύτας ἥδιον καὶ μεῖζόν τι ᾄδειν. Μακεδόνες δὲ οἱ χώραν τὴν ὑπὸ ὄρος τὴν Πιερίαν ἔχοντες καὶ πόλιν Δῖον, φασὶν ὑπὸ τῶν γυναικῶν γενέσθαι τὴν τελευτὴν ἐνταῦθα τῷ Ὀρφεῖ. ἰόντι δὲ ἐκ Δίου τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ στάδια προεληλυθότι εἴκοσι, κίων τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ, καὶ ἐπίθημα ἐπὶ τῷ κίονι, ὑδρία λίθου. ἔχει δὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως ἡ ὑδρία, καθὰ οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Ἑλικὼν ἄχρι σταδίων ἑβδομήκοντα πέντε. προελθόντι δὲ τὸ ῥεῦμα ἀφανίζεται τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τῆς γῆς. διαλιπὸν δὲ μάλιστα δύο καὶ εἴκοσι στάδια, ἄνεισι τὸ ὕδωρ αὖθις, καὶ ὄνομα Βαφύρας ἀντὶ Ἑλικῶνος λαβὼν, κάτεισιν ἐς θάλασσαν ναυσίπορος. τοῦτον οἱ Διαται τὸν ποταμὸν ἐπιρρεῖν διὰ παντὸς τῇ γῇ τὰ ἐξ ἀρχῆς φασι· τὰς γυναῖκας δὲ αἳ τὸν Ὀρφέα ἀπέκτειναν, ἐναπονίψασθαί οἱ θελῆσαι τὸ αἷμα· καταδῦναί τε ἐπὶ τούτῳ τὸν ποταμὸν ἐς τὴν γῆν, ἵνα δὴ μὴ τοῦ φόνου καθάρσια τὸ ὕδωρ παράσχῃ. Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλον ἐν Λαρίσσῃ λόγον, ὡς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ πόλις οἰκοῖτο Λίβηθρα, ἧ ἐπὶ Μακεδονίας τέτραπται τὸ ὄρος, καὶ εἶναι οὐ πόρρω τῆς πόλεως τὸ τοῦ Ὀρφέως μνῆμα. ἀφικέσθαι δὲ τοῖς Λιβηθρίοις παρὰ τοῦ Διονύσου μάντευμα ἐκ Θράκης, ἐπειδὰν ἴδῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως ἥλιος, τηνικαῦτα ὑπὸ συὸς ἀπολέσθαι Λιβηθρίοις τὴν πόλιν. Οἱ μὲν δὴ οὐ πολλῆς φροντίδος ἐποιοῦντο τὸν χρησμὸν, οὐδὲ ἄλλο τι θηρίον οὕτω μέγα καὶ ἄλκιμον ἔσεσθαι νομίζοντες ὡς ἑλεῖν σφισι τὴν πόλιν, οὐδὲ θρασύτητος μετεῖναι μᾶλλον ἢ ἰσχύος. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει τῷ θεῷ, συνέβαινε σφίσι τοιάδε. Ποιμὴν περὶ μέσουσαν μάλιστα τὴν ἡμέραν ἐπικλίνων αὑτὸν πρὸς τοῦ Ὀρφέως τὸν τάφον, ὁ μὲν ἐκάθευδεν ὁ ποιμὴν, ἐπῄει δέ οἱ καὶ καθεύδοντι ἔπη τε ᾄδειν τῶν Ὀρφέως καὶ μέγα καὶ ἡδὺ φωνεῖν. οἱ οὖν ἐγγύτατα νέμοντες ἢ καὶ ἀροῦντες, ἕκαστοι τὰ ἔργα ἀπολείποντες, ἠθροίζοντο ἐπὶ τοῦ ποιμένος τὴν ἐν τῷ ὕπνῳ ᾠδήν. καί ποτε ὠθοῦντες ἀλλήλους καὶ ἐρίζοντες ὅστις ἐγγύτατα ἔσται τῷ ποιμένι, ἀνατρέπουσι τὸν κίονα, καὶ κατεάγη τε ἀπ᾽ αὐτοῦ πεσοῦσα ἡ θήκη, καὶ εἶδεν ὁ ἥλιος τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως λοιπόν. Αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ, ὅ τε θεὸς κατέχει πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ ποταμὸς Σῦς (τῶν δὲ περὶ τὸν Ὄλυμπον χειμάρρων καὶ ὁ Σῦς ἐστι) τότε οὖν οὗτος ὁ ποταμὸς κατέλαβε μὲν τὰ τείχη Λιβηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ οἴκους ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τούς τε ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῶα ὁμοίως τὰ πάντα. Ἀπολλυμένων δὲ ἤδη Λιβηθρίων, οὕτως οἱ ἐν Δίῳ Μακεδόνες, κατά γε τὸν λόγον τοῦ Λαρισσαίου ξένου, ἐς τὴν ἑαυτῶν τὰ ὀστᾶ κομίζουσι τοῦ Ὀρφέως. Ὅστις δὲ περὶ ποιήσεως ἐπολυπραγμόνησεν, ἤδη τοὺς Ὀρφέως ὕμνους οἶδεν ὄντας, ἕκαστόν τε αὐτῶν ἐπὶ βραχύτατον, καὶ τὸ σύμπαν οὐκ ἐς ἀριθμὸν πολὺν πεποιημένους. Λυκομῖδαι δὲ ἴσασί τε καὶ ἐπᾴδουσι τοῖς δρωμένοις. κόσμῳ μὲν δὴ τῶν ἐπῶν δεύτερα φέροιντο ἄν, μετὰ Ὁμήρου γε τοὺς ὕμνους· τιμῆς δὲ ἐκ τοῦ θείου, καὶ ἐς πλέον ἐκείνων ἔχουσι. Καὶ Ἀρσινόης ἐστὶν ἐν Ἑλικῶνι εἰκὼν, ἣν Πτολεμαῖος ἔγημεν ἀδελφὸς ὤν. τὴν δὲ Ἀρσινόην στρουθὸς φέρει χαλκῆ τῶν ἀπτήνων. Πτερὰ μὲν γε καὶ αὗται κατὰ τὰ αὐτὰ ταῖς ἄλλαις φύουσιν, ὑπὸ δὲ βάρους καὶ διὰ μέγεθος οὐκ οἷά τέ ἐστιν ἀνέχειν σφᾶς ἐς τὸν ἀέρα τὰ πτερά. Ἐνταῦθα καὶ Τηλέφῳ τῷ Ἡρακλέους γάλα ἐστὶν ἔλαφος παιδὶ μικρῷ διδοῦσα, καὶ βοῦς τε παρ᾽ αὐτὸν, καὶ ἄγαλμα Πριάπου θέας ἄξιον. τούτῳ τιμαὶ τῷ θεῷ δέδονται μὲν καὶ ἄλλως ἔνθα εἰσὶν αἰγῶν νομαὶ καὶ προβάτων, ἢ καὶ ἑσμοὶ μελισσῶν· Λαμψακηνοὶ δὲ ἐς πλέον ἢ θεοὺς τοὺς ἄλλους νομίζουσι, Διονύσου τε αὐτὸν παῖδα εἶναι καὶ Ἀφροδίτης λέγοντες. Ἐν δὲ τῷ Ἑλικῶνι καὶ ἄλλοι τρίποδες κεῖνται, καὶ ἀρχαιότατος ὃν ἐν Χαλκίδι λαβεῖν τῇ ἐπ᾽ Εὐρίπῳ λέγουσιν Ἡσίοδον νικήσαντα ᾠδῇ. περιοικοῦσι δὲ καὶ ἄνδρες τὸ ἄλσος, καὶ ἑορτὴν τε ἐνταῦθα οἱ Θεσπιεῖς καὶ ἀγῶνα ἄγουσι Μουσεῖα. ἄγουσι δὲ καὶ τῷ Ἔρωτι ἆθλα οὐ μουσικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀθληταῖς τιθέντες. Ἐπαναβάντι δὲ στάδια ἀπὸ τοῦ ἄλσους τούτου ὡς εἴκοσιν, ἐστὶν ἡ τοῦ Ἵππου καλουμένη κρήνη. ταύτην τὸν Βελλεροφόντου ποιῆσαί φασιν ἵππον, ἐπιψαύσαντα ὁπλῇ τῆς γῆς. Βοιωτῶν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἑλικῶνα οἰκοῦντες παρειλημμένα δόξῃ λέγουσιν ὡς ἄλλο Ἡσίοδος ποιήσαι οὐδὲν ἢ τὰ ἔργα·

καὶ τούτων δὲ τὰ ἐς τὰς Μούσας ἀφαιροῦσι προοίμιον, ἀρχὴν τῆς ποιήσεως εἶναι τὸ ἐς τὰς Ἔριδας λέγοντες. Καί μοι μόλιβδον ἐδείκνυσαν ἔνθα ἡ πηγὴ, τὰ πολλὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου λελυμασμένα· γέγραπται δὲ αὐτῷ τὰ Ἔργα. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κεχωρισμένη τῆς προτέρας, ὡς πολλήν τινα ἐπῶν ὁ Ἡσίοδος ἀριθμὸν ποιήσειεν· ἐς γυναῖκάς τε ἀδόμενα, καὶ ἃς μεγάλας ἐπονομάζουσιν Ἠοίας, καὶ Θεογονίαν τε, καὶ ἐς τὸν μάντιν Μελάμποδα, καὶ ὡς Θησεὺς εἰς τὸν Ἅδην ἅμα τῷ Πειρίθῳ καταβαίη· παραινέσεις τε Χείρωνος, ἐπὶ διδασκαλίᾳ δὲ τῇ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἐπὶ ἔργοις τε καὶ ἡμέραις. Οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι λέγουσι, καὶ ὡς μαντικὴν Ἡσίοδος διδαχθείη παρὰ Ἀκαρνάνων· καὶ ἔστιν ἔπη μαντικὰ, ὁπόσα τε ἐπελεξάμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐξηγήσεις ἐπὶ τέρασιν. Ἐναντία δὲ καὶ ἐς τοῦ Ἡσιόδου τὴν τελευτήν ἐστιν εἰρημένα. Ὅτι μὲν γὰρ οἱ παῖδες τοῦ Γανύκτορος Κτίμενος καὶ Ἄντιφος ἔφυγον ἐς Μολυκρίαν ἐκ Ναυπάκτου διὰ τοῦ Ἡσιόδου τὸν φόνον, καὶ αὐτόθι ἀσεβήσασιν ἐς Ποσειδῶνα ἐγένετο τῇ Μολυκρίδι σφίσιν ἡ δίκη, τάδε μὲν καὶ οἱ πάντες κατὰ ταὐτὰ εἰρήκασι. Τὴν δὲ ἀδελφὴν τῶν νεανίσκων οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ φασιν αἰσχύναντος Ἡσίοδον λαβεῖν οὐκ ἀληθῆ τὴν τοῦ ἀδικήματος δόξαν· οἱ δὲ ἐκείνου γενέσθαι τὸ ἔργον. Τὰ μὲν δὴ ἐς Ἡσίοδον καὶ αὐτὸν καὶ ἐς τὰ ἔπη, διάφορα ἐπὶ τοσοῦτον εἴρηται. Ἐπὶ δὲ ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ τοῦ Ἑλικῶνος ποταμὸς οὐ μέγας ἐστὶν ὁ Λάμος. Θεσπιέων δὲ ἐν τῇ γῇ, ἡ Δονάκων ἐστὶν ὀνομαζομένη. ἐνταῦθά ἐστι Ναρκίσσου πηγὴ, καὶ τὸν Νάρκισσον ἰδεῖν ἐς τοῦτο τὸ ὕδωρ φασίν. οὐ συνέντα δὲ ὅτι ἑώρα σκιὰν τὴν ἑαυτοῦ, λαθεῖν τε αὐτὸν ἐρασθέντα αὑτοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐπὶ τῇ πηγῇ οἱ συμβῆναι τὴν τελευτήν. τοῦτο μὲν δὴ παντάπασιν εὔηθες, ἠλιθιότητος ἤδη τινὰ ἐς τοῦτο ἥκοντα, ὡς ὑπὸ ἔρωτος ἁλίσκεσθαι, μηδὲ ὁποῖόν τι ἄνθρωπος καὶ ὁποῖόν τι ἀνθρώπου σκιὰ διαγνῶναι. Ἔχει δὲ καὶ ἕτερος εἰς αὐτὸν λόγος, ἧσσον μὲν τοῦ προτέρου γνώριμος, λεγόμενος δὲ καὶ οὗτος· ἀδελφὴν γενέσθαι Ναρκίσσῳ δίδυμον, τά τε ἄλλα ἐς ἅπαν ὅμοιον τὸ εἶδος, καὶ ἀμφοτέροις ὡσαύτως κόμην εἶναι, καὶ ἐσθῆτα ἐοικυῖαν αὐτοὺς ἐνδύεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐπὶ θήραν ἰέναι μετ' ἀλλήλων. Νάρκισσον δὲ ἐρασθῆναι τῆς ἀδελφῆς, καὶ ὡς ἀπέθανεν ἡ παῖς, φοιτῶντα ἐπὶ τὴν πηγὴν, συνιέναι μὲν ὅτι τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν ἑώρα, εἶναι δέ οἱ καὶ συνιέντι ῥᾳστώνην τοῦ ἔρωτος, ἅτε οὐχ ἑαυτοῦ σκιὰν δοξάζοντι, ἀλλὰ εἰκόνα ὁρᾶν τῆς ἀδελφῆς. ναρκισσον δὲ ἄνθος ἡ γῆ καὶ πρότερον ἔφυεν (ἐμοὶ δοκεῖν) εἰ τοῖς Πάμφω τεκμαίρεσθαι χρή τι ἡμᾶς ἔπεσι. γεγονὼς γὰρ πολλοῖς πρότερον ἔτεσιν ἢ Νάρκισσος ὁ Θεσπιεὺς, Κόρην τὴν Δήμητρός φησιν ἁρπασθῆναι παίζουσαν καὶ ἄνθη συλλέγουσαν· ἁρπασθεῖσαν δὲ οὐκ ἴοις ἀπατηθεῖσαν, ἀλλὰ ναρκίσσοις. Τοῖς δὲ ἐν Κρεύσιδι ἐπινείῳ τῷ Θεσπιέων οἰκοῦσιν, ἐν κοινῷ μὲν ἐστὶν οὐδέν· ἐν ἰδιώτου δὲ ἀνδρὸς ἄγαλμα ἦν Διονύσου, γύψου πεποιημένον καὶ ἐπικεκοσμημένον γραφῇ. Πλοῦς δὲ ἐς Κρεῦσιν ἐστὶν ἐκ Πελοποννήσου σκολιός τε καὶ ἄλλως οὐκ εὔδιος. ἄκραι τε γὰρ ἀνέχουσιν, ὡς μὴ κατ' εὐθὺ τῆς θαλάσσης περαιοῦσθαι, καὶ ἅμα ἐκ τῶν ὀρῶν καταπνέουσιν ἄνεμοι βίαιοι. Πλέουσι δὲ ἐκ Κρεύσιδος οὐκ ἄνω, παρὰ δὲ αὐτὴν Βοιωτίαν, πόλις ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Θίσβη. πρῶτα μὲν ὄρος ἐστὶν πρὸς θαλάσσῃ, τοῦτο δὲ ὑπερβάλλοντα πεδίον σε ἐκδέξεται, καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλο ὄρος· ἐν δὲ ταῖς ὑπωρείαις ἐστὶ πόλις. Ἡρακλέους δὲ ἱερὸν, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν ἐνταῦθά ἐστι λίθου, καὶ Ἡράκλεια ἑορτὴν ἄγουσι. τὸ δὲ πεδίον τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν ἐκώλυεν οὐδὲν λίμνην ὑπὸ πλήθους εἶναι τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ διὰ μέσου χῶμα σφίσιν ἐπεποίητο ἰσχυρόν· καὶ οὕτω παρὰ ἔτος ἐς μὲν τὰ ἐπέκεινα τοῦ χώματος ἐκτρέπουσι τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ ἐπὶ τὰ ἕτερα αὐτοῦ γεωργοῦσι. Θίσβην δὲ λέγουσιν ἐπιχώριον εἶναι νύμφην, ἀφ' ἧς ἡ πόλις τὸ ὄνομα ἔσχηκε. Παραπλέουσι δὲ αὐτόθι, πόλισμά ἐστιν οὐ μέγα ἐπὶ θαλάσσῃ Τίφα. Ἡράκλειόν τε Τιφαιεῦσιν ἐστὶ, καὶ ἑορτὴν ἄγουσιν ἐπέτειον. οὗτοι Βοιωτῶν μάλιστα ἐκ παλαιοῦ τὰ θαλάσσια θέλουσιν εἶναι σοφοὶ, Τῖφυν ἄνδρα μνημονεύοντες ἐπιχώριον, ὡς προκριθείη γενέσθαι τῆς Ἀργοῦς κυβερνήτης. ἀποφαίνουσι δὲ καὶ πρὸ τῆς πόλεως ἔνθα ἐκ Κόλχων ὀπίσω κομιζομένην κομίσασθαι τὴν Ἀργὼ λέγουσιν. Ἀπὸ δὲ Θεσπίας ἰόντι ἄνω πρὸς ἤπειρον, ἔστιν Ἁλίαρτος. ὅστις δὲ Ἁλιάρτου γέγο-

νεν ἡ Κορωνείας οἰκιστὴς, οὐ μὴν ἀπὸ τῶν ἐς Ὀρχομενίους ἐχόντων εἰκὸς ἦν χωρίζειν. Κατὰ δὲ τὴν στρατείαν τοῦ Μήδου φρονήσασιν Ἀλιαρτίοις τὰ Ἑλλήνων, μοῖρα τῆς Ξέρξου στρατιᾶς γῆν τε σφίσιν ὁμοῦ καὶ τὴν πόλιν ἐπεξῆλθε καίουσα. Ἐν Ἀλιάρτῳ δέ ἐστι Λυσάνδρου τοῦ Λακεδαιμονίου μνῆμα. προσβαλὼν γὰρ τῷ Ἀλιάρτῳ πρὸς τὸ τεῖχος, στρατιᾶς ἔκ τε Θηβῶν ἐνούσης ἔνδον καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐπεξελθόντων τῶν πολεμίων, ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Λύσανδρον δὲ τὰ μὲν ἐς τὰ μάλιστα ἐπαινέσαι, τὰ δὲ καὶ πικρῶς ἐστι μέμψασθαι. Σοφίαν μέν γε τοιαύτην ἐπεδείξατο, ἡγούμενος Πελοποννησίων ταῖς τριήρεσιν. Ἀντίοχον κυβερνήτην ὄντα Ἀλκιβιάδου, φυλάξας Ἀλκιβιάδην ἀπόντα τοῦ ναυτικοῦ, τηνικαῦτα τὸν Ἀντίοχον ἐπηγάγετο ἐς ἐλπίδα, ὡς ὄντα ἀξιόμαχον ναυμαχῆσαι Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀναγαγόμενον ὑπὸ θράσους τε καὶ ἀλαζονείας, ἐνίκησεν αὐτὸν οὐ πόρρω τοῦ Κολοφωνίων ἄστεως. ὡς δὲ καὶ δεύτερα ὁ Λύσανδρος ἐπὶ τὰς τριήρεις ἀφίκετο ἐκ Σπάρτης, ἡμερώσατο μὲν οὕτω Κῦρον ὡς χρήματα, ὁπότε ἐς τὸ ναυτικὸν αἰτοίη, παρεῖναί οἱ κατὰ καιρόν τε, καὶ ἄφθονα. ὁρμούντων δὲ ναυσὶν ἑκατὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς Ἀθηναίων, εἷλεν αὐτῶν τὰ πλοῖα, ἐσκεδασμένους ἐπί τε ὕδωρ τοὺς ναύτας καὶ ἐπὶ ἀγορὰν φυλάξας. Παρέσχετο δὲ καὶ ἔργον τοιόνδε ἐς δικαιοσύνην. Αὐτολύκῳ τῷ παγκρατιάσαντι (οὗ δὴ καὶ εἰκόνα ἰδὼν οἶδα ἐν Πρυτανείῳ τῷ Ἀθηναίων) τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐς ἀμφισβήτησιν ὅτου δὴ κτήματος Ἐτεόνικος ἦλθεν ὁ Σπαρτιάτης. ὡς δὲ ἄρα λέγων ἡλίσκετο οὐ δίκαια (ἦν γὰρ δὴ τηνικαῦτα Ἀθηναίοις τῶν τριάκοντα ἡ ἀρχὴ, καὶ παρῆν ἔτι ὁ Λύσανδρος) τούτων εἵνεκα Ἐτεόνικος πληγῶν τε ἄρχειν ἐπήρθη, καὶ ἀμυνάμενον τὸν Αὐτόλυκον ἦγεν ἐπὶ Λύσανδρον, πάντα πᾶσιν ἐκεῖνον ἐς χάριν τὴν ἑαυτοῦ δικάσειν ἐλπίζων. Λύσανδρος δὲ ἀδικεῖν Ἐτεόνικον κατέγνω, καὶ ἀπέπεμψεν ἀτιμάσας τῷ λόγῳ. Τάδε μὲν Λυσάνδρῳ τὰ ἐς δόξαν ὑπάρχοντα ἦν· ἄλλα δὲ τόσα ὀνείδη. Φιλοκλέα γὰρ Ἀθηναῖον ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καὶ αὐτὸν στρατηγοῦντα καὶ Ἀθηναίων τῶν ἄλλων ὅσον τετρακισχιλίους αἰχμαλώτους ὄντας ἀπέκτεινεν ὁ Λύσανδρος, καί σφισιν οὐδὲ ἀποθανοῦσιν ἐπήνεγκε γῆν, ὃ καὶ Μήδων τοῖς ἀποβᾶσιν ἐς Μαραθῶνα ὑπῆρξε παρ᾽ Ἀθηναίων, καὶ αὐτῶν Λακεδαιμονίων τοῖς πεσοῦσιν ἐν Θερμοπύλαις ἐκ βασιλέως Ξέρξου. μείζονα δὲ ἔτι Λακεδαιμονίοις ὀνείδη γενέσθαι παρεσκεύασεν ὁ Λύσανδρος ἐπί τε δεκαδαρχίαις ἃς κατέστησε ταῖς πόλεσι, καὶ ἐπὶ τοῖς Λάκωσιν ἁρμοσταῖς. Λακεδαιμονίων δὲ χρήματα οὐ νομιζόντων κτᾶσθαι, κατὰ δή τι μάντευμα, ὡς ἡ φιλοχρηματία μόνη γένοιτο ἂν ἀπώλεια τῇ Σπάρτῃ· ὁ δὲ καὶ χρημάτων πόθον σφίσιν ἐνεποίησεν ἰσχυρόν. Ἐγὼ μὲν δὴ Πέρσαις τε ἑπόμενος καὶ δικάζων νόμῳ γε τῷ ἐκείνων, βλάβος κρίνω Λακεδαιμονίοις μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν γενέσθαι Λύσανδρον. Ἐν Ἀλιάρτῳ δὲ τοῦ τε Λυσάνδρου μνῆμα, καὶ Κέκροπος τοῦ Πανδίονός ἐστιν ἡρῷον. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Τιλφούσιον, καὶ ἡ Τιλφοῦσα καλουμένη πηγὴ, σταδίους μάλιστα Ἀλιάρτου πεντήκοντα ἀπέχουσι. λέγεται δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀργείους μετὰ τῶν Πολυνείκους παίδων ἑλόντας Θήβας, ἐς Δελφοὺς τῷ θεῷ καὶ ἄλλα τῶν λαφύρων καὶ Τειρεσίαν ἄγειν. καὶ (εἴχετο γὰρ δίψῃ) καθ᾽ ὁδόν φασιν αὐτὸν πιόντα ἀπὸ τῆς Τιλφούσης ἀφεῖναι τὴν ψυχήν· καὶ ἔστι τάφος ἐν τῷ αὐτῷ πρὸς τῇ πηγῇ. τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Τειρεσίου δοθῆναι μέν φασι τῷ Ἀπόλλωνι ὑπὸ τῶν Ἀργείων. προστάξαντος δὲ τοῦ θεοῦ ναυσὶν ἐς τὴν Ἰωνίαν, καὶ Ἰωνίας ἐς τὴν Κολοφωνίαν περαιωθῆναι, ἡ μὲν αὐτόθι συνῴκησε Μαντὼ Ῥακίῳ Κρητί. τὰ δὲ ἄλλα ἐς Τειρεσίαν, ἐτῶν τε ἀριθμοῦ ὡς γεγράφασιν αὐτὸν βιῶναι, καὶ ὡς ἐκ γυναικὸς εἰς ἄνδρα ἠλλάγη, καὶ ὅτι Ὅμηρος ἐποίησεν ἐν Ὀδυσσείᾳ, συνετὸν εἶναι γνώμην Τειρεσίαν τῶν ἐν Ἅδου μόνον, ταῦτα μὲν καὶ οἱ πάντες ἴσασιν ἀκοῇ.

Ἀλιαρτίοις δέ ἐστιν ἐν ὑπαίθρῳ θεῶν ἱερὸν, ἃς Πραξιδίκας καλοῦσιν. ἐνταῦθα ὀμνύουσι μὲν, ποιοῦνται δὲ οὐκ ἐπίδρομον τὸν ὅρκον. ταύταις μέν ἐστι πρὸς τῷ ὄρει τῷ Τιλφουσίῳ τὸ ἱερόν. Ἐν Ἀλιάρτῳ δέ εἰσι ναοὶ, καί σφισιν οὐκ ἀγάλματα ἔνεστιν, οὐκ ὄροφος ἔπεστιν· οὐ μὴν οὐδὲ οἷστισιν ἐποίησαν, οὐδὲ τοῦτο ἠδυνάμην πυθέσθαι. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἀλιαρτίδι ποταμὸς Λόφις. λέγεται δὲ τῆς χώρας αὐχμηρᾶς οὔσης τὸ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὕδατος οὐκ ὄντος ἐν αὐτῇ,

ἄνδρα τῶν δυναστευόντων ἐλθόντα ἐς Δελφοὺς ἐπερέσθαι, τρόπον ὅντινα ὕδωρ εὑρήσουσιν ἐν τῇ γῇ. Τὴν δὲ Πυθίαν προστάξαι, ὃς ἂν ἐπανήκοντι ἐς Ἁλίαρτον ἐντύχῃ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων, τοῦτον δὴ φονέα γενέσθαι αὐτόν. ἐντυχεῖν τε δὴ αὐτῷ Παρθενομένους τὸν υἱὸν Λόφιν, καὶ τὸν οὐ μελλήσαντα τῷ ξίφει τὸν νεανίσκον παῖσαι. καὶ τὸν μὲν ἔτι ἔμπνουν περιθεῖν· ὅπου δὲ ῥυῆναι τὸ αἷμα, ὕδωρ ἐντεῦθεν ἀνεῖναι τὴν γῆν. ἐπὶ τούτῳ μὲν ὁ ποταμὸς καλεῖται Λόφις. Ἀλαλκομεναὶ δὲ, κώμη μέν ἐστιν οὐ μεγάλη, κεῖται δὲ ὄρους οὐκ ἄγαν ὑψηλοῦ πρὸς τοῖς ποσὶν ἐσχάτοις. γενέσθαι δὲ αὐτῇ τὸ ὄνομα μὲν ἀπὸ Ἀλαλκομένους ἀνδρὸς αὐτόχθονος, ὑπὸ τούτου ἡ Ἀθηνᾶ τραφῆναι λέγουσιν. οἱ δὲ εἶναι καὶ τὴν Ἀλαλκομενίαν τῶν Ὠγύγου θυγατέρων φασίν. Ἀπωτέρω δὲ τῆς κώμης, ἐπεποίητο ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς Ἀθηνᾶς ναὸς, καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον ἐλέφαντος. Σύλλα δὲ ἐστὶ μὲν καὶ τὰ ἐς Ἀθηναίους ἀνήμερα καὶ ἤθους ἀλλότρια τοῦ Ῥωμαίων· ἐοικότα δὲ τούτοις καὶ τὰ ἐς Θηβαίους τε καὶ Ὀρχομενίους. προσεξειργάσατο δὲ καὶ ἐν ταῖς Ἀλαλκομεναῖς τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα αὐτὸ συλήσας. τοῦτον μὲν τοιαῦτα ἔς τε Ἑλληνίδας πόλεις καὶ θεοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκμανέντα ἐπέλαβεν ἀειδεστάτη νόσος πασῶν. φθειρῶν γὰρ ἐξήνθησεν, ἥ τε πρότερον εὐτυχία δοκοῦσα ἐς τοιοῦτο περιῆλθεν αὐτῷ τέλος. Τὸ δὲ ἱερὸν ἐν ταῖς Ἀλαλκομεναῖς ἠμελήθη τὸ ἀπὸ τοῦδε, ἅτε ἠρημωμένης τῆς θεοῦ. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλο ἐπ' ἐμοῦ τοιόνδε ἐς κατάλυσιν τοῦ ναοῦ. κισσός οἱ προσπεφυκὼς μέγας καὶ ἰσχυρὸς, διέλυσεν ἐκ τῶν ἁρμονιῶν καὶ διέσπα τοὺς λίθους ἀπ' ἀλλήλων. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐνταῦθα οὐ μέγας χείμαῤῥος, ὀνομάζουσι δὲ Τρίτωνα αὐτὸν, ὅτι τὴν Ἀθηνᾶν τραφῆναι παρὰ ποταμῷ Τρίτωνι ἔχει λόγος· ὡς δὴ τοῦτον τὸν Τρίτωνα ὄντα, καὶ οὐχὶ τὸν Λιβύων, ὃς ἐς τὴν πρὸς Λιβύην θάλασσαν ἐκδίδωσιν ἐκ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. Πρὶν δὲ ἐς Κορώνειαν ἐξ Ἀλαλκομενῶν ἀφικέσθαι, τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἐστὶ τὸ ἱερόν. καλεῖται δὲ ἀπὸ Ἰτωνίου τοῦ Ἀμφικτύονος. καὶ ἐς τὸν κοινὸν συνίασιν ἐνταῦθα οἱ Βοιωτοὶ σύλλογον. Ἐν δὲ τῷ ναῷ χαλκοῦ πεποιημένα Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας καὶ Διός ἐστιν ἀγάλματα· τέχνη δὲ Ἀγορακρίτου, μαθητοῦ δὲ καὶ ἐρωμένου Φειδίου. ἀνέθεσαν δὲ καὶ Χαρίτων ἀγάλματα ἐπ' ἐμοῦ. λέγεται δὲ καὶ τοιόνδε· Ἰοδάμειαν ἱερωμένην τῇ θεῷ νύκτωρ ἐς τὸ τέμενος ἐσελθεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν Ἀθηνᾶν φανῆναι, τῷ χιτῶνι δὲ τῆς θεοῦ τὴν Μεδούσης ἐπεῖναι τῆς Γοργόνος κεφαλήν· Ἰοδάμειαν δὲ ὡς εἶδεν, γενέσθαι λίθον. καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιθεῖσα γυνὴ πῦρ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐπὶ τῆς Ἰοδαμείας τὸν βωμὸν, ἐς τρὶς ἐπιλέγει τῇ Βοιωτῶν φωνῇ, Ἰοδάμαν ζῆν καὶ αἰτεῖν πῦρ. Κορώνεια δὲ παρείχετο μὲν ἐς μνήμην ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἑρμοῦ βωμὸν Ἐπιμηλίου· τὸν δὲ, ἀνέμων. κατωτέρω δὲ ὀλίγον Ἥρας ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον, Πυθοδώρου τέχνη Θηβαίου. φέρει δὲ ἐπὶ τῇ χειρὶ Σειρῆνας. Τὰς γὰρ δὴ Ἀχελῴου θυγατέρας ἀναπεισθείσας φασὶν ὑπὸ Ἥρας, καταστῆναι πρὸς τὰς Μούσας ἐς ᾠδῆς ἔργον. αἱ δὲ ὡς ἐνίκησαν, ἀποτίλασαι τῶν Σειρήνων τὰ πτερὰ, ποιήσασθαι στεφάνους ἀπ' αὐτῶν λέγονται. Κορωνείας δὲ σταδίους ὡς τεσσαράκοντα ὄρος ἀπέχει τὸ Λιβήθριον. ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ Μουσῶν τε καὶ Νυμφῶν ἐπίκλησίν ἐστι Λιβηθρίων. καὶ πηγαὶ (τὴν μὲν Λιβηθριάδα ὀνομάζουσιν, ἡ δὲ ἑτέρα πέτρα) γυναικὸς μαστοῖς εἰσιν εἰκασμέναι, καὶ ὅμοιον γάλακτι ὕδωρ ἀπ' αὐτῶν ἄνεισιν. Ἐς δὲ τὸ ὄρος τὸ Λαφύστιον, καὶ ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Λαφυστίου τὸ τέμενος, εἰσὶν ἐκ Κορωνείας στάδιοι μάλιστα εἴκοσι, λίθου μὲν τὸ ἄγαλμά ἐστιν. Ἀθάμαντος δὲ θύειν Φρίξον καὶ Ἕλλην ἐνταῦθα μέλλοντος, πεμφθῆναι κριὸν τοῖς παισὶ φασὶν ὑπὸ Διὸς, ἔχοντα τὸ ἔριον χρυσοῦν, καὶ ἀποδρᾶσαι σφᾶς ἐπὶ τοῦ κριοῦ τούτου. Ἀνωτέρω δέ ἐστιν Ἡρακλῆς Χάροψ ἐπίκλησιν. ἐνταῦθα δὲ οἱ Βοιωτοὶ λέγουσιν ἀναβῆναι τὸν Ἡρακλέα ἄγοντα τοῦ ᾅδου τὸν κύνα. Ἐκ δὲ Λαφυστίου κατιόντι ἐς τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν, ποταμός ἐστι Φάλαρος ἐς τὴν Κηφισίδα ἐκδιδοὺς λίμνην. Τοῦ δὲ ὄρους τοῦ Λαφυστίου πέραν ἐστὶν Ὀρχομενὸς, εἴ τις Ἕλλησιν ἄλλη πόλις ἐπιφανὴς, καὶ αὕτη ἐς δόξαν. εὐδαιμονίας δέ ποτε ἐπὶ μέγιστον προαχθεῖσαν, ἔμελλεν ἄρα ὑποδέξεσθαι τέλος καὶ ταύτην οὐ πολύ τι ἀποδέον ἢ Μυκήνας τε καὶ Δῆλον. περὶ δὲ τῶν ἀρχαίων τοιαῦτα ἦν ὁπόσα καὶ μνημονεύουσιν. Ἀνδρέα πρῶτον ἐνταῦθα Πηνειοῦ παῖδα τοῦ ποτα-

τοῦ ποτα-

τοῦ ποταμοῦ λέγουσιν ἐποικῆσαι· καὶ ἀπὸ τούτου τὴν γῆν Ἀνδρηΐδα ὀνομασθῆναι. παραγινομένου δὲ ὡς αὐτὸν Ἀθάμαντος, ἀπένειμε τῆς αὑτοῦ τῷ Ἀθάμαντι τήν τε περὶ τὸ Λαφύστιον χώραν, καὶ τὴν νῦν Κορώνειαν καὶ Ἁλιαρτίαν. Ἀθάμας δὲ ἅτε οὐδένα οἱ παίδων τῶν ἀρσένων λελεῖφθαι νομίζων (τὰ μὲν γὰρ ἐς Λέαρχόν τε καὶ Μελικέρτην ἐτόλμησεν αὐτός, Λεύκωνι δὲ ὑπὸ νόσου τελευτῆσαι συνέβη, Φρίξον δ' ἄρα οὐκ ἠπίστατο ἢ αὐτὸν περιόντα, ἢ γένος ὑπολειπόμενον Φρίξου) τούτων ἕνεκα ἐποιήσατο Ἁλίαρτον καὶ Κόρωνον τοὺς Θερσάνδρου τοῦ Σισύφου. Σισύφου γὰρ ἀδελφὸς ἦν ὁ Ἀθάμας. Ὕστερον δὲ ἀναστρέψαντος ἐκ Κόλχων οἱ μὲν αὐτοῦ Φρίξου φασίν, οἱ δὲ Πρέσβωνος (γεγονέναι δὲ Φρίξῳ τὸν Πρέσβωνα ἐκ τῆς Αἰήτου θυγατρός) οὕτω συγχωροῦσιν οἱ Θερσάνδρου παῖδες, οἶκον μὲν τὸν Ἀθάμαντος Ἀθάμαντι καὶ τοῖς ἀπὸ ἐκείνου προσήκειν· αὐτοὶ δὲ (μοῖραν γὰρ δίδωσί σφισιν Ἀθάμας τῆς γῆς) Ἁλιάρτου καὶ Κορωνείας ἐγένοντο οἰκισταί. Πρότερον δὲ ἔτι τούτων Ἀνδρεὺς Εὐίππην θυγατέρα Λεύκωνος λαμβάνει παρὰ Ἀθάμαντος γυναῖκα, καὶ υἱὸς Ἐτεοκλῆς αὐτῷ γίνεται, Κηφισοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τῶν πολιτῶν τὴν φήμην· ὥστε καὶ τῶν ποιησάντων τινὲς Κηφισιάδην τὸν Ἐτεοκλέα ἐκάλεσαν ἐν τοῖς ἔπεσιν. οὗτος ὡς ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεοκλῆς, τὴν μὲν χώραν ἀπὸ Ἀνδρέως ἔχειν τὸ ὄνομα εἴασεν. Φυλὰς δὲ Κηφισιάδα τήνδε ἑτέραν ἐπώνυμον αὐτῷ κατεστήσατο. Ἀφικομένῳ δὲ παρ' αὐτὸν Ἅλμῳ τῷ Σισύφου δίδωσιν οἰκῆσαι τῆς χώρας οὐ πολλήν· καὶ αἱ κῶμαι τότε ἐκλήθησαν Ἅλμωνες ἀπὸ τοῦ Ἅλμου τούτου. χρόνῳ δὲ ἐξενίκησεν ὕστερον εἶναι τῇ κώμῃ Ἅλμωνας. Τὸν δὲ Ἐτεοκλέα λέγουσιν οἱ Βοιωτοὶ Χάρισιν ἀνθρώπων θῦσαι πρῶτον. Καὶ ὅτι μὲν τρεῖς εἶναι Χάριτας κατεστήσατο, ἴσασιν· ὀνόματα δὲ οἷα ἔθετο αὐταῖς, οὐ μνημονεύουσιν. ἐπεὶ Λακεδαιμόνιοί γε εἶναι Χάριτας δύο καὶ Λακεδαίμονα ἱδρύσασθαι τὸν Ταϋγέτης φασὶν αὐτάς, καὶ ὀνόματα θέσθαι Κλιτᾶν, καὶ Φαενναν· ἐοικότα μὲν δὴ Χάρισιν ὀνόματα καὶ ταῦτα, ἐοικότα δὲ καὶ παρ' Ἀθηναίοις. Τιμῶσι γὰρ ἐκ παλαιοῦ καὶ Ἀθηναῖοι Χάριτας, Αὐξὼ καὶ Ἡγεμόνην. τὸ γὰρ τῆς Καρποῦς ἐστιν οὐ Χάριτος, ἀλλὰ Ὥρας ὄνομα. τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῶν Ὡρῶν νέμουσιν ὁμοῦ τῇ Πανδρόσῳ τιμὰς οἱ Ἀθηναῖοι Θαλλωτὴν θεὸν ὀνομάζοντες. παρὰ δὲ Ἐτεοκλέους τοῦ Ὀρχομενίου μαθόντες τρισὶν ἤδη νομίζομεν Χάρισιν εὔχεσθαι. καὶ ἀγγελιῶν τέκται καὶ ὅσοι γε Διονύσου τὸν Ἀπόλλωνα ἐργαζόμενοι Δηλίοις τρεῖς ἐποίησαν ἐπὶ τῇ χειρὶ αὐτοῦ Χάριτας. καὶ Ἀθήνῃσι πρὸ τῆς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐσόδου Χάριτές εἰσι καὶ αὗται τρεῖς. παρὰ δὲ αὐταῖς τελετὴν ἄγουσιν ἐς τοὺς πολλοὺς ἀπόρρητον. Πάμφως μὲν δὴ πρῶτος ὧν ἴσμεν, ᾖσεν ἐς Χάριτας, πέρας δὲ οὔτε ἀριθμοῦ πέρι, οὔτε ἐς τὰ ὀνόματά ἐστιν οὐδὲν αὐτῷ πεποιημένον. Ὅμηρος δὲ (ἐμνημόνευσε γὰρ Χαρίτων καὶ οὗτος) τὴν μὲν Ἡφαίστου γυναῖκα εἶναι λέγει, καὶ ὄνομα αὐτῇ τίθεται Χάριν. Πασιθέας δὲ εἶναι φησὶν ἐραστήν. ἐν δὲ Ὕπνου τοῖς λόγοις τὸ ἔπος ἐποίησεν·

Ἦ μὲν ἐμοὶ δώσειν Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων.

Τούτου δὲ εἵνεκα ὑπόνοια δὴ παρέστη τισίν, ὡς Χάριτας ἄρα καὶ πρεσβυτέρας οἶδεν ἄλλας Ὅμηρος. Ἡσίοδος δὲ ἐν Θεογονίᾳ (προσιέσθω δὲ ὅτῳ φίλον τὴν Θεογονίαν) ἐν γοῦν τῇ ποιήσει ταύτῃ τὰς Χάριτάς φησιν εἶναι Διός τε καὶ Εὐρυνόμης, καὶ σφισιν ὀνόματα Εὐφροσύνην τε καὶ Ἀγλαΐαν εἶναι καὶ Θάλειαν. κατὰ ταὐτὰ δὲ ἐν ἔπεσίν ἐστι τοῖς Ὀνομακρίτου. Ἀντίμαχος δὲ οὔτε ἀριθμὸν Χαρίτων, οὔτε ὄνομα εἰπών, Αἴγλης εἶναι θυγατέρας καὶ Ἡλίου φησὶν αὐτάς. Ἑρμησιάνακτι δὲ τῷ τὰ ἐλεγεῖα γράψαντι τοσόνδε οὐ κατὰ τὴν τῶν προτέρων δόξαν ἐστὶν αὐτῷ πεποιημένον, ὡς ἡ Πειθὼ Χαρίτων εἴη καὶ αὐτὴ μία. Ὅστις δὲ ἦν ἀνθρώπων ὁ γυμνὰς πρῶτος Χάριτας ἤτοι πλάσας ἢ γραφῇ μιμησάμενος, οὐχ οἷόν τε ἐγένετο πυθέσθαι με· ἐπεὶ τά γε ἀρχαιότερα ἐχούσας ἐσθῆτα οἵ τε πλάσται καὶ κατὰ ταὐτὰ ἐποίουν οἱ ζωγράφοι. καὶ Σμυρναίοις τοῦτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Νεμέσεων ὑπὲρ τῶν ἀγαλμάτων χρυσοῦ Χάριτες ἀνάκεινται, τέχνη Βουπάλου· τοῦτο δέ σφισιν ἐν τῷ ᾠδείῳ Χάριτός ἐστιν εἰκὼν Ἀπελλοῦ γραφή. Περγαμηνοῖς δὲ ὡσαύτως ἐν τῷ Ἀττάλου θαλάμῳ Βουπάλου καὶ αὗται καὶ πρὸς τῷ ὀνομαζομένῳ

Πυθίῳ Χάριτες, καὶ ἐνταῦθά εἰσι Πυθαγόρου γράψαντος Παρίου. Σωκράτης τε ὁ Σωφρονίσκου πρὸ τῆς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐσόδου Χαρίτων εἰργάσατο ἀγάλματα Ἀθηναίοις. καὶ ταῦτα μέν ἐστιν ὁμοίως ἅπαντα ἐν ἐσθῆτι. Οἱ δὲ ὕστερον, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ, μεταβεβλήκασι τὸ σχῆμα αὐταῖς. Χάριτας γοῦν οἱ κατ' ἐμὲ ἔπλασσόν τε καὶ ἔγραφον γυμνάς. Γενομένης δὲ Ἐτεοκλέους τῆς τελευτῆς, ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς τὸ Ἄλμου γένος. Ἄλμῳ δὲ αὐτῷ μὲν θυγατέρες Χρυσογένεια ἐγένετο καὶ Χρύση. Χρύσης δὲ τῆς Ἄλμου καὶ Ἄρεως ἔχει φήμη γενέσθαι Φλεγύαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἐτεοκλέους ἀποθανόντος ἄπαιδος, ὁ Φλεγύας ἔσχεν ἐπί. τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα εἶναι μετέθεντο ἀντὶ Ἀνδρηΐδος. πόλις τ' ἐγένετο ἥ τε ἐξ ἀρχῆς οἰκισθεῖσα ἡ Ἀνδρηΐς, καὶ προσέκτισεν ὁ Φλεγύας ὁμώνυμον αὐτῷ, τοὺς τὰ πολεμικὰ ἀρίστους Ἑλλήνων συλλέξας ἐς αὐτήν. Καὶ ἀπέστησάν τε ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων Ὀρχομενίων ὑπὸ ἀνοίας καὶ τόλμης οἱ Φλεγύαι, καὶ ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς προσοίκους. τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν συλήσοντες στρατεύουσι τὸ ἐν Δελφοῖς· ὅτε καὶ Φιλάμμων λογάσιν Ἀργείων ἐπ' αὐτοὺς βοηθήσας, αὐτός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. Τοὺς δὲ Φλεγύας πολέμοις μάλιστα Ἑλλήνων χαίρειν μαρτυρεῖ μοι καὶ ἔπη τῶν ἐν Ἰλιάδι περὶ Ἄρεως καὶ Φόβου τοῦ Ἄρεως πεποιημένα,

Τὼ μὲν ἄρ' εἰς Ἐφύρους πόλεμον μεταθωρήσσεσθον,
Ἠὲ μετὰ Φλεγύας μεγαλήτορας.

Ἐφύρους δὲ ἐνταῦθα ἐμοὶ δοκεῖν τοὺς ἐν τῇ Θεσπρωτίδι Ἠπείρῳ λέγειν. Τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι, καὶ ἰσχυροῖς σεισμοῖς· τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπιπεσοῦσα ἔφθειρε λοιμώδης· ὀλίγοι δὲ καὶ ἐς τὴν Φωκίδα διαφεύγουσιν ἐξ αὐτῶν. Φλεγύᾳ δὲ οὐ γενομένων παίδων, ἐκδέχεται Χρύσης τὴν ἀρχήν, Χρυσογενείας τε ὢν τῆς Ἄλμου, καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Τούτῳ δὲ υἱὸς γίνεται Χρύσῃ Μινύας, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Μινύαι καὶ νῦν ἔτι ὧν ἦρχεν ὀνομάζονται. Πρόσοδοι δὲ ἐγίνοντο τῷ Μινύᾳ τηνικαῦτα μέγεθος ὡς ὑπερβαλέσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ πλούτῳ, θησαυρόν τε ἀνθρώπων ὧν ἴσμεν Μινύας πρῶτος ἐς ὑποδοχὴν χρημάτων ᾠκοδομήσατο. Ἕλληνες δὲ ἄρα εἰσὶ δεινοὶ τὰ ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μείζονι ἢ τὰ οἰκεῖα. ὁπότε γε ἀνδράσιν ἐπιφανέσιν ἐς συγγραφὴν, πυραμίδας μὲν τὰς παρὰ Αἰγυπτίοις ἐπῆλθεν ἐξηγήσασθαι πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, θησαυρὸν δὲ τὸν Μινύου καὶ τὰ τείχη τὰ ἐν Τίρυνθι οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ ἤγαγον μνήμης, οὐδὲ ὄντα ἐλάττονος θαύματος. Μινύου δὲ ἦν Ὀρχομενός. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἥ τε πόλις Ὀρχομενὸς καὶ οἱ ἄνδρες ἐκλήθησαν Ὀρχομένιοι. διέμεινε δὲ οὐδὲν ἧσσον καὶ Μινύας ἐπονομάζεσθαι σφᾶς ἐς διάκρισιν ἀπὸ Ὀρχομενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ. παρὰ τοῦτον τὸν Ὀρχομενὸν βασιλεύοντα Ὕηττος ἀφίκετο ἐξ Ἄργους, φεύγων ἐπὶ τῷ Μολύρου φόνῳ τοῦ Ἀρίσβαντος, ὅντινα ἀπέκτεινεν ἐπὶ γυναικὶ ἑλὼν γαμετῇ. καὶ αὐτῷ τῆς χώρας ἀπένειμεν Ὀρχομενὸς, ὅση νῦν περί τε Ὑηττόν ἐστι τὴν κώμην, καὶ ἡ ταύτῃ προσεχής. Ὑήττου δὲ ἐποιήσατο μνήμην καὶ ὁ τὰ ἔπη συνθεὶς, ἃς μεγάλας Ἠοίας καλοῦσιν Ἕλληνες·

Ὕηττος δὲ Μόλουρον Ἀρίσβαντος φίλον υἱὸν
Κτείνας ἐν μεγάροις εὐνῆς ἕνεχ' ἧς ἀλόχοιο,
Οἶκον ἀποπρολιπὼν φεῦγ' Ἄργεος ἱπποβότοιο,
Ἶξεν δ' Ὀρχομενὸν Μινυήιον· καί μιν ὅγ' ἥρως
Δέξατο, καὶ κτεάνων μοῖραν πόρεν, ὡς ἐπιεικές.

Πρῶτος δὲ οὗτος ὁ Ὕηττος δίκην μοιχείας λαβὼν δῆλός ἐστι, καὶ χρόνῳ ὕστερον, Δράκοντος Ἀθηναίοις θεσμοθετήσαντος, ἐκ τῶν ἐκείνου κατέστη νόμων, οὓς ἔγραψεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἄλλων τε ὁπόσων ἄδειαν εἶναι χρὴ, καὶ δὴ καὶ τιμωρίας μοιχοῦ. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῶν Μινυῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἤδη προῆκτο, ὥστε καὶ Νηλεὺς Κρηθέως βασιλεύων Πύλου γυναῖκα ἔσχεν ἐξ Ὀρχομενοῦ Ἄρειν Ἀμφίονος τοῦ Ἰασίου. Ἔδει δὲ ἄρα πανωλεθρίᾳ καὶ τὸ Ἄλμου γένος. οὐχ ὑπολείπεται γὰρ παῖδα Ὀρχομενός. καὶ οὕτως ἐς Κλύμενον τὸν Πρέσβωνος τοῦ Φρίξου περιῆλθεν ἡ ἀρχή. Κλυμένου δὲ

μένου δὲ γίνονται παῖδες, πρεσβύτατος μὲν Ἐργῖνος· ἐπὶ δὲ αὐτῷ, Στράτιος, καὶ Ἄρρων, καὶ Πύλεος· νεώτατος δὲ, Ἀζεύς. Κλύμενον μὲν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ὀγχηστίου Ποσειδῶνος, Θηβαίων φονεύουσιν ἄνδρες, ἐξ ἀφορμῆς μικρᾶς ἐς ἄκρον θυμοῦ παραχθέντες. Ἐργῖνος δὲ ὁ πρεσβύτατος τῶν Κλυμένου παίδων τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει. δύναμιν δὲ αὐτίκα αὐτός τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ συλλέξαντες ἦλθον ἐπὶ τὰς Θήβας. καὶ μάχῃ μὲν ἐκράτησαν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου χωροῦσιν ἐς ὁμολογίαν Θηβαίους κατ' ἔτος ἕκαστον τελεῖν δασμὸν τοῦ Κλυμένου φόνου. Ἡρακλέους δὲ ἐπιστραφέντος ἐν Θήβαις, οὕτω τοῦ δασμοῦ τε ἠλευθερώθησαν οἱ Θηβαῖοι, καὶ οἱ Μινύαι μεγάλως τῷ πολέμῳ προσέπταισαν. Ἐργῖνος δὲ, ἅτε κεκακωμένων ἐς τὸ ἔσχατον τῶν πολιτῶν, πρὸς μὲν τὸν Ἡρακλέα ἐποιήσατο εἰρήνην· πλοῦτον δὲ τὸν πρότερον καὶ εὐδαιμονίαν ἐκείνην ἀνασώσασθαι ζητῶν, ἠμέλησεν ἁπάντων ὁμοίως τῶν ἄλλων, ὥστε καὶ ἔλαθεν ἄγαμος καὶ ἄπαις ἀφικόμενος ἐς γῆρας. Ὡς δὲ αὐτῷ χρήματα συνέλεκτο, ἐνταῦθα ἐπεθύμησέν οἱ γενέσθαι παῖδας. ἐλθόντι δὲ ἐς Δελφοὺς καὶ ἐρομένῳ περὶ παίδων, χρᾷ τάδε ἡ Πυθία·

Ἐργῖνε Κλυμένοιο πάϊ Πρεσβωνιάδαο,
Ὄψ' ἦλθες γενεὴν διζήμενος, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν
Ἱστοβοῆϊ γέροντι νέην ποτίβαλλε κορώνην.

Λαβόντι δὲ αὐτῷ νέαν γυναῖκα κατὰ τὸ μάντευμα, Τροφώνιος γίνεται καὶ Ἀγαμήδης. λέγεται δὲ ὁ Τροφώνιος Ἀπόλλωνος εἶναι, καὶ οὐκ Ἐργίνου· καὶ ἐγώ τε πείθομαι, καὶ ὅστις παρὰ Τροφώνιον ἦλθε δὴ μαντευσόμενος. Τούτους φασὶν, ὡς ηὐξήθησαν, γενέσθαι δεινοὺς θεοῖς τε ἱερὰ κατασκευάσασθαι καὶ βασίλεια ἀνθρώποις. καὶ γὰρ τῷ Ἀπόλλωνι τὸν ναὸν ᾠκοδόμησαν τὸν ἐν Δελφοῖς, καὶ Ὑριεῖ τὸν θησαυρόν. Ἐποίησαν δὲ ἐνταῦθα τῶν λίθων ἕνα σφίσιν ἀφαιρεῖν κατὰ τὸ ἐκτός. καὶ οἱ μὲν ἀεί τι ἀπὸ τῶν τιθεμένων ἐλάμβανον. Ὑριεὺς δὲ εἴχετο ἀφασίᾳ, κλεῖς μὲν καὶ σημεῖα τὰ ἄλλα ὁρῶν ἀκίνητα, τὸν δὲ ἀριθμὸν ἀεὶ τῶν χρημάτων ἐλάττονα. ἵστησιν οὖν ὑπὲρ τῶν ἀγγείων, ἐν οἷς ὅ τε ἄργυρος ἐνῆν καὶ ὁ χρυσὸς οἱ, πάγας, ἢ τι καὶ ἄλλο ὃ τὸν ἐσελθόντα καὶ ἁπτόμενον τῶν χρημάτων καθέξειν ἔμελλεν. ἐσελθόντος δὲ τοῦ Ἀγαμήδους, τὸν μὲν ὁ δεσμὸς κατεῖχε. Τροφώνιος δὲ ἀποτέμνει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ ἡμέρας ἐπιλαβούσης ἐκεῖνος γένηται ἐν αἰκίαις, καὶ αὐτὸς μηνυθείη μετέχων τοῦ τολμήματος. καὶ Τροφώνιον μὲν ἐνταῦθα ἐδέξατο ἡ γῆ διαστᾶσα, ἔνθα ἐστὶν ἐν τῷ ἄλσει τῷ ἐν Λεβαδείᾳ βόθρος τε Ἀγαμήδους καλούμενος καὶ πρὸς αὐτῷ στήλη. Τὴν δὲ ἀρχὴν τῶν Ὀρχομενίων ἔσχεν Ἀσκάλαφος καὶ Ἰάλμενος Ἄρεως εἶναι λεγόμενοι, μητρὸς δὲ Ἀστυόχης ἦσαν τῆς Ἄκτορος τοῦ Ἀζέως τοῦ Κλυμένου. καὶ ὑπὸ τούτοις ἡγεμόσι Μινύαι στρατεύουσιν ἐς Τροίαν. Μετέσχον Ὀρχομένιοι καὶ τοῖς Κόδρου παισὶν ἐς Ἰωνίαν τοῦ στόλου. Γενομένους δὲ ἀναστάτους ὑπὸ Θηβαίων, κατήγαγεν αὖθις ἐς Ὀρχομενὸν Φίλιππος ὁ Ἀμύντου. τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ δαιμονίου σφίσιν ἐς τὸ ἀσθενέστερον ἔμελλεν ἀεὶ ῥέψειν. Ὀρχομενίοις δὲ πεποίηται μὲν καὶ Διονύσου, τὸ δὲ ἀρχαιότατον Χαρίτων ἐστὶν ἱερόν. τὰς μὲν δὴ πέτρας σέβουσί τε μάλιστα, καὶ τῷ Ἐτεοκλεῖ φασὶν αὐτὰς πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. τὰ δὲ ἀγάλματα σὺν κόσμῳ πεποιημένα, ἀνετέθη μὲν ἐπ' ἐμοῦ, λίθου δέ ἐστι καὶ ταῦτα. Ἔστι δέ σφισι καὶ κρήνη θέας ἀξία, καταβαίνουσι δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ οἰσόμενοι. Θησαυρὸς δὲ ὁ Μινύου θαῦμα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὂν καὶ τῶν ἑτέρωθι οὐδενὸς ὕστερον, πεποίηται τρόπον τοιόνδε. Λίθου μὲν εἴργασται, σχῆμα δὲ περιφερές ἐστιν αὐτῷ, κορυφὴ δὲ οὐκ ἐς ἄγαν ὀξὺ ἀνηγμένη, τὸν δὲ ἀνωτάτω τῶν λίθων φασὶν ἁρμονίαν παντὶ εἶναι τῷ οἰκοδομήματι. Τάφοι δὲ Μινύου τε καὶ Ἡσιόδου. Καταδέξασθαι δέ φασιν οὕτως τοῦ Ἡσιόδου τὰ ὀστᾶ. Νόσου καταλαμβανούσης λοιμώδους καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ βοσκήματα, ἀποστέλλουσι θεωροὺς παρὰ τὸν θεόν. τούτοις ἀποκρίνεσθαι λέγουσι τὴν Πυθίαν, Ἡσιόδου τὰ ὀστᾶ ἐκ τῆς Ναυπακτίας ἀγαγοῦσιν ἐς τὴν Ὀρχομενίαν, ἄλλο δὲ εἶναί σφισιν οὐδὲν ἴαμα. Τοὺς δὲ ἐπερέσθαι δεύτερα, ὅπου τῆς Ναυπακτίας αὐτὰ ἐξευρήσουσι· καὶ αὖθις τὴν Πυθίαν εἰπεῖν, ὡς μηνύσει κορώνη σφίσιν. οὕτω τοῖς θεοπρόποις ἀποβᾶσιν ἐς τὴν γῆν, πέτραν τε οὐ πόρρω τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν ὄρνιθα

ἐπὶ τῇ πέτρᾳ φασὶν ὀφθῆναι, καὶ τοῦ Ἡσιόδου τε τὰ ὀστᾶ εὗρον ἐν χηραμῷ τῆς πέτρας, καὶ ἐλεγεῖα ἐπὶ τῷ μνήματι ἐπεγέγραπτο·

Ἄσκρη μὲν πατρὶς πολυλήιος, ἀλλὰ θανόντος
Ὀστέα πληξίππων γῆ Μινυῶν κατέχει
Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν Ἑλλάδι κῦδος ὀρῆται
Ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασάνῳ σοφίης.

Περὶ δὲ Ἀκταίωνος λεγόμενα ἦν Ὀρχομενίοις, λυμαίνεσθαι τὴν γῆν πέτραν ἔχον εἴδωλον. ὡς δὲ ἐχρῶντο ἐν Δελφοῖς, κελεύει σφίσιν ὁ θεὸς, ἀνευρόντας εἴ τι ἦν Ἀκταίωνος, λοιπὸν κρύψαι τῇ γῇ. κελεύει δὲ καὶ τοῦ εἰδώλου χαλκῆν ποιησαμένους εἰκόνα πρὸς πέτρᾳ, σιδήρῳ δῆσαι τοῦτο. καὶ αὐτὸς δεδεμένον τὸ ἄγαλμα εἶδον· καὶ τῷ Ἀκταίωνι ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος. Σταδίους δὲ ἀφέστηκεν ἑπτὰ Ὀρχομενοῦ ναός τε Ἡρακλέους, καὶ ἄγαλμα οὐ μέγα. ἐνταῦθα τοῦ ποταμοῦ Μέλανός εἰσιν αἱ πηγαὶ, καὶ ὁ Μέλας ἐς λίμνην καὶ οὗτος τὴν Κηφισίδα ἐκδίδωσιν. ἐπέχει μὲν δὴ καὶ ἄλλως τῆς Ὀρχομενίας τὸ πολὺ ἡ λίμνη, χειμῶνος δὲ ὥραν νότου πλείω πνεύσαντος ἔπεισιν ἐπὶ πλέον τῆς χώρας τὸ ὕδωρ. Θηβαῖοι δὲ τὸν ποταμὸν τὸν Κηφισὸν ὑπὸ Ἡρακλέους ἐς τὸ πεδίον ἀποστραφῆναι φασὶ τὸ Ὀρχομένιον· τέως δὲ αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄρος ἐς θάλασσαν ἐξιέναι, πρὶν ἢ τὸν Ἡρακλέα τὸ χάσμα ἐμφράξαι τὸ διὰ τοῦ ὄρους. ἐπίσταται μὲν οὖν καὶ Ὅμηρος λίμνην ἄλλως τὴν Κηφισιάδα οὖσαν, καὶ οὐχ ὑπὸ Ἡρακλέους πεποιημένην. καὶ ἐπὶ τῷδε εἴρηκε·

Λίμνῃ κεκλιμένος Κηφισίδι.

Ἔχει δὲ οὐδὲ εἰκότα λόγον τοὺς Ὀρχομενίους μὴ καὶ τὸ χάσμα ἐξευρεῖν, καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἀναρρήξαντας τὸ ἔργον, ἀποδοῦναι τὴν διέξοδον τῷ Κηφισῷ τὴν ἀρχαίαν· ἐπεὶ μηδὲ ἄχρι τῶν Τρωϊκῶν χρήμασιν ἀδυνάτως εἶχον. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος ἐν Ἀχιλλέως ἀποκρίσει πρὸς τοὺς παρὰ Ἀγαμέμνονι πρέσβεις·

Οὐδ' ὅσ' ἐς Ὀρχομενὸν ποτινίσεται.

Δῆλα δήπουθεν ὡς καὶ τότε προσιόντων τοῖς Ὀρχομενίοις χρημάτων πολλῶν. Ἀσπληδόνα δὲ ἐκλιπεῖν τοὺς οἰκήτορας φασὶν, ὕδατος σπανίζοντας. γενέσθαι δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἀσπληδόνος τῇ πόλει. τοῦτον δὲ εἶναι νύμφης τε Μιδείας καὶ Ποσειδῶνος. ὁμολογεῖ δὲ καὶ ἔπη ἃ ἐποίησε Χερσίας (φασὶν) ἀνὴρ Ὀρχομένιος·

Ἐκ δὲ Ποσειδάωνος, ἀγακλειτῆς τε Μιδείας,
Ἀσπληδὼν γένεθ' υἱὸς ἀν' εὐρύχορον πτολίεθρον.

Οὐδὲ τοῦ Χερσίου τῶν ἐπῶν οὐδεμία ἦν ἔτι κατ' ἐμὲ μνήμη· ἀλλὰ καὶ τάδε ἐπηγάγετο ὁ Κάλλιππος ἐς τὸν αὐτὸν λόγον τὸν ἔχοντα ἐς Ὀρχομενίους. Τοῦ δὲ Χερσίου καὶ ἐπίγραμμα οἱ Ὀρχομένιοι τὸ ἐπὶ τῷ Ἡσιόδου τάφῳ μνημονεύουσι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς τῶν ὅρων, Φωκεῖς ὑπεροικοῦσιν Ὀρχομενίων. ἐν δὲ τῷ πεδίῳ Λεβαδεία ἐστὶν αὖθις ὅμορος. αὕτη τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ᾠκεῖτο ἐπὶ μετεώρου, καὶ ὠνομάζετο Μίδεια ἀπὸ τῆς Ἀσπληδόνος μητρός. Λεβάδου δὲ ἐξ Ἀθηνῶν ἐς αὐτὴν ἀφικομένου, κατέβησάν τε ἐς τὸ χθαμαλὸν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐκλήθη Λεβαδεία ἡ πόλις ἀπ' αὐτοῦ. Πατέρα δὲ τοῦ Λεβάδου, καὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἦλθεν, οὐκ ἴσασιν ἄλλο ἢ γυναῖκα εἶναι Λεβάδου Νίκην. Κεκόσμηται μὲν δὴ τὰ ἄλλα σφίσιν ἡ πόλις ὁμοίως τοῖς Ἑλλήνων μάλιστα εὐδαίμοσι. διείργεται δὲ ἀπ' αὐτῆς τὸ ἄλσος τοῦ Τροφωνίου. Φασὶν δὲ ἐνταῦθα Ἕρκυναν ὁμοῦ Κόρῃ τῇ Δήμητρος παίζουσαν, καὶ ἔχουσαν χῆνα ἀφεῖναι τοῦτον ἄκουσαν. ἐς δὲ ἄντρον κοῖλον ἐσπτάντος καὶ ὑπὸ λίθον ἀποκρύψαντος αὐτὸν, ἐσελθοῦσα ἡ Κόρη λαμβάνει τὸν ὄρνιθα ὑπὸ τῷ λίθῳ κατακείμενον. ῥυῆναί τε δὴ τὸ ὕδωρ ὅθεν ἀνείλετο ἡ Κόρη τὸν λίθον, καὶ ὀνομασθῆναι τὸν ποταμὸν ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν Ἕρκυναν. καὶ ἔστι μὲν πρὸς τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ναὸς Ἑρκύνης, ἐν δὲ αὐτῷ παρθένος χῆνα ἔχουσα ἐν ταῖς χερσίν. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ποταμοῦ τε αἱ πηγαὶ, καὶ ἀγάλματα ὀρθὰ, περιειλιγμένοι δέ εἰσιν αὐτῶν τοῖς σκήπτροις δράκοντες. ταῦτα εἰκάσαι μὲν ἄν τις

Ἀσκλη-

Ἀσκληπιοῦ τε εἶναι καὶ Ὑγίας. εἶεν δ' ἂν Τροφώνιος καὶ Ἕρκυνα· ἐπεὶ μηδὲ τοὺς δράκοντας Ἀσκληπιοῦ μᾶλλον ἢ καὶ Τροφωνίου νομίζουσιν ἱεροὺς εἶναι. Ἐπὶ δὲ τῷ ποταμῷ, μνῆμά ἐστιν Ἀρκεσιλάου· Λήιτον δὲ ἀνακομίσαι τοῦ Ἀρκεσιλάου τὰ ὀστᾶ ἐκ Τροίας. Τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἐν τῷ ἄλσει, Τροφωνίου ναός, καὶ ἄγαλμά ἐστιν, Ἀσκληπιῷ καὶ τοῦτο εἰκασμένον. Πραξιτέλης δὲ ἐποίησε τὸ ἄγαλμα. ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἐπίκλησιν Εὐρώπης· καὶ Ζεὺς Ὑέτιος ἐν ὑπαίθρῳ. Ἀναβᾶσι δὲ ἐπὶ τὸ μαντεῖον, καὶ αὐτόθεν ἰοῦσιν ἐς τὸ πρόσω τοῦ ὄρους, Κόρης ἐστὶ καλουμένη Θήρας καὶ Διὸς βασιλέως ναός. τοῦτον μὲν δὴ διὰ τὸ μέγεθος ἢ καὶ τῶν πολέμων τὸ ἀλλεπάλληλον ἀφείκασιν ἡμίεργον. ἐν δὲ ἑτέρῳ ναῷ Κρόνου καὶ Ἥρας καὶ Διός ἐστιν ἀγάλματα. ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἱερόν. Κατὰ δὲ τὸ μαντεῖον τοιάδε γίγνεται. ἐπειδὰν ἀνδρὶ ἐς τοῦ Τροφωνίου κατιέναι δόξῃ, πρῶτα μὲν τεταγμένων ἡμερῶν δίαιταν ἐν οἰκήματι ἔχει. τὸ δὲ οἴκημα Δαίμονός τε ἀγαθοῦ καὶ Τύχης ἱερόν ἐστιν ἀγαθῆς. διαιτώμενός τε ἐνταῦθα, τά τε ἄλλα καθαρεύει, καὶ λουτρῶν εἴργεται θερμῶν. τὸ δὲ λουτρὸν ὁ ποταμός ἐστιν ἡ Ἕρκυνα, καί οἱ κρέα ἄφθονά ἐστιν ἀπὸ τῶν θυσιῶν. θύει γὰρ δὴ ὁ κατιὼν αὐτῷ τε τῷ Τροφωνίῳ καὶ τοῦ Τροφωνίου τοῖς παισί, πρὸς δὲ Ἀπόλλωνί τε, καὶ Κρόνῳ, καὶ Διὶ ἐπίκλησιν Βασιλεῖ, καὶ Ἥρᾳ τε Ἡνιόχῃ, καὶ Δήμητρι ἣν ἐπονομάζοντες Εὐρώπην, τοῦ Τροφωνίου φασὶν εἶναι τροφόν. καθ' ἑκάστην δὲ τῶν θυσιῶν ἀνὴρ μάντις παρὼν, ἐς τοῦ ἱερείου τὰ σπλάγχνα ἐνορᾷ. ἐνιδὼν δὲ προθεσπίζει τῷ κατιόντι, εἰ δὴ αὐτὸν εὐμενὴς ὁ Τροφώνιος καὶ ἵλεως δέξεται. Τῶν μὲν δὴ ἄλλων ἱερείων τὰ σπλάγχνα οὐχ ὁμοίως δηλοῖ τοῦ Τροφωνίου τὴν γνώμην. ἐν δὲ νυκτὶ ἣ κάτεισιν ἕκαστος, ἐν ταύτῃ κριὸν θύουσιν ἐς βόθρον, ἐπικαλούμενοι τὸν Ἀγαμήδην. θυμάτων δὲ τῶν πρότερον πεφηνότων αἰσίων, λόγος ἐστὶν οὐδεὶς, εἰ μὴ τοῦδε τοῦ κριοῦ τὰ σπλάγχνα τὸ αὐτὸ θέλει λέγειν. ὁμολογούντων δὲ καὶ τούτων, τότε ἕκαστος ἤδη κάτεισιν εὔελπις. κάτεισι δὲ οὕτω. Πρῶτα μὲν τῇ νυκτὶ αὐτὸν ἄγουσιν ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὴν Ἕρκυναν. ἀγαγόντες δὲ, ἐλαίῳ χρίουσι καὶ λούουσι δύο παῖδες τῶν ἀστῶν ἔτη τρία που καὶ δέκα γεγονότες, οὓς Ἑρμᾶς ἐπονομάζουσιν. οὗτοι καταβαίνοντά εἰσιν οἱ λούοντες, καὶ ὁπόσα χρὴ διακονούμενοι, ἅτε παῖδες. Τὸ ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν ἱερέων οὐκ αὐτίκα ἐπὶ τὸ μαντεῖον, ἐπὶ δὲ ὕδατος πηγὰς ἄγεται· αἱ δὲ ἐγγύτατά εἰσιν ἀλλήλων. ἐνταῦθα δὴ χρὴ πιεῖν αὐτὸν Λήθης τε ὕδωρ καλούμενον, ἵνα λήθη γένηταί οἱ πάντων ἃ τέως ἐφρόντιζε, καὶ ἐπὶ τῷδε ἄλλο αὖθις ὕδωρ πίνει Μνημοσύνης· ἀπὸ τούτου, τὸ μνημονεύειν τὰ ὀφθέντα οἱ καταβάντι. θεασάμενος δὲ ἄγαλμα ὃ ποιῆσαι Δαίδαλόν φασιν, ὑπὸ δὲ τῶν ἱερέων οὐκ ἐπιδείκνυται πλὴν ὅσοι παρὰ τὸν Τροφώνιον μέλλουσιν ἔρχεσθαι, τοῦτο τὸ ἄγαλμα ἰδὼν, καὶ θεραπεύσας τε καὶ εὐξάμενος, ἔρχεται πρὸς τὸ μαντεῖον, χιτῶνα ἐνδεδυκὼς λινοῦν, καὶ ταινίαις τὸν χιτῶνα ἐπιζωσθεὶς, καὶ ὑποδησάμενος ἐπιχωρίας κρηπῖδας. Ἔστι δὲ τὸ μαντεῖον ὑπὲρ τὸ ἄλσος ἐπὶ τοῦ ὄρους. κρηπὶς μὲν ἐν κύκλῳ περιβέβληται λίθου λευκοῦ, περίοδος δὲ τῆς κρηπῖδος κατὰ ἅλων τὴν ἐλαχίστην ἐστίν. ὕψος δὲ ἀποδέουσι δύο εἶναι πήχεις. ἐφεστήκασι δὲ ἐπὶ τῇ κρηπῖδι ὀβελοὶ καὶ αὐτοὶ χαλκοῖ, καὶ αἱ συνέχουσαι σφᾶς ζῶναι. διὰ δὲ αὐτῶν θύραι πεποίηνται. Τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς, χάσμα γῆς ἐστιν οὐκ αὐτόματον, ἀλλὰ σὺν τέχνῃ καὶ ἁρμονίᾳ πρὸς τὸ ἀκριβέστατον ᾠκοδομημένον. τοῦ δὲ οἰκοδομήματος τούτου τὸ σχῆμα εἴκασται κριβάνῳ. τὸ δὲ εὖρος ἡ διάμετρος αὐτοῦ τέσσαρας παρέχοιτο ἂν ὡς εἰκάσαι πήχεις. βάθος δὲ τοῦ οἰκοδομήματος, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο εἰκάζοι τις ἐς πλέον ὀκτὼ καθήκειν πηχῶν. κατάβασις δὲ οὐκ ἔστι πεποιημένη σφίσιν ἐς τὸ ἔδαφος. Ἐπειδὰν δὲ ἀνὴρ ἔρχηται παρὰ τὸν Τροφώνιον, κλίμακα αὐτῷ κομίζουσι στενὴν καὶ ἐλαφράν. καταβάντι δέ ἐστιν ὀπὴ μεταξὺ τοῦ τε ἐδάφους καὶ τοῦ οἰκοδομήματος, σπιθαμῶν τὸ εὖρος δύο, τὸ δὲ ὕψος ἐφαίνετο εἶναι σπιθαμῆς. Ὁ οὖν κατιὼν κατακλίνας ἑαυτὸν ἐς τὸ ἔδαφος, ἔχων μάζας μεμαγμένας μέλιτι, προεμβάλλει τε ἐς τὴν ὀπὴν τοὺς πόδας, καὶ αὐτὸς ἐπιχωρεῖ, τὰ γόνατά οἱ τῆς ὀπῆς ἐντὸς γενέσθαι προθυμούμενος. τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα αὐτίκα ἐφελκυσθέν τε καὶ τοῖς γόνασιν ἐπέδραμεν, ὥσπερ ποταμῶν ὁ μέγιστος καὶ ὠκύτατος συνδεθέντα ὑπὸ δίνης ἀποκρύψειεν ἂν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἐντεῦθεν τοῖς ἐντὸς τοῦ ἀδύ-

τοῖς ἀφικομένοις, οὐχ εἷς οὐδὲ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστὶν ὅτῳ διδάσκονται τὰ μέλλοντα· ἀλλά που τὶς καὶ εἶδε, καὶ ἄλλος ἤκουσεν. ἀναστρέψαι δὲ ὀπίσω τοῖς καταβᾶσι διὰ στομίου τέ ἐστι τοῦ αὐτοῦ, καὶ προεκθεόντων σφίσι τῶν ποδῶν. Ἀποθανεῖν δὲ οὐδένα τῶν καταβάντων λέγουσιν, ὅτι μὴ μόνον τῶν Δημητρίου τινὰ δορυφόρων. τοῦτον δὲ οὔτε ποιῆσαι περὶ τὸ ἱερόν φασιν οὐδὲν τῶν νενομισμένων, οὔτε χρησόμενον τῷ θεῷ καταβῆναι, χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον ἐκκομιεῖν ἐλπίσαντα ἐκ τοῦ ἀδύτου. λέγεται δὲ τούτου τὸν νεκρὸν ἑτέρωθι ἀναφανῆναι, καὶ οὐ κατὰ στόμα ἐκβληθῆναι τὸ ἱερόν. Ἐς μὲν δὴ τὸν ἄνθρωπον λεγομένων καὶ ἄλλων, εἴρηταί μοι τὰ ἀξιολογώτατα. Τὸν δὲ ἀναβάντα παρὰ τοῦ Τροφωνίου, παραλαβόντες αὖθις οἱ ἱερεῖς, καθίζουσιν ἐπὶ θρόνον Μνημοσύνης καλούμενον. κεῖται δὲ οὐ πόρρω τοῦ ἀδύτου. καθεσθέντα δὲ ἐνταῦθα, ἀνερωτῶσιν ὁπόσα εἶδέ τε καὶ ἐπύθετο. μαθόντες δὲ ἐπιτρέπουσιν αὐτὸν ἤδη τοῖς προσήκουσιν. οἱ δὲ ἐς τὸ οἴκημα ἔνθα καὶ πρότερον διῃτᾶτο παρά τε Τύχῃ καὶ Δαίμοσιν ἀγαθοῖς, ἐς τοῦτο ἀράμενοι κομίζουσι, κάτοχόν τε ἔτι τῷ δείματι καὶ ἀγνῶτα ὁμοίως αὑτοῦ τε καὶ τῶν πέλας. ὕστερον μέντοι τά τε ἄλλα οὐδέν τι φρονήσει μεῖον ἢ πρότερον, καὶ γέλως ἐπάνεισίν οἱ. Γράφω δὲ οὐκ ἀκοήν, ἀλλὰ ἑτέρους τε ἰδὼν καὶ αὐτὸς Τροφωνίῳ χρησάμενος. Τοὺς δὲ ἐς τοῦ Τροφωνίου κατελθόντας, ἀνάγκη σφᾶς ὁπόσα ἤκουσεν ἕκαστος, ἢ εἶδεν, ἀναθεῖναι γεγραμμένα ἐν πίνακι. Λείπεται δέ τι καὶ τοῦ Ἀριστομένους ἐνταῦθα ἡ ἀσπίς. τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ὁποῖα ἐγένετο, ἐδήλωσα ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λόγου. Τὸ δὲ μαντεῖον οἱ Βοιωτοὶ τοῦτο οὐ πεπυσμένοι πρότερον, ἐπ' αἰτίᾳ τοιᾷδε ἔγνωσαν. θεωροὺς ἀφ' ἑκάστης πόλεως ἄνδρας ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς. οὐ γὰρ δή σφισιν ἔτος δεύτερον ὗεν ὁ θεός. τούτοις αἰτοῦσιν ἐπανόρθωμα τοῦ αὐχμοῦ, προσέταξεν ἡ Πυθία, παρὰ Τροφώνιον ἐς Λεβάδειαν ἐλθοῦσιν εὕρασθαι παρὰ ἐκείνου τὸ ἴαμα. Ὡς δὲ ἐς τὴν Λεβάδειαν ἐλθόντες οὐκ ἐδύναντο εὑρεῖν τὸ μαντεῖον, ἐνταῦθα τῶν ἐξ Ἀκραιφνίου πόλεως Σάων (οὗτος δὲ ἦν καὶ ἡλικίᾳ τῶν θεωρῶν πρεσβύτατος) εἶδεν ἑσμὸν μελισσῶν ὅποι ποτ' ἂν ἀποτράπωνται καὶ αὐτὸς ἕπεσθαι. αὐτίκα δὴ τὰς μελίσσας ἐς τοῦτο ἐσπετομένας ὁρᾷ τῆς γῆς, καὶ συνεσῆλθέ σφισιν ἐς τὸ μαντεῖον. τοῦτον τὸν Σάωνα, καὶ τὴν ἱερουργίαν τὴν καθεστηκυῖαν, καὶ ὁπόσα περὶ τὸ χρηστήριον δρῶσιν ἄλλα, διδαχθῆναι παρὰ τοῦ Τροφωνίου φασί. Δαιδάλου δὲ τῶν ἔργων δύο μὲν ταῦτά ἐστιν ἐν Βοιωτοῖς, Ἡρακλῆς τε ἐν Θήβαις, καὶ παρὰ Λεβαδεῦσιν ὁ Τροφώνιος. τοσαῦτα δὲ ἕτερα ξόανα ἐν Κρήτῃ Βριτόμαρτις ἐπ' Ὀλοῦντι, καὶ Ἀθηνᾶ παρὰ Κνωσσίοις. παρὰ τούτοις δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀριάδνης χορός, οὗ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι μνήμην ἐποιήσατο, ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ λευκοῦ λίθου. καὶ Δηλίοις Ἀφροδίτης ἐστὶν οὐ μέγα ξόανον, λελυμασμένον τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑπὸ τοῦ χρόνου· κάτεισι δὲ ἀντὶ ποδῶν ἐς τετράγωνον σχῆμα. Πείθομαι τοῦτο Ἀριάδνην λαβεῖν παρὰ Δαιδάλου, καὶ ἡνίκα ἠκολούθησε τῷ Θησεῖ, τὸ ἄγαλμα ἐπεκομίζετο οἴκοθεν. ἀφαιρεθέντα δὲ αὐτῆς τὸν Θησέα, οὕτω φασὶν οἱ Δήλιοι τὸ ξόανον τῆς θεοῦ ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ· ἵνα μὴ οἴκαδε ἐπαγόμενος ἐς ἀνάμνησίν τε Ἀριάδνης ἐφέλκηται, καὶ ἀεὶ νέας ἐπὶ τῷ ἔρωτι εὑρίσκηται τὰς συμφοράς. Παρὰ δὲ ταῦτα οὐκ οἶδα ὑπόλοιπα ὄντα τῶν Δαιδάλου. τοῖς γὰρ ἀνατεθεῖσιν ὑπὸ Ἀργείων ἐς τὸ Ἡραῖον, καὶ ἐς Γέλαν τὴν ἐν Σικελίᾳ κομισθεῖσιν ἐξ Ὀμφάκης, ἀφανισθῆναί σφισιν ὁ χρόνος καθέστηκεν αἴτιος. Λεβαδέων δὲ ἔχονται Χαιρωνεῖς. ἐκαλεῖτο δὲ ἡ πόλις καὶ τούτοις Ἄρνη τὸ ἀρχαῖον. θυγατέρα δὲ εἶναι λέγουσιν Αἰόλου τὴν Ἄρνην, ἀπὸ δὲ ταύτης κληθῆναι καὶ ἑτέραν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλιν. Τὸ δὲ νῦν τοῖς Χαιρωνεῦσιν ὄνομα γεγονέναι ἀπὸ Χαίρωνος, ὃν Ἀπόλλωνός φασιν εἶναι· μητέρα δὲ αὐτοῦ Θηρὼ τὴν Φύλαντος εἶναι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἠοίας ποιήσας·

Φύλας δ' ὤπυιε κούρην κλειτοῦ Ἰολάου
Λειπεφίλην· ἣν δ' εἶδος Ὀλυμπιάδεσσιν ὁμοίην,
*Δέ οἱ υἱὸν ἐνὶ μεγάροισιν ἔτικτεν,
Θηρώ τ' εὐειδῆ ἰκέλην φαέεσσι σελήνης.

Θηρὼ δ᾽ Ἀπόλλωνος ἐν ἀγκοίνῃσι πεσοῦσα
Γείνατο Χαίρωνος κρατερὸν μένος ἱπποδάμοιο.

Ὅμηρος δ᾽ ἐπιστάμενος (ἐμοὶ δοκεῖν) Χαιρώνειάν τε ἤδη καὶ Λεβάδειαν καλουμένας, ὅμως τοῖς ἀρχαίοις ἐχρήσατο ὀνόμασιν ἐς αὐτάς· καθότι καὶ Αἴγυπτον τὸν ποταμὸν εἶπεν, οὐ Νεῖλον. Χαιρωνεῦσι δὲ δύο ἐστὶν ἐν τῇ χώρᾳ τρόπαια, ἃ Ῥωμαῖοι καὶ Σύλλας ἔστησαν, Ταξίλον καὶ στρατιὰν τὴν Μιθριδάτου κρατήσαντες. Φίλιππος δ᾽ οὐκ ἀνέθηκεν ὁ Ἀμύντου τρόπαιον, οὔτε ἐνταῦθα, οὔτε ὁπόσας μάχας ἄλλας βαρβάρους ἢ καὶ Ἕλληνας ἐνίκησεν. οὐ γάρ τι Μακεδόσιν ἱστάναι τρόπαια ἦν νενομισμένον. λέγεται δὲ ὑπὸ Μακεδόνων Καρανὸν βασιλεύοντα ἐν Μακεδονίᾳ, κρατῆσαι μάχῃ Κισσέως, ὃς ἐδυνάστευεν ἐν χώρᾳ τῇ ὁμόρῳ. καὶ ὁ μὲν τρόπαιον ὁ Καρανὸς κατὰ νόμους τοὺς Ἀργείων ἔστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ. ἐξελθόντα δέ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον, καὶ ἀφανισθῆναι. συνεῖναι δὲ γνώμῃ Καρανὸν οὐκ εὖ βουλεύσασθαι βαρβάροις τοῖς περιοικοῦσιν ἐς ἔχθραν ἐλθόντα ἀδιάλλακτον, καταστῆναί τε χρῆναι μήτε ὑπὸ αὐτοῦ Καρανοῦ, μήτε ὑπὸ τῶν ὕστερον βασιλευσόντων Μακεδονίας τρόπαιον ἵστασθαι, ἵν᾽ ἐς εὔνοιάν ποτε τοὺς προσχώρους ὑφέλξωνται. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἀλέξανδρος, οὐκ ἀναστήσας οὔτε ἐπὶ Δαρείῳ τρόπαια, οὔτε ἐπὶ ταῖς Ἰνδικαῖς νίκαις. Προσιόντων δὲ τῇ πόλει, πολυάνδριον Θηβαίων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς Φίλιππον ἀγῶνι ἀποθανόντων. οὐκ ἐπιγέγραπται μὲν δὴ ἐπίγραμμα, ἐπίσημα δ᾽ ἔπεστιν αὐτῷ λέων. φέροι δ᾽ ἂν ἐς τῶν ἀνδρῶν μάλιστα τὸν θυμόν. ἐπίγραμμα δὲ ἄπεστιν (ἐμοὶ δοκεῖν) ὅτι οὐκ ἐοικότα τῇ τόλμῃ σφίσι τὰ ἐκ τοῦ δαίμονος ἠκολούθησε. θεῶν δὲ μάλιστα Χαιρωνεῖς τιμῶσι τὸ σκῆπτρον, ὃ ποιῆσαι Διί φησιν Ὅμηρος Ἥφαιστον, παρὰ δὲ Διὸς λαβόντα Ἑρμῆν δοῦναι Πέλοπι, Πέλοπα δὲ Ἀτρεῖ καταλιπεῖν, τὸν δὲ Ἀτρέα Θυέστῃ, παρὰ Θυέστου δὲ ἔχειν Ἀγαμέμνονα. τοῦτο οὖν τὸ σκῆπτρον σέβουσι, δόρυ ὀνομάζοντες. καὶ εἶναι μέν τι θειότερον οὐχ ἥκιστα δηλοῖ τὸ ἐς τοὺς ἀνθρώποις ἐπιφανὲς ἐξ αὐτοῦ. φασὶ δὲ ἐπὶ τοῖς ὅροις αὐτῶν καὶ Πανοπέων τῶν ἐν τῇ Φωκίδι εὑρεθῆναι· σὺν δὲ αὐτῷ καὶ χρυσὸν εὕρασθαι τοὺς Φωκεῖς· σφίσι δὲ ἀσμένοις ἀντὶ χρυσοῦ γενέσθαι τὸ σκῆπτρον. κομισθῆναι δὲ αὐτὸ ἐς τὴν Φωκίδα ὑπὸ Ἠλέκτρας τῆς Ἀγαμέμνονος πείθομαι. ναὸς δὲ οὐκ ἔστιν αὐτῷ δημοσίᾳ πεποιημένος· ἀλλὰ κατ᾽ ἔτος ἕκαστον ὁ ἱερωμένος ἐν οἰκήματι ἔχει τὸ σκῆπτρον. καὶ οἱ θυσίαι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν θύονται, καὶ τράπεζα παράκειται παντοδαπῶν κρεῶν καὶ πεμμάτων πλήρης. ὁπόσα δὲ εἶναι τῶν Ἡφαίστου ποιηταί τε ᾄδουσι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἠκολούθησεν ἡ φήμη, τούτων ὅτι μὴ τὸ Ἀγαμέμνονος σκῆπτρον, ἄλλο γε οὐδὲν ἀξιόχρεών ἐστιν ἐς πίστιν. Λύκιοι μέν γε ἐν Πατάροις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος χαλκοῦν ἐπιδεικνύουσι κρατῆρα, ἀνάθημα εἶναι φάμενοι Τηλέφου, καὶ ἔργον Ἡφαίστου. καὶ σφᾶς, ὥς γε εἰκός, λέληθε Θεόδωρον καὶ Ῥοῖκον, Σαμίους εἶναι τοὺς διαχέαντας χαλκὸν πρώτους. Πατρεῖς δὲ οἱ Ἀχαιοὶ λόγῳ μὲν λέγουσιν ὅτι Ἡφαίστου ποίημά ἐστιν ἡ λάρναξ, ἣν Εὐρύπυλος ἤνεγκεν ἐξ Ἰλίου, ἔργῳ δὲ οὐ παρέχουσιν αὐτὴν θεάσασθαι. Ἔστι δὲ Ἀμαθοῦς ἐν Κύπρῳ πόλις, Ἀδώνιδος ἐν αὐτῇ καὶ Ἀφροδίτης ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον. ἀνακεῖσθαι δὲ ἐνταῦθα λέγουσιν ὅρμον, Ἁρμονίᾳ μὲν δοθέντα ἐξ ἀρχῆς, καλούμενον δὲ Ἐριφύλης, ὅτι αὐτὴ δῶρον ἔλαβεν ἐπὶ τῷ ἀνδρί. ὃν ἀνέθεσαν μὲν οἱ παῖδες ἐς Δελφοὺς οἱ Φηγέως, τρόπον δὲ ὅντινα ἐκτήσαντο αὐτόν, ἐδήλωσεν ἤδη μοι τὰ ἐς Ἀρκάδας ἔχοντα. ἐσυλήθη δὲ ὑπὸ τυράννων τῶν ἐν Φωκεῦσιν. οὐ μὴν παρὰ Ἀμαθουσίοις γε ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀδώνιδος (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐστίν. ἐν Ἀμαθοῦντι μὲν γάρ ἐστι λίθων χλωρῶν συνδέοντος χρυσοῦ σφᾶς ὁ ὅρμος. τὸν δὲ τῇ Ἐριφύλῃ δοθέντα Ὅμηρός φησιν ἐν Ὀδυσσείᾳ πεποιῆσθαι χρυσοῦ, καὶ οὕτως ἔχει·

Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἠγνόει τοὺς ὅρμους τοὺς ποικίλους. Ἐν μέν γε τοῖς Εὐμαίου λόγοις πρὸς Ὀδυσσέα πρὶν ἢ ἐκ Πύλου Τηλέμαχον ἀφικέσθαι σφίσιν ἐπὶ τὴν αὐλήν, ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἐστίν·

Ἤλυθ' ἀνὴρ πολύϊδρις ἐμοῦ πρὸς δώματα πατρὸς,
Χρύσιον ὅρμον ἔχων, μετὰ δ' ἠλέκτροισιν ἔερτο.

Καὶ ἐν Πηνελόπης δώροις· ἄλλους τε γὰρ τῶν μνηστήρων δῶρα καὶ Εὐρύμαχον διδόντα Πηνελόπῃ πεποίηκεν·

Ὅρμον δ' Εὐρύμαχος πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε
Χρύσεον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς.

Ἐριφύλην δὲ οὐ χρυσῷ καὶ λίθοις ποικίλον δέξασθαί φησιν ὅρμον. οὕτω δ' εἰκὸς τῷ σκήπτρῳ προσέσεσιν εἶναι μόνον ποίημα Ἡφαίστου. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν κρημνὸς Πετραχὸς καλούμενος. Κρόνον δὲ ἐθέλουσιν ἐνταῦθα ἀπατηθῆναι δεξάμενον ἀντὶ Διὸς πέτρον παρὰ τῆς Ῥέας. καὶ ἄγαλμα Διὸς οὐ μέγα ἐστὶν ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. ἐνταῦθα ἐν τῇ Χαιρωνείᾳ μύρα ἀπὸ ἀνθῶν ἕψουσι κρίνου καὶ ῥόδου καὶ ναρκίσσου καὶ ἴρεως· ταῦτα ἀλγηδόνων ἰάματα ἀνθρώποις ἐστί. τὸ δὲ ἐκ τῶν ῥόδων ποιούμενον εἰ καὶ ἀγάλματα εἰργασμένα ξύλου χρίοις, ῥύεται καὶ ταῦτα σηπεδόνας. ἡ δὲ ἶρις φύεται μὲν ἐν ἕλεσι· μέγεθος δ' ἐστὶν ἴση κρίνῳ, χροιὰν δὲ οὐ λευκή, καὶ ὀσμὴν ἀποδεῖ κρίνου.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΦΩΚΙΚΑ.

ΗΣ δὲ τῆς Φωκίδος ὅσον μὲν περὶ Τιθορέαν καὶ Δελφούς ἐστιν αὐτῆς, ἐκ παλαιοτάτου φανερὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰληφυῖά ἐστιν ἀπὸ ἀνδρὸς Κορινθίου Φώκου τοῦ Ὀρνυτίωνος. ἔτεσι δ' ὕστερον οὐ πολλοῖς ἐξενίκησε καὶ ἁπάσῃ γενέσθαι τῇ καθ' ἡμῶν καλουμένῃ Φωκίδι, Αἰγινητῶν ναυσὶν ἐς τὴν χώραν διαβάντων ὁμοῦ Φώκῳ τῷ Αἰακοῦ. Τὰ μὲν δὴ ἀπαντικρὺ Πελοποννήσου καὶ τὰ ἐπὶ Βοιωτίας, καθήκουσιν ἐπὶ θάλασσαν οἱ Φωκεῖς, τῇ μὲν ἐς Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, τῇ δὲ ἐπὶ Ἀντίκυραν πόλιν. τὰ δὲ πρὸς τοῦ Λαμιακοῦ κόλπου, Λοκροὶ σφᾶς παραθαλασσίους οἱ Ὑποκνημίδιοι κωλύουσιν εἶναι· οὗτοι γὰρ δή εἰσιν οἱ ταύτην τὴν Φωκίδα ὑπεροικοῦντες. Σκαρφεῖς μέν τι τὰ ἐπέκεινα Ἐλατείας· ὑπὲρ δὲ Ὑάμπολιν καὶ Ἄβας, οἱ πόλιν τε Ὀποῦντα καὶ Ὀπουντίων ἐπίνειον νεμόμενοι Κῦνον. Τὰ δὲ ἐπιφανέστατα Φωκεῦσιν ἐστὶν ἐν κοινῷ ταῦτα. Πολέμου γὰρ τοῦ πρὸς Ἰλίῳ μετεσχήκασι, καὶ Θεσσαλῶν ἐναντία ἐπολέμησαν πρότερον, ἢ ἐλάσαι τὸν Μῆδον ἐπὶ Ἕλληνας· ὅτε δὴ καὶ ἐπεδείξαντο οἱ Φωκεῖς ἔργα ἐς μνήμην. Κατὰ γὰρ τὴν Ὑάμπολιν ἧ τοὺς Θεσσαλοὺς προσεδέχοντο ἐμβαλεῖν σφισιν ἐς τὴν χώραν, ὑδρίας κεράμου πεποιημένας κατορύξαντες, καὶ ἐπ' αὐτὰς γῆν ἐπιφορήσαντες, ὑπέμενον τὴν ἵππον τῶν Θεσσαλῶν. οἱ δὲ ἅτε οὐ προπεπυσμένοι τῶν Φωκέων τὴν τέχνην, ἐπελάσαντες τοὺς ἵππους λανθάνουσιν ἐπὶ τὰς ὑδρίας. ἐνταῦθα ἀπεχωλοῦντο μὲν οἱ ἵπποι τῶν ποδῶν ἐσπιπτόντων σφίσιν ἐς τὰς ὑδρίας, ἐκτείνοντο δὲ καὶ ἀπέπιπτον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῶν ἵππων. ὡς δὲ οἱ Θεσσαλοὶ μείζονι ἢ τὰ πρότερα ἐς τοὺς Φωκέας χρώμενοι τῇ ὀργῇ, συνελέχθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν, καὶ ἐς τὴν Φωκίδα ἐστρατεύοντο, ἐνταῦθα οἱ Φωκεῖς ἐν οὐ σμικρῷ ποιούμενοι δείματι τήν τε ἄλλην τῶν Θεσσαλῶν ἐς τὸν πόλεμον παρασκευὴν, καὶ οὐχ ἥκιστα τῆς ἵππου τὸ πλῆθος, καὶ ὁμοῦ τῷ ἀριθμῷ τὴν ἐς τοὺς ἀγῶνας τῶν τε ἵππων καὶ αὐτῶν μελέτην τῶν ἱππέων, ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφοὺς αἰτοῦντες τὸν θεὸν ἐκφυγεῖν τὸν ἐπιόντα κίνδυνον. καὶ αὐτοῖς ἀφίκετο μάντευμα·

Συμβα-

Συμβαλέω θνητόν τε καὶ ἀθάνατον μαχέσασθαι·
Νίκην δ' ἀμφοτέροις δώσω, θνητῷ δὲ νὴν μᾶλλον.

Ταῦτα ὡς ἐπύθοντο οἱ Φωκεῖς, λογάδας τριακοσίους καὶ Γέλωνα ἐπ' αὐτοῖς ἄρχοντα ἀποστέλλουσιν ἐς τοὺς πολεμίους, ἄρτι ἀρχομένης νυκτὸς, προστάξαντες σφίσι κατοπτεῦσαί τε τὰ τῶν Θεσσαλῶν, ὅντινα ἀφανέστατον δύνανται τρόπον, καὶ αὖθις ἐς τὸ στράτευμα ἐπανήκειν κατὰ τῶν ὁδῶν τῶν μάλιστα ἀγνώστων, μηδὲ ἑκόντας μάχης ἄρχειν. οὗτοι ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν οἱ λογάδες ἀπώλοντο ἀθρόοι, καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ ἡγούμενος σφίσι Γέλων, συμπατούμενοί τε ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν φονευόμενοι. καὶ ἡ συμφορὰ σφῶν κατάπληξιν τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου τῶν Φωκέων τηλικαύτην ἐνεποίησεν, ὥστε καὶ τὰς γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ὅσα τῶν κτημάτων ἄγειν ἦν σφίσιν ἢ φέρειν, ἔτι δὲ ἐσθῆτα καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν ἐς ταὐτὸ συλλέξαντες, πυρὰν ὡς μεγίστην ἐποίησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἀριθμὸν τριάκοντα ἄνδρας ἀπολείπουσι. προστέτακτο δὲ τοῖς ἀνδράσιν, εἰ ἡττᾶσθαι τοὺς Φωκέας συμβαίνοι τῇ μάχῃ, τότε δὴ προαποσφάξαι μὲν τὰς γυναῖκάς τε καὶ παῖδας· καὶ ὅση λεία, ἀναθέντας ταύτην καὶ τὰ χρήματα ἐπὶ τὴν πυρὰν, καὶ ἐνέντας πῦρ, οὕτως ἤδη διαφθαρῆναι καὶ αὐτοὺς, ἤτοι ὑπ' ἀλλήλων, ἢ ἐς τὴν ἵππον τῶν Θεσσαλῶν ἐμπίπτοντας. Ἀντὶ τούτου μὲν ἄπαντα τὰ ἀνάλγητα βουλεύματα, ἀπόνοια ὑπὸ Ἑλλήνων ὀνομάζεται Φωκική. Τότε δὲ οἱ Φωκεῖς ἐποιοῦντο αὐτίκα ἐπὶ τοὺς Θεσσαλοὺς ἔξοδον. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν σφίσιν Ῥοῖός τε Ἀμβρυσσεὺς, καὶ Ὑαμπολίτης Δαϊφάντης. οὗτοι μὲν δὴ ἐπὶ τῇ ἵππῳ, δυνάμεως δὲ τῆς πεζῆς ἦρχεν ὁ Ἀμβρυσσεύς. ὁ δὲ χώραν ἐν τοῖς ἄρχουσιν ἔχων τὴν μεγίστην, μάντις ἦν ὁ Ἠλεῖος, καὶ ἐς τὸν Τελλίαν τοῖς Φωκεῦσι τῆς σωτηρίας ἐπέκειντο αἱ ἐλπίδες. ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα τοῖς Φωκεῦσιν ἐγίνετο ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ ἐς τὰς γυναῖκας καὶ ἐς τὰ τέκνα δόξαντα, τήν τε σωτηρίαν οὐκ ἐν βεβαίῳ σφίσιν ἑώρων σαλεύουσαν, καὶ τούτων εἵνεκα ἐς παντοῖα ἀφικνοῦντο τολμήματα. προσγενομένου δὲ καὶ τοῦ ἐκ θεῶν εὐμενοῦς, νίκην τῶν τότε ἀνείλοντο ἐπιφανεστάτην. τότε λόγιον τὸ γεγενημένον τοῖς Φωκεῦσι παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἐγνώσθη. Τὸ γὰρ σύνθημα κατὰ τὰ αὐτὰ ὑπὸ τῶν στρατηγούντων ἐδίδοτο ἐν μάχαις· Θεσσαλοῖς μὲν Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας, τοῖς δὲ ὁ ἐπώνυμος Φῶκος. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ ἀναθήματα οἱ Φωκεῖς ἀπέστειλαν ἐς Δελφοὺς, Ἀπόλλωνα καὶ Τελλίαν τότε τὸν μάντιν, καὶ ὅσοι μαχομένοις ἄλλοι σφίσιν ἐστρατήγησαν, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ ἥρωας τῶν ἐπιχωρίων. ἔργα δὲ αἱ εἰκόνες Ἀριστομέδοντός εἰσιν Ἀργείου. Εὑρέθη δὲ καὶ ὕστερον τοῖς Φωκεῦσιν οὐκ ἀπόδεον σοφίας τῶν προτέρων. ὡς γὰρ δὴ τὰ στρατόπεδα ἀντεκάθητο περὶ τὴν ἐς τὴν Φωκίδα ἐσβολὴν, λογάδες Φωκέων πεντακόσιοι φυλάσσοντες πλήρη τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ἐπιχειροῦσιν ἐν τῇ νυκτὶ τοῖς Θεσσαλοῖς, αὐτοί τε ἀληλιμμένοι γύψῳ καὶ ἐνδεδυκότες ὅπλα λευκὰ ὑπὸ τῇ γύψῳ. ἐνταῦθα ἐξεργασθῆναι φόνον τῶν Θεσσαλῶν λέγεται πλεῖστον, θειότερόν τι ἡγουμένων, ἢ κατὰ ἔφοδον πολεμίων τὸ ἐν τῇ νυκτὶ συμβαῖνον. Ὁ δὲ Ἠλεῖος ἦν Τελλίας, ὃς καὶ ταῦτα τοῖς Φωκεῦσιν ἐμηχανήσατο ἐς τοὺς Θεσσαλούς. Ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν Εὐρώπην ὁ Περσῶν στρατὸς διέβη, λέγεται τοὺς Φωκέας φρονῆσαι μὲν ὑπὸ ἀνάγκης τὰ βασιλέως, αὐτομολῆσαι δὲ ἐκ τῶν Μήδων, καὶ ἐς τὸ Ἑλληνικὸν παρὰ τὸ ἔργον τὸ Πλαταιᾶσι παρατάξασθαι. Χρόνῳ δὲ ὕστερον κατέλαβεν αὐτοὺς ζημιωθῆναι χρήμασιν ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων. οὐ δὲ ἔχω τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς ἐξευρεῖν, εἴτε ἀδικήσασιν ἐπεβλήθη σφίσιν, εἴτε Θεσσαλοὶ κατὰ τὸ ἐκ παλαιοῦ μῖσος γενέσθαι τὴν ζημίαν τοῖς Φωκεῦσιν ἦσαν οἱ πράξαντες. ἐχόντων δὲ ἀθύμως αὐτῶν πρὸς τῆς ζημίας τὸ μέγεθος, Φιλόμηλος σφᾶς ὑπολαβὼν ὁ Θεοτίμου, Φωκέων οὐδενὸς ἀξιώματι ὕστερος, πατρὶς δὲ αὐτῷ Λέδων τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἦν πόλεων· οὗτος οὖν ὁ Φιλόμηλος τήν τε ἔκτισιν αὐτοῖς ἀδύνατον ἀπέφηνε τῶν χρημάτων, καὶ ἀνέπειθε τὸ ἱερὸν καταλαβεῖν τὸ ἐν Δελφοῖς· λέγων καὶ ἄλλα ἐπαγωγὰ, καὶ ὡς τὰ Ἀθηναίων καὶ ἐκ Λακεδαίμονος ἐπιτήδεια ἐξ ἀρχῆς ἐστιν αὐτοῖς, Θηβαίων δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος καταστάιη σφίσιν ἐς πόλεμον, περιέσεσθαι καὶ ἀρετῇ σφᾶς καὶ δαπάνῃ χρημάτων. ταῦτα οὐ

Φιλομήλου λέγοντος οὐκ ἐγίνετο ἀκούσια τῷ πλήθει τῶν Φωκέων, εἴτε τὴν γνώμην σφίσι τοῦ θεοῦ βλάπτοντος, εἴτε καὶ αὐτοῖς πεφυκόσιν ἐπίπροσθεν εὐσεβείας τὰ κέρδη ποιεῖσθαι. Τὴν δὲ τῶν Δελφῶν κατάληψιν ἐποιήσαντο οἱ Φωκεῖς Ἡρακλείδου μὲν πρυτανεύοντος ἐν Δελφοῖς, καὶ Ἀγαθοκλέους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, τετάρτῳ δὲ ἔτει πέμπτης ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, ἣν Πρῶρος ἐνίκα Κυρηναῖος στάδιον. Καταλαβοῦσι δὲ αὐτοῖς τὸ ἱερόν, ξενικά τε αὐτίκα τὰ ἰσχυρότατα τῶν ἐν Ἕλλησιν ἠθροίσθη, καὶ οἱ Θηβαῖοι σφίσιν ἐς πόλεμον ἐκ τοῦ φανεροῦ καθεστήκεσαν, διάφοροι καὶ τὰ πρότερα ὄντες. χρόνος μὲν δὴ ἐγένετο ὃν ἐπολέμησαν, δέκα ἔτη συνεχῶς. καὶ ἐν τοσούτῳ πολέμου μήκει, πολλάκις μὲν οἱ Φωκεῖς καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ξενικὰ ἐνίκησε, πολλάκις δὲ ἦν τὰ τῶν Θηβαίων ἐπικρατέστερα. Γενομένης δὲ κατὰ Νέωνα πόλιν συμβολῆς, ἐτράπησαν οἱ Φωκεῖς, καὶ ὁ Φιλόμηλος ῥίπτει τε αὑτὸν ἐν τῇ φυγῇ κατὰ ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου κρημνοῦ, καὶ ἀφίησιν οὕτω τὴν ψυχήν. Ἐτέτακτο δὲ καὶ ἄλλως τοῖς Ἀμφικτύοσιν ἐς τοὺς συλῶντας αὕτη δίκη. Μετὰ δὲ Φιλόμηλον τελευτήσαντα, Ὀνομάρχῳ μὲν τὴν ἡγεμονίαν διδόασιν οἱ Φωκεῖς. ἐς δὲ τῶν Θηβαίων τὴν συμμαχίαν προσεχώρησε Φίλιππος ὁ Ἀμύντου. καὶ ἐκράτησε γὰρ Φίλιππος τῆς συμβολῆς, φεύγων δὲ Ὀνόμαρχος καὶ ἐπὶ θάλασσαν ἀφικόμενος, ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατηκοντίσθη τῶν οἰκείων, ὡς τὴν ἧσσαν σφίσιν ὑπὸ ἀτολμίας συμβᾶσαν τῆς ἐκείνου καὶ ἐς τὸ στρατηγεῖν ἀπειρίας. Ὀνομάρχῳ μὲν τέλος τοῦ βίου τοιοῦτον ἐπήγαγεν ὁ δαίμων. Στρατηγὸν δὲ αὐτοκράτορα εἵλοντο ἀδελφὸν τοῦ Ὀνομάρχου Φάϋλλον. παρεληλυθέναι τε δὴ ἄρτι ἐπὶ τῶν Φωκέων τὴν ἀρχήν, καὶ ὄψιν ὀνείρατος ἰδεῖν τοιάνδε. ἐν τοῖς ἀναθήμασι τοῦ Ἀπόλλωνος, μίμημα ἦν χαλκοῦ χρονιωτέρου, κατερρυηκότες τε ἤδη τὰς σάρκας, καὶ τὰ ὀστᾶ ὑπολειπομένου μόνα. ἀνάθημα δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἱπποκράτους ἐλέγετο εἶναι τοῦ ἰατροῦ. τούτῳ δὴ ἑαυτὸν ἐοικέναι τῷ ἀναθήματι ἔδοξεν ὁ Φάϋλλος. αὐτίκα δὲ ὑπολαβοῦσα αὐτὸν φθινώδης νόσος ἐπετέλει τοῦ ἐνυπνίου τὴν μαντείαν. Φαΰλλου δὲ ἀποθανόντος, ἐς Φάλαικον τὸν παῖδα αὐτοῦ περιεχώρησεν ἡ Φωκεῦσι δυναστεία. καὶ ἐπεὶ ἔσχεν ὁ Φάλαικος, ἰδίᾳ περιποιεῖσθαι τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς. διαβὰς δὲ ναυσὶν ἐς Κρήτην ὁμοῦ Φωκέων τοῖς ᾑρημένοις τὰ ἐκείνου, καὶ μοίρᾳ τοῦ ξενικοῦ Κυδωνίᾳ προσκαθήμενος (οὐ γάρ οἱ διδόναι χρήματα ἐβούλοντο αἰτοῦντι) τῆς στρατιᾶς τὸ πολὺ ἀπόλλυσι, καὶ αὐτὸς ἀπώλετο. Δεκάτῳ δὲ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν τοῦ ἱεροῦ κατάληψιν, ἐπέθηκεν ὁ Φίλιππος πέρας τῷ πολέμῳ, Φωκικῷ τε καὶ ἱερῷ κληθέντι αὐτῷ· Θεοφίλου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, ὀγδόης δὲ ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατοστῆς ἔτει πρώτῳ, ἣν Πολυκλῆς ἐνίκα στάδιον Κυρηναῖος. καὶ ἐς ἔδαφος ἁλοῦσαι κατεβλήθησαν τῶν Φωκέων αἱ πόλεις. Ἀριθμὸς δὲ ἦν αὐτῶν, Λίλαια, καὶ Ὑάμπολις, καὶ Ἀντίκυρα, καὶ Παραποτάμιοι, καὶ Πανοπεύς τε, καὶ Δαυλίς. τούτων μὲν δὴ ὄνομα ἦν ἐκ παλαιοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπῶν ἦν ἐκ τῶν Ὁμήρου. Τὰς δὲ αὐτῶν ἡ στρατιὰ καταπρήσασα ἡ μετὰ Ξέρξου, γνωριμωτέρας ἐς τὸ Ἑλληνικὸν ἐποίησεν, Ἐρωχόν, καὶ Χαράδραν, καὶ Ἀμφίκλειαν, καὶ Νέωνα, καὶ Τιθρώνιον, καὶ Δρυμαίαν. αἱ δὲ ἄλλαι πλήν γε δὴ Ἐλατείας τὰ πρότερα οὐκ ἐπιφανεῖς ἦσαν, Θρακίς τε καὶ Φωκική, καὶ Μεδεών, καὶ Φωκικός, καὶ Ἐχεδάμεια, καὶ Ἄμβρυσος, καὶ Λέδων, καὶ Φλυγόνιον, ἔτι καὶ Στιρρίς. Τότε δὲ κατεσκάφησαν αἱ κατειλεγμέναι, καὶ ἐς κώμας πλὴν Ἄβας ᾠκίσθησαν αἱ ἄλλαι. Ἀβαίοις δὲ ἐκτὸς ἀσεβείας ὑπῆρχε καθεστηκέναι, καὶ οὔτε τοῦ ἱεροῦ τῆς καταλήψεως, οὔτε τοῦ πολέμου μετεσχήκεσαν. Ἀφῃρέθησαν δὲ οἱ Φωκεῖς καὶ μετεῖναί σφισιν ἱεροῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ συνόδου τῆς ἐς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ τὰς ψήφους αὐτῶν Μακεδόσιν ἔδοσαν οἱ Ἀμφικτύονες. Ἀνὰ χρόνον μέν τοι τοῖς Φωκεῦσιν αἱ πόλεις ἀνῳκίσθησαν, καὶ ἐς τὰς πατρίδας κατήχθησαν ἐκ τῶν κωμῶν· πλὴν εἰ ἀνοικισθῆναι τινὰς ἐκώλυσεν ἀσθένειά τε ἡ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡ τῶν χρημάτων ἐν τῷ τότε ἔνδεια. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Θηβαῖοι σφᾶς ἦσαν οἱ κατάγοντες, πρὶν ἢ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ συμβῆναι πταῖσμα Ἕλλησι. καὶ ἀγῶνος τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ μετέσχον οἱ Φωκεῖς, καὶ ὕστερον περὶ Λάμιαν, καὶ ἐν Κραννῶνι ἐναντία Ἀντιπάτρου καὶ Μακεδόνων ἐμαχέσαντο.

Γαλά-

Γαλάτας δὲ καὶ τὴν Κελτικὴν στρατιὰν προθυμότατα ἠμύναντο Ἑλλήνων, θεῷ τε τιμωρήσαντες τῷ ἐν Δελφοῖς, καὶ ἐς ἀπολογίαν ἅμα (ἐμοὶ δοκεῖν) τῶν ἀρχαίων ἐγκλημάτων. Τούτοις μὲν δὴ τοιαῦτα ὑπῆρχεν ἐς μνήμην. Στάδια δὲ ἐκ Χαιρωνείας εἴκοσιν ἐς Πανοπέας, ἔστι δὲ πόλις Φωκέων· εἴγε ὀνομάσαι τις πόλιν καὶ τούτους, οἷς γε οὐκ ἀρχεῖα, οὐ γυμνάσιόν ἐστιν, οὐ θέατρον, οὐκ ἀγορὰν ἔχουσιν, οὐχ ὕδωρ κατερχόμενον ἐς κρήνην· ἀλλὰ ἐν στέγαις κοίλαις κατὰ τὰς καλύβας μάλιστα τὰς ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐνταῦθα οἰκοῦσιν ἐπὶ χαράδρᾳ. ὅμως δὲ ὅροι γε τῆς χώρας εἰσὶν αὐτοῖς ἐς τοὺς ὁμόρους, καὶ ἐς τὸν σύλλογον συνέδρους καὶ οὗτοι πέμπουσι τὸν Φωκικόν. Καὶ γενέσθαι μὲν τῇ πόλει τὸ ὄνομα λέγουσιν ἀπὸ τοῦ Ἐπειοῦ πατρός. αὐτοὶ δὲ οἱ Φωκεῖς Φλεγύαι τε εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν φασι τὴν Φωκίδα ἐκ τῆς Ὀρχομενίας. Πανοπέων δὲ τὸν ἀρχαῖον θεώμενοι περίβολον, ἑπτὰ εἶναι σταδίων μάλιστα εἰκάζομεν, ὑπῆλθέ τε ἐπῶν ἡμᾶς τῶν Ὁμήρου μνήμη ὧν ἐποίησεν ἐς Τιτυόν, καλλίχορον τῶν Πανοπέων ὀνομάσας τὴν πόλιν· καὶ ὡς ἐν τῇ μάχῃ τῇ γε ἐπὶ τῷ Πατρόκλου νεκρῷ, καὶ Σχεδίον τὸν Ἰφίτου βασιλεύοντα Φωκέων, καὶ ἀποθανόντα ὑφ' Ἕκτορος, κατοικεῖν εἶπεν ἐν τῷ Πανοπεῖ. τοῦτο μὲν δὴ ἐφαίνετο ἡμῖν ἔχειν αἰτίαν, φόβῳ τῶν Βοιωτῶν (κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἐκ τῆς Βοιωτίας ἡ ἐς τὴν Φωκίδα ἐσβολὴ ῥάστη) ἐνταῦθα οἰκεῖν τὸν βασιλέα, ἅτε φρουρίῳ τῷ Πανοπεῖ χρώμενον. Τὸ ἕτερον δὲ οὐκ ἐδυνήθην συμβαλέσθαι, πρότερον ἐφ' ὅτῳ καλλίχορον τὸν Πανοπέα εἴρηκε, πρὶν ἢ ἐδιδάχθην ὑπὸ τῶν παρ' Ἀθηναίοις καλουμένων Θυάδων. αἱ δὲ Θυάδες, γυναῖκες μέν εἰσιν Ἀττικαί, φοιτῶσαι δὲ ἐς τὸν Παρνασὸν παρὰ ἔτος, αὗταί τε καὶ αἱ γυναῖκες Δελφῶν, ἄγουσιν ὄργια Διονύσῳ. ταύταις ταῖς Θυάσι κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ὁδὸν καὶ ἀλλαχοῦ χορούς ἱστάναι, καὶ παρὰ τοῖς Πανοπεῦσι καθέστηκε· καὶ ἡ ἐπίκλησις ἐς τὸν Πανοπέα Ὁμήρου ὑποσημαίνειν τῶν Θυάδων δοκεῖ τὸν χορόν. Πανοπεῦσι δέ ἐστιν ἐπὶ τῇ ὁδῷ, πλίνθου τε ὠμῆς οἴκημα οὐ μέγα, καὶ ἐν αὐτῷ λίθου τοῦ Πεντελῆσιν ἄγαλμα, ὃν Ἀσκληπιόν, οἱ δὲ Προμηθέα εἶναί φασι. Καὶ παρέχονταί γε τοῦ λόγου μαρτύρια. λίθοι κεῖνταί σφισιν ἐπὶ τῇ χαράδρᾳ, μέγεθος μὲν ἕκαστος ὡς φόρτον ἀποχρῶντα ἁμάξης εἶναι, χρῶμα δέ ἐστι πηλοῦ σφισιν, οὐ γεώδους, ἀλλ' οἷος ἂν χαράδρας γένοιτο ἢ χειμάρρου ψαμμώδους. παρέχονται δὲ καὶ ὀσμὴν ἐγγύτατα χρωτὶ ἀνθρώπου. ταῦτα ἔτι λείπεσθαι τοῦ πηλοῦ λέγουσιν, ἐξ οὗ καὶ ἅπαν ὑπὸ τοῦ Προμηθέως τὸ γένος πλασθῆναι τῶν ἀνθρώπων. Ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ χαράδρᾳ Τιτυοῦ μνῆμά ἐστι, περίοδος μὲν τοῦ χώματος τρίτον μάλιστά που σταδίου. τὸ δὲ ἔπος ἐστὶν ἐν Ὀδυσσείᾳ·

Κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.

οὐκ ἐπὶ μεγέθει πεποιῆσθαι τοῦ Τιτυοῦ φασιν, ἀλλ' ἔνθα ὁ Τιτυὸς ἐτέθη, πλέθρα ἐννέα εἶναι τῷ χωρίῳ. Κλέων δὲ ἀνὴρ Μάγνης οἱ τῷ Ἕρμῳ προσοικοῦσιν, ἔφασκεν ἐς τὰ παράδοξα ἀπίστους εἶναι τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μὴ παρὰ τὸν αὐτῶν γένηται βίον θεάμασιν ἐπιτυχεῖν λόγου μείζοσιν. Αὐτὸς δὲ καὶ Τιτυὸν καὶ ἄλλους ἔφη πείθεσθαι γενέσθαι κατὰ τὴν φήμην. τυχεῖν γὰρ δὴ ὢν Γαδείροις, καὶ ἐκπλεῦσαι μὲν αὐτός τε καὶ τὸν ἄλλον πάντα ὄχλον ἐκ τῆς νήσου κατὰ τὸ Ἡρακλέους πρόσταγμα· ὡς δὲ αὖθις ἐπανήκειν ἐς τὰ Γάδειρα, ἄνδρα εὑρεῖν θαλάσσιον ἐκπεπτωκότα ἐς τὴν γῆν· τοῦτον πλέθρα μὲν πέντε μάλιστα ἐπέχειν, κεραυνωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καίεσθαι. οὗτος μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε. Πανοπέως δὲ ὅσον στάδια ἑπτὰ ἀπέχει Δαυλίς. οἱ δὲ ἐνταῦθα ἄνθρωποι, πλῆθος μὲν εἰσιν οὐ πολλοί, μεγέθει δὲ καὶ ἀλκῇ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι δοκιμώτατοι Φωκέων. τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει τεθῆναι λέγουσιν ἀπὸ Δαυλίδος νύμφης· θυγατέρα δὲ εἶναι τοῦ Κηφισσοῦ τὴν Δαυλίδα. τοῖς δέ ἐστιν εἰρημένον ὡς τὸ χωρίον ἔνθα ἡ πόλις ᾠκίσθη, παρείχετο συνεχῆ δένδρα, καλεῖσθαι δὲ τὰ δασέα ὑπὸ τῶν πάλαι δαῦλα. ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ Αἰσχύλον οὐ Γλαύκου τοῦ Ἀνθηδονίου γένεια ὑπήνην ὠνομακέναι δαῦλον. Ἐνταῦθα ἐν τῇ Δαυλίδι παραθεῖναι τῷ Τηρεῖ τὸν παῖδα αἱ γυναῖκες λέγονται, καὶ ἀνθρώποις τῶν ἐπὶ τραπέζῃ μιασμάτων τοῦτο ἦρξεν. ὁ δὲ ἔποψ, ἐς ὃν ἔχει λόγος τὸν Τηρέα ἀλλαγῆναι, οὗτος ὄρνις μέγεθος μὲν

ὀλίγον ἐστὶν ὑπὲρ ὄρτυγα, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δέ οἱ τὰ πτερὰ ἐς λόφου σχῆμα ἐξήρτηται. θαυμάσαι δ' ἄξιον, ὅτι ἐν τῇ γῇ ταύτῃ χελιδόνες οὔτε τίκτουσιν, οὔτε ἐκλέπουσί γε τὰ ᾠά, οὐδ' ἂν ἀρχὴν πρὸς οἰκήματος ὀρόφῳ νεοσσιὰν χελιδὼν ποιήσαιτο. Λέγουσι δ' οἱ Φωκεῖς ὡς τῇ Φιλομήλᾳ καὶ ὄρνιθι οὔσῃ Τηρέως δεῖμα ἐφαίνη, καὶ οὕτω πατρίδος ἀπέστη τοῦ Τηρέως. Δαυλιεῦσι δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν καὶ ἄγαλμά ἐστιν ἀρχαῖον. τὸ δὲ ξόανον τὸ ἔτι παλαιότερον, λέγουσιν ἐπαγαγέσθαι Πρόκνην ἐξ Ἀθηνῶν. Ἔστι δὲ τῆς Δαυλίας χώρα καλουμένη Τρωνίς. ἐνταῦθα ἡρῷον ἥρω ἀρχηγέτου πεποίηται. τὸν δὲ ἥρω τοῦτον Ξάνθιππον οὐκ ἀφανῆ τὰ ἐς πόλεμον, οἱ δὲ Φῶκον εἶναι τὸν Ὀρνυτίωνος τοῦ Σισύφου φασίν. ἔχει δ' οὖν ἐπὶ ἡμέρᾳ τε πάσῃ τιμάς, καὶ ἄγοντες ἱερεῖα οἱ Φωκεῖς, τὸ μὲν αἷμα δι' ὀπῆς ἐσχέουσιν ἐς τὸν τάφον, τὰ δὲ κρέα ταύτῃ σφίσιν ἀναλοῦν καθέστηκεν. Ἔστι δὲ καὶ ἄνοδος διὰ τῆς Δαυλίδος ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασοῦ μακροτέρα τῆς ἐκ Δελφῶν, οὐ μήν τοι καὶ κατὰ ταῦτα χαλεπή. Ἐς δὲ τὴν ἐπὶ Δελφῶν ἰθεῖαν ἀναστρέψαντι ἐκ Δαυλίδος, καὶ ἰόντι ἐπὶ τὸ πρόσω, ἔστιν οἰκοδόμημα ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, καλούμενον Φωκικόν, ἐς ὃ ἀπὸ ἑκάστης πόλεως συνίασιν οἱ Φωκεῖς. μεγέθει μὲν μέγα τὸ οἴκημα, ἐντὸς δ' αὐτοῦ κίονες κατὰ μῆκος εἰσὶν ἑστηκότες. ἀναβασμοὶ δ' ἀπὸ τῶν κιόνων ἀνήκουσιν ἐς ἑκάτερον τεῖχον, καὶ ἐπὶ τῶν ἀναβασμῶν τούτων οἱ συνιόντες τῶν Φωκέων καθέζονται. πρὸς δὲ τῷ πέρατι κίονες μὲν οὐκ εἰσίν, οὐδὲ ἀναβασμοί· Διὸς δὲ ἄγαλμα καὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας· τὸ μὲν ἐν θρόνῳ τοῦ Διός, ἑκατέρωθεν δὲ ἡ μὲν κατὰ δεξιά, ἡ δ' ἀριστερᾷ παρεστῶσα Ἀθηνᾶ πεποίηται. Προϊὼν δὲ αὐτόθεν ἐπὶ ὁδὸν ἀφίξῃ καλουμένην Σχιστήν. ἐπ' αὐτῇ δὲ τῇ ὁδῷ τὰ ἐς τὸν φόνον τοῦ πατρὸς Οἰδίποδι εἰργάσθη. ἔδει δὲ ἄρα παθημάτων τῶν Οἰδίποδος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπολειφθῆναι μνημόσυνα. τεχθέντος μέν γε διαπείραντες διὰ τῶν σφυρῶν κέντρα, ἐκτιθέασιν αὐτὸν ἐς τὴν Πλαταιίδα ὄρος τὸν Κιθαιρῶνα. Κόρινθος δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ χώρα, τροφὸς τῷ Οἰδίποδι ἐγένετο. γῆ δὲ ἡ Φωκίς, καὶ ὁδὸς ἡ σχιστὴ τοῦ πατρῴου φόνου τὸ μίασμα ὑπεδέξατο. Θηβαίοις δὲ καὶ ἐς πλέον γάμων τε σφίσι τῶν Οἰδίποδος, καὶ ἀδικιῶν τῶν Ἐτεοκλέους ἐστὶν ἡ φήμη. Οἰδίποδι μὲν ὁδὸς ἡ σχιστὴ καὶ τόλμημα τὸ ἐπ' αὐτῇ κακῶν ἦρξε. καὶ τὰ τοῦ Λαΐου δὲ μνήματα, καὶ οἰκέτου τοῦ ἑπομένου, ταῦτα ἔτι ἐν μεσαιτάτῳ τῆς τριόδου, καὶ ἐπ' αὐτῶν λίθοι λογάδες σεσωρευμένοι. Δαμασίστρατον δὲ ἄνδρα ἐν Πλαταιαῖς βασιλεύοντα ἐπιτυχεῖν τε κειμένοις τοῖς νεκροῖς, καὶ θάψαι φασὶν αὐτούς. Ἡ δὲ λεωφόρος αὐτόθεν ἡ ἐς Δελφούς, καὶ προσάντης γίνεται μᾶλλον, καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ χαλεπωτέρα. Λέγεται δὲ πολλὰ μὲν καὶ διάφορα ἐς αὐτοὺς τοὺς Δελφούς, πλείω δὲ ἔτι ἐς τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ μαντεῖον. Φασὶ γὰρ δὴ τὰ ἀρχαιότατα Γῆς εἶναι τὸ χρηστήριον, καὶ Δάφνην ἐπ' αὐτῷ τετάχθαι πρόμαντιν ὑπὸ τῆς Γῆς· εἶναι δὲ αὐτὴν τῶν περὶ τὸ ὄρος νυμφῶν. ἔστι δὲ ἐν Ἕλλησι ποίησις, ὄνομα μὲν τοῖς ἔπεσίν ἐστιν Εὐμολπία, Μουσαίῳ δὲ τῷ Ἀντιοφήμου προσποιοῦσι τὰ ἔπη. Πεποιημένον οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις, Ποσειδῶνος ἐν κοινῷ καὶ Γῆς εἶναι τὸ μαντεῖον· καὶ τὴν μὲν χρᾶν αὐτήν, Ποσειδῶνι δὲ ὑπηρέτην ἐς τὰ μαντεύματα εἶναι Πύρκωνα. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

Αὐτίκα δὲ χθονίης σφῶν δὴ πινυτὸν φάτο μῦθον,
Σὺν δέ τε Πύρκων ἀμφίπολος κλυτοῦ Ἐννοσιγαίου.

Χρόνῳ δὲ ὕστερον ὅσον ὀλίγη μεθ' ἣν δοθῆναι Θέμιδι ὑπ' αὐτῆς λέγουσιν, Ἀπόλλωνα δὲ παρὰ Θέμιδος λαβεῖν δωρεάν. Ποσειδῶνι δὲ ἀντὶ τοῦ μαντείου Καλαύρειαν ἀντιδοῦναί φασιν αὐτὸν τὴν πρὸ Τροιζῆνος. Ἤκουσα δὲ καὶ ὡς ἄνδρες ποιμαίνοντες ἐπιτύχοιεν τῷ μαντείῳ, καὶ ἔνθεοί τε ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ, καὶ ἐμαντεύσαντο ἐξ Ἀπόλλωνος. Μεγίστη δὲ καὶ παρὰ πλείστων ἐς Φημονόην δόξα ἐστίν, ὡς πρόμαντις γένοιτο ἡ Φημονόη τοῦ θεοῦ πρώτη, καὶ πρώτη τὸ ἑξάμετρον ᾖσε. Βοιὼ δὲ ἐπιχωρία γυνὴ ποιήσασα ὕμνον Δελφοῖς, ἔφη κατασκευάσασθαι τὸ μαντεῖον τῷ θεῷ τοὺς ἀφικομένους ἐξ Ὑπερβορέων τούς τε ἄλλους καὶ Ὠλῆνα· τοῦτον δὲ καὶ μαντεύσασθαι πρῶτον, καὶ ᾆσαι πρῶτον τὸ ἑξάμετρον. πεποίηκε δὲ ἡ Βοιὼ τοιάδε·

Ἔνθα

Ἔνθα τοι εὔμνηστον χρηστήριον ἐκτελέσαντο
Παῖδες Ὑπερβορέων Παγασὸς καὶ δῖος Ἀγυιεύς.

Ἐπαριθμοῦσα δὲ καὶ ἄλλους τῶν Ὑπερβορέων, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ ὕμνου τὸν Ὠλῆνα ὠνόμασεν·

Ὠλήν θ' ὃς γένετο πρῶτος Φοίβοιο προφάτας,
Πρῶτος δ' ἀρχαίων ἐπέων τεκτήνατ' ἀοιδάν.

Οὐ μήν τοί γε ἥκοντα ἐς μνήμην ἐς ἄλλον τινά, ἐς δὲ γυναικῶν μαντείαν ἀνήκει μόνων. Ποιηθῆναι δὲ τὸν ναὸν τῷ Ἀπόλλωνι τὸν ἀρχαιότατον δάφνης φασί, κομισθῆναι δὲ τοὺς κλάδους ἀπὸ τῆς δάφνης τῆς ἐν τοῖς Τέμπεσι. καλύβης δ' ἂν σχῆμα οὕτως γε ἂν εἴη παρεσχηματισμένος ὁ ναός. Δεύτερα δὲ λέγουσιν οἱ Δελφοὶ γενέσθαι ὑπὸ μελισσῶν τὸν ναόν, ἀπό τε τοῦ κηροῦ τῶν μελισσῶν καὶ ἐκ πτερῶν. πεμφθῆναι δὲ ἐς Ὑπερβορέους φασὶν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Λέγεται δὲ καὶ ἕτερος λόγος, ὡς τὸν ναὸν κατεσκευάσατο ἀνὴρ Δελφός, ὄνομα δὲ αὐτῷ Πτερᾶν εἶναι. κατὰ τοῦτο οὖν γενέσθαι καὶ τῷ ναῷ τοὔνομα ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Πτερᾶ καὶ πόλιν Κρητικὴν προσθήκῃ γράμματος Ἀπτεραίους φασὶν ὀνομάζεσθαι. τὸν γὰρ δὴ λόγον τὸν ἔχοντα ἐς τὴν ἐν τοῖς ὄρεσιν αὐξομένην πτέριν, ὡς ἐκ τῆς πόας ταύτης χλωρᾶς ἔτι διεπλέξαντο ναόν, οὐδὲ ἀρχὴν προσίεμαι τὸν λόγον τοῦτον. Τὰ δὲ ἐς τὸν τρίτον τῶν ναῶν ὅτι ἐγένετο ἐκ χαλκοῦ, θαῦμα οὐδέν· εἴ γε Ἀκρίσιος μὲν θάλαμον χαλκοῦν τῇ θυγατρὶ ἐποιήσατο, Λακεδαιμονίοις δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν Χαλκιοίκου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι λείπεται. Ῥωμαίοις δὲ ἡ ἀγορὰ μεγέθους εἵνεκα καὶ κατασκευῆς τῆς ἄλλης θαῦμα οὖσα παρέχεται τὸν ὄροφον χαλκοῦν. οὕτω καὶ ναὸν τῷ Ἀπόλλωνι οὐκ ἂν ἀπό γε τοῦ εἰκότος εἴη γενέσθαι χαλκοῦν. Τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἔπειθεν ὁ λόγος, ἢ Ἡφαίστου τὸν ναὸν τέχνην εἶναι, ἢ τὰ ἐς τὰς ᾠδοὺς τὰς χρυσᾶς, ἃς δὴ Πίνδαρος ᾖσεν ἐπ' ἐκείνῳ τῷ ναῷ·

Χρύσεαι δ' ἐξ ὑπερῴου ἄειδον κηλήμονες.

Οὗτος μὲν δὴ ταῦτα ἐς μίμησιν (ἐμοὶ δοκεῖν) τῶν παρ' Ὁμήρῳ Σειρήνων ἐποίησεν. οὐ μὴν οὐδὲ τρόπον ὅντινα ἀφανισθῆναι συνέπεσε τῷ ναῷ, κατὰ ταὐτὰ εἰρημένα εὕρισκον. καὶ γὰρ ἐς χάσμα γῆς ἐκπεσεῖν αὐτόν, καὶ ὑπὸ πυρὸς τακῆναι λέγουσι. Τέταρτος δὲ ὑπὸ Τροφωνίου μὲν εἰργάσθη καὶ Ἀγαμήδους, λίθου δὲ αὐτὸν ποιηθῆναι μνημονεύουσι. κατεκαύθη δὲ Ἐρξικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, πρώτῳ δὲ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος ἔτει καὶ πεντηκοστῆς, ἣν Κροτωνιάτης ἐνίκα Διόγνητος. Τὸν δὲ ἐφ' ἡμῶν τῷ θεῷ ναὸν ᾠκοδόμησαν μὲν ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ Ἀμφικτύονες χρημάτων, ἀρχιτέκτων δέ τις Σπίνθαρος ἐγένετο αὐτοῦ Κορίνθιος. Πόλιν δὲ ἀρχαιοτάτην οἰκισθῆναί φασιν ἐνταῦθα ὑπὸ Παρνασσοῦ· Κλεοδώρας δὲ εἶναι νύμφης παῖδα αὐτὸν καὶ οἱ πατέρας, καθάπερ γε καὶ ἄλλοις τῶν καλουμένων ἡρώων, Ποσειδῶνά τε θεῶν καὶ Κλεόπομπον ἄνδρα ἐπονομάζουσι. καὶ ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Παρνασσοῦ τῷ ὄρει τὸ ὄνομα τεθῆναι λέγουσι, καὶ ἀπὸ τούτου Παρνασσίαν ὀνομασθῆναι νάπην· τῶν πετομένων τε ὀρνίθων τὴν ἀπ' αὐτῶν μαντείαν, γενέσθαι Παρνασσοῦ τὸ εὕρημα. Ταύτην μὲν οὖν κατακλυσθῆναι τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν ὄμβρων τῶν κατὰ Δευκαλίωνα συμβάντων. τῶν δὲ ἀνθρώπων ὅσοι διαφυγεῖν τὸν χειμῶνα ἠδυνήθησαν, λύκων ὠρυγαῖς ἀπεσώθησαν ἐς τοῦ Παρνασσοῦ τὰ ἄκρα ὑπὸ ἡγεμόσι τῆς πορείας τοῖς θηρίοις. πόλιν δὲ ἣν ἔκτισαν, ἐκάλεσαν ἐπὶ τούτῳ Λυκώρειαν. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλος διάφορος λόγος τῷ προτέρῳ, Ἀπόλλωνι ἐκ νύμφης Κωρυκίας γενέσθαι Λύκωρον, καὶ ἀπὸ μὲν Λυκώρου πόλιν Λυκώρειαν, τὸ ἄντρον δὲ ὀνομασθῆναι τὸ Κωρύκιον ἀπὸ τῆς νύμφης. Λέγεται δὲ καὶ τάδε· Κελαινὼ θυγατέρα Ὑάμῳ τῷ Λυκώρου γενέσθαι· Δελφὸν δέ, ἀφ' οὗ τὸ ὄνομα τῇ πόλει τὸ ἐφ' ἡμῶν ἐστι, Κελαινοῦς τε αὐτὸν τῆς Ὑάμου καὶ Ἀπόλλωνος εἶναι. Οἱ δὲ Κασταλιόν τε ἄνδρα αὐτόχθονα καὶ θυγατέρα ἐθέλουσιν αὐτῷ γενέσθαι Θύαν, καὶ ἱερᾶσθαί τε τὴν Θύαν Διονύσῳ πρῶτον καὶ ὄργια ἀγαγεῖν τῷ θεῷ· ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ ὕστερον ὅσαι τῷ Διονύσῳ μαίνονται, Θυάδας καλεῖσθαι σφᾶς ὑπὸ ἀνθρώπων. Ἀπόλλωνος δ' οὖν παῖδα καὶ Θύας νομίζουσιν εἶναι Δελφόν. οἱ δὲ

μητέρα μὲν Μελαίνης φασὶν αὐτὸν θυγατέρα Κηφισοῦ. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Πυθὼ τὴν πόλιν, οὐ Δελφοὺς μόνον ἐκάλεσαν οἱ περιοικοῦντες· καθὰ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐν καταλόγῳ Φωκέων ἐστίν. Οἱ μὲν δὴ γενεαλογεῖν τὰ πάντα ἐθέλοντες, παῖδα εἶναι Δελφοῦ Πύθην, καὶ ἀπὸ τούτου βασιλεύσαντος γενέσθαι τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἡγοῦνται. Λόγος δὲ ὃς ἥκει τῶν ἀνθρώπων ἐς τοὺς πολλούς, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοξευθέντα σήπεσθαί φησιν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τῇ πόλει γενέσθαι Πυθώ. πύθεσθαι γὰρ δὴ τὰ σηπόμενα, οἱ τότε ἔλεγον. καὶ τοῦδε ἕνεκα Ὅμηρος πεποίηκεν, ὡς ἡ τῶν Σειρήνων νῆσος ἀνάπλεως ὀστῶν εἴη, ὅτι οἱ τῆς ᾠδῆς αὐτῶν ἀκούοντες ἐπύθοντο ἄνθρωποι. Τὸν δὲ ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ποιηταὶ μὲν δράκοντα εἶναι, καὶ ἐπὶ τῷ μαντείῳ φύλακα ὑπὸ Γῆς τετάχθαί φασι. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Κριοῦ δυναστεύοντος ἀνδρὸς περὶ Εὔβοιαν παῖς γένοιτο ὑβριστής. καὶ ἐσύλησε μὲν τοῦ θεοῦ τὸ ἱερόν, ἐσύλησε δὲ καὶ οἴκους ἀνδρῶν εὐδαιμόνων. ὡς δὲ ἐπεστράτευε καὶ δεύτερον, ἐνταῦθα οἱ Δελφοὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἱκέτευον, ἀμῦναί σφισι τὸν ἐπιόντα κίνδυνον. καὶ ἡ Φημονόη πρόμαντις τηνικαῦτα οὖσα ἐν ἑξαμέτρῳ (φασὶν) ἔχρησεν·

Ἄγχου δὴ βαρὺν ἰὸν ἐπ' ἀνέρι Φοῖβος ἐφήσει
Σίντῃ Παρνησσοῖο· φόνου δὲ Κρήσιοι ἄνδρες
Χεῖρας ἁγνεύσουσι, τὸ δὲ κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Ἔοικε δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς ὑπὸ ἀνθρώπων ἐπιβουλεύεσθαι πλείστων ἤδη. Οὗτός τε ὁ Εὐβοεὺς λῃστής, καὶ ἔτεσιν ὕστερον τὸ ἔθνος τὸ Φλεγύων, ἔτι δὲ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως ἐπεχείρησεν αὐτῷ, καὶ δυνάμεως μοῖρα τῆς Ξέρξου, καὶ οἱ χρόνον τε ἐπὶ πλεῖστον καὶ μάλιστα τοῦ θεοῦ τοῖς χρήμασιν ἐπελθόντες, οἱ ἐν Φωκεῦσι δυνάσται, καὶ ἡ Γαλατῶν στρατεία. Ἔμελλε δὲ ἄρα οὐδὲ τῆς Νέρωνος ἐς πάντα ὀλιγωρίας ἀπείρατος ἔσεσθαι· ὃς τὸν Ἀπόλλωνα πεντακοσίας θεῶν τε ἀναμὶξ ἀφείλετο καὶ ἀνθρώπων εἰκόνας χαλκᾶς. Ἀρχαιότατον δὲ ἀγώνισμα γενέσθαι μνημονεύουσι, καὶ ἐφ' ᾧ πρῶτον ἆθλα ἔθεσαν, ᾆσαι ὕμνον ἐς τὸν θεόν. καὶ ᾖσε καὶ ἐνίκησεν ᾄδων Χρυσόθεμις ἐκ Κρήτης, οὗ δὴ ὁ πατὴρ λέγεται Καρμάνωρ καθῆραι Ἀπόλλωνα. Χρυσοθέμιδος ὕστερον Φιλάμμωνά τε ᾠδῇ μνημονεύουσι νικῆσαι, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ Θάμυριν τὸν Φιλάμμωνος. Ὀρφέα δὲ σεμνολογίᾳ τῇ ἐπὶ τελεταῖς καὶ ὑπὸ φρονήματος τοῦ ἄλλου, καὶ Μουσαῖον τῇ ἐς πάντα μιμήσει τοῦ Ὀρφέως, οὐκ ἐθελῆσαί φασιν αὐτοὺς ἐπὶ ἀγῶνι μουσικῆς ἐξετάζεσθαι. φασὶ δὲ Ἐλευθῆρα ἀνελέσθαι Πυθικὴν νίκην μέγα καὶ ἡδὺ φωνοῦντα, ἐπεὶ ᾄδειν γε αὐτὸν οὐχ αὐτοῦ τὴν ᾠδήν. λέγεται δὲ καὶ Ἡσίοδον ἀπελασθῆναι τοῦ ἀγωνίσματος, ἅτε οὐ κιθαρίζειν ὁμοῦ τῇ ᾠδῇ δεδιδαγμένον. Ὅμηρος δὲ ἀφίκετο μὲν ἐς Δελφοὺς ἐρησόμενος ὁπόσα καὶ ἐδεῖτο. ἔμελλε δὲ αὐτῷ καὶ κιθαρίζειν διδαχθέντι ἀχρεῖον τὸ μάθημα ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς συμφορᾶς γενήσεσθαι. Τῆς δὲ τεσσαρακοστῆς ὀλυμπιάδος καὶ ὀγδόης ἣν Γλαυκίας ὁ Κροτωνιάτης ἐνίκησε, ταύτης ἔτει τρίτῳ ἆθλα ἔθεσαν οἱ Ἀμφικτύονες, κιθαρῳδίας μὲν καθὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς, προσέθεσαν δὲ καὶ αὐλῳδίας ἀγώνισμα, καὶ αὐλῶν. ἀνηγορεύθησαν δὲ νικῶντες Κεφαλλήν τε ὁ Λάμπου κιθαρῳδίᾳ, καὶ αὐλῳδὸς Ἀρκὰς Ἐχέμβροτος, Σακάδας δὲ Ἀργεῖος ἐπὶ τοῖς αὐλοῖς. ἀνείλετο δὲ ὁ Σακάδας οὗτος καὶ ἄλλας δύο τὰς ἐφεξῆς ταύτης Πυθιάδας. ἔθεσαν δὲ καὶ ἆθλα τότε ἀθληταῖς πρῶτον τά τε ἐν Ὀλυμπίᾳ, πλὴν τεθρίππου, καὶ αὐτοὶ νομοθετήσαντες δολίχου καὶ διαύλου παισὶν εἶναι δρόμον. Δευτέρᾳ δὲ Πυθιάδι οὐκ ἐπὶ ἄθλοις ἐκάλεσαν ἔτι ἀγωνίζεσθαι, στεφανίτην δὲ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τούτου κατεστήσαντο· καὶ αὐλῳδίαν τε κατέλυσαν, καταγνόντες οὐκ εἶναι τὸ ἄκουσμα εὔφημον. Ἡ γὰρ αὐλῳδία μελέτη τε ἦν αὐλῶν τὰ σκυθρωπότατα, καὶ ἐλεγεῖα καὶ θρῆνοι προσαδόμενα τοῖς αὐλοῖς. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τοῦ Ἐχεμβρότου τὸ ἀνάθημα, τρίπους χαλκοῦς ἀνατεθεὶς τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐν Θήβαις. ἐπίγραμμα δὲ ὁ τρίπους εἶχεν· Ἐχέμβροτος Ἀρκὰς ἔθηκε Ἡρακλεῖ νικήσας τόδ' ἄγαλμ' Ἀμφικτυόνων ἐν ἄθλοις, Ἕλλησι δ' ἀείδων μέλεα καὶ ἐλέγους. Κατὰ τοῦτο μὲν τῆς αὐλῳδίας ἐπαύθη τὸ ἀγώνισμα. Προσέθεσαν δὲ καὶ ἵππων δρόμον. ἀνηγορεύθη δὲ ἐπὶ

τῷ ἀρ-

τῷ ἅρματι Κλεισθένης ὁ Σικυώνιος τυραννήσας. Ὀγδόῃ δὲ Πυθιάδι προσενομοθέτησαν κιθαριστὰς τοὺς ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων· καὶ Τεγεάτης ἐστεφανοῦτο Ἀγέλαος. τρίτῃ δὲ Πυθιάδι ἐπὶ ταῖς εἴκοσι προσέθεσαν ὁπλίτην δρόμον· καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ Τιμαίνετος ἐκ Φλιοῦντος ἀνείλετο τὴν δάφνην, ὀλυμπιάσιν ὕστερον πέντε ἢ Δημάρετος Ἡραιεὺς ἐνίκησεν. Ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ τεσσαράκοντα Πυθιάδι καὶ συνωρίδος εἶναι κατεστήσαντο δρόμον· καὶ Ἐξηκεστίδου Φωκέως ἐνίκησεν ἡ συνωρίς. Πέμπτῃ δὲ Πυθιάδι ἀπὸ ταύτης πώλους ἔζευξαν ὑπὸ ἅρματι· καὶ παρέδραμεν Ὀρφώνδα Θηβαίου τέθριππον. Παγκράτιον δὲ ἐν παισὶ καὶ συνωρίδα τε πώλων καὶ κέλητα πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον κατεδέξαντο Ἠλείων, τὸ μὲν πρώτῃ Πυθιάδι ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα· καὶ ὁ Λαΐδας ἐνίκα Θηβαῖος. διαλιπόντος δὲ ἀπὸ ταύτης μίαν, κέλητι ἔθεσαν δρόμον πώλῳ· ἐνάτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα συνωρίδι πωλικῇ. καὶ ἐπὶ μὲν τῷ πώλῳ τῷ κέλητι Λυκόρμας ἀνηγορεύθη Λαρισαῖος· Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ τῇ συνωρίδι Μακεδών. ἔχαιρον γὰρ δὴ Μακεδόνες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενοι βασιλεῖς, καθάπερ γε ἦσαν. Δάφνης δὲ στέφανος ἐπὶ τῇ Πυθίων τῇ νίκῃ κατ᾽ ἄλλο μὲν (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐστὶν οὐδέν· ὅτι δὲ τῆς Λάδωνος θυγατρὸς Ἀπόλλωνα ἐρασθῆναι κατέσχηκεν ἡ φήμη. Καταστήσασθαι δὲ συνέδριον ἐνταῦθα Ἑλλήνων, οἱ μὲν Ἀμφικτύονα τὸν Δευκαλίωνος νομίζουσι, καὶ ἀπὸ τούτου τοῖς συνελθοῦσιν ἐπίκλησιν Ἀμφικτύονας γενέσθαι. Ἀνδροτίων δὲ ἐν τῇ Ἀτθίδι ἔφη συγγραφῇ, ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀφικνοῖντο ἐς Δελφοὺς παρὰ τῶν περιοικούντων συνεδρεύσοντες· καὶ ὀνομασθῆναι μὲν Ἀμφικτύονας τοὺς συνελθόντας, ἐκνικῆσαι δὲ ἀνὰ χρόνον τὸ νῦν σφισιν ὄνομα. Ὑπὸ μὲν δὴ Ἀμφικτύονος αὐτοῦ φασιν ἐς συνέδριον κοινὸν τοσάδε γένη τοῦ Ἑλληνικοῦ συναχθῆναι· Ἴωνας, Δόλοπας, Θεσσαλούς, Αἰνιᾶνας, Μάγνητας, Μαλιέας, Φθιώτας, Δωριεῖς, Φωκέας, Λοκροὺς τῇ Φωκίδι ὁμόρους ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνημῖδι. Καταλαβόντων δὲ Φωκέων τὸ ἱερόν, καὶ ὕστερον δεκάτῳ ἔτει λαβόντος πέρας τοῦ πολέμου, μεταβολὴν καὶ τὰ Ἀμφικτυόνων ἔσχε. Μακεδόνες μὲν γὰρ τελεῖν ἐς Ἀμφικτύονας εὕραντο, Φωκέων δὲ τὸ ἔθνος καὶ ἐκ τοῦ Δωρικοῦ Λακεδαιμόνιοι μετασχόντες ἐπαύσαντο Ἀμφικτυονίας· οἱ μὲν τοῦ τολμήματος ἕνεκα οἱ Φωκεῖς, οἱ δὲ συμμαχίας εὕραντο οἱ Λακεδαιμόνιοι τῆς Φωκέων ζημίας. Βρέννου δὲ τῶν Γαλατῶν στρατὸν ἀγαγόντος ἐς Δελφούς, προθυμίαν ἐς τὸν πόλεμον οἱ Φωκεῖς πλείστην τοῦ Ἑλληνικοῦ παρέσχοντο. καὶ ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου μετασχεῖν Ἀμφικτυονίας αὖθις καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐγένετο ἀξίωμα αὖθις ἀνασώσασθαι τὸ ἀρχαῖον. βασιλεὺς δὲ Αὔγουστος μετεῖναι καὶ Νικοπολίταις τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ συνεδρίου τοῦ Ἀμφικτυόνων ἠθέλησε. Μάγνητας μὲν οὖν καὶ Μαλιεῖς, καὶ Αἰνιᾶνας, καὶ Φθιώτας Θεσσαλοῖς συντελεῖν· τὰς ψήφους δὲ ὅσαι τούτων τε καὶ Δολόπων (οὐ γὰρ ἔτι ἦν Δολόπων γένος) Νικοπολίτας φέρειν. Οἱ δὲ Ἀμφικτύονες οἱ ἐπ᾽ ἐμοῦ τριάκοντα ἀριθμὸν ἦσαν. ἐκ Νικοπόλεως μὲν καὶ Μακεδονίας τε καὶ Θεσσαλῶν, ἀπὸ ἑκάστων δύο ἀριθμὸν ἦσαν· ἐκ δὲ Βοιωτῶν (Θεσσαλίας γὰρ καὶ οὗτοι τὰ ἀρχαιότερα ᾤκησαν, καὶ Αἰολεῖς τηνικαῦτα ἐκαλοῦντο) καὶ ἐκ Φωκέων τε καὶ Δελφῶν, παρὰ τούτων δύο ἑκάστων· εἷς δὲ ἐκ Δωρίδος τῆς ἀρχαίας. πέμπουσι δὲ καὶ Λοκροὶ οἵ τε καλούμενοι Ὀζόλαι καὶ οἱ πέραν Εὐβοίας, ἕνα ἑκάτεροι. καὶ Εὐβοεύς ἐστιν εἷς καὶ εἷς Ἀθηναῖος. Αἱ μὲν δὴ πόλεις Ἀθῆναι καὶ Δελφοὶ καὶ ἡ Νικόπολις, αὗται μὲν ἀποστέλλουσι συνεδρεύσοντας ἐς Ἀμφικτυονίαν πᾶσαν. Ἀπὸ δὲ ἐθνῶν τῶν κατειλεγμένων ἑκάστη πόλις ἀνὰ μέρος ἐς Ἀμφικτύονας, καὶ ἐν χρόνου περιόδῳ συντελεῖν ἐστιν. Ἐσελθόντι δὲ ἐς τὴν πόλιν, εἰσὶν ἐφεξῆς ναοί. καὶ ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν ἐρείπια ἦν. ὁ ἐπὶ τούτῳ δὲ κενὸς καὶ ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων. ὁ δὲ αὐτῶν τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, ὁ μὲν τῶν ἐν Ῥώμῃ βασιλευσάντων εἶχεν οὐ πολλῶν τινων εἰκόνας, ὁ τέταρτος δὲ Ἀθηνᾶς καλεῖται Προνοίας. Τῶν δὲ ἀγαλμάτων τὸ ἐν τῷ προνάῳ, Μασσαλιωτῶν ἀνάθημά ἐστι, μεγέθει τοῦ ἔνδον ἀγάλματος μεῖζον. Οἱ δὲ Μασσαλιῶται Φωκαιέων εἰσὶν ἄποικοι, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ μοῖρα καὶ αὕτη τῶν ποτε Ἅρπαγον τὸν Μῆδον φυγόντων ἐκ Φωκαίας. Γενόμενοι δὲ ναυσὶν ἐπικρατέστεροι Καρχηδονίων, τήν τε γῆν ἣν ἔχουσιν, ἐκτήσαντο, καὶ ἐπὶ μέγα ἀφίκοντο εὐδαιμονίας. Τῶν μὲν δὴ Μασσαλιωτῶν χαλκοῦν τὸ ἀνάθημά ἐστι. χρυσοῦ δὲ ἀσπίδα

ὑπὸ Κροίσου τοῦ Λυδοῦ τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Προνοίᾳ δοθεῖσαν, ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Δελφῶν, ὡς Φιλόμηλος αὐτὴν ἐσύλησε. Πρὸς δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Προνοίας, Φυλάκου τέμενός ἐστιν ἥρωος. καὶ ὁ Φύλακος οὗτος ὑπὸ Δελφῶν ἔχει φήμην κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν σφίσιν ἀμῦναι τὴν Περσῶν. Ἐν δὲ τοῦ γυμνασίου τῷ ὑπαίθρῳ πεφυκέναι ποτὲ ἀγρίαν φασὶν ὕλην· καὶ Ὀδυσσέα, ἡνίκα παρὰ τὸν Αὐτόλυκον ἀφίκετο, μετὰ τοῦ Αὐτολύκου τῶν παίδων ἐθήρευε, τότε αὐτὸν τὸ τραῦμα τὸ ὑπὲρ τοῦ γόνατος ἐνταῦθα λαβεῖν ὑπὸ τοῦ συός. Τραπομένῳ δὲ ἐς ἀριστερὰν ἀπὸ τοῦ γυμνασίου, καὶ ὑποκαταβάντι οὐ πλέον (ἐμοὶ δοκεῖν) ἢ τρία στάδια, ποταμός ἐστιν ὀνομαζόμενος Πλεῖστος. οὗτος ὁ Πλεῖστος ἐπὶ Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν καὶ τὴν ταύτῃ κάτεισι θάλασσαν. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου τὴν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνιόντι, ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας, καὶ πιεῖν ἡδύ. δοῦναι δὲ τὸ ὄνομα τῇ πηγῇ γυναῖκα λέγουσιν ἐπιχωρίαν, οἱ δὲ ἄνδρα Κασταλίον. Πανύασις δὲ ὁ Πολυάρχου πεποιηκὼς ἐς Ἡρακλέα ἔπη, θυγατέρα Ἀχελῴου τὴν Κασταλίαν φησὶν εἶναι. λέγει γὰρ περὶ τοῦ Ἡρακλέους,

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας,
Ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλο τοιόνδε. Τὸ ὕδωρ τῇ Κασταλίᾳ ποταμοῦ δῶρον εἶναι τοῦ Κηφισοῦ. τοῦτο ἐποίησε καὶ Ἀλκαῖος ἐν προοιμίῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα. βεβαιοῦνται δὲ οὐχ ἥκιστα οἱ Λιλαιεῖς οἱ ἐς τοῦ Κηφισοῦ τὴν πηγὴν πέμματα ἐπιχώρια καὶ ἄλλα ὁπόσα νομίζουσιν, ἀφιᾶσιν ἔν τισιν εἰρημέναις ἡμέραις, καὶ αὖθις ἐν τῇ Κασταλίᾳ φασὶν αὐτὰ ἀναφαίνεσθαι. Δελφοῖς δὲ ἡ πόλις ἀνάντης διὰ πάσης παρέχεται σχῆμα. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τῇ πόλει τῇ ἄλλῃ, καὶ ὁ ἱερὸς περίβολος τοῦ Ἀπόλλωνος. οὗτος δὲ μεγέθει μέγας καὶ ἀνωτάτω τοῦ ἄστεώς ἐστι. τέτμηνται δὲ καὶ ἔξοδοι δι᾽ αὐτοῦ συνεχεῖς. Ὁπόσα δὲ τῶν ἀναθημάτων εἶναί μοι λόγου μάλιστα ἐφαίνετο, ποιησόμεθα αὐτῶν μνήμην. Ἀθλητὰς μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἀγωνισταὶ μουσικῆς τῶν ἀνθρώπων τοῖς πλείοσιν ἐγένοντο μετ᾽ οὐδενὸς λογισμοῦ, οὐ πάνυ τι ἡγοῦμαι σπουδῆς ἀξίους· ἀθλητὰς δὲ ὁπόσοι τι καὶ ὑπελείποντο ἐς δόξαν, ἐν λόγῳ σφᾶς ἐδήλωσα τῷ ἐς Ἠλείους. Φαΰλλῳ δὲ Κροτωνιάτῃ Ὀλυμπιάσι μὲν οὐκ ἔστιν αὐτῷ νίκη· τὰς δὲ Πυθοῖ πεντάθλου δύο ἀνείλετο καὶ σταδίου τὴν τρίτην. ἐναυμάχησε δὲ καὶ ἐναντία τοῦ Μήδου ναῦν τε παρασκευασάμενος οἰκείαν, καὶ Κροτωνιατῶν ὁπόσοι ἐπεδήμουν τῇ Ἑλλάδι ἀνεβίβασε. καὶ ἔστιν ἀνδριὰς ἐν Δελφοῖς, τὸν μὲν δὴ ἐς τὸν Κροτωνιάτην οὕτως εἶχεν. Ἐσελθόντι δὲ ἐς τὸ τέμενος, χαλκοῦς ταῦρος, τέχνη μὲν Θεοπρόπου ἐστὶν Αἰγινήτου, Κορκυραίων δὲ ἀνάθημα. λέγεται δὲ ὡς ταῦρος ἐν τῇ Κορκύρᾳ καταλιπὼν τὰς ἄλλας βοῦς καὶ ἀπὸ τῆς νομῆς κατερχόμενος, ἐμυκᾶτο ἐπὶ θαλάσσῃ. γινομένου δὲ ἐπὶ ἡμέρᾳ πάσῃ τοῦ αὐτοῦ, κάτεισιν ἐπὶ θάλασσαν ὁ βουκόλος, καὶ εἶδεν ἰχθύων τῶν θύννων ἀτέκμαρτόν τι ἀριθμῷ πλῆθος. καὶ ὁ μὲν δῆλα τοῖς ἐν τῇ πόλει Κορκυραίοις ἐποίησεν. οἱ δὲ (ἑλεῖν γὰρ τοὺς θύννους προαιρούμενοι, τὴν ἄλλως ταλαιπωρίαν εἶχον) θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς· καὶ οὕτω Ποσειδῶνί τε ἐκεῖνον θύουσι τὸν ταῦρον, καὶ αὐτίκα μετὰ τὴν θυσίαν αἱροῦσι τοὺς ἰχθῦς. καί σφισι τὸ ἀνάθημα ἐν Ὀλυμπίᾳ τε καὶ ἐν Δελφοῖς ἐστιν ἡ δεκάτη τῆς ἄγρας. Ἐφεξῆς δὲ, Τεγεατῶν ἀναθήματα ἀπὸ Λακεδαιμονίων, Ἀπόλλων τέ ἐστι καὶ Νίκη, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τῶν ἡρώων, Καλλιστώ τε ἡ Λυκάονος, καὶ Ἀρκὰς ὁ ἐπώνυμος τῆς γῆς, καὶ οἱ τοῦ Ἀρκάδος παῖδες, Ἔλατος, καὶ Ἀφείδας, καὶ Ἀζάν. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Τρίφυλος. τούτῳ δὲ ἦν οὐκ Ἐρατὼ Τριφύλῳ μήτηρ, ἀλλὰ Λαοδάμεια ἡ Ἀμύκλα τοῦ ἐν Λακεδαίμονι βασιλεύσαντος. ἀνάκειται δὲ καὶ Ἔρασος Τριφύλου παῖς. οἱ δὲ εἰργασμένοι τὰ ἀγάλματα, Παυσανίας ἔστιν Ἀπολλωνιάτης, οὗτος μὲν τόν τε Ἀπόλλωνα καὶ Καλλιστώ, τὴν δὲ Νίκην καὶ τοῦ Ἀρκάδος εἰκόνα Σικυώνιος Δαίδαλος· Ἀντιφάνης δὲ Ἀργεῖος, καὶ Σαμόλας Ἀρκάς, οὗτος μὲν τὸν Τρίφυλον καὶ Ἀζᾶνα, Ἔλατον δὲ καὶ Ἀφείδαντά τε καὶ Ἔρασον Ἀργεῖος. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ Τεγεᾶται ἔπεμψαν ἐς Δελφούς, Λακεδαιμονίους ὅτε ἐπὶ σφᾶς ἐστρατεύσαντο αἰχμαλώτους ἑλόντες. Λακεδαιμονίων δὲ ἀπαντικρὺ τούτων ἀναθήματά ἐστιν ἀπ᾽ Ἀθηναίων, Διόσκουροι, καὶ

Ζεύς,

Ζεὺς, καὶ Ἀπόλλων τε καὶ Ἄρτεμις. ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ποσειδῶν τε καὶ Λύσανδρος ὁ Ἀριστοκρίτου στεφανούμενος ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος· Ἄβας τε ὃς τῷ Λυσάνδρῳ τότε ἐμαντεύετο, καὶ Ἕρμων ὁ τὴν ναῦν τὴν Λυσάνδρου τὴν στρατηγίδα κυβερνῶν. τοῦτον μὲν δὴ τὸν Ἕρμωνα Θεόκοσμος ποιήσειν ἔμελλεν ὁ Μεγαρεὺς, ἅτε ὑπὸ τῶν Μεγαρέων ἐγγραφέντα ἐς τὴν πολιτείαν. οἱ δὲ Διόσκουροι Ἀντιφάνους εἰσὶν Ἀργείου. καὶ ὁ μάντις τέχνη Παίσωνος ἐκ Καλαυρείας τῆς Τροιζηνίων. Ἀθηνόδωρος δὲ καὶ Δαμίας, ὁ μὲν τὴν Ἄρτεμίν τε καὶ Ποσειδῶνα εἰργάσατο, ἔτι δὲ τὸν Λύσανδρον· Ἀθηνόδωρος δὲ τὸν Ἀπόλλωνα ἐποίησε καὶ τὸν Δία. οὗτοι δὲ Ἀρκάδες εἰσὶν ἐκ Κλείτορος. Ἀνάκεινται δὲ καὶ ὄπισθεν τῶν κατειλεγμένων, ὅσοι συγκατειργάσαντο τῷ Λυσάνδρῳ τὰ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, ἢ αὐτῶν Σπαρτιατῶν, ἢ ἀπὸ τῶν συμμαχησάντων. Εἰσὶ δὲ οἵδε· Ἀρακὸς μὲν καὶ Ἐριάνθης, ὁ μὲν αὐτοῦ ἐκ Λακεδαίμονος, ὁ δὲ Ἐριάνθης Βοιώτιος ὑπὲρ τοῦ Μίμαντος· ἐντεῦθεν μὲν Ἀστυκράτης· Χῖοι δὲ Κηφισοκλῆς, καὶ Ἑρμόφαντός τε, καὶ Ἱκέσιος, Τίμαρχος δὲ καὶ Διαγόρας Ῥόδιοι· Κνίδιος δὲ Θεόδαμος, ἐκ δὲ Ἐφέσου Κιμμέριος, Μιλήσιος Αἰαντίδης. τούτους μὲν δὴ ἐποίησε Τίσανδρος. τοὺς δὲ ἐφεξῆς Ἄλυπος Σικυώνιος· Θεόπομπον, Μίνδιον, καὶ Κλεομήδην Σάμιον, καὶ ἐξ Εὐβοίας Ἀριστοκλέα Καρύστιον, καὶ Αὐτόνομον Ἐρετριέα, καὶ Ἀριστόφαντον Κορίνθιον, καὶ Ἀπολλόδωρον Τροιζήνιον, καὶ ἐξ Ἐπιδαύρου Δίωνα τῆς ἐν τῇ Ἀργολίδι. ἐχόμενοι δὲ τούτων Ἀξιόνικός ἐστιν Ἀχαιὸς ἐκ Πελλήνης, ἐκ δὲ Ἑρμιόνος Θεάρης, καὶ Φωκεύς τε Πυρίας, καὶ Κόνων Μεγαρεὺς, καὶ Ἀγιμήνης Σικυώνιος· ἐκ δὲ Ἀμβρακίας καὶ Κορίνθου τε καὶ Λευκάδος, Τηλεκράτης, καὶ Πυθόδοτος Κορίνθιος, καὶ Ἀμβρακιώτης Εὐαντίδας. Τελευταῖοι δὲ Ἐπικυρίδας καὶ Ἐτεόνικος οἱ Λακεδαιμόνιοι. Πατροκλέους δὲ καὶ Κανάχου φασὶν ἔργα. Τὴν δὲ πληγὴν Ἀθηναῖοι τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οὐ μετὰ τοῦ δικαίου συμβῆναι σφίσιν ὁμολογοῦσι· προδοθῆναι γὰρ ἐπὶ χρήμασιν ὑπὸ τῶν στρατηγησάντων· Τυδέα δὲ εἶναι καὶ Ἀδείμαντον οἳ τὰ δῶρα ἐδέξαντο παρὰ Λυσάνδρου. καὶ ἐς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου Σιβύλλης παρέχονται τῶν χρησμῶν·

Καὶ τότ' Ἀθηναίοισι βαρύστονα κήδεα θήσει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, οὗπερ κράτος ἐστὶ μέγιστον·
Νηυσὶ φέρει πολέμοιο μάχην καὶ δηϊοτῆτα,
Ὀλλυμέναις δολεροῖσι τρόποις κακότητι νομήων.

Τὰ δὲ ἕτερα ἐκ Μουσαίου χρησμῶν μνημονεύουσι·

Καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
Ἡγεμόνων κακότητι· παραίφασις δέ τις ἔσται,
ἤ γ' ἄλις ἡμύσοισι πόλιν, τίσουσι δὲ ποινήν.

Ταῦτα μὲν δὴ ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Τὸν δὲ ὑπὲρ τῆς καλουμένης Θυρέας Λακεδαιμονίων ἀγῶνα καὶ Ἀργείων, Σίβυλλα μὲν καὶ τοῦτον προεθέσπισεν, ὡς συμβήσοιτο ἐξ ἴσου ταῖς πόλεσιν. Ἀργεῖοι δὲ ἀξιοῦντες ἐσχηκέναι πλέον ἐν τῷ ἔργῳ, χαλκοῦν τινα ἵππον τὸν Δούρειον δῆθεν ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς. ὃ δὲ ἔργον Ἀντιφάνους ἐστὶν Ἀργείου. τῷ βάθρῳ δὲ τῷ ὑπὸ τὸν ἵππον τὸν Δούρειον δὴ ἐπίγραμμα μέν ἐστιν, ἀπὸ δεκάτης τοῦ Μαραθωνίου ἔργου τεθῆναι τὰς εἰκόνας. Εἰσὶ δὲ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἀπόλλων, καὶ ἀνὴρ τῶν στρατηγησάντων Μιλτιάδης. ἐκ δὲ τῶν ἡρώων καλουμένων, Ἐρεχθεὺς, καὶ Κέκροψ, καὶ Πανδίων, καὶ Κελεός τε, καὶ Ἀντίοχος ὁ ἐκ Μιδείας Ἡρακλεῖ γενόμενος τῆς Φύλαντος· ἔτι δὲ Αἰγεύς τε καὶ παίδων τῶν Θησέως Ἀκάμας. οὗτοι μὲν καὶ φυλαῖς Ἀθήνησιν ὀνόματα κατὰ μάντευμα ἔδωκαν τὸ ἐκ Δελφῶν. ὁ δὲ Μελάνθου Κόδρος, καὶ Θησεὺς, καὶ Φυλεύς ἐστιν· οὗτοι δὲ οὐκέτι τῶν ἐπωνύμων εἰσί. τοὺς μὲν δὴ κατειλεγμένους Φειδίας ἐποίησε, καὶ ἀληθεῖ λόγῳ δεκάτη καὶ οὗτοι τῆς μάχης εἰσί. Ἀντίγονον δὲ, καὶ τὸν παῖδα Δημήτριον, καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον, χρόνῳ ὕστερον ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς· τὸν μὲν Αἰγύπτιον καὶ εὐνοίᾳ τινὶ ἐς αὐτὸν, τοὺς δὲ Μακεδόνας, τῷ ἐς αὐτοὺς δέει. πλησίον δὲ τοῦ ἵππου καὶ ἄλλα ἀναθήματά ἐστιν, Ἀργείων οἱ ἡγεμόνες, τῶν ἐς Θήβας ὁμοῦ Πολυνείκει στρατευσάντων, Ἄδραστός τε ὁ

Ταλαοῦ, καὶ Τυδεὺς Οἰνέως. καὶ οἱ ἀπόγονοι Προίτου, καὶ Καπανεὺς Ἱππόνου, καὶ Ἐτέοκλος ὁ Ἴφιος. Πολυνείκης τε καὶ Ἱππομέδων ἀδελφῆς Ἀδράστου παῖς. Ἀμφιαράου δὲ καὶ ἅρμα ἐγγὺς πεποίηται, καὶ ἐφεστηκὼς Βάτων ἐπὶ τῷ ἅρματι, ἡνίοχός τε τῶν ἵππων, καὶ τῷ Ἀμφιαράῳ καὶ ἄλλως προσήκων κατὰ οἰκειότητα. Τελευταῖος δὲ Ἁλιθέρσης ἐστὶν αὐτῶν. οὗτοι μὲν δὴ Ὑπατοδώρου καὶ Ἀριστογείτονός εἰσιν ἔργα, καὶ ἐποίησαν σφᾶς, ὡς αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς νίκης ἥντινα ἐν Οἰνόῃ τῇ Ἀργείᾳ αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων ἐπίκουροι Λακεδαιμονίους ἐνίκησαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ (ἐμοὶ δοκεῖν) ἔργου καὶ τοὺς Ἐπιγόνους ὑπὸ ἀλλήλων καλουμένους ἀνέθεσαν οἱ Ἀργεῖοι. κεῖνται γὰρ δὴ εἰκόνες καὶ τούτων, Σθένελος καὶ Ἀλκμαίων, κατὰ ἡλικίαν (ἐμοὶ δοκεῖν) πρὸ Ἀμφιλόχου τετιμημένος· ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Πρόμαχος, καὶ Θέρσανδρος, καὶ Αἰγιαλεύς τε, καὶ Διομήδης. ἐν μέσῳ δὲ Διομήδους καὶ τοῦ Αἰγιαλέως ἐστὶν Εὐρύαλος. ἀπαντικρὺ δὲ αὐτῶν, ἀνδριάντες τέ εἰσιν ἄλλοι. τούτους δὲ ἀνέθεσαν οἱ Ἀργεῖοι, τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσηνῶν Θηβαίοις καὶ Ἐπαμινώνδᾳ μετασχόντες. Ἡρώων δέ εἰσιν αἱ εἰκόνες· Δαναὸς μὲν βασιλέων ἰσχύσας ἐν τῷ Ἄργει μέγιστον· Ὑπερμνήστρα δὲ, ἅτε καθαρὰ χεῖρας μόνη τῶν ἀδελφῶν· παρὰ δὲ αὐτὴν καὶ ὁ Λυγκεὺς, καὶ ἅπαν τὸ ἐφεξῆς αὐτῶν γένος τὸ ἐς Ἡρακλέα τε καὶ ἔτι πρότερον καθῆκον ἐς Περσέα. Ταραντίνων δὲ οἱ ἵπποι οἱ χαλκοῖ καὶ αἰχμάλωτοι γυναῖκες ἀπὸ Μεσαπίων εἰσὶν ὁμόρων τῇ Ταραντίνων βαρβάρων. Ἀγελάδα δὲ ἔργα τοῦ Ἀργείου. Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι, οἰκιστὴς δὲ ἐγένετο Σπαρτιάτης Φάλανθος. στελλομένῳ δὲ ἐς ἀποικίαν τῷ Φαλάνθῳ, λόγιον ἦλθεν ἐκ Δελφῶν· ὑετοῦ αἰσθόμενον ὑπὸ αἴθρᾳ, τηνικαῦτα καὶ χώραν κτήσασθαι καὶ πόλιν. Τὸ μὲν δὴ παραυτίκα οὔτε ἰδίᾳ τὸ μάντευμα ἐπισκεψάμενος, οὔτε πρὸς τῶν ἐξηγητῶν τινα ἀνακοινώσας, κατέσχε ταῖς ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν. ὡς δὲ οἱ νικῶντι τοὺς βαρβάρους οὐκ ἐγίνετο οὔτε τινα ἑλεῖν τῶν πόλεων, οὔτε ἐπικρατῆσαι χώρας, ἐς ἀνάμνησιν ἀφικνεῖτο χρησμοῦ, καὶ ἀδύνατα ἐνόμιζέν οἱ τὸν θεὸν χρῆσαι· μὴ γὰρ ἄν ποτε ἐν καθαρῷ καὶ αἰθρίῳ τῷ ἀέρι ὑσθῆναι. καὶ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀθύμως ἔχοντα (ἠκολουθήκει γὰρ οἴκοθεν) τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ ἐς τὰ γόνατα ἐσθεμένη τὰ αὑτῆς τοῦ ἀνδρὸς τὴν κεφαλὴν, ἐξέλεγε τοὺς φθεῖρας· καί πως ὑπὸ εὐνοίας δακρῦσαι παρίσταται τῇ γυναικὶ, ὁρώσῃ τοῦ ἀνδρὸς ἐς οὐδὲν προχωροῦντα τὰ πράγματα. προέχει δὲ ἀφειδέστερον τῶν δακρύων, καὶ (ἔβρεχε γὰρ τοῦ Φαλάνθου τὴν κεφαλὴν) συνίησί τε τῆς μαντείας (ὄνομα γὰρ δὴ ἦν Αἴθρα τῇ γυναικὶ) καὶ οὕτω τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ Τάραντα τῶν βαρβάρων εἷλε μεγίστην καὶ εὐδαιμονεστάτην τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεων. Τάραντα δὲ τὸν ἥρω Ποσειδῶνός φασι καὶ ἐπιχωρίας Νύμφης παῖδα εἶναι· ἀπὸ δὲ τοῦ ἥρω τεθῆναι τὰ ὀνόματα τῇ πόλει τε καὶ τῷ ποταμῷ. καλεῖται γὰρ δὴ Τάρας κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ πόλει καὶ ὁ ποταμός. Πλησίον δὲ τοῦ ἀναθήματος τοῦ Ταραντίνων, Σικυωνίων ἐστὶ θησαυρός. χρήματα δὲ οὔτ' ἐνταῦθα ἤδη ἦσαν, οὔτε ἐν ἄλλῳ τῶν θησαυρῶν. Κνίδιοι δὲ ἐκόμισαν ἀγάλματα ἐς Δελφοὺς, Τριόπαν οἰκιστὴν τῆς Κνίδου παρεστῶτα ἵππῳ, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλωνά τε καὶ Ἄρτεμιν ἐφιέντας τῶν βελῶν ἐπὶ Τιτυόν. τὰ δὲ καὶ τετρωμένος ἐστὶν ἤδη τὸ σῶμα. ταῦτα ἕστηκε παρὰ τὸν Σικυωνίων θησαυρόν. Ἐποιήθη δὲ καὶ ὑπὸ Σιφνίων ἐπὶ αἰτίᾳ τοιᾷδε θησαυρός. Σιφνίων ἡ νῆσος χρυσοῦ μέταλλα ἤνεγκε, καὶ αὐτοὺς τῶν προσιόντων ἐκέλευσεν ὁ θεὸς ἀποφέρειν δεκάτην ἐς Δελφούς. οἱ δὲ τὸν θησαυρὸν ᾠκοδομήσαντο, καὶ ἀπέφερον τὴν δεκάτην. ὡς δὲ ὑπὸ ἀπληστίας ἐξέλιπον τὴν φορὰν, ἐπικλύσασα ἡ θάλασσα ἀφανῆ τὰ μέταλλα σφίσιν ἐποίησεν. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἀνδριάντας Λιπαραῖοι, ναυμαχίᾳ κρατήσαντες Τυρρηνῶν. οἱ δὲ Λιπαραῖοι οὗτοι, Κνιδίων μὲν ἦσαν ἄποικοι, τῆς δὲ ἀποικίας ἡγεμόνα γενέσθαι φασὶν ἄνδρα Κνίδιον· ὄνομα δὲ εἶναί οἱ Πένταθλον Ἀντίοχος ὁ Ξενοφάνους Συρακούσιος ἐν τῇ Σικελιώτιδι συγγραφῇ φησί. Λέγει δὲ καὶ ὡς ἐπὶ Παχύνῳ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἐν Σικελίᾳ κτίσαντες πόλιν, αὐτοὶ μὲν ἐκπίπτουσιν ὑπὸ Ἐλύμων καὶ Φοινίκων πολέμῳ πιεσθέντες· τὰς νήσους δὲ ἔσχον ἐρήμους ἔτι, οἱ ἀναστήσαντες τοὺς ἐνοικοῦντας. ἃς καὶ κατὰ τὰ ἔπη τὰ Ὁμήρεια Αἰόλου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ὀνομάζουσι. Τούτων Λιπάραν μὲν κτίσαντες πόλιν ἐνταῦθα οἰκοῦσιν. Ἱερὰν

δὲ καὶ

δὲ καὶ Στρογγύλην καὶ Διδύμας γεωργοῦσι διαβαίνοντες ναυσὶν ἐς αὐτάς. ἐν δὲ τῇ Στρογγύλῃ καὶ πῦρ δῆλόν ἐστιν ἀνιὸν ἐκ τῆς γῆς. καὶ ἐν Ἱερᾷ δὲ πῦρ τε αὐτόματον ἐπὶ ἄκρας ἀναχεῖται τῆς νήσου, καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ λουτρά ἐστιν ἐπιτήδεια· δέξαιτό σε ἠπίως τὸ ὕδωρ, ἐπεὶ ἄλλως γε χαλεπὸν ὑπὸ ζεστότητός ἐστιν ἐμβαίνεσθαι. Οἱ δὲ θησαυροὶ Θηβαίων ἀπὸ ἔργου τοῦ ἐς πόλεμον καὶ Ἀθηναίων εἰσὶν ὡσαύτως. Κνιδίους δὲ οὐκ οἶδα ἢ ἐπὶ νίκῃ τινὶ, ἢ ἐς ἐπίδειξιν εὐδαιμονίας ᾠκοδομήσαντο. ἐπεὶ Θηβαίοις γε ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Λεύκτροις, καὶ Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων ὁμοῦ διὰ τάδε εἰσὶν οἱ θησαυροί. Κλεωναῖοι δὲ ἐπιέσθησαν μὲν κατὰ τὸ αὐτὸ Ἀθηναίοις ὑπὸ νόσου τῆς λοιμώδους. κατὰ δὲ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ἔθυσαν τράγον ἀνίσχοντι ἔτι τῷ ἡλίῳ, καὶ (εὕραντο γὰρ λύσιν τοῦ κακοῦ) τράγον χαλκοῦν ἀποπέμπουσι τῷ Ἀπόλλωνι. Ποτιδαιατῶν δὲ τῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Συρακουσίων, τῶν μὲν ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ τοῦ μεγάλου πταίσματος, Ποτιδαιάται δὲ εὐσεβείας τῆς ἐς τὸν θεὸν ἐποίησαν. Ὠκοδόμησαν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι στοὰν ἀπὸ χρημάτων, ἃ ἐν τῷ πολέμῳ σφίσιν ἐγένετο ἀπό τε Πελοποννησίων, καὶ ὅσοι Πελοποννησίοις ἦσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σύμμαχοι. Ἀνάκειται δὲ καὶ πλοίων τὰ ἄκρα κοσμήματα καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ᾽ αὐταῖς ἀριθμεῖ τὰς πόλεις, ἀφ᾽ ὧν Ἀθηναῖοι τὰ ἀκροθίνια ἀπέστειλαν, τήν τε Ἠλείων καὶ Λακεδαιμονίων, Σικυῶνά τε καὶ Μέγαρα, καὶ Πελληνέας Ἀχαιῶν, Ἀμβρακίαν τε καὶ Λευκάδα, καὶ αὐτὴν Κόρινθον. γενέσθαι δὲ ἀπὸ τῶν ναυμαχιῶν τούτων καὶ θυσίαν Θησεῖ, καὶ τῷ Ποσειδῶνι ἐπὶ τῷ ὀνομαζομένῳ Ῥίῳ. Καί μοι φαίνεται, τὸ ἐπίγραμμα ἐς Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου ἐστὶ καὶ ἐς τοῦ Φορμίωνος τὰ ἔργα. Πέτρα δέ ἐστιν ἀνίσχουσα ὑπὲρ ταύτης. Ἐπὶ ταύτῃ Δελφοὶ στᾶσαν φασὶν ᾆσαι τοὺς χρησμοὺς ὄνομα Ἡροφίλην, Σίβυλλαν δὲ ἐπίκλησιν τὴν προτέραν γενομένην. Ταύτην τὴν μάλιστα ὁμοίως οὖσαν ἀρχαίαν εὑρίσκον, ἣν θυγατέρα Ἕλληνες Διὸς καὶ Λαμίας τῆς Ποσειδῶνος φασὶν εἶναι, καὶ χρησμούς τε αὐτὴν γυναικῶν πρώτην ᾆσαι, καὶ ὑπὸ τῶν Λιβύων Σίβυλλαν λέγουσιν ὀνομασθῆναι. ἡ δὲ Ἡροφίλη, νεωτέρα μὲν ἐκείνης, φαίνεται δὲ ὅμως πρὸ τοῦ πολέμου γεγονυῖα καὶ αὕτη τοῦ Τρωϊκοῦ· καὶ Ἑλένην τε προεδήλωσεν ἐν τοῖς χρησμοῖς, ὡς ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης τραφήσοιτο ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὡς Ἴλιον ἁλώσεται δι᾽ αὐτὴν ὑπὸ Ἑλλήνων. Δήλιοι δὲ καὶ ὕμνον μέμνηνται τῆς γυναικὸς ἐς Ἀπόλλωνα. καλεῖ δὲ οὐκ Ἡροφίλην μόνην, ἀλλὰ καὶ Ἄρτεμιν ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτὴν, καὶ Ἀπόλλωνος γυνὴ γαμετὴ, τὸ δὲ ἀδελφὴ, καὶ αὖθις θυγάτηρ φησὶν εἶναι. Ταῦτα μὲν δὴ μαινομένη τε καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ κάτοχος πεποίηκεν. Ἑτέρωθι δὲ εἶπε τῶν χρησμῶν, ὡς μητρὸς μὲν ἀθανάτης εἴη μιᾶς τῶν ἐν Ἴδῃ Νυμφῶν, πατρὸς δὲ ἀνθρώπου· καὶ οὕτω λέγει τὰ ἔπη·

Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῦ τε θεᾶς τε,
Νύμφης δ᾽ ἀθανάτης, πατρὸς δ᾽ αὖ κητοφάγοιο,
Μητρόθεν Ἰδογενὴς, πατρὶς δέ μοί ἐστιν ἐρυθρὴ
Μάρπησσος, μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ᾽ Ἀϊδωνεύς.

Ἦν δὲ ἔτι καὶ ἐν τῇ Ἴδῃ τῇ Τρωϊκῇ πόλεως Μαρπήσσου τὰ ἐρείπια, καὶ ἐν αὐτοῖς οἰκήτορες ὡς ἑξήκοντα ἄνθρωποι· ὑπέρυθρος δὲ πᾶσα περὶ τὸ Μάρπησσον γῆ, καὶ δεινῶς ἐστὶν αὐχμώδης· ὥστε καὶ τῷ Ἀΐδωνι ποταμῷ καταδύεσθαί τε ἐς τὴν χώραν, καὶ ἀνασχόντι τὸ αὐτὸ αὖθις πάσχειν, τέλος δὲ καὶ ἀφανίζεσθαι κατὰ τῆς γῆς. αἴτιον (ἐμοὶ δοκεῖ) ἐστὶν, ὅτι λεπτή τε κατὰ τοῦτο καὶ σηραγγώδης ἐστὶν ἡ Ἴδη. ἀπέχει δὲ Ἀλεξανδρείας τῆς ἐν τῇ Τρωάδι τεσσαράκοντα ἡ Μάρπησσος καὶ διακόσια στάδια. Τὴν δὲ Ἡροφίλην οἱ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, ταύτην νεωκόρον τε τοῦ Ἀπόλλωνος γενέσθαι τοῦ Σμινθέως, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνείρατι τῷ Ἑκάβης χρῆσαί φασιν αὐτὴν, ἃ δὴ καὶ ἐπιτελεσθέντα ἴσμεν. Αὕτη ἡ Σίβυλλα ᾤκησε μὲν τὸ πολὺ τοῦ βίου ἐν Σάμῳ, ἀφίκετο δὲ καὶ ἐς Κλάρον τὴν Κολοφωνίων, καὶ ἐς Δῆλόν τε, καὶ ἐς Δελφούς. ὁπότε δὲ ἀφίκοιτο, ἐπὶ ταύτης ἱσταμένη τῆς πέτρας ᾖδε. Τὸ μέντοι χρεὼν αὐτὴν ἐπέλαβεν ἐν τῇ Τρωάδι· καί οἱ τὸ μνῆμα ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Σμινθέως ἐστὶ, καὶ ἐλεγεῖον ἐπὶ στήλης·

Ἁδ᾽ ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορίς εἰμι Σίβυλλα,
Τῷδ᾽ ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι πυθομένα·
Παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρίν, νῦν δ᾽ αἰὲν ἄναυδος,
Μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρῇ τήνδε λαχοῦσα πέδην.
Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷδ᾽ ὑπόκειμαι,
Μοῖραν ἔχουσ᾽ Ἑκάτῳ τῆς τότ᾽ ἀνακτορίης.

Ὁ μὲν δὴ παρὰ τὸ μνῆμα ἕστηκεν Ἑρμῆς λίθου τετράγωνον σχῆμα. ἐξ ἀριστερᾶς δὲ ὕδωρ τε κατερχόμενον ἐς κρήνην, καὶ τῶν Νυμφῶν ἐστι τὰ ἀγάλματα. Ἐρυθραῖοι δὲ (ἀμφισβητοῦσι γὰρ τῆς Ἡροφίλης προθυμότατα Ἑλλήνων) Κώρυκόν τε καλούμενον ὄρος, καὶ ἐν τῷ ὄρει σπήλαιον ἀποφαίνουσι, τεχθῆναι τὴν Ἡροφίλην ἐν αὐτῷ λέγοντες, Θεοδώρου δὲ ἐπιχωρίου ποιμένος καὶ Νύμφης παῖδα εἶναι· Ἰδαίαν δὲ ἐπίκλησιν γενέσθαι τῇ Νύμφῃ, κατ᾽ ἄλλο μὲν οὐδέν, τῶν δὲ χωρίων τὰ δασέα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἴδας τότε ὀνομάζεσθαι. Τὸ δὲ ἔπος τὸ ἐς τὴν Μάρπησσον, καὶ τὸν ποταμὸν τὸν Ἀϊδωνέα, τοῦτο οἱ Ἐρυθραῖοι τὸ ἔπος ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῶν χρησμῶν. τὴν δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς κατὰ ταὐτὰ εἰποῦσαν, ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλεῖσθαι δὲ αὐτὴν Δημώ, συνέγραψεν Ὑπέροχος ἀνὴρ Κυμαῖος. Χρησμὸν δὲ οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης ἐς οὐδένα εἶχον ἐπιδείξασθαι, λίθου δὲ ὑδρίαν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δεικνύουσιν οὐ μεγάλην, τῆς Σιβύλλης ἐνταῦθα κεῖσθαι φάμενοι τὰ ὀστᾶ. ἐπετράφη δὲ καὶ ὕστερον τῆς Δημοῦς παρὰ Ἑβραίοις τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης γυνὴ χρησμολόγος, ὄνομα δὲ αὐτῇ Σάββη. Βηρώσου δὲ εἶναι πατρὸς, καὶ Ἐρυμάνθης μητρός φασι Σάββην. οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν. Φαεννὶς δὲ θυγάτηρ βασιλεύσαντος ἀνδρὸς ἐν Χάοσι, καὶ αἱ Πέλειαι παρὰ Δωδωναίοις ἐμαντεύσαντο μὲν ἐκ θεοῦ καὶ αὗται· Σίβυλλαι δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ ἐκλήθησαν. τῆς μὲν δὴ πυθέσθαι τὴν ἡλικίαν καὶ ἐπιλέξασθαι ῥᾷον τοὺς χρησμούς. Ἀντιόχου γὰρ μετὰ τὸ ἁλῶναι Δημήτριον αὐτίκα ἐς τὴν ἀρχὴν καθισταμένου γέγονε Φαεννίς. Τὰς Πελειάδας δὲ Φημονόης τε ἔτι προτέρας γενέσθαι λέγουσι, καὶ ᾆσαι γυναικῶν πρώτας τάδε τὰ ἔπη·

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστί, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μεγάλε Ζεῦ·
Ἀ καρποὺς ἀνίῃ, διὸ κλῄζετε μητέρα γαῖαν.

Χρησμολόγους δὲ ἄνδρας Κύπριόν τε Εὔκλοον, καὶ Ἀθηναῖον Μουσαῖον τὸν Ἀντιοφήμου, καὶ Λύκον τὸν Πανδίονος, τούτους τε γενέσθαι καὶ ἐκ Βοιωτίας Βάκιν φασὶ κατάσχετον ἄνδρα ἐκ Νυμφῶν. τούτων πλὴν Λύκου τῶν ἄλλων ἐπελεξάμην τοὺς χρησμούς. Τοσαῦται μὲν ἄχρις ἐμοῦ λέγονται γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἐκ θεοῦ μαντεύσασθαι. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τῷ πολλῷ καὶ αὖθις γένοιτο ἂν ἕτερα τοιαῦτα. Βίσωνος δὲ ταύρου τῶν Παιονικῶν χαλκοῦ πεποιημένην κεφαλὴν, Δρωπίων δέοντος ἔπεμψεν ἐς Δελφοὺς βασιλεὺς Παιόνων. οὗτοι οἱ βίσωνες χαλεπώτατοι θηρίων εἰσὶν ἁλίσκεσθαι ζῶντες, καὶ δίκτυα οὐκ ἂν οὕτω γένοιτο ἰσχυρὰ τῇ ἐμβολῇ. θηρεύονται δὲ οὗτοι τρόπον τοιόνδε. ἐπειδὰν χωρίον οἱ ἀγρεύοντες πρανὲς εὕρωσι καθῆκον ἐς κοιλότητα, πρῶτα μὲν φράγματι ἰσχυρῷ πέριξ ὠχυρώσαντο· ἔπειτα δὲ τὸ κάταντες καὶ τὸ πρὸς τῷ πέρατι ὁμαλὸν αὐτοῦ νεοδάρτοις βύρσαις κατεστόρεσαν· ἢν δὲ ἀπορήσαντες τύχωσι βυρσῶν, τότε καὶ τὰ αὖα τῶν δερμάτων ὑπὸ ἐλαίου σφίσιν ὀλισθηρὰ ποιεῖται. τὸ δὲ ἐντεῦθεν οἱ μάλιστα ἱππεύειν ἀγαθοὶ συνελαύνουσιν ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον τοὺς βίσωνας· οἱ δὲ εὐθὺς ἐν ταῖς πρώταις τῶν βυρσῶν ὀλισθόντες, κατὰ τοῦ πρανοῦς κυλίνδονται ἕως κατενεχθῶσιν ἐς τὸ ὁμαλόν. ἐρριμμένοι δὲ ἐνταῦθα ἠμέληνται κατ᾽ ἀρχάς, τετάρτῃ δὲ ἢ πέμπτῃ μάλιστα ἡμέρᾳ τὸ μὲν ἤδη τοῦ θυμοῦ τὸ πολὺ ὁ λιμὸς ἀφαιρεῖ καὶ ἡ ταλαιπωρία. οἱ δὲ σφίσιν οἷς τέχνη τιθασεύειν, προσφέρουσιν ἔτι κειμένοις πίτυος τῆς ἡμέρου καρπὸν, πρὶν ἐκλέξαντες ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐλύτρων, ἑτέρας δὲ οὐκ ἂν τροφῆς τὸ παραυτίκα ἅψαιντο τὰ θηρία· τέλος δὲ διαλαβόντες δεσμοῖς ἄγουσι.

Καὶ τοὺς

Καὶ τοὺς μὲν τρόπον αἱροῦσι τὸν εἰρημένον. Τοῦ βίσωνός τε τῆς κεφαλῆς καταντικρὺ τῆς χαλκῆς ἀνδριάς ἐστι θώρακά τε ἐνδεδυκὼς καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ θώρακι. Ἀνδρίων δὲ ἀνάθημα οἱ Δελφοὶ λέγουσιν Ἄνδρεα εἶναι τὸν οἰκιστήν. τό τε ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀρτέμιδος, Φωκέων ἀναθήματά ἐστιν ἀπὸ Θεσσαλῶν ὁμόρων τε, πλὴν ὅσον οἱ Λοκροὶ σφᾶς Ὑποκνημίδιοι διείργουσι, καὶ ἀεὶ πολεμίων ὄντων. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ οἱ ἐν Φαρσάλῳ Θεσσαλοὶ, καὶ Μακεδόνων οἱ ὑπὸ τῇ Πιερίᾳ πόλιν Δῖον οἰκοῦντες, Κυρηναῖοί τε τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ ἐν Λιβύῃ· οὗτοι μὲν τὸ ἅρμα, καὶ ἐπὶ τῷ ἅρματι Ἄμμωνα· Μακεδόνες δὲ οἱ ἐν Δίῳ, τὸν Ἀπόλλωνα, ὃς εἰλημμένος ἐστὶ τῆς ἐλάφου· Φαρσάλιοι δὲ Ἀχιλλέα τε ἐπὶ ἵππῳ. καὶ Κορίνθιοι δὲ οἱ Δωριεῖς ᾠκοδόμησαν θησαυρὸν καὶ οὗτοι· καὶ ὁ χρυσὸς ὁ ἐκ Λυδῶν ἀνέκειτο ἐνταῦθα. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους, ἀνάθημά ἐστι Θηβαίων, ὅτε Φωκεῦσιν ἐπολέμησαν τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον. εἰσὶ καὶ εἰκόνες χαλκαῖ Φωκέων ἀναθέντων, ἡνίκα δευτέρᾳ συμβολῇ τὸ ἱππικὸν ἐτρέψαντο τὸ ἐκ Θεσσαλίας. Φλιάσιοι δὲ ἐκόμισαν ἐς Δελφοὺς Δία τε χαλκοῦν, καὶ ὁμοῦ τῷ Διῒ ἄγαλμα Αἰγίνης. Ἐκ δὲ Μαντινείας τῆς Ἀρκάδων Ἀπόλλων χαλκοῦς ἐστιν ἀνάθημα. οὗτος οὐ πόρρω τοῦ Κορινθίων ἐστὶ θησαυροῦ. Ἡρακλῆς δὲ καὶ Ἀπόλλων ἔχονται τοῦ τρίποδος, καὶ ἐς μάχην περὶ αὐτοῦ καθίστανται. Λητὼ μὲν δὴ καὶ Ἄρτεμις Ἀπόλλωνα, Ἀθηνᾶ δὲ Ἡρακλέα ἐπέχουσι τοῦ θυμοῦ. Φωκέων καὶ τοῦτό ἐστιν ἀνάθημα, ὅτε σφίσιν ἐπὶ τοὺς Θεσσαλοὺς Τελλίας ἡγήσατο Ἠλεῖος. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἀγάλματα Δίυλλός τε ἐν κοινῷ καὶ Ἀμυκλαῖος, τὴν δὲ Ἀθηνᾶν καὶ Ἄρτεμιν Χιονίς ἐστιν εἰργασμένος. Κορινθίους δὲ εἶναι φασὶν αὐτούς. Λέγεται δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος ἐλθόντι ἐπὶ τὸ χρηστήριον, τὴν πρόμαντιν Ξενόκλειαν οὐκ ἐθελῆσαί οἱ χρᾶν διὰ τοῦ Ἰφίτου τὸν φόνον· τὸν δὲ ἀράμενον τὸν τρίποδα ἐκ τοῦ ναοῦ φέρειν ἔξω· εἰπεῖν τε δὴ τὴν πρόμαντιν·

Ἄλλος ἀρ Ἡρακλέης Τιρύνθιος, οὐχὶ Κανωβεύς.

πρότερον γὰρ ἔτι ὁ Αἰγύπτιος Ἡρακλῆς ἀφίκετο ἐς Δελφούς. τότε δὲ ὁ Ἀμφιτρύωνος τόν τε τρίποδα ἐπιδίδωσι τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ παρὰ τῆς Ξενοκλείας ὁπόσα ἐδεῖτο ἐδιδάχθη. Παραδεξάμενοι δὲ οἱ ποιηταὶ τὸν λόγον, μάχην Ἡρακλέους πρὸς Ἀπόλλωνα ὑπὲρ τρίποδος ᾄδουσιν. Ἐν κοινῷ δὲ ἔθεσαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσιν οἱ Ἕλληνες χρυσοῦν τρίποδα δράκοντι ἐπικείμενον χαλκῷ. ὅσον μὲν δὴ χαλκὸς ἦν τοῦ ἀναθήματος, σῶον καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἦν· οὐ μέντοι κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ τὸν χρυσὸν οἱ Φωκέων ὑπελείποντο ἡγεμόνες. Ταραντῖνοι δὲ καὶ ἄλλην δεκάτην ἐς Δελφοὺς ἀπὸ βαρβάρων Πευκετίων ἀπέστειλαν. τέχνη μὲν τὰ ἀναθήματα Ὀνάτα τοῦ Αἰγινήτου, καὶ Καλύνθου τε ἑστήκασιν ἔργα. εἰκόνες δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων. βασιλεὺς Ἰαπύγων Ὦπις ἥκων τοῖς Πευκετίοις σύμμαχος. οὗτος μὲν δὴ εἴκασται τεθνεῶτι ἐν τῇ μάχῃ. οἱ δὲ αὐτῷ κειμένῳ ἐφεστηκότες, ὁ ἥρως Τάρας ἐστὶ καὶ Φάλανθος ὁ ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ οὐ πόρρω τοῦ Φαλάνθου δελφίς. Πρὶν γὰρ δὴ εἰς Ἰταλίαν ἀφικέσθαι, καὶ ναυαγίᾳ τε ἐν τῷ πελάγει τῷ Κρισσαίῳ τὸν Φάλανθον χρήσασθαι, καὶ ὑπὸ δελφῖνος ἐκκομισθῆναι φασὶν ἐς τὴν γῆν. Οἱ δὲ πελέκεις Περικλύτου τοῦ Εὐθυμάχου Τενεδίου ἀνδρὸς ἐπὶ λόγῳ ἀνάθημα εἰσὶν ἀρχαίῳ. Κύκνον παῖδα εἶναι Ποσειδῶνος, καὶ βασιλεύειν φασὶν ἐν Κολώναις· αἱ δὲ ᾠκοῦντο ἐν τῇ γῇ τῇ Τρῳάδι αἱ Κολῶναι κατὰ νῆσον κείμεναι Λεύκοφρυν. ἔχοντος δὲ θυγατέρα ὄνομα Ἡμιθέαν τοῦ Κύκνου, καὶ υἱὸν καλούμενον Τέννην ἐκ Προκλείας, ἣ Κλυτίου μὲν ἦν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ Καλήτορος, ὃν Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἀποθανεῖν φησιν ὑπὸ Αἴαντος, ὅτι ὑπὸ τὴν Πρωτεσιλάου ναῦν ἔφερεν ὁ Καλήτωρ τὸ πῦρ· ταύτης οὖν προαποθανούσης, ἡ ἐπεισελθοῦσα Φιλονόμη ἡ Κραυγάσου (διήμαρτε γὰρ ἐρασθεῖσα τοῦ Τέννου) ψεύδεται πρὸς τὸν ἄνδρα, ὡς αὐτὴ μὲν οὐκ ἐθέλουσα, τὸν δὲ αὐτῇ Τέννην συγγενέσθαι θελήσαντα. Καί οἱ Κύκνος πείθεται τῇ ἀπάτῃ, καὶ ἐς λάρνακα ἐνθέμενος ὁμοῦ τῇ ἀδελφῇ Τέννην, ἐς θάλασσαν σφᾶς ἀφίησι. Σώζονταί τε δὴ πρὸς τὴν νῆσον οἱ παῖδες τὴν Λεύκοφρυν, καὶ ὄνομα ἡ νῆσος τὸ νῦν ἔχει ἀπὸ τοῦ Τέννου. Κύκνος δὲ (οὐ γὰρ τὸν πάντα ἔμελλε χρόνον ἀγνοήσειν ἀπατώμενος) ἔπλει παρὰ τὸν υἱὸν, ἄγνοιάν τε ὁμολογήσων τὴν

αὐτοῦ καὶ παραιτησόμενος τὸ ἁμάρτημα. προσορμισαμένων δὲ τῇ νήσῳ, καὶ ἐξάψαντος ἀπὸ τῆς νεὼς πρός τινα ἢ πέτραν ἢ δένδρον τοὺς κάλως, Τέννης πελέκει σφᾶς ἀπέκοψεν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. ἐπὶ τούτῳ μὲν ἐς τοὺς ἀρνουμένους στερεῶς, λέγεσθαι καθέστηκεν ὡς ὁ δεῖνα ὅστις δὴ Τεννεδίῳ πελέκει τόδε τι ἀπέκοψε. Τέννην μὲν ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀποθανεῖν ἀμύνοντα τῇ οἰκείᾳ φασὶν Ἕλληνες. Τεννέδιοι δὲ ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας προσεχώρησαν τοῖς Ἀλεξάνδρειαν ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ Τρῳάδι ἔχουσιν. Ἕλληνες δὲ οἱ ἐναντία βασιλέως πολεμήσαντες, ἀνέθεσαν μὲν Δία ἐς Ὀλυμπίαν χαλκοῦν, ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἐς Δελφοὺς Ἀπόλλωνα ἀπὸ ἔργων τῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπί τε Ἀρτεμισίῳ καὶ ἐν Σαλαμῖνι. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Θεμιστοκλῆς ἀφίκοιτο ἐς Δελφοὺς λαφύρων τῶν Μηδικῶν κομίζων τῷ Ἀπόλλωνι. ἐρωτήσαντα δὲ ὑπὲρ τῶν ἀναθημάτων εἰ ἐντὸς ἀναθήσει τοῦ ναοῦ, ἐκέλευεν αὐτὸν ἡ Πυθία τὸ παράπαν ἀποφέρειν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἔχει οὕτω τὰ ἐς τοῦτο τοῦ χρησμοῦ·

Μή μοι Περσῆος σκύλων περικαλλέα κόσμον
Νηῷ ἐγκαταθῇς· οἶκόνδ' ἀπόπεμπε τάχιστα.

Θαῦμα οὖν ἐποιούμεθα, εἰ ἀπηξίωσεν ἐκείνου μόνου μὴ προσέσθαι τὰ ἀπὸ τῶν Μήδων. Καὶ οἱ μὲν ἀπῶσαι ἂν τὸν θεὸν καὶ ἅπαντα ὁμοίως ἡγοῦντο ὅσα ἀπὸ τοῦ Πέρσου, εἰ ὥσπερ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ οἱ ἄλλοι πρότερον ἢ ἀναθεῖναι σφᾶς, ἐπήροντο τὸν Ἀπόλλωνα. Οἱ δὲ εἰδότα τὸν θεὸν ὅτι ἱκέτης τοῦ Πέρσου γενήσοιτο ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπὶ τούτῳ τὰ δῶρα ἔφασαν οὐκ ἐθελῆσαι λαβεῖν, ἵνα μὴ ἀναθέντι τὸ ἔχθος ἄπιστον ποιήσῃ ἀπὸ τοῦ Μήδου. Στρατείαν δὲ τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ βαρβάρου ἔστιν εὑρεῖν προειρηθεῖσαν μὲν ἐν τοῖς Βάκιδος χρησμοῖς· πρότερον δὲ ἔτι Εὔκλῳ τὰ ἐς αὐτὴν πεποιημένα ἐστί. Δελφῶν δὲ ἀνάθημά ἐστιν αὐτῶν πλησίον τοῦ βωμοῦ τοῦ μεγάλου, λύκος χαλκοῦς. Λέγουσι δὲ τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων συλήσαντα ἄνθρωπον, τὸν μὲν ὁμοῦ τῷ χρυσίῳ κατακρύψαντα ἔχειν αὐτὸν, ἔνθα τοῦ Παρνασοῦ μάλιστα ἦν συνεχὲς ὑπὸ ἀγρίων δένδρων· λύκον δὲ ἐπιθέσθαι οἱ καθεύδοντι, καὶ ἀποθανεῖν τε ὑπὸ τοῦ λύκου τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὡς ἐς τὴν πόλιν ὁσημέραι φοιτῶν ὠρύετο ὁ λύκος, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄνευ θεοῦ παραγίνεσθαί σφίσιν ὑπελάμβανον, οὕτως ἐπακολουθοῦσι τῷ θηρίῳ, καὶ ἀνευρίσκουσί τε τὸ ἱερὸν χρυσίον, καὶ ἀνέθεσαν λύκον τῷ θεῷ χαλκοῦν. Φρύνης δὲ εἰκόνα ἐπίχρυσον Πραξιτέλης μὲν εἰργάσατο ἐραστὴς καὶ οὗτος. ἀνάθημα δὲ αὐτῆς Φρύνης ἐστὶν ἡ εἰκών. Τὰ δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ, τὰ μὲν ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, Ἐπιδαύριοι τὸ ἕτερον οἱ ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀπὸ Μήδων, τὸ δὲ αὐτῶν Μεγαρεῖς ἀνέθεσαν Ἀθηναίους μάχῃ πρὸς Νισαίᾳ κρατήσαντες. Πλαταιέων δὲ βοῦς ἐστιν, ἡνίκα ἐν τῇ σφετέρᾳ καὶ οὗτοι Μαρδόνιον τὸν Γωβρύου μετὰ Ἑλλήνων ἠμύναντο ἄλλων. Καὶ αὖθις δύο Ἀπόλλωνος, τὸ μὲν Ἡρακλεωτῶν πρὸς τῷ Εὐξείνῳ, τὸ δὲ Ἀμφικτυόνων ἐστὶν, ὅτε Φωκεῦσιν ἐπεργαζομένοις τοῦ θεοῦ τὴν χώραν ἐπέβαλλον χρημάτων ζημίαν. Ὁ δὲ Ἀπόλλων οὗτος καλεῖται μὲν ὑπὸ Δελφῶν Σιτάλκας, μέγεθος δὲ πέντε πηχῶν καὶ τριάκοντά ἐστι. στρατηγοὶ δὲ οἱ πολλοὶ, καὶ Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ Ἀθηνᾶς, δύο τε Ἀπόλλωνος ἀγάλματά ἐστιν Αἰτωλῶν, ἡνίκα σφίσιν ἐξειργάσθη τὰ ἐς Γαλάτας. Στρατείαν δὲ τὴν Κελτῶν ὡς ἐκ τῆς Εὐρώπης διαβήσοιτο ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν πόλεων, Φαεννὶς προεδήλωσεν ἐν τοῖς χρησμοῖς γενεᾷ πρότερον, ἢ ἐπεράχθη τὸ ἔργον·

Δὴ τότ' ἀμειψάμενος στεινὸν πόρον Ἑλλησπόντου
Αὐλήσει Γαλατῶν ὀλοὸς στρατὸς, οἵ ῥ' ἀθεμίστως
Ἀσίδα πορθήσουσι· θεὸς δ' ἔτι κύντερα θήσει
Πάγχυ μάλ', οἳ ναίουσι παρ' ἠιόνεσσι θαλάσσης.
Εἰς ὀλίγον τάχα γάρ σφιν ἀοσσητῆρα Κρονίων
Ὁρμήσει, ταύροιο διοτρεφέος φίλον υἱόν,
Ὃς πᾶσιν Γαλάτῃσιν ὀλέθριον ἦμαρ ἐφήσει.

Παῖδα

Παῖδα δὲ εἶπε ταύρου τὸν ἐν Περγάμῳ βασιλεύσαντα Ἄτταλον. τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον καὶ ταυροκέρων προείρηκε χρηστήριον. Ἱππικοῦ δὲ ἡγεμόνας ἀναβεβηκότας ἐπὶ ἵππους, Φεραῖοι παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἔστησαν τρεψάμενοι τὴν Ἀττικὴν ἵππον. Τὸν δὲ φοίνικα ἀνέθεσαν Ἀθηναῖοι τὸν χαλκοῦν, καὶ αὐτὸν καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἐπίχρυσον ἐπὶ τῷ φοίνικι, ἀπὸ ἔργων ὧν ἐπ᾽ Εὐρυμέδοντι ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ τὸ μὲν πεζῇ, τὸ δὲ ναυσὶν ἐν τῷ ποταμῷ κατώρθωσαν. Τούτου τοῦ ἀγάλματος ἐνιαχοῦ τὸν ἐπ᾽ αὐτῷ χρυσὸν ἐθεώμην λελυμασμένον. ἐγὼ μὲν δὴ τὸ ἔγκλημα ἐς κακούργους τε ἦγον καὶ φῶρας ἀνθρώπους. Κλειτόδημος δὲ ὁπόσοι τὰ Ἀθηναίων ἐπιχώρια ἔγραψαν ὁ ἀρχαιότατος, οὗτος ἐν τῷ λόγῳ φησὶ τῷ Ἀττικῷ, ὅτε Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ἐπὶ Σικελίᾳ τὸν στόλον, ὡς ἔθνος τι ἄπειρον κοράκων κατήρετο τότε ἐς Δελφούς, καὶ περιέκοπτόν τε τοῦ ἀγάλματος τούτου, καὶ ἀπέρρησσον τοῖς ῥάμφεσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸν χρυσόν. λέγει δὲ καὶ ὡς τὸ δόρυ, καὶ τὰς γλαῦκας, καὶ ὅσος καρπὸς ἐπὶ τῷ φοινικίῳ ἐπεποίητο ἐς μίμησιν τῆς ὀπώρας, κατακλάσειεν καὶ ταῦτα οἱ κόρακες. Ἀθηναίοις μὲν δὴ καὶ ἄλλα σημεῖα μὴ ἐκπλεῦσαι σφᾶς ἀπαγορεύοντα ἐς Σικελίαν διηγήσατο ὁ Κλειτόδημος. Κυρηναῖοι δὲ ἀνέθεσαν ἐν Δελφοῖς Βάττον ἐπὶ ἅρματι, ὃς ἐς Λιβύην ἤγαγε σφᾶς ναυσὶν ἐκ Θήρας. ἡνίοχος μὲν τοῦ ἅρματός ἐστι Κυρήνη. ἐπὶ δὲ τῷ ἅρματι, Βάττος τε καὶ Λιβύη στεφανοῦσά ἐστιν αὐτόν. ἐποίησε δὲ Ἀμφίων Ἀκέστορος Κνώσσιος. Ἐπεὶ δὲ ᾤκισε Βάττος τὴν Κυρήνην, λέγεται καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι οἱ τοιόνδε ἴαμα. ἐπιόντων Κυρηναίων τὴν χώραν, ἐν τοῖς ἐσχάτοις αὐτῆς ἐρήμοις ἔτι οὖσι, θεᾶται λέοντα, καὶ αὐτὸν τὸ δεῖμα τὸ ἐκ τῆς θέας βοῆσαι σαφὲς καὶ μέγα ἠνάγκασεν. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Βάττου, καὶ ἄλλον ἔστησαν οἱ Ἀμφικτύονες Ἀπόλλωνα ἀπὸ τοῦ ἀδικήματος τοῦ εἰς τὸν θεὸν τῶν Φωκέων. Τῶν δὲ ἀναθημάτων ἃ οἱ βασιλεῖς ἀπέστειλαν οἱ Λυδῶν, οὐδὲν ἔτι ἦν αὐτῶν εἰ μὴ σιδηροῦν μόνον τὸ ὑπόθημα τοῦ Ἀλυάττου κρατῆρος. τοῦτο Γλαύκου μέν ἐστιν ἔργον τοῦ Χίου, σιδήρου κόλλησιν ἀνδρὸς εὑρόντος. ἔλασμα δὲ ἕκαστον τοῦ ὑποθήματος ἐλάσματι ἄλλῳ προσεχὲς οὐ περόναις ἐστὶν ἢ κέντροις, μόνη δὲ ἡ κόλλα συνέχει τε, καί ἐστιν αὕτη τῷ σιδήρῳ δεσμός. σχῆμα δὲ τοῦ ὑποθήματος κατὰ πύργον μάλιστα ἐς μείουρον ἀνιόντα ἀπὸ εὐρυτέρου τοῦ κάτω. ἑκάστη δὲ πλευρὰ τοῦ ὑποθήματος οὐ διὰ πάσης πέφρακται, ἀλλά εἰσιν αἱ πλάγιαι τοῦ σιδήρου ζῶναι ὥσπερ ἐν κλίμακι οἱ ἀναβασμοί. τὰ δὲ ἐλάσματα τοῦ σιδήρου τὰ ὀρθά, ἀνέστραπται κατὰ τὰ ἄκρα ἐς τὸ ἐκτός. καὶ ἕδρα τοῦτο ἦν τῷ κρατῆρι. Τὸν δὲ ὑπὸ Δελφῶν καλούμενον ὀμφαλόν, λίθου πεποιημένον λευκοῦ, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν μέσῳ γῆς πάσης αὐτοὶ λέγουσιν οἱ Δελφοί, καὶ ἐν ᾠδῇ τινι Πίνδαρος ὁμολογοῦντά σφισιν ἐποίησε. Λακεδαιμονίων δὲ ἀναθήματά ἐστιν ἐνταῦθα, Καλάμιδος δὲ ἔργον, Ἑρμιόνη ἡ Μενελάου θυγάτηρ, καὶ συνοικήσασα Ὀρέστῃ τῷ Ἀγαμέμνονος, καὶ ἔτι πρότερον Νεοπτολέμῳ τῷ Ἀχιλλέως. Εὐρύδαμον δὲ στρατηγόν τε Αἰτωλῶν, καὶ στρατοῦ τοῦ Γαλατῶν ἐναντία ἡγησάμενον, ἀνέθεσαν οἱ Αἰτωλοί. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὄρεσι καὶ κατ᾽ ἐμὲ ἔτι Ἔλυρος πόλις. οὗτοι οὖν αἶγα χαλκῆν ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς· δίδωσι δὲ νηπίοις ἡ αἲξ Φυλακίδῃ καὶ Φυλάνδρῳ γάλα. παῖδας δὲ αὐτοὺς οἱ Ἐλύριοί φασιν Ἀπόλλωνός τε εἶναι καὶ Ἀκακαλλίδος νύμφης· συγγενέσθαι δὲ τῇ Ἀκακαλλίδι Ἀπόλλωνα ἐν πόλει Τάρρᾳ, καὶ οἴκῳ Καρμάνορος. Καρύστιοι δὲ οἱ Εὐβοεῖς βοῦν καὶ οὗτοι χαλκοῦν παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἔστησαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Μηδικοῦ. βοῦς δὲ οἱ Καρύστιοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς τὰ ἀναθήματα ἐποιήσαντο, ὅτι (ἐμοὶ δοκεῖν) ἀπωσάμενοι τὸν βάρβαρον, τήν τε ἄλλην βεβαίως ἐκτήσαντο εὐδαιμονίαν, καὶ ἀροῦν ἐλευθέραν τὴν γῆν. Στρατηγῶν δὲ εἰκόνας, καὶ Ἀπόλλωνά τε καὶ Ἄρτεμιν, τὸ ἔθνος τὸ Αἰτωλικὸν ἀπέστειλαν καταστρεψάμενοι τοὺς ὁμόρους σφίσιν Ἀκαρνᾶνας. Παραλογώτατον δὲ ἐπυνθανόμην ὑπάρξαν Λιπαραίοις ἐς Τυρσηνούς. τοὺς γὰρ δὴ Λιπαραίους ἐναντία ναυμαχῆσαι τῶν Τυρσηνῶν ναυσὶν ὡς ἐλαχίσταις ἐκέλευσεν ἡ Πυθία. πέντε οὖν ἀνάγονται τριήρεις ἐπὶ τοὺς Τυρσηνούς. οἱ δὲ (ἀπηξίουν γὰρ μὴ ἀποδεῖν Λιπαραίων τὰ ναυτικά) ἀνάγονται σφίσιν ἴσαις ναυσί. ταύτας οὖν αἱροῦσιν οἱ Λιπαραῖοι, καὶ ἄλλας πέντε ὑστέρας σφίσιν ἀνταναχθείσας, καὶ

τρίτην νεῶν πεντάδα, καὶ ὡσαύτως τετάρτην ἐχρώσαντο. ἀνέθεσαν οὖν ἐς Δελφοὺς ταῖς ἀγωνισάσαις ναυσὶν ἀριθμὸν ἴσα Ἀπόλλωνος ἀγάλματα. Ἐχεκρατίδης δὲ ἀνὴρ Λαρισαῖος τὸν Ἀπόλλωνα ἀνέθηκε τὸν μικρὸν, καὶ ἁπάντων πρῶτον τεθῆναι τῶν ἀναθημάτων τοῦτό φασιν οἱ Δελφοί. Βαρβάρων δὲ τῶν πρὸς τῇ ἑσπέρᾳ οἱ ἔχοντες Σαρδὼ, εἰκόνα οὗτοι χαλκῆν τοῦ ἐπωνύμου σφίσιν ἀπέστειλαν. ἡ δὲ Σαρδὼ μέγεθος μὲν καὶ εὐδαιμονίαν ἐστὶν ὁμοία ταῖς μάλιστα ἐπαινουμέναις. ὄνομα δὲ αὐτῇ τὸ ἀρχαῖον ὅ τι μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἐγένετο, οὐκ οἶδα· Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιστά ἐστιν ἀνθρώπου. μῆκος δὲ ἐπ' αὐτῆς εἴκοσι στάδιοι καὶ ἑκατόν εἰσι καὶ χίλιοι· εὖρος δὲ ἐς εἴκοσί τε καὶ τετρακοσίους πεντήκοντα. Πρῶτοι δὲ διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες· ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος ὁ Μακήριδος, Ἡρακλέους δὲ ἐπονομασθέντος ὑπὸ Αἰγυπτίων τε καὶ Λιβύων. Μακήριδι μὲν δὴ αὐτῷ τὰ ἐπιφανέστατα ὁδὸς ἐγένετο ἡ ἐς Δελφούς· Σάρδῳ δὲ ἡγεμονία τε ὑπῆρξε τῶν Λιβύων ἡ ἐς τὴν Ἰχνοῦσαν, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Σάρδου τούτου μετέβαλεν ἡ νῆσος. Οὐ μέντοι τούς γε αὐτόχθονας ἐξέβαλεν ὁ τῶν Λιβύων στόλος· συνοικοι δὲ ὑπ' αὐτῶν οἱ ἐπελθόντες ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ὑπὸ εὐνοίας ἐδέχθησαν. Καὶ πόλεις μὲν οὔτε οἱ Λίβυες, οὔτε τὸ γένος τὸ ἐγχώριον ἠπίσταντο ποιήσασθαι· σποράδες δὲ ἐν καλύβαις τε καὶ σπηλαίοις ὡς ἕκαστοι τύχοιεν ᾤκησαν. Ἔτεσι δὲ ὕστερον μετὰ τοὺς Λίβυας ἀφίκοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς τὴν νῆσον οἱ μετὰ Ἀρισταίου. παῖδα δὲ λέγουσιν Ἀρισταῖον Ἀπόλλωνός τε εἶναι καὶ Κυρήνης. ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀκταίωνος περιαλγήσαντα τῇ συμφορᾷ, καὶ Βοιωτίᾳ τε καὶ πάσῃ τῇ Ἑλλάδι κατὰ ταὐτὰ ἀχθόμενον, οὕτως ἐς τὴν Σαρδὼ μετοικῆσαί φασιν αὐτόν. Οἱ δὲ καὶ Δαίδαλον ἀποδρᾶναι τηνικαῦτα, καὶ οἴκου διὰ τὴν ἐπιστρατείαν τῶν Κρητῶν, καὶ ἀποικίας ἐς τὴν Σαρδὼ μετασχεῖν τῷ Ἀρισταίῳ νομίζουσι. ἔχοι δ' ἂν λόγον οὐδένα Αὐτονόῃ τῇ Κάδμου συνοικήσαντι τῷ Ἀρισταίῳ, Δαίδαλον ἢ ἀποικίας ἢ ἄλλου τινὸς μετεσχηκέναι ὃς ἡλικίαν κατὰ Οἰδίποδα ἦν βασιλεύοντα ἐν Θήβαις. πόλιν δ' οὖν οἰκίζουσιν οὐδεμίαν οὐδ' οὗτοι, ὅτι ἀριθμῷ τε καὶ ἰσχύϊ ἐλάσσονες (ἐμοὶ δοκεῖν) ἢ κατὰ πόλεων ἦσαν οἰκισμόν. Μετὰ δὲ Ἀρισταῖον, Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τοῦ στόλου Νώρακι, καὶ ᾠκίσθη Νώρα πόλις ὑπὸ αὐτῶν. ταύτην πρώτην γενέσθαι πόλιν μνημονεύουσιν ἐν τῇ νήσῳ. Παῖδα δὲ Ἐρυθείας τε τῆς Γηρυόνου καὶ Ἑρμοῦ λέγουσιν εἶναι τὸν Νώρακα. Τετάρτη δὲ μοῖρα Ἰολάου Θεσπιέων τε καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς στρατιὰ κατῆρεν ἐς Σαρδώ. καὶ Ὀλβίαν μὲν πόλιν οἰκίζουσιν, ἰδίᾳ δὲ Ὀγρύλλην οἱ Ἀθηναῖοι διασώζοντες τῶν δήμων τῶν οἴκοι τινὸς τὸ ὄνομα· ἢ καὶ αὐτὸς τοῦ στόλου μετεῖχεν ὁ Γρύλλος. ἔστι δ' οὖν καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι χωρία τε Ἰολαΐα ἐν τῇ Σαρδοῖ, καὶ Ἰόλαος παρὰ τῶν οἰκητόρων ἔχει τιμάς. Ἰλίου τε ἁλισκομένης, ἄλλοι τε ἐκφεύγουσι τῶν Τρώων, καὶ οἱ ἀποσωθέντες μετὰ Αἰνείου. τούτων μοῖρα ἀπενεχθεῖσα ὑπὸ ἀνέμων ἐς Σαρδὼ, ἀνεμίχθησαν τοῖς προενοικοῦσιν Ἕλλησι. καταστῆναι δὲ ἐς μάχην τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῖς Τρωσὶν ἐκώλυσε τοὺς βαρβάρους· παρασκευῇ τε γὰρ ἴσῃ τῇ ἁπάσῃ τὰ ἐς πόλεμον ἦσαν, καὶ ὁ Θόρσος ποταμὸς διὰ μέσου σφίσι ῥέων τῆς χώρας, ἐπίσης καὶ ἀμφοτέροις διαβαίνειν παρεῖχε δέος. ὕστερον μέντοι πολλοῖς ἔτεσιν οἱ Λίβυες ἐπεραιώθησάν τε αὖθις ἐς τὴν νῆσον στόλῳ μείζονι, καὶ ἦρξαν ἐς τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον. Τὸ μὲν δὴ Ἑλληνικὸν ἐς ἅπαν ἐπέλαβε φθαρῆναι, ἢ ὀλίγον ἐγένετο ἐξ αὐτοῦ τὸ ὑπολειφθέν. οἵ τε Τρῶες ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ ἀναφεύγουσι. καταλαβόντες δὲ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκολόπων τε καὶ κρημνῶν, Ἰλιεῖς μὲν ὄνομα καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἔχουσι. Λίβυσι μέντοι τὰς μορφὰς καὶ τῶν ὅπλων τὴν σκευὴν καὶ ἐς τὴν πᾶσαν δίαιταν ἐοίκασιν. Ἔστι δὲ νῆσος οὐ πολὺ ἀπέχουσα τῆς Σαρδοῦς, Κύρνος ὑπὸ Ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ Λιβύων τῶν ἐνοικούντων καλουμένη Κορσική. ἐκ ταύτης μοῖρα οὐκ ἐλαχίστη στάσει πιεσθεῖσα, ἀφίκετο ἐς τὴν Σαρδὼ, καὶ ᾤκησαν τῆς χώρας ἀποτεμόμενοι τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν. ὑπὸ μέντοι τῶν ἐν τῇ Σαρδοῖ τῷ ὀνόματι ὀνομάζονται τῷ οἴκοθεν Κόρσοι. Καρχηδόνιοι δὲ ὅτε ναυτικῷ μάλιστα ἴσχυσαν, κατεστρέψαντο μὲν καὶ ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Σαρδοῖ, πλὴν τῶν Ἰλιέων τε καὶ Κορσῶν, (τούτοις δὲ μὴ ἐς δουλείαν ὑπαχθῆναι

χθῆναι

χωρῆσαι τὸ ἐχυρὸν ἤρκεσε τῶν ὀρῶν) ᾤκισαν δὲ ἐν τῇ νήσῳ καὶ αὐτοὶ πόλιν οἱ Καρχηδόνιοι, Καραλίν τε, καὶ Σύλλυς. τοῦ δὲ ἐπικουρικοῦ τῶν Καρχηδονίων Λίβυες ἢ Ἴβηρες ἐς ἀμφισβήτησιν λαφύρων ἀφικόμενοι, καὶ ὡς εἶχον ὀργῆς, ἀφιστάντες ἐσῳκήσαντο ἐς τὰ ὑψηλὰ καὶ οὗτοι τῆς νήσου. Βαλαερὶ τὸ ὄνομά ἐστιν αὐτοῖς κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρνίων. Βαλαεροὺς γὰρ τοὺς φυγάδας καλοῦσιν οἱ Κύρνιοι. γένη μὲν τοσαῦτα τὴν Σαρδὼ καὶ ἐσῳκισμένα οὕτω νέμεται. Τῆς δὲ νήσου τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου καὶ ἠπείρου τῆς κατὰ Ἰταλίαν, ἐστὶν ὄρη δύσβατα τὰ πέρατα συνάπτοντα ἀλλήλοις· καὶ ἣν παραπλέῃς, ναυσί τε ὅρμους παρέχεται κατὰ τοῦτο ἡ νῆσος, πνεύματά τε ἄτακτα καὶ ἰσχυρὰ ἄκραι τῶν ὀρῶν καταπέμπουσιν ἐς τὴν θάλασσαν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα διὰ μέσης αὐτῆς ὄρη χθαμαλώτερα. Ὁ δὲ ἀὴρ ὁ ἐν ταύτῃ θολερός τε ὡς ἐπίπαν ἐστὶ καὶ νοσώδης. αἴτιοι δὲ οἵ τε ἅλες οἱ πηγνύμενοι, καὶ ὁ νότος βαρὺς καὶ βίαιος ἐγκείμενος. οἱ ἄνεμοί τε οἱ ἀπὸ τῆς ἄρκτου διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν ὀρῶν τῶν πρὸς τῆς Ἰταλίας, κωλύονται πνέοντες θέρους ὥρᾳ τόν τε ἀέρα τὸν ταύτῃ καὶ τὴν γῆν ἀναψύχειν. Οἱ δὲ τὴν Κύρνον σταδίους φασὶν οὐ πλέονας ἀπὸ τῆς Σαρδοῦς ἢ ὀκτὼ τῇ θαλάσσῃ διείργεσθαι, ὀρεινήν τε οὖσαν καὶ ἐς ὕψος διὰ πάσης ἀνήκουσαν. τὸν Ζέφυρον οὖν καὶ Βορέαν ὑπὸ τῆς Κύρνου κωλύεσθαι νομίζουσι, μὴ καὶ ἄχρι τῆς Σαρδοῦς ἐξικνεῖσθαι. ὄφεις δὲ οὔτε οἱ ἐπὶ συμφορᾷ τῇ ἀνθρώπων, οὔτε ὅσον ἀνώλεθρον αὐτῶν, οὐδὲ λύκοι φέρεσθαι πεφύκασιν. οἱ δὲ ἄγριοι τράγοι μέγεθος μὲν τοὺς ἑτέρωθι οὐχ ὑπερβάλλουσιν, εἶδος δέ ἐστιν αὐτοῖς ὁποῖον ἐν πλαστικῇ τις ἂν τῇ Αἰγιναίᾳ ποιήσει ἀγρίου κριοῦ. τὰ μέν τοι ἀμφὶ τὸ στῆθος, δασύτερά ἐστιν αὐτοῖς ἢ ὡς πρὸς Αἰγιναίαν τέχνην εἰκάσαι. κέρατα δὲ οὐ διεστηκότα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ ἐς εὐθὺ παρὰ τὰ ὦτα ἔχουσιν ἐληλιγμένα· ὠκύτητι δὲ ἄπλετα τὰ θηρία ὑπερήρκασι. πλὴν δὲ βοτάνης μιᾶς καθαρεύει καὶ ἀπὸ φαρμάκων ἡ νῆσος ἃ ἐργάζεται θάνατον. ἡ πόα δὲ ἡ ὀλέθριος, σελίνῳ μέν ἐστιν ἐμφερής, τοῖς φαγοῦσι δὲ γελῶσιν ἐπιγίνεσθαι τὴν τελευτὴν λέγουσιν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ Ὅμηρός τε καὶ οἱ ἔπειτα ἄνθρωποι τὸν ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιεῖ Σαρδόνιον γέλωτα ὀνομάζουσι. φύεται δὲ μάλιστα ἡ πόα περὶ τὰς πηγάς· οὐ μέν τοι μεταδίδωσί γε καὶ τῷ ὕδατι τοῦ ἰοῦ. τὸν μὲν δή γε τῆς Σαρδοῦς λόγον ἐπεισηγαγόμεθα ἐς τὴν Φωκίδα συγγραφήν, ὅτι οὐχ ἥκιστα καὶ ἐς ταύτην οἱ Ἕλληνες τὴν νῆσον ἀνηκόως εἶχον. Τὸν δὲ ἵππον ὃς ἐφεξῆς τῇ εἰκόνι ἐστὶ τοῦ Σαρδοῦ, Ἀθηναῖος Καλλίας Λυσιμαχίδου παρθεὶς ἀναθεῖναί φησιν ἰδίᾳ περιποιησάμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου χρήματα. Ἀχαιοὶ δὲ ἀνέθεσαν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα πόλιν τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ παραστησάμενοι πολιορκίᾳ. τῇ πόλει δὲ ἣν εἷλον, Φανὰ τοὔνομα ἦν. ἐγένετο δὲ χρόνον φασὶν οὐκ ὀλίγον τῇ πολιορκίᾳ. καὶ ὡς ἀδυνάτως εἶχον ἑλεῖν τὴν πόλιν, θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς, καὶ αὐτοῖς ἀφίκετο μάντευμα·

Γῆς Πέλοπος ναέται καὶ Ἀχαιΐδος, ὁππότε Πυθώ
Ἤλθετε πευσόμενοι ὥς κε πτολίεθρον ἕλητε.
Ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθε λάχος πόσον ἦμαρ ἕκαστον
Λαῶν πινόντων ῥύεται πόλιν, ἠδὲ πέπωκεν.
Οὕτω γάρ κεν ἕλοιτε Φαναὶ πυργήρεα κώμην.

Οὐ συνιέντες οὖν ὁποῖόν τι ἤθελεν ὁ χρησμὸς λέγειν, οἱ μὲν οἴκαδε ἀποπλεῖν ἐβουλεύοντο διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν. Οἱ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους, οἱ δὲ ἄλλῃ οὐδενὶ λόγῳ σφᾶς ἐνεποιοῦντο, καὶ γυνὴ προῆλθεν ἐκ τοῦ τείχους ὕδωρ ἐκ τῆς ὑπὸ τῷ τείχει λαβεῖν πίδακος. ἐπιδραμόντες δὲ ἐκ τοῦ στρατεύματος, αἰχμάλωτον τήν τε τὴν γυναῖκα αἱροῦσι, καὶ διδάσκονται παρ' αὐτῆς οἱ Ἀχαιοί, ὅτι τὸ ὀλίγον τὸ ἐκ τῆς πίδακος ὕδωρ, ὁπότε ἐφ' ἑκάστης λάβοιεν τῆς νυκτός, διεμέτρουν τὸ αὐτό, καὶ ἄλλο ἦν τοῖς ἔνδον ἀλέξημα οὐδὲν ἐς δίψαν. Οὕτω δὴ συγχέαντες οἱ Ἀχαιοὶ τὴν πηγήν, τὸ πόλισμα αἱροῦσι. Ῥόδιοι δὲ οἱ ἐν Λίνδῳ παρὰ ταύτην τὴν Ἀθηνᾶν τὸ ἄγαλμα ἔστησαν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Ἀμβρακιῶται χαλκοῦν ὄνον, νυκτομαχίᾳ Μολοσσοὺς νικήσαντες. λόχον μὲν σφίσιν ἐν νυκτὶ οἱ Μολοσσοὶ παρεσκεύασαν. ὄνου δέ, ὃς ἐλαυνόμενος ἐκ τοῦ ἀγροῦ τότε ἔτυχεν, ὄνον θήλειαν διώκοντος σὺν ὕβρει τε τῇ ἄλλῃ καὶ τραχύτητι τοῦ φθέγματος, ὡσαύτως δὲ καὶ

τοῦ ἀνδρὸς ὃς τὸν ὄνον ἤλαυνε, βοῶντος ἀσαφῆ τε καὶ ἄκοσμα, οὕτως οἵ τε ἐκ τῆς ἕδρας τῶν Μολοττῶν ἐξανίστανται ταραχθέντες· καὶ οἱ Ἀμβρακιῶται φωράσαντες τὰ ἐπὶ σφίσι βεβουλευμένα ἐπιχειροῦσιν ἐν τῇ νυκτὶ, καὶ ἐκράτησαν μάχῃ τῶν Μολοττῶν. Ὀρνεᾶται δὲ οἱ ἐν τῇ Ἀργολίδι, πολέμῳ σφᾶς Σικυωνίων πιεζόντων, ἐπ' Ἀπόλλωνι εὔξαντο, εἰ ἀπώσαιντο ἐκ τῆς πατρίδος τῶν Σικυωνίων τὸν στρατὸν, πομπήν τε ἐν Δελφοῖς αὐτῷ στελεῖν ὁσημέραι, καὶ ἱερεῖα θύσειν οἷα δὴ καὶ ὅσα ἀριθμόν. Νικῶσί τε δὴ μάχῃ τοὺς Σικυωνίους, καὶ ὡς σφίσιν ἐφ' ἡμέρας πάσης ἀποδιδοῦσι τὰ ἐκ τῆς εὐχῆς, δαπάνη τε ἦν μεγάλη, καὶ μείζων ἔτι τοῦ ἀναλώματος ἡ ταλαιπωρία· οὕτω δὴ σόφισμα εὑρίσκουσιν ἀναθεῖναι τῷ θεῷ θυσίαν τε καὶ πομπήν. Χαλκᾶ ποιήματα ἐστὶν ἐνταῦθα καὶ ἄθλων τῶν Ἡρακλέους ὁ ἐς τὴν ὕδραν, ἀνάθημά τε ὁμοῦ Τισαγόρου, καὶ ἡ τέχνη, σιδήρου καὶ ὕδρα καὶ ὁ Ἡρακλῆς. σιδήρου δὲ ἐργασίαν τὴν ἐπὶ ἀγάλμασι χαλεπωτάτην καὶ πόνου συμβέβηκεν εἶναι πλείστου. θαύματος μὲν δὴ καὶ τοῦ Τισαγόρου τὸ ἔργον, ὅστις δὴ ὁ Τισαγόρας. Θαύματος δὲ οὐκ ἐλαχίστου καὶ ἐν Περγάμῳ λέοντός τε καὶ ὑὸς ἀγρίου κεφαλαὶ, σιδήρου καὶ αὗται. Διονύσῳ τε ἀναθήματα σφᾶς ἐποιήσαντο. Φωκέων δὲ οἱ ἔχοντες Ἐλάτειαν (ἀντέσχον γὰρ τῇ Κασσάνδρου πολιορκίᾳ, Ὀλυμπιοδώρῳ φασὶν ἐξ Ἀθηνῶν ἀμυνόντων) λέοντα τῷ Ἀπόλλωνι χαλκοῦν ἀποπέμπουσιν ἐς Δελφούς. Ὁ δὲ Ἀπόλλων ὁ ἐγγυτάτω τοῦ λέοντος, Μασσαλιωτῶν ἐστιν ἀπὸ τῆς πρὸς Καρχηδονίους ἀπαρχὴ ναυμαχίας. Πεποίηται δὲ ὑπὸ Αἰτωλῶν τρόπαιόν τε καὶ γυναικὸς ἄγαλμα ὡπλισμένης, ἡ Αἰτωλία δῆθεν. ταῦτα ἀνέθεσαν ἐπιθέντες οἱ Αἰτωλοὶ Γαλάταις δίκην ὠμότητος ἐς Καλλιέας. ἐπίχρυσος δὲ εἰκὼν, ἀνάθημα Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, αὐτὸς Γοργίας ἐστὶν εἰκών. Παρὰ δὲ τὸν Γοργίαν ἀνάθημά ἐστιν Ἀμφικτυόνων, Σκιωναῖος Σκύλλις· ὃς καταδῦναι καὶ ἐς τὰ βαθύτατα θαλάσσης πάσης ἔχει φήμην. ἐδιδάξατο δὲ Κυάναν τὴν θυγατέρα δύεσθαι. οὗτοι περὶ τὸ ὄρος τὸ Πήλιον ἐπιπεσόντος ναυτικῷ τῷ Ξέρξου βιαίου χειμῶνος προσεξειργάσαντο σφίσιν ἀπώλειαν, τάς τε ἀγκύρας καὶ εἰ δή τι ἄλλο ἔρυμα ταῖς τριήρεσιν ἦν ὑφέλκοντες. Ἀντὶ τούτου μὲν οἱ Ἀμφικτύονες καὶ αὐτὸν Σκύλλιν καὶ τὴν παῖδα ἀνέθεσαν. Ἐν δὲ τοῖς ἀνδριάσιν ὁπόσους Νέρων ἔλαβεν ἐκ Δελφῶν, ἐν τούτοις τὸν ἀριθμὸν καὶ τῆς Κυάνης ἀπεπλήρωσεν εἰκών. καταδύονται δὲ ἐς θάλασσαν γένους τοῦ θήλεως αἱ καθαρῶς ἔτι παρθένοι. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἔρχομαι διηγησόμενος λόγον Λέσβιον. Ἁλιεῦσιν ἐν Μηθύμνῃ τὰ δίκτυα ἀνείλκυσεν ἐκ θαλάσσης πρόσωπον, ἐλαίας ξύλου πεποιημένον. τοῦτο ἰδέαν παρείχετο φέρουσαν μέν τι ἐς τὸ θεῖον, ξένην δὲ καὶ ἐπὶ θεοῖς Ἑλληνικοῖς οὐ καθεστῶσαν. εἴροντο οὖν οἱ Μηθυμναῖοι τὴν Πυθίαν ὅτου θεῶν ἢ καὶ ἡρώων ἐστὶν ἡ εἰκών. ἡ δὲ αὐτοὺς σέβεσθαι Διόνυσον Κεφαλλῆνα ἐκέλευσεν. ἐπὶ τούτῳ οἱ Μηθυμναῖοι ξόανον μὲν τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ σφίσιν ἔχοντες, καὶ θυσίαις καὶ εὐχαῖς τιμῶσι, χαλκοῦν δὲ ἀποπέμπουσιν ἐς Δελφούς. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἐστὶν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων, καὶ Μοῦσαι· δύσις τε Ἡλίου, καὶ Διόνυσός τε, καὶ αἱ γυναῖκες αἱ Θυιάδες. τὰ μὲν δὴ πρόσωπα αὐτῶν Ἀθηναῖος Πραξίας μαθητὴς Καλάμιδός ἐστιν ἐργασάμενος. χρόνου δὲ ὡς ὁ ναὸς ἐποιεῖτο ὁ ἐγγιγνομένου, Πραξίαν μὲν ἔμελλεν ἀπάξειν τὸ χρεὼν, τὰ δὲ ὑπολειπόμενα τοῦ ἐν τοῖς ἀετοῖς κόσμου ἐποίησεν Ἀνδροσθένης· γένος μὲν καὶ οὗτος Ἀθηναῖος, μαθητὴς δὲ Εὐκάδμου. Ὅπλα δὲ ἐπὶ τῶν ἐπιστυλίων χρυσᾶ, Ἀθηναῖοι μὲν τὰς ἀσπίδας ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἀνέθεσαν· Αἰτωλοὶ δὲ τά τε ὄπισθε καὶ τὰ ἐν ἀριστερᾷ Γαλατῶν δὴ ὅπλα. σχῆμα δὲ αὐτῶν ἐστιν ἐγγυτάτω τῶν Περσικῶν γέρρων. Γαλατῶν δὲ τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατείας ἔχει μέν τινα μνήμην καὶ ἡ ἐς τὸ βουλευτήριον ἡμῖν τὸ Ἀττικὸν συγγραφή. προαγαγεῖν δὲ ἐς τὸ σαφέστερον τὰ ἐς αὐτοὺς ἠθέλησα ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Δελφοὺς, ὅτι ἔργον τῶν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τὰ μάλιστα Ἕλλησιν ἐνταῦθα ἦν. Ὑπερόριον μὲν οἱ Κελτοὶ στρατείαν πρώτην ὑπὸ ἡγεμόνι ἐποιήσαντο Καμβαύλῃ. προελθόντες δὲ ἄχρι τῆς Θρᾴκης, τὸ πρόσω τῆς πορείας οὐκ ἀπεθάρσησαν, καταγνόντες αὑτῶν, ὅτι ὀλίγοι τε ἦσαν, καὶ οὐκ ἀξιόμαχοι κατ' ἀριθμὸν Ἕλλησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δεύτερον ἐπιφέρειν ἐδόκει ὅπλα ἐπὶ τὴν

ἄλλων,

ἄλλων, ἐνῆγον δὲ μάλιστα οἱ ὁμοῦ Καμβαύλῃ ἐκστρατεύσαντες, ἅτε ἀπλησιῶν τε ἤδη γεγευμένοι καὶ ἁρπαγῆς καὶ κερδῶν ἐς ἔρωτα ἥκοντες, πολὺς μὲν δὴ πεζός, οὐκ ἐλάχιστοι δὲ ἠθροίσθησαν καὶ ἐς τὸ ἱππικόν. Ἐς μοίρας οὖν τρεῖς ἔνεμον οἱ ἡγεμόνες τὸν στρατόν. καὶ ἄλλος ἐξ αὐτῶν ἐπὶ ἄλλην ἐτέτακτο ἰέναι χώραν. Ἐπὶ μὲν οὖν Θρᾶκας καὶ τὸ ἔθνος τὸ Τριβαλλῶν, ἔμελλε Κερέθριος ἡγήσεσθαι. τοῖς δὲ ἐς Παιονίαν ἰοῦσι Βρέννος ἦσαν καὶ Ἀκιχώριος ἄρχοντες. Βόλγιός τε ἐπὶ Μακεδόνας τε καὶ Ἰλλυριοὺς ἤλασε, καὶ ἐς ἀγῶνα πρὸς Πτολεμαῖον κατέστη· τότε ἔχοντα τὴν Μακεδόνων βασιλείαν. Πτολεμαῖος δὲ ἦν οὗτος ὃς Σέλευκον ἐδολοφόνησε τὸν Ἀντιόχου, καταπεφευγὼς ὅμως ἱκέτης ὡς αὐτόν· καὶ εἶχεν ἐπίκλησιν Κεραυνὸς διὰ τὸ ἄγαν τολμηρόν. Καὶ ὁ μὲν αὐτός τε ὁ Πτολεμαῖος ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τῶν Μακεδόνων ἐγένετο οὐκ ἐλαχίστη φθορά. Προελθεῖν δὲ ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα οὐδὲ τότε ἐθάρρησαν οἱ Κελτοί, καὶ ὁ δεύτερος οὕτω στόλος ἐπανῆλθεν ἐς τὴν οἰκείαν. Ἔνθα δὴ ὁ Βρέννος πολὺς μὲν ἐν συλλόγοις τοῖς κοινοῖς, πολὺς δὲ καθ' ἕκαστον ἦν τῶν ἐν τέλει Γαλατῶν, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπαίρων στρατεύεσθαι, ἀσθένειάν τε Ἑλλήνων τὴν ἐν τῷ παρόντι διηγούμενος, καὶ ὡς χρήματα πολλὰ μὲν ἐν τῷ κοινῷ, πλείονα δὲ ἐν ἱεροῖς τά τε ἀναθήματα, καὶ ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐπίσημος· ἀνέπεισέ τε δὴ τοὺς Γαλάτας ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καὶ αὑτῷ συνάρχοντας ἄλλους τε προσείλετο τῶν ἐν τέλει, καὶ τὸν Ἀκιχώριον. Ὁ δὲ ἀθροισθεὶς στρατός, πεζοὶ μὲν μυριάδες ἐγένοντο πεντεκαίδεκα προσόντων σφίσι δισχιλίων· οἱ δὲ ἱππεύοντες, τετρακόσιοι καὶ δισμύριοι. τοσοῦτοι μὲν ἦσαν τῶν ἱππέων τὸ ἀεὶ ἐνεργόν. ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν ὁ ἀληθής, διακόσιοί τε καὶ χίλιοι καὶ ἓξ μυριάδες. δύο γὰρ οἰκέται περὶ ἕκαστον τῶν ἱππευόντων ἦσαν ἀγαθοὶ καὶ αὐτοὶ τὰ ἱππικά, καὶ ἵππους ὁμοίως ἔχοντες. Γαλατῶν δὲ τοῖς ἱππεύουσιν ἀγῶνος συνεστηκότος ὑπομένοντες τῆς τάξεως ὄπισθεν οἰκέται, τοσάδε σφίσιν ἐγίνοντο χρήσιμοι. τῷ γὰρ ἱππεῖ συμβὰν ἢ τῷ ἵππῳ πεσεῖν, τῷ μὲν ἵππον παρεῖχεν ἀναβῆναι τῷ ἀνδρί· τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀνδρός, ὁ δοῦλος ἀντὶ τοῦ δεσπότου τὸν ἵππον ἀνέβαινεν. εἰ δὲ ἀμφοτέρους ἐπιλάβοι τὸ χρεών, ἐνταῦθα ἕτοιμος ἦν ἱππεύς. λαμβανόντων δὲ τραύματα, ὁ μὲν ὑπεξῆγε τῶν δούλων ἐς τὸ στρατόπεδον τὸν τραυματίαν· ὁ δὲ καθίστατο ἐς τὴν τάξιν ἀντὶ τοῦ ἀπελθόντος. Ταῦτα (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐνομίσθη τοῖς Γαλάταις μίμησιν τοῦ ἐν Πέρσαις ἀριθμοῦ τῶν μυρίων, οἳ ἐκαλοῦντο Ἀθάνατοι. Διαφορὰ δὲ ἦν, ὅτι κατελέγοντο ἀντὶ τῶν ἀποθνησκόντων, ὑπὸ μὲν Περσῶν τῆς μάχης ὕστερον· Γαλάταις δὲ ὑπὸ αὐτὴν τοῦ ἔργου τὴν δίκην ὁ ἀριθμὸς ἀπεπληροῦτο τῶν ἱππέων. τοῦτο ὠνόμαζον τὸ σύνταγμα Τριμαρκισίαν τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ. καὶ ἵππων τὸ ὄνομα ἴστω τις Μάρκαν ὄντα ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Παρασκευῇ μὲν τοσαύτῃ καὶ μετὰ διανοίας τοσαύτης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ Βρέννος ἤλαυνε. Τοῖς δέ γε Ἕλλησι κατεπεπτώκει μὲν ἐς ἅπαν τὰ φρονήματα, τὸ δὲ ἰσχυρὸν τοῦ δείματος προῆγεν ἐς ἀνάγκην τῇ Ἑλλάδι ἀμύνειν. ἑώρων δὲ τὸν ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνα οὐχ ὑπὲρ ἐλευθερίας γενησόμενον, καθὰ ἐπὶ τοῦ Μήδου ποτέ, οὐδὲ δοῦσιν ὕδωρ καὶ γῆν, τὰ ἀπὸ τούτου σφίσιν ἄδειαν φέροντα. Ἀλλὰ τά τε ἐς Μακεδόνας καὶ Θρᾶκας καὶ Παίονας τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας καταδρομῆς τῶν Γαλατῶν, ἔτι σφίσιν ἔκειτο ἐν μνήμῃ, καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι τὰ ἐς Θεσσαλοὺς παρανομήματα ἀπηγγέλλετο. Ὡς οὖν ἀπολωλέναι, ἢ δὴ οὖν ἐπικρατεστέρους εἶναι, κατ' ἄνδρα τε ἰδίᾳ καὶ αἱ πόλεις διέκειντο ἐν κοινῷ. πάρεστι δὲ ὅστις ἐθέλοι καὶ ἀνταριθμῆσαι τούς τε ἐπὶ βασιλέα Ξέρξην ἐς Πύλας, καὶ τοὺς τότε ἐναντία Γαλατῶν ἀθροισθέντας. Ἐπὶ μέν γε τὸν Μῆδον ἀφίκοντο τοσοίδε Ἑλλήνων· Λακεδαιμόνιοι οἱ μετὰ Λεωνίδου τριακοσίων οὐ πλέονες, Τεγεᾶται πεντακόσιοι, καὶ ἐκ Μαντινείας ἴσοι, παρὰ Ὀρχομενίων Ἀρκάδων εἴκοσί τε καὶ ἑκατόν, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων χίλιοι τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεων, ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ Μυκηνῶν, καὶ ἐκ Φλιοῦντος διακόσιοι· διπλάσιοι δὲ τούτων Κορίνθιοι. παρεγίνοντο δὲ καὶ Βοιωτῶν ἑπτακόσιοι ἐκ δὲ Θεσπείας, καὶ Θηβῶν τετρακόσιοι. χίλιοι δὲ Φωκέων ἐφύλασσον μὲν τὴν ἀτραπὸν ἐν τῇ Οἴτῃ. προσέστω δὲ τῷ παντὶ Ἑλληνικῷ καὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ τούτων. Λοκροὺς δὲ τοὺς ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνημῖδι Ἡρόδοτος μὲν οὐχ ὑπήγαγεν

εἰς ἀριθμόν, ἀλλ' ἀφικέσθαι σφᾶς ἀπὸ πασῶν ἔφη τῶν πόλεων. τεκμήρασθαι δὲ ἀριθμὸν καὶ τούτων ἐστὶν ἐγγύτατα τοῦ ἀληθοῦς. Ἐς Μαραθῶνα γὰρ Ἀθηναῖοι σὺν ἡλικίᾳ τε τῇ ἀχρείῳ καὶ δούλοις ἐννεακισχιλίων ἀφίκοντο οὐ πλείους. Τὸ οὖν μάχιμον Λοκρῶν τὸ ἐς Θερμοπύλας ἐλθὸν, οὐκ ἂν ὑπέρ γε ἑξακισχιλίους ἦν ἀριθμόν. Οὕτω γίνοιτο ἂν ὁ σύμπας στρατὸς διακόσιοι καὶ χίλιοι καὶ μύριοι. Φαίνονται δὲ οὐδὲ οὗτοι τὸν χρόνον πάντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τῶν Πυλῶν καταμείναντες. Πλὴν γὰρ Λακεδαιμονίων τε αὐτῶν καὶ Θεσπιέων καὶ Μυκηναίων, προαπέλειπον τὸ πέρας τῆς μάχης οἱ λοιποί. Ἐπὶ δὲ τοὺς ἀπὸ Ὠκεανοῦ βαρβάρους, τοσοίδε ἐς Θερμοπύλας ἀφίκοντο. Ἕλληνες ὁπλῖται μύριοι, καὶ ἵππος πεντακόσια παρὰ Βοιωτῶν. ἐβοιωτάρχουν δὲ Κηφισόδοτος, καὶ Θεαρίδας, καὶ Διογένης, καὶ Λύσανδρος. Ἐκ δὲ Φωκέων, ἱππεῖς πεντακόσιοι, καὶ ἐς τρισχιλίους ὁ ἀριθμὸς τῶν πεζῶν. στρατηγοὶ δὲ Φωκέων Κριτόβουλός τε ἦν καὶ Ἀντίοχος. Λοκροὺς δὲ τοὺς ἐπὶ Ἀταλάντῃ τῇ νήσῳ Μειδίας ἦγεν, ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν ἑπτακόσιοι, καὶ ἱππικὸν σφισιν οὐ προσῆν. Παρὰ δὲ Μεγαρέων ἀφίκοντο ὁπλῖται τετρακόσιοι. τούτων ἦγε τὸ ἱππικὸν Μεγαρεύς. Αἰτωλῶν δὲ πλείστη τε ἐγένετο στρατεία, καὶ ἐς πᾶσαν μάχης ἰδέαν. ἡ μὲν ἵππος οὐ λέγουσιν ὁπόση· ψιλοὶ δὲ ἐνενήκοντα καὶ ἑπτακισχιλίων ἀριθμὸν ἦσαν οἱ ὁπλιτεύοντες. Αἰτωλοὺς δὲ ἦγον Πολύαρχος καὶ Πολύφρων τε καὶ Λακράτης. Ἀθηναίων δὲ στρατηγὸς μὲν Κάλλιππος ἦν ὁ Μοιροκλέους, καθὰ ἐδήλωσα καὶ ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λόγου. δύναμις δὲ τριήρεις τε πλώϊμοι πᾶσαι, πεντακόσιοι δὲ ἐς τὸ ἱππικὸν, χίλιοι δὲ ἐτάσσοντο ἐν τοῖς πεζοῖς. καὶ ἡγεμονίαν οὗτοι κατ' ἀξίωμα εἶχον τὸ ἀρχαῖον. Βασιλέων δὲ ξενικὰ, πεντακόσιοί τε ἐκ Μακεδονίας, καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας ἴσοι σφίσιν ἀφίκοντο ἀριθμόν. ἄρχοντες δὲ τῶν μὲν παρ' Ἀντιγόνου πεμφθέντων, Ἀριστόδημος ἦν Μακεδών· τῶν δὲ παρὰ Ἀντιόχου τε καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας, Τελέσαρχος τῶν ἐπὶ Ὀρόντῃ Σύρων. Τοῖς δὲ ἐς Θερμοπύλας ἀθροισθεῖσιν Ἑλλήνων, ὡς ἐπύθοντο περί τε Μαγνησίαν καὶ γῆν τὴν Φθιῶτιν ὄντα ἤδη τῶν Γαλατῶν τὸν στρατὸν, ἔδοξεν ἤδη ψιλούς τε ἐς χιλίους καὶ ἐς τὴν ἵππον ἀπολέξαντας, ἀποστεῖλαι σφᾶς ἐπὶ τὸν Σπερχειὸν, ἵνα μηδὲ τὸν ποταμὸν διαβῆναι τοῖς βαρβάροις ἄνευ ἀγῶνός τε καὶ κινδύνων ἐγγένηται. οἱ δὲ ἐλθόντες τὰς γεφύρας τε καταλύουσι, καὶ αὐτοὶ παρὰ τὴν ὄχθην ἐστρατοπεδεύσαντο. ἦν δὲ οὐδὲ ὁ Βρέννος οὔτε πάντα ἀσύνετος, οὔτε ἀπείρως εἶχεν ὡς ἄν τις βάρβαρος σοφίσματα ἐς πολεμίους ἐξευρεῖν. αὐθις οὖν τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ οὐ καθότι ἦν τὰ ἀρχαῖα τοῦ ποταμοῦ ζεύγματα, ἀλλὰ ἐς τὸ κάτω, ὡς μή τις τοῖς Ἕλλησι διαβαινόντων γίνοιτο αἴσθησις, καὶ ᾗ μάλιστα ὁ Σπερχειὸς διεχεῖτο ἐς πλέον τοῦ πεδίου, καὶ ἕλος τε ἐποίει καὶ λίμνην ἀντὶ βιαίου καὶ στενοῦ ῥεύματος, κατὰ τοῦτο ὁ Βρέννος ὅσον μυρίους τῶν Γαλατῶν ἀπέστελλεν, ὁπόσοι τε νήχεσθαι ἠπίσταντο ἐξ αὐτῶν, καὶ ὅστις τῷ μήκει τοῦ σώματος ἐτύγχανεν ὢν ὑπὲρ τοὺς πολλούς. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλως οἱ Κελτοὶ μακρῷ πάντας ὑπερηρκότες μήκει τοὺς ἀνθρώπους. Οὗτοι μὲν οὖν διαβαίνουσιν ἐν τῇ νυκτὶ διανηχόμενοι ὧδε τὸ λιμνῶδες τοῦ ποταμοῦ. καὶ τὰ ὅπλα τοὺς ἐπιχωρίους θυρεοὺς, ἐποιεῖτο ἕκαστος ἀντὶ σχεδίας. οἱ δὲ αὐτῶν μήκιστοι, διελθεῖν ἐμβαδὸν τὸ ὕδωρ ἐδυνήθησαν. Οἱ δὲ Ἕλληνες οἱ ἐπὶ τῷ Σπερχειῷ (πυνθάνονται γὰρ ὅτι κατὰ τὸ ἕλος διέβη μοῖρα τῶν βαρβάρων) αὐτίκα ἐς τὸ στράτευμα ἀναχωροῦσι. Βρέννος δὲ τοῖς περὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον οἰκοῦσι ζευγνύναι τὸν Σπερχειὸν ἐπέταξεν. οἱ δὲ ἤνυον τὸ ἔργον σπουδῇ, τῷ τε ἐκείνου δέει, καὶ ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας σφίσιν ἐπιθυμοῦντες τοὺς βαρβάρους, μηδὲ ἐπὶ πλέον κακουργεῖν μένοντας. Ὁ δὲ ὡς κατὰ τὰς γεφύρας διεβίβασε τὴν στρατιὰν, ἐχώρει παρὰ τὴν Ἡράκλειαν. καὶ διήρπασαν μὲν τὰ ἐκ τῆς χώρας οἱ Γαλάται, καὶ ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἐγκαταληφθέντας ἐφόνευσαν· τὴν πόλιν δὲ οὐχ εἷλον. Ἔτει γὰρ πρότερον τούτων οἱ Αἰτωλοὶ συντελεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας ἠνάγκασαν ἐς τὸ Αἰτωλικόν. τότε οὖν ἠμύνοντο ὡς περὶ πόλεως οὐδέν τι Ἡρακλεώταις μᾶλλον, ἢ καὶ αὐτοῖς προσηκούσης. Ἦν δὲ καὶ τῷ Βρέννῳ τὰ μὲν Ἡρακλεωτῶν ἐλάσσονος φροντίδος, ἀγώνισμα δὲ ἐποιεῖτο ἐξελάσαι τε ἐκ τῶν τειχῶν τοὺς ἀντικαθημένους, καὶ παρελθεῖν ἐς τὴν ἐντὸς Θερμοπυλῶν Ἑλλάδα. Προελθὼν οὖν ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας (ἐπυνθάνετο γὰρ παρὰ

αὐτο-

αὐτομόλων τοὺς συνειλεγμένους ἐς Πύλας ἀπὸ ἑκάστης πόλεως) ὑπερεφέροντό τε τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ ἦρχεν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν μάχης ἅμα ἀνίσχοντι τῷ ἡλίῳ, οὔτε Ἕλληνα ἔχων μάντιν, οὔτε ἱεροῖς ἐπιχωρίοις χρώμενος· εἰ δὴ ἔστι γε μαντεία Κελτική. ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες ἐν σιγῇ τε ἐπήεσαν καὶ ἐν κόσμῳ. καὶ ὡς ἀφίκοντο ἐς χεῖρας ὧδε σφίσιν οἱ πεζοὶ, τοσοῦτον ἀπὸ τῆς τάξεως ἐξέθεον, ὥστε τὴν φάλαγγα ἐπιταράσσειν τὴν οἰκείαν. καὶ οἱ ψιλοὶ μένοντες κατὰ χώραν, τά τε ἀκόντια ἔπεμπον, καὶ ὅσα ἀπὸ τόξων ἢ σφενδονῶν. τὰ δὲ ἱππικὰ ἀμφοτέροις ἀχρεῖα ἐγένετο· ἅτε οὐ στενοῦ μόνον χωρίου τοῦ κατὰ τὰς Πύλας ὄντος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αὐτοφυοῦς πέτρας λείου, καὶ διὰ τῶν ῥευμάτων τὸ συνεχὲς τὰ πλέονα καὶ ὀλισθηροῦ. τοῖς δὲ Γαλάταις τὰ μὲν τῆς σκευῆς ἀσθενέστερα ἦν. θυρεοὺς γὰρ τοὺς ἐπιχωρίους εἶχον, καὶ ἄλλο σφίσιν οὐκ ἦν ὅπλον σκέπη σώματος· πλέον δὲ ἔτι ἐμπειρίᾳ τῇ ἐς τὰ πολεμικὰ ἀπέδεον. Οἱ δὲ ἐν ὀργῇ τε ἐπὶ τοὺς ἐναντίους καὶ θυμοῦ μετ' οὐδενὸς λογισμοῦ καθάπερ τὰ θηρία ἐχώρουν, καὶ οὔτε πελέκεσι διακοπτομένους ἢ ὑπὸ μαχαιρῶν ἀπόνοια τοὺς ἔτι ἐμπνέοντας ἔτι ἀπέλιπεν, οὔτε ὅσοι βέλεσι καὶ ἀκοντίοις διεπείροντο, ὑφήρουντο θυμοῦ, μέχρις οὗ ἦν παρέμενεν ἡ ψυχή. Οἱ δὲ καὶ ἐκ τῶν τραυμάτων τὰ δόρατα οἷς ἐβέβληντο, ἀνασπῶντες ἠφίεσάν τε ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐχρῶντο ἐκ χειρός. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν τριήρων Ἀθηναῖοι μόγις μὲν καὶ οὐκ ἄνευ κινδύνου, παραπλεύσαντες δὲ ὅμως διὰ τῆς ἰλύος, ἐπεὶ πλεῖστον ἐπέχει τῆς θαλάσσης, καὶ τὰς ναῦς ὅτι ἐγγύτατα τῶν βαρβάρων σχόντες, βέλεσί τε παντοίοις ἐς τὰ πλάγια καὶ τοξεύμασιν ἐς αὐτοὺς ἐχρῶντο. Καμνόντων δὲ λόγου μειζόνως τῶν Κελτῶν, καὶ ἅτε ἐν στενοχωρίᾳ μικρὰ μὲν δρώντων, διπλάσια δὲ καὶ τετραπλάσια πασχόντων, ἀναχωρεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσήμαινον σφίσιν ἡγεμόνες. οἱ δὲ ἀτάκτως καὶ σὺν οὐδενὶ ἀναστρέφοντες κόσμῳ, πολλοὶ μὲν συνεπατήθησαν ὑπὸ ἀλλήλων, πολλοὶ δὲ ἐς τὸ τέλμα ἐμπεσόντες ἠφανίσθησαν κατὰ τοῦ πηλοῦ, καὶ ἀπώλετο οὐκ ἔλασσον ἀναχωροῦσιν αὐτοῖς, ἢ ἐν τῇ ἀγῶνος συνέβη τῇ ἀκμῇ. Τοὺς μὲν δὴ Ἕλληνας τὸ Ἀττικὸν ὑπερεβάλλετο ἀρετῇ τὴν ἡμέραν ταύτην. αὐτῶν δὲ Ἀθηναίων Κυδίας μάλιστα ἐγένετο ἀγαθὸς, νέος τε ἡλικίαν, καὶ τότε ἐς ἀγῶνα ἐλθὼν πολέμου πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, τὴν ἀσπίδα οἱ προσήκοντες ἀνέθεσαν τῷ Ἐλευθερίῳ Διῒ, καὶ ἦν τὸ ἐπίγραμμα·

Ἦ μάλα δὴ ποθέουσα νέαν ἔτι Κυδίου ἥβην
Ἀσπὶς ἀριζήλου φωτὸς, ἄγαλμα Διῒ,
Ἃς διὰ δὴ πρώτας λαιὸν ποτε πῆχυν ἔτεινεν,
Εὖτ' ἐπὶ τὸν Γαλάταν ἤκμασε θοῦρος Ἄρης.

Τοῦτο μὲν δὴ ἐπεγέγραπτο πρὶν ἢ τοὺς ὁμοῦ Σύλλᾳ καὶ ἄλλα τῶν Ἀθήνησι, καὶ τὰς ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς καθελεῖν ἀσπίδας. Τότε δὲ ἐν ταῖς Θερμοπύλαις, οἱ μὲν Ἕλληνες μετὰ τὴν μάχην τούς τε αὐτῶν ἔθαπτον, καὶ ἐσκύλευον τοὺς βαρβάρους. Οἱ Γαλάται δὲ οὔτε ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκηρυκεύοντο, ἐποιοῦντό τε ἐπίσης γῆς σφᾶς τυχεῖν ἢ θηρία τε αὐτῶν ἐμφορηθῆναι, καὶ ὅσον τεθνεῶσι πολέμιόν ἐστιν ὀρνίθων. Ὀλιγώρως δὲ αὐτοῖς ἐς τῶν ἀπογινομένων ἔχειν τὰς ταφὰς, δύο (μοι δοκεῖν) τὰ ἀναπείθοντα ἦν· πολεμίους τε ἄνδρας ἐκπλήξασθαι, καὶ ὅτι ἐστὶ τεθνεώτων οὐδὲ ἔθος οἶκτος αὐτοῖς. Ἀπέθανον δὲ παρὰ τὴν μάχην τεσσαράκοντα μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ, τοὺς δὲ τῶν βαρβάρων οὐχ οἷόν τε ἦν ἀκριβῶς ἐξευρεῖν. πολὺ γὰρ καὶ τὸ ἀφανισθὲν κατὰ τῆς ἰλύος ἐγένετο ἐξ αὐτῶν. Ἑβδόμη δὲ ὕστερον μετὰ τὴν μάχην, λόχος τῶν Γαλατῶν ἀνελθεῖν ἐς τὴν Οἴτην ἐπεχείρησε κατὰ Ἡράκλειαν. ἀτραπὸς δὲ στενὴ, καὶ ταύτης μετὰ ταῦτα ἐρείπια ἀνήκει τὰ Τραχῖνος. ἦν δὲ καὶ ἱερὸν Ἀθηνᾶς τότε ὑπὲρ τῆς Τραχῖνος, καὶ ἀναθήματα ἐν αὐτῷ. ἔς τε αὐτὴν Οἴτην ἀναβήσεσθαι κατὰ τὴν ἀτραπὸν ἤλπιζον, καὶ ἅμα προσέσεσθαι σφίσιν ἐν παρέργῳ τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Τὴν δὲ φρουρὰν οἱ ἔχοντες ἡγούμενοι Τελεσάρχου νικῶσι μὲν τοὺς βαρβάρους τῇ μάχῃ, αὐτὸς δὲ ἔπεσεν ὁ Τελέσαρχος, ἀνὴρ εἴπερ τις καὶ ἄλλος πρόθυμος ἐς τὰ Ἑλλήνων. Οἱ μὲν δὴ ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων οἱ ἄλλοι κατεπεπλήγεσαν τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ ἠπόρουν ἅμα ὑπὲρ

τῶν μελλόντων ἐς οὐδὲν σφίσι πλέον προχωροῦντα ὁρῶντες τὰ ἐν χερσί. Τῷ δὲ Βρέννῳ λογισμὸς παρέστατο, ὡς εἰ ἀναγκάσει τοὺς Αἰτωλοὺς οἴκαδε ἐς τὴν Αἰτωλίαν ἀναχωρῆσαι, ῥᾴων ἤδη γενήσοιτο ὁ πόλεμος αὐτῷ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν. Ἀπολέξας οὖν τῆς στρατιᾶς μυριάδας τοὺς πεζοὺς τέσσαρας, καὶ ὅσον ὀκτακοσίους ἱππέας, Ὀρεστόριόν τε αὖθις καὶ Κόμβουτιν ἐφίστησιν ἄρχοντας. οἱ ὀπίσω κατὰ τοῦ Σπερχειοῦ τὰς γεφύρας, καὶ αὖθις διὰ Θεσσαλίας ὁδεύσαντες, ἐμβάλλουσιν ἐς τὴν Αἰτωλίαν. καὶ τὰ ἐς Καλλιέας Κόμβουτις οἱ ἐργασάμενοι καὶ Ὀρεστόριος ἦσαν, ἀνοσιώτατά τε ὧν ἀκοῇ ἐπιστάμεθα, καὶ οὐδὲν τοῖς ἀνθρώπων τολμήμασιν ὅμοια. Γένος μὲν γε πᾶν ἐξέκοψαν τὸ ἄρσεν, καὶ ὁμοίως γέροντάς τε καὶ τὰ νήπια ἐπὶ τῶν μητέρων τοῖς μαστοῖς ἐφονεύετο. τούτων δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γάλακτος πιότερα ἀποκτείνοντες, ἔπινόν τε οἱ Γαλάται τοῦ αἵματος, καὶ ἥπτοντο τῶν σαρκῶν. γυναῖκες δὲ καὶ ὅσαι ἐν ὥρᾳ τῶν παρθένων, ὅσαι μὲν φρονήματός τι αὐτῶν εἶχον, ἑαυτὰς ἔφθησαν ὡς ἡλίσκετο ἡ πόλις διεργασάμεναι. τὰς δὲ ἔτι περιούσας, ἐς ἰδέαν ὕβρεως πᾶσαν μετὰ ἀνάγκης ἦγον ἰσχυρῶς· ἅτε ἴσον μὲν ἐλέου, ἴσον δὲ τὰς φύσεις καὶ ἔρωτος ἀπέχοντες. καὶ ὅσαι μὲν τῶν γυναικῶν ταῖς μαχαίραις τῶν Γαλατῶν ἐπετύγχανον, αὐτοχειρίᾳ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν. ταῖς δὲ οὐ μετὰ πολὺ ὑπάρξειν τὸ χρεὼν ἔμελλεν ἥ τε ἀσιτία καὶ ἡ ἀϋπνία ἀστόργων βαρβάρων, ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλοις ὑβριζόντων. αἱ δὲ καὶ ἀφιείσαις τὰς ψυχὰς, οἱ δὲ καὶ ἤδη νεκραῖς συνεγίνοντο ὅμως. Αἰτωλοὶ δὲ πεπυσμένοι τε παρὰ ἀγγέλων ἦσαν ὁποῖαι σφᾶς κατειλήφεσαν συμφοράς· καὶ αὐτίκα ὡς τάχους εἶχον, ἀναστήσαντες ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν τὴν δύναμιν, ἠπείγοντο ἐς τὴν Αἰτωλίαν, τά τε παθήματα τῶν Καλλιέων ἐν ὀργῇ ποιούμενοι, καὶ πλέον ἔτι τὰς οὐχ ἑαλωκυίας πω διασώσασθαι πόλεις προθυμούμενοι. Ἐξεστρατεύοντο δὲ καὶ οἴκοθεν ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν οἱ ἐν ἡλικίᾳ· ἀναμεμιγμένοι δὲ ἦσαν ὑπὸ ἀνάγκης τε καὶ φρονήματος καὶ οἱ γεγηρακότες. συνεστρατεύοντο δέ σφισι καὶ αἱ γυναῖκες ἑκουσίως πλέον ἐς τοὺς Γαλάτας καὶ τῶν ἀνδρῶν τῷ θυμῷ χρώμεναι. Ὡς δὲ οἱ βάρβαροι συλήσαντες τούς τε οἴκους καὶ τὰ ἱερὰ, καὶ ἐνέντες πῦρ ἐς τὸ Κάλλιον, ἐκομίζοντο τὴν αὐτὴν, ἐνταῦθα Πατρεῖς μὲν ἐπικουροῦντες Αἰτωλοῖς Ἀχαιῶν μόνοι, προσέκειντο ἐξεναντίας τοῖς βαρβάροις, ἅτε ὁπλιτεύειν δεδιδαγμένοι· καὶ ὑπὸ πλήθους τε τῶν Γαλατῶν, καὶ τῆς ἐς τὰ ἔργα ἀπονοίας μάλιστα ἐταλαιπώρησαν. Οἱ δὲ Αἰτωλοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ Αἰτωλαὶ παρὰ πᾶσαν τεταγμένοι τὴν ὁδὸν, ἐσηκόντιζόν τε ἐς τοὺς βαρβάρους, καὶ οὐδὲν ἄλλο ὅτι μὴ τοὺς ἐπιχωρίους ἐχόντων θυρεοὺς, ὀλίγα αὐτῶν ἡμάρτανον. διώκοντάς τε ἀπέφευγον οὐ χαλεπῶς, καὶ ἀναστρέφουσιν ἀπὸ τῆς διώξεως ἐπέκειντο αὖθις σπουδῇ. Καλλιεῦσι δὲ καίπερ δεινὰ οὕτω παθοῦσιν, ὡς μηδὲ τὰ ὑπὸ Ὁμήρου πεποιημένα ἔς τε Λαιστρυγόνας καὶ ἐς Κύκλωπα ἐκτὸς εἶναι δοκεῖν ἀληθείας, ὅμως κατὰ τὴν ἀξίαν ἐγένετο ἡ ὑπὲρ αὐτῶν δίκη. ἀπὸ γὰρ τεσσάρων μυριάδων προσόντων σφίσι καὶ ὀκτακοσίων, ἐλάσσονες ἡμίσεων ἐς τὸ στρατόπεδον οἱ βάρβαροι τὸ πρὸς Θερμοπύλας ἀπεσώθησαν. Περὶ δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τοὺς ἐν Θερμοπύλαις συνέβαινεν ἄλλα τοιαῦτα. Ἀτραπός ἐστι διὰ τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης, μία μὲν ἡ ὑπὲρ Τραχῖνος, ἀπότομός τε τὰ πλείω καὶ ὄρθιος δεινῶς· ἑτέρα τε ἡ διὰ τῆς Αἰνιάνων ὁδεῦσαι στρατῷ ῥάων, δι' ἧς καὶ Ὑδάρνης ποτὲ Μῆδος κατὰ νώτου τοῖς περὶ Λεωνίδην ἐπέθετο Ἕλλησι. Κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπηγγέλλοντο ἄξειν Βρέννον οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Αἰνιᾶνες· οὐ κακονοίᾳ τῇ ἐς τὸ Ἑλληνικὸν, τοὺς δὲ Κελτοὺς ἐκ τῆς χώρας σφίσιν ἀπελθεῖν, μηδὲ ἐγκαθημένους φθεῖραι περὶ πολλοῦ ποιούμενοι. Καί μοι φαίνεται Πίνδαρος ἀληθῆ καὶ ἐν τῷδε εἰπεῖν, ὃς πάντα τινὰ ὑπὸ κακῶν οἰκείων ἔφη πιέζεσθαι, ἐπὶ δὲ ἀλλοτρίοις κήδεσιν ἀπήμαντον εἶναι. ,, Τότε δὲ ἡ τῶν Αἰνιάνων καὶ ἡ τῶν Ἡρακλεωτῶν ὑπόσχεσις ἐπῆγρε τὸν Βρέννον. καὶ Ἀκιχώριον μὲν κατέλιπεν ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, προειπὼν ἐπειδὰν περιλάβωσιν αὐτοὶ τὸ Ἑλληνικὸν, τηνικαῦτα καὶ ἐκείνοις ἔφοδον καιρὸν εἶναι. ἀπολέξας δὲ αὐτὸς μυριάδας τοῦ στρατοῦ τέσσαρας, ἐποιεῖτο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς ἀτραποῦ· καί πως ἀπ' ἐκείνης συνέβαινε τῆς ἡμέρας,

τὴν τε ὁμίχλην κατὰ τοῦ ὄρους καταχεῖσθαι πολλὴν καὶ ἀμαυρὸν ἐπ' αὐτῆς ἡμέρας εἶναι τὸν ἥλιον· ὥστε τῶν Φωκέων τοῖς ἔχουσιν ἐπὶ τῇ ἀτραπῷ τὴν φρουρὰν, οὐ πρότερον ἐπιόντες οἱ βάρβαροι παρέσχοντο αἴσθησιν, πρινὴ πλησίον ἐγένοντο. Ἐνταῦθα δὲ οἱ μὲν μάχης ἦρχον, οἱ δὲ ἠμύνοντο ἐρρωμένως, τέλος δὲ ἐβιάσθησαν, καὶ ἀναχωροῦσιν ἀπὸ τῆς ἀτραποῦ· καταδραμόντες μέντοι παρὰ τοὺς συμμάχους καὶ ἀπαγγείλαντες τὰ παρόντα ἔφθησαν, πρινὴ ἀκριβῆ καὶ πανταχόθεν τελέαν γενέσθαι τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν κύκλωσιν. Ἔνθα δὴ οἱ ἐπὶ τῶν τριήρων Ἀθηναῖοι φθάνουσιν ὑπεξαγαγόντες ἐκ τῶν Θερμοπυλῶν τὸ Ἑλληνικόν. καὶ οἱ μὲν κατὰ τὰς πατρίδας ἕκαστοι τὰς αὑτῶν ἐσκεδάσθησαν. Ὁ δὲ Βρέννος, οὐδένα ἔτι ἐπισχὼν χρόνον πρινὴ τοὺς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοὺς σὺν τῷ Ἀκιχωρίῳ παραγενέσθαι, τὴν ὁδὸν ἐποιεῖτο ἐπὶ τοὺς Δελφούς. οἱ δὲ καταφεύγουσιν ὑπὸ δείματος ἐπὶ τὸ χρηστήριον· καὶ ὁ θεὸς σφᾶς οὐκ εἴα φοβεῖσθαι, φυλάξειν δὲ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο τὰ ἑαυτοῦ. Οἱ δὲ ἀφικόμενοι τιμωρεῖν τῷ θεῷ, τοσοίδε ἐγένοντο Ἑλλήνων· Φωκεῖς μὲν ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν, ἐκ δὲ Ἀμφίσσης ὁπλῖται τετρακόσιοι. παρὰ δὲ Αἰτωλῶν ὀλίγοι μὲν τινες αὐτίκα ὅτε ἐπύθοντο ἐς τὸ πρόσω χωροῦντας τοὺς βαρβάρους, διακοσίους δὲ καὶ χιλίους Φιλόμηλος ἤγαγεν ὕστερον. Τὸ δὲ μάλιστα ἐν ἀκμῇ τῶν Αἰτωλῶν, ἐτράπετο ἐπὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἀκιχωρίου στρατιάν. καὶ μάχης μὲν οὐκ ἦρχον, ὁδευόντων δὲ ἐπέκειντο ἀεὶ τοῖς ἐσχάτοις, ἁρπάζοντές τε τὰ τῶν σκευαγωγούντων καὶ αὖθις τοὺς ἄνδρας φονεύοντες· καὶ ἡ πορεία κατὰ ταύτην μάλιστα ἐγίνετό σφισι βραδεῖα τὴν αἰτίαν. κατέλιπε δὲ καὶ περὶ τὴν Ἡράκλειαν ὁ Ἀκιχώριος μοῖραν, οἳ ἔμελλον φρουρήσειν τὰ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου χρήματα. Βρέννῳ δὲ καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν θ' Ἑλλήνων οἱ ἐς Δελφοὺς ἀθροισθέντες ἀντετάξαντο. καὶ τοῖς βαρβάροις ἀντεσήμαινε τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ ταχύ τε καὶ ὧν ἴσμεν φανερώτατα. ἥ τε γὰρ γῆ πᾶσα ὅσην ἐπεῖχεν ἡ τῶν Γαλατῶν στρατιὰ, βιαίως καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐσείετο τῆς ἡμέρας· βρονταί τε καὶ κεραυνοὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο. καὶ οἱ μὲν ἐξέπληττόν τε τοὺς Κελτοὺς, καὶ δέχεσθαι τοῖς ὠσὶ τὰ παραγγελλόμενα ἐκώλυον. τὰ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἐς ὅντινα κατασκήψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον καὶ αὐτοὺς ὁμοίως καὶ τὰ ὅπλα ἐξῆπτέ τε. Τά τε τῶν ἡρώων τηνικαῦτα σφίσιν ἐφάνη φάσματα, ὁ Ὑπέροχος καὶ ὁ Λαόδοκος τε καὶ Πύρρος· οἱ δὲ καὶ τέταρτον Φύλακον ἐπιχώριον Δελφοῖς ἀπαριθμοῦσιν ἥρωα. Ἀπέθανον δὲ καὶ αὐτῶν παρὰ τὸ ἔργον τῶν Φωκέων ἄλλοι τε ἀριθμὸν πολλοὶ, καὶ Ἀλεξίμαχος, ὃς ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ μάλιστα Ἑλλήνων ἡλικίας τῷ ἀκμάζοντι καὶ ἰσχύϊ σώματος καὶ τῷ ἐρρωμένῳ τοῦ θυμοῦ κατεχρήσατο ἐς τῶν βαρβάρων τὸν φόνον. Φωκεῖς δὲ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξιμάχου ποιησάμενοι ἀπέστειλαν τῷ Ἀπόλλωνι ἐς Δελφούς. τοιούτοις μὲν οἱ βάρβαροι παρὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν παθήμασί τε καὶ ἐκπλήξει συνείχοντο. Τὰ δὲ τῇ νυκτὶ πολλῷ σφᾶς ἔμελλεν ἀλγεινότερα ἐπιλήψεσθαι. ῥῖγός τε γὰρ ἰσχυρὸν καὶ νιφετὸς ἦν ὁμοῦ τῷ ῥίγει. πέτραι τε ἀπολισθάνουσαι τοῦ Παρνασσοῦ μεγάλαι καὶ κρημνοὶ καταρρηγνύμενοι σκοπὸν τοὺς βαρβάρους εἶχον. καὶ αὐτοῖς οὐ κατὰ ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ κατὰ τριάκοντα καὶ ἔτι πλείοσιν, ὡς ἕκαστοι ἐν τῷ αὐτῷ φρουροῦντες, ἢ καὶ ἀναπαυόμενοι τύχοιεν, ἀθρόοις ἡ ἀπώλεια ἐγίνετο ὑπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν κρημνῶν. ἅμα δὲ τῷ ἡλίῳ ἀνίσχοντι οἱ Ἕλληνες ἐπήεσάν σφισιν ἐκ τῶν Δελφῶν· οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἐπὶ στράτευμα εὐθεῖαν· οἱ Φωκεῖς δὲ, ἅτε καὶ μᾶλλον ἔχοντες τῶν χωρίων ἐμπείρως, κατέβησάν τε διὰ τῆς χιόνος, κατὰ τὰ ἀπότομα τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ἔλαθον κατὰ νώτου γενόμενοι τοῖς Κελτοῖς, ἠκόντιζόν τε ἐς αὐτοὺς καὶ ἐτόξευον σὺν οὐδενὶ ὑπὸ τῶν βαρβάρων δείματι. Οἱ δὲ ἀρχομένης μὲν τῆς μάχης καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν Βρέννον, οὗτοι δὲ μήκιστοί τε ἦσαν καὶ ἀλκιμώτατοι τῶν Γαλατῶν, τότε μὲν ὑπὸ προθυμίας ἔτι ἀντεῖχον βαλλόμενοί τε πανταχόθεν, καὶ οὐχ ἧσσον ὑπὸ τοῦ ῥίγους μάλιστα οἱ τραυματίαι ταλαιπωροῦντες. Ὡς δὲ καὶ ὁ Βρέννος ἔλαβε τραύματα, ἐκεῖνον μὲν λιποψυχήσαντα ἐκκομίζουσιν ἐκ τῆς μάχης· οἱ δὲ βάρβαροι, πανταχόθεν σφίσιν ἐγκειμένων τῶν Ἑλλήνων, ὑπέφευγόν τε ἄκοντες, καὶ ἑαυτῶν

τοὺς ἀδυνάτους διὰ τραύματα ἕπεσθαι καὶ ἀρρωστίαν φονεύουσιν. Καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἔνθα νὺξ κατελάμβανεν ἀναχωροῦντας. ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει Πανικός. τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. Ἐνέπεσε μὲν ἐς τὸ στράτευμα ἡ ταραχὴ περὶ βαθεῖαν τὴν ἑσπέραν, καὶ ὀλίγοι τὸ κατ' ἀρχὰς ἐγένοντο οἱ παραχθέντες ἐκ τοῦ νοῦ· ἐδόξαζόν τε οὗτοι, κτύπου τε ἐπελαυνομένων ἵππων καὶ ἐφόδου πολεμίων αἰσθάνεσθαι. μετὰ δὲ οὐ πολὺ καὶ ἐς ἅπαντας διέδρα ἡ ἄγνοια. Ἀναλαβόντες οὖν τὰ ὅπλα καὶ διαστάντες ἔκτεινόν τε ἀλλήλους, καὶ ἀνὰ μέρος ἐκτείνοντο, οὔτε γλώσσης τῆς ἐπιχωρίου συνιέντες, οὔτε τὰς ἀλλήλων μορφάς, οὔτε τῶν θυρεῶν καθορῶντες τὰ σχήματα· ἀλλὰ ἀμφοτέραις ταῖς τάξεσιν ὁμοίως ὑπὸ τῆς ἐν τῷ παρόντι ἀγνοίας οἵ τε ἄνδρες οἱ ἀνθεστηκότες εἶναί σφισιν Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὅπλα ἐφαίνοντο, καὶ Ἑλλάδα ἀφιέναι τὴν φωνήν. ἥ τε ἐκ τοῦ θεοῦ μανία πλεῖστον ἐξειργάσατο ὑπ' ἀλλήλων τοῖς Γαλάταις τὸν φόνον. Τῶν δὲ Φωκέων ὅσοι κατελείποντο κατὰ τοὺς ἀγροὺς φυλακῆς βοσκημάτων εἵνεκα, πρῶτοί τε ᾔσθοντο, καὶ ἀπαγγέλλουσι τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐν τῇ νυκτὶ κατασχόντα τοὺς βαρβάρους. Ἀναθαρσήσαντες δὲ οἱ Φωκεῖς προθυμότερον ἔτι ἐνέκειντο τοῖς Κελτοῖς, διὰ φυλακῆς τε πλέονος τὰς ἐπαύλεις ἐποιοῦντο, καὶ τὰ ἐς βίου χρείαν οὐ περιεώρων σφᾶς ἐκ τῆς χώρας ἀμαχεὶ λαμβάνοντας. Ἐγεγόνει τε αὐτίκα τοῖς Γαλάταις διὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ σίτου καὶ ὅσα ἐς τροφὴν ἄλλα ἔνδεια ἰσχυρά. Πλῆθος δὲ τὸ ἐν τῇ Φωκίδι αὐτῶν ἀναλωθέν, ὀλίγῳ μὲν ἑξακισχιλίων ἐλάσσονες οἱ ἐν ταῖς μάχαις· οἱ δὲ ἐν τῇ χειμερίῳ διαφθαρέντες νυκτί, καὶ ὕστερον ἐν τῷ Πανικῷ δείματι, ἐγένοντο ὑπὲρ τοὺς μυρίους· τοσοῦτοι δὲ ἄλλοι καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ. Ἀθηναίων δὲ ἄνδρες ἐπισκεψόμενοι μὲν ἀφίκοντο ἐν Δελφοῖς. τότε δὲ ἐπανήκοντες, τά τε ἄλλα ἤγγελλον ὁποῖα συμβεβήκει τοῖς βαρβάροις, καὶ τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ κατειληφότα. Οἱ δὲ αὐτοί τε ἐξεστρατεύοντο, καὶ ὡς τὴν Βοιωτίαν διώδευον, οἱ Βοιωτοί σφισιν ἀνεμίχθησαν. οὕτω δὴ ἀμφότεροι τοῖς βαρβάροις ἐπακολουθοῦντες, ἐλόχων τε καὶ ἔκτεινον τοὺς ἀεὶ ἐσχάτους. τοῖς δὲ φεύγουσιν ὁμοῦ τῷ Βρέννῳ, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀκιχώριον ἐν τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ἀνεμίχθησαν· βραδεῖαν γὰρ τὴν πορείαν ἐποίησαν σφίσιν οἱ Αἰτωλοί, τοῖς τε ἀκοντίοις ἐς αὐτοὺς ἀφειδέστερον, καὶ ὅτῳ τύχοιεν καὶ ἄλλῳ χρώμενοι· ὥστε ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ Ἡρακλείᾳ, μοῖρα οὐ πολλὴ διέφυγεν ἐξ αὐτῶν. Τῷ δὲ Βρέννῳ κατὰ μὲν τὰ τραύματα ἐλείπετο ἔτι σωτηρίας ἐλπίς. τῶν δὲ πολιτῶν φόβῳ φασὶν αὐτόν, καὶ τῇ αἰδοῖ πλέον, ἅτε τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κακῶν αἴτιον, ἑκουσίως ἀφεῖναι τὴν ψυχήν, ἀκράτου πίνοντα τοῦ οἴνου. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου δὲ οἱ βάρβαροι μέχρι μὲν τοῦ Σπερχειοῦ χαλεπῶς ἐκομίσθησαν, τῶν Αἰτωλῶν βιαίως σφίσιν ἐγκειμένων· ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Σπερχειόν, οἱ ἐντεῦθεν ὑποκαθήμενοι Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Μαλιεῖς ἐνεφορήθησαν οὕτω σφῶν, ὡς μηδένα οἴκαδε ἀποσωθῆναι. Ἐγένετο δὲ τῶν Κελτῶν στρατεία τε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀπώλεια, Ἀναξικράτους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς πέμπτης ὀλυμπιάδος ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν, ἣν Λάδας Αἰγιεὺς ἐνίκα στάδιον. Τῷ δὲ ἔτει τῷ ἐφεξῆς Δημοκλέους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, οἱ δὲ αὖθις ἐς τὴν Ἀσίαν διαβαίνουσιν οἱ Κελτοί. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γενόμενα, ἴστω τις. Ἐν δὲ τῷ προνάῳ τῷ ἐν Δελφοῖς γεγραμμένα ἐστὶν ὠφελήματα ἀνθρώποις ἐς βίον. Ἐγράφη δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν, οὓς γενέσθαι σοφοὺς λέγουσιν Ἕλληνες. οὗτοι δὲ ἦσαν ἐκ μὲν Ἰωνίας Θαλῆς τε Μιλήσιος, καὶ Πριηνεὺς Βίας· Αἰολέων δὲ τῶν ἐν Λέσβῳ, Πιττακὸς Μιτυληναῖος· ἐκ Δωριέων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, Κλεόβουλος Λίνδιος, καὶ Ἀθηναῖός τε Σόλων, καὶ Σπαρτιάτης Χίλων. τὸν δὲ ἕβδομον Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος ἀντὶ Περιάνδρου τοῦ Κυψέλου ἀκατειλόχητον Χηνέα. κώμη δὲ ἐν τῇ Οἴτῃ τῷ ὄρει ᾠκεῖτο αἱ Χῆναι. Οὗτοι οὖν οἱ ἄνδρες ἀφικόμενοι ἐς Δελφούς, ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι τὰ ᾀδόμενα· Γνῶθι σαυτόν, καὶ Μηδὲν ἄγαν. Οὗτοι μὲν δὴ ἐνταῦθα ἔγραψαν τὰ εἰρημένα. Θεάσαιο δ' ἂν καὶ εἰκόνα Ὁμήρου χαλκῆν ἐπὶ στήλῃ, καὶ ἐπιλέξει τὸ μάντευμα, ὃ γενέσθαι τῷ Ὁμήρῳ λέγουσιν·

Ὄλβιε

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον (ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι)
Πατρίδα δίζηαι. μητρὶς δέ τοι, οὐ πατρίς ἐστιν.
Ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρὶς, ἥ σε θανόντα
Δέξεται· ἀλλὰ νέων παίδων αἴνιγμα φύλαξαι.

Δεικνύουσι δὲ οἱ Ἰῆται καὶ Ὁμήρου μνῆμα ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ἑτέρωθι Κλυμένης· τὴν Κλυμένην μητέρα εἶναι τοῦ Ὁμήρου λέγοντες. Κύπριοι δὲ (οἰκειοῦνται γὰρ δὴ καὶ οὗτοι Ὅμηρον) Θεμιστώ τε αὐτοῦ μητέρα εἶναι τῶν τινα ἐπιχωρίων γυναικῶν λέγουσιν, καὶ ὑπὸ Εὔκλου προθεσπισθῆναι τὰ ἐς τὴν γένεσιν τὴν Ὁμήρου φασὶν ἐν τοῖσδε·

Καὶ τότ' ἐν εἰναλίῃ Κύπρῳ μέγας ἔσσετ' ἀοιδὸς,
Ὅν τε Θεμιστὼ τέξει ἐπ' ἀγροῦ δῖα γυναικῶν,
Νόσφι πολυκτεάνοιο πολυκλείτου Σαλαμῖνος.
Κύπρον δὲ προλιπὼν, διερός θ' ὑπὸ κύμασιν ἀρθεὶς,
Ἑλλάδος εὐρυχόρου μοῦνος κακὰ πρῶτος ἀείσας,
Ἔσσεται ἀθάνατος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.

Ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντές τε καὶ ἐπιλεξάμενοι τοὺς χρησμοὺς, ἰδίᾳ δὲ οὐδένα αὐτῶν λέγειν, οὔτε ἐς πατρίδα, οὔτε περὶ ἡλικίας Ὁμήρου γράφομεν. Ἐν δὲ τῷ ναῷ πεποίηται μὲν Ποσειδῶνος βωμὸς, ὅτι τὸ μαντεῖον τὸ ἀρχαιότατον κτῆμα ἦν καὶ Ποσειδῶνος. Ἕστηκε δὲ καὶ ἀγάλματα Μοιρῶν δύο, ἀντὶ δὲ αὐτῶν τῆς τρίτης. Ζεύς τε Μοιραγέτης, καὶ Ἀπόλλων σφίσι παρέστηκε Μοιραγέτης. θεάσαιο δὲ ἐνταῦθα καὶ ἑστίαν, ἐφ' ᾗ Νεοπτόλεμον τὸν Ἀχιλλέως ὁ ἱερεὺς ἀπέκτεινε τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὰ δὲ ἐς τοῦ Νεοπτολέμου τὴν τελευτὴν, ἐστὶν ἡμῖν ἑτέρωθι εἰρημένα. Ἀνάκειται δὲ οὐ πόρρω τῆς ἑστίας θρόνος Πινδάρου. σιδήρου μέν ἐστιν ὁ θρόνος· ἐπὶ δὲ αὐτῷ φασιν, ὁπότε ἀφίκοιτο ἐς Δελφοὺς, καθέζεσθαί τε τὸν Πίνδαρον καὶ ᾄδειν ὁπόσα τῶν ᾀσμάτων ἐς Ἀπόλλωνά ἐστιν. Ἐς δὲ τοῦ ναοῦ τὸ ἐσωτάτω παρίασί τε ἐς αὐτὸ ὀλίγοι, καὶ χρυσοῦν Ἀπόλλωνος ἕτερον ἄγαλμα ἀνάκειται. Ἐξελθόντι δὲ τοῦ ναοῦ, καὶ τραπέντι ἐς ἀριστερὰ, περίβολός ἐστι, καὶ Νεοπτολέμου τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῷ τάφος· καί οἱ κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν οἱ Δελφοί. Ἐπαναβάντι δὲ ἀπὸ τοῦ μνήματος, λίθος ἐστὶν οὐ μέγας. τούτου καὶ ἔλαιον ὁσημέραι καταχέουσι, καὶ κατὰ ἑορτὴν ἑκάστην ἔρια ἐπιτιθέασι τὰ ἀργά. Ἔστι δὲ καὶ δόξα ἐς αὐτὸν, δοθῆναι Κρόνῳ τὸν λίθον ἀντὶ τοῦ παιδὸς, καὶ ὡς αὖθις ἤμεσεν αὐτὸν ὁ Κρόνος. Ἰοῦσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸν ναὸν αὖθις μετὰ τοῦ λίθου τὴν θέαν, ἐστὶν ἡ Κασσοτὶς καλουμένη πηγή. τεῖχος δὲ οὐ μέγα ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἡ ἄνοδος διὰ τοῦ τείχους ἐστὶν ἐπὶ τὴν πηγήν. ταύτης τῆς Κασσοτίδος δύεσθαί τε κατὰ τῆς γῆς λέγουσι τὸ ὕδωρ, καὶ ἐν τῷ ἀδύτῳ τοῦ θεοῦ τὰς γυναῖκας μαντικὰς ποιεῖν. Τῇ κρήνῃ δὲ δεδωκυῖαν τὸ ὄνομα, τῶν περὶ τὸν Παρνασσὸν Νυμφῶν φασιν εἶναι. Ὑπὲρ δὲ τὴν Κασσοτίδα, ἔστιν οἴκημα γραφὰς ἔχον τῶν Πολυγνώτου, ἀναθήματα μὲν Κνιδίων, καλεῖται δὲ ὑπὸ Δελφῶν Λέσχη· ὅτι ἐνταῦθα συνιόντες τὸ ἀρχαῖον, τά τε σπουδαιότερα διελέγοντο, καὶ ὁπόσα μυθώδη. Τοιαῦτ' εἶναι πολλὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, Ὅμηρος ἐν Μελανθοῦς λοιδορίᾳ πρὸς Ὀδυσσέα ἐδήλωσεν·

Οὐδ' ἐθέλεις εὕδειν χαλκήϊον ἐς δόμον ἐλθὼν,
Ἠέ που ἐς λέσχην, ἀλλ' ἐνθάδε πόλλ' ἀγορεύεις.

Ἐς τοῦτο οὖν ἐσελθόντι τὸ οἴκημα, τὸ μὲν σύμπαν τὸ ἐν δεξιᾷ τῆς γραφῆς, Ἴλιόν τέ ἐστιν ἑαλωκυῖα καὶ ἀπόπλους ὁ Ἑλλήνων. Μενελάῳ δὲ τὰ ἐς τὴν ἀναγωγὴν εὐτρεπίζουσι, καὶ ναῦς τε γεγραμμένη, καὶ ἄνδρες ἐν τοῖσι ναύταις, καὶ ἀναμὶξ παῖδες. ἐν μέσῃ δέ ἐστι τῇ νηῒ ὁ κυβερνήτης Φρόντις κοντοὺς διέχων. Ὅμηρος δὲ Νέστορα ἐποίησεν ἄλλα τε διαλεγόμενον πρὸς Τηλέμαχον, καὶ περὶ τοῦ Φρόντιδος. παῖδα μὲν Ὀνήτορος, Μενελάου δὲ ἦν κυβερνήτης, δοκιμώτατος δὲ ἐς τὴν τέχνην, καὶ ὡς Σούνιον ἤδη τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ παραπλέοντα ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεών. καὶ τέως ὁμοῦ Νέστορι ὁ Μενέλαος πλέοντι, τότε κατὰ αἰτίαν ἀπελείφθη ταύτην, ἵνα μνήματος καὶ ὅσα ἐπὶ νε-

κροῖς ἀλλ' ἀξιώσειε τὸν Φρόντιν. Οὗτός τε οὖν ἐν τοῦ Πολυγνώτου τῇ γραφῇ, καὶ ὑπ' αὐτὸν Ἰθαιμένης τέ τις κομίζων ἐσθῆτα, καὶ Ἐχοίαξ διὰ τῆς ἀποβάθρας κατιὼν ἐστὶν ὑδρίαν ἔχων χαλκῆν. καταλύουσι δὲ καὶ τοῦ Μενελάου τὴν σκηνὴν οὐ πόρρω τῆς νεὼς οὖσαν Πολίτης, καὶ Στρόφιός τε καὶ Ἄλφιος, καὶ ἄλλην διαλύων σκηνήν ἐστιν Ἀμφίαλος. ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀμφιάλου τοῖς ποσὶ κάθηται παῖς· ἐπίγραμμα δὲ οὐκ ἔστι τῷ παιδί, γένεια δὲ μόνῳ τῷ Φρόντιδι. καὶ μόνου τούτου τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐς Ὀδυσσέα ποιήσεως ἔμαθε· τῶν δὲ ἄλλων (ἐμοὶ δοκεῖν) τὰ ὀνόματα συνέθηκεν αὐτὸς ὁ Πολύγνωτος. Βρισηὶς δὲ ἑστῶσα, καὶ Διομήδης τε ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ Ἶφις πρὸ ἀμφοτέρων, ἐοίκασιν ἀνασκοπούμενοι τὸ Ἑλένης εἶδος. κάθηται δὲ αὐτή τε ἡ Ἑλένη καὶ Εὐρυβάτης πλησίον, τὸν Ὀδυσσέως εἶναι κήρυκα εἰκάζομεν· οὐ μὴν εἶχεν ἤδη γένεια. θεράπαινα δὲ Ἠλέκτρα καὶ Πανθαλίς, ἡ μὲν τῇ Ἑλένῃ παρέστηκε, ἡ δὲ ὑποδεῖ τὴν δέσποιναν ἡ Ἠλέκτρα. διάφορα δὲ καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα Ὅμηρος ἔθετο ἐν Ἰλιάδι, ἔνθα καὶ Ἑλένην καὶ ἰούσας ὁμοῦ τῇ Ἑλένῃ τὰς δούλας ἐπὶ τὸ τεῖχος πεποίηκε. Κάθηται δὲ ὑπὲρ τὴν Ἑλένην πορφυροῦν ἀνὴρ ἀμπεχόμενος ἱμάτιον, καὶ ἐς τὰ μάλιστα κατηφής· Ἕλενον εἶναι τεκμήραιο ἂν τὸν Πριάμου, καὶ πρὶν ἢ καὶ τὸ ἐπίγραμμα ἐπιλέξασθαι. Πλησίον δὲ τοῦ Ἑλένου, Μέγης ἐστί. τέτρωται δὲ τὸν βραχίονα ὁ Μέγης, καθὰ δὴ καὶ Λέσχεως ὁ Αἰσχυλίνου Πυρραῖος ἐν Ἰλίου Περσίδι ἐποίησε. τρωθῆναι δὲ ὑπὸ τὴν μάχην τοῦτον, ἣν ἐν τῇ νυκτὶ ἐμαχέσαντο οἱ Τρῶες, ὑπὸ Ἀδμήτου φησὶ τοῦ Ἀργείου. Γέγραπται δὲ καὶ Λυκομήδης παρὰ τὸν Μέγητα ὁ Κρέοντος, ἔχων τραῦμα ἐπὶ τῷ καρπῷ. Λέσχεως δὲ οὕτω φησὶν αὐτὸν ὑπὸ Ἀγήνορος τρωθῆναι. Δῆλα οὖν ὡς ἄλλως γε οὐκ ἂν ὁ Πολύγνωτος ἔγραψεν οὕτω τὰ ἕλκη σφίσιν, εἰ μὴ ἐπελέξατο τὴν ποίησιν τοῦ Λέσχεω. προσεπέθηκε μέντοι καὶ σφυροῦ τῷ Λυκομήδει, καὶ τρίτον τραῦμα ἐν τῇ κεφαλῇ. Τέτρωται δὲ καὶ Εὐρύαλος ὁ Μηκιστέως κεφαλήν τε καὶ ἐπὶ τῇ χειρὶ τὸν καρπόν. Οὗτοι μὲν δὴ ἀνωτέρω τῆς Ἑλένης εἰσὶν ἐν τῇ γραφῇ. Ἐφεξῆς δὲ τῇ Ἑλένῃ, μήτηρ γε ἡ Θησέως ἐν χρῷ κεκαρμένη, καὶ παίδων τῶν Θησέως Δημοφῶν ἐστὶ φροντίζων ὅσα γε ἀπὸ τοῦ σχήματος, εἰ ἀνασώσασθαί οἱ τὴν Αἴθραν ἐνέσται. Ἀργεῖοι δὲ ἐκ τῆς Σικυῶνος θυγατρὸς γενέσθαι Θησεῖ Μελάνιππον λέγουσι, καὶ ὡς ἀνέλοιτο ὁ Μελάνιππος δρόμου νίκην, ὅτε οἱ Ἐπίγονοι καλούμενοι Νέμεα δεύτεροι οὗτοι ἔθεσαν μετὰ Ἄδραστον. Λέσχεως δὲ ἐς τὴν Αἴθραν ἐποίησεν, ἡνίκα ἡλίσκετο Ἴλιον, ὑπεξελθοῦσαν ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτὴν ἀφικέσθαι τὸ Ἑλλήνων, καὶ ὑπὸ τῶν παίδων γνωρισθῆναι τῶν Θησέως, καὶ ὡς παρ' Ἀγαμέμνονος αἰτῆσαι Δημοφῶν αὐτήν. ὁ δὲ ἐκείνῳ μὲν ἐθέλειν χαρίζεσθαι, ποιήσειν δὲ οὐ πρότερον ἔφη πρὶν Ἑλένην πεῖσαι. ἀποστείλαντι δὲ αὐτῷ κήρυκα, ἔδωκεν Ἑλένη τὴν χάριν. ἔοικεν οὖν ὁ Εὐρυβάτης ὁ ἐν τῇ γραφῇ ἀφῖχθαί τε ὡς τὴν Ἑλένην τῆς Αἴθρας εἵνεκα, καὶ τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀπαγγέλλειν. γυναῖκες δὲ αἱ Τρῳάδες αἰχμαλώτοις τε ἤδη καὶ ὀδυρομέναις ἐοίκασι. Γέγραπται μὲν Ἀνδρομάχη, καὶ ὁ παῖς οἱ προσέστηκεν ἑλόμενος τοῦ μαστοῦ. τούτῳ Λέσχεως ῥιφθέντι ἀπὸ τοῦ πύργου συμβῆναι λέγει τὴν τελευτήν· οὐ μὴν ὑπὸ δόγματός γε Ἑλλήνων, ἀλλ' ἰδίᾳ Νεοπτόλεμον αὐτόχειρα ἐθελῆσαι γενέσθαι. Γέγραπται δὲ Μηδεσικάστη, θυγατέρων μὲν Πριάμου καὶ αὐτὴ τῶν νόθων, ἐξῳκίσθαι δὲ ἐς Πήδαιον (πόλιν φησὶ αὐτὴν Ὅμηρος) Ἰμβρίῳ Μέντορος παιδὶ ἀνδρὶ συνοικοῦσαν. Ἡ μὲν δὴ Ἀνδρομάχη καὶ ἡ Μηδεσικάστη καλύμματά εἰσιν ἐπικείμεναι· Πολυξένη δὲ κατὰ τὰ εἰθισμένα παρθένοις ἀναπέπλεκται τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας. Ἀποθανεῖν δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῷ Ἀχιλλέως μνήματι, ποιηταί τε ᾄδουσι, καὶ γραφὰς ἔν τε Ἀθήναις καὶ Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ Καΐκου θεασάμενος οἶδα ἐχούσας ἐς τῆς Πολυξένης τὰ παθήματα. γέγραφε δὲ καὶ Νέστορα τῇ κεφαλῇ τε ἐπικείμενον πῖλον καὶ ἐν τῇ χειρὶ δόρυ ἔχοντα, καὶ ἵππος κονίεσθαι μέλλοντος παρέχεται σχῆμα. ἄχρι μὲν δὴ τοῦ ἵππου, αἰγιαλός τε, καὶ ἐν αὐτῷ ψηφῖδες ὑποφαίνονται· τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὐκέτι ἔοικεν εἶναι θάλασσα. τῶν δὲ γυναικῶν τῶν μεταξὺ τῆς τε Αἴθρας καὶ Νέστορος εἰσὶν ἄνωθεν τούτων αἰχμάλωτοι καὶ αὗται, Κλυμένη τε καὶ Κρέουσα, καὶ Ἀριστομάχη, καὶ Ξενοδίκη. Κλυμένην μὲν οὖν Στησίχορος ἐν Ἰλίου Περσίδι κατηρίθμηκεν ἐν ταῖς αἰχμαλώτοις. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀριστομάχην ἐποίησεν Ἔννος θυγα-

θυγατέρα μὲν Πριάμου, Κριτολάου δὲ γυναῖκα εἶναι τοῦ Ἱκετάονος. Ξενοδίκης δὲ μνημονεύσαντα οὐκ οἶδα, οὔτε ποιητὴν, οὔτε ὅσοι λόγων συνθέται. Ἐπὶ δὲ τῇ Κρεούσῃ λέγουσιν, ὡς ἡ θεῶν μήτηρ καὶ Ἀφροδίτη δουλείας ἀπὸ Ἑλλήνων αὐτὴν ἐρρύσαντο· εἶναι γὰρ δὴ καὶ Αἰνείου τὴν Κρέουσαν γυναῖκα. Λέσχεως δὲ καὶ ὁ ποιήσας ἔπη τὰ Κύπρια, διδόασιν Εὐρυδίκην γυναῖκα Αἰνείᾳ. Γεγραμμέναι δὲ ἐπὶ κλίνης ὑπὲρ ταύτας Δηϊνόμη τε καὶ Μητιόχη, καὶ Πεισίς ἐστι καὶ Κλεοδίκη. τούτων ἐν Ἰλιάδι καλουμένῃ μικρᾷ μόνης ἐστὶ τὸ ὄνομα τῆς Δηϊνόμης· τῶν δὲ ἄλλων (ἐμοὶ δοκεῖν) ἔθηκε τὰ ὀνόματα ὁ Πολύγνωτος. Γέγραπται δὲ καὶ Ἐπειὸς γυμνὸς καταβάλλων ἐς ἔδαφος τῶν Τρώων τὸ τεῖχος. ἀνέχει δὲ ὑπὲρ αὐτὸ κεφαλὴ τοῦ ἵππου μόνη τοῦ Δουρείου. Πολυποίτης ὁ Πειρίθου, δεδεμένος τὴν κεφαλὴν ταινίᾳ, καὶ παρ' αὐτὸν Ἀκάμας ἐστὶν ὁ Θησέως, ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κράνος, λόφος δὲ ἐπὶ τῷ κράνει πεποίηται. καὶ Ὀδυσσεύς τέ ἐστι, καὶ ἐνδέδυκε θώρακα Ὀδυσσεύς. Αἴας δὲ ὁ Ὀϊλέως ἔχων ἀσπίδα βωμῷ προσέστηκεν ὀμνύμενος ὑπὲρ τοῦ ἐς Κασσάνδραν τολμήματος. ἡ δὲ κάθηταί τε ἡ Κασσάνδρα χαμαὶ, καὶ τὸ ἄγαλμα ἔχει τῆς Ἀθηνᾶς, εἴγε δὴ ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων τὸ ξόανον, ὅτε ἀπὸ τῆς ἱκεσίας αὐτὴν ὁ Αἴας ἀφεῖλκε. Γεγραμμένοι δὲ καὶ οἱ παῖδές εἰσιν οἱ Ἀτρέως, ἐπικείμενοι καὶ οὗτοι κράνη. Μενελάῳ δὲ ἀσπίδα ἔχοντι, δράκων ἐπὶ τῇ ἀσπίδι ἐστὶν εἰργασμένος τοῦ ἐν Αὐλίδι φανέντος ἐπὶ τοῖς ἱερείοις τέρως εἵνεκα. Ἐπὶ τούτοις τὸν Αἴαντα ἐξορκοῦσι. κατ' εὐθὺ δὲ τοῦ ἵππου παρὰ τὸν Νέστορα Νεοπτόλεμος ἀπεκτονώς ἐστιν Ἔλασον, ὅστις δὴ ὁ Ἔλασος. οὗτος μὲν δὴ ὀλίγον ἐμπνέοντι ἔτι εἴκασται. Ἀστύνοον δὲ, οὗ δὴ ἐποιήσατο καὶ Λέσχεως μνήμην, πεπτωκότα ἐς γόνυ ὁ Νεοπτόλεμος ξίφει παίει. Νεοπτόλεμον δὲ μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ φονεύοντα ἔτι τοὺς Τρῶας ἐποίησεν ὁ Πολύγνωτος, ὅτι ὑπὲρ τοῦ Νεοπτολέμου τὸν τάφον ἡ γραφὴ πᾶσα ἔμελλεν αὐτῷ γενήσεσθαι. Τοῦ δὲ Ἀχιλλέως τῷ παιδὶ Ὅμηρος μὲν Νεοπτόλεμον ὄνομα ἐν ἁπάσῃ οἱ τίθεται τῇ ποιήσει. Τὰ δὲ Κύπρια ἔπη φησὶν, ὑπὸ Λυκομήδους μὲν Πύρρον, Νεοπτόλεμον δὲ ὄνομα ὑπὸ Φοίνικος αὐτῷ τεθῆναι, ὅτι Ἀχιλλεὺς ἡλικίᾳ ἔτι νέος πολεμεῖν ἤρξατο. Γέγραπται δὲ βωμός τε καὶ ὑπὸ δείματος παῖς μικρὸς ἐχόμενος τοῦ βωμοῦ. Κεῖται δὲ καὶ θώραξ ἐπὶ τῷ βωμῷ χαλκοῦς. Κατὰ δὴ ἐμὲ σπάνιον τῶν θωράκων τὸ σχῆμα ἦν τούτων, τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐφόρεσαν αὐτούς. δύο ἦν χαλκᾶ ποιήματα, τὸ μὲν στέρνῳ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὴν γαστέρα ἁρμόζον, τὸ δὲ ὡς νώτου σκέπην εἶναι. γύαλα ἐκαλεῖτο, τὸ μὲν ἔμπροσθεν, τὸ δὲ ὄπισθεν προσῆγον. ἔπειτα περόναι συνῆπτον πρὸς ἄλληλα. ἀσφάλειαν δὲ ἀποχρῶσαν ἐδόκει παρέχεσθαι, καὶ ἀσπίδος χωρίς. Ἐπὶ τούτῳ καὶ Ὅμηρος Φόρκυνα τὸν Φρύγα οὐκ ἔχοντα ἀσπίδα ἐποίησεν, ὅτι αὐτῷ γυαλοθώραξ ἦν. Ἐγὼ δὲ γραφῇ μεμιμημένον τοῦτον ἐθεασάμην ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου. Καὶ ἐν Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας Καλλιφῶν ὁ Σάμιος Πατρόκλῳ τοῦ θώρακος τὰ γύαλα ἁρμοζούσας ἔγραψε γυναῖκας. Τοῦ βωμοῦ δὲ ἐπέκεινα Λαοδίκην ἔγραψεν ἑστῶσαν. ταύτην οὔτε ὑπὸ ποιητοῦ κατειλεγμένην ἐν ταῖς αἰχμαλώτοις ταῖς Τρῳάσιν εὕρισκον, οὔτε ἄλλως ἐφαίνετο ἔχειν μοι τὸ εἰκὸς ἢ ἀφεθῆναι τὴν Λαοδίκην ὑπὸ Ἑλλήνων. Ὅμηρος μέν γε ἐδήλωσεν ἐν Ἰλιάδι Μενελάου καὶ Ὀδυσσέως ξενίαν παρὰ Ἀντήνορι, καὶ ὡς Ἑλικάονι ἡ Λαοδίκη συνοικοίη τῷ Ἀντήνορος. Λέσχεως δὲ τετρωμένον τὸν Ἑλικάονα ἐν τῇ νυκτομαχίᾳ γνωρισθῆναί τε ὑπὸ Ὀδυσσέως καὶ ἐξαχθῆναι ζῶντα ἐκ τῆς μάχης φησίν. ἕποιτο ἂν οὖν τῇ Μενελάου καὶ Ὀδυσσέως κηδεμονίᾳ περὶ οἶκον τὸν Ἀντήνορος, μηδὲ ἐς τὴν Ἑλικάονος τὴν γυναῖκα ἔργον δυσμενὲς ὑπὸ Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου γενέσθαι. Εὐφορίων δὲ ἀνὴρ Χαλκιδεὺς σὺν οὐδενὶ εἰκότι τὰ ἐς τὴν Λαοδίκην ἐποίησεν. ἐφεξῆς δὲ τῇ Λαοδίκῃ ὑποστάτης τε λίθου καὶ λουτήριόν ἐστιν ἐπὶ τῷ ὑποστάτῃ χαλκοῦν. Μέδουσα δὲ κατέχουσα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τὸν ὑποστάτην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κάθηται. Ἐν δὲ ταῖς Πριάμου θυγατράσιν ἀριθμήσαιτ' ἄν τις καὶ ταύτην κατὰ τοῦ Ἱμεραίου τὴν ᾠδήν. Παρὰ δὲ τὴν Μέδουσαν ἐν χρῷ κεκαρμένη πρεσβῦτις ἢ ἄνθρωπός ἐστιν εὐνοῦχος, παιδίον δὲ ἐν τοῖς γόνασιν ἔχει γυμνὸν, τὸ δὲ τὴν χεῖρα ὑπὸ δείματος ἐπίπροσθε τῶν ὀφθαλμῶν πεποίηται. Νεκροὶ δὲ, ὁ μὲν γυμνὸς Πῆλις ὄνομα ἐπὶ τὸν νῶτόν ἐστιν ἐρριμμένος, ὑπὸ δὲ τὸν Πῆλιν Ἠϊονεύς τε κεῖται καὶ Ἄδμητος

ἐνδεδυκότες ἐπὶ τοὺς θώρακας· καὶ αὐτὴν Λέσχεως Ἠϊονέα ὑπὸ Νεοπτολέμου, τὸν δὲ ὑπὸ Φιλοκτήτου φησὶν ἀποθανεῖν τὸν Ἄδμητον. ἄλλοι δὲ ἀνωτέρω τούτων. Ὑπὸ μὲν τὸ λουτήριον Λεώκριτός ἐστιν ὁ Πουλυδάμαντος τεθνεὼς ὑπὸ Ὀδυσσέως. ὑπὲρ δὲ Ἠϊονέα τε καὶ Ἄδμητον, Κόροιβος ὁ Μύγδονος. τούτου μνῆμά τε ἐπιφανὲς, ἐν ὅροις πεποίηται Φρυγῶν ἐς Στεκτορηνῶν. καὶ ἀπ' αὐτοῦ ποιηταῖς Μυγδόνας ὄνομα ἐπὶ τοῖς Φρυξὶ τίθεσθαι καθέστηκεν. Ἀφίκετο μὲν δὴ ἐπὶ τὸν Κασσάνδρας ὁ Κόροιβος γάμον· ἀπέθανε δὲ, ὡς μὲν ὁ πλείων λόγος, ὑπὸ Νεοπτολέμου. Λέσχεως δὲ ὑπὸ Διομήδους ἐποίησεν. εἰσὶ δὲ καὶ ἐπάνω τοῦ Κοροίβου Πρίαμος καὶ Ἀξίων τε καὶ Ἀγήνωρ. Πρίαμον δὲ οὐκ ἀποθανεῖν ἔφη Λέσχεως ἐπὶ τῇ ἐσχάρᾳ τοῦ Ἑρκείου, ἀλλὰ ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ πάρεργον τῷ Νεοπτολέμῳ πρὸς ταῖς τῆς οἰκίας γενέσθαι θύραις. Ἐς δὲ Ἑκάβην Στησίχορος ἐν Ἰλίου Περσίδι ἐποίησεν, ἐς Λυκίαν ὑπὸ Ἀπόλλωνος αὐτὴν κομισθῆναι. Ἀξίονα δὲ παῖδα εἶναι Πριάμου Λέσχεως, ἀποθανεῖν τε αὐτὸν ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Εὐαίμονός φησι. τοῦ Ἀγήνορος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν ποιητὴν Νεοπτόλεμος αὐτόχειρ ἐστί. Καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν Ἔχεκλος μὲν φονευθεὶς ὁ Ἀγήνορος ὑπὸ Ἀχιλλέως, Ἀγήνωρ δὲ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου. Λαομέδοντος δὲ τὸν νεκρὸν Σίνων τε ἑταῖρος Ὀδυσσέως καὶ Ἀγχίαλός εἰσιν ἐκκομίζοντες. Γέγραπται δὲ καὶ ἄλλος τεθνεὼς, ὄνομά οἱ Ἔρεσος. τὰ δὲ ἐς Ἔρεσόν τε καὶ Λαομέδοντα ὅσα γε ἡμεῖς ἐπιστάμεθα, ᾖσεν οὐδείς. ἔστι δὲ οἰκία τε ἡ Ἀντήνορος, καὶ παρδάλεως κρεμάμενον δέρμα ὑπὲρ τῆς ἐσόδου, σύνθημα εἶναι τοῖς Ἕλλησιν, ἀπέχεσθαι σφᾶς οἴκου τοῦ Ἀντήνορος. γέγραπται δὲ Θεανώ τε καὶ οἱ παῖδες, Γλαῦκος μὲν καθήμενος ἐπὶ θώρακι γυάλοις συνηρμοσμένῳ, Εὐρύμαχος δὲ ἐπὶ πέτρᾳ. παρὰ δὲ αὐτὸν ἕστηκεν Ἀντήνωρ, καὶ ἐφεξῆς θυγάτηρ Ἀντήνορος Κρινώ. παιδίον δὲ ἡ Κρινὼ φέρει νήπιον. Τῶν προσώπων δὲ ἅπασιν οἷον ἐπὶ συμφορᾷ σχῆμά ἐστι. κιβωτὸν δὲ ἐπὶ ὄνον καὶ ἄλλα τῶν σκευῶν εἰσιν ἀναθέντες οἰκέται. κάθηται δὲ ἐπὶ ὄνου παιδίον μικρόν. κατὰ τοῦτο τῆς γραφῆς καὶ ἐλεγεῖόν ἐστι Σιμωνίδου·

Γράψε Πολύγνωτος, Θάσιος γένος, Ἀγλαοφῶντος
Υἱὸς, περθομένην Ἰλίου ἀκρόπολιν.

Τὸ δὲ ἕτερον μέρος τῆς γραφῆς, τὸ ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς, ἔστιν Ὀδυσσεὺς καταβεβηκὼς ἐς τὸν Ἅιδην ὀνομαζόμενον, ὅπως Τειρεσίου τὴν ψυχὴν περὶ τῆς ἐς τὴν οἰκίαν ἐπέρηται σωτηρίας. ἔχει δὲ οὕτως τὰ ἐς τὴν γραφήν. Ὕδωρ εἶναι ποταμὸς ἔοικε δῆλα ὡς ὁ Ἀχέρων, καὶ κάλαμοί τε ἐν αὐτῷ πεφυκότες, καὶ ἀμυδρὰ οὕτω δή τι τὰ εἴδη τῶν ἰχθύων, σκιὰς μᾶλλον ἢ ἰχθῦς εἰκάσεις. καὶ ναῦς ἐστιν ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ ὁ πορθμεὺς ἐπὶ ταῖς κώπαις. ἐπηκολούθησε δὲ ὁ Πολύγνωτος (ἐμοὶ δοκεῖν) ποιήσει Μινυάδι. ἔστι γὰρ δὴ ἐν τῇ Μινυάδι ἐς Θησέα ἔχοντα καὶ Πειρίθουν·

Ἔνθ' ἤτοι νέα μὲν νεκυάμβατον ἣν ὁ γεραιὸς
Πορθμεὺς ἦγε Χάρων, οὐκ ἔλλαβον ἔνδοθεν Ἑρμοῦ.

ἐπὶ τούτῳ οὖν καὶ Πολύγνωτος γέροντα ἔγραψεν ἤδη τῇ ἡλικίᾳ τὸν Χάρωνα. οἱ δὲ ἐπιβεβηκότες τῆς νεὼς οὐκ ἐπιφανεῖς εἰς ἅπαν εἰσὶν οἷς προσήκουσι. Τέλλις μὲν ἡλικίαν ἐφήβου γεγονὼς φαίης ἄν, Κλεόβοια δὲ ἔτι παρθένος, ἔχει δὲ ἐν τοῖς γόνασι κιβωτὸν, ὁποίας ποιεῖσθαι νομίζουσιν Δήμητρι. ἐς μὲν δὴ τὸν Τέλλιν, τοσοῦτον ἤκουσα, ὡς ὁ ποιητὴς Ἀρχίλοχος ἀπόγονος εἴη τρίτος Τέλλιδος. Κλεόβοιαν δὲ ἐς Θάσον τὰ ὄργια τῆς Δήμητρος ἐνεγκεῖν πρώτην ἐκ Πάρου φασίν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀχέροντος τῇ ὄχθῃ μάλιστα ἄξιον, ὅτι ὑπὸ τοῦ Χάρωνος τὴν ναῦν ἀνὴρ οὐ δίκαιος ἐς πατέρα, ἀγχόμενός ἐστιν ὑπὸ τοῦ πατρός. Περὶ πλείστου γὰρ δὴ ἐποιοῦντο οἱ πάλαι γονέας· ὥσπερ ἐστὶν ἄλλοις τε τεκμήρασθαι καὶ ἐν Κατάνῃ τοῖς καλουμένοις Εὐσεβέσιν. οἳ ἡνίκα ἐπέρρει τῇ Κατάνῃ πῦρ τὸ ἐκ τῆς Αἴτνης, χρυσὸν μὲν καὶ ἄργυρον ἐν οὐδενὸς μερίδι ἐποιήσαντο, οἱ δὲ ἔφευγον ὁ μὲν ἀράμενος μητέρα, ὁ δὲ αὐτῶν τὸν πατέρα. προϊόντας δὲ οὐ σὺν ῥᾳστώνῃ καταλαμβάνει σφᾶς τὸ πῦρ ἐπειγόμενον τῇ φλογί. καὶ (οὐ γὰρ κατετίθεντο οὐδὲ οὕτω τοὺς γονέας) δίχα σχισθῆναι λέγεται τὸν ῥύακα, καὶ αὐτούς τε τοὺς νεανίσκους, σὺν δὲ αὐτοῖς τοὺς γονέας τὸ πῦρ οὐδὲν σφίσι

λυμηνά-

λυμηνάμενον παρεξῆλθεν. οὗτοι μὲν δὴ τιμὰς καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι παρὰ Κατανέων ἔχουσιν. Ἐν δὲ τῇ Πολυγνώτου γραφῇ πλησίον τοῦ ἀνδρὸς ὃς τῷ πατρὶ ἐλυμαίνετο, καὶ δι' αὐτὸ ἐν ᾅδου κακὰ ἀναπίμπλησι, τούτου πλησίον ἱερὰ σεσυληκὼς ἀνὴρ ὑπέχει δίκην. γυνὴ δὲ ἡ κολάζουσα αὐτὸν, φάρμακα ἄλλα τε καὶ ἐς αἰκίαν οἶδεν ἀνθρώπων. Περιττῶς δὲ ἄρα εὐσεβείᾳ θεῶν ἔτι προσέκειντο οἱ ἄνθρωποι· ὡς Ἀθηναῖοι δῆλά τε ἐποίησαν, ἡνίκα εἷλον Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Συρακούσαις ἱερὸν, οὔτε κινήσαντες τῶν ἀναθημάτων οὐδὲν, τὸν ἱερέα τε τὸν Συρακούσιον φύλακα ἐπ' αὐτοῖς ἐάσαντες. Ἐδήλωσε δὲ καὶ ὁ Μῆδος Δάτης λόγοις τε οὓς εἶπε πρὸς Δηλίους, καὶ τῶν ἔργων εἵνεκα, ἐν Φοινίσσῃ νηὶ ἄγαλμα εὑρὼν Ἀπόλλωνος, ἀπέδωκεν αὖθις Ταναγραίοις ἐς Δήλιον. Οὕτω μὲν τὸ θεῖον καὶ οἱ πάντες τότε ἦγον ἐν τιμῇ, καὶ ἐπὶ λόγῳ τοιούτῳ τὰ ἐς τὸν συλήσαντα ἱερέα ἔγραψε Πολύγνωτος. Ἔστι δὲ ἀνωτέρω τῶν κατειλεγμένων Εὐρύνομος. δαίμονα εἶναι τῶν ἐν ᾅδου φασὶν οἱ Δελφῶν ἐξηγηταὶ τὸν Εὐρύνομον, καὶ ὡς τὰς σάρκας περιεσθίει τῶν νεκρῶν, μόνα σφίσιν ἀπολείπων τὰ ὀστᾶ. Αἱ δὲ Ὁμήρου ποιήσεις αἵ τε ἐς Ὀδυσσέα, καὶ ἡ Μινυάς τε καλουμένη, καὶ οἱ Νόστοι (μνήμη γὰρ δὴ ἐν ταύταις καὶ ᾅδου καὶ τῶν ἐκεῖ δειμάτων ἐστὶν) ἴσασιν οὐδένα Εὐρύνομον δαίμονα. Τοσοῦτο μέντοι δηλώσω, ὁποῖός τε ὁ Εὐρύνομος καὶ ἐπὶ ποίου γέγραπται τοῦ σχήματος. Κυανοῦ τὴν χρόαν μεταξύ ἐστι καὶ μέλανος, ὁποῖαι καὶ τῶν μυιῶν αἱ πρὸς τὰ κρέα εἰσὶ προσιζάνουσαι. τοὺς δὲ ὀδόντας φαίνει, καθεζομένῳ δὲ ὑπέστρωταί οἱ δέρμα γυπός. Ἐφεξῆς δὲ μετὰ τὸν Εὐρύνομον ἥ τε ἐξ Ἀρκαδίας Αὔγη καὶ Ἰφιμέδειά ἐστι. καὶ ἡ μὲν παρὰ Τεύθραντα ἡ Αὔγη ἀφίκετο ἐς Μυσίαν, καὶ γυναικῶν ὁπόσαις ἐς τὸ αὐτὸ Ἡρακλέα ἀφικέσθαι λέγουσι, μάλιστα δὴ παῖδα ἐοικότα ἔτεκε τῷ πατρί. Τῇ δ' Ἰφιμεδείᾳ γέρα δέδοται μεγάλα ὑπὸ τῶν ἐν Μυλάσοις Καρῶν. Τῶν δὲ ἤδη μοι κατειλεγμένων εἰσὶν ἀνώτεροι τούτων ἱερεῖα καὶ οἱ ἑταῖροι τοῦ Ὀδυσσέως Περιμήδης καὶ Εὐρύλοχος φέροντες· τὰ δέ ἐστι μέλανες κριοὶ τὰ ἱερεῖα. Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ Ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον· πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον, παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν Ὄκνον φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν· καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. Τὰ οὖν ἐς τοῦ Ὄκνου τὴν γυναῖκα ἐθέλουσιν αἰνίξασθαι τὸν Πολύγνωτον. Οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ Ἰώνων ὁπότε ἴδοιέν τινα πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέροντι, ὑπὸ τούτων εἰρημένον, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ Ὄκνου τὴν θώμιγγα. Ὄκνον δ' οὖν καὶ μάντεων οἱ ὁρῶντες τοὺς οἰωνοὺς καλοῦσί τινα ὄρνιθα. καὶ ἔστιν οὗτος ὁ ὄκνος, μέγιστος μὲν καὶ κάλλιστος ἐρωδιῶν· εἰ δὲ δῆλός τις ὀρνίθων σπάνιός ἐστι, καὶ οὗτος. Γέγραπται δὲ καὶ Τιτυὸς οὐ κολαζόμενος ἔτι, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς συνεχοῦς τῆς τιμωρίας ἐς ἅπαν ἐξανηλωμένος· ἀμυδρὸν καὶ οὐδὲ ὁλόκληρον εἴδωλον. Ἐπιόντι δὲ ἐφεξῆς τὰ ἐν τῇ γραφῇ, ἔστιν ἐγγυτάτω τοῦ στέφοντος τὸ καλώδιον Ἀριάδνη. κάθηται μὲν ἐπὶ πέτρας, ὁρᾷ δὲ ἐς τὴν ἀδελφὴν Φαίδραν, τό τε ἄλλο αἰωρουμένην σῶμα ἐν σειρᾷ, καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἑκατέρωθεν τῆς σειρᾶς ἐχομένην. Παρεῖχε δὲ τὸ σχῆμα καὶ πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον πεποιημένα συμβάλλεσθαι τὰ ἐς τῆς Φαίδρας τὴν τελευτήν. Τὴν δὲ Ἀριάδνην ἢ κατά τινα ἐπιτυχὼν δαίμονα, ἢ καὶ ἐπίτηδες αὐτὴν λοχήσας, ἀφείλετο Θησέα ἐπιπλεύσας Διόνυσος στόλῳ μείζονι· οὐκ ἄλλος κατ' ἐμὴν δόξαν, ἀλλὰ ὁ πρῶτος μὲν ἐλάσας ἐπὶ Ἰνδοὺς στρατείᾳ, πρῶτος δὲ Εὐφράτην γεφυρώσας ποταμόν. Ζεῦγμά τε ὠνομάσθη πόλις καθότι ἐζεύχθη τῷ χωρίῳ ὁ Εὐφράτης· καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ὁ κάλως καὶ εἰς ἡμᾶς ἐν ᾧ τὸν ποταμὸν ἔζευξεν ἀμπελίνοις ὁμοῦ πεπλεγμένοις καὶ κισσοῦ κλήμασι. τὰ μὲν δὴ ἐς Διόνυσον πολλὰ ὑπό τε Ἑλλήνων λεγόμενα καὶ ὑπὸ Αἰγυπτίων ἐστίν. Ὑπὸ δὲ τὴν Φαίδραν ἔστιν ἀνακεκλιμένη Χλωρὶς ὑπὸ τῆς Θυίας γόνασιν. οὐχ ἁμαρτήσεται μὲν δὴ οὔτε ὅστις φησὶ φιλίαν εἶναι ἐς ἀλλήλας ἡνίκα ἔτυχον αἱ γυναῖκες ζῶσαι (ἦσαν γὰρ δὴ ἡ μὲν ἐξ Ὀρχομενοῦ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Χλωρὶς) εἶπον δὲ καὶ ἄλλοι τὸν ἐς αὐτὰς λόγον, τῇ μὲν συγγενέσθαι Ποσειδῶνα τῇ Θυίᾳ, Χλῶριν δὲ Ποσειδῶνος παιδὶ Νηλεῖ συνοικῆσαι. Παρὰ δὲ τὴν Θυίαν Πρόκρις τε ἕστηκεν ἡ Ἐρεχθέως, καὶ μετ' αὐτὴν Κλυμέ-

νη. ἐπιστρέφει δὲ αὕτη τὰ νῶτα ἡ Κλυμένη. ἔστι δὲ πεποιημένα ἐν Νόστοις, Μινύου μὲν τὴν Κλυμένην θυγατέρα εἶναι, γήμασθαι δὲ αὐτὴν Κεφάλῳ τῷ Δηΐονος, καὶ γενέσθαι σφίσιν Ἴφικλον παῖδα. τὰ δὲ ἐς τὴν Πρόκριν καὶ οἱ πάντες ᾄδουσιν ὡς πρότερα Κεφάλῳ ἢ Κλυμένη συνῴκησε, καὶ ὃν τρόπον ἐτελεύτησεν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Ἐσωτέρω δὲ τῆς Κλυμένης, Μεγάραν τὴν ἐκ Θηβῶν ὄψει. ταύτην γυναῖκα ἔσχεν Ἡρακλῆς τὴν Μεγάραν, καὶ ἀπεπέμψατο ἀνὰ χρόνον, ἅτε παίδων τε ἐστερημένος τῶν ἐξ αὐτῆς, καὶ αὐτὴν ἡγούμενος οὐκ ἐπὶ ἀμείνονι τῷ δαίμονι. γυναικῶν δὲ τῶν κατειλεγμένων ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἥ τε Σαλμωνέως θυγάτηρ ἐπὶ πέτρας καθεζομένη, καὶ Ἐριφύλη παρ' αὐτὴν ἐστὶν ἑστῶσα, διὰ μὲν τοῦ χιτῶνος ἀνέχουσα ἄκρους παρὰ τὸν τράχηλον τοὺς δακτύλους, τοῦ χιτῶνος δὲ ἐν τοῖς κοίλοις εἰκάσεις τῶν χειρῶν ἐκεῖνον τὸν ὅρμον αὐτὴν ἔχειν. ὑπὲρ δὲ τὴν Ἐριφύλην ἔγραψεν Ἐλπήνορά τε καὶ Ὀδυσσέα ὀκλάζοντα ἐπὶ τοῖς ποσὶν ἔχοντα ὑπὲρ τοῦ βόθρου τὸ ξίφος. καὶ ὁ μάντις Τειρεσίας πρόεισιν ἐπὶ τὸν βόθρον. μετὰ δὲ τὸν Τειρεσίαν ἐπὶ πέτρας ἡ Ὀδυσσέως μήτηρ Ἀντίκλειά ἐστιν. ὁ δὲ Ἐλπήνωρ ἀμπέχεται φορμὸν ἀντὶ ἐσθῆτος, συνήθες τοῖς ναύταις φόρημα. κατωτέρω δὲ τοῦ Ὀδυσσέως ἐπὶ θρόνων καθεζόμενοι, Θησεὺς μὲν τὰ ξίφη, τό τε Πειρίθου, καὶ τὸ ἑαυτοῦ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἔχει, ὁ δὲ ἐς τὰ ξίφη βλέπων ἐστὶν ὁ Πειρίθους. εἰκάσαις ἂν ἄχθεσθαι τοῖς ξίφεσιν αὐτὸν ὡς ἀχρείοις καὶ ὄφελος σφίσιν οὐ γεγενημένοις ἐς τὰ τολμήματα. Πανύασις δὲ ἐποίησεν, ὡς Θησεὺς καὶ Πειρίθους ἐπὶ τῶν θρόνων παρέχοιντο σχῆμα, οὐ κατὰ δεσμώτας, προσφυὲς δὲ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς ἀντὶ δεσμῶν σφίσιν ἔφη τὴν πέτραν. Θησέως δὲ καὶ Πειρίθου τὴν λεγομένην φιλίαν ἐν ἀμφοτέραις ἐδήλωσεν Ὅμηρος τῇ ποιήσει. καὶ Ὀδυσσεὺς μὲν πρὸς Φαίακας λέγων ἐστίν·

Καί νύ κ' ἔτι προτέρους ἴδον ἀνέρας οὓς ἔθελόν περ,
Θησέα, Πειρίθοόν τε, θεῶν ἐρικυδέα τέκνα.

Πεποίηται δὲ αὐτῷ καὶ ἐν Ἰλιάδι ὁ Νέστωρ ἄλλα τε ἐπὶ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως νουθεσίᾳ, καὶ ἔπη τάδε εἰρηκώς·

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι,
Οἷον Πειρίθοόν τε, Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν,
Καινέα τ', Ἐξάδιόν τε, καὶ ἀντίθεον Πολύφημον,
Θησέα τ' Αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.

Ἐφεξῆς δὲ τὰς Πανδάρεω θυγατέρας ἔγραψεν ὁ Πολύγνωτος. Ὁμήρῳ δὲ ἐν Πηνελόπης λόγοις ἐστὶν ὡς ἀποθάνοιεν μὲν ταῖς παρθένοις οἱ γονεῖς κατὰ μήνιμα ἐκ θεῶν· αὐτὰς δὲ ὀρφανὰς τραφῆναι μὲν ὑπὸ Ἀφροδίτης· λαβεῖν δὲ καὶ παρ' ἄλλων θεῶν, Ἥρας μὲν φρένας τε ἱκανὰς εἶναι καὶ εἶδος καλάς· μῆκος δὲ τοῦ σώματος Ἄρτεμιν φησὶν αὐταῖς δωρήσασθαι· ἔργα δὲ γυναιξὶν ἁρμόζοντα ὑπ' Ἀθηνᾶς διδαχθῆναι. Ἀφροδίτην μὲν οὖν ἐς οὐρανὸν ἀνέρχεσθαι παρὰ Διός, γάμον εὐδαίμονα ἐθέλουσαν ταῖς παισὶν εὑρέσθαι. ταῖς δὲ ἀπούσης ἐκείνης ἁρπασθῆναί τε ὑπὸ Ἁρπυιῶν, καὶ Ἐριννύσιν ὑπ' αὐτῶν δοθῆναι. τάδε μέν ἐστιν ἐς αὐτὰς Ὁμήρῳ πεποιημένα. Πολύγνωτος δὲ κόρας τε ἐστεφανωμένας ἄνθεσι καὶ παιζούσας ἔγραψεν ἀστραγάλοις. ὄνομα δὲ αὐταῖς, Καμειρώ τε καὶ Κλυτίη. τὸν δὲ Πανδάρεων Μιλήσιόν τε ἐκ Μιλήτου τῆς Κρητικῆς ὄντα ἴστω τις, καὶ ἀδικήματος ἐς τὴν κλοπὴν Ταντάλῳ καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ ὅρκῳ μετασχόντα σοφίσματος. Μετὰ δὲ τοῦ Πανδάρεω τὰς κόρας, Ἀντίλοχος τὸν μὲν ἕτερον ἐπὶ πέτρας τῶν ποδῶν, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἔχων ἐστίν. Ἀγαμέμνων δὲ μετὰ τὸν Ἀντίλοχον σκήπτρῳ τε ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην ἐρειδόμενος, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπανέχων ῥάβδον. Πρωτεσίλαος δὲ πρὸς Ἀχιλλέα ἀφορᾷ καθεζόμενος, καὶ ὁ Πρωτεσίλαος τοιοῦτον παρέχεται σχῆμα. Ὑπὲρ δὲ τὸν Ἀχιλλέα Πάτροκλός ἐστιν ἑστηκώς. οὗτοι πλὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος οὐκ ἔχουσι γένεια οἱ ἄλλοι. Γέγραπται δὲ ὑπὲρ αὐτοὺς Φῶκός τε ἡλικίαν μειράκιον, καὶ ἐς εὐγένειαν δὲ εὖ ἔχει. Δακτύλιον δὲ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Φώκου περιαιρούμενος χειρὸς ἐπὶ τοιῷδέ ἐστι λόγῳ. Φώκῳ τῷ Αἰακοῦ διαβάντι

βαίνει δὲ Αἰγίνης ἐς τὴν νῦν καλουμένην Φωκίδα, καὶ ἀνθρώπων τε ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ ταύτῃ κτήσασθαι, καὶ αὐτὸς θέλοντι ἐνταῦθα οἰκῆσαι, ἀφίκετο ἐπὶ πλεῖστον ὁ Ἰασεὺς φιλίας, καὶ οἱ δῶρα ἄλλα τε, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐδωρήσατο, καὶ λίθου σφραγῖδα ἐνδεδεμένην χρυσῷ. Φώκῳ δὲ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἀνακομισθέντι ἐς Αἴγιναν, Πηλεὺς αὐτίκα ἐβούλευσε τοῦ βίου τὴν τελευτήν. καὶ τοῦδε εἵνεκα ἐν τῇ γραφῇ ἐς ἀνάμνησιν ἐκείνης τῆς φιλίας, ὅ τε Ἰασεὺς τὴν σφραγῖδά ἐστιν ἐθέλων θεάσασθαι, καὶ ὁ Φῶκος παρεὶς λαβεῖν αὐτήν. Ὑπὲρ τούτους Μαῖρα ἐστὶν ἐπὶ πέτρᾳ καθεζομένη. περὶ δὲ αὐτῆς πεποιημένα ἐστὶν ἐν Νόσοις, ἀπελθεῖν μὲν παρθένον ἔτι ἐξ ἀνθρώπων, θυγατέρα δὲ αὐτὴν εἶναι Προίτου τοῦ Θερσάνδρου, τὸν δὲ εἶναι Σισύφου. Ἐφεξῆς δὲ τῆς Μαίρας Ἀκταίων ἐστὶν ὁ Ἀρισταίου, καὶ ἡ τοῦ Ἀκταίωνος μήτηρ, νεβρὸν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ἐλάφου, καὶ ἐπὶ δέρματι ἐλάφου καθεζόμενοι· κύων τε θηρευτικὴ παράκειταί σφισι βίου τοῦ Ἀκταίωνος εἵνεκα, καὶ τοῦ ἐς τὴν τελευτὴν τρόπου. Ἀποβλέψαντι δὲ αὖθις ἐς τὰ κάτω τῆς γραφῆς, ἔστιν ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἷα ἐπὶ λόφου τινὸς Ὀρφεὺς καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἀριστερᾷ κιθάρας, τῇ δὲ ἑτέρᾳ χειρὶ ἰτέας ψαύει. κλῶνές εἰσιν ὧν ψαύει, προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ. τὸ δὲ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς Περσεφόνης, ἔνθα αἴγειροι καὶ ἰτέαι δόξῃ τῇ Ὁμήρου πεφύκασιν. Ἑλληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστιν τῷ Ὀρφεῖ, καὶ οὔτε ἡ ἐσθὴς, οὔτε ἐπίθημά ἐστιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θράκιον. τῷ δένδρῳ δὲ τῇ ἰτέᾳ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος προσανακεκλιμένος ἐστὶν αὐτῇ Προμέδων. εἰσὶ μὲν δὴ οἳ νομίζουσι καθάπερ ἐς ποίησιν ἐπεισῆχθαι τοῦ Προμέδοντος ὄνομα ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου. τοῖς δὲ εἰρημένον ἐστὶν, ἄνδρα Ἕλληνα, ἔς τε τὴν ἄλλην ἅπασαν γενέσθαι φιλήκοον μουσικὴν, καὶ ἐπὶ τῇ ᾠδῇ μάλιστα τῇ Ὀρφέως. Κατὰ τοῦτο τῆς γραφῆς Σχέδιος ὁ Φωκεῦσιν ἡγησάμενος ἐς Τροίαν, καὶ μετὰ τοῦτον Πελίας ἐστὶν ἐν θρόνῳ καθεζόμενος, τὰ γένεια ὁμοίως καὶ τὴν κεφαλὴν πολιός. ἐνορᾷ δὲ ἐς τὸν Ὀρφέα. ὁ δὲ Σχέδιος ἐγχειρίδιόν τε ἔχων καὶ ἀγρώστιν ἐστὶν ἐστεφανωμένος. Θαμύριδι ἐγγύς τε καθεζομένῳ τοῦ Πελίου διεφθαρμέναι αἱ ὄψεις, καὶ ταπεινὸν ἐς ἅπαν σχῆμά ἐστι, καὶ ἡ κόμη πολλὴ μὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, πολλὴ δὲ αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς γενείοις. λύρα δὲ ἔρριπται πρὸς τοῖς ποσὶ, κατεαγότες αὐτῆς οἱ πήχεις, καὶ αἱ χορδαὶ κατερρωγυῖαι. Ὑπὲρ τούτου ἐστὶν ἐπὶ πέτρας καθεζόμενος Μαρσύας, καὶ Ὄλυμπος παρ' αὐτὸν παιδὸς ἐστὶν ὡραίου καὶ αὐλεῖν διδασκομένου σχῆμα ἔχων. Οἱ δὲ ἐν Κελαιναῖς Φρύγες ἐθέλουσι μὲν τὸν ποταμὸν ὃς διέξεισιν αὐτοῖς διὰ τῆς πόλεως, ἐκεῖνόν ποτε εἶναι τὸν αὐλητήν. ἐθέλουσι δὲ καὶ εὕρημα εἶναι τοῦ Μαρσύου τὸ Μητρῷον αὔλημα. φασὶ δὲ ὡς καὶ τὴν Γαλατῶν ἀπώσαιντο στρατιάν, τοῦ Μαρσύου σφίσιν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὕδατί τε ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ μέλει τῶν αὐλῶν ἀμύναντος. Εἰ δὲ ἀπίδοις πάλιν ἐς τὸ ἄνω τῆς γραφῆς, ἔστιν ἐφεξῆς τῷ Ἀκταίωνι Αἴας ὁ ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ Παλαμήδης τε καὶ Θερσίτης κύβοις χρώμενοι παιδιᾷ τῷ Παλαμήδους εὑρήματι. Αἴας δὲ ὁ ἕτερος ἐς αὐτοὺς ὁρᾷ παίζοντας. τούτῳ τῷ Αἴαντι τὸ χρῶμά ἐστιν, οἷον ἀνδρὶ ναυαγῷ γένοιτο, ἐπανθούσης τῷ χρωτὶ ἔτι τῆς ἅλμης. Ἐς δὲ τὸ αὐτὸ ἐπίτηδες τοῦ Ὀδυσσέως τοὺς ἐχθροὺς ἤγαγεν ὁ Πολύγνωτος. ἀφίκετο δὲ ἐς Ὀδυσσέως δυσμένειαν ὁ τοῦ Οἰλέως, ὅτι τοῖς Ἕλλησιν Ὀδυσσεὺς παρῄνει καταλιθῶσαι τὸν Αἴαντα ἐπὶ τῷ ἐς Κασσάνδραν τολμήματι, Παλαμήδην δὲ ἀποπνιγῆναι προελθόντα ἐπὶ ἰχθύων θήραν. Διομήδην δὲ τὸν ἀποκτείναντα εἶναι καὶ Ὀδυσσέα ἐπιλεξάμενος ἐν ἔπεσιν οἶδα τοῖς Κυπρίοις. Μελέαγρος δὲ ὁ Οἰνέως, ἀνωτέρω μὲν ἢ ὁ Οἰλέως Αἴας ἐστὶν ἐν τῇ γραφῇ. ἔοικε δὲ ὁρῶντι ἐς τὸν Αἴαντα. τούτοις πλὴν τῷ Παλαμήδει γένειά ἐστι τοῖς ἄλλοις. Ἐς δὲ τοῦ Μελεάγρου τὴν τελευτὴν, Ὁμήρῳ μὲν ἐστὶν εἰρημένα, ὡς Ἐρινῦς καταρῶν ἀκούσαι τῶν Ἀλθαίας, καὶ ἀποθάνοι κατὰ ταύτην ὁ Μελέαγρος τὴν αἰτίαν. αἱ δὲ Ἠοῖαί τε καλούμεναι καὶ ἡ Μινυὰς ὡμολογήκασιν ἀλλήλαις. Ἀπόλλωνα γὰρ δὴ αὗται φασὶν αἱ ποιήσεις ἀμῦναι Κούρησιν ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ ἀποθανεῖν Μελέαγρον ὑπὸ Ἀπόλλωνος. τὸν δὲ ἐπὶ τῷ δαλῷ λόγον, ὡς δοθείη μὲν ὑπὸ Μοιρῶν τῇ Ἀλθαίᾳ, Μελεάγρῳ δὲ οὐ πρότερον ἔδει τὴν τελευτὴν συμβῆναι πρὶν ἢ ὑπὸ πυρὸς ἀφανισθῆναι τὸν δαλὸν, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καταπρήσειεν αὐτὸν

ἡ Ἀλθαία, τοῦτον τὸν λόγον Φρύνιχος ὁ Πολυφράδμονος πρῶτος ἐν δράματι ἔδειξε Πλευρωνίᾳ·

Ἐς κρυερὸν γὰρ οὐκ ἤλυξεν μόρον.
Ὠκεῖα δέ νιν φλὸξ κατεδαίσατο
Δαλοῦ περθομένου
Ματρὸς ὑπ' αἰνᾶς κακομηχάνου.

Οὐ μὴν φαίνεταί γε ὁ Φρύνιχος προαγαγὼν τὸν λόγον ἐς πλέον, ὡς εὕρημα ἄν τις οἰκεῖον, προσαψάμενος δὲ αὐτοῦ μόνον ἅτε ἐς ἅπαν ἤδη διαβεβοημένου τὸ Ἑλληνικόν. Ἐν δὲ τοῖς κάτω τῆς γραφῆς μετὰ τὸν Θρᾷκά ἐστι Θάμυριν, Ἕκτωρ μὲν καθεζόμενος ἀμφοτέρας ἔχει τὰς χεῖρας περὶ τὸ ἀριστερὸν γόνυ, ἀνιωμένου σχῆμα ἐμφαίνων. μετὰ δὲ αὐτὸν Μέμνων ἐστὶν ἐπὶ πέτρᾳ καθεζόμενος, καὶ Σαρπηδὼν συνεχὴς τῷ Μέμνονι. ἐπικέκλιται δὲ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας ὁ Σαρπηδών. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν χειρῶν τοῦ Μέμνονος ἐπὶ τῷ ὤμῳ τοῦ Σαρπηδόνος κεῖται. γένεια μὲν πᾶσίν ἐστιν αὐτοῖς. Ἐν δὲ τοῦ Μέμνονος τῇ χλαμύδι καὶ ὄρνιθές εἰσιν ἐπειργασμέναι· Μεμνονίδες ταῖς ὄρνισίν ἐστιν ὄνομα. κατὰ δὲ ἔτος οἱ Ἑλλησπόντιοι φασὶν αὐτὰς ἐν εἰρημέναις ἡμέραις ἰέναι τε ἐπὶ τοῦ Μέμνονος τὸν τάφον, καὶ ὁπόσον τοῦ μνήματος δένδρων ἐστὶν ἢ πόας ψιλόν, τοῦτο καὶ σαίρουσιν ὄρνιθες, καὶ ὑγροῖς τοῖς πτεροῖς τοῦ Αἰσήπου τῷ ὕδατι ῥαίνουσι. παρὰ δὲ τῷ Μέμνονι καὶ παῖς Αἰθίοψ πεποίηται γυμνός, ὅτι ὁ Μέμνων βασιλεὺς ἦν τοῦ Αἰθιόπων γένους. ἀφίκετο μέντοι ἐς Ἴλιον οὐκ ἀπ' Αἰθιοπίας, ἀλλὰ ἐκ Σούσων τῶν Περσικῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ τὰ ἔθνη πάντα ὅσα ᾤκει μεταξὺ, ὑποχείρια πεποιημένος. Φρύγες δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἔτι ἀποφαίνουσι, δι' ἧς τὴν στρατιὰν ἤγαγε, τὰ ἐπίτομα ἐκλεγόμενος τῆς χώρας. τέτμηται δὲ διὰ τῶν μονῶν ἡ ὁδός. Ὑπὲρ δὲ τὸν Σαρπηδόνα τε καὶ Μέμνονα, ἐστὶν ὑπὲρ αὐτοὺς ὁ Πάρις οὐκ ἔχων πω γένεια. κροτεῖ δὲ ταῖς χερσίν, οἷος ἂν γένοιτο ἀνδρὸς ἀγροίκου κρότος. ἐοικέναι τὸν Πάριν φήσεις τῷ ψόφῳ τῶν χειρῶν Πενθεσίλειαν παρ' αὐτὸν καλοῦντι. Ἔστι δὲ καὶ ἡ Πενθεσίλεια ὁρῶσα ἐς τὸν Πάριν· τοῦ προσώπου δὲ ἔοικε τῷ νεύματι ὑπερορᾶν τε αὐτὸν καὶ ἐν οὐδενὸς τίθεσθαι λόγῳ. Τὸ δὲ σχῆμα ἐστὶ τῇ Πενθεσιλείᾳ παρθένος τόξον ἔχουσα τοῖς Σκυθικοῖς ἐμφερές, καὶ παρδάλεως δέρμα ἐπὶ τῶν ὤμων. αἱ δὲ ὑπὲρ τὴν Πενθεσίλειαν φέρουσαι μέν εἰσιν ὕδωρ ἐν κατεαγόσιν ὀστράκοις· πεποίηται δὲ ἡ μὲν ἔτι ὡραία τὸ εἶδος, ἡ δὲ ἤδη τῆς ἡλικίας προήκουσα. ἰδίᾳ μὲν δὴ οὐδὲν ἐπίγραμμα ἐπὶ ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν· ἐν κοινῷ δέ ἐστιν ἐπὶ ἀμφοτέραις, εἶναι σφᾶς τῶν οὐ μεμυημένων. Τῶν γυναικῶν ἀνωτέρω τούτων ἐστὶν ἡ Λυκάονος Καλλιστώ, καὶ Νομία τε καὶ ἡ Νηλέως Πηρώ. ταύτης ἕδνα τῶν γάμων βοῦς ὁ Νηλεὺς ᾔτει τὰς Ἰφίκλου. τῇ Καλλιστοῖ δὲ ἀντὶ μὲν στρωμνῆς ἐστιν αὐτῇ δέρμα ἄρκτου· τοὺς πόδας δὲ ἐν τοῖς Νομίας γόνασιν ἔχει κειμένους. Ἐδήλωσε δέ μοι τὰ πρότερα τοῦ λόγου φάναι τοὺς Ἀρκάδας, Νομίαν εἶναι σφίσιν ἐπιχώριον Νύμφην. τὰς Νύμφας δὲ εἶναι πολὺν μέν τινα ἀριθμὸν βιούσας ἐτῶν· οὐ μέντοι παράπαν γε ἀπηλλαγμένας θανάτου, ποιητῶν ἐστιν ἐς αὐτὰς λόγος. Μετὰ δὲ τὴν Καλλιστὼ καὶ ὅσαι σὺν ἐκείνῃ γυναῖκες, κρημνοῦ τε σχῆμά ἐστι, καὶ ὁ Αἰόλου Σίσυφος ἀνῶσαι πρὸς τὸν κρημνὸν βιαζόμενος τὴν πέτραν. ἔστι δὲ καὶ πίθος ἐν τῇ γραφῇ, πρεσβύτης δὲ ἄνθρωπος, ὁ δὲ ἔτι παῖς, καὶ γυναῖκες νέα μὲν ἐπὶ τῇ πέτρᾳ, παρὰ δὲ τὸν πρεσβύτην ἐοικυῖα ἐκείνῳ τὴν ἡλικίαν· οἱ μὲν δὴ ἄλλοι φέροντες ὕδωρ. τῇ δὲ γραῒ κατεᾶχθαι τὴν ὑδρίαν εἰκάσεις. ὅσον δὲ ἐν τῷ ὀστράκῳ λοιπὸν ἦν τοῦ ὕδατος, ἐκχέουσά ἐστιν αὖθις ἐς τὸν πίθον. ἡμεῖς δὲ ἐτεκμαιρόμεθα εἶναι καὶ τούτους τῶν τὰ δρώμενα Ἐλευσῖνι ἐν οὐδενὸς θεμένων λόγῳ. Οἱ γὰρ ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων τελετὴν τὴν Ἐλευσινίαν πάντων ὁπόσα ἐς εὐσέβειαν ἥκει, τοσούτῳ ἦγον ἐντιμοτέραν, ὅσῳ καὶ θεοὺς ἐπίπροσθεν ἡρώων. ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ πίθῳ, Τάνταλος καὶ ἄλλα ἔχων ἐστὶν ἀλγεινὰ ὁπόσα Ὅμηρος ἐπ' αὐτῷ πεποίηκεν, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς πρόσεστίν οἱ καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐπηρτημένου λίθου δεῖμα. Πολύγνωτος μὲν δῆλός ἐστιν ἐπακολουθήσας τῷ Ἀρχιλόχου λόγῳ. Ἀρχίλοχος δέ, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐδιδάχθη παρὰ ἄλλων τὰ ἐς τὸν λίθον, εἴτε καὶ αὐτὸς ἐς τὴν ποίησιν εἰσηνέγκατο. Τοσαύτη μὲν

τη μὲν

τῇ μὲν πλῆθος, καὶ εὐπρεπείας ἐς τοσοῦτόν ἐστιν ἥκουσα ἡ τοῦ Θασίου γραφή. Τοῦ περιβόλου δὲ τοῦ ἱεροῦ, θέατρον ἔχεται θέας ἄξιον. Ἐπαναβάντι ἐκ τοῦ περιβόλου, Διονύσου ἄγαλμα ἐνταῦθα Κνιδίων ἐστὶν ἀνάθημα. Στάδιον δέ σφισιν ἀνωτάτω τῆς πόλεως τοῦτό ἐστιν. ἐπεποίητο δὲ ἐκ τῆς πέτρας, ὁποῖαι περὶ τὸν Παρνασσόν εἰσιν αἱ πολλαί· ἄχρις Ἀθηναῖος Ἡρώδης λίθῳ τῷ Πεντέλησιν αὐτὸ μετεκόσμησε. Τὰ μὲν δὴ ἀνήκοντα ἐς συγγραφὴν, ποσαῦτά τε καὶ τοιαῦτα κατ' ἐμὲ ἦν τὰ λειπόμενα ἐν Δελφοῖς. Ἰόντι δὲ ἐκ Δελφῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασσοῦ, σταδίοις μὲν ὅσον ἑξήκοντα ἀπωτέρω Δελφῶν, ἔστιν ἄγαλμα χαλκοῦν, καὶ ῥάων εὐζώνῳ ἀνδρὶ ἡμιόνοις τε καὶ ἵπποις ἐπὶ τὸ ἄντρον ἐστὶν ἄνοδος τὸ Κωρύκιον. τούτῳ δὲ τῷ ἄντρῳ γενέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ νύμφης Κωρυκίας, ἐδήλωσα ὀλίγῳ τι ἔμπροσθεν. σπηλαίων δὲ ὧν εἶδον, θέας ἄξιον μάλιστα ἐφαίνετο εἶναί μοι. ὅσα μὲν γὰρ ἐπί τε αἰγιαλοῖς καὶ ἀγχιβαθεῖ τῇ θαλάσσῃ, τούτων μὲν οὐδὲ ἀριθμὸν ἄν τις ἐθέλων ἐξεύροι. ὀνομαστότατα δὲ ἔν τε Ἕλλησι καὶ ἐν γῇ τῇ Βαρβάρων ἐστί. Φρύγες οἱ ἐπὶ ποταμῷ Πευκέλλᾳ, τὰ δὲ ἄνωθεν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Ἀζανῶν ἐς ταύτην ἀφικόμενοι τὴν χώραν, δεικνύουσιν ἄντρον καλούμενον Στεῦνος, περιφερές τε καὶ ὕψος ἔχον εὐπρεπῶς. Μητρὸς δέ ἐστιν ἱερὸν, καὶ ἄγαλμα Μητρὸς πεποίηται. Θεμισώνιον δὲ τὸ ὑπὲρ Λαοδικείας Φρύγες μὲν καὶ τοῦτο οἰκοῦσιν· ὅτε δὲ ὁ Γαλατῶν στρατὸς ἔφερε καὶ ἦγε Ἰωνίαν καὶ Ἰωνίας τὰ ὅμορα, οἱ Θεμισωνεῖς φασιν αὐτοῖς Ἡρακλέα βοηθὸν καὶ Ἀπόλλωνα γενέσθαι καὶ Ἑρμῆν· τούτους γὰρ τοῖς ταῖς ἀρχαῖς ἔχουσιν ἄντρον δι' ὀνειράτων δεῖξαι, καὶ ἀποκρυφθῆναι Θεμισωνεῦσι καὶ γυναιξὶν αὐτῶν καὶ παισὶν ἐς τοῦτο προστάξαι τὸ ἄντρον. καὶ ἐπὶ τούτου πρὸ τοῦ σπηλαίου φασὶν ἀγάλματα οὐ μεγάλα ἐστὶν Ἡρακλέους, καὶ Ἑρμοῦ τε καὶ Ἀπόλλωνος, Σπηλαῖται καλούμενα. τὸ δὲ ἀπέχει ὅσον τριάκοντα τοῦ ἄστεως σταδίους· ὕδατός δέ εἰσιν ἐν αὐτῷ πηγαί. οὔτε δὲ ἔσοδος ἐς αὐτὸ φέρει, οὔτε ἐπὶ πολὺ ἡ αὐγὴ δίεισι τοῦ ἡλίου, τοῦ τε ὀρόφου τὰ πλέονα ἐγγυτάτω τοῦ ἐδάφους γίνεται. Ἔστι δὲ καὶ τοῖς ἐπὶ ποταμῷ Ληθαίῳ Μάγνησιν Ὕλαι καλούμενον χωρίον· ἐνταῦθα Ἀπόλλωνι ἀνεῖται σπήλαιον, μεγέθους μὲν εἵνεκα οὐ πολλοῦ θαύματος· τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος τὰ μάλιστα ἀρχαῖον, καὶ ἰσχὺν ἐπὶ ἔργῳ παρέχεται πάντι. καὶ αὐτῷ ἄνδρες ἱεροὶ κατὰ κρημνῶν τε ἀποτόμων καὶ πετρῶν πηδῶσιν ὑψηλῶν, καὶ ὑπερμήκη δένδρα ἐρείποντες ἐκ ῥιζῶν κατὰ τὰ στενώτατα τῶν ἀτραπῶν ὁμοῦ τοῖς ἄχθεσιν ὁδεύουσι. Τὸ δὲ ἄντρον τὸ Κωρύκιον μεγέθει τε ὑπερβάλλει τὰ εἰρημένα, καὶ ἔστιν ἐπὶ πλεῖστον ὁδεῦσαι δι' αὐτοῦ καὶ ἄνευ λαμπτήρων· ὅ τε ὄροφος ἐς αὔταρκες ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνέστηκε, καὶ ὕδωρ τὸ μὲν ἀνερχόμενον ἐκ πηγῶν, πλέον δὲ ἔτι ἀπὸ τοῦ ὀρόφου στάζει, ὥστε καὶ δῆλα ἐν τῷ ἐδάφει σταλαγμῶν τὰ ἴχνη διὰ παντός ἐστι τοῦ ἄντρου. Ἱερὸν δὲ αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Παρνασσὸν Κωρυκίων τε εἶναι Νυμφῶν καὶ Πανὸς μάλιστα ἡγοῦνται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφικέσθαι τοῦ Παρνασσοῦ. τὰ δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ἀνωτέρω τὰ ἄκρα, καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ τούτοις τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται. Τιθορέα δὲ ἀπωτέρω Δελφῶν ὀγδοήκοντα, ὡς εἰκάσαι, σταδίοις ἐστὶν, ἰόντι τὴν διὰ τοῦ Παρνασσοῦ· τὴν δὲ οὐ πάντα ὀρεινὴν, ἀλλὰ καὶ ὀχήμασιν ἐπιτήδειον, πλειόνων ἔτι ἐλέγετο εἶναι σταδίων. διάφορα δὲ ἐς τὸ ὄνομα οἶδα τῆς πόλεως, Ἡροδότῳ τε εἰρημένα ἐν ἐπιστρατείᾳ τοῦ Μήδου, καὶ Βάκιδι ἐν χρησμοῖς. Βάκις μέν γε Τιθορέας τοὺς ἐνθάδε ἐκάλεσεν ἀνθρώπους· Ἡροδότου δὲ ὁ ἐς αὐτοὺς λόγος ἐπιόντος φησὶ τοῦ βαρβάρου τοὺς ἐνταῦθα οἰκοῦντας ἀναφυγεῖν ἐς τὴν κορυφήν· ὄνομα δὲ Νέωνα μὲν τῇ πόλει, Τιθορέαν δὲ εἶναι τοῦ Παρνασσοῦ τὴν ἄκραν. Ἔοικεν οὖν ἀνὰ χρόνον, πρότερα μὲν δὴ τῇ ἁπάσῃ χώρᾳ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ ἀνῳκίσθησαν ἀπὸ τῶν κωμῶν, ἐκνικῆσαι καὶ ἐπὶ τῇ πόλει Τιθορέαν, μηδὲ ἔτι Νέωνα ὀνομάζεσθαι. Τιθορέαν δὲ οἱ ἐπιχώριοι κληθῆναί φασιν ἀπὸ Τιθορέας νύμφης, οἷαι τῷ ἀρχαίῳ λόγῳ τῶν ποιητῶν ἐφύοντο ἀπό τε ἄλλων δένδρων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν δρυῶν. Γενεᾷ δὲ ἤ με γενέσθαι μιᾷ πρότερον, ἐς τὸ χεῖρον ἔτρεψεν ὁ δαίμων τὰ ἐν τῇ Τιθορέᾳ. θέατρον μὲν δὴ καὶ κατασκευὴ, καὶ περίβολός ἐστιν ἀγορᾶς ἀρχαιοτέρας. τῶν ἐν τῇ πόλει τὰ μάλιστα ἐς λόγον ἥκοντα, Ἀθηνᾶς ἐστιν ἄλσος καὶ ναός τε καὶ ἄγαλ-

μα. καὶ ἐς μνήμην Ἀντιόπης μνῆμά ἐστι καὶ Φώκου. Καί μοι τοῦ λόγου τὰ ἔχοντα ἐς Θηβαίους, ἐδήλωσε μὲν, ὡς ἡ Ἀντιόπη διʼ ὀργὴν ἐκ Διονύσου μανείη, καὶ κατʼ αἰτίαν ἥντινα ἐπισπάσαιτο ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ μήνιμα· ἐδήλωσε δὲ καὶ ὡς ἐρασθέντι Φώκῳ τῷ Ὀρνυτίωνος συνῳκήσαι, καὶ τέθαπται ὁμοῦ τῷ Φώκῳ, καὶ Βάκιδι ὁποῖά ἐστι τῷ χρησμολόγῳ κοινὰ ἐς τοῦτον τὸν τάφον καὶ ἐς τὸν Ζήθου τε ἐν Θήβαις καὶ Ἀμφίονος. Τὰ μὲν δὴ ἐς συγγραφὴν τῶν ἐν τῷ πολίσματι, ὅτι μὴ τὰ εἰρημένα, ἄλλο ἦν οὐδέν. Ποταμὸς δὲ παρὰ τῶν Τιθορέων τὴν πόλιν ποτὸν σφίσι ἐστὶ, καταβαίνουσί τε ἐπὶ τὴν ὄχθην, καὶ ἀρυομένοις τὸ ὕδωρ. ὄνομα δέ ἐστιν αὐτῷ Καχάλης. Σταδίοις δὲ ἀπωτέρω Τιθορέας ἑβδομήκοντα ναός ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, καλεῖται δὲ Ἀρχαγέτας. τιμὰς δὲ παρὰ αὐτῶν ἔχει Τιθορέων, καὶ ἐπίσης παρὰ Φωκέων τῶν ἄλλων. Ἐντὸς μὲν δὴ τοῦ περιβόλου, τοῖς τε ἱκέταις καὶ ὅσοι τοῦ θεοῦ δοῦλοι, τούτοις μὲν ἐνταῦθά εἰσι καὶ οἰκήσεις. ἐν μέσῳ δὲ ὅ τε ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου πεποιημένον, γένεια ἔχον, μέγεθος καὶ ὑπὲρ δύο πόδας. κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. θύειν δὲ αὐτῷ τὰ πάντα ὁμοίως νομίζουσι, πλὴν αἰγῶν. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ περὶ τεσσαράκοντα ἀπέχει σταδίους περίβολος, καὶ ἄδυτον ἱερὸν Ἴσιδος ἁγιώτατον ὁπόσα Ἕλληνες θεῷ τῇ Αἰγυπτίᾳ πεποίηνται. Οὔτε γὰρ περιοικεῖν ἐνταῦθα οἱ Τιθορεῖς νομίζουσιν, οὔτε ἔσοδος ἐς τὸ ἄδυτον ἄλλοις γε ἢ ἐκείνοις ἐστὶν, οὓς ἂν αὐτὴ προτιμήσασα ἡ Ἶσις καλέσῃ σφᾶς διʼ ἐνυπνίων. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν ταῖς ὑπὲρ Μαιάνδρου πόλεσι θεοὶ ποιοῦσιν οἱ καταχθόνιοι. οὓς γὰρ ἂν ἐς τὰ ἄδυτα ἐσιέναι θελήσωσιν, ἀποστέλλουσιν αὐτοῖς ὀνειράτων ὄψεις. Ἐς δὲ τὴν Τιθορέων καὶ δὶς ἑκάστου τοῦ ἔτους τῇ Ἴσιδι πανήγυριν ἄγουσι, τὴν μὲν τῷ ἦρι, τὴν δὲ μετοπωρινήν. τρίτη δὲ ἡμέρᾳ πρότερον καθʼ ἑκατέραν τῶν πανηγύρεων, ὅσοις ἐστὶν ἐσελθεῖν ἄδεια, τὸ ἄδυτον ἐκκαθαίρουσι τρόπον τινὰ ἀπόρρητον. καὶ δὴ καὶ τῶν ἱερείων ἃ ἐπὶ τῆς προτέρας ἐνεβλήθη πανηγύρεως, τούτων ὁπόσα ἂν ὑπολειπόμενα εὕρωσι, κομίζουσιν ἐς τὸ αὐτὸ ἀεὶ χωρίον, καὶ κατορύσσουσιν ἐνταῦθα. δύο τε ἀπὸ τοῦ ἀδύτου στάδια ἐτεκμαιρόμεθα ἐς τοῦτο εἶναι τὸ χωρίον. Ταύτῃ μὲν δὴ τῇ ἡμέρᾳ τοσαῦτα περὶ τὸ ἱερὸν δρῶσι. τῇ δὲ ἐπιούσῃ σκηνὰς οἱ καπηλεύοντες ποιοῦνται, καλάμου τε καὶ ἄλλης ὕλης αὐτοσχεδίου. τῇ τελευταίᾳ δὲ τῶν τριῶν πανηγυρίζουσι πιπράσκοντες καὶ ἀνδράποδα καὶ κτήνη τὰ πάντα, ἔτι δὲ ἐσθῆτας καὶ ἄργυρον καὶ χρυσόν. μετὰ δὲ μεσοῦσαν τὴν ἡμέραν τρέπονται πρὸς θυσίαν. Θύουσι δὲ καὶ βοῦς καὶ ἐλάφους οἱ εὐδαιμονέστεροι· ὅσοι δέ εἰσιν ἀποδέοντες πλούτῳ, καὶ χῆνας καὶ ὄρνιθας τὰς μελεαγρίδας. ὗς δὲ ἐς τὴν θυσίαν οὐ νομίζουσιν, οὐδὲ ὑσὶ χρῆσθαι καὶ αἰξίν. ὅσιον μὲν δὴ καθαγίσασι τὰ ἱερεῖα ἐς τὸ ἄδυτον ἀποστεῖλαι πεποιημένοις πυράν· καθελίξαι δὲ δεῖ σφᾶς τὰ ἱερεῖα λίνου τελαμῶσιν ἢ βύσσου. τρόπος δὲ τῆς σκευασίας ἐστὶν ὁ Αἰγύπτιος. πομπεύει τε δὴ πάντα ὅσα ἔθυσαν, καὶ οἱ μὲν ἐς τὸ ἄδυτον τὰ ἱερεῖα ἐσπέμπουσιν, οἱ δὲ ἔμπροσθε τοῦ ἀδύτου καταγίζουσι τὰς σκηνάς, καὶ ἀποχωροῦσιν αὐτοὶ σπουδῇ. Καί φασί ποτε ἄνθρωπον, οὐ τῶν καταβαινόντων ἐς τὸ ἄδυτον, βέβηλον δὲ, ἡνίκα ἤρχετο ἡ πυρὰ καίεσθαι, τηνικαῦτα ἐσελθεῖν ἐς τὸ ἄδυτον ὑπὸ πολυπραγμοσύνης τε καὶ τόλμης· καὶ οἱ πάντα ἀνάπλεα εἰδώλων φαίνεσθαι· καὶ ἀναστρέψαι μὲν αὐτὸν ἐς τὴν Τιθοραίαν, διηγησάμενον δὲ ἃ ἐθεάσατο, ἀφεῖναι τὴν ψυχήν. Ἐοικότα δὲ ἀνδρὸς ἤκουσα Φοίνικος, ἄγειν τῇ Ἴσιδι Αἰγυπτίους τὴν ἑορτὴν, ὅτε αὐτὴν τὸν Ὄσιριν πενθεῖν λέγουσι. τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ Νεῖλος ἀναβαίνειν σφίσιν ἄρχεται· καὶ τῶν ἐπιχωρίων πολλοῖς ἐστιν εἰρημένα, ὡς τὰ αὔξοντα τὸν ποταμὸν καὶ ἄρδειν τὰς ἀρούρας ποιοῦντα δάκρυά ἐστι τῆς Ἴσιδος. τότε οὖν τὸν Ῥωμαῖον ὡς ἐπετέτραπτο Αἴγυπτον, ἄνδρα ἔφη χρήμασιν ἀναπείσαντα ἐς τὸ ἄδυτον καταπέμψαι τῆς Ἴσιδος τὸ ἐν Κόπτῳ. καὶ ὁ ἐσπεμφθεὶς ἀνέστρεψε μὲν ἐκ τοῦ ἀδύτου· διηγησάμενον δὲ ὁπόσα ἐθεάσατο, καὶ τοῦτον αὐτίκα ἐπυνθανόμην τελευτῆσαι. Τὸ ἔπος οὖν ἀληθεύειν ἔοικε τὸ Ὁμήρου, σὺν οὐδενὶ αἰσίῳ τοὺς θεοὺς τῷ γένει τῶν « ἀνθρώπων ἐναργῶς ὁρᾶσθαι. « Τὸ δὲ ἔλαιον τὸ ἐν τῇ Τιθοραιέων ἀποδεῖ μὲν πλήθει τοῦ τε Ἀττικοῦ καὶ τῆς Σικυωνίας, χρόᾳ δὲ ὑπερβάλλει καὶ ἡδονῇ τό τε Ἰβηρικὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς Ἰστρίας· καὶ μύ-

ρα τε

ρα τε ἀπ᾽ αὐτοῦ παντοῖα ἕψουσι, καὶ τὸ ἔλαιον ὡς βασιλέα ἄγουσιν. Ἑτέρα δὲ ἐκ Τιθοραίας ὁδὸς ἡ ἐπὶ Λέδοντά ἐστιν. πόλις δέ ποτε ἐνομίζετο καὶ αὕτη· κατ᾽ ἐμὲ δὲ ὑπὸ ἀσθενείας ἐξελελοίπεσαν οἱ Λεδόντιοι τὴν πόλιν, καὶ ἄνθρωποι περὶ ἑβδομήκοντα οἱ οἰκοῦντες ἦσαν ἐπὶ τῷ Κηφισῷ. Λέδων δ᾽ ὅμως ὄνομα ταῖς οἰκήσεσιν αὐτῶν ἐστι, καὶ ἐς τὸν Φωκέων σύλλογον κοινὸν τελεῖν ἠξίωνται καὶ οὗτοι, καθάπερ γε καὶ οἱ Πανοπεῖς. τῶν δὲ ἀνθρώπων οἳ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ Κηφισῷ, τεσσαράκοντά ἐστιν ἀνωτέρω σταδίοις Λέδοντος τῆς ἀρχαίας τὰ ἐρείπια, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ ἀνδρὸς λαβεῖν τὴν πόλιν φασὶν αὐτόχθονος. κακῶν δὲ ἀπέλαυσαν μὲν ἀναιτίων καὶ ἄλλαι πόλεις, δι᾽ ἀδικίαν ἐπιχωρίων ἀνδρῶν. ἐς τελέαν δὲ ἀπώλειαν ὤλισθον, Ἴλιον μὲν διὰ τὴν ἐς Μενέλαον ὕβριν τοῦ Ἀλεξάνδρου· Μιλήσιοι δὲ διὰ τὸ ἐς τὰς ἐπιθυμίας Ἑστιαίου προχωρεῖν καὶ ἔρωτα, ἄλλοτε μὲν τῆς ἐν Ἠδωνοῖς πόλεως, τότε δὲ εἶναι Δαρείου σύμβουλον, ἄλλοτε δὲ ἐπανήκειν ἐς Ἰωνίαν. Καὶ δὴ καὶ Λεδοντίοις Φιλόμηλος ἀσέβειαν τὴν ἑαυτοῦ δημοσίᾳ παρέσχε σφίσιν ἀναμάξασθαι. Λιλαία δὲ ἡμέρας μὲν ὁδὸν καὶ ὥρᾳ χειμῶνος ἀπέχει Δελφῶν καλοῦσι διὰ τοῦ Παρνασσοῦ. στάδια δὲ τεκμαιρόμεθα εἶναι ὀγδοήκοντα τῆς ὁδοῦ καὶ ἑκατόν. Τοὺς δὲ ἐνταῦθα ἀνθρώπους, καὶ ἐπειδὴ ἀνῳκίσθη αὖθις ἡ πόλις, ἀτύχημα ἐκ Μακεδονίας δεύτερον σφᾶς ἔμελλεν ἐπιλήψεσθαι. πολιορκηθέντες ὑπὸ Δημητρίου παρέστησαν κατὰ συνθήκας, καὶ ἐσήχθη φρουρὰ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν, ἕως οὗ ἀνὴρ ἐπιχώριος, ὄνομα δέ οἱ ἦν Πάτρων, τούς τε ἐν ἡλικίᾳ τῶν πολιτῶν συνέστησεν ἐπὶ τὴν φρουράν, καὶ κρατήσας τοὺς Μακεδόνας μάχῃ, ἠνάγκασεν ἀπελθεῖν σφᾶς ὑποσπόνδους. Λιλαιεῖς δὲ αὐτὸν ἀντὶ τῆς εὐεργεσίας ταύτης ἀνέθεσαν ἐς Δελφούς. Ἔστι δὲ ἐν Λιλαίᾳ θέατρον, καὶ ἀγορά τε καὶ λουτρά. ἔστι δὲ καὶ θεῶν ἱερά, Ἀπόλλωνος, τὸ δὲ Ἀρτέμιδος· ἀγάλματα δὲ ὀρθὰ ἐργασίας τε τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πεντέλησι λιθοτομίας. Λίλαιαν δὲ τῶν καλουμένων Ναΐδων, καὶ θυγατέρα εἶναι τοῦ Κηφισοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς νύμφης τὸ ὄνομα τεθῆναι τῇ πόλει φασί. καὶ ὁ ποταμὸς ἐνταῦθα ἔχει τὰς πηγάς· ἄνεισι δὲ ἐκ τῆς γῆς οὐ τὰ πάντα μεθ᾽ ἡσυχίας, ἀλλ᾽ ὥστε πλείω συμβαίνει, μεσούσης μάλιστα τῆς ἡμέρας παρέχεται φωνὴν ἀνερχόμενος. εἰκάσαις δ᾽ ἂν μυκωμένῳ ταύρῳ τὸν ἦχον τοῦ ὕδατος. Ἔχει δὲ ἡ Λίλαια καὶ περὶ τὰς τοῦ ἔτους ὥρας μετοπώρου καὶ ἐν θέρει καὶ ἦρος ἐπιτηδείως. τὸν δὲ χειμῶνα μὴ ὁμοίως ἤπιον γίνεσθαι, κωλύει τὸ ὄρος ὁ Παρνασσός. Χαράδρα δὲ εἴκοσι σταδίοις ἀπωτέρω ἐστὶν ὑπὲρ ὑψηλοῦ κειμένη κρημνοῦ, καὶ ὕδατος οἱ ἐνταῦθα σπανίζουσιν ἄνθρωποι· ποτὸν δέ σφισι ποταμός ἐστι Χάραδρος, κατερχόμενος ὅσον τρία ἐπ᾽ αὐτὸν στάδια, ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Κηφισόν. Καί μοι τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθῆναι τοῦ Χαράδρου τῇ πόλει. Χαραδραίοις δὲ ἡρώων καλουμένων εἰσὶν ἐν τῇ ἀγορᾷ βωμοί, καὶ αὐτοὺς οἱ μὲν Διοσκούρων, οἱ δὲ ἐπιχωρίων εἶναι φασὶν ἡρώων. γῆ δὲ διακεκριμένως ἀρίστη τῆς Φωκίδος ἐστὶν ἡ παρὰ τὸν Κηφισόν, καὶ φυτεῦσαι καὶ σπεῖραι καὶ ἀνεῖναι νομάς· καὶ γεωργεῖται ταῦτα μάλιστα τῆς χώρας. ὥστε καὶ λόγος τοὺς ἐς τὴν πόλιν μὲν Παραποταμίους μὴ ὀνομασθῆναι, ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ τὸν Κηφισὸν γεωργούντων πεποιῆσθαι τὸ ἔπος·

Οἵ τ᾽ ἄρα πὰρ ποταμὸν Κηφισὸν δῖον ἔναιον.

Τούτῳ τῷ λόγῳ διαφορὰ μὲν ἐν τῇ Ἡροδότου συγγραφῇ, διαφορὰ δὲ ἐστὶν αὐτῷ καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς νίκης τῆς Πυθικῆς μνημονεύουσιν. Ἀμφικτύονες γὰρ Πύθια ἔθεσαν πρῶτον, καὶ Αἰχμέας Παραποτάμιος πυγμὴν ἐνίκησεν ἐν παισίν. Ὡσαύτως δὲ Ἡρόδοτος καταλέγων τὰς πόλεις ὅσας βασιλεὺς Ξέρξης τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐνέπρησε, καὶ Παραποταμίους κατείλοχεν ἐν αὐταῖς πόλιν. Οὐ μέντοι οἱ Παραποτάμιοί γε ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἀνῳκίσθησαν· ἀλλὰ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι κατενεμήθησαν ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ σπάνει χρημάτων. Παραποταμίων μὲν δὴ οὔτε ἐρείπια ἔτι ἦν, οὔτε ἔνθα τῆς χώρας ᾠκίσθη ἡ πόλις, μνημονεύουσιν. Ὁδὸς δὲ ἡ ἐς Ἀμφίκλειαν σταδίων ἐκ Λιλαίας ἐστὶν ἑξήκοντα. ταύτην τὴν Ἀμφίκλειαν ἐλυμήναντο οἱ ἐπιχώριοι τῷ ὀνόματι, καὶ Ἡρόδοτος μὲν Ὀφιτείαν ἐκάλεσεν, ἑπόμενος τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν λόγων. Ἀμφικτύονες δὲ δόγμα ἐπὶ τῇ τῶν πόλεων ἀπωλείᾳ τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐξενεγκόντες, ὄνομα ἔθεντο αὐτῇ

Ὀφιτείαν. Οἱ δὲ ἐπιχώριοι τοιάδε ἐπ' αὐτῇ λέγουσι. δυνάστην ἄνδρα ἐπιβουλὴν ἐχθρῶν ὑποπτεύσαντα ἐς νήπιον παῖδα, καταθέσθαι τὸν παῖδα ἐς ἀγγεῖον, καὶ ἀποκρύψαι τῆς χώρας ἔνθα οἱ ἄδειαν ἔσεσθαι πλείστην ἠπίστατο. λύκον μὲν δὴ ἐπιχειρεῖν τῷ παιδί· δράκοντα δὲ ἰσχυρὸν ἀνέχειν τὴν φρουράν, ἐσπειραμένον περὶ τὸ ἀγγεῖον. ὡς δὲ ὁ πατὴρ ἦλθε τοῦ παιδὸς, τὸν δράκοντα ἐπιβουλεῦσαι τῷ παιδὶ ἐλπίζων, ἀφίησι τὸ ἀκόντιον, καὶ ἐκεῖνόν τε καὶ ὁμοῦ τῷ δράκοντι τὸν παῖδα ἀπέκτεινε. διδαχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ποιμαινόντων, ὡς εὐεργέτην καὶ φύλακα τοῦ παιδὸς ἀπεκτονὼς εἴη, τὴν πυρὰν τῷ δράκοντι καὶ τῷ παιδὶ ἐποίησεν ἐν κοινῷ. τό τε δὴ χωρίον ἐοικέναι καὶ ἐς τόδε καιομένῃ πυρᾷ φασι, καὶ ἀπὸ τοῦ δράκοντος ἐκείνου τὴν πόλιν Ὀφιτείαν ὀνομασθῆναι. Θέας δὲ μάλιστα ἄξιον, Διονύσῳ δρῶσιν ὄργια. ἔσοδος ἐς τὸ ἄδυτον, οὐδὲ ἐν φανερῷ σφίσιν ἄγαλμα οὐκ ἔστι. Λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀμφικλειέων, μάντιν τέ σφισι τὸν θεὸν τοῦτον καὶ βοηθὸν νόσων σφίσι καθεστηκέναι. τὰ μὲν δὴ νοσήματα αὐτοῖς Ἀμφικλειεῦσι καὶ τοῖς προσοικοῦσιν ἰᾶται δι' ὀνειράτων. πρόμαντις δὲ ὁ ἱερεύς ἐστι· χρᾷ δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ κάτοχος. Ἀμφικλείας δὲ ἀπωτέρω σταδίους πεντεκαίδεκα, ἔστι Τιθρώνιον ἐν πεδίῳ κείμενον. παρέχεται δὲ οὐδὲν ἐς μνήμην. Ἐκ Τιθρωνίου δὲ εἴκοσιν ἐς Δρυμαίαν στάδιοι. καθότι δὲ αὕτη ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἐς Δρυμαίαν ἐξ Ἀμφικλείας ἡ εὐθεῖα περὶ τὸν Κηφισὸν συμπίπτουσιν, ἔστιν Ἀπόλλωνος Τιθρωνιεῦσιν ἐνταῦθα ἄλσος τε καὶ βωμοί. πεποίηται δὲ καὶ ναός· ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔστιν. Ἀπέχει δὲ Ἀμφικλείας ἡ Δρυμαία σταδίους ὀγδοήκοντα, ἀποτραπέντι ἐς ἀριστερὰ κατὰ Ἡροδότου λόγους. Ναυβολεῖς δὲ τὰ ἀρχαιότερα, καὶ οἰκιστὴν οἱ ἐνταῦθα γενέσθαι φασὶ Φῶκον παῖδα τοῦ Αἰακοῦ. Δήμητρος δὲ θεσμοφόρου Δρυμαίοις ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου πεποίηται. καὶ αὐτῇ Θεσμοφόρια ἑορτὴν ἀπάγουσιν ἐπέτειον. Ἐλάτεια δὲ τῶν ἐν Φωκεῦσι μεγίστη πόλεών ἐστι τῶν ἄλλων μετά γε τοὺς Δελφούς. κεῖται δὲ κατὰ Ἀμφίκλειαν, καὶ ἐς αὐτὴν ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν ὁδός ἐστιν ἐξ Ἀμφικλείας σταδίων πεδιὰς ἡ πολλή· καὶ αὖθις οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀνάντης ἡ ἐγγυτάτω τῆς Ἐλατέων ἄστεως. ῥεῖ δὲ ἐν τῷ πεδιάδι ὁ Κηφισός. αἱ δὲ ὠτίδες καλούμεναι περὶ τὸν Κηφισὸν νέμονται μάλιστα ὀρνίθων. Ἐλατεῦσι δὲ ἐξεγένετο μὲν Κάσσανδρον καὶ τὴν Μακεδόνων ἀπώσασθαι στρατιάν. ὑπῆρξε δὲ καὶ Ταξίλου Μιθριδάτῃ στρατηγοῦντος τὸν πόλεμόν σφισιν ἐκφυγεῖν. ἀντὶ δὲ τούτου τοῦ ἔργου Ῥωμαῖοι δεδώκασιν αὐτοῖς ἐλευθέροις ὄντας ἀτελῆ νέμεσθαι τὴν χώραν. Ἀμφισβητοῦσι δὲ οὗτοι ξενικοῦ γένους, καὶ Ἀρκάδες φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον. Ἔλατον γὰρ τὸν Ἀρκάδος, ἡνίκα ἐπὶ τὸ ἱερὸν Φλεγύαι τὸ ἐν Δελφοῖς ἐστρατεύσαντο, ἀμῦναί τε τῷ θεῷ, καὶ ἐν τῇ Φωκίδι ὁμοῦ τῷ στρατεύματι αὐτὸν καταμείναντα Ἐλατείας οἰκιστὴν γενέσθαι. Ἐν δὲ ταῖς Φωκέων πόλεσιν ἃς ὁ Μῆδος ἐνέπρησεν, ἀριθμῆσαι καὶ τὴν Ἐλάτειάν ἐστιν ἐν ταύταις. Συμφοραὶ δὲ αἱ μὲν πρὸς Φωκέας τοὺς ἄλλους, γεγόνασι σφίσιν ἐν κοινῷ· τὰς δὲ καὶ ἰδίᾳ τοῖς Ἐλατεῦσιν ἐκ Μακεδόνων παρεσκεύασεν ὁ δαίμων. Καὶ ἐπὶ μὲν Κασσάνδρου πολεμήσαντος Ὀλυμπιόδωρος κατέστη μάλιστα αἴτιος ἄπρακτον τοῖς Μακεδόσι γενέσθαι πολιορκίαν. Φίλιππος δὲ ὁ Δημητρίου τόν τε ἐν Ἐλατείᾳ δῆμον πρὸς τὸ ἔσχατον δέους ἤγαγε, καὶ ὑπηγάγετο ἅμα τοὺς δυνατωτέρους δωρεᾷ. Τίτος μὲν δὴ ὁ ἄρχων Ῥωμαίων (τὸ γὰρ δὴ Ἑλληνικὸν ἀπὸ Μακεδόνων ἐλευθερώσων ἀπεστάλη ἐκ Ῥώμης) πολιτείαν τὲ Ἐλατεῦσιν ἀποδώσειν τὴν ἀρχαίαν ἐπηγγέλλετο, καὶ δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο σφίσιν ἀπὸ Μακεδόνων ἀφίστασθαι. Οἱ δὲ ὑπὸ ἀγνωμοσύνης ὁ δῆμος, ἢ οἱ ἔχοντες τὰς ἀρχάς, Φιλίππῳ τὲ ἦσαν πιστοί, καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου πολιορκίᾳ παρέστησαν. Χρόνῳ δὲ οἱ Ἐλατεῖς ὕστερον Ταξίλου τὲ Μιθριδάτῃ στρατηγοῦντος καὶ τῶν ἐκ τοῦ Πόντου βαρβάρων, ἀντέσχον τῇ πολιορκίᾳ. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐλευθέροις εἶναι τῷ ἔργῳ δέδοταί σφισιν ὑπὸ Ῥωμαίων. Τὸ δὲ Κοστοβώκων τὲ τῶν λῃστικῶν τὸ κατ' ἐμὲ τὴν Ἑλλάδα ἐπιδραμόν, ἀφίκετο καὶ ἐπὶ τὴν Ἐλάτειαν. ἔνθα δὴ ἀνὴρ Μνησίβουλος λόχον τε περὶ αὐτὸν ἀνδρῶν συνέστησε, καὶ καταφονεύσας πολλοὺς τῶν βαρβάρων, ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Οὗτος ὁ Μνησίβουλος δρόμου νίκας καὶ ἄλλας ἀνείλετο, καὶ ὀλυμπιάδι πέμπτῃ πρὸς ταῖς τριάκοντά τε καὶ διακοσίαις σταδίου καὶ τοῦ σὺν τῇ ἀσπίδι διαύλου. Ἐν Ἐλατείᾳ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ δρομέως Μνησιβούλου χαλκοῦς ἕστηκεν ἀνδριάς. Ἡ δὲ ἀγορὰ

αὕτη τε ἐστὶ θέας ἀξία, καὶ ὁ Ἔλατος ἐπειργασμένος στήλῃ. σαφῶς δὲ οὐκ οἶδα, εἴτε τιμῶντες οἷα οἰκιστὴν, εἴτε καὶ μνήματος ἐπίθημα ἐποιήσαντο τὴν στήλην. Τῷ δὲ Ἀσκληπιῷ ναὸς ᾠκοδόμηται, καὶ ἄγαλμα γένεια ἔχον ἐστί. τοῖς δὲ ἐργασαμένοις τὸ ἄγαλμα ὀνόματα μὲν Τιμοκλῆς καὶ Τιμαρχίδης, γένους δέ εἰσι τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐπὶ τῷ πέρατι τῷ ἐν δεξιᾷ τῆς πόλεως θέατρόν τε ἐστὶ καὶ χαλκοῦν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἀρχαῖον. ταύτην τὴν θεὸν λέγουσιν ἀμῦναι σφίσιν ἐπὶ τοὺς ὁμοῦ Ταξίλῳ βαρβάρους. Ἐλατείας δὲ ὅσον σταδίους εἴκοσιν ἀφέστηκεν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κραναίας ἱερόν. Ἡ δὲ ὁδὸς ἐπὶ τοσοῦτον ἀναντεστέρα, ὡς ἀνιόντι μηδὲν καὶ λεληθέναι μᾶλλον αὐτῆς τὸ ἄναντες. λόφος δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῷ πέρατι τὰ πλείω μὲν ἀπότομος, οὐ μέν τοι ἄγαν ἢ μεγέθους ἔχων ἐστὶν ἢ ὕψους. ἐπὶ τούτῳ τῷ λόφῳ τὸ ἱερὸν πεποίηται. καὶ στοαί τε εἰσὶ καὶ οἰκήσεις διὰ τῶν στοῶν, ἔνθα οἰκοῦσιν οἷς τὴν θεὸν θεραπεύειν καθέστηκε, καὶ ἄλλοις, καὶ μάλιστα τῷ ἱερωμένῳ. τὸν δὲ ἱερέα ἐκ παίδων αἱροῦνται τῶν ἀνήβων, προνοίαν ποιούμενοι πρότερον τῆς ἱερωσύνης ἐξήκειν οἱ τὸν χρόνον πρὶν ἡβῆσαι. ἱερῶνται δὲ ἔτη συνεχῆ πέντε, ἐν οἷς τήν τε ἄλλην δίαιταν ἔχει παρὰ τῇ θεῷ, καὶ λουτρὰ ἀσάμινθοι κατὰ τρόπον εἰσὶν αὐτῷ τὸν ἀρχαῖον. τὸ δὲ ἄγαλμα ἐποίησαν μὲν καὶ τοῦτο οἱ Πολυκλέους παῖδες· ἔστι δὲ ἐσκευασμένον ὡς ἐς μάχην, καὶ ἐπείργασται τῇ ἀσπίδι τὸ Ἀθήνῃσι μίμημα ἐπὶ τῇ ἀσπίδι τῆς καλουμένης ὑπὸ Ἀθηναίων παρθένου. Ἐς Ἄβας δὲ ἀφικέσθαι καὶ ἐς Ὑάμπολιν ἔστι μὲν καὶ ἐξ Ἐλατείας ὀρεινὴν ὁδὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἐλατέων ἄστεως· ἡ δὲ ἐπὶ Ὀπούντα λεωφόρος ἡ ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ ἐς ταύτας φέρει τὰς πόλεις. ἰόντι οὖν ἐς Ὀπούντα ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ ἐκτραπέντι, οὐ πολλὴ ἐπ᾽ ἀριστερὰν ὁδὸς ἡ ἐς Ἄβας. Οἱ δὲ ἐν τῇ Ἄβαις ἐς γῆν τὴν Φωκίδα ἀφικέσθαι λέγουσιν ἐξ Ἄργους, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἄβαντος τοῦ οἰκιστοῦ λαβεῖν τὴν πόλιν· τὸν δὲ Λυγκέως τε καὶ Ὑπερμνήστρας τῆς Δαναοῦ παῖδα εἶναι. Ἀπόλλωνος δὲ ἱερὰς νενομίκασιν εἶναι τὰς Ἄβας ἐκ παλαιοῦ, καὶ χρηστήριον αὐτόθι ἦν Ἀπόλλωνος. θεῷ δὲ τῷ ἐν Ἄβαις οὐχ ὁμοίως Ῥωμαῖοί τε ἀπένειμαν τὰ ἐς τιμὴν καὶ ὁ Πέρσης· ἀλλὰ Ῥωμαῖοι μὲν εὐσεβείᾳ τῇ ἐς τὸν Ἀπόλλωνα Ἀβαίοις δεδώκασιν αὐτονόμους σφᾶς εἶναι· στρατιὰ δὲ ἡ μετὰ Ξέρξου κατέπρησε καὶ τὸ ἐν Ἄβαις ἱερόν. Ἑλλήνων δὲ τοῖς ἀντιστᾶσι τῷ βαρβάρῳ, τὰ κατακαυθέντα ἱερὰ μὴ ἀνιστάναι σφίσιν ἔδοξεν· ἀλλὰ ἐς τὸν πάντα ὑπολείπεσθαι χρόνον τοῦ ἔχθους ὑπομνήματα. καὶ τοῦδε εἵνεκα οἵ τε ἐν τῇ Ἀλιαρτίᾳ ναοὶ καὶ Ἀθηναίοις τῆς Ἥρας ἐπὶ ὁδῷ τῇ Φαληρικῇ, καὶ οἱ ἐπὶ Φαληρῷ τῆς Δήμητρος καὶ κατ᾽ ἐμὲ ἔτι ἡμίκαυτοι μένουσι. Τοιαύτην θέαν καὶ ἐν Ἄβαις ἱεροῦ τότε γε εἶναι δοκῶ, ἐς ὃ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Φωκικῷ βιασθέντας μάχῃ Φωκέων ἄνδρας καὶ ἐς Ἄβας ἐκπεφευγότας, αὖθίς τε οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἱκέτας καὶ τὸ ἱερὸν, δεύτερον δὲ οὗτοι μετὰ Μήδους, ἔδοσαν πυρί. εἱστήκει δὴ οὖν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἰκοδομημάτων ἀσθενέστατον, ὁπόσα ἤδη φλὸξ ἐλυμήνατο· ἅτε ἐπὶ τῷ Μηδικῷ παραλωβησαμένῳ πυρὶ, αὖθις ὑπὸ τοῦ Βοιωτίου πυρὸς κατειργασμένον. Παρὰ δὲ τὸν ναὸν τὸν μέγαν ἔστιν ἄλλος ναὸς, ἀποδέων ἐκείνου μέγεθος· βασιλεὺς δὲ Ἀδριανὸς ἐποίησε τῷ Ἀπόλλωνι. τὰ δὲ ἀγάλματα ἀρχαιότερα, καὶ αὐτῶν ἐστιν Ἀβαίων ἀναθήματα. χαλκοῦ δὲ εἴργασται, καὶ ὁμοίως ἔστιν ὀρθὰ, Ἀπόλλων καὶ Λητώ τε καὶ Ἄρτεμις. Ἀβαίοις δὲ ἐστὶ μὲν θέατρον, ἔστι δὲ καὶ ἀγορά σφισι, κατασκευῆς ἀμφότερα ἀρχαίας. Ἐπανελθόντα δὲ ἐς τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ὀπούντα εὐθεῖαν, Ὑάμπολις τὸ ἀπὸ τούτου σε ἐκδέξεται. τῶν δὲ ἐνταῦθα ἀνθρώπων καὶ αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ ὄνομα, οἵτινες ἦσαν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὁπόθεν ἐξαναστάντες ἀφίκοντο ἐς ταύτην τὴν χώραν. Ὕαντες γὰρ οἱ ἐκ Θηβῶν Κάδμον καὶ τὸν σὺν ἐκείνῳ φυγόντες στρατὸν, ἀφίκοντο ἐνταῦθα. Τὰ μὲν δὴ ἀρχαιότερα ὑπὸ τῶν περιχώρων ἐκαλεῖτο Ὑάντων πόλις· χρόνῳ μέν τοι ὕστερον Ὑάμπολιν ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι. Ἅτε δὲ καὶ βασιλέως Ξέρξου καταπρήσαντος τὴν πόλιν, καὶ αὖθις Φιλίππου κατασκάψαντος, ὅμως τὰ ὑπολειπόμενα ἦν ἀγορᾶς τε ἀρχαίας κατασκευὴ, καὶ βουλευτήριον οἴκημα οὐ μέγα, καὶ θέατρον οὐ πόρρω τῶν πυλῶν. Ἀδριανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς στοὰν ᾠκοδομήσατο, καὶ ἐπώνυμος ἡ στοὰ τοῦ ἀναθέντος βασιλέως ἐστί. Φρέαρ δέ σφισιν ἐστὶν ἕν· ἀπὸ τούτου μόνου καὶ πίνουσι καὶ λούονται, ἀπ᾽ ἄλλου δὲ ἔχουσιν οὐδενὸς, πλήν γε δὴ ὥρᾳ χειμῶνος τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ. σέβονται δὲ

μάλιστα Ἄρτεμιν. καὶ ναὸς Ἀρτέμιδός ἐστιν αὐτόθι. τὸ δὲ ἄγαλμα ὁποῖόν τί ἐστιν, οὐκ ἐδήλωσα. δὶς γάρ, καὶ οὐ πλέον, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ τὸ ἱερὸν ἀνοιγνύναι νομίζουσιν. ὁπόσα δ' ἂν τῶν βοσκημάτων ἱερὰ ἐπονομάσωσιν εἶναι τῇ Ἀρτέμιδι, αὐτὰ νόσου ταῦτα καὶ πιότερα τῶν ἄλλων ἐκτρέφεσθαι λέγουσιν. Ἐσβολὴ δὲ ἐκ Χαιρωνείας ἐς γῆν τὴν Φωκίδα οὐ μόνον ἡ εὐθεῖά ἐστιν ἐς Δελφούς, ἡ διά τε Πανοπέως καὶ παρὰ τὴν Δαυλίδα καὶ ὁδὸν τὴν σχιστήν· φέρει δὲ ἐκ Χαιρωνείας καὶ ἑτέρα τραχεῖά τε ὁδὸς καὶ ὀρεινὴ τὰ πλέονα ἐς πόλιν Φωκέων Στεῖριν. μῆκος δὲ εἴκοσι στάδιοι τῆς ὁδοῦ καὶ ἑκατόν. Οἱ δὲ ἐνταῦθα φασὶν οὐ Φωκεῖς, Ἀθηναῖοι δὲ εἶναι τὰ ἄνωθεν, καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὁμοῦ Πετεῷ τῷ Ὀρνέως ἀφικέσθαι διωχθέντι ὑπὸ Αἰγέως ἐξ Ἀθηνῶν. ὅτι δὲ τῷ Πετεῷ πολὺ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Στιρέων ἠκολούθησεν, ἐπὶ τοῦτο κληθῆναι τὴν πόλιν Στεῖριν. Στειρίταις δέ ἐστιν ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ πετρώδους ἡ οἴκησις· σπανίζουσιν οὖν κατὰ τοῦτο ὕδατος θέρους ὥρᾳ. φρέατα γὰρ αὐτόθι οὔτε πολλά, οὔτε ὕδωρ παρεχόμενά ἐστιν ἐπιτήδειον. Ταῦτα μὲν δὴ λουτρά σφισι καὶ ὑποζυγίοις ποτὸν γίνεται· τὸ δὲ ὕδωρ οἱ ἄνθρωποι τὸ πότιμον ὅσον στάδια τέσσαρα ὑποκαταβαίνοντες λαμβάνουσιν ἐκ πηγῆς. Ἡ δὲ ἐν πέτραις ἐστὶν ὀρωρυγμένη, καὶ ἀρύονται καθιόντες ἐς τὴν πηγήν. Δήμητρος δὲ ἐπίκλησιν Στειρίτιδος ἱερόν, ἔστιν ἐν Στείριδι. πλίνθου μὲν τῆς ὠμῆς τὸ ἱερόν, λίθου δὲ τοῦ Πεντελησίου τὸ ἄγαλμα. δᾷδας ἡ θεὸς ἔχουσα. Παρὰ δὲ αὐτὴν κατειλημένον ταινίαις ἄγαλμα ἀρχαῖόν ἐστιν ἄλλο. Ὁπόσα Δήμητρι ἐς τιμήν.

Ἐς δὲ Ἄμβρυσσον στάδιοι περὶ ἑξήκοντά εἰσιν ἐκ Στίρεως. πεδιὰς ἡ ὁδός, ὄρων ἐν μέσῳ πεδίον κείμενον. ἄμπελοι δὲ τὸ πολύ εἰσι τοῦ πεδίου· καὶ ἐν γῇ τῇ Ἀμβρυσσέων. συνεχεῖς μέν, ὥσπερ αἱ ἄμπελοι, πεφύκασιν οἱ θάμνοι. τὸν δὲ θάμνον ταύτην Ἴωνες μὲν καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν κόκκον, Γαλάται δὲ οἱ ὑπὲρ Φρυγίας φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ σφίσιν ὀνομάζουσιν ὗς. γίνεται δὲ αὕτη μέγεθος μὲν ἡ κόκκος κατὰ τὴν ῥάμνον καλουμένην, φύλλα δὲ μελάντερα μὲν καὶ μαλακώτερα ἢ ἡ σχῖνος· τὰ μέν τοι ἄλλα ἐοικότα ἔχει τῇ σχίνῳ. ὁ δὲ αὐτῆς καρπὸς ὅμοιος τῷ καρπῷ τῆς στρύχνου. μέγεθος μέν ἐστι κατὰ ὄροβον. Γίνεται δέ τοι ἐν τῷ καρπῷ τῆς κόκκου βραχὺ ζῷον. τοῦτο εἰ ἀφίκοιτο ἐς τὸν ἀέρα πεπανθέντος τοῦ καρποῦ, πέτεται αὐτίκα, καὶ ἐοικὸς κώνωπι φαίνοιτο ἄν. νῦν δὲ πρότερον πρὶν τὸ ζῷον κινηθῆναι, συλλέγουσι τῆς κόκκου τὸν καρπόν· καὶ ἔστι τοῖς ἐρίοις ἡ βαφή, τὸ αἷμα τοῦ ζώου. Ἡ δὲ Ἄμβρυσσος κεῖται μὲν ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Παρνασσόν, τὰ ἐπέκεινα δὲ οἱ Δελφοί. τεθῆναι δὲ τὸ ὄνομα τῇ πόλει ἀπὸ ἥρωος φασὶν Ἀμβρύσσου. Θηβαῖοι ἐς τὸν Μακεδόνων καὶ Φιλίππου καθιστάμενοι πόλεμον, περιέβαλον τῇ Ἀμβρύσσῳ διπλοῦν τεῖχος. τὸ δέ ἐστιν ἐπιχωρίου λίθου, χροιὰν μέλανος, ἐς τὰ μάλιστα ἰσχυροῦ. κύκλος δὲ ἑκάτερος τοῦ τείχους, πλάτος μὲν ἀποδέον ὀλίγον ἐστὶν ὀργυιᾶς· τὸ δὲ ὕψος ἔστιν ἐς ἡμίσειάν τε καὶ δύο ὀργυιάς, ὅπου μὴ τὸ τεῖχος πεπόνηκε. διάστημα δὲ ἀπὸ τοῦ προτέρου τῶν κύκλων ἐπὶ τὸν δεύτερόν ἐστιν ὀργυιά, κατασκευὴ δὲ πύργων, ἢ ἐπάλξεων, ἢ εἴ τι ἄλλο ἐς εὐπρέπειαν τείχους, παρεῖται τὰ πάντα σφίσιν, ἅτε τειχίζουσιν ἐπὶ μόνῳ τῷ αὐτίκα ἀμύνεσθαι. Ἔστι δὲ ἀγορά τε Ἀμβρυσσεῦσιν οὐ μεγάλη, καὶ ἀνδριάντων ἐν αὐτῇ λίθου πεποιημένων κατεάγασιν οἱ πολλοί.

Τραπέντι δὲ ἐπὶ Ἀντίκυραν, ἀνάντης τὰ πρῶτά ἐστιν ὁδός. ἀναβάντι δὲ ὅσον δύο στάδια, ὁμαλές τε χωρίον, καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Δικτυνναίας ἐπίκλησιν ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. ταύτην οἱ Ἀμβρυσσεῖς ἄγουσιν μάλιστα ἐν τιμῇ, τῷ δὲ ἀγάλματι ἐργασία τέ ἐστιν Αἰγιναία, καὶ μέλανος τοῦ λίθου πεποίηται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δικτυνναίας κατάντης ὁδὸς ἐς Ἀντίκυραν πᾶσά ἐστι. τὰ δὲ ἀρχαιότερα ὄνομα εἶναι Κυπάρισσον τῇ πόλει φασί· καὶ Ὅμηρον ἐν Φωκέων καταλόγῳ τὸ ὄνομα θελῆσαι θέσθαι γε αὐτόν, ὅτι ἤδη τηνικαῦτα ἐκαλεῖτο Ἀντίκυρα· εἶναι γὰρ δὴ τὸν Ἀντικυρέα κατὰ Ἡρακλέα ἡλικίαν. κεῖται μὲν δὴ ἡ πόλις κατὰ Μεδεῶνος τὰ ἐρείπια. ἐδήλωσα δὲ ἀρχομένης τῆς ἐς Φωκέας ἐς τὸ ἱερὸν ἀσεβῆσαι τὸ ἐν Δελφοῖς. Ἀντικυρέας δ' ἐποίησεν ἀναστάτους καὶ ὁ Ἀμύντου Φίλιππος. ἐποίησε δὲ καὶ δεύτερα ὁ Ἀτίλιος ὁ Ῥωμαῖος, ὅτι ἦσαν ὑπήκοοι καὶ οὗτοι Φιλίππου τοῦ Δημητρίου βασιλεύοντος Μακεδόνων. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸν Φίλιππον ἀμύνειν Ἀθηναίοις ὁ Ἀτίλιος ἀπέσταλτο ἐκ Ῥώμης. Τὰ

δὲ ὄρη

δὲ ὄρη τὰ ὑπὲρ τὴν Ἀντίκυραν πετρώδη τε ἄγαν ἐστὶ, καὶ ἐν αὐτοῖς φύεται μάλιστα ὁ ἐλλέβορος. ὁ μὲν αὐτοῦ μέλας χωρεῖται ἀνθρώποις, καὶ ἔστι γαστρὶ καθάρσιον· ὁ δὲ ἕτερος λευκὸς, καὶ δι' ἐμέτου καθαίρειν πέφυκε. τὸ δὲ φάρμακον τὸ ἐς τὴν κάθαρσιν, ἡ τοῦ ἐλλεβόρου ῥίζα ἐστίν. Ἀντικυρεῦσι δὲ εἰσὶ μὲν ἀνδριάντες ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῖ, ἔστι δέ σφισιν ἐπὶ τῷ λιμένι Ποσειδῶνος οὐ μέγα ἱερὸν, λογάσιν ᾠκοδομημένον λίθοις· κεκονίαται δὲ τὰ ἐντός. τὸ δὲ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦ πεποιημένον, βέβηκε δὲ ἐπὶ δελφῖνι τῷ ἑτέρῳ τῶν ποδῶν. κατὰ τοῦτο δὲ ἔχει καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῷ μηρῷ· ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τρίαινά ἐστιν αὐτῷ. τοῦ γυμνασίου δὲ ἐν ᾧ καὶ τὰ λουτρά σφισι πεποίηται, τούτου πέραν ἄλλο γυμνάσιόν ἐστιν ἀρχαῖον. ἀνδριὰς δὲ ἕστηκεν ἐν αὐτῷ χαλκοῦς. φησὶ δὲ ἐπ' αὐτῷ τὸ ἐπίγραμμα, Ξενόδαμον παγκρατιαστὴν Ἀντικυρέα ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴν ἀνῃρῆσθαι νίκην. Εἰ δὲ ἀληθεύει τὸ ἐπίγραμμα, Ὀλυμπιάδι τῇ πρώτῃ μετὰ δέκα καὶ διακοσίας φαίνοιτο αὐτὸν κότινον ὁ Ξενόδαμος εἰληφώς. Αὕτη δὲ ἐν τοῖς Ἠλείων γράμμασι παρεῖται μόνη πασῶν ἡ Ὀλυμπιάς. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὴν ἀγορὰν ἐν φρέατι ὕδατος πηγή. σκέπη δὲ ἀπὸ ἡλίου τῷ φρέατι, ὄροφός τε καὶ ἀνέχοντες τὸν ὄροφον κίονες. Ἔστι δὲ οὐ πολὺ ἀνωτέρω τοῦ φρέατος, λίθοις τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ᾠκοδομημένον μνῆμα. Ταφῆναι δέ φασιν ἐνταῦθα τοὺς Ἰφίτου παῖδας· τὸν μὲν ἀνασωθέντα ἐξ Ἰλίου, καὶ ἀποθανόντα ἐν τῇ οἰκίᾳ· Σχεδίῳ δὲ ἐν μὲν γῇ τῇ Τρῳάδι τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν, ἀχθῆναι δὲ οἴκαδε καὶ τούτου τὰ ὀστᾶ. Τῆς πόλεως δὲ ἐν δεξιᾷ, δύο μάλιστα προελθόντι ἀπ' αὐτῆς σταδίους, πέτρα τέ ἐστιν ὑψηλὴ, μοίρα ὄρους ἡ πέτρα. καὶ ἱερὸν ἐπ' αὐτῆς πεποιημένον ἐστὶν Ἀρτέμιδος ἔργων τῶν Πραξιτέλους, δᾷδα ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ, καὶ ὑπὲρ τῶν ὤμων φαρέτραν· παρὰ δὲ αὐτὴν κύων ἐν ἀριστερᾷ. μέγεθος δὲ ὑπὲρ τὴν μεγίστην γυναῖκα τὸ ἄγαλμα. Τῇ δὲ γῇ τῇ Φωκίδι ἔστιν ὁμοροῦσα ἣ ὀνομάζεται μὲν ἀπὸ Βούλωνος ἀγαγόντος τὴν ἀποικίαν ἀνδρὸς, συνῳκίσθη δὲ ἐκ πόλεων τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Δωρίδι. λέγονται δὲ οἱ Βουλίδιοι Φιλομήλου καὶ Φωκέων σύλλογον τὸν κοινόν. Ἐς δὲ τὴν Βοῦλιν ἐκ μὲν τῆς Βοιωτίας Θίσβης, σταδίων ἐστὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα, ἐξ Ἀντικύρας δὲ τῆς Φωκέων δι' ἠπείρου μὲν καὶ εἰ ἀρχὴν ἐστιν, οὐκ οἶδα· οὕτω δύσβατα ὄρη καὶ τραχέα τὰ μεταξὺ Ἀντικύρας τέ ἐστι καὶ Βούλιδος. Ἐς δὲ τὸν λιμένα σταδίων ἐξ Ἀντικύρας ἐστὶν ἑκατόν. Τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ λιμένος στάδια ὁδοῦ τῆς πεζῆς τὰ ἐς Βοῦλιν ἑπτὰ εἶναι μάλιστα εἰκάζομεν. Κάτεισι δὲ καὶ ποταμὸς ἐς θάλασσαν ταύτῃ χείμαρρος, ὃν οἱ ἐπιχώριοι ὀνομάζουσιν Ἡράκλειον. κεῖται δὲ ἐπὶ ὑψηλοῦ τε ἡ Βοῦλις, καὶ ἐν παράπλῳ περαιουμένοις ἐξ Ἀντικύρας ἐς Λέχαιον τὸ Κορινθίων. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐνταῦθα πλέον ἡμίσεις, κόχλων ἐς βαφὴν πορφύρας εἰσὶν ἀγρεῖς. Κατασκευὴ δὲ ἡ ἐν τῇ Βούλιδι οὔτε ἡ ἄλλη θαύματος πολλοῦ, καὶ ἱερὰ θεῶν ἐστιν Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ αὐτῶν Διονύσου. τὰ δὲ ἀγάλματα ξύλου μέν ἐστιν εἰργασμένα· ὅστις δὲ ἦν ὁ ποιήσας, οὐχ οἷοί τε ἐγινόμεθα συμβάλλεσθαι. θεῶν ὅντινα οἱ Βουλίδιοι σέβουσι μάλιστα, μέγιστον μὲν ὀνομάζουσιν· Διὸς δὲ κατὰ ἡμετέραν δόξαν ἐστὶν ἐπίκλησις. Καὶ πηγὴ Βουλιδίοις ἐστὶ καλουμένη Σαύνιον. Ἐς δὲ Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, ὁδὸς μὲν σταδίων ἑξήκοντά ἐστιν ἐκ Δελφῶν. καταβάντι δὲ ἐς τὸ πεδίον, Ἱππόδρομός τέ ἐστι, καὶ ἀγῶνα Πύθια ἄγουσιν ἐνταῦθα τὸν ἱππικόν. Τὰ μὲν δὴ ἐς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταράξιππον, ἐδήλωσέ μοι τὰ ἐς Ἠλείους τοῦ λόγου. Ὁ δὲ Ἱππόδρομος ἔοικε τοῦ Ἀπόλλωνος τάχα μέν που καὶ αὐτὸς τῶν ἱππευόντων τινὰ ἀνιᾶσαι, ἅτε ἀνθρώποις τοῦ δαίμονος ὁμοίως ἐπὶ ἔργῳ παντὶ καὶ ἀμείνω καὶ τὰ χείρω νέμοντος. Οὐ μέντοι καὶ αὐτὸς ταραχὴ ἦν τοῖς ἵπποις ὁ Ἱππόδρομος· οὔτε κατὰ αἰτίαν ἥρωος, οὔτε ἐπ' ἄλλῃ πέφυκεν ἐργάζεσθαι προφάσει. Τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίρρας, ψιλόν ἐστιν ἅπαν, καὶ φυτεύειν δένδρα οὐκ ἐθέλουσιν, ἢ ἔκ τινος ἀρᾶς, ἢ ἀχρεῖον τὴν γῆν ἐς δένδρων τροφὴν εἰδότες. Λέγεται δὲ ἐς τὴν Κίρραν, καὶ ἀπὸ τῆς Κίρρας τὸ ὄνομα τὸ ἐφ' ἡμῶν τεθῆναι τῷ χωρίῳ φασίν. Ὅμηρος μέντοι Κρίσαν ἔν τε Ἰλιάδι ὁμοίως καὶ ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα ὀνόματι τῷ ἐξ ἀρχῆς καλεῖ τὴν πόλιν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ ἐν τῇ Κίρρᾳ ἄλλα τε ἠσέβησαν ἐς τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἀπέτεμνον τοῦ θεοῦ τῆς χώρας. πολεμεῖν οὖν πρὸς τοὺς Κιρραίους ἔδοξεν Ἀμφικτύοσιν, καὶ Κλεισθένη τε Σικυωνίων τυραννοῦντα

προεστήσαντο ἡγεμόνα εἶναι καὶ Σόλωνα ἐξ Ἀθηνῶν ἐπηγάγοντο συμβουλεύειν. Χρωμένοις δὲ σφισιν ὑπὲρ νίκης, ἀνεῖπεν ἡ Πυθία·

Οὐ πρὶν τῆσδε πόληος ἐρείψετε πύργον ἑλόντες,
Πρὶν καὶ ἐμῷ τεμένει κυανώπιδος Ἀμφιτρίτης
Κῦμα ποτικλύζῃ, κελαδεινῷ ἐπὶ οἴνοπα Πόντον.

Ἔπεισεν οὖν ὁ Σόλων καθιερῶσαι τῷ θεῷ τὴν Κιρραίαν, ἵνα δὴ τῷ τεμένει τοῦ Ἀπόλλωνος γένηται γείτων ἡ θάλασσα. Εὑρέθη δὲ καὶ ἕτερον τῷ Σόλωνι σόφισμα ἐς τοὺς Κιρραίους. Τοῦ γὰρ Πλείστου τὸ ὕδωρ ῥέον διὰ ὀχετοῦ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν ἀπέστρεψεν ἀλλαχόσε ὁ Σόλων. Καὶ οἱ μὲν πρὸς τοὺς πολιορκοῦντας ἔτι ἀντεῖχον ἔκ τε φρεάτων καὶ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ πίνοντες. ὁ δὲ τοῦ ἐλλεβόρου τὰς ῥίζας ἐμβαλὼν ἐς τὸν Πλεῖστον, ἐπεὶ ἱκανῶς τοῦ φαρμάκου τὸ ὕδωρ ᾔσθετο ἔχον, ἀπέστρεψεν αὖθις ἐς τὸν ὀχετόν. καὶ ἐνεφορήσαντο γὰρ ἀθρόως οἱ Κιρραῖοι τοῦ ὕδατος· καὶ οἱ μὲν ὑπὸ ἀπαύστου τῆς διαρροίας ἐξέλιπον οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους τὴν φρουράν. Ἀμφικτύονες δὲ ὡς εἷλον τὴν πόλιν, ἐπράξαντο ὑπὲρ θεοῦ δίκας παρὰ Κιρραίων. καὶ ἐπίνειον Δελφῶν ἐστιν ἡ Κίρρα. Παρέχεται δὲ καὶ ἐς θέαν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ναός τε καὶ ἀγάλματα μεγέθει μεγάλα, καὶ ἐργασίας Ἀττικῆς. Ἡ δὲ Ἀδράστεια ἵδρυται μὲν ἐν τῷ αὐτῷ σφίσι. μεγέθει δὲ τῶν ἄλλων ἀποδέουσα ἀγαλμάτων ἐστίν.

Ἡ δὲ γῆ ἡ Λοκρῶν τῶν καλουμένων Ὀζολῶν, προσεχὴς τῇ Φωκίδι ἐστὶ κατὰ τὴν Κίρραν. ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῶν Λοκρῶν τούτων διάφορα ἤκουσα, ὁμοίως δὲ ἅπαντα δηλώσω. Ὀρεσθεῖ τῷ Δευκαλίωνος βασιλεύοντι ἐν τῇ χώρᾳ, κύων ἔτεκεν ἀντὶ σκύλακος ξύλον. καταρύξαντος δὲ τοῦ Ὀρεσθέως τὸ ξύλον, ἅμα τῷ ἦρι φῦναι ἄμπελον ἀπ' αὐτοῦ λέγουσι, καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῶν ὄζων γενέσθαι τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ δὲ Νέσσον πορθμεύοντα ἐπὶ τῷ Εὐήνῳ τρωθῆναι μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους, οὐ μέντοι καὶ αὐτίκα γε ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ἐς τὴν γῆν ταύτην ἐκφυγεῖν νομίζουσι· καὶ ὡς ἀπέθανεν, σήπεσθαί τε ἄταφον, καὶ ὀσμῆς τῷ ἐνταῦθα ἀέρι μεταδοῦναι δυσώδους. ὁ δὲ τρίτος τῶν λόγων καὶ ὁ τέταρτος, ὁ μὲν ποταμοῦ τινος ἄτοπον τήν τε ἀτμίδα καὶ αὐτό φησιν εἶναι τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ τὸν ἀσφόδελον φύεσθαι πολὺν, καὶ ἀνθοῦντα ὑπὸ τῆς ὀσμῆς. Λέγεται δὲ καὶ ὡς οἱ πρῶτοι τῶν ἐνταῦθα ἀνθρώπων ἦσαν αὐτόχθονες· ἐσθῆτα δὲ οὐκ ἐπιστάμενοί πω ὑφαίνεσθαι, σκέπην πρὸς τὰ ῥίγη θηρίων δέρματα ἐποιοῦντο ἀδέψητα, τὸ δασὺ τῶν δερμάτων ἐς τὸ ἐκτὸς ὑπὲρ εὐπρεπείας τρέποντες. ἔμελλεν οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ ταῖς βύρσαις καὶ ὁ χρὼς σφισιν ἔσεσθαι δυσώδης. Δελφῶν δὲ ἀπωτέρω σταδίοις εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστιν Ἄμφισσα μεγίστη καὶ ὀνομαστοτάτη πόλις τῶν Λοκρῶν· ἐσποιοῦσι δὲ αὐτοὺς ἐς τὸ Αἰτωλικὸν, αἰσχύνῃ τῶν Ὀζολῶν τοῦ ὀνόματος. καὶ δὴ καὶ ἔχει λόγον εἰκότα, ὅτε βασιλεὺς ὁ Ῥωμαίων ἀναστάτους ἐς τὸν Νικοπόλεως συνοικισμὸν ἐποίησεν Αἰτωλούς, ἀποχωρῆσαι τοῦ δήμου τὸ πολὺ ἐς τὴν Ἄμφισσαν. Τὸ μέντοι ἐξ ἀρχῆς τοῦ γένους Λοκρῶν εἰσι. τεθῆναι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἀμφίσσης τῆς Μάκαρος τοῦ Αἰόλου φασὶν, καὶ Ἀπόλλωνα ἐραστὴν γενέσθαι τῆς Ἀμφίσσης. κεκόσμηται δὲ ἡ πόλις κατασκευῇ τε τῇ ἄλλῃ, καὶ τὰ μάλιστα ἥκοντα ἐς μνήμην, ἔστι μὲν μνῆμα Ἀμφίσσης, ἔστι δὲ Ἀνδραίμονος. σὺν δὲ αὐτῷ ταφῆναι λέγουσι καὶ Γόργην τὴν Οἰνέως συνοικήσασαν τῷ Ἀνδραίμονι. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει, ναὸς σφισιν Ἀθηνᾶς, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦν πεποιημένον. κομισθῆναι δὲ ὑπὸ Θόαντός φασιν αὐτὴν ἐξ Ἰλίου, καὶ εἶναι λαφύρων τῶν ἐκ Τροίας. οὐ μὴν γε καὶ ἐμὲ ἔπειθον. Ἐδήλωσα γὰρ ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λόγου, Σαμίους Ῥοῖκον Φιλαίου καὶ Θεόδωρον Τηλεκλέους εἶναι τοὺς εὑρόντας χαλκὸν ἐς τὸ ἀκριβέστατον τῆξαι· καὶ ἐχώνευσαν οὗτοι πρῶτοι. Θεοδώρου μὲν δὴ οὐδὲν ἔτι οἶδα ἐξευρὼν ὅσα γε χαλκοῦ πεποιημένα. Ἐν δὲ Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας πρὸς τὸ οἴκημα ἐρχομένῳ τὸ ἔχον τὰς γραφὰς, λίθου θριγκός ἐστιν ὑπὲρ τοῦ βωμοῦ τῆς Πρωτοθρονίης καλουμένης Ἀρτέμιδος. ἀγάλματα δὲ ἄλλα τε ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ, καὶ γυναικὸς εἰκὼν πρὸς τῷ πέρατι ἕστηκε τέχνη τοῦ Ῥοίκου, Νύκτα δὲ οἱ Ἐφέσιοι καλοῦσι. Τοῦτο οὖν τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῇ Ἀμφίσσῃ Ἀθηνᾶς καὶ

νας καὶ ἰδεῖν ἐστιν ἀρχαιότερον, καὶ ἀργότερον τὴν τέχνην. Ἄγουσι δὲ καὶ τελετὴν οἱ Ἀμφισσεῖς Ἀνάκτων καλουμένων παίδων. οἵτινες δὲ θεῶν εἰσιν οἱ Ἄνακτες παῖδες, οὐ κατὰ ταὐτά ἐστιν εἰρημένον· ἀλλὰ οἱ μὲν εἶναι Διοσκούρους, οἱ δὲ Κουρῆτας, οἱ δὲ πλέον τι ἐπίστασθαι νομίζοντες, Καβείρους λέγουσι. Τούτων δὲ τῶν Λοκρῶν τοσαίδε ἄλλαι πόλεις εἰσίν. ἄνω μὲν ὑπὲρ Ἀμφίσσης, πρὸς ἤπειρον Μυωνία, σταδίοις ἀπωτέρω τριάκοντα Ἀμφίσσης. οὗτοι καὶ τῷ Διὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ οἱ ἀναθέντες εἰσὶ Μυωνεῖς τὴν ἀσπίδα. κεῖται δὲ πόλισμα ἐπὶ ὑψηλοῦ, καί σφισιν ἄλσος καὶ βωμὸς θεῶν Μειλιχίων ἐστί. νυκτεριναὶ δὲ αἱ θυσίαι θεοῖς τε τοῖς Μειλιχίοις εἰσί· καὶ ἀναλῶσαι τὰ κρέα αὐτόθι πρὶν ἥλιον ἐπισχεῖν νομίζουσι. καὶ Ποσειδῶνός ἐστιν ὑπὲρ τὴν πόλιν τέμενος, καλούμενον Ποσειδώνιον. ἐν δὲ αὐτῷ ναὸς Ποσειδῶνος. τὸ δὲ ἄγαλμα ἐς ἐμὲ οὐκ ἦν. οὗτοι μὲν δὴ ὑπεροικοῦσιν Ἀμφίσσης. Ἐπὶ θαλάσσης δὲ Οἰάνθεια, καὶ ταύτῃ ὁμοροῦσά ἐστι Ναύπακτος. Πλὴν δὲ Ἀμφίσσης, ὑπὸ Ἀχαιῶν οἱ ἄλλοι Πατρέων ἄρχονται, βασιλέως σφίσι δόντος Αὐγούστου. ἐν Οἰανθείᾳ δὲ Ἀφροδίτης τε ἱερὸν, καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τὴν πόλιν κυπαρίσσου τε ἀναμὶξ καὶ τῆς πίτυός ἐστιν ἄλσος· καὶ ναός τε Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα ἐν τῷ ἄλσει. γραφαὶ δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων ἐξίτηλοί τε ἦσαν ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο ἐς θέαν αὐτῶν. κληθῆναι δὲ ἀπὸ γυναικὸς ἢ νύμφης τεκμαίρομαι τὴν πόλιν. ἐπεὶ ἐπὶ Ναυπάκτῳ γε οἶδα εἰρημένον, ὡς Δωριεῖς ὁμοῦ τοῖς Ἀριστομάχου παισὶ τὰ πλοῖα αὐτόθι ἐποιήσαντο, οἱ ἐς Πελοπόννησον ἐπεραιώθησαν. καὶ ἀντὶ τούτου γενέσθαι τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ φασί. τὰ δέ μοι Ναυπακτίων, ὡς τοῖς ἐς Ἰθώμην ἀποστᾶσιν ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῷ ἐν Λακεδαίμονι, Ἀθηναῖοι Ναύπακτον ἐνοικῆσαί σφισιν ἔδωκαν, ἀφελόμενοι τοὺς Λοκρούς, καὶ ὡς τοῦ Ἀθηναίων ὕστερον πταίσματος τοῦ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς Λακεδαιμόνιοι τοὺς Μεσσηνίους ἐδίωξαν καὶ ἐκ τῆς Ναυπάκτου· τάδε μὲν ἐπῆλθέ μοι καὶ ἐς πλέον ἡ Μεσσηνία συγγραφή. ἐκλειπόντων δὲ ὑπὸ ἀνάγκης τῶν Μεσσηνίων, οὕτως οἱ Λοκροὶ συνελέχθησαν αὖθις ἐς τὴν Ναύπακτον. Τὰ δὲ ἔπη τὰ Ναυπάκτια ὀνομαζόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων, ἀνδρὶ ἐσποιοῦσιν οἱ πολλοὶ Μιλησίῳ. Χάρων δὲ ὁ Πύθεω φησὶν αὐτὰ ποιῆσαι Ναυπάκτιον Καρκίνον. Ἑπόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τῇ τοῦ Λαμψακηνοῦ δόξῃ. τίνα γὰρ καὶ λόγον ἔχει ἂν ἔπεσιν ἀνδρὸς Μιλησίου πεποιημένοις ἐς γυναῖκας, τεθῆναί σφισιν ὄνομα Ναυπάκτια; Ἐνταῦθα ἐστὶ μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ ναὸς Ποσειδῶνος, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦ πεποιημένον. ἔστι δὲ καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου· σχῆμα δὲ ἀκοντιζούσης παρέχεται, καὶ ἐπίκλησιν εἴληφεν Αἰτωλή. Ἀφροδίτη δὲ ἔχει μὲν ἐν σπηλαίῳ τιμάς. εὔχονται δὲ καὶ ἄλλων εἵνεκα, καὶ αἱ γυναῖκες δὲ μάλιστα αἱ χῆραι γάμον αἰτοῦσι παρὰ τῆς θεοῦ. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν ἐρείπια ἦν. ἐξ ἀρχῆς δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτὸ ἀνὴρ ἰδιώτης Φαλύσιος. νοσήσαντι γάρ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐ πολὺ ἀποδέοντι τυφλοῦ, ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ πέμπει θεὸς Ἀνύτην τὴν ποιήσασαν τὰ ἔπη φέρουσαν σεσημασμένην δέλτον. τοῦτο ἐφαίνετο τῇ γυναικὶ ὄψις ὀνείρατος. ὕπαρ μέν τοι ἦν αὐτίκα· καὶ εὗρέ τε ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς αὑτῆς σεσημασμένην δέλτον, καὶ πλεύσασα ἐς τὴν Ναύπακτον, ἐκέλευεν ἀφελόντα τὴν σφραγῖδα Φαλύσιον ἐπιλέγεσθαι τὰ γεγραμμένα. Τῷ δὲ ἄλλως μὲν οὐ δυνατὰ ἐφαίνετο ἰδεῖν τὰ γράμματα ἔχοντι οὕτω τῶν ὀφθαλμῶν· ἐλπίζων δέ τι ἐκ τοῦ Ἀσκληπιοῦ χρηστὸν, ἀφαιρεῖ τὴν σφραγῖδα, καὶ ἰδὼν ἐς τὸν κηρὸν, ὑγιής τε ἦν, καὶ δίδωσι τῇ Ἀνύτῃ τὸ ἐν τῇ δέλτῳ γεγραμμένον, στατῆρας δισχιλίους χρυσοῦ.

ΤΕΛΟΣ.

ΔΙΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΗΣ Ἑλλάδος, ἐκ τῆς τοῦ Στράβωνος ἐπιτομῆς.

ΟΤΙ ἡ ἅπασα Ἑλλὰς χερρόννησοις ὁρίζεται. ὧν πρώτη ἡ Πελοπόννησος ἰσθμῷ κλειομένη μ´ σταδίων. δευτέρα δὲ ἡ καὶ ταύτην περιέχουσα· ἧς ἰσθμός ἐστιν ὁ ἐκ Παγῶν τῶν Μεγαρικῶν εἰς Νισαίαν τὸ Μεγαρέων ἐπίνειον. ὑπερβολὴ σταδίων ρκ´, ἀπὸ θαλάττης τῆς Κορινθίας, ἐπὶ θάλατταν τὴν Σαρωνικήν. τρίτη δὲ ἡ καὶ ταύτην περιέχουσα, ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Κρισαίου κόλπου μέχρι Θερμοπυλῶν, ἡ ἐπινοουμένη εὐθεῖα γραμμὴ ὅσον φή σταδίων, τὴν μὲν Βοιωτίαν ἅπασαν ἐντὸς ἀπολαμβάνουσα, τὴν δὲ Φωκίδα τέμνουσα λοξήν, καὶ τοὺς ἐπικνημιδίους Λοκρούς. τετάρτη δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διὰ τῆς Οἴτης καὶ τῆς Τραχινίας εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον καθήκοντα ἔχουσα τὸν ἰσθμὸν καὶ τὰς Θερμοπύλας, ὅσον ω´ ὄντα σταδίων. πλειόνων δὲ ἢ ,δ ἄλλος ἐστίν, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κόλπου τοῦ Ἀμβρακικοῦ διὰ Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων εἰς τὸν Θερμαῖον διήκων μυχόν.

ΟΤΙ ὁ Πύλος ἔστι μὲν καὶ πόλις· Οἱ δὲ Πύλον Νηλῆος ἐϋκτίμενον πτολίεθρον. ἔστι δὲ καὶ ἡ χώρα· —ὅς τ' εὐρὺ ῥέει Πυλίων διὰ γαίης. περὶ δὲ τὴν πόλιν τὴν Πύλον, ῥεῖ ποταμὸς Ἄμαθος καλούμενος· ὅθεν τό, —Πυλοιο ἄναξ ἦν ἠμαθόεντος. ἡ δὲ Ἦλις, ἡ χώρα ἐστίν. οὔπω γὰρ ἦν ἐπὶ τῶν Ὁμήρου χρόνων ἡ νῦν Ἦλις πόλις κτισθεῖσα.

ΟΤΙ Τριφυλία ἡ περὶ τὴν Ἦλιν χώρα ἐκλήθη διὰ τὰ τρία γένη· τό τε τῶν ἀπ' ἀρχῆς Ἐπειῶν κατεχόντων τὴν χώραν, καὶ τὸ τῶν ἐποικησάντων Μινυῶν, καὶ τρίτον τὸ τῶν Ἠλείων, τῶν ὕστατα ἐπικρατησάντων.

ΟΤΙ Κυλλήνη ἐπίνειόν ἐστιν Ἠλείων, ἀπέχουσα τῆς Ἤλιδος πόλεως στάδια ρκ´. μέμνηται δὲ τῆς Κυλλήνης ταύτης καὶ Ὅμηρος λέγων, —Ὦτον Κυλλήνιον ἀρχὸν Ἐπειῶν. οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄρους ὄντα, ἤμελλεν ἡγεμόνα τῶν Ἐπειῶν ἀποφῆναι.

ΟΤΙ μετὰ τὴν Κυλλήνην πρὸς νότον ὁ Σελλήεις ἐστὶ ποταμός, ῥέων ἐκ Φολόης διὰ πόλεως Ἐφύρας, ἑτέρας οὔσης τῆς Θετταλικῆς καὶ τῆς Θεσπρωτικῆς, καὶ τῆς Κορίνθου. καὶ περὶ ταύτης λέγει Ὅμηρος, Τὴν ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἀπὸ Σελλήεντος. ἐκεῖ δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς ᾤχετο φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος· καὶ δὴ καὶ περὶ ταύτης λέγουσιν οἱ μνηστῆρες, Ἠὲ καὶ εἰς Ἐφύρην ἐθέλει πίειραν ἄρουραν Ἐλθεῖν, ὄφρ' ἔνθεν θυμοφθόρα φάρμακ' ἐνείκῃ. ἐκεῖθεν ἦν καὶ ἡ τοῦ Αὐγείου θυγάτηρ, ἣ τόσα φάρμακα ᾔδει ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. πρὸ δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ Μινυήϊος ποταμός ἐστιν. εἶτα ἡ Χελωνάτης ἄκρα πρὸς νότον. καὶ Πύλος, ἕτερος τοῦ Μεσσηνιακοῦ τοῦ Νέστορα τρέψαντος. τρεῖς γάρ εἰσιν Πύλοι, ὡς καὶ τὸ ἔπος δηλοῖ, Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο· Πύλος γε μέν ἐστι καὶ ἄλλος· ὅ τε Μεσσηνιακός, καὶ ὁ τῆς Ἤλιδος, καὶ ὁ Τριφυλιακός.

ΟΤΙ εἴωθεν Ὅμηρος τὰ μέρη πολλάκις τοῖς ὅλοις συναριθμεῖν, οἷον, —ἂν Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος· καί, —ἂν Ἑλλάδα τε Φθίην τε. καί, Οἳ δ' ἐκ Δουλιχίοιο Ἐχινάων θ' ἱεράων. καί, Κουρῆτές τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοί· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, Οἳ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον. τὸ γὰρ Βουπράσιον, μέρος ἐστὶ τῆς Ἤλιδος μοίρας.

ΟΤΙ ἐστίν τις ποταμὸς Ἀχελῶος περὶ Δύμην πόλιν τῆς Ἤλιδος, ὁμώνυμος τῷ κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν ποταμῷ Ἀχελώῳ καλουμένῳ.

ΟΤΙ ἀπὸ Φειᾶς πόλεως τῆς ἐν Ἤλιδι ἕως Ὀλυμπίας, ἀπὸ θαλάσσης ἄνοδος στάδιοι ρκ´ τὸ ἐγγύτατον.

ΟΤΙ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἄρχεται Εὐρώτας τε καὶ Ἀλφειός, ἐξ Ἀσέας κώμης τῆς Μεγαλοπολίτιδος· δύντες δὲ ἐπὶ συχνοὺς σταδίους ἀνατέλλουσι πάλιν· καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν Λακωνικήν, ὁ δὲ εἰς τὴν Πισᾶτιν κατάγεται. ΟΤΙ ὁ Ἀλφειὸς ποταμός, παραλαβὼν τόν τε Κελάδοντα καὶ Ἐρύμανθον, καὶ ἄλλους ποταμούς, καὶ διελθὼν παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἐκδίδει εἰς τὴν Σικελικὴν θάλασσαν.

ΟΤΙ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Πύλου ἠμαθόεντος, ὄρος ἐστί, καλούμενον Μίνθη· φασὶ δὲ τὴν Μίνθην, παλλακίδα οὖσαν τοῦ Ἀΐδου πρίν, ἀπατηθῆναι μὲν ὑπὸ τῆς Κόρης· μεταμορφωθῆναι δὲ εἰς τὸ φυτὸν τὴν μίνθην, ὅ τινες ἐστὶ τὸ ἡδύοσμον. ΟΤΙ ὁ περὶ τοῦ Πύλου αἰγιαλὸς θινώδης ἐστὶ καὶ στενός. ὅθεν ἠμαθόεις ὁ Πύλος.

ΟΤΙ Λέπρεον πόλις τῆς Μεσσηνίας· ἀφ' οὗ ὁ Ἠμαθόεις Πύλος Λεπρεάτης.

ΟΤΙ ἔνθα ὁ Τηλέμαχος κατέλαβεν τὸν Νέστορα θύοντα, τὸ ἱερόν ἐστι τοῦ Σαμίου Ποσειδῶνος. ἡ δὲ Σάμος, κώμη ἐστὶ τῆς Μεσσηνίας.

ΟΤΙ τὴν Θρυόεσσαν πόλιν αἰπεῖαν κολώνην, καὶ Θρύον Ἀλφειοῖο πόρον, τὴν αὐτὴν λέγει εἶναι Ὅμηρος. καὶ γὰρ ἐκεῖ περάσιμος γίνεται ὁ Ἀλφειὸς ποταμός. Ἀλφειὸς δὲ ὠνόμασται, διὰ τὸ δύναμιν ἔχειν τοὺς ἀλφοὺς ἰᾶσθαι.

ΟΤΙ ἡ Οἰχαλία πόλις ἡ τοῦ Εὐρύτου Οἰχαλιῆος, ἡ νῦν καλουμένη Ἀνδανία, πολίχνιον Ἀρκαδικόν, ὁμώνυμον τῷ Θετταλικῷ καὶ τῷ Εὐβοϊκῷ.

ΟΤΙ οἱ μὲν ἄλλοι Πύλοι παραθαλάσσιοί εἰσιν· ὁ δὲ τοῦ Νέστορος, ὁ Τριφυλιακὸς καὶ Ἀρκαδικὸς καὶ Λεπρεατικός, ὑπὲρ τοὺς λ´ σταδίους τῆς θαλάσσης ἀπέχει, ὡς δηλοῖ ὁ Πεισίστρατος καὶ ὁ Τηλέμαχος, μὴ εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἅρματος, ἀλλὰ παραλλάξαντες.

ΟΤΙ ὁ Τηλέμαχος ὑφορώμενος τὴν τῶν μνηστήρων ἐνέδραν, ἔπλεεν πρῶτον μὲν πρὸς Βορρᾶν ἕως Ἤλιδος· εἶτα ἐκεῖθεν διὰ τῶν Ἐχινάδων νήσων ἕως τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πορευθεὶς πρὸς ἀνατολάς, ἐκεῖθεν αὖθις ἔκαμψεν πρὸς νότον, καὶ παρήλλαξεν τὴν ἐνέδραν.

ΟΤΙ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ζεὺς μέγιστος ἐλεφάντινος, ἔργον Φειδίου τοῦ Χαρμίδου Ἀθηναίου θαυμασιώτατον. ἐποίησεν δ' αὐτὸν ὁ Φειδίας, ὡς ἔλεγεν, πρὸς τὸ παρ' Ὁμήρῳ παράδειγμα, τό,

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

ἐνδείκνυται γὰρ διὰ τούτων τὴν τῆς δυνάμεως ὑπερβολὴν συμπαθουσῶν καὶ τῶν τειχῶν. ἐπὶ δὲ τῆς Ἥρας, διὰ τὴν ὕφεσιν φησὶ τῆς δυνάμεως, λέγει Ὅμηρος, Εἴσατο δ' εἰνὶ θρόνῳ, ἐλέλιξε δὲ

μακρὸν Ὄλυμπον. πολὺ γὰρ ὑπερβάλλει τῷ νεύματι μόνῳ σείειν, καὶ τὸ ὅλην αὐτὴν σείεσθαι ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ ποιεῖν τὸ αὐτό.

ΟΤΙ οἱ μετὰ Ὀξύλου καὶ τῶν Ἡρακλειδῶν κατελθόντες Αἰτωλοὶ εἰς Πελοπόννησον, συνῴκησαν Ἠλείοις· καὶ αὐτοί εἰσιν οἱ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα πρῶτοι διαθέντες, καὶ τὰς Ὀλυμπιάδας διὰ πενταετηρίδος ὁρίσαντες μετὰ Ἠλείων. καὶ ἕως μὲν τῆς κϛʹ ὀλυμπιάδος, ἦρχον οἱ Ἠλεῖοι τοῦ ἀγῶνος· εἶτα οἱ Πισάται καθυπερτερήσαντες, παρέλαβον τὸν ἀγῶνα, ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἀγωνοθετοῦντες. εἶτα πάλιν Λακεδαιμόνιοι ἀφελόμενοι τοὺς Πισάτας, παρέδωκαν τοῖς Ἠλείοις· καὶ τὴν Πύλον τὴν τοῦ Νέστορος καθελόντες, εἰς Λέπρεον συνῴκισαν. τοῦτο δὲ ἐποίησαν, διότι τοῖς Μεσσηνίοις ἐναντία Λακεδαιμονίων συνεμάχουν Πισάται καὶ Πύλιοι.

ΟΤΙ Σαλμωνεὺς, Οἰνόμαος, Πέλοψ, καὶ οἱ Πελοπίδαι, ἐν Πίσῃ κατῴκουν, ἣ νῦν Βίσα καλεῖται. νῦν δὲ οὐδὲ ὄνομά ἐστιν Πισατῶν καὶ Καυκώνων καὶ Πυλίων. ἅπαντα γὰρ ταῦτα Σκύθαι νέμονται.

ΟΤΙ ὁ ἐν Πελοποννήσῳ Ἐνιπεὺς ποταμὸς, ῥέων ἐκ Σαλμώνης κρήνης, ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἀλφειόν. ἄλλος δὲ ἐστὶν Ἐνιπεὺς ποταμὸς Θετταλίας, ὃς ῥέων ἀπὸ τῆς Ὄθρυος, δέχεται τὸν Ἀπιδανὸν ποταμὸν, ῥέοντα ἀπὸ πόλεως Φαρσάλου.

ΟΤΙ ὑπὸ Σαλμωνέως ἐκπεσὼν ἐκ Πελοποννήσου Αἰτωλὸς, ᾤκησεν τὴν ἀπ' αὐτοῦ Αἰτωλίαν. τούτου δὲ ἀπόγονος, φίλος ὢν τοῖς περὶ Τήμενον Ἡρακλείδαις, ἡγήσατο τὴν ὁδὸν αὐτοῖς καλοῦσιν εἰς Πελοπόννησον, καὶ διένειμεν αὐτοῖς τὴν δορίκτητον χώραν. ἀντέλαβεν δὲ χάριν τὴν εἰς τὴν Ἠλείαν κάθοδον, προγονικὴν οὖσαν. ἀπαντησάντων δὲ τῶν Ἐπειῶν μεθ' ὅπλων τοῖς ἀμφὶ Ὄξυλον Αἰτωλοῖς, παρεβλήθησαν, ἐξ Αἰτωλῶν μὲν Πυραίχμης, ἐξ Ἐπειῶν δὲ Δέγμενος, ἐπὶ διαλύσει τῶν ὅλων. τοῦ δὲ Πυραίχμου σφενδόνῃ τὸν Δέγμενον ἀνελόντος, παρέδωσαν τοῖς Αἰτωλοῖς οἱ Ἐπειοὶ τὴν πατρῴαν χώραν, καὶ τὴν τοῦ Ὀλυμπίασι Διὸς τοῦ ἱεροῦ ἐπιμέλειαν τοῦ ἀγῶνος, ὃν Ἴφιτος διέθηκεν.

ΟΤΙ τῇ Μεθώνῃ συνεχής ἐστιν ὁ Ἀκρίτας ἄκρα, οὖσα ἀρχὴ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. καλεῖται δὲ Ἀσιναῖος, ἀπὸ Ἀσίνης πόλεως τῆς ἐν τῷ κόλπῳ, ὁμωνύμου τῇ Ἑρμιονικῇ. πρὸς ἕω δὲ, ἑτέρα ἄκρα τοῦ αὐτοῦ κόλπου, καλουμένη Θυρίδες, ὅμορος τῇ κατὰ Ταίναρον Λακωνικῇ. εἶτα Καρδαμύλη· εἶτα Φηραί· εἶτα Θουρία, ἡ παρ' Ὁμήρῳ Αἴπεια· εἶτα Γερήνιον, ἀφ' οὗ Γερήνιος ὁ Νέστωρ, διὰ τὸ ἐνταῦθα σωθέντα ἀπὸ τοῦ καθ' Ἡρακλέα πολέμου, βασιλεῦσαι.

ΟΤΙ ἡ Ἰθώμη πόλις ἐμφερής ἐστι τῇ Κορίνθῳ· περὶ ἧς Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς πρὸς Φίλιππον τὸν Δημητρίου εἶπεν ὅτι δεῖ σε τούτων τῶν δύο ἔχεσθαι πόλεων, εἴπερ ἐπιθυμεῖς τῆς Πελοποννήσου ἄρξαι. κρατήσας γὰρ (φησὶ) τῶν κεράτων ἀμφοῖν, καθέξεις τὸν βοῦν.

ΟΤΙ αἱ Θυρίδες ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ εἰσιν κόλπῳ ἐντὸς τοῦ Ταινάρου. μεταξὺ δὲ τοῦ Ταινάρου καὶ τῆς Μαλέας, ὁ Λακωνικός ἐστιν κόλπος.

ΟΤΙ ἀπὸ Ταινάρου εἰς Φυκοῦντα ἄκραν τῆς Κυρηναίας πρὸς νότον, δίαρμά ἐστιν σταδίων ͵γ· εἰς δὲ Πάχυνον τῆς Σικελίας, ͵δχ· εἰς δὲ Μαλέαν πρὸς ἀνατολὰς χοʹ, κατακολπίζοντι· εἰς δὲ Ὄνου γνάθον, ταπεινὴν χερρόνησον ἐνδοτέρω τῶν Μαλεῶν, φκʹ.

ΟΤΙ Ὅμηρος ὥσπερ λέγει κρῖ, τὸ κριθόν· καὶ τὸ δῶμα, δῶ, κατ' ἀποκοπήν· οὕτως λέγει καὶ Ἄλκιμον τὸν Ἀλκιμέδοντα· καὶ Μέσσην, τὴν Μεσσήνην· τὸ δὲ βελαρὸν, Ἡσίοδος βεῖ· καὶ τὸ βελθὺ ὡσαύτως· Σοφοκλῆς δὲ καὶ Ἴων, τὸ ῥάδιον, ῥᾶ· Ἐπίχαρμος δὲ τὸ λίαν, λί· Συρακὼ δὲ τὰς Συρακούσας· Ἐμπεδοκλῆς δὲ μίαν λέγει συλλαβὴν ὄψ, τουτέστιν ὄψις· καὶ παρ' Ἀντιμάχῳ, Δήμητρός τοι Ἐλευσινίης ἱερὴ ὄψ· καὶ ἄλφιτον, ἄλφι. Εὐφορίων δὲ καὶ τὸν Ἥλιον λέγει Ἧλι· Δωδὼ δὲ, τὴν Δωδώνην ἄλλος ποιητής.

ΟΤΙ ἡ Μαλέα ἄκρα μεταξὺ κεῖται τῶν δύο κόλπων, Λακωνικοῦ τε καὶ Ἀργολικοῦ.

ΟΤΙ τὸ Ἄργος παρ' Ὁμήρῳ πολλὰ σημαίνει· οἷον, ἡ πόλις αὐτή, Ἄργος τε Σπάρτη τε· καὶ Ἄργος ἡ Πελοπόννησος, οἷον, ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ ἐν Ἄργεϊ· καὶ Ἄργος ἡ Θετταλία, οἷον, νῦν δ' αὖ τοὺς ὅσσοι τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἔναιον· καὶ ὅλη δὲ ἡ Ἑλλὰς οὕτως καλεῖται παρ' αὐτῷ Ἄργος. Ἀργείους γὰρ καλεῖ τοὺς Ἕλληνας πάντας, ὡς καὶ Δαναοὺς καὶ Ἀχαιούς.

ΟΤΙ ὥσπερ τὰ Κροκύλεια ὄντα τῆς Ἀκαρνανίας συναριθμεῖ Ὅμηρος ταῖς νήσοις, οὕτως καὶ τὴν Μάσητα τῇ Αἰγίνῃ, τῆς Ἀργολικῆς οὖσαν.

ΟΤΙ ὁ Κρισαῖος κόλπος τῆς θαλάσσης, ὁ Κορινθιακός ἐστι, περιοριζόμενος ὑπό τε Φωκίδος καὶ Βοιωτίας καὶ Μεγαρίδος καὶ Ἰσθμοῦ, καὶ τοῖς βορειοτέροις τε καὶ δυσμικωτέροις τῆς Πελοποννήσου· ὁ δὲ Κιθαιρὼν καὶ Ἑλικὼν τὰ ὄρη, ἐκ Βορρᾶ εἰς αὐτὸν καθήκουσιν· καὶ ὁ μὲν Κιθαιρὼν ἐν τῇ Μεγαρίδι, πρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ Ἰσθμοῦ· ὁ δὲ Ἑλικὼν, πρὸς δυσμάς.

ΟΤΙ υἱὸς Τενεάτου χρωμένου ἐν Δελφοῖς εἰ ἄμεινον αὐτῷ μετοικίζειν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀνεῖλεν ὁ θεὸς, Εὐδαίμων ὁ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενεάτης.

ΟΤΙ ἡ Κορινθία χώρα οὐκ εὔγεώς ἐστιν, ἀλλὰ σκολιά τε καὶ τραχεῖα· ἀφ' οὗ πάντες ὀφρυόεντα Κόρινθον καλοῦσι· καὶ παροιμιάζονται, Κόρινθος ὀφρυᾷ τε καὶ κοιλαίνεται.

ΟΤΙ ἡ Κρομμυωνία ὗς μήτηρ ἦν τοῦ Ἐρυμανθίου κάπρου.

ΟΤΙ ἐν Αἰγαῖς τῆς Πελοποννήσου γέγονεν ἡ τὸν Δία θηλάσασα αἴξ, ἣν καὶ Ἄρατος λέγει Ὠλενίην καλεῖσθαι. πλησίον γὰρ ἡ Ὤλενος τῶν Αἰγῶν.

ΟΤΙ ἡ Κασταλία, κρήνη ἐστὶν ἐν Δελφοῖς, μαντικὸν ἔχουσα ὕδωρ.

ΟΤΙ ἐπιφανῆ ὄρη Πελοποννήσου ταῦτα, Κυλλήνη, Φολόη, Λύκαιον, Μαίναλος, Παρθένιον, καθῆκον ἐπὶ τὴν Ἀργείαν ἀπὸ τῆς Τεγεάτιδος.

ΟΤΙ ὁ Ἐρασῖνος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης εἰς τὴν Ἀργείαν. πρότερον δὲ οὐκ ἐφαίνετο διὰ τὸ τετυφλῶσθαι τοὺς ἐκ τῆς λίμνης εἰς αὐτὸν πόρους. καὶ ἡ τῶν Στυμφαλίων πόλις ἐπὶ τῆς λίμνης ἦν. ἐπεὶ δὲ οἱ πόροι ὑπὸ σεισμῶν ἀνεστομώθησαν, ἀπέχει νῦν ἡ πόλις τῆς λίμνης στάδια ὑπὲρ τὰ νʹ.

ΟΤΙ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ οἰκήσεων οἰκισταὶ γεγόνασι μετὰ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον· Κορίνθου μὲν Ἀλήτης, Σικυῶνος δὲ Φάλκης, Ἀχαΐδος δὲ Τισαμενὸς, Ἤλιδος δὲ Ὄξυλος, Μεσσήνης δὲ Κρεσφόντης, Λακεδαίμονος δὲ Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς· Ἄργους δὲ Τήμενος καὶ Κισσός· τῶν δὲ περὶ τὴν Ἀκτὴν Δηϊφόντης.

ΟΤΙ περὶ τὰς ἐν Μεγαρίδι Σκιρωνίδας πέτρας, τὰ ἱστορούμενα γεγονέναι φασὶν, οἷα τὰ περὶ Πιτυοκάμπτην, καὶ τὰ κατὰ Σκίρωνα τοὺς τυράννους, οὓς ἀνεῖλεν Θησεύς.

ΟΤΙ ἀπὸ Μεγάρων ιηʹ σταδίοις ἀπέχει ὁ κατὰ Νίσαιαν λιμήν τι ἐπίνειον.

ΟΤΙ Ὅμηρος ὅταν φῇ, Ἔνθάδε Βοιωτοὶ καὶ Ἰάονες ἑλκεχίτωνες, τοὺς Ἀθηναίους λέγει Ἰάονας, ὧν μέρος ἐστὶν καὶ ἡ Μεγαρίς, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Θησέως ἐν Κρομμυῶνι τοῦ Ἰσθμοῦ μεθόριον δηλοῖ, τοιαύτην ἐπιγραφὴν ἔχον, ἐπὶ μὲν τὰ νότια, Τάδ' ἐστὶ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία· ἐπὶ δὲ τὰ βόρεια, Τάδ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία· ἀλλὰ καὶ τῶν Πανδιονιδῶν τεσσάρων ὄντων, Αἰγέως, Πάλλαντος, Λύκου, Νίσου, καὶ διὰ τοῦτο τῆς Ἀττικῆς εἰς δ' μέρη διαιρεθείσης, ὁ Νίσος τὴν Μεγαρίδα ἔλαχε, καὶ τὴν Νίσαιαν ἔκτισεν.

ΟΤΙ περὶ τοῦ Σουνίου τῆς Ἀττικῆς νῆσος ἐστὶν τραχεῖα καὶ ἔρημος, Ἑλένη ὄνομα· καὶ φασὶν περὶ αὐτῆς λέγειν τὸν Ὅμηρον, Νήσῳ δ' ἐν κραναῇ ἐμίγην φιλότητι καὶ εὐνῇ.

ΟΤΙ τῆς Ἀττικῆς ὄρη εἰσὶν ὀνομαστὰ εʹ, Ὑμηττὸς, Πάρνης, Κορυδαλλὸς, Βριλησσὸς, Λυκαβηττός.

ΟΤΙ ἡ Βοιωτία τριθάλασσός ἐστιν. κλύζεται γὰρ τῇ τε Κρισαίᾳ, ἐκ νότου· καὶ τῇ Μυρτῴᾳ, ἀπὸ Γεραιστοῦ μέχρι Εὐρίπου· καὶ τῇ Μαλιακῇ, ἀπὸ Εὐρίπου μέχρι ποταμοῦ Σπερχειοῦ.

ΟΤΙ παροιμία ἐστὶν, Θρᾳκία παρεύρεσις· οἱ γὰρ Θρᾷκες ἔνσπονδοι Πελασγοῖς γεγονότες ἐπὶ ῥητὰς τινὰς ἡμέρας, νύκτωρ ἐπιθέμενοι

ἐπέθεντο. ἀποκρυφθέντες δ' ὑπὸ Πελασγῶν, καὶ τῇ ἑξῆς ἐγκαλούμενοι, ἔφασαν, Ἀλλ' οὐχὶ ταῖς νυξὶν ἄγειν εἰρήνην ὠμόσαμεν.

ΟΤΙ πολεμούντων Βοιωτοῖς καὶ Πελασγοῖς, ἦλθον θεωροὶ ἐξ ἀμφοῖν εἰς Δωδώνην. ἀνελούσης δὲ τῆς προφήτιδος, ὅτι τοῖς μὲν τῶν Πελασγῶν οὐκ εὗρεν τὸν χρησμὸν, τοῖς δὲ Βοιωτοῖς εἰπούσης, αὐτοὺς ἀσεβήσαντας εὖ πράξειν, ὑποπτεύσαντες οἱ Βοιωτοὶ κατὰ τὸ τῶν Πελασγῶν συγγενὲς κακουργῆσαι τὴν πρόμαντιν, ἁρπάσαντες διεχειρίσαντο τὴν ἄνθρωπον, καὶ εἰς πῦρ ἐνέβαλον, δικαιοῦντες, ὅτι εἰ μὲν παρέχρησεν, ἔχει τὴν δίκην· εἰ δὲ ἀληθῶς ἔλεξεν, καὶ οὕτως ἀπετῖσαι αὐτοὺς ἔδει ἀνθ' ὧν ἐχρήσθη αὐτοῖς, κατ' ἐνιαυτὸν κλέπτοντας ἕνα τῶν παρ' αὐτοῖς τριπόδων, ἀποκομίζειν εἰς Δωδώνην.

ΟΤΙ Πένθιλος ἐκ Βοιωτίας τὴν Αἰολικὴν ἀποικίαν ἤγαγεν.

ΟΤΙ μεθόριον Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας πρὸς τῇ Εὐβοϊκῇ θαλάττῃ ἐστὶν ὁ Ὠρωπὸς, καὶ ὁ ἱερὸς λιμὴν, ὃν καλοῦσι Δελφίνιον, ἀντιπέραν Ἐρετρείας τῆς ἐν Εὐβοίᾳ, ἀπὸ σταδίων τὸ δίαρμα ξ΄. εἶτα Δήλιον, Ταναγραίων πολίχνιον, ἀπέχον σταδίους τῆς Αὐλίδος λ. εἶτα λιμὴν βαθύς. εἶτα Αὐλὶς, πετρῶδες χωρίον. εἶτα Εὔριπος· εἶτα Σαλγανεὺς, ἐπώνυμον χωρίον Σαλγανέως τινὸς Βοιωτοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖ ταφέντος, μετὰ τὸ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τῶν περὶ Μεγαβάτην Περσῶν, ὡς δῆθεν κακῶς αὐτοὺς ὑφηγησάμενον τὴν ἀπὸ Μαλιακοῦ κόλπου θάλασσαν, λαβυρινθώδη καὶ ἄπορον. μεταγνόντες δ' οἱ Πέρσαι ὕστερον, ὡς ἀδικηθέντα τὸν Σαλγανέα ἔθαψαν μεγαλοπρεπῶς.

ΟΤΙ τὸ Ἀμφιαράου ἱερὸν ἐν Τανάγρᾳ ἐστὶν τῆς Βοιωτίας· ἐκ Κνωπίας δὲ τῆς Θηβαϊκῆς μεθιδρύθη κατὰ χρησμὸν δεῦρο.

ΟΤΙ Ἀνθηδὼν πόλις μετὰ τὸν Σαλγανέα ἐσχάτη τῆς Βοιωτίας κεῖται, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Αἰγὰς πόλιν τὸ δίαρμα στάδιοι ρκ. καὶ ἐγγὺς τῶν Αἰγῶν αἱ Ὀροβίαι. ἐκ δὲ Ἀνθηδόνος ἦν Γλαῦκος, ὃν μεταβαλεῖν φασιν εἰς κῆτος θαλάσσιον.

ΟΤΙ ἡ Βοιωτία σηραγγώδης οὖσα καὶ ὕπαντρος, ποιεῖ σεισμοὺς ἐν αὐτῇ ἐξαισίους, ὥς τινας τῶν πόρων ἀποτυφλοῦσθαι, καὶ τινὰς διευρύνεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο λίμναι τέ τινες ὑφίστανται, καὶ αὖθις λήγουσι. διὸ καὶ Πλάταια μὲν καὶ Πλαταιεῖς παρὰ λίμνην ποτὲ ἦσαν, καὶ διὰ τὴν τῶν κωπῶν πλάτην οὕτως ὠνομάσθησαν· ἔτι δὲ Ἕλος τε καὶ Ἑλεών· νῦν δὲ ἠπείρωνται.

ΟΤΙ ὁ Κηφισσὸς ποταμὸς ἐκ τῶν Φωκικῶν ὀρέων ἄρχεται ἐκ Λιλαίας πόλεως, καὶ εἰς τὴν Κωπαΐδα λίμνην ἐκδίδωσιν, ἔνθα καὶ ὁ Περμησσὸς καὶ Ὄλμειος ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος ῥέοντες, εἰς τὴν αὐτὴν ἐμβάλλουσι λίμνην περὶ πόλιν Ἁλίαρτον. ἡ δὲ τῆς λίμνης περίμετρος, στάδιοι τπ΄.

ΟΤΙ ἡ Κωπαῒς λίμνη πολλοὺς δεχομένη ποταμοὺς, ἔξοδον οὐκ ἔχει, πλὴν τοῦ κατὰ τὸν Κηφισσὸν δεχομένου αὐτὸν χάσματος.

ΟΤΙ Σκῶλος ἐστὶν κώμη τῆς Παρασωπίας ὑπὸ τῷ Κιθαιρῶνι, τόπος τραχύς· ἀφ' οὗ καὶ ἡ παροιμία λέλεκται, Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι. καὶ τὸν Πενθέα ἐνταῦθα φασὶ διασπασθῆναι. ἔστιν δὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Τραχινίᾳ κώμη Σκῶλος, παρ' ἣν ποταμὸς ῥεῖ Ἀσωπός· καὶ ἐν Σικυῶνι ἄλλος ἐστὶν ποταμὸς Ἀσωπός.

ΟΤΙ Θέσπειαι πόλις ἐστὶν πρὸς τῷ Ἑλικῶνι νοτιωτέρα, ἐπικειμένη τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Ἑλικών. πλησίον δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἡσιόδου πατρὶς Ἄσκρη.

ΟΤΙ ὁ Παρνασσὸς τὸ ὄρος σπήλαια ἔχει πολλὰ ἱερά, ὧν ἐστιν ἓν καὶ τὸ Κωρύκιον ἱερὸν νυμφῶν, ὁμώνυμον τῷ Κιλικίῳ.

ΟΤΙ τὸ ἑσπέριον τοῦ Παρνασσοῦ πλευρὸν νέμονται Λοκροί τε οἱ Ὀζόλαι, καὶ Δωριεῖς· καὶ Αἰτωλοί, κατὰ τὸν Κόρακα, Αἰτωλικὸν ὄρος· τὸ δὲ πρὸς ἕω, Δωριεῖς καὶ Φωκεῖς.

ΟΤΙ ὁ Κρισαῖος κόλπος ἕως τοῦ Ἀκτίου περαιοῦται.

ΟΤΙ Φωκέων δύο εἰσὶν πόλεις ἐπίσημοι, Δελφοί τε καὶ Ἐλάτεια· ἡ μὲν, διὰ τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος· ἡ δὲ διὰ τὸ περὶ Κύφον Περραιβικὸν ὄρος καὶ πόλιν εἶναι· Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἦγε.

ΟΤΙ Περραιβοὶ τὰ δυτικὰ τοῦ Ὀλύμπου ᾤκουν, Μακεδόνων ἐγγύς.

ΟΤΙ τὸ περὶ Λάρισσαν πεδίον, Πελασγικὸν ἐκαλεῖτο πρίν. Πυῤῥαία δὲ, ἀπὸ Πύῤῥας τῆς Δευκαλίωνος γυναικός. Αἱμονία δὲ, ἀπὸ Αἵμονος· Θετταλία δὲ, ἀπὸ Θετταλοῦ τοῦ Αἵμονος.

Ἀχαΐας θέσις, ἐκ τοῦ Πτολεμαίου.

Τῆς Ἀχαΐας ἡ μὲν συνημμένη ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις, μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἣν Ἑλλάδα καλοῦσιν, ὁρίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως τῇ Ἠπείρῳ· ἀπὸ δὲ ἄρκτων, τῇ τε Μακεδονίᾳ κατὰ τὰς εἰρημένας πλευρὰς, καὶ μέρει τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, τῷ ἐφεξῆς μέρει τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἕως Σουνίου ἄκρου· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τῷ τε Ἀδριατικῷ πελάγει, κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ αὐτῷ τῷ ἰσθμῷ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν Κρητικῷ πελάγει, μέχρι Σουνίου ἄκρου. καὶ ἔστιν ἡ μὲν τῆς παραλίου περιγραφὴ τοιαύτη.

Μετὰ τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν, ὃς ἐστὶν ὅριον τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ Ἀδριατικῷ πελάγει

Αἰτωλίας χερσονήσου ἄκρον	μη <	λζ γ' ιβ'
Εὐήνου ποταμοῦ ἐκβολαὶ	μθ	λζ <
Λοκρῶν Ὀζολῶν,		
Μολυκρία	μθ δ	λζ γ
Ἀντίῤῥιον ἄκρον	μθ γ	λζ γ' ιβ'
Ναύπακτος	μθ <	λζ <' ιβ'
Εὐανθία	μθ <' δ'	λζ <' δ'
Χαλεῶς	μθ <' γ' ιβ'	λζ <' γ'
Φωκίδος		
Κύῤῥα	ν	λζ <
Κείρα	ν δ	λζ <
Ἀντίκυῤῥα	ν <	λζ <
Βοιωτίας		
Σίφαι	να	λζ <' ιβ'
Κρεῦσα	να δ	λζ <
Μεγαρίδος		
Πηγαὶ	να γ' ιβ'	λζ γ' ιβ'
καὶ μετὰ τὸν Ἰσθμὸν Νισαία, ἡ καὶ Μέγαρα καλουμένη	νβ	λζ γ
Ἀττικῆς		
Ἐλευσὶν	νβ γ	λζ δ
Πειραιεὺς	νβ <' δ'	λζ ϛ
Εἰλισσοῦ ποταμοῦ ἐκβολαὶ	νβ <' γ' ιβ'	λζ ιβ
Μουνυχίας λιμὴν	νγ δ	λζ
Ὕφορμος λιμὴν	νγ <	λζ <' γ'
Σουνίον ἄκρον	νγ <' ιβ'	λϛ δ
Καὶ ἐν Αἰγαίῳ πελάγει ἀνατολικῆς πλευρᾶς περιγραφὴ		
Πάνορμος λιμὴν	νγ γ	λζ
Ἀρτέμιδος ἱερὸν	νγ	λζ ιβ
Κυνόσουρα ἄκρα	νγ ϛ	λζ γ
Ἀσωποῦ ποταμοῦ ἐκβολαὶ	νγ ϛ	λζ γ' ιβ'
Χερσόννησος ἄκρα	νγ ϛ	λζ ϛ
Ὠρωπὸς	νγ δ	λζ γ
Βοιωτίας		
Αὐλὶς	νγ δ	λζ δ
Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ ἐκβολαὶ	νγ ϛ	λζ ϛ
Σαλγανεὺς	νγ	λη
Ἀνθηδὼν	νγ	λη ιβ
Φώκαι	νβ γ	λη ϛ
Μυρτοῦς. τοῦ Οἰταίου κόλπου ὁ μυχὸς	νβ δ	λζ ϛ
Ὀπουντίων		
Κνημῖδες	νβ ϛ	λη γ' ιβ'

Κυνὸς	νβ	λη γ

Λοκρῶν Ἐπικνημιδίων

Βοαγρίου ποταμοῦ ἐκβολαὶ	να ς	λη γ
Σκάρφεια	να ς	λη γ' ιβ'

Ὄρη δ᾽ εἰσὶν ἐν τῷ εἰρημένῳ τμήματι, ὅ τε Καλλίδρομος ὄρος,

οὗ τὸ μέσον ἐπέχει μοίρας	μθ	λη δ
καὶ ὁ Κόραξος ὄρος	μθ	λη
καὶ ὁ Παρνασσὸς ὄρος	ν	λη
καὶ ὁ Ἑλικὼν ὄρος	να	λζ δ
καὶ ὁ Κιθαιρὼν τὸ ὄρος	να γ	λζ ς
καὶ ὁ Ὑμηττὸς τὸ ὄρος	νβ ς	λζ γ

Τῶν δὲ ποταμῶν ὁ μὲν Ἀχελῷος ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν τῷ Πίνδῳ ὄρει. ὁ δὲ Εὔηνος ἐν τῷ Καλλιδρόμῳ ὄρει ἐπιστρέφων πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἐπὶ τὸν Κηφισσὸν ποταμόν· ὃς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρέων ῥέων, συμμίσγει τῷ τε Ἀσωπῷ καὶ τῷ Ἰσμηνῷ τοῖς ποταμοῖς κατὰ τὴν Βοιωτίαν, ἐπὶ θέσεως μοιρῶν | νβ | λη

Πόλεις δ᾽ εἰσὶν ἐν τῇ Ἑλλάδι μεσόγειοι αἵδε·

Αἰτωλίας μεσόγειοι,

Χαλκὶς	μθ	λη ιβ
Ἀράχθος	μη ς	λζ ς' ιβ'
Πλευρώνη	μη ς	λζ γ
Ὤλενος	μθ	λζ ς
Καλυδὼν	μθ	λζ γ

Δωρίδος

Ἐρινεὸς	μθ	λζ ς
Κυτίνιον	μη γ	λη γ
Βοιὸν, ἢ Βοῖον	μθ ς	λη δ
Λιλαία	ν ιβ	μη δ

Λοκρῶν Ὀζολῶν μεσόγειος

Ἄμφισσα	μθ ς	λζ ς

Λοκρῶν Ἐπικνημιδίων μεσόγειος

Θρόνιον	νδ <	λη γ

Φωκίδος μεσόγεια

Πυθία	ν ς	λζ δ
Δελφοὶ	ν	λζ ς
Δαυλὶς	ν γ	λζ ς
Ἐλάτεια	να	λη
Αἰγόσθενα	ν δ	λζ δ
Βούλεια	ν ς	λζ γ' ιβ'

Ὀπουντίων μέσογειος

Ὀποῦς	νβ	λη ς

Βοιωτίας μεσόγειοι

Θίσβη	νβ	λη ς
Θεσπιαὶ	να ιβ	λζ <'γ
Ὀρχομενὸς	να γ	λζ δ
Κορώνεια	να ς	λζ ς
Ὑάμπολις	νβ	λζ ς
Χαιρώνεια	να δ	λζ δ
Λεβαδία	να δ	λζ δ
Κῶπαι	να ς	λζ ιβ
Ἁλίαρτος	νβ ιβ	λζ ς
Πλαταιαὶ	νβ δ	λζ γ
Ἀκραίφια	νβ γ	λη ιβ
Τάναγρα	να ς	λζ <'ιβ'
Θῆβαι Βοιωτίαι	νβ γ	λζ ς
Δήλιον	νγ γ	λζ δ

Μεγαρίδος μεσόγειος

Μέγαρα	νβ	λζ γ

Ἀττικῆς μεσόγειοι,

Οἰνόη	νδ	λζ ς
Ἀθῆναι	νβ δ	λζ δ
Ῥαμνοῦς	νδ δ	λζ ς
Μαραθὼν	νγ δ	λζ γ

Ἀνάφλυστος	νδ	λζ ς

Εὐβοίας νήσου περιγραφή.

Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Ἀχαΐᾳ, ἐν μὲν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, ἥ τε Εὔβοια, μεγάλη οὖσα· ἧς ἡ περιγραφὴ ἔχει οὕτως,

Κήναιον ἄκρον	νβ γ	λε ε' ιβ'
Ἀταλάντης νησίον	νβ ε	λη
Αἴδηψος	νδ γ	λη γ' ιβ'
Χαλκὶς παρὰ τὸν Εὔριπον	νδ ε	λη
Ἐρετρία	νδ <'γ	λζ <'γ'
Ἀμάρυνθος	νδ ιβ	λζ ε' ιβ'
Λέων ἄκρον	νδ δ	λζ ς
Κοίλη ἀκτὴ	νδ ε	λζ ε
Κάρυστος	νδ ε	λζ ε
Γεραιστὸς λιμὴν	νδ γ	λζ <'η'
Καφηρεὺς ἄκρον	νε	λζ <'γ'
Κοῖλα Εὐβοίας	νδ γ	λζ <'η'
Χερσόνησος ἄκρα	νδ ε	λη ς
Βουδόρου ποταμοῦ ἐκβολαὶ	νδ	λη <
Κήρινθος	νδ <'γ'	λη ς
Ἀρτέμιδος ἱερὸν	νδ γ	λη δ
Ὠρεὸς	νδ <'ς'	λη γ
Φαλασία ἄκρα	νδ γ	λη ε
Δῖον ἄκρον	νδ	λη <'ιβ'

Παρὰ δὲ τὴν Ἀττικὴν, καὶ ὑπὸ τὴν Εὔβοιαν νῆσον, νῆσοι αἵδε·

Θήρα νῆσος, ἐν ᾗ πόλεις δύο

Ἐλευσὶν	νδ <'γ'	λς γ
Οἴα	νδ	λς γ' ιβ'

Κία νῆσος, ἐν ᾗ πόλεις τρεῖς,

Καρθαία	νδ γ' ιβ'	λζ
Ἰουλὶς	νδ γ	λζ
Κορησσία	νδ δ	λς <'δ'
Ἴου νήσου ἡ πόλις	νδ γ	λς <'ιβ'
Πολύαιγος νῆσος ἔρημος	νδ γ	λς δ
Θηρασίας νήσου ἡ πόλις	νδ <'η'	λς
Δήλου νήσου ἡ πόλις	νε γ' ιβ'	λζ γ
Ὠλίαρος	νε γ	λς ε
Κύθνος	νδ <'γ' ιβ'	λζ
Ῥήνη	νε ιβ	λζ ς
Μυκόνου νήσου Φορβία ἄκρα	νε <'η'	λζ ς
Μυκόνου ἡ πόλις	νε γ	λζ ς

Καὶ τῶν Κυκλάδων καλουμένων νήσων αἱ πόλεις

Ἄνδρου νῆσου	νε	λζ ε
Ἄνδρου ἡ πόλις	νε γ	λζ γ' ιβ'
Τήνου νήσου ἡ πόλις	νε ιβ	λζ < ιβ
Σκύρου νήσου ἡ πόλις	νε δ	λζ δ
Νάξου νήσου ἡ πόλις	νε γ	λζ
Πάρου νήσου ἡ πόλις	νε ε	λς γ
καὶ τὸ Σήνιον αὐτῆς ἄκρον	νε γ	λς γ
Σίφνου νήσου ἡ πόλις	νε δ	λς <'η'
καὶ μεσόγειοι τῆς Σερίφου	νε	λς <'γ'
Φιλοκάνδρου (seu Φολεγάνδρου)	νε	λς ε
Σικίνου	νη <'γ'	λς <'ιβ'

Πελοποννήσου θέσις ἐκ τοῦ Πτολεμαίου.

Ἡ δὲ Πελοπόννησος ὁρίζεται ἀπ᾽ ἄρκτων μὲν τῷ τε Κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ τῷ Ἰσθμῷ, καὶ τῷ ἐφεξῆς Κρητικῷ πελάγει· ἀπὸ δὲ δυσμῶν καὶ μεσημβρίας, τῷ Ἀδριατικῷ πελάγει· ἀπὸ δὲ ἀνατ-

ἀνατολῶν, τῷ Κρητικῷ πελάγει· καὶ ἔστιν ἡ παράλιος αὐτῆς τὴν περιγραφὴν ἔχουσα οὕτως.

Μετὰ τὰς ἐν Μεγαρίδι Πηγάς, αἵτινες εἴρηνται ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ τῆς Ἀχαΐας, ἐπέχουσαι	να γ' ιβ'	λζ γ' ιβ'
Κορινθίας		
Ἱερὸν Ἥρας	να δ	λζ δ
Λεχαῖον ἐπίνειον	να γ	λζ
Ἀσωποῦ ποταμοῦ ἐκβολαί	να	λς <' ιβ'
Σικυωνίας		
Συὸς ποταμοῦ ἐκβολαί	ν γ	λζ
Τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀχαΐας		
Αἴγειρα, [ἡ νῦν Βοσίτζα]	ν δ	λς <' ιβ'
Αἴγιον	μθ δ	λς ς
Ἐρινεὸς λιμήν	μθ δ	λς <' ιβ'
Ῥίον ἄκρον, τὸ καὶ Δρέπανον	μθ γ	λζ ς
Ποσειδῶνος ἱερόν	μθ δ	λζ
Πάτραι	μθ ς	λς
Ὤλενος [πόλις]	μη	λς δ
Δύμη [πόλις]	μη γ	λς γ
Ἄραξος ἄκρα	μη ς	λς δ
Ἠλείας		
Κυλλήνη ἐπίνειον, [ἡ νῦν Γλαρέντζα]	μη ς	λς ς
Πηνειοῦ ποταμοῦ ἐκβολαί	μη γ	λς ς
Χελωνίτης, ἄκρα, [Ἰλιακός]	μη	λς δ
[Χελωνίτης κόλπος	μη γ	λς δ]
Ἰχθύς, ἄκρα	μη ιβ	λς
Ἀλφειοῦ ποταμοῦ ἐκβολαί [ἡ νῦν Ῥοφέας]	μη γ	λε <' ιβ'
ἡ ἀρχὴ τοῦ ποταμοῦ	μς	λς <
Μεσσηνίας		
Κυπάρισσοι	μθ <' ιβ'	λς ς
Κυπαρίσσιον ἄκρον	μη ς' ιβ'	λε γ
Σέλα ποταμοῦ ἐκβολαί, [Ἀβαρῖνος]	μη γ' ιβ'	λς γ
Πύλος [πόλις]	μη ς' ιβ'	λε <
Κορυφάσιον ἄκρον	μη ς	λε γ' ιβ'
Μεθώνη [πόλις· Πήδασον Ὅμηρος λέγει]	μη ς	λε γ' ιβ'
Κολώνη [πόλις]	μη <' δ'	λε δ
Ἀκρίτας, ἄκρα	μη <' δ'	λε
τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου		
Ἀσίνη [πόλις]	μη ς	λε
Κορώνη [πόλις]	μθ ς	λε ιβ
Μεσσήνη [πόλις]	μθ δ	λε ιβ
Πανίσου ποταμοῦ ἐκβολαί	μθ δ	λε δ
τοῦ αὐτοῦ ἡ πρὸς τὸν Ἀλφειὸν συναφή	μθ γ	λε δ
Φεραί [πόλις]	μθ	λε <' ιβ'
Ἀβέα [πόλις]	μθ <	λε δ
Λακωνικῆς		
Λεῦκτρον [πόλις· Μαΐνη]	μθ δ	λε ς
Ταιναρία ἄκρα	ν	λδ γ
τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου		
Ταίναρον [πόλις]	ν	λδ δ
Καινή [πόλις, ὅπου ὁ Ψαμαθίας λιμήν]	ν ιβ	λδ ς
Τευθρώνη [πόλις]	ν ς	λδ ς
Λᾶς [πόλις]	ν δ	λε
Γύθιον [πόλις, ἡ νῦν Παλαιόπολις, καὶ Πασσαβᾶς]	ν γ	λε ιβ
Τρίνασος ἐπίνειον	ν γ' ιβ'	λε ς
Εὐρώτα ποταμοῦ ἐκβολαί, [τοῦ Νήειλδος]	ν ς	λε δ
τοῦ αὐτοῦ ἡ ἀρχή	ν ε	λε <' δ'
Ἀκρεῖα [πόλις]	ν ς' ιβ'	λε ς
Βιανδῖνα [πόλις]	ν <' δ'	λε ς
Ἀσωπὸς πόλις	ν ς' γ'	λε ιβ
Ὄνου γνάθος [ἄκρα]	να	λε
Βοιαί [πόλις· τὰ νῦν Βάτικα]	να	λε ιβ
Μαλέα ἄκρα	να γ	λε

ἐν δὲ τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ ἔτι Λακωνικῆς		
Μινῴα λιμήν	να ς	λε γ
Διὸς σωτῆρος λιμήν	να <	λε δ
Ἐπίδαυρος [πόλις, ἡ Μονεμβασία]	να ιβ	λε ς
Ζάρηξ [πόλις, ὁ νῦν Ἱέραξ λιμήν]	να	λε γ
Κυφάντα λιμήν	να ς	λε δ
Πρασία [πόλις]	να γ	λε γ
Ἀργείας		
[Ἄστρον	να .	. .]
Ἰνάχου ποταμοῦ ἐκβολαί	να ς	λε δ
τοῦ αὐτοῦ ἡ ἀρχή	να	λς ς
Ναυπλία ἐπίνειον	να <' ιβ'	λς
Φλιοῦς [πόλις· τὰ Θέρμια]	να δ	λς ιβ
Ἑρμιόνη [πόλις]	νβ	λς
Σκύλλιον ἄκρον	νβ ς	λς ιβ
Τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου Ἀργείας [ἤγουν τὰ πρὸς ἀνατολὴν Κορίνθου]		
Τροιζὴν [πόλις, Φανάρειον]	νβ γ	λς ιβ
Μεθήνη χερσόννησος	νβ γ	λς γ
Ἐπίδαυρος [πόλις]	να ς	λς γ' ιβ'
Σπίραιον ἄκρον	να δ	λς ς
Ἀθηναίων λιμήν	να ς	λς ς
Βουκέφαλος λιμήν	να γ' ιβ'	λς δ
Κορινθίας		
Κεγχρέαι ἐπίνειον	να γ' ιβ'	λς <' γ'
Σχοινοῦς λιμήν	να γ	λζ
Τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὄρη,		
ἡ Φολόη [τὸ νῦν Ἄγραι]	μθ δ	λς γ
ὁ Στύμφαλος [ἡ Ζέρεια· τὸ αὐτὸ καὶ Κυλλήνη]	μθ ς	λς ς
ἡ Μίνθη [τὸ τῶν νῦν Σκορτῶν]	μθ	λε ς
τὸ Ταΰγετον [τὸ νῦν Πενταδάκτυλον]	μθ γ	λε δ
τὸ Κρόνιον [τὸ τῶν νῦν Τζακονίας]	ν ς	λε δ
ὁ Ζάρηξ, τὸ ὄρος [τὸ τῶν νῦν Ζάρακα]	να	λε γ
Μεσόγειοι δὲ εἰσὶ πόλεις, τῆς μὲν ἰδίως Ἀχαΐας αἵδε,		
Φεραί [ἡ καὶ Ἐφύρα]	μθ δ	λς δ
Ἑλίκη [τὰ νῦν Τρύπα]	μθ	λς δ
Βοῦρα [ἡ νῦν Περνίτζα]	ν	λς ς
Πελλήνη [ἡ νῦν Κέρκοβα]	ν γ	λς δ
Σικυωνίας μεσόγειοι,		
Φλιοῦς	ν ς	λς γ
Σικυὼν [τὰ νῦν Βασιλικά]	να	λς ς
Κορινθίας μεσόγειος,		
Κόρινθος [ἡ πάλαι Ἐφύρα]	να δ	λς <' γ'
Ἠλείας μεσόγειοι,		
Ἦλις πόλις	μθ	λς γ
Ὀλυμπία Πίσα	μη <	λς γ
Κορωνή	μη γ	λς γ
Ὑπάνεια	μθ ς	λς
Λέπρεον	μη ς	λς
Τυμπάνεια	μθ ς	λς γ
Ἀρκαδίας μεσόγειοι,		
Ἡραία	μθ γ	λς
Φιάλεια	μθ γ	λε <' ιβ'
Τεγέα	μθ ς	λς γ
Ψωφὶς	μθ γ	λς ιβ
Λισιαί	μθ	λς
Ἀντιγόνεια, ἡ καὶ Μαντίνεια [ἡ περὶ τὰ Τζέπαινα Παλαιόπολις]	μθ γ	λε δ
Στύμφαλος [ἡ Ζάρακα νῦν]	ν γ	λς γ
Κλείτωρ	ν ιβ	λς ς
Λίκαια	ν ς	λς γ
Μεγάλη πόλις [ἡ Φιλητῶ]	ν γ	λς
Ἀργείας μεσόγειοι,		
Νέμεα	να ιβ	λς ιβ

Κλεωναὶ	να	ϛ	λϛ	γ
Ἄργος [πόλις]	να	γ	λϛ	δ
Μυκῆναι [πόλις, τὸ Πολύφεγγον]	να	δ	λϛ	ϛ
Ἀσίνη	να	γ′ ιβ′	λϛ	δ
Μεσσηνίας μεσόγειοι,				
Ἁλίαρτος	μη	ϛ	λε	δ
Ἰθώμη	μη	ϛ	λε	γ′ ιβ′
Τροιζὴν	μθ	ϛ	λε	γ
Λακωνικῆς μεσόγειοι,				
Καρδαμύλη	ν		λε	γ′ ιβ′
Λακεδαίμων	να		λε	ϛ
Κύφαντα	να		λε	ϛ
Λέρνη πόλις	να		λε	∠′ ιβ′
Θύελον	να		λε	γ
Βλέμμινα	ν	γ	λε	δ
Θαλάμη [ἡ νῦν Καλαμάτα]	να		λϛ	
Γερηνία	ν	ϛ	λε	γ
Οἰνόη [ἡ καὶ Πύλος]	ν	γ	λε	γ
Βίτυλα	ν		λε	

[Πᾶσαν Πελοπόννησον Ὅμηρος Ἄργος καλεῖ· ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Λακωνικὴν ἰδίως Ἄργος Ἀχαϊκόν]

Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Πελοποννήσῳ αἵδε

Στροφάδες	μζ	γ	λϛ	
καὶ ἡ Πρώτη	μζ	ϛ	λε	ϛ
καὶ ἡ Σφαγία	μη		λε	
καὶ ἡ Θιγανοῦσα	μη	γ	λα	γ
καὶ τῆς Κυθήρας νήσου ἡ πόλις	ν	ϛ	λδ	γ
καὶ ἡ Ἔπλα	να	δ	λδ	γ
καὶ ἡ Σαλαμὶς	νβ		λζ	
καὶ τῆς Αἰγίνης νήσου ἡ πόλις	νβ	ϛ	λϛ	δ

EX PLINII LIB. IIII.

LOCRI, Cap. III.

PRoximi Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum OEanthe. Portus Apollinis Phæſtij, ſinus Criſſæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæſtum, Calamiſus. Vltra Cirrhæi Phocidis campi: oppidum Cirrha, portus Chalæon: a quo VII M. paſſuum introrſus liberũ oppidum Delphi, ſub monte Parnaſo, clariſſimi in terris oraculo Apollinis. Fons Caſtalius: amnis Cephiſus pręfluẽs Delphos, ortus in Lilæa quondam vrbe. Præterea oppidum Criſſa, & cum Bulenſibus Anticyra; Naulochum, Pyrrha, Amphiſſa immunis: Trichone, Tritæa, Ambryſus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotię alluitur cũ oppidis Gymnis, Thebis, quæ Corſicæ cognominatæ ſunt, iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, vnde Peloponneſi proſilit ceruix.

PELOPONNESVS, Cap. IIII.

Peloponnesvs, Apia antè appellata & Pelaſgia, penínſula haud vlli terræ nobilitate poſtferenda; inter duo maria, Ægæum & Ionium, platani folio ſimilis, propter anguloſos receſſus, circuitu DLXIII M. paſſuum colligit, autore Iſidoro. Eadem per ſinus pene tantundem adiicit. Anguſtiæ, vnde procedit, Iſthmos appellantur. In eo loco irrumpentia e diuerſo quæ dicta ſunt maria, a ſeptentrione & exortu, eius omnem ibi latitudinem vorant, donec cõtrario incurſu æquorum tantorum, in quinque M. paſſ. interuallo, exeſis vtrinque lateribus, anguſta ceruice Peloponneſum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Quam ob cauſam perfodere nauigabili alueo anguſtias tentauere Demetrius rex, dictator Cæſar, C. princeps, Domitius Nero, infauſto (vt omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Iſthmon appellauimus, applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab vtroque litore ſtadiis, e ſumma ſua arce quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diuerſa duo maria proſpectans. LXXXVII M. paſſ. ad Corinthiacum ſinum traiectus eſt Patras a Leucade. Patræ colonia in lõgiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex aduerſo Ætoliæ, & fluminis Eueni, minus M. paſſ. (vt dictum eſt) interuallo, in ipſis faucibus. Sinum Corinthiacũ LXXXV M. paſſ. in longitudinem vſque ad Iſthmon tranſmittunt.

ACHAIA, Cap. V.

Achaiæ nomen prouinciæ, ab Iſthmo incipit: antè Ægialos vocabatur, propter vrbes in litore per ordinem diſpoſitas. Primæ ibi quas diximus Lechee, Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorum caſtellum. Oppida Helice, Bura, & (in quæ refugere hauſtis prioribus) Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleonæ, Hyſiæ. Panormus portus, demonſtratumque iam Rhion: a quo promontorio quinq; M. paſſ. abſunt Patræ, quas ſupra memorauimus. locus Pheræ. In Achaia IX montium Scioeſſa notiſſimus: fons Cymothoe. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme: loca Bupraſium, Hyrmine, promontorium Araxum: Cyllene ſinus, promontorium Chelonatas, vnde Cyllenen duo M. paſſuum: caſtellũ Phliũs. quæ regio ab Homero Aræthyrea dicta, poſtea Aſopis. Inde Eliorum ager, qui antea Epei vocabantur. Ipſa Elis in mediterraneo, & a Pylo XII M. paſſ. Intus delubrum Olympij Iouis, ludorum claritate faſtos Græciæ complexum. Piſæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys: amnis Alpheus, nauigabilis, ꝑpe ſex oppida: Aulon, Leprion, promontorium Plataniſtũs: omnia hæc ad occaſum verſa. Ad meridiem autem Cypariſſius ſinus, cum vrbe Cypariſſo, LXXII milium paſſuum circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: ſinus Aſinæus, ab oppido Aſine; Coronæus, a Corone, finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Meſſenia duodeuiginti montium: amnis Pamiſus. Intus autem ipſa Meſſene, Ithome, OEchalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Huius ſinus circuitus LXXX M. paſſ. traiectus vero XXX M. Dehinc a Tænaro ager Laconicus liberæ gentis: & ſinus circuitu CCVI M. traiectu XXXIX M. Oppida Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra: & intus

intus Sparta, Theramnæ; atque vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Ægilodes: oppidum Psamathus: sinus Gytheates, ab oppido: ex quo ad Cretam insulam certissimus cursus. omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scyllæum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta milia pass. idem ambitu centum septuagintaduo milia. Oppida Bœa, Epidaurus, Limera cognomine: Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Erasinus: inter quos Argos, Hippium cognominatum, supra lacum Lernen, a mari M M. passuum: nouemq; additis milibus, Mycenæ: & vbi fuisse Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliique vndecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Psamathe. A Scyllæo ad Isthmum C L X X V I I M. passuum. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphasium; appellatumque alias Inachion, alias Dipsion Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus, olim querno nemore redimitus; vnde nomen; ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æsculapij delubro celebre. Spiræum promontoriũ, portus Anthedon & Bucephalus; &, quas supra dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera, cum delubro Neptuni, quinquennalibus inclyto ludis. Tot sinus Peloponnensem oram lancinant, tot maria allatrant. siquidem a Septẽtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico vrgetur: ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo; quod a Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

DE ARCADIA, CAP. VI.

MEDITERRANEA eius Arcadia maxime tenet, vndiq; a mari remota: initio Drymodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius Psophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Pallantium, vnde Palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocaliũ, Carnon, Parrhasiæ, Thelpusa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Enispe, Macistum, Lampe, Clitorium, Cleonæ; inter quæ duo oppida regio Nemea, Bembinadia vocitata. Montes in Arcadia, Pholoë, cum oppido: item Cyllene, Lycæus, in quo Lycæi Iouis delubrum: Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: præterque, ignobiles octo. Amnes, Ladon, e paludibus Phenei; Erymanthus, e monte eiusdem nominis, in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphirẹi, Abeatẹ, Pyrgenses, Perethes, Paragenitẹ, Tortuni, Typania, Thryasij, Tritienses. Vniuersæ Achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponnesus in latitudine a promõtorio Maleæ ad oppidum Lechæum Corinthiaci sinus, C L X M. pass. patet: at in transuersum ab Elide Epidaurum C X X V M. Ab Olympia Argos per Arcadiam, L X I I I M. Ab eodem loco ad Phliunta, dicta mensura est. Vniuersa autem, velut pẽsante æquorum incursus natura, in montes V I atque L X X attollitur.

GRÆCIA, ET ATTICA, CAP. VII.

AB Isthmi angustiis Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea, prima Attica, antiquitus Acte vocata. Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris, a colonia Megara, e regione Pagarum. Duo hæc oppida, excurrente Peloponneso, sita sunt vtraque ex parte, velut in humeris Hellادis. Pagæi, & amplius Ægosthenenses, contributi Megarensibus. In ora autem hac portus Schœnûs: oppida Sidûs, Cremyon; Scironia saxa, V I M. longitudine; Geranea, Megara, Eleusin. Fuere & OEnoa, & Probalinthus, quæ nunc non sunt. Ab Isthmo L I I M. pass. Piræus & Phalera portus, V M. pass. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga vllius præconij amplius: tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephisia, Larine, Calliroe, Enneacrunos. Montes, Brilessus, Ægialeus, Icarius, Hymettus, Lycabettus: amnis Ilissus. A Piræo X L I I M. pass. Sunium promontorium, Doriscum promontorium. Potamos, Brauron, Ion, quondam oppida: Rhamnûs, pagus: locus Marathon, campus Thriasius, oppidum Melita, & Oropus, in confinio Bœotiæ, cuius Anthedon, Onchestus, Thespiæ liberũ oppidum, Lebadea; nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorũ numinum Liberi atque Herculis (vt volunt) patria: & Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur & his Thebis saltus Cithæron, amnis Ismenus. Præterea fontes in Bœotia, OEdipodia, Psamathe, Dirce, Epigranea, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes, extra prædictos, Mycalesus, Adilisius, Acontius. Reliqua oppida inter Megaram & Thebas, Eleutheræ, Haliartus, Platææ, Pheræ, Aspledon, Hylæ, Thisbe, Erythræ, Glissas, Copæ: iuxta Cephisum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phlygone, Grephis, Coronea, Chæronea. In ora autem infra Thebas, Ocalea, Eleon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyriæ, Mycalessus, Hyreseon, Pteleon, Olyros; Tanagra, liber populus; & in ipsis faucibus Euripi, quẽ facit obiectu insulæ Eubœæ, Aulis, capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere. Locri deinde, Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati; per quos amnis Cephisus defertur in mare. Oppida Opûs, vnde Opuntius sinus; Cynos. Phocidis in litore vnum, Daphnûs. Introrsus in Locris Elatea, & in ripa Cephisi (vt diximus) Lilæa; Delphosque versus Cnemis, & Hyampolis. Rursus Locrorum ora: in qua Larymna, Thronium; iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus, ab incolis dictus: in quo oppida Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde; in qua Sperchios, Erineon, Boïon, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons est OEta. Sequitur mutatis sæpe nominibus Æmonia. Eadem Pelasgicum Argos, Hellas: eadem Thessalia, & Dryopis, semper a regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, a quo Græcia: ibi Hellen, a quo Hellenes. Hos eosdem Homerus tribus nominib. appellauit, Myrmidonas, & Hel-

lenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominantur Dorida accolētes. Eorum oppida, Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum anguſtiæ: quo argumento IIII M. paſſ. inde Heraclea Trachin dicta eſt. mons ibi Callidromus: oppida celebria Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

THESSALIA, CAP. VIII.

IN Theſſalia autem Orchomenus, Minyeus antea dictus; & oppidum Almon, ab aliis Elmon: Atrax, Pelinna, fons Hyperia. Oppida Pheræ, (quarum a tergo Pierus ad Macedoniam protenditur) Lariſſa, Gomphi, Thebæ Theſſaliæ, nemus Pteleon, ſinus Pagaſicus: oppidum Pagaſa, idem poſtea Demetrias dictum; Tricca, Pharſalici campi cum ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, (quondam topiario naturæ opere ſpectabilis) Buzygæus, Donaceſa, Bermius, Daphiſſa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt IIII atque XXX; quorum nobiliſſimi Cerceti, Olympus, Pierus, Oſſa: cuius ex aduerſo Pindus & Othrys, Lapitharum ſedes, ad occaſum vergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, caueatis ante eos LXXV vrbibus. Flumina Theſſaliæ Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamiſus: fons Meſſeis: Lacus Bœbeis: & ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gomphos; interque Oſſam & Olympum nemoroſa cōualle defluens D ſtadiis, dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu Tempe vocantur, V M. paſſ. longitudine, & ferme ſeſquijugeri latitudine, vltra viſum hominis attollentibus ſe dextera læuaque leniter conuexis jugis. Intus ſua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem Eurotan; nec recipit, ſed olei modo ſupernatantem (vt dictum eſt ab Homero) breui ſpatio portatum abdicat; pœnales aquas diriſque genitas argenteis ſuis miſceri recuſans.

ILLVSTRI

ILLVSTRI AC GENEROSO DN. HVLDRICHO FVGGERO, COMITI KIRCHBERGÆ, DOMINO *Weiſſenhorni, literarum & literatorum mæcenati benigniſsimo S. & F. S.*

EFERT in Gracchis Plutarchus, Appium Claudium, virum conſularem & cenſorium, ſenatuſque Romani principem, quum Tib. Graccho, iuueni inter ęquales ſpectatiſſimo, filiam ſuam deſpondiſſet, domumq; ilico reuerſus, a limine Antiſtię vxori alta voce nunciaſſet, ſe filiam ſuam Claudiam viro deſpōdiſſe: ibi Antiſtiam admiratam reſpondiſſe, *Quænam fuit hæc feſtinatio? quæ properatio? niſi forte Tib. Gracchū ei ſponſum inueniſti.* Sentiebat nimirum prudens illa matrona, tum demum in filiabus elocandis accelerari poſſe, quum genere ac virtute clari occurrunt proci. Sic ego has in Pauſaniam Notas, quaſi filiam impuberem, intra priuatos parietes vſq; ad opportunum editionis tempus retinendas primum arbitrabar, nec in publicum emittēdas antequam & maturuiſſent, & idoneo patrono nuncupari poſſent. At ſimulatque intellexi, quod opus Xylander viuus tibi, illuſtris & generoſe Comes, deſtinarat, id defuncti filium maximo tuo merito tibi dedicaſſe: ſtatim cōſilium mutaui, nec mihi vel opportunius editionis tempus exſpectādum, vel benigniorem mæcenatem quærendum eſſe iudicaui. Iampridem enim e multis magnorum virorum ſcriptis, adhæc e familiaribus amicorū ſermonibus, multa & præclara cognoueram de laudabili generoſæ familiæ veſtræ erga bonas literas amore ac ſtudio. Sciebam etiam aliquammulta eximiæ alacritatis ingenia, quę a parentibus & propinquis ad perſequendas diſciplinas liberales parum adiumenti habebāt, veſtro ſecundum Deum beneficio ad ſummum eruditionis faſtigium aſcendiſſe, clariſque doctrinæ monumentis & debitas vobis retuliſſe gratias, & maximas reipubl. attuliſſe vtilitates. quin etiam exteros non paucos hac ipſa benignitate veſtra excitatos, crebra ſuæ induſtriæ ſpecimina vobis obtuliſſe, vosque in honorificentiſſimo iſto ſtudio collaudaſſe ac cōfirmaſſe recordabar. Inprimis autem hoc maximæ gloriæ veſtræ lumen obuerſabatur animo, quod antiqua tum ſacrorum, tum profanorum ſcriptorum monumenta, Hebraica, Græca, Latina, quantocunq; precio coemere ſtuduiſtis; vosque non minus in colligendis, quam docti in edendis vtilibus libris gnauos præbuiſtis. Tanta profecto hac in re vigilātia & magnificentia veſtra fuit, vt non modo ſuperiorum temporum, ſed etiam noſtræ ætatis potentiſſimis regibus, & illuſtriſſimis principibus cedere nolueritis; ſed multas, easque ampliſſimas, Græciæ, Italiæ, Galliæ ac Germanię

bibliothecas, manuſcriptorum voluminũ copia ſi non ſuperaueritis, at ſaltem æquaueritis. Tuam vero, generoſe domine, hanc propriã eſſe laudem, hoc peculiare ornamẽtum conſiderabam, quod quam propinqui in comparandis inſignium librorum theſauris gloriam acquiſiuerũt, eam tu in te fere ſolum tranſtuliſti. Libros enim tuos, quos optimos habes & quamplurimos, cum proſperis in rebus maximi ſemper (vt par eſt) feciſti; tum in aduerſis vniuerſo diuitiarum agmine longe potiorem duxiſti; non ſecus ac ſi repentina hoſtium vi capta ciuitate princeps, vbi nullus defenſioni reliquus eſt locus, collecta ſuorum manu, non tam in gemmis & reliquis ornamentis, quam in priuilegiorum tabulis ſibi & poſteritati conſeruandis anxie laborat. Adhæc memineram te pro tuo erga remp. literariam ſtudio, aliquoties per amicos apud Wechelum prius, deinde apud defuncti heredes, ſollicite inſtitiſſe, vt Pauſaniæ a Xylandro recogniti noua editione, aſſiduæ doctorum virorum petitioni tandem aliquando ſatisfieret. Hæc itaque animo complectens, exiſtimaui me recte facturum, ſi optimo & deſideratiſſimo auctori, veteriſq; Græciæ ſeruatori, qui ſub tuo patrocinio in publicum prodit, has annotatiunculas ceu fidiſſimum comitatum adiungerem: hac ſpe, te, quemadmodum Pauſanias noſter Eurydicen Antipatri filiam cum Berenice ac reliquo comitatu benigniſſime a Ptolemæo ſponſo exceptam ſcribit, ita te Pauſaniam ipſum cum κοσμητικῷ famulitio humaniſſime excepturum eſſe. Eſt certe, vt ipſa Pauſaniæ recognitio, ita harum annotationum pars a Xylandro profecta; & quod felicibus auſpiciis ab eo fuerat inchoatum, pari ſucceſſu ad finem perductũ fuiſſet, ſi Deus nos quotidianis doctiſſimi viri lucubrationib. diutius frui voluiſſet. Sed quoniam id nobis diuinitus obtingere non potuit, ego doctorum virorum hortatu inſtinctus, lampade a defuncto accepta, opus ſum aggreſſus. Quod nequaquam feciſſem (vt qui & rei difficultati, & anteceſſoris inſigni eruditioni me imparem eſſe perſpicerem) niſi valida mihi ad conficiendum hunc laborem in promptu fuiſſent ſubſidia. Vt enim candide cum ſummo Latinæ eccleſiæ theologo profitear per quos in hoc opere profecerim, nec debita laude quempiam defraudem, quum Pauſaniæ nouam editionem a Wechelianis adornari percrebuiſſet, benigne ad eos miſſa fuere duo Pauſaniæ exemplaria, aliquot in locis emendata. Eorum alterum fuit magni Germaniæ noſtræ luminis, Ioachimi Camerarij; quod eius filij, doctiſſ. & humaniſſ. viri, pro ſuo cum erga nos priuato, tum erga omnes literatos publico ſtudio ac fide, ſuppeditarunt. Alterum nobis paulo ante obitum impertiit clariſſ. vir Zachar. Vrſinus, cui Xylander eum codicem a celeberrimo typographo Ioanne Oporino acceptum donarat. In eo agnoſcebam multa Io. Hartungi, doctiſſimi Græcarum literarum profeſſoris, manu annotata. Eo ipſo libro in ſua verſione vſus fuerat Abrahamus Lœſcherus: qui, vt pleraſque Hartungi notas fuerat ſequutus, ita quaſdam illis non aſpernandas adiecerat. Præterea quæ in eruditiſſimis Aduerſariorum, Commentariorum, Animaduerſorum, Nouarum lectionum & Emendationum libris Adrianus Turnebus, Dionyſius Lambinus, Adrianus Iunius, Gulielmus

mus

mus Canterus, & Paulus Leopardus in hoc autore mēda deprehenderant, diligenter & ipsa conquisita erant, & suo quæque loco a me posita. Quædam etiam suggerebantur a Io. Oplopœo; qui vt aliis multis, ita & huic operi non sine magna diligentiæ laude corrector præfuit. Sed omnium vberrimam mihi materiā subministrabat doctissima Romuli Amasæi, summi viri, interpretatio. Eam enim cum Græco textu conferre quum aggressus essem, eo consilio, vt si qua in versionem irrepsissent vitia, ea Græci codicis adminiculo inde tollerentur; comperi quamplurimis in locis, non tam Græcum Latino, quàm Latinum Græco mutuam sanationis operam præstare. vnde coniicio, Amasæum in sua versione, præter sagacissimum iudicij acumen, manuscriptos etiam codices, impressis emendatiores, ad manum habuisse. His fretus adiumentis, inchoatas a Xylandro annotationes, & ad quintum duntaxat librum perductas, redordiri cœpi; & quæ omissæ fuerant, suo quasque loco posui, ascripto eius a quo petitæ essent nomine. Vbi vero a propositis mihi ducibus nulla e labyrinthis aut salebris aperiebatur via, cæteros Græcorum monumentorū auctores, quantum per temporis angustiam in quotidiana pensi tractatione licebat, consului; quæque ad emendatam Pausaniæ lectionem facerent, ab iisdem petij. (nam historiarum vel prolixiores vel diuersas narrationes inquirere atque annotare, non semper mihi nec licuit nec libuit) Ex his præcipui sunt Herodotus, Thucydides, Xenophon, Diodorus, Polybius, Plutarchus, Arrianus, Ælianus, Polyænus, Athenæus, Apollodorus: Ptolemæus item, Strabo, Stephanus: Harpocration, Suidas, Hesychius, Etymologus, Eustathius: & apud Latinos Liuius, Plinius, Iustinus. Zonaræ quoque Lexicon, quanquam paulo serius a clariss. viro Ioanne Sambuco ad nos missum, aliquid tamen & ipsum ad huius operis expolitionem contribuit. Vides igitur generose domine, quemadmodum apud Homerum & Pausaniam nostrum, Iuno, Minerua, Venus, & Diana, ad exornandas Pandarei filias sua quæque vel corporis vel animi décora cōtulisse perhibentur, ita me in hunc annotationum libellum magno labore comportasse tum ex veterum, tum ex recentium scriptorū monumentis, quidquid ad Pausaniæ nostri emendationem aliquid habere momenti videbatur. Quod superest, oro generose domine, vt quanto diligētiæ conatu susceptus a me ac confectus est hic labor, tanta tu illum benignitate in tutelam tuam recipias, non aliter ac si vel a Xylandro, vel ab Henr. Stephano, clariss. & tibi cariss. viris (quorum hoc præceptore, illo amico vti mihi contigit) hic cum Pausania comitatus ad te mitteretur. Ego vicissim cum toto literatorū cœtu Deum opt. max. assiduis precibus rogabo, vt te & alios bonarū literarum tutores ac veluti parentes, diu nobis saluos atq; incolumes conseruet: quibus si adhibita in hoc autore opera probabitur, pari, & si fieri potest maiore diligētia ad alios accedetur. Francof. ex Wecheli ædib. 6 Non. Maij, an. 1583.

T. G. P.

obseruantiss. & studiosiss. cliens

Fridericus Sylburgius Veterensis.

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ IN HOS PAVSANIÆ COMMENTARIOS.

PAG. 1, versu 14, in Oporiniano codice pro τότε repositum ποτὲ: quā lectionem sequutus Abrahamus Lœscherus sic vertit, *nauale ea ætate fuit.* Sed τότε retinere nihil vetat, quum similes post parenthesin epanalepses passim apud Pausaniam occurrant, vt 22, 27: 23, 41, & alibi. Ibid. v. 18, rectius sublata distinctione νεὼς cum sequente οἶκοι cōiungetur. sunt enim νεώσοικοι nauium singularum binarumve domicilia & receptacula. atque ita infra est 29, 35. Ibid. v. 30, rectius cum vtroque interprete, transposita distinctione leges, τὸ μὲν γὰρ ἀρχαιότερον, Δωρίτιδος· ἢ. Ἀφροδίτης ἱερόν ἐστι. V. 32, enallage est numeri, ἔστι δὲ καὶ δῆλος, pro εἰσὶ δὲ καὶ δῆλοι δύο, vt patet è distributiuis particulis ὁ μὲν, & ὁ δέ. Similis prolepseως species infra occurrit 338, 34: 342, 9.

Pag. 2, v. 5, apud Herodotum & Suid. Γωβρύας per υ scribitur: itidemque infra 92, 23: 282, 24. Ibid. v. 6, Hartungus in Oporiniano codice legendum putat τοῦτό γε ὁ Μῆδ. Quo modo etiam Lœsch. vertit, *illa certe non est quam Medus violauit.* Camerarius inserta εἰ, sic distinguit locum, τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν δὴ, καθὰ λέγουσιν, εἰ Ἀλκαμένους ἐστὶν ἔργον, οὐκ ἂν τοῦτό γε ὁ Μῆδος εἴη λελωβημένος. Romulus Amasæus seruata Aldinæ & nostræ editionis distinctione, postremam clausulam ironice accipit: *Incendisse eam Mardonium Gobryæ filiū fama prodidit: quum tamen adhuc in ea extet deæ signum, Alcamenis (vt aiunt) opus. quasi vero id Persæ non fuerint violaturi.* Ibid. v. 38, vterque interpres tralata distinctione legit, Ἀπόλλωνός τε, ἀνάθημα δὲ ἔργον Εὐβούλ. Ibid. v. 41, Lœscher. in Oporin. codice inserto articulo legit τῶν θεῶν εἰσί.

P. 3, v. 7, analogia Κεραμικὸς videtur postulare, siquidē est παρὰ τὸν Κέραμον. & sic legitur apud Stephanum in Ἑκαδήμεια: quin & apud ipsum Pausaniam nostrum infra, 244, 9. Apud Suidam tamen & alios ει diphthongus constanter seruatur. *Xyland.* Ibid. v. 12, Hartung. in Opor. cod. legit, ὃν καὶ φυλ.

P. 4, v. 9, legendum videtur, καταλαβόντες δὲ ὁ στενώτ. *occupata ea aditus parte quæ angustissima erat.* Ibid. v. 14, Λαμιακοῦ legitur etiam infra 316, 22: de qua scriptura ibidem plenius disseretur. Ibid. v. 28, εἰς ταύτην suspectum est Lœschero. Infra, 7, 15, plenius de iisdem Gallis dicit, ἐς τὴν γῆν ἣν ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν. Vnde Amasæus hîc vertit, *in finitimam partem, quæ nunc Gallogræcia dicitur, compul.* Ibid. v. 32, vt hîc Ἄγδιστιν legimus, ita infra etiam 223, 13, 18, 21: eodemque accentu Ἄγδιστις v. 20. Semel tamen Ἄδδιστιν inuenies, v. 14: itidemque apud Hesychium: accentu scilicet in primam retracto. Sed Agdistis iis in locis dæmonij nomen est, nō montis. Apud Strabonem Ἀγδίστιν legimus, 662. ibi enim matrem deûm Ἀγδίστιν appellari scribit. Ibidem, pro Ἄττω inuenies Ἄττην, 223, 5, 11: apud Suidam vero Ἄττιν.

P. 5, v. 1, Hartungus legendum censet Μιδείας: ex Phocicis scilicet Pausaniæ nostri, 325, 37. Ea Phylantis ibi filia nominatur: quia memorantur & aliæ Μίδειαι siue Μιδέαι. nam in Bœoticis, 312, 26, Μιδείας nymphæ mentio fit. Et Stephanus Μίδεαν, siue Μιδέαν, Argolidis vicum, a Midea Aloei filia nomen accepisse, autor est. Mideam item, quam Pindarus Olymp. oda 7, antistr. 2, Electryonis concubinam facit, Licymnij matrem, Apollodorus Phrygiam fuisse mulierem tradit. Ibid. v. 6, Lœscher. in Opor. cod. pro λέγουσι mauult ἄγουσι. Ibid. v. 14, idem Lœsch mauult ἀπ' αὐτῶν, s. τῶν θυγατέρων. Ibid. v. 25, antiptosis est, οἱ συγγενόμενοι, pro τοῖς συγγενομένοις. ait enim, ab iis qui cum regibus istis versabantur, vt res ab ipsis gestas cōscriberent, res illas multo ante quam earū fama interisset, fuisse neglectas. Vel ἠμελήθησαν accipiendum pro ἠμέλησαν. Ibid. v. 38, rectius τῆς στρατιᾶς: vt sit, *ad speciosius velandam expeditionem; seu, quo speciosiorem expeditioni causam prætenderet.*

P. 6, v. 11, rectius tolletur distinctio post ἐπολιόρκει. Ibid. v. 18, Amasæus collocata post πρότερον distinctione, sequentia sic cōiungit, οὐ πολλῷ τούτων ὕστερον, *non multo post hæc tempore.* Ibid. v. 38, idem Amas. datiuo casu legit Μάγᾳ, ad proximum ἀπαγγέλλεται referens, nō ad remotius ἀφεστηκέναι. Ibid. v. 40, vel ἀπηλλάσσετο scribendū: vel ἀπηλάσατο, quod Amasæus videtur probasse, quum vertit, *Cyrenas agmen retroagere conatus est.*

P. 7, v. 3, ellipsis est, & dissimilitudo in membris. deest enim participium ἐντειλάμενος, vel simile. Similitudo autem in membris foret, si legeretur λῃστείαις, & κατείργειν. Vel certe manētibus cæteris, pro κατατρέχειν legendum esset κατατρέχων: & κατεῖργον pro κατεῖργεν: στρατιὰ pro στρατιᾷ. Sed syntaxeως anomaliæ apud hunc autorem non raræ sunt: & κατεῖργεν supra quoque vsurpauit, 1, 12. Ibid. v. 8, oxytonως scribendum νομός, id est (vt Plin. interpr. lib. 5, c. 9) præfe-

præfectura: atque ita eſt infra, 170, 28. Ibid. v. 14, intricatus eſt locus. Strabo lib. 13, p. 720, commemorat tres fratres, Philetærum, Eumenem, Attalum. Philetærum, qui eunuchus eſſet, ſine liberis deceſſiſſe. Eumeni cognominē filium fuiſſe Eumenem, itidemque Attalo Attalum: quem Attalum iuniorem ab Eumene iuniore, patruele, regnum accepiſſe. Inde Lœſch. hunc locum ſic vertit, *Attalus vero, Attali quidem, qui Philetærum habuit fratrem, filius fuit, regnumq; ab Eumene patruele ſibi traditum tenuit.* Ita ex Strabone legendum hîc eſſet, Φιλεταίρου δὲ Εὐμενεῖ τῷ ἀδελφῷ τὴν ἀρχὴν παραδόντος, ἔσχεν ἀνεψιοῦ. Porro vt hîc Εὐμενοῦς legitur, & pag. præced. v. 20 Εὐμενῆ, ita etiam alibi: forſan vt ſignificetur hunc Eumenem non tantum nomine, ſed etiam reipſa fuiſſe εὐμενῆ Alexandro & eius filio. Alioqui diſcriminis cauſa in penultimam retrahi accentus ſolet, vt in Διογένης, & ſimilibus. Eadem accentus anomalia infra in Εὐφαής & Λαφαής ſuo loco notabitur. Ibid. v. 19, Καλαυρείαν inuenies etiam apud Strab. 125, 424, 429: at infra Καλαύρειαν 75, 44: 76, 3, 20: itidemque apud Steph. Similis diuerſitas eſt in Ψυττάλεια & Ψυτταλία, Δικαιάρχεια & Δικαιαρχία, & aliis. Ibid. v. 36, vterq; interpres legit ἀπαγομένου. Sed ἐπάγεσθαι in ſimili ſignif. pro *ſecum aſportare* legitur etiam infra 314, 33. Ibid. v. 39, poſt καλοῦσι non male ponetur diſtinctio.

P. 8, v. 6, rectius ἐπήγετο, vt 5, 38. vterque interpres vertit *produxit.* Ibid. v. 13, ſcribendum λειφθῆναι. Ibid. v. 16, Lœſchero legendum videtur οὐκ ἀνάξια ἐξηγήσεως. vertit enim, *commemoratu digna.* Amaſæus retenta ſcriptura vulgata, interpr. *& alia multa, quæ nihil neceſſe eſt exponere.* Ibid. v. 18, τιμῆ τε ἀληθεῖ, καὶ εὐεργέταις οὖσι: pro, τιμῆ ἀληθεῖ, ἅτε εὐεργέταις οὖσι. Amaſæus, *ad veri honoris monumentum, tanquam bene de ſe meritis.* Ibid. v. 40, rectius Λεβεδίοις, vt infra 208, 11. Strabo ſane Λέβεδον in Ionicarum vrbium catalogo recenſet, at Λεβαδίαν ſiue Λεβάδειαν in Bœoticis, 741, & 477. Similiter & Plinius: noſter item, 208, 13: 312, 33. Ibid. v. 42, rectius πάντως, vt Lœſch. quoq; in Opor. cod. emendarat. Ibid. v. 44, melius Ἤπειρον, η maiuſculo, vt proprium.

P. 9, v. 4, Lœſch. in Opor. cod. legit κατ' ἐπήρειαν. ferri tamen & vulgata ſcriptura poteſt: quum alibi quoque duo accuſatiui tribuantur vni verbo omiſſa præpoſitione. Ibid. v. 7, rectius poſt, quam ante τὴν diſtingues. Ibid. v. 11, Ἀρριδαίου legitur etiam apud Diodor. 648, ρ geminato. Sed frequentius ſimplici ρ, vt 5, 32 & 38: 10, 18: 242, 3. itidemque apud Suidam, & alibi. Ibid. v. 30, rectius accuſatiuo caſu leges ἀποτυγχάνοντα δέ. Ibid. v. 31, Amaſæus ſequutus vulgatam lectionem, vertit, *quód nihil tamen vehementius optaſſet, ſuprá quam dici poſſet gauiſum.* Atqui perſuadere mihi hoc ego nō poſſum, Lyſimachū in votis habuiſſe filij necem, gauiſumque adeo impenſe ob eam a nouerca perpetratam. Verúm hoc dicit Pauſanias, deprehendiſſe quidem Lyſimachum inſidias Arſinoæ in Agathoclem: εἶναι δέ οἱ οὐδὲν ἔτι πλέον, nihil eum efficere contrá potuiſſe, coactum fuiſſe conniuere, quod ſolus eſſet, & amicis deſtitueretur. lego enim ἠρημωμένῳ φίλων. Hæc Xylander. Animaduertit idem mēdum Lœſcher. qui locū ſic vertit, *Lyſimachum quoque ſenſiſſe poſtea audaces hos mulieris conatus: impedire tamen non potuiſſe, vtpote amicorum præſidio planè deſtitutum.* Loquendi genus ſimile infra 120, 22, ταῖς τοῦ Ἀριστοδήμου πλέον εἶναι σφίσιν ἀποθανούσαις οὐδέν, *Ariſtodemi filiæ cædem nihil ipſis prodeſſe.* Ibid. v. 39, de Καύκου dicetur infra in 239, 20. Ibid. v. 42, Stephanus quoque duplex gentile fœmininum agnoſcit, Ὀδρυσιάς ἀδος, & Ὀδρυσίς ίδος. Articulus veró hîc ſubſtantiuo præpoſitus eſt, vt infra 12, 29, πρὸς τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ. Sic τὴν πηγὴν Πελλανίδα 104, 13: ἐς τὸ ἔτος δέκατον 136, 4. Eodem verſu Lœſcherus, Niſi (inquit) in Græco pro παραιτησάμενος legatur αἰτιασάμενος, & pro ἀναιρεῖται, ἀναιρεῖ, ſententia hæc non poterit conſtare. ideoq; locum hunc ſic vertit idem Lœſcherus: *Lyſandram grauiter accuſatam & occidit, & in Cherroneſum poſtea delatā ſepeliuit.* Sed fallitur, non conſiderata verborum παραιτεῖσθαι & ἀναιρεῖσθαι ſignificatione, & eo quod de Lyſimachi cadauere dicitur, ad Lyſandram Lyſimachi nurum relato. Integer eſt locus, & ſanus, ab Amaſæo rectè ſic redditus, *Eius cadauer a Lyſandra multis cum precibus impetratum, Alexander Lyſimachi filius ex Odryſiade, (vt ante dixi) ſuſtulit, & in Cherronneſum deportatū ſepulturæ mandauit.* Verbi παραιτεῖσθαι ſimilis vſus infra eſt 91, 31: 134, 12: 330, 1: ἀναιρεῖσθαι, 119, 26: 207, 23, & alibi.

P. 10, v. 11, locus videtur Lœſchero deprauatus. nil tamen de correctione monet. legendum fortaſſe, καὶ Ἀνδρομάχης (ἠκολούθει γάρ οἱ) καὶ νῦν ἔστιν ἡρ. Vbi ſi quem forte offendat Andromaches heroum, ſciat idem infra ſimiliter legi Ἰνοῦς ἡρῷον, 41, 3: Ἰφιγενείας ἡρῷον, 41, 8: Ὑρνηθοῦς ἡρῷον, 71, 2: Κυνίσκας ἡρῷον, 96, 30. Amaſæus ſeruata ſcriptura vulgata, πόλεσι duntaxat pro πόλει poſito, ſic vertit, *& vrbibus, quod etiam nunc manet, ex ſuo & Andromaches nomine cognomentum dedit.* Ibid. v. 13, ſublata diſtinctione, coniunge αἰέβαινε Πύρρ. Eodem verſu legendum videtur Ἀλκέτου τοῦ Θαρύπου, vel Θαρύπου καὶ Ἀλκέτου. Tharypum enim Alcetæ patrem facit v. 3. Ibid. v. 25, forſan rectius Ἀρύββου, vt v. 2, & deinceps. Apud Suidam vno β, ſine μ, legitur Ἀρύβας: itidemque apud Plutarch. 700: apud Diog. Laert. 144. Sed apud Iuſtin. quoque libro 7, & Diodor. libro 16, Ἀρύμβαν legi, teſtatur apud Plutarchum Xylander. Ibid. v. 26, vt hîc ἐξελασθέντα ſcriptum, ſic ἀπελασθείη infra 166, 35: ἀπελασθῆναι 322, 29. Sed ſæpius ſine σ: vt, ἀπηλάθη 191, 14, 17: ἀπελαθέντα 57, 11: 86, 42. itidemque ἐπελαθῆναι 78, 24. In Axiocho etiam ſimiliter, ὅσοις τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη. V. 35, aut δεδήλωται actiua ſignif. vſurpatum eſt pro δεδήλωκεν: aut τὰ ellipſin habet præpoſitionis κατά, vel ſimilis; vt ſit pro ἐν τοῖς ἐς Λυσίμαχον ἔχουσι. πεποίηται ſane pro πεποίηκε vſurpat 32, 41: 159, 38, & alibi.

P. 11, v. 7, Lœſch. in Opor. cod. legit, τῶν Πύρρου ἔργων ἴσμεν. Ibid. v. 31, Odyſſeæ locus eſt in Necyia, lib. λ, v. 121. *Xyland.*

P. 12, v. 3, quidam malunt τῶν Κρητῶν, vel τοῦ Κρητικοῦ. Sed τῶν Κρητικῶν poſitum eſt diſtributiuè. Ibid. v. 15, quidam metri cauſa ſcribunt σκῦλα Μακηδονίας, vt infra 214, 5. quo modo etiam 55, 43, inuenies Διωνύσοιο ἕκητι: longi temporis vocali pro breui ſubſtituta. Ibid. verſu 26, Lœſch. ante ὅτῳ inſerendum putat ἐστί. Ibid. verſu 36, coniuncte ſcri-

bendum ἐπιμαχώτατα, oppugnatu facillima.

P.13, v.10, fine ἢ scribendum ἤ πυ. est enim asseueratiua particula, non verbū subiunctiuum: qua de re etiam infra 97,36. Ibid. v.16, quidam sic, Ἑλλήνων οἱ μάλιστα ἀμφισβητοῦντες Ἀθηναῖοι ἐς ἀρχαιότητα, καὶ δῶρα τ. Vt facta structuræ inchoatæ enallage, (quæ frequens apud hunc autorem est) καὶ φασὶ positum sit pro καὶ λέγοντες. Ibid. v.27, si Cercyon & Triptolemus fuere fratres, legendum est θυγατέρα; vel θυγατέρας accipiendum pro μίαν τῶν Ἀμφικτύονος θυγατέρων. alioqui forent cōsobrini. Ibid. v.38, Lœsch. pro μάλιστα substituit μέγιστα. alij μάλιστα cum sequente verbo coniungunt; vt sit, *hinc potissimum coniicio.* Ibid. v.39, distingue post ὕδατος. Ibidem Lœsch. mauult κατὰ ποίησιν: Xylander vero legit ἐπὶ πνοῆς, vt infra est, 63,2. Loquitur autem (inquit idem Xyl.) de tetrasticho epigrammate, quod in vita Æschyli exstat in omnibus editionibus eius poetæ: ideoque adscribendum non duxi. Hæc Xyl. Ibid. v.40, Lœsch. mauult πρὸς Ἀρτεμισίῳ: & mox προσῆλθεν. Sed τὸ ὄνομα προσπεσὸν absolute quoque accipi potest pro τοῦ ὀνόματος προσπεσόντος: vt supra, p.9, v.34, οἷς προελθὸν τὸ π, ἐς Πτολεμαῖον καταφεύγουσι. itidemque alibi sæpe. 71,17, duplex habes absolutæ structuræ exemplum.

P.14, v.24, Lœsch. mauult ἔσω τῆς γραφῆς. Ibid. v.28, idem Lœsch. θεὸς inserit ante ὀνομάσθη: procul dubio quia sic infra legitur, p.31, v.25, φάμενοι πρότερον Ἕλληνες σφίσιν Ἡρακλέα θεὸν νομισθῆναι. Sed inuenitur infra & alterum loquendi genus, 30, 24, Κεφαλῆσι δὲ οἱ Διόσκουροι νομίζονται μάλιστα. itidemque alibi & hæc & illa loquendi forma occurrit. Ibid. v.30, Ἔχετλος iste infra nominatur Ἐχετλαῖος, 31,28. Ibid. v.35, legendum videtur, Σελεύκῳ γὰρ, ὡς ὥρμητο ἐκ Μακεδονίας σὺν Ἀλεξάνδρῳ, θύοντι ἐν Π.

P.15, v.2, Lœsch. mauult τοὺς στρατιώτας. Ibidem post Μακεδονίας rectius virgula ponetur quam punctum. sensus enim est, Macedoniæ regnum tantisper tenuit, dum primus omnium, quos quidem scimus, regum, Galatis instructo agmine occurrere ausus, a barbaris interimitur. Vide & 335,6. Ibid. v.4, rectius forsan Πτολεμαΐς: vel Πτολεμαΐον: absolute scilicet, vt infra 357,27, ἐπίκλησιν εἴληφεν Αἰτωλή, pro, cognomine dicta est Ætola. Potest tamen etiam Πτολεμαῖον per crasin e Πτολεμάϊον factum dici, vt Ἡραῖον. Ibid. v.44, post θανάτου Xylandro deesse videtur πράξαντος, aut aliquid tale. Ego ellipsi præpositionis, δίκην absolute positum arbitrabar, sicut πόνου χάριν: vt sensus sit, id autē propter Thesei mortem: seu, idque ad vindicandam Thesei mortem.

P.16, v.20, Lambin. in Horat. Carm. lib.3, od. 22, legit, καὶ θύουσι δὲ τῇ Εἰλειθ. Et mox versu sequ. ὕμνον ὠδῖνος, pro Ὠλῆνος: vt sit, *carmen* in eius laudem *de partus doloribus cantant.* Sed retineri Ὠλῆνος posse, manifestum est ex pag. 56, v.27: vbi citat Ἥρας ὕμνον ab Olene poeta conscriptum. manifestissimum vero ex 302,7. Ibid. v.25, locus est ob concisionem obscurus. τὰ λοιπὰ ἀγάλματα, dixisse videtur pro τὰ λοιπὰ δὲ, id est κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ, τὰ ἀγάλμ. Vt sensus sit, Simulacrum spectatu dignum, non quidem ob magnitudinem, quoniam nō nisi Romanis & Rhodiis sunt colossi: sed quod signa ista (id est Olympij Iouis statua, tribus in locis, Athenis, Romæ, & Rhodi posita) simili artificio sunt effecta. Lœscher. locum putat esse deprauatum.

P.17, v.9, Lœsch. τὸν ζυγὸν mauult quam τὸν ὄροφον. Sed potest hîc ὄροφος synecdochicῶς pro trabe laquearis accipi, vel pro trabe fastigij: & ῥιπτεῖν pro Magna vi attollere in altum. Ibid. v.20, annotat Camerarius, pro Τερμιλεῦσι reperiri alibi Τερμιλεῖς: ab Herodoto autem, lib.1, p.44, Τερμίλας hos gentili appellatione vocari. Apud Strabonem quoq; lib.12, p.667, Τερμίλας bis inuenies: at Λυκείοι pro Λυκίοι: sic enim ibi, ἐπανελθόντα δὲ τὸν Πανδίονος Λύκωνα, ἀφ' ἑαυτοῦ προσαγορεῦσαι τοὺς αὐτοὺς (nimirum τοὺς Τερμίλας) Λυκίους. Herodotum vero, & Strabonis Epitomen, non Λυκεία habere, sed Λύκον, Eustathium vero vtrunque agnoscere, testantur Xylandri in eum Strabonis locum notæ. Stephanus quoque Λύκον agnoscit, dum Lyciam regionem denominatam scribit ἀπὸ Λύκου τοῦ Πανδίονος: itidemque noster infra 111,33: 112,5. Ibid. v.21, Hartung. mauult τοῦ Λυκείου: sicut videlicet v.18 præcedit Λύκειον. Stephano quoque diphthongon fuisse secundam syllabam, satis ex eo patet, quod Λύκειον tradit (Ionica & poetica dialysi atque ectasi) vocari Λυκήϊον. Apud eundem Stephanum legitur etiam Apollinis cognomen diphthongῶs, nō (vt hîc, v.20) monophthongῶs. Λύκειον, (inquit) τὸ γυμνάσιον: καὶ Λύκειος ὁ Ἀπόλλων. Vnde Statius, producta secunda, *Templa Lycie dabis.* monophthongῶs tamen etiam infra legitur, 29,36.

P.18, v.14, Amasæus videtur legisse τῆς σκηνῆς, dū vertit, *ad similitudinem Xerxis tabernaculi.* Ibid. v.26, singulari numero ἐπικαταδραμόντα legēdum esse, monet etiam Lœscher. Sic vero & Amasæus, *incursionibus fines suos vastantem.* Ibid. v.27, malet fortasse quispiam καθεστήκει, vt infra 113, 40: quum supra quoque similiter legamus συνεστήκει, 10, 43: & ἐξεστήκει, 6,7: & simplex ἑστήκεσαν, 69,32. Sed solet augmentum in hoc tempore non raro negligi. nam infra quoque sic legitur καθεστήκει, 27, 27: 64,11: & κεχείρωτο 127,43, & alibi alia similia. Ibid. v.37, oraculum de vtre Theseo redditum, citat in sua Epigrammatum editione Camerarius, p.25: in quo postremi duo versus ita sonant, Ἀλλὰ σὺ μή τι λίην πιπνυμένος ἔνδοθι θυμοῦ Βουλεύειν. ἀσκὸς γὰρ ἐν οἴδματι ποντοπορεύσει. Item hoc Sibyllæ, Ἀσκὸς βαπτίζῃ· δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί.

P.19, v.5, in Aldina edit. est τὸ Μαραθῶνι, sine præpositione: vt supra 14,22, οἱ μαχεσάμενοι Μαραθῶνι, qui Marathone (id est in cāpo Marathonio) pugnarunt. Sic infra, 23,12: 28,9: 85, 15. itidemque 34,42, τελετὴν Ἐλευσῖνι εἶδεν: & 72,42, καθὰ καὶ Ἐλευσῖνι θύειν νομίζουσι. Ibid. v.17, Camerar. legit, τῷ δὲ Ἀσκλ. Ibid. v.20, malim ἐπὶ τούτῳ τῷ φόνῳ: vt apud Suid. ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργίᾳ. Infra quoque ὑπὸ pro ἐπὶ vitiose scriptum notabitur, 190, 27. Ibid. v. 24, planior videtur distinctio, si post σφίσιν, & post τοῖς οἴκοις, figatur punctum firmum. Ibid. v.26, Lœsch. mauult, ὁπόσοις ἐπιτύχοιεν, τοῖς ἵπποις. Ibid. v. 33, Amasæus videtur legisse ταύτας δὴ ἄγει. Ibid. v. 35, malim καὶ γὰρ ὄντος. Ibid. v. 38, Camer. mauult Γρυνείῳ: alius fortasse Γρυνιείῳ, sicut Ὀλυμπιείῳ, Ἀσκληπιείῳ, & simil. Vide not. in 69,6. Apollo ipse Stephano est Γρύνειος: apud quē & plur. τὰ Γρύνεια.

P.20, v.2, infra geminato λ reperies Πέλλανα, 27, 26, &

26, & alibi. Ibid. v. 10, rectius sic distingues, ἐστιν εἴσοδος μία. ἑτέραν δὲ οὐ παρέχεται, πᾶσα ἀπότομος οὖσα καὶ τ. Ibid. v. 22, forsan scripsit autor ἐκ Λήμνου, vt paulo post ἐξ Ἰλίου. Ibid. v. 28, Homeri locus est (vt Xyl. annotauit) libro sexto Vlissea. Ibid. v. 33, πέτεσθαι non immerito suspectum est Lœschero. Amasæus secutus codicis fidem, vertit, *quem ex veterũ carminibus cognoui Boreæ dono volitasse.* Ibid. v. 37, si post Ἀναχάρσιν, ὅμως, & ἀφικόμενοι, ponatur virgula, sensus erit clarior.

Pag. 21, v. 5, scribe μισθωτοὺς ἀφίκ. id est conductitios. Ibid. v. 12, scrib. Ὀπώντ. Ibid. v. 16, Ὑγίας magis Ionicum est, sicut etiam κολακίας 8, 19. communiter enim hæc scribuntur per ει diphthõgum: atque ita est infra 31, 3: 38, 44: 48, 13, & alibi. Ibid. v. 26, τύπος, ὡς ἠθόντο, καθάδρ. Ibid. v. 34, δούρειος per ι legitur etiam infra, 94, 42: Lambin. apud Horat. legit δούριος, (vt etiam infra est, 71, 26, & alibi) & τὸ ποίημα τοῦτο. Ibid. v. 38, Amasæus legit Ἐπιχάρμου.

P. 22, v. 2, Amasæus videtur ἐβούλοντο legisse. Ibid. v. 25, idem ταύτῃ accipit pro ἐς ταύτην: *securim* (inquit) *in illam iaculatus.* Mutilum aliquis locũ esse fortasse suspicetur, ac tale quidpiam deesse: ἀπὸ δὲ τοῦ βωμοῦ τὸν βοῦν κτείνας, καὶ ταύτῃ τὸν πέλεκυν ῥίψας. colligi hoc potest ex p. 27, v. 30. Ibid. v. 26, idem Amas. videtur legisse ὃς pro ὡς. Ibid. v. 43, Parnopius Apollo apud Strabonem lib. 13, p. 710, Æolica tropé dicitur πόρνοπος, sicut πόρδαλις pro πάρδαλις: itidemque τοὺς πάρνοπας Bœoti & Æolij eodem in loco vocant πόρνοπας. OEtæi κόρνοπας appellant, vt idem Strabo ibidem testatur: & ab horum deletione Hercules cognominatus, Κορνοπίων. libet ipsa Strabonis verba ad huius loci declarationem adscribere: ἀπὸ τῶν παρνόπων, (inquit) οὓς οἱ Οἰταῖοι κόρνοπας λέγουσι, Κορνοπίωνα τιμᾶσθαι παρ' ἐκείνοις Ἡρακλέα, ἀπαλλαγῆς ἀκρίδων χάριν. vbi nota, Straboni πάρνοπας & ἀκρίδας idem esse, sicut etiam Hesychio & Suidæ. OEtæos tamen κόρνοπας idem Hesychius non ἀκρίδας interpretatur, sed κώνωπας, culices. Amasæus *bruchos*, Lœsch. *locustas* vertit. Ex Aristoph. discimus eos & magno agmine in nouella plantarum germina inuolasse, & auibus nonnullis nõ ingratam prædam fuisse.

P. 23, v. 37, legendum forsan ἐς Ἀθηναίους. Ibid. v. 43, Amasæus videtur legisse ἀπεῖπεν. ἀφειδὴς sane dicitur qui sibi non parcit aliqua in re, vt supra, 14, 17, Amazonibus tribuitur τὸ ἐς τοὺς κινδύνους ἀφειδές, animus sibi non parcens in adeundis periculis. Ibid. v. 44, etsi ferri potest διάφορα, malit tamẽ fortasse quispiam διαφορά. Similis locus notatus in 196, 43.

P. 24, v. 7, rectius scribes γῆρα, vt infra ἐν γήρᾳ, 76, 9: 88, 4. attamen in hoc quoque diphthongorum genere ι ad latus poni solitum discimus ex Eustathio & aliis. Ibid. v. 13, malim ἀπὸ Μακεδόνων, id est a Macedonicæ seruitutis iugo: vt infra, 84, 29: 88, 16: 129, 18. Ibid. v. 18, post ἐπράξε punctum, post ἀιασωσάμενος virgula rectius poni videtur. Ibid. v. 41, Lœschero legendum videtur, ἔτεσιν ἢ συνῆλθον, multis annis ante quam e municipiis & pagis Athenienses in vnam vrbem coissent.

P. 25, v. 3, post Καλλίμαχος repetendus forsan articulus ὁ. De hoc artifice Vitruu. lib. 4, c. 1, *Callimachus* (inquit) *qui propter elegantiam & subtilitatem artis marmoreæ, ab Atheniensibus* κατάτεχνος *fuerat nominatus.* At Plin. lib. 34, c. 8, κακιζοτέχνου cognomẽ cum Pausania nostro agnoscit: *Ex omnib. autem* (inquit) *maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habens diligentiæ, ob id* κακιζότεχνος *appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum.* quosdã tamen manuscriptos Plinij codices ibi habere κακοτεχνίτεχνον, annotauit Philander. Ibid. v. 24, Amasæus εὐῆρες appellatiue accipit pro affabre facta. Innuit igitur εὐήρης, sicut δικέτης & similia, isosyllabe & perittosyllabe flecti; & vt ex illo descendit fœmininum δικέτις, sic ex hoc εὐῆρις. apud Hesych. sane legimus εὐήρας ἵππους: quam recte, haud scio. Sunt qui hoc loco proprium esse nomen arbitrentur Εὐήρη. Ibid. v. 25, rectius videtur πῆχυς, quia de πῆχος nulla fit a lexicographis mentio. Ibid. v. 29, pro Τολμίδη Camerarius & Hartungus legunt Τολμίδης. Amasæus vertit, *Statuæ eorũ qui vates Tolmidæ fuerunt:* Lœscher. *Statuæ a quibus augurium Athenienses Tolmidæ petierunt.* Amasæi versio magis est consentanea. structura enim Atticam habet brachylogiam. plena sic est, ἀνδριάντες εἰσὶ τούτοις, ἐξ ὧν ἐμαντεύετο Τολμίδης. Verbi μαντεύεσθαι similis vsus est infra 92, 36. Vide & 325, 2. Ibid. 30, Γύθιον legitur apud Strabonem quoque monophthongως, lib. 8: itidemque apud Diodorum & Ptolemæum: apud Steph. vero Γύθειον, per ει in secunda syllaba. Infra 104, bis Γύθιον, ter Γύθειον, atque inde gentile Γυθεᾶται, ver. 37, & 42. Apud Ciceronem & Liuium Gytheum: itidemque Gytheates sinus apud Plinium.

P. 26, v. 5, rectius leges αἰωρούμενα, ab αἰωρέω: quod Amasæus quoque secutus videtur, dum vertit, *a moto saxo.* Ibid. v. 16, forsan melius, δῆμον τὸν Μαρ. Ibid. v. 17, rectius datiue leges, ὁπόσοις ἐπέτυχε, vt infra 43, 17. Ibid. v. 41, rectius φαίαι τε, a φημί. nam φαῖαι est a φαίνω.

Pag. 27, v. 3, Adr. Iunius, Animaduers. l. 1, cap. 3, non absurde legendum censet ἀναιτίας, *innocentiæ.* Ibid. v. 12, Xylander pro τὸν, quod est in Aldina editione, reposuit τοῦ. mihi non est dubium quin legendum sit τό. structuræ vero eiusmodi exempla sunt passim apud hunc autorem obuia, vt cum alibi, tum 32, 14: 356, 24. Ibid. v. 36, legẽdum est vel ἐργάσασθαι, (vt 47, 27) vel εἰργάσθαι, vt 29, 3, πρὶν εἰργάσθαι τὸ ἔργον, antequam perpetrassent facinus. Ibid. v. 37, Camer. legendum censet ὁπόσοις. non male tamẽ vulgata retineri lectio potest, subaudito datiuo τοῖς Ἀθηναίοις, hoc sensu, hæc igitur a me dicta sunto in eum finem, vt cognoscatur quantum Atheniensium sit studium in iudiciis.

P. 28, v. 14, apud Herodot. 342, rectius est Σωφάνης. Ibid. v. 27, Amasæus in sua versione præterit μετ' Ἰολάου: haud scio an certo consilio. Sed retineri debere, manifestum est ex 332, 26. Ibid. v. 32, Lœsch. mauult παραχθῆναι.

P. 29, v. 40, distinctio post ἀπμάζων ponetur rectius, quàm ante. Ibid. v. 41, πάντων ὁμοίως, *vt quiuis alius.*

P. 30, v. 6, pro τὸ δὲ rectius legemus τῇ δέ. structura est elliptica: ante Ἀθηνᾶς subaudiendum τὸν μὲν, vt cum alibi sæpe, tum 294, 16: 298, 13. Ibid. v. 18, Amasæus legisse videtur ὤφθη. V. 34, Ποσειδῶνος scri-

bendum, π maiusculo. est enim nomē proprium. Apud Strabonem singulari numero Ποταμός legitur, lib.9: εἶτα (inquit) Ποταμός, δῆμος οὕτω καλούμενος· ἐξ οὗ οἱ ἄνδρες Ποτάμιοι. Similiter apud Harpocrationem & Plinium. De Potamiis infra 206,4. Ibid. v.36, est etiam Διόνυσος Ἀνθεὺς infra, 227,26: ab oppido Anthea cognominatus. V.37, pro Ἀνησιδώρας opinor legendum Ὀνησιδώρας: quod epitheton terræ tribuitur in Epigramm. Legitur tamen Δημήτηρ ἀνησιδώρα etiam apud Plutarch. Sympos. lib. 9, p.1326. Ibid. v.42, rectius ἐπὶ τούτῳ, *eam ob rem:* vt ταύτῃ non sit aduerbium, sed ex antecedentibus referat nobis τῇ Ἀμαρυσίᾳ Ἀρτέμιδι.

P.31, v.3, legendum fortasse τὴν δὲ Ἱππ. Ibid. v.6, Aldina editio habet ἀλαζόνων, & ἀλαζόσι. Xylander cū Amasæo legit Ἀλιζώνων, & Ἀλιζῶσι: ex cōiectura, inquit. Ἀλιζώνων vero mētio fit Iliad. β, v.856: quos Plin. lib.5, cap.32, ita nominatos scribit, quia præcingitur gens mari. Ἀλαζόνες tamen leguntur apud Herodot. quoque, 144. Strabo 645, indicat, apud Homerum triplicem reperiri scripturam: Ἀλιζώνων, Ἀλαζώνων, & Ὀλιζώνων. Stephanus quoque Ἀλαζῶνας pariter & Ἀλιζῶνας agnoscit, vtrosque per ω. Discrepantes de hoc populo sententias vide apud Strab. 644, 645, 646. Ibid. v.7, legendum videtur, ἀφεῖσθαι μέλλουσι. Ibid. v.12, alij malunt ποτὲ μὲν, ποτὲ δέ. Ibid. v.19, post Πλαταιεῦσι rectius distingues. loquendi genus simile 29,10. Ibid. v.28, pro Ἐχετλαῖος supra est Ἔχετλος, 14,30.

P.32, v.3, τῇ μὲν non habet in sequentibus redditionem: nec verbo ἀπέχει certum mensuræ spatium est additum, vt mox v.7. Ibid. v.11, καταφρονήσαντας rectius legi, arguit sequens infin. ἐᾶν. Ibid. v.14, Amasæus videtur legisse μελίας, dum vertit *ramum fraxini.* Ibid. v.22, δεκανεώπες, acuta penultima. Ibid. v.30, pro πήχεων rectius infra legitur διπήχεων, 70,16. alioqui legendum foret πηχυαίων. Ibid. v.37, malim ἐπὶ τούτῳ, vt infra ἐπὶ τῷδε, 34,43: & 38,24.

Pag.33, v.12, scribe Τροφωνίῳ, per ω in secunda, vt cum alibi, tum infra 290,11. Ibid. v.21, rectius diuise, ἐπὶ καθαρσίοις: vt & Amas. vertit, *aut ad lustrādum, aut ad manus lauandas.* Ibid. v.24, oraculum quoddam Argiuis datum habes infra, p.63: sed a Pythia editum. habes aliud apud Herodot. in Polymnia, 273, & ipsum Pythiæ voce pronunciatū. Ibid. v.36, ex Apollodoro legendum videtur, τῇ νήσῳ τοὔνομα θέσθαι τοῦτο Κυχρέα ἀπὸ τῆς μητρός. refert enim Apollodorus, lib.3, Cychreum Neptuni & Salaminis Asopidis filium, quum liberos nō haberet, Telamoni hospiti, qui serpētis noxa liberarat Salaminios, regnum tradidisse. Ibid. v.37, Amasæus habet Φύλαιον, per υ, a φυλή. Ibid. v.40, pro τε legendum fortassis δέ. Ibid. 43, pro λίθου infra est ξύλου, 65,3: & 281,23. Si ergo λίθου nomen suppositium non est, ratio eius a marmorea duritie ac nitela petenda erit. Amasæus λίθου vocem omisit. Vide p.40, v.38.

P.34, v.1, etsi ἐπὶ τούτῳ excusari potest, malit tamen fortasse quispiam ἐπὶ τούτου. Vtrunq; loquendi genus extat p.40. nam v.15 dicit ἐφ' οὗ καταθεῖναι: at v.19, κατέθηκεν ἐπὶ τὸν λίθον. Tertia structura legitur p.37, v.14, ἐπὶ τούτῳ τῷ φρέατι καθῆσθαι. Ibid. v.11, Amasæus Κεβρεῖς videtur legisse. vertit enim Cebarenses. ego (inquit Xylander) neutros noui. Psebaræ, promontoria Troglodytidis sunt apud Diodor. Sicul. 122. Ibid. v.12, Lœschero magis placet aduerb. διαφόρως. Sed ferri & nomen potest. Ibid. v.21, Lambin. in comment. Horatianis recte legit παρηλλαγμένως. mox idem legit, παρέχοντα ἕως πιστεύειν ἐπὶ ἀνθρώπου. vbi vulgatam lectionem sine incommodo retineri posse, ostendit hæc Amasæi versio, *quæ nisi humanorum ossium figuram retinuissent, propter magnitudinē nemo ea hominis fuisse crederet.* Figura igitur qua erant ossa ista, fidem faciebat esse ossa hominis: magnitudo vero diuersi animalis esse innuebat.

P.35, v.13, apud Amasæū est Heliodorus Aliensis. Ibid. v.26, rectius cōiuncte, ἐνθάδ' ἄν. Ibid. v.27, in Camerarij Epigrammatū editione inuenies Δημήτεραν. Sed quum Δήμητραν vsurpet etiam infra, 272,1,24: 300,44, per cæsuram hîc breuis syllabæ productio excusari potest. In alio sane oraculo apud Eusebium legimus, Εἰς πάτρην φυγάδας κατάγειν Δήμητραν ἀμήσας, vltima correpta.

P.36, v.5, συνεξελόντα (inquit Xyl.) reposui pro συνεξάγοντα. notum est autem, Teleboas fuisse ab Amphitruone deuictos, cum aliunde, tum vel ex Plauto, & scholiis in α Argonaut. Apollonij. Hæc Xyl. Futurum συνεξαιρήσοντα habes infra, p.40, v.43. Ibid. v.6, Κέφαλος quidem vno λ; at Κεφαλληνία, & incolæ Κεφαλλῆνες, plerunque λ geminato, vt hîc, ita etiam apud Homerum, Strabonem, alios. Ibid. v.14, Χαλκιδέων (inquit Xyland.) reposui pro Χαλκιδῶνος. quid enim sit Χαλκιδῶνος? Amasæus quoque sic legisse videtur, dum vertit, *ex Chalcidico Euripo.* Ibid. v.18, malim plur. num. βασίλεια, vt in Axiocho, ἐν ᾗ βασίλεια Πλούτωνος, regia Plutonis Sic infra 113,30,33: 264,23. Ibid. v.19, pro Βαισάρα, infra est Σαισάρα, v.29, de fœmina eadem. veriorē scripturā esse per σ discimus ex Hesychio, apud quem est, Σαισαρία, ἡ Ἐλευσὶν πρότερον. mendi occasio ex eo, quod maiusculum σ in veteribus libris manu scriptis proxime accedit ad figuram τοῦ Β. quare alio etiam in loco annotaui, Βόλος mendosum videri pro Σόλος. Ibid. v.20, rectius Σκαμβωνιδῶν: quia Σκαμβωνιδῶν fœmininū est e perittosyllabo Σκαμβωνίς. Ibid. v.31, (& pag. sequ. v.23) rectius scribitur Ἱπποθόωντος, per ω in penultima, vt apud Stephanum, Hesychium, Suidam, & alios. Sic sane cum apud Suidam, tum apud hunc nostrum infra (60,40, & alibi) est Ἱπποκόωντος, & similia. Ibid. v.35, Ζάβρακα hîc dicit more Laconico & Dorico, vt infra quoq; 107,16. at paulo ante, v.31, Ζάρηκος more communi. sic Πηγαί & Παγαί: Δαμοφῶν & Δημοφῶν: Δωρίδας & Δωρίδης. Ibid. v.43, μιτεῖναι (inquit Xyland.) reposui ex sententia, quum nullum sensum gignat μήτ' εἶ.

P.37, v.15, Ἄνθινον Xyland. reposuit pro Ἄνθιον, quod est in exempl. Ald. Ibid. v.18, post τάφοι τῶν ἐς Θήβας, addendum est (inquit Xyland.) στρατευσάντων, vel tale quid: aut saltem intelligendum, vt in Æschyleæ tragœdiæ inscriptione, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Hæc Xylander. Consulto ab autore omissum esse participium, innuunt similes duo loci, in quibus subaudiendum relinquit substantiuum μάχη, cum participio γινομένη: 12,26, πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις: 26,26, τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος Λαπιθῶν πρὸς Κενταύρους. Ibid. v.32,

Amasæus

Amasæus datiuo casu legit Πύλα; vt significet, Eleusinis imperium a Pandione Athenarum rege moriente relictum fuisse Pylæ, socero suo: & hūc post obitum tradidisse illud nepotibus suis, Pandionis filijs, Ægeo, & Niso: e quibus maior natu Athenis, alter regnarit Megaris. Si vero Apollodorum sequi lubet, retinebimus genitiuum Πύλα, & alterum genitiuum Πανδίονος vertemus in datiuum Πανδίονι. refert enim is libro tertio, Pylam Megarensium regem, quum patruum suum Biantem interfecisset, in Peloponnesum profugisse, & Pandioni genero, qui Athenis eiectus ad ipsum confugerat, regnum Megaridis tradidisse: Pandioni deinde Megaris natos esse Ægeum, Pallantem, Nisum, Lycum. qua de re & Strabo 454. Vide & pag.5, v.8: vbi pro barytono Πύλας, quod hîc legitur, perispωmenως est Πυλᾶς. Ibid. v.34, pro Νίσαια supra legitur Νισαία, 17, 25: & infra 42, 23 & sequ. eodemque modo apud Strabonem, Stephanum, Suidam, & alios, penultima scilicet acuta. Infra etiam geminato σ legitur Νισσαία, 330, 29.

P.38, v.5, Amasæus legit Μεγαρέα ὃ τὸν Ποσειδῶνος: ex pag. præced. v. 41. At paulo ante, v.3, recte legi Νίσῳ τῷ Πανδίονος, patet ex Hellanici loco isto qui apud Suidam & Stephanum extat, Νισαίαν δ' εἷλε, ὃ Νῖσον τὸν Πανδίονος, καὶ Μεγαρέα τὸν Ὀγχήστιον. Ibid. v. 22, προθυμίᾳ πλέονι perperam e præcedenti versu repetitum videtur: cuius generis alius infra occurrit locus, 140, 19. Mox eodem versu legendum ἡμέρα, casu nominatiuo. Ibid. v.36, legendum esse περὶ Σαλαμῖνος, ostendit cum Amasæi uersio, *de Salamine*; tum ea quæ sequuntur, Salaminem aliquamdiu in Megarensium potestate fuisse. V.42, infra mentio est Ἀποστροφίας Ἀφροδίτης, 294, 16.

Pag.39, v.2, malet fortasse aliquis Ὀλυμπιεῖς, ex pag.38, v.27: quum Thucyd. in Sicilia quoque Ὀλυμπιεῖον memoret, & Stephanus in Delo. Sed legitur Ὀλύμπιον etiam infra, 50, 28: 207, 24. qua de re in 69, 6. Ibid. v.37, Supra, p.5, v.11, eadem de re in exemplari Ald. erat Ἀθήναις αἰθυίας: hîc ἠθυίας Ἀθηνᾶς. Ita alter locus alterum corrigit. *Xyland.*

P.40, v.11, Amasæus videtur legisse, ἐς ταύτην τὴν ἄκρ. Ibid. v.22, pro ἥλειον, malit fortasse quispiam ἡλίου vel ἡλίῳ. De hac statua est apud Strabonem, lib.17: apud Lucian. in Philopseude: apud Zezem Chiliad. 6, hist. 64. Meminit etiam Corn. Tacitus. Ibid. v.27, Amasæus videtur legisse ῥαχίαις χορδαῖς.

Pag.41, v.4, Camer. scribit θριγκός: quod verius esse, ostendit transposita aspiratione τειχός apud Hesych. & sic infra est θριγκοῖς, 78, 34: θριγκῷ 160, 6, & alibi. legitur tamen θριγγὸς etiam infra, 58, 1: 356, 42. Ibid. v.14, scribendum Αἰγιαλέως, vt pag.42, v. 35. Ibid. v.32, Lœscher. legit Ἑκαέργη καὶ Ὦπις αἱ θεσ. Hartūgus Οὖπις, Camerarius Ὦπις: quorum posteriorū hoc Doricum est, illud Ionicū & poeticum. Sicut autem hîc istæ deæ cōiunguntur, ita etiam apud Callimach. hymno in Delum, Οὖπίς τε, Λοξώ τε, καὶ εὐαίων Ἑκαέργη. itidemque infra apud nostrum in Eliacōn priore, 154, 13, ᾠδὴν Μελάνωπος ὁ Κυμαῖος ἐς Ὦπιν καὶ Ἑκαέργην ἐποίησεν. Scholiastes Callimachi in hymnum Dianæ, Οὖπις (inquit) ἐπίθετον Ἀρτέμιδος ἀπὸ τῆς ὑπερβορέοις κόρας, Οὖπιν, Ἑκαέργην, Λοξὼ· ἃς ἐτίμησεν Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις· ὃ ἀπὸ μιᾶς μὲν, Οὖπις ἡ Ἄρτεμις· Λοξίας δὲ καὶ Ἑκάεργος ἐκ τῶν λοιπῶν ὁ Ἀπόλλων. Herodotus Ἄργην habet pro Ἑκαέργην, vt annotat Paul. Leopard. Emend. lib.10, c. 19. Locus Herodoti est pag.147, vbi quidam codices habent Ἄργην: sed verius Ἑκαέργην. Ib. v.37, distinctionis notæ rectius fortasse transponentur: punctū post καλοῦσιν, & comma post ἐπονομάζοντες. Ibid. ver. 42, Lœscher. diuise legit εἰ δή, & locum hūc sic vertit, *si modo posteriores duo, quemadmodum nominibus, ita etiam operibus & effectu distinguantur.* Sed magis probatur Amasæi versio, εἴδη retinens, *tam diuerso inter se habitu ac facie, quam diuersa sunt nomina ex ipsis numinum potestatibus indita.* Sensus igitur est, trium istorum signorum diuersas esse species, sicut diuersę sunt eorum potestates, suo quæque nomini respondentes. Ibid. v.43, ὃ αὐτὴ legitur etiam p.37, v.32: (eodemque modo καὶ ἔστι, 45, 9, 15: καὶ ταῦτα, 46, 13) sed frequentius ὃ αὐτή, cum alibi, tum 42, 26.

P.42, v.14, Camerario legendum videtur, περιεζωσμένων ἐν τοῖς ἀγῶσι, κατὰ δὴ παλαιὸν ἔθος, τῶν ἀθλ. Ibid. v.20, inter ἀγάλματα & ἐπὶ fortassis interponēda est puncti nota. Ibid. v.22, suspectum est Καρινόν: & Καρικὸν legere nescio an satis tutum. Κάρνειον autem Dorienses præcipue coluisse tradit in Laconicis, 94, 34. Ibid. v.23, scribendum vel παρείχετο, vel παρέχετο. Ibid. v.31, pro Αἰγίσθαινα legitur paulo infra Αἰγίσθενα: Camer. ex Stephano reponit Αἰγόσθενα. Apud Ptolemæum est Αἰγοσθένια: (quod Stephanus quoq; affert ex Arcadio) apud Plinium Ægosthenenses.

P.43, v.3, malet fortasse quispiam κόγχαι, propter fœminini generis adiectiuum. Sed infra similiter habes κόχλους ἐπιτηδείοτάτας, 104, 29. Ibid. v.11, Amasæus & Lœscher. legunt λιμόν, famem. Eodem versu Amasæus sublata post αἰδούμενος distinctione, pro ὃ legit ὁ: ad quam lectionem melius quadrat structura: hoc sensu, immissæ Orchomeniis famis, exstinctiq; (vt putabatur) Phrixi causam non diuino adscribendam numini sentiens, sed dolosis Inonis consiliis (vt quæ nouerca esset) totum id malum esse procuratum iudicans. Ex altera lectione hæc elicienda esset sententia, quod considerata Orchomeniis immissa peste, considerato etiam Phrixi (vt tunc quidem videbatur) interitu, a diuino quidem numine istud infortunium proficisci iudicaret, sed ita vt Inonis (quæ nouerca esset) dolosis cōsiliis id esse omne procuratum arbitraretur. Ibid. v.16, rectius minusculo ε, ἐναγεῖς, piaculo & scelere obstrictas, sceleratas. Infames scopulos vocant poetæ quidam Latini. Ibid. v. 24, malit fortasse quispiam προήκουσι: vt Amas. quoque vertit, *qui longius processerint.* Ibid. versu vltimo, Ἔχμον (inquit Xyl.) reposui pro Ἐχέμονα. sic enim & supra est, 39, 10: & infra in Arcadicis aliquoties.

P.44, v.13, Ἐφυραία pro regionis nomine accipiendum erit. Vrbs enim ipsa dicta est Ἐφύρα, vt ex Strabone, Stephano, & aliis cognoscimus: Homero Ionice Ἐφύρη. Strabo lib. 8, quatuor Ephyras enumerat, & in his Corinthiam. Ibid. v. 19, Μεμμίου legitur etiam infra, 45, 27: eamque scripturam agnouisse videtur Suidas, dum e Μέμμιος lectorem remittit ad Ἀχαΐα. In illo ipso tamē Ἀχαΐα non Μέμμιος scriptū, per ε, sed Μόμμιος, per ο, quod

probat Camerarius, & apud hunc nostrum legitur infra 156,42: 173,6: 220,1: 221,2: 223,5. Latini sane historici nō Memmio, sed Mummio Corinthi euersionem tribuunt: quos secuti sunt Amasæus & Lœscher. Ibid. v. 22, pro Κρωμύων supra fuit Κρομμυών, pag. 26, v. 10. Stephano hic Corinthi vicus est Κρεμμυών: at Κρομμυών oppidum Libyæ. quę duo posteriora inueniuntur etiam vno μ scripta, præsertim apud poetas, vt apud Ouid. Metamorph. lib. 7, *suam securus arat Cromyona* (seu, vt quidam cod. habent, *Cremyona*) *colonus*. Forsan ergo (vt in Amasæi versione legitur) scribēdum in hoc Pausaniæ loco Κρομίων, ἀπὸ τῶ Κρόμου. nam Κρομμυὼν dictus παρὰ τὰ κρόμμυα, a cepis; vt Σικυὼν, παρὰ τοὺς σίκυς, a cucumeribus: quasi Cepetū & Cucumeretum Latine dicas. Ab aliis plantis quædam sunt in οῦς, contracta ex όεις, vt Ἀλιμοῦς, Σελινοῦς, Μυῤῥινοῦς, Ραμνοῦς, Σχοινοῦς, & similia. Vtroque fine Πλατανιςὼν & Πλατανισοῦς, Σιδὼν & Σιδοῦς. Ibid. v. 23, post ἐνταῦθα τραφῆναι existimat Lœscher. desiderari mentionem apri Crommyonij, præsertim quum post vnius Pityocamptæ recensionem paulo infra, v. 32, plurali numero sequatur ὃς πρότερον κατειλήφει. Ita igitur locū vertit, *Hic alitā ferunt suem Crommyoniam, quæ inter Thesei certamina refertur: nobilem item illum latronem, a flectendis piceis Pityocampten dictum.* Ibid. v. 34, pro Κεγχρέαις infra, 45, 51, diphthongωs habes Κεγχρείαις. Est etiam tertia scriptura Κεγχρεαί, accentu in vltima: quæ occurrit etiam apud Strabonē, & apud nostrum infra, 67, 6: 211, 44: sicut videlicet Κελεαί, Ὀρνεαί, & similia. Prima reperitur apud Stephanum, apud quem similiter est Κεδρέα: hæc forsan a cedrorū, illa a milij (κέγχρου) prouentu copioso. Apud Ptolem. quoque Κεγχρέαι legitur.

P. 45, v. 12, legendum fortasse ποιμανίοι: vt significet eis sub Pœmenidū cognomine delubra fuisse dedicata. Cognomen aūt illud fuerit vel a Pœmene Ponticæ regionis monte; vel a Pœmænio, mōte Macedonię: quorū amborū incolas Ποιμανίους dici tradit Stephanus. nisi quis malit Ποιμανδρίοι, a Pœmandro, aut Pœmandria ciuitate. Tanagram enim, quæ & Pœmandria dicta fuit, cum aliorum, tum marinorum numinū religiosam cultricem fuisse narrat infra in Bœoticis. At ποιμενίδαι Hesychio sunt gens e qua Cereris sacerdos legebatur. V. 13, Δωτοῖ legendum esse, (id est Dotoni Nereidi, cuius mentio est apud Hesiod. in Theogonia) ostendit Gulielmus Canter. Nouar. lect. lib. 6, cap. 1. V. 29, pro Κεγχρίας infra est Κεγχρεὸς, 67, 7. Ibid. v. 34, Amasæus videtur legisse κέρας; *in altero* (inquit) *portus cornu*. Sed πέρας cum alibi sic vsurpatum legitur, tum infra 106, 3: 107, 19. Ibid. v. 41, scribendum παρεγένετο, cum augmento. Ibid. v 44, rectius ὑπερβάλλεσθαι: quum id tempus & in præcedenti & in sequenti membro sit vsurpatum. Ibid. v. 44, inserenda cuipiam videbitur præpositio περὶ ante Λαΐδος, vt pag. præced. v. 41: & infra, 61, 20. Sed est eadem ellipsis etiam infra, 59, 8: 60, 38.

P. 46, v. 4, Lœscher. legit Βάκχον: Amasæus vero bimembrem hic periodum facit: *Lysium alterum, alterum Baccheum nominant*. Itaq; sic videtur legisse, Λύσιον ϑ τὸν μ̃, τ̃ δὲ Βάκχ. Amasæi sententiam confirmant quæ infra leguntur, 50, 42: vbi properispωmenωs habes Βακχεῖον. at de ὁ μὲν omisso, dictum in 30, 6. Ibid. v. 28, Versus Homeri sunt ex Iliad. ξ, 490. *Xyland.* Ibid. v. 35, pro Κρόκαις infra est Κροκέαις, 104, 18: eodemq; modo apud Steph. V. 38, pro Στυμφύλου repone Στυμφήλου seu Στυμφάλου, ex 253, 19.

P. 47, v. 12, rectius Κόρκυραν, accentu in prima, vt non tantum sequ. pag. legitur, v. 29, sed etiam apud Ptolemæum. Dionysio, Straboni, & aliis, eadem est Κέρκυρα, per ε. Ibid. v. 15, pro Μῆδον erat in Ald. exempl. Μήδειαν. Sed filij nomen fuisse, vox ϑυγατέρα ostendit. Apollodorus in fine libri primi Medum filium Medeæ ex Ægeo habet. *Xyland.* Ibid. v. 25, parentheseωs finis rectius post οἴχεσθαι videtur statui, inserta coniunctione δὲ post ἀποπλέοντα: alioqui & solœca erit structura, & sensus male cohærebit. V. 37, pro Θυραίαν legendum est Τιθοραίαν, vel Τιθορέαν, ex 71, 20: 295, 3, 17: 350, 3.

P. 48, v. 3, rectius Γονόεσσης, vel incontracte Γονοέσσης. Infra certe Γονόεσσης inuenies 166, 32: & Ἀντάσσου pro Ἀντάσου. Ibid. v. 17, non male post Σαράπιδος distinguetur: vt sensus sit, alterum delubrum sine vllo epitheto nude Sarapidis delubrum vocari, alterum vero Sarapidis Canopitani. Structura non absimilis infra, 141, 25, ϑεῶν ϑ ἱερὰ Ποσειδῶνος, τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐςὶ: subaudito videlicet τὸ μὲν in priori membro. qua de re supra quoque in 30, 6. Ibid. v. 20, melius Βοῦν, retracto accentu, vt 47, 18. Ibid. v. 35, distinctio forsan aptius consistet post ἔπρον. Ibid. v. 28, (& infra, 65, 4, 6, 10: 78, 28, 29: 96, 6) scribendum Εἰλειϑυίας, vt nō modo apud hunc passim legitur, sed etiam apud Etymologum ostendit formatio.

P. 49, v. 14, rectius forsan εἶχε, vel ἔχει. Ibid. v. 21, malet fortasse quispiam Πλαταΐδα, sicut præcedit Θηβαΐδα: præsertim quum Πλαταιῒς legatur etiam supra, 37, 3: & infra, 285, 12. Sed repetitur etiam Πλαταιΐς, 283, 13, & agnoscitur idem a Stephano. apud Homerum itidem Ἀχαιΐδες: qua de re infra in 154, 14. Ibid. v. 33, non dubium est quin scribendum sit, καὶ ὅτι πύτω, verbo ποιεῖν absolute accepto. Vide infra, 55, 32. Ibid. v. 38, Locus Homeri est Odyss. λ, v. 261, vt Xyl. annotat. Ibid. v. 41, pro τοῖς Ἀχαιοῖς scribendum esse τοὺς Ἀχαιοὺς, s. υἱοὺς, patet ex 206, 9. Ibid. ver. 43, pro Αἰγιάλη fuit in præcedentibus Αἰγιάλεια, v. 5, 14, 27: itidemque in sequ. 51, 6.

P. 50, v. 11, Amasæus post Λακεστάδης repudiato Φάλκης, pbarat Ταμφάλκης: Lœscher. vero ibi deesse quippiā arbitratur. Ego expuncto Ταμφάλκης, eius loco Φάλκης, quod præcedit, retinendum existimo. idque satis est perspicuū ex 54, 5: 56, 5: 70, 27: necnon ex Strab. 444. Ibid. v. 16, locus Homeri exstat Iliad. β, v. 117 *Xyl.* Ibid. v. 26, παρ' αὐτῶν, quum significet ἀπὸ παιδὸς, innuit legendum esse ἀφ' ἑαυτῶ. vel ἐφ' ἑαυτῶ erit *per se solum*. V. 44, pro Κλεοδάμου rectius legi Κλεοδαίος, plixius exponetur in 97, 27.

P. 51, v. 3, ante εἰπεῖν videtur inserendum οὐδέν. Ibid. v. 16, Σιλλωὸς prima syllaba supra fuit δίφϑογγος, p. 21, v. 19, & alibi. quam scripturam agnoscunt Etymol. & Suidas, sic dictum existimantes παρὰ τὸ σιέσθαι περὶ τὸν λωόν, vt qui Baccho in exprimendis vuis nauarit operam. Legitur tamen Σιλωὸς apud

Hesych.

Hesych. quoque. Etymol. affert etiã Σιμλωός, per ι, & duplex λ. Ibid. v. 43, pro Μνασέα, supra est Μνασίϊς, p. 29, v. 28, penultima diphthongo. haud scio an vtrunque possit ferri, sicut videlicet Αἰνείας reperitur & Αἰνέας. Sine diphthongo legitur apud Suid. quoque Μνασέας, & Ζώων Μνασέϊς: itidemque apud Diog. Laert. Iam Μνασέα pro Μνασέϊς Dorico more flexum est, vt cum alia, tum Σκόπα ποίημα, 53, 12. Sic 73, 23, Dorice habes Ἀετῶν τῶ Ἄιθα: & communiter 74, 35, Ἀέτιον τὸν Ἄιθου.

P. 52, v. 16, Ἐπικλείδαν (inquit Xyl.) nolui mutare. Sed moneo tamen, hunc a Polybio & Plutarcho constanter Εὐκλείδαν dici. Ibid. v. 20, Amasæus legisse videtur, ὑπὲρ παρδώων, dum vertit, *ad Dymen, qui vicus supra agros Arati fuit.* Sed verã esse nostram lectionem, cum ex Strabone & aliis est manifestum, tum e Plinio, qui lib. 4, cap. 5, iisdem fere cum nostro verbis inquit, *Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme.* Sic vero & apud Ptolemæum in Πελοποννήσου θέσει, sese consequuntur, Πάτραι, Ὤλενος, Δύμη. Eodem versu liquidior erit sentẽtia, si post Παρδῶν & Ἀχαιῶν ponatur distinctio. Ibid. v. 25, Σελασία est supra quoque, 50, 32: & infra, 92, 2, vbi eadem repetitur historia. at infra in Messenicis λ duplicato Σελλασία, 139, 39: itidemque 212, 27. Prior apud Hesychium est, posterior apud Liuium, vtraq; apud Stephanum. Ibid. v. 41, Notissimus est (inquit Xyl.) Hesiodi versus, Ergων 1, 263, οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἑτέρῳ κακὰ τεύχων.

P. 53, v. 2, pro Σκίρωνα legendum videtur Κίρραν, ex 355, 44. Ibid. v. 4, pro Λυκαίϊ infra est Λυκίϊ, 61, 17, 19. Stephanum agnoscere Λύκιος, per ι, annotaui supra in p. 17: quomodo etiam infra est Λυκείας Ἀρτέμιδος, 74, 10. Prima scriptura per αι Dorica est, & infra in Arcadicis frequens: qua de re in 130, 13. Ibid. versu 6, εἰπὼν rectius eximetur e parenthesi. Ibid. v. 13, malit fortasse quispiam Ἡράκλειον, adiectiue, vt Ἡράκλειος καλουμένη κρήνη 75, 14. Sed infra similiter est Ἀδράστα, 58, 2. Ibid. v. 36, obscura periphrasi τὸν ἐν Διδύμοις τοῖς Μιλησίων dicit pro τὸν Διδυμαῖον Μιλησίοις, vt mox Θηβαίοις τὸν Ἰσμήνιον. Ibid. v. 39, ὑῶν legendum, vel ὑείων. nam ὑμῶν, quod erat in Ald. exemplari, plane nihil huc facit. & porcum Veneri inuisum esse animal, nemo nescit. Hæc Xylander. Camerarij quoque & Oporini codex expuncto μ ὑῶν legendum indicabant: itidemq; ambo interpretes.

P. 54, v. 10, μετ' αὐτὴν referendum erit ad remotius, τὴν Ἄρτεμιν. alioqui respectu propinquioris legendum esset αὐτό. Ibid. v. 32, Amasæus videtur legisse οἱ οἰκέται, dum vertit, *maximam vero partem dei ipsius ministri tenent*: quæ lectio confirmatur non tam ex 56, 19, quam ex 350, 10. Alioqui τὸ θεοῦ metonymicῶς hic dictum foret pro τοῦ τῷ θεῷ ἀνειμένου τεμένους. Ibid. v. 37, idem Amasæus legisse videtur τοῦτον. Sed quid si retento τούτων, legas ὃ? vt sensus sit, quodcunque horum numinum placare hic aliquis voluerit, ei præscriptũ esse illud ipsum venerari quod ὑγίειαν appellant. Confirmat sane hanc lectionem quod infra est 230, 20: & 78, 21, habes itidem ἐφ' ὅ λυπηρὰ τῶν πλευρῶν: ὅστις scilicet vtrobique posito pro ὁπότερος. Ibid. v. 39, idem Amas. legit καὶ γὰρ ἐς τοῦτ. Eodem versu verius esse videtur δύναιτο, vel δύνωνται, vel δυνάμενοι.

P. 55, v. 6, pro ᾧ legendum videtur ὅς: vel omissa erit præpositio causalis. V. 15, de Πελλωναίων dicetur infra in 234, 38. Ibid. v. 55, scribendum Δευαύλην, vt supra, p. 13, v. 24: & infra, 57, 8, & deinceps. Satis idem arguit alphabeticus apud Suidam ordo. Ibid. v. 30, 31, 32, scribendum Ἀραιθυρέα, per ε in penultima, vt in sequentibus. atque ita non apud Steph. modo legitur, sed idem posterior etiam compositionis pars innuit, nimirum θυρεός. Infra, 71, 33, idem erratũ in Θυρέα. Eodem v. 30, Stephanus, qui hunc Pausaniæ locum citat, legit θήρας ἐμπείρους. In eadem pag. v. 24, habes Ἀραντῖνος βουνός: & v. 35 λόφῳ Ἀραντίῳ: at 57, 23, Ἀραντίος τάφος. Primum Ἀραντῖνος deducit Stephanus ab Ἀραντία. posteriorib. vero duobus similia reperiuntur alia. Loca Homeri (inquit Xyl.) quæ hic citantur, sunt Il. β, 604, & 572. Ibid. v. 40, Rhodium poetam (inquit idem Xyl.) vocat Apollonium, apud quem ista exstant 1 Argonauticῶν.

Pag. 56, v. 1, interpretes diuise legunt τῶ δὲ Φλ. Ibid. v. 2, Opor. cod. mauult Ἀνδροδάμαντα. est sane Ἀνδροδάμαν Doricus magis quam communis casus. Sed eodem modo infra Σωδάμαν legimus 181, 44. Nominatiuus supra legitur, 50, 2. Ibid. v. 15, prior Homeri locus de Hebe legitur initio Iliad. δ: posterior, Odyss. λ, 602. *Xyl.* Ibid. v. 19, malet fortasse quispiam ἱκέτας, vt infra 69, 28: quum idem & sequẽtia videantur innuere, & versio Amasæi. Vtranque lectionem tuetur 350, 10. Ibid. v. 23, recte Camer. ἐπὶ τῆς αἰ. Ibid. v. 29, verius esse videtur ἐπὶ τῷδε, vt supra, 34, 43: 38, 24: 51, 4: 54, 30. Sic etiam infra, 58, 2, ἐπ' ἀδήμασιν. Ibid. v. 30, mutato gen. scribendum ταῖς ἀμπ. Ibid. v. 43, Κύαθον Apollodorus appellat Εὔνομον Ἀρχιτέλους.

P. 57, v. 6, Camer. pro ὀνομάζουσι legendum putat νομίζουσι. Sed potest ὀνομάζουσιν accipi pro λέγουσιν, vt infra 61, 30: 267, 5: 303, 15: 354, 3. Ibid. v. 16, & 18, Quæ hic ex Homeri hymnis citantur, non exstant in iis quæ nos habemus, vt annotat Xylander. Inscriptionem porro Corinthiacorum (inquit idem) toto libro reliqui, cui ARGOLICA sunt inserta. Ibid. v. 40, articulus τῶ vel tollendus videtur, vt v. 43: vel præponendus adiectiuo Νεμείϊ.

Pag. 58, v. 12, malim φασί. Ibid. v. 13, in Aldino cod. est Ἴναχος. Xylander reposuit Ἰνάχου, vt fulciret sequens verbum παρέρχεται. Sed minore cum mutatione potuisset retento nominatiuo Ἴναχος pro παρέρχεται restituere παρέχεται, vt Amasæus legit. & sic supra p. 31, v. 44, dicit idem noster, βοσκήμασιν ὕδωρ ἐπιτήδειον παρεχόμενος. Sic infra, 152, 3, & alibi. Ibid. v. 24, maior erit temporum similitudo si legamus κατῴκησεν. Ibid. v. 36, Homeri locus est Vlisseæ 2, 120, vt ann. Xyl.

P. 59, v. 42, περὶ videtur aut superfluum esse, aut suo comitatu orbatum: vt sit, ὁ περὶ τῶν στεφανωμάτων κείμενος, τῶν στεφανωμάτων ἥψατο, lucerna quæ ante coronamenta erat, coronamenta illa corripuit. Indicat hoc versio Amasæi, *Incensis proxima lucernæ lumine coronamentis.* Hæc annotarã quum in Pauli Leopardi Emendationum & Miscellaneorũ libros incidi. Is libro 6, cap. 11, in huius loci citatione omittit περὶ, & præterea ex Thucydide, Clemente Alexandrino, Hieronymo, atque Arno-

bio, docet pro Χρυσηὶς legendum esse Χρυσὶς: cuius scripturæ vestigia conspiciuntur infra, 86, 17, vbi perperam Χρυσίδαν habes pro Χρυσίδα. libet Thucydidis super hac re locum adscribere, ex quarto extremo, ὁ νεὼς τῆς Ἥρας τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐν Ἄργει κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς ἱερείας λύχνον τινὰ θείσης ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα, καὶ ἐπικαταδαρθούσης· ὥστε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα. Ibid. v.44, in Ald. exempl. erat ἐσέχισαν. Sed ex autoris nostri Arcadicis (inquit Xyl.) emendationi fides fit. Idem probat Leopardus loco iam nominato.

Pag. 60, v. 4, si Περσέως tolleretur, structura & sensus esset planior. alioqui post Ἀθηναίοις subaudiendum erit παρ' οἷς, ἔνθα, vel simile quidpiam. Ibid. v. 15, Amas. habebat Μύσου: sed Μυσὸς legitur etiam infra 78, 5: 236, 1. Ibid. v. 23, rectius cum eodem Amasæo datiue leges Ἀναξαγόρᾳ. Ibid. v. 28, infra quoque pag. 65, Κυλαράβου quater legitur vno λ scriptũ: κυλλάραβις tamen apud Plutarchum, Hesychium, & alios, λ duplicato. dicitur autem ab illis κυλλάραβις, siue (vt apud Hesych. est) κυλλαράβις, gymnasium Argis structum a Cyllarabe, seu (vt quidam malunt) Cyllarabo. Vide Plut. in Pyrrho, 739: & in Cleomene 1498. Liuius quoque lib. 44, Cylarabin gymnasium agnoscit. Ibid. v. 33, rectius circumflexe θυγατριδοῦς. nã contractũ est ex θυγατριδέους. Ibid. 38, rectius supra Κιναίθων, accentu in penultima, 47, 14: & infra 112, 12. at Καίναιθος Stephano vnus est ex filiis Lycaonis. Ibid. v. 37, malet aliquis κατίασι, a κάτειμι descendo, redeo: vt infra 285, 36: quomodo etiam ἐσίασι, intrant, 96, 26: ἐπίασι, inuadunt, 118, 16: παρίασι, accedunt, 341, 23: & simplex ἴασι, eunt, 51, 11. at cõtra διϊᾶσι, 19, 36, a διΐημι, transmitto. Sed quoniam etiã ἐσιᾶσι legimus, pro ἐσίασι, intrant, 202, 38: 263, 29: propterea vtrunque, καθιᾶσι scilicet, & ἐσιᾶσι, ad simplex ἵημι, non ad εἶμι, referre poterimus: qua de re alibi. Ibid. v. 40, duplici Atticismo Τυνδάρεω, pro Τυνδάρεον. Sic ἕω, Ἄθω, & similia, finale ν frequentissime amittunt.

P. 61, v. 5, rectius Ἀλκμαιωνιδῶν. retinet enim ω nomen istud in omnibus a se deflexis: & sic etiam est apud Suid. Ibid. v. 14, legendum fortasse μηδέν τοι Κείσῳ καὶ τ. Ibid. v. 15, Λακιδέω Amasæus Attice pro Λακιδάου dictum putat, vt Τυνδάρεω 60, 33, & similia. aliis Ionismũ habere videtur, de quo infra in 288, 25. Ibid. v. 35, distinctio post βουλεύσαντα posita, rectius subiungetur τοῖς ἀδελφοῖς. Ibidem v. 38, Amasæus videtur legisse ἡρκώς, ab αἴρω: *sublata* (inquit) *testudine lyram facere meditans*. Idem Amasæus eodem versu pro βόθρος legit βάθρον, basis. Sed videtur non incommode retineri posse βόθρος, vt 64, 40. de τύπος vero infra in 262, 41.

Pag. 62, v. 2, verba ista, λέγουσι δὲ ὅμως, ad præcedentia pertinere videntur, vt 66, 7. De Creugantis vero cruenta victoria, & statua, plenius est infra in Arcadicis 270, 24. Ibid. v. 3, Amasæus legit ἀνασπᾶσαι. Xylander vero ibi, Locus (inquit) est mutilus: ideoque a me notatus, quia sanare non possum. Ibid. v. 26, quidam maiori casuum similitudine Πολυνείκης legi posse censent. Ibid. v. 27, malit fortasse quispiam μόνων, genit. plur. Ibid. v. 35, pro εἰς & ἐνταῦθα, melius quadrarint ἐπὶ & ἔνθα. Ibid. v. 41, Camer. & Hartung. legunt Ὀθρυάδαν. De Othryade historia est apud Suidam paulum diuersa. Ibid. v. 43, aspirate scribendum ἕδους· est autem basis cui simulacrum insistit. Pro Τελέσιλλα vero apud Suidam est Τελεσίλλα, paroxytonως. Extat autẽ ista historia apud Herodotum, Plutarchum in lib. de virtut. mulierum: necnon apud Polyænum lib. 8. Stratagem.

Pag 63, v. 4, Ἄργου (inquit Xyl.) reposui, quũ vitiose esset Ἄρεως. nitor autem Laconicis Pausaniæ ipsius, 84, 25: 85, 3. Vide & Herodot. 227. Ibid. v. 10, videtur composite legendum ἐπεγίνοντο, vel simplici præponendum aduerbium πλησίον, ἐγγὺς, vel simile: vt 115, 1: 118, 13: 129, 15: Camer. legit ἤγγιζον το. Ibid. v. 33, ὁ tollendum videtur, aut pro eo substituendum πω, ἐπὶ, vel aliud quidpiam. Ibid. v. 41, Camer. legit Φόρκου: itidemq; Amasæus: ex Apollodori lib. 2. Ibid. v. 43, pro Πέρσῃ reponendum Περσεῖ, a Περσεὺς, non a Πέρσης.

P. 64, v. 12, supra barytonως legitur Λαφάης, 53, 14: quæ accentus retractio in plerisque propriis solet fieri. Veruntamen & infra, 115, 41, ac deinceps, constanter occurrit Εὐφαής, accentu in vltima, sicut etiam Εὐμενής: & Λαφαοῦς rursum 234, 15. apud Herodot. vero Λαφάνης, 238, alius est. Ibid. v. 21, conuenientius fœm. gen. ταύτας, s. Amyclam & Melibœam Niobes filias. Ibid. v. 24, Locus Hom. est Iliad. vltimo, 609, vt annotauit Xyland. Ibid. v. 38, Amasæus legit Ἴλον, vno λ. Apollodorus duos Ilos memorat, alterum Dardani, alterum Trois filium. Ibid. v. 41, Amasæus legit ὅτε, eo tempore quo.

P. 65, v. 1, malit fortasse quispiam plurali num. ἀγάλματα. Ibid. v. 2, Camer. legit Ἐλάφειρα. Sed Ἰλάειρα redit infra, 97, 37: 142, 9: itidemque apud Apollodorum & Stephanum in *Aphidna*. Ibid. v. 12, Amasæus pro Περικλείτου legerat Πολυκλείτου. quam ob rem, ignoro. Pericleti sane mentio est infra, 164, 40. Ibid. v. 14, Homeri locus de Tlepolemo est Il. β, 663, vt Xyl. annot. Ibid. v. 19, Amasæus plurali num. legit δηλοῦσι, ostẽdunt. Ibid. v. 22, excidit nomen viæ, quod asterisco indicaui. inquit Xyl. Ibid. v. 25, Amasæus legit προήεσαν, processerant. Ibid. v. 34 & 35, Camer. & Hartung. legunt Ὑρνηθοῦς: de qua supra, 61, 10: & infra, 68, 22: 70, 26. Ibid. v. 37, Amasæus sic distinguit, τὸ δὲ ἐπιφανέστατον Ἀργείοις τῶν Ἀσκληπιείων, (s. ἱερῶν) ἄγαλμα ἐφ' ἡμῶν ἔχει κ. *De Æsculapij vero tẽplis* (inquit) *quod apud Arginos nobilissimum est, habet dei signum, quod ætate nostra extat, sedens*. Ita sane v. 39 sequitur, ἱδρύσατο τὸ ἱερόν.

P. 66, v. 8, forsan aliquis malet ἐπ' αὐτοῦ, vt infra v. 30, ὢν ἐπὶ τοῦ βάθρου: & v. 42, ᾠκοδόμηται ἐπὶ κορυφῇ. Sed itidem ἐς pro ἐν vsurpari a Pausania, cognosces e sequentibus: & ἐπ' αὐτὸ hac ipsa signif. vsurpatum 105, 44. V. 9, Amasæus pro οὗ legisse videtur νῦν: *Nunc* (inquit) *Crotopi in eo monumentum est*. V. 37, Homeri versus est Iliad. nono, 457. V. 41, fortasse legendum, καὶ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ Τέγεαν: vel πρὸς Ἀρκαδίας accipiendum pro Ex parte Arcadiæ, Qua parte Arcadia Argolidem attingit: vt cum alibi, tum 236, 19, 24.

P. 67, v. 1, malit fortasse quispiam Χάων. V. 5, singulare verbum ἐστι respicit intellectum, vt 107, 24: 264, 22. V. 7, qui Κεγχρεὸς hîc est, supra fuit Κεγχρίας,

Κεγχρέας, 45,29. V.16, Οἰνόη per ο legitur etiam infra 326,6: apud Steph. vero per ω. Eandem etiam Οἰνώην appellari, testatur idem Steph. V.34, rectius στρατιὰν, expeditionem. nam στρατιὰ exercitus est. Veruntamen Eustath. quoque annotat, sæpe hæc nomina permutari apud Græcos scriptores. V. 42, notabile loquendi genus, ἀσπίδας σχῆμα Ἀργολικὰς ἀπειργασμένας, clypeos qui, quod ad formam attinet, facti sunt Argolici: pro, ἀσπίδας ἐς (vel κατὰ) σχῆμα Ἀργολικὸν ἀπειργασμένας, clypeos ad Argolicorū clypeorum formam factos.

P.68, v.1, rectius legi videtur αὐτοῖς & ὡπλισμένοις: ὡπλισμένοις autem per syllepsin generis. V.7, suspectus haberi locus potest: vt vel ἕκαστον sit pro ἑκάστου, aut ἑκάστῳ: vel τῶν pro ἔχειν. nam ἁρμονίαν masculino genere in prima isosyllaba pro ἁρμόδιον vsurpatum esse, vix ausim asserere. V.21, nota τὴν Ἐπιδαύρειον, pro τὴν Ἐπιδαυρίαν, vt est 67,41: vel τὴν Ἐπιδαυρίων, vt legitur 68,15. Sic χάλκεος νάπη legitur 140,15: Δήλιος ἐργασία, 156,22.

P.69, v.6, 11, & 13, duplex est eiusdem nominis scriptura. In prioribus duobus locis est Ἀσκληπιεῖον: in tertio Ἀσκληπιεῖον, elisa primitiui nominis vocali penultima, ι. Sed hac quoque retenta, fuit eadem in superioribus diuersitas. nam 54,31, legitur Ἀσκληπιεῖον, vt etiam infra, 105,42: 140,20: at 53,24, Ἀσκληπιεῖον, itidemque infra 110,16. Sic Ἡρακλεῖον 97, 6: 210,33: Ἡράκλειον 140,20: 290,22: 306,40. Sic Μουσεῖον 74,2: & Φιλιππεῖον 168,36: at Πελόπιον 160,1: Ἐλευσίνιον 103,28. In Olympij Iouis fano non solum accentus fit retractio, verum etiam syncope. nam Ὀλυμπιεῖον est 38,27: (itidemque apud Stephanum) at Ὀλύμπιον, 39,2: 50,28: eodemque modo apud Strabonem lib.9. Similis fit syncope in Ἱπποδάμιον, 171,6: 198,8: pro Ἱπποδαμεῖον: & Ποσείδιον, 77,16: 235, 42: pro Ποσειδώνιον, 357,8. V.12, Λεβήνα est apud Ptolemæum, Dorico scilicet more. Apud Strabonem vero hoc nomen perittosyllabam habet flexionem, lib.10. ibi enim bis legitur genitiuus Λεβῆνος; semel præcedente verbo δέχεται: & iterum præmissa ἐκ. Vide Not. in pag.77. V.15, Homeri locus (inquit Xyl.) extat Il. δ, 193. Certe epitheton quod additur Æsculapio, ἀμύμονος ἰητῆρος, non euincet, eius vt dei mentionem fieri. Hec Xyland. V.19, Amasæus legit ὄρη, montes: forsan ex 70,10. Mox tamen versu 22, retinet ἐντὸς τῶν ὅρων, dū vertit, *intra eundem ambitum*. Epidaurum sane Strabo lib.8 scribit περικλείεσθαι ὄρεσιν ὑψηλοῖς, altis circumcirca montibus claudi. V.20, malit fortasse quispiam κατὰ pro καθὰ: quoniam alioqui tautologia esset in sequentibus τὸν αὐτὸν νόμον. Simili sane tmesi legimus infra, κατὰ δή τι ἐξ Ἀθηνᾶς ὄνειρον, 75,41. V.36, conuenientius est singul. φησὶ, s. ἡ ἀρχαία στήλη. idq; confirmant sequentia. V.37, Lambin. comment. Horat. retinet Ἀρικιεῖς, quod est in Ald. exemplari. Sed Ἀρικιεῖς legendum esse patet cū e Latinis scriptoribus, tum e Græcis. nā vt illi Ariciam hoc Italiæ oppidum nominant, ita Strabo & Ptolem. Ἀρικίαν. Apud Steph. est Ἀρίκια, cum gentili Ἀρικηνός. Iidem Latini hunc rediuiuum Hippolytum dixerunt Virbium, quasi bis virum, vt quidam interpretantur. V.41, rectius περιέκειτο, id est περιετίθετο.

P.70, v.2, locus Xylandro videtur mancus. Videtur tamen sic legi posse, καὶ στάδιον οἱ Ἕλλησι, τὰ πολλὰ γῆς χῶμα: hoc sensu, estque ibi stadium Græcis, magna ex parte factum e terra aggesta. Amasæus sane sic vertit, *Curriculum preterea, magna ex parte agger.* quia videlicet etiam lapidea (seu lapide strata) fuerunt stadia: vt supra, στάδιον λίθου λευκοῦ, 17,35: 45,2. Eliensem etiam hippodromum ex aggesta terra structum narrat infra 198,44: & stadium Tegeæ, 276,3. Datiui autem geminationem similem habes 45,29: & 52,19. V.5, Amasæus legit Αἰγυπτίῳ. V.10, pro Τιτθὶς fuit Τίτθιον, 68,32. Sed ferri τιτθὶς potest, si repetas nominatiuum ὄρος; vt ὄρος τιτθὶς sit mons mamillæ, sicut in sacris Bibliis est mons oliuarum. V.11, conuenientius τοῦτο. V.12, fortasse post Μαλεάτου posita distinctione, reliqua sic rectius transponentur, κρήνη, & ἔλυτρον ἐς ὃ τὸ ὕδ. Vt sit, *fons, & alueus in quem aqua cœlitus a Ioue demissa confluit.* ἔλυτρα sane non tantum oculis tribuuntur, item insectis, ostreis, & seminibus, verum etiam hastis, folliculi nimirū quibus eiusmodi corpora integūtur. nominatim vero Hesychio ἔλυτρα sunt πηγαὶ & σωλῆνες, fontes, & tubi aquæductuum. Amasæi versio ad ἔρυμα videtur alludere: *aquæductus castellum, cum receptaculo depluentis aquæ.* Hæc annotaram antequam ad Achaica peruenissem: ex quibus huic loco afferri potest remedium sine magna mutatione, vt scilicet post Μαλεάτου posita distinctione, sequatur, καὶ ἔλυτρον κρήνης, ἐς ὃ τὸ ὕδ. Sic enim in Achaicis est 235,24. In Arcadicis vero fluminis etiam alueum nominat ἔλυτρον, 248,19: 261,24. V.25, rectius Κεῖος, barytonωs: vt 68,23: 61,12.

Pag.71, v.2, melius forsan ἐλαίοις, barytonωs. nam, vt Eustathius e Lexico rhetorico docet, ἔλαιος apud Iones est mascula & agrestis olea: & Ælio Dionysio autore (vt idem refert Eustathius) ἡ ἀγρία ἐλαία est ἔλαιος dicenda, nō ἀγριέλαιος. Oxytonωs vero ἐλαιὸς apud Rhodios est φαρμακεύς, vt testatur Hesych. Infra sane ἔλαιον sic habes, 75,35. vbi hoc inter κότινον & ἔλαιον videtur esse discriminis, vt κότινος sit oliua siluestris, ἔλαιος oliua masculina, parien di munus fœmineo generi relinquens: at φυλίας ῥάχος, eiusmodi species oleæ, quæ omnem succum in folia insumat, ideoque nullos pariat fructus. V.10, vterq; interpres legisse videtur θεριζούσῃ, metenti. Haud scio an conuenientius sit θηρευούσῃ, venanti. Venatricem enim fuisse Dianam cum ex aliis liquet, tum ex 55,30: & 17,33. V.21, ex 220,12: item ex Stephano, Strabone, Ptolemæo, leges Σκάρφειαν. V.33, Θυραία legitur etiam infra 238,8, itidemque apud Strab.lib.1. at infra, 80,36, Θυρέα, per ε, itidemq; apud Plinium & Stephanum. quā scripturam esse veriorē ex eo cognoscimus, quod idem Steph. docet ex Θυρέα dici Θυρεάτην, vt Τεγεάτην ex Τεγέα. Supra in Ἀραιθυρέα fuit idem mēdum, 55,30. V.42, forsan de industria eidem verbo in priori membro accusatiuus, in posteriori datiuus est tributus. Posteriori certe modo supra, 22,17, ἱκετεύσαντος ὕσαι οἱ τὸν Δία, pluere sibi, id est, pluuiam demittere, pluuiam impertiri: & infra, 72,37, ὡς οὐχ ὕειν ὁ θεὸς Ἐπιδαυρίοις: vt etiam apud Aristoph. Nub. ὕομεν περφροντοισιν ὑμῖν. Ad priorē vero pertinet quod sequitur 72,2, τὴν Ἑλλάδα γῆν ἐποίησεν ὕεσθαι, effecit vt tellus Græcanica pluuiis irrigaretur. Alioqui vt

caſus fiant ſimiles, legēdum vel Πελοποννησίους, vel τῇ χώρᾳ.

P.72, v.9, pro Σκίρωνος Apollodorus habet Χείρωνος. V.18 & 19, plana erit ſententia, ſi poſt πλευρᾷ μιᾷ ſuſpenſo puncto, mox ſcribas αὐτῇ, ſubaudito ex præcedentibus nominatiuo πλευρά, & verbo ſubſtantiuo ἐστί: hoc modo, A tergo exſtructum eſt ſtadium vno latere: quod & theatrum ſuſtinet, & pari conuenientia (ſeu viciſſim) illo fulcimine vtitur. V.31, Βειτόμαρτις, vt in Aldino erat codice, ita legitur etiam apud Heſychium, necnon apud Etymologum, qui denominatā tradit παρὰ τὸ ταῖς βελίσταις νύμφαις ὁμαρτεῖν, vel quod ex eius ortu nihil niſi βέλτιον (id eſt ἀγαθὸν) ὡμάρτησε. nam ſi pro ea marem peperiſſet Hecate, detrimentoſum id Ioui fore prædixerat oraculum. Sunt tamen ex recentioribus qui βρετόμαρτυς ſcribere maluerint, tāquam ex βρέτας & μάρτυς facta compoſitione.

P.73, v.2, pro Ἄλθηπος legitur infra Ἄλθιππος, 75, 29: conuenientius quidem, vt videtur: incertum tamen an de eodem. V.16, Ἀλκυόνης pro Ἀλκυόνος (quod erat in Ald. exempl.) repoſitū eſt ex Heſiodo, Arato, & aliis. V.23, Σφηττοί, Σφήττιος, & ſimilia, reperiuntur apud Heſych. & Suid. τ geminato. V.36, rectius ἀποδραίαι, vt φαίαι: illud a διδρημι, hoc a φημί, longa in breuē contra huius temporis regulam conuerſa.

Pag.74, v.2, legendum fortaſſis οὐ πόρρω. V.7, παρέντα abſolute accipere pro *dum apud Amazonas erat*, (vt v.20, ἀρέσαν, quum placuiſſet, quum viſum eſſet) durum videtur. Quare valde arridet Hartungi in Oporiniani codicis margine coniectura, legendum eſſe, παρ' ὧν τὰ πρὸς μητρὸς ἦν: vt hic ſit ſenſus, *vel apud Amazonas, a quibus maternū genus ducebat Hippolytus, hoc fuit Dianæ cognomentum.* V.32, πολύγιος ſuſpectum. verúm ne ſit πολύγυος, an aliud, non conſtat. V.40, ἱερωμένος legitur etiam infra, 315, 25: itidemque ἱερῶται 353, 12: ἱερωμένη 123, 6: 224, 37: 231, 2: ἱερωσαμένη 97, 40: 103, 10. Sed reperitur etiam alterius coniugationis verbū ἱερᾶσθαι, 69, 40: 76, 5, & quatuor aliis in locis: indeq; participium ἱερασομένη 197, 33. immo in vna eademque pagina, 231, vtrunque legitur: ἱερωμένων, v.2: ἱερᾶσθαι, v.8: & ambigue ἱερωμένου v.8.

P.75, v.5, conuenientius videtur ὑπὸ quam ἀπό. V.6, τὸ ἔργον τοῦ περιβόλου non auſim dicere, ſit ne periphraſtice poſitum pro τὸν περίβολον, (vt apud poetas ἲς Βορέαο, & ἲς Ὀδυσῆος, pro borea & Vlyſſe: & infra apud noſtrum 106, 22, τὴν ἄκραν τῆς Μαλέας, pro τὴν Μαλέαν: & ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων, pro οἱ ἔφοροι, 134, 41. Sic τὸ ῥεῦμα τῆς Βαλύρας 143, 22) an τὸ ἔργον ſit particip. ab ἔργω arceo. Eo certe Amaſæi alludit verſio, *adhæret maceriæ ſepto*. vt τὸ ἔργον ſit τὸ ἕρκος. Vſitatior tamen hîc diphthongus eſt, vt arguit κατεῖργον ſupra 1, 12: 7, 3: & περιείργεται infra, 78, 34. V.19, ſunt qui λοιμοῦ putent legendum. Sed vt hîc eſt ἄκεσις λιμοῦ πιέσαντος, ita ſupra 65, 24, ῥῖγός τε πιέζει καὶ λιμός: & infra 76, 8, πενία πιέζουσα. V.21, haud ſcio an aptius ſit Ἀκραίας, vt ſupra 1, 31. Dicuntur autem ἀκραῖαι deæ, quibus templa ſunt ἐν ταῖς ἄκραις, in promontoriis, arcibus, & ſimilibus locis editis: vt 50, 35: 66, 17. Amaſæus certe ὑπὲρ vertit *in ſuperiore loco*. nec infra in Aſcræ deſcriptione (303, 25) vlla ædis Veneri dicatæ fit mentio. quinimmo quum ipſe Heſiodus Ἄσκρην ſuam dicat eſſe χεῖμα κακήν, θέρει ἀργαλέην, οὐδέποτ' ἐσθλήν, Veneris numen eum locū non immerito reformidare credetur. V.25, communi linguæ vſitatius eſt νύμφης. Sed vſurpat eiuſmodi Doriſmos etiam alibi: vt 79, 11, Ἀσίνα, at mox v.15 Ἀσίνην dicit, vt Ptolemæus, Strabo, Stephanus, alij. V.33, Camer. legit Ψηφαίαν: vt ſit παρὰ ταῖς ψήφοις dicta. ſunt enim calculi quibuſdam locis ſingulares, 107, 14. V.35, τοῦτο generalius antecedēs reſpicere videtur, τὸ φυτόν. Si enim ſpecialius referret, τὸν ῥάχον, ſcribendum eſſet τοῦτον. De oleæ vero ſpeciebus iſtis dictum ſupra, in 71, 2. Eodem verſu legendum ὀνχεθισῶν, ſine augmento, ab ὀνχέω ſeu ὀνίσχημι, pro quibus vſurpatur ἀνέχω.

Pag.76, v.3, oraculum hoc Strabo lib.8 citat ex Ephoro, iiſdem verbis, niſi quod Καλαυρίαν habet, (vt noſter ſupra 7, 19) & Ταίναρον ἠνεμόεντα. V.22, Μέθανα agnoſcit idem Strabo eodem in loco, ſed ita vt annotet, quædam exemplaria pro eo apud Thucydidem habere Μεθώνη, eodem cum Macedonica Methone nomine.

P.77, v.3 & 32, pro Θερμησίας Amaſæus habebat *Theumeſiæ*, bis: reſpiciens forſitan ad Teumeſſum Bœotiæ vicum, de quo infra 296, 4. At Θέρμισσα Straboni eſt inſula Siciliæ proxima, 308. V.4, pro Σκυλλαῖον Stephanus & Strabo habent Σκύλλαιον, Ptolemæus Σκύλλιον. Scyllæum eſt apud Plinium. V.11, Ἄκρα hîc Amaſæo proprium eſt; cuius generis alia notabuntur in 79, 25. V.15, ſcribendum Ὑδρέα, ſublato e prima ſyllaba ι, vt cum origo docet, tum alphabetica ſeries apud Steph. V.23, pro Σέραπις ſupra fuit Σάραπις, 48, 17: per α in prima ſyllaba: quomodo legitur etiam apud Heſych. & Suidam ſua ſerie. V.27, genitiuus iſte Πρῶνος repetitur etiam in ſequentibus, 78, 3, 44: & datiuus Πρῶνι 79, 2: accentu in penultima: vel quia tranſit in proprium, vel quia contractionē quandam habet. alioqui dicendū foret πρωνός & πρωνί, vt κλωνός & κλωνί: quod in aliorum etiam monoſyllaborum flexione obſeruatur. Aldinus certe codex in horum locorum vno, qui eſt noſtræ editionis pag.78, v.3, habebat ἐπὶ τοῦ πρωνός. In hoc igitur ſimplex, in illo contracta flexio erit ſtatuenda, vt in ἠρὸς & ἦρος, λαὸς & λᾶος; ac ſimilibus. nam ἠρὸς & λαὸς ſimpliciter ex ἦρ & λᾶς deflexa ſunt: ἦρος autem & λᾶος, ex ἔαρ & λᾶας per craſim. Sicut vero eodem verſu habes τὴν Ἑρμιόνα, ita pag. ſequ. v.8, & 29, inuenies ἐς Ἑρμιόνα: itidemque 172, 1: 236, 20. non male. non enim iſoſyllabe tātum Ἑρμιόνη dicitur, ſed perittoſyllabe quoq; Ἑρμιὼν όνος. Immo, vt Steph. docet, iſoſyllabum Ἑρμιόνη factum eſt e perittoſyllabi Ἑρμιὼν genitiuo Ἑρμιόνος: ſicut nimirum ex ἡγεμὼν όνος naſcitur ἡγεμόνη, ex χιτὼν ῶνος χιτώνη, ex κάλυξ υκος καλύκη. Ita certe e genitiuo Λεβῶνος, eſt nomin. Λεβώνη, vt cognoſces e not. in pag.69. Genitiuum Ἑρμιόνος vſurpat infra 325, 16. V.33, δὴ ſuſpectum eſt: Amaſ. pro eo habet *duo*, δύο.

P.78, v.30, rectius ſing. num. θεοῦ δέ ἐστιν ἐπίκλησις. V.32, non male poſt αὐδὴ diſtingues, & pro τρεῖς leges τρίς; vt τὰ ὀλίγιστα ἐς τρὶς ἀντιβοῆσαι, ſit, *minimum ter referre vocem emiſſam*. Sic ſane ἐς δὶς vſurpat infra, 228, 18: ἐς ἅπαξ alibi.

Pag.79, v.25, ſunt qui χείμαρρον appellatiue malint accipere pro torrente. Sed nō raro alia etiam appel-

appellatiua vsurpantur proprie, vt Πρῶν 77,27: Λειμὼν, 78,2: Ποταμοὶ, 30,34: Πηγαὶ, 42,31: Ῥοῦς, 39,7, & similia. Ac in appellatiua torrentis significatione non solet ei substantiuum ποταμὸς adiici, nisi forte aliud quoque differētiæ adiectiuum accedat. nam illo modo Plutarch. dicit χειμάρρου δίκην, torrentis in morem: hoc, Theophylact. ποταμῶν ῥεῖθρα χειμάρρων τε καὶ ἀενάων, cum torrentium tum perennium fluminum riui. Sic Χαράδρα 351,25. V.30, conuenientius αὐτὸ: licet αὐτὸ pro ἑαυτὸ sæpe vsurpent autores, etiam in compositione, vt declarant αὐτοκίνητον, αὐτόκλιτον, & similia. V.38, Amasæus legisse videtur αὐτόν. V.41, ex Stephano leges Τειχωνιδῶν, cui oppidum ipsum est Τειχώνιον. V.43, planior fiet sententia, si post εἶδεν comma ponatur, & φωράσαι cum præcedentibus infinitis ad δεινὸς referatur, sequēte verbo ἐπεποίητο actiue capto pro ἐπεποίηκει: sicut videlicet πεποίηται & πεποίηκε vna eademque significatione vsurpata sunt 32,41. vt sit hic sensus, *Quæ vero nostra ætate in vsu sunt, ea Lycion, vir vt qui maxime spectatus, sollersq; in inueniendis iis quæ nemo ante vidit, sollers etiam in deprehēdendis super ea re versibus, & aliis quæ sine metro versibus intermista sunt: ea inquam Lycion omnia Dorico sermone composuit: seu, ea sermone mere Dorico composuit.* Confirmari certe hæc sententia videtur ex eo quod sequitur 80,2, ταῦτα μὲν δὴ ἀπέφαινεν οὕτως ἔχοντα, *hæc igitur sic edidit* Lycion.

P.80, v.4, πύθομαι pro ἀκούω positum legitur quidem apud Hesych. quoque. Sed quum id, sicut etiam alterum πεύθομαι, poetica sint potius, quippe pro quibus in communi sermone vsurpetur πυνθάνομαι: propterea cum Amasæo malim πείθομαι, *facile adducor vt credam.* Sic certe supra fuit, 15,4: & infra 226,4. V.6, Πείσανδρος pro Πίσανδρος (quod in Ald. erat cod.) repositum ex Suida & Stephano. Sed dissentiunt illorum codices in Κάμιρος, & gentilibus Καμιρεὺς, Καμιραῖος, Καμιρίτης. Stephanus enim in his secundam per ι scribit, vt noster; Suidas vero per ει. Repetitur eiusdē Πεισάνδρου Καμιρέως mentio infra 253,25. V.9 & 10, rectius Ἀλκυονία scribetur, per ο micron, vt Ἀλκυόνη 73,16. eademq; in aliis inde flexis obseruatur quantitas, a Græcis pariter & Latinis. V.13, ferri potest ἐστὶ, s. ὁ Νέρων. malit tamen fortasse quispiam οὕτως, s. παντοίοις μηχανήμασιν. legitur hoc οὐδ' οὕτως infra 91,9. V.26, λουμένῳ Camer. verterat in λουομένῳ. Sed illud quoque verum esse, immo Atticum, docent non modo λούμενος & ἐλοῦμεν apud Aristophanem; sed etiā ἐλοῦντο apud Xenoph. Sic apud Hippocr. est λουῦ & λοῦσθαι: per syncopen ab vsitato λούω, vel (vt alij volunt) per crasin ab inusitato λόω. Hoc ipsum λουμένη repetitur infra 102,28: 283,23.

P.81, v.4, Xylander annotat pro Παρθενίου supra legi Πρῶνος 77,27: 78,3, 44: 79,2. Sed quum inter Hermionen, quæ ad Pronem sita est, & inter hæc loca, videatur esse longior distantia, suspicione liberari forsan hæc scriptura poterit. Quod si ita sit, malim primo huius paginæ versu legere ὄρος Παρθένιον· καὶ Λακεδ. Nam quid sibi velit παρ' ὃ, quum mox sequatur ἐπ' αὐτοῦ, nō satis video. Parthenion montem Tegeatarum & Argiuorum fines distinguere narrat infra in Arcad. 282,6. V.14, malim δή τι, quod cum alibi apud hunc legitur, tum 86,42: 94, 14: at 43, 22, ordine inuerso. V.19, Amasæus recte legit ᾤκισε, condidit. V.16, pro ταύτης, quod erat in Ald. codice, repositum est Ταϋγέτης, ex Hartungi emendatione, quam sequutus est Lœscherus. Sequentia certe huius loci verba eam lectionem requirunt, & confirmant quę infra leguntur 103,6, Λακεδαίμονος τοῦ Ταϋγέτης. V.20, vt oppidi ab Amycla conditi nomen sit euidentius, potest distingui post Ἀμύκλας δέ: ita vt suspenso spiritu, vox illa simul in nominatiuo singulari, & accusatiuo plurali accipiatur. V.33, καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες prętéritum est ab Amasæo in versione Latina: imprudenter, an data opera, non constat. V.37, rectius scribes βασίλειοι, vt supra 13,42, στοὰν τὴν καλουμένην βασίλειον.

P.82, v.11, apud Strabonem lib.8, & lib. 10, Πατροκλῆς hic non semel appellatur. sed rursum in fine libri octaui Προκλῆς. Hanc ambiguitatem debemus ταχυγραφίας elegātiæ, πρόκλης. an linea ista proprium esse nomen designat? an πρ pro πατρ positum? Ἀγίδαι quoq;, & Ἀγιάδαι promiscue leguntur deinceps. Hæc Xylander. Προκλῆς extat apud Apollodor. lib.2: apud Herodot. lib.6, 221: lib. 8, 310: apud Cicer. lib. 2 De diuin. Πατροκλῆς apud Plut.73. At Ælian. Hist. Animal. lib. 12, c.31, Εὐρυσθένην καὶ Προκλέαν τοὺς Ἀριστοδήμου: de quo loco dicetur infra in 97,27. V.13, distinctio post αὐτῶν posita, rectius subiungetur participio ὁμονοησάντων, hoc sensu, Ac si vel maxime ipsi inter se fuissent concordes, posteros tamen eorum communi rerum gestarum recensione complecti ego nō potuissem, id est, non potuissem in vno eodéq; historiæ contextu res a posteris ipsorum gestas persequi. Eodem versu rectius fortasse γάρ τοι: quanquam γάρ τι etiam infra legitur, 315,7. V.20, verius esse putarim Γεράνθι. nam Γερανθὶ, accētu in medio, fœmininam quandam speciem gerit. V.25, pro Κυνουρεακὸς legitur infra Κυνουρεκὸς, sine α, v. 31: quod posterius est apud Steph. Talia sunt Μεσσηνιακὸς & Μεσσηνικὸς, Ὀλυμπιακὸς & Ὀλυμπικὸς, ac similia. V.26, sine enclisi legendum δέοι. V.27, rectius forsan αὐτῶν, genit. plur. V.39, de Minoe apud Homerum est Odyss. lib. *t*, 178, vt Xyland. annotat.

P.83, v.2, Αἶγυν Stephanus quoque habet acuta priore, Aldinus vero codex Αἶγυς, priore circumflexa. V.4, in Aldino pro Εὐρυπωντίδας inuenies Εὐρυποντίδας: itidemque infra, 94,7, idem pro Εὐρυπωντιδῶν habet Εὐρυποντιδῶν. cæteris in locis constanter Εὐρυπῶν & Εὐρυπωντίδαι reperias, vt 79, 13: 87, 32. Herodoto idem est Εὐρυφῶν, 320, in Heraclidarum catalogo. Apud Plutarchum quoque scriptura variat. nam 73 & 1460 inuenies Εὐρυτίων, & Εὐρυτιωνίδαι: at 818 Εὐρυτιωνπίδαι. quorum posterius proxime accedit ad Pausaniæ Εὐρυπωντίδας, τ scilicet pro π posito. Apud Polyæn. lib.2, constanti exemplarium consensu legitur Ἐρυτίων: & in Εὐρυτίων, quod Oporinianus codex habet in Indice, υ est expunctum. An vero iste Polyæni Erytion cum Plutarchi Eurytione, Pausaniæ Eurypontе, & Herodoti Euryphonte sit idem, affirmare non ausim. hoc tantum dico Herodoteam scripturam per φ æque mihi probari ac Pausaniæ per π. Plutarchi & Polyæni scriptura per τ diuersam innuit originem, a

primitiuo ſcilicet in τος, ſicut Ἡφαιςίων ab Ἥφαιςος. V.6, a Φαλαὶ Stephano duo ſunt gentilia, Φαρῖται, & Φαραιάται: quorũ prius quum e Pauſania citet, manifeſtũ eſt quomodo hîc legerit. Notabũtur & alia in 140,32. V.9, Amaſæus videtur legiſſe τῷ τότε χρόνῳ, dum vertit, *illis temporibus*. Eodem verſu pro τρόπαιον infra dicit Τροπαίου Διὸς ἱερὸν, 94, 12. V.37, infra, 134, 37, legitur geminata præpoſitione, τοῖς ἐγκαταλειφθεῖσιν ἐν τῇ γῇ. Sed ferri vtrunq; loquendi genus poteſt.

Pag.84, v.2, oraculum quod hîc enarrat Pauſanias, vt verba Pauſaniæ plenius intelligãtur, libet aſcribere. Id ergo ſic legitur apud Herodotum p. 17, & apud Steph. in Τέγεα:

ἔστι τις Ἀρκαδίης Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἔνθ' ἄνεμοι πνείουσι δύω κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης·
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πήματι κεῖται·
ἔνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίζοος αἶα·
Τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσσῃ.

V.5, diſtinctionem quæ hîc poſt ὁ θεὸς conſiſtit, Amaſæus ponit poſt καλουμένων: hoc ſenſu, Si vero ad heroas reſpexiſſet Apollo, (vel, ſi heroum temporibus oraculum edidiſſet) homini perniciem eſſe dixiſſet æs. V.14, idem Amaſæus legiſſe videtur ᾤκισε, *duas vnà familias condidit*. Ipſe vertit, *vnde illi ſoboles duplex*. V.21, vt hîc πρεσβεία legitur, ita etiam ſupra, 81, 27, κατὰ πρεσβείαν ἔχειν ἠξίου τὴν ἀρχήν. Sed quum Suidas neutro genere πρεσβεῖον in hac ſignificatione citet, de Periandro, τὴν βασιλείαν κατὰ πρεσβεῖον λαμβάνει: ideo ſuſpicetur quiſpiam in hoc Pauſaniæ loco rectius plurali num. legi πρεσβεῖα. Infra ſane in Arcadicis, 239, 23, vbi hæc editio habet πρεσβεία, in Aldina eſt πρεσβεῖα. ac loquendi genus hîc idem eſt quod in iſto, 99, 16, διδοῦσαι δῶρα κοινῇ: necnon 274, 36. at κατὰ πρεσβείαν 291, 29, in legatione, ſeu per legationem. V.26, diuiſe hîc quoque τό τε legendum, vt verſu ſequ. V. 31, poſt Ἀθηνᾶν rectius comma pones quam punctum. Sic verſu ſequ. poſt χώρας, & poſt ἱερᾶς poſita eadem diſtinctione, ſententiam efficies planiorem. V.41, ſine encliſi ſcribendum δέ οἱ. eſt enim articulus.

P.85, v.2, in Ald. exempl. legebatur οἰκέταις, ſeruis: ſed ſententia & hiſtoria reclamant, inquit Xylander: & ἱκέταις legitur etiam 84,28. V.7, Amaſæus legit Artabacten. Apud Herodot. ſoluta diphthongo eſt Ἀρταΰκτην, p.354. V.25, idem Amaſæus poſt Κῴοις diſtinguit, ſubaudito accuſ. γυναῖκα. quod videtur paulo durius. V.26, pro Τιάπιδος legitur apud Herodot. Τεισάμενος, 342. Ibidem Hartung. mauult Πλαταιᾶσι, penultima circumflexa, vt paulo infra v.31, & 92,39. Sed ſæpius Πλαταιάσι legitur, vt non hoc tantum loco, verum etiam 95,32: 280,3, & alibi. ὀλυμπιάσι ſane perpetuo hîc acuitur, non modo quum deflexum eſt ab Ὀλυμπιάς, (vt ὀλυμπιάσι δύο, 105,22: 270,12) ſed etiã quum idem ſignificat quod ἐν Ὀλυμπίᾳ: vt 88,43: 92,34, & alibi.

P. 86, v.17, Χρωΐδα legendum eſſe docui ſupra in 59,43. V.29, rectius ςρατιὰν, expeditionem: vt pag. præced. v.44, προσβολὰς ἐποιεῖτο ἐς τὸ τεῖχος. V.33, malim Βοιωτοῖς, datiuo caſu. nam ſenſus eſt, Lacedæmonios ſub hoc duce aduerſus Bœotos dimicaſſe. V.42, ambo interpretes pro πρεσβυτάτῳ, & ἔτι, videntur legiſſe πρεσβύτερος εἶχε. nam vt Amaſæus vertit, *illum ſibi prælatum indigne tulit*, ita etiã Lœſcher. *hanc in regni ſucceſſione repulſam ſupra modum ægre tulit*. Veruntamen & retenta lectione vulgata, ſic interpretari queas, Cleonymo animus res nouas magnopere moliebatur: Animus Cleonymo meditari cœpit ſi qua ratione repulſam iſtam poſſet vlciſci. Infra quoque ſimiliter habes πρεσβύτης ἤδη, 94,14: 244,1. Eodem v. nota πατρῴαν ἀρχήν, & v.23 πατρῴας σπουδάς. cuius generis occurrunt etiam alia, vt indicatum in 68,21.

P 87, v.28, ſcribendum Ἀγιαδῶν, vt Ἡρακλειδῶν, & ſimilia. nam Ἀγιάδων eſt a fœminino perittoſyllabo Ἀγιάς. recte infra, 95,24. V.38, oraculi, quo decepti fuerunt Lacedæmonij, poſtremi duo verſus, ad quos hîc reſpicit, ſic habent, Δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι, Καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι. Refertur ab Herodoto pag.16, & a Steph. in Τέγεα. V.41, pro Λιμνάδος occurrit infra Λιμνάτιδος, 107,10: 114,12: 141,13. vtrunque ferri poteſt. Sic enim apud Theocr. quoque legimus non tantum λιμνᾶτις βδέλλα, lacuſtris hirudo: ſed etiam λιμνάδας νύμφας, lacuſtres nymphas. Λίμναι ipſæ, a quibus eſt denominatio, expoſitæ ſupra 83,12. λιμνᾶτις autem Doricũ eſt pro λιμνήτης, vt in hac Doricarum rerum commemoratione, alia quoque Doricæ dialecti propria vſurpantur. qua de re in 36,35: 56,2, & alibi.

P.88, v.5, permutatis diſtinctionibus, poſt Ἀρχίδαμος comma, poſt υἱὸν punctum ſcribes rectius. V.33, etiam ſimplex ἤλειψεν legitur apud Heſych. ſine diphthongo: quemadmodum infra imperfectum ἤλειπον 135,16: & particip. ἐλίποντες 349,25. Sed frequentius in hoc & cæteris huius verbi temporibus penultima per ει ſcribitur, excepto aor. 2, vt cum alibi, tum apud Xenoph. ὡς ἐρείψαντα τεῖχη: itidemque infra 356,3. V.38, αὐτῇ legendum eſſe pro αὐτῆς, ſatis indicat Amaſæi verſio, *quibus illa longe gloria præſtitit*. Eodem verſu ſine encliſi legendum δέ οἱ. V.39, diſtinctio poſt ἐποίησεν tollenda, & poſt ὅςτις δὴ ponẽda eſt. hic enim loci huius aliquantulum obſcuri ſenſus eſt, Non enim niſi Cyniſcæ epigramma fecit neſcio quis: & ante Pauſaniæ in tripodem Delphis dedicatũ *epigramma exarauit* Simonides.

P. 89, v.15, rectius ſcribes ςρατιᾷ, exercitu. ſic enim eſt 87, 42, ἐσέβαλεν ἐς τὴν Ἀργολίδα ςρατιᾷ: & 79, 13, ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλόντων ςρατιᾷ. ac longe maniſeſtius 88, 26, ςρατῷ ἐσβαλὼν ἐς γῆν τὴν Ἀττικήν. ſubaudita in his locis, vt alibi ſæpe, præpoſitione σὺν, quam alias præponit, vt 90,26, προσῆγεν ἀεὶ σὺν τῷ ςρατῷ. at ςρατιὰ eſt expeditio: in cuius locum obrepere interdum ςρατιᾷ, monui ſupra. V.16, & 37, ſupra fuit Λύσανδρος Ἀρισοκράτους, 87,17. Infra Ἀρισοκρίτου legitur, 152,40: ambigue. Dubium enim, ſitne Ἀρισοκρίτου legendum, an Ἀρισοκράτους. Sed Ἀρισοκρίτου liquido expreſſum eſt infra in quodam epigrammate, 180,41: & repetitur 325, 1. V. 33, pro κυκωμένου quidam ſcribunt κυλινδομένου. Sed κυκᾶσθαι quoque frequens eſt in huiuſmodi metaphoris. V.44, κατακλυσθέντος (a κατακλύζω eluuie deiicio, vel fluctibus obruo) agnoſcunt etiam interpretes, vt ἐπικλυσθῆναι infra 212,14. at Camer. legendum putat κατακαυθέντος, incendio cõſumpti.

Pag.90, v.2, malit fortaſſe quiſpiam, οὔπω αὐτὴν εἶχεν, nondum

nondum perueniſſe: vt apud Herodot. eſt ἀνήκει ἐς τὰ μέγιστα: & alibi ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα. V.4, Amaſæus Τεῖχος pro nomine proprio accipit, dum vertit, *capto Plataenſium caſtello, cui Tichos nomẽ.* Sed appellatiuam ſignificationem & ſcripturam retineri poſſe, manifeſtum eſt ex 283, 2, 6. & proprium Τεῖχος apud Stephanum, eſt φρούριον Ἀχαΐας. V.17, tollenda diſtinctio poſt Σάρδεις, & in præcedente verſu ponenda eſt ante καί. Sic v. 26, ποτὲ non male a ſequẽtibus commatis nota diſiunges. V.19, Ἑρμοῦ πεδίῳ legit etiam Lœſcherus. vertit enim, in campo Mercurij. Sed rectius Amaſæus legit Ἕρμου πεδίῳ, Hermi campo. ita enim legendum eſſe patet ex Strabone, qui pag. 722, inter alia, ἀπέχεται δὲ καὶ Μυσίας ὁ Ἕρμος, καὶ διὰ τῆς Κατακεκαυμένης εἰς τὴν Σαρδιανὴν φέρεται, καὶ τὰ συνεχῆ πεδία. Et mox, ὑπόκειται δὲ τῇ πόλει τό τε Σαρδιανὸν πεδίον, καὶ τὸ τοῦ Ἕρμου. Sic Plin. lib. 5, c. 29, A Smyrna Hermus amnis campos facit. V.27, Τιβραύτην pro Τιβραύτην repoſitum ex Suida, Plutarcho, Diodoro, Herodoto.

P.91, v.38, pro Σκολιτὰ Stephanus habet Σκοπινὰ, ν pro τ: & ſequ. verſu Σκολιτὰς, in Iouis cognomento. Locum hunc totum citat idem Stephanus, ſed verbis quibuſdam omiſſis, quibuſdam tranſpoſitis, aut mutatis. Quamobrem eum hîc ex autore illo libet referre. Sic igitur habet Stephanus: ἰόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ἔστι τόπος ὕπο δρυῶν πλήρης. ὄνομα δὲ τῷ χωρίῳ, Σκολιτά. ὁ δὲ τὸ συνεχὲς τῶν δένδρων ἐποίησεν, διὰ Ζεὺς ἐπίκλησιν Σκολιτάς. V.43, in Ald. exempl. erat καρύαι, appellatiue; forſan quoniam eo in loco nucum (arborum: καρύαι namque Græcis illæ dicuntur) magna erat frequentia: ſicut Πλατανιστᾶς a platanorum copia dictus.

P.92, v.17, ſuſpicor rectius legi poſſe, τοῖς μὲν τὰ ἐπὶ τῷ Πλατανιστᾷ καλῶμ. id eſt ludos qui in Plataneto Spartano agitantur: qua de re infra 96, 13, 25. V.43, Amaſæus poſt Μεσσηνιακῶν ſubaudiuit articulum οἱ, dum ſic vertit, *Sed Meſſenici tantum, qui ſe a priſcis Hilotis abiunxerãt.* Hac de re infra, 134, 37.

P.93, v.4, καὶ ante Ἀπόλλωνος forſan tollendum, quũ Πυθαεὺς ſit cognomẽ Apollinis, vt ex quatuor in Indice annotatis locis cognoſces. V.7, legitur τὸ δὲ infra quoque ſimiliter vſurpatum, pro τὸ ἕτερον δὲ, 98, 22: 294, 16: 298, 13. alioqui conuenientius eſſet τό τε. Eodem verſu legebatur (inquit Xyland.) ἀπρφάλιον, quod nihil eſt. Eſſe autem ἀσφάλιον Neptunum, & cur ita dicatur, ex Plutarcho cognoſcas licet fine Theſei. In Achaicis ἀσφαλιαῖος legitur, 227, 33. Hæc Xyl. nec non Camerarius. V.13, nõ dubito quin legendum ſit ἀρχεῖα, vt paulo infra v.32, eſt Βιδιαίων ἀρχεῖον: & pag. præced. v.15 τῶν ἐφόρων, νομοφυλάκων, καὶ Βιδιαίων ἀρχεῖα· id eſt οἰκίαι τῶν ἀρχῶν, baſilicæ & prætoria magiſtratuum, quæ Latini quoque Archiua nominant. V.16, Amaſæus præterito mutilo iſto membro, καὶ ἔστιν ἃ καὶ Λακεδαιμονίοις, præcedentia cum ſequentibus coniungit, ſenſu liquido illo quidem, ſed incertum an vero. In Oporiniano ea ſententia quæ eſt inter Πελλήνης & ἐνταῦθα, incluſa erat parentheſi. Sed ne hac quidem ratione vulnus huic loco inflictum ſanatur. De Epimenide quę hîc attinguntur, plenius exponuntur ſupra 63, 30: & infra 94, 22. V.20, procul dubio legendum δρόμου Ἰκαδίου τὸ ἀγώνισμα ἐποίησε, caſu genitiuo, vt patet ex huius ipſius paginæ verſu 19, 22, 26: & 95, 7. V.37, non diſplicet Amaſæi verſio, *Tanarium nuncupant:* vt ſcilicet Ταινάριον ſit neutro genere poſitum, ac relatum ad præcedentem nominatiuum τέμενος. itaque aſteriſci nota poterit tolli, quum perfecta & plana ſit ſententia. ἐπονομάζειν vero pro ſimplici ὀνομάζειν poſitum inuenies itidem 94, 5. V.39, planior erit ſenſus ſi commatis notam poſt εἰρημένον tollas: vt ordo ſtructuræ ſit, ἐστιν εἰρημένον ὡς τῶν Ἑλλήνων οἱ Ξέρξην ἀμυνόμενοι, παρεσκευάζοντο. id eſt, λέγουσι τὸ Ἑλλήνιον παρασκευασθῆναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν Ξέρξην ἀμύνεσθαι προθυμουμένων.

P.94, v.5, apud Stephanum ab Ἄκρα duo ſunt gentilia, ἀκραῖος & ἀκραΐτης, vtrunque per αι. apud Strab. vero ἀκρίτας κόλπος, 415, ſolo ι: itidemque apud Ptolemæum & Plinium. V.16, vera eſſe videtur Camerarij lectio, Μηλιέως pro Μενδηΐου. aut certe ſcribendum foret Μαιναλίου. V.38, legendum fortaſſis διὰ γὰρ, vt Amaſ. quoque vertit *Sedenim.* Ibidem ſenſus eſſe videtur, οὐχ οὗτος ὁ Κάρνειος Ἀπόλλων, ὅστιν ὁ Καρνεῖος οἰκέτας· ἀλλ' ὁ Καρνεῖος ὁ οἰκέτας, ὅστιν ὁ τιμώμενος ἐν Κρίου τοῦ μάντεως. ita vt differentia ſit inter τὸν Κάρνειον Ἀπόλλωνα, & τὸν Κάρνειον τὸν οἰκέταν: atque illius cognomen recentius, huius vero antiquius; vt paulo ſupra v. 31 expoſuit. V.44, ὑπὲρ ſuſpecta eſt. neſcio an verior lectio ſit, ὀνομάζουσι Κάρνειον ἀπὸ τῶν κρανέων, μετὰθ.

P.95, v.2, in Ald. exempl. erat ἔχοντα στοάς: ex quo Xylander fecit ἔχον στοάς: Camerarius legit ἔχον ταῖς στοαῖς. V.3, πρὸς τοῦτο, & mox v.5 πρὸς αὐτὸ, malit fortaſſe quiſpiam datiuo caſu legere τούτῳ & αὐτῷ. Sic certe cum alibi paſſim, tum 94, 9: 96, 10, 30. V.15, neſcio an idem, & fortaſſe verius ſit apud Suidam Ἐπιμεκλῆς. cõuenientiorẽ ſane id nominis rationẽ habet, ſicut etiam ſynonymum Ἐπικλῆς: a vera nimirum gloria. V.26, rectius fortaſſe καλούμενον: vt ἐπαπάδων reſpiciat nominatiuum Ἀσκληπιός, qui tum aliis modis, tum incantamentis (ἐπῳδαῖς) ægritudines leuat. Structura non multum abſimilis infra 102, 17, Θηρίτας δὲ διὰ τὴν τροφὸν ἡ ἐπωνυμία τῷ Ἄρει γέγονεν. & mox v.21, Θεοκτίστη ὄνομα τῷ χωρίῳ γέγονεν. Notabuntur & alia infra 141, 18. V.28, verius eſſe Αἰγιναίας, ſatis declarat v. 30 Αἰγιναῖος λόγος: & confirmat Stephanus. De Æginæa iſta Minerua ſupra fuit 72, 20: de Æginæis operibus 333, 18. V. 29, pro Ἰσθμίας infra eſt Ἰασωνείας, 108, 36: itidemq; apud Stephanum, Heſychium, Plutarch. V. 31, pro Ἀγχιόνης legitur infra Χιόνης, 133, 36: 134, 16. at 190, 12, & 14, accentu in primam retracto Χίονις: itidemque 269, 41. V.34, rectius τὴν στολὴν. Eodem verſu interpretes legerunt οἰκῆσαι, condidiſſe, ſeu coloniam eo deduxiſſe.

P. 96, v.7, Ἀγνίτας cum primitiuo ἄγνος ferri poſſunt, vt denominata ſint παρὰ τὴν ἁγνότητα, a caſtitate, quam innata vi conciliare iudicantur. Alij tamen malunt ἄγνος & ἀγνίτας, παρὰ τὴν στέρησιν τῆς γονῆς, ab imminutione atque exſtinctione ſeminis genitalis. V. 13, Πλατανιστᾶς hîc eſt vt ſupra Σκολιτᾶς, 91, 38. Sed quid ſi mendoſe vtrunque? Camerarius legit Πλατανιστοῦς: quod non improbo, quum etiam infra id nomen promontorio cuidam tribuatur, 106, 14. Sed quoniam hac ipſa pagina, v.32, inuenio circumflexum accuſatiuum τὸν Πλατανιστᾶν, puto hîc quoq; circumflexe Πλατανιστᾶς legi poſſe,

hac deriuationis & flexionis ratione. e πλαταν́ιστος est primum πλατανιστής, vt δενδρής: Dorice πλατανιστάς, contracte πλατανιστᾶς: communi flexione τοῦ πλατανιστᾶντος, Dorica τοῦ πλατανιστᾶ, ſicut videlicet a πελεκᾶς communis genitiuus eſt πελεκᾶντος, Doricus πελεκᾶ. (Similis Doriſmus infra eſt, 286,30. ſimilis item, ſed barytonus, eſt in Ἀνδροδάμαν 56,2: Σωδάμαν 181,44: quum eos accuſatiuos communis lingua finiat in αντα, ſicut γίγαντα) At πλατανιστοῦς contractum eſt ex όεις: cuius generis alia recenſui ſupra in 44,24. Subauditur cum iſtis nominibus ſubſtantiuum τόπος, χῶρος, vel ſimile: ſicuti cum fœmininis in οῦσσα ſubintelligitur νῆσος, χώρα, γῆ. Ibidem pro poſtpoſitiuo αἱ ſcribe præpoſitiuum αἱ. Similem vero articuli geminationē ſiue repetitionem habes 84,41: 97,1: 118,30: 157,4: 167,20: 177,13: 262,40: duplicatam 202,20. Fit ea ob longiorem aliarum vocum interpoſitionem. V.18 & 19, rectius forſan ἐφηβεῖον, vt ſuperius ἐφορεῖον, ἀρχεῖον, ac ſimilia: quum e Vitruuio quoque alij Ephebeum citent, alij Ephebium, in hac ipſa ſignificatione. Sed quum infra pro eodē occurrat φοιβαῖον, (103,3) detracto ε, & οι pro η poſito, ſuſpendere iudicium cogor. V.19, malet fortaſſe quiſpiam ἐκτὸς πόλεως, vt in prouerbio ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχειν. Infra ſane 130, ſic eſt ἔξω πυλῶν, v.32: ἐκτὸς Πελοποννήσου, 138,12. Cum articulo habes vtrunque aduerb. 150,30, μήτε ἐντὸς, μήτε ἐκτὸς τῆς πόλεως. V.24, malim ὀπωτέρων, quum & præcedat & ſequatur plur. numerus. V.41, rectius καθᾶραι, vel καθῆραι, vt infra 148,24. Atticos certe καθῆραι, non καθᾶραι dicere, teſtatur Phrynichus. Infra καταρᾶραι eſt a καταίρω, 108,13: forma quidem ſimili, at ſignif. diuerſa. V.43, ſupra tranſpoſitis vocalibus fuit Λικυμνίῳ: quam ſcripturam probat alphabetica ſeries apud Heſych. V.44, lege περιόντα. nam περιὼν eſt ſuperſtes, aut reliquus: hoc, a verbo περιεῖναι: illud, a περιιέναι. nec περὶ vel in hoc vel in aliis compoſitis abiicere ſolet finalem ι.

P.97, v.15, excuſari poteſt datiuus τῇ αὐτῇ, ſi ἄγαλμα nominatiuo caſu accipiatur. aptior tamen quibuſdam videtur nominatiuus, γνώμη ἡ αὐτή. V.27, rectius Κλεοδαίου, per αι in penultima, vt eſt apud Suidam, & Herodot. 320. Apud Ælianum pro eo legitur Κλεάδα, Hiſt. anim. lib.12, cap.32. ſic enim ibi, Εὐρυσθένην καὶ Προκλέαν τοὺς Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεάδα, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέους. Sed mendoſus eſt & mutilus ille locus: ex Herodoto & Pauſania ſic reſtituendus, Εὐρυσθένην καὶ Προκλέα τοὺς Ἀριστοδήμου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὕλλου, τοῦ Ἡρακλέους. Supra Κλεοδάμου fuit, pro eodē Κλεοδαίου, 50,44: apud Euſebiū vero De præpar. Euangel. pag.124, Ἀριδαίου. Eundem ab Lycophronis interprete Cleodotū, a Pindari ſcholiaſte (in 7 Odam Iſthmiorum) Cleadam vocari, teſtatur apud Plutarchum Xylander in Alexandri M. genealogia. V.36, pro ἢ repone aſſeueratiuum aduerbium ἦ, quod cum μὴν habes ſupra 89,23: 76,10. Sic ἤ που, 13,10.

P.98, v.5, ἔτικεν agnouit etiam Lœſcher. dum ſic vertit, *Eius enim filia, adoleſcens mulier, pepererat iam, & vitam in eo agebat.* Sed cōuenientius mihi Amaſæus pro eo ἔτυχεν legiſſe videtur: quū & præcedat & ſequatur παρθένου nomē, quod de fœmina enixa, quamuis iuuēcula, vix dici exiſtimo. nec eſt veriſimile Dioſcuros tam fuiſſe inhumanos, vt puerperæ ſuum adimere voluerint cubiculū. Itaque ἔτυχεν ἔχουσα ἐν αὐτῷ δίαιταν, eſt idem quod ἐν αὐτῷ ἐδιῃτᾶτο, in eo degebat, ſeu (vt Amaſ. vertit) habitabat. nam virginibus quoque, nimirum locupletioribus, ſui erant παρθενῶνες, ſuæ item θεράπαιναι, id eſt famulitium, ancillæ & famulæ. V.10, vt hîc Ἐρυκίνην legitur, ita Κεστρίνην 66,5. Apud Strabonē tamen & Stephanum legimus Ἐρυκίνην Ἀφροδίτην, a barytono Ἐρυκῖνος. V.14, κατὰ τὸν Ἔλεον τὸν κῦφον Lœſcher. vertit Ad Eleum gibboſum: Amaſæus, Ad Eleum Cyphum. ego vereor ne ſubſit mēdum. Selinuntem quidem fluuium non vſque adeo procul ab Eryce atque Egeſta, quorum hîc fit mentio, ſtatuunt Geographi: ſed incertum eſt fluuium hîc an aliud quidpiam intellexerit Pauſanias. Diodorus omiſſo nomine proprio eam freti partem nominat quæ eſſet anguſtiſſima. verba eius hæc ſunt, 160, ὁ δ᾽ οὖν Ἡρακλῆς καταντήσας ἐπὶ τὸν πορθμὸν κατὰ τὸ στενώτατον τῆς θαλάττης, τὰς μὲν βοῦς ἐπεραίωσεν εἰς τὴν Σικελίαν· αὐτὸς δὲ ταύρου κέρως λαβόμενος, διενήξατο τὸν πόρον, ὄντος τοῦ διαστήματος σταδίων ιγ', ὥς Τίμαιος φησί. V.15, verius κατὰ ταῦτα. V.21, rectius forſitan Ἀγαμηδίδα, vt ſit ab Ἀγαμήδης. Κλεεστωναίους vero alibi nondum inuenire potui. De Cleonæis ſupra mentio facta eſt aliquoties: & de Κλεωναῖς 57,29. At Κρηστωναῖοι Stephano, Herodoto, & aliis ſunt Thraciæ populus. V.26, Amaſæus maluit Λακεδαιμόνιοι. V.37, Μεσόα legitur apud Strabonem quoque vno σ: apud Stephanū vero & Suidam Μεσσόα, σ geminato. V.42, ſine encliſi ſcribendum δέ οἱ.

P.99, v.17, malit fortaſſe quiſpiam ἐπιέργασαι, vt paulo ante v.12. V.26, legendum videtur τὰ δὲ ξ. V.30, Ῥηγῖνον pro Ἠγῖνον ex Amaſæi & Camerarij ſententia repoſitum. V.31, interpretes non conſentiunt in periodi diſtinctione, nec in genere ac caſu nominis Εὐρυλεωνίδα. Amaſæus enim diſtinguit poſt γυναικὸς, & Εὐρυλεωνίδα maſculino genere, genitiuo caſu accipit: Lœſcherus vero diſtinguit poſt ὀνομαζομένῳ, & Εὐρυλεωνίδα pro fœminino accuſatiui caſus habet. Sic ſane Ἀργιλεωνὶς ἰδὲς apud Plutarchum eſt Braſidæ Spartani mater. V.35, procul dubio legendum ἐπεξελθεῖν, vt apud Platon. τῷ λόγῳ ἐπεξέρχεσθαι. V.36, aut μόνον αὐτὸν τὸν legendum, aut μόνον τοῦτον. Meminerunt autem huius cædis alij etiam, & Plutarch. De ſera numinis vindicta: inquit Xyland. V.40, παρ᾽ αὐτὸν commatis nota dirimendum a ſequentibus: vt referatur ad Pauſaniam, non ad lychnum. & ſic eſt v.44, ἐλθόντα παρὰ τοὺς ψυχαγωγούς. V.43, legendum fortaſſe Παυσανίᾳ, datiuo caſu, quum mox eodem caſu ſequatur δεξαμένῳ & ἐλθόντι. V.44, rectius forſan καὶ δὴ καὶ ἐς Φ.

P.100, v.3, barytonως ſupra fuit ὕπνος ἐπιδώτης, 53, 23: & θεοὶ ἐπιδῶται, 70,4. ſicut etiam apud Heſiod. δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ᾽ οὔ τις ἔδωκεν. V.5, Somnum & Mortem fratres eſſe, eſt Il. ξ, 231. Hinc illud Diogenis Cynici, qui moriturus iam, quum obdormiſſet, excitāti medico, & *Satis ne recte* interroganti, reſpondit, *Nihil eſt mali; frater fratrem præuertit.* Xyland. V.6, ſcribendum ἀναθεῖναι. Pro ὀφθαλμίτιδος autem Plutarchus in Lycurgo & Laconicis Apophthegm. habet ὀπτιλίτιδος, ſiue (vt habent etiam interpretes) ὀπτιλήτιδος: quod eſt

δωρικῶτε-

δωεικότερον. Dorienses enim, eodē Plut. teste, ὀπίλους vocant τοὺς ὀφθαλμούς. V.12, procul dubio scribendum τὴν pro τόν. nam vt Ἀφύτη, sic & Ἄφυτις fœminini generis est, etiam iuxta generalem de vrbium nominibus regulam. V.26, rectius Φαείνας: Æolico scilicet & Dorico more pro Φαείνης: Κλήτας vero Dorice item pro Κλήτης. Mentio earundem infra 309,20. V.31, Amasæus pro ὑπὸ videtur legisse ἐπὶ, vt est pag. sequ. v.3, & 19. vertit enim, *in primo tripode*. itidemque in proximis duabus periodis. Sed infra vt eadem historia, ita eadem etiam præpositio repetitur, 124,29.

P.101, v.14, paroxytonως scribendum Μνασίνους, velut contractum ex Μνασίνοος. atque ita fuit supra 65,2: vbi etiam Ἄναξις est pro Ἀναξίας. V.20, sagaci coniectura legit Amasæus ὗς ἐπὶ θήρα Καλυδωνίῳ, apri Calydonij venatio: vt infra 275,4. V.24, vt hîc Ἀχελῷον habes, ita Ἀχελῴῳ supra 33,18: 39,9: itidemq; apud Strabonem & Ptolemæum: apud Steph. oxytonως Ἀχελωός. de ι subscripto alibi. V.37, Βίειδος ab Hartungo notatū fuerat, vt suspectum: sed sine vlla coniectura. Quid si Κίειδος aliquis legendum opinetur? quum Hesych. tradat a Laconibus Adonidem sic appellatum. In manuscriptis sane libris parua inter ϐ (id est β) & κ est differentia. vnde supra 63,41, Φόρϐου pro Φόρκου. V.42, pro Νικομήδους legitur Νικομήδεις supra 29,28: & infra 142,11. nisi forte duos memorat Nicias, alterum Atheniensem, alterum Nicomedensem: sicut & Plin. lib.35, c.10, duos hoc nomine pictores fuisse tradit.

P.102, v.2, Lœsch. pro ἢ legit καί. V.7, pro Ψίλαν Hesychius habet Ψίλακα, exponens & ipse πτηνόν, volucrem: non omissis tamen alterius etiam originis significationibus ψιλόν, λεῖον: quæ & ipsæ in Bacchū & Baccho tinctos non male quadrant. V.19, Homeri locus est Il. ω; vbi pleræque editiones scribunt ὥς, propter anastrophen. In eodem versu interpretes videntur legisse εἶδεν, sicut videlicet apud Hesiodū est ἄγρια δερκομένω. Sed οἶδεν animi est, vt alibi ἤπια οἶδε, & ἤπια οἶδε θέμιστα. V.33, ὕλῃ ferri potest; at Amasæus datiuo casu legisse videtur ὕλῃ, *syluis vndique condensa*. V.39, rectius ἀκίνητος, quum eodem tempore præcedat φανήσεσθαι.

P.103, v.1, si post Θεράπνῃ distinguas, sensus erit liquidior. V.3, Amasæus legit Ἐφηβεῖον: recte, vt patet ex 96,19: necnon ex iis quæ in hoc ipso loco sequuntur. V.9, existimarem legendum τῷ Φελλίᾳ, nisi & alios fluuios in fœminino genere poneret, Τίασαν, Νέδαν, Ἀμυμώνην. V.11, malit fortasse quispiam Βρυσεαί, sicut paulo post, v.13, in Aldino codice legebatur Βρυσεῶν, ι in penultima. Simili sane scriptura & fine legitur apud Strab. Περσεαί: & apud nostrum paginæ sequentis versu 34, Βρασιαί, in Eleutherolaconum oppidis. Apud Stephanum Βρασιαί quidē Laconicum oppidum esse dicitur, ex Pausaniæ tertio: at Βρυσεαί, oppidum Elidis. Eodem versu malit fortasse quispiam ποτέ, vt v.8. V.25, Camerar. mauult Δωριεῦσι, vt magis analogum.

P.104, v.11, pro Dorico articulo τὰν reponi communis potest, vt Dorismus sit tantum in Πελλαία pro Πελλήνη: quemadmodum supra, Ἀφροδίτης ἱερὸν νύμφας, 75,25. V.15, & 16, pro Βελεμίνα legitur apud Ptolem. Βλέμμινα: infra in Arcadicis Βλένινα 258,41: & Βελεμίνα 265,30. Stephanus ex Pausaniæ octauo, siue Arcadicis, citat Βέλβινα, vt Αἴγινα, pro ciuitate Laconica. Pausaniæ locus est 265,30. V.26, pro ἁλιέα legit Amasæus ἰχθῦν, piscem. Sed est hoc ipsum ἁλιεὺς piscis nomen apud Plutarch. in lib. de sollertia animalium: ὁ καλούμενος ἁλιεὺς (inquit) γνώριμός ἐστι πολλοῖς, καὶ διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ γέγονε τοὔνομα. V.27, idem Amasæus legisse videtur τὸ τῶν Ἐλευθερολακώνων, vt sit pro οἱ Ἐλευθερολάκωνες. Sed verā esse lectionem vulgatam, & hūc eius sensum, *Ad mare situm est*, (s. Gytheum) *atque incolitur iam ab Eleutherolaconibus*: patet ex v.30 & 31. V.33, Οἴτυλος legitur etiā infra, 109,16: necnon apud Homerum, Strabonem, & Steph. Quare suspectum est Βίτυλα apud Ptolem. V.34, λιμνηρά est etiam infra 106,39: & apud Stephanum agnoscit is qui sic dictam existimat διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν λιμένας. Sed alij apud eundem Steph. malunt λιμενηρά, vtpote λιμένας ἔχουσα. Prioris scripturæ afferre quispiam & aliam possit rationem, dictā videlicet quasi λιμνηρά, a vicina Ἰνοῦς λίμνη, 107,2. V.40, pro Καρνίας fuit supra Καρνεῖος, 94,34: diuersus ille quidem τῷ Καρνείῳ τῷ οἰκέτᾳ.

Pag.105, v.1, δὴ τι legendum, non αὖτι, vt erat in Ald. cod. Locus est Il. σ, 140. *Xyland.* V.5, non sine causa miretur quispiam quo modo Ζεὺς Καππώτας ad præcedentia, λίθος ἀργός, & παύσασθαι τῆς μανίας, quadret. Metuo tamen ne audacior cōiectura videatur λᾶς παυσολας. vt λεὺς sit pro λᾶς: sicut viceuersa Δωριᾶσι supra fuit pro Δωριεῦσι, 103,25. V.14, malet fortasse quispiam γενέσθαι. V.17, Ἀκριαί legitur etiam supra, 104,34. apud Ptolem. vero Ἄκρία: quam recte, nescio. V.25, non est dubium quin scribendum sit Γερονθράτας: quum Γερόνθρας, p genitiuo singulari accipi nequeat, quippe pro quo vsurpetur pluralis Γερονθρῶν, 32: & si maxime possit, post τοὺς ἀρχαίους defuerit substantiuum οἰκήτορας. Supra, 83,5, oppidum hoc fuit Γερανθραί, & incolæ Γερανθράται. Apud Stephanum vero Γεράνθραι legitur, sine ρ: mox tamen gentile cum ρ, & ω, Γερανθρώτης: itidem ex Pausaniæ tertio, sed vera scriptura per librarios vitiata. Ex Stephano igitur coniecerit aliquis genuinam scripturam esse Γεραίθραι, & Γεραιθράτης. Hæc ad τὰς γεραιὰς, illa ad τοὺς γέροντας alludit: eaque constanter hoc loco retinetur. V.26, μοίρας excusari potest, vt 268,34: 300,2: malunt tamen nonnulli nominatiuum μοῖραι, vt infra 107,42: 131,37: 139,32. ij suo fruantur iudicio: mihi altera lectio magis placet. V.36, Amasæus comma statuit post ἤπειρον, & duobus his membris vnum verbum commune tribuit, ἀπέχει. sed aptior hæc distinctio videtur, subaudito verbo κεῖται, vel simili: hoc sensu, atq; *hæc quidem* loca interius sita sunt, *si ab Acriis in continentem ascendatur*. Simile loquendi genus inuenies infra 110,22. V.44, malet fortasse quispiam ἐπ᾽ αὐτοῦ, vt infra 108,12. Supra vtrunq; loquendi genus obseruatum, 34,1: & 66,8.

Pag.106, v.2, scribendum Βοιατικός. nam ex Βοιαί, quod mox sequitur, est Βοιάτης, v.11: (vt ex Καρύαι, Καρυάτης) atq; inde possess. Βοιατικός. & sic legit etiam Amasæus. V.4, idem Amasæus legit Ἠπάδος, vt v.6 Ἠπάδα. Apud Stephanum extat isosyl-

labum Ἠπία: apud Diog. Laert. in Mysone, p. 41, Ἡπία. Vide & 247, 17. V. 13, αὐτὸ dirimendum a sequente ἄγαλμα. respicit enim substantiuum ἱερόν. Amasæus generalius vertit, *Huc ingresso*. V. 16, legendum vel γνάθου, eodem casu: (vt infra 109, 36, Κασσάνδρας τῆς Πριάμου, Ἀλεξάνδρας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένης) vel absolute γνάθος: de quo loquendi genere 95, 26. V. 19, τῶν videtur esse tollendum, aut vertendum in τὴν, subaudito substantiuo ὁδόν. Amasæus pro eo legisse videtur ἐς τὰ, dum vertit, *A Boeis ad ea quæ supra Maleam promontorium sunt, nauigantibus*. V. 20, Camer. legit Νύμφαιον. V. 22, Amas. maluit παραπλεύσαντι, *prætervecto*. V. 24, προεστηκυμένον non respicit genus & casum præcedentem; sed ponitur absolute. Sic v. 27, τῆς τε ἀρχῆς οἱ καθῃρημένης, absolute positum; at mox, καὶ ἐλαυνόμενον, respicit in tertio ab hinc mēbro accusatiuum Μιθριδάτην.

Pag. 107, v. 11, post Ἀσκληπιοῦ distinguendum, subaudito ex præcedentibus ἕτερον ἱερόν. vt sensus sit, alterum ibi templum esse Æsculapij, & in eo simulacrum e lapide, stantis habitu. V. 21, Κυφαιτων Amasæus genere masculino accipit, declinatione perittosyllaba, populū ita dictum intelligens. Sed apud Ptolem. inuenio, vno in loco Κυφάντα λιμὴν: in altero autem, (sine comitatu, numero plurali, genere neutro) Κύφαντα. Apud Plin. quoque lib. 4, c. 5, Cyphanta portus. V. 30, legendum vel ὀνομαζομένης, vel ὀνομαζομένην: vt illud respiciat Ὀρθάτας, hoc vero πόλιν. Prioris structuræ exemplum est 106, 20: 111, 5. V. 37, pro priore ἢ, post οἶδα, legendum εἰ.

P. 108, v. 4, Camerarius legit Κνακώ: vt fons hic, & mons Cnacadius, cuius hoc ipso in loco fit mētio, dicti videantur παρὰ τὸ κνακὸν τῆς χρόας: eodemq; modo κνακίας infra inter Cleosthenis equos, 188, 4. Exponitur id a Græcis λευκός, ξανθός, ψαρός, albus, flauus, maculis in albo respersus, versicolor: hircorum frequens epitheton. Apud Hesych. etiam κνάξ, γάλα λευκόν. Forsan igitur huic fonti lacteus, serosus, aut flauidus fuit color. V. 6, Καρνεῖος legitur etiam infra, 110, 7: sed veriora esse videntur altera duo, Κάριος, 94, 34: & Καρνίας, 104, 40. V. 29, Camer. legit Μαλεάγονος: Amas. non absimiliter vertit *Maleæ ciuis*. V. 38, gemino accentu scribendum Ἀχιλλεός ἐστι.

P. 109, v. 6, mendose in Ald. exempl. erat ἐμπωροσελήνη. Camer. nō modo ἐν Ποροσελήνη restituit, sed etiam δὲ inserit post articulum τόν. Insulam vero istam honestiori vocabulo sic trāsnominatam ex Πορδοσελήνη, testantur Strabo & Steph. Similis de delphino historia est apud Ælian. Hist. anim. lib. 2, cap. 6, quem in vrbe Pleroseleno vna cum puero nutritum memorat. vel eadem est historia, & *Pleroseleno* scriptū pro *Poroselene*. V. 10, Camer. pro καὶ legit τοῦ. Fieri etiam potest vt librarius compendiosorum ductuū similitudine deceptus καὶ scripserit pro ὡς. V. 12, procul dubio scribendum ἀφίησι. V. 21, & 24, Camer. pro Παφίη reponit Πασιφάη. cuius scripturæ confirmatio peti potest ex 175, 2. V. 24, scribendum Θαλαμῶν, vt Γεροnθρῶν 105, 32: ad differentiam genitiui θαλάμων, a masc. θάλαμος. V. 30, rectius fortasse λευκόπρεπη, vt referatur ad τὸ χῶμα. V. 36, post ναὸς tollendum est punctum, & comma ponendum post ἄγαλμα. sic enim Ἀλεξάνδρας aptius referetur ad Κασσάνδρας. sensus enim est, templum & statuā ibi erectam esse Cassandræ Priami filiæ, quæ a loci incolis Alexandra nominetur.

P. 110, v. 2, Homeri locus est Iliad. nono, 150, vt Xyl. ann. V. 22, legendum procul dubio παρεχόμενον, vt referatur ad σπήλαιον. De Κάρνειος, v. 7, dictum est in 108, 6.

P. 111, v. 4, reposui ἀργυρίαν. quid enim hîc χρυσία? Emendatio nostra est ex Strabonis octauo, Eustathio, aliis: inquit Xyl. V. 15, vt hic legitur ἐπέθη τῇ γῇ Μεσσήνη τὸ ὄνομα, sic infra 326, 27, ὄνομα δὲ Αἴθρα τῇ γυναικί. Sed vtrobique malim nominatiuum Μεσσήνη & Αἴθρα, vt supra 37, 43, πρότερον Νίσα καλουμένη: cuius generis alia exempla citata in 95, 26. Sed prioris generis exemplum repetitur 150, 27. V. 21 & 23, Homerica testimonia sunt ex Odyss. φ, 15. Citantur eadem a Strabone 422: apud quem est Ὀρσιλόχοιο, per σ. Ορτίλοχος vero Dorismum habet: sicut apud eundē Strab. 710, Rhodij τὴν ἐρισίβην (rubiginem) vocant ἐρυσίβην. Alia exempla citata in 306, 40. V. 27, Homeri locus est ex Odyss. γ, 489. V. 31, Amasæus legit Κλεῖτος, ex 112, 4. Sed eo in loco κλειτοῖο γόνου potius appellatiue positum videtur pro ἐνδόξου υἱοῦ, inclyti filij. V. 32, opinor legendum Λυκοδρυμίδαις: vt Λυκοδρυμίδαι sint παρὰ τὸν τοῦ Λύκου δρυμόν, (de quo v. 34) sicut apud Steph. παρὰ τὸ Γορδίου τεῖχος dicti Γορδιοτειχῖται: forma hoc gentili, illud patronymica. Supra pro Λυκομίδαις fuit Λυκομήδαι, 20, 35: sed ibi quoque Λυκοδρυμίδαις commode legere possumus: itidemque Λυκοδρυμίδαι pro Λυκομήδαι 302, 10: & pro Λυκομήδαι 305, 29. De Lycomedis quidem certe nihil quod huc faciat, mihi licuit inuenire. V. 41, legendum existimo κλείσιον τὸ Λυκοδρυμιδῶν, claustrum Lycodrymidarum, vel (vt Amas. vertit) septum. Dicti autem videntur Lycodrymidæ, qui in Lyci luco præfecti erant sacris, sicut hîc dicuntur οἱ μύσαι ἐν τούτῳ τῷ δρυμῷ ὑπὸ τοῦ Λύκου καθαρθέντες. Græcis lexicographis κλείσιον est πυλὼν μέγας, amplū & spaciosum atrium.

P. 112, v. 1, Amasæus legit Ἑρμείαο. alteræ duæ lacunæ desiderant Scaligerum, vel alium quempiam OEdipum. De πρωτογόνῳ κούρᾳ fuit in Atticis supra, 30, 39. V. 18, Camer. legit Καρνάσιον, vt infra est 143, 29, 32, 35: vbi a Carneo Apolline denominatum innuit Pausan. sicut etiam Κάρνιον 141, 3. Carnasij mentio repetitur in Arcadicis 265, 18. V. 38, Pindari locus est Nemeorum oda 10. Vide Apollon. Argonaut. 1, & alios: inquit Xyl.

P. 113, v. 7, de Nestore & Machaone est Iliad. λ, 596, & deinceps: & initio Iliad. ξ, vt Xyl. annot. V. 20, pro τὴν Μεσσηνίαν ipsa re dictante reposui τῆς Μεσσηνίας, inquit idē Xylander. Sed (pace doctiss. viri dixerim) ego vulgatam scripturam existimo esse veriorem, τὴν Μεσσηνίαν. neque enim partem duntaxat Messeniæ sibi obuenire Cresphôtes cupiebat; sed totam Messeniam sibi in tripartita regni diuisione assignari: vt quemadmodū Temeno Argos obtigerat, ita sibi Messene, Aristodemi autē filiis Lacedæmon sorte tribueretur. Sic certe non tantum Amasæus, *Messeniam sibi assignari cupiebat*: sed etiam Polyænus, lib. 1, βουλόμενος τῆς

Μεσση-

Μεσσηνίας κρατῆσαι. Vide & infra, 126,5, vbi Messene dicitur μοῖρα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρίστη. de Peloponnesi μοίραις 282,7. Eodem versu Camerarius post παρεσκευασμένος inserit coniunctionem τε. V. 22, malet fortasse quispiam ἐπὶ διῃτημένοις, vel ἐπιδεδιῃτημένος, *hoc super ea re lato arbitrio*. Amasęus vertit, *re ita constituta*. V.25, in κατέπηκτο omissa est reduplicatio, (vt infra in συνέλεκτο, 311, 11) haud scio an euphoniæ gratia, quum itidem ἐβούλευκα & ἐκαθάρικα reperiamus. apud Polyænum integro augmento est simplex ἐπέπηκτο: vt infra διεπέπακτο 291, 37: προσεπέπακτο 317,12. V.28, pro ὁμιλίαι legendum est fortassis οἱ Νηλεῖδαι, ex 112,31: 113,4. qui Nelidæ quum aduentitij fuerint principes, facile Messeniis aduersum eos ὑποψία pariter & ὑποψία oboriri potuit. V.38, Temeni filius supra non Σίμος fuit, sed Κεῖσος, 61,12: 68,23: 70,25: ac nominatim hac ipsa pag. 70, quatuor Temeni filij numerantur, Cisus, (v.25: & mox v.27) Cerynes, Phalces, & natu minimus Agræus.

P.114, v.3, supra Φηραῖς, priore producta, 111, 25, 27. Stephanus Φηραὶ & Φαραὶ hîc agnoscit: at Φεραὶ per ε tantum in Thessalia. V.5, Μοθώνη & Μοθωναῖοι constanter in sequẽtibus etiam leguntur, 128, 35: 133,22: 134,35: & nominatim 145,23, huic oppido nomẽ dedisse dicitur ὁ Μόθων λίθος. At initio Arcadicωn, 236,23, Μεθώνη est, itidemque apud Strabonem, Ptolemæũ, Plinium. nam vt Strabo 415, post Πύλον Μεσσηνίων ναύσταθμον, ἑξῆς Μεθώνην collocat, ita Ptolemæus 217, Πύλος, Κορυφάσιον, Μεθώνη: & Plin. lib.4, cap.5, *oppida Pylos, Methone*. Stephanus quoque Μοθώνην nullam, sed quinque Μεθώνας recenset, & inter has vnam Laconicam. Sed Μοθώνη legitur etiam in Epitoma Strabonis. Eodem versu Πάμισος fluuius infra legitur sine diphthongo, 141,15: 144, 4. apud Strab. vero Παμισὸς & Παμισός: apud Ptolemæum Πάνισος, apud Plin. *Pamisus*. V.15, malet fortasse quispiam eodem verbi modo ἀποκτείναιμεν, vt paulo infra ἄρξαιμεν v. 23. Sed ista modorum enallage inuenitur etiam alibi: vt 17,26: 94,2,3. Eodem versu, Ἀρχελάου, & mox τοῦ Ἄγιδος, restitui ex Laconicis, quum mendose legeretur Ἀρχελάδου & Ἄσιδος: inquit Xyland. V.22, rectior fortassis hæc transpositio, καὶ αὐτὸν ἀποκτεῖναι Τηλ. vt 118,44. V.27, malet aliquis plur. num. τῶν Φίντα, s. υἱῶν. Sed simile Zeugma vsurpatum etiam 239,13. V.28, magis forsitan probabitur alicui ἐξήφθη, vt infra 128,2: 125,21. sed ἐξῆπτο reperitur infra 291,33.

P.115, v.9, malet aliquis ὑπούλως. V.13, post Εὔαιφνον interpunge. V.14, Amasæus inserit disiunctiuam ἢ ante ἐν Ἀμφικτ. V.18, rectius forsan aorist. ἀποπεμπόμ. vt infra 148,12: 152,37, & alibi. V. 25, vsitatum & analogum magis est Κασσανδρεία. V.27, verius procul dubio est διάφορα: hoc sensu, *non enim nisi animorum in Messeniis ardor, & belli quod gesserunt diuturnitas, Messenicum bellum ab Apollodori tyrannide fecerunt diuersum. si enim ad clades respicias, eæ quas Cassandrenses perpessi sunt, non multum a Messenicis abfuerint.* Eundem sensum Amasæus expressit. Camerar. legit ἀδιάφορα, & εὔψυχον, vt infra τὸ ἐς τὸν θάνατον εὔθυμον, 118, 23. V. 23, distingue ante καὶ κοινῇ, ac sensus erit clarior. V.23, ὡς οὐδὲν ὤν τοῖς Λακεδαιμονίοις κέρδους ἕνεκα ὀκνήσαντας, absolute positum, vt 116, 44, ὡς τὸν πάντα ἤδη κεκριμένον πόλεμον. id est, quasi Lacedęmonij lucri causa nihil non facere vereantur. V.28, interpungendum est post τυραννίδος. V.33, Hartung. pro δεινῶν legit δικῶν: quod perplaceret si hæc vocabuli significatio plurali numero esset vsitata. Quare παρὰ δεινῶν hîc erit plus quam δεινά, omnes δεινότητος limites transilientia. V.37, putabit forsan aliquis legendũ κατὰ πολύ: pro quo alibi dicit παρὰ πολύ. Sed καὶ πολὺ sic etiam infra legitur 132,4: 135,12. Eodem versu distingue post Ἀνιόχῳ.

P.116, v.6, Amasæus legit ἐγκαταληφθ. *intus deprehensos*: vt infra 118,6. V.12, maior numerorum in verbis erit conuenientia, si legas μετέστησαν. Occurrit tamen & infra similis dissimilitudo, 145,39. V.13, Amasæus legit Αἰσιμίδης, patronymica forma ex Αἴσιμος. Αἰσιμίδου certe mentio supra in Atticis facta est 3,26. V.18, idem legisse videtur ἀπὸ τῶν Μεσσηνικῶν συμφορῶν, *a Messenicis cladibus*. V.26, interpunge post μεγάλη: & post Μεσσήνιον incipe notam parentheseos: quæ versu 28 post περιήγαγε finita, epanalepsin facit euidentiorem. Eodem v. τοῦτον ἐπεισήγαγε Amas. vertit *de eo non satis accurate egit*: quasi ἐπεισάγειν sit obiter inserere historiæ. Videtur tamen potius in Myrone taxare χρονικὸν σφάλμα: quod, quum Aristomenes (vt mox declarat, v. 40) interfuerit & præfuerit posteriori bello Messenico, Myron eum prioris etiam belli historiæ inculcet. ideoq; Rhianum dicit verisimiliora scripsisse εἰς τὴν Λειπομένους ἡλικίαν, v.31. V.33, rectius, τῇ δὲ τῇ Μεσσηνίᾳ συγγρ. vt etiam Amas. *in hoc Messenico opere*.

P.117, v.5, in Aldino coniuncte legitur ἐνόπλοις. pro quo malit fortasse quispiam accus. ἐνόπλους. V.8, maior erit temporum similitudo si legamus κατέβαινον. V.13, Amasæus habet *quarto mense*, τετάρτῳ μηνί. Sed vereor ne id ei per incuriam exciderit. Euphaem toto regni sui tempore (id est annis 13) bellum cum Lacedæmoniis gessisse, infra est, 121,7. V.27, distinguendum est post μετὰ δέ. positum enim absolute, vt infra 120, 21. Sic πρὸς δέ, 118,19. V.29, ἐπιπίπτειν apud alios scriptores datiuum asciscit. quare malit fortasse quispiam ἐμπλήττεις, 116,44: quod idem καταπλήττεις 125,43. V.43, distingue post φιλοτίμημα, vt genitiuus τῶν πατέρων feratur ad sequentem comparatiuum λαμπρότερα.

Pag.118, v.6, pro τε δὴ fuit supra δὲ δή, aliquoties. Vtrunque habes 135,23,31. V.23, verbum periodo deest: & ἐσαπλῶντα legere pro ἐς ἅπαντα videtur insolentius. Amasæus habet *incitabat*. V.31, τοῖς δρῶσι Lœscher. vertit *iis qui res adhuc gerebãt*. Malet forsan aliquis τοῖς ὁρῶσι, *pugnam spectantibus*. Amasæus vertit *superstites*. V.38, scribendum vel τείσαιεν, Æolico & Attico more: vel τείσαιμεν, more communi, vt ἄρξαιμεν 114,23. V.43, rectius ὑπὸ quam ἀπό.

P.119, v.12, post Πυθέρατός τε Camer. recte γὰρ legit pro καί· στρατηγὸς enim hîc est idem quod ἡγεμών, 117,21. & solus hic e ducibus adhuc occubuit: Antander, Cleonnis, & rex Euphaes etiamnum superstites. V.13, pro οὐδ' ἔτι Lœscher. legit ἤδη: non absurde.

Pag.120, v.4, δῆλοις pro Ἀλλοὺς (quod erat in Ald. cod.) repositum ex Camerarij autoritate. Apud

Euseb. De præp. Euang. p.130, oraculum istud his duobus hexametris comprehensum legitur, Παρθένον Αἰπυτίδα κλῆρος καλεῖ ὤπινα δοίης Δαίμοσι νερτερίοις, καί κεν σώσαις Ἰθώμην. V.11, procul dubio legendum γόοις, vt infra v.28: & 125,40. V.13, opinor rectius legi τὸ δὲ, vt respiciat τὸ πρόθυμον. Similis articuli post longiorem interpositionem resumptio est 118,30. notatæ & aliæ in 96,13. V.19, pro καί τι, legẽdum fortasse καί τι καί: quod similiter vsurpatum ex Demosth. & Luciano affert Bud. in Côment. V.25, Amasæus pro εἰκαῖον legisse videtur οἰκεῖον, dum vertit *parricidij*. V.28, Αἰπυτιδῶν legitur etiam infra, 125,40. rectius Αἰπυτιδῶν, vt v.2, 6,11, & alibi. nam primitiuum Αἴπυτος, finem habet impurum. V.32, pro ἔτει ἕκτῳ Amasæus habet *anno octauo*: prudens an imprudens, incertum. V. 39, verius esse videtur ἢ quam ἤ. V.44, recte Camer. τε πολλὰ καὶ οὐκ ἴσα.

P.121, v.3, legendum vel περιιέναι, vel περιέναι: & sequ. v. ἐκεῖνον περιέμενον, aut ἐκείνου περιμένου, illo (rege scilicet Euphae) deserto. V.11, verius legi videtur κατὰ ταῦτα. V.15, distinctionem quæ est post γινόμενα, ponit Amasæus post ἐν κοινῷ. V.20, pro Ἑλλήνων Camerarius legit ἀλλήλων: Amasæus vero πολεμίαν, dum vertit, *in hostilem agrum*. Contra, ἀλλήλων inuenies pro Ἑλλήνων 151,12: 326,7: errore nato e simili scripturæ compendio ἀλ & ἑλ. V.32, conuenientior videtur accus. τύπους.

P.122, v.7, κείμενοι non sunt iacentes, prostrati, vt Lœsch. vertit, sed οἱ διατεθειμένοι, ordinati, dispositi: & κειμένων τῶν Σπαρτιατῶν idem est quod ἐν τῇ τῶν Σπαρτιατῶν τάξει. sensus est, quotquot e dispositis Spartanis (seu in agmine Spartano) velitũ incursioni primi erant expositi. V.14, distinctio post σφίσι posita, rectius statuetur ante ἐνταῦθα. V.23, apud Euseb. De præpar. Euang. p.130, hemistichiũ sic legitur, ἔχει γαῖαν Μεσσηνίδα δῖος. V.30, reponendum est λύπηρα, vt habet Aldina editio. Infra 131, 13, itidem & πρῶτα habes, & λύπηρα, pro τὸ πρῶτον, & τὸ λύπηρον: vt & 176,38: 277,44: singulare λύπηρον sine articulo 133,5. V.31, rectius παρὰ τύπους, ad hos: vt 126,3: 130,39: 134,25, & alibi passim. V.36, Camer. pro εἰ legit ἤ: & versu sequ. post ἔξει commatica tantum distinctione posita, periodũ puncto claudit post ἐξαναδυώτων. recte. V.40, pro corrupto πόξαν restitui posse videtur τὸ πάροιθε, ex 124,3. V.42, rectius esse puto ἤξειν.

P.123, v.2 & 3, commutandæ sunt distinctionis notæ, commatica post ἀποχωρῆσαι, periodica post γνησίαν. V.16, Xylander pro ἔνθεον suspicatur esse legendum οὐ θεόν: alij εἰ θεόν. Camerarius retento ἔνθεον legit ἐξαπατῶν.

P.124, v.19, quidam malunt εἶπεν. V.22, In Eusebij Chronicis belli huius principium coniicitur in Romuli annum septimum, qui octauæ fuit Olympiadis tertius. Adde viginti annos, habebimus annum Romuli XXVII, tertiũ Olympiadis XIII. Sed alibi annotauimus, Pausaniam aliquantulum discedere a recepta annorum numeratione. Certe causa nulla est cur in Amasæi versione XXIIII Olympias substituatur: quum etiam defectionis tempus infra notatum (125,21) cum eo quod hîc in Græco est, præcise cõgruat. Versus Tyrtæi plures hac de re posuit Strabo lib. 6. Hæc Xyl. Eodem v. Amasæus legit Δάμων. V.23, procul dubio legendum δεκαέτην seu δεκέτη, decennalem: quod Lœsch. quoque vidit. Sic enim supra dixit, 116, 12, περιθησομένων ἐπὶ δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τὰς ἀρχῆς. V.26, procul dubio legendum τῶν ἱερέων, vt infra 137,26: 145,8. V.30, Amasæus pro ἢ legit καί. Supra, 100, 33, vbi eadem historia est, dicit Κόρης τῆς Δήμητρος. V. 34, Steph. habet Ὑάμεια, expressa diphthongi mentione. V.39, non abs re malet quispiam ἐπέκειτο, imposita erat. Infra προσκεῖσθαι dicit, 143,44.

Pag.125, v.4, Amasæus præteriit πρὸς τὰ τέλη τῶν παρόντων, Lœscher. autem vertit *ad finem rerũ præsentium*. parum apte. nam in finis significatione raro τέλος pluraliter vsurpatur. si mendo caret locus, sensus esse videtur, *spectatis* ingentibus *tributis quæ de facultatibus suis* quotannis *dare cogebantur*, 124,37. atque ita post παρόντων erit ponẽda nota commatis. V.12, procul dubio legendum διάφορα, subaudita scilicet κατὰ cum τοσόνδε, vt supra οὐδὲν διάφορα 119,1. V.21, supra quoque, 116,9, legitur ἐνάτης, vt hîc ἐνάτῳ, vno ν: itidemque infra passim. similiter etiam ἐνενήκοντα & ἐνενηκοστός, 155, 19,20. primitiuum tamen ἐννέα geminato ν scribi solet. V.27, rectius esse videtur optat. ἡγοῖτο. V.33, pro Ἀπολλοδώρου legendum Πολυδώρου, ex 83,33. V.36, post μετὰ Δημαράτου subaudiẽdum est τὴν βασιλείαν, vt supra 121,23, πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἀρχιδήμου. vel potius pro μετὰ legendum est αὐτή, ex 88,19, vbi est, Λεωτυχίδης δὲ αὐτὴ Δημαράτου γενόμενος βασιλεύς.

P.126, v.26, rectius στρατιάς. V.10, In Plutarchi libello De sera numinis vindicta, pœne sub initium, vitiose in Aristocratis mentione pro Κάπρου legitur Κύπρου: qui locus emendari & intelligi potest ex hoc libro: & monendũ duxi iam nunc, plura mea σφάλματα suo tempore proditurus ingenue, & correcturus fideliter. Hæc Xyl. V.38, οὐκ εἴα (inquit idem Xyl.) *prohibebat*: antiphrasis Attica. Ante legebatur οἰκεία. Nolebat in Castores, quippe Spartanos, & hostes, incidere Aristomenem vates.

Pag.127, v.1, Camer. pro τῶν ἀνθρώπων non vana coniectura legit τῶν ἀνθέμων: cuius consuetudinis exemplum infra 184, 38. alias τὰ ὡραῖα τῶν ἀνθρώπων forent ea quæ inter homines elegantia & venusta sunt. V.5, rectius ὥς οἱ, per enclisin. V.7, Camer. mauult ἐπίσημα, vt infra, 315,16. Sed ἐπίθημα clypei repetitur etiam infra 175,1. V.12, procul dubio legendum καλουμένην. respicit enim πόλιν. V.31, Amasæus legit τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, *eodẽ anno*: quam vere, iudicent alij.

Pag. 128, v.3, Amasæus legit μὲν οὖν, igitur. Sed μὲν, pro μὲν οὖν, legitur etiam infra, 135,8. V. 26, pro Εἶρα Stephanus ex Rhiani Messeniacῶν primo affert Ἶρα, & ipse Messeniæ montem esse tradens. Apud Suidam quoque in τράγος, vulg. editiones habent Ἴρα: at vetus Henr. Stephani codex Ἶρα. Ira vrbs diuersa est infra 140,16.

P. 129, v.1, diuise legendum περὶ αὐγὰς τὰς ἡλίου: cuiusmodi phrasin habes infra 135,27, & alibi sæpe. V. 2, προσβοηθῆσαι accipiendum est pro ἐκβοηθῆσαι: aut legendum προσβοηθῆσαι. V.19, οὐ πρό τι legebatur etiam supra, 66,7, in exempl. Ald. pro quo Xylander reposuit οὐ πρό τοι. Legitur πρό τι etiam infra, 150,33: 315,7. V. 22, verba ista, ὡς πάντων προσδηλότατα

δηλότατα οὐκ ἄνευ θεοῦ, non incommode parentheseωs notis includentur: hoc sensu, *manifestissimo omnium argumento, id non sine diuini numinis ope accidisse.* alioqui & genus & numerus discrepabit in παραδοξότερα & περιδηλότατα. V.25, transposita distinctione, παρ' αὐτοῦ coniungendum cum sequentibus. ordo enim est, παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀελσομένης ποιόνδε ὑπῆρξεν ἐς πίστιν. V.26, annotat Xyland. legendum esse συνεξαρήσοντες: aut statuendā hîc συνῆσαν. quod est magis consentaneum. Sic enim & supra fuit, 120,24, τὸ πλῆθος ὥρμησεν ἀποκτείνοντες τὸν μνηστῆρα. V.29, annotat idem Xyl. hæc non cohærere: sed cohærentiæ rationem nullam monstrat. Opinabar ego, vt locum haberet ἀποκτείνουσι, Ὑπερμενίδη transformari posse in ἦ περ μὲν δή. Quod quum sit paulo audacius, non improbo Ioannis Opsopœi coniecturam, qui existimat puncto post τοῖς πολλοῖς suspenso, ἀποκτείνουσι verti posse in ἀποκλείουσι, seu (vt in plerisque apud hunc autorem locis scribitur) ἀποκτίνυσι. Sed tunc pro Ὑπερμενίδη malim Ὑπερμενίδην: nisi verius fortasse sit Ὑπερμενῆ δή. δή vero sic vsurpatum cum alibi reperies, tum infra 136,41: 157,12: 165,30. V.31, de Hecatomphoniis (inquit Xyland.) annotauimus ad Moralia Plutarchi. V.42, ἐς ἀγελὸν appellatiue accepit Amasæus, dum vertit, *in tugurium quoddam:* Lœscher. *in Agelum.* Supra fuit Αἴγιλα, 127,24: sed Laconiæ locus. Vereor vt mendo vox careat.

P.130, v.10, rectius legi videtur χρησθέντα, id est τὸ χρησμόν. Nolo tamen dissimulare, vt hîc χρησθέντι legitur pro *consulenti oraculum*, ita infra ἐχρῆτο τῷ θεῷ, *dei oraculum consulebat*, 134,24. V.13, Λύκαιον & Λύκαιος constanter hîc, & in sequ. paginis, per αι scribuntur: vt & apud Strab. 443, τὸ τοῦ Λυκαίου Διὸς ἱερὸν, κατὰ τὸ Λύκαιον ὄρος. Dorico forsan more, sicut αἰ & αἴθε ab iisdem vsurpatur pro commun. εἰ & εἴθε: cuius generis aliud exemplum notabitur in 257,27. V.22, pro optatiuo ἐξήκοι legitur præced. versu indicat. ἥκει: quæ diuersitas est etiam infra 131,8,14: & 241,18, in vna eademque periodo. V.31, non incommode post ὅρους distingues, vt præcedens τε sit pleonastica.

P.131, v.1, malet fortasse quispiam Ἀπηρέων, quum Stephanus ex Ἀπηρα formet gentile Ἀπηρεὺς, non Ἀπηραῖος. sed Ἀπηραίοις quoque infra legimus, 321,13. V.12, sine dubio scribendum τεσσερακάδος. V.21, rectius forsan compos. ἐντύχοι, vel ἐπιτύχοι, vt infra 133,30: 136,44. V.33, Hartung. mauult μιμνισμόν, per ι. reperitur tamen itidem ὀδαξησμὸς ab ὀδαξέω, & alia nonnulla, epenthesi τοῦ σ, vt ὀρχηθμὸς epenthesi τοῦ θ. V.34, scribe φθάνοντας.

P.132, v.5, pro δήμῳ malim δήμη, *alia vrbis parte.* V.21, Camer. legit αὐτῶν: sed tunc etiā legendum videtur προεμάχοντο, *ceteros propugnabant.* V.43, rectius legi videtur ἀπήεσαν, vt supra 131,12.

P.133, v.7, in Ald. cod. est παρὰ Ἀλέξανδρον, sed eo scripturæ compendio, quod ad περὶ quamproxime accedit. Xylander igitur, quum περὶ hîc minime quadrare videret, pro eo posuit πρὸς. Idem fecit hac ipsa pagina, v.42: necnō 134,29: (& quidem bis) 136,14. nam iis in locis exemplar Aldinum non πρὸς habet, sed παρὰ. V.10, conuenientior videtur δὲ quam τε. V.16, pro Λυκαίου Polybij editiones habent Λυκίου: quæ scriptura fuit etiam supra, 17,18. V.24, distingue post ἀπιστίαν, vt sensus sit euidentior. V.30, τὰ ἐπινίκια, præposita distinctione, coniungendum est cum sequentibus, hac sentētia, triumphum super victoria versum esse in luctū: quod Horat. dicit *superbos Vertere funeribus triumphos.*

Pag.134, v.2, a Ζάγκλη Stephano τὸ ἐθνικὸν est Ζαγκλαῖος. quamobrem pro Ζάγκλιοι malet fortasse quispiam Ζαγκλαῖοι, præsertim quum ea scriptura mox sequatur v.9, 11, 14. Veruntamen Ζάγκλιος repetitur etiam infra 175,11. V.3, conuenientius esse videtur συγκατεργασαμένοις, *si secum hostes cōfecissent.* V.5, distingue post λιμένα. V.18, Amasæus legit εἴσω, dum vertit *intra muros.* vulgatæ lectioni patrocinari videtur quod infra est, 136,20. V.23, pro Φιγαλία supra fuit Φυγάλεια, 99,4: atque inde Φυγαλεῖς 151,34. quæ scriptura nō absurda videretur, tanquam παρὰ τῶν φυγάδων δῆλον. Sed apud Stephanū alphabeticus ordo habet Φιγάλεια, per ι: cum Rhiani versu, ex Messeniacῶn quinto, ad præsens hoc argumentum accommodato, Τὴν μὲν ἀνήγει ἀκαλὴν ἐπὶ κραναὴν Φιγάλειαν. Additque idem Stephanus, idem opp. sine γ Φιάλειαν nominari, a Phialo quodam. De vtraque scriptura plenius infra in 237,44. Eodem versu legendum Δαμοθοίδα, datiuo Dorico. V.33, Camer. legit Δωρεῶς: quam scripturam confirmat 184,28. V.38, vitium esse videtur in Olympiadis numero, quum idem præcedat versu 16, diuersis circumstantiis descriptus.

P.135, v.16, rectius ἤριπον, vt & supra monui in 88,33. V.26, distingue post εἰκὸς ἦν, vt sensus sit apertior. Sic v.40, post ἀνακοπεῖεν. V.30, Amasæus legit ἐς τεσσαράκοντα, *ad triginta milia*: sed vulgatam lectionem confirmat 336,3.

Pag.136, v.4, vt hîc Οἰνιάδων legitur, ita etiam apud Diodor. 286: quum regula grammaticorum postulet Οἰνιαδῶν, ad differentiam flexionis perittosyllabæ. Hoc etiam de OEniadis notandum, apud Strabonem 495, secunda diphthongo scribi Οἰνειάδαι: itidemque apud Steph. non tantum Οἰνειάδαι, sed etiam Οἰνειαὶ χώρα: apud Liuium corrupta initiali diphthongo *Æniadæ.* V.15, Εὐεσπερῖται sunt etiam Stephano per υ: alioqui conuenientius videri posset Ἐφεσπερῖται. V.21, non dubito quin pro καλέσαι legendum sit καλεῖσθαι. V.32, Ἐπαμινώνδας apud Suidam est sine diphthongo: itidemque apud Xenophontem, Diodorum, Plutarchum, Ælianum, & alios: infra etiam in Arcadicis aliquoties, 245, 246, & sequ. V.33, legendum ἐποικίσαι, vt declarant sequentia verba κτίσαι & ἀνοικίζειν. manifestissimum idem ex 138,16. V.37, ὅπων excusari potest Attica brachylogia: qualis cū alibi passim occurrit, tum infra 146,3. sed malet fortasse quispiam ὅπου ἂν, vel ὅποι ἂν. V.40, si στρατηγεῖν legas, vniusmodi erit verbi ἤρησε structura, nimirum ἤρησε στρατηγεῖν & ἀνοικίζειν. Similis est 139,1: 140,4.

P.137, v.3, vt hîc ἐληλασμένον est, cum σ, ita συνεληλασμένοις 128,26. Eodem versu legendum videtur ἐπίλυτο, vel ἐπίλητο: nisi forte malit quispiam ἐπελείλικτο, sicut περιεληλιγμένον infra legitur 196,44. ἐπείλικτο sine Attica reduplicatione (vt περιειλιγμένοι.

312,44: 205,6) Ionicam habet ψιλότητα, vt patet ex καθηλίξαι 350,29. legitur etiam ἐληλιγμένοι 333,9: ab ἑλίσσω. V.11, μετὰ τὸ ἄριστον coniungit Amas. cum præcedentibus. V.16, structuræ casus requirere videtur ἀνυβρίσαντες. V.27, rectius ὥς οἱ, per enclisin. V.28, ex Ald. cod. repone εἰ οἱ. sensus enim est, an, quo ipsi lubet, eodem & diuina numina secutura videantur. alioqui scribendum foret εἰ οἱ βουλήσεται ἐπιχωρῆσαι. V.30, scribendum ἀγιάσαι, vel ἀγαγέσθαι.

Pag.138, v.4, hîc Diodorus cum Pausania consentit. nam Olympiade CII stadio vicisse scribit Damonem Thurium, 483: eiusque anno tertio Dyscinetum Athenis fuisse Archontem, 487. V.38, rectius videtur τοῖς τὰ Λακεδαιμονίων φρονοῦντας, vt v.33, τοῖς φρονοῦσι τὰ σφέτερα. V.39, Quæ deinceps ex Homero adducuntur, vbi inuenias, ordine commonstrabo. De Patroclo est Il. π, 130. De exploratoribus, Il. κ, 222. De exploratore Ilium misso, 244. Hæc Xylãder, oblitus annotare alteros duos locos, de senibus & adolescentibus vrbem custodientibus, & de sauciis alios instruentibus. V.43, Τρῶας scribendum sine diphthongo. neque enim hîc vlla crasis est vt in deriuatis Τρῷος, ἡρῷος, & similibus, in quibus ῳ contractum ex ωϊ. Quin in his ipsis deriuatis ι sæpissime negligitur.

P.139, v.10, rectius ordine commutato leges τὴν τότε τῶν ὅπλ. V.34, rectius legi videtur omisso posteriore articulo οἱ καταληφθέντες μετ' ἀπώλ. quam lectionem sequutus est Amas.

P.140, v.8, legendum vel δεδυνημένου, vt respiciat præcedẽtem genitiuum Φιλοποίμενος: vel δεδυνημένον, vt feratur ad sequens verbum νικῶσι, & pleonasmus sit coniunctionis δέ: quam alibi quoque in periodorum redditionibus abundantem me obseruare memini. V.16, Homeri locus est Il. ι, 292. Sed ibi in omnibus fere codicibus est Ἱρή, vt Xyl. annotauit: itidemque apud Strab. lib. 8, p. 414. De Ira monte dictum in 128,3. V.17, vterq; interpres legit Γλώης, per η. V.19, verba ista, τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Ἀσίας, videntur e sequente periodo in hãc ingesta: eamque ob rem ab Amasæo fuerant prætermissa. Similis repetitio siue inculcatio animaduersa est supra, 38,22. V.21, De Pharis siue Pheris est Iliad. ε, 542. Sed legitur ibi Ὀρσίλοχος, vt annotauit Xyland. De vtraque scriptura dictum supra in 111,21. V.32, Φαραὶ a Stephano tres memorantur præcipuæ: ac Bœoticæ quidẽ ciuis ei est Φαρήσιος: Achaicæ, Φαραιεύς: (quod apud Polyb. occurrit aliquoties) Messeniacæ, Φαραΐτης, sicut videlicet a Θῆβαι oritur Θηβαΐτης. Male igitur hîc legitur Φαραιάταις, pro Φαραΐταις. & vt hîc ante τ redundat α, ita ι deest apud Strab. lib. 8, p. 442, vbi legitur Φαράται. Supra Φαρεῖται fuerunt a Φαρεαί, 83, 6. V.33, pro τῶν legendum videtur τό, quum ad filias Oceani articulum ferri tautologia prohibeat. Quod vero ad Fortunam attinet, (inquit Xyl.) Eustathius non vno loco testatur Τύχης vocem apud Homerum nusquam exstare: neque me eam deprehendisse commemini. nam de verbo, vnde originem videtur Τύχη habere, non est quæstio. Quę de aliis deabus dicit autor, passim occurrunt, maxime de Minerua. Bellonæ mentio est libro Iliad. quinto & cum aliâs Veneris amores curãtis, tum eodem libro, 429. De Diana vel Iunone Lucina, ab aliis multa sunt collecta. εἰληθυίας nomine Homerus μογοστόκου vtitur, Iliad. λ, π, & alij alibi. & sic Dianam Eidyllio XXXVI nominat Theocritus. Hæc Xyl.

P.141, v.3, Κάρνιον hîc positum videtur vt alibi Ὀλύμπιον, Ταινάριον, Πελόπιον, Ποσείδιον, & similia. alioqui legendum foret Καρνεῖον, vel Καρνεῖος: Κάρνειος autem & Καρνείας Apollo memoratus supra multis in locis. Eodem versu rectius leges θαλάσσης. V.5, Ἄνθεια est apud Homer. Il. ι, 151, vt ann. Xyland. V.7, rectius legi videtur καί οἱ: vt posterius οἱ vel redundare, vel post longiorem epenthesin iteratum esse dicatur: quod in articulo obseruatum supra, 96,13. V.13, κώμη legendum casu nominatiuo: cuiusmodi erratum & supra notatum, 111, 15. sunt enim κώμη & χωρίον hîc appositiones. V.18, Xylander ab autore scriptum putat τὴν Εὔαν, vt Εὔα hîc montis sit nomen, quemadmodum Arcadicæ vrbis apud Stephanum. Sed, ne quid dissimulẽ, videtur huic lectioni repugnare ordo structuræ, quæ omnino genitiuum postulat, hoc modo, διὰ καὶ τὰ ἐπὶ τῆ Παμίσου πεπραγμένα, παρέχεται ὑπὸ τῆς Εὔαν. Quamobrem suspicor ego retento articulo fœmin. τῆς, accentus duntaxat sede mutata, legendum ὑπὸ τῆς Εὐάν, s. λεγομένης κορυφῆς. nam ex sequentib. Pausaniæ verbis satis est manifestũ, non montis huius nomen a Bacchica voce deflexum esse, sed Bacchicum ἐπίφθεγμα, quod est Εὐάν (affine alteri εὐοῖ) ei nominis loco impositum, non aliter quam ipsi Baccho cum apud alios poetas, tum apud Lucr. lib.5, *Inde Auctumnus adit; graditur simul Euius Euan.* Musurus certe in Aldinæ editionis capitulis sic inscripsit, Εὐὰν ὄρος; & ipse indeclinabilem hanc vocem accipiens. Absolutæ in hoc genere structuræ exemplum extat v.30, ἡ Ἄρτεμις ἐπίκλησιν εἶχε Λαφρία: & 144,24, de Corone vrbe, τὸ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον εἶχεν Αἴπεια: cuius generis alia leguntur 190,42: 202,31: 209,34: 242,27: 275, 33: 335,8: 357,27. alterius modi est 204,18, Σαπφάπλην δὲ, ὡς οὐ Ποσειδῶνα, ὄνομα αὐτῷ τίθενται. itidemque 206,11. V.22, Amphrysum Phocidis vrbem (inquit Xyl.) confidenter restitui, quum Ἄμβροσος nulla sit, Amphrysum præter geographos & Latini & Græci poetæ celebrẽt. Ἀμβρύσῳ autem vt hîc per β scriptum, ita etiam apud Strab. lib.9: & Stephanus quoq; monuit nominis huius φ a quibusdam in β mutari. Infra 354,16, legitur Ἄμβρυσος. V.27, rectius cum Amas. & Camer. leges ἐν Ὀλυμπιάδι ἐς. V.29, rectius forsan leges δὲ σφισιν.

P.142, v.1, pro Κλεόμμιδος, quod in Ald. exemplari est, restituit Camer. Πολυμνίδος ex 280,10: 291,22. confirmat Ælian. Var. histor. lib.11, cap.9. Alius est Cleommis, de quo Isocrates in epist. ad Timoth. Κλεόμμιν τὸν ἐν Μηθύμνῃ ταύτην ἔχοντα τὴν δυναστείαν. Cleonnis Messeniorum dux supra fuit 117, 20. V.2, pro Δημοφῶν pag. præced. Dorice scriptum Δαμοφῶν. V.15, ἄπυροι λέβητες sunt cum alibi apud Homerum, tum Iliadis nono, 122, vt ann. Xyl. V.17, procul dubio scribendum πολλοῖς, eodem videlicet casu quo præcedit Ἕλλησι. V.22, pro φασὶ rectius leges σφίσι: quæ commutatio etiam supra est obseruata. V.23, Amasæus ante κενὸν inserit negatiuam οὐ. V.33, Camer. pro καὶ substi-

ſubſtituit μή. Amaſæus vulgatam lectionē ſequitur, ſenſumque inde non abſurdum elicit: vt ἀντιπεῖν ſit contradicendo impugnare. V. 37, Ἄβαις legitur etiam apud Sophoclem & Strabonem: infra vero conſtanter Ἄβαι 353, 15: itidemque apud Steph. V. 40, in Camerariana Epigrammatum editione legitur δόρυ: ſed non minus aptus eſt datiuus δορί.

P. 143, v. 5, Amaſæus pro ὁ legit οὗ vel οἷ, *vbi*. V. 19, idem pro ἀπ' Ἀρκαδίας legit ἐπ' Ἀρκαδίας: cuius ſtructuræ exempla paſſim occurrunt, nominatim 141, 15: 146, 7. V. 20, cum eodem Amaſ. rectius leges τέχνης τῆς Ἀττικῆς, *Attici operis*. V. 24, Natal. Comes in ſuis Mythol. legit Ἀγριόπην. noſtri codicis ſcriptura conuenientior eſt, & Apollodori quoque teſtimonio confirmatur. nam is libro 1, Θάμυρις (inquit) ὁ Φιλάμμωνος καὶ Ἀργιόπης νύμφης. V. 27, ferri videtur poſſe accuſ. διαβάντα, abſolute nimirum poſitus, vt ἀντεξετάζοντα 8, 26: & ἐπιτρέψαντα 171, 40. Sæpius tamen datiuo in his loquēdi generibus vtitur, vt hac ipſa pag. v. 35. Pag. ſequ. non tantum datiuo vtitur, v. 33: ſed etiam genitiuo, v. 20. V. 33, rectius ὑδρία, vt ſupra 136, 44: & infra 158, 35. V. 38, ſine encliſi ſcribendum οὐδὲ πῶ. interrogatiue namq;, non infinite, πῶ poſitum hîc pro ἤδη: vt apud Demoſth. τί χάειν δὴ ταῦτα λέγω; Eodem verſu pro Κυπαρισσίας (quod infra repetitur 236, 24) legitur infra barytonως Κυπαρισσίαι, plurali & ipſum numero, 147, 14. Apud Strab. 414, ſingulariter ἡ Κυπαρισσία ἡ Μεσσηνιακή: apud Ptolem. Κυπάρισσοι: apud Pliniū & Melam Cypariſſus. Iam Κυπαρισσία & Κυπαρισσίαι ita vſurpantur, vt Θεσπία & Θεσπιαί, Πλάταια & Πλαταιαί, de quibus infra. Vide & 273, 42: 306, 44. Eodem verſu, annotat Xylander, niſi πολίχνη ſit proprium, oppiduli nomē huius excidiſſe. Amaſæo videtur ſtructura hîc eſſe conciſa, hoc ſenſu, eſſe ibi ciuitatulam Electram; eiuſdemque nominis fluuium, & alterum item Cœum, ibi fluere. V. 41, idē Amaſæus poſt πηγή, inſerit καί. V. 42, de Dorio Homer. Iliad. β, 595, vt ann. Xyl.

P. 144, v. 7, ſcribe ἐκδιδόντος. V. 12, ſcribe ἀνδροφάγα. nam ἀνδρόφαγα paſſiue dicerentur quæ ab hominibus comeduntur. V. 13, vt hîc γλανίσι legitur, ſic apud Heſych. nominatiuus γλανίς. Sed vſitatius eſt barytonum γλάνις, apud Suidam, Ariſtotelem, Athenæum, & alios. atque ita etiam mox ſequitur hoc loco, αἱ γλάνεις, Attica craſi pro γλάνιδες, vt κάλπεις pro κάλπιδες. Eodem v. poſt ἀλκῆς deeſſe videtur comparatiuum aliquod, μείζονος, πλείονος, vel ſimile: & in ſequ. periodo, ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσιν, ſubaudiendus genitiuus ἐκείνων: hoc ſenſu, his enim duabus rebus glanides illis belluis ſunt inferiores. cuiuſmodi ſtructura eſt in hoc loco, 277, 17, μέγεθος μὲν δὴ τὸ στόματος ῥώμην ἀπέδει Πελοποννησίων οὐδενός. V. 16, pro Λώῳ Amaſæus mauult Ἀχελώῳ: quum tamen Ætoliæ & Acarnaniæ fluuium cū tribuant geographi: & Acheloi iam ante mentio facta v. 7. Ptolemæus certe Λῶον ponit in Macedoniæ deſcriptione, p. 199: & Pauſanias ipſe in triplicis Acheloi mentione hunc non fuiſſet præteriturus, 269, 21. V. 25, Epimelides hic diuerſus ab Epitele 136, 40. V. 35, ſuſpectus eſt ille genitiuus Ἀργῴου. malit fortaſſe quiſpiam leui tranſpoſitione & commutatione facta, τοῦτο μὲν δή, ξόανον· τὸ δὲ τοῦ Ἀργῴου, χαλκοῦν ἐστι τὸ ἄγαλμα. vt ſignificet, Corynthi Apollinis ſimulacrum eſſe ligneum: at ſignum Argoi Apollinis, ab Argonautis dicatum, ex ære. Forſan etiam pro Κόρυνθον legendum quis ſuſpicabitur Κόρυθον ſiue Κόρυδον: vt cognomen ex eo ſit quod oraculum galeritam eos in deducenda colonia ſequi iuſſerit, v. 38. V. 41, rectius ex Stephano Λυκωρεῖται, per ει. primitiuum enim Λυκώρεια. Sic ab ἀκρώρεια eſt ἀκρωρείτης apud eundē Steph.

P. 145, v. 13, Amaſæus pro μνήμην legit μίμησιν. ſed μνήμην confirmare videtur ſimilis infra locus 273, 17. V. 18, pro Θηγανοῦσα legitur apud Ptolemæum Θιγανοῦσα: apud Plin. Teganuſa, lib. 4, c. 12. V. 22, Xylander Παρθάονος reſtituit pro Πορθάονος. Infra quoque in Eliacῶn ſecundo Aldinum exemplar 199, 13, habebat Πορθάονος: at 200, 25, Παρθάονος: quæ poſterior ſcriptura extat etiā apud Apollodorum & Strabonem. At Pedaſi, quæ ſit Corone, v. 20, meminit Euſtath. ad Il. ζ, 35: & Il. ι, 152, vt idem Xyl. annotauit. V. 25, mutato ſpiritu ſcribendum ἕστηκεν. V. 38, rectius cum Amaſæo legemus Ἠπειρῶται, caſu nominatiuo.

P. 146, v. 11, pro δι' ſcribendum δὲ vel δ'. V. 12, quia mox ſequitur ὀσμὴν nō abs re ſuſpicetur quiſpiam pro εὐωδίαν legendum εὐωνίαν: vt ſignificet, vili precio parari poſſe aquam quæ & colore & odore Cyzicenum vnguentum, care alioqui emendum, referat. V. 20, Πακτώλου, non Τακτώλου (vt in Ald. exempl. eſt) legēdum eſſe, patet ex Herodoti lib. 1, p. 41. V. 22, Camerarius, Xylander, & ambo interpretes legunt φάρμακον. correctoris nimirum in Aldina editione oculus, quum verſus inciperet a μακον, in fine præcedētis omiſerat φάρ- cuiuſmodi errata in verſuum fine ac principio nō infrequenter properantes oculos fallunt. V. 24, Amaſæus pro ἐξευρεῖν legiſſe videtur ἐκρεῖν, dum vertit *e fontibus manare*. Sed ἐξευρεῖν confirmat paulo poſt ἐξεύρηται, v. 28. Eodem v. 28, rectius leges τὸν μόλυβδον, vt tum crebra ſcriptorum teſtimonia probant, tum quod reliqua etiam metalla in maſculino genere ponūtur. μόλυβδος autem per υ fuit etiam ſupra; eamque ſcripturam agnoſcit Euſtathius pariter & Heſychius: fortaſſe παρὰ τὸ μολύνειν, quod nec inſigniter nitidus ſit, & cōtrectatus magis inficiat manus. Eodem verſu vt legitur ἐν Δικαιαρχίᾳ, ſic apud Strab. 268, περὶ Δικαιαρχίαν. Apud Stephanum vero diphthongως eſt Δικαιαρχεία. V. 39, ἔδνα ſine aſpiratione legitur etiam 147, 3: at ſupra ἕδνα 93, 22: qui ſpiritus eſt vſitatior: fortaſſe παρὰ τὸ ἥδειν, quod oblatis hiſce muneribus, ambitas procis filias dimitterent parentes.

P. 147, v. 1, ſuſpicabar ſcribendum ἐξ ἐθελοντείας: vt αἱ ἐξ ἐθελοντείας βόες eſſent, vel quas æmulatione incēſus animus appetiuit; vel quas manus per contentionem ad promerendam Euryſthei gratiam acquiſiuit: (nam ἐθελοντεία eſt contentio, & Suidæ etiam μισθαρνία) ſed ex Strabone & Stephano cognoſces recte hîc expreſſum eſſe: itidemque infra 157, 21. Sic Dionyſ. Alex. βοοτρόφον ἀμφ' Ἐρύθειαν: & mox, Γηρυόνου μετὰ πότμον. Plin. lib. 4, c. 22, Erythiam ex eo dictam ſignificat, quoniam Tyrij aborigines eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. Eodem verſu, ἐπιλαμβάνεται (inquit Xyl.) legendum, quod tra-

iectis elementis ἐπλάσαι erat. V.9, rectius ἀνθρώπιναι vel ἀνθρώπειοι, ſicuti ſupra Νεοπτολέμιος ὑιός, 127, 39. V.11, pro Ψυτταλία ſupra fuit Ψυτάλεια, 34, 33. Prior ſcriptura extat apud Strabonem, poſterior apud Stephanū, qui nominatim Ψυτάλειαν a Pſyttalo ſic denominatam ſcribit, vt Ἀττάλεια ab Attalo. Simili diuerſitate occurrunt Κλεαύρια & Κλεαυρεία, Δικαιαρχία & Δικαιαρχεία: quod poſterius genus videtur ad Ionicam dialectum accedere, quæ pro εὐσέβεια dicit εὐσεβίη. Sic pro Ἀθηνᾶ Κυπαρισσία, v. 17, legitur apud Stephanum Κυπαρισσεία. In v. 32, vbi reſtitutæ Corinthi annus exprimitur, hæc annotat Xyland. Ex hoc loco (inquit) intelligi poteſt quando iſta ſcripſerit Pauſanias. Dio noſter docet Corinthum a Iulio Cæſare inſtauratam fuiſſe vltimo ipſius vitæ anno, qui fuit ab V. C. (vt recepta numeratio annorum fert) ıↃ CCX. Adde his CCXVII, incides in annū Romæ ıↃ CCCCXXVII, qui Antonino Philoſopho imperij fuit annus XVI, quo etiam triumphauit cū Commodo. Hæc e Xylandri annotationibus eſt vltima. V.33, Camerar. legit ἐκ τῆς Οἴτης ἐς Πελοπόννησον. valde ſagaciter. manifeſtum id eſt ex Strab. lib. 9, qui pag. 489, quum dixiſſet Herculem περὶ τὴν Οἴτην vitam finiiſſe, mox ſubiungit, ἐντεῦθεν ὁρμηθεῖσι τοῖς Ἡρακλείδαις ὑπῆρξεν ἡ εἰς Πελοπόννησον κάθοδος.

P.148, v.9, Lœſch. legit Ἀλεξίωνος. V.13, rectius cum Amaſæo & Lœſch. poſt πρότερον, non ante, diſtingues. V.20, Αὐγέας legitur apud Suidam quoque, Apollodorum, & alios, ſine ι, quod apud Homerum & ceteros poetas metri gratia inſeri videtur. Apud Strabonem vtroque modo ſcriptum legitur, ſicut etiam Αἰνείας pariter atq; Αἰνέας. V.25, vſurpat Ionicū Μινυηΐω, vt p.152, v.27, ex Homero, ποταμὸς Μινυήϊος. Communi lingua Μινύειος dicitur (a Minyis) apud Strabonem 407. Ab iiſdem Minyis Μινύειον loci nomen eſt apud Suidam. V.33, Amaſæus legit ᾤκισε, *condiderat.*

Pag.149, v.4, conuenientior videtur δή. V.9, παγκρατίας nullibi reperio. quare malim παγκρατιαστάς. Ibidem diſtingue poſt παλαίσαντας. ſignificat enim, eos, quum inter pueros viciſſent pancratio, nunc in virorum quoque cœtu certamen experiri cogitantes, ab æmulis & aduerſariis fuiſſe ſuffocatos. V.10, rectius ἀμῳ τῳ. infinite namque poſitum pro ἀμῳ τινι. atque ita eſt non apud Suidam tantum, ſed etiam infra 233, 2. V.16, verius eſſe puto νείκη, contentiones, diſſidia. V. 18, rectius cum augmento ἐξητάσθω. V. 20, Πύλου τοῦ ἐν τῇ Ἠλείᾳ, poteſt defendi Homerica autoritate, (147, 8) Πύλου ἠμαθόεντος. verſu item illo, ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο· Πύλος γέ μὲν ἔστι καὶ ἄλλος. ſed magis autoritate Strabonis, qui hunc ipſum verſum enarrās, p.394, eodem genere vtitur: τούτου τε (inquit) καὶ τοῦ Λεπρεατικοῦ τοῦ ἐν Τριφυλίᾳ, τρίτου δὲ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κατὰ τὸ Κορυφάσιον. Et rurſum 399, ὁ Τριφυλιακὸς Πύλος καὶ Λεπρεατικός. vbi & alia eiuſdem generis ſunt teſtimonia. Alias ſæpius in fœminino ponitur, vt cum alibi, tum 146, 33, Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Eodem modo 152, v.30, dicit τὸ Σαμικὸν, (quo genere vtitur etiam 151, 23) at v.24, τὴν Σαμικόν: finem illic reſpiciens, hîc vero intellectum. V.22, poſt Πίσης diſtingue, & mox coniunctim lege, ἐγχυδάλοιο: vt ἐγχυδάλια dicantur quæ in manus noſtras ſunt tradita, curæ fideique noſtræ commiſſa. Simili vitio ſupra erat ἑκατὸν φόνια pro ἑκατομφόνια. Coniuncte legit etiam Camer. in ſuis Epigr. V.24, rectius Ἠλείαν, per ι, vt paſſim. V.29, Βαδύ more Laconibus, Cretenſibus, & aliis peculiari, pro Dorico ἀδύ, ſeu communi ἡδύ. Cretenſibus certe (vt teſtatur Heſych.) hoc modo βαλικιώτης eſt qui cæteris Doriēſibus ἀλικιώτης, communi linguæ ἡλικιώτης: & Pamphyliis βαβέλιος eſt ὁ ἀέλιος ſiue ἥλιος, ſol, vt ex Heraclito refert Caninius. Confirmat hanc ſententiam particip. ὑποφηθέντες, v. 28. V.34, malim Θηροφόνης, ſicut præcedit Θηρονίκης. A datiuo eſt Θηρίμαχος apud Apollodorum.

Pag. 150, v.27, rectius nominatiuo caſu Πιερία: cuiuſmodi exempla notata in 95, 26. V. 28, Amaſæus diuiſe legit Λαΐαν, vt mox ſequitur Λαΐας v.32.

P.151, v.2, malim συνεσέβαλον. V. 12, pro μετὰ ἀλλήλων, ſi non legendum, at ſaltem intelligendum eſt μετὰ τῶν ἄλλων Ἐλλήνων: vt manifeſtum eſt ex 23, 24. Idem de Meſſeniis narrat 138, 24. ἀλλήλων vero pro Ἑλλήνων vitioſe quandoque a librariis poni, ſupra notatum in 121, 20. V.24, τὸ Ἠλεῖον Λέπρεον maſculino genere dixit etiam Ariſtophanes, teſte Suida: ſed vſitatius neut. gen. τὸ Λέπρεον: quod non apud Suidam modo legitur, verum etiam apud Strab. & Plinium. Sed obſeruandum, apud Suidam in Ariſtophanis quidem loco eſſe Λέπρεον, per ε: in aliis vero duobus Λέπρειον, per ει: apud Ptolem. Λέπριον, per ι. Locus Ariſtophanis eſt in Auibus, vbi Epops cū Piſthetæro & Euelpide colloquens, ait, Τί οὐ τὸν Ἠλεῖον Λέπρεον οἰκίζετε; Scholiaſtes ibi eadem fere annotat quæ Suid. & Pauſanias. Ad alteram ſcripturā per ι, referri poteſt hic locus ex hymnis Callimachi, Καυκώνων πτολίεθρον, ὃ Λέπρειον πεφάτισται: quanquam ibi ſchol. Ariſtoph. ſine diphthongo habet Λέπριον. V.30, & 32, Camer. ſcribit Λεπρέας: itidemque v.33 Λεπρέαν. Sed malet fortaſſe quiſpiam Λέπρεος, eodem cū vrbe nomine. Apud Suidam ſane ex eodem Ariſtoph. Λέπρεος eſt quidam ὀψοφάγος. V.32, rectius cum Amaſ. & Camer. leges προκαλέσασθαι: ſicut videlicet 150, 15, πρόκλησιν ἐποιεῖτο. V.37, Λευκαῖς recte ſcriptum videtur: fortaſſe παρὰ τὴν λεύκην, 152, 16: quod Iouis (& Nympharum) benignitas Anigro flumini vitiliginis ſanandæ vim tribuerit. At Λύκαιος infra in Arcadicis alio argumento. V.42, ſcribe πηγνύναι. V.44, κατ' αὐτὸν Amaſ. ſynecdochice interpretatur *ad oſtium fluminis*, κατὰ τὸ στόμα.

P.152, v.32, ſcribe Πελοποννησίων. V.40, Amaſæus legerat Ἀεισοκράτης, Camerarius Ἀεισοκρίτου: de qua diuerſitate ſupra dictum in 89, 16. V.42, pro τὸ ἱερὸν, quum mox ſequatur καὶ ναὸν, ſuſpicetur fortaſſe quiſpiam legendum eſſe καθιέρωσε, vt apud Platonem eſt καθιερῶσαι τὸ λαχὸν μέρος ἑκάστῳ τῷ θεῷ. Sed ἱερὸν repetit etiā 153, 3. Amaſæus in priori loco præteriit, vt ſuperfluum: Lœſch. vertit *ſacellum.* V. 44, Amaſæus legit Σελινοῦς: recte. nam & Strabo plures hoc nomine fluuios agnoſcit, & nominatim hunc Eleum; quē & ipſe agrum Dianæ a Xenophonte cōſecratum præterfluere teſtatur, 441.

P.153, v.10, Amaſæus ante ἤγαγεν inſerit, Πεισίδωρον τὸν υἱόν. ſic enim legit, non Πεισίροδον. recte vtrobique, vt cognoſces ex 184, 34. V.17, pro μέν γε rectius

ctius legi videtur μὲ τῶρ. Sed repetitur idem μέντοι infra quoq; 180,44: 227,35: 247,4: 281,29. V.19, in Ald. exempl. diuise legitur πυ φαγός: quo modo etiam apud vtrunque interpretem erat *Phagus*. Xylander maluit Πυφαγός. Sed verum nomen esse Βύφαγος, cognosces infra ex Arcadicis, 258,22: 260, 13. V.20, Ἡραιῖνδος est vt supra 49,21, Πλαταιΐδα. Sed plerunq; in his omittitur diphthongi vocalis posterior, sicut etiam in masculinis Ἀχαϊκός, Πλαταϊκός, & similibus. qua de re in 154,14. V.21, pro Κλαδέος legitur infra Κλάδεος, 157,6: 198,6: 199, 39. At 163,3, inuenies Κλαδάου, per αι: apud Xenoph. Κλαδάυ, 373. V.27, Lœsch. non inepte legit ἐς Ἀλφειὸν καὶ ἐς τὴν Ἀρέθουσαν. V.34, Εὐειπίνης habet etiam Camerar. in sua Epigrammatum editione. malet fortasse quispiam πηγαῖσιν εὐρρείτης Ἀρεθούσης. Amasæus sane vertit *pulchræ*. V. 39, rectius Τιβειάδα, non tantum ex Stephano, sed etiam ex Euāgelistis. primitiui enim finis est purus, Τιβέειος. V.42, scribe ταύτῃ, *ea ratione, ea de causa*.

P.154, v.12, aut commutandæ videntur distinctionum notæ, aut καὶ inserendum ante ἀφικέσθαι. V.14, vsitatius Ἀχαΐα in regionis appellatione: vt infra 205,21, & alibi passim. attamen Ἀχαΐα repetitur infra 260,3. Videtur ea scriptura esse Ionica, quum apud Herodotum 300, legamus Ἀχαιΐην. Idem iudicandum puto de Πλαταιΐς 49,21: & Ἡραιΐς 153,20. V.15, rectius Ἀελσέας, vt supra 22, 32. atque ita scribendum esse docet apud Suidam series alphabetica. V.20, Amasæus post ἐπὶ κατεργασαμένοις inserit τοῖς γίγασι.

Pag.155, v.6, rectius fortasse plural. κατεδέξαντο: itidemq; versu sequ. ἐδέξαντο. eodem enim numero præcedit ἀπέδοσαν, v.5. V.8, vsitatius & magis analogum vnico ν Κεχρενοῦ: atque ita Steph. & Plinius.

P.156, v.8, scribendum ἔμελε, *curæ erat*. V.17, ἄχης pro ἄχος vsurpatur a Pindaro Olymp. oda 10, stropha 3. V.28, Εὔεργος Lœschero proprium est nomen: cuius sententiam non improbo. V.39, Camerarius distinguit post δεκάταν, & mox legit τῶ πολέμω, vt Doricus iste genitiuus regatur ab altero νίκας. alias ellipticum loquēdi genus esset, pro ἕνεκα τῆς ἐν τῷ πολέμῳ νίκης.

P.157, v.10, malet fortasse quispiam ὡσαύτως, eodem tempore cum synonymo ἤλαυνε, v.3. ita sane infra est 165,14. V.14, rectius Λαπιθῶν, iuxta regulam. V.24, Συμφήλω vt hîc, ita etiam infra 185, 22, & alibi, Ionismum resipit. Σύμφαλον vocāt Strabo, Stephanus, Plinius, & alij. V.26, malet fortasse quispiam ἐπ' αὐτοῖς, vt 156,34, ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι. itidemq; 162,37. V.39, pro διώκων non absurde legas δίκην.

P.158, v.5, pro ἐς τὸν legendum videtur τό, vel τὰ ἐς τό, vt 161,31. forsan etiam παρηρχόμεθα, *prateriuimus*. Locus quem hîc indicat, est 101, 20. V. 10, pro τῆς ἐς, rectius leges τὸ ἐς. V.20, Homeri locus de Horis est Il. ε, 749. V.22, θραῦον scriptum ex Hesychio, sicut etiam κραῖον 159,14: hoc e κραῖος, illud e θραῦος. In Ald. exempl. est θραῖον, accentu in prima, eodemq; modo apud Suid. V.38, rectius forsan ἐρχομένῳ, vt paulo post, v.43.

P.159, v.12, post δὲ inserendum videtur ἐλέφασιν: vt Amasæi quoq; versio innuit. V. 32, post δρόμοις distinctionem pone; ac mox neutro genere πρόθηκον, quippe quod feratur ad οἰκοδόμημα.

P.160, v.10, rectius fortasse μόνον, cum Amasæo. nullius enim alius hostiæ facta mentio. ὄιν, v.13, ferri potest, vt partitiuum regens: quum præcedens syntaxis postulet ὀϊός, sicut 161,20. V.20, melius singul. num. ἀπόλλυται. V.25, παρὰ Ἠλείων elliptice positū pro τὸ παρὰ Ἠλείων δωρεῶν: vel παρὰ scriptum pro τῶν. V.26, pro αἰεὶ, quod in Ald. exempl. legitur, repositū est αἰέναον, vt 206,20: 254, 39: 299,12: 356,2. Camer. legit αἰείλεν. V.27, pro αὐτῶν videtur legi posse αὐτὸν, relatum videlicet ad infinitum verbū ἀποδοῦναι. cuius structuræ exemplum infra 273,33. V.34, πρηλύας probauit etiam Amasæus, dum vertit, *virentis ab radice myrti*. Lœscher. vero maluit diuise π θηλείας, *myrti fœmellæ*.

P.161, v.1, inserenda ἐς, ante τὸ βωμοῦ. omissioni occasionem præbuisse videtur extrema præcedentis vocis syllaba, της. V. 2, rectius προθέσιν leges, quum in præcedentibus pariter & sequentibus perittosyllabæ tātum flexionis casus vsurpentur, προθύσεως & προθύσει. nisi forte hac diuersitate significare voluit, crepidinem istam appellatam fuisse & πρόθυσιν, & προθυσίαν. Infra sane, v.14, perittosyllabo fine dicit ἰκτῖνες: at mox versu sequente ἰκτῖνος, fine isosyllabo. eodemque modo 166, 38, non tantum isosyllabe dicit Γηρυόνην, sed etiā perittosyllabe Γηρυόνης. Similis variatio annotata in Ἑρμιὼν & Ἑρμιόνη, 77,27. V. 12, malim ἱερείων, vt v. 23, & supra 160,39. V. 13, rectius αὐτόν. fertur enim ad anteced. βωμός. V.15, τῶν κρεῶν elliptic ῶς positum pro κρεῶν τὸ μέρος: vt etiam 160,14: 166,3, 19: 171,31. patet hoc e præced. membro. V.21, Lœscher. existimat legendum esse ὅτι μὴ, *nisi*. Sed nulla mutatione opus est, quum ὅτι δὲ idē sit quod ἀλλ' ὅτι, vt etiam infra 243,17. vulgatam certe lectionem probauit etiam Lambin. in Horat. Carm. lib.1, od. 8. Sed idem Lambinus v. 24, pro παρὰ maluit περί. Homeri locus, qui eodem versu citatur, extat Il. ν, vbi canit, ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπεν ἢ ἀχερωΐς. V.34, Lœschero quoq; suspectus fuit hic locus. vulgatam tamen lectionem sua sibi versione putauit exprimendam. Amasæus alia secutus vestigia sic est interpretatus, *Tertium in sacris locū habet Mercurius, ad eandem aram: quartū, ad aram suam Minerua: Diana quintum, sextum Ergane.* V.35, magis analogum Φαιδρυνταί, accentu in vltima, sicuti cognatæ signif. vocab. λαμπρυντής. V. 40, Λέτρεινοι & Λετρεναῖοι constanter infra scribuntur per ε, 201,27, & deinceps, vbi fabula hæc prolixe narratur. Sed Λαίτρινα, πόλις, memoratur etiam in Zonaræ lexico. V.43, rectius forsan Ἱπποδαμείας.

P.162, v.1, pro Παιονέω supra fuit Παιωναίω, 154, 7. Ibidem etiam Ἰασίω inuenies pro Ἰάσω. V. 4, post οἰκοδομήσασθαι rectius suspendes punctum, & pro singulari ἐποιήσατο pluraliter leges ἐποιήσαντο. significat enim, Hercei quidem Iouis aram ab ipso factam OEnomao: at aram Iouis Ceraunij erectam post ab aliis. Id sane Amasæo placuit. V.13, idem Amasæus pro Διός legit Κρόνου, *Saturni*. non inepte. magna enim χρόνου & καιροῦ est cognatio. V.15, vt hîc coniuncte legitur Γαίῳ, ita γάιος βοῦς, & γάιος ἄνεμος, apud Eustathium. Tarentinis tamen

facta diphthongi diuisione magis placuit γάϊος, pro eo qui mercede terram colit. Infra masculino gen. ὁ Γαῖος, itidem pro Telluris æde 233,31. V. 33, in Ald. exempl. est Δεσποίναις, sicut etiam 163,17. Xylander vero, quum singulari numero hîc sequatur τὴν θεὸν, maluit eodem numero legere Δεσποίνας, Dorice scilicet positum pro Δεσποίνης: sicut paulo inferius, v.37, Dorice item Μοιραγέτα est pro cōmuni Μοιρηγέτου. V. 44, rectius legi videtur vel ἀκμῆτας, vel ἀκμῆτας. ἀκμὴς enim est infractus, nullo labore domabilis: ἀκμαῖος vero vigens, vegetus.

Pag. 163, v. 7, ex Amasæo repones γωνίᾳ, *angulo*. V.13, rectius ἐπὶ τὸν Ὀλυμπίου βωμόν: vel ἐπὶ τοῦ Ὀλυμπίου τὸν βωμόν: cuius modi structuram habes v.44. V.16, legendum esse ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, manifestum est ex præcedentibus pariter & sequentibus. V.18, θεηκολόγους Eliaco vocabulo dicere videtur quos alij θεοκόλους vocant, deorum ministros, sacerdotes: qua compositionis forma βουκόλοι dicūtur qui boues curant, boum pastores. Pro Θεηκαλέωνος vero, v. 7, malet fortasse quispiam Θεηκαλίωνος, per ι, sicut in Δευκαλίωνος: quorum hoc ex Bœotico Δεῦς & καλεῖν compositum videtur, vt illud ex θεὸς & καλεῖν. V. 43, pro priore ταῖς rectius cum Amasæo leges αὐταῖς: vt κατ' ταῦτα sit, *eodem numero, pari numero*.

P. 165, v.1, in Aldino est Βακχίδαι. pro eo repositum Βακχιάδαι, vt supra 48,1: necnon apud Herodot. 202 & 203: apud Strab. 378 & 433. Veruntamen & supra, 47,43, idem exemplar Aldinum habet itidem Βακχίδαι: sicut videlicet in Laconicis idem modo Ἀγίδαι, modo Ἀγιάδαι scriptū habet. Βακχίδαι ergo & Ἀγίδαι referētur ad impuram primitiuorum flexionem; Βακχιάδαι vero & Ἀγιάδαι ad puram: quarum illa communis, hæc Ionicæ dialecti est. V.5, periphrastica est structura, & post γεγραμμένα subaudiendum ἐστί. simplicior structura est, τὸ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπιγραμμάτων τὰ πλείω γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις γέγραπται. V.6, distinctione post γραμμάτων sublata, syntaxis & sensus erit planior. De inuerso autem siue retrogrado literarū ordine, qui ἐν τῷ βουστροφηδὸν a dextra ducitur in sinistram, meminit etiam infra, 174,44. V.8, cum δυσέλικτοις ἑλιγμοῖς subaudiēda præpositio κατ' vel διά. sensus enim est, inscriptiones etiam alias ibi fuisse, gyris ita perplexis, vt lectionem & mētem eorum colligere fuerit perdifficile. V.13, rectius Ἄσιος, vt supra 71,25: & infra 208,42: 236,35. Sic vero Ἄσιος citatur etiam ab Apollodoro, Strabone, Athenæo, aliis. V.17, mutila est syntaxis. nam ante ἐκείνης deest ὡς μόνις, vel simile quid. sensus est facilis, ira fuisse adeo abreptum, vt vix ab ea potuerit abstinere. V.38, rectius διεσπαρμένον, vt in præcedenti membro ἐοικότα. respiciunt enim hæc accus. παῖδα. V.41, frequentius aspirate legitur ὅλμος.

Pag. 166, v.41 & 42, suspectus est locus. vt ergo Pausanias ipse sibi constet, legendū videtur, ἔκπτων τὴν γῆν ὁρος ἐκ Γονοέσσης τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος. sic enim supra fuit, 48,2: & loquēdi genus assimile occurrit infra 187, 16: nisi forte suspicio sit, idem & progenitrici eorum & patriæ fuisse nomen. Pro Ἀνταίσου quoque ibidem est Ἀντάσου. V.42, datiuo casu legendum αἰχῆσῃ, subaudito videlicet substantiuo γυναικί. πρὸς ταύτῃ ibidem Amasæus vertit *ad huius exemplar.* possis etiam reddere, *præter hanc*, sicut πρὸς τούτοις significat *præterea, adhæc.*

Pag. 167, v. 7, Amasæus rectius distinguit post Ἰφιδάμας. post δὲ mallem, nisi τε postpositiua esset coniunctio. V.14, inserenda videtur præpositio ἐπὶ ante τῶν ὤμων: quum ad πτέρυγας referre hos genitiuos videatur esse durius. V. 17, rectius ἕλκει: quia idem tempus est in reliquis etiam epigramm. V.19, ante ἔστηκεν desideratur nominatiuus γυνή, vel similis alius. V.20, rectius singul. numero φησί, s. τὸ ἐπίγραμμα. V.26, regularius est θεράποντα. V. 28, pro τούτους πάντας ἱπποπόδας, legendum esse videtur τις μὲ ἐπέθηκεν ἵππου πόδας. V. 41, προσόδιον supra per ο bis fuit, 114,9: 143,16. eamque scripturam solam agnoscit Hesychiani lexici series. deriuatum enim id nomen a πρόσοδος, significat carmen quo solennis pompa deos suos accedens compellabat. Suidas tamen & ipse præter προσόδιον agnoscit etiam προσῴδιον: idemque repetitur infra 291,21. V. 43, pro ἐφ' οἷς προσπέπτωνται, legendum ἐφ' ἧς προσπέπτωνται, vt partim ipsa sententia dictat, partim cognoscitur ex 159,27. V.44, nec sensus nec structura sibi constant, nisi distinctione atque articulo mutato sic legas, τὴν ἐκεχειρίαν, ἣν ἐπὶ τοῖς Ὀλυμπίοις ἐπαγγέλλουσιν οἱ Ἠλεῖοι, ταύτην οὐκ ἐς εὐθ.

P. 168, v. 5, Amasæus arbitratur post διδαχθῆναι deesse nomen magistri, cum præpositione. Sed quid si Pausaniæ mens sit Pasitelem fuisse αὐτοδίδακτον? A Plinio sane Pasiteles dicitur fuisse diligētissimus & summus in omnibus. V. 28, δέξατο legitur etiam in Stephanea Epigrammatum editione, 537. Sed verius fortasse δαίσατο, a quo compos. καταδαίσατο infra simili vsurpatum metaphora, 348,3. V. 30, ellipsis præpositionis σὺν ante ἐπιγράμματι est paulo insolentior quam supra 87,42: 88,26. V. 36, rectius nominatiuo casu leges χαλκῆ. V.38, pro αὐτοῦ non absurde malet aliquis αὐτὸ, vt 163,34: quū ea structura sit vsitatior. Si quis vero & pro κατ' malit μετά, non repugnabo. Sed κατ' τὸ ὀλιγοστὸν idem est quod ὁπόστ' ὠλιγοστόν. V. 43, Ἄλτι Ionismum habet & Dorismum. communis enim lingua dicit ἄλσος, quod infra est, 171,1: 173,9: 177,15.

P.169, v 15, nota ᾧ pro ἐφ' ᾧ, seu ἐπὶ τίνι, *quo nomine, quare.* V. 18, distingue post ὑπελοίπω, & scribe διδασκαλίαν, casu accus. V.34, pro γε, Amasæus legit τε καί. V. 43, pro τῷ Νείλου rectius leges τοῦ Νείλου.

P.170, v.5, pro ἕβδομος legendum ἕκτος, vt ex primo & sequ. vers. est manifestum. V.8, pro Αἰγίας inuenies Αἰγαίας per αι apud Strab. 774. V. 10, distinctionem post ἐγγόνοις tollit Amasæus. V. 24, idem Amasæus facta transpositione legit ὑπὲρ νίκης μαχομένους τῆς αὐτῆς. V. 31, excusari potest Ἠλείοις. malet tamen fortasse quispiam Ἠλεῖος. V.32, Πολύκτωρ legitur etiam infra 202,16: & apud Apollodorum.

P.171, v. 3, Amasæus χαλκοῦ transfert in sequēs membrum, dum vertit, *signum Iouis ex ære.* Sed χαλκοῦ βάθρον legitur etiam infra 172,29,3: sicut videlicet λίθου βάθρον 171,6. Basis ænea, cum æneo simulacro, memoratur infra 175, 16. V. 5, post ἐστὶ ponenda distinctio, non ante. V.7, legendum ἐπ' αὐτοῦ, vt v. 4, & 8. præcedit enim singulare βάθρον. V.9, legendū ἐπὶ ἑκατέρῳ. respicit enim sequ.

τῷ πρα-

τῷ βάθρῳ. & sermo hîc est non de duabus basibus, sed de duabus vnius basis extremitatibus. V.15, ι in Ἀπολλωνίας vel per συνεκφώνησιν obliterandum est, vel pro consonante accipiendum, vt etiam in Φιδίας 156,21. V.23, pro ἀφ' ὅσον repone ἐφ' ὅσον. V.25, repone τὸν Ἀπολλ. V.27, conuenientius forsan singulare ἀνάθημα. V.34, pro Κορκύρα supra fuit Κόρκυρα, 48,29. Vide annotat. in 47,12. V.40, de ἐπιστρέψαντα dictum in 143,27.

P.172, v.5, Πολυδάτης per ε scribitur etiam v.9, & 11. Apud Stephanum vero & Πολύδαμα & Πολυδαμάτης per αι: itidemque apud Diodorũ, Suidam, & alios. quin & apud Herodotum Πολυδαμήτης sunt qui hoc loco Πολυδαμάτης, more Ionico. V.14, Amasæus non post Ἀθηναίων distinguit, sed post χαλκῆ. V.16, Camerarius existimat Olympiadis numerum a librario præteritum esse. Sed potest fortasse τῆς accipi pro ταύτης. Crisoni Himeræo apud Diodorum lib. 12, trium continuarum olympiadum victoria tribuitur, 83, 84, & 85. V.24, ante Γερεάτης subaudiendum ἡ μέν: quæ particulæ alibi quoque omittuntur, vt 165, 15. Eodem versu post καὶ inserendum τὴν: vt 180,27: 196,4. significat enim, hanc posteriorem Hyblam & re & nomine fuisse μείζονα. V.26, malet fortasse quispiam datiuo casu, παρὰ Σικελιώταις. Sed infra cum genitiuo itidem dicit, μεγάλας παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἔχων τιμάς, 179,10. quasi dicas, magnos ab incolis accipiens honores. Sic 186,18: 189,8, & alibi. V.31, rectius forsan compos. ἐγγεγραμμένον, vt 171,41. Versu sequ. aptius Doricum δεκάταν. At v.34, quum toti disticho adhibere medelam non liceat, hexametri finis esse videtur Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας; & pentametri initium, αὐτοκασίγνητοι. V.41, Amasæus post Σικυωνίῳ inserit Ἀγελάδα: quum tamẽ Ageladas infra memoretur Argiuus 186,13: 192,19. V.43, pro ἕτερον procul dubio legendum est πρότερον, vt 169, 24. nam ὃν δὲ positum pro ἀλλ' ὅν.

P.173, v.4, in Ald. exempl. est δέξω: Camer. legit δέξο: vt apud Homer. initio Iliad. τ. V.26, deest verbum finitum: at δήτησαν pro δι' αἰτίαν substituere videtur audacius. V.28, malim ὁ, subaudito Ζεύς: vel saltem τό.

P.174, v.14, rectius αὑτοῦ, reciproce. at ὁ δὲ in simili redditione supra inuenies 107,7. V.35, ἔοικε respicere videtur non proxima masculina, sed remotius neutrum, ἀναθήματα. sensus enim est, ἔοικε δὲ (τὰ ἀγάλματα ταῦτα Ἡρακλεῖ) τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα τοξεύοντι. Et mox τοῦτον τὸν Ἡρακλέα dicit pro τούτων τῶν Ἡρακλέους τῶν ἀγαλμάτων τὸ ἕτερον: vt & sensus dictat, & sequens distributionis membrum arguit, τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἕτερον. V.37, rectius videtur Μενδαίου, vt 175, 26: 177, 19. Supra etiam fuit, ἐκ Μένδης τῆς Θρᾳκίας, 157,12. V.42, malim ordine inuerso τὸν ἀριθμὸν ὀκτώ, vel ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν, vt infra 196,23.

Pag.175, v.4, in Aldino sine enclisi est Διί τ' Ἀχ. quod magis probo, vt τ' non coniunctio sit, sed articulus. coniuncte quoque scribendum τἈχαιοί, vt α sua natura breue per crasin producatur, sicut in τἄπη, τἄλλα, & similibus. crasis autem potius ex τοὶ Ἀχαιοί (Dorice videlicet pro οἱ Ἀχαιοί) quam ex τὰ Ἀχαιοί: quum in cõmuni etiam sermone crasi non multum absimili τἀνδρὸς & τἀνδρὶ vsurpentur pro τοῦ ἀνδρὸς & τῷ ἀνδρί. V.5, Hartungus mauult ἔκγονοι. Sed ἔγγονος pro nepote agnoscitur etiam ab Etymol. & Hesychio. V.19, malim τοῦ Ἀμφιβύωνος, vt articulus non ad sequens, sed ad præcedens feratur. Et versu sequ. tolli potest distinctio ante Θασίων: quia genitiuus iste præcedentia spectat, non sequentia. V.22, pro αὐτοῖς legitur infra νάσῳ, 272, 41. V.26, Παιονίου supra per ω fuit, 157,12: a Παίων ωνος, a quo & herba Παιωνία. Sed ferri & hæc scriptura per o micron potest, vt deriuatio sit a Pæoniæ gentis cõditore, 148,3. Est infra etiam Παιαίνιος 193,28: 194,23: forsan παρὰ τὰ παιᾶνα. V.29, rectius Οἰνιαδῶν, vt dictum in 136,4. V.38, cum Amasæo leges Διόνυσος, Bacchus.

P.176, v.10, legendum Διονυσίου, vt patet nõ tantum ex huius paginæ versu 21, sed etiam e præcedentis v.39 & 41. V.29, tollenda distinctio ante δίψα: δὲ quoq; post idipsum δίψα vel expungendum videtur, vel in δὴ vertendum. V.24, rectius Συρακόσιος. posterior enim huius inscriptionis pars ἔμμετρος est, non prior, vt ipse indicat v.22. Sequentis versus sententia posterior, si non vitiosa, at saltem ambigua est. quorsum enim καὶ δίψα, & ἐς ὑμνῶ? pro quo reponere ἐστὶν ὑμνῶ, vereor ne videatur insolentius. Amasæus vertit, *quo esset intuentibus miraculo*.

P.177, v.20, pro Ἀναύχιδα reponendum fortassis Ἀναυχίδαν, ab isosyllabo nomin. Ἀναυχίδας, qui infra legitur 192,17: 193,31.

P.178, v.5, Τρώϊλος acuta prima legitur etiam apud Suidam: quum tamen Ζωΐλος, Χοιρίλος, & similia paroxytonως apud eundem legantur, & alibi. V.15, Ἀπελλοῦ τέχνη ab Amasæo fuerat omissum. V.24, pro οἱ δὲ coniuncte legendum videtur οἵδε: vt mox v.26, τοιοίδε δῖοι τῶν ἐκ Σπάρτης. vel potius cum Amasæo legendum, Λακεδαιμόνιοι δ' ἄρα μ.

P.179, v.2, Amasæus legisse videtur, λαβεῖν παρὰ τοῦ παιδὸς τὴν μαντ. V.8, idem legit Τιμοσθένην, itidemque versu 10 Τιμοσθένους, sicut videlicet versu 3 fuit Τιμοσθένης, non Δημοσθένης. V.10, lege neutro gen. ἔχον, scilicet ἄγαλμα. V.20, vt similitudo sit in coniunctionibus, legi potest in priori membro οὔτε, vel in posteriori οὐδ'. V.31, pro Νεμείων legitur etiam Νεμέων, 178,22: 180,4,18. & Νέμεα inuenies non modo apud Pausaniam nostrum, sed etiam apud Pindarum, Suidam, & alios. Attamen & Νεμείων aliquoties infra occurrit, 181,29: 182,6,11. V.36, malet fortasse quispiam Λακεδαιμονίων: vel τὸ Λακεδαιμονίοις συμβάν, vt 180,11. V.37, rectius forsan Λάβραξ. V.39, suspecta videntur μαθητοῦ καὶ πατρός: quum insolens sit eundem & patrem alicuius & discipulum esse. Amasæus πατρὸς vertit in υἱοῦ. Idem eodem versu legit, Ἵππωνα τὸν Ἠλεῖον πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα. V.40, pro Δημόκριτος mox Dorice sequitur Δαμόκριτος, v.42.

Pag.180, v.8, Amasæus periodum post Ἀπόλλωνος claudit, & reliquam eius partem transfert in sequentem, hoc modo, ἡ δὲ τοῦ σταδίου νίκη τῷ Οἰβώτα γέγονεν ὀλυμπιάδι ἕκτῃ ἐπὶ τῇ ὀγδοηκοστῇ. Sed vulgatam lectionem confirmant quæ infra narrantur 222,35: 223,23. Apud Diodorum sane olympiade LXXX stadio vicit Toryllas Thessalus, pag.282: olympiade LXXXVI, Theopompus Thessalus: nec in cæteris etiam olympiadibus vlla OEbotæ apud Dio-

dorũ fit mentio. Incipit autẽ olympiadum catalogũ Diodorus a LXXVI, (p.266) & perducit ad CXIX, pag.779. V. 13, scribe περιέπεσαι. factum enim e περιέπεται, per syncopen, quæ integri accentum in hoc & similibus non mutat. V.21, αὐτοῦ ita erit accipiendum vt οἱ cum alibi passim, tum v.27. alioqui rectius scriberetur αὐτοῦ. V.33, Amasæus pro Ἑλικῶνι legit Δίκωνι, ex v.24. Camerarius contra hîc retinet Ἑλικῶνι, & supra pro Δίκων reponit Ἑλίκων. Dicon Syracusanus apud Diodorum stadio vicit olympiade nonagesimanona, pag. 464. V.41, rectius datiuo casu πάτρα, vt legit Henr. Steph. Epigr.504. V.44, μέν γε positum pro μὲν γὰρ: quod & supra notaui in 153,17. Prouerbium illud δύο τοίχους ἀλείφειν extat apud Suidam quoque, ἐπὶ τῶν ἀμφοτεριζόντων. Curius apud Cicer. plenius, epist. lib.7, *duos parietes de eadem fidelia dealbare.*

Pag.181, v.1, τῇ ante Σαμίων vel tollendum arbitror, vel in τῶν vertendum. V.31, σ in μουνος ante sequentem consonam ita liquescere atque interire censebam, vt apud veteres Latinorum poetas, Ennium, Lucretiũ, & alios: quin & apud Homerum in hemistichio isto Il. β, πολυστάφυλόν τ' Ἴσαιαν. Sed quum alia præter hoc non afferantur exẽpla, libenter assentior Camerario, qui composite legit μουνοπάλης: præsertim quũ apud Hesych. quoque μουνοπάλαι sint οἱ μόνη πάλη νικῶντες. Idẽ Camer. in sequ. versu legit Ἰσθμῷ ἐν αἰγιαλῷ, *in Isthmi litore.* Sed retineri vulgata scriptura sine incommodo potest. Doricus certe genitiuus Ἰσθμῶ ad reliquos Ionismos huius epigrammatis parum videtur quadrare. V. 33, ante λαὸς præpone articulum ὁ, ex Henrici Stephani Epigramm. 504. V. 35, rectius forsan ἐπὶ τοσοῦτο, *in tantum, hucusque:* id est τοσαῦτα. Infra certe sic dicit ἐς τοσοῦτο, 184, 24: 185, 39: 209,3.

Pag.182, v. 2, rectius singul. numero αἰδοίαν τε, cum Amasæo. V.12, pro posteriore ὑπὸ aptius reponetur ἀπὸ vel ἐκ. V.17, Πυλυδάμας hîc & in sequentibus Ionicam ac poeticam habet epenthesin τοῦ υ. communis enim lingua Πολυδάμας vsurpat. In Σκότουσα vero accentus discriminis causa retractus est, vt in Ἀθήναιος 181,10. hæc enim quum appellatiua sunt, penultimam circumflectunt. interim hoc celare nolo, apud Strabonem 381 Σκότουσαν quidem legi: at 502, Σκοτοῦσσαν, eo nimirum modo quo Γονοῦσσα legitur apud Stephanum, & alibi. V.22, lege Φερσικλείδου, ex Diodoro, 484: necnon ex nostri Arcadicis, 259,15. V. 35, rectius ὑπεκλίπε, quum eiusdem temporis verbum præcedat.

Pag.183, v.24, distinctio quæ est post Ὀλυμπιάσι, aptiorem locum habet post φιλοτιμία.

Pag. 184, v. 2, pro Τεμέσσα legitur apud Strabonem Τεμέση, 284: itidemque apud Homer. Odyss. α, ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν. addit Strabo, eã suo tempore dictam fuisse Τέμψαν: quod nomen extat etiam apud Ptolemæum. Sic Plin. lib.3, cap. 5, *oppidum Tempsa, a Græcis Temese dictum.* Fabula de heroe paullum diuerso modo narratur a Strabone. V. 20, scribe μίμημα. V.25, Amasæus legit παισί. Sed quũ aliis in locis dicere soleat ἐν παισί, suspicari quispiã possit ἐπὶ πᾶσιν idem hîc esse quod ἐπὶ παγκρατίῳ. Verùm Amasæo patrocinatur quod infra itidẽ est κρατῆσαι ἐπὶ τοῖς παισί, 191,24. V.35, pro ἤσκησεν supra legitur ἤγαγεν, 153, 10. atque ita ille locus huic mutuam operam præstat. Amasæus etiam vertit *deduxit.* V.41, malim ἐλέγετο, vel λέγεται, vt infra 185, 41. præs. λέγεται secutus est Amasæus.

P.185, v. 19, pro Διπλάς supra legitur Διπαιάς, 92, 40: & infra 242, 32: itidemq; apud Steph. V.25, rectius forsan τὸ δὲ ἐφεξῆς. vt sequentia masculina respiciat. V.26, pro Σωκράτους legitur infra Σωστράτου, 223, 29. V.44, τῷ μὲν legendum esse, datiuo casu, manifestum est ex anteced. & sequ.

P.186, v.8, legendum Ἀζάν, quum inde sit genitiuus Ἀζᾶνος v.10. Alius etiam Ἀζάν infra memoratur in Arcadicis, 238,34. V. 10, inuerso compositionis ordine legẽdum videtur Κελτοδάμου, quum præcedat non Δαμόκριτος, sed Κειτόδαμος. V.15, procul dubio legendum τοῦτο, vt feratur ad τὸ ἐγχείρημα. V.17, Amasæus legit εἰς καταληφθ. V.19, pro Πόλιχος supra fuit Πυλιχος, 179, 40: hoc a figurato πόλις, illud a communi πόλις, sicut Μήτιχος a μῆτις. Similem dialecti varietatem habent Δημόκριτος & Δαμόκριτος, Στύμφαλος & Στύμφηλος. V.33, rectius fortasse Φίλων aut Φύλων. Infra Φιλῶος Elei fit mentio, 192, 17. qui diuersúsne sit, an idem, mihi non constat. V.36, scribe ἀναθεῖναι. V. 37, forsan rectius τρίτη, & ὀλυμπιάσι: vt respondeat præcedenti nominatiuo χρόνος.

Pag. 187, v. 11, pro Λεωπρέπους apud Suidam est Λεωπρέπους, vt supra Εὐμένους 7, 14: Διάγους 183, 12: Θεοφίλους 190,31, & similia, quæ appellatiuorum normam sequuntur. V. 14, malim νικῶ cum Amasæo. V.16, rectius αὐτόν. V.18, ὕνιν siue ὕννιν agnoscit etiam Hesychius: sed vsitatius est perittosyllabum ὕνις siue ὕννις. V.19, vt hîc Ἄσυλος, ita infra legitur Ἄσυλος 190,7: quum hæc paroxytonως efferri soleant, vt dictum in 178,5. V.23, rectius forsan ἐπ' ἀρότρῳ, vt significet ictum nuper in aratri vomere restituendo adhibitum. non prorsus tamen alteram præpositionem damno. V.25, pro δὴ rectius leges δέ. V.29, 30, & 34, Amasæus pro Δαμάρετος legit Δημάρατος ex 155, 18. Δαμάρετος alius supra fuit 151, 13: alius item infra 192,15. V. 35, Amasæus post δευτέρῳ inserit καί.

Pag.188, v.2, prior καὶ videtur mutanda in τε, & αὐτοῦ accipiendũ reciproce pro αὑτοῦ. V.5, amphibrachyn habes pro dactylo, nominis ratione non aliter ferente. V.15, Aldina editio habet δὲ ἐπὶ, encliticе. Sic v. 17, geminato accentu Σέλευκός τε. V. 24, reciproce παρ' αὐτόν, *domum suam.* V.30, Lambinus Comment. Horat. legit πρῶτος ὃν ἴσμεν. sed ferri ὧν potest per Atticismũ, pro τούτων οὕς, vt cum alibi, tum 203, 40.

P.189, v.8, rectius αὐτόν, vt Hartungo quoq; ante me visum est. V.18, Amasæus pro τῆς legit τρίτης. Apud Polyb. in principio historiæ, Romanorum in Siciliam transfretatio coniicitur in Olympiadem CXXIX: in Eusebij Chronico Romani Syracusas capiunt anno eiusdẽ olympiadis secundo. V.23, Amasæus distinctionem non post βεβαιότερα collocat, sed post φιλίαν: rectius. Potes ibidem etiam legere μετεβάλετο, quum præcedãt & sequantur aorista. V.26, rectius Ἐρβησσοῦ, ex Ptolemæo. Sed legitur hoc nomen principio alias tenuato, alias aspirato, & σ interdum simplici, interdum

dum duplici: apud Liuiũ Herbesus, apud Plinium Herbessenses. V.30, Amasæus legit Νικοκράτης. Νικοκράτου sane corruptũ est: nec de Nicocrito vel Nicostrato affirmare hîc quidpiam licet. V.35, idem Amasæus ἅρμα inserit ante χαλκοῦ. Sed quomodo in sequẽtibus ἀδὲ νος Νίκης effingi potuit? forsan igitur aliud hîc scripsit Pausanias: βρέτας vero est poeticum.

P.190, v.3, de Τελταια dicetur infra 229, 1. V.8, quidam malunt εἶχε, vel ἔχε. V.23, legendum videtur ἀφίησι, vt referatur ad Πολίτης. alioqui legendum erit, ἀφιᾶσι, vt 191, 2: ac vt id locum habeat, Πολίτης transferendum in præcedentis periodi finem, & ἐπὶ ponendum ante μὲν δή. Sed prior coniectura est planior. V.26, distingue post αὐτήρκεσι. V.28, pro Χιόνιν omnino legendum videtur Δῦσιν. idque innuit Amasæi versio. Idem sequentis versus mutilam sententiam sic legisse videtur, τὸ δὲ ἀνδριάντα τεθῆναι καθ' ὃν καιρὸν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τὸν δῆμον κατιέναι συνέβη. De isto Samiorũ reditu infra est 207, 21. V.34, idem hîc gemino λ legit Βύκελλον, vt v. 33. V.27, pro ὑπὸ rectius leges ἐπὶ, vt supra 172, 6: & infra, 291, 21. sic etiam Strabo 511, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Εὐρίπου ἱδρυμένη, de eadẽ Chalcide. Infra dicit πρὸς τῷ Εὐρίπῳ, 212, 39: 291, 21. Eadem præpositionum commutatio notata est supra in 19, 20. & infra, 216, 40.

P.191, v.5, Camerarius in sua Epigrammatum editione legit ὠκυδρόμοις, vt absolute sit positũ pro ἵπποις ὠκυδρόμοις. V.8, Amasæus pro ὑπὲρ legit τῇ ἑξῆς. Sed quid si pro ὑπὲρ legamus πέρα, *vltra?* V.16, pro Dorico genitiuo νίκας, potes reponere cõmunem νίκης. V.42, legendum videtur τὸν μὲν, vt feratur ad τὸ αἰτιχθέσι.

Pag.192, v.8, legendum puto ἐκπεπτωκμένος, effictus. V.14, pro Kydone hoc supra fuit Κύλων 151, 16. V.25, scribe Ἰονίῳ, secunda breui, ex 171, 16. V.30, rectius Αἰγίνη, per ι. nã αἰγίνη appellatiuum est, idque fœminini generis. V.32, procul dubio legendum προσποιῆσαι, vt 68, 26: 151, 35: 320, 31. V. 38, malim ἵππῳ, vt 191, 3. V.40, ὅπλων νίκη dictum hoc loco (itidemq; infra 193, 24, 42: 195, 2) vt supra ὅπλων δρόμος 190, 13: id est ὁ σὺν ἀσπίδι. nam ὅπλον peculiari quodã modo scutum dicitur. manifestum id ex 95, 33.

P.193, v.6, pro μάχῃ legit Amasæus πάλῃ. V.10, pro δὶς rectius forsan legetur δύο, vt in præcedente membro. V.20, Amasæus post εἰ παῖδες inserit ἐς πάλην. V.22, & 23, idem Amasæus pro ὅμως & ὁμοῦ, legit μόνῳ & ἐμοῦ. belle. Mox pro Ὀλυμπίαι scribendũ alicui videatur Ὀλυμπικαί. Sed ὀλυμπία substantiue potest accipi pro ὀλυμπικὴ νίκη. V.36, pro τοῦ aptius legi videtur τό: vt ordo sit, τὸ δὲ τούτων ἀγωνίσασθαι μὴ γενέσθαι: cuiusmodi structuram verbi εἴργεσθαι inuenies infra 198, 18: itẽ 273, 33: 352, 25. V.44, si pro δρόμοι legas δρόμου, & post ἐκλειφθέντα inseras δὲ, cum Amasæo, constare sibi videtur sententia. Iam illius structuræ, δρόμου τε ἵππων μῆκος εἰσὶ δίαυλοι δύο, similia exempla fuere supra 144, 36: 163, 35. ἵππιος vero & ἵππειος vsitatum est vtrunque. vt enim ἵππειος δίφρος est apud Hesiodum, ita ἵππια ἆθλα in Epigramm. & ἵππιος Ποσειδῶν non apud Aristoph. modo, sed etiã apud nostrum multis in locis. Eadem diuersitas infra 248, 24, 27.

P.194, v.1, legendum videtur τὸν χειμερινόν. V. 3, pro τῆς malim τῆς. V.5, rectius Λεωνίδας, quum eodem casu præcedat Βελμίας. Mox distingue post Αἰγαίῳ. V.12, cum Amasæo & Hartungo leges Ἀρίσταρχον. V.19, pro Νειλαΐδας supra legitur Νεολαΐδας 177, 40: sed patria & studio diuersus. V.29, legendum fortassis ὅπλων, de quo in 192, 40. V.31, Amasæus & Hartung. malunt Κελαινὶς, vno ν, vt v. 28. V.39, pro Ἡραῖα legitur Ἡραῖα passim cum apud nostrũ, supra pariter & infra; tum apud Stephanum, Strabonem, alios. V.40, legendum videtur ἵππους: vt sensus sit, ἵππους πλάσσου ἔργον ἦν: quam lectionem sequutus est etiam Amasæus. Eodem versu ἔθνους quam ἔθνος verius est, vt præmonstrat articulus τοῦ.

P.195, v.7, Amasæus quoque μάντιος appellatiue positum existimarat, Ionice nimirum pro Attico μάντεως. Sed proprium esse, liquet ex Homero, qui Odyss. ο, v.242, de Melampode canit, Γείνατο δ' Ἀντιφάτην καὶ Μάντιον, υἷε κραταιώ. Mox pro Ἰοκλῆς (quod infra etiam in Aldino exemplari repetebatur, 237, 24) Hartungus transpositis primis duab. literis legit Οἰκλῆς, atque inde Amphiaraum a Statio vocari Oicliden tradit. recte. sic enim & apud Apollodorum libro 1 est, Ἀμφιάραος Οἰκλέους. manifestum idem e supra nominato Odysseæ libro. atque adeo sic legitur apud ipsum Pausaniam nostrum 93, 35: 266, 37. Sed Pausaniæ cum Homerica genealogia parum conuenit. Homerus enim Oiclem Amphiarai patrem, non e Mantio deducit, vt Pausanias; sed ex Antiphate, Mantij fratre. sic enim canit Odyss. ο, v. 243, Ἀντιφάτης μὲν ἔτικτεν Οἰκλῆα μεγάθυμον· αὐτὰρ Οἰκλείης λαοσσόον Ἀμφιάρηον. Et mox quum Amphiarao filios tribuisset Alcmaonem & Amphilochum, e Mantio deducit Polyphidem & Clitum. V.9, pro τοῦ videtur aptius legi posse τό. V.12, scribe αἰσθέσθαι. V.19, distinctionem post ἀνειληκμένος, rectius cum Amasæo collocabis post τοῖς Ἀθήνησι. sensus enim est, Polycratem in Atheniensi oratorum collegio nõ postremas tulisse: Gorgiam tamen huic ab Iasone fuisse præpositum. V.38, pro φησιν rectius opinor leges σφισιν.

Pag.196, v.11, Lœsch. legit κατὰ νώτου, *a tergo.* non male fortassis, vt colligitur ex 197, 29. V.17, cum Amasæo rectius leges Ταρτησσόν, ex Strabonis 156, 157. V.20, Καρπηΐαν retinuit Amasæus, & videtur idem nomẽ agnouisse Stephanus, dum tradit Καρπηΐαν a quibusdam appellatam fuisse Καρπησίαν. Apud Strabonem vero & Ptolemæum est Καρτηΐα: sicut etiam Plin. lib.3, cap.1, *Carteia,* (inquit) *Tartessus a Græcis dicta.* Scripturæ ambiguitatem augere potest quod (vt Ortelius annotauit) pro Ταρτησσὸς apud Appianum legitur Καρπησσός. V.23, Amasæus pro ἐς ὅσους legit ordine inuerso ὅσους ἐς, seu οὓς ἐς. V.26, pro Μυονέων, quod Xylander ex sequentibus hîc substituit, omnino legendum est Μυόνων, quod nõ tantum in Aldino exemplari est, sed agnoscitur etiam a Stephano. quinetiam versu 28, pro Μυονεῖς reponendum Μύονες. hæc enim Pausaniæ mens est, (vt Amasæus etiam animaduertit) eos qui in vetere illo clypeo nominantur Μύονες, esse illos ipsos qui a Thucydide dicuntur Μυονεῖς. Si enim & in clypeo & apud Thucyd. Μυο-

νεῖς reperisset, quorsum opus fuisset disquisitione? Sed & hoc obseruandum est, infra in Phocicis, non procul a fine, (357,5) legi Μυωνία & Μυωνεῖς, per ω. quæ per omicron legisse Stephanũ, indicat alphabetica series, dum videlicet e decimo Pausaniæ libro citat Μυονία pro vrbe Phocidis. At hoc nõ immerito apud eundem Stephanum mireris, quod quum tradidisset eius vrbis ciues appellari Μύονας, a Thucydide vero Μυονέας, paulo infra in Μυωνία (sic enim eum scripsisse puto, non Μύων) subiungit, οἱ πολῖται Μύωνες, ὡς Θουκυδίδης τρίτη. nisi forte significare voluit, apud Thucydidem quoque alios codices Μυονέας habuisse, alios Μύωνας. Thucydidis locus, ad quem Pauſ. & Steph. respiciunt, extat lib. 3, p. 116, vbi de Amphissensibus loquens, ait, τοῖς ὁμόροις αὐτοῖς Μυονέας, per ο. V. 38, pro τῇ πρὸς Ζεφύρῳ, rectius opinor legi τῷ πρὸς Ζεφυρείῳ. V. 43, & δένδρων ferri potest, & δένδρον: vt 195, 42, διάφορα & διαφορά. plurale sane διάφορα tuetur contrarium οἰκεῖα infra 201, 9. V. 44, pro Ἠπύλου legitur supra Ἠγύλου, 164, 30: rectius, vt videtur.

P. 197, v. 5, Hartungus suspicatur pro Λουπίαν legendum esse Θέσιον, idque sequitur in sua versione Lœscherus: forsan quod apud Stephanum legerunt, Θέσιον, ἡ πρότερον Σύβαρις. Sed veram esse lectionem vulgatam, patet non modo ex Strabone, 315, sed apertissime ex Ptolemæo, apud quem libro tertio, eodem cum Pausania ordine legitur, Ὑδροῦς, Λουπίαι, Βρεντήσιον: itidemque apud Plin. lib. 3, cap. 11. hoc duntaxat est discriminis, quod Pausan. & Plinius singularem, Strabo & Ptolemæus pluralem vocabuli numerum vsurpant. V. 37, pro ἐκτὸς procul dubio legendum ἐντός. significat enim, anticam templi partem Lucinę, posticam siue interiorem Sosipolidi fuisse consecratam, ad eaque Sosipolidis penetralia soli sacrificulæ patuisse aditum. V. 43, malim αὐτῇ.

P. 198, v. 18, in Aldino est ζώνη, sine ι. quare vna duntaxat litera e sequentib. in antecedentia translata, legendum opinor, τιμὴν ταύτην δῆλον ὅτι δὴ ἣν λαμβάνουσα. vt sensus sit, eum sacerdotij honorem alias aliam ex Eleis fœminis nancisci. V. 23, & 32, pro Ἀγαμήτου supra fuit Ἀγαπήτου 163, 1: quã lectionem sequitur Lœscherus. Vtriusque scripturæ sua potest reddi ratio. Sed vtra sit verior, mihi non constat. V. 38, omnino legendum videtur φρονήσας. V. 40, existimabam rectius legi posse Ὀλυμπία: sed vera est recepta scriptura. est enim apostrophe ad Olympiam, id est ad locum Olympicis ludis destinatum.

P. 199, v. 18, recte Hartungus legit τὸν Αἰγύπτιος, τὸν μετ' Ἀμφ. Sic vero ὁ post τὸν omittitur etiam 200, 1, & alibi. V. 20, aptius singulare, τὴν οἰκοδομίαν. V. 31, omnino legendum arbitror βουλεύοντα, vt non ad Chamynum referatur, in quem non competit; sed ad Pantaleontem: quem occupata Pisæ tyrannide, suos ad defectionem ab Eleis sollicitasse verisimile est: præsertim quum idem infra belli aduersus Eleos dux memoretur, 200, 44. V. 46, rectius cum Amasæo leges περιῳκοδομημένον, vt ad propinquius χῶμα referatur per zeugma, non ad remotius τάφος.

P. 200, v. 3, Διάγων diuersus est ab eo qui non hîc tantum, & infra in Arcadicis, verum ab aliis etiam scriptorib. Λάδων appellatur. Sed quum a Dionysio Afro, pag. 68, inter fluuios Arcadię numeretur Melas, Crathis, Iaon, Ladon, suspicetur quispiam eum qui Διάγων hîc nominatur, esse Dionysij Ἰάονα. V. 17, Παρθενίας hîc masculino gen. dici videtur iste fluuius, quum paulo ante fœminino genere præcesserit τὸ ὕδωρ τῆς Παρθενίας. aut ὄνομα Παρθενίας τῷ ποταμῷ, ita dicitur, vt apud Latinos alicui tribuitur nomen beati, quum beatum eum nominari significant. V. 23, pro τῇ rectius forsan legetur τι. V. 27, πυθέσθαι legitur etiam infra, 202, 34: quum vsitatius sit aoristum πυθέσθαι. V. 33, Ἠϊόνες procul dubio mẽdosi: nec quadrare huc videntur Ἠϊόνες, quos Stephanus in Cherronneso collocat. quare opinor legendum Αἰολεῖς: ex Strab. 746, vbi scribit, Αἰολέων τῶν ἐν Μαγνησίᾳ. atque adeo id manifestum est ex sequentibus Pausaniæ verbis, quum eam gentem ab Æolo denominatam significat. distinctione igitur post Βοιωτῶν collocata, ita continuandum videtur, καὶ Αἰολεῖς Μάγνητες ἀπὸ τοῦ Αἰόλου. vbi etiam nota Αἰόλου pro Αἰολίου, quod fuit v. 31. V. 39, post ἔτι ponenda distinctio commatica: sensus enim est, eo loco vbi olim Pisa incolebatur, nec murorum vlla, nec aliorũ ædificiorum conspici rudera; sed vniuersum illum locum vitibus nunc esse consitum.

P. 201, v. 13, pro Πύλων supra fuit Πύλος, 146, 30: at Πύλας est apud Apollodorum lib. 3. scribit enim Pylam regẽ Megaridis, (de quo supra 37, 32) quum Biantem patruum interfecisset, tradito Pandioni regno, cum populi sui parte in Pelopõnesum traiecisse, ibique Pylon oppidum condidisse. Quin & ipse Pausanias 38, 2, Πύλαν Κλήσωνος vocat qui hoc loco est Πύλων Κλήσωνος. V. 16, Homeri locus est Iliad. ι, vt Hartung. annotauit. V. 27, de Letrinis & Letrinæis dictum supra in 161, 40. V. 32, rectius futuro tempore leges βιασόμενος.

P. 202, v. 18, rectius πάλῳ, id est κλήρῳ, forte, vt 113, 22, & sequ. V. 17, Amasæus & Hartungus legunt Μάχθω: quia videlicet in Aldina editione sequitur, τῆς μαλαθώπητος ἕνεκα: pro quo ipsi legerunt μαλθακότητος, at Xylander μαλακότητος. paulo post sane, v. 18, liquido Aldinum habet μαλθῖς, & v. 21 μαλθῶ. Sed videtur etiam Μάχκω ferri posse, quum & Hesychius μαλκὸν per syncopen pro μαλακὸν dici tradat. V. 19, malet forsan aliquis παλαιστρικῶν vel παλαισικῶν: & versu sequ. ἐπειργασμένον, insculptum, 197, 19. V. 37, Ἑλλανοδικαιῶν constanter legitur etiam in sequ. pagina: quum magis analogum sit Ἑλλανοδικῶν, sine αι.

P. 203, v. 2, pro οὐχ ἁπλῶς omnino legendum videtur οὐ χαλεπῶς, cum Amasæo. V. 40, pro παρὰ conuenientius substitues πάρεξ, vt 210, 40. Ibidem Amasæus videtur μόνοι legisse pro μνήμη.

P. 204, v. 2, versus postulat transpositionem, υἱὸς Διός. atque ita est Iliad. ε, 395. V. 13, scribe Ἀμαλθίας, per ι. V. 15, rectius fortassis ἐρεᾶν, e masc. ἐρεοῦς: quod infra vsurpat, 244, 30. nam ἐρέα est ipsa lana: vt tapetes τῆς πρόσω τῆς ἐρέας apud Athen. V. 20, Μῄνιον Amasæus vertit Dianium, forsan ex 203, 16: vbi Soli & Lunæ (τῇ μήνῃ) simulacra dicuntur ab Eleis posita. V. 23, forsan Θυία legendum, eodem numero & genere quo versu præcedente. nisi forte significat, hoc festum duplici genere,

nere,

nere, duplici numero, & duplici flexione vsurpari. V.24, rectius σφραγῖδας. V.37, Homeri locus desumptus est ex Iliad.ο.

Pag.205, v.1, Amasæus videtur φυτῷ legisse pro φλοιῷ. V.14, Abasam & Abasenos agnoscit Stephanus: pro Σακαίᾳ vero legisse videtur Σαβαίᾳ, ex Vranij Arabicorum libro tertio, vbi dicit, μετὰ τοὺς Σαβαίους, Χαβαμφῶται καὶ Ἀβασηνοί. Et Σαβὰς quidem ad mare rubrum locat idem Stephanus: Σάκας vero in Scythia. nisi forte Sacæa Sacarum esse colonia putanda est, e Scythia in illas partes deducta, vt mox Scythas Indis permistos refert. V.40, Homeri locus est Iliad.β, 576, vt Xyl.annotauit.

P.206, v.10, Amasæus pro Αὐτομάτην posuerat Αὐτονόμην. mutationis quã habuerit causam ignoro. Apollodorus certe & ipse Αὐτομάτην recenset inter Danai filias. V.26, Νειλεὺς per ει est etiam apud Suidam: Νειλεύς, (inquit) οὗ ἀποικία παρελάβεται εἰς Ἀσίαν. At Νηλεὺς rex Pyli, 146,32, & alibi. V.33, rectius opinor legi ὁ Ἡρακλέους ἀδελφιδοῦς, vel ἀδελφιδοῦς ὢν Ἡρακλέους. V.39, omnino legendum Μινύαι, ex 208,15: 311,30.

P.207, v.12, post αὐτῇ melius, quam ante, distingues. V.25, malet fortasse quispiam ἐποικισάμενοι: quum paulo post (v.28) Prienæ quoq; suos tribuat οἰκιστάς. V.27, si post Πελωνεῖς δὲ distinguas, & sequentia ista, Ἴωσιν ἀναμεμιγμένοι Θηβαῖοι, absolute accipias, pro, *quod Ionibus misti essent Thebani*: plana erit periodi sentẽtia. Sed in eadem periodo singulariter legendum παῖδα, non pluraliter παῖδας. significat enim Prienæ duos obtigisse conditores, alterum Thebanum, Philotam, Penelai nepotem; alterum Atheniensem, Ægyptum, Nilei filium: idque eam ob causam, quia Ionicæ coloniæ permisti erant Thebani, 206,39. V.32, Amasæus ἰλὺν legit pro ἰχθύν. Ibidem ἐνόσησε forsan alicui videbitur mutãdum in ἐνόστησε. Sed quid si νοσεῖν sit hoc loco nõ tantum restagnare, sed etiam dulcedinem contrahere? quum νόσος sit suauitas, & νόσιμος suauis. id sane innuunt sequentia, καὶ οὐκ ἔτι ἦν θάλασσα. significat ergo, Mæandrum in eum maris sinum tantam inuexisse limi vim, vt eo nec nauibus nec aquæ marinæ patuerit aditus; atq; ita paludis aquas exclusa maris salsedine factas esse dulces. V.38, post ἡγεμόνα claude periodum: & mox post πλῆθος distinctionem pone commaticam.

P.208, v.12, Camerarius mauult λοῦτρα. Ei tribuit Etymologus loci significationem: quum λοῦτρα sint ipsæ aquæ. V.18, Amasæus ἄποικος appellatiue acceperat. Sed proprium esse docet versus 21. Idem Amas. pro Ἀθηναίων legit Ἀθηνῶν, quod cũ sequente Βοιωτίας melius congruit. V.23, regula postulat Κόδρου: atque ita est passim in sequentibus.

Pag.209, v.19, regula postulat Μηλονιδῶν: & v.35, κατάραι, vel κατάραι. V.28, Ἱστιαία Ionico more pro Ἑστιαία, vt annotauit Stephanus. Legitur posterius Ἑστιαία 213,8. Ibidem cum ἀφικέσθαι subaudiendum est λέγεται. narrantur enim hæc ex Ionis historia. sed paulo post etiam finita infinitis miscentur.

P.210, v.2, conuenientius esse videtur ὁρμηθέντες, vt 293,26. vnde ὁρμητήρια dicuntur loca eruptionibus faciendis apta, 116,5: 134,5. V.6, pro ἐπὶ legendum est ὑπό. nec enim verisimile est eum somni capiendi gratia arborẽ conscendisse. V.13, pro τῶν rectius cum Amasæo leges τῷ. Idem etiam Ἀθηναῖοι, legit pro Ἀθηναίοις. quem datiuum si quis retinere velit, tueri se poterit aliis etiam locis, in quibus vni verbo duplex datiuus tribuitur, vt 45,29: 150,27. V.23, pro Ἥρα legendum fortassis ἄκρα, ex v.25. Iunonis certe nomen parum huc videtur quadrare. V.44, Amasæus sine aspiratione legit Ἄλης: de quo plura in 260,30.

P.211, v.2, appellatiue scribendum κλύδωνι, sine κ maiusculo. significat enim in ipso *litoris* gurgite calidas aquas e cauernosis saxis erumpere. V.15, in Achaicarum vrbium catalogo, mendosa sunt quædam nomina. pro Ῥῖπες enim scribendum Ῥύπες, per υ, vt non infra tantum, 224,17: 230,2: sed etiam apud Herodotum & Strabonem: & confirmat alphabeticus ordo apud Steph. Immo apud eundem Steph. non modo Ῥύπες appellantur ipsi ciues; sed etiam vrbs Ῥύπαι. Pro Ἑάσιον Amasæus legit Θάσιον: sed verum est Αἴγιον, vt partim ex Herodoti & Strabonis catalogo licet cognoscere, partim ex ipso autore nostro. quum enim duodecim primarias huius regionis vrbes enumeret, & Ægio post Helicen primas tribuat, (212,13: 231,9) non est verisimile Ægiũ hîc ab eo fuisse omissum. Pro Κεκύνεια etiam, infrà constanter scribitur Κερύνεια, 232,35. Herodotus & Strabo prætereunt Κερύνειαν: Herodot.p.38, Strabo p.440. Sic Eustath.292. At Polybius Κερύνειαν quidem recenset, (pro qua tamen eius editiones Κεραυνίαν habẽt, p.51) sed prætereit Ægas & Rhypas. In Pausaniæ nostri catalogo tredecim numerantur vrbes, non duodecim. post duodecim enim continuas, per interuallum memorat Patras, v.23. V.23, rectius κτίσαντας, condere: vt supra 82,18: & infra 224,7. V.26, aptius videtur compos. ἔφοδον, vt 151,1. Ibidem etiam datiuo casu scribendum Λεωνίδᾳ. V.29, legendum videtur τῷ ἐν Ὀλυμπ. V.30, opinor rectius scribi posse ὑπολιφθέντες: vt ἐς πατρίδας dictum sit pro ἐν ταῖς πατρίσι: cuiusmodi præpositionum commutatio fuit etiam supra 119,31. V.36, obserua πρὸς Λάμω, & mox v.38, περὶ Λάμιαν. Verius esse posterius nomen videtur, quum idem supra etiam fuerit, 1,25: 181,38: & infra 215,25: itidemque apud Strab. & Ptolemæum. V.38, pro Χείλων supra Χίλων fuit, 181,27, & sequ.

P.212, v.31, distingue post ἐνεποίησε. nã τὰ Φιλίππου pertinet ad sequ. participium μιμούμενος. Mox in ὅσοις Attica est brachylogia, de qua in 188,30.

P.213, v.4, pro ἐπὶ videtur legendum ἔτι. V.10, pro Φλαμίνιος mauult Sigonius & alij *Flamininus*. De Atilio dicetur in 354,44. V.15, rectius μετεχείσατο, vt patet ex 214,14. V.17, rectius πρεσβευτοῦ, vt 116,32. V.21, pro πᾶσαν supra fuit ἐνοῦσαν, 51,42.

P.214, v.11, melius cum Hartungo leges σφαγία, casu nominatiuo. V.29, rectius ἀπέφαινε, vt mox ὑπέτεινε.

P.215, v.1, legendum videtur καὶ δι' αἰτίαν ταύτην, inserta scilicet præpositione διὰ, cuius ellipsis in hoc autore nondum a me animaduersa est. V.14, pro ἀνδρῶν Herodotus habet νεῶν, pag.213. V.16, pro Φίλαβρος apud eundem Herodotum 232, est Φίλαγρος. V.17, regula postulat Ἀλευαδῶν. V.18, rectius Ἀττάγινος apud Herodot.344. V.32, le-

gendū videtur ὡς ἐκεκρατήθησαν περὶ τὸ ἔργον, *quum in eo prelio essent superati.* V.37, Σαπαῖοι per αι legitur apud Strabonem & Stephanum. atque inde apud Ptolemæum est Σαπαϊκὴ στρατηγία, 195. Videtur ibidem ante Ἄβρου deesse quippiam: Amasæus inserit participium *expugnata.* Coniectura est Abron Pausaniæ eā esse quæ a Ptolemæo & Plinio appellatur Apros colonia; quam Georgius Mercator in Ptolemæi tabulis proxime Sapaicam præfecturā collocat: ita vt e Macedonia prius ad Sapæos, inde Apron perducat spectatorem. Sed quid si legat quispiam, ἐπί τε Σαπαίων τ βασιλέα, καὶ κατ' Ἀβρουπόλεως στράτευμα ἀγαγὼν: vt in posteriore quoque membro rex nominetur, sicut in priore. Innuunt id sequentia, ἐποίησεν αἰτίας τοῖς Ῥωμαίων συμμάχοις ὄντας. & apud Liuium lib.52, Q.Marcius in expostulatione ad Perseum, *Abrupolim* (inquit) *socium atque amicum populi Romani regno expulisti.* Et rursum Perseus in sua defensione, *Quod me armis aduersus Abrupolim socium pop. Romani defenderim,* & mox, *Quum Abrupolis fines mei regni vsque ad Amphipolin peruastasset.* Ἄβροι autē Stephano sunt gens Taulantia ad mare Adriaticum, Chelidoniis finitimi.

P.216, v.20, coniunctē legendum δήποτε. V.29, procul dubio legendum ἠκούσαμεν pro οἰκοῦσαις. V.31, rectius opinor legi σφίσιν quam φησίν. V.33, tollenda est distinctio post Ἀχαιοῖς. loquendi genus idem fuit 214,40. Mox versu sequ. aptius fortasse legetur δὴ quam δέ: vt significet *videlicet, nempe*, sicut 260,22, & alibi sæpe. V.36, rectius leges προσεπιστολὴν. nam si ante de disiungendo Achæorum concilio mandatum accepisset, non fuisset opus Romam ablegare Pleuronios. Ibidem pro ἀφεῖσθαι nō abs re malet aliquis ἀφεῖναι vel ἀφέσθαι. V.40, pro ὑπὸ rectius leges ἐπὶ, vt supra 212,43: & infra, 217,34. atque adeo sic legit Stephanus in Ὠρωπός, dum Pausaniæ hunc locum citat. sed idem pro καταφεύγουσιν οὖν legit οὕτω καταφεύγουσιν. Præpositionum ista commutatio notata etiam supra, 190,27.

Pag.217, v.3, post Ὠρωπίοις ponenda distinctio, non ante. V.4, rectius leges ἄνδρες: & ἄνδρες τῶν φρουρῶν accipies pro, *quidam e præsidiariis militibus.* V.7, articulus τῶν videtur inserendus post τῶν. V.21, ἐκ τοῦ εὐθέως per ω legitur etiam infra 219,36: sed malet fortasse quispiam εὐθέος, per ο, vt 242,21: 252,28: sicut alibi sæpe dicit ἐκ τοῦ φανεροῦ, 243,6: ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, 282,29. V.22, legendum videtur ὡς ἄρ' ἐῶ. V.24, interpretes post ἀπάτη periodum clausisse videntur, & sequentem sic incepisse, Καλλικράτης, ὡς ἐλάσσω. V.28, pro τοῦ legendum opinor τῶν. nam τάλαντα τρία τῶν ἐξ Ὠρωποῦ, sunt tria talenta de iis pecuniis quas ab Oropiis acceperat.

P.218, v.26, suspectum est προειρηκότας, nisi accipias pro *insuper dicturos.* possis etiam legere προειρηκότας: ea nimirum significatione qua Dionys. Halicarn. 103, πρότεροι τὸν πόλεμον ἡμῖν προειρήκατε, priores bellum nobis indixistis, seu denunciastis. V.33, malet fortasse quispiam accusatiuum Ἀχαιούς. nam ὁμοῦ iungendum cum τοῖς φεύγουσι.

Pag.219, v.2, ante ὅροις desideratur præpositio ἐν. V.19, rectius leges, φθάνοντας, ὅμως καὶ ἐντ. nam καταφυγεῖν φθάνοντας dicit pro πρότερον καταφυγόντας.

V.36, scribe ἀγεῖσθαι, accentū in prima.

Pag.220, v.8, καὶ redundare videbitur, nisi post στρατὸν & περαίαν distinguas. ordo enim est, τὴν περαίαν διὰ Θεσσαλίας καὶ περὶ τὸν Λαμ.κόλπ.ποιούμενος. Pro Λαμιακὸν vero rectius legi Μηλιακὸν, transpositis literis, prolixius infra docebitur in 316,22. V.24, pro ἐπὶ rectius leges περὶ, vt v.35.

Pag.221, v.21, legendum videtur καταστάντος, vel καταστάντες. V.24, rectius ἀπώλοντο, vel saltem ἀπώλλυντο. V.42, Amasæus legit, πόλεων δὲ ὅσαι Ῥωμ. V.43, ἐμβόλοις accipere possemus pro senatorij ordinis viris Sed videtur legendum potius συμβούλοις: quum mox sequatur, ὡς ἀφίκοιντο οἱ σὺν αὐτοῖς βουλευόμενοι.

P.222, v.2, legendum fortasse, κατ' ἔθνος ἑκάστων (vel ἕκαστον) τὸ Ἀχαιῶν, transposito scilicet articulo. quadrat sane hæc lectio melius ad versum 4. V.17, mendosum videtur ἐγένετο. forsan legendum ἐσίνετο, vel simile quid. Amasæus vertit *perculit.* V.25, scribe ὄνασθαι. V.28, Λαέριος fuit etiam supra, 205,16,17, & alibi. hac ipsa tamē pagina, in vno eodemque versu, 29, Λαερισσαίας gemino, & Λαερίσου simplici σ scribitur: sicut in manuscriptis Polyæni codicibus modo σφόδρα, modo σφόδρα mihi occurrisse memini. Sic Πίσα interdum, interdum Πίσσα. Similis in alio nominum genere diuersitas notabitur in 224,2. V.31, Vlympici nomen apud Latinos scriptores non inueni. Liuius lib.42, memorat quidem Dymæos captos nuper & direptos ab exercitu Romano; sed imperatoris nomen non exprimit. Eodem libro narrat duos cum Philippo decertasse consules, P. Villium, & T. Quintiū Flamininum: sed Villium nihil egisse memorabile, integrumque bellum insequentem consulem, T. Quintium, accepisse. V.34, lege Αἰγιμίου ex Apollodoro. Stephanus Αἰγιμιος habet & Δυμαῖ, pro Αἰγίμιος & Δύμας. Dymes etymon aliud affert Strabo, 442, quod scilicet omnium Achaiæ vrbium sit δυσμικωτάτη. V.40, malim τοῦτο: idque plenius cognoscitur ex versu 32. V.42, rectius cum Amasæo leges Ἀμφιάραον. Phoronidæ autem hîc latiori significatione nominantur Argiui, a Phoroneo Argi auo. V.43, rectius forsan leges, περὶ τῆς ἄστεως ἐστι τῶν Δυμαίων: vel τὸ ἄστεως ἐστι τῶν Δυμαίων, vt pag. sequ. v.23, ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Δυμαίᾳ.

P.223, v.1, rectius leges τότε, diuise: & αὐτὸ, genere neutro. V.5, Ἄττης legitur etiam apud Demosth. Pro cor. in Phrygiæ deæ acclamatione. sed Harpocration & Suidas habēt Ἄττις, etiam in manuscr. cod. & Suidas inde vsurpari annotat accusatiuum Ἄττιν, non Ἄττια. De Ἄδωνις & Ἄδωνις dictum in 4,32. V.16, legendum forsan τοῦ καρποῦ, singulariter, quum ille numerus & præcedat & sequatur. casus vero eius exempla notata in 161,15. Sequente versu notandum τράγος pro αἰξ, capra. V.24, rectius ἐπὶ τούτῳ, vt 226,27: 227,34, & alibi. V.31, vsitatius σταδίους δὲ ὅσ. V.37, Olenios Dymen transmigrasse refert Strabo 440, & 442. V.41, rectius οἰκίσαι, vt 224,1.

Pag.224, v.2, obserua hîc Μεσσάτις σ geminato, quum in sequentibus vnico duntaxat scribatur: itidemque Μεσάτη 210,24. poeticus illic diplasiasmus est, hîc scriptura communis. In Μεσσήνη, Μεσσόα, & simplici Μέση, poetica ista duplicatio est vsitatior:

tatior: vt etiam in Κάσανδρος, Πεοσινοῖς, & similibus. V.8, scribe Πρευγύοις. V.15, pro Βολίμη legitur infra Βολίνη, 229, 41: itidemq; apud Stephanum. Sic mox pro Α᾽ρβα rectius leges Α᾽ρόαι, vel Α᾽ρόλω, ex 224, 2: 225, 5. V.17, rectius προσσυνῴκισε, ab ἵζω. V.19, conuenientius plur. ἱερά. V.22, tollendus videtur articulus τὴν post διά τι. De Nicopolis huius exædificatione fuit etiam supra, 172, 8. V.24. desideratur ἐκέλευσε, vel simile verbum. V.27, Amasæus pro τῷ ἀδελφῷ legit ἀδελφόν: at Lœscherus vulgatam lectionem retinet quidem, sed τοῦ ἀδελφοῦ proprium esse nomen opinatur. Quid si legamus τοῦ Δελφοῦ, vt intelligamus Laphrium Castalij filium Delphis oriundum: quum Phocensem hunc Laphrium fuisse tradat Pausanias, & Delphi sint in Phocide. nisi forte transpositione facta legẽdum est, Λάφριον τὸν Δελφοῦ, τοῦ Κασαλίου. nam Delphum Castalij filium faciunt nonnulli, 321, 41, 44.

P.225, v.3, malim προδιηγησαμένῳ, vt 206, 7. V. 5, suspectũ est οἴκῳ: rectius forsan κοινῷ: quum dea ipsa Triclaria nominetur, a tribus his veluti sortibus. Sic sane ἐν κοινῷ cum alibi, tum 230, 32, 35, 41. V.8, grammaticorum regulæ postulant Κωμαιθώ, acuta vltima: circumflexum tamen habes etiam in sequentibus, v.12, 20, 25. V.11, aptius forsan πῶς ἔρωτας. V.17, malim καρπῶν. Mox ibidem conuenientius esse videtur ἀπ᾽ αὐτῆς. V.26, malet aliquis δὲ pro δή. V.36, pro ταύτην rectius leges ταύτῃ, aduerbialiter: vel ἐξ αὐτῆς.

Pag.226, v.4, rectius συμμαχήσαντας, præterito tempore. V.5, pro οἱ legendum ᾧ, *cui*. V.9, opinor ἐκ τῆς legendum pro ἐντὸς. V.11, aptius videtur futurum θύσοντες. V.12, rectius cum Amasæo leges τῇ θεῷ: perspicitur id ex antecedentibus & sequ. V.26, Hartungus scribit εἰλιπόδας, a perittosyllabo εἴλιπους: vt per cæsuram producatur ας alioqui breue. In Aldino perperam erat εἰλὶ πόδας. ex quo suspicari liceat, in manuscripto fuisse εἰλιπόδας accentu duplici, ad significandam scilicet duplicem scripturam, εἰλίποδας, ab εἴλιπους: & εἰλιπόδας, ab εἰλιπόδης. V.36, Amasæus legit ἔχνους, genit. singul. V.42, post ἄγουσι distinguendum, & τῆς θεοῦ coniungendum cum sequentibus. ordo enim est, ἔρχεται ὡς τὸ τῆς θεοῦ οἰκεῖον.

P.227, v.13, rectius ἥτερον appellatiue. V.18, rectius προεξεργασθέντων, sine augmento. V.21, legendum videtur ἔρξω, pro ἔργον. V.23, rectius forsan ἐς αὐτὸν, s. τὸν Κόρεσον. Ibidem genitiuus τοῦ λιμένος rectius in sequ. versu locabitur post οὐ πόρρω. V. 26, rectius forsan Α᾽χαϊκοῖς, vel Α᾽χαιῶν. Ibidem rectius scribes Μεσατεῖς, & sequ. versu Α᾽ροεῖς, a Μεσάτης & Α᾽ρόη, 225, 5. V.33, verius ἐς ἅπαντας, *apud omnes*, vt 237, 30. V.40, metrica lex postulat δώτειρα. V.44, forsan post Α᾽φροδίτης cõmatica tantum ponenda distinctio, & δὴ legendum pro δέ.

Pag.228, v.5, forsan τὰ μὲν πρὸς τὸν ναοῦ, vt 145, 40. Sic passim τὰ πρὸς πλευρὰς, τὰ πρὸς μυχοὺς. sensus est, ab ea parte quæ templum respicit. V.6, frequentius αἱμασιά, vt ἐργασιά, & similia. V.11, rectius forsan πρὸς Λυκία, vt versu sequ. Pro ἐνιδόντα vero si quis malit ἐνιδόντες, non refragabor. V.17, aptior præpositiuus articulus αἱ. V.19, malim ἀπὸ quã ὑπό. V.21, rectius πόλις. de vna enim sermo. possit etiã appositio ista, Α᾽χαιῶν πόλις, includi parẽthesεως notis: vt eo melius Φαραὶ & πλησίον cõiungantur. V.28, sunt qui appellatiue malint γῆ: vt sensus sit, simulacrum non basi, sed ipsi terræ insistere. V.40, rectius legi videtur ἑκάστῳ vel ἑκάστοις: cuius structuræ exemplum extat 230, 18.

P.229, v.1, Τελῖα constanter hîc retinetur: atque adeo sic habet Aldina editio supra etiam 211, 15: at 190, 3, eadem Aldina editio habebat Τείτεα. Xylander in illa varietate variauit etiam ipse. nam in duobus istis locis quos modo citaui, pro Τείτεα reposuit Τείταια, & pro Τελῖα substituit Τειταῖα: in hac vero pagina exemplaris scripturam retinuit: & scrupulũ iniicit Tritia Tritonis filia: a qua huic oppido nomẽ impositum dicitur, v.11. Apud Stephanũ & Polybium legitur Τειταία: & genitiuus Τειταίας extat apud Strab. 396. cum qua scriptura congruit gentile Τειταιεῖς non tantum apud Stephanum, Strabonem, Herodotũ, sed apud ipsum etiam Pausaniam, huius ipsius paginæ v.15. V.4, rectius τύχη, nominatiuo casu, vt cum alibi passim, tum 231, 6. V.6, aptius legi videtur προσέσηκε vel παρέσηκε. V.13, Amasæus videtur legisse καλούμενον. sed priori lectioni patrocinatur quod infra est 229, 13. Ibidem mox θεῶν legendum pro θεοῦ, vt manifestum est ex præced. & sequ. V.28, θηλέων rectius leges, vel θηλειῶν. V.37, aptius post Σέλεμνον distingues, quam ante. structuræ exemplum simile fuit 159, 25.

P.230, v.7, legendum opinor ξόανον, casu nominatiuo: id est ξύλινον ἄγαλμα. sententiam confirmat quod infra est 234, 7. V.20, legendum Τιτάνη, ex 54, 37. V.27, haud scio an data opera Pausanias γυναιξὶν scripserit pro γυναικί. pro ἔχει certe mutato verbi modo reponi queat ἔχῃ, vt 233, 2, 34. V.28, Amasæus post καλοῦσιν inserit Α᾽ργεῖοι: at ἐς αὐτοὺς rectius in sequens comma transferes post Α᾽ργείων, sic, ὡς μὲν ὁ Α᾽ργείων ἐς αὐτοὺς ἔχει λόγος. loquẽdi autem genus illud cũ alibi passim occurrit, tum 241, 44. V.30, ante ἀγάλματα recte inseres articulum τά. Post illud ipsum ἀγάλματα periodũ aptius claudes, & καὶ αὐτοῖς coniunges cum sequentibus. V. 38, lege μετ᾽ αὐτό, casu accus.

P.231, v.11, rectius Σελινοῦς. sic enim Strabo, 441, ῥεῖ δὲ διὰ τῆς Αἰγιέων πόλεως ποταμὸς Σελινοῦς. estque hic ille ipse Selinûs de quo in 152, 44. V.15, pro Βιζλιάδα supra inuenies Βιζλίδα, 211, 43. V.27, rectius cum Amasæo leges οἱ. nam θεῖνοι dixit pro ποι, aliquó. mox distinctio post ἐμβολαὶ ponenda, non ante. V.40, interpretes pro ἐπιμωτέρων legisse videntur ἐχυροτέρων vel βεβαιοτέρων. sed ἐπιμωτέρων forsan dixit pro iis quæ proniora siue procliuiora sunt in ruinam, quæ promptius euerti queunt. V.44, pro ἐπ᾽ opinor legendum vel εἰς vel ἐπ᾽.

P.232, v.9, grammaticorum regulæ postulant ἐῤῥύη. V.22, rectius ἐπῆλθοντο. V.28, scribendum κατειληφότων: ex Herodoti lib.5, p.197. V.32, Camerar. hîc in sui codicis margine scripserat Α᾽ρισταῖος ex Aristot. Meteor.1. Sed videtur is Aristæus alius esse ab hoc Asteo: quoniam Aristoteles ibi non de terræ motibus, sed de cometis agit. Α᾽στεῖον sane in hoc CI olympiadis anno quarto agnoscit etiam Diodor. 482: eiusdemq; mentio infra 283, 8.

P.233, v.4, requiritur fœmininum genus, μεγάλαι. V.22, confusa sunt periodi verba. sic ergo

cum Amasæo restitues, ὄνομα δὲ αὐτοῦ τοῦ ὄρει, ἔνθα αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ, & τοῦ ποταμῷ, Κρᾶθις. Restitutionem istam confirmant quæ infra leguntur 250,4. In sequente periodo desideratur articulus ὁ ante πρὸς, & πωύομα post ἔχει. Obseruandum etiam Κρᾶθιν bis hoc loco in fœminino genere poni, quum a Diodoro, Strabone, & aliis iuxta regulam in masculinorum censu relinquatur. Infra vtrunq; huic fluuio & monti genus tribuit, 250, 4, 6: 251, 28. De omissione quod dixi, cõfirmant hæc apud Herodot. p.38, καὶ Αἰγαὶ, ἐν τῇ Κρᾶθις ποταμὸς ἀέναός ἐστι, ἀπὸ τοῦ ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὔνομα ἔσχε. V.37, rectius scribes Αἰγείρας, vt in præcedẽti versu ante parenthesin. nam singulari dũtaxat numero Αἴγειρα nominatur hoc oppidum nõ tantum a Pausania, sed etiam ab Herodoto, Strabone, Eustathio. V.44, scribendum ἐπανήρχοντο, cum augmento.

P.234, v.3, legendum ἐξενίκησεν, singulariter, & impersonaliter, vt cum alibi passim, tum 254, 20: 309, 17. V.17, Amasæus pro ἀνθρώποις legit ἀνδράσι, *viris*. Sed vulgatæ scripturæ patrocinari videtur quod infra est 240,4: 244,29: 263,14: 269,3. V.19, suspectum est ἐσῶσα. verum ne sit ἡ πᾶσα, an aliud quidpiam, ignoro. V.38, legendum fortasse Πελληνέων, a Πελληνεὺς, quo passim hîc vtitur. agnoscit tamen Stephanus etiã alterum, Πελληναῖος: itidemque Eustathius: & hæc quidem ab hoc nomine sola. a Πελλήνη autem, Thraciæ ciuitate, quatuor sunt (eodem Stephano teste) gentilia, Πελληνεὺς, Πελλήνιος, Πελληναῖος, & Πελληνίτης. attamen genitiuus iste Πελληναίων legitur etiam supra, 55, 15: itidemque apud Plinium, lib.4, c.5, *Pellenæorum castellum*. V. 41, Δονοῦσα quî excusari possit non video. Supra etiam inconstans huius nominis scriptura fuit. nam 48,3, inuenies Γονεύσης: at 166, 32, Γονύσης. Sed veram scripturam esse Γονόεσσα, in illis ipsis locis annotaui. Hic quoque pro Δονοῦσα scribendum esse Γονοῦσα, & mox in Homeri versu Γονόεσσαν pro Δονόεσσαν, argu-unt non tantum vulgatæ Homeri editiones, sed etiam Eustathius, & breuium scholiorum autor.

P.235, v.2, scribendum τῶν ἵνα, Ionica anastrophe pro ἵνα τῶν: qualis supra fuit 106, 31: 114, 39: 226,42. forsan etiam ἑτέρων aliquis malet quam ἑταίρων. V.27, suspectum est πλεῖσται: nec tamẽ ausim legere πλεῖστην. V.29, rectius forsan Νεμέα, vt supra 191,18: & 189, 43. In hac ipsa certe pagina, v.33, simili præpositionis ellipsi dicit κρατήσειν Ὀλυμπία. Fuit quidẽ & Νέμεα supra, 178, 22: sed sine adiectione: atque adeo pro illo ipso scribendum esse Νεμέα, innuunt quæ ibi præcedunt. V.39, rectius diuise, οὐ δὲ, *non tamen*. V.42, aptius videtur δὲ quam δή.

Pag. 236, v. 13, possumus etiam legere Σικυωνίους: cuiusmodi loquendi genus supra fuit 205, 16, & infra 247, 21, & alibi passim. vel etiam Σικυωνίαν, vt infra, 256, 20. V.16, rectius forsan τὰ πρὸς τῆς Ἀργ. vt mox v.19, 24. potest tamen etiam πρὸ aliquatenus ferri. V.17, rectius μεσόγαιον. poetica enim est in his geminatio τοῦ σ. V. 23, Μεθώνη legitur etiam apud Ptolemæum & Strabonem: supra tamen constanter Μοθώνη fuit, 114, 5: 134, 35: & 145, 23, dicitur huic loco nomen dedisse ὁ Μόθων λίθος. De Cyparissiis vero dictum in 143, 38, V.26, appellatiue scribendum αἰγιαλὸν, *litus*. V.29, procul dubio legẽdum θαλάσσης, casu genitiuo. V.30, Homeri locus est Iliad.β, Αὐτὸς γὰρ σφιν δῶκεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων Νῆας ἐϋσσέλμους περάαν ἐπὶ οἴνοπα πόντον Ἀτρείδης, ἐπεὶ οὔ σφι θαλάσσια ἔργα μεμήλει.

P. 237, v. 1, rectius τὸ καρπὸν, sing. numero, casu accus. V. 24, in Aldino est Ἰοκλέους, vt supra etiam, 195, 7. Sed veram scripturam esse Οἰκλέους, plenius ibi ostendi. atq; adeo sacra illa familia magis ex οἴεσι & cæteris hostiis, quam ex ἰοῖς sibi κλέος optasse videri potest. V.25, rectius πίθοιτο vel πείθοιτο, vt infra 241, 37: 248, 13. V.38, vsitatius συγκεραννύντες, accentu acuto. V.43, pro Ὀρεσθασία legendum videtur Ὀρεσθάσιον, quum id ipsum præcesserit: nec Ὀρέστειον inde factum diuersam habet terminationem. Stephanus sane vnũ Ὀρεσθάσιον ex Pausaniæ octauo citat. V.44, legendum Φιγαλία: itidemque in sequentis paginæ v.1, Φιάλευ, sine γ: vt clare perspicitur ex 240, 12: 269, 33. eamque scripturam agnoscit etiam Stephanus, vt supra docui in 134, 23. Iam vero illa diuersitas, Φιγάλεια & Φιγαλία, Φιάλεια & Φιαλία, reperitur etiam in aliis, Ψωφίδα & Ψωφαλία, Καλαύρεια & Καλαυρία. Apud Ptolemæum certe, Φιάλεια est: & Φιγάλεια apud Rhianum & Suidam, quin & infra in oraculo Phigalensibus reddito, 272, 13.

P. 238, v. 1, pro Φιγάλευ scribendum esse Φιάλευ, sine γ, modo dictum est. V.2, pro Θωκνὸς & Θωκνία reperies apud Steph. Θῶκνος & Θώκνεια, expressa Pausaniæ Arcadicõn mẽtione. Infra igitur rectius Θωκνία, 261, 35: vbi etiam Θῶκνος. V.3, Mercurij cognomen apud Homerum non est ἀκακήσιος, vt infra 267, 11: sed ἀκακήτης, seu (Æolico more) ἀκάκητα: Iliad.π, παρελέξατο λάθρη Ἑρμείας ἀκάκητα, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὸν υἱὸν Εὔδωρον. V.4, rectius Ἑλισσὼν, vt cum supra 153, 17: tum infra, 258, 39: idq; ad differentiam. similis enim accentus mutatio est etiam in Τισαμενὸς, Δεξαμενὸς, & aliis. Eodem versu rectius forsan cum Stephano legemus Μακαρέα, vt primitiui Μακαρεὺς retineatur ε. agnoscitur tamen ab eodẽ Stephano etiam Μακαρία, per ι. Μακαρέων mentio iteratur infra 267,8. Eodem versu pro Δασέα legit Amasæus Ἐλέα: quoniam videlicet conditor istius oppidi nominatur Ἐλεάτας, v. 1. Sed quum Stephanus & Strabo Eleam Lucaniæ tantum agnoscant, & Δασέαν idem Stephanus ex Pausaniæ octauo Arcadiæ vrbem esse annotet, inuerti Amasæi coniectura possit, ita vt Δασέα retineatur, & pro Ἐλεάτας reponatur Δασεάτας, vel (vt apud Steph. est) Δασυώτης, per υ & ω, sicut Καφυώτης. Δασέα sane repetitur infra, 258, 43: & Δασέων incolarum mentio 267, 9. V.7, pro Μελεναῖαι rectius infra Μελαινεαὶ, nimirum a Melæneo Lycaonis filio, 258, 20. Non minus mendosa est Plinij *Melanæa*, lib. 4, c. 6. Apud Steph. est Μέλαιναι, ex Pausania & Rhiano. Ac quum Stephanus cũ Pausania huius oppidi conditorem Melæneum nominet, mutila hîc esse videtur lectio, locusque sic interpolandus, ὑπὸ δὲ Μελαινέως τοῦ Ὑψοῦντος Μελαινεαὶ τε ᾠκίσθησαν καὶ Ὑψοῦς: & post hæc noua exordienda est periodus, cõmatica distinctione posita post κατ' ἐμέ. Eodem versu pro Θύραιον Steph. habet Θυραῖον. V.8, pro Θυραιάτα πύπου, legitur infra Θυραίου, 266, 2. Ibidem, frequentius Θυρέα scribi, & Θυρεάτης, per ε, annotatum supra in 71, 33: atq; ita

etiam

etiam infra legitur 281,36. V.9, Μανθυρὶς legitur etiam infra, 242, 24: & apud Stephanum in Τέγεα, vbi locum hunc citat: Apollodoro autem est Μανθύρεις. V.10, pro τε legendum esse δὲ, satis arguit præcedens μέν. Τέγεα vero & Τεγέα diuersitatem accentus habent etiam apud Steph. V.11, apud Steph. pro Κρώμου legitur Κρώμνου: idemq; indicat hoc Peloponnesi oppidum dupliciter appellari, masculino plurali, Κρῶμνοι: & fœminino singulari, Κρώμνα. Sed Κρῶμοι repetitur infra 258, 41. V.12, pro Περαιθεῖς (quod infra repetitur, 266,42) Plinius habet *Perethes*. Ibidem pro Ἀσαία (quod infra etiam legitur, 281,30) & Ἀσαιάτας, Stephanus habet Ἀσέα, & Ἀσεάτας, per ε: quæ scriptura occurrit 274,4. Per ε vero Stephanũ hæc scripsisse, satis arguit quod Ἀσεάτας sic dici annotat, vt Κορσεάτας & Ὀρνεάτας. Apud eundem etiam Λύκοα est, cum gentili Λυκοάται, non Λυκέα. Sed Λυκέα magis accedit ad Λυκοὰς, vt paulo ante Μακαρέα ad Μακαρεὰς. Vide & 258,44. V.13, Stephanus non modo Συμαιθίαν agnoscit, sed & Συμήτειαν: de qua varietate dictum in 237,44. Perperam ergo Συμαιθία 267, 2. Pro Ἀλίφθορος autem scribendum est Ἀλίφειρος ex eodem Stephano & Apollodoro: atque inde sunt *Aliphirai* apud Plin. lib.4, cap.6. Reperitur & alia scripturæ diuersitas, de qua in 258, 8. In Zonaræ lexico Ἀλφειρὸς dicitur esse fluuij nomen. V.24, in Homerico loco scribe ἐσορῶντι, datiuo casu. præcedit enim, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε. Locus est desumptus ex Odyss. ε. V.29, pro Ἀθρίστα legendum forsan Ἀρισταίου. Iustinus certe lib. 13, scribit Aristæũ in Arcadia late regnasse, eumq; primum & apium & mellis vsum, & lactis ad coagula, hominibus tradidisse, solstitialisque ortus sideris primum inuenisse. Infra memoratur Aristas quidam, 255,5. V.32, pro ἐπιμηλιάδες legitur apud Suid. ἐπιμηλίδες. nomen ex eo quod præsint μήλοις, vel arboreis, vel pecoreis. Sed quid de ἑαυτῶν dicemus? ἑτέρων legere vereor vt satis sit tutum. videtur tamẽ eam lectionem requirere locus qui extat 269, 36, quum ibi δρυάδος nomen, vt Arcadibus familiare, repetat. Vide & 263,7: 268, 33. Si vero Ναΐδας pro generali νύμφας accipiamus per synecdochen: mutationẽ quærere non est necesse. V.40, opinabar legendum Φλεγύου, (ex 68,26) aut Φλεγυέων, ex Stephano. Sed quum Φλεγύας nominet etiam in Bœoticis, 310, 11, iuxta grammaticorum canonas legendum fuerit Φλεγυῶν, vt Μινυῶν 312, 4: vel genitiuus iste Φλεγύων referendus ad nom. Φλέγυς, quod Eust. quoq; agnoscit. Historia repetitur infra in Phoc. 352,26. V.44, Λυκοσώρα Dorice pro Λυκοσούρα, cuius accusatiuum Λυκοσοῦραν habuimus 237, 8. Apud Stephanum retracto accentu Λυκόσουρα extat, (vt infra quoque 268, 26: 269, 30) itidemque Κυνόσουρα & Κυνοῦρα. Sed fuit etiam Λυκουρεία, de qua 252, 19.

P. 239, v. 8, non hîc tantum ἀποκτείννισι legitur, verum etiam infra plus sexies. Sed verius est ἀποκτέννισι, vel ἀποκτίννισι. ac fieri potest vt ex ἀποκτέννισι, cui superscriptum esset ι, ad indicandam scripturæ diuersitatem, conflatum sit hoc ipsum ἀποκτείννισι. suspicionem auget quod infinit. ἀποκτεινναι (290, 15) vno tantum ν scribitur, pro ἀποκτεννύναι seu ἀποκτιννύναι. V.13, legendum videtur οἱ, plurali numero, quum duorum sit facta mentio. V.18, Amasæus videtur legisse ἀφίκετο. V.20, & 21, (itidemq; infra 275,11: 286,36: 295,33) Καΰστρου quidem per υ recte scribitur, at Καΐκου per ι, apud Homerum & alibi. Eodem versu scribe συνῴκησεν, a them. in έω, vt infra, v. 33. V.22, procul dubio legendum est χαλκοῦ. V.23, in Aldino est πρεσβεῖα, & quidem verius, vt dictum in 84, 21. Ibidem pro Ἄρηθον legit Camerarius Ἀέθλον. Infra, 245, 37, memoratur quidam Ἀρηΐθοος Κορωνήτης. V.29, malim ἐπὶ τούτου, vt 240,14. V.30, rectius τὸν quam τῶν. V.32, distingue post ἔγραψαν, & καὶ ante Ὀρέστου muta in ἐπὶ: cuius structuræ exẽplum est 240, 14. V.35, pro Ἔχεμον erat in Ald. Ἔχετον. sed Ἔχεμον requirunt antecedentia. V.38, legendũ videtur Γολγοῖς. nam duo Stephanus agnoscit numero, genere & accentu diuersa, Γολγοὶ & Γόλγον. V.41, colica ponẽda distinctio post πέπλος.

P. 240, v. 8, pro τε non dubito quin legẽdum sit τὸ, vel potius δὲ τά: & mox distinguendum post Κύψελος. V.10, in Aldino coniuncte legitur Ὀλαίας: quod secutus est Amasæus, & cum eo Reineccius in suis Familiis. maluit Xylander diuise ὁ Λαίας. mihi magis placet Λαΐας, soluta diphthongo, vt supra dictum in 150, 28, 32. V.14, Φιάλου scribendum sine γ, vt paulo ante, v.12. V.23, rectius γινομένων. V.30, interpungendum videtur post Μαντινικῇ. V.43, rectius Κερκύονος, per ο: vt supra 4,44: 37,25: 275,9. Sic apud Ouid. Metam. 7, *Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin*. Apud Eustathium oxytonως Κερκυών, vt Γηρυών.

P. 241, v. 28, rectius ἐκ θαλάσσης, cum Amasæo. V.30, post πέτρας, distinguere poteris. V.37, Lambin. comment. Horat. pro μάλιστα legit μέγιστα: & sequente versu εὖ φρονῶν pro φρονῶν ὀρθά.

P. 242, v. 8, Herodotus ἀμείνων habet pro ἀρείων, 229: vbi Glauci periurium prolixe commemoratur. V.9, forsan δοκεῖ μοι includendum parentheticῶς: & σβέσαι vertendum in ἔσβεσε. V.18, potest etiam vno μ legi κατειλημένον, a κατειλέω: vt Budæus e Luciano citat κατειλημένος ταινίαις τὴν κεφαλήν. Sed prior scriptura, geminato μ, a verbo καταλαμβάνω, repetitur etiam infra, 260, 44: 283, 41. sic non modo διειλημμένην δεσμοῖς, 78, 14: sed etiam διαλαβόντες δεσμοῖς, 328, 44. V.19, rectius εὐηθείας, vt supra, 21, 35. V.20, rectius cum Amasæo περιεληλυθώς. V.38, tollendum prius οὐ. V.39, rectius legi videtur ᾠκοδομημένον, vt referatur ad τεῖχος. V. 44, pro Βοῦν Herodotus habet Βόγην, 264.

P. 243, v. 11, αὐτῷ relatum est non ad fœm. στασιῶν, quod præcedit: sed ad masc. στρατόν. V.28, pro Αὐτονόη supra fuit Ἀντινόη, 242, 25, 31. vtrum sit verius, mihi quidem non constat. Aliam Autonoën Hesiodus memorat, Cadmi filiam: & aliam Antinoen Apollodorus, filiam Peliæ, cuius infra etiam mentio, 245, 34.

P. 244, v. 4, legendum videtur Βιθυνίου, & sequ. versu Βιθυνιεῖς: quum Stephanus ex Pausaniæ octauo Βιθύνιον esse referat oppidum Bithyniæ, eiusq; ciues Βιθυνιεῖς nominari. itidẽ Plin. lib.5, c.32. Ptolemæus addit, Bithynium alio nomine Claudiopolin dici. V.10, pro tribus istis, εἰ, εἶχε, μνῆμα, rectius leges ἦ, ἔχε, μίμημα. V.16, rectius cum Amasæo leges ἐπὶ δὲ τῷ Γρύλλῳ, *post Gryllum*, seu *præ-*

ter Gryllum: qui præpoſitionis vſus ſupra etiam fuit, 238,18: & infra 247, 1. Pro Μαραθῶνος quoq; legit idem Μαραθώνιος. De Gryllo ſupra fuit, 3,31: de Cephiſodoro, 35, 3. Sed magis huc quadrat quod apud Suidam eſt, Κηφισόδωρος ὁ ἵππαρχος, (ſic enim ex hoc Pauſaniæ loco reponendũ, pro ὕπαρχος) ὃς ἐν Μαντινείᾳ μετὰ Γρύλλου τοῦ Ξενοφῶντος ἀπέθανε. V. 32, ſcribendum Ἱπποθοῦ, id eſt Ἱπποθόου, ex 240, 1. V. 39, poſt αὖθις non abſurde ſuſpendes punctum. V 43, grammatici canones poſtulant Ἰαμιδῶν, & ita fuit ſupra 178,38.

P. 245, v. 23, rectius Τεγεάτας, accuſ. caſu, vt cum ſupra multis in locis, tum infra 247,21. V. 26, σφᾶς alibi quoque redundat, vt 46, 44: 184, 16: ſed hîc potius præpoſitionem videtur deſiderare, παρὰ, vel ſimilem, vt 266, 12.

Pag. 246, v. 3, rectius comma quam colon ſtatues poſt οὐδεὶς. nam ὅτῳ in ſequenti commate fertur ad illud ipſum οὐδεὶς. V. 27, rectius fortaſſe Φυλαοῖ, vel ſaltem Φιλοῖ. Ibidem nota Φιγάλιοι, pro vſitatiore Φιγαλεῖς. Stephanus duo tantum agnoſcit, Φιγαλεῖς, & Φιγαλεῖται.

P. 247, v. 11, rectius forſan Ἀλαλκομενιὰς, nominandi caſu. V. 15, originationi cõuenientior ſcriptura eſt Ἀγχισία, quũ ab Anchiſe denominatum eſſe montem teſtetur ipſe Pauſanias. quapropter eam ſcripturam ſequutus eſt Amaſæus. prior tamen illa per η, repetitur v. 22. V. 17, pro Οἰνήπδος ſupra fuit Ἤπδος, de quo in 106,4. V. 22, Ἀγχισίων maſculino genere pro ipſis incolis accipiendum erit, vel ſcribendum Ἀγχισίας, ex præced. V. 24, in Aldino eſt ἀγχιστεύειν, quod Amaſæus quoque ſequutus eſt: ſed rectius ex Camerarij & Xylandri ſententia poſitum ἁγιστεύειν, vt ſupra 233, 32. V. 26, nota πρὸς Ἐφεσίων, pro παρὰ Ἐφεσίοις. niſi malis, *ex Epheſiorum inſtituto*. V. 27, rectius ἑστιάτορας, vel Ionico more ἑστιήτορας. Idem ſpiritus Ioniſmus eſt in ſequenti ἑσσὴν, quum ſit παρὰ τὸ ἕω, teſte Etymologo, cui ἑσσῆνες propriè ſunt apum duces. V. 39, Heſychius, Suidas, Etymologus, & alij χαράδραι habent, paroxytonως: atque ita eſt etiam infra, 254, 14. Pro Καφυαὶ vero infra plur. numero Καφυὰς dicit, 254,20.

Pag. 248, v. 1, pro αὐτὸν rectius leges αὐτῶν, ſ. ὁδῶν. V. 6, pro Καρυαὶ legendum opinor Καφυαί: itidemque mox Καφυαῖς, & Καφυῶν v. 8. coniecturæ argumentum ſumo ex 254, 15, 23: vbi Caphyas & Orchomenum confines facit, perinde vt hoc loco. pro χωρίον vero, quod hîc legitur, infra dicit πόλισμα, 254, 22: paruulum oppidulum fuiſſe ſignificans. V. 8, ſcribe ὀρῶν. V. 9, rectius forſan ὑφ'. Infra tamen v. 19, pro eodem dicit ἐν τοῖς ὄρεσι, pro ἐν ταῖς ὑπωρείαις. recte Amaſæus, *Ad ima montis*, & *Sub montibus*. V. 12, rectius forſan Γονοέως, vt infra 251, 21: & apud Homer. Il. β, Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἦγε δύω καὶ εἴκοσι νῆας. V. 13, Amaſæus ſcripſerat Λαοδίκης. ſed Λυσιδίκην Pelopis filiam agnoſcit etiam Apollodorus. V. 29, pro τῆς malim τῇ, ſ. κειμένῃ ἠπείρῳ. V. 36, rectius cum Amaſæo leges Φιλαΐου, ex 356, 39.

Pag. 249, v. 8, rectius ὥς οἱ, more encliticorum. V. 19, rectius καλούμενον, vt feratur ad præcedens Πέτρωμα. nam in ſequentibus, etiam abſque hoc, ſatis eſt magnus maſculinorum adiectiuorum comitatus. V. 22, rectius ὁμνυῶνται, υ acuto. V. 26, coniunctio τε melius poſt ὅπη locabitur. V. 29, infinitiua illa ſententia, θέσθαι δὲ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κυλλήνῃ, non inepte parentheſeως notis includetur, vt hac ratione finitæ ſententiæ melius coniungãtur. V. 32, rectius προεληλυθότι, cum Amaſ. V. 37, melius Ἐλεφηνόρος ſcribes. Ibidem nota Ionicæ flexionis datiuum νηυσὶ, pro communi ναυσί. ſingularis datiuus νηῒ non a noſtro tantum vſurpatur aliquoties, ſed etiam a Philoſtrato. ſic infra, ἐν νηῶν καταλόγῳ, 242, 29. V. 44, rectius στρατιὰς, vt paulo ante, v. 35.

Pag. 250, v. 2, pro Κυλλήνην rectius forſan legemus Πελλήνην: quum Cyllene non ſit Achaiæ, ſed Arcadiæ. confirmant quæ leguntur 249,31: 251,4. V. 3, melius προσήξεις, per η: vel προσίξῃ, vt infra 252, 21. V. 17, Amaſæus legit ἀπολειφθέντες, *deprehenſi*. V. 20, Æpyti ſepulcrum Homerus memorat Il. β, his verbis, ὑπὸ Κυλλήνης ὄρος αἰπὺ, Αἰπύτιον παρὰ τύμβον, ἵν' ἀνέρες ἀγχιμαχηταί. V. 21, rectius forſan εἶδεν, per ει, vt v. 44: & 252,43. V. 35, in Aldino eſt Κυλλώον: pro quo Camerarius, Hartungus, & Xylander repoſuerunt Κυλλώου: ſed verius eſſe Κυλλῶος, cognoſces ex 238,42: & 239,2. V. 43, & 44, rectius ſcribes λαγῷ, diphthõgως: Attice ſcilicet, pro Ionico λαγοὶ, ſeu communi λαγωοί. λαγὼ ſane dualis eſt numeri.

P. 251, v. 2, rectius ἡμῖν: vel ſaltem ὑφ' ἡμῶν. V. 3, exiſtimo rectius legi Χελυδόρεα. neutro enim plurali hunc montem appellari, patet ex v. 4: & o requirit etymologia, παρὰ τὴν τῆς χέλυος ἐκδοραν, a teſtudinis excoriatione. V. 7, in Aldino eſt ὁ Νώνακρις: Xylander articulum ſuſtulit. malim ego cum Hartungo ἡ Νώνακρις, genere duntaxat mutato. V. 16, ſcribe Πείρας. vltima enim longa eſt, vt in Αἴας, & ſimilibus. V. 18, δὲ poſt ἴσω, metri lex non fert. V. 21, ſcribendum Τιταρησίῳ ποταμῷ. Titareſius enim fluuius eſt, non Titareſij populi. Hom. Il. β, Οἵ τ' ἀμφ' ἱμερτὸν Τιταρήσιον ἔργ' ἐνέμοντο, Ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προΐει καλλίρροον ὕδωρ. paulo poſt ſubiũgit verſum cuius hîc meminit Pauſanias, Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. V. 24, rectius πυλαρτάο, appellatiue. V. 30, diſtingue poſt ἐγνώσθη. ſignificat enim, progreſſu temporis & illud de capris, & alia Stygiæ aquæ miracula fuiſſe animaduerſa. V. 31, rectius ὁμῶς, aduerb. Pro ſequenti μυῤῥΐα mauult Camerarius μυῤῥΐα. Latini ea vaſa nominant murrhina & murrhea. lapidem ipſum murrham vocat Martialis, lib. 14, *ardenti murrha Falerno Conuenit; & melior fit ſapor inde mero*. Plura vide apud Plin. lib. 37, cap. 2. Apud Græcos lexicographos nihil mihi de hoc lapide inuenire licuit. V. 35, rectius ἀπὸ quam ὑπό. V. 39, pro ἵππου inuenies ὄνου apud Plut. De primo frigido. Plinius mularum vngulas nominat in fine libri 30: vbi & alia ſunt cum Pauſania noſtro communia. V. 44, pro vltimo τοῦ, rectius leges τῶν: cuius loquẽdi generis alia paſſim inuenies exempla, vt hac ipſa pagina, verſu 5: ſic 249, 29: vt ſcilicet ſubſtantiuo ſuus tribuatur articulus, ſuus item appoſitioni.

P. 252, v. 2, rectius Ἀγησίλαος, per η, vt non tantum apud alios, ſed etiam apud noſtrum ſupra, in Spartani Ageſilai rebus geſtis, 89,25. V. 10, pro λιπάδα ἠλιμμένοι, procul dubio legendum λίπα ἀληλιμμένοι.

λιμμένοι. λιπὰς enim non inuenitur, & ἠλιμμένοι non amittit ε nisi in Attica reduplicatione, 270, 12. loquendi genus quod repono, extat etiã apud Thucydidem, Theophrastum, Ælianum, ipsumque etiam Lucianum. V. 20, malim προσελθών, casu nominatiuo. id enim melius quadrat ad ἀφίξῃ.

P. 253, v. 3, mutilus est locus: & propterea ab Amasæo quoque notatus asterisco. Leguntur de Ilithyiæ tribus simulacris quædam supra in Atticis, 16, 23. Nihil tamen illa conferunt ad hunc defectum supplendum. V. 4, ferri potest δήλοις: malet tamen quispiam δήλοις. V. 15, pro posteriori ἔτι rectius legi videtur ἤδη: idq; sequutus est Amas.

P. 254, v. 7, scribendum ἐξήρανε, sine diphthongo: a ξηραίνω. V. 14, scribendum εὐθεῖα, appellatiue: elliptice scilicet positum pro εὐθεῖα ὁδός. perspicuum id ex 247, 39. V. 20, rectius legi videtur Καφυαῖς, accentu in vltima: vt supra Καφυαὶ pro eodem habuimus, numero singulari, 247, 37. Idem arguunt Καρυαὶ & Καρυαῖς, 248, 6: in quibus mendose ρ positum existimo pro φ. Mendosior multo est Καφύα Stephani: pro qua reponenda vel Καφύα, (vt apud Suidam in Βάκις, Ἀρκὰς, ἐκ πόλεως Καφύης) vel Καφυαί: ι e penultima sublato: quippe quã vel a Cepheo Alei filio, vel a Capy Anchisis patre denominatam testetur. Similis accentus & numeri diuersitas notata in 143, 38. V. 30, pro ἥρωϊ Camerarius rectius legit Ἥρας, ex 209, 15: vbi pro ἱερῷ Ἥρας vno verbo dicit Ἡραίῳ. V. 31, rectius forsan ἤ τι, facta transpositione. V. 33, pro Κονδύλεα legendum esse Κονδύλεαι, innuit datiuus Κονδυλέαις v. 41. Similis tamen diuersitas infra etiam occurrit 259, 1, 11. V. 43, rectius fortassis αὐτόθεν. V. 44, grammaticæ regulæ postulant Ἀργεαθῶν. Pro Λυκοαώτων vero haud scio an scribendum sit Λυκοατῶν. De Lycoatis paulo infra meminit, 258, 43: de Lycoa vrbe, 267, 1.

P. 255, v. 8, in Aldino est Ἔρωτος: quod Amasæus quoq; sequutus fuerat. Hartungi coniectura verisimilior est visa, legendum scilicet Ἔρυκος: præsertim quum paulo post Erycis mentio expressa sit in ipsa etiam Aldina editione, v. 24. V. 10, pro Φηγία Steph. habet Φηγεία, penultima diphthongo. Locum affert ex Characis Hellenicω̃n quarto, cũ hoc Pausaniæ congruentem, Φηγεὺς δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φορωνέως ἔκτισε πόλιν Φήγιαν, ἣ πρὶν Ἐρύμανθος ἐκαλεῖτο, ὕστερον δὲ Ψωφὶς ὠνομάσθη. V. 17, Homeri locum Camerarius extare notauit Odyss. ζ: vbi tamen Erymanthi venatoris & Lampiæ fœminæ nulla est mentio, sed tantum Dianæ feras in Taygeto & Erymantho sectantis. V. 19, Θέλπουσα constanter repetitur in sequentibus etiam paginis. Apud Stephanum vero transposita aspiratione legitur Τέλφουσα, quam & ipse (sicut noster 256, 24) dicit esse ciuitatem Arcadiæ, denominatã a Telphusa nympha, Ladonis amnis filia. Notandum & hoc est, Aldinum exemplar 256, 30, Θήλπουσαν habere: pro quo Hartungus & vterque interpres legunt Θέλπουσαν, quum ea scriptura & præcedat & sequatur. Θήλπουσαν tamẽ agnoscit etiam Stephanus, vrbem Arcadicam in Orchomeniorum finibus. Videtur ergo primum & verum nomen esse Θήλπουσα: atq; inde facta Θέλπουσα, sicut βέρεθρον e βάραθρον: ex eo Τέλφουσα, sicut κιθὼν & κύθρα e χιτὼν & χύτρα. Qui vero σ geminant, deducere videntur hoc nomen a θάλπος: vt inde sit θαλπόεις, contracte θαλποῦς: fœminino genere θαλπόεσσα, θαλποῦσσα: inde mutato α, retracto etiam (vt in propriis fieri solet) accentu, Θέλπουσσα. Iam pro Θελπουσαν χώραν malet fortasse quispiam Θελπουσίαν χώραν: vel appellatiue θάλπουσαν. Bœotica Τίλφωσσα diuersam habere nominis rationem videtur, de qua infra. V. 30, in Aldino est κατασκευάζεσθαι. Sed verior est nostra lectio, ex Hartungi & Xylandri sententia. V. 34, melius ῥᾴων. V. 39, pro τοῖς legendum esse τοῖς satis arguunt sequentia.

P. 256, v. 22, pro Κλαουῶτος legit Hartungus Ἀλοαῶτος, ex v. 27: itidemque ambo interpretes. malo ego cum Stephano Καουῶτος. sic enim ille, Καοῖς, κώμη τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Τελφουσίας γῆς. & mox quum incolam Καούσιον appellari docuisset, subiungit, ἐκεῖ γὰρ οὕτως Ἀσκληπιὸς ἐπικαλεῖται Καούσιος, ὡς Παυσανίας οἶδεν. V. 26, legendum videtur vel Μεσοβόαν, vel Μεσόβοα. V. 29, sensus postulare videtur, Δημήτηρ τε ἐστὶ, ἐς Δημήτερος ἡ παῖς, καὶ ὁ Δ. V. 32, pro τοῦ legendum est τὸ, vt cum alibi sæpe, tum 263, 38. nam τὸ ἐξ ἀρχῆς ita dicitur, vt τὸ κατ᾽ ἀρχὰς, & similia. coniuncte pro eodem supra fuit τοξαρχῆς, itidemque infra 269, 33. V. 37, in ἔδεθλον tenuatio est Ionica, quum originis ratio postulet ἕδεθλον, sicut in ἕδρα, ἕδος, ἑδώλιον, & similibus, ἀπὸ τοῦ ἕζεσθαι. V. 39, pro Ὄσκιον Stephanus habet Ὀσκεῖον, quod ipse quoque ex Pausaniæ octauo tradit esse χωρίον Ἀρκαδίας, ἀπὸ Ὄσκου δυναστεύοντος. incolam Ὀσκιον dici, fœminino genere Ὀσκείαν. Sic paulo post, v. 41, ex eodem Stephano legendum vel Ὀσκείς, vel Ὄσκου: vt non tam populi quam principis ipsius armenta intelligantur.

Pag. 257, v. 2, Hartungus & Xylander cum Amasæo diuise legerunt τὰ ναοῦ, malo ego cõiuncte, vt in Aldino codice legitur τανοῦ: vt significet, e protento (seu in longum exporrecto, procero) ligno factas esse statuas. mox sane dicit harum statuarum alterã nouem, alteram sex fuisse pedum. Ibidem in προσώπω amputata est finalis syllaba, πα. προσώπατα autem legendum esse, patet cum ex aliis similibus locis, tum ex 228, 1: 237, 7: 263, 18. V. 11, scribendum ἐλαύνοι. Locus extat Iliad. ψ. V. 19, Ὄσκιος apud Stephanum per ι scribitur. verum vt Ὀσκαίοιο hîc legitur, ita v. 27 Ὀσκαιάτου, vtrobique per αι. Forsan igitur hîc eadẽ est ratio quæ in Λύκιος & Λύκαιος: vt illud communis, hoc Doricæ sit dialecti: qua de re supra in 130, 13. V. 25, insolens videtur elisio longæ vocalis in ἐδμήθ᾽. Itaq; rectius forsan ἐδάμη. V. 34, Homeri locus est Il. β, vbi tres illas vrbes vno versu complectitur, Ῥίπην τε Στρατίην τε, καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην. V. 35, ἃ fortasse legendum pro ᾧ. vel post ἴσωσαν inserendum ὑψηλοφόρους, vt v. 5.

P. 258, v. 8, pro Ἀλιφηέα, legitur Ἀλίφηρα, v. 44. Stephano est Ἀλίφειρα, sicut Αἴγειρα 234, 5. Sic pro Ἀλιφηρεῦσι, v. 12, apud eundem Steph. est Ἀλιφειρεῦσι. qua de re etiam supra in 238, 13. V. 28, Μιδέαν supra nominauit Μιδίαν, 68, 9. vtrunq; agnoscit Stephanus. V. 34, in Aldino diuise legitur ὁ Πολέας, & quidẽ bis. quamobrem illud Amasæus quoque retinuit. Xylandro magis arrisit coniunctio, contra quàm supra in 240, 10. Ὀπλέας tamen suspicione non caret: ac verius fortasse nomẽ est

Ὀπλέας. Ὀπλέα sane inter Lycaonis filios numerat Apollodorus lib. 3. V. 38, Aldinus cod. Ἀλίαν ponit, non Ἀλέαν. V. 39, pro Εὐταίου Ἀματρίον, opinor legendum Εὔταια, Συματρίον, vel Συματρία. De Sumatia dictum supra in 238, 13. Εὔταιαν vero Arcadiæ ciuitatem Stephanus profert ex Xenoph. Hellenicῶν 6. Locus Xenophontis est pag. 353. Ἰασαίας vero perperam ne pro Δασέα vel potius Ἀσέα huc irrepserit, nec ne, mihi non est cognitum. Stephanus sane Ἰασαίας non meminit, nec Pausanias in sequ. Ibidem pro Ἀσφέθης rectius supra & infra Περαιθεῖς, apud Plin. *Perethes*, vt annotaui in 238, 12. Pro Δίπαια magis placet Stephano Δίπαια, prima monophthongo. Pro Ἀλύκαια vero fortassis ex eodem legendum est Λύκαια: de quo oppido dicetur paulo post in v. 44. V. 40, pro Ζοίτιον habet idem Steph. Ζοίτιον, & Ζείτιον. Sic obseruatum supra Γύθιον & Γύθεον. Infra 265, 40, Ζοιτία legitur, cum genitiuo Ζοιτίας, & datiuo Ζοιτίᾳ. Sicut vero hîc Χαρίσια, ita infra Χαρισίων 265, 36. at supra Χαρίσια, 238, 11: apud Steph. Χαρισιαί. cuiusmodi diuersitas notata etiam in 265, 29. V. 41, rectius apud eundem Stephanũ Παρωρία: quam & Παρωραίαν dici scribit, per αι. Repetitur tamen Παρωρεία infra quoque 265, 42. Suspecta ibidem Αἰγυπτίων mentio. forsan legendum Αἰπυτίων: vt denominatio sit vel ab Æpyto rege, vel ab oppido Æpy, cuius incolæ Stephano sunt Αἰπύται. Amaseus hîc maluit *Ægienses*: infra tamen 265, 12, pro Αἰγυπτίδος legit idẽ Αἰπυτίδος. V. 42, pro Λύκος, Ὀρεσθωκεῖς, non est dubium quin scribendum sit Λυκοσουρεῖς, vel Dorice Λυκοσουρεῖς, & Θωκνεῖς. Θωκνεῖς agnoscit Stephanus, & de conditore Thocno dictum supra in 238, 2. Λυκοσουρεῖς vero repetuntur sequentis paginæ versu 3: de quorum vrbe dictum in 238, 44. Ibidem pro Ἀκοντιμακαρεία, diuise legendum Ἀκόντιον, Μακαρεία. nam Ἀκόντιον Steph. esse dicit oppidum Arcadiæ, ab Acontio Lycaonis filio denominatum: de Μακαρία dictum supra in 238, 4. V. 43, rectius forsan Κυνουρέων, vt supra 82, 23. Apud Stephanum sane & Κυνόσουρα Arcadiæ ἄκρα, & Κυνόσουρα ciuitas Argolica, gentile finiunt in εύς: sicut videlicet Λυκοσουρεὺς apud vtrunque, a Λυκόσουρα. V. 44, pro Λυκόται legẽdum existimo vel Λυκοᾶται, vel Λυκαιᾶται, quod repetitur 259, 2. Stephanus & Λύκαιαν & Λυκόαν agnoscit in Arcadia: sed illam ex Theopompi quinquagesimosexto; (quam etiam Λυκαιᾶθαν apud Menelaum vocari annotat) hanc e Pausaniæ octauo: & rursum illius incolam Λυκαῖον, huius vero Λυκοάταν nominari docet. Λυκόας mentio 267, 1: itidemque Lycoatidis Dianæ. Ibidem v. 44, pro Θίσοα reperitur infra Θίσοα, 259, 11: & Θίσωα, 268, 33, 35: apud Stephanum vero Θείσοα, sicut Λύκοα: cuius datiuum Θισόᾳ inuenies 260, 32. Θισόαν nympham memorat 269, 20: 276, 2.

P. 259, v. 1, si post ὀνομαζομένη distinguas, clarius apparebunt tres huius τετραπόλεως vrbes. Ibidẽ forsan Δίποιναι legendum, quum v. 11 extet accusatiuus Διποίνας: cuiusmodi diuersitas annotata est supra in 254, 33. nisi forte vtrobique legendum est Δίπαια, a qua Διπαιεῖς 92, 40. Stephanus sane Δίπαιαν tantum agnoscit: eiusdemq; facta mentio in 258, 39. In Καλλία, v. 1, & Καλλιαί, v. 12, eadem est ratio quæ apud Stephanũ in Πλάταια & Πλαταιαί, aliisq; nonnullis supra obseruatis in 143, 38. Pro Καλλίαι vero, quam Stephanus vnam esse dicit τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ τετραπόλεως, legitur infra Καλλίον, cum gentili Καλλιεῖς, 338, 23. V. 7, πῶς δὲ αὐτῶν redditiue accipiendum pro πῶς δὲ seu πῶς, vt supra 148, 41: 174, 14: & infra 265, 2: 285, 35: 293, 20: 307, 27. Sed & coniunctè οἵδε & τάδε in similib. redditionibus inueniuntur, vt 273, 30: 306, 11: 357, 20. Eodem versu post ἐδέξαντο hæc verba parentheticῶς accipienda videntur, μητρόπολιν ταῖς πόλεσι, καὶ ὁμωνύμοις. vt ordo sit, συνοίκους ἐδέξαντο οἱ Τραπεζοῦντα ἔχοντες: nempe μητρόπολιν ταῖς πόλεσι, καὶ ὁμωνύμοις. ex eodem certe oppido, veluti vtero, exierant, idemque nomen vsurpabant. eoque nomine a prioribus, veluti fratribus, in nouæ coloniæ societatem fuerunt recepti. V. 9, ante τὸ neglecta est præpositio ἐς, vel aliud ibi mendum subest. V. 34, Amasæus melius sic distinguit hanc periodum, φιλότιμος ὤν, καὶ οὐχ ἥκιστα (ὡς ἐπιδέξεν ὕστερον) ὁ φιλόπολις.

P. 260, v. 1, grammaticæ regulæ postulant ἐρρύσατο. V. 7, pro Κραύπιδος legendum Κραύγιδος, vt supra 139, 34: & infra 277, 12: 280, 24. Apud Plutarch. initio Philopœmenis legitur Κραύσιδος. V. 9, pro ἐγκαταληφθέντας dixit supra καταληφθέντας, 139, 34. Ibidem Camerarius legit κατέσκαπτε τὴν πόλιν, deletis intermediis. similiter Amasæus. V. 19, pro Αὐγίας Amasæus legit Ὑγιίας: vt passim hæc numina coniunguntur, & nominatim 54, 37: 230, 20: 264, 6. V. 30, pro Ἀνελόντος opinor legendum Ἄλεντος seu Ἄλεντος, ex 210, 44. Amasæus legit *Halesi*: ex Plinij lib. 5, c. 29, vbi scribit, *Intus ipsa Colophon, Haleso affluente*. Apud Strab. 732, in Mimnermi elegis mentio est Ἀλήεντος ποταμοῦ, non procul a Colophone labentis. V. 40, in Ald. exempl. est ἀναστρέψασαι: pro quo Xyl. reposuit ἀναστρέψαντο. malet alius ἀναστρέψας. In eadem periodo accusatiuus τὸ μηρὸν coniungendus cum πεπρωμένην: alioqui pro φανῆναι legendum esset ἀναφῆναι.

P. 261, v. 2, legendum vel Γόρτυνος, vel Γορτυνὼς. nam vtranque flexionem agnoscit Stephanus: & noster non modo Γόρτυνα dicit 260, 21: sed etiam Γόρτυναν 153, 18. V. 5, legendum Βρένθης & Βρενθεάτης, ex Stephano. atque ita fuit etiam supra, 153, 18. V. 11, distinguere poteris post θεῶν. V. 20, structura postulat accus. δράκοντας. V. 26, legendum κεραμία, (vt 66, 13) vel κεραμεᾶ. V. 29, distinctio post ἔτι ponenda potius quam ante. V. 31, pro αὖ εἶναι coniunctè legendum αἰνέναι, *edidisse, protulisse*: vt infra 289, 23. V. 35, Stephanus legit Θωκνίαν: atque inde sunt Θωκνεῖς supra 258, 42. Sed Θωκνίαν confirmat quæ supra inuersis literis fuit Θωκνία, 238, 2: reperiunturq; etiam alia quæ & in ια proparoxytonum, & in ία paroxytonum exeunt, vt cum alibi, tum 147, 11, obseruatum est. V. 38, rectius Ἐλισσόντα, vt satis arguit sequens nominatiuus Ἐλισσών, & genitiuus Ἐλισσόντος. Eademque flexio fuit etiam in superioribus: qua de re in 238, 4.

P. 262, v. 7, rectius Βᾶσσαι infra 271, 19: Dorice nimirum pro Βῆσσαι, *Saltus, Valles*. V. 18, Σκελέτας per ο ferri potest, quum apud Hesych. quoque σκέλος inueniatur pro σκώλος. V. 41, pro ἐπὶ τύπων legendum opinabar ἐπὶ σύπων, vel ἐπὶ συπῶν (vtrunque enim agnoscit Hesychius, & masculinum & neutrum

neutrum τύπος) id est, *super caudicibus seu truncis:* quæ verba Amasæus præteriit, Lœsch. vertit, *imaginibus fabricati sunt.* Sed τύπων, & quidē lapideorum, mentio constanter infra repetitur, 267, 17: 290, 13, 36. quare pro incudibus, truncis, vel simili, τύπους hîc accipere possumus. nam super his quoque tundi & cudi (id est τύπτεσθαι) corpora queunt, & statuæ collocari. V.44, aptius esse videtur plur. ἐποίησαν.

P. 263, v. 9, Μυρτωέσσης poeticam habet ectasin secundæ syllabæ, vt κητώεσσα, εὐρώεσσα, & similia, apud poetas. Communis lingua Μυρτόεσσα dicit, & contracte Μυρτοῦσσα. V.22, Amasæus legit προφῆται. V. 25, distinguendum est post τῷ, & forsan pro δὲ legendum δή, *scilicet.* Vel pro σωτὴρ δὲ legendum σωτήριος. quo pertinent quæ supra disseruit 230, 19. V.41, sunt qui malint τέχνη: vt sit pro τεχνασθέντα, seu εἰργασμένα. Si τέχνην retineas, absolute accipiendum erit pro *Quod attinet ad artificiū.* V.42, lege cum Amasæo πρόναος, *antica tēpli pars.*

P.264, v.9, scribe Εἰλειθυίᾳ: itidemque v. 11. V. 15, Amasæus legit Ὀπλοδάμος: alij Ὀπλοδάμας, vt Λαοδάμας, Ἰφιδάμας, & similia. Sed Ὀπλόδαμος repetitur infra 266, 22. V.16, omnino legendum ἀπ' αὐτῆς. V.17, pro ἀπὸ rectius leges ὑπό. V.18, distinctio ponenda est post ἐς αὐτὴν, non ante. V. 22, Μυκήνας ἡγησαμένη synthesin habet, vt 67, 5, ἐσὶ Κεγχρεαί, pro εἰσί. V. 25, Θῆβαι Αἰγύπτιοι excusari potest vt Δώρειος ἐργασία 156, 22: & τὴν Ἐπιδαύριον, f. γῆν, 68, 21. V.36, post τὴν deesse videtur infinitum verbum ἰδεῖν, vel simile. aut præcedentes accusatiui vertendi sunt in nominatiuos, hoc modo, ἵππος ἡ ἄλλη, ἡ καλουμένη Ἱερά.

P. 265, v.2, malet fortasse quispiam coniuncte παῖδι. sed ὁ δὲ pro ὅδε in aliis etiam redditionibus vsurpatur, vt annotaui supra in 259, 7. V.4, rectius scribes Ἄκεσι, vt τείχεσι, a plurali Ἄκη, 264, 43. V. 5, Amasæus κουρεῖον legit pro ἱερόν: petito coniecturæ argumento e sequentibus. V. 10, pro Μαντινείων legendum est Μαινολίας, vel Μαινολίων. error e scripturæ compendio profectus. V.12, pro Αἰγυπτίδος legit Amasæus Αἰπυτίδος. quæ mea quoque coniectura fuit in 258, 41. V.14 & 15, pro Κρώμωνος opinor rectius legi Κρώμων, a nomin. plur. Κρῶμοι, 238, 11: 258, 41: præsertim quum inde sit Κρωμῖτις χώρα, v.13. Plura in 238, 11. V.22, obserua Φαιδρίαν, & mox Φαιδρία: sicut Ζοίτιον & Ζοιτία paulo post notabuntur in v.40. V.25, post Ἀρκάδων rectius quam post ξόανον distingues. sic v.28, post ἀριστερᾷ potius quam post πεντήκοντα. V.29, pro Φηγαιεία Stephanus habet Φηγαία: & contra Χαλεσία pro Χαλεσία, 258, 40: seu Χαλεσία, 238, 11. V.32, grammatici canones postulant ἠλαττωμένους, aucto verbi principio. V.35, pro Σκιᾶ Stephanus legit Σκιάς: atque inde gentile format Σκιάτης, vt Λευκάτης a Λευκάς. Videtur igitur pro Σκιαδῖτιδος quoque legendum esse Σκιάτιδος, ex eiusdē Steph. sententia. A Σκιά vero Eubœæ oppidulo format idem Σκιαῖος. V. 40, pro Ζοιτία supra fuit Ζοίτιον: apud Steph. vero Ζοίτιον & Ζέτιον, vt annotaui in 258, 40. cuiusmodi διαλλαξία obseruata est paulo ante in 22. Ibidem in Aldino mendose scriptum Τεκολώνου: Xylander posuit Τεκολώνου: sed verius Τεκολώνων, vt mox versu sequente, & 266, 3, 8, 16.

plurali enim duntaxat numero efferri hæc ciuitas solet. V.41, rectius οἰκίσαι, cum Amasæo. V.42, de Παρωρεία dictum in 258, 41.

P.266, v.8, vt hîc legitur Ἑλισσοῦντος, & v. 30 Ἑλισσοῦντα, sic Ἑλισσῶν 238, 4. Sed rectius in tertiam syllabam transferri accentū, docui in 238, 4. V. 11, rectius fortasse Πάλοι, id est κλῆροι, sortes, 113, 22. V.12, melius ἔχων, masculino genere, vt mox v.13, τῷ Σχοινοῦντι. V. 13, articulus οἱ ante ἀπὸ, rectius aduerbio συνεχῶς præponi videtur. sed similis articuli vsurpatio occurrit etiam infra 270, 30, 31. V.14, locus est mancus. Amasæus hunc elicit sensum, *Dehinc (vti mea fert opinio) alia etiam fuerunt oppida: Arcadiæ enim finibus hæc omnia ab omnibus loca adscribuntur.* V. 17, pro ὁ rectius leges ῷ, s. κολωνῷ. V. 18, malet fortasse quispiam aor. ᾤκισαν: & versu sequ. ἄνδρες pro ἀνδράσι. V. 38, rectius ἐπὶ Λαομέδοντα, & στρατιάς, vt 272, 28. V. 39, periodicam distinctionem pone ante τοῦτο. V.42, malim plurali num. Περαιθέων, vt 238, 12.

P.267, v.2, rectius Σουμάτια, de qua in 238, 13. V.6, malet fortasse quispiam νομίζουσι pro ὀνομάζουσι: sed verbum hoc in prædicandi significatione vsurpatum annotaui etiam supra 57, 6: 61, 30. V. 7, post εἰσὶν suspende punctum. V.9, defendi possunt genitiui isti Μακαρέων & Δασέων, a sing. nom. in εὺς: malet tamen fortasse quispiam sing. Μακαρέας & Δασέας: de quibus in 238, 4. Eodem versu rectius τοσοῦτοι, nominatiuo casu. V. 18, aptius compos. ἐπεξειργασμέναι, vt 262, 41. V.20, τοῦτο excusari potest, licet antecedens numerus requirat ταῦτα. V.22, post ἐπὶ videtur inserendum τῷ τείχει, vt arguunt sequ. V.40, Iunonis iusiurandum extat Iliad. ξ, ὤμνυε δ' ὡς ἐκέλευε, θεοὺς δ' ὀνόμηνεν ἅπαντας τοὺς ὑποταρταρίους, οἳ Τιτῆνες καλέονται.

P.268, v.8, vel ἀποτέμνει legēdum, vel subaudiendum εἰώθασι. V. 10, non ante sed post καὶ Δήμητρος distinguendum puto: vt sensus sit, Δέσποιναν esse Neptuni & Cereris filiam: atque isto Δεσποίνης cognomento hāc Neptuni & Cereris filiam ita vulgo designari, sicuti alteram e Ioue ac Cerere natam Κόρην cognominare solent, quum hæc peculiari nomine Περσεφόνη nuncupetur; illius vero nomen apud profanos enuntiare non liceat. Si quis etiam accus. ἐπίκλησιν malit pro nomin. ἐπίκλησις, subaudita præpos. κατ', nō magnopere refragabor. pro datiuo certe Περσεφόνῃ, aptior est nominatiuus. nam ἰδίᾳ positum aduerbialiter. V. 12, Amasæus legit εἰδέναι: sed ferri potest εἰπεῖν, quum omnes initiatos (ideoq; & se) hac religione teneri supra docuerit 257, 6: vbi etiam ἀτελέστους habes pro ἀτελέστους. sic vero appellantur qui nondum sunt initiati ταῖς τελεταῖς, οἱ ἀμύητοι, profani. V. 14, Amasæus plural. πρῖνοι legit, vt ἐλαῖαι. V.22, scribe σωζόμενον, a them. in έω: vt 238, 31. V.26, rectius γῆ nomin. casu.

P. 269, v.1, scribe φησὶν, sing. num. V.2, rectius Λύκαιον, vt v.26; & apud Strab. 443. V.12, rectius αὐτοῖς, s. κόσοι. V.20, malim Θεσπιαῖς, vt versu præced. V.23, superuacua est coniunctio δέ. V. 24, rectius opinor legi πόλεμοι, plur. numero. Ibidem tollenda distinctio post ἐποίησαν. nam ordo est, Ἀχελῷον ἐποίησαν περιθεῖν. Locus Homeri de priore Acheloo extat Il, φ, Τῷ οὐδὲ κρείων Ἀχελώϊος

ἰσοφαρίζῃ, Οὔτε βαθυῤῥείταο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο. De posteriore, Il. ω, ἐν Σιπύλῳ, ὅθι φασὶ θεάων ἔμμεναι εὐνὰς Νυμφάων, αἵ τ' ἀμφ' Ἀχελώϊον ἐῤῥώσαντο. V. 26, pro τὸ περὶ, scribe τῷ π. Vbi etiam nota τῷ περὶ τὸ ὄρος, pro τῷ παρὰ τὸ ὄρος ῥέοντι, vt infra loquitur v. 30. V. 31, Amasæus legit αὐτὸν: αὐτὸ vero respicit infinitam orationem, τὸ διαβῆναι τὸν ποταμόν. V. 37, rectius ἐσέβαλον, vt sit temporum similitudo. V. 38, rectius προσκαθεζόμενοι, vt 220, 9. V. 43, rectius πειρωμένοις: vt respondeat præcedenti datiuo σφίσι.

P. 270, v. 4, scribe μαχεσαμένοις, præterito temp. V. 6, pone ᾠκοδομημένα, aucto initio, vt 273, 2. V. 12, ἐπαληλιφθαι κινάβαρει ita dictum vt κρατὸς ἐπικείμενος 22, 16: 343, 13. cum ἐκλάμπειν vero subaudiendum ὥστε. diuersam structuram habes 234, 35. V. 14, rectius πολὺ, cum Hartungo. V. 15, pro κάθηνται non est dubium quin legendum sit καθῆνται. V. 21, Amasæus videtur legisse εἶκλα, *infringit*. V. 28, pro που lege πω, vt 273, 1: 286, 39. V. 38, scribe Ἄργει. V. 43, Homeri locus extat Il. α, οἱ δ' ἀπολυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

P. 271, v. 11, Homeri locus est Il. σ, τότ' ἂν πάθον ἄλγεα θυμῷ, Εἰ μή μ' Εὐρυνόμη τε Θέτις θ' ὑπεδέξατο κόλπῳ. & mox, διὰ Θέτις τε καὶ Εὐρυνόμη ἔσαν αἵ μ' ἐσάωσαν. V. 15, deest vel præpositio περὶ ante τὸ ξόανον, vel verbum περιλαμβάνουσι (78, 14) post ἁλύσεις. Similis structuræ imperfectio est 273, 28. Ibidē mox ἄκρι legendum videtur pro ἄκρα, vt 270, 15. ἄκρος tamen nō absimiliter vsurpatum occurrit 272, 6. V. 34, forsan Κοτύλῳ, vt v. præced. V. 43, rectius ἄλλοτε, *alias*.

P. 272, v. 28, deest numerale adiectiuum: vel γενεαῖς infinite capiēdum pro *aliquot ætatibus*, cum Amasæo: quo modo supra quoque vsurpatū hoc vocabulum memini. V. 40, scribe μέγε, vt 175, 21.

P. 273, v. 4, grammatici canones postulant ἱεροθυτῶν, quū nominatiuus sing. sit ἱεροθύτης. V. 22, ἐπ' ἁμαξῶν Ionismum habet, vt apud Herodot. ἀπ' ὧν, οὐκ ὧν, & similia. communis lingua ἐφ' ἁμαξῶν dicit, vt cum ex etymo est perspicuum, tum e θαμάξιον per contractionem facto ex τὸ ἁμάξιον, apud Eustath. Vide & 327, 25. V. 25, de Genuniis nihil inuenio. Ptolemæus p. 71, inter alios Bretanniæ incolas, Brigantes & Venicnios recenset, cum Venicnio promontorio, in arctoo regionis latere. Iulius Capitolinus in Antonini huius vita, *Britannos* (inquit) per *Lollium Vrbicum legatum vicit, alio muro cæspititio submotis barbaris ducto: & Mauros ad pacem postulandam coegit*. V. 40, distingue post Τέγεαν. V. 41, Amasæus Λαδοκία legit, vt versu sequ. Λαδόκου. denominatio esse videtur παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ δοχὴν, seu (vt Iones loquuntur) δοκήν. V. 42, pro πόλεις scribe πόλις, singulariter, sicut videlicet mox sequente versu Αἱμονιαὶ τὸ χωρίον. vnum enim oppidum, non plura designantur. Apud Steph. singulari numero est Αἱμονία. In his ergo eadē ratio quæ in Κυπαρισσία & Κυπαρισσίαι, Καφύα & Καφυαί, Πλάταια & Πλαταιαί, aliisque similibus. V. 43, αὐταῖς defendi potest. malet tamen fortasse quispiam αὐτῆς.

P. 274, v. 1, vterque interpres legit ἐπίκλησις, nominatiuo casu, vt v. 17. V. 8, προσίασι. V. 14, distingue post Εὐαίδρου. V. 20, vt hîc Μαινθουρικὸν legitur, ita Μαινθουρέων & Μαινθουρεῦσι 275, 33: at v. 30 Μαινθυρεῖς, sine ο: itidemq; apud Stephanum. V. 22, pro Ἀλφεὸς lege Ἀφνεὸς, cum Amasæo, ex v. 26. Eodem versu 26, cum eodem Amasæo leges γυναικί, datiuō casu. V. 30, Pro Ψυλακεῖς non est dubium quin scribendū sit Φυλακεῖς, a Φυλάκη, de qua infra, 281, 26. Καρυῶν vero etsi supra quoq; in hoc ipso libro facta est mentio, 248, 6, 8: vidēdum tamen ne mendose vtrobiq; ρ positū sit pro φ, vt ibidem annotaui. Καρύαι sane cum noster supra, tum Stephanus Laconiæ tribuit. & Liuius lib. 44, *Parthenio monte superato, præter Tegeam, tertio die ad Caryas posuit castra*. Eodem versu pro Πωταχίδας Stephanus habet Βωταχίδας, e Nicolai libro quinto hæc proferens, Ἰοκρίτου τοῦ Λυκούργου Βώταχος· ἀφ' οὗ οἱ τόποι Βωταχίδαι ἐν τῇ Τεγέᾳ ἐκλήθη. Adhæc quum e nouem demis conflatā Tegean dicat, (quod Strabo quoque memorat, 392) & octo tantum hîc leguntur, suspicari aliquis possit, Ἐχευῆθεῖς vitiosam habere coniunctionem. quod an ita sit, & quodnam loco adhiberi possit remedium, inuestigare nondum licuit. Ibidem rectius Ἀφειδάντες scribes, per ει, vt paulo ante Ἀφείδαντος: præsertim quū ita sit etiam apud Steph. V. 39, melius ἀρῦσιν, ex 276, 5. V. 43, pro Eupolemo legitur apud Diodorum Εὔπολις, 425. Sed Eupolemi mētio supra etiam facta in Eliacis, 180, 2.

P. 275, v. 6, rectius forsan aor. συνέκαμε. V. 8, Amasæus dum vertit *bipennem attollentem*, legisse videtur ἐφέντα pro ἀφέντα, ex 274, 35. Sed plurale τραύματα, & participium ἀνέχων, vulgatæ lectioni videntur patrocinari. V. 11, scribe Καΐκου, vt monui in 239, 20. V. 12, existimo legendum πολέμῳ, vt v. 24, non πολεμίῳ. V. 30, pro Ἐνδὶς supra fuit Ἐνδοῖς, 24, 28, per οι. Ibidem pro κατέχεσθαι Amasæus habet *effractum esse*: possis etiam reddere, *in detinenda bellua fractum esse*: nisi forte sit, *ob miraculum detineri & asseruari*. V. 33, si Stephanum sequi velimus, scribemus Μαινθυρέων, & Μαινθυρεῦσι, extrito ο & ι. Tradit enim, Μαινθυρεὺς ex Μαινθυρέα formari, διὰ τὸ ἐπάλληλον τῶν δύο εε: quia scilicet concursus duorum εε in Μαινθυρεεὺς cacophoniam pareret. V. 39, superflua videtur ἤ. V. 42, & 43, locus Hartungo videtur esse mancus. Sed si ἱεᾶσθαι ἱερωσύνῃ ita coniungas vt δουλεύειν δουλείαν, nihil nec structuræ nec sensui deerit.

P. 276, v. 3, zeugma est in ἄγαλμα: quum sensus requirat plur. ἀγάλματα. Sic ὄνομα pro ὀνόματα 346, 35. Eodem versu distingue post στάδιον. sententia est, non procul a templo stadium esse ex aggesta terra exstructum. Similis error notatus in 70, 2. V. 4, Amasæus legit Εἰλώπια. Sed Ἀλώπια Dorice fortasse positum pro ἀλώσια, παρὰ τὴν ἅλωσιν: sicut scilicet ἄμπωτις dicitur pro ἀνάπωσις. V. 6, pro αὐτὴν lege cum Amasæo Αὔγην, ex 239, 17: 277, 4. V. 8, Πολιάτιδος pro Πολιάδος ita positum videtur, vt Λιμνάτιδος pro Λιμνάδος dici annotaui supra in 87, 41. Πολιᾶτις ergo Dorice pro Πολιῆτις: Πολιῆτις vero Ionice pro Πολῖτις. Ciuicam seu Vrbicam Mineruam significat, vt etiam Πολιάς. V. 29, pro Γυναικόθοιαι opinor legendum Γυναικοθοίναν, *mulierum conuiuam*, ex v. 38. V. 30, pro ἐπὶ malim ὑπὸ, vt 271, 23. vel legendum ἐπὶ τοῦ Λακωνικοῦ πολέμου, vt 282, 25. V. 34, ταύτας aptiorem ante vel post τὸ locum habere videtur. Sed aliæ quoque similes

miles apud hunc traiectiones occurrunt. V.35, rectius Χήραι, vt proprium cognomen, 275,41. V.37, Lœsch. mauult datiuum Λακεδαιμονίοις. sed tunc pro στρατιώταις legendum foret στρατηγοῖς, vt infra 282,24: 293,31: 317,27: 352,24,38. V.44, legendum videtur ὁ ζῶντος δ': vel καὶ γὰρ δὴ ὁ ταῦτ.

P.277, v.19, rectius ἐξαιρεῖν, *exscindere*. V.29, scribe τὴν κάθοδον, fœminino genere. V.30, in Aldino est Σικελίᾳ: sed recte a Xylandro repositum esse Σελλασίᾳ patet ex 52,25: 139,39. Sic vero & Liu. lib.44, *die altero ad Sellasiam super OEnunta fluuium peruenit: quo in loco Antigonus Macedonum rex cum Cleomene Lacedæmoniorum tyranno signis collatis dimicasse dicebatur.* V.41, rectius opinor legi μισθοφόροις, datiuo plur.

P.278, v.8, ἀσκαίοις vterque interpres *veteranos* reddidit. ego legendum opinor ἀσκεύοις: vt ἄσκευοι sint iidem qui ψιλοί: sicut mox ὁπλῖται & πεζῶν φάλαγξ pro eodem capiuntur. Plutarch. sane in Philopœmenis vita his verbis id confirmat, 661, ὁ Μαχανίδας τοῖς ξένοις τοὺς τῶν Ἀχαιῶν προτεταγμένους ἀκοντιστὰς καὶ Ταραντίνους τρεψάμενος. Ibi enim ἀκοντιστὰς & Ταραντίνους appellat, quos Pausanias hîc ἀσκεύους, alibi εὐζώνους & ὁπλίσει κούφους, 121,36, 44. vt ἄσκευοι sint οἱ κούφως ὡπλισμένοι, ideoque nullis fere armis onusti. V.14, malet aliquis δοκιμωτάτου, sing. num. V.36, Homeri locus de Arcadum in re nauali imperitia citatus est in 236,30.

P.279, v.9, pro priore τῶν rectius leges τοῖς. vbi etiam obserua τοῖς πιθανοῖς τῷ πλήθει, pro τοῖς παρὰ τῷ πλήθει ἀξιοπίστοις, eos qui pro sua autoritate multitudini quiduis persuadere possunt, seu, quibus a vulgo facillime fides adhibetur. V.14, malet quis ταῦτα: sed ταὐτὰ vsurpauit etiam 213,34. V.16, & 19, qui hîc *Manilius* appellatur, is Liuio (initio lib.46) diuise est *M'. Acilius Glabrio*: itidemq; Fastis consularibus apud Sigonium. Plutarchus in Philopœmene 670, Μάνιον appellat, solo scilicet prænomine, nomine & cognomine omisso. Idem Plutarchus Αεισαίνετον vocat quem Pausanias cum Liuio Ἀέισαινον appellat. V.26, πέλτας pro πελταστὰς ita dicit, vt Xen. ἐπὶ πεντήκοντα ἀσπίδων, pro ἀσπιδοφόρων. Sic passim ἡ ἵππος pro οἱ ἱππεῖς.

P.280, v.8, distingue ante φαίη. Ibidem pro ὅτι ἐγγύτατα πονήσας, legendum fortasse οἱονεὶ καταπονήσας. πονήσεις sane, & πονίζειν, aut nunquam aut rarissime inueniri existimo. fieri etiam potest vt ὅτι ἐγγύτατα ex v.10 huc irrepserit. cuiusmodi inculcatio notata supra 38,22: 140,19. V.14, pro τιθέναι procul dubio legendum τίθεμαι. V.18, coniunctè legendum τόδε. est enim pro τούτου positum. V.29, ἐκείνην & ἐκείνων admitti ambo possunt. V.31, nisi verba ista, πρὸς δὲ, τὸν Λειμῶνα, cum sequente periodo coniungas, ita vt cætera parentheticῶs sint interiecta, solœca erit structura. parentheses vero tales, & epanalepses, passim apud hunc occurrunt. V.37, vereor ne in τὸ τόπον lateat mendum aliquod. V.40, Καφεία Apollodorus vocat Κασφεία. Sed Καφυαὶ legitur etiam apud Diodorū, 228. legitur item apud Strabonem, 821: verum ibi est nomen auis, pauoni persimilis. V.42, Κιναιθῶν legitur etiam 60,36: sed malo Κιναίθων, vt 47,14. V.44, scribe Τεγεάταις, datiuo casu.

P.281, v.2, Κλαρεώτης hîc legitur per ε, vt mox Ἀπολλωνιάτης & Ἀθηνεάτης, quum v.13 sit Iupiter κλάριος, & ipse ab Arcadis filiorum κλήρῳ Dorica consuetudine denominatus. Alias a Κλαρία sic esset Κλαρεώτης, vt Μαρεώτης a Μαρία. V.9, Amasæus legit παρὰ Μίνῳ, datiuo casu. V.12, rectius πρῶτον, vel πρώτην, ex 97,4. V.17, procul dubio scribendum ἐνδυώτας. V.24, forsan Κναγεάτιδος: vt denominata sit a Cnageo, & eadē cum Laconum Cnagia Diana, de qua 100,19: sicut nimirum Limnatidem cum iisdem communem habent, 281,22: 141,13. Ibidem, quum mutilus sit locus, legēdum est fortassis, ἔστιν ἐπ' Ἀλφειῷ τὸ ἱερ. nam mox de Alpheo verba fiunt. Structura vero similis est v.41. V.29, finite legendum ἑκάς. V.30, pro Ἀσαία reperiri etiam Ἀσία annotaui in 238,12. Strabo Ἀσέαν habet lib.6, pag.308. Sed Ἀσέαν rectius legi, vt supra 274,5, declarat nō modo Stephanus, sed ipse Strabo lib.8, p.398, his verbis, καλεῖται δὲ Ἀσέα κώμη τῆς Μεγαλοπολίτιδος, πλησίον ἀλλήλων ἔχουσα δύο πηγάς, ἐξ ὧν ῥεῖν νομίζονται οἱ λεχθέντες ποταμοί, s. Alpheus & Eurotas. Similiter Ἀσέαν scribit Xenophon 353. V.34, τοῦτον neutro genere accipiendum pro τοῦτο. V.38, forsan Γαρεάτης, vt denominatio sit a Gareate vico, 274,30: sicut alibi Βρενθεάτης a Brenthe, 261,5: & Γαθεάτης a Gatheis, 265,11,13. V.43, pro ἐκ Κορυθεῦσι legendum procul dubio ἐν Κορυθεῦσι, ex 274,30.

Pag. 282, v.2, apud Herodotum est Φειδιππίδης, 233. V.6, rectius plural. εἰσίν. V.7, pro αἱ legendum est fortassis καί: & mox Amasæus tollit posteriorem ἐν. Vide 241,9. V.15, pro φασιν non inepte legemus σφισιν. nisi forte omissum sit ἑαυτοῖς εἶναι: vt coniici potest ex 283,39. V.16, rectius Πλαταίας, vt Πλάταιαν v.20. In vrbis quoque appellatione singulariter Πλάταιαν dici, at pluraliter Πλαταιάς, ex Herodiano tradit Stephanus. Denominatam ille Πλάταιαν vult a πλάτη, vt Λίμναιαν a λίμνη, Δίκαιαν a δίκη, proparoxytonως: in plurali vero, vna cum numero mutari etiam accentum. V.28, τοῖς δὲ alibi quoque in redditionibus vsurpatum annotaui, 259,7: at 273,30, coniunctè inuenies τάδε, non τὰ δέ. V.32, tolle distinctionem post λελύσθαι. V.35, parentheticῶs accipienda quæ interiecta sunt inter ἀλλὰ & παρεφύλασσον. Ibidem pro καὶ ἅμα malet fortasse quispiā καθ' ἃ seu καθὰ, parenthesi hoc modo distincta, ἤλπισαν τε γὰρ τοὺς Θηβαίους πανδημεὶ, καθὰ ἐπὶ πλεῖστον εἰώθεσαν, βουλεύεσθαι. nisi retinere καὶ ἅμα, & cum εἰώθεσαν repetere velis infinitum ἐλπίζειν. V.39, pro εἶναι & Θηβαίων malet fortasse quispiam ἰέναι, & Θηβῶν. V.40, appellatiue legendum πεδιάδα, s. χώραν, campestrem regionem: vt 297,39. Ibidem mox pro τὴν τε recte cum Amasæo leges τὴν δὲ, id est ἀλλὰ τὴν: ex 283,13.

P.283, v.1, post Πλαταιέων ponenda est distinctio periodica. V.6, pro γε rectius leges γάρ. non ignoro tamen passim apud hunc μέν γε legi pro μὲν γάρ. V.13, ἐν τῷ Κιθαιρῶνι omiserat Amasæus, forsan vt mendosum. Ex Strabone certe legēdum est ὑπὸ pro ἐν. Sic enim ille, 466, ἔνιοι δὲ τὰς Ὑσίας Ὑρίην λέγεσθαί φασι, τῆς Παρασωπίας οὔσαν ὑπὸ τῷ Κιθαιρῶνι, πλησίον Ἐρυθρῶν, ἐν τῇ μεσογαίᾳ. quem locū ideo hîc annotare libuit, quia nostri mentem enarrat. V.15, pro τῶν leges rectius τόν. V.19, distingue post Ἰώνων. V.21, pro πέραν legendum esse πέτρα, satis manifestum est ex sequ. Idem mendum infra, 311,44.

V.34, rectius τόπον, s. τὸ τάφον. V.35, pro δὲ malet fortasse quispiam δὴ, *scilicet*, vt v.25. V.39, opinor legendum ἐς αὐτὴν, vel ἐπ' αὐτῇ. Sic mox pro αὐτὶ censeo legendũ αὐτός, sing. numero, ex 282,20.

P.284, v.1, rectius forsan ὅτῳ, vt cum alibi sæpe, tum v.17. V.26, post ἀγρουῶται pone distinctionem periodicam. V.27, malet aliquis κομίσαντες. Mox sane non post, sed ante γυναῖκα distinguendum est. V.32, Amasæus legit πλεία, datiuo casu. sed mihi quidẽ vulgata lectio magis probatur. V.34, in τοῖς Ionismus est. communis lingua postulat οἷς. In sequ. versu transpone distinctiones, commaticam post καθέστηκε, periodicam post πάντα.

P.285, v.8, rectius Πλαταιαῖς legi, docui in 282,16. V.14, scribe Ὠγύγιαι, vt 288,33. sic enim exigit etiam grammaticorum regula. V.19, suspectum ἐπήεσαν: verius fortasse πεπήγεσαν, Attico & Ionico more pro ἐπεπήγεσαν, *fixæ erant*: a πήσσω seu πήγνυμι. V.30, non ante, sed post Διονύσου distingue: vt ἀσεβὴς Διονύσου sit impius Dionysiaci cultus derisor: quod structuræ genus infra extat 302,34. V.36, Hartung. mauult ἀγείροντες: atque ita etiam Amas. vertit *collecta manu*. compos. ἐπαγείρειν supra vsurpauit 258,32. V.41, scribe Θήβης, vt scilicet v.43 dicit Θήβην. Locus est Odyss. λ.

P.286, v.2, verius ἀφευρεῶν, vt 288,28. V.4, anomalia est in structura inchoata: qualis passim, maxime in bimembri sententia occurrit, vt 94, 2 & 3. nisi forte ante genitiuos illos omissam præpositionem malis, ἐπὶ, κατὰ, vel similem. V.7, post ἐπὶ deesse videtur ἔτη: quod vsurpat v.20. Ibidem nota κατὰ τὴν τιμωρίαν pro περὶ τῆς τιμωρίας: forsan propter conuenientiæ significationem. V.10, opinor legendum ἐπὶ βασιλεία. V.14, Homeri locus desumptus est ex Odyss. λ. V.20, apud Apollodorum inuenies Εὐρυγανείας. Ibidem mox periodicam distinctionem pone post ἐγεγόνεισαν. V.21, pro Ὀνασίας rectius leges Ὀνασιᾶς, ex 285, 1. mentio eiusdem etiam 272,33, 40: 175, 21. V.30, Γλίσαντα hîc proparoxytonως, infra Γλισᾶντι dicit properispωmenως, 288, 34: 289, 13: 296, 10, 14, 16. Vtriusque accentus meminit Eust. 269: qui etiam isosyllabam & perispωmenam flexionẽ ex Chœrobosco affert Γλισᾶς, vt Κοσμᾶς, Θωμᾶς, & similia. cuius modi flexio supra est annotata in Πλατανιστᾶς, 96,13. Sed gemino σ Eustath. scribit Γλίσσας & Γλισσᾶς: itidemque Steph. Apud Hesych sane legimus γλιττὸν, Attice nimirum pro γλισσὸν, quod exponit γλοιόν. vt inde sit γλισσήεις, Dorice γλισσάεις, contracte γλισσᾶς. V.31, scribe τὸ Ἀδράστου, s. υἱόν. V.44, legendũ, ὃν Μέλανθος Ἀνδροπόμπου μονομαχ. Nam Melanthum Andropompi fuisse filium, supra docuit 61, 1: 206, 23: Xanthum vero non ab Andropompo, sed ab Andropompi filio Melantho interemptum esse, testatur Strabo 455, Polyænus libro primo, Suidas, Harpocration in Ἀπατούρια, & alij. Simile mendum notatum supra in 97,27.

P.287, v.8, in Aldino cod. legitur πεφρονοῦντες: sed nostram lectionem confirmat Herodot. 232: & sequitur interpres. V.16, pro δεκαδαρχίας inuenies supra δεκαρχίας, 280, 12: non male. δεκαδαρχίας rursus infra etiam nominat 307,25. V.30, finite legendum vel δοκεῖ, vel φασι. V.33, Hartungus legit Ἀρσίνης, ex Iustino: Pausaniæ scripturam sequitur Arrian. 148.

P.288, v.12, corruptus est locus. ex Amasæo sic legere queas, τὰ δὲ ἀγάλματα εἰ τῷ ποταμῷ παροικοῦντες Ποτνιάδας θεὰς ὀνομάζουσι. Amasæus tamen *Potnias deas* legit, non *Potniadas*. Sed Ποτνιάδας non tantum ex euidentibus hîc vestigiis eruere licet, verum etiam ex Euripide, Virgilio, & aliis, qui similiter Ποτνιάδας ἵππους celebrant. V.14, idem Amasæus legit, φασὶ νεμεσῆσαι. Et hîc finita periodo, subiiciendum, λέγω τῷδε δῆθεν π. V.19, alij barytonως scribunt Πότνιας, Strabo, Stephanus, Eustathius. Idemque Eust. has Ποτνιὰς annotat disyllabως etiam Πότνας appellari. V.21, procul dubio legendum ταύτῃ, pro ταύτην, vt v.39. V.23, legendum πᾶσαν τὴν, vel πάσας τάς. Ibidem mox legendum videtur μή τέ τι τῶν ἄγε. V.25, concisa oratio. nam ex Electræ nomine intelligendæ sunt Ἠλέκτρας πύλαι, vt v.39: & 290, 5: vel, vt Amasæus mauult, Ἠλεκτρείδας. Idem Amasæus v.26, legit Νηΐτιδας. Infra dicit πυλῶν τῶν Νηϊτέων, 300, 16: quod incertum est sit ne corruptum ex Νηϊτίδων, an Ionice positum pro Νηϊτῶν, sicut Λακαίδεω supra 61, 15, Ionice itidem pro Λακαίδου vsurpatum videri potest. paulo post sane, ea ipsa pag. 300, v.33, legitur, πυλῶν τῶν Νηϊτῶν. V.30, Amasæus τὰς δὲ redditiue accipit: vt sensus sit, eam portam quæ Crenæa nominatur, vocari etiam Hypsisten. sed quum hac ratione septenarius portarum numerus in senarium contrahatur, magis erit consentaneum accipere hîc structuram concisam, vt v.25: hoc videlicet sensu, *Portam vero Crenæam* a fonte denominant: *at Hypsisten ex eo nuncupant, quod ei Hypsisti Iouis fanum est proximum*. Est certe vt hîc concisa, ita mox pleonastica & tautologica orationis forma, posita etiam δὲ pro γὰρ, vt 289,29. De fonte autem mentio fit 289, 22, 40. V.32, apud Stephanum in Ὁμόλη inuenies Ὁμολοΐδας, & Ὁμολόϊος, per ο: at mox in Ὁμόλιον rectius Ὁμολώϊος, vt Ἀχελώϊος, πατρώϊος, & similia. ex Ὁμολώϊος autem nascitur Ὁμολωΐς, vt Ἀχελωΐς ex Ἀχελώϊος. Sed lubet hîc adscribere locum Apollodori de portis Thebanis, quo hic Pausaniæ luculenter explicatur. Sic igitur ille lib. 3, καὶ πυλῶν ἑπτὰ οὐσῶν Ἄδραστος μὲν ἐπὶ τὰς Ὁμολωΐδας πύλας ἔστη· Καπανεὺς δὲ παρὰ τὰς Ὠγυγίας· Ἀμφιάραος δὲ παρὰ τὰς Προιτίδας· Ἱππομέδων δὲ παρὰ τὰς Ὀγκαΐδας· Πολυνείκης δὲ παρὰ τὰς Ὑψίστας· Παρθενοπαῖος δὲ παρὰ τὰς Ἠλέκτρας· Τυδεὺς δὲ παρὰ τὰς Κρηνίδας. vbi vides Hypsistas & Crenidas distingui, & Oncaidas nominari τὰς Νηΐτιδας. V.38, distinguendum ante ἀπὸ, non post Ὁμόλης.

P.289, v.4, vt hîc Ἰσμηνίῳ legitur, ita v.24 Ἰσμηνίου, vtrobique in fluuij appellatione: quẽ alij non Ἰσμήνιον, sed Ἰσμηνὸν vocant, Apollodorus, Strabo, Ptolemæus, Stephanus: & apud Latinos Ouidius, Statius, Plinius. At v.40, quum dicit αἰωπέρω τοῦ Ἰσμηνίου, non intelligit fluuium, sed Apollinem Ismenium, metonymicῶς scilicet pro Apollinis Ismenij templo, vt 290, 37, τοῦ Ἡρακλέους, pro τοῦ Ἡρακλείου, fani Herculei. Vide & 290, 2. V.16, Καλαῖνος suspectum reddit accentus. opinor itaque legendum vel Κάλαινος, vel Καλλῖνος. Callini sane elegorum scriptoris meminit Strabo 701. V.28, non est dubium quin scribendum sit εἶδε, vt 250, 44.

V.33,

V.33, malet fortasse quispiam coniuncte τῷδε.

P.290, v.2, de Ismenio Apollinis filio idem dici potest quod de fluuio annotaui pag. præcedente. Apollodorus certe Ἰσμηνοὺς memorat duos, vnum Amphionis, alterum Ladonis amnis filium. Sed Ἰσμηνοῦ mentio repetitur infra 304,13. V.12, Hartungus mauult τοῦτο. Sed supra quoq; neutro gen. habuimus τοῦτον πέλαγος, 281,34: itidemque 292,10, ἐς τοσοῦτον, pro ἐς τοσοῦτο. Positum itaque τοῦτον pro τοῦτο vel ab autore, vel a librariis. V.31, pro Ἄγανον legit Camerarius cum Amasæo Αἴγαιον seu Αἰγαῖον (vtrunque enim extat apud Steph.) cuius lectionis veritas liquido perspicitur ex Asiæ prima tabula apud Ptolemæum. Ibidem lege θάλασσα, nominatiuo casu, vt arguit articulus ἡ. V.36, malet forsan aliquis accus. casu κολοσσούς, vel κολοσσαίους. V.38, quum mox cinericiæ aræ fiat mentio, suspicio oboriri alicui queat pro Σπονδίου legendum esse Σποδίου. Similiter v.41, pro Πολιοῦ malet fortasse quispiam Πολίου: quoniam perpetua tribuitur Apollini iuuentus. Eodē v.41, rectius κληδόνων, appellatiue: vt Amasæus quoq; vertit, *ad omina captanda*. V.44, post λόγος posita distinctione commatica, inserendum ὡς, vt 291,12.

P.291, v.4, rectius cum Hartungo & Amasæo leges, ἔστι μὲν Ἀθηνᾶς ἐν ὑπαίθρῳ βωμός: quod ex sequ. satis est manifestum. V.7, Canterus Nou. lect. lib.6, cap.10, ex Æschylo pro σίγα legit ὄγκα. recte. confirmat enim hanc scripturam Hesychius: qui quum Æschylus dicat, πύλας ἔχων Ὄγκας Ἀθάνας, ad eum locum respiciēs, ponit primum Æschyli verba, Ὄγκας Ἀθάνας: mox subiicit expositionis loco, ταῖς ὠγυγίαις πύλαις λέγει. Agnoscit idem lexicographus ὄγκα, dum scribit, Ὄγκα, Ἀθηνᾶ ἐν Θήβαις, ἐπιχώριον ἐπώνυμον ἔχουσα. Priorem scripturam per κ habet etiam Stephanus. nā & ipse Ὀγκαίας πύλας ex Euphorionis Thrace affert, & Ὄγκαν τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ Φοίνικας nominari testatur. Apollodorus istas Thebarum πύλας vocat Ὀγκαΐδας, vt retuli in 288,30. V.14, scribe διόλου, seu δι' ὅλου: quod alibi dicit διαπαντός, *in totum*. Amasæus quoque sic legit. V.17, scribendum αὐτοῖς, s. τοῖς αὐληταῖς. V.19, pro ὑπ' αὐτοῖς dixit præced. versu ἐν αὐτοῖς. V.20, pro ἐπὶ legendum procul dubio ἔτι. V.24, malet aliquis δὲ pro τι. V.25, prius ὡς tollendum: vel ὡς ἤδη μειράκιον, accipiendum parentheticῶs. V.40, quum ἡγεμόνες dicat, non abs re suspicetur quispiam scribendum ἀγριάδας παρὰ τὸ ἄγειν τὰς οἶς. V.44, in γίνεται zeugma est. respicit enim proximum Μολπία. sic infra 310,5 & 6: 318,8: 336,10: 343,5.

Pag.292, v.3, pro οὕτω malet fortasse quispiam ὄντως, vt v.31, itidemque 286,43, & alibi sæpe. V.4, rectius ταῖς, fœmin. gen. V.5, malet forsan aliquis ἐκείνων, eodem quo in præced. membro casu. V.8, pro Σιμάγγελος videor alibi legisse Τιμάγγελος. V.10, opinor scribendum ψήφῳ, *calculi suffragio, sua sententia*. V.17, rectius χρόνον, vt præcedit τὸ, accus. casu. V.25, malet quis fortassis ἐπιφανέστατα, vt 287,16. Sed retinere aduerbium nihil vetat. V.29, rectius forsan ἤξιου: itidemque v.35 ἤκουεν: quum in cæteris quoq; membris singulari numero vtatur. V.31, ἐξεληλεγμένος cum ϛ scriptum ex Camerario, quum in Aldino exempl. sit ἐξεληλεγμένος, vt ἐληλεγμένος apud Lucianum. V.40, ἐς τὴν accipiendum pro ἐν τῇ, vt 119,31: vel pro eo scribendum γῆς τῆς. V.44, pro τῶν procul dubio scribendum τὼ, Attica generis enallage pro τὰ: vt apud Isocr. τὼ πόλει τούτω: Plat. τούτω τὼ τέχνα: Xen. ἀμφω τούτω τὼ ἡμέρα. Ibidem Camerarius in sua Epigramm. editione habet πολυπενθέες, pro δειπνηθέες.

P.293, v.16, rectius ἀπαγαγεῖν, vt scilicet v.20 dicit ἀπήλαυνε. V.25, pro ὑποδέξασθαι legitur v.20 ἐκδέξασθαι. V.27, rectius στρατιὰν, exercitum. V.28, verius cum Amasæo leges ἐντὸς Πυλῶν: quia enim mox dicit ἐν δυσχωρίαις, apparet militem Thermopylarum angustias nondum egressum fuisse. Plutarchus in Pelopida paulo aliter hæc narrat, 534. V.31, vt hîc sine præpositione legitur ἐθάρρει τὸν πόλεμον, sic apud Synes. ἐθάρρησε τὴν ὁδὸν, ausus est iter suscipere: & Philostr. θαρσεῖν τὰς αἰχμὰς τῶν κεράτων, fidenti animo acutas cornuum cuspides excipere. V.33, rectius fortasse τὸν Ὀρχομενίων: quum significet, Orchomeniorum expulsionē reip. plus detrimenti quā emolumenti afferre. V.39, ex Stephano lege Φοιβίαν. Ibidē suspectus est accus. στιγμὴν, cum ob structuram, tum ob sensum. opinor legendum ἐπὶ τιμῇ, vel simpliciter τιμῆς, sicut nimirum versu præced. ἀφιέναι χρημάτων, depensis pecuniis manumittere. V.41, rectius sic distingues, ἀφίκετο πρὸς Μαντίνειαν τῇ στρατιᾷ, νικῶν καὶ τότε, ὑπὸ ἀνδρ. De σὺν vero ante στρατιᾷ omisso dictum est supra.

Pag.294, v.4, nominatiuum Θῆβαι videtur ipse quoq; Pausanias agnouisse, quum Messenen tantum ab Epaminonda cōditam memoret. alioqui mallem, sine Thebanæ reip. detrimento, maiori Epaminondæ cum laude, Θήβης δὲ ὅπλοισι Μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται: vt sententia sit, Thebani exercitus præsidio Megalenpolin mœnibus ceu corona fuisse cinctam, 258,31: 280,12. V.15, rectius ἀκροσολίων, vt apud Diodorum, Arrhianum, Athenæum, & alios. V.28, scribe διοιγνύναι: vel διοιγνῦσαι. V.39, scribe αἰδεῖσθαι. V.42, Amasæus legit ἐπὶ τῆς πυρᾶς, *in rogo*.

P.295, v.1, Homeri locus extat Il.β, his verbis, Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διῒ τερπικεραύνῳ, Ἄρεϊ δὲ ζώνην. Similis locus initio Il. λ, Ἀτρείδης δ' ἐβόησεν, ἰδὲ ζώννυσθαι ἄνωγεν Ἀργείους. V.5, rectius Τιθοραιεῦσι, vel Τιθορεῦσι, vt plenius infra docebitur in 350,35. V.6, & 14, in Aldina edit. gemino κ scriptum Βάκκις & Βάκκιδος. maluit Xylander cum Hartungo Βάκις, vno κ, vt apud Herodotum & Suid. V.24, Amasæus legit ἀδελφὸν τόν. sed retineri & altera scriptura potest, quum fratres ei quatuor tribuat Apollodorus. V.25, non ignoro apud Homerum legi, ὑπὸ Τρώεσσι δαμῆναι: sed quū ea structura sit poetica, malo hîc ὑπὸ Ἀμφιαρέω, quæ constructio tum supra fuit quamplurimis in locis, tū infra 298,40, & alibi passim. at 300,28, pro ὑπὸ habes ἀπὸ, cum verbo συμβῆναι. V.43, in Aldino est infin. σέβεσθαι, structura elliptica.

P.296, v.5, scribere potes Τευμησσίαν, gemino σσ, vt paulo ante in primitiuo Τευμησσός: præsertim quum v.26 & 30 legamus Μυκαλησσίας a Μυκαλησσός. V.6, rectius Πρόκριδι, vt supra 36,7: & infra 345,44: necnon apud Suidam, Apollodorum, & alios. V.11, rectius fortasse πρὸς αὐτοῖς, vt cum alibi sæpe, tum 294,24. V.21, γήματο, γήμαμενος, &c.

ſi milia, poetarũ fere propria ſunt. quare hîc malim γινομένης, vel γινομένης. Ibidem Amaſæus pluraliter legit πόλεων. V. 42, coniunctio τε poſt ταύτην, innuit pro ὅσοι & εἰσὶ legendum eſſe ὅση & ἐστί. ſuſpicionem auget v. 22.

P. 297, v. 1, quidam malunt Αἰθούσης, forma participij. poteſt tamen & altera ſcriptura defendi, vt ab αἶθος ſic deriuetur Αἰθοῦσα, quemadmodũ Σκοτοῦσα a σκότος: οὖσα ex ὄεσσα per craſin facto. V. 4, poſt τὴν πόλιν pone diſtinctionem periodicam; & ſequente verſu commaticam poſt τοσοῦτον. V. 15, ſcribe φησὶ ſingulariter, vt v. 19. V. 22, malim diuiſe ἠιόνος, vt apud Xenoph. nam ἠιὼν poetis eſt vſitatius. V. 26, Camerarius legit οἷαν. ſed οἷα reſpicit ſequens ſubſtantiuum, vt ὅπλα 298, 28. Ibidem alia admitti poteſt diſtinctio, vt ſcilicet ſuſpenſo poſt λίμναις puncto, ſic continues, χρόαν τε, καὶ ὅτι τῶν τειχῶν, οὐκ ἂν ἀποκρίναιο μίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων. In Aldino cod. nulla hîc eſt diſtinctio: Xylander eam poſt τε poſuit. V. 27, pro κατ' ἰσχὺν legendum fortaſſe κατ' ἴσην, vt ſenſus ſit, ὁμοίως ταῖς ῥίναις. V. 28, Amaſæus pro θηλεῖς habet panthera, πάνθηρος. V. 30, pro ὀρθὰ videtur idem legiſſe πτερά. vertit enim pinna. V. 34, vt hîc ἀλκὴ legitur, ſic ἄλκας & ἄλκην v. 40 & 41. at ſupra 159, 2, ἄλκας & ἄλκαι: quod malo, vt iſto accentus diſcrimine diſtinguatur ab ἀλκή, quod eſt robur. De alce mentio eſt apud Plin. quoq;, & Cæſarem Belli Gall. lib. 6. V. 36, rectius ἀνθρώπῳ, vel ἄνθρωπον. V. 42, in Cteſiæ ἐκλογαῖς ſcribitur μαρτιχόρα, p. 13: itidemque apud Ælian. lib. 4, cap. 21. apud Ariſtot. vero, Hiſt. anim. lib. 2, cap. 1, μαντιχώρας, per ν & ω: quæ ſcriptura extat etiam apud Plin. lib. 8, cap. 21, & 30. Apud eundem Cteſiam & Ariſtotelem non ἀνδροφάγον inuenies, ſed latius ἀνθρωποφάγον. ſic enim ille, μαρτιχόρα δ' Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον. V. 43, pro αὐτοῦ ſcribe αὐτό. Ibidem pro ἑτέραν rectius legemus ἑκατέραν. Sic enim Ariſtot. loco iam indicato, τὸ τ' ἔχειν ἐπαμφοτερίζ φησι τριστοίχους τοὺς ὀδόντας. & Ælianus, ὀδόντας τρίστοιχοι μὲν ἐμπεπήγασιν οἱ ἄνω αὐτοῦ, τρίστοιχοι δὲ οἱ κάτω. At v. 44, pro ἐγγύθεν ἀμαμυνέσθαι malit fortaſſe quiſpiam ἐγγύθεν ἀμύνεσθαι, vel etiam finite ἀμύνεται. nam ἀναμυνέσθαι non reperitur apud lexicographos, nec magnopere huc illa præpoſitio facit.

P. 298, v. 4, poſt εἰ inſerenda καὶ, & diſtinguendum poſt θεοί. videtur ſane cõiunctio illa καὶ in ſequentem verſum poſt εἰ perperam a librariis trãſlata: quum aptum ibi locum non habeat. V. 9, ſcribendum μελαίνας, fœm. genere, vt arguit articulus τάς. V. 16, ſcribendum ἐπὶ τούτῳ, vt cum alibi paſſim, tum 296, 17. V. 18, omnino legendum παρεῖσιν, pro παρεῖησιν. V. 21, pro τὴν rectius leges τὴν, vt feratur ad προπλῶν. quæ vero ibidem ἀνδραχνος dicitur, aliis eſt ἀνδράχλος, quaſi ἀνδριείκελος: legiturque etiam ἀνδράχνη. ſed ἀνδράχνης mẽtio iteratur infra 302, 40. V. 24, pro τὸ οἰκίας legendum videtur τὰ οἰκεῖα, vel αἱ οἰκίαι: itidemq; mox ὑπὲρ αὐτῶν, vel ἀπ' αὐτῶν. V. 33, pro τὰς ὀρθὰς legendum procul dubio τῆς ὀρθῆς. V. 34, pro Μεσσάβιον ſcribe Μεσσάπιον, ex Stephano, & Strab. 467: a Meſſapo ſcilicet, qui profectus in Iapygiam, Meſſapiæ regioni nomen impoſuit. V. 35, pro Ἀνθᾶνα rectius fortaſſe Ἄνθαν legemus, ex 73, 15: præſertim quum apud Strabonem quoque Ἄνθης nominetur, 429: necnon apud Steph. in Ἀνθάνα. V. 39, ſcribe ἠπειροῖ appellatiue, continentem, ſeu interiorem agrum, vt Amaſ. vertit.

P. 299, v. 4, poſt Ὀλυμπία pone diſtinctionem commaticam, & ſequentia ſic lege, καὶ τὸ Ἐπιδαυρίων, γῆς χῶμα. Eſſe vero Ἐπιδαυρίων legendum pro ἐπὶ Λαυρίων, plane cognoſcitur ex 70, 2. Lauriorum certe nulla fuit hucuſq; mentio: de Olympico autem ſtadio narratum 198, 15. V. 8, poſt καύματος inſerendum videtur particip. ὄντος, aut ſimile: vel tollendum idipſum ſubſtãtiuum. Vt autem hîc dicit θέρους ὥρα, ſic v. 42, ὥρα χειμῶνος. V. 13, rectius poſt γῆρας diſtingues quam poſt γίνεσθαι. V. 21, Ἀκραίφνιον apud Pauſaniam agnoſcit etiam Stephanus: ſed affert etiam Ἀκραιφία & Ἀκραίφιον, ſine ν. Ἀκραιφία legitur apud Strab. 472, apud Herodot. 320: apud Ptolem. vero Ἀκριφία. V. 39, niſi ea quæ inter Κώπας & ἐνταῦθα ſunt interiecta, parentheticωs accipias, conſiſtere ſtructura nõ poterit.

Pag. 300, v. 1, Ὁλμῶνες & Ὀλμωνεῖς legũtur apud Steph. quoque ſine aſpiratione. Amaſæus aſpirate maluit Holmones: ſicut ſcilicet ὅλμος in pilæ ſeu mortarij ſignificatione. Vide & 309, 14. V. 7, poſt φασὶν inſerendum eſt ὄνομα, cum Amaſæo. V. 11, pro δὴ rectius leges δέ, cum Stephano. Idem Stephanus ibidem pro Κορσία habet Χορσία. V. 15, Aldina editio habet Ἀλαί. ſed recte Xylander Ἁλαὶ ex Stephano repoſuit. V. 32, rectius εἶδον, vt 297, 23, & alibi paſſim. V. 36, ſcribe οἵ, non οἱ. V. 41, rectius cum Camerario leges τοσοῦτοι, vt 297, 5.

P. 301, v. 1, Camerarius legit Καβείραις. Sed vulgatam ſcripturam retinere nihil prohibet. ſenſus enim eſt, Cereris munere iſta Cabiræis obtigiſſe initia. & aliis quoque in locis datiui ſubſtantiuis tribuuntur, perinde vt adiectiuis, ratione videlicet commodi & incommodi: vt 324, 15. V 4, pro αὐτοῦ legendum opinor αὐτῶν, ſ. Καβείρων. V. 6, pro καταλθοῦσιν aptius leges κατίασιν. V. 11, rectius στρατιᾶς. Ibidem pro ἐλήφθησαν legendum ἐλείφθησαν, vel ηὐλίσθησαν, vt Amaſæus vertit Statiua habuerunt. V. 17, pro τοῦ Καβείρου legit Amaſæus τῶν Καβείρων. ſed verius opinor eſſe τοῦ Καβείρου, vt v. 35. Καβείρειον enim Cabirorum ædes eſt, vt Ποσείδιον dicitur templum Neptuni. V. 19, recte Camerarius Ἱπποδάμου legendum cenſet pro Ἱπποδόμου. arguit hoc ſequens verbum συνῴκησε. V. 20, Amaſæus pro poſteriore τις, poſt σφίσι, legit αὐτοῖς. V. 25, pro τοῦ legere potes τό, vt v. 19. V. 26, corruptus procul dubio locus eſt. opinor ſic legendum, ἐπίστασθαι δὲ πρὶν ἢ τοὺς βασιλέας οὐδένα ἄλλον τὸ μάντευμα: vt ſenſus ſit, ante reges neminem de oraculo quippiam cognouiſſe, ſolos reges alium alij per ſucceſſionem oraculum iſtud patefeciſſe. Si quis vero πλὴν malit quam πρίν, haud magnopere refragabor. V. 29, rectius γινόμενον. V. 39, pro τοῦ malim τόν, vt feratur ad particip. λαχόντα. V. 42, ſupra φολίδι ſcriptũ per ο, 297, 27: quod eſt vſitatius. ſed hanc ſcripturam per ω cõfirmat φωλιδωτὸς apud Suidam.

P. 302, v. 2, ἐποίησε non habet nominatiuum: nec ſatis conſtat an rectius ſit plurale ἐποίησαν. V. 3, pro καταπηγνυσάμενος omnino legendum puto καταβησάμενος, vt 301, 4: 303, 28: 309, 18, & alibi. V. 10, mutilus eſſe videtur locus. opinor ſic recte legi,

legi, ἐπιλεξάμενοι ἐς λόγους ἐλθὼν αὐδρὶ δᾳδουχοῦντι. Iam ἐπιλέγεσθαι pro legere vſurpat etiam 303, 23: 306, 8. Ibidem, initio verſus, pro Λυκομήδης ſcribitur infra Λυκομήδαι, 305, 29. de qua ſcriptura quæ mea ſit coniectura expoſui in 111, 32. V. 18, pro θυμῷ non dubito quin legendum ſit θυμοῦ: vt τοσούτο θυμοῦ ſit hoc loco quod v. 32 τοσοῦτον ὀργῆς. V. 24, rectius Μελαινίδος, vel Μελαινίδος, vt ſupra 45, 39: 2 1, 15. V. 28, pro Θεσπιὲς legit Hartungus Θεσπιεῦ: quã ſcripturam inueni apud Diodor. 163. ibi enim conſtanter Θέσπις & Θεσπιάδες: & ſcripturam confirmat quod ibidẽ Θέσπις dicitur βασιλεύων τῆς ὁμωνύμου χώρας: qua de re noſter etiam ſupra 301, 37. Attamẽ Θέσιος per τ non apud Apollodorum tantum legitur, (apud Athenæum item, Clementem Alexandrinum, Greg. Nazanzenum, Arnobium) ſed confirmat etiam alphabetica ſeries apud Suidam. V. 38, pro τούτου legendum τούτου. refert enim præced. τῆ Ἡρακλέους: de quo Hercule ſupra 296, 27. Ibidẽ ſi quis pro γὰρ malit καὶ, per me licebit. V. 40, pro ἐξῆς aptius leges γενέσθ. V. 41, pro ἄγεσθαι & ἥδιστα ſcribendum eſſe λέγεσθαι & ἥκιστα, dictat ipſa ſententia.

P. 303, v. 6, pro πάλσαμα inuenies alibi βάλσαμα, apud Dioſcoridem, Galenum, Heſychium: itidemq; apud Latinos ſcriptores, Plinium, & alios. V. 7, pro σάμψουχον legitur apud Dioſcor. σάμψυχον: apud Heſych. σαμψυχος. V. 8, rectius forſan καθ' ὁπόσον, ſeu καθ' ὅσον, id eſt καθότι, quia. Ibidem, niſi ea quæ inter δένδρον & χαίρουσιν interiecta ſunt, parentheticῶs accipias, nec ſtructura nec ſenſus cohærebunt. crebra verò apud hunc ſunt hyperbata, & epanalepſes. V. 34, pro Γύγλω τε καὶ Αὐδὸν, ſupra fuit Γύγλω τ. Δασκύλου καὶ Αὐδοῦς, 131, 38. V. 37, Hartungus legit Περμησσοῦ, itidemq; mox Περμησσὸς, ex Strab. 469, 473. Eiuſdem Περμησσοῦ mentio eſt in Theogonia, & in Virgilij Bucolicis. A Nicandro in Theriacis appellatur Πέρμησσος. Τέρμησσος ſane per τ Straboni eſt vrbs Piſidica, 764: pro qua Τερμισσὸς legitur apud Steph. Eodem verſu mallet fortaſſe quiſpiam παρὰ, præter. V. 42, ſcribe ἀποκτείνειν, expuncto altero ν. V. 43, rectius ἐπ' αὐτοῦ, vt 304, 6.

P. 304, v. 1, pro Ἡμανέρων ſcribe Μανέρων, dempto initiali η. ſic verò ſcribendum eſſe, patet non modo ex Herodoto, 75: ſed arguit etiam alphabetica ſeries apud Suid. V. 7 & 8, rectius forſan οἴτολινον, proparoxytonῶs: ſicut nimirum ab eadem origine legitur αἴλινον apud Sophoclem, αἴλινα apud Callimachum, & alios. V. 27, legi poteſt ἐξ αὐτοῦ, ſ. τῆ Ἡσιόδου. V. 37, τροπαῖς vſurpatum pro compoſ. ἀποτροπαῖς. V. 43, pro νεκυμαντεῖον legitur apud Strab. νεκυομαντεῖον, p. 24: νεκυομαντεῖον (inquit) τὸ ἐν τοῖς Ἀόρνοις. Ex quo loco patet, Xylandrũ pro Ἄορρον, quod eſt in Aldino codice, rectè poſuiſſe Ἄορνον. Sic verò & Plin. in proœmio libri 4, *Theſproti, Antigonenſes: locus Aornos, & peſtifera auibus exhalatio.*

P. 305, v. 1, pro νοσσιὰ legitur infra νεοσσιὰ, 320, 3. ambo apud alios etiam ſcriptores occurrunt: ſed νεοσσιὰ tamen primam originem magis repræſentat. eſt enim cum ſuo primitiuo νεοσσὸς deriuatum a νέος. V. 8, Stephanus ex Pauſania non Διάται citat, ſed Διασαί: quem τύπον eſſe dicit Macedonicum, vt ὀρεσαὶ, Αὐσκισαὶ, & ſimilia. pro Βαφύρας vero an legẽdum ſit Βαλύρας, vt 143, 22, iudicent alij. interuallum ſane magnum obſtare huic lectioni videtur. V. 15, pro δὴ ſcribendum eſt δέ: quæ loquendi formula tum alibi occurrit, tum 340, 14. V. 23, rectius diuiſe ὅ τι: quum ſequatur καὶ ὁ. V. 24, rectius cum Amaſæo leges κατέθηκε. V. 31, idem Amaſæus pro ἐκ τοῦ θείου legiſſe videtur ἐς τὸ θεῖον, dum vertit, *religionis & ſanctitatis plus præ ſe ferunt.* ſed a vulgata ſcriptura diſcedere non eſt neceſſe, quũ ſenſus ſit aptus, id ſcilicet eis diuinitus obtigiſſe, vt in maiore quam illi honore ſint, ac precio. V. 41, vt hîc μουσεῖα nominantur feſti Muſis ludi, ſic 306, 35, ἡράκλεια. cætera feſtorum nomina pleraque pro ει capiunt αι: vt ἡραῖα 66, 25: λύκαια 79, 28: δήλια 276, 4: at ἕρμαια 249, 1. Eodem verſu diſtingue poſt ἐρώτια. nam accuſ. ἆθλα pertinet ad ſequens particip. τιθέντες: ἄγουσι vero ſuum caſum repetit e præced. membro, ἑορτήν. Ibidem Amaſæus pro μουσικῆς legit μουσικοῖς, forſan quia ſequitur ἀθληταῖς. at genitiuus μουσικῆς referendus erit ad ἆθλα.

Pag. 306, v. 1, pro τὰ legendum τό. reſpicit enim ſequ. nomen παροίμιον. V. 2, rectius λελυμασμένον, vt feratur ad μόλιβδον. V. 6, pro δὲ ſcribe δὴ, *ſcilicet*: vt 260, 22: 305, 11. V. 11, ante τῇ omiſſa eſt præpoſ. ἐν: quod Hartungus quoque animaduerterat. V. 12, pro ἄλλοι τοῦ ſcribendum ἄλλου του, id eſt ἄλλου τινος: quo modo ἄλλῳ τῳ vſurpauit ſupra 233, 2. V. 15, in Aldino coniunctè ſcriptum ἡδοράκων: quod Amaſæus quoque ſequutus eſt. Hartungus & Xylander diſiunctè maluerunt ἡ Δονάκων: de quo nihil mihi quidem inueſtigare licuit. δονακὼν ſane arundinetum eſſet: in Δονάκων vero diſcriminis cauſa retractus accentus, vt in aliis etiã propriis. V. 19, pro ὑπὸ legendum eſt forſan αὐτοῦ. id enim pronomen requirit ſenſus. Iam vero ἁλίσκεσθαι cum ſolo genitiuo, ſine præpoſitione ὑπὸ, memini me ſupra etiam legere: atq; ita Lucian. quoque dicit τοῦ κάλλους ἁλούς, & Syneſ. ἑαλώκειν τοῦ πάθους. V. 28, pro ἀπαθεῖσαι opinor legendum ἀπαχθεῖσαι, vt in præcedenti membro: præſertim quum mox ſequatur alterum particip. ἀπαντήσασαι. V. 29, vt hîc Κρευσίδι legitur, ita Κρευσίδος v. 32. Stephanus barytonῶs habet Κρεῦσις, a quo eſt accuſ. Κρεῦσιν v. 30. Sic ſupra 258, 44, legitur Τευθὶς, itidemq; apud Stephanum: at 259, 12, Τεῦθιν habet Aldina editio, non Τευθίν, vt noſtra. nec video quî poſſit iſte accuſ. Τευθὶν excuſari. V. 40, Amaſæus legit αὐτόθεν. Ibidem in Τιφαιεῦσιν, a Τίφα, ſuſpicionem alicui mouere queat αι, quum analogia Τιφεῦσι poſtulet, vel Τιφαίοις. ſed ſcrupulum eximit Stephanus. is enim tradit, a Σίφη, ſiue Σίφαι, (nam vtroque numero vſurpari hoc ἐπίνειον τῆς Θεσπιακῆς) fieri primũ Σιφαῖος, inde Σιφαιεύς: quemadmodum a Κρήτη Κρηταῖος & Κρηταιεύς. Porro Σίφαι, per σ, legitur etiã apud Ptolemæum. Itaque in Pauſaniæ Τίφα Doriſmus eſt, vt ſcilicet τὺ dicunt iidem Dorij pro σύ: quinetiam Attici τῖλφη pro σίλφη. Similis Doriſmus ſupra notatus in 111, 21. V. 43, pro κομίσασθαι puto legendum ὁρμίσασθαι: quod Amaſæus quoque ſequutus videtur. V. 44, Θεσπιὰς hîc dicit, at ſupra Θέσπειαν appellat, 301, 35: & Θεσπιαὶ 302, 21. Agnoſcit hæc omnia Stephanus, & ſimilis in aliis reperitur diuerſitas. nam Θέσπεια & Θεσπία ſunt vt Κελαινεῖα & Κελαινεία: at Θεσπία & Θεσπιαὶ, vt Κοιλία & Κοιλίαι, Πλάταια & Πλαταιαί.

P.307, v.2, pro simplici σπατίαν vsurpat alibi cōpos. ἐπισπατίαν, vt 324, 3: 349, 36. V.4, vt hîc noster τῷ Ἀλιάρτῳ dicit, ita Hom. ποιήεντ' Ἀλίαρτον. Idē ergo hîc notandum quod supra de Πύλος, Λέπρεος, & simil. 422, 50. V.31, pro Τιλφοῦσα Steph. habet Τίλφωσσα. sic enim ille in Τέλφουσα scribit, ἔστι καὶ Βοιωτίας Τίλφωσσα κρήνη: Bœotice nimirum & Dorice ω pro ου posito. Τιλφοῦσα sane malo quā Τιλφοῦσα, vt contractum e τιλφόεσσα: τιλφόεσσα vero a τίλφη ortum, quod Attica & Dorica τροπῇ factum e σίλφη. V.34, ἐν τῷ αὐτῷ referendum erit ad ὄρει, quod longe ante præcedit, v.30: vel expunctis ἐν & τῷ, retinendum solum αὐτῷ, sc. Τειρεσίᾳ. V.37, pro ἀριθμοῦ ὡς, malim ἀριθμὸν ὅσα. V.38, in Aldino ἄνδρας legitur pro ἄνδρα: quod si mendosum non est, accipiendū erit pro ἀνδρῶν γένος. sed singulare ἄνδρα confirmat præcedens singulare γυναικός.

Pag.308, v.3, mendosum est Παρθενουμένους: cui quum aliam adhibere medelam nunc nō possim, lego interea Παρθενομένους. Amasæus verterat *impuberem filium*. Sed proprium hîc potius quam appellatiuum nomen indicatur. V.4, post αἷμα desideratur συνέβη, vel simile verbum: vel pro ῥυῆναι legendum ἐρρύη. V.7, pro Ἀλαλκομενὰς habet Stephan. Ἀλαλκομενέας, a nom. in εύς. V.15, aptius ἠρεμωμένον, vt feratur ad τὸ ἱερόν. V.19, rectius πρὸς Λιβύῃ. V.21, pro Ἰτωνίου supra fuit Ἰτώνου, 282, 13: quod mauult Hartungus. V.27, ἐς τρεῖς legitur etiam supra, 78, 32. sed vtrobique malo ἐς τρίς, vt scilicet ἐς ἅπαξ, & similia. Ibidem pro Ἰοδάμαι legendum videtur Ἰοδάμειαν, vt in præcedentib. nisi forte Ἰοδάμη & Ἰοδάμεια dicitur eadem, vt Πηνελόπη & Πηνελόπεια. V.31, ἔργον pro ἀγῶνα dixit, vt alibi quoque. V.33, pro Λιβηθρίων, quod supra etiam vsurpauit 305, 26, (sed substantiue, & masculine) Strabo dicit Λειβηθριάδων, 536. Reperitur etiā Λιβηθρίδων. V.35, Amasæus diuersam scripturam & distinctionem sequitur, hanc scilicet, καὶ πηγαί· τὴν μὲν, Λιβηθριάδα ὀνομάζουσιν· ἡ δὲ ἑτέρα, πέτρα, γυναικὸς μαστοῖς εἰκασμένη, καὶ ὅμοιον γάλακτι ὕδωρ ἀπ' αὐτῶν ἄνεισι.

P.309, v.13, vt hîc Κορωνείαν vocat regionem, sic apud Steph. quoq; legimus Κορωνείαν χώραν: quum tamen idem ille Stephanus incolas Κορωναίους vocari scribat, per αι. V.6, malet forsan aliquis compos. εἰσποιήσατο. est id sane vsitatius in adoptandi significatione. V.13, scribe τὸν Ἐποκλ. V.14, & 15, sic leges rectius, φυλαῖς δὲ Κηφισιάδα, τὴν δὲ ἑτέραν ἐπώνυμον αὐτῷ κατεποιήσατο. vbi φυλαῖς δὲ Κηφισιάδα suo more dicit pro, φυλῶν δὲ τὴν μὲν, Κηφισ. cuius generis ellipticam prolepsin tum alibi inuenies, tum 294, 16: 298, 13. Ibidem pro Ἄλμος & Ἄλμωνες supra fuerunt Ὄλμος & Ὄλμωνες, 300, 1. Vtramque scripturam agnoscit Stephanus, sed ita vt per α scripta ex Hellanico citet, at per ο ex Pausania. quin & Σάλμον ab eodem Hellanico nominari idipsum Bœotiæ oppidum testatur idem. Vtraque apud Steph. sine aspiratione leguntur: Amasæo vero aspiratio propterea magis (vt opinor) placuit, quia in altero ad appellatiuum ὅλμος alluditur, in altero ad ἅλς & ἅλμη. Supra tamen in Corinthiacis, 47, 36, Ἄλμος sine aspiratione cum Aldino codice retinuit idem Amasæus: quæ scriptura si mendo caret, referri nomen hoc potest ad verbum ἀλᾶσθαι. V.20, rectius Κλυταὶ καὶ Φαενναί: de quibus supra dictum in 100, 26. V.25, interpretes pro πέκται legunt τέκτονες. Sed forsan sic legendum, καὶ Ἀγγελίων τε καὶ Τεκταῖος, οἱ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος μαθηταί, οἱ τὸν Ἀπόλλωνα ἐργασάμενοι Δηλίοις, τρεῖς ἐποίησε. Colligitur id ex 75, 17. V.30, opinabar ego periodum istam, Πασιθέας δὲ ἐπὶ φησὶν ἐρᾶσθαι, subiiciendam esse versui Homerico: quia non de Vulcano, sed de Somno intelligenda est. Sed probabilior videtur Hartungi coniectura, nulla scilicet transpositione facta, post ἐπὶ inserendum esse Ὕπνον. Prior Homeri locus qui ad Vulcanum pertinet, extat Il. σ, his verbis, Τὴν δὲ ἴδεν προμολοῦσα Χάρις λιπαροκρήδεμνος, Καλή, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις. Posterior vero de Somno, Il. ξ. Ibi enim Somnus ad Iunonem, Ἦ μὲν ἐμοὶ δώσειν Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων, Πασιθέην, ἧς τ' αὐτὸς ἐέλδομαι ἤματα πάντα. & paulo ante Iuno in oratione ad Somnū, hanc ei promissionem facit, Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν, Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. V.37, aptius plur. ὀνόματα. nisi zeugmaticam esse structurā velis, vt supra 276, 3. V.44, rectius sic distingues totam sententiam, ἐν τῷ Ἀττάλου θαλάμῳ, Βουπάλου καὶ αὗται· καὶ πρὸς τῷ ὀνομαζομένῳ Πυθίῳ, Χάριτές καὶ ἐνταῦθά εἰσι, Πυθαγ. γρ.

Pag.310, v.8, scribe Φλεγυαντίδα: & mox sing. num. μετῴκισε, vt sequ. versu περιεκλίνεν. Est autem Φλεγυάντης a Φλεγύας perittosyllabως flexo per αντος, vt Steph. quoque annotauit. V.15, apud Homerum in vulgatis editionib. non legitur præpositio εἰς, & accus. πόλεμον: sed eorum loco post ἄρ inseritur ἐκ Θρήκης. Locus extat Il. ν, sic, Τὼ μὲν ἄρ' ἐκ Θρήκης Ἐφύρους μέτα θωρήσσεσθον. V.17, alterum e duobus infinitis verbis, δοκεῖν, & λέγειν, finite ponendum: & si λέγει scribas, parentheticως accipiendum est ἐμοὶ δοκεῖν. V.22, pro τηλικαῦτα leges aptius τηλικαῦται. V.27, pro οὐδὲ non dubito quin Paus. scripserit οὐδὲν, vt v.29. V.36, quidam disiunctè malunt ἀπὸ περιλιπών: vt ἀπὸ per tmesin disiunctum sit a sequentibus. Amasæus legisse videtur ἄπο, *procul*. V.29, in μοιχία inest Ionismus, sicut in ἀγαζονία, κολακία, & similibus, quæ communis lingua per ει enuntiare solet. V.42, pro Ἄωρειν annotat Hartungus alibi Χλωρειν legi. sic certe apud Apollodorum est: & supra apud nostrum, 164, 2: 64, 21.

P.311, v.2, vt hîc Ἀξιὸς legitur, ita v.29 Ἀξίους. sed Camerarius vtrobique pro ξ scribit ζ. Legitur sane Ἀζιὸς apud Eustath. 272: & patronymicum Ἀζείδης apud Suid. V.11, vsitatius συνείλεκτο, vel συνελέλεκτο. quanquam reduplicatio in aliis quoque omittitur, vt 113, 25. V.42, in priore membro subaudiendum e sequ. ἴαμα νόσου ἔσεσθαι, vel inserendum λωφήσειν τὴν νόσον. V.44, pro πέραν legendum esse πέτραν, manifestum est e sequ. Sic supra, 283, 21.

P.312, v.7, genitiuus Ἀκταίωνος, & reliqui casus supra etiam constanter per ω scribuntur, 283, 22: apud Apollod. vero per ο, sicut apud Ouid. Metam.3, *oculis Actæona quærunt*. Vtroque modo scribi, per ω & per ο, annotauit in suis Centuriis Hartungus, qui ad priorem scripturam per ω confirmandam hunc Euripidis iambum e Bacchis adducit, Ὁρᾷς τὸν Ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον; Similis varietas est in obliquis ab Ὠρίων & Αἰγαίων deflexis. V.8, post λοιπὸν distingue, non ante. Sic versu sequ. distinguēdum est ante πρός. pertinet enim illa præpositio

positio cum suo casu ad sequentia. V.13, rectius ὤρᾳ, vt 299,8,42. V.17, Κηφισιάδα reperies etiam supra 309, 14: alibi vero, & quidem frequentius, Κηφισίδα. Similis διλεξία ex Stephano notata in 9, 42. V.22, rectius παρ᾽ Ἀγαμέμνονος, *ab Agamemnone*. Locus Homeri est Il.ι. V.35, rectius Λεβάδεια, vt Ἐλάτεια, & similia: vel Λεβαδία: quæ scriptura posterior apud Strabonem extat, & Ptolemæum. Λεβαδεία tamen occurrit etiam 314,20.

P.313, v.6, forsan legendum θήρα: vt significetur Proserpinæ venatio. V.26, post Μνημοσύνης ponenda distinctio sententię vtcunque perfectæ. nam ordo est, ἀπὸ τούτου τοῦ ὕδατος γίνεταί οἱ τὸ μνημονεύειν τὰ ὀφθ. repetitis scilicet e præcedente periodo iis quæ desunt. V.40, οἰκοδομήματος dicit pro ὀροφώματος.

P.314, v.11, rectius forsan singulariter Δαίμονι, vt 313,10. Syllepticῶs itaque Τύχη καὶ Δαίμονι ἀγαθοῖς, pro Τύχη ἀγαθῇ, & Δαίμονι ἀγαθῷ. sic enim loquitur eo quo dixi loco. V.15, pro δέ τι scribe δ᾽ ἔτι. V.43, initio versus excidit proprium nomen filij. Supra 47,40, legimus Ἱππότου τοῦ Φύλαντος. si ergo is Phylas hunc vnum filium habuit, inserere possumus Ionicum accus. Ἱππότεα, versusque & sententia stabunt. V.44, scribe ἰκέλην, sine aspiratione. nam ἴκελος & εἴκελος deriuata sunt ex εἴκω.

P.315, v.5, magis proprie στρατιαί. V.8, pro Καφανὸς legitur apud Suidam Κάφανος, proparoxytonως. V.16, pro ἐπίσημα sæpius dicit ἐπίθημα. V.31, tolle distinctionem post Ῥοῖκος.

Pag.316, v.2, in Aldino est ἔωρτο: nostrum ἔερτο petitum est e vulgatis Homeri editionibus. Eustathius duplicem annotat lectionem, ἔερτο, id est συνεπέπλεκτο, ab εἴρω: & ἔερκτο, id est συνεκέκλειστο, ab εἴργω. quo modo etiam v.6, quidem ἐερμένον scribũt, quidam ἐεργμένον. Hesych. quoque vtranq; lectionem agnoscit, dum & ἐεργμένον citat, & ἔερτο. V.5, scribendum Εὐρυμάχῳ. non enim Eurymachus ipse monile attulit, sed minister ad eum pertulit. Prior locus desumptus est ex Od.ο, posterior ex Odyss. σ. V.7, in Aldino legitur τῷ εἰκοστῷ. nostra editio Hartungum, & vtrunque interpretem, atq; adeo ipsum sensum, autores habet. V.10, inserendus videtur articulus οἱ ante præpos. ἐν: vel ἐνταῦθα coniungendum cum præced. Sed infra simile occurrit loquendi genus, 319,27,42. V.19, legendum existimo vel καθ᾽ ἡμᾶς, vel ἐφ᾽ ἡμῶν, vt 321,28,35. Ibidem mox grammat. regula postulat Αἰγινητῶν. V.22, in Aldino est Κίρκον: sed verum esse Κίῤῥαν, patet ex 324,8:355,33: quod animaduerterat etiam Amasæus. Idem Amasæus mox pro Λαμιακοῦ (quod supra, 4,14: & 220,8, cum Aldino cod. retinuit) legit Μαλιακοῦ, Stephanum, Liuiũ, & Plinium autores secutus. Lamiam certe in Thessalia ponunt geographi, eamque interiorem. Vnde Liuius lib.46, *Phalaram in Maliaco sinu tenuit. inde Lamiam pecuniam quum deuexisset, ipse cum expeditis, dum Hypatam notis callibus petit, in stationem incidit Macedonum.* Sinum vero hunc a Maliensibus incolis esse denominatum, ex Stephano & Plinio docebitur infra in 323,19. Philostratus in Herodis sophistæ vita, eum nominat Μηλίδα κόλπον: Polyb.lib.18, Μαλιέα κόλπον. V.23, pro Ὑποκνημίδιοι (quod confirmant 323,20:329,4:335,44) habent Strabo & Ptolemæus Ἐπικνημίδιοι, itidemque Plinius. Strabonis verba hæc sunt, 478, οἱ δ᾽ Ἐπικνημίδιοι (s. Λοκροὶ καλοῦνται) ἀπὸ ὄρους Κνημῖδος, προσεχεῖς Οἰταίοις τε καὶ Μαλιεῦσι. Vbi nota Μαλιεῖς: a quibus Maliaco sinui nomen inditum fuisse modo dixi. Notandum etiam hoc est, apud Strabonem loco iam citato legi, Κίῤῥα & Ἀντίκιῤῥα: apud Ptolemæum vero Κύῤῥα & Ἀντικύῤῥα, 210. Sed Κύῤῥαν nullam, duas tantum Ἀντικύρας agnoscit Stephanus: at Lat. poeta iocose, *capita Anticyris non releuanda trib.* V.24, pro ταύτην legendum procul dubio ταύτῃ.

P.317, v.2, pro δέ νυν δῆλον, recte Camer. legit δέ νυ μᾶλλον. perspicuum id e v.23. luculenta fuit prior victoria, Thessalorum, quibus *Itonia Minerua* erat tessera; at longe clarior Phocensium, quibus tessera erat *Phocus*: hic mortalis; illa, dea. V.17, Amasæus legit Ῥοῖκος: quod nomen aliis quoque supra tributum fuit. Mox pro Δαϊφαίης legitur apud Plutarch. De virt.mul. Δαΐφαντος, p.435. V.23, rectius τό τε, diuise. V.38, rectius ἐπεβλήθη, vt 169, 21, & alibi. V.40, Φιλόμηλον habet etiam Diodor. 522: at Polyæn. Φιλόμηδον: Plutarch. in Timol. 457, Φιλόδημον.

Pag.318, v.5, rectius legi videtur Πῶρος, vt apud Diodor. est, 510. V.18, post ἀρχὴν subaudiendum Φαΰλλῳ συνέβη, vel simile quidpiam. V.19, rectius fortasse χαλκοῦν: vt χρόνιος sit qui χρόνιον νοσεῖ νόσον. vel per metonymian μίμημα χαλκοῦ χρονιωτέρου accipiendum pro χαλκῆ εἰκὼν ἀνθρώπου χρονιωτέραν νοσήσαντος νόσον. V.23, post ἐπὶ deest accus. αἰτίαν, ἔγκλημα, vel similis: quod Camer. quoq; animaduerterat. V.25, distingue post τοῦ ξενικοῦ. nam hoc quoque comma dependet ex aduerbio ὁμοῦ. V.28, rectius τῷ αὐτῷ, vt 112,28. V.31, pro Δαῦλις legitur infra Δαυλὶς, 319, 37: & supra in Atticis 40, 3: sicut videlicet Αὐλὶς supra, 296, 31. oxytonως certe legitur etiam apud Stephanũ, Strabonem, Ptolemæum, Homerum: & annotat Eustathius nõ nisi apud Æolenses Αὖλις & Δαῦλις vsurpari. Addit idem, eandem nominari Δαυλίαν, & Δαυλίαν. Sic vero & Πανοπεὺς appellatur a quibusdam Πανόπη, eodem Eustathio & Stephano testibus. At Strabo, 485, Πανοπεὺς, ὁ νῦν Φανοτεύς. Ibidem est anastrophe, ἐπῶν τῶν ἐκ τῶν Ὁμήρου, pro, τῶν ἐκ τῶν Ὁμήρου ἐπῶν. V.32, magis proprie στρατιὰ, exercitus. V.33, apud Herodot. 299, proparoxytonως inuenies Ἔρωχον. Idem Ἀμφίκαιαν habet pro Ἀμφίκλειαν. Stephanus vtranq; profert e Pausaniæ decimo, cum gentili Ἀμφικαεύς. Vide 351, 43. Ibidem pro Νέωνα habet Aldina editio Νεωναί: quod Stephanus quoque agnouisse videtur, quum huius oppidi ciuem non modo Νεώνιον, sed etiam Νεωναῖον appellari scribit, ea nimirũ forma qua Κλεωναῖος a Κλεωναί. Sed Νέων nõ solum apud eundem Stephanum & Herodotum extat, verum etiam hac ipsa pag. v. 9. Rursus apud Herodotum Τεθρώνιον legitur, per ε: quemadmodum etiã Aldina editio in hoc Pausaniæ loco, vitiosa diuisione habet τε Θρόνιον: quum constanter infra sit Τιθρώνιον, per ι, 352, 13: itidemque apud Stephanum. V.34, Δρύμον habet Herodot. pro Δρυμαίαν: Stephanus vero Δρυμίαν. Cum Pausania facit Plin.lib.4, c.3, *Drymæa regio, Daulis appellata.* eademque scriptura repetitur infra 352, 14. V.35, pro Θεσαλικῆς τε καὶ Φωκικῆ, opinor legen-

dum Τραχὶς ἡ Φωκική. nam in sequente huius regionis & oppidorũ descriptione nulla nec Thracis nec Phocica memoratur. Si quis vero ad Phocicam tuendã facere arbitretur quod apud Steph. in Φωκὶς, post Φωκικὸς πόλεμος, subiungitur καὶ Φωκική, respondebo Stephanum alibi quoque gentilibus & possessiuis masculinis fœminina subiungere solere, vt in Σκότουσσα, τὸ ἐθνικὸν Σκοτουσσαῖος, καὶ Σκοτουσσαία: & in Ὀσκεῖον, ὁ οἰκήτωρ, Ὄσκιος· καὶ θηλυκῶς Ὀσκεία. atque adeo post illud ipsum Φωκικὴ idẽ Steph. subiicit, ἔστι γὰρ καὶ παροιμία, Φωκικὴ ἀπόνοια: satis euidenter indicans se Φωκικὴν non substantiue pro vrbis nomine accepisse, sed adiectiue pro nomine possessiuo. Iam Τραχὶς ἡ Φωκικὴ ita hîc dicitur, vt supra 141, 22, ἐν Ἀμβρύσῳ τῇ Φωκικῇ. vel potius discriminis causa epitheton istud adiicitur, quia duæ fuerunt Trachines: vt perspicuum est ex his verbis Strabonis, lib. 9, p. 485, πλησίον δὲ Λεβαδίας καὶ ἡ Τραχὶν, ὁμώνυμος τῇ Οἰταίᾳ, Φωκικὴ πολίχνη. Quo in loco notandũ est, in appositione πολίχνῃ datiuo casu scribi, at Φωκικὴ nominatiuo: vt ambiguũ sit, vtro modo scripserit Strabo, Φωκικὴ πολίχνη, an Φωκικῇ πολίχνῃ. priorẽ lectionẽ secutus est in sua versione Xyl. De Trachinis autẽ ruderibus & tramite per OEtam infra narrat Pausanias 337, 40: 338, 34. Ibidem Φωκικὸς dici videtur pro Φωκικὸς σύλλογος: quod concilium neutro genere Φωκικὸν nominat 320, 12. Ἄμβρυσον vero etiã Ἄμφρυσον dici, per φ, & quidem geminato interdum σ, annotaui supra, in 141, 22. Ibidem Amasæus Πολυγόνιον habebat pro Φλυγόνιον. Sed verum esse Φλυγόνιον nostrum, testatur Steph. V. 36, pro Στιρρὶς legitur infra Στεῖρις, 354, 6. Ibidem nota genitiuum Ἄβας, pro Ἀβαίων πόλεως, e nom. sing. Ἄβα: quũ pluralis in eo nomine flexio sit vsitatior. Meminit etiam Steph.

P. 319, v. 3, & Πανοπίας legi potest, & Πανοπέα. ciuium illud, hoc oppidi nomen est. V. 8, οἱ Φωκεῖς synecdochice accipiendum pro οἱ ἐν Φωκίδι Πανοπεῖς. V. 11, prior Homeri locus extat Od. λ, Πυθῶδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος. posterior, Il. ρ, Σχέδιον μεγαθύμου Ἰφίτου υἱὸν, Φωκήων ὄχ' ἄριστον, ὃς ἐν κλειτῷ Πανοπῆϊ Οἰκία ναιετάασκε, πολέσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων. V. 17, θυιάδες per υ legitur etiam apud Hesychium: apud Suidam vero & alios, θυάδες, a θύειν scilicet, quod significat ἐνθουσιᾶν. Etymologus quoque θυιὰς a θύω deduci scribit pleonasmo τοῦ ι. Sed infra traditur alia huius nominis deriuatio, 321, 43. V. 34, nota diuersos casus, αὐτός τε καὶ τὸν δῆμον ὄχλον, pro αὐτόν τε καὶ τὸν ἄλλ. ὄχλ. In posteriori membro regularis est structura, in priori vero Græcismus ellipticus, vt versu præcedente ἔφη πείθεσθαι, pro ἔφη αὐτὸν πείθεσθαι. V. 35, pro ἐπανήκειν malet fortasse quispiam ἐπανήκειν. Sed ὡς in hac ipsa significatione cum infinito verbo inuenies etiam supra, 280, 29. V. 41, pro δαύλια rectius cum Eustathio & Stephano legemus δαῦλα: quod ex sequentibus etiam Pausaniæ verbis cognoscitur. Æschyli locus apud Etymol. extat, sed imperfectus. hunc enim solum citat versum, δαῦλος δ' ὑπήνη, καὶ γυγάδος πυθμήν.

P. 320, v. 1, rectius legi puto ἐξήρτηται. V. 8, aptius indicatiuum verbum ἔχει, vt in sequ. commate ἐσχήκασιν. Ibidem ἄγοντες ἱερεῖα dicit pro θύοντες, vel σφάττοντες aut σφάζοντες. V. 11, in Aldino pro ἠθείαν scriptum est ἀθείαν, errore manifesto. possis etiam εὐήθειαν legere, quo passim vtitur. V. 14, malo ἀναβαθμοὶ per θ, cum Camerario. legitur tamen ἀναβασμοὶ etiam infra, 331, 26. V. 17, forsan legendum κατ' ἀριστερὰ, vt in præced. commate κατὰ δεξιά. Potest tamen ἀριστερὰ excusari, si postponatur, hoc structuræ ordine, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ πεποίηται παρεστῶσα ἀριστερά. V. 20, legendum fortassis, ἐς τὴν Πλαταιίδα ἐς τὸ ὄρος τὸν Κιθαιρῶνα, sicut 228, 12, εἰς ὃ ἐνιδόντα ἐς τὴν πηγήν: & 108, 31, ἐν τῇ Πυρρίχῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ. V. 24, Amasæus pro ἔτι legisse videtur ἔστι. Sed si ταῦτα cum Aldina editione legamus pro ταῦτα, melius ἔτι ferri posse videtur. In sequ. certe versu pro ἐπ' αὐτοῦ rectius leges ἐπ' αὐτῷ. V. 31, Amas. & Lœsch. legerunt Εὐμόλπια, referentes ad ἔπη, non ad πίσις. V. 34, pro χθονίης, σφῶν, & φάτε, opinor legendum Χθονίη, σφὸν, & φάτο: vt Χθονίη sit pro Χθὼν seu Γαῖα. V. 35, rectius ἀμφίπολος, cum Hesychio, Suida, & aliis. V. 36, pro ὅσον ὀλίγη μεθ' ἣν, sensus & structura postulare videntur, ὅσον τῇ Γῇ μετὰ τήν. De Apollinis vero & Neptuni permutatione supra fuit 76, 1.

Pag. 321, v. 8, pro οὕτως scribe αὐτ. mox etiam pro παρεχημαλισμένος malet fortasse quispiam παρεχημένος: quia nomen σχῆμα iam præcessit, & παρέχεσθαι cum alibi sic vsurpatur, tum hac ipsa pag. v. 18. Sed ferri & alterum loquendi genus potest, vt supra 278, 39. V. 20, pro αἳ scribe ἃ, vt respondeat præcedenti τά. V. 22, scribe χρύσεαι: quod & præcedentia requirunt, & Aldina editio comprobat. V. 31, rectius θεὸν, vt in sequ. commate ἄνδρα.

Pag. 322, v. 2, Homeri locus est Il. β, vbi canit, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν. V. 7, post ἀκούοντες desideratur locale aduerb. ἐνταῦθα. V. 15, vt hîc legitur Κρήσιοι ἄνδρες, sic apud Suidam, μετὰ Μίνω τὸν Κρήσιον. Sed quum Cretensium mentio parum huc videatur quadrare, & præsentis temporis verbũ sequatur ἀγιστεύουσι, suspicari aliquis possit legendum esse κρήγυοι, id est ἀγαθοί: vt tale hîc sit epiphonema, quale in oraculo ad Glaucum Spartanũ, ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὰ μετόπισθεν ἀμείνων. V. 20, magis proprie σφαλλά. V. 34, Amasæus pro Κεφάλλην habet Κεφάλων. V. 44, idem pro ἱππέων legit ἵππων, vt 155, 6.

P. 323, v. 1, forsan Σικυῶνος, vel Σικυωνίων, vt 355, 44. V. 4, pro Δημάρετος fuit supra Δημάρατος, 155, 18. V. 7, συνωρίδα videtur adiectiue posuisse: vt sylleptica structura sit pro συνωρίδα τε πῶλον, καὶ πῶλον κέλητα: ac συνωρὶς πωλικὴ idem quod v. 10 συνωρὶς πωλική, pulli iugales. sed quum hoc sit paulo durius, legendum fortasse fuerit, συνωρίδα τε πώλων, καὶ πῶλον κέλητα, vt supra in Eliacis, 155, 22. V. 9, rectius ἀγωνιζόμενοι, nom. plur. V. 17, in Aldino scriptum Ἀμφικτυόνες, acuta penultima: Xylander reposuit Ἀμφικτύονες, proparoxytonως. ego verum esse puto Ἀμφικτίονες: vt idem sit quod περικτίονες, hoc est οἱ ἀμφὶ (seu περὶ) τοὺς Δελφοὺς οἰκισμένοι, seu (vt Hesych. & Harpocration ex Anaximene interpr.) περίοικοι Δελφῶν, qui circũ Delphos habitant, qui e circumuicinis gentibus in Delphicum concilium conueniunt. Hoc itaq; Pausanias ex Androtione refert, eos qui e circumuicinis in Delphicum consessum de more coierunt, primitus Ἀμφικτίονας fuisse nominatos: postea obtinuisse vt Ἀμφικτύονες appellarentur, nomine ad Amphictyonem huius concilij (vt quibusdam placuit) autorem, relato. quanquam

quam Suidas hoc obseruari vult, vt proprium Ἀμφικτύων scribatur barytonως, appellatiuum autem (hoc est, quo significatur Amphictyonici concilij senator) ἀμφικτυών, oxytonως, atq; inde ἀμφικτυόνες. quæ tamen differentia nō nisi in hoc Pausaniæ loco fuit obseruata: in aliis proparoxytonως legitur ἀμφικτύονες. Vt vero ad ἀμφικτίονες redeam, agnoscit illud scholiastes Thucydidis, p.117. ibi enim his Thucydidis verbis, Ἰώνων τε, καὶ περικτιόνων νησιωτῶν, hoc apponit scholion, περικτίονες εἰσὶ, καὶ ἀμφικτίονες, οἱ περιοικοῦντες. V.19, Αἰνιᾶνες per ι legitur etiam infra, 338, 35: itidemq; apud Suidam & Strabonem 587: apud Steph. vero & Harpocrationem Αἰνιᾶνες, per ι. Est & alia hîc scripturæ diuersitas. Nam pro Μαλιέας Harpocration habet Μηλιεῖς, Suidas Μολιεῖς. de quibus hoc pronuntiare licet, Μολιεῖς apud Suidam esse corruptum, itidemq; Μαλιέας apud Pausaniam: Μηλιεῖς vero ab Ionibus, (forsan etiā Atticis) Μαλιέας a Doriensibus appellari. De Ionismo quod dixi, colligitur ex Herodoto, qui p. 299, τῆς Δωρίδος χώρης (inquit) πόδεων στεινὸς ταύτῃ κατατείνει, κείμενος μεταξὺ τῆς τε Μηλιάδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρης. De Dorismo, quem etiam cōmunis lingua sequitur, dubitari nō potest, quum Doricum idioma huic tractui toti fuerit vsitatum. Hos porro Μαλιεῖς Steph. tradit nomen accepisse a Malo Amphictyonis filio, idemque nomen in Maliacum sinum propagasse. Idem testatur Plin. lib. 4, cap. 7, his verbis, *Postea* (id est post Locrorum oram) *Maliacus sinus, ab incolis dictus: in quo oppida Halcyone, Econia, Phalara.* De situ Maliensium supra etiam retuli ex Strabone, cuius eadem de re hæc quoque verba sunt, 491, ἔχουσι δὲ τὰ μὲν πρὸς Εὐβοίᾳ καὶ Θερμοπύλαις Μαλιεῖς, καὶ οἱ Φθιῶται Ἀχαιοί. Meminit eorundem rursus Pausanias infra 340, 31. Præterea Suidas & Harpocration quosdam in hunc consessum Amphictyonicum referunt quorum hîc nulla fit mentio, Achæos, & Perrhæbos: & contra omittunt nonnullos qui a Pausania recensentur, Thessalos, Locros, Macedonas, Nicopolitas, Euboenses, Athenienses. V.24, rectius ζημίαν, singul. numero. hic enim structuræ est ordo, οἱ Λακεδαιμόνιοι εὕραντο ζημίαν τῆς Φωκέων συμμαχίας. V.32, Amasæus post οὔτοι inserit μοῖραν, *partem*. Quod sequitur de prisco Bœotorum nomine, inuersa sententia legitur apud Stephanum in Ἀσπληδών: his scilicet verbis, τοὺς Αἰολεῖς πρότερον Βοιωτοὺς καλεῖσθαι. sed locus apud Stephanum est mutilus. V.41, in Aldino est Φωκέων: sed Φωκαιέων seu Φωκαέων recte a Xylandro fuisse repositum, perspicuum est e Stephano, & Strab. 195. V.42, pro αὐτῇ rectius scribes αὐτοί, scilicet Μασσαλιῶται.

P.324, v.5, deest καὶ ante μετά. V.6, nota hîc masc. gen. τοῦ συός: quum v.4 dixerit ἀγρίαν σῦν, gen. fœm. V.18, pro Δελφὶς δέ τι πόλις, videtur aptius legi posse Δελφοῖς δὲ ἡ πόλ. V.21, post ἐφαίνετο deest ἄξια. V.27, structuræ lex requirit ἀναβιβάσας. Ibidem post ἀνδριὰς desideratur αὐτοῦ ἀνακείμενος. Ibidem finita post Δελφοῖς periodo, pro τῇ scribendum τά. V.38, pro ἀγὰ Λαοδάμεια in Aldino vnum est verbum, ἀγοδάμεια. nostra lectio Amasæum & Camerarium autores habet.

P.325, v.5, Camerarius Παύσωνος legit pro Παίσωνος. supra idem Πίσων fuit, 179, 41. vnde aliquis suspicetur, veriorem huius nominis scripturam esse Πείσων, per ει. Sed Παύσωνος pictoris meminit non modo Suidas, verum etiam Ælian. Var. hist. lib. 14, c. 15. Apud Aristot. quoque Metaph. 8, vbi vulg. edit. habent Πάσωνος, interpretes legunt Παύσωνος. Plinij Pausias diuersus est, quum Pausiæ Plinius Sicyonem tribuat patriam, Pausoni vero Calaurean Pausanias. de Pausia supra fuit 69, 29. V.10, in Aldino legitur Μίναντος: Μίμαντος ex Camerario repositum est. Sed ne sic quidem integræ sanitati restitutus est locus. opinor ego post Βοιωτίος claudendam esse periodū, & sic continuanda reliqua, ἐκ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Μίμαντος, ἐντεῦθεν μὲν Ἀσυκράτης· Χῖοι δὲ Κηφ. Est sane vt Mimas, ita etiam insulæ quæ hîc recensentur, in Ionia Asiatica, non in Bœotia. V.13, tollenda est distinctio post Θεόπομπον, sicut in Aldina editione. nam Θεόπομπον Μίδειον dicit, pro Θεόπομπον ἐκ Μιδέας: sicut videlicet cæteri quoque a sua quisque patria cognominantur. Steph. tamen Mideæ ciuem Μιδεάτην & Μιδαῖον appellari tradit. V.35, post τὰς inserendum videtur aduerb. ἐφεξῆς, vel simile. V.37, pro Μιδείας supra Μήδας legi, annotaui in 5, 1. V.44, rectius sic distingues, ἀναθήματα δὲ στιν Ἀργείων, οἱ ἡγεμόνες τῶν ἐς Θήβ.

P.326, v.6, Steph. habet Οἰνών, per ω. attamen & supra per ο est Οἰνόη, 67, 16. V.7, pro ἀλλήλων legendum esse Ἑλλήνων liquido perspicitur ex 289, 11: cuiusmodi cōmutatio fuit etiam supra 121, 20. Porro Epigonorum plenior apud Eust. quā apud nostrum est catalogus, hic scilicet, Ægialeus Adrasti, Thersander Polynicis, Diomedes Tydei, Sthenelus Capanei, Alcmæon & Amphilochus Amphiarai, Stratolaus Parthenopæi, Polydorus Hippomedontis, Melon Eteocli filius. V.11, pro Μεσσηνίων legendum est Μεσσηνίων, vel Μεσσήνης: & sequ. versu μετασχόντες pro παρασχόντες: vt cognosces ex 136, 40. V.14, pro καθῆκον malet fortasse quispiam ἀνῆκον. ἄνωθεν sane & ἀνέκαθεν in referendis originibus frequenter vsurpat, vt cum alibi, tum 3, 15: 349, 12: 354, 7. Est ibidem etiam πρότερον accipiendum pro πορρώτερον. V.18, aptius est fut. κτίσεσθαι. V.25, rectius forsan προεῖχε, *profundebat*. V.34, pro τὰ legendum videtur ὁ. refert enim præced. Τιτυόν. V.43, tollendum est οἱ, eiusque loco ponenda distinctio.

Pag.327, v.4, pro τῶν simplicius leges τοῦ, ex 329, 25. Ibidem distinguendum est post πόλεμον. V.5, pro priore ἢ scribendum εἰ. V.17, suspicor Ὠρεῷ legendum pro Ὠρείῳ: & facere huc videtur locus quem Stephanus ex Characis Chronicῶn XVI citat, Ἀθηναῖοι ἅμα Χαλκιδεῦσι τοῖς ἐν Εὐβοίᾳ, καὶ Μεγαρεῦσι, στρατεύσαντες ἐς Ὠρεόν, Φιλιστίδην τὸν τύραννον ἀπέκτειναν, καὶ Ὠρείτας ἠλευθέρωσαν. V.18, ταύτης referendum ad porticum, de qua v.10. V.19, apud Suidam constanter legitur Σίβυλλα, vt Νίκυλλα, Κτήσυλλα, & similia. V.25, rectius forsan singul. ὕμνον. Ibidem nota οὐκ ante sequ. aspir. Ἡροφίλην: vt supra 273, 22, ἐπ' ἁμαξῶν: more Ionico. V.26, pro μόνην rectius leges μόνον aduerb. Ibidem pro τὸ δὲ procul dubio scribendum ποτὲ δέ. V.35, pro τὸ Μάρπησσον rectius leges τὴν Μάρπησσον, vt v. 33, & 38: & rursum 328, 12. V.36, pro Λάδωνι nō dubito quin scribendum sit Ἀϊδωνεῖ. Aidonei enim præcessit mentio, non Ladonis: & Ladon non Phrygiæ, sed

Arcadiæ est fluuius. Ἀϊδωνέως certe mentio repetitur infra 328,13. Eodem versu post χώραν, ad structuram & sensum perficiendum, requiritur verbum fin. συμβαίνῃ, vel simile. V.39, rectius post ταύτην, quam ante, distingues. pertinet enim ad τὴν Ἡροφίλην.

P.328, v.1, scribe ἀεί. V.19, pro Σαββὼ Suid. habet Σαμβήθην. V.20, rectius Χάοσι, vt apud Stephan. & Strab. V.24, scribe Πελιάδας, per ι, sicut paulo ante πέλειαι. atque ita legitur cum apud alios, tum apud Herodot. 70. V.27, pro ἃ legit Camer. ταῖ: sagaci coniectura. V.28, Ἀντιφήμου legitur etiam supra, 320, 31: apud Suidam vero Ἀντιφήμου. Carmini illa, hæc prosæ cõuenientior esse scriptura videtur. De Euclo dicetur infra in 330,19. V.30, malo ταῦτα: vt feratur ad sequ. γυναῖκες, quas hactenus enumerauit. V.33, Amasæus legit Λέοντος. quid si verius Λέοντος. V.34, concisa & manca est structura: plena sic, ὥστε τῇ ἐμβολῇ ἀπηχεῖν. V.36, pro περὶ non male reposueris πρός. V.44, Camer. legit ἐκλείψαντες.

P.329, v.1, pro τι legendum esse δέ, innuit præced. μέν. V.23, rectius ἀποδίδωσι, reddit. V.32, pro Κελαιναίῳ legere Κρηταίῳ, id est Κρητικῷ, nescio an sit tutum. V.36, Λεύκοφρυν habet etiam Eustathius apud Dionysium & Homerum: at Strabo & Stephan. Λευκόφρυν, acuta penultima. V.38, pro ὅτι & ὑπό, legit Amas. ὅτι & ἐπί.

P.330, v.3, rectius Τενεδίῳ: itidemque v.5 Τενέδιοι, vno ν: quum prima syllaba in Τένεδος a Græcis pariter & Latinis poetis corripiatur. Τένης quoque vno ν legitur apud Eustathium: apud Strabonem vero vtroque modo, Τένης 435, & Τέννης 700. V.18, magis proprie σπανίαν: & cõtra, v.35, σπάνιν. nam, vt Ammon. quoque annotauit, σπανία dicitur τὸ πρᾶγμα, σπάνις vero τὸ τῶν σπανιζόντων πλῆθος. quãquam addit, ista vocabula crebro ἐναλλάσσειν ἐν τῇ χρήσει. V.19, inconstans est scriptura in Eucli vatis nomine. Supra 328,28, legitur Εὔκλοον, hoc in loco Εὐκλῶ, infra Εὔκλου, 341, 7. Veram scripturam esse puto Εὔκλος: vt Εὔκλος sit ex Εὐκλῆς, sicut Ἴφικλος ex Ἰφικλῆς, & alia similia, facta declinationis enallage. V.34, τὸ δ' suo more vsurpat, pro τὸ ἕτερον δ', omisso in antecedente τὸ μέν, vt 294,16: 298,13. V.39, pro αὐλήσει opinor aptius legi posse αὐχήσει, *sese iactabit, iactabundus insultabit oppressis.* V.42, post εἰς ὀλίγον ponẽda distinctio periodica: vt sensus sit, insolentiam istam in breue tempus duraturam.

P.331, v.1, rectius ταυρόκερων, vt ῥινόκερων 297,31. V.11, pro φοινικίῳ malo φοίνικι, vt v.4. V.15, melius Ἀκέστορος, cum Amasæo. V.29, conuenientior sing. num. ἀνάθημα, quũ solius Hermiones simulacrum recenseatur. V.30, pro priori καὶ recte Hartung. legit ἤ. V.34, Amasæus legit Φιλαίδρῳ. Ibidem mox rectius Ἐλύειοι. tradit enim Stephanus Ἐλύρους vrbis ciues Ἐλυρείους appellari.

P.332, v.4, Σαρδὼ posteriore circumflexa legitur in hac pagina septies, in sequenti semel: quum gramm. regula postulet Σαρδώ. Eodem v. τῷ ἐπωνύμῳ accipiendum est pro, *in honorem eius a quo nomen traxerunt:* vel legendum τοῦ ἐπωνύμου. V.8, superflua est præpos. ἐπί. V.21, scribe Αὐτονόῃ τῇ Κάδμου, s. θυγατρί: de qua & Apollodorus lib.3. V.23, Amasæus singulariter legit πόλεως. V.27, Olbiam Sardiniæ agnoscit etiam Ptolemæus & Stephanus. alioqui suspicari aliquis posset pro Ὀλβίαν legendum esse Ἰολαΐαν. Strabo sane 248, Ἰολαεῖς inter Sardiniæ incolas recenset. V.28, Ὀχύρωμα, si mendo caret, eum τὸ ο pleonasmum habere videtur, quem ὀσαφὴς pro σαφὴς apud Atticos. V.33, pro ἴσῃ rectius forsan legemus ἴσοι. V.34, διὰ μέσου τῆς χώρας substantiue accipiendum, vt v.37, τῆς νήσου τὰ ὑψηλά. alioqui enim scribendum esset μέσης. V.43, apud Steph. legitur Κορσοί, posteriore acuta, vnde in sequ. versu est genitiuus Κορσῶν.

P.333, v.1, Amasæus pluraliter legit πόλεις. Ibidem pro Καράλιν & Σύλκους Strabo habet Κάραλιν & Σύλχους: a quibus apud Plin. lib.3, cap.7, Caralitanum & Sulchense promõtorium. Σύλκοι nominantur iidem a Stephano. Σύλκους enim esse tradit πόλιν ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα: Ptolemæus Σόλκους nominat. V.4, pro ἀφιστάντες verius leges ἀποστάντες. Ibidem pro εἰσῳκήσαντο scribendum εἰσῳκίσαντο, a them. in ιζω, a quo & particip. ἐσῳκισμένα v.5. V.22, scribe Σαρδόνιοι, per ο. nam Σαρδὼν genitiuo facit όνος, vt Γοργών, & similia. V.33, ἢ δὲ legitur in Camerariana epigrãmatum editione: sed rectius in Aldina ἡ δέ, s. πόλις. ordo enim est, πόσοι ὕδατος λάχες, πινόντων καθ' ἑκάστον ἦμαρ λαῶν, τὴν πόλιν ῥύεται, ἡ δὲ πέπωκε. V.36, Camerarius tollit tres istas voces, οἱ δὲ ἄγει. si quis pro iisdem malit ἄγω τι, per me licebit. V.38, redundat prius τήν. V.39, pro διεμέτρουν τὸ, censeo rectius legi posse διεμέτρουν τό. Sequente versu συγχέαντες accipiendum pro συγχώσαντες, quod verbũ significat aggesta terra cooperire.

P.334, v.8 & 9, perplexa est distinctio: planior hæc, θυσίαι τε ἐπὶ πομπήν, χαλκᾶ πώματα. Ἐπὶ ἀτ. V.10, si fœmininum articulum ἡ ante τέχνη demas, & ponas ante ὕδρα, maior in membris erit similitudo. V.14, rectius cum Amasæo leges, Ὀλυμπιοδώρου σφίσιν ἐξ Ἀθηνῶν ἀμυνοῦντος: vt patet ex 352, 31. V.19, vterque interpres legit τοῦ Λεοντίνου. mox vero si εἰκὼν post ἐστὶν tollas, dilucidior erit sententia. nam pro ἐστὶν εἰκὼν legere ἐστὶ νικῶν, non puto esse satis tutum. Apud Athenæum locus est libro 11, ex Hermippo, cuius pars huc facit, ἐπεδήμησε ταῖς Ἀθήναις ὁ Γοργίας μετὰ τὸ ποιήσασθαι τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐν Δελφοῖς ἑαυτοῦ χρυσῆς εἰκόνος. Itidem apud Plin. lib.33, c.4, *Hominum primus, & auream statuam, & solidam, Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit.* At Cic. in 3 De orat. *Cui tantus honos habitus est a Græcia, soli vt ex omnibus Delphis, non inaurata statua, sed aurea statueretur.* V.28, nota ἤροντο, pro ἤροντο, ab ἔρομαι: & v.25 ἵλεως pro ἵλεος contra grammaticorum obseruationes. quale item est ἄστως sæpe pro ἄστος. V.31, scribe ἀποπέμπουσιν. V.34, ὁ post ἐποιεῖτο recte potest expungi.

P.335, v.5, pro Bolgio Belgium legi apud Iustin. lib.24, annotarat Hartungus. V.14, in Aldina edit. legitur ἐπισπίσημος: pro quo vterq; interpres, Hartungus item & Camerarius, legunt ἐστὶν ἐπίσημος. eos nostra editio sequuta est. Si quis malit ἐπ' ἄσημος, suo fruatur iudicio. V.23, Amasæus legit, ἐπιμελῶς ὁ τρίτης ἰσταῖς. V.25, ante accus. μίμησιν desideratur præpos. κατ', vel similis. V.27, pro δίκην conuenientius legi videtur ἀκμήν, vt infra 337, 21. V.28, Camerarius mauult τειμαρρισίαν, itidemque paulo post μάρρον, non τειμαρκισίαι & μάρκαν.

καν. *merras* ſane vulgus noſtrum equas nominare ſolet. Contra Ὑσδάρρης infra (338, 36) Aldina habet editio, pro Ὑσδάρνης, quod aliquoties apud Herodot. legitur, 269, 287. V. 29, ἵππων legendum eſſe pro ἵππων, arguit participium ὄντα. V. 30, διάνοια cum Amaſæo accipiendum pro confidentia: vel legendum τοιαύτης. V. 36, rectius ἢ δ' οὖν, diuiſe. niſi malis ἢ δέον: vt δέον abſolute ſit poſitum, quemadmodum συμβάν v. 21. Sed δ' οὖν infra quoque legitur 351, 4.

Pag. 336, v. 8, rectius cum Amaſæo diſtingues non ante, ſed poſt Ἕλληνες, vt infra etiam 339, 12. V. 13, magis proprie στρατιά: itidemq; στρατιὰν v. 38. V. 22, Amaſæus pro ἐς τὴν legiſſe videtur ἀρίστην. ſi quis vero τὴν pro numerali nota τριακοσίαν poſitũ velit, vel ἐς τὴν perperam ex ἴσην factum, viderit quibus id rationibus tueatur.

P. 337, v. 4, Amaſæus non poſt πεζοί, ſed poſt χεῖρας diſtinguit. V. 7, pro μετὰ rectius leges κατά. V. 10, forſan leui tranſpoſitione facta ſic legendum, ἐπὶ τοὺς ἐναντίους μετὰ θυμοῦ καὶ οὐ δ. λ. V. 12, redundat alterum ἔτι: ſi prius tollas, idem erit ſtructuræ genus quod infra 343, 17. V. 13, opinor rectius legi poſſe μέχρις ὕπαρ. V. 15, Camerarius pro ἐπὶ legit ἢ ἐπί. ἐπιχεῖν vero in eadem ſignif. habes 319, 36: 339, 21. V. 21, pro τῇ reponi poteſt τε, quum τῇ mox repetatur. ſic certe cum alibi loquitur, tum infra 342, 1: 344, 38. V. 36, pro οὐδὲ ἔθος legendum eſſe οὐ δ' ἔθος, annotarat etiam Camerarius. Similem vero huius præpoſitionis vſum infra inuenies 340, 14. V. 39, ſublata poſt στενὴ diſtinctione, pro ταύτης & ταῦτα rectius leges ταύτῃ & τά. Faciunt huc quæ Strabo ſcribit 489, & Herodot. 283. Vide & 338, 34. V. 40, melius Τραχινίδος.

P. 338, v. 3, forſan rectius στρατιὰς μυριάδας τὸ πλῆθος τέσσαρας. V. 4, pro Ὀρεστεῖον ſequitur v. 6 Ὀρεσθεῖον. V. 8, ſtructuræ lex poſtulat ἐφόνευον. V. 10, pro ὅσα verius legi videtur ὅσον (ſ. πλῆθος) vel ὅσαι. V. 15, diſtinctio quæ poſt βαρβάρων eſt poſita, rectius in fine præcedentis verſus poſt αὐτίκα collocabitur. Eodem verſu ἀλλήλοις coniungẽdum cum præced. ἐκ διαδοχῆς. Non multũ abſimilis hic Iſocr. locus, ἐφεξῆς ἀλλήλοις ταῖς διαδοχαῖς γιγνόμενοι. V. 17, συμφοραὶ legendum eſſe pro συμφορὰς, manifeſtum eſt ex adiect. ὁποῖαι. V. 30, Amaſæus legit Κύκλωπας, plur. num. Sed retineri ſingularis poteſt ex Od. ι, vbi Cyclops Vlyſſis ſocios ἤσθιεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν Ἔγκατά τε, σάρκας τε, καὶ ὀστέα μυελόεντα. V. 32, rectius πρὸς Θερμοπύλαις, vt 340, 26. V. 35, pro τε reponi poteſt δὲ, quum præcedat μέν. V. 40, pro εὐπήματον ſcribendum eſſe ἀπήμαντον, perſpicuum eſt e Pindari verbis, quæ extant Nem. oda 1, τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς· εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κᾶδος ἀμφ' ἀλλότριον. V. 42, magis proprie στρατιά.

P. 339, v. 1, Amaſæus legit ἀπ' αὐτῆς, ſublato ſubſtantiuo ἡμέρας, & pronomine αὐτῆς ad præcedens ὁμίχλην relato. V. 19, ſi poſt στρατιὰ commaticam diſtinctionem ponas, itidemque in ſequ. verſu poſt ἀντιτάξαι τε, melius cohærebunt τε & καί. V. 21, magis proprie στρατιά. V. 24, redundat τε in fine periodi. ſi quis vero paulo ante pro optat. κατασκῆψαι malit indicatiuum κατέσκηψε, facile patiar. norit tamen idem, optatiuam ſtructuram etiã infra vſurpari, 345, 24. V. 25, pro Λαοδόκος inuenies ſupra Ἀμάδοκος, 4, 24. Suidæ Ἀμάδοκος videtur ab hoc eſſe diuerſus. V. 31, aptius plural. ἐκπλήξεσι. At mox pro τὰ δὲ τῇ νυκτὶ vſurpat infra ἐν δὲ τῇ νυκτί, 340, 2, 13.

P. 340, v. 6 & 9, pro ἄγνοια conuenientius legemus ἄνοια, quum eandem vocet μανίαν v. 11. ἄγνοια ſane λιτότερον eſſe videtur: quoniã ad ignorantiam acceſſit etiam dementia & vecordia. V. 23, rectius tranſpoſitis verbis leges ἀεὶ τοὺς ἐς χ. V. 40, pro corrupto iſto ἀκατήλοχον legit Hartũgus Μύσωνα κατέλοχε τόν: Camer. ἐς κατάλογον Μύσωνα τόν. Amaſæo placuit preſens καταλέγει. Locus Platonis extat in Protagora his verbis, τούτων ἦν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, καὶ Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος, καὶ Βίας ὁ Πριηνεύς, καὶ Σόλων ὁ ἡμέτερος, καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος, καὶ Μύσων ὁ Χηνεύς· καὶ ἕβδομος ἐν τούτοις ἐλέγετο Λακεδαιμόνιος Χίλων. Iam vero præteritum κατέλοχε vſurpat etiam infra 351, 38.

P. 341, v. 18, poſt τείχους nulla eſt in Aldina editione, nec in Amaſæi verſione diſtinctio: nec ea vel ſtructura vel ſenſus patitur. V. 23, Amaſæus legit ὀλίγοι. V. 33, rectius σωζόμενοι. V. 35, pro Μελανθίου ſcribendum eſſe Μελανθοῦς, annotarat etiam Hartungus. Locus eſt Odyſſ. σ. V. 40, nota hîc triplicem Ioniſmum, τοῖσι, μέσσῃ, νηί. Sequens Homeri locus extat Od. γ, vt teſtatur Hartungus. V. 44, hypallage eſt, πλέονι pro πλέων.

P. 342, v. 9, Ionico more τὸ pro ὃν vſurpatum eſt, vt 167, 44: ſi modo ea commutatio librariis nõ eſt imputanda. V. 15, ἐν Ἰλίου Περσίδι repetitur infra v. 44, & 344, 10. Sed mendoſe Περσίδι ſcriptum pro πορθήσει, vel potius περσει. περσει autem recte legi poſſe, cognoſcitur ex hoc Ariſtot. loco, De arte poetica, vbi fabulas e Parua Iliade deſumptas recenſet, Ἰλίου πέρσις, καὶ Ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες. Eandem lectionem agnouit Amaſæus, dum vertit, *in iis verſibus quos de Ilij populatione fecit:* & confirmãt ἡλίσκετο v. 26: περθομένην 344, 24. V. 22, pro γε aptius legi τε, patet e ſequ. καί. V. 24, Hartungus pro Σωΐνιδος legit Σίνιδος: de quo ſupra 44, 27. V. 26, pro ὑπερβάλλουσαι mauult Camerarius ὑπερβάλλουσι. V. 35, tolle parentheſeως ſigna, & poſt Ὅμηρος pone diſtinctionem cõmaticam. Homeri locus extat Iliad. ν.

P. 343, v. 8, αὐτὴν reſpicit fortaſſe cum Epeum ipſum, tum Troiæ muros. ſi quis malit ſing. αὐτὸν, vel αὐτὸν, per me licebit. V. 18, Τρῶας ſine ι ſcribendum: itidemq; Τρώων v. 7. At in Τρῳάδες (342, 31) diuerſa eſt ratio. id enim per craſin factum e Τρωϊάδες, (343, 32) vt Τρῷος e Τρώϊος, & ſimilia. V. 26, opinor vel προσηκον legẽdum eſſe pro προσηγον, eadem ſignif. qua verſu præced. ἁρμόζον: vel retento προσηγον nominatiuus φρόνιμαι vertẽdus eſt in dat. φρονίμαις: quæ poſterior lectio Camerario placuit. Sequens Homeri locus deſumptus eſſe videtur ex Il. ρ. ibi enim Aiax Phorcyni ictu in medium ventrem illato, dicitur ῥῆξαι θώρηκος γύαλον.

P. 344, v. 4, corruptus eſt locus. Lœſcherus cum Hartungo coniuncte legit Ἐστεκτορλώων: Amaſæus vertit, *in Tectorenis.* Sed quum neutrum horum nominum apud geographos inueniam, ſuſpicor legi poſſe, ἐς τε ἐφ' ἡμῶν, *vſque ad noſtram ætatem:* ſicut apud Arrian. ἔστε ἐπὶ κνέφας, *vſque ad dilucu-*

lam. Alterá suspicio est, legi posse, Φρυγῶν καὶ Τεκτοσάγων. Strabo sane, 203, Tectosagas ait Phrygiam Cappadociæ & Paphlagoniæ finitimam occupasse, sedesque circa Ancyram statuisse. Sed lubricæ sunt hæ coniecturæ. V. 31, pro ἤτοι videtur rectius legi posse οἴη, vel ὅτι: & sequente versu ἥκε pro ἧκε. Ibidem pro ἑρμοῦ cum Lœschero conuenientius legemus ὅρμου. V. 33, rectius ὅτι τούτῳ, vt cum alibi sæpe, tum 345, 9. V. 40, pro οἷς scribendum est οἷ, vt respondeat verbo ἐποιήσατο.

P. 345, v. 5, pro ἐν videtur legendum πρὸς: quum Olympicum non intra sed extra Syracusas ponat Thucyd. 220. V. 7, pro Δάτης scribendum vel Δάτις, cum Ctesia, p. 4, & Plut. 588: vel Δᾶτις, cum Herodoto & Suida. Prior historię locus est apud Herodot. 231: posterior, 236. V. 9, pro ἱερέα legendum esse ἱερὰ, manifestum est ex v. 3. V. 12, opinor sic rectius legi, αἱ δὲ ποιήσεις, ἡ τε Ὁμήρου ἐς Ὀδυσσ. vnam enim, non plures de Vlysse conscripsit ποιήσεις. quamobrem infra, 346, 8, quum dixisset, ἐν ἀμφοτέραις ἐδήλωσεν Ὅμηρος ταῖς ποιήσεσι, duorũ locorum alterum ex Odyssea citat, alterum ex Iliade. V. 15, pro relatiuo αἳ potest etiã demonstratiuum αἱ admitti. V. 20, αἰώπεροι referendum ad ἑταῖροι. simplicior ordo est, τούτων αἰώπεροί εἰσι καὶ οἱ ἱερεῖα φέροντες τοῦ Ὀδυσσέως ἑταῖροι. V. 30, legendum τοῦ συνεχοῦς τῆς ὑμωρείας; vel τῆς συνεχοῦς ὑμωρείας. V. 31, σίφωνος manifesto errore positum pro στέφονος: vt arguunt πλέκων v. 22, & συνάγει v. 27. V. 32, pro γῆρα legendum esse σεῖρα, ostendit articulus τῆς in sequente versu. ibi enim τῆς σειρᾶς dicit, velut de catena iam ex præcedentib. nota. V. 39, Amasæus legit πεπλεγμένος, s. κάλως. V. 42, pro parentheticis notis rectius pones distinctiones periodicas.

P. 346, v. 2, pro Ἀνήνυος habuimus supra Ἀνηνέως, 36, 5: vtrunque legitur etiam apud Apollodorum. V. 9, pro τῶν χερῶν videntur interpretes legisse ταῖν χεροῖν, id est ταῖς χερσί. V. 11, pro ποσὶ rectius fortasse γόνασι legemus, vt apud Lucian. ἐς γόνυ οκλάζας. Ibidem Amas. legit προσέρχεσθαι, *accedit.* V. 13, legendum ὅτι θρίνων, vt v. 16. V. 17, cum προσφυὲς (vel προσφυέα) subaudiendum videtur infinit. verbum εἶναι: vt idem sit quod προσφῦναι: & ἀπὸ χρονῆς accipiendum pro ἀπὸ χρονιωτέρας αἰαχώσεως, *e diuturniore contactu.* V. 32, distingue ante παρὰ Διός, nõ post. pertinent enim hæc ad sequ. V. 33, lege τῇ παιδί, fœm. gen. V. 41, transpone distinctionis notas, periodicam post καθεζόμενος, commaticam post σῆμα: inserto μὲν post Πρωτεσίλαος. V. 44, post ὅτι insferendum ὁ Ἰασίδης, vt planum est e sequ.

P. 347, v. 3, rectius ἐνδεδεμένην, *illigatam.* V. 22, distingue non ante, sed post τοῦ Πελίου. V. 28, magis proprie στολὰν. V. 35 & 36, distinctiones sunt vitiosæ. post πολίχνιον claudenda est periodus: post Θήραν, & Ὀδυσσεῖα, ponendæ notæ commaticæ. V. 39, rectius ἰελινεῖς, cum Etymologo, Hesychio, Suida. nam ἰελινεῖς pluraliter potius vsurpatur pro ἰελινύες.

P. 348, v. 2, pro ἐς verius leges ἐκ: vt tmesis sit, ἐκ γὰρ ἤλυξε, pro ἐξήλυξε γὰρ. id est ἐξέφυγε. V. 4, verius τεφρουμένη, id est καιομένη. V. 5, rectius αἰνᾶς, id est ἀπλωτοῦς, seu δεινῆς. Fabula prolixe narratur ab Apollodoro lib. 1. V. 14, scribe ὁπόσον, s. μέρος. V. 15, pro σαίρουσιν aptius fortasse legemus σκάλλουσι, *scalpũt.*

V. 18, in Aldino est Χοάσπου. sed verum esse Χοάσπου, manifestum est ex Herodoto, Strabone, Plinio, aliis. V. 19, magis proprie στολὰν. V. 33, post ἐστι pone distinctionem commaticam. V. 36, si post γυναῖκες commaticam distinctionem collocemus, & pro ἐὰν legamus εἰσιν, sentẽtia & structura erit concinnior.

P. 349, v. 3, pronomen τοῦτο rectius forsan post ἐπιπίπτει δὲ, quàm post τῆς πόλεως collocabitur. V. 4, malim ἄχρις οὗ, vt infra ἕως οὗ, 351, 15. V. 7, Amasæus suspicatur aliquid deesse post χαλκοῦ. V. 12, pro Πευκέλλα supra fuit Πευκάλα, 238, 37. Strabo 671, Rhyndacum in Azanitide Phrygiæ parte oriri scribit. Sed alium fortasse Pausanias intelligit. V. 13, opinor rectius legi, ὕψος ἔχει εὐπρεπῶς, vt infra 353, 8: 356, 10. V. 18, rectius ὅτι τούτῳ, vt 345, 9: 352, 39, & alibi passim. V. 19, si φασὶν in sequente versu colloces post ἀπέχειν, structuram efficies cõcinniorem. V. 25, vsitatius ἐρείποντες, per ει, vt alibi quoque annotaui. V. 38, & 40, pro Νεῶνα legitur apud Herodotũ Νέωνα: qua de re supra in 318, 33. Herodoti locus extat 299: Bacidis autem versus supra, 295, 7.

P. 350, v. 3, συνῴκησε legendum esse pro συνῳκῆσαι, manifestum est partim ex augmento, partim e sequentibus. Bacidis oraculum supra cõmemorauit, 295, 7. V. 10, pro εἰσὶ καὶ, non inepte legi potest εἰσὶν αἱ. V. 28, si pro ἐς δὲ ἐς legamus ἐς γὰρ, & οὐδὲ pro καὶ, structura erit aptior. V. 35, pro Τιθοραία legitur supra Τιθορέα, 349, 33: 295, 3: itidemq; apud Herodot. 299. Sed Τιθοραία per αι agnoscit etiam Stephanus. Ac vt vrbis duplex est scriptura, sic est duplex etiam gentile, Τιθορεὺς, 295, 8: & Τιθοραιεὺς, 350, 14: hoc, vt Λιλαιεὺς & Πλαταιεὺς, a Λίλαια & Πλάταια: illud, vt Μαρθουρεὺς a Μαρθουρέα, de quo in 274, 33. V. 39, pro ὡς rectius leges ὅς. V. 44, ante τῆς Σικυωνίας inserendum esse articulum τό, satis arguit sequens membrum, τὸ ἐκ τῆς Ἰσσίας.

P. 351, v. 9, apud Herodotum Ionico more legitur Ἰστιαῖος, 168. V. 10, pro ποτὲ rectius leges ποτὶ, id est ποτὲ, *aliquando.* V. 11, Λιλαία legitur etiam apud Ptolemæum: at v. 24 Λίλαια: itidemq; supra 318, 31: necnon apud Homerum, Stabonẽ, Stephanum. V. 14, nota πολιορκηθέντες, pro πολιορκηθέντες. V. 16, verius aorist. συνέστησεν, vt 352, 41. nam συνέστηκε neutralem habet signif. V. 22, pro ὥστε legendum videtur ὡς τά. τὰ πλείω vero infra etiam vsurpat absolute, 353, 8. V. 37, ante καταρχόμενος desiderari videtur ὅς. Ibidem ἐπ' αὐτὸν nõ caret mendi suspicione. verius forsan ἀπ' αὐτῶν. V. 32, post ὀνομασθῆναι pone distinctionem commaticam. Ibidem ἐς τὴν πόλιν dixit pro ἐν τῇ πόλει: vt 119, 31: 292, 40: & ὅτι γὰρ, pro ἀλλ' ὅτι. V. 33, scribe πεποιῆσθαι. Versus autem desumptus est ex Iliad. β. V. 35, rectius legi διάφορα, manifeste ostendit relatiuum ὅσα. V. 36, Amasæus legit προσῆπτοι. V. 43, Herodotus Ἀμφίκαιαν vocat, non Ὀφιτεῖαν, p. 299. atq; adeo Ὀφιτεῖαν perperam hîc legi, satis declarãt sequentia, quum ab Amphictyonibus post bellum sacrum Ophiteæ nomen huic oppido impositum scribit. itaque non dubito quin & apud Herodotum recte legatur Ἀμφίκαια, & hîc eadem sit scriptura sequenda: præsertim quia fabula quæ in sequ. narratur, non magis ad τῆς Ὀφιτείας, quam ad huius

huius Ἀμφικαίας etymon alludere videtur, Ἀμφίκαιαν scilicet dictam παρὰ τὸ ἐκεῖ ἀμφοτέροις καυθῆναι, τόν τε παῖδα, καὶ τὸν ὄφιν. Hoc ergo videtur velle dicere: priscum nomen, quod Herodotus quoque agnouit, esse Ἀμφίκαιαν: hinc postea deprauatum Ἀμφίκλειαν. tertio, post bellum sacrum, ab Amphictyonibus nominatam fuisse Ὀφιτείαν, nomine ad pristinam appellationem & tritam vulgi sermone fabulam alludente. Stephanus nulla τῆς Ὀφιτείας facta mentione, ex Pausaniæ decimo affert Ἀμφίκαια: eandemque ab eodem etiam Ἀμφίκλειαν dici tradit.

P.352, v.11, rectius αὐτοῖς τε τοῖς Ἀμφ. V.15, nota Τιθρωνεὺς a Τιθρώνιον, sicut Θεμιστωνεὺς a Θεμιστώνιον 349, 16. agnoscitur idem a Stephano. V.17, videtur locus esse mutilus. comma enim istud, κατὰ Ἡροδότου λόγους, non quadrat ad præcedentia. & apud Herodotum non Δρυμαίαν legimus, sed Δρύμον, 299. Nihil etiam de Naubolensibus comperi. Nauboli Apollodorus meminit, & Homerus Il. β, dum Schedium & Epistrophum Phocensium duces, filios esse dicit Ἰφίτου Ναυβολίδαο. Hoc tamen monendum putaui, distinctionum notas cum Amasæo transponi posse, commaticam post λόγους, periodicam post ἀρχαιότερα. Ibidem pro φασι, in Aldino est σφισι, elliptica structuræ forma. V.19, rectius simplex ἄγουσιν. V.24, magis proprie σπαδαί. V.25, ferri potest αὖτις. sed legere possis etiam αὐτῆς: cuius structuræ exemplum extat 273, 33. V.35, pro Ἐλατεῦσι, versu 23 legitur Ἐλατειεῦσι. Sic viceuersa pro Ἐλατειέων v.22, legitur Ἐλατέων 353, 16. Vtraque ab Ἐλάτεια formantur, & vtraque analogiam aliquam habent. Ἐλατειεὺς enim ab Ἐλάτεια sic formatur, vt Ἀμφικλειεὺς ab Ἀμφίκλεια v.10 & 11: Ἐλατεὺς vero ab eodem Ἐλάτεια sic, vt Ἀλεξανδρεὺς ab Ἀλεξάνδρεια, & similia. Stephanus trisyllabum duntaxat Ἐλατεὺς agnoscit. Eiusdem generis est Μυωνεῖς a Μυωνία, 357, 6: necnon ea de quibus paulo ante v.15. V.39, Κοστοβῶκοι hîc nominari videntur qui Straboni sunt Τολιστόβογιοι, Eratostheni Τολιστοβώγιοι, Plinio *Tolistobogi*, Stephano Τολιστόβιοι: gens barbara, e Gallia in Asiam profecta, sicut & Tectosages.

P.353, v.1, rectius αὐτῇ quam αὔτη. V.7, structuræ lex postulat αἰόντα, vt apud Thucyd. ἔκπλουν ποιεῖται, λαθὼν τὴν φυλακήν. V.12, pro συνεχῆ in Aldino est συνεχῆς, mendose. Camer. legit συνεχῶς. V.23, magis proprie σπαδιά.

P 354, v.1, pro ἐδήλωσα forsan aptius ἠκρίβωσα, *accurate inquisiui*. V.2, rectius ἀνοιγνῦναι. V.9, Atticus iste demus, Pandionidis tribus, a Stephano, Suida, & aliis Στειρία nominatur, & gētile Στειριεύς: itaque hîc legendum Στειριέων, vel Στειριῶν, vt sing. num. Στειριῶς dicitur pro Στειριέως. V.9, scribe ἐπὶ τούτῳ, vt 352, 39. V.15, pro κατειλημμένον legendum vel κατειλημμένον, vt 242, 18: vel καθειλιγμένον, vt 350, 29. V.16, ante ὅπως deest periodi protasis, ἔνθα πλεῖται, vel aliquid tale. V.17, pro πεδία scribendum πεδιάς, vt 352, 21. V.18, pro καὶ ἐν γῇ τῇ legendum opinor καὶ ὕσγη ἐν τῇ Ἀμβρ. vel plurali numero ὕσγαι quæ lectio & structuram iuuat, & sensum. Turnebus sane, Aduers. lib. 19, cap. 25, pro ἐς, quod sequitur versu 20, sagaci coniectura ὕσγη legendum esse tradit: & ὕσγης meminerunt etiam Hesychius & Suidas, hic herbæ, ille coloris esse speciem docens: a qua ὕσγινον χρῶμα, ὑσγινοβαφῆ ἱμάτια, & similia: quorum apud Latinos quoque scriptores mentio, Plinium, Vitruuium, alios. Ibidem nota θάμνος in vtroque genere, masc. & fœminino, positum, vt supra κίων, 168, 19. V.21, Amasæus legit σχῖνος, lentiscus. Ac lentisco quidem Dioscor. quoq; suum tribuit καρπὸν, vt Plinius baccas: sed σχίνῳ idem Dioscorides, præsertim vero τῷ ὀξυσχοίνῳ, dat καρπὸν μέλανα περιφερῆ. V.23, pro δέ τοι, rectius legemus δέ τι. V.38, pro καταντης videntur interpretes legisse ἀνάντης, dum verterunt *acclinis*. sed mutare lectionem non videtur consentaneum. V.39, θελῆσαι accipiendum pro *maluisse*. Sensus enim est, Homerum in Phocensium catalogo maluisse hoc oppidum vetere nomine Κυπάρισσον, quam recēte Ἀντίκυραν appellare: quum tamen Anticyræ nomen iam tū vsurpari cœptum esset, & Anticyreus, a quo vrbi nomen inditū creditur, Herculis ætate vixerit. Versus Homeri extat Il. β, Οἳ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν. Poetas autem vetustis magis quam recentibus delectari nominibus, supra docuit, 222, 41. V.43, pro Ἀτίλιος legitur in Aldino Ὀτίλιος. Amasæus legit *Titus Flaminius*, ex 352, 34: Xylander posuit Ἀτίλιος, ex 213, 3, 8. Sed vtrobique legendum videtur *Villius*. nam vt supra Atilio Flaminius successor missus esse dicitur, ob Grecos durius tractatos: ita Sigonius ex Liuio refert, P. Villium Tappulum nihil memorabile in Macedonia egisse, eique successisse T. Quinctium Flamininum: illum anno DLIIII, hunc DLV prouinciam obiisse: qua de re supra quoque dictum in 222, 31.

P.355, v.11, pro αὐτὸν rectius leges αὖ τόν. V.15, pro οἰκία possis etiam legere οἰκεία, s. γῆ, id est πατρίδι, vt mox ἐν γῇ τῇ Τρῳάδι. V.19, melius φαρέτραν, paroxytonως, cum Etymologo, Hesychio, Suida, Eustathio. V.21, sententia est imperfecta. Amasæus post οἱ Βουλίδιοι inserit συντελέσαι ἐς. sic enim interpr. *Contribuerunt se Bulidij Philomelo & Phocensibus in eundem conuentum*. V.24, cum σταδίων subaudiendum est substantiuum regens, ὁδός. V.41, post ἐς τὴν Κίρραν deesse aliquid Hartungo videtur. subintelligere possumus λόγος, μῦθος, vel simile quidpiam. V.43, conuenientius aorist. ἀπέπεμψαν, vt in præced. membro ἠσέβησαν.

P.356, v.25, verba ista, ἀνθοῦντα ὑπὸ τῆς ὀσμῆς, ab Amasæo accipiuntur καθ' ὑπαλλαγὴν, pro ὄζοντα ὑπὸ (seu κατὰ) τὴν ἄνθησιν. sic enim vertit, *e florum odore*. possis etiam reddere, *odore scatentem & veluti florentem*. Supra, marina aqua naufrago Aiaci ἐπανθεῖ, 347, 32. V.33, Amasæus & Hartungus pro Μάκαρος legunt Μακαρέως. at Μακαρεὺς supra numeratur inter Lycaonis filios, 238, 1. V.37, rectius χαλκοῦ πεποιημένον, subaudita scilicet præpos. ἐκ, vt 357, 26. V.39, pro Τηλέκλους rectius supra legitur Τηλεκλέους, 248, 36, vt Ἡρακλέους, Περικλέους, & similia. Sed reperitur etiam issosyllabū Τήλεκλος, vt Ἴφικλος, in Spartanorum regum catalogo, 83, 4. V.42, rectius θρίκος, per κ, vt supra etiam monui, in 41, 4. at Προσβουρονίης Ionico more dictum, quia de Ioniæ rebus sermo est. Sic 357, 23.

Pag. 357, v.6, non absurde articulum τὸ inseres ante πόλισμα. V.10, pro Οἰάνθεα legitur apud Pro-

lemæum Εὐάνθεια, 210. Sed nostram scripturam agnoscit Stephanus, dum hãc Locrorum ciuitatem ab Hecatæo Οἰάνθην, ab Hellanico Οἰάνθειαν appellari tradit. Sic Plinius OEanthen, Mela OEanthian memorant. V.16, pro οἷ legendum οἷς, s. πλοίοις. V.23, Πύθεω Ionico more dixisse videtur pro Πύθου: quia de Ionico homine mentio est. Ionico enim idiomate Charon suas historias scripsit, vt ex Athenæo cognoscimus. Apud Suidam vero hic Charon Lampsacenus, dicitur υἱὸς Πυθοκλέους.

Hæc in singulis paginis notatu digna iudicaui. Superest vt de iis nunc dicam quæ nõ ad vnam & alteram paginam sunt adstricta, sed latius diffusa. In his vt grammaticorum methodum sequar, exponam primum scripturæ quasdam diuersitates. Eiusmodi ergo diuersitatem habent quib. in posteriore compositionis parte adiectum est νῆσος. aliquoties enim reperias Χεῤῥόνησος & Χεῤῥονήσιοι, vni co ν: at rursum ν geminato Προκόννησος & Προκοννήσιοι, itidemque Πελοπόννησος & Πελοποννήσιοι. Eadem diuersitas est apud Stephanum. nam Πελοπόννησος quidem gemino ν scriptum habet auctor ille: at Ἀλόνησος, Ἀλωπεκόνησος, Μυόνησος, Προκόνησος, Χεῤῥόνησος, ν simplici: eamque scripturam confirmat Euripidis iambus iste, Ὃς τὴν ἀρίστην χερρονησίαν πλάκα Σπείρει. In quibusdam alterum ρ negligitur: vt sunt Χρυσορόας: item καταρυῆναι, ὑπορυῆναι, (cum simplici ἐρύη) περιρηθῆσα, & similia; quæ ρ communiter solent geminare, vt plerique grãmatici annotarunt. σ etiam in quibusdam modo simplex, modo duplex scribitur. Talia sunt Κάσανδρος & Κάσσανδρος, Πεσινοῦς & Πεσσινοῦς, Πίσα & Πίσσα, Γλισᾶς & Γλισσᾶς, Ἰσώριος & Ἰσσώριος. talia item Παρνασὸς & Παρνασσός, Ἀλικαρνασὸς & Ἀλικαρνασσός, Μυκαλησὸς & Μυκαλησσός, Τευμησὸς & Τευμησσός, Κηφισὸς & Κηφισσός, Ἰαλυσὸς & Ἰαλυσσός, Κνωσὸς & Κνωσσός. talia deniq; barytona ista Πανύασις & Πανύασσις: Ἄμβρυσος & Ἄμβρυσσος: Λάρισος & Λάρισσος. de quibus pronuntiare, difficile est, quia quædam ex iis non satis euidentem habent etymologiam. Πίσα quidem vno σ rectius scribi videtur, veluti παρὰ τὸ πιπίσκεσθαι, vnde etiam πίσεα denominantur loca irrigua: at cõtra in Γλισσᾶς gemino σ patrocinatur Atticum primitiuum γλισχρὸς apud Hesychium. Similiter Τευμησσὸς & Μυκαλησσὸς confirmari videntur ab Atticis istis Ὑμηττὸς, Λυκαβηττὸς, & similibus: Τευμησὸς tamen & Μυκαλησὸς damnare prorsus non poterimus, quum & Λυκαβησὸς apud Aristoph. ac Suidam vno σ scribatur; & pro Stephaneo Σφηττὸς apud Pausaniam nostrum sit Σφηττός. Τελμισσὸς vno σ recte scribi ostendit Pausanias, dum eam ἀπὸ τῶν τελμῶν νησίδων nomen accepisse refert. Itidemque Ἀλικαρνασὸν dictã arbitrantur nonnulli, quod in Carico Isthmo sit condita, & ἁλὶ veluti Καρῶν νῆσος cingatur. (quod etymon satis exprimit Herodotus, p.38, dum oppidũ istud Ἀλικαρνησὸν appellat, & ciues Ἀλικαρνησεῖς) Quin & altera nominis ratio, quæ ab aliis huic ciuitati tribuitur, non respuit simplex σ, nimirum παρὰ τὸ νάσσασθαι, quia Cares ea condita πρὸς ἁλὶ ἐνάσαντο, id est ᾤκησαν. quo modo etiam Παρνασὸς tam vir quam mons dictus videtur a verbo παρανάσσασθαι, quod est accolere. Vt ergo in simplici νάσσασθαι poeticam esse τοῦ σ duplicationem tradunt grammatici, ita Παρνασσὸς quoque & Ἀλικαρνασσὸς eundẽ habere διπλασιασμὸν videbuntur. Μεσσάπιος certe, Μεσσήνη, Μέσσοα, & similia, manifestam habẽt geminationem, vt etiam simplex μέσος. Verum ista in nominibus illis geminatio ita obtinuit, vt non poetica, vel alius cuiuspiam dialecti propria, sed communis & analoga esse videatur. Contra Ἰχνοῦσσα, Οἰνοῦσσα, Πιτυοῦσσα, Ἀργινοῦσσαι, Σφαγιοῦσσαι, & similia, gemino quam simplici σ scribuntur rectius: quippe in quib. οῦσσα euidentem habet contractionem ex όεσσα. plerunque tamẽ geminatio in his solet negligi: imo non geminatio tãtum negligi, sed accentus etiã quandoque ex penultima in antepenultimam retrahi, vt vel solum Συρακοῦσαι declarat apud Suidam, Stephanum, & alios. in eo enim nomine simplex σ ita obtinuit, vt si geminare illud voluerimus, errasse, non analogiam secuti esse videamur.

Porro vt in his additio & detractio nunc vsum, nunc analogiam sequuntur, ita etiam in aliis nonnullis. Θρᾷξ & Θρᾴκη per ᾳ diphthongum cum Etymologo scribit etiam Stephanus. sæpe tamen vt apud alios, ita etiam apud Pausaniam nostrũ ι negligitur. sic etiam ῥᾴων & ῥάων promiscue scribitur: itidemque ἡρῷον & ἡρῶον: Τρῳάδες & Τρωάδες. similiter ἥρῳος & ἥρωος, μητρῷος & μητρῶος, πατρῷος & πατρῶος, Ἀχελῷος & Ἀχελῶος. ῥᾴων certe pro ῥαΐων dicitur, λῴων pro λωΐων, ἡρῷος pro ἡρωΐος: eademque in aliis similibus fit crasis. attamen vsu adeo frequente ι in illis apud Græcos neglectum est, vt apud Latinos ea plane monophthongωs vsurpentur. nã vt Thrax & Thracia dicitur, ita herous, eous, Trous, Achelous. In verbis etiam ἔφηνε, ἐκάθηρε, ὑπέφηρε, ἐπήρθη, ι postulat analogia: & ἦρτο, συνῆπται, scribi vult Etymologus, quum thema est ἀείρω: ἦρτο autem, sine ι, quum thema est ἄρω, τὸ ἁρμόζω. frequens tamẽ etiam in istis est omissio τοῦ ι apud nostrum pariter, & alios. In Ἀθμονῆς vero, Attice pro Ἀθμονεῖς posito, diphthongum reiicit Chœroboscus, dum in ἱππῆς εε communiter in ει diphthõgum, Attice vero in η contrahi docet.

Commutationes quoque interdum fiunt. μαχησάμενοι legitur 14, 22: at μαχεσάμενοι 29, 15: 85, 36. eaque scriptura per ε est vsitatior. sic enim ἐμαχέσαντο legitur 84, 31: μαχέσασθαι 94, 12: itidemque alibi passim. Sic ν, quod in præpos. ἐν & συν mutari solet, hic interdum retinetur: velut in Ἐνκέλαδος, συνκεραυνώσης, συνπεριθυμούμενοι: quum frequentius scribi soleat ἐγκέλαδος, συγκεραυνώσης, συμπεριθυμούμενοι.

De varia literarum additione, omissione, & commutatione hæc sufficiant. Sed fiunt eædem in literariis quoque apicibus. Nam vt de aspiratione primum dicam, inuenies & hîc & alibi Ἕρση pariter & Ἔρση, Ἄλμος & Ἅλμος, Ὄλμες & Ὅλμος, Ἀλιμοῦς & Ἁλιμοῦς: in quibus vtriusque spiritus afferri potest ratio. vt enim secundo & tertio missis, de ceteris dicam, ἕρση dicitur παρὰ τὸ ἄρδειν, a rigando: ἔρση vero παρὰ τὸ ἔρδειν, ab agendo, vt testatur Eustathius. Ἀλιμοῦς apud Pausaniam & Steph. tenui spiritu scribitur, velut ab ἄλιμος: Ἁλιμοῦς vero apud Strab. & Suidam, ab ἅλιμος. Iam ἄλιμος dicta, quod famem arceat: ἅλιμος vero, quod & maritima loca amet, & salsum saporem habeat. Similis commutatio est in tonis. nam vt Κᾶρες & Κάρες, sic ἴσος & ἶσος hîc inueniuntur. Similiter Σπαρτιᾶται paroxy-

paroxytonως: at Αἰγίεϛαι properispωmenως, vt πολῖται, & similia. item Θηρᾶσαι 55, 30: & Θηρᾶσαι 59, 33. Fit etiam transpositio. Spiritus enim transpositio est in Θέλπουσα & Τέλφουσα, sicut in Ionicis κιθὼν & κύθρα, pro χιτὼν & χύτρα. Accentus vero tralatio est in Α῎βαι 353, 15: & Α᾽βαὶ 142, 37: quorum prius apud Stephanum quoque, posterius apud Strab. & Sophoclem legitur. Sic non modo Κόρκυρα, sed etiam Κορκύρα hîc legitur. itidemque Χείμων quidem, ad differentiam appellatiui χειμὼν, 186, 27: at Λειμὼν, 280, 31, eodem quo appellatiuum accentu. Sic apud Stephanum Συρακοῦσαι, & Συράκουσα: apud quem similiter properispωmenως Γονοῦσσα, Ἑλικοῦσσα, Πιθηκοῦσαι: & proparoxytonως Κρόμυουσα, Λοπάδουσα, Σκότουσα. illa, retento appellatiuorum accentu; hæc vero, accentu velut in propriis mutato. Solent enim propria quædam accentu ab appellatiuis distingui: vt sunt Α᾽θήναιος, Σωνιόων, Τισαμενός: quum appellatiua sint Α᾽θηναῖος, σωνιοῶν, τισάμενος. Eiusdem generis cum alia notata sunt in superioribus, tum finita in ης, ιλος, υλος, ον. Notata sunt etiam nonnulla in quibus vel penultimæ syllabæ quantitas, vel declinationis numerus, accentus sedem mutat. sic enim vnum idemque oppidum dicitur Θέσπεια & Θεσπία, nec tantum Θεσπία, verum etiam Θεσπιαί. In encliticis quoq; maxima & apud hunc autorem & apud alios est diuersitas.

Variatur etiam in vocum quarundam coniunctione & disiunctione. interdum enim coniuncte legitur πρινὴ, interdum disiuncte πρὶν ἤ. Similem coniunctionem habent ἐξίσου & ἐπίσης: ἐξεναντίας & ἐξεναντίας: διόλου & διαπαντός: μεταπολὺ & μετολίγον. quibus adde αὐτόπου, ἐξόπου, ἐπίπαν, ἐπιπλέον, ἐπιμήκιστον, κατὰγνώμην, καπευθύ. Interdum præmisso etiam articulo: vt τοὐξαρχῆς, τοκατἀρχὰς, τοπαραυτίκα. In quorum nonnullis vt insolentior est coniunctio, ita parũ vsitata est hæc disiunctio, παρ᾽ αὐτίκα, μηδ᾽ ἐπέρωσε.

Hæ diuersitates sunt eiusmodi, vt non tam auctori quam librariis ascribi queant. Sed occurrunt nonnullæ quæ procul dubio ab ipso auctore sunt profectæ. Sic enim ab vno eodemque Σπέος vsurpat & purum genitiuum Σπέους, & impurum datiuum Σπέεσι, 354, 14, 17. itidemque ab Ἦλις vsurpat & purum atque contractum datiuum Ἦλι, & impurum genitiuum Ἤλιδος, 151, 21, 28. Sic non modo Ἑρμιόνην dicit ab isosyllabo nominatiuo Ἑρμιόνη, sed etiã perittosyllabως Ἑρμιόνα ab Ἑρμιὼν: cuius generis alia quoque notata in 161, 2. Rursum a perittosyllabo Πολυχάρης duplicem format accusatiuum, Πολυχάρη, & Πολυχάρην, 115, 30, 33: illum, more contractorum; hunc, more isosyllaborum. sic Κλεομήδη & Κλεομήδην, a Κλεομήδης, 187, 6: itemque Δημήτραν & Γόρτυναν, a perittosyllabis Δημήτηρ & Γόρτυν. Occurrunt etiam contractiones quædam raræ: vt πηχῶν pro πήχεων, a πῆχυς. At Θήλεως & ἄστως, pro Θήλεος & ἄστεος, a Θῆλυ & ἄστυ, haud scio sint ne librariis potius an auctori tribuenda. Idem iudicari potest de τέτων pro τέττων, 281, 34: 290, 12. De genitiuis sane illis quid dicam nescio: Α᾽ργιάδων 254, 44: Αἰγινήτων 316, 19. multo minus hi excusari possunt, Α᾽γιάδων 87, 28: Α᾽λευάδων 215, 17: Ἰαμίδων 244, 43: Σκαμβωνίδων 36, 20. in his enim grammaticorum regula nõ acui penultimam vult, sed vltimam circumflecti, vt scilicet hac nota discernantur a perittosyllabis fœmininis in ας & ις. Tales etiam sunt isti genitiui, ἱεροθύτων 273, 4: Θαλάμων 105, 32. nam in his quoq; accentus indicat nominatiuum in ος: quum prioris nominatiuus sit ἱεροθύτης; posterioris, Θαλάμη, seu plural. Θαλάμαι. Contra Σαρδῶ, Κομαιθῶ, & similia, grammatici scribunt oxytonως, non perispωmenως: in quibus si ῶ circumflexum defendere aliquis velit, confugiendum erit ad crasin ex όα factam.

Interdum declinationis formam accommodat ad dialectum gentis de qua sermo est. Sic enim in Atticis pro communi Α᾽θμονεῖς Attico more dicit Α᾽θμονῆς. itemque τὸ Α᾽νδρόγεω, τὸ Μίνω, & alia huiusmodi. Eodem modo in Peloponnesiacis & cæteris Doricis, non solum dicit τὰν Πελλάναν, pro τὴν Πελλήνην, 104, 11: sed etiam τὸ Α᾽νδροδάμαν, 56, 2: τὸ Σωδάμαν 181, 44, pro Α᾽νδροδάμαντα & Σωδάμαντα. Sic a Λαστρατίδας duplicẽ vsurpat genitiuum, communem Λαστρατίδου, & Doricum Λαστρατίδα, 183, 22, 23. Retinet vero & alios Dorismos: vt Ζάραξ & Λυκόσουρα, pro Ζάρηξ & Λυκόσουρα. sic Τίφαι pro Σίφαι in Bœoticis. Similiter Ionismis vtitur in rebus Ionicis: vt Πρωτοθρονίης 356, 42, pro communi Πρωτοθρονίῃ seu Πρωτοθρονίας. itidemque Πύθεω dixisse videtur pro Πύθου, a nom. Πύθης, 357, 23.

Sicut autem varia nominum per casus flexione vtitur, sic etiam varia flexione per genera. Eiusmodi sunt τὴν Ἐπιδαυρείαν 67, 41: & τὴν Ἐπιδαύρειον 68, 21. Sic pag. 86, v. 23 dicit πατρῴους σπονδὰς, at v. 42 πατρῴαν τιμήν. His addi potest varia gentilium terminatio. Sic enim a Ζάγκλη format Ζάγκλιος & Ζαγκλαῖος 134, 2, 8: & alibi Πελληνεὺς & Πελληναῖος a Πελλήνη, contra Stephani obseruationem. Itidem ab Α῎πτερα pro Stephani Α᾽πτερεὺς vsurpat Α᾽πτεραῖος.

Variat etiam in substantiuorum generib. nam pag. 168, v. 19, fœminine dicit τὴν κίονα: mox commutato genere, ξυλίνῳ κίονι, & οὗτος ὁ κίων. Sic 354, 19, οἱ θάμνοι, & τὴν θάμνον. Neque id tantum in reb. inanimis, sed etiam in animatis. nam de vna eademque bestia loquens 324, 4, dicit ἀγρίαν ὗν: & mox v. 6, τοῦ συός. Facit idem in propriis. nam 250, 5, contra grammaticorum regulam dicit τὸ Κράθιδος αἱ πηγαί: (itidemque v. 4, τὴν Κρᾶθιν, τὸ ὄρος: & v. 7, ἐν τῇ Κράθιδι, τῷ ὄρει) at 251, 28, iuxta regulam, τὸ Κρᾶθιν ποταμόν. Sic Πύλον, Λέπρεον, Ἁλίαρτον, Ὀποῦντα, alias in masculino, alias in fœm. genere ponit: & Ἴλιον non tantum in neutro, sed etiam in fœminino: terminationis illic, hîc significationis habita ratione. quod apud Homerum quoque grammatici obseruarunt. Aristophanis certe scholiastes annotauit, quod oppidum comicus masculine Λέπρεον dixit, a cæteris in neutro genere vsurpatum fuisse.

In verborũ præteritis omissa sunt nõnunquam augmenta, vt cum in aliis, tum in participio ἐλαστρωμένους 265, 32: & in verbo imper. ἐξεπάσθω 149, 18. potissimum vero id factum est in plusquamperfectis. Sic igitur modo καθεστήκει inuenies, modo καθεστήκει, & alia his similia. Eodem modo in κατέπηκτο 113, 25: & in συνείλεκτο 311, 11, omissa est redu-

plicatio. nam regula postulat κατπέπηκε, & συνελέλεκε, vel Attice συνείλεκε. Similiter in plusquãperfecti actiui & medij tertia plurali sæpe εσαν est pro εισαν: vt εἰλήφεσαν, ἐγεγόνεσαν, & huius generis alia. Vtrunq; metaschematismi genus Atticis cum Ionibus esse commune grammatici quidam annotarunt. Varietas etiam est in σ aoristis passiuis nunc addito, nunc detracto. nam ἐπαύθη inuenies 148,10: itidemque παυθῆναι 65, 18:240, 39. rursum ἐπαύσθη 225,43:322,44. Eadem diuersitas annotata in 10,26.

Verborum etiam genera nonnusquam commutat. sic enim πεποίηται vsurpat pro actiuo πεποίηκε,32,41:159,38. Sic item 236,40, vsitato loquendi more dicit βίν απανίζουσι: at 139,7, χρημάτων ἐσπανίζετο, loquendi forma rariore. ἐδέῖτο vero ibidem non tam signif. ἐδεῖ, quam χρείαν εἶχε. Rursum σπανίζεται pro σπανίζει, id est σπάνιόν ἐστιν, vsurpat 159,39.

Syntacticæ quoque anomaliæ ab hoc autore sunt admissæ, eæque non raræ. Eas cum cæteris grãmaticis distribuemus in pleonasmos, ellipses, metatheses, enallagas.

Pleonasmvs articuli ὁ, aliquoties occurrit. sed insolentior hic videtur 162,1, τοῖς Ἡρακλέος τοῖς ἀδελφοῖς, pro τοῖς Ἡρακλέους ἀδελφοῖς, seu τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς Ἡρακλέους. Pronominis αὐτὸς, cũ alibi, tum 352,29. ibi enim si ταύταις cum præpos. ἐν omittas, nihil nec structuræ nec sententiæ decedet. at 353, v. 13, ἐπὶ τούτῳ, etsi citra sensus iacturam omitti potest, potest tamen non minus apte pro καὶ αὐτὸ accipi: vt significet, a Polyclis discipulis cum alia, tum istud quoque simulacrum fuisse factum. Relatiui αὐτὸς pleonasmus est 47,22: 48,16:150,21:230, 34. Alterius etiam relatiui pleonasmus est: singularis οἱ, 343,20, τῷ δὲ Ἀχιλλέως τῷ παιδὶ Νεοπτόλεμον ὄνομα ἐν ἁπάσῃ οἱ τέθειται τῇ ποιήσει. Pluralis σφίσι, 46,44, ὧν ὀνόματα μὲν σφίσι Μέρμερος καὶ Φέρης. sic 140,6:184,16:256, 4. at 245,26, σφᾶς non tam redundare quam præpositionem ante se requirere videtur, vt eodem in loco monui. Pleonasticum etiam est γε aliis particulis annexum: vt μέν γε 162,5: γάρ γε 315,7: δή γε 146,28. Sed γε quandoque ponitur elliptice, subaudita præpositione ἐπὶ, κατὰ, vel simili. quo modo accipi potest in hoc, 154,9, παρεῖναι αὐτοῖς πολὺ δή γε οὕτω τὸ κότινον, esse ipsis oleastrum vsqueadeo, id est tantam oleastri copiam. Coniunctionum τε & καὶ pleonasmus frequentissime occurrit: καὶ sæpe in redditionibus, vt 113,25. γὰρ vero cum alibi redundat, tum 249,25:254,26. δὲ quoque pleonastica est interdum in redditione, vt 289,22. δὴ iterata 237,31.

Mixta pleonasmi & enallages species infra exponetur in Enallage.

Pleonasmi species est epanalepsis in periodi apodosi: vt 22,27, ἐς δὲ τὸν ναὸν, ὃν Παρθενῶνα ὀνομάζουσιν, ἐς τοῦτον ἐσιοῦσιν. Eiusmodi epanalepses fieri solent quum longior aliqua inter protasin & apodosin interuenit sententia: vt 11,28, Καρχηδονίων, οἳ θαλάσσης τῆς ποτὲ βαρβάρων μάλιστα εἶχον ἐμπείρως, Τύριοι Φοίνικες τὸ ἀρχαῖον ὄντες, τούτων ἐναντία ἐπήρθη ναυμαχῆσαι. Sic 35,16 & 19, post longam parenthesin, per eandem epanalepsin dicit ταύτῃ μὲν, s. τῇ Ἀκτῇ ω. At 293,24, in epanalepsi post parenthesin assumit cõiunctionem δὴ, vt Latini *ergo, igitur, sed*, & similes particulas. Duplicem epanalepsin vsurpauit 23,41, Κάσσανδρος δὲ, (δεινὸν γάρ τι ὑπῆν οἱ μῖσος ἐς Ἀθηναίους) ὁ δὲ αὖθις Λαχάρη, προεστηκότα ἐς ἐκεῖνο τοῦ δήμου, τοῦτον τὸν ἄνδρα οἰκειωσάμενος, τυραννεῖν ἔπεισε βουλεῦσαι. in posteriori enim parte facta est epanalepsis per demonstratiuum pronomẽ τοῦτον, sicut in præcedentib. duobus locis: in priori vero, per articulum ὁ, & cõiunctionem δὲ. Est sane hoc ipsum ὁ δὲ pro αὐτὸς seu ὅδε aliquoties in redditionibus obuium: vt 285,35, γενομένης δὲ καὶ τούτῳ τῆς τελευτῆς, ὁ δὲ ἐπὶ τῷ ἐπιτυχεῖν αὖθις Λαΐον. Sic 148,41:293,20:307,27: & rursum 259,7. Sed interdum pro eodem coniunctè legitur ὅδε & τόδε: vt 273,30:306,11:357,20. Nonnunquam οἱ δὲ in redditione prorsus redundat: vt 340,35, τῷ δὲ ἔτει τῷ ἐφεξῆς, Δημοκλέους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, οἱ δὲ αὖθις ἐς τὴν Ἀσίαν διαβαίνουσιν οἱ Κελτοί. Sic 107,7:174,14:333, 36. Est vbi δὲ suam significationem retinente, superuacuus est solus articulus ὁ: vt 291,42, τότε οὖν ὁρμήσαντες ἐς τὴν ποίμνην λύκοι, τοῖς μὲν προβάτοις ἐγίγνοντο οὐδὲν βλάβος, οἱ δὲ τὰς αἶγας τὰς χαμιάδας ἔκτεινον. ibi enim οἱ δὲ nihil aliud significat quam ἀλλά. Sic 237, 1:344,41.

Epanalepses eiusmodi nonnunquam facit mutato inchoatæ structuræ casu: vt 50,15, ἐχόντων δὲ ἀσθενῶς ἤδη τῶν Σικυωνίων, (αἰτίαν δὲ οὐκ ὀρθῶς ποιοῖτις ἂν ζητῶν, & cætera) διαχειμένοις οὖν ἀδυνάτως, ἐπιγινόμενος σεισμός, ὀλίγου τὴν πόλιν ἐποίησεν ἀνδρῶν ἔρημον. Sic 83,26: 300,27.

Articuli repetitio seu epanalepsis non raro & ipsa fit, vt annotaui in 96,13.

Pleonastica videntur etiam hæc loquendi genera: μέγιστα μέγα 53,22, & alibi sæpe. item μεγίσταις μεγίστη 255,2:299,44. Sic πλήθει πολλὰς 220,17. Sed est in istis epitasis quædam significationis. nam μέγιστα μέγα idem est quod superlat. μέγιστον: & μεγίστῃ μεγίσταις significat παμμεγίσταις. Sic ἰδὼν οἶδα (75,13:307, 14) idem est quod ἀκριβῶς ἑώρακα. cuiusmodi phrases occurrunt etiam in sacris literis, ex Hebraica consuetudine petitæ.

Ellipseωs varias vsurpat species. Communem cum cæteris scriptoribus habet omissionem substantiui υἱός. sed hoc obseruatu dignũ est, quod enumeratis duobus filiis, non pluraliter οἱ subiungit, sed singulariter ὁ, per zeugma: vt 239,13, Ἀγαμήδης μὲν γὰρ καὶ Γόρτυς ὁ Στυμφήλου, τότε παρόντων υἱός ἦσαν τοῦ Ἀρκάδος. Sic 114,27. θυγάτηρ quoque crebro subaudiendum. In quibusdam vero locis ista subauditio vel obscura est, vel ambigua: vt 143,31, ἡ δὲ Ἁγνὴ Κόρη, τῆς Δήμητρος (s. κόρης seu θυγατρὸς) ἐστιν ἐπίκλησις. significat enim isto in loco, non ipsam Cererem, sed Cereris filiam Proserpinam, cognomento Castam puellam dici. quæ ellipsis ab Amasæo & Lœschero nõ considerata, erroris eis in versione occasionem præbuit. οἶκος quoq; seu οἰκία subaudiẽdum relinquit: vt 94,39, ὁ ἐν τοῦ μάντεως Κρίου τιμώμενος, qui in Crij vatis ædibus colebatur. Sic ναὸς 33,6, οὔτε ἐν Ἀμφιαράου τινὰ τιμὴν ἔχει, nec in Amphiarai templo vllos honores habet. βασιλεία etiam: vt 121,23, πέμπτῳ δὲ ἔτει τῆς Ἀριστοδήμου, μελλόντων συμβολὴν ποιήσασθαι, Aristodemi regis anno quinto. γῆ & χώρα passim ab aliis etiam scriptoribus omittuntur, & apud hunc cum alibi sæpe, tum 37,3, ἐκ δὲ Ἐλευσῖνος τραπομένοις ἐπὶ Βοιωτῶν, ἔστιν ὅμορος Ἀθηναίοις ἡ Πλαταιΐς, pro ἐπὶ seu ἐς τὴν Βοιωτῶν χώραν. non ignoro tamen

ro tamen ἐπὶ cum genitiuo ab hoc ipso Pausania nostro vsurpari pro *versus*: sed cum locorum nominibus. ὁδὸς subaudiendum in hoc 355,24, ἐς δὲ τὸν λιμένα σταδίων ἐξ Ἀντικύρας ἐστὶν ἑκατόν, ab Anticyra in portum iter est stadiorum centum. μάχη subintelligendum 12,26, Λακεδαιμονίοις δὲ πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις, οὐδὲν ἐγεγόνει πταῖσμα. Sic 26,26, τὴν Λαπιθῶν πρὸς Κενταύρους, Lapitharũ aduersus Cẽtauros pugnam. χρῶμα etiam omissum 158,7, ἀλήλιπται κυανῷ μόνον. Sic 257,22. alioqui enim scribendum foret κυανῷ, cyano. ὁ μὲν in priore distributionis membro peculiari quodam more omittit: vt supra monui in 30,6:48, 17: (sic 165, 15:204, 41) & contra ὁ δὲ in redditionibus vsurpat pleonasticῶs: qua de re paulo ante, 487,13.

Ellipsis adiectiui seu aduerbij μέγα vsurpata est 111, 11, φρονοῦσα δὲ ἡ Μεσσήνη διὰ τὸ παρεῖχε ἀξίωμα καὶ δυνάμει τῶν τότε προεχόντων Ἑλλήνων. ibi enim φρονοῦσα dicit absolute pro μέγα φρονοῦσα. Sic 183, 3: 198,38: & in Atticis 11,27, φρονήσαι ἐφ' αὐτῷ. Eiusdem generis est 136, 23, Ἀθηναίων δυνηθέντων ναυτικῷ. & 206, 11, δυνηθέντων δὲ ἔν τε Ἄργει καὶ Λακεδαίμονι τῶν Ἀχαιοῦ παίδων. nam hîc quoque μέγα requirit sensus.

Ellipses præpositionũ suum & ipsæ hîc locum inuenerunt. εἰς omissa est 259,9, ἐλθόντας τὸ ἱερόν, pro ἐς τὸ ἱερόν. Eandem ellipsin esse putant quidam 66,9,28. plenam enim ac legitimam ibi structuram esse ἐς φρουρὰν, & ἐς ἀπόδειξιν. sed alij aliter de his sentiunt. ἐν omissa est 84, 12, καὶ Νικομηδεῦσιν Ἀσκληπιοῦ ναῷ μάχαιρα ἡ Μέμνονος, pro ἐν ναῷ, s. ἀνάκειται. Sic 211,18, οἱ τὸ μέγιστον τοῖς Ἀχαιοῖς ἔχοντες κράτος. Sic item 319,34: & 331,38, ἀροῦν ἐλευθέρα τῇ γῇ, arare in solo libero. σὺν omissa & subaudienda 79,13, ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλόντων στρατιᾷ, pro σὺν στρατιᾷ. Sic 87,42: 88,26: 197,41. κατὰ quoque crebro subaudienda est: vt 130,15, de Neda fluuio, ὁρίζει τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ Μεσσηνίοις τε Ἠλείοις τὴν γῆν. ibi enim τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ dictum pro κατὰ τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ κείμενα: seu breuius κατὰ τὴν θάλασσαν, ad mare. Sic 145,40, τὰ πρὸς τοῦ Ἰονίου: 107,38, τὰ ἐν δεξιᾷ: 231,21, τὰ ἄλλα: 241,16, τὰ πάντα, per omnia, omnino. Similiter 228,40, & 231, 7, τὰ ἔτι παλαιότερα, olim, ante id tempus: 233,33, τὰ πρότερα, prius: 255, 40, τὰ πρὸ τοῦ, antea: 233,32, τὸ ἀπὸ τούτου, ex eo tempore, deinceps. potest tamen in hoc posteriori loco subaudiri etiam ἐς. Simili præpositionis ellipsi vsurpat accus. ἀρχὴν, vel cum articulo τὴν ἀρχήν: vt 88, 13, τῶν ἐν Ἰλιάδι ἐς τὴν Εὐρυάλεως γένεσιν πεποιημένος λήθην, ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνεὶς αὐτῶν. ibi enim μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνεὶς αὐτῶν, non significat, ne quidem principio eorum intellecto, vt Lœscher. vertit, sed, iis prorsus non intellectis. nam συνιέναι cum genitiuo construit etiam alibi, vt 92,36, συνίησι τοῦ χρησμοῦ, intelligit oraculum. τὴν ἀρχὴν autẽ pro omnino, plane, prorsus, in sequ. etiam vsurpat: vt 97, 35, τοῦτον δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν προσίεμαι, hunc plane non admitto. itidemque 110, 17: 297,32. & rursus 355,23, οὐκ οἶδα εἰ ἀρχὴν ἐστίν, nescio an vlla omnino sit. Præpositionem adiicit 108,21, οὕτως οὐδὲ ἐγχωροῦν ἐστὶν ἐς ἀρχὴν, Ἑλένης μνηστῆρα Ἀχιλλέα γενέσθαι, plane non conuenit, plane non est cõsentaneum, prorsus absurdum est. Cõtra ipsæ nonnunquã præpositiones absolute sine casu ponuntur: vt 117,26, πρῶτον μὲν τὰ κατὰ νῶτον· μετὰ δὲ, τὰ πλευρά. Sic πρὸς δὲ 176,27: 218,44: 252,33.

Ellipsis coniunctionis ἢ facta in hoc 252,41, οὐ πλέον τῆς πόλεως σταδίους ἀπέχοντα ἑπτά. plena enim & simplex structura est, οὐ πλέον ἢ σταδίους ἑπτὰ τῆς πόλεως ἀπέχοντα. nisi malis inuerso membrorum ordine omissam esse copulatiuam καὶ, vt in hoc Virgiliano, Tres pateat cœli spatium, nõ amplius, vlnas. Rursus ἢ omissa in hoc 227,18, ἐλείπετο οὐδὲν ἔτι αὐτὴν φονεύεσθαι, nihil amplius erat reliquum quam vt occideretur.

Ellipseωs species est concisa orationis forma: qualis structura cum alibi notata est, tum 420,36: 459, 17.

Imperfectæ structuræ exempla cum alibi notata sunt, tum 454,25.

TRANSPOSITIONIS species est σύγχυσις, id est confusa vocum structura, qua verborum sensus obscuratur. Ea quoque frequenter ab hoc auctore admissa est: vt, οὐδείς πω πρότερον Θρᾷκας Ῥωμαίων καταστρέψατο ἀθρόους. simplicior enim & clarior hæc est verborum positura, οὐδείς πω πρότερον Ῥωμαίων τοὺς Θρ. καταστρ. ἀθρ. Sic 38,14: 90,20: 93, 18: 140,42 & 43: 143,9: 153, 38: 178,30. In eiusmodi traiectionibus & diuulsionibus repetitur interdum articulus: vt 154,22, ὡς τὸ μὲν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ αὔλημα ὄν, pro ὡς τὸ μὲν αὔλημα ἱερὸν ὂν τοῦ Ἀπόλλωνος. Sic 335, 21, τῷ μὲν ἵππον παρεῖχεν ἀναβῆναι τῷ ἀνδρί, pro, τῷ μὲν ἀνδρὶ παρεῖχεν ἀναβῆναι ἵππον.

Hysterologia etiam, seu πρωθύστερον, transpositionibus annumerari merito potest. tale schema esse videtur in hoc, 316, 32, ἐκτείνονται δὲ καὶ ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων. ex historia enim colligitur, equites e luxatis equis primum delapsos, postea interfectos fuisse.

ENALLAGÆ sunt frequentissimæ, eæque variæ. Ex his quæ in genere fit, respicit quandoque intellectum: vt 32, 32, ὁ δὲ Ἄτλας ὑψηλὸν μέν ἐστιν οὕτως. hîc enim regula postulat masc. ὑψηλός: sed ὑψηλὸν relatum est ad neutrum subintelligendũ, ὄρος. Sic 243,11, προσλαβόντες Ἀχαιῶν στρατιὰν, καὶ Ἄρατον ἡγεμόνα ἐπ' αὐτῷ. ibi enim αὐτῷ fertur non ad præcedens στρατιὰ, sed ad subaudiendum στρατὸς vel στράτευμα. Quandoque simplex & figurata structura cõiunguntur: vt 46,13, τὰ δὲ τοῦ Διός (s. ἀγάλματα) τε ταῦτα ὄντα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ μὲν ἐπίκλησιν οὐκ εἶχε, τὸν δὲ αὐτῶν Χθόνιον, καὶ τὸν τρίτον καλοῦσιν Ὕψιστον. in hoc enim loco τὸ μὲν respicit præcedens neutrum ἄγαλμα: at τὸν δὲ, refertur partim ad præcedens masc. Ζεὺς, partim ad sequentia eiusdem generis cognomina, quę non simulacris, sed ipsi numini competunt. Crebro certe adiectiui nominis genus nõ ad antecedens, sed ad sequens substantiuum cõformatur: vt 106, 20, λίμνη ἐστὶν ὀνομαζόμενον Νύμφαιον, pro ὀνομαζομένη. & 274,4, ὁ λόφος, ἀκρόπολίς ποτε οὖσα. Sic 56, 29, τὸ ἄστρον, ἣν ὀνομάζουσιν αἶγα. item 266,4. Similiter per hypallagen adiectiuum aut verbũ non ei substantiuo tribuitur cui conuenit, sed alij: vt 318,19, μίμημα χαλκοῦ χρονιωτέρου, pro μίμημα χαλκοῦ χρονιωτέρου. Alia huius generis supra obseruata: sed librariis fortasse potius quam auctori ascribenda.

Enallage numeri non minus crebra est: vt 235, 28, ἐς τὴν πολιτείαν ἐγγραφῆναι πρότερον καθέστηκεν οὐδενί, πρὶν ἂν ἐφηβεύσωσιν, pro ἐφηβεύσῃ. sic supra in Attic. 21,20. Contra 230,23, γυναιξὶν, ἣ ἂν τὴν ἱερωσύνην ἔχῃ, pro αἳ ἔχωσι. Intellectum in sequẽtibus respi-

citur euidentius: 116, 11, τοῖς Μεδοντίδαις ἀφείλετο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολύ, pro ἀφείλετο. Contra 107, 24, Βρασιαὶ δὲ ἐσχάτη τῶν Ἐλευθερολακώνων πρὸς θαλάσσῃ ἐστί. pro ἔσχαται εἰσὶ dixit ἐσχάτη ἐστὶ, subaudito singulari πόλις. Sic 67, 5: 264, 22. Alia etiam numeri enallage occurrit, quæ neutra pluralia pro singularibus ponit: vt 28, 37, Ἀθηναίοις δὲ οὐκ ἀνεκτὰ ἐφαίνετο περιϊδεῖν, pro ἀνεκτόν. Sic 136, 33: 158, 29: 167, 39: 175, 13: 223, 6: 230, 21: 255, 6.

Enallagæ generis & numeri quandoque concurrunt, vt 110, 8, πόλιν δὲ ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἐνόπην τοῖς Ὁμήρου, Μεσσηνίους ὄντας, καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν Γερηνίαν. Sic 120, 24: 331, 39, 40. de τῷ & τούτῳ Attice in fœm. genere positis dictum 461, 3.

Enallage casus & ipsa occurrit: vt 95, 6, ταῖς δὲ ἄλλας ἕνδεκα, ἃς καὶ αὐταὶ Διονυσιάδας ὀνομάζουσι, ταύταις δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα. vbi accusatiuus respicit verbum ὀνομάζουσι, datiuus autem in epanalepsi alterum verbum προτιθέασι. Sic supra, 25, 20: & infra 182, 22 & 23: 353, 10. item 44, 42. At 5, 25, antiptosis non est satis euidens.

Enallages & pleonasmi mixta species est, quū vni verbo duplicatum eodem casu nomen apponitur. Duplicati nominatiui exemplum est 141, 20, περὶ τὴν Μεσσήνην τεῖχος κύκλος μὲν πᾶς λίθου πεποίηται. potuisset enim ibi dicere τεῖχος μὲν πᾶν; vel saltem, ὁ σύμπας τοῦ τείχους κύκλος. Accusatiuum duplicat 125, 39, de Aristomene loquens, ἔργα ἀποδείξασθαι πλέον τι ἢ ἄνδρα. vbi tamen ellipsis esse potest præpos. εἰς, ἐπὶ, κατὰ, vel similis. sensus enim est, eum talia edidisse facinora quæ hominis vires maxima ex parte superarent. At 176, 39, quum dicit, ἐπάγει δὲ ἐπικλησιν ὅτου δὴ θεῶν ἐπᾴδει βάρβαρα καὶ οὐδαμῶς συνετὰ Ἕλλησι, alterum accusatiuum cum suo comitatu, ἐπίκλησιν ὅτου δὴ θεῶν, appositiue accipere possumus. significat enim, magum incantare siue recitare barbara quædam verba, quæ dei nescio cuius inuocationem contineant. Datiui duplicati crebriora sunt exempla: vt 45, 29, Κορινθίοις δὲ τοῖς ἐπιγείοις τὰ ὀνόματα Λέχης καὶ Κεγχρίας ἐδόθη. Sic 150, 27, τῷ δὲ Ὀξύλῳ Πιερία (vel nominatiuo casu Πιερία) μὲν τῇ γυναικὶ ὄνομα εἶναι λέγουσι. Et 210, 13, Ἀθηναίοις γε τῇ ἐν Ῥαμνοῦντι θεῷ πατέρα λέγουσιν εἶναι Ὠκεανόν. Item 258, 12, Ἀλιφηρεῦσι δὲ τὸ μὲν ὄνομα τῇ πόλει γέγονεν ἀπὸ Ἀλιφήρου. quibus in locis priorem datiuum, proprij scilicet nominis, in genitiuum vertere cōmunis loquendi consuetudo solet. Sic vero pronominum quoque datiuos vsurpat: vt 285, 39, μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ καὶ Ὅμηρος. & 257, 8, ἐκ Θηβαΐδος μαρτυρεῖν σφίσιν εἶναι τῷ λόγῳ. sic 293, 40, & alibi. Similiter vsurpat singulare οἱ 52, 19: 70, 2: 110, 13: 329, 41. Præpositiones quoque interdum ita duplicat: vt 108, 31, ἐν τῇ Πυρρίχῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ: & 228, 12, εἰς ὁ ἐνιδόντα ἐς τὴν πηγήν. Priori loco similem alium inuenies 234, 22, 23.

Enallage structuræ inchoatæ frequentissime occurrit, præsertim in epanalepsi, vt e quibusdam modo propositis exēplis perspicue cognoscitur. Sed inueniuntur etiam aliusmodi exempla: vt 13, 35, de Thalete, ὅτι δίκως προσήκων, ὅτι πόλεως ἦν Ἐπιμενίδη τῆς αὐτῆς. ibi enim verbum ἦν positum pro particip. ὤν. Sic 29, 2: 83, 31: 146, 5.

Fit hæc etiam in verborum modis, vt annotaui 130, 22. In hoc vero, 132, 21, σὺ δὲ σώζειν μὲν Μεσσηνίους, σώζειν δὲ καὶ σαυτόν, non tam modi est enallage, quā verbi finiti ellipsis. subaudiri enim potest μέμνησο, θέλε, vel simile. Nonnunquam finitus & infinitus verborum modus in vna eademq; periodo miscetur: vt Λακεδαιμονίοις μὲν ἐπισήμαινεν ἐς τὸ δημόσιον· ἐν Ἀθήναις δὲ ἰδίᾳ τε καὶ ἐς ἑνὸς οἶκον ἀνδρὸς κατασκῆψαι, Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος. ibi enim infinitū verbum positum est pro finito κατέσκηψε. Sæpe in priore membro infinitū vsurpatur, in posteriore autem finitum cum particula ὡς: vt 17, 26, τὸ Νῖσον λέγεται θυγατέρα ἐρασθῆναι Μίνω, καὶ ὡς ἀπέκειρε τὰς τρίχας τοῦ πατρός. Sic 147, 37: 253, 25: 342, 24, 27.

Similiter eidem verbo in altero membro aduerbium, in altero nomen tribuit: vt 271, 13, τηνικαῦτα δὲ καὶ θυσίας δημοσίᾳ τε καὶ ἰδιῶται (pro ἰδίᾳ) θύουσι. Sic 178, 22, ἐνίκησεν ἵπποις Πυθοῖ, καὶ Ἰσθμοῖ τε, καὶ Νέμεα. item 182, 10, τοσαύτας δίκας Πυθοῖ, καὶ ἐν Ἰσθμῷ τε, καὶ Νεμείων ἀνῃρημένος νίκας. Talis varietas est in hac causali forma: 132, 39, ἀνανδρίᾳ γὰρ, καὶ ὑπὸ δειλίας, καὶ οὐ διὰ κακίαν οὐδεμίαν, φυγεῖν ἐδόξαζον αὐτόν. ibi enim primum datiuus est causalis, deinde præpositiones diuersæ cum casu itidem diuerso. In ipsis etiam coniunctionibus variat: vt quum in altero membro ὅτι, in altero οὐδὲ vsurpat.

Adiectiuis etiam variam rectionem tribuit: vt 204, 43, de Elea regione loquens, ἐστὶν ἐς καρποὺς καὶ τὴν βύσσον οὐχ ἥκιστα ἐκθρέψαι ἀγαθή. ibi enim prior syntaxis est, ἀγαθὴ ἐς καρπούς: altera, ἀγαθὴ ἐκθρέψαι βύσσον.

In absoluta quoque structura varius est. Non enim contentus genitiuis, absolute vsurpat etiam nominatiuos: vt 22, 17, εἴτε αὐτοῖς ὄμβρου δεῆσαι Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβὰς αὐχμός. Interdum datiuos absolute ponit: vt 139, 30, καὶ μὴ συμπλέουσιν αὐτοῖς ἐς τὸ συνέδριον, ὡς ἐστὶ Λακεδαιμονίοις τὰ Ἀχαιῶν ὑπάρχει. sensus enim est, etiamsi in Achæorum ipsi consessum non transeant, nihilo tamen minus Achæorum animos Lacedæmoniis infensos futuros. Interdum accusatiuos: vt 8, 26, Θρᾳκῶν δὲ τῶν πάντων οὐδένες πλείους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ Κελτοί, πρὸς δύο ἔθνος ἓν ἀντεξετάζοντα. ibi enim ἀντεξετάζοντα idē est quod ἐάν τις ἀντεξετάζῃ. Similiter 143, 27, διαβάντα δὲ τούτους, πεδίον ἐστὶν ὀνομαζόμενον Στενυκληρικόν. nam ibi quoq; διαβάντα idem significat quod ἐὰν διαβῇς. Sic ἐπιστρέψαντα legitur 171, 40, pro ἐὰν ἐπιστρέψῃς. Sed, ne quid dissimulem, vereor ne accusatiuus illis in locis perperam a librariis positus sit pro datiuo; quo casu in talibus loquendi generibus passim vtitur: vt 143, 35, προελθόντι ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ὀκτὼ μάλιστα, ἐρείπια ἐστὶν Ἀνδανίας: (itidemq; 144, 33: 171, 38) interdum etiam genitiuo plurali, vt 144, 20: 315, 15. ac facile fieri potuit vt scripturæ compendium, qualia in manuscriptis libris plurima visuntur, & varia, casus mutationi occasionem præbuerit. Apud Stephanū sane in eo loco quem in Χορσία citat e Pausania, pro accusatiuo ὑπερβάντα Pausaniæ editiones (300, 11) habent datiuum ὑπερβάντι. Sed accusatiuo participij cum aduerbio ὡς frequēter vtitur absolute: vt 116, 44, ὡς τὸν πάντα ἤδη κεκριμένον δι' αὐτῆς πόλεμον, perinde ac si ex ista clade de toto belli exitu sit factum iudicium: seu, perinde ac si ob istam cladem iam toti bello sit impositus finis. Sic 167, 20: 292, 5: 308, 18. At 230, 21, καὶ παιδὶ εἶναι δῆλα ὡς τὸν ἡλιακὸν δρόμον ἐπὶ γῆς οὐχίαν πάντα ἀνθρώποις, participium positum est pro verbo indi-

bo indicatiuo, & cæteri accusatiui pro nominatiuis. hæc enim simplicior est structura & sententia, καὶ παισὶ δῆλον εἶ ὡς ὁ ἡλιακὸς δρόμος ὅτι τῆς γῆς ὑγιείας ποιεῖ ἀνθρώποις. Sæpe diuerso casu in vna eademque periodo vtitur: vt 71, 17, ἐπὶ μηδὲ τῶν Αἰακοῦ παίδων ἵνα ἴσμεν καταμείναντα· Πηλεῖ μὲν συμβὰν καὶ Τελαμῶνι ὅτι φόνῳ φεύγειν τοῦ Φώκου, τῷ δ' αὖ Φώκου παίδων περὶ τὴν Παρνασσὸν οἰκησάντων ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ Φωκίδι. ibi enim in priori membro nominatiuum vel accusatiuum absolute vsurpat, in posteriori genitiuum. viceuersa 108, 40, genitiuũ in priore, accusatiuum in posteriore: ἔτι ὑπὸ γῆν ὁδοῦ διὰ τοῦ σπηλαίου φερούσης, ἔτι ἔπιμον ὂν πιστεῦσαι θεῶν ὑπόγαιον εἶναί τινα οἴκησιν. Sic 136, 28: 167, 20: 187, 3: 277, 43. Nonnunquam regentia & absoluta miscet: vt 139, 22, ἀπὸ δὲ ὁδοιπορείας περαιτέρω ἥκοντες, καὶ ὁμοῦ τῶν παίδων σφίσιν εἰργμένων, καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν κεράμῳ καὶ λίθοις βαλλόμενοι, σὺν οὐδενὶ ἔφευγεν κόσμῳ.

Zeugmatis peculiares vsurpat species: vt 291, 43, Σκεδάσῳ θυγατέρες Μολπία γίνεται καὶ Ἱππώ. ibi enim, quum plurali num. dicendũ esset γίνονται, singulare γίνεται retulit ad proximum Μολπία. Sic 310, 6, Ἅλμῳ θυγατέρες Χρυσογένεια ἐγένετο καὶ Χρύση. Sic 318, 8: 336, 10. Vide & 455, 46.

Sylleptico etiam schemate frequenter vtitur, quo scilicet non propinquiori, sed digniori dominatus in structura tribuitur: vt 141, 20, πύργοι καὶ ἐπάλξεις εἰσὶν ἀνῳκοδομημένοι. & rursum 142, 22, αὐτὸς καὶ ἡ στρατιὰ λανθάνουσιν ἐσελθόντες. Rara hæc numeri syllepsis: 143, 39, ποταμὸς Ἠλέκτρα καὶ Κοῖος ῥέουσι. Casuum etiam syllepsi vtitur, quæ alioqui poetis quã prosæ scriptoribus est vsitatior: vt 70, 42, Ἀντιφόντης δὲ σὺν τοῖς παισὶν ἀναλαβόντες τὸν νεκρὸν, κομίζουσιν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον. At 167, 24, εἰσὶν οὖν ἐν σπηλαίῳ γυνὴ καθεύδουσα σὺν ἀνδρὶ ἐπὶ κλίνῃ, syllepsi implicitum est zeugma. simplex enim structura postulat, γυνὴ καὶ ἀνὴρ καθεύδοντες.

Prolepseωn etiam peculiari forma vtitur, retento scilicet eodem in omnibus membris casu: vt 32, 14, ταῖς δὲ χερσὶ ἔχει, τῇ μὲν κλάδον μηλέας, τῇ δεξιᾷ δὲ φιάλην. Sic 100, 34: 101, 5: 147, 32: 356, 24. Inter cæteras hęc notatu digna est, quę triplex in antecedente membrum habet: 134, 22, τὰς θυγατέρας, τὴν πρεσβυτάτην, καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ, καὶ Ἀγαγύρραν τὴν ἀδελφὴν, τὴν μὲν Θαρύκι ἐς Φιγαλίαν, Δαμοθοΐδᾳ δὲ Λεπρεάτῃ καὶ Ἡραιεῖ Θεοπόμπῳ τὰς θυγατέρας συνῴκισεν. Vide & Not. in 1, 32.

Enallagas facit etiam in aduerbiis: quum scilicet pluralia neutra pro singularibus aduerbialiter vsurpat more poetarum: vt 211, 35, τῶν πολεμηθέντων Φιλίππου τ' ἐναντία καὶ Μακεδόνων. vsitatius eadem pag. v. 41, ἐναντίον Λεοννάτῳ μαχόμενος. Sic aliquoties πρῶτα & δεύτερα, item præmisso articulo τὰ πρῶτα & τὰ δεύτερα vsurpat, quũ vsitatiora sint singularia.

Enallagas prępositionum has potissimum obseruaui. εἰς pro ἐν vsurpauit 119, 31, τὰ πολίσματα τὰ ἐς μεσόγαιαν πάντα ἐκλείπειν: pro τὰ ἐν μεσογαίᾳ. Sic 292, 40: 351, 32. Contra ἐν pro εἰς, 110, 6, ὅτι ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τὸν Ἑρμιόνης ἀπῄει γάμον, pro εἰς Σπάρτην. Sic 209, 12: 334, 5: 340, 20. Præterea ἐς pro aduerbio ἐντός: vt 218, 34, ὑπῆρξεν ἂν ἐς τὸ τεῖχος τῆς Σπάρτης, pro ἐντὸς τοῦ τείχους, intra mœnia. ἀπὸ pro ὑπὸ legitur 75, 5, ταύτας φασὶν ἀπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν καταλευσθῆναι. Sic 157, 25: 160, 21. Sed vocari hæc commutatio in dubium possit, & librariis potius quam auctori adscribi. ὑπὸ sane manifesto errore pro ἀπὸ scriptum notaui in 24, 13. Similiter alibi ὑπὸ pro ἐπὶ, & cõtra ἐπὶ pro ὑπό. Eodem modo περὶ & πρὸς in compositis frequentissime cõmutatas e Notis cognosces. παρ' ἔτος pro κατ' ἔτος, seu καθ' ἕκαστον ἔτος, legitur 145, 15: 204, 29: 306, 37: 319, 18. Similiter παρὰ pro κατὰ in conuenientiæ & similitudinis significatione vsurpat 2, 35: 298, 9. In priore certe loco παρὰ habere quãdam μιμήσεως vim (vt ipse interpretatur infra 263, 23) satis manifestum ex his Plutarchi verbis, quibus eandem recenset historiam, in Alcib. 365, καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. Præpositio ἐκ pro aduerbio ἐκτὸς seu ἔξω notata supra 406, 24.

Coniunctionum enallagas aliquot obseruaui, sed tales quæ ipsi autori non satis certo tribui possint. Talis est τε pro γε, cum alibi, tum 76, 41. δὲ pro γε, 73, 40. δὲ pro δή, 100, 19. μέν γε pro μὲν γὰρ frequentissime occurrit. e multis locis hi sunt a me notati 153, 17: 180, 44: 247, 4: 281, 29. καί τε pro καί τι καί, 120, 19. καὶ post ἴσος peculiari quadam significatione vsurpat, vt Latini suam *ac* & *atque*: 230, 10, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες, partus dolores mulieribus perinde sunt atque ignis. item 234, 23, ἀνὴρ ἤδη γέρων, ἴσα καὶ ὀδυρόμενος, perinde ac flens, id est, flentis speciem præferens. Sic post οὐδὲν ὁμοίως: 20, 26, de Homero, εὖ δ' ἐμοὶ φαίνεται ποιήσας Σκῦρον ὑπὸ Ἀχιλλέως ἁλοῦσαν, οὐδὲν ὁμοίως καὶ ὅσοι λέγουσιν ὁμοῦ ταῖς παρθένοις Ἀχιλλέα ἔχειν ἐν Σκύρῳ δίαιταν. ad verbum enim sonat, nihil similiter atque ij qui dicunt. id est, longe aliter quam ij qui dicunt. at 290, 13, post οὐδὲν ὁμοίως pro καὶ vsurpat ἤ. Est tamen etiam vbi sine his particulis οὐδὲν ὁμοίως accipit pro διαφόρως seu ἄλλως, vt 145, 9.

Anacoluthia est in hoc, 47, 24, de Medea, μαθεῖν ὡς ἡμάρτηκοι τῆς ἐλπίδος, καὶ ἅμα ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος φωραθεῖσαν (οὐ γὰρ αὐτὸν ἔχειν δεομένη συγγνώμην) ἀποπλέοντα ἐς Ἰωλκὸν οἴχεσθαι. τούτων δὲ ἕνεκα ἀπελθεῖν καὶ Μήδειαν, παραδοῦσαν Σισύφῳ τὴν ἀρχήν. Sed tolli anacoluthias vitium hîc poterit, si parenthesin post οἴχεσθαι claudamus, & post ἀποπλέοντα inseramus coniunctionem δέ. postrema etiam δὲ in epanalepsi accipienda erit pro δή. idem enim est quod τούτων οὖν ἕνεκα. Similes anacoluthiæ ob parentheses vel omissas vel transpositas in Notis suo loco indicantur.

Hæ sunt potissimum anomaliæ grammaticæ quas in transcursu annotaui. quibus & aliæ poterunt addi, si quis phrasin auctoris rimetur accuratius; quod mihi hoc tẽpore non licuit facere; nec opus esse visum est, quum hæ obseruatiunculæ cęteris anomaliis cognoscendis viam patefaciant. Lœscherus certe in sua prefatione conqueritur de abrupta & concisa sententiarum in his libris breuitate, qua res sæpe vsqueadeo sint inuolutæ, vt in hac verborum obscuritate ac rerum ambiguitate, multa diuinare, multa tenuius vertere coactus fuerit. Idem eadem de re hæc scribit prolixius. De stylo (inquit) & elegantia sermonis quid dicam aut iudicem, nescio: res ipsa loquitur. Mihi certe rude videtur, & satis incultũ genus dictionis, & a Demosthenicis illis aut Isocraticis flosculis nõ parum alienum. Quanquã enim Atticam loquendi rationem passim ipse quoque affectat, omnique eam studio imitari conatur: tamen nescio quid in-

terdum aſperi ex vernaculæ linguæ vſu aſpergit, & ab Attica illa elegantia ſplendoreque nonnihil diſcedit. Res ipſas paucis deſcribit, & oratione ſimplici. omnia enim eo tempore ita erant cuilibet nota, vt explicatione prolixa opus non haberent. Hac re motus Pauſanias, pleraque, quæ iam rebus omnibus ſublatis & deletis, expoſitionem vberiorem requirũt, pauciſſimis ſæpe verbis indicauit, breuitatiſque ſtudio ita intricauit, vt numeris interdum Platonicis (quod aiunt) haud immerito videantur obſcuriora. Tantæ tenebræ plurimum mihi inter conuertendum negotij fecerunt, dum multis inter ſe membris conuulſis, quid ſibi vellet autor, aſſequi ſæpe non potuerim; ſed aut diuinare ſim coactus, aut ex vnius ſæpe vocabuli indicio ſententiã vtcunq; colligere. Hæc Lœſcherus.

Xylandri quoque non abſurda mihi de Pauſaniæ ſtylo videtur ſententia, qua pronuntiat Pauſaniæ dictionem eſſe ſimillimam Herodoteæ. Id etſi ex ſuperioribus aliquatenus cognoſci poteſt, poteſt tamen etiam aliis argumẽtis oſtendi. Nam præter ſupradictos Ioniſmos, Ionicam dialectum redolet crebra illa vſurpatio pronominis οἷ. Sic Ionica videntur κολακία 8, 19: μοιχία 310, 39: εὐηθία 242, 19. quo modo etiam 307, 9, Aldina editio pro διαζωνείας ſine diphthongo habet διαζωνίας. Ionica iſta eſſe oſtendunt apud Herodotum & poetas ἀρεκίη, εὐπετίη, & ſimilia, quæ communis lingua proparoxytonως effert per εια. His annumerari poſſunt Καλαυρία, Δικαιαρχία, Κασσανδρία, & alia huiuſmodi, pro Καλαύρεια, Δικαιάρχεια, Κασσάνδρεια. Ionicum etiã videtur Στύμφηλος pro Στύμφαλος: itidemq; νηυσὶ pro ναυσὶ 249, 37. Ionica item videntur Ἀχαΐη, Πλαταιῆς, & ſimilia: quum itidem apud Herodotum legamus Ἀχαΐην, p. 300. Cõmunis certe lingua, poſteriorem diphthongi vocalem in his elidit, Ἀχαΐα dicens, & Πλαταιᾶς: qua de re in Notis. Euidens etiam Ioniſmus eſt in τοῖσι, & μέσσῃ, 341, 40, pro τοῖς & μέσῃ. itidemque 458, 11. Similiter in Ἱστίαια (209, 38) Ionicam, in Ἑστίαια (213, 8) cõmunem eſſe ſcripturam, teſtis eſt Stephanus. In genitiuis etiam iſtis, Λακίδεω 61, 15: Πύθεω 357, 23, Ionica eſſe flexio videtur, pro communi Λακύδου & Πύθου. Itidemque pro Ionico præterito εἴροντο (334, 28) communis lingua vſurpat ἤροντο, ab ἔρομαι. πάλος item, pro κλῆρος, (113, 22) Ionicæ potius quam communis dialecti vocabulum eſſe cõiicio, quod ex Herodoto tantum & poetis huius vocis exempla proferuntur. ἐλπίζειν certe pro metuere (352, 5) frequentiſſimum eſt apud Herodotum. Aduerbium εἵνεκα & οὕνεκα vſurpatur interdum etiam ab Atticis: veruntamen & ipſum Ionicæ gentis videtur eſſe magis propriũ. Ioniſmus etiam ſtatui poteſt in πρῶτα & δεύτερα aduerbialiter vſurpatis, 414, 38. In ſyntaxi quoque Ioniſmi occurrunt. leuiores ſunt iſti, ἐκέλευε αὐτὸν 330, 10: φασὶ αὐτὸν 320, 37: in quibus ε & ι propter ſequentem vocalem communiter aſſumunt ν. Manifeſtiores hi, ἐπ' ἁμαξέων 273, 22: ἐκ Ἡροφίλου 327, 25. Ionice quoq; dicit τῶν τις βαρβάρων, pro τῶν βαρβάρων τις, 106, 31: itidemque 114, 39: 277, 33: 295, 33. Sic ὡς δ' αὔτως (173, 12) pro ὡσαύτως δὲ, frequentius apud Herodot. quã apud alium quempiam reperias. Præpoſitiuum ſane articulum pro poſtpoſitiuo vſurpare (quod Pauſanias fecit 167, 44: & 342, 9) Ioniſmus eſt indubitatus.

De forma libri hæc ſufficiant. Ad materiam quod attinet, veriſſima eſt Xylãdri ſentẽtia, *Pauſaniam eſſe optimum onomaſticon.* Quam ſententiam ſuam quia præmatura morte præuentus explicare latius nõ potuit, ſubiungere viſum eſt quæ Lœſcher. hac de re copioſius diſſeruit. Quãtis autem laudib. (inquit) περιήγησις hæc in cælum ſit efferenda, quanta omnium cum admiratione & lætitia excipienda, colenda, obſeruanda, eloqui ſatis nequeo. Omnia enim quæ memoratu digna per vniuerſam Græciam fuerunt, ab interitu & vetuſtatis iniuria liberauit: ciuitates, regiones, reſpubl. ſempiterna laude atque gloria exornauit: & quidquid præclari homines carum habent, quidquid ſanctum, id velut in lepidiſſima tabella expreſſum poſteritati cõſeruauit. Quanta, deos immortales, facta eſſet iactura, quantum acceptum damnum, ſi hoc eſſet poſteritas theſauro orbata? quantum præterea dolendum, ſi qua calamitas tam præclara induſtriæ ſingularis monumenta, tam diuerſæ eruditionis exempla obruiſſet? Quãquam autem in deſcribendis rebus Pauſanias vulgari oratione, & verbis quotidianis eſt vſus, multa tamen ſunt, quæ ſuo quodam iudicio elegiſſe ſibi videtur, in quibus & eloquentiam oſtentaret non ineptam, & vnà cũ adiunctis omnibus, partes ſingulas proſequeretur. Ex horum numero liber quartus eſt, quo Meſſeniorum res geſtæ deſcribũtur, vbi non ſolum regum familias & ſucceſſiones, non ſolum reipubl. gubernationem & fortunã recenſet; ſed cauſas etiam pernicioſiſſimi belli, & euentus indicat; militum fortitudinẽ prædicat, ducum prudentiam, & ad exercitum habitas præclaras orationes exponit: & ea omnia perſpicuitate & elegãtia explicat, vt geri potius quam narrari videantur. Quanta præterea vbertate, quanta verborum luce & ſuauitate Gallorum aduerſus Græcos expeditionem deſcribit? quam rotunda & eleganti oratione eorum equitatum recenſet? quam crudelia & inhumana facinora; quantam vero Græcorum in defendenda patria, & propulſandis hoſtibus conſtantiam commemorat? Quanta denique ſpe quam turpiter Galli ſunt deiecti? quam calamitoſum exitum ſortiti? Hæc ingenium autoris & eloquentiam teſtantur: vt taceam interim quæ pari ratione & ſententiarum lumine illuſtrauit. Sed ea lectoris curæ & diligentiæ relinquenda exiſtimaui. Siqui autem ita ſunt delicati & molles, vt ridiculis quibuſdã & ineptis hiſtoriis moueantur, & propterea totum opus abiiciẽdum putent, ij ad Cyclopũ potius res geſtas, & Læſtrygonum pugnas ſunt ablegandi, quam ad vtiliores reliquas & iucundiores hiſtorias multis inuitandi. Integrã voluit & perfectam omnium rerum colligere deſcriptionem: & vt eo rectius traderet ſingula, ita ſibi laborandum eſſe exiſtimauit, vt omnia loca ipſe peragrarat, & in qualibet regione aut ciuitate quæcunque precioſa habebantur, ea coram inſpecta chartis mãdarat. Vbi pro arbitratu ſi quædam ſcripſiſſet, quædam omiſiſſet, corrumpere potius eſſet viſus, & deprauare Græcorum res, quam immortalitati cõſecrare. Deinde illud negari nec poteſt

test nec debet, iis ipsis rebus, quæ nobis hodie in alio morum ac vitæ genere contemptui sunt & ludibrio, maximos eo tempore, in tantis superstitionum nebulis, tot opinionum vẽtis, fuisse honores. Quis enim non rideat ineptas quasdam & absurdas sacrorum ceremonias? & tamen eas ipsas tanta cura coluerunt, tanti ex pietatis persuasione fecerunt, vt conseruatas eas vnicum esse publicæ salutis præsidium crediderint; violatas autem inexpiabili religione sanxerint. Declararunt id in Xerxis expeditione. omnia enim quæ barbarorũ incendio cõflagrauerant templa, facto edicto, instaurare noluerunt; sed vt publico hoc signo & spectaculo sacrilegos esse Persas ostenderent, & rerum diuinarũ vastatores; & vt posteris ob violata sacra irascendi materiam exhiberent, & vlciscendæ Persarum immanitatis occasionem, semiusta reliquerunt. Quid quod Olympicas illas victorias, & quas ponebãt præmij loco statuas, tanti fecerunt, vt pro harum conseruatione vitam sæpe, salutem, & fortunas in discrimẽ adducere non dubitarint? Hæc & horum similia, nostra ætate si audiantur, insulsa esse & inepta merito iudicãtur: sed apud Græcos tum maximi momenti fuerunt: quæ a reliquis grauiorib. separare Pausanias nequaquam potuisset. Quidquid itaque ex harum lectione rerum oriatur fastidij, æquo animo candidus lector ferat oportet, idque autoris necessitati tribuat, & antiquitatis superstitioni cõdonet. Tantus præterea campus in eo est, tanta copia rerum vtilium & bonarum, vt quidquid id fuerit tędij, facile possit lectis & consideratis omnib. leuari. Nam si vel vnum saltem librum percurras, nullam inuenies paginam esse, quæ non multa contineat singulari studio & sententiarũ lumine exornata, quæ & ad institueda vitæ officia pertineant, & ab aliis autorib. aut omissa sint, aut leuiter tractata. vt in primo libro (videamus enim quid inde vtilitatis capi possit) quis florentissimã Atheniensium rempubl. tanta diligentia descripsit, aut omnium locorum situs ac interualla æque inuestigauit? quis cognomentorum autores, quos ἐπωνύμους appellarunt, tanto ordine, tamque accurate est complexus? Quàm præterea apte, quàm dilucide commemorat regib. oblatas rerum gerendarum occasiones? quàm perniciosa recitat & horrenda bella, quæ inter se post mortem Alexandri Ptolemæus, Perdiccas & Cassander gesserunt? Quid hoc? annon rerum humanarum vicissitudinem & inconstantiam notant? annon ad prudentiam hortantur, vt caute omnia & considerate agantur? De Lysimacho præterea Thraciæ rege ea scribit, quæ & prosint ad regendam vitã, & blandienti fortunæ non multum esse credendum admoneãt. Præterquam enim quod interfecto leone, editisque præclaris fortitudinis facinoribus, ad maximos honores peruenit, regiam etiam dignitatem est adeptus. Vbi parto iam post diuturna & periculosa bella otio, transactaq; magna vitæ parte, voluptati sese & libidini dedit, & ex amore intempestiuo eò est dementiæ prouectus, vt necandum vxori concesserit filium Agathoclem, cuius ipse opera & industria fuerat antea a mortis periculo liberatus. Vides lector quam late pateant exempla hæc, quantum adiumenti ad colendam virtutem & formandos mores adferant? Pyrrhi dehinc genus, bella item, & in administranda re militari prudentiam ita recenset, vt Pyrrhi res gestas scripsisse solus fere Pausanias videatur. Perpende post hæc Amazonum fortitudinẽ, & in bellis gerendis constantiam summam: perpende pugnæ Marathoniæ breuem quidem, sed tamen iucundam & elegantem descriptionem: perpende Atheniensium erga deos immortales pietatẽ: Thesei item mortẽ, & decretos Theseo post obitum diuinos honores: videbis opinor quid in bene cõstituta republ. requiratur, quidque viris bonis & præclare de patria meritis debeatur. Præterea permultas alias historias, in quibus & virtutũ insignia exempla & vitiorum offerũtur. Quid enim de Nisi imperio & calamitate dicam? annon execrabilem ea in re impietatem & perfidiam deprehendes? Quid de Phryna? annon pulcherrima imagine mulierum astus repræsentantur? Agnoscere cupis egregium modestiæ specimen? Inspice Phormionem, ciuem illum Atheniensem præclarum; qui, quum dux belli esset omnium suffragio lectus, & æs fecisset alienũ, pro imperio cum militibus se posse agere negauit; atque ideo carere hoc honore maluit, quam cum periculo res patriæ administrare. Lycurgũ hîc prætereo, qui publicæ salutis causa & fortiter se gessit, & boni ciuis officio magna cum laude est functus. En hæc ὁδοῦ πάρεργον, καὶ ἐν κεφαλαίῳ, ex aliquot saltem primi libri paginis collegi. quæ omnia si pressius inspiciantur, & diligentius aliquanto considerentur, maximam vitæ humanæ adferent vtilitatem. Quamobrem (vt aliquando disputationi huic finem imponam) non est vt frontem contrahas, & ad primum statim gustum aufugias lector, siquid de collapsis templorum fastigiis a Pausania, aut dirutis parietibus, de simulacris item, & picturarũ partibus exiguis dictum videas. Perge & rem totã diligenter expende: senties hoc qualecunque tædium immensa rerum grauiorum copia ac varietate leuari. Cogita, multa esse interdũ aut ornandi operis, aut texendæ integræ historiæ causa dicenda. Denique illa ipsa quæ tu leuiuscula esse arbitraris, & inepta, ad hoc tibi conducent, vt in locum si incideris imaginibus & picturis plenum, iudicare possis, idque a Pausania edoctus, quid in simulacris eiusmodi sit potissimum spectandum, quid de minimis etiam partibus sentiendum. Iccirco propositis tãtis bonis, lector, ne quid temere agas caue: sed eam animi modestiam ad totum hoc negotium adhibe, quæ & digna sit homine veritatis studioso, & autoris existimationem tueri conetur. Locupletiorem certe rerum Græcarum historiã, & accuratius scriptam vix reperies: & exceptis Philosophorum libris, neminem facile, nisi ego vehementer fallor, dixeris, qui adolescentum studiis prodesse plus queat. Præterquam enim quod res gestas Græcorũ, & regiones accurate describit, multos etiam poetarum & obscuros locos interpretatur, & historias recenset quãplurimas quæ ab aliis omissæ, ad intelligendos tamen idoneos autores maxime conducunt. Hæc Lœscherus. Ipse autem Pausanias hoc de sua περι-

γνησί lectorem monet, (92, 11) se de multis historiis quibus inter Græcos suas quique res deprædicant, eas tantum delegisse quę posteritatis memoria viderētur digniores: cæteras, quæ minus essent memorabiles, data opera præterisse: idque se non in priorib. duntaxat libris factitasse, sed in sequentibus etiam diligenter obseruaturum esse.

Superest vt ὕστερον πρότερον de autoris patria, ætate, vitæque genere aliquid dicamus. Ea de re certi quippiam pronunciare nō est tutum: quapropter coniecturas tantum sequemur, donec certius aliquid vel a nobis ipsis, vel ab aliis afferatur. Suidas duos memorat Pausanias literarum monumentis claros. Eorum alterum Laconem fuisse refert, & historicum; eumq; scripsisse Chronica, Laconica, De festis Laconicis, De Amphictyonibus, De Hellesponto. Alterum ait fuisse Cæsariensem, sophistam, Aristidis æqualem: eiusque a Philostrato in Sophistarum vitis mentionem fieri tāquam mali rhetoris. hunc scripsisse De syntaxi librum vnum, Problematum librum vnū, & alia. Quæ de priore Pausania scribit Suidas, ad nostrū referri non possunt. nostri enim stylus ad Ionicum magis quam ad Doricum idioma (quod Lacones vsurparunt) accedit. & liberior interdum est in Laconum reprehensione: quod, si Laconia ei fuisset patria, vel plane omissurum, vel parcissime saltem facturum fuisse, non vana videtur opinio. Ea de caussa Volaterranus arbitratur, eum esse Pausaniā nostrum de quo in Sophistarum vitis a Philostrato agitur. Audiamus igitur Philostratum. Καισάρεια δὲ (inquit) ἡ Καππαδοκῶν, ὄρει Ἀργαίῳ προσοικεῖ, Παυσανίου τοῦ σοφιστοῦ οἶκος. ὁ δὲ Παυσανίας ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ Ἡρώδου, καὶ τῶν τοῦ Κλεψυδρίου μετεχόντων εἷς ἐγένετο, οὓς ἐκάλουν οἱ πολλοὶ Διψῶντας· ἐς πολλὰ δὲ ἀναφέρων τῶν Ἡρώδου πλεονεκτημάτων, καὶ μάλιστα τὸ αὐτοσχεδιάζειν. ἀπήγγελλε δὲ αὐτὰ παχείᾳ τῇ γλώττῃ, καὶ ὡς Καππαδόκαις συνήθης, ξυγκρούων μὲν τὰ σύμφωνα τῶν στοιχείων, συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα, καὶ μηκύνων τὰ βραχέα· ὅθεν ἐκάλουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ μάγειρον, πολυτελῆ ὄψα πονηρῶς ἀρτύοντα. ἡ δὲ ἰδέα τῆς μελέτης ὑπτιωτέρα· ἔρρωται δὲ ὅμως, καὶ οὐχ ἁμαρτάνει τοῦ ἀρχαίου, ὡς ὑπάρχει ταῖς μελέταις ξυμβαλεῖν· πολλαὶ γὰρ αὐτοῦ Παυσανίου κατὰ τὴν Ῥώμην· οὗ δὴ καταβιοὺς ἀπέθανε γηράσκων ἤδη, καὶ μετέχων δὲ καὶ τοῦ Ἀθήνησιν· ὅτε δὴ καὶ ἀπιὼν ἐκεῖθεν, ἐπὶ πᾶσιν οἷς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διεξῆλθε, χαριέστατα τὸ τοῦ Εὐριπίδου ἐπεφθέγξατο, Θησεῦ πάλιν με στρέψον, ὡς ἴδω πόλιν. Quibus verbis Philostratus docet, Pausaniā natione fuisse Cappadocem, Cæsareæ natum, quæ ad Argæum Cappadociæ montem incolitur. Ad studia vero & vitæ genus quod attinet, fuisse illū sophistam, seu rhetorem; Herodis discipulū: qui sub præceptore vsque adeo profecerit, vt in plerisque illius vbertatem & præcellentia orationis ornamenta retulerit, potissimum vero extemporalem dicendi facultatem: ideoque in Clepsydrij contubernium fuisse cooptatū. Sed hoc ei, velut & cæteris Cappadocibus, innatum fuisse vitium, vt crassa lingua enuntiarit, consonantes durius colliserit, longaque corripuerit, & breuia produxerit: eamque ob rem vulgo coquum fuisse nominatum, quod opiparas dapes male condiret: id est, rebus & verbis splendidis nullam pronunciationis & reliquæ actionis adderet gratiam. Porro dictionis formam esse aliquantum supinam, validam tamen, nec ab antiquo dicendi genere discrepantem. id ex ipsius declamationibus facile coniici posse. sæpenumero enim Romæ declamasse. Ibidem etiam bonā vitæ partem transegisse, & grandi ætate decessisse. interim tamen Atheniensis collegij fuisse participē: cumque Athenis discederet, habitæ ad Athenienses orationi tempestiuissime hunc Euripidis iambum epiphonematis loco attexuisse, *Theseu retro me duc, vt vrbem contuar.* Hæc de Pausania sophista Philostratus: quæ a nostro non videntur aliena. nam quæ de Herode Attico narrat idem Philostratus, eadem & Pausanias. τὸ στάδιον (inquit Philostratus) τὸ ὑπὲρ τὸν Ἰλισσόν, εἴσω τεττάρων ἐτῶν ἐπετέλεσεν, ἔργον ξυνθεὶς ὑπὲρ πάντα τὰ θαυμάσια. οὐδὲν γὰρ θέατρον αὐτῷ ἁμιλλᾶται. idē refert Pausanias 17, 35. Rursum Philostratus, ἀνέθηκε δὲ Ἀθηναίοις καὶ τὸ ἐπὶ Ῥηγίλλῃ θέατρον, κέδρου ξυνθεὶς τὸν ὄροφον· ἡ δὲ ὕλη καὶ ἐν ἀγαλματοποιίαις σπουδαία. id theatrū Pausanias memorat 226, 32. Rursum Philostratus, ἀξιούσθω δὲ λόγου καὶ τὸ ὑπωρόφιον θέατρον, ὃ ἐδείματο Κορινθίοις, παρὰ πολὺ μὲν τοῦ Ἀθήνησιν, ἐν ὀλίγοις δὲ τῶν παρ᾽ ἄλλοις ἐπαινουμένων· καὶ τὰ Ἰσθμοῖ ἀγάλματα, ὅ τε τοῦ Ἰσθμίου κολοσσὸς, καὶ ὁ τῆς Ἀμφιτρίτης, καὶ τὰ τῶν ἄλλων· τὸ ἱερὸν ἐνέπλησεν, οὐδὲ τὸν τοῦ Μελικέρτου παρελθὼν δελφῖνα. Hęc ipsa in Corinthiacis recenset Pausanias 45, 6. Rursum Philostratus, ἀνέθηκε δὲ καὶ τῷ Πυθίῳ τὸ Πυθοῖ στάδιον, καὶ τῷ Διῒ τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὕδωρ. quæ & ipsa literis mandata sunt a Pausania 349, 4: 199, 34. Rursum vt Philostratus scribit Herodem Marco Antonino Imperatori familiarē fuisse, ita Pausanias vtriusque Antonini meminit 273, 11, 37, necnon cæterorum ante hos Cæsarum, Iulij, Augusti, Tiberij, Caij, Claudij, Neronis, Traiani, Adriani, vt ex Indice prolixius cognosces. & Xylāder ex iis quæ Pausanias prodidit de tempore inter Corinthi restitutionem & suam ætatem interiecto, (147, 31) colligit Pausaniam floruisse anno Vrbis 927, qui Antonino Philosopho imperij fuit annus 16. nec multum post Antoninos tempus Pausaniam vixisse, inde potest cōiici, quod nullius post hos Romani Imperatoris meminit. Si quis vero cōiecturæ nostræ obstare putet, quod Pausanias Herodē Atticum non magistrum suum nominat, sed tantum Ἀθηναῖον ἄνδρα, (226, 32) responderi potest, idem ante Pausaniam ab aliis etiam fuisse factitatum. nam Aristoteles vbique fere Platonem, & Plato Socratem sine præceptoris titulo nomināt. De suis in vrbe Romana declamationibus ideo silere videtur, quia forsan hanc περιήγησιν ante illud tempus cōscripsit. Attica certe se absoluisse testatur antequam Herodes magnificum illud Athenis odeum exstruxisset; ac propterea nullam eius a se in Atticis factam esse mentionem, 226, 33. Patriam, parentes, & reliquam περιαυτολογίαν, ea opinor de caussa omisit, ne aduentitiis, non propriis laudibus sua commendare velle iudicaretur. non tamen præteriit quæ ad fidē his commentariis faciendam multum habent momenti, se videlicet ea quæ descripsit, vel ipsum coram spectasse, vel e fide dignis hominibus accepisse. Diligentiam certe maximam arguit, quod etiam abstrusissimos angulos perreptauit: nec contentus Italiæ, Græciæ, Macedoniæ, quin & Asiæ peragratione, Ammonis etiam in Libya oraculum adiit. Modestiæ, veracitatis, & prudentiæ est, quod quæ ab aliis accepit, si

pit, si fide digna sint, vel assensu vel etiam rationibus confirmat: si vero dubia sint, aut fidei limites transcendant, eius arbitrio permittit ὅτῳ πιστὰ φαίνεται. De arcanis, quorum certa inquiri ratio vel non potest, vel nō debet, inani curiositati hoc dictum opponit, ἐχέτω δ' ὡς ἔχει, καὶ ὡς ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς. Pietatis autem & reliquarum virtutum non vulgarem ei curam fuisse, ex eo perspicue cognoscitur quod sacra loca se religiosissime frequentasse, solennesq; ritus maxima cum veneratione peregisse passim memorat. & praeclarum est illud praeceptum quo vetat ἐπὶ περιουσίᾳ εὐσεβείας τὰ κέρδη ποιήσασθαι. Reges etiam ac principes, atque adeo cuiusuis ordinis homines, ad pietatis & iustitiae studium excitare vult, dum summis laudibus eas virtutes in prisci temporis hominibus, in Seleuco itē & Antonino exornat; ac tum caeterorum Graecorum, tum in primis Atheniensium in sacris magnificentiam, & in politicis diligentiam praedicat. De diuina prouidentia, de impiorum excaecatione, eorundemque seuera tandem poena; de occulto Dei in regnis ac rebuspubl. nunc euehendis nūc deprimendis iudicio, sententias habet nō aspernandas. Veruntamen hae diuini luminis scintillae crassissima nonnunquam superstitionis caligine offuscantur; vt arguunt anceps illa de animorum immortalitate disputatio, de fictitiis diis eorumq; cultu vana opinio; de Fortunae item summa potētia vecors persuasio. tanta enim erroris est vis, vt, nisi sacrarum literarum & Spiritus sancti luce dissipetur, affulgētes veritatis radios densissimis tenebris obruat; quod & in aliis maximi nominis philosophis manifeste perspicitur. Interea Deus ista nobis proponit, vt misera ethnicorum caecitate perspecta, in veritatis beneficio agnoscendo, amplectendo, ac retinendo gratos nos & gnauos praebeamus; virtutes quas etiā in ethnicis spectandas nobis exhibuit, assidue suo quisq; loco imitemur; ac vitia quae in iisdem seuera vltione persecutus est, caute declinemus. Hoc quoq; non exiguum est Dei beneficium, quod hac περιηγήσει nobis non modo ad profanos historicos & poetas, sed ad sacros etiam libros rectius intelligendos viam aperit. Et maximam laudem Pausaniae diligentia meretur, qui non tam gloriae quàm historiae propagandae studio, vtilissimum posteritati reliquit opus, e quo cum ad publica tum ad priuata, cum ad sacra tum ad profana rectius constituenda, idonea velut ex instructissimo penu depromi exempla possint.

Inscriptionem operis agnoscit etiam Stephanus, & quidem multis in locis. inter caeteros insignis est in Ἀραιθυρέα iste, Παυσανίας δευτέρῳ περιηγήσεως Ἑλλάδος φησὶν, ὅτι Ἄραντος υἱὸς Ἄορις ἐγένετο, καὶ θυγάτηρ Ἀραιθυρέα. quae historia extat libro 2, pag. 55, v. 29. Agnoscit idem Stephanus singulorum etiam librorum titulos pariter & ordinem: sed interdum omisso titulo, ordinis tantum mētionem facit; interdum ordinis mentione neglecta, solos indicat titulos. Prioris citationis exēpla sunt crebra: vt Κυνέθα, πόλις Ἀργείας, ἀπὸ Κυνέθου παιδὸς Περσέως· Παυσανίας τρίτῳ. qui locus desumptus est ex 82, 26. Sic Ἀρόλω oppidum Achaiae citat ex Παυσανίου ἑβδόμῳ: (de quo 223, 42: 224, 7) & Ἀκακήσιον oppidum Arcadiae ex Παυσανίου ὀγδόῳ: de quo 267, 10. Sic denique Ἀμφίκαιαν siue Ἀμφίκλειαν oppidum Phocidis, affert ex Παυσανίου δεκάτῃ: de quo 351, 41. Sed saepe mendosa est ordinis indicatio apud eundem Stephanum. exempli gratia, Sphacteriae insulae mentionem a Pausania fieri scribit ἐν τρίτῳ περιηγήσεως Ἑλλάδος: quum Pausaniae locus nō in tertio extet, sed in fine quarti, 147, 8. Similiter quum scribit, Παυσανίας δ' ἕκτῳ λέγει τὴν Ὑπερησίαν Αἴγειραν μετωνομάσθαι, pro ἕκτῳ ponendum fuerat ἑβδόμῳ, (ex 233, 39) sicut videlicet Ἀρόλω eiusdem Achaiae oppidum ex septimo Pausaniae recte paulo ante protulit.

Idem Stephanus in Σελευκόβηλος allegat Παυσανίαν ἐν τῷ περὶ Ἀντιοχείας. Praeterea in Μαριαμμία, Phoenicum oppido, Φοινικικῶν libros Pausaniae tribuere videtur, dum ait, οἱ πολῖται Μαριαμῖται, ὡς Παυσανίας ἕκτῳ. & rursum, Δῶρος, πόλις Φοινίκης· τὸ ἐθνικὸν Δωρίτης· Παυσανίας δὲ Δωριεῖς αὐτούς φησιν. item in Γάζα, (quam olim Φοινίκης, nunc autem Παλαιστίνης vrbem esse tradit) ὁ πολίτης Γαζαῖος. λέγονται καὶ Γαζῆνοὶ παραλόγως, ὡς Παυσανίας. Insuper idem Stephanus Pausaniae videtur tribuere Συριακὰ, dum scribit, Γάβαλα, πόλις Συρίας· ἧς τὸ ἐθνικὸν Γαβαληνός, ὡς Παυσανίας φησί. Quum igitur in hac τῆς Ἑλλάδος περιηγήσει nec Mariamitas vllos, nec Dorienses Phoenicios, nec Gazenos, nec Gabenos memoret, dubitari cum Xylandro potest idemne is sit Pausanias, an diuersus. Sed eundem esse hoc primū argumento colligi potest, quod eū Stephanus nullo adiecto discriminis epitheto simpliciter Παυσανίαν vocat: deinde quia Pausanias in hac ipsa περιηγήσει saepe innuit Asiaticas etiam regiones & nonnullas Africanas a se fuisse perlustratas. De Syris certe Orontem accolentibus, de Oronte ipso, de Sileni apud Hebraeos sepulcro, de rutila Ioppes aqua, de miro Iordanis cursu, & aliis rebus Asiaticis, ita plerunq; verba facit, vt se αὐτόπτην fuisse, non ab aliis accepisse, luculenter ostendat. Sic quae de Phoenices serpentibus ex hospite Phoenice se audisse refert, quaeque de Arabiae balsamis scribit, ita narrat vt se coram audisse illa & vidisse significet. Itaq; verisimile est, eum, qui in Graeciae περιηγήσει summae diligentiae ac φιλοπονίας clarissima documenta dedit, Asiatica etiam itinera in peculiares cōmentarios retulisse. Idem iudicandum videtur de loco quem Eustathius ex Pausania citat, 1392, 18, σημείωσαι δὲ ὅτι ὁμώνυμον τῷ ὄνοις· Παυσανίας γοῦν φησιν ὅτι Κέσκος λιμήν που, ᾧ παραρρεῖται ποταμὸς Νοῦς καλούμενος. nam Νοῦς quidem inter Arcadicos fluuios in hoc opere numeratur, 269, 21: at de Cesco portu nulla prorsus mētio. Quum ergo Cescon alij Pamphyliae, alij Ciliciae locum esse tradant, coniectura est Pausaniam in Asiaticarum profectionum commentariis de isto portu & fluuio egisse. Porro his profectionibus iuuenilem aetatem tribuisse videri potest: reliquum deinceps vitae tempus declamationibus aliisque artis oratoriae studiis partim Athenis, partim Romae impendisse. Haec de Pausania comperi. Certiora si quis afferat, ea libēter amplectar.

Interea doctos oro vt has qualescunque annotatiunculas in bonam partem, vt a me conscriptae sunt, interpretentur.

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ IN PAVSANIÆ APPENDICEM E STRABONE, PTOLEMÆO & Plinio adiectam.

NOn eodem ordine Græciam describunt Strabo, Ptolemæus, & Plinius, quo Pausanias noster. Nã Pausanias initio ab Attica facto, per Megaridẽ nos deducit in Peloponnesum; eaque peragrata, per Isthmum in superiorem Achaiam Epirum versus redit. Strabo ex Epiro in Peloponnesum traiicit; eaque perlustrata superiorem Græciam petens, in ea describit Atticam, Bœotiam, Phocidem. Contra Ptolemæus prius totam superiorem Achaiam persequitur: deinde in Peloponnesum deflectit. Plinius ex Epiro per infimas superioris Græciæ partes in Peloponnesum delabitur, eaque permeata in Atticam & reliquam Græciam superiorẽ Thessaliam versus regreditur. In oppidis etiam variant, dum vnum idemque alius alij regioni tribuit. quod vel memoriæ lapsu accidit, vel dominij mutatione: quia sæpe aut vi aut sponte oppida ex alia ditione transeunt in aliam. Hæ ac similes aliæ diuersitates perpendendæ sunt iis qui vtiliter hos auctores inter se conferre volent. Nos sane, vt id fieri posset, ex illis ad hanc Pausaniæ περιήγησιν adiecimus quæ idem continent argumentum. Deinceps, vt in Pausania, quæ ad genuinam lectionem facere visa sunt, annotabimus.

Col. 359, v. 26, pro Α῎πων Strabo habet Ἐπιῶν, 392. V. 41, in Frobeniana editione legitur Μηνιός: sed legendum esse Μινυήϊος, vel saltem Μινύϊος, patet nõ tantum ex Strab. 407, sed etiam ex Pauſ. 148, 25: 152, 27.

Col. 361, v. 1, pro τῷ legere poteris τὸ, vt non feratur ad datiuum νεύματι, sed ad infinitiuum σπᾶν, sicut mox τὸ σπᾶσθαι. V. 16, Σκύθας dicere videtur τοὺς νῦν Τούρκους. vnde colligimus hanc Strabonis Epitomen a Christiani nominis homine factã esse. V. 31, inconcinnus est genitiuorum vsus, idemq; obscurus. planiora sunt hæc Strabonis verba, 413, παρέλαβεν δὲ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὀλυμπιάσιν, ἣν εἶχον οἱ Ἀχαιοί. V. 38, pro Γερλώιον Strabo vsurpat plurale Γερλώια, p. 415, ὅμορος Θυέλα καὶ Γερλώιοις, ἀφ' οὗ τόπου Γερλώιον τὸν Νέστορα κληθῆναί φασι. V. 43, ὅτι ante Δεῖ pleonasticum est. V. 54, pro τὸ κριθὸν scribendum est vel τὴν κριθὴν: vel τὸ κρίμνον. quod posterius plerisque videtur magis consentaneum. V. 61, pro τὸν ἥλιον & ἥλι, Eustathius legit ἧλον, & ἧλ: idque tribus in locis. ad ἧλ quod attinet, verius esse censeo quam ἥλι: sed de altero dubito. hemistichium Euphorionis sic habet apud Eust. 566, 34, δαιμόνιος ἧλ: ad quod allusisse videtur istud Ausonij, *altitonum cœl.*

Col. 362, v. 7, Strabo 431, masc. gen. dicit τὸν Μάσητα: Pauſ. 79, 5, cum Epitoma facit. V. 39, pro Κισσοῦς Pausanias multis in locis habet Κεῖος. Mox Αἴγιον quoque Xylander suspectum habet, nec tamen affirmare audet an legendum sit Αἴγιον. Strabo 444, in fine libri 8 habet, περὶ τὴν ἀκτὴν Αἰγαῖος ὁ Δηϊφόντης. Pausanias 68, 19, Epidauriã a Deiphonte occupatam refert.

Col. 363, v. 5, corruptum erat exemplar Frobenianum. Strabonis verba sunt planissima, p. 464, τῷ μὲν οὖν τοῖς Πελασγοῖς δοθέντα χρησμὸν ἔφη (ſ. ὁ Ἔφορος) μὴ ἔχειν εἰπεῖν· τοῖς δὲ Βοιωτοῖς ἀνελεῖν τὴν προφῆτιν, ἀσεβήσαντας εὖ πρᾶξειν. V. 13, Strabo illa ipsa pagina habet Πευθάλος, quod est magis analogum. V. 17, διάρμα Strabo vocat διάπλουν, traiectum: διάπλουν ἔχουσα ἑξήκοντα σταδίων, 465. V. 37, Ἐλεῶν sine aspiratione legitur etiam apud ipsum Strab. 466, apud Hom. Il. β, & apud Plinium infra, 372, 41: cum tamen eum locum sic denominatum velit παρὰ τὸ ἑλῶδες. V. 52, rectius Θέσπεια, vel Θεσπειαί, sicut Πλάταια & Πλαταιαί: cuius generis alia obseruata sunt in Pausania. Θεσπειαί sane legitur infra ex Ptolemæo, 365, 45. V. 63, mutilus est locus, & e duab. annotationibus in vnam contractus. itaq; legendum est, διὰ τὸ ἐπιχαρίτως ἱδρῦσθαι πρὸς τὰς ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰσβολάς: vel διὰ τὴν τῆς ἱδρύσεως εὐφυΐαν. nam vtroque modo loquitur Strabo, 485. His ex eodem Strab. 504, addendum, ΟΤΙ τῶν Ἀθαμάνων τινὲς ἔμειναν περὶ Κύφον, Περραιβικὸν ὄρος, ὁμώνυμον κατοικίαν ἔχον. Hemistichium autem illud Homericum, ex Il. β, Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἦγε, citat idem Strabo 502.

Col. 364, v. 28, pro Εὐάνθια legitur apud Stephanum Οἰάνθα, itidemque apud Pauſ. 357, 10. Mox pro Χάλαιος idem Steph. habet Χάλαιον, itemq; Plin. infra 369, 42. V. 31, pro Κύρρα, & mox pro Ἀντίκυρρα rectius legemus Κίρρα, & Ἀντίκυρα, vt apud plerosque omnes, Græcos & Latinos. V. 35, Σίφας Pausanias Dorico more vocat Τίφαν, 306, 40. V. 59, Strabo habet Σάλγανεύς, & Epitome supra 363, 20. similiter etiam Stephanus.

Col. 365, v. 27, pro Κυτίνιον Steph. habet Κύτινον, sine ι: Plinius infra 372, 58, *Cytinum*, trisyllabe. Idem Plinius ibidem Βοῖον habet pro Βοιόν. sed disyllabum Βοῖον legitur etiã apud Steph. & *Boion* rursus apud Melam.

Col. 366, v. 60, in hac Peloponnesi descriptione desumpsi quædam ex ea tabula quam Gulielmus Canterus Georgij Gemisti orationibus De rebus Peloponnesiacis adiecit e codice manuscripto. etsi enim illa plerisque in locis mendosa erat, habebat tamen etiam quædam non aspernanda, præsertim de recentioribus locorum nominibus: quæ his duobus signis [ ] inclusi. In ipsis etiam locorum nominibus multiplex vtrobique varietas erat. e quibus quæ alicuius esse momenti videbantur, deinceps indicabuntur. Sed longe maxima erat diuersitas in astronomica longitudinum & latitudinum indicatione: quam fermè infinitũ fuisset hîc exponere. quare quibus Ptolemaicæ notæ,

quas

quas ſecuti ſumus, non ſufficiunt, poterunt illam tabulam de ſingulis conſulere. Titulus ipſi tabulæ hic in Canteri editione pręfixus eſt, Διαγραφὴ ἁπάσης Πελοποννήσου, παράλιός τε καὶ μεσογείου· καὶ πρῶτον τὰ παράλια.

Col. 367, v. 13, Canteri tabula habet Αἴγιον, & Πελληνεύς. ſed Ptolemæi ſcriptura verior. V. 24, Cant. tab. habet Χελωνίτης ἄκρα: quod non diſplicet. V. 20, Cant. tab. habet Κυπαρίσση: *Cypariſſum* oppidum Plinius & Mela. V. 42, pro Παμίσου Cant. tab. habet Παμμισοῦ: de qua diuerſitate ſupra 412, 35. Mela lib. 2, flumen Pamiſſum dicit. Mox eadem tabula pro σιναφὴ habet ἐπιστροφή. V. 57, pro ἐκβολαὶ Cant. tab. habet ἐμβολή, quod in eadem ſignificatione memini me cum apud alios legere, tum apud Dionyſ. Halicarn. V. 60, pro Βιάνδινα habet eadem tab. Βιάδινα. V. 63, eadem tabula habet Βοαί: ſed Βοαὶ, ſeu Βοιαὶ, legitur etiam apud Pauſan. 104, 34: 106, 2.

Col. 368, v. 6, pro Κυφαίττα Cant. tab. habet Κύφαντα, proparoxytonως: quod malo. infra tamen 369, 12, eadem pro Κύφαντα habet Κυφαίττα. Pro Πεφασία vero, quod ſequitur, eadem habet Πεφασσία, σ poetice geminato. V. 15, pro Σκύλλιον eadem tabula habet Σκύλαιον: alij Σκύλλαιον. qua de re ſupra 399, 26. V. 18, Τροιζὼ poſui e Cant. tabula, Pauſania, aliis: Ptolemæi editio habet Τροιζωνή. V. 21, pro Σπίραιον Cant. tab. habet Πίραιον: & mox neutro gen. Βουκέφαλον. ſed Ptolemæi ſcriptura videtur eſſe verior, & confirmatur etiam Plinianæ deſcriptionis conſenſu infra, 371, 24. V. 25, pro Κεγχρέαι legitur in Cant. tabula Κεγχρεαί: de qua ſcriptura dictum ſupra 390, 27. V. 29, pro Στύμφαλος legitur in Cāteri tabula Στίμφυλος: quod in Pauſania ſemel inueni, vt annotaui ſupra 391, 6. V. 30, pro Μίνθη Cant. tab. habet Μινώη. ſed Μίνθη verum eſſe nomen, prolixius cognoſces e Strab. Epitome ſupra 360, 16. V. 43, Canteri tab. ſupra v. 35 habet Ἐφύρα paroxytonως: at hîc Ἔφυρα proparoxytonως: quo modo legitur etiam apud Stephan. & alios. Eadem diuerſitas annotata in Κορκύρα & Κόρκυρα, 391, 8. V. 46, pro Πίσα Ptolemæi editio habet Πίσση, quod non eſt vſitatum. V. 48, Ptolemæus habet Ὑπανία, & mox Λέπρειον. ego Cāteri tabulam hîc ſequi malui. In eadem tabula legitur Τυπαίνα ſine μ, ſicut ſcilicet τύπανον & frequēs eſt, & analogum. V. 54, Cant. tab. legit Τεγέα: de qua diuerſitate monui etiam ſupra 444, 5. V. 57, Ptolemæi codex habet Ανθυρία & Μαυλία: ſed Cant. tabulæ ſcripturam probat vſus & analogia. V. 61, Ptolemæi codex habet Λέλλαια: ſed mendoſe. nam primā breuem requirit cum etymon, tum metri lex apud Homerum Il. β. V. 64, Cant. tab. habet Νεμέα, vt paulo ante Τεγέα.

Col. 369, v. 8, Cant. tab. pro Τροιζὼ habet Τεζζώ, ſine diphthongo. V. 15, Cant. tab. pro Βλέμμινα habet Βλέμινα: minus recte. Vide ſupra 409, 1. V. 19, pro Βίτυλα eadem habet Βείτυλα. ſed veriorem ſcripturam eſſe Οἴτυλος ſupra docui 409, 13.

Porro quod attinet ad Ptolemaicarum notarum ſignificationem, quia res non omnib. eſt plane cognita, viſum eſt hoc loco ſubiicere quæ mihi nuper hac de re ſciſcitanti reſpondit Κυριακὼρ Σοφόπαις, vir Græcis literis & Mathematicis diſciplinis eximie doctus. De numeris Ptolemaicis (inquit) quorum ex me interpretationem ſciſcitaris, notitia & ſententia mea hæc eſt. Numeri longitudinum & latitudinum priores, habent ſuam ſignificationem vſitatā & vulgarem, ſignificantes gradus: at poſteriores, deſignant partes vnius gradus; in Græco quidē, aſſis partes, vnciam, ſextantem, quadrantem, &c. in Latino ſexageſimas partes, id eſt minuta partibus aſſis reſpondentia.

Characteres Græci	Gradus diuiſus in partes	
	aſſis	& ſexageſimas
ιβ′	vncia	5
ϛ′	ſextans	10
δ′	quadrans	15
γ′	triens	20
γ′ ιβ′	quincunx	25
<′	ſemiſſis	30
<′ ιβ′	ſeptunx	35
ϛο′	bes	40
<′ δ′	dodrans	45
<′ γ′	dextans	50
<′ γ′ ιβ′	deunx	55
ᾱ	as	integrum 60

Ita vides characteres Græcos deſignare partes quotas; Latinos, partes quot: ιβ′ duodecimā partem, quæ de ſexaginta eſt 5: & ϛ′ ſextam partem, quæ de ſexaginta eſt 10, &c. Conſtant igitur omnes numeri minutorum in hac geographia ex quinariis; errantque interpretes quoties ponunt vel 6, vel 26, vel 36, & cætera, pro 5, 25, 35. Hinc intelligis ad *Chalews* debere eſſe 55, non 56: & ad *Scarphia* 51, 10: 38, 25: ad *Hymettus* 52, 10: 37, 20: ad *Cenæum promont.* 52, 20: 35, 25. hîc enim in Græco pro ε′ pono γ′: quia ε hîc & deinceps vbi occurrit, eſt ſurreptitium, proque eo ſubſtituendum vel <′, vel γ′, vel ϛ′. Cauſa cur ſic exiſtimem, hæc eſt; quoniam nō aliud poteſt ſignificare quā aliquis reliquorum characterum: itaq; eſt ſuperfluum: tum quod non occurrat niſi in hac pagina. Quin erroneum eſſe patet ex καλὴ ἀκτὴ & Κάρυστος, quorum longitudo & latitudo eoſdem habent characteres; id quod abſurdum eſt & impoſſibile; perinde ac ſi Frācofurtum & Moguntiam ponas vno loco, alteram in altera. Proinde ex collatione locorum meo iudicio Κλώαιον pro ε′ habeat γ′: Ἀπαλαίτης, <′: Χαλκὶς, <′: Ἀμάρυνθος, γ′: Καλὴ ἀκτὴ, γ′ & ϛ′: Κάρυστος, γ′ & <′: Χερσόνησος, γ′: Φαλασία, <′: Ὠλίαρος, <: Ἄνδρου, <: Πάρου, <′. Et in Peloponneſo error eſt in ϛ′ ιβ′: pro quo ibi & alibi ſtatuatur γ′ ιβ′. Ex his opinor alia huius generis errata, ſi qua deprehenduntur, diiudicari & corrigi poſſe. Si quis rectiora his nouerit, ei libenter aſſentior. Hæc doctiſſimus ille vir ad me: quæ defodere apud me nolui, ſed theſaurum gratis acceptum, cum aliis ex æquo communicare. Reſtat vt quæ in Pliniana deſcriptione obiter animaduerti, deinceps annotem.

Col. 369, v. 50, pro *Gymnis* quidam legunt *Siphis*: de quibus ſupra in 364, 35. Adhæc cum Ptolemæus inter Siphas & Pagas Megaricas ponat Creuſam, non vſq; adeo longe ab Helicone, propterea hîc pro *Corſica* legendum forſan *Creuſa*.

nam αἱ Φθιώτιδες Θῆβαι ὑπὸ τῷ Κροκίῳ, apud Strabonem 494, huc non pertinent, vtpote his locis fere ex diametro oppositæ.

Col.370, v.6, nota *Lechea*, pro *Lechæum*: quod paulo post repetitur v.31. *Oluros* vero, cuius ibidem fit mẽtio, memoratur etiã a Mela, & a Strab. 405. V.40, nota neutro gen. *Araxum*: & paulo post Doricum *Chelonatas*. nam communi lingua dicitur Χελωνίτης, & masc. gen. Ἄραξος. Mela lib 2 bis dicit, *Chelonates & Araxus*.

Col.371, v.3, pro *Ægilodes* quidam malũt *Ægylodes*. mihi de neutro constat. V.6, nota *Maleo* pro *Malea*, vt cæteri vocant. V.15, *Artemium* Pausanias vocat *Artemisium* 67, 21: 241, 18. V.20, pro *Canites* rectius cum Mela legemus *Schœnites*. A Ptolemæo supra 368, 26, Σχοινοῦς dicitur, itidemque a Strab. 424. V.25, pro *Anthedon* Ptolemæus eadem pagina, versu 22, habet Ἀθηναίων. *Anthedon* sane infra, 372, 26, ab ipso etiam Plinio in Bœoticis oppidis numeratur, & quidem interioribus. V.38, dubitari queat sit ne δρυμώδης scribendũ, an Δρυοπίς. nam & quercetis ac syluis abundauit Arcadia, & Δρυόπην in vicinia condidisse fertur Δρύωψ ὁ Ἀρκάς. V.40, obserua *Stymphalum* & *Orchomenum* neutrali fine, quũ Græcis ea desinant in ος, genere dubio. Sic v.23, neutro itidem genere dicit *Epidaurum oppidum*: & 370, 40, *Araxum promontorium*. V.47, Βεμβίνης & Βεμβινάτιδος χώρας mentio etiam apud Stephanum est: apud Strab. vero 398 legitur Βλεμινάτις. de qua diuersitate supra 409, 1. V.55, pro *Typania* quidam codices habent *Typanei*. Hoc etiã obseruandum, aliquot hîc a Plinio Arcadiæ ciuitates recenseri, quarum nulla est apud Pausaniam mentio.

Col.372, v.12, pro VI quidam codices habent III. V.20, pro *Ægialeus* & *Icarius* Strabo 461 habet Κορυδαλλὸς & Πάρνης: itidemque Epitome supra 362, 58. V.23, *Ion* omittitur in quibusdam codicibus: sed mendo carere hoc nomen, ostendunt apud Hesych. Ἰωνίδαι, δῆμος φυλῆς Αἰγηΐδος. V.35, pro *Adilisius* quidam cod. habent *Adylisus*. mihi de neutro quidquam est compertum. V.39, pro *Grephis* Strabo habet Κίρφις 478, & 480. V.42, pro *Hyreseon* opinor legendum esse *Heilesion*, ex hoc Iliad. β, Οἵ τ' ἀμφ' Ἅρμ' ἐνέμοντο καὶ Εἰλέσιον καὶ Ἐρυθράς· Οἵ τ' Ἐλεῶν' εἶχον, ἠδ' Ὕλην καὶ Πετεῶνα, Ὠκαλέην, Μεδεῶνά τε. in hoc certe loco vides & alias nominari ciuitates quarũ hîc a Plinio fit mentio. meminit etiam Strabo 472. V.63, Homeri locus quem hîc respicit Plinius, extat Il. β, de Phthiæ & Helladis incolis, Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί.

Col. 373, v.10, *Orchomenum Minyeum* cæteri statuunt in Bœotia. Strabo 499 ex Il. β, *Ormenium* pro Thessalica ciuitate ponit, suoq; tempore *Orminion* appellatam scribit: qua de re multis Eustath. 332, 2. V.15, pro *Pagasicus* Mela habet *Pagasæus*. Demetriadem vero a Pagasis diuersam fuisse, & e multis oppidis conflatam, indicant hęc Strabonis 497, ἔκτισε δὲ Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐπώνυμον ἑαυτοῦ τὴν Δημητριάδα, μεταξὺ Νηλίας καὶ Παγασῶν ἐπὶ θαλάσσῃ, τὰς πλησίον πολίχνας εἰς αὐτὴν συνοικίσας, Νηλίαν τε καὶ Παγασὰς καὶ Ὀρμένιον. ἔτι δὲ Ῥιζοῦντα, Σηπιάδα, Ὀλιζῶνα, Βοίβην, Ἰωλκόν. αἱ δὲ, νῦν εἰσι κῶμαι τῆς Δημητριάδος. V.17, pro *Iletia* Ptolemæus habet Ἰλέτιον 205. V.19, de *Donacesa* nihil inueni: Δοῦναξ vero Straboni 229, mons est Thraciæ.

Col.374, v.1, *Cerceti* procul dubio mendosum est. infra sane libro 5, cap. 31, *Cercetium* montem in Samo ponit, vt etiam Strabo τὴν Κερκετίαν. Forsan ergo legendum *Bercetesius*. Mercator sane in Ptolemaicis tabulis τὸ Βερκετήσιον ὄρος, cuius Ptolem. meminit 202, non vsq; adeo longe remouet a Gomphis vrbe Thessalica. V.16, Eurotan hunc agnoscit etiam Strabo 502; sed ab Homero Τιταρήσιον vocari annotat. Homeri locus quem Plinius hîc citat, extat Il. β, vbi postquam dixit Titaresion in Peneum exonerare pulchras suas aquas, subiungit, Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ, Ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιρρέει, ἠΰτ' ἔλαιον. Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

SPICILE-

SPICILEGIVM.

PAg.19, v.25, si quis pro περιβαλόντες malit περιλαβόντες, non repugnabo. sed norit idem similiter apud Dionys. Halicarn. p.59, legi, τείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ. 406, 24, post *coger*, insere, & fieri potest vt in Ἐφηβαῖον αι Dorico more posita sit pro ς; qua de re 416, 33. 407, 22, post φησι insere, Quod si ex Italia in Siciliam cum armento transfretauit Hercules, (vt Dionys. Halicarn. tradit lib. 1) videtur pro κατ' τ Ἔλεον τ κύφον, legendum esse κατ' τ Σκύλλαιον τὴν ἄκραν. nam inter Scyllæum Italiæ, & Pelorum Siciliæ, ea fere distantia cernitur in Geographorum tabulis, quæ hic notatur a Diodoro. 409, 2, pro his verbis, & Βελεμίνα, reponere potes, at 265, 30, Βελεμίνα repetitur. 410, 37, scribe, Exponitur autem κνακὸς a Græc. 428, 41, post *audacius*, insere, Apud Dionys. Halicarn. p. 100, διῄτων legitur pro dirimebant vt arbitri. si quis ergo διῄτησαν admittendum putet, accipiet pro διέγνωσαν, statuerunt. Pro τὸ Κόρησον autem Strabo 737, masc. gen. & ρ gemino habet τ Κόρρησον. 429, 28, adde, aut flexionis est enallage, vt 425, 22. 432, 44, pro *scutum* scribe *clypeus*. 436, 55, apud Eustath. & Steph. proparoxytonως scriptum Ἑστίαια & Ἱστίαια. 442, 50, post *pracedunt*, inseri hæc possunt, vel νέμεα δύο accipiendum pro Νεμέωνικας δύο. 449, 48, post 13, insere, vel ab Ὄσκα deriuandum Ὀσκαῖος. 455, 9, pro Καρύαν scribe Καρύας. 457, 1, scribe Ἀθανεάτης, Dorice. 458, 35, post ἐπὶ βασιλείᾳ, adde, vt apud Dionys. Halicarn. 29. 463, 1, post Ανθάνα insere, Vel Ἀνθᾶν & Ἄνθας sic erunt, vt Δυμαὶ & Δύμας 439, 37. Ibid. v. 26, post Χορσία insere, Apud Suidam legitur Κορσιαὶ, πόλις Βοιωτίας. Hoc etiam celare nolo, manum aliquoties mentem in numerorum notatione præuertisse. Quæ in hoc genere deprehendi, annotare hic volui, vt lector ex his similia deprehendat errata. Sic igitur 392, 37, pro 13 pone 19. 398, 44, pro posteriori 8, scribe 7. 436, 55, pro 28 scribe 38. In Indice quoque Cimoni patri imprudenter ascriptum quod ab auctore tribuitur filio. pro *Cimonis* ergo lege *Miltiadis* in Persicos legatos delictū punitur, 94, 3. cuius generis metuo ne & alia mihi exciderint. Qualia si occurrant, rogo ea festinationi tribuas; & quidquid operæ in hoc auctore positum est, æqui & boni consulas.

CATALOGVS AVCTORVM QVORVM TESTIMONIIS IN HIS NOTIS VSI SVMVS.

GRÆCI,

Ælianus
Æschylus
Ammonius grammat.
Apollodorus
Apollonius Rhodius
Aristophanes
Aristophanis schol.
Aristoteles
Arrhianus
Athenæus
Callimachus
Callimachi schol.
Clemens Alexādrinus
Ctesiæ Epitome
Demosthenes
Diodorus Sicul.
Diogenes Laertius
Dionysius Alexandr.
Dionysius Halicarn.
Dioscorides
Epigrammata Græca
Etymologus
Euripides
Eusebius
Eustathius in Homerū, & Dionys. Alex.
Harpocration
Herodotus
Hesiodus
Hesychius
Homerus
Homeri scholiastes
Isocrates
Philostratus
Pindarus
Plato
Plutarchus
Polyænus
Polybius
Ptolemæus
Sophocles
Stephanus Byz.
Strabo
Strabonis Epitome
Suidas
Theocritus
Thucydides
Xenophon
Zonaræ Lexicon.

LATINI,

Arnobius
Cicero
Iulius Capitol.
Iustinus
Liuius
Lucretius
Ouidius
Plinius
Pomponius Mela
Statius Papin.
Virgilius
Vitruuius.

RECENTIORES,

Abr. Læscherus
Abr. Ortelius
Adr. Iunius
Adr. Turnebus
Angelus Caninius
Carol. Sigonius
Dionys. Lambinus
Georg. Mercator
Georg. Philander
Gul. Canterus
Gul. Xylander
Henr. Stephanus
Ioach. Camerarius
Ioann. Hartungus
Natalis Comes
Paul. Leopardus
Raphael Volaterr.
Reinerus Reineccius
Romulus Amasæus.
Κυελάνωρ Σοφόπαις.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM, QVÆ HIS DECEM PAVSANIÆ LIBRIS continentur.

IN hoc Indice priores numeri paginas indicant; posteriores, versus: iique non ad Latinum, sed ad Græcum contextum accommodati. Veruntamen si Latinum cõsulere Pausaniam libeat, idem hic σύλλαβος tibi viam indicare poterit. nam quum Græcarum paginarum numerus Latini textus margini adscriptus sit, de versuum numero prudens oculus facile coniecturã sumet. Hoc etiam de versuum numero monendum existimaui, vereri me nequando inter properandum decades aliæ pro aliis positæ sint, 20 pro 30, & contra 30 pro 20: itidemque in aliis. Sicubi ergo posteriores numeri te fallunt, in vicinia inuestiga quod quæris. In ipsis etiam rebus, non tam Indici quàm Pausaniæ verbis adhibenda fides. quãquam enim diligens opera data est ne quid aut memorabile omitteretur, aut verum corrumperetur, sed potius vt multa in textu mendosa, hìc emendatiora ponerentur: fieri tamen potest vt inter festinandum calamus nonnunquam in manifestis præuerterit mentem. Autorum nomina qui citantur fabrorum item, fictorum, pictorum, aliorumq; artificum; adhæc prouerbia, & alia huius generis, in vnum corpus alphabeticum congessimus, vt multiplicis quæsitionis tædio leuareris, & e vicinorum inspectione prolixioris cogitationis materiam nancisce reris. Eandem ob causam Græca Latinis interserere placuit, obseruata in illis Latinæ scripturæ ac pronuntiationis consuetudine. itaque η quærendum erit in E: ω in O: κ in C. Sic in diphthongis, αι & οι quærendæ in Æ & OE: ει in I: αυ & ευ in AV & EV: ου in V: ᾳ, ῃ, ῳ, in A, E, O. Aspirata qualibet in H: de quibus hæc tenenda regula, aspirationem eis quandoque tribui, quandoq; demi: eamque ob rem vtrobique vocabula esse quæritanda. Cognomina deorum & heroum plerunque nominibus ipsis sunt postposita: Latinè, vbi commodè fieri poterat: Græcè, si commoda non suppeteret interpretatio: interdum promiscué. Deorum maiorum templa & signa non omnia semper, sed nobiliora solum huc relata. Historicorum & poëtarum narrationes quæ citantur, vno sæpenumero verbo indicata: vbi verò ipsa illorum verba recitata significantur, loci nomen vsurpatum est: vt, Homeri locus, Hesiodi locus, Pindari locus. *Adhæc breuitatis studium coëgit nonnusquam a puræ Latinitatis regula discedere. Ea tamen lege captata est breuitas, vt ne quod proprium personæ aut loci nomen, etiam obscurum, data opera præteriretur. Synonyma etiam & cognata inter quærendum obseruanda: vt* Cædes, Homicidium: Clypeus, Scutum. *De suspectis, mendosis, dubiis, διϊσολογουμένοις, quæ notata sunt coniunctione* Vel, Siue, *plerunque in Notis Græci aut Latini contextus agitur prolixius. Sicubi delictum est, (nemo enim est qui non aliquando erret, labatur, aut fallatur) veniam petimus; & gratum habebimus, si de lapsu edoceamur. Interim tu hæc amice lector æqui & boni consule.*

A

AA iij

Dama-

E

F

G

Hysge,

L

Libye

Micon

Nauplio

O

Olympici

P

Pandio-

Phædimus

Q

R

S

Sodamas

Thoas

V

INDEX IN APPENDICEM ET NOTAS: IN QVO MVLTA GRAMMATICA, & variæ vocabulorum commutationes.

Amphissa

Halos,

INDEX IN APPENDICEM ET NOTAS GRÆCVS: CVI PRÆTER CÆTERA insertæ sunt variæ vocabulorum commutationes, & terminationes notabiles.

Ἀπεραῖος

Εὐμενὴς

Πύλος

FRANCOFVRTI APVD HÆREDES ANDREÆ WECHELI, ANNO M D LXXXIII.

PAVSANIAE DE VETERIS GRÆCIAE REGIONIBVS COMMENTARII LVCVLENTISSIMI:

A ROMVLO AMASÆO, *viro vtriusq; linguæ peritißimo, annis abhinc* XXXVI *summa dexteritate in Latinum sermonem conuersi; nunc vero a* FRID. SYLBVRGIO *denuo cum Græco textu collati, multisq; mendis leuati, & Notis insuper illustrati.*

Cum Rerum & Verborum INDICIBVS locupletissimis.

FRANCOFVRTI

Apud hæredes Andreæ Wecheli,

ANNO MDLXXXIII.

HOC LIBRO CONTINENTVR:

Ex Abrahami Lœſcheri præfatione.

PAVSANIAS, autor ob variarum rerum copiam, & hiſtoriarum iucundam diuerſitatem vtiliſſimus, cum exquiſitam totius Græciæ deſcriptionem inſtituiſſet, non ſolum locorum ſitus & interualla diligenter explorauit, & accurate annotauit, verum etiam præcipua regionum ornamenta ſtudioſe eſt complexus: rerump. ſtatus, imperiorum ſucceſſus, regum familias, & res præclare geſtas, ſplendida ciuitatum & ſumptuoſa ædificia; bellorum dehinc cauſſas & ambiguos exitus, ducum conſilia, militum fortitudinem; pacis item artes, & alia cõplura, quæ ad inſtituendas & conſeruandas reſp. multum habent adiumenti. Poſt hæc exhilarandi lectoris, aut ornandi operis cauſa addit earum rerum deſcriptionem quæ multis de cauſis aut voluptati omnibus ſint, aut admirationi. Iam enim præcipitem depingit & inacceſſam rupem: iam fluuium deſcribit vorticoſum & rapidum; ſæpe belluas commemorat monſtroſas, & orbi terrarum ignotas; & alia permulta, de quibus omnibus vberiorem & prolixiorem explicationem ad præfationem reiiciemus. *Ea reperies Græcæ edit. ſemipag. 495, v. 8. Eiuſdem argumenti alia hîc inuenies in doctiſſima Amaſæi præfatione.*

GENEROSO ET ILLVSTRI DN. HVLDERICHO FVGGERO, COMITI KIRCHBERGÆ, DOMINO *Weissenhorni, literarum & literatorum patrono benignißimo, Sal. & Fel. Semp.*

PAVSANIÆ a Xylandro recensi Græcam editionem diu multumque vrsisti, venerande Mæcenas. Tandem iustissimæ petitioni tuæ, ac publicæ literatorum omnium expostulationi, satisfactum est; vel saltem vt satisfieret, ope atq; opera omni laboratum. Primum enim Aldini exemplaris, Xylandri sagacitate ab innumeris mendis repurgati, vestigia diligenter & fideliter obseruata sunt; deinde adiectũ est quidquid vel a Xylandro ante obitum, vel a me postea cum ex interpretũ, tum ex aliorum nostri seculi doctorum virorum publicis priuatisve annotationibus, quin etiã e veterum scriptorum monumentis, aut propriis coniecturis, ad accuratam huius auctoris editionem conquiri ac comportari potuit. vt taceam quæ appendicis loco e Strabone, Ptolemæo & Plinio addita sunt, vt sine labore studiosus lector conferre inter se possit quę insignes illi scriptores de veteri Græcia, alij breuius, alij prolixius memoriæ prodiderunt. Porro quoniam ea huius temporis est conditio, vt libros mere Gręcos perpauci expetant, pleriq; vel Latinos vel Græcolatinos malint: propterea vt diuersis istis literatorum studiis satisfieret, suaserunt magni iudicij magniq; nominis viri, vt quem suo idiomate loquentem in eruditorum theatrum produxissemus, eundem etiam Latino sermone res Græciæ narrantem in publicum proferremus. Sic enim & eos qui Græcis tantum delectantur, optatis potituros; & eos qui Græca cum Latinis conferre amant, inuenturos quo suis studiis consulant. Quod vt præstetur cumulatius, deligendam esse versionem quæ vnanimi doctorum consensu quam maxime sit approbata, Romuli Amasæi: eamque cum Græco textu denuo cõferendam: ac, si qua sint omissa, ea suo loco esse inserenda: si qua exscriptionis vitio corrupta, ea Græci exemplaris adminiculo restituenda. idem correctionis ius vsurpandum si euidens interpretis appareat alucinatio, & sine magna mutatione adhiberi possit

remedium. si qua vero secus quam Græca ferant, interpretata occurrant; aut si qua longius a Græco textu sint abducta, obscuriusve aut ambigue reddita, ea seorsim in Notarum libellum esse referenda. Id negotium cum mihi deferretur, subterfugere primum cœpi, vt qui meæ mihi tenuitatis essem probe cóscius: postea tamen, vbi aliqua mihi eam ad rem cóparata esse subsidia cognoui, & periculo in aliquot paginis facto, successus sensi mediocres, pergere institui; & iniuncto mihi penso quotidiano, intra præfinitum tempus Deo iuuante ad finem perueni; consilio illo doctorum & prudentum virorum, quantū fieri poterat, diligentissime obseruato. Qua collatione vtrique textui nó aspernanda peperi commoda. Quemadmodum enim Amasæi versio, non modo ad impressos, verum etiã ad manuscriptos codices examinata, multa & præclara suggerebat ad Græci contextus interpolationem: ita vicissim Græcus textus adminiculo aliquo emendatus, vel accuratiori examine ponderatus, sæpenumero ad Latini emendationem aut illustrationem non leuia conferebat adiumenta: quorum pars in cõtextum est recepta, vbi hoc sine interpretis iniuria fieri posse videbatur; pars in Notarum libello exposita. Deniq; nihil fere omissum quod ad Græcam pariter & Latinam huius auctoris editionem exornãdam aliquid momenti habere putaretur. Ita vt non absurde cum Virgiliano Menalca possim dicere, nuper tibi aurea mala decem missa esse, nunc altera mitti; decerpta non ex siluestri, vt illa pastoralia, sed e culta & felici arbore. Aureum enim argumentum continent hi commentarij, exactissimam antiquæ Græciæ descriptionem, raris ac pretiosis veterum monumẽtorum thesauris refertam. Iidemque vt olim a nobilissimo scriptore, stylo ferme aureo Græce sunt conscripti, ita nostris temporibus a peritissimo vtriusque linguę viro, Romulo Amasæo, felicissime in linguam Latinam conuersi: adeo vt Græcia retento habitu Græcanico, linguæ tantum ornamentis commutatis, pari verborum fide, perspicuitate, puritate atq; elegantia, res suas nunc in Latino atque ante in Græco proscenio denarret. Opera etiã, quæ a Xylandro in Græcam editionem, & a me in vtramq; collata est, vt seueræ criticorum coticulæ non plane aurea esse videatur, non tamen vsquequaque plumbei liuoris accusari poterit. Qui æqui alienorum laborum æstimatores esse volent, recensione & annotationibus nostris multas ex vtraque editione sordes ac maculas detersas esse fatebũtur, & pristinum nitorem vtrobique si non plene restitutum, plerisq; tamen in locis non indiligenter expolitum. vt si Aldus vere de sua editione prædicare potuit, eam manuscriptis codicibus, qui circumferebantur, esse correctiorem, nobis non minus vere de nostra affirmare liceat, eam vtrosque illos codices non modo typorum elegantia, sed etiam scripturæ integritate ac fide passim superare, nedum exæquare. Eos tamen locos excipio, qui librariorum incuria iam olim mutilati, vulneribus & næuis insanabilibus vix vllum inuenient remedium, nisi vel ex ipso archetypo, vel e sincerissimis archetypi exemplaribus medela depromatur. quod his temporibus, in his præsertim regionibus, vix sperari posse arbitror. Te vero, generose Domine, huic etiam operæ meæ

patro-

patronum delegi, quia Græcæ editioni, cuius patrocinium lubentiſſimo animo ſuſcepiſti, hæc Latina ex doctorum & prudentum virorum conſilio comes atque interpres eſt addita: atque adeo hæc illius quodammodo ſoror eſt, ætate quidem minor, ingenio tamen, moribus, facundia, & ceteris elegantiæ partibus nõ inferior. Eo autem libentius te hoc munus reip. nomine ſuſcepturum exiſtimaui, quoniam anno abhinc trigeſimotertio clariſſimum generoſæ familiæ veſtræ lumen, Ioannem Iacobum Fuggerum, virum de literis & literatis optime meritũ, idem facere non piguit. cui cum Abrahamus Lœſcherus, vir doctiſſimus, Pauſaniam a ſe interpretatum dedicaret, fateri non erubuit idem Lœſcherus, ſi Amaſæi verſio (de qua inaudierat) ante ſuam in lucem prodiiſſet, ſe interpretationis palma libenter ei ceſſurum fuiſſe. nam quantum Amaſæus & ingenio valuerit, & in hoc ſtudij genere potuerit, ſatis indicare Xenophontis Anabaſin; cuius libros tanta perſpicuitate & elegantia in Latinum conuerterit, vt Græcosne legere malis, an Latinos, iudicare fere non poſſis. Quod reliquum eſt, oro Mæcenas, vt pro tuo erga literas fauore ſingulari, laborem hunc a me diuini numinis ope confectum, & ſub tuo patrocinio publicatum, benigne complecti ac tueri ne dedigneris; atque ita me & alios in bonis ſcriptoribus propagandis magis ac magis animes. De qua voluntate tua quum nihil plane dubitem, tibi & ceteris literarum patronis, vt reip. diu & luculenter præeſſe ac prodeſſe poſſitis, a Deo opt. maximo, bonorum omnium fonte, longiſſimos annos & feliciſſimos rerum ſucceſſus opto. Francofurti e Muſeo Wecheliano, Idib. Aug. anno a Verbo incarnato MDLXXXIII.

T. G. Pr.

obſeruantiſſ. & ſtudioſiſſ. cliens

Frid. Sylburgius
Veterenſis.

ROMVLVS AMASAEVS ALEXANDRO FARNESIO CARDINALI, PAVLI III PONTIFICIS MAXIMI NEPOTI, S. P. D.

CVM *sæpe animaduerterim, Alexander Farnesi, solere te ab assiduis curis atq; occupationibus quasi respirãtem, vel in literatorum hominum sermone & consuetudine, vel in optimorum scriptorũ lectione conquiescere, de variis ac multis lucubrationibus meis, Latinè iam, ni fallor, mea opera loquentẽ Pausaniam, tibi, cui iampridem, non magis fortunæ amplitudine, quàm virtutis tuæ adductus excellentia, me ipsum addixi, nominatim dedendum censui: non quia Græcorum autorũ à puero lectione assuefactus, Græca illum vtentem lingua nõ fueris planissimè intellecturus, sed quòd omnino Romani principis auribus Latinæ orationis sonũ aptiorem & grauiorem fore existimaui. Atque is quidem veterem Græciam in libros decem descriptam oculis penè subiiciens, parem propè tibi voluptatem poterit apportare, ac ipsa solita est ad exteros Europæ populos suscepta iam toties peregrinatio: cùm peradolescens, magna cum tua laude, Hispaniam, Galliam, Germaniam, de maximis reipub. negotiis legatus obiisti: atque eo tibi erit fortasse lectio historiæ iucundior, quòd quæ semel placuerint loca, non vt illa cursim & festinanter, sed inter quiescendum, quoties libitum fuerit, licebit reuisere. Neque verò te magis (credo) eas regiones animo lustrantem, in quibus deos ipsos libenter ac propè familiariter versatos olim vulgus putauit; & vnde illustris magnorum heroum natio extitit, ipsa terrarum pulchritudo & amœnitas capiet; quàm iuuabit cùm primordia, & veluti incunabula, tum res gestas, Athenarum, Spartæ, Thebarum, Corinthi, Messenes, Sicyonis, Megalopolis, & aliarum complurium belli pacisq; artibus florentissimarũ vrbium ac populorum cognoscere; & summorum hominum, quos illæ genuerint & eduxerint ciuitates, Miltiadis, Themistoclis, Lysandri, Agesilai, Epaminondæ, Aristomenis, Arati, Philopœmenis, Pelopidæ, tamq; multorum, quorum passim legentibus occurrent nomina, illustrium virorum virtutes & gloriam, quam sibi eorum quisq;, vel defensa, vel liberata, vel aucta & illustrata patria pepererint, intueri. Iam verò priscorum artificum opera, qui vel templis metandis & exædificandis, vel signis & statuis fingendis ac fabricandis claruerunt, non minore ferme, cùm leguntur, quàm cùm cernuntur, animum delectatione complẽt. Habuit sanè nihil olim Græcia, quod spectaretur dignum, vel ex ære, auro, argento, vel ex ebore, ligno, marmore factum & elaboratum, quod hic noster non eleganter atque intelligenter explicauerit. Qui præterea ludorum & munerum apparatus, aut quæ in his euentorum varietas, festiuius spectatorem detinere possit, quàm elegantissimi scriptoris, athletarum aurigarúmve, Olympici vel Pythici pulueris palmas expetentium, certamina, elogia, statuas, accuratissimè exprimentis & adumbrantis, pura ac polita oratio. Accedunt quædam veluti superuacanei operis corollaria, cùm modo populorum in sacris profanísve rebus ritus & instituta, modo animalium quorundam minus vulgo cognitorum, vel stirpium naturas & formas, vel terrarum & aquarum persequitur miracula. Abducent hæc (ni fallor) omnia à molestioribus curis cogitationẽ tuam. Sed inter hæc tam variæ, tamq; eruditæ lectionis oblectamenta, dum quibus vetus olim Græcia domi forisq; artibus atque opibus effloruerit, considerabis; non magis illorum temporum felicitatem admiratione, quàm eas, quibus nunc oppressa & confecta est, calamitates, miseratione prosequêre. Quis enim est qui, si priscam Græciæ quasi formam illustribus clarissimorum scriptorum monumentis, & ipsius in primis Pausaniæ descriptionibus illuminatam intueatur, cumq; ea nouam hanc (illiúsne dicam vmbram, an cadauer) conferat, non & illam beatissimam fuisse, & hanc esse omnium miseriarum instar iudicet? Illa olim & ingeniorum præstantiam, & artium quarumcunq; quibus vita hominum excolitur, elegantiam, sibi pro iure suo, omnium consensu gentium vindicabat: hæc, rudis, & iam propè rerum omnium ignara, patrios ritus, leges, victum, studia oblita, stupore veluti quodam & veterno obtorpescit. Illa deductis in diuersas, & vltimas plerunque terras, pulcherrimis coloniis, exteris gentibus literas & artium ac disciplinarum quoduis genus impertiuit: hæc, barbarorum colluuie fœdata, aut efferata potius, non modo non incorruptam illam sermonis & morum integritatem, sed vix iam vllum priscæ illius elegantiæ atq; humanitatis vestigium retinet. Illa magnorum atque imperiosorum regum, cùm domestico consilio, & bellica virtute, tum terrestrib. maritimisq;*

ritimisq́ copiis, & conatus fregit sæpißimè, & impetus debilitauit: hæc, & multis antè seculis, acerrimis diuulsa ac propè discerpta dißidiis, vecordiam suam clarißimarum ciuitatum & populorum internicione luit; & ab hinc iam annum paulo minùs centesimum, Othomanico impedita ac deuincta dominatu, tam intolerabili seruitutis premitur iugo, vt aquæ terræq́ amisso iure omni ac potestate, spiritum etiam ipsum, non è cœlo magis quàm ex ipso ducat insolentißimi victoris nutu & arbitrio. Illa postremo plura quàm reliquæ omnes orbis terræ partes, ornamenta & operum ostentabat insignia: hæc, quod spectandum aut visendum sit, nihil omnino amplius habet, quàm ruinosa mœniorum vestigia, & veluti laceri ac putris cadaueris, ipsa iam consumptas & abolitas temporis diuturnitate reliquias. Magna nimirum Fortunæ commutatio, quæ tam ingenti & miserabili clade veterem Græciam perculit. Quo tamen vehementius nos afficere & commouere potest eius rei cogitatio, eo maiores præpotenti ac sempiterno Deo gratias debemus, quòd eius clementia effectum est, vt in augustißimo aui tui, sanctißimi & sapientiß. principis pontificatu, cùm in reliquis Europæ partib. tum verò maximè in Italia, omnis humanitas, & vitæ expoliendæ ratio, ipsius iam se antiquæ Græciæ laudibus adæquarit. Nam præterquam quòd virtutum omnium exemplis, legum sanctitate, literarum elegantia hæc ætas mirificè efflorescit; viget præterea, & regẽdarum ciuitatum, & ducendorum exercituum peritia; ædificandi, pingendi, fingendi, canendi etiam, psallendiq́ artes, nihilo ferè sunt deteriores, quàm priscis temporibus fuisse dicuntur. Eloquentiæ, & liberalium disciplinarum studia, ita se efferũt, cùm ingeniorum numero & excellentia, tum verò omnis doctrinæ recta intelligentia, vt nihil iam perfectius aut elimatius requiri posse videatur. Quòd si per XV *superiores proximos huius pontificatus annos, tanta frui potuimus felicitate, inter graues & perniciosos magnorum imperiorum motus, eundem hunc Pont. Max. si nobis tot in posterum tempus, quot sperare possumus, & optare debemus, Deus seruarit annos, dubitandum nihil profectò fuerit, quin diuino eius consilio, pace terra mariq́ parta, vniuersa Christianorum Respub. omnem omnium, quæ literarum monumentis prodita fuerint, temporum sit gloriam superatura. Tu verò interea* ALEXANDER, *vitæ ac fortunarum mearum patrone, non desines optimis quibusq́ & doctißimis viris, domesticis atque intimis familiaribus tuis tuendis & ornandis, præclara heroicæ indolis & virtutis tuæ documenta dare; atque iis sociis atque adiutoribus, succisiui temporis aliquid, è summis occupationibus, & grauißimis curis ereptum, in ea studia conferre, quibus à puero deditus fuisti. In peruolutandis certè Pausaniæ libris, è Græci hominis facundia & eruditione, non mediocrem tum fructum, tum voluptatem capies. Conuersos verò illos à me, vt fortasse non satis feliciter iudices; conatum tamen hunc meum referendi tibi gratiam, cùm pro tuis erga me meritis, tum verò maximè pro mirifico quodam, & maximè perspicuo de me quàm optimè merendi studio, à te non improbatum omnino iri & spero, & maiorem in modum cupio. Vale.*

Romæ, Idib. Martij, M D XLVII.

SCRIPTORVM, QVORVM PAVSANIAS IN HOC opere vel teſtimoniis vtitur, vel ſaltem meminerit, nomina.

Æſchylus
Æſchylus Euphorionis F.
Agis
Alcæus
Alcman
Alexander Pleuronius
Amphion
Anacreon Teius
Anaximenes hiſtoricus
Androtion
Antimachus
Antiochus Syracuſanus
Antiquitatum, & rerũ in ſingulis locis memorabiliũ, interpretes
Aratus
Archilochus
* Areus
Ariſteas Proconeſius
Argiuorum hiſtoriæ
Ariſtophanes comicus
Aſius poëta
Bacis poëta
Bœò mulier poëtica
Calænus
Calliphon Samius
Callippus Corinthius
Carcinus Naupactius
Cherſias
Chœrilus Athenienſis
Cinæthon Lacedæmonius
Cleon Magnes
Clitodemus
Commentarij rerũ geſtarum
Corinna mulier fatidica
Creophylus
Cteſias
Cypriorum carminũ auctor
Eleorum commentarij
Ennus
Eœæ magnæ, carmen
Ephialtes
Epimenides
Euanoridas
Euclus vates
Eumelus
Euphorion Chalcidenſis
Eupolis Comicus
Genealogiarum autores
Hecatæus Mileſius
Hegeſinus
Hegias Trœzenius
Hellanicus
Hermeſianax elegiogr.
Herodotus
Herophanes Trœzenius
Heſiodus
Hieronymus Cardianus
Hippias
Hippocrates
Homerus
Hyperochus Cumanus
Ibycus
Iliadis paruæ auctor
Ion Chius, trag.
Iophon Gnoſius
Iſocrates
Leſcheus Pyrrhæus
Leuceas poeta
Linus
Lyceas
Lycion
Lycius Lyricus
Melanopus Cumanus
Mimnermus elegiogr.
Minyas, poëſis ſic appellata
Mulierum illuſtrium catalogus
Muſæus
Myron Byzantius
Myron Prienenſis
Naupactia carmina
Nicias Nicomed.
Noſti, poeſis
Olen Lycius
Onomacritus
Orpheus
Pamphus
Panyaſſis
Phaënnis
Philiſtus
Phœnix
Phrynichus
Pindarus
Piſander Camirenſis
Plataici belli ſcriptores
Plato
Polybius
Polymneſtus Colophonius
Pratinas
Praxilla
Prodicus Phocaenſis
Proclus Carthaginenſis
Pyrrhon
Rhianus Benæus
Sappho Lesbia
Sibylla
Simonides
Solon
Sophocles
Steſichorus Himeræus
Teleſilla
Theodorus
Theopompus Damaſiſtrati filius
Theſprotis, poeſis
Thucydides
Tyrtæus
Xenophon.

ARTIFICVM, QVI AD VETERIS GRÆCIÆ ORnamenta ædificando, ſculpendo, pingendo, fingendo, cælandoq; elaborarunt, nomina.

Agamedes
Agaptus architectus
Ageladas Argiuus ſtatuarius
Alcamenes ſtatuarius
Alypus Sicyonius
Amphion Calaureus ſcalptor
Amphion Areſtoris filius, faber
Amyclæus
Anaxagoras Ægineta ſcalptor
Andreas Argiuus fictor
Androſthenes ſtatuarius
Angelion ſtatuarius
Antenor
Antiphanes Argiuus
Antiphanes ſtatuarius
Antiphilus
Apelles pictor
Arceſilaus pictor
Ardalus Vulcani filius
Ariſtander Parius
Ariſtocles Cydoniates
Ariſtogiton ſtatuarius
Ariſtomedes Thebanus
Ariſtomedon Argiuus
Ariſton Lacedæmonius
Aſcarus Ageladis diſc.
Ariſtonous Ægineta
Athenodorus Arcas
Attalus Athenienſis
Bathycles Magneſius
Boëthus Carthaginenſ. ſcalpt.
Broteas Tantali filius
Bryaxis ſtatuarius
Bupalus
Calamis ſtatuarius
Callicles Megarenſis fictor
Callimachus artifex
Calliphon Samius
Calliſtonicus faber
Calliteles
Callon Ægineta
Callon Eleus
Calynthas ſtatuarius
Cantharus Sicyonius
Canachus Sicyonius fictor
Cephiſodotus Athenienſis
Chartas Spartanus figulus
Chionis ſtatuarius
Chius pictor
Chœrilus Olynthius ſtat.
Clearchus Rheginus figulus
Cleœtas ſtatuarius
Cleon Sicyonius
Colotes Parius faber lign.
Cratinus Spartanus fictor
Critias Atticus
Dædalus Sicyonius
Dætondas Sicyonius ſtat.
Daippus fictor
Damias
Damophon ſtatuarius
Democritus ſcalptor
Dinomenes
Dionyſicles Mileſius ſtat.
Dionyſij Argiui opera
Dipœnus ſtatuarius
Diyllus
Dontas Lacedæmonius
Doriclidas Lacedæmonius
Ectinus (ſeu Ictinus) architectus
* Eleuthereus ſtatuarius
Emilus Ægineta
Endius faber
Endœus Dædali diſcipulus
Epeus ſtatuarius
* Erechtheus ſtatuarius
Euchir Athenienſis ſtat.
Euchirus Corinthius
Euclides ſtatuarius
Eurycles
Eubius Thebanus
Eubulides
Euphranor pictor
Eupolemus Argiuus archit.
Eutelidæ & Chryſothemidis opera
Eutychides Sicyonius
Gitiadas Lacedæmonius
Glaucias Ægineta
Glaucus Argiuus
Glaucus Chius
Hermogenes Cytherius
Hermon Trœzenius
Hippiæ opus
Hypatodorus
Ictinus (aliis Ectinus) archit.
Lacrates
Laphaes Phliaſius ſtatuarius
Learchus Rheginus
Leochares
Libon
Locrus Parius
Lycius Myronis filius
Lyſippus Sicyonius
Lyſon
Lyſus Macedo, ſtatuarius
Medon
Megacles
Menodorus ſtatuarius
Micon pictor
Micon Syracuſanus
Muſus
Myron ſtatuarius
Mys artifex
Naucydes ſtatuarius
Nicias Nicomedis fil' pictor
Nicodamus Mænalius
Olympus
Omphalion pictor
Onæthus & Thylacus fratres, & eorum filij
Onatas Ægineta
Onaſias pictor
Onaſimedes ſtatuarius
Pæſon, ſeu Pauſon
Panænus Phidiæ frater
Pantias Ariſtoclis diſcipulus
Parrhaſius Euenoris filius pictor
Paſiteles Colotis magiſter
Patrocles Crotoniata
Patrocles
Patroclus
Pauſanias Apolloniata
Pauſias pictor
Pericletus Antiphanis magiſt.
Phileſius Eretrienſis
Philotimus Ægineta
Phradmon Argiuus
Piſias ſtatuarius
Piſon Calaureus
Polichus Ægineta ſtatuarius
Polycles fictor, & eius diſcipuli
Polycletus
Polygnotus pictor
Pothæus
Praxias ſtatuarius
Praxiteles
Praxitelis filij
Protogenes Caunius
Pteras
Ptolichus Corcyræus
Pyræchmes Aetolus
Pyrilampes
Pyrilampes Meſſenius

Pyrthus

FRID. SYLB. CANDIDO LECTORI S.

QVONIAM huius editionis titulus multorum locorum emendationem pollicetur, paucis exponere visum est in quibus illa consistat. Correcta igitur in hac editione sunt primum ea menda, quæ vel ab interpretis amanuense, vel a typographicis operis erant profecta; multa sane ac varia. Nam vt de singulis primum vocabulis dicam, quædam additione fuerant deprauata: vt *Thalata* pro *Thalia*. Sic *Brasidias, Liminæus, Epenus*, pro *Brasidas, Limnæus, Epeus*. Eo ipso additionis vitio nonnulla ita erant deprauata, vt plane diuersum significarent. Sic enim *delecta* & *Scythas* mendose irrepserant pro *deleta* & *Sythas*. sic item *Æginensis, Samnia, filium, porticus*, pro *Ægiensis, Samia, filum, portus*. Quædam contra mendosa detractione fuerant vitiata: vt *Patræ, Cronius*, pro *Patræ, Cronius*. sic *Æeanas*, pro *Æneanas*, seu *Ænianas*: & *Mida, Iphimeda, hederiscos*, pro *Midea, Iphimedea, hederisecos*. In hoc etiam genere per detractionem mutata fuerat significatio: vt *ibi, &, rei, ara*, pro *sibi, est, regi, area*. Sic *Oneus* & *Helenium*, pro *OEneus* & *Hellenium*, longe diuersam & originem & significationem habent. Quædam transpositione fuerant corrupta: vt *Aridana*, pro *Ariadna*. sic *Calchodon* & *Polycalcho*, pro *Chalcodon* & *Polychalco*. In horum quoque nonnullis vnà cum literarum traiectione confusæ fuerāt significationes: vt quum *Cranion, crudelitatem, Mauros*, posita fuerant pro *Carnion, credulitatem, Mauors*. Quædam per vitiosam commutationem deformata erant: vt *Garphorus, Neræus, Neræensis*, pro *Parphorus, Heræus, Heræensis*. Sic *Orathus* & *Arauchis*, pro *Onæthus* & *Anauchis*. Sic *Eunoenses* & *Chanyne*, pro *Euboenses* & *Chamyne*. Sic *arca, Pascæ, Acetes, Ection*, pro *area, Pasea, Æetes, Eetion*: *Aceden* pro *Aœden*: *Amphius, Aristomus, Pamonium*, pro *Acriphius, Aristonous, Panionium*. & contra *Romani, Bulini, Mininermus*, pro *Romam, Bulim, Mimnermus*. In horum etiam nonnullis ita est literarum facta commutatio, vt simul etymon & significatio fuerit perplexa. manifestius vero in his sequentibus, *Phallia, Lechæus, Chalcedon*, pro *Phellia, Lethæus, Chalcodon*. Sic *Nisander* pro *Nicander*: & contra *Lucensis* pro *Lusensis*. Sic propriū *Glaucus* pro appellatiuo *glaucus*. Quinetiam appellatiua pro appellatiuis per eandem cōmutationem erant posita: vt *omnes, hunc*, pro *amnes, nunc*: *fore, gustu, fugit*, pro *fere, gestu, fudit*. item *primus, cornorum, inferior, pomarium*, pro *prinus, coruorum, interior, pomœrium*. Sic *quidam* pro *quidem*: & præteritum *enarrauimus* pro futuro *enarrabimus*. Rursum *cella, incerti, concessus, conceptus*, pro *sella, inserti, consessus, conseptus*. Quinetiam duplicata erat in quibusdam commutatio: vt *tergo* pro *tetro*. Sic in propriis, *Cherronenses, Tipœum, Licimus, Terus, Chelidorta, Ghehonophyle*. pro *Charonenses, Typæum, Lycmiu, Pirus, Chelydorea, Chthonophyle*. In quibusdam duplicata erat metaplasmi species: vt *Helea, Menali, Dydymei, Didymæna, Melicus*, pro *Alea, Menelai, Dymæi, Dindymena, Milichus*. Sic in appellatiuis, *templum, populum, solum, certe*, pro *exemplum, peplum, saltum, tertia*. In diphthongis non modo factæ commutationes mendosæ, verum etiam interdum diuisiones, vt *Troëzen* pro *Trœzen*: & contra *Myrtœssa* pro *Myrtoëssa*, vocalibus perperam in diphthongum coactis. In declinationum etiā terminationib. sołœca erant quædam. Interdū enim perittosyllabis tributa erat terminatio isosyllaba, vt *Minoen, Gelonen, Pelopen, Lymacen, Eliden*, pro *Minoem, Gelonem, Pelopem, Lymacem, Elidem*. sic *Ladum* pro *Ladon*. Interdum contra isosyllabis data erat terminatio perittosyllaba: vt *Syenem, Gorgem*, pro *Syenen, Gorgen*. In coniunctis etiam vocabulis, seu in syntaxi, factæ erant commutationes solœcæ: vt *quæ* & *quem*, pro *quod*. sic *pœnas propositam*, pro *pœnam propositam*. Interdum duæ voces in vnam conflatæ erant: vt *Psilaneum*, pro *Psilan eum*. sic *Mepsa*, pro *ne ipsa*. Contra *Hiero, Cæsarea*, pro *Hierocæsarea*. Membrorum etiam in periodis vitiosa distinctione, obscurata sæpe aut plane deprauata erat sententia: vt 167, *Pelopis ensis capulo aureo & ebore elaboratum: cornu Amalthea, Miltiadis donum*: pro, *Pelopis ensis, capulo aureo: & ebore elaboratum cornu Amalthea*. Sic 199, *Ager vites feliciter educat, ea qua maxime saxosus est parte. Multa passim quercus*. quum hoc modo distinguendum sit ex Græco, *Ager vites feliciter educat. Ea qua maxime saxosus est parte, multa passim quercus*. Similiter 212, distinctio omissa sententiam intricabat: *Apros certe, & ex Thracia vrsos albas, vulgo priuati homines lepores albos inter altilia Libyes habent*. ibi enim si post *homines* distinguas, liquidus verborum erit sensus.

Occurrebant etiam menda quæ auctori potius quam amanuensi tribuenda videbantur: vt commutatio nominum diuersorum. Sic enim 89, 36, *Nili* erat pro *Istri*. Sic alibi *Nestor* & *Pelops*, pro *Neleus*

item *Agamemnon, Silanion, Machaon, Timoleon, Aristæus*, pro *Menelaus, Lysianax, Moschion, Timolaus, Battus*. Sic etiam *Asclepius, Diana, Laodice*, pro *Apollo, Venus, Lysidice*. Sic item *Messenij, Lesbij, Achæi, Corinthij*, pro *Elei, Chij, Argiui, Orchomenij*. Sic denique *Argiuus* pro *Rheginus*: *Ægyptus* pro *Æpytus*. Nec vero in propriis duntaxat, verum etiam in appellatiuis eiusmodi erant factæ commutationes: vt *lapideus*, pro *æreus*: *ad dexteram*, pro *ad sinistram*: *puberes*, pro *impuberes*: *portus*, pro *palus*: *filia*, pro *vxor*: *dei*, pro *deæ*. Sic 225,18, *fuisse Lycaonis vrbes*, pro *filios*. Similiter numeri sæpe alij pro aliis erant positi: *triginta*, x, pro *trecenti*, xv. item *quadrans* pro τρίτον, id est *triens, tertia pars*. Eodem modo aduerbium qualitatis *rite* positum erat pro temporali, *quotannis*, vbi in Græco erat κατ᾽ ἔτος ἕκαστον, quod est *singulis annis, per singulos annos*. In his omnibus Græci codicis fidem secutus sum, præsertim si rei veritas cum eodem videretur congruere. vbi autem certo consilio a Græci codicis auctoritate discessisse interpres videbatur, diuersitatem in Notarum libello indicaui. Sæpe omissa erant vocabula: vt 94,18, omissum erat proprium amnis nomen, *Smenos*. Sic 156,46, erat, *Palæstritam vero puerum Thebanum Polycletus elaborauit*; omisso proprio pueri nomine, *Agenorem*. Sic 195,47, Iouis & Mineruæ nomen fuerat præteritum. Sic item materiæ nomen quandoq; omissum erat: vt 93,54, post *videas* omissum erat *ex ære*. Quandoque temporis circumstantia fuerat neglecta: vt 195,2, verni temporis mentio nulla erat. Quandoque omissa circumstantia loci: vt 196,19, omissum erat *ad mare*: & mox 22, *ad maritimam oram*, pro, *ad maritimam Asiæ oram*. Numeri quoque non exigua interdum neglecta erat quantitas: vt 174,14, *stadium* xx, pro *stadium* cxx. Omissæ nonnunquam aliæ voces, ad perficiendam sententiam necessariæ: vt 104,23, post *minus*, omissum erat fati nomen. Quin & integræ interdum periodi erant præteritæ: vt 74,54, post hæc verba, *prælium ad Platæas factum*, sequebatur, *Hic in Atticam exercitum duxit*, omissa periodo intermedia, *Plistoanacte natus Pausanias*. Sic 90,3, omissa erat hæc sententia, *Ibidem Lacedæmoni Taygetæ filio extructum est monumentum heroicum*. Sic 197,34, omissa itidem erat hæc sententia, *Agrum Helicensem, quum nemo ex incolis superstes manserit, tenent Ægienses*. Sic item 204,31, præterita erat hæc periodus, *Ad Achæorum concilium promptius se quam vlli Græciæ populi aggregarunt*. In his & similibus locis addere quæ ab interprete fuerant omissa, nihil plane dubitaui. Eodem modo si versionis apertum occurreret mendum, genuinam interpretationis mentem substituere non sum veritus: vt 261,40, erat, *primum omnium Gratiis humana hostia fecisse*: ego sic correxi, *primum omnium Gratiis sacra fecisse*. nam in Græco est, Χάρισιν ἀνθρώπων θῦσαι πρῶτον, non ἄνθρωπον. nec tam humano numini tam immane sacrificium factum esse verisimile est. Sic 245,12, *quum e Tirynthe Electryonem fugisset*: ego sic emendaui, *quum e Tirynthe ob Electryonis cædem fugisset*. quia in Græco est, διὰ τὸν Ἠλεκτρύωνος θάνατον φεύγοντα ἐκ Τίρυνθος. Sic alibi ἀναβεβηκότες ἐπὶ ἵππους verterat, *equos ascendentes*, quum significet eos *qui in equos conscenderunt, equis insidentes*. In his & similibus locis vsurpatam a me corrigendi libertatem, nõ puto ne ipsum quidem interpretem, si adhuc in viuis esset, vitio mihi versurum esse. Sed plerunque, vbi versio non satis Græco textui respondere videbatur, apposito ad locum signo, aliam seorsim in Notarum libello interpretationem attuli. Idem a me factum est vbi Latina versio ambigua vel obscura esse videbatur; & sicubi propriorum nominum scriptura corrupta erat, aut suspecta. In quo animaduersionum opusculo si quid a me omissum est, aut si a scopo aberratum alicubi, (nam, vt vere Græcus poeta testatur, εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ᾽ ὁρᾷ) vnice ab eruditis peto vt si qua huius generis σφάλματα deprehendant, de iis me amice & candide commonefaciant. Hoc etiam monendus es lector, ea quæ in Græco textu non liquido extant, sed ab interprete sunt addita, diuerso characteris genere, quod pronum alij, alij Italicum nominant, distincta esse. est tamen idem typorum genus ad poetarum quoque versus exarandos adhibitum.

Ad ambiguæ significationis vocabula quod attinet, non sunt ea omnia a me suis locis explicata. De quibusdam igitur hîc breuiter dicam. *Ædiles* sæpe vocat quos Græci Ἑλλανοδίκας nominant, id est ludorum præsides: ad verbum, Græcorum iudices, seu Græcorũ (solennibus videlicet ludis decertantium) arbitros. Item *Signum* pro simulacro frequentissime vsurpat: qua de re prolixe Aldus Manutius lib. 2 De quæsitis per epistolam. *Iugum* pro colle, seu loco edito: atque inde *Iugalis* pro Græco Κολωνάτας. *Pila* pro columna, στήλη. *Cella* pro οἴκημα: quod interdum totam domum seu ædificium significat; interdum eiusdem partem, habitationem, cõclaue. Nonnunquam hoc ipso cellæ vocabulo interpretatur Græcum ἱερὸν, quod est ædes sacra, sacellum. *Curiæ* item nomine quandoque δῆμον interpretatur, quandoque βουλευτήριον, vt Notarum initio fusius exposui. Græca etiam vocabula non iisdem semper Latinis interpretamentis enuntiat. Sic enim τέμενος alias lucum, alias delubrum, alias fanum vertit. & στάδιον non modo Stadium, sed etiam Curriculum. χωρίον nunc regiunculam, nunc vicum, nunc castellum. ὄροφον item varie, tectum, lacunar, laquear, & testudinem. & κρήνην fontem, aquæ ductum. Discrimen inter ἀσπίδα & θυρεὸν non vsquequaque obseruauit. nam pro vtroque promiscue vsus est Latinis istis *clypeus* & *scutum*: quum ἀσπὶς proprie sit clypeus, forma orbiculari: θυρεὸς, scutum, forma oblonga, vt multis docent Turnebus Aduers. lib. 9, cap. 27: & Ald. Manut. lib. 2 De quæsitis per epistolam. Virgilius sane, vt Homerus ἀσπίδας εὐκύκλους dicit, & ὀμφαλοέσσας, ita ipse fingit sub Polyphemi Cyclopis fronte latuisse lumen ingens, Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar. & rursum vt θυρεὸς denominatus est a ianuæ forma oblonga, sic narrat Pallantis socios interempti cadauer impositum scuto retulisse frequentes. Pronepotem etiam aliquot in locis vertit quem Pausanias τρίτον ἀπόγονον vocat, id est tertiũ in generis propagatione. Sed Pausaniam hoc vocabulo nepotem intelligere, non pronepotem, ex ipsiusmet tandem verbis, licet paulo serius, intellexi, & annotaui infra 335,63. Vbi ergo pronepotis nomen occurret, Græcus tibi textus erit inspiciendus; & si τρίτος ἀπόγονος ibi sit, pro eo reponendum *nepos*. nam in primo gradu patrem statuit Pausanias, & per δεύτερον ἀπόγονον intelligit filium; per τρίτον ἀπόγονον, nepotem: atque ita deinceps. Aduerbium

bium πανδημεὶ vno in loco vertit, *cum voluntariorum militum manu*: in alio, *cum subitariorum militum manu*. verbum verbo si reddere velis, significat *cum toto populo*, vel *per totum populum*. possis etiam reddere, *collectis e toto populo copiis*. Antiquis etiam vocabulis interdum vtitur, vt *Accersiri*, pro accersi. Sic *Porricere* pro θύειν: & Græcorum imitatione *Facere* pro rem diuinam facere, sacra facere, sacrificare. Eorundem Græcorum more dicit *In Cereris*, *In Apollinis*, subaudito interdum accusatiuo, interdum ablatiuo templi ædisve casu. Græcas etiam casuum terminationes interdum vsurpat: vt *Panos cella*. Sic *Piræa* dicit τὸν Πειραιᾶ, quem regulari flexionis fine Piræum & Piræeum vocant Latini. Aduerbio etiam *Proinde* pro *perinde* aliquoties vtitur, vt Lucretius & Terentius.

Id etiam præter cætera in versione operam dedit, vt quæ concisa & obscura sunt in Græco, plenius atque dilucidius exponeret: & contra, quæ luxuriosam habent verborum redundantiam, ea in concinniorem breuitatem contraheret. atq; ita sæpe vna periodo complectitur quæ auctor in duas aut tres diffudit. Non raro verbum vnum & alterum, cum in præcedente sententia non satis aptum inuenirent locum, transtulit in sequentem. Ac licet singula singulis reddere non vsquequaque studuerit, quippe cui satis esset ipsam auctoris mentem nunc breuius nunc prolixius exprimere: diligenter tamen cauit ne, si emphatica & ponderosa occurrerent vocabula, minoris momenti verba pro eis reponeret. Nonnullis in locis non contentus assequi & æquare Pausaniam, eundem videtur superasse, vel saltem superare voluisse. Ita vt ingeniosæ atque artificiosæ versionis multa ex hac interpretatione peti possint exempla. Quod vt clarius perspici possit, libuit duarum primarum paginarum aliam hic subiicere versionem, quæ Græci quidem textus vestigiis tenacius insistit, sed ab artificiosæ tamen atque elegantis interpretationis norma longius abest.

Continentis Græcanicæ, iuxta Cycladas insulas & Ægæum mare, promontorium Sunium præiacet terræ Atticæ. Id promontorium naui prætervecto portus occurrit: in vertice autem, Suniadis Mineruæ templum *conspicitur*. Longius naui progresso Laurium offertur; (vbi quondam Atheniensibus argenti metalla fuerunt) & insula deserta, non magna, quæ Patrocli dicitur, quod eam Patroclus Ægyptiæ classis præfectus, cum triremibus, quas Ptolemæus Lagi filius Atheniensibus auxilio mittebat, clam ingressus, muro excitato valloque ducto muniit, quum Antigonus Demetrij filius, ipse cum exercitu irruptione facta, regionem popularetur, simulque naualibus copiis e mari vrgeret. Piræeus vero antiquitus oppidulum fuit. antequam enim Themistocles ad imperium apud Athenienses accessit, Piræeus non fuit nauale: sed Phalerum (hac enim parte minimum ab vrbe distat mare) ipsis nauale fuit. ac Menestheum aiunt inde cũ suis nauibus Troiam versus soluisse; & ante hunc, Theseum, Minoi pro Androgei interitu daturum pœnas. Themistocles vero, cum præesset imperio, quoniam ei Piræeus opportuniore nauigantibus loco situs esse videbatur, ac tres habere portus, loco vnius qui est in Phalero, id eis nauale adornauit. nauiumque ibi domicilia vel ad mea vsque tempora fuerunt; & ad maximum portum, Themistoclis sepulcrum. Aiunt enim, Athenienses eorum quæ in Themistoclem statuerant, pœnituisse; eiusque propinquos ossa defuncti e Magnesia sustulisse, atque eò deportasse. quinetiam liberi eius & rediisse videntur, & in Parthenone tabulam suspendisse in qua Themistocles est depictus. Porro eorum quæ in Piræeo sunt, spectatu maxime dignum est Mineruæ & Iouis delubrum, & vtriusque simulacrum ex ære. habet autem hic, sceptrum & victoriam: Minerua vero, hastam. Hic Leosthenem, eum qui Atheniensib. & Græcis vniuersis dux præfectus, Macedones in Bœotia prelio superauit; & rursus extra Thermopylas *profligatos*, intra Lamiam OEtæ e regione oppositam vi compulsos clausit: hunc *inquam* Leosthenem & liberos eius ibi pinxit Arcesilaus. Sunt autem in porticu longa, vbi forum extructum est maritimis (nam iis qui longius a portu absunt, aliud est *forum*) in huius *inquam* maritimæ porticus extrema parte stant Iupiter & Populus, Leocharis opus. Ad mare autem Conon Veneris ædificauit templũ, postquam Lacedæmoniorum triremes circa Cnidum in Carica Chersonneso sitam deuicit. Cnidij enim Venerem maxime colunt; eisque deæ illius sunt sacella. quod enim antiquius est, Doritidis Veneris appellatur: post illud, Acrææ: nouissimum vero eius quam pleriq; Cnidiam, Cnidij vero ipsi Euplœam vocant. Sed sunt Atheniensibus etiam alij portus; vnus, in Munychia; ibique Munychiæ Dianæ templum: alter in Phalero, (vt ante quoque a me dictum est) ibique Cereris fanum. Est ibi & Sciradis Mineruæ templum, & Iouis paulo remotius; adhæc aræ deorum qui nominantur ignoti, & heroum, & Thesei Phalerique liberorum. hunc enim Phalerum Athenienses in Colchos cum Iasone nauigasse ferunt. Est etiam Androgei Minois filij ara, quæ vocatur heroa. Androgei vero esse sciunt, quibus res huius regionis cer-
2 tius nosse cura est. Abest etiam ad viginti stadia promontorium Colias: quò, pessundata Medorum classe, fragmenta nauium fluctus detulit. Ibi Coliadis Veneris est statua, & deæ quæ nominantur Genetyllides: quas existimo easdem esse cũ eis quæ a Phocensibus in Ionia vocantur Gennaides. Iuxta viam quæ ex Phalero Athenas fert, templum est Iunonis, nec fores habens, nec tectum: quod a Mardonio Gobryæ filio incensum perhibent. at statua quæ nunc illic est, Alcamenis (vt aiunt) opus est. id sane Medus non violauerit. Vrbem ingressis occurrit Antiopæ Amazonis monumentum: quam Antiopen Pindarus a Pirithoo & Theseo raptam dicit: Hegias vero poeta Trœzenius, talia in eam scripsit: Herculem, quum Themiscyram ad Thermodontem obsideret, capere non potuisse: sed Antiopen Thesei amore captam (Theseum enim cum Hercule in ea expeditione fuisse) locum dedidisse. hæc scripsit Hegias poeta. Athenienses autem dicunt, postquam Amazones aduenerant, Antiopam quidẽ a Molpadia sagittis confossam esse, Molpadiam vero a Theseo interfectam. ac sane Molpadiæ quoque monumentum est Atheniensibus. Ex Piræeo autem ascendentibus sunt rudera murorum quos Conon post nauale prelium ad Cnidum, excitauit. Themistoclis enim muri, qui post Medorum regressum fuerunt ædificati, deiecti

ſunt ſub imperio eorum qui triginta nominabātur. Sunt autem ad eam viam notiſſima ſepulcra Menandri Diopithis filij, & monumentum Euripidis vacuum. ſepultus enim Euripides eſt in Macedonia, ad Archelaum regem profectus: cuius mors, quoniam a multis de ea dictum eſt, eo ſe modo habeat quo affirmant. (Verſabantur autem eo quoque tempore cum regibus poetæ: & ante Euripidem Anacreon fuit apud Polycratem Sami tyrannum: Æſchyluſque ac Simonides Syracuſas ad Hieronem ſunt profecti. Sic Philoxenus apud Dionyſium fuit, qui poſt Siciliæ tyrannidem tenuit: Antagoraſque Rhodius & Aratus Solenſis apud Antigonum regem Macedoniæ. Heſiodus vero & Homerus aut fortunæ inuidia cum regibus verſati non ſunt, aut etiam vltro cum illis verſari neglexerunt: hic quidem, ob vitam ruſticam, aut oberrandi tædium; Homerus autem, qui longiſſime peregrinatus eſt, emolumento pecuniario, quod e potentibus percipere poterat, poſtpoſito gloriæ, quam apud vulgus erat habiturus: ſiquidem & Homerus in ſua poeſi Demodocum Alcinoo conuerſatum canit, & Agamemnonem apud vxorem ſuam poetam quendam reliquiſſe) Non procul a porta ſepulcrum eſt, impoſitum habens militem equo aſtantem: quem equidem haud noui: at Praxiteles & equum & militem fecit. Ingreſſis in vrbem occurrit ædificium pompis adornandis factum, quarum alias quotannis, alias interiecto temporis ſpatio celebrāt. Prope *id*, templum eſt Cereris: in quo ſtatuæ ſunt & *matris* ipſius, & filiæ, & facem tenentis Iacchi. parieti literis Atticis inſcriptum eſt, opera eſſe Praxitelis. Non procul a templo Neptunus eſt, equo inſidens, haſtamque in Polyboten gigantem mittens, in quem Cois fabula eſt de promontorio Chelones, *id eſt Teſtudinis*. Epigramma vero quod noſtro tempore viſitur, ſimulacrum iſtud alij dat, nō Neptuno. A porta in Ceramicum vſque porticus ſunt, & ante illas ſimulacra ænea mulierum pariter & virorum, *a* quibus *ſingulare* aliquod *facinus* eſt *editum*, & quorum inter gloria celebres aliqua habetur ratio. Ex his porticibus altera, deorum habet ſacella: habet etiam gymnaſium quod dicitur Mercurij. In eadem eſt Polytionis domus, in qua Eleuſiniorum ſacrorum ceremonias quidam ex Athenienſibus nō obſcuri dicuntur imitati. mea vero ætate Baccho ea dicata erat: quem Bacchum Melpomenon vocant, ea ratione qua Apollinem Muſegeten. Ibidem eſt ſimulacrum Mineruæ Pæoniæ; Iouis etiam, & Mnemoſynes, & Muſarum: Apollinis quoque, dedicatū & factum ab Eubulide: & Acratus, *vnus* ex Bacchum comitantibus geniis: cui ſola eſt facies, parieti inædificata. Poſt Bacchi delubrum, ædificium eſt: in quo ſimulacra ſunt e luto, Amphictyon rex Athenienſium, tum alios deos, tum Bacchum conuiuio excipiens. Ibidem eſt etiam Pegaſus Eleutherenſis, qui Athenienſibus deum *illum* introduxit, adiutus ab oraculo Delphico, quippe quod in memoriam ei reuocaret, deum Icarij temporibus in regionem veniſſe. Regnum vero Amphictyon obtinuit hoc modo: Actæum aiunt in ea quæ nunc Attica dicitur, regnaſſe primum. Defuncto Actæo Cecrops in imperio ſuccedit, cui nupta erat Actæi filia. Ei filię naſcuntur Erſe, Aglaurus, Pandroſus; & filius Eryſichthon.

Hæc verſio ad Græci textus veſtigia propius accedit. tu nunc Amaſæum audi.

PAVSA-

PAVSANIAE VETERIS GRÆCIÆ DESCRIPTIO,

Romulo Amasæo interprete.

ATTICA.

N ea continentis Græciæ parte, quæ Cycladas insulas & Ægæum mare spectat, Sunium prominet Atticæ promontorium: in cuius ora, portus; in vertice, Suniadis Mineruę templum est. Hinc porrò nauigãtibus breuis ad Laurium via, vbi olim argẽti metalla Atheniensibus fuere. Proximè iacet parua ac deserta insula: Patrocli dicitur, quòd Patroclus præfectus Ægyptiarum triremium, quas Ptolemæus Lagi filius Atheniensibus auxilio misit, clam occupatam, muro eam & vallo muniit, cùm Antigonus Demetrij filius ipse cũ exercitu agrum popularetur, & maritimã partem classe obsessam teneret. Piræeus verò, antequam Themistocles ad remp. accederet, non nauale, sed [1] curia fuit: nam Phalerum (ab ea enim parte vtminimum vrbs distat à mari) nauale fuerat: vnde & Mnestheum cum aliquot nauibus ad Troiam, & Theseum multo antè in Cretam, Minoi ob Androgei mortem pœnas daturum, soluisse, memoriæ proditũ est. At Themistocles, posteaquam summæ rerum præfuit, quòd multo opportuniore loco nautis Piræa situm putaret, cùm pro vnico Phaleri, triplex eius portus esset, in eo nauale exædificauit: & nauium quidem [2] stationes ad meam vsque ætatem stetere: & non lõgè à maximo *de tribus* portu, Themistoclis sepulcrum: siquidem Athenienses sui aliquando facti in Themistoclem pœnituisse tradunt, atque eius ossa ex Magnesia sublata, ab ipsius propinquis in patriam reportata. Themistoclis sanè liberos constat reduces in Parthenone tabulam eam dedicasse, in qua etiam ipse inest pictus Themistocles. In Piræeo verò quæ spectentur, hæc sunt: Iouis & Mineruæ [3] fanum. Ænea sunt deorum signa: Iupiter sceptrum & victoriam, Minerua hastam tenet. Eodem in loco Leosthenem, eiúsque liberos pinxit Arcesilaus. Hic ille est Leosthenes, qui Atheniensium & ceterorum Græcorum dux, Macedonas duobus prælijs vicit: vno in Bœotia, altero vltra Thermopylas, ad Lamian, ex aduerso OEtæ sitũ oppidum, *ubi vi intra mœnia* compulsos obsedit. Longa ibidem quædam porticus est, qua pro foro vtuntur qui proximè ad mare habitant. (Nam qui longius à porticu absunt, forum & ipsi suum habẽt) In vltima verò porticus parte Leocharis extant opera, Iupiter & populus. Veneris verò ædem, quæ mari proxima est, Lacedæmoniorum triremibus ad Gnidum in Cariæ Chersoneso profligatis, Conon erexit. Gnidij enim Venerem in primis colunt: cuius templa apud eos sunt *varijs deæ cognominibus*: vetustissimũ omnium, Doritidis; Acrææ alterum; postremum, quam Gnidiam plerique omnes, at Gnidij Euplœan Venerem, non Gnidian, appellant. Sunt & alij Atheniensibus portus. In Munychia vnus, cum Munychiæ Dianæ templo. in Phalero, de quo iam diximus, alter, cui adhæret Cereris ædes: & proximè, Sciradis Mineruæ, & Iouis paulò longius. Aræ præterea & deorum qui ignoti vocantur, & heroum. Quin & Thesei filiorum, & ipsius Phaleri eo ipso in loco sunt. hunc autem Phalerum Atheniẽses Iasoni Colchicæ expeditionis comitem fuisse dicunt. Extat & Androgei Minois filij ara, sub herois

tantùm nomine: ſed Androgei eſſe norunt, qui priſcas patriæ res diligentius exquirunt.

2 Hinc XX ferme ſtadia Colias promontorium abeſt: quò, Perſarum claſſe deleta, nauium fragmenta æſtu delata ſunt. Illic & Veneris Coliadis, & dearum, quibus Genetyllides nomen, ſigna ſunt. Has ego, quæ in Coliade colũtur, eaſdem cum illis eſſe ſuſpicor, quas Phocenſes Ioniæ populi, Gennaidas nominant. In via verò quæ ex Phalero Athenas ducit, Iunonis ſine foribus & tecto ædes eſt. Incendiſſe eam Mardoniũ Gobryæ filium fama prodidit, cùm tamen adhuc in ea extet deæ ſignum, Alcamenis (vt aiunt) opus: quaſi verò id Perſæ non fuerint violaturi. Ad vrbem propius accedenti, Antiopes Amazonis monimẽtum in conſpectu eſt. Hanc certè Antiopen à Theſeo & Pirithoo raptam, ſcriptum reliquit Pindarus. Trœzenius verò Hegias hæc propemodum de ea ſcripſit: Herculem non prius Themiſcyran ad Thermodontem *amnem*, quam *diu* oppugnarat, cepiſſe, quàm Antiope Theſei amore capta (in ea enim oppugnatione Herculi ſocium fuiſſe Theſeum) oppidum tradiderit. Hæc Hegias. Athenieſes verò, cùm ad vrbem Amazones aduentarent, à Molpadia ſagitta cõfixam Antiopen memorant, Molpadiam à Theſeo occiſam. eſt enim & Molpadiæ apud Athenienſes ſepulcrum. Sunt in via quæ ex Piræeo ducit ad vrbem, ruinæ murorum, quos Conon poſt nauale ad Gnidum preliũ reſtituit. Illi enim quos poſt repulſos Perſas Themiſtocles extruxerat, XXX tyrannorum temporibus deiecti fuere. Viæ adiuncta ſunt virorum minimè ignota ſepulcra, Menãdri Diopithis filij, & Euripidis, illud quidẽ honorarium. Nam Euripides cùm in Macedoniam ad Archelaum profectus eſſet, illic ſepultus eſt. Mortis verò genus, quale à multis vulgatum eſt, tale per me fuerit. Ac cum regibus quidem etiam poetæ vixerunt. Ante Euripidem enim, cum Polycrate Sami tyranno vixit Anacreon: & ad Hieronem Syracuſas Æſchylus & Simonides ſe contulere. Dionyſio poſteriori Philoxenus, Antigono Macedonũ regi Antagoras Rhodius, & Aratus Solenſis familiares fuere. Nam Heſiodus, & Homerus, regũ familiaritates aut fortunę inuidia nacti non ſunt, aut cõſultò ſpreuerunt: ille, quòd agreſtem vitã amplexus, ab erroribus abhorruerit: hic, quòd in vltimas terras peregrinatione ſuſcepta, potẽtium hominũ opes, gloriæ, quam ſibi apud omnes gentes maximã comparauit, poſthabuerit: cùm alioqui & Demodocum Alcinoo familiarem inducat, & Agamemnonem, poëtam neſcio quem, apud vxorem reliquiſſe commemoret. [1] Non longè verò à porta, ſepulcrum videas, in cuius faſtigio equeſtris eſt militari ornatu ſtatua: ipſum quidem equitem, quis ſit, non noui: verùm tam equitem quàm equum fecit Praxiteles. In primo vrbis ingreſſu cella eſt, pomparum, quas aliàs ſtatis diebus quotannis, aliàs verò incertis tẽporum interuallis tranſmittunt, apparatibus deſeruiens. Proximum eſt Cereris tẽplum, in quo ſigna ſunt deæ ipſius, & filiæ, Iacchi etiam facem præferẽtis. Inſcriptum in pariete Atticis literis, opera eſſe Praxitelis. Non longè ab hoc templo Neptunus eſt, ex equo Polybotem gigantem, ad quem apud Coos de teſtudinis promontorio fabula pertinet, haſta petens: ſed inſcriptio, quæ noſtra ætate extat, aliũ eum eſſe quàm Neptunum, teſtatur. A porta ad Ceramicum, porticus aliquot ſunt: & ante ipſas virorum & fœminarum, quorũ non obſcura gloria eſt, ænea ſigna. Habet vna quidem earum, ſacella quædam, & Mercurij (ſic enim appellatur) gymnaſium. in eademq́; eſt Polytionis domus, [2] in qua ad Eleuſiniorũ propè ritum, initia ab hominibus inter cæteros Athenienſes minimè obſcuris agitari ſolita, traditum eſt. Sed ea in præſentia Libero Patri conſecrata fuerat, ei nempe, quẽ Canentem eadem ſanè de cauſa vocant, qua Muſarum ducem Apollinem. Eodem etiam in loco Pæoniæ Mineruæ, Iouis, Mnemoſynes, Muſarumq́; ſigna ſunt, & Apollinis poſtremò, quod & dicauit & fecit Eubulides. Ad hos Acratus genius, vnus de Bacchi comitibus, cuius os è pariete extat. A Bacchi fano cella eſt, in qua multæ ſunt fictiles ſtatuæ, *& inter eas* Athenienſium rex Amphictyon, tum alios deos, tum Liberum Patrem cõuiuio accipiens. Adeſt & Eleutherenſis Pegaſus, qui primus Liberi ipſius religiones Athenienſibus tradidit, atque id ex Delphico oraculo, [3] quo prædictum recordabatur, deum Icarij temporibus aduẽturum. Regnum autem ad hunc modum ad Amphictyonem peruenit. Actæum, quo in loco nunc Attica eſt, memorant primum regnaſſe. Ei ſucceſſit Cecrops, quicum Actæi filia nupta erat. Huic

3 filiæ fuere, Erſe, Aglauros, & Pandroſos: filius Eryſichthon, qui ad Athenienſium regnum non acceſſit: fortè enim ita accidit, vt viuente patre è vita decederet: quo factum eſt, vt Cecrope mortuo, Cranaus, qui opibus & potẽtia Atheniẽſibus præſtabat, regno potiretur. Cranao verò & alias fuiſſe filias ferunt, & Atthidem, à qua *tota* regio, quæ prius Actæa diceba-

dicebatur, Attica nominata est. Sed Cranaum Amphictyon, nihil affinitatem veritus (siquidem eius filiam in matrimonio habebat) regno *per vim* expulit. Verùm & ipse postea ab Erichthonio, facta coniuratione, oppressus est. Patrem certè Erichthonio mortalium neminem fuisse aiunt, sed Vulcano ex terra genitum putant. At Ceramicus vrbis via, à Ceramo heroë, Liberi Patris & Ariadnes filio, (id enim de eo quoque prædicant) nomen accepit. in quo quæ prima ad dexteram se ostendit porticus, Regis dicitur. nam illic tribunal eius est, qui annuum magistratum gerit, quod Regnum appellant. [1] Circa eius porticus tectum fictiles sunt aliquot statuæ, Theseus Scironē in mare abiiciēs, Aurora Cephalum rapiens. Est enim in fabulis, egregia specie iuuenem Cephalum ab Aurora raptum, quòd eius amore capta esset: Cephali satu Phaëthontē natum, quem illa templi ędituum fecerit. sic enim & ab aliis, & ab Hesiodo in eo quod de mulieribus scripsit carmine traditū est. Prope porticum eam, Cononi, eiusque filio Timotheo positæ sunt statuæ. Cypriorum etiam regi Euagoræ, cuius suasu Artaxerxes Phœnissas triremes Cononi tradidit: quod sanè tanquam ciuis Atheniēsibus officium præstitit, quippe qui originis suæ primordia ad Salamina, Teucrumque & Cinyrę filiam referebat. Ibidē Iupiter stat cognomēto Eleutherius: & Imperator Adrianus, vir cùm de aliis quibus imperabat gētibus, tū de Atheniēsibus optimè meritus. Porticus altera, quæ à tergo huius extructa est, pictos habet deos, qui XII. appellātur, & in extremo pariete Theseum, cumq; eo vnà popularem ciuitatis statum, & populum. Ea sanè pictura argumēto est, Theseum æquabilem Reipub. administrationē Atheniensibus constituisse. Inoleuit tamen & alia apud vulgus fama, Theseum summam rerum multitudini tradidisse: ex eo popularē administrationē ad id vsq; tempus mansisse, quo repub. oppressa tyrannidem Pisistratus inuaserit. Sunt certè de hac ipsa re & alij minus veri hominum sermones, eorum nempe qui priscarum rerum (quòd eas scilicet ex literarum monimentis non didicerunt) ignari, quæcunq; a pueris ex choris ac tragœdiis acceperunt, vera esse existimāt. Non defuerunt qui memoriæ prodiderint, ipsum etiam regnasse Theseum, & post Mnesthei mortem regnum ad quartum vsq; posteritatis gradum in familia eius permansisse. Quòd si mihi de gētilitate esset historia instituta, etiam eos qui à Melantho ad Clidicum vsque Æsimidæ filium, *& qui post eos deinceps regnassent*, enumerassem. Eadem pictura nauatam ab Atheniēsibus in prælio ad Mantineam Lacedæmoniis, quibus auxilio venerant, operam præfert. Belli autem eius totius ordinem, Cadmeæ oppressionem, Leuctricam Lacedæmoniorum cladem, Bœotiorum in Peloponnesum irruptionem, quæ Lacedæmoniis Athenienses auxilia miserint, tū alij, tum Xenophon conscripsere. Picturæ argumentum, illud habet equestre pręliū, in quo ex Atheniensibus Grylli Xenophōtis filij, in Bœotio equitatu Thebani Epaminondæ virtus enituit. Atque hæc omnia pinxit Atheniensibus Euphranor. Et idem in proxima æde Apollinem fecit, cognomine Patroum: pro foribus verò Apollinē vnum Leochares, alterum Alexicacon cognomento (*quod est ac si Auerruncum dixeris*) fecisse Calamis dicitur. Deo cognomen narrant inde extitisse, quòd Pelopōnesiaci belli temporibus omnia fœdantem pestilentiam, è Delphico oraculo responso quodam edito, is deus sedasset. Deorum etiam Matris, quam Phidias fecit, ibi sacellum est: & in proximo, Quingentorum curia: ([2] sic enim appellantur qui apud Atheniēses summæ rei præsunt) qua quidem in curia & Apollinis sunt, & Iouis Consiliarij simulacra, Pisiæ arte perfecta; & populus, Lysonis opus. Nam legumlatores Caunius Protogenes pinxit. *Inter hos locum suum meruit* Olbiades Callippi illius filius, qui irruētibus in Græciam Gallis ducem se Atheniensium præsidio ad Thermopylarum ingressum præbuit. Galli verò, de quibus nūc incidit mētio, in extremis Europæ oris ad vastū mare accolunt, cuius fines adiri posse nauibus negant. est enim gurgitis æstu, scopulis, & belluarum immanitate, quàm mare aliud omne, multò importunius. Horum regionem amnis Eridanus perlabitur, cuius in ripis Phaëthōtis casum Solis filiæ, illius sorores, collacrymari credūtur. Verùm vt Galli appellarētur, nō nisi serò vsus obtinuit. Celtas enim cùm ipsi se antiquitus, tum alij eos nominarunt. Hi contractis vndecunq; copiis, ad Ionium mare conuer- 4
si, omnes Illyrici populos, & quicquid gētium ad Macedonicum vsque nomen patet, quin & ipsos Macedonas oppressere. In Thessaliā denique impetu facto, cùm proximè ad Thermopylas accessissent, Græcorum sanè plerique prorsus nihil ad resistendum excitati sunt; quippe qui magnis cladibus ab Alexandro, & Philippo etiam prius affecti, postremò ab Antipatro & Cassandro penè deleti, nulli sibi crimini datum iri ducerent, si propter im-

becillitatem auxilium quique suum desiderari sinerent. At verò Athenienses, tametsi & Macedonici belli diuturnitate debilitati, & aduersis aliquot prœliis propè fracti erant, collectis aduentitiis aliorum Græcorum copiis, ad Thermopylas contendêre. Quo quidem tempore, Callippum eius expeditionis ducem declararunt. Occupato autē quàm angustissimo montis aditu, Barbaros accessu prohibebant. at illi tramitem eum nacti per quem Persas olim Ephialtes Trachinius duxerat, Phocensiumque inde præsidio deturbato, in OEta superanda Græcos impunè fefellerunt. ibi Athenienses Barbarorum multitudine à lateribus circumuenti, fortiter pugnando, Græco se nomine dignos, vt qui maximè, præbuerunt. At qui ex ipsis in nauibus remanserant, grauiter laborarunt. Nam cùm Lamiacus sinus ad ipsas Thermopylas maximè cœnosus sit, propter aquas (vt opinor) calidas, quæ ea parte in mare influunt, difficile dictu est, quanto labore receptis in foros Græcis, graues viris & armis naues ex ea cœni voragine exemerint. Et ab Atheniēsibus quidē ad hunc modum Græci seruati sunt: at Galli mōtis angustiis superatis, nihil sua magnopere existimantes interesse, reliqua oppida capere, in Delphos & Apollinis donaria cupiditatis suæ omnem conatum conuerterunt. Et illis quidem, & Delphi, & Phocenses, & ex aliis Parnasi vrbibus multi in vnum congregati, assumptis Ætolorum copiis, (quæ gens per ea tempora iuuentutis robore præstabat) instructa acie occurrerunt. vt verò ad manus ventum est, & *crebra de cælo* fulmina, & sponte auulsa de Parnaso saxa *diuinitus* Gallorum aciem percussisse memorant. *Adiiciunt miraculo*, armatos tris terribili specie contra eos stetisse: quorum duos vsque ab Hyperboreis, Hyperochum scilicet & Hamadocum, venisse: tertium Pyrrhum fuisse aiunt Achillis filium. quo factum vt annua parentatione ex eo Delphi gratiam Pyrrho retulerint, cùm antea eius sepulcrum tāquam hostis nullis honoribus vnquam dignum putassent. Sed Gallorum magna pars in Asiam classe transuecti, ad illud vsque tempus maritimam eius partem populationibus infestam reddiderunt, quo Pergameni, qui etiam quæ olim Teuthrania appellata est, regionem tenent, eos longè à mari fugatos, in finitimam partem, *quæ nunc Gallogræcia dicitur*, compulerunt: vbi illi Ancyra Phrygum oppido occupata, vltra Sangarium amnem consederunt. Eam vrbem Midas Gordij filius condiderat: & ad meam sanè vsque ætatem permansit ancora ab eo inuenta, in Iouis æde. Et fons ille quem Midæ nominant, *monstrabatur*: in quem vinum infudisse Midam, vt Silenū caparet, vulgò creditum est. Neque verò Ancyram solùm, verùm & Pesinuntem ad mōtem Agdistin, nobile Attis tumulo oppidum, ceperūt. Sūt adhuc apud Pergamenos Gallorum spolia, & pictura, eorum testis quæ in Gallos gessere. Quam verò Pergameni incolunt terram, eam Cabiris sacram fuisse perhibent. Se ipsi ex eo Arcadum numero esse volunt, qui cum Telepho in Asiam traiecerint. Bellorum verò (si quæ fortè alia gesserunt) ad alias gentes fama fortassis non peruasit. Tria certè præclara rerum gestarum monimenta reliquerunt: quorum illud primum fuit, quòd inferioris Asiæ imperium adepti sunt: alterum, quòd Gallos ex eo quem prius occuparant loco cedere coëgerunt: tertium, quòd Telepho duce cum Agamemnonis copiis manum conserere ausi sunt, cùm Græci *per locorum inscitiam* ab Ilio aberrantes, è Mysorum agro, Troianum illum esse rati, prædas agere aggressi essent. Sed ad id redeo, vnde est historia ab initio digressa. Quingentorum curiæ proximus locus est, qui Tholus dicitur, vbi Prytanes rem diuinam facere consueuerunt: quo in loco non sanè magna sunt aliquot ex argento signa. Paulò verò superius, heroum eorum statuæ positæ sunt, à quibus recentiora nomina Atheniensium tribus acceperunt. Qui certè tribuum numerum auxerit, vt decem pro quatuor essent, nouaque nomina pro priscis imposuerit, id sanè ab Herodoto traditum est. Ex Eponymis autem (sic enim appellantur *à quibus tribus nomina sumpserunt*) vnus est Hippothoon Neptuni filius, ex Alope Cercyonis filia: alter Antiochus Herculi è Meda Phylantis genitus: tertius Aiax Telamonis filius. Ex Atheniensibus Leo, quem filias ex oraculo pro salute publica deuouisse ferunt. Habet & inter Eponymos locum suum Erechtheus, qui Eleusinios prœlio vicit, eorumque ducem Immaradum Eumolpi filium interfecit. Ad hos Ægeus, & Pandionis nothus filius OEneus, & ex Thesei liberis Acamas. Vidi etiam Cecropis statuas & Pādionis, inter eos à quibus tribuū sunt cognomina: sed vtris eorum honorē habeant, non planè dixerim. Regnauit .n. & Cecrops maior, qui cum Actæi filia nupta fuit: & minor, Erechthei filius, Pādionis nepos, pronepos Erichthonij, à quo est in Eubœā colonia deducta. Regnauit etiam Pandion Erichthonij, & alter minoris Cecropis filius, qui cum filiis à Metionidis

regno

regno pulsus, cùm ad Pylam Megarensium regem, cuius filiam in matrimonio habebat, confugisset, morbo confectus illic diem suum obiit: estque eius mari vicinum monumentum eo in loco Megarensis agri, qui Mineruæ Æthyiæ (*id est mergi*) scopulus est appellatus. At filij rursus eiectis Metionidis, Megaris Athenas reuersi sunt: vbi regnum maximus natu Ægeus obtinuit. Et Pandion quidem non satis æquo fato eduxit filias: neque filios qui suas persequerentur iniurias, vllos reliquit. Thraciæ certè regem, quo opes suas firmaret, sibi affinitate deuinxerat. [1] Sed fati vim effugere, nulla possunt homines ratione. Nã cùm Tereus, cui nuptum Progne data fuerat, Philomelæ eius sorori, contemptis Græcorum legibus, vitium intulisset, & puellæ insuper corpus ferro violasset, mulieres ad sceleris pœnam expetendam prouocauit. Pandionis verò & altera spectatu digna est in arce statua. Et hi quidem sunt prisci homines, à quibus Athenienses tribubus nomina indiderunt. Natu autem multo inferiores & alij sunt, Attalus scilicet Mysus, & Ptolemæus Ægyptius, & penes quem ætate mea [2] imperium est, Adrianus, qui & Deos vnus omnium religiosissimè colit, & populorum, quotquot ipsi parent, felicitati maximè [3] consulit. Is bellum omnino nullum, nisi inuitus, suscepit. Hebræorum duntaxat, qui supra Syros sunt, defectionem vltus est. Quæ sanè Dis templa vel erexerit, vel donariis & operib. exornarit, quæ item vltro Græcis, quæque rogatus Barbaris dona ciuitatibus dederit, Athenis in communi Deorum omnium templo conscriptum est. Attali verò & Ptolemei rerũ gestarum memoriam cùm vetustas magna ex parte aboleuit, tum eorũ negligẽtia interiit, qui, vt eã literis mandarent, cum illis vixere. Quamobrem [4] mea interesse duxi, & quas hi res gesserint, & quemadmodum ad eorum maiores, Mysorũ, & Ægyptiorum, finitimarumq; gentiũ imperium peruenerit, exponere. Ptolemæum quidem Macedones, *re* Philippi Amyntæ filij; verbo, Lagi filium fuisse existimant. eius enim matrem vterum ferentem à Philippo, Lago vxorem datam ferunt. Hunc & alia in Asia præclara facinora gessisse memorãt: & Alexandro in Oxydracis periclitanti, prę cunctis regis amicis, auxilio fuisse. Eundẽ etiam Alexandro mortuo, iis qui ad Aridæum Philippi filium regnũ vniuersum deferebant, *acriter* restitisse, regnúmque in plures diuidendi autorem in primis extitisse. Quo tempore ipse in Ægyptum profectus, Cleomenem, quem Ægypto præfecerat Alexander, quòd Perdiccæ studeret, sibi suspectum occidit: atque iis Macedonibus, quibus negocium datum erat vt Alexandri cadauer Ægas reportarent, vt sibi illud traderent persuasit, acceptumque Macedonico ritu Memphi condidit; nihilque omnino dubitãs bellum sibi Perdiccam illaturum, Ægyptum præsidiis firmauit. Perdiccas verò [5] ad speciem quandam in exercitu Aridæum Philippi filium, & Alexandrum puerum, Alexandro & Rhoxane Oxyartæ filia genitum, habuit: *quasi verò illis regnum vindicaret*: cùm re tamen Ægypti regnum Ptolemæo eripere conaretur. Verùm ex Ægypto pulsus, amissa magna ex parte existimatione quam in bellicis rebus consecutus fuerat, & iam antè in magnã apud Macedones inuidiã adductus, à satellitibus suis interfectus est. Ptolemæum Perdiccæ cædes ad res gerẽdas excitauit: Syriam igitur statim, & Phœnicen imperio suo adiecit: mox Seleucũ Antiochi filium ab Antigono eiectum, ad se confugientem, in fidem recepit. Ad hæc in Antigonum & Cassandrum Antipatri filium, armis eorum se insolentiam persecuturũ professus, bellũ mouit. Lysimachum Thraciæ imperantẽ facilè ad societatẽ induxit, cùm & Seleuci fugã cõmemoraret, & Antigoni opes cũctis formidolosas fore si quid amplius creuissent, moneret. 6 Interea Antigonus bellum vtiq; apparabat, belli tamen fortunam tentare prius non est ausus, quàm audita Cyrenæorum defectione, Ptolemæũ in Libyam mouisse renuntiatũ est. tũc enim & Syros, & Phœnicas primo impetu in potestatẽ suam redegit. Quibus cùm Demetriũ filium, illum quidem peradolescentẽ, verùm summa virtute & spe iuuenẽ, præfecisset, ipse in Hellespontum rediit. Sed antequam traiiceret, cùm audisset à Ptolemæo Demetrium prælio superatum, retro copias egit. Demetrius non prorsus tota prouincia hosti cesserat: quin & Ægyptiorum nõ magnã vtiq; manum insidiis oppresserat. Appropinquantẽ Antigonum Ptolemæus non expectandũ ratus, in suum se regnum recepit. Hyeme verò acta, Demetrius in Cyprum cum classe profectus, Menelaum primùm Ptolemęi pręfectũ nauali prelio, deinde Ptolemęum ipsum [6] propius accedẽtem vicit: mox in Ægyptum fugientem persecutus terra Antigonus, mari Demetrius vrgebat. Ptolemęus omni ex parte periculo circumuentus, præsidio tamen ad Pelusiũ constituto, & triremibus è flumine in hostẽ deductis, ita restitit, vt suum sibi regnum facilè tutatus sit. Antigonus quidem ex præsentium rerum diffi-

cultate, occupandi Ægyptum ſpem omnem abiecerat: Demetrium tamē cum ingenti exercitu, & nauibus multis, cōtra Rhodios miſit, vt qui ſe redacta in poteſtatem ſuam inſula, opportuno aduerſus Ægyptios propugnaculo vſurum ſperaret. Sed Rhodij cùm ipſi per ſe bellica virtute, & operibus ac machinis acriter obſiſtebant, tum illos Ptolemæus omni ope copiiſque ſuis iuuabat. Antigonus igitur æquè Rhodienſi, ac prius Ægyptiaca expeditione infeliciter tentata, non ita multò pòſt contra Lyſimachum, Caſſandrum, & Seleucum, acie dimicare auſus, magnam exercitus partē amiſit: ac poſtea belli aduerſus Eumenem diuturnitate confectus, è vita deceſſit. Ex omnibus autem qui Antigonum oppugnarunt regibus, ſumma fuiſſe impietate Caſſandrū iudico: qui cùm Antigoni opera Macedoniæ regnum conſeruaſſet, non dubitauit viro optimè de ſe merito bellum inferre. Antigono verò mortuo, Ptolemæus Syriam & Cyprum iterum ſubegit, Pyrrhumq; in Theſprotidem Epiri reduxit, & per Magan Berenices, quam tunc in matrimonio habebat, filium, Cyrenen, quæ à ſe deſciuerat, quinto poſt defectionem anno recepit. Quòd ſi Ptolemæus reuera Philippo Amyntæ filio genitus eſt, intemperātem vſq; ad inſaniā in mulieres amorem, à patre nimirum ei quaſi hæreditarium fuiſſe facilè credi poteſt. cùm enim Eurydicen Antipatri filiam vxorem duxiſſet, ex eaque liberos etiam ſuſcepiſſet, Berenices nihilominus (quam Eurydicæ comitem in Ægyptum Antipater miſerat) amore captus, filios ex ea quoque genuit. Ex iis Ptolemæum iam propè moriens, ſibi regni ſucceſſorem declarauit, à quo Athenienſibus tribus vna eſt. At hic etiam Ptolemęus [1] Arſinoës germanæ ſororis amore victus, eam ſibi matrimonio adiunxit: atque id non ſanè ex Macedonū, ſed Ægyptiorum, quibus imperabat, lege fecit. Minorem autem fratrem Argæum inſidias ſibi comparantem (vt fama eſt) interfecit. Idem etiam Alexandri cadauer è Memphi deportandum curauit. Alterum quoque fratrem, ex Eurydice natum, cùm ab eo Cyprios ad defectionē ſolicitari perſenſiſſet, de medio ſuſtulit. At Magas, eius ex eadem quidem matre frater, patre verò Philippo, Macedone illo quidem, ſed ignobili & plebeio genitus, cùm Cyrenæis, quibus à Berenice præfectus fuerat, vt à Ptolemæo deficerent, perſuaſiſſet, in Ægyptū cum exercitu mouit. Ptolemæus cùm aditus ex omni parte muniſſet, ſe ad Cyrenæorum impetum ſuſtinendum comparabat: ſed vbi Magæ in itinere de Marmaridarū (ea Libyę Nomadum gens eſt) defectione eſt allatum, Cyrenas agmen retro agere conatus eſt. Quò cùm illum perſequi Ptolemæus conaretur, id ei fuit impedimento, quòd cùm ad ſuſtinēdum Magæ impetum, & alios mercenarios milites, & Gallorum quatuor ferme millia conducta haberet, & eam manum comperiſſet de Ægypto occupāda conſilia inire, eos in deſertam inſulam per Nilum deduxit: quo in loco ad vnum omnes, cùm mutuis confoſſi vulneribus, tum fame enecti, periere. Magas verò cùm Apamen vxorem duxiſſet, Antiochi filiam, ſocero per-
7 ſuadet vt violato fœdere, quod eius patri Seleuco cum Ptolemæo ictum fuerat, in Ægyptum inuadat. Quod cùm Antiochus comparato exercitu moliretur, Ptolemęus in omnes populos quibus imperabat Antiochus, copias dimiſit, [2] quę imbecilliores excurſionib. prędonum more, ac populationibus infeſtos redderent; validiores acie adorirentur. Quod ſanè conſilium, omnem in Ægyptum Antiocho proficiſcendi facultatem eripuit. Hic nempe ille Ptolemæus eſt, qui (vt antè expoſui) auxiliariam claſſem Athenienſibus contra Antigonum & Macedonas miſit: qua tamen re non magnopere ad ſalutem Athenienſium profectum eſt. Huic filij ex Arſinoë non ſanè ſorore, ſed ea quæ Lyſimachi filia fuit, nati ſunt. nam ſoror, quam ſibi matrimonio iunxerat, antequam pareret, diem ſuum obiit: à qua [3] Arſinoitis regio cognomen accepit. Poſtulat autem locus, vt etiam quæ ad Attalum pertinent, exponantur, cùm & ipſe ex eorum numero ſit, à quibus Atticis tribubus cognomina indita ſunt. Vir fuit Macedo, Docimus nomine, vnus de Antigoni ducibus, qui ſe poſtea, opeſque ſuas omnes, Lyſimacho tradidit. Hic Philetærum Paphlagonem eunuchum habuit: a quo quæ geſta fuerint, cùm defeciſſet à Lyſimacho, & [4] quemadmodum Seleuci partes fuerit ſecutus, inter ea inſerā quæ de Lyſimacho fuerint cōmemoranda. Hic autem Attalus, [5] Attali quidem filius fuit: regno verò, quod Eumenes frater Philetęro conceſſerat, ſui patruelis potitus eſt. Is omnium quæ geſſit, maximum illud fuit, quòd Gallos in eam quam etiam nunc tenent terram, à mari confugere coëgit. Iam ſecūdùm eorum ducum, vnde tribus appellatæ ſunt, ſtatuas, ſigna deorum ſpectantur, Amphiaraus, & Pax Plutonem puerum ferens. Ibidem Lycurgus ex ære, Lycophronis filius: & Callias, qui pacem Athenienſibus (vt vulgò memorāt) ab Artaxerxe Xerxis filio cōfecit. Demoſthenes

etiam,

etiam, quem in Calauréan, quæ insula iuxta Trœzenē est, Athenienses exilij causa concedere coëgerunt: reuocatumq; paulo pòst, iterum post Lamiacam cladem in exilium misere: quo tempore, in eandem insulam reuersus, hausto veneno interijt. Hunc ex omnibus Græcis exulibus vnum ad Antipatrũ & Macedonas non traxit Archias. Thurius erat Archias patria. Negotium is valde inhumanũ susceperat. nam omnes qui ante cladem à Græcis acceptam in Thessalia, Macedonibus aduersati fuerant, captos ad Antipatrum pœnas daturos trahebat. Huc igitur Demosthenis nimius in patriam amor euasit. Quo mihi illud præclarè dictum videtur, Hominem nimis reipub. administrationi deditum, & populari « aura fidentem, haud vnquam feliciter diem extremum claudere. « Prope Demosthenis statuã, Martis est ædes, in qua duo sunt Veneris signa. Martis, Alcamenes; Mineruæ signũ, Parius vir fecit, Locrus nomine. Ibidem est etiam Bellonæ signum, Praxitelis filiorum opus. Ad templũ adstat Hercules, & Theseus, & Apollo tænia redimitus. Virorum autem statuæ sunt, Calades, quem legumlatorem Athenienses perhibent: & Pindarus, qui quòd Athenienses carmine laudauit, & statuam, & alia meruit præmia. Neque longè sunt Harmodius & Aristogiton Hipparchi interfectores: cuius facinoris causam & modum alij explicarunt. Ex his statuis aliquot Critias, antiquiores fecit Antenor. Ac cùm has Xerxes vrbe capta, quam ciues deseruerant, cum alia præda asportasset, Antiochus postea Atheniensibus remisit. In theatri verò (quod Odeũ vocant, *quasi cantilenarium dicas*) ipso vestibulo, Ægyptiorum regum sunt statuæ: quibus est omnibus idem Ptolemæi nomen, inter eos discrimen faciente cognomine. namque alium Philometora, Philadelphum alium appellarunt: at Lagi filio, Soteris cognomentum Rhodij dedêre. Philadelphus verò is fuit, cuius à nobis mentio, cùm sermo de ijs esset, à quibus tribubus sunt nomina, facta est. Huic Arsinoës sororis apposita est statua. At qui Philometor est dictus, octauus est à Ptolemæo Lagi filio. Id autem cognominis per illusionem nactus est. neq; enim regum quisquam fuit vnquã ex omnibus, quē maiori mater odio prosecuta fuerit. hunc enim, maiorem quamuis natu, regem salutari non est passa, & vt in Cyprum viuente patre ablegaretur, effecit. Cuius in filium acerbitatis, cùm alias fuisse causas Cleopatræ memorant, tum 8
quòd Alexandum natu minorem sibi obsequentiorem fore sperabat: ob eamque rem, primùm vt eum Ægyptij regem crearent, suadebat: deinde, cùm repugnante plebe id assequi nequisset, in Cyprum Alexandrum misit, imperatoris quidem nomine, re verò, vt per eum Ptolemæo formidolosior esset ipsa. Postremò ex omni eunuchorum numero, quos amantissimos esse sui putabat, saucios in concionem produxit, Ptolemæum insimulans, & insidias sibi fecisse, & eunuchos vulneribus fœdasse. Quare Alexandrini commoti, non multum abfuit quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: sed cùm ille naui se è periculo proripuisset, haud ita multo pòst è Cypro reuersum Alexandrum, regem appellant. Digna autem facinore pœna Cleopatram consecuta est: eam enim filius, quem suis ipsa consilijs ad regnum euexerat, peremit. quo scelere detecto, cùm ciuium metu aufugisset Alexander, Ptolemæus in Ægyptum redijt: ac iterum regno potitus, Thebanis, quòd ab ipso defecerant, bellum intulit: ac tertio à defectione anno in potestatem suam redactos, tam grauiter mulctauit, vt qui antè Græciæ ditissimas quasque ciuitates, Delphos etiam ipsos, penes quos erat sacrata Deo pecunia, & Orchomenios opibus superarant, nullum pristinæ fortunæ vestigium retinuerint. Ipsi quidem Ptolemæo non ita multo pòst suo fato defuncto, pro multis eius erga se meritis, Athenienses & alia multa quæ nihil necesse est exponere, decreuerunt, & æneam statuam cum Berenice, quæ sola illi è legitimo toro suscepta fuerat, erexerunt. Post Ægyptios verò reges, Philippo & eius filio Alexandro statuæ positæ sunt: quorum res gestæ maiores fuere, quàm vt alijs de rebus susceptæ historiæ inseri debeant. Ægyptijs quidem regibus ad veri honoris monimentum, tanquam bene de se meritis, præmia sunt cõstituta: Philippo verò & Alexandro, adulatione potius multitudinis. Nam & Lysimacho, non tam eius ducti studio, quàm temporibus cõsulentes, eundem honorem habuerũt. Fuit Lysimachus natione Macedo, Alexandri satelles, quem rex ira incensus, in eandem cum leone caueam conijci iusserat. sed cùm ab eo bestiam exanimatam intellexisset, viri perpetua admiratione virtutem prosecutus, eodem illum, quo optimum quenque è Macedonibus, loco esse voluit. Mortuo verò Alexandro, ei Thraciæ parti quæ Macedoniæ finitima est, imperauit: quam Philippus etiam antè, & Alexander tenuerant. Est autem ea regio non sanè magna. nam reliqua Thracia adeò hominum

multitudine abundat, vt, nisi forte Galliam excipias, cuius nationi hominum frequentia anteponi posse videatur: quod in causa fuit, vt vniuersam ante Romanos nemo imperio suo adiecerit. Nunc autem & Thracia tota, & quicquid Gallici nominis est, Romano imperio paret: sed Galliæ bene cultas tantùm partes, quibus imperarent, dignas iudicantes: reliquas, quæ nulli vsui visæ sunt, quòd aut immodicis frigoribus, aut soli sterilitate laborarent, consultò missas fecerunt. Eius igitur Thraciæ partis compos factus Lysimachus, è finitimis primos Odrysas bello est aggressus: deinde in Dromichæten & Getas profectus, cùm prælium initum esset cum hominibus & rei bellicæ nequaquam imperitis, & numero multò superioribus, fuga se è summo periculo, in quod res suas omnes deduxerat, eripuit. In ea pugna Agathocles eius filius, paterno ductu militaris disciplinæ rudimentis tunc primùm assuescens, à Getis captus est. Quare Lysimachus alijs etiam prælijs nihilo secundioribus belli fortunam expertus, *de summa rerum solicitus*, & quòd filius in hostium potestatem venisset, minimè leuem cladem numerans, cum Dromichæte & Getis pace facta, illi, temporum necessitati obtemperans, & filiam despondit, & ea Thraciæ parte cessit quæ trans Istrum est. Sunt qui non Agathoclem, sed ipsum Lysimachum ab hostibus captum fuisse dicant, deinde ab Agathocle ijs conditionibus quas diximus, fœdere cum Getis icto, liberatum. Vt verò redijt, Agathocli Lysandram Ptolemæi (eius qui Lagi filius fuerat) & Eurydices filiam, vxorem duxit. Classe deinde in Asiam traiecit; & Antigoni regno capto, eam quam nunc quoq; Ephesij mari proximam incolunt vrbem, condidit: in quam Lebedios & Colophonios, eorum vrbibus euersis, deduxit. Eas verò vrbium excisiones Phœnix iamborum scriptor deplorat. nam Hermesianacta, qui elegos scripsit, ad illud vsque tempus superstitem fuisse non crediderim. neq; enim is in aliqua carminum suorum parte excisam Colophonem non deflesset. At Lysimachus Pyrrhum quoq; Æacidæ filium bello est adortus. Eius nanq; ab Epiro profectione obseruata, (cùm sæpe ille domo abesse consuesset) & reliquam Epirum hostilem in modum populatus est, & ad regum sepul-
9 cra peruênit. Addit Hieronymus Cardianus (quod vt credam adduci non possum) Lysimachum [1] sepulcris disiectis, regum ossa dissipasse. Sed hic ipse Hieronymus ob id quo in reges odio laborabat, hæc scripsisse creditur, cùm vnum tamen Antigonū multis idem & haudquaquam debitis laudibus exornet. Nec vlli dubium fuerit hæc illum de regum Epiri monimentis ad calumniam commentum. Quis enim crediderit hominem Macedonem sepulcra regum *Epiri* violasse? Nesciebat fortasse Lysimachus, eos non Pyrrhi solùm, sed Alexandri etiam maiores fuisse, quum Alexander maternum genus ab Epiro, atque adeò ab Æacidis duceret. Argumento est præterea inter Pyrrhum & Lysimachum non multo pòst conciliata societas, nulla per bellum iniuria fuisse inter ipsos ad reditum in gratiam spem interclusam. Sed Hieronymus & alias forsan habuit cum Lysimacho simultatis causas, & eam proculdubio maximam, quòd ille Cardianorū vrbe euersa, pro ea Lysimachiā in Isthmo Thraciæ Chersonnesi condiderat. Et Lysimachus quidem, quantisper Aridæus, & pòst Cassander eiusq; liberi regnarunt, à Macedonum amicitia non discessit: vbi verò Demetrius Antigoni filius regnū adeptus est, ne se ille prouocaret metuens, prior contra eum arma mouit. Nouerat enim paternum ei esse, de promouendo imperio semper cogitare. Vt primum igitur illum in Macedoniam profectum, Alexandro Cassandri filio, à quo accersitus fuerat, interempto, eius regno potitū comperit, probabilem belli causam nactus, ad Amphipolim cum Demetrio congressus, parum abfuit quin de Thraciæ quoque regno in dubium veniret. Quo tempore Pyrrhi auxilijs confirmatus, & regnum retinuit, & Nestijs deinde, ac Macedonum parti imperauit. Nam Pyrrhus cum exercitu veniens ex Epiro, dum Lysimachi rebus pro tempore studeret, magnam Macedoniæ sibi partem vindicarat. Ac cùm in Asiam Demetrius contra Seleucum traiecisset, quantisper nihilo inferior armis fuit Demetrius, in Lysimachi societate Pyrrhus perstitit: vbi verò Demetrius in Seleuci potestatem venit, dissoluta est inter eos amicitia. Bello itaq; vtrinq; comparato, Lysimachus Antigono Demetrij filio & Pyrrho ipso magno prælio superatis, & Macedonia vniuersa potitus est, & Pyrrhū in Epirum redire coëgit. » Multæ verò *& magna* » solent ex amore hominibus existere calamitates. Hic enim Lysimachus cùm natu iam grandior esset, & cùm ipse susceptis liberis fortunatus haberetur, tum verò Agathocli filio ex Lysandra liberi geniti essent, Arsinoën tamen Lysandræ sororem sibi matrimonio adiunxit. Eam, cùm timeret sui ne filij, mortuo Lysimacho, in Agathoclis potestate essent, de

Agatho-

Agathoclis cæde consilia iniisse ferunt. Sunt qui scriptum reliquerint, Arsinoën Agathoclis amore captam, cumq; ad obsequium adolescens pellici non potuisset, ab ea per insidias de medio sublatum: Lysimachum postea, vbi tam audax facinus vxorem ausam cognouit, [1] quòd nihil tamẽ vehemẽtius optasset, supra quàm dici possit gauisum. Eius itaq; permissu interempto Agathocle, Lysandra ad Seleucum profugit: secum verò habuit filios & fratres. [2] qui dum ad Ptolemæum confugerent, de rei atrocitate nuntium acceperant. Fugientibus verò se comitem addidit Alexander, Lysimachi ille quidẽ, sed ex Odrysiade vxore filius. Hi cùm Babylonem peruenissent, à Seleuco, vt bellum cõtra Lysimachum susciperet, supplices contenderunt. Eodem verò tempore & Philetærus, cui omnis Lysimachi pecunia cõmissa fuerat, Agathoclem interfectum dolens, seq; ob eam rem Arsinoæ suspectum existimans, Pergamũ supra Caycum occupat, atq; inde per legatũ se, pecuniamq; omnem Seleuco tradit. Quod vbi Lysimacho nunciatum fuit, statim in Asiam traijcit, ac bellum prior Seleuco infert: collatis verò signis cum eo cõgressus, in ipso prælio, magna clade accepta, occubuit. Eius cadauer à Lysandra multis cum precibus impetratum, Alexander Lysimachi filius ex Odrysiade (vt antè dixi) sustulit, & in Chersonnesum deportatũ, sepulturæ mandauit, eo sanè in loco, quo nunc etiam inter Cardian vicũ & Pactyan, insignis ei tumulus extat. Et hęc quidem à Lysimacho gesta sunt. Apud Athenienses autem Pyrrhi etiam cõspicitur effigies, cui cum Alexandro Magno sola generis propinquitas intercessit. nam Pyrrhus, Æacida Arybbæ filio; Olympiade verò Neoptolemi filia, Alexander genitus est. Neoptolemo & Arybbæ pater fuit Alcetas Tharypi filius. A Tharypo autem retro ad Pyrrhũ Achillis, quindecim sobolis gradus numerantur. is enim primus Ilio exciso, omisso in Thessaliam reditu, in Epirum appulit, atq; ibi Heleni vatis monitu consedit. cui cùm nulla ex Hermione proles esset, ex Andromache tres suscepti sunt filij, Molossus, Pielus, & natu minimus Pergamus. Ex eadem verò Cestrinum Helenus genuit, cùm ei Andromache Delphis Pyrrho interfecto nupsisset. Cùm autem Helenus moriens Molosso Pyrrhi filio regnum reliquisset, Cestrinus collecta Epirotarum manu, eam quæ supra Thyamin fluuium est regionem tenuit. At Pergamus cùm in Asiam traiecisset, Arium in Teuthrania dominãtem, singulari de imperio certamine dimicans, occîdit: & vrbibus, quod etiam nunc manet, ex suo & Andromaches nomine cognomentum dedit. Andromache enim filium secuta est: & ibidem vtriusque adhuc extat heroicum monimentum. Pielus verò in Epiro mansit, ad quem potius quàm ad Molossum Pyrrhus Æacidæ, & maiores eius originem referunt. Fuit autem ipsum etiam Epiri imperium vsque ad Alcetam & Tharypum in vnius potestate. nam Alcetæ filij inter se dissidentes, non prius concorditer regnarunt, quàm æqualiter inter se regnum diuiserunt. Postea verò Alexandro Neoptolemi filio in Lucania extincto, Antipatri metu in Epirum reuersam Olympiadem Æacides Arybbæ filius cùm alijs est officijs prosecutus, tum verò eam suis copijs iuuit ad bellum cum Aridæo & Macedonibus gerendum, atque id inuitis etiam ac sequi recusantibus Epirotis. Olympias victoriam adepta, multa in morte Aridæo inferenda, pluraque ac magis nefaria, dum Macedonas insectatur, immanitatis exempla edidit. quo minus cuiquam mirum fuit, eam paulò pòst graues quidem, sed meritas sceleris & crudelitatis suæ Cassandro pœnas dedisse. Eius certè inuidia Æacidæ, quo minus statim ab initio in regnum ab Epirotis reciperetur, maximè obfuit. nam cùm æquis iam & placatis vteretur, Cassander illi iterum est aduersatus. Ac pugna quidem inter Philippum Cassandri fratrem & Æaciden ad OEniadas commissa, Æacides ex vulnere non ita multo pòst de vita decessit. Alcetam deinde Arybbæ quidẽ filium, & Æacidæ fratrem natu grandiorem, Epirotæ regnare iusserunt, hominem planè impotentis iracundiæ, ob eamque causam à patre eiectum. Hunc cùm regnum inisset, more ingenij sui furentem, ciues noctu adorti cum filijs opprimunt. Quo de medio sublato, Pyrrho Æacidæ filio regnũ restituunt. Ei ad regnum primùm accedenti Cassander bellum intulit, homini peradolescenti, & [3] ad resistendum non magnopere parato. At is Macedonibus in fines suos iam inuadentibus, in Ægyptum ad Ptolemæum Lagi filium se contulit. à quo mox, accepta eius in matrimonium filia, ex eadem qua cęteri Ptolemæi liberi matre suscepta, cum classe & Ægyptiorum copijs est in regnum reductus. Regno igitur iam constituto, in Corcyræos primùm arma mouit: quorum cùm insulam finibus suis ex aduerso sitam videret, ne aliquando hostibus pro statione esset, metuebat. Quas autem post captam Corcyram à Lysimacho clades

acceperit, & quemadmodum pulso Demetrio Macedoniæ ad illud vsque tempus imperarit, quo à Lysimacho pulsus est, [1] & Pyrrhi simul res gestas quæ memoria dignissimæ visæ sunt, dum de rebus Lysimachi ageremus, exposuimus. Græcorum verò neminem ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intulisse satis constat. nam neque Æneas quidem ipse à Diomede, aut Argiuis, qui Diomedem secuti sunt, vlla est omnino pugna lacessitus. Atheniensibus certè & alias orbis terræ partes, & vniuersam Italiam armis opprimere cogitantibus, Syracusana clades, quo minus cum Romanis belli fortunam experirentur, impedimento fuit. Alexander verò Neoptolemi filius, Pyrrhi gentilis, natu eo grandior, in Lucanis antè è vita excessit, quàm potuerit cum Romanis signa conferre. Pyrrhus itaque primus omniũ è Græcia aduersus Romanos vltra Ionium mare copias trãsportauit, à Tarentinis ille quidem accersitus. ij enim cùm bellum diuturnum cum Romanis gessissent, iamq; se illis impares intelligerent, deuincta sibi prius beneficijs Pyrrhi voluntate, quòd eum Corcyræos oppugnantem naualibus copijs iuuerant, per legatos Regi, vt socia arma
11 secum iungeret, persuaserunt, Italiam docentes toti Græciæ felicitate præstare, nec esse satis æquum se amicos, & supplicum more auxilia rogantes, iniquissimis temporibus suis deseri. Hæc exponentibus legatis, Troiani belli euentus Pyrrho in mentem veniebat, ac spem concipiebat ex animi sententia omnia euentura, quando ipse ab Achille originem ducens, aduersus Troiæ coloniam arma sumturus esset. Vt verò primùm in Italiam traijcere statuit, (quæ hominis erat in rebus gerendis alacritas) naues statim longas instruxit, nauigiaq; opportuna ad equos & milites transuehendos, vt præstò essent, curauit. Libri extant non sanè illustriũ autorum, qui RERVM GESTARVM COMMENTARII inscripti sunt: quos dum lego, Pyrrhi cùm alacritatem, quam in prælijs præ se tulit; tum prouidentiam, qua se ad futuras dimicationes cõparauit, non possum nõ magnopere admirari. Nam priusquam Romani rescierint, in Italiam classe transmisit: & cùm iam appulisset, non prius adesse eum Romani animaduertêre, quàm cõmissa cum Tarentinis pugna, se ille cum exercitu inopinato ostendit, factoque repentè impetu, hostium (vt par fuit) agmen turbauit. Ac tunc quidem cùm se Romanis haudquaquam acie parem esse intelligeret, elephantos cõpararat, quos inter pręliandũ in illos immitteret. Belluas aũt has primus ex Europę principibus Alexander, Poro & Indis deuictis, in potestate habuit. Quo mortuo, & alij reges, & plurimas Antigonus sibi cõparauit. Pyrrhus verò in pugna quam cum Demetrio commisit, elephantos aliquot cepit. Ii cùm ad Tarentum in mediam irrupissent aciem, non parum Romanos exterruere, plerisq; aliud quàm belluas esse existimantibus. Ebur enim hominum opere & arte priscis temporibus expoliri solitum norant hauddubiè multi: bestias autem ipsas, priusquam Macedones in Asiam traijcerent, præter Indos & Libyas, finitimosque illis populos, nulli viderant. quod ipsum ex Homero facilè conijcias, qui cùm regum lectos, & opulentiorum inter hosce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nuspiam mentionem facit. quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quicquam audisset, antiquius opinor duxisset hoc, quàm Pygmæorum & gruum pugnam cõmemorare. Pyrrhum post hæc in Siciliam Syracusanorum auocauit legatio. Nam cùm Carthaginienses classe in Siciliam inuasissent, iamq; omnes Græci nominis vrbes ad vastitatẽ redegissent, ac postremò ipsas Syracusas, quæ sola ciuitas adhuc incolumis erat, circumsederent, Pyrrhus de Syracusanorũ legatis re cognita, Tarentum, Italicámq; omnem oram missam fecit. In Siciliam verò cùm trãsisset, *primo statim aduentu* Barbaris repulsis Syracusas obsidione liberauit. Deinde quamuis Carthaginienses nauali disciplina (quippe qui essent è Tyro Phœnices oriundi) Barbaris planè cæteris præstare intelligeret, cum illis tamen, *solis* Epirotarum copijs fretus, cõfligere non dubitauit. Epiri certè ne post captum quidem Ilium maxima pars aut mare norat, aut sallis escis vescebatur. cuius mihi rei Homerus in Odyssea testis est: *-nec norunt cærula ponti, Nec dapibus vescum salis admiscere saporem.* Atenim victus nauali prælio, cum paucis quæ à clade superfuerant nauibus, Tarentum se recepit. vbi rebus suis vehemẽter attritis, de fuga (cùm sibi per Romanos sine pugna discedere minimè liciturum speraret) tale cepit consilium. E Sicilia post cladem acceptam reuersus, legatos cum literis ad Asiæ reges, & ad ipsum Antigonum dimisit, ab alijs pecuniam, ab alijs auxilia, ab Antigono verò vtrumque exposcens. Cùm legati reuersi literas ei reddidissent, Epirotarum & Tarentinorum principes in concionem vocat: ibi quas acceperat literas non sanè recitauit, sed propediem affutura auxilia affirmauit. Cùm percrebuisset igitur

fama

fama in Romanorum etiam exercitu, & è Macedonia, & ex Asia magna Pyrrho auxilia aduentare, nihil illi noui moliri ausi sunt. Pyrrhus verò ea quæ consecuta est nocte ad *Epiri* montes, quæ Ceraunia vocant, classe transuectus est. Mox ab Italica clade cùm paululum conquiesset, milite confirmato, Antigono statim bellum indixit, cùm & alia ei crimini daret, & illud maximè, quòd suã, dum in Italia cum exercitu esset, nullis missis auxilijs, spem frustratus esset: atq; Antigoni quidem cùm proprias copias, tum Gallorum mercenarias, 12
primo impetu fudit fugauitq;, & ad maritimas vsque vrbes persecutus est. Ex ea victoria superiorem Macedoniam & Thessaliam in ditionem suam redegit. Prelij certè magnitudinem, & Pyrrhi victoriam, quanta fuerit, declarant Gallorum scuta in Itoniæ Palladis templo, quod inter Pheras & Larissam est, dicata, cum epigrammate huiusmodi:

Hos tibi Gallorum clypeos rex donat, Itoni,
Pyrrhus, ab audaci rapta trophæa acie,
Viribus Antigoni fractis. [1] *iam maxima in armis*
Quæ fuit AEacidûm gloria, semper erit.

Hæc quidem illic. In Dodonæi autem Iouis templo ipsorum Macedonum scuta suspendit, cum inscriptione tali:

Ditibus hæc Asiæ terris opibusq; potita,
Iam premere audebant Hellada seruitio:
Sacra Iouis templo pendent quæ affixa columnis,
Erepta Emathijs scuta cruenta viris.

Atenim cùm parum abesset quin totam Pyrrhus Macedoniam subigeret, etsi vnus erat omnium ad præsentes occasiones arripiendas paratissimus, Cleonymus tamen eum à Macedonia in Peloponnesum auocauit. Patria quidem Spartanus fuit Cleonymus; cum exercitu tamen in Lacedæmoniorũ fines hostiliter inuasit. Eius rei causam, cùm Cleonymi genus percensuero, exponam. Pausanias, qui Græcis ad Platæam dux fuit, Plistoanacta filium reliquit. Hic alterum Pausaniam genuit: cuius Cleombrotus filius fuit, is qui in Leuctrica pugna dimicans aduersus Thebanorũ ducem Epaminondam, occubuit. Huic duo fuere filij, Agesipolis & Cleomenes. mortuo autem sine liberis fratre, Cleomenes regnum obtinuit: qui Acrotatum maiorem, & Cleonymũ natu minorem genuit. Cùm autem Acrotatus prius, nec multo pòst Cleomenes, diem suum obissent, inter Areum Acrotati filium, & Cleonymum, de regno orta est contentio. Eius itaque rei causa regnum sibi quo iure quáve iniuria Cleonymus vindicaturus, Pyrrhum in patrios fines induxit. Lacedæmonij quidem ante Leuctricam cladem, nullum vnquam belli aduersum casum experti fuerant, eoque se nunquam pedestri pugna victos gloriabantur. Nam Leonidæ, parta ferè victoria, [2] quo minus Persas ad internicionẽ deleret, fatigati longa pugna militis robur defuisse asserebant: & quæ Athenienses Demosthene duce ad Sphacteriã insulam gessissent, belli potius furtũ quoddam, quàm victoriam fuisse. Prima illis illata est in Bœotijs clades. alteram (qua maiorem in modum opes eorum afflictæ sunt) ab Antipatro & Macedonibus acceperunt. iam tertiam eorum finibus calamitatem intulit, illatum insperantibus à Demetrio bellum. Cùm verò iam quarto Pyrrhum cum infesto exercitu fines ingressum viderent, obuiam illi, assumptis in societatem Argiuis & Messenijs, venêre. Quos cùm Pyrrhus prælio vicisset, parum omnino abfuit quin eodem impetu vrbem caperet: sed cùm agrum populationibus infestum reddidisset, prædamque inde *magnam* egisset, paululum temporis requieti dedit. Interea Lacedæmonij ad sustinendam oppugnationem se confirmarunt. Sed & Spartam antè, Demetrio oppugnante, præaltis fossis & [3] validissimis quibusq; operibus munierãt: quaq; facilior aditu erat, propugnacula etiam excitarãt. [4] Dum hæc aguntur, Pyrrho Spartano bello occupato, Antigonus cùm Macedonum vrbes præsidijs & munitionibus firmasset, in Peloponnesum copias duxit, quippe qui sciret Pyrrhum Lacedæmone & Peloponnesi parte subacta, in Epirum non statim rediturum, [5] sed in se Macedonicumque nomen arma conuersurum. [6] Cùm autem Argis egressus in Laconicum agrum Antigonus exercitũ esset immissurus, ei Pyrrhus fit obuius. ibi inito prælio victor Pyrrhus, fugientes in vrbem persecutus est. vbi, cùm eius exercitus (vt ferè fieri solet) in diuersa abisset, repugnantibusque acriter hostibus pro templis, ædibus, & angiportis, alijsque vrbis locis, Pyrrhus à suis relictus esset, in capite vulnus accepit. ferunt eum tegulæ ictu, à muliere deiectæ, interijsse. Argiui verò non mulierem illam, sed Cere-

13 rem assumpta mulieris forma fuisse, affirmant. Et hæc quidem illi de Pyrrhi morte: quod & Leuceas prodidit, qui carminibus indigenarum res conscripsit. Est præterea Argis, quo loco Pyrrhus cecidit, ex oraculo Cereri erectum fanum: & in eo Pyrrhus ipse sepultus est. Illud verò maximè mihi mirandum videri solet, omnes ex Æacidarum gente & nomine, diuinitus oblata nece occubuisse. Achillem enim Homerus memoriæ prodidit, ab Alexandro Priami filio, & Apolline interfectum. Pyrrhus certè, eius filius, oraculi iussu à Delphis occisus est. Huic autem Æacidæ filio, quale & Argiui & Leuceas dixerunt, mortis genus obtigit. de eius tamen cæde non satis constare scripsit Hieronymus Cardianus: quem scilicet cum rege viuentem, in eius gratiam scribere maximè fuit necesse. Nam si Philistus venia dignus habetur, qui cùm Syracusas se restitutum iri speraret, multa Dionysij flagitia dissimulauit, Hieronymo certè multa ad Antigoni gratiam scribenti ignoscendum. Et huc quidem Epirotarum potentia euasit. Cùm verò Athenis Odeum introieris, & alia spectatu digna, & Liberum Patrem conspicies: iuxta quem fons est. hunc, *quia per nouem salientes aquam diffundit*, Enneacrunon vocant. eum Pisistratus exornauit. Putei quidem passim in vrbe multi, hic autem vnicus est fons. Templa verò supra fontem duo sunt: vnum, Cereris & Proserpinæ: in altero, Triptolemi, signum est; de quo quæcunque dicuntur, mox omissis qui de Deiope iactantur sermonibus exponam. Inter Græciæ populos maximè de antiquitate & Deorum muneribus cum Atheniensibus certant Argiui, non aliter quidem quam inter Barbaros cum Phrygibus Ægyptij. Memoriæ itaq; proditũ est, Cererem Argos venientem à Pelasgo hospitio acceptam: ibi ex Chrysanthide de filiæ raptu cognouisse. Post hæc Trochilum sacrorum antistitem ab Agenore Argis pulsum in Atticam venisse: cumque Eleusine vxorem duxisset, Eubuleum & Triptolemum genuisse. Hæc Argiui. Athenienses verò & finitimi, Triptolemum Celei filium fuisse, qui primus sationem & frugum cultum tradiderit, nihil dubitant. At Musæus carminibus (si modò ea Musæi sunt) Triptolemum Oceani & Terræ filium prodidit: & Orpheus (quanquam & ea Orphei esse vt credam, adduci non possum) Eubuleo & Triptolemo Dysaulem patrẽ fuisse: eos à Cerere frumẽta serendi rationem accepisse, quòd ex illis primùm Ceres filiæ raptum cognouisset. Chœrilus Atheniensis in ea fabula cui Alope nomen est, Cercyonem & Triptolemum fratres fuisse, ex Amphictyonis filiabus, scripsit: & Triptolemo Rharon, Cercyoni Neptunum patrem fuisse. Longiore verò oratione conantem singula persequi, & omnia quæ de templo, cui Eleusinio nomen est, commemorari possent, planius explicare, quædam me visa per somnum species deterruit. Ad ea igitur redeo, quæ litteris mandare nulla religione prohibeor. Pro templi foribus, quo loco etiam Triptolemi signum est, bos ænea spectatur, ita ornata, vt victimæ quæ ad aram trahuntur. Ibidẽ sedentem videas Epimenidem Gnosiũ: quem, cùm in agrum exisset, in spelunca somno oppressum memorant, neq; prius experrectũ, quàm annos XL obdormiuisset: postea verò & heroicos versus fecisse, & cùm alias vrbes, tum Athenas lustrasse. Quod ipsum apud Lacedemonios sedata pestilentia fecit Thales, Epimenidis tamen neq; propinquus, neq; ciuis, cùm illũ Gnosium, hunc Gortyniũ fuisse dicat Polymnestus Colophonius, in eo carmine quod de Thalete Lacedæmonijs fecit. Paulò hinc longius Eucleæ (*quod est, ac si illustris famæ dixeris*) delubrũ, à Persis, qui Marathonem occuparant, dicatũ. Nullam autem fuisse victoriam, qua sint magis Athenienses gloriati, quàm ea quam ex Marathonia pugna sunt adepti, hinc præcipuè vt credam adducor; quòd Æschylus, cùm propè iam esset vt è vita decederet, qui de seipso antè prorsus conticuerat, vir tanta in poësi nominis celebritate, cuiusq; virtus naualibus prælijs antè ad Artemisiũ & Salaminem enituerat, *de Marathonia pugna cùm suum carmen ederet*, in ipsa operis fronte suum & patriæ nomen inscripsit: Marathonium enim saltum, & Persas qui illuc descenderunt, suæ testes virtutis citat. Supra Ceramicum, & porticum quæ Regia dicitur, Vulcani est fanum: in quo quòd Mineruæ positum sit signum, nihil sanè admiror, cùm ad ea quæ de Erichthonio vulgò traduntur, animum refero. Deæ verò signum, quòd glaucos habeat oculos, Li-
14 bycam de ea re fabulam comperio: Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam esse, atq; ideo glaucos illi itidẽ vt Neptuno oculos esse. Non longè abest cœlestis Veneris delubrum: quam primi omnium Assyrij coluere: à quibus Paphij in Cypro acceptum sacrorum ritum, cum Phœnicibus qui in Palæstina Ascalonem vrbem incolũt; Phœnices, cum Cytherijs cõmunicarunt. Athenis verò eam religionem induxit Ægeus, cùm Veneris ira

& sibi

& sibi prolem non obtigisse, & sororibus calamitatem immissam putaret. Quod ætate nostra extat deæ signum ex Pario lapide, Phidiæ opus fuit. Sed Athmonensium apud Athenienses curia est. eius curiales multò ante Actæum Porphyriona regnasse ferunt, ab eoque, quod apud ipsos est, cœlestis Veneris templum dedicatum. Sed & alia *multa* longè diuersa ab ijs quæ cōmuni vrbanæ plebis opinione recepta sunt, per curias iactantur. Pergentibus verò ad eam porticum quæ à picturæ varietate Pœcile dicitur, Mercurius æneus in conspectu est, quem Forensem vocant. Propè porta est, ad quam trophæū ab Atheniensibus erectum, ijs nempe qui Plistarchum Cassandri fratrem, cui ille equitatū suum & conductitium militem cōmiserat, equestri certamine fuderunt. In ipsa autem porticu Atheniensium primùm acies in OEnoë (Argiui agri vico) aduersus Lacedæmonios instructa. Expressa verò res est non ad pugnæ iam efferuescentis effigiem, cùm quisq; pro se virtutis documenta dare contendit, sed accedere aduersæ acies videntur, & iam cōminus congredi. In medio autem pariete Athenienses sunt Theseo duce cum Amazonibus dimicātes. Hæ verò solæ ex omnibus fœminis, nulla vnquam clade deterreri potuerūt, quin belli nouam semper aleam subirent. nam & Themiscyra capta, & copijs quas contra Athenienses miserant deletis, ad Troiam cū Atheniensibus ipsis & vniuersis Græcis pugnarunt. Post Amazones, Græcos cernas Ilium excindentes, & reges ob Aiacis in Cassandram nefariū facinus, in vnum congregatos: quo in loco cùm ipse Aiax, tum captiuarū agmen mulierum, & inter cæteras Cassandra ipsa picta est. In extremo picturæ loco sunt qui in Marathone *aduersus Persas* pugnarunt: ex Bœotis, Platæenses; & itē Attici nominis omnes, [1] qui cum Barbaris conflixerunt. Spectatur aūt in pugnando par in vtraq; acie alacritas. Qua in parte prelium commissum est, fugientes videas Barbaros, & *in ipsa fugæ trepidatione se temerè* in paludem trudentes. In ipso operis fine Phœnissæ naues sunt, & Barbarorum, qui in eas se coniecerant, à Græcis facta cædes. Ibidem & Marathon heros est pictus, à quo campi nomen habent. Theseus quoq; [2] tanquam à littore soluens; Minerua item, & Hercules. à Marathonijs enim Herculi primùm (vt ipsi memorāt) honores habiti sunt. Inter pugnantium imagines maximè illustres sunt, Callimachus, [3] cui postea Athenienses imperiū detulere: inter duces, Miltiades: & Echetlus heros, cuius posterius mentionē faciam. Eodem in loco ænei clypei infixi sunt, cum inscriptione, Scionæorū eos, & auxiliariorum esse. Qui verò pice obliti cōtra temporis iniurias sunt, eos clypeos, & alia simul *spolia, quæ ibi spectātur,* de Spartanis esse dicunt in Sphacteria insula captis. Ante porticum statuæ sunt æneæ, Solon *inprimis*, qui Atheniēsibus leges dedit. Non longè abest Seleuci statua, cui haud obscura prodigia futuram felicitatem significarunt. Cùm enim ex Macedonia cum Alexandro profecturus Pellæ Ioui sacrificaret, ligna aris imposita vltro ad dei simulacrum accesserunt, nullisque subiectis ignibus accensa sunt. Mortuo verò Alexandro, hic ipse Seleucus Antigonum Babylona *cum exercitu* aduenientem timens, ad Ptolemæum Lagi filiū confugit. Mox Babylona reuersus, Antigoni exercitum fudit, ipsumq; Antigonum occidit: ac deinde victum prelio Demetrium Antigoni filium cepit. Quæ cum illi omnia prosperè euenissent, ac non ita multò pòst Lysimachi opes corruissent, totius Asiæ imperium Antiocho filio tradidit, ipse magnis itineribus in Macedoniam redijt. E Græcorum sanè & Barbarorum copijs Seleuci exercitus constabat. At Ptolemæus Lysandræ frater [4] à Lysimacho, ad quem antea confugerat, discedens, vir tanta in rebus gerendis alacritate, vt Fulmen sit cognomento appellatus, cùm Seleuci exercitum Lysimachiam attigisse certior factus 15
esset, eum *impetu facto adortus fudit &* occidit. omnem verò eius pecuniā cùm regibus diripiendam tradidisset, Macedoniæ regno ipse potitus est: deinde primus ex omnibus (quos ipsi nouimus) regibus acie cum Gallis cōgredi ausus, ab illis interfectus est: Macedoniæ verò regnum Antigonus Demetrij filius [5] à se seruatum obtinuit. Seleucum quidem iustitia & pietate reges omnes antecelluisse facilè adducor: quippe qui [6] Apollinis colossum Milesijs à Xerxe ademptum, & Ecbatana asportatum, in Branchidas reportandū curauit. Et cùm condita Seleucea ad Tigrin fluuium, in eam Babylonios inquilinos deduceret, neque muros Babylonis demolitus est, neq; Beli templum euertit, & Chaldæis vt proxima templo loca inhabitarent, permisit. In foro & alia sunt opera, [7] quæ præcipuā quandam Atheniensiū in Dis colendis diligentiā declarant: & Misericordię ara: cuius numini, quòd magna habeat in *tota* hominum vita & casuum varietate momenta, soli ex omnibus Græcis singularem quendam honorem habent Athenienses. [8] Neq; verò illi maiorem quàm

cæteri in homines humanitatem, ac non in deos etiam religionem præ se ferunt. est enim sua apud illos Pudori, Famæ, Alacritati ara. [1] Quanto verò cæteris deorum cultu præstent, secunda qua in præsentia vtuntur fortuna, argumento esse potest. In gymnasio, quod Ptolemæeum à conditore nuncupatum, à foro non longè abest, lapides sunt (Hermæ nominantur) qui spectentur sanè digni. Ptolemæi quoq; ex ære statua. Iubæ etiam Libyci, & Solensis Chrysippi. Proximum gymnasio est Thesei templum, in quo hæc picta sunt: Atheniensium contra Amazonas pugna, quæ & in Mineruæ clypeo, & in Olympij Iouis basi incisa est. Picta ibi etiam est Centaurorum & Lapitharū rixa, vbi Theseus Centaurum occidens spectatur, cùm inter alios æquo Marte pugna cōmitti videatur. Quæ in tertio inest pariete pictura, non satis ijs, qui, vti res gesta sit, non didicerint, cognita esse potest, cùm & vetustas multa aboleuerit, & Micon non fuerit pingendo totam rem persecutus. Minos cùm Theseum, cæteramq; puerorum manū in Cretam abduceret, amore Peribœæ captus est: cuius cùm Theseus libidini aduersaretur, & alia in illū, ira incensus, maledicta contulit, & Neptuni filium esse negauit, quòd quam habebat ipse cælatā gemmam, in mare si abiecisset, non esset eam ad se reportaturus. Vix ea locutus, gemmam dicitur abiecisse. Theseum verò memorāt cum ea, & corona quam ab Amphitrite dono acceperat, è mari emersisse. De Thesei autem morte multa planè inter se discrepantia tradūtur. aiunt enim eum *à Plutone* vinctum, non prius dimissum, quàm ab Hercule solueretur. Illa veri multo similiora aliquando audiui: Theseum in Thesprotidem, vt regis vxorem raperet, venisse cum Pirithoo. (is enim quærendæ sibi vxoris cupiditate nimia impulsus, arma ceperat) Exercitus verò magna parte amissa, à Thesprotorum rege in vincula ad Cichyrum coniectum. In Thesprotide quidē & alia valde, quæ spectentur, digna sunt, & Iouis in Dodona templum, sacraq; ei fagus. Ad Cichyrum Acherusia est palus: & Acheron amnis. fluit ibidē Cocytus, aqua insuauissima. Quæ loca cùm vidisset (vt opinor) Homerus, [2] multa ex illis in suum de inferis poëma trāstulit, & ipsa etiam carminibus amnium nomina inseruit. Cùm verò in vinculis adhuc Theseus detineretur, Aphidnam cum exercitu Tyndari filij adorti, capta vrbe Mnestheum in regnum restituerunt. Et Mnestheus quidem [3] Thesei liberis, quo minus se ad Elephenorem in Eubœam reciperent, nihil obstitit: sed cùm se Theseo, si vnquā è Thesprotide redisset, viribus multò inferiorem fore intelligeret, multis obsequijs populo sibi conciliato, obtinuit ne rediens reciperetur. Missus itaq; Theseus ad Deucalionem in Cretā, cùm aduersa tempestate in Scyron insulam delatus esset, à Scyrijs, cùm ob generis claritatem, tum ob rerum præclarè gestarum magnitudinem, [4] benignè acceptus est. quæ res effecit, vt eum Lycomedes per insidias de medio tollendū curaret. Theseo verò templum Athenis dicatum est, non multo post Marathonem à Persis occupatum: quo tempore Cimō Miltiadis filius, Thesei mortē vltus, Scyron deleuit, eiusq;
16 ossa Athenas reportauit. Castorum *exin* templum perantiquum est, [5] in quo ipsi iuuenes equis insidentes spectantur. Hîc eorum res gestas Polygnotus pinxit, & Leucippi filiarum nuptias: Micon verò eos qui Colchos cum Iasone nauigarunt: omnium autem accuratissimè Acastum, eiusq; equos fecit. Supra Castorū, Aglauri lucus est, cui, & Hersæ ac Pandroso sororibus, Mineruam aiunt Erichthonium in cistam abditum cōmisisse, admonitis, ne, quid intus esset, curiosè inspicerent. Pandroson quidē paruisse ferunt, sorores verò cistam resignasse, visoq; Erichthonio, furijs agitatas, se de arcis maximè prerupto loco precipites misisse: ea sanè parte, qua Persæ irruptione facta, ex Atheniensibus eos qui se quàm Themistoclem oraculū acutius intellexisse arbitrati, arcem ligneis operibus munierāt, occiderunt. Proximè abest Prytaneum, in quo Solonis leges perscriptæ adseruantur. Signa verò deorū ibi posita, Pacis, & Vestæ. Virorū imagines, cùm aliorum, tum Autolyci pancratiastæ. Nā Miltiadis & Themistoclis statuas, priori abolita inscriptione, Romano & Thraci homini attribuerunt. Hinc ad inferiores vrbis partes descendentibus, Serapidis fanum se ostendit, cuius religionem à Ptolemeo Athenienses acceperunt. Apud Ægyptios autem *complura sunt* eius dei templa, *sed* omnium clarissimū habent Alexandrini, antiquissimum Memphitici, quo neq; exteris hominibus, neq; sacerdotibus ipsis aditus patet, priusquam Apim bouem humarint. A Serapidis fano non longè abest locus, vbi *primùm* Pirithoum & Theseum societate inita, memoriæ traditum est Lacedæmona, & deinde in Thesprotidem profectos. Proximo *olim* loco erectum fuit Lucinæ templum, quam ex Hyperboreis Delum venisse memorant, vt parturienti Latonæ opem ferret: è Delo verò ad

alias gentes Lucinæ nomen peruasisse. Ac Delij quidem Lucinæ diuinā rem faciunt, [1] & *ad eius aram* hymnū Olenis cantant. Cretenses incolæ Gnosiæ regionis ad Amnisum eam genitam putant: Iunonis filiam fuisse. Soli autem *omnium* Athenienses deæ signa vsq; ad imos pedes velant. eorū duo è Creta aducta Phædram dedicasse, tertium omniū antiquissimū, ab Erysichthone è Delo deportatū, fœminæ aiebant. Olympij verò Iouis templum Adrianus Imperator dedicauit, & in eo [2] signum, quod magnitudine cum Romanis & Rhodiensibus colossis conferri possit. Videas ibidem & alia signa ex ebore & auro, in quibus æquè artem ac magnitudinem admirere. Sunt & duæ Adriani statuæ ex Thasio, totidem ex Ægyptio marmore: ad templi verò columnas, vrbium, quas colonias Athenienses appellant, ex ære erecta sunt simulachra. Est autem totius templi ambitus stadiûm amplius quatuor, neq; eius vlla pars statuis vacat. singulę enim vrbes in eo, Adriano statuam posuerunt: quas omnes Athenienses longo interuallo superarunt, erecto eidem mirandi operis colosso in postica templi parte. In eodem ambitu vetera sunt, Iupiter æneus, Saturni & Rheæ delubrum, & lucus, quem Olympiæ nuncupant. [3] ibi in cubiti ferè altitudinem solum subsidit, quà post Deucalionis eluuionem, aquam defluxisse memorant. In eum hiatum quotannis è melle & triticea farina polentam porriciūt. In columna est Isocratis statua. is tria reliquit præclara actæ vitæ monimenta: primum, perseuerantiæ, quòd cùm octo & nonaginta annos vixisset, nunquā discipulos habere desijt: alterū, modestiæ, quòd semper fuit à publicis negotijs & curis seiunctus: tertium, quòd sibi libertatem carissimam rerum omnium fuisse declarauit. post acceptum enim de pugna ad Chæroneam nuncium, præ animi ægritudine voluntariā mortem oppetijt. Ibi etiam positi sunt è marmore Phrygio Persæ, æneū tripodem sustinentes, tam ipsi, quàm tripos, qui spectentur digni. Olympij quidem Iouis vetustissimum templum Deucalionem ædificasse vulgò proditum est. nam Athenis habitasse Deucalionem pro valde perspicuo signo habent sepulchrum eius, quod ab hoc ipso templo non longè abest. Adrianus verò & alia Atheniensibus opera exædificauit, & Iunonis, ac Iouis Panellenij templum, communemq; omnibus dijs ædem. Spectantur inter cætera opera, vt quæ maximè, columnæ centum & viginti ex Phrygio marmore, & ex eadem materia parietes in porticibus exstructi: & in ijs cellæ, quæ inaurato lacunari & alabastro præfulget, signis ipsæ & picturis vndique exornatæ. Bibliotheca 17
est in eodem templo, & gymnasiū Adriani cognomento, in quo columnæ centum è Libycis lapicidinis. Proxime Olympij Iouis templum, Apollinis Pythij signum est: & alia item Apollinis, quem Delphinium appellant, ædes. Ea cùm ad fastigiū perducta iam esset, aiunt incognitū adhuc Theseum vrbem introijsse talari palla, & coma eleganter [4] composita: atq; vt primùm ad Delphinij accessit, rogatum per illusionem ab ijs qui fastigium erigebant, quid ita nubilis virgo sola erraret: eumq; nihil aliud respondisse, sed disiunctis à plaustro, quod in proximo erat, bobus, [5] culmen templi altius quàm fabri statuerāt, proiecisse. De ea verò vrbis regiuncula quam Hortos vocant, & Veneris in ea templo signoq; quod templo adsistit, figura vt Hermæ quadrata, nihil fide dignum est ab Atheniensibus traditum. Epigramma autem indicat cœlestem Venerem esse, earū quæ Parcæ appellantur, natu maximam. Sed quod in hortis signum Veneris est, Alcamenis opus fuit, & inter ea quæ Athenis cum admiratione spectantur, suum obtinet locum. Est etiam Herculis delubrum quod Cynosarges dicitur: [6] quod ab alba quidem cane esse appellatū, qui oraculū norint, nihil dubitant. Ibi arę sunt Herculis, & Hebes: quam Iouis filiam, & cum Hercule nuptam, fama vulgauit. Alcmenes etiam ara & Iolai, [7] qui multorum Herculis laborum comes fuit. Lyceum à Lycio quidē Pandionis filio nomen habet. Apollinis autem illud templum fuisse, & olim, & his etiam temporibus creditū est, Lyciumq; inde primùm Apollinem dictum. Termissenses quoq;, ad quos Ægeum fugiens Lycius se recepit, ab eo Lycios appellatos memorant. Est secundū Lycij, Nisi Megarensium regis monimentum: quem cùm Minos interemisset, sublatum Athenienses eo in loco sepelierunt. De hoc quidem Niso fabula vulgata est, capillum purpureū habuisse; quo saluo, mori se non posse ex oraculo cognorat. Ita verò accidit, vt cùm Cretenses eius fines hostilem in modum adorti, & alia in Megaride oppida subitis incursionibus cepissent, & ipsum intra Nisææ mœnia cōpulsum obsedissent, Nisi filia Minois amore capta, crinem patri detonderit. Et hæc quidem sic propémodum narrantur. Amnes in Attica nobiles sunt, Ilissus, & in eum cadens Eridanus, eodem cum Gallico Eridano nomine. Ilissus verò ille est, ad quem ludentē Ori-

thyiam, Boream rapuisse, sibiq; matrimonio adiunxisse, memorant, ob eamq; cum Atheniensibus affinitatem, Barbarorum multas triremes demersisse. Ilissum Athenienses & alijs Dis, & Musis sacrum putant; quarum in eius ripis ara est, Ilissiadum Musarum dicta. Non longè ab eo locus ostenditur, vbi Peloponnesij Codrum Melanthi filium, Atheniensium regem, interfecerunt. Vbi Ilissum traieceris, locum offendas qui Agræ dicitur, & venatricis Dianæ ædem. ibi enim primùm cùm ex Delo *paulo antè in ea loca* venisset, venationibus operā dedisse Dianam ferunt, ob eamq; causam eius simulacro arcus additur. Quod iam dicam, non facilè, qui audierint, vt credant adduci poterunt: mirātur qui viderint. Stadium est è candido marmore, ea magnitudine, quam facilè hinc conijcias. Supra Ilissum mons est. is lunata forma ad amnis ripam rectà duplici muro pertendit. hoc stadium Herodes Atticus erexit, [1] multumq; ex Pentelicis lapicidinis in eo consumpsit. E Prytaneo in viam descendas quam Tripodas appellant: in qua surgunt deorum delubra, & in his tripodes dicati, vnde nomen vię est. ænei ij sunt, in quibus insunt memoratu digna illustrium artificū opera. Inter ea Satyrus, quo Praxitelē magnopere gloriatū ferunt. Nam cùm Phryne, cuius erat amator, ab eo sibi depoposcisset quod esset eius operum pulcherrimum, non sanè renuit: verùm quòd ipse de suis operibus iudicium facere pertinaciter recusarat, hoc astu mulier expressit. Eius seruus accurrens nunciat, Praxitelis officinam igni correptam flagrare, bonamq; eius operum partem iam perijsse, non tamen adhuc omnia exusta. *exa-*
18 *nimatus* Praxiteles foras exiluit, &, Actum est, inquit, de laboribus meis, si Satyro & Cupidini flammæ non pepercerūt. Tum Phryne [2] eum bene sperare iubet. nihil enim triste accidisse, sed illum dolo cogere voluisse, vt quod pulcherrimū operum suorum esse iudicaret, confiteretur: atq; ita sibi illa Cupidinem delegit. Libero verò Patri in proximo templo dicatus est Satyrus puer, poculū porrigens. Amorē Libero assistentem, & Liberū ipsum Thymilus fecit. Est etiam Liberi iuxta theatrum antiquissimū templum: intra cuius ambitum duo sunt delubra, & totidem Bacchi signa: *quorum* alterum Eleuthereus *cognomēto dicitur*: alterum Alcamenes ex ebore & auro fecit. Picturæ eodē in loco hæ sunt: Liber Vulcanum in cælum reducens: qua de re hæc Græcorum fabulis vulgata: Vulcanum recens natum à Iunone abiectum, nihil verò illū iniurię oblitum, dono matri aureā sellam misisse, cum occultis quibusdam vinculis: deam, cùm assedisset, statim vinculis implicitam: cùm verò præterquam Libero Patri fidem deorum nemini haberet Vulcanus, vino delinitum Liber in cœlum eum reduxit. Picti sunt etiam Pentheus & Lycurgus, suę in Liberū temeritatis pœnas dantes. Ad hæc, Ariadna dormiens, Theseus in patriam rediens, & Bacchus ad rapiendā Ariadnam descendens. Non procul à Liberi, theatroq; ei proximo, ædificium est, quod extructū ferunt ad similitudinem Xerxis tabernaculi. Instauratū id quidem est. vetustius enim illud Sylla captis Athenis cremauit. Syllanæ illius Athenarū expugnationis causa hæc fuit. Mithridates Barbaris ponti Euxini accolis imperauit: quo verò nomine Romanis bellū intulerit, quoq; modo cum Asiam inuasisset, alias eius vrbes vi in suam potestatem redegerit, alias societate sibi deuinxerit, qui cupiunt res à Mithridate gestas cognoscere, exquirant accuratius: ego ea tantùm quæ ad Athenarum calamitatem pertinent, exponam. Aristion quidem erat Atheniensis, quem consueuerat Mithridates ad Græcas ciuitates legatū mittere. Hic cum Atheniensibus egit, vt in amicitia Romanis Mithridatem præferrent: nemini tamen id præterquam de plebe seditiosissimo cuiq; persuasit. nam qui aliqua fuerunt existimatione, se ad Romanos vltro cōtulerunt. Commissa verò pugna multo superiores Romani fuere. nam in fugam versos, Aristionem & Athenienses ad vrbem, Archelaum verò & Barbaros in Piræeum persecuti sunt. Erat hic Archelaus vnus ex Mithridatis ducibus, quem non multo antè Magnetes Sipyli incolæ incursionibus fines suos vastantem, multis ex Barbarorum agmine cæsis, vulnerauerant. Obsidione Athenienses cùm vrgerentur, Taxilus Mithridatis dux, qui tunc fortè Elateam in Phocide circumsedebat, excitus rerum earum nuncio, in Atticam copias suas traduxit. Id cùm audisset Romanus Imperator, copiarum partem ad vrbem obsidendam reliquit, ipse cum multo maiore, Taxilo in Bœotis occurrit. Triduo pòst, in Romana castra vltro citroq; missi nuncij venere: Syllæ quidem, Athenarum muros captos; obsidentibus verò, Taxilum prælio ad Chæroneam victum. Sylla igitur vbi Athenas redijt, omnes quos sibi aduersatos nouerat, in Ceramicum conclusos, forte decimum quenque ad supplicium duci imperauit. Cumque nihil omnino de sua in Athenienses iracundia remitteret, clam fugientes

gientes nonnulli Delphos venere: quibus consulentibus nunquid fato deleri Athenas necesse esset, respondit Pythia de vtre nescio quæ. Post hæc in illud morbi genus Sylla incidit, quo Pherecydem quoq; Syrum consumptũ accepimus. Eius multa sanè immania & Romano homine indigna in Athenienses facinora memorantur: ex quibus tamen illi non omnẽ existimo calamitatis causam extitisse, sed violati supplicis vindicem Deũ fuisse, quòd Aristionem, qui in Mineruæ templum confugerat, vi extractum, interfici iussisset. Athenæ in hunc modum Romanorum bello affectæ, imperante Adriano denuo floruerunt. In theatro Athenis sunt Tragicorum quorundam & Comicorum, eorum tamen minimè illustrium, statuæ multæ. neq; enim præter Menandrum, quisquam ibi cuius celebre fuerit nomen, aspicitur. Ex Tragicis verò nobiles positi sunt, Euripides & Sophocles. Fama est sub idem tempus quo supremum diem clauserit Sophocles, in Atticam irrupisse Lacedæ- 19
monios: eorumq; ducem sibi visum Liberum Patrem videre, mandantem, vt nouam Sirenem omnibus qui mortuis haberi consueuerunt honoribus prosequeretur. Id verò in quiete visum, Sophoclem & eius habuit poësin. Obtinuit certè consuetudo, vt nunc etiam poëmata, & orationum quoduis genus, [1] in quo insit suauiloquentia, cum Sirenis cantu conferatur. Æschyli imaginem multo post eius mortem, & picturam eam qua eius ad Marathonem virtus expressa est, factam puto. Hoc autem ipse de se scriptũ reliquit, puero sibi olim, dum vuas custodiret, in agro dormienti, Bacchum imperasse vt Tragœdiam scriberet: seq; cùm primùm illuxisset, dicto audientem, periclitatũ quid in ea re posset, omniaq; se minimo negotio cõsecutum. In muro quem Australẽ vocant, qui ab arce ad theatrum excurrit, Gorgonis Medusæ inauratum caput inclusum est: ægis addita. In theatri vertice specus è saxis arcem subit. in eo est tripos: in quo Apollo & Diana cernuntur, Niobes filios de medio tollentes. Ego sanè Nioben vt viderem, in Sipylum montem ascendi. Silex, & prærupta crepido imminet: quæ prope assistenti, neq; mulieris, neq; lugentis formam ostentat: qui verò procul aspexerit, mulierem lacrymantem & mœrentem videre sibi videatur. In ea via quę à theatro in arcem ducit, Calus sepultus est: quem sororis filiũ, & discipulũ, cùm Dædalus interfecisset, in Cretam aufugit, atq; inde ad Cocalũ in Siciliam. Æsculapij verò ædes, cùm ob plurima eius & filiorum simulacra, tum ob *egregias* picturas quæ spectetur dignissima. In ea fons est, ad quem Halirrhothium Neptuni filium a Marte, cuius filiæ Alcippæ vitium obtulerat, interfectũ tradunt: deq; ea cæde primùm capitis iudicium factum. Ibidem & alia *complura*, & Sarmatica dicata est lorica: quam qui intueatur, nihilo quàm Græcos ad artes excolendas Barbaros minus solertes putabit. nam Sarmatis nulla sunt ferri metalla, neq; ad eos *aliunde* ferrũ importatur. sunt enim hi præ cunctis earum regionum Barbaris ab hominum commercijs alienissimi. ob eam igitur ferri penuriam, vimineis hastarum cuspidibus vti pro ferreis excogitarunt. Arcus & sagittas ex corno habent, & earum item vimineas cuspides. Catenas verò in quemcunq; assecuti fuerint hostium inijcientes, auersis *à cursu* equis, laqueis implicatos subuertunt. Loricas hoc ferme modo faciunt: Magna equorum armenta habent. neq; enim in partes terra descripta, priuatorum vsibus seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert. compascua igitur tota regio est, & incolæ Nomadæ (*id est, vagi pastores*) appellantur. Equis non ad belli munia solùm vtuntur, sed ex eodem pecore & hostias dis suis cædunt, & sibi cibum comparant. Vngulas vbi legerint, perpurgatas ac dissectas, ad similitudinem squamarum draconis expoliunt. Quòd si quis draconem non viderit, haud errarit, si opus illud vngulis consertum, pineę nucis adhuc viridis [2] torulis simile esse putarit. Has itaq; squamulas perforant, & equinis vel bubulis neruulis cõsuunt. inde sibi loricas concinnant: quæ neq; elegantia, neq; firmitate loricis Græcorum inferiores sunt. eæ nanq; tum cominus, tum eminus percussæ, ictus sustinent. nam linteæ loricæ haudquaquã pugnantibus vtiles, quòd ferro vehementius immisso peruiæ sunt: sed venatoribus certo præsidio sunt. in illis nanq; leonum & pardorũ dentes retunduntur. Et linteas quidem cùm in alijs, tum in Grynæi Apollinis templo dicatas videas: vbi lucus tam ex satiuis arboribus est, quàm ex ijs quæ solo odore & specie delectant. Post Æsculapij fanum, quà ad arcem iter est, Themidis delubrũ surgit, & ante ipsum Hippolyti monimentũ, quem diris confixũ è vita excessisse memorant. Norunt aũt vel Barbari, qui Græcæ linguæ expertes nõ sunt, quæ de Phædrę amore, & nutricis audaci obsequio vulgata sunt. Est verò etiã apud Trœzenios Hippolyti tumulus: de quo hæc ipsi tradiderũt: Theseũ cùm Phædram ducturus esset, veritũ ne qui gignerentur liberi, aut ipsi

20 Hippolyto, aut illis Hippolytus imperaret: ob eam rem Hippolytũ Trœzenẽ ad Pittheum amandaſſe, tum vt apud illum educaretur, tum verò vt in eius regnũ ſuccederet. Poſt hæc Theſeum, cùm Pallantẽ & eius filios res nouas molientes occidiſſet, Trœzenẽ, vt de cæde purgaretur, veniſſe. ibi tũc primùm Phædræ viſum Hippolytũ: adoleſcentisq; amore inſanientem, de morte ſibi conſciſcenda conſilium cepiſſe. Myrtus adhuc apud Trœzenios oſtẽditur, perterebratis vndiq; folijs. eam ſanè talem ab initio fuiſſe negãt, ſed ex amoris ægrimonia Phædram crinali acu folia transfixiſſe. Veneris popularis, & Suadelę cultum induxit Theſeus, cùm in vnam ciuitatẽ ex agris Athenienſem populum compuliſſet. Eorum numinũ vetera ſimulacra, mea quidem ætate, nulla extabant: quæ nunc extant, artificum haudquaquam ignobiliũ opera ſunt. Eſt & Telluris puerorum nutricis, & Cereris pubeſcentis templũ. Cognominũ verò cauſas à ſacerdotib. qui ſciſcitati fuerint, diſcent. Ad arcẽ vnicus eſt aditus. nam ex alijs partibus, aut præruptis rupibus, aut valido muro incingitur. Veſtibula, quæ Propylæa appellant, è candido marmore faſtigia habẽt. quo ſanè opere hac ipſa ætate nihil aut ornatu, aut lapidũ magnitudine præſtantius. Equeſtres ſtatuæ quorumnam ſint, nõ habeo dicere, Xenophontisne filiorũ ſint, an verò ad *loci* duntaxat decorem poſitę. Ad veſtibuli dexterã inuólucris Victoriæ ſacellũ eſt: quà ad mare ꝓſpectus patet, inde ſe Ægeũ abieciſſe ferunt. Nam Theſeũ aiunt, cùm ad Minotaurũ proficiſceretur, virtuti ſuæ nonnihil fidentem, patri affirmaſſe, candidis velis viſurum ſe, interempto ſi Minotauro redijſſet. quod cùm ob raptũ Ariadnæ eſſet oblitus, Ægeũ nigris velis conſpectis, cùm filiũ perijſſe exiſtimaſſet, in mare ſe pręcipitem dediſſe. Et Ægei quidẽ apud Athenienſes ſepulcrũ eſt, quod Ægei heroũ dicunt. Ad læuam veſtibuli, cella quædã eſt *multis* ornata picturis: [1] quarũ alijs vetuſtate abolitis, adhuc extãt Diomedes è Lemno Philoctete ſagittas reportãs, & Vlyſſes ex Ilij arce Palladiũ ſurripiens. Ibidem & Oreſtes Ægiſthũ, & Pylades Nauplij filios obtruncãs, qui Ægiſtho in auxiliũ venerant. Ad Achillis etiã tumulum ducitur mactanda Polyxena: quod cõſultò, tanquam immane facinus, prætermiſiſſe videtur Homerus. Nam & idẽ, cùm euerſam ab Achille Scyron memoriæ ꝓdidiſſet, [2] vixiſſe tamen in ea inſula cũ virginibus (quod alij poëtæ pleriq; omnes ſcriptum reliquerũt) nõ dixit. Hęc verò omnia Polygnotus pinxit. Addidit Vlyſſem Nauſicæ & lauantibus cum ea veſtem puellis aſſiſtentem, ſecutus nempe quæ de ea re finxit Homerus. Sunt & picturæ aliæ, & Alcibiades cum equeſtris ad Nemeã victoriæ monimẽtis. Perſeus etiã in Seriphon, ad Polydecten, Meduſę caput portãs. Quæ verò de Meduſa fabulis prodita ſunt, ea mihi de Atticis rebus ſcribenti cõmemorare nõ libet. Inter eas picturas, vt puerũ omittã hydrias portantẽ, & palæſtritem, quem Timænetus fecit, Muſæus eſt: quem ex veterũ carminibus cognoui Boreæ dono volitaſſe. *Quæ Muſæi inſcribuntur*, ea Onomacritũ feciſſe arbitror. nam Muſæi nihil extat certi, præter hymnũ in Cererẽ, quem Lycomedi fecit. In ipſo verò arcis aditu, Mercurij ſtatuã quam Propylæã appellãt, & Gratias, feciſſe dicunt Socratẽ Sophroniſci: cui inter homines ſapientiæ primas Delphici Apollinis oraculũ detulit, cùm id Anacharſi quidẽ *Scythæ* non tribuerit, qui tamen eius laudis cupiditate ductus Delphos venit. Græci de ſe cùm alia iactãt, tum verò *è ſuis maioribus* ſeptem fuiſſe ſapientes: inter quos Lesbiũ tyrannum, & Periandrũ Cypſeli filium cõnumerant: ſed profectò Periandro Piſiſtratus, & filius eius Hippias, humaniores, & ſapientiores, omni etiã bellica & ciuili laude ſuperiores fuere; præſertim verò priuſquã Hippias Hipparcho interempto, & in alios cædis conſcios, & in Leænã meretricem tam acerbè iracundiã exerceret ſuam. Eam etenim (dicam quę antè litteris mandata non fuerũt, ab Athenienſibus tamen vulgò credita) tandiu fœdis cruciatibus lacerauit, dum animam efflaret; quòd ſcilicet, Ariſtogitonis cùm amica fuiſſet, coniurationis eius, per quam occiſus eſt Hipparchus, ignarã no fuiſſe ſuſpicabatur.

21 Verùm Athenienſes Piſiſtrati filiorũ tyrannide liberati, tanquam de ſe bene meritæ, æneam Leænam poſuere: cui adiunctum eſt Veneris ſimulacrum, quod Calliæ quidem donum, Calamidis opus fuiſſe dicunt. Proximè eſt Diitrephis ænea ſtatua ſagittis cõfixã. Hic Diitrephes, & alia quæ fama celebrãt Athenienſes, geſſit, & conductitios Thracas, qui Demoſthene Syracuſas iam cum claſſe profecto, ſerius quàm oportuerat venerant, reduxit: cumq; ad Chalcidicum Euripum veniſſet, Mycaleſum (ea Bœotiorum mediterranea vrbs eſt) nauibus expugnauit: oppido verò capto, non tantùm militaris ætatis viros, ſed fœminas etiam ac pueros Thraces trucidarunt. *Eius internicionis id mihi* argumento eſſe poteſt, [1] quòd ætate noſtra, quæ Bœotiorum oppida olim Thebani euerterant, ab ijs iam reſtituta

stituta sunt qui ex clade profugerant: vt dubitandum non sit, Mycalesios etiam redituros fuisse, nisi cuncta planè ciuitas fuisset à barbaris deleta. Illud certè non possum non plurimum mirari, Diitrephis statuam sagittis confixam: cùm satis constet, eo tempore solis ex omnibus Græcis, Cretensib. gentilitium telum sagittas fuisse. Locros quidem Opuntios nouimus Persico bello graui armatura vsos, quos ad Troiam cum arcu & funda venisse scribit Homerus. Sed neque Malienses sagittarum vsum retinuerunt, quem ipsum ante Philoctetem ignorasse eos crediderim. Proximè ad statuam Diitrephis posita sunt (neque enim libet minus clara persequi) deorum signa, Hygiæ, quam filiam Æsculapij fuisse dicunt: & Mineruæ, cui itidem Hygię (*id est, sospita*) cognomentum. Ibidem est lapis non maior quàm vt parui hominis sedile esse possit. Super eo, cùm Liber in Atticam primùm venit, quieuisse Silenum memorant: maximos enim natu Satyrorum, Silenos nuncupant. De Satyris autem, qui nam sint, vt aliquid certius quàm ab aliis traditum sit, cognoscerem, singula ex multis sum percunctatus. Narrauit autem mihi Euphemus Car, se cùm in Italiam nauigaret, ventorum impetu in Oceani extremas oras delatum. ibi desertas esse insulas multas, quas agrestes homines incolant: & ad alias quidem noluisse nautas appellere, cùm & antè appulissent, & à quib. incolis tenerentur non ignorarent: tunc verò tempestate appulsos. Insulas à nautis appellari Satyridas: incolas ruffos esse, & caudas haud multo equinis minores infra clunes habere. Eos vbi primùm hospites senserunt propè adesse, ad nauim concursu facto, nulla emissa voce, in mulieres, quæ in naui erant, manus iniecisse: nautas verò ad extremum pauefactos, Barbaram fœminam exposuisse: in eam Satyros irruentes, non eam tantùm quæ à natura viris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulantissimè appetiuisse. In Atheniensium arce & alia memoratu digna spectaui, & Lycium Myronis æneum puerum, [1] labellum tenentem: Myronis præterea Perseum, & eius in Medusam facinus. Ibidem est Brauroniæ Dianę sacellum. Deæ simulacrum Praxitelis opus est: Brauronia verò ipsa à Braurone curia dicta, vbi eius prisci operis signũ est, quam Tauricam Dianam esse dictitant. Equus etiam Durius ex ære ibi positus: quem machinam fuisse bellicam ab Epeo factam ad muros deiiciendos, fateatur necesse est qui Troianos nolit stuporis ac stultitiæ condemnare. Verùm quoniam traditum est Græcorum fortissimum quenque in equum illum se abdidisse, conuenit equi ænei forma cum iis quæ de Troiano memoriæ prodita sunt. Mnestheus enim, Teucer, Thesei etiam filij, ex equo [2] erumpunt. Inter cæteras verò statuas quæ positæ secundùm equum sunt, Epicharmi, qui se in armatorum cursu exercuit, imaginem videas à Critia factam. OEnobij quoque præclarissimę actioni suus honos est. hic enim scitum fecit vt in patriam Thucydides Olori filius restitueretur: cuius, cùm post reditum dolo fuisset peremptus, ad Melitidem portam sepulcrum est. De Hermolyco verò pancratiaste, & Phormione Asopichi filio, quæ ab aliis scripta sunt, omitto. Hoc vnum de Phormione non præteribo. Is cùm & vitæ integritate, & maiorũ splendore, Atheniensium cuiuis par esset, accidit vt ære alieno obrutus, in Pæaniensem curiam secederet: vbi cùm à rep. seiunctus degeret, est ei tamen ab Atheniensibus classis imperium decretum. atenim Phormio se illud non suscepturum, quòd a- 22
pud milites, nondum ære alieno dissoluto, nihil esset autoritatis habiturus: sed cùm eum classi imperare Athenienses omnino vellent, omnem quam debuit *creditoribus* pecuniam dissoluerũt. Eodẽ in loco Minerua est Marsyã Silenũ cędẽs, quòd tibias, quas ipsa [3] abiecerat, sustulisset. Pręter ea quę hactenus recẽsui, Thesei pugna est cõtra eũ qui est Minois taurus appellatus, siue is homo, seu mõstrũ (quod iã fama obtinuit) fuerit. Multo certè *dictu* mirabiliora ętate nostra mulieres mõstra pepererũt. Ibidẽ Phrixus est Athamãtis filius, arietẽ à quo est in Colchos delatus, immolãs, incertũ cui deo: verũ cõiicere possis eundẽ esse quem Laphystiũ nũcupãt Orchomenij. Succisa Phrixus Grecorũ ritu femora dũ torrẽtur, intuetur. Sũt & alia *deorũ* signa, & Hercules angues (vt fabulis vulgatũ est) necãs. Minerua etiã de Iouis vertice prodiẽs: & taurus, Areopagitarũ donũ. Quę verò dedicationis causa fuerit, multa quiuis suspicari possit. Diximus autẽ superius, Atheniẽses deorũ cultu, studioque religionis, lõgè cæteras omnes ciuitates anteire. primi enim Mineruam Erganen cognomento appellarunt: primi mutilos Mercurios coluerunt: iidemque primi, bonorum *virorum* Genio templum dedicarunt. [4] Iam qui artificium plurimi æstimat, hæc antiquissimi operis signa quæ intueatur habeat. Vir quidam est galeæ innitens, Cleœtæ opus, cui artifex idem vngues argenteos fecit. Est etiam Terræ, à Ioue imbres implorantis, simula-

crum, vel quòd Athenienses aliquando pluuias desiderarint, vel quòd tota Græcia soli siccitate laborarit. Ibi & Timotheus Cononis, & ipse Conon positus est. Prognen filium tollere meditantem, & Ityn ipsum, dicauit Alcamenes. Primam etiam oleæ plantam Minerua, & Neptunus vndam proferens, ibi spectantur: & Iouis simulacrum, cui Polieo cognomentum, Leocharis opus: cuius sacrorum ritus cùm exposuero, causam tamen obscuram esse facilè patiar. In Poliei Iouis ara hordeum tritico permistum apponunt, neque custodes adhibent. Bos ad sacrū cōparata, dum ad arā accedit, fruges eas attingit. Ex sacerdotibus is quē Buphonū(*i. bouis percussorē*) nominăt, securim in illū iaculatus (hic.n.sacri ritus est) fugiēs abit: qui adstiterūt, tanquā eum qui boue percusserit, nō viderint, securim in iudiciū ream citant. Et hęc quidē quo diximus modo peraguntur. In eo verò tēplo, quē Parthenona appellant; ac *testudinis* ea parte, quę Aquilæ dicuntur, signa posita sunt ad Mineruæ natales pertinentia. In postico, Mineruæ & Neptuni de Attica certamen: Deæ signum ex ebore & auro factum: in galeæ cono Sphinx eminet: de ea, quæ memoriæ prodita sunt, tunc exponam cùm ad Bœotorum res ventum fuerit. Vtranque galeæ partem Gryphes tenent. hos cum Arimaspis, qui supra Issedones sunt, auri causa *assiduè* bellare, Aristeas Proconnesius carminibus testatus est: & aurum quidem quod custodiūt Gryphes, è terra nasci: Arimaspos ipsos vnicum habere oculum: & Gryphes belluas leonibus similes, rostrum & pennas habere aquilinas. hæc de Gryphibus. Mineruę signum recto statu est, cum tunica talari. in eius pectore, Medusæ caput ex ebore factum: & Victoria cubitorum ferè quatuor. manu hastam tenet: iacet ad pedes scutum: ad imam hastam draco, quem Erichthonium esse existimare possis: in basi, quæ de Pandoræ ortu traduntur, elaborata sunt. Hesiodus quidem & alij poëtæ prodiderunt Pandorā primam fœminam fuisse, neque priusquam illa gigneretur, extitisse muliebrem sexum. Eo in loco vnicam videre memini statuam, Adriano imperatori positam: vnam item in ipso templi aditu, Iphicrati, qui multa & sanè admirabilia virtutis documenta dedit. Extra templum est æneus Apollo, quem à Phidia factum dicunt: Parnopium(*à bruchis nempe*) appellant, quòd se deus bruchos, qui totum agrum magna afficiebant calamitate, extra fines pulsurum dixisset: & pulsos quidem sciunt; quo autem modo, non tradunt. Scio equidē ter in Sipylo monte deletos bruchos, non vno tamen modo. nam vehemēs aliquādo *& subita* procella eos eiecit: iterum acri æstus vapore, qui statim est imbres consecutus, enecti sunt: iam tertio, repentino frigore oppressi perierunt. atque hæc quidem, quæ de abolitis bruchis memoraui, ætate mea acciderūt. In Atheniensium arce Periclis Xanthippi filij statua est, ipsius etiam Xanthippi, qui ad Mycalen cum Persis nauali prælio cōflixit. sed Periclis seiuncta est à cæteris: Xanthippo verò assistit Anacreon Teius, qui primus post Lesbiam Sapphó magnam carminum suorum partem in exprimendis amoribus consumpsit. habitus eius est veluti hominis per ebrietatem cantantis. Fœminas eas quæ propè sunt, Ió Inachi, & Callistó Lycaonis filiam, fecit Dinomenes. Eadem ferè omni ex parte de vtraque narrantur, amor scilicet Iouis, Iunonis ira, & mutatio vtriusque, Inûs in bouem, Callistûs in vrsam. In eo arcis muro qui ad austrum conuersus est, Gigantum qui Thraciam & Pallenes angustias incoluerunt, vulgò celebratum bellum: Atheniensium contra Amazones pugnam: ad Marathonem in Persas *præclarissimum* facinus: Gallorum in Mysia internitionem: hæc omnia Attalus dedicauit: singula duûm ferè cubitûm spatio continentur. Inter cæteras statuas locum suum obtinet Olympiodorus: quem honorem consecutus est, cùm ob rerum quas gessit magnitudinem, tum quòd iniquissimis tēporibus & crebris cladibus afflictos Athenienses, ac iam spem omnē posteri tēporis abiicientes, erexerit & confirmarit. Accepta .n. illa ad Chæroneam plaga, *ingentes* omnib. Græcis importatæ sunt calamitates. nam & qui periculum spectarăt, quasi sua nihil interesset, & qui cum Macedonibus in acie steterant, in seruitutem simul omnes redacti sunt. Vrbes quidem tum Philippus quamplurimas cepit: Athenienses verò per simulationem pacis quàm grauissimis affecit detrimentis, cùm & insulas illis, & maris imperium ademisset: ac quantisper regnauit Philippus, ac deinde Alexander, nihil omnino noui moliri Athenienses ausi sunt. Cùm verò Macedones mortuo Alexandro Aridæo regnum detulissent (commissa tamen Antipatro imperij administratione) non ferendum esse amplius visum est, Græcorum res tandiu à Macedonib. oppressas teneri. Quare & ipsi statim arma ceperunt, & ad bellum alios etiam excitarūt. Quę verò vrbes cum Atheniensibus societatem coierunt, hę propemodum fuere. Ex Pelopon-

neso Argi, Epidaurus, Sicyon, Trœzen, Elei, Phliasij, Messenij: ex iis qui extra Corinthiorum Isthmum sunt, Locri, Phocenses, Thessali, Carystus, Acarnanes, qui cum Ætolis censentur: at Bœotij, qui Thebis deletis Thebanum agrum tenebant, cùm veriti essent ne Athenienses Thebas, eò colonia deducta, aduersus se restituerent, non modò in eam societatem nomen suum non ediderunt, sed etiam opes suas omnes in Macedonũ studia contulerunt. Cùm verò ciuitates, quæ tunc belli gerendi causa conspirarãt, singulos duces dedissent, ab vniuersis imperator declaratus est Leosthenes Atheniensis, cùm propter patriæ dignitatem & militaris rei scientiam, tum quòd præclara eius viri in omnes Græcos merita extabant. nam cùm Alexander Græcos, qui Dario stipendia fecerant, in Persidis vrbes diuidere statuisset, hic eos, antequam id fieret, classe in Europã reportauit: & planè cùm hominum de se spem virtute vinceret, fuit eius mors non magis luctuosa cunctis, quã calamitosa. tunc enim demum Macedonũ præsidia impetu in Atheniẽses facto, Munychiã primùm, Piræeũ deinde, & Longos muros occuparũt. Verùm Antipatro mortuo, Olympias ex Epiro profecta, sublato Aridæo non diu regnũ tenuit. neq; enim multo pòst à Cassandro per obsidionẽ capta, *Macedonum* multitudini tradita est. Regno verò inito Cassander (vt cætera, quæ ad Athenienses nõ pertinent, missa faciam) Panactũ Atticæ castellũ, & Salamina cepit, tyrannumq; Atheniensib. imposuit Demetriũ Phanostrati filium, hominem sapientiæ laude præstantem. Hunc Demetrius Antigoni filius adolescens, è singulari quodam in Græcos studio gloriã captans, nõ ita multo pòst eiecit: sed rursus Cassander, pro acerbissimo quo in Athenienses laborabat odio, Lachari, qui ad illud vsque tempus principem in plebe locũ tenuerat, in fidem suam recepto, vt tyrannidem inuaderet persuasit: & is quidem omnes, de quibus aliquid literis mandatũ sit, acerbitate in homines, in deos impietate superauit. At Demetrius Antigoni filius, etsi nonnihil ab Atheniensib. diffidebat, euertit tamẽ & Lacharis tyrannidẽ. Is vbi captos vidit muros, ad Bœotios cõfugit. quo cùm 24
aurea scuta ex arce direpta, & Mineruæ ipsius quę remoueri poterant, ornamenta omnia asportasset, ꝓpter eam quæ de ipsius diuitijs erat opinionẽ, à Coronæis est interemptus. Liberatis verò Atheniensib. tyrannorũ dominatu, non statim Demetrius post Lacharis cædem Piræeum reddidit: quin postea, cùm bellica vi vrbem in potestatem redegisset, præsidio & munitionibus eum locum firmauit, quod Museum appellant. Est autem intra vetus pomœrium è regione arcis, collis: in quo Musæum vatem canere solitum, atq; ibidem senectute consumptum, humatum ferunt. Eodem postea in loco Syro homini monimentum est erectum. Eum sanè collem Demetrius occupatum muniuit. Aliquot pòst annis excitauit optimum quenque Atheniensium, rerum à maioribus suis gestarum memoria. Quare cùm viderent quorsum euasisset *florentissimæ* reip. decus, confestim Olympiodorum ducem deligunt. is habito delectu, in quo neque senibus, neque pueris vacatio fuit, exercitum contra Macedones eduxit, non robore magis quàm militum alacritate confisus, pristinam se belli gloriam patriæ vindicaturum. Prelio itaque Macedonas fudit; ac fugientes in Museum persecutus, loco capto, Athenienses Macedonum dominatu liberauit. quo tempore cùm omnes reipubl. egregiam operam nauassent, Leocriti tamen Protarchi filij virtus excelluit. is enim primus muros ascendit, primusque intra Museum irrupit: atque ei quidem in pugna cæso, & alij ab Atheniensibus honores habiti sunt, & eius clypeum Ioui Liberatori dedicarunt, cum inscriptione, nominis & præclari facinoris indice. At Olympiodorus non vnum hoc virtutis suæ, quod paulo superius commemorauimus, specimen dedit: sed, præterquam quòd Piræeum & Munychiam recepit, idem Macedonas Eleusinem inuadentes, comparata Eleusiniorum manu *prelio* vicit. & antè, cùm in Atticam Cassander esset hostiliter ingressus, nauibus in Ætoliam profectus, ab Ætolis, vt auxilia mitterent, impetrauit. quæ res maximo bello impendente, saluti Atheniensibus fuit. Sunt igitur illi apud Athenienses sua, cùm in arce, tum in Prytaneo monimenta: & Eleusinij picturæ res eius gestas mandarunt. quin & è Phocensibus qui Elateam incolunt, ex ære statuam Olympiodoro Delphis posuerunt, quòd illis, cum à Cassandro defecissent, opem tulisset. Prope Olympiodori statuam, Dianæ ex ære simulacrum stat, Leucophrynes cognomento: Themistoclis filij dedicarunt. Magnetes enim, quibus ex regis liberalitate imperauit Themistocles, Leucophrynen Dianam colunt. Sedenim mihi non est, vniuersæ Græciæ historiam contexenti, in hac parte diutius immorandum. Endœus patria fuit Atheniensis, Dædali discipulus,

qui fugientem Dædalũ ob cædem Cali, eſt in Cretam ſecutus: hic ſedentem fecit Mineruam, cuius eſt inſcriptio, dedicaſſe Calliam, Endœum feciſſe. Eſt ibidem ædes, quod Erechthêum appellant. In veſtibulo, Iouis ſupremi ara eſt: ad quam victimas non cædunt, ſed liba duntaxat apponunt: ac vino quo minus vtantur, religione prohibentur. In ipſo aditu aræ ſunt, Neptuni vna, ad quam ex oraculo etiam Erechtheo rem diuinam faciunt: Butæ herois altera: tertia Vulcani. In parietibus picta ſunt quę ad Butadarum gentem pertinent. Ædes ipſa duplex eſt. in ea marinæ aquæ puteus: quod certè miraculo non adſcripſerim. nam & ex iis qui mediterranea incolunt, alij, & in primis in Caria Aphrodiſienſes, talem puteum habent. Sed quod literis mandandum ſit, id nempe eſt, quòd flante Auſtro vndarum ſonitum reddit: quodque in ſaxo tridentis forma inciſa eſt. quæ eſſe monimenta dicunt eius quod *Mineruæ cum* Neptuno fuit de Attica certaminis. Et ſacra quidem Mineruæ cùm vrbs, tum regio eſt vniuerſa. Curiæ enim & ſuos quæque deos priuatim colunt, & Mineruæ communiter diuinam rem faciunt. Omnium verò ſanctiſſimum Mineruæ ſignum illud eſt, [1] quod iam inde ab initio de communi omnium curiarum conſilio dedicatum eſt in arce, cùm ea vrbis nomine appellaretur. Delapſum quidem de cælo fama vulgauit: ſed mihi id neque affirmare, neque refellere in præſentia in animo eſt. Lucernam ex auro deæ Callimachus fecit: in quam oleum infuſum non conſumitur, niſi exacto demum anno: cùm tamen lucerna dies noctéſque ardeat. Id adeò euenit, quòd lucernæ ineſt è lino carpaſio funiculus, quod ſanè linum vnum ex omnibus igni non conficitur. eminet ſupra lucernam palma ænea: quæ cùm ad lacunar cõſurgat, exceptum vaporem facilè diſſipat. Callimachus verò ipſe, qui lucernam fecit, etſi multo eſt infra ſummos artifices, ſolertia tamen cæteris longè præſtitit. primus enim lapides terebrauit: nomen verò Cacizotechnon, *quaſi artis dicas ſuæ calumniatorem*, aut ſibi ipſe impoſuit, aut ab aliis impoſitum vſurpauit. Erectus autem eſt in Poliadis delubro Mercurius ligneus, (fuiſſe aiunt Cecropis donum) inter myrti ramos valde conſpicuus. Inter vetuſtiſſima donaria, quorum mentio fiat, digna ſunt, lecticaria ſella compactilis, Dædali opus: & de Perſarum ſpoliis, Maſiſtij, qui ad Platæas equitum dux fuit, lorica: & acinaces, qui Mardonij fuiſſe dicitur. Maſiſtium quidem ab Athenienſium equitatu interemptum ſcimus. Mardonius verò in acie contra Lacedæmonios dimicans, à Spartano milite eſt interfectus. eius igitur acinacem aut omnino non ſuſtuliſſent Lacedæmonij, aut certè ſublatum Athenienſibus non conceſſiſſent. De olea verò aliud nihil memorant, niſi eſſe eam Mineruę de Attica certaminis monimentum. Addunt, incenſa à Perſis vrbe conflagraſſe, eodemque die in duûm cubitûm proceritatem germinaſſe. Cum Mineruæ templo, Pandroſi ædes coniuncta eſt, quæ ſola ex ſororibus fidem in depoſito ſeruauit. Iam verò, quę magnę mihi ſunt admirationi, neque apud omnes vulgata, ea vti ſe habent exponam. Virgines duę non longè à Poliados habitant: eas Athenienſes Ciſtiferas appellant. hæ certum tempus apud deam commorantur: deinde vbi feſtus dies aduenit, per noctem capite tollunt quæ illas Mineruæ ſacerdos ferre iuſſerit, cùm neque ipſa quid ferendum det, neque virgines quid ferant, ſciant. Eſt in vrbe ſeptum quoddam, non longè à Veneris quæ in hortis dicitur. ibi in natiuam ſpecum quandam deſcendentes, onus deponunt, & pro eo aliud item velatum & occultum tollunt: [2] ac foras cùm egreſſæ fuerint, exautoratæ in poſterum quò velint abeunt: ſed pro illis totidem alias quas in arcem adducant, capiunt. Ad Mineruæ, [3] anus eſt affabrè elaborata, cubitali ferè altitudine: quã eſſe aiunt Lyſimachen deæ miniſtram. Sunt etiam ex ære ſigna duo grandia, quaſi inter ſe dimicantium: eorũ alterum Erechtheum appellant, alterum Eumolpum: neque tamen ignorant qui res priſcas norunt, Immaradum eſſe hunc Eumolpi filium, quem Erechtheus occiderit. In baſi interiore, ſtatuæ eorum ſunt qui vates Tolmidæ fuerunt, Tolmides etiam ipſe, qui Athenienſium claſſis dux, & alios magnis affecit incommodis, & in primis Peloponneſiorum maritimum agrum excurſionibus infeſtum reddidit. Idemque Lacedæmoniorum ad Gythium naualia incendit. finitimos dein adortus, Eubœam & Cytheriorum inſulam cepit. cùm in Sicyoniorum deinde fines traieciſſet, eos qui armis, ne agrũ popularetur, impedire conati ſunt, intra vrbem repulit. inde Athenas reuerſus, Eubœam & Naxum colonias deduxit. Idem cum exercitu in Bœotos impetu facto, agrũ depopulatus eſt. Capta mox per obſidionem Chæronea, in Haliartiorum fines excurrit: vbi & ipſe dimicãs cécidit, & copiæ eius omnes fuſæ fugatęque ſunt. atque hęc quidem de Tolmide comperta habeo. Extant priſca Mineruæ

neruæ signa, quæ sanè integra manserunt, decolorata tamen fumo,& quæ ictum omnino nullum valeant sustinere. ad ea enim flãma peruasit, quo tempore, cùm naues conscenderent Athenienses, vrbem, quam militaris ætas deseruerat, Xerxes occupauit. Spectatur & apri venatio: parum verò liquet an is Calydonius aper sit. Cycni etiã cum Hercule pugna. Ab hoc quidem Cycno,& alios interemptos ferunt,& Lycum Thracem propositis de singulari certamine præmijs: ad Peneum aũt amnem ab Hercule est ipse interfectus. Atq; ad ea quidem quę de Theseo Trœzenij cõmemorant, addunt, Herculem Trœzenem ad Pittheum venisse: cumq; accumbere vellet, leonis pellem deposuisse: accessisse & alios Trœzeniorum pueros, & Theseum annum agentẽ ferme septimum: cæteros, vt leonis pellem viderũt, perterritos aufugisse: Theseum, nihil magnopere metuentem, [1] propius venisse; abreptaq; de seruorum manibus bipenni, quòd viuentem leonem esse putaret, inuadere illum voluisse. & hæc quidem de Theseo prima apud Trœzenios historia vulgata est. alteram adijciunt: Crepidas Ægeum sub saxo, & ensem deposuisse, quò ea sibi signa in filio agnoscendo forent; ac deinde Athenas reuersum: Theseũ, cùm iam sextumdecimũ ætatis annum attigisset, amoto saxo, depositum sustulisse. Res tota ex ære, præter saxũ, in arce expressa est. Eodem in loco aliud Thesei facinus memorię cõmendarunt, de quo huiusmodi narratur historia. Cretensium agrum cùm alium, tum eum qui Tethrini amni adiacet, taurum infestum reddidisse. fuisse enim priscis temporibus belluas *multò immaniores, atq;* hominibus formidolosiores. cui rei testimonio sunt Nemeæus & Parnasius leo, dracones in plurib. Græciæ locis; apri etiã, Calydonius atq; Erymanthius, & in Corinthiorũ finibus Crõmyonius. has feras partim terram protulisse, partim dis fuisse sacras: nõnullas etiam ad homines plectendos extitisse ferunt. Taurũ enim hunc Cretenses Neptuni ira immissum memorant, quòd Minos latè mari toti, quod Græciã alluit, imperans, nihilo quàm cæteris dis Neptuno maiorẽ honorem habuisset: è Creta verò eundem taurũ in Peloponnesum traiecisse, vnumq; fuisse de duodecim Herculis laboribus. In Argiuorũ verò cãpos actum, per Corinthiacũ Isthmum in Marathoniã Atticæ regionem fugisse: ibi inter alios multos, quos casus obtulerat, Minois etiã filium Androgeum interemisse: Minoẽm *grauiter eo casu cõmotum*, cùm id Atheniensium fraude accidisse interpretaretur, cõparata classe Athenas oppugnatum venisse, ac non prius Athenienses vexare desijsse, quàm se pacti essent pueros septem, ac totidem virgines *quotannis* in Cretã missuros, qui Minotauro, quẽ Minos in Labyrintho Gnosi incluserat, traderentur. Marathoniũ verò taurũ postea Theseum fama est in arcem egisse, ac ipsi deæ mactasse: cuius rei imaginẽ Marathoniorũ curia dedicauit. At Cylonẽ cur dignũ putarint cui æneam statuã ponerent, cõperti nihil habeo, cùm de tyrannide eum consilia inisse constet. habitũ tamen hunc illi honorem conijcio, quòd & formæ dignitate præstiterit, & gloria fuerit minimè vulgari. nam in Olympia victor de iterato stadio renunciatus est, & Theagenis Megarensiũ tyranni filiã in matrimonio habuit. Præter ea verò quæ adhuc recẽsui, duo sunt ex bellicæ prædę decimis insignia apud Athenienses opera: de Persarũ, qui in Marathoniorũ fines inuaserãt, manubijs, Mineruę ex ęre signũ, quod Phidias fecit: in cuius clypeo Lapitharum & Centaurorũ pugnam Mys cælauit, cùm eam Myi, & quæ in clypeo spectantur reliqua, Parrhasius Euenoris filius pinxisset. Hastæ cuspis, & in summa galea crista, à Sunio vsq; adnauigantibus cõspicua est. De Bœotiorũ verò, & Chalcidensiũ qui in Eubœa sunt, decimis, æneus currus. Duo præterea dona dedicarunt, Periclem Xanthippi filiũ, & (quæ omnibus Phidiæ operibus antecellit) Mineruam: quam, quòd à Lemnijs dedicata est, Lemniã appellant. Arcem ipsam, prętεr eam partem quã Cimon Miltiadis filius extruxit, muris cinxisse Pelasgos homines tradũt, [2] qui imam eius partem tenuerũt: Agrolam, & Hyperbium, de quibus cùm studiosè sciscitatus fuerim, aliud nihil cõperi, quàm è Sicilia eos in Acarnaniã migrasse. Cùm iam descenderis, non tamen ad inferiores vrbis partes, sed paulò infra propylæa, fontem videas, & illi proximum Apollinis & Panos fanum, [3] & in eo ipso specũ, in quo cum Creũsa Erechthei filia Apollinẽ concubuisse fama vulgauit. De Pane verò hæc memoriæ prodita sunt: nunciũ ad Lacedęmonios de Persarũ in Atticã irruptione Philippidẽ missum: hũc cùm redijsset, retulisse Lacedæmonios minus maturè copias educere, quòd religione impedirẽtur cum exercitu exire antequã Luna orbem cõplesset: sibi verò ad Partheniũ saltum, Pana obuium factum, qui se Atheniensib. pro sua erga eos beneuolẽtia in pugna ad Marathonẽ præsto futurum pollicitus fuerit. ex eo nuncio deo honores haberi cœptos. [4] Quę verò vrbis regio Areo-

pagus dicitur, inde nomen accepit, quòd Mars eo in loco primus capitis cauſam dixerit.
Nam & Halirrhothium ab eo occiſum, & qua de cauſa, antè expoſuimus. *Eodem* verò *in lo-*
27 *co* pòſt Oreſti de matris cæde iudicium eſt conſtitutum. Extat adhuc Mineruæ Areæ (*id eſt,*
[1] *deprecatricis*) ara, quam *Oreſtes* iam abſolutus, dicitur dedicaſſe. *Scabella* ibidem, *quæ* ſa-
xa *eſſe videntur*, duo ſunt argentea, quibus accuſatores & rei inſident; alterum contume-
liæ, [2] impudentiæ alterum vocant. Proximè dearum eſt ædes, quas Athenienſes Seue-
ras, Heſiodus in eo quod de Gentilitate deorum fecit, carmine, Erinnys nominat. earum
ſerpentibus eſſe crinem implicitum, primus omnium finxit Æſchylus. Nihil tamen vel ha-
rum, vel cæterorum, quæ illic poſita ſunt, inferorum numinum ſimulacra, quicquam hor-
ribile præ ſe ferunt. *Nam* Plutonis, Mercurij, & Telluris, ibidem ſunt ſigna: ad quæ rem
diuinam faciunt, quicunque in Areopagitico iudicio capitis periculo fuerint liberati. Sed
alij etiam, cùm hoſpites, tum ciues. Intra ſeptum Areopagi, OEdipi monimentum eſt.
de quo cùm ſedulò quærerem, eius oſſa Thebis eò deportata cōperi. quæ enim de OEdi-
pi morte Sophocles finxit, Homerus facit quo minus vera fuiſſe credam. ab eo enim tradi-
tum ſcimus, Meciſteum Thebas profectum, ijs ludis qui ad OEdipi tumulum facti ſunt,
decertaſſe. Sunt etiam apud Athenienſes alia iudicia, ſed *multo* minus illuſtria. eorum v-
num Parabyſtum, alterum Trigonum nominant. Illud ab obſcuro vrbis loco, in quo leuiſ-
ſimæ prorſus cauſæ cognoſcuntur: hoc à loci forma nomen ſumpſit. Batrachij verò &
Punicei à coloribus in hunc vſq; diem nomina permanſere. Maximum verò omnium,
& quò frequentiſſimi conueniūt, Heliæam vocant. In eo foro quod Palladium appellant,
cædis cauſæ agitantur. atq; in eo quidem primum Demophontem cauſam dixiſſe nemo
ambigit: cuius verò is criminis reus fuerit, non ſatis inter omnes cōuenit. Diomedem qui-
dem tradunt Ilio capto cùm in patriam reueheretur, per noctem *viæ errore* ad Phalerum
appuliſſe. vbi cùm Argiui qui cum eo erant, in agrum tanquam hoſtilem *populabundi* ex-
currerent, vt qui aliam quàm Atticam terrā inter tenebras crederent; Demophontē aiunt,
& ipſum neſcientem Argiuorū eam claſſem eſſe, ad propulſandas populationes accurriſſe.
cùmq; aliquot interfectis, Palladio erepto domum abiret, ab eius equo Athenienſem ho-
minem, cùm parum is proſpiceret, ſubuerſum eliſumq; interijſſe. Demophontem itaq; alij
ab eius qui interfectus fuerat propinquis, alij verò ab Argiuorū republica reum factū me-
morant. In Delphinio cauſam dicunt, qui ſe iure occidiſſe defendunt: quo iudicio &
Theſeus cùm Pallanta eiusque filios res nouas molientes interemiſſet, abſolutus eſt. Ante
Theſeum enim, interfectorem neceſſe erat exilij cauſa ſolum vertere, aut talionis pœnam
ſuſcipere. In Prytaneo de ferro alijſq; inanimis iudicium fit: cuius rei hoc initium fuiſſe
arbitror: Erechtheo Athenis regnante, bouem ſacerdos is qui Buphonus eſt appellatus, ad
Polici Iouis aram occīdit, ſtatimq; relicta bipenne è finibus exceſſit: bipennis iudicio ab-
ſoluta eſt. & eum quidem ritum quotannis ſeruant. [3] Dicuntur autem alia quoque ſenſu
carentia lege plecti. Pulcherrimum verò & ad Athenienſiū gloriam maximè inſigne mo-
nimentum Cambyſæ acinaces præbuit. In Piræei maritima parte [4] gurges quidam eſt;
vbi qui in exilium abeunt, ſi quod nouum fuerit in eos crimen conflatum, è naui iudicibus
in littore conſiſtentibus, cauſam dicunt: ac Teucrum aiunt primum omnium eo ſe modo
Telamoni purgaſſe, cùm de Aiacis cæde culpa vacaret. Et hæc quidē de iudicijs cōmemo-
rauimus, vt quantæ ea curæ Athenienſibus ſint, intelligi poſſit. Non longè ab Areopago
nauis oſtenditur ad Panathenæorū pompam fabricata, qua fortaſſe maior alia facilè inue-
niatur: ea verò quæ Deli eſt, omnes quas ego norim, magnitudine ſuperat. è foris enim e-
ius nouenis eminent remigibus tranſtra. In curijs ipſis extra vrbem, & in vijs paſſim, deo-
rum templa, heroúmq; & hominum ſunt ſepulcra. Non longè à muris Academia eſt,
priuati olim hominis ager, nunc gymnaſium: in cuius primo aditu, [5] intra ſeptum quod-
dam Dianæ pulcherrimæ & optimæ ſigna viſuntur. Eſſe verò ea Dianæ cognomina, & i-
pſe conijcio, & Sapphûs carmina teſtantur; de quibus nihil hoc loco attinet dicere, cùm
28 multa tamen tradita ſint. [6] Eſt & Bacchi Liberatoris ædes, nō ſanè magna; in quam ſtatis
diebus quotannis dei ſignum deportant. Iam verò inter ſepulcra primum obtinet locum
Thraſybuli Lyci filij, viri Athenienſium omnium qui ante ipſum fuere, quiq; ſunt eius ęta-
tem conſecuti, omni laudum genere præſtantiſſimi: de quo, cùm nihil nunc neceſſe ſit o-
mnia commemorare, vnum tamen, ex quo ſit eius virtus teſtata, non prætermittam. Is tri-
ginta tyrannorum dominatum initiò cum ſexaginta non amplius ſocijs, Thebis profectus,
euertit,

euertit,& Atheniensibus diuturnis seditionibus penè afflictis,compositionis & concordiæ autor fuit. Alij deinceps sunt tumuli,Periclis,Chabriæ,& Phormionis. Est etiam suum omnibus Atheniensibus, qui aut naualibus aut terrestribus prælijs *pro patria* mortē oppetiere,monimentum,iis exceptis qui ad Marathonem ceciderunt.illis enim eodem quo occubuerunt loco sepulcra ad virtutis memoriam erecta. Alij *omnes* in via sunt quæ ad Academiam ducit, sepulti, ac pilæ tumulis impositæ, cum elogiis nomen cuiusque & curiam testantibus. In primis eorum sepulcra spectātur,quos,cùm Thraciam iam omnem [1] ad Brabiscum vsque occupassent,Edoni de improuiso adorti interemerunt: quos ipsos etiam fulminibus ictos periisse dicunt. Duces *ijs* & alij fuerunt,& Leagrus,cui copiæ omnes fuerant commissæ:& Decelensis Sophanes,qui Eurybaten Argiuum de quinque in Nemea certaminibus victorem, Æginetis opem ferentem occidit. Et hunc quidem extra Græciam tertium exercitum Athenienses misisse constat. nam Priamo & Troianis Græci omnes communi consensu bellum intulerunt: Atheniēses verò ductu proprio in Sardiniam primùm, deinde in Ioniam, tertiò in Thraciam arma promouere. A fronte monimenti columna est, in qua pugnantes equites duo cernuntur,quorum vni Melanopo, alteri Macartato nomen: qui aduersus Lacedæmonios & Bœotios dimicantes, in ipsis Eleusiniorum & Tanagræorum finibus cecidere. Extant & Thessalorum equitum tumuli, qui pro vetere amicitia Atheniensibus auxilio venerunt,cùm in Atticam Peloponnesij,duce Archidamo,inuasissent:ac secundùm eos,Cretensium sagittariorum: Atheniēsium rursus, Clisthenis primùm, [2] qui certa iura,quæ adhuc conseruantur,in tribus descripsit. Equitū deinde eorum [3] qui in eadem cum Thessalis pugna ceciderunt. Eodem etiam in loco Cleonæi iacent,qui cum Argiuis in Atticam venerant. qua autē de causa venerint, tunc exponam, cùm ad Argiuorum res descenderit historia. Sunt & eorum Atheniensium ibi tumuli, qui ante Persicum bellū cum Æginetis pugnarunt. Æquitatis autem plenissimum illud plebiscitum fuit, quo publicæ sepulturæ honor est cum seruis cōmunicatus: eorumq; nomina columnis incisa sunt, quòd fideliter & strenuè dominis in prelio operam suam nauassent. Sunt & aliorum virorum monimenta, qui diuersis in locis pugnantes ceciderunt: clarissimi verò omnium,qui ad Olynthū pugnarunt. Ibi videas & Melesandri monimentū,qui nauibus aduerso Mæandro in superiorem Cariam contendit. Ibidem conditi sunt qui Cassandri bello occubuerūt, [4] Argiuis opē ferentes. Huius verò societatis cum Argiuis hanc fuisse causam tradunt. Sparta terræmotu cōcussa,Hilotes(*publicæ scilicet operæ,captiui Messenij*)in Ithomen secesserunt. Fecit ea defectio,vt Lacedæmonij & ab aliis, & ab Atheniēsibus auxilia poscerent. Missi sunt itaq; lectissimi viri cum Cimone Miltiadis filio: sed eos Lacedęmonij,quòd suspectos haberent,remiserunt. Vbi igitur illi domum rediere, Athenienses ea contumelia grauiter commoti,cum Argiuis Lacedæmoniorum hostibus fœdus fecerunt. Postea cùm ad Tanagram cum Bœotiis & Lacedæmoniis essent Athenienses prelium commissuri,auxilia illis quidem Argiui miserunt:neq; multum abfuit quin ex acie superiores discederent. Verùm nox,quo minus vtri vicissent cerni posset,obstitit. Postero verò die Thessalorum equitum proditione, à Lacedæmoniis Athenienses victi sunt. Sed eorum ducum quorum in eo loco monimenta extant,lōgè clarissimus Apollodorus mercenariorum dux,qui cùm Atheniensis esset,ab Aristo(eius Phrygiæ quæ ad Hellespontū est, satrape) *cum auxiliis* missus, Perinthiorum ciuitatem, eius fines Philippo cùm exercitu ingresso, seruauit. Hic igitur illic sepultus est: item Eubulus Spinthari filius: alij etiam quorum virtuti fortuna fuit 29
iniquior. eorum enim alij cùm in Lacharem tyrannum coniurassent; alij verò, cùm de eiiciendo ex Piræeo Macedonum præsidio consilia iniissent, priusquam negocium conficerent,consciorum indicio oppressi sunt. Siti etiam ibi sunt qui ad Corinthum ceciderunt: vbi facilè declarauit Deus, quemadmodū & pòst in Leuctrica pugna, [5] nihil interesse spectata quenquam virtute esse, eius consiliis fortuna si non respondeat. nam Lacedæmonij, qui Corinthios antè, Athenienses, Argiuos, & Bœotios armis domuerant, ad Leuctra tam ingenti clade à solis Bœotiis afflicti sunt. Post eorū tumulos qui ad Corinthū periere, columnam vnam multis erectam esse, inscripti elegi testantur. hos enim in Eubœa, illos in Chio,quosdam in extremis continentis Asiæ finibus,alios in Sicilia cecidisse indicant. Duces etiam adscripti sunt, præter Niciam; & Platæenses milites vnà cum oppidanis. Niciam quidem præteritum non aliam ob causam, quàm Philistus prodidit, crediderim. scribit enim ille,Demosthenem in deditione facienda,se vnum excepisse; ac cùm in hostium po-

testatem veniret, sibi ipsi manus cõsciscere conatum. Niciam verò vltro deditionem fecisse; eamq; ob rem nomen eius in columna inscriptum non esse, quòd, se cùm hostibus vltro dedidisset, quod imperatore ac forti viro dignũ esset, nõ fecerat. Sunt in alia columna inscripti qui in Thracia, & ad Megaram pugnarunt; quiq; cum Alcibiade fuerunt, cùm eius autoritatem secuti Arcades qui Mantineam tenent, & Elei, à Lacedęmonijs defecissent; & qui ante Demosthenis in Siciliam aduentum, Syracusanos vicerunt. Sepulcra etiam eorum visuntur, qui ad Hellespontum nauali prelio conflixerunt, & qui steterunt cõtra Macedonas in Chæronea, quiq; sub Cleone ad Amphipolim meruerunt. Ad hos, qui ad Delium in Tanagræorũ finibus ceciderunt, & quos in Thessaliam Leosthenes duxit, & qui cum Cimone in Cyprum nauigarunt: illi etiam qui Olympiodorum secuti, tredecim non amplius viri, *Macedonum* præsidium eiecerunt. Ferunt Athenienses Romanis aliquando se finitimum quoddam bellum gerentibus auxilia non sanè magna misisse: triremes etiam quinque Atticas nauali prelio cõtra Carthaginienses interfuisse. sua igitur ijs etiã militibus sunt monimẽta. Tolmidæ verò, & militũ eius res gestas, quoq; modo interierint, superius exposuimus: eorum etiam, si quis fortè id nosse aueat, in eadem via sepulcra sunt. Siti præterea illic sunt, quorũ magna extitit Cimone duce bellicæ virtutis & perillustris gloria. eodem enim die hostes ad Eurymedontem terrestri prelio naualiq; superarunt. Conon exinde, & Timotheus ibidẽ sepulti: qui post Miltiadem & Cimonem primi, pater & filius, res magnas & præclaras gesserunt. Conditi ibi etiam sunt Zeno Mnaseæ filius, Chrysippus Solensis, Nicias Nicomedis filius, in pingendis animalibus ætatis suæ longè præstantissimus: Harmodius & Aristogiton, qui Pisistrati filium Hipparchum occiderunt. Oratorès verò Ephialtes, qui Areopagi instituta, vt qui maximè, peruertit: Lycurgus Lycophronis filius, [1] qui talentorum sex millia, & amplius quingenta, plus quàm Pericles Xanthippi filius coëgerat, in ærarium intulit: idemq; ad Mineruæ pompas ornamenta multa, & aureas victorias comparauit, ac virginibus centum mundum dedit. Ad belli autem vsus scutorum & iaculorum numerum auxit: *classem suppleuit, vt* quadringentæ triremes ad nauales pugnas deduci possent. Inter opera verò quæ exædificauit, theatrum est, quod cùm alij inchoatum reliquissent, ipse absoluit: ac dum reipub. præesset, [2] nauale in Piræeo; & eo in loco quod Lycium dicitur, gymnasium erexit. Ac opera quidem ex auro & argento, *quæ ille dedicarat*, Lachares tyrannus sustulit: ædificia permanent. In primo Academiæ aditu, Amoris est ara, cum inscriptione, Charmum Atheniensium primùm Amori dedicasse. Eam enim aram quæ intra vrbem est, quam appellant Anterotis, inquilinorum donum fuisse dicunt, ac dedicationis huiusmodi causam extitisse: Meles Atheniensis amatorem suum Timagoram inquilinum hominem fastidiens, *per contemptum*, vt de summo saxo se abijceret, iussit. [3] Timagoras, qui semper omnia quæ puer imperaret facienda putasset, animam etiam ipsam facilè profudit: vnde enim iussus erat, *impigrè* se præcipitem dedit. Meletem verò re cognita *suæ in illum acerbitatis* adeò pœnituit, vt ex eodem seipsum etiam saxo deiecerit. Ex eo *tam atroci rei euentu* ab inquilinis, vt *in eo ipso loco* Anteros genius, Timagoræ Amoris vindex, coleretur, institutum. In Academia Promethei ara est; à qua homines in vrbem accensas lampades præferentes decurrunt. in eo enim certamen est, vt in cursu accensæ conseruentur. cuius enim fax extincta fuerit, is victoria successori cedit: eademque ratione ille tertio. Quòd si nulli ardentem perferre licitum fuerit, palma in medio relinquitur. *In eadem Academia* Musarum sunt & Mercurij aræ; interius Mineruæ, sua etiam Herculi. Olea inter hæc spectatur, quæ secunda fertur *è terra* prodijsse. Non longè ab Academia Platonis est monimentum, cuius in Philosophiæ studio præstantiam diuinitus significatam tradunt. Socratem enim ea nocte, quam dies ille est consecutus, quo se Plato in eius disciplinam tradidit, vidisse per quietem cygnum sibi in sinum aduolasse. Cygnum autem canoram maximè auem esse vulgò creditur. Cygnum enim Ligurum (qui in Gallia Transpadana sunt) regem, Musicæ laude clarum fuisse memorãt: eumq; cùm decessisset, ab Apolline in sui nominis auem mutatum. Ego verò apud Ligures regnasse in Musicis solertem hominem, vt credam facilè adduci possum: sed hominem in auem mutatũ, minimè fide dignũ videri potest. In hac agri parte Timonis » eminet turris, illius nempe, qui solus nouit, felicitatis cõpotem esse nõ posse, qui hominum » aliorũ cõsuetudinem nõ defugisset. Ostenditur etiã locus quem Equestrem collẽ appellant:

lant: in quam Atticæ partem OEdipum primùm venisse ferunt, qui de eo diuersa ab Homeri carminibus memoriæ prodiderunt. Ibi & equestris Neptuni, & equestris Mineruæ aras; ac Pirithoi, Thesei, OEdipi, Adrasti, videas heroica monimenta. Neptuni lucum ac templum Antigonus incendit, [1] quo tempore cum exercitu in Atticam inuadens, alias etiã eius partes magnis affecit calamitatibus. Paruæ Atticæ curię, quæ passim, vti sors tulit, incoluntur, hæc nobis quæ litteris mandemus præbent. Apud Halimusios Cereris Legiferæ, & Proserpinæ fanum est. In Zostere prope mare, Mineruæ, Apollinis, Dianæ, & Latonæ templa sunt: ac Latonam quidem hîc peperisse negant. [2] sed cùm non longè pariundi tempus abesset, zonam soluisse dicunt: inde loco nomen inditum. Prospaltij & ipsi Cereris & Proserpinæ ædem habẽt: Anagyrasij, Matris Deûm delubrum. Apud Cephalenses, Castores præcipua quadam coluntur religione: Magni enim Dij ab ijs appellantur. In Prasiensibus Apollinis est templũ, quò Hyperboreorum primitias mitti tradunt. eas enim Hyperborei Arimaspis committunt, Arimaspi Issedonibus: ab ijs acceptas Scythæ Sinopen, inde ad Prasienses Græci deportant: eas deinde Delon Athenienses mittunt. Absconditæ illæ quidem in triticea stipula sunt, neq; eas cuiquam fas est intueri. Apud eosdem Prasienses Erysichthonis monimentum est, qui cùm è Delo, quò cum sacris iuerat, domum reueheretur, in ipso nauigationis cursu è vita decessit. Cranaum verò Atheniensium regem ab Amphictyone genero regno pulsum, antè diximus. confugientem illum quidem cum suis copijs ad Lamprenses, diem suum obisse, & eodem in loco sepultum tradunt. Cranai certè monimentũ in Lamprensibus etiamnũ extat. Ionis quoq; Xuthi filij (in Attica enim is habitauit, & in bello aduersus Eleusinios Atheniensium dux fuit) in ea Atticæ curia cui Potami nomen, tumulus est. Et hæc quidem *apud incolas* vulgata. Phlyenses verò Apollinis Dionysodoti & Dianæ Luciferæ aras ostendunt, Bacchi Floridi, Ismenidum Nympharum, & Telluris, quam Magnam deam appellant. In altero verò templo, Cereris Anesidoræ, Iouis Ctesij, Mineruæ Tithrones, & Proserpinę Primigeniæ, & dearũ quas nuncupant Seueras. Myrrhinunte Colænidis est signum. Athmonenses Amarysiam Dianam colunt: de qua percunctatus, neminem nancisci potui qui liquidam eius nominis causam explicaret. Quantum verò ipse coniectura assequor, Amarynthus Eubœæ oppidum est: ibi Amarysia Diana colitur: & ipsi etiam Athenienses Amarysiæ Dianæ festum diem agitant nihilo quàm Eubœenses minore celebritate. Inde igitur ad Athmonenses nomen manasse crediderim. Colænidem verò quæ Myrrhinunte est, à Colæno dictam existimo. Diximus autem & alibi, ex Atticæ curijs multos esse, qui Athenis ante Cecropem regnatum affirment. Colænus itaque, vt Myrrhinusij credi volunt, ante Cecropem in Attica rex fuit. 31
Est & Acharnæ Atticæ curia. hi Agyieum Apollinem, & Herculem venerantur: & ijdem Mineruæ Sospitæ aram habent. Equestrẽ quoque Mineruam, & Canentem cognomine Bacchum vocant: eundem etiam deum Hedereũ. eo enim primùm in loco hederæ plantam visam tradunt. Montes in Attica sunt, Pentelicus, vbi lapicidinæ: Parnes, qui aprorum & vrsorum *luculentam* venatoribus copiam præbet: Hymettus pastiones habet apibus omnium aptissimas, quæq; solis cedunt Halizonum pascuis. Apud Halizones certè adeò mansuetæ sunt apes, vt cum hominibus vnà pabulatum exeant, ac liberè vagentur, quippe quæ aluearibus nullis contineantur: passim verò opus faciunt, illudque ita concretum, vt mel à cera nequeas seiungere. Hæc quidem ita se habent. Deorum verò signa in Atticæ montibus hæc sunt: In Pentelico, Mineruæ: in Hymetto, Hymettij Iouis statua est; Pluuij etiã Iouis, & Apollinis Præsagi aræ: in Parnethe Parnethius Iupiter ex ære, & Semalei Iouis ara. Est item ara ibidẽ alia: ad quam Ioui, quem modò Pluuiũ, modò Innoxium appellant, rem diuinam faciunt. Anchesmus etiã mons est non sanè magnus, & *in eo* Iouis Anchesmij signum. Sed antequam ad insulas stylum cõuertam, quæ ad Atticę curias pertinent, accuratius persequar. Marathon curia pari spatio ab Athenis abest, & Carysto Eubœæ oppido. Ad hanc *olim* Atticæ partem Persæ primùm appulerunt: ac prelio fusi, non paucas in ipsa fuga naues amiserunt. In *huius regionis* campis tumulus est Atheniensium qui in pugna ceciderunt: & ex eo pilæ eminent, in quibus cæsorum nomina & tribus inscriptæ sunt. Est & alter, Platæensibus Bœotis *structus*, & seruis. tunc enim primùm serui stipendia fecerunt. Seorsum verò monimentum est Miltiadis Cimonis filij: cuius virtuti cùm non satis secunda fortuna, dum Paron obsideret, respondisset, non ita multo pòst quàm populi inuidia damnatus est, è vita decessit. In his campis audiuntur singulis nocti-

bus equorum hinnitus, & pugnantiũ etiam virorum species cernuntur. atq; hæc quidem qui de industria auditum spectatúmve venerint, malè multati abeunt: ijs verò qui fortuitò id animaduerterint, ex ira manium nihil omnino triste accidit. Honorem Marathonij præ cunctis, ijs habent qui in pugna occubuerunt, heroasq; eos appellant: multò verò maximum Marathoni, à quo est curiæ nomen: & post eum Herculi, cuius sacra se primos instituisse dictitant. Accidit autem vt in ea pugna (vt illi memorant) vir quidam specie atque habitu agresti opem tulerit: qui cùm ex Barbaris quãplurimos aratro interemisset, repentè euanuit: neq; verò quærentibus quisnam ille fuisset Atheniensibus, aliud respõdit oraculum, quàm vt Echetlæum heroa colerent. E candido verò lapide eo in loco trophæum erexerunt. Ac Persæ quidẽ *in pugna cæsi* vt humarentur, se curasse dicunt Athenienses: quòd semper pium esse existimarint mortuos terræ mandare. verùm ego neq; tumulum, neque aggerem vllum, nec aliud sepulturæ vestigiũ offendi. eos itaq; suspicari possum in foueam quampiam, vt fors tulit, abiectos. In Marathone Macaria fons est, de quo hæc memoriæ prodita sunt: Herculem, cùm è Tirynthe Eurystheum fugeret, ad Cëycem Trachiniorum regem, amicum sibi hominem, venisse: cúmq; ex hominum cõsortio excessisset Hercules, Eurystheum eius sibi liberos tradi postulasse: Trachinium verò, *cùm* propter opum tenuitatem *bellum sustinere se posse diffideret*, Athenas eos ad Theseũ misisse, à quo pueros defendi posse speraret. Cùm igitur ij supplicum habitu venissent, Peloponnesios ferunt, quòd Theseus petenti Eurystheo pueros dedere *constantissimè* recusasset, Atheniensibus tunc primũ bellum intulisse: oraculũ monuisse, victoriã in spe fore, si se vnus ex Herculis liberis vltro deuouisset: ibi Macariam Herculis ex Deianira filiam, cùm sibi mortem cõsciuisset, & victoriæ cõpotes Athenienses fecisse, & fonti nomen dedisse. Est etiam in Marathone lacus, magna ex parte cœnosus: in quem per viarum errorem fugientes Persas irruisse, & quamplurimos in ipsa fugæ trepidatione cæsos dicunt. Supra eum lacum lapidea præsepia Artaphernis equorum sunt, & in saxo tabernaculi vestigia. E lacu amnis effluit; ad cuius caput, aquæ pecori aptissimæ sunt: non longè verò à mari, salsæ, & marinis piscibus re-
32 fertissimæ. Modico à *Marathonijs* campis interuallo mons est Panis: in quo hæc sunt quæ spectentur dignissima: Specus, cuius est ingressus perangustus: vbi verò penetraris, & cellas videas, & lauacra; caprarum etiam stabulum, quod Panos appellant: tum saxa, caprarum propémodum forma. A Marathone non multum abest Brauron: quò Iphigeniam Agamemnonis filiam cum Taurica Diana primùm appulisse; eáq; ibi relicta, Athenas, & deinde Argos venisse perhibent. Eo quidem in loco vetus est Dianæ signum. Qui verò è Barbaris populis Tauricæ Dianæ signum habeant, sententiam ea de re meam in alia historiæ parte exponam. A Marathone stadia LX Oropum versus per litus progressis Rhamnùs occurrit: [1] vbi & hominum sunt ædes, & Nemesis deæ fanum. Hæc se deorum vna maximè insolentioribus hominibus implacabilem præbet: & eius in primis ira Barbaros ad Marathonem afflictos putant. cùm enim illi Atheniensiũ opes contemnerent, Parium marmor, ac si hostem iam vicissent, trophæi erigendi causa *in hæc loca* deportandum curarant. ex eo Phidias Nemesis signum fecit: in cuius capite corona ceruos habet, & Victoriæ sigilla. ipsa, læua [2] fraxini ramum, dextera phialam tenet. In phiala Æthiopes cælati sunt: de quibus neq; quid ipse conijciam habeo, neq; eorum tamen qui se rem intelligere profitentur, opinioni assentior: Æthiopes in phiala factos ad Oceanum amnem significandũ: ad ipsum enim Æthiopas accolere, & eundem Nemesis patrem esse. Nam ad Oceanum, non sanè flumen, sed extremum mare, quò nauibus scilicet peruadi possit, accolunt Hispani, & Galli: & in eo Britannia insula est. supra Syenen ad mare Rubrum extremi habitãt Ichthyophagi: à quibus sinus is quem circumquaq; tenent, Ichthyophagus appellatur. Hominum verò iustissimi Meroen, & campos qui Æthiopici vocantur, incolunt. Mensam hi Solis ostentant. Sed neque mare, neque flumen omnino aliud quàm Nilum habent. Sunt & alij Mauris finitimi Æthiopes, ad Nasamõnas vsque pertinentes. Nasamones quidem ipsi, quos Atlantas Herodotus esse existimauit, qui orbis terræ spatia nosse profitentur, Loxitas appellant qui in extremis Libyæ finibus Atlantem accolunt: serunt autem omnino nihil, sed agrestium tantùm vitium fructu aluntur. Verùm neq; hi Æthiopes, neque Nasamones vllos habent amnes. quæ enim ab Atlante aqua defluit, etsi in alueos tris discedit, nullus tamen ex hisce in modum iusti fluminis crescit. quicquid enim

aquæ

aquæ extitit, statim arena absorbet. Ex quo facilè intelligi potest, non amnis, sed Oceani maris Æthiopes accolas esse. Et aqua quidem quę ex Atlante descendit, turbulenta est; circaq; eius fontes crocodili gignuntur nihilo cubitalibus minores: qui vbi propius homines accedere senserint, in fontem se demergunt. quæ res effecit, vt nonnulli suspicarentur, ab hac ipsa aqua è medijs arenis emergente, Nilum Ægyptijs oriri. Atlas mons adeò celsus est, vt vertice cœlum tangere dicatur: inaccessus ille quidem, viam vndiq; aquis & arborum crebritate intercludente. Ab ea itaq; duntaxat parte quæ Nasamonas spectat, cognoscitur. ad maritimam enim eius oram neminem adhuc nauibus accessisse comperimus. Sed vt vnde digressa est, redeat oratio, Nemesis neque hoc, neque aliud vetus signum, alas habet. Apud Smyrnæos, quæ maxima cum religione coluntur *eius deæ* signa, alas habere postea animaduerti. cuius rei eam esse causam suspicor, quòd cùm eius numen ad amatores maximè pertineat, idcirco ei vt Cupidini alas addunt. Sed ea iam quæ in signi basi sunt, exponam, si vnum prius, quo res tota clarior fiat, explicauero. Helenæ matrem fuisse Nemesim Græci dicunt, Ledam verò nutricem. nam patrem omnes Iouem, non Tyndarum perhibent. Quæ cùm Phidias nosset, Ledam ea specie fecit, vt Helenam ad Nemesim adducere videatur. Addidit Tyndarum & filios: hominem præterea cum equo assistentem, quem Equitē appellant. Adsunt Agamemnon, Menelaus, & Pyrrhus Achillis filius, quòd ei primùm Hermione Helenæ filia desponsa fuit. Orestes verò ob impium in matrem facinus præteritus est: quem tamēn Hermione nunquam deseruit, cùm filium etiam ei pe- 33 perisset. In basi deinceps est quem Epochum dicunt, & alter item adolescens: de quibus aliud accepi nihil, nisi eos OEnoës fratres fuisse, à qua est curiæ nomen. Oropium [illegible]tem agrum, qui medius est inter Atticam & Tanagræos, olim tenebant Bœoti: ætate nostra in Atheniensium potestate est. Nam cùm diu Athenienses de eo dimicassent, non antè potiti sunt, quàm eum à Philippo, cùm Thebas ille expugnasset, acceperunt. Vrbs quidem ipsa, cui Oropus nomen, ad mare sita est; nihil verò historia dignū præ se fert. *Longè* ab ea, circiter XII stadia, Amphiarai templum est, quo scilicet loco Thebis fugientem cum curru absorptum terræ hiatu ferunt. Sunt qui id accidisse dicant in via qua Thebis Chalcidem iter est, qui locus Harma nunc etiam *(id est carrus)* dicitur. In deorum verò numerum Amphiaraum primi omnium Oropij retulerūt, quos reliqui Græci secuti sunt. Possum etiam alios recēsere, quibus, cùm homines antè fuissent, Græci diuinos honores *post mortem* habuerunt, quibusq; etiam vrbes dedicatæ fuerunt: *vt* Eleûs in Cherronneso, Protesilao: in Bœotia, Lebadêa Trophonio: apud Oropios templum Amphiarao, & eidem è candido lapide signum. Ara quidem eius in parteis distributa est *quinq;*. earum vna Herculi, Ioui, Apollini Pæonio: altera heroibus, eorumq; vxoribus: Vestæ tertia, Mercurio, Amphiarao, & Amphilochi filijs: (nam Alcmæon propter Eriphyles cædem, in nullam aut Amphiarai, aut Amphilochi honorū partem receptus est) at quarta aræ pars Veneri, Panaceæ, Iasoni, Hygiæ, Mineruæ Pæoniæ: quinta nymphis, Pani, Acheloo & Cephiso amnibus sacra est. Amphilocho in ipsa vrbe apud Athenienses ara sua est: in Cilicię verò vrbe Mallo eiusdem oraculum: quod omnium est, quæ ætate mea extant, minimè fallax. Est etiam apud Oropios fons templo proximus, quem Amphiarai nuncupant: ad quem neq; diuinam rem faciunt, neque aut ad lustrandum, aut ad manus lauandas, aqua ea vti fas putant: *solùm*, qui morbo oraculi monitu leuati fuerint, signatum aurum argentúmve more maiorū in fontem abijciunt. hinc enim iam deum Amphiaraum ascendisse tradunt. Iophon autē Gnosius, qui vatū oracula heroicis versibus exposuit, Amphiaraum *consulentibus* Argiuis cùm Thebas profecturi essent, his versibus respondisse, memoriæ prodidit. *Desunt hi versus.* Sed nimirum quod vulgi opinione receptum est, peruicaciter defenditur. Pręter eos enim quos Apollinis afflatu futura prædixisse antiquitas testata est, nemo omnino fatidicus fuit. nam reliqui aut somniorum interpretes fuere, aut auium volatus & exta inspiciendi peritiam profitebantur. *Quo fit, vt* Amphiaraum coniectandis somnijs in primis solertem fuisse suspicer. constat enim illum, somniorum diuinatione tradita, tum demum in deorum numerum relatum. Consulendi quidem causa qui accedunt, lustrantur omnes. Pro piaculo res diuina est: quam cùm Amphiarao ipsi faciunt, tum cæteris quorū in eadem ara inscripta sunt nomina. Deinde arietem ei immolant; cuius substrata pelle, dormientes nocturna visa expectant. Insulæ terræ Atticæ non longè ab ipso litore distant. Earū vna Patrocli dicitur: de qua, *quæ historia digna visa fuerunt*, antè commemorauimus. Altera supra Su-

nium eſt, ad læuam in Atticam nauigantibus: ad quam poſt Ilij euerſionem Helenam appuliſſe ferũt,& idcirco Helenen appellatam. Salamis è regione Eleuſinis ſita, ad Megarici etiam agri fines pertinet. huic à Salamine Aſopi matre nomen inditum tradunt: Æginetas poſtea in eam a Telamone deductos: traditam poſtea Athenienſibus à Phylæo, Euryſacis filio, Aiacis nepote, cùm ab ipſis fuiſſet ciuitate donatus. Salaminios verò multis pòſt annis Athenienſes eo nomine damnatos, [1] quòd diſſimulanter malè rem geri concupiſſent, dum bellum cum Caſſandro gereretur, & in Caſſandrum ac Macedonas propenſo animo fuiſſent, vrbe deleta, è ſuis ſedibus eiecerunt. Aſcetaden etiam, qui prætor inſulam obtinuerat, capitis damnarunt, ac ſibi iureiurando eius proditionis memoriam ſempiternam ſanxerunt. Spectantur hac etiamnum ætate fori ruinæ, & *inter eas* Aiacis templum cum ſtatua ex ebeno. Decreti quidẽ Aiaci & Euryſaci eius filio ab Athenienſibus honores adhuc manent: & Euryſacis etiam Athenis Ara eſt. Oſtenditur Salamine non longè à por-
34 tu ſaxum, ſuper quo Telamonem conſediſſe aiunt, cùm nauem, qua Aulidem filij ad Græcorum claſſem vecti ſunt, oculis proſequeretur. Tradunt incolæ, poſt Aiacis interitum, apud ſe primùm florem enatum, candidum, rubentem modicè, lilio cùm cæteris partibus tum folijs minorem, inſcriptum verò iiſdem quibus hyacinthum literis. Audiui quidem quæ Æolenſes, qui Ilium poſt *eius euerſionem* tenuerant, de armorum iudicio produnt, *atque illud in primis*: poſt Vlyſſis naufragium arma, *de quibus certamen fuerat*, ad Aiacis ſepulcrum *tempeſtate* delata. De Aiacis verò magnitudine narrauit mihi Myſus quidam, ſepulcrum eius, qua parte ad litus conuerſum eſt, maris alluuione multò aditu facilius effectum. Inde verò aiebat, de Aiacis magnitudine me coniecturam capere poſſe, quòd genuum vertebræ, quas molas medici appellant, diſci inſtar eſſent eius, quo athletæ ij qui ſunt Quinquertiones appellati vtuntur. Equidem [2] Gallorum qui in extremis *orbis terræ* partibus habitant, finitimi deſertis præ nimio frigore regionibus, quos Cebarenſes nominant, nihil ſum magnitudinem admiratus. neq; enim apud eos cadauera videas maiora ijs quæ oſtendunt Ægyptij. Quæ verò *in hoc genere maximè* admiratione digna mihi viſa ſunt, ea commemorare non grauabor. Apud Magneſios qui ad Lethæum ſunt, quidam fuit Protophanes, qui de pancratio & lucta eadem die in Olympia victor eſt renunciatus. in huius ſepulcrum aliquando latrones prædæ ſpe ducti penetrarunt: poſt illos alij *multi*, vt cadauer *duntaxat* ſpectarent. eius certè coſtæ, non *ita vt cæterorum hominum*, diſcretæ fuerunt: ſed pro illis continens *os* habuit ab humeris ad eas coſtas quas medici nothas nuncupant. Apud Mileſios verò ante ipſam vrbẽ eſt Lade inſula. ea rurſus in *duas* paruas ſcinditur inſulas. earum alteram Aſterij dicunt, quòd fuerit in ea ſepultus Aſterius Anactis filius. (Anactem Terræ filium fuiſſe tradunt) cadauer eius nihilo eſt decem cubitis breuius. Quod verò mihi *magnæ* fuit admirationi, in ſuperiori Lydia non magna vrbs eſt, *quæ* Temeni porta *dicitur*. ibi [3] ambeſo tempeſtatibus ſepulcro, oſſa detecta ſunt, quæ niſi humanorum oſſium figuram retinuiſſent, propter magnitudinem nemo ea hominis fuiſſe, vt crederet, adduci facilè potuiſſet. In vulgus repentè ſermo manauit, Geryonæ illud cadauer eſſe Chryſaoris filij: ſoliumque eius fuiſſe, quod [4] in montis fragmento exciſum cernebatur. Torrentem verò *qui proximè allabitur*, Oceanum appellari aiebant: addebant etiam, agricolas boum cornua ſæpe inter arandum eruiſſe, quòd ſcilicet Geryonem eximia ſpecie boues aluiſſe fama vulgaſſet. Quorum opinioni cùm ego neutiquam aſſentirer, Gadibus habitaſſe Geryonem dicebam, neque vllum eius monimentum extare, arborem tantùm oſtendi, cuius admodum eſſet varia ſpecies. Ibi è Lydis antiquitatis periti homines, quæ vero propiora ſunt, diſſeruerunt: Hylli cadauer illud eſſe: fuiſſe verò Hyllum Terræ filium, à quo regionis fluuius nomen acceperit: & Herculem propter Omphales conſuetudinem filium de fluminis nomine appellaſſe. Salamine (vt vnde fueram digreſſus redeam) Dianæ templum eſt, & trophæum, in memoriam eius victoriæ, cuius Themiſtocles Neoclis filius Græcis omnibus autor fuit. Erectum Cychreo etiam templum. commiſſo enim cum Perſis prelio, draconem inter naues conſpectum memorant: de quo *ſciſcitantibus* Athenienſibus, Cychreum fuiſſe heroa Apollinem reſpondiſſe. Ante Salaminem inſula eſt, cui Pſyttalia nomen. in eam ex Perſarum exercitu quadringentos deſcendiſſe proditum eſt. Deleta verò Xerxis claſſe, cùm eòdem Græci tranſmiſiſſent, etiam hos ad internicionem cæſos. Signum in inſula nullum quidem extat, arte expolitum: Panos tãtùm quædã rudia ſunt. Quà Eleuſinẽ Athenis iter eſt, per eam viã quam ſacram

appel-

appellant, Anthemocriti monimentum conſpicitur: quem *violato iure gentium*, per ſummum nefas Megarenſes occidere, cùm fetialis edictum miſſus fuiſſet, ne *ſacram* illi terram colerent. ſed *inexpiabiles* in hunc vſque diem læſi numinis pœnas dederunt. ſolos enim ex omnibus Græcis, ne Adrianus quidem Imperator ſubleuauit. Poſt Anthemocriti cippum, Moloſſi tumulus eſt: cui imperium Athenienſes decreuere, cùm in Eubœam Plutarcho auxilia mittenda cenſuerunt. Vicus propè eſt, cui Scirum nomen. Appellationis huiuſmodi cauſa prodita eſt. Dum Eleuſinij bellum cum Erechtheo gererent, vate vſi ſunt Dodonæo, cui Sciro nomen. is Sciradis Mineruæ vetuſtum templum in Phalero dedicauit, cumq; in pugna cecidiſſet, ſepultus eſt non longè à torrenti amne. locus itaque & amnis ab 35 heroë nomen habent. Propè viſitur Cephiſodori monumentum: qui cùm populo præeſſet, Philippo Demetrij filio Macedonum regi vehementer reſtitit: & cum Athenienſibus Myſorum regem Attalum, & Ægyptiorum Ptolemæum, ex liberis verò gentibus Ætolos, ac inſularum incolas Rhodios & Cretenſes, amicitia & ſocietate coniunxit. Verùm cùm è Myſia, Ægypto, & Creta plerumq; ſerius auxilia mitterentur, ac Rhodij, qui alias quàm nauales copias non haberent, contra grauem Macedonum armaturam paruo omnino eſſent præſidio futuri, cum parua ſuorum manu in Italiam veniens, à Romanis auxilia impetrauit. Ij verò exercitu & imperatore miſſo Macedonum vires adeò fregerunt, vt non multò pòſt Perſeum Philippi filium non regno tantùm eiecerint, ſed captiuū etiam Romam pertraxerint. Fuit Philippus Demetrij filius: qui Demetrius primus ex hac familia (quẽadmodum antè expoſuimus) Alexādro Caſſandri filio interfecto, Macedoniæ regnū obtinuit. Secundùm Cephiſodori, [1] Heliodori Alienſis ſepulcrum eſt: cuius pictā imaginē & in magno Mineruæ tēplo videas. Sepultus ibidē eſt Themiſtocles Poliarchi filius, Themiſtoclis eius pronepos qui nauale prelium cum Xerxe cōmiſit. Huius quidē poſteros, præter Aceſtium, cōmemorare neceſſe nihil habeo. Hæc Xenoclis, Sophoclis filij, Leōtis nepotis, filia fuit, ac viuens ſuos omnes à Leonte proauo Daduchos vidit: *æquales* etiā eodem ſacerdotio honeſtatos, Sophoclem fratrē, Themiſtoclem virū, & eo mortuo Theophraſtū filiū. atque illa quidem eiuſmodi fortuna vſa eſt. Longius progreſſis Lacij herois lucus in conſpectu eſt, & Lacidarum ab eo nominata curia. Nicoclis etiam Tarētini monimentū, cuius ſupra omnes ferè citharœdos celebre nomen fuit. Eſt eodem in loco ara Zephyro erecta, Cereri & Proſerpinæ templa: quibus cum Minerua & Neptuno communes honores habētur. In hac ipſa regione à Phytalo aiūt Cererem hoſpitio acceptam, eiq; fici ſtirpe donata gratiam relatam. Id verſus teſtantur in Phytali ſepulcro inciſi:

Hic Cererem tectis Phytalus ſuſceperat heros,
Cui primùm ſacri largita eſt ſemina pomi,
Quam mortale genus ficum vocat. illius ergò
Muneris, æterno hîc Phytali gens floret honore.

Priuſquam Cephiſſum amnem tranſeas, Theodori monimentum eſt, [2] cui de Tragœdis primas ætas ſua detulit. Iuxta fluuium ſimulacra *duo* ſunt, alterum Mneſimaches; alterum filij, Cephiſſo crinem ſuum detondentis. Fuiſſe verò patriū Grçcis omnibus crinem fluminibus tondere, ex iis Homeri verſibus cōiicias, in quibus eſt, Peleum Sperchio pro felici Achillis à Troia reditu, crinem vouiſſe. Trās Cephiſſum Placidi Iouis *(Milichiū nuncupant)* vetus ara eſt: ad quam Theſeus à Phytali poſteris de cæde purgatus dicitur, cùm & alios latrones, & Sinin à Pittheo *materno auo* ſibi propinquū occidiſſet. Sepulcra ibidē ſunt Theodectis Phaſelitæ, & Mneſithei, quem medendi arte claruiſſe accepimus, ac ſigna multa dedicaſſe, atque ex iis Iaccho vnum. In ipſa via ædes non magna viſitur: Cyamitæ templum *(ac ſi Fabarij dixeris)* appellant. compertum autem non habeo, fabarúmne hic ſationem primus docuerit, [3] an verò heroum alicui ſit id nominis tributum. neque enim fabarum inuentum Cereri adſcribere poſſunt. nam qui vel initiis quæ Eleuſine fiunt, interfuerint, vel ea quæ Orphica appellantur, legerint, facilè id quod dico intelligent. Monimenta *eo quidem in loco duo*, & magnitudine & operis magnificentia præſtant: alterum eſt Rhodij cuiuſdam viri, qui ſe Athenas contulit: alterū Harpalus Macedo excitauit, is nempe qui Alexandrum fugiens ex Aſia in Europam claſſe traiecit; cumq; Athenas veniſſet, ab Athenienſibus captus, corruptis cùm aliis, tum ipſius Alexandri amicis, periculum effugit. Sed is an- 36 tè Pythionicen vxorem duxerat, cuius neque genus, neque patriam noui: tantùm ſcio Athenis eam & Corinthi corpus vulgaſſe. Eam verò tam perditè amauit Harpalus, vt mor-

tuæ monimentum posuerit, omnium, quæ in Græcia sunt, veterum operum, quod spectetur dignissimum. Templum etiam ibi spectes, in quo Cereris, Proserpinæ, Mineruæ, & Apollinis signa sunt. Ab initio fuit ædes vni Apollini dicata. Cephalum enim aiunt Deïonei filium [1] cum Amphitryone primùm ad Teleboas, in eam insulam quæ de ipsius nomine Cephalenia dicta est, profectum. nam Thebas antè Athenis, ob Procridis vxoris cædem exul, migrarat. Eius Cephali posteros, decem iam exactis ætatibus, Chalcinum & Dætum, cùm Delphos nauigassent, ac deum de reditu in antiquam patriam consuluissent, responsum accepisse, vt in Atticā reuersi, quo in loco humi currentem triremem vidissent, ibi Apollini rem diuinam facerent. Cùm itaq; ad montem quem Pœcilum appellāt, appropinquassent, draconē offendisse celeri se lapsu in latebras demittentem: ibi eos rem diuinam Apollini fecisse, ac mox ab Atheniensibus in ciuitatem receptos. Post hoc templum Veneris ædes est: cuius in fronte paries extructus est è rudi lapide, opere tamen insigni. Iam aluei qui Rheti appellantur, solo cursu fluminibus similes sunt. nam eorū aqua maris saporem refert. quæ res alicui fortasse persuaserit, [2] è Chalcidico eos Euripo per continentem terram fastigio in mare defluere. Rhetos quidem Cereri ac Proserpinæ sacros esse tradunt: neq; eos qui in illis nascuntur pisces, cuiquam licet præterquam sacerdotibus capere. Atq; hi quidē veteres Eleusinij sunt & Attici agri fines, vti accepi. Agrum verò qui trans Rhetos est, tenuisse dicitur Crocon; & locus ille Croconis nunc etiam Regia appellatur. Cum hoc Crocone Celei filiam Sæsaram nuptā fuisse Athenienses memorant. neq; tamen hæc omnium, sed eorum tantùm qui è Scambonidarum curia sunt, opinio est. Croconis certè sepulcrum inuenire nunquam potui. Eumolpi verò tumulum & Eleusinij & Athenienses agnoscūt. Venisse Eumolpū istum è Thracia, filiumq; Neptuni & Chiones fuisse traditum est: Chionen verò Boreæ ex Orithyia genitā. de illius sanè parentibus nihil omnino Homerus prodidit: in quadam tantùm versuū suorum parte, animi præstantem appellat Eumolpū. Enimuero commissa inter Eleusinios & Athenienses pugna, hinc Erechtheus rex, illinc Eumolpi filius Immaradus ceciderunt. Arma inde his conditionibus posita, vt Eleusinij se, suaq; cætera omnia, in Atheniensiū potestatem traderent, initia ipsi tanquam propria retinerent; ac vt Cereri & Proserpinæ Eumolpus & Celei filiæ sacra facerent. Eas iisdem nominibus Pamphus & Homerus appellant, Diogeneā, Pammeropen, Sæsaram. Ex Eumolpi verò filijs natu minimus Ceryx, patri superstes fuit: quem tamen Præconum natio, *qui suam ei originem referunt*, ex Aglauro Cecropis filia & Mercurio, nō Eumolpo, procreatū dicunt. Est *eodem in loco* heroicum Hippothoontis monimentū, à quo tribus nomen habet: atq; illi proximū Zarecis, quē tradunt Musicā apud Apollinem didicisse: ego verò Atticæ inquilinū fuisse, patria Lacedæmoniū, & ab eo maritimam Laconiæ vrbem Zaraca appellatā existimo. Quòd si quis fuit Atticæ indigena Zarex, de eo quod dicā planè nihil habeo. Cephissus verò amnis per Eleusinium agrū cursu multò quàm quouis alio in loco concitatiore deferur. Propè locus est cui Caprifico nomen: vnde Orcum rapta Proserpina descendisse fama vulgauit. Ad hunc Cephissi alueum Theseus latronem Polypemonem, Procrusten cognomine, occîdit. Apud Eleusinios Triptolemi ædes est, Propylææ Dianæ, & Neptuni patris: Puteus, quē Callichorū appellant, vbi primùm chorum Eleusiniorū fœminæ instituerūt, & deam cantu veneratę sunt. In campis verò quos Rharios vocant, frugū primùm iacta semina adoleuisse ferunt: in cuius rei memoriā, hordeum ex eo ipso solo demessum, in sacris ad molas & liba adhibent. Ostenditur ibidē area, quæ Triptolemi dicitur, & ei dedicata ara. At quæ intra sacrum parietē seruantur, scribere somnio prohibemur. ijs enim qui initiati non fuerint, nō tantùm eorū aspectu interdictū est, verumetiā ne percontari quidem aut audire fas quicquam est. Eleusinem verò heroëm, vnde oppidum nomen habet, nonnulli Mercurio & Daira Oceani filia genitum putant.

37 Alij Ogygi fuisse filium fabulati sunt. nam prisci Eleusinij cùm ad nullam ferè ætatem hominum origines suas habeant referre, multis cùm alia fingendi, tum quæ de heroum familijs prodita sunt, locum dedere. Quà ab Eleusine in Bœotiam iter est, Atheniensibus Platæensis ager finitimus est: Atticam tamen olim & Bœotiam Eleutherenses dirimebant. Sed posteaquā Eleutherenses in Atheniensium potestatem venerunt, Cithæron mons finis vtriusq; regionis haberi cœptus est. Attico verò nomini non illi quidem bello subacti se adiunxerūt, sed quòd eam in primis reip. formam, qua Athenienses vtebantur, expetiuerunt, quodq; capitali in Thebanos odio semper laborarunt. In ijsdē campis Liberi Patris templum

plum est: atq; inde est Athenas olim signū eius deportatū. nam quod Eleutheris hac etiam ætate extat, ad illius fuit similitudinē factum. Non procul specus abest, modica quidem magnitudine: fons proximus frigidæ aquæ. In eo specu Antiopen narrant, quos pepererat geminos exposuisse: pastorémq; sublatos pueros fascijs exemptos illis aquis lauisse. Eleutherarū cùm muri, tum ædium etiā vestigia remanent. ea res planū facit, oppidū ipsum non multum supra campos Citheronem versus fuisse. Altera ab Eleusine via Megara ducit: per eam qui ingrediuntur, puteū offendunt, cui nomē Florido. super eo Pamphus versibus mandauit, Cererem post raptum Proserpinæ, anus facie sumpta consedisse: atq; inde illam Celei filias, quòd nempe Argiuam esse anum putassent, ad matrem deduxisse: Meganiram verò ei filium educandū tradidisse. Non longè à puteo est Meganiræ sacellum, & eorum qui ad Thebas ceciderunt, tumuli. Cùm enim Creon, qui Laodamãtis (Eteoclis filij) tutela suscepta Thebis imperabat, non sineret cæsorū cadauera humari, Thesei opem Adrastus implorauit. Cōmissa itaq; inter Athenienses & Thebanos pugna, victor Theseus in Eleusinium agrū deportanda cadauera, atq; ibi sepelienda curauit. Thebani tamen neq; se quin humarentur prohibuisse, neq; vllum sibi cum Atheniensibus *ob eam causam* certamen fuisse dicunt. Post Argiuorum sepulcra, Alopes monimentum est: quam, cùm Neptuno Hippothoontē peperisset, eo ipso in loco à Cercyone patre interfectam ferūt. Cercyonem ipsum traditū est in omnes hospites immanem fuisse, præcipuè tamen in eos qui in luctæ certamen descendere recusassent. Ac ætate quidē mea locus quidam, qui ab Alopes tumulo nō longè abest, Cercyonis palæstra appellatur, vbi dicitur Cercyon omnes qui lucta secum certassent occidisse, præter Theseum tamen, à quo luctandi in primis arte est superatus. Palæstricen enim Theseus primus inuenit: & ab eo profecta palæstritarum disciplina, ab eius rei magistris celebrari cœpta, cùm antè sola corporis magnitudine & robore in lucta certaretur. Hæc sunt quæ apud Athenienses (vti ego sentio) aut prædicantur, aut cum admiratione spectantur, cùm ea ab initio missa fecerim quæ leuiora sunt quàm vt vllam institutæ historiæ possint dignitatē afferre. Eleusini finitima est Megarica terra: cuius imperium Pylæ regi à Pandione relictum Athenienses olim adepti sunt. *Eius rei haudquaquam dubia* testimonia sunt, quòd in ipsis Megarensium finibus extat Pandionis sepulcrum: quodq; cùm Ægeo, qui in ea familia natu maximus erat, Atheniensiū regno Nisus concessisset, Niso Megara obtigerunt, & quicquid agri ad fines vsq; Corinthiorum pertinet. Manet apud Megarenses adhuc nauale, quæ Nisæa ab ipso appellatur. Regnante verò Codro, cùm Peloponnesij bellū Atheniensibus intulissent, ac nihil omnino insigne ad gloriam in eo aliud gessissent, dum se domum reciperent, Megara Atheniensibus ademerunt, Corinthiosq; ac cæteros auxiliarios, qui nomina dedissent, illuc coloniam deduxerūt. quæ res effecit, vt Megarenses lingua cum moribus mutata, *ex Atticis* Dorienses fierēt. Vrbem verò eo nomine appellatam putant, Care Phoronei filio regnante. tunc enim primùm Cereris templa apud se erecta, eaq; Megara appellata, Megarēses ipsi cōmemorant in ijs quos de rebus suis habent sermonibus. At Bœotij Megareum dicunt Neptuni filiū Onchesti sedem habuisse, *indéq;* cum Bœotiorū manu, Niso contra Minoëm auxilio venisse: cumq; in prelio cecidisset, eo ipso in quo ceciderat loco sepultum, vrbi, quæ antè Nisa appellabatur, nomē dedisse. Ad hæc addūt Megarenses, Lelegem, duodecim post Cara Phoronei filium ætatibus, ex Ægypto venisse: eoq; regnante indigenas Lelegas appellatos. Clesone verò Le 38
legis filio Pylan ortum, Pyla Scironem, cum quo nupta Pandionis filia fuerit. Hunc Scironem & Nisum Pandionis filium de regno disceptantes, iudicem Æacum delegisse: adiudicasse illum Niso regnum, eiusq; posteris: Scironi verò exercitus, totiusq; rei bellicæ imperium. Megareū deinde Neptuni filium, cui Nisus Iphinoën filiam nuptū dederat, socero in regnū successisse. Nam de Cretico bello, & vrbe, regnante Niso, capta, omnia Megarenses dissimulant. In oppido aquæductus est, quem Theagenes exædificauit. Theagenis verò & antè mentionem fecimus, vbi filiam eius Cyloni Atheniensi nuptā fuisse diximus. Hic itaq; Theagenes in tyrannide aquæductum erexit, opus cùm magnitudine, tum ornatu & columnarum numero valde prçclarum. Aquam influentem Sithnidum Nympharum appellant: ac eas quidem Nymphas indigenas esse dicunt suas, atq; ex earum vnius filia Ioui Megarum natum: ac Megarum quidem Deucalionis diluuium in Geraniæ verticem effugisse, cùm nondū mons ille id nominis haberet. Nam quòd Megarus gruū præteruolantium vocem secutus, illuc natando euasisset, inde monti inditū nomen tradūt. Non longè

ab aquæductu vetus est quædam ædes: in qua extant ætate etiam nostra Imperatorũ Romanorum imagines, & signum ex ære, quod Dianæ Sospitæ appellant. Hanc esse cognominis causam dicũt: Cùm Persę, vexato excursionibus Megarico agro, se Thebas ad Mardonium ducem suum reciperent, obortis *repentè* Dianæ numine tenebris, per errorem viarum ad montanam eos regionis partem deflexisse: ibi obiecta hostilis agminis specie, sagittas misisse; ad quarum ictus cùm proxima saxa tanquã gemitus imaginem redderent, homines esse qui ex vulneribus gemerent opinantes, non antè iaculari desijsse, quàm sagittas omnes profudissent. Cùm verò illuxisset, Megarenses armatos contra inermes impetu facto, magnam eius agminis partem trucidasse, atq; ex eo *rei euentu* Dianę Sospitæ signum dedicasse. In eodem templo, XII deorum signa sunt, Praxitelis, vt ferunt, opus. nam Dianam Strongylion fecit. Iam verò Iouis lucum ingressus, quem Olympiêum dicunt, templum videas planè insigne, etsi Iouis signum expolitum non est. opus enim Peloponnesiacum bellum interpellauit: per quæ sanè tempora Athenienses terrestribus maritimisq; copijs quotannis ferè Megarensium publicas & priuatas opes vehementer attriuerunt. Ipsius quidem Iouis os auro & ebore constat: reliquum verò corpus è gypso & fictili est materia. Opus hoc fecisse dicũt Theocosmum ciuem suum, adiuuante Phidia. In Iouis capite Horę & Parcę insistunt. fata enim Ioui parêre, & eius nutu temporũ vicissitudines describi, nemo est qui nesciat. In templi postica parte ligna quædam sunt duntaxat informata: quæ Theocosmus auro & ebore fuisset ornaturus, ad signum Iouis absoluendum. In eadẽ templi parte triremis æneum rostrum positum est. eam verò se triremem cepisse Megarenses dicunt in prelio nauali, quod cum Atheniensibus de Salamine certantes fecerunt. Neque Athenienses infitiantur defecisse aliquando à se ad Megarenses Salaminem: Solonis verò elegis excitatos, de insula prius disceptasse, deinde eam se bello recepisse. [1] At Megarenses, exules quosdam dicunt, quos ipsi Dorycleos vocant, Salaminem in coloniam deductos, eam per proditionẽ Atheniensibus dedidisse. A Iouis luco cùm in arcẽ ascenderis, quam à Care Phoronei filio ætate etiam nostra Cariam nominãt, Bacchi Nyctelij ædem videas, & Veneris Epistrophiæ (*quasi procuratricis dicas*) sacellum. Noctis præterea oraculũ, & Iouis Puluerei delubrum sine tecto. Æsculapij verò & Hygiæ signa Bryaxis fecit. Eodem in
39 loco est Cereris *nobile templum*: Megaron *appellant*: quod ædificasse Cara, dum regnaret, memorant. Ab ea arcis parte quæ ad septentriones est descendẽtibus, Alcmenes se ostendit monimentum, proximè ad Olympij Iouis ædem. Proficiscentẽ enim eam Argis Thebas, in Megarensium finibus in ipsa via mortuam ferũt: inter Herculis verò filios disceptatum, eius cadauer Argósne reportandum, an verò Thebis esset sepeliendum, cùm Herculis ex Megara filiorũ, & Amphitryonis, Thebis essent sepulcra: respondisse Delphicum Apollinem de ea re cõsulentibus, eam in Megarico agro sepeliri satius *multò* esse. Hinc me rerum patrię suæ peritus interpres in vicũ deduxit, quem Rhun appellari dixit, ob eam videlicet causam, quòd ex imminentibus oppido montibus, quondam in eum aqua defluebat: eam verò aquã aliò Theagenem tyrannum deriuasse, sed in eo ipso vnde aquã deduxerat loco, Acheloo aram dedicasse. Propè est Hylli Herculis filij monimentũ, qui cum Echemo Arcade Aëropi filio singulari certamine depugnauit. Quis verò hic Echemus fuerit qui Hyllũ occidit, in alia historiæ parte exponam. Hyllus ipse Megaris sepultus est. vt rectè quidem hæc Heraclidarũ expeditio appellari possit, in Pelopõnesum suscepta, Oreste regnante. Non longè ab Hylli monimento est Isidis ædes, & secundùm eam Apollinis ac Dianæ, hanc dedicasse Alcathoũ, leone, quem Cithæroniũ appellarũt, confecto: & ab eo sanè leone cùm alios, tum Megarei regis sui filiũ Euippum laniatũ fuisse tradunt. Cùm enim è duobus *Megarei filijs* natu maior, cui Timalco nomen, cum Castore & Polluce Aphidnam oppugnatũ venisset, fuissetq; à Theseo interfectus, Megareum aiunt orbatum filijs, & filię nuptias & regnũ ei spopondisse, qui Cithæronium leonem confecisset. Alcathoũ igitur Pelopis filium, ausum cum bellua congredi, ex eo certamine victorem discessisse. Regno itaq; potitum, Agroteræ (*id est venatricis*) Dianæ, & Agræi Apollinis templum dedicasse. Et hæc quidem ad hunc modũ *à multis* cõmemorantur. Ego verò etsi herculè nolim ea scribere quæ à Megarensiũ sermonibus discrepent, id tamen [2] quî fieri potuerit, non reperio. nam leonem Cithæronium ab Alcathoo confectum vt credam, facilè adducor: Timalcum verò Megarei filium, quis vnquam literis prodidit cum Castore & Polluce Aphidnam venisse? Sed vt maximè venerit, quî potuit à Theseo interfici? cùm Alcman carmine quod in

Casto-

Castoras fecit, scriptum reliquerit, eo tempore quo illi expugnatis Athenis Thesei matrem captiuam abduxerunt, Theseum ipsum domi non fuisse? Neq; verò quæ Pindarus scripsit, magnopere diuersa sunt: Theseum, cùm affinitatem Castorum sibi expetisset, domo profectum, vt Pirithoum prius, celebres illas fama nuptias affectantẽ, adiuuaret. Sed quicunq; ille fuerit qui Gentilitates persecutus est, eadem nimirum fuit qua Megarenses inscitia, si vtiq; Theseus à Pelope genus duxit. Sed Megarenses de industria veritatem non tam ignorant, quàm ambagibus inuoluunt. quòd enim fateri prorsus nolunt, Niso regnante vrbem captam, successisse ei Megareum generum, Megareo Alcathoum comminiscuntur. Nam Niso iam mortuo, & euersis Megaris, constat ab Elide Alcathoum venisse. Testimonio mihi fuerit, quòd muros ipse de integro erexit, quorum fuerãt veterem ambitum Cretenses demoliti. Sed de Alcathoo ac leone, siue is eum in Cithærone, siue quo alio in loco occiderit, deq; Dianæ Agroteræ & Apollinis Agræi dedicatione, hæc hactenus. Iam verò ex hoc templo descendentibus in conspectu est Pandionis heroicum monimentum. Sepultum quidem Pandionem eo loco qui *Mergi* scopulus, *siue* Æthyiæ Mineruæ appellatur, antè diximus. Sed eidem parentant intra vrbem etiam Megarenses. Prope est Hippolytæ monimentum, de qua quæ Megarenses dicunt, non prætermittam. Cùm Amazones ob captam Antiopen bello Athenienses lacessissent, à Theseo superatæ sunt. cumque earum multæ in prelio cecidissent, Hippolyten tradũt, Antiopes sororem, cui fœminarum ille parebat exercitus, Megara cum paucis aufugisse: ibi cùm re malè gesta animum despondisset, præsertim quòd se Themiscyram in patriam suam redire posse desperasset, præ animi angore è vita excessisse: sepultam verò eo quo diximus loco, & eius sanè monimentum Amazonici clypei formam præ se fert. Ab eo non longè abest Terei sepulcrum, eius 40 nempe qui Prognen Pandionis filiam vxorem duxit. Regnauit autẽ Tereus, vt Megarenses dicunt, circa fontes qui Megaridis appellantur: vti verò ego existimo, atque indicant quæ adhuc extant *eius regni* vestigia, Daulide supra Chæronean. Eius enim Græciæ, quæ nunc Hellas appellatur, multas olim partes Barbari tenuerunt, quas post allatã Philomelæ vim, & interemptum à mulieribus Ityn, Tereus in potestatem redigere non potuit. Atque ille quidẽ sibi ipsi Megaris manum consciuit, quo in loco ei statim tumulum struxerunt, ad quem annuum faciunt sacrum, & in eo calculis pro farre vtuntur: atq; eo quidem primùm in loco vpupam auem visam memorant. Mulieres cùm Athenas confugissent, præ luctu & mœrore, ob ea quæ & passæ fuerant, & fecerant, contabuerunt. Vulgatam certè de eis fabulam, earum alteram in lusciniam, in hirundinem alteram mutatam, ex eo existimo, quòd auis vtraq; miserabiles & luctuosos cantus edunt. Habent Megarenses & arcem alteram, cui ab Alcathoo nomen est: ad quam qui ascenderint, ad dexteram Megarei monimentũ videant. is enim Cretico bello, ab Onchesto, Megarensibus auxilio venit. Ostenditur etiam deorum focus, quos Prodomeos vocant, *quod est quasi præstructores dicas*: quibus rem diuinam fecisse tradunt Alcathoum, cùm esset murorum fundamenta iacturus. Iuxta eum focum lapis extat, super quo citharam deposuisse Apollinem tradunt, cùm muros facienti Alcathoo operam esset suam nauaturus. Ac censu olim Atheniensium comprehensos fuisse Megarenses, id mihi argumento est, quòd satis constat ab Alcathoo filiam Peribœan vnà cum Theseo in Cretam tributi nomine missam. Eum certè in fabricandis muris ab Apolline adiutum Megarenses affirmant, atque eum de quo dixi lapidem, vbi citharam deposuit, pro testimonio habent. reddit enim, calculo si quis eum percusserit, eundem quem pulsæ fides sonum: quæ mihi res planè admirabilis visa est: quanquam colossum, qui Thebis Ægyptijs est trans Nilum, non longè ab eo loco quæ Syringes (*id est fistulæ*) appellantur, maiore vtique cum admiratione spectaui. Statua ibi est sedentis hominis. eam multi Memnonis nominant: quem ex Æthiopia in Ægyptum venisse, ac Susa etiam vsque penetrasse tradunt. At ipsi Thebani Memnonem esse negant. nam Phamenophem fuisse indigenam hominem dicunt. Audiui etiam qui Sesostris illam statuam esse dicerent. eam Cambyses diffidit: & nunc etiam superior pars à vertice ad medium truncum humi neglecta iacet: reliquum adhuc sedere videtur, ac quotidie sub ipsum solis ortum, sonum edit, qualem vel citharæ vel lyræ nerui, si fortè *dum tenduntur*, rumpantur. Apud Megarenses curia est, *vbi* fuit olim Timalci sepulcrum, quem antè dixi non videri mihi a Theseo interfectũ fuisse. In ipso arcis iugo Mineruæ templũ est, & in eo Deæ signum *totum* inauratum, præter manus tamen & imos pedes; quæ, vti ipsum os, ex ebore

sunt Alterum ibidem est delubrum Mineruæ, cui Victoriæ cognomentum: aliud etiam Æantidis, de quo cùm nihil a scriptoribus Megarensium monimentis mandatum sit, ego ex opinione mea pauca adscribam. Telamon Æaci filius, Alcathoi filiam Peribœam vxorem duxit. eius filium Aiacem, cùm Alcathoo in regnum successisset, signum Mineruę dedicasse existimo. Apollinis verò ædes prisca, fuit laterculis extructa: quā Adrianus princeps è candido lapide restituit. Apollinis verò Pythij & Decumani simulacra nihil ferè ab Ægyptiorū ligneis signis differunt. Eius verò quem Archegeten (*id est Gentilitatis autorem*) nuncupant, Ægineticis operibus persimile est, totumq; ebeno constat. Audiui autem Cyprium hominem oppidoquam peritum in herbarum generibus ad medendi vsum notandis, cùm diceret ebenū nulla folia, nullumq; omnino fructum ferre: nec stirpem esse Soli expositam: radices tantùm terra occultari, quas eruant Æthiopes, atq; ij in primis qui, quo maximè loco reperiantur, norunt. Est non procul Legiferæ Cereris fanum; vnde qui descenderint, Callipolidis Alcathoi filij monimentum videant. Sed & alterum habuit natu maiorem filium Alcathous, Echepolidem: quem in auxilium Meleagro misit in Ætoliam contra aprum *Calydonium*. Cùm verò à fera fuisset adolescens interemptus, atq; id primus resciisset Callipolis, ad patrem, qui sacrum Apollini tunc fortè faciebat, in arcem accurrit,

41 ac ligna è sacris focis disturbauit. Quem cùm piaculum commisisse Alcathous, qui filium perijsse ignoraret, iudicasset, ira incitatus, stipite ex ijs ipsis quæ ille disiecerat lignis capiti impacto, filium interfecit. In via verò quæ ad Prytaneum ducit, Inûs monimentum extat. id lapidum maceria incingitur, & sponte natis oleis conuestitur. soli enim ex omnibus Græcis Megarenses Inûs cadauer in maritimam agri sui oram eiectum ferūt; ac illud Clesó & Tauropolim, Clesonis filias, Lelegis neptes, sublatum sepulturæ mandasse: ipsamq; Inó primùm apud se Leucotheam appellatam. Ei quidē quotannis rem diuinam faciunt. Sed ijdem Iphigeniæ *etiam* heroicum monimentum monstrant, atq; eam Megaris mortuam aiunt. Ego verò etiam quæ longè secus de Iphigenia Arcades narrant, audiui. Neq; ignoro Hesiodum eo poëmate quo illustres fœminas recenset scripsisse, non esse cæsam Iphigeniā, sed Dianæ numine Hecaten factam. A quibus nihil discrepant quæ scripsit Herodotus, Tauros in Scythia naufragos virgini immolare: virginem verò apud ipsos nuncupari Iphigeniā Agamemnonis filiam. Habent Adrasto etiam Megarenses honorem: quem, dum exercitum à Thebarum expugnatione domum reduceret, mortuum apud se tradunt. Mortis verò ei causam fuisse, senectutē, & animi angorem ob Ægialei filij interitum. Extat & Dianæ templum, quod Agamemnonem erexisse dicunt, cùm ad Calchantem, qui Megaris habitabat, venit, ei, vt se ad bellum Troianum sequeretur, persuasurus. In Prytaneo Menippū Megarei filiū, & Alcathoi Echepolin sepultos dicunt. Est ad Prytaneum saxum: Anaclethra appellant, quòd ibi Ceres post longos errores (id si fide hominum cuiquam dignū videri potest) filiam euocarit. Nostra quidem etiamnū ætate Megarensiū fœminæ anniuersario cerimoniarū ritu fabulam cōfirmant. Sunt intra oppidum sepulcra: & vnum quidem eorū qui cum Persis pugnantes mortē oppetierunt. Æsymnium verò quod appellant, heroum & ipsum est monimentum. Nam cùm Hyperion Agamemnonis filius, qui postremus Megaris regnauit, propter auaritiā & insolentiam à Sandione occisus fuisset, non esse amplius vni parendum censuerunt, sed *annuos* magistratus, qui vicissim summę rerum præessent, creandos. Quo tēpore cùm Æsymnus, autoritate nemini inter Megarenses secundus, Delphos veniens oraculū consuluisset, quî fieri posset vt patria secundis rebus vteretur: & alia accepit respōsa, & illud in primis, bene euenturū, si plurium consilio ciuitas vsa fuisset. quare cùm ad mortuos oraculum pertinere interpretati essent,
[1] curiam ibi ædificandam, intraq; eius parietes heroum sepulcrum includendū curarunt.
[2] Hinc ad Alcathoi heroicum monimentū progredientes, *ad eum locū perueniant*, quo pro tabulario mea ætate Megarenses vtebantur: esse verò perhibent Pyrgûs Alcathoi vxoris monimentum, quam ille habuit in matrimonio, priusquam cum eo esset Euæchme Megarei filia. Iam ad Iphinoës Alcathoi filiæ tumulum, quam virginem è vita decessisse memorant, patrio ritu puellæ ante nuptias inferias mittunt, crinisque primitias detondent, non aliter quàm Hecaërgæ & Opidi Deliorum filiæ. In primo aditu ad Liberi Patris fanum, (*quod Dionysion appellant*) sepulcrum est Astycrateæ & Mantûs filiarum Polyidi, Cœrani filij, Abantis nepotis, Melampodis pronepotis. Polyidus quidem ipse venisse dicitur Megara, vt Alcathoum de cæde Callipolidis filij lustraret: & Liberi templū ædificasse,

cum

cum simulacro, quod *totum* ætate nostra præter os occultatur. id enim vnum est in conspectu. Assistit Satyrus è Pario lapide, Praxitelis opus. Atq; hunc quidem Patrium Liberum appellant: alterum verò, Dasyllium cognomento, Euchenorem Cœrani filium, Polyidi nepotem, dedicasse ferunt. Secundùm Liberi, Veneris delubrum est, cuius signum ex ebore: deæ cognomen Praxis: atq; eius signum, *omnium est*, *quæ* in eo delubro *spectentur*, vetustissimum. *In eodem* Pithûs deæ (*id est*, *Suadelæ*) est simulacrum: & eius item deæ quam Paregoron (*hoc est*, *consolatricem*) nuncupant: operis autor Praxiteles. Visuntur ibidem & Scopæ Amor, Appetitus, Cupido, tam diuerso inter se habitu ac facie, quàm diuersa sunt nomina ex ipsis numinum potestatibus indita. Iuxta Veneris, Fortunæ ædes est: ipsa dea à Praxitele elaborata. In proximo delubro Musas & æreum Iouem fecit Lysippus. Est etiam apud Megarenses Corœbi sepulcrum: de quo quæ versibus mādata sunt, exponam, etsi eadem ab Argiuis celebrantur. Regnante Argis Crotopo, eius filiam Psamathen tradunt puerum, quem ex Apolline pepererat, vt patrē, à quo sibi plurimùm metuebat, celaret, exposuisse: cumq; ita accidisset, vt à canibus regij pecoris custodibus dilaceraretur, Apollinem Argiuis *diram quandam belluam* immisisse: Pœnam *ipsi appellarunt*: quæ è matrum gremijs infantes rapiebat. *monstrum* verò illud Corœbum Argiuorum miseria adductum confecisse. Verùm cùm *dei ira* nihil remisisset, & pestilenti morbo ciuitas vexaretur, venisse Delphos Corœbum vltrò, vt de Pœnæ cæde Apollini satisfaceret: Pythiam, cùm illi in patriam redeundum negasset, vt è templo tripodem tolleret imperasse, quoq; loco excidisset, ibi templo Apollini ædificato consideret. Cùm itaq; tripos illo imprudente lapsus ad Geraniam montē excidisset, *in mentem ei continuò oraculi venisse*, eumq; ibi vicum cui Tripodisco nomen est, condidisse. Corœbi verò sepulcrum Megaris est in foro; in quo inscripti elegi rem totam de Psamathe & Corœbo testantur. Tumuli insigne est, Corœbus Pœnam conficiens: quæ signa omnium, quæ in Græcia è lapide facta viderim, antiquissima esse iudico. Non longè à Corœbi monimento sepultus est Orsippus, is qui cùm veteri athletarum more cum subligaculo *gymnicos* ludos obire consuesset, in Olympico tamen curriculo nudus vicit: idemq; postea cùm exercitus imperator esset, finitimis agri partem *bello* ademit. Non inuito crediderim Olympiæ subligaculū delapsum, nempe qui nosset sine eo multò quemuis esse ad cursum expeditiorem. E foro cùm redeas in viam quæ Recta dicitur, si paululum diuerteris ad dextram, ad Apollinis Præstitis accedas. ibi est Apollinis nobile signum, Dianæ, & Latonæ, & alia item signa, quæ fecit Praxiteles: Latona est cum liberis. Ad portam quam Nymphadem appellant, in veteri Gymnasio lapis est, qui non magnæ pyramidis formam præ se fert. *Lapidem* eum Apollinem Carinum nominant. Est ibidem Lucinæ ædes. Atq; hæc quidem, quæ ostentare possit, Megara habent. Ad nauale verò, quam ætate etiam mea Nisæam vocant, si descendas, Cereris Ouiferæ templum videas. Cognomen verò deæ, præter alia multa quæ ea de re prodita sunt, ab ijs inditū censent, qui primi oues in ea regione aluerunt. Fastigium quidem templi vetustate collapsum quiuis conijciat. Eadem ferè in parte arx consurgit, quæ & ipsa Nisæa dicitur. In imo arcis cliuo ad maritimam *oppidi* partem, Lelegis monimentum est. hunc ex Ægypto appulsum regnasse aiunt: filium verò fuisse Neptuni, & Libyes Epaphi filiæ. Finitima est Nisææ insula non magna, quò Creticam classem appulisse Minoëm ferunt, cùm bellum Niso intulisset. Montana Megarici agri pars Bœotis finitima est. in ea habitantur oppida Pagæ, & Ægisthæna. In viæ militaris quæ Pagas ducit, ipso diuerticulo, saxum est sagitis confixum. eas per noctem Persas eiaculatos quondam tradunt. Pagis Dianæ cognomento Sospitæ signum est æneum, magnitudine ei par quod Megaris est, neq; ipsa figura dissimile. Est etiam Ægialei Adrasti filij heroicum monimentum: qui cùm eo prelio quod commissum est cùm Argiui iterum ad Thebas venissent, in primo conflictu ad Glisantem occidisset, propinqui eum sublatum Pagas in Megaricum agrum deportarunt: ac *illius* quidem monimentum Ægialeum appellatur. Ægisthænis Melampodis Amythaonis filij templum est, & in eo non magni vtiq; viri signum columnæ insistit. Melampodi sacrum faciunt, & festum diem quotannis celebrant. Futura verò prædicendi, neq; è somnijs, neq; ex alia vlla ratione, ei scientiam tribuunt. Audiui etiam *cùm* in Erenéa Megarici agri vico *essem*, Autonoën Cadmi filiam ex Actæonis casu, & reliquis paternæ domus calamitatibus, mœrore & luctu confectam, huc Thebis transmigrasse. Autonoës quidem in eo vico monimentum ostenditur. In via quæ Megaris Corinthum

42

ducit, & alij tumuli sunt, & Telephanis Samij tibicinis: quem faciundum curasse dicitur Cleopatra, Philippi eius quem Amyntas genuit filia. Visitur & Caris Phoronei filij monimentum. id cùm initio terræ tantùm agger esset, pòst ex oraculo Conchite lapide exornatum est. Et is quidē lapis apud solos è Græcis omnibus Megarenses cæditur. ex eo multa sunt in ipsa etiam vrbe opera. Est ille quidem insigni candore, & alio quouis lapide mollior. marinæ in eo conchæ vndiq; cernuntur. Talis quidem hic lapis est. *Viam* verò quam Scironen appellant, primus, cùm Megarensium copijs præesset, munisse dicitur Sciron, ita vt expeditis hominibus æqua esset. Adrianus verò imperator eandem eousq; dilatauit, vt per eam agi possent duo obuij currus. De saxis verò quæ in viæ angustijs eminent, fabula prodita est huiusmodi. Inó se cum Melicerte, natu minore filio, de saxo, quam Moluridem petram appellant, in mare præcipitem dedisse, cùm natu maiorem Learchum pater occidisset: ac Athamantem quidem in vxorem & liberos furore impulsum, sunt qui dicant ita sæuisse: alij verò ira vehementer incensum, quòd vxoris nefario facinore immissam rescisset Orchomenijs famem, ac simul ab illa de medio sublatum Phrixum putaret: atq; omnino accidisse omnia non diuinitus, sed nouercæ dolo, interpretaretur. Illam igitur tunc aiunt arrepta fuga se cum filio in mare de Moluride petra abiecisse: puerum quidem à delphine exceptum, cùm in Corinthiorum Isthmum fuisset expositus, mutato nomine, ex Melicerte Palæmonem appellatum: eiq; cùm alios habitos honores, tum verò Isthmicos ludos decretos. Moluridem certè petram Leucotheæ & Palæmoni sacrarunt. Nam alia saxa quæ Moluridi adiacent, infamia & conscelerata putant, quòd cùm ea accoleret Sciron, inde quoscunq; nactus esset hospites, in mare detruderet. eos verò adnatans marina testudo conficere dicebatur. Sunt autem marinæ testudines magnitudine tantùm & pedibus terrestribus dissimiles. pedes enim habent quales vituli marini. Sed eodem postea Sciron mortis genere scelus luit, à Theseo in idem abiectus mare. In montis iugo Iouis Aphesij cognomento fanum est. Esse verò ita appellatum tradunt: quòd cùm ad deprecandam squalidam agri siccitatem, Æacus in Ægina diuinam rem, ex quodam oraculo, Panellenio Ioui faceret, cùm esset perlitatum, deus calamitatem remouisset. Ibidem Veneris, Apollinis, & Panos signa sunt. Qui longius processerint, Eurysthei monimentum offendent: quem ab Herculis liberis prelio superatum, cùm ex Attica fugeret, quo loco sepultus est, fuisse ab Iolao occisum dicunt. Iam verò ab hac via descendentibus, in conspectu est Latoi Apollinis ædes, & cum ea ferè coniuncti Megarensium & Corinthiorum fines, ad quos Hyllum Herculis filium singulari certamine cum Arcade Echemo congressum, hominum sermone percrebuit.

PAVSANIAE CORINTHIACA, SIVE LIBER SECVNDVS. 44

ORINTHIACA quidem regio [1] ad Argiuorum fines pertinet: à Corintho verò nomen accepit, quem Iouis fuisse filium, cùm studiosè quæsierim, nondum inueni qui tradiderit, præter Corinthiorum multitudinem. Nam Eumelus Amphilyti filius è gente Bacchiadarum, qui carmina dicitur fecisse, in Corinthiaca historia scriptum reliquit (si modò Eumeli illud opus est) Ephyren Oceani filiam primam in ijs finibus consedisse: Marathonem deinde Epopei filium, Aloëi Solis filij nepotem, patris iniquitatem & contumeliam fugientẽ, in maritimam Atticæ partem coloniam deduxisse: audita verò Epopei patris morte, in Peloponnesum reuersum, ac mox inter filios regno distributo, in Atticam redisse. Ab *eius* quidem *filio* Sicyone, Asopian; à Corintho verò Ephyræan [2] nomen accepisse. Corinthi in præsentia nulli iam sunt indigenæ: est enim penes eos ciuitas, quos in coloniam Romani misere. Huius rei causa fuit Achæorum concilium: in quo cùm Corinthij censerentur, & ipsi vnà cum cæteris bellum Romanis intulerunt, Critolai autoritatem secuti. is enim, quum belli dux ab Achæis esset designatus, & Achæos, & ex ijs qui sunt extra Peloponnesum multos ad defectionem sollicitauit. Romani verò rerum potiti, & cæteræ Græciæ arma eripuerunt, & munitarum omnium vrbium muros demoliti sunt. Deletam quidẽ à Mummio consule Corinthum, à Cæsare (à quo Romana resp. eam quam nunc etiam retinet, formam accepit) restitutam ferunt. nam & Carthaginem etiam idem restituisse dicitur. In Corinthiaco agro *vicus* est, cui Cromion nomen, à Cromo Neptuni filio. in eo educatum ferunt Pityocampten, *cui suus est inter* Thesei *ærumnas locus.* Operis index est pinus, quæ in ipso adhuc litore se progredientibus ostendit. Fuit *hoc ipso in loco* & Melicertæ ara. eò enim à delphine euectum puerum memorant: quem cùm offendisset expositum Sisyphus, & humarit in Isthmo, & Isthmicos in eius honorem ludos instituerit. In prima Isthmi fronte *locus* est, vbi Sinis latro, curuatis ad terram diuersarum pinorum ramis, ad eos, quos pugnando vicisset, arctis vtrinq; vinculis alligabat, vt cùm in suam naturam arbores redissent, *miserabilem* illi *in modum* distraherentur: quo ipse postea supplicij genere à Theseo affectus est. *totam* enim eam viam quæ Athenas à Trœzene ducit, Theseus à latrocinijs perpurgauit, & ijs quos antè nominaui interemptis, & Epidauri Periphete, quem Vulcano natum putabant, quiq; in pugna ænea claua vtebatur. Isthmus autẽ ipse Corinthiacus mari vtrinq; alluitur. Duobus eius latera promontorijs terminantur, Cenchreis, & Lechæo. Ea res interiorem regionem continentem facit. Nam quicunq; Peloponnesum insulam facere conatus est, morte oppressus, opus imperfectum reliquit. Quà sanè Isthmus fodi cœptus fuerit, operis extant vestigia. Saxosa eius pars omnino tentata non fuit. quare situs adhuc sui naturam seruat. Alexandro quidem Philippi filio id vnum ex animi sententia non cessit, quòd Mimantem fodere non potuit. Gnidios verò ad Isthmum fodiendum aggressos, oraculum Pythij Apollinis deterruit. Tam scilicet difficile est, diuinitus attributam certis rebus naturam, humana arte superare. ‹‹ Quod verò Corinthij de terra sua prædicant, non ipsi, opinor, primi ‹‹ commenti sunt. nam ante eos Athenienses ad Atticam ornandam deorum contentionem memoriæ prodiderunt. Ipsi quidem Corinthij Neptunum narrant in certamen cum Sole de regione descendisse: disceptatorem inter eos Briareum fuisse: qui cùm Isthmum Neptuno, Soli verò promontorium quod vrbi imminet, adiudicasset, ex eo Isthmũ Neptuni 45 fuisse. Insignia verò illic opera, theatrum, & stadium è candido lapide. Quà ad ipsum dei fanum aditus est, vna in parte athletarũ positæ sunt statuæ, qui victores in Isthmijs renunciati fuere: in altera pinus consitæ, & earum multæ quasi ad rectam lineã. In templo, quod modica sanè magnitudine est, ænei stant Tritones: & in antica eius parte (*Pronaon appellãt*) Neptuni signa duo, Amphitrites vnum, ipsum etiam mare æneum. Quæ intus sunt, dedicauit ætate nostra Herodes Atheniensis, equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen, quæ ex ebore sunt: & iuxta equos, Tritones duos aureos ad pubem vsq;. nam reliqua eburna sunt. In curru stant Amphitrite & Neptunus: & rectus delphini insistit Palæmon puer:

ebore & auro hæc etiam expolita. In media basi, quæ currum sustinet, mare expressum, & ex eo emergens Venus. assistunt vtrinq; Nymphæ, quæ Nereides appellantur: quibus & in alijs Græciæ locis aras dedicatas noui, cùm lucos illis Pœmenei consecrarint; vbi & Achilli honores habentur. [1] Apud Dotos in Gabalis sanctissimum est templum. Extat in eo peplus, [2] quem filio Alcmæoni sumpsisse Eriphylen Græci dicunt. In eadẽ basi Neptuni, insculpti sunt etiam Tyndari filij, quòd ipsi quoq; salutaria creduntur nauibus & vectoribus numina. Tranquillitatis præterea *illic* & maris simulacrum: & equus *deinde*, cuius quæ sunt infra pectus partes, ceti figuram præferunt. Inó ad hæc, Bellerophontes, & equus Pegasus. Intra templi septum ad sinistram est Portuni ædes: in qua signa sunt, Neptunus, Matuta, & ipse Portunus. Est & cella, quod penetrale appellant: aditus est ad eam subterraneus. ibi verò Portunum latêre aiunt: ac si quis vel ciuis, vel hospes eo in loco peierarit, quin periurij pœnas det, effugere nulla ratione queat. Est etiam vetus, quam Cyclopum appellant aram, ad quam Cyclopibus diuinam rem faciunt. Sepulcra verò aut Sisyphi, aut Nelei, vbinam sint, vt maximè Eumeli carmina perlegas, non possis deprehendere. nam etsi Neleum sint qui tradant, cùm Corinthum venisset, morbo vitæ extremum diem clausisse, & circa Isthmum sepultum: eius tamen monimentum ne Nestori quidem ipsi à Sisypho monstratum ferunt: ac planè ignotum esse omnibus expedire. Sisyphum ipsum sepultum quidẽ in Isthmo, sed eius sepulcrum paucis omnino, qui æquales eius fuere, notum fuisse. Isthmici ludi ne excisa quidem à Mummio Corintho, intermissi sunt: sed etiam in ipsa vrbis vastitate, vt eos faciundos curarent, datum negocium fuit Sicyonijs. Restituta Corintho, ad eos qui nunc sunt inquilinos *pristinus* honos redijt. Corinthiorum naualibus Leches & Cenchrias nomina dedêre: quos Neptuno ex Pirene Acheloi filia genitos credunt: quanquam ijs carminibus quæ Magnæ Eœæ sunt appellatæ, OEbali fuisse filiam Pirenen proditum est. In Lechæo Neptuni templum est cum signo æneo. In via quæ ab Isthmo Cenchreas ducit, Dianæ templum est, & signum peruetus ligneum. In ipsis Cenchreis Veneris delubrum, & marmoreum signum. In maris ferè alluuie, Neptuni ex ære. In altero verò portus cornu, Æsculapij & Isidis fana. Cenchreis è regione sunt Helenæ balneæ. Aqua è saxo in mare defluit, multa illa quidẽ, & salsa, nihilo calidior quàm quæ igni primùm intepuerit. Quà verò aduerso cliuo ad Corinthum acceditur, & alij sunt in via tumuli, & ad ipsam portã Diogenis Sinopensis, quem cognomento Græci Canem appellarunt. Maximè suburbanus est cupressorum lucus, cui Craneo nomen. In eo Bellerophontis fanum est, & Veneris Melanidis delubrum: Laidis etiam sepulcrũ, cui leæna insculpta est, prioribus pedibus arietẽ tenens. Ostenditur etiam in Thessalia Laidis monimentum. venisse enim & in Thessaliam dicitur, Hippostratum amatorem suum secuta. primùm quidem Hyccaris (Siciliæ id oppidum est) à Niciæ militibus captam, quum adhuc puella esset; Corinthum deinde ab eo cui vendita est, adductã, meretrices aiunt ætatis suæ omnes corporis forma longè anteisse. tantæ verò fuit Corinthijs admirationi, vt nunc etiã de Laide certent. Multa in vrbe præclara opera, quæ partim reliquiæ sunt antiquitatis,
46 partim verò florente posterioribus ętatibus Corinthiorum ciuitate facta sunt. In foro, [3] vbi plurima sunt templa, Diana est Ephesia cognomento, & Liberi Patris signa *duo* lignea, inaurata, præter ora tamen, quæ minio oblita sunt: Lysium alterum, alterum Baccheũ nominant. Quæ de ijs signis peruagata sunt vulgi sermonibus, & ipse scribam. Pentheum aiunt, cùm Liberũ Patrem multis contumelijs vexaret, & alia insolenter facere ausum, & postremò, vt fœminarum *operta* sacra specularetur, ad Cithæronem profectum, in arborẽ ascendisse, atq; inde omnia conspicatum. quod cùm Bacchæ animaduertissent, impetu facto viuentem eum lacerasse, ac membratim discerpsisse. Corinthij redditũ sibi postea oraculum narrant, vt eam arborem quærerẽt, & inuentæ diuinos honores haberent. illius igitur oraculi monitu se imagines illas faciundas curasse. Est præterea Fortunæ ædes, cuius signũ recto statu, è Pario lapide. Templum adiunctum est Dis omnibus dicatum. Proximè erectus est aquæductus, cui insistit Neptunus ex ære, sub cuius pedibus delphinus aquam profundit. Est etiam ex ære Apollo cognomento Clarius: & Venus, Hermogenis Cytherij opus. Sunt & Mercurij signa *duo*, & ipsa ex ære, & recto statu: sed eorum alterum cellam suam habet. Iouis verò sub diuo posita signa tria: quorum vnum cognomen non habet, alterum Terrestrem, tertium Celsissimum nuncupant. In medio foro est Minerua ex ære: in cuius basi Musæ insculptæ sunt. Vltra forum Octauiæ ædes est Augusti sororis, qui Cæsari

in impe-

in imperium Rom.successit, ei nempe à quo est Corinthus restituta. Cùm è foro exieris Lechæum versus, vestibula videas, ac super ipsis inauratos currus *duos*: quorũ altero Phaëthon Solis filius, altero Sol ipse vehi videtur. Vltra propylæa ingressis, ad dexteram est Hercules æneus. Ab eo aditus est ad Pirenen fontem: de quo fabulis vulgatum, Pirenen nympham, cùm filium Cenchriam lugeret, quem Diana per imprudentiam occiderat, tantam profudisse lacrymarum vim, vt in fontem *sui nominis* cõuersa fuerit. Ornatus fons est candido marmore: in eo cellulæ [1] excisæ, è quibus tanquam è speluncis in *patulum ac* subdialem alueum aqua profluit gustatu suauis, & qua æs Corinthium candens immergi autumant, cùm *alioqui* nullum habeant æs Corinthij. Est autem & Apollinis ad Pirenen signũ, & septum, in quo pictum Vlyssis in procos facinus. Rursus in via qua ad Lechæum recta iter est, Mercurius ex ære sedens visitur: cui adsistit aries, quòd *vnus* præ cæteris Mercurius greges tueri & augere existimatur: vt Homerus in Iliade significat:

Hic tibi natus erat pecoris ditissime Phorba,
Quem sibi præ cunctis carum Cyllenia proles
Ditarat Teucris.

Quæ cognita in Magnæ matris initijs mihi sunt de Mercurio & ariete, consultò reticeo. Post Mercurij signum Neptunus est, & Matuta, & delphino insistens Portunus. Balneæ verò passim Corinthijs, & aliæ è publica pecunia extructæ, & quas *impensa sua* Adrianus Imp. exædificauit. Quæ verò omnium sunt nobilissimę prope Neptuni, eas Eurycles Spartanus condidit, & cùm alijs lapidibus, tum verò eo qui in Croceis Laconici agri *vico* exciditur, exornauit. Ad læuam aditus, Neptunus; secundùm eum venatricis habitu Diana stat. Aquæductus multi in diuersis vrbis regionibus, (luculenta enim Corinthijs perennium aquarum copia suppeditat) & is quem ducta è Stemphylo aqua erigendum curauit Adrianus. Spectatu dignissima sunt, vbi à Dianæ signo discesseris, Bellerophontes, & ex ipsa Pegasi equi vngula manans aqua. Alteram verò qui viam tenuerint à foro Sicyoniam versus, à dextra Apollinis ædem cum æneo signo videant: & modico hinc interuallo fontem qui Glauces dicitur, quòd in illum se Glauce abiecit, salutarem sibi aquam fore sperans contra Medeæ veneficia. Supra fontem hunc *ædes* est, quod Odéum appellant. Proximum ei Medeæ filiorum sepulcrum, quorum nomina Mermerus, & Pheres. Lapidibus verò à Corinthijs obrutos memorant, propter ea quæ *à matre* Glaucæ munera attu- 47
lerunt. Sed enim quòd per vim oppressi innocentes fuere, nece sua illis Corinthiorum liberi pœnas dederunt ex oraculo, & annua illis sacra fieri cœpta, Pauorisq; imago dedicata. Extat illa hac etiam ætate, muliebri habitu ad terrorem quammaximè efficta. Deleta verò à Romanis Corintho, & indigenis extinctis, pristinum sacrificandi morem coloni non retinuerunt: neq; amplius illis pueri aut crinem tondent, aut atram vestem induunt. Medeam quidem ipsam cùm Athenas venisset, Ægeus in matrimonio habuit: sed insidijs, quas Theseo fecerat, detectis, in Asiæ eam partem quæ tunc Aria vocabatur, profugit; vbi de se Medis nomen dedit. Iam filium, quem secum in Arios abduxit, Ægeo genitum tradunt, Medoque ei nomen fuisse: Hellanicus tamen Polyxenum nuncupat, & patrem ei Iasonem fuisse scribit. Carmina Græci habent, quæ Naupactia nominant. in illis scriptum extat, Iasonem post Peliæ mortem Corcyram migrasse: ibique Mermerum eius filium natu maiorem, in continenti ea quæ è regione est, venantem, à leæna interfectum: de Pherete autem nihil *in eis* est memoriæ proditum. Cinæthon Lacedæmonius (nam & is Gentilitates versibus mandauit) Medum & Eriopin filiam suscepisse Iasonem ex Medea, scriptum reliquit, neq; amplius quicquam, quod ad pueros pertineat. At Eumelus Solem dicit Aloëo Asopiam terram, Ephyræam Æetæ tradidisse: Æeten deinde Colchos profectum Buno regnum suum commendasse: Bunum ipsum Mercurio ex Alcidamea genitum: qui cùm è vita decessisset, Epopeum Aloëi filium Ephyræorum imperium obtinuisse: deinde verò cùm Corinthus Marathonis filius nullos reliquisset liberos, Corinthios ex Iolco Medeam in regnum vocasse: eam verò Iasonem regni compotem fecisse, ac filios quidem peperisse, sed in lucem quicquid edidisset, in Iunonis fano occultare solitam, quòd nempe immortales futuros sibi persuaserat. verùm cùm neq; id ex voto euenisset, & re comperta, Iason non modò deprecanti veniam non dedisset, sed ea relicta Iolcon reuertisse, & ipsam Corintho profectam Sisypho imperium tradidisse. Hæc perinde, vt mihi comperta sunt, exposui. A sepulcro non multum distat Frænatricis Mineruæ (*Cha-*

linitida appellant) fanum. Mineruam etenim aiunt præ cæteris Dis Bellerophonti cùm alijs in rebus opitulatam, tum verò à se domitum, fræno iam imposito, Pegasum dedisse. Ligneum est deæ signum: os tamen, manus, & imi pedes, è candido lapide sunt. Neq; verò Bellerophontem regnum Corinthiorum vnquam possedisse, sed in Prœti Argiuorum regis potestate fuisse, & ipse vt credam facilè adduci possum, ac nihilo minus qui Homeri carmina non indiligenter legerit. satis etiam constat, tenente iam Lyciam Bellerophonte, Corinthios perpetuò ijs qui aut Argis aut Mycenis rerum summæ præessent, paruisse: quãdo priuatim ipsi nullum ad Troiam ducem miserunt, sed Agamemnonis signa & auspicia secuti, eius expeditionis participes fuere. Sisyphus quidem non Glaucum duntaxat Bellerophontis patrem genuit, sed præter eum, Ornytionem etiam, & post hunc Thersandrum, & Almum suscepit. Ornytione Phocus natus, Neptuni tamen creditus. is Thyræam, in ea regione quæ nunc Phocis dicitur, coloniam deduxit: Thoas eius frater natu minor Corinthi mansit: eo Demophon, Demophonte Propodas, Propoda Doridas & Hyanthidas geniti sunt. His regnantibus Dorienses exercitum duce Alete Hippotæ filio, Phylantis nepote, Antiochi pronepote, & Herculis abnepote, contra Corinthum duxerunt. ibi Doridas & Hyanthidas regno Aletæ tradito, ipsi Corinthi manserunt: at plebs prelio victa sedibus suis pulsa est. Aletes ipse, & eius posteritas, ætates quinq; vsq; ad Bacchin Prumnidis filium regnum tenuit: ætates totidem Bacchiadæ, vsq; ad Telesten Aristodemi filium: quo ab
48 Arieo & Peranta de medio sublato, regno finis impositus. Prytanes enim deinceps ex Bacchiadarum gente annuum imperium tenuerunt. Hos tyrannide occupata, Cypselus Eetionis filius expulit. Nepos Cypselus fuit Melanis, Antasi filij. Melana quondam ex Gonussa *oppido*, quod supra Sicyonem est, ' Corinthum deducendæ coloniæ causa cum Doriensibus profectum, Aletes primùm ex quodam oraculo in aliam Græciæ partem dimisit: deinde verò *mutata sententia &* oraculo neglecto, eum sibi *socium &* contubernalem asciuit. Atq; hac casuum varietate Corinthiorum reges iactatos comperi. Templum verò Mineruæ Frænatricis iuxta theatrum est: & ei proximum Herculis nudo corpore ligneum signum, quod à Dædalo factum tradunt. Ac Dædali quidem opera rudia sunt, neq; aspectu decora, attamen numen veluti quoddam præ se ferunt. Supra theatrum, templum est Iouis quem Capitolinum Romanorum voce, Græca lingua Coryphæum rectè appellaris. Ab hoc theatro satis multum distat priscum gymnasium, & fons, quam Lernam vocant. incingitur is columnis, atq; item sedilibus *planè* appositis, ad eos excipiendos qui æstate frigus captatum veniant. Coniuncta sunt cum ipso ferè gymnasio, deorum delubra *duo*, Iouis alterum, alterum Æsculapij. Æsculapius ipse & Hygia è candido lapide sunt: at Iupiter æneus est. Iam qui in Acrocorinthum ascendant (montis id iugum est vrbi imminens, quod Soli in disceptatione Briareum dedisse, Solem Veneri concessisse narrant Corinthij) fana duo Isidis videant, alterum Pelagiæ, alterum verò Ægyptiæ cognomento: totidem Sarapidis, quorum alterum Canopitani appellant. Sunt deinceps Solis aræ, Necessitatis & Violentiæ ædes, in quam ingredi fas esse negant. Supra eam, Matris deûm delubrum: columna item, & solium, vtrunq; lapideum. In Parcarum verò, Cereris, & Proserpinæ æde, signa aperta non sunt. Eadem in parte est Bunææ Iunonis templum, à Buno Mercurij filio dedicatũ, à quo & dea cognomen accepit. Iam in ipso ad Acrocorinthum aditu delubrũ est Veneris: signa *in eo*, ipsa *dea* armata, Sol, & Amor arcum tenens. Fontem verò eum qui à tergo delubri est, aiunt ab Asopo concessum Sisypho, quòd cùm raptam à Ioue sciret Æginam Asopi filiam, tum demum indicaturum dixerit, cum in ipsa Acrocorintho perennem aquam haberet. quare cùm Asopus, *ne recusare amplius posset, fontem* dedisset, indicauit *scilicet* ille: & eius indicij, si satis id credi potest, pœnas aiunt apud inferos dare. Audiui etiam qui dicerent eum fontem Pirenen esse, & aquam ex eo in oppidum defluere. Nam Asopus *amnis* suos habet in Phliasiorum finibus ortus; atque inde per Sicyonium agrum lapsus, in mare iuxta Corinthum exit. Filias verò Asopo Phliasij fuisse dicunt, Corcyran, Æginam, Theben: & à prioribus duabus, insulas eas, quarum altera antè Scheria, OEnone altera sit appellata, nouum nomen accepisse: à tertia Theben, quæ sub Cadmea est, nominatam. Thebani tamen id minimè confitentur. eam enim Theben Bœotij fuisse, non Phliasij Asopi, contendunt. De flumine verò Asopo eadem à Phliasijs & Sicyonijs traduntur, esse non indigenam, sed aduenam amnem: Mæandrum etenim à Celænis per Phrygiam & Cariam delapsum, in mare ad Miletum erumpere, in-

pere, inde in Peloponnesum subterfluere, atque illic Asopum fieri. Neque verò ab hac opinione dissident, quæ à Delijs me audisse memoria teneo: Inopum amnem è Nilo *occulto meatu* ad se peruenire. Quin & ipsum Nilum fama est Euphraten esse, qui vbi paludi immersus *diu* latuerit, supra Æthiopas Nilus euadat. Hæc de Asopo mihi audita sunt. Ab Acrocorintho, quà in montanam partem diuertitur, est porta Teneatica, & Lucinæ fanum. *Oppidum* quæ Tenea dicitur, stadia ferme LX *hinc* distat. Oppidani se Troianos fuisse affirmant, qui captiui è Tenedo à Græcis abducti, eum locum ab Agamemnone acceptum teneant: & illi quidem Apollinem in primis venerantur. A Corintho verò qui mediterranea parte relicta, *rectà* Sicyonem versus contendant, non longè ab vrbe templum ad viæ læuam incensum videant. Fuerunt Corinthiorum fines multis alijs bellis infesti; per quæ veri potest videri simile, cùm sacra, tum profana ædificia in suburbanis igni fuisse consumpta. Hoc certè templum Apollinis esse, & à Pyrrho Achillis filio exustum ferunt. Audiui autem & aliud de eo quiddam huiusmodi: ædem hanc Ioui Olympio Corin- 49 thios erexisse, eamq; subito incendio, incertum vnde igni immisso, cõflagrasse. Sicyonij (sunt enim in hac parte Corinthijs finitimi) hæc de originibus suis commemorant: extitisse primum in ea regione Ægialeum indigenam: atq; eo regnante, eam Peloponnesi partem quæ Ægialus hoc etiam tempore nuncupatur, nomen sumpsisse: ac illum quidẽ plano loco oppidum, cui Ægialea nomen, condidisse: fuisse verò ibi arcem, quo loco eis nunc Mineruæ templum est: Ægialeo patre Europem natum, Europe Telchinem: huic filiũ Apin fuisse: cuius ante Pelopis in Olympiam aduentũ, eousq; opes creuerint, vt ea *tota* regio quę intra Isthmum est, ab eo fuerit Apia nũcupata. Iam verò Apis Thelxionem suscepit: Thelxione ortus Ægyrus, Ægyro Thurimachus, Thurimacho Leucippus: Leucippo virilis proles non fuit, filia vnica Calchinia: eam è Neptuno puerum peperisse, quem Leucippus sublatum eductumq;, regni successorem moriens reliquerit: nomen huic Perato fuisse: de cuius filio Plemnæo quæ memoriæ prodita sunt, planè miraculo mihi adscribenda videntur. Nam cùm omnes qui ei nascebantur filij, in primo vagitu animam agerent, postremò Plemnæi vicem miseratam Cererem, *ad eius vxorem* peregrinę ornatu Ægialeam venisse memorant, Plemnæoq; Orthopolin recens natum educasse. Orthopolidi filia fuit Chrysorthe: quam ex Apolline peperisse Coronum pro certo habent. Corono ortus Corax, & *eo* natu minor Lamedon. Corace verò sine liberis mortuo, Epopeus, qui id temporis è Thessalia venerat, imperium sibi vindicauit. Hoc primùm regnante hostilem exercitum tradũt in fines suos inuasisse, cùm antè perpetua pace vsi fuissent. *Eius* verò *belli* huiuscemodi causa *perhibetur*. Antiopes Nyctei filiæ celebre fuit ob formæ excellentiam apud Græcos nomen: quam fama proditum etiam est non Nycteo, sed Asopo amne, qui Thebani & Platæensis agri fines intersecat, genitam. Eam Epopeus, [1] quòd antè vxorem sibi petisset, libidine & petulantia impulsus rapit. Hanc iniuriã cùm armis Thebani persequerentur, commisso prælio, Nycteus vulnus accepit. Ipse etiam Epopeus saucius ex acie, victoria tamen potitus, discessit. Nycteus, cùm sui eum Thebas ægrum reportassent, nõ ita multo pòst moriens regni administrationẽ Lyco fratri ad tempus reliquit, Labdaco Polydori filio, Cadmi nepote, cuius ipse antè tutor fuerat, in eius tutelam tradito: à quo multis precibus contendit, vt maiore exercitu in Ægialeam ducto Epopeum vlcisceretur, atq; ipsam etiam Antiopen, si capere posset, malè mulctaret. Epopeus interea pro victoria *dis gratulatus*, ludisq́; & sacris *eo nomine* peractis, Mineruæ templũ erexit: ac opere iam absoluto deam est precatus, sibi signũ aliquod vt daret, num ei accepta fuisset fani dedicatio. statim itaq; oleum tradũt ante templũ *diuinitus* fluxisse. Verũ & ipse Epopeus paulo pòst ex vulnere negligẽtius curato diem suũ obijt. quo factũ est vt belli causa remota fuerit. siquidẽ Lamedon, qui in regnũ ei successit, *vltrò* Antiopẽ Lyco dedidit. quę cũ Thebas reduceretur, in ipsa quæ Eleutheras ducit via, partu leuata est. qua de re versus hosce fecit Agis Amphiptolemi filius:

Antiope peperit Zethum, atq; Amphiona dium,
Asopo celeri currenti vortice nata:
Iupiter hos genuitq́; simul regnator Epopeus.

[2] Sed hos ad augustiores multo natales retulit Homerus, cùm Thebas ab illis primùm cõditas dixerit, quippe qui, vti mihi videtur, inferiorem vrbem à Cadmea distinguat. Porrò Lamedon regno inito vxorem Atheniensem duxit Phenó Clytij filiam. bello mox cõtra Achæos Archandrum & Architelem suscepto, ex Attica belli gerendi sibi socium

Sicyonem adsciuit, data ei in matrimonium Zeuxippe filia: à quo postea iam regnum adepto, & regio tota Sicyonia, & vrbs, quæ antè Ægiale fuit, Sicyon nuncupata est. Ac Sicyonem quidem ipsum non Marathone Epopei filio, sed Metione Erechthei genitum ferunt: quibus Asius assentitur. Nam Hesiodus Erechtheo Sicyonem, Ibycus Pelopi attribuit. E Sicyone verò Chthonophyle gignitur: quæ Mercurio Polybum peperit: ex eademq; & Phliante Liberi Patris filio, qui habuit eam in matrimonio, Androdamas nascitur. At Polybus Lysianassam filiam, Talao Biantis filio Argiuorum regi locauit. Ad Polybum Adrastus Argis eiectus Sicyonem confugit: eoq; mortuo regnum ipse adijt. Post Adrasti deinde in patriam reditum, Ianiscus Clytij eius nepos, cuius filia cum Lamedonte nupta fuerat, ex Attica veniens regnum inijt: à cuius obitu Phæstus è filijs Herculis vnus (vt vulgò ferebatur) regnat. Sed cùm is ex oraculi responso in Cretam migrasset, Zeuxippus Apollinis è Syllide nympha filius regnū dicitur obtinuisse. Qui cùm decessisset, Agamemnon Sicyonijs, & ipsi regi Hippolyto Rhopali filio, Phæsti nepoti, bellum intulit. Is opibus diffisus suis, Agamemnonis & Mycenæorum se imperata facturum spopondit. Hippolyto Lacestades filius fuit. *quo regnante*, Phalces Temeni filius cum Doriensibus Sicyonem nocturno impetu occupauit: in eum tamen, quòd ex Herculis nepotibus esset, nihil acerbè aut crudeliter commisit, quinimò imperium cum eo communicauit. Ex eo Sicyonij Dorienses facti, & inter Argiuos censeri cœpti. Ægialei verò vrbem in campis sitam cùm Demetrius Antigoni filius euertisset, vetustæ arci vrbem, quæ nunc permanet, adiunxit. [1] Et causam quidem, quamobrem tantopere Sicyoniorum opes attritæ fuerint, non facilè quis, etiam si studiosè quæsierit, inuenire possit. Quare id quod Homerus de Ioue dixit, pro causa esto:

Vrbes qui multas à celso culmine vertit.

Iam verò magnis cùm cladibus Sicyonij afflicti essent, ipsam vrbem terræmotus ferme ad solitudinem & vastitatem redegit: ac tunc multa quæ admirationi fuerant, opera interierunt. Eodem verò casu Cariæ & Lyciæ vrbes magnis calamitatibus affectæ: & Rhodus in primis insula tam vehementer concussa est, vt Sibyllæ vaticinatio Rhodi sit exitio comprobata. Quà ex Corinthiaco agro in Sicyonium iter est, Lyci Messenij monimentum extat, quicunq; Lycus ille fuerit. neq; enim Lycum ego vllum Messenium comperio, qui vel in quinquertio se exercuerit, vel in Olympicis ludis palmam tulerit. Est hoc quidem *monimentum* terræ tumulus. Ad hunc enim ferme modum suorum cadauera condunt Sicyonij: corpus terra contegunt, deinde lapidea basi extructa columnas erigunt, [2] quibus *fastigia* (*vel, vt Græci vocant*, aquilas) imponunt, eadem propè specie qua sunt templorum culmina. [3] Inscribunt verò sepulcris planè nihil: sed eius quem extulerunt nomen appellantes, patris mentione prætermissa, illum valere iubent. Iam verò post Lyci monimentum trans Asopum, ad dexteram Olympium est. Ad viæ læuam modico interuallo sepulcrum Eupolidis Atheniensis comœdiarum scriptoris. Hinc qui progressi fuerint, ad ipsam quasi vrbem à diuerticulo redituri, Xenodices, quæ è partu mortua est, monimentum videant. Illud quidem non eadem est forma qua sepulcra faciunt Sicyonij. in eo enim, in quo pingi posset, locus relictus est: & pictura sanè, vti alia quæuis, est quæ spectetur dignissima. Porrò hinc qui processerint, sepulcrum inuenient Sicyonijs extructum ijs qui ad Pellenen, ad Dymen Achæorum, ad Megalopolim, & ad Selasian mortem oppetierunt: de quibus posterius omnia exponentur plenissimè. Ad portam fons est in specu: cuius aqua non è terra scaturit, sed è specus fastigio manat: quà de re Stazusan nuncupant. In arce quæ nunc extat, Fortunæ Acrææ ædes; & secundùm eam, Castorum: numinum ipsorum è ligno vtrobiq; signa sunt. In theatri, quod infra arcem ædificatum est, scena, viri scutum tenentis statua visitur: quam Arati (Cliniæ filij) esse dicunt. Non longè à theatro Liberi Patris templum est. dei signum ex auro & ebore: iuxta adstant ei Bacchæ è candido lapide. has quidem sacras fœminas esse dicunt, Liberi Patris instinctu afflatas. Alia signa Sicyonij in sacrario condita habent. hæc quotannis stata nocte in Bacchi templum deportant, ex eo loco quod Cosmeterium (*id est*, [4] *pomparum cellarium*) nuncupant. his faces accensas præferunt, & patrijs cantibus pompam prosequuntur. Pompæ veluti dux est quem Baccheum nominant, ab Androdamante (vt ipsi dicunt) Phliantis filio dicatus. Portatur post eum Lysius, quem Thebis Pythiæ monitu Phanes huc dicitur transtulisse. Venit quidem Phanes Sicyonem eodem tempore quo Aristomachus Cleodami filius.

filius. ab oraculo enim ipsi edito cùm aberrasset, à reditus itidem in Peloponnesum præsti- 51
tuto tempore aberrauit. Quà à Liberi Patris in forum descenditur, ad dexteram Dianæ templum Limnææ est, cuius tectum vetustate collapsum esse, facilè est aspicienti cognoscere. De signo verò deæ neq; fueritne aliunde deportatum, neq; quo casu perierit, quicquam afferunt. In foro, Pithûs (*Suadelæ*) ædes est. Suadelam verò hac de causa colere instituerunt: Apollinem & Dianam Pythone cæso, vt se expiarent, Ægialeam venisse tradũt: sed incusso terrore, eo ipso in loco qui nunc Phobus dicitur, in Cretam ad Carmanorem diuertisse: ac statim pestilentem morbum Ægialensibus immissum: quem depelli nõ posse vates monuerũt, ni Apollo & Diana placarentur. Missos itaq; pueros septem ac totidem virgines ad Sythan amnem supplicum ornatu: quorum precatione persuasos deos in arcem venisse. eo itaq; in loco quò primùm venere, Suadelæ ædem dicatam. Idem verò ritus hoc etiam tempore seruatur. Pueri enim festo Apollinis die ad Sythan veniunt, ac deorum signa in ædem Suadelæ deportant, deinde in templo Apollinis ea reponũt. ' ac ipsum quidem templum, quod hoc tempore extat, in foro est: vetustum verò à Prœto dedicatum tradunt, quo in loco eius filiæ furoris morbo liberatæ sunt. Addunt, Meleagrum in hoc ipso templo hastam posuisse, qua aprum *Calydonium* confecerat. In eodem etiam templo dedicatas fuisse Marsyæ tibias. Post aduersum enim Sileni casum, eas Marsyan amnem in Mæandrum, deinde in Asopum detulisse: eiectas inde in agrum Sicyonium, pastorẽ quendam sustulisse, & Apollini dicasse. Ex ijs donarijs nullum sanè incendium illud quo templum conflagrauit, reliquum fecit. Nam quæ extant ætate mea, cùm templũ, tum signum, Pythocles dedicauit. Quod verò fanum iuxta Suadelæ ædem Romanis imperatoribus cõsecratum est, fuit olim Cleonis tyranni domus. Nam Clisthenes Aristonymi filius, Pyrrhonis nepos, tyrannidem tenuit, cùm inferiorem vrbem Sicyonij incolerent: Cleonis verò in ea quæ nunc manet, vrbe dominatus fuit. Ante Cleonis domum heroicum est Arati monimentum, qui rerum gestarum gloria in Græcia æquales omnes vicit suos: de quo hæc potissimum commemorari possunt. Post Cleonis mortẽ, tam effrænata ciuitatis principes incessit dominandi cupiditas, vt eorum duo eodem tempore tyrannidem inuaserint, Euthydemus, & Timoclidas: quibus eiectis, populus summæ rerum Clinian Arati patrem præfecit. Verùm non multis pòst annis, cùm Clinias è vita iam excessisset, ad tyrannidem accessit Abantidas. *quo dominante* Aratus, vel quòd ab eo eiectus fuerit, vel quòd voluntate sua cesserit, in exilium abijt. Ipsum certè Abantidan ciues trucidarunt. Dominatum tamẽ eius pater Paseas occupauit: quem mox cùm Nicocles sustulisset, ipse sibi tyrannidem vindicauit. Hunc Aratus, comparata exulum & Argiuorum conductitiorũ militum manu, pellere adortus, cùm ad muros nocte accessisset, præsidium partim fefellit, partim vi superauit: atq; ita oppido potitus, cùm iam illucesceret, assumpta plebe, summa cum celeritate ad tyranni domum accurrit: quam non magno vtiq; negocio cepit: sed Nicocles furtim est elapsus. Tum Aratus ciuitatis liberam administrationem Sicyonijs tradidit. Domos & prædia quæ diuendita fuerant, emptoribus precio dissoluto, exulibus cùm reddidisset, dissidiorum & controuersiarum causas concordia constituta sustulit. Idemq; cùm Macedones, Antigono Philippi acceptam à Demetrio eius patre tutelam gerente, Græcis omnibus formidolosi essent, Sicyonios, tametsi Dores erant, cum Achæorũ concilio coniunxit. Imperator verò ab Achæis declaratus, exercitum contra Amphissenses Locros duxit: & Ætolorum fines ingressus, agrum populatus est. Cumq; Corinthum Antigonus imposito Macedonum præsidio teneret, subito impetu Macedonum animos perculit; & pugna commissa, cùm alios *multos*, tum ipsum præsidij ducem Persæum, Zenonis (Mnaseæ filij) philosophi auditorem, occidit. Corinthum itaq; cùm Aratus liberasset, addiderunt se ad *Achæorum* concilium Epidaurij, ac Trœzenij, qui Argolicum litus incolunt, quiq; extra
Isthmum sunt Megarenses. Quare cum Achæis Ptolemæus societatem coijt. Lacedæmo- 52
nij verò Agidem Eudamidæ filium regẽ suum secuti, subita incursione Pellenen occuparunt: verùm Arato superueniente, prelio victi, relicta Pellene domũ se certis cõditionibus receperunt. Ibi Aratus cùm Peloponnesiacæ res prosperos habuissent successus, indignum ratus negligenter ferre Piræeum, Munychiam, Salaminem, & Sunium à Macedonibus teneri, quia spes nõ erat per vim inde eos eijci posse, Diogenem præsidiorum præfectum adduxit, vt talentis CL acceptis, ea loca dederet: ipseq; eius pecuniæ sextantem Atheniensibus dedit. Persuasit etiã Aristomacho Argis dominanti, vt popularem remp. Argiuis red-

deret, eamq; cum Achæorum concilio coniungeret. Idem Mantineam à Macedonibus ,, occupatam cepit. Sedenim hominibus haudquaquam ex animi sentẽtia cuncta eueniunt: quandoquidem Aratum necessitas impulit, vt se ad Antigoni Macedonũ regis societatem adiungeret. Res ita gesta est: Cleomenes Leonidæ filius, Cleonymi nepos, Spartæ regnum adeptus, Pausaniam sibi imitandum proposuit, nempe qui & tyrannidem appetijt, & legibus antè sancitis sibi standum non putauit.[1] verùm, vt qui ferocior fuit multo, & minus vitæ retinendæ auidus, per animi elationem & audaciã breui omnia perdidit. Nam & ex altera familia Eurydamidã regem adhuc impuberem per Ephoros veneno de medio sustulit, ad fratremq; *suum* Epiclidam imperiũ transtulit: & senatus autoritate euersa, Patronomos ([2] *quasi dixeris patriarum legum autores*) pro eo ordine, quo ad ipsum duntaxat nomen, instituit. Mox rerum vtiq; maiorum, & *toti* Græciæ imperandi cupiditate incitatus, Acheis primùm bellum intulit, vel quòd victos, fore sibi auxilio sperabat, vel quòd suis eos conatibus impedimento esse nolebat:[3] atq; eos quidem ad Dymen (qui vicus supra agros Arati eius ipsius fuit, qui tunc Achæis imperabat) prælio vicit. Aratum itaq; coëgit Achiuis & Sicyoni ipsi metuentem, Antigonum in auxilium accersere. Cleomenes enim pace Antigoni violata, cùm alia multa apertè præter fœderis conditiones fecerat, tum verò Megalopolitanos sedibus expulerat. quare cùm Antigonus in Peloponnesum transisset, Achei ad Selasian cum Cleomene signa contulerunt. quo victo,[4] & Selasian diripuerunt, & ipsam etiã Lacedæmonem expugnarunt. Lacedæmonijs verò Antigonus & Achæis pristinã reipublicæ formam reddidit. De Leonidæ verò liberis Epiclidas in pugna cecidit: Cleomenes verò, cùm in Ægyptũ fugisset, honorificentissimè primùm est à Ptolemæo tractatus: at deinde in vincula coniectus, eo crimine damnatus, quòd aduersus regẽ Ægyptios concitasset. Et is sanè tũc effugit: sed mox cùm Alexandrinis noui tumultus autor extitisset, iterum comprehensus, mortem sibi cõsciuit.[5] Cuius casu Lacedæmonij regio dominatu liberati, ad hunc vsq; diem, eius quam tunc instituerunt reip. vestigia retinent. Arato Antigonus vt de se benemerito viro, & rerum gestarum gloria insigni, perpetuã prestitit beneuolentiam. At eum Philippus cùm iam regnare cœpisset, quòd multa, quæ ille in eos quibus præerat, agebat iracundius, Aratus non probabat, ac sæpe etiam animi impetu vehementius concitatum coërcebat, nihil tale timentẽ veneno dato necauit. Eius quidem cadauer Ægio, vbi supremum diem clauserat, Sicyonem relatum, *magnificè* sepultum est: & hac ipsa etiã ætate heroicum eius monimentum Arateum nuncupant. Idem verò Philippus eodem necis genere oratores duos Athenienses, Euryclidem & Miconem, qui apud populũ dicendo non parum valebant, tollendos curauit. Sed ipsi etiam Philippo mortiferũ poculum perniciem fuerat allaturum. Nam cùm alterum ex eius filijs, Demetrium, natu minor Perseus veneno peremisset, ipse animi ægritudine consumptus est. quod obiter exposui ad sententiã illam diuinitus ab Hesiodo versu prolatã, animũ referens, malum consiliũ in ipsummet primùm autorẽ vertere. Post Arati monimentũ ara est Isthmio Neptuno dicata. Sunt item Milichij Iouis, & Dianæ, cui Patroæ cognomentũ, *rudia & sine vlla arte facta signa*. Milichius
53 pyramidis, Patroa columnæ figurã habet. Eodem in loco curiã ædificarunt, & porticũ, cui à conditore nomẽ Clisthenię. eã enim de manubijs extruxit Clisthenes, cùm belli cõtra Scironẽ gesti socius Amphictyonibus fuisset. In subdiali fori parte Iupiter æneus spectatur Lysippi: proximè Diana inaurata. Nec longè abest Apollinis sacellũ, Lycæi cognomento: quod vetustate iam collapsum, nihil omnino spectandũ præbet. Cognominis huiusmodi causa fuit: Cùm lupi ouilia tantopere vexarent, vt nullus iã ex illis capi fructus posset, indicauit Apollo quo loco aridum quoddam lignũ iaceret: cuius corticẽ carnibus permistũ cùm ex eodem oraculo lupis apposuissent, illi, simulatq; gustauerũt, interempti sunt. Lignum quidẽ ipsum in æde Lycæi Apollinis positũ est: sed qua sit ex arbore, ne ipsi quidẽ norunt ciuitatis *antiquitatum* interpretes. Continenter posita sunt ænea signa: filias esse Prœti dicunt: verùm inscriptio alias fœminas nominat. Ibidẽ Hercules ex ære, à Lysippo Sicyonio factus. Proximè Mercurius Forensis. In gymnasio, quod à foro non longè abest, Hercules è marmore, Scopæ opus. Est & alibi Herculis ædes. Huius verò loci conseptum ambitum omnem Pædizen nominant: in cuius medio templum: & in eo ligneum signum prisci operis Laphaes Phliasius fecit. In Herculis quidem sacro traditum à Phæsto morem retinent. Is enim cùm in Sicyoniam venisset, animaduertit Herculi tanquam heroi parentari: indignè verò ferens diuinos illi honores non haberi, instituit, quod adhuc à

Sicyonijs seruatur, vt iugulati agni ad aram pernas adurerent: carnium verò parte vna, non aliter quàm victimarum soliti essent, vescerentur, altera Herculi tanquam heroi parentarent. Festorum verò dierum, quos in Herculis honorem agitant, priorē Onomatan, Herculeum alterū vocant. Hinc via ad Æsculapij ducit. Accedentibus ad septum, duplex se læua in parte cella ostendit. in antica Somni signum positū, cuius præter caput nihil est reliquum: posticum est Apollini Carneo dicatū, quò nulli præterquam sacerdotibus fas est penetrare. In porticu balænæ os ingenti magnitudine locatum est. Propè Somnij signum est, & leonē sopiens Somnus, Epidotes cognomento. Quà patet ad Æsculapij accessus, in altera Panos, Dianæ in altera parte signa visuntur: illud, sedentis; hoc, stantis habitu. Ingressus, ipsum videas Æsculapiū imberbem, ex auro & ebore a Calamide factū, altera sceptrum, altera verò satiuæ pinus fructum tenentē. Deum ipsum aiunt draconis induta specie, Nicagoræ (Sicyoniæ mulieris, Agasiclis matris, Echetimi vxoris) opera Epidauro ad se mulorum bigis deportatum. De templi lacunari signa quædam nō magna pendent: è quibus, quę Draconi insidet, Aristodaman esse dicūt Arati matrē. Aratum enim ipsum Æsculapij filium autumant. Atq; ille quidem ambitus nihil habet aliud memoratu dignū. Ex eo verò ad aliud Veneris templū transeas, in quo primùm se Antiopes signum offert: eius enim filios perhibent Sicyonios fuisse, & eorum causa Antiopen ad se venisse, sibiq; cum ea affinitatem intercessisse. In Veneris illud templum *solæ* ingrediuntur, æditua mulier, cui viri consuetudine est interdictum: & virgo, quæ annuo fungitur sacerdotio: Lutrophoron eam *à lauacro quod portat*, appellāt. Cæteris ab ipso *duntaxat* vestibulo, *omnibus* deam aspicere pariter atq; adorare fas est. Eius effigiem sedentem fecit Canachus Sicyonius, is nempe qui & Didymæum Milesijs, & Thebanis Ismenium Apollinem fecit. Venus ipsa ex auro & ebore facta, capite apicem, *qui Polus dicitur*, gestat: manu altera papauer, altera malum tenet. Victimarum *illi omnium* femora, præterquam suum, consecrant: cæteras *partes* iuniperi lignis adolent. Verùm & dum femora torrentur, cum illis vnà pæderotis folia incendunt. Nascitur pæderos herba ibi intra septum sub dio: neq; alibi vspiam prouenit, ne in ipsa quidem Sicyonia. folia ei minora fagi, ilicis maiora. forma eadem ferè cum quercus folio. altera pars subnigra, alba altera: neq; omnino dissimilis color ei qui in albæ populi folijs cernitur. Hinc ad gymnasium adeuntibus, ad dexteram Pheraæ Dianæ se ædes ostendit. deæ ligneum signum Pheris huc deportatum dicunt. Gymnasium id Clinias Si- 54
cyonijs exædificauit: in quo puberes hac ipsa etiam ætate erudiuntur. In eo Dianæ signum è candido marmore pubetenus expolitum: & Hercules inferiore trunci parte quadratis Mercurij signis persimilis. Iam qui hinc ad portam quæ Sacra dicitur, diuerterint, templū Mineruæ non longè ab ipsa porta videant: Epopeus olim dedicauit: id magnitudine & ornamentis, omnibus eius temporis *operibus* præstitit. Verùm & huius famam vetustas obliuione obruit: de cœlo tactum conflagrauit: ara tantùm, quòd illi vni fulmen pepercit, qualem Epopeus fecit, adhuc manet. Ante aram Epopeo monimentum, aggesta in tumulum terra, extructum. Prope sepulcrum Di visuntur Auerrunci, quibus eodem ritu quo Græci solent mala deprecari, rem diuinam faciunt. Epopeum è proximis templis, vnum Dianæ & Apollini ædificasse dicūt, alterum Iunoni Adrastum: in eorum neutro signum vllum reliquum. In Iunonis recessu aram alteram Pani, alteram è candido lapide Soli *Adrastus idem* statuit. Iam verò quà in campos ferè descenditur, Cereris templum est: quod Plemnæum dedicasse ferunt, quò gratiam deæ pro filij nutricatione referret. A templo quod Iunoni dedicauit Adrastus, paululum abest Carnei Apollinis ædes, cuius solæ stant columnæ: parietes verò, tectum etiam nullum omnino inuenias. Neq; plus quicquam de Prodomiæ Iunonis æde extat. hāc Phalces dedicarat Temeni filius, ducem sibi deam Sicyonem proficiscenti futuram sperans. A Sicyone recta Phliuntem contendentibus, in diuerticulo quod à via stadia ad summum decem abest ad sinistrā, lucus occurrit, cui Pyrææ nomen: sacrum id Præstiti Cereri, & Proserpinæ, vnà cum templo. Ibi viri seorsum *à fœminis* festos *illis* dies agitant. nam ædem Nympharum (*Nymphonem ipsi appellat*) fœminis vbi sacra facerent concesserunt: suntq; in eo Nymphone Liberi Patris, Cereris, & Proserpinæ signa, os *tantùm* ostendētia. Iam quæ Titanen ducit via, stadia ferme sexaginta procedit, ob angustias vehiculis inuia. At qui per eam stadia, opinor, xx promouerint, & ad læuam Asopum *amnem* transmiserint, ad lucū accedant ilicibus condensum: vbi fanū dearū quas Atheniēses Seueras, Sicyonij Eumenidas nominăt. Iis die stato quotannis sacrū faciētes, prægnātes

oues mactant, ac mulſo pro libamine, pro corollis floribus vti ſolenne habent. Eodemq; propémodum ritu, ad Parcarum aras, quæ in ſubdiali *eiuſdem* luci parte ſunt, ſacra faciunt. Hinc in viam reuerſus, cùm rurſum Aſopum traieceris, mox in montis verticem peruenias, quem Titana incoluiſſe indigenæ ferunt: fuiſſe verò eum Solis fratrē, à quo regiunculæ nomen inditum. Fuit autem Titan hic (niſi mea me coniectura fallit) in obſeruandis anni temporibus admodum ſollers, *vnusq; optimè omniū norat*, quibus quæ ſemina, quaſq; ſtirpes temporibus, quos item fructus ſol *facilè* augeret & coqueret. quocirca Solis illum fuiſſe fratrem commenti homines ſunt. Poſt *quem* Alexanor Machaone Æſculapij filio genitus, in Sicyoniam profectus, in Titane Æſculapij fanum erexit. id & alij accolunt, maximam verò partem dei ipſius ſerui tenent. Intra ſeptum cupreſſetum eſt, ex vetuſtis admodum arboribus. Signū è quo ſit vel ligno, vel metallo, neq; quis eius fuerit artifex, quiſquam omnino poſſit cognoſcere: niſi quis fortè ad ipſum Alexanora opus referat. Signi ipſius ſola ſe facies, manus, & imi pedes oſtendunt; partes cæteræ lanea tunica alba & pallio velantur. [1] Eodem ferme habitu eſt Hygiæ ſignum. nam & hoc nō facilè conſpicias. velatum enim vndecunq; eſt, partim comis, quas deæ mulieres detonderunt, partim verò Babyloniæ veſtis lacinijs. [2] Qua verò cunq; re litare quis voluerit, eadem traditum eſt illud etiam numen placari, cui eſt Hygiæ nomen. *valetudinem bonam nos appellamus.* Alexanori verò, & Euamerioni, (ſua enim & ipſis ſigna ſunt) alteri tanquam heroi poſt Solis occaſum parentant, Euamerioni autem diuinos honores habent. Atq; hūc quidem Euamerionem, ſi rectè conijcio, Pergameni ex quodam oraculo Teleſphorum, Aceſium Epidaurij nominant. At Coronidis quod extat ligneum ſignum, nulla eſt in ædis parte conſtitutum: verùm vbi deo ipſi tauro, agno, ſue fecerunt, Coronidem ipſam in Mineruæ tranſportant, ibiq; eam colunt. Neq; verò victimarum femora ſuccidere ſatis habent, ſed *totas*
55 humi *pecudes* adurunt, præter aues. eas enim aris imponūt. In ijs faſtigij partibus quas aquilas vocant, Hercules inſiſtit: in extremis, Victoriæ ſigna. In porticu ſigna poſita Liberi Patris, & Hecates: Venus ad hæc, Ceres, & deorum fortuna, lignea omnia: è marmore verò Æſculapius, cognomento Gortynius. Ad angues quidem *deo* ſacros, quo minus accedant homines, terror obſtat. cibū illis in primo aditu apponunt, neq; amplius quicquam eorum cauſa ſatagunt. Intra ſeptum ſtatua poſita eſt Graniani Sicyonij, qui in Olympicis palmas tulit de quinquertio duas, de ſtadio vnam, de iterato ſtadio (*diaulon dicunt*) duplicem, quòd & nudus & cum ſcuto cucurriſſet. In Titane Mineruæ quoq; ædes viſitur, quò Coronidis ſignum deportant: & in ea Mineruæ ligneum ſignum vetuſtum, quod ipſum etiam de cœlo tactū ferunt. E vertice deſcendentibus (in vertice enim templum ſitū eſt) ara ſe ventorum oſtendit: ad quam nocte vna quotannis ſacerdos ſacrū facit. Facit etiam ad foueas quatuor arcana neſcio quæ, appoſita ad ventorum ſæuitiam placandam. accinit præterea, vti narrant, magica quædā Medeæ carmina. A Titane quà iter eſt Sicyonem, qui ad mare deſcendant, Iunonis templum videant ad læuam: quod neq; ſignū ampliùs, neq; lacunar habet: dedicaſſe ferunt Prœtū Abantis filium. Iam quà deſcenditur ad portum, qui Sicyoniorū dicitur, ſi ad Pelleneorum nauale, quod Ariſtonautas appellant, flexeris, paulùm ſupra viam Neptuni delubrum videas ad læuam. at ſecundùm ipſam viam militarem Eliſſon, & poſt eum Sythas amnes in mare decurrunt. *Hoc loco* Phliaſius ager Sicyonijs finitimus. Vrbs ipſa XL potiſſimum ſtadia diſtat à Titane: à Sicyone Phliuntem recta via ducit. Phliaſios quidem non eſſe Arcadici nominis, *ſatis* declarant Homeri verſus quibus Arcades enumerantur. neq; enim ipſi eo delectu comprehenduntur. Argiuos verò ab initio fuiſſe, tum Dorienſes factos, poſt Herculis liberûm in Peloponneſum reditum, ipſe hiſtoriæ progreſſus declarabit. Ac de Phliaſijs cùm pleraq; inter ſe diſcrepantia memoriæ prodita non ignorē, ea duntaxat perſequar in quę maximè conſenſum eſt. Primum omniū in his finibus Arantem extitiſſe tradunt indigenam hominem, qui oppidum condiderit in eo colle, qui noſtra etiamnū ætate Arantinus dicitur: neq; ita longè abeſt ab altero vertice, in quo Phliaſiorum arx eſt, & Iuuentæ ædes. Hic igitur *Aras* vrbem condidit: ab eoq; olim & vrbs & regio Arantia eſt appellata. Eo regnante Aſopus Cegluſæ & Neptuni (ſic enim creditū eſt) filius, amnem eum adinuenit, quem ab ipſo inuentore Aſopum vocant. Arantis verò ſepulcrum eſt in vico quæ Celænæ nominantur: quo etiam in loco Dyſaulen hominem Eleuſinium ſepultum dicunt. Aras filium Aorin, & filiam Aræthyrean habuit. hos Phliaſij & venandi peritia, & bellica virtute præſtitiſſe memorant. Mortua autem Aræthyrea,

thyrea, Aoris, quò testatam sororis memoriam relinqueret, regionem totam Aræthyrean nominauit, quam Homerus inter eos populos numerauit qui Agamemnonis imperio continebantur:

Orneasq; colunt, & Aræthyrean peramœnam.

Arantis quidem filiorum sepulcra non in alia regionis parte quàm in Arantino colle esse conijcio. stant enim illis ad Cereris insignes pilæ, & ante deæ initia eodē in templo Arantem cantu celebrant, & ad libamina eius filios euocant, ad ipsa monimenta conuersi. Phliantē ipsum, à quo tertium accessit regioni nomen, Caso Temeni filio natum, quod est in Argiuorum historijs, neutiquam vt credam adduci possum: quippe qui eum Liberi Patris filium habitum norim, & ex ijs vnum qui nauem Argo conscenderunt: cui rei Rhodij poëtæ versus testimonio sunt:

Venit Aræthyrea Phlias Bacchi inclyta proles,
Diues opum, stabili tenuit dum sede penates,
Aruaq; quæ vitreis Asopus perfluit vndis.

Phliantis verò matrem fuisse Aræthyrean, nō Chthonophylen: cùm Chthonophyle vxor 56
eius fuerit, ex qua Androdaman suscepit. [1] Herculis autem liberis redeuntibus Peloponnesi cunctæ ciuitates præter Arcadas trepidarūt. aliæ enim Dorienses in ciuitatem receperunt, aliæ antiquis ciuibus eiectis, nouos accipere sunt coactæ. Quæ verò ad Phliuntem pertinent, ita se habent: Rhegnidas Doriensis, Phalce Temeni filio genitus, ab Argis & Sicyonia cum exercitu Phliuntē venit: ac cæteri quidem nō recusabant quod ille postulabat, vt sedes quiq; suas retinerent, ipsi regnum deferrent, socijs agrum assignarēt: at Hippasus, totaq; eius factio, obsistendū censebant, neq; omnino sine pugna tam multa ac præclara bona Doriensibus concedenda. Sed enim cùm eius sententiam populus repudiasset, Hippasus cum ijs qui sequi voluerunt, Samum exilij causa concessit. Hippasi huius pronepos fuit Pythagoras, cui sapientiæ laus attributa est, è Mnesarcho Euphronis filio Hippasi nepote procreatus. Hæc de rebus suis Phliasij, quibus Sicyonij in plerisq; assentiuntur. Addentur iam quæ *apud Phliasios* in primis ostenduntur, quæq; memoratu dignissima videri possint. In arce cupressetum est, in quo templum extat antiqua religione sacrosanctum. Deam, cui id est dedicatū, prisci Ganymedan, recentiores Heben nominant, cuius & Homerus mentionem fecit, vbi Alexandri & Menelai singulare certamen exponit: eam quidem OEnochoon (*id est, vini ministram*) appellans. Idem quo in loco descendentem facit ad inferos Vlyssem, vxorem eam Herculis esse dixit. At Olen poëta eo carmine quo Iunonem exornat, ab Horis educatā Iunonem scriptum reliquit: filios verò eam habuisse Martem & Heben.[2] Habent huic deæ Phliasij honores multos, summum verò omnium, quòd qui supplices huc confugerint, cuiusuis criminis impunitatem consequuntur. quin & qui vincti antè fuerunt, ad eas arbores quæ in luco sunt, compedes suspendunt. Dies etiam festos quotannis celebrant, quos cissotomos (*hoc est ac si Hederisecos dicas*) appellant. Signum quidem neq; in operto custodiunt, neq; in aperto vllum ostendunt: atq; eius rei religione sancitam rationem quandam referunt. Exeuntibus è foro ad læuam delubrum est cum signo è marmore Pario. In arce septum aliud, Cereri sacrum. In eo templum cum Cereris & Proserpinæ signis. At Dianæ (extat enim & Dianæ ex ære eodem in loco signum) per mihi antiquum esse videbatur. Quà ex arce descenditur, Æsculapij ædes ad dexteram est, in qua signum imberbe. Infra ædem, theatrum: à quo non longè Cereris templum, & prisca in eo signa sedentia. In ipso foro capra ex ære, magna sui parte inaurata, cui ob eam causam honos est à Phliasijs habitus, quòd sidus, quam Capram vocant, ortu suo vitibus perniciem afferre consueuit. ne itaq; cœlestis Capra vinetis noceat, forensem illam ex ære cùm alijs afficiunt honoribus, tum verò auro eam exornant. Est eodem in loco Aristiæ Pratinæ filij monimentum: vterq; Satyris faciundis, omnibus, præterquam Æschylo, præstiterunt. In postica fori parte domus est, quam Phliasij Fatidicam nuncupant. in eam enim ingressus Amphiaraus (quemadmodum ipsi narrant Phliasij) cùm noctem vnā obdormisset, statim diuinare cœpit, cùm antè indoctus planè fuisset. id cùm ita euenisset, in reliquum omne tempus occlusæ illæ ædes fuerunt. Non longè locus est qui Vmbilicus dicitur, meditullium totius Peloponnesi, si modò ita se habet res vti ipsi dicunt. Ab Vmbilico progressus, Liberi vetustum templum videas: Apollinis etiam vnum, & aliud Isidis. In eis Liberi & Apollinis signa exposita omnium oculis sunt: Isidis verò, solis sacerdotibus

conspicere fas est. Peruagata est inter Phliasios fama, Herculem è Libya redeuntem abre-
ptis Hesperidum malis Phliuntem venisse, sui cuiuspiam negocij causa. ad eum ibi com-
morantem, OEneum ex Ætolia, qui socer eius esset, accessisse. ibi cùm vel OEneus Her-
culem ad cœnam vocasset, vel ipse apud eum accumberet, dicitur Hercules digito vno,
Cyathi pueri, qui erat OEneo à calice, eius in fundendo ministerio offensus, tam grauiter
57 caput percussisse, vt ex eo ictu puer diem suum statim obierit. In eius facti memoriā Phlia-
sij ad Apollinis, cellam ædificarunt, in qua è marmore signa sunt, Cyathus Herculi pocu-
lum porrigens. A Phliunte stadia ad summum quinq; Celeæ absunt: quo in loco quar-
to duntaxat quoq; anno, non singulis annis, Cereris initia referuntur: quibus præest anti-
stes, cui non est perpetuum sacerdotium illud, verùm nouus legitur sub ipsum initiorum
tempus: & is quidem, quin, si velit, vxorem ducat, nulla religione impeditur. [1] Initia verò
ipsa, etsi ab Eleusinijs quibusdam in rebus differunt, multa tamen ex illis accepta à se reti-
neri ac seruari ipsi Phliasij fatentur. aiunt enim Dysaulen Celei fratrem, cùm ad ipsos con-
fugisset, initiorū ritum monstrasse: pulsum autem illum Eleusine ab Ione Xuthi filio, cùm
illum Athenienses bello contra Eleusinios suscepto imperatorē delegissent. At ego Phlia-
sijs nunquam assentiar quenquam ex Eleusinijs pugna victum in exilium abisse, cùm ante
belli euentum vtrinq; certæ conditiones acceptæ sint, & Eumolpus *tunc* Eleusine manse-
rit. Potuit hic quidē Dysaules alia de causa, quàm ob eam quæ à Phliasijs prodita est, Phli-
untem venisse. Neq; verò, vti ego sentio, aut vlla ei fuit cum Celeo cognatio, aut omnino
claro fuit inter Eleusinios loco. neq; enim eum suis versibus præterisset Homerus. Is enim
quo carmine Cererem celebrat, recensens eos omnes qui initia à dea docti sunt, nullum o-
mnino Dysaulen nosse videtur. Sunt autem hi versus eius:

Mystica sacrorum diua didicere magistra
Triptolemus, Dioclesq; simul frænator equorum,
Eumolpus, Celeusq; duces, populiq; parentes.

Hic igitur Dysaules, vti Phliasij memorant, & initia illic tradidit, & *primus* vicum Celeas
appellauit. Extat igitur ibi, vt antè dixi, Dysaulæ monimentum: quo tamen vetustius est A-
rantis sepulcrum. neq; enim eo regnante, sed multò pòst, vt Phliasij testantur, Dysaules ve-
nit. æqualem enim Prometheo Iapeti filio Arantem fuisse asserunt, tribusq; ætatibus su-
periorem Pelasgo Arcadis filio, & ijs qui apud Athenienses Aborigines sunt appellati. In
eo templo quod Anactorum appellant, de tholo currus pendet: quem Pelopis fuisse tra-
dunt. Et hæc quidem præ cæteris historia digna apud Phliasios sunt. ARGOLICA.

[2] Media est inter Corinthū & Argos vrbs non vtiq; magna, Cleonæ, à Cleone, quem
Pelopis fuisse filium tradunt, appellata. Non desunt tamen qui Cleonen vnam ex Asopi a-
mnis, qui Sicyonem præterfluit, filiabus dicant fuisse. Nomen certè vrbi ab horum alter-
utro impositum est. In ea ædes Mineruæ signum habet Scyllidis & Dipœni arte factum:
fuisse eos aiunt Dædali discipulos. Sunt qui Dædalum velint vxorem duxisse Gortynis *fi-
liam*, è qua sint ei hi liberi geniti. Præter hanc ædem Cleonis, Euryti & Cteati monimen-
ta sunt: quos, cùm Elide ludos Isthmicos spectatum iuissent, Hercules sagittis confixit, in-
dignè ferens illos Augeæ bello contra se in acie stetisse. A Cleonis Argos viæ duæ du-
cūt: expeditis altera commodior, & compendiaria. nam quæ ad Tretū est, angusta & ipsa,
cùm vndiq; montibus concludatur, verùm facilius multò vehicula transmittit. In illis ipsis
montibus leonis Neméi specus adhuc ostenditur: à quo vicus Nemea non longius quàm
stadia abest quindecim. Ibi Neméi Iouis templum planè insigne: tametsi testudo collapsa
est, neq; vllum in eo reliquum iam signum. Circa templum cupressetum: quo in loco cùm
nutrix Opheltem in herba posuisset, a dracone peremptum memorant. Sacra Ioui Neméo
Argiui in Nemea faciunt, eiq; certum sacerdotem deligunt: & armatis viris cursus certa-
mina proponunt in ipso Nemeorum conuentu, qui per brumæ dies celebratur. Est ibi-
58 dem Opheltæ sepulcrum lapidea maceria incinctum: intra cuius ambitū aræ *sunt*: est etiam
è cespite tumulus Lycurgi, Opheltæ patris. Proximū fontē Adrastéan appellant, vel alia
quauis de causa, vel quòd eum Adrastus monstrarit. Regionem verò appellatam dicunt à
Nemea Asopi filia. Est supra Nemean Apesas mons: in quo Perseum primùm Ioui Ape-
santio rem diuinam fecisse tradunt. Iam qui redeant ad Tretum Argos accessuri, ad læ-
uam Mycenarum ruinas videant. Et Mycenarum quidem conditorem Perseum Græci a-
gnoscūt: causam verò vrbis cōdendę, & qua postea re impulsi eā euerterint Argiui, ipse ex-
ponam.

ponam. neq; enim in ea regione cui nunc Argolidi nomen, res vlla vetustior hominum est memoriæ commendata. Inachum aiunt cùm regnaret, præterfluentem amnem de suo nomine nuncupasse, & Iunoni sacrum fecisse. Vulgatum etiam est, Phoroneum primùm in ea terra extitisse, cui pater Inachus, non sanè vir, sed fluuius fuerit. Fuisse verò eundem Phoroneum arbitrum cum Cephisso, Asterione, & Inacho fluuijs, inter Neptunum & Iunonem de regione disceptantes: qui cùm litem secundum Iunonem dedissent, *iratum* Neptunum aquam illis omnem ademisse: & ex eo factum, vt neq; Inachus, neq; alius eorum amnium quisquam aquam *accolis* suppeditent, nisi imbribus adiuti. per æstatem enim in magna soli siccitate, sola Lerna aquam habet. Phoroneus quidem Inachi filius primus dispersos antè homines & seorsum habitantes, in vnius ciuitatis ius compulit: & ab eo oppidum illud, quò congregati sunt, Phoronicum est nuncupatum. nam regio ab Argo Phoronei ex filia nepote, qui post Phoroneum regnauit, nomen accepit. Argo Pirasus & Phorbas, Phorbante Triopas, Triopa geniti sunt Iasus & Agenor. Ió quidem, Iasi filia, vel quo scripsit Herodotus modo, vel vt Græci narrant, in Ægyptum profecta est: Crotopus verò Agenoris filius Iaso in imperium successit, è quo natus Sthenelas. Postea Danaus ex Ægypto veniens, pulso Gelanore Sthenelæ filio, Agenoris nepotes regno submouit. Et Danai sanè casus, eiusq; filiarum audax in patrueles facinus, æquè Græcis omnibus notum: notum etiam Danao vitæ muneribus functo, Lynceum regnum tenuisse. Iam verò Abantis filij, Lyncei nepotes, ita regnum inter se partiti sunt, vt Acrisius Argis manserit; Prœtus Heræum, Midéan, Tiryntha, & Argolici agri maritimam oram possederit: cuius imperij adhuc Tirynthe extant monimenta. Interiecto dein tempore Acrisius cùm viuere etiamnum Perseum, & virtutis multa documenta dare cognouisset, Larissam ad Penêum amnē concessit. At Perseus cùm visendi aui materni, eumq; sibi tum oratione tum factis conciliandi cupiditate esset incensus, Larissam venit. vbi & ætatis robore, & disci à se inuenti gloria elatus, dum artem in hominum conuentu ostentat, Acrisium aduerso fato interuenientem, disci impetu occîdit: atq; ita dati olim Acrisio responsi vocem ratam fecit, quem à fati certo euentu vindicare non potuit vel in filiam, vel in nepotem excogitata crudelitas. At Perseus Argos reuersus, cùm eius parricidij infamiam magno sibi duceret dedecori, Megapenthi Prœti filio persuasit vt secum regnum commutaret. Tunc ipse illius imperio suscepto Mycenas condidit: quam vrbem eo nomine appellauit, quòd eo in loco ei ensis fungus (*id est, capuli ipsum capitulum*) excidisset: (*Mycetem enim id eodem quo fungum nomine vocant*) Audiui etiam qui dicerent, sitientem, humo fungum sustulisse, ac repentinis aquæ scatebris siti magna cum voluptate depulsa, ex eo casu vrbem Mycenas nominasse. Homerus quidem in Odyssea, Mycenes mulieris eo versu mentionem fecit:

Tyró atq; Alcmene, sertisq; ornata Mycene.

Ac Mycenen quidem Inachi filiam, Arestoris vxorem fuisse, illis versibus cōscriptum est, quas Græci Eœas magnas appellant. eam itaq; nomen aiunt vrbi dedisse. Quem verò se audisse comminiscuntur sermonem, Myceneum Spartonis fuisse filium, Spartonem Phoronei, mihi vtiq; non probant: siquidem neq; Lacedęmonijs: apud quos Amyclis est Spartæ mulieris effigies: Spartonem verò Phoronei filium fuisse si audiant, ex ipsa nominis opinor nouitate, non parua admiratione afficiantur. Mycenas certè ipsas Argiui maleuola quadam obtrectatione ducti euerterunt, quòd ipsis in Persici exercitus irruptione cessantibus, ea ciuitas octoginta homines ad Thermopylas misisset, qui Lacedæmonijs præclari 59
facinoris socij fuere. Ille itaq; præreptæ quasi gloriæ dolor Argiuos vt Mycenas excinderent, sollicitauit. Restant tamen ambitus cùm aliæ partes, tum porta *vna*, cui leones insistunt. Cyclopum verò & hæc opera esse aiunt, & eosdem Prœto Tirynthis muros fecisse. Inter Mycenarum autem ruinas fons est, Persea nomine, Atreiq; & filiorum subterraneæ cellæ, in quibus eorum fuere thesauri: sepulcrum etiam Atrei, & eorum item omnium, quos cum Agamemnone à Troia reuersos in conuiuio Ægisthus occîdit. nam de Cassandræ sepulcro inter Mycenæos & Amyclæos, *vtra in vrbe sit*, disceptatur. Est ibidem & ipsius Agamemnonis monimentum, tum Eurymedontis aurigæ: vnum etiam idemq; Teledami & Pelopis, quos peperisse geminos Cassandram dicunt, infantes verò adhuc paruulos ad parentum tumulum ab Ægistho iugulatos. Electræ etiam. ea enim ab Oreste Pyladæ nuptum data est: è qua Hellanicus scriptum reliquit, Medontem & Strophium Pyladæ genitos. At Clytæmnestra & Ægisthus modico à muris interuallo sepulti. neq; enim digni

ſunt habiti qui intra muros *eodem in loco* humarentur, quo Agamemnon & cæteri qui cum eo occiſi ſunt. Ad læuam Mycenarum ſtadia XV abeſt Iunonis fanū. Præter viam aqua fluit, quæ dicitur Eleutheria. ea ad arcanas expiationes vtuntur templi & ſacrorum antiſtitæ. Fanum ipſum in planiore Eubœæ parte ſitum eſt. Eubœan verò montem appellant. Aſterionis etenim amnis filias, Eubœan, Proſymnam, & Acræam, Iunonis nutrices fuiſſe dictitant: & ab earum vna Acræan montem appellatum, qui ex aduerſo Iunonis eſt: ab Eubœa, eum montem in quo templum eſt: Proſymnam verò vocatam *de ſororis tertiæ nomine* aream, quæ Iunonis templo ſubiacet. Aſterion ipſe infra Iunonis fluit, ac deinde in ſpecum demerſus abſconditur. Ad eius ripas herba naſcitur, quam Aſterionē nominant: eam herbam Iunoni cùm integram offerunt, tum è folijs coronamenta contexunt. Fani architectū Argiuum Eupolemū produnt. Quæ ſupra columnas opera ſunt, ea partim ad Iouis natales, partim ad gigantum cum dis pugnam, partim etiam ad Troianum bellum & Ilij euerſionē pertinent. Statuæ pro veſtibulo ſtant, cùm fœminarū quæ ſacerdotio Iunonis functæ fuerint, tum heroum & aliorum & *ipſius in primis* Oreſtis. nam quæ nomine Auguſti inſcripta eſt, Oreſtem illum fuiſſe aſſerunt. In primo templi aditu, ad læuam Gratiarum priſci operis ſigna extant: ad dexteram Iunonis lectus. *In templi antica parte, quem Pronaum appellari antè dictum eſt*, poſitum etiam ſcutum illud quod Euphorbo quondā Menelaus in bello Troiano eripuit. Deæ ſignum in ſolio ſedet eximia magnitudine, auro & ebore fabricatum, Polycleti opus. Corona capiti impoſita. ea Gratias & Horas egregiè factas habet. Dea manu altera Punicum malum, altera verò ſceptrum tenet. Quæ de malo Punico arcanis conſignata ſunt ſacris, ſilentio prætereo. Cuculum verò auem idcirco ſceptro aiunt impoſitū, quòd virginis Iunonis amore captus Iupiter, in eam ſe auem verterit, quam puella tanquā ludicrū captarit. Hæc ego, & quæ *his* ſunt ſimilia de dis vulgata, etſi vera neutiquam exiſtimo, non putaui tamen negligenda. Aſtitiſſe etiam tradunt Iunoni Hebes ſignum Naucydis arte factum, ipſum etiam ex auro & ebore. Eſt etiam ſuper columna vetus Iunonis ſignum: omnium verò vetuſtiſſimum, è piro ſylueſtri factum: quod cùm Piraſus Argi filius Tirynthem aſportaſſet, Argiui oppido euerſo, in Iunonis reportarunt. ipſe illud vidi ſedentis forma, & modica magnitudine. Dona quidē digna quæ hiſtorię mandentur, in eo templo ſunt: *primùm* ara, in qua cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ, argentea omnia. deinde pauo ex auro & fulgidis lapidibus, quem dedicauit Adrianus imperator. ea enim Iunoni ſacra auis habetur. aurea deinde corona, & purpurea palla, Neronis dona. Sunt autem ſupra templum hoc, antiquioris templi fundamenta, & ſiquid aliud reliquum flamma fecit. crematum illud quidem eſt, cùm ſomnus Chryſidem Iunonis ſacerdotem oppreſſiſſet, incenſis proximæ lucernæ lumine coronamentis. Ipſa quidem Chryſis Tegean ad Aleæ Mineruæ aram ſupplex confugit: neq; tamen ea calamitas Argiuos vſq; eò commouit, vt eius

60 ſtatuam deijciendam putarent. manet ea adhuc in priore parte eius templi quod conflagraſſe diximus. Qua Mycenis Argos iter eſt, ad læuam Perſei iuxta ipſam viam heroicū monimentū extat. nam Perſeo hoc etiam in loco honores à finitimis habentur, multò verò maximi in Seripho. Eſt & apud Athenienſes Perſei delubrū: & *in eo* Dictyis & Clymenes, qui Perſei ſeruatores appellati ſunt, ara. At in Argiuorū finibus, qui paululum à Perſei monimento progreſſi fuerint, ad dexterā Thyeſtæ ſepulcrum videant; cui aries è marmore impoſitus eſt. aurei enim velleris agnum fratri Thyeſtes ſubripuit, cùm eius vxorem ſtupri conſuetudine ſibi conciliaſſet. Atreus verò nulla potuit adduci ratione, vt par duntaxat pari referret: verùm illius liberûm cæde, & decantatis *in ſcena* epulis, pœnas à fratre expetiuit. De Ægiſtho vtiq; & Agamemnone non habeo pro comperto dicere, iniuriámne Ægiſthus prior intulerit, an verò vlciſci voluerit Tantali Thyeſtæ filij cædem, cui Clytæmneſtra à patre Tyndaro virgo deſponſa fuerat. Ego ſanè innatæ ipſos malitiæ cōdemnare nolim. Sed ' ſi Pelopis in Myrtilum facinus nepotum fuit pœna luendū, congruunt nimirum his *caſibus*, quæ Glauco Epicydis filio Spartanorum regi, cùm ille peieraſſet, Pythia

55 reſpondit, commiſſam periurio fraudē in nepotes redundaturā. Ab Arietibus (ſic enim Thyeſtæ monimentum vocant) qui aliquantulū proceſſerint, ad læuam cernent regiunculam cui Myſia nomen: in qua eſt Myſiæ Cereris ædes. Nomen id ſumptū à quodam Myſio, quem Cereris hoſpitem fuiſſe Argiui dicunt. Eius ædis tectum collapſum eſt. Sed in eo delubrum aliud è coctilibus laterculis erectum: in quo è ligno, Proſerpinæ, Plutonis, Cereris ſigna. Hinc progreſſus ad Inachum amnem peruenias. quem vbi tranſieris, ad aram

primùm

primùm Solis accedes; deinde ad portã, quæ de proximo templo nominatur, Lucinæ. Et Argiuos quidem solos ex omnibus Græcis in tria regna diuisos noui. Quo enim tempore regnum tenuit Anaxagoras Argei filius, Megapenthis nepos, is furor fœminas inuasit, vt cùm intra domesticos parietes contineri non possent, per totum agrum palantes vagarentur. inuentus tandem est Melampus Amythaonis filius, à quo sanatæ sunt. Ei Anaxagoras ita gratiam retulit, vt æquis cum eo fratreq; eius Biante partibus regnum communicaret. A Biante regnarunt *deinceps* viri quinque per ætates quatuor, vsque ad Cyanippum Ægialei filium, *omnes* à Neleo genere materno originem ducentes. A Melampode sex, per totidem ætates, vsque ad Amphilochũ Amphiarai filium. At indigenarum gens Anaxagoræ nepotes, regnum longiore multò tempore retinuerũt. Iphis enim Alectoris filius, Anaxagoræ nepos, Sthenelo Capanei fratris filio imperium reliquit. ac deinde cùm post euersum Ilium Amphilochus in eum locum migrasset, qui nunc ab eo Amphilochi appellantur, & Cyanippus sine liberis obisset, solus Cylarabes Stheneli filius regnum obtinuit. Verùm neque is liberos vllos reliquit. [1] Orestes itaque Agamemnonis filius paterno regno eiectus, cùm in proximis locis exularet, Argis primùm potitus est: deinde Arcadum manu & Phocensium auxiliis fretus, vt ea semper opem imploranti præstò fuerunt, Spartæ regnum occupauit. Lacedæmoniis verò haudquaquam inuitis Orestes imperauit. illi enim Tyndari nepotem cui parêrent digniorem putarunt, quàm Nicostratũ & Megapenthem, quos Menelaus è serua genuerat. At cùm è vita excessisset Orestes, ei in regnum successit Tisamenus filius, quem ex Hermione Menelai filia susceperat. nam Penthilum nothum ei filium Erigonen Ægisthi filiam peperisse, versibus Cinæthon suis testatus est. Tisameno regnante Herculis posteri in Peloponnesum rediere, Temenus & Cresphôtes Aristomachi filij, [2] quiq; eos secuti sunt Aristodemi, qui iam è vita decesserat, tertij eorum fratris filij. Ac de Argis quidem, eorumq; regno, iure optimo, vti mihi videtur, certabãt. erat enim Tisamenus Pelopis nepos, vt Heraclidæ à Perseo originem ducebant. Iam verò Tyndarum ipsum eiectum sciebant *olim* fuisse ab Hippocoonte: Hippocoontem eiusq; filios ab Hercule interfectum, regnum apud Tyndari liberos depositum. Eodemq; iure Messeniæ regnum repetierunt, quòd Hercules Pylo excisa, regionem hanc apud Nestorem depositam reliquisset. His igitur adducti rationibus, Argis & Lacedæmone Tisamenum, ex Messenia Nestoris posteros expulere, Alcmæonem Silli filium, Thrasymedis nepotem, & Pisistrati filium Pisistratum: ad hos Pæonis, qui ex Antilocho natus est, liberos: cumq; his Melanthum 61 Andropompi filium, Bori nepotem, Penthili pronepotem, abnepotem Periclymeni. Tisamenus itaque cum suis copiis, eiusq; filij cum eo in eam *Græciæ partem* quæ nunc Achaia dicitur: Nelei posteri, præter Pisistratum, (hic enim ad quos se contulerit, compertum non habeo) reliqui omnes Athenas venêre: à quibus Pæonidarum & Alcmæonidarum gens nomen accepit. Nam Melanthus regnum etiam, pulso Thymœte Oxyntæ filio, qui postremus de Thesidis regnauit, Athenis obtinuit. Verùm de Cresphonte & Aristodemi liberis nihil attinet hoc loco dicere. Temenus verò *Argiuorum regno potitus* Deiphõte Antimachi filio, Thrasyanoris nepote, pronepote Ctesippi, abnepote Herculis, suis ipsius filiis præteritis, [3] cùm ad bella omnia, tum ad res cæteras gerendas socio & consiliario vtebatur. quem cùm sibi etiam generum antè asciuisset, ac Hyrnethoni filiæ plus multo quàm ceteris liberis studeret, in suspicionẽ venit, ne *remotum à filiis* regnum in ipsam & Deiphontem transferret. quare insidiis illum filij de medio sustulerunt. Eorum deinde natu maximus Cisus regnum tenuit. At Argiui, qui iam tum ab initio libertatis & iuris æquabilis perstudiosi fuerant, regiam potestatem vsque eò in ordinem coëgerunt, vt Cisi liberis eiusq; posteris nihil omnino aliud quàm regni nomen reliquerint. Meltam postremò Lacidai filium, Medonis nepotem, *capitis* damnatum populus imperio spoliauit. Apud Argiuos longè omnium templorum est nobilissimum Apollinis Lycij, in quo quod ætate nostra extat dei signum, Attali fuit Atheniensis opus. Antiquissimum è ligno, Danaus dedicauit cum ipsa æde. Fuisse verò illis temporibus signa omnia è ligno, & in primis quę Ægyptij fecissent, crediderim. Ac Lyciũ quidem Apollinem huiusmodi de causa dedicauit Danaus. Cùm Argos venisset, de regno cum Gelanore Sthenelæ filio contendit: ac cùm eorum vterque ad populum multa, & ea maximè probabilia & iuri consentanea dixisset, neque omnino quæ Gelanor afferebat minus æqua viderentur, causa ampliata est in crastinũ. Postero die prima luce, in boum gregem in pomœrio pascentium lupus impetum fecit: atque

is taurum ipſum gregis ducem adortus eſt. Viſum eſt Argiuis Gelanori cum tauro, cum lupo eſſe Danao aptiſſimam conuenientiæ rationem: quòd ſcilicet, vti lupus animal eſt homini minimè familiare, ſic propemodum ad id temporis nulla fuiſſet Danaus Argiuorum vſus conſuetudine. Quare cùm taurū lupus confeciſſet, è re nata Argiui Danao imperium adiudicarunt. Tunc Danaus lupum ab Apolline immiſſum interpretatus, Lycij Apollinis ædem dicauit. In ea eſt Danai ipſius ſolium, & Bitonis ſtatua, vir humeris taurum portans. Verſibus enim Lyceas teſtatum reliquit, [1] cùm pompa Nemeorum Ioui ab Argiuis traduceretur, Bitonem eo fuiſſe corporis robore, vt ſublatum taurū portaret. Non longè ab hac ſtatua ignem accendūt: Phoronei ignem appellant. neq; enim ijs aſſentiuntur, qui traditū à Promethco ignem hominibus dicunt, cùm totum ignis inuentum ad Phoroneum referant. Lignea Veneris & Mercurij ſimulacra, alterū Epei opus, Hypermneſtræ donum fuiſſe alterū dicunt. Hypermneſtram enim Danaus in iudiciū vocauit, eo crimine, quòd vna ex omni filiarum numero, patris imperata facere neglexiſſet. Nam qui ex Lyncei ſalute ſe periculo carere non poſſe putaret, ab ea quæ mandatū facinus vti ſorores nō perpetraſſet, inſigni ſe notatū infamia interpretabatur. At Argiuorū illa ſententijs abſoluta, in eius iudicij memoriā, Venerem *quæ victoriam præfert* (Nicephoron *vocant*) dedicauit. In ipſo templo Ladas eſt, qui pedum celeritate cunctos anteiuit ætatis ſuæ homines. Mercurius etiā, è ſublata teſtudine lyram facere meditans. Pro æde baſis eſt, in qua inciſa eſt tauri & lupi pugna: inciſa etiam virgo, quæ lapidem in taurum mittit. Dianam eam virginem nominant. Hæc Danaus dicauit, & loco proximo columnas cum ligneis Iouis & Dianæ ſignis. Sepulcra ibidem ſunt Lini Apollinis filij, & Pſamathes Crotopi filiæ. & Linum quidem hunc eundem eſſe dicunt qui carmina fecit: verùm quæ ad hunc magis pertinent, in aliū hiſtoriæ locū aptiorem differo. nam de Pſamathe ſatis multa, qua in parte Megarenſiū res perſecuti ſumus, expoſuimus. Præter ea *quæ enumerauimus*, eſt ibidē Apollinis Agyiei (*id eſt, viarum præſidis*) ſignum, & Pluuij Iouis ara: ad quam, qui fœdus de Polynice in regnū reſti-
62 tuendo percuſſerunt, coniurationē fecere, ſi Thebas excindere non potuiſſent, mortē omnino ſe oppetituros. De Promethei monimento minus quàm Opuntij, quæ veritati ſint conſentanea, mihi videntur *Argiui* dicere. [2] Parentidam tamē aiunt Creuganti pugili effigiem de Corinthijs trophæū erexiſſe. Simulacrū *præterea* conſpicitur Iouis Milichij, (*quod eſt ac ſi Manſueti dicas*) è candido marmore, Polycleti opus. Dedicatum verò ob huiuſmodi cauſam audiui. Lacedæmonij ſuſcepto ſemel contra Argiuos bello, nullum belligerandi finem fecerunt, priuſquam vtroſq; Philippus Amyntæ filius definitis iam tum ab initio imperij terminis circumſcripſit. Nam ſuperioribus temporibus Lacedæmonij de ijs quæ extra Peloponneſum eſſent nihil laborantes, de Argiuorū ſemper aliquid finibus carpebant. [3] Poſtremò Argiui ad bellicā rem ſtrenuè conuerſi, dum illi fortè extra fines bellarent, occupato tempore in eorum agrum inuaſerunt. Quare vehementer exacerbatis vtrinq; animis, Argiui ſibi ſtatuerunt lectiſſimorū mille hominum pręſidiū alendum, quibus dux prę-fectus Bryas Argiuus. is & alia inſolenter *ac libidinosè* multa in populū fecit, & virgini cuidam, dum ad virum duceretur, ijs ipſis qui ducebant ereptæ, vitiū obtulit. at illa eadem nocte Bryantem ſomno oppreſſum oculis orbauit: deprehenſa, vbi illuxit, ſupplex ad populū confugit. enimuero populus eam non dedere ad ſuppliciū depoſcentibus mille viris. quare ad pugnā re vtrinq; deducta, victor populus in perſequendis hoſtibus iræ indulgens, nullū ſupplicij genus prætermiſit. Interiecto dein tempore, & alia expiandi ciuilis ſanguinis cauſa facta ſunt, & Manſueti Iouis ſignum dedicatū. Prope ſunt in marmore ſculpti Cleobis & Biton, qui impoſitā plauſtro matrem, ipſimet in Iunonis templū trahunt. E regione Nemei Iouis ædes: in qua ſimulacrū dei recto ſtatu ex ære, Lyſippi opus. Hinc ad dexteram progreſſis oſtendit ſe Phoronei ſepulcrū. Phoroneo quidem noſtra etiamnū ætate parentant. Supra Nemei Iouis, Fortunæ fanum eſt perantiquū: in quo inuentas à ſe *primùm* teſſeras Palamedes dedicauit. Proximū monimentū Choriæ Mænadis appellant. Liberi enim Patris caſtra & alias fœminas, & hanc ſecutā, cùm ille Argos exercitū duceret, memorant: at Perſeū, dum victoria potiretur, ex illis fœminis multas occidiſſe: ac cæteris cōmune monimentū, huic verò quòd dignitate anteibat, ſuū eſt ſeparatim poſitū. Non longè Horarū eſt ædes. Illinc rediens poſitas videas ſtatuas Polynicis OEdipodis filij, & eorū omniū ducū, qui cum illo ſub Thebarū muris pugnantes ceciderunt. eos ſeptē duntaxat recenſuit Æſchylus, cùm plures tamē è primarijs viris Argiuorū, & è *tota* Meſſene, atq; Arcadiæ parte, in eius

te, in eius belli societatem venissent.[1] verùm & ipsi Argiui illū Æschyli numerū secuti sunt. Proximè eorū sitę statuę sunt, qui Thebas cepere, Ægialeus Adrasti filius, Promachus Parthenopæi, Talai nepos: Polydorus Hippomedontis, & Thersander: Amphiarai pręterea liberi, Alcmæon & Amphilochus: Diomedes ad hos, & Sthenelus: quin & Euryalus Mecistei; & Polynicis filij Adrastus & Timéas. A statuis hisce nō longè ostenditur Danai monimentū, & honorarius eorū Argiuorū tumulus, qui aut ad Iliū cecidere, aut iam reduces morte oppressi sunt. Est ibidē Seruatoris Iouis ædes. è qua in cellam venias, vbi Argiuorum matronæ Adonin lugent. Ad dexterā eius aditus templū Cephisso flumini dicatū est. eius fluminis aquam non semel à Neptuno exhaustā credi volunt, cùm ipsi tamen eo ipso in loco vbi templum est, pro comperto habeant[2] subter amnē fluere. Iuxta Cephissi, Medusæ è marmore caput. Cyclopū hoc etiam opus fuisse dictitāt. Vicum qui à tergo est, Criterium in hoc vsq; tempus nomināt, quòd in eo de Hypermnestra à Danao iudiciū factū memoriæ proditum sit. Non longè theatrū est. in eo & alia digna sunt quæ spectē-tur, & vir virū cædens, Othryadam Spartanū Perilaus Argiuus Alcenoris filius. & is quidē Perilaus antè de lucta victor in Nemeis renunciatus fuerat. Supra theatrū, Veneris fanū: [3] in cuius fronte è pauimento columna surgit, cui insistit Telesilla quæ cantica fecit. Ad pedes eius carminū volumina iacent: ipsa galeam aspicit, quam capiti iam impositura manu 63 tenet. Fuit Telesilla hæc, & alijs de causis inter fœminas illustris, & honorē præcipuum ex poëtica meruit. *Hæc illa Telesilla est quæ tale virtutis muliebris documentum dedit.* Quo tempore Argiui maiore quàm dicendo explicari possit clade à Cleomene Anaxandridæ filio Lacedæmoniorū rege afflicti sunt, alijs in prelio cæsis, ij qui supplices in Argi lucū confugerant, partim ad pacis cōditiones euocati, nihilo minus violati sunt; partim verò vbi se dolo circumuentos senserunt, seipsos & lucū simul cremarūt. quare Cleomenes cōsumpta Argiuorū militari ætate & robore, ad Argos oppugnandū confestim Lacedæmoniorū copias duxit. Ibi Telesilla ad murorū præsidia seruitijs, & ijs omnibus qui per ætatē arma ferre nō possent, amandatis, è domibus & templis armis, quę reliqua fortuna belli fecerat, refixis, omnes quæ integra ætate erant fœminas obarmauit, & ibi eas collocauit, quà *ad oppidū* Lacedæmonios accessuros exploratū habebat. neq; verò illæ hoste appropinquante bellico clamore exterritæ sunt: quin fortiter & præsenti animo pugnantes, hostium impressionem sustinuerunt. At Lacedæmonij cùm cogitare cœpissent, si fœminas violassent, inuidiosam fore eam victoriam: sin victi essent, se turpissimè discessuros, omnem ab illis belli iram abstinuerunt. Atq; hoc quidem facinus multò antè Delphici oraculi vox prędixit, quam Herodotus vel alijs, vel ijsdem planè exposuit versibus:

Nanq; animosa viros cùm vincet fœmina, & omnem
Auferet Argolicæ pubi Mauortis honorem,
[4] *Tunc Argiua phalanx sæuis lacerabitur armis.*

Hæc de præclaro fœminarū facinore Apollo. Iam verò qui à Veneris fano descenderint, & ad forū flexerint, Cerdûs Phoronei vxoris monimentum offendant. Sunt ibidē templa Æsculapij, & Dianæ cognomento Suadæ. Hoc Hypermnestra dicauit, quo tempore in iudicio patrē vicit, cùm ille eius criminis reā egisset, quòd Lynceo pepercisset. Est ibidem Ænee ex ęre statua, & vicus cui Delta nomē. Nominis quæ fuerit causa, quoniā quæ vulgo prodita sunt, mihi nō probantur, consultò prætereo. Ante eum vicū ara erecta est Phyxij *(id est, Liberatoris)* Iouis, & propè Hypermnestræ monimentū Amphiarai matris: alterius etiā Hypermnestræ, Danai filiæ. Sepultus in eodē tumulo Lynceus est. E regione extat sepulcrū Talai Biantis filij, de quo, eiusq; posteris, iam antè egimus. At Mineruæ Tubæ cognomento ædē Hegelaum extruxisse aiunt: fuisse aūt eum Tyrrheni filiū: ac Tyrrhenū Hercule & Lyda muliere genitū, primum tubā inuenisse: cuius postea cantū Hegelaus Dorienses eos docuerit, qui Temenū secuti sunt. quocirca nominasse eū Mineruā Tubā. Ante ædē Mineruæ sepulcrū videas, quod esse dicunt Epimenidis. Lacedæmonios .n. dū bellarēt cū Gnosijs, Epimenidē viuū cepisse: ac deinde cùm eū occidissent, q; minimè læta prędiceret, sublatū cadauer eo in loco humasse. At ędificiū è cādido marmore quod in medio ferme se foro attollit, trophæū de Pyrrho Epirotarū rege est, vt ipsi prędicāt Argiui. quo .n. in loco cadauer eius crematū est, ibidē ei fuisse erectū monimentū: in quo cùm alia quib. in prelijs vtebatur inscalpta, tū verò elephanti. Atq; hoc quidē opus ad eius bustū eminet, ossa verò sūt in Cereris cōdita,[5] cū ita cecidisset vt ꝓximo loco interiret, perinde atq; est à me in libro

de Atticis rebus expoſitum. Et in primo quidem aditu templi Cereris licet adhuc videre in ſupero forium limine ipſius Pyrrhi affixum ſcutum. Non longè verò ab eo opere quod in foro Argiuorum eſt, tumulus terræ conſurgit, in quo conditum ferunt Meduſæ Gorgonis caput: de qua nullam vt fabulæ rationem habeamus, hæc memoriæ prodita ſunt. Phorci eam filiam fuiſſe: patre mortuo, acceptum ab illo regnum eorum populorum qui Tritonidem paludem accolunt, tenuiſſe. ſolitam in venationes & pugnas exire cum Afrorum, quibus imperabat, manu. quare cùm Perſei copijs, quas ille lectiſſimas ex Peloponneſo adduxerat, acie occurriſſet, noctu per inſidias oppreſſam. Mortuæ pulchritudinem
64 admiratum Perſeum, præciſum caput, vt ſpectaculo eſſet, in Græciam reportaſſe. At Proclus Carthaginienſis Eucratis filius, veri ferè ſimiliorem hiſtoriam literis mãdauit. In Africæ deſertis beſtias gigni multas mirabili ſpecie atq; inuſitata, feros inter eas viros & fœminas, ac virum ſe Romam illinc deportatum vidiſſe teſtatur. Conijcere itaq; ſe, ex illis fœminis vnam fuiſſe Meduſam: quæ cùm à ſuis gregibus aberrans veniſſet ad Tritonidem paludem, eius accolas malè mulctarit, vſq; dum à Perſeo eſt occiſa. Adiutricẽ verò Perſeo Mineruam fuiſſe idcirco proditum, quòd qui ſtagnum illud accolunt homines, Mineruæ ſacri ſunt. Iuxta hoc Gorgonis monimentum, eſt Argis Gorgophones Perſei filiæ tumulus: cui quare ſit id nominis impoſitum, omnibus ad quorum aures peruenerit, per ſe ſtatim perſpicuum eſſe poteſt. Hanc primam fuiſſe aiunt, quæ Periere Æoli filio, quicum virgo nupta fuerat, mortuo, alteri viro OEbalo nupſerit; cùm antè ſanctum & ſolenne fœminis fuiſſet, *priore* viro mortuo, ſecundis nuptijs abſtinere. Ante hoc ſepulcrũ, trophæum erectum eſt lapideum de Laphaë Argiuo homine. hunc (ſcribo quæ ipſi Argiui de ſe memorant) dominatu, facto impetu populus eiecit. cumq; is ad Lacedæmonios confugiſſet, conati illi quidem ſunt in priſtinam eum tyrannidem reducere: at Argiui prelio victos reiecerunt, multoſq; de Lacedæmoniorũ numero, ac ipſum in primis Laphaëm, interemerunt. Ab hoc trophæo non longè abeſt Latonæ ædes: ſimulacrum, Praxitelis opus eſt. Eius, quæ deæ aſſiſtit, virginis effigiem, Chlorin vocant: filiam Niobes fuiſſe dicunt, eiq; ab initio Meliboeæ nomen fuiſſe. Peremptis verò à Diana & Apolline Amphionis filijs, de eo fratrum ac ſororum numero hanc, & Amyclan, quòd ſolæ Latonam fuerint deprecatæ, ſeruatas fuiſſe: ac Meliboean quidem præ terrore ſtatim pallidam factam: qui cùm ei color perpetuus fuiſſet, pro Meliboea, ſumpto ex rei euentu nomine, Chlorin appellatam. Et ab his quidem *Niobes ſuperſtitibus liberis* initio templum Latonæ factũ Argiui aſſerunt. At ego, qui Homerum autorem ſequor ſtudioſius aliquanto quàm cæteri, nullũ omnino relictum de Niobes liberis exiſtimo. Teſtimonio verſus ille eſt:

[1] *Quiq; ſuperfuerant geminis fixere ſagittis.*

Totam ſanè funditus Amphionis domum exciſam, compertum habuiſſe videtur. Ad Latonæ dexteram eſt Iunonis Antheæ (*quaſi Floridæ dixeris*) ædes. Pro æde earum mulierum tumulus, quæ ab Ægæi maris inſulis Liberi Patris caſtra ſecutæ, contra Argiuos eorumq; ducem Perſeum pugnantes ceciderunt. à maritimis quidem vnde venerant locis, Marinas eas nominant. Ex aduerſo ei monimento, Cereris eſt fanum cognomento Pelaſgidis, quòd illud dedicarit Pelaſgus Triopæ filius. Propè adeſt Pelaſgi ipſius ſepulcrũ. Quod vbi prætereris, æneum cippũ videas modica magnitudine. is vetuſta ſuſtinet ſimulacra, Dianæ, Iouis, Mineruæ. Lyceas verſibus mandauit, Mechanei Iouis (*quaſi Machinatoris dicas*) ſignum illud eſſe. & hoc in loco Argiuos tradit ad Troiam ituros coniuraſſe, non antè ſe ab eo bello diſceſſuros, quàm aut Ilium expugnaſſent, aut in pugna mortem oppetiſſent. Non deſunt qui in eo cippo Tantali oſſa condita dicant: illius nempe quicum (ſiue Thyeſtæ, ſeu Brontei filius fuerit: vtrunq; enim traditur) nupta fuit Clytæmneſtra, priuſquam Agamemnoni nuberet. Is Tantalus hoc in loco ſit an alibi ſepultus, per me non fuerit controuerſum. At enim qui Iouis & Plutûs eſt habitus, eius ego monimentum, valde illud quidem inſigne, Sipyli vidi. Sed neq; vlla eum vis adegit vt è Sipylo fugeret, ſicuti poſtea Pelopem,[2] quẽ armis & exercitu eiecit Ilus Phrygis filius. Sed hæc hactenus ſatis à nobis quæſita fuerint. Quæ verò ritè ad proximum ſcrobem peraguntur, ea indigenã hominem Nicoſtratũ inſtituiſſe aiunt. Mittunt aũt in eam foueam hoc etiã tempore ardentes Proſerpinæ faces. Extat eodẽ in loco Neptuni cognomento Proſclyſtij (*id eſt Inundatoris*) templũ. diluiſſe enim maximã partẽ agri eo tempore Neptunũ memorant, quo Inachus, quiq; ei in cõſilio adfuerunt, terrã eam Iunonis, non Neptuni eſſe debere pronunciarunt. at deinde

inde cùm Iuno eum exorasset vt mare deduceret, per quem locũ vnda refluxit, in eo Prosclystio Neptuno templum Argiuos erexisse. Vbi aliquantulum processeris, Argi sepulcrum offendes, quem Ioue & Niobe Phoronei filia genitum putant. Exinde Castoris & 65
Pollucis templum: in quo simulacra cùm ipsorũ, tum liberûm, Anaxidis & Mnasinoi: atq; eorum vtriusq; matrum, Hilaïræ & Phœbes, Dipœni & Scyllidis arte facta è ligno ebeni. ipsis etiam equis maior pars ex ebeno facta: reliqua, exigua quidẽ, ex ebore. Prope Castorum, Lucinæ fanũ dicauit Helena, quo tempore Theseo cum Pirithoo in Thesprotos profecto, à Castore & Polluce Aphidna capta, Helena Lacedæmonẽ reportata est: fuisse eam aiunt *à Theseo* grauidam, & Argis enixam templum Lucinæ erexisse: puellam verò quam peperit, Clytæmnestræ educandam tradidisse: (fuisse enim iam tum cum Agamemnone Clytæmnestrã) ipsam verò postea Helenã Menelao nuptam. Quare & Euphorion Chalcidensis, & Alexander Pleuronius, & ante eos Stesichorus Himeræus, idem, quod Argiui celebrant, versibus testati sunt, Iphigeniam Theseo ex Helena genitã. Vltra Lucinæ fanum est Hecates delubrum: deæ signum Scopæ opus, è marmore. atq; è regione sunt duo eiusdem deæ signa ex ære; alterum Polycletus; Pericleti frater alterum, Naucydes Mothonis filius, fecit. Quà per viam rectam iter ad gymnasiũ quod (à Stheneli filio) Cylarabi nuncupatur, sepulcrũ extat Licymnij Electryonis filij, quem dixit Homerus à Tleptolemo Herculis filio cæsum: cuius cædis causa Argis exulauit Tleptolemus. Qui paululum à Cylarabi gymnasio, & ea porta quæ proxima est, diuerterint, Sacadæ monimentum inueniãt, qui primus Pythicum cantũ tibia Delphis cecinit: quo placatus Apollo, redijt cum tibicinibus in gratiã, cùm antè eos malè odisset propter Marsyæ & Sileni, *qui deũ ipsum prouocarant*, certamina. In Cylarabi gymnasio signum est Mineruæ cui Paniæ cognomen. Stheneli ibidem tumulum, ipsius etiam Cylarabi ostendunt. Præterea extructum fuit non longè à gymnasio commune monimentum ijs Argiuis, qui cum Atheniensibus classe, vt Syracusas & Siciliã in potestatem redigerent, profecti sunt. Hinc ea contendentibus via, cui nomen * ostendit se ad dexteram Liberi Patris ædes: cuius signũ delatum tradunt ex Eubœa. nam cùm Græcis ab Ilij expugnatione redeuntibus, ad Caphareũ fractis nauibus *magna ipsorũ pars inter scopulos perijsset*, Argiui qui è naufragio terrã prensare potuerunt, frigore propè & fame consumpti, precati dicũtur vt quis deûm se in tantis rerum difficultatibus saluos vellet. cùm itaq; processissent, specum Liberi Patris animaduertêre, & dei in eo signum. in eum verò specum multæ se capræ siluestres frigus fugientes gregatim immiserant: quibus mactatis, carnibus famẽ, pellibus frigus repulerunt. deinde verò cùm hyems remisisset, reparatis nauibus in patriam reuecti, signũ quod tunc è specu asportarunt, hac etiam ætate religiosè colunt. Proximè ad Liberi Patris, Adrasti domum videas, & paulò longinquius Amphiarai fanum: vltra fanum, Eriphyles monimentum: posthæc Æsculapij delubrũ, & Batonis ædes. Fuit hic Baton Amphiarai gentilis, & ipse de Melampodidarum genere: qui cùm Amphiarao in prelijs aurigæ operam nauaret, reiectis à Thebarũ muris Argiuis, eodem terræ hiatu quo ille, cum curru haustus euanuit. Iam verò à Cœle redeuntibus, qui in conspectu est tumulus, [1] Syrnethûs esse dicunt. quòd si honorariũ velint esse, atq; in eius fœminæ memoriam extructum, non omnino absurda dicunt: sin Syrnethûs ipsius cadauer ibi conditum, mihi id nullo pacto persuaserint. id enim facilius illi crediderint, quibus Epidauriorum res ignotæ sunt. [2] De Æsculapij verò templis quod apud Argiuos nobilissimum est, habet dei signum, quod ætate nostra extat, sedens, è candido lapide. assidet Bona valetudo: assident qui signa ipsa fecerunt, Xenophilus & Straton. Templum dedicauit initiò Sphyrus Machaonis filius, Alexanoris illius cui apud Sicyonios Titanæ honores habentur, frater. Pherææ verò Dianæ (Pheræan enim Argiui etiã venerantur) tam apud Sicyonios, quàm apud Athenienses signũ est, quod hi ad se Pheris (quę ciuitas est in Thessalia) deportatum tradunt. Iam verò quòd apud se Argiui esse dicunt Deianiræ OEnei filiæ monimentũ, & Heleni Priami filij; Mineruæ etiam signum post Ilij euersionem ad se translatum, illud scilicet ipsum, quod vnum fuit de ijs quibus demum amissis capi Ilium potuit: illis ego neutiquam assentior. nam Palladiũ (sic enim est Mineruæ 66
signum appellatum) satis manifestum est Æneam in Italiam deportasse. ac Deianirã Trachine scimus, non Argis, finem viuendi fecisse: cùm eius tumulus iuxta Heracleã sub OEta monte adhuc extet. Quæ verò ad Helenũ Priami filiũ pertinent, ea sunt à me superius exposita: venisse illum in Epirum cum Pyrrho Achillis filio, *eoq; mortuo* suscepta eius liberûm

tutela Andromachen vxorē duxisse: ac Cestrinen *Epiri partem* à Cestrino Heleni filio nomen accepisse. Neq; verò ignorant qui res veteres Argiuorum in commentarios retulerunt, non omnia se ad historiæ fidem commemorare: [1] vulgatæ tamen opinioni, à qua dissidere multo difficillimum esse existimant, seruiunt. Habent Argiui alia multa quæ spectentur digna: inter ea subterraneum ædificium: in quo fuit thalamus ex ære, quem fecisse dicitur Acrisius ad filiæ custodiam: verùm eum euertit Perilaus, dum tyrannide oppressam vrbem teneret. Nunc Crotopi in eo monimentum est, & Cresij Liberi templum. Libero enim, cùm extincto bello, quod cū Perseo gerebat, inimicitias posuisset, & alios magnos vtiq; ac præclaros honores decretos memorant, & nominatim hoc ei delubrum dicatum: Cresium verò nuncupatum, quòd eo in loco mortuam Ariadnam sepulturæ mandasset. Tradit Lyceas, cùm templum restitueretur, fictilem vrnam inuentā, in qua Ariadna condita fuisset: spectasse illam se, & de Argiuis multos. Prope Liberi, est etiam Cœlestis Veneris fanum. Arcem Larissam appellant de Pelasgi filiæ nomine: à qua duæ etiā eodem nomine nuncupatæ sunt vrbes in Thessalia: quarum altera est ad mare, altera verò ad Peneum amnem. Ascendentibus in arcem ostendit se Acrææ Iunonis fanum: Apollinis etiam ædes, quam primus omnium Pythaeus Delphis veniens erexisse dicitur. quod nunc extat in eo signum, ex ære est, recto statu, Diradiotes Apollo cognomēto. nam & locus ipse in quo templum, Dirás (*hoc est, Iugum*) vocatur. Oraculum in eo templo (nam hac hac ipsa ætate in eo responsa consulentibus redduntur) hoc instituto celebratur. Fœmina cui viri consuetudine interdictū est, oraculo præsidet. ea noctu agna facit singulis mensibus, ac statim victimæ sanguine libato, furore diuinitus afflatur. Diradiotæ templo proximum est Perspicacis Mineruæ, à Diomede dicatum, quòd pugnanti ad Ilium caliginem dea ab eius oculis remouisset. His stadiū adiunctum est, in quo Ioui Nemeo & Iunoni ludos faciunt. Quà ad arcem iter, ad viæ læuam Ægypti filiorū monimentum hoc etiam in loco est. sunt enim hìc abscissa à reliquo corpore condita capita, sicuti in Lerna sine capitibus corpora. nam & eorū cædes ad Lernam commissa. adolescentes verò cùm fœminæ trucidassent, capita absciderunt, quò certum facinoris indiciū ad patrem deferrent. In extrema arce (cui Larissa nomen) ædes est Iouis cognomento Larissæi. fastigiū ea iam nullum habet; neq; dei signum, quod ligneū est, basi vlli amplius insistit. Iam Mineruæ ædes proxima valde digna est quæ spectetur. in ea cùm alia signa posita sunt, tum Iouis ligneum oculos habens duos qua in parte homini eos natura locauit, tertiū verò in fronte. hunc illū esse Iouem Patrium tradunt, qui in Priami Laomedontis filij regia sub diuo positus fuit, ad cuius aram dicitur Priamus capto Ilio confugisse: obtigisse verò eum in diuisione prædæ Sthenelo Capanei filio, hocq; ipso in loco ab eo in rei memoriā dicatum. Habere aūt eum tris oculos idcirco cōijcere quis possit, quòd communis omniū hominū sermo regnare in cœlo Iouē prædicat.[2] Quòd autē idem etiā sub terris imperet, Homeri versu testatum est:

Iupiter infernus, atq; inclyta Persephonea.

Æschylus quidem Euphorionis filius, ipsum maris etiā regem Iouem appellat. Quare hac ductus ratione, quicunq; illum fecit, tris ei oculos attribuit, vnum & eundē significans deū tribus, quas di tres sortiti inter se dicuntur, mūdi partibus imperare. Iam viæ aliquot Argis in alia Peloponnesi loca ducunt: vna ad Tegean Arcadiæ vrbē. Ad *eius* dexteram Lycone mons, in quo inter cæteras arbores cupressi multæ. Erectū est in montis vertice Orthiæ Dianæ templum: vbi signa Apollini, Latonæ, & Dianæ dicata ex candido marmore, Po-
67 lycleti esse opera aiunt. Quà ex monte descenditur, ad publicę viæ læuā alia Dianę ędes: à qua non longè ad dexteram mons, qui Chaon dicitur: cuius imæ partes satiuis arboribus vestiuntur. Erumpunt hìc manifesto emersu Erasini aquę, à Stymphalo illæ quidem Arcadiæ ortum ducentes, haud aliter quàm scatebræ illæ quæ Rheti appellantur, ab Euripo ad Eleusinem, inde verò in id ipsum mare profluentes. Ad ipsam hanc Erasini è monte Lycone eruptionem, Libero Patri & Pani sacra faciunt. Libero quidē festos etiam dies agunt, quam Turbam nominant. Iam verò ad eam viam quæ Tegean ducit si redeas, ad dexteram *vici* eius quem Trochon appellant, Cenchreæ sunt. cui castello vnde sit nomen, memoriæ nō est traditū: videri tamē possit & ipsum à Cenchreo Pirenes filio nuncupatū. Busta eo in loco sunt (*quæ Polyandria appellant*) Argiuorum, qui Lacedæmonios ad Hysias vicerunt: quod prelium inter ipsos factum inuenio, Pisistrato apud Athenienses summum magistratum gerente, anno quarto eius Olympiadis, qua Eurybotus Atheniensis victor

de cur-

de curriculo renunciatus est. Qua certè parte ad planiora descenditur; ruinæ se ostendunt Hysiarum, oppidi in Argolide quondam siti: quo in loco cladem Lacedæmonios accepisse tradunt. Quæ verò Argis Mantineā ducit via, non est omnino eadem quà Tegean iter est: verùm hæc a porta initium habet, loco ei quam Dirada diximus appellari, proxima. In hac via templum erectū est aditu duplici, quorū alter ad orientem, alter ad occasum conuersus est: in illo Veneris ligneū simulacrū; in altero ad occasum, Martis positū est. vtrunq; Polynicis, & Argiuorum qui auxilio ei fuerunt in persequenda fratris iniuria, dona fuisse aiunt. Hinc progressus cùm torrentē traieceris, cui nomen Charadro, ad *vicum* accedas qui OEnoë dicitur, ab OEneo (vt Argiui dicunt) nuncupata. OEneum enim aiunt Ætoliæ regno pulsum ab Agrij filijs, ad Diomedem Argos confugisse: illū verò ducto in Calydoniam exercitu, OEnei quidē iniurias vltum, negasse tamen se posse illic permanere. hortatum itaq; esse, vt se Argos sequeretur: quod cùm fecisset, tum alios ei honores, perinde atq; æquū fuit paterno auo, habuisse, tum verò vicū eum in quo è vita excessit, OEnoën vocasse. Supra OEnoën Artemisiū mons est, & in eius iugo Dianæ templum. In eodem monte Inachi amnis fontes haudquaquā dubij, etsi aqua minimè longinquū terræ spacium præterfluit. Illic nihil aliud visitur quod quenquā possit magnopere detinere. Ab eadē porta quæ ad Diradem est, via altera Lyrcean deducit. in hoc oppidum confugisse dicitur Lynceus, cùm de quinquaginta fratribus vnus est necis periculo liberatus: atq; hinc face prolata signum dedisse. ita enim ei cum Hypermnestra conuenisse, vt cùm Danai insidias effugiens in tutū se recepisset, inde facē ostentaret. ipsam etiā vicissim Hypermnestrā aiunt à Larissa facē protulisse, quò se significaret periculū omne euasisse. in cuius rei memoriam Argiui quotannis festum diem celebrant, quæ Fax dicitur. Oppidum quidē antè Lyncea vocabatur: verùm cùm Lyrcus idem postea tenuisset nothus Abantis filius, ab eo Lyrcea nomen, *litera tantùm vnica immutata*, accepit. In ipsis ruinis & alia extant nihil omnino digna quorū fiat mentio, & pila cum Lyrci statua. Argis Lyrcea abest stadia ad summum LX: totidem ab Orneis. Ac Lyrceæ mentionem in Græcis, qui sunt ad Troianū bellum profecti, percensendis, nullā omnino fecit Homerus: ex quo ea iam tum ętate desertum id oppidum fuisse constat. Quòd verò Orneæ incolumes erāt, proinde vt loco priores in Argiuorum finibus sunt, ita ab eodē poëta prius quàm aut Phlius aut Sicyon nominantur. Nomen habuere ab Orneo Erechthei filio: cui Peteus genitus est filius, Peteo Mnestheus is qui Agamemnonem cum Atheniensibus in euertēdo Priami regno iuuit. Eiecti verò postea sedibus suis Orneatæ ab Argiuis, eorū ciuitatis inquilini facti sunt. Est Orneis adhuc Dianæ fanū: in eo ligneū stat signum. Extat & ædes altera, dis eadē omnibus dicata. Vltra Orneas sunt Phliasiorū & Sicyoniorum fines. Quà Argis in Epidauriorum agrū iter est, ad dexteram ædificiū surgit pyramidis forma. in eo scuta, ea figura qua sunt Argolici clypei. Commissam eo ipso in loco inter Prœtū & Acrisium pugnā de regno æquo marte memorant: pacem postea inter eos conciliatā, quòd neutrius satis firmū *sine alterius opibus* esse posset imperium: congressos autem tunc primùm cum scutata vtrinq; acie. atq; ijs quidem qui ex 68
vtroq; exercitu ceciderant, quòd res inter ciues & propinquos gesta fuerat, commune ibi sepulcrum est erectum. Hinc progressis ad dexteram se Tirynthis ruinæ ostendunt. Ipsi certè Argiui etiam Tirynthios eiecere, quòd ijs in ciuitatem suam receptis, augeri ciuium multitudine vrbem voluerūt. Tiryntha quidē heroëm, à quo vrbi nomen, Argi filiū, Iouis nepotē fuisse perhibent. Vrbis muri, qui soli inter ruinas reliqui sunt, Cyclopū fuisse opus fama vulgauit: extructi verò sunt è rudibus lapidibus, quorū singuli ea magnitudine sunt, vt ne minimus quidem eorū loco moueri possit iumentorum bigis. parui verò inserti sunt olim lapides, vt per eos maiores aptiore structura coagmentarentur. Quà ad mare descenditur, Prœti filiarū thalami sunt. Quòd si in militarem viam redeas, ad Midéan, quæ ad eius læuam est, venias. Regnasse hîc ferunt Electryonem Alcmenæ patrem: ætate quidem nostra ita deleta est, vt sola area restet. Quà Epidaurum rectà contenditur, vicus est Lessa, in quo Mineruæ delubrum, & deæ ligneum signum, nihil omnino ab eo differens quod in Larissa arce est. Supra Lessam Arachnæus mons: Sapyselaton cùm antè diceretur, regnante Inacho ita cœptus est appellari. In eo aræ Iouis & Iunonis, ad quas in magna soli siccitate immolant. Ad Lessan cum Argiuorum agro Epidauriorum fines iunguntur: in quorum priusquam vrbem introëas, in Æsculapij venias. Hanc regionem qui ante Epidauri in eam aduentum tenuerint, non habeo dicere: quin Epidauri

etiam ipsius qui posteri fuerint, non potui de incolis cognoscere. Regnasse illi quidem ante Doriensium in Peloponnesum aduentum, Pityreum memorant, Ionis nepotem, Xuthi pronepotem: ab eoq; sine pugna traditum Deiphonti & Argiuis imperium: venisse verò eum cum ciuibus suis Athenas, ibiq; domicilium constituisse: Deiphontem Epidauriam terram occupasse cum ea manu Argiuorum, qui à reliquis Argiuis Temeno mortuo desciuerant. Deiphontes enim & Hyrnethó Temeni liberos oderant: & quæ secuta est eos multitudo, plus illis multo, quàm Ciso & fratribus studebat. Epidaurus ipse, à quo regioni nomen, vti Elei tradunt, Pelope natus est. Quòd si Argiuorum opinionem sequimur, & eorum carminum quas Eœas magnas appellant, Epidauro pater fuit Argus Iouis filius. ipsi enimuero Epidaurij, Apollini Epidaurũ attribuũt. Causam verò huiusmodi afferunt, quare sacra sit Æsculapio regio. Venisse in Peloponnesum Phlegyan visendæ eius terræ studio simulato, re tamen ipsa vt specularetur quàm frequens ea esset incolarum multitudine, quidq; militaris ætatis ac roboris haberet. fuit enim Phlegyas omnium sui temporis bellator acerrimus: quippe qui in quancunq; partem excursiones fecisset, ex ea cùm frumenta, tum reliqua omnia agebat & rapiebat. Is cùm iam Peloponnesum intrasset, filia, quæ patrem sequebatur, cùm adhuc se vterum ex Apolline ferre patrem celasset, in Epidauriorum finibus puerum enixa, illum in monte exponit, cui hac ipsa etiam ætate Titthion nomen, (*id est ac si Mamillam dicas*) cùm antè Myrtion appellaretur. *Mutati nominis causa, quòd* exposito infanti lac præbuit capra, quæ cum cæteris in eo saltu pascebat, dum interea eum canis custodiret. Ibi Aresthanas (fuit enim hoc caprario nomen) cùm à reliquo grege in pecore recensendo, capellam vnam, cumq; ea canem aberrasse animaduertisset, totũ eum saltum studiosè quæritans peragrauit: inuentum verò puerum cùm tollere *vehementer* cuperet, ac iam propius accederet, effulsisse aiunt cœlestem ab illo ignem: *quo deterritum prodigio* pastorem, cùm diuinum quiddam id esse, vti erat, suspicaretur, *statim* retrocessisse. mox fama per terras ac maria omnia vulgauit, sanari ab illo quouis morbo laborãtes, mortuos etiam excitari. Alia etiam eadem de re prodita est historia: Coronidem Æsculapio iam grauidam cum Ischye Elati filio concubuisse: ob id interemptam à Diana, quòd illa Apollini factam contumeliam vlcisci voluit: ardente verò rogo, è media flamma puerum à Mercurio ereptũ. Sed & tertia quædam de Æsculapij natalibus fabula vulgata est, quæ mihi quamlongissimè à veritate abhorrere videtur: Æsculapium Arsinoë Leucippi filia natum. etenim Apollophani Arcadi, cùm Delphos venisset ex deo quæsiturus, genitúsne ex Arsinoë esset Æsculapius, & ciuisne esset Messeniorum, responsum à Pythia his versibus datum:

69 *Asclepi auxilium cunctis mortalibus almum,*
Filia quem Phlegyæ peperit mihi iuncta cubili,
In campis Epidaure tuis, formosa Coronis.

Quod sanè oraculum facilè declarat non esse natum ex Arsinoë Æsculapium: verùm id aut Hesiodus, aut ex ijs aliquis qui Hesiodi carminibus versus suos interposuere, in Messeniorum gratiam finxerunt. Testimonio verò multa mihi sunt, Epidauri genitum Æsculapium, ac omnem huius dei cultum ex Epidauro acceptũ. Nam & Athenienses initiorum diem vnum, quem Æsculapio tribuunt, Epidauria nuncupãt, atq; ab illo se die diuinos honores habere Æsculapio cœpisse tradũt: & Archias Aristæchmi filius à conuulsione membrorum, qua inter venandum apud Pindasum correptus fuerat, in Epidauria sanatus, *inde* dei religionem Pergamum traduxit: acceptam à Pergamenis deinde Smyrnæi templo cõsecrarũt, quod nostra ætate Æsculapij nomine ad mare est. Quin & qui colitur Balanagris apud Cyrenæos Æsculapius, Medici cognomento, ex Epidauro sumptus est. Ad Cyrenaici quidem similitudinem factum est id Æsculapij templum, quod Lebenæ (quæ est Cretensiũ vrbs) extat. Dissimilis in eo sacri ritus, quòd Cyrenaici capras mactant, cùm ab Epidaurijs traditum hoc omnino non fuerit. Deum verò statim ab initio habitum Æsculapium, neq; eius religionem solo temporis progressu, & fama hominum profecisse, & alijs argumentis colligo, & ex Homeri versibus, quibus hæc ille de Machaone dicentem facit Agamemnonem:

Talthybi huc propera, magnumq; Machaona nobis
Duc, hominem Asclepi genitum de semine.

Idem est enim ac si dixisset, hominem dei filium. ' Æsculapij lucum circunquaq; montes incingunt:

incingunt: intra cuius ambitum mori quenquam, aut naſci, religio eſt: eodem ſcilicet ritu, qui & in Delo inſula ſeruatur. Iam verò quicquid ciuis peregrinúsve immolarit, id totum intra eundem ambitum conſumitur: quem ritum Titanæ etiam ſeruari nouimus. Æſculapij ſimulacrũ dimidio ferme minus eſt eo quod Athenis eſt Iouis Olympij: auro illud quidem & ebore perfectum. teſtatur inſcriptio opus eſſe Thraſymedis, Arignoti filij, Parij hominis. Sedet in ſolio ſcipionem tenens: altera manu draconis caput premit, cane ad pedes decumbente. In ipſo ſolio Argiuorum heroum opera cælata ſunt: Bellerophontes Chimęran conficit, Perſeus Meduſę caput abſciſſum tenet. Supra templum *ædes ſunt*, in quibus qui precatum deum venerunt, dormiunt. In propinquo ædificium eſt rotunda figura, atque è candido marmore, (Tholum appellant) dignum certè quod viſatur. In eo Pauſiæ pictoris opus, Cupido abiecto arcu & ſagittis, lyram tenens. Ebrietas etiam ab eodem opifice facta. bibit ea è vitrea phiala. expreſſa ita eſt in tabula vitrea phiala, vt per eius perſpicuitatem muliebre ſe os oſtendat. Pilæ verò intra ambitum priſcis temporibus multæ ſteterũt, è quibus ſex ætate mea reliquæ. in iis virorum & fœminarum, quæ à deo curatæ ſunt, nomina inciſa: morborum etiam, quo quiſque laborarat: addita eſt curationis ratio. ſcripta verò ſunt omnia Dorica lingua. Seorſum eſt ab aliis antiqua pila. in ea inciſum, dicaſſe Æſculapio Hippolytum equos XX. Huius pilæ inſcriptioni conſentanea Aricini dicunt, diſcerptum ob Theſei imprecationes Hippolytum, in vitam ab Æſculapio reuocatum: neque poſtea patri vnquam ignoſcere voluiſſe; verùm omni eius deprecatione ſpreta, in Italiam veniſſe, ibiq; dicato Aricinæ Dianæ templo regnaſſe. Mea quidem etiamnum ætate, iis qui ad templum ſingulari certamine vicerint, præmium deæ ſacerdotium propoſitum eſt. ſed in certamen iſtud ingenuus nemo deſcendit: ſerui duntaxat qui fuga ſe dominis ſubduxerint.

In ipſo fano apud Epidaurios theatrum eſt omnium operis dignitate mea ſententia præſtantiſſimum. [1] nam quæ apud Romanos viſuntur, antecellũt illa quidem tam cætera ornamentis, quàm, quod eſt Megalopoli apud Arcadas, magnitudine. De arte verò, partium conuenientia ac pulchritudine, quis Polycletum audeat in certamen prouocare? Polycletus enim ipſe theatro ædificando præfuit, idemq; rotundam ædem fecit. [2] In luco ædes 70
eſt Dianæ cum ſimulacro, Epiones cognomento, *ex eo fortaſſe, quòd morbos mitigare hoc numen credatur*: Veneris cella, ac Themidis. Curriculum præterea magna ex parte agger: Aquęductus, cùm teſtudine, tum reliquo opere ita exornatus, vt cum admiratione ſpectetur. Quæ verò opera Antoninus vir ſenatorius ætate noſtra fecit, hæc ſunt: Æſculapij balneæ, deorum templum quos Epidotas nominant. Dicauit præterea ædem Bonæ valetudini, Æſculapio, Apollini cognomento Ægyptio. Porticum ad hæc reſtituit, quę Cotyos eſt appellata: ea verò collapſo tecto tota corruerat, vt quæ è crudis fuerat extructa laterculis. Cumq; Epidaurij fani accolæ ægerrimè ferrent quòd & fœminæ ſub tecto non parerent, & ægri ſub dio animam agerent, Antoninus domo ædificata, incommodum remouit. fuit itaque in poſterum & ad moriendum ægris, & ad pariendum mulieribus conſecratus religione locus. Montes ſupra lucum ſunt duo; Titthion alter, alter verò Cynortium, in quo Maleatæ Apollinis templum, quod ſolum de antiquis operibus extat. nam quæ circa templum ipſum ſunt cætera, & aquæductus caſtellum, cum receptaculo depluentis aquæ, ea omnia Epidauriis fecit Antoninus. Dracones quidem cùm omnes, tum in primis eorum quoddam genus fuluo colore conſpicuum, Æſculapio ſacri habentur; ſuntq; illi hominibus cicures. eos ſola Epidauriorum terra alit: quod in certis animalium generibus, aliis etiam regionibus video contigiſſe. ſiquidem ſola Africa terreſtres crocodilos gignit, duûm cubitûm nihilo minores. Ab Indis verò ſolis cùm alia, tum verò aues pſittaci afferuntur. At ſerpentes qui Megalaunæ appellãtur, ſupra XXX cubitûm magnitudinem excreſcentes, quales & India & Africa nutrit, non dracones, ſed ex alio quodam genere Epidaurij eſſe affirmant. Quà ad montis verticem aſcenditur, ſecundum viam eſt olea, quæ ſtrepta (i. *intorta*) nominatur. manu eam ab Hercule in orbem circunductam, eam figuram memorãt accepiſſe. An verò eam terminum Aſinæis ſtatuerit iis qui in Argolica terra ſunt, non poſſim ego facilè iudicare. nam neque alio vllo in loco, eorum tota regione ad vaſtitatem redacta, vlla ſe oſtendunt ſatis manifeſta finium monimenta. In ſummo monte eminet Coryphææ Dianæ templum: cuius in cantico quodam ſuo Teleſilla mentionem fecit.

Quà in ipſam Epidauriorum vrbem deſcenſus eſt, agrum videas vndique agreſti olea conueſtitum. Eum vocant Hyrnethium. De Hyrnethone autem, quæ ab Epidauriis accepi,

quęq; maximè probabilia videntur, ea scribam. Cisus, & Temeni reliqui filij, intelligebant non mediocri dolore Deiphontē affectum iri, si quo modo ab eo possent Hyrnethonē abducere. venerunt itaq; Epidaurū Cerynes & Phalces. (nam minimo eorū natu Agræo, fratrum consiliū minimè probatū est) constiterūt illi cum curru ante muros, euocata per caduceatorē ad colloquium sorore: quæ cùm venisset, primùm omnium adolescentes Deiphontē criminari, deinde illā obnixè orare vt Argos reuerti vellet, pollicētes cùm alia multa, tum viro se eam nuptū daturos, & rebus omnib. multò quàm Deiphontes esset meliori, & cùm hominū numero, tum agri felicitate longè superiori. Quæ audiens Hyrnethó indignissimè tulit, ac vt par pari referret, Deiphontē respondit sibi meritò placere plurimùm, fuisseq; eū Temeno generū minimè pœnitendū; at illos Temeni percussores potius quàm filios appellari posse. Ad hæc illi nihil respondentes, fœminā comprehensam, atq; in currū impositā, abduxere. Cùm verò Epidauriorum quidā ad Deiphontē detulisset, à Ceryne & Phalce inuitā abduci Hyrnethonē, & ille quàm potuit celerrimè fugientes est insecutus, & Epidaurij re audita præstò fuere. Deiphontes quidem homines assecutus, Cerynen iaculo transfixit: at Phalcen, cū Hyrnethonē arctè cōplexus teneret, iaculari veritus, ne illā, si fortè aberrasset, interimeret, cōminus cum eo congressus, abstrahere à muliere conabatur. At Phalces pertinacius & violentius retinens ac trahens, *facilè* mulierē cùm grauida esset, exanimauit. atq; ille quidē cùm se in sororē tam impium facinus commisisse animaduertisset, incitato vehementius curru sese in fugā dedit, quò anteuerteret priusquā Epidauriorū cōcursu opprimeretur. Deiphontes cū liberis (ex illa .n. mares susceperat Antimenem, Xanthippum, & Argeū; filiā verò Orsobiam, quā postea Pamphylus Ægimij filius vxorē duxisse fertur) sublatū Hyrnethûs cadauer, in locū hunc deportarūt, qui ab ea Hyrnethiū voca-
71 tur: cōdito verò heroico monimento, & alios illi honores habuere, & sanxerūt ne, quæ aut ex oleis, aut alia vlla arbore in eo agro enata, vi aliqua abscissa auulsave forent, à quoquam asportari ad *profanū* vllum vsum possent, sed quòd sacra essent Hyrnethoni, omnia illic vt relinquerentur. Nō longè ab vrbe est Melissæ monimentū, quæ cum Periandro Cypseli filio nupta fuit. Est itē Patroclis Melissæ patris, qui Epidaurijs imperauit, quemadmodū & gener eius Periander Corinthijs. Ipsa quidē Epidauriorum vrbs hæc habet quæ monimentis literarū mandentur dignissima. Fanū est Æsculapij, in quo ipsius dei, & Epiones signa. Epionen vxorē fuisse Æsculapij memorant. hęc sub dio sunt è lapide Pario. Intra muros templa sunt Liberi Patris, & Dianæ lucus. Diana ad imaginē metentis facta est. Veneri etiā templum extructū. nam quod est apud portū in proiecto in altum promontorio sitū, id Iunonis esse aiunt. Iam Mineruæ ligneū quod in arce signum est, valde illud quidē insigne, Cissæā Mineruā nominant. Æginetæ insulā incolunt quæ è regione Epidaurij agri est: in qua ab initio nullos fuisse incolas dicūt: sed in eā vacuā & desertā, à Ioue Æginā Asopi filiā deportatam: à qua, cùm OEnone antè vocaretur, nomē acceperit. verùm cùm Æacus iā adoleuisset, rogasse Iouē aiunt, vt inquilinos sibi daret. illum itaq; è terra homines, à quibus insula teneretur, protulisse. Neminem verò præter Æacum, qui in ea insula regnarit, nominare possunt. Ac satis quidem scimus neminem omnino de Æaci filijs in Ægina permansisse. Peleus enim & Telamon ob Phoci cædē solum verterunt. Phoci autē filij circa Parnassum tenuerunt eam regionē, cui nunc Phocidi nomē est. vna tamē antè ętate hoc ei nominis est inditū à Phoco Ornytionis, qui coloniam illuc deduxit. Hoc sanè Phoco regnante, ea duntaxat regio Phocis est nuncupata, quæ est ad Tithorean & Parnassum. postea verò ab Æaci filio proxima etiā loca omnia nomen acceperunt; sicuti Minyæ appellantur, tum qui Orchomenijs finitimi sunt, tum verò qui ad Scarphéan Locrorū vrbē pertēdunt. Et à Peleo quidē Epiri reges fuere oriundi: quod verò ad Telamonis filios attinet, minus fuit ab Aiace, cùm priuatā ille semper vitam egisset, illustre genus: præterquam quòd Miltiades, cuius ductu ad Marathonē ab Atheniensibus pugnatū est, & Cimon eius filius, insignem gloriā adepti sunt. At Teucri posteri Cypriorū regnū vsq; ad Euagorā obtinuere. Iam Phoco Asius poëta filios fuisse memoriæ prodidit Panópeum & Crisum. E Panópeo natus est Epêus, qui Durateum equū fecit, vti Homerus memorat. Crisi nepos fuit Pylades, Strophio Crisi filio, & Anaxibia Agamemnonis sorore genitus. Hæc fuit gentis, qui sunt Æacidæ appellati, omnis posteritas: qui ab eadem stirpe profecti, domo profugi aliò commigrarunt. Interiectis deinde temporibus Argiuorum pars ea quæ Epidaurum cum Deiphonte occupauit, in Æginam transmisit, atque eius insulæ indigenis permista, Dorien-

Doriensium in eam cùm mores, tum linguã importauit. Post hæc verò eousq; auctæ sunt Æginetarum opes, vt naualibus copijs Atheniensibus ferè ipsis fuerint potentiores: & Persico quidem bello secundùm Athenienses maximum nauium numerum deduxere. Verùm parum fuit hæc ipsis potentia diuturna: siquidem eiecti sedibus suis ab Atheniensibus, Thyræan ab Lacedæmonijs acceptam in Argiuorum finibus incoluerunt. Ac licet insulam, oppressis ad Hellespontum Atheniensium triremibus, receperint: ad pristinas tamẽ opes atq; copias nunquam eis licitũ est aspirare. Est ipsa insula è mari longè omnium, quæ in Græcia sunt, aditu difficillima. incingitur enim vndiq; latentibus cautibus, ac cæcis dorsis. Eas moles contra prædonum excursiones, & omnem hostilem impetum, de industria iecisse dicitur Æacus. Prope portum eum quò maximè appellitur, Veneris templũ est. Celeberrimo autem vrbis loco *situm est* quod Æaceum appellant. septum id est quadratum è candido lapide. In primo aditu *eorum statuæ* sunt, qui ad Æacum à Græcis quondam missi venere. Eius legationis causam eandem quam Æginetæ, reliqui etiam Græci fuisse narrant. Cùm diuturna siccitate Græcia laboraret, ac non minus reliqua, quæ extra Isthmũ est, Græcia, quàm tota Peloponnesus cœlestium aquarũ penuria affecta esset, missi Delphos sunt qui ex oraculo calamitatis causam ac remedium cognoscerent. Ibi respondit Pythia, Iouem placandum: vtendum verò, modò vt velit obsequi, Æaco deprecatore. Ex eo itaq; responso missi ex singulis vrbibus ad Æacum, vt deprecationem susciperet, ora- 72 tum. ille Panellenio Ioui sacris ritè peractis, & votis nuncupatis, imbrium Græciam compotem fecit. *ad rei memoriam* legatis Æginetæ statuas istas posuerunt. Intra septum oleæ sunt antiquitus consitæ, & ara paulùm supra aream eminens. eam aram monimentum esse, quod Æaci dicitur, in arcanis est. Iuxta Æaceum Phoci tumulus est, incinctus in ambitum crepidine. Incumbit asperum & rude saxum: quo, cùm Phocum ad quinquertium fratres Peleus & Telamon inuitassent, pro disco vsi sunt: ac eodem Peleus consultò Phocum, cùm loco ei suo lapis esset mittendus, dicitur percussisse. quod illi facinus, vt matri obsequerentur, dicuntur commisisse. ipsi enim è Scironis filia, Phocus è Thetidis sorore (si Græcorum est sermonibus fides habenda) natus fuerat. Quare non solùm ob Orestis amicitiam, sed vt proauum vlcisceretur, videtur mihi Pylades eius cædis qua Neoptolemus occisus est, particeps fuisse. Ac tunc quidem cùm disci ictu Phocus concidisset, statim fratres Endeide nati, naui ex insula profugerunt. Telamon non ita multo pòst caduceatorem ad patrem mittit, qui suis verbis neget cogitatò Phoci cædem admissam. Ast Æacus illum descendere in insulam vetuit: tantùm de naui, vel si ita mallet, ab extructo in mari aggere, iussit causam dicere. ille igitur noctu intra portum qui Occultus dicitur, naui vectus, aggerem extruxit: & is quidem agger nostra etiamnum ætate extat. Damnatus verò eo crimine, quòd de Phoci nece culpa non caruisset, Salaminem cum classe iterũ abijt. Non longè ab Occulto portu theatrum est quod spectetur sanè dignum, magnitudine ac reliquo opere proximum ei quod est apud Epidaurios. vnico consurgit latere, quo theatrũ, quantum operis patitur conuenientia, fulcit. Ædes sacræ non multum inter se distant, Apollinis vna, Dianæ altera, Liberi Patris tertia. In Apollinis, dei signum nudum è ligno, arte factum patria: at Diana, & Liber, veste velati: cum barba Liber. At Æsculapij templum in diuersa regione est, cum simulacro sedenti è marmore. Præ cæteris verò dis in primis Hecaten colunt Æginetæ, cuius initia quotannis celebrant. Initiorum autorem Thracem Orpheum perhibent. Maceria templum ambitur. in eo ligneum signum factum à Myrone, cuius vnicum os, vt corporis truncus vnicus. nam primus, vti ego existimo, Alcamenes Atheniensibus triplex fecit iunctis corporibus Hecates signum, quam Epipyrgidian Athenienses appellant, iuxta inuolucris Victoriæ ædem positam. Apud eosdẽ Æginetas contendentibus ad Panellenij Iouis montem, est Aphææ fanum, in quam Pindarus Æginetis canticum fecit. Cretenses quidem (ipsi enim *omnium primi* patrios quosdam sermones de hac dea protulerunt) Carmanoris, eius qui de Pythonis cæde Apollinem purgauit, Eubulum filium fuisse aiunt: Ioue & Carme Eubuli filia Britomartin genitam: quæ cùm se totã in currendi venandiq; studia tradidisset, fuisse eam Dianæ multo carissimam. Verùm cùm Minoëm præ amore insequentem fugeret, ac se *in mare* abiecisset, in retia, quæ ad pisces capiendos in mare missa fuerant, *incidisse:* à Diana in deorum numerum relatam. Colunt eam non soli Cretenses, sed ipsi etiam Æginetæ, quòd in insula visam Britomartin autumant. Et eadem sanè Æginetis Aphæa est, quæ apud Cretenses Dictynna. Panellenium,

preter Iouis ædem, nihil habet mons aliud memoratu dignum: eam verò ab Æaco Ioui di-
catam tradũt. Quæ verò de Auxesia & Lamia, quemadmodum scilicet cùm Epidaurij diu
imbres desiderassent, atque ex oraculo quodam signa hæc ex olea ab Atheniensibus acce-
pta fecissent: tum verò quemadmodum cùm Epidaurij tributum imperatum Atheniensi-
bus non penderent, quòd ea signa penes Æginetas essent: Atheniẽses qui insulam ad ea re-
petenda transmiserant, omnes perierint: hæc omnia cùm subtiliter persecutus fuerit Hero-
dotus, non est libitum ab eo luculenter perscripta referre. Id vnum addam, vidisse me ea
simulacra, remq; illis diuinam fecisse. fiunt autem illis non alio, quàm sacra Eleusinia, ritu.
Atque hæc hactenus de Ægina, & Æaco, [1] deq; operibus iis quæ in ea insula visuntur.
Finitimi sunt Epidauriis Trœzenij. [2] hi res suas, quantum qui maximè, amplificant. O-
73 rum aiunt primum in ea terra genitum. mihi tamen Ægyptiacum, non Græcum nomen
Orus esse videtur. at illum regnasse dicunt, & ab eo regionem Oræan nuncupatam. Postea
verò Althepum, Neptuno ex Leide Ori filia genitum, accepto ab auo regno, Althepiam e-
am nominasse. Interea dum hic regnum teneret, disceptasse Neptunum & Mineruam de
loci tutela: ita ex eo certamine discessisse, vt ex Iouis arbitrio communis vtriq; is honos es-
set. eam ob rem Mineruam venerãtur Poliadem & Stheniadem, duobus eandem cogno-
minibus; & Neptunum Regem cognomento. Quin & vetustus eius populi nũmus triden-
tis nota, & Mineruæ capite signatus est. Successit Althepo Saron. [3] hunc ad mare aiũt Sa-
ronidi Dianæ templum ædificasse, loco palustri ac vadoso, ob eam causam Phœbæam pa-
ludem dictam. Saronem ipsum narrant cùm venandi studio plurimùm delectaretur, cer-
uum vsque ad mare persecutum; atque inde cùm fugientem acrius vrgeret, se in eam allu-
uiem demisisse: nantem verò longius iam à litore feram cùm prędæ cupiditate captus non
dimitteret, in pelagus prouectum; ibi & labore confectum, & maris æstu iam propè sub-
mersum diem suum obisse. Eius cadauer ad Phœbæam paludem in Dianæ luco, atque ad-
eo intra ædis maceriam conditum. Æstuarium illud ab eo casu pro Phœbæa Saronidem
paludem appellatum perhibent. Posteriorum verò regum vsque ad Hyperêtem & An-
than neminem norunt. hos quidem Neptuni ferunt & Alcyones Atlantis filiæ satu ortos,
ab illisq; Hyperean & Anthean in ipsa regione oppida condita: quorum alterum Aëtius
Anthæ filius, accepto à patre patruoq; imperio, priore nomine mutato, Posidoniadem ap-
pellarit. Atenim cùm Trœzen & Pittheus ad Aëtium venissent, tres iam pro vno reges fue-
runt. Firmiores certè Pelopis filiorum opes fuisse ea res argumento esse potest, quòd cùm
Trœzen decessisset è vita, Pittheus Hyperean & Anthean in ius ac formam vnius ciuitatis
redactas, ex vtraque in vnum coacta multitudine, Trœzena de fratris nomine nuncuparit.
At Trœzene multis quidem pòst annis, qui ab Aëtio Anthæ filio originem ducebant, in
coloniam missi, Myndum & Halicarnassum in Caria deduxerunt: Trœzenis filij Ana-
phlystus & Sphettus in Atticam migrarũt; à quibus curiæ Atheniẽsium duæ nomina acce-
perunt. Hoc loco de Theseo Pitthei ex filia nepote, quòd satis sunt omnibus eius res notæ,
nihil scribo; sed ea quæ addenda censeo in præsentia persequor. [4] Herculis liberos postli-
minio reuersos ipsi etiam Trœzenij in ciuitatis societatem receperunt: quippe qui & Do-
riensibus, qui Argis venerant, & ipsis etiam Argiuis antè paruissent. Nam & Homerus in
exercitu Græcorum recensendo, Diomedem illis imperasse dicit. siquidem Diomedes &
Euryalus Mecistei, suscepta Cyanippi Ægialei filij tutela, Argiuos ad Troiã deduxere. Sthe-
nelus verò (vti antè exposui) natalibus multò fuit clarioribus, nẽpe qui de eorum esset gen-
te qui sunt Anaxagoridæ appellati. ei itaque in primis Argiuorũ debebatur imperium. Hęc
de Trœzeniorum rebus historię mandata sunt: quanquam & multa fortasse de iis quas de-
duxerunt coloniis, addi possent. Iam verò templorum ornamenta, & alia maximè insignia
opera persequar. In Trœzeniorum foro Dianæ cognomento Sospitæ templum cum si-
gno est. Dicatum id à Theseo tradũt, deamq; ipsam ita nominatam, cùm ille è Creta inter-
empto Asterione Minois filio redisset. Fuisse autem omnium Thesei factorum hoc me-
moratu dignissimum existimo, non ob id solùm quòd Asterion viribus lõgè fuit omnibus
iis quos Theseus confecerit, superior: verùm multo ob eam causam magis, quòd cùm ex
Labyrintho clàm patrato facinore effugerit, omnesque loci difficultates superarit, cer-
tum dederit documentum, cùm se tum socios vi diuinæ prouidentiæ seruatos. In ea-
dem sunt æde deûm inferûm aræ. hàc enim à Libero Patre Semelen ab inferis reductam,
hàc item ab Hercule extractum Ditis canem, fama vulgauit. ego verò Semelen ne mor-
tuam

tuam quidem omnino arbitror, [1] quæ Iouis vxor fuerit. De Plutonis verò cane quæ sunt fabulis vulgata, quemadmodum ea accidisse putem, alia in parte disseram. A templi tergo est Pitthei monimentum. Solia super eo tria è candido lapide. in ijs Pittheum cum duobus viris, qui ei aderant in consilio, ius dicere solitum aiunt. Non longè abest Musarum cella. fecisse eam dicitur Ardalus Vulcani filius: à quo tibiam inuentam putant. Musas has ab illo Ardalidas nominant. In ea cella dicendi artem docuisse Pittheum tradunt: ac librum quidem à Pittheo scriptum, ab Epidaurio verò homine editum, ipse legi. 74 Seorsum ab hoc Museo ara est vetus, ab eodem Ardalo (vti aiunt) dicata: ad eam aram Musis & Somno sacra faciunt, Musis omnium deorum maximè amicum Somnum ipsum censentes. Iuxta theatrum Lyceæ Dianæ ædem extruxit Hippolytus. Cur ita fuerit nuncupata, adhuc neminem reperi de ijs qui antiquitatis memoriam profitentur, qui me docuerit. Illud mihi in mentem venit conijcere, eam fuisse cognominis causam, quòd lupos qui agrum infestum redderent, Hippolytus confecisset: [2] vel quòd à matre, quæ vna fuit de Amazonibus, dum apud eam viueret, cognomen acceperit: vel alia fortasse prodi possit causa, mihi prorsus ignota. Lapidem verò eum qui ante ædem iacet, & sacer dicitur, illum esse dicũt, super quo nouem viri de Trœzeniorum ciuitate Oresten à matris cæde purgarunt. Non procul à Lyceæ Dianæ templo, aræ sunt modicis distantes interuallis. earum vna Liberi ex quodam oraculo Saotæ (*quasi Seruatoris dixeris*) cognomento; Themidum altera nominatur. hanc Pittheus dicitur dedicasse. Soli verò Liberatori iure optimo aram mihi videntur erexisse, metu Xerxi & Medis seruiendi liberati. Thearij Apollinis templũ ædificasse Pittheum & exornasse dicunt. est illud quidem templorum omnium, quæ ego noui, vetustissimum. Nam etsi peruetus est Mineruæ apud Phocaënses in Ionia, quod Harpagus olim Medus exussit; peruetus & Pythij Apollinis apud Samios: multò tamen serius quam hoc Trœzeniorum, ædificata illa fuerunt. Signum quod nunc extat ab Aulisco dedicatũ, Trœzenij Hermonis opus est. Eiusdem Hermonis arte elaborata Castorum lignea simulacra. In fori porticu fœminarum & puerorũ statuæ positæ sunt, vtræq; è marmore. Sunt autem fœminæ illæ, quas cum filiis Athenienses Trœzeniis seruandas commiserunt, quo tempore statuerunt ipsi vrbem deserere, quòd Persarum impetum non esse sibi terrestribus copiis sustinendum censuerunt. Neque verò omnibus statuas, quæ non multæ sunt, positas putant, sed iis tantùm quę dignitate cęteras anteibant. Ante Apollinis, ædificium quoddam est, quod Orestis tabernaculum appellant. prius enim quàm materni sanguinis maculam expiationibus Orestes elueret, de Trœzenijs nemo eum tecto recipere voluit: sed in ea ipsa cella illum consistere iusserunt, ibiq; qui ei lustrationi præfuerunt, epulas ei præbuerunt, quantisper ritè expiatus est. Manet adhuc ritus, vt illorum posteri statis diebus eodem in loco cœnitent. Defossis autem non longè ab ea taberna piaculis, laurum eam enatam tradunt quæ adhuc viret, proximo ei tabernæ loco. Ad eum verò lustrandum, & alia februorum genera adhibita dicunt, & aquam ex Hippucrene. habent enim ipsi quoque Trœzenij Hippucrenen: de qua alius quàm à Bœotis proditus est sermo. Nam cùm & ipsi dicant, Pegasi equi vngula effosso solo è terra fontem manasse, addunt Trœzenem venisse Bellerophontem, cùm vxorem sibi à Pittheo Æthran poposcisset: verùm ita accidisse, vt ante nuptias Corintho in exilium mitteretur. Est ibidem Mercurij signum qui cognomento Polygius dicitur. Ei clauam ab Hercule dedicatam perhibent, factam ex oleastro. Quod adijciunt miraculum, haud scio an cuiquam fide dignum videri possit, eam clauam radicibus actis regerminasse. Oleaster certè ille hac etiam ætate monstratur. clauam verò Herculem ab oleastro quem ad Saronidem paludem inuenerit, abscidisse ferunt. Visitur præterea Iouis fanum, cui Seruator cognomentum est. erectum dicunt ab Aëtio, cùm Anthæ patri in regno successisset. Amnem habent Chrysorrhoan, *hoc est ac si Auriſluum dicas*. hunc amnem solum suam aquarum perennitatem seruasse narrant, cùm in magna siccitate, desideratis per annos IX imbribus, nullæ aquarum venæ non exaruissent. Hippolyto etiam Thesei filio lucus eximia pulchritudine dedicatus est, cum templo, & prisci operis simulacro: quæ omnia Diomedem tradunt faciunda curasse, eundemq; Hippolyto primum omnium rem diuinam fecisse. Hippolyti apud Trœzenios sacerdos eo honore, quandiu viuit, fungitur. Sacra ipsa anniuersaria sunt. Præter cæteros sacrorum ritus, virgines ante nuptias succisum sibi capillum in Hippolyti templo consecrant. Neque verò ijs assentiuntur Trœzenij, qui distractum ab equis *marinis* Hippolytum memoriæ pro-

diderunt, nec omnino quo loco sepultus fuerit monstrant: verùm eum esse illi à Dis habitum honorem affirmant, vt in siderum numerum relatus, idem ipse sit qui Auriga cœlestis
75 dicitur. In eadem area delubrum est Apollinis *Inscensoris*, Epibaterium *ipsi nominant.* ab eodem Diomede dedicatum aiunt, cùm tempestatẽ effugisset, quæ Ilio redeuntibus Græcis immissa est. Quin & Pythicos ludos in Apollinis honorem Diomedem primum omniũ instituisse. De Lamia verò & Auxesia (nam suus etiam illis apud Trœzenios honos est) longè alius est quàm Epidauriorum & Æginetarum sermo: venisse enim virgines ex Creta, cumq; ciuitas tota seditionibus laboraret, à concitata multitudine ipsas etiam lapidibus obrutas. Festum quidem diem in eius rei memoriam Lapidationem nominant. Adhæret maceriæ septo, curriculi eius pars, quod Hippolyti nuncupant: supraq; ipsum Veneris Speculatricis delubrum, [1] vnde descendentẽ exercitationis causa Hippolytũ in stadium, intuebatur Phædra. Est hìc (quod *multò* antè scripsi) myrtus illa perterebratis folijs, quòd amore furens Phædra, cùm nullã malo leuationem nancisci posset, *crinali acu* huius myrti folia transfigens, insaniam suam oblectabat. Est ibidem Phædræ sepulcrum, quod nõ longè ab Hippolyti monimento abest: illud verò proximo myrto ipsi loco eminet. Æsculapij signum fecit quidem Timotheus, verùm Trœzenij non Æsculapij eam, sed Hippolyti effigiem esse autumant. Hippolyti certè domum ipse vidi. Ante eam *effigiem* fons est, qui Herculeus dicitur, quòd aquam eam ab Hercule inuentam Trœzenij memorant. In arce delubrum est Mineruæ, quam Stheniadem appellãt. Simulacrum deæ è ligno fecit Callon Æginetes. Fuit autem Callon hic Tectæi & Angelionis discipulus, qui Delijs simulacrum fecerunt Apollinis: illi verò artem eam à Dipœno & Scyllide didicerant. Quà ex arce descenditur, Panos Solutoris cella est. deus enim hic per somniorum visa monstrasse dicitur, ijs qui rerum summæ apud Trœzenios præerant, famis leuationem, qua præ cæteris afflictabantur Athenienses. In Trœzeniorum agrum descendens, templum Isidis videas, & superiore loco [2] Veneris Ascrææ. [3] Delubrum quidẽ Trœzene, in ipsa scilicet vrbe totius regionis principe, Halicarnassenses fecerunt: signum verò Isidis Trœzeniorũ plebs dedicauit. Contendentibus per montes Hermionen versus, fons se ostendit Hylyci amnis, cui Taurio antè nomen fuit. Saxum etiam illud Thesei nominatum, mutato nomine, quòd crepidas & ensem Ægei sub ipso abditum sustulerit Theseus: Sthenij Iouis ara antè appellabatur. Prope saxum, Veneris Sponsæ cella est, à Theseo cùm Helenã vxorem duxisset, ædificata. Extra oppidi muros delubrum Phytalmij Neptuni: [4] erectũ eo tempore aiunt, quo iratus deus agri fructus dicitur eripuisse, immissis in arbusta salsis aquis. deo verò sacris & votis placato, desisse terram ea calamitate affici. Supra Neptuni, est Legiferæ Cereris fanum, ab Althippo (vti hominũ sermo vulgauit) dedicatum. Quà ad portum descenditur (est is apud *vicum* qui Celenderis nominatur) regiuncula extat quæ Natalitia appellatur, quòd eo in loco Theseum natum ferunt. Ante eam regiunculam Martis delubrum, quo loco prelio sunt Amazones à Theseo superatæ. Fuerint verò illæ ex eodem agmine quod in Attica cum Theseo & Atheniensibus pugnauit. Ad Psiphæum mare progressis, offert se oleaster, quem Rhachum intortum vocant. [5] Rhachum certè, quamuis oleæ plantam fructus expertem, Cotinon *etiam*, Phyllian, & Elæum, Trœzenij appellant. at intortum idcirco nominarunt, quòd ad eius arboris truncum implicatis habenis, subuersi fuerint Hippolyti currus. Hinc non longè abest Saroniæ Dianæ ædes, de qua, quæ dici oportuit, superius à me sunt exposita. Vnum illud nunc adijcio, Dianæ quotannis festos dies celebrari, quæ Saronia nuncupant. Iam verò de ijs insulis quæ ad Trœzeniorum ditionem pertinent, vna est continenti terræ adeò proxima, vt pedibus *ferè* in eam transiri possit. quæ cùm antè diceretur Sphæria, ea, quam subijciam, de causa Sacra nominata est. Sphærus in ea (quem Pelopis fuisse aurigam dicunt) sepulcrum suum habet. huic Æthra per somnium Mineruæ monitu inferias missura, cùm in eam insulã transisset, cum ea Neptunum congressum dicunt. eam ob rem Æthram Mineruæ Apaturiæ delubrum (*quasi Fallacis dixeris*) dedicasse, insulamq;, Sphæria quæ antè dicebatur, Sacram nominasse. Instituisse eandem, vt Trœzeniorum virgines ante nuptias zonam Apaturiæ Mineruæ
76 dicarent. At Calaurean Apollini dicunt ab initio sacram fuisse, quo scilicet tempore Delphi Neptuni erant: permutasse verò deos inter ipsos ea loca. Qua de re oraculum etiam quoddam proferunt:

Par fuerit Delonq; Calaureanq; habitare,

Et Py-

Et Pythô sacram, & patientem Tænaron auræ.

Est itaq; in Calaurea regione sanctissimum Neptuni fanum, in eoq; sacerdotio fungitur virgo vsq; ad nuptiarum maturitatem. Intra fani septum, Demosthenis sepulcrum est, in quo mihi videtur, vti in Homero multo antè, quàm iniqua bonis fortuna sit, ostendisse. Neq; enim contenta oculis Homerum priuasse, vt priori malo aliud calamitatis genus adderet, inopia oppressum, victum sibi emendicantem, errare per omnes propè terras coëgit. Demostheni verò iam grandi natu, exilij experiundi, & consciscendæ sibi mortis necessitatem obtulit. Ac de Demosthene quidem multa cùm ab alijs, tum ab ipsomet dicta sunt, *ex quibus satis liquet* non cepisse ipsum vllam eius pecuniæ partem, quam ex Asia attulerat Harpalus. Sed qui fuerit hac de re postea sermo, hoc loco commemorabo. Harpalus Athenis fugiens, cùm in Cretam classe traiecisset, non multo pòst à seruis, quorum opera vtebatur, occisus est. Sunt tamen qui dicant Pausaniæ Macedonis eum dolo interfectum, quo tempore eius dispensatorem Rhodum fugientem Philoxenus item Macedo comprehendit, is nempe qui & Harpalum ab Atheniensibus sibi dedi postularat. Habita itaq; quæstione de ijs omnibus qui ab Harpalo pecuniam cepissent, eorum omnium nomina in ijs literis quas ea de re ad Athenienses dedit, percensuit, quantumq; singuli accepissent: Demosthenis tamen, etsi fuerat Alexander in eum animo offensissimo, & Philoxenus ipse priuatim cum illo simultates exercuerat, nullam prorsus mentionem fecit. Honores certè Demostheni adhuc, & in alijs Græciæ partibus, & apud Calaureæ incolas habentur. Trœzenij agri pars Isthmus est, qui per longum spatium in mare porrigitur. In eo non magnum oppidum supra mare Methana incoluntur. Isidis fanum habet, & in foro Mercurij signum vnũ, & Herculis item vnum. Ab eo oppido stadia ferme xxx absunt calidarum aquarum balneæ. Aquas eas è scatebris primùm erupisse aiunt, Antigono Demetrij filio in Macedonibus regnante: [1] ac prius quidem repentinis ignibus eum locum æstuasse. Ex ætate etiam nostra manant, calidæ, & vehementer salsæ. [2] Ibi qui lauerint, frigidis perfundi non possunt, quòd neq; dulces vllæ propè sunt, neq; potest quisquam sine periculo se in proximum mare natandi causa mittere, propter cùm alias belluas, tum verò canes, quorum vim magnam pelagus illud gignit. Quod verò mihi magnæ Methanis admirationi fuit, id ipsum iam scribam. Africus è Saronico sinu agrum & vineas perflans, nouos pampinos acriter torret. id quoties accidit, vento etiamnum spirante, viri duo gallum gallinaceum [3] albis alarum pinnis in contrarias partes distractum lacerant, ac deinde dimidiam vterq; galli partem præferens cum cursu vites ambiunt: mox in eum ipsum locum vnde currere cœperunt, rursus congressi, auem ibi defodiunt. Hoc ab illis excogitatum est, *tanquam præsentissimum remedium* contra *noxios* Africi flatus. Iam paruas illas insulas quæ ante continentem terram sitæ sunt, nouem numero, Pelopis appellant: [4] quarum vnam in *maximis* eluuionibus, imbrium expertem fuisse narrant. itáne euenerit, compertum non habeo: id certè, qui Methana incolunt, affirmant. equidem ipse vidi homines, qui sacris & incantamentis grandinem auerterent. Methana ipsa Isthmus Peloponnesi est. Isthmo verò Trœzenis finitima est Hermione. Priscæ vrbis conditorem Hermionenses ipsi fuisse aiunt Hermiona Europis filium. ipsum Europem, vt maximè Phoronei fuerit, nothum certè filium fuisse Trœzenius Herophanes scriptum reliquit, *ea maximè motus ratione*, quòd ad Argum Phoronei è Niobe filia nepotem neutiquam fuisset Argiuorum imperium peruenturum, si legitimum Phoroneus filium habuisset. Ego tamen, etsi priùs quàm Phoroneum scio legitimum eius filium Europem è vita excessisse, affirmare posse mihi videor, nunquam illum Niobes filio parem potestate futurum fuisse, cùm hic Iouis esse putaretur. [5] Tenuerunt posterioribus etiam temporibus Hermionen Dorienses qui Argis venerunt: neque ego bellum vllum Hermionensibus cum Argiuis fuisse existimo, etsi ab Argiuis id proditur. Via quæ à Trœzene Hermionen ducit, in eadem est parte in qua saxum illud, quod cùm Sthenij Iouis ara antè diceretur, postquam agnitionis monimenta sustulit Theseus, Thesei cœptum est nuncupari. Ab eo itaque saxo montanam 77
viam tenentes, ad Apollinis Platanistij cognomento ædem perueniant. Ibi vicus Ilei, & in eo Cereris & Proserpinæ cellæ. Ad mare vbi Hermionensis agri fines, Cereris templum, cui Thermesiæ cognomentum. Abest hinc (vt quamlongissimè) stadia lxxx promontorium Scyllæum, cui à Nisi filia nomen. nam posteaquam per eius proditionem Nisæan & Megara Minos cepit, non modò vxorem eam duxit, verùm etiam suis,

vt in mare illam abijcerent, imperauit. Mortuam æſtus ad promontorium hoc detulit: neque verò eius vſpiam ſepulcrum oſtenditur. nam cadauer inſepultum iacuiſſe aiunt, vſquedum à marinis volucribus diſcerptum eſt. A Scyllæo vrbem verſus nauigantibus, alterum ſe promontorium oſtendit, Bucephalos nomine. Iuxtà aliquot inſulæ. Earum prima Haliuſa, portum habet ad nauium appulſum perquam idoneum. proxima Pityuſa: tertiam Ariſteras nominant. Has prætervecti, promontorium offendant è continenti prominens: Acran appellant. Succedit Tricrana inſula; & mons ſe in mare è Peloponneſo attollens, Buporthmos. In eo Cereris & Proſerpinæ templa, Mineruæ etiam, cui Promachorma cognomentum. Ex aduerſo inſula eſt, Aperopia nomine. Ab ea non longè abeſt quæ Hydrea dicitur. [1] Hinc per continentem excurrunt in Lunæ formam ſinuata litora. [2] Ora eſt, quantum ſoli vſq; ad Neptuni patet. Hæc incipiens qua parte mari ab ortu alluitur, declinat leuiter ad occaſum. In ea portus aliquot. Longitudo eius oræ ſtadiûm circiter VII: latitudo, quà maxima, ſtadiûm trium, nihilo plus. In hac priſca fuit Hermionenſium vrbs. Extant ibidem aliquot fana: Neptuni, in ipſo oræ principio. vnde verò à mari ad altiores oræ partes aſcenditur, Mineruæ delubrum: & in proximo loco, ſtadij manent fundamenta, in quo exercere ſe ſolitos Tyndari filios dicunt. Altera etiã eſt Mineruæ ædes non magna, euius tectum collapſum eſt. Solis præterea templum, & Gratiarum lucus. Erectum & Serapidi ac Iſidi fanum: ambiunt maceriæ è prægrandibus & lectis lapidibus. in eo fano ſacra Cereri arcana faciunt. Hæc in ea ora habent Hermionenſes. Quæ ætate noſtra extat eorum vrbs, à promontorio, in quo Neptuni fanum, abeſt vt maximè ſtadia IIII: & è plano primùm loco molliter ſurgente cliuo ſe erigit. collem, in quem ſe attollit, Pronem (*id eſt, Iugum*) nominant. muro vndiq; ambitur. Multa illa quidem, quæ literarum monimentis ornentur, habet: ſed quorum in primis mentionem faciendã cenſui, Veneris ædes eſt, cui Pontiæ eidem & Limeniæ cognomina, *quaſi Marinæ, & Opportunæ dixeris*. Signum eius è candido lapide, cùm magnitudine, tum opere reliquo inſigne. Eſt & aliud Veneris templum. Inter cæteros qui habentur deæ ab Hermionenſibus honores, ea religio obſeruatur, vt virgines, quin & viduæ, quæ in viri manum conuenturæ ſunt, rem ei diuinam ante nuptias faciant. Thermeſiæ verò Cereri templa duo dicata: alterum, in finibus Trœzeniorum, [3] in ijs qui adhuc manent pagis: alterũ verò in ipſo oppido. Iuxta id Liberi Melanægidis ædes. huic quotannis muſici ludi fiunt, & natandi ac certatim remigandi præmia proponuntur. Sua item ædes Dianæ, Iphigeniæ cognomento: vbi ex ære Neptunus, pede altero delphinum premens. Iam qui in Veſtæ tranſierint, ibi ſignum nullum videant. vnica ara eſt, & ſuper ea ſacra Veſtæ faciunt. Apollinis tria ſunt delubra, ac totidẽ ſigna. eorum vnum ſine cognomine, alterum Pythaëa, tertiũ Horion nominant. Et Pythaëi quidem nomen ab Argiuis acceperunt. Ad eos enim primos ex omnibus Græcis veniſſe Pythaëum Apollinis filium, Teleſilla memoriæ prodidit. Horium verò quam ob rem appellent, nihil pro certo habeo dicere. coniectura adducor, finibus vel armis vel iure potitos, Apollini Horio (*hoc eſt ac ſi Terminatori dicas*) vota ſoluiſſe. Fortunæ ædem omnium, quæ apud ſe ſunt, recentiſſimã eſſe dicunt. ſtat deæ coloſſus è Pario lapide. E duobus aquarũ ductibus, alterum valde priſcum eſſe aiunt: in cuius alueum occulto meatu aqua profluit,
78 neq; vnquam deficit, etiam ſi tota ciuitas aquatum eò deſcendat. alterũ verò ætate noſtra munierunt. Vico, è quo in eum aqua defluit, Pratum nomen. In collis iugo, quem Prona appellari diximus, eſt quod hiſtoriæ mandetur dignum, Cereris templũ. Id Clymenum Phoronei filiũ, eiusq; ſororem Chthoniam ædificaſſe memorant Hermionenſes. At Argiui Cererem, cùm fines agri ſui eſſet ingreſſa, ab Athera & Myſio hoſpitio acceptam tradũt: Colontan verò non modò eam domũ ſuam non inuitaſſe, ſed ne alium quidem vllum deę honorẽ habuiſſe, cùm id fieri Chthonia eius filia indignè ferret. Colontam itaq; cum ipſis ædibus crematum: puellam verò Hermionen à Cerere deportatam, ibi illi templum dedicaſſe. Chthonia certè & dea ipſa appellatur; & ſtati feſti dies, qui æſtate anni in eius honorem agitantur, Chthonia dicuntur. In ijs hoc ritu ſupplicatio fit. Pompæ agmen ducunt ſacrificuli, & qui annuos magiſtratus gerunt: ſequuntur fœminæ ac viri. Ipſis etiam pueris ſolenne eſt deam cum pompa deducere. incedunt autem ij cum albis veſtimentis, capitibus coronas ferentes. ſunt eæ corollæ è flore contextæ, quem Comoſandalum incolæ appellant. hyacinthum illum ego eſſe exiſtimo. eſt enim ei tum magnitudine, tum colore perſimilis: habet præterea eaſdem luctus indices literas. In extremo agmine ſequuntur [4] qui

eximias

eximias boues vinculis diſtentas & ferociter reluctantes ad templum trahunt.ibi earum vnam immiſſis retinaculis intrò agunt. tunc qui ad fores apertas ſteterant,vbi bouem intromiſſam vident, fores obdunt. eam aniculæ quatuor de induſtria intus relictæ, falcibus exceptam conficiunt.collum earũ vna, vt caſus tulerit, hoſtiæ præſecat. Rurſus patefactis foribus,ij quibus id negocij datum eſt,alteram bouem, mox tertiam & quartã intrudunt: ac ſingulæ codẽ modo ab illis aniculis mactãtur. Aliud in hoc ſacro miraculũ euenit. In quod latus prima bos conciderit, in idem & reliquæ procumbunt. Et hic quidem eſt apud Hermionenſes ſacri eius ritus. In templi veſtibulo ſtatuę fœminis,Cereris ſacerdotio perfunctis,poſitæ ſunt,nõ ita multæ.Intus ſellæ erectæ ijs aniculis quæ boues, vſq; dum intromittantur,opperiuntur.Signa præterea non admodũ priſca,Mineruæ,& Cereri.Id verò quod religioſius multò quàm cætera colunt,neq; ipſe vidi,neq; vir quiſquam,ſiue peregrinus,ſiue ciuis fuerit.quid id,aut quale ſit,vetulæ illæ ſcierint. Aliud item templum, vndiq; ſtatuis exornatum, è Chthoniæ regione ſitum eſt: Clymeni dicitur: in quo Clymeno ipſi ſacra fiunt.ego verò hoc nomine nullum Argiuum hominem veniſſe Hermionen arbitror: ſed eſſe hoc vnum de eius dei,qui apud inferos regnare dicitur,cognominibus. Eſt prętera *hoc ipſo in loco* aliud delubrum Martis,& in eo ſignũ. Ad dexteram Chthoniæ, porticus eſt, quam Echûs incolæ vocant. eius ea eſt natura, vt miſſa vox vt minimùm imaginem triplicet. A tergo Chthoniæ,areæ tres ſunt.earum vnam Clymeni,Plutonis alterã, Paludem Acheruſiam tertiam,Hermionenſes appellant.Omnes lapideis macerijs ſepiuntur.In ea quæ Clymeni eſt,fouea viſitur,per quam Ditis canem extraxit Hercules, ſicuti ipſi dictitant Hermionenſes. Ad portam,à qua via rectà Maſetem ducit, in pomœrio interiore eſt Lucinæ fanum. Deam certè quotidie ſumma cum religione, cùm hoſtijs, tum odoribus ac donis quamplurimis venerantur:eius tamen ſignum nemini omnino,prętcrquam ijs quæ rem diuinam faciunt fœminis, conſpicere fas eſt. In ea ipſa via quà rectà Maſetem iter,progreſſos ſtadia ferme ſeptem,& ad læuã diuertentes, via excipit quæ Halicen ducit.Halice ipſa ætate mea deſerta eſt,cùm tamen olim habitaretur. Halicenſis certè oratio eſt in Epidauriorum pilis, in quibus inciſa ſunt prodita ægris ab Æſculapio morborum remedia.neq; alibi vſpiam ſcriptũ vllum fide dignum vidi, in quo vel de Halicenſi ciuitate, vel de Halicenſi quopiam homine vlla fieret mentio. Via tamen eſt quæ Halicen ducit,media illa inter Pronem collem, & eum qui priſco nomine Thornax dicitur. nam poſtea ex Iouis ibi in cuculum auem mutatione,vt Coccygius appellaretur,accidiſſe aiunt. 79
Sacræ quidem ædes extant etiamnum in ſummis montibus:in Coccygio, Iouis; in Prone, Iunonis. Adhæc in ima Coccygij parte templum eſt ſine foribus, ſine tecto, ſine ſimulacro. Apollinis id eſſe dicebatur. Hinc qui à recta via digreſſi fuerint, in viam eant quæ Maſetem ducit.Fuit olim Maſes oppidum,cui locum tribuit ſuum Homerus, vbi Argiuorũ ciuitates enumerat:ætate verò hac pro nauali vtuntur Hermionenſes. A Maſete quæ via ad dexteram eſt, ea ad Struthuntem promontoriũ ducit:à quo promontorio per montium iuga iter eſt ſtadiûm CCL, ad Philanorium & Boleos. Sunt Bolei ſelectorũ lapidum ſtrues. At vicus,quos Didymos (*id eſt,Geminos*) nominant, à Boleis diſtat ſtadia XX. Ibi cellæ ſunt Apollinis, Neptuni; Cereris etiam.Signa è candido lapide,recto ſtatu. Proximum his locis eſt oppidum Argiuorum: Aſine olim appellabatur. eius nunc ruinæ ad mare iacent. Nam quo tempore Lacedæmonij cum rege Nicandro Charilli filio, Polydectis nepote, pronepote Eunomi, Prytanidis abnepote, atnepote verò Eurypontis, in Argolidem hoſtiliter inuaſerunt, Aſinæi ſuas cum illis copias coniunxere, ac ſimul Argiuorum agrum populati ſunt. Vbi verò Lacedæmonij domum exercitum reportarunt,Argiui Eratum regem ſuum ſecuti, obſeſſum venere Aſinen. Aſinæi aliquandiu de muris hoſtis impetum ſuſtinuerunt;ac de Argiuis cùm alios,tum Lyſiſtratum, de ijs vnum qui cumprimis bellica virtute enitebant, ceciderunt. Occupata tandẽ muri parte, vxoribus ac liberis clàm in naues impoſitis, vrbe & agro ceſſere. Argiui oppidum ſolo æquarunt, agrûm finibus ſuis addidere. Pythaëi tantùm Apollinis templo pepercerunt, vt etiamnum videre eſt: ac proxime id Lyſiſtratũ humarũt. Diſtat ab Argiuorũ vrbe ſtadia nihilo plus XL, mare quod ad Lernã eſt.Quà ad Lernã deſcenditur, in ipſa ferme via eſt Eraſinus. influit is in Phrixũ: Phrixus in mare illud exit quod inter Temeniũ eſt & Lernã. Ab Eraſino ad læuã ſtadia plus minus octo digreſſis,Caſtorum ſe Præſtitum *cognomento* templũ oſtendit. lignea ſunt eorum ſigna, haud alia forma quàm quæ in ipſa vrbe facta ſunt. Iam ſi in rectam viam

redieris, Erasinum traijcies, & ad Chimarrum amnem peruenies. Iuxta est è lapidibus septum. Hác Plutonem fama est rapta Proserpina, ad ea quæ sub terris esse homines putant, regna descendisse. Lerna ipsa, vti superius dixi, ad mare est: quo in loco initia Cereri peraguntur, quæ Lernæa vocantur. Lucus in ea sacer, à monte, quem Pontinum dicunt, incipit. Mons Pontinus exceptam è cœlo pluuiam aquam non effundit, sed ipse eam absorbet. Profluit ab eo amnis; cui à monte, Pontino nomen. In montis vertice ædes est Mineruæ Saitidis, cuius sola manent rudera. Fundamenta etiam manent domus Hippomedontis, qui Polynici OEdipodis filio in bello Thebano auxilio venit. Ab hoc igitur monte lucus ille magna ex parte ad mare excurrit, platanis condensus: terminatur vna ex parte Pontino amne, ex altera Amymone, qui fluuius à Danai filia nomen accepit. In luco signa sunt Cereris Prosymnæ, Liberi: ac Cereris simulacrum non magnum, ad sedentis imaginem. Hæc è marmore facta sunt. In altero templo Liber ipse cognomento Saotes (*id est, Seruator*) signum è ligno habet, sedentis itidem forma. Est ibidem Veneris ad mare è marmore signũ. dicatum aiunt à Danai filiabus, ipsumq; Danaum ædem Mineruæ ad Pontinum erexisse. initia verò Lernæorum Philammon instituisse dicitur. Mysteriorum effata, quòd non ita prisca sunt, perspicua sunt omnibus. At quæ in corde ex orichalco fabricato inscripta audiui, ea sanè non sunt Philammonis, quòd Arriphon ortu Triconiensis ex Ætolia illa inuenit. [1] Nam quæ nunc extant, eorum autor Lycion, vir vt qui maximè spectatus, & ad ea excogitanda solers, quæ nemo ante ipsum omnino nouit. Ex eo id colligas, quòd quæ tum versu, tum soluta versibus permista oratione, omnia Dorica conscripta sunt lingua. nam
80 ante Herculis liberûm in Peloponnesum reditum, eadem Argiui lingua qua Athenienses vtebantur. Philammonis certè temporibus, ne Doriensium quidem nomen, vti ego existimo, fuit omnino Græcis omnibus notum. Hæc igitur ille sic edidit. Ad Amymones fontem platanus exurgit. sub ea platano hydram educatam narrant. Ego enimuero facilè adducor, belluam illam tum multò maximam cæterarũ fuisse, tum verò tam insanabili veneno, vt eius felle spicula sagittarum Hercules infecerit. Caput verò, vti ego opinor, vnicum, & non plura habuit. At Pisander Camirensis, quò & fera terribilior, & carmina sua plus dignitatis habere viderentur, pro vno illi plura capita dedit. Vidi etiam fontẽ qui Amphiarai dicitur, & stagnum Alcyonium, per quod Liberum ad inferos Semelen reducturum descendisse tradunt Argiui: monstratam autem à Polymno viam hanc. Eius stagni infinita est altitudo, neq; est adhuc hominum quisquam repertus, qui imum eius solum vllo machinæ genere consequi potuerit. quin ipse Nero iunctis ad multorum stadiorum spatium funibus, ad eosq; plumbo *pro perpendiculo* religato, additis eò alijs inuentis ad hunc vsum instrumentis, nullum tamen potuit altitudinis terminũ deprehendere. Audiui præterea aliud huiusmodi: aquam illam, etsi quieta est specie ipsa, & *perpetuò* tranquilla, ea tamen esse natura, vt qui innare ausi fuerint, ad imum eos fundũ trahat. Est paludis eius ambitus nihilo stadij vnius triente amplior. Margines herba & iuncis vestiuntur. Quæ circa illã quotannis Libero Patri nocturna sacra fiunt, ea mihi nefas scribendo in vulgus efferre. Iam à Lerna Temenium contendentibus, (pertinet Temenium ad Argiuorum fines, ac nomen à Temeno Aristomachi filio accepit. ille enim cùm vicum eum occupasset, ac muniisset, exinde bello cum Doriensibus contra Tisamenũ & Achæos suscepto, tanquam è castello ad preliandum exibat) sed qui huc proficiscantur, erumpentem Phrixum in mare videant. Neptuno est in Temenio vna, & item Veneri altera ædes erecta. Est ibidem & Temeni sepulcrum. ad ipsum parentant Dorienses, qui sub Argiuorum sunt ditione. Distat à Temenio Nauplia L (vti mihi videtur) stadia: desertum hac ætate oppidum. Eius cõditor fuit Nauplius, quem Neptuno & Amymone genitum crediderunt. Extant murorum rudera, Neptuni templum, portus aliquot, & fons cui nomen Canathus. In eo fonte vulgò apud Argiuos proditũ, Iunonem, vbi quotannis lauerit, denuò virginem fieri. Manauit hic sermò ab arcanis initiorum, quæ Iunoni solenni ritu fiunt. Hoc loco quod à Naupliæ incolis de asino dicitur (abroso palmite vitem multò feraciorem redditam: & asellum, quòd sarmentorum putationem monstrarit, propterea in saxo effictum esse) tanquam minimè quod historiæ mandetur dignũ, prætermitto. [2] Ducit à Lerna altera etiam ad mare via: qua in parte vicus est, quod Genesium vocant: vbi in litore Neptuni Genesij ædes, nõ ea sanè magna. Coniunctus ferè est cum eo vico alter, *cui nomen* Apobathmi, *ac si* [3] *Appulsus dixeris.* Ad hoc primùm Argiui agri litus appulisse Danaum cum liberis tradunt.

Hinc

Hinc ijs qui Anigræa superauerint, (angustus hic & penè inuius trames) ad læuam terra ad mare patet, quæ cùm ad alias arbores, tum ad oleas educandas maximè opportuna est. Qua verò parte in continentem terram *à litore* ascenditur, ibi Thyrea vicus est: quo in loco de agri finibus lectissimi viri ex Argiuis trecenti, totidemq; itidem lecti ex Lacedæmonijs, inter se pugnarunt: cumq; omnes præter Spartanum vnum & Argiuos duos occidissent, eodem quo occubuerunt loco tumuli sunt illis congesti. Agro Thyreate Lacedæmonij, victis Argiuis prelio quod vniuerso agmine vtriusq; populi commissum fuerat, potiti, Æginetis postea ex insula ab Atheniensibus eiectis, illum tradiderunt. Ætate mea Argiui eum colebant, disceptatione & iudicio, vti ipsi aiunt, receptum. A sepulcretis progressi, Athenen perueniant, quam olim Æginetæ incoluerunt. *Proximus* alter vicus, Neris: tertius Eua, pagorum illorum maximus. In eo est ædes Polemocratis. fuit is & ipse Machaonis filius, Alexanoris frater. Medelas morborum & hic incolas docet: quare illi accolæ honores habent. [1] Supra pagos mons est, in quo termini finium sunt inter Lacedæmonios, Argiuos, ac Tegeatas. Erecti sunt pro terminis lapidei Hermæ, à quibus regiunculæ nomen. Infra amnis est Tanus. Vnus hic per Argiuorum fines ex Parnone defluens, in Thyreatem sinum exit. 81

PAVSANIAE LACONICA, SIVE LIBER TERTIVS.

OST Hermas ad occasum Laconica terra est. In ea regnasse primùm Lelegem indigenam, & ab eo Leleges, quibus imperabat, populos nominatos, ipsi testantur Lacedæmonij. Lelege Myles, & natu minor Polycaon geniti. Quò verò gentium, & quam ob causam Polycaon secesserit, alio exponemus loco. Mylete mortuo Eurotas filius ei in regnum successit. Is cùm stagnantem in campis aquam ad mare alueo deduxisset, quod fuit aquarum reliquum in iusti amnis morem defluens, *de suo nomine* Eurotan nuncupauit. Hic cùm è vita decessisset nulla suscepta virili sobole, regnum Lacedæmoni reliquit. Erat hic quidem matre Taygeta genitus (à qua mons nomen accepit) patrem verò Iouem ei fuisse fama prædicabat. Vxorem autem duxerat Sparten Eurotæ filiam: ac vt primùm ad regnum accessit, regioni & incolis omnibus de se nomen indidit: vrbem deinde quam condidit, de vxoris nomine, quod nostra etiam ætate retinet, Sparten appellauit. Huius filius Amyclas cùm aliquod & ipse cuperet nominis sui monimentum relinquere, in agro Laconico Amyclas oppidum muniuit. Is cùm filios *plures* suscepisset, Hyacintho natu minimo, egregia forma puero, *acerbissima* morte erepto, superstes fuit. Pueri tumulus Amyclis est sub Apollinis signo. Amycla mortuo Argalus eius liberùm natu maximus regnat: regnum ipse moriens Cynortæ per manus tradit. Cynorta OEbalus nascitur. is è Gorgophone Argiua vxore, Persei filia, Tyndareum suscepit. Fuit huic cum Hippocoonte, imperium sibi ætatis causa vindicante, certamẽ. verùm Hippocoon ascito in societatẽ Icario, eiusq; factione, longo interuallo superior discessit. Quare sibi malè metuens Tyndareus, Pellanam (vti Lacedæmonij commemorant) aufugit. *Longè verò alia sunt quæ* à Messenijs dicuntur. aiunt enim Tyndareum ad Aphareum in Messeniam confugisse: fuisse autem Aphareum (Perieris filium) Tyndareo ipsi ex eadem *tantùm* matre fratrem: ac tunc quidem Thalamis (quod est Messeniæ oppidum) domicilium habuisse: quo in loco liberos etiam ipsum suscepisse: interiecto dein tempore in regnum ab Hercule restitutum. [2] Regnarunt etiã Menelaus Atrei filius, Tyndarei gener, & Orestes, quòd Menelai filiã Hermionen vxorẽ duxerat. Cùm verò Heraclidę postliminio redissent, Tisameno Orestis filio regnãte, Messeniorũ & Argiuorũ altera factio Temeno, altera verò Cresphonti regnũ detulit. Cũq; *eodẽ tẽpore* Lacedæmone geminos filios reliquisset Aristodemus, regiæ familiæ duæ exortę sunt, atq; id Delphici Apollinis oraculo

approbante. Aristodemus enim ipse è vita excesserat Delphis, priusquam Dorienses in Pe-
loponnesum redirent. Hunc Lacedęmonij de rebus suis magnificentius loquentes, sagittis
ab Apolline confixum tradunt, quòd consulendi causa non venisset ad oraculum, sed Her-
82 culem, in quem fortè prius inciderat, qui Doriẽsibus in Pelopõnesum reditus confici pos-
set, consuluisset. Verior autem fama est, à Pyladę & Electræ filiis, Tisameni Orestis filij con-
sobrinis, Aristodemum occisum. Eius Aristodemi filiis nomina Procles & Eurysthenes in-
dita: qui cùm gemini essent, voluntate nihilo minus magnopere dissidebant. non obfuit ta-
men odij, quo inter se laborarunt, acerbitas, quo minus communi consilio Theran matris
Argiæ fratrem, ab Ione oriundum, tutorem verò suum, in colonia deducenda sequeren-
tur. Coloniam deduxit Theras in insulam eam quæ illis temporibus Calliste vocabatur: è
cuius regno vltro sibi Membliari posteros decessuros sperauit, proinde ac illi fecerunt, ea
scilicet ratione adducti, quòd ad Cadmum Theræ genus referendũ esset, cùm ipsi à Mem-
bliaro descendissent, quem plebeia stirpe natum Cadmus in ea insula colonorum ducem
reliquisset. Theras itaque insulam mutato nomine de se appellauit, & ei quidem Theræi
hac etiamnum ætate tanquam coloniæ conditori quotannis parentant. Procli quidem
& Eurystheni in Theræ mandatis duntaxat obeundis par fuit & concors alacritas, in cæte-
ris voluntatum ac consiliorum omnium summa dissensio. Quòd si etiam optimè inter se
conuenientes fuissent, non tamen eorum posteros posse me putem vna & eadem rerum
gestarum expositione comprehendere, [1] cùm nulla vnquam ætate aut patrueles cum pa-
truelibus, aut eorum inter se liberos, ac omnes deinceps posteros æquo iure vixisse conti-
gerit. De vtraque itaque familia separatim agam, neque vllo pacto in vnum confundam
quæ neutiquam sunt communi gesta consensu. Eurysthene Aristodemi filio natu grandiore
Agin genitum ferunt: à quo sunt omnis Eurysthenis posteritas Agidæ appellati. Agide re-
gnante, Patreum Preugenis filium in condenda vrbe in Achaia, *& colonia deducenda*, quam
de nomine Patrei hac etiam ętate Patras vocant, adiuuerunt Lacedęmonij: comites etiam
ac socios cum Graide Echelati filio, Penthili nepote, Orestis pronepote, in coloniam clas-
se transmittenti, miserunt. Et ille quidem regionem eam quæ inter Ioniam & Mysos est,
cui ætate nostra Æolidi nomen, occupauit, cùm eius auus Penthilus multò antè Lesbon,
insulam *Æolidis* huius continenti adiacentẽ, cepisset. At Echestrato Agidis filio Spar-
tæ regnũ obtinẽte, Lacedæmonij Cynurenses omnes, qui militari essent ætate, sedibus suis
expulerunt. crimini datũ, ꝙ prędones è Cynuriaco agro, Argiuorũ, qui sibi cõsanguinei es-
sent, fines populationibus infestos redderẽt: ipsiq; adeò Cynurẽses in eundẽ agrũ apertè ex-
cursiones facerẽt. Cynurenses quidẽ ab Argiuis oriundos esse, & in coloniã à Cynuro Per-
sei filio deductos, memorię proditũ ęst. Non multis pòst annis Echestrato Labotas filius
in regnũ succedit. Hũc Labotan Herodotus in historia quã de Crœso cõscripsit, in Lycur-
gi, qui Lacedęmoniis leges tulit, tutela fuisse scribit: sed Leobotan eum, nõ Labotan, nomi-
nat. Hoc regnãte, Lacedęmonij tũc primùm Argiuis bellum indicũt. Causa belli fuit, quòd
illi Cynurensem agrum, quem armis ipsi cepissent, inuaserãt, quodq; finitimos socios suos
ad defectionem solicitarãt. In eo tamen bello nihil omnino memoria dignũ gestum est.
Iam qui in regnum ex hac familia successerunt Labotæ, videlicet Doryssum, & Doryssi fi-
lium Agesilaum, mors breui vtrunq; oppressit. Agesilao tamen regnãte, Lycurgus Lacedę-
moniis leges tulit: quas eum nonnulli ab oraculo accepisse, alij autem Cretensium scita v-
surpasse tradidere. Cretenses ipsi istas Minoi leges acceptas referũt; de quibus illum ferunt
Iouem consuluisse: quod ipsum his versibus videtur Homerus significare voluisse:

Quas inter magni Minois regia Gnossos,
Quem Iouis alloquium ter terna æstate beauit.

Verùm de Lycurgo aliàs. Agesilaus Archelaum filium sibi successorẽ reliquit. Dum hic
regnaret, Lacedęmonij vnam de finitimis vrbibus, Ægyn nomine, bello subactam excide-
83 runt, [2] Ægytarũ ad Arcadas defectionem metuentes. In ea vrbe euertenda opem tulit Ar-
chelao Charilaus ex altera familia rex: cuius ductu quę gesserint Lacedęmonij, tunc expo-
nemus, cùm eorum res gestas stylo persequemur, qui Eurypontidæ sunt appellati. Arche-
lao Teleclus nascitur. Huius temporibus Lacedæmonij finitima oppida, Amyclas, Pharin,
Geranthras, quas Achæi occuparant, bello captas euerterũt. Ex his Pharitæ & Geranthra-
tæ Doriensium aduentu territi, certis conditionibus è Peloponneso decesserant: Amy-
clenses verò non sunt illi quidem primo impetu eiecti, sed acriter resistentes, belli diutur-
nitate

nitate superati, cùm multa prius virtutis documenta dedissent. id ipsi Dorienses trophæo de Amyclensibus erecto testati sunt, quòd nihil scilicet illis temporibus quod memoriæ consecrarent dignius gessisse ipsi sibi visi sunt. Non ita multo pòst Teleclus à Messenijs in Dianæ occiditur. Templum id in vico fuit, quæ Limnæ appellatæ sunt, inter Laconici & Messeniaci agri fines. Teleclo demortuo successit Alcamenes filius. Eo regnante Lacedæmonij Charmidam Euthyis filium, de optimatibus vnum, in Cretam mittunt, qui ortas inter Cretenses seditiones cōprimat, persuadeatq; [1] vt quę oppida à mari longius abessent, parum illa quidem munita, relinquerent, & pro ijs ea incolerent ad quæ facilè nauibus appelli posset. *Eodem tempore* maritimū etiam oppidū quod ab Achæis tenebatur, Helos *nomine*, euerterunt; & Hilotis auxilia ferentes Argiuos prelio vicerunt. Alcamene mortuo, eius filius Polydorus regnum adijt. Hoc regnante Lacedæmonij [2] colonias duas in Italiam deduxerunt, Crotonem & Locros ad Zephyrium promontorium. Bellum etiam quod Messeniacum est appellatum, hoc ipso tempore exarsit. Neq; verò easdem eius belli causas Lacedæmonij & Messenij referūt: sed quæ vtrinq; dicantur, *& cuiusmodi bellum fuerit*, & quem finem habuerit, suo loco explicabimus. Hoc interim non omittemus, primum Messeniacum bellū, ex parte maxima, Theopompi Nicandri filij ex altera gente regis ductu gestum. Confecto autem bello, ac Messenijs in potestatem redactis, Polydorum spectatæ virtutis virum, Spartanisq; *omnibus æquè summis ac infimis, &* in primis plebi carum, quòd nihil vnquam aut per vim egisset, aut dixisset cum alterius contumelia, iustitiam in tota iurisdictione cum summa humanitate coniunxisset, ob easq; res gloria in cuncta Græcia florentem, Polemarchus occidit, Spartanus homo, non obscuro omnino loco, insigni verò (quantum res ipsa indicauit) audacia. Mortuo Polydoro Lacedæmonij honores minimè vulgares habuerunt. Est tamen & Polemarchi Spartæ monimentum, vel quòd antè vir bonus habitus fuerit, vel quòd propinqui eum clam sepelierint. Eurycrate Polydori filio regnum tenente, Messenij Lacedæmonijs æquo satis animo paruerunt, neq; Argiuorum multitudo in rerum nouarum studium incubuit. Iam verò Eurycratis filio Anaxandro regnante, Messenios fata sua extra Peloponnesum eiecerunt. Cùm enim à Lacedæmonijs defecissent, pares illis aliquandiu bello fuere: postremò superati, ex pacto cōuento *vniuersi* è Peloponneso excesserunt: qui relicti sunt, [3] omnes in nexum à Lacedæmonijs abducti, præter eos tamē qui maritima oppida incolebāt. Quæ in eo bello euenerint quod gestum est post Messeniorum defectionem, nō videntur satis aptè cum hac historiæ parte cohærere. Anaxandro Eurycrates gignitur, Eurycrate minore Leon. His regnātibus Lacedæmonij à Tegeatis clades cōplures acceperūt. Iidem sub Anaxandrida Leontis filio, secundiore multo quàm Tegeatæ fortuna vsi sunt. Res autem sic propemodum gesta est. Lichas Lacedæmonius Tegeam venit. (erant enim tunc fœderis iure inter eas ciuitates pacata omnia) is Orestis ossa, quæ ex quodam oraculo quærere iussi fuerant Spartani, deprehendit in ærarij fabri officina defossa, ad oraculi scilicet verba referens instrumenta singu- 84
la ærariæ fabricæ. ventos enim folles, quòd ipsi etiam cōceptas auras vi expellunt; pulsum, malleum; repercussum, incudem; hominum perniciem, ferrum (quod in prelijs iam vsurpari cœptum fuerat) interpretatus est. Nam *si* ad heroicum seculum *respexisset Apollo*, per hominum perniciem æs accipiendum fuisset. Huic autem responso quod Lacedæmonij acceperunt, persimile fuit quod Atheniensibus postea redditum est, vt ossa Thesei è Scyro Athenas deportarent: non posse enim, id ni factum esset, Scyron capi. *quo tempore* Cimon Miltiadis filius eodē vsus *in coniiciendo* acumine, Thesei ossa adinuenit, neq; ita multo pòst insula potitus est. Ex ære autem heroum temporibus omnia pariter arma fuisse, Homerus testatur, cùm securim Pisandri, & Merionæ sagittā describit. Argumento etiā est Achillis hasta Phaselide in Mineruæ templo posita: & apud Nicomedenses in Æsculapij, Memnonis ensis totus ex ære, cùm hastę illius ima tantùm & summa cuspis ærea sit. Hæc ita esse pro cōperto habemus. Anaxandrides Leontis filius, vnus ex omnibus Lacedæmonijs vxores duas eodē tempore habuit; vnde illi soboles duplex. Nam cùm priorem, probā illam quidem, sed sterilem, vt dimitteret Ephori iussissent, id vt faceret in animum inducere nō potuit: eatenus tamē paruit, quòd alteram cooptauit, è qua Cleomenem suscepit. tunc prior, quæ adhuc vterum non tulerat, Dorieū peperit, deinde Leonidam, mox Cleombrotum. Mortuo Anaxandrida, cùm longè præstare cōsilio & belli artibus Dorieum existimarent, Cleomeni tamen, quòd natu esset maximus, regnū inuiti sanè detulerunt. at Dorieus cùm

adduci non potuisset, vt in patria permanens Cleomeni parêret, in coloniam est ablegatus. Cleomenes vt primùm regnum inijt, comparato ex Lacedæmonijs & socijs exercitu, in Argiuorum fines inuasit: Argiuos verò ipsos obuiam cum armis egressos, prelio fudit. Eorum cùm ad quinq; millia in proximum Argi Niobes filij lucum confugissent, Cleomenes ([1] quippe qui nõnunquam è potestate exiret) per Hilotas in lucum ignem immisit: quo incendio & lucus, & qui se illuc receperant supplices, exusti sunt. Hinc Athenas duxit. ibi Atheniensibus Pisistrati filiorũ dominatu liberatis, ingentẽ ab initio cùm Lacedæmonijs, tum sibi apud cunctos Græcos gloriam peperit. Sed paulo pòst Atheniensis cuiusdam Isagoræ gratia ductus, cùm Atheniensibus illum tyrannum imponere conatus esset, ac libertatem suam fortiter tuentibus Atheniensibus, ea de spe decidisset, & reliquum Atticæ agrum, & regionem Orgadem appellatã, dijs qui Eleusine coluntur sacram, populatus est. In Æginam deinde transmisit: vbi insulæ eius principes, qui Medis studentes, ciuibus suis vt terram & aquã Dario Hydaspæ filio dederent, persuaserant, in vincula coniecit. Dum in Ægina Cleomenes tempus terit, Demaratus eum ex altera familia rex ad populum criminatur. Ea re cõmotus Cleomenes, vt primùm redijt, rationem inijt per quam collegam è regno eijceret. Delphicam enim vatem precio corruptam subornat, vt quod ipse præscriberet, consulentibus Lacedæmonijs responderet. Idemq; Leotychidem Demarati propinquum, è regia item domo, instigat vt de regno Demarato litem intendat. [2] & ille quidem *in eo iudicio* verba ea obiecit, quæ Ariston eius pater temere effuderat, cùm *recèns* natum Demaratũ dixit à se genitum non credere. Eam disceptationem cùm ad Delphicum oraculum, sicuti alia omnia consueuerant, Lacedæmonij retulissent, respondit Pythia quę Cleomenes iusserat. quo factũ, vt Demaratus non æquo iudicio, sed aduersarij oppressio-
85 ne regno fuerit spoliatus. Cleomenes post hæc diem suum obijt, cùm per furorem sibi ipsi manus consciscens, totum corpus fœdissimis vulneribus lacerasset. Argiui, ea mortis acerbitate dedisse eum pœnas supplicibus qui ad Argum confugerant: Athenienses, quòd Orgadem violasset: Delphi, quòd interpretem Apollinis, vt Demaratum insimularet, corrupisset, id ei accidisse interpretati sunt. [3] Heroum autem & deorum *in homines* iræ, præter hoc Cleomenis, alia etiam reperiuntur exempla. Siquidem & Protesilaus, cui honores ad Eleuntem habentur, heros Argo nihilo clarior, per seipsum [4] Persen Artabacten grauiter est vltus. Neq; vnquam Megarenses, posteaquã sacrosanctum agrum colere ausi sunt, deorum qui Eleusine coluntur iram planè lenire potuerunt. Sollicitatũ verò *precio* oraculum, pręterquam tunc à Cleomene, nusquam cõperimus. Vbi è vita excessit Cleomenes, quòd nullam reliquit virilem sobolem, ad Leonidam Anaxandridæ filiũ, Dorici [5] germanum fratrem, regnum peruenit. Quo tempore Xerxes cum infinito propè hominum numero in Græciam inuasit, ei Leonidas cum CCC Lacedæmoniorũ cohorte ad Thermopylas occurrit. Bella quidẽ multa cùm à Græcis *contra Barbaros*, tum inter ipsos Barbaros gesta memorantur: sed [6] ea in primis insignia fuere, in quibus vnius virtus enituit, vt Achillis ad Ilium, Miltiadæ in Marathone. Sed profectò præclarum illud Leonidæ facinus, meo quidem iudicio, omnia cuiusuis temporis *exempla* vicit. hic enim, Xerxe regum omnium, qui pòst Medis & Persis imperarunt, animi elatione & operum magnificentia longè præstantissimo in Gręciã irruenti, tam acriter cum paucis, quorũ dux erat, ad Thermopylas restitit, vt ne visurus ille quidem Græciam, nedum Athenas fuisset incensurus, nisi à Trachinio homine Hydarnis copiæ per OEtę mõtis tramites circunductę, Græcos oppressissent. ac Leonida quidem *cum suis* interempto, Barbari in Græciam irruperunt. *Post hunc* Pausanias Cleombroti filius non certè regnauit, verùm cùm Plistarchi Leonidę filij tutor esset, ad Platęas Lacedęmonios duxit, atq; inde in Hellespontum classe transmisit. Huius in Coam mulierem factum non possum non magnopere collaudare. Is enim Coi hominis non ignobilis *vxorem*, Hegetoridæ filiam, Antagoræ neptem, quam Pharandates Persa Teapidis filius inuitã *abduxerat*, *&* in pallacarũ numero habebat, Mardonio ad Platæas & Persis ad internicionem cęsis, Coon ad suos cum omni muliebri mundo, donisq; omnibus quæ à Pharandate acceperat, remisit. Idem Mardonij cadauer, contra Lamponis Æginetę sententiã, violari vetuit. Iam verò Plistarchus Leonidæ filius in ipsis regni initijs diem suum obijt. cui Plistoanax successit, eius ipsius Pausaniæ filius, cuius ductu prelium ad Platęas factũ. Plistoanacte natus Pausanias. Hic Pausanias in Atticã exercitũ duxit, verbo cum Thrasybulo & Atheniensibus bellum gesturus; re verò ipsa, vt tyrannorum XXX, qui à Lysandro

sandro impositi fuerant, dominatum firmaret. Superato tamen ad Piræeũ Atheniensium præsidio, domum exercitũ reportare statuit, quòd scilicet non esse eam Spartanorum reipub. maculam omnium turpissimam aspergendam putaret, vt impurissimorũ hominum tyrannidem confirmasse dicerentur. In patriam re infecta reuersus, ab inimicis *maiestatis* est postulatus. Apud Lacedæmonios de rege iudicium hoc ritu constitui solet. Consident qui seniores appellantur, duodetriginta numero: cum ijs Ephori, necnon alterius familiæ rex. is erat tunc Agis. Ac XIIII sanè seniores, & Agis rex, Pausaniam condemnarũt: absoluerunt reliquæ eius consilij partes. Neque ita multò pòst delectum Lacedæmonij contra Thebanos habuerunt. Cuius belli quæ causa fuerit, cùm Agesilai res gestas commemorabimus, exponetur. Ac tunc quidem Lysander vniuersis Phocensibus assumptis, cunctatione omni sublata, in Bœotiam inuasit, & Haliartiorum *primùm* oppidum aggressus est oppugnare. Illi cùm adduci non possent vt à Thebanis deficerent, Thebanorum & Atheniensium auxilijs intra vrbem receptis, eruptionem fecere. Cum ijs Lysander acie ante ipsa 86 vrbis mœnia congressus, cùm magna Lacedęmoniorum manu dimicans occubuit. Inter ea Pausanias, à Tegeatis & reliqua Arcadia comparatis auxilijs, confecto iam prelio superuenit. is vbi primùm Bœotiã attigit, eorum qui cum Lysandro fuerãt, & ipsius Lysandri cædem cognouit: nihilo tamẽ secius Thebas perrexit, vrbem oppugnaturus. Verùm cùm Thebani se ad omnem impetum sustinendum confirmarent, iamq; Thrasybulus cum Atheniensium auxilijs aduentare nunciaretur, qui id vnum expectabat, vt prelium Lacedæmonij inirẽt, quò illos à tergo adoriretur: Pausanias veritus ne medius inter duos hostium exercitus *ancipiti periculo* circumueniretur, icto cum Thebanis fœdere, eorum qui sub Haliartiorũ muris ceciderant cadauera ad sepulturã tollenda curauit. Ea sanè res neutiquam Lacedæmoniorum iudicio comprobata est: ego verò Pausaniæ consilium rectum fuisse existimo. [1] Nam cùm probè meminisset Lacedæmonios *bis antè* ab hostibus circumuentos maximas clades accepisse, ad Thermopylas semel, & iterum in Sphacteria insula, illud timuit, ne tertiæ ipse cladis autor haberetur. Verùm cùm longè aliter ipsius ciues iudicarent, quippe qui ei quòd tardius in Bœotiam venisset, crimini dabant, non putauit ille sibi committendum, vt *iterum* causam dicere cogeretur. Tegeatæ supplicem in Aleæ Mineruæ receperunt. Templũ illud fuit antiqua religione Peloponneso vniuersæ sacrosanctum, neq; violari eos fas erat, qui illuc confugissent. ea sanè religio tunc in Pausania, antè verò in Leotychide, & in Chryside est ab Argiuis cõseruata. cùm illi enim supplices se in illud templum *tanquam in asylum* recepissent, ne postulatum quidem est vt dederentur. Pausania exulante, impuberes eius filij, Agesipolis & Cleombrotus, sub tutela Aristodemi, qui genere erat proximus, fuerunt. Huius Aristodemi ductu Lacedęmonij ad Corinthum prosperè pugnarunt. Iam verò Agesipolis vt regnum per ætatem adijt, Argiuis primùm ex *omnibus* Peloponnesijs bellum intulit. Is cùm per Tegeatas in Argiuorum fines duceret, Argiui obuiam illi fetialem miserunt, quò patria quædam fœdera sanciret iam indè ab initio inter *omnes* Dorienses percussã. At ille non modò fœdus vllum cum fetiali non instaurauit, sed agrum etiam *totum* immisso exercitu depopulatus est: neq; cùm terra etiam mouisset, retrò agmen egit, etsi *aliàs* præ cæteris Græciæ populis, Lacedæmonijs & Atheniensibus huiusmodi prodigia religioni ac terrori fuerint. Castra iam fixerat Agesipolis sub ipsis Argiuorum muris, neq; interim desita est diuinitus terra moueri: quin & milites aliquot de cœlo tacti, nõnullos etiam tonitrua lymphatos atq; attonitos reddidere. Inuitissimus itaq; ille ex Argiuorũ finibus castra mouit, & cõtra Olynthios belli impetũ conuertit. ibi satis secunda fortuna vsus, cùm vrbes Chalcidensiũ multas cepisset, ac ipsam postremò Olynthũ se in potestatem redacturũ speraret, morbo oppressus diem suum obijt. Agesipolide sine liberis mortuo, ad Cleombrotũ regnũ peruenit. Eo duce Lacedæmonij cum Bœotijs ad Leuctra preliati sunt: & ipse quidem Cleombrotus in prima acie fortiter dimicans occubuit. [2] Est hæc in magnis cladibus præcipua fortunæ iniuria, vt duces ipses de medio tollat, sicuti & « Atheniensibus Hippocratem Ariphronis filium ad Delium, ijsdem in Thessalia Leosthenem eripuit. E Cleombroti liberis natu maior Agesipolis nihil omnino gessit memoratu dignum. Eo mortuo, natu minor Cleomenes regnum adijt. qui cùm filios duos Acrotatum & Cleonymum suscepisset, ita fortè accidit, vt Acrotatus patrem sibi superstitem reliquerit. Cumque postea Cleomenes è vita decessisset, inter Cleonymum Cleomenis filium, & Areum filium Acrotati, de regno coorta lis est. Ibi cùm senatus paternum

regnum Areo adiudicasset, [1] Cleonymus sibi illum prælatum tam indignè tulit, vt eum Ephori neq; alijs præmijs decretis, neq; exercitus imperio delato vnquam placare potuerint, quo minus hostili esset in patriam animo. quod sanè apertè præ se tulit, cùm & alia
87 multa conatus est, & Pyrrhum Æacidæ filium intra fines induxit. Areo verò Acrotati filio regnante, Antigonus Demetrij filius Athenas terrestribus maritimisq; copijs oppugnare aggressus est. Atheniensibus subsidio missus cum classe Patroclus ex Ægypto: Lacedæmonij quoque cum voluntariorum manu Areum regem secuti, præstò fuere. Cùm Antigonus autem vrbem vndiq; ita obsessam teneret, vt aditu omni sociorum auxilia prohiberentur, Patroclus per nuncios Areum & Lacedæmonios monuit, vt preliū cum Antigono inirent; se interim Macedonum terga inuasurum, quòd sui nequaquam pedestri acie pares essent Macedonibus, quippe qui Ægyptij, & nautæ essent. Eo nuncio cōmoti Lacedæmonij, ijdemq; cùm Atheniensium amicitia, tum verò nominis sui gloriam ad posteros propagandi studio ducti, prelij aleam subire nil recusabant. Verùm Areus, commeatu iam *ferè omni* consumpto, exercitum domum reportauit, [2] quippe qui, quod erat opum reliquum, ad patriæ vsus conseruandum, neq; temere sociorum causa profundendū censeret. Atenim cùm Athenienses diu acriter restitissent, Antigonus pace facta præsidium illis in Museo imposuit, quod tamen non multo pòst vltro deduxit. Areo Acrotatus gignitur: Acrotato minor Areus. Is annum agens octauum, morbo consumptus est. Huic, abolita *iam ferè tota* Eurysthenis posteritate mascula, successit Leonidas Cleonymi filius, grandis admodum natu. Graues cum eo inimicitias [3] Lysander Lysandri filius, Aristocratis nepos, exercuit. [4] Hic Cleombrotū, quicum Leonidæ filia erat, in familiaritatem allectum subornat, vt & aliorū criminum socerū reum faciat, & in primis quòd puer Cleonymo patri iureiurando promiserit, qui Spartam deleret, se consilia initurum. Cùm igitur regno se Leonidas abdicare coactus esset, in eius locū Cleombrotus inuasit. Quòd si animi præ ira impotens Leonidas fuisset, ac vt olim Demaratus Aristonis filius vel ad Macedonum, vel ad Ægyptiorum regem confugisset, nihil eum omnino, quòd facti postea Spartanos pœnituerit, iuuisset. Nunc verò cùm à ciuibus suis è patria pulsus, in Arcadiam exilij causa abisset, non ita multis pòst annis ab ijsdem in patriam, & pristinū etiam regnum reuocatus est. De Cleomenis autē Leonidæ filij audacia & animi magnitudine, & quemadmodum in eo defecerit Lacedæmoniorum regnum, cùm de Arati Sicyonij rebus gestis ageremus, affatim multa diximus. neq; illud omisimus, quonam mortis genere in Ægypto è vita excesserit. Ex Eurysthenis igitur gente, regum eorum qui Agidæ sunt appellati, postremus Cleomenes Leonidæ filius fuit. Quæ verò de altera regū familia accepimus, ita se habēt. Procles Aristodemi filius habuit filium cui Soo nomen: Soo Eurypon genitus. hic tantū est gloriæ consecutus, vt ea *tota* familia, qui Proclidæ antè sunt appellati, Eurypontidarum ab eo cognomentū acceperit. Euryponte nascitur Prytanis. Eo regnante inter Lacedæmonios & Argiuos inimicitię ortæ: & iam antè quàm Argiuis quicquam crimini daretur, cum Cynurensibus bellatum fuerat. Ac proximas quidem deinceps ætates, Eunomo scilicet Prytanidis, & Polydecte Eunomi filio regnantibus, perpetua pax Spartanis fuit. Charillus autem Polydectis filius Argiuorum agrum igne ferroque vastauit: eodemque duce paucis pòst annis contra Tegeatas exiere Spartani, cùm ambigui & perplexi oraculi autoritatem secuti, in spem venerunt capturos se Tegeatas, Tegeatûmque campos Arcadibus adempturos. Charillo mortuo Nicander filius in regnum successit. Hoc regnante Teleclus ex altera familia rex à Messenijs in Limnadis *Dianæ* fano interficitur. Idem verò Nicander Argiuorum fines hostiliter ingressus, multis illos & magnis affecit calamitatibus. Eius facinoris cùm participes fuissent Asinæi, graues Argiuis pœnas paulò
88 pòst deleta patria profugi dedere. De Theopompo verò Nicandri filio, qui post patrem regnauit, rursus erit mihi mentio facienda, cùm ad res Messeniorum historia descenderit. Eo regnante inter Argiuos & Lacedæmonios de Thyreatûm quoque finibus dimicatum. Ei prelio Theopompus, senio & animi ægritudine implicitus, non interfuit. Nam eo viuente Archidamus filius moritur, Zeuxidamo tamen filio relicto, cui Anaxidamus item filius successit. Eo imperante Lacedæmonijs, Messenij iterum bello victi è Peloponneso abierunt. Anaxidamo Archidamus, Archidamo Agasicles nascitur. Vtriusque tempora omnibus belli molestijs vacua, perpetua tranquillitate insignia fuere.

Aristo verò Agasiclis filius vxorem duxit puellam, quam Spartanarum omnium

virginum

virginum fuiſſe tradunt turpiſſimam, mulierum verò omnium poſt Helenam forma præſtantiſſimam. Ex ea cùm filius natus eſſet menſe ipſo VII, eiq; in conſilio Ephororum ſedenti ſeruus nunciaſſet puerū natum, eorum qui de Euryſthei natali ſunt, verſuum *Homericæ* Iliadis oblitus, vel quòd illos omnino nō ſatis intellexiſſet, [1] negauit puerum eum, qui non eſſet legitimo menſium numero natus, a ſe genitum. cuius eum pôſtea *temere* effuſæ vocis facilè pœnituit. Demaratū enim ſpectata virtute virum, qui cum Cleomene Athenienſes Piſiſtrati liberûm dominatu liberarat, Ariſtonis inconſiderata oratio, & ſuſcepta cum Cleomene ſimultas, regno priuauit. Cùm autem in Perſas ad Darium *exulatum* abiſſet, in longum ibi tempus eius propagatam poſteritatem ferunt. Leotychides verò rex in Demarati locū creatus. Is Athenienſium ducem Xanthippum Ariphronis filium ad Mycalen iuuit: idemq; in Theſſaliam contra Aleuadas profectus, facilè totam Theſſaliam armis ſubigere potuit, cùm ſemper ei prelijs omnibus vincere contigiſſet. Sed quòd ab Aleuadis fuiſſet donis corruptus, *de maieſtate* poſtulatus, Tegean indicta cauſa ad aram Mineruæ Aleæ ſupplex confugit. Leotychidæ filius Zeuxidamus, patre adhuc viuo & incolumi, morbo abſumptus eſt. Zeuxidami verò Archidamus auo iam exulante imperauit. Hic Athenienſium agros vehementer vexauit, cùm in Atticam quotannis excurſiones faceret, & omnia populabundus ageret ac raperet. Idem etiam Platæenſium, qui *ſocij & amici* Athenienſium erant, vrbem per obſidionem cepit, cùm tamen Peloponneſiorum in Athenienſes bellum neutiquā concitarit; quin, vt pax inter eos maneret, quantū eniti potuit, elaborarit. Verum Sthenelaidas vir cùm aliàs potens, tum verò de Ephoris vnus, ſuſcipiendi belli cumprimis autor fuit: quod ſanè bellum Græciam [2] indies ſe magis corroborantem de gradu quodammodo deturbauit. quo factum vt facilè eam Philippus Amyntæ filius vehementer adhuc ægram & laborātem perculerit. Cùm deceſſiſſet Archidamus, filijs *duobus* relictis, Agis, quòd Ageſilao maior natu erat, regnare cœpit. Habuit Archidamus & filiam, Cyniſcam nomine, quæ ad Olympicas victorias virili propémodum animo aſpirauit. Prima hæc fœminarum omnium equos aluit, prima Olympicam palmam tulit. poſt eam enim & aliæ, in primis verò è Macedonia nonnullæ, ſunt victrices in Olympicis renunciatæ: quibus tamen illa longè gloria præſtitit. Spartani verò & poëticen, & omnem quæ ex ea hominibus contingere poſſit gloriam, omnium minimè admirati mihi videntur. [3] niſi enim in Cyniſcam epigramma feciſſet Simonides, qui & antè Tripodem inſcripſit quem Pauſanias Delphis dedicauit, nihil omnino quod Lacedæmoniorum reges geſſiſſent, fuiſſet poëtæ cuiuſquā carminibus celebratum. Agide Archidami filio regnante, & alia Eleis Lacedæmonij crimini dederunt, & illud in primis acriter expoſtularunt, quòd Olympicis ludis, & Iouis templo prohibiti fuiſſent. fetiali itaque miſſo Eleis imperant, vt Lepreatas, & alios finitimos, qui ipſis parērent, ſuis vti ſinerent legibus. Qui cùm re- 89
ſpondiſſent, ſimulac finitimas Spartæ ciuitates liberas vidiſſent, nihil ſibi cauſæ fore quin & ipſi ſocijs ſuis libertatem redderent: eo reſponſo cōmoti Lacedæmonij, cum Agide rege in Eleorum fines inuaſerunt: verùm in Olympiam vſq;, & ad Alpheum amnem progreſſi, terræ *crebris* motibus conterriti, retro agmen egêre. Anno inſequenti Eleorum agrum Agis populatus, magnā ex eo prædam egit. Tum Xenias Eleus, & priuatim Agidis, & publicè Lacedæmoniorum hoſpes, [4] idemq; plebi infenſus, ſubniſus locupletum factione, vrbem hoſtibus dedere eſt conatus. Verùm priuſquā cum exercitu Agis præſtò eſſet, Thraſydrus, cui rerum ſumma à populo commiſſa fuerat, Xeniam totamq; eius manum pugna ſuperatos, vrbe pellit. Agis verò domum cum exercitu reuerſus, Lyſiſtratum Spartanum cum parte copiarum, & Eleorum exules relinquit, qui cum Lepreatis agrum *quotidianis* populationibus vexarent. Tertio demum eius belli anno, cùm Agis exercitu comparato denuo eſſet in Eleorum fines inuaſurus, Thraſydrus de populi ſententia, affecta iam malorum diuturnitate, & propè conſumpta ciuitate, pacem his conditionibus accepit: In poſterum finitimis non imperaturos: vrbis muros demolituros; Lacedæmonijs Olympiæ Iouis ſacrum ſacroſq; ludos celebrare, & in eorum ludorum certamina deſcendere liciturum. Inde Agis in Atticam bellum continuò intulit: idemq; ad Decelean contra Athenienſes caſtellum muniuit. Deleta verò ad Ægospotamos Athenienſium claſſe, Agis cum Lyſandro (Ariſtocriti filio) fœderis quod inter Athenienſes & Lacedæmonios ſancitum fuerat, cùm id tamen Spartani non iuſſiſſent, religionem violauit. Illi enim ſuis duntaxat ipſorum auſpicijs ſcitum cum ſocijs fecerant de Athenienſium ciuitate radicitus excindenda. Hæ

fuere Agidis res bellicæ maximè illustres. cuius non alia fuit de Leotychide filio, quàm Aristonis de Demarato futilitas: siquidem & hic audientibus Ephoris, fortunæ quadam malignitate impulsus, non putare se dixit ex se Leotychiden natum. cuius eum *leuitatis* facilè postea pœnituisse constitit. Cùm enim morbo implicitus ex Arcadia domum reportaretur, apud Heræan testes fecit qui cum eo erant omnes, nihil se dubitare Leotychiden ex se genitum esse: totiq; isti multitudini multis cum precibus & lacrymis iniunxit, vt hoc apud Lacedæmonios testimonium dicerent. Verùm Agide mortuo Leotychiden Agesilaus regno *facilè* expulit, cùm ea populo in memoriã redegisset, quę de eo aliquando Agis dixisset. præstò tamen & Leotychidæ ipsi ab Heræa Arcades fuere, qui morientis iam Agidis verba renunciarunt. Auxit inter Agesilaum & Leotychiden disceptationem Delphicum oraculum his versibus editum:

Sparta caue, quamuis te maxima gloria tollat,
Heu tibi ne claudus recti cruris noceat rex:
Tunc inopinatos longum patiere labores,
Letiferiq; vndam miscentem cuncta duelli.

Hæc in Agesilaum dixisse Apollinem cõtendebat Leotychides, quòd alterò ille pede claudicaret. At Agesilaus in Leotychiden retorquebat, quòd neq; legitimus, neq; ab Agide esset genitus. Eam disceptationem Lacedæmonij ad oraculum, cùm id arbitratu suo facere possent, non retulerunt tamen; autoritatem scilicet Lysandri Aristocriti filij secuti, qui vehementer, vt Agesilao regnum decerneretur, contendebat. Regnum vbi adeptus est Agesilaus Archidami filius, classem Lacedæmonijs placuit in Asiam transmitti, qua bellum contra Artaxerxem Darij filium transportaretur. cognouerant enim, cùm à cæteris ciuitatis principibus, tum in primis à Lysandro, in bello aduersus Athenienses nõ ab Artaxerxe, sed à Cyro se fuisse pecunia adiutos. Agesilaus exercitũ in Asiam traducere iussus, ac terrestrium copiarum imperator declaratus, dimisit legatos, qui Peloponnesi populos omnes, præter Argiuos, Græcos item cæteros qui extra Isthmum sunt, ad belli eius societatem adhortarentur. Corinthij quidem tunc, etsi nihil cupiebant impensius, quàm eius transmissionis esse participes, euerso tamen repentina maris eluuione Iouis templo, cui apud
90 ipsos Olympij cognomen fuit, tanquam prodigio perterrefacti, inuiti illi quidem se domi continuere. Athenienses Peloponnesiaci belli calamitates reliquas, & in primis pestilentiã causati, quòd scilicet à spe pristinæ fortunæ longissimè abessent, re verò ipsa quòd nuncium acceperant Cononem Timothei filiũ ad regem venisse, planè cessarunt. Missus est etiam ad Thebanos Aristomenides, quòd & Agesilai maternus auus erat, & ipsis Thebanis minimè alienus: siquidem eorũ iudicum vnus fuerat, qui capto Platæensiũ castello, cui Tichos nomen, eos qui intus deprehensi fuerant, occidendos censuerant. At illi non aliter quàm Athenienses, auxilia se missuros negarunt. Agesilaus statim domi habito delectu, sociorũ auxilijs in vnum contractis, classeq; ædificata & instructa, Aulidem rem diuinam Dianæ facturus venit, quòd illinc Agamemnon etiã dea placata ad Troiã soluisset. se certè intelligebat beatioris, quàm Agamemnon olim fuisset, ciuitatis regem esse, neq; minus, quàm olim ille, cunctæ Græciæ imperare. Quòd si Artaxerxem vinceret, & Persarum opibus potiretur, multò maius & clarius facinus hoc videri posse sperabat, quàm fuisse Priami regnum euertere. Rei diuinæ operam dantem Thebani cum armis adorti, accensa iam super aris [1] exta disijciunt, ipsum è templo expellunt. Hic ille, etsi disturbatum sacrum priusquam litatum esset molestissimè ferebat, in Asiam tamen transmisit, ac Sardeis primùm appulit. erat enim tunc inferioris Asiæ pars maxima Lydia, & *in ea vrbs nobilissima* Sardeis; *quæ præterquam quòd* opibus & omni copiarum genere cęteras longè anteibat, eius qui maritimam præfecturam obtinebat, *ita* regia erat, vti Susa regis ipsius. Congressus verò cum [2] Tissapherne, vbi Ioniæ sunt fines, in Hermi cãpis, equestres eius pedestresq; copias, quantas neq; Xerxes in Græciam, neque Darius in Scythas atq; Athenienses, *nec alius omnino quisquam in hostem* eduxerat, prelio fudit & superauit. Hominis itaq; in bellicis rebus alacritatem admirati Lacedæmonij, classis etiam imperium ei detulerunt. At ille cùm studium curamq; omnem ad res magnas terrestribus copijs gerendas contulisset, rebus naualibus Pisandrum vxoris suæ fratrem præfecit. Verùm quo minus voti fieret compos, deorum nescio quis inuidit. Vbi enim primùm audiuit Artaxerxes Agesilaũ aliquot iam prelijs prosperè factis, quæ ante pedes (vt aiunt) sunt prætermittere, ac nouos semper rerũ progressus

gressus quærentē vlteriora appetere, Tissaphernem apud se prius illustri gratia hominem, capitis damnatum, occidendū curat, eiq; successorem, qui oræ maritimę præesset, Tithrausten mittit, hominem cùm in rebus gerendis sollertem, tum verò odio in Lacedæmonios nonnihil laborantē. Hic vt primùm Sardeis attigit, rationem excogitauit, per quam efficeret vt Lacedæmonij imperatorem suū cum exercitu ex Asia reuocare cogerentur. Rhodiū enim Timocratem cum pecunia in Græciā mittit, qui *corruptis ciuitatū principibus*, Græcię populos ad bellū contra Lacedæmonios suscipiendū concitet. Qui pecuniā cepere, fuisse dicuntur, ex Argiuis Cylon & Sodamas: è Thebanis Androclides, Ismenias, & Amphithemis. *Eius* etiā *largitionis* participes Athenis fuerē Cephalus & Epicrates: & simul è Corinthijs quotcunq; cum Argiuis faciebāt, *sed ipsi in primis eius factionis duces* Polyanthes & Timolaus. Bellum apertè geri cœptū est à Locris ex Amphissa. nam cùm inter ipsos & Phocenses de agri finibus esset cōtrouersia, Thebanorū, & in primis Ismenię impulsu, frumenta, appropinquante iam messis tempore, succiderunt, & cum reliqua præda asportarūt. Excursiones etiam in Locrorū agrum Phocenses cum subitariorū militū manu populabundi fecere: quos, ascitis in societatē Thebanis, *probè vlti sunt Locri. nam* & ipsi vicissim Phocensium agros vastarunt. quare Phocenses missis Lacedæmonem legatis, Thebanos acerbissimè insectati sunt. Eorum commoti expostulationibus Spartani, bellū in Thebanos sciuerunt. Inter alia crimina & illud querebantur, quòd per summam contumeliam in Agesilaum rei diuinæ operam dantem Aulide, impetum fecissent. Cognito Lacedæmoniorum decreto, Athenienses per legatos rogant Spartanos, armis abstineant, [1] iure & disceptatione res repetant. At illi eam legationem infestis atq; iratis animis acceptam statim remiserunt. [2] Consecutum deinde bellum illud contra Athenienses, cui Lysander præfuit: cuius est exitus à nobis expositus, cùm de Pausaniæ rebus gestis ageremus. Et sanè bellum illud 91
quod est Corinthiacum appellatum, [3] ab his primùm rerum nouarū motibus ortum, maiores in dies & grauiores habuit progressus. Atq; hæc quidem causa Agesilaum perpulit vt exercitum ex Asia reportaret. Cùm itaq; nauibus ex Abydo Seston transmisisset, atq; inde per Thraciam in Thessaliam contenderet, Thessali, vt eam à Thebanis gratiam inirent, viam ei intercludere conati sunt: quod pro veteri etiam cum Atheniensibus amicitia sibi faciendum putarunt. at ille fuso hostium equitatu iter sibi aperuit: ac mox Thebanis & eorum auxilijs ad Coroneam superatis, per Bœotios sibi viam fecit. Ipsi quidem Bœotij è prælio in Mineruæ cognomento Itoniæ confugerunt. Agesilaus verò, etsi vulnus in pugna acceperat, neutiquam sibi tamen in supplicibus violandis religionem contemnendam censuit. Non ita multo pòst Isthmicos ludos fecerunt, qui domo eo nomine effugerant quòd Spartanorū partes secuti essent. Corinthij quidem tunc Agesilai metu intra vrbem se continuere. At vbi ille castra mouit Spartam rediturus, vnà cum Argiuis & ipsi Isthmia agitarunt. Sed Corinthum rursus cum exercitu Agesilaus redijt. Quòd tamen Hyacinthia aduentarent, Amyclæenses Agesilaus domum dimisit, quò ludos Apollini & Hyacintho patrio ritu facerent. Eam manum Athenienses Iphicrate duce in via adorti trucidarunt. Agesilaus in Ætoliam deinde venit, Ætolis contra Acarnanas, à quibus bello premebātur, auxilium laturus: & Acarnanas quidem ipsos ab armis discedere coëgit, cùm iam parum tamen abesset, quin & Calydona, & alia Ætolorum oppida expugnarent. Insequenti postea tempore in Ægyptum nauigauit, vt eos armis persequeretur qui à rege defecerant. Ac multæ quidem res & præclaræ ab eo in Ægypto gestæ possunt commemorari. Erat iam *admodum* senex Agesilaus: quare in ipso itinere fatum illum oppressit suum. Cadauer eius in patriam reportatum, Lacedæmonij maiore multo quàm aliorum regum sepulturæ & funeris honore decorarunt. Archidamo deinde Agesilai filio regnante Phocenses Delphici Apollinis fanum [4] diripuere. ac Thebani suscepto contra Phocenses bello, conducto priuatim milite vsi sunt. nam illis Lacedæmonij & Athenienses publico decreto auxilia misere: hi quidem veterum erga se meritorum recordatione adducti; Lacedæmonij verò, Thebanorum odio, Phocensium (vt mea fert opinio) societatem prætendentes. At Theopompus Damasistrati filius, Archidamum, scriptum reliquit, eius belli gerendi socium fuisse; [5] quòd cùm ipsum, tum vxorem eius Dinicham, quò virum ad rem capessendam incitaret, Phocensium primores donis corrupissent. Enimuero & sacram pecuniam cepisse, & auxilio ijs venisse à quibus est orbis terræ clarissimum oraculum vastatum, nunquam ego in laude posuerim. At illud meritò

in Archidamo collaudarim, quòd cùm Phocenses Delphorum militarẽ ætatem omnem trucidare, liberos & vxores in seruitutem abducere, ipsam denique vrbem funditus euertere, in animo haberent, vnus tam insignem est cladem deprecatus. Idem postea in Italiam traiecit, quo tempore Tarentinos in bello contra finitimos Barbaros auxilijs iuuit. Ibi verò cùm in pugna interfectus fuisset, quòd sepulturæ honore caruerit, Apollinis (*nempe cuius numen læserat*) ira factum est. Huius Archidami natu maior filius Agis, contra Macedoniæ regem Antipatrum pugnans occubuit. Minor Eudamidas rebus maximè pacatis Spartæ regnauit. Agidis verò Eudamidæ, & Eurydamidæ Agidis filiorum res gestas pridem persecuti sumus, cùm in Sicyoniorũ rebus nostra versaretur oratio. Ab Hermis descendentibus locus occurrit quercetis condensus: Scotitas ei nomen, *quasi Tenebricosum dicas*. illud quidem non ab arborum continenti vmbra, sed à Ioue cognomento Scotita, cuius templum à *recta* via ad læuam abest decem ferme stadia. In ipsa via paulò longius progressis ad læuam itidem ostendit se Herculis signum & trophæum. erectũ ab ipso, proditum est memoriæ, cùm Hippocoontem eiusq; filios occidisset. Tertium à recta via diuerticulum ad dextram, Caryas, & ad Dianæ perducit: siquidem vicus ille Dianæ est, & Nymphis sacer. Et Caryatidis Dianæ sub diuo signum est: quo in loco Lacedæmoniorum
92 virgines anniuersarium festum obeunt, patrioq; ritu saltationem celebrant. Reuersus in viam militarem, ac aliquantulum progressus, Selasiæ ruinas videas: quam victis Lacedæmonijs, eorumq; rege Cleomene Leonidæ filio, captam ab Achæis antè scripsimus. In Thornace, quo hinc profectus non multò pòst peruenies, Pythaëi Apollinis signum visitur, eadem figura qua Amyclis est; quod cuiusmodi sit, suo loco exponam. Est autẽ Lacedæmonijs clarior multo, & ipsa religione insignior Amyclæus ille Apollo: siquidẽ aurum illud omne, quod Apollini huic Pythaëo dono miserat Crœsus Lydorum rex, ad Amyclæi Apollinis ornatum transtulerunt. A Thornace descendentibus vrbs ipsa se ostendit, initio Sparta, posteris deinde temporibus etiam Lacedæmon nuncupata, cùm antea regionis nomen hoc esset. Quòd autem in Attica historia professus sum me non omnia persecuturũ, sed habito delectu, ea duntaxat quæ memoria digna visa essent, litteris mandaturum: idem nunc mihi, antequam ad eorum quæ de Sparta dicenda sunt, commemorationem aggredior, profitendum: siquidem instituti operis initio, è multis, quæ populi ipsi de se fama vulgarunt, ea mihi seligenda duxi, quę maximè memoratu digna visa essent: cuius certè minimè improbandi consilij, nihil profectò est quamobrem fines transgrediar. Apud Lacedæmonios qui Spartam tenent, digna quæ spectentur sunt. Forum primùm: in eo curia, quo seniorum ordo ille conuenit, quam ipsi Gerusian vocant: Ephororũ deinde, Nomophylacum, (*legum his tutela commissa est*) & eorum qui Bidiæi appellantur basilicæ. [1] Ac Gerusia quidem ipsi patres sunt, quibus reipublicæ summa mandata est. Ephori & Bidiæi magistratus sunt, quini vtriq;. Hi, quæ Platanista dicuntur, aliaq; Epheborum ludicra curant. Ephori grauioribus præsunt negotijs: [2] atq; ex his quidem vnum edunt, de cuius nomine annum signant; perinde atq; Athenienses etiam de eius nomine qui IX primis præsidet, annos distinguunt suos. In foro *omnium est operum* nobilissimum porticus ea quam Persicam appellant, quòd de Persarum manubijs est ædificata. in sequentibus deinde temporibus ad eam quam nunc præ se fert magnitudinem, & ornamentorum speciem, illam traduxerunt. Insistunt columnis & alij Persarum duces, & inter eos Mardonius Gobryæ filius, candido lapide facti. Est etiam illic statua Artemisiæ, Lygdamidis filiæ, Halicarnassi reginæ. Hanc aiunt vltro contra Græcos Xerxi auxilium tulisse, & præclara bellicę virtutis nauali ad Salamina prelio documenta dedisse. In eodem foro templa sunt duo; Cæsari alterum, ei nempe qui primus apud Romanos solus imperare concupiuit, & nouã hanc constituit reipub. formam: alterum eius filio Augusto dicatum, qui & imperium confirmauit, & *in eo* cùm dignitate, tum verò opibus *augendo*, paternam gloriam facilè superauit. Cognomen verò Augusti, idem planè voce ipsa pollet quod Græcorum lingua *σεβαστός, id est, sanctus, ac ipsa quasi numinis cuiusdam maiestate colendus*. Ad Augusti aram ænea est Agiæ effigies. Agian hunc diuinasse ferunt Lysandro, classe Atheniensium apud Ægospotamos esse potiturum, præter triremes x. quæ è fuga se in Cyprũ recepere, cùm Lacedæmonij cæteras vnà cum militibus cepissent. Fuit Agias Agelochi filius, Tisameni nepos. Tisameno patria Eleo, ex Iamidarum familia, oraculum redditum est, è quinque ipsum maximè illustribus certaminibus victorem discessurum. Sed enim cùm ab Olympicis ludis de quin-

quertio victus abijsset, quippe qui in duobus quidē Andrium Hieronymū (cursu scilicet & saltu) superasset, in lucta verò eidē succubuisset, [1] deprehendit oraculo sibi promitti de prelijs quinq; victoriam: *prædictionem suam euentu ipso comprobatum iri.* Lacedæmonij enimuero, quibus ignotum non erat quid ex oraculo Tisameno promissum fuisset, homini persuadent ad se ex Elide migret, & in vaticinando Spartanorum reip. operam nauet. Id cùm ille fecisset, preliorum quinq; ei victoriam acceptam Spartani retulerunt. Primum fuit ad Platæas contra Persas. Alterum in Tegea, cùm aduersum Tegeatas & Argiuos pugnatum est à Lacedæmonijs. Tertium in Dipæensibus, quo tempore Arcades omnes, Mantineensibus exceptis, signa cum Lacedæmonijs contulerunt. (sunt autem Dipæenses Arcadum parua in Mænalia ciuitas) Iam verò quartum eiusdem auspicijs factum est prelium contra Isthmi manum eam, [2] quæ Hilotis Ithomen ademerat. Ipsi quidem Hilotæ non vniuersi defecerant, sed Messenici tantū, qui se à priscis Hilotis abiunxerant. Verùm nō multò pòst, quæ huc pertinent, exponam. Tunc quidem Lacedæmonij, eos à quibus facta fuerat defectio, Delphici Apollinis oraculo, & Tisameni monitis adducti, icto cum illis fœdere, incolumes dimisere. 93 Postremò *quintam victoriam* prædixit Tisamenus, cùm ad Tanagram Lacedæmonij cum Argiuis & Atheniensibus conflixerūt. Hæc de Tisameno audita habeo. Spartanis in foro Pythaei Apollinis, Dianæ, & Latonæ signa sunt. Chorus autem tota ea fori pars dicitur, ob eam causam, quòd Gymnicis puerorū ludis, (*Gymnopædias ipsi vocant*) [3] qui maximè solennes sunt, puberes Apollini choros agitant. Non longè Telluris ædes, & Agoræi Iouis: Agoreæ item Mineruæ, & Neptuni, quem cognominant Asphalium. Apollinis aliud ibidem est, & Iunonis. Visitur & Spartanorū populi virili habitu signum ingenti magnitudine. Est item apud Lacedæmonios Parcarum fanum: cui proximum est Orestis Agamemnonis filij sepulcrum. Ex Tegea enim *huc* deportata Orestis ossa, oraculi iussu eo in loco sepeliere. Prope Orestis sepulcrum, est Polydori regis Alcamenis filij effigies: cui præ cunctis regibus alijs, tantum honoris Lacedæmonij tribuerunt, vt quæ *publicè* obsignari necesse sit, ea Polydori imagine magistratus obsignent. Est ibidem forensis Mercurius Liberū Patrem portans. [4] Sunt item prisca eā *signa*, quæ Ephorea appellantur. Inter hæc est Epimenidis Cretensis monimentū, & Apharei Perieris filij. Veriora aūt existimo quę à Lacedæmonijs, quàm quę ab Argiuis de Epimenide cōmemorātur. Quo in loco Parcæ sunt, [5] *ibidē* est Hospitalis Iupiter, & Hospitalis item Minerua. E foro cùm discedas, per eam viā cui nomen Aphetæ, (*idem propè est quod Curriculi carceres*) ad eum locū venias quæ Booneta (*hoc idē est ac si Bobus empta dicas*) nuncupāt. Res postulare videtur vt, quare fuerit via ita appellata, prius exponā. Icariū aiunt Penelopes patrē cursus certamen procis proposuisse. in ijs ludis Vlyssem victorem fuisse dubitari nihil potest. Missi verò in curriculū dicūtur per Aphetaidem viam. Icarium quidē ipsum cursorios istos ludos exemplo Danai celebrasse crediderim: siquidem Danaus cùm nancisci non posset qui ipsius filias duceret *parricidio* pollutas, dimisit *qui nunciarent*, nullum se à viris sponsalium nomine munus poscere, *verùm optionem puellis daturum, vt earum qualibet sibi eum deligeret*, cuius maximè esset forma complacita. Verùm *huiusmodi ille eas locandi rationem inijt.* Cùm *ad eam famam* non sanè multi conuenissent, cursus certamine proposito, ei qui cæteros præuenisset, quam ille maluisset; secundo alteram, eodemq; modo cæteras vsq; ad extremum locauit. Iam verò quæ viros nactæ non essent, expectare iubebat vsquedum noui proci in cursus certamen descenderent. In hac ipsa via (vti iam dictum est) sunt apud Lacedæmonios quæ Booneta vocantur. domus ea fuit Polydori regis: quæ, eo mortuo, de eius vxore empta est. boues preciū fuere. nondum enim tunc erat nummus argento auróve signatus: sed priscus fuit mos, vt sibi quæ quisque vellet, per commutationem, bubus, seruitijs, rudi argento & auro vltro citroque datis & acceptis, compararet. Quin & *hoc ipso tempore* ab Indis, referunt qui ad ea loca nauigarunt, pro Græcorum, quæ illuc comportatæ fuerint, rebus, reponi Indicas merces: nummum verò illos planè ignorare, etsi abundat ea orbis terræ pars auro & ære. Supra Bidiæorum prætorium Mineruæ ædes est. *in ea* dedicasse Vlysses dicitur *deæ* signum, & Celeuthéan appellasse, victis cursu *cæteris* Penelopes procis. Ternas verò idem ædes Celeutheæ diuersis locis dedicauit. In vlteriore Aphetaidis parte, heroum monimenta sunt: Iopis, quem fuisse conijci potest circa Lelegis vel Myletis tempora: Amphiarai Oiclei filij, quod Tyndari filios ei velut patrueli fecisse existimant: ipsius etiam Lelegis. Nec procul hinc Neptuni Tænarij fa-

num; Tęnarium nuncupant. Nec paulò longius Mineruę signum, quod dedicatum ferunt ab iis qui in Italiam, & Tarentum *maximè*, in coloniam deducti sunt. [1] Vicum verò eum, quod Hellenium appellant, ex eo alij nominatum tradunt, quòd in eo loco, quo tempore Xerxes in Europam traiecit, ex Græcorum ciuitates quæ cõtra illum arma ceperunt, qua maximè ratione obsisterent, consultarunt. Alij verò, *duces* eos qui Menelaum ad Troiam secuti sunt, ibi memorant de tota transmissionis ratione, deq; Helenæ raptu vindicando, consilia inisse. Prope Hellenium Talthybij monimentum ostenditur. Monstrant & Ægienses in Achiuis monimentum in foro, quod esse Talthybij affirmant. Et Talthybius
94 quidem iram, ob violatos Darij caduceatores, qui terram & aquam petitum venerant, in Lacedæmonios publico, in Athenienses priuato malo exercuit, cùm malè scilicet Miltiadæ Cimonis filij domum multasset, quòd is autor Atheniẽsibus fuisset vt caduceatores qui in Atticam venerant, interficerentur. Est etiam Lacedæmoniis Acritæ Apollinis ara: est item Telluris ædes, Gaseptum nomine. Supraq; eam dicatus est Apollo Maleatas. In extrema Aphetaide iam prope muros est Dictynnæ ædes, & regia sepulcra eorum qui sunt Eurypontidæ nuncupati. Proximum Hellenio est Arsinoës templũ, Leucippi filiæ, Pollucis & Castoris vxorum sororis. Qua verò in parte sunt quæ Propugnacula appellantur, Dianæ delubrum; pauloq; longius progressus, monimentum videas quod iis erectum est vatibus qui ex Elide venerunt, & Iamidæ sunt appellati. Maronis præterea & Alphei templum: quorum virtus in prelio ad Thermopylas post Leoniden maximè enituit. Tropæi verò Iouis ædem fecerunt Dorienses, bello superatis cùm aliis Achæis, qui tunc Laconicum solum tenebant, tum ipsis etiam Amyclæensibus. Magnæ quidem matris fanum præcipua colitur religione. Post ipsum Hippolyti, Thesei; & Aulonis Arcadis, Tlesimenis filij, heroica sunt monimenta. At Tlesimenem Parthenopæi (Melanionis filij) fratrem nonnulli, filium alij fuisse dixerunt. Alter est è foro exitus; circa quem locum ædificata est quæ Scias vocatur, *quod est ac si Vmbraculum dixeris*: in quo hac ipsa etiam ætate conciones habent. Hanc Sciadem opus esse memorant Theodori Samij, qui & ferrum fundere primus docuit, & ex eo signa fingere. Eodem in loco Timothei Milesij citharam suspendêre Lacedæmonij, cùm ei multam eo crimine irrogassent, quòd septem veterum neruis, quatuor ipse in citharæ cantu addidisset. Adiuncta Sciadi ædes est rotunda, in qua Iouis & Veneris signa, vtrumque Olympij cognomento. Eam ædem erexisse ferunt Epimenidem, [2] de quo, quæ ab Argiuis memorantur, neutiquam ipsi comprobant, nempe qui neque cum Gnosiis bellum vnquam se gessisse dicant. Propè est Cynortæ Amyclæ filij sepulcrum. Castoris etiam monimentum, & cum eo proxima ædes. quadragesimo enim post pugnam aduersus Idan & Lynceum anno, Castores, nihilo omnino maturius, in deos relatos asserunt. Monstratur ad Sciadem Idæ etiam & Lyncei sepulcrum. verisimilius tamen traditur illos in Messenia, non autem hoc in loco sepultos. [3] verùm temporis eius diuturnitas, quo calamitatum magnitudine Messenij è Peloponneso eiecti errarunt, ita omnia aboleuit antiquitatis monimenta, vt agnoscere illa cùm redissent, non potuerint. eoq; factum est, vt disceptandi studiosis non fuerit difficile in dubium vel certissima quæq; reuocare. Iam verò contra Olympiæ Veneris, ædes est Sospitæ Proserpinæ, quam Thracem Orpheum condidisse ferunt: alij Abarin eum qui venit ex Hyperboreis. At Carnêus, quem appellant cognomento Domesticum, coli est cœptus apud Spartanos antequam Herculis liberi *ab exilio* redirent. *Delubrum* verò *ei* erectum in Crij (Theoclis filij) vatis domo. Cùm enim huius Crij filiam offendissent Doriensium speculatores, vt fortè aquam haustum ibat, cum ea in colloquium venerunt: *mox*q; cùm ad Crium venissent, ab eo capiendæ Spartæ rationem didicerunt. Habuit quidem Carnei Apollinis religio, quæ apud Dorienses vniuersos obtinuit, à Carno originem: qui patria fuit Acarnan, ab Apolline verò diuinandi artem accepit. Hunc enim Carnum cùm interfecisset Hippotes Phylantis filius, iratus Apollo Doriensium castra malè mulctauit. [4] Hippota in capitis iudicium adducto, Dorienses Acarnanem vatem ex eo tempore statuerunt sacris & cæremoniis placandum. [5] Sed enim non *omnino* Carnêus est qui apud Lacedęmonios Domesticus dicitur. illi enim tenentibus etiamnum Spartam Achæis, *diuini* honores in Crij vatis domo haberi cœpti. Praxilla quidem versibus prodidit Europæ filium Carneum fuisse, educatum verò ab Apolline & Latona. Alius etiam de cognominis huius causa sermo vulgatus est: cornos à Græcis in Ida Troiæ monte ex Apollinis luco ad Durateum equum fabricandum excisas: cumq; dei numen

men læsum scirent, ad eius iram leniendam sacra instituisse, & ab arboris nomine (*κρανίαν*
Græci vocant) litera R transposita, prisca quadam cōsuetudine, Carneum Apollinem nun-
cupasse. Non longè à Carneo est signum quod Aphetæi dicitur: à quo loco in cursum 95
missos è carceribus tradunt Penelopes procos. Propè vicus est, in quo aliquot sunt porti-
cus forma quadrata, vbi priscis temporibus [1] scruta venibant. Proxima ara est Iouis Am-
bulij, Mineruæ Ambuliæ, Castorum item Ambuliorum. E regione est *locus* quæ Colona
(*id est Iugum*) dicitur, & Bacchi Colonatæ (*ac si Iugalis dicas*) ædes. Iuxta eam lucus est illi
heroi sacer, quem viæ ducem Libero Patri Spartam contendenti fuisse perhibent. Heroi
huic prius quàm deo ipsi sacra faciūt eæ quæ Dionysiades, quæq; Leucippides nuncupan-
tur. Fœminis verò alijs vndecim, quæ & ipsæ nominantur Dionysiades, cursus certamen
proponunt: quod ex Delphico quodam responso facere iussi sunt. Non longè à Liberi,
est Iouis delubrum Euanemi. Ad eius dexteram est Pleuronis heroicum monimentum.
Fuit Tyndarei filijs maternum genus à Pleurone. Thestium etenim Ledæ patrem Arêus
carminibus prodidit, Agenore Pleuronis filio genitum. Ab eo monimento non longè
abest tumulus; in quo est Iunonis Argiuæ ædes. dedicatam aiunt ab Eurydice Lacedæmo-
nis filia, Acrisij (Abantis filij) vxore. Hyperchiriæ verò Iunonis delubrum ex oraculo ædi-
ficatum, cùm agrum Eurotas latè diluisset. operis antiqui signum ligneum, Veneris Iuno-
nis appellant. *Ad eam* pro filiarum nuptijs sacra facere matronas solenne est. In via tu-
muli quæ dextrorsum fert, Hetœmoclis est effigies. Huic, & eius patri Hippostheni, euenit
vt victores de lucta in Olympicis ludis declararentur, ad palmam vndecimam vterq;: vna
tamen fuit pater filio superior. E foro in eam partē quæ ad Solis occasum est contenden-
tibus, ostendit se Brasidæ Tellidis filij honorarius tumulus. Prope abest theatrū è candido
lapide erectum, insigni valde & spectādo opere. Ex aduerso theatri est Pausaniæ, qui Pla-
tæensi prelio imperator fuit, sepulcrum; & ei proximū Leonidæ. Ad ea quotannis *in ipso-*
rum laudem orationes habentur; & ludi fiunt, in quibus est solis certandi locus Lacedæmo-
nijs. Et Leonidæ quidem ossa, XL post eius cædem annis à Pausania è Thermopylis depor-
tata, *& in hoc loco condita sunt.* Erecta etiam pila est, in qua nomina incisa sunt, & paterna
item nomina, eorum qui ad Thermopylas Persarum impetū sustinuerunt. Est Spartæ vi-
cus, qui Theomelidæ dicitur. in eo sepulcra regum sunt qui Agidæ appellantur: & proxi-
mè quę Lesche (*id est conciliabulum, siue comitium*) Crotanorum dicitur. Sunt autem Crota-
ni, Pitanatarum curia. In ea vicinia est Æsculapij templum, quod Enapadœn dicitur.
Paulò hinc longius Tænari visitur monimentum; à quo promontorium in mare promi-
nens appellatum fama vulgauit. Deorum ibidem ædes, Neptuni Hippocurij, & Dianæ
Æginææ. Verùm si ad Leschen pedem referas, ad Isoræ Dianæ venias. eandem verò &
Limnæan vocant. non est illa quidem Diana, sed Britomartis Cretensium; cuius est à me
facta mentio qua in parte res Æginetarum exposui. Proxime ea monimenta quæ A-
gidis posita sunt, pilam aspicias, in qua inscriptæ sunt quas de *iterato* curriculo tulit palmas
[2] Anchionis vir Lacedæmonius, tum aliæ, tum verò Olympicæ, quæ septem numerantur,
de stadio scilicet quatuor, reliquæ de iterato curriculo. at cum scuto currere, peractis iam
propè ludis, nondum inualuerat. Hunc Anchionin cum Batto Theræo in Africam classe
profectum coloniam Cyrenen deduxisse, eiq; in eijciendis finitimis socium fuisse tradunt.
Thetidis verò templum hanc memorant erigendi causam fuisse: Cùm armis vlciscerentur
Messeniorum defectionem, regem suum Anaxandrum in hostilem agrum inuasisse, mul-
tas inde fœminas, & inter eas Cleó, quæ Thetidis fuit sacerdos, in seruitutem abduxisse:
eam Anaxandri vxorem Leandridem à viro poposcisse: cumq; signum illam *antiqui ope-*
ris habere deæ comperisset, templum illi dedicasse quodam monitam somnio. Signum
quidem ipsum è ligno factum in operto diligenter & religiosè seruant. At Cererem Ter-
restrem (*Chthoniam Græci vocant*) colere se accepta ab Orpheo religione affirmāt. Ego hu-
ius deæ cultum ab Hermionensibus sumptum arbitror, apud quos Terrestris Cereris no-
bile visitur fanum. Est apud eosdem Lacedæmonios recentissimum Serapidis delu-
brum; & fanum Iouis cognomento Olympij. Est apud eosdem Dromus dictus: qui lo-
cus mea quoque ætate adolescentibus ad cursus meditationes est attributus. Dromum ab
ea parte in qua est Agidarum sepulcrum ingressis, ad læuam Eumedis monimentum 96
se ostendit. Fuit & hic Eumedes vnus de Hippocoontis filijs. Est ibi peruetus Her-
culis signum, ad quod sacra Sphærei faciunt. sic enim appellantur apud Spartanos qui

cùm ex ephebis excesserint, inter viros iam censeri cœpti fuerint. Sunt in ipso Dromo gymnasia, quorum alterum fuit à Spartano Eurycle dedicatum. Extra Dromum prope Herculis signum, domus est, nunc priuati hominis, olim Menelai. Paulò lōgius à Dromo progressus templa videas Castorum, Gratiarum, Lucinę, Apollinis Carnei, Dianę Hegemaches, *quod est ac si Ductricis in prælijs dixeris.* Ad dexteram Dromi, Agnitæ templum est. Æsculapij hoc est cognomentum, quòd simulacrum eius ex agno. [1] agnus verò vitex est è viminum genere, planta rhamno persimili. Non longè ab Æsculapij, trophæum extat, quod à Polluce de Lynceo *victo* erectum memorant. Id ipsum facilè eorum mihi opinionem probat, qui Apharei filios negant Spartę sepultos. Circa ipsa Dromi principia Castores sunt Apheterij, *quasi Dimissarios dicas.* Paululum progressis offert se Alconis heroicum monimentum. hunc Alconem Hippocoontis dicunt filium fuisse. Proximè est Neptuni templum, quem Domatitam nominant. Vicina regiuncula ab arboribus appellata Platanistâs. proceris enim platanis condensa est. Campus is, in quo suas committunt ephebi pugnas, Euripo circunquaque, non aliter quàm mari insula, cingitur. ad eum per pontes aditus patent. in eorum pontium parte altera est Herculis signum, in altera verò Lycurgi effigies: leges siquidem Lycurgus tulit cùm ad vniuersam remp. pertinentes, tum etiam ad epheborum exercitationes & pugnas. Atqui & alia quædam *ex vetere instituto* ephebi faciunt. in Ephebeo enim ante pugnam sacrificant. [2] est autem Ephebeum in ipsis ferè Therapnes suburbanis. eo in loco vtraque epheborum classis caninum catulum *Marti* Enyalio mactant, [3] fortissimo scilicet deorum; victimam ex eo animalium genere illi acceptam existimantes, quod mansuetis omnibus fortitudine præstat. Catulos quidem caninos haud scio an alij Græcorum vlli immolare soleant præter Colophonios. Mactant etenim & Colophonij deæ, quam Enodion (*Compitalitiam quasi dixeris*) appellant, nigrum catulum. Fiunt autem cùm apud ipsos Colophonios, tum Spartæ inter ephebos nocturna de more sacra. Committunt ij ad pugnam in illis sacris apros cicures duos. Solet verò vsu euenire, vt vtrius classis aper [4] victor discesserit, ea *de iuuenum ludis in plataneto* palmam auferat. Hæc ab illis in Ephebeo peragūtur. Postero verò die *paulo* ante meridiem, transeunt *pueri* per pontes in eum circum quem *Euripo circundatum* diximus. Nocte superiore, qua aditus parte alterum agmen ingrediatur, sorti permittitur. ita pugnant, vt infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerunque illis eruant. Ac bini quidem ad hunc modum cōgrediuntur: sed totis etiam agminibus impressionem faciunt, atque vna acies alteram in aquam detrudere omni nisu contendit. Ad platanetum est etiam Cyniscæ Archidami regis filiæ monimentum heroicum. ea prima fœminarum omniū equos alere instituit, & prima ludis Olympicis de quadrigis palmam meruit. A tergo porticus quæ prope platanetum erecta est, monimenta *item* heroica sunt Alcimi & Enaræphori: neq; magno interuallo Dorcei; supraq; hoc Sebri. filios eos fuisse aiūt Hippocoontis. A Dorceo quidem proximum monimento fontem Dorcéan nuncupant: à Sebro, Sebrium vicum. Ad Sebrij dexteram est Alcmanis tumulus, [5] cui in canticis pangendis nihil omnino Laconica lingua obfuit, etsi nihil ea in vocibus appellandis habet suauitatis. Sunt ibi Helenæ etiam, & Herculis ædes: illa, prope Alcmanis sepulcrum: hæc, sub ipsis vrbis muris, in qua est Herculis armati signum. Esse eo habitu Herculem aiunt, propter pugnam cum Hippocoonte & eius liberis. Et Herculi quidem odij causam in Hippocoontis domum extitisse, quòd cùm, vt de Iphiti cæde purgaretur, Spartam venisset, indignum putarint quem voti compotem facerent. illud præterea quod ad arma rem deduxit, fuit huiusmodi. OEonus Herculis cōsobrinus, Licymnij Alcmenæ fratris filius, cùm adolescentulus adhuc esset, cum Hercule Spartam venit: cumq; visendæ vrbis causa obambu-
97 lans ad Hippocoontis ædes fortè accessisset, in eum canis domus custos inuasit: at ille [6] lapide canem percussit. Hippocoontis filij cursim egressi, puerum fustibus conficiunt. Ea res Herculem vehementer commouit. subito itaque animi impetu impulsus, Hippocoōtis filios est armis adortus. Verùm in ea dimicatione vulnere accepto, se clàm *periculo* subduxit. Mox verò copiis comparatis, patre & filio malé mulctatis, probè OEoni cædem vltus est. Et OEoni quidem sepulcrum iuxta Herculis templum visitur. E Dromo ad Solis ortum progressus, ad dexteram in diuerticulum venias, in quo Mineruæ Axiopœnæ (*quod est ac si* [7] *Vindicem commeritæ noxæ dicas*) cognomento ædes est. dedicasse Herculem ferunt, cùm Hippocoontē & eius liberos, pro iis quibus lacessitus fuerat iniuriis, vltus esset. Cognomen inde

inde sumptum, quòd hominum supplicia, veteres pœnas appellarunt. Est eiusdem Mineruæ ædes altera, in via quæ è Dromo ad læuam fert. dicatam tradunt à Thera Autesionis filio, Tisameni nepote, pronepote Thersandri, quo tempore coloniam deduxit in eam insulam quæ de ipsius nunc nomine Thera nuncupatur, priscis verò tēporibus Calliste fuit. Proximum Hipposthenis templum, qui multas de lucta palmas tulit. Ei oraculi monitu diuinos habent honores, Neptuno eos haberi censentes. Ex aduerso huius templi visitur prisci operis signum Enyalij in compedibus. Eadem verò est ratio in hoc simulacro Lacedæmoniis, quæ Atheniensibus in ea victoria quam Inuolucrem appellant. hi enim vinculis impeditum à se nunquam Martem aufugiturum: illi semper mansuram secum, quæ pinnis careat, Victoriam interpretantur. Has secuta rationes vrbs vtraque, quo diximus habitu, signa statuit. Est præterea Spartæ Comitium, quod Varium nuncupāt: & proxima illi heroica monimenta, Cadmi Agenoris filij, & Oiolyci Theræ filij posterorum, ipsiusque *in primis* Ægei Oiolyci filij. Fecisse verò illa memorant Mæsin, Læan, & Europan: quos Hyræi filios, Ægei nepotes fuisse ferunt. Iidem & Amphilocho heroicum item fecere monimentum, quòd horum atauus maior Tisamenus matre ortus est Demonassa Amphilochi sorore. Soli è Græcis omnibus Lacedæmonij solenne habent Iunonē colere quam Ægophagam nominant, eidemq; capras immolare. Herculem quidem prodũt templum dedicasse, & deæ capram mactasse primum. *id illum fecisse*, quòd contra Hippocoontis filios pugnanti, nihil Iuno aduersi obiecerit, cùm proinde atque in aliis certaminibus cōtra pugnaturam putasset. Capra verò fecisse, quòd alius generis victimæ non suppeteret. Non procul à theatro ædes est Neptuni Natalitij, & heroica monimenta Cleodæi Hylli filij, & OEbali. De Æsculapij fanis nobilissimū est apud Lacedæmonios, ad Booneta; ad cuius læuā Telecli monimentum heroicum. de hoc etiam pòst agam, cùm ad Messeniorum res oratio peruenerit. Non longè progressis collis est non vtiq; magnus. in eo peruetus ædes, & signum armatæ Veneris. Vnum hoc ex omnibus quæ viderim templis, alteram habet superstructam ædem, tanquam tabulatum alterū; & in eā est Morphûs cella. Veneris hoc est cognomen. Sedere ea videtur cum [1] galericulo, & compedibus. Addidisse aiunt Tyndareum compedes, quò innueret vinculorum similitudine, quàm firma esse fide erga viros suos fœminas oporteret. Nam deam vlcisci voluisse compedibus (sunt enim qui hoc etiam memoriæ prodiderint) exprobrantem illi filiarum adulteria, vt credam, adduci non possum. [2] Quàm enim ridiculum, si putasset ab effigie, quam è cedro fecisset Veneris nomine, iniectis compedibus pœnas expeti posse. Proximè est Hilairæ & Phœbes delubrū. eas Apollinis fuisse filias, Cypriorū carminum autor scriptum reliquit. [3] Sacrantur illis virgines, quę eodem quo deæ nomine Leucippides appellantur. Et alterum quidem signum [4] cùm è sacris virginibus vna exornandum suscepisset, nouam amota vetere faciem reposuit. Idem verò factura etiam in altero, per visum in quiete deterrita est. E templi lacunari pendet ouum tæniis religatum: illud esse memorant quod Leda peperit. Intexunt ei qui Amyclis est Apollini quotannis mulieres tunicam: quóque intexunt loco, eam officinam Tunicam appellant. Propè domus est, quam initio inhabitasse tradūt Tyndari filios. interiecto de- 98
in tempore, eam Spartanus tenuit Phormio. Ad hūc hospitum ornatu Castores venisse dicuntur; ac è Cyrene se venire simulantes, rogasse vt hospitio se acciperet: eam verò sibi cellam depoposcisse, qua maximè delectabātur dum inter homines ætatem agerent. At illum in quam mallent ædium partem diuertere eos iussisse, cellam illam vnam excepisse, quòd filia virgo in ea habitaret. postero die & virginem, & eius famulatum omnem euanuisse. in cubiculo tantùm signa Castorum, & mensam, ac super ea laserpitij fruticem repererunt. Hæc ita euenisse memorant. A Tunica ferè ad portas eunti heroum est Chilonis, sapientiæ nomine clari hominis: & Atheniensis herois, vnius de illis qui cū Dorieo Anaxādridæ filio in Siciliensem coloniam classe traiecerunt. Deducendæ verò coloniæ ea fuit causa, quòd Erycinum agrum ad Herculis posteros, nō ad eos à quibus tenebatur Barbaros, pertinere putabant. Herculem enim aiunt cum Eryce luctatum, propositis certaminis conditionibus, vt si ipse vicisset, Erycis regione potiretur: sin victus esset, Geryonæ boues illi concederet. [5] Egerat siquidem eas præ se nantes in Siciliam Hercules, mox ipse transmisit ad Eleum Cyphum, vt ibi gregem cogeret. Verùm non eadem qua Herculem, multo pòst Dorieum Anaxandridæ filium dij sunt beneuolentia prosecuti. Erycem enim Hercules occidit, Dorieus ab Egestanis est cùm exercitu propè ad internicionem deletus.

Lycurgo etiam legum ſuarum latori tanquam deo templum Lacedæmonij erexerunt. Eſt in poſtica templi parte Eucoſmi Lycurgi filij ſepulcrum, iuxta aram Lathriæ & Anaxãdræ. fuerunt hæ ſorores geminæ (quas vxores duxere Ariſtodemi filij, cùm ipſi itidem gemini eſſent) [1] Therſandri filiæ, neptes Agamididę, qui regnauit in Cleeſtonęis, quiq; ex Cteſippo Herculis atnepote genitus eſt. Ex aduerſo templi monimentum eſt Theopompi Nicandri filij: Eurybiadæ etiam eius qui Lacedæmoniorum triremibus præfuit, cùm ad Artemiſium & Salamina claſſe cum Perſis pugnatum eſt. Proximum his Aſtrabaci (ſic enim appellatur) heroicum monimentum. At vicus is, quod Limnæum dicitur, [2] Orthiæ habet Dianæ templũ. Deæ ſignũ aiũt id eſſe quod olim è Taurica Oreſtes & Iphigenia ſuſtulerũt. Deportatum illud intra fines ſuos Lacedæmonij affirmant, quippe qui & regem ſuum agnoſcunt Oreſten. atque id mea ſententia multo eſt probabilius, quàm quod Athenienſes vulgarunt. Qua enim de cauſa Braurone Dianam reliquiſſet Iphigenia? vel cùm mœnibus excedere pararent Atheniẽſes, cur & ipſam in naues non impoſuiſſent? An, cùm adhuc adeò illuſtre ſit Tauricæ Dianæ nomen, vt Cappadoces cum Euxini accolis, penes vtram ſit gentem eius deæ ſignum, inter ſe certent; & Lydi etiam illi apud quos Anaitidis Dianæ *nobile* fanum eſt, rem controuerſam faciant: *ſignum tam celebre* Athenienſes commiſſuri fuerint, Perſis vt prædæ eſſet? Quod enim Braurone fuit, Suſa prius aſportatum; Seleuci deinde conceſſu, hac ætate habent Laodicenſes è Syria. Et Dianę quidem Orthię ſignum quod apud Lacedæmonios eſt, eſſe illud ipſum quod Barbaris ademptum eſt, ſatis perſpicua ſunt indicia. Primùm, quòd Aſtrabacus & Alopecus Irbi filij, Amphiſthenis nepotes, pronepotes Amphiclis, Agidis abnepotes, ſimulacro reperto ſtatim mente capti ſunt. Deinde, quòd Limnatæ in Spartanis, & Cynoſurenſes, quiq; Meſoa & Pitane venerant, dum ſacrum deæ facerent, ad iurgium & rixam, mox etiã ad cædes conuerſi ſunt: cumq; ad ipſam aram multi occubuiſſent, reliquos *ſubita* morbi vis abſumpſit. Inde oraculum acceptum eſt, aram eam humano ſanguine aſpergi oportere. quare cùm *antè* ſorte duceretur immolandus, ſacri ritum Lycurgus ad puberum plagas tranſtulit. quo fit vt hoc etiam ritu nihilo ferè minus ſanguine humano ara imbuatur. Sacris præeſt fœmina. ea tantiſper dum cæduntur pueri, ſignum præfert, quod eſt alioqui propter breuitatem leuiſſimum. Verùm ſi, quibus cædendi negotium datum eſt, cum quopiam eorum qui cæduntur epheborum, vel ob ſpeciem, vel ob natalium claritatem agant parcius, tunc eouſque ſignum aiunt graue fieri, vt ſacerdos illud ſuſtinere nequeat. *Quod vbi animaduertit*, in cædentes ſcilicet cauſam confert, ſeque eorum culpa queritur onere opprimi. adeò eſt ei ſigno è Taurica tralatitium, 99 hominum ſanguine lætari. Eandem ſanè deam non Orthiam modò, ſed Lygodeſmam etiam nominant, quòd in lygorum (*viticis id genus*) fruticeto reperta ſit. Sic erat autem vitice vndecunque inuoluta, vt nihil à recto ſtatu declinaret; *vnde Orthia nomen inditum.* A Dianio non longè abeſt Lucinæ: ædificatum fanum illud, & [3] Lucinæ dedicatum ex oraculo Delphico memorant. Lacedæmonij arcem in excelſo extructam loco, vti Cadmeam Thebani, aut Argiui Lariſſam, non habent: ſed cùm in vrbe multi ſint colles, eorum eminentiſſimum arcem appellant. In eo Mineruæ ædes eſt, cui Poliuchos & Chalciœcos cognomen. Eius ædificationem Tyndareus orſus eſt: eoque mortuo eius liberi opus ad faſtigium perducere aggreſſi ſunt, deſtinatis in eam exædificationem Aphidnæorum manubiis: verùm illis fato ſuo oppreſſis, multis pòſt annis Lacedæmonij, & Mineruæ delubrum, & eiuſdem deæ ſignum ex ære fecerunt. Opifex fuit Gitiadas, homo indigena, qui & alia cantica fecit Doricis modis, & in ipſam deam hymnum. Expreſſæ in ære ſunt multæ de Herculis ærumnis, multi etiam eiuſdem herois voluntarij, & feliciter quidem ſuſcepti labores. Caſtorum cùm alia facta, tum verò Leucippi filiarum raptus: Vulcanus matrem è vinculis eximens: (expoſitum eſt à me, qualia hæc fuiſſe dicantur, in eo qui de Atticis rebus eſt libro) Perſeo etiam in Africam contra Meduſam mouenti dant Nymphæ caſſidem ac talaria, quibus in ſublime feratur. Elaborata etiam ſunt quæ ad Mineruæ natales pertinent. Præ cunctis verò illis operibus magnitudine & ſpecie præſtant Amphitrite & Neptunus. Eſt ibidem poſt hæc, Mineruæ Erganes templum. In porticu ea quæ in meridiem excurrit, delubrum eſt Iouis Coſmetæ cognomento, & ante ipſum Tyndarei monimentum: at quæ in occaſum procedit porticus, habet aquilas duas, quibus Victoriæ ſingulæ vehuntur, Lyſandri donum, cum duplicis victoriæ monimentis, de victo ſcilicet Antiocho, Alcibiadis gubernatore, & oppreſſis Athenienſium triremibus apud Epheſum; tum

tùm verò eorundem Athenienſium claſſe ad Ægospotamos deleta. Ad læuam Chalciœci, Muſarum ædem dicarunt, quòd Lacedæmonij in prelia exeunt non ad tubæ cantus, verùm ad tibiarum modos, & [1] lyræ cantiunculas. In poſtico Chalciœci, ædes eſt Veneris Areæ: *idem propè eſt ac ſi Martiæ dicas.* Signa ſunt eius è ligno tam vetuſta, quàm alia quæuis in Græcia. In dextera Chalciœci parte, Iouis ex ære ſignum factum eſt, omnium quæ ex eadem ſunt materia vetuſtiſſimum. neque enim vna & eadem fuit vniuerſi operis fabricatio, ſed particulatim membra excuſa, inter ſe deinde ſunt aptè clauis confixa, atque ita ne diſſolui poſſint coagmentata. Feciſſe aiunt Learchum hominem Rheginum, quem Dipœni & Scyllidis nonnulli, alij ipſius Dædali diſcipulum dicunt fuiſſe. [2] In eo tabernaculo quod mulieris Scenoma vocitant, effigies quædam; quam Euryleonidæ Lacedæmonij, qui bigis in Olympicis vicerit, eſſe dicunt. Ad ipſam Chalciœci aram duæ ſunt imagines Pauſaniæ illius, qui imperator Platæenſe prelium commiſit. Quæ verò eius fortunæ euenta fuerint, quòd ſatis nota omnibus ſunt, in præſentia non commemorabo. [3] poſſunt præterea ea cognoſcere, qui velint, ex iis qui de illis accuratiſſimè ſcripſerunt. Audiui autem de Byzantio homine, cùm diceret Pauſaniam proditionis reum factum, ſolum ex omnibus qui ſupplices ad Chalciœci confugiſſent, impunitatem non meruiſſe: neque verò aliam ob cauſam, quàm quòd cædis piaculum eluere non potuiſſet. Is enim cùm ad Helleſpontum Spartanæ & ſociorum claſſis imperator caſtra haberet, virginis Byzantiæ cupiditate incenſus eſt: cùm verò prima nocte, quibus negocium datum erat, Cleonicen ad eum perduxiſſent (id enim erat puellæ nomen) ſomnum iam capiens, repentè ſtrepitu eſt excitatus. fortè enim illa accedens, accenſam lucernam deiecerat inuita. ibi Pauſanias, qui ſuorum de Græcia prodenda ſibi conſiliorum conſcius, perpetua animi conturbatione & pauore agitari ſolitus erat, perterrefactus, virginem acinace tranſuerberat. Hoc illud fuit facinus, cuius fraudem nunquam effugere, nullis expiationibus, nullis Abſolutori Ioui deprecationibus ſuſceptis, cùm in Arcadiam etiam ad *Luſtratores eos qui* Pſychagogi (*id eſt, Animorum curatores*) *appellantur*, Phigalean veniſſet, luere potuit. Dedit itaque ille Cleonicæ & 100 Deo meritas pœnas. At Lacedæmonij Delphici Apollinis iuſſu & æneas imagines poſuerunt, & genium venerantur Epidoten nomine, [4] auerti ab eo interpretantes omnem numinis offenſionem, quæ ex contempta Pauſaniæ deprecatione exiſtere potuerit. Prope Pauſaniæ ſtatuas, eſt Ambologeræ Veneris (*quod eſt ac ſi dicas, Senectutem retardantis*) ſimulacrum ex oraculo dicatum. Sua etiam ſunt Somno, & Morti. eſſe verò fratres, ex Homeri, qui in Iliade ſunt, verſibus creditur. Euntibus propè ad Alpium, (*id vici nomen*) Mineruæ eſt Ophthalmitidis ædes. dedicatam à Lycurgo ferunt. Nam cùm alterum ei oculum excuſſiſſet Alcãder, cui ab illo latæ leges minimè placebant, in hunc vicum confugit: vbi Lacedæmoniorum concurſu ſeruatus, quo minus & alterum oculum perderet, Ophthalmitidi Mineruæ templum fecit. Hinc progreſſis Ammonis templum eſt. ac Libyco quidem oraculo omnium Græcorum maximè initiò vſos conſtat Lacedęmonios. Quin & Lyſandrum Aphytin in Pallene *oppidum* oppugnãtem, per nocturnum viſum monitum ab Ammone, melius Lacedęmoniis euẽturum ſi Aphytæos deſiſſent bello vexare, & obſidionem ſoluiſſe, & Ammonis religioſius colendi autorem fuiſſe tradunt. Venerãtur certè Ammonem Aphytæi cultu nihilo minore, quàm Ammonij ipſi in Libya. De Cnagia verò Diana, hæc ſunt memoriæ prodita: Cnagea hominem indigenã ad oppugnandum Aphidnam cum Caſtore & Polluce veniſſe: in pugna verò captũ, & venum ſub corona in Cretam miſſum, ſeruitutem ibi ſeruiſſe vbi fuit Cretẽſibus Dianæ fanum: verùm exacto temporis curriculo, effugiſſe illum, & vnà ipſam Dianæ ſacerdotem, deæ ſigno ablato: inde extitiſſe deæ Cnagiæ cognomen. Sed enim Cnageum hunc in Cretam alio ego caſu, quàm quo dicunt Lacedæmonij, veniſſe crediderim; quippe qui neque pugnam commiſſam ad Aphidnam puto, cùm eo tempore Theſeus in Theſprotis detineretur; neq; in eius officio eſſent Athenienſes: ſiquidem erant illi in Mneſthei partes multò propenſiores. Atqui neque facto prelio veri ſatis fuerit ſimile, quenquam de iis qui vicerant, captum: præſertim verò cùm tam longo interuallo ſuperiores diſceſſerint Lacedæmonij, vt ipſam etiã Aphidnam ceperint. Verùm hactenus de his ſatis quidem multa. A Sparta Amyclas venientes excipit Tiaſa amnis. *nomen ei à* Tiaſa *puella*, quæ fuiſſe putatur Eurotæ filia. Proxima amni eſt Gratiarum ædes, Phaënnæ & Cletę, quæ ſunt Alcmanis verſibus nobilitatæ. Lacedæmona putãt Gratiis ædem eam dedicaſſe, nomina etiam impoſuiſſe. Inter illuſtria opera quæ Amyclis

visuntur, columnæ insistit Ænetus quinquertio: qui in Olympia victor declaratus, accepta corona statim è vita excessisse dicitur. Eius itaque illic est effigies, & ænei tripodes. nam decem *alios* antiquiores esse aiũt eo bello quod cum Messeniis gestum est. [1] In eorum primo stat Veneris simulacrum, Dianæ in altero. cùm ipsos tripodes, tum quę sunt in iis operis superuacanei, Gitiadas fecit. Tertius est ab Ægineta Callone factus. in eo Proserpina insistit. At Parius Aristander, & Polycletus Argiuus, fœminã ille cum lyra, Spartam scilicet ipsam, hic Venerem, quæ AD AMYCLÆVM vocatur, fecerunt. Præstant hi tripodes cęteris magnitudine, & de victoriæ ad Ægospotamos manubiis dedicati fuere. Bathyclis verò Magnesij, qui sellam Amyclæi fecit, opera & dona sunt etiam reliqua quæ sellæ addita sunt, Gratiæ, & Leucophrynes Dianę signum. A quo verò Bathycles hic artem didicerit, vel quo Spartæ regnante illa elaborarit, nihil est necesse hoc loco commemorare. Sellam ipsam ego vidi: quare eius iam omnem ornatum literis mandabo. Sustinent eam à fronte & à tergo Gratię duæ, & Horæ totidẽ. In læua parte Hydra spectatur, & Typhon: in dextera Tritones. Quòd si, quæ aduentitia sunt, singula exactius consecter, facilè nimis multum iis qui hæc legerint, negotij exhibuero. Sunt multa alioqui acutius coniicienti non obscura. Taygeten Atlantis filiam, & eius sororem Alcyonẽ asportant Neptunus & Iupiter. Insculptus est Atlas ipse, & 101 Herculis cum Cycno pugna: Centaurorum præterea apud Pholum pugna. Iam verò quare Minotaurum ita fecerit Bathycles, vt vinctus trahi à Theseo viuẽs videatur, non sanè noui. Est in eadem sella Phæacum chorus, & Demodocus cantans: Persei etiam in Medusam facinus cernitur. Vt missum verò faciam Herculis cum Thurio gigante certamen, Tyndari cum Euryto, visitur illic Leucippi filiarum raptus. Liberum Patrem, puerum adhuc, in cœlum portat Mercurius: Minerua Herculem deducit, de cœlitibus vnum in posterum omne tempus futurum. Iam Peleus Achillem Chironi alẽdum tradit; qui doctor etiam eiusdem, & magister fuisse dicitur. Cephalus ob formæ præstantiam rapitur ab Aurora: Harmoniæ nuptias donis celebrant dij. Venit in operis partem Achillis cum Memnone dimicatio: Diomedẽ præterea Thraciæ regem Hercules, & ad Euenum amnem Nessum interficit: Mercurius deas in iudicium ad Alexandrum deducit. Ad hęc Adrastus & Tydeus pugnam dirimunt in quam descenderant Amphiaraus & Lycurgus Pronactis filius. Tum Iuno Ió Inachi filiam iam bouem factam aspicit: at Minerua insectantem Vulcanum fugitat. Inter hæc est Herculis in hydram, quo ordine gestum est, facinus. Idem etiã Hercules Plutonis canem raptat: Anaxias & Mnasinous equis vterque insident: Megapenthes & Nicostratus Menelai filij eodem vehuntur equo: Bellerophontes Lyciæ monstrũ conficit: Hercules *rursus* Geryonæ boues abigit. In sellæ superiore margine vtrinque Tyndari filij equis insident: infra eos equos Sphinges, supra feræ decurrunt, Pardalis contra Castorem, in Pollucem verò Leæna. Summa solij tenet Magnetum chorus, quòd scilicet Bathyclem in solio elaborando iuuerunt. [2] Interiora illa sunt propè: Tritones: apri Calydonij venatio: Hercules Actoris filios trucidat: Calais & Zetes à Phineo harpyias arcent: Helenam rapiunt Pirithous & Theseus: Hercules leonem strangulat: Tityon Apollo & Diana sagittis configunt. Herculis etiam cum Oreo Centauro pugna, & Thesei cum Minotauro expressa est: Herculis rursus cum Acheloo lucta; quæque de Iunone sunt fabulis prodita, vinctam scilicet à Vulcano fuisse: Ludi deinde, quos patri fecit Acastus: quæ de Menelao, & Ægyptio Proteo in Odyssea commemorãtur. postremò verò Admetus ad currum aprum & leonem iungit: Troiani Hectori inferias mittunt. Solium ipsum, ea parte qua deo sessio parata est, non illud quidem æqualiter planum, verùm sedilia habet multa, atque inter ea satis ampla interualla: medium omnium latissimè patet: ibi simulacrum collocatum est. qua id magnitudine sit, nemo, quod sciam, compertum tradidit: quantum coniectura assequi possis, haud breuius cubitum XXX videatur. Non fuit eius opifex Bathycles. est enim priscum, & sine arte factum, nempe quòd præter os, manus, & imos pedes, cætera æneæ columnæ persimile sit. capite galeam, lanceam manibus, & arcum præfert. Simulacri basis aræ formam habet. in ea Hyacinthum sepultum tradunt. & in Hyacinthiorum celebritate, prius quàm sacrum Apollini faciant, in aram istam per æneum ostiolum, quod in aræ læua parte est, inferias Hyacintho mittunt. In ara illa insculpta sunt, hîc Biridis, illic Amphitrites & Neptuni signa: tum verò Iupiter & Mercurius inter se colloquentes. Propè assistunt Liber pater, & Semele: huic proxima Inó. Sunt in eadem siue basi, siue ara, Ceres, Proserpina, Pluto: vnà cum his Parcæ, & Horæ; & illis adiunctæ Venus, Minerua, Diana: in

na: in cœlum aũt hæ tollunt Hyacinthum, & sororem eius Polybœan, quam è vita virginem decessisse narrant. Atq; illud quidẽ Hyacinthi signũ cum barbula est. [1] Nicomedensis Nicias eximia illũ forma fuisse scriptum reliquit, cùm de Apollinis in illũ amore quiddam innueret. In ea ipsa ara Herculem quoq; Minerua & cæteri Di in cœlum deducunt. Ibidem & Thestij filiæ sunt, Musæ, & Horæ. De Zephyro verò, & quemadmodum ab Apolline sit Hyacinthus imprudenter peremptus, de flore item, longè se fortasse aliter *quàm vti exponitur* res habet: perinde verò fuisse cẽseatur, ac vulgatũ est. Amycla à Doriensibus deleta vici iam formam habet. Insignia illic sunt, Alexandræ templum, & simulacrum. Alexandram quidem Amyclæenses Cassandram Priami filiam esse dicunt. Est ibidem Clytæmnestræ effigies, & Agamemnonis statua; quo loco eiusdem credunt fuisse monimentum. Venerantur horum locorum incolæ præ cæteris Amyclæum; & Liberum, cognomento Psilan eum appellantes: apposité illi quidem mea sententia. Psila enim Dorienses pinnas nuncupãt. nam vinum homines perinde ac aues pinnulæ, incitat & subleuat. Altera ab vrbe Therapnen ducit via. in ea via signum est Aleæ Mineruæ. & antequam Eurotam transeas, paulò supra ripam, Iouis Opulenti fanũ monstratur. Vbi transieris, templum videas Cotylei Æsculapij; quod Hercules dedicauit; deoque id cognominis indidit a vulnere sanatus, quod in pugna priore contra Hippocoontem eiusq; liberos, in cotyle (*id est, coxendice*) acceperat. Maximè verò eorum quæ in hac via extant operum, priscum est Martis fanum. [2] Eiusdem dei ad viæ læuam quod visitur simulacrum, è Colchis à Castore & Polluce deportatũ ferunt. Theritam cognomine appellant, de nutricis Therûs nomine. Ac forsitan istud Theritæ nomen Colchicum est. neque enim Græci vllam norunt Theró Martis nutricem. Mea fert opinio, non esse à nutrice hoc Marti cognominis, sed *à feritate*, [3] quòd bellicosum hominem, cùm preliũ iam ineat, nihil mite præ se ferre oporteat, proinde ac de Achille dixit Homerus:

[4] *Vtq; leo toruum aspexit.*

Therapne à Lelegis filia nomen accepit. In ea Menelai delubrum est. eóq; in loco Menelaum & Helenam sepultos tradunt. At Rhodij Lacedæmonijs neutiquam assentiuntur: aiunt enim Helenam Menelao mortuo, errante etiamnum Oreste, à Nicostrato & Megapenthe pulsam, ad Polyxó Tlepolemi vxorem necessariam suam, Rhodum venisse: fuisse verò & ipsam Polyxó Argiuam; & cùm antè multò cum Tlepolemo fuisset, virum in exilium secutã esse Rhodum; ac tunc quidẽ insulæ imperasse, suscepta paruuli filij tutela. Hanc itaq; Polyxó vlcisci in Helena Tlepolemi necem volẽtem, vbi in potestate Helenã habuit, immisisse in eam lauantem ancillas Furiarũ habitu: quæ illam comprehensam, cùm ad arborem suspendissent, laqueo necarunt. In eius rei memoriam dedicasse Rhodios Helenæ Dendritidis fanum. Quæ verò de Helena Crotoniatę vulgarunt, assentientibus Himerę is, ea iam commemorabo. Est in Euxino circa Istri ostia insula Achilli sacra, cui Leuce nomen. patet ea stadiũm xx ambitu, syluis vndiq; cõdensa, & cùm feris, tum mitibus bestijs referta. In ea Achillis delubrum & simulacrũ est. Nauigasse in eam primus omniũ Crotoniates Leonymus dicitur. Cùm bellum enim inter Crotoniatas & Locros in Italia gereretur, ac Locri ob eam quę ipsis erat cum Opuntijs propinquitatẽ, Aiacem Oilei filiũ, *eius ductu & auspicijs* prelium cõmissuri, inuocassent, Leonymũ Crotoniatarũ ducem in eam hostilis aciei partem impressione facta, quam cum imperio obtinere Aiacem audierat, vulnus aiunt in pectore accepisse. Ex eo cùm vehementer laboraret, Delphos *opem ab oraculo imploratũ* venisse: responsum verò tulisse, si in Leucen insulam profectus esset, Aiacem ei vulneris remedium monstraturũ. Cùm verò iam sanatus domũ reuertisset, cõmemorasse Achillem se, Aiacem Oilei filium, & Telamonis item Aiacem vidisse, cumq; illis vnà Patroclum & Antilochum: & Achilli quidem nuptã Helenam: mandasse eam sibi, vt Himeram appulsus nunciaret Stesichoro, oculorum calamitatem ob Helenę ei iram accidisse: ex eo factum vt *carmen contrario argumento, quam* Palinodiam *vocant*, Stesichorus fecerit. Ad Therapnen, fontem sum conspicatus Messeidem: cùm non desint tamen è Lacedæmonijs, qui non hunc, sed fontem eum qui ætate hac Polydeucea nuncupatur, Messeidem à 103
priscis vocatum affirmẽt. Est verò Polydeucea fons, & Pollucis fanũ, ad eius vię dexteram, quæ Therapnen ducit. Non procul à Therapne Ephebeum est, & in eo Castorum delubrum: quo in loco puberes sacrum Enyalio *bellico numini* faciunt. Non multũ hinc abest Neptuni templum cognomento (*quòd terra in eius potestate sit*) Gæauchi. Ab eo Taygetum

versus procedenti vicus est: Alesias nominant; *quod est ac si Moletrinas dicas.* eo in loco molam primum omnium reperisse, & fruges molere docuisse Myleta Lelegis filium tradunt. Ibidem Lacedæmoni Taygetæ filio extructum est heroicum monimētum. Vbi verò amnem Phelliam traieceris, rectà Amyclas contēdenti, Pharis olim vrbs in Laconico agro habitabatur. A Phellia abeuntibus ad dexteram via est quæ ad Taygeton montem ducit. In ea planitie Iouis Messapei fanum est. id ei cognominis inditum tradunt de sacrificuli nomine. Iam verò à Taygeto vicus excipit, vbi olim Bryseæ vrbs incolebatur. Extat ibi Liberi Patris templum, & signa quædam sub diuo relicta. nam quod intus est, solis fas est mulieribus aspicere. solæ quoque mulieres in operto sacra faciunt. [1] Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet. sacrum Soli appellant: ibique & alias hostias, & equos Soli cædunt. Idem autem sacrum & Persis patrium esse nouimus. Nō procul à Taleto *saltus* est qui Euoras dicitur. is & ferarum alia genera, & in primis syluestres capras alit. Facit verò qualibet sui parte Taygetus venatoribus luculentam caprearum, aprorum, ceruorū, & vrsorum copiam. Quod interest spatij inter Taletum & Euoram, Theras nuncupant. Ab ipsis Taygeti iugis modicè distat Cereris delubrum, cui cognomen Eleusiniæ. in eo occultatum memorant Herculem ab Æsculapio dum vulnus sanaretur. Est ibidem & Orphei signum positum: Pelasgorum opus fuisse aiunt. [2] Equidem & alios hosce, quæ illic fiunt, sacrorum ritus noui. Ad mare oppidulum fuit Helos, cuius est apud Homerum quoque in enumeratione nauium mentio:

Quisq; mari vicinum Helos, & quis patria Amyclæ.

Huc deduxit coloniā Helius Persei liberūm natu minimus. Postea Doriēses per obsidionē sunt oppido potiti: ex quo primùm publici extitere Lacedæmoniorū serui, [3] qui sunt à loco Hilotę nūcupati. [4] Obtinuit deinde vsus, vt cęteri etiā qui ad seruitiorū numerū accessissēt, quāuis Messenij (vti priores illi) nō essent, Hilotæ tamē & ipsi appellarentur: queadmodū & Hellas, ab Hellade, quę fuit olim Thessalię pars, Gręcorū vniuersa natio dicta. Ex eo ipso oppido quod Helos diximus vocari, Proserpinę simulacrū statis diebus in Eleusiniū deportāt. Ab Eleusinio stadia xv distat quod Lapithæū appellāt, à Lapitha homine indigena. Est verò & ipsum in Taygeto: propeq; abest Derrhiō, vbi sub diuo Dianæ signū Derrhiatidis. Proximū fontē Anonū nominant. A Derrhio ad stadia circiter xx, Harplea sunt ad cāpos vsq; pertinentia. Iam verò à Sparta in Arcadiā *rectà* contendētibus mōstrat se Mineruæ cognomento Paréæ signū sub diuo. Dehinc Achillis fanū est, quod recludi religio est. at puberibus omnibus quotcūq; in Plataneū pugnaturi descēdunt, solenne est Achilli ante pugnā rem diuinā facere. Ædificasse fanū dicunt Spartani Pracē pronepotē Pergami eius qui è Neoptolemo est genitus. Progressis paulò lōgius est Equi monimētū: [5] quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ procis, super execti equi testibus iusiurandū concepisse, cuicunq; Helena despōsaretur, armis se illius iniuriā, si à quoquā nuptiæ illæ violatæ fuissēt, vindicaturum. Cùm hoc illos sacramento adegisset, equū eo ipso in loco defodit. Propè absunt pilæ septē, priscorū (opinor) ritu erectæ, quas errantiū VII stellarum signa esse aiūt. Iuxta viam Cranij lucus est cognomento Stemmatij. Est & Mysiæ Dianæ delubrum. Abest ab vrbe stadia circiter XXX Pudoris simulacrum, Icarij donum esse ferunt, & hanc celebrant dedicationis causam. Cùm Icarius Vlyssi Penelopen nuptū dedisset, Vlyssis animum tentauit nunquid Lacedæmone domicilium habere vellet. quæ spes vbi hominem fefellit, filiam orare cœpit, *ne se desereret, atque* vt secum permaneret. Quin & Ithacam iam profici-
104 scentem, currum prosecutus, multis sollicitabat precibus. Vlysses tandem victus hominis importunitate, puellę optionem dedit, vel se vt sequeretur, si id mallet; vel cum patre Lacedæmonem rediret: ibi illam aiunt nihil sanè respondisse, sed faciem tātùm velasse: Icarium cùm sibi probè nosse videretur, quid illa animi haberet, vt cum Vlysse abiret, permisisse: signum verò Pudoris ea in viæ parte dedicasse, quò Penelope, cùm faciem velauit, peruenerat. Qui stadia ferè XX processerint, ad Eurotam amnem accedent, qui propè ad ipsam viam decurrit. Ibi Ladæ monimentum est, qui pedum celeritate suos omnes æquales vicit. Is in Olympicis ludis de longiore curriculo est coronatus; atq; inde (vti ego opinor) statim post victoriam æger huc reportatus, cùm diē suum obisset, supra militarem viam humatus est. Cognominē verò huic alterū, qui & ipse ludis Olympicis victor, nō tamen de longiore curriculo, verùm de stadio, est renūciatus, Achiuū ex Ægio fuisse, Eleorū de iis qui ex Olympia victores discesserunt, commentarij testantur. Hinc Pellanam versus contendentibus

vicus

vicus est, cui Characoma (*ac si vallum dicas*) nomen. Proxima priscis temporibus fuit Pellana vrbs, in qua Tyndareum habitasse tradunt, cùm è Sparta, Hippocoontem eiusq; filios fugiens, excessisset. Hic, quæ conspicerentur digna, Æsculapij fanum, & Pellanida fontem vidi. In eum fontem virginem aquã haurientem concidisse narrant: eius verò capitis velamen in alio fonte, cui Lancea nomen, repertum. Abest à Pellana stadia ferme centum, agri Laconici pars ea quæ Belemina dicitur. Locus est maximè irriguus, quẽ nempe Eurotæ aqua interluit. multis certè ac perennibus scatet fontibus. Quà verò Gythion ad mare descenditur, vicus est Lacedæmonijs, cui Croceæ nomen: in eo lapicidinæ perpetuo ac nusquam interrupto saxo. Cæduntur inde lapides fluuialibus haud absimiles, qui cælo sanè nonnihil repugnant; elaborati tamen & expoliti, suam habent etiam in deorum cellis exornandis gratiam: multum ijdem & piscinis & aquarum ductibus afferunt decoris. Stat ante vicum, lapide elaboratum Croceatæ Iouis simulacrum: proximè ad lapicidinas Castores ex ære. A Croceis diuertens ad dexteram de recta quæ Gythion ducit, ad oppidulum venias, quæ vocantur Ægiæ. id esse putant quod Homerus carminibus Augeas appellarit. Est eo in loco stagnum quod Neptuni dicitur. in eius ferme ripa eiusdem delubrum dei, & simulacrũ. E stagno pisces metuunt extrahere, quòd qui eos ceperint, ex hominibus in pisces mutari dictitant. Ab Ægijs distat Gytheũ stadia XXX. [1] Maritima tenent Eleutherolacones. sic nempe ij appellãtur, quos Imperator Augustus Spartanorum dominatu liberauit. Mari verò tota incingitur Peloponnesus, parte ea excepta vbi Corinthiorum Isthmus est. Fert autẽ Laconicum mare conchylia, ex quibus ad infecturam vestiũ purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ [2] in Rubrò mari capiuntur, inferiora. Vrbes quidem Eleutherolaconum XVIII extant: quarum prima ab Ægijs ad mare descendentibus est Gytheum, deinceps Teuthrone, Las, Pyrrhichus: ad Tænarum Cænepolis, OEtylos, Leuctra, Thalamę, Alagonia, Gerenia: & ad mare *propius multo* vltra Gytheum Asopus, Acriæ, Bœæ, Zarax, Epidaurus *cognomento* Limera, Brasiæ, Geronthræ, Marios. Atq; hæ quidem reliquæ sunt Eleutherolaconum vrbes, cùm antè quatuor & viginti fuissent. Cæteras quas iam persequar, in curias eas descriptas esse sciat qui hæc leget, quæ Spartana ciuitate continentur, quæq; cum ea censentur, neq; suis legibus vtuntur, vti quæ iam enumeratæ sunt. Gytheatæ nemini omnino mortalium origines suas acceptas referunt, sed Herculem & Apollinem memorant, cùm in certamen de tripode descendissent, iam lite dirempta oppidum cõmuni ope atque consilio cõdidisse. quare in foro sua sunt Dis ipsis posita simulacra, Apollini scilicet & Herculi. Proximè est Liber Pater, & in diuersa fori parte Apollo Carnias. [3] Est item Ammonis & Æsculapij ædes cum æreo signo, sine lacunari: tum deo dicatus fons, & Cereris sacrosanctum delubrũ: præterea Neptuni Gæauchi signum. Quem verò Gytheatæ senem nominant, & in mari habitare dicunt, Nerea esse conijcio; & è versibus illis Homeri, in quibus Thetidi sermonem tribuit, nomen hoc duxisse interpretor:

Vos agitè interea ponti vada lata subite, 105
Visuræ æquoreumq; senem, & penetralia patris.

Sunt hac in regione portæ quæ Castorides nuncupãtur. In arce Mineruæ ædes, & signum. A Gytheo stadia tria distat lapis, qui Ociosus dicitur. Orestem aiunt cùm ibi sedisset, insania liberatũ. Ex rei euentu lapis ille Iupiter vocatus est Cappotes Doriensium lingua. [4] E regione Gytheo Cranaë insula est: in qua Alexandrũ rapta Helena, cum ea primùm congressum Homerus dixit. quare in continentis terræ aduerso litore, Veneris est Migonitidis ædes; *quod est ac si Coniugalis dixeris*: ac regio illa tota Migonium vocatur. templum quidem Alexandrum tradunt faciundum curasse. At Menelaus octauo ferme post Troiæ euersionem anno, domum incolumis reuersus, proximè ad Migonitidis, signum Thetidis, & deæ Praxidicæ (*quasi Vindicatricis dicas*) dedicauit. Libero verò Patri supra Migonium sacer mons est, quem vocant Larysium: *eo in loco* vere ineunte festos agitant Libero dies. Sacri cùm alias referunt causas, tum quòd [5] ibi primùm vuam maturam repererunt. Ad Gythei læuam, stadia ad XXX progressis, in continenti terra muri sunt Trinasi. sic enim appellatur locus ille: quem ego quondam castellum, non oppidum, fuisse arbitror. ac nomen ei inditum reor à paruis insulis, quæ contra litus sunt numero tres. A Trinaso stadia circiter LXXX ruinæ murorum absunt, Helos vbi olim vrbs fuit. Iam stadia procul XXX, oppidum est maritimum Acriæ. Illic quæ spectentur digna, matris Deûm ædes, & è marmore signum. & hoc quidem operum omnium vetu-

ſtiſſimum eorũ quæ extant apud Peloponneſios matri Deûm dicata, prædicant qui Acrias incolunt. Nam Magneſij qui in Sipyli parte ea ſunt quę ad Aquilones conuerſa eſt, ſuper ſaxo, quod appellãt Coddini, ſignum eiuſdem deæ habent longè omniũ antiquiſſimũ: Broteam verò illud Tantali filium feciſſe perhibẽt. Acriatæ Nicoclẽ Olympionicen ediderunt, qui binis ludis de curſu palmas quinque tulit. Monimentum Nicocli erectum eſt inter gymnaſium, & eam murorum partẽ quæ cum portu coniuncta eſt. Ab eadẽ maritima partẽ ſupra Acrias, ad ſtadia fermè CXX abſunt Geronthræ. Eam vrbem celebrem ante Heraclidarum in Pelopõneſum aduentũ, Dorienſes, quorũ erat in poteſtate Lacedęmõ, euerterũt, pulſiſq; veteribus incolis, coloniam deduxerũt. Ætate quidem mea ciuitas hęc in Eleutherolaconum cenſum refertur. In ipſa via, qua Gerõthras ab Acriis iter, pagus eſt, qui Priſcus dicitur. Geronthris Martis delubrũ, & lucus. Sacra ibi faciũt anniuerſaria, quibus fœminis eſt interdictum. Circa forum dulcium aquarum fontes ſunt. In arce Apollinis ędes, & ſigni ex ebore caput. quod ſigni fuit reliquum, vnà cum vetuſtiore tẽplo ignis aboleuit. At Marios, aliud Eleutherolaconũ oppidum, à Gerõthris diſtat ſtadia C. Priſcum ibi eſt dis omnibus cõmune tẽplum. Proximus lucus multis irriguus fontibus. Sũt & in Dianio fontes. Perennibus quidem aquis æquè atque alia regio Marios abũdat. Pagus eſt ſupra oppidũ Glyppia, & hic interior à mari. Et ad alterum à Gerõthris pagum, Selinuntem *nomine*, via eſt ſtadiûm XX. [1] Ab Acriis tã à mediterranea, quàm à maritima parte, ſtadia abeſt LX oppidum Aſopus. In eo Romanorum imperatorũ templum: & ſupra oppidũ ſtadia plus minus XII, Æſculapij fanum eſt. Deum ipſum Philolaum nominant; *quod eſt ac ſi Publicolam dicas*. Oſſa ea quibus in Gymnaſio honos habetur, ſunt illa quidem inſigni magnitudine, hominis tamen fuerunt. Eſt & Mineruæ in arce ædes, cognomento Cypariſſiæ. Ad imam arcis partem ruinæ ſunt oppidi, quod Achiuorum Paracypariſſiorum nuncupatur. In his item finibus eſt Æſculapij fanum, quod ab Aſopo diſtat ſtadia L. Regiunculam eam, in qua Æſculapij fanum eſt, Hyperteleaton vocant. Excurrit in mare procul ab Aſopo ſtadia CC promontorium, quam Aſini maxillam nominant. Eſt in ipſo Mineruæ templum ſine ſigno &
106 tecto: factum tradunt ab Agamemnone. Eſt & Cinadi monimentum. fuit & hic Menelai gubernator. Infra promontorium aperit ſe Bœaticus ſinus, in cuius extremo cornu Bœæ vrbs eſt. Eius fuit conditor Bœus, vnus de Herculis filiis: è tribus ciuitatibus, Etiade, Aphrodiſiade, & Sida, colonia deducta. Illarum verò priſcarum vrbium duas, in hunc ſinum tempeſtate delatum Ænean, dum in Italiam fugeret, condidiſſe ferunt, & alteram de filiæ Etiadis nomine appellaſſe. Tertiæ à Sida Danai filia nomen datum. Ex his ciuitatibus profugi, cùm quærerent vbi conſiſterent, reſponſum acceperunt, Dianam quo loco vrbem conderent monſtraturam. In terram expoſitis ſe lepus oſtendit. quem ſecuti, tanquam viæ ducem, cùm ille ſe ad myrtum recepiſſet, eo ipſo in loco vbi myrtus illa fuit, oppidum munierunt. Stirpem eandem nunc etiam colunt, & Dianam celebrãt Seruatricem. In Bœenſiũ foro Apollinis delubrũ eſt; & alia in regione, Æſculapij. Serapidis verò & Iſidis rudera abſunt Bœis haud amplius ſtadia VII. Ad læuã huc eũtib. adſtat Mercurij è marmore ſimulacrum. Et inter rudera facilè conſpici poteſt Æſculapij & Hygiæ tẽplum. Contra Bœas Cythera ſita ſunt. Ad Plataniſtuntem (ab ea enim parte vt minimum diſtat à continenti inſula hæc) ſed ad Plataniſtuntem promontorium, ab eo promontorio quod in ora, Aſini maxillam diximus appellari, nauigatio intereſt ſtadiûm XL. Habent maritima Cytherorum Scandéan nauale. A Scandea ad ipſa Cytherorum mœnia aſcẽditur ſtadiûm X via. eſt illic Vraniæ Veneris fanum, eorum omnium quæ apud Græcos Veneri dicata ſunt, maximè priſcum & ſacroſanctum. Deæ ſignũ cum armis eſt. A Bœis ad ea quæ ſupra Malean promontorium ſunt nauigantibus, ſtagnum eſt quod Nymbæum nominant. Propè Neptuni ſignum recto ſtatu, & mari vicina ſpelunca, in qua dulcis aquæ fons. Frequens eſt locus circunquaque incolentium hominũ multitudine. Malean prætervectis ad C ferè ſtadia, vicus eſt Apollini ſacer, in ipſis Bœatarum finibus, cui nomen Epidelium. quę enim eo in loco nunc viſitur Apollinis effigies, eadem eſt quę olim Deli dedicata fuit. Nam cùm eſſet Delos totius olim Græciæ emporium; eaq; ſola religione munita, contra omnes omnium iniurias, incolas tûeretur, exortus eſt Menophanes quidam Mithridatis copiarũ dux,
„ qui vel ſuapte inſolentia, vel regis imperio impulſus (homini enim ad pecuniam omnia re-
„ ferenti, facilè diuina quæſtu inferiora ſunt) in inſulam cùm murorum, tum armorum præſidio carentem, cum claſſe inuaſit: vbi & peregrinis qui illic tunc fortè erant, & ciuibus

cæſis,

cæsis, negotiatorum pecunia direpta, donarijs compilatis, coniugibus Deliorum & liberis sub corona venditis, ipsam etiam vrbem solo æquauit. In ea populatione Barbarorum quidam effigiem (*de qua diximus*) petulanter *sede sua motam* in mare abiecit. ea maris æstu in hos Bœatarum fines delata, loco nomen dedit Epidelium. Verùm dei iram neque Menophanes, neq; Mithridates ipse effugit. Mox enim post Deli calamitatem, cùm in altum proueheretur Menophanes, qui eius manus effugerant negotiatores, nauibus ex insidijs adorti, hominem occiderunt: Mithridatem verò coëgit deus ipsum manus sibi consciscere, cùm amisso iam regno, à Romanis huc illuc pulsus nuspiam posset consistere. Sunt qui illum dicant ab vno de Barbaris mercenarijs magni beneficij loco impetrasse vt se conficeret. Has violati numinis pœnas impij homines dederunt. Finitima est Bœatis Epidaurus, Limêra cognomento. Abest ab Epidelio stadia circiter C C. Esse verò *eam coloniam* aiunt non Lacedæmoniorum, sed Epidauriorum, qui intra Argiuorum fines sunt. Cùm enim legati ab Epidaurijs publicè in Coon insulam ad Æsculapium missi, ad hanc agri Laconici oram appulissent, somnijs quibusdam monitos, sedem eo in loco statuisse memorant. Quin anguem etiam quem secum Epidauro abduxerant, è naui elapsum, non procul à mari se *in cauernam* demersisse. quare & visis per quietem, & eo prodigio adductos ibi constitisse, & sibi oppidum communisse. Extant quo loco se è conspectu anguis eripuit, 107
aræ Æsculapio dedicatæ inter spontè enatas oleas. Progressi ad dexteram stadia circiter duo, aquam videant, quæ Inûs dicitur. ' palus est parua, quà lata est: quà verò subsidit, altè descendens. In eam festo Inûs die solenne est panificia porricere. ea si demersa retinuerint aquę, secunda ei qui porrecerit promitti autumant: cōtrà verò aduersa, quoties illa aqua reiecerit. Eandē habere portendendi vim dicuntur Ætnæ montis crateræ. abijciunt enim in eas homines cùm sigilla argentea & aurea, tum verò cuiusvis generis victimas. ea si absorpserit ignis, læta sibi nunciari: contrà si regesserit, malè euenturum ei *à quo illa missa fuerint* interpretantur. Prope viam quæ Bœis ad Limeram Epidaurum ducit, in Epidauriorum finibus Dianæ Limnatidis delubrum est. Oppidum ipsum non procul à mari in eminenti loco surgit. Quæ spectentur digna illic sunt, Veneris fanum; & Æsculapij, in quo simulacrum marmoreum stantis habitu: tum in arce, Mineruæ ædes; & ad portum, Iouis cognomento Seruatoris. Promontorium in pelagus sub ipsa vrbe excurrit, cui nomen Minoa. Sinus *qui hac in parte portum efficit*, nihil ille quidem à cæteris differt maris in Laconię latus irruptionibus. Litus quidem ipsum calculis abundat, figura & colorum varietate speciosis. Ab Epidauro stadia ferme C Zarax abest. hæc ora portum habet valde appellentibus idoneum. Sed enim ex omnibus Eleutherolaconum ciuitatibus hæc in primis magnis afflicta est cladibus. nam & Cleonymus Cleomenis filius, Agesipolidis nepos, hoc vnum Laconici nominis oppidum deleuit. De Cleonymo, quæ res postulauit, alio loco diximus. Ad Zaraca aliud quidem nihil insigne est: in portus duntaxat extremis finibus Apollinis delubrum est, & simulacrum citharam tenens. Hinc secundum mare stadia circiter VI progressis, atq; inde ad mediterranea reuersis stadia propè X, Cyphantum (sic enim *populi illi* sunt appellati) ruinæ se ostendūt: & inter eas Stethæum, Æsculapij fanum, cum simulacro marmoreo. Est ibidem saliens frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentis. Atalantam à venatione siti laborantem, cùm saxum illud cuspide percussisset, aquam elicuisse ferūt. Brasię extremum hac in parte Eleutherolaconum ad mare oppidum est: distat à Cyphantibus C C stadiûm nauigatione. Incolæ ea sermonibus vulgarunt quæ neutiquam alij Græcorū populi consitentur: Semelen quidem Ioui Liberum Patrem peperisse; à Cadmo verò deprehensam, cum puero recèns nato in arcam coniectam: eam arcam æstu iactatam, in fines suos eiectam: ibi Semelen, quæ iam mortem obierat, à se magnificè sepultam; superstitem puerum educatum. eam fuisse causam vt vrbs sua, quæ ad illud vsq; tempus Oreatæ appellata fuerat, iam mutato vocabulo Brasiæ dicerentur, *sumpto nomine* ab arcæ in eam oram eiectione: quandò ætate etiam nostra quæ maris æstu ad terrā extruduntur, ἐκβεβράσθαι (*id est, maris æstu eiectari*) à multis dicuntur. Addunt & alia huiusmodi Brasiatæ: Inó profugam in agrum suum venisse; ibi Liberum Patrem alendum suscepisse. Antrum monstrant vbi illa infantem enutrierit; & campum appellāt Bacchi hortum. Templa illic sunt, Æsculapij vnum, Achillis alterum. festos etiam dies Achilli quotannis agitant. Est Brasijs paruum & molliter in mare excurrens promontoriū. in eo sigilla pileata videas ex ære, nihilo pedalibus maiora. non facilè dixerim Castorúm ne, an Corybantum ea nominibus sanxe-

rint. Tria certè ſunt *ea figura*: *quibus* quartum *accedit* Mineruæ ſimulacrũ. Ad Gythij dexteram, Las eſt, citra mare ſtadia x, procul à Gythio x l. Habitatur nunc oppidum in medio montium trium interuallo, Ilij, (ſic enim *ex ipſis vnum* appellant) Amæ, & Cnacadij. Priſcis quidem temporibus in Aſiæ montis vertice ſitum fuit: veterisq; vrbis hac ipſa etiamnum ætate ruinæ monſtrantur, & ante muros ſignũ Herculis, & de Macedonibus erectum trophæum. Pars fuit ea Philippi copiarum, cùm in Laconiæ ille fines inuaſit. Palantes hi à cætero exercitu digreſſi, oram maritimã populationibus infeſtam reddiderant. Inter eas ipſas ruinas templum extat Mineruę cognomẽto Aſiæ. Pollucem & Caſtorem erexiſſe tradunt,
108 quo tempore è Colchica expeditione incolumes reuerterunt. Fuiſſe verò & Colchis Aſiæ Mineruæ fanum. Profectos quidem cum Iaſone Tyndarei filios ſatis habeo cognitũ: quòd verò Mineruam Aſiam Colchi colant, id ſcilicet à Lacedæmonijs acceptum ſcribo. Prope vrbẽ eam quæ nunc incolitur, fons eſt, quẽ ab aquę colore [1] Cagaconem nominant. Proximum illi fonti gymnaſiũ; in quo priſcum Mercurij ſignum. In eo monte, quod Ilium diximus appellari, delubrum eſt Liberi Patris; & in ſummo iugo, Æſculapij. In Cnacadio, Carneus Apollo. A Carneo ſtadia plus minus triginta abeſt vicus intra ipſos iam fines Spartanorum, Hypſos nomine: vbi eſt Æſculapij ædes, & Dianæ cognomento Daphnææ. Ad mare in promontorio Dianæ eſt ædes Dictynnæ, cui feſtos quotannis dies agitant. Ad ſiniſtram promõtorij exit in mare amnis Smenos, dulcem potantibus aquam, ſi quiſquam alius, fundens. habet fontes ſuos in Taygeto monte. ab vrbe abeſt haud plus v ſtadia. In vico cui Araino nomen, Læ ſepulcrum, & ſuper monimento ſtatua. Ab eo La, oppidũ conditum tradunt incolę; interemptũ verò ab Achille; quem huc veniſſe credunt, cùm à Tyndareo Helenam ſibi depoſceret. Atenim verius quis dixerit Lan à Patroclo interfectum, cùm vnus hic fuerit de Helenę procis. Nam Achillẽ Helenam nunquã petiſſe, vt leue habeatur argumentum, quòd in eo carmine quo illuſtres fœminæ enumerantur, nulla ſit Achillis mentio: Homerus certè in ipſo ferme operis ſui initio, Achillem ſcripſit, pro ſuo in Atrei filios ſtudio, non Tyndarei ſacramento vllo adactũ, ad Troiã veniſſe. Iam verò idem poëta quo loco ludos exponit, dicentẽ facit Antilochũ, natu eſſe ſe grandiorẽ Vlyſſem; ac ipſum Vlyſſem dum quę apud inferos viderat narraret Alcinoo, inter cætera videre ſe voluiſſe Pirithoum & Theſeũ, viros ætate ſua ſuperiores. Et Helenã quidem à Theſeo raptam ſcimus. Quo fit vt quadrare neutiquam poſſit, Achillem vnum de Helenę procis fuiſſe. Progreſſi longius à monimento, fluuium videant in mare influentẽ, cui Scyras nomen. ſine nomine antè fuerat: hoc verò nominis tum accepit, cùm illũ claſſe intrauit Pyrrhus Achillis filius ad Hermiones nuptias è Scyro proficiſcens. Trans amnem eum vetus delubrũ eſt ſeorſum ab ara Iouis. [2] Interior à mari, xl ſtadia à flumine recedit Pyrrhichus *oppidum*. Ab eodem Pyrrho Achillis filio nuncupatum, non defuerunt qui dicerent: alij verò à Pyrrhicho, vno de Curetum deorum numero. Sunt etiam qui Silenum è Malea profectum, hìc habitaſſe dicant. In Malea quidẽ educatũ Silenum declarãt hi verſus è Pindari cantico:

Ille ſtrenuus choreis
Quem Maleæ ciuis & vir
Naidis aluit Silenus.

Quòd verò Silenus etiam Pyrrhichi ſit nomine appellatus, nuſpiã dixit Pindarus; ſed eius rei Maleę incolæ autores fuere. In ipſo Pyrrhichi foro puteus eſt. monſtratum ſibi à Sileno aiunt. quòd ſi puteus is exareſceret, aquæ penuria valde laborarent. Habent Pyrrhichij intra fines ſuos templũ Dianę Aſtrateæ. *cauſa nominis*, quòd Amazonũ exercitum hoc aiunt in loco progrediendi finem feciſſe. & Apollinis *eadem de cauſa* Amazonij. Vtriuſque dei lignea ſigna ſunt. dedicaſſe dicuntur fœminæ quæ à Thermodonte venerunt. A Pyrrhicho ad mare deſcendentes Teuthrone *oppidum* excipit. conditorem produnt incolę Teuthrantẽ Athenienſem. Colunt hi præ cæteris dis *Iſſoriam* Dianam. Fontẽ habent Naian. A Teuthrone ſtadia procul c l, excurrit in mare Tænarum promontorium, & *infrà* portus Achillêus, & Pſamathûs. In ipſo promontorio templũ eſt ſpeluncę perſimile: in cuius primo aditu Neptuni ſignum. Hac Græcorum nonnulli verſibus prodiderunt ab Hercule Plutonis canem extractũ, cùm neq; meatus omnino vllus per eam ſpecum ſubter terram ſubeat, neq; veri omnino cuiquam ſimile videri poſſit deorum vlla eſſe ſubterranea regna, quò animi conueniant, *è corporibus cùm exceſſerint*. Hecatæus quidem Mileſius rem nõ abſurdam commentus eſt; in ea cauerna immanem ac tetrũ ſerpentem luſtrum habuiſſe, qui

ſit id-

sit idcirco inferorum canis dictus, quòd quem morsu impetisset, subita eum veneni vi mori statim necesse esset. eum serpentem ab Hercule ad Eurystheum pertractũ. Homerus verò (is enim primus Ditis canem, quem Hercules extraxisset, appellauit) neq; nomen ei pro- 109
prium imposuit, neq; de eius figura quicquã est fabulatus, vti de Chimæra. Posteriores & Cerberum appellarunt, & cùm cætera cani fecissent similem, tria dixerunt capita habere, cùm tamen Homerus, vt homini familiare animal canem dixit; sic qui draco fuisset, inferûm canem appellasse videri possit. In Tænaro & alia sunt sacra monimenta, & Arion citharœdus delphino insidens. De Arione quidem & delphino, quæ audierat, retulit Herodotus, vbi res gestas Lydorũ exponit. Ego sanè in Poroselene delphinum vidi, qui puero, à quo sanatus fuerat cùm à piscatoribus vulnus accepisset, quasi mercedem curationis penderet, dicto se audientem præbebat, & eundem quocunq; ille iussisset dorso transuehebat. Est in eodem Tænaro fons, qui nihil iam, quod cum admiratione intueamur, habet: olim introspicientibus portus & naues aiunt spectandas præbuisse. Aquæ miraculum illud fœmina quædam sustulisse dicitur, cùm in ea pollutam vestem abluisset. Ab ipso promontorio mari stadia circiter XL præteruectos, oppidum excipit Cænepolis, Tænarũ & ipsum antè appellatum. Est in eo Cereris fanum, & ad mare Veneris ædes, & *eiusdem deæ* stantis habitu signum è marmore. Illinc digressis stadia procul XXX, Tænari vertex, Thyrides (*id est Fenestræ*) dicuntur; & Hippolæ vrbis ruinæ monstrantur. Inter eas Mineruæ Hippolaitidis sacellum extat. Non magno abest interuallo ciuitas Messa, & portus. Ab hoc portu ad OEtylũ stadia intersunt CL. Heros à quo ciuitas nomen habet, ortu Argiuus fuit, Amphianacte Antimachi filio genitus. Sunt in OEtylo quę spectētur digna, Serapidis templum, & in ipso foro Carnei Apollinis simulacrum. Ab OEtylo ad Thalamas via in longitudinem stadia propè LXXX patet. In via Inûs fanum & oraculum visitur. In eo futura dormientes prouident. cõsulentibus enim per somniorum visa quę opus est dea denunciat. Erecta sunt ex ære signa in ea fani parte quę sub diuo est, Paphiæ vnum, Solis alterum. Quod in delubro ipso est, non satis se illud apertè ostendit, coronamẽtis omni ex parte velatum: ex ære & ipsum esse dicunt. Fluit è sacro fonte suauis haustu aqua: Lunæ nuncupant. Thalamatis Paphia non est vtiq; patrium numen. Distat à Thalamis stadia XX, Pephnos maritima ciuitas. Parua adiacet insula, nihilo omnino ingenti saxo maior. ei quoq; Pephnos nomen est. In ea Castores primùm in lucem editos Thalamatę memorant: quod ipsum in cantico quodam suo dixisse Alcmanem, me certè non fugit. Enutritos quidem Pephni negant, sed à Mercurio Pellanã deportatos. In ea tam pusilla insula sub diuo ænea sunt ipsorum Gemellorũ sigilla, nihilo pedalibus maiora. ea, etsi hybernis vndis vehementer saxum verberatur, loco tamen nihil mouentur. quod miraculo quidem est: & illud ferè haud multo minori, quòd formicæ conspiciuntur vulgaribus albicante colore dissimiles. Eam insulam suorum fuisse olim finium contendunt Messenij: eapropter Gemellos ipsos maiore se quàm Lacedæmonios propinquitate attingere. A Pephno stadia XX absunt Leuctra. Quæ ciuitati nominis origo, non habeo dicere. quòd si à Leucippo (vti Messenijs placet) Perieris filio nuncupata est, hoc illud esse arbitror, quòd prę Dis cęteris Æsculapium colunt, cùm Arsinoë Leucippi filia natum putent. Marmorea sunt cùm Æsculapij ipsius, tum Inûs diuersa in parte signa. Ædes ibi erecta est Cassandræ Priami filię, cuius simulacrum ab incolis Alexandræ nomine colitur. Sunt & Apollinis Carnei sigilla. huic enim deo honorem ritu eodem habent, quo è Lacedęmonijs Spartiatæ. Leuctris in arce, Mineruæ templum & simulacrum est. Cupidinis in ipso oppido ædes, & lucus, qui perenni aqua hyeme irrigatur. Folia vere ex arboribus quæ decidunt, ne exuberante quidem aqua aliò deferuntur. Quod verò in maritima Leuctrici agri parte noui accidisse ætate mea, scribere non grauabor. Immissus in syluam ignis ventorum vi, magnum arborum numerum exussit. In ea tunc parte quæ stirpibus maximè erat denudata, repertum est Ithomatæ Iouis signum ita locatum, vti quæ dedicantur locari solent. eo maximè testimonio nituntur Messenij, dum Leuctra cõtendũt olim ad fines suos pertinuisse. Sed nihil omnino prohibet quin, vt priscis etiam temporibus Leuctra Lacedæmonij tenuerint, ab ipsis potuerint 110
Ithomatæ Ioui honores haberi. Cardamyle quidem, cuius fecit mentionem Homerus, vbi dona pollicentem Agamemnonem facit, Lacedæmonijs Spartanis paret, cùm à Messenijs eam seiunxerit Cæsar Augustus. Propè abest à mari Cardamyle stadia VIII, Leuctris LX. Est ad Cardamylen non procul a litore sacer Nerei filiarum lucus. in eum enim

locum *Nymphas* è mari narrant prodijſſe, vt Pyrrhum Achillis filium ad Hermiones nuptias Spartam contendentem ſpectarent. In ipſo oppido Mineruæ ædes eſt, & Carneus Apollo, quem patrio Dorienſium ritu venerantur. At quam vrbem Enopen Homerus appellat, & ipſa Meſſenici nominis eſt. facit autem nunc cum Eleutherolaconibus: ætate noſtra Gereniam nominant. In ea Neſtorem ſunt qui educatum dicant; alij verò huc confugiſſe capta ab Hercule Pylo. Gereniæ Machaonis (Æſculapij filij) monimentũ, & eiuſdem religione nobile fanum viſitur. nam & ab ipſo Machaone morbis hominũ medelas monſtrari putant. Sacram ei regiunculam Rhodon nuncupant. Simulacrum eſt ex ære ſtatu recto: caput corona cingitur, quam Ciphos patria lingua vocant Meſſenij. Interfectum ab Eurypylo Telephi filio dixit Machaonẽ, qui carmina ea fecit, quæ Ilias parua dicitur. Quare non ab re illud in ſacris quæ Pergami in Æſculapij fiunt, ſeruari ſcio, vt cùm hymnos à Telepho exordiantur, nihil Eurypylo laudationis impertiant: quin & illum in eo templo nominari nefas habent, quòd ſcilicet eum ſciant interfectorem Machaonis fuiſſe. Oſſa quidem Machaonis à Neſtore ſeruata dicunt. At Podaliriũ, cùm Ilio deleto redirent Græci, tempeſtate Syron, quæ in continenti Cariæ *vrbs* eſt, incolumem delatum, ibi conſediſſe tradunt. In Gereniorum agro mons eſt Calathion, & in eo Claæ ſacellum: cui ſpecu proximum, anguſto admodum aditu: ſed qui introierint, multa quæ admirentur, ſpectare poſſunt. A Gerenia ad ſuperiora iam mediterranea XXX procul ſtadia venientes excipit Alagonia oppidulum: annumeratum & ipſum in Eleutherolaconum ciuitatibus. Quæ ibi ſpectentur digna, ſunt Liberi Patris & Dianæ templa.

III

PAVSANIAE MESSENICA, SIVE LIBER QVARTVS.

MESSENII regionis ſuæ, ab ea parte quam ad Laconas [1] pertinere Rex voluit, ad Gereniam fines habent: qui ſaltus nunc Chœrius dicitur. [2] In hac primos incolas vicatim habitaſſe proditum eſt. Mortuo autem Lelege (qui in ea Græciæ parte, quæ nunc Laconia dicitur, ab eo verò tunc Lelegia appellabatur, imperauit) è filijs natu maior Myles ei in regnum ſucceſſit: Polycaon, quòd erat minor, priuatam egit vitam ad illud vſque tempus, quo Argiuam vxorem duxit Meſſenen Triopæ filiam, Phorbantis neptem. Ea, patris dignitate & opibus, quibus ille tunc præ cæteris Græcis maximè florebat, elata, virum in ordinem redactum perpeti non potuit. Comparatis itaq; ab Argis & Lacedæmone auxilijs, in hanc ipſam regionem Polycaon inuaſit, deq; vxoris nomine Meſſenen vniuerſam nominauit. Vrbes verò & alias condidit, & in qua regni ſedem eſſe voluit, Andaniam. Nam antequam Thebani ad Leuctra prelium cum Lacedæmonijs commiſiſſent, atq; inde Meſſenen, quæ hac etiam ætate extat, ſub Ithome condidiſſent, nullam omnino exiſtimo vrbem eo nomine nuncupatam. Adducor autem non minimum Homeri verſibus. Nam cùm ille in populis enumerandis, qui ad Ilium *ſuos quiſque duces ſecuti* venerunt, Pylon, Arenen, & alias nonnullas recẽſens, nullam prorſus Meſſenes mentionẽ fecit. Satis verò apertè idem in Odyſſea, populũ fuiſſe, nõ ciuitatem vnam, Meſſenios ſignificat:

Nam pecus ex Ithaca rapuit Meſſenia pubes.

Apertius verò vbi de Iphiti arcu loquitur:

Illi in Meſſena ſibi in ædibus occurrerunt
Ortilochi.

Ortilochi domum in Meſſenia paruum oppidum Pheras innuit: quod ipſemet exponit, quo loco de Piſiſtrati ad Menelaum aduentu agit:

Iam Pheras veniunt magni ſub tecta Dioclis,
Qui ſatus Ortilocho.

Primi igitur huius regionis imperium Polycaon Lelegis filius, & vxor eius Meſſene tenuerunt. Ad hanc ipſam Meſſenen Magnarum dearum initia Caucon Eleuſine veniens deportauit.

portauit. Fuit Caucon Clini filius, Phlyi nepos. Phlyum ipsum Athenienses è Terra genitum memorant: quibus facilè assentitur Musæi hymnus Lycomidis factus in Cererem. Magnarum verò dearũ initia, multis post Cauconem annis, Lycus Pandionis filius quam augustissima, quamq; celeberrima vt essent effecit. Lucum hac etiam ætate Lyci nominãt, vbi ille antistites mysteriorum lustrauit. Et esse in Messenico agro saltum qui Lyci dicitur, testatur eo versu Cretensis Rhianus:

Horrentemq; Lyci saltum, iugaq; aspera Elæi.

Quòd autem hic Lycus Pandionis fuerit filius, apertè declarant versus qui sunt ad Methapi effigiem. nam & Methapus quosdam initiorum ritus reformauit. Fuit hic quidem Atheniensis patria, initiorum, orgiorumq;, & cuiusuis modi sacrorum designator. Idem verò & Cabirorum Thebanis initia constituit, & iuxta Lycomidarũ septum imaginem cum inscriptione dedicauit. Ea inscriptio cùm alia, tum in primis quæ ad Methapum pertinent, testatur:

Mercuriiq; vias lustraui, ac tecta parentis: 112
Primigenæ populis monstraui sacra puellæ:
Hîc vbi Magnarum instituit ludicra dearum
Messene, Phlyus Clinum, Cauconaq; Clinus
Quæ docuere patres. mirum mihi contigit illud,
Cuncta Lycus quare prisco Pandione cretus
Andaniam magnis portarit mystica Athenis.

Indicat inscriptio, ad Messenen venisse Cauconem Phlyi nepotem: alia præterea de Lyco, & illud in primis, veterem initiorum sedem Andaniam fuisse. Et consentaneum sanè mihi videtur, Messenen & Polycaonem, in qua vrbe suam sibi regiam posuissent, in eadem sacrorum etiam religionem constituere voluisse. Equidem non mediocre adhibui studiũ, vt discerem ecquinam Polycaoni è Messene liberi geniti essent. Euolui itaq; & librum quę *magnæ* Eœæ inscriptæ sunt, & Naupactia carmina; omnia præterea quæ *versibus* Cinæthon & Asius de Gentilitatibus perscripserunt: neq; omnino quicquam huc quod pertineret comperi. Nam cùm magnæ testentur Eœæ, cum Polycaone Butæ filio fuisse nuptam filiam Hylli (Herculis filij) Euæchmen, in illis certè nulla prorsus vel de Messenes viro, vel de ipsa Messene mentio. Iam verò ætatibus ferme quinq;, non amplius (vti mea fert opinio) exactis, cùm nullus iam omnino de Polycaonis posteris esset superstes, accersitum aiunt in regnum Messenij Perierem Æoli filium: ad eum venisse Melaneũ præstantem arcu & sagittis virum, quiq; ob artis eius excellentiam ab Apolline genitus credebatur. huic à Periere partem eam regionis attributam, quæ Carnasium *nunc*, OEchalia tunc dicta est, accepto scilicet ab vxore Melanei nomine. Thessali verò & Eubœenses (vt omnis ferme est de Græciæ rebus controuersa historia) ita inter se dissident, vt illi Eurytium (vicus est hic ætate nostra *propè* desertus) OEchaliam priscis temporibus vrbem dicant fuisse. Ab ijs quæ hac de re sunt Eubœensium sermonibus prodita, nihil ferè dissentit Creophylus in Heraclea sua. At Milesius Hecatæus in Scio Eretrici agri partem OEchaliam esse scripsit. Verùm Messenij cùm alias ob rationes probabiliora quàm cæteri mihi dicere videntur, tũ in primis ob ea quæ de ossibus Euryti posterius commemorabimus. Perieri geniti sunt è Gorgophone Persei filia Aphareus & Leucippus. Hi patre mortuo in Messenia regnarũt: autoritate tamen superior fuit Aphareus. Hic dùm regnaret, Arenen vrbem condidit, *nomenq; ei imposuit* à filia OEbali, vxore sua, & eadem sorore, ex vna & eadem matre genita. etenim cum OEbalo nupta fuit Gorgophone: ac bis quidem iam de ea nobis sermo fuit in superioribus libris, ijs quos de Argolica & Laconica terra conscripsimus. Hic ipse itaq; Aphareus & vrbem in Messenia Arenen condidit, & Neleum Crethei filium, Æoli (qui cognomento appellatus est Neptunus) nepotem, patruelem suum, Peliæ ex Iolco minas fugientem, domo recepit sua, & agri ei partem maritimam assignauit: qua in parte & aliæ erant vrbes, & Pylos, in qua regiam suam constituit Neleus. Venit autem Arenen & Lycus Pandionis filius, quo tempore & ipse Ægei fratris sui metu Athenis profugit: atq; hic quidem Magnarum dearum orgia Aphareo, & eius liberis, & Arenæ vxori Andaniam deportata tradidit, *id scilicet secutus*, quòd eodẽ in loco Messenen Caucon initiauerat. Aphareo filij duo fuere: Idas natu maior, & virtute præstantior, minor Lynceus. Is (si cui credi possint quæ Pindarus dixisse videatur) oculis fuit tam perspicacibus, vt in quercetis per

medios arborum truncos cerneret. Hic an liberos reliquerit, compertum non habeo: Idas
quidem filiam habuit Cleopatram ex Marpeſſa, quæ Meleagri vxor fuit: [1] quamuis eam
quam Meleager duxit, qui Cypria fecit carmina, Proteſilai fuiſſe filiã dixerit, eius nempe,
qui appulſis ad Troiam Græcis, in terram primus deſcendit. Huius vxorẽ Polydoram fuiſ-
ſe: ex ea filiam genitam, quæ Meleagro OEnei nupſerit. quod ſi ita eſt, tres à Marpeſſa, per-
petua ſerie, amiſſis viris ſemetipſas iugularunt. Atenim poſteaquam Apharei liberi cum
113 Gemellis patruelibus ſuis de pecore dimicarunt, & Lynceum Pollux occidit, Idas verò ful-
mine ictus fato ſuo perfunctus eſt, Apharei domus tota maribus omnibus conſumptis de-
leta eſt: tunc Meſſeniorum imperium ad Neſtorem Nelei filium delatum: penes quem
cùm cætera omnia, tum verò quæ Idæ regno continebantur, fuerunt: ijs tamen *populis* ex-
ceptis, quibus Æſculapij liberi imperarunt. Æſculapij enim filios è Meſſenia tradunt ad
obſidendam Ilion veniſſe: natum ſiquidem Æſculapium Arſinoë Leucippi filia, non Co-
ronide. Ac Triccam ſanè deſertum quendam in Meſſenia vicum appellant: verſus Ho-
meri *in teſtimonium* afferunt, quibus Machaonem Neſtor ſagitta percuſſum ſolatur. neq;
enim, inquiunt, tantam omnino beneuolentiæ ſignificationem ille dediſſet, niſi & vicini,
& gentilis caſu regis commotus fuiſſet. Confirmantur hæc quæ de Æſculapij liberis di-
cuntur, quòd & Machaonis monimentum Gereniæ oſtenditur, & Pheris fanum Ma-
chaonis liberûm. Iam verò confecto bello Troiano, cùm diem ſuum poſt reditum Ne-
ſtor obiſſet, reduces poſtliminio Dorienſes cum Herculis liberis duabus pòſt ætatibus è
Meſſenia Nelei poſteros eiecerunt. Porrò hæc quaſi cumulus quidam eorum fuerunt,
quæ ad Tiſameni res pertinuerunt. Verùm & illud reſtat exponendum. Cùm Teme-
no Dorienſes Argos aſſignaſſent, ab illis Creſphontes terram ſibi Meſſeniam depopo-
ſcit, quippe qui Ariſtodemo natu fuit maior. Ariſtodemus enim ipſe è vita iam exceſſerat.
Theras verò Auteſionis filius maiorem in modum Creſphonti aduerſabatur, Thebanus
ille quidem, Polynicis OEdipi filij atnepos. tutelam enim is tunc Ariſtodemi filiorum ge-
rebat, quòd eorum erat auunculus: vxorem ſiquidem duxerat Ariſtodemus Auteſionis fi-
liam nomine Argian. Cupiebat Creſphontes Meſſeniam ſibi aſſignari: quare Temenum
rogat rem vt ſorti cõmittat. Ille in ſitulam, cùm eam iam aqua compleſſet, ſortes mittit, re
ita conſtituta, vt ſors vtra prior exiſſet, illi Meſſenia adiudicaretur: ac *ſubdolè* quidem Ari-
ſtodemi liberûm ſortem è ſiccata ſole argilla, Creſphontis è coctili laterculo fecit. quo fa-
ctum eſt, vt illa ſoluta, hæc conſtiterit, & per eam Creſphonti Meſſenia obtigerit. Neq; ve-
rò priſci Meſſenij à Dorienſibus eiecti ſunt. nam facilè illi & Creſphonti nouo regi parue-
runt, & Dorienſes in agri partem receperunt: [2] atq; eo libentius, quòd inuidioſa iam erat
apud ipſos regum ſuperiorum potentia, qui erant ab Iolco oriundi. Vxorem verò Creſ-
phontes Meropen duxit Cypſeli filiam Arcadum tunc regis: è qua cùm alios ſuſcepit fi-
lios, tum verò qui natu minimus fuit, Æpytum. Ac ſibi quidem & liberis regiam Steny-
cleri exædificauit, cùm antè reges alij ab initio, & ipſe etiam Perieres, Andaniæ habitaſ-
ſent. Aphareus quoq; poſtea quàm Arenen muniuit, in ea cum liberis imperij domicili-
um habuit. At Neſtori, eiuſque poſteris, Pylos regia fuit. Poſtremò Creſphontes Steny-
cleri regem habitare voluit. Hunc potentiores, quòd populariter nimis plebem eſſet am-
plexus, eiuſque liberos, præter Æpytum, occiderunt. ſolus enim Æpytus, quòd apud
Cypſelum maternum auum adhuc puer educabatur, parenti & fratribus ſuperſtes fuit. Il-
lum iam adultum Arcades in Meſſeniorum regnum, & vnà cum Arcadibus [3] Dorien-
ſium reges, & Ariſtodemi filij Simus & Temenus, reſtituerunt. Æpytus paterno regno
recepto patris primùm interfectores, quique eius fuerant cædis autores, vltus eſt: deinde
conciliata ſibi obſequijs nobilitate, plebe largitionibus delinita, eò peruenit honoris, vt
Æpytidæ poſteri iam omnes appellati ſint, cùm antè Heraclidæ dicerentur. Huius fi-
lius Glaucus à patre accepto imperio, par illi fuit in omnes ordines officio & æquita-
te, deorum verò cultu multò ſuperior. [4] Etenim cùm in Iouis fano, quod in Ithomes
114 vertice fuit, apud Dorienſes Polycaon & Meſſene nõ colerentur, Glaucus illis vt ſui habe-
rentur honores inſtituit. Idemque Machaoni Æſculapij filio primus in Gerenia rem di-
uinam fecit, & Meſſenæ Triopæ filiæ ſolita heroibus decerni munera dedicauit. *Cuius pie-
tatem* Iſthmius eius filius *imitatus*, Gorgaſo & Nicomacho Pheris templũ erexit. Iſthmio
Dotadas genitus: qui ad cætera naualia quæ tunc in Meſſenia fuerunt, vnum Mothonæ
muniuit. Succedit Dotadæ filius Sybotas. is vt reges Pamiſo amni anniuerſaria ſacra
facerent

facerent iussit, & vt ante Magnarum dearum (quæ ipso etiam regnante Andaniæ celebrabantur) initia, Euryto Melanei filio parentaretur OEchaliæ. Iam verò Phinta regnante, Sybotæ filio, Apollini primùm Messenij sacrum cum virorum choro Delon miserunt. Iis canticum, quo Deum salutarent (Prosodium appellant) fecit Eumelus: & hæc certè carmina sola sunt quæ Eumelum fecisse pro comperto habetur. Huius ipsius Phintę temporibus discordiarum semina (incertum quanam ex causa) inter Messenios & Lacedęmonios extitere. Causa tamen huiusmodi memoriæ prodita est. In Messeniorum finibus Dianæ Limnatidis cognomento templum fuit, commune solis Doriensium Messeniis & Lacedæmoniis, nulli præterea ciuitati. Ad illud templū missas à se de more virgines violatas à Messeniis Lacedæmonij commemorant, ac regem etiam suum Teleclum Archelai filium, Agesilai nepotem, Dorysso, Labota, Echestrato, Agide, proauis oriundum, iniuriam propulsare conantem, interemptum: & ipsas quidē virgines dedecus voluntaria morte redemisse. At Messenij *longè diuersa fama vulgarunt*: ad templum venientibus primoribus à Teleclo insidias factas. Nam cùm Messeniam Lacedæmonij propter agri bonitatem in primis appeterēt, disposuisse illum impuberes in morem virginum ornatos, cum pugionibus, qui illos ex improuiso sedentes adorirentur. ibi Messenios ad vim arcendam accurrisse, & cùm Teleclum ipsum, tum verò impuberes illos omnes occidisse. Lacedæmonios quidē, quòd esset facinus publico consilio patratum, conscios à se iniuriam profectam, *neque res vnquam repetiisse*, neque regis sui cædem vt vlciscerentur in animum induxisse. Hæc ab vtrisque prodita sunt: credat verò quisque proinde ac in alterutram sit studiis ciuitatem propēsior. Post hæc, exacta ferme ætate vna, Alcamene Telecli filio Spartæ imperante, ex altera verò regia familia Theopompo Nicandri filio, qui per posteritatis gradus VI à Charillo, Polydecte, Eunomo, Prytanide, Euryponte descendit; in Messeniis verò Antiocho & Androcle Phintæ filiis, vtriusque populi simultas in apertum bellum erupit. Priores Lacedæmonij arma cepere. Causa fuit eiusmodi, vt ad permouendos pacatos etiam & integros animos, nedum odio corruptos & exulceratos, & qui in belli cupiditatem iam plus nimio incubuerant, grauis, & ipsa rei quasi figura æqua videri potuerit: iure tamen & disceptatione controuersiam omnem dirimere non fuisset difficillimum futurum, si animi ad pacē *quàm ad bellum* fuissent propensiores. Res ita propémodum gesta est. Polychares quidam Messenius fuit, cùm cætera minimè obscurus, tum verò Olympica palma nobilitatus. quarta enim Olympiade, cùm apud Eleos vnicum esset de stadio certamen, victor renunciatus est. Is boues habuit multas: quibus alendis cùm propria non suppeditarent pascua, locauit eas Spartano homini Euæphno in ipsius agro pascendas, ea mercede, [1] vt esset fœturæ particeps. Erat eiusmodi vir ille, vt perfacilè quæstui fidem posthaberet: alioqui disertus & blandus. Is in Laconiam nauibus veniens, pecus mercatorib. venundedit; atque inde *quasi inopinatæ rei* nuncius vltro ad Polycharen venit, prædones excursione in eum agrum compascuum facta, extortáque sibi per vim præda, boues & simul bubulcos abegisse. [2] Quæ cùm propè iam Polychari persuasisset, interuenit his sermonibus de bubulcis vnus, qui à mercatoribus aufugerat. Hic Polycharen apud dominum *acerbè expostulans* redarguit: at ille cùm pernegare non posset, *ad preces confugit*, supplexq; id sibi vt ignosceret cùm Polycharem ipsum, tum eius filium rogabat: magnam enim vim in hominum natura cùm alia habent multa, “ tum nihil est lucri cupiditate ad animos cogendos valentius. Indicauit Euæphnus quanti “ boues venditæ essent, ac se precium repositurum, si Polycharis filius secum isset, repromisit. 115 *Cum eo itaque à patre iuuenis missus est.* In Laconiam vbi ventum est, fœdius multo addidit ille sceleri scelus. adolescētem enim interficit. Eius rei immanitate *grauiter* (*vti par fuit*) commotus Polychares, Lacedęmonem ventitans ad reges & Ephoros, de filij cæde assiduè multisq; cum lacrymis ad tædium vsque querebatur: exponebat insuper quas ab eo homine, quem sibi hospitem asciuerat, cuiq; prę cunctis Lacedæmoniis fidem habuerat, iniurias accepisset. Verùm cùm eadem apud omnes magistratus iterando nihil omnino ad rei pœnam profecisset, iam mentis parum compos, furoriq; suo nimio plus indulgens, spreta sua salute, in quencunque incidisset Lacedæmoniorum, eum tanquam hostem morte multabat. Eius belli itaque causas Lacedæmonij præ se ferunt, tum quòd Polychares sibi deditus non esset, tum quòd Teleclū Messenij oppressissent: postremò quòd simultates cum Messeniis haberent, *susceptas* ob commissam à Cresphonte in sortitione fraudem. Contrà de Teleclo dicunt Messenij quæ à me iam sunt exposita. Æpytum etiam ostendunt Cres-

phontis filium, ab Ariſtodemi filijs reſtitutum. non fuiſſe id facturos, ſi quid illis cum Creſphonte fuiſſet diſſidij. deditum à ſe non fuiſſe Polycharem, quòd neq; ipſi dedidiſſent Eu-æphnum. voluiſſe tamen ſe, vel apud Argiuos, qui vtriuſq; ciuitatis eſſent conſanguinei, vel in Amphictyonum conſilio, cauſam cognoſci. voluiſſe rem eandem Areopagitarum ſententijs committere, quòd iudicium illud de cæde apud Athenienſes iampridem fuerat conſtitutum. Verùm non eam bellandi cauſam Lacedæmonijs dicunt fuiſſe, ſed cùm alios Græciæ populos, tum ſe quoq; illos immodica dominandi cupiditate inflammatos, *per calumnias* opprimere voluiſſe. In exemplũ Arcadas & Argiuos adducunt, quorum fines carpendi finem nullum Spartani fecerint. Commemorant præterea Crœſi donis delinitos, primos è Græcis cum Barbaris amicitiam iniſſe: quo ſanè tempore Crœſus & alios Aſiæ populos Græcanicos, & Cariæ continentem terram, quam tunc Dorienſes incolebant, imperio ſuo adiecerit. Addunt, Delphici Apollinis templo à Phocenſium ducibus direpto, eius ſacrilegij non priuatim ſolùm Spartæ reges & optimates, verùm & ipſum publicè Ephororum magiſtratum, ac Senatum participem fuiſſe. Illud certè non prætermittunt, quò facilè arguant, Lacedæmonios nihil lucri cauſa non ſemper auſos: quòd ſocietate ſe cum Apollodoro Caſſandriæ tyranno coniunxerint. Sed cur poſtremum hoc factum tam acriter inceſſant Meſſenij, non eſt mihi propoſitum hoc loco diſquirere. In Apollodori quidem tyrannide tollenda, etſi neque tandiu, neq; tanto animi ardore bellatum eſt, Caſſandrenſium tamen calamitates facilè Meſſeniorum infortunia adæquarunt. Et ad huiuſmodi ſanè cauſas vterque populus belli initia refert. *Cùm vtrinque, vti ſuperius à nobis eſt expoſitum, factæ eſſent iniuriæ*, venere tunc ad Meſſenios Lacedæmoniorum legati, qui dedi ſibi Polycharem poſtularunt: at Meſſeniorum reges relaturos ea de re ſe ad populum reſponderunt, ac deinde per publicas literas quod populus iuſſiſſet Spartanos reſcituros. Quare cùm profecti iam eſſent legati, concione vocata, ſententiæ dictæ ſunt valde diuerſæ. Androcles enim Polycharem autorem impij & nefarij facinoris dedendum omnino cenſebat. Antiochus verò cùm alia contrà dixit, tum *illud in primis*, miſerrimum fore Polycharem ante oculos Euæphni pœnas pendere. enumerabat quàm multa & quàm grauia eſſent futura, quæ perpeti illum neceſſe foret. Poſtremo eò contentio euaſit, vt à ſua alterutrius factione arma caperentur. Verùm *facilè ac* breui finem habuit ea dimicatio. nam qui cum Antiocho erant, multo ſuperiores numero cùm eſſent, & Androclem ipſum, & earũ partium optimum quenq; interemerunt. Antiochus cùm ſolus regnum occupaſſet, per literas Spartanis denunciat, ſe ijs iudicum conſilijs, quæ antè nominauimus, totam controuerſiam commiſſurum. At illi nihil omnino tabellarijs reſpondiſſe dicuntur. Paucis pòſt menſibus cùm in demortui Antiochi locum regnare cœpiſſet eius filius Euphaës, Lacedæmonij neq; per fetialem bellum Meſſenijs indixerunt, neq; omnino apertè eorum amicitiæ renunciarunt, verùm (quammaximè potuerunt) clandeſtinis conſilijs bello apparato, [1] iuſiurandum conceperunt, non eſſe arma ſe poſituros, neq; bellandi diuturnitate (ſi bellũ in longinquum tempus duceretur) neq; vllius cladis magnitudine, priuſquam agros & vr-
116 bes Meſſeniorũ vi captas imperio adieciſſent ſuo. Hæc antè iurati, noctu copias Amphean verſus eduxerunt; prouincia Alcameni Telecli filio decreta. Fuit Amphea in Meſſenia Laconiæ finitimum oppidum, non magnum illud quidem, ſed in præcelſo colle ſitum, circunfluens aquarum perennium copia. opportunus maximè viſus eſt locus, vnde omnis ſe belli apparatus effunderet. [2] Irruptio itaq; facta eſt apertis, cùm abeſſent cuſtodiæ, portis. Meſſenij qui ſunt intus deprehenſi, omnes ad vnũ interfecti, in ipſis cubilibus alij, alij verò cùm animaduerſa calamitate ad templa & aras deorũ ſupplices confugiſſent; pauci omnino periculũ effugerunt. Hęc prima fuerunt in eo bello ſuſcipiendo Lacedæmoniorũ exordia, altero anno nonæ Olympiadis, qua Meſſenius Xenodocus de ſtadio victor renunciatus eſt, cùm Athenis nondũ ſorte annui magiſtratus ducerẽtur, quòd ſcilicet ciuitas ea Melanthi poſteros, qui ſunt Medontidæ appellati, primùm quidem in ordinẽ redactos, æquo iure & legibus magiſtratũ gerere iuſſit: deinde cauit ne vltra annos x imperiũ cõtinuarent. Quo itaq; tempore Amphea capta eſt, Æſimides Athenieñſis Æſchyli filius quintũ iam annũ ſummæ reipub. præerat. [3] Cenſui verò antequam bellũ perſcriberẽ, de Meſſenio homine res geſtas, temporũ ordinẽ, & fatalẽ caſuũ varietatẽ exquirere. Hoc certè bellũ, quod à Lacedæmoniis eorũq; ſociis, cũ Meſſeniis & iis populis qui auxilia Meſſeniis miſerũt, geſtũ eſt, non ab iis qui priores arma ceperũt, nomen duxit, vti Perſicũ & Peloponneſiacũ; ſed à

Meſſe-

Messeniorum clade Messenicum est appellatum: sicuti & illud quod ad Ilium Graeci gesserunt, peruicit vsus vt Troianum, non Graecum, appellaretur. Hoc ipsum Messenicũ bellum perscripsere, Rhianus Benęus versibus, soluta oratione Prienensis Myron: sed eorum neuter à belli initio ad finem perpetua serie est omnia persecutus. nam arbitratu vterq; suo partem eius belli sibi quam voluit assumpsit. Myron ab Ampheae euersione exorsus, omnia deinceps conscripsit quae vsq; ad Aristodemi mortē consecuta sunt: atq; eum historiae suae finem praescripsit. At Rhianus primum bellum prorsus non attigit, verùm ea duntaxat quae Messenijs post defectionem à Lacedaemonijs, euenerunt. Sed neq; haec omnia singillatim literis mandauit: verùm de postrema tantummodo pugna, quae ad fossam, cui Magnae nomen, commissa est, deq; Messenio Aristomene, cuius maximè causa hanc feci de Rhiano & Myrone mentionem, quòd is scilicet primus, & omnium maximè, Messeniorum nomē virtute sua illustrarit:[1] de eo inquam *non satis accuratè* egit in commentarijs suis Prienensis Myron, cùm Rhianus nihilo minus Aristomenem suis versibus, quàm Achillem in Iliade Homerus, exornauerit. Cùm itaq; inter illos non satis conueniat, reliquum mihi illud est, vt eorum alterius, non vtriusq;, autoritatem reijciam. Rhianus quidem maiorem veritatis de Aristomenis *praesertim* aetate rationem habuisse videtur. Myron verò, quod facilè ex alijs eius scriptis cognoscas, atq; ex hoc in primis Messenico eius opere, parũ omnino quàm probabilia diceret attendit. Scriptum enim reliquit, Lacedęmoniorum regem Theopompum ab Aristomene interfectum, paulò antè quàm è vita decederet Aristodemus: cùm Theopompum neq; in prelio, neq; alio quouis mortis genere occidisse compertum habeamus, nisi confecto demum bello, quandò hic ille Theopompus fuit qui bello finem imposuit. Eius rei testimonio sunt Tyrtaei elegi:

Regi olim *nostro diuûm curae Theopompo,*
Per quem Messene lata choris capitur.

Viguit itaq;, mea quidem opinione, Aristomenes posteriore bello: cuius res gestas, cùm ad eam belli partem nostra oratio peruenerit, accuratius persequar. Messenij vbi primùm captam Amphean cognouerunt ex eorum sermone qui *illius noctis* cladem effugerant, ex omnibus ciuitatibus in vnum ad Stenyclerum conuenerunt. vbi vocato ad concionem populo, optimi quiq; priore loco, ac postremò rex ipse exterritos hominum animos ob Ampheae oppressionem confirmarunt, cùm dicerent, non esse protinus de vniuersi belli exitu ex isto aduerso casu iudicium faciendum, neq; omnino esse ad id bellum gerendum quàm 117
se apparatiores Lacedaemonios. illos quidem ad res bellicas longioris temporis afferre exercitationem; sibi verò necessitatem impositam ad excitandos ad virtutem animos acriorem. causam praeterea suam fore Dis ipsis fauorabiliorem, cùm & fines suos defenderent, " & hostes ipsi nulla iniuria lacessissent. Haec & alia huiusmodi cùm dixisset Euphaës, con- " cionem dimisit: & exinde Messenios omnes in armis habuit. Nam & tirones ad belli munia erudiendos curabat, & veteranum militem assidua exercitatione confirmabat. Interea Lacedaemonij in hostilem quidem agrum incursiones faciebant: verùm (quippe qui suum illum iam esse interpretarentur) neq; arbores succidere, neq; villas demoliri; praedam tantùm, si quam nacti essent, agere, frumenta fructusq; alios asportare. vrbes praeterea aliquot oppugnare aggressi, nullam omnino expugnarunt, cùm & propugnaculis & firmioribus praesidijs munitae essent: quin per irritos conatus multis acceptis vulneribus retrocedere coacti, postremò oppidorum oppugnationibus prorsus abstinuerunt. Populabantur rursus Messenij maritimos Laconiae fines, & quae circa Taygetum erant arua omnia. Quartus iam[2] mensis exierat post captam Amphean, cùm Euphaës Messeniorum alacritate cōfisus, quorum animos ira in Lacedaemonios ardere videbat, ac simul satis iam ratus per assiduas exercitationes ad rei militaris scientiam profectum, educturum se exercitum edixit, seruisq; vt se sequerentur imperauit, cum materia, & omni iaciendi valli instrumento. Id cùm Lacedaemonij resciissent ex ijs qui ad Amphean in praesidio erãt, & ipsi copias eduxerunt suas. Erat in Messeniorum finibus campus ad signa conferenda alioqui idoneus, nisi quòd profundior eum alueus diuidebat. Ad eum alueum suã instruxit aciem Euphaës. Imperatorem Cleonnin declarauit. Equites, & leuem armaturam, pauciores vtrinq; quingenis, Pytharatus & Antander ducebant. Vbi in vnum acies concurrere, grauem armaturam, vtrinq; praecipiti animi ardore pro inueterato odio impressionem facientem, medius alueus cohibuit. Equites verò & leuis armatura, quae numero & virtute vtrinq; propè par

fuit, supra aluei interuallum prelium inierũt. Anceps diu certamen. Interea dum acriter dimicatur, iubet Euphaës seruos iacto vallo primùm tergum, deinde & latera sui agminis aggere munire. [1] Pugnantes itaque nox oppressit, cùm iam ipsa etiam frons circa alueum munita esset. Quare cum prima luce consilio Euphais animaduerso, facilè intellexerũt Lacedęmonij, neque sibi pugnandi potestatem fore cum Messeniis, qui iam è castris non prodirent, & ad ea obsidenda, cùm imparati ad id venissent, nullam in promptu esse facultatem. domum itaque reuerterunt. Deinde qui consecutus est anno, cùm iuuentuti seniores ignauiam & iurisiurandi contemptum exprobrantes, graue conuicium facerent, apertè altera in Messenios expeditio suscepta est. Rex vterque Theopompus Nicandri filius, & Alcamenis Polydorus (decesserat enim Alcamenes ipse) exercitum eduxerũt. His cum agmine suo occurrerunt Messenij: ad pugnamq; lacessiti, aduersa acie in hostem contenderunt. Læuo Lacedæmoniorum cornu Polydorus, Theopompus dextero præfuit: mediam aciem ducebat Euryleon, Lacedæmone quidem natus, sed Thebis à Cadmo oriundus. Ægei enim filius cùm esset, ad Oiolycum, Theran, & Autesionem quinto posteritatis gradu origines suas referebat. Iam verò contra dextrum Lacedæmoniorum cornu Antander & Euphaës: aduersum sinistrum, quod Polydorus regebat, stetit Pytharatus. In media acie Cleonnis. Cùm propè iam esset vt signa conferrent, progressi in medium duces, suos vtrinque ad rem strenuè gerendam cohortati sunt. Ac Theopompus quidem suos perbreui, Lacedæmoniorum more, oratione adhortatus, memores esse iubere concepti contra Messenios iurisiurandi; [2] venisse tempus monere, quo maiorum suorum, qui finitimos armis subegerant, facilè gloriam adæquarent; materiam habere ipsos iam & maiores res gerendi, &
118 imperio suo vberiorem multò agrum adiiciendi. At Euphaës longiore quàm Spartanus vsus est oratione: nihilo plura tamen & hic dixit, quàm tempus pati posse videretur. Non esse de agro tantùm & fortunis propositum certamen: habere se prę oculis quę victos maneret sors: coniuges & paruulos liberos in seruitutem abductum iri: iis verò qui iam adoleuissent, leuissimam pœnam mortem fore, ea modò si absque contumelia & cruciatu cõtigisset: futurum vt deorum templa diriperentur, sua cuiusque patria incendio deleretur. Neque verò [3] se inanes rumores iacere: minimè obscura vnicuique documenta esse posse calamitates eas quas belli initio, qui ad Amphean oppressi sunt, passi fuerant: redimi hanc euentorum atrocitatem honesta morte posse. Facilius esse multò [4] priusquàm vincerentur, cùm adhuc æquo marte pugnarent, alacritate hostes superare, quàm fracta iam virtute inclinantem fortunam restituere. Hæc Euphaës. Vbi verò ducum iussu classica vtrinque cecinerunt, cursu Messenij in hostem effusi, impressionem fecerunt: quippe qui ira concitati, mortem cupidius oppeterent, & pro se quisque prior pugnæ aleam experiri festinaret. Lacedæmonij & ipsi gressum contrà alacriter tulerunt: cauerunt tamen quammaximè, ne turbatis ordinibus acies solueretur. Cùm iam propè esset vt congrederentur, primùm minis, armorum motu, ac trucibus se inuicem oculis lacessebant: contumeliæ etiam vtrinque iactatæ. Lacedæmonij seruos esse suos Messenios dicere, nihilo illos quidem Hilotis liberiores. At contrà Messenij, ad impium illos facinus aggressos, qui incensi dominandi cupiditate, cognatis suis negocium facesserent; & cùm aliorum qui Dorico nomini patrij essent di, tum verò Herculis ipsius numina læderent. Iam verò cùm à probris ad manus ventum esset, acriter se vicissim impellere. Maiore verò impetu hostem Lacedæmonij trudebant. Vrgebat iam vir virum comminus. & bellandi quidem arte atq; exercitatione superiores erant Lacedæmonij, quinetiam numero. erant enim in eorum potestate finitimi iam propè omnes, iidemq; eius belli socij: & Asinæi, ac Dryopes, ab Argiuis ætate vna antè sedibus suis pulsi, cùm Lacedæmonem supplices venissent, iam necessitate adducti arma coniunxerant. Contra leuem verò Messeniorum armaturam Cretenses venerant sagittarij, mercede conducti. Messenios quidem cùm *futura, si victi essent*, desperatio, tũ pariter mortis cõteptus incitabat: cùm & quæ paterentur omnia, iis qui patriam suã maximè illustrẽ esse vellẽt, necessaria potius quàm grauia ducerẽt: quę verò facerẽt, quò alacritatis essent pleniora, eo magis ad hostis conatus debilitãdos apposita. Et eorum sanè multi extra agmen suũ exilientes, præclara edebãt summæ virtutis facinora: quin & in iis qui lethalibus acceptis vulneribus iam propè animam agerent, vigor ille apparebat, qui solet à desperatione proficisci. Audiebantur mutuæ cohortationes. Viuentes nanque & integri, saucios hortabantur, vt priusquam fato suo defungerentur, se dignũ aliquid gererent,

gererent, quo possent mortem cum voluptate oppetere. Saucij rursus, cùm dilabi iam vires sentirent, neq; possent amplius spiritum retinere, superstites monebant ne se deteriores essent, neve cōmitterent, sua vt mors nihil omnino patriam iuuisse videretur. At Lacedæmonij pugnæ initio neq; se vicissim adhortabantur, [1] neq; ad rem præclarè gerendam, eandem quam Messenij alacritatem afferre videbantur: verùm, qui à pueris bellicas artes essent edocti, se intra densiorem phalangem cōtinebant, quòd hostem sperabant neq; tandiu in acie persistere, neq; in armis laborem, nec vulnera perpeti posse. [2] Sua in vtraq; acie declarandę virtutis propria studia fuere, ac certum se & propriū mentis propositum ostendebat. Cōmune illud fuit vtrisq;, quòd nemo vel cædem deprecabatur, vel in pecunia salutis spem repositam habebat. diffidebant enim fortasse propter odij magnitudinem, se quicquam profecturos: &, quod caput fuit, [3] indignabantur se non priores mortem aduersario obtulisse. Iam qui hostem interficiebant, neq; se gloriosè iactabant, neq; probra omnino vlla iaciebant. in neutrā enim erat partē spes propensior, vtri essent vtris è certamine superiores discessuri. Accidebat in primis [4] insignis illis mors, qui iacentē spoliare aggressi, vel *eminus*, nudata aliqua parte corporis, missilibus figebantur; vel *cōminus* de improuiso, cùm aliud agerent, cædebantur; vel ab ijs ipsis etiā, quibus spolia detrahebant, adhuc spirantibus confodiebantur. Fuit & regum ipsorum illustris dimicatio. Theopompus intemperantius se in Euphaēm infesto telo intulit. Euphaēs in se vadentem conspicatus, Antandrum 119 appellans: Non sunt, inquit, quæ Theopompus molitur, diuersa à Polynicis, à quo oriundus est, ausis. ille enim cùm aduersum patriam ab Argis exercitum duxisset, sua manu fratrem occîdit, & ab eo vicissim est interemptus. Iste etiam quærit Herculis posteritatem eodem parricidij scelere contaminare, quo Laij & OEdipodis familia se polluit. Atenim non discedet ille satis lætus à prelio. Hæc dicens, & ipse in hostem inuasit. Ibi prelium, quod fatigatis in vtraq; acie militib. iam propè elanguescebat, cōfirmatis corporibus, & aucto mortis cōtemptu, acrius exarsit. quare primis cōgressibus, primæq; signorum collationi, instaurata pugna, propè similis, si quibus fortè spectare licitū fuisset, videri potuit. Postremò Euphais globus, qui electissimis viris cōstabat, versa iam propè immodica illa audacia in furorem, virtute etiam sua vsus, in aduersum hostem impetu facto, Theopompum ipsum loco deturbant, & Lacedęmonios sibi oppositos in fugam vertunt. Sed alterū cœpit Messeniorum cornu grauiter laborare. cùm enim Pytharatus cecidisset, qui in ea agminis parte steterant, duce iam amisso, & ordines deseruerunt, & animū non parum desponderunt. Non tamē aut fugientes Messenios Polydorus, aut Lacedęmonios est Euphaēs insecutus. satius enim Euphaēs & Messeniorū principes esse putarūt, laborantibus suis opem ferre. non tamen cum Polydoro eiusve cohorte manum conseruerunt. nox enim iam omnia tenebris obduxerat. Ipsos etiam Lacedęmonios, quo minus fugientem hostem insequerētur, plurimū quidem locorū ignoratio deterruit. Retardauit eos etiā patria disciplina. traditū enim à maioribus morem religiosè tuentes, in fugam versos hostes non vrgebāt cupidius: quòd prouidentius curandū putabant ne turbarentur ordines, quàm vt fugientes cæderent. Media vtrinq; acies, hinc Euryleonte, illinc Cleonni duce, æquo marte pugnauit. Nox superueniens certamen diremit. Cōmissum est hoc prelium ex vtraq; parte graui maximè peditum armatura. equestres enim copiæ, & paruę fuere, & nihil omnino memoria dignū gesserunt. Nondum enim Peloponnesij equitandi peritiā fuerant adepti. Expediti verò Messeniorū, & Lacedęmoniorū Cretenses sagittarij, ne cōgressi quidē sunt, [5] quòd more maiorum vtriq; in pedestris aciei subsidijs steterāt. Postero die sub primā lucem neutri pugnam aggredi, aut erigere trophæum occuparunt. Vbi iam processit dies, de cadaueribus tollendis per caduceatores pactis inducijs, ad suos se vterq; exercitus humandos conuertit. Post eam pugnā, Messeniorum res multis cœptę calamitatibus affligi: primùm quidē, quòd immodica in vrbiū pręsidia erogata pecunia, iam vnde exercitum alerent nō habebant: deinde & seruitia ad Lacedæmonios perfugere: postremò [6] pestilens morborū vis, etsi in vniuerso omnino non est grassata, magnam tamen rebus cunctis perturbationem attulit. De summa rerū consulentibus, placuit [7] oppida omnia, quæ longius à mari abessent, deserere, in Ithomen verò montem secedere. Erat in eo oppidū non ita magnum, cuius factā esse ab Homero in Græcorū copijs recensendis mentionē credūt, cùm Ithomen [8] salebrosam dicit. Facta huc secessione, vetus pomœriū, quatenus sat esset toti quę illuc cōuenerat multitudini tuēdę ampliarūt. Erat loci natura castellū egregiè munitū. nam & mons ipse nulli est

eorum qui intra Isthmum sunt, magnitudine inferior: & propterea *omni ex parte* aditu erat difficillimus. Ibi cùm consedissent, Delphos mittere statuerũt, qui de belli exitu oraculum consuleret. Missus itaq; est Tisis Alcidis filius, vir cùm cæteris laudibus præstans, tum verò diuinandi sollertię maximè deditus. Hunc Delphis redeuntem, ex insidijs Lacedęmoniorum aliquot de præsidio ab Amphea adoriuntur: sed enim acriter se defendentem & repugnantem, capere non potuerunt: hominẽ certè sauciandi finem non prius fecerunt, quàm vox audita, à quo missa incertum, ORACVLI NVNCIVM DIMITTE. Ac Tisis quidem ad suos reuersus, regi responsum exponit, neq; ita multo pòst ex illis vulneribus diem obijt suum. Conuocatis in concionem Messenijs oraculum Euphaës recitat, *quod fuit huiusmodi:*

120 *Nescia viri puella genijs inferis*
Æpytidûm ab alto sorte ducta sanguine,
Det colla nocturnis secanda cædibus.
[1] *Vos hæc ad vndas Hallyi facite sacra,*
Libenter ipsam virginem dantes neci.

Oraculi voce audita, virgines statim omnes ex Æpytidarũ familia sorti commissæ. Cumq; Lycisci filia ducta fuisset, eam Epebolus vates sacrari vetuit, quòd diceret, non esse è Lycisco genitam; verùm vxorem Lycisci eam sibi cùm sterilis esset supposuisse. Interea dum vates hæc ad populum agit, Lyciscus *clàm* assumpta puella Spartã profugit. Quæ res vbi vulgata est, cùm hominum mentes vehementer commouisset, Aristodemus, & ipse ex eadem Æpytidarum gente, vir & cæteris vitæ ornamentis, & bellica virtute Lycisco clarior, vltro filiam immolandam obtulit. Verùm hominum plerunq; *in rebus præclarè gerendis* alacritatem nihilo ferè minùs fatum quam calculos fluuiorum limus obruit. nam patriam *per filiæ deuotionem* seruare cupienti Aristodemo, obiecit se huiusmodi offensio. Messenius ciuis, cuius nomen non proditur, fortè Aristodemi filiam amabat, ac propédiem erat vxorem ducturus. is itaq; *ex sponsu agere, puellam vindicans*; acriter negare, quæ sibi desponsa esset, in patris eam amplius esse potestate: suum esse, qui sponsus sit, in illam ius omne. Qua ratione cùm parum proficeret, impudenti mendacio vitiatam à se puellam, & grauidã iam esse affirmat. Qua pertinacia eò furoris Aristodemum impulit, vt filiam statim occiderit, & eius vtero exciso planè omnibus ostenderit non fuisse prægnantem. Ibi alium iussit Epebolus vates filiam deuouere,[2] quòd interpretaretur virginis cæde, quam iratus pater commisisset, litatum ex oraculo non esse. Hæc populum docente vate, nihil propius fuit quàm vt impetu facto, ab vniuersa concione puellæ procus ille interficeretur: quippe qui & Aristodemum parricidij obligasset, & ipsis salutis suæ spem in dubium reuocasset. Erat ille Euphai vt qui maximè amicus. persuadet itaq; Euphaës[3] religione populum nulla amplius teneri, neq; interesse à quo sit virgo cæsa. Ei vehementer Æpytidę omnes assensi sunt, quòd nihil malebant eorum vnusquisq; quàm liberari se deuouendæ filiæ metu. quare facilè tumultum omnẽ regis oratio sedauit. Ad sacra deinde & festos ludos omnes conuersi. Lacedæmonij de oraculo certiores facti, reb. suis magnopere diffidere: ac reges ipsi in primis ad bellum moliendum multo segniores facti. Anno demum post Lycisci fugam [4] octauo, Lacedæmonij cùm perlitassent, Ithomen duxerunt. Iam Cretenses aberant; & Messenijs etiam socij minus præstò fuerunt.[5] suspecti enim erant Spartanis cùm alij Peloponnesij, tum verò Arcades, & Argiui maximè. Ac Argiui quidem clàm auxilia ad id bellum communi consilio decreuerunt, priuatæ militię nomine. Arcades apertè delectum habuerunt: sed neq; hi satis maturè venęrunt. nam oraculi fiducia facilè Messenios adduxit, vt belli aleam experirentur sociorum copijs non expectatis. Fuit hoc secundum prelium euentu ipso non aliud valde à superiore. Pugnantes quidem lux defecit:[6] nihil verò est in vtroq; cornu vel ab his vel ab illis insigne ad memoriam gestum. neutra enim acies quem ab initio instituerat, ordinẽ seruauit: verùm fortissimi quiq; in medium se agmen ab vtraq; parte receperunt: ibiq; multo acerrimum extitit certamen. Ipse enim Euphaës audacius quàm regem decebat, & intemperantius in Theopompi cohortem inuectus, vulnera multa, & ea
121 lethalia accepit. Humi stratum & animum propè agentem, paululum tamẽ etiamnum spirantem, ad se rapere Lacedæmonij conati sunt. ibi exarsere in pugnam Messeniorum animi. incitabat eos in regẽ suum pristina beneuolentia, neq; minus retinendi decoris studiũ: atq; animas quidẽ suas manifesto periculo obijcere, & ad vnum omnes cædi satius ducebant,

bāt, quàm per summā ignominiam regi quenquam superstitē esse. Euphais casus & pugnæ tempus produxit, & vtriusq; exercitus virtutē incendit. *Relatus in castra* Euphaës, *ac* paululùm recreatus, suos ex eo certamine sensit non inferiores discessisse. Paucis verò pòst diebus è vita excessit, cùm annos regnasset XIII, ac totum regni tempus cum Lacedæmonijs bellādo cōsumpsisset. Is cùm sine liberis moreretur, regnū populi arbitrio permisit. Cleonnis & Damis cum Aristodemo contendere, quòd se cùm cætera vitæ dignitate, tum rebus belli gestis longè præstantiores putarēt. Antander enim in pugna ceciderat, morte pro Euphaë oppetita. Aduersabantur prætere a vatum duorū, Epeboli & Ophionei, sententiæ, nō esse dicentium Æpyti & eius posterûm imperium homini filiæ cæde polluto decernendū. Obtinuit tamē *populi suffragio* regnum Aristodemus. Ophioneus ipse Messeniorum vates, *cuius modò mentionem feci*, cùm ortu cæcus esset, huiusmodi diuinationis genere vtebatur. Quærebat *de cōsultoribus suis* quid quisq; vel priuatim vel publicè egisset; exinde futura cōijciebat. Aristodemus, *vt ad eum redeam*, regnū adeptus, suis in omnes ordines meritis, tam plebis quàm optimatum studiosissimus fuit; in primis verò Cleonnin & Damin quouis est honore dignatus. Idem etiam studiosè socios colens, per legatos Arcadum, Argiuorum & Sicyoniorum primoribus munera misit. Enimuero bellum Aristodemo imperante *vtrinq;* paucis in hostilem agrum populatoribus immittēdis, & incursionibus sub ipsa messis tempora faciendis gestum. Et cum Messenijs quidem missi ab Arcadibus milites in Laconicū agrum excurrēre: cùm interea Argiui neutiquā ex professo Lacedæmonios lacessere ausi sint: ita tamen omnia compararunt, vt contra eos, si pugna commissa esset, omnino preliū cum Messenijs inituros appareret. Quintum iam annū regnabat Aristodemus, cùm ad statum condictum prelij diem (belli enim diuturnitate, & impensæ magnitudine, fracti admodum erant ac debilitati) sui vtrisque socij præstò fuere. Lacedæmonios ex omnibus Peloponnesijs Corinthij soli iuuere. At Messenijs in auxilium venere cum vniuerso exercitu Arcades, & Argiuorum ac Sicyoniorum lectissimi quiq;. Steterunt in Spartanorum acie media Hilotæ, & finitimi: cornibus reges imperarunt: phalange vsi sunt tam densa & conferta, quàm antea vnquam. Aristodemus copias suas in hunc modum instruxit. Messenijs & Arcadibus, qui corporibus essent valentissimi, quorumq; virtus maximè eniteret, arma diuisit optima & lectissima:[1] ijs imperat vt Argiuis & Sicyonijs permisti, comminus cum hoste congrediantur. Phalangem suam laxatis ordinibus quàm potest longissimè, ne posset ab hoste circundari, explicat: prouidit etiam vt dispositis iam signis, à tergo sui Ithomen montem haberent. Ac graui quidem armaturæ Cleonnin præfecit: substitit ipse cum Dami qua in parte leuis fuit armatura, in qua funditores & sagittarij pauci fuere: reliqua turba ad excursus faciendos, propter corporum agilitatem, & armorum leuitatem, maximè idonei fuere, thorace aut scuto duntaxat armati. Quòd si quibus ea defuit armatura, ij caprarum & ouium; nōnulli etiam ferarum pellibus tegebantur: maximeq; Arcades montani luporum & vrsorum exuuijs. iacula singuli plura, lanceas etiam nōnulli præferebant. Subsederūt ea Ithomes parte, qua minimè possent ab hostibus cōspici. Et grauis quidem Messeniorū ac sociorum armatura, cùm primā Lacedæmoniorum impressionē sustinuit, tum verò in omni preliandi munere reliquo virtute præstiterūt. Erant hi numero hostibus multo inferiores: verùm lectissimi quiq; cū promiscua multitudine, & minimè paribus virtute dimicabāt. quare tam alacritate, quàm pugnandi vsu facilè restiterūt. Expeditæ etiā cohortes signo dato in hostē cursim impressionem fecerunt, iaculis eminus latera petentes: nec defuerunt qui audacia incitati maiore, longius progressi, cum hoste comminus 122
manū conseruere. At Lacedæmonij ancipiti iterū periculo circumuenti, cùm in quandam veluti desperationē rem deduci viderent, nō tamen aciē turbarunt; quin contra leuem armaturā conuersi, magno conatu eam vt funderēt conabantur: sed cùm velites facilè, nempe quos nulla armorū impedimenta retardabant, subterfugerent, trepidatio primùm, tum ira vehemēs Lacedæmonijs incessit. Est verò ita natura cōparatū,[2] vt homines molestè suprà quā dici possit, ferant, si videant rerū euenta virtuti nō respondere. Quare & qui ex Lacedæmonijs vulnera iā acceperant,[3] & quicunq; cæteris locum suū retinentibus, primi expeditos adorti fuerant, in eam partē incumbebāt quò se velites illi intulissent, ac retrocedētes, lōgiore persequebātur excursu. At Messenij, quo antè cœperāt modo, eos ipsos qui locū obtinerent suū, & cædebant, & missilibus figebāt: iā verò si insequerentur illi, auersi citò elabebātur; ac rursus ad suos se recipiētes à tergo vrgebāt. Hæc passim fuit pugnæ in diuersa

agminis parte forma.[1] Eodem tempore ſtatarius vtrinque miles, ordines conſeruans, acrius aduerſis frontibus dimicauit. Poſtremò Lacedæmonij preliandi mora & vulneribus fatigati, & à velitibus nouo quodam more diſturbati, ſoluerunt ordines. Terga iam vertentes, iidem velites vel grauioribus affecerunt incommodis. Certum cæſorum numerum in ea fuga prodere difficile fuerit, magnum omnino fuiſſe & ipſe crediderim. Iam verò aliis domos cuique ſuas reditus periculo caruit: (per pacatum enim agrum tranſiere) at Corinthiis res fuit diſcriminis pleniſſima, ſiue per Argiuorum, ſiue per Sicyoniorum fines reuerterentur. Lacedæmonios accepta quidem clades vehementer perculit, cùm tam multos, & eos quidem minimè obſcuros amiſiſſent viros. Sed erat illud ferè indignius, quòd ſpes reliqua omnis belli eius ex animi ſententia conficiundi erepta videbatur. Miſerunt tamen Delphos, qui deum *de tota belli ratione* conſulerent. iis reſponſum huiuſmodi datum eſt:

[2] Non Martis tantùm ſuadet tibi munera Phœbus:
Aſtu capta fuit quondam Meſſenia tellus,
Priſca fraude nouo rurſus capietur ab hoste.

Quare ad aſtum regibus & ephoris conuerſis, cùm aliud nihil in mentem veniſſet, quod Vlyſſes ad Ilium fecit, placuit imitari. Homines enim C, qui ſe perfugas eſſe ſimularent, ad Ithomen ſpeculatum hoſtium conſilia, miſere: atque vt planè perfugiſſe viderentur, publico decreto damnati ſunt. Eos ad ſe venientes Ariſtodemus ſtatim his verbis dimiſit: Nouas eſſe Lacedæmoniorum iniurias, vetera eorundem commenta. Id cùm minus vti volebant cecidiſſet, conati deinde ſunt à Meſſeniis ſocios abducere. Verùm ab Arcadibus reiecti (ad eos enim primùm legati venere) quo minus ad Argiuos proficiſcerentur, deterriti ſunt. Ariſtodemus cognitis Lacedæmoniorum conatibus, & ipſe ad oraculum miſit. Reſponſum qui miſſi fuerant, retulerunt huiuſmodi:

Ecce manet fato longi te gloria belli:
At Spartana phalanx te vincat fraude caueto.
[3] Nam bene compacta illorum ſi vaſa habeat Mars,
Sæuum habitatorem feret alta corona chororum.
Tunc gemini è latebris erumpent fortè ſub auras,
Nec prius euentum rerum lux alma videbit,
Iidem quàm fato gemini fungantur eodem.

Ariſtodemus quidem, & oraculorum interpretes, quid ſibi vellet reſponſum hoc, coniiciendo aſſequi nequierunt: non multis verò pòſt annis vocem ſuam expoſuit, & ipſo euentu ratam fecit deus. Eo tempore fortè accidit vt Lyciſci, eius qui Spartã perfugerat, filia, quam ſecum abduxerat, moreretur. Ad puellæ tumulum *cum deſiderio* ventitantem patrem, Ar-
123 cadum equites ex inſidiis eruptione facta capiunt. Ithomen pertractus, & in concionem productus, cauſam perduellionis dixit: Non eſſe patriam à ſe proditam; verùm ſecedendum ſibi putaſſe vatis oratione commotum, qui puellã negaſſet legitimam eſſe. Hæc cùm differeret, non antè eſt ei habita fides, quàm fœmina quædam quæ Iunonis ſacerdotio tũc fungebatur, in theatrum veniens, ſpontè puellam ſe illam peperiſſe confeſſa eſt, & à ſe datam vxori Lyciſci ſupponendam. Nunc itaque venio, inquit, rem occultam indicatura, ac ſimul me vt ſacerdotio abdicem.[4] erat enim priſca religione apud Meſſenios ſancitum, ſiue vir, ſiue fœmina, quæ ſacerdotium gereret, ſi quem liberũm amiſiſſet, in eius locum ſacerdos vt ſufficeretur. Quare vera eſſe quæ mulier dixiſſet arbitrati, & aliam Iunoni ſacerdotem legerunt, & Lyciſcum capitis periculo liberarunt. Aderat iam viceſimus eius belli annus, cùm ad oraculum de belli euetu mitti placuit. Conſultoribus ad hunc modum reſpondit Pythia:

[5] Primus Ithomæi tripodas circum Iouis aram
Qui ſtatuet decies denos, hic ſorte ſecunda
Meſſenen capiet. mens hæc Iouis. inſtrue primus
Ipſe dolos, queis ſacra ſimul prædicta refelles.
Vtere ſorte tua. fatum his nunc, nunc fauet illis.

Hoc oraculo promitti ſibi victoriam Meſſenij interpretabantur, eo maximè, quòd cùm ipſi intra muros Ithomatæ Iouis ædem haberent, nullo pacto viderentur poſſe Lacedæmonij priores tripodas dedicare. Ligneos certè tripodas faciendos curarunt, quòd ad æneos pecunia non ſuppetebat. Exceptam hanc oraculi vocem, è Delphorum numero neſcio quis

quis Lacedæmonem pertulit. Ibi cùm nihil omnino publico cōſilio excogitari poſſet *ad eam dedicationem occupandam*, Spartanus quidam OEbalus nomine, homo genere haudquaquam claro, ſed, vti res indicauit, planè callidus & ſollers: is, vt res tulit, tripodas C è luto finxit, & in peram abditos, aſſumptis retibus cum venatoris ornatu Ithomen agreſti turbæ permiſtus introiit: & ignotus quidem, (quippe qui neque in patria ſua vulgò eſſet omnibus notus) quumprimum nox ſuperuenit, tripodas illos fictiles dicauit: atque inde ad ſuos reuerſus, quod actum fuerat expoſuit. Re comperta Meſſenij vehementer commoti ſunt: & facilè quidem Lacedæmoniorum ſe aſtu deluſos coniecerunt: multitudinis tamen ſollicitudinem Ariſtodemus cùm ea quam res tempusq; ferebat oratione, tum verò ſtatuendis ad Iouis aram ligneis tripodibus (fabricati enim iam fuerant) leniuit. Accidit etiam eo tempore vt Ophioneus vates, qui à primo ſtatim ortu cæcus fuerat, oculis vti cœperit, mirabili admodum caſu. nam cùm ingenti capitis dolore laboraſſet, ab ea valetudine luminis compos fuit. Aliis præterea prodigiis (cùm Meſſeniorum iam res inclinarēt, ac propè in perniciem laberentur) ſuæ Di mentis haud dubias dedere ſignificationes. Dianæ erat Meſſeniis ex ære ſignum, cum æneis armis: huic ſcutum ſponte excidit. Cùm Ariſtodemus Ioui Ithomatæ immolaturus hoſtias adduxiſſet, [1] arietes ſponte incuſſis ad aram cornibus moribundi cecidere. Ad hęc canes globo facto ſingulis noctibus vlulatum dedere: mox iidem magno agmine ad Lacedæmoniorum caſtra abierunt. Non hæc ſolùm prodigia, ſed viſum etiam per quietem Ariſtodemum exterruit. Viſus eſt in ſomnis videre, cùm eſſet armis iam ſumptis ad pugnam exiturus, victimarum extis in menſa appoſitis, filiam in pulla veſte aſſiſtentem, [2] & nudato pectore vulnera oſtentantem: deinde diſturbatis è menſa extis, detractis armis, ab ea ſe aurea corona & albis veſtimentis donari. Dum anxio eſſet animo Ariſtodemus, quòd mortem ſibi hauddubiè ſomnium illud portendere interpretaretur (Meſſenij enim optimates coronatos & candida veſte velatos efferūt) ecce tibi nuncius, Ophioneum 124
vatem videre deſiſſe, ac rurſus, vti ab initio, oculis captum. Eſt verò tunc oraculi *ſenſus interior patefactus*: *& planè* intellectum eſt, cùm dixit, ex inſidijs erumpētes duos, & eoſdem in priſtinum ſtatum reuerſos, Ophionei oculos Apollinem innuiſſe. Ariſtodemus itaque [3] vicem ſuam grauiter dolens, quòd filia interempta patriæ nihil profuiſſet, ac ſimul ad patriæ ſalutem ſpei nihil eſſe reliquum facilè ſtatuēs, ad filiæ tumulum ſibi mortem conſciuit: vir, quantum humano conſilio conſequi potuit, patriæ ſalutaris, ſed cuius acta conſultaque omnia Fortuna eluſerit. Regnauit annos VI, & aliquot amplius menſes. Meſſenios Ariſtodemi caſu perculſos, tanta rerum omnium cepit deſperatio, vt de mittendis ad Lacedęmonios deprecatoribus cogitarent; verùm quo minus id facerent, obſtitit pertinax in hoſtem animus. Concione vocata regem non crearunt: imperatorem cum poteſtate ſumma Damin ſurrogarunt. Hic collegas Cleonnin ſibi & Phylea cooptauit: tum quaſi mox prelium commiſſurus, ex præſenti rerum copia omnia apparauit: vrgebat enim obſidio, & ex obſidione victus inopia eiuſmodi; vt iam nihil eſſet magis metuendum, quàm ne mox fame conficerentur. Virtus certè, & animi pręſtantia, ac bellandi peruicacia, nullo vnquam tempore Meſſeniis defuit. Ducibus poſtremò omnibus, & optimis quibuſque ciuibus amiſſis, menſes cùm prope V perduraſſent, belli eius anno XX iam penè exacto, Ithomen deſeruere: quod ipſum Tyrtæus verſibus teſtatus eſt:

Anno bis decimo linquentes pinguia culta,
Montis Ithomæi deſeruere iuga.

Finem habuit bellum hoc, anno primo [4] quartæ & viceſimæ Olympiadis, qua Damon Corinthius in ſtadio vicit, cùm apud Athenienſes [5] Medontidæ iam decimum, ſummum cepiſſent ciuitatis honorē, & Hippomeni quidem quartus iam exactus eſſet imperij annus. Ac Meſſenij tunc, quibus vel Argis, vel Sicyone, vel in Arcadia hoſpitia fuerunt, in eas ſunt vrbes dilapſi. Eleuſinem verò migrarunt, qui è ſacris familiis oriundi eſſent, & *idcirco* Magnarum dearū initiis præeſſent. Multitudo reliqua, in ſuas ſe quiſque priſcas patrias receperunt. At Lacedæmonij primùm Ithomen ſolo æquarunt: vrbes deinde cæteras adorti, facilè expugnarunt: de manubiis verò Amyclæo *Apollini* tripodas æneos *tris* dedicarunt: in quorum vno Veneris, Dianæ in altero, in tertio [6] Cereris & Proſerpinæ ſigna inſiſtunt. Iam verò agri Meſſenici partem Aſinæis, quos Argiui antè eiecerant, eam quam nunc etiam ad mare tenent, aſſignarunt. Androclis etiam poſteris (ſuperſtes adhuc erat Androcli filia, & ex ea nepotes, qui Androcle mortuo ſe Spartam contulerant) *regionem* donarunt,

quæ Hyamia nuncupatur. [1] In Messenios iram belli ad hunc modum Spartani exercuere. Primùm omnium iureiurando eos adigunt, nunquam à Lacedæmonijs defecturos: rerum nihil nouarum molituros. Deinde verò annui quidem stipendij nihil imperarunt, ex omnibus tantùm arationibus dimidiam vt frugum partem Spartam deportarent edixerunt: præterea vt viri pariter & mulieres sumpta veste pulla, regum & optimatum funera prosequerentur: qui imperata non fecissent, pœna ijs constituta. Iniuriosas hasce Messeniorum pœnas declarant Tyrtæi versus:

Vt sub non æquo pondere pressi asini,
[2] *Crudeles domini quos tergo tollere cogant*
Dimidium frugum, quas sua terra parit.

Cum lugubri etiam ornatu coactos fuisse interesse funeribus, ex his licet colligere:

125 *Ipsi, atque vxores, dominos plorare coacti,*
Si quem horum è vita mors rapuisset atrox.

His malis circumuenti, cùm in posterum etiam nihilo Spartanorum dominatum æquiorem sibi fore sperare possent, & pugnando mori satius omnino ducerent, quàm penitus è Peloponneso emigrare, noua defectionis consilia inierunt. Acerrimi erant iuuenes rerum nouarum autores: illi quidem omnium belli artium imperiti, sed ea animi elatione, vt cadere mallent liberam nacti patriam, *si optio detur*, quàm *vel clementissimam* seruitutem rerũ omnium copijs circunfluentes perferre. Educta iam iuuentus *eximia* erat Messenijs cùm in alijs locis, tum verò numero & robore præstantissima, Andaniæ: eminebat verò inter omnes Aristomenes, qui apud Messenios adhuc inter heroas colitur: & eius quidẽ natales maximè nobilitant. cum eius enim matre Nicotelea geniũ quendam seu deũ sumpta draconis forma concubuisse memorant: quod ipsum de Olympiade Macedonas, de Aristodama Sicyonios noui memoriæ prodidisse. Tantũ interest, quòd Aristomenem Messenij non Hercule aut Ioue genitum prædicant, sicuti Ammone Alexandrum Macedones, Aratum Æsculapio Sicyonij: verùm cùm Græcorum multitudo Pyrrhum ei patrem fuisse dicat, ipsi Aristomenem Nicomedis filium in sacrorum libationibus celebrant. [3] Vigebat hic animis & ætate, & eum æquales, honore propè pares, ad defectionem incitabant. Rem ad hunc ferme modum exorsus est. Missis clàm ad Argiuos & Arcadas certis hominibus, tentauit primùm vtriusq; gentis animos, nunquid sibi rebellantibus, nihilo aut segnius, aut ope minore quàm priore bello, auxilium laturi essent. Ac spe quidem multo paratiores socios animaduertêre. iam enim Arcades & Argiui apertissimas cum Lacedæmonijs inimicitias exercebant. Quare cùm omnia ad bellum comparata essent subsidia, defecerũt Messenij vndequadragesimo post Ithomes excidium anno, qui quartus fuit tertiæ & vicesimæ Olympiadis, qua vicit in stadio Hyperesiensis Icarus: Atheniensium verò resp. annuis iam erat magistratibus restituta; ac tunc quidem Tlesias Athenis prætor erat. Qui autem essent Spartæ reges, eos Tyrtæus non nominauit. At Rhianus versibus mandauit, Leotychide regnante bellum hoc alterum gestum. Atenim Rhiano in hac ego re neutiquam assentior: Tyrtæum verò id ipsum quod apertè non dixit, significasse tamen facilè videri possit. Elegi enim ipsius sunt de bello priore:

Obsessam decima hanc nonaque vidit hyems.
Indomitique animos tam longi munia Martis
Nostrorum patrum sustinuere patres.

Quibus planum facit, ætate demum tertia post primum bellum, iterum Messenios arma cepisse. Declarat itaq; annorum series, regem eo tempore Spartæ fuisse Anaxandrum Eurycratis filium, Polydori nepotẽ: ex altera verò familia Anaxidamum Zeuxidami filium, Archidami nepotem, pronepotem Theopompi. Idcirco autẽ ad pronepotem Theopompi descendi, quòd Archidamo filio ante patrem mortuo, Zeuxidamum è filio nepotem, Theopompus imperij sibi successorem reliquit. At Leotychidem regnum possedisse constat post Demaratum Aristonis filium, cùm Ariston ipse à Theopompo septimus fuerit. Eo ipso igitur tempore contulere cum Lacedæmonijs signa Messenij ad Deras, qui vicus in Messenia est, anno post defectionem primo. Neutris venere à socijs auxilia: neq; penes quos eius fuerit certaminis victoria perspicuum fuit. Aristomenem eo prelio tradunt facinora maiora multò, quàm pro vnius viri captu, fecisse. quare statim post pugnam rex fuit salutatus. erat enim ex Æpytidarum genere. Verùm cùm regnum recusasset, imperatorem

cum

cum summa potestate præesse rebus bellicis iusserunt. Is eo erat ingenio, vt facillimè pateretur suum iis etiam, qui aliquid in bello memoria dignum gessissent, honorem haberi. Et antiquissima quidem ipsi cura fuit, initio belli Lacedæmonios perterrefacere, quò esset illis in omne reliquum tempus formidolosior. Hoc sibi cùm propositum haberet, noctu Lacedæmonem veniēs, ad Chalciœci scutum affixit, in quo inscriptum fuit, Aristomenem deæ 126 de Spartanorum manubiis dicasse. Eodem tēpore Lacedæmoniis Delphicum Apollinem de belli exitu consulentibus responsum, vt Atheniensem hominem [1] rerum gerendarum autorem accerserent. Quare cùm per legatos de oraculo docuissent Athenienses, ac simul Atheniensem sibi hominem, cuius vterentur consilio, depoposcissent, ea res animi dubios tenuit Athenienses. Nam & periculosum nimis fore reip. suæ iudicabant, si Lacedæmonij parte Peloponnesi optima sine insignibus cladib. potirentur: & rursus diuinis vocibus non parere nefarium censebant. Consilium *vt in re dubia anceps* capiunt. Erat Athenis Tyrtæus quidam ludi magister, qui neque satis mente valere credebatur, & altero claudicabat pede. hunc ad Spartanos misere. ibi ille modò ciuitatis principes, modò plebem, proinde vt locus aut tempus tulisset, elegos & anapæstos decantans, *quid facto opus esset edocebat.* Anno vno ferme post prelium ad Deras, cùm sui iam vtrisque socij præstò essent, ad Apri monimentum (id *vico* ei nominis est) ad prelium committēdum parati conuenere. Messeniis Elei, Arcades, Argiui, Sicyonij auxilia miserant. Conuolarant etiam qui spontè profugerant è Messenia; & ab Eleusine, quibus à maioribus tradita fuerant Magnarum dearum initia: Androclis præterea nepotes.[2] atque hi quidem *omnes* summa alacritate Messeniis auxilia misere. Lacedæmoniis præstò fuere Corinthij, & è Lepreatis nonnulli Eleorum odio ducti. Asinæis fœdus cum vtrisque iuramento sancitum fuit. Vicus quem Apri antè diximus monimentum nuncupari, in Stenyclero Messenici agri *regione* est. nomen ex eo habet, quòd Herculem memoriæ proditum, super [3] apri testibus, fœdus cum Nelei liberis, fide vltro citroq; data & accepta, icisse. Sacra ritè à vatibus vtrinque facta. Vates erat Lacedæmoniis Hecatus, nepos & cognominis Hecati, illius qui cū Aristodemi filiis Spartam postliminio reuerterat: Messeniis Theoclus. Oriundus hic Theoclus ab Eumantide fuit. Eumantin ipsum, Eleum hominem, (quòd erat de genere Iamidarum) Messenē Cresphontes adduxerat. Quare cùm suum vtrique vatem fidenti elatum animo haberent, eo etiam ad rem gnauiter gerendam fuere paratiores: sed & cæteri, pro sua quidem quisque ætate ac virili parte, magnam præ se ferebāt alacritatem. Omnes verò bellicæ gloriæ cupiditate superabat Anaxander Lacedæmoniorum rex, quiq; circa ipsum erant Spartani. In Messeniorum exercitu Androclis nepotes Phintas & Androcles, totaq; ea manus quæ illorum ductum sequebatur, egregiè ad virtutis laudem, & pari consensu aspirabant. Tyrtæus, & Magnarum dearum antistites, nulla ipsi belli munia obiere; extremos tantùm sui quique agminis cohortationibus ad pugnandum accendebant. Quod verò ad Aristomenem attinet, stipabant eum octoginta è Messeniis, lectissimi iuuenes, eius æquales: quorum magno sibi vnusquisque honori ducebat, quòd se ille, quem in prætoriā cohortem præ cæteris adscisceret, dignum putasset. Et erat sanè eorum quilibet miro animi vigore, siue mutuum poscentium auxilium, siue ducis pugnam vel iam aggredietis, vel iam propè aggressuri, significationes obseruare opus esset. Steterunt hi in acie cōtra Anaxandri cohortem, in qua fuit Spartani exercitus robur. Quare magno quidē negocio cùm ad multas horas dimicassent, multaq; auidè accepissent vulnera, iamq; propè nihil esset spei reliquū, postremò pervicacia & impetu hostē fundūt. Fusum Aristomenes vt alia cohors persequatur imperat: ipse cum suis ad integros, & adhuc suū obtinentes locū cōuersus, vbi & illos dare terga coëgit, mox alios, & subinde alios acrius adoritur, donec totā Lacedæmoniorū aciē, cùm modò in hāc, modò in illā partē se inferret, terribilior multò quàm vt hominis vnius illa videri posset audacia, dissipatis ac disturbatis ordinibus in fugā vertit. Iam verò cùm palātes ageret, qui neq; in fugiēdo modum haberent vllū, neq; tantisper consisterēt dū in vnum conuenirent, ad syluestrem pyrum, in ea campi parte enatam, vētum. ibi Aristomenem à cursu Theoclus vates reuocabat, quòd in ea arbore Castor & Pollux cōsedissent. Sed Aristomenes in ipso pugnæ ardore impetu raptus, non auditis omnib. Theocli vatis monitis, cùm ad pyrum accessisset, scutū amisit; ibi dum in eo querēdo cunctatur, spatiū datū est elabēdi, qui se antè in fugā dederant, Lacedæmoniis. Ea clade perculsi Spartani, ad belli finē spectabant: sed eos Tyrteus de sentētia recitatis elegis deduxit; idemq; milites qui in cohortibus deside-

rabantur, de Hilotum delectu ſuppleuit. Ariſtomenem Andaniam reuerſum acceperunt
127 matronæ *gratulabundæ*, [1] tænias in eum, quacunque incederet, & vt anni ferebat tempe-
ſtiuitas, flores & fructus iacientes: carmen præterea illud, quod noſtra etiam cantatur æta-
te, in eum concinentes,

Per Stenycleria plana ſecutus in ardua montium
Victor Ariſtomenes eſt Lacedæmonios.

Scutum poſtea recepit Ariſtomenes.[2] nam cùm Delphos veniſſet, dei monitu, in Tropho-
nij ſacro penetrali, quod ad Lebadeam eſt, illud reperit; ac rurſus eodem in templo dedica-
uit: quod ego ibi poſitum vidi. Inſigne eius eſt aquila, paſſis ad extremos *clypei* margines a-
lis. Sed tunc è Bœotia rediens, clypeo apud Trophonium inuento ac recuperato, ad maiora
mox belli ſe opera comparauit. collecta enim Meſſeniorum manu, [3] lectiſſimis ſtipatus ci-
uibus, ſub crepuſculum ad Laconicum oppidum, quod in vrbium enumeratione veteri
nomine Pharin Homerus, Pharas nuncupant Spartani & finitimi, contẽdit. Ibi occiſis qui
reſiſtere conati fuerant, ac oppido direpto, dum Meſſenen cum luculenta præda redit, A-
naxandrum, qui *facta ex inſidiis eruptione* cum armatorum globo tergum vrgebat, *conuer-
ſus in hoſtem*, in ipſa via iterum fudit: quin & fugiẽtem acriter inſequi non prius deſiit, quàm
[4] tragula femore ſauciato, retrocedere coactus eſt, cùm nihil interea de præda deperiſſet.
Modico dein tempore intermiſſo, quantum ſcilicet curando vulneri ſat fuit, cùm Spartam
ipſam adoriri in animo haberet, obiecta per viſum Helenæ & Gemellorum ſpecie deterri-
tus eſt. *Rediens*, Caryatides virgines choros Dianæ agitantes, interdiu ex occulto aggreſſus,
parentum opibus & dignitate præſtantiſſimam quanque comprehendit, & ad Meſſeniæ
vicum quendam perduxit. Ibi virginum cuſtodia certis hominibus de ſua cohorte manda-
ta, noctem vnam quieuit. Interea iuuenes, vino (vt mea fert opinio) & libidine tranſuerſos
rapiẽte, virgines eas vitiandi cupiditate exarſerũt, atque adeò, vt ne ipſius quidẽ Ariſtome-
nis vocibus, negantis id ius faſq; Græcis eſſe, conatu abſiſterẽt. Quare vt eas ab iniuria vin-
dicaret, adoleſcẽtes aliquot, quorum erat maximè vino incitata licentia, occidere coactus,
captiuas tam integras quàm antè fuerant parentibus magna accepta pecunia reddidit. Eſt
in Laconico agro *vicus* Ægila nomine, in quo templum Cereris *veteri* religione conſecra-
tum. Huc matronas per feſtos dies more maiorum ludos vt facerẽt conueniſſe, Ariſtome-
nes, quiq; cum eo erant, exploratum habebant. *Eò itaque veniens opprimere eas conatus eſt*:
ſed cùm illę numinis ope fretæ vim repuliſſent, [5] gladiis etiam, quib. ad hoſtias mactandas
vſi fuerant, armatæ, & verubus, toſtis iam extis, hoſtem inuaſerunt: multiſq; grauiter ſauci-
is, ipſum quoque Ariſtomenem facibus percuſſum, ac malè mulctatum, in vincula conie-
cerunt. Sed eadem nocte liberatus, ad ſuos rediit. Dimiſiſſe eum dicitur ſacrorum antiſtita
Archidamea, non precio, ſed amore adducta: (illum enim multo antè amare cœperat) ſi-
mulauit verò effugiſſe exuſtis vinculis. [6] Eodem anno cùm propè eſſet vt ad Magnã foſ-
ſam (hoc loco nomen eſt) prelium committeretur, & Meſſeniis Arcades ex omnib. vrbibus
auxilium tuliſſent, Ariſtocratem Hicetæ filium, patria Trapezuntiũ, Arcadũ regẽ, & eorum
tunc exercitus ducem, Lacedæmonij pecunia corrupêre. Primi. n. omniũ Lacedęmonij ex
omni antiquitatis memoria hoſtẽ dicũtur muneribus ſollicitaſſe, [7] & venalẽ feciſſe belli e-
uentũ. prius. n. quàm ab illis circũueniretur Ariſtocrates, à quo Meſſenij proditi ſunt, virtu-
te, fortuna, deorũ præſidiis res bellica ſtabat. Cõſtat verò Lacedęmonios eoſdẽ & inſequẽ-
tibus deinde temporibus, cùm ad Ægoſpotamos claſſi Athenienſiũ [8] occurriſſent, & alios
hoſtium prætores, & Adimantũ in primis mercede ſibi deuinxiſſe. Atenim & ipſos Lacedę-
monios oppreſſit aliquando pœna quæ Neoptolemea dicitur, ex eo ſcilicet, quòd cùm ad
Hercei Iouis aram Neoptolemus Achillis filius Priamũ iugulaſſet, & ipſi poſtea accidit vt ad
Apollinis Delphici aram interimeretur. Venit inde in prouerbij conſuetudinẽ, vt quoties
qua quis alterum affeciſſet iniuria, eam ipſe paſſus eſſet, Neoptolemea vltio diceretur. Nã
cùm maximè opib. florerẽt Lacedæmonij, deleta Athenienſiũ claſſe, magna Aſiæ parte A-
geſilai ductu occupata, [9] imperiũ illi quidẽ nõ prorſus amiſerũt, ſed ipſorum arte Perſarum
128 rex vſus, miſſa Corinthũ, Argos, Athenas, Thebas pecunia, bellũ in Spartanos concitauit,
quod eſt Corinthiacũ appellatũ. quæ fuit cauſa, vt Ageſilaus in Græciã, omiſſa Aſiatica ex-
peditione, exercitũ reportare cogeretur. Dolũ itaq; Lacedæmoniorũ Di ſuo tempore in i-
pſorũ vertêre perniciẽ: Ariſtocrates verò accepta à Lacedæmoniis pecunia, Arcadas pri-
mùm quid moliretur celauit: deinde verò cùm vtraq; acies ſigna collatura eſſet, ſuis terro-
rem

rem & trepidationem fecit, *quasi cōmonefaciens*, si ad manus ventū esset, victis ex iniquo loco exitum nullū fore: & sibi quidem sacrificanti affirmauit nihil læti exta portendisse. edixit itaq; vt signo à se dato, pro se quisq; fuga saluti suæ consuleret. Quare cùm iam prelium iniretur, omnesq; in hostem conuersi essent Messenij, Aristocrates abduxit Arcadas, Messenijsq; læuum cornu & acies media nudata est. in vtraq; enim agminis parte constiterant Arcades, cùm neq; Elei, neq; Argiui, nec Sicyonij pugnę interessent. Prętere, quò esset efficacior proditio, Aristocrates fugiens per medios Messenios euasit. [1] Re insperata attoniti Messenij, ac planè quid agerent incerti, à Lacedæmonijs tantū qui se iam acrius inferebant, in Arcadas impunè labentes conuersi, orabant alij vt manerent, alij conuicijs illos & maledictis incessebant, proditores & fœdifragos appellantes. Spartani interea facilè destitutos vndiq; circundato agmine cinxerūt, & obuiā maximè quàminimo labore ac periculo sibi victoriā vindicarunt. Aristomenes cum cohorte sua locū tenuit, & incumbentis impetum hostis aliquandiu sustinuit: sed fuere tam pauci numero, nō magno vtiq; præsidio. Perijt omnis propè multitudo: & qui antè de seruis dominos Lacedæmoniorū se futuros rati fuerant, iam ne reliquā quidem salutis vllam spem retinebant. Occubuere tamen & principū nonnulli, interq; eos Androcles, Phintas, &, cuius clarissimè in eo prelio virtus eluxit, Phanas, Olympica de lōgiore curriculo victoria iam antè illustris. Aristomenes prelij reliquias collegit: cumq; suis vt [2] Andania & oppidis quę à mari longius abessent relictis, se in Iran montem reciperent suasisset, eo in loco obsidionē hostiū, post acceptā ad Fossam cladem, annos nihil minus XI sustinuit, cùm tamen castellum illud cum ea spe Lacedęmonij oppugnare adorti essent, quasi primo impetu capi posset. Testatur tam longum totius obsidionis tempus fuisse, his versibus Rhianus:

> [3] *Seruarunt inter candentis deuia montis*
> *Castra bis vndenas herbas, totidemq; pruinas.*

Circunscripsit scilicet annos per hyemes & æstates. Nam cùm herbas dixit, viridē segetem, vel *anni tempus* quod paulo ante messem est, significauit. Ira occupata, reliquo omni agro exclusi Messenij, præter oram tamen maritimam, quam illis integrā & incolumem Pylij & Mothonæi præstiterūt, prædas nō magis ex Laconico, quàm ex suo ipsorū agro agebant, vtrunq; iam hostilem esse iudicantes. Fiebāt cùm ab alijs passim vt fors ferret excursiones; tum in primis Aristomenes cùm in vnum ad trecentos lectissimos viros coëgisset, agebant illi rapiebantq; omnia vndecunq; quis poterat: fruges nempe, vinum, pecus absumebant: mancipia, supellectilem, dominis æstimata reddebant. Coëgit ea agrorū direptio Lacedæmonios edicto cauere (quòd arua non sibi, sed ijs qui in Iran secesserant, seri videbant) ne colerentur, bello durante, Messenici & Laconici agri finitimę partes. Ex eo frugū egestas, & inde seditio consecuta, locupletibus ægrè ferentibus arationes ibi deseri. Eum fremitum versibus suis Tyrtęus cōpressit. Interea Aristomenes cum sua manu [4] per densas iam noctis tenebras egressus, Amyclas magnis itineribus cōtendit: quò cùm primo diluculo per- 129
uenisset, subito impetu oppidū cepit ac diripuit: atq; inde ad suos se prius recepit, quàm è Sparta subsidiū mitteretur. Excursionibus hostilem agrum non prius destitit infestū reddere, quàm Lacedęmoniorū manipulos dimidia parte plures, cum ambob. regibus nactus, facto cum illis prelio, præsentiq; se animo defendens, & vulnera alia accepit, & percusso lapidis ictu capite, caligantibus oculis, vertigine correptus, *propè exanimis* corruit. Vix adhuc spirantem cateruatim irruentes Lacedęmonij, & cum eo quinquaginta de eius prętoria cohorte captiuos Spartam pertraxere. quos cùm in Ceadam abijciendos censuissent, (*sic altè dehiscentem foueam vocant*, in quam maximis criminibus capite damnatos præcipites mittūt) alij quidem omnes ad vnum periere: Aristomenem, qui sæpe aliàs, idem & tunc seruauit Deus. cuius qui res gestas magnificentius extollunt, aduolasse aquilā dicunt, quæ cadentis corpus passis alis subiens, ita illū librauerit, vt omni ex parte illæsus ad eius barathri ima delatus fuerit. Fato certè nescio quo exitus ei è tetro illo hiatu mōstratus est. Nam cùm in imo iam specu cōstitisset, veste obuolutus decubuit, extremā, quam proximè abesse putabat, vitæ horā expectans. Triduū erat ibi iam cōmoratus, cùm audito strepitu quodā, retecta facie, per sublustres tenebras vulpem vidit cadauera appetentem. Cogitans itaq; per ostiolū omnino aliquod bestiā illuc penetrasse, ea quantisper propius accederet opperiebatur. id cùm vti volębat accidisset, ferā manu altera prehendit: altera, quoties se illa conuertisset, chlamydem mordicus prensandam obijciebat: & currentem quidem, quà se via

dabat, cursu consequebatur: trahendū verò se belluæ per inuia præbebat. Vidit postremò cuniculū nihilo ampliorē quàm vnde posset vulpes euadere; per quem luminis se aliquid ostendebat. per illum quadrupes, vt primū dimisit eam quasi manumissam Aristomenes, lustrum suum repetijt. At Aristomenes angustā illam ac minimè peruiā cauernulam manibus aperiens, in Iran ad suos tandem euasit. Fuit eius fortuna, cùm captus est, mira & inopinata: (maior enim viri spiritus erat, maior ex rerum gestarū magnitudine audacia, quàm vt quisquam capi illum posse sperare debuerit) [1] sed nihil fuit admirabilius, nullum certius diuinitatis argumentum, quàm quòd è Ceada elabi potuerit. Vbi saluū Lacedęmonijs renunciarunt perfugę quidam Aristomenem ad suos redijsse, non plus credi posse visum est, quàm si mortuum hominem reuixisse audissent. Ex huiusmodi verò euentu veritati fides quæsita est. Mittebantur à Corinthijs auxilia Spartanis ad Iran oppugnandam. eos milites Aristomenes cùm per speculatores comperisset, dissipatos & incustoditis castris iter facere, noctu dormientes adortus, & alios complures, & eorum duces Hypermenidem, Achladæum, Lysistratū, & Idectū occidit; ac mox castrorum pretoriū diripuit. Id facilè cognoscere Lacedęmonij potuerunt ab Aristomene, neq; ab alio quoquā gestum. Fecit post hæc Aristomenes Ithomatæ Ioui sacrū, quod Hecatomphonia vocant, *quasi Centicidium dicas*. Id sacrum fieri patrio instituto veteri traditum ab ijs qui in pugna hostes centum occidissent. Prima itaq;, cùm ad Apri monimentū pugnatum est, Hecatomphonia fecit Aristomenes: altera, cùm oppressos nocturna pugna Corinthios cæcidisset: tertia ab eodem peracta sacra referunt, alijs excursionibus *pari, aut eo maiore, cæso hostium numero*. Spartani, Hyacinthijs quæ iam aderant, *solenni ritu* interfuturi, dierū XL inducias cum Messenijs qui in Ira sedem habebant, pepigerunt. Ac dum illi quidem ludos celebrant, Cretenses sagittarij è Lycto & alijs Cretę vrbibus euocati, interea in agrum Messeniorū excursiones facere non desinebant. Aberat Aristomenes ab Ira. ei securius induciarū fiducia vaganti, insidias ex eo sagittariorum numero VII faciunt, captumq; (quòd nox appeteret) pharetrarū loris vinciunt. mox id ex illis duo gratulabundi Spartā nunciant, captū Aristomenem; reliqui in tugurium quoddam Messenici agri captiuū pertrahunt. Habitabat in eo *gurgustio* orba patre virgo vnà cum matre sua. ea superiore proxima nocte per somniū visa fuerat sibi videre, pertrahi illuc à lupis [2] leonem vinctum ereptis vnguibus; illū se è vinculis exemisse,
130 & cum eo tanquā cum viro congressam, vngues illi dedisse; nec multo pòst à leone lupos laniatos. Deducto itaq; à Cretensibus *ad eam casam* Aristomene, agnouit puella expressam vero euentu somnij imaginem: quæsiuit ex matre quisnam ille esset; auditoq; viri nomine, confirmauit se; & cùm in eum intueretur, facilè quod significaret intellexit. Vinū itaq; *largius* Cretensibus fudit; cumq; se vinolenti omnes abiecissent, ei quem grauiore somno consopitū animaduertit, pugiunculū eripuit; eo ipsa abscidit vincula, insidiatoresq; Aristomenes iugulauit suos. Virginem illam, pro nauata saluti suæ opera, à filio suo Gorgo vxorem accipi voluit Aristomenes, cùm tamen nō esset ille annorū maior decem & octo.

[3] Vndecimo tandē postquā obsideri cœpta est anno, Ira, pro fati sui necessitate, expugnata est: Messenij illinc eiecti, nouas sedes quęrere coacti sunt. Et sanè quæ de salutis ratione post cladem ad Fossam acceptā, sciscitantibus Aristomeni & Theoclo Delphicus Apollo responsa dederat, ipso rei euentu cōprobata sunt. His aūt versibus respōdit fatidica virgo:

Ipse, Nedes dum hircus bibat alta fluenta, nec vltra,
Messenen seruo. propè enim instant tristia fata.

Sunt autē Nedæ fontes in monte Lycæo: fluuius ipse per Arcadas lapsus, verso in Messeniam alueo, Messeniorū & Eleorū fines maritimos diuidit. Ac tunc illi quidem *capti ambiguis verbis* prouidendū sibi putarunt ne hirci de Neda potarent. Aliud verò longè innuerat deus, quod fuit huiusmodi. Caprifici stirpem è Gręcis pleriq; Olynthon, Messenij ipsi Caprum (τράγον) nominant. eo quidem tempore caprificus fortè in ripa Nedæ enata, cùm nō in sublime se crescens erexisset, sed in amnē prona inclinasset, extremis iam frondibus aquā contingebat. id Theoclus vates cōspicatus, *argutè* cōiecit, illā caprifici plantā hircum esse, qui de Neda, sicuti Pythia prædixerat, biberet; ac iam fatale Messenijs exitiū imminere. Re tamen apud alios dissimulata, vni Aristomeni ad eum locū deducto, oraculū explicat, hominiq; quod res erat persuadet, tempus quo reliquū quid spei erat effluxisse, ciuitatis suæ perniciem differri amplius nullo pacto posse: quod ipsum tamen Aristomenes etiam *partim* ex præsenti rerum statu, *partim ex fatorum alijs quibusdam arcanis* præsenserat.

rat. Quare cùm haberent operta quædam *ſacra* Meſſenij, quę ſi aboleretur, funditus in poſterum omne tempus Meſſenen occaſuram: ſin conſeruata illa fuiſſent, rediuiuũ olim imperiũ ex ipſis ruinis erupturũ, Lyci Pandionis filij vaticinijs prædictũ fuerat; neq; id ignoraret Ariſtomenes, noctu *clàm* egreſſus in maximè deuia ac deſerta Ithomes parte ſacra ea defodit, Ioui Ithomatæ & dis cęteris, quorũ ope ad eum diem Meſſeniorũ res ſteterat, ratus curę fore, vt incolume depoſitum obſeruaretur, neq; omnino id in Lacedęmoniorũ poteſtatem veniret, quod iam ſolum ad poſteri temporis ſpem, Meſſenici nominis reliquię haberent. Meſſenios tunc quidem, vt olim Troianos, *diuerſo tamen modo*, adulterium ad extremum exitium perpulit. Ira occupata, ſubiectos etiam monti campos vſq; ad Nedę ripas tenebant. Habitabant nonnulli paullum extra portas: neq; interea quiſquã è Laconia venit ad eos perfuga. Vnus propius acceſſit Emperami (clari hominis inter Spartanos) ſeruus. is cùm domini pecus paſceret, quotidie ferè boues præ ſe ad Nedam agebat. ibi Meſſenij hominis in ſuburbano habitantis vxorem aquatum venientem conſpicatus, eius amore captus eſt. fœminam primò *benignis verbis* ad colloquiũ, deinde donis ad ſtupri conſuetudinem pellexit. Obſeruabat hic quo tempore eius vir cuſtodias obiret. ſuam enim quæq; vicem ciuitatis pars arcis præſidiũ obtinebat. nam ab ea maximè parte, ne intra mœnia ſe inferret hoſtis, metuebant. Qua itaq; hora domo ille diſcedebat, bubulcus ad eius vxorem ventitabat. Fortè ita accidit vt eſſet illi nocturna vigilia cum præſidiarijs militibus obeunda, per effuſiſſimos verò ea nocte imbres ſtationem deſerere cogerentur qui excubabant. vt enim in feſtinatis munitionibus, neq; proiectũ muri, neq; turres habebant, quo cœli incõmoda effugerent: & eo quidem ſecurius abiere, quòd pluuia & hyberna nocte, ſilente luna, negocium ne ſibi hoſtis faceſſeret, nihil verebantur. Præterea Ariſtomenes vigilias pro more circumire nõ poterat. nam cùm nõ multis antè diebus Lacedęmonij, aſſumptis Aptereis iaculatoribus, Euryalo Spartano duce, Cephalleniũ mercatorem, frumẽta & alios 131 quibus opus erat cõmeatus Iran ſolitum cõportare, intercepiſſent, illũ Ariſtomenes *publicè* ſibi *ac priuatim* hoſpitem, omnemq; eius pecuniã ſeruarat: vulnus ipſe in pugna acceperat. Imperatoris itaq; metu ſoluti vigiles, eo licentius præſidium deſeruere: & ſanè in eo deſertorũ numero Spartani paſtoris amicę vir fuit. Domum itaq; redijt ille, cùm intus eſſet adulter. Id vbi ſenſit mulier, quàm celerrimè potuit, occultato amatore, virum benignius etiam multò quàm cõſueuerat accipit. Percontatur deinde, quamobrem *ſpe ſua* celerius rediſſet. hic ille, qui neq; corruptam vxorem, neq; mœchum domi ſuę latêre poterat ſuſpicari, veram exponit facti cauſam: tempeſtatis vi non ſe magis quàm ſocios omnes è præſidio pulſos. Subauſcultabat paſtor. ſimulac itaq; nudatã arcem pręſidio intellexit, quàm raptim potuit in caſtra Lacedęmoniorũ effugit. Aberant rex vterq;: & bubulci dominus Emperamus, copijs quę Iran obſidebant, præfectus fuerat. ad eum perductus, deprecatur primùm noxã fugæ bubulcus: deinde docet, appoſitum illud eſſe ad Iran capiendã tempus, quæ ex Meſſenij oratione exceperat, ſingula totidem verbis referens. Habita eſt eius verbis fides: ac mox eundem ſeruũ ſuum itineris ducem ſecutus Emperamus, via perdifficili, per denſiſſimas tenebras, nihil imbre remittente, ſuperatis tamen animi alacritate difficultatibus, ad arcem agmen deduxit. ibi ſcalis admotis: & quo quiſq; eniti valuit modo, munimenta tranſcenderunt. Meſſenijs imminens exitium & alia portenderant ſigna: & canum voces obſeruatæ ſunt, non quales latrantium eſſe conſueuerunt, ſed vehementes & perpetui vlulatus. Quare cùm in ſummum iam diſcrimen rem deductam viderent, non vndiq; contractis armis, & apparatu vniuerſo; ſed *paſſim* eo quiſque telo arrepto quod caſus obtuliſſet, terram eam, in qua ſola iam ex omni Meſſenia patriæ nomen remanſerat, tutari conabantur. Primi hoſtem eſſe intra muros ſenſere, primiq; cum armis occurrerunt, Gorgus Ariſtomenis filius, & Ariſtomenes ipſe; cumq; illis Theoclus vates, & item Theocli filius Manticlus: præterea Euergetidas, vir cùm per ſe egregius & honoratus, tum per nuptias nobilitatus. nupta enim cum eo erat Hagnagora Ariſtomenis ſoror. Ac tunc quidẽ, quamuis ſe quaſi intra retia captos, atq; vndiq; circumuentos & oppreſſos animaduerterent, ſpei tamen adhuc aliquid, vt in perditis rebus, habuere. Ariſtomenes quidem & vates ſatis norant patrię fata differri amplius non poſſe: (tenebant enim memoria, quid oraculi de capro ambagibus ſignificatum fuiſſet) neq; id tamen, *ne patria quidem iam cadente*, prodendũ eſſe vulgo putarunt: quin feſtinanter per oppidũ diſcurſantes, ac modò hos, modò illos prenſantes, vt quiſq; obuius eſſet factus, monere, hortati, à priſtina virtute ne deſciſcerent; alios

etiam è suis ad rem gerendā domibus cunctantes euocare. Atq; ea quidem nocte nihil ab alterutris memorabile gestū est. illos enim cùm locorū inscitia, tum verò Aristomenis metus reddebat segniores. His neq; vacarat accipere à ducibus tesseram; ac, si vel faces, vel aliud quoduis lumen accendissent, id statim venti vis extinguebat. Vt primùm illuxit, & se mutuò conspexerunt, Aristomenes & vnà Theoclus ciues vt extrema omnia auderent incitabant, & alia cōmemorantes, & in primis insigne illud Smyrnæorum facinus, qui cùm partem Ioniæ obtinerent, Gygen Dascyli filium, qui vrbem magnis Lydorū copijs oppressam tenebat, virtute & animi præsentia eiecerant. Quibus auditis Messenij, ipsa subnisi rerū desperatione, in hostes, qua cuiq; viam fortuna ostendebat, irruerunt. Ipsæ etiam fœminæ de superiore loco tegulas, & aliud quicquid missile nancisci potuissent, eiaculari conabantur: sed quo minus tecta scandere possent, procellę vis obstabat. arma verò capere ausæ, virorum alacritatem inflāmabant, cùm eas illi facilè perspicerent malle in patria mortem oppetere, quàm in seruitutem Spartam trahi. Ea *animorum conspiratione* potuissent fortasse fati sui iniquitatem superare, nisi effusi multò etiam præfractius imbres, crebris cum toni-
132 tribus & fragore micante ob oculos cœlo, omnia pauore cōplessent: cōtrà verò hosti confidentiam addidissent, deos à se stare interpretanti: præsertim verò cùm, fulgente ad dexteram Ioue, læta omnia Hecatus aruspex nūciasset. Et ille quidē eiusmodi cōsilij autor fuit. Lacedæmoniorum copię numero longè superiores fuere: verùm cùm non æquo campo, aut ordinato agmine, sed qua quisq; in vrbis parte cōgressus cum hoste esset, manus consererentur, facilè eueniebat vt postremi quiq; prorsus essent inutiles. Hos vt in castra se reciperent Hecatus iussit, ibiq; corpora cibo ac somno curarent: cùm aduesperasceret, adessent, fessos leuaturi. Quo factū vt, cùm fatigatis vicissim recentes succederent, facilè pugnę labor sustineri potuerit. At contrà Messenijs fuere omnia misera & ærumnosa. tertiū enim iam diem, & noctem tertiam ijdem pro statione excubarant. Vigilia itaq;, cœlesti aqua, & gelu, fame ad hæc & siti confecti propè erant: maximè verò fœminas ex armorū insolentia, laborum assiduitas fregerat. Ibi Theoclus vates Aristomenem appellās, Quid inanem, inquit, operam sumis? expugnari Messenen fato omnino decretū est. imminentē certè calamitatem iampridem Delphici Apollinis vox nobis prænunciauit; atq; id ipsum caprificus nuper apertè ostendit. mihi fatū est vnà cum patria cadere: tu ciues tuos, ac te ipsum periculo exime. Hæc locutus, in aduersos irruit: ac in Lacedęmonios vociferans, nō fore illis perpetuę voluptati eam victoriam, nec perpetuo mancipio Messeniorū opes, in obuios quosq; inuadēs, cùm animū cæde hostiū explesset, accepto vulnere animā efflauit. Aristomenes lectissimos quosq; viros, quorū virtus in ea pugna enituerat, adhuc preliantes reliquit; cæteris è pugna reuocatis, vt vxoribus & liberis in medios ordines receptis, quacunq; viam fecisset se sequerentur imperat. Horū extremo agmini Gorgū & Manticlū præfecit. Ipse in principia prouolans, caputq; quassans, & hastā vibrans, clarā significationem dedit per eruptionem effugiū quæri. Placuit Emperamo & Spartanorū principibus diuisa acie fugientibus viā dare, homines tanquam rabie quadam percitos & ad extremū iam desperationis progressos, non esse amplius efferandos rati: atq; id vt facerent Hecatus vates iusserat. Posteaquā de Ira capta certiores facti sunt Arcades, *vniuersi* ab Aristocrate postularunt, se vt educeret, quò vel seruarent Messenios, vel cum illis perirent. At ille, quippe qui delinitus esset Lacedæmoniorū pecunia, planè recusauit, neminem superesse Messeniorū cui iam ferri auxiliū posset dictitās. At enim cùm liquidò iam cōstaret superstites esse Messenios, vi certè coactos Iran deserere, vltro cum vestimētis & cibarijs eos accepturi ad Lycæum montem Arcades occurrêre, præmissis ciuitatū principibus, qui socios consolarentur, & itinerum duces essent. Cùm salui accessissent iam ad Lycæum, hospitio comiter accepti sunt, ac liberaliter inuitati vt per vrbes diuisi secum manerent; agri etiam pars oblata. Verùm Aristomenes cùm direptę Iræ miseratione, tum Lacedæmoniorū odio instinctus, tale consilium init. Seligit ex omni agminis sui numero homines quingentos, quos omniū minimè vitę retinendę cupidos norat. ibi tota Arcadum multitudine, ipso etiā Aristocrate audiente, quem nondū resciērat patriæ proditorem esse: (quòd enim è pugna excessisset, non scelere, sed metu & ignauia factum opinatus fuerat) ab eo itaq; sibi nihil cauens, quærit de suis, nunquid patriam vlti secum nihil recusent mortem oppetere. Cùm assensi essent omnes, quid in animo haberet aperuit, quòd scilicet inclinante iam die Spartam esset ducturus, cùm magna pars ad Iran esset, alij agendis & rapiendis Messeniorum re-

bus

bus essent occupati. Nam si ita (inquit) ceciderit vt volumus, & Sparta fuerimus potiti, licebit illis sua reddere, nostra recipere: sin aliter euenerit, vnà cademus omnes, illustrem conatus nostri memoriam posteris relinquentes. Hæc cùm dixisset, ex Arcadibus ad trecentos in societatem se facinoris obtulerunt. Verùm idcirco rem aggredi cunctati sunt, quòd litantibus exta minus læta fuere. At postero die Lacedæmoniis consilia sua patefacta, seque iterum ab Aristocrate proditos haud dubiè deprehẽderunt. Nam cùm Aristocrates in codicillis *omnia accuratè* perscripsisset, quæ cogitaret Aristomenes, cum iis codicillis seruum, cuius maximè beneuolentia confidebat, Spartã ad Anaxandrum misit. Eum seruum, dum Lacedæmone reuerteretur, speculati Arcadum nonnulli, (cùm aliàs *de repub.* diffidere ab Aristocrate soliti, tum eo maximè tempore minimum illi fidei habentes) interceptum, in concilium Arcadum producunt. ibi quæ ad Aristocratis epistolam rescripta fuerant, frequenti conuentu recitata. Memorabat Anaxander, fugam quam fecisset Aristocrates ad Magnam fossam, nõ paruo fuisse Lacedæmoniorum rebus auxilio: relaturos verò ipsi cùm pro vetere merito, tum pro recenti indicio Lacedęmonios gratiam. Re in publicum prolata, Arcades in Aristocratem continuò lapides iecere, idemq; vt facerent Messenios cohortabantur. at illi Aristomenem intuebantur: is verò humi defixis oculis collacrymabat. Arcades obrutum lapidibus Aristocratem insepultũ extra fines abiecere: columellam autem in Lycæi fano erexerunt, *in eius rei memoriam*, his versibus incisis: 133

Vlta dies facilè est dextro Ioue longa tyrannum,
Messenen qui olim prodiderat miseram.
Difficile est hominem periurum fallere diuos.
Tu salue, & serua Iupiter Arcadiam.

Messeniorum quotcunque aut ad Iran, aut quocunquè alio loco relicti sunt, eos Lacedęmonij in publicorũ seruitiorum numerum (*Hilotas ipsi vocant*) cõscripserunt. Pylij, & Mothonæi, & cæteri è Messenico nomine, maris accolæ, expugnata Ira, classibus se Cyllenen (quod Eleorum nauale fuit) receperunt: atq; inde ad eos qui in Arcadiã profugerãt, cõtendère, quò communi classe & consilio nouas sibi terras ac sedes quærerent: ac coloniæ quidem deducendæ autorẽ & ducem cuncti Aristomenẽ poscebant. At ille, quãdiu vitę compos esset, bellaturũ se cũ Lacedęmoniis affirmauit: neq; verò dubitare quin opera sua Spartæ noui semper aliquid mali creari posset: illis Gorgum & Manticlũ duces dedit. Euergetidas cum reliqua Messeniorum manu ipse etiam ad Lyceũ venit. ibi cùm Aristomenis consilium de Sparta opprimenda fluxum atque irritum fuisse comperisset, assumptis ad L sociis ex omni agmine, retro ad Iran duxit; vbi quos prædæ reliquias persequentes offendit, malè mulctauit: [1] cumque luctu & cæde omnia complesset, postremò super hostium strage occubuit. Aristomenes declaratis ducibus, cùm Cyllenen omnes conuenissent, edixit vt eos in coloniam quicunque vellent sequerentur. Dederunt omnes nomen, pręterquam quos aut senectus, aut viatici egestas à peregrinatione deterritos in Arcadia detinuit. Ira capta finem habuit Messeniorum & Lacedæmoniorum secundum bellum, gerente Athenis supremum ciuitatis honorem Autosthene, anno primo octauæ & vicesimæ Olympiadis, cuius victor extitit Chionis Laco. Cùm ad Cyllenen conuenissent Messenij, hyeme iam imminente, hybernandum eo in loco censuerunt. pecuniam & annonam Elei præbuere. Vere ineunte quonam dirigi cursum oporteret consultare cœperunt. Censebat Gorgus Zacynthum insulam supra Cephalleniam occupandam, vnde insulani è continentis terræ incolis facti, maritimis excursionibus oram omnem Laconicam infestam redderent. At Manticlus, neque Messenes, neq; iniuriarũ quas à Spartanis accepissent memoriam retinendam; verùm esse primo quoque tempore in Sardiniã, magnam & copiis omnibus circumfluentem insulã, transmittendũ. Interea Anaxilas ad Messenios misit, qui in Italiam eos accerserent. Rhegij hic tyrannidem, quartus ab Alcidamida, *è cuius erat nepotè genitus*, obtinebat. Commigrarat verò à Messene Alcidamidas Rhegium, post Aristodemi regis mortem, Ithome expugnata. Ad Anaxilan itaque eius accersitu venere Messenij: quos 134
ille docuit, perpetuum sibi esse cum Zanclæis bellum: possidere illos vberẽ ac luculentum agrum, & vrbem valde opportuno Siciliæ loco: [2] quòd si eorũ imperio potiri posset, illud se quamprimum Messeniis traditurum. *Vehementer* cùm esset omnibus id consilium probatum, traduxit *hospites & gentiles suos* Anaxilas in Siciliam. Zanclen ab initio prędones tenuere: [3] castellum enim deserto loco circa portũ, & excursionũ maritimarum receptum,

quò ex alto appellerent, munierunt. Eorum duces fuere Cratæmenes Samius, & Chalcidensis Perieres. ij & alios pòst è Græcis inquilinos adsciscendos duxerant. Ac tunc quidem Zanclæos Anaxilas nauali, terrestri prelio Messenij fudere; qui cùm postea terra marique hinc à Messeniis, illinc à Rheginis obsiderētur, magna iam murorum parte deiecta, ad aras ac deorum sedes confugere. Imperabat Anaxilas vt supplices *nulla religionis verecundia* trucidarentur, reliqui cum vxoribus & liberis sub corona venderentur. At Gorgus & Manticlus deprecantes *facinoris atrocitatem*, Anaxilan rogarunt, ne quæ per summum nefas à cognatis passi essent, cogerentur ipsi aduersus Græcos committere. Ab aris igitur excitatis impunitas fuit; fideq; vltro citroq; data & accepta, domicilium & imperium cum victis communicatum: mutato tamen nomine, Zanclen Messenen placuit appellari. Hæc gesta sunt vndetricesima Olympiade, qua iterum vicit Chionis Lacon, principatu ciuitatis apud Athenienses fungente Miltiade. Manticlus Herculis templum nouæ coloniæ erexit. Extat adhuc [1] intra muros dei fanum, Herculis Manticli vocant, *sumpto à conditore nomine*. qua ratione Ammon in Africa dictus, & Babylone *Iupiter* Belus: hic ab Ægyptio Belo, Libyes filio; ille à pastore, qui templa *Ioui* dedicarunt. Hoc exules Messenij modo errorum finem nacti sunt. Aristomenes interea cùm nouæ coloniæ imperium sibi deferri passus non esset, sororem primùm Hagnagoram, Tharyci Phigaliensi: duas verò quas habebat nubiles filias, maiorem natu Damothoidæ Lepreatæ, minorem Heræensi Theopompo matrimonio iunxit. Delphos deinde consulendi causa profectus est: quid acceperit respōsi, non traditur. Eodem verò tempore venerat ad oraculum Damagetus Rhodius, Ialysi rex: ei virgo ex adyto respondit sciscitanti, vnde esset potissimum vxor ducenda, eius qui vir esset Græcorum optimus filiam vt duceret. Reliqua erat Aristomeni tertia filia. hanc sibi ille legitimis nuptiis coniugem adsciuit, patrem ipsius longè esse optimum Græcorum eius ætatis omnium statuens. Et ipse quidem met Aristomenes filiam Rhodum ad virum deduxit. Inde cùm Sardeis ad Ardyn *Lydorum regem*, Gygæ filium; & Ecbatana in Medos ad Phraorten regem transmittere cogitaret, morbo oppressus diem suum extremum obiit. [2] Erant iā, credo, Lacedæmonij fato defuncti suo, cùm omni essent, quod illis posset ab Aristomene creari, periculo liberati. Mortuo Rhodij, autore Damageto, insigne monimentū erexere, [3] & pro dignitate honores habuerunt. [4] Hoc loco quæ de Diagoridis, oriundis à Diagora, quē ex Aristomenis filia Damagetus ipse Dorei filius suscepit, à Rhodiis prodita sunt, cōsultò prætereo, ne ad aliena videar à proposito digredi. Lacedæmonij Messenia potiti, agrum omnem, præter Asinæorū fines, inter se diuiserunt: Mothonen Nauplienfibus paulò antè è Nauplia ab Argiuis eiectis tradiderūt. At Messenij qui fortè in agro remanserāt, cùm in publicorū seruitiorū (quos Hilotas appellāt) censum pro fortunę suę necessitate venissent, à Lacedæmoniis denuò defecerunt, vndetricesima ferme Olympiade, qua Corinthius Xenophon vicit, principatu Athenis fungēte Archimede. Defectionis opportunitatem huiusmodi nacti sunt. Lacedæmoniorū nonnulli ob noxā nescio quā capitis damnati, supplices ad Tænarū confugerūt. eos Ephori ab ara abstractos interfici iusserūt. Hoc piaculum violatorū in tēplo Neptuni supplicium, euersa funditus vrbe, ex ira eiusdē numinis luerunt Spartani. Eius calamitatis tēpore inter Hilotas (*sic enim publicæ operæ, & agrestes castellanorum genus nuncupabātur*) veterū Messeniorū reliquiæ in Ithomē montē secessere. Aduersus eos Lacedæmonij omnia sociorū auxilia, & cum Atheniensiū copiis Miltiadæ filiū Ci-
135 monem publicè sibi amicū & hospitē, accierunt. Sed cùm in suspicionē rerum nouarū venissent Athenienses, eos ab Ithome Spartani auocarūt. At illi vbi fidē sibi non haberi senserunt, cū Argiuis amicitia cōciliata, [5] Messeniis, qui Ithomē sub certo fœdere hosti dediderant, Naupactū ademptā Locris Ætoliæ finitimis, Ozolis cognomento, assignarunt. Saluti fuit Messeniis loci natura. Pręmoniti pręterea fuerāt Lacedęmonij Delphici Apollinis oraculo, piaculum graue admissuros, si Iouis Ithomatę supplices violassent. sub certis itaq; conditionib. è Pelopōneso dimissi sunt. Neque verò accepta ab Atheniensibus Naupacto, eiq; vrbi circūiecto agro, quieuerūt. vehemens enim incessit cupido cum imperio gloriam augendi. Quare cùm OEneadas compertum haberent (Acarnanum gentem) opimū agrum possidere, hostes verò sempiternos Atheniensium esse, infesto eos exercitu adorti sunt. Numero erant hosti pares, virtute multò superiores. obuios primùm acie fundunt, mox intra mœnia compulsos circumsident. ibi nihil quod ad vrbes obsidendas homines excogitarint, omissum: scalæ admotæ, muri ab ima parte suffossi: adhibitæ machinæ omnes, quæ

quæ pro re ac tempore fabricari potuerunt. Deiecta itaque muri parte, veriti oppidani, ne, si per vim vrbs caperetur, ipsi occiderētur, vxores & liberi sub corona vænirent, icto fœdere vrbem reliquere: qua, & agro simul toto, Messenij annum vnum potiti sunt. Sequēti dehinc anno Acarnanes contractis omnibus ex vrbibus copiis, ad Naupactū oppugnandam primùm copias ducere in animo habuerunt. Verùm id postea consilij repudiarunt, quòd iter sibi faciendum per Ætolos videbant, quibuscum assiduas exercebant inimicitias. Præterea Naupactiis, id quod res erat, in promptu classem esse suspicabantur: pedestribus verò duntaxat copiis non satis fore se armatos videbant cōtra eos qui maritimas etiam opes haberent. Mutato itaq; consilio, omnem belli impetum in Messenios, qui in OEniadis erant, conuertēre. Ad oppidum igitur obsidēdum omnia comparabant, quòd adduci non poterant, tantam hostium paucitatem contra vniuersam Acarnanum gētem æquo marte bellaturam. Ipsi quoque Messenij, etsi frumenta, & alia quæ ad longiorē obsidionem sustinendam vsui forent, contraxerant, decreuerunt tamen non expectata obsidione, iusto prelio belli fortunam experiri. neque enim decere se arbitrabantur, qui Messenij essent, neq; virtuti, sed fortunæ Lacedæmoniorū succubuissent, Acarnanicæ turbæ tumultu terreri. Memoria repetebāt, [1] ad Marathonem Persarum trecenta millia à triginta duntaxat millibus Atheniensium ad internicionem cæsa. Acie itaque cum Acarnanibus decernēdum duxerunt. Pugnam memoriæ proditum hoc commissam modo. Cùm essent hominum multitudine longo interuallo superiores Acarnanes, Messenios ex omni ferè parte, præterquam tergum qua portis obuerterant, quaq; de muris oppidani hostem arcebāt, cinxerant. Frontem itaq; & latera missilibus acriter vrgebant. At Messenij in quā partem cōferti incubuissent, hos cædentes, illos vulnerantes, hostium agmen turbabant. Perrumpere, & in fugam hostem vertere idcirco non potuerunt, quòd qua parte Acarnanes laxari manipulos videbant, concursu facto locum occupabant. quòd si repulsi Messenij aliò impressionem fecissent, itidem reiecti nihilo plus proficiebant. præstò enim erant, qui suis opem ferentes, penetrare hostem coarctata acie non paterētur. eo fiebat vt ad breue spatium loco Acarnanes pellerentur, Messenij verò irruente multitudine concedere cogerentur. Anceps fuit vsque ad extremum diei prelium. Nocte ea quæ consecuta est, cùm à proximis vrbibus supplementū Acarnanibus missum esset, recipientibus se intra mœnia Messeniis, ad obsidionem res deducta. Ac nihil illi quidem metuebant ne aut hoste muros transcendente, aut à suis 136 deserta statione, vrbs vi expugnaretur: illud calamitati fuit, quod intra mensem octauum omnis commeatuum copia exhausta fuerat. De muris tamen hostem illudētes, ne si in decimum quidem annum obsidio traheretur, defutura sibi cibaria iactabant. Iam verò sub primæ quietis tempus clàm OEniadarum portis egressi, hostem tamen fallere non potuerunt. quare conserere iterum manus coacti, circiter trecentos de suo agmine amisere, maiorem ipsi hostium numerum cæciderunt. Mox via sibi per medios Acarnanas facta, per Ætolos, quorum amicitia confidebant, Naupactum se recepere. Et in posterum quidem omne tempus magno ac pertinaci in Lacedæmonios odio Messenij laborarunt, quod in primis Pelopōnesiaci belli temporibus præ se tulerunt. Nam & Naupactum copiarum receptaculum, vnde in Peloponnesum incursiones fierent, Athenienses habuere: & oppressos ad Sphacteriam Spartanos, Messeniorum è Naupacto funditores vnà cum Atheniensibus de medio sustulerunt. Quamobrem superatis ad Ægospotamos Atheniensibus, Messenios Naupacto quoque Lacedæmonij eiecere, cùm nauali eos antè prelio vicissent. Profugi partim in Siciliam, partim Rhegium se ad propinquos suos contulere: magna etiam pars ad Euesperitas Libyæ populos profecti. (nam cùm hi barbarorum finitimorum bello premerentur, in ciuitatum suarum cōmunionem omnes qui Græci essent nominis accersebāt) Dux fuit in Libyam profectionis Comō, quo itē duce ad Sphacteriam vsi fuerant. *His ita gestis*, anno ferè vno ante Leuctricam Thebanorum victoriā, diuinitus Messeniis in Pelopōnesum reditus *haudquaquam dubiis* significationibus promissus est. [2] Nam & Messanæ ad fretum Herculis sacerdotem narrant, per somnium sibi visum videre Herculem, qui Manticlum Iouis accersitu, in Ithomē hospitij causa vocaret. In Euesperitis verò somniauit Comon, congredi se cum matre iampridem mortua; & illam statim à congressu reuixisse. Et is quidem in spem venit, cùm iam multum possent Athenienses naualibus copiis, Naupactum se recepturos: atenim Messenen restitutum iri somnia promittebant. Accidit enim nō ita multo pòst, vt Lacedæmonij ad Leuctra debita iampridem fato

clade affligerentur: quandoquidem Aristodemo regi oraculum aliquando redditum est, cuius hæc erat extrema clausula:

Vtere sorte tua, fatum hos nunc, nunc agit illos.

Significabat scilicet, ipsum tunc & Messenios malè rem gesturos; sui verò fatalis mali ipsam etiam Lacedæmonem neutiquam immunem fore. Victores igitur Thebani, perculsis ad Leuctra Lacedæmoniis, in Italiam, & Siciliam, ad Euesperitas etiam vsque, & quocunque Messenij profugi venissent, dimisere legatos, qui eos in Peloponnesum reuocarent. Dictu herculè mirum est, quàm raptim cùm pristinæ patriæ desiderio, tum Spartanorum sempiterno odio incitati, concurrerint vniuersi. Dubius erat animi Epaminondas, vbinam eos consistere iuberet. neq;.n. facile videbatur vrbē condere, quæ satis foret cōtra Lacedæmoniorū opes munita: & simul nō satis nouæ vrbi idoneū in Messenico agro locū reperiebat. Ipsorū certè Messeniorū animus ab Andania & OEchalia instauranda abhorrebat, quòd in vtroq; locò iniquissima fuissent vsi fortuna. Hæc capiēdi cōsilij difficultas cùm valde Epaminondā sollicitum haberet, astitisse ei noctu in somnio dicitur vir iā grandis natu, cum *infulis, & reliquo* antistitis ornatu, hac eum appellās oratione: Tibi quidē quodcūq; armis expetiueris decus, partum dabo; nomenq; tuum & gloriā, Thebane dux, cùm hominū cœtus reliqueris, immortalitati cōsecrabo: tu modò Messenios in patriam ad suos penates reduc. placata enim iam est & Gemellorum ira, quæ in illos fuit acerbissima. Hæc ille Epaminondæ. Iam verò Epiteli Æschinis filio, quē Argiui delegerāt qui & suis præesset copiis, & Messenen restitueret, nocturnū illud idem visum denūciauit, vt quo loco in Ithome hederā Ciliciā (σμίλακα Græci vocāt) & myrtū vidisset, humū inter eas stirpes mediā fodiēs, anū æreo clausam thalamo, iā grauiter affectā, & propè intermortuā eximeret. Epiteles vbi primum illuxit, ad eū qui circunscriptus fuerat locū veniēs, æneam vrnulā effossa terra offendit. hāc
137 ille ad Epaminondā detulit: cui cùm somnij imaginē exposuisset sui, iussit ille amoto operculo, quid in ea recōditi esset, intueri. Ille sacris operatus, votisq; ei *deo* nuncupatis à quo somniū extitisset, vasculū aperuit. in eo volumen repertū ex albo plūbo in tenuissimas laminas sparso, libri forma; in quo perscripta erant Magnarū dearum initia. Hæc illa fuit hydria, quam eo loco defoderat Aristomenes. Illum verò qui dormiētibus Epiteli & Epaminōdæ per nocturnum visum obuersatus est, Cauconē fuisse aiūt, qui Andaniā olim Athenis profectus, ad Messenen Triopæ filiam *sacrorum arcana deportauit*. Iræ quidem Castorum in Messenios antequam ad Stenyclerum pugnatum est, initium, ex huiusmodi (quantum ego coniectura consequi possum) extitit causa. Adolescentuli duo Panormus & Gonippus, Andanienses, iam tum ætate ac forma florentes, à primis annis vsu & consuetudine propè domestica coniuncti, in Laconiæ fines populandi causa simul excurrere soliti fuerant. Fortè Lacedæmonij per festos Castoris & Pollucis dies, post *solenne* epulum in ipsis castris compotationibus se ac lusibus oblectabant. Ibi Gonippus & Panormus in albis tunicis & purpureis lacernis, equis pulcherrimis inuehētes, pileos capite gestātes, hastas manibus tenentes, de improuiso se Lacedæmoniis ostendêre. Illi Castores esse rati, qui sacris interesse suis voluissent, adorabundi occurrerunt, eorum sibi numen precibus implorantes. At iuuenes vbi primùm in medios recepti sunt, tumultū & stragē, modò hos, modò illos hastis ferientes, ediderūt; atq; inde violatis per contemptū & contumeliā Castorū sacris, Andaniā *impunè* reuerterūt. Hinc orta, opinor, Castorū in Messenios ira. At posse iam illis ipsis Dis approbantib. in patriā reduci, Epaminōdæ nocturna illa imago persuaserat. In primis verò Bacidis eum carmina mouerunt. Huius Bacidis, quem Nympharum afflatu diuinasse tradūt, & aliis Græciæ populis edita vaticinia celebrantur, & hoc extat de Messeniorum reditu:

Amittet florem imperij tunc Sparta nitentem,
Atque omni rursus Messene habitabitur æuo.

Quin & Iræ oppressionem, quo esset modo euentura, compertum habeo Bacin prædixisse, cuius prædictionis hic extat versus:

Quiq; à Messene sonitu [1] *atque canalibus icta.*

Repertam initiorū rationem, in commentarios retulerunt certi homines è sacrificulorum gente. Epaminondas vbi condendæ vrbi, quam nunc Messenij tenent, iudicio suo locum idoneum cepit, aruspices consuluit, [2] nunquid esset ea regio Dis cordi futura. Cùm *sacris inspectis* renunciassent illi secunda exta, expediri ad vrbis exædificationem omnia iussit, *materiam*, lapides, *& cæmenta* comportari: adesse homines in metandis *viis &* angiportis,

profanis ac sacris ædibus extruendis, murorum ambitu designando, murísque ipsis ædificandis sollertes. Posteaquam in promtu omnia fuere, cùm hostias ad sacra facienda exhibuissent Arcades, rem diuinam Epaminondas ac Thebani omnes Libero Patri & Apollini Ismenio, patrio ritu fecerunt: Argiui, Iunoni Argiuæ, & Ioui Nemeo: Messenij, Ioui Ithomatæ, & Castori ac Polluci: sacerdotes Messeniorum Magnas deas, & Cauconē coluerunt. [1] Inuocati heroës vniuersi ad nouæ vrbis auspicia, nominatim Messene Triopæ filia ante omnes: tum Eurytus, & Aphareus, *eorumq́* filij: de Herculis verò posteris Cresphontes & Æpytus: præ cæteris consentienti omnium voce [2] celebratum est Aristomenis nomen. atque cum quidem sacrorum cæremonijs, & votorum nuncupationibus diem transegere. In sequentibus murorum ambitum excitarunt. Intra eum domos & templa erexere. Atque hæc quidem fecere, cãtibus aliis repudiatis, ad Bœotiæ & Argiuæ tibiæ modos. Et tunc maximè in musicis certaminibus Sacadæ & Pronomi cantiunculæ cœptæ sunt vsurpari. Vrbi ipsi MESSENE *pristivum scilicet* nomen i nditum. Restituerunt & alia *in eadem regione* oppida. Nauplienses quidem Mothone non sunt eiecti: Asinęis sua finium iura cōseruata. His gratiam habuere, quòd Lacedæmoniis auxilia contra se non misissent: [3] at illis, quòd reditum suum in Peloponnesum gratulati essent, dona etiam venientibus pro copiis suis misissent, Dis pro reditu nuncupata vota soluissent. accedebat verò, quòd hi salutem 138 etiam suam multis cum precibus Messeniis commendabant. Rediere in Peloponnesum Messenij, resque suas postliminio recepere, ducentis ipsis & octoginta septem annis post Iræ expugnationem, Dyscineto Atheniensium supremum magistratum gerente, Olympiadis centesimæ secundæ anno tertio, qua Damon Thurius victor iterum renunciatus est. Non breue omnino tempus Platæēses etiam patria profugi caruere: non breue Delij, cùm suis ab Atheniensibus eiecti sedibus, Adramyttium coloniam deduxere. Iam verò in Orchomeniis Minyæ post Leuctricam pugnam à Thebanis Orchomeno expulsi, cum Platæensibus à Philippo Amyntę filio in Bœotiam tandem reducti sunt. Thebanos ipsos, cùm Thebas euertisset Alexander, non multis pòst annis Cassander Antipatri filius vrbe instaurata restituit. Ex iis quos recēsuimus populis, etsi Platæenses diutissimè omnium exularunt, duarum tamen ætatum spatium non excesserunt. At Messenij trecentos ferme annos extorres è Pelopōneso errarũt: quo tēporis curriculo, & patrios ritus cōstātissimè retinuere, & Doricam linguā nihil prorsus immutarũt, [4] quæ nostra etiamnum ætate ab iisdē, & propè solis Messeniis maximè integra & planè vernacula conseruatur. Post reditum pacata aliquandiu à Lacedæmoniis fuere Messeniis omnia; quòd scilicet Thebanorum metu, & Messenen iam restitutam, & Arcadas in vnam congregatos ciuitatem, armis lacessere non sunt ausi. Postea verò quàm Phocense bellum (quod Sacrum est appellatum) abduxit extra Peloponnesum Thebanos, pristina confidentia subnisi, nihil amplius bellum in Messenios distulere. At hi Argiuorum & Arcadum auxiliis freti, facilè restiterunt. Atheniensium opem cùm implorassent, responderunt illi, non esse vllo pacto se cũ illis in Laconiæ fines inuasuros: si priores arma intulissent in Messeniam Lacedęmonij, ad sua defendenda se sociis non defuturos polliciti sunt. Cum Philippo post hæc Messenij, Amyntæ filio, Macedonum rege, societatem iunxerunt. quæ res effecit vt pugnæ ad Chæroneam, etsi fuit illa Gręcis omnibus communis, non interfuerint. non tamen cōtra Gręcos vt bellarēt, in animum sibi vnquam induxerũt. Iam vita perfuncto Alexandro, cùm iterum Gręci contra Macedonas arma cepissent, & ipsi sua in eo bello munia obiere, sicuti & antè, cùm de Atheniensiũ rebus ageremus, exposuimus. [5] Galli certè, recusante Cleonymo Lacedęmoniorũ rege cum illis fœdus inire, cũ Græcis signa nō cōtulere. Nō multo pòst Elidē Messenij tũ bellicis artib. tũ aperta vi occuparũt. Nam cùm Elei, iusti moderatiq; imperij laude, iam tũ ab initio semper cæteros Peloponnesios anteissent, postremò cùm Philippus Amyntę filius iis quas antè enumerauimus calamitatibus reliquā Græciā afflixisset, Elidis etiā primores precio sollicitauit. Hinc seditionib⁹ primùm inter se Elei laborare cœperũt. Armis deinde sumptis, cùm factio altera in Lacedæmoniorũ officio esset, dũ per mutua pergũt odia fortunas suas pessundare, rem ad ciuilia bella deduxere. De Eleorum statu certiores facti Lacedæmonij, auxilia statim mittenda partium suarum studiosis censuerunt. Ac dum illi quidem [6] delectu habendo, & ordinibus describendis tempus terunt, interea è Messeniis lectissimi quique ad mille ferme homines raptim, clypeis Laconica insignia præferentes, Elidem veniunt. Eos intra mœnia Spartanorum factio, rati auxiliares suos adesse, receperunt.

Oppido potiti Messenij, eos qui Lacedæmoniis studuerant, malè mulctarũt: iis qui suarum erant partium, vrbem tradidere. Vsurparunt illi quidem opportunè commentum Homericum. nam & ille in Iliade Patroclum memorauit arma Achillis indutum, in hostium se aciem intulisse: cumq; Troiani ad pugnam redisse Achillem putassent, conturbatis ordinibus *omnes in fugam versos*. Sunt & alia callidè ab Homero excogitata militaria consilia: vti cùm duos pro vno speculatores narrat è Græcorum castris noctu ad Troianos venisse. Hominem præterea specie transfugam, re speculatorem, Ilium missum ad explorãda hostium consilia. Ad hæc, dum militaris Troianorum ętas facto agmine esset ad prelium exitura, ad
139 vrbis, vel iuniores, vel iam natu grandiores, qui minus essent ad pugnandum idonei, custodiam disponit. Idem verò in Græcorum castris iubet eos qui vulneribus acceptis è pugna excesserint, ne omnino nihil agant, integros armare. [1] Hæc ab Homero ad iuuandos homines vniuersos edita sunt, rerum bene gerendarum exempla. Verùm *vt ad Messenios redeam*, non multis post captam Elidem annis, Demetrius Macedonum rex, Philippi filius, Demetrij maioris nepos, Messenen ditioni suæ subiecit. Multa nos quidem, quæ insolenter egit Perseus in Philippum & Demetrium, commemorauimus, qua in parte in Sicyoniorum rebus versata est historia. Quemadmodum verò Messene à Demetrio occupata fuerit, nunc exponam. Laborabat Philippus pecuniæ egestate, qua carere nullo pacto poterat. Eam ob rem cum aliquot nauibus Demetrium in Peloponnesum mittit. Is in portum quendam appulit Argiuorum finium, non sanè celebrem: inde verò raptim per *occultos* calles itinere maximè compendiario ad Messenen duxit; & collocato quidẽ in agminis fronte, omni, quod tunc fortè habuit, leuis armaturæ genere, rectà Ithomen viarum non ignarus contendit, & clàm ante diluculum transcendit muros qui medij inter arcem Ithomes & vrbem ipsam fuere. Orta iam luce, cùm sensissent Messenij se oppressos, in tam graui periculo trepidantes, suspicari primùm se Lacedæmoniorum fraude captos. quare veteri in Spartanos odio incitati, nihil vitæ parcentes, acriter pugnam capessebant. Vbi verò ex ipsa armorum specie, & oris sono, Macedonas & Demetrium ipsum agnouerunt, ingenti sunt perculsi terrore. cogitabant enim fore sibi iam negotium cum gente ad omnes belli artes paratissima, quæq; aduersus quoduis hostium genus fortuna semper vsa fuisset secundissima. Impendentis tamen mali magnitudo virtutem vltra vires auxit; & simul ad bene sperandum animos illud erexit, quòd ex tam longo temporis interuallo, non absque deorum consilio redire sibi in Peloponnesum liciturum fuisse iudicabant. [2] In Macedonas itaque tam ex vrbe, quàm à dextera parte ex arcis præsidio impetus factus. Et illi quidẽ initio cùm virtute, tum rei militaris scientia hosti pares fuere: postremò, vt qui ex itinere fessi erant, hinc viris vrgentibus, illinc fœminis tegulam & lapides eiaculantibus, fugam effusissimam fecere. Multi è saxis pendentibus (ea enim parte maximè prærupta est Ithome) præcipites corruere: pauci abiectis armis incolumes euasere. In Achęorum cõcilium idcirco Messenij non iere, (vti mea fert opinio) quòd cùm vltro misissent auxilia bellantibus cum Pyrrho Æacidæ filio Lacedęmoniis, eoq; beneficio iam propè inter ipsos pacata essent omnia, illud cauendum putabant, ne, si in Achæorum, qui aperti erant Spartanorum hostes, concilium se conscribi postulassent, veteres inimicitias renouasse viderentur. Ac illud quidem Messenios, opinor, non fefellit, quod ipsi in mentem mihi venire potuerit: cogitasse eos, etiam si cum Achæis non fecissent, per se tamen Achæos Lacedæmoniorum hostes fore. In Achaico enim concilio Argiui & Arcades non parum habebant loci. Verùm & ipsi se cum Achæis Messenij post longi temporis cunctationem coniunxere. Neque ita multo pòst Cleomenes Leonidæ filius, Cleonymi nepos, Megalopolin Arcadiæ *principem* ciuitatem per speciem fœderis cepit. In ea qui deprehensi fuerunt, plerique omnes interempti. Qui verò cum Philopœmene Craugidis filio effugêre (quę multitudo duę amplius ciuitatis eius partes fuere) eos Messenij *liberaliter* accepere, cùm ob veterum erga se meritorum memoriam, quibus iam tum Aristomenis temporibus fuerant ab Arcadibus prouocati; tum verò vt gratiam parem referrent, pro eo quòd ab illis in Messene restituenda adiuti fuerant. Est
„ ita comparatum natura, vt rerum humanarum vicissitudo huc illuc omnia trãsferat. Nam & Arcadibus Messenij vicissim salutis autores fuere: & (quod magis præter opinionem accidit) Arcadas rursus Spartæ capiendę Messeniis socios fortuna esse voluit. Cùm enim collatis signis cum Cleomene ad Sellasiam dimicassent, mox Aratum Achæorum ducem secuti Spartam expugnarunt. Vix dum erant Lacedæmonij Cleomenis dominatu liberati, cùm

ti,cùm Machanidas tyrannus exortus. quo ſublato, Nabis dominationem inuaſit. Is cùm profanas & ſacras ædes ſpoliaſſet,breui ingentem coēgit pecuniam: & ex ea copias, *quibus imperium tueretur & augeret*,ſibi cōparauit. Cùm hic ipſe Nabis Meſſenen occupaſſet, Philopœmen & Megalopolitani eadem nocte præſtò fuere;quorum interuentu cedere tyrannus coactus ſub certis fœderis conditionibus. Achæi pòſtea iniuria neſcio qua ſe prouo- 140
catos queſti, omni ope ſua bellum Meſſeniis intulere. Ac primùm quidem agrum peruaſtarunt: deinde ſub ipſum meſſis tempus, collectis vndiq; copiis, irrumpere in Meſſeniam conati ſunt. At Dinocrates,qui ſummæ tunc reip.præerat,cuiq; populi ſuffragiis exercitus imperiū decretum fuerat, occupatis anguſtiis, quà aditus in Meſſeniā patebat Arcadibus, Lycortæ Acheorū ducis inceptum effecit vt irritū eſſet. cùm Meſſeniis enim & finitimorum auxiliis occurrens,hoſtem facilè repulit. [1] Quin & Philopœmenem,qui,quòd de Lycortæ conatu certior factus non fuerat, ſerius cum paucis equitibus ſubſidio Achæorum venerat, reliquo hoſte proſpera pugna cæſo & fugato, viuum cepere. Quo autē modo captus fuerit Philopœmen, & quis eius vitæ finis, in eo qui eſt de Arcadum rebus librò enarrabimus. Ij certè è Meſſeniis, quorum ſuaſu eſt ille vir interfectus,meritas pœnas luêre: ac rurſus Meſſenij Achæorum ſunt partes ſecuti. Adhuc varia Meſſeniorum infortunia ſtylo ſum perſecutus, & quemadmodum eos fortuna ſua procul à Pelopōneſo in vltimas terras actos,mox in priſtinas reduxerit ſedes,commemoraui: [2] hinc ad agri vrbiſq; partes explicandas orationem conuertam. Ætate noſtra in Meſſenia extat Abia oppidum ad mare, longè à ſaltu Chœrio ſtadia haud amplius XX. Iren olim vocatam ferunt, & de ſeptem illis vnam fuiſſe,quas Agamemnon apud Homerum ſe daturum Achilli pollicetur.Gleno autem & Dorieo ab Achæis bello ſuperàtis, Abiam tradunt Hylli Herculis filij nutricem in hanc Iren commigraſſe: ibi domicilio ſuo conſtituto, Herculi templum (adiecto Abiæ nomine) dedicaſſe: Creſphontem poſtea cùm grato pioq; animo memoriam fœminę celebraret,& alios ei honores habuiſſe,& vrbem (mutato nomine) Abiam appellari voluiſſe. Herculis quidem in ea vrbe & Æſculapij templa valde illuſtria extant. Abia diſcedentibus abſunt Pharæ ſtadia ferme LXX. In ipſa via ſalſa aqua eſt. Meſſenios qui Pharas tenēt, Auguſtus Cæſar Laconico nomini adiunxit. Eius oppidi conditorē celebrāt Pharin, Mercurio & Philodamea Danai filia genitum. Pharin nullam virilem ſobolem, filiam vnicam Telegonen reliquiſſe aiunt. Eius gētilitatis perpetuam ſeriem in Iliade percenſuit Homerus:Diocli geminos fuiſſe,Crethonem & Ortilochum:Dioclem ipſum Ortilocho Alphei filio ortum. De Telegone mētionem prorſus nullam fecit.Ea,ſi Meſſenios audiamus,Ortilochum Alpheo peperit.Audiui & illud cùm Pharis eſſem:præter geminos,filiam Diocli fuiſſe Anticleā: ex ea,& Machaone Æſculapij filiò,Nicomachū & Gorgaſum natos: Pharis eos permanſiſſe,& Diocle mortuo regnū adiſſe. Creduntur illi hac etiamnū ætate morbis laborantes, & aliqua captos corporis parte ſanare:eoq; nomine in eorum fanum victimas ſacrorum cauſa, & donaria mittunt. Habent & Fortunæ fanum Pharaitæ, cum perueteri ſigno. Ac Fortunæ quidem (*cui Tyches apud Græcos nomen*) poëtarum primus (quod ſciam) mentionem fecit Homerus hymno in Cererem, cùm & alias Oceani filias, & Tychen etiam ipſam, tanquam Oceani filiam,ludentes cum Proſerpina feciſſet, his verſibus:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe,Phænoq;,Electra,& Ianthe,
Meloboſis,Tyche,& Ocyrhoë præſignis ocellis.

De ea nihil prꝫterea:neq; illud omnino,*quod vulgò creditur*,Deā eſſe maximā,penes quam ſint rerum humanarū momēta omnia,cùm idem tamē poëta in Iliade bellātibus Palladem & Enyó duces præfecerit;Dianā fœminis parturiētibus *ſanctā &* verendā eſſe dixerit; Veneri autem nuptiarū curā attribuerit. Verùm de Fortuna nihil ille plus quàm antè dictum eſt,memoriæ prodidit.Bupalus certè tēplis ædificandis,& ſimulacris fingendis admodum ſollers,cùm Smyrnęis Fortunę ſignū omniū, quos ipſi *ex antiquitatis monimentis* cognouerimus,primus finxiſſet,capiti polū impoſuit;altera verò manu Amaltheæ (quod Græci appellant) cornu tenentem fecit. Ad hunc ille modum Fortunæ munera declarauit. Man- 141
dauit poſt hunc & alia de Fortuna verſibus Pindarus, & eam Pherepolin(*quod eſt ac ſi dixeris Ciuitatum tutricem*) vocauit. Non longè à Pharis lucus eſt Apollinis, Carnij nomine; & in eo perennis aquæ fons. Abſunt à mari Pharæ ſtadia ferme VI. Hinc ad eiuſdem

Messeniæ mediterranea contendentes, stadia procul circiter LXXX, Thuriatarum vrbs excipit. appellatam Homeri versibus Anthean putant. Eam Spartanorum ciuitati subiecit Augustus. Nam cùm is cum Antonio ciuile bellum gereret, Antonij quidem sectam cum aliis Græcis Messenij idcirco secuti sunt, quòd Augusti partes iuuerunt Lacedæmonij. Quocirca victor Augustus è Messeniis & aliis qui contrà in acie steterunt, leuius alios, alios grauius mulctauit. Thuriatæ ipsi ex oppido, quod iam tum ab initio in excelso fuit tumulo, in planitiem descendêre. non tamen superiorem vrbem omnino deseruere. nam & collapsorum murorum adhuc reliquiæ cernuntur, & templum extat, quod deæ Syriæ dicitur. Campestrem vrbem fluuius præterlabitur Aris nomine. In ora interiore Calamæ vicus, & Limnæ [1] castellum est. in hoc Limnatidis Dianæ ædes: quo loco Spartæ regem Teleclum occisum fama prodidit. Quà è Thuria Arcadiam ferè versus iter est, fontes habet Pamisus amnis; quorum aquæ infantium morbis medentur. Iam verò ab his fontibus ad læuam digressis ad stadia plus minus LX, Messeniorum sub Ithome vrbs est, *regionis caput*: ea non Ithome solùm, sed quà ad Pamisum excurrit, monte Eua incingitur. Huic mõti à bacchantium voce Euœ nomen inditum ferunt, cùm hoc primùm in loco & ipse Liber Pater, & quæ eum sequebantur fœminæ, sic inclamasse credantur. Qui vrbem ambiunt muri, toti è lapide structi sunt: ex iis turres & propugnacula, *quo opus est loco*, eminent. Babylonis quidem muros, aut qui Memnonij dicuntur Susis in Perside, neque vidi, neque cuiusmodi sint de quoquam, qui ipse viderit, audiui. Quas verò vrbes muris munitissimas ipse viderim, Ambrysos est, Phocica; Byzantium, & Rhodos. eæ tamen murorum munitionibus cum ipsa Messeniorum vrbe comparandæ non sunt. In foro Iouis est signum Seruatoris: & aquæductus, cui nomen Arsinoë, à Leucippi videlicet filia. defluit in eũ aqua de fonte quem Clepsydran vocant. Delubra deorum duo, Neptuni, & Veneris; &, quod memoria maximè dignum est, Deûm matris è Pario lapide signum, Damophontis opus, qui Olympiæ etiam Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguem exactissimè coagmentauit: quare sunt ei *meritò* ab Eleis honores habiti. Fecit idem Damophon, quam Laphrian Messenij nuncupant: cuius ob huiusmodi causam sancita est religio. Calydonij Dianam in primis colunt, cognomento Laphrian. Eius ceremonias & cognomen à Calydoniis recepere Messenij, cùm Naupacto ab Atheniensibus accepta, Ætolis essent finitimi. Et tunc quidem Messenij, & ex Achæis Patrenses duntaxat Laphriæ nomen vsurparũt. Ephesiam quidem Dianam vrbes propè cunctæ eodem celebrant cognomine: & priuatim viri *omnes* præ cæteris eam diis prosequũtur honoribus. hoc, opinor, cùm Amazonũ gloriæ tribuunt, à quibus fanum illud cum simulacro dedicatum fama vulgauit; tum operis prisci antiquitati. Tria præterea templi celebritatem augent: magnitudo primùm, qua cætera omnia hominum opera anteit: Ephesiorum deinde ciuitatis splendor: & ipsa postremò deæ claritas. Habent Messenij Lucinæ etiam delubrum, cum marmoreo signo. Proximum est Curetum ædes, in qua cuiusuis generis animalia immolant. Facto enim à bobus & capris sacri initio, ad aues descendunt, quas in flammas porriciunt. Magna etiam cum religione Cereris ædes celebratur. *In ea* Gemellorũ simulacra sunt, *eo habitu* quo Leucippi filias rapuere. Est verò superius expositum, controuersiam esse Messeniis cum Lacedæmoniis, ab vtris Castores oriundi sint. eos vtiq; sibi Messenij vindicant. Plurima verò, & quæ spectentur dignissima habet signa apud Messenios Æsculapij fanum. seorsum enim Dei ipsius, & eius liberûm simulacra; seorsum Musarum, Apollinis, & Herculis posita sunt. Suum inter
142 cætera locum habent vrbs Thebana, Epaminondas [2] Cleommidis filius, Fortuna, & Diana Lucifera. Horum quæ marmorea sunt, fecit Damophon, quem vnum è Messeniis statuarum artificem nouimus non indignum cuius mentio fiat. Epaminondæ effigies è ferro est: eam alius omnino opifex fecit, nõ Damophon. Templũ etiam extat Messenes Triopæ filiæ; cuius ex auro & Pario marmore factum est signum. In postica templi eius parte picti sunt qui in Messenia regnarunt *omnes*, ante Doriensium in Peloponnesum aduentum, Aphareus videlicet, & filij. Post Herculis verò filiorum reditum Cresphontes, vnus & ipse de Doriensium ducibus. De iis verò qui Pylum tenuerunt, Nestor, & eius filij Thrasymedes & Antilochus. his enim, quòd natu maximi fuere, honos in primis est habitus, eoq; maximè quòd bello Troiano interfuerunt. Pictus est etiam Leucippus Apharei frater, & *cum eo* Hilaira, & Phœbe: Arsinoë præterea, & ipse (Arsinoë natus, vti prędicãt Messenij) Æsculapius, & *Æsculapij filij* Machaõ & Podalirius. nã & illorum clarũ fuit Troiano bello nomen.

Has

Has omnes imagines pinxit Omphaliõ Niciæ Nicomedis filij discipulus, quem & seruisse Niciæ, eiq; in deliciis fuisse nonnulli tradiderunt. Quæ verò ædes apud Messenios Hierothysion vocatur, (*quod est ac si dixeris victimarum sacrarium*) habet deorũ omniũ signa, quorum in Græcia sancitæ religiones sunt. Inter ea ænea est Epaminondæ effigies. Dedicati etiam sunt tripodes vetusti, quos ἀπύρους (*quasi dicas ignis expertes*) appellat Homerus. Iam verò quæ in gymnasio signa sunt, opera Ægyptiorum artificum fuere, Mercurius, Hercules, Theseus. hos enim cùm Greci vniuersi, tum Barbarę nationes multæ, exercitationum præsides habent, eosq; in palæstris præcipuè colunt. Æthidam *in eo signorum numero* comperi, hominem quàm ego sum natu maiorem. huic Æthidæ tanquam heroi statuam positam, & honores institutos dicunt, quòd egregiè pecuniosus fuerit. Fuisse alij præclaram & luculentam pecuniam Æthidæ non negant: pernegant verò eum cuius erecta fuerit super columna statua, diuitem illum Æthidam fuisse, sed ei cognominem, quo duce Messenij olim Demetrium Philippi filium, cùm noctu subito impetu Messenen oppressisset, repulere. In eodem gymnasio Aristomenis visitur monimentum: quod sanè esse inane, *atque honorarium duntaxat*, negant. Et percunctanti quidem mihi quonam modo eius, *qui Rhodi mortuus dicatur*, ossa in eo monimento condita credi possit: respõsum est, Pythij Apollinis iussu in patriam reportata: & insuper sacri, quod ad eum tumulum solenni ritu fiat, mihi ceremonias exposuerunt. *Ea huiusmodi sunt.* Aræ destinatum taurum ad pilam non procul à sepulcro alligant. is cùm ferox & vinculorum sit insolens, euadere conatur: quòd si dum tumultuatur & exilit, pila moueatur, secundum id est Messeniis omen: sin prorsus immota ea pila steterit, calamitatem sibi aliquam portendi interpretantur. Interfuisse verò Aristomenem pòst quàm ex hominum cœtu excessit, etiam Leuctricæ pugnæ, & auxilio Thebanis fuisse, & eius maximè opera magna ista clade afflictos Lacedæmonios prædicant. Enimuero primos omnium Chaldęos, & Indorum magos memorię prodidisse noui, esse hominum animos immortales. Assensi deinde sunt eis tum alij Græcorum, tum omnium maximè Aristonis filius Plato. Id si communi hominum opinione comprobetur, facilè & illud credi possit, Aristomenis in Lacedæmonios odium, in omne posterum tempus perdurasse. Non alienum certè est à Messeniorum oratione, quod aliquando de Thebanis audiui, etsi non congruit omni ex parte vtriusq; gentis sermo. Aiunt itaq; Thebani, cùm propè esset vt cum hoste ad Leuctra cõgrederẽtur, missos qui & alia oracula, & eum qui in Lebadea colitur, deum consulerent: & sanè ab Ismenio, Ptoo, Abis, Delphis missa responsa commemorantur. Quæ verò senariis heroicis vaticinatus fuerit Trophonius, hæc perhibentur:

Ne petite antè hostem sacrum quàm cura trophæum
Sit vobis posuisse. hîc, scutum ornate, quod acer
Fixit Aristomenes Messenius. ipse inimicas
Scutatorum acies, infestaq; tela refringam.

Accepto oraculo impetrasse à Xenocrate precibus Epaminõdam tradunt, vt Aristomenis clypeum accerseret; illumq; ad trophæi, quod erexerat eo loco vnde posset à Lacedæmoniis conspici, insignia atque ornamenta addidisse. Norant Lacedæmonij fixum in Lebadea scutum Aristomenis. nam & multi per ocium ad Trophonij profecti, illud fuerãt conspicati, & planè omnes ita esse audierant. Parta verò victoria suum Trophonio donũ Thebani restituere. Est etiam in stadio posita ex ære Aristomeni statua. A theatro non procul Serapidis & Isidis fanum est. Ascendentibus ad Ithomes iugum, vbi est Messeniorum arx, fons, cui Clepsydra nomen, manat. Longum esset & difficile, vt maximè propositum id quis haberet, populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatũ affirmant. Nam & Messenij Iouis incunabula sibi vindicant, eiusq; nutrices nominant Nedam, à qua fluuius; & Ithomen, à qua mons nomen acceperit. Has quidem Nymphas surreptum a Curetibus Iouem, ob Saturni metum, in hoc aiũt fonte lauasse, & ab eo Curetum furto aquæ nomen inditum. [1] Inde ad sacra Ithomatæ Iouis per totos dies haustam aquam in templum deportant. Signum Iouis fecit Ageladas iis olim Messeniis qui Naupacti consederunt. Domi suę illud seruat sacerdos annuus. Agitãt verò & festos anniuersarios dies; Ithomæa nuncupant. Ludos etiam priscis temporibus Musicos institutos fuisse, & aliunde, & ex Eumeli versibus licet coniicere, [2] quos in Delum prolusit:

Grata etenim semper tibi, Iupiter incola Ithomes,
Musa fuit, puro quæ gaudet libera cantu.

Videtur ergo mihi Eumelus & versus istos fecisse, & musicum certamen *à Messeniis* institutum nosse. Quà ad Arcadiæ vrbẽ Megalopolin egressus patet, in ipsa porta Mercurij signum, Attici operis. Athenienses enim quadrangula figura Hermas fecere; & eam ab illis alij Græciæ populi acceptam formam in Mercurij sigillis vsurparunt. Abest à porta stadia ferme xxx, Balyra amnis. Nominis eam putant fuisse causam, [1] quòd in eum captus oculis Thamyris lyram abiecerit. Philammone & Argiopa Nympha genitum Thamyrin fama vulgauit: Argiopam Parnassi fuisse incolam: cùm verò iam vterum ferret, in Odrysas migrasse, recusante puellæ nuptias Philammone. eo euenit vt Odrysen ac Thraca Thamyrin vocent. *In hunc fluuium* alij duo confluunt, Leucasia & Amphitus. Trans eos amnes campi sunt qui Stenyclerici nominantur. Heroëm aiunt fuisse Stenyclerum. E campi eius regione *vicus* est; prisci OEchaliam, Carnasium lucum ætas nostra appellat. in eo densissima cupressorum sylua est. Signa deorum *ibi posita*, Apollinis Carnei, & Mercurius arietem portans. [2] Iam verò quæ Casta puella dicitur, Ceres ea est. Prope illud simulacrum aqua è scatebris profluit. Quo verò Deabus magnis ritu operentur, (nam in Carnasio sua illis quoque celebrantur initia) facilè in arcanis esse patior. Hæc certè initia secũdum Eleusinia præcipuam quandam mihi sanctimoniam habere videntur. In ea quidẽ ærea vrnula, quam dux Argiuus à se compertã protulit, Euryti Melanei filij ossa seruari, nulla vel in vulgus prodere somnij religione prohibeor. Labitur prope Carnasium amnis Charadrus. Ad læuam ad stadia ferme octo progressis Andaniæ sunt ruinæ. Ei sanè vrbi ab Andania puella nomen impositum, est omnium antiquitatis interpretum consensu receptum. Quibus verò sit orta parentibus, aut qui cum nupta fuerit, non habeo dicere. Ab Andania qui Cyparissias versus iter habent, per oppidulum transeant Electram; quod eodẽ nomine amnis, & item Cœus præterfluunt. Hæc certè nomina vel ad Electran Atlantis, & Cœum Latonæ patrem referri possint; vel fortè sumpta fuere ab indigenis heroibus Electra & Cœo. Qui ab Electra abierit ad fontem cui nomẽ Achaia, rudera videat Dorij vrbis. In hac vrbe Thamyridi *oculorum* calamitatem contigisse versibus testatum suis Homerus reliquit, quòd scilicet Musas ipsas cantu se superaturum fuisset gloriatus. At Phocaënsis Prodicus (huius modò si sunt in Minyadem conscripta carmina) pœnas Thamyri suæ in Musas petulãtiæ apud
144 inferos propositas scripsit. Ego verò ex morbo luminibus captum Thamyrin crediderim, cùm idem etiam pòst Homero acciderit; qui tamen infortunio non succubuit, neq; idcirco quæ instituerat non perfecit. At malo victus Thamyris, prorsus desiit carmina facere.

A Messene sub Pamisi ostium via excurrit ad stadia LXXX. [3] Præterfluit arua Pamisus purus ac placidus, & sursum versus à mari decem propè stadia nauiũ patiẽs. Quin & marini eum subeunt pisces, vere potissimùm appetente; quod ipsum in Rheno & Mæandro euenit. maximè verò in Acheloi flumen innatant, quà circa Echinadas insulas erumpit: [4] alia tamen longè forma sunt quos Pamisus recipit, & omnino quales esse par est, quos puræ alunt aquæ, neque omnino lutulentæ, vti eorum amnium sunt quos paulo antè nominauimus. Mugiles quidem, cùm de genere sint in limo degentium, turbulentis amnibus gaudent. Maleficas certè bestias non alunt Græciæ flumina, sicuti Indus, Nilus Ægyptius, Rhenus, Ister, Euphrates, Phasis: [5] educunt enim hi perniciosas hominibus belluas, persimiles forma Hermi & Mæandri siluris: nam viribus valentiores, & colore magis atro sunt. Indus & Nilus crocodilos vterque habent: sed Nilus fluuiales etiam equos, haud minus illos quidem infensos quàm crocodili sint. At Græciæ flumina hæc bestiarum portenta non gignunt. nam qui in [6] Acheloo, qui per Thesprotidem labitur, sunt canes, aduenæ è mari influunt. Est ad Pamisi dexteram Corone vrbs maritima, sub Temathia monte. In hac eadem via vicus maritimus est, quem Inûs sacrum putant. hìc enim è mari emersisse Inó dicunt, cùm Leucothea cœpta nominari, in dearum iam fuisset numerum relata. Paulò hinc longius Bias amnis in mare exit. nomen ei impositum creditur à Biante Amythaonis filio. Iam stadia propè xx procul à via abest Plataneti fons: aqua è patula profluit platano. Est ea platanus in speluncæ modũ intus cauernosa; parua quidẽ latitudine. Descẽdit ea aqua potu suauis ad Coronẽ vsq;. Vrbs prisco nomine Æpea vocabatùr: postea verò quàm Thebanorum ductu restituti sunt Messenij, [7] Epimelidem tradunt deducendæ coloniæ præfectum, Coronean appellasse, quòd ipse ex Coronea Bœotiæ vrbe oriundus esset: sed ab initio Messenios nõ rectè eam nominasse, & eam nominis deprauationem ipso tempore inualuisse. Est & illud fama vulgatum: [8] cùm sulcus muris designandis

gnandis imprimeretur, æream cornicem repertã. Delubra illic extant Dianæ nutricis cognomento, (*Pædotróphon ipsi dicunt*) Liberi Patris, & Æsculapij: & horum quidem signa è marmore. Iouis in foro Seruatoris ex ære simulacrum est. Æneum est & Mineruę in arce sub diuo, cornicem manu tenens. Vidi etiam Epimelidæ sepulcrum. Qua vero de causa portum Achæorum appellent, compertum non habeo. A Corone stadia propè octoginta progressis, Apollinis templum in ora maritima est magna religione percelebre. nam & *omnium* esse antiquissimum autumãt Messenij, & deus ipse (quem Corynthum Apollinem nominant) *certam* laborantibus morborum opem impertit. Signa duo visuntur: è ligno vnum, quod Argeus fecit: ex ære alterum, quod ab Argonautis dedicatum credunt. Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides. Negant verò qui illic habitant, se Messenios esse, sed ex Attica se terra huc à Colæno deductos aiunt: ipsum Colænum, galeritam ex oraculo secutum, in ea loca venisse: procedente deinde tempore linguam & mores Doriensium accepisse. Sitę sunt Colonides eminenti loco, modico spatio procul à mari. At Asinęi Lycoritis olim finitimi, Parnassi accolæ fuere. nomen illis tunc fuit Dryopes, [1] quod postea in Peloponnesum reuersi aliquãdiu retinuerũt, sumptũ scilicet à coloniæ duce. Tribus verò pòst ætatibus cùm Phylante regnũ obtinente, prelio ab Hercule victi, Delphos abducti, & Apollini deuoti fuissent, ex eiusdem dei responso in Pelopõnesum ab Hercule deducti, Asinen primùm prope Hermionen tenuerũt: inde ab Argiuis eiecti, Messeniæ partẽ à Lacedæmoniis acceptã habitarũt. Ac Messenij quidẽ in Peloponnesum postliminio reuersi, 145
facilè eorum ciuitatẽ incolumem esse passi sunt. De rebus verò suis ita ipsi cõmemorãt Asinæi, vt ab Hercule se fuisse prelio superatos fateãtur, & vrbem suam in Parnasso captam: captiuos verò se ad Apollinis pertractos negãt. Muris enim expugnatis ab Hercule, deserto oppido se diffugisse narrant ad Parnassi iuga: ac mox cùm in Pelopõnesum nauibus trãsmisissent, Eurysthei opem supplicũ in morem ornatos implorasse: & ab illo quidem, cùm in Herculẽ *implacabili* odio laboraret, in Argolica terra Asinẽ sibi traditã. Soli verò è Dryopum gente Asinæi nostra etiamnũ ætate [2] se nominis claritate efferunt, multò certè secus quàm in Eubœa Styrenses. Nam cùm & ipsi ab eo Dryopum numero oriundi sint, qui, [3] cùm extra vrbis mœnia domos haberẽt, pugnæ non interfuerunt, Dryopum tamen nomen aspernati sunt: sicuti & Delphi Phocẽses nominari se, neutiquam sibi laudi duxerunt. contrà Asinæi Dryopũ appellatione maximè lætantur: idque religiosissima quæque apud ipsos templa maximè declarant, [4] eadem forma exædificata, qua illa olim fuerant in Parnasso dedicata: *duo verò in primis*, Apollinis vnum, Dryopis alterum cum peruetere simulacro. Initia quidem quotannis Dryopi peragunt, eumque Apollinis filium fuisse dictitant. Sita & hæc vrbs ad mare est, vti olim fuit Argolica illa *vetustior* Asine. Ad eam à Colonidibus quadraginta stadiûm via est. Tantundem ab Asine abest *regio*, cui Acritæ nomen. Excurrit in mare Acritas, & ante ipsum deserta est insula Theganussa. Secundùm Acritan portus est Phœnicûs, & ipsi proxima insula OEnussæ. Mothone, antequam Græcorum delectus haberetur, Iliaci etiam belli tẽporibus Pedasos dicta est: mutato deinde nomine, ipsi tradũt Mothonæi ab OEnei filia nuncupatam. OEneo etenim Porthaonis filio, cùm post excisum Ilium cum Diomede in Pelopõnesum secessisset, è pellice Mothonen filiam genitam. Mea verò fert opinio, à scopulo qui Mothon dicitur, loco nomen datum. is enim portum efficit, dum & angustiorem nauibus ipse è mari prominens appulsum relinquit, & simul ab imo fluctibus obsistens, maris impetum & æstus concitatiores frangit. Expositum est in superiore historiæ parte, Lacedæmonios Naupliẽsibus in inuidiam apud alios Græciæ populos vocatis, & eo nomine suis è sedibus eiectis, quòd partis Laconum essent, Damocratida Argis regnante, Mothonen tradidisse; nec vlla eos propter Messeniorum reditum noua calamitate affectos. Fuere autem (sicuti ego existimo) Nauplienses ex ea Ægyptiorum classe, quæ cum Danao ad Argolicam terram appulit: ætatibus verò tribus pòst, à Nauplio Amymones filio, in coloniam deducti sunt, & à conditore est ea colonia Nauplia nuncupata. At Traianus Cæsar Mothonæis concessit vt cum liberis populis censerentur, & suis legibus vterentur. Sed ante ea tempora, solis ex omnib. Messeniis qui ad mare sunt, huiusmodi accidit infortunium. Res Thesprotidis per interregna propè euersæ fuerant. Deidamia enim Pyrrhi filia orba liberis diem obiit suum. Regnum illa quidem moriens populo commendauit. Pater ei Pyrrhus fuerat Ptolomæi filius, Alexandri nepos, maioris Pyrrhi pronepos. De Pyrrho quidem Æacidæ filio antè egimus, cùm in

Atticarum rerum descriptione versaremur. Hunc Procles Carthaginiensis fortuna & rerum gestarum splendore Alexandro Philippi filio inferiorem fuisse testatur: in disponendis verò in acie peditum equitumq; copiis, & item capiendi consilij quo hostis caperetur arte, illo multò meliorem. Accepta libertate populus & aliis in rebus indies erat insolétior, & omnino se nihil magistratibus audientem præbebat. quare subito impetu ab Illyriis [1] Ionij maris accolis oppressi sunt. Neque verò vllam nouimus popularem rempub. magnos habuisse progressus, Atheniensibus exceptis, qui & præcipua quadam prudentia cæteris Græcis præstiterunt, & suas religiosissimè omnium leges obseruarunt. At Illyrij, gustata semel dominandi dulcedine, cùm augendi imperij cupiditate flagrarent, ædificatis nauibus, & alios aggressi populos excursionibus infestos reddidere, vti quisque maximè fuit iniuriæ
146 expositus; & amicitiæ specie ad Mothonæorum portum appulerunt, atque inde in vrbem misere qui vinum ad naues vt deportaretur rogarent. cumq; ab oppidanis non sanè multis vinum comportatum esset, emerũt quanti esset à Mothonæis æstimatum Illyrij, & vicissim de mercibus suis aliquid illis vendiderunt. Postero die cùm ad portũ multò plures descendissent, & illis lucri faciendi copia facta est: postremò cùm etiam fœminæ & viri, magna vtique manus, ad naues venissent, vinum vt venderent, & de hospitũ rebus mercarentur, ibi Illyrij cõfirmata audacia viros multos, fœminas plures vi correptas in naues imposuerunt, & propè ad solitudinem Mothonæorum oppido redacto, per Ionium mare intra suos se fines recepere. Est Mothonæ Mineruæ Anemotidis cognomento delubrum, cum simulacro: à Diomede dicatum aiunt, & deæ nomen impositum. Nam cùm intempestiuis & violentis tota regio vẽtis grauiter laboraret, votis à Diomede Mineruæ nuncupatis, omnis illa ventorum quasi sæuitia in posterum etiam omne tempus conquieuit. Extat ibidem etiam Dianæ ædes, vbi aquæ puteus pice permistæ, quæ cùm odoris suauitate, tũ colore persimilis est Cyziceno vnguento. Omnium quidem, quas aspexerim, aquarum, maximè cærulea est in Thermopylis, neque tamẽ tota, sed ea pręcipuè quæ in natationem influit, quas incolæ muliebres vocant [2] olas. Rutila verò propè ad sanguinis colorem aqua per Hebræorum terram non longè à mari, agro Ioppæ vrbi finitimo, *labens* visitur. Perseum interempto ceto cui Cephei filia fuerat exposita, in eo fonte cruorem abluisse, indigenarum sermo vulgauit. Vidi etiam ad Astyra nigram aquam. Sunt Astyra calidarũ aquarum balneæ contra Lesbum, in eo *vico* qui Atarneus appellatur. eam Chij mercedem à Persarum rege accepere, cùm illi Pactyam hominem Lydum, qui supplex ad ipsos confugerat, dedidissent. Ostendunt etiam Romani non longè ab vrbe trans amnem Anienem albam aquam. in eam qui descenderint, initiò tam frigidam sentiũt, vt exhorrescãt: at si paululum fuerint immorati, nihil minus incalescunt, quàm si vehemẽter calidum medicamentũ ebibissent. Atque has ego quidem aquas, ingenio fontium planè admirabili, ipse sum conspicatus. Nam vulgata prætereo aquarum miracula. neque enim aut salsam, aut acerbam aquam è fontibus manare magni miraculi loco ducẽdum. Non omittam duos diuersa admodum natura & loco fontes. In Cardiæ campis, qui Albi nominantur, prope pagum qui Dascyli dicitur, aqua est calida, lacte haustu suauior. Iam verò ab Herodoto literis proditum memini, amaræ aquæ riuum in Hypanim amnem influere: quod certè non video cur à veritate abhorrere putemus, cùm ætate nostra ad Puteolos (quod est Tyrrheni maris accolarum oppidum, Dicæarchia Græcis dictum) aqua extiterit tam acuto calore efferuescens, vt intra paucos annos plumbeos, per quos fluit, tubulos resoluerit. A Mothone ad Coryphasium promontorium, via interest haud minus stadia centum. In ipso promontorio est Pylos, quam Clesonis filius Pylus condidit, deductis in eam è Megaride Lelegibus: sed ei parum diuturnum illud fuit imperium: à Neleo siquidem & Pelasgis ab Iolco venientibus pulsus est. quare inde abiens in proximos fines, Pylon in Elea tenuit. Eò verò dignitatis Pylon perduxit Neleus, vt *ab eo rege* Neleam vrbem versibus Homerus appellarit suis. Est Pyli Mineruæ templum, cognomento Coryphasiæ: & domus, quæ Nestoris dicitur. in ea Nestor ipse pictus cernitur: & intra oppidum, eiusdem est monimentum. nam quod extra est, id Thrasymedis esse ferunt. Ostenditur in ipsa vrbe spelunca, in qua Nestoris, & ante eum Nelei boum fuisse stabulum dicunt. boues eas Thessalicas fuisse genere de grege Iphicli, Protesilai patris: eas Neleum à filiæ procis sponsalitium munus depoposcisse: Melampodem itaque Biantis fratris adductum gratia, in Thessaliam venisse; & à pastoribus quidem Iphicli in vincula primùm coniectum, deinde verò pro re-

ſponſis, quæ roganti Iphiclo dedit, vates cùm eſſet, mercedem boues cepiſſe. Fuit hoc præ-
cipuum illis temporibus diuitiarum ſtudium, luculenta habere equorum & boum pecua-
ria. Nam præterquam quòd Iphicli boues Neleus expetiuit, Herculi etiam imperauit Eu-
ryſtheus, [1] vt ex Hiſpania boues, quas eximia ibi ſpecie eſſe compererat, ad ſe abigeret. E-
iuſdem pecoris ex Erythea abacti *mira* fuiſſe incenſum cupiditate Erycem in Sicilia, ex eo 147
conſtat, quòd cùm in luctæ certamen cum Hercule deſcendiſſet, hinc Herculis boues, il-
linc Erycis regnum præmia victori propoſita fuerunt. Teſtatum etiam in Iliade reliquit
Homerus, Iphidamantem Antenoris filium [2] boues centum ſponſalitium munus ſocero
ſuo dediſſe. Quæ omnia ſatis perſpicuo argumento ſunt, bobus in primis priſcos illos ho-
mines delectatos. Paſcebant verò, vt mea fert opinio, Nelei armenta vt plurimum extra fi-
nes. nam cùm totus ferme Pyliorũ ager arenoſus ſit, alendo certè pecori non ſatis eſt her-
boſus. Hoc idem teſtatur Homerus de Neſtore loquens, cùm eum ferè vbiq; arenoſæ Py-
li regem appellet. Ante portũ Sphacteria inſula prominet, haud aliter quàm ante Delio-
rum naualem ſtationẽ, Rhenea. Eſt verò ita plerunq; comparatũ, vt quæ antè loca obſcu-
rà fuerunt & ignota, ex aliquo hominum caſu & fortunæ momento, fama celebrentur.
Nam & Caphareum Eubœæ *promontorium*, Græcorum ab Ilio cum Agamemnone rede-
untium naufragium nobilitauit. Ac Pſyttalia quidem, *puſilla* ante Salaminem *inſula*, non
aliunde nota eſt, quàm quòd in eo loco Perſę propè deleti ſunt. Pari itaq; ratione Lacedæ-
moniorũ ad Sphacteriam clades, celebre ad poſteros loco nomen dedit. Athenienſes ve-
rò etiam æneum Victoriæ ſignum ad illuſtrandam rei ad Sphacteriam geſtæ memoriam
in arce dedicarunt. Quà à Pylo Cypariſſias iter, in ſuburbanis non procul à mari fons
eſt, quem percuſſa thyrſo à Libero Patre terra extitiſſe ferunt: eaq; de cauſa Dionyſiada
fontem ipſum nominant. Extat ad Cypariſſias Apollinis templum, & Mineruæ cogno-
mento Cypariſſiæ. Ad Aulonem delubrum eſt cum ſigno Æſculapij Aulonij. Illinc
proximè Meſſeniorum & Eleorum fines Neda amnis interfluens dirimit.

PAVSANIAE ELIACO-RVM PRIOR, SIVE LIBER QVINTVS.

RÆCORVM quicunq; Peloponneſum in quinque duntaxat partes
diuidunt, ij fateantur neceſſe eſt, in ea parte quæ eſt Arcadum, Eleos &
Arcadas ipſos habitare: ſecundam verò Achæorum, treis deinde reli-
quas Dorienſium eſſe. Nationes autem quę Peloponneſum tenent, in-
digenæ Arcades & Achæi ſunt. Quorum Achæi à Dorienſibus patria
pulſi, non tamen extra Peloponneſum abiere; ſed Ionibus eiectis, eam
partem quæ Ægialus veteri nomine dicebatur, nunc ab ipſis Achæis
denominata eſt, colunt. Arcades verò primæ originis terram in hoc vſque tempus per-
petuò incoluere. at reliqua ab aduenis habitantur: ſiquidẽ huius ætatis Corinthij omnium
maximè noui in Peloponneſo ſunt. Abhinc enim annos ferme ducẽtos decem & ſeptem,
colonia hæc ab Imperatore *Romano* deducta eſt. Dryopes quoq; & Dorienſes, ex Parnaſſo
illi, [3] hi ex Peloponneſi parte aduenerunt. Eleos etiam ſcimus ex Calydone cæteraq; Æ-
tolia huc traieciſſe: de quorũ antiquitate quæ comperimus, hæc propemodũ ſunt. Regna-
uit in hac terra primùm (vt ferunt) Aëthlius, Iouis & Protogeniæ (Deucalionis filię) filius;
qui Endymionẽ genuit. hunc à Luna adamatũ, & ex ea filias quinquaginta ſuſcepiſſe fabu-
lantur. Qui verò magis veritati cõſentanea loquũtur, ipſum Endymionem aiunt tres tan-
tùm genuiſſe filios, Pæonem ſcilicet, Epeum, & Ætolũ; filiamq; vnam Eurycyden: & hos
ex Aſterodia vxore, ſiue ex Chromia Itoni filia, Amphictyonis nepte; ſeu ex Hyperippe
Arcadis filia. varię enim ſunt de eius vxoribus ſententię. Propoſuit autem in Olympia cur-
ſus certamen de imperio filijs ſuis Endymion. ex eo victor diſceſſit Epeus, regnoque po- 148
titus eſt; ac Epei primùm, qui ſub ditione eius tunc erant, appellati. Fratrum verò, alterum

quidem in patria cum fratre regnante permansisse ferunt: Pæonem se superatum ægrè ferentem, longè à domo peregrè profectum, super Axio flumine, regionem *vbi constiterat*, de suo nomine Pæoniam appellasse. De Endymionis autem morte non conuenit inter Heracleotas, qui Milesijs finitimi sunt, & Eleos. Elei enim Endymionis monimentum ostendunt: Heracleotæ illum dicunt in Latmum montem secessisse: & est quidem in Latmo monte Endymionis adytum. Epeus ex Anaxiroë Coroni filia, quam vxorem duxerat, filiam suscepit Hyrminan, marem omnino habuit nullum. Accidit eo regnante, vt OEnomaus Alxionis vel (vt poëtæ canunt, & vulgi fabula celebrat) Martis filius, qui Pisæis tunc imperitabat, regno expelleretur à Pelope Lydo, qui ex Asia illuc transmiserat. Occiso OEnomao, Pelops & Pisæam obtinuit; & Olympiam huic finitimam, quæ sub Epei ditione erat, imperio suo adiecit. Hunc Pelopem dicunt Elei primum in Peloponneso fanum Mercurio exædificasse, & sacra fecisse, quò deum sibi ex Myrtili cæde infensum placaret. Ætolum, qui Epeo in regnū successit, ex Peloponneso fugere oportuit, quòd eum, ob admissam imprudenter cædem, Apidis filij ad pœnam vocabant. Nam cùm Apin Iasonis filium à Pallantio Arcadiæ *oppido originem ducentem, funebribus* ludis, qui Azani fiebant, incitatis quadrigis obuium *euertisset atq;* interemisset Ætolus, ab Ætolo Endymionis filio Acheloi accolæ, quòd in eam continentis terræ partem *è patria* profugerat Ætolus, *Ætoli* appellati sunt. Epeorum imperiū suscepit Eleus, ex Eurycyda Endymionis filia & (si cui id credibile videtur) Neptuno genitus. Ab hoc Eleo qui prius nominabantur Epei, nomen acceperunt. Ex eo Augeas nascitur. Atenim qui Augeæ *& Eleorum* res maximè extollūt, Augeam non Elei, sed Helij (*hoc est Solis*) filium fuisse dicunt. Et huic quidem Augeæ adeò magna boum armenta caprarúmq; tanti greges fuisse dicuntur, vt *copiosiore* fimo obducta agri pars maxima, otiosa & inculta iaceret. Hercules vel agri Elei parte, vel alia quacunque mercede, vt agrum à stercoribus purgaret, adductus est: quod ille immisso in stercora Mineyo flumine perfecit. Sed Augeas Herculi mercedem abnegauit, quòd eum videret arte potius, quàm vllo labore opus perfecisse. Huius filius natu maior, cui Phyleo nomē, est à patre abdicatus, quòd eius in bene de se meritū virum iniuriam reprehendere solitus esset. Augeas ipse [1] aditus omnes muniuit, quà Herculem, si in Elidem cum exercitu venisset, irrupturum suspicari poterat. Filios etiam Actoris, & Amaryncèum sibi in belli gerendi societatem adsciuit. Erat sanè Amaryncèus rerum bellicarum vsu maximè sollers: (patre is ortus fuerat Pyttio, homine ex Thessalia oriundo: qui ex Thessalia in Eleam venerat) acceptúsq; est ab Augea in partem imperij. Actor quoq;, & eius filij, qui indigenæ erant, regni fuere consortes: siquidem Actor Phorbante Lapithæ filio, & Hyrmina Epei filia genitus fuerat, deq; suæ matris nomine vrbem in Elea Hyrminen condiderat. Hercules suscepto aduersus Augeam bello, nihil memoratu dignum in ea expeditione gerere potuit. eius enim auxilia ab Actoris filijs audacia & ætate vigentibus, facilè reijciebātur. Sed enim cùm ludos Isthmicos indixissent Corinthij, venissentq; Actoris filij spectandi causa, eos Hercules ex insidijs ad Cleonas occidit. Cùm autem à quo cædes facta esset ignoraretur, Molione *Actoris vxor* à quonam filij fuissent interfecti magna cura inuestigauit. Re cognita, Elei ab Argiuis (quòd tunc fortè Tirynthe Hercules domicilium habebat) autorem facinoris ad pœnam depoposcerunt. id cùm illi recusassent, à Corinthijs rursus contenderunt, vt quicquid Argolici nominis esset, pro violato fœdere Isthmicorum ludorum celebritate interdicerēt. Quod ipsum cùm frustra petissent, Molione ciues suos diris dicitur defixisse, quotcunque in posterum Isthmicis ludis non abstinuissent. Illud Moliones edictum tam religiosè Elei obseruarunt, vt hoc etiam tempore, quicunq; ex Eleis ad certaminum palmas corpora exercuerunt, eius deuotionis metu, Isthmicum neutiquam conuentum celebrent. De hac ipsa re duplex est fama. ab alijs enim Cypselum proditum est Corinthiorum

149 tyrannum aureum Ioui in Olympia signum dedicasse. eo mortuo priusquam nomen dono inscripsisset, ab Eleis Corinthios contendisse, vt ciuitatis suæ nomen inscribi paterentur. quod cùm non impetrassent, ira incensos, Eleos Isthmiorum aditu prohibuisse. Sed haud satis consentaneum videri potest Corinthijs Olympicorum conuentu non interdictum, si priores ipsi Eleis ne Isthmicis interessent edixissent. Illud item alterum de eadem re hominū sermo vulgauit. Prolao viro inter Eleos nobili, ex Lysippe vxore Philanthum & Lampū genitos: [2] hos, cùm ad Isthmia (vt qui pancratiastæ inter adolescentulos erant) venissent, priusquā in certamen descenderent ab aduersarijs strangulatos, vel alio mortis genere

genere confectos: Lysippes imprecationes in causa fuisse, Elei vt Isthmijs vltrò abstinerent. Facilè verò eo argumento hoc ipsum refellitur, quòd Timoni Eleo, qui de *cæteris* Græciæ certaminibus quinquertij palmas tulit, in Olympia statua posita est, cum elegis, omnes eius viri victorias testantibus. Eadem quoq; inscriptio, quare Isthmicæ non fuerit compos coronæ, his versibus indicat:

Sisyphijs iuuenem vetuit succedere terris
Dira Molionidûm pœna secuta necem.

Atenim satis iam hac de re dictum fuerit. Post hæc Hercules collecto ab Argiuis, Thebanis, & Arcadibus exercitu, Elidem captam diripuit: quo tempore Eleis, & Pylij qui in Elea terra sunt, & Pisæi auxilia tulerunt: & alteros quidē vltus est Hercules: Pisæis verò quo minus bellum inferret, huiusmodi oraculo prohibuit Apollo Delphicus:

Pisa patri curæ, mihi celsa cacumina Pythûs.

Fuit hæc vox Pisæis saluti. Phyleo autem Eleam Hercules verecundia potius, quàm bene merendi studio adductus tradidit. Eidem captiuos, & Augeæ pœnam cōdonauit. Eo tempore Eleorum fœminæ orbatam virili robore patriam miseratæ, Palladi vota nuncuparūt, si grauidæ ad primos virorum cōgressus fierent. Eius voti damnatæ, Mineruæ cognomento matri templum dicarunt.[1] Et loco quidem, quo primus ille congressus marium & fœminarum factus, Bady nomen est. Flumen etiam ipsum, quod agrum præterfluit, Bady patria voce appellant. Phyleus ordinatis Elidis rebus, cùm Dulichium migrasset, & Augeas iam senio confectus diem suum obijsset, exin Eleorum regnum Agasthenes alter Augeæ filius, cum Amphimacho & Thalpio suscepit. Nam cùm Actoris filij geminas Dexameni Oleni regis filias vxores duxissent, alteri quidem eorum ex Theronice Amphimachus, Euryto verò ex Therophone Thalpius nascitur. Non tamen interea aut Amarynceus, aut Amaryncei filius Diores priuatam vitam egerunt, quod & Homerus Eleos recensens facilè ostendit. omnem enim eorum classem quadraginta nauium fuisse dicit: quarum dimidiæ parti Amphimachus & Thalpius imperarent: è reliquo numero decem Amaryncei filius Diores, totidem Agasthenis Polyxenus duceret. Polyxeno autem à Troia reduci filius natus est Amphimachus. hoc puero nomen, opinor, indidit Polyxenus ob amicitiam quæ ei cum Amphimacho Cteati filio, qui ad Ilium ceciderat, intercesserat. Amphimacho Eleus oritur. Hoc Eleo Elidis regnum tenente, Dorienses cum Aristomachi filijs comparata classe moliti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunciatum est, remigrationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam sibi responsum illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acutè coniecit Cresphontes, oraculi 150
vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque sibi Dorienses[2] ducem asciuerunt. Is in Peloponnesum nauibus transmittendum, non pedestri exercitu per Isthmum irruptionem tentandam censuit. Neque tantùm id fieri oportere monuit, sed ipse nauigationis à Naupacto ad Molycrium dux fuit: quamobrem illi Dorienses Eleum agrum petenti desponderunt. Fuit hic quidem vir Oxylus, Hæmone Thoantis filio genitus: Thoas verò ipse Atrei filiorum ad Priami regnum euertendum socius: à quo ad Ætolum Endymionis filium ætates retro sex numerantur. Erant autem Heraclidæ & alio Ætoliæ regibus sanguine iuncti, & eo maximè nomine, quòd Thoantem Andræmon & Hyllum Hercules è *germanis* sororibus genuerant. In exilium verò ex Ætolia abierat Oxylus, quòd disco ludens imprudenter hominem occiderat. Eum qui ceciderat, alij Thermium, Oxyli fratrem, tradidere; Alcidocum alij, Scopij filium. Proditum etiam memoriæ est aliud huiusmodi de Oxylo, veritum illum esse, ne Aristomachi liberi, cùm quàm esset fertilis & bene cultus omni ex parte ager Eleus cognouissent, eum sibi tradere recusarent: eiusque rei causa per Arcadum fines, non per Eleorum agrum, Dorienses deduxisse. Et Eleorum quidem imperium sibi sine armis vindicanti Oxylo non cessit Dius. facta is prouocatione censuit non esse vniuerso agmine decernendum, verùm singulos ex vtroq; exercitu deligendos, qui singulari certamine de rerum summa dimicarent. Cuius cùm pars vtraque sententiam comprobasset, delatum hoc certamen Degmeno Eleo sagittario, ex Ætolis verò Pyræchmæ funditori. Superior discessit Pyræchmes: quare potitus regno est Oxylus. & is quidem priscos Epeos facilè pristinas sedes obtinere passus est: sed cum illis Ætolos coniunxit, agro æquabiliter assignato. Ioui

præterea sacra fecit, & sancitos veteri religione honores cùm cæteris heroibus habuit; tum Augeę eo qui ætate nostra obseruatur more, vt parentaretur instituit. Eundem aiunt è proximis vicis, inquilinis intra vrbem euocatis, Elin cùm mœnibus ampliorem, tum multitudine frequentiorem, ac simul opibus auctiorem reddidisse. Huic cùm Delphici Apollinis voce præceptum esset, vt de Pelopis genere vnum sibi imperij condendi socium asciscere, magno vndiq; studio conquisitum, Agorium tandem Damosij filium, Penthili nepotem, Orestis pronepotem inuenit, quem ab Helice Achaiæ vrbe, cum non magna vtiq; Achæorum manu, in regni partem recepit. Oxyli vxorem Pieriam nomine fuisse tradunt, de qua nihil aliud quicquam memorant. Filios aiunt Oxylo genitos Ætolum & Laian: & Ætolum quidem immatura morte ereptum, condiderunt parentes extructo monimento in ipsa porta, qua in Olympiam ad Iouis templum iter est. Hoc ei monimentum ex oraculo posuere, quo iussi sunt, neq; intra, neq; extra vrbem illum sepelire. Parentat Ætolo hac ipsa ætate quotannis *stato die* gymnasij præfectus. Successit Laias in regnũ patri. Non tamen vspiam reperi eius posteros regno potitos. quare eos consultò prætereo. neq; enim in præsens ad priuatos homines mea descendit oratio. Secundùm hæc Iphitus ab Oxylo quidem oriundus, æqualis verò Lycurgi, à quo scriptæ Lacedæmonijs leges, ludos in Olympia ordinauit, nundinas Olympicas denuo indixit, & ludorũ causa inducias instituit, cùm hæc *omnia* intermissa fuissent aliquandiu. (eius quidem intermissionis causam tunc exponam, cùm ad ea quæ in Olympia sunt, accessero) Etenim Græcia iam propè deleta intestinis seditionibus & pestilentia, consulendum de remedio earum calamitatum Delphicum Apollinem censuit Iphitus. Respondit deus, expedire ab Iphito & Eleis Olympicos ludos instaurari. Suasit præterea Eleis Iphitus vt Herculi immolarent, cùm illum antè hostem iudicassent. Inscriptio quæ in Olympia est, Iphitum testatur Hæmonis filium fuisse: Græcorum pleriq; non Hæmonis eum, sed Praxonidæ filium dixerę. Prisca Eleorũ monimenta eius patrem eodem appellant nomine. Elei cùm belli Troiani, tum verò suscepti con-
151 tra Persas in Græciã inuadentes belli participes fuere. Ac vt missum faciam quoties, dum Olympicos ludos instaurant, cum Pisæis & Arcadibus dimicarint, inuiti quidem cum Lacedæmonijs in Atheniensium fines irruperunt. Neq; multo pòst ascitis in societatem Atheniensibus, Argiuis, & Mantinensibus, contra Lacedæmonios stetere. Agide verò cum exercitu intra fines per Xeniæ proditionem ingresso, ad Olympiam magno prelio hostes vicere, & in fugam versos Lacedæmonios extra fani septa eiecere: interiecto dein tempore arma posuere ijs conditionibus, de quibus antè scripsi dum Lacedæmoniorum res commemorarem. Iam verò Philippo Amyntæ filio Græciæ imperium occupante, Elei quidem ipsi intestinis discordijs iam penè afflicti, se cum Macedonibus coniunxerunt: non tamen vt ad Chæroneam cum Græcis acie confligerent, adduci potuerunt: Philippum tantùm Lacedæmonios adorientem, prisco in eam ciuitatem odio suo indulgentes, iuuerunt. Iidem mortuo Alexandro cum cæteris Græcis bellum aduersus Antipatrũ & Macedonas gessere. Insequenti postea tempore Aristotimus Damareti filius, Etymonis nepos, Eleorũ tyrannide, missis ab Antigono Demetrij filio Macedonię rege auxilijs, potitus est. Hunc Aristotimum, sextum iam mensem dominantem, Chilon, Hellanicus, Lampis, & Cylon *de improuiso* adorti eijciunt. Quin & eundem cùm ad Iouis Seruatoris aram supplex se recepisset, sua manu Cylon is, quem antè nominauimus, occidit. Hæ fuerunt bellicæ Eleorum res gestæ, quas modica in præsentia oratione perstrinximus. Inter Elei agri miracula byssus est. hîc enim tantùm, nec alibi vspiam in tota Græcia nascitur. tenuitate quidem nihil est impar ei quam fert Hebræorum terra; minus vtiq; flaua. Admirationi iure fuerit illud etiam, quòd cùm in finitimis locis equę ex asinis pariant, id intra ipsos Eleæ terrę fines nunquam vsu euenit. cuius rei causam execrationem quandam perhibent. Ex Eleo agro egredienti vicus ad mare est, cui Samicon nomen. Supra hunc ad dexteram regio quę Triphylia dicitur. In ea vrbs Lepreos. Lepreatę nunc ipsi inter Arcadas cẽsentur, cùm liquidò constet antiquitus Eleis paruisse. Nam quotcunq; ex ea ciuitate in Olympicis vicerunt, eos præco Eleos è Lepreo renunciauit: & Aristophanes versibus testatus est, Lepreon Eleorũ oppidum esse. Lepreon à Samico, relicto ad læuam Anigro amne, via vna ducit; eodem altera ex Olympia, tertia ex Elide. Earum quæ longissima, vnius diei est. Inditum oppido nomen tradunt à Lepreo conditore, Pyrgei filio, quem cum Hercule in edacitatis certamen descendisse aiunt. vbi cùm vterq; eodem tempore bouem epulaturus occidisset, ac planè

se nihilo

se nihilo ad edendum Lepreus Hercule imparatiorem ostēdisset, eò processit certandi cupido, [1] vt eum ad singularis etiam certaminis dimicationem ausus fuerit prouocare. Interfectum quidem ab Hercule in ea pugna, in Phigalensium finibus sepultum fuisse tradidere, cùm tamen non habeant Phigalenses ipsi quo loco Leprei monimentū fuerit indicare. Audiui verò & qui ad Lepream Pyrgei filiā oppidi originem referrent. Sunt qui primos vrbis inquilinos leprā passos dicant, atq; ex ea incolarū calamitate vrbem nomen accepisse. Narrāt sanè Lepreatæ fuisse in vrbe Leucæi Iouis ædem, & Lycurgi Alei filij sepulcrum: *Heroum* etiam aliorum, & in primis Cauconis. Huius monimenti insigne fuisse virū lyram tenentem. Sed ętate hac neq; monimentū vllum extat paulo insignius, neq; cuiusquam dei ędes, vna excepta Cereris, & ipsa è crudo latere extructa, in qua ne signū quidem vllum est. Non procul ab vrbe fons est Arene: nomen ab Apharei vxore impositū ferunt. Reuersis ad Samicum, rectà per vicum eum cōtendentibus, Anigrus fluuius in mare exit; & exeuntem quidem sæpe violentiores ventorum flatus repellunt. congesta enim è pelago ad ostium fluminis arena, aquā quo minus profluat coërcent. quo fit vt cùm exterius mare, 152
interius amnis ipse arenam diluerit, nō sine periculo iumenta, multò etiam minus expediti homines in eam se possint demittere. Descendit flumen è Lapitha Arcadiæ monte; ac statim à fonte grauiter olentem aquam mittit: quę prius quàm flumen aliud, Acidantē nomine, accipiat, manifestum est ne pisces quidem in ea ali. quin & quos ipse Acidas influens importat, esculentos esse negant, cùm tamen antequam in Anigrum ipsum innatent, ad cibum expetantur. Fuisse verò Acidanti nomen vetus Iardano, vnde ipse conijcerem non habui, sed auditum ab Ephesio homine refero. Tetrum verò illum aquarum odorem è terra, vnde effluit, existere crediderim, quemadmodum & supra Ioniam ex eadem causa, aquæ tam mali sunt odoris, vt halitu ipso nonnullæ exitium homini afferant. E Græcis verò, Chironem alij, alij alium Centaurum Polenorem, ab Hercule sagitta percussum aiunt, cùm vulneratus fugeret, huius fluminis aqua vulnus abluisse: inde Hydræ veneno infectū flumen, fœdum odorem contraxisse. Sunt qui in id causam referunt, quòd insaniæ morbo liberatis Prœti filiabus, Melampus Amythaonis filius piacula in hunc amnem abiecerit. In Samico non longè à flumine antrum est, Anigridum Nympharum *incolæ* appellāt. Huc qui vitiata aliquo vitiliginis genere (nigro vel albo) cutè intrauit, vbi primùm Nymphis ritè imploratis, nūcupatisq; cuiuscūq; sacrificij votis, deinde laborātes corporis partes defricuerit, amnemq; nando transmiserit, fœditatē eam in aquis relinquere creditur, [2] atque inde nitidus ac tersus discedere. Anigro transmisso rectà in Olympiam contendentibus modico interuallo ad viæ dexteram in eminentiore loco Samia oppidum supra ipsum Samicum. Et Samicum quidem Polysperchonti Ætolo traditum est aduersus Arcadas propugnaculum fuisse. Arenes verò vestigia neque Messeniorum, neque Eleorum quisquam quo loco essent visus est mihi compertum habere. in diuersas enim sententias, qui id conijcere conati fuerint, distrahuntur. Veri mihi simillima ij dicere videntur, [3] qui priscis heroicis etiam temporibus, Samicum ipsam appellatam Arenen existimant. Nituntur verò Homeri qui in Iliade sunt versuum testimonio:

Proximus Arenæ Minyeius in mare currens Est amnis.

Quæ se ostendunt ruinæ, proxime Anigrum sunt. [4] Atque vt, an Samicus appellata fuerit Arene, controuersum est, sic fuisse Minyeium apud veteres, qui nunc Anigrus est mutato nomine, fatentur Arcades omnes. Nedæ quidem maritimam partem sub Heraclidarum reditum in Peloponnesum, terminū fuisse inter Messenios & Eleos, facilè deprehendi potest. Iam secundum Anigrum, qui longius processerit per campos maiori ex parte arena coopertos, in quibus sunt agrestes pinus, ad læuam Scilluntis rudera videat. fuit enim vna de Triphyliæ vrbibus Scillûs. ac belli quidem eius tempore quod inter Pisæos & Eleos gestum est, Pisæos Scilluntij secuti, cum Eleis propalam inimicitias exercuere. qua de causa postea ab Eleis deleti sunt. Sed ereptam Eleis Scilluntem, Lacedæmonij pòst Xenophonti Grylli filio tunc Athenis exulanti donarunt. Exagitatus verò est Xenophon à suis ciuibus, quòd Cyro, qui fuit Atheniensi populo inimicissimus, contra Persarum regem, quo maximè beneuolo vtebantur, stipendia fecisset. Cùm enim Sardibus esset Cyrus, Lysandrum Aristocriti filium ad comparandum contra Athenienses classem pecunia iuuerat. Hęc itaque Xenophonti exilij causa fuit. Cōstituto autem ad Scilluntem domicilio, agri partem Ephesiæ Dianæ, & fanum dedicauit. Abundat Scillûs *omnibus* ferarum generibus ad

venationem, apris in primis, & ceruis. Agrum perlabitur Scilluntium Selinûs amnis. Ex Eleis autem ij quibus curæ est antiquitatis memoriam conseruare, receptam à suis Scilluntem
153 memorant: & Xenophontem, quòd illam à Lacedæmonijs accepisset, *maiestatis* in Olympico cõsilio postulatum, *causam dixisse*, eundemq; ab Eleis absolutum, Scillunte impunè domicilium habuisse. Et sanè non longè à Dianio monimentũ monstratur cum statua è Pentelico marmore, quam Xenophõtis esse accolæ dicunt. In via quæ Olympiam ducit cis Alpheum, Scillunte venienti, celsa crepidine præruptus mons occurrit: Typæum illum appellant. Hinc de saxo fœminas deijcere Eleorum lex iubet, quæ ad Olympicos ludos penetrasse deprehensæ fuerint, vel quæ omnino Alpheum transmiserint, quibus est eis interdictum diebus. non tamen deprehensam esse vllam perhibent præter vnam Callipatiram, quam alij Pherenicen nominant. Hæc viro mortuo, cum virili ornatu exercitationum se magistrum simulans, Pisidorum filium in certamen deduxit: iamq; eo vincente, sepimentum id quo magistros seclusos habent, [1] transiluit veste posita. fœminam tamen agnitam, omni crimine liberarunt. datum hoc ex iudicum æquitate, patris, fratrum, & filij gloriæ, qui omnes ex Olympicis ludis victores abierant. Ex eo lege sancitum, vt nudati adessent ad ludicrum ipsi etiam magistri. Qui iam in Olympiam peruenerint, Alpheum amnem videant, vberrima & suauissima fluentem aqua: in quem cùm alij nobiles amnes influunt, tum in primis qui per Megalopolim labitur Helisson nomine: Brentheates etiam ex agro Megalopolitano. At prope Gortynam, vbi Æsculapij fanum, præterfluit Gortynius. Ex Melænensibus, inter Megalopolitanæ & Heraitidis terræ fines, Buphagus. E Clitoriorum agro Ladon. Ex Erymantho, monti cognominis fluuius. Atq; hi quidem ex Arcadia omnes in Alpheum descendunt. Iam Cladæus ab Eleis veniens eidem se permiscet. Neq; tamen Alphei ipsius in Eleo agro, sed in Arcadia fontes sunt: de quo vulgata est fabula, virum illum fuisse venatorem, Arethusam amasse, & ipsam venandi studiosam. quæ cùm illius nuptias recusasset, in insulam cui Ortygiæ nomen fuit, prope Syracusas, dicitur transmisisse, atq; ibi in fontem conuersam: ipsi etiam Alpheo accidisse, vt præ amore in amnem mutaretur. quæ omnia fabulosè dicta facilè videri possunt. Meantem verò subter mare amnem fonti apud Syracusas immisceri, quid causæ sit quare non credam, non planè video, cùm Delphici Apollinis voce rei fidem factam meminerim. Is enim Archiam Corinthium ad [2] Syracusas coloniam deducendam proficisci iubens, huiusmodi vsus est versibus:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto:
Ortygiam dixere: vbi cana fluenta refundit
Alpheus, pulchræ sese immiscens Arethusæ.

Atq; ex eo quidem, quòd in Arethusam fontem illabitur Alpheus, fabulæ de Alphei amore locum datum crediderim. Et sanè Græcorum quotcunq;, vel Ægyptiorũ qui in Æthiopiam supra Syenen vel ad Meroën (Æthiopum vrbem) profecti sunt, Nilum narrant paludem quandam ingressum, [3] atq; inde tanquam è continenti terra elapsum, per Æthiopiam inferiorem in Ægyptum decurrere, ac postea in mare quod ad Pharum est erumpere. In Hebræorum finibus amnem ipse vidi Iordanem, qui stagnum Tiberiadem nuncupatum subit; ac deinde in alterum stagnum, cui Mare mortuum nomen est, ingressus, in ea ipsa palude consumptus euanescit. Hoc ipsum mare, quod Mortuum dicitur, diuersa admodum à cæteris aquis natura est. in eo enim viuentia, etiam si nihil se moueant, supernatant; inanima verò omnia in ima descendunt. eo fit vt & piscibus orba sit palus. è manifesto enim periculo se pisces ad aquas recipiunt naturæ suę congruentes. [4] Alpheo persimi-
154 lis amnis est in Ionia; cuius cùm in Mycale monte fontes sint, mare quod in medio est perlapsus, emergit rursus in Branchidis, prope portum cui Panormo nomẽ. Atq; hæc quidem ad hunc modum se habent. De Olympicorum verò ludorum origine, inter Eleos ij qui maximè priscarum rerum memoriam consectantur, hæc commemorant: Saturnum primum omnium cœli regnum obtinuisse: ei in Olympia homines eos, quod Aureum genus nuncupatum est, templum dedicasse. post hęc recèns natum Iouem, Rheam matrem Dactylis Idæis, qui Curetes alio nomine appellati sunt, commendasse: venisse illos postea ab Ida Cretæ monte *in Elidem: fratres hos fuisse: quorum etiam nomina produnt*, Herculem, Pæoneum, Epimedem, Iasium, & Idam. Herculem, vt qui natu maximus erat, cursus certamen fratribus per ludum proposuisse, victoremq; oleastri corona donasse. Magnam verò illos

illos oleastri copiã habuisse: siquidem sua etiam cubilia eius arboris viridi fronde substernebant. stirpem quidem eam fuisse ex Hyperboreis ab Hercule primùm ad Græcos deportatam. Esse Hyperboreos ipsos gentem supra Aquilones, primus certè versibus mandauit Olen Lycius in hymno quem in Achæian fecit: venisse Delum ex Hyperboreis Achæian. Post Olenem canticum Melanopus Cumanus in Opin & Hecaërgen decantauit, quo & ipsas testatus est prius in Achæiam & Delum ab Hyperboreis venisse. Nam Aristeas Proconnesius mentionem *duntaxat* Hyperboreorũ fecit, cùm plura tamen de illis cognoscere potuerit ab Issedonibus, ad quos se aliquando profectum carminibus prodidit. Autor igitur istorum ludorum Hercules Idæus celebratur, à quo sunt Olympia appellati: & ob eam rem quinquennales esse placuit, quòd fratres quinque numero fuere. Sunt qui Iouem cum Saturno de imperio hoc ipso in loco colluctatum dicunt. Alij debellatis Titanibus ab eodem ludos institutos; quibus & alij vicisse narrantur, & Apollo Mercurium cursu secum certantem præuertisse, pugilatu Martem superasse: cuius rei causa traditum, vt Pythij tibiarum modi salientibus quinquertionibus præcinerentur, quòd sacrũ id carmen Apollini esset, & ipse *primus* Olympicas tulisset palmas. Quinquaginta verò annis post Deucalionis diluuiũ, Clymenum aiunt Cardis filium, ab Idæo Hercule oriũdum, è Creta veniente ludos in Olympia fecisse, & cùm alijs Curetibus, tum verò Herculi proauo suo aram dedicasse, & ipsum Herculem cognomento Adiutorem appellasse. Clymenum hunc Endymion Aëthlij filius regno exuit; ac suis deinde filijs in Olympia cursus certamen de regno proposuit. [1] Verùm ætate vna Pelops Endymione natu minor, omnium qui ante se fuissent maximè memorabiles Olympio Ioui ludos fecit. Pelopis verò filijs ex Elide *eiectis*, *&* per cæteram Peloponnesum totã dissipatis, Amythaon Crethei filius, Endymionis patruelis, (fuisse enim Aëthliũ quoq; Æoli, cui Ioui cognomen, filium dicunt) Olympia instaurauit. Post hunc *eosdem ludos nouarunt* Pelias & Neleus communi consilio. Augeas præterea, & Hercules Amphitryonis filius Elide capta. [2] coronã is quidem Iolao primũ detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros anteierat. Et sanè antiquitus traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: siquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit [3] Agamemnonis Ætha vsum, altero verò suo ipsius. Herculis certè auriga fuit Iolaus; atq; hic quidẽ curru, Iasius verò Arcas [4] desultorio equo vicit. Ex Tyndarei filijs cursu alter, Pollux cæstibus. Ipsum etiam Herculem fama vulgatum est de lucta & pancratio coronatum. Post Oxylum (nam & hic ludos fecit) Olympia intermissa sunt vsq; ad Iphitum. Illa verò instaurante Iphito, prorsus iam veterum ludorum obsoleuerat memoria. [5] quare *singulos*, vt in eorum fortè memoriam redissent, ad eos quos antè celebrassent, addebant. Id ex eo maximè perspicuum est, [6] quòd quantum continuatas Olympiades hominum memoria cõsequi potest, cursus primum certamen, in quo vicit Eleus Corœbus, relatum est. neq; tamen vlla Corœbi in Olympia statua extat: sed *permanet* eius sepulcrũ in Eleorum finibus. Olympiade verò quartadecima additus est du- 155
plicati stadij cursus: (*δίαυλον Græci vocant*) è quo, accepta ex oleastro corona, victor discessit Hypenus Pisæus: Acanthus ea quæ consecuta est Olympiade. At decimaoctaua, [7] quæ iam exoleuerant certamina quinquertij & luctę, restituta sunt: quinquertij Lampidi, luctę præmium Eurybato (vtriq; Lacedæmonio) obtigit. Tertia dehinc & vicesima Olympiade cæstuum ludicrũ institutum: victor extitit Onomastus Smyrnæus, cùm iam tum ad Ionum conciliũ Smyrna accessisset. Quinta supra vicesimam iustæ ætatis equorũ cursus introductus: curru vicit Thebanus Pagondas. Octaua secũdùm hanc Olympiade, *qui toto corpore certaret* (Pancratiasten *vocant*) & desultorius equus in curriculum rediere. Anteuertit omnes equa Crauxidæ Cranonij. Euertit in pancratio aduersarios Lygdamis Syracusanus. huius Syracusis prope Latomias monimentum extat. nunquid is corporis magnitudine par fuerit Herculi Thebano, compertum omnino non habeo: à Syracusanis certè ipsis ita traditum est. Puerorum verò certamina nullo veteris memoriæ exemplo, arbitratu suo instituerunt Elei. Ac primùm quidem de cursu & lucta, septima & tricesima Olympiade, pueris proposita præmia. Luctæ Hipposthenes Lacedæmonius, cursus palmam accepit Polynices Eleus. At prima & quadragesima Olympiade pueros in cæstuum pugna commiserunt. Competitores superauit Sybaritanus Philetas. Iam verò grauioris armaturæ peditum cursus in stadium cum plausu receptus est quinta & sexagesima Olympiade: idonea visa est ad res bellicas exercitatio. Qui cum scutis decurrerunt, eos

primus vicit Demaratus Heræensis. Bijugorũ integra ætate equorum (*συνωρίδα vocant, quasi Bigas dixeris*) cursus *in curriculum* receptus Olympiade tertia & nonagesima: vicit Euagoras Eleus. Vndecentesima verò Olympiade iunctis ad currum pullis certatum est: coronam cepit Sybariades Lacedæmonius. Receptæ deinde pullorum bigæ; & pullus item desultorius. bigarum palmam Belistiche, fœmina è maritima Macedoniæ ora; desultorij, Tlepolemus Lycius abstulit: hic tricesima prima supra centesimam Olympiade; illa Olympiade ante hanc tertia. Post hæc Olympiade centesima & quadragesima quinta puerile institutum pancratium: in quo vicit Phædimus Æolensis ex vrbe Troade. [1] id ipsum tamen ludicrum ab Eleis repudiatum est, quòd eadem referri non placuit. Nam & puerorum itidem quinquertium trigesima octaua Olympiade vsurpatum, de quo palmam Eutelidas Lacedæmonius tulerat, ita reiectum est, vt postero dein tempore nullos admiserint pueros quinquertiones. Cumque in curriculum recepissent Olympiade septuagesima rhedam, [2] carpentum verò ea quæ consecuta est, quarta & octogesima vtrunque vehiculum in posterum omne tempus exclusum est. Et primo quidem rhedæ certamine Thersius Thessalus; carpenti, Patæcus Achæus ex vrbe Dyme victor extitit. Ad carpentum iungebantur equæ dossuariæ; è quibus in extremo curriculo desilientes sessores prehensis manu frænis, ad metam cursitabant: qui mos ætate mea seruatur ab ijs qui Anabatæ appellantur. Inter rhedarum & carpentorum aurigas tantum interest, quòd his alia sunt insignia, & masculos equos agitant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque prisco, neque eleganti: & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt vsqueadeo, vt animal id intra fines ali religio esset. Ludorum ætate mea hic propémodum ordo est. [3] mactatis deo victimis, quinquertij primùm & cursus, deinde equorum certamina committuntur: atque ita est septima & septuagesima Olympiade institutum. nam antè, eadem die & equi & homines inducebantur. Pancratiastæ tunc sub noctem prodibant. neque enim satis maturè poterant accersiri, cùm dies equirijs & potissimùm quinquertio consumeretur. De Pancratiastis illa Olympiade palmam tulit Atheniensis Callias.
156 Sed in posterum cautum est, ne aut quinquertiũ, aut equiria pancratio impedimento essent. In ludorum præfectis à maiorum more ætatis nostræ institutum variauit. Iphitus enim solus à se editis ludis præfuit· idemq; post Iphitũ ab *omnibus* Oxyli posteris est obseruatum. Quinquagesima Olympiade Duumuiris ex ipsa Eleorum ciuitate sorte ductis, Olympiorum cura mandata est: atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos pòst annos seruatus est. Quinta pòst & vicesima Olympiade *iudices* nouem (Hellanodicas *vocabant*) creati. Eorum tres de equorum cursu, totidem de quinquertio, de cæteris reliqui certaminibus cognoscebant. Secunda deinceps Olympiade designator decimus additus. At tertia supra centesimã, in tribus duodecim Elei descripti sunt, ac *deinde* tribus singulæ suum dedere ludorum cognitorem. Afflicti post hæc Arcadum bello, & agri parte mulctati, [4] curijs omnibus amissis quæ finibus ijs continebantur qui in hostium deditionem venerant, in tribus octo contracti sunt, quarta & centesima Olympiade. eo factum vt Hellanodicæ totidem legerentur. Octaua postremò quæ supra centesimam fuit, pristinus est *ædilium* decem numerus vsurpatus, idemque ad nostram ætatem permansit. Multa sanè habet Græcia, quæ vel spectentur vel audiantur cum admiratione: sed omnium accuratissimè, diuinitus religione imbutis animis, Eleusinia initia, & Olympici ludi celebrantur. Iouis ἄλσος (*id est lucum*) mutato nomine Altin antiquitus vocitant. Et sanè Pindarus in ijs versibus quos in quendam fecit Olympiorum victorem, Altin appellauit. Templum & signum Ioui de manubijs Elei dicarunt, Pisæis, alijsq; finitimis populis qui cum illis defecerant, bello superatis, ac Pisa ipsa direpta. Simulacrum à Phidia factũ, inscriptio ad Iouis pedes posita testatur: PHIDIAS CHARMIDÆ FILIVS ATHENIENSIS ME FECIT. Templi ipsius Dorica exædificatio est. Ambitus exterior dispositas in orbem columnas ostentat. *Parietes* è vernaculo lapide structi sunt. Surgit in altitudinem ab ima area ad aquilas, *quæ tecti fastigium sustinent*, pedes octo & sexaginta: patet in latitudinem nonagintaquinque: excurrit longitudo ad ducentesimũ ac trigesimum. Architectus operi præfuit Libon, homo indigena. Tectum est non coctili tegula, sed cæso ad tegulæ formam è lapicidinis Pentelicis marmore. Inuentum hoc Byzæ Naxio tribuunt, cuius statuas Naxi esse dicunt cum hac inscriptione:

[1] *Naxi*

[1] *Naxi hæc Latoidæ fecit sollertia Byzæ,*
Cui primùm secta est tegula de lapide.

Viguisse Byzen hunc illis temporibus proditum est, quibus in Lydia Alyattes, & Astyages Cyaxaræ filius regnauit in Medis. [2] Eminent in extremis tecti finibus inaurati lebetes. In medio fastigij apice inaurata item Victoria. Infra Victoriæ signum fixus est aureus clypeus, in quo Medusa Gorgon cælata est. Clypei inscriptio, & qui dedicarint, & qua de causa, declarat his versibus:

Ex auro phialam capta posuere Tanagra,
Iuuerat hæc bello quòd Lacedæmonios,
Cecropidæ Argiuiq; duces, & Ionica proles
Victores partis de spolijs decimam.

Huius ego pugnæ mentionem feci in historia de rebus Atticis, Atheniensium persequens monimenta. [3] In exteriore templi parte ad zonam quæ supra columnas ædem incingit, clypei affixi sunt inaurati viginti & vnus, à Romani exercitus imperatore Mummio dedicati, confecto Achaico bello, capta Corintho, & pulsis extra suos fines Corinthijs, qui Dorici nominis fuere. [4] Sub ipsis templi lacunaribus in antica parte signa sunt, apparatum curulis certaminis inter Pelopem & OEnomaum testantia. Signo Iouis medius imminet 157
lacunaris vertex: ad eius dexteram galea armatus OEnomaus positus est. Adsistit ei vxor Sterope, vna de Atlantis filiarum numero. Sedet ante currum & equos Myrtilus OEnomai auriga. Ipsi quidē equi quatuor sunt. Myrtilo proximi viri duo, quibus nō sunt adscripta nomina; sed & illis videri potest ab OEnomao demandata equorum curatio. In extremo lacunari Cladei *amnis* effigies cernitur. huic Elei secundùm Alpheū præcipuos habent honores. Ad Iouis læuam expressi sunt Pelops & Hippodamia, Pelopis auriga, equi, ac viri duo, & ipsi Pelopis equisones. Hîc se laquear in angustum fastigium contrahit. ea in parte Alpheus effictus est. Hominem eum, quo auriga vsus est Pelops, Trœzenij Sphærum nomine prodidere. Interpres Olympicarũ rerum Cillam *appellatum* aiebat. [5] Habet lacunaris antica pars, Pæonij prolem è Menda *ciuitate* Thraciæ: postica Alcamenem, ætate sua signorũ opificio vno tantùm artifice inferiorē. In ipsa testudine Lapithæ cum Centauris in Pirithoi nuptijs pugnant. In media lacunaris parte est Pirithous. Propè Eurytion, Pirithoi sponsam rapiens, contrà pugnante Cæneo. Altera ex parte Theseus securi Centauros obtruncans. E Centauris verò virginem alius *pubescentem*, alius puerum rapit ætate ac forma florentem. Fecit hæc, opinor, Alcamenes, quòd ex Homeri versibus didicerat Iouis Pirithoum filium fuisse: ac Theseum sciebat *generis ordine* quartum esse à Pelope. In eodem templo complures ex Herculis ærumnis elaboratæ sunt. Supra fores enim Erymanthij apri venatio est, & quæ de Thrace Diomede tradita sunt. Ad hæc Herculis eiusdem in Erythea insula contra Geryonen gestæ res. Idem etiam Hercules Atlantis onus *vicaria opera* subiturus cernitur. Præterea & Eleorum agrum, fimo *amoto de Augeæ stabulo*, purgat. At supra postici fores Amazoni baltheum eripit. Iam verò quę de ceruo & Gnossio tauro commemorantur, quæ item de hydra *Lernæa*, deq; Stymphalijs volucribus, & Nemeo leone, ibidem expressa sunt. Iam per æneas fores ingressis, est ad dexteram ante columnam Iphitus ab Ecechiria muliere coronam accipiens: nomina elegi indicant. Erectæ sunt in templi parte interiore columnæ, quæ sublimes à terra sustinent porticus, per quas ad Iouis signum aditus patet. Attollit & inde se cochlea, per quam ad templi culmen scanditur. Sedet in solio deus ex auro & ebore factus. Corona capiti imposita est, ad oleaginæ frondis imaginem. Dextera Victoriam, & ipsam ex ebore & auro præfert, cum tænia, & corona. Læua sceptrum tenet affabrè expolitum, & omnium metallorum varietate distinctum. Quæ auis sceptro incumbit, aquila est. Aurei sunt deo calcei, pallium item aureum. In eo cùm diuersa animalia, tum ex omnibus florum generibus lilia in primis cælata sunt. Solium ipsum auro & preciosis præfulget lapidibus: neque in eo vel ebenum, vel ebur desideratur: animalium verò formis intercurrente pictura exornatur. Signa etiam in eo eminent, Victoriæ quatuor saltantium specie ad singulos sellæ pedes. Duæ itidem ad pedum calcem sunt: ac prioribus quidem pedibus vtrinque insistunt Thebanorum pueri à Sphingibus rapti. Infra Sphingas, Niobes liberos Apollo & Diana sagittis configunt. [6] Inter pedes discurrunt regulę, mutua illos compage iungentes. In eà quæ in fronte regula est septem se adhuc ostendunt sigilla. nam eorum octauum quæ causa aboleuerit,

ignoratur. Sunt autem illa, priscorum *inter viros* certaminum simulacra. nondum enim qua Phidias viguit ætate, puerorum instituta fuerant ludicra. Eum verò qui tænia ipse sibi caput præcingit, ex corporis specie Pantarcem esse suspicantur, Eleum puerũ, amore Phidiæ deuinctum. Idem Pantarces in lucta puerorum palmam est adeptus, Olympiade sexta
158 supra octogesimã. In cæteris regulis extat Herculis comitatus aduersus Amazonas. numerus vtriusq; partis cõiunctus, accedit ad XXIX. Inter Herculis socios est etiam Theseus. Non soli autem pedes solium fulciunt, sed mediæ etiam inter binos pedes, pedibus magnitudine pares, columnæ. Quòd si penetrari subter posset, vt Amyclis intra Apollinis solium, interiora item opera persequi non essemus grauati. Sed quo minus propius accedant spectatores, sepimentis quibusdam in parietum modum extructis solium intercluditur. *Eorum sepimentorum* pars quæ ex aduerso ianuæ est, cæruleo tantùm oblita est; latera reliqua Panæni picturas habent. Inter eas Atlas est, cœlum ac terram sustinens: adsistit Hercules iam propè illum onere leuaturus. cernitur etiam Theseus cum Pirithoo. *Veteris* præterea Græciæ, & Salaminis imagines. [1] hæc nauium rostra manibus præ se fert. Herculis cum leone Nemeo certamen. Aiacis in Cassandram contumelia. Tum Hippodamia OEnomai filia, cum matre. Vinculis districtus Prometheus, & eum intuens Hercules. Traditum enim est hoc etiam negotij Herculem habuisse, vt Prometheum aquila, quæ illum malè in Caucaso mulctabat, interempta, è vinculis exemerit. Postrema in pictura sunt, Penthesilea animam agens, eam sustinente Achille. Et Hesperides duæ mala ferunt, quæ ipsarum dicuntur fuisse commissa custodiæ. Panænus quidem hic Phidiæ frater fuit, qui Atheniensibus etiam in Pœcile Marathoniam pugnam pinxit. In solij puteali, supra simulacri caput, fecit Phidias Gratias vna ex parte tris, totidem Horas ex altera. nam & has Iouis esse filias poëtarum carminibus proditum. Horas certè Homerus in Iliade nominauit, cœliq; illis dixit, quasi regiæ domus excubijs, custodiam attributam. In basi ea quæ pedibus subest, (θρανίον Attici appellant, *pedum quasi fulcra dixeris*) leones aurei, & contra Amazones Thesei pugna cælata est. fuit hæc nempe prima pugna contra exteras gentes suscepta, quæ Atheniensium nomen nobilitauit. [2] In eo verò scamillo qui vniuersam signi molem sustinet, alia quædam sunt superuacanei operis quasi emblemata ex auro. [3] In currum ascendunt Sol, Iupiter, & Iuno. præstò est Gratia. [4] eam Mercurius amplectitur: Mercurium Vesta. Continenti ferè spatio Amor Venerem è mari emergentem excipit, cui Suada coronam defert. Adsunt Apollo cum Diana, Minerua, Hercules. In ima basi cernuntur Amphitrite, & Neptunus: equum Luna, vt mihi videtur, ad cursum incitat. etsi mulis ferunt, non equis, deam vehi, futili quadam de mulo fabula vulgata. [5] Et Olympij quidem Iouis signum, quàm altè lateq; pateat, linearum descriptionibus qui demonstrare conati fuerint, cùm sciam non defuisse, eorum mihi certè parum est in metiendo probata solertia. est enim ea tota dimensio inferior multò propè aspicientium opinione. Tradunt certè ipsius dei autoritate Phidiæ artem comprobatam. Nam cùm expolito iam opere Iouem orasset, significationem vt sibi aliquam daret, nunquid illud ipsi acceptum esset & gratum opus, eam pauimenti partem repentè de cœlo tactam memorant, [6] quo loco vrna ætate mea ex ære (quod loci esset insigne) posita est. Et à signi quidem fronte pauimentum nigro, non candido marmore constratum est, [7] prominente in orbem è Pario lapide puluinato quasi limbo, ad oleum scilicet sistendum, quo perfusum ab aquosi soli iniuria ebur defenditur. est enim Altis in Olympia maximè palustris locus. At contrà in Atheniensiũ arce, eminenti scilicet & saxoso loco, ebur, è qua materia factum est Mineruæ signum, quam ipsi Virginem vocant, non oleo, sed aquæ aspersu à siccioris loci incommodis vindicatur. Epidauri certè cùm percontarer, cur neque oleum, neque aqua esset adhibita *ad arcendam ab Æsculapij signo noxam*, docuerunt me æditui, solium, cui signum insideret, puteo im-
159 minere. Quod verò ad ebur pertinet, [8] si qui hominum sannas illas esse è belluarum ore exertas, non cornua existimant, ab alce illi Gallica fera, & tauris Æthiopicis specimen capiant. Alcæ enim, qui mares sunt, (nam fœminis nulla omnino prodeunt cornua) è superciliis; Æthiopici tauri è naribus cornua extrudunt. Quis igitur in magno ponat miraculo, esse animal, cuius ex ore erumpant cornua? Argumento & illud esse *facilè* potest, *illam eboris molem cornua esse*, quòd bestiæ sunt quæ certo ratoque temporis ambitu cornua abijciant, rursùsque illa quoties amiserint reponant. Hoc ceruis, capreis, & item elephantis accidit. Dens certè animalium nulli iam adulto, cùm semel decidit, renascitur.

nascitur. Quare si dentes essent, & non cornua, quæ naturæ vis, vt renascerentur, efficere potuisset? Ad hæc, dentes igni domari nequeunt: at boum & elephantorũ cornua sic igni emolliuntur, vt vel ex tereti planam vel aliam quamuis accipiant figuram. Quid, quòd ex inferiore mandibula fluuiales equi, & apri sannas exerunt? [1] In elephantis verò cùm à superiore id quod dentes multi esse putarunt, descendat maxilla, me autore dubitarit nemo cornua illa esse, quæ à temporibus orta per os extrorsum resupinata sese efferant. Hæc ego non auribus, sed ipsis accepta oculis scribo, elephanti caluam conspicatus in Dianæ; quod templum in Campania nobile, à Capua (quæ regionis totius caput est) abest stadia ferme triginta. Est igitur longè alia quàm cæteris quadrupedibus elephanto cornuum eruptio, sicuti ei & corporis vastitas, & reliqua forma valde est à reliquo belluarum genere diuersa. Quàm verò Græci splendidi & magnifici, ac minimè omnium parci in colendis Dis fuerint, magno illud documento est, quòd ex India & ab Æthiopibus ebur ad signa deorum facienda aduehendum curarint. Et in Olympij quidem templo laneum velum cùm textili Assyriorum opere, tum Phœnicum purpura luculentũ dedicauit rex Antiochus. Eiusdem donum fuit ægis aurea, addita Gorgone; quæ Athenis in theatri fastigio inter cætera dona locata est. Velum non, quo more fit in Dianæ Ephesiæ templo, subter lacunar sursum attollitur, sed ad pauimentũ vsq; laxatis funibus demittitur. Inter ea verò donaria quæ intus vel in atrio templi posita sunt, extat soliũ Arimni Hetruscorũ regis, qui primus exterorum donum Olympio Ioui misit: tum ænei equi, quos Cynisca dicauit, Olympicę victoriæ monimentum, veris illos quidem equis magnitudine inferiores, locati sunt in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. [2] Æneus item tripos ibidem est; super quo victoribus, priusquam mensa erigeretur, coronæ proponebantur. Romanis verò Imperatoribus statuas è Pario lapide, Adriano vrbes Achaici conuentus, Traiano vniuersi Græci erexerunt. Hic imperio P. R. Getas, qui supra Thracas sunt, adiunxit; & cum Osroë Arsacis nepote Parthorum rege bellum gessit. Operibus præterea *quàm plurimis vrbem* exornauit: quorũ cæteris magnificentia præstant thermæ, quæ ab ipso nomen acceperunt: & magno extructum ambitu amphitheatrũ: ad hæc hippodromus, non breuiore stadiûm duûm spatio: tum forum Romanũ, & reliquo ornatu insigne, & maximè ære exornato lacunari. Inter cætera verò *eius fori insignia* teretibus insistunt scamillis statuæ duæ; ex electro vna, Augusti Cæsaris; altera ex ebore, Nicomedis Bithyniæ regis, de cuius nomine vrbs Bithyniæ maxima appellata est, cùm antè Astacus nuncuparetur. Condita ea quondã dicitur à Zypœte homine Thrace, quantum ex ipsa nominis voce conijci possit. Electrũ quidem, ex qua materia statuam Augusto fecerunt, in Padi fluminis arenis rarum omnino repertu est. id qui nacti fuerint, non temere magni æstimant. Est alioqui electrum aliud nihil quam argento permistũ in metallis aurũ. *Sed ad ea vnde huc excurrimus, reuertamur.* Sunt in Olympij fano quas Nero donauit coronæ. earum quæ est ordine tertia, oleastri; quarta, quercus frondem imitatur. Positi ibidem clypei sunt XXV ænei, cum quibus decurrunt qui armati in curriculũ descendunt. Erectæ verò sunt & aliæ pilæ, & ea inter cæteras, [3] in qua fœdus testatum est, quod cum Eleis in annos centũ Athenienses, Argiui & Mantinenses fecere.

Intra Altin est Pelopi multa quondã religione cõsecrata area: Pelopion appellant. Præ cæ- 160
teris enim heroibus tam colitur apud Eleos Pelops, quàm Iupiter præ cunctis Dis. Est igitur ad dexterã, qua patet ad templũ aditus, ab Aquilone, Pelopium, tanto spatio interiecto, vt in eo & statuę, & alia ornamenta poni potuerint: porrigitur autem à media ad posticam templi partem, circumuallante maceria. Tota area, & arboribus cõuestita, & signis passim est conspicua. Ingressus ad eam est à Solis occasu. Eum *soli campũ* dedicasse Pelopi Herculem Amphitryonis filiũ ferunt. quartũ enim à Pelope posteritatis gradũ tenuit. Idem etiam Hercules Pelopi dicitur ad eam scrobem sacrũ fecisse; ad quam ætate etiam nostra annui magistratus nigro ariete faciunt. ac de ea quidẽ victima vati portio nulla tribuitur: collum tantùm, more maiorum, lignatori datur. sic enim appellatur vnus de Iouis famulatu, cui negocium mandatum est, vt certo precio ligna ad sacrorum vsum, vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuiuis homini suppeditet. sunt autem non ex alia arbore ligna ea, quàm de alba populo. Quòd si quis (siue Eleus, siue hospes fuerit) carnes ex ea Pelopis victima comederit, ei templũ Iouis introire nefas est. Idem obseruatur ad Pergamum, quod supra Caicũ est. nam qui Telepho immolarunt, religio est illis antè in Æsculapij ascendere, quàm corpus abluerint. Sed quod ad Pelopem attinet, memorię proditũ est, cùm Troianum bellum

duceretur, monuiſſe vates non antè expugnari Ilium poſſe, quàm Græci Herculis ſagittas, & de Pelopis oſſibus vnum comportari curaſſent. Quare & Philocteten tunc in caſtra acceſſitum, & Piſa ſcoptulum opertum Pelopis deportatum. Redeuntibus verò Græcis, ad Eubœan, nauim eam in quam Pelopis illud os fuerat impoſitum, naufragio perijſſe. Multis deinde annis poſt Ilium exciſum, Eretrienſem piſcatorem Demarmenum iacto euerriculo è mari os extraxiſſe: miratum magnitudinem, in arenis id *adnotato loco* abdidiſſe. Veniſſe eundẽ Delphos ſcitatũ cuiuſnam eſſet os, & ad quem vſum illud à ſe conſeruari oporteret. Tunc etiam fato quodã aderant quos Elei conſultum miſerant, quæ foret depellendæ peſtilentiæ ratio. Atq; his quidem reſponſum eſt, vt Pelopis oſſa requirerent: Demarmeno verò, vt quę reperiſſet, Eleis reſtitueret. Hoc ille cùm feciſſet, & alia accepit ab Eleis munera, & ei, eiusq; poſteris cuſtodia oſſis demandata eſt. Scoptulũ opertum Pelopis ætate mea iam euanuerat. Id eò accidiſſe opinor, quòd cùm altè abſconditum fuiſſet, cùm vetuſtate, tum aquæ marinæ illuuie extabuit. Et in Græciam quidem Tantalum & Pelopem coloniam deduxiſſe, certa adhuc extant indicia, portus qui Tantali dicitur, & eiuſdem ſepulcrũ non obſcurum. Pelopis in Sipyli montis vertice viſitur ſolium, ſupra eum locũ vbi Plaſtenes matris fanũ eſt. Iam verò vltra Hermũ fluuium, ad Temnum oppidũ, Veneris ſignum ſpectatur è virente à radice ſua myrto: quod faciendũ curaſſe Pelopem ferunt, cùm vt deam coleret, tum verò vt Hippodamiæ nuptiarũ ſe compotem faceret. Olympij quidem Iouis ara pari interuallo à Pelopio & Iunonis æde diſtat, ante vtriuſq; frontem ſita. Erectam alij tradiderũt ab Idæo Hercule, alij ab indigenis heroibus, duabus ipſis ætatibus poſt Herculem. Congeſta illa eſt è cinere collecto ex aduſtis victimarum femoribus. Talis & Pergami ara eſt, talis Samiæ Iunonis, nihilo illa quidem ornatior quàm in Attica quos Rudes appellant focos. Aræ Olympicæ ima crepido, quam πρόθυσιν appellant, (*quaſi primam ſacrorum ſtationem dicas*) ambitum peragit pedum centum, & amplius quinq; & viginti: graduum ſingulorum ſupra imam iſtam crepidinem ambitus, pedes explet binos ac tricenos. vniuerſa aræ altitudo pedes conficit duos propè & viginti. ducuntur hoſtiæ ad imæ crepi-
161 dinis ſtationem: ibi eas patrio more mactant: femora in ſumma ara adolent. Et ad ſtationem quidem ab vtroq; latere per lapideos; ad aræ altiſſimam ſedem, per cineritios gradus ſcanditur. Et ad ſtationem quidẽ vſq;, tam virgines, quàm mulieres, cùm in Olympiã venire nulla prohibet religio, poſſunt aſcendere; longius progredi ſolis viris fas eſt. [1] Ioui ſanè rem diuinã vulgò faciunt exteri homines qui volunt, ad eam aram, etiã alijs quàm nundinarũ temporibus. Elei ſacrorũ diem nullum intermittunt. Stato aũt die quotannis, [2] Februarij menſis nono ſupra decimũ, aruſpices cinerem ex Prytaneo deportant; eoq; aqua ex Alpheo amne diluto, aram Iouis oblinunt. [3] Religione ſancitũ eſt cinerem ſola Alphei aqua dilui, atq; ex eo tantùm luto aræ tectorium ſuperinduci. eam ob rem Alpheus fluuiorum omniũ Ioui maximè amicus creditur. Eſt & Didymis (Mileſiorũ ea ciuitas eſt) ara, quã à Thebano Hercule *luto ſubacto* victimarũ ſanguine extructam Mileſij tradunt. non fuit ea tamẽ victimarũ inſequentibus temporibus copia, vt ara magnopere potuerit eminere. Sed quod ad Olympicã aram attinet, illud etiã magno miraculo ducitur, quòd miluij, etſi auium hoc genus inſigni eſt rapacitate, ſacra tamen in Olympia facientibus infenſi non ſunt. Quòd ſi fortè exta vel carniũ partem vllam appetierint, dira portendi immolanti creditur. [4] Proditum etiam eſt Herculem Alcmenæ filium, Ioui porricientem, cùm muſcas abigere non poſſet, vel quòd ei tunc primùm in mentem venerit, vel quòd tralatitium fuerit, Abactori muſcarum (Ἀπόμυιον Elei appellant) hoſtiam mactaſſe: cùm perlitatum eſſet, omnes repentè muſcas trans Alpheum euolaſſe. Inde ſeruatum ab Eleis, vt ad abigendas ex Olympia muſcas idem ſacrum vſurparetur. Ex alba verò duntaxat populo, neq; ex alia arbore, ad vſum Olympicorum ſacrorum ligna cædi patrius eſt Eleis ritus. Credo hunc honorem huic arbori præcipuè habitum, quòd eam Hercules è Theſprotide primus in Græciam attulit. Sed ipſum etiam arbitror Herculem, cùm Ioui Olympio ſacra fecit, non alijs quàm ex alba populo lignis victimarum femora cremaſſe. Eam verò arborem Hercules in Theſprotide propter amnem Acherontem reperit. & huc reſpexiſſe Homerum putant, cùm Acheroidem populum appellauit. Varia autem ſemper natura fuerunt, & nũc etiam diuerſi ſunt amnes, ad gignenda herbarum & ſtirpium *varia* genera. Mæandri ripæ myricas feliciter alunt. Aſopus in Bœotia inſigni magnitudine iuncum educat. Arbor Perſea ſola gaudet Nili aqua. Nihil igitur mirum, ſi ad Acherontem enata primùm eſt alba populus: ad

lus: ad Alpheum oleaster: populus verò nigra Padi & Galliæ alumna est. Agè verò cùm circa aram maximam iam satis immorati simus, alias item aras oratione persequamur, vt simul doceamus, quibus Dis, & quo ordine, more maiorum illic sacra fiat. Vestæ primùm diuinam rem peragunt: secundo loco ipsi Olympio Ioui: (intimæ hæ sunt fani aræ) [1] tum ad aram eãdem tertium in sacris locum habet Mercurius: quartum ad aram suam Mineruæ, Diana quintum, sextum Ergane. Huic deæ Phidiæ posteri, quibus publicè negotium datum est, vt Iouis signum ab aduentitiis purgatum sordibus & detersum præstent (Phædryntæ ex eo, *quasi purgatores aut illuminatores*, nuncupati) priusquam ad opus aggrediãtur, sacra faciunt. Est & alia Mineruæ prope templum; Dianæ etiam quadrangula forma in sublime sensim fastigium ascendens. Post eas aras quas recensuimus, Alpheo & Dianæ ad eãdem arã faciũt. Eius rei causam Pindarus in cantico quodã innuit, & nos in Letrinæorũ historia exponimus. Ab hac non longè, alia erecta est Alpheo ara; prope quam Vulcano sua item ara posita est. Sed hanc Vulcani aram nonnulli ex Eleis Arei (*id est Martij*) Iouis nominant. Aiunt iidem OEnomaum, quoties filiæ procis curule certamen proponeret, Areo Ioui super hac ara rem diuinam facere solitum. Post has Herculi ara dicata est cognomine Parastatæ, *hoc perinde est quasi Adstiti dicas*: eius etiam fratribus, Epimedi, Idæ, 162
Pæoneo, & Iaso. Idę aram ab aliis non ignoro Acesidæ appellatam. Quo verò loco area est OEnomai domus, duæ extant Iouis aræ; quarum vnam Herceo ipse OEnomaus dedicauit: Ceraunio alteram post OEnomaum positam coniicio, cùm eius domus de cœlo tacta *conflagrasset*. Ac de maxima quidem ara, quæ dici opus fuit, paulò superius à me dicta sunt. Vocatur ea sanè Iouis Olympij. Adiacet ei ignotorum deorum ara. Post eam Catharsij (*id est Piacularis*) Iouis, & Victoriæ: exinde Iouis, cui cognomen Terrestri: tum verò Deorum omnium, & Iunonis cognomento Olympiæ. hæc itidem è cineris congestu extructa est: à Clymeno dedicatam tradũt. Succedit communis Apollinis & Mercurij, ob eam præcipuè causam, quòd lyræ inuentum Mercurio, citharæ Apollini, Græcorũ sermo attribuit. Consequuntur Concordiæ, Mineruæ, Matris deûm aræ. Proximè ad eum aditum, quà est ad stadium accessus, aræ duæ sunt. earum alteram Mercurij Enagonij; (*quod est quasi Athletici dicas*) Opportuni alteram (*qui* Καιρὸς *Græco nomine est*) nuncupant. In hunc ab Ione Chio factum hymnum scio; in quo illius natales memorãs, Saturni filiorum natu minimum esse dicit. [2] Nõ procul à Sicyoniorum thesauro, Curetũm, siue Alcmenę Herculis *matris* (nam vtrunque anceps fama celebrat) ara est. Et qua parte Terræ ædes est; (*Gæon ipsi vocant*) Telluris ara cernitur, è cineris ipsa etiam aggere. Iam tum priscis temporibus fuisse ibi Telluris oraculum fama prodidit. In eo autem loco, quod nominãt Stomiũ, (*ac si ostium dicant*) aram Themis habet. At Ioui Catębatæ (*quē nos nõ alieno fortasse nomine Elicium dicere poßimus*) quę dicata ara est, maceria vndequaque ambitur, & modico à maxima ara cineritia interuallo distat. Illud monendi sunt quicunque hæc legerint, aras me non quo sitæ sunt ordine enumerasse; sed per eas ita me stylo vagatũ, vti ad earum quanq; vel prius vel posterius Elei sacra faciunt. Pelopis areæ adiuncta est ara Liberi Patris & Gratiarum cõmunis. [3] Dehinc duæ, Musis vna, altera Nymphis positæ. Extra Altin ædificium est, quæ Phidiæ officina nuncupatur. in illis ædibus Phidias operis partes est fabricatus; & in iisdem ara est diis omnibus communis, in conspectu redeuntibus intra Altin, è regione Leonidæi. Est autem Leonidæum, ædes à Leonida indigena homine dicata extra fani ambitum, prope eum ad Altin aditum, per quem vnum *è multis* pompa sacrorum traducitur, & ex eo Pompica via est appellata: ætate verò mea diuersorium fuit Romanorum magistratuum. Inter Pompicam viam & Leonidæum, vnica media est Agyia. hoc enim nomine angiportum, quem Attici στενωπὸν, vocant Elei. [4] Vltra Leonidæum cùm ad læuam flexeris, ad Veneris aram primùm, deinde ad Horarum accedes. Vbi posticum templi est, ad dexteram oleaster se ostendit, quem Callistephanum appellant, *quasi Coronarium dicas*. ex ea enim arbore solenne est Olympicis victoribus coronam decerpere. Proxima oleastro est Nymphis sacra ara. eas Nymphas Callistephanos & ipsas nuncupant. Est etiam intra Altin ara Forensis Dianæ, ad Leonidæi dexteram. Habent & deæ quas Dominas vocant, aram suam. Dominam verò quam dearum nominent Græci, in rerum Arcadicarum commentario docebimus. Post hanc ara est Iouis Forensis: & ante locum eum, quam Proëdrian (*hoc est Seßionem honoratiorem*) appellant, ara Pythij Apollinis; & ab eo non longè Liberi Patris ara. hanc neque multis antè ætatibus positam, & à plebeiis hominibus

dedicatam ferunt. In ea quæ ad equorum carceres via ducit, ara est cum inscriptione MOERAGETÆ, *quod est, Parcarum ducis.* esse illud Iouis cognomen dubitari non debet. vnus enim ipse *Parcas in potestate habet, solusq́;* quid sit, vel non sit homini fato præscriptum nouit. Adiuncta est Parcarum ara, oblõga figura: & post eam Mercurij: & deinde Iouis, cui cognomen Altissimo, aræ duæ. Intra ipsos carceres sub diuo, medio ferè loco, aræ se ostendunt equestris Neptuni, & equestris Iunonis. Adhæret pilæ Castorum ara. [1] & in primo aditus ingressu, quod rostrum vocant, Martis equestris, & equestris Mineruæ. Iam verò intra rostrũ ingressis, est Bonę Fortunę ara; Panos deinde, & Veneris. In intimo recessu, Nympharũ, quas Acmenas (*id est Vegetas*) nuncupant. A porticu verò ea quã Elei de no-
163 mine architecti vocant Agapti porticum, inde redeuntibus, ad dexterã Dianæ se ara monstrat. Rursus Altin per Pompicã viã intrãtibus secundum Iunoniũ sunt Cladæi amnis & Dianæ aræ: tum Apollinis post eas; quarta Dianæ Coccocę; (hoc enim est deę cognomen) quinta Apollinis Thermij. Quid hoc Thermij cognomen sibi velit, non est difficile coniectura consequi, cùm eandem vocem Attica etiam lingua vsurpet. Quamobrem verò Coccocam Dianam appellent, [2] nunquam adhuc vt discerem vsu mihi euenit. [3] Hoc loco ædes est ante ædificium illud quod Theecaleonem nominant. In eius ædis angulo Panos ara dicata. Prytaneum (*curiam scilicet suam*) habent Elei intra Altin, prope ipsum exitum, qui est vltra gymnasium illud in quo curricula sunt, & athletarum palæstræ. In Prytanei vestibulo est Agrestis Dianæ ara. At in ipso Prytaneo, cùm ad eam accesseris cellã vbi focum habẽt, ad primi ingressus dexteram Panos aram videas. Focus ille è cinere substructus, perpetuo igni tam interdiu quàm nocte adoletur. Solenne est trãsportari ab hoc foco cinerem ad Olympij aram, quam suo loco è cinere congestam diximus; neque illa aliunde magis in altitudinem proficit. Et ad earum quas *hactenus* enumerauimus ararum singulas quolibet mense Elei sacra faciunt, prisco parentum ritu, thura & melle subactum triticum adolẽtes: & aras quidem oleagina fronde velant: vino in libando vtuntur. Solis tamen Nymphis, & *ex omni dearum numero* iis quas Dominas appellant; ad communem etiam Deorum omnium aram, vino libare religione prohibentur. [4] Sacrorum ceremoniis, vt quæque in singulorum mensium statos inciderint dies, ritè peragendis præsunt, ædituus, augures, feciales, interpres, tibicen præterea, & lignator. Quæ verò in Prytaneo inter libandum effari consueuerint, aut quos decantent hymnos, neutiquam his censui commentariis inserendum. Neque illi Gręcorum tantùm dis libant, verumetiam ex *omni* Libycorum deorum numero Ammoniam Iunonem, & Parammonem (Mercurij id cognomen est) venerantur. Satis enim constat vsos olim Græcos Libyco oraculo. nam aræ adhuc in Ammonis extant, ab Eleis dedicatæ; & in illis, de quo consuluerint, & quid responsi acceperint, & qui ab Elide publicè missi fuerint, incisis literis testatum est. Hæc in Ammonis. At Elei (*ad eos vt nostra redeat oratio*) heroibus etiam, & eorum vxoribus libant, tum iis qui passim in Elea terra, tum & illis qui apud Ætolos in honore sunt. Et carminum quidem effata in Prytaneo Dorica enunciant lingua; sed quis eorum fuerit autor, non traditur. [5] In Prytanei ædicula contra focum, cœnatio est. Postulat iam hic locus vt ad Iunonis templum accedam, & quæ in eo memoratu digna sunt, stylo persequar. Primùm omnium Elei tradũt Scilluntios, quæ Triphyliæ ciuitas est, fanum erexisse, annis ferme VIII posteaquam Elidis regnum Oxylus iniit. Totius quidem operis figura Dorica est, columnis circunquaque ambientibus: & earum quidem quæ in postico templi sunt, altera è quercu est. porrigit se in longitudinem pedes tres & LX. Architectus qui operi pręfuerit, certus nemo proditur. Ac Iunoni sanè quinto quoque anno peplum matronæ sedecim pertexunt, eædemq́ue ludos faciunt Iunonia. in his cursus certamẽ virginibus proponitur, in classes ex ætate descriptis. Primæ enim currunt impuberes puellæ, tum grandiores, postremò natu maximæ. Ornatus idem est omnibus: passus capillus, demissa tunica ad genua, exertus vsque ad pectus dexter humerus. Descendunt & ipsæ in Olympicum stadium; sed curriculum parte ferè sexta detracta minuitur. Accipiunt victrices ex olea coronam. è boue etiam qua Iunoni litatum fuerit, partem capiunt. Et pictas quidẽ earum imagines dedicare fas est. Matronæ sedecim ludis præsunt, totidem iis ministræ attributæ sunt. Hoc ipsum etiam virginum ludicrum ad res priscas re-
164 ferunt. Hippodamian enim Iunoni de Pelopis nuptiis vt gratiam referret, [6] primam omnium illud instituisse perhibent, eandemq; XVI fœminarum delectum habuisse. Memoriæ etiam proditum est, Chloridem Amphionis filiam, solam cum vnico de marium fratrum numero

numero superstitem è tota sobole, de virginum cursu palmam tulisse. De Niobes equidem prole quicquid compertum habui, dum Argiuorum res persequerer, exposui. Quod attinet autem ad XVI matronarum collegium, præter ea quæ paulò superius scripta sunt, hoc etiam amplius memorant: Demophôtem Pisæ tyrannum, multis ac grauibus incommodis Eleos affecisse: eo mortuo, quòd ille nihil egerat de publico ciuitatis consilio, facilè Elei adducti sunt, vt de iis quas acceperant iniuriis, æquo iure cum Pisæis disceptarent. Ac tunc sanè inter ipsos conuenit, vt cùm ciuitates id temporis in Elea sedecim vigerent, singulæ matronam vnam ederent, quæ cùm ætate, tum vitæ ac generis dignitate cæteras anteire videretur; atque vt his omnium controuersiarum arbitrium permitteretur. Sedecim itaque fœminæ è totidem Elidis vrbibus vtrique populo pacis conditiones tulere. Eisdem verò postea & ludos, quæ Iunonia sunt appellata, faciendi, & peplum Iunoni pertexendi cura mandata est. Duos eędem choros celebrant; Physcoæ vnum, alterum Hippodamiæ vocitant. Fuisse Physcoan tradunt ex Elide, cui Cœlæ (*quod est concaua*) cognomen: domicilium in curia Elidis habuisse, quæ Orthia dicta est: à Libero Patre adamatam, ei filium, cui Narcæi nomen, peperisse: Narcæum ipsum iam adultum, cum finitimis bellasse: magnas inde opes consecutum, & Mineruæ, quam de se Narcæam appellauit, ædem dedicasse; primumque omnium Libero Patri honores decreuisse. Physcoæ & alij honores habiti, & chorus alter ab ea nomen sumpsit. Seruant Elei pristinum illum sedecim mulierum numerum, sed ex alia, quàm totidem vrbium descriptione. in tribus enim octo distributi, è singulis binas deligunt. Neque verò aut XVI fœminæ, aut ædiles Eleorum, vllam attingunt munerum suorum partem, priusquam se piaculari sue & aqua lustrarint. Eam lustrationem ad Pieran fontem suscipiunt. Est fons ille in campis, per quos iter est ex Olympia Elidem contendentibus. Hæc sanè ita se habent vti exposita sunt. In Iunonis templo Iouis est simulacrum; tum Iunonis ipsius in solio sedens. assistit barbatulus quidam, galea armatus. *Prisca* hæc *&* rudis cuiusdam opificij opera sunt. Sedentes verò deinceps in soliis Horas, fecit Emilus Ægineta. Quod proximo loco Themidis (mater enim ea Horarum est) signum positum est, fecit Doryclidas Lacedæmonius, Dipœni & Scyllidis discipulus. Hesperides verò quinque, opus fuere Theoclis item Lacedæmonij, quem Hegyli filium fuisse, & ab iisdem magistris Dipœno & Scyllide artem didicisse ferunt. At Mineruam casside armatam, hasta & scuto, Medontis Lacedæmonij esse opus memorant: fratrem hunc Doryclidæ fuisse, & eosdem magistros habuisse. Sedent è regione Ceres & Proserpina: aduersi stant Apollo & Diana. Posita sunt ibidem Latonæ, Fortunæ, Liberi Patris, & volucris Victoriæ signa. Atque hæc quidem cuius artificis opera sint, compertum non habeo; valde omnino mihi prisca videntur. Et sunt quæ hac in parte recensui, omnia ex ebore & auro. Posteriorum ætatum & alia sunt dona in Iunonis templo: è marmore Mercurius infantem Bacchum portans, Praxitelis opus; & Cleonis Sicyonij ex ære Venus. Fuit Cleonis doctor Antiphanes. Hic à Pericleto didicerat, Argiui Polycleti discipulo. Sedet ad Veneris pedes inauratus pusio nudus; quem Carthaginiensis elaborauit Boëthus. [1] atque huc transpositus quidem est ex æde, quod Philippeum vocatur. Sunt hæc itidem ex ebore inaurata; & inter ea Eurydice Philippi filia. Arca etiam *in eo templo* posita est è cedro, cum aureis & eboreis emblematis, partim verò ex eadem cedro cælatis. In arcam hanc Cypselum, qui Corinthi postea tyrannidem est adeptus, mater sua abdidit, cùm recens natum Bacchidæ *ad necem* magna cum 165
sollicitudine deposcerent. Arcam deinde in Olympia dedicarunt ipsius posteri, qui Cypselidæ sunt appellati, ob seruatum gentis suæ principem, & parentem. Fuisse verò hoc nominis Cypselo traditur, quòd eius ætatis Corinthij arcas Cypselas nuncupabant. [2] In arca incisæ sunt priscis literis inscriptiones, recto ordine *& vsitato scribentibus* quædam, aliæ in gyros reuolutæ, βουστροφηδὸν (*à boum opinor repetitis actibus in sulco*) Græci dicunt. A superioris enim versus fine continenter sinuatur ad sequentis initium verborum series, ea nempe forma quæ est iterati curriculi, quem diaulum appellant. Adscriptum est, alios etiam esse perplexos & inexplicabiles inscriptionum nexus. Quòd si ab ima arca exorsus omnia oculis persequare, in prima fronte OEnomaum primùm videas, qui Pelopem cum Hippodamia fugientem vrget. Bigis vterque inuehitur, sed pinnati sunt Pelopis equi. Tum Amphiarai domus est, & Amphilochum infantem portãs anus nescio quæ. Pro foribus monile pręferẽs Eriphyle stat. Assistũt filiæ, Eurydice, Demonassa, & nudus Alcmęon.

Asius certè poëta suis carminibus Alcmenam etiam ex Amphiarao & Eriphyle genitam memorat. Baton Amphiarai auriga, equorum habenas vna, altera manu lanceam tenet. Amphiaraus ipse in currum alterum iam pedem imponit, ensem verò stringit in vxorem conuersus, ac vix quin ira incensus in eam irruat, satis animum in potestate continens. Supra Amphiarai domum ludi fiunt Peliȩ funebres: circunstant spectatores, & *inter eos* in solio sedens Hercules: [1] à tergo stat vxor eius, quod indicat inscriptio: tibias illa non Græcas, sed Phrygias inflat. Bigas agitant Pisus Perieris, & Asterion Cometæ filius, qui etiam in numero fuisse Argonautarum dicitur. Pollux preterea & Admetus: dehinc Euphemus, quem Neptuni satu ortum poëtæ vulgarũt, eundemq; Iasonis in expeditione Colchica comitem fuisse. Hic è bigarum curriculo victor discedit. Descendunt in cæstuum certamen Admetus & Mopsus Ampycis filius. Stat inter eos tibicen eo ritu tibiis canens, quo solent ætate nostra qui modos saltantibus præcinunt quinquertionibus. Luctantur ibidem Iason & Peleus æquo certamine: Eurybotas discum eiaculatur. [2] (incertum quisnam hic sit Eurybotas, qui ludicri eius arte se iactat) Cursus certamē ineunt Melaniō, Neotheus, Phalareus: quartus in eo numero est Argius, quintus Iphiclus. huic iam victoriam adepto coronam offert Acastus. Is est *Iphiclus* Protesilai pater, qui vnus fuit de iis ducibus qui Ilium oppugnatum iere. Expositi sunt victoribus tripodes. Adstant Peliæ filiȩ. ex illis vni adscriptum est nomen Alcestidi. Iam verò Herculis laborum voluntarius comes Iolaus de quadrigis palmam aufert. Atque hic extremus est actus eorum qui in honorem Peliæ facti sunt ludorum. Post hæc Herculi adsistit Minerua, dum ille hydram ad Amymones flumen sagittis configit. Et ipsi quidem Herculi, quod nempe facilè ex operis argumento, & corporis habitu ac figura agnosci potest, nomen non est appositum. Adest etiam Phineus Thracum rex, & abigentes Harpyias Boreæ filij. In altero verò arcæ latere quod est à læua, ordinem operis in orbem oculis persequenti, fœmina expressa est puerum consopitum dextera album sustinens; nigrum sinistra, & hunc dormientis effigie, distortis vtrinque pedibus. Indicant inscriptiones, quod facilè tamen, vt nihil scriptū sit, coniicere possis, eorum puerorum vnum Mortem esse, alterum Somnum, mulierem illam Noctem vtriusque nutricem. At formosa illa mulier, quæ fœda facie alteram, sinistra obstricto collo trahit, dextera fuste cædit, Iustitiam significat, quæ Iniuriam malè mulctat. [3] At quæ fœminæ cum pistillis pilas præferunt, eas medicamentorū artem calluisse arbitrantur: sed nulla quæ illæ fuerint inscriptio indicat. At quæ illa sit quȩ virum sequitur, ex adscriptis versibus hexametris facilè colligas:

166 *Idas Marpesam formosam, quam sibi Apollo*
Eripuit, sacra reducit ab æde volentem.

Propè est tunica amictus vir, dextera calicem, altera torquem tenens: & Alcmena quidem ea est, quæ de eius manibus illa sumit. Illud sanè inter Græcos poëtarum carminibus celebratum est, Iouem simulata Amphitryonis forma cum Alcmena congressum. Iam Menelaus loricam indutus stricto gladio Helenam inuadit, capto scilicet Ilio eam interempturus. Sedenti in solio Medeæ a dextera Iason, à læua assistit Venus. Adscriptum est,

Cypridos imperio Medeam ducit Iason.

Sunt & Camenȩ canentes, modos præeunte Apolline. Appositi versus *duo sunt* huiusmodi:

[4] *En pater hic vatum proles Latonia Apollo,*
Musarumq; chori circùm, quibus imperat ille.

Atlas (vti fabulis vulgatum est) humeris cœlum & terram sustinet: idemque Hesperidum mala præfert. Ecquis nam verò ille sit, qui ense accinctus ad Atlantem contendit, nulla indicat inscriptio peculiaris: satis verò per se quisque coniicere possit Herculem eum esse. Id *vnum* adscriptum est:

Sustinet axem Atlas, idemq; hic mala relinquet.

Mars armatus Venerem *ab*ducit. Inscriptio est ʼΕΝΥΑʹΛΙΟΣ. Thetis virgo *adhuc ibidem* expressa est. eam Peleus prensat: [5] at illa manu altera anguem in Peleum immittit. Medusæ sorores pinnatæ Perseum volantem insectantur: vni Perseo est nomen adscriptum. In arcæ tergo militaris expeditionis imaginē videas. Maior exercitus pars pedestre agmen est; equestrium etiam copiarum aliquid in bigis. Ac partim quidem manum iam conserturi videntur, partim verò se cōsalutatione facta mutuò agnituri. Variat interpretum sermo. sunt enim qui dicunt, Ætolos Oxylo duce, contra priscos Eleos instructos; [6] vtrosque consanguinitatis recordatione positis inimicitiis ad concordiam spectare. At alij, in prelium

descendere

deſcendere Pylios & Arcadas ad Phigalean vrbem, & amnem Iardanum. Illud certè nemini probari poſſit, *quod ab aliis proditum eſt*, Cypſeli proauum, cùm eſſet Corinthius, in arca, quam in ſuo eſſet inſtrumento habiturus, conſultò inſcalpi noluiſſe res patrias Corinthiorum: exterorum verò res geſtas, neque illas valde inſignes, celebrandas curaſſe. Equidem quantum ipſe poſſum coniectura aſſequi, illud videri probabilius poſſit, quòd cùm Cypſelo eiusq; maioribus ſexto poſteritatis (vt longiſſimè) gradu origo fuerit [1] à Gonuſſa Sicyonis *filia*, & inter abauos eorum numeretur Melas Antaſſi filius, hunc Melana cum agmine ſuo (vti antè in commentario de Corinthiorum rebus expoſui) recipere in ciuitatis eiuſdem communionem recuſabat Aletes, quòd ex Delphici Apollinis quodam reſponſo fidem ei minus habebat. Atenim cùm ille omnibus Aletem modis ſibi conciliare ſtuduiſſet, & reiectus multis cum precibus redire nõ dubitaſſet, ab inuito quidem receptus tamen eſt. Quare Melanis illas eſſe copias, quæ in ea parte arcæ ſpectãtur, facilè exiſtimari poſſit. Quod quartum arcæ latus eſt, ſi à læua ambire eam cœperis, Borean habet Orithyian rapientem. anguium illi caudæ pro pedibus ſunt. Pugnat cum Geryone Hercules; trini quidem ex vnico exiſtunt corpore Geryones. *Agnoſcitur* & Theſeus lyram tenens; cui adſtat Ariadna coronam præferens. Iam verò Achilli & Memnoni pugnantibus ſua eorum vtrique adeſt mater. Sunt ibidem Melanion; & iuxta eum Atalanta, hinnulum tenens. [2] Aiaci præterea ex prouocatione & Hectori cõgreſſis, adſiſtit Diſcordia, facie illa quidem fœdiſſima. Ad huius exemplar pinxit Calyphon Samius Diſcordiam in templo Dianę Epheſiæ, cùm ad Græcorum naues commiſſam pugnam faceret. In eadem arcæ regione & Caſtores ſunt: eorum alter impuber, & media inter eos Helena, abiectaque humi ad Helenæ pedes cum pulla veſte Æthra Pitthei filia. Appoſita eſt inſcriptio verſu heroico vna voce 167
longiore:

Tyndaridæ fratres Helenen atque Aethran Athenis Aſportant.

Iphidamas præterea Antenoris filius humi ſtratus. Pro eo contra Agamemnonem pugnat Coon. In Agamemnonis clypeo Terror expreſſus eſt leonis capite. Inſcriptio eſt huiuſmodi ad Iphidamantis corpus:

Iphidamas, pro illoq; Coon fera prelia miſcet.

In Agamemnonis verò ſcuto:

Hic Pauor eſt hominum, manibus gerit hunc Agamemnon.

Exin adducit ad Alexandrum Priami filium Mercurius in iudicium de forma deas *tris*. Rem indicat inſcriptio:

Mercurius Paridi oſtentat ſpectanda dearum
Corpora, Iunonis, Tritonidis, atque Diones.

Iam verò Dianam quamobrem volucrem fecerint, non facilè dixerim. Humeris certè alæ applicatæ ſunt; dextera pardalim præfert, leonem altera. Ad hæc Aiax Caſſandram à Mineruæ ſigno diuellit. Inſcriptio rem prodit:

Aiax Locrenſis Caſſandram à Pallade raptat.

Ex OEdipi filiis Polynicem in genu collapſum frater Eteocles vrget. A tergo adſiſtit fœmina dentibus & aduncis manuum vnguibus quauis fera immanior. teſtatur inſcriptio Mortem illam Parcarum vnam eſſe: & fati quidem vi Polynicem ſuccubuiſſe, Eteoclem verò merito ſuo cecidiſſe. In antro Liber Pater iacet barbatulus, auream præferens pateram, talari amictus tunica: arbores antrum veſtientes, vites ſunt; mali etiam, & punicæ. Arcæ abacus nullam omnino inſcriptionẽ habet; ex ipſa verò emblematum facie argumẽta coniicias. Intra ſpeluncam mulier cum viro in lectulo decumbit: Circen & Vlyſſem eos eſſe facilè vt credamus adducimur, cùm ad ancillarum præ foribus numerũ, tum verò ad earum opificia reſpicientes. nam & quatuor ſunt, & iis intentæ operibus quæ verſibus de illis loquens Homerus perſequitur. Adſtat Centaurus. pedes ei poſteriores equini ſunt, priores humani. Equorum præterea bigæ *inſcalptæ ſunt*, & in illis inſiſtentes fœminæ. Equis aureæ ſunt alæ, & earum fœminarũ vni vir quidam arma tradit. hæc ad Patrocli cædem pertinere non obſcura eſt coniectura. Et eas quidem quæ bigis vehuntur, Nereidas eſſe: *ex earum numero* Thetin a Vulcano arma accipere. nam & vir ille non ſatis firmis eſſe videtur pedibus, & famulus eum forcipem tenẽs ſequitur. Quin & Centaurum illum Chironem eſſe dictitant, qui iam vitæ muneribus perfunctus, ac in deorum numerum receptus, præſtò Achilli

eſt, eius luctum leuaturus. Iam verò [1] inſidentes ciſio virgines duas, quarum altera habenas tenet, altera verò velato capite ſedet, Nauſicaam Alcinoi filiam eſſe putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. At qui ſagittis Centauros petit, & ex iis aliquot confecit, dubitari non poteſt, Herculem eum eſſe. nam & hoc de Herculis certaminibus vnum fuit. Arcæ opifex quiſnam fuerit, coniicere nunquam ego vtique potui. Inſcriptiones verò alius fortaſſe fecit; ego tamen facilè adducor, vt ab Eumelo Corinthio factas putem. Hanc ego cùm ex aliis eius operibus, tum verò maximè ex eo carmine quod in Delum fecit, coniecturam duco. Spectantur & alia ibi dona, & in primis modicus quidam lectus ebore magna ex parte exornatus; Iphiti diſcus; & menſa, ſuper qua victoribus coronæ deponuntur. Et lectulum quidem Hippodamiæ ferunt ludicrum fuiſſe: [2] Iphiti verò diſco ad Olympiorum

168 inducias indicendas vſi ſunt Elei. inſcriptæ enim ſunt illę in diſco, non recto verſuum ordine, ſed orbem ambiẽtibus literis. Menſa ipſa partim ex ebore, partim ex auro fabricata eſt. Opificem fuiſſe aiũt Coloten; quem ab Hercule genus duxiſſe affirmant: etſi, quibus fictorum origines curioſius inquirere curæ fuit, Parium eſſe, Paſitelis verò diſcipulum teſtãtur: Paſitelem ipſum artẽ didiciſſe. Iuno exinde, Iupiter, Deûm Mater, Mercurius, cum Diana Apollo. In tergo, tota ludorum deſcriptio. In vno laterum Æſculapius, & filiarum Æſculapij vna Hygia: Mars præterea, & prope ipſum prelij ſimulacrum. At in altero Pluton eſt, & Liber Pater; tum Proſerpina, & Nymphæ duæ, quarum altera pilam, clauem altera tenet. Eſt enim clauis Plutonis inſigne: eaque (vt fama eſt proditum) à Dite patre inferorum ſedes ita clauſa eſt, vt nemini inde reditus pateat. Iam verò quod Ariſtarchus rerum Olympicarum autor *locuples* memoriæ prodidit, id nequaquam prætererierim. Sua igitur ille ætate, cùm Elei Iunonis ædem ſartam tectam, quòd vitium templi lacunar feciſſet, locaſſent, inter tabulatum quod ad ſpeciem expolitum eſt, & ſcandulare tectum, cadauer cum graui armatura ſaucij hominis repertum memorat. Hunc ego virum exiſtimo pugna intra Altin contra Lacedæmonios commiſſa, [3] cùm ſe propugnatores in templa deûm recepiſſent, & inde de ſuperiore loco hoſtem repellerent, vulneribus confectum, iam moribundum illuc perreptaſſe; cadauer eius tandiu integrum permanſiſſe, quod neque per æſtatem, vaporum; neque per hyemem, in illis latebris abditum, frigoris noxam contrahere potuerit. Addidit Ariſtarchus, elatum extra Altin, & cum iiſdem armis humatum fuiſſe. OEnomai quam appellant ipſi etiam Elei columnam, ea extat ab ara maxima ad Iouis ędem contendentibus. Quatuor ſanè erectæ ſunt ad læuam columnæ, quibus lacunar ſuſtinetur. Fulciunt eædem ligneam columnam iam vetuſtate ruentem, *ferreisq́;* incinctam vinculis. Columnam eam fama peruulgauit, in OEnomai domo fuiſſe, ſolamque ſtetiſſe, cùm domus reliqua fulmine conflagraſſet. *Id* elegi *teſtantur* in ænea tabella ante ipſam columnam inciſi:

Vna columna ex his hoſpes ſum ſola relicta,
In celſis ſteterunt quæ ædibus OEnomai.
Nunc exto Iouis in templo circundata vinclis
Nobilior; nec me flamma vorauit edax.

Accidit verò ætate mea quiddã huiuſmodi. Cùm Romanus quidã ſenatorius vir palmam in Olympicis adeptus, victoriæ ſuæ relinquere vellet monimentum, cum inſcriptione ſtatuam ex ære, ſcrobem altius effodiendam curauit prope OEnomai columnam: repererunt qui opus conduxerant, ſcutorum, frænorum, & armillarum fragmenta; quæ ipſe dum eruerentur vidi. Ædem quandam inſigni magnitudine, Dorico opere, Matroum priſcum retinentes nomen appellant: neque verò in ea vllum extat Deûm matris ſignum; ſtatuæ tantùm Romanorum Imperatorum ibi erectæ ſunt. Eſt hoc ipſum Matroum intra Altin; & eodem in loco rotunda figura cella, quod Philippeum vocant. In eius Philippei ſumma teſtudine æneum papauer eminet: fibularum id caput eſt cellæ trabibus. Situm eſt ædificium hoc circa Altis exitum ad læuam Prytanei, è coctili laterculo extructum, tectum columnis circunquaque ſuſtinentibus. Hoc opus erigendum curauit Philippus cùm ad Chæroneam grauiter Græcorum fortunas attriuiſſet. Et dicatæ quidem illic ſtatuæ ſunt Philippo & Alexandro; Amyntæ etiam Philippi patri. eas, necnon & Olympiadis, & Eurydices, fecit ex auro & ebore Leochares. Venio iam ad ſtatuarũ & donariorum expoſitionem, *& eam quidem bipartitam, quòd ſcilicet* ea de re conturbatè agendum non putaui. Nam *alia longè ratio eſt eorum omnium donorum* quæ Athenis in arce poſita ſunt. illa *enim* ſiue ſtatuæ, ſiue

siue aliud quoduis genus sint, dis omnia dicata sunt: [1] at in Alti partim deorum nominibus censentur; partim verò victoribus, quò eis hoc etiam veluti quodam corollario honos haberetur, suæ sunt positæ statuæ. Sed harum quidem posterius fiet à nobis mentio: in presentia, ad ea quæ præcipua sunt deorum insignia, se conuertet oratio. 169 A Matroo ad stadium rectà contēdentibus, ad læuam circa Cronij montis finem, crepido est lapidea monti subiecta. ex ea gradus in cliuum assurgunt. Ad crepidinem locata sunt aliquot ęnea Iouis simulacra, conflata illa quidem de multatitia pecunia, athletis qui fraudem ludis fecissent irrogata. Appellantur ea simulacra patria voce Zanes, *quod est (opinor) Ioues.* Eorum sex erecti sunt octaua & nonagesima Olympiade. Nam cùm Eupolus Thessalus ex ijs qui ad pugilum certamen conuenerant, Agetorem Arcadem & Cyzicenum Prytanin pecunia corrupisset, & præter eos Phormionem etiam Halicarnassensem, qui in Olympiade superiore *de pugilatu* victoriam adeptus fuerat, cùm ipsum Eupolum, tum eos qui pecuniã cepissent, quòd primi ea corruptela ludorum religionem polluissent, Elei in ærarios retulerunt. Ex eo signorum numero duo fecit Cleon Sicyonius: quatuor qui reliqua finxerint, non habeo dicere. Tertium & quartum signum vbi præterieris, elogia cæteris adscripta videas elegiacis versibus. Monet eorum primum, non pecuniis, sed pedum pernicitate, & *reliqui* corporis robore, Olympicam palmam acquiri. [2] Altera inscriptio signum erectum deo testatur, vt simul & honos Ioui haberetur, & cum Eleorum religione ad athletarum fraudem coërcendam terror coniungeretur. E duabus reliquis altera Eleos cùm aliis nominibus ornat, tum illis magnæ in primis laudi tribuit quòd pugiles notarint. altera edicit signa illa documento Græcis cunctis esse, [3] non debere cuiquam Olympicæ victoriæ spem in pecunia esse repositam. Post Eupolum memoriæ proditum est Atheniensem Callippum ab aduersariis quinquertij coronam precio auertisse. id accidit Olympiade duodecima & centesima. Et multam quidem cùm à Callippo, & iis qui cum eo colluserant, petissent Elei, miserunt Atheniēses Hyperiden eam multam deprecatum. Verùm cùm exorari non potuissent Elei, eam Athenienses animi elationem præ se tulerunt, vt ne Olympicorum quidem celebritate prohibiti, iudicatum soluere prius voluerint, quàm Delphicus Apollo percontantibus responsum dedisset, nō responsurum se antequã satis Eleis fecissent. De eius multæ pecunia, signa itidem sex Ioui erecta sunt, & his elegi adscripti, nihilo mitioribus sententiis quàm illi sint de Eupoli multa. Et indicat prima quidem inscriptio, oraculi iussu Eleorum de quinquertionum fraude iudicium comprobante, ea signa dedicata. Secunda item & tertia in laudem eiusdem iudicij. Quarta, ad victoriam non pecunia, sed virtute aspirandum docet. Quinta, quam ob rem signa posita sint ostendit. [4] Postrema omnium responsum illud Delphici Apollinis, *quo illi quinquertiones iure damnati censentur*, commemorat. Duo præterea signa sunt de multa palæstritarum erecta; sed eorum nomina non tantùm me, sed ipsos etiam priscarum apud Eleos rerum interpretes fugiunt. Appositæ his quoque suæ sunt inscriptiones. Earum vna declarat, Rhodios fraudem palæstritæ Olympio Ioui pecunia luisse: altera, positum signum de multa, quæ iis irrogata fuisset, [5] qui dolo malo de palæstritis palmam meruissent. Reliqua omnino signa interpretes iidem tunc dedicata memorant, cùm Olympiade octaua & septuagesima supra centesimam à Philostrato nummos accepit Eudelus. hunc sanè Philostratum Rhodium fuisse. Sed in publicis Eleorum monimentis, quibus eorum qui Olympia vicerunt, memoria commēdata est, diuersa propémodum comperi: Stratonem scilicet Alexādrinum centesima septuagesima octaua Olympiade, eodem die de pancratio & lucta coronatū. Alexandreã quidem in Canopico Nili ostio Alexāder Philippi filius condidit. Fuisse tamen & antè nō magnum eodem in loco Ægyptiorum oppidum Rhacotin, memoriæ proditum est. [6] Ante Stratonem hunc, oleastri coronam de pancratio vnam, de lucta verò tres, viri cepisse perhibentur totidem 170 post eum. *De superioribus* primus Eleus fuit, ex ea Græcia quæ trans Ænum est: Rhodius Aristomenes alter: è Magnetibus qui sunt ad Lethæum, Protophanes tertius: è posterioribus (*qui scilicet* post Stratonem *victores palmam meruere*) Marion illius ciuis, & Stratonicensis Aristeas: (olim ea & vrbs & regio, Chrysaoris appellata est) postremus Nicostratus fuit è maritima Cilicia, etsi nihil ei cum Cilicibus præter nomen commune fuit. Hunc enim Nicostratum adhuc penè infantem, neque obscuro loco natum, è Prymnesso (quæ Phrygiæ vrbs est) prædones abduxerunt, eumq; ad Ægęas, incertum cui, vendiderūt. Aliquantò pòst visus est per somnium videre sub lectulo in quo cubabat, humi stratum leonis catu-

lum. Cùm ergo iam adoleuiſſet, multas de pancratio & lucta palmas ex Olympia abſtulit. In ærarios certè & alios poſtea, & Alexandrinum pugilem, Elei retulerunt Olympiade ducenteſima ac duodeuiceſima. nomen ei fuit Apollonio, cognomen (patrium enim Alexandrinis fuit cognomina habere) Rhanti. Damnatus hic primus Ægyptiorum eſt ab Eleis, non ob datam aut captam pecuniam, ſed ob aliam huiuſmodi noxam. [1] Ludorum ſtatos dies non obiit; neque multam deprecantem ſubleuauit, quòd ad Cycladas vento ſe detentum fuiſſe cauſatus eſt. Arguit enim eam purgationem Heraclides, & ipſe Alexandrinus, cùm docuiſſet hominem in cogenda ex Ioniç ludis pecunia occupatum fuiſſe. Apollonium igitur Elei, & alios, ſi qui fortè ad condictam diem non adfuiſſent, exegerunt; Heraclidi coronam intacto partam puluere decreuerunt. *Id cùm grauiter tuliſſet* Apollonius, vt fortè ad pugilatum erat loris illigatus, in Heraclidem iam coronam capientem inuaſit, & hominem ad ludorum præſides confugientem eſt perſecutus: quæ illi vecordia magno vtique ſtetit. Iam duo alia ſigna, noſtræ ætatis opera ſunt. Sexta enim & viceſima ſupra ducenteſimam Olympiade, pugiles deprehenſi ſunt de vna & eadem palma inter ſe pacta pecunia ſocietatem coiſſe. ob eam rem multa illis impoſita. Simulacrorum *ex ea pecunia* Ioui dedicatorum, ad læuam alterum eſt, alterum ad dexteram, quà aditus ad ſtadium patet. Pugilibus nomen altero Didas fuit; & ei qui pecuniam dedit, Garapammon, [2] ex eadem ſanè tribu Ægypti Arſinoite. Per hercule mirum fuit, exteros homines nihil Iouis numen veritos, affines huiuſmodi corruptelis fuiſſe. Sed in miraculo poſuerim maiore, Eleos ipſos in eandem prolapſos fraudem. Secunda enim & nonageſima ſupra centeſimam Olympiade, cùm in luctæ certamen Damonici Elei filius Polyctor, & Soſandri Smyrnæi filius patri cognominis deſcendiſſent, cuperet verò impenſius Damonicus filium ſuum victorem diſcedere, Soſandri filium dicitur pecunia data *adduxiſſe vt facilè ſe vinci pateretur.* Eius rei indignitate commoti iudices, multam ipſis parentibus irrogarunt. ab illis enim noxa commiſſa fuerat. Ex ea pecunia ſigna duo erecta ſunt, alterum in Eleorum gymnaſio; ante porticum quæ in Alti eſt, alterum. Appellatur ea porticus Pœcile, (*id eſt Varia*) à picturæ *ſcilicet varietate*, qua olim parietes exornati fuerant. Eandem multi Echûs nominant, quòd vocis emiſſæ imago ſepties & ſæpius reciprocat. *Signum etiam Ioui* de Serapionis Alexãdrini pãcratiaſtæ multa *dicatum eſt.* Damnatũ timiditatis tradunt, quòd prima poſt ducenteſimam Olympiade, pridie quàm pancratium committeretur, aduerſariorũ metu ſolum verterit. id vni illi accidiſſe, & nemini preter eum, ſiue Ægyptius, ſiue è quauis terra fuerit, affirmant. Atque ea quidem quæ iam enumeraui ſigna, quibus antè dictũ eſt nominibus dicata cõperi. Sũt & alia Iouis ſimulacra, partim publico, partim
171 verò priuato ære dedicata. Ad aram verò quæ in Alti eſt, prope aditũ eum qui ad ſtadiũ ducit, nihil vlli deorũ immolant Elei: tubicines tantùm & prçcones ad eã priſco ritu de palma certãt. [3] In proximo ſuggeſtu ſignum Iouis ex ære poſitũ eſt, altitudine cubitûm ſex: vtraq; manu fulmen tenet: dedicarũt Cynæthaenſes. Torquatum verò *Iouem* impuberem Phliaſius Cleolas dicauit. Iam verò iuxta ædem, quod vocãt Hippodamium, è lapide ſuggeſtus eſt, hemicycli forma. in medio Iupiter, & Ioui pro liberûm ſalute ſupplicãtes Thetis & Aurora. Qui verò in vtroque ſemicirculi extremo *quaſi cornu* accincti ad pugnam ſunt, alter Achilles, Memnon alter eſt. [4] Cõtrà ex in è regione ſtant Barbari Grçcis, iam ſingulari congreſſuri certamine, Vlyſſes Heleno, quòd hi ſapientiæ laude in ſuo vterque exercitu præſtitere. Iam propter vetus odiũ Menelao Paris, Diomedi Æneas, Aiaci Telamonis filio Deiphobus. opera hæc fuere Lycij Mironis filij: dedicarunt autem Ionij maris accolæ, Apolloniatæ, ſicuti priſcis literis inciſi elegi ad Iouis pedes indicant:

Vrbis Apollineæ ſunt hæc monimenta, comatus
Phœbus quam ad pontum condidit Ionium.
Illa manus, veteris quæ cepit Abantidos oras,
E Thronio votam pertulit huc decimam.

Abantis quidem regio, & in ea Thronium oppidum, in Theſprotide Epiri fuere, ad montes Ceraunios. Diſiecta enim tempeſtate, cùm Græci ab Ilio redirent, claſſe, Locri Boagrij fluminis accolæ, è Thronio, & Abantes ex Eubœa, octo vtrique nauibus ad Ceraunios montes delati ſunt. ibi cùm conſediſſent, & oppidum Thronium condidere, & agrum intra certos fines communem vtriq; genti, vno nomine Abãtidem regionem appellarunt. Pulſi deinde ſunt finitimorum Apolloniatarum bello. [5] *ſucceſſiſſe in eorum locum* Apolloniam

niam è Corcyra deductã aiunt: eius nonnulli prędę participes fuisse dicunt Corinthios. Paululum hinc progressis, in conspectu Iupiter est ad orientẽ Solem conuersus, altera manu aquilam auẽ, fulmen altera tenens. imposita est corona capiti è vernis floribus. Fuit hoc Metapontinorum donum, Aristonoi verò Æginetæ opus: incertum sanè mihi quis Aristonoi magister fuerit; incertum etiam quo tempore floruerit. Dedicarunt etiam Phliasij Iouem, & Asopi filias, Asopum etiam ipsum. Ea signa ita disposita sunt. prima omnium est Nemea sororum natu maxima: post eam Iupiter Æginam prensans. assistit Æginæ Harpinna, cum qua Mars (vti Eleorum & Phliasiorum sermone proditum est) consuetudinem habuit; & ex ea genuit OEnomaum, qui Pisæ regnauit. proxima illi est Corcyra, & deinceps Thebe; omniũ postremus Asopus. Corcyram quidem à Neptuno cognitam tradunt. ' Versibus Pindarus quædam mandauit de Thebe & Ioue. Leontini quidã priuata, non publica pecunia Iouem erexerunt, septem cubitũm magnitudine: læua aquilam, dextera iaculum præfert, ex Poëtarum scilicet descriptione. *Fuere Leontini illi qui* dedicarunt, Hippagoras, Phrynon, & Ænesidemus: & hunc quidem Ænesidemũ alium ab eo arbitror fuisse, qui tyrannidem in Leontinis adeptus est. Vbi viam præterieris quę in curiam ducit, Iupiter stat sine vlla inscriptione. Ad septẽtriones verò cùm flexeris, Iouis item signum videas ad ortum Solis conuersum: dedicarunt quicunque ad Platæas è Græciæ populis contra Mardonium Persarum ducem steterunt. Incisa verò sunt in dextro basis latere earum ciuitatum nomina, quarũ forti opera *eo prelio prosperè* pugnatum est. Primi omnium Lacedæmonij, post eos Athenienses: adscripti his ordine sunt, Corinthij, Sicyonij, Æginetæ: tum verò Megarenses, & Epidaurij: ex Arcadũ concilio Tegeatæ, & Orchomenij: ad eos Phliasij, Trœzenij, Hermionenses: ex Argiuorum finibus Tirynthij: soliq; è Bœotis Platæenses: 172
ex Argiuorũ vrbibus Mycenæi: ex insulis Chij, Milesij, & Ambraciotæ è Thesprotide continente; Tenij item & Lepreatæ: & hi quidem Lepreatæ soli è Triphylia. Ex Ægio autem & Cycladibus non Tenij soli, sed Naxij etiam, & Cythnij. Ab Eubœa Styrenses. his accesserunt Elei, Potidæatæ, Anactorij: extremi omnium Chalcidenses Euripi accolæ. Ex his *omnibus* vrbibus hæ propémodum ita deletæ sunt, vt earum nulla extet: Mycenas & Tirynthem exciderunt Argiui post eiectos è Græcia Persas. Ambraciotas & Anactorios Corinthiorum colonias, Cæsar *Augustus* Nicopolin ad Actium promontorium deduxit. nam Potidæatas bis domo sua pulsos, à Philippo Amyntæ filio semel, & antè ab Atheniensibus, restituit quidem Cassander; sed quæ Potidæa fuit, amisso vetere nomine, Cassandrea nuncupata est à conditore. Signum hoc communi impensa harum ciuitatum in Olympia erectum, fecit Anaxagoras Ægineta: cuius tamen ab iis qui res Platęensium conscripsere, nulla omnino facta mentio est. Ante hoc Iouis signum est ænea columna, in qua fœdus incisum Atheniensium cum Lacedæmoniis in triginta annos. fecerunt Athenienses fœdus hoc redacta iterum in ditionem Eubœa, anno tertio Olympiadis eius in qua Crison Himeræus è stadio victor discessit. Sancitũ in cõditionibus illis est, eius pacis communionem ad Argiuorum ciuitatem nihil pertinere; priuatim illis cum Atheniensibus liciturum amicitiam iungere. atq; hęc quidem illo fœdere continentur. Aliud etiam Iouis positum est signum, non longè à Cleosthenis curru, de quo posterius nobis erit sermo: dedicarũt Megarenses: fecerũt Thylacus & Onæthus fratres, eorumq; filij. quibus verò illi temporibus fuerint, quáve patria nati, aut à quibus artem didicerint, mihi sanè ignotum est. Prope Gelonis currum, stat Iupiter prisci admodum operis, sceptrum tenens. Hyblæorum donum esse aiũt. Fuere Hyblæ Siciliæ ciuitates duæ; cognomine Gereatis vna; altera vt erat, ita etiã vocabatur Maior. Retinẽt hac etiamnum ætate prisca nomina; & earum altera in agro Catanẽsi planè deserta est; altera Gereatis in iisdem finibus ad vici formã redacta. In hac fanum est Siculorum celebritate religiosum, deæ, quam Hyblæam vocant, dicatum. Ab hoc ego populo signum arbitror in Olympiam deportatum. nam ostẽtorum & somniorum interpretes esse, & cæteros qui in Sicilia sunt Barbaros, deorũ ceremoniis colendis anteire, Philistus Archomenidis filius memoriæ prodidit. Prope Hyblæorum donum suggestus est ex ære; & super eo Iouis colossus, altitudinis pedum (quantum coniicere possum) decem & octo. Eum colossum qui dederint, quiq; fecerint, inscripti elegi declarant:

Hoc signum multis ex vrbibus expugnatis
Clitorij decimas constituere Deo,
Artifices Teletas, frater germanus Ariston.

[1] Esse verò hos Lacones non omnibus omnino Græcis notum esse existimo. De illis quidem habent Elei omnino nihil quod dicāt; sed plura multò, vt de suis ciuibus Lacedæmonij. Exin ara est Laœtæ Iouis, Laœtæ etiam (*quod est ac si Plebeij dixeris*) Neptuni. Adiuncta est aræ basis ænea, quæ Iouem sustinet, Corinthiaci populi donū, Musi opus, quisquis Musus is fuerit. Inde à curia ad magnum templum contendenti, ad læuam signum est Iouis cum corona velut è floribus; dextera fulmen tenet. fuit hoc Ascari Thebani opus, quem docuit *Agelades* Sicyonius. A Thessalis ferunt dedicatum, suscepto contra Phocenses bello, ac de Phocensium quidem manubiis. Bellum hoc aliud ab eo fuit quod Sacrum nuncuparunt. gestum enim est antequam Xerxes cum Persarum copiis in Græciam transmitteret. Non procul hinc Iupiter positus est, quem *ex voto*, cùm superiores è prelio discessissent,
173 dedicasse Psophidios testatur inscriptio. Dextera in parte magni templi ad Solis ortum Iupiter est altitudinis pedum XII: quem dicatum tradunt à Lacedæmoniis, cùm rebellantes Messenios altero bello vindicare essent adorti. Adscripti elegi sunt:

Hoc sate Saturno signum cape Iupiter alme,
Auxiliumq; fauens fer Lacedæmoniis.

Romanorum omnino nullus, neque plebeius, neque patritius, ante L. Mummium, quod ego sciam, in Græcorum templis donum vllum ponendum curauit. Primus Mummius de manubiis Achæorum Iouem in Olympia æneum dedicauit, ad læuam eius qui à Lacedæmoniis dedicatus fuerat, proximè ad primam templi columnam. Quod verò maximum omnium æneorum signorum, quę in Alti posita sunt, Iouis est colossus ab ipsis Eleis confecto Arcadico bello dedicatus, altitudinis pedum septem & viginti. Iuxta verò Pelopis delubrum pila est modicè à solo eminens. super ea paruum est Iouis simulacrum altera manu prolata. Ex aduerso alia sunt perpetua serie collocata signa; inter ea Iouis & Ganymedis. Homerus quidem carminibus mādauit suis, raptum à dis Ganymedem Ioui vt pocula ministraret: pro eo verò equos Troi *patri* datos. dedicauit Gnothis Thessalus: fecit Aristocles discipulus & filius Cleœtæ. Alius ibidē Iupiter est impuber, inter Smicythi dona. Quis hic Smicythus fuerit, vnde oriūdus, & quam ob causam multa in Olympia dona posuerit, suo loco exponemus. Paululū hinc rectà progressis aliud est Iouis impuberis signum. dedicarunt Elaitæ, [2] qui à Caico digressi, Æolidē primi in ora maritima tenuerunt. Aliud proximè positum est Ioui signum: inscriptio testatur Cnidios Cherronesi incolas de hostiū spoliis dedicasse. Ioui hinc Pelopem, illinc Alpheum amnem apposuerūt. Et Cnidiorū quidem vrbis pars maxima in continenti Cariæ terra condita est; & ibi sanè multa sunt memoratu digna. Quæ verò Cherronesus dicitur, insula est ponte cōtinenti terræ coniuncta. illinc Ioui donum hoc in Olympiam missum, [3] sicuti & Ephesij Coresi inquilini, communi Ephesiorum nomine signum posuere. Est etiam ad Altis murum, appositus Iupiter ad Solis occasum conuersus, sine inscriptione. vulgauit fama à Mummio de Achaicis manubiis dicatum. In curia Iouis est signum specie perfidiosis hominibus quāmaximè formidāda. Horcius ei cognomen, *id est Iurisiurandi vindex, idem fortasse quem Romani Dium Fidium appellarunt.* Vtraque manu fulmen tenet. Solenne verò athletis omnibus, eorumq; parētibus, fratribus, gymnasij magistris, [4] super execti suis testibus verbis cōceptis deierare, nihil se fraudis facturos quo minus Olympici ludi ritè fiant. Athletæ quidem ipsi hoc amplius iurant, [5] se decem perpetuos menses in *ludicram* exercitationem *propositi* certaminis consumpsisse. [6] Iurant præterea qui vel de viris, vel de pullis equorum in certamen prodeuntium pronunciaturi sunt, ob rem iudicādam pecuniā se nullam capturos. qua verò re adducti quemuis aut probarint aut improbarint, se non esse in vulgus prolaturos. Iam verò sus ille confecto iureiurando cuinam sit vsui, percontari in mentem non venit. Veteri quidem religione sancitum scio, ne victima vescerentur homines super qua iusiurandum conceptum fuisset. Id Homerus testatur, [7] cùm exectum illum suem, super quo Agamemnon iusiurandum concepit, Briseidem se non attigisse, in mare à *Talthybio* fetiali abiectum dixit:

Hæc ait, atque suis præduro guttura ferro
Dissecuit; quem Talthybius contorsit in vndas
Piscibus æquoreis escam.

Atque hoc quidē prisci fuit ritus institutū. Ante Horcij Iouis pedes ęnea tabula est, in qua
174 incisi elegi sunt ad peierantium terrorē cōpositi. Enumerauimus quā accuratissimè quæcunq; Ioui intra Altin signa posita sunt. Nam quod prope maximum templum Corinthius quidam

quidam dedicauit, (non de priſcis ille quidem Corinthiis, ſed quos Cæſar deduxit coloniam) is eſt Alexãder Philippi filius, Iouis ornatu. Iam verò & eas perſequemur imagines quæ Iouis non ſunt ſimulacra. nam quæ non religionis cauſa, ſed ad homines honeſtandos poſitæ ſunt ſtatuæ, eas receſebimus in athletarum cõmemoratione. [1] Cùm Mamertini freti accolæ ad feſtos ludorum dies, quos Rhegini ſolenni ritu agitabãt, pueros triginta quinque, cumque his chori magiſtrum & tibicinem miſiſſent, naue fracta, ad vnum omnes periere. Eſt enim fretum illud fœdiſſimis tempeſtatibus infame: ſiquidem venti è diuerſa ſuperi inferique maris regione (quæ maria Adriacum & Tyrrhenum vocant) ſpirantes, ab alto vndas cient, & procellis infeſtiſſimas reddunt. Quin & cùm venti poſuere, ea eſt influentis & refluentis pelagi cõcitatio, tam grauis belluarum magna copia innatantium odor, vt naufragis nulla ſalutis reliqua fiat ſpes. Quòd ſi nauem hoc in freto Vlyſſes fregiſſet, non ille quidem in Italiam incolumis enataſſet. Sed nimirum deorum lenitas [2] aliquam in aduerſis plerunque ſpem ſalutis reliquam facit. Mamertini iſtum puerorum interitum luxere, & cùm alios illis honores habuere, tum ſtatuam ex ære ſuam ſingulis poſuere, cumque iis vnà chori magiſtro & tibicini. Vetus inſcriptio donum eſſe Mamertinorum indicat freti accolarum. Interiecto dein tempore, Hippias, qui inter Græcos ſapientiæ laude claruit, elegis titulos earum ſtatuarum fecit. Sunt illæ quidem Callonis Elei opus. Eſt ad Pachynum Siciliæ promontorium, quod in Africam & ad Auſtros conuerſum eſt, Motye vrbs; quam Afri Pœnis permiſti tenent. Ea ciuitate bello ſubacta, Agrigentini de manubiis puerorum æneas poſuere ſtatuas, dexteras tendentium, & vota ſe Ioui nuncupare ſignificantium. Adhærent ſtatuæ illæ Altis muris: Calamidis opus eſſe & ipſe ſuſpicor, & hominum ſermone vulgatum eſt. Siciliam quidem gentes hæ propémodum incolunt, Sicani, Siculi, Phryges: & illi quidem ex Italia, Phryges verò à Scamandro & Troia tranſmiſere. At Libyes & Pœnos vna & eadem claſſe in coloniam deduxere Carthaginenſes. atq; hi quidem è Barbaris gentibus Siciliæ inquilini. E Græcis verò Dorienſes, & Iones, Phocici etiam & Attici nominis pars non vtique magna. In eodem Altis muro præter Agrigentinorum dona, incluſa ſunt & Herculis ſigna duo nuda, ætate puerili: [3] vnus item ad eius imaginem expreſſus, qui ſagittis in Nemea leonem confecit. Hunc cum leone dicauit Tarentinus Hippotion. Nicodemi alterum opus eſt; alterum verò Anaxippi Mindeſij dedicatio fuit. In hunc locum ab Eleis tranſportatum eſt, cùm antè poſitum eſſet in fine eius viæ quæ in Olympiam ex Elide ducit, & Sacra dicitur via. Dedicarunt verò communi impenſa Achaici concilij populi, eorum ſigna qui ex prouocatione cum Hectore, ſorte ducti, erant congreſſuri: atque hi quidem haſtis & clypeis armati prope magnum templum ſtant. E regione inſiſtit baſi alteri Neſtor, coniectis in galeam ſortibus: & ſorte quidem nouem exiere, ſed octo duntaxat extant. nam Vlyſſem (fuit enim & ipſe in eo numero) Nero Romam aſportaſſe dicitur. Vni verò tantùm, Agamemnoni ſcilicet, nomen adſcriptum eſt, *atque inuerſo quidem ordine*, à dextera in læuam partem excurrentibus literis. Et is quidem cuius in ſcuto pro inſigni gallus gallinaceus, Idomeneus eſt Minois nepos, à Paſiphaë Solis filia 175
oriundus. Gallinaceum certè Soli ſacram auem celebrãt, quòd cantu Solis ortum nunciet. Inciſi ſunt in baſi elegi:

Signa Ioui hæc olim magno poſuiſtis Achiui,
Quis genus à diuo Tantalida Pelope.

Opificis nomen in ipſo inſcriptum eſt Idomenei ſcuto:

Præſtans laude operum multorum fecit Onatas,
Cui patria AEgine, cuiq́; Micon genitor.

Non longè ab Achæorũ dono Hercules eſt cum equeſtri Amazone pro baltheo pugnans. Euagoras quidem Zanclæus poſuit, fecit Cydionates Ariſtocles. [4] Eſt hic Hercules inter maximè priſca opera numerandus, neque omnino eius ætatem poſſit quiſquam prodere. ſatis cõſtat dedicatum antequam Zancle (quo nomine ætate noſtra appellatur) Meſſene vocaretur. Dedicarunt & Thaſij (qui è Tyro & reliqua Phœnice oriundi, ad Europam quærendam cum Thaſo Agenoris filio claſſe profecti ſunt) Herculem in Olympia æneum, ſuper ænea baſi. Eius magnitudo eſt cubitûm x: dextera clauam, arcum læua tenet. [5] Et Thaſi quidem audiui Tyrium eſſe Herculem, quem Thaſij ab initio eſſent venerati: ſed enim cùm ſe illi Græcis adiunxiſſent, cœptos ab iis Amphitryonis etiam filio honores haberi. Adſcripti ſunt Thaſiorum dono elegi:

Signa Micone satus hæc est fabricatus Onatas,
Contigit AEginæ cui coluisse domos.

Onatam hunc Æginetam, cuius hæc opera fuere, nulli secundum ducimus eorum, qui à Dædalo ex Attica officina nobiles artifices extitere. E Doriensibus Messeniis ij qui olim Naupactum ab Atheniensibus acceptam tenuere, Victoriæ signum super pila dedicarunt. opus hoc fuit Mendæi Pæonij, de manubiis factum Acarnanum (sicuti ego existimo) & OEniadarum. At Messenij ipsi monimentum esse prædicant rei ad Sphacteriam cum Atheniensibus gestæ, atq; id eo maximè argumento, quòd hostium nomen adscripturi fuerint, si Acarnanes illi, aut OEniadæ fuissent, quorum certè simultatem veriti non fuissent: at ne Lacedæmonios offenderent, de industria inscriptionem missam fecisse. Et Smicythi quidem multa offendi passim posita dona; & post Iphiti Elei à *præside induciarum dea* (Ἐκεχειρίαν *Græci vocant*) coronam accipientis imaginem, hæc propèmodum perpetuo ordine collocata sunt, Amphitrite, Neptunus, Vesta; quæ omnia fecit Glaucus Argiuus. *Idem verò Smicythus* ad læuum magni templi latus Proserpinam dedicauit, Venerem, Ganymedem, Dianam: è poëtis Homerum & Hesiodum: Deos rursus alios, Æsculapium, & Hygian. & inter cætera Smicythi dona, Agonis (*id est certaminis*) ipsius *tanquam dei* signum est, halteres portantis. [1] Sunt halteres athletarum libramenta, circuli oblongiore figura, illa quidem non prorsus in ambitum circumducta. nam qua parte manibus prensantur, ansulas habent, intra quas digiti, vti intra clypeorum lora, immittuntur. hæc halterum figura est. Prope Agonis signum, est Liber Pater, Orpheus Thrax, & Iouis (cuius antè mētionem feci) signum. Sunt hæc omnia Argiui Dionysij opera. Alia item dedicata à Smicytho memorant, quæ Nero amouerit. Opificum ipsorum Dionysij & Glauci Argiuorum certi magistri non produntur: quo verò fuerint tēpore, ex ipsa Smicythi ætate intelligi potest. Smicythum enim Herodotus scripsit Anaxilæ Rheginorum tyranni seruum, ac deinde quæ-
176 storem fuisse; mortuo verò Anaxila, Tegean migrasse. Testantur donorum inscriptiones *multæ*, Choerum illi patrem, Græcas vrbes Rhegium patriam, & Messenen, quæ ad fretum est, domicilium fuisse. Epigrammata quidem Tegeæ sunt: dona verò *quæ superius enumeraui*, in Olympia dicitur ex voto posuisse, liberato filio tabidi morbi periculo. Qua in parte maiora sunt Smicythi dona, quæ fecit Argiuus Glaucus, propè est Minerua galeam & ægidem induta, Nicodami Mænalij opus, ab Eleis dedicata. Assistit Mineruæ Victoria, quam Mantinenses incertum quo bello confecto dedicarunt. id enim non indicat inscriptio. Calamis fecisse dicitur: alas verò non addidit, exemplar secutus signi eius *prisci* quod Athenis est, & Inuolucre nuncupatur. Proximo verò loco minoribus Smicythi donis, quæ Dionysius fecit, Herculis positi sunt labores: pugna cum leone Nemeo, & cum hydra; Cerberi raptus, apri Erymanthij cædes. hæc omnia in Olympia Heracleotæ dedicarunt euastatis finitimis Mariandynorum finibus. Accolæ Euxini Ponti sunt Heracleotæ, Megarensium & Tanagræorum colonia. E regione horum quæ iam enumerauimus donariorum, alia sunt continenter posita signa, ad meridiem conuersa, proximè ad fanum illud quod Pelopi dedicatum est. Inter hæc illa spectantur quæ dicauit Phormis Mænalius. Hic à Mænalo cùm in Siciliam transmisisset, multa dedit bellicæ virtutis documenta, pluribus expeditionibus partim à Gelone Dinomenis filio, partim verò à Gelonis fratre Hierone susceptis. quare ad luculentam prouectus fortunam, non hæc duntaxat Olympio Ioui, sed alia etiam Delphico Apollini dona dicauit. Olympica eius dona sunt, equi duo, aurigę totidem. assistit.n. suus vtriq; equo auriga. alterū fecit Dionysius Argiuus, Ægineta Simon alterū. incisa est in prioris equi latere inscriptio, cuius prior pars nō est metro adstricta: hoc ferè modo,

Phormis dedicauit Arcas Mænalius, nuncq; Syracosius.

Huic equo hippomanes infusum Elei tradūt magi hominis astu, quò esset intuētib. miraculo. Magnitudine ille quidē & specie inferior est equis multis intra Altin positis, & deformiorem cauda præcisa reddit: sed illū mares equi nō vere tantùm, sed planè quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapsi, illum inuadunt, nihil hercle minus furenter, quàm si viuentem pulcherrimam equam gregalem inituri adorirentur. cedunt illis quidem vngulæ; non prius tamen desinunt hinnitu omnia latè complere, rabidóq; impetu denuo in eū insilire, quàm scuticis & acriori aliqua vi edomiti ab illo ære abstrahantur. Aliud certè in Lydia ipse miraculum vidi, illud quidem à Phormidis equo diuersum, non tamen magorum artis expers. Sunt in Lydis qui

Persici

Persici cognomine vocantur, vrbes Hierocæsarea & Hypæpa. In templo vtriusque vrbis *amplissimo*, cellæ cum aris; super his cinis alio longè colore à vulgari cinere. huc ingressus magus, vbi foco aridis lignis impositis, tiara caput velarit, inuocat Deum nescio quem. ex libro enim carmen recitat barbaricum, lingua planè ignota Grecis. *vbi perorauit*, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima emicat flamma. Sed vt redeat vnde huc digressa est oratio, inter Phormidis donaria ipsius Phormidis statua visitur cum hoste cōminus dimicans, vno, & item altero, ac tertio. Adscriptū est, pugnantem illum militem Phormin Mænalium esse: dedicatum fuisse à Syracusano Lycorta. Satis perspicuum cuiuis esse potest, dedicasse Lycortam necessitudine adductum Phormidis. à Græcis tamen quæ 177
Lycortæ fuerunt dona, Phormidis appellantur. At Mercurius arietem sub ala portans, galea caput armatus, idemque amictus tunica & chlamyde, nihil omnino is ad Phormidis donaria pertinet. Olympio enim Ioui Pheneatæ ex Arcadia illum dedicarunt. Fecisse Onatam Æginetam, & cum eo simul Callitelem, indicat inscriptio. fuit autem Onate vel discipulus vel filius (vti ego arbitror) Calliteles. Non longè à Pheneatûm dono, aliud est Mercurij signum: caduceum is tenet: testatur inscriptio positum à Glaucia Rhegino: opificem fuisse Callonem Eleum. Duæ item ex ære boues ibidem sunt: alteram Corcyræi, Eretrienses alteram dedicarunt: vtraque Eretriensis Philesij opus. Quam ob rem verò Corcyræi bouem in Olympia vnam, & vnam item Delphis dedicârint, cùm ad Phocensium res peruenerit historia, exponemus. Atenim quod de Olympica eorum boue me audire memini, id nempe est: paruulum puerum cùm sub ea boue sedens pronus luderet, sublatum temere caput tam vehementer æri impegisse, vt ex eo vulnere non ita multis pòst diebus è vita excesserit. Elei bouem cædis ream extra Altin exportare in animo habebant; sed Apollinis Delphici oraculo moniti sunt, vt bouem eo ritu expiarent, quo solent Græci inconsultæ cædis fraudem eluere. Est sub platanis circa medium ferè Altis ambitum æneum trophæum: titulus in affixo ibi clypeo incisus, docet Eleos victis Lacedæmonijs illud erexisse. hæc nempe illa fuit pugna, in qua ille animam exhalauit cuius cadauer, cùm Iunonis templum sartum tectum curarent, *inter tecti fastigium & lacunar* cum armis repertum est. Mendæorum certè (qui sunt in Thracia) donum multis videri possit quinquertionis statua. Posita illa quidē est iuxta Eleum Anauchidem, halteres priscos tenens. In eius femore inscriptio incisa,

Mendæi Sipte sæuo Mauorte subacta,
Primitias summo hîc me posuere Ioui.

Conijci potest Sipten Thraciæ castellum vel vrbem fuisse. Mendæi è Græcia, atque adeò ex Ionia oriundi sunt. [1] Incolunt maritimam Thraciæ oram ad Ænum vrbem.

PAVSANIAE ELIACORVM POSTERIOR, SIVE LIBER SEXTVS.

OSTVLAT dehinc ſuſcepti operis ordo, vt poſt votiuorum donariorum expoſitionem, equos certaminibus nobiles, & athletas, vel ordinarios etiam homines, perſequamur. Et eorum quidem qui victores è ludis Olympicis diſceſſere, non omnium poſitæ ſunt ſtatuæ. Nam illos mihi qui vel certantes preclarè ſe geſſerunt, vel virtutis quouis alio modo ſpecimen aliquod dedere, ſtatuarum tamen honorem nō ſunt conſecuti, prætereundos intelligo. neq; enim athletas, qui in Olympicum ſtadium deſcendere, quibúsve palma delata eſt, perſequi mihi propoſitum; ſed cùm in reliquis donis, tum verò maximè in ſtatuis exponendis hæc fuit opera ſumenda. Quin ex ijs etiã quibus poſita ſtatua fuit, multos mihi prætermittendos cenſui, cùm ſcirem illos nō virtute, ſed ſortis fraude oleaſtrum adeptos. Eorum enim tantùm mentio mihi facienda, qui vel merito ſuo, vel hominũ opinione cæteris præſtiterunt. Ad dexteram Iunonis templi palæſtrici hominis imago eſt: patria Eleus fuit, [1] Æſchyli ſocius: prope quem ex Pheneo Arcadiæ Neolaidas eſt Proxeni filius, qui è puerorum pugilatu palmam tulit. Poſt hos Ar-
178 chidamus Xeniæ filius, pueris in palæſtra ſuperatis, ipſe etiam Eleus. Horum quos iam nominaui imagines fecit Alypus Sicyonius Argiui Naucydis diſcipulus. Sileni verò filiũ Cleogenem inſcriptio ex indigenis vnum eſſe teſtatur: hunc deſultorio equo de ſuo ipſius grege viciſſe memorant. Adhæret Cleogeni Dinolochus, Pyrrhusq; & Troilus Alcinoi *filij*, quibus eſt itidem ex Elide genus. Non omnibus autē eiuſdē ludicri palma obtigit. Nam Pyrrhus de ludorũ præfectura, & equirijs præmia tulit: Troilus bigis integræ ætatis equorum, & pullorum curru vicit, ſecunda ſupra centeſimam Olympiade. Lege verò poſt Pyrrhi victoriam cautum ab Eleis eſt, ne quis ex ludorum præfectis in poſterum equos in certamen mitteret. Huius fecit ſtatuam Lyſippus. Dinolochi quidem mater per viſum in quiete videre ſibi viſa eſt, filium ſe coronatum in complexum ſuum recepiſſe. Eo ſomnio monitus puer ſtrenuè ſe ad *gymnicorum* certamina exercuit: cùm autem pueros *competitores* curſu anteuertiſſet, ei ſtatuam *poſuere, quam* fecit Cleon Sicyonius. De Cyniſca verò Archidami filia, eiusq; genere, & Olympicis palmis omnia ſunt ea in parte explicata, qua in enumerandis Lacedæmoniorum regibus hiſtoriæ operam ſumpſimus. Prope Troili ſtatuam crepido quædã lapidea extat; ſuperq; ea equorũ quadrigæ, & auriga; ipſius etiã Cyniſcæ ſtatua ab Apelle facta, cum aliquot in eam inſcriptionibus. Proximi ſunt Lacedæmonij aliquot deinceps poſiti, qui equis vicere. Horũ primus Anaxander de curuli certamine renunciatus eſt. Teſtatur inſcriptio, Anaxandri auum ante hunc quinquertij coronam cepiſſe. Eſt hic quidem in modum deo vota nuncupantis ornatus. *Succedit* Polycles, cui Polychalco cognomen fuit. de quadrigis & ipſe coronam accepit: tæniam dextera tenet. Aſſiſtunt puſiones duo: eorum alter trochum præfert, tæniam alter appetit. Idem verò Polycles (vt teſtatur inſcriptio) etiam è Pythicis, Iſthmicis, & Nemeis equeſtri certamine victor redijt. Pancratiaſtæ verò, *quæ proxima eſt*, ſtatuam elaborauit Lyſippus. Primus ille quidem ex Acarnania palmam pancratij tulit: Xenarges ei nomen; Philandridæ filius fuit. Lacedæmonij certè poſt irruptionem Perſarum in Græciam, Græcis omnibus equos alendi ſtudio præſtitere. Quare præter eos quorum ſuperius mentionem feci, hi propémodum è Spartanis equis alendis nobilitati, quorum imagines poſt Acarnanis effigiem poſitæ ſunt, Xenarges, Lycinus, Arceſilaus, & Arceſilai filius Lichas. Et Xenarges quidē etiam Delphica, poſt hanc Argolica & Corinthiaca victoria claruit. Lycinus cùm ad ludos in Olympiam pullos adduxiſſet, & eorum vnus deterior viſus eſſet, ad equorum iam adultorum curationem animum adiecit, & per eos victoriam eſt adeptus. Dedicauit ille quidem in Olympia ſtatuas duas, quas Myron Athenienſis fecit. Arceſilao Lichæ patri Olympiæ victoriæ duæ obtigerunt: Lichas certè, cùm Lacedæmonijs tunc ludorum aditu interdictum eſſet, Thebani populi nomine currum introduxit, victoremq; aurigam ſua ipſe manu tænia redimiuit: eius temeritatis, flagris cæſus, Ædilibus pœnas luit. [2] Et ea quidem belli inter Lacedæmonios & Eleos cauſa illius extitit, quo bello intra Altin prelium commiſſum eſt. Poſitis

autem

autem armis hoc in loco ſtatuam Lichas poſuit. Indicant Eleorum literæ, non Lichæ, ſed Thebano populo eam palmam decretam. Non longè à Licha, ſtatua poſita eſt Thraſybulo Eleo vati, ex Iamidarum familia, qui ſuam Mantinenſibus contra Agidem Lacedæmoniorum regem, Eudamidæ filium, operam nauauit; qua de re agam pluribus cùm ad Arcadum res venero. Per vatis dexterum humerum [1] feles repit. Propè canis iacet bipartitò diſſectus, nudato iocinore. Vetus eſt, & ab initio inſtituta ex hœdis, agnis, vitulis, aruſpicina. Suem primi omnium Cyprij addidere. Cane verò ad extorum ſignificationes nullæ omnino gentes vſæ ſunt. Peculiarem itaque credi facilè poteſt è caninis viſceribus diuinationem ſibi Thraſybulum inſtituiſſe. Vates qui Iamidæ nuncupantur, ab Iamo oriundi ſunt; quem Apollinis ſatu ortum, & à pa- 179 tre diuinandi peritiam accepiſſe, carmine prodidit Pindarus. Prope Thraſybuli effigiem Timoſthenes Eleus poſitus eſt, qui pueros in ſtadio vicit. Mileſius deinde Antipater, Clinopatri filius, qui pueros in pugilatu perculit. Huius Antipatri patrem, Dionyſij Syracuſani legati ad Olympium Iouem cum muneribus miſſi, pecunia delinitum adduxerant vt filium Syracuſanum renunciari vellet: at Antipater ipſe contemptis tyranni donis, Mileſium ſe eſſe, & ex Ionibus primum ſuam in Olympia ſtatuam dedicaſſe, elogio teſtatus eſt. Fecit eam ſtatuam Polycletus: Timoſthenis effigiem elaborauit Eutychides Sicyonius Lyſippi diſcipulus. Hic idem Eutychides Syris Orontæ accolis Fortunæ ſignum fecit, quod magna cum religione apud eas gentes colitur. Proximè ad Timoſthenis ſtatuam, in Alti Timon poſitus eſt, & cum eo Æſypus filius tener adhuc, equo inſidens, qua ſcilicet ætate [2] equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor renunciatus eſt. eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius, qui victis prelio Laconibus trophæum Eleis in Alti erectum elaborauit. Poſita etiam eſt Samio pugili ſtatua cum inſcriptione, quæ dicatam teſtatur à Mecone gymnicorum magiſtro: eadémque Samijs in athleticis certaminibus, & naualibus pugnis, præ cæteris Ionibus laudem ſummam tribuit. de pugile quidem ipſo nominatim nulla mentio. Poſitus ibidem eſt à Meſſenijs Damiſcus, qui annos natos duodecim, palmam ex Olympicis ludis tulit. Fuit autem ea mihi res haud minus quàm alia quæuis admirationi, quòd eadem ferme fortuna Meſſenijs & patriam, & Olympicorum ludorum gloriam eripuerit. neque enim poſtquam è Peloponneſo eiecti ſunt, aut ex Naupacto, aut è Sicilia, præter Leontiſcum & Symmachum freti accolas, quiſquam è Meſſenijs victor declaratus eſt; cùm tamen Siculi hos non Meſſenios, ſed de priſcis Zanclæis fuiſſe contendant. Vbi primùm in Peloponneſum rediere, priſtinam, hac etiam in parte, quaſi poſtliminio fortunam recepere: ſiquidem vno poſteaquam Meſſene reſtituta eſt anno, ludos Eleis facientibus, hic ipſe de quo nunc agimus Damiſcus, pueros de ſtadio vicit; & quinq; poſt hanc ei partim Nemeæ, partim verò Iſthmicæ victoriæ obtigere. Damiſco proxima eſt viri neſcio cuius ſtatua: nomen certè inſcriptio non declarat. dedicauit Ptolemæus Lagi filius; qui ſe Macedonem inſcribendum curauit, cùm Ægypti rex eſſet. Chæream Sicyonium pugilem puerum titulus docet adoleſcentulum palmam meruiſſe, Chæremone patre genitum: nominat item ſtatuæ opificem Aſterionem Æſchyli filium. Poſt Chæream Sophius Meſſenius puer, & Eleus vir Stomius collocati ſunt: in curſu ille pueros anteuertit; Stomius verò quinquertij Olympicis ludis vnam, tres Nemeis palmas tulit. Hoc amplius ei inſcriptio tribuit, Eleorum equitatum duxiſſe, & hoſte fuſo trophæa erexiſſe, hoſtium ducem ex prouocatione occidiſſe. Fuiſſe verò illum ex Sicyone, & Sicyonijs imperaſſe Elei referunt: arma verò ſe cepiſſe contra Sicyona, adductos Thebanorum amicitia, & Bœotiorum tunc auxilia præſtò ſibi fuiſſe. Bellum cum Sicyonijs ab Eleis & Thebanis geſtum exiſtimari poteſt, poſt Lacedæmoniorum Leuctricam cladem.

Poſitus deinceps eſt Labax Euphronis filius, pugil è Lepreo Eleorum. Thraſidis præterea filius Ariſtodemus, vir palæſtrita, ex ipſa Elide, cui duæ etiam Pythicæ obtigere victoriæ. Effigiem Ariſtodemi fecit Sicyonij Dædali diſcipulus & filius Patrocles. Hipponem Eleum, pugilatu pueros vincentem, fecit Democritus Sicyonius, qui ad quintum *à ſe retro* magiſtrum Atticum Critian refertur. Ptolichus enim Corcyræus ab ipſo didicit Critia: is Amphionem docuit; Amphionis diſcipulus fuit Piſon è Calaurea;

à quo artem Democritus didicit. Positus etiam Cratinus ex Ægira Achaici conuentus ciuitate, qui cùm sui temporis omnium esset formosissimus, luctandi etiam arte longo interuallo omnes vicit. Is pueris in palæstra deiectis, obtinuit ab Eleis vt ludicræ
180 exercitationis magister proximo sibi loco statueretur. statuam eius fecit Sicyonius Cantharus Alexide genitus, artem ab Eutychide edoctus. Eupolemi Elei imaginem Dædalus idem Sicyonius elaborauit: indicat inscriptio, vicisse in stadio ludis Olympicis viros: sed & quinquertij è Pythicis coronas duas, vnam è Nemeis reportasse. De Eupolemo proditus est sermo, cùm ad curriculi metam ædiles tres assedissent, ex ijs duos palmam Eupolemo dedisse, tertium Leonti Ambraciotæ: [1] Leontem eorum vtrunque quorum sententia inferior discesserat, cùm ad Olympicum senatum prouocasset, ære graui condemnasse. Oibotæ statuam Achæi ex Apollinis Delphici responso [2] posuere, cui Olympiade sexta & octogesima palma de stadio est adiudicata. Quî ergo Oibotas potuit in Græcorum acie ad Platæas preliari, (*quod nonnulli scriptum reliquere*) cùm Olympiade septuagesima quinta ad Platæas Persæ duce Mardonio fusi fuerint? Ea quidem quæ vulgarint hac de re Græci, necesse habui commemorare; credere verò omnia nulla me res cogit. At Oibotæ eiusdem casus alios non prætermittam quo loco Achæorum res persequar. Antiochi statuam Nicodamus fecit. fuit Antiochus ex Lepreo. Is in *omnium membrorum* (*quod* Pancratium *appellant*) *palæstra*, viros in Olympia semel, in Isthmicis & Nemeis bis eodem certamine superauit. Neque enim Lepreatas, quo minus ad Isthmia accederent, quicquam deterrebat, vti Eleos Hysmone Eleo florente. Prope Antiochum Hysmoni huic erecta statua est. Hic cùm ad quinquertij certamen se applicuisset, Olympicis vnam, Nemeis alteram palmam tulit. Ab Isthmicis certè æquè hic, atque alij Elei, exclusus est. [3] Hic cùm puer adhuc neruorum imbecillitate tentaretur, ad quinquertium animum adiecit; è qua exercitatione cùm morbum depulisset, multas pòst & insignes ex eo certamine accepit coronas. Statua eius Cleonis opus est, & priscos halteres (*qui salientium libramenta sunt*) tenet. Secundum Hysmonem positus est palæstrita puer, ex Heræa Arcadum ciuitate, Nicostratus Xenoclidæ filius. Pantias hanc statuam fecit, qui ab Aristocle Sicyonio per manus traditam artem septimo eius discipulorum gradu accepit. Dicon Callibroti filius quinque è Pythico curriculo, tres ab Isthmico, quatuor è Nemeis; ex Olympicis vnam de pueris, duas de viris palmas tulit. Atque ei quidem totidem statuæ, quot victoriæ fuere, erectæ sunt in Olympia. Et puer sanè, Cauloniates (sicuti fuit) renunciatus est: [4] at vir iam factus, Syracusanus vt nominaretur, precio obtinuit. Est Caulonia in Italiam ab Achæis colonia deducta: dux eius coloniæ fuit Typhon Ægiensis. Bello autem à Pyrrho & Tarentinis contra Romanos suscepto, multæ Italiæ ciuitates à Pyrrho aliæ, aliæ verò à Romanis ad vastitatem & solitudinem redactæ sunt. Inter eas Caulonia fuit, à Campanis capta & deleta, quorum maximè auxilijs Romani nitebantur. A Diconis statua non longè distat Xenophon Menephyli filius, ab Ægio Achiuorum, pancratiasta; & Ephesius Pyrilampes in longiore curriculo (δόλιχον *vocant Græci*) victor. Illum fecit Olympus; hunc cognominis Pyrilampes, non Sicyone, sed Messenæ ad Ithomen natus. Lysandrum Aristocriti Spartanum in Olympia posuerunt Samij, è duabus inscriptionibus altera id testante:

Supremi Iouis hæc decora in prædiuite fano
Publicitus Samij constituere viri.

Hæc qui dedicarint docet. Altera Lysandrum ornat inscriptio:

Quòd tua Aristocritum & patriam virtute beasti,
Lysander meritis stant monimenta tuis.

Ex quo quidem facilè intelligas, Samios, & Ionas reliquos, de vna fidelia (vti ipsorum verbum est) parietes duos dealbasse. Etenim cùm Alcibiades Atheniensium classem in-
181 structam & ornatam circa Ioniam haberet, pleriq; Iones eum coluere, atque adeò Samij statuam ei æneam in Iunonis erexerunt. Superatis verò nauali prelio ad Ægospotamos Atheniensibus, ijdem Samij Lysandro in Olympia statuam posuere. Quin &

Ephe-

Ephesij in Dianæ, Lysandri, Eteonici, Pharacis, & aliorum Spartanorum, minimè clari inter Græcos nominis, imagines dedicarunt. Iam verò commutata rursum fortuna cùm ad Cnidon & Dorion montem ab Atheniensibus Cononis ductu classe victi fuissent Lacedæmonij, eousque Ionum studia in diuersa abierunt, vt Cononem ex ære, Timotheum etiam, Sami apud Iunonem positos videas: itidémque Ephesi apud deam Ephesiam. Et profectò eadem quouis tempore fuit omnibus gentibus quæ Ionibus mens, vt hominum studia ad eos qui opibus ac viribus præstarent, propensiora essent. Proxima est Lysandri statuæ effigies Ephesij pugilis, qui de puerorum certamine victoriam est adeptus: nomen ei fuit Athenæus. Adsistit etiam Sostratus Sicyonius, *nobilis* pancratiastes; cui cognomen fuit Acrochersites, quòd aduersariorum summas manus ' tam fortiter apprehendebat, vt non prius eos dimitteret, quàm elisis digitis dolore confectos intelligeret. Duodecim ei partim Nemeorum, partim verò Isthmiorum palmæ datæ sunt; Pythicæ duæ, Olympicæ tres. Quartam certè supra centesimam Olympiadem, qua Sostratus primùm coronam cepit, non conscribunt in suis commentarijs Elei. pro illis enim eius Olympiadis autores celebrandæ Pisæi & Arcades fuere. Prope Sostratum positus est palæstrita Siciliensis Leontiscus, è Messana, quæ ad fretum est. Coronam is àb Amphictyonibus & Eleis accepit. Et in lucta quidam Leontiscus haud alio more quàm Sostratus in pancratio aduersarios percellebat. neque enim colluctantes sternebat, sed victoriam summis digitis collidendis extorquebat. Statuam ei fecit Pythagoras Rheginus, fingendi peritia sollers haud minus quàm quiuis alius. didicisse eum artem ferunt à Clearcho Rhegino, Euchiri discipulo. Euchirus Corinthius fuit: is præceptoribus est vsus Syadra & Charta Spartanis. Puer tænia redimitus, Phidiæ causa, & eximiæ eius in fingendis statuis sollertiæ, nobis non fuit prætermittendus, quòd scilicet neminem alium nouimus cuius effigiem expresserit Phidias. Satyrus quidem Eleus Lysianacte patre genitus, ex Iamidarum gente, è Nemea quinque, de pugilatu; duas è Pythicis ludis, & ex Olympicis totidem palmas tulit. Eius fecit statuam Atheniensis Silanion. At Polycles & ipse Attici nominis fictor, Stadiei Atheniensis discipulus, Amyntam fecit pancratiastem, puerum ex Epheso, Hellanici filium. Chilon Achæus Patrensis Olympicis duabus de lucta virorum, Delphica vna, quatuor Isthmicis, tribus Nemiacis nobilitatus est coronis. Sepulcrum ei publica impensa Achæi erexere. Et prelians quidem mortem oppetijt. Testata res his versibus:

Solum lucta virum bis Olympia Pythiaq; ornat,
Ter Nemea, atq; Isthmus me quater vndisonus
Chilonem. patria est Patræ: virtutis Achiui
Cæsum acie memores hôc posuere loco.

Hæc quidem inscriptio est. Quòd si quo bello ceciderit, ex ætate Lysippi, qui statuam eius fecit, coniectandum est, vel ad Chæroneam in acie stetit cum Achæis omnibus, vel pro virilis animi ardore solus è cunctis Achæis prelio ei interfuit, quod ad Lamiam in Thessalia cum Antipatri Macedonum regis exercitu commissum est. Post Chilonem duæ deinceps statuæ erectæ: Molpioni vna, quem ab Eleis coronam cepisse testatur inscriptio. alterius nullus est titulus; sed eam Aristotelis esse memorant Stagiritæ è Thracia, siue discipulus ei, siue miles quispiam, gratia apud Antipatrum florenti, & antè apud Alexandrũ, honorem hunc habuerit. Sodamas quidem ex Asso in Troade ad Idam montem, Æolensium ex eo tractu primus pueros in Olympico stadio vicit. Prope Sodaman Archidamo Lacedæmoniorum regi, Agesilai filio, statua posita est. Ante hunc nulli cuiquam extra fines statuam à Lacedæmonijs erectam comperi. Archidamo verò, & ob alia 182
merita, & mortis causa statuã in Olympia dedicandam censuerunt, quòd & inter Barbaros occubuit, & vnus ex omnibus Spartanorum regibus sepulturę honore caruit: quod ipsum plenius à me in commentario de rebus Laconicis expositum est. Euanthi Cyziceno pugili palma vna euenit Olympica in virorũ certamine; in puerorum, Nemiaca & Isthmica. Iuxta Euanthem vir est equorum studiosus, currúsq;, & puella currũ conscendens. Lampus viro nomen: patria ei Macedonię ciuitatum recentissima, cui à Philippo Amyntæ filio nomen. Cynisco è Mantinea puero pugili statuam Polycletus fecit. Ergoteles autẽ Philanoris filius, qui duas longioris curriculi in Olympia, totidem in Pythicis, Isthmicis, Nemeis palmas est adeptus, non Himeræus fuit primitus, quod inscriptio indicat; sed Cre-

tensis è Gnosso; vnde seditione pulsus, ab Himeræis, ad quos profugerat, est in ciuitatem receptus,& alijs item honoribus affectus: quare meritò victor Himeræus inscribitur. Iam verò qui è celsa pila eminet,quem Lysippus fecit,is omnium hominum,heroibus,& si qua fuit alia hominum ante heroas natio, exceptis,omnium certè ætatis nostræ hominum statura corporis maximus fuit, Polydamas Niciæ filius,cuius patria Scotussa planè deleta est. Alexander enim Pheræorum tyrannus [1] fœderibus, quibus erat cum illo coniuncta, violatis,de improuiso vrbem cepit; factaq; in theatrum irruptione, quo habendæ concionis causa conuenerant natu maiores, circundatisq; cetratis & sagittarijs,omnes ad vnum vt iaculis configerentur imperauit: idemq; puberes, quotquot essent, trucidandos curauit; fœminas & pueros *sub corona* vendidit: de precio mercenario militi stipendium dedit. Oppressit exitium hoc Scotussæos Phrasiclide summum Athenis magistratum gerente, alterius & centesimę Olympiadis,qua secundùm palmam Damon Thurius tulit,anno secundo. Rursus verò cùm sua Græcos vniuersos fortuna,altera iam clade fractos, Macedonum armis perculisset,Scotussęos ad extremam imbecillitatem redactos,quos Alexādri crudelitas reliquos fecerat,belli metus eiecit. Fuerunt & alij quidem maximè illustres de pancratio victorijs; verùm ad Polydamantis titulos peculiaris quædā accessit fortitudinis gloria,*cuius iam exempla aliquot referam.* Montana Thraciæ regio, quæ intra Nestum est, qui fluuius Abderitarum fines perlabitur,& alias *immanes* belluas, & leones alit. *Tam verò multi illic gignuntur, vt* in Xerxis camelos, qui commeatus conuectabant, impetu facto,magnam eorum stragem olim fecerint. Errant hi plerunq; per subiacentem Olympo monti agrum. eius enim montis latus alterum in Macedoniam, in Thessaliam alterum, & ad Peneum amnem,cōuersum est. In hoc ipso monte Polydamas prorsus inermis, ingentem & præferocem leonem cōfecit, cùm in hoc se periculum Herculis incensus æmulatione demisisset. illum enim ad Nemean leonem strauisse, fama vulgauit. Alterū etiam edidit memorabilis *fortitudinis* miraculum: apprehensum è grege medio maximū & ferocissimum taurum posteriorum pedum altero,subsultantem & contranitentem tam obnixè detinuit, vt vix, & relictis quidem vngulis, effugere potuerit. Aiunt eundem Polydamantem incitante equos auriga, altera tantùm manu retractos à tergo currus sistere solitum. Hac fama impulsus Darius Artaxerxis ex pallaca filius, is qui multitudinis Persarū studijs fretus Isogæum legitimum Artaxerxis filium regno expulit, Polydamantem *magnis* per legatos donis & promissis inuitatum Susa ad se euocauit. Quo cùm venisset, vnus ex prouocatione
183 tris de *cohorte regia* (qui immortales vocabantur) cateruatim se oppugnantes occîdit. Quæ cōmemoraui facinora, partim in statuæ basi spectantur, partim verò inscriptione testante cognoscuntur. Atenim Polydamanti virium suarum fiducia, quam exitio multis esse fore Homerus carminibus vaticinatus est, perniciem attulit. Nam cùm per æstatē speluncam intrasset cum aliquot sodalibus *in opaco* accubiturus, fors minus æqua ita tulit,vt superior speluncæ pars latè fatisceret. ibi Polydamas cæteris imminentis periculi metu dilapsis, quasi vnus tantam labem sustinere posset,sublatis manibus mōtem fulcire conatus, ruinæ mole oppressus est. Prope Polydamantem statuæ erectæ athletis tribus: eorum vnum, Mantinēsem scilicet Protolaum Dialcis filium,qui pueros in pugilatu vicit, Rheginus Pythagoras fecit: Narycidam Damareti filium palæstritam è Phigalia, Sicyonius Dædalus: Callian Atheniensem pancratiasten Micon pictor,& ipse Atheniensis. At Męnalium pancratiasten, Androsthenem Lochæi filium,qui duas tulit viriles palmas,Męnalius item Nicodamus fecit. Post hos Eucles statuæ honorem habet Callianactis filius Rhodius,è domó Diagoridarum *materno genere*,quippe qui è Diagoræ filia genitus est. Olympicam hic coronam cepit de virorum pugilatu: Naucydes opifex fuit. Palæstritā verò puerum, Thebanum Agenorem,Polycletus Argiuus elaborauit, non idem sanè qui Iunonis signum fecit,sed *omnino alius,qui* Naucydę discipulus fuit. Huic Agenori Phocēsium cōmune statuā posuit, [2] quòd in Theopompi patris fuit clientela. *Idem certè* Nicodamus è Męnalo fictor, *cuius paulò antè mentionem feci,* Damoxenidam pugilem Mænalium finxit. Est ibidem Lastratidæ Elei pueri imago,qui de lucta coronā cepit,cùm idem de impuberibus alteram è Nemeis tulisset. Paraballonti quidem Lastratidæ huius patri, de curriculo iterato palma decreta est. [3] Traditus verò posteris mos est,quò famæ perpetuitati consuleretur,vt victorum nomina in Olympico gymnasio conscriberentur. Non prætierim hoc loco quæ de Euthymi pugilis victorijs, deq; reliqua eius gloria memoriæ prodita sunt. Patria ei fuit

Locri

Locri in Italia ad Zephyrium promontorium, pater Astycles: etsi ciues eum sui Cæcinæ amnis satu genitum memorant. Fluuius hic Locrensem agrum à Rhegino diuidens, cicadarum miraculo est memorabilis. citeriores enim, Locridis incolæ, æquè atq; aliæ omnes argutæ sunt: at in Rheginorum finibus trans Cæcinam nulla est omnino cicada vocalis. Huius itaq; amnis Euthymus filius fuisse dicitur. Is cùm ex Olympia de pugilatu palmam tulisset quarta & septuagesima Olympiade, haudquaquam pari euentu ea quæ consecuta est Olympiade certauit. Theagenes enim Thasius vnis ludis pugilatus & pancratij palmam appetens, Euthymum quidem cæstibus vicit; oleaginam verò de pancratio [1] non accepit, quòd fraude aduersarium circumuenisse iudicatus pugna superiore, ædilium sententia talentum vnum Ioui, sacram multam; alterum item talentũ Euthymo, ad luendam contumeliȩ noxam, iussus est pendere. Et in Olympiade quidẽ sexta supra septuagesimam Ioui Theagenes quod erat imperatum argenti exoluit: [2] reliquum multæ recusans, in pugilatũ non descendit. Illa itaq; & altera deinceps Olympiade, Euthymo pugilatus corona decreta. Statua eius Rhegini Pythagoræ opus fuit, cum primis quæ spectetur dignissima. In Italiam is cùm transmisisset, pugnam cum heroë commisit: de quo quæ sunt memoriæ prodita, sic propémodum se habent. Vlyssem aiunt errantem euerso iam Ilio, tempestatibus huc illuc & ad alias Italiæ ac Siciliæ vrbes, & Temessam etiam appulsum: ibi de naualibus socijs eius vnũ virgine per vinum violata, ab oppidanis contumeliã vindicantibus la- 184
pidibus obrutum: Vlyssem quidem nulla factum vlciscendi inita ratione inde profectum: perempti verò socij manes finem nullum sæuiendi in cuiuslibet ætatis homines fecisse, priusquam cogitantes patriam relinquere Temessenses, *quo eam pestem effugerent*, Pythici Apollinis responso heroëm placare iussi sunt, & consecrato ei solo templum excitare: deuouere ei præterea quotannis virginem vnam, quæ ipsis formosissima visa esset. Quod cùm illi ex oraculo facere pergerent, nihil omnino grauius dehinc passi sunt. Fortè verò cùm venisset Euthymus Temessan, eo ipso tempore quo solenne numini sacrum fiebat, re tota cognita, se intromitti illum aiunt in templum postulasse. ibi virginem conspicatum, primò misericordia commotum, deinde etiam amore incensum; ac puellam quidem, si ab eo seruata esset, se in eius manum conuenturam fidem dedisse. Armis igitur captis cum genio congressum; illum victum mœnibus & agro excessisse, sublatumq; prorsus ex hominum cœtu in mare se demersisse. Fuisse memorant, ciuitate vniuersa fœdissima calamitate liberata, maximè illustres Euthymi nuptias. De eodem verò Euthymo & illud *ex antiquitatis monimentis* accepimus: longissimam eum ætatem viuendo impleße, [3] neq; omnino mortuum, sed alio quodam modo hominem esse desijsse. Habitari hac etiamnum ætate Temessan, ex nautici negociatoris oratione cognoui. [4] At ex quodam priscarum literarum exemplo hæc ad verbum descripsi: Adolescentulus Sybaris, Calabrus fluuius, Calyca fons, Hera insuper & Temessa vrbes fuere; in ijs genius, quem eiecit Euthymus: colore fuit is vehementer atro, omniq; cætera specie maximè formidabilis: amictus, lupi pellis erat: Lybantem nomine eæ literæ produnt. Sed hæc hactenus. Post Euthymi statuã, suæ sunt positæ Pytharcho Mantinensi stadij decursori, & Charmidi Eleo pugili, [5] pueriles vtrique palmas adeptis. Hos vbi spectaueris, in conspectu erunt Rhodij athletæ, Diagoras, & eius omnis proles perpetua serie collocati. *Primus eorum est* Acusilaus de virili pugilatu accepta corona. Succedit Doricus natu minimus, cui de pancratio Olympiadibus continuis tribus victoria adiudicata est. Sed ante Dorieum Damagetus quoq; pancratij competitores vicerat. atque hi quidem fratres fuere, Diagoræ filij. Postremus est ipse Diagoras: virilem is pugilum palmam meruit. Eius Diagoræ statuam elaborauit Callicles Megarensis, Theocosmi filius, eius nempe qui signum Iouis Megarensis fecit. Diagoræ etiam è filiabus nepotes Olympiacas coronas de pugilatu meruere: virilem Eucles, è Callianacte & Callipatira Diagoræ filia genitus: puerilem Pisidorus, quẽ mater ipsa in gymnici magistri modum ornata, ad ludos tirocinio deduxit. Positus hic Pisidorus in Alti proximè ad aui materni statuam. Diagoram ipsum tradunt Acusilaum & Damagetum filios in Olympiam deduxisse; quem, victores iam declarati iuuenes, [6] per mediam & confertissimam turbam *humeris* exportarunt, conijcientibus in eum flores Græcis, & liberũm causa *cum plausu* beatum prædicantibus. Duxit maternum genus Diagoras à Messene, atque adeò ab ipsius Aristomenis filia. Eius filius Dorieus [7] præter Olympiacas palmas, octo continuatis victorijs Isthmicas, vna pauciores è Nemeis abstulit. Pythicam etiam intacto puluere co-

ronam cepisse dicitur. Hic & Pisidorus præconis voce renunciati sunt Thurij, quòd illi Rhodo à factione pulsi, Thurios in Italiam commigrassent. Verùm Dorieus aliquot pòst annis Rhodum postliminio reuersus, vnus omnium apertissimè Lacedæmoniorum studia est professus: quocirca & proprijs triremibus nauali bello cum Atheniensibus pugna-
185 uit. quo tempore cùm viuus in potestatem hostium venisset, & Athenas pertractus esset, Athenienses qui antè vehemente ira impulsi extrema omnia illi fuerant comminati, simulatq; in concionem captiui habitu productum conspexerunt, tanti viri, cuiusq; nomen tam insigni gloria fuisset, miseratione adducti, conuersa ad mansuetudinem sententia, incolumem & impunitū dimiserunt, cùm tamen multas haberēt iusti in eū odij causas. Quæ ad eius vitæ exitum pertinent, perscripta sunt ab Androtione in rerum Atticarum commentarijs. Cùm ad Caunum, inquit, esset regia classis; [1] & Rhodij, Cononis imperatoris suasu, à Lacedæmonijs defectione facta, in regis & Atheniensiū amicitiam venissent, Dorieum peregrinantem circa Peloponnesum comprehensum, ac Spartam in vinculis deductum, ibiq; à Lacedæmonijs maiestatis damnatum, noxam capitali supplicio luisse. Quòd si vera omnino exponit Androtion, videtur mihi voluisse eiusdem temeritatis Lacedęmonios arguere, cuius crimine se obligarunt Athenienses, cùm Thrasyllum & collegas, qui ad Arginussas classe pugnauerant, capite damnarunt. Ac Diagoras quidem & eius posteritas hæc ad ipsorum gloriam quæ commemorari possent reliquerunt. Sed enim & Alcænetus Lepreates, Theanti filius, cum suis liberis Olympicas palmas tulit. ipse quidem virilem è cæstuū certamine, cùm antè etiam puerilem *inter secundarios* cepisset: Hellanicus & Theantus eius filij victores de puerili pugilatu renunciati sunt; ille nona & octogesima Olympiade, hic proxima posteriore: & horum suæ spectantur in Olympia statuæ. Succedunt Alcæneti filijs Gnatho Dipęensis ex Mænaliorum finibus, & Lycinus Eleus: horū etiam vterq; victor puerili pugilatu ex Olympia discessit. Gnathonem quidem valde puerum palma potitum inscriptio testatur. Hunc effinxit Megarensis Callicles. Adsistit Stymphalius Dromeus, cōgruenti sanè cum exercitatione nomine. de longiore enim curriculo Olympicas duas, totidē Pythicas, Isthmicas tres, quinque Nemiacas meruit. Primùm carnibus vesci cœpisse ferunt, cùm athletæ ante ipsum caseo è fiscellis alerentur. Hunc Pythagoras, loco ei proximum Pythoclem quinquertionem Eleum, Polycletus expressit. Socratis verò Pellenensis, à quo pueri cursu superati, & Amertæ Elei, qui pueros item in Olympica palæstra prostrauit, idemq; Pythicis ludis viros perculit, *deinceps positas imagines videas.* Superiorem qui fecerit, nō traditur: Amertæ effigiem fecit Phradmon Argiuus. Euanoridas Eleus puerilis luctę victoriam Olympiæ ac Nemeæ adeptus, [2] cùm vnus de ludorum præfectis esset, ipse etiam eorū omnium qui ludis Olympicis vicerant, cōmentarium conscripsit. De pugile verò Parrhasio ex Arcadia, cui nomen Demarcho, quę memoriæ prodita sunt, præter Olympicam victoriam, fabulatorū hominum figmēta esse arbitror, quòd scilicet in Iouis Lycęi sacris in lupū se verteret, ac decimo rursus anno pristinā reciperet hominis figurā: quod certè cōmentum ex Arcadū ipsorum sermone neutiquam ortū videri potest. eius enim rei nulla est in statuæ inscriptione mentio. ea sic se propémodum habet:

Dinytta genitus Demarchus, dedicat hancce
Effigiem, Arcadico Parrhasius genere.

At Eubotas Cyrenæus, cùm ei Ammonis oraculum victoriam è curriculo prædixisset, statuam antè ipse faciundam sibi curauit, [3] eamq;, quo die palmam est adeptus, dedicauit. Vicisse eundem etiam curuli certamine ea ipsa Olympiade memorant: quam tamē, quòd ludis Arcades præfuerint, ratam Elei non habent. Cleonæo Timanthi, qui virilem coronam pancratij accepit, Myron Atheniensis: Bacidi verò Trœzenio, qui luctatores vicit,
186 Naucydes statuam fecere. Et ipsi quidem Timanthi vitæ exitum in hunc modū contigisse tradunt. Abiunxerat se *ætatis causa* ab athletarum certaminibus: quò vires tamen pristinas exercitationibus tueretur, magnum *& robustum* quotidie arcum intendebat. Verùm cùm peregrè profectus consuetudinem intermisisset, eam, reuersus domū, voluit repetere. sed enim cùm sensisset non satis iam ad arcum tendendum virium sibi superesse, rogo extructo seipsum in ignem coniecit. hoc verò qui fecerit, mea profectò sententia, insaniæ potius affinis videri possit, quàm laudem fortitudinis assequatur. Post Bacidis, imagines sunt athletarum ex Arcadia: Euthymenes primùm è Mænalo, palma accepta de virili palæstra, cùm prius etiam de puerili vnam cepisset: ex Pellana deinde, Azan Philippus de pugilatu inter

tu inter pueros victor: tum Critodamus è Clitore, & ipse è cæstuum puerili ludicro victor renunciatus. Horum imagines fecerunt, Euthymenis Alypus, Critodami Cleon, Philippi Azanis Myron. Nam de Promacho Pelleneo Dryonis filio pancratiaste, tũc erit agendi locus, cùm ad Achæorũ res gestas deducta fuerit oratio. Non longè à Promacho, Timasitheo Delphò statua posita est, Ageladæ Argiui opus. Duas hic Olympicas de pancratio, tres Pythicas palmas abstulit. Eiusdem fuit & belli gloria insignis, tum virtute, tum felicitate: extremi tamen prelij fatalis ei fuit conatus. Cùm enim Isagoras Atheniensis ipsam Athenarum arcem dominandi cupiditate incitatus occupasset, particeps fuit eius facinoris Timasitheus. quare ijs oppressis qui se in arcem cõcluserant, capitis damnatus, Atheniensibus iniuriæ pœnas dedit. Theognetus verò Æginetа è lucta puerorum palmam est adeptus: eius fecit statuam Polichus Ægineta. Magister quidem Policho fuit pater Synnoon; illi Aristocles Sicyonius, Canachi frater, neq; multò eo inferior gloria. Cuius autẽ rei causa satiuæ pinus & punicæ mali fructum Theognetus præferat, non facile mihi fuerit conijcere: ipsi fortasse Æginetæ hac de re habent patrijs aliquid historijs proditum. At secundùm eius hominis statuam, quem Elei idcirco non fuisse in victorum numerum relatum tradunt, quòd de bigis equarum victor fuerit renunciatus: post illius effigiem, luctatori Mænalio Xenocli statuam posuere. pueros hic in lucta perculit. Adstat Alcetus Alcinoi filius Arcas, & ipse è Clitore; qui pueros in pugilatu superauit. Et huius quidẽ statuam Cleon fecit, Xenoclis Polycletus. *Proximus loco est* Aristeus Argiuus: è longiore is curriculo palmam tulit: pater verò Chimon in lucta vicit. Modico eorum statuæ distant interuallo: illam fecit Pantias Chius, qui artem à patre Sostrato didicit: Chimonis duæ, de nobilibus (meo iudicio) sunt Naucydæ operibus, cùm scilicet ea quæ in Olympia est, tum quæ Argis Romam in Pacis templum est deportata. A Chimone in lucta stratũ Taurosthenem Æginetam memorant: ipsum Taurosthenem insequenti Olympiade omnes deiecisse, qui in luctæ certamen descenderant. Eodem quo coronatus est die, spectrum Taurostheni persimile, Æginæ victoriam eius nunciasse dicitur. Iam Phillen Eleum, qui pueros in lucta vicit, Cratinus Spartanus finxit. Quod verò ad Gelonis currum attinet, mea opinio paululum dissidet ab ijs quæ alij ante me prodidere. Aiunt enim currum illum Gelonis, Siciliæ tyranni donum fuisse. At testatur inscriptio, Gelonem Dinomenis filium Geloum dedicasse. Et vicit hic Gelon, *de quo nunc sermo est*, Olympiade tertia supra septuagesimam, cùm Gelon tyrannus Syracusis rerum potitus fuerit Olympiadis septuagesimæ secundæ anno secundo; quo itidem anno summæ rerum præfuit apud Athenienses Hybrilides; Olympiade autem illa victor discessit è stadio Tisicrates Crotoniata. Syracusanum se certè Gelon renunciandum, non Geloum curasset. Credi igitur facilè potest priuatum hominem hunc Gelonem fuisse, cuius pater tyranno, ipse patri cognominis fuerit. Glaucias quidem Æginetа, & currum & statuam Gelonis fecit. Superiore Olympiade Cleomedem Astypalæensem, memoriæ proditum, in pugilatu Iccum Epidaurium interemisse: eo crimine erepta palma damnatum ab ædilibus, animi ægritudine mentis impotem factum: inde Astypalæan reuersum, cùm in ludum literarium introisset, in quo pu- 187
eri erant ferme LX, columnam, qua tectum fulciebatur, conuellisse. quare oppressis ruina pueris, cùm ciues ipsum cum lapidibus insectarentur, confugisse in Mineruæ; moxque se in arcam, quæ in templo erat, conclusisse. eius arcæ operculum Astypalæenses cùm diu conati tollere non potuissent, postremò arcam effregisse: Cleomedem neque viuum neque mortuum intus visum: missis ad oraculum de rei miraculo consultoribus, his versibus responsum redditum:

Vltimus heroum Cleomedes Astypalensis,
Quem iam immortalem superũm dignamini honore.

Et Cleomedi insequentibus deinceps temporibus Astypalæenses tanquam heroi honores habuere. Prope Gelonis currum Philonis erecta statua est, Æginetæ Glauciæ opus. in hanc satis appositos ad rem exprimendam elegos fecit Simonides Leoprepis filius:

Glaucus mi genitor, patria est Corcyra, Philoni
Nomen, vinco pugil iam bis Olympiadas.

Stat ibidem Mantinensis Agametor pueris pugilatu victis. Præter eos quos iam percensuimus, videas & Glaucum Carystium, quem ex Anthedone Bœotiorum oriundũ à Glauco marino Deo memorãt. Pater huic fuit Carystius Demylus. in agro verò colẽdo à puero

verſatum tradunt: cumque fortè refixum vomerem, manu pro malleo vſus, reſtituiſſet in priſtinum aratri locum, patrem cùm id animaduertiſſet, puerum in Olympicum pugilatum deduxiſſe. vbi cùm Glaucus ab aduerſarijs malè multaretur, quippe qui prorſus erat artis eius imperitus, cumque congreſſus cum eo cui extrema obtigerat ſors certaminis, vulneribus iam propè cōfectus ſuccumberet, inclamaſſe dicitur pater, Illam fili ab aratro: *ea* itaque *voce puerum excitatum*, acriore plaga aduerſario perculſo mox victorem iudicatū. Coronas idem cepiſſe dicitur, Pythiorum duas, octonas Nemeorū & Iſthmiorum. Glauco filius ſtatuam poſuit: opifex fuit Glaucias Ægineta. Vmbratilis pugnæ habitum præ ſe fert, quòd omnium ſuæ ætatis manus ad certam legem mouerit aptiſſimè. Cùm deceſſiſſet, à Caryſtijs in ea inſula ſepultum tradunt, quæ ætate etiam noſtra Glauci dicitur. Demarato Heræenſi, Demarati filio, & nepotibus, binæ Olympiorum victoriæ obtigerunt: ipſi quidem Demarato, quinta ſupra L X Olympiade, qua primùm inductus eſt armaturæ grauis curſus: & ea item quæ conſecuta eſt. Statua eius clypeum more noſtri temporis *militum* præ ſe tenet: galea caput, crura ocreis armata ſunt. Eum in curſu ludicri morem, poſteris deinde temporibus Elei, & reliqui item Græci ſuſtulerunt. Theopompus deinde Demarati filius, & huius item filius patri cognominis, de quinquertio palmas adepti ſunt. Minori Theopompo de lucta *etiam* victoria obtigit. Luctatoris huius à quo facta fuerit ſtatua, planè ignoratur. Patris verò & aui ſtatuas, Eutelidæ & Chryſothemidis Argiuorum opera fuiſſe teſtatur inſcriptio. à quibus verò illi didicerint, non docet. Inſcriptionis eius verſus hi ſunt:

Argiui Eutelidas & Chryſothemis fabricarunt,
Maiores artem quos docuere ſui.

Iccus Nicolaidæ filius Tarentinus, Olympicam coronam de quinquertio cepit; ac deinde inſequentibus temporibus athletarum fuit magiſter, ætatis ſuę præſtantiſſimus. Poſt Iccum Pantarces Eleus victis in lucta pueris erectus eſt. fuit hic Phidiæ in amoribus. Proximo loco Cleoſthenis viri Epidamnij currus, Ageladę opus. A tergo poſitus eſt Iouis, quē
188 Græci poſt Platæenſem pugnā dedicarunt. Vicit Cleoſthenes Olympiade ſexageſima ſexta. Neq; verò ſuam vnius, ſed equorum etiam & aurigæ ſimulacra poſuit. Inſcripta ſunt etiam equorum nomina, Phœnix & Corax: [1] & qui eodem ſunt iuncti iugo, ad dexteram Cnacias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adſcripti ſunt:

Cleoſthenes poſuit me Pontius ex Epidamno,
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi ſtudio clari fuere, primus hic Cleoſthenes ſtatuā Olympiæ poſuit. Sunt certè & Miltiadis Athenienſis, & Spartani Euagoræ ſimilia dona: verùm nō inſiſtit in curru Euagoras. Iam quæ ac qualia Olympiæ dona Miltiades curauerit ſtatuenda, alio inſtituti operis loco exponetur. Agrū Epidamnij noſtra ætate tenent quem iam antè ab initio: oppidū non idem quod priſcis temporibus, ſed quod à vetere vrbe non longè abeſt, & à conditore Dyrrhachiū appellatur. *Conſequuntur athletarū ſuperiorum ordinem* Lycinus Herȩenſis, Epicradius Mantinenſis, Tellon Thaſius, & Eleus Agiadas, qui victores de puerilibus ludicris coronas cepere, Lycinus quidem è curſu, reliqui de pugilatu. Epicradiū fecit Ptolichus Ægineta, Agiadan Serambus & ipſe Ægineta. Lycini ſtatua, Cleonis opus. Tellonem quis fecerit, non eſt memoriæ proditū. Proximè ſunt ab Eleis Philippo Amyntæ, & Alexandro eius filio ſtatuæ dedicatæ, cumq; his Seleuco & Antigono. equeſtres aliorum, Antigoni pedeſtris eſt. Ab his regibus non longè abeſt Timoſthenis filius Theagenes Thaſius; etſi Thaſij Timoſthenis filium Theagenem negant fuiſſe. Nam cùm ſacrificulus Herculis, qui Thaſi colitur, Timoſthenes eſſet, [2] cum vxore eius viſum quoddam Herculi perſimile congreſſum aiunt: puerū inde natum: hunc cùm annum iam ferme nonum ageret, dum è ludo domum rediret, dei (incertum cuius) æneum ſignū, quod in foro fuerat erectum, eius ſimulacri pulchritudine allectum, è ſede ſua auulſum, & alteri humero impoſitum, ad ſuos deportaſſe. incitata verò ob id factum in eum multitudine, virum quendā ſumma inter ciues exiſtimatione, magno iam natu, ſententia ſua puerum minimè occidendum cenſuiſſe: imperaſſe tantùm vt ſignū in priſtinum locum reportaret. id cùm ille feciſſet, eius robur longè lateque per totam Græciam hominum ſermone celebrari cœptum. Et facinora quidem Theagenis maximè illuſtria, quæ ad Olympicos ludos pertinuere, antè expoſuimus: quo loco etiā cōmemorauimus, Euthymo pugile

pugile perculso, quæ mulcta ei ab Eleis fuerit imposita. Ac tunc quidem palmam de pancratio primus sine puluere tulisse dicitur Dromeus, patria Mantinensis: ea deinde quæ consecuta est Olympiade, ex eodem pancratij certamine Theagenes ipse. Adeptus idem est de pugilatu Pythicas coronas tres; Nemiacas nouem, Isthmicas decem, de mixtis pugilatus & pancratij certaminibus. Phthiæ verò in Thessalis, omisso pugilatus & pancratij studio, vt in cursu etiam ad nominis celebritatem perueniret, operam dedit. Quare & in longiore curriculo palmæ competitores vicit: & cum Achille fuit ei (mea sententia) æmulatio, quòd in patria heroum omnium præstantissimi, victorem se cursus declarari concupierit. Fuerunt numero coronæ eius omnes [1] quadringentæ. Cùm è vita iam decessisset Theagenes, ex eius inimicorum numero quidam ad eius statuam nocte qualibet accedens eam flagris cædebat, non aliter quàm si in eo ære ipsum viuentem vlcisceretur. Cùm autem hominem statua subito casu oppressisset, eius filij statuam de cæde postularunt: éstque ea, Thasiorum sententia, in mare abiecta, Draconis scilicet lege, qui anima etiam carentia, vrbe agroq; exterminanda, cùm Atheniensibus leges scriberet, sanxit, si quid fortè eorum corruens hominem peremisset. Atenim cùm per aliquot deinceps annos frugem ferè nullam terra Thasijs redderet, qui sciscitatum Delphos missi fuerant, responsum tulere, exules reuocandos. neque tamen exulibus reuocatis finem sterilitatis reperere. Quare cùm iterum per legatos questi essent, se quidē dicto audientes fuisse, non esse verò deorum 189
iram vlla ex parte placatam, respondit rursus Pythia:

Theagenis vestri at nullam rationem habuistis.

Ibi cùm ea cogitatio sollicitos haberet quanam arte statuā Theagenis reciperent, piscatores aiunt in altum prouectos, inter pisces rete comprehensam effigiem Theagenis in litus exposuisse. ea cùm in suum locum reposita fuisset, à Thasijs diuinis celebratur honoribus. Multis verò etiam alijs in locis, tum Græcorum, tum Barbarorum, Theageni positis simulacris, *diuini* honores ab indigenis habentur, existimantibus ægris, & quopiā affectis morbo, salutare eius numen esse. Statua Theageni in Alti posita, Æginetæ Glauciæ opus est. Proximè est æreus currus, in quem vir ascendit. vtrinq; veredi singuli, pueris insidentibus. Sunt autem monimenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij, qui fratri Geloni in Syracusanorum tyrannide successit. At dona ista nō sunt ab Hierone missa, sed votum deo persoluit Dinomenes Hieronis filius. Currus, Onatæ Æginetæ: Calamidis, qui vtrinq; stant equi, & insidentes illis pueri, opera sunt. Prope ad Hieronis currum vir est eodem quo Dinomenis filius nomine, & ipse Syracusarum tyrannus, Hieron Hieroclis filius. Is post Agathoclis, qui primus tyrannidem occuparat, mortem, nouus est Syracusanis tyrannus exortus, dominatu potitus centesimæ vicesimæ *tertiæ* Olympiadis anno secundo: ea verò Olympiade victor è stadio discessit Idæus patria Cyrenæus. Fuit huic Hieroni cum Pyrrho Æacidæ filio hospitiū prius, deinde affinitas, quòd Pyrrhi filia Nereis fuit cum Gelone eius filio. Et idem sanè Hieron cùm bellum Punicum in Sicilia gereretur, & eius insulæ pars maior in Carthaginiensium officio esset, ad illorum se studia adiunxit: mox cùm Romanorum copias maiores, & firmiorem esse amicitiam intelligeret, ad eos desciuit. Hunc Dinomenes, Syracusanus ille quidem, sed tyrannidi infensissimus, de medio sustulit. Neque multo pòst, Hippocratem Epicydæ fratrem, qui cùm paulo antè ab Erbesso Syracusas venisset, multitudinem *seditiosis* fuerat vocibus sollicitare aggressus, *stricto telo* est adortus: verùm cùm *præsenti* se ille *animo* tueretur, Dinomenes satellitum impetu oppressus, occubuit. Hieronis statuas equestrem vnam, alteram verò pedestrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipsius filij: opera fuere Miconis Syracusani Nicocratis filij. Post Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Cliniæ filij erectæ sunt statuæ: & Areum quidem [2] in equum ascendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corinthij. Arei sanè & Arati mentio non est in superioribus commentarijs prætermissa. Renunciatus est Aratus de curuli certamine victor. Timoni Ægypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludicrum missi equi sunt, positus est æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur ascendit. Callonem deinde Harmodij filium, & Moschionis Hippomachum, Eleos patria, qui cæstu pueros vicêre, *ibi positos videas*. Illum Daippus finxit: Hippomachi opifex ignoratur. Is aduersarios tres dicitur perculisse, neq; plaga, neque vulnere in vlla corporis parte accepto. *Erecti ibidem sunt*, Theochrestus Cyrenæus, qui equos Afrorum more *ad curulia certamina studiosè* aluit; & auus paternus, ei cognominis:

tulere vterque Olympiacas de equorum ludicro palmas.[1] Isthmicā prætereà auum coronam cepisse, indicat currus inscriptio. Hegesarchi Hæmostrati filij Tritæensis de virili in Olympia pugilatu, in Isthmo etiam, Pythone, & Nemea victorias elegi testantur: quibus cùm Arcades Tritæenses appellentur, non esse id à vero alienum comperi.[2] Nam
190 cùm illustrium Arcadiæ ciuitatum non sint omnino origines incognitæ, quæ cùm ab initio essent obscuriores, propter imbecillitatem in Megalopolitanū nomen irrepsere, eæ nō omnino communi Arcadum nomine censę fuere: quare nullam omnino aliam Tritæam, quàm quæ Achæorum fuit, inuenias. Tunc autem cùm versus illi scripti fuere, facilè quis existimarit, Arcadici Tritæenses nominis fuisse, quemadmodum & nunc Arcades habentur, qui se Argiuis contribuerunt. Hegesarchi statuam Polyclis discipuli fecere, de quibus & posterius mentionem faciemus. Astylus autem Crotoniata, Pythagoræ opus fuit.[3] Is Olympiacas deinceps tris de cursu repetito palmas tulit. Et huius quidem, quòd Hieronis Dinomenis filij studio ductus, Syracusanum se renunciandum curasset in posterioribus duabus victorijs, *infamiæ causa* domum Crotoniatæ ad publici carceris vsum destinarunt, & statuam in Lacedæmonię Iunonis templo dedicatā euerterunt. Extat Olympiæ pila, in qua Lacedæmonij Chionidis victorię incisæ sunt. Parum autem quid dicant attendunt, qui dedicatam ab ipso Chionide, non publicè à Lacedæmonijs, eam pilam arbitrantur. nam cùm testatum in ea sit [4] nondum fuisse armaturam grauem in curriculum productam, quî diuinare Chionis potuisset, Eleorū lege hoc etiam ludicri genus aliquando sancitum iri? Ac multo sunt quidē hebetiores, qui hærentem pilæ statuam, Chionidis esse censent, cùm sit Atheniensis Myronis opus. Accessit propè ad Chionidis gloriam Lycius homo, Hermogenes Xanthius, qui ludis trinis Olympiacum oleastrum octies abstulit: quare Equi cognomento à Græcis celebratus est. Possunt iure Politis etiam victoriæ cum admiratione audiri. Fuit hic è Ceramo Thracicæ Cariæ oppido, omnemq; in Olympia pernicitatis laudem est meritus.[5] Quod enim curriculi spatiū antè lentius multo confici solitum fuerat, ad summam ipse breuitatem & celeritatem temporis contulit: eodémque die de longiore curriculo, déque stadio, & repetito cursu coronam cepit, & alterum quidem iterum curriculum ingressus. neque enim vniuersos, sed quatuor, vt quibusque primis sors obtigerit, è carceribus emittunt: quique ex ordinibus singulis vicerint, ijs rursus cum aliorum ordinum victoribus de eodem præmio decertandum: quo fit, vt cui fuerit corona decreta, is palmam duplicem auferat. In eo cursus genere excelluit Leonidas Rhodius. is est enim quatuor Olympiadum præmia consecutus; cumque nulli aduersariorum succubuisset, duodecim palmas *vnus* abstulit. Non longè à Chionidis pila stat Duris Samius de puerili pugilatu victor. opus ea statua Hippiæ est. Vicisse illum testatur inscriptio, cùm Samij ex insula eiecti sunt: dedicatam statuam, cùm in suas iam pristinas fuissent sedes restituti. Iuxta tyranni effigiem Diallo Pollidis filio statua posita est. fuit hic patria Smyrnæus; & Ionici nominis primum de puerili pancratio coronam Olympicam cepisse tradunt. Iam verò Thersilochum Corcyræum, & Aristionem Epidaurium Theophilis filium, quorum ille pueros cæstibus, hic viros vicit, Polycletus Argiuus fecit. At Bycellū, qui primus è cunctis Sicyonijs pueros in pugilatu vicit, finxit Canachus Sicyonius Polycleti Argiui discipulus. Prope Bycellum est Mnaseas Cyrenæus graui accinctus armatura, vir Libys cognomento; cuius finxit statuam Pythagoras Rheginus. Cyziceno Agemacho è continenti Asię terra, *statuam* Argis esse factam testatur apposita inscriptio. Naxi quidem, quam in Sicilia condidere quondam Chalcidenses, Euripi accolæ, ne ipsa quidem ruinarum fragmenta ætate mea extant. Quòd verò eius nomen ad posteros proditum fuerit, iure Tisandro Cleocriti filio fuerit ea laus tribuenda. is enim quater viros pugilatu vicit Olympiæ, quoties Pythicam etiam palmam abstulit.[6] Neque verò tunc omnibus aut Isthmiorum aut Nemeorum victoribus à Corinthijs & Argiuis monimenta ponebantur. Phidolæ Corinthij equa *prætereunda non est*, cui Auræ nomen fuisse memorant Corinthij. hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum *pristinum* æquè ac si rectorem haberet retinuit, & circa metam se conuertit; audito verò tubæ soni-
191 tu ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei, vt & equæ simulacrum dedicaret, concesserunt. Contigit & Lyco Phidolæ filio, & eius filijs de veredis victoria. Insistit pilæ victor equus cum inscriptione:

Acer

Acer equis Lycus hic semel Isthmia vicit: [1] *& idem*
Phidolæ Eleo cinxit honore domum.

Non tamen huic inscriptioni cum tabulis Eleorum, quibus Olympiorũ victores celebrantur, satis conuenit. ad octauam enim & sexagesimam Olympiadem, & eam quæ consecuta est, Eleorum monimenta Phidolæ filiorum victoriam referunt. Sed hæc qui volet curiosius exquiret. Stant *deinceps* Elei viri Agathinus Thrasybuli filius, & Telemachus. Victor hic extitit de equorum cursu: Agathinum ex Achaia Pellenenses posuere. Posuit & Atheniensium ciuitas Aristophontem Lycini filium, pancratiasten: vicit is ludis Olympicis viros. At Pherias Ægineta (proximus enim is est ad Atheniensem Aristophontem) octaua supra septuagesimam Olympiade, quòd erat admodum adolescens, neque in luctandi certamine videbatur vllo pacto par aduersario fore, de medio est iussus recedere: anno deinde insequenti admissus, pueros in lucta vicit. Dissimilis fuit Hylli Rhodij in Olympicis ludis fortuna. annum enim duodeuicesimum natus, reiectus ille quidem est, quo minus cum pueris lucta congrederetur; verùm de viris palmam adeptus: idémque postea acceptis Nemeorum & Isthmiorum coronis, annum cùm ageret vicesimum, præpropera ereptus est morte, priusquam patriam Rhodum, & penates suos reuiseret. Sed Rhodij palæstritæ laudes mea sententia Artemidorus Trallianus vicit; qui cùm tener admodum pancratium puerile iniisset Olympiæ, amissa ob ætatis infirmitatem palma, mox in Ioniam ad Smyrnæos, cùm ludos agitarent, venit. tantum verò ei iam roboris accesserat, vt eodem die & eos quos in Olympia aduersarios habuerat, & in puerili ludicro quos imberbes appellabant, & iam tertio loco virorum optimum quenque pancratio superarit. Et impuberum quidem in certamen, [2] ex gymnici hominis prouocatione; in virorum autem, conuicio pancratiastæ lacessitum descendisse ferunt. Virilem certè palmam cepit Olympicam, Olympiade CCXII. Prope Hylli statuam, equum ex ære non vtiq; magnum posuit Crocõ Eretriẽsis, accepta de equo desultorio corona. Equo proximus est Telestas Messenius, puerilis pugilatus victor. hunc Silanion fecit. At Milonẽ Crotoniatem Diotimi filiũ, Dameas & ipse Crotoniates finxit. Palmas Milo Olympicas adeptus est sex, de lucta omnes, ex iis puerilẽ vnam; sex Pythicas è virorũ, vnam è puerorũ certamine. Cùm septimùm in Olympiã luctaturus venisset, cũ Timasitheo ille quidẽ, quòd ciuis erat & peradolescens, ac certamen recusabat, nõ est cõgressus. Suã quidem ipsius statuam dicitur Milo intra Altin *suis humeris* deportasse. Traduntur de punico malo, & disco, hæc *memoratu digna*. Punicum malum ita manu compressa tenebat, vt neque qui conatus esset extorqueret, neq; ipse tamen illud elideret. Peruncto disco cùm institisset, omnes ludibrio habebat, qui se detrudere quantouis impetu facto conarẽtur. Magnum etiã illud fuit roboris documentum. [3] Caput neruo non aliter quàm redimiculo aut corona incingebat: intercluso deinde *quanta maxima vi poterat*, cõpressis labiis spiritu, cùm venę capitis sanguine plurimo intumuissent, venarum robore neruum rũpebat. [4] Idem vbi porrecta dextera cubitum lateri admouisset, sublatoq; pollice reliquos digitos iunctim intendisset, minimũ nemo erat qui vllo nisu posset à cæteris abiungere. Ferarũ hunc laniatu periisse memorãt. Cõspicatus enim hiantem immissis cuneis quercũ aridam, in Crotoniatarũ finibus, robore suo pristi- 192
no fretus, trũcum illũ manibus dicitur rescindere conatus. Ibi cùm relaxatis cuneis, cõprehensus manibus Milo detineretur, à lupis, quæ fera frequẽs est in Crotoniatarum agro, discerptus est. Fuit illi fatalis virium suarum fiducia. Pyrrhum Æacidæ filiũ, Thesprotidis Epiri regem, magnis & memoratu dignissimis reb. gestis, quas exposui in libro de rebus Atticis, in Alti posuit Thrasybulus Eleus. Prope Pyrrhũ vir quidã pusillo corpore super pila stat tibias tenens. Huic Pythicæ palmæ *de tibiarum cantu*, primo post Sacadã Argiuum, decretæ sunt. [5] Sacadas verò ludis iis quos Amphictyones instituere, neq; dum essent coronarij; ac deinde binis coronariis vicit. Pythocritus deinde post hos Sicyonius Pythicas tulit palmas sex, solus tibiis cùm cecinisset. Satis constat eundem Olympiæ in quinquertio senis ludis pręcinuisse. Honoris ergò pila ei erecta cũ titulo: PYTHOCRITI CALLINICI TIBICINIS MONIMENTA. Ætoli quoq; cõcilij sui decreto, [6] Cydoni statuã dedicarũt, cùm Eleos Aristotimi tyranni dominatu liberasset. Iam Gorgũ Eucleti filiũ, Messeniũ, victorem quinquertij, Bœotius Theron: Demaretum verò, & ipsum Messeniũ, de puerorum pugilatu coronatum, Atheniensis Silanion finxit. Enimuero Anauchidas Philyis filius Eleus de puerili lucta coronam cepit, mox de virili etiã: sed quis eius statuã fecerit, cõpertum

vtique mihi non est. Anochus Adamatæ filius, Tarentinus, qui de stadio & repetito curriculo victor extitit, Ageladæ Argiui opus fuit. Puerum equo insidentem, assistente viro, testatur inscriptio Xenombrotum esse ex Coo Meropidis terræ, equestris victorię pręconio nobilem. Eam statuam finxit Philotimus Ægineta: Xenodicum verò in puerorum pugilatu victorem, Pantias fecit. At Pythis Andromachi filij, patria Abderitæ, [1] *statuam* Lysippus elaborauit: sui duas ei statuas milites posuere. ducem enim mercenariorum, aut alioqui bellicis rebus clarum Pythem fuisse, facilè iudices. Positi etiam sunt de cursu victores pueri, Meneptolemus ex Apollonia, quæ in Ionio est; & Corcyræus Philon. Ad hos Hieronymus Andrius, à quo deiectus est in Olympico quinquertio Tisamenus Eleus, is nempe, quo postea in Platæensi prelio contra Mardonium Persarum ducem augure Græci vsi sunt. Proximus Hieronymo est puer palæstrita, & ipse Andrius, Procles Lycastidæ filius: illum Stomius, hunc Somis fictores fecere. Æschini Eleo duæ quinquertij palmæ euenere, & totidem erectæ fuerunt statuæ. Archippo Mitylenæo, qui viros cæstibus vicit, & alias ciues sui ad nominis celebritatem tribuunt victorias. coronas enim tradunt eum Olympicas, Pythicas, Nemiacas, & Isthmicas cepisse, cùm annum nondum excessisset vicesimum. Zenonem autem Callitelis filium, è Lepreo Triphyliæ, victorem è puerorum stadio, Pyrilampes Messenius finxit. nam Clinomachum Eleum, quinquertij victoria nobilitatum, quis fecerit planè ignoro. Pantarcem quidem Eleum, ab Achæis dedicatum ipsa testatur inscriptio, quòd scilicet pacis inter Achæos & Eleos sequester fuisset, [2] quodque inter eos, vt captiui permutarentur, curasset. Quare cùm desultorio equo in Olympia vicisset, hoc ei *Achæi* monimentum posuerunt. Eleum Olidan dedicauit Ætolorum natio. At Charinus Eleus de repetito cursu, [3] deque armatorum ludicro victoriæ monimentum habet. Prope ipsum Ageles Chius, victis pugilatu pueris, Theomnesti Sardiani opus. Clitomachi Thebani effigiem statuit Hermocrates Clitomachi pater. Eius maximè illustria opera hæc fuerunt. Ad Isthmum viros palæstritas perculit; eodemque die de pugilatu palmam tulit, & eos qui in pancratium descenderant
193 *luctando* vicit. De pācratio Pythicæ eius palmæ fuere numero tres. In Olympia secūdus hic Clitomachus Thasio Theageni de pancratio & pugilatu victor renunciatus est. Et pācratij quidem palmā centesima quadragesima prima Olympiade est adeptus. nam ea quę consecuta est, pācratio & cæstibus depugnauit. Prodiit eodē die Caprus Eleus, palæstrā & pācratium professus: delata verò iam Capro de palæstra palma, docuit Clitomachus ludorū pręfectos, ius esse pācratium cōmitti integris corporibus, priusquam vulnus vllum ex pugilatu acciperetur. quo facto in pancratio quidē Capro succubuit: contra pugiles verò, summa animi præsentia, & corpore vsus est firmissimo. Erythræi ex Ionia Epithersen Metrodori filium bis Olympiæ, toties in Pythicis; Isthmicis quoque & Nemeis de cęstibus victorē declaratum dedicarunt. [4] At Syracusani duas Hieroni publicè, vnam eidem ipsius filij statuam posuere. Paulo quidē superius ostēdi, & hunc Hieronem idem cum superiore nomen habuisse, & Syracusis itidem dominatū. Posuerunt etiam Palenses, quarta Cephalleniorum tribus, Timoptolin Eleū, Lampidis filium. (prisco certè nomine Palēses Dulichij sunt appellati) Et suus ibidem honos est habitus Archidamo Agesilai filio; iuxta quem est vir nescio quis, venatoris in modū ornatus. Demetrium certè, qui contra Seleucū bello suscepto, in pugna captus est, eiusq; filium Antigonum, norit, qui animaduertet, Byzantiorū dedicationes esse. Spartano quidē Eutelidæ, octaua & tricesima Olympiade de puerili palæstra vna, de quinquertio palma altera delata est. tunc. n. luctatorū prius, ac deinde quinquertionum ludicrum committebatur. Eutelidæ effigies peruetusta est; quæque in basi incisæ literæ, sunt ipsa iā vetustate penè abolitæ. Post Eutelidā est rursum Areus Lacedęmoniorum rex: eiq; proximus Eleus Gorgus, cui ad meam vsq; ætatem vni Olympicæ palmæ de quinquertio quatuor, de repetito cursu [5] & grauis armaturæ singulæ decretę. Virū illum cui adsistunt pueri, Ptolemæū esse aiunt Lagi filium. Proximo loco statuæ duæ Capri Pythagoræ filij, qui palæstræ pancratiique eodem die palmam cepit: & ei quidem primo omnium binæ de illis certaminibus palmæ eodem die euenere. Et in pancratio sanè quem habuerit aduersariū, superius exposui; in palæstra verò Pæaniū Eleum strauit, qui superiore Olympiade victor de eadem palæstra renunciatus fuerat: idémque Pythicis ludis pueros in pugilatu vicerat, rursusq; in virorū certamine eodē die palæstræ cæstuúmque coronam acceperat. Capro igitur haudquaquā paruo negotio, aut labore leui suę obtigere victorię.

Sunt

Sunt etiam Olympiæ Anauchidæ & Pherenici ſtatuæ. Elei fuere, & in puerorum lucta victoriam ſunt adepti. Pliſtænum filium Eurydami, Ætolorum contra Gallos ducis, Theſpienſes dedicarunt. Eleus verò Tydeus Antigonum Demetrij patrem, & Seleucum poſuit. Seleuci cùm ob alias res geſtas, tum præcipuè ob captum bello Demetrium illuſtre fuit apud omnes gentes nomen. Timoni de quinquertio ludis Græciæ omnibus delatæ ſunt palmæ, Iſthmicis tamen exceptis; quibus ei, ſicuti cæteris Eleis, interdictum fuit. Indicat titulus cùm alias eius laudes, tum verò Ætolis illum ſtipēdia feciſſe aduerſum Theſſalos; Ætolorumq; amicitia ductũ, præſidio Naupacti præfuiſſe. Non longè à Timonis ſtatua, *veteris* Græciæ & Elidis ſigna ſunt: & Græcia quidem Antigonum Philippo tutorem à Demetrio patre datum, vna; Philippum ipſum altera manu coronat: at Elis Demetrio, qui Seleuco & Ptolemæo Lagi filio bellum intulit, coronam imponit. Ariſtidi autem Eleo Olympicam palmam de [1] curſu grauis armaturæ; & de iterato curriculo Pythicam decretam inſcriptio indicat. E Nemeis etiam victorem rediſſe de equeſtri puerorum curriculo: eſt id ſpatium duo iterata curricula. Hunc currendi morem Nemiacis & Iſthmicis ludis intermiſſum, Argiuis reſtituit Adrianus Imperator, eumq; hybernis Nemeorum 194 ludis celebrari iuſſit. Proximè ad Ariſtiden Menalcas Eleus Olympici quinquertij victor extat; & Philonides Zoti filius, patria is quidem è Cretenſi Cherroneſo; Alexandro verò Philippi filio ex eo curſorum genere, qui, *quòd die vno ingens emetiantur ſpatium*, ſunt Hemerodromi (*id eſt diarij curſores*) appellati. Poſt Philonidem Brimias Eleus, virili pugilatu victor; & Leonidas è Naxo Ægæi maris inſula, à Pſophidiis Arcadum gēte dedicatus. Aſamonis deinde ſtatua, qui viros pugilatu vicit: tum Nicandri, qui de repetito curſu Olympicas duas, [2] è Nemeis alternas de curſu, & repetito curſu ſex palmas abſtulit. Fuere Aſamon & Nicander Elei: huius Daippus, illius Pyrilampes Meſſenius effigiem fecere. *Proximi ſunt* Eualcis Eleus, & Seleadas Lacedæmonius; quorum ille cæſtuum pueros, Seleadas luctæ certamine viros vicit. Ibidem currus poſitus eſt non magnus Polypithis Laconis; & ſuper eadem pila Calliteles Polypithis pater palæſtra clarus. Lucta Calliteles, at Polypithes equis coronam promeritus. Ordinarios verò & priuatos homines Eleos, Lampum Arniſci, & Ariſtarchum, vel hoſpitij vel aliorum cauſa meritorum, Pſophidij poſuerunt. Medio ſtat inter eos loco Lyſippus Eleus, victis, qui in luctæ certamen deſcenderant, pueris. Andreas Argiuus Lyſippi ſtatuam finxit. Dinoſthenes Lacedæmonius è ſtadio viris deuictis Olympicam palmam tulit, ſibique in Alti pilam & ſtatuam poſuit. [3] Ab ea quidem pila, via, qua ex Olympia Lacedæmonem iter eſt, ad pilam alteram, quæ Lacedæmone erecta eſt, ſtadia interſunt DCLX. Theodorum qui in quinquertio victoriam eſt adeptus; & Pyttalum Lampidis filium, qui cæſtibus pueros vicit: Nelaidan præterea, qui de ſtadio [4] & armatorum curſu coronam cepit, neminem fugiat Eleos fuiſſe. De Pyttalo amplius hoc traditum eſt, quòd fuerit Arcadibus & Eleis de agrorum finibus diſceptantibus arbiter datus. Eſt eius ſtatua Olynthij Sthenidis opus. Succedit Ptolemæus equo inſidens. Prope eum Eleus athleta, Pæanius Demetrij filius, qui de lucta Olympiæ vnam, è Pythicis ludis duas abſtulit palmas. Cleareſtus deinde Eleus, qui de quinquertio corona donatus eſt. Spectatur & Athenienſis viri Glauconis Eteoclis filij currus: renunciatus victor eſt de curuli certamine integra ætate equorum. [5] Quæ adhuc commemorata ſunt, qui in Altin introierint, maximè inſignia ſpectare poſſint. A Leonidæ verò monimento rurſus ad aram maximam dextera *via* contendentibus, digna quæ literis mandentur hæc ſunt. *Primi ante oculos ſunt* Democrates Tenedius, & Crianius Eleus: hic de curſu armatorum, ille de virorum lucta præmia tulere: & Democratis, Mileſius Dionyſicles; Crianij, Lyſus Macedo ſtatuas fecere. At *iis qui loco ſunt proximi*, Herodoto Clazomenio, & Philino Coo Hegepolidis filio, ſua vtrique patria ſtatuæ honorem habuit. Clazomenij Herodoto, quòd primus ex ea ciuitate Olympicorum ludorum victor eſt declaratus, victis in ſtadio pueris. Philino Coi, quòd illuſtri admodum fuit gloria. de curſu enim Olympicas quinque, Pythicas quatuor, Nemeorum totidem; ab Iſthmo vnam amplius quàm decem palmas abſtulit. Iam verò Ptolemæus Ptolemæi filius, Lagi nepos, Ariſtolai Macedonis donum fuit. *Eo ipſo in loco* & pugil poſitus eſt, Butas Mileſius, Polynicis filius, de pueris palmam nactus. Callicrates etiam è Magneſia ad Lethæum: vicit bis in armatorum curſu. Callicratis hæc imago, Lyſippi opus eſt. *Spectantur deinde* Emaution de puerili ſtadio, & Alexibius, de quinquertio victores.

fuit huic patria Hera Arcadum oppidum: imaginem Aceſtor elaborauit. Emautionis effigiem quiſnam fecerit, non indicat inſcriptio; ex Arcadia tantùm fuiſſe illum planum facit. Colophonij *exin* Hermeſianax Agonei filius, & Icaſius Lycini ex Hermeſianactis filia, pueros vterque in palæſtræ certamine ſuperarunt: & Hermeſianacti quidem publicè Colophonij ſtatuam poſuere. His proximi *athletæ duo* Elei, à quibus pueri in pugilatu victi: Sthenis, Olynthij Chœrili opus; & Theotimus, à Dætonda Sicyonio factus. Theo-
195 timus iſte patre natus Moſchione, qui Alexandro cōtra Darium & Perſas bellanti ſtipendia fecit. Iam duo item ex Elide, Archidamus quadrigis, & Theogoni filius Eperaſtus [1] graui armatura victor. Eperaſtum hunc vatem etiam fuiſſe è Clytidarum familia, extrema indicat inſcriptionis clauſula:

Fatidico cretus Clytidarum è ſanguine vates,
Atque idem ſoboles dia Melampodidûm.

Melampus enim Amythaonem patrem habuit: filium ipſe Mantium genuit, Mantius Oiclem. Oiclis naſcitur ſatu Amphiaraus: cuius Alcmæon fuit, qui Clytium ſuſcepit è Phegei filia: hic Elin migrauit ab auunculis ſecedens, quòd eos cædem ſciebat Alcmæoni machinatos. Statuas deinceps non valde illuſtribus videas permiſtas donis: Alexinicum Eleum, Sicyonij Canthari opus: tulit hic de puerili palæſtra palmam. Tum Leontinum Gorgiam, [2] quem dedicatum tradunt ab Eumolpo Deicratis pronepote, cum quo ſoror fuerat Gorgiæ. Natus eſt Gorgias patre Carmantide, [3] & primus neglectam adhuc dicendi ex arte rationem excitaſſe dicitur, & ab hominum obliuione vindicaſſe. Dedit magnum eloquentiæ ſpecimen Gorgias, & in quinquennali Olympiæ celebritate, & in ea legatione, qua functus eſt, Tiſiæ collega, apud Athenienſes. [4] nam & Tiſias orationis facultate omnes antecelluit ſui temporis oratores. cui rei fuit perſpicuum argumentum oratio ea ſubtilis hercule & peracuta, quam in lite Syracuſanæ mulieris habuit. Sed enim multo fuit apud Athenienſes clarior Gorgias. Et hunc ſanè Iaſon, qui in Theſſalia tyrannide potitus eſt, pluris multo fecit quàm Polycratem, qui nulli fuit in Athenienſium ſcholis eloquentiæ laude inferior. Vixiſſe autem Gorgiam annos ferunt (haud minus) quinque amplius quàm centum. Leontinorum certè vrbs olim deleta à Syracuſanis, ætate mea reſtituta eſt. Spectatur eo in loco & Cratiſthenis Cyrenæi currus æreus; in quem aſcendit Victoria, tum ipſe etiam Cratiſthenes. ex quo facilè coniicias, equis illum viciſſe. Dicitur verò Mnaſeæ curſoris, quem cognomento Libyn Græci appellauerunt, filium fuiſſe. Huius Olympici doni Pythagoras Rheginus opifex fuit. Reperi eodem etiam in loco Anaximenis effigiem. is & priſcas Græcorum, & Philippi atque Alexandri res geſtas *diligenter* perſcripſit. Hunc ei Olympicæ ſtatuæ honorem Lampſacenorum ciuitas habuit, meriti in ſe gratiam referens. eam enim ab exitio ciuitatem calliditate ſua vindicarat. Erat Alexander Philippi filius implacabili plerunque ingenio, & ad iram procliuior. hunc Anaximenes iraſcentem vehementius Lampſacenis, & extrema omnia comminantem, quòd ad Perſarum regem vel iam defeciſſent, [5] vel deficere cogitarent, huiuſmodi leniuit dolo. Cùm illi de liberis, vxoribus, *aris atque focis*, & *vniuerſa planè* patria ſolliciti, hominem tum Alexandro tum Philippo etiam antè probè cognitum, deprecatum miſiſſent, & Alexander cognita aduentus cauſa verbis conceptis iuraſſet, Græcorum Deos teſtatus, facturum ſe omnia contrà quàm ille rogaſſet, hac eum eſt Anaximenes oratione adortus: Hoc à te rex precibus contendo, vt Lampſacenorum coniuges & liberos in ſeruitutem redigas, vrbem totam excindas, & Deorum templa exuras. His Alexander ambagibus circumuentus, cùm ſe iuratum meminiſſet, contraria iis quæ precaretur Anaximenes, omnia ſe facturum, Lampſacenis inuitus pepercit. Idem etiam Anaximenes inimicum ſuum [6] non minus vafrè quàm inuidioſè vltus dicitur. Nam qui ingenio ſophiſta eſſet, cùm ſophiſtarum orationem aptiſſimè imitaretur, ſuſcepta cum Theopompo Damaſiſtrati filio ſimultate, [7] hiſtoriam conſcripſit maledictorum in Athenienſes, Lacedæmonios, & Thebanos pleniſſimam. Ad vnguem verò cùm Theopompi ſtylum expreſſiſ-
196 ſet, ſuppoſito eius nomine, per Græciæ ciuitates librum diuulgandum curauit: quæ res Theopompo magnam apud omnes planè Græcos inuidiam concitauit. Ante Anaximenem quidem nemo ſubita oratione conatus eſt dicere. Iam qui in Alexandrum ſcripti verſus eius nomine circumferuntur, mea quidem ſententia falſò Anaximeni attribuuntur. Sotades longioris curriculi victor Olympiade nona ſupra nonageſimam, Cretenſis (vti fuit)

fuit) renunciatus est: ea verò quæ consecuta est Olympiade, accepta publicè ab Ephesiis pecunia, Ephesium se prodi maluit. quo crimine ei exilij pœna est à Cretensibus inflicta. [1] Primi athletarum omnium Olympiæ statuas dedicarunt suas, Praxidamas Ægineta, qui cæstibus vicit Olympiade vndesexagesima; & qui LXI Olympiade pancratiastas perculit, Rhexibius Opuntius. positæ sunt non procul ab OEnomai columna. lignea vtraque est, sed Rhexibij è fico, è cupresso Praxidamantis, [2] & multo sanè minus elaborata. Est in Alti crepido tophacea, ad eam Iunonis templi partem, quæ ad Aquilonem spectat. ([3] nam quæ ad Austros conuersa est, ad Saturni ædem pertinet) super ea crepidine thesauri locati sunt, quales Græci Delphico Apollini fecerunt. *sunt autem donariorum cellæ.* Vnus quidem eorum qui Olympiæ sunt, Sicyoniorum appellatur. dedicauit Myron Sicyoniorum tyrannus, parta curuli victoria, Olympiade tertia & XXX. Thalamos duos intus fecit, Dorico alterum, alterum opere Ionico. vtrunque ex ære fabricatos ipse conspexi. [4] neque verò è Tartessiaco sint ære, nec ne, quod Elei affirmant, satis compertum habeo. Tartessum certè fluuium Hispaniæ esse tradunt, ostiis duobus in mare descendentem: amni cognominem vrbem inter vtrunque alueum sitam. Eum fluuium, omnium Hispaniæ fluminum maximum, [5] & præaltis vorticosum gurgitibus, Bætin huius ætatis homines nominant. [6] Sunt & qui prisco nomine Tartessum Carpian vocitatam dicant. Quod ad thalamos attinet, [7] pondus indicat minoris inscriptio talentûm quingentorum; dedicatum publicè à Sicyoniis, opificẽ fuisse Myronem. In eo thesauro disci collocati sunt tres, quos ad quinquertij ludicrum promunt. Est etiam ibidem scutum ærea lamina contectum, varia interius exornatum pictura: galea preterea, & ocreæ. Testatur armorum inscriptio, Ioui manubias à Myonibus dedicatas. Qui populi sint hi, variat hominum coniectura. Mihi certè in memoriam venit, Thucydidem inter Locros qui Phocidi finitimi sunt, & alias enumerare ciuitates, & Myonenses. Quare qui in scuto nominantur Myones, mea quidem sententia non alij sunt quàm Locrensium continentis terræ incolæ Myonenses. [8] Literæ inscriptionis illius ipsa vetustate iam excesæ, ac iam propè abolitæ sunt. Sed & alia quæ recenseantur digna eodem posita sunt loco. Pelopis ensis, capulo aureo & ebore elaboratum cornu Amaltheæ, Miltiadæ Cimonis filij donum, qui primus ex ea domo in Thraciæ Cherroneso imperium obtinuit. Est in cornu incisa priscis Atticis literis inscriptio:

Me Ioui Olympiaco posuit donum Cheronesus,
Miltiadis ductu cùm mœnia cepit Arati.

Simulacrum etiam Apollinis buxeum capite inaurato eodem in loco positum est: dedicatum memorant à Locris qui sunt ad Zephyrium promontorium: opificem fuisse Patroclem Crotoniaten Catylli filium. Prope Sicyonium, thesaurus est Carthaginiensium, Pothæi, Antiphili & Megaclis opus. In eo sunt Iupiter ingenti magnitudine, & linteæ loricæ tres, Gelonis & Syracusanorum dona, victis classe vel pedestri pugna Pœnis. Tertius deinde & quartus thesaurus, donum est Epidamniorum. In eo Atlas cœlum sustinet, [9] Hercules ad Hesperidas venit, de Hesperidum arboribus malum draco spiris inuoluit. è cedro sunt omnia, Theoclis Etyli filij opus. [10] Autonomum certè filio fecisse aiunt eas, quæ in polo incisæ sunt, literas. Hesperides ipsæ, cùm inde fuissent ab E- 197
leis amotæ, in Iunonis templo mea ætate sunt. Thesaurum Epidamniis Pyrrhus, & Lacrates & Hermon eius filij fecere. Ædificarunt & Sybaritæ thesaurum suum, qui proximè ad Epidamniorum thesaurum constitutus est. Ii sanè qui de Italia eiusque ciuitatibus curiosius sibi inuestigandum putarunt, Lupiam memoriæ prodiderunt oppidum esse inter Brundusium & Hydruntem, quod prisco nomine Sybaris fuerit. Portus in eo extat manu factus, Adriani Cæsaris opus. Contingit Sybaritarum thesaurum, is quem dedicarunt Cyrenæi Libyæ ciuitas. in eo sunt imagines Romanorum regum. Selinuntios in Sicilia è sedibus suis expulere Carthaginenses. ij ante suam calamitatem thesaurum istum Olympio Ioui dedicarunt; in quo est Liber Pater, ore, pedibus, & manibus eburnis. At in Metapontinorum thesauro (nam & hi suum iuxta Selinuntiorum thesaurum dedicarunt) Endymion est. Signi eius præter vestem ex ebore sunt omnia. Et Metapõtinis quidem quæ fuerit exitij causa, compertum certè non habeo. Ætate sanè mea eius vrbis reliquiæ tantùm extant, theatrum & murorum ambitus: reliqua ad solum euersa. Megarenses quoque, Atticæ terræ finitimi, thesaurum ædificandum curarunt. in eo reposuerunt [11] è cedro signa superinducto auro, Herculis cum Acheloo pugnã: adsistunt Iupiter & Deianira:

Mars Acheloo, Minerua (vti semper antea) Herculi adest. sed hæc in Iunonis, ad eum locum vbi Hesperides sunt, translata est. Circa thesauri fastigium gigantum cum dis bellum cernitur: at in superiore fastigij parte scutum affixum est, cum inscriptione, Thesaurũ Megarenses posuisse de Corinthiorum manubiis. Potitos ea victoria Megarẽses coniicio, cùm Phorbas summæ reipub. apud Athenienses pręesset: & pręfuit ille quidem dum vixit. nondum enim annui erant Athenis magistratus. quin & ab Eleis ipsis nondum ætates per Olympiadas cœptę fuerant numerari. Fuisse dicuntur eius aduersum Corinthios expeditionis participes Argiui. Thesaurum certè aliquot post pugnam annis Megarenses Olympiæ faciundum curarunt. Signa quæ in eo sunt, par est vetustiora fuisse, cùm ea fecerit Dontas Lacedæmonius, Dipœni & Scyllidis discipulus. Postremus omnium thesaurorum stadio proximus est. Gelensium donum esse, & thesaurum, & signa, indicat inscriptio. [1] A signis tamen adhuc vacuus est. Saturnius mons crepidini, cui sunt impositi thesauri, imminet. In vertice rem diuinam Saturno faciunt qui Basilæ appellantur, verno æquinoctio, eo mense qui ab Eleis Elaphius dicitur. Ad Cronij montis radices Septentrionem versus, medio inter montem & thesauros spatio, Lucinæ fanum est. In eo Sosipolis patrius Eleorum genius certis celebratur honoribus. Ipsam certè Lucinam Olympiam cognominant; quæque ei sacra faciat, annuam sacerdotem deligunt. [2] At anus ea quæ Sosipolin placat, Eleorum ritu operatur: piamina infert, & apponit Deo melle subactas offas. [3] In antica sanè templi parte est Lucinæ ara, & ad eam duplex hominibus aditus. Foris Sosipolis colitur; neque ad eum aditus patet cuiquam, præterquam vni illi sacrificulæ, quæ capite & facie candido textili velata, ad numinis simulacrum accedit. [4] In Lucinæ, virgines & nuptæ remanentes hymnum Sosipolidi decantant. odores ei quoduis genus adolent. vino libandi ritum his sacris alienum ducunt. Iusiurandum certè ad Sosipolidis *aram* magna religione concipiunt. De eo hæc sunt memoriæ prodita. Cùm in Eleorum fines hostiliter Arcades inuasissent, contraque eos aciem Elei direxissent, [5] mulierem aiunt infanti puero mammam præbentem ad Eleorum duces venisse, seque cùm puerum eum peperisse diceret, addidisse monitam per somnium, vt eum pugnæ socium Eleis adiungeret. Ibi eos qui summæ rei præerant (quòd mulieris verbis fidem habendam censuissent)
198 puerum nudum ante signa collocandum curasse. Impressione ab Arcadibus facta, puerum in eorum conspectu in anguem mutatum. Eo prodigio hostes exterritos, in fugam se protinus dedisse: acriter Eleos institisse. Parta verò insigni victoria, deo *à seruata ciuitate* nomen Sosipolis inditum: quoque loco in cauernam visus fuerat se anguis abdidisse, confecto prelio fanum erectum. [6] Idcirco verò honores Lucinæ decretos, quòd ab ea in lucem puerum illum sibi editum interpretati sunt. Cæsis in pugna Arcadibus, [7] sepulcrum extructum est in vlteriore Cladei amnis ripa, quæ ad occidentem spectat. Proximè ad Lucinæ, vbi Veneris Cœlestis cognomento templum fuit, rudera monstrant. Sacra certè & nunc fiunt ad aras, *quæ reliquæ sunt.* Intra Altin, in ea qua Pompæ transmittuntur semita, ædes est quod Hippodamium appellant: area iugeri spatio maceria circumsepta. Patet huc fœminis aditus stato quotannis die. hæ faciunt Hippodamiæ rem diuinam, & aliis eam honoribus prosequuntur. Hippodamian tradunt Midean, (quod in Argiuorum agro oppidum est) cùm Pelops ob Chrysippi cædem ab ea in primis pœnas expeteret, confugisse: [8] ipsum postea Pelopem eius ossa ex oraculo in Olympiam reportanda curasse. Eo loco quo postrema sunt signa, ex eo signorum numero quæ de multatitio athletarum ære dedicata sunt, porticus est quam Occultam nominant. per eam & ludorum præfectis & athletis ad stadium accessus est. Ipsum certè stadium terræ agger est, & in eo ludis præfectorum sessio extructa. E regione sessionis illius ara eminet è candido lapide. in ea sedens Olympicos ludos mulier spectat, sacerdos Cereris *cognomento* Chamynes. [9] Huic & alij ab Eleis honores habentur. Neque verò virginibus interdictum ludicra spectare. In extremo stadio, vbi sunt cursorum carceres, Endymionis Elei sepulcrum monstrant. Supra eam stadij partem in qua ludis præfecti consident, destinatus est equiriis campus: & ibi sui sunt equorum carceres. Formam illi eandem propè præ se ferunt, quam nauis prora, verso in curriculum rostro. Quą parte autem [10] cum porticų cui nomen Agnampto, (*quod est quasi flexu carentem dicas*) prora ipsa iungitur, ibi vtrinque dilatatur. [11] In regula summa rostri, delphinus æneus prominet. à rostro hinc à dextera, illinc à læua, excurrit pedum quadringenum spatium.

ſpatium.in eo *pari magnitudine* cellulæ.eas inter ſe ſortiuntur, qui vel equos priuos, vel currus in certamen producunt. Intenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè proræ partem è crudo laterculo [1] erecta eſt:hanc tectorio *recenti* ſingulis oblinunt ludorum conuētibus. Super ara, ænea aquila latè paſſis alis extat.ea,cùm machinulam quandam is commouerit cui id negotij datum eſt,ſtatim ſe in ſpectatorũ conſpectum quaſi ſubuolatura attollit;at Delphinus ad imam ſoli aream *alia machina* demittitur.Prima omnium ea ſubmittuntur repagula, quæ vtrinq; iuxta Agnampti porticum intenta fuerant:tum qui ea in parte ſuſtinebãtur equi, ſtatim ſe in pedes dant. ij cùm ad alterum equorum ordinem acceſſerint,eodem modo & illis ſua remittuntur repagula.Idem fit omni ex carcerum parte, vſquedum ad ipſum proræ roſtrum exæquata fuerit curſus conditio. Ibi,*equis in liberiorem ſe iam campum effundentibus*, & aurigarum ſe oſtentat ſollertia, & quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit carcerum formam, Cleœtas fuit, [2] cui tanta eſt huius operis cauſa laus tributa, vt hi fuerint verſus ad eius, quæ Athenis eſt, ſtatuam adſcripti:

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,
Mi autor Cleœtas natus Ariſtoclee.

Poſt Cleœtan Ariſtiden memorant [3] aliud machinæ genus excogitaſſe. Alterum curriculi latus aliquanto longiùs excurrit. [4] In eo, ad ipſum aggeris exitum, ara eſt figura rotunda. ad eam Deus colitur quem Taraxippum (*ab incutiendo equis pauore*) nuncupant. ſo- 199
lent enim iniecto terrore,circa aram *hanc* equi tam vehementer conſternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, ſæpe illiſis curribus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam aram aurigæ vota nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum ſententia. Sunt qui indigenæ hominis ſepulcrum illud eſſe dicant, præſtantis equos regendi ſcientia: Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorum finibus Olenium ſaxum appellatum. Alij Dameonem fuiſſe, Phliuntis filium, qui in Augean expeditionis Herculi ſocius, à Cteato Actoris filio vnà cum equo, quo vehebatur, ſit interfectus: [5] ab Eleis eo in loco, & ipſi & equo, inanis habitum ſepulcri honorem. Non deſunt qui hoc inane monimentum heroicum illud ipſum eſſe autument, quod Myrtilo Pelops poſuerit, cùm à ſe perempto parentaret, quò eius iram placaret: Taraxippum verò vocaſſe, quòd Myrtili dolo OEnomai equæ conſternatæ fuerint. Multi etiam OEnomaum illum eſſe dictitant, qui in curuli certamine equos & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam qui Porthaonis filium Alcathoum eſſe dicerent, qui cùm inter procos Hippodamiæ ab OEnomao fuiſſet occiſus, & eo ipſo in loco humatus, [6] iniuriæ ſuæ, quam in ipſo curriculo paſſus eſſet, atrox & infeſtus vindex obequitantibus exoriatur. At Ægyptius quidam Pelopem aiebat acceptum neſcio quid ab Amphione Thebano, eo in loco defodiſſe; cuius *arcana* vi tunc conterriti fuerint OEnomai equi, & omnes deinde equi eodem afficiantur modo. [7] Et cenſebat ille quidem Amphionem & Orpheum (etſi Thrax diceretur) Ægyptios fuiſſe: propterea verò alteri feras allicere, alteri verò ſaxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum ſcientia excellerent. Mea verò ſententia eorum eſt maximè probabilis oratio, qui Taraxippum cognomen eſſe dicunt Neptuni equeſtris. Eſt etiam in Iſthmo Taraxippus, *qui* Glaucus *fuit* Siſyphi filius, ab equabus diſcerptus ludis funebribus, quos patri ſuo fecit Acaſtus. In Argiuorum Nemea nullus omnino eſt herois genius, qui equis pauorem immittat: ſaxum tantùm eminet ſupra curriculi flexum, colore rutilo; cuius fulgore concitantur equi, haud aliter multò, quàm ſi immiſſis ignibus iniecta eſſet trepidatio. Sed qui ab Olympico exiſtit Taraxippo, longè eſt acerrimus terror. Ad metarum vnam ænea Hippodamiæ ſtatua eſt, tæniam præ ſe ferens, [8] iam propè victori Pelopi coronam impoſitura. Altera hippodromi pars non agger, ſed collis eſt minimè arduus; ad cuius extremum finem ædes condita eſt Cereri cognomento Chamynæ. putant quidam priſcum id eſſe nomen. ibi enim cùm Plutonis currum reciperet, terram diſceſſiſſe, & ad ſe ſtatim rediſſe. Alij verò Chamynum Piſæum hominem memorant, à Pantaleonte Omphalionis filio, [9] qui Piſæ tyrannidem occuparat, quòd acrius illi aduerſaretur, & ad defectionem Eleos impelleret, interemptum: de Chamyni verò pecunia templum Cereri ædificatum. Pro veteribus *noua* ſigna repoſuit deæ ipſius & filiæ è Pentelico lapide Herodes Atticus in gymnaſio quod Olympiæ eſt, in quo certamina meditantur ſua quinquertiones & curſores. Crepido ſub diuo lapidea eminet, in qua fuit olim erectum trophæum de victis Arcadi-

bus.[1] Ad leuam aditus eius gymnasij, minor est ambitus, in quo athletarū palæstræ. [2] Porticum eam gymnasij quæ ortū Solis prospectat, attingūt athletarū diuersoria in Africum & occasum cōuersa. In vlteriore Cladei amnis parte sepulcrū extat OEnomai, terræ tumulus lapide circunseptus. Supra monimentum ruinæ se ostendunt tectorum, quæ equorum OEnomai stabula putant fuisse. [3] Fines regionis Arcadiam versus in præsentia ad Eleos, iam tum ab initio ad Pisæos pertinuere. extant verò & illi hoc etiam tempore. Trans Erymanthum fluuium ad Sauri iugum (sic enim locus ille appellatur) Sauri ipsius monimētum est, & Herculis ruinosum temporibus nostris templū. Infestum fuisse viatoribus & accolis
200 Saurum ferunt; ab Hercule verò interfectū, loco nomen dedisse.[4] Fluuius à meridie in Alpheum influens, cōtra Erymanthū montem, Pisæum agrum ab Arcadico diuidit. Nomen amni Diagon. A Sauri tumulo stadia ferme XL progressis, Æsculapij ædes est: cognomen deo Demænetus à cōditore. extant templi duntaxat ruinæ: erectū fuerat in edito iuxta Alpheum loco. Ab hoc tēplo modico distat interuallo Liberi Patris, Leucyanitę cognomēto, ædes. Præterlabitur amnis Leucyanias, & ipse etiā in Alpheum illabens. descendit hic è Pholoë monte. Hinc qui Alpheū trāsierint, Pisęorū fines ingrediātur. intra eos primùm se vertex montis ostēdit præacuto fastigio: in eo Phrixæ vrbis ruinæ cernūtur, & Mineruæ ædes cognomēto Cydoniæ. Hæc ad aræ formā ætate mea redacta est. Dedicasse templū tradunt Clymenū de posteris vnū Idæi Herculis: venisse verò eum è Cydonia Cretæ oppido, & ab Iardano amne. Pelopē etiam Elei dicūt, priusquā in curule certamen cum OEnomao descenderet, Cydonię Mineruę rem diuinā fecisse. Qui processerint paulò lōgius, ad Partheniam fluuium veniāt; in cuius ripa sepulcrum extat Marmacis equorū. hūc Marmacem procorum omniū primum ad petendā Hippodamiā venisse aiunt, atque adeò primum omnium ab OEnomao interfectū: eius verò equas, quarum alteri Parthenię, alteri verò Eriphæ nomen fuerit, ad Marmacis tumulū OEnomai iussu mactatas, & ibidē humatas: à Parthenia itaq; equarum altera fluuiū nomen accepisse. Est in eadē regione Harpinnates fluuius. non procul à fluuio visuntur Harpinnæ oppidi cùm alia rudera, tum in primis ara. vrbem eam condidisse OEnomaum narrant, & de matris Harpinnæ nomine appellasse. Hinc paruo interiecto spatio præcelsus terræ agger est, *& in eo* Hippodamiæ procorum tumulus. Neq; verò illos OEnomaus insigni honestabat sepultura, sed satis habebat si eorum cadauera humi defodienda proximis tumulis curasset. At Pelops cōmune omnibus monimentum operis magnificentia spectandum erexit, cùm vt ipsis cum procis honorem haberet, tum vt Hippodamiæ ipsius nomen illustrius celebraretur: mea verò sententia nō alia magis de causa, quàm vt argumento esset opus illud, quot & qualium virorum cæde exultantem OEnomaum ipse perculisset. Occubuerūt autem (sicuti ijs carminibus proditū est quæ magnæ sunt Eœæ appellatæ) ab OEnomao occisi, post Marmacem, primus Alcathous Parthaonis filius: Euryalus deinde, Eurymachus, & Crotalus. horū ego trium parentes, & eorū vniuscuiusq; patriā compertā omnino non habeo. Sed qui post hos occisus est, Acrian, facilè conijci possit Lacedæmoniū fuisse, Acriarum conditorem. Ad hos interfectos ab OEnomao recensent Capetum, Lycurgū, Lasium, Chalcodōtem, & Tricolonū. postremum hunc nepotem & cognominem Arcades memorant Tricoloni Lycaonis filij. Contigit post Tricolonū in cursu mortem oppetere Aristomachum, Priantem, Pelagontem, Æolium, & Cronium. Sunt qui recēsent etiam Erythrū Leuconis filium, Athamantis nepotem, à quo Bœotorum oppidulum Erythræ appellatæ fuerint; [5] & Eiones Magnetes Æoli. his *omnibus cōmune* hìc erectum fuit monimentū; ad quod parentasse quotannis Pelopem tradūt, quādiu Pisæorū imperium tenuit. Hinc stadiū ferme vnum progressis, reliquiæ tēpli sunt Dianæ cognomento Cordaces: quòd Pelopis comites aiunt, cùm deę huic pro victoria votos ludos facerent, patriā saltationem cordacem, ad Sipylum celebrari solitam, vsurpasse. Non longè ab eo templo ædes est non vtiq; magna; in qua arca ænea & in ea Pelopis ossa cōseruantur. Murorum vel aliorū ædificiorum nullæ extant amplius reliquiæ, sed vndiq; vitibus cōsitus locus est, vbi olim Pisa incolebatur. Eius vrbis cōditorem nominant Pisum Perieris filium, Æoli nepotem. Ipsi quidē Pisæi vehemēter irritatis Eleis, dum sibi Olympicorū ludorum condendi autoritatē cupidius vindicare student, exitium struxerunt. Olympiade enim octaua Elei Phidonem Argiuū impotentem tyrannū, & cunctæ Gręciæ inuidia laborantem, aduocarunt; eiusq; maximè præsidio subnisi, ludos commiserunt. Quarta deinde & tricesima Olympiade Pisæi comparatis vndique finitimorum copiis,

copiis, regem suum secuti Pantaleontem Omphalionis filium, submotis Eleis, Olympicis ipsi ludis præfuerunt. Has *omnes* Olympiadas, & præterea quartam & centesimam, quam Arcades condidere, Anolympiadas (*ac si dicas irritas Olympiadas*) vocantes Elei, in fastos suos non referunt. Octaua verò supra quadragesimam Olympiade, Damophon Pantaleontis filius in proditionis suspicionem apud Eleorum multitudinem venit, quòd cùm armati in Pisæorum fines excurrissent, re infecta precibus & obtestationibus domum vt redirent persuasit. Cùm autem in regnum successisset post Damophontem fratrem Pyrrhus Pantaleontis filius, Pisæi vltro arma Eleis intulerunt: quo tempore coniuratione facta, ab Eleis defecerunt etiam Macistij, & Scilluntij: hi quidem è Triphylia; ex cætera verò vicinitate Dyspontij. his enim cum Pisæis optimè conueniebat, nempe qui vrbis suæ primordia ad OEnomai filium Dysponteum referebant. Bellum Pisæorum, & omnium qui cum ipsis conspirauerant populorum, internicione terminatum est. Pyli Eliacæ rudera in conspectu sunt ab Olympia per montanam viam Elidem contendentibus. Abest à Pylo Elis stadia LXXX. Hanc vrbem (sicuti *multo* superius commemoraui) condidit Megarensis Pylus, Clesonis filius. Excisa verò ab Hercule, ac postea ab Eleis restituta, iampridem ab inquilinis infrequēs & deserta est. Præter ipsam labitur Ladon amnis in Peneum. Ad hanc Pylon disputant Elei Homeri versus istos pertinere:

--genus deduxit ab amne
Alpheo, Pyliûm latè qui perfluit arua.

Ac mihi sanè id facilè persuaserunt. hanc enim perlabitur Alpheus: nec ad aliam Pylum referre carmen licet. nam per Pyliorum fines, qui supra Sphacteriam insulam sunt, certè non decurrit Alpheus: neque omnino vllam nouimus in Arcadia terra vrbem eodem hoc nomine fuisse. Distat L ferme stadia ab Olympia Eleorum vicus Heraclea. Allabitur Cytherus fluuius. [1] Supra fontem, è quo amnis manat, Nympharum templum est. Sua sunt propria Nymphis nomina, Calliphaëa, Synallaxis, Pegæa, & Iasis. Communi quidem vocabulo Ionides nuncupantur. Saluberrimæ sunt lauantibus aquæ ad lassitudines, & quosuis corporis dolores leuandos. Appellatas autem Nymphas putant ab Ione Gargetti, cùm is Athenis profectus in hunc locum coloniam deduxisset. Quòd si per campos Elidem proficisci malueris, stadiis CXX confectis, Letrinos peruenies. inter Letrinos verò & Elidem stadia intersunt CLXXX. Iam tum ab initio oppidum fuere Letrini; quod à Letreo Pelopis filio conditum est: mea verò ætate domorum paucarum extabant reliquiæ, & Alphææ Dianæ cum simulacro ædes. Deæ ob causam huiuscemodi cognomen impositum memorant. Alpheum amore captum Dianæ, posteaquam ad nuptias eius conciliandas nihil se aut gratia, aut precibus profecturum intellexit, vim ei offerre conatum. [2] verùm cùm illa fugiens, insequentem amatorem Letrinos vsque ad nocturnos choros pertraxisset (interesse enim Nympharum lusibus consueuerat) ibi deam sibi suisque comitibus cœno os obleuisse. quare cùm Alpheus à Nymphis Dianam discernere nequisset, elusum abisse. Ab hoc Alphei amore Alpheæam Dianam Letrinæos nuncupasse. At Elei, quibus cum Letrinæis peruetus est amicitia, [3] Elaphiææ Dianæ ceremonias accepisse affirmant se à Letrinæis: & Alphiææ quidem nomine religionem primùm sancitam, sed voce corrupta temporis longinquitate, dictam postea Elaphiæan. A ceruorum tamen venatione Elaphiæan appellatam ego ab Eleis existimo. Traditum tamen ab ipsis etiam est, nutricem fuisse Dianæ Elaphion indigenam mulierem, à qua deæ fuerit nomen inditum. A Letrinis nihilo quàm stadia sex longius lacus abest, per lineam rectam stadia tria excurrens. is perennes aquas fundit. In Elide memoratu digna sunt, gymnasium vetus, in quo athletas, priusquam in Olympiam descendant, omnia facere institutum est, quæ ante certamen fieri mos ritusq; maiorum postulat. Intra maceriam 202
[4] in ambitum curriculi, platani consitæ sunt. Septum illud vniuersum Xystus ex eo appellatur, quòd Hercules Amphitryonis filius ad laborum patientiam quotidianis exercitationibus se confirmans, sentes omnes, qui pullularent eo in loco, vellere ac eradere sit solitus. *Aliud* est ab hoc seiunctum curriculum; Sacrum incolæ appellant. Seorsum & illud est, in quo cursores & quinquertiones certamen meditantes, decurrunt. In gymnasio locus est, quod vocāt Plethrium. *area est iugeri vnius amplitudine.* in ea per ætates, & exercitationum genera, sorte ductos athletas committunt ludorum præfecti. Sunt & deorum in eo gymnasio aræ, Herculis Idæi, Auxiliaris cognomēto; Cupidinis, & *contrarij numinis*, quem eodem

Elei quo Athenienses nomine Anterotem nuncupant: Cereris etiam, & filiæ. Achilli non ara, sed inane monimentum est ex oraculo dedicatum. ad illud Eleæ matronæ, primis ludorum initiis, die stato, inclinante iam in vesperum Sole, inter cæteros quos Achilli habent honores, solenni ritu pectus plangunt. Est & minor alius gymnasij ambitus maiori contiguus: ab ipsa figura quadrangulum nominant. eo pro palæstra vtuntur ad exercitationes athletæ. ibidem athletas eos committunt, qui cùm à lucta iam vacationem habeant, loris colludunt mollioribus. Est eo in loco alterum eorum signorum positum, quæ de Sosandri Smyrnæi & Polyctoris Elei multa Ioui dedicata fuere. Est & tertius gymnasij ambitus, nomine Malthó, à soli leuitate. patet hic puberibus per omne ludorum tempus. In eius angulo signum positum est Herculis, extâs humeris tenus; forma etiam vnius de tæniis quibus palæstritæ vtũtur. Cupido in ea & Anteros cælati sunt: Cupido palmæ termitē manib. tenet: eum illi Anteros de manibus extorquere conatur. In vtraque primi aditus parte, ad eum ambitum quem Malthó diximus appellari, stat effigies pugilis pueri: hūc, qui apud Eleos *legibus conseruandis præfectus est* (Nomophylax dicitur) mihi narrauit, patria Alexandrinum fuisse, ab ea scilicet Alexandria, quæ supra Pharum insulam est, Serapionem nomine. Honorem hunc ei habitum, quòd in summa annonæ caritate, ad ludos veniēs, magnum frumenti numerum Elidem supportãdum curarit. Huius in Eleos meriti, & acceptę coronæ tempus, numeratur Olympias decimaseptima supra ducentesimam. In eodem hoc gymnasio curiam suam habent Elei; [1] & huc prodeunt qui vel subitæ vel meditatæ orationis cuiusuis generis copiam profitentur. Lalichmium locus hic, de eius qui dedicauit nomine, vocatur. Affixa sunt circunquaque scuta, ad operis ornamentum, non ad belli vsum. A gymnasio ad lauacra, per viam itur quæ Silentij dicitur, præter Dianæ Philomiracis (*quod est ac si dicas, Adolescentulorum amicæ*) templum. Cognomen dea quidem sumpsit à gymnasij vicinitate. viam verò ex eo Silentij appellatam hominum sermo prodidit, quòd ab Oxylo speculatores missi ad exploranda Eleorum consilia, mutuis in itinere cohortationibus vsi, cùm propius iam ad mœnia accessissent, voce ipsi compressa, propugnatorum sermones subauscultando excipientes, per hanc ipsam viam intra oppidum irrepserunt: cognitis verò & perspectis quæ volebāt omnibus, impunè ad Ætolos redierunt. Ab hoc speculatorum silentio viam nomen accepisse affirmant. Exitus alius ad forum excurrit à gymnasio, & ad *comitium*, quem Hellanodicęonē vocant. Est is supra Achillis tumulum: & illac ludorum præfectos, qui Hellanodicæ dicuntur, in gymnasium venire more maiorum traditum est. Et ante Solis quidem ortum cursores committunt: dimidiato verò iam die, quinquertia, & grauiora quæ vocant certamina. Forum autem Eleorum non eadem est descriptione, qua Ionum & Ioniæ finitimarum vrbium fora; sed antiquiore multò. Porticus modicis interuallis exædificatæ sunt, semitis pluribus intersecantibus. Recenti certè nomine Hippodromus forum ipsum appellatur. erudiunt enim hìc maximè equos indigenæ. Quæ porticus ad meridiem est, Doricam præ se fert descriptionem. eam trifariam columnæ diuidunt: [2] statio ea diurna est ludis præfectorum. Multas in ea porti-
203 cu Ioui aras erigunt, & in aprica fori parte multæ item aræ sunt: remouentur autem non magno vtique negotio. sunt enim tumultuario opere constructę. Secundùm hanc porticum ad forum accedenti, ad læuam, circa extremam porticus partem, est Hellanodicæon, medio calle à foro diuisus. In eo perpetuos decem menses habitant [1] ludorum præfecti, totumque illud tempus in cognoscendo de legum conseruatoribus, omnique agonali iure consumunt. A porticu ea in qua statio diurna est ludis præfectorum, aliam porticum callis vnus disiungit: eam porticum Corcyraicam nominant, *ex eo nomine indito*, quòd cùm Corcyrenses ex Eleo agro, appulsis nauibus, prædam egissent, ipsi mox Elei Corcyra *populationibus peruastata* multis partibus plura domum reportarint, *quàm quæ erepta fuerant.* De prædæ itaque decima porticum erectam prædicant. Est operis Dorica forma, duplici surgente columnarum ordine: eorum vnus ad forum, alter ad eas quæ vltra forum sunt partes pertinet. Mediæ porticus lacunar non columnæ, sed *continens* paries sustinet, cuius vtraque pars affixas habet imagines. Ad eam porticus partem quæ ad forum conuersa est, Pyrrhonis Pistocratis filij statua cernitur, Sophistæ hominis, in omni re atque oratione assensionem retinentis. Est eiusdem sepulcrum non longè ab Eleorum vrbe: Saxum locus appellatur, & priscus hoc nomine fuisse videtur Eleorum vicus. Habent Elei in fori area sub diuo hæc maximè insignia opera.

Ædes

Ædes est & signum Apollinis Acesij. hoc nimirum cognominis nihil diuersum ab Auerruncatoris, quod Atheniensibus numen est, significare videri possit. Alia in parte Solis & Lunæ lapidea posita sunt signa: è Lunæ capite cornua; è Solis, radij existunt. Suum habent & Gratiæ templum: simulacra lignea sunt, veste inaurata: facies, manus, & pedes è candido marmore: earum vna rosam, talum altera, myrti frondem exiguam tertia præfert. Quæ sit insignium ratio facilè coniiciat, qui attenderit, rosam & item myrtum Veneri [1] sacram, quòd stirps vtraque eximiam habeat pulchritudinis speciem: Gratiæ verò Veneri præ cæteris dis attributæ sint. Talus quidem adolescentulorum & virginum [2] lusionem significat; quæ à natu grandioribus aliena, teneræ ætati non indecora est. In eadem basi Cupido Gratiis assistit à dextra. Templum ibidem Silenus habet proprium, non (vt multis in locis) cum Libero Patre commune. ei Ebrietas vinum è poculo porrigit. Mortales verò ortu Silenos esse, ex eo facilè coniicias, quòd apud Hebræos & Pergamenos monstrantur Silenorum sepulcra. Nouam etiam quandam in Eleorum foro templi formam vidi. Modicæ est ædes altitudinis, sine parietibus, tectum è quercu dolatis fulcientibus tibicinibus. monimentum id esse inter omnes populares conuenit: ecquisnam verò in eo sit conditus, non memorant. Quòd si vera senex quidam, quem sum percontatus, mihi exposuit, Oxyli esse monimentum statuendum fuerit. In ipso etiam foro sedecim fœminarum (tot enim sunt, & sic appellantur) domus est, in qua Iunoni peplum contexunt. Continenti cum foro tractu coniungitur antiqua ædes circunquaque porticibus & columnis incincta: tectum vetustate collapsum corruit, neque inter ruinas reliquum vllum signum est. Romanorum Imperatoribus fuit hæc *olim* ædes dedicata. Est autem ad posticum eius porticus quæ de manubiis Corcyræorum erecta fuit, Veneris ædes. Area templo sacrata, sub diuo non longè abest. Quæ ibi colitur, Cœlestem Venerem vocant. eius ex ebore & auro signum est, Phidiæ opus: altero quidem pede testudinem premit. Area ipsa maceria est circunsepta: intra maceriam crepido, super qua Veneris, quam Popularem nominant, signum ex ære: capro insidet ex eadem fabricato materia, Scopæ opus. Quæ vel testudinis, vel capri ratio sit, quibus hæc perscrutari curæ est, quærendum relinquo. Iam verò Summani ambitum & ædem (vtrunque enim Elei Summano dedicarunt) semel quotannis aperiunt, neque tunc introire cuiquam præterquam sacrificulo fas est. Soli omnium ex cognitis gentibus Elei Ditem patrem ob huiusmodi causam venerantur. Cùm exercitum ad Pylon, quæ in Elide est, oppugnandam Hercules adduxisset, opem ei ferente Minerua, præstò etiam Pyliis ad ferendum auxilium Summanum fuisse dicunt, [3] quòd ei honores habuissent, vt qui in Herculem offensiore animo essent. Testes verò citant huius rei Homeri ex Iliade versus:

Pertulit & sæuus volucris mala vulnera teli 204
Dis pater, illum cùm magno Ioue natus ad alta
Tecta Pyli miserum cruciatu afflixit acerbo.

Quòd si belli Troiani temporibus, vti ab Homero traditum est, auxilio Græcis venit Neptunus, non alienum à vero videri possit ex eiusdem poëtæ sentētia, Ditem etiam patrem Pylios ope sua adiutos voluisse. Elei igitur Summano de se benemerito deo, quique esset in Herculem animo infensissimo, ædem erexerunt, quam quotannis idcirco semel (vti mea fert opinio) recludunt, quòd semel ad inferos patet hominibus via. Suum est etiam apud Eleos Fortunæ templū. In eius porticu eximia magnitudine signum dedicarunt, ligneum illud quidem, sed inauratum vndique, præter faciem tamen, summasque manus & pedes. hæ enim partes è cādido marmore sunt. Decreti etiam in modica cella, ad Fortunæ læuā, Sosipolidi honores. [4] Hunc deum ad similitudinem pinxerūt imaginis cuiusdam, quæ fuerat nescio cui per nocturnū in somnis visum obuersata. Ætate puerili est, chlamyde amictus varia, & stellata: præ se gerit manu altera copiæ cornu. In celeberrima vrbis parte signum ex ære erectū est, iuuenis nihilo magno homine procerior, facie impubi, [5] pedem pede premens, vtraque manu hastæ innixus. lanea eum veste, interdum lintea & byssina induunt: Neptunum esse autumant, qui cùm antè in Samico Triphyliæ coleretur, deportato Elidem signo, vel maiore multò in honore esse cœperit. Satrapen tamē ipsum, non Neptunum, vocant, accepto scilicet à finitimis Patrensibus Satrapæ nomine. est verò Corybantis cognomen Satrapes. Inter forum & [6] Dianium, theatrum est vetus cum templo Libero dedicatum: *cuius* signum fecit Praxiteles. Deorum omnium vnum maximè

Liberum venerantur Elei, & eum sacri sui (quam Thyian nominant) ad eum locum qui stadia ab vrbe distat circiter octo, diem obire dictitant. Nam cùm in sacello lagœnas tres inanes *totidem* sacerdotes deponant, præsentibus & ciuibus & peregrinis, si quos fortè adesse contigerit, mox verò templi fores vel sacerdotes ipsi, vel alij, quibus curæ sit huius rei periculum facere, suo quisque obsignant annulo; postero verò die agnitis signis ingressi, vini plenas reperiunt lagœnas. Hæc, vti à me commemorata sunt, ex Eleis fide spectatissima viri, & aliquot item exteri, ita se habere mihi sanctè deierarunt. neque enim res tulit vt ipse adessem cùm solenne illud celebraretur. Ferũt etiam Andrij apud se per festos Liberi Patris dies, vinum quotannis sponte sua è templo manare. Quòd si hæc Græcis vt credamus, adduci possumus, nihil iam prohibet quin & quæcunque Æthiopes qui supra Syenen sunt, de Solis mensa fabulantur, vera putemus. In arce Elidis Mineruæ fanum est, signumque auro & ebore fabricatum: Phidiæ aiũt opus fuisse. Insistit deæ cassidi gallus gallinaceus, quòd (opinor) hæc est auis omnium pugnacissima: vel fortasse quòd Mineruæ *cognomento* Erganæ sacra est. Ab Elide Cyllenen vsque spatium interest stadiûm CXX. Sita est Cyllene contra Siciliam, maritimis nauium appulsibus opportuno prædita portu. Nauale ea est Eleorum; ab Arcade verò homine sumpsit nomen. Et in delectu quidem Græcorum eam planè prætermisit Homerus; verùm in operis progressu non dissimulauit scire se Cyllenen oppidum esse:

Pulydamas Otum misit Cyllenion orco,
Phylidæ socium, qui fortes duxit Epeos.

Cyllenæ duo sunt deorum delubra, Æsculapij vnum, Veneris alterum. Mercurij quidem signum, quem egregiè incolæ eorum finium venerantur, arrecto est super basi fascino. Est enimuero Eleorum ager & cętera ferax, & byssum educat felicissimè. Cannabem quidem, linum & byssum serunt, qui idoneum ad hæc ferenda solum colunt. Sedenim quæ
205 fila ad textrinam vsurpãt Seres, ea nulla è stirpe sunt. Nascitur in eorum terra vermis, quem Serem Græci, ipsi Seres longè alio appellant nomine. magnitudine est id insectum dupla maximi scarabæi, [1] cętera araneo simillimum. hoc Seres accuratè nutriunt, cellas illis cùm æstiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habet verò octo, quot & aranea) sub arboribus textile opus facit. Annos ferme quatuor panico alitur: quinto demum ([2] neque enim longior contingit vita) viridem apponunt arundinem; quo pabulo bestiola illa omnium maximè delectatur: eo saturum, sagina rumpitur. educunt inde è visceribus plura staminum volumina. Satis constat Seriam insulam sitam in Rubri maris recessu. Audiui verò qui dicerent, non mare rubrum, sed Serem amnem insulam illam facere, [3] non aliter quàm Nilus eam cui Delta nomen: neque enim mari vlla ex parte incingi. Qui insulam hanc, quiq; proximas Abasan & Sacæan colunt, vno Æthiopum nomine censentur: etsi non desunt qui non Æthiopas, sed Scythas Indis permistos esse eos dicant. Sed hæc hactenus. Quà verò in Achaiam ex Elide iter est, stadiûm circiter centum & quinquaginta septem via ad fluuium Larisum ducit. Et hi quidem fines ætate nostra sunt inter Achaicum & Eliacum agrum, Larisus nimirum amnis. priscis enim temporibus vtriusque gentis terminus fuit Araxus promontorium.

PAVSA-

PAVSANIAE ACHAICA, SIVE LIBER SEPTIMVS.

QVÆ terra inter Eleos & Sicyonios media, [1] ad mare Orientem versus excurrit, Achaia hoc tempore dicitur, ab *Achæis* eam incolentibus: prisco nomine Ægialus appellabatur, & incolæ Ægialenses nominati, ab Ægialeo Sicyoniæ rege, vt ipsi dicunt Sicyonij. Alij à regionis situ, quæ ægiali ferè tota (*hoc est litoris*) formam habet. Iam verò Hellene mortuo, Xuthum reliqui Hellenis filij è Thessalia eiiciunt, eo nempe crimine, [2] quòd paternam sibi solus pecuniam vindicasset. Is cùm Athenas confugisset, ab Erechthêo dignus est habitus cui filiam desponderet; è qua Achæus & Ion nati. Mox cùm è vita discessisset Erechtheus, eius filijs de regno *dissidêtibus*, disceptator Xuthus fuit: qui cùm Cecropi natu maximo regnũ adiudicasset, cum alij Erechthei filij è finibus exegerũt. quare cùm in Ægialum migrasset, ibique sedem constituisset suam, ibidem etiam è vita excessit. E filiis Achæus, assumptis ex Ægialo & Athenis auxiliis, in Thessaliam veniens, paternum recepit imperium. At Ion cùm bellum esset Ægialensibus & eorum regi Selinunti illaturus, per legatos ei Selinûs vnicam filiam Helicen despondit, sibiq; eum adoptionis iure filium fecit. quod cùm Ioni ex animi sententia euenisset, & Selinunti in imperium successit, & à se conditam vrbem vxoris suæ de nomine Helicen nominauit: gentem ipsam à se Ionas nuncupauit. quanquam istud eis non mutationem nominis attulit, sed additamentum. vocabantur enim Ægialenses Iones. magis tamen regioni priscum nomen mansit, quod Homerus in delectu Agamemnonis copiarum, versu illo testatum reliquit:

[3] *Ægialon, lataq; Helicen tellure iacentem.* 206

Ionem Ægialensibus imperantem, Athenienses belli cõtra Eleusinios gerendi ducem delegerunt. qui cùm diem in Attica obisset suum, in Potamiorum curia (vbi eius extat monimentum) sepultus est. Mansit penes Ionis posteros imperium, vsquedum ab Achæis, quos & ipsos Lacedæmone tunc & Argis Dorienses exegerant, regno spoliati, cum vniuerso populo profugerunt. Quæ autem inter Ionas & Achæos gesta sint bella, mox exponam, [4] cùm docuero quæ res effecerit, vt soli Lacedæmonij & Argiui ante Doriensium reditum, ex omnibus Peloponnesi incolis Achæi sint appellati. Archander & Architeles Achei filij è Phthiotide Argos commigrarunt. Iis Danaus filias duas nuptum dedit, Architeli Automaten, Scæan Archandro. Et Argos quidem illos venisse argumento esse potest, quòd filio Archander nomen imposuit Metanastæ, *quod perinde est ac si profugo dixeris.* [5] Confirmato autem imperio, obtinuit vsus vt ab Achæi liberis communi nomine Achæi tam Lacedæmonij quàm Argiui; proprio Danai soli Argiui appellarentur. Mox iidem à Doriensibus Argis & Lacedæmone pulsi, [6] certis conditionibus in domicilij partem ab Ionibus cum Tisameno Orestis filio eorum rege, sine vllo belli certamine recepti sunt. Ibi Ionum ducibus incessit suspicio, ne vterque populus iam in vnum conueniens regem sibi cùm ob virtutis, tum ob generis claritatem Tisamenum declararent. Cùm ergo in ea re Achæis minimè assentirentur Iones, res ad arma deducta est: & Tisamenus quidem in prelio occubuit: Ionas verò Achæi Helicen, quò se illi è fuga receperant, persecuti, abire eos impunè ex pacto conuento siuerunt. Tisameni sanè cadauer cùm Achæi Helice sepelissent, Lacedæmonij postea Delphici oraculi monitu, eius ossa Sparten deportarunt; & hoc ipso tempore monstratur Tisameni sepulcrum, quo loco epulum celebrant Lacedæmonij, quæ Phiditia nuncupant. Iones cùm in Atticam venissent, ab Atheniensibus, rege suo Melantho Andropompi filio autore, in ciuitatem recepti sunt. Ionis, & eo duce rerum belli gestarum memoria tantùm valuit. [7] Traditum etiam est, non tam pristinæ amicitiæ gratia, quàm Doriensium metu receptos, quòd scilicet veriti Athenienses, ne se illi armis lacesserent, auxilia quæsissent. Non multis pòst annis, cùm Medon & Nileus Codri filij de regno dissiderent, negaretque Nileus regnum se Medontis ferre posse, qui pede altero claudicaret: rei cognitione Delphico oraculo permissa, respondit vates, deberi Medonti Atheniensium regnum. Dimissi itaque in coloniam Nileus, aliique Codri filij, tum ex A-

thenienſibus quicunque nomina dediſſent, tum multò maximam Ionum manum abduxerunt. Tertia fuit hæc colonia, quæ extero duce, & extera multitudine deducta eſt è Græcia. Multis enim antè ætatibus Herculis fratris filius Iolaus Thebanus, Athenienſes ac Theſpienſes in Sardiniam deduxit. Vno verò ſeculo priuſquam Iones Athenis proficiſcerentur, Lacedæmonios & Minyas è Lemno à Pelaſgo eiectos, Theras Thebanus, Auteſionis filius, in eam inſulam deduxit, quæ cùm antea Calliſte appellaretur, pòſt ab eo Thera vocata eſt. Tertiam deduxere coloniam Codri filij, cùm nulla eſſet illis cum Ionibus propinquitas: [1] paterno ſiquidem genere & auito à Codro & Melantho è Pylo Meſſenij; materno Athenienſes fuere. Contribuerunt in eam ſe coloniam Ionibus è Græciæ populis Thebani primùm, Philotam ſecuti Penelei nepotem: ex Orchomenijs Minyæ, ob Codri liberûm cognationem. Phocenſes præterea, exceptis Delphis: Abantes etiā ex Eubœa. Phocenſibus naues ad tranſmittendum dederunt, & ipſi claſſis duces extiterunt, Philogenes & Damon Athenienſes, Euctemonis filij. Hi omnes cùm in Aſiam appuliſſent, alios alij fines occuparunt. Nileus cum ſua manu Miletum tenuit. Mileſij ſanè ipſi de ſuis originibus hæc commemorant. Iam tum ab initio Anactoriam fuiſſe totam eam regionem
207 nominatam, ſub rege Anacte indigena, & Aſterio Anactis filio. Cretenſiū verò claſſe Mileto duce in eam oram appulſa, vrbi & agro ab eo nomen immutatum. veniſſe è Creta Miletum cum factione ſua, cùm Minoëm regem Europæ filiū fugeret. Incolebant Cares eam Aſiæ partem: ab ijs Cretenſes in domicilij ſocietatem recepti. Occupata verò ab Ionibus Mileto, mares omnes interfecti, præter eos qui capta vrbe fuga ſibi ſalutem quæſiere. Illorum coniuges & filias, victores vxores duxerunt. Nilei quidem ſepulcrum nō longè à portis eſt, ad læuam eius viæ quà Didymos iter. Apollinis certè quod Didymis templum eſt, & oraculum, multò ante Ionum commigrationem conditum fuit. Quin & Epheſiæ Dianæ fanum iam celebre erat antequam venirent in ea loca Iones. neq; tamen Pindaro nota de eo templo fuiſſe omnia exiſtimo, cùm verſibus prodidit, ab Amazonibus bellum Theſeo Athenienſium duci inferentibus conditum. [2] Mouentes illæ quidem à Thermodonte, deæ ſacrum fecere, cùm & Herculem fugientes, & multo ante Liberum Patrem, quo loco templum eſſet, quæ ſupplices eò confugerant, didiciſſent: ipſæ tamen eius operis autores neutiquam fuere. Creſus enim homo indigena, & Epheſus (quem Cayſtri fluminis filium fuiſſe cenſent) templum erexerunt. Et ab Epheſo quidem ipſa etiam vrbs nomen accepit. Incolebant tunc eam oram Leleges Carici nominis, & Lydorum pars magna. [3] Conſederant verò in ſacro & ſancto templi ſolo deprecandi cauſa, cùm aliud hominum genus, tum Amazonici nominis fœminæ. Androclus quidem Codri filius, Ionum qui Epheſum venerant dux, Lelegas & Lydos in ſuperiore vrbis parte habitantes eiecit: ſacræ verò arce inquilini fœdere cum Ionibus icto, omni belli metu caruerunt. Samijs etiam Samon Androclus ademit; eamq; inſulam ad quoddam tempus poſſederunt Epheſij, cum reliqua etiam contiguarum inſularum vicinia. Atenim cùm priſtinas recepiſſent Samij ſedes, Prienenſibus contra Caras auxilium tulit Androclus: cumq; Græci è prelio victores diſceſſiſſent, ipſe in pugna cecidit. Eius cadauer ſublatum Epheſij ſepulturæ intra fines ſuos mandarunt. Oſtenditur Androcli ſepulcrum hac ætate in via [4] quæ eſt inter Dianæ & Olympij Iouis media ad portam Magnetidem. Inſigne ſepulcri eſt vir armatus. Iones poſtea Myuntem & Prienen colonis deductis, Caras & ipſi finibus exegerunt ſuis: & Myûs quidem Cyareto Codri filio prouincia obtigit: [5] Prienes deducendæ Ionibus permiſti Thebani, Philotan Penelei nepotem, & Ægyptum Nilei filium duces & conditores habuerunt. Et Prienenſes ſanè à Tabute prius, homine Perſa; deinde ab Hierone ciue ſuo maximis affecti calamitatibus, Ionico tamē adhuc nomine cenſentur. At Myuntem oppidani, eo quem iam exponam caſu, vrbem deſerere coacti ſunt. Paruus fuit in agro Myuſio ad mare ſinus, quem Mæander fluuius *aquarum impetu* latè ſummotis ripis, & oblimato oſtio, ſtagnū reddidit. excluſis itaq; marinis aquis, tanta repentè coorta eſt è palude culicum vis, vt ea lue victi homines, rebus omnibus ſuis, deorum etiam ſignis aſportatis, Miletum migrarint. Mea certè ætate Myunte nihil extat *memoratu dignum*, preter Liberi templum è candido lapide. Similis verò calamitas Atarnitis etiam, qui infra Pergamū ſunt, exitio fuit. Colophonij, quod Clari eſt *Apollinis* templum, & oraculum, ipſa antiquitate ſanctiſſimū ducunt. Tenentibus enim eos fines Caribus, veniſſe primos è Græcia Cretas memorant: Rhacium coloniæ ducem fuiſſe, [6] & cum quidem collecta vndecunq; multitudine, eam oram quò

præua-

prævalida appulerat classe occupasse, cùm incolerent etiamnum Cares magnam eius regionis partem. Thebas verò cùm Thersander Polynicis filius & Argiui cepissent, inter captiuos ad Apollinem Delphos abducta est Mãtó, cùm eius pater Tiresias in via ad Haliartum diem obiisset suum. Ii captiui, cùm iussisset oraculum coloniam capessere, nauibus in Asiam transmisere. Ad Claron appulsis, Cretenses armati accurrêre; à quibus ad Rhacium deducti illi sunt. Is cùm ex puellæ oratione, & qui essent, & quæ fuisset in Asiam veniendi causa, cognouisset, Mantó, in domicilij societatem eius comitatu recepto, vxorem duxit. 208
Rhacij satu è Mantoë ortus Mopsus, Cares omnes è ditionis suæ finibus eiecit. At Iones icto cum Græcis qui Colophone consederant fœdere, æquabili cum illis iure ciuitate eadem fruebantur. Regnum Ionum penes Damasichthonem & Promethum Codri filios fuit. Promethus autem post hæc Damasichthone fratre occiso, in Naxum insulam effugit, ibique diem suum obiit. Eius cadauer Damasichthonis filij domum reportatum recepere: extat in vico, cui Polytichides nomen, Promethi sepulcrum. De Colophoniorum verò excidio tunc egimus, cùm Lysimachi res gestas persequeremur. Ex iis autem qui Ephesum in coloniam deducti fuerunt, cum Lysimacho & Macedonibus bellarunt soli Colophonij. Extat commune Colophoniorum & Smyrnæorum, qui in preliis ceciderunt, sepulcrum, ad viæ læuam quà Claron iter est. Lebediorum sanè vrbem euertit Lysimachus non aliam ob causam, quàm vt profugorum accessione cresceret Ephesiorum ciuitas. Est verò ager cùm cætera insigni fœcunditate, tum calidarum in eo sunt aquarum balneæ, & plurimæ, & corporibus suauissimæ. Lebedon initiò Cares tenuerunt; quos postea Andræmon Codri filius, Ionum dux, expulit. Est Andræmonis sepulcrum ad *militaris* viæ leuã Colophone discedẽtibus, in vlteriore Calaontis amnis ripa. Teon coloniam deduxere Orchomenij Minyæ, duce Athamãte in ea loca profecti. Fuisse hic Athamas dicitur Athamantis eius nepos, quem Æolus genuit. In hac etiam ciuitate permisti Græcis Cares constitere. Ionas verò Teon in coloniam deduxit Apœcus Melanthi abnepos; neque grauius omnino quicquam in Orchomenios & Teios consuluit. Non multis pòst annis eodem inquilini deducti sunt Athenis & ex Bœotia. Atticæ coloniæ Damasus & Naoclus Codri filij; Bœoticæ, Geres Bœotius duces fuere. ' Vtranque gentem priores inquilini cum vetere duce suo haud grauatè acceperunt. Erythræi origines suas ad Erythrum referunt Rhadamanthi filium; à quo se è Creta deductos memorant, & vrbi à duce nomen impositum. Cùm illam vrbem vna cum Cretensibus Lycij, Cares & Pamphylij tenerent: (Lycij quidem ob Cretensium consanguinitatem; oriundi enim è Creta Lycij fuere, ab ijs scilicet qui cum Sarpedone profugerunt: Cares verò propter veterem cum Minoë amicitiam: & Pamphylij, quòd genere Græcos attingerent; ex eo namque hominum numero fuere, qui exciso Ilio cum Calchante errarunt) cùm omnes hi quos enumeraui populi Erythras incolerent, Cleopus Codri filius congregata ex Ioniæ vrbibus eorum manu qui nomina in coloniam dedissent, cum Erythræis eos mœnium communione coniunxit. Clazomenij sanè & Phocaënses, ante Ionum in Asiam aduentum, vrbem planè nullam habuere. Ionum primùm pars post diutinos errores, accepto à Colophonijs Parphoro duce, oppidum ad Idam montẽ condiderunt: quo postea relicto, in Ioniam reuersi, Scyppium in Colophoniorũ finibus condiderũt: mox & inde migrantes, in ea quam nunc colunt regione consederunt, oppidumque in continenti Clazomenas munierunt. sed enim Persarum terrore in insulam *è regione sitam* transmiserunt. Pòst Alexander Philippi filius, Clazomenas, ducto à continenti solo ad insulam aggere, in peninsulæ formam redigere cogitabat. Fuerunt autem magna Clazomeniorum pars non Iones, sed Cleonæi, & Phliasij, quotcunque scilicet Doriensibus postliminio in Peloponnesum reuersis, vltro solum vertêre. Phocaënses ab ea nempe Phocide genus ducunt, quæ ad Parnassum montem etiamnum est. Philogenem hi & Damonem secuti, Atheniensium duces, in Asiam traiecerunt, agro non armis, sed Cumæorum concessu certis conditionibus potiti. Eos cùm Iones in concilij sui cõmunionem, quod Panionium appellant, non admitterent, nisi reges è Codri genere creassent, ab Erythris & Teo OEten, Periclum, & Abartum accersierunt. In ipsis verò *contra Asiam* insulis ciuitates Ionum sunt, Samus supra Mycalen, & Chius ex aduerso Mimantis. Asius filius Amphiptolemi Samius carminibus mandauit, Phœnici ex Perimeda OEnei filia genitas Astypalæan & Europen: Neptuni satu ex Astypalæa natum filium Ancæum; hunc populis, qui Le-

209 leges dicebantur, imperaſſe; & amnis Mæandri filiam Samiam vxorem duxiſſe, quæ ei
Perilaum, Enudum, Samum, Alitherſen, & inſuper Parthenopen filiam peperit. E Parthe-
nope Ancæi filia Apollini Lycomedem genitum. Hæc verſibus teſtatus eſt Aſius. Ac eo
quidẽ tempore qui inſulam incolebãt, vi potius coacti, quàm beneuolentia adducti, in pe-
natium ſuorum ſocietatem Ionas receperũt. Erat Ionum dux Procles Pityrei filius, & ipſe
Epidaurius, & magnum Epidauriorum numerum deducebat, eiectos nempe ex Epidau-
ria terra à Deiphonte & Argiuis. Genus Procles ducebat ab Ione Xuthi filio. Huius filio
Leogoro, cùm patri in Samiorum regnum ſucceſſiſſet, bellum intulerunt Epheſij duce
Androclo; & prelio quidem victos extra inſulam Samios expulerunt, crimini illud dan-
tes, quòd cum Caribus de bello Ionibus inferendo conſilia agitaſſent. Profugorum è Sa-
mo pars in Thraciæ inſulam, quæ olim Dardania, pòſt ab ipſis eſt Samothrace nuncupata,
coloniam deduxere. At qui Leogorum ſecuti ſunt, ij ad Anæan in aduerſa continenti terra
caſtellum permunierunt: vnde decimo pòſt anno Samum adorti, pulſis Epheſijs, inſulam
receperunt. Fanum Iunonis quod Sami eſt, ſunt qui dicant Argonautas ipſos dedicaſſe,
illuc ſigno deæ Argis deuecto. Enimuero Samij ipſi, natam in Samo Iunonem tradunt ad
flumen Imbraſum, ſub vitice, quæ hac ipſa ætate in Iunonis ſacro ſolo oſtenditur. Eſſe verò
templum maximè priſcum ex ipſo ſimulacro facilè conijci poſſit. eſt enim Smilidis Ægi-
netæ Euclidis filij opus. fuit Smilis Dædalo æqualis ætate, gloria multò inferior. nam Dæ-
dalus, cùm è regia ſtirpe, eius gentis qui Metionidæ ſunt appellati, Athenis ortum duce-
ret, non magis artis præſtantia, quàm erroribus & caſuum varietate, multa fuit apud o-
mnes gentes nominis celebritate. Is enim quum occiſo ſororis filio, quam patrijs legibus
noxam meruiſſet, probè noſſet, vltro in Cretam ad Minoëm confugit; vbi & regi ipſi, &
eius filiabus miri operis ſigna fecit, ſicuti Homerus in Iliade memoriæ prodidit. Verùm
poſtea à Minoë capitalis fraudis damnatus, & è vinculis cum filio elapſus, Inycum (ea Sici-
liæ vrbs erat) euaſit ad regem Cocalum. & ea fuit Siculis cum Minoë bellandi cauſa, quòd
poſcente Minoë Dædalum ſibi dedi, Cocalus recuſaſſet. In tanto verò ob artis excellen-
tiam apud Cocali filias honore fuit, vt de nece Minoi inferenda conſilium inierint. Neque
verò quicquam fuit Dædali fama vel in Sicilia, vel in Italia illis temporibus clarius. At Smi-
lis nuſpiam apud alias gentes quàm Samios & Eleos peregrinatus eſt, quod ſit memoriæ
proditum. Samijs certè Smilis Iunonis ſignum fecit. Ion verò Tragœdiarum ſcriptor,
hiſtoriarum monimentis mandauit, Neptunum in deſertam aliquando inſulam veniſſe:
in ea cognitam ab ipſo Nympham quandam, & ea parturiente ***repentè multam*** è cœlo ni-
uem effuſam; à quo rei euentu nomen filio Chius impoſitum fuerit. Eundem ex alia qua-
dam Nympha filios Angelum & Melana ſuſcepiſſe. OEnopionem poſtea è Creta in Chi-
on inſulam appuliſſe, & cum eo vnà filios, Talum, Euanthem, Melana, Salagum & Atha-
mantem. OEnopione regnante, Caras eodem veniſſe, & Abantas ex Eubœa: ſucceſſiſſe
deinde in regnum OEnopioni & filijs Amphiclum, aduenam hominem, ab Heſtiæa Eu-
bœæ, ex Apollinis Delphici oraculo. Fuit Amphicli abnepos Hector. is regno inito, cum
Caribus & Abantibus inſulæ inquilinis bellauit, & eorum parte iuſto prelio fuſa, reliquos
in deditionem acceptos è ſedibus ſuis expulit. compoſitis demũ Chij rebus in memoriam
Hectori redijt, cõmune ſacrum fieri à ſe oportere cum vniuerſo Ionum cõuentu: & ab eo-
dem conuentu tripodem illi ferunt virtutis prẹmium delatum. Hæc de Chijs Ionem tradi-
diſſe comperi, cùm cauſam tamen ille non expoſuerit, quamobrem cum Ionibus cœpti
210 fuerint Chij cenſeri. [1] Iam verò Smyrna cùm vna eſſet de duodecim Æolenſium vrbi-
bus, tamq; frequens, quàm nunc eſt, tota eſſet regio, Iones è Colophone profecti, vrbem
quam Archæan (*id eſt priſcam*) nominant, Æolenſibus ademerunt. Inſequentibus deinde
temporibus, concilij ſui ius cum Smyrnæis Iones cõmunicarunt. Huius verò, quẹ nunc ex-
tat, vrbis cõditor extitit Alexãder Philippi filius, per viſum in quiete, vt id faceret, monitus.
Venationibus enim intentum Alexandrum in Pago monte, [2] eo ipſo quo erat ornatu, ad
Nemeſiũ fanum acceſſiſſe tradunt: cùm verò ad fontem ſub platano proximis aquis irri-
gua ſomnum caperet, obuerſatas in ſomnijs Nemeſes mandaſſe, vt eo in loco vrbem con-
deret, atq; vt eò Smyrnæos deduceret: miſſos tunc Claron conſultores à Smyrnæis de ſum-
mã rerum, quibus talis fuerit ***è templi penetralibus*** reddita vox:

> [3] *Terq; quaterq; viris aderit fors læta beatis,*
> *Vlteriora colent ſacri qui rura Meletis.*

Facilè

Facilè itaq; se deduci Smyrnæi passi sunt. Ac Nemeses quidem plures, non vnam tantùm venerantur, & earum matrem Noctē perhibent: sicuti Athenienses eius quam Rhamnunte *eodem nomine* colunt deæ, Oceanum patrem esse dictitant. Ionum terra cœli clementia fruitur plurima. Templa in ea spectantur qualia non facilè alibi. Præstat magnitudine & opulentia Dianæ Ephesiæ: proxima duo non perfecta illa quidem Apollinis, [1] alterum in Milesiorum finibus, Branchidæ; Colophone alterum Clarij. Duo Persarum furor in eadem Ionia exussit; Sami, Iunonis; ad Phocæan, Mineruæ: vtrunque fanum igni corruptum cum admiratione tamen spectatur. Erythris præterea Herculis, & Priene Mineruæ delubra magna cum voluptate visas; hoc certè propter deæ signum, illud ob vetustatem. Ipsum sanè simulacrum, non ijs quæ Æginæa vocantur, [2] non Atticis, non postremò Ægyptijs, vel alijs quibusuis elaboratè factis, consimile est: in lignorum rate insistit Deus, vti è Tyro Phœnices, mari delatum (neq; qua tamen causa id acciderit) memorant Erythræi. Satis constat eam ratem in Ionicū pelagus delatam primùm appulisse ad Heram, quę Media appellatur, quòd scilicet è portu Erythræorum Chion soluentibus propémodum media est. Cùm iam promontorium ratis attigisset, conspecto signo, summis viribus Erythræos & Chios certatim ad se illud pertrahere conatos. Erythræus postremò quidam, cui è mari & piscatu victus fuerat, sed ex morbo erat oculis captus (nomen ei viro Phormio fuit) quod per somnum moneri sibi visus fuerat, exposuit, oportere Erythræorum fœminas comas tondere: è capillo earum si viri funem contexuissent, non difficùlter quò vellent ratem pertracturos. Ei somnio vt obtemperarent cùm ciues fœminæ in animum sibi non inducerent, è Thracia mulieres, quæ voluntaria seruitute, ingenuæ ortu cùm essent, victum sibi apud Erythræos quæritabant, se tondendas præbuerunt. quare iam rate potiti Erythræi, [3] edixerunt solis è Thracia mulieribus in Herculis fanum introire vt liceret. Ostendunt autem funiculum illum è comis, hac etiam ætate, à se diligenter conseruatum: & piscatorem illum oculorum calamitate liberatum, in reliquum omne vitæ tempus oculis probè vsum affirmant. Est etiam Erythris ædes Poliadis Mineruæ; cuius è ligno simulacrum eximia magnitudine in solio sedens, vtraque manu colum tenet, capite polum gestat. Opus hoc fuisse Endœi & alijs argumentis coniecimus, [4] tum ex toto simulacri opificio, tum verò maximè ex Gratiarum & Horarum signis, quæ ante aduentum *illuc meum* è candido lapide sub diuo posita fuerant. Smyrnæi Æsculapij delubrum exædificatum ætate mea habuerunt inter montem quem Coryphen (*id est Verticem*) nuncupant, & alienæ aquæ impermistum mare. Ionia ipsa, præter templorum magnificentiam ac cœli salubritatem, multa habet quæ literis mandentur dignissima. Ephesius ager, Cenchrium amnem, Pionis montis (*id est Pinguis*) fertilitatem, & fontem Halitæam, *quæ meritò celebrentur habet*. In Milesiorum finibus Biblis fons; ad quem ea contigerunt quæ sunt de Biblidis amore olim decantata. Apud Colophonios lucus visitur Apollinis, fraxinis condensus. Ab eo non longè fluuius Ales Ionicorum amnium frigidissimus. Lebediorum bal- 211
neæ hominibus admirandæ æquè ac salubres. Sua sunt & Teijs lauacra in monte Macria, partim *illaborata* è cauernoso saxo erumpentibus aquis, partim ad opum ostentationem exornata. Habent & Clazomenij lauacra. ad ea Agamemnon colitur: ibidémque antrum est Nymphæ, quæ Pyrrhi mater dicitur. Vulgatus est apud eos de Pyrrho pastore sermo. In Erythræis est Chlacitis regio; à qua tertia ipsorum tribus nominatur. Porrigit se ex Chalcitide in pelagus promontorium, in quo marinarum aquarum scatebræ balneas edunt, omnium quæ in Ionia sunt ægris maximè vtiles. Apud Smyrnæos longè pulcherrimus est amnis Meles: ad eius caput antrum, in quo Homerum tradunt carmina sua fecisse. In Chijs est OEnopionis sepulcrū, & opere ipso, & ob rerū ab OEnopione gestarū prædicationē spectandū. Sami in via quæ ad Iunonis ducit, Rhadines & Leontichi sepulcrum est, ad quod vota nuncupare solenne est Ionibus, quoties acri se amore affectos senserint. Sunt sanè rerum miracula in Ionia quàm plurima, & haud multo inferiora quàm in reliqua cuncta Græcia. *Sed vt ad prima redeam*, post Ionum profectionem, Achæi eorum fines sorte inter se diuiserunt, dispertito in duodecim vrbes regno: sunt verò eæ vrbes apud vniuersos Græcos notæ & illustres. Prima omniū Dyme ab Elide venietibus; tum Olenos, Pharæ, [5] Tritia, Rhipes, Thasium, Cecyrina, Bura, Helice, Ægæ, Ægira, Pellene, ad Sicyoniorū fines omniū postrēma. In his domicilia sua constituerūt Achæi, cùm ante Iones eas incolerent. Primæ Achæorū imperij partes fuere penes Tisame-

ni filios, Daimenem, Spartonem, Tellen, & Leontomenem. nam eorum natu maximus Cometes multò antè in Asiam cum classe transmiserat. Hi nempe quos enumeraui, & preterea Damasias Penthilo Orestis filio genitus, Tisameni liberûm patruelis, summæ rerum præfuerunt. æquo tamen in regno iure fuere à Lacedæmone profecti, & ipsi Achaici nominis, Preugenes, & eius filius cui nomen Patreus. [1] ei vrbem Achæi assignarunt, quæ à rege postea suo Patræ nominata est. De rebus bellicis Achæorum hæc memorari possunt. Troicis temporibus Achæi, cùm adhuc essent eorum in potestate Sparta & Argos, Græci nominis pars maxima fuere. Persis verò cum Xerxe in Græciam inuadentibus, neque Leonidæ ad Thermopylas, neque Themistocli Atheniensium imperatori inter Eubœam & Salaminem classe prelianti, præstò Achæi fuere. neq; enim vlla vel in Atheniensium, vel in Lacedæmoniorum delectu, est eorum facta mentio. Quin & ad Platæas pugnæ tempus non obiere: quare in Græcorum communi donario quod Olympiæ dedicatum est, Achæorum nomen nusquam inscriptum fuit. Eos ego existimo patriã suam quosque tutari voluisse. Simul etiam Troica victoria clati, Lacedæmonijs, qui Dorienses essent, se parêre indignum ducebant: quod apertè longo pòst tempore declararunt. Armis enim cùm *de Græciæ imperio* decernerent Lacedæmonij & Athenienses, alacriter tulere auxiliũ Patrensibus Achæi: ijdemq; animo fuere & sententia in Athenienses multò propensiore. Communibus verò Græcorũ expeditionibus neutiquam postea defuerunt. nam ad Chæroneam contra Philippum in acie stetere. Fatentur tamen idcirco se in Thessaliam non mouisse, & prelio ad Lamon inito non interfuisse, quòd [2] nondum à Bœotica clade res suæ sibi satis placerent. At omnis antiquitatis inter Patrenses virum consultissimum mihi narrare memini, ex omnibus Achæis vnum Chilonem palæstritam *priuatim* ad Lamiam in certamen prodisse. Et ipse satis scio Lydum hominem Adrastum priuatis opibus & consilio Gręcos iuuisse. Huic Adrasto statuam ex ære posuere Lydi ante Dianæ Persicę ædem, addita inscriptione, oppetijsse mortem Adrastum pro Græcis contra Leonnatũ preliantem. Thermopylarum autem saltum iam superantibus Gallis, non Achæi soli, sed vniuersi Peloponnesij occurrendum sibi non putarunt. Nam cùm nullam omnino classem haberent Barbari, satis aduersus eos magnum se præsidium habituros sperarunt, modò vt Corinthiacum Isthmum, quantum inter vtrunq; mare à Lechæo promontorio ad Cenchre-
212 as interest, permunissent. Fuit hæc tunc communis omnium Peloponnesiorum sententia. postea verò quàm Galli nauigijs vndecunque contractis in Asiam transierunt, tam grauiter sunt *varijs* accisæ *casibus* Græcorum res, vt nulla sibi ciuitas posset aliarum imperium vindicare. Lacedæmonijs enim cùm Leuctrica clades, tum Arcadum in vnicã ciuitatem (quæ Megalopolis fuit) conuentus, & Messeniorum vicinitas, quo minus pristinas vires reciperent, obstiterunt. Thebanos adeò vrbe ipsa euersa afflixit Alexander, [3] vt ne à Casandro quidem restituti, ea quæ amiserant recuperare potuerint. Iam Atheniensibus Græcorum certè beneuolentia ex rerum gestarum memoria non defuit: sed nullo vnquam tempore fuit eis à Macedonum armis securitas. Quare ijs temporibus, cùm non in commune consulerent Græci, sed suum quique negocium agerent, non erant qui opibus cum Achæis conferri possent. Eorum enim omnes ciuitates, vna excepta Pellene, nullo à multis retro annis deuinctæ fuerant tyrannorum dominatu. Porrò leuius etiam multo quàm alias Græciæ partes, vel bellorum impetus, vel pestilentiæ acerbitas Achaiam vexarat. [4] Nihil itaque aut concilium, quod Achaicum vocabatur, aut quæ domi forisque geri oportebat, intermittebantur. Ac tunc quidem conuentum *omnium ciuitatum* Ægium edici placuit, quòd deleta eluuionibus Helice, iam tum ab initio cæteris Achaicis ciuitatibus hæc dignatione & opibus præstabat. Ex alijs verò Græcis primi omnium in eius concilij censum venere Sicyonij: post eos & alij è Peloponneso vel statim, vel certè aliquandiu cũctati se Achiuis contribuerunt. Multos etiam ex ijs qui extra Isthmum erant, in concilij societatem acciuerunt secundi Achæorum progressus, cùm eos indies viderent meliore vti fortuna. Soli Græcorum Lacedæmonij, & offensioribus semper animis in Achæos fuerunt, & postremò apertè etiam cõtra eos arma ceperunt. Sed enim cùm Pellenen Achæorum vrbem Agis Eudamidæ filius, rex Spartæ, vi cepisset, mox inde ab Arato Sicyoniorũ duce eiectus est. Cleomenes deinde Leonida Cleonymi filio genitus, ex altera quàm fuit Agis regia stirpe, Aratũ & Achiuos collatis ad Dymen signis magno prelio fudit: pacẽ deinde Antigono & Achiuis dedit. Antigonus tũc, Philippi adhuc impuberis tutor, Macedonum

num imperium regebat. Fuit Philippus Demetrij filius: eius erat Antigonus & patruelis & vitricus. Fœdere igitur cum Antigono & Achiuis perpetrato, Cleomenes Arcadum caput, fide mox violata, Megalopolin diripuit: & sanè noxæ piaculum accepta ad Sellasiam ab Achæis & Antigono clade, Lacedæmonij & eorum dux Cleomenes luisse iudicari meritò possunt. Sed in libro de Arcadum rebus ad Cleomenem redibit oratio. Philippus autem Demetrij filius cùm ad virilem ætatem peruenisset, accepto regno ab Antigono non sanè inuito, *magnum* vniuersis Græcis terrorem incussit, cùm ipso Philippi superioris nomine (à quo tamen oriundus non erat: nam Amyntæ filius Philippus, dominus planè huius gentilibus fuit) tum verò quòd Philippi ipsius facinora æmulabatur. Fuit herculè vtrique commune, pecunia sibi ciuitatum principes conciliare, quos intelligerent priuati sui lucri quàm patriæ libertatis maiorem rationem habere. Hoc minori Philippo peculiare, [1] in conuiuiis, dum mutuis de more poculis poscerent, mortiferas potiones propinare; quod Amyntæ filio, nisi fallor, ne in mentem quidem vnquam venit. At huic Demetrij filio Philippo familiare hoc fuit scelus; & sanè in leuissimis ducebat noxis, veneno hominem tollere. Vrbes hic tres, quibus aduersus Græciam pro militum suorum receptaculis vteretur, præsidiis firmauit: eas in Græcorum contumeliam multa suffultus confidentia, Græciæ claues nuncupabat. Vnam in Peloponneso, Corinthum: cuius etiam arcem muniuit accuratius. Alterum fuit ei contra Eubœam, Bœotos & Phocenses propugnaculum, Chalcis ad Euripum. Tertium opposuit Thessalis & Ætolorum nationi, Magnesiam sub Pelio monte. Præ cæteris verò, cùm iustis exercituum aggressionibus, tum repentinis latronum more excursionibus, Atheniensibus & Ætolis infestus fuit. In Atticarum rerum descriptione iampridem exposui, quæ à Græcis vel Barbaris missa fuerint Atheniensibus contra Philippum auxilia; & quemadmodum belli diuturnitate afflicti Atheniẽses, Romanorum fidem implorare coacti fuerint. Miserant & paulo antè Romani, verbo quidem Ætolis 213
contra Philippum auxilia, re verò Macedonicarum rerum speculatores: *verum* Atheniensibus tunc *plenissimum atque instructissimum* exercitum mittendum censuerunt. Decreta ea prouincia est Atilio *Cos.* (nam hoc nomen ei viro maximè insigne fuit. [2] non enim Romani Græcorum ritu vnico à patribus accepto nomine appellantur; sed tria ferè singulis vt pauciora, plura etiam imponuntur nomina) Id negotij duntaxat à S.P.Q.R. Atilio datum, vt Athenienses & Ætolos contra Philippi arma tueretur. At ille è mandatorum præscripto reliqua: illud non ex P.R. sententia, *sed arbitratu suo* gessit, quòd Eubœensium Hestiæam, & Anticyram in Phocide, quæ oppida Philippi imperata facere coacta fuerant, expugnauit, & euertit. Quæ res ad Senatum delata, mea quidem sententia, effecit vt Atilio Flaminius *quamprimùm* successor mitteretur: qui primo aduentu superato Macedonum præsidio, Eretriam diripuit: Corinthum, cui rex præsidium imposuerat, & suis ipse copiis circunsedit, [3] & ab Achæis ad eam obsidendam per legatos, cùm pro inita cum Romanis societate, tum verò pro ea quam in Græcos omnes præ se ferebant beneuolentia, auxilia postulauit. Sed illi quod antè in Atilio indignè tulerant, Flaminio etiamnum crimini dabant, quòd scilicet priscas Græciæ vrbes, quæ nihil in Romanos commiserant, quæque Macedoni inuitæ paruerant, eas armis adorti crudelius tractassent. Prouidebant autem facilè iam Romanos illud agere, vt pro Philippo & Macedonibus, Achaiæ & vniuersæ Græciæ ipsi imperarent. Causa hæc in Achæorum concilio magna inter dissidentes sententias contẽtione acta: euicere postremò, qui partis Romanorũ fuere, vt ab Achæis ad oppugnãdam obsidione Corinthum auxilia mitterentur. Corinthij quidem cùm in Macedonũ potestate esse desiissent, ad Achæorum se concilium mox aggregarunt, in quo & prius locum habuerant, cùm Aratus Sicyoniorum dux è Corinthi arce Antigoni præsidium eiecisset, Persæo presidij præfecto occiso. In posterum dehinc omne tempus Romanorum socij Achæi appellati sunt, nempe qui ad omnia rerum momenta se promptos & alacres præstitere. Nam & in Macedoniam cum Romanis contra Philippum penetrarunt, & susceptæ in Ætolos expeditionis comites fuere: in Syriam denique contra Antiochum sunt cum Romanis profecti. Et Macedonico quidem atque Antiochi bello interfuerunt, Romanorum amicitiam secuti: cum Lacedæmoniis verò iampridem simultates proprias exercuerant. quare Nabidis tyrannide, cuius intolerabilis fuerat crudelitas, sublata, Spartam Achæi in ordinem statim redactam, Achaico concilio subiecerunt; rebusque per seuerissima iudicia repetitis, mox vrbis muros demoliti sunt. Spartæ quidem muri, Demetrio &

Q

Pyrrho olim oppugnantibus, tumultuario opere extructi fuerant: Nabis postea tales faciundos curauit, vt nihil omnino ad eorum firmitatem desideraretur. Eos itaque muros tunc Achæi deiecerunt; & Spartanorum liberis interdictam, quam legibus Lycurgus sanxerat, disciplinam, ad Achæorum puberes transtulerunt. Verùm hæc à me plenius exponuntur in eo qui Arcadum rebus attributus est libro. Lacedæmonij cùm Achæorum imperata grauiter ferrent, Metellum Romanorum legatum, & eius collegas appellarunt. missi hi fuerant non vt Philippo bellum indicerent, cum quo ritè fuerat pax perpetrata; sed vt de criminibus, quæ à Thessalis & quibusdam Epirotis Philippo obiiciebantur, cognoscerent. [1] Et Philippus quidem maiorem multò re cladem, quàm verbo à Romanis accepit. magno enim prelio ad Cynocephalas à Flaminio victus, & exercitus robur amisit, & deductis præsidiis earum quas bello subegerat Græciæ vrbium, imperio concedere ex fœ-
214 deris pacto conuento coactus est. [2] Pacem quidem non tam euentu vtilem, quàm nomine decoram, precibus ac etiam precio impetrauit. Macedonum certè bellicam gloriam, & imperij magnitudinem Philippo Amyntæ filio regnante partam, alterius Philippi temporibus pessum ituram, diuinitus his versibus prædixit Sibylla:

Emathiæ populi, Argeadæ quîs gloria reges:
[3] *Commoda nunc pariet, regnans, nunc damna Philippus.*
Nanque duces maior populis atque vrbibus amplis
Imponet: sedenim Hesperiis domitus minor armis,
Mox etiam Eois illustres perdet honores.

Romani enim, qui ad occasum sunt, Attali & Mysorum, qui ad Solis ortum vergunt, auxiliis assumptis, Macedonum regnum euerterunt. *Sed vt vnde huc digressa est reuertatur oratio*, Metellus tunc cæterique legati non esse Lacedæmoniorum querelas contemnendas censuerunt. quare ab Achæorum magistratibus dari sibi concilium postularunt, quò scilicet pro concione iure æquiore cùm Lacedęmoniis agendum Achæis persuaderent. At enim illi pernegare aut illis, aut aliis quibusuis concilium se daturos, qui, de qua re missi essent, Senatus decretum non attulissent. Metellus, & collegæ, quòd Achæi se dicto audientes non præbuerant, durius accepere: ac Romam reuersi, multa de illis ad inuidiam conflandam, neque omnino vera omnia, ad senatum detulerunt. Sed inuidiosius multò Achęos criminati sunt Areus & Alcibiades Lacedæmonij illi quidem apud suos existimatione summa, sed in Achæos iniquiores. nam cùm eos Nabis eiecisset, apud Achæos exularant; moxque ab iisdem, Nabide mortuo, in patriam contra populare Lacedæmoniorum decretum reducti fuerant. verùm & ipsi tunc in senatum Romanum intromissi, in magnam inuidiam Achæos vocarunt. [4] Qua lacessiti iniuria Achæi, simulac *ex vrbe Romam* discessisse eos audierunt, clarigatio vti esset edixerunt. Romani Appium *Claudium*, & alios legatos miserunt, qui inter Achæos & Lacedæmonios disceptarent. Sed minimè fuit eorum aduentus Achæis gratus. secum enim illi Areum & Alcibiadem, quos hostes Achæi iudicauerant, habebant. Illud certè homines multò grauius offendit, quòd in Achæorum conuentu Romani [5] iracundius, & minimè ad persuadendum accommodatè verba fecerunt. In eo conuentu erat Lycortas Megalopolitanus Arcadum facilè princeps, & qui amicitia Philopœmenis fretus, animum paulò elatiorem ad sententiam dicendam afferebat. Is causam Achæorum summa libertate dixit, & Romanos etiam oratione sua nonnihil pupugit. Legati Lycortæ dicta quasi illudentes pro nihilo habere: quin Areum & Alcibiadem sententia sua nihil graue in Achæos commisisse declararunt: & Lacedæmoniis vt Romam legatos mitterent concesserunt, [6] cùm tamen per fœderis conditiones cautum fuisset, ne ciuitas vlla, quæ cum Achæis faceret, seorsum ab vniuerso concilio legatos mittendi liberam facultatem haberet. Missa etiam ab Achæis contraria legatio est. Cùm multis vtrinque disceptationibus in senatu res agitata fuisset, eosdem iterum legatos Romani misere, eiusque legationis principem Appium, cum liberis mandatis de Achæis & Lacedæmoniis, quod visum esset, statuendi. Ii primo statim aduentu, & quos Achæi exilio multassent, Spartam reduxerunt; [7] & damnatos ab Achæis antequam ipsi de criminibus cognoscerent, omni scelere & pœna liberarunt. [8] Immunitatem præterea omnium, quæ in commune pro concilio obeunda essent, muniorum, Lacedæmoniis dederunt. Iudicia præterea capitis ab externis vt hominibus fierent decreuerunt, leuiorum causarum cùm Spartanis ipsis, tum A-

chæorum

chæorum reip. cognitione relicta. Nouo denique murorum ambitu Spartanum oppidum muniendum curarunt. Recepta exules patria, conſilia ſua ad Achæos exagitandos omnia contulerunt, quocirca hoc ſe illos pacto probè vlciſci poſſe ſperantes, ' Meſſeniis omnibus iis, Achæis etiam, qui eo crimine hoſtes iudicati fuiſſent, quòd eius coniurationis, qua Phi- 215 lopœmen occiſus fuerat, conſcij eſſent, perſuaſere, vt Romam querelas ad Senatum deferrent. Et iis quidem cùm & ipſi adfuiſſent, haud magno negotio reditum confecerunt. Fauente enim ſummo ſtudio Lacedæmoniis Appio, Achæorum verò cauſam acriter impugnante, ea Senatus decreuit quæ maximè voluerunt Meſſenij & Achæi exules. Miſſæ itaq; Athenas & in Ætoliam literæ, *quibus imperabant Romani*, vt Meſſeniis & Achæis exulibus ſuum vnicuique ius, ſuaque bona reſtituerentur. Vehementer hæc res animos Achæorum commouit, præſertim cùm ſe & antè iniurioſius à Romanis tractatos interpretarentur, & ſua in Romanos priſtina merita, non fuiſſe qua ſperarant gratia, excepta viderent, cùm, qui cõtra Philippum, Ætolos, Antiochum, egregiam Romanis operam nauaſſent, iam exulibus, & iis hominibus qui inceſtas manus haberent, poſtponerẽtur: imperata tamen ſibi facienda, ac tempori parendum duxerunt. Atque ea quidem perditiſſimorum hominum peruerſitas, qui patriæ ſalutem hoſtibus vendere nihil verentur, Achiuis exitio fuit. Neque verò ſcelus hoc, vt ſemel in Græcia vſurpari cœptum eſt, vllum finem reperit. Dario primùm Hyſtaſpis filio in Perſis regnante, Ionum res afflictæ *propè* ſunt, claſſe prodita ab omnibus Samiarum triremium præfectis, vndecim duntaxat exceptis. Poſt oppreſſos Ionas ſubegerunt Eretriam Perſæ, cùm ciuitatis ſuæ principes Philagrus Cynei filius, & Alcimachi Euphorbus, patriam ſuam hoſtibus prodidiſſent. Nam Xerxi in Græciam irruenti Theſſaliam Aleuadæ; Thebas Attaginus & Timagenidas Thebanorum primores prodiderunt. At Peloponneſiaco bello, quod inter Athenienſes & Spartanos geſtum eſt, Agidi Lacedæmoniorum duci Xenias Eleus Elin ipſam tradere eſt aggreſſus. Lyſandro dehinc, qui hoſpites eius appellabãtur, donec patrias proderent ſuas, quieſcere numquam potuerunt. Philippo verò Amyntæ filio ad Græciæ imperium aſpirante, vnam inuenias proditionis immunem Spartam: cæteras Græcorum vrbes non magis peſtilentia ſuperiorum temporum, quàm proditiones deleuerunt. Alexandri felicitas effecit, vt nullum magnopere inſigne proditionis exemplum, quo res eius adiutæ fuerint, poſſit cõmemorari. Poſt acceptam ad Lamiam cladem, cùm Antipater feſtinaret in Aſiam tranſmittere, conuerſiſque ad illud bellum opibus, facilè videretur Athenienſibus pacem daturus, quòd rationibus ſuis minimè alienum putabat ſi Athenas ipſas, atque adeò vniuerſam Græciam liberam eſſe ſineret, Demades, & alij conſiliorum ſocij, homini à ſententia oratione ſua deducto, nihil mite aut benignum in Græcos cogitandum perſuaſerũt: quin cùm Athenienſem populum vehemẽter perterrefactum viderent, & Athenis, & aliis vrbibus vt Macedonum imponerentur præſidia autores fuere. Confirmat orationem meam rerum euentus. Athenienſes enim etſi magnam acceperant in Bœotiis cladem, bis mille ex acie ſua captis, mille occiſis, non continuò tamen Philippi imperata fecerunt. Ad Lamiam verò ducentis ferme ac nihilo pluribus militibus amiſſis, Macedonibus ſuccubuere. Atque ita nullis temporibus hæc proditionum quaſi peſtis quædam, Græciæ deſiit negocium faceſſere. Achæos quidem Callicratis Achæi hominis perfidia Romanis parẽre coëgit. Initia tamen malorum omnium Achæis, Perſei regis & Macedonici imperij exitium, importarũt. Nam cùm Perſeus ictum cum Romanis à Philippo patre fœdus violaſſet, regemq; Sapæorum (quorum facit in iambicis mentionem Archilochus) Abro vrbe expugnata, populi Rom. ſocium & amicum ſedibus expuliſſet ſuis, & Romani vlti ſociorum iniurias, Perſeum ipſum totumque eius regnum in poteſtatem ſuam redegiſſent, miſſi à Romano ſenatu ſunt decem legati ad Macedoniæ res, vti in rem ſuam foret maximè, ordinandas. Eos omni obſequij, & ad aſſentationem appoſitę orationis genere Callicrates circumuenire aggreſſus, ex illis etiam vnum ad iuſtitiam tuendam minimè propenſum, in conſilium produxit. is frequentiſſimo Achæorum conuentu *criminosè* queri cœpit, à potentioribus pecunia & aliis 216 ſtudiorum ſignificationibus contra Romanos Perſeum adiutum: poſtulare vt capitalis rei damnarentur: ſe damnatos demum ſuo quenque nomine indicaturum. Id enimuero periniquum vniuerſæ concioni videri; contendere, vt quos diceret Perſeo fauiſſe, palàm nominaret: ius omnino non eſſe quenquam condemnari, cuius nondum eſſet nomen delatum. Ibi Romanus, cùm ab omnibus eius poſtulatio coargueretur, ex compoſito nomi-

nare non dubitauit omnes qui prætores Achæorum exercitus duxissent; & omnes affirmare eam noxam commisisse, quòd scilicet Persei partes fouissent. Hæc ille, à Callicrate subornatus. Tunc Xenon non minimæ inter Achæos autoritatis vir: Quod ad hoc (inquit) crimen attinet, ipse etiam Achæorum copiis præfui: sed neque vlla vnquam Romanos in re læsi, neque vlla mihi omnino fuit cum Perseo amicitia: atque huius quidem criminis vel in Achæorum conuentu, vel in ipso Romanorum Senatu non dubitarim iudicium sustinere. Hoc à Xenone dictum ex innocentiæ conscientia fidenter, arripuit Romanus tanquam accommodatum fraudi suæ consilium. quare quotcunque in proditionis crimen Callicrates vocarat, eos omnes Romam ad causam dicendam mitti imperat. Nouum id fuit & inusitatum Græcis. Neque enim aut Philippus Amyntæ filius, aut Alexander, qui Macedoniæ regum longè potentissimi fuere, aduersarios vnquam suos è Græcia in Macedoniam disceptandi causa mitti postularunt; sed facilè passi sunt, quibus de rebus ambigeretur, ab Amphictyonibus cognosci. At Romani tunc Achæorum quencunque, cuius modò nomen Callicrates detulisset, nocentem innocentémve, Romam edicto suo deduci imperarunt. Fuerunt qui deducti sunt plures ferè quàm mille: quos Senatus, quasi Achæorum præiudicio damnatos, *in publicas custodias* per Hetruriæ oppida diuiserunt. Alios deinde super alios ab Achæis missos legatos, & deprecatores, nihili omnino fecerunt. Post septimum ac decimum demum annum, trecentos ferme viros atque eo etiam pauciores, qui ex omni Achæorum numero reliqui erant in Italia, *è custodiis* dimiserunt, satis iam eos pœnarum dedisse rati. At eos qui effugere conati sunt, vel ex ipso itinere antequam Romam perducerentur, vel ex iis in quas relegati fuerant vrbibus, à fuga retractos, nulla accepta excusatione, capitali supplicio affecerunt. Miserunt etiam Romani ad dirimendas inter Lacedæmonios & Argiuos de finibus controuersias senatorium virum *Sulpicium* Gallum; qui multa & dixit & fecit insolenter, & planè vtranque ciuitatem ludibrio habuit. nam quæ rerum gestarum gloria aliquando floruerant, quæque de agrorum finibus magno & diutino bello certauerant, eas hic dignas non putauit quarum causam cognosceret, cùm & Philippum antea Amyntæ filium disceptatorem habuissent: sed eam Gallus *totam* cognitionem ad Callicratem impurissimum hominem, cunctæque Græciæ infensissimum, reiecit. Præterea cùm Ætoli è Pleurone ad eum venientes, seiungi se ab Achæorum concilio postulassent, eis permisit vt suis propriis auspiciis legatos Romam mitterent. Est verò Senatus autoritate eorum ab Acheis defectio comprobata; & Sulpicio mandatum, vt quàm posset plurimas ciuitates ab Achæorum conuentu disiungeret: quod ille impigrè effectum reddidit. Interea cùm Athenienses egestate potius, quàm libera voluntate impulsi, sociam ciuitatem Oropum diripuissent, nempe qui Macedonico bello rebus accisis, Græcorum iam propè omnium essent egetissimi; Romanum Senatum Oropij appellarunt. qui cùm iniuriam factam illis censuisset, Sicyonios iussit ab Atheniensibus multam petere, quanti scilicet illatã Oropiis iniuriam ipsi æstimassent. Sicyonij, cùm diem iudicij non obissent Athenienses, multam illis talentûm quingentorũ irrogarunt. Recusantes eam pendere Athenienses, ad Senatum Rom. prouocarunt; cuius decreto omnis ea multa ad centum duntaxat talenta redacta est: quod ipsum etiam nõ est persolutũ. quin
217 Oropios cùm promissis, tum muneribus delinitos adduxerũt Atheniẽses, vt obsidibus datis præsidium intra oppidum acciperent; ea tamen lege, vt si nouæ factæ essent ab Atheniensibus iniuriæ, & præsidiũ quod imposuissent vltro deducerent, & obsides redderẽt. Non ita multo pòst à presidiariis in oppidanos iniuriæ factæ. quocirca legatis *expostulatum* Athenas missis, contendebant Oropij vt ex pacto conuento, & præsidiũ deduceretur, & obsides redderẽtur. Verùm nõ esse publicas illas populi iniurias Athenienses respõderunt, sed paucorum qui in præsidio eo fuissent; & illos quam cõmeruissent pœnã suscepturos. At Oropij Achæorum auxiliũ implorarunt. quod cùm illi ferendũ non censerẽt, amicitiam, quæ sibi cum Atheniẽsibus intercedebat, veriti, Menalcidæ homini Spartano quidem, sed qui tunc copiis Achæorum imperabat, decem talenta se daturos pollicentur, si Achęorum sibi auxilium præstò vt esset effecisset. Menalcidas cùm intelligeret magnas esse, propter Romanorum amicitiam, inter Achæos Callicratis opes, cum illo æqua parte precium communicat. Porrò coniunctis studiis efficiunt vt Oropiis aduersus Athenienses auxilium decernatur. Id cùm rescissent Athenienses, quanta maximè potuerunt celeritate Oropum

adorti,

adorti, prædæ superioris reliquiis, si quæ fortè supererant, asportatis, præsidium deducunt. Achæis, cùm serius quàm oportuerat auxilium misissent, persuadent Menalcidas & Callicrates, vt Atticam terram hostiliter inuadãt. Verùm [1] cùm & ex aliis Græciæ partibus, & è Lacedæmone ad hostem repellendum auxilia conuenissent, exercitum Achæi suum domum reportarunt. Ab Oropiis certè, etsi nulla ex parte ad eorum salutem quicquam profecerat Achæorum societas, promissum tamen Menalcidas precium exegit. Quo ille accepto, alienum omnino rationibus suis putauit, quæstus participem Callicratem facere. quare hominem primùm expectationibus eludere, mox dolo circumuenire; postremò apertè etiam fraudare. [2] Quæ res vetus illud verum esse declarauit:

Et ignis est alio magis qui vrat igne,
Lupisque sæuior lupus est aliis,
Accipiter ocius accipitre volat,
Si Callicratem ipsum immaniorem ante alios
Superauit perfidia Menalcidas.

Hominem enim omnium nequissimum Callicratem, perfidia facilè qui superaret, Menalcidas est inuentus. Callicrates, vti homo erat, cùm gratis habere se susceptas cum Atheniensibus inimicitias permolestè ferret, Menalcidan iam abeuntem magistratu, capitis apud Achæos arcessiuit: crimini dabat, legatione apud Romanos contra Achæos functum, ac operam enixè dedisse, vt Spartanos ab Achæis abduceret. Ibi Menalcidas cùm se in fortunarum discrimen deductum videret, Diæo homini Megalopolitano successori suo ex Oropica illa pecunia talenta elargitur tria. hoc ille deuinctus munere inuitissimis ferè Achæis omnibus, Menalcidan capitis periculo eximit. Ea res cùm Diæo publicè ac priuatim magno esset probro, homo vafer auertendæ inuidiæ causa ad maiorum negotiorum cogitationes, & secundarum rerum spem, Achæorum animos erigit. Lacedæmonij suas de finibus agrorum controuersias ad Romanum Senatum detulerant: Senatus omnia omnium rerum, præterquam capitis iudicia, ad Achæorum conuentū reiecerat. At Diæus gratioso mendacio multitudinis animos mulcens, iudicio Acheorum capitis etiam crimina permissa comminiscitur. Et Achæi quidem *cùm ei fidem habuissent*, de Spartanorum capitalibus causis iudicia facere aggressi sunt. Recusabant Lacedæmonij, & mendacij Diæum arguentes, rursus Rom. Senatum ea de re se per legatos consulturos aiebant. At Achæi hoc ipsum arripere, & in crimen vocare, cùm dicerent, earum vrbium quæ secum facerent, nullam omnino sui esse iuris, aut posse earum aliquam priuatim sine publico vniuersi concilij decreto Romam legatos mittere. Ex his concertationibus belli causæ inter Achæos & Lacedæmonios extitere. Satis intelligebant Spartani, multo se esse Achæis opibus inferiores. quare dimissis per vrbes quæ Achaicæ ditionis erant, ad ipsum etiam Diæum priuatim legatis, bellum deprecabantur. A ciuitatibus responsum tulere, cùm iam prætor suus vt iuuentutem armatam educerent denunciarit, oportere se dicto audientes esse: Prætor ipse Diæus non Spartæ aiebat se, sed iis qui eius ciuitatis otium turbarent, bellum illaturum. Ac 218
rogante senatu quotnam esse putaret otij & tranquillitatis hostes, optimatum ille viginti quatuor nomina edidit. In ea rerum trepidatione probata est Agasisthenis sententia, hominis clari etiam prius & honorati, sed ad cuius laudes ex hoc ipso ciuibus suis dato consilio magnus accessit cumulus. Persuasit illis ipsis *primoribus, quos Diæus Achæis dedi postularet*, vt voluntario exilio, belli in patriam suam conflati incendium restinguerent: futurum enim vt, si Romam confugerent, primo quoque tempore à Romanis restituerentur. Cùm itaque *exilij causa* solum vertissent, [3] absentes capitis à Spartanis damnati sunt. Miserunt & Achæi Romam Callicratem & Diæum, qui in Senatu contra Spartanos exules causam dicerent: & Callicrates quidem cùm Rhodum diuertisset, ibi morbo interiit: nec scio fuerit ne, si Romam peruenisset, emolumenti aliquid Achæis allaturus, an noua inter illos maiorum malorum semina sparsurus. Diæus verò & Menalcidas, *vbi Romam peruenerunt*, cùm multa vltro citroque per altercationem contumeliosius inter se iactata dixissent audissentque, postremò respondit Senatus, legatos in Græciam venturos, qui de quibus inter se dissiderent Lacedæmonij & Achæi rebus, cognoscerent. Legati ex vrbe otiosius iter fecerunt. quocirca tantum interfuit spatij, vt interea Diæus Achæos, Menalcidas Spartanos dolo circumuenire potuerint. Ille Achæis persuasit, Romanorum decreto Spartanos in Achæorum officio ac potestate fore. Lacedæmonios in eam facilè senten-

tiam adduxit Menalcidas, vt crederent à concilio ſe iam Achæorum ſeiunctum iri. Hæ controuerſiæ in cauſa fuerunt, vt renunciato nouo iam prætore Damocrito, Achæi denuò contra Lacedæmonios arma caperent. Eodem ferme tempore Metellus Cos. Pop. Rom. exercitum in Macedoniam tranſportauit. bellum enim ei decretum fuerat contra Andriſcum Perſei filium nouas in Romanos res molientem. [1] Ibi non magno vtique negotio cùm debellatum eſſet, Metellus iis quos miſerat Senatus in Aſiam cum imperio, perſuadet, vt priuſquam tranſmittant, cum ducibus Achæorum congreſſi, edicant, ne bellum contra Lacedæmonios ſuſciperent, atque vt omnino expectarent legatos eos, qui à Senatu mitterentur, arbitri inter Achæos & Lacedæmonios futuri. Mandata illi quidem ad Damocritum & Achæos detulerunt, cùm iam illi contra Lacedæmonios exercitum ducerent: quare cùm nihil ſanè ſe vlla oratione contra Achæorum peruicaciam profecturos intelligerent, in Aſiam perrexerunt. Ipſi quoque Lacedæmonij animi elatione magis quàm viribus ſubniſi, cum ſuis copiis hoſti occurrerunt, ſatis illi quidem habituri, ſuos ſi fines defendere poſſent. Prelio dehinc ſuperati, cùm circiter mille & ætate & viribus florentes milites occubuiſſent, intra mœnia ſe reliqui effuſiſſima fuga recepere. Quòd ſi hoſtem perſequi maturaſſet Damocritus, eodem tempore Achæi, quo fugientes Lacedæmonij, apertis introrumpere potuiſſent portis: verùm ille & tunc canere iuſſit receptui, & exinde ſe ab vrbe obſidẽda ad excurſiones & agri populationes conuertit. Is reportato domum exercitu, maieſtatis damnatus eſt, multa quinquaginta talentûm irrogata. Eam cùm vnde ſolueret non haberet, clanculum è Peloponneſo aufugit. In Damocriti locum prætor renunciatus eſt iterum Achæorum ſuffragiis Diæus. Ad eum cùm legatos rurſus miſiſſet Metellus, res ita conuenit, induciæ vt inter Achæos & Spartanos eſſent, vſquedum adeſſent qui diſceptandi cauſa à Romanis miſſi fuerant. Callidum interea aggreditur Achaicus prætor facinus. Oppida omnia quæ in orbem Spartę finitima erant, *variis artibus* ad Achæorum amicitiam pellicit, & ea præſidiis firmat, vt vnde erumperent, quóve ſe reciperent, contra Spartanos caſtella haberent Achæi. Decreuerant & Lacedæmonij imperium Menalcidæ: qui, etſi Lacedæmonios ad extremam cùm reliquarum copiarum, tum verò pecuniæ inopiam redactos intelligebat, præſertim verò cùm neque coli neque
219 ſeri ager potuiſſet, educto tamen, violata induciarum fide, exercitu, Iaſum oppidum, quod intra Laconiæ fines erat, ſed ad Achæorum ditionem pertinebat, ſubito impetu captum diripit. [2] Non potuit *alieniſſimo Lacedæmoniis tempore*, nouo bello concitato, ſuorum ciuium inuidiam Menalcidas ſuſtinere: quare epoto veneno ſibi mortem conſciuit. Hũc Menalcidas vitæ exitum habuit, [3] vir vt in Lacedæmoniorum imperio minimè omnium prudens; ſic dum Achæorum rebus præfuit, ſingulari perfidia. In Græciam tandem peruenere ex Vrbe diſceptatores; quorum princeps Oreſtes fuit. Ad eos *Corinthum* cùm magiſtratus Achaiæ ciuitatum ſingularum veniſſent, & in primis Diæus, Oreſtes renunciauit Senatum cenſere, neque Lacedæmonios, neque Corinthum ipſam Achæis contribuere ſe debere: Argos præterea, Heraclean quæ ad OEtam eſt, Orchomenios Arcadici nominis, ab Achæorum concilio ſeiungendos. neque enim his eſſe populis vllam cum Achæis cognationẽ; & eas ciuitates cœpiſſe cũ illis ſerius facere. Hæc dũ Oreſtes exponeret, Achaici magiſtratus prius etiam quàm ille peroraret, è diuerſorio Oreſtis exiluerũt, cõuocarũt mox ad cõcionẽ multitudinẽ. Ea, cognita Romani ſenatus ſentẽtia, repẽtè in Spartanos eos qui fortè Corinthi erãt impetũ fecit; [4] omneſq; quos vel ex tõſura, vel ex calceatu, & reliquo veſtitu Lacedæmonios eſſe vel agnoſcebãt, vel ſuſpicabãtur, ſpoliauit: quin eos etiã qui ſe fugiẽtes in diuerſorium Oreſtæ recepiſſent, vi inde extractos violarũt. Legati furorẽ illũ compeſcere conati, monere identidẽ & queri, ab ipſis prioribus iniuria ſe & cõtumelia laceſſitos. Paucis pòſt diebus Lacedæmonij omnes, qui deprehẽſi captiq; fuerãt, in carcerẽ ab Achęis cõiecti, dimiſſis iis quos nõ eſſe Laconici nominis cõſtitiſſet. Miſſi deinde Romã & alij primores, & Theridas legationis princeps. ij cùm in via aliis legatis à Romanis eadem de cauſa poſt illam Oreſtis legationẽ miſſis obuij facti eſſent, pedẽ retulerũt. Iam Diçus imperij ſui tẽpus expleuerat; in eius locũ ſucceſſerat Critolaus. huic acris & incõſiderata inceſſerat cupiditas cum Romanis bellãdi. Quocirca cùm noui iam adeſſent à Romanis miſſi arbitri, occurrit illis quidem ad Tegean Arcadiæ vrbẽ. Ne verò in publico Achæorũ cõcilio mandata exponerent, arte cauit. nam legatis quidem audientibus edici concilium iuſſit: clàm verò per literas conſiliariis denunciauit, concilij diem ne obirent. Conuentu in diem dictam

ctam frustra expectato, se planè elusos Romani intellexerunt, præsertim verò cùm aliud
Critolaus iuberet legatos certum & statum concilium in mensem sextum expectare. [1] ne-
que enim ius esse agendi sibi aiebat de rebus publicis alibi quàm in concilio. Legati igitur
cùm elusos se cognouissent, domum redierunt. Critolaus, edicto Corinthum concilio,
Achæis pro concione persuadet, Spartanis bellum inferant, atque vt apertè contra Roma-
nos arma capiant. Regem quidem, vel ciuitatem quampiam suscepto bello malè rem ge-
rere, [2] fortunæ vitio sæpius contigit: at enim soli temeritati, ac furori ducis sui, euenta A-
chæorum adscribenda meritò fuere. Incitauit vehementer Achæos Pytheas Bœotorum
magistratus, Thebanis vltro profitentibus belli se contra Romanos gerendi socios fore.
Pecuniam vt Phocensibus penderent, Metellus Thebanis imperarat, quòd in eorum fines
armati excurrerant: alteram item multam Euboënsibus, quòd agrum eorundem Euboën-
sium populationibus euastassent: tertiam Amphissensibus debere Thebanos pronuncia-
rat, quòd eorum sub messis tempus frumenta desecuissent. Romani ex legatorum oratio-
ne & Metelli literis edocti quę egissent Achæi, bello eorum iniurias persequendas censue- 220
rant. Creatus iam Cos. fuerat Mummius, & ei ad bellum Achaicum classis, pedestres *& e-
questres* copiæ decretæ. Metellus accepto de successore nuncio, omni studio contendebat
bello finem imponere, ne Mūmius eius ipse gloriæ cōpos fieret. Per nuncios itaq; Acheis
edicit, vt Lacedęmonios, & alias omnes ciuitates quæ se in Pop.Rom. clientelam tradidis-
sent, ab Achaici consessus officio discedere æquo animo ferrent: id si facere non recusas-
sent, pristinæ in Romanos contumaciæ veniam pollicebatur. Eodem tempore in Mace-
doniam per Thessaliam præter Lamiacum sinum ducit. Critolaus tantum abfuit vt vllam
orationē quæ ad concordiā spectaret, admitteret, vt Heraclean recusantē Achæis parêre,
circunsessam magnis Achęorū copijs tenere ausus fuerit. Cùm audisset tamen de specula-
toribus Metellū cum exercitu Sperchion transisse, Scarphean (Locrorum ea vrbs est) con-
fugit: neque, cùm posset in ijs quæ sunt inter Heraclean & Thermopylas angustijs consi-
stere, Metellum ausus est expectare: sed tanto pauore consternatus est, vt ne ex ipsa qui-
dem loci commoditate in meliorem se spem erigere potuerit: cùm ex eo tamen loco La-
cedæmonij contra Persas, & contra Gallos Athenienses præclara dedissent virtutis docu-
menta. Fugientes priusquam Scarphean se reciperent, Metellus assecutus, maximū eorum
numerū cecidit; viui haud minus mille capti. Critolaus neq; viuus vspiam post pugnam,
neq; inter cadauera repertus. Quòd si fortè in cœnosam maris sub OEta monte paludem
se demisit, mirū nihil fuit cæca & profunda voragine absorptū euanuisse. Sed alia etiam de
eius morte conijci possunt. Arcadū cohors lectissimorum hominū circiter mille, qui cum
Critolao ad bellum exierāt, Elateam in Phocidem contenderunt. in eam vrbem cùm pro-
pter veterem nescio quam cognationem recepti fuissent, paulo pòst Critolai & Achæorū
clade cognita, eos inde Phocenses excedere iusserunt. In Peloponnesum retrocedentes, in
Metelli exercitū ad Chæroneam inciderunt. ibi ad internicionē cæsi, diuinitus scelere suo
dignas dedisse pœnas videri possunt, eo potissimum loco à Romanis oppressi, quo Græcos
cum Philippo Macedonum rege acie dimicantes deseruerant. Achæorum imperium
ad Diæum redijt: qui quod Miltiades ante pugnam Marathoniam fecerat, imitatus, voca-
tis ad pileum seruis, & ad arma omni militari ætate Achæorum & Arcadum cōscripta, ex-
ercitum contraxit, ex collectitia ingenuorum pariter & seruitiorū turba, equitum sexcen-
torum; grauis armaturę peditū quatuordecim millium. Ad imperatoris Achaici vecordiā
nihil omnino addi potuit: qui cùm ante oculos propè haberet omnē Achæorū superiorem
apparatum, & infelicem Critolai pugnā, ex illo tamē delectu ad quatuor millia hominū se-
legit, eosq; duce Alcamene Megarā misit, quò & vrbi præsidio essent, & Metello in Pelo-
pōnesum iam inuadenti obsisteret. [3] At ille fusis ad Chæroneam Arcadibus, Thebas infe-
sto agmine cōtendit. Obsidebatur tūc à Thebanis vnà cum Achæis Heraclea, & interfue-
rant sanè ijdem prelio ad Scarphean. Metello iam appropinquante, Thebanę mulieres, &
cuiuuis ętatis viri vrbe relicta, partim per Bœotię agros & oppida palantes sunt dilapsi, par-
tim in montiū iuga confugêre. *Vacuā vrbem ingressus* imperator Rom. neq; Deûm templa
exuri, neq; domos euerti passus est: edicto etiam cauit ne quis è cæteris Thebanis vel occi-
deretur, vel fugiens caperetur: Pythean (si captus fuisset) ad se duci iussit: & is quidem vbi in
hostiū potestatē venit, ad Metellū perductus, merito affectus est supplicio. Cum iam propè
ad Megarę mœnia Romanus accederet, statim Alcamenes cùm pręsidiariorū manu Co-

rinthum in Achæorum castra confugit. Megarenses vrbem sine certamine Romanis dediderunt. Metellus vbi primùm Isthmum attigit, *et si prosperè ei omnia euenerant*, ad pacis tamen
221 conditiones vltro Achæos inuitabat. vehementius enim sollicitabat hominem vtriusq; belli, Macedonici scilicet & Achaici, cōficiendi spes. huius quo minus fieret voti compos, Diæi stultitiæ plenum consilium obstitit. Dum hæc aguntur, Mummius Orestem, qui antè inter Achæos & Lacedæmonios arbiter fuerat, secum habens, manè ad exercitũ peruenit. Et Metello quidem cum suis copijs in Macedoniam amandato, ad Isthmum ipse substitit, donec vniuersum agmen coëgisset. Fuit militum numerus, equites ter mille & quingenti, peditum viginti tria millia. Præstò fuerunt Cretenses sagittarij; & è Pergamo, quæ supra Caicum est, ab Attalo missam manum adduxit Philopœmen. Secuta etiam auxilia Mummium fuerant ex Italia. [1] Aberant castrorum excubiæ duodecim ferme stadia. eas Achæi adorti præ nimia fiducia dissipatas, multos occidunt, plures loco pulsos vsque in castra persequũtur: scuta ferè quingenta capta. Hoc elati successu Achæi, priores pugnam poscere sunt ausi: verùm vbi Mummius in hostem aciem direxit, Achæorum equitatus ad primam Romanorum equitum, cōtra quos steterat, impressionem, in fugam se dedit. Sustinuit grauis hostium armatura primum Romani peditatus congressum, etsi animos non mediocriter fregerat subita illa equitum fuga; & sola quidem audacia, longè impares numero, & iam dimicando fatigati, restiterunt tamen, quousque mille hominum lectissimorum globus è transuerso in latera inuaserunt: tunc enim ex omni parte effusissimā fugam fecere. Quòd si Diæus ab aduerso prelio Corinthũ se recepisset, eodemq; dispersas suorum reliquias coëgisset, potuissent fortasse Achæi à Mummio [2] obsidionis moram non satis æquo animo patiente, mitius aliquid impetrare. At ille, vt primùm sui terga hosti vertere cœperunt, recta Megalopolin euasit: in Achæis seruandis haudquaquā ea vsus animi magnitudine, qua Callistratus Empedi filius olim suorum saluti consuluerat. Is enim in Sicilia ad Asinarum amnem, Atheniensium, & eorum qui eius expeditionis socij fuerant copijs propè ad internicionem deletis, per medios hostes equitibus, quorum ipse dux erat, viam fecit; ac deinde Catanam cum magna suorum parte incolumis elapsus, mox eadē via Syracusas pergens, eos opprimere est conatus, qui castra Atheniensium diripiebant. Ibi quinq; ex hostium numero cæsis, ipse equo saucio aliquot lethalibus vulneribus acceptis, parta & Atheniensibus & sibi insigni gloria, seruatisq; quibus imperarat equitibus, mortem oppetijt. At Diæus illius virtutem minimè æmulatus, amissis Achæorum copijs, Megalopolitanis imminentis calamitatis nuncium attulit: ac postremò manu sua vxore, ne captiua in hostium potestatem veniret, occisa, hausto ipse veneno occubuit: & sanè vti pecuniæ cupiditate Menalcidæ par fuit, sic propémodum vitę exitum habuit mortis turpitudine consimillimum. Achæi qui Corinthum post pugnam confugerant, intendentibus se noctis tenebris, clàm abiere, & cum illis Corinthiorum longè maximus numerus. Mummius, etsi apertas videbat portas, suorum tamen celeritatem cohibuit, quòd ne intra muros insidiæ comparatæ fuissent, metuebat. tertio demum post pugnam die Corinthum vi cepit, cremauitq; viri omnes trucidati, fœminę & pueri Mummij iussu sub corona venditi: venditi etiam serui quicunq; manumissi in Achæorũ acie steterant, neq; in prelio ceciderant. [3] Ornamenta, & signa admiratione quæque dignissima, Romam asportata: reliqua Attali auxiliorũ duci Philopœmeni donata, & hac ipsa etiam ętate apud Pergamenos *inter cætera* Corinthiorum spolia visuntur. *Aliarum* vrbium, quæ contra Romanos bellum susceperant, muros Mummius deiecit, arma ciuibus ademit: *atq; hæc omnia egit* priusquā ab Vrbe mitterentur, quorum consilio *in Græciæ rebus* ordinandis vteretur. Vbi verò adfuerunt illi, *statim* omnem è ciuitatibus popularem administrationē sustulit: Magistratus ex censu in-
222 stituti: tributa *vniuersæ* Græciæ imposita: locupletibus extra fines suos agri possessione interdictum: [4] concilia omnia singularum Achaiæ nationum, siue in Bœotia, siue in Phocensibus haberentur, abolita. Non multis pòst annis Romanos Græcorum misericordia cepit. quare & prisca concilia sua cuiq; genti restituta, & agros extra fines habere permissum: remissę etiam, quas Mummius ciuitatibus constituerat, multæ. Bœotos enim ille, & Eubœenses Heracleotis talenta centum; Achæos Lacedæmonijs c c pendere iusserat. Hæc illis *ciuitatibus* pecunia omnis à Romanis condonata. Porrò *redacta vniuersa Græcia in prouinciæ formam*, mittitur etiamnum *ad eam obtinendam* ex Vrbe Prætor; quem Achaiæ, non Græciæ appellant, [5] quòd scilicet Græci subacti sunt principatum obtinentibus Achæis.

bus Achæis. Confectum est Achaicum bellum, summum magistratum Athenis gerente Antitheo, Olympiade CLX, qua *de stadio* victor est renunciatus Diodorus Sicyonius. Atq; his quidem temporibus Græcia iampridem multis lacerata & vexata aduersis rerum casibus, serpente à singulis membris fati sui quasi tabe quadam, ad ipsa vniuersi corporis (*vt ita dixerim*) vitalia, quod reliquum fuit opum atq; imperij amisit. Argos, quæ heroicis olim temporibus admodũ potens & opulenta fuerat ciuitas, translato ad Dorienses regno, acerbiorem experiri fortunam cœpit. Atheniensium rempub. post Peloponnesiaci belli & pestilentię cladem respirantem, & quasi emergentem, Macedonum potentia paucis pòst annis oppressit. Bœotijs Thebis Alexandri iracundia exitio fuit. Lacedæmonios Thebani Epaminondę virtus, ac deinde Achæorum arma perculere. Postremò Achæorũ imperium, cùm, quasi ex intermortua materie rediuiuum sarmentum, surgere conaretur, quo minus inualesceret, imperatorum suorum obstitit improbitas. Multis pòst ætatibus cùm ad Neronem Romanorum imperium peruenisset, is Græciæ sine Romani imperij detrimento suam reddidit libertatem. pro ea enim Sardiniam prædiuitem insulam in prouinciæ formam redegit. In hoc Neronis factum cùm intueor, rectissimè mihi videtur Plato Aristonis filius dixisse, grauissima quæq;, & maximè insignia peccata, non esse leuiorum aut mediocrium ingeniorũ offensiones; sed ab animi pręclara quadam indole, vitiosa educatione deprauata, proficisci consueuisse. Sed enim non fuit hoc beneficium Græcis ad diuturnitatem stabile. Nam cùm imperij gubernacula post Neronem Vespasianus teneret, is Græcos, quasi patrio morbo seditione laborantes, coërcuit; & *annuo* vectigali imposito, Romanis magistratib. parêre iussit, quòd diceret, libertate vti Gręcos iam dedidicisse. Et hæc quidem de Achæorũ rebus gestis quæ cõmemorarem habui. Agri fines inter Achæos & Eleos Larissus amnis est, & in ipsa ferè fluminis ripa Larissææ Mineruæ templum. Abest à Larisso Achęorum vrbs Dyme stadia ferme quadringenta. hanc Philippus Demetrij filius bellũ cum Achæis gerens, vnam ex omnibus, quę Achæis parêrent, dicto audientẽ habuit: & hanc vnam ob culpã Vlympicus, & ipse Rom. dux, militi Dymen diripiendã dedit: Augustus eam postea Patrensibus attribuit. Priscis temporibus Palea est appellata. Hoc quod nunc habet nominis, tunc accepit, cùm in Ionum adhuc ditione esset. Neq; verò satis mihi liquet vtrum à Dyme fœmina indigena, an à Dymante Ægimij filio sit nuncupata. Quòd si quis fortè elegos legerit qui ad Oibotæ statuã in Olympia inscripti sunt, is facilè de huius vrbis nomine ambigere possit. Oibotæ quidem Dymæo palma de stadio data Olympiade VII: statua verò in Olympia ex Delphico quodã responso octogesima demum Olympiade erecta. ad eam hi versus inscripti:

OEniæ Oibotas stadium superauit Achiuus,
Per quem Palea clarius enituit.

Verùm nihil nominis hæc cõmutatio, quòd scilicet non Dymen, sed Paleam hi versus nominent, quenquam conturbarit. prisca enim nomina carminibus aptiora iudicantur, & ea in primis vsurpant Gręci poëtæ, qui Amphiaraum & Adrastum Phorònidas, Erechthiden Theseum solent appellare. In suburbano Dymes agro, ad viæ dexteram, Sòstrati sepulcrum extat. Fuit hic indigena adolescentulus, Herculi (vt aiunt) in amoribus, & superstitem illi Herculem ipsum tumulum puero fecisse memorant, capillumq; inferias misisse. ætate 223
etiamnum mea imminet terræ aggeri pila, cui Herculis signum insistit. Parentare verò Sostrato populares suos accepi. Habent ijdem Dymæi Mineruæ ædem, & signum, prisci vtrunq; operis. Aliud etiam apud Dymæos Dindymenæ matri & Attæ dedicatũ est fanum. Attes quidem hic quisnam fuerit, nihil omnino arcani vspiam comperi. Hermesianax elegorum scriptor versibus prodidit, Calai Phrygis filium fuisse, & ad sobolem procreandam planè inutilem editũ à matre. Cùm iam adoleuisset, in Lydiã migrasse, ibiq; Magnæ matris cæremonias monstrasse: tanto verò in honore apud deam fuisse, vt id molestè ferens Iupiter, *immanem* aprum in Lydorum segetes immiserit; à quo & alij è Lydis, & ipse Attes interemptus fuerit. [1] Fidem rei faciunt Gallogræci Pesinuntis incolæ. sue enim *tanquã impura bestia* omnino abstinent. Sed alius longe sermo de Atte est apud ipsos memoriæ cõsecratus. Iouem fabulantur per somnum in terram semen profudisse; [2] ex eo terrę conceptu genium humana quidem figura, sed ambiguo sexu, in lucem prodijsse, Agdistin appellatum: deos monstro exterritos virilem ei partem execuisse: ex ea amygdalũ enatam: cuius cùm maturos fructus appetisset Sangarij amnis filia, eosq; in sinum abdidisset, euanuisse

illos quidem: verùm puellam grauidam factam, puerum enixam: hūc in sylua expositum, à capella educatum, cùm adoleuisset, eximia fuisse, & multo quàm humana excellentiore pulchritudine: quocirca *acri* eius amore captum Agdistin. cùm ad virilem ætatem peruenisset, Pesinuntem eum propinqui sui miserunt. ibi cùm regis filiam vxorem esset ducturus, & iam nuptiale carmen cantaretur, *repentè* Agdistis interueniens tantum Attæ immisit furorem, vt sibi pudenda præcideret. hoc item socer ipsius fecit. Agdistin facti pœnituit. quare à Ioue impetrauit, ne qua *in posterum* corporis Attæ pars putresceret aut tabesceret. Hæc de Atte memoriæ prodita. In Dymæorum finibus Oibotæ cursoris victoriæ monimentum extat; qui cùm primus ex Achæis Olympiæ coronam meruisset, neque vllum apud ciues suos eo nomine præcipuum honorem esset adeptus, imprecatū Achæis aiunt, ne quis ipsorum vnquam palmam Olympicam ferret. Extitit omnino deorum aliquis, cui fuit curæ ratam facere eam Oibotæ execrationem. id tum demum resciuerūt Achæi, cùm se mirantes Olympicarum palmarū compotes fieri nunquam amplius potuisse, Delphos ad oraculum miserūt: & tunc quidem cùm & alia in Oibotæ honorem instituissent, viriq; statuam in Olympiam misissent, *mox* Sostratus Pelleneus in stadio pueros vicit. Et hac etiamnū ætate Achæis athletis solenne, vt priusquam in Olympicū certamen descendant, Oibotæ parentent, eiusq; statuæ victores coronam imponant. Stadia ferme XL progressis à Dyme, Pirus amnis in mare decurrit; in cuius propè ripa Achæorum vrbs Olenus olim incolebatur. Et Herculis sanè qui vitam ac res gestas versibus commemorarunt, propè omnes in eo non minimam carminum suorum partem consumpserunt, à quo Oleni rege, & quibus muneribus hospitaliter fuerit acceptus. Ac paruū certè ab initio olim fuisse oppidum testantur elegi, quos in Eurytionem Centaurum fecit Hermesianax: insequentibus dein temporibus ex Oleno propter ciuitatis imbecillitatem, Piras & Euryteas se incolas recepisse. Ab amne Piro stadia ferme LXXX distat Patrensium vrbs; à qua non procul in mare Glaucus amnis erumpit. Qui de Patrensium antiquitate monimenta conficiunt, eam regionem primum omnium incoluisse indigenam Eumelum tradunt, & paucis hominibus imperasse. *ad eum* ex Attica venisse Triptolemum, à quo & fruges acceperit Eumelus, & rationem vrbis condendæ: & *primam* quidem vrbem, sumpto nomine de terræ cultu, Aroan appellatā. Triptolemo consopito Eumeli filiū Anthean ad Triptolemi currum dracones iungere ausum, & *ex eo* frumenta serere; de curru verò excussum, diem obis-
224 se: Eumelum & Triptolemum de pueri nomine communi consilio à se conditam vrbem Anthean nuncupasse: *quo tempore* tertiam quoque vrbem inter Aroan & Anthean, Messatin erectam memorant. Quæ verò Patrenses prædicāt de Libero Patre, quòd intra Messatin oppidum educatus, quodq; ibidem Panum insidijs propè fuerit circumuentus, nihil sermones de Messatis nomine refellens, ipsismet rem totam exponēdam relinquo. Eiectis deinde ab Achæis Ionibus, Patreus Preugenis filius, Agenoris nepos, Achæos edicto vetuit Anthean & Messatin incolere: Aroës verò pomœrio ampliato, veterem oppidi ambitum nouo inclusit, & Aroën de suo nomine Patras vocauit. Agenor fuit Preugenis pater, Arei filius, Ampycis nepos: Ampyx verò Peliæ filius. is ab Ægineta, Derito, Harpalo, Amycla, Lacedæmone ordinem gentilitatis ducebat. Hi Patreo natales fuere. Patrenses verò priuatim aliquando soli ex Achæis omnibus in Ætoliam transmiserunt, quò Ætolis veteribus amicis aduersus Gallos auxilium ferrēt. Insigni verò clade pluribus prelijs accepta, fortunis propè omnibus euersi, Patras longè maxima pars reliquere. hi per agrum dispersi, quò se ex terræ cultu recolligerent, oppida incolere cœperunt Messatin, Anthean, Bolinen, Argyran, Aroan. Augustus deinde, vel quòd ad nauium appulsum Patras valde esse appositas iudicaret, vel alia quacunq; de causa, remigrare omnem illam multitudinem ex illis oppidis Patras iussit. quin eodem Rhypis Achæorum vrbe funditus euersa, multitudinem omnem traduxit. Et solis certè Patrensibus, ex Achæis omnibus, vt sua libertate vterentur concessit; atque alia in eam ciuitatem beneficia contulit, quibus à se deductas colonias Romani afficere consueuerunt. Est Patrensibus in arce Laphriæ Dianæ fanum: peregrinum deæ cognomen, & ipsum deæ signum aliunde huc deportatū. Calydonem enim, atq; adeò cæterā Ætoliam cùm peruastasset Augustus, quò Nicopolin à se conditā vrbem ad Actium promontoriū nobilitaret, *AEtolicum* hoc Laphriæ simulacrum Patrensibus datum. Nam cùm multa, quæ Ætolis & Acarnanibus ademerat, signa Nicopolin transportanda curasset, de spolijs Calydonis & alia ornamenta Patrensibus, & hoc ipsum Laphriæ

phriæ

phriæ Dianæ signum donauit; quod hac ipsa etiam ætate à Patrensibus in arce colitur. Cognomen deæ inditum à Phocensi homine tradunt: Laphriũ enim [1] Castalij fratrem, priscum Dianæ signũ apud Calydonios dedicasse. Sunt qui ex eo id cognominis extitisse putent, quòd temporis longiore spatio fuisset leuior in Calydonios deæ ira, quam *antè grauissi nam* aduersus OEnea exercuerat. Præfert signum venatricis habitum, ex ebore verò & auro est fabricatum: opifices fuere Naupactij Menæchmus & Soidas, quos Canacho Sicyonio & Callone Ægineta non multo ætate fuisse inferiores conijciunt. Laphriæ Dianæ anniuersarium sacrum patrio ritu Patrenses faciunt. Viridia ligna, sedecim cubitûm longitudine singula, circa aram in orbem disponunt, intra aram aridissima. [2] cliuũ ad aram sub festum diem subacto limo ad gradus aggesto extruunt: pompam deæ magnificentissimo apparatu transmittunt: in ea virgo, quæ sacerdotio fungitur, postrema omnium ceruorum *bijugo* curru inuehitur: postero die sacra ritè celebrantur magno cùm publico, tum priuato omnium studio. Intra arę septum viuentia animalia conijciunt, esculentas aues, & cuiusuis generis victimas, apros etiam, ceruos, capreas, luporum & vrsorum catulos, nonnulli prægrandes & adultas iam feras. Addunt & pomiferarũ cuiusuis generis arborum fructus. Immissis ignibus, vrsos vidi & alias feras [3] in exteriorem arę partem flammarũ impetu eiectas, nonnullas etiam è vinculis elapsas. Omnes è fuga reportatas in rogum reponunt; neq; omnino vnquã vt à fera quisquam vlla læderetur (vti ipsi aiunt) contigit. Est inter Laphrię 225 Dianæ ædem & aram, Eurypyli monimentũ. Hic quisnam fuerit, & quam ob causam huc venerit, iam exponam, si prius tamen sub Eurypyli aduentum, qui fuerit in his locis hominum status enarrauero. Tenentibus Aroën, Anthean & Messatin Ionibus, in domo quadam sacra fuit area & ædes Dianæ cognomento Triclariæ. huic quotannis festos dies agitabant, [4] & lectisterniũ faciebant Iones. Sacerdotium penes virginem erat, vsquedum illa nuberet. Accidisse autẽ aiunt vt, cùm hoc fungeretur sacerdotio virgo eximia admodum specie Comæthó nomine, eius amore Melanippus caperetur adolescens cùm cæteris laudibus, tum verò corporis forma æqualium suorum longè præstantissimus. Hic cùm amore sibi mutuo puellam deuinxisset, vxorem eam à patre sibi poposcit. [5] Enimuero est ita natura comparatum, vt senes quauis in re iuuenibus aduersentur, atq; in primis, *obliti se iuuenes aliquando fuisse*, eorum sint amoribus oppidoquam infensi. quare nihil iuuenis æquum aut mite vel à suis, vel à puellæ parentibus impetrare potuit. Sedenim quantam cùm ad humana, tum ad diuina iura violanda vim habeat amor, & alia sæpe *rerum euenta*, & Menalippi casus *facilè* declarauit. Etenim in ipsa Dianæ æde iuuenes cõgressi, cupiditatem suam explerunt, [6] ac sæpius deinde templo æquè ac thalamo *geniali* abusi sunt. [7] Atq; illi quidẽ breui morbo consumpti, impietatis pœnas Dianæ dedere. Consecuta verò est ex læsi numinis ira summa terræ sterilitas, & miseranda hominum lues. indicauit tandem Delphici oraculi vox, Melanippi & Comæthûs libidinem tantæ calamitatis causam fuisse: & simul Dianam placari posse docuit, si quotannis virgo & puer, qui forma essent præstantissima, deæ mactarentur. Cùm sacrum itaque fieri institutum fuisset, ex eo fluuius qui Triclariæ Dianæ templum præterlabitur, Amilichus (*quod est ac si immitem dixeris*) est appellatus. nam antè sine vllo fuit nomine. [8] Attulit Melanippi & Comæthûs *incestum* facinus, pueris & virginibus qui nulli ipsi culpæ affines fuerant, perniciem, & eorum parentibus luctum: ipsi verò, quos maximè noxios esse oportuit, pœnam omnem morte effugerunt. sed amatoribus longissimæ vitæ instar fortasse fuit fructus is, quem ex amoribus suis capere potuerunt. Sacri tam immanis eum memorant finem fuisse, quòd cùm ex Delphici Apollinis oraculo antè cognouissent, à peregrino aliquando rege peregrinũ item deum importatum iri, ac tunc demum desituros humana hostia facere: Ilio capto in diuisione prædæ Eurypylo Euæmonis filio arca obtigit, in qua inclusum fuerat Liberi Patris signum, quod à Vulcano fabricatum putabant, dono verò à Ioue Dardano datum. (De ea arca duplex sermo proditur. alij enim ab Ænea in fugam iam se conijciente relictam; alij à Cassandra *dedita opera* abiectam dixere, cùm sciret illam magno Græcorum alicui, *qui eam fortè sustulisset*, malo futuram) Arca Eurypylus aperta, statim vt simulacrum conspexit, mentis impos est factus, atque adeò vt, cùm perpetua propè agitaretur insania, rarò admodum ratione vteretur. quare cùm ita esset affectus, non in Thessaliam suæ cursum nauigationis direxit; sed cùm Cirrham per Cirrhæum sinum applicuisset, Delphos perrexit, & oraculum quanam ratione furoris illo morbo liberari posset, consuluit: responsum verò ei redditum,

vt quo in loco homines offendiſſet peregrino ritu ſacrum facientes,ibi arcam expoſitã de-
dicaret,& ipſe ſedem ibidem ſuam ſtatueret. Delatus inde ventis Aroën Eurypylus, cùm
in litus exſcenderet,fortè in illud incidit tempus,quo ad Triclariæ aram puer & virgo pro-
pè erat vt mactarentur:atq; ille quidem haud magno negotio ſacrum illud animaduertit
cum oraculi voce congruere. Redijt & incolis in memoriam,cùm regem,quem antè nun-
quam viderant,& arcam ſimul conſpexiſſent, quod iampridem & ipſis prædictum fuerat;
ac,*quod res erat*, illa arca dei cuiuſpiam ſignum contineri ſuſpicati ſunt. Hic rei *fortuitus* e-
uentus Eurypylũ inſania,ſacri infamia oppidanos liberauit;& fluuius *mutato nomine*, Mili-
chus(*quod mitem ſignificat*)cœptus eſt appellari. Scripſere nonnulli non accidiſſe quę com-
226 memorauimus Eurypylo Theſſalo; ſed Eurypylum Dexameni Oleni regis filium,ab Her-
cule,cuius in oppugnatione Ilij comes fuerat, arcam accepiſſe. [1] quadrant alia cum ſupe-
riore expoſitione. Sed enim neque Herculem adduci poſſum quid in arca abditum eſſet i-
gnoraſſe; vel id ſi reſciſſet,fatale donum belli *duntaxat* ſocietate ſibi coniuncto homini da-
turum fuiſſe. [2] Patrenſes quidem ipſi Eurypylum vnum ex antiquitatis patrijs monimen-
tis norunt,Euęmonis filium; cui parentalia faciunt anniuerſaria poſt Liberi Patris ſacrum.
Deo qui in arcam fuerat abditus,cognomen eſt Æſymnetes. Pręſunt eius religioni nouem
viri è ciuitatis principibus, & fœminæ primariæ totidem: [3] ac per dies quidem feſtos, no-
cte vna ſignum ex arca depromit ſacerdos. ea nox hanc habet *ſollennis pompæ quaſi* præro-
gatiuam. deſcendunt etiam ad Milichum fluuium oppidanorũ liberi omnes cum ſpiceis
coronis,& eodem omnino ornatu,quo ad aram olim Dianæ qui mactandi erant,deduce-
bantur. eas coronas deæ nũc ſuſpendũt;ac deinde vbi ſe flumine abluerint,nouis ex hedera
impoſitis coronis, *rectà* ad Æſymnetæ fanum procedunt. Ad hunc propemodũ ritum ſa-
crum peragitur. Intra Laphriæ ambitum, Mineruæ etiam ædes eſt cognomento Pana-
chæidis; cuius ſignum ex auro & ebore. Deſcendentibus ad inferiorem vrbis partem,eſt
matris Dindymenes delubrum; in quo Attes etiam colitur,etſi nullum eius monſtratur ſi-
gnum:nam *Magnæ* matris ipſius marmoreũ eſt. In foro Iouis Olympij templum eſt:ſe-
det ipſe in ſolio,propè adſiſtente Minerua. Secundùm Olympij, Iunonis eſt ſimulacrũ. A-
pollini etiam fanum dedicarunt: dei nudum eſt ex ære ſignum, pedibus tantùm calceatis,
quorum altero bouis caluæ inſiſtit. Delectatũ verò bobus Apollinem, in hymno quem in
Mercurium fecit,docet Alcæus,boues ſurreptas Apollini à Mercurio memorans. Sed ante
Alcæum verſibus prodidit ſuis Homerus,*certa* mercede Laomedontis armẽta Apollinem
pauiſſe: idemq; ita loquentem in Iliade Neptunum fecit:

Ipſe ego Troianam vallabam mœnibus vrbem
Tam latis pulchriſq;, vt inexpugnabilis eſſet:
At tu Phœbe boues camuras tunc paſtor agebas.

Hanc ergo figmenti de bouis calua rationem habuiſſe fictorẽ conijcere licet. In foro ſub
diuo poſitum eſt Mineruæ ſignum; in cuius fronte eſt Patrei ſepulcrum. Cum foro Odeũ
(*quod eſt ac ſi Cantilenarium dixeris*) coniunctum eſt. in eo Apollinis ſimulacrum eximia ad-
modum ſpecie. de manubijs illud Patrenſes fecere, cùm ex Achæis omnibus ſoli, Ætolis
contra Gallos auxilium tulere. Exornatum Odeum illud eſt omnium,quæ in Græcia ſunt,
magnificentiſſimè,excepto duntaxat eo quod Athenis eſt. illud enim & magnitudine, &
ornamentorũ inſignibus facilè ſuperat *quorumuis operum ſplendorem*:ab Herode verò Atti-
co in mortuæ vxoris memoriam eſt dedicatum. Eius certè operis in commentario de re-
bus Atticis idcirco nullam fecimus mentionem, quòd eam hiſtoriam antè quam Hero-
des Atticus exædificationem illam inſtituiſſet,perſcripſeramus. *Sed ad Patrenſes redeo.* E fo-
ro abeuntibus,qua parte eſt Apollinis ædes, porta eſt in eo *vrbis* exitu, & ſupra portam in-
auratæ ſtatuæ *puerorum* eminent, Patreus, Preugenes, Atherion, [4] qui dum Patreus puer
eſſet,eius æquales fuere. In aduerſa fori regione, iuxta eundem exitum, fanum eſt cum
area ſacra Dianæ Limnatidis. Aiunt, tenentibus iam tum *ab initio* Lacedæmona & Argos
Dorienſibus,Preugenem ex quodam ſomnio Limnatidis ſignum Spartanis ſurripuiſſe; in
ea re ſerui,cui fidem habebat maximam, opera vſum. [5] Meſoæ reliquo tempore ſeruatur,
quò à Preugene primùm eſt è Sparta deportatum: verùm ipſo Limnatidis feſto die,è ſacris
ſeruis vnus è Meſoa illud transfert Patras,in aream deæ. In ea area ſunt & aliæ ſacrę ædes;
non ſub dio illæ quidẽ, ſed ad eas per porticus quaſdam eſt aditus. *Ibi* Æſculapij ſignũ,præ-
227 ter veſtem,è marmore; Mineruæ ex ebore & auro eſt fabricatum. Ante Mineruæ templũ,
Preuge-

Preugenis monimentum eſt; ad quod anniuerſaria fit parentatio, [1] eo ipſo tempore quo Limnatidi ſolennia peraguntur ſacra. Non longè à theatro ædes duæ ſunt, Nemeſis vna, Veneris altera. *dearum* ſigna è candido marmore ſunt, inſigni vtrunque magnitudine. In eadem vrbis regione templum eſt Liberi Patris, cui cognomen Calydonio. eſt enim & huius dei ſignum è Calydone deportatum. Fuit, dum Calydon ſtetit, inter alios Liberi ſacerdotes Coreſus, cui ex amore indigniſſimi caſus euenere. Amabat hic Callirhoën virginem; & quanto erat Coreſi amor vehementior, tanto erat puellæ animus ab eius cupiditate alienior. Quare cùm neq; precũ, neq; munerum vllo genere, omnia expertus Coreſus, virginem flectere potuiſſet, poſtremò ſupplex ad Liberi ſignum confugit, *veniam poſcens.* Non fuit irrita ſacerdotis precatio: ſiquidem inceſſit ſtatim Calydonijs ebrietati perſimilis quidã furor; ex quo *paßim populari* veſaniæ morbo interibant. In ea lue Dodonæ oraculum conſulendũ cenſuerunt. erat enim *illis temporibus* apud eius orę incolas, Ætolos, & eorũ finitimos Acarnanas & Epirotas, columbarum, [2] quæ è quercu reſponſa dabant, eorũ populorũ fide ſancita, valde inclyta fama. Reſponſum qui miſſi fuerant tulere, placandũ Liberum, cuius ira tantam apportaſſet perniciem. Eſſe verò placandi numinis vnam illam rationem, ſi ad eius aram Coreſus vel Callirhoën immolaſſet, vel alium qui ſe pro illa deuouiſſet. Puella cùm fruſtra deprecando, ne impetrato quidem eorum à quibus educata fuerat, auxilio, cædi deſtinata eſſet, & ijs omnibus comparatis quæ ad ſacrũ *ritè* peragendum in promptu eſſe oportere Dodonæi Iouis oraculum monuerat, *cum infulis* victimæ ornatu ad aram iam deducta fuiſſet: Coreſus ipſe, qui ſacris præerat, amore victus, nihil iam *priſtinæ in puellam* iræ indulgens, ſeipſum pro illa occidit: [3] ac dedit ille omnium, quorum extet memoria, maximè ſæuum amoris ſpecimen. Commota rei ſpectaculo Callirhoë, [4] animum flexit; & in commiſerationem tam diri caſus verſa, & ipſa ſemet ad fontem, qui non procul abeſt à Calydonis portu, iugulauit. Eum fontem poſteri de puellæ nomine Callirhoën nuncuparunt. Eſt apud Patrenſes non longè à theatro indigenæ cuiuſdam fœminæ ſacrarium, in quo Liberi ſigna totidem, quot ſunt oppida Achæorum, & ijſdem propè nominibus, Meſateus, Antheus, & Aroeus. Signa hæc, ipſis Liberalibus, in Æſymnetæ deportant. Templum verò Æſymnetæ in maritima vrbis parte ſitum eſt, ad eius vię, quà è foro exitus patet, dexteram. Deſcendens ab Æſymnetæ, aliud conſpicias templum, & ſignum è lapide; quod Salutis nuncupatur. dedicatum aiunt iam tum ab Eurypylo, cùm inſaniæ morbo liberatus fuit. Proximè ad portũ Neptuni ædes eſt, cum ſigno marmoreo, cuius rectus eſt ſtatus. Neptunum quidẽ, præter ea cognomina quæ à poëtis ficta ſunt ornandi carminis cauſa, ſuis gentes propè ſingulæ patrijs appellarunt nominibus. Cõmunia verò ferè omnibus, *& maximè inſignia*, Pelagæus, Aſphaliæus, & Hippius. *Ad mare, & portuum ſecuritatem, priora videntur cognomenta pertinere*: hoc poſtremum, *quod equeſtrem ſignificat*, alius alia de cauſa deo inditum ſuſpicari poſſit: ego ex eo conijcio, quòd equitationem primus Neptunus inueniſſe dicatur. Homerus quidem, quo loco certamẽ equorum deſcribit, Menelaum facit iuſiurandum concipientem per huius ipſius dei numen:

En agè equos tangens Neptuni numina iura,
Fraude meos nulla prudens tardare iugales.

Pamphus verò, vetuſtiſſimorum apud Athenienſes hymnorum autor, Neptunum appellat equorum ac turritarum velatarumq; nauium largitorem. Satis itaq; probabile, non aliunde eum, quàm ab equitatione nomen adeptum. Patris quidem nõ procul à Neptuni, Veneris templa ſunt. deæ ſignum è duobus, *quæ ibi dedicata ſunt*, alterum è mari piſcatores funda extraxerunt vna ante me ætate. Sunt & ante portum ex ære Martis ſigna. Eſt ſacra etiam Apollini & Veneri *communis* area, cum ipſo ferè portu coniuncta. Simulacris os, manus, & imi pedes è marmore; reliquæ partes è ligno ſunt. Eſt etiam in ipſa maritima ora 228
lucus, in quo curricula luculenta, & æſtiuæ ſtationes valde elegantes. In eodem luco Apollinis & Veneris delubra ſpectantur cum ſignis marmoreis. Proximum luco eſt Cereris fanum: dea ipſa & Proſerpina ſtant, Telluris effigies *in ſolio* ſedet. Pro Cereris æde fons eſt, [5] qui à templo lapideo pariete ſecluditur: ad eum fontem per exteriorem tramitem deſcenditur. Ibi oraculum maximè veridicum eſt. Cognoſcuntur ex eo non rerum omnium, ſed morborũ duntaxat euenta. Speculum tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, ita librantes vt in fonte omnino non mergatur, ſed *imo* ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores adoleuerint, & ritè deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum; [6] & ex eius

imaginibus, periturúsne an victurus is æger sit, *de quo consuluerunt*, diuinant. Neq; latius omnino huius aquæ diuinatio patet. [1] Est verò in Cyaneis ad Lyciæ fines Apollinis Thyrxei oraculũ, Cyaneis *petris* proximum; vbi qui in fontem descenderit, planè omnia quæcunq; velit præscire posse dicitur. Sunt etiam Patris iuxta lucum duo Serapidis templa; in quorum altero Ægypti Beli filij monimentum. Ægyptum Aroën venisse tradunt Patrenses, filiorum luctu cõfectum, cùm ipsum Argorum nomen exhorresceret, & in primis à Danao sibi plurimum metueret. Est etiam apud Patrenses supra arcem, ad eam portam per quam exeunt qui Messatin iter habent, Æsculapij templum. Fœminarũ Patris quàm virorum duplo ferè maior est numerus; & hæ quidem, si quæ aliæ, ad Venerem pronæ. texendis è bysso Eliaca reticulis, & alia veste, earum cõplures victum quæritant. Pharæ Achæorum oppidum Patrensibus est ab Augusto attributum. Via interest stadiûm centum & quinquaginta: à mari verò ad continentem superiorem oram, *stadiûm interuallum* circiter LXX. Præterfluit Pharensium agrũ fluuius Pierus, idem (opinor) qui & Oleni ruinas prælabitur, quem maris accolæ Pirum nominant. In eius ripis platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine ex ipsa vetustate, vt intra cauernas (multæ enim concauæ sunt) qui velint, & epulari & recumbere possint. Fori area magno & latè patenti ambitu est; quo scilicet spatio esse consueuerant priscorũ fora. In medio Mercurij marmoreũ signum, cum barba, [2] è quadrata basi eminens, modica magnitudine. Testatur inscriptio à Messenio Simulo dedicatum. Cognomen ei est Agoræo, *quod idem omnino est ac si Forensem dicas*. Proximo loco oraculum est. [3] Ante *Mercurij* signum Vesta, & ipsa marmorea: adpositæ ei sunt plumbo ferruminatæ æneæ lucernulæ. [4] Qui Deum consulunt, Vestam primùm thure incenso placant, deinde oleo infuso lucernas accendunt: tum verò in aræ dextera parte nummum patria nota signatum (appellant Æreum) dedicant. Vbi quod ex vsu fuerit interrogarit, aurem simulacro admouet; inde è foro abiens manibus aures premit. vbi è foro excessit, amota manu quam primùm excepit vocẽ, eam sibi oraculi loco ducit. Talis etiam apud Ægyptios in Serapidis fano celebratur oraculi religio. Est item Pharis aqua Mercurio sacra: Hama fonti nomen. Piscibus parcunt, quòd sacros Deo putant. Prope ipsum Dei signum lapides ferè XXX erecti sunt quadrangula figura: singulos certis deorum nominibus appellantes venerantur. Et sanè Græcis olim omnibus [5] patrium fuit rudes lapides pro dis, perinde ac simulacra ipsa, colere. Est procul ab oppido stadia ferme XV, Castoris & Pollucis lucus, lauris consitus plurimis: ædes verò aut signa in eo omnino nulla: aiunt incolæ, Romã, quæ fuerant, fuisse deportata: [6] ara *tantùm* extat lapide exquisito extructa. Oppidani pro certo nõ habent, Pharésne Philodamia Danai filia natus, an alius quis
229 illi cognominis, eam vrbem condiderit. Tritia quidem Achæorũ & ipsa vrbs à litore interior; Patrensibus hæc quoq; attributa Cæsaris voluntate. Abest à Pharis stadia centum & viginti. In suburbano agro sepulcrum visitur candido lapide extructum, insigne illud quidem cùm reliquo opere, tum maximè quòd in eo Niciæ relucent picturæ. In eburnea sella sedet eximia specie puella: adsistit puellæ ancillula cum [7] galericulo; & adolescẽtulus planè impuber tunica amictus, & supra tunicam punicea chlamyde. Adstat ei seruulus cum iaculis, venaticos canes ducens. Nomina certè cognoscere non potuimus; sed facile fuit conijcere illud esse viri & vxoris monimentum. Tritiæ quidem conditorem Celbidan sunt qui dicant fuisse: venisse verò illum è Cumis Opicæ terræ. Alij à Marte tradidere Tritiam Tritonis filiam compressam: fuisse eam Mineruæ sacerdotem dum virgo esset: Melanippum Marte & Tritia natum, vrbem condidisse, & à se auctam de matris nomine appellasse. Est Tritiæ fanum quod Maximorum deorum vocatur. Simulacra fictilia sunt. Sacra his annua non alio ritu fiunt, quàm Libero Patri apud *cunctos ferè* Græcos. Mineruæ etiam ædes extat: deæ signum marmoreum hac ætate cernitur: priscum Romam fuisse deportatum Tritæenses ipsi memorant. Iidem Marti etiam & Tritiæ solenne habent rem diuinam facere. Atque hæ quidem procul à mari, & planè interiores in continenti terra vrbes sunt. Nauigantibus Ægium à Patris distat stadia quinquaginta promontorium, cui nomen Rhion. Portus *ab opportunitate* Panormus, longè abest à promontorio stadia quindecim. Totidem à Panormo distant qui Mineruæ muri dicuntur: à quibus ad portum cui Caprifici nomen, oram legentibus interuallum stadiûm nonaginta. Inde ad Ægium sexaginta: [8] pedestre iter breuius stadiûm XL. Paululum abest ab ipso Patrensium oppido Milichus amnis, & Triclariæ templũ, in quo signum

omnino

omnino nullum reliquum est. Situm hoc ad viæ dexteram. Paulò longius progressis alius est amnis, cui Charadrus nomen: è quo quæ verno tempore petarint pecudes, mares gignere creduntur fœtuum partem maximã: eaq; de causa pastores aliorsum greges agunt, præter bouillum tamen pecus. Id ab eo flumine idcirco non reijciunt, quòd mares & ad vsum sacrorũ, & ad agrorũ cultum magis idoneos esse arbitrantur. cæteri pecoris fœminas maiore multò æstimatione dignantur. Post Charadrum ruinæ sunt non magnopere insignes Argyræ vrbis; & ad dexterã viæ popularis, fons Argyra: & Selemnus fluuius in mare *ea parte* exit. De eo indigenarum est *perulgata* fabula, Selemnum egregia forma puerũ, pecus ibi pascentem, amatũ ab Argyra Nympha: illam è mari subnatantem, in fluminis alueo cum puero cubare solitã: non longo pòst temporis interuallo, cùm pueri forma defloruisset, ad eum ventitare Nymphã desisse: [1] desiderio puerũ contabuisse, & à Venere in amnẽ mutatum. Verùm cùm in aquam etiam versus Argyræ amore teneretur (hæc enim ipsi Patrenses memorãt) ad eam (vti de Alpheo & Arethusa proditum est) aquas subiens penetrabat; donec Veneris munere Nymphæ puerũ cepit obliuio. Inde eam vim Selemnũ habere creditum, vt qui viri, quæve fœminæ se in eo abluerint, amorũ suorum obliuiscãtur. quod nisi cõmentitium esset, quantauis pecunia videri posset ea Selemni aqua preciosior. Ab Argyra modico interuallo fluuius abest Bolinæus. Fuit ei proxima olim Bolina vrbs. Virginem cui Bolina nomen, ab Apolline amatam tradunt; quę fugiens in mare se proximũ abiecerit, ac postea Apollinis miseratione immortalitatẽ sit adepta. Promontoriũ inde mari imminet. In hoc ipsum mare, fabula vulgauit, Saturnum falcem abiecisse, Cœlũ patrem cùm execuisset: & ex eo promontoriũ Drepanum vocatum. Paululum supra militarem 230
viam cernuntur Rhypum ruinæ: ab illis distat Ægium stadia circiter xxx. Ægiensem agrũ perlabitur fluuius Phœnix, & item Meganitas: ambo in mare influunt. Porticus suburbana Stratoni athletæ erecta, (qui Olympiæ eodem die pancratij & luctæ coronas cepit) quò certum vbi se exerceret locum haberet. Habent Ægienses vetustũ Lucinæ fanum. deæ signum à vertice ad calcem tenui carbaso velatum, ligneũ est præter os, summas manus, & pedes. sunt enim hæ *quæ non teguntur* partes è marmore Pentelico. Alteram manum porrigit, altera facem præfert. Attributas ei faces ex eo suspicari possis, quòd parturientes dolores haud secus atq; ignis vrere videãtur; vel quòd ipsa in lucem fœtus profert. Simulacrum illud fecit Damophon Messenius. Non longè à Lucinæ, est sacra Æsculapio area, in qua Hygiæ sunt & Æsculapij ipsius signa. In basi incisi iambi indicant Messenij Damophontis opus esse. In hoc Æsculapij templo altercatio mihi fuit cum Sidonio homine, qui & rerum omnium diuinarum peritiores esse Phœnicas quàm Græcos contendebat: tum verò & inter ipsos aiebat Æsculapij patrem Apollinem celebrari, matrem verò ei mortalẽ fuisse negabat. Æsculapium enim *aliud nihil quàm* aërem esse, ex quo bona valetudo (*quam Græci* ὑγίειαν *appellant*) tam homini, quàm cunctis alijs animantibus, existeret. Apollinẽ, qui Sol ipse est, iure patrem Æsculapij perhiberi, quòd [2] anniuersarias vicissitudines cursu conficiens suo, aëri salubritatem impertiat. Hæc ego illi facilè assentiebar, sed non esse magis Phœnicum eam opinionem, quàm Græcorum ostendebam; cùm Titane etiam (quod est Sicyoniorum oppidum) Æsculapij signum, Salubritatis dicatur. Esse verò vel puero manifestum aiebam, corporum in terra salubritatem Solis cursu effici. Est item apud Ægienses Mineruæ delubrum, & Iunonis lucus. Mineruæ ipsius duo sunt è candido lapide signa. At Iunonis nemini, præter eam mulierem cui sacerdotium obtigit, fas aspicere. Liberi etiam ædes proxima theatro: signum impuberi ore est. In foro etiam Iouis est area, cognomento Seruatoris; & in primo sanè fori aditu ad læuam simulacra ænea duo, quorum alterum imberbis effigiem præ se ferens, multo esse videbatur antiquius. At ænea signa, quæ rectà per *militarem* viam progressis, in cella quadam Neptuno & Herculi, Ioui item & Mineruæ dicata sunt, Argiuos nuncupant, vel quòd (vt Argiui dicunt) Argis fabricata fuerint; vel quòd Ægienses (vt ipsi quidem narrãt) deposita illa apud se ab Argiuis, asseruarint: quibus cùm iussi essent quotidie sacra facere, [3] quò id sine publica impensa fieret, excogitasse vt ea ipsa quibus postea in epulationibus vescerentur, disq; rem diuinã facerent, consecrarent. sed enim cùm *depositum* aliquando repetissent Argiui, se quoq; repetisse quam in sacra erogassent pecuniam: illos, cùm soluendo non essent, signa reliquisse. Prope forum communis Apollini & Dianæ ædes dedicata est. In foro etiam est Dianæ templum: sagittas dea eiaculantis effigiem præ se fert. Est etiam Talthybij caduceatoris sepulcrum; cui

Spartæ quoque tumulus est aggesta terra extructus: & vtraque ciuitas Talthybio parentat. In maritima Ægij parte Veneris delubrum est: Neptuno deinde, Proserpinæ etiam, & Ioui Homagyrio(*quod est ac si Congregatori dicas*)templa dedicata fuere. In Iouis, dei ipsius, Veneris,& Mineruę signa extant. Homagyrium cognomine appellarunt, quòd in hunc locum Græciæ principes Agamemnon coëgit, quò de illorum sententia consiliũ caperet, quę foret Priami regnum bello adoriendi optima ratio. Agamemnoni ipsi & alię potuerũt laudes attribui, & ea *summa fuit omnium*, quòd *semel habito delectu*, cum ijs tantùm qui nomina dederant, nullo euocato *è Græcia* supplemento, & Ilium & finitimas vrbes expugnarit. Proximum est Homagyrij, Panachææ Cereris fanum. Sunt in Ægiensium litore eo-
231 dem in quo templa, *hæc memoratu digna*. Aqua perennis, [1] & ex ipso capite bibentibus suauissima. Salutis fanum: in quo signum cernere fas nemini, præter eos qui sacerdotio funguntur. Ibi sacra, & alia ritè peragunt, & ex ara deæ sumpta liba in mare porriciunt, mittere se illa Arethusæ Syracusas testantes. Sunt & alia apud Ægienses ex ære fabricata signa, Iupiter puerili ætate, & Hercules impuber, Ageladæ Argiui opera. his deliguntur quotannis sacerdotes, quorum in ædibus asseruantur signa. Priscis quidem temporibus decernebatur Iouis sacerdotium puero, qui primas pulchritudinis tulisset: cui iam pubescenti alius succedebat. Hæ patriæ Ægiensibus religiones. Conuentus autem apud eos Achæorum, hac etiam ætate celebratur; vti ad Thermopylas & Delphos, Amphictyonũ. Hinc progressis, amnis Selinus; & ab Ægio stadiûm interuallo XL, ad mare vicus est Helice, frequentis olim vrbis nomen. In ea fuit Ionibus religiosissimum Neptuni Heliconij templum. Mansisse apud se cultum eius dei memorant, [2] à quo primùm tempore ab Achæis eiecti, Athenas primùm, atque inde postea ad maritimam Asiæ oram confugêre. In Milesijs etiam, qua ad Bibliadem fontem iter est, ante ipsam vrbem ara monstratur Neptuni Heliconij. Et item apud Teios ambitus est & ara Heliconij planè opere spectando. Quin & Homerus Helices & Heliconij Neptuni mentionem versibus inseruit suis. Interiecto dein tempore, cùm habitantes ibi Achæi supplices è templo abstractos trucidassent, non fuit lenta *aut segnis* Dei *ad pœnam reposcendam* ira. vehemens enim terræ ac repentinus motus non ipsa tantùm mœnia, & ædificiorũ superficiem subuertit; sed vrbis etiam totius aream ita obruit, vt ne vestigia quidem vlla posteris agnoscenda relinquerentur. Et aliàs quidem quoties labes huiusmodi aliqua insignior facta est, quæ terram longè lateque concusserit, præcesserunt certa quædam diuinitus rerum miracula, perpetui imbres, diuturnæ siccitates, tepidæ hyemes; æstate anni, Solis orbis vel caligine obductus, vel incensus rutilo, vel subatro liuidus fuit colore: fontes exiccati: ventorum turbines, quocunq; *vehementius* irrupissent, *prævalidas* arbores *radicitus* conuellerunt. Iam verò ignes longo flammarum tractu per cœlum discurrêre. Siderum etiam non antè conspectæ formæ, magnum hominibus pauorem incussere. [3] Densiores præterea ab ima terra halitus erupere. His, & alijs multis prodigijs, antequam terræ tam violenti motus euenirent, homines præmonitos Deus vult. Sed huius tantæ motionis non vnam nobis quasi formã, aut simplex genus, ij quibus hæc iam pridem inuestigare curæ fuit, & eorum discipuli ac sectatores, prodidere. pluribus enim modis, tremente terra, affici quæ moueantur animaduertêre. Leuissima est omnium motio (si quid tamen leue esse possit in tam atroci malo) quoties quæ in partem vnam impulsa fuerint, & propè iam solo æquata, obnitens ab imo contrarius quidam motus surrigat & restituat. Videre itaq; est cùm terra in hunc modum mouerit, columnas è recto statu iam penè humi deiectas, erigi; & distractas parietum partes denuo coagmentari; trabes etiam loco dimotas in pristinam sedem reponi: ad hæc fistulas & qui fastigio ducendis aquis defodiuntur, tubulos, si fortè conuulsi discesserint, ad vnguem rursus compingi, vt non aptius fabrorũ arte cohærere posse videantur. Diuersus est ab hoc impetus, quo irruente, nulla est *tectorum aut mœnium* tam firma superficies, quæ non corruat ac sternatur, æquè ac si fuisset bellicis obsidionum tormentis labefactata. [4] Omnium est in hoc genere perniciosissimus ille motus, quem cum vitali spiritu similitudinem quandam habere autumant. Sicuti enim ille febris vi è corporis intimis quasi penetralibus quandoq; erumpens, tum alibi, tum verò maximè in venis quæ circa articulum eum sunt, quo extremum brachium cum manu coniungitur, motus vehementiores ciet: ita propèmodũ terræ cauernis inclusum spiritum, dum sibi eruptionem molitur, ædificiorum fundamenta
232 magno impetu subruere, non alio ferme modo, quàm terram talpæ subpellentes égerunt.

[1] Atq; hac quidem sæuientis veluti terrę trepidatione adeò quasi absorpta mœnia domósque subsidere, vt nulla ferè reliqua fiant habitaculorũ vestigia. Hoc vastitatis genere perculsam ab imo solo Helicen memorant. Accessisse verò & alteram huiuscemodi cladem: Maris eluuione hyeme anni Helicen totam circunquaq; incinctam; ipsumq; Neptuni lucum ita inundatione ea obrutum, vt vix summa extarent arborum cacumina. quo factum vt repentè cùm terræ motione violentissima, tum verò maris æstu effusius stagnante, vrbs tota cum omni ciuium numero pessum ierit. Talis & Ideam vrbem, quæ fuit olim in Sipylo monte, casus deleuit: etsi fuit ille aperientis se terræ hiatus: [2] ac montis quidem ipsius labe facta, defluentes aquæ portum effecere in extremis eius voraginis faucibus, cui nunc Saloë nomen. Et sanè in portu cernebãtur eius vrbis ruinæ, priusquam omnia torrentium limo obducerentur. Helices etiam ruinæ quædam eminent, ea facie, qua esse consueuerũt, quæ marinis exesa sunt aquis. Ob violatos quidem supplices implacabilem esse numinis iram, non Helices modò exitium, sed alia etiam talium euentorum exempla documento esse possunt. extat enim Dodonæi Iouis oraculum Atheniensibus Aphidantis ætate redditum, *quo supplices sacrosanctos esse debere* his versibus *monentur*:

Ara tibi Eumenidum fumans, & curia Martis
Sint cordi. huc bello domiti nam fortè Lacones
Suppliciter tristes venient. [3] *tu proijce tela,*
Supplicibus parcens, diuûm quos iura tuentur.

Hæc redierunt in memoriam Græcis, cùm essent Peloponnesij Athenas adorti, regnante Codro Melanthi filio. tunc enim ex Attica reliquæ Peloponnesiorũ copiæ retrocesserunt, audita Codri morte, cognitoq; mortis genere. neq; enim vlla fuit victoriæ reliqua spes, *cùm* ex Delphici Apollinis responso *se Codrus deuouisset*. E Spartanis autem ij qui iam intra portas penetrarãt, vbi se destitutos animaduerterunt à suis, nocte ea delituerunt: iam verò cùm illuxisset, & in eos Atheniensium *ex omni vrbis parte* cõcursus fierent, ad aras dearum quæ Seueræ appellantur, in Areopagum se receperunt: & tunc quidem incolumes dimissi sunt. Post aliquot deinde annos cùm ipsi magistratus [4] eos qui cum Cylone in arcem ad Mineruæ supplices cõfugerant, violassent, & ipsi interfectores, & omnes eorũ posteri violatæ per cædem religionis damnati, obnoxij deæ fuere. Lacedęmonij etiam cùm in eos viros sæuissent qui supplices in templum Neptuni, quod ad Tænarum est, euaserant, Sparta non multo pòst tam crebris, tamq; vehementibus terræ impulsibus concussa est, vt nulla propè domus ruinę expers fuerit. Deleta est ad internicionem Helice, Astéo Athenis summũ magistratũ gerente, Olympiadis primæ & centesimæ anno quarto, qua Damon Thurius victor primùm renunciatus est. Agrum Helicensem, quum nemo ex incolis superstes manserit, tenẽt Ægienses. Ab Helice & eius maritima ora diuertẽs dextrorsum, ad oppidum peruenias in monte conditũ supra militarem viam, cui Cerynea nomẽ, siue ab eorũ locorum regulo, siue ab amne *proximo, qui* Cerynites *dicitur*. profluit is è Cerynea Arcadię monte, & Achæorũ finitimos agros præterlabitur. Huc aliquando cõmigrarunt Mycenæi ex Argiuorum finibus profugi. cùm Mycenes enim muros Argiui deijcere nõ potuissent, quòd validissimi essent, atque adeò vt à Cyclopibus (sicuti Tirynthis etiam muri) extructi dicerentur, postremò fame victi vrbem deserere Mycenæi coacti sunt. eorũ alij Cleonas; sed maior dimidia ferè populi pars in Macedoniam ad Alexandrũ regem, eum nempe cui Mardonius Gobryę filius mãdata ad Athenienses dedit: reliqua multitudo Cerynean confugit. Ea inquilinorũ accessio, opulentiorem multò & clariorem Cerynean reddidit. In eo oppido Eumenidũ fanum est: dedicatum ab Oreste tradunt. Huc si quis vel cæde, vel quo- 233
uis incesti aut impietatis genere pollutus, intrarit spectandi causa, statim eum mente capi diris terroribus exagitatũ credidere. [5] quare omnibus etiam aliò contendentibus templi aditu interdictum. Dearum signa è ligno, modica magnitudine, elaborata. Intra templi vestibulũ positæ sunt muliebres imagines marmoreę exquisitæ artis. sacerdotes eas fuisse Eumenidũ putant incolæ. E Cerynea reuersos in militarẽ viam, atq; illinc aliquantũ [6] progressos, relicto ad dexterã mari, deuius trames Buram ducit, quæ in monte ipsa etiam sita fuit: appellatam verò aiunt à Bura Ionis & Helices filia. Oppidũ hoc idem terræ qui Helicen deleuit motus, tam vehementer perculit, vt in templis prisca omnia deorũ signa fuerint abolita. Ciuium ij duntaxat reliqui fuere, qui fortè vel militiæ, vel negotij cuiuspiã obeundi causa domo absuissent: atq; ij quidẽ *lapsam & penè excisam* ciuitatẽ restituêre. Buræ

ædes est Cereris, Veneris, Liberi patris, & Lucinæ. *Horum numinum* simulacra è Pentelico lapide sunt, Atheniensis Euclidæ opera. Ceres veste velatur. Habet etiam Isis templum. Quà ad mare descenditur, amnis est Buraicus nomine. In *proxima* spelunca non vtiq; magnum Herculis signum; Buraico & ipsi cognomen. Oraculi sortes capiuntur ex tabula per talos. Qui consultũ venere, precatione ad signum peracta, votisq; nuncupatis, talos ex ea quæ in promptu est copia iaciunt quatuor super mensam. Inscripti sunt certis notis tali singuli: earum illi notarum interpretationem in tabula *(similitudinem secuti* requirũt. Ab Helice ad Herculis, via ducit recta stadiûm ferme xxx. Ab Hercule discedentes perennis aquæ fluuius excipit, ex Arcadiæ monte in mare defluens. nomen & monti in quo fons, & flumini, Crathis; à quo Italiæ fluuius Crathis nomen accepit. Ad hunc Achaicum Crathidem *celebris* olim fuit vrbs Ægæ; [1] quam postea desertam, cùm pristinis fuisset spoliata opibus, ferunt. Huius vrbis mentionẽ etiam Homerus fecit, eo quẽ Iunoni tribuit sermone:

Ast hi grata ferent Helicen tibi munera, & Ægas.

quòd scilicet æquè Helice atq; Ægis, Neptunus coleretur. Non ita procul à Crathide, ad dexteram viæ monimentũ offendas, [2] cum equestris viri iam penè abolita pictura. Ab eo tumulo triginta circiter stadiûm via ad Gæum ducit. Telluris id fanum est, quam Eurysternon *(id est, Lati deam pectoris)* cognomento nuncupant. signum deę vetustissimum. Sacerdotiũ mulieri decernitur: quo statim suscepto, vitam illa agit cœlibem omne ætatis reliquum tempus: quanquam & antè eam oportuit [3] cum vno tantùm viro matrimonij caussa fuisse. Taurini sanguinis haustu periculum faciunt: quo illa epoto, [4] si legi fraudem fecerit, statim flagitiũ dicitur *morte* luere. Quòd si plures fortè sacerdotiũ petant, sorti creatio cõmittitur. Ad Ægiratarũ nauale (cui idem quod Ægiris vrbi nomen est) stadia intersunt LXXII ab Hercule Buraico. Nihil verò in maritima ora habent Ægiratę memoratu dignũ. A nauali superior vrbs stadia abest XII: appellata ab Homero est Hyperesia. [5] Recentius enim nomen ea vrbs, quã Iones antè coloniam deduxerant, ob huiuscemodi caussam accepit. Cùm Sicyonij comparato exercitu agrũ inuasuri essent, intelligerentq; Hyperesienses nullo se pacto pares illis numero & viribus futuros, capras omnes quæ intra fines erant, in vnum coëgerunt; adligatasq; ad cornua faces, intempesta nocte accendêre. Hostes, ignes eos esse ab auxiliaribus Ægiratarum suspicati, retro agmen egêre. A capris itaq;, (αἶγας *Græ-
234 ci vocant)* mutato veteri nomine, vrbs Ægira est appellata: quóque loco ex illis vna eximia specie, quæq; cæteris dux erat, procubuerat, ibi templum Dianæ Agrestis erexere, quòd illius propitio numine in mentẽ sibi venisse interpretati sunt, eo dolo hostem eludere. Neq; verò continuò nouum nomen inoleuit. *nam sic propémodũ Hyperesiæ nomen mansit,* vt Oreũ in Eubœa nõ desunt qui hac ipsa ætate veteri nomine Hestiæan appellant. Habet Ægira quæ literis mandentur digna, Iouis templum, & in eo signum dei sedens, è Pentelico lapide, Euclidæ Atheniensis opus. Ligneũ ibidem stat Mineruæ signũ, facie, summis manibus ac pedibus eburneis: reliquũ corpus inauratum, & coloribus distinctum est. Habet & Dianæ ædem cum simulacro, quod temporis nostri artẽ præ se fert. sacerdotio fungitur puella ad nubilem vsq; ætatem. Extat ibidem priscum signum, quod Iphigeniæ esse dictitant Ægiratæ, Agamemnonis filiæ. id si ita est, credi facilè potest iam tum ab initio ædem fuisse Iphigeniæ dedicatam. Spectandum ipsa maximè antiquitate Apollinis delubrum. [6] Vetera sunt testudinis ornamenta; vetus ipsum Dei *maximè* signum: nudum id est, atq; insigni magnitudine: neq; quis fecerit opifex, populares habent dicere: qui tamen Sicyone Herculem viderit, facilè *ex operum similitudine* conijciat, vtrunque opus fuisse Phliasij Laphais. Sunt præterea in *eodem* delubro signa *aliquot* Æsculapij stantia; & seorsum Serapidis & Isidis, è lapide omnia Pentelico. *Præ cæteris* quidem *dijs* religiosissimè Cœlestem Venerem colunt; in cuius ædem penetrare [7] viris nefas. In eius verò, quam Syriam nominant, deæ, non nisi statis diebus intrant, vbi se & reliquis certo ritu expiationibus, & victus præcipuè moderatione lustrauerint. Ædicula etiam quædã Ægirę est, in qua Fortunę signũ sum conspicatus, Amaltheæ cornu præ se gerens; cui adsistit volucer Cupido. Significat hæc nimirũ Amoris cum Fortuna cõiunctio, plus ferè in amore homines ope Fortunę, quã pulchritudine proficere. Facilè autẽ mihi Pindarus in suis canticis cùm alia multa persuadet, tum verò vnã esse Parcarũ Fortunam, & eam quidẽ potestate sororibus antecellere. Est in eadem ædicula vir senex iam, propémodũ eiulãtis facie: mulieres tres armillas sibi detrahũt, & adolescentes totidem: ipse lorica est indutus. Hunc Achæi bellica virtute omnibus Ægiratis

ratis præstitisse tradunt; qui cùm fortissimè pugnãs cecidisset, fratres eius mortem domum nunciarunt. sorores itaque luctus causa, vsitati cultus ornamenta abiiciunt. Patrem ipsum populares [1] miserabilem nuncupant, quòd ipsa etiam effigies miserationem *sibi* conciliat. [2] Recta sanè ab Ægira discedentes à Iouis templo, & per montes ardua, stadiûm XL nihilo breuior, Phelloën via ducit. castellum id est minimè clari nominis. nam neque Ionibus quidem ea loca tenentibus perpetuò incolebatur. Ager vites feliciter educat. ea qua maximè saxosus est parte, *multæ passim* quercus, *multæ* item feræ, cerui *inprimis*, & apri. Ac si vlla Græcorũ castella maximè sunt perennibus aquis irrigua, inter ea meritò fuerit Phelloë numeranda. Sunt illic deorũ templa, Liberi, & Dianæ. Diana ex ære fabricata, sagittam è pharetra promens. Liber Pater *è ligno*, cinnabari illitus. Ab Ægira descendentibus ad nauale, atque illinc progressis paulò longius, ad viæ dexteram est ædes Agrestis *Dianæ*, quo loco capellam procubuisse memorant. Ægiratis contigui Pellenenses, Achæorum postremi inter Sicyonem & Argolicæ terræ fines. Appellatos ipsi se prædicant à Pallante, qui fuerit de Titanibus vnus: at Argiui à Pellene putant Argiuo, Phorbantis filio, Triopę nepote. Inter Ægiran & Pellenen castellum est sub ditione Sicyoniorum, cui Donussa nomen, deleta ab *ipsis olim* Sicyoniis: & eius mentionem ab Homero factam affirmant in Agamemnonis delectu, eo scilicet versu:

Quiq; Hyperesiam, atque altam coluere Donussam.

Sed enim Pisistratum, cùm dissipata Homeri carmina, & passim per alia literarum moni- 235
menta dispersa, in vnum colligeret, vel ipsum, vel operis illius adiutorem *loci* ignoratione nomen immutasse. Suum Pelleneorum nauale Aristonautæ appellatur. Distat ab Ægiræ maritima parte stadia CXX: dimidio breuior à nauali Pellenẽ via. Hoc nominis inditum ferunt, quòd in eum portum appulerint Argonautæ. Est oppidum ipsum in iugo situm. Iugi supremus vertex in acutissimum assurgit fastigium: sed nullæ ea in parte, quòd maximè ardua & prærupta est, domus. In planiore cliui parte [3] infra montis cacumen vtrinque habitatur. Quà Pellenen iter, in ipsa via Mercurij signum est, cui cognomen Dolio: hominum vota maximè rata facere creditur: figura est quadrangula, barbatus, pileo caput velante. In eadem via propius vrbem est Mineruæ templum, lapide extructũ vernaculo: deæ signum ex ebore & auro: artificem Phidian fuisse dicunt; atque hanc quidem Mineruam elaborasse illum antequam vel Atheniensibus eam quæ in arce collocata est, vel suam Platæensibus Mineruam fecisset. Aiunt Pellenei sub ipsa Mineruæ basi altè descendere adytum, atque ex eo humidum halitum efflari, qui sit ebori tuendo peridoneus. Supra Mineruæ delubrum lucus est muro circunseptus, Dianæ Sospitæ sacer. per huius numen de rebus maximis iusiurandum concipiũt: nulli verò cuiquam hominum præterquam sacrificulis illuc aditus patet. Præsident sacris indigenæ homines, generis dignatione clarissimus quisque. Contra lucum Sospitæ, est Liberi Patris templum, quem Lamptera *à luminibus* nuncupant, festumq; ei diem Lampteriam celebrant, illatis noctu intra ædem accensis facibus, passimque per vrbem dispositis vini [4] cadis. Est etiam apud Pelleneos Apollinis Theoxenij templum; cuius ex ære simulacrum. ludos faciũt in honorem Apollinis, Theoxenia: argentum victoribus præmium exponitur: descendunt in certamen *soli* ciues. Prope Apollinis, ædes Dianæ est: iaculatricis ornatum dea præ se fert. In foro [5] erectum videas aquę per occultos meatus ductæ conceptaculum. Ad lauacra, ex imbribus collectitia vtuntur aqua. nam poculẽtæ pauci sunt infra vrbem fontes, eo loco, quas (*à dulcibus aquis*) Glyceas appellant. Priscum ibi gymnasium, vbi se ephebi exercent: neque verò [6] ad rempub. quisquam admittitur, nisi antè puberũ exercitationes obierit. Hoc in gymnasio posita statua est Promacho Pelleneo, Dryonis filio, vna ex Olympicis, tribus ab Isthmicis, duabus è Nemeis ludis de pancratio palmis reportatis. Vnam ei sui ciues *ex ære* Olympiæ; alteram è marmore, in gymnasio, *de quo modò diximus*, statuam dedicarunt. Hunc Promachum, bello quod inter Pelleneos & Corinthios gestum est, *vnum* hostes quamplurimos pugnãtem occidisse memorię proditum. ab eodem etiam Olympiæ superatum Polydamantem Scotussæum, quo tempore à Persarum rege in patriam [7] restitutus Polydamas, in Olympicum certamen iterum descendit. At Thessali, Polydamantem *ex vllo vnquam certamine* inferiorem discessisse minimè confitentes, & alia eius rei afferunt argumẽta, & in primis [8] elegos ad Polydamantis statuam adscriptos:

O Scotoessa altrix inuicti Pulydamantis.

Pellenenſes vtique magno Promachum honore proſequuntur, duasque eius de lucta ad Chæroneam, quatuor Olympiæ acceptas palmas prædicāt. Nominare tamen eum reſpuunt, ob eam cauſam credo, quòd Pellenenſium remp. ſuſtulerit. corruptus enim ab Alexandro Philippi filio inuidioſiſſimo dominationis munere, ſe patriæ ſuæ tyrannum imponi facilè paſſus eſt. Eſt Lucinæ etiam ædes, à Pellenenſibus in parte oppidi minore dedicata. Quod verò Poſidion (*id eſt Neptunium*) dicitur, fuit olim curia, ætate noſtra deſertus planè locus, infra gymnaſium; [1] coli tamen in hunc vſque diem tanquam Neptuni
236 fanum nunquam deſitus. A Pellene ſtadia circiter ſexaginta abeſt Myſæum, Myſiæ Cereris ſacrarium. dedicatum ferunt à Myſio Argiuo homine; & ab eo quidem hoſpitio Cererem acceptam Argiuorum ſermo vulgauit. Lucus eſt in Myſæo condenſus omnis generis arboribus, & perennium fontium aquis irriguus. Feſtos dies agitant ſeptem: quorum tertio, è templo viri omnes exeunt; mulieres verò intus relictæ, ritu à maioribus tradito nocturnum peragunt ſacrum. Neque verò viros tantùm excludunt, ſed canes etiam maſculos eiiciunt. Poſtero die reuiſunt fœminas in templo viri, multoque cum riſu vltro citroq; ſales & dicta iaciuntur. Modico à Myſæo interuallo ſurgit Æſculapij templum: Cyros appellatur. *Multa* hîc monſtrantur morborum remedia. [2] Leniter fluentis aquæ aliquot ibi fontes, ad quorum maximum dei ipſius poſitum ſignum. Flumina item *aliquot* deſcendunt è montibus qui ſupra Pellenen ſunt. eorum vnus [3] ad Ægiras defluens, Crius appellatur: à Crio Titane nomen inditum putant. At Alſus nominatur, qui è Sipylo deſcēdens, in Hermum influit. Qua verò parte finitimi ſunt Sicyoniis Pellenenſes, amnis quidam Achaicorum poſtremus in Sicyonium mare decurrit.

PAVSANIAE ARCADICA, SIVE LIBER OCTAVVS.

RCADIÆ partem eam quæ fines Argiuorum contingit, Tegeatæ & Mantinenſes tenent: & Arcadici quidem nominis populi omnes mediterraneum Peloponneſi agrum colunt. Corinthij enim primi Iſthmum obtinent. His contigui Epidaurij, qua parte ad *AEgæum* mare ora eſt expoſita. [4] Medius inter Epidaurum, Trœzenem & Hermionen Argolicus ſinus, cuius accolæ Argiuorum mari quique proximi. Adiacēt circunquaque Lacedæmoniorum ciuitates. His finitima Meſſenia, quę ad mare deſcendit Methonen vſque, Pylon, & Cypariſſias. Ad Lechæum vicini Corinthiis Sicyonij, poſtremi hi Argolicorum hac in parte finium. Sicyonem excipiunt Achæi litoris accolæ. Ad alterum Peloponneſi latus, quod Echinadibus inſulis ex aduerſo eſt, habitant Elei. Elei agri fines cum Meſſenia iunguntur, qua parte Olympia eſt, & Alphei oſtium: at inter Eleam terram & Achaiam, medij Dymæi ſunt. Pertinent populi quos enumeraui ad mare omnes. Interiores Arcades à mari vndecunque ſecluſi. quare Homerus profectos ad Troiam dicit, non ſuis ipſorum, ſed acceptis ab Agamemnone nauibus. Ac primum quidem omnium Pelaſgum memorant Arcades in hac terra extitiſſe: ſed conſentaneum certè eſt non ſolum illum, ſed alios etiam *in iiſdem locis* vnà cum eo fuiſſe. nam quibus omnino imperaſſet hominibus? Crediderim ego Pelaſgum magnitudine, robore, ac forma; quin & animi dotibus, cęteros ſuperaſſe: eamque ob rem ei à ſuis regnum decretum: cuiuſmodi ei teſtimonium ſuis verſibus Aſius etiam dedit:

Montibus alticomis peperit nigra terra Pelaſgum
Dis ſimilem, & generi tribuit noua regna futuro.

Pelaſgus igitur cùm regnare cœpiſſet, primùm quidem rudes homines docuit tuguria, ad frigoris, imbrium, & æſtus incommoda arcenda, ædificare. Idem tunicas facere inſtituit è ſuillis coriis; qualibus his ipſis temporibus in Eubœa & Phocide tenuiores homines vtuntur. Ad hęc cùm vulgò virente adhuc fronde, herbiſque ac radicibus non modò non cibariis, ſed plerunque pernicioſis *incautius* veſcerentur, [5] ſalubriores multo glandes eſſe; neq;
237 omnes,

omnes, sed quæ è sola fago legerentur, persuasit. Fuit verò tam frequens ac diuturnus hic glandium cibus Arcadibus, vt quo tempore monuit Apollo Lacedæmonios, ne Arcades bello lacesserent, hunc illis victum è glandibus hisce versibus attribuerit:

Glande satur multa, obsistet tibi plurimus Arcas.
Nostra tuis non sunt contraria numina cœptis.

Ab hoc rege totam regionem eam Pelasgiam appellatam ferunt. Huius filius Lycaon nonnulla vel sapientius quàm pater suus excogitauit. Lycosuram enim vrbem in monte Lycæo condidit, Iouem Lycæum appellauit, ludosq; *in eius honorem* Lupercalia instituit. Facilè vt credam adducor, nondum apud Athenienses Panathenæa celebrari cœpta: siquidem cùm *antea* ludi isti Athenæa dicerentur, [1] autore verò Theseo Atheniensis populus, *qui antè dispersus vicatim habitabat*, in vnam fuisset ciuitatem *atque intra vna mœnia* cõgregatus, *apparatius facti*, (*ab Atheniensium communione*) Panathenæa *insequẽtibus dehinc temporibus* nuncupata. Nam Olympici ludi, in quibus Iouem cum Saturno luctatum, & Curetas primos cursu certasse memoriæ proditum, [2] cùm ad vltimas ferè hominum ætates referantur, eorum ego antiquitatem oratione mea in dubium non reuocarim. Eadem verò ætate & Cecropem Athenis, & Lycaonem *in Arcadia* regnasse arbitror: prudentia tamen rerum diuinarum multo Lycaonem inferiorem fuisse cẽseo. Ille enim cùm primus Iouem cognomine Supremum appellasset, nihil vita præditum ei immolãdum duxit, sed liba tantùm patria (Pelanos etiamnum Attici vocãt) vt ad aram porricerentur sanxit. At hic ad Iouis Lycæi aram infante mactato, humanum sanguinem libauit: quare inter ipsa sacra in lupum mutatum tradunt. cui certè famæ facilè possum assentiri. nam præterquam quòd Arcadum sermonibus iam tum ab initio vulgatis prodita posteris est, à ratione etiam non abhorret. Erant enim prisci illi homines dis ipsis hospites & conuiuæ, pro iustitiæ & pietatis merito. Et sanè bonis *&* *piis* præmia certissima, sontibus ex deorum ira supplicia erant exposita. Quin etiam recepti cœlo multi ex hominibus, quibus adhuc sui permanent honores: in quo numero fuere Aristæus, Britomartis Cretica, Alcmenæ filius Hercules, & Oiclis Amphiaraus; ac præter hos Pollux & Castor. Quare neque absurdum dictu videri possit, Lycaonem in feram, & Nioben Tantali filiam in saxum conuersam. At enim ætate nostra, qua gliscens fraus & audacia omnes propè orbis terræ partes vrbesq; occupauit, nulli iam homines in deorum numerum veniunt, nisi fortè per inanes titulos, [3] & immodicæ adulationis licentiam: & noxam commeritis, cùm demum è vita excesserint, seræ deorum iudicio pœnæ irrogantur. Ac omnibus quidem seculis, [4] veteribus & obsoletis iam rerum euentis, fides eorum culpa in vulgus est abrogata, qui veritatis tanquam fundamenta superstructis fabulis obruerunt. Nam & post Lycaonẽ in iisdem Lycæi Iouis sacris aliũ quendam fuisse ex homine lupum factũ tradũt: non tamen in *reliquum* omne vitæ tẽpus; sed decimo tandem anno, si interea humana carne abstinuisset, pristinã hominis figurã recepisse: sin hominis carnes gustasset, lupum esse nunquã desisse. Eadem *vanitate* Nioben illacrymari æstate anni fabulantur. Audiui etiam *quosdam cùm narrarent* *&* alia quædam *rerum miracula*, *&* gryphibus vti pardis *segmentatam* *&* maculis distinctam esse pellem. Iam verò Tritones voce humana præditos, & eosdem perforatam concham inflantes canere. Ita verò comparatum est, vt qui huiusmodi figmentorũ portentis aures præbent, & ipsi mox aliquid adfingant, quo fit vt mendaciorũ quasi colluuie veritas vitiata, suam prorsus autoritatem perdat. Tertia post Pelasgum ætate, regio tota & vrbium & hominum numero magnos habuit processus. Nam cùm Nyctimus Lycaonis liberũm natu maximus, paternum imperium adisset, reliqui sibi diuersis, arbitrio quisque suo, agri partibus occupatis, oppida muniere: Pallantium Pallas, Oresthеus Oresthasium, Phigaliam Phigalus excitarant. Ac Pallantij quidẽ etiam Stesichorus Himeræus in Geryone Iouẽ mentionem fecit: sed Oresthasij nomẽ vetustate immutatũ; & ab Oreste Agamemnonis filio, Oresteũ est oppidum illud appellatũ. Quin & Phigalia, à Bucolionis filio Phialo *minore*, mutato nomine, Phialia est vocitata. *Reliqui fuere Lycaonis filij*, Trapezeus, Eleatas, Macareus, Helisson, Acacus, Thocnus. horũ postremus vrbem Thocniam condidit, Acacus Acacesiũ. Ab eodẽ sanè Acaco cognomẽ Mercurio ab Homero datũ Arcadum sermo asseuerat. A cæteris Helisson vrbs, & eodem nomine fluuius; tum Macaria, Elea, Trapezũs nomina nactę. Sed & alij Lycaonis liberi numerãtur, singuli vrbiũ cõditores. Orchomeno Methydriõ, & Orchomenij, quos Polymelos (*hoc est, pecudũ diuites*) Homerus nominauit: Hypsunti Melęnęę, & Hypsũs; 238

ad hæc Thyræum, [1] quod hac etiamnum ætate extat: quin & Arcadũ opinione Thyræa in Argiuorũ finibus, à qua sinus Thyræates, Thyræatæ adscribuntur. Iam verò celebri olim nomine vrbem Mænalum, Tegean, & Mantinean, Mænalus, Tegeates, & Mantineus constituere. Cromi à Cromo nomen habuere. Charisia Charisium autorem perhibet. Tricoloni à Tricolono, Peræthenses à Peræthο, Asæa ab Asæate, à Lyceo Lyceatæ, à Sumateo Sumatia: postremò ab Aliphiro & Heræeo vrbes nomina & origines accepere. At natu minimus OEnotrus, pecunia & viris à fratre Nyctimo acceptis, classe in Italiam transmisit; à quo fuit ea, *in qua consedit*, terra, de regis nomine OEnotria vocitata. Atque hæc prima à Græcis colonia deducta. Sed neque Barbaræ gentes ante OEnotrum (vt accuratissimè *omnis antiquitatis memoria* reuoluatur) ad exteras gentes commigrasse reperiuntur. In liberûm tanto sobolis virilis numero *vnica* Lycaoni filia fuit, Callistó nomine: eam (quæ inter Græcos decantata sunt memoro) vitiauit amore captus Iupiter: deprehensam Iuno in vrsam vertit; ac deinde in gratiam Iunonis, puellam sagittis confixit Diana. Iupiter quem illa ferebat vtero puerum, Mercurio seruandum mandauit, matre in siderum numerum relata, quæ Vrsa maior dicitur: cuius Homerus, quo loco Vlyssis à Calypsoë nauigationem exponit, *his versibus* meminit:

Pleiadasq́; aspectantem, tardumq́; Booten,
Atque Vrsam, quam Plaustrum etiam cognomine dicunt.

Sed probabilius fortasse fuerit, quò honos puellæ haberetur, sidus illi dicatum; præsertim cùm sepulcrum eius ostendant Arcades. Mortuo Nyctimo Arcas Callistûs filius regnum suscepit. hic & frumentum à Triptolemo acceptum popularibus suis tradidit, panem facere docuit; vestium texturam, totumque lanificium, quod ab Adrista didicerat, monstrauit. Ab hoc rege & ipsa, quæ antè Pelasgia dicebatur, Arcadia terra; & gens Pelasgi qui fuerant, Arcades nominati. Habuisse verò illum vxorem nō mortalem fœminam, sed vnam è Dryadibus Nymphis tradũt. [2] Dryadas enim ipsi suas, & Epimeliadas, quæ ab aliis Naiades dicuntur, patria voce appellitant: Homerus quidem Naiadas crebrò nominat. Eius verò Nymphæ *quæ cum Arcade nupta fuit*, Erató nomen fuisse memoriæ prodiderunt. ex ea genitos Arcadi, Azana, Aphidanta, Elatum: nam ante nuptias Autolaum suscepisse, nothum. Ac filiis quidem adultis regnum trifariam diuisit. Ab Azane itaque Azania, quæ ei euenit pars, appellata: ex qua deducti colonia ij omnes *populi*, qui circa Phrygiæ antrum, cui Steunos nomen, & amnem Pencalam habitant. Aphidas Tegeam, & quæ adiacent, sortitus est. hinc poëtæ Tegeam solent Aphidantêam sortem nuncupare. At Elatus montem quæ Cyllene nunc vocatur, obtinuit: tunc nondum ei nomen inditum fuerat. Is postea in eam terram inde abiit, cui Phocis nunc nomen est: cumque Phocenses cum Phlegyis minus æquo certamine bellantes armis iuuisset, *in eorum finibus de suo nomine* oppidum Elateam muniuit. Filium Azani fuisse Clitorem, Aphidanti Aleum; quinque Elato genitos memorant, Æpytum, Pereum, Cyllena, Ischyn, Stymphalum. Azani vitæ muneribus perfuncto, ludi funebres primùm facti; haud scio an & alij ludi, de equiriis certè affirmare possum. Clitor Lycosuræ regiam constituit, & sanè fuit regum (*vt illis temporibus*) *omnium* potentissimus, vrbemque Clitora de suo nomine condidit. [3] Aleus intra eam, quam pater assignauerat, regionem se continuit. Quod verò ad Elati filios pertinet, à Cyllene mons nomen accepit: à Stymphalo fons, [4] & fonti cognominis vrbs Stymphalus. De Ischyis verò Elati filij morte egimus, dum res Argolicas exponeremus. At Pereo nullam fuisse virilem prolem aiunt; filiam habuisse Neæram, quam Autolycus Parnasi montis incola vxorem duxerit. Mercurij is filius dicebatur, cùm re ipsa Dædalionis esset. Atenim cùm Clitor Azanis filius nullos reliquisset liberos, ad Æpytum Elati filium Arcadum regnum peruenit. Hunc venatum egressum, non ferocior aliqua bellua, sed incautum seps confecit. Vidi & ipse aliquando serpentem hanc: magnitudine est minimæ viperæ, cineris colore, notis interpuncta variis, capite lato, gracili collo, aluo obesiore, perbreui cauda. In serpentum genere seps & cerastes, quo ferme modo gradiuntur cancri, in obliquum repunt. Æpyto in imperium succedit Aleus. nam Agamedes & Gortys filij Stymphali quarto posteritatis gradu ab Arcade aberant, à quo Aleus Aphidantis filius tertius duntaxat numerabatur. Exædificauit Aleus vetustum illud quod Tegeę visitur, Aleæ Mineruæ fanum; ibidemque regiam suam constituit. Gortys verò Stymphali, Gortyna vrbem ad *proximum* amnem condidit: amni etiam ipsi fuit Gortynius nomen. Mares habuit liberos Aleus Lycurgum,

(239 in left margin beside line "um potentissimus")

curgum, Amphidamantem, & Cepheum: filiam Augen. cum hac (quod scriptum Hecatæus reliquit) Hercules concubuit, cùm fortè Tegeam venisset. id vbi ex puerperio filię resciuit Aleus, puerum cum matre in arcam conclusos in mare abiecit. delata *æstu* arca est ad Teuthrantem pollētem dominatu hominem in campis ad Caicum amnem. is puellæ forma allectus, sibi matrimonio iunxit. Extat etiamnum Pergami (quæ supra Caicum vrbs est) Auges monimentum, terræ tumulus lapidea circunseptus crepidine. insigne eius tumuli nuda mulier ex ære fabricata. Aleo mortuo regnat Lycurgus, eius liberûm natu maximus. Is nihil ad memoriam aliud edidit facinus, quàm quòd Arethum hominem bellica virtute clarum, non æquo marte, sed dolo perculit. Filios habuit duos, Ancæum & Epochum. Epochus morbo est absumptus: Ancæus cùm expeditionis Colchicæ particeps fuisset, ac deinde Meleagro in oppugnatione Calydonij apri operam nauaret suam, ab eadem stratus bellua occubuit. Lycurgus quidem ipse exacta iam ætate, vtroque orbatus filio, diem suum obiit: post quem Arcadum regnum ad Echemum peruenit Aëropi filium, Cephei nepotem, Alei pronepotem. Hoc regnante Achæi Dorienses ad Isthmum Corinthiorum prelio fuderunt, reditum sibi in Peloponnesum Hyllo Herculis filio duce molientes. In ea pugna Echemus Hyllum occîdit, cum eo singulari certamine ex prouocatione congressus. Hæc mihi propiora vero visa sunt, quàm quod à nonnullis scriptum comperi, penes Orestem tunc Achęorum regnum fuisse, atque eius maximè temporibus Hyllum *cum Doriensibus* reditum tentasse. Verùm si maior habeatur superius expositæ rei ratio, credendum illud etiam est, apud Echemum, à quo Hyllus occisus, matrimonij causa Timandram fuisse Tyndarei filiam. Agapenor dehinc regnat, Ancæi filius, Lycurgi nepos; quo duce Arcades ad Troianum bellum profecti. Ilio verò euerso, quæ Græcos domum redeuntes disiecit tempestas, Arcadum classem ab instituto nauigationis cursu Cyprum auertit. Ibi Agapenor Paphum vrbem coloniam deduxit; & in ea Veneris fanum erexit, cùm antè apud Cyprios dea hæc in *modico* oppido, cui Golgi nomen, coleretur. Interiecto dein tempore, [1] Laodice Agapenoris filia Aleæ Mineruæ *donum* Tegean peplum misit: id ipsius doni inscriptio, & simul vnde esset Laodice oriunda, indicabat:

Laodices peplum hoc, sacrum vt foret illa Mineruæ,
E Cypro celebrem transtulit in patriam.

Cùm ad suos non reuertisset Agapenor, suscepit Arcadum imperium Hippothous Cercyone patre, auo Agamede, Stymphalo proauo genitus. Huius vita nullo celebratur insigni rerum euentu, præter illud vnum, quòd regni sedem Tegea Trapezuntem transtulit. Hic 240
regnum filio Æpyto per manus tradidit. Et *Æpyto quidem regnante* Orestes Agamemnonis filius Mycenis oraculi Delphici monitu in Arcadiam demigrauit. Æpytus cùm in templum Neptuni quod Mantineæ est, penetrare esset ausus, quò nulli cuiquam homini hac ipsa etiam ætate fas est accedere, oculis primùm captus, deinde non ita multo pòst è vita excessit. Eius filio Cypselo regnum adepto, Dorici nominis *exules* copiis contractis, non vt tribus antè ætatibus per Isthmum, sed classe Rhion promontorium *præteruecti*, in Peloponnesum inuaserūt. Fortè Cypselus dum studiosius omnia exquirit, cognoscit Cresphontem Aristomachi filium nullis etiamdum nuptiis illigatum: quare desponsa ei filia, se, omnemque regni partem noua affinitate contra eius belli terrorem facilè tutatus est. Cypselo successit [2] Olæas. is Æpytum sororis filium cum Herculis posteris, qui Lacedæmone & Argis in auxilium venerant, Messenen reduxit. Bucolion dehinc patris regnum excipit; idemque filio relinquit Phialo. Hic Phigaliam vrbem, erepto suæ laudis monimento conditori Phigalo, Phialiam de suo nomine voluit appellari; quod tamen non est omnino constanter vsurpatum. Iam regnabat Simus Phiali filius, cùm Cereris *cognomento* Nigræ peruetustum signum, quod *religione* venerabantur Phigalenses, est igni consumptum: quæ res Simo vitæ finem, qui breui consecutus est, facilè videri potuit portendisse. Paternum regnum adiit Pompus. Eo regnante Æginetæ nauibus primùm Cyllenen appellere commercij causa instituēre. inde verò ad Arcadas iumētis *impositas* merces peruehebant. ea *erga se popularesque suos* Æginetarum studia tam illustri gratia Pompus excepit, vt filio etiam Æginetæ nomen imposuerit. Æginetam consecutus est eius filius Polymestor. tunc primùm Lacedæmonij Charilli ductu Tegeatarum fines cum exercitu adorti sunt. eos non viri solùm, sed fœminæ etiam sumptis armis prelio fuderunt, & cum magna hostium manu ipsum quoq; ducem viuum cepere. Verùm de Charillo, totaq; hac eius

expeditione plura memorabimus, vbi res Tegeatarum fuerint explicandæ. Polymestori cùm nulli essent liberi, successit Æchmis, Polymestoris fratre Briaca genitus: fuit enim Æginetæ Briacas etiam filius, Polymestore natu minor. Dum Æchmis regnum obtineret, bellum inter Lacedæmonios & Messenios geri cœptum. Fuerat antiquitus Arcadibus cum Messeniis amicitia. quocirca tunc minimè occultè cum Aristodemo Messeniorum rege in acie cõtra Spartanos stetere. Æchmidis verò filius Aristocrates, & alia fortasse contra suos populares insolẽter egit: sed quod in deos *ipsos immortales* eum admisisse nefarium facinus compertum habeo, *hoc loco* non prætermiserim. [1] Est inter Orchomeniorum & Mantinensium fines Dianæ Hymniæ cognomento, prisca accolarum, & in primis Arcadum religione sacrosanctum fanum. Deæ sacris tunc virgo præsidebat: eam cùm ad stuprum pellicere Aristocrates non potuisset, postremò ad aram deæ confugientem violauit. Scelere patefacto, incestum hominem Arcades lapidibus obruerunt; & à virgine [2] ad nuptam mulierem sacerdotij honorem transtulerunt. Huic filius fuit Hicetas: Hicetæ, minor Aristocrates, auo tam exitu vitæ, quàm nomine similis. nam & hunc lapidum coniectu necarunt Arcades manifestæ proditionis damnatum. constabat enim dona eum à Lacedæmoniis cepisse, eiusq; maximè scelere insigni clade Messenios ad Magnam fossam affectos. Effecit hoc flagitium vt à Cypseli domo Arcadum imperium remoueretur. Atque hæc quidem quæ de regum serie ac gentilitate sum *accuratè* persecutus, omnia mihi studiosè percontanti Arcades *quidam, quibus erant hæc cuncta diligentissimè explorata*, enarrarunt. Quod verò ad res eorum publicis totius gentis auspiciis gestas attinet, antiquissima memoria est Iliacæ expeditionis. Alterum obtinet antiquitatis locum Messenici belli societas. Fuerunt & ipsorum partes aliquæ in pugna Platæensi, qua Persæ fusi fuere. Spartanis contra Athenienses non partium studio adducti, sed necessitate potius coacti auxilia misere. Transmiserunt etiam in Asiam cum Agesilao: quin & Leuctricæ pugnæ interfuerunt.
241 Fuisse tamen semper ambiguo se animo in Lacedæmonios, & aliàs declararunt, & tunc maximè cùm post Leuctricam cladem primi statim omnium ad Thebanos desciuerunt. Iidem cum *reliquis* Græcis neque contra Philippum Macedonum regem ad Cheroneam, neque contra Antipatrum in Thessalia arma cepere; non tamen hostile quicquam in Græcos admisere. Quòd verò ipsi quoque ad Thermopylas cõtra Gallos non prodierint, eam nempe afferũt causam: veritos ne interea dum militaris ætas abesset, Lacedæmonij agrum populationibus vexarent. Ad Achæorum concilium promptius se quàm vlli Græciæ populi aggregarunt. Hæc in commune ab Arcadibus *diuersis temporibus* gesta: quæ verò gessisse priuatim vrbes acceperim, suis illa locis referentur. Ducit in Arcadiam ex Argiuorum finibus trames is, qui ab Hysiis iuxta Parthenium montem in agrum Tegeaticum peruadit. Duo verò alij accessus circa Mãtinean, per Prinum (*loco ab ilice opinor nomen*) & Scalas: sed posterior hic latior, & *ex eo nomen habet, quòd* olim gradus in ea semita per quos descendebatur, *de industria* facti fuerant. Perueniunt qui hinc descenderint, ad vicum, cui nomen Melangea; vnde poculenta Mantinensibus aqua intra oppidum defluit. [3] Abest à Melangeis stadia VII aquæ conceptaculum, & Liberi templum; vbi vicini Meliastæ Orgia celebrant. Est ibidem etiam Veneris *cognomine* Melænidis (*id est Nigellæ*) ædes. Cognominis causam non aliam esse arbitror, quàm quòd homines noctu maximè liberis operam dent, cùm pecudes interdiu ferè *sui quæque* semper *generis* fœminas ineant. Trames alter, qui per Artemisium ducit, longè est angustior. Huius montis & antè mentionem feci, in quo esse dixi Dianæ templum, & simulacrum. Fons etiam in eo Inachi amnis. [4] Is quà per montem decurrit, inter Argiuos & Mantinenses terminus est: ab hoc verò diuerticulo solùm iam Argiuorum agrum perlabitur: quare & alij, & Æschylus poëta, Argiuum fluuium appellant. Hinc Artemisio superato in Mantinensium fines descendentes planities excipit, re æquè ac nomine iners: Argum vocant. Cultus immune solum efficit è *proximis* montibus defluens aqua pluuia. Quo minus totus omnino campus stagnũ fiat, illud vnum obstat, quòd aqua hiantem specum nacta se è conspectu eripit; rursus verò circa Dinen erumpit. Est Dine ad Genethlium (in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur) dulcis aquæ è mari *per subterraneos meatus* erumpẽtis lacus. In Dinen Argiui olim Neptuno equos porriciebant frænatos, *& ad speciem phaleris* exornatos. Dulcis verò aquæ venas è mari effundi [5] non in Argolicis tantùm finibus, sed in Thesprotide etiam prope eum locum, quod vocant Chimerium, satis constat. Mirabilius tamen quòd in Mæandro partim è saxo quod amnis

amnis circunfluit, partim etiam è fluuiali limo feruens aqua profluit. ſicuti & iuxta Dicæarchian Tyrrhenorum *oppidum, qui Puteoli iam recentiore nomine appellantur*, calidæ efferueſcunt in mari aquæ: vbi *iactis molibus* de induſtria extructa eſt inſula cum balneis aquarum calidarum, ne *planè naturalis* eius muneris nullus eſſet vſus. Ad læuam eorum camporum quos Argos diximus appellari, mons in Mantinenſibus eminet, in quo Philippi Amyntæ filij caſtrorum, & pagi, cui nomen Neſtane, reliquiæ extãt. caſtra enim Philippus ad hanc Neſtanen habuiſſe dicitur: & fontem etiam proximum ex eo Philippeum nominant. Venit in Arcadiam Philippus, vt à reliquis Græcis Arcadas diſiungeret, ſuóque eos imperio adiiceret. Et Philippum quidem facilè quiuis ſibi perſuadeat, rerum geſtarum magnitudine omnes Macedonum reges, qui antè fuerunt, quique ipſum conſecuti ſunt, ſuperaſſe: nemo tamen, qui recta ſit in rebus exiſtimandis ſententia, ei boni imperatoris laudem tribuerit, nempe qui iuſiurandum ſemper contempſerit, [1] fœderum religionem nunquam ſanctam habuerit, vnusque omnium in minimis fidem duxerit. pœnas tamen non vtique ſeras Deo, *cuius læſerat maieſtatem*, dedit. neque enim natu grandior annorum XLVI, Delphici oraculi vocem *vitæ exitu* comprobauit. Conſulenti de Perſico bello redditum fuerat reſponſum:

Serta gerit taurus, finem manet, adſtat aruſpex.

Quod non ad Perſarum regem, ſed ad ipſum Philippum referendum fuiſſe, rei euentus ſatis perſpicuè demonſtrauit. Philippo interempto, paruulum eius filium, quem ille ex Cleo- 242
patra, [2] cui pater fuerat Attali frater, ſuſceperat, vnà cũ matre in æneo vaſe ignibus circundatis cruciatum, Olympias enecuit. Eadem paucis pòſt annis Aridæum etiam de medio ſuſtulit. Deleuit autem infenſiſſima fati vis Caſſandri etiam ſobolem, extinctis filiis quos ille ex Theſſalonica Philippi filia ſuſceperat: Theſſalis quidem matribus Theſſalonice & Aridæus geniti fuerant. Iam qui Alexandro contigerit vitæ exitus, vel pueris notiſſimum. Quòd ſi Philippus, quoties aliquid moliretur, elogium illud in Spartanum Glaucum editum in memoria habuiſſet, eiusq; ſibi rationem habendam duxiſſet,

Sancta patris melior ſequitur veſtigia proles,

cauſa opinor non fuiſſet, quamobrem deorum quis Alexandro extincto, Macedonum etiam opes euerteret. Sed fuerit hæc nobis non intempeſtiua digreſſio. Poſt Neſtanes ruinas, Cereris fanum eſt multæ religionis. in eo Mantinenſes feſtos dies quotãnis agitant. Subiacet Neſtanæ planities, inertium camporum pars: [3] Mæràs ei loco nomen. *ab eo* ſtadia X patet egreſſus ex inertibus campis. Vbi paululum hinc proceſſeris, ad alios campos venias. in his fons eſt prope militarem viam, nomine Arne. Cauſam nominis talem Arcades prodidere. Rhea cùm Neptunum peperiſſet, puerum in ouile abditum, *opilionibus* educandum inter agnos tradidit: pro eo verò equinum pullum, quem ſe enixam ſimularat, Saturno vorandum obtulit; ſicuti eadem pòſt dicitur pro Ioue lapidem faſciis inuolutum appoſuiſſe. quia igitur circa hunc fontem agni paſcebantur, *in quorum grege Neptunum abdiderat Rhea, ab agnis illis* (ἄρνας *Græci vocant*) fonti nomẽ inditũ. Porrò in prima ad hos commentarios aggreſſione Græcorum *poetas*, quibus hæc fabulari in mentem veniſſet, futilitatis plurimæ arguebam: ſedenim ad Arcadum iam res progreſſus, huiuſmodi figmẽtorum cauſa attentius conſiderata, ſic ſtatuo: Qui apud Græcos ſapientiæ nomen meruerunt, eos de induſtria quarũdam rerum narrationes ambagibus inuoluere voluiſſe: à quo ſanè Græcorum ſapientum conſilio, id ipſum quod modò de Saturno memoraui, profectum coniicio. Sed nimirũ de rebus diuinis non aliter omnia atque à maioribus accepimus, exponenda. Mantinenſiũ vrbs ab eo, de quo iam locuti ſumus, loco ſtadia non amplius duo abeſt. Mantineum Lycaonis filiũ alia in regione vrbem olim muniſſe conſtat, quam hoc etiamnum tempore *de illius nomine* appellant Arcades. Verùm poſtea Antinoë, Cepheo Alei filio genita, ex quodam oraculo huc ciuitatem tranſportauit, ſerpentem itineris ducem (quod genus fuerit, non tradunt) ſecuta. Ex eo qui oppidum præterfluit amnis, Ophis (*id eſt Anguis*) nominatur. Quòd ſi ex Homeri verſibus coniecturam aucupamur, draconem illum fuiſſe exiſtimare poſſumus. is enim cùm in enumerandis Græcorũ nauibus, relictum in Lemno inſula Philoctetem memoret, grauiter ex hydri morſu laborantem, [4] ſerpentis eo loco nomen non vſurpat: at idem draconem ab aquila demiſſum in Troianorum concionem fingens, ſerpentem vocat. quare & hunc Antinoës ducem, draconem fuiſſe, facilè vt credamus adduci poſſumus. Mantinenſes quidem in Dipæenſium finibus contra Lace-

dæmonios cum cæteris Arcadibus non sunt preliati: bello tamen Peloponnesiaco, cum Eleis pro Atheniensibus contra Lacedæmonios arma tulere; Atheniensiumque auxiliis freti, signa cum Lacedæmoniis contulere. Iidem verò cum Atheniēsibus in Siciliam pro pristina amicitia susceptę expeditionis consortes nauigarunt. Interiectis temporibus Lacedęmonij duce Agesipolide Pausaniæ filio, Mantinensium fines hostiliter ingressi, Mantinenses ipsos prelio superatos intra mœnia compulerunt: neque ita multo pòst oppidum non obsidionis *aperta* vi, sed *militari astu* ceperunt. Ophin enim fluuium ad muros detorserunt. quo factum vt muri, cùm essent è crudo laterculo extructi, ea alluuie resoluerētur. vt enim structura hæc tormentorum impetum debilitet (*duriores* enim lapides *concussi* infringuntur, & è suis dissiliunt compagibus) ita tamen aquis diluitur, vt cera igne vel Sole liquescit. Hanc expugnandi artem non primus excogitauit Agesipolis, sed eam antè vsurparat Cimon Miltiadis filius, in Eione ad Strymonem amnem obsidenda, propugnante Boë Medo
243 homine cum Persarum præsidio. Hoc illius factum cùm ex Pellenensibus audisset, imitatus est Agesipolis. Et captam quidem Mantinean magna ex parte diruit, paucis relictis ad habitandum ædificiis; reliquam multitudinem in proximos vicos diuisit. At Thebani post Leuctricam pugnam, è vicis, *in quos fuerant dissipati*, rursus in pristinas sedes Mantinenses reduxere. Non tamen illi satis gratos se præbuerunt. nam *pòst* circumclusi, per legatos pacem cum Lacedæmoniis seorsum ab Arcadum concilio pepigerunt: apertè quidem societatem cum Spartanis profiteri, Thebanorū simultatem veriti, non sunt ausi. In Mantinensi certè pugna Lacedæmoniis contra Epaminondam præstò fuere: à quibus postea, dissidio orto, desciuere ad Achæos; Aginq; Eudamidæ filium, Spartanorum regem, prelio fusum, extra fines suos eiecere; *non ipsi quidem per se, sed* accitis in auxilium Achæis, eorumq; duce Arato. Iidem cum Achæis aduersum Cleomenem arma tulere, & Lacedæmoniorum opes infregere. Antigono verò, dum Philippi, qui Persei pater fuit, tutelam gereret, quòd is Achęorum perstudiosus esset, & alios honores habuere, & in eius gratiam Mantinean mutato nomine Antigonean appellarunt. Iam verò *multis* pòst *ætatibus* in pugna Actiaca ad Apollinis promontorium Augusti studia secuti sunt, cùm cæteri Arcadici nominis populi cum Antonio facerent, non aliam opinor ob causam, quàm quòd Lacedæmonij in Augusti erant partibus. Ætatibus deinde post hæc *amplius* x, cùm ad imperium Adrianus accessisset, aduentitium cognomen vrbis illud Macedonicum sustulit, eamque suo pristino nomine iussit vocari. Mantineæ geminum est templum, medio pariete dispertitum: in vno Æsculapij signum visitur, Alcamenis opus: in altero, Latonæ, eiusq; liberorum cella est. signa fecit Praxiteles tertia post Alcamenem ætate. In basi Musa inscalpta, & Marsyas tibiis canens. Ibidem pilæ insistit Polybius Lycortę filius, de quo alio loco nobis erit mentio. Habent & alia Mantinenses delubra: Iouis Seruatoris, & eius quem idcirco quòd hominibus fortunas exauget, Epidoten nuncupant. Gemellorum etiam, & in diuersa vrbis parte Cereris ac Proserpinæ. Hoc in fano ignem accendunt; cui summa religione ne extinguatur cauent. Vidi etiam prope theatrum Iunonis ædem: Deam Praxiteles in solio sedentem fecit, eiq; assistentes Mineruam & Heben Iunonis filiam. Ab ara deæ proximè abest Arcadis Callistûs filij tumulus. huc enim ex Delphici Apollinis oraculo è Mænalo sunt Arcadis ossa deportata. *Oraculi vox fuit:*

Frigida Mænaliæ regio est, vbi conditus Arcas,
Arcades à cuius dicuntur nomine cuncti.
Huc ego ferre pedem iubeo te, & pectore læto
Arcada sublatum pulchram transponere in vrbem,
Quæ triuia est, quæ quadriuia, & quæ quinque viarum.
Hic Arcas lucum, sacrorum hic munera habeto.

Locum vbi Arcadis est sepulcrum, Solis aras vocant. Non longè à theatro illustria extant monimenta. Inter ea focus, qui communis dicitur, rotunda figura, in quo sitam Autonoën creditum Cephei filiam. Eminet pila supra *tumulum* cum equestri statua: Gryllus is est Xenophontis filius. A tergo theatri reliqua adhuc sunt tēpli vestigia, quod Veneri olim dicatum fuit Sociali, & in eo signa quædam. Indicat in basi *incisa* inscriptio, dedicasse Nicippen Paseæ filiam. Templum erexere Mantinenses, quò monimentum esset posteris, ipsos cùm naualis ad Actium pugna committeretur, in Romanorum fuisse partibus. Mineruam pręterea Alean *cognomento* venerantur, cui templum & signum dedicarunt. Antinoi etiam

religio

religio est diuinis honoribus sancita. Est Antinoi ædes Mantinensibus recentissima; quam 244 præcipua quadam cura Adrianus Imp. exornauit. illum ego viuẽtem non vidi, statuas certè & pictas imagines sum conspicatus. Habentur ei cùm alibi honores, & in Ægypto apud Nilum vrbs de eius nomine est appellata. Colitur Mantineæ ob huiusmodi causam. Patria ei fuit [1] Bithynia supra Sangarium amnem. Bithyni ipsi ex Arcadia oriundi, Mantinenses olim fuere. Ob eam rem *diuinos* ei honores à Mantinensibus haberi voluit Imperator Romanus; annua præterea initia, & quinquennale ludicrum celebrari. Domus in gymnasio est, in qua Antinoi signa seruantur, tum reliquis ornamentis, tum lapidum nobilitate, tum verò pictis Antinoi imaginibus insignis. Earum imaginum multæ Liberi Patris insignia præ se ferunt. [2] Et sanè quæ in Ceramico Athenis picta est pugna ad Mantinean, ab hoc veluti exemplari sumpta videri potest. Est præterea in Mantinensium foro mulieris ænea effigies, Deomenean vocant, *&* Arcadis *filiam dicunt fuisse*. Sepulcrum etiam heroicum Podaris; quem in acie cecidisse aiunt, contra Epaminondam ac Thebanos pugnantem. Tribus autem ante me ętatibus inscriptionem tumuli ad minorem Podarem, qui superioris nepos eodem fuit nomine, transtulerũt. Vixit hic iis temporibus, vt Romanorum etiam reipublicæ particeps fuerit. Sedenim ætate mea apud Mantinenses antiquior Podares colebatur. in ea enim pugna, cùm virtute ciues ac socios omnes anteisse Gryllum Xenophontis filium fateantur; alteram quidem palmam Cephisodoro Marathonio, qui Atheniensium equestres copias duxit; tertiam huic ipsi Podari, de quo nunc loquimur, tribuunt. In reliquam Arcadiam viæ ex Mantinea ducunt; in quarum vnaquaq;, quæ spectantem detinere possint, iam persequar. Tegean contendentibus ad læuam militaris viæ ante ipsos Mantineæ muros campus est, vbi equorum curriculum; nec procul hinc stadium ludicro, quod in Antinoi honorem celebratur, attributum. Supra stadium mõs est Alesium: ab erroribus Rheæ sic appellatum tradunt. In eo monte Cereris lucus; & vbi mons desinit, ædes consurgit equestris Neptuni, [3] non procul à stadio: de qua æde nihil ego prętor auditum habeo: sed neque quisquam alius qui eius mentionem fecerit. Quod enim ætate nostra extat templum, exædificandum curauit D. Adrianus, adhibitis inter fabros speculatoribus, ne quis aut intra vetus templum aspiceret, aut ruderis ex eo quicquam sineret aliò transportari. Ita verò ædificari iussit, vt vetus templum nouo circunquaque incingeretur. Priscum illud templum quernis inter se *arctè* compactis trabibus, Agamedes & Trophonius erexisse dicuntur. Aditu autem homines prohibuisse, non obicis vllius oppositu, sed laneum duntaxat funiculum obtendisse; siue quòd, vigente tunc religione, satis sacrosanctum esse deûm metu locum putarint; siue quòd ei funiculo occulta inesset ad homines arcendos vis. Vulgatum est certè Æpytum Hippothoi filium, cùm neq; subisset, neq; transiluisset, sed filum conscidisset, vbi primùm templum intrauit, sacriq; religionem violauit, marinæ aquæ *è sacris scatebris erumpentis* vi subita obcęcatũ, neq; multò pòst suo oppressum fato. Peruetus sanè fama prodidit in hoc templo marinæ vndæ scatebras esse. Idem est etiam de aqua marina Atheniensium arcis proditum memoriæ: deq; eo fonte qui apud Mylasenses (quæ Cariæ ciuitas est) in eius dei templo scatet, quem ipsi patria lingua Ogoa nominant. *tantùm interest, quòd* Athenæ à Phalero (*ab ea enim parte mare proximum est*) absunt stadia haud amplius XX: Mylasensium verò nauale abest ab oppido stad. LXXX. At Mantinensibus, cùm plurimùm à mari recedant, non nisi diuinitus extitisse eam in templo aquam existimandum. Vbi Neptuni templum præterieris, trophæum lapideum videas de Lacedæmoniis victis, eorumq; duce Agide erectum. Pugna ad hunc modum commissa narratur. Dexterum cornu tenuere Mantinenses ipsi, habito ex omni ætate delectu: dux fuit Podares, Podaris illius pronepos, quem paulò antè cum Thebanis strenuè pugnasse memorauimus. Aderat vates Eleus Thrasybulus Ænei filius, ex Iamidarum gẽte; qui & victoriam prædixit, & periculi socius Mantinensibus fuit. Stetere in læuo cornu reliquæ Arcadici nominis copiæ. Suos ciuitates singulæ duces habuere: duos Megalopolitæ, Lydia- 245 dem & Leocydem. Media acies Arato Sicyoniorũ & Achæorũ duci commissa fuerat. Lacedæmonij phalangẽ suã dilatarant, quò in hostilẽ aciẽ omni ex parte frontẽ obuerterẽt. In medio agmine Agis cum suo globo cõstiterat. Ibi Aratus (re ita cum Arcadibus composita) cum sua manu fugam simulat, quasi verò impressionẽ Spartanorũ sustinere non posset. Ea fugæ specie acies in Lunæ modum incuruata est. Agis cum sua cohorte victorię spe incitatus, fugientes vrget. Iam & à cornibus vtrinq; imperatorẽ suum cupidius secuti in eandem

incumbunt partē: quippe qui cōfectum negotiū interpretabantur, ſi Arati manū fudiſſent. A tergo incōſultius progreſſos Mantinenſes adorti, mox denſa incingūt corona. Spartanorum magnus numerus cū Agide Eudamidæ filio rege ſuo cæſi. Viſum in eo prelio Neptunum dimicantē pro ſuis partibus memorāt Mantinēſes; ob idq; erga ſe meritū ei trophęum dedicarunt. Ac deos quidem preliis hominū ac cædibus intereſſe ſolitos, teſtātur quicunq; heroum apud Ilium caſus perſecuti ſunt. Prædicāt Athenieſes, ad Salaminem & Marathonem prętò ſibi deos fuiſſe. Nihil verò certius quàm ab Apolline & *patriis* dis deletum apud Delphos Gallorū exercitum. Quo minus mirū videri debet, ſi Neptuni præſenti ope Mantinenſes tūc proſperè pugnarūt. Leocydem nēpe eum, qui Lydiade collega Megalopolitanis *eo bello* præfuit, nono gentilitatis gradu oriundū ab Arceſilao fuiſſe tradunt, eo ſanè, qui cùm Lycoſuræ domiciliū haberet, ceruam vidiſſe dicitur ei quam Dominam nominant, deæ ſacram, confectam iam ætate, cum torque, in quo inciſæ erant literæ:

Hinnulus excipior ſoluente Agapenore Troiam.

Argumento verſus hic eſt, multò eſſe quam elephantum ceruum viuaciorem. A Neptuni fano in ſaltum peruenias quercubus condēſum: Pelagus nominant. Per *medias* quercus via à Mantinea Tegean ducit: & inter Tegeatas quidē ac Mantinenſes terminus eſt rotunda in populari via ara. Quòd ſi à Neptuni ad læuam deflectere malueris, ſtadiûm v itinere confecto, ad Peliæ filiarū tumulos peruenias. Has Mantinenſes narrāt paternæ necis inuidiam fugientes, huc ſe recepiſſe. Medea enim vbi primùm Iolcon venit, Peliæ inſidias machinata eſt, re quidem Iaſoni ad regnum viam muniens, cùm in eum tamen verbo hoſtili animo eſſe videretur. Perſuadet itaque regiis puellis, earum parentem ſe *medicamentis* à ſumma ſenectute ad iuuentutem reuocaturam. Nam & *vetulum* arietem dedita opera iugulatum, cùm inter venena coxiſſet, tenellū agnū dicitur è lebete eduxiſſe. Mox verò cùm Pelian ipſum in fruſta diſſectum in feruentis aquæ lebetem immiſiſſet, ſenis corpus filiæ ita reſolutum recepere, vt ne reliquum quidē quicquam eſſet quod ſepulturę traderēt. Hic caſus vt in Arcadiam exilij cauſa abirent puellas adegit: ac fato quidem ſuo perfunctis, ſepulcra congeſta terra *ab Arcadibus* extructa. Nomina virginum, poëtarum indicauit nemo, eorum quos ipſi legimus. Micon certè pictor earum imaginibus Aſteropean & Antinoën adſcripſit. Ab iis tumulis ſtadia ferme xx diſtat locus qui Phœzorum dicitur. ibi Phœzorum tumulus crepidine circūſeptus, modicè à terra ſurgit. Eſt ea in parte via valde anguſta: monſtrant *incolæ* Areithoi ſepulcrum, cui Corynetæ, à claua, *qua in pugna vtebatur*, cognomen fuit. Iam ſecundùm eam viam qua Pallantium iter eſt à Mantinea, ſtadia fermè xxx progreſſos, [1] iuxta militarem viam ſaltus excipit, quem Pelagi nuncupant. In eo loco equeſtres Athenienſiū & Mantinenſium copiæ, cum Bœotiorum equitatu cōflixere. Cùm in eo prelio Epaminondas cecidiſſet, Mantinenſes à Machærione ſuo ciue occiſum prædicant: Lacedęmonij Machærionē hunc Spartanū fuiſſe contendūt. Sed Athenieſes, quibus aſſentiuntur Thebani, transfoſſum à Gryllo dictitant, atteſtante id pictura, in qua Manti-
246 nenſis pugna expoſita eſt. Id & Mantinenſes vidētur ſenſiſſe, qui cùm Gryllum publico funere extuliſſent, [2] eidem ſtatuam poſuerūt *erecta pila*, quòd præ omnibus ſociis virtus eius enituiſſet. Machærionem verò verbo potius quàm re nouere Lacedæmonij. nam neque Spartæ, neque apud Mantinenſes ipſos, cuiquam virtutis ergò, cui fuerit Machærioni nomen, honorem habitum comperi. Epaminōdas quidem, cùm eum ſaucium ſui ex acie retuliſſent, vulnus oppoſita manu compreſſit; pugnamq; proſpectans ex eo loco quem Speculam poſtera ætas *ab ipſius facto* appellauit, dolorem euſque pertulit donec æquatum vidit pugnæ exitum. inde cùm amota manu animam efflaſſet, eo ipſo in loco, quo fuerat prelium commiſſum, eſt ſepulturæ mandatus. Eius tumulo impoſita eſt columna cum ſcuto, in quo draco cælatus eſt. Indicat hoc inſigne, Epaminōdam ab iis ortum ducere, qui Sparti ſunt nuncupati, *quòd editi in lucem dicantur è draconis dentium ſatione*. Pilæ verò in monimento duæ eminent; priſci operis altera, cum Bœotica inſcriptione; alteram Adrianus Imperator dedicauit, & inſcriptionem ipſe addidit. Et Epaminondam quidē gloria pręſtantibus apud Græcos imperatoribus, iure optimo parem potius quàm inferiorē quouis ducas. Nam cùm Lacedæmoniorū & Athenienſiū ducibus priſcus patriæ ſplendor magno fuerit *ad res magnas capeſſendas* adiumento, militesque ipſi ducum magnitudini virtute ſua facilè reſponderint, Epaminondas Thebanos, quos rebus ſuis maximè diffidentes nactus fuerat, & aliarum *Græciæ ciuitatum* imperiis aſſuefactos, breui ad principatus gloriam euexit.

Acceperat

Acceperat is iampridem ex Delphici Apollinis oraculo, Pelagus sibi cauendum. quare fuit illi pręcipua cautio, ne aut triremibus, aut oneraria vnquam naui veheretur. at pręmonuerat deus non mare, sed saltum eum deuitandum, cui Pelagus nomen. Hæc nominum ambiguorum similitudo Annibalem postea Carthaginensem, & Athenienses antea fefellit. Annibali quidem oraculum redditum fuerat ex Ammonis fano, fore vt mortuus Libyssa humo contegeretur. quare in spem venerat, deleto Romanorum imperio, in patria se postremum vitæ diem exacta iam ætate clausurum. Atenim cùm Flaminius illum *ex fœdere* viuum sibi dedi postulasset, à Prusia *Bithyniæ rege*, ad quem supplex confugerat, reiectus, cùm in equum ascenderet, *sponte* ense nudato digitum læsit: atque inde non multorum sanè stadiorum itinere confecto, cùm eius vulneris *inflammationem* febris esset consecuta, tertio pòst die interiit. oraculi itaque vocem *fatalis* vici nomen impleuit. Libyssam enim Nicomedenses appellabant. Atheniensibus etiam responsum è Dodona redditum fuerat, [1] Siciliam coloniam deducendam. Non longè ab vrbe aberat terræ non sanè magnus tumulus, cui Siciliæ nomen: at illi oraculi vocem aliò trahentes, extra fines bellum inferre ausi, apud Syracusas *magna clade temeritatem suam luêre*. Sed persimilis *errationis* multa colligi possint exempla *ab iis quibus hoc præcipuę fuerit curæ: nos ad institutum redeamus.* Ab Epaminondæ sepulcro haud amplius vno stadio distat Iouis templum, Charmonis cognomine. In Arcadum saltibus quercus diuersa inter se *forma* sunt. earum alias *à latiore folio* platyphyllos; alias fagos nuncupant. Tertium est genus tam [2] exucco & leui cortice, vt ex eo anchorarum in mari indices, & [3] fundarum faciant. *quare & Iones* reliqui & Hermesianax elegorum poëta, phellón (*id est suberem*) eum ipsum corticem nominant. Ad Methydrium, non sanę ampliùs oppidum, sed vicum Megalopolitarum ditionis, via *vna* è Mantinea perducit. Progressos stadia xxx, campus excipit, cui nomen Alcimedon: supra quem mons Ostracina: in quo antrum, vbi Alcimedon habitauit. Fuit hic de heroibus vnus; cuius filiam nomine Phillonem vitiatam ab Hercule Phigalij memorant: à patre verò statim à puerperio in *proximum* montem feris expositam cum puero. ibi vagientem infantem cùm pica imitaretur, ad auis vocem, quòd puerilem esse credidisset, Herculem fortè illac iter habentem conuersum, puellam, & à se genitum puerum (quem Æchmagoram appellatum tradunt) agnouisse, ambosq; vinculis liberasse. De rei euentu fontem proximum Cissan (*id est picam*) nuncupatum. Ab hoc fonte stadia XL abest Petrosaca vicus, in ipso Megalopolitarum & Mantinensium confinio. Sed præter *duas* quas antè indica- 247
uimus vias, totidem aliæ Orchomenum deducunt. in earum vna stadium est quod Ladæ appellant, quòd in eo se Ladas ad cursum exercere sit solitus. Proximè est Dianæ ædes: & ad viæ dexteram terræ editus agger: Penelopes tumulum esse dicunt. neque enim de Penelope Arcadum sermo cum Thesprotide poësi congruit. in ea enim proditum est memoriæ, post Vlyssis à Troia reditum, Penelopen ei Ptoliportham peperisse. At Mantinenses longè alium distulerunt sermonem, ab Vlysse *eo crimine* damnatam, quòd vltro procos inuitasset: domoque exactam, Spartam prius, deinde Mantinean se recepisse: ibique vitæ ei finem contigisse. Proxima, atqueadeo huic tumulo contigua planities est non sanè magna. in ea mons; vbi ruinæ cernuntur priscæ Mantineæ. locus hac etiamnum ætate Ptolis dicitur. Hinc aquilonem versus digressus, modico viæ spatio confecto, ad fontem Alalcomeniæ peruenias. Ab vrbe stad. xxx absunt rudera vici, cui Mæræ nomen: si modò Mæra hoc in loco, & non in Tegeatûm finibus fuit sepulta. veri enim quæ de eius sepulcro dicunt Tegeatæ, quàm quæ Mantinenses, similiora videntur; fuisse scilicet Atlantis filiam Mæram apud se humatam. fortè verò ex huius stirpe, alia & ipsa nomine Mæra, in Mantinensium fines venit; *quæ ibi sepulta, vico nomen reliquit*. In altera viarum, quæ Orchomenum contendunt, Anchisia mons est; & ad imum montem Anchisæ sepulcrum. Cùm enim in Siciliam transmitteret Æneas, in Laconicam terram appulit; atque ibi Aphrodisiade & [4] OEetide vrbibus conditis, Anchisem patrem, qui, cùm in hæc loca quacunque de causa venisset, diem suum obierat, ad sepulturam ibidem dedit. Anchisiæ itaque monti ab Anchisa nomen inditum. Huic rei fidem facit, quòd Æolenses qui ætate nostra Ilium incolunt, nusquam Anchisæ tumulum ostendunt. Adiacent Anchisæ sepulcro, templi, quod Veneri dicatum fuerat, rudera. Sunt etiam ad Anchisias agrorum inter Mantinenses & Orchomenios termini. Intra Orchomeniorum fines ad viæ læuam, iis qui ab Anchisiis digressi fuerint, in decliui montis parte ædes est Dianæ, Hymniæ *cognomento*. in ea Manti-

nenſes etiam rei diuinæ operam dant. [1] ſacerdotem fœminam & virum patrio inſtituto deligunt, & reliqua propinquitate & matrimonio coniunctos. his non balnea, non cætera victus ratio cum vulgo communis: neque in priuati vllius hominis ædes pedem vnquam inferunt. [2] Eadem ſanè ab iis etiam quibus Epheſiæ Dianæ ſacra committuntur (Eſtiatoras, & Eſſenas, *id eſt epulones vel ſodales*, vocant) ſtudioſè obſeruari nouimus; ſed per annuas tantùm vices. Ac Hymniæ quidem Dianæ anniuerſarium faciunt ſacrum. Orchomeniorum vetus oppidum in ſummo olim fuit montis vertice; *quo in loco* reliqua ſunt fori & mœnium veſtigia. nam quæ hac ætate habitatur vrbs, ſub ipſo eſt veterum murorum ambitu. Spectatu in ea digna, fons perennis aquæ, Neptuni & Veneris delubra cũ ſignis marmoreis. In ſuburbanis Dianæ in magna cedro incluſa eſt *priſci operis* lignea effigies: deam ab arbore Cedreatim appellant. Infra oppidum per interualla ſunt è congeſtis lapidibus tumuli; quos in honorem peremptorum in prelio hominum erectos apparet: verùm cum quibus vel Peloponneſiorum, vel Arcadum ipſorum bellatum ſit, neque vllæ in ſepulcris indicant inſcriptiones, neque ipſi Orchomenij memoriæ proditum habent. Ex aduerſo vrbis mons eſt, cui Trachys (*id eſt, Aſper*) nomen. Inter eum montem & vrbis mœnia, pluuia aqua profundo excepta alueo, in alteram Orchomeniorum planitiem defluit; longè lateque illam quidem patentem, ſed cuius maximam partem palus occupet.

Ab Orchomeno ſtadia propè tria profectis, [3] via ſe oſtendit, qua Caphyan rectà iter eſt, ſiue per alueum, ſiue per ſtagnantis aquæ paludem. Vbi aquam traieceris, quæ per alueum præterfluit, via altera eſt ſub Trachy monte; iuxta quam Ariſtocratis ſepulcrum, eius nempe, qui virgini Hymniæ Dianæ ſacerdoti olim per vim vitium obtulit. Modico interuallo ab Ariſtocratis ſepulcro abſunt fontes, Teneæ appellati. Diſtat ab his ſtadia ferme ſeptem Amilus: [4] huic vico idem nomen, quod olim priſcæ vrbis eſſe tradunt. Hîc ſe rur-
248 ſus in biuium findit via: pars eius altera Stymphalon, Pheneon altera ducit. Per hanc Pheneon verſus progreſſos mons excipit: in monte iuncta ſunt Orchomeniorum, Pheneatûm, & Caphyatûm confinia. Supra eos præruptum ſaxum eſt: petram Caphyaticam accolæ nominant. Secundùm fines ipſos, iis quas paulò antè nominauimus vrbibus vallis ſubiacet: per eam via tranſit qua Pheneon iter eſt. In media valle aqua oritur è fonte: in extrema eſt vicus, *cui nomen* Caryæ. Pheneatarũ campi Caryis ſubiecti. ex iis cãpis aqua immodicè ſtagnãte veterem Pheneon deletam memorãt. Manẽt ætate etiam noſtra in montibus eius eluuionis ſigna, quæ quãtum aqua aſcenderit indicãt. A Caryis ſtadia quinque diſtãt montes Orexis & Sciathis. Ad ima vtriuſq; mõtis ingentes foueæ ſunt, quæ aquam è campis defluentẽ excipiunt. eas foueas manu factas Pheneatæ putãt: Herculem hoc operis effeciſſe, dum Phenei apud Laonomen Amphitryonis matrẽ degeret. Amphitryonẽ enim Alcæo ex Gunei filia Laonome, fœmina Pheneatide, non autẽ ex Lyſidice Pelopis genitum ferũt. Quòd ſi non vanus eſt hominum ſermo, ad Pheneatas Herculem migraſſe, adduci quis facilè poſſit vt credat, Tirynthe ab Euryſtheo pulſum, nõ Thebas eum primùm, ſed Pheneum ſe recepiſſe. Ac foſſam ille quidem per medios Pheneatici agri cãpos duxit, vt per eam Olbius amnis, quem Arcadum alij Araonium appellant, laberetur. Operis longitudo ſtadia L excurrit: altè ſubſidit, quà ripæ integræ ſunt, pedes haud minus XXX. Verùm hoc Herculeo alueo iam deſtituto, fluuius meatum priſtinum repetiit. Ab iis quidem foueis, ſub iis mõtibus de quibus antè egimus, dehiſcẽtibus, quinquaginta circiter ſtadia progreſſis occurrit vrbs ipſa Pheneos; cuius conditorem Pheneatæ perhibẽt Pheneum virum indigenam. Arx eſt vndiq; prærupta, & partim natura loci, partim etiam operibus munita. In ea Mineruę tẽplum fuit, cui Tritonię cognomentũ: ſed eius iam ſola rudera reliqua ſunt. Neptuni etiam cognomine Equeſtris, ex ære ſimulacrum, Vlyſſem dedicaſſe aiunt. cùm enim equas perdidiſſet, & eas quærens *totam* Græciam peragraſſet, poſtremò quo loco eas reperit, ibi Dianæ templum, quam Heurippen cognominarit, addito Equeſtris Neptuni ſigno, erexiſſe: ac ſanè inuentas equas, ita in ea Pheneatici agri parte, vt in continenti contra Ithacam terra boues, paſcẽdas locaſſe. Mihi quidem Pheneatæ in ſimulacri baſi inſcriptas literas monſtrarunt, quibus quæ cum paſtoribus Vlyſſes pepigiſſet, conſignata fuerint. Non tamen, vt cæteris quæ dicunt fidem habeam, illud aſſentiar adduci poſſum, ex ære ſignum ab Vlyſſe dicatum, [5] cùm nondum illis temporibus traditum fuiſſet ſigna ex ære facere, tanquã veſtem in textrina. Sed quale fuerit tunc æris opificiũ, oſtendi iam antè in eo qui eſt de rebus Laconicis cõmentario, cùm de Sũmi Iouis ſimulacro verba facerem.

Primi

Primi æs [1] conflare & cudere docuerũt Rhœcus Philæi, & Teleclis filius Theodorus, ambo Samij. Theodorus certè & smaragdum illum cælauit, quem frequentissimè gestabat, quoq; maximè delectabatur Polycrates Samiorum tyrannus. Qua ab arce Pheneatũm descenditur, stadium est, & in edito vertice sepulcrum Iphiclis, qui frater fuit Herculis, Iolai pater. Herculis laborum consortem magna ex parte fuisse Iolaum Græci testantur. Eius verò pater Iphicles, cùm in prima Herculis cõtra Augean Eleorũ regem pugna, ab Actoris filijs, qui *Molionidæ* sunt à Molione matre appellati, vulnus accepisset, à propinquis Pheneõ delatus est. ibi eum Pheneates Buphagus, & eius vxor Promne valde accuratè tractarunt, & ex vulnere mortuum sepelierunt; & Iphicli hac etiam ætate tanquam heroi parentare solenne habent. Deorum verò omnium maximè Mercuriũ Pheneatæ venerantur, eiq; 249 ludos faciunt Hermæa. Templum extat Mercurij cum signo marmoreo, quod fecit Atheniensis Euchir Eubulidæ filius. A tergo templi est Myrtili sepulcrũ, quem Græci Mercurij filium fuisse tradidere, OEnomai aurigam: quoties verò quis de procis filiæ in certamen descendisset, currus ea arte regere solitum, vt OEnomaus victores assecutus, *hasta* eos *emissa* transfigeret. Hippodamiæ ipse etiam amore captus, cùm non auderet in certamine fortunã experiri suam, pergebat aurigæ munera obire. Proditum postremò ab eo OEnomaum narrant, cùm Pelopem iureiurando adegisset, vt [2] prima sibi Hippodamiæ nocte concederet: verùm cùm victorem promissi moneret, ab eo è naui *in mare* abiectum aiunt. Eius cadauer æstu eiectum sepulturæ mandasse Pheneatæ dicuntur: sua certè Myrtilo parentalia stata quotannis nocte faciunt. Satis perspicuũ est non fuisse longinquo mari vectũ Pelopem; sed ab Alphei ostio *profectum*, ad Eleorum nauale *applicuisse*. Quare ne Myrtoum quidem mare à Myrtilo Mercurij filio nomen accepisse credendũ, cùm ab Eubœa *ferè* incipiens, ad insulam desertam, quæ Helene dicitur, cum Ægæo iungatur. Probabilior mihi Eubœensium antiquariorum sententia videtur, qui à Myrtone puella nomen ei pelago inditum putant. Est apud Pheneatas etiam Cereris cognomento Eleusiniæ fanum; cui initia eodem ritu quo apud Eleusinem peraguntur, [3] cùm ipsi tamen ea sacra apud se *primùm* instituta autument. venisse enim in hæc loca ex Apollinis Delphici oraculo Naum, *à quo sacrorum ritus acceperint*: & Naum quidem Eumolpi pronepotem fuisse. Prope fanum Eleusiniæ, lapides eminent prægrandes duo, [4] alter aptè alteri impositus: Petroma vocant. eos lapides, vbi anniuersarij sacri, quæ Maiora nominant initia, dies appropinquant, disiungunt, atq; inde literas educunt, quibus pompæ ritus, & quæ fieri oportet omnia consignata sunt. Eum commentarium cùm [5] sacrificulis audientibus recitandum curarint, ea ipsa nocte in pristinam sedem reponunt. Ad eam lapidum compagem compertum habeo, Pheneatarum multitudinem de maximis quibusq; rebus iusiurandum concipere solitam. Operimentum ei imminet rotundo ambitu. in eo [6] effigies Cereris cognomento Cidariȩ seruatur. eam effigiem sacerdos tanquam personam indutus, statis, quæ initia maiora appellantur, diebus [7] populares patrio quodam ritu virgis cædit. Venisse in hæc etiam loca Pheneatæ Cererem dictitant ante Naum, dum errabunda *Proserpinam quæritaret*; & ijs qui se comiter ac liberaliter accepissent, legumina diuisisse omnia, præter sabã. qua enim maximè de causa impurum legumen faba sit, arcanis cõmentarijs mandatũ est. Iam verò qui (vti Pheneatæ narrant) Cererem hospitio acceperunt, quiq; ei templũ ad imam Cyllenen erexerunt, & initia deæ instituêre, quæ nunc etiam in officio permanent, Trisaules ijs & Damithales nomina. Abest hoc *Cereris cognomẽto* Thesmiæ fanũ ab vrbe stadia propè XV. Qua Pellenen & Ægiran à Pheneo iter est, stadia circiter XV progressi, ad Apollinis Pythij templum accedant. sed enim ex eo sola rudera, & magnam è candido lapide aram vetustas reliqua fecit. Ad eam arã Pheneatȩ hoc etiamnũ tempore Apollini & Dianȩ sacra faciunt: Herculem Elide capta eam ædem memorant dedicasse. Extant heroum illorum sepulcra, qui cùm eius expeditionis Herculi socij fuissent, pugnando cecidere. Ac Telamon quidem proximè flumen Aroaniũ [8] modico ab Apollinis interuallo conditus est: Chalcodon nõ longè à fonte OEnoë. Neminem verò errare velim, existimantẽ vel Chacodontem hunc Elephenoris, qui inter duces classe ad Ilium profectus est; vel *quẽ antè nominauimus* Telamonẽ, Aiacis & Teucri patres fuisse. Quí enim Herculẽ Chalcodon in hoc bellũ sequi potuit, cùm interfectum ab Amphitryone haud dubijs Thebanorũ monimentis testatum sit? Vel quonam pacto Salaminem in Cypro cõdidit Teucer, si nemo eum à Troia redeuntem domo prohibuit? Ecquisnam verò arcere eum præter Telamonem potuisset?

Quocirca alios omnino hos qui Herculem iuuerint, ab Euboico Chalcodonte, & Ægineta Telamone, fuiſſe ſtatuendum eſt. Enimuero vti noſtra ætate, ſic propémodum ſuperioribus omnibus ſeculis, [1] illuſtriorum plerunque virorum nomina cum ijs qui non tam
250 clari fuerint, communicata ſunt. Pheneatas autem à finitimis Achæis non vni dirimunt fines. nam ad [2] Cyllenen *inter vtroſq; terminus* eſt *fluuius*, qui Porinas dicitur: ad Ægiraticum agrum, Dianium. Intra Pheneatarum fines, ſecundùm Pythij Apollinis templũ paululum progreſſus, in viam ingrediare quæ ad Crathin montem ducit. In eo monte Crathidis amnis fontes ſunt. Labitur is in mare præter Ægas deſertũ ætate mea vicum, Achæorum olim vrbem. ab eo nomen accepit Crathis Italiæ in Brutijs fluuius. Eſt in Crathide monte Pyroniæ Dianæ fanum: ex eo antiquitus Argiui ad Lernæa ignem deportabant. A Pheneo Orientem verſus [3] iugum eſt Gerontei montis: terminus hic inter Pheneatas & Stymphalios. Ad læuam montis per Pheneaticũ agrum contendentibus, Pheneatis ij ſunt fines, quæ Tricrena nominant, à tribus, qui illic ſunt, fontibus, *quaſi Trifontium dixeris*. In illis aquis *recèns* in lucem editum Mercurium accolæ montis Nymphæ abluiſſe dicuntur: ob eamq; rem eos fontes *tanquam* Mercurio ſacros *multa cum religione* colũt. Non longè à Trifontio mons eſt alius, *cui* Sepia *nomen*; vbi Æpytum Elati filium ſerpentis morſu periſſe dicunt; eoq; in loco humatum, quòd longius cadauer efferre (*ob odoris opinor grauitatem*) non potuerint. Eius generis in eo monte ali noſtra etiam ætate ſerpentes Arcades tradunt, ſed valde iam paucos, quòd, cùm *denſis* niuibus mons magna anni parte *vndique* obducatur, vel ſub diuo deprehenſi necentur; vel ſi fortè in ſua luſtra cõfugerint, gelu tamen conficiantur. Atq; eò quidem Æpyti ſepulcrum valde ſtudioſè ſum contemplatus, quòd eius mentionem facit Homerus. Eſt verò terræ agger non vtiq; magnus, lapidea crepidine in orbem circunſeptus. Fuit ſanè Homero admirationi, quòd ſcilicet nullum fuerat ille nobilius monimentum conſpicatus. Nam & idem chorum in Achillis clypeo à Vulcano fabricatum, *idcirco* cum *Ariadnæ* choro quem fecerat Dædalus, comparat, quia nullum ſollertioris artificij opus viderat. Equidem cùm multa norim *vbi ſint* admiratione digna ſepulcra, duorum *tamen duntaxat hoc loco* mentionem faciam: alterum Halicarnaſſi eſt, in Hebræis alterum. Erectum illud fuit Mauſolo, qui Halicarnaſſi regnauit; ea operis magnitudine, atque omni ornamentorum magnificentia, vt Romani rei miraculo adducti, magnificentiſſima quæque apud ſe monimenta Mauſolea appellarint. At apud Hebræos in Solymorum vrbe, quam Romanorum Imp. funditus excidit, Helenæ indigenæ mulieris ſepulcrum *miri operis* eſt. in eo enim oſtium fabricatum eſt è marmore, vti cæteræ ſepulcri partes. id anni ſtato die, atq; hora, occulto machinæ cuiuſdam motu aperitur; neq; ita multo pòſt occluditur. quòd ſi alio tempore aperire conatus fueris, effringas facilius, quàm vlla vi recludas. Ab Æpyti ſepulcro ad Arcadicorum omnium montium excelſiſſimum Cyllenen venias. In eius *ſummo* vertice Mercurij Cyllenij templum eminet; *ſed* collapſum. Dubium verò nihil eſt, & monti & Deo à Cyllene Elati filio cognomina indita. Ac priſci quidem homines, quantũ *ex antiquitatis monimentis* didicimus, *non alijs* materiæ generibus ad ſimulacra deorum vſi ſunt, *quàm* hebeno, cypariſſo, cedro, quercu, ſmilace *ſeu hedera Cilicia*, loto. Verùm Mercurio Cyllenio è citro ſignum ædificatum eſt; pedum (vti conijcio) haud minus VIII altitudine. Habet præterea (quod admirere) Cyllene mons merulas vndecunq; albas. Nam quæ aues *hoc nomine* à Comicis appellantur, aliud quoddam genus ſunt, haudquaquam canoræ. Aquilas quidem quas Cycnias vocant, candore oloribus perſimiles, ipſe in Sipylo ad ſtagnum, quod Tantali dicitur, conſpexi. Apros certè, & ex Thracia vrſas albas, vulgò priuati homines; lepores albos inter altilia Libyes habent: ceruas verò albas Romę cum admiratione ſpectaui: neq; percontari in mentem tamen venit,
251 [4] è mediterraneiſne orbis terræ partibus, an verò ex inſulis fuerint deportatæ. Huc ſum digreſſus, ne commentitium quis putaret quod de Cyllenijs merulis cõmemoraui. Coniungitur cum Cyllene mons alius, *cui nomen* Chelydórea: in eo nempe Mercurius dicitur [5] repertam teſtudinem ad lyræ formam redegiſſe. Hîc fines inter Pheneatas & Pellenenſes: montis multò maximam partem Achæi poſſident. A Pheneo ad eam quæ ad Occaſum eſt partem diſcedentes, viæ excipiunt duæ; Clitorem læua, Nonacrin dextera, & ad Stygis aquam perducit. Fuit olim Nonacris Arcadum oppidulum, cui nomen Lycaonis [6] filia dederat. Solę ætate noſtra ruinæ extant; & eæ quidem magna etiam ex parte obrutę. Ab ijs ruinis non longè crepido montis tam altè ſe attollit, vt locũ nuſquam viderim celſiorem.

ſiorem. Ex ea aqua ſtillatim defluit, quam Stygis aquam Græci nuncupant. Ac Stygem quidem Heſiodus in eo libro qui De gentilitate deorum inſcriptus eſt (neque enim deſunt qui carmen illud Heſiodo adſcribant) Oceani filiam, & Pallantis vxorem fuiſſe memoriæ prodidit. Ab his nihil ferè diſcrepantia ſuis etiam verſibus Linum ceciniſſe tradunt. ' Mihi quidem *vtriuſque poetæ* carmina accuratè legenti, non eſſe hæc illis attribuenda videri ſolet. Epimenides Cretenſis, & ipſe Stygem filiam Oceano genitam dixit; non tamen Pallanti, ſed Piranti nuptam, (quicunque ille Piras fuerit) cui etiam Hydram pepererit. Omnium maximè Stygis nomen in poëmata ſua induxit Homerus. Nam & qua in parte iuſiurandum concipientem Iunonem fecit, ſic inquit:

Hoc ſciat omniparens tellus, cœlumq́ profundum,
Vndaq́ de Stygijs emanans fontibus.

' Ad naturam nempe reſpexit ſtillantis aquæ, vt qui locum ipſe eum eſſet cōſpicatus. Iam verò in enumeratione eorum qui Guneum ſecuti ſunt, vbi Titareſium amnem nominat, fluere à Styge illum autumat. Poſtremò eſſe apud inferos Stygem dicit, quo loco exprobrantem Ioui Mineruam facit, quòd non meminerit ſua maximè opera ſeruatum Herculem, quo minus ijs quos imperaſſet Euryſtheus, laboribus conficeretur:

Quòd ſi ego præſaga id potuiſſem mente videre,
Tunc cùm ipſum indomiti demiſit in atria Ditis,
Colla canis traheret furui quò regis ab aula,
Nulla arte elapſus Stygijs remeaſſet ab vndis.

Aqua ſanè illa quæ ex prærupta rupe ad Nonacrin guttatim in præcelſum ſaxum cadit, inde permeato ſaxo in Crathin fluuium delabitur. Mortifera illa quidē eſt cùm homini, tum cuiuis alij animantium generi. nam & capellæ *ſæpius* aquæ eius potu extinctæ ſunt; quod tamen ex interuallo temporis cognitum eſt. Accedit & aliud ad eius aquæ miracula. Vaſa & pocula omnia, ſiue vitrea, ſiue cryſtallina, ſiue murrhina, ſeu è lapide aut teſta ſint fictili, aquæ illius vi franguntur. Quin etiam cornea & oſſea vaſa; ferrum item, æs, plumbum, ſtannum, argentum, & electrum, ea aqua infuſa ſoluuntur. Ipſum quoq; aurum, quod neq; ſitu, neq; rubigine vitiari, & Lesbia poëtria teſtatur, & res ipſa indicio eſt, aquę tamen huius virus nō ſuſtinet. At enim *vilioribus & abiectioribus* plerunq́ rebus vim eam Deus indidit, «
vt ea ſuperarent quę maximæ eſſent inter homines æſtimationis. nam & aceto vniones re- «
ſoluuntur; & Adamantem lapidum omnium *aduerſus quemlibet ictum* peruicaciſſimū, hirci ſanguis tabefacit. Conſimili modo Stygis aqua vngulam equi ſuperare non poteſt. hac enim *ſola* ita continetur, vt vaſculum non findat. Fueritne hoc veneni genere enectus Alexander Philippi filius, pro comperto non habeo: memoriæ certè proditum ſcio. Supra Nonacrin montes ſunt Aroania appellati: in quibus ſpelunca, intra quā furore actas Prœti filias memorant ſe abdidiſſe: inde verò extractas à Melampode arcanis quibuſdam ſacris & expiationibus, in eum vicum veniſſe, quos Luſos nuncupant. Aroaniorum partem vtiq; magnam Pheneatæ incolunt. Nam Luſi intra fines Clitoriorum ſunt: Luſosq́; iſtos 252
ciuitatem olim fuiſſe tradunt. Ageſilaus certè Luſenſis victor renunciatus eſt accepta de iniuge equo palma, cùm prima poſt decimā Pythiade ludos Amphictyones faciundos curaſſent. Noſtra tamen ætate ne ipſæ quidē Luſorum ruinæ extāt. Filias certè Prœti Melampus Luſos cōpulit, *luſtratasq́* in Dianæ, inſania liberauit. Ab eo ſanè tēpore *ad hodiernū vſq́ diem* Hemereſiam (*quaſi placabilem dixeris*) Dianā *templi eius præſidem* Clitorij nuncupāt. Eſt verò etiam Arcadici nominis gens ea, qui Cynęthaenſes vocantur. hi in Olympia Iouis ſignum poſuere, fulmen vtraq; manu præferens: abſunt hi *à Dianæ* ſtadia ferme XL. In eorum foro & aræ *multæ* deorum, & Adriani Cæſaris eſt effigies. Quod verò memoratu apud ipſos non indignum eſt, Liberi Patris templum habent; *in quo* feſtos dies anni *ſumma* hyeme agitant, adipe peruncti: ſublatum *humeris* è grege taurum, quem ipſe Deus vt deligerent in mentem venire voluiſſet, ad templum deportant: hoc ſolenne ipſis eſt ſacrum. Abeſt ab oppido ſtadia haud amplius duo fons prægelidæ aquæ: fontem obumbrat platanus. ſi quis ex rabidi canis morſu, vel vulnus, vel noxam quouis modo traxerit, aqua hauſta ſtatim ſanatur. è re itaque ipſa fontem Alyſſon, *quòd per eum ſedetur rabies*, nomināt. Videtur itaq; natura Arcadibus, cùm in Pheneatûm finibus Stygis aquā ad perniciem hominū dediſſet, hunc etiā qui in Cynæthaēnſibus eſt, fontē, longè diuerſa vi, ęquata boni maliq; ſorte, ſalutis cauſa tribuere voluiſſe. Reliqua eſt earū quę à Pheneo ad Solis occaſū ad

læuam viæ ſunt, vna quæ Clitorem ducit: pertingit autem ad illud Herculis opus, quo effecit vt perenni Aroanius amnis aqua flueret: ſecundùm quem *amnem* ad Lycuriam vicum iter eſt. ibi inter Clitorios & Pheneatas agrorum ſunt fines. Progreſſus hinc ſtadia propè L, ad Ladonis fontem accedas. Equidem audiui aquam eam, quæ in ſtagnum ſe in Pheneatico agro diffundit, *illinc proximorum* montium cauernas ſubeuntem, *mox* hoc loco eruptione facta, fontes Ladonis efficere. Id ego itáne ſe habeat, an verò aliter, non habeo tanquam de explorata re dicere. Ladon quidē ipſe aquæ pulchritudine omnibus Græciæ fluminibus antecellit: celebratur verò maximè Daphnes cauſa, & ob ea quæ de illa *poetæ* decantarunt. Ego ſanè de Daphne quæ cōmemorant Syri Orontis accolæ, prætereo. nam *longè* diuerſa ab Arcadibus & Eleis tradita ſunt. OEnomao narrant Piſæ regi filium fuiſſe Leucippum nomine; qui puellæ amore captus, cùm eam ſi vxorem ſibi palàm peteret, operam ſe luſurum pro certo haberet, quòd illa omnino à marum conſuetudine abhorrebat, ad eam fallendā huiuſmodi excogitaſſe aſtum dicitur. Alebat adoleſcens Alpheo comam: eam ille cùm, quo virgines more ſolent, religaſſet, cum muliebri veſte ad Daphnen venit, filiam ſe OEnomai ſimulans, quæ ſocia venationis eſſe cuperet. cùm itaq; virgo eſſe *ex corporis habitu facilè* crederetur, anteiret verò cæteras comites generis dignitate, ac venandi peritia, & in primis obſequentem ſe illis maximè præberet, miro ſibi Daphnen amore deuinxit. At qui de Apollinis amore fabulam vulgarunt, hoc amplius addunt: Apollinem grauiter ferentem Leucippi in amore felicitatē, effeciſſe vt Daphne cum ſuo comitatu virginum natandi cauſa in Ladonem deſcendens, ipſum etiam Leucippū *recuſantem & inuitum* illuc pertraheret: ac mox veſte detracta, cùm virginis ementitum habitum deprehendiſſent, impetu facto *ipſæ Daphnes comites* illum iaculis & pugiunculis transfixum interemerint. Hæc in vulgus *de Daphne* prodita. Abeſt verò à Ladonis fontibus haud minus LX ſtadia Clitoriorum vrbs. huc via ducit ab ipſis fontibus Ladonis ſecundum Aroanium amnem anguſto calle. Prope ipſum Clitoriorum oppidum traijcitur Clitor amnis. Influit is in Aroanium ſtadia haud plus ſeptem procul ab oppido. Piſces educat Aroanius cùm alios, tum eos qui Pœciliæ (*credo à coloris varietate*) appellantur. hos haud abſimilem turdorum auium voci ſonum fundere aiunt. Vidi ego ſanè *piſces* iam captos; vocem verò eorum nullam audiui, cùm tamen ad Solis vſq; occaſum circa Aroanium commoratus eſſem, quòd eo maximè tempore vocales eos eſſe piſces dictitant. Vrbi nomen ab Azanis fi-
253 lio eſt impoſitum. Sita eſt plano loco, non magnis circumuallata montibus. Templa in ea ſunt maximè illuſtria, Cereris, Æſculapij, Lucinæ, * neq; numerum verſibus prodidit. At Lycius, qui *multo* fuit ætate ſuperior, patria Delius, hymnis & in alios *deos* & in Lucinam ipſam conſcriptis, Eulinon (*quaſi dicas* [1] *Lanificam*) appellat; eandem eſſe innuens cum ea quæ Pepromene (*hoc eſt, Fatiſors*) dicitur; & Saturno antiquiorem. Eſt etiam apud Clitorios Caſtorum templum, Magnorum Deûm nomine; ab vrbe ſeiunctum ſtadia quatuor. ſigna dis ænea extant. Iam verò in montis vertice procul ab vrbe ſtadia ferme XXX, ædes eſt cum ſigno Mineruæ Coriæ. Sed me *propoſita* expoſitio reuocat ad Stymphalum, & ad Pheneatarū ac Stymphaliorum montē Geronteum. Stymphalij quidem ipſi nō Arcadibus iam ſe contribuunt, ſed ad Argiuorum ſe concilium vltro defectione facta applicuerunt. Cognatos verò Arcadum eſſe, Homeri carmina teſtantur, præterquam quòd Stymphalus oppidū munijt, Arcadis Calliſtûs filij [2] pronepos: non tamen quo nunc loco extat, ſed in parte diuerſa conditum fuiſſe memorant. In priſca verò Stymphalo Temenū Pelaſgi filium habitaſſe, à quo fuerit Iuno educata, cui fana tria cum deæ cognominibus totidem dedicarit. Puellam enim, dum virgo eſſet: Ioui verò iam nuptam, Adultā: diuortio à Ioue facto, cùm Stymphalū ſe recepiſſet, Viduam appellaſſe. Atq; hæc à Stymphalijs de Iunone prodita memoriæ non ignoro. Sed horum nihil hæc habet, de qua nūc agimus, vrbs. Habet tamen alia *quæ de ea memorari poſſint*, atque hæc propémodum. In agro Stymphaliorum fons eſt, è quo Adrianus Cæſar aquam Corinthijs intra mœnia deduxit. In oppido ſtagnans hyeme fons, lacum efficit non vtique magnum; vnde Stymphalus amnis exit: æſtate autem lacu ſiccato, [3] amnis æquato labitur alueo; ac terram per cuniculū ſubiens, in Argolico ſe demum agro profert; ibiq; nomine mutato, pro Stymphalo Eraſinus vocatur. Fabulis vulgatum eſt, Stymphali aliquando aues, quæ humana carne victitarent, ab Hercule ſagittis confectas: at Piſander Camirenſis non peremptas eas ab Hercule aues, ſed crepitaculorum ſonitu è loco pulſas tradidit. Arabiæ quidem deſerta præter cæteras feras,

feras, volucres etiam alunt quas Stymphalidas nuncupant, hominibus nihilo mitiores leonibus & pardis: siquidem in eos qui ad earum aucupia exierint, inuolant; & rostris corpora verberantes, interimũt: ac ænea quidem vel ferrea corporis tegumenta *facilè* rostris perfodiunt: at si [1] è libro se quodam, qui eas captant, factis amiculis velarint, haud aliter volucrum rostra caudicibus deprehensa tenentur, quàm visco auicularum pinnæ. Gruibus illæ quidem sunt magnitudine pares, forma ibibus persimiles; rostra tamen & validiora, neq; vt ibes adunca habent. [2] An fuerint verò aliquando in Arcadia aues eodem nomine, quo sunt ætate mea in Arabia, non eadem tamen forma, id ego perspectum nõ habeo. At si ita suum semper Stymphalidum genus fuit, vt accipitrũ, aquilarum, *& aliarũ volucrum*, facilè adducor indigenas eas esse Arabiæ aues; quarũ deuolarit aliquando pars in Arcadiam ad Stymphalũ, *vnde nomen acceperint*: & sanè cùm *antè* alio fortasse in Arabia nomine appellarentur, Herculis gloria, & Græcorum nomen, multò quàm Barbarorũ honoratius, obtinuit vt quæ in Arabiæ desertis degunt, & ipsæ Stymphalides hac ætate nominentur. Stymphali Dianæ etiam vetusta ædes est, Stymphaliç *cognomento*: deæ signũ è ligno, *rude atq; impolitũ*, maxima *tamen* ex parte inauratũ. Sub templi lacunaribus Stymphalides etiam aues positæ sunt: ligneæ'ne illæ, an gypseç sint, *à solo conspicientibus* nõ est facile internoscere. Mihi quidem, quantũ coniectura consequi potui, è ligno potius quàm è gypso factæ videtur. Sunt ibidẽ, in postica tamen parte, virginum signa cum auium cruribus è candido lapide. Miraculum verò *in hoc templo* ætate nostra huiusmodi euenisse narrant. Cùm Stymphaliæ Dianæ [3] sollenne sacrũ indiligentius omni ex parte factũ esset, ac in primis patrij ritus prætermissi, 254
lucus *repentè* supra eam cauernam corruit, quam subter Stymphalus amnis meat. obsepto igitur ostio aqua refluens latè omnem campũ haud minus stadiũm CCCC, *perpetuo* stagno occupauit. *Fortè ita accidit vt* venator ceruã fugientem persequens, cùm illa se in eius paludis cœnum abiecisset, animi impetu concitatus, per aquas natans eam vrgere non prius desierit, quàm idem hiatus & feram & venatorẽ absumpserit. mox & stagnantẽ aquã, *amni via patefacta*, cõsecutam, ac totã paludem vno die siccatã tradunt. Ex eo tempore sacrum Dianæ apparatius & magnificentius factũ. Post Stymphalũ, Alea *inter Arcadiæ oppida* numeratur, Argolici tamen conuentus particeps. Aleum Aphidantis filiũ conditorem celebrant. Templa illic extant Dianæ Ephesiæ, & Mineruæ Aleæ: Liberi Patris delubrum cum simulacro. huic [4] anniuersarios dies festos agitant; in quibus, quo more apud Spartanos ad Orthiæ aram ephebi, fœminæ flagris cæduntur. Dictum est, quo loco de Orchomenijs egimus, [5] secundùm alueũ parui torrentis iter esse: inde verò ad leuam stagnantem aquam conspici. At in Caphyensium campis eminet agger, ad aquã, quç ab Orchomeniorũ finibus *hàc* euadit, arcendã, ne scilicet eluuionibus Caphyatarũ arua obnoxia sint. Intra aggerem aqua alia iusto præterlabitur amne: quæ *ex interuallo* terræ hiatu excepta, erumpit rursus ad *scatebras* eas quæ Nasi vocantur. Vicus, iuxta quem se aqua iterum ostendit, Rheunus dicitur. Inde elapsa, fluuium perennis aquæ efficit, qui Tragus vocatur. Oppido nomen impositum à Cepheo Alei filio satis constat: vt Caphyæ tamen appellentur, Arcadicæ linguç consuetudo obtinuit. Ac se Caphyenses quidem ex Attica terra oriundos, eiectos verò ab Ægeo, cùm ad Cepheum supplices confugissent, ab eo se dicunt in domicilij partem receptos. Oppidum sanè modicum est in extremis campis ad imos montes, non valde illos quidem editos. Templa ibi Neptuni, & Cnacalesiæ Dianæ: à monte dea Cnacalo nomen accepit, in quo anniuersaria ei initia peraguntur. Paulo supra oppidũ fons est, & prope fontem ingens & eximia specie platanus, quam Menelaida nuncupant: Menelaũ Troiano bello suscepto, ad cõparandas copias huc venisse, & eam ab ipso platanum ibi satam esse dictitãtes. Hoc sanè tempore, & fontem, & platanum Menelaida appellant. Quòd si ex Græcorũ monimentis vetustissimas arbores adhuc superstites & vegetas percensere velimus, antiquissima omniũ vitex est quæ apud Samios ad Iunonis extat. ei *vetustate* proxima quercus Dodonæa: olea deinde in Athenarum arce, & quæ Deli *adhuc* extat *palma*. Nam tertium viuacitatis locum lauro suæ *iure fortasse* Syrij tribuerint. Præter has, platanus hæc est omnium veterrima. Abest à Caphyis stadium haud longius vnum Condyleæ vicus; in quo lucus, & fanum Dianæ, cognomine olim Condyleatidis. Immutatũ verò hoc deæ cognomen ob huiusmodi causam ferunt. Cùm pueri aliquot (neq; enim certus traditur numerus) circa templũ luderent, [6] funiculo, quẽ repererant, Dianç signũ obligato collo per lusum trahentes, Dianam strangulari dictitabant. Eos Caphyenses cùm deprehen-

dissent, *violati numinis crimine damnatos*, lapidibus obruerũt. quod tamen factũ non bene eis vertit. *Communis* enim pestis fœminis incessit, vt omnes quę vterũ ferrent, fœtus per abortum abijcerent mortuos: neque antè malum cohiberi potuit, quàm oraculi monitu iussi sunt sepulturæ pueris honorem habere, & illis quotannis inferias mittere; quòd insontes perempti essent. Obseruant itaq; & alia omnia Caphyenses ex oraculo, hac etiam ætate; & Condyleatidem Dianam (nam & hoc ad Apollinis vocem referunt) Apanchoménen (*quod est ac si* [1] *laqueo comprehensam dicas*) exinde appellarunt. A Caphyis stadia ferme septem aduerso cliuo profectus, *mox* in vicum descendes, quē antè Nasos dixi vocari. Hinc stadia propè L progressus, ad amnem Ladonem peruenias. quē vbi transieris, ad Soronem quercetum accedas, per *vicos* qui Argeathæ, Lycuntes, Scotane nominantur. inde per So-
255 ronem via Psophidem ducit. Hoc quercetum, vti aliæ Arcadum syluæ, feras alit, apros, vrsos, testudines insigni magnitudine; ex quibus lyræ fieri *facilè* possint, pares ijs quæ ex Indica testudine fiunt. [2] Non longè à Sorone absunt Pai *veteris* vici ruinæ: & vlterius paulò *vicus alter*, cui Siræ nomen. sunt autem Siræ agri fines inter Clitorios & Psophidios. Psophidis conditorem fuisse tradunt Arrhonis filium Psophidem, *perpetua maiorum suorum serie* ab Erymantho, Arista, Parthaone, Periphete, Nyctimo originem ducentem. Non defuerunt tamen qui *vrbis primordia* attribuerint Psophidi puellæ, Xanthi filiæ; cùm Xanthũ ipsum Erymanthus genuisset, Arcadis filius. Verùm hæc Arcadum monimentis de suis regibus mandata sunt. Est enim multo verissima *diuersa à superioribus* sententia, Erycis principis in Sicania viri filiam fuisse Psophidem: patrem, cùm *oblatũ puellæ vitium comperisset, &* grauidam domo sua non dignaretur, eam Phegiæ (quę vrbs ante Phegei regnum Erymanthus dicebatur) apud Lycortam hospitem suũ reliquisse: ibi educatos Echephrona & Promachum, è Sicana puella satu Herculis editos, de matris nomine Phegiam Psophidem nuncupasse. Sed arci etiam Zacynthiorum Psophis nomen, quòd primus in eam insulam classe transmisit Psophidius ciuis, Zacynthus, Dardani filius; *à quo* conditore *videlicet suo, vrbi nomen inditũ.* Abest à Siræis Psophis stadia XXX. Præterfluit amnis Aroanius, & modico ab vrbe interuallo Erymanthus. Fontes Erymanthus habet suos in Lampéa monte, qui sacer Panos esse dicitur: ac fortasse Erymanthi montis pars est Lampea. [3] Venari solitum in Taygeto & Erymantho Lampeæ amatorem Erymanthũ suis Homerus versibus mandauit. Intersecans *fluuius hic* Arcadiam, relicto ad dexteram Pholoë monte, ad læuam verò agro quæ Thelpusa dicitur, in Alpheum illabitur. Peruulgatum est etiam, Herculem Eurysthei iussa exequentem, in Erymantho aprum confecisse, insignem magnitudine & robore. Cumani verò in Opicis, dentes monstrant in Apollinis templo suspensos, quos apri Erymanthij esse dicunt; sed nihil omnino ad fidem faciendam satis probabile afferunt. Psophidijs fuerunt intra vrbem templa duo, Veneris Erycinæ cognomento alterum; cuius hac ætate solæ extant ruinæ. dedicasse creditur Psophis Erycis filia: neque id omnino à veritate abhorret. nam & in Sicilia in subiecto Eryci *monti* agro Erycinæ *Veneris* fanum visitur, magnę iam tum ab initio religionis; & eo quod Paphi est, nihilo donariorũ opulẽtia inferius. Extant ætate etiamnum mea Promachi & Echephronis Psophidis filiorum heroica sepulcra, egregio opere exornata. Alcmæon etiam Amphiarai filius Psophide sepultus est. Eius tumulus neque ædificij magnitudine, neque vllo ornatus genere insignis. Creuerunt circa eum cupressi eousq;, vt earũ proceritate mons etiam is qui Psophidi imminet, obumbretur. Eas non cædunt, quòd Alcmæoni sacras putant: easdemq; Virgines indigenæ appellant. Enimuero Alcmæon occisa matre Argis fugiens, Psophidem, quæ tunc Phegia à Phegeo nominabatur, se recepit: ibi Phegei filiam Alphesibœan vxorem duxit; cui inter cætera *nuptialia* dona, *decantatum* etiam illud monile dedit. Vbi verò in Arcadibus domicilium habenti insaniæ morbus non decessit, ad Apollinem Delphos veniens responsum accepit, in eam terram ei migrandum, quæ omnium esset recentissima, quamq; mare edidisset posteaquam ille se Eriphyles matris sanguine polluisset. neque enim eò [4] maternas diras ipsum consecuturas. Quare nactus [5] terram, *quà Achelous in mare erumpit*, ex ipsa amnis alluuione extantem, in ea consedit; ibiq; Callirhoën, quam Acheloi *ipsius* filiam fuisse Acarnanes dictitant, in matrimonio habuit. Ex ea Acarnana & Amphoterũ suscepit. Ab Acarnane gentem quæ illam continentis oram tenet, denominatam existimant, cùm an-
» tè Curetes vocarentur. Extimulant sæpe viros, multò verò sæpius fœminas acriores cupi-
» ditatũ aculei. *quare &* Callirhoë monilis, quod Eriphyles fuerat, potiundi *vehementi* flagrauit

grauit cupiditate: Alcmæonem itaq; etiam inuitum, vt Phegian iret, perpulit: vbi ille Phegei filiorum Temeni & Axionis insidijs circumuentus, perijt. ijdem verò Phegei filij monile Delphico Apollini dedicarunt. Græcos quidem ad Troianum bellum profectos dicunt Psophidij quo tempore vrbs Phegia adhuc dicebatur, suósq; reges habebat: non ta- 256
men fuisse se eius expeditionis socios, propter simultates Argiuorum ducum cum regibus suis susceptas; quòd eorum bona pars Alcmæonem propinquitate attingebant, & ad Thebas *altero* bello eum secuti fuerant. Quòd verò Echinades insulæ non sint adhuc continenti terræ annexæ, Ætolorum opera factum est. sedibus enim suis pulsi, agrum colere desierunt. eo factum vt Achelous *minus iam lutulentus* per deserta fluens, medium *inter continentis terræ litus & eas insulas* fretum nō oblimauerit. Huic rei Mæander argumento esse possit; qui Phrygum & Carum cultissimos agros perlabens, medium inter Prienen & Miletum mare breui in continentis oræ naturam vertit. Est etiam Psophidijs ad Erymanthum, Erymanthi templum, cum signo *ipsius herois.* [1] Sunt in eadem æde nobilium amniū è candido marmore signa: vnius Nili simulacrum è nigro lapide. certa enim ratione traditum est, fluminis eius, quòd scilicet per Æthiopas ad mare delabitur, nigra signa fieri. Quòd verò Psophide audiui Aglaum Psophidium, [2] sicuti & Crœsum Lydorum regem, vitam omni suæ ætatis tempore beatam egisse, id ego vt credā non facilè adducor. [3] Nam
vt hominum quis leuioribus multò, quàm alius quisquam qui ijsdem vixerit temporibus, «
incommodis affectus, non difficillimè fortasse reperiatur, vti nauis aduersis tempestatibus «
minus agitata: sic propémodum neminem vnquam crediderim perpetuò molestiarum & «
calamitatum immunem fuisse, quando neque vlla nauis memorari possit, quæ semper se- «
cundissimis vsa fuerit tempestatibus. Nam & Homerus *id sensisse videtur, quo loco duo,* bo- «
norum vnum, alterum malorum, dolia apud Iouem statuit. id enim ille ex Delphico Apolline didicerat; qui ipsum & miserum simul, & beatum dixerat, vtpote ad vtranq; vitæ sortem genitum. Thelpusan à Psophide iter habentibus, ad læuam Ladonis, vicus est, cui Trophæa nomen. Trophæis adiacet saltus, *quod* Aphrodisium *vocatur.* incisæ illic in columna peruetustæ literæ, fines eos esse inter Thelpusios & Psophidios indicant. In Thelpusiaco agro amnis labitur Arsen. eum vbi transieris, [4] ad vicum accedas cui Caluntí nomen: quem *vicum* Æsculapij etiā fanum appellant, *quòd* in via *dei huius templum* erectū *est.* Ab Æsculapij distat stadia ferme XL vrbs, cui à Nympha Thelpusa nomen impositum tradūt; eam verò Ladonis filiā fuisse. Ladonis ipsius fontes in agro Clitorio sunt, sicuti & antè exposui. Primùm aūt præter Leucasiū vicum, & Mesoboa, perq; Nasos, ad Orygem, & eū quē Haluntem vocant, elapsus, inde ad Thaliadas, & Cereris *cognomento* Eleusiniȩ fanū euadit. Est hoc templū in Thelpusiorum finibus. Signa in eo sunt, septenûm haud minus eorum quodlibet pedum, Cereris, Proserpinæ, Liberi Patris, è marmore æquè omnia. Ab Eleusiniæ, Thelpusan vrbem à læua præterfluit Ladon. Eminet illa in præcelso tumulo; sed ætate nostra maiore ex parte deserta: quādoquidem forum quod olim fuisse dicunt in ipso vrbis vmbilico, in extremo nunc recessu est. Æsculapij *inter* Thelpusȩ *ruinas*, & duodecim deorum delubrum extat: cuius tamen magnam partem solo æquauit *vetustas.* Thelpusan præterlapsus, ad Cereris quod in Oncio est templum Ladon defluit: Thelpusij deam Erinnyn nominant: quod ipsum *cognomen* agnoscit Antimachus, *illud vsurpans* eo carmine, quo *alteram* Argiuorum in Thebanos expeditionem persecutus est. versus sic habet,

Delubrum Cereris fama est vbi Erinnydos esse.

Hanc quidem ædem Apollinis fuisse *demum* fama proditum. is enim ad Oncium in Thelpusio agro *aliquando* principatum obtinuit. Dea verò ipsa Erinnys cognomento appellata est *ob huiusmodi causam.* [5] Neptunum aiunt Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum. sed cùm in equam se dea vertisset, & ad Oncium armentis permista pasceret, Neptunum non fefellit. nam & ipse in equum mutatus, eam compressit. quod illa primùm iracundè tulit: verùm postea placabilior facta, lauisse dicitur
in Ladone. Cognomina itaque deæ attributa; Erinnys, à verbo ἐριννύειν, quod [6] furere Ar- 257
cadibus est: Lusia verò, quòd se in flumine abluisset. [7] Signa eius templi, os, summas manus, & imos pedes, è Pario marmore habent; *reliquæ partes* ligneæ sunt. Erinnys cistam læua, dextera facem tenet: proceritate pedum nouem esse conijcio. Lusia pedes non amplius quàm sex eminere videtur. Qui verò Themidis, non Lusiæ Cereris signum hoc esse dictitant, neutiquam audiendi sunt. Cererem quidem ipsam Neptuno filiam peperisse

tradunt; cuius nomen ne ad prophanos ederetur, religione sanxerunt: equum præterea, cui nomen Arion fuit. [1] & Hippium (*id est Equutium*) Neptunum, ab Arcadibus primùm nuncupatum autumant. Testimonia ex Iliade & Thebaide afferunt. Ex Iliade quidem versus eos:

Non etiam si à tergo agitans, vel Ariona dium
Adrasti moderetur equum, diuinitus ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adrasti fuga agitur:

Cum pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

His certè versibus innui putant, Neptuni satu ortum Arionem, etsi Antimachus è terra genitum Arionem *his versibus* cecinit:

Adrastus Talao Crethide natus, Achiuûm
Primus duxit equos insigni laude superbos,
Et Cærum pernicem, & Ariona Thelpusæum,
Quem iuxta Oncei Phœbi nemus edidit ipsa
Terra parens, cunctorum oculis mirabile monstrum.

[2] Quòd si equos illos terra edidit, & diuino semine ortos, & cærulea iuba fuisse consentaneum videri possit. Narrantur & alia quædam ad hunc propè modum: Herculem cum Eleis bellantē, Arionem ab Onco popoſciſſe; eoq; inuectū, Elidem expugnasse: ab Hercule deinde Adrasto concessum. Insuper *hoc* de Arione versibus mandauit Antimachus:

Tertiùm ab Adrasto est domitus ductore Pelasgûm.

At Ladon Erinnyis templo relicto, à læua Apollinis Onceatæ præterlabitur; à dextera, Æsculapij pueri ædem; vbi Trygonis nutricis est sepulcrum. Æsculapij ipsius hanc nutricem fuisse memorant. [3] cùm Æsculapium enim expositum in Thelpusio agro offendisset Autolaus Arcadis nothus filius, infantem dicitur sustulisse. Hinc facilè adducor Æsculapio puero ædem dicatam: quod ipsum in explicandis etiam Epidauriorum rebus exposui. Influit in Ladonem Tuthoa amnis [4] prope Heræensium fines: quem locū Arcades Planitiem nuncupant. Quà verò Ladon ipse in Alpheum erumpit, locus ille Coracωn nasos (*id est Coruorum insula*) nominatur. Non defuerunt qui Enispen, Stratiam, & Rhipen, quæ loca Homerus enumerat, insulas in Ladone fuisse putarent, ab hominibus olim habitatas. quod ego qui credant, magnopere errare arbitror. vix enim pontonibus pares insulas Ladon habet: qui vt sit fluuiorum omniū, qui vel Barbarorum vel Græcorum terras permeant, multò pulcherrimus; non tamen ea est magnitudine, vt in eo quales vel in Istro, vel in Pado, insulæ existere potuerint. Heræan condidit Heræeus Lycaonis filius, ad Alphei amnis dexteram. oppidi pars maior in cliuo molliter surgenti; [5] altera ad Alphei ipsius ripas sita est. Curricula prope amnem myrtis & alijs felicibus intersepta arboribus. Ibidem balneæ sunt: templa præterea Liberi Patris duo; Politen vnum, Axiten alterum vocant: *seorsum* ædes, in qua initia Liberi Patris celebrantur. Habet & Pan templum suum: quippe qui Arcadibus indigena deus est. Fani quidem eius quod *olim* Iunoni dicatum fuit, rudera tantùm & columnæ reliquæ sunt. Athletas verò omnes, quotcunque Arcadici nominis
258 fuerunt, gloria vicit Demaratus Heræensis, qui primus ex armatorum cursu Olympicam palmā tulit. Ab Heręa in Eleum agrū stadia ferme XV progressus, Ladonem traijcias; atq; inde stadijs cōfectis circiter XX, ad Erymanthū peruenias. [6] Herææ fines & Eleæ terræ medios, Arcades Erymanthum ipsum produnt: at Elei Corœbi sepulcrum agri sui terminum dictitant. Atenim cùm Olympicos ludos olim intermissos Iphitus restituisset, & cursus duntaxat [7] certamina proposuisset, *primis ludis* Corœbus vicit. hoc inscriptio tumuli testatur, primum scilicet Olympia vicisse, & sepulcrū ei in ipsis Elei agri finibus erectum esse. Est & Aliphera ciuitas haud sanè magna, quòd multitudinis bona pars tunc discessit, quo tempore communi Arcadum consilio Megalopolis colonia deducta est. Huc ab Heræa si veniendum fuerit, Alpheum vbi transieris, [8] stadijs propè X confectis, ad montē accedas: vnde stadiûm penè triginta itinere percliuum in oppidum ascendas. Nomen Alipheræ, à Lycaonis filio Aliphero inditum. Ædes ibi sacræ Æsculapij, & Mineruæ; quam, quòd apud se natam & educatam prædicant, præcipuis dignantur honoribus. *quo loco* & Lecheatæ Ioui aram dedicarunt; *cognomine ab eo ducto*, quòd ibi Mineruam pepererit. Fontem etiam Tritonidem nuncupant, [9] ad eum, quæ de Tritone amne vulgata sunt, referentes. Deæ ipsius ex ære signū est, Hypatodori opus, spectatu dignū, tum magnitudinis

tum

tum artificij causa. Iam verò & nundinas celebrant; cui deo, non satis constat; Mineruæ arbitror. In ijs nundinis *vni* ante omnes Myiagro rem diuinam faciunt, heroëmque super hostijs precati, & Myiagri nomine implorato, securitatē sibi fore *inter immolandū* ab omni muscarum proteruitate pro certo habent. Circa viam quæ ab Heræa Megalopolin ducit, Melæneæ sunt; quas Lycaonis filius Melæneus condidit: ætate verò nostra desertus vicus aquis *stagnantibus* diluitur. Supra Melæneas stadia abest XL Buphagiū, vbi fontes habet suos Buphagus amnis. is in Alpheum influit. Ad ipsos Buphagi fontes, inter Heræenses & Megalopolitanos fines sunt. Megalopolis quidē ipsa non solùm Arcadicarū, sed Gręcarum etiam *omnium* ciuitatū recentissima est; ijs tamen exceptis, [1] in quas post imperij calamitatem ab vrbe Roma coloni immigrarunt. roboris autem sui *confirmandi* gratia, Megalopolin Arcades coloniā deduxerunt. Meminerant enim Argiuos iam tum ab initio nullo non penè die, summo cum libertatis periculo, à Lacedæmonijs bello vexari solitos. eosdem aliquot non sanè magnæ æstimationis oppidis, Tirynthe, Hysijs, Orneis, Mycenis, & Midea excisis, *traductaq; ex illis* Argos *multitudine*, ciuitatem inquilinorum numero adeò auxisse, vt in posterū & à Lacedæmonijs minus multò sibi metuerent, & aduersus alios finitimos firmiora haberent præsidia. Hoc igitur cōsilio Arcades *è suis quiq; vrbibus Megalopolin* commigrarunt. Colonię verò autor Thebanus Epaminondas iure optimo vocetur. is enim Arcadas in vnum congregauit; & mille Thebanorū delectam manum, duce Pammene, Arcadibus misit, qui auxilio essent, si fortè Lacedæmonij, colonia quo minus deduceretur, impedire essent aggressi. Ab ipsis etiam Arcadibus viri *decem*, quorum ductu & auspicijs in coloniam iretur, delecti sunt: è Tegea Timon & Proxenus; ex Mantinea Lycomedes & Poleas; è Clitorijs Cleolaus & Acriphius; à Mænalo Eucampidas & Hieronymus; ex Parrhasijs Pasicrates & Theoxenus. Ciuitates verò quæ tum nouæ coloniæ studio, tum Lacedæmoniorum odio, vt patriam suam quæque desererent, *facilè* sibi ab Arcadibus persuaderi passæ sunt, hæ fuere: E Mænalo Halia, Pallantium, [2] Eutasum, Amatium, Iasæa, Aperethes, Helisson, Oresthasium, Dipæa, Alycæa. Ab Eutresijs, Tricoloni, Zœtium, Charisia, Ptolederma, Cnauson, Parorea. Ab [3] Ægiensibus Scirtonium, Malæa, Cromi, Blenina, Leuctron. *Ad hos*, Parrhasiorum, Lycosurenses, Thocnenses, Trapezuntij, Prosenses, Acacesium, [4] Acontimacaria, Dasea. Ex Cynuræis, ijs nempe qui in Arcadia sunt, Gortys, Thisa, quæ ad Lycæum est; [5] Lycotæ, & Aliphera. Iam ex ijs qui cum Orchomenijs censebantur, Thisoa, Methydriū, Teuthis: [6] quibus & Tripolis, Callia nomine, accessit; nec- 259
non Dipœnæ, & Nonacris. Ex ijs omnibus populis, cæteri communi Arcadum decreto, nihil omnino recusantes paruerūt, summaq; alacritate nomina in coloniam dedere: [7] Lycosurenses duntaxat & Trapezuntij ab Arcadibus desciuere: quippe qui antiqua patrię suæ vt relinquerent mœnia, adduci non poterant. horum pars magna inuiti & necessitate coacti Megalopolin conuenerunt: [8] at Trapezuntij, in quos primo iræ impetu Arcades non sæuierant, è *tota* prorsus Peloponneso abierunt: eos cùm nauibus in Pontū incolumes applicuissent, qui Trapezuntem iam metropolim in Euxini ora condebant, tanquam gentiles suos recepere. Lycosurenses verò, etsi neq; ipsi in officio permanserant, quòd tamen in Cereris & Proserpinæ confugerant, violare Arcades veriti sunt. Aliarum certè *omnium* quas percensuimus vrbium, partim hodie planè desertæ sunt; partim in vicorum formam redactas Megalopolitani tenent, Gortynam videlicet, Dipœnas, Thisoam ad Orchomenum, Methydrion, Teuthidem, Callias, Helissontem. Vnum Pallantium tunc quoq; deos habuit mitiores. [9] Sed & Alipherenses in hunc vsque diem vrbis suæ vetus nomen retinuerunt. Deducta autem Megalopolis est, eodem anno, paucis pòst mensibus, quàm Lacedæmonij Leuctricam cladem acceperunt, Athenis summū magistratum gerente Phrasiclide, Olympiadis centesimæ secundæ anno altero, qua Thurius Damon è stadio palmā tulit. Ac tunc quidem Megalopolitani Thebanorū societate freti, nihil omnino sibi à Lacedæmonijs metuebant. At posteaquam Thebani à Phocensibus, qui & Bœotorum vicinitate nitebantur, & capto Delphici Apollinis templo pecunia abundabant, armis lacessiti, in id bellum quod Sacrum fuit appellatum, incubuere: [10] Lacedæmonij & alios Arcadas, ob ea quę *in Thebanos* professi fuerāt studia, & in primis Megalopolitas, suis deturbare sedibus adorti sunt. verùm cùm ciues acriter obsisterent, & à finitimis alacritate summa adiuuarentur, nihil vtrinque memoratu dignum geri contigit. Philippum quidem Amyntæ filium, & Macedonum imperium, Arcadum in Lacedæmonios odium ad sum-

mas opes prouexit. neque enim aut ad Chæroneam, aut in eo prelio quod in Thessalia commissum est, Græcis Arcades præstò fuere. Non longo verò pòst tempore Megalopolitanis Aristodemus tyrannus exortus est, Phigalensis ille quidem patria, Artylæ filius; quem tamen Tritæus, homo non tenuis in ciuitate census, sibi adoptauerat. Huic nihil dominatus obfuit quo minus Frugi cognomēto diceretur. Aristodemo dominante Lacedæmoniorum exercitus duce Acrotato Cleomenis filiorum natu maximo, (cuius gentilitatem omnem, & Spartanorum omnium regum iampridem percensuimus) in Megalopolitanorum fines inuasit. ibi acerrimo prelio commisso, multis vtrinque cæsis, superiores tamen Megalopolitani ex eo certamine discessere. In acie præter alios Lacedæmonios & ipse Acrotatus cecidit: quare ad eum paterni imperij successio non peruenit. Post Aristodemum duabus ferme ætatibus ad tyrannidem aggressus est Lydiades, obscuro genere, sed apprimè generosæ indolis vir, & (vt res ipsa postea indicauit) etiam publicæ libertatis amator. Cùm enim admodum adolescens imperare cœpisset, vbi ad ætatem prudentia accessit, eo ipso tempore quo imperij opes iam in tuto collocarat, vltro se tyrannide abdicauit: cumq; se ad Achaicum concilium Megalopolitani aggregassent, & suis est ciuibus, & Achæis vniuersis tantopere probatus, vt vnus cum Arato vitæ dignitate comparari posse videretur. *Iam tertiò* Lacedæmonij magno totius populi concursu, Agide Eudamidæ filio ex altera familia regia imperante, maiore *multò* copiarum apparatu, atque instructiore, quàm is fuit exercitus cui Acrotatus præfuit, Megalopolin adorti sunt; ac in pugnam quidem prodeuntes oppidanos *primo congressu* fuderunt: deinde admota ad muros præualida machina, turrim ex ea mœnium parte tam vehementer concusserunt, vt nihil iam dubitarent se illam postero die deiecturos. [1] Sed enim ita accidit vt Boreas non semel imminentem Græcis perniciem auerteret. idem enim qui multas è Persarum classe naues ad Sepia-
260 dem promontorium scopulis illisit, quo minus Megalopolis expugnaretur, disiecta vehementi pertinacis venti impetu hostium machina, perfecit. Hic verò ipse Agis, qui Boream in oppugnatione Megalopolis aduersarium habuit, is nempe est, cui Aratus Sicyoniorum dux in Achaia Pellenen ademit, quique postea ad Mantinean dimicans cecidit. Post hæc non sanè longo interiecto tempore, Cleomenes Leonidæ filius Megalopolin fœderis religione neglecta oppressit. [2] Oppidanorum partim armati pro patria mortem oppetierūt; inter quos Lydiades fortiter dimicans memoria hominū dignum vitæ exitum reperit: partes populi propè duas tam militaris ætatis, quàm pueros & mulieres, Philopœmen fugiens secum in Messeniam traxit: reliquos Cleomenes vrbe excisa trucidauit. Sed quonam modo suos fines, & vrbis aream receperint Megalopolitæ, quæque reduces gesserint, id à nobis in explicandis Philopœmenis rebus gestis exponetur. Eius certè Megalopolitarum cladis culpa Lacedæmoniorum ciuitas prorsus vacauit: *vnus iniuriæ autor fuit* Cleomenes, cùm reipublicæ formam à regno ad tyrannidem traduxisset. Fines quidem inter Megalopolitas & Heræenses (vti antè dictum est) ad Buphagi amnis fontes sunt. Nomen amni ab heroë Buphago, Iapeti & Thornacis filio inditum tradunt. Thornacis ipsius in Laconica etiam terra nomen celebratur: sed Buphagum Dianæ sagittis in Pholoë monte, impium in deam facinus molientem, confixum memorant. A fluuij fontibus discedentes vicus excipit Maratha: dehinc pagus ætate nostra, olim oppidum, Gortys. Est illic Æsculapij ex Pentelico lapide delubrum, & signum impuberis Dei, & Hygiæ, Scopæ opus. Tradunt populares, ab Alexandro Philippi filio loricam & hastam in Æsculapij dedicatam. Mea certè etiamnum ætate, lorica, & hastæ cuspis ibi cernuntur. Gortynam fluuius perlabitur, quem circa suos fontes Lusium appellant, quòd in eo Iouem recens natum lotum credunt: quà verò longius à fontibus discedit, Gortynius à Gortyna dicitur. Hic vnus omnium aqua fluit *multò* frigidissima. Istrum enim, Rhenum, Hypanim, Borysthenem, & alios quorum aquæ hyeme congelascunt, eos meo quidem iudicio *glaciales* rectius, *&* brumales, *quàm frigidos* appellare possimus: meant siquidē illi per terras quouis ferè anni tempore multa niue obductas, & prægelido aëre vndiq; circunfuso rigentes. Nā & eos amnes, quotcunq; ij numerari possint, qui temperatas regiones perfluētes, æstate *omni* vel bibentiū vel lauantium æstum leuent, hyeme verò *multo* sint inclementissimi, illos neutiquam frigidā aquam suppeditare *hominū vsibus* dixerim. Sed *maximè iucundo* aquarum frigore sunt Cydnus, qui Tarsensium fines perlabitur: Melas, qui præter Sidam Pamphylorum decurrit: tum verò [3] Halesi ad Colophonem frigidam aquam qui elegos fecerunt

runt Poëtæ celebrant: sed hos omnes æstate præsertim vincit Gortynius. Fontes habet ad Thisoan proximo Methydriensibus loco: Rhæteas vocant, Alphei & Gortynij confluentem. Thisoa regiuncula est, cui finitimus pagus Teuthis: oppidum olim fuit; ac Troiano quidem bello ducem hinc missum narrant, cui nomen Teuthis: Ornytum tamen alij appellant. Inter hunc, dum Græci Aulide ob aduersas tempestates interclusi detinerentur, & Agamemnonem, simultates fuere: quare cùm cohortem suam Teuthis domum reportaturus esset, Palladem aiunt, assimulantem Melanem Opis filium, illũ retrahere conatam: sed is, quòd erat in tumore præ ira animus, hasta dicitur deæ femur percussisse, exercitúmque ex Aulide domum reduxisse: vbi verò domum redijt, deam se ei ostendisse, nudantem saucium femur: atque ab eo *primùm* tempore Teuthidem lethali tabis morbo correptum: in ea verò vna parte Arcadiæ nullos planè fructus è terra editos. Interiecto dehinc tempore è Dodona oraculum redditũ, vt deam placarent. faciundum itaq; oppidani signum curarunt, saucio femore: quod ipse etiam vidi, purpurea fascia vulnus obligante. Sunt Teuthide cùm alia, tum Veneris & Dianæ fana. Atq; hæc quidem illic. Ad eam verò viam 261 qua Gortyne Megalopolin iter, sepulcrum eorum visitur qui cõtra Cleomenem pugnantes occubuerunt. appellant monimentũ illud Megalopolitæ Paræbasium, violatum nempe fœdus à Cleomene eo nomine testificantes. Adiacet Paræbasio campus stadiûm ferme LX. Brenthes vrbis ruinæ ad viæ dexteram se ostendunt; præterfluente Brentheate amne, qui se hinc non longius quàm stadijs V in Alpheum demittit. Trans Alpheum ager est Trapezuntius, in quo Trapezuntis vrbis ruinæ. Inde cùm rursus ad Alpheum sinistrorsum descenderis, non longè ab ipso flumine *altè subsidentem vallem* videas, cui Bathos nomen: illic tertio quoque anno initia Magnarum dearum peragunt. Fons ibidem est; Olympias appellatur; è quo alternis annis aquæ manant. Proximè ignis erumpit. Vulgatum inter Arcades est, Gigantes hoc in loco, non autem ad Thraciæ Pallenen, cum dijs præliatos. Rem itaque diuinam ibi fulguribus, procellis, & tonitribus faciunt. Gigantum quidem Homerus nullam omnino in Iliade mentionem fecit: in Odyssea memorat Læstrygonas Gigantibus persimiles homines, Vlyssis classem adortos. Phæacum etiam regem dicentem fecit, Phęacas deorum propinquos esse, sicuti Cyclopas, & Gigantum progeniem. Quibus in locis haud obscurè ostendit, mortales fuisse, non autem deorum satu ortos Gigantes: quod ipsum apertius illis versibus docet:

Imperio indomitos qui rexerat antè Gigantes:
At populo immani amisso confectus & ipse est.

[1] λαὸν enim apud Homerum *multi* interpretantur hominum multitudinem esse. Dracones verò pro pedibus Gigantes habuisse, tum alijs rationibus facilè refellitur, tum ex hoc maximè absurdum ostenditur. Orontem Syriæ fluuium, ad mare non per campos vbiq;, sed per valde decliuia & prærupta citato cursu descendentem, [2] Romanorum imperator Antiocheam contendens, classi peruium reddere conatus est. Magno itaq; labore & impensa fossa deducta, in eam flumen auertit. Vetere verò alueo exiccato [3] vrna fictilis reperta est cubitorũ XI, & in ea cadauer nihilo breuius, humana specie ex omni parte corporis. hunc Orontem fuisse, ex Indorum gente, Clarij Apollinis oraculo Syris consulentibus responsum fuit. Quòd si vda initio terra, & humore grauida, Sole concalefacta, primos edidit homines, [4] ecquænam mundi pars, terra India humidior? vel quę omnino maiores gignere homines debuit, quàm quę his etiam temporibus vastissimas & miranda forma belluas alit? Ab eo loco qui Bathos dicitur, stadia ferme X distat Basilis. eam *vrbem* condidit Cypselus ille, qui Cresphonti Aristomachi filio filiam nuptũ dedit. Ætate nostra Basilidis ruinæ solæ extant; & inter eas Eleusiniæ Cereris templũ. Hinc progressus, Alpheum vbi iterum transieris, Thocniam peruenies; cui à Thocno Lycaonis filio nomen. ætate nostra prorsus deserta est. Et vrbem quidẽ eam in collis vertice munisse dicitur Thocnus, collem Aminio amne præterfluente. is in Helissontem illabitur: nec procul inde in Alpheũ influit Helisson. Ortus Helisson habet suos è pago eiusdem nominis: inde Dipæensium primùm, Lycæatem deinde agrum perlapsus, [5] postremò stadiûm *propè XXX interuallo*, per Megalopolitarum vrbem in Alpheum decurrit. Proximè ad vrbis mœnia tẽplum est Neptuni *Speculatoris*, Epoptæ *appellant*: simulacri solum caput relictum est. Vrbem ipsam cùm diuidat amnis Helisson, non secus quàm Cnidon & Mitylenen euripi intersecant, in dextera parte, quà fluminis ripæ eminent, ad Septentriones forum expositũ est, [6] lapidea circun-

262 septum maceria. Templum illic Iouis Lycæi, quò nulla ducit semita. nam quæ sunt intus, in
conspectu sunt omnia: altaria dei *duo*, mensæ duæ, *totidem* mensis pares aquilę: Panos lapi-
deum signum, cui Sinois cognomentũ, à Sinoë Nympha, quæ vnà cum cæteris Nymphis,
& seorsum *ab illis* Pana creditur aluisse. Ante sacram aream, Apollinis est ex ære simulacrũ
spectatu dignum, pedum XII magnitudine. [1] id à Phigalensibus socijs ex collata pecunia,
ad Megalopolin exornandam, huc comportatum tradunt. Locus vbi signum dedicatum
est, iam tum ab initio à Phigalensibus Bassæ nominatæ. Quam verò ob causam Epicurij
cognomen è Phigalensium finibus demum sit consecutũ, cùm de rebus eius ciuitatis a-
gemus, ibi exponetur. Ad Apollinis dextram signum est non vtiq; magnum, Deûm ma-
tris. Templi verò præter columnas iam aliud nihil reliquum. Pro Magnæ matris æde nul-
lum *omnino* stat *amplius* signum: extant scamilli, qui statuas olim sustinuere. eorum vnius
inscriptio testatur elegis versibus, fuisse effigiem illã Diophanis Diæi filij, qui primus cun-
ctam Peloponnesum cum Achaico concilio coniunxit. Porticus verò Philippea nomina-
tur, non quòd eam extruxerit Philippus Amyntæ filius, sed quòd Megalopolitæ gratiam
regis captantes, sub eius nomine opus illud dedicarunt. Contingit eam porticum Mercurij
Acacesij templum: cuius reliqua iam pars nulla, præter lapideam testudinem. Philippeam
porticum excipit porticus altera, magnitudine illi neutiquam par. in ea Megalopolitæ cel-
las prætorias *continenter* sex erexere. in earum vna est Ephesiæ Dianæ signum; in altera
Pan ex ære cognomento Scolitas, cubitali magnitudine. transtulerunt huc eum è tumulo
qui intra muros est, eodem nomine nuncupatus; in quo fons, vnde aqua in Helissontem
effluit. A tergo cellarum prætoriarum ædes Fortunę sita est, cum signo marmoreo pedum
V, nihilo breuiore. Iam verò porticus quam Myropolin (*hoc est Vnguentariam*) nuncupant,
fori pars est: ædificarunt verò eam de manubijs Lacedæmoniorum, qui duce Acrotato
Cleomenis filio, ab Aristodemo Megalopolitarum tyranno fusi sunt. In eodem foro à ter-
go septi eius, quod est Ioui Lycæo dicatum, pilæ insistit Polybius Lycortæ filius cum
inscriptione, quæ elegis indicat, vagatum illum esse per terras & maria omnia: amicum &
socium Romanorum fuisse, quos etiam iratos Græcis placarit. Scripsit Polybius hic & alias
res gestas P.R. & bella cum Carthaginiensibus suscepta: quæ fuerit illorum causa, & quàm
spissè & vix multis defuncti periculis, ciuis cuiusdam sui virtute, quem Scipionem Africa-
num cognomento appellarunt, excisa Carthagine bellum Romani confecerint. Et sanè
quæ Polybij monitu gessit Romanus Imp. omnia bene & feliciter ei euenisse: in quibus ve-
rò minus se eius viri dicto audientem præbuit, in ijs offendisse memoriæ proditum est. Ci-
uitates planè omnes, quæ se Achæis contribuissent, Polybium nactæ sunt rerum suarum
publicarum autorem, legum etiam latorem. Ad læuam Polybij statuæ, curia est. Fori por-
ticum quam Aristandream nominant, ab Aristandro ciue suo exædificatam tradũt. Pro-
ximè eam porticum, contra Solis ferè ortum, templum est Iouis cognomento Seruatoris,
columnis circunquaq; *suffultum &* exornatum. Ioui in solio sedenti à dextera parte adsi-
stit Megalopolis; a læua Dianæ Sospitæ simulacrum: quæ è Pentelico lapide Cephisodo-
tus & Xenophon Athenienses elaborarunt. Extremæ porticus latus alterum, quod ad oc-
casum porrigitur, Magnarũ dearum circumseptam aream cõtinet. Sunt verò Magnę deæ,
sicuti in Messeniorum rebus exposui, Ceres & Proserpina: sed Proserpinam Sotiran (*id est
Sospitam*) vocãt Arcades. Pro areæ aditu [2] signa erecta spectantur, quà Diana, quà Æscula-
pius, & Salus. Deæ ipsæ magnæ, Ceres è marmore tota est: Sospita, quà veste velatur, è li-
gno. vtriusq; magnitudo quindecim fermè pedum. [3] Præferunt puellæ duæ, talaribus a-
263 mictæ tunicis, calathos vtraq; capite floribus refertos. Damophontis eas aiunt fuisse filias.
Sed qui ad cœlites signa illa referunt, Mineruam & Dianam flores in Proserpinæ comita-
tu legentes, esse putant. Ante Cereris pedes Hercules collocatus est magnitudine cubita-
li. Hunc Herculem vnum de ijs fuisse qui sunt Idæi Dactyli nuncupati, versibus mandauit
Onomacritus. Horæ præterea duæ ibidem *affabrè* effictæ; & Pan fistula, cithara Apollo ca-
nens. Indicat inscriptio esse eos è primoribus dijs. In mensa Nymphæ eminent: Nais *inter
eas* infantulum Iouem *gremio* ferens: Anthracia, & ipsa de Arcadicis Nymphis vna, facem
præfert: Hagnó manu altera hydriã, phialam altera: Archiroë & Myrtoëssa, & ipsæ hydrias
effluente aqua præferunt. Intra *circunseptũ eum* ambitum cella est Iouis *amicitiarũ præsidis*,
Philium *appellant*. simulacrum Libero Patri *ornatu* persimile fecit Argiuus Polycletus.
nam & ei cothurni pro calceamentis sunt: & altera poculum, thyrsum altera tenent. Thyr-
so aquila

so aquila insistit: quod vnum cum iis quæ Libero Patri attribuuntur, non satis quadrat. A postico templi lucus est non vtique magnus, maceria circunseptus: intra quem nullus hominibus ingressus patet. Ante eum lucum posita sunt Cereris & Proserpinæ, non maiora, pedum trium signa. In septo interiore Magnarum dearum, & Veneris ædes est. In vestibulo, prisci operis ligneæ effigies, Iuno, Apollo, Musæ. E Trapezunte huc deportatas ferunt. In ipsa æde simulacra, Mercurium è ligno, ac Venerem ligneam, *& ipsa prisci operis*, Damophon fecit. Veneris manus, os, & imi pedes, è lapide sunt. Cognomen deæ Machinatrix, ac meritò quidem, inditum; quòd Veneris causa homines quoduis artium & fraudum genus, tam in factis quàm in dictis excogitarunt. Virorum etiam in cella erectæ statuę sunt, Callignoti, Mentæ, Sosigenis, & Poli: qui primi Megalopolitanis initia Magnarum dearum ad exemplar Eleusiniorum sacrorum tradidisse dicuntur. Intra ambitum hæc posita sunt aliorum deorum signa, quadrangula forma: Mercurius cognomento *Dux*, Agetorem *nuncupant*: Apollo, Minerua, Neptunus: Sol præterea cognomine Seruator; & cum his Hercules. Templum insigni sanè magnitudine erexere, in quo Dearum magnarum initia peragunt. [1] Ad eius templi dexteram fanum est Cereris & Proserpinæ: signa marmorea sunt pedum octo magnitudine: basin vndique incingunt tæniæ. Huc fœminis quouis tempore aditus patet, viris quotannis duntaxat semel. Continenter Solem occidentem versus foro gymnasium adhæret. A tergo verò porticus eius quam Philippi vocant, tumuli duo, non valde illi quidem editi, consurgunt: in altero Mineruæ Poliadis rudera; Iunonis in altero est Teleæ (*id est Adultæ*) ædes, cuius nihil præter ruinas reliquum est. Sub hoc eodem colle fons est Bathyllus, & ipse aquas ad Helissontis auctus conferens. Hæc sunt ibi, quorum sit ratio aliqua habēda. Iam verò vrbis pars ea quę in vlteriore amnis ripa, ad meridiem cōuersa est, theatrum habet ad memoriā insigne, & eorum omnium quę in Græcia sunt, maximum; in quo aquæ perennis fons. Non longè a theatro curiæ fundamēta reliqua sunt: ea curia infinitæ propè Arcadum multitudini fuerat destinata. Nomen ei à conditore, Thersilia. Proxima domus, ætate mea priuati hominis prædium, Alexandro olim Philippi filio publicè exędificata. Ante eam domū situm est signū Ammonis, eadē qua Hermę quadrati figura: arietis cornua capite præfert. Fani verò eius quod Musis, Apollini & Mercurio commune dicarūt, sola supersunt fundamenta, neque ea multis in locis. De Musis vna reliqua est. Apollinis etiam effigies eodē est, quo quadrati Hermæ, opificio elaborata. Veneris etiam ædes aliud nihil est quàm ruinosæ reliquiæ: antica duntaxat templi pars manet, *& in ea deæ* simulacra tria: vnum Cœlestem Venerem, alterū popularem cognominant: tertium sine *proprio* colunt nomine. Non longè hinc abest Martis ara: erectam tradunt iam tum ab initio. Supra Veneris, [2] stadiū theatro cōiungitur. Fons illic, quē Libero Patri sacrum cen- 264
sent. [3] In extremo stadij fine Liberi ædes; quam tactā de cœlo fuisse duabus ante nos ætatibus memorāt: non multa sanè eius vestigia nūc inter ruinas apparēt. Herculis verò & Mercurij commune ante stadium templum non amplius extat; sola eis ara reliqua est. In hac *eadem vrbis* parte collis ad orientem Solem expositus consurgit. in eo Dianæ est Agroteræ (*id est Agrestis, siue Venatricis*) ædes, ab Aristodemo ipsa etiam dedicata. Ad Agroteræ dexteram sacra est area, vbi Æsculapij templum: signa in eo dei ipsius, & Bonæ valetudinis. Pauxillum descendentibus dij se ostendunt è quadratis lapidibus, Ergatæ (*id est Operarij*) cognomento: Minerua *inter eos* Ergane, & Agyieus (*quasi Compitalitium dicas*) Apollo. Mercurio, Herculi, & Lucinæ sua sunt ex Homeri versibus attributa munera. Mercurius enim à Ioue mandata perfert; idemque animos eorum qui è vita excesserunt, ad inferos deducit: Hercules multis & grauibus ærumnis est exercitus: Lucina (vti Iliados carmina testantur) mulierum partus leuat. Est ad imum collem aliud Pueri Æsculapij templum; cuius recto statu signum nihilo est cubitali maius. Apollinis sedentis in solio forma est, magnitudine pedum sex, ac nihilo omnino breuiore. Eo ipso in loco ossa spectantur, maiora multo quàm vt humana existimari possint. Esse verò ea dictitant eorum Gigantum vnius, quos in auxilium Rheæ Hoplodamus aduocauit: qua de re suus erit in sequenti historia sermo. Huic templo fons proximus; ex quo manantem aquam excipit Helisson. Megalopolis quidem ipsa, magna alacritate & conspiratione Arcadum, omnia sibi ad spem optimam de noua vrbe proponentium, condita, *veteribus* iam omnibus ornamentis ac pristinis opibus amissis, magna iam ex parte inter ruinas & rudera iacet. Quæ res nullam mihi omnino admirationem affert, cùm

sciam noui semper aliquid fata moliri, & arbitratu suo Fortunam ęquè valida atque imbecilla, neq; minus orientia quàm iam occidentia, impotenti quadam necessitatis vi agere ac ferre. Nam & Mycenæ, quæ vrbs Troicis temporibus Græciæ *cunctæ* imperabat, & regia Assyriorum Ninus, funditus deletę sunt. In Bœotia verò Thebę, quę sibi olim Gręciæ principatum vindicabant, ad arcem iam vnam, & non ita multos incolas redactę, vetus nomen vixdum seruant. Iam verò quæ *cunctas* olim *vrbes* opum magnitudine antecellebant, Ægyptiæ Thebæ, & Minyarum Orchomenus, ne mediocres quidem nunc priuati hominis fortunas adæquant. Delos commune olim Græcorum conciliabulum, tantopere iam deserta est, vt præsidio templi amoto, quod Athenienses mittunt, hominibus, si Delios tātùm numeres, prorsus orbata sit. [1] Babylon omnium, quas vnquam Sol aspexit, vrbium maxima, iam nihil præter muros reliqui habet: quod ipsum de Tirynthe Argolica vrbe euenit. Hæc inquam ad nihilum Fortuna redegit. At ea quæ ab Alexandro in Ægypto, & ad Orontem amnem à Seleuco nuper, atque adeo heri aut nudiustertius conditæ fuerunt, eò felicitatis & magnitudinis progressę sunt, vt eas in complexum prope suum Fortuna recepisse videatur. [2] Sed enim vrbium vel secundis vel aduersis casibus, maius quoddam & mirabilius specimē ætate nostra Fortuna dedit. Chrysæ enim insula fuit, in quam è Lemno modicus erat nauigationis cursus. ibi olim Philoctetes à serpentis ictu grauiter dicitur laborasse. Eam insulam æstus alluuies ad ima maris depressam aboleuit. Alia verò, cui nunc Hiera nomen, tunc emersit, cùm antè nulla omnino fuisset eo in loco insula. Caducæ nimirum & fluxæ res humanæ sunt; neque est quicquam stabile perpetuò & firmum. Distat à Megalopoli Messeniam versus stadia haud amplius VII, ad lęuam vię militaris, dearum fanum, quas, & item [3] sacrum ipsis agrum, Manias vocant: est (quantum coniectura assequor) Furiarum appellatio. eóque in loco ob matris cædem insanisse Orestem tradunt. Non longè ab eo fano terræ agger surgit non vtiq; magnus, è lapide excisum digitum insigne prætendēs: vnde & illi tumulo Digiti monimentū nomē est. Ibi furentē Orestem tradunt alterius manus digitum *alterum* abrosisse. [4] Propè est alter tumulus, Ace nomine, quòd ad eum insaniæ medelam Orestes nactus fuerit: & illic est alterum Furiarum templum. Has deas Oresti, cùm primùm est mente captus, nigras obuias factas memorant: easdem cùm digitum
265 abedisset, albas apparuisse, & earum aspectu statim illum ad se redisse: [5] idcirco iis quarum effugit iram, inferias misisse; posterioribus verò rem diuinam fecisse dicitur. Ac candidis quidem *deabus*, & Gratiis, pariter *hac etiamnum ætate incolæ* sacra faciunt. Prope Ace, est templum aliud: Tonstrinam appellant, quòd huc ingressus comam Orestes totonderit. E Peloponnesiis qui priscas res memoriæ produnt, Oresti hæc in Arcadia [6] accidisse affirmant, priusquam de eius facto in Areopago iudicium fieret. Accusatorem quidem non fuisse Tyndareum, quòd è vita iam excessisset: sed à Perilao Clytæmnestræ patruele de matris cæde accusatum. fuit verò Perilaus Icarij filius, cùm filias etiam post eum Icarius genuisset. A Mantineatibus ad Alpheum via XV ferme stadiûm ducit: qua parte Gatheatas amnis, assumpto prius Carnione, in Alpheum influit. Et huius quidem fontes in Æpytide terra sunt, infra Cereatæ Apollinis templum: Gatheatæ verò, in *vico* Gatheis agri Cromîtis, [7] stadiis ferme XL supra Alpheum: & ibi Cromonis vrbis iam propè abolita vestigia: vnde ad Nymphada *vicum* stadiûm circiter XX interuallum. Est Nymphas *valde* irrigua, & arboribus condensa. Intersunt ab ea ad Hermæum (*quod est Mercurio sacrum*) stadia propè XX: quo in loco terminus est inter Messenios & Megalopolitanos; & Mercurius è pila eminens. Atque hæc quidem *via* Messenen; altera Carnasium, *quod* Messeniorum *oppidum est*, ducit. Ea progressos Alpheus excipiet, eo potissimum loco, quo aquis communicatis Mallùs & Syrus ei immiscentur. Inde, Mallunte ad dexteram labente, *secundum læuam eius ripam*, vbi XXX circiter stadiis confectis fluuium traieceris, per accliuiorem sui extrema parte tramitem, ad vicum, quem Phædrian nuncupant, peruenias. Abest à Phædria stad. XV, prope Dominæ ædem, *vicus Mercurio sacer*, quod Hermæum dicitur. sunt hi etiam inter Messenios & Megalopolitanos termini: & *eodem in loco* non magna vtiq; signa Dominæ ipsius, & Cereris; Mercurij etiam, Herculis præterea. [8] quin & *rude* Herculis è ligno simulacrum, quod fabricatus est Dædalus, fuisse olim in hac finium parte erectum coniicio. [9] A Megalopoli Lacedæmonem via secundum Alpheum ducit stadiûm ferè XXX, ad Thiuntem amnem: & hic cum Alpheo se coniungit. Fluente ad læuam Thiunte, stadia XL vbi confeceris, ad Phalæsias accedas. Absunt Phalęsiæ stadia XX à Mercurij templo,

plo, quod ad Beleminam est. Narrant Arcades Beleminam olim ad suos fines pertinen-
tem, à Lacedæmoniis abscissam. sed enim non satis rationi consentanea dicere mihi viden-
tur. neque enim fuisset hac in parte Arcadum causa à Thebanis neglecta, si iure vindicari
eum agrum posse arbitrati essent. Megalopoli ad castella aliquot quæ intra Arcadiæ fi-
nes sunt; *ac primùm quidem* ad Methydrium via est stad. C & LXX. [1] Non longè stad. XIII ad
Scian; vbi templi eius quod Sciaditidis Dianæ fuit, reliquiæ. condidisse dicitur Aristode-
mus, dum *in Arcadibus* dominaretur. Abhinc X ferme stadiis Charisiorum (vrbs ea
quondam fuit) vestigia *nunc* ostenduntur, & ea quidem non ita multa. Inde ad Tricolonos
totidem stadiûm via est. fuerunt olim & ipsi Tricoloni vrbs. Mansit ibi ad hæc vsque tem-
pora in colle Neptuni templum, cum quadrato signo. lucus templum ambit *multis opacus*
arboribus. Eam *vrbem* Lycaonis filij condiderunt. Zœtian verò à Tricolonis XV plus
minus stadiis distantem, non recto sanè itinere, sed ad læuam diuertentibus, Zœteum Tri-
coloni filium coloniam deduxisse tradunt. At Paroreus Tricoloni *& ipse* minor natu fili-
us, Parorian excitauit, à Zœtia non longius stadia X. Deserta ætate mea vtraque est. Extant
hac ætate Zœtiæ, Cereris & Dianæ delubra. Alia etiam vrbium ruinosa visuntur moni-
menta: Thyræi à Paroria interuallo stad. XV: Hypsuntis in monte, supra planitiem. monti 266
idem quod oppido nomen. Media inter Thyræum & Hypsuntem regio tota montana,
tota feris referta. Fuisse Lycaonis filios Thyræum & Hypsuntem, superius à nobis est indi-
catum. Tricolonis ad dexteram via primùm accliuis est ad fontem, cui Cruni (*quasi* [2] *du-
ctus aquæ dixeris*) nomen. A Crunis XXX stadiûm abest interuallo Callistûs sepulcrum, edi-
tus terræ agger, multis cùm infœcundis tum pomiferis vestitus arboribus. [3] In vertice at-
tollit se Dianæ ædes, cui Callistæ (*hoc est, Pulcherrimæ*) cognomētum. Primus autem, quod
sciam, Pamphus Dianam, accepto ab Arcadibus nomine, versibus Callisten appellauit.
Iam verò stad. hinc XXV, à Tricolonis prorsus C, Helissontem versus; rectà verò à Methy-
drio (sola enim hæc de Tricolonis reliqua est) Anemosa vicus abest, & mons Phalanthum.
In monte Phalanthi vrbis reliquiæ sunt. Agelai, qui Stympheli fuit, Phalanthum filium fu-
isse dicunt. Campi subiacēt monti, qui Pali nuncupātur. Inde Schœnûs *oppidū*, cui à Schœ-
neo Bœoto nomen. Quòd si Schœneus ille in Arcadiam aliquando venit, curricula etiam
quæ Schœnunti proxima, Atalantæ dicuntur, ab eius filia nomen accepisse videri possunt.
Dehinc, vti mea fert opinio, alia etiam fuerunt oppida. Arcadiæ enim finibus hæc omnia
ab omnibus loca adscribuntur, sed ad hominum memoriam iam solum relictum est Me-
thydrium: quò à Tricolonis via perducit stad. CXXXVII. Id nominis oppido est, quòd
medio loco inter Malœtan & Mylaontem flumina, illud *olim* Orchomenus in excelso
colle condidit. Ac Methydrienses quidem, antequam se Megalopolitanis adiungerent, su-
os & ipsi Olympicorum ludorum victores prædicare potuerunt. Est Methydrij Neptuni
Equestris ædes ad Mylaontem fluuium. Thaumasius verò mons, *qui est à miraculis* appel-
latus, supra Molossum amnem est. Huc se Rheam Iouem vtero ferentem recepisse *credi*
volunt Methydrienses, Hoplodamo & aliis eius sociis Gigantibus in auxilium accitis, si
fortè Saturnus vim ei vllā intentaret. Ac fatentur illi quidem Rheam in quadā Lycæi par-
te peperisse: dolo verò Saturnum, pro puero lapide apposito, in hoc ipso monte circum-
uentum prodidere. Spectatur in montis iugo spelunca Rheæ; quò nulli hominum, præ-
terquam solis deæ sacra facientibus fœminis introire fas est. A Methydrio stadia plus
minus XXX abest Nymphasia fons: totidem intersunt à Nymphasia ad communes Mega-
lopolitanorum, Orchomeniorum, & Caphyatum fines. Ac Megapolitanis quidem per
angustias, quæ portæ ad Helos nominantur, via patet ad Mænalum præter Helissontem
contendentibus. Ad eius viæ læuam Boni Dei ædes est. Quòd si di hominibus bono-
rum autores sunt, deorum verò supremus est Iupiter, rectè quidem hoc Iouis maximè
proprium cognomen esse coniicere possis. Paulò hinc longius terræ agger est, Aristo-
demi sepulcrum: cui viro ne ipsa quidem tyrannis Boni cognomen eripuit. Mineruæ eti-
am *illic* Machinatricis delubrum: *hoc deæ* cognomen *inde est*, quòd ipsa omnis generis con-
siliorum & artium hominibus inuentrix extitit. Ad viæ dexteram Boreæ area dicata est,
cui anniuersarium sacrum Megalopolitani faciunt; neque vlli deorum maiores habent ho-
nores, quòd per eum contra Lacedæmoniorum & Agidis conatum seruati fuerint. Pro-
ximo loco est *rectà progredienti* Oiclei Amphiarai patris sepulcrum: si modò in Arcadia il-
le, ac non ad Troiam, cùm Herculem aduersus Laomedontem profectum secutus esset,

extremum diem obiit. Exinde est Cereris, quæ ad Helos nominatur, fanum cum luco: ab vrbe nihilo longius abest quàm stad. v. Huc solis mulieribus ingredi fas est. Mox stad. xxx spatio confecto, ager adiacet Palisciusnomine. vnde relicto ad sinistram Elapho *amne*, minimè illo quidem perenni, intra stadia circiter xx, ad Peræthei reliquias perueniras; inter quas Panos templum reliquum est. Quòd si torrentem transeas, illinc rectà promouenti ad decimum quintum ferme stadium campi sunt, & eodem quo campi nomine
267 mons Mænalius. Ad imum montem Lycoæ vrbis vestigia; & Dianæ fanum ac signum ex ære, *cognomento* Lycoatidis. In ea montis parte quæ ad meridiem est, Sumatia *olim* vrbs munita fuit. In eodem monte *locus*, quæ Triuia nuncupantur; vnde Mantinenses Delphici oraculi monitu Arcadis Callistûs filij ossa sustulerunt. Mænali etiam ipsius adhuc ruinæ extant, & Mineruæ ædis. Stadia præterea duo, ad athletarum pugnas alterum, ad equorum alterum cursus appositum. Mænalium certè mõtem tam proprium esse Panos prædicant, vt fistula canentem deum se audire, accolæ affirmare non dubitent. Inter Dominæ fanum & Megalopolitanorum mœnia stadia intersunt xl. *Ibi iam* dimidia viæ parte confecta, Alpheus transmittitur. Hinc stadia duo absunt Macareorum ruinæ. Inde vii stadiis absunt rudera Daseorum: totidem à Daseis Acacesius tumulus. Infra eum Acacesium vrbs fuit; & Mercurij Acacesij è marmore signum hac etiamnum ætate in eo tumulo extat. Enutritum illic Mercurium puerum, & Acacum Lycaonis filium, eius nutricium fuisse, Arcadum sermo vulgauit. Longè diuersa Thebani memorant: ac rursus à Thebanis dissentiunt Tanagræi. Ab Acacesio distat stad. quatuor Dominæ (*siue ea Hera sit*) fanum. Illic primùm visitur Hegemones (*id est Ducis*) Dianæ ædes. æneum *deæ* signum faces præfert: pedum vi magnitudine id signum esse coniicimus. Hinc ad sacrum Dominæ septum aditus est. Accedentibus ad ædem, & porticus ad dexteram est, & in pariete [1] inclusa sigilla è candido marmore: vna in parte Parcæ, & *Parcarum dux* (Mœrageten *vocant*) Iupiter: in altera Hercules Apollini tripodem eripiens. Quæ verò de his audierim, siquando ad eam Phocensis historiæ partem quæ ad Delphos pertinet peruenero, tunc exponam. In porticu verò ad Dominæ fanum, inter ea quæ percensui sigilla, tabula est, in qua [2] pictæ sunt initiorum ceremoniæ. [3] Tertio loco Nymphæ inter sigilla, & Panes sunt: quarto, Polybius Lycortæ filius. Inscriptio testatur, nihil ab initio offensuram fuisse Græciam, si Polybij consiliis paruisset: iam verò grauiter affectæ vnum illum præsidio fuisse. Ante fanum aræ erectæ, Cereri vna, Dominæ altera, Deûm magnæ matri tertia. Signa Cereris & Heræ, solium in quo sedent, & item quod pedibus subiacet scabellum, è *solido & vnico* lapide sunt. Nam neque vestes, neque extranea *quædam* solij ornamenta, vllo vel ferri vel glutinis coagmento compacta sunt, sed vno prorsus omnia lapide constant. neque verò eum lapidem aliunde deportatum, sed somnij monitu quo loco fodiendo tellurem aperuerant, inuentum memorãt. Vtriusque simulacri *seorsum* magnitudo instar eius est, quod Matris *deûm* Athenis visitur. Sunt & hæc Damophontis opera. Ceres ipsa facem dextera præfert, læuâ Heræ admouet. Hera sceptrum, & vas, quæ cista dicitur, genibus sustinet, dextera cistæ adhibita. [4] Assistit solio, quam latè vtrunque patet latus, Diana ceruina pelle velata, pendente ex humeris pharetra: altera manu lampadem, dracones duos altera gestat. Adiacet canis de venaticorum genere. Heræ signo Anytus adstat armati hominis habitu. hunc æditui Heræ nutricium fuisse tradunt, illum quidem de Titanibus vnum. Sanè Titanas primus omnium Homerus suis carminibus commentus est, deos esse earum sedium incolas quibus Tartara nomen est. ea de re poëtæ versus in Iunonis iureiurando sunt. Sumpto deinde ab Homero Titanum nomine Onomacritus, *quo libro* Liberi Patris orgia exposuit, illorum opera grauibus affectum ærumnis Liberum, versibus mandauit. Sed quæ ad Anytum pertinent, ab Arcadibus memoriæ prodita sunt. Cereris verò filiam, non Latonæ, Dianam fuisse, ab Ægyptiis acceptum sermonem Græcos docuit Æschylus Euphorionis filius. Iam de Curetibus (nam hi infra ea signa cernuntur, etsi vnius intelligo longè alium quàm Curetis habi-
268 tum esse) deq; Corybantibus, qui in basi insculpti sunt, omnia consultò missa facio. Intra hoc fanum Arcades pomiferarum omnium arborum præterquam Punicæ mali fructum inferunt. Ad dexteram è delubro egredienti speculum in *tectorio* parietis aptè inclusum est; in quod qui inspexerit, suam ipsius imaginem aut parum perspicuè, aut prorsus nihil cernet: dearum tamen signa, & solium ipsum, dilucidè intuebitur. Præter Heræ fanum paululum ascendentibus ad dexteram est quod Megaron vocant, *ac si magnificè exædificatam*

tam

tam basilicam dixeris. ibi arcana sacra celebrantur; Heræq; victimas complures & peropimas mactant Arcades; & immolant quidem pro suis quisque copiis. neque verò hostiarum guttura desecant, vti aliis in sacris; sed artum quem quisque fortuitò primùm apprehenderit, illum præcidit. Hanc dearum omnium maximè venerantur Arcades. [1] Filiam illam quidem esse Neptuni dictitãt: Ceres tamen ipsa vulgò hoc Heræ cognomẽ habet, vti Iouis satu genitam Κόρην (*id est puellam*) vocãt: cuius tamen propriũ nomẽ Persephone est ab Homero, & ante eum à Pampho vsurpatum. [2] Is autẽ Herę nomen nõ est ausus ad prophanos prodere. Supra ædem eam quod vocari diximus Megaron, Heræ sacer lucus est, ambiente lapidum maceria. In eo luco & aliæ sunt arbores, & ex vna atque eadem radice oleę & ilices enatæ, quod sanè nulla effectũ est agricolarum arte. Supra lucũ, Equestris Neptuni (nempe qui Heræ pater credatur) & aliorum deorum aræ sunt. Earum extremã indicat inscriptio communem esse illam dis omnibus. Illinc per [3] cochleam in Panos delubrum ascendas. Adiacet delubro porticus: *intus est numinis* haud sanè magnum simulacrum. Huic deo æquè ac potentissimis quibusq;, & hominũ vota rata habere, & merita improbos pœna afficere, attributum est. Ignis ei perpetuus ardet. Quin & responsa oraculorum priscis temporibus reddere solitum autumant; eiusque interpretem Erató Nympham fuisse, quæ cum Arcade Callistûs filio nupta fuerit: de qua eàdem memoriæ prodũtur, quæ ipsi etiam percensuimus. Est *eodem in loco* Martis ara: sunt intra ædem Veneris duo signa, è candido alterum marmore, vetustius alterum è ligno. Apollinis item è ligno, & Mineruæ, *prisca* sunt signa: Minerua cellam etiam suam habet. Paululum supra hunc locum, Lycosuræ murorum ambitus extat, intra quem pauci sunt incolæ. Vrbium certè omnium, quas vel continens terra, vel insulæ sustinent, vetustissima est Lycosura: hanc primam omnium Sol aspexit; & ad huius exemplum vrbes cęteri homines condere didicerunt. Ad lęuam Heræ, Lycæum mons est, quem Olympum etiam, Sacrum alij Arcadum iugum nuncupant. In hoc monte educatum Iouem vulgò traditum est. Ager est in Lycæo, quæ Cretea vocatur, ad læuam luci qui Apollini sacer est, cognomento Parrhasio. Hunc esse locum in quo sit educatus Iupiter, non autem Cretam insulam, contra Cretensium sermonem, contendunt Arcades: Nymphas etiam nominant quæ Iouem nutrierint, Thisoan, Nedan, & Hagnó; & à Thisoa quidem nominata fuit vrbs olim frequens in Parrhasiorum finibus: est verò nunc Thisoa pagus, Megalopolitani agri pars. Neda flumini nomẽ dedit: fonti Hagnó, [4] qui in Lycæo monte est, Istro flumini hybernę æstiuęque aquæ natura quàm simillimus. Quòd si fortè diuturna siccitate solum laboret, atque ex eo segetes & stirpes exarescant, ibi Lycæi Iouis sacerdos ad aquam eius fontis cum precatione conuersus, riteque re diuina mactatis hostiis peracta, è quercu ramum non altè, sed in summam aquam porricit: existit *repentè*, commota aqua, ater halitus nebulæ persimilis; neque ita multo pòst nubes inde attollitur; moxque plurium nubium accessione obducto cœlo, Arcadum fines optatis imbribus perfunduntur. Est in Lycæo Panos etiam fanum condenso circunseptum luco: adiacet Hippodromus, Hippodromo stadium: in eo iam tum ab initio Lupercalia celebrabantur. Sunt ibidem *aliquot* statuarum cippi, statuis amotis: eorum vnius inscriptio elegis testatur, fuisse eam Astyanactis effigiem, [5] Arcadis patria hominis. Mons ipse Lycæus 269
multa quæ visentes admirentur habet; hoc inter cætera: Area est Lycæi Iouis, quò hominibus non est accessus: si quis loci religione contempta introierit, necesse omnino est eum intra annũ è vita excedere. *Mirum est* etiã *quod* aiunt, tam homines quàm bestias, quæ fortè intra eius loci ambitũ se immiserint, nullas è corporib. suis vmbras reddere: ac feras quidẽ venator illuc confugiẽtes nõ cõsequitur; sed foris cõsistẽs, nullã sanè vmbrã ab eius corpore *mitti* animaduertit. Ea certè anni parte, qua Cãcer Solẽ gestat, Syenę, quę Æthiopię finitima vrbs est, nullæ ex arboribus, nec animãtibus, *aut cæteris corporibus* vmbrę se ostẽdũt: verùm in illa Lycęi area hoc nulla nõ anni parte cõtingit. In supremo *omniũ* mõtis iugo est terræ *editissimus* tumulus: *in eo* Lycęi Iouis ara; vnde omnis ꝓpè Pelopõnesus ꝑspici potest. Ante aram duæ eminẽt pilæ, ad Solis ferè exortũ: insistũt aquilę inauratę peruetusti operis. Ad hãc arã Ioui Lycæo in operto faciũt. Sacri eius ritus curiosè mihi exquirere nõ est collibitũ: quare ita se habeãt, vt præsenti & prisci tẽporis religione sanciti sunt. In ea mõtis parte quæ ad Orientẽ spectat, est Apollinis fanũ cognomento Parrhasij: eundem Pythium appellant. ei deo festos quotannis dies dum agitant, aprum Apollini Epicurio (*id est Auxiliari*) immolant in foro: ibi re diuina peracta, in Apollinis Parrhasij hostiam statim depor-

tant cum solenni pompa ad tibiæ cantum: femora deinde excisa adolent: viscera quidem eodem in loco absumunt: hæc patrio more religio sancita est. In Lycæi parte quæ ad Aquilonem vergit, Thisoensis ager est. incolæ præ cęteris numinibus Thisoan Nympham venerantur. Perlabentes amnes influunt in Alpheum, Mylaon, Nus, Achelous, Celadus, & Naphilus. Acheloo Arcadico cognomines alij duo amnes sunt, multo illi quidem nobiliores. Eorum alterum ad Echinadas insulas per Acarnanas & Ætolos decurrentem, Homerus in Iliade fluuiorum regem nuncupauit: alterum idem poëta è Sipylo monte fluentem, cum ipso monte ad ea quæ de Niobe prodidit, adiecit. Tertio huic ipsi Acheloo nomen est, qui præter Lycæum montem labitur. Lycosuræ ad dexteram consurgunt montes qui Nomij dicuntur. est in illis Nomij Panos fanum. Vicum *proximum* Melpean (*ac si Modulatricem dicas*) nominant, quòd fistulæ modos illic Pani primùm excogitatos dictitant. Nomios verò montes à Panos pastionibus vocatos fuisse, obuia esse possit & exposita cuiuis coniectura: ipsi tamen Arcades de Nymphæ cuiusdam nomine vocitari affirmant. Lycosuran præterfluit Occidentem versus, fluuius cui Plataniston nomen: quem traiicere necesse habent qui Phigalian contendunt. A flumine cliuus se attollit stad. non minus xxx: sed neque altius multo. Quæ verò ad Lycaonis filium Phigalum pertinent (fuit enim is primus vrbis Phigaliæ conditor) & vt pòst à Phialo Bucolionis filio ciuitas ea nomen acceperit, ac deinde rursus pristina appellatio inualuerit, est à nobis in hoc ipso rerum Arcadicarum commentario expositum. Traduntur etiam alia fide non satis digna: indigenam hominem Phigalum fuisse, non autem Lycaonis filium. ex quorundam sermone Phigalia Nympha vna de Dryadibus fuit. Quo tēpore Lacedæmonij Arcadas bello adorti, in Phigalensium fines cum exercitu inuaserunt, incolis prelio victis vrbem obsidione cinxerunt: cumq; parum abesset quin muri expugnarentur, Phigalenses effugêre, sub certis conditionibus à Lacedæmoniis dimissi. Excisa est Phigalia, Phigalensibus omnibus eiectis, Miltiade summum Athenis magistratum gerente, Olympiadis tricesimæ, qua tertiam palmam tulit Chionis Lacon, anno secundo. Qui è Phigalensibus eam cladem effugerant, censuerunt Delphici Apollinis oraculum de reditu consulendum. sciscitantibus responsum est, si soli per se ipsos redire conati essent, nullam fore iam reliquam postliminij spem: at si ab Oresthasio centū lectissimos viros assumpsissent, illos quidem *ad vnum* in pugna perituros,
270 Phigalenses verò reditus compotes fore. Oresthasij eo responso cognito, optimus quisque certatim in eam expeditionem nomina dedere. Congressi verò cum Lacedæmoniorum præsidio, ratam omni ex parte oraculi vocem fecere. strenuè enim dimicantes, Spartanis pulsis, cùm ipsi *ad vnum* mortem oppetiissent, Phigalensibus patriam reddidere. Sita est Phigalia edito & prærupto loco, multoque maior mœnium pars sub ipsis extructa fuit rupibus. Montis iugum ascendentes excipit plana & minimè salebrosa area; in qua Sospitæ Dianæ ædes est stante marmoreo signo. ab eo templo more maiorum pompas ducere sollenne habent. In gymnasio simulacrum Mercurij positum est, ' eo habitu, vt pallium inducere videatur, in quadrangulam figuram desinens, neque pedum tenus expolitum. Libero etiam Patri templum erectum est: Acratophorum cognomento incolæ appellant. Signi partes inferiores conspici nequeunt, quòd hederæ & lauri densa fronde velantur: quæ in conspectu sunt, cinnabari oblita illuminantur. *Cinnabari ipsum* cum auro erui tradūt ex Iberorum metallis. Est Phigalensibus in foro pācratiastæ Arrhachionis statua, cùm cætera peruetus, tum ipsa maximè figura. pedes modico distant interuallo: manus lateribus hærent, ad coxendices demissæ. è lapide statua est; cui fuisse adscriptum elogium dicunt; sed illud vetustas aboleuit. Tulit Arrhachion palmas duas è superioribus Olympiadibus; & quarta supra quinquagesimam, tam iusta eorum qui ludis præsidebant sententia, quàm virtute sua *oppidoquam insignem* meruit. cùm enim victis aliis aduersariis, vnus quocum de oleastro certaret relictus esset, ille eodē impetu, & pedibus pręuentum Arrhachionem incinxit, & manibus collum obstrinxit. eius digitum Arrhachion pedis infregit; & dum strangulatus iam animam ageret, præ digiti dolore aduersarius eodem temporis momento corruit. Elei itaque Arrhachionis cadaueri victoriam & coronam præconis voce adiudicarunt. Consimile fuisse iudicium Argiuorum de Creugante Dyrrhachino pugile noui. ei enim iam mortuo Nemeorum coronam detulerunt, quòd Damoxenus Syracusanus eius aduersarius pacta inter ipsos conuenta violarat. Nam cùm diem pugilatu ad vesperum exemissent, inter eos ita conuenerat, cuncta audiente spectatorum corona, vt viciſſim alter

in quam

in quam iussus esset corporis partem, singulas alterius plagas acciperet. Nondū instituerant pugiles cæstus, attenuato in acutum loro, ad vtriusque manus *articulum* (*quem Græci καρπὸν vocant*) religare; sed è crudo bouis corio, implicatis arte quadam vetere inter se lorulis (Milichas appellabant) & ad volas reuinctis depugnabāt: quo fiebat vt digiti nudi relinquerentur. tūc quidem Creugas *prior* Damoxeno in caput plagam inflixit. Damoxenus illum manum immotam sustinere iussit. quod cùm ille fecisset, Damoxenus [1] infestis digitis partem eam alui petiit, quę infra costas est. ea verò fuit cùm vnguium duritia, tum percussionis impetus, vt immissa manu viscera apprehenderit, eaq; dilaniata extraxerit. Expirauit statim Creugas. Argiui Damoxenum, quòd pactis non stetisset, quippe qui non vno, sed pluribus ictibus aduersarium confecisset, exilio mulctarunt: Creugæ iam mortuo palmam detulerunt, eidemque statuam Argis posuerunt, quæ ad meam vsque ætatem in Lycij Apollinis fuit. Habet Phigalensium forum, commune sepulcrum lectissimæ illius (*de qua antè dictum*) Oresthasiorum manus: iis eodem quo heroibus ritu quotannis inferias mittunt. Fluuius, qui Lymax dicitur, Phigaliam præterfluens, cum Neda coniungitur. Hoc ei nominis à Rheæ purgatione inditum ferunt, [2] quòd nempe cùm Iouem illa peperisset, in hunc amnem Nymphæ puerperij colluuiem abiecerunt. Colluuiem à Græcis λύματα dicta fuisse testatur Homerus, quo loco à pestilentia Græcos purgatos dicit: eaq; *purgamina, quæ* lymata *nominat*, in mare abiecta fuisse. Nedæ fontes in Ceraușio monte sunt: 271 mons ipse Lycæi pars est. Quà quamproximè ad Phigalensium vrbem adlabitur Neda, ibi eius ciuitatis pueri crinem fluuio detondent. Nedæ alueus mari proximus, nauigiis haud sanè magnis subnauigatur. Amnium quos nouimus omnium maximè [3] multiplici & sinuoso flexu labitur Mæander, plurimis in se reuolutus ambagibus. Ea verticosi & sæpius vltro citroque remeantis lapsus natura vnus Neda est, qui cum illo conferri possit. Stadiis ferè XII supra Phigaliam, calidarum aquarum balneæ sunt; à quibus non longè in Nedam Lymax descendit. In eorum amnium confluenti, veteri religione sanctissimum fanum est Eurynomes, ob loci asperitatem aditu difficile. Circa ipsum multæ & condensæ surgunt cupressi. Eurynomen Phigalensium plebs Dianæ cognomen esse credit: quicunq; verò antiquitatis monimenta pertractarunt, Oceani fuisse filiam norunt, cuius & Homerus in Iliade fecerit mentionem, cùm eam vnà cum Thetide Vulcanum excepisse dixerit. Stato quotannis die Eurynomes templum aperiunt: aperiri alio tempore mos patrius non est. Sacra eo die publicè ac priuatim fiunt. Mihi certè non contigit vt eo tempore adessem; neque Eurynomes simulacrum videre potui. Audiui de Phigalēsibus, aureis catenis reuinctum esse, fœminea facie vsq; ad summa femora, cætera piscis figura. quæ sanè forma nulla satis probabili ratione Dianæ conuenire posse videatur. Incingitur Phigalia mōtibus: à læua Cotylio, à dextera imminet qui Elaius vocatur. Distat ab vrbe Cotylius stadia prope XL. In eo vicus est cui nomen Bassæ, (*à vallibus opinor*) & Apollinis Epicurij (*id est Auxiliaris*) ædes, lapideo lacunari. Templorum sanè omnium, quæ in Peloponneso sunt, excepto eo vno quod Tegeæ est, cùm lapidis pulchritudine, tum verò structuræ concinnitate, est hoc longè præstantissimum. Cognomen illud est Apollini tributum, quòd pestilentia laborantibus opem tulerit: qua etiam de causa est idem Apollo apud Athenienses Alexicacus (*quasi Auerruncum dixeris*) quòd pestilentem morbum ab ipsis quoque auerterit, nuncupatus. Bello certè quod cum Peloponnesiis Athenienses gessere, neque alio omnino tempore, hoc Dei extitit in Phigalenses meritum. testatur id cùm cognominum rei congruentium similitudo, tum verò quòd Ictinus architectus, qui templum exædificauit Phigaliæ, iisdem quibus Pericles Athenis temporibus vixit: idemque Atheniensibus *ædem eam*, quem Parthenonem vocant, (*quod est ac si virginum ædem dicas*) erexit. In superiore quidem *huius commentarij parte* expositum est, fuisse Apollinis signum hoc in Megalopolitanorum foro. In Cotylio fons est; à quo qui Lymacem amnem ortum ducere historiæ mandauit, id sanè scripsit quod neque ipse vidit, neque ab iis qui viderint audiuit. nam & amnis profluentem vidimus; & è fonte qui in Cotylio est, non multum illam quidem manantem aquam; quæ intra modicum soli spatium euanescit: non tamen in qua esset Arcadię parte Lymacis fons, in mentem venit curiosius inuestigare. Est supra Apollinis Epicurij, eo loco quod cognomēto Cotylō appellatur, Veneris ædes sine tecto: in quo signum deæ extat. Elaius, mons alter, abest à Phigalia stadia propè XXX. Est eo in loco antrum Cereris cognomento Nigræ. cum iis certè quæ de Cereris cum Neptuno cōcubitu Thelpusij

V

prodiderunt,ea conueniunt [1] quæ Phigalenſes ſacris peragendis celebrant. peperiſſe verò
Cererem non equum memorant, ſed eam quæ ab Arcadibus Hera cognominatur: ac ni-
gram quidem illam veſtem, tum ira in Neptunum, tum luctu de Proſerpinæ raptu com-
motam, ſumpſiſſe: in hunc certè ſpecum cùm ſe abdidiſſet, diu lucem vitaſſe. cùm igitur
omnes quos terra educat fructus corrumperentur, & homines paſſim fames conficeret,
diis cæteris Cereris latebras ignorantibus, Pana per Arcadiæ montes aliàs alios inter ve-
nandum errantem,cùm ad Elaium veniſſet,ibi Cererem offendiſſe,tali cum habitu & ve-
272 ſtitu: Iouem re de Panos oratione cognita, Parcas miſiſſe; quibus *deprecantibus* compreſſa
ira,& luctu lenito, placata Ceres fuerit. In rei memoriam ſe Phigalenſes dicunt antrum il-
lud cum ligneo ſimulacro deæ dedicaſſe:ſimulacrum ita fabricaſſe, vt ſaxo inſideret muli-
ebri figura, præter caput, quod equinum atque adeò cum iuba eſſet,draconibus & aliis fe-
ris ad caput alludẽtibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato; altera manu delphi-
nem, columbam altera pręferente. Quæ ſimulacri ratio ſit,homini neque vlla in re impru-
denti,eidemq; tum aliarum rerum non imperito, tum verò in *antiquitatis* memoria probè
verſato, ſatis perſpicuum fuerit. Nigram ſanè appellatam tradunt, quòd pullum ſumpſerit
veſtimentum. Cuius opus ligneum illud fuerit ſignum, vel quonam modo ſit flammis cor-
reptum, non eſt memorię proditũ. Phigalenſes quidem illo priſco deleto,aliud non modò
non reſtituêre,ſed quæ ad ſtatas etiam ceremonias & ſacra pertinebãt,magna ex parte ne-
glexerunt. quare cùm fruges agri ferre deſiſſent,deprecantibus reſpondit Pythia:

Arcades Azanes vos glandiuori, Phigalean
Almæ qui Cereris ſpelæa repoſta habitatis:
Scitatum acceſtis cauſamq́; famisq́; leuamen,
Soli bis nomades, baccis bis agreſtibus alti.
[2] *Ipſa Ceres flauam ſegetem ſubtraxit, & ipſa*
Fœcundam inuidit miſeris paſtoribus herbam,
Præmiaq́; eripiens & priſci commoda honoris,
Liba iterum donata deis abſumere adegit:
Coget ea & natos, & mandere membra viciſſim,
Ni feſto plebes placet libamine diuam,
Diuinoq́; ſacros exornet honore receſſus.

Accepto Phigalẽſes reſponſo,& aliis maioribus multo quàm antè honoribus deam affece-
runt, & Onatæ Miconis filio Æginetæ quanti popoſcerat, nouum ſignum faciendum lo-
carunt. Huius Onatæ Pergameni oſtendunt æneum Apollinem, cùm magnitudine
tum artificio ſpectabilem. Idem ſanè vir vel priſcam aliquam tabulam, vel ſignum ligne-
um nactus, ad eius ſimilitudinem æneum hoc Phigalenſibus ſignum fecit: quin etiam
maiorem eius partem ad ſomniorum imagines effinxiſſe dicitur. Ætatibus certè ali-
quot hoc opus fecit poſt Perſarum in Græciam irruptionem. teſtimonio orationi meæ
ea res eſt, quòd Xerxis in Europam tranſmiſſio in idem tempus incidit, quo Syracuſis
& in reliqua Sicilia dominabatur Gelon Dinomenis filius; cui demortuo Hieron fra-
ter ſucceſſit. Iam verò cùm & hic è vita exceſſiſſet, antequam Olympio Ioui dona, quæ
pro equeſtribus victoriis vouerat, perſoluiſſet, eius filius Dinomenes patris vicem im-
pleuit. Sunt verò ea quoque dona Onatæ opera. Extant ſanè in Olympia inſcriptiones:
inter quas hæc dono illorum eſt addita:

Iupiter, Eleo redijt qui à puluere victor,
Quadrigaq́; ſemel, iniuge bis & equo,
Vouerat hæc Hieron: natus monimenta parentis
Dinomenes poſuit clara Syracoſii.

Alterius verò hæc eſt ſententia:

Iſta Micone ſatus ſimulacra effinxit Onatas,
Inſula in Ægina cui patria, atque domus.

Ætate floruit Onatas eadẽ qua Hegias Atheniẽſis, & Argiuus Agelades. Huius ego maxi-
mè Cereris *ſpectãdæ* cauſa Phigaliã diuerti: ac deę quidem hoſtiã planè nullã cecidi, ſed pa-
trio incolarum ritu è conſitis arboribus, & inprimis è vite fructus obtuli: fauos præterea, &
273 lanas, nõ illas quidẽ ad lanificij opus purgatas, ſed planè ſuccida, & ſuis ſordibus referta vel-
lera. hæc enim illi ad aram porriciunt quę pro ſpelunca extructa eſt: porrectis oleum ſuper-
infundunt. [3] huiuſmodi publicè priuatimque quotannis ſacra peraguntur. Sacerdos fœ-
mina

mina sacris praeest, ministrāte è *sacrificulis* (Hierothytas *appellant*) natu minimo. sunt verò ij tres è ciuium numero. Ambit spelūcam quercuum lucus, praegelida è terra erūpente aqua. Ipsum sanè quod Onatas fecerat simulacrū, neq; cùm ego illuc veni amplius extabat, neq; an vnquam extitisset, Phigalensium multitudo compertum habebat. audiui tamen grandem natu hominem, qui cum fortè sum congressus, cùm diceret, tribus ante se natum aetatibus, *vetus illud* signum collapsis è culmine saxis ita confractum, vt species eius omnis pristina aboleretur: & sanè in ipso culmine vestigia facilè cernebam, vnde saxa corruerant. Postulat locus hic vt ad Pallantium transeam, quaeque memoratu illic digna, vt oratione persequar: nec omittam quare Imp. D. Antoninus maior vrbem ex pago fecerit, & incolis libertatem, & à tributis immunitatem dederit. Euandrum narrant Nympha Ladonis filia & Mercurio genitum, consilio & bellica virtute Arcadas ceteros antécelluisse: hunc in coloniam missum, deducta è Pallantio in locum Tiberi proximum Arcadum manu, oppidum condidisse, quod vrbis Romae postea pars fuerit: appellatum verò de Arcadici oppidi nomine ab ipso Euandro & inquilinorum comitatu Pallantium: quod nomen consecuta aetas duabus literis L & N submotis immutauit. Haec ipsa res Antoninum Caesarem adduxit, vt de Pallantiensibus quamoptimè mereretur. Hic Antoninus, qui tam benignè Pallantiensibus fecit, nullius omnino belli gerendi Romanis voluntarius autor fuit: sed Mauros Libyum suis legibus viuentium partem maximam, *vagos & errantes*, (*quippe* qui inter Nomadas censentur) Scythicis gentibus eo minus expugnabiles, quòd non plaustris, sed equis cum vxoribus inuecti errant: eos ille, quum priores bellum mouissent, finibus pulsos suis, in vltimas Africae solitudines ad Atlantem mōtem, eiusq; montis accolas populos expulit. Brigantibus verò, qui in Britannia sunt, quòd Genunios P. R. socios armis lacessierant, magnam agri partem ademit. Praeterea cùm Lyciorum & Carum vrbes, Coon etiam & Rhodon terrae vehemens motus euertisset, eas Antoninus infinitis propè sumptibus, & summa in coloniis deducendis diligentia restituit. Nam quoties & Graecos & Barbaros inopia laborātes pecunia iuuerit; qua operum magnificentia Graeciam, Ioniam, Syriam, & *postremò* Carthaginē exornarit, est ab aliis accuratissimè scriptum. Idem Imp. aliud huiusmodi *liberalitatis suae* monimentum reliquit. Lex erat vt socij, qui iure Quiritium donati essent, si eorum liberi *in officio non permansissent*, *quòd scilicet* cum Graecis censeri se mallent, iustam bonorum partem alienis relinquerent, vel *si collibitum fuisset*, in Principis fiscum referrent: licere voluit Antoninus ipsis etiam filios *ex asse* haeredes facere, cùm satius esse duceret laudem humanitatis mereri, quàm appositam illam ad pecuniam accumulandam legem seruare. Hunc Romani Pium *cognomine* appellarunt, [1] quòd *vnus* omnium religionum studiosissimus fuerit: sed opinione mea Cyri etiam maioris cognomen promeruit, vt scilicet *communis* hominum pater diceretur. Imperij reliquit successorem eiusdem nominis filium. [2] is & ferocissimos Germaniae populos, & plurimas Barbarorum in Europa nationes, & in his Sauromatarum gentem, a quibus *multis* iniuriis & *iniusto* bello fuerat prouocatus, armis domuit. Sed reliquas iam partes institutae de Arcadum rebus historię persequamur. A Megalopoli Pallantium & Tegean vsq;, ad eum locum qui Agger dicitur, via ducit. In ea suburbanus *vicus est*, *qui* Ladocea à Ladoco Echemi filio nominatur. Adiacebant priscis tēporibus Haemonię, vrbs, cuius fuerat cōditor Hęmon Lycaonis filius: [3] mansit ad hunc vsque diem vico nomen, quae Haemoniae dicuntur. Ab Haemoniis discedenti, ad dexteram viae, Oresthasij vrbis & aliae extant reliquiae, & è Dianae templo columnae. [4] Dianae sanè illi cognomentum fuit Sacrificula. Haemoniis rectà pergenti *vici* 274 sunt, Aphrodisium primò, ac deinde Athenaeū. In laeua huius parte est Mineruae delubrum cum signo lapideo. Ab Athenaeo stad. ferme XX, Aseae ruinae distant, & vbi arx olim fuit, tumulus: *arcis* adhuc extant murorum vestigia. Ab Asea stad. non amplius V, non longè à via, Alphei; deinde iuxta ipsam viam Eurotae fons abest. Alphei fonti Matris deûm aedes proxima est sine tecto: ibi duo sunt leones è lapide. Admiscetur Alpheo Eurotae aqua, fluūtq; ambo amnes communi alueo ad stad. propè XX. exceptiq; *exinde eodem* cuniculo, erumpit Eurotas in Laconica terra, Alpheus in Megalopolitanorum finibus è *nouis* emergit fontibus. Ab Asea accliuis est via ad Boreum montem; in cuius summo vertice *veteris* templi vestigia remanent. Templum aedificasse Vlyssem Mineruae Sospitae tradunt, & Neptuno, Ilio *in patriam* reducem. Eo certè loco quem Aggerem vocant, agri fines inter Megalopolitanos, Tegeatas, & Pallantienses sunt. Pallantici quidem campi ad laeuam ab Ag-

gere diuertentes excipiunt. In Pallantio delubrum, & in eo marmoreæ statuæ Pallantis & Euandri: Proserpinæ præterea *& Cereris* fanum: modico interuallo ostenditur Polybij statua. Eo colle qui vrbi imminet, quoq; pro arce priscis temporibus *oppidani* vtebantur; manet adhuc in collis vertice fanum deorum, qui Puri cognomine sunt appellati; per quos de rebus maximis iusiurandum concipere religione sancitum habent. Singulorum certè nomina vel ignorant, vel scientes in vulgus prodenda non putant: sed Puros ex eo vocari coniiciendum relinquitur, quòd illis Pallas non eodem ritu sacrum fecit, quo pater eius Ioui Lycæo. Ad dexteram loci eius qui Agger dicitur, campi Manthurici sunt. patent hi iam intra Tegeatûm fines, ad ipsum vsque Tegeæ oppidum stadia penè L. Ad viæ dexteram surgit mons nomine Cresius, non vtique magnus: in quo templum ædificarunt Aphnei, *quasi Lacturni, vel Vberis dicas*. Nam cùm Aëropæ Cephei filiæ, Alei nepti, vitium Mars (vulgatus hic est Tegeatarum sermo) obtulisset, puella quidem inter pariendum animam efflauit: at puer matrem complexus iam exanimem, lactis è mamillis eius profluentem copiam hausit: id Martis voluntate fiebat: eius rei gratia Aphnei nomen in deos relatum: puero ipsi Aëropo nomen fuit. Iuxta Tegeaticam viam aqua est cognomento Leuconia, nempe à Leucone puella, quam Aphidantis fuisse filiam tradunt; cuius non procul à Tegeatarum vrbe sepulcrum monstratur. [1] Et à Tegeo quidem Lycaonis filio oppido duntaxat nomen impositum Tegeatæ dictitant, cùm incolæ curiatim habitarent: *& curias quidem nominant* Gareatas, Phylacenses, Caryatas, Corythenses, Potachidas præterea, Manthurenses, Echeuethenses. Ad has, dum Aphidas regnaret, nonam accessisse curiam dicunt, Aphidantes. Hanc certè, quæ nunc extat, vrbem, coloniam deduxit Aleus. Rerum gestarum Tegeatis cum reliquis nominis Arcadici populis communis fuit gloria, tam ex Troiani quàm ex Persici belli temporibus, & ea pugna quæ in Dipæensibus cum Lacedæmoniis commissa est. Sed priuatim propria fuerũt eorum decora, quòd & aprum Calydonium Ancęus Lycurgi filius accepto etiam vulnere sustinuit: & Atalanta cùm prima omnium belluam sagitta transfixisset, virtutis ergò, capite & pelle apri donata est. Iam verò redeuntibus in Peloponesum Herculis liberis, Echemus Aëropi filius è Tegeatis singulari certamine Hyllum superauit. Lacedæmonios etiam armis se inuadentes primi omnium Arcadum Tegeatæ fuderunt, magnumq; captiuorum numerum ceperunt. Ac Tegeatis quidem Aleæ Mineruæ vetus templum Aleus ædificauit; interiecto dein tempore aliud ipsi sibi ciues erexerunt, & magnitudine, & reliqua exędificatione spectantium admiratione dignissimum. nam cùm prius illud subito igne conflagrasset, Diophanto Athenis annuum principatum obtinente, anno eo qui Olympiadem consecutus est XCVI, qua victor è stadio Eleus Eupolemus discessit, ita instauratum est, vt cùm loci spatio, tum verò ornatu reliquo facilè templa cætera, quæ in Peloponneso sunt, superet. Triplex columnarum se attol-
275 lit ordo: primus est Dorici operis, alter Corinthiaci; tertius extra templum, Ionicę columnę sunt. Architectum fuisse eius operis accepi Scopam Parium, qui signa cùm in multis veteris Græciæ locis, tum verò in Ionia & Caria fecit. In fastigij antica parte expressa est apri Calydonij venatio: mediam ferme vrgent ferã, ab vna parte Atalanta, Meleager, Theseus, Telamon, Peleus, Pollux, & Iolaus, qui Herculi ærumnarum maxima ex parte socius fuit: præterea Thestij filij, Althææ fratres, Prothous & Cometes: ad alterum belluæ latus Ancæum [2] iam saucium bipennem attollentem Epochus subleuat. Adstant Castor, & Oiclis filius Amphiaraus: adsistunt etiam Hippothous Cercyonis filius, Agamedis nepos, Stymphali pronepos. postremus omnium in eo opere est Pirithous. Postica fastigij pars pugnam habet Telephi & Achillis in Caici campis. Vetus Mineruæ Aleæ signum, & simul Calydonij apri dentes asportauit Cæsar Augustus, victo Antonio eiusq; partibus, in quibus Arcades *propè* omnes fuere præter Mantinenses. Non primus tamen Augustus proditur deorum signa ac donaria deuictis à se gentibus eripuisse; sed fuit hoc ei à priscis iam tum temporibus tralatitium: siquidem exciso Ilio cùm inter se Græci spolia diuiderẽt, Sthenelo Capanei filio Hercei Iouis signũ obtigit. Multisq; pòst annis cùm Dorienses in Siciliam transmigrarent, Antiphemus, is qui Gelan deduxit, Omphace Sicanorum oppido direpto, simulacrum à Dædalo fabricatum Gelan deportauit. Persarũ verò regem Xerxem Darij filium, præter ea *ornamenta* quæ ex ipsa Athenarum vrbe amouit, scimus & ex Braurone Brauroniæ Dianæ signum auexisse: eundemq; Milesiis, criminatum quòd illi de industria nauali prelio in Græcia cum Atheniensibus infelicius pugnassent, æneum, qui in Bran-

chidis

chidis fuerat, Apollinem ademisse; quem multis pòst annis Seleucus iisdem remisit Milesiis. Argiuis hac ipsa etiamnum ætate, signa quæ ex Tirynthe ablata fuerant, alterum in Iunonis, in Apollinis Elei alterum reposita sunt. Iam Cyziceni cùm Proconnesios bello adegissent vt sibi inquilini essent, Dindymenæ matris signum è Proconneso asportarunt: aureum illud fuit: facies, cùm ebur deesset, è fluuialis equi dentibus est fabricata. Augustus ergo (vt ad eum redeamus) *in signis ac donis auferendis*, & Græcorum & Barbarorum iam longo vsu confirmata est exempla secutus. Ac Aleæ quidem Mineruæ signum Romani positum habent in eius fori aditu, quod est ab Augusto dedicatum. est verò signum id ex ebore totum: Endius opus fecit. Ex apri dentibus alterum effractum dicunt ij quorum curę sunt huiusmodi miracula commissa; alter in Liberi Patris æde, quæ est in Cæsaris hortis, suspensus visitur; nihilo ille quidem [1] passus vnius dimidio breuior. *Aleæ* quod nunc Tegeæ signum est, è curia Manthuriensium, apud quos dea Hippiæ (*hoc est Equestris*) cognomento colebatur, deportatum fuit. *Cognominis ea fuerat causa*, quòd in Deorum aduersus Gigantes pugna Manthurienses ipsi prodidere, deam in Enceladum bigas immisisse. Sed Alean vocari eam, & apud Græcos reliquos, & apud Peloponnesios maximè vsus obtinuit. Deę quidem assistunt hinc Æsculapius, illinc Hygia è Pentelico marmore, Scopę Parij opera. In templo memoratu dignissima dona sunt: Apri Calydonij corium, putre iam præ vetustate, & setis vndique nudatum. Sunt præterea suspensæ compedes illæ, etsi ex illis multas temporis longinquitas aboleuit, quibus vincti Lacedæmonij captiui, Tegeatis in agro fodiēdo opus faciebant. Lectus præterea Mineruæ sacer, [2] cum effigie picturæ persimili. Ad hæc Tegeatidis fœminæ, Viduæ cognomento, scutum: sed huius mulieris posterius mentionem faciemus. Deæ rem diuinam facit puella. quàm longum tempus *virginitatem conseruet*, non satis scio: illud habeo compertum, antequam pubescat, se illam sacerdotio abdicare. Erectam à Melampode Amythaonis filio aram Mineruę tradūt. Arę insistunt Rhea, & OEnoë Nympha, paruulum Iouem tenentes, vtrinque quaternis assistentibus Nymphis: *ab vna parte* 276
Glauce, Neda, Thisoa, & Anthracia: ab altera, Ida, Hagnó, Alcinoë, & Phrixa. Musarum etiam ibidem & Mnemosynes signa sunt. [3] A templo nō longius quàm stadium vnum abest terræ agger, ad quem ludos faciūt, Alæa, de Mineruæ nomine; & [4] Hilotia, ex eo quòd in pugna viuos è Lacedæmoniis multos ceperant. Ad eam templi partem quæ ad Aquilonem spectat, fons est; prope quem vitiatam ab Hercule Augen ferunt: quod tamen ab iis quæ Hecatæus hac de re scripsit, discrepat. A fonte stadia ferme III, Mercurij Æpyti *cognomento* ædes distat. Habent & aliud Tegeatæ templum Mineruæ Poliatidi dedicatum. eò singulis annis semel duntaxat ingreditur sacerdos mas. Propugnaculi templum appellant; ac vulgò proditum est, Cepheo Alei filio Mineruam Tegean inexpugnabilem, donato ei detōso de Medusæ capite crine, præstitisse. De Diana verò quam Ἡγεμόνην (*hoc est Ductricem*) appellant, talis propemodum sermo est. In Orchomeniis, qui in Arcadia sunt, dominabatur tyrannus Aristomelidas. is cùm Tegeatide virgine, quam amabat, quoquo modo potitus esset, ac eam cum præsidio ad se perducendam Chronio cuidam cōmendasset, puella antequam ad tyrānum perduceretur, præ metu & pudore sibi necem consciuit: Chronium Diana oblatis *nocturnis* visis ad opprimendum Aristomelidan incitauit. patrato itaq; facinore, cùm Tegean Chronius confugisset, Dianæ templum dedicauit. In foro, quod laterculi figuram præ se fert, Veneris ædes est, quæ IN LATERCVLO appellatur, cum signo marmoreo. Pilis *duabus* statuæ impositæ extant: vni Antiphanes, Crœsus, Tyronidas, & Pyrias: qui cùm Tegeatibus leges tulissent, hunc sibi honorem meruerunt. Alteri pilę insistit Iasius *læua* equum detinens, dextera palmæ ramum ferens. Equo in Olympia dicitur vicisse Iasius, quo primùm tempore Thebanus Hercules Olympiorum conuentum instituit. Qua verò de causa victori in Olympia ex oleastro, Delphis è lauro corona detur, de superiore iamdudum in commemorandis Eleorum rebus exposuimus: de laurea suo loco agemus. In Isthmo autem pinum, in Nemea apium, [5] ad Palæmonis, qui Archemorus olim fuit, casus *testandos*, dari institutum est. Ludis sanè plerisque palmæ corona decernitur: victorésque cuncti vbique locorum palmam dextera præferunt. Eius rei huiusmodi traditur initium fuisse. Theseum aiunt è Creta reducem Deli ludos Apollini fecisse, victoresque palma coronasse. Palmæ quidem quæ Deli fuit, mentionem fecit etiam [6] Homerus iis versibus, quibus Vlyssis ad Alcinoi filiam misericordiam implorantis orationem exposuit. Est etiam in Tegeatūm foro Martis signum pilæ insculptum, [7] Gynæ-

cothœan nominant. Laconico enim bello, cùm primùm Charillus Lacedæmoniorum rex cum exercitu in Arcadum fines inuasisset, fœminæ arreptis armis sub collem subsederunt, quem ætate nostra Phylactrida (*ac si Præsidiarium dicas*) vocāt. Congressis verò ad pugnam exercitibus, cùm viri vtrinq; præclara & memoratu dignissima ederēt facinora, postremò fœminę subita eruptione ex insidiis facta, in fugam Lacedæmonios ipsæ verterunt. Virtute quidem fœminas anteisse cæteras prædicant Marpessam, cui Viduæ cognomen fuit. Captum in pugna ipsum Charillum tradunt: dimissum deinde gratis, cùm se iureiurando obligasset, bellum nunquam amplius Tegeatibus illaturum: attamen postea minimè quod fuerat iuratus, seruasse. Sed tunc fœminas aiunt Marti seorsum victoriam gratulatas, hostiæ exta cum viris communicare noluisse; ex eoq; Marti cognomen, *quod iam diximus*, impositum. Ara etiam Adulti Iouis erecta est, cum signo quadrangulo. præcipuè enim tali figura delectari mihi Arcades videntur. Ad hæc sepulcra in eodem foro sunt, Tegeatæ Lycaonis filij, & eius vxoris Mæræ, quam Atlantis fuisse filiam dicunt: cuius mentionem Homerus fecit in iis quos cum Alcinoo Vlysses habuit sermonibus de via ad inferos, animas quas ibi conspexerit enumerans. Lucinam verò Tegeatæ (habent enim
277 ipsius etiam in foro ædem, & signum) cognomento Ingeniculam appellant, *ex eo nempe* (vti aiunt) *casu*, quòd cùm Aleus [1] Nauplio filiam despondisset, iis qui puellam deducebant, vt in mare abiectam demergerent, imperasset: illam verò in via in genua procumbentem puerum peperisse, eo ipso in loco vbi Lucinæ templum dedicarunt. Ab hoc diuersus est eorum sermo, qui Augen dicunt clam patre Telephum enixam, in Parthenium montem eum abiiciendum curasse; ibique puero exposito ceruam lac præbuisse. Hoc certè ipsi etiam Tegeatæ vulgarunt. Prope Lucinæ, ara est Telluris. Pilæ duæ eminent iuxta aram: earum vna è candido lapide Polybium Lycortæ filium; Elatum altera, vnum de Arcadis filiis, sustinet. Non longè à foro theatrum est, cum sedibus ænearum statuarum. statuæ quidem ipsæ non extant; sed in earum sedium vna incisi elegi testantur, statuam illam Philopœmenis fuisse. Huius viri memoriam, cùm ob eius prudentiam, tum verò ob rerum gestarum magnitudinem, maximè inuiolatam seruant Græci. Quod ad generis claritatem attinet, pater ei Megalopoli fuit Craugis, nulli ciuium suorum secundus. is moriens adhuc impuberi Philopœmeni tutorem dedit Cleandrum Mantinensem, qui domo exul, Megalopolis inquilinus, Craugidis domo, vt paterno hospitio, assiduè in temporum suorum calamitate illa vsus est. Præceptoribus cùm aliis, tum Megalophani & Ecdelo, Arcesilai Pitanæi discipulis, operam dedisse Philopœmenem tradunt. Corporis quidem magnitudine ac robore nullo Peloponnesiorum inferior fuit, sed facie fœda. Sacrorum quidem certaminum coronas omnino contempsit; agro, quem possidebat, colendo deditus; à venatione & feris conficiendis minimè alienus. Legisse dicitur eruditorum apud Græcos hominum libros, eos potissimùm quibus vel bellicæ res, vel imperatórum consilia mandata essent. [2] Epaminondæ ille quidem artes & res gestas studiosissimè ęmulatus, assequi tamen nullo pacto potuit. fuit enim Epaminondas miti prorsus ingenio, & animi lenitate summa: cùm hic ad iram esset procliuior. Oppressa verò à Cleomene Megalopoli, nihil inopinata clade perculsus, militaris ętatis amplius duas partes, fœminas prętere a & pueros Messenen saluos perduxit. erant enim Messenij eo tempore Arcadum amici, & socij. Cùm itaque exulum magnam partem Spartanus rex per caduceatores (quòd eorum quæ crudelius in Megalopolitanos admisisset, iam pœniteret) sub certis fœderis conditionibus ad reditum adhortaretur, vniuersis ciuibus suis Philopœmen, vt armis mallent quàm icto fœdere patriam recipere, facilè persuasit. In eo verò prelio quod Achæi & Arcades ex omnibus vrbibus, cumq; ipsis Antigonus ex Macedonia transportato exercitu, contra Cleomenem & Lacedæmonios ad Sellasiam cōmisere, equitatum Philopœmen rexit: vbi verò rei summā in peditatu positam vidit, *pedes* & ipse cum graui armatura, dū periclitatur audacius, vtrunq; femur *tragula* [3] traiectus, in genua se demisit, tantisper impediente telo progredi conatus, dum infringeretur hastile inter femora medium. Victis certè hostibus in castra reportato, [4] ex altero femore spiculum, ex altero missilis fragmentum extractum est. Viri ingentem virtutem admiratus Antigonus, omni studio vt se in Macedoniam sequeretur, operam dedit. at ille neglecto Antigoni inuitatu, in Cretam quæ tūc ciuili bello ardebat, trāsmisit; ibiq; [5] mercenarij ducis munia obiit. Mox Megalopolin reuersum equestribus copiis Achæi præfecerunt. Et eos quidem *quibus ipse imperauit*, equites longè optimos

optimos præstitit, tum Achæorum, tum eorum qui in eadem fuerunt expeditione. Deinde in pugna ad Larisum amnem, cùm Ætoli cognationis causa opem Eleis tulissent, suamet manu Damophantum hostilis equitatus præfectum interfecit; ac deinde cæteras 278 Ætolorum & Eleorum equestres copias in fugam vertit. Iam verò cùm Achæi in eum *vnum* intuerentur, omniaq; ad eum *vnum* deferrent, peditatus *ante omnia* armaturam immutauit. cùm enim antè breuibus hastis vterentur, & scutis oblongioribus, proinde ac sunt Gallica & Persica (*thyreos ipsi, ac gerrha appellant*) vt loricis & ocreis corpus tegerent, militibus persuasit: Argolicos addidit clypeos, & hastas maiores. Præterea cùm Lacedæmone tyrannus Machanidas exortus esset, eoq; duce Spartani iam nouum bellum cum Achæis gererent, dux fuit Achaici exercitus Philopœmen. Prelio apud Mantineam inito, Spartanorum expediti milites [1] veteranos Achæorum fuderunt: fugientésque Machanidas persequebatur. Ibi Philopœmen cum peditum phalange grauem armaturam Spartanorum repulit; Machanidam retrocedentem, cùm in eum incidisset, occidit. Lacedæmonijs quidem in pugna victis, ex ipsa tamen clade fortuna meliorem euentum ostendit; quòd scilicet à tyranni dominatu libertatem consecuti sunt. Non multo verò pòst Nemea celebrantibus Argiuis, cùm ludis interesset certantibus citharœdis Philopœmen, ac tunc fortè Pylades Megalopolitanus, homo magni inter citharœdos nominis (quippe qui Pythicam palmam tulerat) carmen illud Milesij Timothei pronunciaret, qui Persæ appellantur, canticum exorsus:

[2] *Libertate frui licuit tibi Græcia per quem*:

coniecerunt in Philopœmenem Græci vniuersi oculos, & plausu ingenti edito, certam significationem dederunt, eum versum illi maximè conuenire, & ad vnum omnino esse referendum. Talem accepimus Themistocli in Olympia habitum honorem, cùm in theatrum *intranti* spectatores vniuersi assurrexere. Philippus quidem Demetrij filius, Macedonum rex, is qui Aratum veneno peremit, Megalopolin ad Philopœmenem occidendũ percussores miserat: verùm cùm facinus illi perficere nequissent, inuidiam sibi Philippus cunctæ Græciæ cõcitauit. Cùm verò Thebani victis acie Megarensibus vrbem ipsam iam propè superatis muris expugnassent, oppidanorũ astu de Philopœmenis aduẽtu dissipato, tantus est hostibus terror iniectus, vt confestim reportato domum exercitu, eam obsidionem missam fecerint. Iam rursus erat Spartæ exortus tyrannus Nabis. is præ cæteris Peloponnesiorum populis primos Messenios bello lacessiuit: ac nocte quidem inopinantes adortus, vrbem iam totam, præter arcem, ceperat. insequenti verò die præstò fuit cum auxilijs Philopœmen: quo factum vt ille à Messene discedere sub certis conditionibus coactus fuerit. Iam verò cùm imperandi finem tempus attulisset, & noui imperatores ab Achæis delecti essent, rursus in Cretam Philopœmen trãsmisit, Gortynijs *graui* bello pressis opem laturus. sed eius peregrinationem cùm Arcades offensiore animo ferrent, reuersus ex Creta, in ea incidit tempora, quibus contra Nabin arma Romani ceperant: & comparata sanè atque instructa classe, se Philopœmen, qua erat *in bellicis rebus* alacritate, eius expeditionis socium præbuit. verùm, vt erat naualium rerum planè expers, triremem fortè conscendit rimosam. quod cùm à Romanis & reliquis fuisset socijs animaduersum, subijt eorum versuum recordatio, quibus Homerus Arcadas nauigationis ignaros esse in enumeratione nauium testatur. Paucis diebus post nauale prelium, Lunæ silentis opportunitate vsus, immissa suorum manu, Lacedæmoniorum ad Gythium castra incendit. Inde *elapsus* Nabis, iniquo loco Philopœmenem & Arcadum qui cum eo erant manum circumuenit. erant ij sanè exigui numero, sed virtute præstantes. Ibi Philopœmen [3] cõuerso, quasi retrocederet, agmine, effecit vt multo æquiore sui quàm hostes loco consisterent. mox prelio victo Nabi, & Lacedęmoniorum quàm plurimis nocte illa cæsis, in maiore multo fuit apud omnes Græcos nominis celebritate. His ita gestis, Nabis inducias cum Romanis pepigit: sed antequam præfinitum tempus exisset, à Calydonio homine, qui societate verbo simulata (fuerat enim ab Ætolis subornatus) re se hostem esse demonstrauit, est interemptus. Philopœ- 279 men tunc, [4] cùm fortè Spartã diuertisset, è re nata, vt cùm Achæis Lacedæmonij se cõiungerent, effecit. Non multo pòst Titus *Flaminius*, cui bellum in Græcia decretum fuerat, & Diophanes Diæi filius Megalopolitanus, quẽ tunc sibi ducẽ Achæi delegerãt, ad Lacedæmonis mœnia cũ infesto exercitu accesserunt, id nempe Lacedæmonijs crimini dantes, quòd nouas res cõtra Romanos moliti essent. At Philopœmẽ, etsi priuatus tũc erat, portas

tamen occludēdas irruentibus hoſtibus curauit. Ob hæc merita, & ob res in vtrunq; tyrannum geſtas, Lacedæmonij domum Nabidis, talentis centum & eo pluris ęſtimatam, ei donarunt: at ille pecuniam eam reiecit: iuſſit autem eos qui in Achaico conuentu plurimum autoritate apud multitudinem valerent, ea largitione conciliari: in quo Timolaum ab eo ſignificatum, fuerunt qui crederent. Iam verò rurſus ei ab Achæis imperio decreto, cùm Lacedæmonij iam ciuile bellum capeſſerent, trecentos ille homines, ſeditionum autores, è Peloponneſo eiecit, & publicorum ſeruorum propè tria millia vendidit: vrbisq; muros demolitus, puberibus omnibus ijs exercitationibus, in quibus ex Lycurgi lege verſabâtur, interdixit: contrà verò, vt eas Achæorum puberes ſuſciperent, edixit. ſed patria poſtea inſtituta Spartanorum pueris Romani reſtituerunt. Iam Antiocho Seleuci, cui Nicator cognomen fuit, Syrorumq; auxilijs à Romanis [1] Manilij ductu ad Thermopylas victis, cùm Ariſtænus Megalopolitanus Achæos hortaretur, vt Romanorum imperata omni ex parte facerent, neq; vlla omnino in re ipſis aduerſarentur, turbato illum præ ira vultu aſpiciens, accelerare dixit Græciæ fatum. Manilio deinde Lacedæmoniorum exules reſtituere contendenti, acriter pro concione reſtitit. Poſt illius verò profectionem exules omnes Philopœmenis permiſſu Spartam redierunt. Sed enim & ipſum aliquando iuſta manebat ob nimiam animi elationem pœna. Nam cùm Achæorum imperator iam octauùm renunciatus fuiſſet, *Lycortæ*, homini haudquaquam obſcuro, quòd viuus in hoſtium poteſtatem veniſſet, obiecit: neq; *ita multo pòſt* coortis inter Meſſenios & Achæos inimicitiarum cauſis, Lycortan cum exercitu miſit Philopœmen ad Meſſeniorum agrum depopulandum: ipſe triduo pòſt, etſi vehementi febri laborabat, ac iam annum impleuerat LXX, quin tamen eius excurſionis particeps eſſet, ſe continere non potuit. Secutus igitur Lycortam eſt cum equitibus & peltatis circiter LX. At Lycortas totaq; eius manus cùm neque hoſtes vllo damno affeciſſent, neq; ipſi quicquam graue paſſi eſſent, *incolumes* domum redire. Philopœmen inter dimicandum accepto in capite vulnere, cùm ex equo concidiſſet, viuus Meſſenen pertractus eſt: vbi aduocata concione, cùm ſententiæ variarent, Dinocrates & Meſſeniorum locupletiſſimi quique occidendum omnino Philopœmenem cenſebant: at plebs magno ſtudio eum vindicabat à *potentiorum* iniuria, Græci nominis parentem, eo etiam *ad laudem* inſignioribus titulis appellantes. ſed Dinocrates Meſſenijs *omnibus* inuitis veneno miſſo hominem de medio tollendum curauit. quod facinus Lycortas non multo pòſt, ex Arcadia & Achaia comparato exercitu, vltus eſt. cui ſe Meſſenij cùm dedidiſſent, omnes qui Philopœmeni necis autores fuerant, præter Dinocratem (is enim ſibi ipſi manus conſciuit) comprehenſi pœnas dederunt. Oſſa Philopœmenis Arcades Megalopolim reportarunt. In quo ſanè viro bonorum & fortium virorum omnis *propè* eſt in Græcia conſumpta progenies. Primus etenim Miltiades Cimonis filius Perſis ad Marathonem fuſis, & claſſe contra eundem hoſtem comparata, cunctæ Græciæ ſalutem attulit: poſtremus Craugidis filius Philopœmen. Nam qui ante Miltiaden præclara ſuæ virtutis documenta dederunt, Codrus Melanthi filius, Spartanus Polydorus, Meſſenius Ariſtomenes, & ſi qui poſſunt alij cum his enumerari, patriam quiſque ſuam iure videri poſſint, non vniuerſam Græciam ſeruaſſe. Poſt Miltiaden verò, & Leonides Anaxan-
280 dridæ, & Neoclis filius Themiſtocles, Xerxem è Græcia expulerunt, duobus hic naualibus prelijs, ille nobili ad Thermopylas pugna. De Ariſtide Lyſimachi, & Pauſania Cleombroti filio, qui ad Platæas Græcis dux præfuit, *nihil attinet hoc loco dicere, quòd* huic proditionis crimen, illi impoſita *omnibus* inſulis vectigalia, cùm antea omnes Græci nominis populi à tributis immunes fuiſſent, ſeruatæ Græciæ gloriam eripuerunt. Xanthippus quidem Ariphronis, & Cimon: ille deleta Perſarum claſſe ad Mycalen, Leotychide Spartanorum rege adiuuante; hic multis & æmulatione digniſſimis facinoribus, de Græcis optimè meriti ſunt. At omnes qui bello Peloponneſiaco, quod eſt cōtra Athenienſes geſtum, *exercitibus præfuerūt, atq;* ex ijs gloria præſtantiſſimū quenq;, *iure* quis Græciæ parricidas & propè (vt ita dicam) demerſores appellarit. Græcorū certè imperium iam grauiter perculſum, Conon Timothei, & Polymnidis filius Epaminondas ad *ſpem* ſalutis *aliquam* reuocarunt; cùm vterq;, ex inſulis ille & maritimis locis, ex vrbibus hic mediterraneis præſidia & *Lacedæmoniorū præfectos, quos* Harmoſtas *vocabant*, eieciſſent, decurionésq; *in ſingulis ciuitatibus* in ordinē coëgiſſent. Epaminondas ad hæc duarū minimè obſcurarum vrbiū, Meſſenes, & Arcadicæ Megalopolis acceſſione Græciam illuſtriorem reddidit. Adnumerandi Græ-

di Græciæ parentibus iure etiam fuerint Leosthenes & Aratus. ille enim Græcos conducticios, qui Persis stipēdia fecerant, ad quinquaginta propè militum millia in naues impositos, inuito etiam Alexandro, in Græciam incolumes reportauit. Arati verò merita ex ijs cognosci possunt, quæ de Sicyoniorū rebus gestis conscripsimus. Ad Philopœmenis quidem statuam Tegeæ talis legitur inscriptio:

Cuius virtutem mirata est Gracia, quiq́;
Multa manu gessit, multaq́; consilio,
Arcados inuicti Philopœmenis hæc monimenta,
Quem belli ornauit gloria clara ducem.
Huic duo de geminis excelsa trophæa tyrannis,
Erexit Spartæ libera seruitio.
Grata etiam Tegee pro libertate recepta
Craugidis hæc gnato magnanimo posuit.

Ac talis quidem illic extat inscriptio. Apollini verò Agyieo signa ob huiusmodi causam Tegeatæ dedicasse feruntur. Apollinem & Dianam aiunt vbiq; gentium graues de ijs hominibus sumpsisse pœnas, qui Latonam dum vterū ferret, errantem contempsissent. Quare cùm ij *quos nominauimus* dij in Tegeatarum quoq; terram venissent, Scephrus Tegeatæ filius semotis arbitris cum Apolline est collocutus. ibi Limon (erat hic quoq; de Tegeatæ liberis) in suspicionem venit, fuisse clandestinum illū sermonem aliud nihil quàm sui criminationem: impetu itaq; facto fratrem occîdit: sed mox Dianæ sagittis cōfixus, iustas eius cædis pœnas dedit. At Tegeates & Mæra ex tempore sacrum quidem vtriq; deo fecerunt: verùm postea cùm atrox soli sterilitas incessisset, *consulentibus* è Delphici Apollinis penetralibus responsum allatū est, lugendum esse Scephrū. quamobrem in Agyiei sacris & alia in Scephri honorem faciunt, & *virgo* Dianæ sacerdos vnū quempiam insectatur, Dianam dum Limonem persequeretur simulans. Aiunt etiam de Tegeatæ liberis vltro in Cretam migrare oportuisse Cydonem, ' *Catreum*, Archidium, Gortynem: à quibus vrbes nominatæ fuerint, Cydonia, Gortyn, Catreus. Cretenses tamen neutiquam huic Tegeatûm sermoni assentientes, Cydonem Acacallide Minois filia & Mercurio genitum dicunt: at Catreum Minois, Rhadamanthi Gortynem filios fuisse. De Rhadamantho quidē Homerus prodidit in Protei & Menelai colloquio, in Elysios campos Menelaum venturū, vbi multo prius Rhadamanthus sedem sit nactus. Cinæthon verò versibus mandauit Rhadamanthū Vulcani, Vulcanum Tali, Talum Cretis filium fuisse. Sunt sanè Græcorum scripta cùm in plerisq;, tum in ijs maximè quæ ad gentilitates pertinent, inter se dissidentia. Agyieo apud Tegeatas signa quatuor; singula à singulis tribubus posita sunt. Tribuum ipsarum nomina 281
perhibentur, Clareotis, Hippothoitis, Apolloneatis, Athaneatis: sic appellatæ ab agri sorte quam liberis Arcas proposuit suis, & simul ab Hippothoo Cercyonis filio. Est præterea Tegeæ Cereris & Proserpinæ fanum: Frugiferas deas nominant. Propè, Veneri cognomine Paphiæ templum dedicauit Laodice, cui Agapenor pater, is qui bello Troiano Arcadum dux fuit: Paphi tamen illa vixit, vti *alio* est à nobis *loco* prius explicatum. Ab eo templo non longè absunt Liberi Patris delubra duo, Proserpinæ ara, Apollinis ædes, cum inaurato simulacro. *Ea omnia* Chirisophus fecit, Cretensis patria; de cuius ætate & magistro comperti nihil habemus. Longior certè Gnossi apud Minoëm Dædali commoratio, Cretenses in signorum etiā opificio nobilitauit. Adsistit Apollini ipse Chirisophus è marmore. *Habent* etiam Tegeatæ *ædem aliam*, *quem* communem Arcadum focum vocant. Est ibi Herculis simulacrum: in femore cicatrix cernitur, ex vulnere quod in prima cum Hippocoontis filijs dimicatione accepit. Excelsior quidam vicus, in quo complures Tegeatæ aras habent, Clarij dicitur Iouis: cognomen manifestum est à sortitione Arcadis filiorum ductū. Festos dies quotannis eo in loco agitant Tegeatæ: ac Lacedæmonios quidem, eo se sacro occupatis, cum exercitu fines inuasisse memorāt: *multa* verò cùm se effunderet è cœlo nix, præ frigore hostes grauiter sub armis laborasse: *interea* se clam illis, ignes accendisse; moxq́; frigoris incōmodo liberatos, armis arreptis hosti occurrisse, victoresq; paulò pòst reuertisse. Conspicatus & alia Tegeæ sum, Alei domū, Echemi sepulcrum, & in pila incisam Echemi cum Hyllo pugnā. A Tegea in Laconicum agrū pergentibus, ad læuam viæ est Panos ara: est etiā Iouis Lycæi. Restant adhuc templorū fundamenta. Aræ quidem hæ à muris absunt stadia duo. Progressi stadia ferme VII, ad Limnatidis (*quod est ac*

si Palustris dixeris) Dianæ peruenient. In ea æde ex ebeno signum est. Operis forma, cuiusmodi quæ à Græcis Æginæa appellatur. Absunt hinc stadia circiter x [1] Dianæ Cnateatidis & Alei ruinæ. Lacedæmonijs & Tegeatis agri fines Alpheus est amnis. Eius caput ad Phylacen: vnde non procul influit in eum aqua è fontibus orta, non vtiq; magnis, sed numero pluribus: & idcirco Symbola(*quasi confluentem dicas*) est ei loco nomen. Alpheus ipse longè alia quàm cæteri amnes est præditus natura. abdit enim se infra terram sæpe, & rursus exoritur. E Phylace *primùm* & è Symbolis emanans, mergit se in Tegeatico agro: mox in Asæa erumpens, & Eurotæ aquas permiscens suas, cuniculo iterum absorptus, emergit quo loco Fontes Arcades nominant: ac Pisæum agrum & Olympiam præterlapsus, supra Cyllenen Eleorum nauale in mare prorumpit. Neq; potest cursum eius Adriatici maris concitatio retardare, quo minus magnum & violentum internatans pelagus, ad Ortygiam Syracusarum insulam, [2] pristino Alphei nomine conseruato, Arethusæ fonti permisceatur. Recta sanè via ad Thyrean, & vicos qui intra Thyreatũ fines sunt, habet quæ meritò in *huius historiæ* commentarios referantur: Orestis Agamemnonis filij sepulcrum; ex quo reuulsa à Spartano homine eius ossa memorant Tegeatæ. Nostra quidem ætate [3] nullus est iam intra portas, eius tumulus. Præterfluit viam Garates amnis: quem vbi transieris, stadia *propè* x progressus, Panos fanum offendas, & iuxta illud quercum deo sacram. Iam quæ à Tegea Argos ducit via, vehiculis peruia, & populari trita est itinere. Adiacent ipsi viæ primùm quidem ædes Æsculapij cum suo signo. Deinde diuertentibus ad læuam vnum ferme stadium, est Apollinis cognomento Pythij euersa ædes; cuius ipsa duntaxat extant rudera. Secundùm rectam viam locus est quercu plurima condensus. in eo querceto templum est Cereris cognomine Corythensis, *quasi Galeatæ dixeris*. Proxima Liberi Patris ædes: Mystæ (*id est Arcani*) vocant. Inde Parthenius mons incipit. In
282 eo sacra Telephi area ostenditur; in qua altum à cerua Telephum puerum dicunt. Paululum abest Panos fanum: vbi [4] Philippidæ occurrisse Pana, & quæ ei opus erant monuisse, tam Athenienses quàm Tegeatæ prædicant. Præbet saltus Parthenius testudines ad lyras compingendas quàm accommodatissimas. Sed eas accolæ capere verentur, neq; à peregrinis capi sinunt, quòd Pani sacras putant. Vbi iugum superaueris, ac iam in *subiacentia* arua descenderis, illic fines inter Tegeatas & Argiuos sunt, ad eum propè modum quo in Argiuo agro ad Hysias. Hæ quidẽ Peloponnesi regiones sunt, & vrbes in singulis regionibus. Persecuti autem ea sumus *omnia, vel in agris, vel* in vrbibus ipsis, quæ hac historiæ commemoratione dignissima duximus.

PAVSANIAE BOEOTICA, SIVE LIBER NONVS.

THENIENSIBVS verò, [1] & alijs Atticæ terræ partibus, finitima est Bœotia. Proximi ad Eleutheras Platæenses. Bœoti quidem, tota in vniuersum gens, à Bœoto nomen accepere; quem Itoni & Melanippes Nymphæ, Itonum ipsum Amphictyonis fuisse filium dicunt. Oppidatim nomina multa à viris, sed a fœminis plura nacti sunt. Platæenses quidem opinione mea indigenæ sunt. nomen illis inditum putant à Platæa amnis filia. In regum & hos fuisse priscis temporibus imperio, satis omnibus constat. tota enim Græcia olim regibus paruit, cùm nondum respublicæ institutæ fuissent. Alium tamen è suis regibus neminem, quàm Asopum, & eo superiorem Cithæronem norunt; à quorum altero flumini, ab altero monti nomen fuerit. Et ipsam sanè Platæan, à qua vrbs nomen acceperit, facilè vt credam adducor, fuisse regis Asopi, non amnis filiam. Huius ciuitatis ante Marathoniam pugnam, nullum extat memorabile facinus. In eo prelio cùm Athenienses adiuuissent, post Xerxis in Græciã irruptionem, cum ijsdem Atheniensibus alacriter naues conscenderunt; & intra suosmet deinde fines Mar-

donium Gobryæ filium, Xerxis copiarum præfectum, malè mulctarunt. Bis autem euenit vt sedibus suis pellerentur, & rursus in Bœotiam restituerentur. Bello enim Peloponnesiaco Lacedæmonij diu obsessam Platæam expugnarunt. Iam verò restituta per eam pacem quam Græcis à Persarum rege Antalcidas homo Spartanus confecit, cùm ij qui Athenas confugerant in patriam redissent, noua iterum clade afflicta est. Nam cùm nullum omnino propalam bellum Thebanis indixissent, ac sibi cum illis pacem esse dicerent, quòd dum Cadmea à Lacedæmonijs occuparetur, neq; consilij, neq; operis eius participes fuissent: [1] Thebani tamen contra Lacedæmonios autumabant eam se pacem sciuisse: quàm cùm deinde violassent, eidem culpæ affines esse interpretabantur omnes, quibus communi fœdere cautum fuisset. Cùm itaq; Platæensibus suspecta esset Thebanorum voluntas, vrbem firmissimo præsidio tuebantur. Qui verò agros a mœnibus longinquiores habebant, non quauis diei hora in eos veniebant; sed obseruatis concionum temporibus, quas illi & aliàs frequentes ex omni populi parte celebrare soliti erant: tunc demum cùm in vnum consultandi causa conuenissent, sua, qui extremum agrum colerent, quietè curabant. At Neocles Thebanus, qui summum tunc in Bœotis magistratum gerebat, cùm Platæensium astum deprehendisset, suis imperauit, vt in cōcionem quilibet cum armis veniret. Quo facto, statim omnes Platæas duxit, non sanè rectà per campestrem agri partem; [2] sed quà Hysiæ sunt, inter Eleutheras & Atticam; vbi speculator à Platæensibus nullus erat. Meridiana sanè hora, qua oppidani concione occupatos Thebanos rati, se in agros occlusis à tergo portis effuderant; cum ijs qui intra muros deprehensi sunt, hostes pepigerunt, vt cum singulis viri, mulieres cum binis vestimentis ante Solis occasum exirent. Diuerso autem longè casu oppressi tunc sunt Platæenses quàm olim à Lacedæmonijs duce Archidamo. tunc enim cùm obsiderentur, duplici muro interclusi sunt: at eos Thebani mœnibus excluserunt. Accidit hæc altera oppressio Platæensibus anno tertio ante Leuctricam pugnam, Athenis Asteo principatum obtinente. Vrbs tota à Thebanis præter deorum templa excisa est. Excidij modus ciuibus æquè omnibus saluti fuit. Eiecti enim, *primùm* ab Atheniensibus iterum recepti fuere: deinde Philippus victoria apud Chæronean parta, cùm Thebanis præsidiū imposuisset, ac omnia ad eorum perniciem moliretur, ipsos etiam tunc Platæenses in pristinas sedes reduxit. Agri quidem Plataici sub Cithærone paululum à recta digressis ad læuā, Hysiarum & Erythrarum rudera sunt. vrbes olim Bœotorum fuere: ac nunc etiā inter Hysiarum ruinas Apollinis templum est, dimidiata sui parte perfectum. sacer præterea puteus; de quo (vti Bœoti ipsi sermone suo vulgarunt) bibentes olim vaticinabātur. Hinc in militarem viam reuersi, offendant ad dexterā, Mardonij quod esse aiunt, sepulcrū; [3] cùm tamen statim à prelio, Mardonij cadauer nuspiam inuentū, sit consentienti hominū voce proditum: neq; omnino qui eum sepelierit, certus quisquā perhibetur. Satis illud constat, Artontem Mardonij filiū luculenta dona Dionysophani homini Ephesio, & alijs quibusdā Ionici nominis dedisse, quò patris sepeliendi curam susciperent. Atq; hæc quidem via ab Eleutheris Platæan ducit. *Eodem* verò Megaris cōtendentibus ad dexteram fons, & paulo progressis longius saxum est: Actæonis nuncupant. nam super eo dormire Actæonem solitū dicunt, à venatione fatigatū; atq; *inde* Dianam in fonte *proximo* lauantem aspexisse. Stesichorus Himereus Actæonem a Diana cerui pelle circundatū scripsit, incitatis ad eum lacerandum canibus, ne Semelen vxorē duceret. [4] Ego Actæonis canes facilè adducor vt credam rabie percitos, cùm in quem seuirent furentes nō sentirent, in quemuis obuiū fuisse impetū facturos. Qua in parte Cithæronis, Pentheo Echionis filio pernicies euenerit, aut recēs natus OEdipus vbinam expositus fuerit, nouit planè nemo: nam biuiū non ignoramus, in quo patrem OEdipus occidit. in Phocensibus enim vulgò mōstratur. Est Cithæron Cithæronio Ioui sacer; de quo tūc agemus copiosius, cùm ad ea *quæ illic extant*, peruenerit oratio. Circa ipsum propè ad Platean aditū, sepulcra eorū spectantur qui cum Persis pugnantes ceciderūt. Ac reliquis sanè Grecis *vnū* est *&* cōmune conditorium. at Lacedemonijs & Atheniensibus eo prelio peremptis, sui separatim sunt tumuli, & in illis inscripti Simonidis elegi. A cōmuni illo Græcorū monimento nō procul, ara dicata fuit Ioui Eleutherio. Sepulcrū quidem ex ære factum, Iouis ara & signum è candido lapide. *Ad eam aram* ludos quinto quoq; anno Eleutheria etiamnum faciunt, maximis de cursu propositis præmijs. Armati ante aram decurrunt. Trophæū quod à Platæensi pugna *victores* Græci erexere, XV vt plurimum stadia ab vrbe distat. [5] Intra vrbem ipsam cùm introieris, ea par-

283

te qua ara eſt & ſignum Iouis Eleutherij, Platææ heroicum videas monimentum. de ea iam antè & quæ dicantur, [1] & quæ *Platæenſes* ipſi opinentur, expoſuimus. Habent Platæenſes Iunonis ædem multò ſpectatu digniſſimam, tam magnitudine, quàm ſignorum ornatu. In primo ingreſſu Rhea ſaxum faſcijs inuolutum pro puero quem pepererat, ad Saturnum defert. Templi numen Telean (*id eſt adultam*) Iunonem vocant. Recto ſtatu fabricatum ſignum eſt ingenti propè magnitudine. Signum vtrunq; è Pentelico lapide Praxiteles fecit. Sedentem verò Iunonem *eodem in templo* fecit Callimachus: Nympheuomenen (*id eſt Deſponſatam*) nominant ob huiuſmodi rei euentum. Iunonem aiunt iratam Ioui,
284 incertum qua de cauſa, in Eubœan seceſſiſſe: Iouem, cùm placare eam non potuiſſet, ad Cithæronem, qui tunc Platæenſibus imperabat, veniſſe: fuiſſe verò Cithæronem nemini calliditate ſecundum. Eius monitu Iupiter ſimulacrum è ligno fabricauit, illudq; plauſtro *veſtimentis* velatum impoſuit: in vulgus verò prodidit Platæam eam eſſe Aſopi filiam, quę ſibi eſſet deſponſa. Id vbi ad Iunonis aures peruaſit, accurrit illico; & ad plauſtrũ accedens, veſte conſciſſa, ligneam eſſe effigiem comperit, quam nouam eſſe nuptam putarat. falſam ſe itaque lætanti animo ferens, facilè in gratiam cum Ioue redijt. In eius rei memoriam feſtos celebrant dies, quæ Dædala nuncupãtur, quòd priſci lignea ſigna Dædala vocitabant. Quod ſanè nominis, ante natum Athenis Dædalum Palamaonis filium, vſurpatum crediderim: quin pòſt à dædalis, *ligneis ſcilicet ſimulacris*; non autem *proprio ac* germano nomine, Dædalo ipſi cognomen impoſitum fuiſſe arbitror. Referuntur Dædala (ludi) ſeptimo quoque anno, ſicuti mihi narrabat interpres patriæ ſuæ antiquitatum; re autem vera breuiore temporis ambitu. Verùm cùm ſubtiliter enumerare vellemus media tempora à Dædalis ad altera Dædala, neutiquam id conſequi potuimus. Ludi certè tali peraguntur ritu. Lucus eſt in Bœotia, omnium maximus, non longè ab Alalcomenis: ibi perueteres quercus quamplurimæ. In eum lucum venientes Platæenſes, carnium fruſta elixarum exponunt. Et ſanè cum auibus alijs minus eſt eis negotij: coruorum verò turbam, quòd ij omnium maximè *in exta* inuolant, quàm diligentiſſimè arcent. Obſeruant autem, ſi qua earum alitum carnem abripuerit, in qua conſederit arbore. nam ex ea ſola materia cædunt ad dædalum fabricandum: hoc enim nomine ſignũ vocant. Priuatim Platæenſes ſacrum faciunt, quæ parua Dædala appellant. Dædala ſanè magna, Bœotij omnes conuentu ſuo celebrant, ſexageſimo quoq; demum anno. tandiu enim ſolenne ſacrum intermiſſum tradunt, cùm Platæenſes *interea* domo eiecti exularent. Et in paruis quidem Dædalis ſigna quotannis comparata quaternadena promunt: quæ ſortiti inter ſe, tollunt Platæenſes, Coronæi, Theſpienſes, Tanagræi, Chæronenſes, Orchomenij, Lebadenſes, Thebani. Nam & hi [2] in gratiam redire conuentus eiuſdem, & ſacri vicem ſuam obire ſibi in animum induxerunt, poſt reſtitutas nempe à Caſſandro Antipatri filio Thebas. *quæ* verò oppida minore ſunt dignatione, ea vbi ſua cuique ſors obtigerit, *ſacri eius* ita *ſua* obeunt munia. [3] Ad Aſopi ripas ſimulacrũ ornant: mulierem deinde in plauſtrum impoſitã pronubam pompæ præficiunt: ac ſortiti quo quiſque populus loco pompam ipſam traducat, plauſtra à flumine in ſummũ Cithæronis verticem agunt. Ara ibi in ipſo iugo parata eſt: eam aram hoc exædificant modo. Quadrata ligna tam aptè inter ſe componunt, vt lapidum ſtructuram feciſſe videri poſſint: ſarmenta eò congeſta in faſtigium erigunt. [4] Ex vrbibus quidẽ ſingulis locupletiores Telean mactata boue, Iouem tauro, vino & odoribus refertis hoſtijs, venerantur; ſimulq; dædala ſuper ara collocant. Quibus verò minus eſt copiarum, ij reliqua eodem cum diuitibus faciunt ritu, è minoribus tantũ immolant gregibus. Aram correptam ignis cum ijs omnibus quæ porrecta fuerint comburit. Flammam in ſublime attolli maximam, maximeq; è longinquo ſpectabilem nouimus. Supra iugum illud, in quo aram extruunt, vbi ſtadia ferme XV deſcenderis, antrum videas Cithæronidum Nympharum: Sphragidium nominant. Vaticinatas ibi priſcis temporibus Nymphas ſermo hominum vulgauit. Mineruæ etiam Areæ (*ac ſi Martiæ dicas*) apud Platæenſes fanum eſt: de manubijs erectum fuit, quas è pugna Marathonia cum Platæenſibus Athenienſes cõmunicarunt. Signum è ligno eſt inauratũ: eius os ſummæ manus, & pedes, è Pentelico lapide: magnitudine propè pari cum ea Minerua, quã Athenienſes in arce ex ære de Marathonia præda *ceu* primitias dedicarunt. Mineruã ſanè illã Platæenſibus Phidias fecit. Picturæ in æ-
285 de ſunt, Polygnoti, Vlyſſes patrata procorũ cæde: Onatæ, Argiuorum prior ad Thebas expeditio. Atq; hæ quidem picturæ in parietibus primi aditus cernuntur. Ad pedes deæ eſt

Arimneſti

Arimneſti imago. Dux hic Platæenſium fuit in pugna contra Mardonium, & antè etiam ad Marathonem. Eſt & Cereris cognomento Eleuſinię Platæis ſacellum; & Leiti ſepulcrum. vnus hic ex omnibus Bœotorũ ducibus è bello Troiano domum redijt. Gargaphiæ ductum aquæ Mardonij equitatus corrupit, quòd Græcorum copiæ quæ contra ſe ſtabant, illa aqua vtebantur. eſt tamen fons ille pòſt à Platæenſibus reſtitutus. In via quæ à Platæa Thebas ducit, fluuius eſt Peroë. filiam fuiſſe Aſopi Peroën dicunt. In citeriore Aſopi ripa ad inferiora flectentibus, ſtadiûm interuallo propè XL, Scoli ruinæ ſunt; inter quas extat imperfecta ædes Cereris & Proſerpinæ, cum dimidiatis dearum ſignis. Diuidit adhuc à Thebano Platæenſem agrum Aſopus. Qui primi Thebaidem terram tenuerint, Ectenas fuiſſe tradunt, quorum rex fuerit Ogygus, homo indigena. ab eo nempe poëtarum complures Thebas Ogygias cognomine appellant. Perijſſe hunc populũ ferunt peſtilentia. Succeſſiſſe in eas ſedes Hyantas & Aonas, Bœoticas (opinor) non alienigenas gentes. Iam verò cùm in ea loca Cadmus Phœnicum copias adduxiſſet, prelio fuſi Hyantes, poſtera nocte profugêre. Aonas Cadmus *deprecantes &* ſupplices, manere, & cum Phœnicibus permiſceri facilè paſſus eſt: & illi quidem vicatim habitarunt; Cadmus verò oppidum, cui & nunc idem eſt nomen, Cadmeam condidit. Sed aucta poſtea vrbe inferioribus mœnibus, pro arce Cadmea fuit. Illuſtres omnino Cadmi nuptiæ fuere, ſi, quod Græcorum monimentis proditum eſt, Martis & Veneris filiam vxorem duxit. Ipſius quoque filię in magna famę celebritate fuere, quòd Semele ex Ioue pepererit, Inó in marinas deas relata fuerit. Eodem Cadmo regnante, magnæ ſecundum Cadmum opes fuere Spartorum; *quorum nomina*, Chthonios, Hyperenor, Pelorus, & Vdæus: nam Echionem virtutis ergò, quem ſibi generum adſciſceret, dignum Cadmus duxit. Hos ſanè viros, quòd nihil amplius comperti habeam, fabulæ aſſentiens, Spartos, à ſatu quo dicuntur *è terra* editi, appellatos crediderim. Poſt Cadmi in Illyrios, & Encheleas Illyricum populum migrationem, Polydorus eius filius paternum imperium tenuit. Pentheus quidem Echionis filius, & generis dignitate, & regis amicitia *plurimùm* pollebat: verùm cùm eſſet inſolentior, & *planè* impius, Libero Patri violati numinis pœnas dedit. Polydoro Labdacus filius fuit. hũc pater cùm è vita decederet, vnà cum regno Nycteo in tutelam tradidit. Quæ huc pertinent reliqua, mihi in Sicyoniarum rerum commentario expoſita ſunt; cuiuſmodi ſcilicet mors Nyctei fuerit, & quemadmodum ad Lycum eius fratrem pueri tutela, & Thebanorum principatus peruenerit. Et is quidem Labdaco iam adulto regnum reſtituit. Sed cùm non ita multo pòſt & ipſe Labdacus diem ſuũ obiſſet, rurſus Lycus Labdaci filiũ Laium in tutelã ſuam recepit. Lyco iam iterum tutelã gerente, Amphion & Zethus collecta militum manu agrum inuadunt: & Laium quidem periculo ſubtraxerunt ij, quibus curæ fuit prouidere ne Cadmei generis nomen in poſterum aboleretur. Lycum Antiopes filij prelio vicerunt. Iidem regno potiti, oppidum inferius cum Cadmea coniunxerunt: *vrbem totam* Thebas, ob cognationem quæ cum Thebe *Nympha Promethei filia* ipſis fuit, nuncuparunt. Huius rei teſtimonio mihi ſunt Homeri in Odyſſea verſus:

Qui portis ſeptingeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas. neq; enim ſine turribus auſi
Incolere, inuicti quanquam illi viribus eſſent.

De Amphionis verò cantu, & quòd muros ad lyram erexerit, nullã prorſus fecit mentionem. Hanc in muſicis famam idcirco eſt Amphion conſecutus, quòd à Lydis ob Tantali 286
affinitatem Lydios modos didicit, primuſq; chordas tres ad quatuor à ſuperioribus inuentas addidit. Atenim qui carmina in Europam fecit, is memoriæ prodidit, Amphionẽ Mercurio magiſtro fidibus didiciſſe, cantu verò ſaxa & feras duxiſſe. At Myron Byzantius heroici carminis & elegorum ſcriptor, Amphionem tradit primum omniũ Mercurio aram dedicaſſe, & idcirco lyram ab eo accepiſſe. Aiunt etiam apud inferos Amphionem ob eas contumelias plecti, quibus Latonam & eius filios affecit. Ac de eius quidẽ pœna in ea poëſi mentio eſt, cui Minyas nomen: eſt verò communi argumento de Amphione & Thamyri Thrace conſcripta. Poſteaquam verò Amphionis domus peſtilentia deleta eſt; & Zethus, cùm genitum ex ſe puerum ipſa ob certam noxam mater peremiſſet, animi ægritudine contabuit: ibi Laio Thebani regnum detulerunt. Duxit Laius Iocaſtam vxorem. Accepit verò ab Apolline Delphico reſponſum, à filio, ſi quis ei ex Iocaſta naſceretur, ipſum interfectũ iri. quare *recèns natum* OEdipum expoſuit. At ille cùm adoleuiſſet, & patrem oc-

cîdit, & matrem ipsam vxorem duxit. Filios verò nullos ex ea *omnino* genuisse, testimonio mihi sunt qui in Odyssea leguntur Homeri versus:

Vidi etiam OEdipodis matrem, formosam Epicasten,
Quæ fœdo imprudens temerauit crimine vitam,
Gnati iuncta toro: genitorem occiderat ille.
Mox facinus visum est superis abolere nefandum.

Quî enim eius flagitij fama statim potuisset aboleri, si quatuor fuissent ex Iocasta liberi suscepti? Verùm Euryganea illos Hyperphantis filia peperit: quod is qui carmina illa condidit quæ OEdipodia nominant, declarat. [1] Onasias etiam Platæensibus, tristem demisso vultu, ob filiorum dimicationem, pinxit Euryganeam. Polynices enimuero viuente *adhuc* & imperante OEdipo Thebis discessit, metuens ne diris, quibus ipsos pater deuouerat, esset obnoxius. Cùm autem Argos cõfugisset, & iam filiam ei nuptum dedisset Adrastus, Eteoclis *fratris* accersitu, post OEdipi mortẽ Thebas reuertit. Orto verò *de imperio* cum fratre dissidio, iterum exulauit: fretusq; soceri opibus, dum regnum conatur recipere, exercitum quidẽ perdidit: congressi verò ex prouocatione singulari certamine fratres *ambo, mutuis confecti vulneribus* ceciderunt. Successit Eteocli Laodamas filius, imperium regente Creonte, Menœcei filio, pueri tutore. Adoleuerat iam Laodamas, ac penes ipsum regnũ erat, cùm iterum Argiui Thebas oppugnatum exercitum misere. Iis cum exercitu Thebani occurrerunt ad Glisantem: cumq; ad manus ventum esset, ibi Ægialeum Adrasti filium Laodamas occîdit. Ab Argiuis verò prelio superatus, cum ea Thebanorum manu quæ illum vltro secuta est, insequenti nocte fuga se in Illyrios recepit. Hostes *haud magno negotio* captas Thebas Thersandro Polynicis filio tradidere. Iam verò cùm Agamemnonis copiarum pars, dum ad Troianum bellum contenderet, ab instituto nauigationis cursu aberrasset, & in Mysia cladem accepisset, fors ita tulit, vt Thersander, cuius in ea pugna præ cæteris Græcis virtus enituerat, à Telepho occideretur: est verò ei monimentum erectum circa Caici campos, in Elæa vrbe, lapis in subdiali fori parte; quo in loco ei parentant, vt ipsi dicunt, incolæ. Thersandro mortuo, altera iam classe contra Paridem & Troianos comparata, Peneleum sibi ducem delegerunt, quòd Tisamenus Thersandri filius nondum per ætatem erat imperio capessendo idoneus. Interfecto *rursus* ab Eurypylo Telephi filio Peneleo, regem Tisamenum declararant, Thersandro & Demonassa Amphiarai filia genitum. Ac is quidem dirarum Laij & OEdipi expers fuit: at eas non effugit Autesion Tisameni filius; qui nempe ad Dorienses ex oraculo migrare coactus est. Eo iam profecto, regem illi surrogarunt Damasichthonem nepotem Penelei, Opheltæ filiũ. Damasichthoni Ptolemæus filius fuit; Xanthus Ptolemæo, *is nempe* [2] quem Andropompus in singulari
287 certamine non virtute, sed dolo perculit. Placuit in posterũ Thebanis non vni amplius, sed pluribus reip. summam cõmittere: *ac sanè secundiore omni ex parte de cætero vsi videntur fortuna.* Quæ verò ipsis vel prospera, vel secus in belli certaminibus euenerũt, hæc ego maximè memoratu digna comperi. Victi ab Atheniensibus prelio sunt, cùm illi eo bello quod de agri finibus gerebatur, Platæensibus opem tulissent. Alteram etiam cladem acceperunt ad Platæam, cum ijsdem Atheniensibus acie cõgressi, quo tempore Xerxis amicitiã, Græcorum saluti anteponere visi sunt. Verumtamen huius rei culpa non fuit penes vniuersum populũ: tunc enim paucorũ principatus, non patria reip. administratio vigebat. At profectò si Pisistrati filij Barbaris in Græciã inuadentibus adhuc Athenis dominati fuissent, dubitari nõ potest, quin ipsi quoq; Athenienses, quòd in Persarũ studia propensiores essent, crimine vacaturi nõ fuissent. Posteriore dein tempore rursus Athenienses ad Deliũ in Tanagræis victi sunt à Thebanis, cùm Hippocrates Ariphronis filius imperator cum magno militũ numero cecidit. Lacedæmonijs certè statim post Persarũ discessum, vsq; ad id bellũ quod Peloponnesij Atheniensibus intulerũt, cum Thebanis optimè cõuenit. Bello autem cõfecto, & exarmata iam Atheniensiũ classe, nõ ita multò pòst Thebani vnà cũ Corinthijs arma cõtra Lacedæmonios mouerunt. Cùm verò pugna ad Corinthũ & Chæroneam superati fuissent, mox ad Leuctra, omnium quas de Græcis Græcos vnquam reportasse nouerimus, maximè illustrem sunt victoriam adepti. Tunc & decurionatus, quos in ciuitatibus constituerant Lacedæmonij, sustulerunt; & *præfectos* Harmostas, *quos appellabant*, eiecerunt. Phocicum deinde bellum, quod Sacrum Græci appellarunt, annos perpetuos x gesserunt. In rerum Atticarũ historia iam antè conscripsimus, cladem illã ad Chæroneam

vniuersis

vniuersis Græcis calamitosam fuisse: Thebanorum tamen inprimis res vehementer attriuit. sunt enim illi victorum præsidium coacti intra vrbis mœnia recipere; quod post Philippi *demum* mortem, regnante iam Alexandro, eiecere. Quo facto, futura eis pernicies est diuinitus significata. Nam cùm in Legiferæ Cereris, sub Leuctricæ pugnæ tempus, araneæ albas circa templi valuas texuissent telas, adorientibus iam fines Macedonibus, *longè diuersa portendentes*, nigro omnia opere compleuerunt. Proditum etiam est *annalibus*, in Attica terra cinere pluisse, anno vno antequam Syllæ arma ingens Atheniensibus exitium importassent. Thebani ab Alexandro expulsi, cùm Athenas profugi se recepissent, à Cassandro Antipatri filio restituti sunt. Ac ad Thebas quidem instaurandas egregiam præ cæteris operam nauarunt Athenienses, adiuuantibus certè Messenijs & Megalopolitanis. Restituisse verò Thebas Cassandrum crediderim Alexandri maximè odio. eius enim domum totam funditus euertere contendit. Nam & Olympiadem *Alexandri matrem*, ijs Macedonum, qui in eam acerrimis flagrabant odijs, lapidibus obruendam tradidit: & Alexandri filios, Herculem ex Barsine, Alexandrum ex Rhoxane susceptos, venenis peremit. Neque ipse tamen satis fortunatus è vita discessit. ex morbo enim aquæ subter cutem fusæ, viuens *etiamnum* erumpentibus *vndiq;* vermibus extabuit. Ex eius verò liberis Philippum natu maximum, regno iam inito, tabida corporis lues sustulit. Cui cùm successisset Antipater, Thessalonicen matrem interfecit, Philippo Amyntæ filio, & Nicasipolide genitam. Parricidij ea fuit causa, quòd ea plus beneuolentiæ Alexandro, qui erat Antipatri liberûm minimus, impertiret. At Alexander, accito in auxilium Demetrio Antigoni filio, interempto fratre Antipatro, matris cædem vltus est: verùm intellexit percussorem paratum, quem sibi socium adsciuerat. A Cassandro itaque deorum aliquis, quisquis ille fuerit, meritam pœnam exegit. Thebanis Cassandri auspicijs vetus omnis murorum ambitus est restitutus. Sed oportuit etiam in posterum magnorum eos malorum minimè expertes esse. Cùm enim Mithridati cum Romanis bellanti se adiunxissent, nulla (opinor) alia ratione quàm publica Atheniensiũ amicitia adducti, Sylla cum exercitu in Bœotiam 288
ingresso, periculi terrore, studia statim sua, mutata sentẽtia, ad Romanos cõuerterunt. non tamẽ Sylla propterea quicquam de sua in illos ira remisit. nam & alia ad Thebanorum fortunas comminuendas excogitauit, & dimidia agri eos parte multauit. Factum verò suum huiusmodi prætexuit causa. Cùm primùm bellum contra Mithridatem gerere cœpit, ob pecuniæ inopiam donaria *omnia* conflauit, ex Olympia, ex Epidauro, ex Delphici etiam Apollinis templo, quæ Phocenses reliqua fecerant: inde coactum stipendium militi diuisit. Quò verò sacrilegij infamiam redimeret, dimidiam agri Thebani partẽ dijs adiudicauit. Sed Romanorum liberalitate ereptum agrum postea Thebani receperunt. [1] Cæteroquin ad calamitosissimum statum Sylla eos redegit. Ætate quidem mea inferior vrbs tota, delubris deorum exceptis, [2] funditus euersa est: arx *tantùm* habitatur, Thebarum, non Cadmeæ *amplius* nomine. Vbi Asopũ transieris, ab vrbe ipsa x interuallo stadiûm, Potniarum ruinæ sunt; & inter ipsas, Cereris & Proserpinæ lucus. Signa fluminis accolæ, Potnias deas appellant. ijs stato tempore & alia patrio ritu faciunt sacra, & intra eas *ædes* quæ Megara (*ac si Basilicas dicas*) vocant, lactentes sues mittunt: eos exacto anno ijsdem ferè anniuersarijs diebus apud Dodonam pascere aiunt. id vt credat, sibi qui volet in animum inducat. Est ibidem & Liberi Patris ædes, *cognomine* Ægoboli, *id est Capram iaculantis. Ita enim aliquando accidit, vt* dum sacrificarent, per temulentiam eò vecordiæ processerint, vt ipsum Liberi Patris sacerdotem occiderint. quod piaculum cùm atrox pestilentia consecuta esset, ex Delphici Apollinis responso puerum Libero iam pubescentem mactandum acceperunt. Sed non multis pòst annis deum *ipsum* capellam pro puero supposuisse tradunt. Potnijs etiam puteus monstratur; è quo potantes equas in furorem agi præcipites tradunt. Quà est à Potnijs Thebas iter, ad viæ dexteram [3] circunsepta est columnis non magna vtique area. Ibi terram discessisse credunt, *cùm* Amphiaraus *subito soli hiatu est absorptus*. Addunt ad fabulam, neque aues illis columnis insidere, neque eius areæ herbam vllum vel ferum, vel mansuetum animal attingere. Thebani in veterum murorum ambitu portas VII habuere; quæ adhuc manent. Sumpsisse audio nomina, *Electridem*, ab Electra Cadmi sorore: Prœtidem, à Prœto homine indigena. qua verò hic ætate vixerit, & vnde genus duxerit, perdifficile est inuentu. Neitidem nominarunt, quòd *in cithara* chordarum vnam, cui Nete nomen, Amphion ante hanc portam inuenisse dici-

tur. Audiui etiam illud aliquando, Zethi, qui frater Amphionis fuit, filio Neis nomen fuisse; & ab isto Neide portæ nomen datum. [1] Iam Crenæam portam Altissimam vocant, quòd est ad eam portam Iouis Altissimi cognomine sacellum. Præter eas *quas connumerauimus* portas, est quæ Ogygia nominatur; & omnium postrema Homolois: cuius nomen ita nuperrimum esse facilè apparet, vt Ogygiæ antiquissimum. Dicta verò est Homolois ex eo, quòd in pugna cum Argiuis ad Glisantem accepta clade, cùm multi Laodamantem Eteoclis filium secuti profugissent, eorum pars *vna* ab itinere in Illyrios capessendo abhorruit: conuersi autem in Thessalos, Homolen occuparunt, omnium qui in Thessalia sunt montium maximè fertilem, & aquis irriguum. illinc à Thersandro Polynicis filio postliminio reuocati, portam, quà redeuntes *vrbem* introierunt, Homoloidem, ab Homole, *in qua dum exularent consederant*, nuncuparunt. A Platæa quidem venientes Electris porta accipit. ad eam Capaneum Hipponoi filium, dum vehementiore impetu muros ascendere conatur, fulmine ictum corruisse memorant. Atque hoc quidem bellum quod Argiui gesserunt, eorum omnium quæ heroicis temporibus inter Græcos gesta fuere, longè dignissimum, quod hominum memoriæ proderetur, fuisse existimo. est enim ab Eleusinijs cum reliquis Attici nominis populis, & à Thebanis cum Minyis ita pugnatum, vt vna ferè exercituum excursione, & vnico conflictu debellatum fuerit, conuersis mox ad concor-
289 diam & fœdera hominum animis. At Argiuorum exercitus in mediam Bœotiam ex media venit Peloponneso: & Adrastus ex Arcadia, & à Messenijs auxilia in vnum coëgit; cùm interea Thebanis [2] à Phocensibus stipendium missum fuerit, & ex Minyade terra à Phlegyis. Prelio verò ad Ismenum inito, in ipso congressu Thebani superati, & in fugam versi, intra mœnia se recepere: cumque essent Peloponnesij earum artium quibus vrbes oppugnantur, omnino ignari, & ira incitati improuidè impetum facerent, eorum multos de muris Thebani occidebant: quin facta etiam eruptione, dissipatos turbatis ordinibus reliquos perculerunt. Totus itaque exercitus, vno Adrasto excepto, est ad internicionem cæsus. Sed ea Thebanis victoria magna stetit clade. Ex eo vsurpatum, vt si qua victores pernicies opprimat, Cadmea victoria dicatur. Non multis pòst annis, Thersandro duce, Thebas adorti illi sunt quos Epigonos (*id est Posteros*) Græci vocant. Satis autem constat, eorum signa secutos non tantùm Argiuos, Messenios, & Arcadas; sed in auxilium accitos Corinthios etiam & Megarenses. Thebanis rursus opem finitimi tulere. Acriter vtrinque est ad Glisantem dimicatum. E Thebanis multi statim post cladem acceptam cum Laodamante effugerunt; reliqui per obsidionem expugnati sunt. Et hoc quidem bellum est versibus perscriptum. Eorum versuum [3] Calænus mentionem faciens, ab Homero factos censet; cui multi, & ij non ignobiles autores assentiuntur. Ego certè poësin illam secundum Homeri sanè Iliadem & Odysseam plurimi facio. Et hactenus de bello quod gessere cum Thebanis Argiui, OEdipi filiorum causa, satis multa. Non longè à portis commune sepulcrum extat eorum qui in acie cum Alexandro Macedone confligentes mortem oppetiere. Monstrant proximo loco campum, in quo occisi à Cadmo ad vicinum fontem, draconis dentium facta semente, (si fabulæ est fides habenda) terra homines edidit. Ad portæ *Homoloidis* dexteram collis est Apollini sacer: & collis & deus *eodem nomine* Ismenius dicitur, Ismeno fluuio præterfluente. *Ab ea parte*, in ipso *ad portam* aditu, Mineruæ & Mercurij marmorea signa sunt: Pronai (*ac si Vestibulares dicas*) *dij* appellantur: Mercurium Phidias, Mineruam Scopas fecisse dicitur. Templum proximè erectum est: in eo signum magnitudine ei quod in Branchidis est, par; specie etiam ipsa ab illo nihil *omnino* differt. Eorum signorum si quis alterum viderit, & à quo factum fuerit cognouerit, nimirum ille haud magno negotio, cùm alterum intueatur, Canachi opus esse cognoscat: tantùm interest, quòd ille in Branchidis Apollo ex ære; Ismenius hic è cedro est. Est eodem in loco saxum, super quo Mantó Tiresiæ filiam sedisse tradunt: prominet ante ipsum templi vestibulum: nostra etiamnum ætate Mantûs sellam vocant. Ad templi dexteram effigies è marmore sunt: eas esse dicunt Heniochæ & Pyrrhæ filiarum Creontis, qui dum Laodamanti Eteoclis filio tutor esset, imperium tenuit. Apollini Ismenio hac etiam ætate Thebani puerum claris natalibus, forma & robore præstantem, annuum sacerdotem deligunt. Lauriger ei cognomen est, [4] quòd laurea coronatur. Non habeo satis compertum, an omnes [5] laureati pueri ex patrio instituto aeneum Apollini tripodem dedicent: existimo certè nulla lege illos teneri. paucos enim illic tripodas vidi. E ditissimis certè orti parentibus pueri

omnes

omnes dedicant. Eorum tripodum est maximè insignis cùm *operis* vetustate, tum hominis dignitate, quem Amphitruo dedicauit, Hercule laurum gestante. Supra Ismenij, fontem videas quem Marti sacrum dictitant, & à Marte fontis custodiam draconi demandatam. Propè est Caanthi tumulus: Meliæ fratrem, Oceani fuisse filiũ Caanthum dicunt: missum verò à patre sororem raptam quæsitum: cùm in Apollinis eam esse potestate comperisset, neq; omnino abducere puellam potuisset, ignem in lucũ, quem Ismenium vocant, inijcere ausum: *ob eam rem* (vti narrant Thebani) sagittis ab Apolline confixum. Est illic quidem 290
Caanthi sepulcrum. E Melia verò Apollinem aiunt filios duos suscepisse, Tenerum & Ismenium: illi diuinationem dedisse, ab Ismenio fluuiũ nomen accepisse; cùm tamen neq; antè nomine caruisset. nam & priusquam Ismenius Apollini nasceretur, Ladon hic amnis nuncupabatur. Ad læuam eius portæ cui Electridi nomen, domus rudera sunt, quam inhabitasse Amphitruonem memorãt, cùm è Tirynthe ob Electryonis cædem fugisset. Visitur adhuc inter ea rudera Alcmenæ thalamus; quem à Trophonio & Agamede Amphitruoni exædificatum Thebani dicunt, id olim attestante inscriptione:

[1] *Alcmenam sibi connubio cùm iungere vellet*
Amphitryon, thalamum hunc sibi legit, quem fabricarunt
Anchasius docta arte Trophonius, atq; Agamedes.

Ostendunt etiam Herculis ex Megara liberûm sepulcrum. Neq; tamen de eorum morte ijs omni ex parte assentiuntur, quæ sunt ab Himeræo Stesichoro & Panyasi in versus relata. addunt enim Thebani, Herculem præ insania ipsum etiam Amphitruonem occisurum fuisse, nisi lapide ictus somno se dedisset: eum lapidem Mineruam iecisse: Sophronistera (*hoc est resipiscendi autorem*) nominant. [2] Sunt eodem in loco fœminarum imagines, minus eminenti figura; cuiusmodi Typi appellantur. Eorum signorum parum est perspicua præ vetustate species. Pharmacidas (*id est Veneficas*) vocant Thebani: missas verò à Iunone aiunt, quò parturienti Alcmenæ impedimento essent. Sed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, Tiresiæ filiam Historidem tali astu elusisse. ex eo nanq; loco vnde ipsæ facilè audire possent, alta voce clamauit peperisse *iam* Alcmenam: illas ea voce deceptas *statim* abisse; Alcmenam *illico puerum* enixam. Herculis illic templum, cum signo è candido lapide; Promachum (*id est propugnatorem*) vocant: Xenocriti & Eubij Thebanorum opus. Nam ligneum simulacrum prisci operis, Dædali fuisse arbitrantur: quod vt credam, & ipse facilè adducor. [3] Dedicasse tunc Dædalum ferunt, cùm è Creta fugiens, bene de se merito deo gratiam retulit. Cùm enim sibi & filio Icaro non magna ædificasset nauigia, primusq; omnium velificationem adinuenisset, quo Minois classem, quæ remis *tantùm* vtebatur, secundo impulsi vento anteuerterent, tunc ipse quidem incolumis appulit: Icari verò nauem, imperitia gubernantis euersam tradunt: sub vndis enectum, maris æstu delatum in insulam iuxta Pergamum, cuius nomen nondum proditũ fuerat: Herculem cùm fortè in illa loca venisset, agnitum cadauer sepelisse, vbi hac etiam ætate non magnus terræ agger extat, in promontorio quod Ægæo mari imminet. Ab Icaro sanè & insulam, & quod eam incingit mare, nomen accepisse. Thebanis sub ipso templi culmine circa tholum complures ex duodecim *Herculis* laboribus fecit Praxiteles. Quæ prætermisit, sunt Stymphali aues, & Eleæ terræ purgatio: pro illis est cum Antæo lucta. Thrasybulus quidẽ Lyci filius, totaq; illa Atheniensium *exulum* manus, quòd Thebis mouentes, expulsis XXX tyrannis patriam recepissent, in Herculis fano, Mineruam & Herculem *ipsum*, [4] colossi specie, è Pentelico lapide, Alcamenis opus, posuerunt. Iam verò gymnasium & stadium, vtrunq; de Herculis nomine appellatum, cum templo coniuncta sunt. Supra lapidem Sophronistera est Apollinis ara cognomento Spondij; è victimarum cineribus congesta. Omniũ ibi diuinatio obseruatur; qua præ cæteris maximè Græcis, vti Smyrnæos noui. est enim [5] apud illos in exteriore murorum ambitu ad omina captanda sacrata ædes. Apollini verò *cognomine* Cano, tauros priscis temporibus immolabant Thebani: sed cùm ita accidisset vt stato festoq; die hostiam cædendi tempus instaret, qui verò vt taurum adducerent missi fuerant, non venirent, de plaustro prætereunte bouem alterum *arreptum* mactarunt: ex quo institutum, [6] domito boue facere. Vulgatus est præterea inter Thebanos sermo, Cadmum [7] Delphis in Phocidem venientem, ducem itineris bouem habuisse: emptam illam de Pelagontis bubulcis, & in vtroque latere insignem fuisse candida nota in Lunæ 291
speciem iam plenæ. Oportebat autem Cadmum cum socijs & exercitu, ex oraculi respon-

ſo ibi conſiſtere, quo loco bos feſſa procubuiſſet. Illum ipſum locum *hodie* quoq; oſtendũt. In eo ſub diuo ara eſt *Mineruæ* cum ſigno, quod à Cadmo dedicatum perhibent. Refellitur *facilè* eorum error, qui in Thebanorum fines Ægyptiũ, non Phœnicem Cadmum veniſſe putant, vel ipſo huius Mineruæ nomine: [1] Siga enim, Phœnicum; non Sais, Ægyptiorum lingua dicitur. Tradũt præterea Thebani, quo loco eſt arcis nunc forum, Cadmi olim domum fuiſſe. [2] Harmoniæ verò thalamorum ruinas monſtrant. Semeles item thalamum, quem ætate etiam noſtra ab hominum acceſſu cuſtodiunt. Eſt à Græcis *in literas* relatum, Muſas Harmoniæ nuptias carmine celebraſſe. Fidem ijs qui hoc credant facit, quòd in foro locus eſt, vbi deas cantaſſe aiunt. Eſt etiam memoriæ proditum, cum eo fulmine quo icta eſt Semele, de cœlo lignum decidiſſe in eius thalamum; quod cùm ære Polydorus exornaſſet, Liberum Cadmeum appellauerit. Propè eſt Liberi ſignum, quod Onaſſimedes è ſolido ære fecit. nam Cadmum Praxitelis filij elaborarũt. Poſita illic etiam ſtatua eſt Pronomi tibicinis, qui vnus maximè appoſitè *omnium* ad aures multitudinis permulcendas tibijs cecinit. [3] Hic cùm diuerſæ eſſent ob diuerſa modorum genera tibiæ, & non ijſdem omnino Dorij, Lydij, & Phrygij modi incinerentur, primus eiuſmodi tibias excogitauit, quæ *inflatæ* modos omnes eædem redderent. Idem etiam & oris geſtu & corporis motu mirificè dicitur ſpectatores in theatris delectaſſe. Extat eius cantilena, quam Chalcidenſibus Euripi incolis fecit, vt eo carmine Delum venientes, loci numina ſalutarent. Huic itaq; viro Thebani, & Epaminondæ Polymnidis filio, in quo diximus loco ſtatuas poſuere. Epaminondæ quidem maiores valde illuſtres generis claritate fuere: eius verò pater tenuiore fuit inter Thebanos re familiari, quàm alius permediocris quiuis: filium tamen *à puero* patrijs *omnibus* diſciplinis accuratiſſimè erudiendum curauit: ipſe ab ineunte iam adoleſcentia ad Lyſin Tarentinum ſe diſcendi cauſa contulit, hominem Pythagoræ Samij præceptis *egregiè* inſtructum. Bello quod geſſere cum Mantinenſibus Lacedæmonij, miſſus eſſe dicitur cum alijs Thebanis in Lacedæmoniorũ auxilium Epaminondas. Is Pelopidam ſaucium magno ſuo periculo in pugna ſeruauit. ac deinde cùm legatus veniſſet Spartam, quo tempore Lacedæmonij pacem eam quæ Antalcidæ vocatur, ſancire decreuerant; & Epaminondam rogaſſet Ageſilaus, nunquid ſingulas Bœotię vrbes in pacem iurare ſituri eſſent Thebani: reſpondit ille, Non vtiq; Spartane, priuſquã veſtros videamus ſingularum vrbium finitimos iuraſſe. Iam verò cùm bellum inter Lacedæmonios & Thebanos cœptum eſſet geri, & Lacedæmonij cùm ſuis, tum ſociorum opibus freti *vehementer* Thebanos vrgerent, ipſe cum exercitus parte ſupra Cephiſſidem paludem, quà Peloponneſij eruptionem facturi videbantur, caſtra poſuit. At Cleombrotus Lacedęmoniorum rex ad Ambryſſum in Phocenſes agmen vertit: *mox* Chærea, & ijs quibus fuerat eius aditus cuſtodia commiſſa, interfectis, ad Leuctra in Bœotiam penetrauit. eo in loco cùm ipſi Cleombroto, tum vniuerſis Lacedæmoniorum copijs, *dira* oſtenta euenerunt. Mos fuit regibus Spartanis ad bellũ proficiſcentibus, ouium greges in extremo agmine habere, [4] quo & ad ſacra, & antequã ſigna conferrent, ad litandũ hoſtiæ in promptu eſſent. earum pecudũ duces itineris erant capræ, quas Catœadas nominant paſtores. Tunc quidẽ gregem inuadentes lupi, ouibus nullam ſanè noxam intulerũt, ſolas verò Catœadas necarunt. Dicuntur etiam Lacedæmonij filiarũ Scedaſi diras clade illa luiſſe. Scedaſo Leuctris domicilium habenti filiæ fuere Molpia & Hippó. Eas iam nubiles Lacedæmonij homi-
292 nes, Parathemidas, Phrudarchidas, & Parthenius, per vim vitiarunt. Puellæ *tam inſignem* contumeliam minimè ferendam ratæ, laqueo vitam finierunt. Ipſe etiam Scedaſus, cùm Spartæ iudiciũ *poſtulanti* datum nõ fuiſſet, Leuctra reuerſus, voluntaria morte *dedecus effugit*. Huic Scedaſo tunc Epaminondas, eiuſq; filiabus parentauit, votaq; nuncupauit, *profeſſus* prelium nõ magis pro Thebanorũ ſalute, quàm eam iniuriam vlciſcendi cauſa commiſſum iri. Sed Bœotij nominis ducũ, non vna omnino fuit ſententia. nam Epaminondæ, Malgidi & Xenocrati placebat quamcelerrimè pugnam capeſſere: Damoclidas verò, Damophilus & Simangelus congrediendũ neutiquam cenſebant; ſed coniugibus & liberis in Atticã amandatis, ad obſidionem ſuſtinendã quæ pertinerent eſſe omnia cõparanda. Atq; horum quidem ſex in hunc modum conſilia variarunt. Vbi verò ſeptimi, qui ad Cithæronis anguſtias præſidio fuerat præfectus (Branchyllides ei nomen fuit) ſuffragio eſt eorum qui Epaminondæ aſſenſi fuerant ſententia comprobata, decreuerunt omnes prelio belli fortunam experiri. Erant cùm alij ex Bœotis Epaminondæ ſuſpecti; ſed præ cæteris Theſpienſes.

ſpienſes. Veritus igitur ne dũ manus conſererentur, partes proderent, poteſtatẽ fecit omnibus qui vellent, è caſtris domum concedendi. Quare cùm Theſpienſes, tum reliqui Bœoti, qui à Thebanis erant alieniores, ſub ſuæ quique nationis ſignis diſceſſere. Cùm verò ad manus ventum eſſet, Lacedæmoniorum ſocij conceptum in illos iam antè animo odium facilè declararunt; nempe qui neque locum tenuerint, & in quam partem hoſtis impreſſionem feciſſet, terga dederint. Æquauit inter duas acies certamen, quòd priſtina rei militaris ſcientia, & patriæ gloriæ retinẽdæ cura Spartanos incitabat: Thebani ſibi pro patria, pro coniugibus & liberis propoſitum certamen videbant. Poſtea verò quàm & alij de Lacedæmoniorum primoribus, & rex ipſe Cleombrotus occubuit, ibi Spartanos, tametſi grauiter affectos, adegit neceſſitas, vt locum pugnando tuerentur ſuum. erat enim magno apud Lacedæmonios dedecori, regis cadauer ſinere in hoſtium eſſe poteſtate. Thebani certè victoriam adepti ſunt omnium præclariſſimam, quas de Græcis Græci vnquam reportauerint. Poſtero die Lacedæmonij ſuorum cadauera ad ſepulturam, miſſo ad Thebanos caduceatore, popoſcerunt. Epaminondas verò cùm ſciret maximè in diſſimulandis calamitatibus ſuis callidos eſſe Spartanos, ſociis ſe prius eorum cadauera tollendi facultatem daturum reſpondit; ac deinde ſe facilè ſuos à Lacedæmoniis humari paſſurum. Quod cùm ita conſtitutum eſſet, ſociorum alij ſuos non fuit omnino quòd tollerent, cùm neminem amiſiſſent: alij quampauciſſimos deſiderarunt: Lacedæmoniis confiteri neceſſe fuit ſuorum illam ſtragem fuiſſe maximè. De Thebanorum quidem & eorum qui permanſerant Bœotorum numero, ſeptem duntaxat & XL deſiderati fuere; cùm è Lacedæmoniis ipſis plures quàm mille cecidiſſent. Poſt pugnam edicto permiſit cæteris Peloponneſiis, vt domos quique ſuas redirent; *ſolos* Lacedæmonios ad Leuctra intercluſos tenuit. Verùm cùm certior factus eſſet populariter Spartanos ex vrbe effuſos ſuis in auxilium venire, hoſtibus *quò vellent* abeundi ſub certis conditionibus poteſtatem dedit, ſuis aſſerens multo eſſe optabilius, ex Bœotia bellum in Laconiam propulſare. Theſpienſibus, quòd & vetera in ſe Thebanorum odia, & recentem eorum felicitatem ſuſpectam haberent, viſum eſt vrbe relicta Cereſſum confugere. Eſt Cereſſus caſtellum in Theſpienſi agro munitiſſimum, quò & antè multo ſe, in agrum ſuum cum exercitu inuadentibus Theſſalis, receperant. Quo tempore cùm Cereſſi expugnandi ſpes poſt longos conatus Theſſalos fruſtrata eſſet, Delphos dei conſulendi cauſa miſerunt, à quo huiuſmodi oraculum eſt redditum:

Leuctra mihi vmbroſa, eſt curæ quoque Aleſia tellus:
Et Scedaſi ſoboles geminæ miſeranda puellæ.
Pugna illic atrox miſcebitur: haud erit vllus 293
Qui ſciat hoc hominum, lumen iuuenile priuſquam
Perdiderint Dores, fatalis vbi ingruet hora.
[1] *Excindi poterit, alia nec ſorte, Cereſſus.*

Epaminondas expugnato Cereſſo, ac Theſpienſibus qui illuc confugerant eiectis, ad Peloponneſi *res ordinandas* maturauit, magno ſtudio accerſentibus Arcadibus: ac primo ſtatim aduentu Argiuos eius amicitiam expetentes ſocios adſciuit: Mantinenſes in vicos ab Ageſipolide diſperſos in veterem vrbem reduxit: Arcadibus autor fuit, vt paruis oppidis, [2] quæ facilè, cùm ſine munitionibus eſſent, expugnari poterant, deletis, in vrbem vnam, quæ eſt ab eo condita, & Magna (vti nunc etiam dicitur) appellata, congregarentur. Exacto imperij tempore, cùm lex capitis pœnam ei qui imperium continuaſſet, irrogaret, alieniſſimo reipubl. tempore non eſſe exiſtimans legis rationem habendam, imperium retinuit: profectuſque cum exercitu Spartam, cùm Ageſilaus ad pugnam ſuos non eduxiſſet, ad Meſſenen reſtituendam cogitationem conuertit ſuam. eos enim qui nũc nomen ſeruant, Meſſenios, ipſe reſtituit Epaminondas: qua de re, in exponendis Meſſeniorum rebus, quæ opus fuere, à me ſunt explicata. Interea cùm Thebanorum ſocij diſſipati, fines Laconici agri excurſionibus & direptionibus infeſtos reddidiſſent, adduxit ea res Epaminondam, vt in Bœotiam exercitum reportaret: cumq; iam ad Lechæũ accederet, ac propè eſſet vt ex locorum anguſtiis & difficultatibus euaderet, occurrit Iphicrates Timothei filius cum cetratis, & aliis Athenienſium copiis, quas contra Thebanos ducebat. ibi Epaminondas inuadentes in fugam vertit; & ad ipſa Athenarum mœnia perſecutus, ſimulac egredi ad pugnam ſuos vetuit Iphicrates, Thebas agmẽ retro egit. Iam verò cùm domi cau-

ſam capitis dixiſſet, *maieſtatis accerſitus*, [1] quòd ſucceſſori exercitum non tradidiſſet, ij quibus iudicandi ſors obtigerat, ne ſuffragium quidem eorum quiſquam inierunt. Poſtea verò cùm Alexander Theſſaliæ tyrannus Pelopidam ad ſe cùm priuata tum publica fretum amicitia venientem, in vincula conieciſſet, vt eam hominis perfidiam & contumeliam vlciſcerentur, Thebani contra illum ſtatim exercitum compararunt, ducemque eius expeditionis Cleomenem declararunt; [2] cuius poteſtati eum qui tunc ſummo Bœotiorum magiſtratu fungens rebus bellicis præerat, ſubiecerunt. *Priuatus* erat *&* inter ordinarios milites Epaminondas. Ad anguſtias iam Thermopylarum peruenerant, cùm Alexander ex inſidiis inter aſpreta erumpens, hoſti negocium cœpit faceſſere. Vniuerſus itaque exercitus cùm ſpem ſalutis in dubium vocari animaduerteret, Epaminondæ, ipſis Bœotiæ præfectis ſumma voluntate aſſentientibus, imperium decreuit. Enimuero Alexander ſe belli aleæ, ſimulac ad Epaminondam imperium tranſlatum intellexit, committere non eſt auſus, ac Pelopidam vltro dimiſit. Dum aberat Epaminondas, Orchomenios Thebani ſuis ſedibus expulerant: quod ille *tulit indigniſſimè*, neque omnino factum ex repub. cenſuit: quin etiam affirmauit, ſi adfuiſſet, nullo pacto tantum ſe à Thebanis facinus committi paſſurum fuiſſe. Interea cùm alij nemini imperium decerneretur, cum exercitu rurſus in Peloponneſum veniens, Lacedæmonios ad Lechæum prelio fudit; cumque iis, ex Achæis Pellenenſes, & ex Athenienſibus eos quos duxerat Chabrias. Erat Thebanis *patrium* inſtitutum, vt quoſcunque ex aliis populis captiuos haberent, precio dimitterent; Bœotici verò nominis exules capitis damnatos occiderent. At Epaminondas cùm Sicyoniorum oppidum Phœbiam expugnaſſet, in quo maxima pars erat Bœotorum exulum, notis compunctos, qui comprehenſi fuerant, *omnes* dimiſit. nam alienæ ſingulos patriæ nominibus, vti ei in mentem veniſſet, recenſuit. Iam verò cùm ad Mantinean victoriam eſſet adeptus, ab Athenienſi milite eſt interfectus: & Athenis, vbi equeſtris pugna picta eſt, miles ille, Gryllus Xenophontis filius, Epaminondam occidens oſtenditur. Eius pater Xenophon nempe is fuit, qui ſe Cyro *minori* contra *fratrem* Artaxerxen *ſuſceptæ expeditionis* comitem præbuit, idemq; reduces ad mare Græcos reportauit. Ad Epaminondæ ſtatu-
294 am elegi adſcripti ſunt, quibus & alia de eo prædicantur, & quòd per ipſum fuerit Meſſene reſtituta, & Græcis parta libertas. Elegi huiuſmodi ſunt:

Conſiliis noſtris laus eſt attrita Laconum,
[4] *Pubeq; Meſſene floret adaucta noua.*
Iam valido armorum ſeptæ munimine Thebæ,
Legibus & fruitur Græcia tota ſuis.

Atque hæc quidem ad viri gloriam pertinent. Proximè abeſt *ab Epaminondæ ſtatua* Ammonis delubrum; cui ſignum, Calamidis opus, Pindarus dedicauit. Idem etiam ad Ammonios vſq; in Libyam Ammoni hymnos miſit. Mea quidem ætate in triangula pila hymnus iſte Pindari extabat, ad aram, quam Lagi filius Ptolemæus Ammoni ſtatuit. Secundùm Ammonis, apud Thebanos Tireſiæ eſt, quod Auguraculum appellatur. Proximè Fortunæ ædes: fert dea Plutum infantem. Tradunt Thebani, manus & os eius ſigni fabricaſſe Xenophontem Athenienſem, reliqua Calliſtonicum ciuem ſuum. Callidum ſanè fuit commentum, in manus Fortunæ tanquam vel matris vel nutricis, Plutum ponere. Neque minus prudenter Cephiſodotus, qui Pacem Athenienſibus fecit, Plutum *in ſinu* habentem. Sunt etiam Thebanis Veneris ſigna lignea, tam antiqua, vt ab Harmonia poſita dicantur. Fabricata ea quidem ſunt [5] de roſtris Cadmi nauium. *Tres Veneres ſunt, quarum* vnam Cœleſtem, Popularem alteram, tertiam Apoſtrophiam nominant: cognomina impoſuit Harmonia; Vraniæ, purum ſignificans, & corporum cupiditate vacantem amorem: Popularis, ob *Venerios* cõgreſſus: *iam* verò Apoſtrophiæ *numẽ coli inſtituit* (*id eſt Auerſatricis*) quò ab exlege cupiditate & inceſtis ſtupris hominum genus auerteret. Multa enim apud Barbaros, multa apud Grçcos ſciebat Harmonia *per nefarios cõcubitus* turpiter commiſſa, qualia poſtea de Adonidis matre, de Phçdra Minois filia, deque Tereo Thraciæ rege decantata ſunt. Cereris quidem legiferæ fanum, Cadmi & eius poſterûm domum aliquando fuiſſe dicunt. Deæ ſimulacrum ſupra pectus duntaxat in aperto eſt. Fixa eo in loco ſunt ænea ſcuta: fuiſſe illa procerum Lacedæmoniorum aiunt, qui ad Leuctra ceciderant.
Ad eam portam quæ Prœtis dicitur, theatrum ſurgit. Theatro proxima eſt Liberi Patris ædes cognomento Lyſij. *Cognominis cauſa*, quòd cùm olim captiuos *complures* ex Thebanis vinctos

vinctos Thraces abducerent, eos cùm ad Haliartiorum fines ventum esset, vinculis solutos deus dimisit, *moxq;* illis Thracas somno oppressos occidendos præbuit. Alterum quod in ea æde signum est, Semeles esse dicunt Thebani: ac statis quidem diebus quotannis templum aperire *patrius* illis mos. Sunt *ibidem* Lyci domus ruinæ, & sepulcrum Semeles: nam Alcmenæ sepulcrum nō est; sed eam post mortem in lapidem conuersam memorant: neque omnino de ea idem est Thebanis qui Megarensibus sermo. Dissentiunt enim plerunque inter se aliis item de rebus plerisque omnibus Græci. Erecta etiam ibi sunt à Thebanis Amphionis liberis monimenta, seorsum maribus à fœminis. Prope est Dianæ delubrum Eucleæ, *quod est ac si Gloriosæ dixeris.* Signum Scopæ opus est. Sepultas in templo Antipœni filias dicunt, Androcleam & Alcidem. Cùm enim Thebani duce Hercule cum Orchomeniis prelium commissuri essent, oraculum redditum est, eius belli victoriam penes eos fore, quorum ciuis, qui generis claritate præstaret, sibi ipsi manus vltro conscisceret. Erat Antipœnus natalium dignitate omnium suorum ciuium facilè princeps; sed adduci is non poterat vt libēter mortem pro populi salute oppeteret: at eius filiæ alacriter se deuouerunt. Necem itaque cùm sibi ipsæ consciscissent, *publicos* promeritæ sunt honores. Ante ædem Eucleæ Dianæ, leo è lapide factus collocatus est. Dedicasse dicitur Hercules, victis in pugna Orchomeniis, & eorum rege Ergino Clymeni filio. Proximè abest Apollo Boëdromius, & qui Agoræus (*id est Forensis*) vocatur Mercurius: fuit & hoc Pindari donum. Distat liberorum Amphionis rogus à sepulcris dimidiū stadij. Permanet adhuc in eo rogo cinis. Prope Amphitruonem duo sunt Mineruæ lapidea signa, Zosterię cognomento: illic enim dicitur arma induisse Amphitruo, cum Eubœensibus & Chalcodōte congressurus. Ipsum verò Arma induere, veteres Cingere dixerunt. Nam & Homerum, cùm Agamemnonem 295
Marti similem zona fecisset, de armorum ornatu id intelligi voluisse putant. Extat Zethi & Amphionis commune monimentum, terræ non sanè magnus tumulus. ex eo, qui Tithorean Phocensium incolunt, terrā surripere *magnopere* student: eo verò id agunt tempore, cùm Sol Taurum permeat. tunc enim si *amotam* ex eo tumulo terram ad Antiopes monimentum adiecerint, ager suus Tithorensibus fœcundior redditur, Thebanis longè secus: quare per eos dies diligenter sepulcrum custodiunt Thebani. Id ita esse ex fatidicis Bacidis carminibus persuasum est vtrique vrbi. Sunt verò ea carmina huiusmodi:

Inferias quando à Tithorensi plebe, precesq;
Et vota accipiet cum fratre Amphione Zethus,
Phœbus Agenoreum *irradiat cum lumine Taurum:*
Tum noxam ingentem vitato, quæ ingruit vrbi.
Nanque sues fœtus olim terra ægra negabit,
E Phoci donec scindatur gleba sepulcro.

Phoci monimentum Bacis ideo dixit, quòd Lyci vxor *Antiope* præ cæteris diis Libero Patri honorem habebat. Cùm verò ab eo contendisset quæ vulgò prodita sunt, deum illi aiunt *vehementer* succensuisse; & ex eo (vti acres & immodicæ sunt à dis animaduersiones) immisso furore mente captam per totam Græciam Antiopen errasse: Phocum verò Ornytione Sisyphi filio genitum, *insaniæ* morbo eam liberasse, & vxorem duxisse: quocirca commune Antiopæ & Phoco monimentum positum fuit. At eos lapides qui Amphionis tumulo subiacēt, nulla cura aut arte elaborati, ea tradunt esse saxa quæ Amphionis cantum secuta fuerant. Nam & de Orpheo carminibus proditum est, feras fidibus canentē secutas. Thebis Chalcidē à Prœtide porta iter est. In ipsa militari via Melanippi sepulcrum ostenditur, viri bellicis laudibus Thebanorum longè præstantissimi; qui, cùm Thebas Argiui oppugnatum venissent, Tydeum & Mecisteum Adrasti fratrem occidit: interfectus verò & ipse ab Amphiarao dicitur. Huic tumulo proximi sunt rudes lapides tres. Qui Thebanorum vetustas res commemorant, ibi Tydeum situm esse autumant, & à Mæone sepultum. Homeri verò ex Iliade versum in huius rei testimonium proferunt:

Tydeos, alta tegit Thebis quem terra sepultum.

Exin proxima sunt OEdipi filiorum sepulcra. Ad ea quæ fiunt *sacra*, etsi ipse non spectaui, narrantibus tamen fidem habui. aiunt enim Thebani, & aliis ex iis qui heroës vocantur, & OEdipi filiis inferias à se mitti. His certè dum adolent, cùm flammam, tum emissum ex ea fumum, in partes duas discedere. Id ego vt crederem, facilè me adduxit, quod in Mysia, quæ supra Caicum est, vidi. Est ibi modica vrbs, Pioniæ appellata; cuius condito-

rem Pionin de poſteris Herculis vnum perhibent. [1] Huic dum parentant, ſponte fumus è ſepulcro exilit. hoc ipſe dum accideret vidi. Tireſiæ etiam monimentum, *quod abeſt* à ſepulcro filiorum OEdipi ſtadia ferme xv, oſtendunt Thebani. Verùm cùm & ipſi fateantur Tireſiam in Haliartia è vita exceſſiſſe, honorarium eſſe, qui apud ſe eſt, tumulum credunt. Eſt etiam ad eam quæ OEdipodia appellatur aquam, Hectoris Priami filij apud Thebanos monimentũ. eius enim oſſa ex huiuſmodi oraculo ab Ilio ſe deportaſſe tradunt:

Excelſa incolitis Cadmi qui mœnia Thebas,
Si patriam optatis nunquam non eſſe beatam,
Ex Aſia transferte domum magni Hectoris oſſa:
Hîc Iouis imperio heroem ſua iuſta manebunt.

OEdipodia verò aqua idcirco eſt nuncupata, quòd in ea paternæ cędis cruorem OEdipus
296 abluerit. Proximè ad eius aquæ fontem eſt Aſphodici ſepulcrum. Hic Aſphodicus, ſicuti narrant Thebani, Parthenopæum Talai filium, dum pugna cum Argiuis committeretur, occidit. nam Thebaidis carmina, quæ ſunt de Parthenopæi cæde, Periclymenum eius interfectorem fuiſſe teſtantur. In hac eadem militari via vicus eſt Teumeſſus, vbi occultatam à Ioue Europam ferunt. Eſt & alius de Teumeſſia vulpe ſermo hinc ortus, Bacchum ſcilicet iratum ad Thebanorum perniciem eam feram ali voluiſſe: quæ cùm iam propè ab eo cane, quem Procridi Erechthei filiæ Diana dono dedit, caperetur, & vulpes & canis in lapidem ſunt conuerſi. Eſt Teumeſſi etiam Mineruæ Telchiniæ ædes, in qua nullum extat ſignum. Deæ cognomen coniici poteſt à Telchinibus, qui in Cypro olim fuerunt, extitiſſe. eorum enim partem, cùm in Bœotos veniſſent, ibi Mineruę credibile eſt templum Telchiniæ dedicaſſe. A Teumeſſo ſtadia ad læuam vii progreſſis, Gliſantis ruinæ ſe oſtendunt. Adiacet ad viæ dexteram tumulus non ſanè magnus, cùm agreſti ſylua, tum conſitis arboribus opacus. illic humati ſunt, qui Ægialeum Adraſti filium ſunt ad bellum Thebanum ſecuti, Argiuorum proceres, & *inter eos* Promachus Parthenopæi filius. Ægialeo verò ipſi Pagis monimentum erectum eſſe, iam antè dum Megarenſium res perſequerer expoſui. Quà Thebis rectà Gliſantem iter eſt, regiunculam videas ſelectis lapidibus circunſeptam: Serpentis caput Thebani vocant. Serpentem ſanè, quocunque ille fuerit *nomine appellandus*, è cauerna luſtri ſui caput ibi exerentem, gladio à Tireſia, cùm forte illuc veniſſet, percuſſum tradunt; atque ex eo, loco nomen inditum. Supra Gliſantem mons eſt, cui nomen Supremo; *Hypaton ipſi nominant*: & in eo Supremi Iouis eſt templum cum ſigno. Torrentem fluuium *præterlabentem* Thermodontem nuncupant. Teumeſſum verſus & in viam quæ Chalcidem ducit, regreſſis *in conſpectu* eſt Chalcodontis monimentum: qui cùm prelium inter Thebanos & Eubœenſes fieret, ab Amphitryone eſt occiſus. Cernuntur exinde vrbium Harmatos & Mycaleſſi ruinæ: illi nomen, quòd eo in loco, non autem vbi Thebani dicunt, Amphiaraum cum curru in terræ voraginem deſcendiſſe Tanagræi memorant. Nam *ex eo* Mycaleſſum appellatam, eſt *vtriuſque populi* conſenſus, quòd bos ea quæ ad Thebas Cadmo & eius ſociis dux fuit, illic immugierit. Quemadmodum verò Mycaleſſus fuerit ad vaſtitatem redacta, eſt à me in ea quæ ad Athenienſium res pertinet hiſtoria expoſitum. In ea quæ ad mare ſpectat, Mycaleſſi parte, eſt Cereris Mycaleſſiæ fanum: occludi illud ſingulis noctibus, & aperiri ab Hercule ferunt: Herculem verò ipſum de iis vnum eſſe, qui ſunt Idæi Dactyli appellati. Oſtẽditur eodem in loco huiuſmodi miraculum: Ad ſimulacri pedes poma omnia, quæ ferre ſolet autumnus, exponunt: ea quàm recentiſſima totum annum perdurant. [2] Ad Euripi, qua parte is Eubœan à Bœotiorum finibus diuidit, & Mycaleſſiæ Cereris dexteram, paulò longius progreſſis, eſt Aulis. Nuncupatam credunt ab Ogygi filia. Eſt ibi Dianæ ædes, & *duo in ea* è candido marmore ſigna: faces altera præfert, iaculãti eſt altera ſimilis. Ad *eius templi* aram, cùm ex Calchantis vaticinio eſſent Græci Iphigeniam immolaturi, pro puella ceruam mactandam ſubmiſiſſe deam perhibent. Platani verò eius, cuius in Iliade mentionem facit Homerus, nunc etiam in templo reliquam è trunco partem ſeruant. Proditum memoriæ eſt, cùm Aulide aduerſis tempeſtatibus Græci detinerentur, vbi repentè ſecundi venti flare cœperũt, mactaſſe *ſtatim* eos Dianæ, quaſcunque [3] vel fœminas vel mares habuit quiſque *in promptu* hoſtias: manſiſſe dehinc ritum, vt quauis hoſtia Aulide litari poſſit. Oſtenditur etiam fons ad quem platanus enata eſt: & in terræ verruca, prope Agamemnonis tabernaculum, æneum limen: palmæ verò ante ædem ſurgunt, fructum ferentes, qui non eſt omnino ſuauis edentibus,

dentibus, vti palmulæ ex Palæstina; mitiorem tamen iis quæ in Ionia leguntur. Homines non ſanè multi Aulidem incolunt; & ij *omnes* figulinam exercēt. Agrum iſtum colunt Tanagræi, & tota Mycaleſſi atq; Harmatos vicinia. In Tanagręorū finibus ad mare, eſt quod Delium vocatur. In eo ſunt Dianæ & Latonæ ſigna. Vrbis ſuæ primordia Tanagræi Pœmandro Chæreſilai filio, Iaſij nepoti, Eleutheris pronepoti, accepta referunt: & Eleuthe- 297
rem quidem ex Apolline & Æthuſa Neptuni filia genitum dicunt: Pœmandrum ipſum in matrimonio habuiſſe Tanagram Æoli filiam; cùm tamen Corinna verſibus mandarit, Aſopi illam fuiſſe. hanc eò ætatis viuendo proceſſiſſe, [1] vt mutato nomine, à *proximis* vicinis Græa (*id eſt anus*) fuerit appellata: quod nomen vrbi etiam inditum, eouſque permanſiſſe, vt Homerus, quo loco Græcorum populos recenſet, hoc vtatur verſu:

Theſpian, Græanq́, & latam aruis Mycaleſſum.

Sed interiecto dein tempore priſtinum nomen recepit. Eſt etiam Tanagræ Orionis monimentum, & Cerycius mons, in quo editum in lucem Mercurium tradunt. Poloſon præterea, qui dicitur, vicus. In eo Atlantem conſediſſe ferunt, & quæ ſub terra ſunt, & res cœleſtes exacta nimis diligentia inueſtigantem. Quod ab Homero etiam dictum norunt:

Filia magnanimi Atlantis, qui cærula ponti,
Qui cœlum ac terras proſpectat, quiq́ columnis
Proceris gemini dirimit confinia mundi.

Eſt in Liberi Patris æde dignum quod ſpectetur ſimulacrum ex Pario marmore, Calamidis opus. Admirationem *intuentibus* maiorem Triton affert, de quo dignitatis eſt quidam plenior ſermo: Tanagræorum primarias matronas, arcanis Liberi Patris ſacris initiatas, ad mare, quò expiationis cauſa lauarent, deſcendiſſe: in eas natantes Tritonem impetum feciſſe: implorantibus numinis opem, Bacchum præſtò fuiſſe, & ab eo pugna Tritonem ſuperatum. Alter verò eſt ſermo, non ille quidem ſuperiori par dignitate, ſed à fide hominum minus abhorrens: Quæcunque ad mare agerentur pecora, ex inſidiis Tritonem adoriri, & rapere: inuadere etiam leuiora nauigia ſolitum. Tandem Tanagræi vini craterem exponunt: ad eum cùm accurriſſet Triton odore allectus, potum, & ſomno correptum, [2] de litoris tumulo pręcipitem collapſum; *mox* à Tanagræo homine bipenni caput ei à ceruice abſciſſum: eo factum vt *& nunc* ſine capite cernatur. quoniam verò *tunc* eum temulentum videre, à Baccho occiſum crediderunt. Vidi ego & alium Tritonem inter Romanorum ſpectacula cætera; ſed hoc, qui apud Tanagræos eſt, magnitudine certè inferiorem. Hanc præ ſe ferunt Tritones figuram: [3] Capitis coma perſimilis eſt paluſtri apio, tum colore, tum quòd capillum omnino nullum ab aliis poſſis diſcernere: reliquum corpus ſquama inhorreſcit minuta, ſed eadem propè qua [4] lima eſt duritia: branchias infra aures habent, nares hominis, rictum oris latiorem, & [5] pantheræ dentes: oculi glauci mihi eſſe viſi ſunt: manus etiam illis ſunt, digitique & vngues ea forma qua ſuperiores conchyliorum teſtæ: pinnulæ ſub ventre & pectore pro pedibus, vti delphinis. Vidi etiam Æthiopicos tauros, quos ex re ipſa Rhinocerotas nominant, quòd illis è nare extrema cornu prominet; & paulò ſuperius alterum, non ſanè magnum: in capite nullum prorſus habent. Pręterea & Pæonios tauros ſpectaui, hirto corpore cùm omni ex parte, tum præcipuè pectoribus & mentis. nec minus Indicos camelos; eodem propè quo pardi ſunt colore. Eſt etiam fera quam Alcen dicunt, media quadam inter ceruum & camelum ſpecie: gignitur in terra Gallia. belluarum hanc vnam nequeunt homines aut inueſtigare, aut præuidere: ſed alias indagantibus feras, [6] hanc *non conſultò, ſed* fortuitò nanciſcuntur. Præſentit *alioqui* hominem olfactu, ex longo interuallo; ac *ſtatim* in retruſos anfractus & ſpeluncas confugit. Venatores vbi campeſtres vel montanos ſaltus ad ſtadia ferme mille in orbem [7] continenti indagine cinxerint, ita vt conſtanter omnes, quem quiſque ceperit in eo ambitu locum obtineant, *ad intimos eadem agminis forma receſſus* progreſſi, feras omnes in medio comprehendunt, & inter eas Alcen; quæ ſi fortè luſtrum in ea *quam obſederint* regione non habuerit, nulla vtique reliqua eſt ad capiendum ſolertia. Iam verò eam belluam quam Cteſias in hiſtoria de Indis Mantichoram ab illis ſcribit appellari, à Græcis (*ob præcipuam in homines ſæuitiam*) Androphagum, non aliam à Tigride eſſe crediderim. Dentium illi in [8] maxilla altera triplex ordo: & in extrema cauda aculeos habet, quibus & ſe cominus tueatur, & venatores eminus tanquam ſagittis petat. Hanc ego famam, quæ veluti 298

per manus tradita, inter Indos increbuit, minimè veram esse arbitror; *sed* præ nimio terrore *fuisse homines hallucinatos*. nam in colore etiā decepti sunt, cùm rubrum esse dixerint; quòd videlicet, si quando eam in Sole viderint, talem, ac similem propè Soli colorem, præ se ferre visa sit. Aut id *fortassis* ex celeritate accidit. vt enim nullum omnino suscipiat cursum, [1] ob miram tamen, dum se huc illuc conuertit, agilitatem, propius vtique eam intueri sine periculo non licet. Equidem existimo, si quis vel Africæ vel Indiæ aut Arabiæ extremos fines peragret, vt cognoscat *nunquid sint illis in locis* quotcunque sunt apud Græcos animalium *formæ*, primùm multas non inuenturum: deinde, *quæ sunt eiusdem generis, feras* alia longè esse specie ei visum iri. neque enim homines tantùm ex cœli terræq; varietate diuersam obtinent formam, sed idem & reliquis accidit animantibus. Nam cùm Libycæ aspides eodē sint quo Ægyptiacæ colore, in Æthiopia haud minus quàm homines nigras terra
›› alit. Quocirca neq; ad assentiendū procliuior quisquā esse debet, neq; se omnino incredu-
›› lum ad ea quę sint rariora prębere. Volucres ego serpētes nuspiā spectaui: vt reperiri tamen credam, eo *maximè* adducor, quòd homo Phryx scorpiū [2] in locustarū modū pinnatum in Ioniā attulit. Sūt Tanagræ iuxta Liberi Patris, *delubra tria*; Themidis *vnū*, alterū Veneris delubrū, Apollinis tertiū. In hoc eodē Diana & Latona *colūtur*. Quod verò ad Mercurij tēpla *duo* attinet, *quorum alterum* Criophori, (*id est Arietem portantis*) Promachi (*hoc est Propugnatoris*) alterum nuncupant: superioris quidem cognominis eam esse causam dicunt, quòd pestilentiam Mercurius auerterit, circunlato in murorum ambitum ariete: ob eamq; rem Mercurium *Tanagræis* Calamis fecit, arietem humeris portantem. Qui sanè puberibus cæteris forma præstare iudicatus fuerit, is festo Mercurij die agnum humeris portans muros circumambulat. Propugnatorem verò Mercurium *idcirco vocari* aiunt, *quòd* inuadentibus aliquando classe ex Eubœa Tanagræum agrum Eretriensibus, ephebos in pugnam eduxerit; & ipse etiam, velut ephebus, strigili armatus, præ cæteris Eubœenses in fugam verterit. In Promachi, portulacæ arboris, (*quæ est Græcis andrachne*) [3] quòd sub ea planta educatum Mercurium prodidere, reliquiæ dedicatæ sunt. Non procul theatrum, & porticum erexerunt. In eo sanè Tanagræi præcipuam quandam præ cunctis Græcis religionis rationem mihi habuisse videntur, quòd seorsum à profanis ędibus deorum templa ædificanda curarunt; in pura scilicet area, & ab hominum negotiationibus seiuncta.

Corinnæ quidem, quæ sola apud Tanagræos canticā fecit, in celebri vrbis loco est monimentum: in gymnasio ipsa picta est, tænia redimita: victoriæ illud insigne, quòd Thebis carmine Pindarum vicerit. vicisse eam arbitror linguæ causa. neque enim Dorica, vti Pindarus, cecinit; sed ea quam essent facilè Æolenses percepturi. [4] Quòd autem fuerit ea sui temporis fœminarum formosissima, non est difficile ex ipsius imagine coniicere. Sunt Tanagræ gallinaceorum genera duo, pugnaces, & qui Merulæ dicuntur. hi eadem sunt qua Lydorum aues magnitudine, colore coruo similes, palearia & crista [5] ad phenij similitudinem: notas habent candidas in rostri & caudæ extrema parte, non vtiq; magnas. Hæc propémodum eorum forma est. In ea Bœotiæ parte quæ ad læuam Euripo est, Messapius mons se attollit. Infra eum est maritima Bœotiorum vrbs Anthedon. Nomē ei contigisse tradunt vel ab Anthedone Nympha, vel ab Anthane Neptuni filio, ex Alcyone Atlantis filia; quòd is huius loci dominatu fuerit aliquando potitus. Est apud Anthedonios medio maximè vrbis loco Cabirorum templū: & ab eo proximè abest sacer Cereri lucus, cum Proserpinæ æde. Signum *deæ* è candido marmore. Liberi verò Patris templum cum simulacro fecerunt ante vrbis mœnia, quà ad agrum interiorem iter est. Sunt eo in loco Iphimedeæ & Aloëi filiorum sepulcra. fuisse ab Apolline interemptos in Naxo, quæ supra Paron est, Pindaro cum Homero conuenit: sed eorum sunt Anthedone monimenta.

Est præterea ad mare *locus*, quem Glauci saltum nuncupant. Piscatorem fuisse Glaucum, & *repentè* herba *quadam* gustata inter maris deos receptum, & futura etiamnum prædicere, cùm alij credidere, tum præcipuè nauiculatores multa quotannis de eius diuinatione
299 memorant. quæ cùm ab Anthedoniis Pindarus & Æschylus accepissent, illi quidem curæ non fuit multa de Glauco versibus suis mandare, cùm Æschylus totius fabulæ argumētum à Glauco deduxisset. Apud Thebanos ad Prœtidem portam, est quod Iolai vocatur gymnasium: & item stadium, quale in Olympia, [6] & in Lauriis, terræ scilicet agger. Ostenditur etiam eo in loco Iolai heroicum monimentum. E vita verò illum in Sardinia excessisse, simulq; ex Atheniensibus & Thespiensibus, qui cum eo illuc transmiserant, ipsi etiam

Thebani

Thebani confitentur. 1 Stadium transgressis, ad dexteram est Hippodromus, & in eo Pindari monimentum. Pindarum, cùm esset *adhuc* adolescentulus, Thespias proficiscentem, per æstatem meridiano calore fessum somnus *arctior* [2] complexus est. Aduolarunt apes, quò paululum de via diuerterat, & ad eius labia mel adleuerũt. Hóc fuit carmina pangendi Pindaro initium. Cùm verò iam *latè* per totam Græciam magna esset famæ celebritate, ad summum gloriæ fastigium eundẽ euexit Pythiæ vox, qua Delphi iussi sunt, æquam omnium quæ Apollini deferrentur primitiarum partem Pindaro tribuere. Exacta iam ætate in somnis videre visus est adsistere Persephonen, & queri, vnam se ex *omnibus* diis non fuisse ipsius carminibus exornatam: verùm vbi ad eam venisset, suum etiam ipsi hymnum esse facturum. Paulò certè pòst, atque adeò ante decimum ab eo somnio diem, vitæ muneribus est perfunctus. Erat Thebis anus quædam Pindaro genere coniuncta, & in plerisque *eius* canticis decantandis valde exercitata. ei Pindarus se per quietem ostendens, hymnum in Persephonen cecinit. illa mox experrecta, conscripsit omnia, quæ cantantem Pindarum per visum in quiete audierat. In eo sanè cantico, inter alia Ditis cognomina, est Chrysenius, *ab aureis nempe habenis*; quod ad Proserpinæ raptum pertinere satis constat. A Pindari monimento ad Acræphnium itur, via magna ex parte plana. fuisse ab initio eam vrbem tradunt in Thebani agri parte: & compertũ habeo confugisse illuc postea profugos è Thebanis homines, quo tempore Thebas Alexander euertit. illi enim præ *corporis* imbecillitate, & senectute, cùm ne in Atticam quidem recipere se potuissent, hoc loco consederunt. Situm est oppidum in Ptoo monte. Quæ spectentur illic digna, Liberi Patris ædes, & signum. Progressus stadia ferme XV ab vrbe, ad dexteram Apollinis Ptoi templum videas. Athamantis & Themistûs filius fuit Ptous: ab eo Apollini cognomen, & monti nomen datum, sicuti Asius versibus prodidit. Ante excisas ab Alexandro Thebas, fuit eo in loco oraculum minimè fallax. Venisse aliquando narrant Europensem hominem, Myn nomine, à Mardonio missum, *consulendi causa*: ei roganti suæ linguæ verbis, respondisse Deum non Græca, sed ipsum etiam Barbarica lingua. Superato *iam* Ptoo monte, est ad mare Bœotorum vrbs Larymna: nomen inditum ferunt à Larymna Cyni filia. Eius natales altius repetam in exponendis Locrorum rebus. Cum Opunte olim censebatur Larymna: auctis deinde Thebanorum opibus, vltro se ad Bœotos adiunxerunt. Est illic Liberi Patris delubrum, & recto statu simulacrum. Lacus proximus est præalti gurgitis. Qui supra vrbem sunt montes, *luculentam* præbent venatoribus aprorum copiam. Acræphnio rectà ad lacum, cui Cephissis nomen, (Copaidem alij nominant) pergentes, campi accipiunt Athamantij dicti: habitasse eo in loco Athamantem ferunt. Influit in lacum Cephissus amnis, à Lilæa Phocensium ortus; per quem Copas nauibus iter. Sunt Copæ paruum oppidum, ad lacum sitæ: eius in recensenda classe mentionem fecit Homerus. Cereris ibi sunt, Liberi, & Sarapidis delubra. Aiunt Bœoti ad eum lacum etiam alia quondam oppida, Athenas & Eleusinem, habitata, quæ per hybernos dies lacus eluuione fuerint deleta. Cephissidis pisces nihil ab aliorum lacuum piscibus præcipuum habent. Anguillæ certè ex eo lacu maximæ, & esu suauissimæ. Copis ad læuam stadia propè XII progresso sunt Holmones. Ab Hol- 300
monibus stadia VII distat Hyettus. Vici nunc sunt, vti ab initio semper fuerunt: & mea quidem opinione ad Orchomeniorum fines pertinent cum Athamantiis campis. De Hyetto verò homine Argiuo quæ accepi, & Holmo Sisyphi filio, in Orchomeniorum historiam conferam. Holmonibus ne minima quidem res vlla satis digna quæ spectetur extat. Hyetti Herculis delubrum visitur; & ex eo morborum remedia expetuntur. Signum nòn est arte elaboratum, sed rudis prisco more lapis. Ab Hyetto absunt Cyrtones stadia circiter XX. Modico olim oppido priscum fuisse nomen Cyrtonen dicunt. conditum est in summo monte; & Apollinis illic est templum, & lucus: Apollinis recto statu & Dianæ sunt signa. Frigida emanat è saxo aqua. Proximum fonti est Nympharum sacellum, & exiguus lucus, in quo omnes arbores consititiæ sunt. A Cyrtonibus monte iam superato, est oppidum Corsea: infrà lucus syluestrium arborum, ilicum magna ex parte. In aprica luci regione sub diuo est Mercurij signum non omnino magnum. Abest à Corsea lucus stadij ferè dimidium. Vbi in planitiem descensum fuerit, Platanius amnis *illic* in mare exit. Ad fluminis dexteram sunt Bœotorum extremi, eius nempe accolæ maris quod Locrorum continentem agrum ab Eubœa diuidit: Halas oppidulum inhabitant. Sed vt Thebas reuertamur, ad Neitin portam est Menœcei Creontis filij monimentum; qui

ſeipſum vltro occidit ex oraculo Delphici Apollinis, quo tempore Polynices cum Argiuorum exercitu *Thebas oppugnatum* venit. Ad eius tumulum malus Punica enata eſt; cuius poma, cùm maturuerint, rupto exteriore cortice, ſanguinis neſcio quid ſimile oſtendunt. Hæc quidem arbor ad perpetuitatem repullulauit. At vitem etiam Thebani cùm apud ſe primùm è terra prodiſſe dicant, eius tamen rei indicium, quod hoc tempore monſtrent, nullum habent. Non longè à Menœcei ſepulcro, OEdipi filios aiunt ſingulari certamine pugnantes mutuis vulneribus concidiſſe. Pugnæ eius documentum pila erecta cum lapideo ſcuto. Oſtenditur etiam locus, in quo Iunonem Herculi infanti mammam præbuiſſe quodam Iouis dolo tradunt. Hæc vniuerſa regio Syrma (*id eſt Tractus*) Antigones nuncupatur, quòd Antigone cùm Polynicis cadauer nullo conatu tollere quiuiſſet, trahere illud aggreſſa eò pertraxit, vſquedum in accenſum iam Eteoclis rogum coniecit. Trans amnem, cui à Lyci vxore, Dirce nomen, (ab ea verò Antiopen fama fuit iniurioſius tractatam, & ob eam cauſam ab Antiopes filiis interfectam) ſed amne Dirce tranſmiſſo, videas Pindari domus ruinas, & Dindymenæ matris ſacrarium à Pindaro dedicatum. Signum deæ Ariſtomedis & Socratis Thebanorum opus. Dic vnico anniuerſario ſacrarium aperire ſolenne habent. Eo ipſo die mihi vt adeſſem contigit; quare ſignum id fuit mihi ſpectandi copia: eſt autem è Pentelico marmore, ſicuti & ſolium. Circa viam à porta Neitide, Themidis fanum eſt, cum ſigno è candido lapide: Parcarum quoque, & Iouis Forenſis. marmoreus eſt Iupiter: Parcis nulla ſunt ſigna. Modico loci interuallo ſtat ſub diuo Hercules cognomine Rhinocoluſtes, quòd caduceatoribus iis qui ab Orchomeniis ad tributum poſcendum miſſi fuerant (ſicuti narrant Thebani) ad contumeliam nares præcidiſſet. Stadia progreſſus v & x x, Cabiriæ Cereris & Proſerpinæ lucum videas; quò intrare initiatis *duntaxat* fas eſt. Ab hoc luco diſtat ſtadia ferè v i i Cabirorum ædes. Qui verò ſint Cabiri, & quo ritu ipſis & Magnæ matri ſacra fiant, reticenti mihi, ab iis hominibus quos hæc audiendi ſtudium tenet, eſto venia. Hoc vnum me nulla prohibet religio vel in vulgus efferre, tale fuiſſe ſacrorum initium, cuiuſmodi à Thebanis traditur. Ciuitatem enim quondam in hoc loco, & homines fuiſſe memorant, qui Cabiri ſint nominati: eorum vni Prometheo, eiuſque filio Ætnæo, hoſpitibus ſuis, Cererem depoſiti neſcio quid commiſiſſe. quicquid enim illud fuerit, & quid in ea re fieri contige-
301 rit, literis mandare fas mihi non duxi. Initia certè fuere Cabiræis, Cereris donum. Quo tempore autem *Argiuorum exercitus, qui ſunt* Epigoni (*id eſt Poſteri*) *Græca voce appellati*, Thebas expugnarunt, eiectis è ſedibus ſuis Cabiræis, intermiſſa per aliquod tempus initia fuerunt, donec Pelarge Potnei filia cum Iſthmiade viro ſuo myſteriorum ritum reſtituit: extra fines tamen, in eum locum qui eſt Alexiares dictus, initia Pelargæ tranſtulit. Cùm *interea* Telondes, & qui reliqui fuerunt de Cabirorum gente, in Cabiræam terram rediſſent, Pelargæ ipſi ex Dodones reſponſo & alij ſunt honores decreti; & vt fœta hoſtia ei fieret, inſtitutum. Cabirorum religiones qui violaſſent, inexpiabilis ſceleris pœnam effugere non potuiſſe, certiſſimis rerum euentis ſæpius compertum eſt. Nam quæ Thebis fierent ſacra, cùm eſſent Naupacti profani homines auſi vſurpare, non multo pòſt fraudem luerunt. Ex illis etiam de Xerxis copiis, qui duce Mardonio in Bœotia ſtatiua habuerunt, quæ pars in Cabirorum fanum introire non dubitauit, vel ingentis prædæ *allecti* cupiditate, vel potius (vti ego arbitror) ad numinis contemptum, ſubita *omnes* inſania correpti partim ſe in mare abiecere, partim de præruptis rupibus præcipites dedere. Cumq; Alexander ſuperatis prelio Thebanis vrbem & agrum igni *ferroq́* peruaſtaſſet, qui è Macedonibus intra Cabirorum fanum (velut in hoſtico) irruperũt, omnes aut fulminibus, aut è cælo *miſsis* ignibus exanimati ſunt. Tanta fuit *iam tum* ab initio eius templi religio. Ad dexteram Cabirorum campus eſt, à Ténero vate, *Téneri* dictus: Apollinis hunc & Meliæ filium fuiſſe putant. Eſt etiam magnum Herculis templum cognomento [1] Hippodoti. Herculem enim aiunt, cùm ab Orchomeno exercitus in hunc locum veniſſet, Orchomeniorum equos noctu apprehenſos ad currus vinculis impediſſe. Paululum hinc abeſt mons, vnde Sphingem fama fuit *ex inſidiis* erũpere ſolitam, [2] ad hominũ perniciem, cum ſua illa ambigua cãtilena: etſi dicunt alij claſſe mare illam, quod ad Anthedonẽ eſt, piraticis excurſionibus infeſtum reddidiſſe: deinde hoc monte occupato latrocinia exercuiſſe, vſquedum eam OEdipus interfecit, loci [3] difficultate cũ exercitu Corinthiorũ ſuperata. Traditũ etiam eſt Laij notham fuiſſe filiam; quam pater oraculum quod Delphis Cadmus acceperat, pro ſua in illam beneuolentia,

neuolentia, edocuisset. [1] Eo quidem tempore nihil aliud reges quàm quod ex oraculo cognouissent, pro certo habere solitos. [2] Quoties itaq; de regno esset controuersia, ad Sphingem consulendi causa finitimi ventitabant. Fuere Laio ex pellicibus filij: sed responsum illud Pythij Apollinis, Epicastæ tantùm, & liberis quos Laius ex ea suscepisset, notum aiunt fuisse. A Sphinge autem dolo fratres ita circumuentos, vt ex ipsis quæreret, num datum Cadmo responsum, si Laij filij essent, cognitum haberent: quod si negassent, capite eos statim condemnabat, eo scilicet crimine, quòd non essent ex ea gente, ad quam regnum, de quo disceptabant, pertineret. Venisse verò *ad illam* OEdipum, ex quodam somnio de oraculo edoctum. A monte, de quo iam diximus, XV absunt stadia Onchesti vrbis ruinæ: vbi quondam habitasse dicunt Onchestum Neptuni filium. Ætate quidem mea delubrum & signum extat Neptuni Onchestij; & lucus, quem suis Homerus carminibus ornauit. Qui deflexerint à Cabirorum ad sinistram, stadia circiter L, Thespiam peruenient. Vrbs ea infra Heliconem montem condita fuit. à Thespia Asopi filia vocatam aiunt. Sunt qui dicant Thespium Athenis profectum vrbi nomen dedisse. [3] Erechtheo patre genitum perhibent. Est adhuc in oppido æneum Saotæ (*id est Seruatoris*) Iouis signum. *Inde ortum habuit religio, quòd* cùm in ciues *insigni feritate* draco sæuiret, deus imperauerit ephebos quotannis singulos sorte ductos feræ exponi: & *cæterorum* quidem qui periere nomina exoleuerunt: eorum vni Cleostrato amatorem Menestratum loricam æneam faciundam curasse, resupinatis extrorsum hamis consertam: eam loricam *puer* indutus, cùm vltro draconi occurrisset, mortem quidem oppetiit, sed ipsam etiam feram exanimauit. Ex eo *rei euentu* Ioui Seruatori cognomen extitit. Liberi signum, Fortunę deinceps, & Salubritatis, Mineruam præterea *cognomento* Erganen, & ei assistentem Plutum fecit. Venerantur Thespienses *iam tum* ab initio maximè deorum *omnium* Cupidinem; cuius est signũ vetustissimum, rude quoddam saxum. Qui primus tantos apud Thespienses præ cæteris dis honores Cupidini habendos censuerit, compertum certè non habeo. Non minore verò cultu Pariani qui circa Hellespontũ sunt, ex Ionia oriundi, (Erythris nempe huc colonia deducta: at nostra ætate Romanis parent) *eundẽ* prosequuntur *deum*. Cupidinem certè vulgus hominum natu deorum minimũ, & Veneris filium putant. Lycius verò Olen, qui antiquissimos Gręcis fecit hymnos, in Lucinæ hymno, matrem esse Cupidinis Lucinam ipsam dicit. Et qui post Olenem carmina fecerũt, Pamphus & Orpheus, de Cupidine vterque nonnulla versibus mandarunt suis, [4] quæ Lycomedi initiis celebrandis cantarentur. [5] Ego sanè *quædam* cognoui de homine qui *sacras* lampadas præferebat; quæ consultò reticeo. Hesiodum quidem, vel quicunque *is fuerit qui à se scriptum* de origine deorum carmen Hesiodi nomine ediderit, *satis* scio prodidisse Chaos primùm, Terram deinde, Tartarum & Cupidinem genitos. At Lesbia Sapphó multa de Amore, & ea non satis inter se consentanea cecinit. Thespiensibus pòst ex ære Cupidinem elaborauit Lysippus; & ante eum è marmore Pentelico Praxiteles. De Phrynes quidẽ in Praxitelem dolo, alio iam loco res est à me exposita. Primũ omniũ *è sede sua* Cupidinẽ hunc *Thespiẽsem* amotũ à Caio Rom. Imperatore tradũt: Thespiẽsibus deinde remissum à Claudio, Nero iterum Romã reportauit; ibi est igni consumptus. Eorum verò qui eius numen violauerant, alter à milite, cui tesseram *obscœnam* eandem semper per ludibrium dare solebat, est occisus: [6] Neronis & in matrem, & in vxores crudelitas, atque impuri ac nefarij amores, satis vulgati sunt. Qui ætate nostra Thespiis est Cupido, eum fecit Menodorus Atheniensis, Praxitelis opus imitatus. Est eo ipso in loco Venus, & Phrynes effigies, vtraque è marmore: *vtranque* Praxiteles ipse fecit. In alia vrbis parte est Melænidis Veneris ædes; forum præterea, & theatrum, valde quæ spectentur digna. Ibi posita est Hesiodi ex ære statua: & non longè à foro, Victoria ex ære, & Musarum delubrum non vtique magnum: signa in eo è lapide parua. Habent Herculis etiam Thespienses templum: sacerdotio fungitur *puella*, ad extremum vsque vitæ tempus virginitatem retinens. Eius rei causam talem afferunt. Herculem tradunt Thestij filias quinquaginta (tot enim erant) eadem nocte constuprasse, vna excepta: eam cùm sola obsequi recusasset, sacerdotem sibi, perpetuæ virginitatis lege data, legisse. Audiui tamen alios, qui omnes *planè* Thestij *quinquaginta* filias ab Hercule eadem *vna* nocte vitiatas, & ei singulas mares filios peperisse narrarent; & quidem geminos, natu maximam, & minimam. Ego verò adduci nunquam possim vt credam, Herculem in amici hominis filiam ira tam acri incitari potuisse. Præterea qui dum inter homines esset, aliorum iniurias, & in Deos

in primis impietatem, eſt *ſeuerè* vltus, quî ſibi ipſe aut templum ædificandum curaſſet; aut ſacerdotio demandato, ſe pro deo haberi voluiſſet? Sed *omnino* hoc mihi templum *multo* vetuſtius eſſe viſum eſt, quàm vt Herculis, qui Amphitruonis fuit, ætate dedicatum exiſtimari poſſit. *Et haud ſcio, an* Herculi *potius*, qui de Idæis Dactylis vnus fuit, *templi eius dedicatio ſit tribuenda*, cùm & Erythræos in Ionia, & Tyrios *ſua* illi templa erexiſſe nouerim. Neque verò Bœoti iſtius Herculis nomen ignorarunt, cùm Cereris Mycaleſſię dicant ædem Idæo Herculi commiſſam. Helicon montium qui in Græcia ſunt *omnium*, præſtat ſoli bonitate, & arborum crebritate. In eo portulacæ frutices paſſim longè ſuauiſſimi ſaporis fructum ferunt. Aiunt incolæ, earum quæ ibi gignuntur herbarum, aut radicum, nullas omnino eſſe homini mortiferas: quin & ſerpentum virus loci eius paſtionibus infirmari; *atque adeò, vt* ſi quem ſerpens vlla momorderit, is vbi vel de genere Pſyllorum, qui in Africa ſunt, quenquam, aut aliquod ad id effectum medicamentum nanciſci potuerit, facilè peri-
303 culo liberetur. Eſt alioqui teterrimæ cuiuſque ſerpentis venenum, & homini, & cæteris ęquè animantibus per ſe lethale: fit verò illud ex pabuli *natura* ad perniciem valētius. Audiui ſiquidem Phœnicem hominem cùm diceret, in montana Phœnices parte radicum *quarundam* paſtu viperas magis efferari. [1] Narrabat idem, viperam aliquando cùm hominem aſſequi nequiſſet, arbori, ad quam ille effugerat, venenum afflaſſe; ac ſtatim hominem enectum. Hæc ille. De viperis verò iis quæ in Arabia inter balſami arbores verſantur, diuerſum quiddam accepi: id huiuſmodi eſt. Sunt balſami arbores ea qua myrti ſtirpes magnitudine: folia illis qualia herbæ amaraco. Habent ſua circa eas plantas cubilia viperæ, plures vno, alio pauciores loco: eſt enim eis balſami liquor cibus multo ſuauiſſimus: ipſa etiam fruticis vmbra maximè delectantur. Vbi ſua fuerit legendo humori tempeſtiuitas, veniunt *in ſacrum lucum* Arabes cum binis ligneolis [2] regulis ſinguli; earum comploſu beſtias fugant: occîdi verò *magna* eſt religio, quòd ſacras, *& genios veluti quoſdam* eſſe balſami putant. Quòd ſi quem morſu appetierint, plaga eſt qualis è ferri vulnere, ſed veneni omnino expers, quòd ſcilicet balſami paſtu, liquoris *vnius omnium* odore præſtantiſſimi, veneni *acerbitas illa priſtina* miteſcit. Et hæc quidem ita ſe habent. In Helicone primos *omnium* ſacra Muſis feciſſe, & Muſis eum montem conſecraſſe Ephialten & Otum tradunt. Eoſdem etiam Aſcram condidiſſe. Hegeſinous in eo quod de Attica terra ſcripſit poëmate, *his verſibus* indicauit:

Aſt Aſcræ optato potitur Neptunus amore:
Mox illi quæ progenuit voluentibus annis
OEoclum, natis olim qui iunctus Aloëi,
Vdi ad radices Heliconis condidit Aſcran.

Hanc Hegeſinoi poëſim ego nunquam legi, quando ante me natum prorſus euanuerat: ſed Callippus Corinthius in hiſtoria quam de Orchomeniorum rebus conſcripſit, eorum Hegeſinoi verſuum teſtimonio vtitur: eos itaque nos ab ipſo Callippo ſumpſimus. Aſcræ ætate mea turris vnica reliqua fuit, & præterea nihil quod poſſet memoriæ prodi. Aloëi quidem filij Muſas numero tres *religione* ſanxerunt: nomina verò illis impoſuerunt, Meleten, Mnemen, & Aœden: *quaſi dicas, meditationem, memoriam, & cantionem.* Tempore dein *ſatis multo* pòſt, Pierum Macedonem ferunt, à quo vni de Macedoniæ montibus nomen, cùm Theſpias veniſſet, vt nouem Muſæ hiſce quibus nunc appellantur nominibus colerentur inſtituiſſe: aut quòd rectius id duxiſſet, aut quòd ex oraculo quopiam id ei imperatum fuiſſet, aut *poſtremò* quòd ea in re Thracum eſſet diſciplinam ſecutus: [3] ſolertior enim Thraces Macedonibus gens, & in diis colendis haudquaquam pari neglectu. Sunt qui Pierum ipſum filias nouem habuiſſe dicant, eaſque de Muſarum nominibus appellaſſe; [4] & ex illis natos Piero nepotes iis præditos nominibus fuiſſe, quibus Græci eos qui Muſarum partu editi perhibentur, nominant. At Mimnermus, qui elegis pugnam Smyrnæorum contra Gygen & Lydos conſcripſit, in ipſa operis ingreſſione prima, antiquiores Muſas Cœli, alias illis natu poſteriores Iouis filias memorat. In Helicone quà iter ad Muſarum lucum, ad læuam fons eſt Aganippe: filiam Aganippen Termeſſi fuiſſe dicunt: circunfluit autem hic Termeſſus Heliconem. Rectà ad lucum *Muſarum* pergētibus eſt Euphemes effigies [5] è lapide fabricata. Fuiſſe Euphemen tradūt Muſarū nutricē. Eſt illi proxima Lini ſtatua è paruo ſaxo in ſpeluncæ modū cauato prominēs: huic parentāt quotānis antequam ſacra Muſis faciāt. Genitū Linum Amphimaro Neptuni filio ex Vra-

ex Vrania *vulgò* proditum eſt: Muſices eum gloria ſuperiores omnes anteiſſe, & ab Apolline, cui ſe cantu conferebat, occiſum. De Lini quidem morte ad Barbaras etiam gentes luctus peruenit: ſiquidem apud Ægyptios carmen vſurpatum eſt *quod* Linum *Græci dixerunt*: appellarunt ipſi tamen Ægyptij id patria voce Manerωn: ſed Græci poetæ, *& inprimis* Ho- 304
merus, eius cantilenæ tanquam Græcæ mentionem fecerunt. cùm enim Lini caſus cognitos haberet, in Achillis ſcuto Vulcanum inter alia cælaſſe commentus eſt puerum fidibus canentem Linum:

[1] *Quos inter medios iuuenis teſtudine dulci,*
Suauè Linum arguto cecinit modulamine pulchrum.

At Pamphus, qui Athenienſibus hymnos antiquiſſimos fecit, increbreſcente ob Lini mortem luctu, OEtolinum (*id eſt Flebilem linum*) dixit. Sapphó deinde Lesbia, ſumpto è Pamphi verſibus OEtolini nomine, Adonim *ipſa* ſimul & OEtolinum decantauit. Thebani verò ſepultum apud ſe Linum fuiſſe autumant, addentes, Philippum Amyntæ filium profligatis ad Chæroneam Gręcis, ſomnij cuiuſdam monitu Lini eruta oſſa in Macedoniã transportaſſe; mox itidem alio commotum ſomnio Thebas reportanda curaſſe. Sepulcri verò omnem ſuperficiem, ac planè veſtigia omnia, temporis diuturnitate abolita. Narrant etiam Thebani fuiſſe alterum minorem Linum, qui ſit Iſmenij dictus; quem Hercules puer, dum ab eo Muſicam doceretur, occiderit. Carmina certè neque *ſuperior* ille Amphimari, neque hic poſterior vlla fecere: vel quæ *fortaſſis* fecerunt, ad poſteritatis memoriam non peruenerunt. Muſarum ſigna antiquiorum, Cephiſodoti ſunt opus. Paulò hinc longius Cephiſodoti aliæ ſunt Muſæ tres: Strongylionis totidem, hominis qui boues & equos *vnus omnium* optimè expreſſit: reliquas tres fecit Olympioſthenes. Eſt præterea in Helicone Apollo æneus, & Mercurius, de lyra inter ſe litigantes: Bacchus etiam Lyſippi: nam erecto ſtatu Liberi Patris ſimulacrum dedicauit Sylla, *omnium* Myronis operum (Erechtheo, qui Athenis eſt, excepto) longè quod ſpectetur digniſſimum. Neque verò de ſuo *Sylla* donum dedit, ſed *illud* Orchomeniis Minyis eripuit. Hoc illud eſt Græcis vſurpatum *verbum*, Deos [2] alienis copiis venerari. Poëtarum etiam, & aliorum Muſicæ laude inſignium virorum, illic ſtatuas videas: *inter eos* Thamyrin iam cæcum fractam lyram attrectantem: Arion Methymnæus delphino inſidet: Sacadæ verò Argiui qui effigiem finxit, quòd Pindari de eo carminis exordium nõ intellexit, corporis magnitudine nihilo tibicinem tibiis grandiorem fecit. Sedet ibidem Heſiodus citharam genibus ſuſtinens: quod tamen non fuit eius geſtamen, cùm (ſicuti licet eius verſibus colligere) ad Lauri virgam caneret. De Heſiodi verò & Homeri ætate, etſi mihi ſunt omnia diligentius conquiſita, non eſt tamen libitum meam ea de re ſententiam explicare, [3] cùm ſcirem & inter ſuperiorum ætatum homines, & inter eos qui temporibus meis ad rei poëticæ ſtudium animum adiecerunt, de hoc ipſo contentioſius diſceptatum. Thracio quidem Orpheo myſterij ſimulacrum aſſiſtit: circunſtant canentem feræ in marmore & ære expreſſæ. Græci & alia multa quæ nunquam euenerunt pro veris habent, & illud *inter cætera*, Orpheum Calliopes filium fuiſſe, Muſæ *ſcilicet*, non eius quæ Pieri filia fuerit: allicere ſolitum cantu feras: eundem ad inferos viuum deſcendiſſe, quò exoratis inferûm diis vxorem reciperet. Atenim opinione mea Orpheus carminis concinnitate *omnes* qui ante ipſum fuerunt, *longo* ſuperauit *interuallo*. Magnam autem *ex eo* eſt autoritatem conſecutus, quòd & deorum initia, & nefariorum facinorum expiationes creditus eſt adinueniſſe: morborum etiam remedia, & iratorum numinum placationes. Thracum verò fœminas inſidias ei *primùm* feciſſe, quòd ſecum viros *quacunque* errans *huc illuc* traheret, virorum tamen metu non *ſtatim* auſas *facinus perpetrare*: deinde mero *largius* hauſto, quod cogitauerant perfeciſſe. Ex eo inſtitutum, vt viri *non niſi* temulenti ad prelia exirent. Sunt qui dicant fulmine ictum concidiſſe: hoc mortis genere peremptum, quòd initiorum arcana profanis & rudibus hominibus tradidiſſet. Eſt & illud memoriæ proditum, vxore mortua veniſſe illum ad Aornum Theſprotiæ, quòd ibi peruetus eſſet per vmbrarum euocationem oraculum: ibi cùm Eurydices animam ſequi ſe putaſſet, & ſua ſe opinione falſum reſpiciens animaduertiſſet, vltro ſibiipſi, mœrore confectum, manus conſciuiſſe. Addunt Thraces, luſcinias, quæ circa Orphei ſepulcrum nidos 305
habeant, ſuauiores *quàm cæteras*, & vocaliores cãtus edere. Macedones verò qui ſubiectam Pieriæ monti terram incolunt, & vrbem Dion, eo ipſo in loco à fœminis occiſum Orpheum autumant. A Dio montem verſus ſtadia XX progreſſis, columna eſt ad dexteram: ſu-

perimposita columnæ est lapidea vrna: in ea Orphei ossa condita esse, regionis eius incolæ dicunt. Præterfluit *hunc locum* Helicon amnis. is vltra stadium LXXV, infra terram se abdit: occulto dein meatu stadia XXII elapsus, se denuo ostendit, & Baphyræ nomine pro Helicone sumpto, in mare se nauigabilis infert. Hunc amnem Diatæ aperto quondam alueo decurrisse aiunt: *ab eo* verò *primùm tempore*, quo mulieres illæ quæ Orpheum occiderant, sanguinem abluere conatæ sunt, terram subiisse, ne *pollutis ea cæde fœminis* ad expiandum scelus aquas præberet suas. Ab hoc *longè* diuersum Larissæ sermonem audiui: vrbem olim in Olympo celebrem, Libethra nomine, fuisse, quà mons in Macedoniam se immittit: ab ea vrbe non longè Orphei monimentum abesse: Libethriis *olim* è Thracia à Liberi Patris oraculo responsum allatum, à sue vrbem deletum iri, cumprimum Orphei ossa Sol aspexisset: de hoc illos oraculo sollicitos esse oportere se nihil putasse, quòd nullam omnino feram vel tantam, vel tantis præditam viribus existere posse crederent, quæ vrbem eiusmodi posset excindere, [1] cùm ea non magis fiducia quadam, quàm suo robore niteretur. Atqui vbi diis visum est, hæc acciderunt. Pastor quidam meridie recubuit *fessus* ad Orphei tumulum. is cùm fortè somno se dedisset, in somnis cœpit Orphei versus magna & suaui voce decantare. Ea voce qui proximis locis vel pascebant, vel fortè arabant, commoti, intermisso opere, ad illam dormientis pastoris cantilenam accurrerunt. Ibi cùm *ita vt fit*, alterum alter trudentes impellerent, dum proximè quisque ad pastorem certant accedere, columnam euertunt: ea ruente fracta est vrna: quo factum vt Orphei ossa Sol aspiceret. Ea deinde quæ insecuta est nocte, ingenti aquæ vi de cœlo effusa, Sus amnis (vnus hic est de Olympi torrentibus) Libethriorum muros deiecit, sacras & profanas ædes euertit; homines ipsos, & animalia cuncta, quæ intra mœnia fuerunt, extinxit. Deletis iam Libethriis, Macedones qui Dion tenebant (vti *mihi* Larissæus hospes narrabat) Orphei ossa Dion translata sibi vindicarunt. Iam verò qui sunt in poëtarum scriptis non indiligenter versati, satis norunt in Orphei hymnis singulis breuitatem summam quæsitam: neque omnino multos numero esse: [2] Lycomedæ eos *planè* qui sint, sciunt, & initiis suis concinunt: ac sunt illi quidem carminis elegantia & ornatu, primi secundum Homeri hymnos: [3] religionis & sanctitatis multo hi plus præ se ferunt. Arsinoës etiam in Helicone statua est; quam Ptolemæus etsi *germanus* frater erat, vxorem tamen duxit. ea statua æneo insidet passeri (*id est struthocamelo*) ex inuolucrum genere. Habent hi quidem alas vti *alites* cæteri, sed præ corporis mole *humo* se in sublime nequeunt attollere. Est ibidem cerua Telepho Herculis filio infanti mammam præbens, & bos proximo loco. Inter cætera eius loci insignia spectacula est Priapi signum. huic deo & alibi honorē habent, quibus capellarū & ouium greges, vel apum aluearia curæ sunt: sed eum præ Dis cunctis venerantur Lampsaceni, Libero Patri è Venere genitum dictitantes. Sunt in Helicone & alij tripodes dedicati, & *vnus inter hos* antiquissimus, quē Chalcide ad Euripum *Eubœæ*, de carminibus præmiū tulisse Hesiodum tradūt. Lucum circunquaq; accolūt finitimi. Thespienses dies festos agitant, & ludos *Musarū, quæ* Musæa *vocāt*. Cupidinis etiā ludos faciūt; quibus non solùm musicis hominibus, sed athletis etiam sua exposita pręmia. Supra lucum stadia ferme XX ascendentibus, est fons, qui Equi dicitur. elicuisse hūc vngula terrā fodientem Bellerophontis equū tradunt; ob eam rem Hippucrenen nominatū. Bœotiorum quidem *populi*, qui circa Heliconem domicilia habēt, ex opinione quadam *à maioribus* accepta, Hesiodum negant aliud quicquam, præter *illud poema, quæ* Opera *appellantur*, scriptū reliquis-
306 se; quin & ex eo Musarum inuocationem, quæ in exordio est, remouent; principium statuentes carminis eum locum fuisse, qui de Contētionibus est. Quin & plumbeam mihi *tabulam* ostenderūt iuxta fontem *positam*, sed vetustate magna ex parte vitiatam. in ea scriptum est *carmen illud ipsum, quæ* Opera *inscribuntur*. Diuersa est ab hac, eorum sententia, qui multa alia versuū volumina Hesiodo adscribunt, ea videlicet quæ in mulieres decātata sunt; & quas magnas Eœas nominăt; Deorum gentilitatē; in Melampodem vatem carmen; Thesei cum Pirithoo ad inferos descensum; Chironis pręceptionem, ad Achillem scilicet instituendū: tum quæ Operibus & diebus continētur. Didicisse iidem Hesiodū diuinādi artem tradunt ab Acarnanibus; & extāt sanè *eius* de diuinatione carmina, quę ipsi legimus, [4] cum iis quæ ad finem additæ sunt explicationibus. Cōtraria etiam *quædā* de Hesiodi morte narrantur. Nam Ganyctoris filios ob Hesiodi necem, Ctimenum & Antiphum, ex Naupacto Molucriam confugisse; & quòd illic ob violatum Neptuni numen pœnam susceperint,

omnium

omnium hæc eadem sunt sermonibus vulgata: sed adolescentum sororem cùm alius vitiasset, in stupri suspicionem falsò Hesiodum vocatum alij dixere: alij verò illum hauddubiè culpa non vacasse. Ac de ijs quidem quæ de Hesiodo, eiusq; versibus valde inter se dissidentia memorantur, satis dictum hactenus fuerit. In summo Heliconis iugo fluuius est Lamus, non magnus ille quidem. In Thespiensium verò finibus *vicus* est qui [1] Hedonacon dicitur. In eo fons, Narcissi *appellatus*; quòd in ea se aqua Narcissus aspexisse dicatur, donec suam illam esse vmbram non intelligens suiipsius imprudens amore caperetur, atq; ex eo ad eundem fontem extabesceret. Absurdum enimuero, eò quenquã stoliditatis prolabi, vt sui amore capiatur, & omnino quid inter hominem & vmbram intersit non videat. Alius etiam de Narcisso sermo proditus est, minus quàm superior vulgatus; autores tamen & hic suos habet: sororem ei geminam fuisse, cùm *oris* specie omni ex parte similem, tum verò coma & vestitu nihil differenti: solitos simul venari: à puero sororem amatã: ea cùm fortè diem suum obisset, ventitare illum ad fontem solitum: in quo cùm suam intueretur vmbram, ac suam omnino esse non ignoraret, *ob similitudinem tamen quæ inter ipsos fuerat*, tanquam si non suam, sed sororis imaginem præ oculis haberet, desiderij ex eo sui solatium aliquod capere cõsuesse. Narcissum verò florem & antè multo è terra editum puto, quantum ex Pamphi versibus licet conijcere. multis enim ante Thespiensem Narcissum annis, Proserpinam Cereris filiam *à Dite* raptam scripsit, dum luderet, & flores legeret: neq; violis illam, sed narcissis deceptam. Qui Creuside (quod est Thespiensium nauale) habitant, nihil illi publicè habent *memoratu dignum*. In priuati hominis ædibus est Liberi Patris signum è gypso, pictura illuminatum. Creusin è Peloponneso nauigatio est obliqua, & omnino parum tranquillo mari *minus tuta*. Nam excurrentibus *in mare* promontorijs *ita sinuantur littora, vt* recti cursus teneri nequeant: ex *proximis* præterea montibus venti spirant concitatius. Bœotiæ oram ipsam à Creuside legentibus, neque in altum prouectis, Thisbe vrbs occurrit ad dexteram. Ac primum quidem proximus mari mons est: hunc vbi superaueris, te planities excipiet: alius subinde mons: in eius ima parte vrbs ipsa: in ea Herculis templum, in quo signum recto statu è lapide. *Herculi* ludos *quæ* Heraclea *appellantur*, faciunt. Quod inter montes camporum iacet, nihil, quin *defluentium* aquarum copia stagnum *perpetuum* sit, prohibet, nisi valido aggere per mediũ ducto quotannis aquam in alteram partem auertant, & alteram *interea campi* partem colant. Thisben ipsam, à qua vrbi nomen, nympham esse indigenam dicunt. Hinc prænternauigantibus modicum est oppidum maritimum Tipha. Herculis illic delubrum; in quo sacrum faciunt anniuersarium. Tiphæenses præcipuam sibi præ cunctis Bœotijs maritimarum rerum peritiam iam tum ab initio vindicant, Tiphyn prædicantes, cui nominatim Argûs nauis gubernacula credita sunt, suum fuisse indigenam. Ostendunt etiam extra oppidum locum, quò Argó ipsam Colchis reuersam applicuisse dicunt. Supra Thespiensium fines interius est Haliartus. Huius vrbis, & item Coroneæ, quisnam fuerit conditor, [2] non satis suo loco, seor- 307
sum ab Orchomeniorum rebus, à me exponeretur. Persico certè bello, quòd in Græcorum amicitia *constanter* perstitisset Haliartus, pars vna Xerxis copiarum, agrum & vrbem Haliartiorum igni *ferroq;* vastauit. Est Haliarti Lysandri Lacedæmonij monimentũ. Cùm enim ad muros oppugnandi causa accessisset, defenderetur autem oppidum Atheniensium & Thebanorum præsidio, eruptione ab hostibus facta in pugna occubuit. Lysandrum quidem summis laudibus ornandum, & eundem acriter accusandum censuerim. Nam prudentiam *in re bellica tunc* maximam ostendit, cùm Peloponnesiacæ ipse classis imperator, Antiochum Alcibiadis gubernatorem, eo tempore obseruato quo aberat imperator, in spem adduxit Lacedæmonijs se parem esse posse ad cõgrediendum nauali prelio, ac deinde eum non longè à Colophoniorum mœnibus arrogantia & temeritate suffultum vicit. Iam verò triremium iterum à Spartanis imperio accepto, Cyrum *minorem* ita deliniuit, vt pecuniam ille ad classem *tuendam*, quoties *& quantum* petisset, quoq; maximè tẽpore opus esset, perliberaliter suppeditaret. Cumq; Atheniẽses ad Ægospotamos centum nauium statiua haberent, tempus illud speculatus quo nauales socij aquatũ, & ad commeatus sibi è foro curandos profecti fuerant, classem illam occupauit. Iustitiæ etiã talem specimen dedit. Autolyco pancratiastæ, cuius ego imaginem in Prytaneo Athenis vidi, cum Eteonico Spartano homine erat de pecunia nescio qua controuersia. Ibi Spartanus, qui iure causæ multo esset disceptando inferior, quòd erat tunc Atheniensiũ ciuitas in tri-

ginta virûm potestate,& aderat adhuc Lysander,eò processit insolentiæ,vt non dubitauerit aduersarium plagis lacessere, eundemq́; *præsenti* se *animo* defendentem, ad Lysandrum pertraxerit; confisus *nempe* ad gratiam illum pronunciaturũ. At Lysander Eteonicum iniuriarum damnatum, cum infamia & conuicio dimisit. Et hæc quidem Lysandro magnam existimationẽ pepererunt. Alia verò *ferè* totidem eius facta *magno* illi dedecori fuere. Ad Ægospotamos Philoclem Atheniensem de classis prætoribus vnum,& Atheniensium ad quatuor millia deditítiorum occîdit,ac mortuis terram inijci vetuit;cùm & Persis qui ad Marathonem ceciderant,Atheniensium;& ijs Lacedæmonijs qui ad Thermopylas mortẽ oppetierant, Xerxis concessu sepulturà contigerit. Deinde maiorẽ Lacedæmonijs *ex eo* inuidiam concitauit,quòd & Decemuiratus in *socijs* ciuitatibus, [1] & *præfectos cum potestate, quos* Harmostas *appellabant, qui* Laconibus *imperarent*, constituit. *Postremò* cùm Spartani nullam *omnino* acquirendæ pecuniæ rationem haberent, quòd ex quodam oraculo acceperant,Spartæ solam pecuniæ cupiditatem fatalem fore, hic eos ad pecuniæ studium vehementer incitauit. *Quibus* ego *rebus adductus, & simul* Persarum autoritatem ac legem secutus, Lysandri *principatum* Spartanis perniciosiorem potius, quàm vtiliorem extitisse censuerim. Ad Haliartum verò *vt redeam*, est illic & Lysandri monimentum, & Cecropis Pandionis filij heroica cella. Mons Tilphussius,& Tilphussa item fons,qui dicitur,ab Haliarto stadia abest quinquaginta, vt maximè. Traditum est Græcorum monimentis, Argiuos,cùm Polynicis filios secuti Thebas cepissent,dum ad Delphicum Apollinem cum reliqua præda vatem etiam Tiresiam pertraherent, sitientem illum in via hausta de Tilphussa fonte aqua, animam *statim* egisse. Est eius sepulcrum ad ipsum fontem. Vatis filiam Mantó ab Argiuis Apollini aiunt sacratam: sed transmisisse eam classe (iubente deo) Colophonem in Ioniam, ibiq́; Rhacio Cretensi nuptam. Quæ de Tiresia dicuntur alia,de annorum scilicet quem vixisse scripserunt numero,& quòd vir euaserit ex fœmina, quodq́; in Odyssea Homerus eum vnum sapientem esse apud inferos dixerit, *omnia* hæc omnes iam *toties* audita norunt. Est apud Haliartios sub diuo dearũ ædes, quas vocant Praxidicas, *ac si Vindices dicas*: ad earum aram iusiurandum concipiunt,quod irritum neutiquam habent. Est hæc ædes dearũ ad montem Tilphussium. Haliarti verò delubra sunt, in quibus signa nulla, cùm tecto etiam careant. Quibus dicata fuerint *numinibus*, cùm percontatus fuerim, cognoscere tamen non potui. Perfluit Haliartidem terrã Lophis fluuius. [2] Laborasse quondam siccitate ob summam aquarum penuriam agrum totum me-
308 morant: virum *eo tempore* vnum de primoribus Delphos venisse ad consulendum, qua ratione aqua inueniri posset; responsum accepisse, vt qui primus Haliartum redeunti obuius factus esset, illum occideret: quare cùm *primus* ei Parthenomenis filius Lophis occurrisset, nihil cunctatũ *stricto* gladio puerum percussisse: illum adhuc spirantem huc illuc cursitasse; vbicunq́; verò *humi* fusus esset cruor, inde aquas è terra erupisse: ex eo fluuium nomen accepisse. Alalcomenæ non magnus est vicus, ad radices imas modicè editi montis. loco nomen datum ferunt ab Alalcomene homine indigena, à quo fuerit Mineruа enutrita. Dixere alij Ogygi filiam Alalcomeniam fuisse. Non ita procul à vico, plano loco erecta fuit Mineruæ ædes: in ea priscum fuit ex ebore signum. Sylla quidem multa in Athenienses crudelia admisit facinora,& à Romanorum more aliena. Dissimilia non fuerunt, quæ in Thebanos & Orchomenios fecit. Quibus & addidit, quòd illud ipsum,quod Alalcomenis fuit,Mineruæ signum eripuit. Hunc hominem, qui Græcorum ciuitates & patrios deos tam furenter vexarat,morbus omnium teterrimus oppressit,pediculis è toto corpore erumpentibus: huc pristina hominis felicitas recidit. Ipsum certè templum *erepto signo* deseri deinceps ac negligi cœptum, numine veluti orbatum. Contigit ad eius euersionem ætate mea alia huiusmodi calamitas. Agnata parietibus hedera magno & præualido trunco, ita se intra iuncturas & coagmenta *serpendo* immisit, vt lapides disiunxerit. Hàc torrens præterlabitur non magnus, quem Tritonem nuncupant, quòd Mineruam ad amnem Tritonem educatam vulgò proditum est: quasi hic *ille* Triton sit, non autem qui ex Tritonide palude, quæ in Africa est, in Libycum mare descendit. Antequam Coroneam ab Alalcomenis venias, Mineruæ Itoniæ templũ videas. Cognominis autor fuit Itonus Amphictyonis filius. Huc ad commune concilium conueniunt Bœoti. In eo templo Itoniæ ipsius Mineruæ & Iouis ex ære signa sunt, Agoracriti Phidiæ discipuli, quiq́; ei in amore fuit, opera. Gratiarum etiam ætate mea signa dedicata sunt. Memoriæ proditum est Iodamiam

miam deæ ſacerdotiũ gerentem noctu intra ſacrum *templi* ſeptum veniſſe; Mineruam ei ſe
obtuliſſe cum palla, in qua Meduſæ Gorgonis caput inerat; eo conſpecto *ſtatim* Iodamiam
in lapidẽ obriguiſſe: eámq; ob rem mulierem quotidie ad Iodamiæ aram ignem apponen-
tem, ter Bœotorum voce effari, Iodamen viuere: ignemque *ſibi* depoſcere. Coronea ha-
buit ad memoriam inſignia, Mercurij Epimelij in foro aram; & *item* Ventorum alteram.
Paulò infra *eas aras* Iunonis ſacellum eſt cum peruetere ſigno: Pythodorus illud Theba-
nus fecit: Sirenas manu præfert. Acheloi enim filias narrant Iunonis ſuaſu in cantus certa-
men Muſas prouocare auſas: victis Muſas pinnas ex alis conuelliſſe, deq; illis coronas ſibi
feciſſe. Abeſt à Coronea ſtadia ferme XL mons Libethrius: ſigna in eo Muſarum &
Nympharum ſunt cognomine Libethridum: [1] fontem etiam Libethriadem nominant.
Fons alius eſt, vbi ſaxum mammis muliebribus figura perſimile; vnde aqua quaſi lac effun-
ditur. Ad Laphyſtium montem, & ſacram Ioui Laphyſtio aream, à Coronea ſtadiûm
XX iter vt longiſſimum. *Dei* ſignum è lapide eſt. Cùm eſſet Athamas hîc Phrixum & Hel-
len immolaturus, ſubmiſſum à Ioue pueris aurei velleris arietem dicunt, quo vecti illi au-
fugerint. Superius *aliquanto* eſt Hercules cognomento Charops, *quaſi pætis vel cæſiis o-
culis dixeris*. Hac aſcendiſſe Herculem Bœoti dicunt Ditis canem trahentem. Quà à
Laphyſtio ad Itoniæ Mineruæ deſcenditur, eſt amnis Phalarus, qui in Cephiſſidem influit
paludem. Trans Laphyſtium montem eſt Orchomenus, illuſtris, ſi qua eſt alia Græcis
vrbs, & *rerum geſtarum* gloria inſignis. Ad *opes verò ſummas &* felicitatem maximam e-
uectam, idem propè qui Mycenas & Delon rerum exitus perculit. De priſcis verò eius re-
bus hæc propémodum memoriæ mandata fuere. Conſediſſe hoc in loco primum *omnium*
tradunt Andrea Penei fluminis filium; & ab eo Andreidem terram nominatam: ad eum 309
cùm veniſſet Athamas, *communicato imperio*, conceſſiſſe ei agro toto qui circa Laphyſtium
eſt, necnon eam regionem quæ nunc Coronea & Haliartia dicitur. Athamas cùm nullam
ſibi virilem prolem ſuperſtitem eſſe putaret, (quòd nempe quæ *per inſaniam* in Learchum
& Melicerten ipſemet feciſſet meminerat, & Leuconi morbus vitam ademerat, Phrixum
verò adhuc viuere, aut liberos ei ſuſceptos omnino ignorabat) ob hanc cauſam Therſan-
dri (filius is erat Siſyphi) liberos Coronum & Haliartum adoptarat. nam Siſyphi ipſe frater
erat. Cùm rediſſet autem è Colchis, vel Phrixus ipſe, vt quidam dicunt; vel (vt alij malunt)
Presbon, quem ex Æetæ filia genuerat Phrixus, cenſuerunt Therſandri filij, Athamantis
regnum iure *quaſi poſtliminij* ipſi Athamanti & eius ſoboli reddendum: accepta itaq; ab A-
thamante agri parte, Coroneæ & Haliarti conditores fuere. Sed & ante horum reditum
Andreus Euippen Leuconis filiam deſpondente Athamante vxorem duxerat; ex qua na-
tus eſt ei Eteocles: etſi peruulgata inter ciues fama, Cephiſi amnis ſatu genitus eſt: quocirca
& poëtarum quidam Cephiſiaden Eteoclem carminibus appellarunt. Suſcepto Eteocles
regno, agrum ab Andreo vocari facilè ſiuit: tribus verò *duas* conſtituit; *quarum vnam* Ce-
phiſiadem; alteram, de ſuo nomine *Eteoclean* iuſſit appellari. Venienti autem ad ſe Halmo
Siſyphi filio, ſoli non magnam vtriq; partem conceſſit: ab Halmo itaq; vici tunc Halmones
nũcupati fuere. Iis deinde quæ inſecuta ſunt temporibus, vſus obtinuit vt *vnicus* vicus Hal-
mones appellaretur. Eteoclem ſanè Bœoti primum omnium Gratijs ſacra feciſſe memo-
rant: ac tres quidem *religione* ſanxiſſe, norunt *omnes*: quæ verò eis nomina indiderit, non
meminerunt. Nam Lacedæmonij Gratias duntaxat duas colunt: quas Lacedæmonẽ Tay-
getę filiũ dedicaſſe tradunt, eaſq; Clitan & Phaënnan nominaſſe. Cõſentanea ſanè Gratijs
iſta nomina: conſentanea etiam quæ Athenienſes vſurparunt. nam & ipſi iam tum ab an-
tiquis temporibus Gratias venerantur, Auxó, & Hegemonen. nam Carpûs nomen, non
Gratiæ, ſed Horæ (*id eſt fructuum tempeſtiuitatis*) eſt. Horarum alteri, communes cum Pan-
droſo honores Athenienſes habent, Thallotenq; (*hoc eſt* [2] *Germinatricem*) nominãt. Acce-
pto ſanè ab Orchomenio Eteocle ritu, tribus iam Gratijs vota cõcipimus. [3] Iam qui Nun-
ciorum numina, qui Liberũ Patrem, qui Apollinem Delijs fecerunt, tres in eorum ſignorũ
manibus Gratias poſuere. Athenis in arcis veſtibulo Gratiæ ſunt, & ipſæ numero tres, qua-
rum initia vulgo incognita eo ipſo in loco peragunt. Pamphus omniũ (quos ipſi nouimus)
primus carmina in Gratias cecinit: earum tamen neq; numerum definiuit, neq; nomina
tradidit. Et ipſe Gratiarum mentionem Homerus fecit. Vulcani vxorem earum vnam di-
xit, quam Gratiam *proprio* appellauit nomine. [4] Paſitheæ verò amatorem *eundem* perhi-
bet *deum*. Idem vbi Somnum loquentem inducit, talem reliquit verſum:

Iuncturam mihi te Charitem florentibus annis *Pasithean.*

Ex eo suspicati quidam sunt, *cùm iuniores Gratias nominet*, vetustiores illum sciisse alias *fuisse*. Iam verò in eo poëmate quo deorum Hesiodus originem explicat, (licet enim per me, Hesiodo qui volet Theogoniam afferat) sed eo in libro Gratias Iouis & Eurynomes filias Hesiodus esse dixit, & nomina protulit, Euphrosynen, Aglaian, & Thaliam. Eadem quoq; *nomina* suis versibus mandauit Onomacritus. Antimachus neque *certum* numerum Gratiarum, neque nomina prodidit; Ægles *tantùm* & Solis filias esse dixit. Hermesianacti elegorum scriptori (quod nemo ante eum tradidit) Pithó (*id est Suadela*) vna est de Gratiarum numero. At qui primus Gratias vel finxerit nudas, vel pingẽdo nudas ostenderit, nusquam comperi. apud priscos enim homines cum vestimento eas tam à fictoribus quàm à pictoribus factas noui. *nam* & apud Smyrnæos, cùm in Nemesium fano [1] præter *cætera* signa, *ipsæ etiam* Gratiæ aureæ dedicatæ sunt, quas Bupalus fecit: tum verò in Cantorum statione (*Odeum ipsi vocant*) Gratiæ imago Apellis opus est. Pergameni etiam in Attali thalamo, [2] &
310 in eo templo quod Pythium nuncupant, suas habent & ipsi Gratias, quas pinxit Pythagoras Parius. Socrates ad hæc Sophronisci filius ante arcis vestibulum Gratiarum Atheniensibus *è marmore* signa fecit. Ea sanè omnia sunt veste velata. Qua verò his posteriores ratione ita Gratiarũ ornatũ immutauerint, vt *omnes planè* nudas fecerint, quibus eas vel fingendo vel pingendo exprimere curæ fuit, mihi certè compertũ non est. *Sed iam ad Orchomenios redeamus.* Cùm viuendi finem fecisset Eteocles, ad Halmi posteritatẽ regnum peruenit. Filię Halmo fuere Chrysogenea, & Chryse. E Chryse fama est Phlegyan Marti genitum. In Eteoclis imperiũ hic ipse Phlegyas successit, cùm ille *mares* filios non reliquisset. Totius tũc regionis immutatum est nomen; vt quæ Andreis prius vocabatur, Phlegyantis dicta fuerit. Fuit etiam iam tum ab initio cõdita vrbs Andreis; cui aliam de se appellatam addidit Phlegyas, congregatis in eam bellica virtute præstantissimis quibusq; è *tota* Græcia. Abiunxerunt verò se in sequẽtibus dein temporibus, amentia & audacia impulsi, à reliquis Orchomenijs Phlegyæ, finitimorum bona agere & rapere aggressi: postremò arma conuerterunt sua ad Apollinis Delphici fanum diripiendum. Contra quos cùm Philammon Delphis opem ferens lectam Argiuorum manum duxisset, ipse vnà cum fortissimis viris pugnans cecidit. Bellicæ in primis rei studia præ cunctis Græciæ populis Phlegyas fuisse consectatos, testimonio mihi sunt Homeri versus, quos in Iliade fecit de Marte, & Terrore Martis *filio*:

Illi Ephyros ambo contra, tunc arma ferebant,
Siue acreis animi Phlegyas.

Ephyros ibi (vt mihi quidem videtur) nominat qui Thesproticum Epirum incolunt: at Phlegyarum genus *propè omne* crebris fulminibus, & telluris vehementissimis motibus deus funditus aboleuit: qui reliqui fuere, eos pestilentia absumpsit, præter paucos qui in Phocidem effugerunt. Phlegya sine liberis extincto, imperium excepit Chryses, è Chrysogenea Halmi filia & Neptuno natus. Huius Chrysæ filius fuit Minyas; à quo ij quibus imperauit populi hac etiam ætate Minyæ nominantur. Huic tam ampla fuere vectigalia, vt superiores *omnes* diuitijs vicerit: primusq; omnium de quibus aliquid accepimus, Minyas ærarium ad pecuniam seruandam ædificauit. At Græci exterarum gentium res accuratius exornantes, in maiori eas quàm suas ipsorum miraculo posuere: quandoquidem clarissimi historiarũ scriptores Ægyptiorum pyramidas accuratius *& magnificentius* extulerũt, cùm de Minyæ ærario, & Tirynthis muris, operibus nihilo minore dignis admiratione, [3] perbreuem fecerint mentionem. Minyæ filius fuit Orchomenus. eo regnante & vrbs Orchomenus, & populus Orchomenij appellati. Mansit tamen nihilominus Minyarũ etiam cognomen, quo ab ijs qui in Arcadia sunt Orchomenijs distinguerentur. Ad hunc Orchomenum regnum *iam* obtinentem, Hyettus venit Argis, fugiens ob Moluri Arisbantis filij cædem, quem in vxoris adulterio deprehensum interfecerat. Ei partem agri Orchomenus concessit eam quæ circa Hyettum vicum est, cum tota vicinitate. Hyetti mentionem fecit is etiam qui ea carmina composuit, quæ sunt Eoæ magnæ (*hoc est, Orientis monimenta*) appellatæ.

Hyettus, casti temerata ob fœdera lecti,
Filium Arisbantis cùm strauit cæde Molurum,
Herbosis longè profugus discessit ab Argis,
Orchomenumq; adijt Minyeum: excepit amicis

Ædibus

Aedibus illum heros, fortunarumq́ benigno
Pectore participem non abnuit esse suarum.

Satis constat primum omnium Hyettum hunc de adulterio pœnam sumpsisse. multò enim pòst Dracon, cùm leges Athenis in magistratu ferret, quibus de *pœna & impunitate* factorum cauit, [1] seuera lege in adulteros animaduertendum censuit. Eò iam Minyarum nomen dignitatis profectum fuerat, vt & Neleus Crethei filius Pyli rex, ex Orchomeno vxorem [2] Aorin Amphionis ex Hilasio geniti filiam duxerit. At euenit vt Halmi etiam proles aliquando interiret. Nam cùm liberos Orchomenus non suscepisset, ad Clymenum Presbonis filium, Phrixi nepotem, imperium transijt. Filios hic habuit natu maximum Erginum; minores Stratium, Arrhonem, Pyleum, & postremum Axeum. Clyme- 311
num ipsum, dum festi dies Onchestij Neptuni agitarentur, Thebani homines ex causa *admodum* leui vehementi ira concitati occiderunt. Erginus patri Clymeno ætatis iure in regnum successit. is mox cum fratribus exercitu comparato Thebas adortus, prelio *primùm* hostes fudit: icto deinde fœdere, pecunia se annua Thebani de Clymeni cæde satisfacturos pacti sunt. Sedenim cùm Hercules ad Thebanorum res tuendas se conuertisset, tributo liberati sunt Thebani, & Minyarum opes bello magnopere accisæ. *Eo tempore* Erginus, vt qui confectos iam propè belli calamitatibus ciues suos videret, pacem quidē cum Hercule fecit: ad pristinas autem opes & felicitatem redintegrandam conuersus, ita præ hac vna cura omnia contempsit cætera, vt senectus eum cœlibem & orbum oppresserit. Magna demum congesta pecunia, cupiditas eum liberûm suscipiendi cepit. Quare cum Delphos ea de re consulturus venisset, huiusmodi responsum accepit:

Ergine ô Clymeni proles Presbonidæ, ad aram
Exquirens sobolem venisti serò: sed & nunc
Temoni vetulo validum prætendito rostrum.

Cùm igitur oraculi monitu adolescentulam vxorem duxisset, Trophonius & Agamedes *ex eo matrimonio* nati sunt: *etsi* traditum est, Apollinis, nō Ergini filium fuisse Trophonium: quod ego vt credā facilè adducor; & *facilè* sibi id persuasum habeat quicunq; ad Trophonij oraculum accesserit. Ii cùm ad virilem ætatem peruenissent, sollertia in deorum templis, & hominum regalibus tectis ædificandis præstiterunt. Erexerunt itaq; Delphis Apollini templum, & Hyrieo ærarium. In eius pariete lapidem vnum ita collocarant, vt extrorsum eum, *cùm vellent*, adductum eximerent. Quoties itaque libitum esset, *clàm introëuntes* aliquid repositæ pecuniæ auferebant. Enimuero Hyrieum ea res vehementer sollicitum habebat, præsertim cùm & claues & signa cętera incorrupta cerneret, pecunię tamen numerum quotidie cōminui animaduerteret. [3] Ad vasorum igitur ora, in quibus erat reposita pecunia, laqueos dispoſuit, vel aliud quid eiusmodi, quo, simulac pecuniā quis esset attingere conatus, captus teneretur. Ingressus itaque Agamedes in vinculis hæsit. Trophonius fratris caput statim præcidit, *veritus nempe* ne cùm illuxisset, per tormenta quæstione habita, & ipse ab illo, quòd furti fuisset socius, indicaretur. Trophonius quidem terræ haustus est hiatu eo ipso in loco, quo extat in luco, qui est Lebadeæ, fouea, quæ Agamedis dicitur, columna supereminente. Orchomeniorum *posthæc* regnum obtinuere Ascalaphus & Ialmenus, quos Marti Astyoche Actoris filia, Axei neptis, Clymeni proneptis, peperisse dicebatur. Hos ad Troiam duces Orchomenij secuti sunt. Eius etiam coloniæ quam in Ioniam Codri filij deduxerunt, consortes Orchomenij fuere. Suis verò à Thebanis eiectos sedibus, Orchomenum Philippus Amyntæ filius reduxit. Sed eorum res aduersa fortuna grauius semper afflixit. Apud Orchomenios Liberi Patris templum extat, & (quod maximè priscum est) Gratiarum. Saxa verò *quadam* præcipua colunt veneratione, quæ excepisse Eteoclem è cœlo delapsa ferunt: nam quæ expolitius fabricata sunt signa, & ipsa è lapide, ætate mea dedicata fuere. Fons etiam illic est insigni opere exornatus: in eum descendunt qui aquatum veniunt. Minyæ ærarium, vnum est de Græciæ miraculis, nulli omnino eorum quæ vspiam alibi sint, operū magnificentia secundum. Ad hunc autem modum extructum est. Lapidei sunt omnes parietes, rotunda operis forma, non valde in acutum se attollente fastigio: [4] supremum lapidem toti ædificio modulum cōuenientiæ esse dicunt. Sepulcra visuntur Minyæ, & Hesiodi. Hesiodi quidem ossa hoc se modo recepisse narrant. Sæuiente in homines & pecudes pestilentia, missos ad oraculū consultores, responsum tulisse, ad sedandam luem vnicū illud fore remediū, si ex

Naupactio agro in Orchomenium Hesiodi ossa deportassent: aliam sanè nullam reperiri posse mali leuationem. Percontatos rursus eos, in qua tandem Naupactij agri parte essent illa reperturi: respondisse Pythiam, *locum* cornicem monstraturam. [1] Cùm redirent in pa-
312 triam qui sciscitatum missi fuerant, nõ longè à via cornicem conspexisse saxo insidentem; ibiq; Hesiodi ossa inuenta in eius saxi latebra, cum hac elegorum inscriptione:

Hesiodi patria est frumenti fertilis Ascra,
Sed bello insignes ossa tenent Minyæ:
Huius in Argolicis excellit gloria terris,
Iudicium quibus est, ingeniumq; sagax.

Iam verò de Actæone vulgatum inter Orchomenios fuit, vexari agrum ab ea larua quæ saxo insideret. *Ea de re* consulto oraculo Delphico, iussi sunt, si quas reperissent Actæonis reliquias, eas vt terra tegerent: præterea vt laruæ simulacrum ex ære factum ad saxum ferro adligarent: quod ipse adligatum vidi. Actæoni quidem quotannis parentant. Abest ab Orchomeno stadia septem Herculis templum, in quo non magnum vtiq; signum. Sunt ibi Melanis fluuij fontes, qui & ipse in Cephissidem paludem influit. Magnam sanè partem Orchomenij agri ea palus occupat, ex eaq; hyeme anni, flantibus vehemẽtius Austris, latè stagnat aqua. Narrant Thebani ab Hercule Cephissum amnem in Orchomeniorũ campos auersum, cùm antea per montanos cuniculos in mare exiret: eos meatus occlusisse Herculem. Sed nouit sanè Homerus fuisse paludem Cephissidem absque Herculis opera: Paludi enim inquit, accliuis Cephissidi. Neq; satis est verisimile, non fuisse Orchomenios apertis cuniculis, & Herculis obice disiecto, pristinum exitum flumini reddituros, quando ne Troicis quidem temporibus opes illi desiderarũt. Testis est idem Homerus eo loco, quo Agamemnonis legatis respondentem Achillem facit:

Non ea quæ Orchomenum portantur cuncta.

Ex quo planè colligi potest, magnam Orchomenijs tunc quoq; pecuniam suppeditasse. Aspledonem quidem ob aquarum penuriam desertam tradunt: nomen verò vrbi contigisse ab Aspledone, quem Midea Nympha Neptuno pepererit. Id confirmant versus à Chersia facti, viro (vt aiunt) Orchomenio:

Neptunoq; tridentifero, insigniq; Midea
Aspledon satus est, ampla spectandus in vrbe.

Ætate certè mea Chersiæ carmina iam vetustas aboleuerat: hos tamen ipsos versus Callippus retulit in oratione de Orchomenijs. Eidem sanè Chersiæ epigramma Orchomenij attribuunt, quod Hesiodi sepulcro inscriptum fuit. [2] Quà montes consurgunt, Orchomenijs finitimi Phocenses: quà campi patent, proxima est Lebadea. Hæc olim & ipsa in edita regionis parte habitabatur, Mideæ nomine, ab Aspledonis nempe matre. Lebado verò Athenis in ea loca profecto, in plana incolæ descenderunt, & Lebadea à Lebado ipso nomen accepit: cuius neq; pater quis fuerit, norunt; neque quam ob causam *illuc* venerit: tantùm illud sciunt, vxorem ei Nicen fuisse. Exornata vrbs est operibus, haud minus quàm alia quæuis maximè florentium Græciæ vrbium. *Modicè* ab ea recedit Trophonij lucus: quo loco Hercynam tradunt cum Cereris filia ludentem, anserem è manibus inuitam dimisisse: volitantem illum subisse cauernosum antrum, ibiq; se sub lapide occultasse: Proserpinã subingressam, auẽ à fuga retraxisse: quo loco lapidem submouerat, aquam erupisse; qui postea fuerit Hercyna amnis appellatus. Manet ad fluminis ripas, Hercynæ fanum, & *signum* in eo, virgo anserem manibus præferens. Fluuij fontes intra speluncã sunt: & stantia simulacra, quorum sceptris dracones circumuoluti sunt. Conijciat quis esse illa
313 Æsculapij & Hygiæ. Sed suspicari etiam liceat esse Trophonij & Hercynæ, cùm non magis Æsculapio quàm Trophonio dracones consecratos censeant. Prope amnem est Arcesilai monimentum. Reportasse è Troia Arcesilai ossa Leitum dicunt. In luco maximè insignia sunt, Trophonij templum, & signum, quod Æsculapij esse facilè existimes: Praxiteles illud fecit. Est ibidem Cereris, cognomento Europæ, sacellum, & sub diuo Iupiter Pluuius. [3] Per montis cliuũ, quà ad oraculũ via ducit, est Proserpinæ Venatricis, & Iouis Regis templum; quod propter spatij magnitudinem, vel propter continuata bella, dimidia tantùm ex parte perfectum reliquerunt. In alio templo, Saturni, Iunonis, & Iouis simulacra sunt. Apollinis etiam illic est fanum. Quod ad oraculum pertinet, obseruatur ritus huiusmodi. Vbi statuerit quis in Trophonij descendere, primùm dierum certum numerum est ei in

ædicula

ædicula quadam commorandum: est illa Bono genio, & Bonæ Fortunæ sacra. Illic degens & alia suscipit expiationum genera, & calidis abstinet aquis; Hercyna fluuio se abluit. Carnes ei de victimis largè suppeditant. Immolat enim qui huc descendit, Trophonio, & filijs: Apollini præterea, Saturno, Ioui, cui Regi cognomen; Iunoni Heniochæ, & Cereri, quam Europen nominant, ac fuisse Trophonij nutricem perhibent. Adest aruspex, qui cæsarum hostiarum viscera inspectat: ex ea inspectione vaticinatur, nunquid Trophonius placatus iam & propitius consultorem sit accepturus. Alia tamen exta non tam perspicuè Trophonij mentem denunciant, verùm ea qua quis nocte descendit, arietem mactat ad ipsam foueam, inuocato Agamedis numine. Exta priora pro nihilo ducuntur, etiam si maximè fuerint læta, [1] nisi eo ipso ariete litatum fuerit. Id vbi ita euenerit, vt extorum consentiat significatio, bona cum spe descendit consultor: atq; hoc maximè modo *initiatus, hocq; ritu* descendit. Deducunt *sacrificuli* eum noctu ad Hercynam fluuium; ibi hominem oleo perungunt & abluunt pueri duo ex oppidanorum liberis, annos ferme tredecim nati: Hermas *(id est Mercurios)* illos nuncupant. hi sunt qui descendentem abluunt, quiq; ministrant quę sunt opus omnia, vt puerorum est captus. Hinc non statim ad oraculū a sacrificulis, sed *prius* ad amnis fontes ducitur: sunt verò *duo* inter se proximi. Bibenda illic est Lethes quæ dicitur aqua, quò cunctorum ei, [2] quæ memoria complectebatur, obliuio contingat: Mnemosynes deinde *(id est Memoriæ)* aquas potat, vt *ne mens effluat, quo minus* quæ intra ea penetralia viderit, *omnia* memoria contineat. Iam simulacrū, quod fecisse Dedalum autumant, contemplatus, (nemini prorsus id ostendunt sacerdotes, præterquam ijs qui ad Trophonium sunt accessuri) eo signo conspecto, & cum multa religione votis nuncupatis, ad oraculum progreditur, tunicam indutus lineam, ac tænijs incinctus, soleis popularibus in pedes inductis. Est verò oraculū supra lucum in monte, crepido in orbem candido saxo circumducta. Crepidinis ambitus est instar areæ minimæ, altitudine minore quàm cubitûm duûm. Erecti sunt super crepidine obelisci, tam ipsi, quàm zonę, quibus continentur, ænei. Inter eos media sunt ostia. Intra ambitum specus est, non natura, sed arte, & certo proportionis modulo quàm sollertissimè excisus. Eius *subterraneæ* cellulæ forma furno persimilis: cuius latitudo dimensa per rectam lineam *ab imo ambitu ad summū*, cubita ęquarit plus minus IIII. In altum subsidit hiatus haud amplius octo ferè cubitûm. Nulli verò gradus constructi sunt, qui ingressos ad imum solū demittant: sed ad Trophonium descensuri scalas admouent, angustas *æquè* atq; habiles. Vbi descensum fuerit, medium inter solum & antri testudinem cauernula est latitudine duorum [3] dodrantum, altitudine dodrantali. Qui eò penetrarit, humi procumbens, melle subactas offas tenens, pedes prius in cauernulā illam immittit: [4] mox genua properat ad pedes adiungere: statim reliquū corpus ad genua contractum, eodem propè modo, quo si maximi & concitatissimi amnis aquarū vortice correptum fuisset, intrò abripitur. Qui certè intra penetrale descenderint, futura non vno & 314
eodem cognoscunt modo: ex visis alius, ex auditis alius id consequitur. Per easdem fauces patet *omnibus* reditus; [5] in pedes verò retrogrediūtur. Neminem omnino ex ijs qui eò peruaserint, nō reducem euasisse affirmant, vno excepto, qui de spiculatoribus Demetrij fuit: illum certè neque eorum quicquam sacrorum, quæ fieri ad fanum illud religione sancitum est, fecisse: & non sciscitandi causa, sed quòd argentū & aurum se, *quod illic esset*, asportaturum sperarat, introisse aiunt. eius itaque [6] cadauer in diuersam partem, & non per sacrum hiatus illius ostium eiectum. De quo quidem homine cùm multa dicantur alia, ea ipse quæ narratu duxi dignissima exposui. Consultorem à Trophonio reuersum sacrificuli in solio statim collocant, quod Mnemosynes vocant: positum illud est non procul ab adyto. Ab eo percontantur quæcunq; vel visa, vel audita reportarit. Ea vbi accepere, [7] suis illū reddunt. Hi sublatū hominem, in cellam Bonæ Fortunę, & Boni Genij, in qua veniens primùm commoratus fuerat, reducunt, *multo* illum quidē adhuc terrore attonitum, & suimet, atq; omnium adsistentium oblitum. Resipiscit tamen paulo pòst; & pristina ei mens, & risus redit. Scribo autem non solùm audita, sed quæ & alijs accidisse vidi, & egomet sum expertus, cùm ad Trophonium consulendi causa ipse etiam venerim. Coguntur sanè omnes, qui à Trophonio redeunt, quæcunq; vel audierunt, vel viderunt, [8] a se conscripta in tabulam referre. Seruatur illic Aristomenis scutum in hanc vsque diem; de quo iam antè quæ dicenda fuerunt, *in alia* à me sunt *historiæ parte* exposita. Hoc oraculum cùm antea prorsus ignoraretur, ex huiusmodi casu ad Bœotos eius peruenit notitia. Cùm *vnum &*

alterum iam annum nullis terra imbribus irrigaretur, è singulis ciuitatibus Delphos missi sunt qui opem implorarent. His siccitatis remedium exposcentibus, Pythius Apollo imperauit, vt Lebadean euntes à Trophonio mali auxilium quærerent. Lebadean itaq; profecti, cùm oraculum reperire non possent, Saon quidam Acræphniensis, collegarum natu maximus, cùm apum examen conspexisset, quocunq; illæ diuertissent sequi statuit. Vbi igitur eas ad specum aduolantes vidit, & ipse subiens, oraculum *quod quærebant*, *illud esse intellexit*. Saonem hunc *cùm ea quorum causa missus fuerat*, *tum* sacrorum omnem ritum, & quæ inter consulendum fieri fas est, edoctum à Trophonio memorant. Ex *omnibus* Dædali operibus, apud Bœotos duo extant, Hercules Thebis; apud Lebadenses Trophonius: totidem in Creta è ligno, Britomartis ad Oluntem, & apud Gnossios Minerua. habent ijdem & Ariadnæ chorum, cuius in Iliade Homerus mentionem fecit, [1] ex candido lapide. Est & apud Delios Venus *eiusdem artificis opus*, non magnum sanè signum è ligno, & exesa vetustate manu dextera: [2] quadrangulæ insistit pro pedibus basi. Crediderim signum hoc à Dædalo Ariadnam accepisse, secumque illud abeuntem cum Theseo asportasse: Theseum certè Delij tradunt Ariadnæ ademptum Apollini Delio dedicasse, ne scilicet sibi, si illud retinuisset, iam domum reuerso, Ariadnæ desiderium commoueret, atq; ita ex ea recordatione nouis amoris aculeis vreretur. Præter hæc *quæ enumeraui*, nulla (quod sciam) iam reliqua sunt Dædali opera. nam quæ in Iunonis dedicarunt Argiui, & quæ in Sicilia ab Omphace Gelam deportata fuere, cuncta temporis aboleuit diuturnitas. Lebadensibus *vicini* proximi sunt Chæronenses. Eorum vrbs olim Arne est appellata: filiam Æoli Arnen fuisse dicunt, à qua vrbs altera etiã in Thessalia *Arne* fuerit nuncupata. Hoc autem quod nunc habent nominis, contigisse eis à Chærone, quem Apollinis fuisse filium arbitrantur, ex Therô Phylantis filia. Testatur hoc qui magnas fecit *Matutinas*, *quas* Eœas *inscripsit*, *his versibus*:

Illustri Phylas iunxit sibi natam Iolao
Lipephilam, diuas quæ formæ æquabat honore:
Hac illi natus præcelsa est editus aula;
Et Therô formosa, oculis æquanda Dianæ.
315 *Therô dein Phœbi sacro dignata cubili,*
Chæronem generauit equos clarum arte domandi.

Mea quidẽ sententia norat Homerus Chæroneam & Lebadean appellari; sed maluit priscis vti earum vrbium nominibus, sicuti & flumen Ægyptum potius quàm Nilum dixit. In Chæronensium agro duo sunt trophæa: ea dux Romanorum Sylla erexit, Taxilo fuso Mithridatis copiarum duce. Amyntæ quidem filius Philippus, neq; ad Chæroneam, neq; vspiam vel de Barbaris, vel de Græcis à se victis vllum erexit trophæum: neq; fuit omnino patrius Macedonibus mos, victorias suas trophæis vllis testatas relinquere. Est à Macedonibus ipsis traditum, Caranũ regem suum victo in pugna Cisseo, qui finitimis imperabat, Argiuorum ritu trophæum constituisse. Erumpentem autem ex Olympo leonem ita illud subuertisse, vt prorsus fuerit abolitũ. Intellexisse Caranum [3] id sibi meritò contigisse, quòd eo monimento erecto, spem sibi reditus in gratiam finitimis præcidisset: reliquo dehinc tempore, neq; Caranum, neq; successorem quenquam tropheum vllum excitasse; [4] quòd nempe sibi ad reditum in gratiam cum hostibus, loci aliquid relictum voluerunt. Satis certum fuit huius rei argumentum, quòd Alexander neq; de Dario, neq; de Indicis victorijs trophæum vllum erigendum curauit. Proximo vrbi loco est commune Thebanis sepulcrum, ijs qui in acie contra Philippum stantes ceciderunt. Nulla est apposita inscriptio. Insigne tumuli leo est, ad eorum virorum animi magnitudinem significandam. Inscriptum (vt opinor) propterea nihil est, quòd illorum hominũ virtutem dij non fortunassent. Deorum omnium maximè colunt Chæronenses sceptrum illud, quod Ioui fabricasse Vulcanum cecinit Homerus: à Ioue acceptum, Mercurium dedisse Pelopi, Pelopem Atreo reliquisse, Atreum Thyesti; à Thyeste *per manus traditum* tenuisse Agamemnonem. Hoc præcipuè sceptrum venerantur, Hastam nominantes. Diuinitatis ei nescio quid inesse declarat id, [5] quod ex ipso ab hominibus cernitur. In Panopensium finibus, qui sunt in Phocide, illud repertum Chæronenses dicunt; aurum etiam cum eo: sed facilè à Phocensibus aurum retineri passos, modò vt ipsi sceptrum haberent. Ab Electra Agamemnonis filia in Phocidem exportatũ putarim. Templum ei nullum est publicè dedicatum;

sed

ſed quotannis ſacri eius curator in ſuis ædibus ſceptrum ſtatuit. Ei res diuina quotidie fit, menſa appoſita cuiuſuis generis carnibus & bellarijs referta. Omniũ verò Vulcani operum, quæ & poëtarum carmina, & aſſentiens hominũ fama celebrauit, aliud ſanè nullum, quàm ſceptrum hoc, magna dignandum æſtimatione, eſt fide hominum receptum. Lycij quidem Pataris in Apollinis, æneum oſtentant craterem, Telephi donum eſſe dictitantes, & Vulcani opus: ignorant ſcilicet illi (vt par eſt) primos qui æs fuderint, Theodorum & Rhœcum Samios fuiſſe. Patrenſes in Achæis Vulcani, verbo *duntaxat*, opus eſſe dicunt arcam eam quam Eurypylus ab Ilio exportarit: re nullam in conſpectu ponunt. Eſt in Cypro vrbs Amathûs: in ea Adonidis & Veneris fanum vetuſtiſſimum; in quo poſitum tradunt monile Harmonię ab initio datũ; quod Eriphyles tamen vocatur, quòd hoc illa dono accepto virũ ſuum prodiderit. id Phegei filij Delphis dedicarunt. ad eos verò quemadmodum peruenerit, vbi de Arcadum rebus egimus, expoſitum eſt. Illud poſtea Phocenſium tyranni templo ſpoliato abſtulerunt. Neque *enim* eſt (ſententia mea) apud Amathuſios in Adonidis, quod Eriphyles fuit; cùm hoc Amathuſiorum monile ſit è viridibus lapidibus, auro reuinctum; Homerus verò illud quod Eriphylæ donatum fuit, in Odyſſea aureum dicat fuiſſe:

Dura, viri ſacro vitam quæ vendidit auro:

cùm non ignoraret tamen poëta variorum etiam monilium opificium. Quo enim loco cum Vlyſſe loquitur Eumæus, priuſquam è Pylo Telemachus veniens ad ſtabula diuertiſſet, verſus ibi eius huiuſmodi ſunt:

Nanq; mei ſollers ſubiens vir tecta parentis, 316
Attulit electro fulgens auroq; monile.

Inter ea etiam dona quæ Penelope à procis accipit, ab Eurymacho *monile perbellè diſtinctum*, datum memorat:

Ornatum variè Eurymachus torquem attulit aureum,
Lucentem electro, Phœbi velut ignea lampas.

At Eriphylen, non diſtinctum auro & lapidibus monile, dicit accepiſſe. eo fit vt vnicũ hoc ſupereſſe ſceptrum ſtatui poſſit ex *omnibus* Vulcani operibus. Supra Chæroneæ mœnia, eſt prærupta montis crepido, qui Petrachus appellatur. Eo loco deceptum à Rhea Saturnum credi volunt oblato lapide pro Ioue. In montis vertice non magnum eſt Iouis ſimulacrum. Vnguenta è floribus coquendo conficiunt Chæronenſes, roſa, lilio, narciſſo, gladiolo, (*quæ eſt Græcis iris*) *præſens* contra hominum dolores remedium. Roſaceo quidem ſi lignea ſimulacra perunxeris, facilè contra omnem materiæ tabem defenderis. Naſcitur iris paluſtribus locis, lilio par magnitudine, colore minimè candida, odore minus quàm lilium vehementi.

PAVSANIAE PHOCICA, SIVE LIBER DECIMVS.

HOCIDIS [1] partem eam quæ Tithoream & Delphos attingit, ſatis conſtat ab initio nomen à Phoco Ornytionis filio, homine Corinthio, ſumpſiſſe: nõ ita multis verò pòſt annis, Æginetis cum Phoco Æaci filio claſſe in ea loca appulſis, vt regio, quanta nunc eſt, Phocis *à coloniæ nouo autore perpetuo nomine* vocaretur, vſus obtinuit. Enimuero Phocenſes, quà Peloponneſum ex aduerſo proſpectant, quaq; Bœotiam contingunt, maritimi ſunt, inter Cirrham Delphorum nauale, & Anticyram vrbem medij. Nam quo minus ad mare proximè accedant, ex ea parte qua eſt ſinus Maliacus, prohibent Locri [2] Hypocnemidij, oram eam tenentes, quæ extremæ Phocidi adiuncta eſt. nam vltra Elatean ſunt Scarphenſes, & ſupra Hyampolin Abantes, qui Opuntem, & Opuntiorum nauale Cynum incolunt. Quæ Phocenſes ad gloriam maxi-

mè illustria publicis opibus & consilio gesserunt, hæc ferè cõmemorari possunt. Primùm ad bellum Troianũ auxilia misere: deinde ante Persarũ in Græciã irruptionem cum Thessalis bellarũt; quo tempore insigne ad memoriam facinus ediderũt. Ad Hyampolim enim quà intra ipsorum fines inuasurum Thessalorum equitatum exploratum habebant, vrnas fictiles defodêre; iisq; terra superaggesta opertis, hostilis equitatus impetũ sustinuerũt. Hostes, vt qui eas insidias non prouiderant, citatis equis excursione facta, incauti in eas vrnas inciderunt. ibi cùm eo casu fracti & debilitati fuissent equorũ pedes, viri ex equis prolapsi passim cæsi. Ea re vehementius quàm antè multo ira Thessali inflammati, ex omnibus ciuitatibus accitis auxilijs, *rursus* Phocenses cum *apparatissimo* exercitu adorti sunt. Magnus Phocensibus incessit terror, tum apparatum reliquũ hostium, tum maximè equestres copias metuentibus, quòd non ipso tantùm numero, sed equorum & hominum in equestribus prelijs peritia atq; exercitatione, facilè excellebãt Thessali. Mittunt itaq; Delphos qui de periculo propulsando oraculũ consulant. Qui missi fuerant, tale retulerũt responsum:

317 [1] *Mortalem atq; deum iubeo decernere ferro,*
Victor vterq; ; aliud sed enim mortalis habeto.

Hoc Phocenses accepto oraculo, delectos viros CCC duce Gelone in hostes mittunt: mandata verò illis dedere, vt noctis initio ex occulto quammaximè possent, quid Thessali molirentur speculatum irent; deinde in castra reuerterẽtur, cæco maximè itinere: ac vt omnino ne manus voluntate sua consererent. Hi omnes ad vnum cum ipso Gelone duce suo perierunt, partim equorum pedibus cõculcati, partim ab hostibus occisi. Ingentem ea clades pauorem in castra pertulit; atque eò ventum est desperationis, vt cõiuges, liberos, fortunas cæteras, quas agere quisq; aut ferre posset; vestem, aurum, argentum, deorum signa, in vnum coëgerint. ibi maximo extructo rogo, viros XXX *duntaxat* reliquerunt: quibus imperarunt, si ita accidisset vt qui ad prelium exissent, hostibus succumberent, primò fœminas ac impuberes omnes iugularent: deinde quas congesserant opes, in rogum conijcerent, atque in eas ignem immitterent: postremò & ipsi vel mutuis confoderent se vulneribus, vel vltro in *medium* hostium equitatum ruerent. Ex eo [2] sæua omnia & immania consilia, Græcorũ verbo Phocica desperatio appellari cœpta. His ita constitutis, contra Thessalos statim copias educunt: duces fuere Rhœcus Ambryssensis, & Hyampolitanus Daiphanes: hic equitum, peditum ille agmen ducebat. Erat apud imperatores perhonorificus Eleo vati locus: Tellias hic fuit; in quo magnam salutis repositam spem Phocenses habuerũt. Vbi ad manus ventum est, *continuò* Phocensibus ante *ipsos propè* oculos fuerũt, quę de coniugibus & liberis statuerant: animo verò obuersabatur, quàm ancipiti *nutantis fortunæ quasi quodam* salo, sua suspensa esset salus. Hæc in causa fuerunt, vt alacres cuiusuis discriminis aleam subirent. Confirmati etiam sunt *maximè*, quòd *ab extorum significatione* in certissimam spem venerũt, fore sibi propitios deos. Victoriam igitur adepti sunt omnium, quæ *quibusuis* antè *populis* euenissent, maximè insignem. Ac tunc Apollinis *ambiguum illud* responsum omnibus Græcis innotuit. [3] Cùm enim vtrinq; de more à ducibus militi tesseræ darentur *fortuitò, ad oraculi verba appositæ* datæ sunt, à Thessalis, Itonia Mineruа: à Phocensibus, gentis autor Phocus. Missa *gratulandi causa* Delphos dona Apollini, Dei ipsius signum, Telliæ vatis, & ducum statuæ, cumq; ijs gentilium heroum: Aristomedon eas Argiuus fecit. Neq; verò post hoc factum callida Phocensibus cõsilia defuerunt. Constiterant aliquando in primo Phocidis aditu aduersa castra. ibi lecti homines è Phocensibus quingenti, obseruato eo tempore quo suũ Luna orbem explerat, Thessalos noctu adoriuntur, oblitis gypso corporibus, gypso item dealbatis armis. Ingentem memorant Thessalorum factam cædem, quòd *ea specie territi*, immissa diuinitus per noctem sibi visa, non hostium illud astu euenisse interpretabantur. Est hoc etiam ab Eleo Tellia in Thessalos excogitatũ. Iam verò cùm in Europam Persæ exercitum traiecissent, Phocenses fama fuit necessitate coactos in Xerxis partibus fuisse: sed mox à Barbaris desciscentes, cũ Græcis Platæensi prelio in acie stetere. Insequenti dehinc tempore multa est illis ab Amphictyonibus irrogata. Neq; verò habeo satis veram eius rei causam compertam, nunquid noxam cõmeriti fuerint, an verò Thessali ob veteres inimicitias, huius Phocẽsibus calamitatis infligendę autores fuerint. Cùm multæ magnitudinẽ iniquissimo animo ferrent, extitit Philomelus Theotimi filius, Phocensium nemini dignitate secundus: Ledon ei patria erat, vrbs Phocica. is pro concione docuit, longè grauiorem esse, *quæ à se peteretur*, pecuniæ

summam,

summam, quàm vt eam péndere vllo pacto possent: censuit itaq; Apollinis Delphici templum spoliandum. Cùm & alia valde ad persuadendum apposita afferret, & illud in primis, quòd cùm ab Atheniensibus & Lacedæmonijs iampridem sibi pacata essent omnia, facilè Thebanos, & alios quoscunq; qui se armis lacessissent, cùm virtute, tum pecuniæ impendijs possent superare: Philomeli oratio multitudinis valde secunda voluntate est accepta, 318
siue quòd mentem deus à rectis consilijs auertisset, seu quòd is populus suapte natura religioni solitus esset quæstum anteponere. [1] Fanum Apollinis diripere aggressi sunt Phocenses, principatum Delphis Heraclide, Agathocle Athenis obtinente; Olympiadis quintæ & centesimæ, è qua stadij palmam meruit [2] Prorus Cyrenæus, anno quarto. Sacra pecunia potiti, statim ex omnibus Græciæ partibus, firmissimas mercenariorum militum cohortes conduxerunt. Thebani quidem apertè contra eos arma mouerunt, nempe qui & antè offensiore in illos fuissent animo. Bellatum est continenter annos ipsos decem: quo temporis interuallo modò Phocenses cum suis conductitijs, modò Thebani *initiis prælijs, variante (ita vt fit) Fortuna* victores discesserunt. Collatis demum apud Neonem vrbem signis, Phocenses terga vertêre: Philomelus in fuga ex arduo & prærupto saxo cùm se præcipitem dedisset, exanimatus est. [3] Idem necis genus, Amphictyonum decreto, est ijs omnibus qui eum secuti fuerant, irrogatum. Philomeli imperium Onomarcho Phocenses detulerunt: cum Thebanis verò societatem coiuit Philippus Amyntæ filius: & sanè eius belli gerendi imperio suscepto, hostes acie fudit. Onomarchus ad mare fugiens à suis militibus est iaculis confixus; ipsius ignauia, & imperandi inscitia, ea se clade affectos interpretantibus. Talem vitæ finem diuina veluti quædam sors Onomarcho attulit. Phocenses eius fratri Phayllo summa cum potestate imperium decreuerunt. ei vixdum ad imperandum aggresso, talis oblata est per somnium species. Inter Apollinis donaria peruetus effigies quędã fuit ex ære, hominis, cui diuturniore morbo carne cõsumpta, sola essent reliqua ossa: aiebant Delphi ab Hippocrate medico dedicatam. Huic Phayllus se similem factum videre visus est: ac paucis pòst diebus macie contabescens somnij euentum impleuit. Phayllo extincto, ad Phalæcum filium patris principatus transijt. Huic, quòd sacram pecuniam depeculatus esset, imperium est abrogatũ: ac deinde, cùm in Cretam classe transmisisset [4] vnà cum ijs qui eius partes sequi voluerant, & Cydoniam vrbem cum mercenariorũ manu obsideret, quòd imperatam pecuniam illa ciuitas péndere recusasset, amisso exercitu ipse etiam perijt. Decimo anno pòst quàm templũ expoliatum est, bello huic quod idẽ Phocicum & Sacrum appellarunt, finem Philippus imposuit, principatũ apud Athenienses obtinente Theophilo, octauæ & centesimæ Olympiadis, qua de stadio Polycles Cyrenæus victor renunciatus est, anno primo. Phocensium quidem vrbes expugnatæ, & solo æquatæ fuere, quæ iam enumerabuntur, Lilæa, Hyampolis, Anticyra, Parapotamij, Panopeus, Daulis. Harum nomina sunt à priscis iam tum temporibus, neq; non ex Homeri plurimum versibus celebrata. Alias *obscuras antè*, Erochum, Charadran, Amphiclean, & Neonem, cùm eas Xerxis exercitus concremasset, *sua calamitas* Græcis notiores reddidit. In quo etiã numero fuere Tethronium, & Drymæa. nam cæteræ, præter Elatean, ante *hunc Phocici belli exitum* minimè illustres fuerunt, [5] Thracis scilicet, Phocica, Medeon, Phocicus, Echedamia: *ad has* Ambrysus *adijcienda*, Ledon & Phlygonium; amplius etiam [6] Sterrhis. Omnes quas percensuimus, deletæ, [7] & ad formam vicorũ redactæ, præter Abas. nam Abæi sacrilegij prorsus expertes fuerant, & non modò à templi direptione manus abstinuerant, sed à belli etiam societate abhorruerant. Est autẽ Phocensibus & fani Delphici, & publici Græcorum conuentus communione interdictum: ius verò suffragij quod penes ipsos fuerat, ad Macedonas Amphictyones transtulerunt. *Non longo* interiecto deinde tempore, ex vicis in suas quiq; patrias restituti, vrbes instaurarunt; præter eas tamen, quæ ob pristinam tenuitatem & præsentem pecuniæ inopiam refici non potuerunt. Restitutionis eius duces & autores Athenienses & Thebani fuerunt, antequã clade ad Chæronean accepta, Græcorum vires accisæ essent. Steterunt in acie ad Chæronean ipsi etiam Phocenses; & postea ad Lamiam & Cranonem cum Antipatro Macedonum rege pugnarunt. Gallorum ijdem exercitum omnium Græcorum acerrimè persecuti sunt; simul vt Apollinis Delphici iniu- 319
riam vlciscerentur, simul verò vt veterem infamiam abolerent. Atq; hæc de rebus gestis Phocensium commemorari possunt. A Chæronea stadiũm XX via Panopeum ducit. Vrbs ea est Phocensium; si modò vrbem eam appellare par fuerit, in qua ciues non præ-

torium, non gymnasium, non theatrum, non forum vllum habent; non deniq; vllum perennis aquæ conceptaculum. Concauas habitant casas, qualia sunt montana tuguria, [1] inter conuallium anfractus: suis tamen limitibus à finitimis diuiduntur; mittuntq; *certos homines*, qui sibi attributum sedendi locum in Phocensium conuentu teneant. Nomen vrbi ab Epei patre ductum aiunt, cùm ab initio se Phlegyas fuisse dicant, & in Phocidem ex Orchomeniorum finibus profugos transisse. Veterem Panopei ambitum vidimus; quem stadiûm fuisse VII conijcimus. Subijt Homeri versuum recordatio, de Tityo; quibus Panopeum vrbem καλλίχορον (*id est choris decoram*) nominat. At in dimicatione de Patrocli cadauere, Schedium Iphiti filium, Phocensium regem, qui ab Hectore occisus est, *idem Homerus* Panopei domiciliũ dicit habuisse. Huius quidem rei fuisse causam Bœotorum metum arbitror. nam cùm ijs ex partibus Bœoticę genti valde esset peruia Phocis, Panopeo ille veluti pro arce vtebatur. Alterum verò illud, quidnam ita Panopeum callichoron vocauerit, non potui coniectura consequi, priusquã à Thyadibus id didicerim. sunt verò Thyades Atticæ fœminæ, quæ in Parnassum quotannis venientes, vnà cum Delphicis mulieribus arcana Libero Patri agitant sacra. his inter vias, & alibi & apud Panopenses choros instituere solennis ritus est. Quare videtur Homerus, cùm eo nomine Panopeum ornat, Thyadũ chorum significare voluisse. Est Panopensibus in ipsa via è crudo laterculo sacellum, & in eo signum è lapide Pentelico: quidam Æsculapiũ, alij Prometheum esse dicunt. Eius rei testimonia *haud dubia* se habere putant, quòd ad præruptas *proximi* torrentis ripas saxa iacent magnitudine nihilo minore, quàm vt plaustrũ onerare queant singula. [2] Color illis non terreni luti, sed qualis in sabulo riuorum & torrentium cernitur. Odorem etiam humani propè corporis referũt: reliquias esse aiunt has luti illius, è quo *primum illum hominem, vnde* vniuersum hominum genus *extitit*, Prometheus finxerit. Ad eundem torrentis alueum est Tityi sepulcrum: aggeris ambitus nihilo maior vnius stadij triente. *De Tityo* versus in Odyssea est:

Porrectumq; nouem Tityon per iugera terræ.

Hunc versum non ad Tityi magnitudinem, sed ad illam in qua situs est aream pertinere existimant, quòd nouem ea iugerum sit. At Cleon Magnes (*ex ijs Magnesiis* qui Hermi sunt accolæ) eos maximè homines rerum miraculis fidem habere non consuesse dicebat, quibus in tota vita non contigisset quicquam intueri, quòd esset communi hominum opinione maius: se certè adduci posse vt crederet, & Tityum, & alios ea magnitudine, quam fama prodidit, fuisse. Venisse enim fortè se aliquando Gades; & ab ea insula cum tota sui comitatus turba, quòd id Hercules imperasset, enauigasse: mox iterum Gades reuersum, marinum hominem in litus eiectum inuenisse, nihilo breuiorem iugerum V spatio, qui fulmine ictus conflagrarat. Distat à Panopeo stadia plus minus VII Daulis. Oppidani in ea numero non multi sanè sunt: proceritate verò & robore Phocensium hac ipsa etiam ætate longè præstantissimi. Nomen oppido à Daulide Nympha, Cephissi filia, impositum tradunt. Tradiderunt alij locum, in quo vrbs munita est, condensum olim arboribus fuisse; [3] à veteribus verò consepta syluis loca Daulia appellata; & ex eo Æschylum Glauci Anthedonij montem Daulum dixisse. In hac vrbe Tereo filium epulandum apposuisse fœminæ dicuntur; quod fuit pollutarum mensarum hominibus exordium. Vpupa verò, in quam mutatum Tereum fama vulgauit, auis est paulò coturnice maior, sur-
320 gentibus è vertice in cristæ modum pinnulis. Dignum illud admiratione, quòd intra huius terræ fines, hirundines neque pariunt, neque ex ouis pullos excludunt, nec omnino tectorum laquearibus vllos affigunt nidos. De Philomela verò Phocenses dicunt, etiam auem factam, Terei perculsam terrore, extra eius patriæ fines euolasse. Est apud Daulienses Mineruæ fanum, in quo peruetus Deæ signum. Quod verò è ligno est, *illo* adhuc vetustius, deportasse Procnen Athenis ferunt. Dauliadis terræ pars est regiuncula Thronis; in qua est heroicum monimentum, heroi illi dicatum, à quo *gentis* primordia extiterunt. Hunc sunt qui dicant Xanthippum, hominem bello clarum: alij Phocum Ornytionis filium, Sisyphi nepotem fuisse. ei quotidianos habent honores; & hostijs mactatis, sanguinem per cauernulam in sepulcrum infundunt: viscera eodem in loco consumere patrium illis est. E Daulide ad Parnassi iuga ascenditur; via illa quidem longiore, minus tamen multò, quàm ea est quæ Delphis eodem ducit, difficili. [4] A Daulide rursus flectentibus, & rectà Delphos pergentibus, ad læuam ædes est, quod Phocicum vocant. Eò è singulis

Phocici

Phocici nominis vrbibus conueniunt, *qui ad conſultandum miſſi fuerint.* Ædificij ingens eſt magnitudo; quàm longè ſpatium interius patet, columnis tectum ſuſtinentibus. Gradus à columnis ad vtrunque parietem attolluntur: in illis gradibus ſua eſt Phocenſium conuentui ſeſſio. In extremo ædificio neque columnæ, neq; gradus vlli ſunt: ſed Iouis illic ſignum in ſolio, Iuno ad dexteram, ad læuam Minerua aſſiſtit. Hinc progreſſus, ad viam peruenias quam Schiſten (*hoc eſt ſciſſam*) nuncupant: in ea patris cædem OEdipus patrauit. Et ſanè OEdipi ipſius caſuum Græciæ pars quælibet aliquod ſeruat monimentum. Nam & recens natum, plantis pedum transfixis, in Cithærone Platæidis terræ monte exponi parentes iuſſerunt. eum Corinthus, & quæ ad Iſthmum iacet regio, aluit. Phocidis triuium paternæ cædis eſt ſcelere pollutum. Thebanis *inceſtarum* OEdipi nuptiarū & Eteoclis perfidiæ perpetua fuit infamia ſuſtinenda. Sed *omnino* OEdipo quod in triuio commiſit facinus, omnium extitit malorum initium. Laij certè, & ſeruuli qui eum ſequebatur, ſepulcra in medio extant triuio, cōgeſtis in tumulum ſelectis lapidibus. Damaſiſtratū Platæis regnantem, in cadauera incidiſſe, eaq; ad ſepulturam ſuſtuliſſe narrant. Militaris hinc via, accliuis illa quidem, & vel expedito homini difficilior, Delphos ducit. De ipſis quidem Delphis multa ac diuerſa traduntur, atque in primis de oraculo Apollinis. Aiunt enim fuiſſe ab initio Telluris eam oraculorum ſedem; & ab *ipſa* Tellure Daphnē, quæ præſideret, delectam: de Nymphis quæ montem incolerent, Daphnen vnā fuiſſe. Poëſin Græci habent, quæ Eumolpia appellantur: eius autorem Muſæum perhibēt, Antiophemi filium. In ea proditum eſt memoriæ, commune Telluri & Neptuno oraculum illud fuiſſe: ipſam quidem Tellurem ore ſuo reſponſa dediſſe: Neptunum interpretem habuiſſe Pyrconem. *Ea de re* verſus huiuſmodi ſunt:

[1] *Telluris cuncti ſanctas cognoſcite voces,*
Et magno Pyrcon Neptuno ſacra ferebat.

[2] Neptunus deinde Telluri dicitur parte ſua conceſſiſſe; illam Themidi oraculū totum dono dediſſe: ab ea Apollinem illud accepiſſe, tradita Neptuno, quę ante Trœzenem eſt, Calaurea. Audiui etiam qui dicerent, paſtores quoſdam dum pecus illac agerent, cùm propè ad eum locum vbi oraculum eſt, acceſſiſſent, *repentè* terræ halitu diuinitus afflatos, Apollinis ipſius impulſu vaticinari cœpiſſe. Maxima verò fuit nominis celebritate Phemonoë; vt quæ dei interpres prima fuerit, prima etiam ſenariis *longioribus* oracula decantarit. Bœó tamen indigena mulier Delphis hymno compoſito, aduenas ab Hyperboreis profectos, oraculum Apollini dedicaſſe tradidit, cùm alios, tum Olena, qui primus vaticinatus *eo in loco* fuerit, primusq; ſenarios *longiores* repererit. Hi ſunt quos Bœó fecit verſus:

Hic poſuere tibi iuuenes penetralia Phœbe, 321
Olim ab Hyperboreis Pagaſusq; & dius Agyieus.

Enumeratis aliis Hyperboreis, in ipſo hymni fine Olena nominauit:

Atque Olen, primus cecinit qui oracula Phœbi,
Et veterum primus modulari carmina cœpit.

Communis tamen hominum opinio priſcæ memoriæ autoritatem ſecuta, ſolas agnoſcit mulieres oraculorum interpretes. Antiquiſſimam dei ædem è lauro erectam tradūt: & lauri quidem ramos ex ea arbore decerptos, quæ ad Tempe eſt. Fuit ædis eius forma quaſi tugurium quoddam. Alteram ædiculam narrant ab apibus è cera & pinnulis compactam, quam ad Hyperboreos Apollo miſerit. Alius etiam eſt ea de re ſermo: ædem fabricaſſe hominem Delphum, cui nomen fuerit Pteras; [3] & ex eius nomine *de pinnis apum* fabulæ locum datum. Ab eodem Ptera Creticam etiam ciuitatem, vna litera addita, Apteræos appellatam. Quòd verò ex ea herba, quæ in montibus creſcens, Pteris (*id eſt filix*) dicitur, adhuc viridi fuerit illud opus contextum, omnino vt credam non adducor. Nam tertium delubrum ex ære ædificatum fuiſſe, *quod fama prodidit*, mirum videri non debet, ſiquidem & filiæ Acriſius thalamum ex ære fecit; & hac etiamnum ætate extat apud Lacedemonios Mineruæ fanum, cui *à materia* Chalciœco cognomē eſt. Romæ quoque forum cùm magnitudine & ornatu reliquo ſpectantibus eſt admirationi, tum verò æneo contegitur lacunari. Quare non omnino à vero alienum videri poſſit, æneum fuiſſe Apollinis templum. Nam cætera iure fabuloſa videantur, vel à Vulcano ædem illam exædificatam, vel aureas in eo templo virgines cantaſſe, quod Pindarus *commentus eſt, cùm* cecinit:

Aureæ cantabant è laquearibus Flexanimæ.

in quo planè Homerum videtur imitari voluiſſe, de Sirenibus fabulantem. Sed neque quo caſu fanum abolitum fuerit, ab omnibus ad eundem modum rem expoſitam comperi. *Sunt qui* terræ hiatu hauſtum; *alij qui* igne colliquefactum dicant. Quartum ſanè templum Trophonius & Agamedes metati ſunt: è lapide verò extructum memorant. Conflagrauit hoc principatum obtinente Athenis Erxiclide, octauæ & quinquageſimæ Olympiadis anno primo, qua palmam tulit Diognetus Crotoniates. Quod hac ætate extat, erexerunt de ſacra pecunia Amphictyones. Eius operis architectus fuit Spintharus Corinthius. Vetuſtiſſimam ſanè vrbem olim eodem in loco à Parnaſſo conditam tradunt: Cleodoræ Nymphæ hunc filium fuiſſe, cui, ſicuti & cæteris heroibus, è diis patrem Neptunum, ex hominibus Cleopompum attribuunt: & ab eo cùm montem Parnaſſum, tum verò ſaltum Parnaſſium nominatum. Ab eodem præterea Parnaſſo inuentam affirmant ex auium volatu futurorum prædictionem: vrbem verò ab ipſo conditam, imbribus deletam Deucalionis temporibus. Ac tunc quidem, qui aquarum vi oppreſſi non fuere, luporum vlulatum ſecuti, feris ducibus ad Parnaſſi iuga confugerunt: quare quam illic vrbem munierunt, Lycorean vocarunt. Sed ab hoc etiam diuerſus vulgatus eſt ſermo, Apollini ex Corycia Nympha genitum Lycorum; & ab eo Lycorean dictam; antrum verò Corycium de Nymphæ nomine appellatum. Adiiciūt ad hæc, Hyamo Lycori filio Celænó filiam fuiſſe, è qua Delphum Apollo ſuſceperit; vnde nomen, quod etiamnum noſtra ætate vſurpatur, vrbs acceperit. Alij Caſtalium tradunt hominem indigenam, filiam habuiſſe Thyian *nomine*, quæ cùm Liberi ſacerdotio fungeretur, prima Libero Patri Orgia agitauerit: & ab ea, quæ furore impulſæ *ſacra* Baccho *faciant*, ab hominibus Thyiadas nuncupari: Apollinis nempe filium, &
322 Thyiæ, Delphū fuiſſe autumāt: ſed alij matrem eius Melænen perhibēt Cephiſſi filiam. Interiecto dein tempore vrbem ipſam non ſolùm Delphos, ſed etiam Pythó nominarunt finitimi. teſtantur id Homeri verſus de Phoceſium delectu. Sed enim qui ſubtilius *populorum* origines exquirunt, Delphi exiſtimant filium fuiſſe Pythin; & ab eo, dum regnaret, vrbi nomen impoſitū. Eſt inſuper peruagato inter homines ſermone vulgatum, ab Apolline quendam *eius loci incolam* ſagittis confixum illic [1] extabuiſſe, & ex eo vrbi nomen cōtigiſſe, quòd eius temporis homines perſimili voce in iis quæ corrumperentur ſignificandis vterentur. Neque Homerus aliam ob cauſam Sirenum inſulam fuiſſe oſſium plenā dixit, quàm quòd *in ea* putreſcerēt eorum cadauera, qui Sirenum cantilenis aures præbuiſſent. Qui ab Apolline occiſus fuerit, draconem eum fuiſſe poëtæ ſcripſere, cui cuſtodiā Tellus oraculi mandaſſet. Memoriæ etiam proditum eſt, Crij cuiuſdam potentis in Eubœa hominis filium iniurioſum, *latrociniis viciniam illam totam cùm vexaret*, Apollinis templum violaſſe, & ſimul diripere ſolitum locupletium domos. Quare cùm iam iterum adfuturus cum infeſta *latronum* manu *expectaretur*, Delphis de vi repellenda conſulentibus, *æditum & internunciam dei* Phemonoën ſenariis *hiſce longioribus* reſponſum dediſſe:

Phœbi miſſa manu ſternet lethalis arundo
[2] *Parnaſſi vaſtatorem. tunc cæde piabunt*
Hunc Cretes; facti nec fama abolebitur vnquam.

Res certè ita tulit, vt multorum ſacrilegiis Delphici Apollinis templum fuerit expoſitum. Poſt Eubœenſem enim, de quo iam diximus, latronem, & Phlegyarum natio, & Pyrrhus Achillis filius illud *ſpoliare* aggreſſi ſunt: copiarum dehinc Xerxis pars, & (qui omnium maximè ac diutiſſimè in dei pecunias inuolarūt) Phocenſium principes, tum verò Gallorum exercitus *ſacram pecuniam diripuerunt*. Non poſtremò Neronis impietatem *dei donaria* effugere potuerunt. is enim quingentas æneas partim deorum, partim verò hominum ſuſtulit imagines. [3] *Cùm cœpti iam eſſent Pythici ludi celebrari*, antiquiſſimum fuiſſe *omnium* certamen memorant inter eos, qui præmio propoſito hymnum in Apollinis honorem cecinisſent: & primum quidem omnium pſallentem viciſſe Chryſothemin è Creta; cuius pater Carmanor Apollinem de cæde purgaſſet. [4] Conſecutos Philammonem Chryſothemidis ipſius, & Philammonis filium Thamyrin. Nam Orpheum myſteriorum ſcientia, & reliqua vitę dignitate elatum; tum etiam Muſæum, quòd Orpheum ſibi quem æmularetur propoſuiſſet, negant in muſicum illud certamen deſcendere voluiſſe. Tuliſſe narrant Eleutherem Pythicam palmam vocis cauſa, cùm alioqui cantilenam non ſuam decantaſſet. Heſiodum tradunt repulſam tuliſſe, [5] quòd carmina ſua ad lyram canere non didiciſſet.

didicisset. Homerus Delphos quidem venit consulendi, quod opus fuit, causa: sed ei, etiam si fidibus didicisset, propter oculorum calamitatem nulli vsui ars esse potuisset. Quadragesimę demum & octauæ Olympiadis, qua vicit Glaucias Crotoniata, anno tertio, certamina instituerunt Amphictyones; cantus ad citharam, vt pridem; cantus item ad tibiam, ipsarum etiam *per se* tibiarum. Renunciati victores sunt de citharœdis, Cephalon Lampi filius: de aulœdis, Echembrotus Arcas: de tibiis, Sacadas Argiuus. Idem verò postea Sacadas binis deinceps Pythicis ludis præmium meruit. Eadem præterea tūc quæ in Olympia, athletis indictá sunt certamina, quadrigis tamē exceptis; lege item lata vt *soli* pueri tum longiore, tum repetito cursu certarent. Altera iam Pythiade, submotis præmiis, coronarium *duntaxat* certamen vt esset statuerunt; aulœdorum arte repudiata, quòd *triste* nescio quid *auditu*, *&* minimè læti ominis tibiis caneretur. [1] elegi enim & funebres modi cum tibiis congruebant. Testimonio mihi fuerit Echembroti donum, æneus tripos Herculi Thebis dedicatus, cū huiusmodi inscriptione: ECHEMBROTVS ARCAS DEDICAVIT HOC SIMVLACRVM HERCVLI, CVM PRÆMIVM LVDIS AMPHICTYONVM MERVISSET, DECANTATIS INTER GRÆCOS MODVLIS ET ELEGIS. Et hæc sanè fuit causa, quamobrē ad ludos aulœdi amplius non admitterētur. Addiderunt deinde equorum cursum; & de quadrigis victor renunciatus est Clisthenes, is qui Sicyoniorum ty- 325 rannus fuit. Octaua Pythiade, [2] lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerēt: coronam cepit Tegeates Agelaus. Vicesima demum tertia accessit *ad cætera ludicra* armatorum cursus; de quo laureā reportauit Timænetus Phliasius, Olympiadibus quinq; posteaquam vicerat Demaratus Heræēsis. Octaua post hæc & quadragesima Pythiade bigis certari cœptum. Vicere Phocensis Execestidæ iugales. Quinta ab ea, pullis ad currum iunctis decursum est: anteuertit Orphondæ Thebani quadriga. Iam pancratium inter pueros, biiugum & iniugem pullum multis serius quàm Elei annis admiserunt: pancratium scilicet prima & sexagesima Pythiade, qua Thebanus Laidas vicit: vna post hanc interiecta, pullum induxerunt iniugem: nona verò & sexagesima pullorum bigas. Singulari pullo Lycormas Larissæus, bigis victor renunciatus Macedo Ptolemæus. Ægyptiorum enim reges Macedonas dici se (sicuti sanè fuerunt) facillimè passi sunt. Lauream quidem Pythicis ludis *peculiarem* fuisse nulla alia de causa existimo, quàm quòd *Daphnen* Ladonis filiam adamatam ab Apolline fama vulgauit. Conuentum hoc in loco Gręcis constitutum ab Amphictyone *primùm* Deucalionis filio, *satis constanti* hominum sententia traditur; & ab eo consessum illum Amphictyonas appellatos. Androtion verò in Attica historia, [3] conuenisse in vnum cōsessum iam tum ab initio Delphos, finitimos *omnes*, scriptum reliquit, & ex eo Amphictyonum nomē extitisse: inualuisse deinde temporis lōgiore interuallo vt Amphictyones dicerentur. Ab ipso quidem Amphictyone in commune consilium vocatos tradunt hos Græci nominis populos, Ionas, Dolopas, Thessalos, Ænianas, Magnetas, Maleenses, Phthiotas, Dorienses, Phocenses, & Locros Phocidi finitimos, Cnemidis montis accolas. Postea verò quàm Phocenses templum diripuerunt, decennali iam bello confecto, mutationem etiam sensit Amphictyonum curia: siquidem Macedones locum in ea sunt adepti: Phocensium verò natio, & ex Dorico nomine Lacedæmonij, sunt ordine moti: illi ob admissum sacrilegium; hi, quòd opem Phocensibus tulissent, multa affecti. Verùm cùm Galli duce Brenno Delphos adorti fuissent, præ cunctis Græcis Phocenses strenuè rem gessere: quare & Amphictyonatum, & pristinam omnem *veterem* dignitatem receperunt. Augustus deinde Imperator Nicopolitanis etiam, qui ad Actium sunt, locum esse inter Amphictyonas voluit; cùm Magnetas, Maleenses, Ænianas, & Phthiotas, contribuere se Thessalis iussisset: suffragia verò quæ illorum & Dolopum fuerant, (interierat enim iam Dolopum gens) ad Nicopolitanos transtulit. Fuerunt ætate mea Amphictyones numero xxx. A Nicopoli, Macedonia & Thessalis bini: ex Bœotis verò (nam & hi priscis temporibus Thessaliæ partem tenuerunt, Æolenses appellati) ex Phocensibus item & Delphis bini: vnus ex vetere Dorica terra. Mittunt præterea Locri, qui Ozolæ appellantur, & *simul* qui vltra Eubœam sunt, vnum vtrique. Vnus Eubœensis, & item vnus Atheniēsis accedit. Athenæ quidem, Delphi, & Nicopolis, omnes obeūt Amphictyonū conuentus. nam ex *cæteris* quos enumerauimus populis, [4] vicem quisq; suam rato temporis ambitu in eum consessum conueniunt. In *primo* vrbis ingressu continentes sunt sacræ ædes *quatuor*: earum vna ruinosa est: vacua est altera signis & statuis: tertia Romanorum Imperatorum non sanè mul-

torum habet imagines: quarta ſanè Mineruæ vocatur Pronœæ. E ſignis quod in primo templi aditu, quódque maius eſt quàm id quod intus eſt, Maſſilienſium donum fuit. Sunt hi Phocaënſium (quæ Ioniæ gens fuit) colonia, eorum nempe hominum pars, qui ex Phocæa Harpagum Medum fugêre. Hi nanque cùm nauali pugna Carthaginienſes viciſſent, occupata ea quam nunc incolunt regione, ad magnas opes & luculentam fortunam ſunt prouecti. Et Maſſilienſium quidem æneum eſt donum. Aureum verò ſcutum à Crœſo
324 Lydorum rege dedicatum Mineruæ Pronœæ, aiebant Delphi Philomelum eripuiſſe. Adiunctum eſt Pronœæ templo Phylaci ſacellum heroicum. Hunc Phylacum inter Delphos fama proditum eſt, auxilium ipſis tuliſſe Perſis irruentibus. In ea gymnaſij parte quæ ſub dio eſt, feram aliquando ſuem natam tradunt: eam Vlyſſem ad Autolycum proficiſcentem, vnà cum ipſius Autolyci filiis venatione perſecutum; & ab ea ſanè vulnus ſupra genu accepiſſe. Flectentibus ad læuam à gymnaſio, ac nihilo ferme longius quàm ſtadia III deſcendentibus, fluuius eſt Pliſtus nomine. is ad Cirrham Delphorum naualem ſtationem, & proximum mare defluit. Rurſus à gymnaſio ſurſum ad fanum tendenti, ad viæ dexteram Caſtaliæ aqua præterfluit, ſuauis illa quidem potu. Fonti nomen indigenam quandam mulierem dediſſe ferunt: virum alij Caſtalium. Panyaſſis autem Polyarchi filius in iis verſibus quos in Herculem fecit, Acheloi filiam fuiſſe Caſtaliam perhibet, *ſic* enim de Hercule loquens ſcripſit:

Parnaſſi vt celeri pede ſaxa niualia liquit,
Caſtaliæ tetigit iuges Acheloidos vndas.

Audiui etiam qui dicerent, aquam illam Caſtaliæ dono datam à Cephiſſo amne. Hoc Alcæus quoque verſibus mandauit, in proluſione quadam ſuorum in Apollinem verſuum: & confirmant Lilæenſes; qui cùm in Cephiſſi fontem patria quædam bellaria, & alia quæ ſunt more maiorum tradita, ſtatis quibuſdam diebus *quotannis* porriciant, eadem in Caſtalia rurſus emergentia conſpici dicunt. Vrbs ipſa Delphis quauis ex parte in cliuum reſupinatur. Et eodem ſanè eſt quo oppidum ſitu, ſacrum Apollinis ſeptum: ſpatio illud quidem peramplum in ſuprema vrbis parte eminet: ſcindunt ſe illinc multifidi exitus. Ea certè donaria quæ memoria in primis digna viſa mihi fuerunt, perſequar. nam athletas, & eos qui in muſices certamen deſcenderunt, [1] ordinarios alioqui homines, nulla mentione dignabor. Nam illuſtribus viris, quorum in *maxima* fuit celebritate nomen, in iis quos de Eleis conſcripſimus commentariis, locum ſuum dedimus. *In eum tamen numerum non venit* Phayllus Crotoniata, *quòd* nulla *ei* contigit Olympica palma: Pythicis verò ludis de quinquertio duas, de ſtadio tertiam tulit. Idem nauali prelio cum Perſis conflixit, cùm propriam ſibi nauem ædificaſſet, & in eam Crotoniatas omnes, qui *fortè* in Græcia *tunc* peregrinabantur, impoſuiſſet. Ei Delphis ſtatua poſita fuit. Hæc quæ de Crotoniata homine dicerem habui. Sacram ingreſſis aream taurus ex ære præ oculis eſt, Theopropi Æginetæ opus, Corcyræorum donum. Proditum memoriæ eſt, Corcyræ aliquando aliis bobus relictis, taurum è paſtu abeuntem, contra pelagus mugitus edidiſſe: [2] cumque idem ſingulis diebus faceret, bubulcum ad mare deſcendiſſe: conſpexiſſe verò infinitum propè thunnorum numerum. quod cùm indicaſſet Corcyræis, illi (quòd thũnos capere conati, operam luſerant) ſciſcitatum Delphos miſere. *Ex Apollinis verò reſponſo* taurum Neptuno mactant, confectoque mox ſacro piſces capiunt. Donum è decima prædæ in Olympiam & Delphos mittunt. Subinde ſunt Tegeatarum de Lacedæmoniorum manubiis dona, Apollo, & Victoria, & indigenæ heroës, Calliſtó Lycaonis filia; Arcas, à quo regioni nomen; & Arcadis filij Elatus, Aphidas, & Azan: cumque his Triphylus; cuius mater non Erató fuit, ſed Laodamea Amyclæ Lacedæmoniorum regis filia. Dedicarunt etiam Eraſum Triphyli filium. Apollinem & Calliſtó, Pauſanias Apolloniata: Victoriam, & Arcadis effigiem, Dædalus Sicyonius: Triphylum & Azana, Samolas Arcas: Elatum, Aphidantem, & Eraſum, Antiphanes Argiuus fecit. Hæc Tegeatæ *ſigna* Delphos miſere, Lacedæmoniis bello captis, qui hoſtiliter eorum fines inuaſerant. Sunt his è regione quæ Lacedæmonij Athenienſibus ſuperatis dedicarunt, Caſtores, Iupiter, Apollo, Diana;
325 cumque his Neptunus, & Ariſtocriti filius Lyſander, à Neptuno coronam accipiens: Abas præterea, quo vate vſus eſt Lyſander: & qui fuit prætoriæ nauis gubernator Lyſandro, Hermon. Hunc Hermonem Theocoſmus Megarenſis finxit, cùm fuiſſet ille in Megarenſium ciuitatem adſcriptus. Caſtores Antiphanis Argiui opus fuere. Vatem fecit Piſon

ſon è Calaurea Trœzeniorum: Damias Dianam, Neptunum, & Lyſandrum; Athenodorus Apollinem & Iouem: Arcades ambo ex Clitore fuerunt. Sunt à tergo iis quos iam recenſuimus, poſiti, qui ad Ægospotamos vel è Spartanis, vel è ſociiş Lyſandro operam ſuam nauarunt, Aracus & Erianthes; Lacedæmonius ille, hic Bœotius [1] è Minante: iam verò Aſtycrates, Cephiſocles, Hermophantus, Hiceſius, Chij: Timarchus & Diagoras, Rhodij: Cnidius Theodamus, Epheſius Cimmerius, Mileſius Æantides. hos *omnes* Tiſander fecit. Qui deinceps nominabuntur, Alypus *fecit* Sicyonius, Theopompum Midenſem, Cleomedem Samium: ex Eubœa Ariſtoclem Caryſtium, Autonomum Eretrienſem, Ariſtophantum Corinthium, Apollodorum Trœzenium: ex Epidauro, quæ in finibus Argiuorum eſt, Dionem. Adhærent his Axionicus Achiuus ex Pellene, ab Hermione Theares, Phocenſis Pyrias, Conon Megarenſis, Agimenes Sicyonius, Pythodotus Corinthius, Telecrates Leucadius, Euantidas Ambraciotes. Poſtremi ſunt *omnium*, Epicyridas & Eteonicus Lacedæmonij. opera hæc eſſe dicunt Patroclis & Canachi. Cladem certè, qua affecti ſunt ad Ægospotamos Athenienſes, dictitant illatam ſibi non iuſto prelio, ſed prætorum ſuorum proditione, *quos* pecunia *hoſtes corrupiſſent*: dona enim à Lyſandro, Tydeum & Adimantum accepiſſe. Eius rei teſtimonium ex Sibyllinis carminibus afferunt:

Actum Cecropidis luctum gemitusq́; ciebit
Iupiter altitonans, rerum cui ſumma poteſtas.
[2] *Nauibus exitium, & crudelia funera bello*
Ille feret, culpaq́; ducum dabit omnia peſſum.

Alia etiam Muſæi carmina pro oraculis habent:

Et fera tempeſtas vrgebit Cecrope cretos
Fraude ducum: ſed certa aderunt ſolatia victis.
Nanq; vrbem hoſtilem euertent, pœnasq́; repoſcent.

Et hæc quidem hactenus *de pugna illa* dicta ſunt. Nam eius etiam prelij, quod ſuper Thyrea inter Lacedæmonios & Argiuos commiſſum eſt, ancipitem euentum fore eadem Sibylla prædixerat. Sed Argiui ſecum præclarius quàm cum hoſtibus actum rati, æneum equum ad effigiem Durij Delphos miſerunt, ab Antiphane Argiuo fabricatum. in eius baſi inſcriptio indicabat, *proxima* ſigna ex decima Marathoniæ pugnæ dedicata. ea ſunt Minerua & Apollo: & ex iis qui imperium geſſerunt, Miltiades: ex iis verò qui heroum nomine celebrantur, Erechtheus, Cecrops, & Pandion: Celeus etiam, & Antiochus, quem ſuſcepit Hercules ex Midea Phylantis filia: tum Ægeus, & de Theſei filiis Acamas. hi enim Athenięſium tribubus ex Apollinis Delphici oraculo cognomina dedere. *In hoc numero* ſunt Melanthi filius Codrus, Theſeus, & Phyleus; cùm ab his tamen non acceperint tribus nomina. Atque hos quidem quos percęſuimus, Phidias fecit, & omnino de *Marathoniæ* pugnæ decima ſunt. Antigonum poſtea, & eius filium Demetrium, ac *ſimul* Ptolemæum Ægyptium Delphos miſerunt; hunc, beneuolentia adducti; illos, metu. Sunt non procul ab illo equo alia etiam donaria Argiuorũ, ij videlicet duces, qui Polynicis partes ſecuti, Thebas oppugnatum iere, Adraſtus Talai, Tydeus OEnei filius: Prœti etiam nepotes, Capaneusque Hipponoi, & Eteoclus Iphis filius: Polynices item, & Hippomedon ex Adraſti ſorore genitus. Poſitus eſt illic Amphiarai etiam currus: in eo Baton ſtat Amphiarai auriga, & eidem etiam generis neceſſitudine coniunctus. Eorum poſtremus eſt Alitherſes. Opifices horum fuere Hypatodorus & Ariſtogiton. Dedicatos Argiui dicũt de *manubiis* eius victoriæ, qua ipſi ad OEnoën Argolicæ terræ vrbem, Athenienſibus adiuuantibus, de Lacedæmoniis potiti ſunt. Ex eadem (opinor) pecunia eos etiam dedicarũt Argiui, qui ſunt à Græcis Epigoni (*id eſt Poſteri*) appellati. eorum enim ſunt ibi poſitæ imagines, Sthenelus, & Alcmæon; [1] cui ætatis cauſa honoratiorem exiſtimo locum datum. His adiuncti Promachus, Therſander, Ægialeus, & Diomedes. inter Diomedem & Ægialeum medius eſt Euryalus. Sunt ex aduerſo aliæ ſtatuæ. Eas miſerunt Argiui, cùm in Meſſeniis reſtituendis Epaminondam Thebanorum ducem iuuiſſent. Heroum *ibi* ſunt effigies: Danaus rex, cuius maximæ fuerunt Argis opes: Hypermneſtra, quòd vna ex eius filiarum numero manus puras habuiſſet: prope eam Lynceus, & omnes qui ab Hercule, & eo altius repetitum a Perſeo genus ducerent. Iam Tarentinorum equi ænei, & captiuæ fœminæ, dona ſunt quæ Meſſapiis (Barbara gente, finitimis ſuis) victis, miſerunt:

326

Ageladæ ſunt Argiui opera. Tarentum quidem coloniam Lacedæmonij deduxere, duce Phalantho Spartano. Huic coloniam deducturo Delphis oraculum redditum eſt, cùm ſub æthra pluuiam animaduertiſſet, tunc ſe agri & vrbis compotem fore. Sed cùm neque per ſe *quid* illud reſponſum *innueret ſatis* conſideraſſet, neque omnino quenquam interpretum conſuluiſſet, claſſe in Italiam applicuit. ibi cùm Barbaros viciſſet, neque tamen vel vrbe vel agro vllo potiri poſſet, oraculi *è re nata* ei in mentem venit, ac planè ſibi quod fieri nullo pacto poſſet, dei voce ſignificatum ſuſpicari cœpit; quòd ſcilicet nunquam euenturum eſſet, vt puro ſerenoq; cœlo (*quam æthran Græci vocant*) plueret. Hunc vxor animum deſpondentem (cōſecuta enim domo fuerat) amanter multis modis ſolabatur: & eius aliquādo caput genibus ſuſtētans, dū pediculos legit, lacrymæ præ mariti amore, ob aduerſos eius caſus *& irritam ſpem* mulieri obortæ. quare effuſius flens, viri caput perfudit. Tunc primùm euolutæ ſunt oraculi ambages. Æthra enim vxori nomen erat. Ea itaque nocte quæ *diem illum* conſecuta eſt, Tarentum hoſtium vrbem maritimam maximam & opulentiſſimam cepit. Taranta quidam heroëm Neptuni & indigenæ Nymphæ filium fuiſſe dicunt: ab eo verò nomen impoſitum & vrbi & flumini. eodem enim fluuius, quo vrbs nomine vocatur, Taras. Proximum eſt Tarentinorum dono, Sicyoniorum theſaurus. *pecuniæ id ſacræ receptaculum eſt*: verùm pecunia neque in eo, neq; in theſauro alio *quoquam Delphici templi* vlla eſt. Gnidij etiam ſigna Delphos attulerunt, Triopan Gnidi conditorem, equo adſtantem; Latonam, Apollinem, & Dianam ſagittis Tityum petentes, ſaucio illum iam corpore. Hæc iuxta Sicyoniorum theſaurum ſunt. A Siphniis etiam factus eſt theſaurus ob cauſam huiuſcemodi. Siphniorum inſula aurifodinas habet, de quarum fructibus iuſſit Apollo ſibi decimam offerri. Illi certè theſauro condito decimam obtulerunt: poſtea verò quàm nimio pecuniæ retinendæ ſtudio ab ea religione deſciuerunt, maris alluuie metalla prorſus abolita ſunt. Statuas etiam Liparæi, Tyrrhenis nauali prelio victis, dedicarunt. Liparæi ipſi Gnidiorum colonia fuerunt, cuius ducem hominem Gnidium Pentathlum nomine fuiſſe, Antiochus Syracuſanus Xenophanis filius in Siciliēſi hiſtoria ſcriptum reliquit. Addit, Gnidios ex ea vrbe quam ad Pachynum Siciliæ promontorium condiderant, ab Elymis & Phœnicibus bello pulſos, inſulas deſertas tenuiſſe, eiectis prioribus colonis, quæ ex Homericis verſibus noſtra etiamnum ætate Æoli nuncupantur. Earum vnam, cui Lipare nomen, cùm muniſſent, in ea domicilia ſtatuerunt ſua: Hieran, Strongylen, & Didymas ad
327 arationes reſeruarunt, & in eas ſanè nauibus *agri colendi cauſa* tranſmittunt. In Strongyle haud dubiè è terra ignis erumpit. In Hiera ignis è ſummo eius inſulæ promontorio ſponte ſua accenſus euomitur. Proximè ad mare balneæ ſalubrium aquarum ſunt: & ibi lauantes aqua temperatior excipit: nam alibi præ feruore in eam deſcendentibus incōmodior eſt. *Sed vt ad templi donaria redeamus*, dedicarunt Thebani etiā & Athenienſes ob rem in preliis bene geſtam, quos theſauros appellant. De Gnidiis non habeo dicere, victoriæ ne votum miſerint, an verò ſuas opes oſtentandi cauſa *theſaurum* ædificarint. Nam Thebani Leuctricæ pugnæ, Athenienſes Marathoniæ, theſauris dedicatis, memoriam extare voluerunt. Cleonæi cùm peſtilentia nihil minus quàm Athenienſes laboraſſent, oraculi monitu Soli primùm orienti caprum immolarunt; ac deinde lue ſedata æneum caprum Apollini miſerunt. *Coniuncta* ſunt Potidæatarum, qui ſunt in Thracia, & Syracuſanorum dona: hi cladem Athenienſium inſignem; illi pietatem *duntaxat* in deum ſuam, theſauris collocandis teſtificati ſunt. Porticum etiam Athenienſes de manubiis, quas tum Peloponneſiis, tum verò eorum ſociis Græci nominis eripuerant, dedicarunt. Affixa etiam *eodem in loco* ſunt [1] nauium roſtra, & *ſimul* ſcuta ænea. Ciuitates enumerat inſcriptio, de quibus manubiarum primitias miſere Atheniēſes, Elin, Lacedæmonem, Sicyonem, Megara, Pellenenſes Achæorum, Ambraciam, Leucadem, Corinthum ipſam. [2] Ex naualibus quidem pugnis contra hos populos Theſeo parentarunt: & Neptuno, eodem in loco, cui cognomen Orio, ſacrum fecere. Eadem inſcriptio (vti mihi videtur) Phormionem Aſopichi filium, & eius res geſtas ornat. [3] Saxum illic eminet, de quo Sibyllam Herophilen oracula canere ſolitam Delphi tradidere. quæ cognomine Sibylla nuncupata ab initio fuit, perinde atque aliam quamuis antiquàm fuiſſe comperi. Filiam Græci Iouis & Lamiæ dictitant: Lamiam ipſam Neptuno genitam, mulierum omnium primam vaticinatam, & ab Afris Sibyllam nominatam: hęc verò *de qua nunc eſt ſermo* Herophile, illa certè poſterior: conſtat tamen & ipſam ante Troianum bellum viguiſſe. prædixit enim ad Aſiæ & Europæ perniciem,

ciem, Spartę Helenam educatū iri; propter quam futurum esset vt Ilium euerteretur à Grę-cis. Eius fœminæ hymnorum in Apollinē, Delij mentionem faciunt: ipsa verò se non Herophilen solùm, sed Dianam etiam suis versibus vocat. Est vbi vxorē se, & vbi vel sororem, vel filiā Apollinis esse dicit: sed hæc scilicet furens, & diuino afflatu perculsa. Alibi verò immortali matre, (Idæarum scilicet nympharum vna) patre homine se natam dixit, hisce versibus:

[1] *Partim ego Cetiuoro mortali patre creata,*
Partim immortali Nympha: me fontibus Ida
Eduxit vitreis, tenuis, glebaq; rubente:
Marpessus matri patria est, fluuiusq; Aidoneus.

Extant autem adhuc in Ida Phrygiæ Marpessi vrbis vestigia, quo loco sunt inquilini circiter LX. Tota est circa Marpessum terra subrussa, & mirè torrida. Quocirca quòd [2] Ladon amnis modò se subter terram abdat, modò rursus emergat, ac *eiusmodi sæpius* repetitis vicibus postremò penitus occultetur, ad Idæ montis naturam arbitror referendum, quod *rarum* est, *ac* pertenue solum, & multis cuniculis cauernosum. Abest ab Alexandrea, quæ est in Troade, Marpessus stadia fermè ducenta & quadraginta. Et Herophilen quidem, qui Alexandreæ degunt, Apollinis aiunt Sminthei fuisse æditiuam: Hecubæ verò somnium interpretatam ita vt rei, qui vulgò notissimus est, euentum diuinarit. Magnam vitæ partem egit hæc Sibylla Sami; sed Claron etiam, quæ Colophoniorum vrbs est, venit: venit eadem Delon, & Delphos: ac Delphis quidem, de quo diximus saxo vaticinia edebat sua. Mors ei in Troade contigit: eius est sepulcrum in Sminthei luco, incisis columnæ elegis:

Illa ego sum Phœbi interpres non vana Sibylla, 328
Hîc quæ marmoreo contineor tumulo:
Vocalis quondam, æternum nunc muta puella,
Heu nimis hac fati compede pressa graui.
Mercurio tamen & Nymphis sociata quiesco,
Phœbo quòd fuerim grata, ferens precium.

Iuxta sepulcrum erectus est Mercurius è lapide figura quadrāgula. Ad læuam aqua in conceptaculum delabitur, vbi Nympharum signa sunt. Erythræi (de Herophile enim hi acerrimè Græcorum omnium certant) Corycum montem & in eo antrum ostendunt, in quo natam Herophilen dicunt. Parētes eius fuisse Theodorum pastorem indigenam, & Nympham, cui fuerit cognomen Idęæ. Cognominis non esse aliam rationem, quàm quòd condensa arboribus loca Idas tunc homines appellarint. Versum quidem de Marpesso, deque Aidoneo flumine, eximunt Erythræi ex Herophiles carmine. [3] Iam post illam, eam quę fatidica ipsa etiam fuit, è Cumis (quæ sunt in Opicis) & Demó nomine fuisse appellatā, Hyperochus vir Cumanus scripsit. Eius tamen fœminæ prædictionē omnino nullam Cumani, quam cuiquam ostenderent, habuerunt: ostendunt tantùm vrnulam in Apollinis lapideam, in ea Sibyllę condita esse ossa dictitantes. Post Demó, in fatidicarum fœminarum numerum conscripserunt Hebræi qui supra Palæstinā sunt, *gentilem suam*, Sabbam nomine; quam Beroso patre, matre Erymanthe genitam tradūt. hanc alij Babyloniam, Ægyptiam alij Sibyllam vocant. Phaënnis verò, hominis in Chaonibus regnātis filia, & Peleæ apud Dodonæos, (*quas columbas fuisse fabulati sunt*) diuinarunt illæ quidem, Sibyllæ tamen non fuerunt ab hominibus vocitatæ. Phaënnidis certè neque ætatem inquirere, neq; vaticinia colligere est difficile: iisdem enim temporibus extitit, quibus regnū Antiochus capto Demetrio occupauit. Peleadas verò Phemonoë fuisse dicunt ætate superiores, & mulierum omnium primas versus illos decantasse:

Iupiter est, fuit, atque erit: ô bone Iupiter alme,
Quæ tribuit fruges, tellurem dicite matrem.

Inter viros autem vates numerantur Euclus Cyprius, Atheniensis Musæus Antiophemi filius, Lycus Pandionis, & ex Bœotia Bacis; quem Nympharum instinctu diuinasse credunt. Horum omnium vaticinia, præterquam Lyci, perlegi. Et hæc quidē de fœminis & viris, quibus ad hunc vsque diem diuinandi sciētia diuinitus contigit, memoriæ prodita sunt. Insequētibus dehinc seculis credi facilè potest alios eiusmodi homines, qui futura prędicāt, non defuturos. Bisontis verò Pæonici tauri caput ex ære fabricatum, Dropion Deontis

filius, Pæoniorum rex, Delphos misit. Bisontes belluarũ omnium viui difficillimè capiũtur: nullæ enim sunt adeò validæ plagæ, quæ irruentis feræ impetum sustineant. Eius venatio ita comparatur. Supinum deligũt locum, & in conuallem decliuem: eum præualido septo vndique muniũt: cliuum deinde & proximam cliuo planitiem recentibus *boum* coriis insternũt: recentium si non suppeditarit copia, arida aspersione olei lubricant. ibi in equis exercitatissimi homines, bisontes intra illum ambitum cogunt; qui per vncta coria delapsi in præceps, ad *imam* vsque planitiem deuoluuntur. illic ad quartum aut quintum ad summum diem neglecti relinquuntur: tum lassitudine & fame debilitati, cadentibus iam animis facilè conficiuntur. Sunt qui ad eos mansuefaciendos artem adhibeant, & iacentibus adhuc pineæ nucis nucleos interioribus exemptos testulis apponant: alium enim cibum
329 nullum bellua tunc appeteret: postremò vinculis districtos abigunt. & ad hũc bisontes modum capiuntur. Ex aduerso bisontis capiti æneo, statua est loricam induta, & supra loricam chlamydem: positam aiunt Delphi ab Andriis, Andreo suæ gentis autori. Apollinis, Mineruæ, & Dianæ signa, Phocensium dona sunt, de *victis* Thessalis sempiternis hostibus suis, & finitimis illis quidem, prçterquam ex ea parte qua à Phocide dirimuntur, Locris Hypocnemidiis interiectis. Dedicarunt etiam Thessali qui ad Pharsalum sunt, & Macedones qui sub Pieria Dion vrbem incolunt: tum verò Cyrenæi Græci nominis in Libya: currum hi, & in curru Ammonem: Diatæ verò Apollinem ceruam prensantem: Pharsalij Achillem equo insidentem. Iam verò & Corinthij, qui in Doriensibus censentur, thesaurum ædificarunt; & in eo aurum à Lydis acceptũ reposuerunt. Herculis signũ, donum est Thebanorum, de bello quod cum Phocensibus gestum, Sacrum appellarunt. Sunt & ęneæ effigies, quas iidem posuerunt Phocenses, fuso altero congressu Thessalorum equitatu. Delphos Phliasij comportarunt æneum Iouem, & cum Ioue Æginæ simulacrum. Ex Arcadum Mantinea Apollo æneus est, non procul à Corinthiorum thesauro. Hercules & Apollo tripodem prensitant, ac de eo *iam propè* sunt pugnam commissuri: sed Latona & Diana Apollinis, Minerua Herculis iram leniunt. Hoc ipsum etiam fuit Phocensium donum. Eo *dedicarunt* tempore, quo ipsos contra Thessalos Tellias Eleus duxit. Signa cætera Diyllus & Amyclæus communi opera fecerunt; Mineruam & Dianam Chionis elaborauit. fuisse hos opifices dicunt Corinthios. Tradunt Delphi venienti ad oraculum Herculi Amphitruonis filio, Xenoclean dei interpretem responsum dare recusasse, quòd cæde Iphiti erat pollutus. Ibi sublatum è templo tripodem Herculẽ foras asportasse: ipsam verò interpretem *ex tempore* dixisse,

[1] *Hic Tirynthius Alcides, non ille Canobeus.*

Nam & antè Ægyptius Hercules Delphos venerat. Sed Amphitruonis filius reddito tunc Apollini tripode, quicquid voluit à Xenoclea didicit. Hinc poëtæ sumpto argumento, fabulæ mandarunt Herculis cum Apolline de tripode pugnam. Cõmune fuit Græcorũ de Platæẽsi prelio donũ, aureus tripos, sustinẽte æneo dracone. Sed æs adhuc manet ex eo donario integrum; auri quod fuit, Phocensium duces amouerũt. Tarentini etiam aliam de Peucetijs (Barbara natione) *à se victis* decimã Delphos miserunt. Signa elaborarunt Onatas Ægineta, & Calynthus. Equestres & pedestres sunt imagines: Opis rex Iapygũ, Peucetiis auxiliũ ferẽs; atq; hic quidẽ in pugna interẽpto persimilis: qui verò iacenti adstãt, Taras heros est, & Phalanthus Lacedæmonius, & ab eo non lõgè delphinus. Antè enim quàm in Italiam perueniret, naui in Crissæo mari fracta, ad litus delphino euectũ Phalanthum tradunt. At bipennes Periclyti Euthymachi filij, Tenedij hominis, donum. [2] Vetus fama dedicationis causam vulgauit: Cycnũ aiũt Neptuni fuisse filiũ: regnasse eũ Colonis: oppidum hoc in Troade fuit, ad Leucophryn insulã. Filiã is habuit Hemithean, & Tennen filium ex Proclea Clytij filia, Caletoris *illius germana* sorore, quẽ ab Aiace in Iliade interfectũ memorat Homerus, cùm faces in Protesilai nauẽ immitteret. Proclea mortua, alterã Cycnus vxorem duxit Philonomẽ, Craugasi filiã. Ea cùm in priuigni incidisset amorẽ, repulsam ęgrè ferẽs, Tẽnen ficta calumnia apud virum criminata est suũ, quòd ille inuitã & repugnãtẽ constuprare conatus esset. Mendacio captus Cycnus, iuuenẽ cũ sorore in arcã inclusos, in mare abiicit. incolumes illi in insulã exponũtur, cui cùm antè Leucophrys nomẽ fuisset, de Tẽnę postea nomine *Tenedos* fuit appellata. Sed fraude aliquãdo detecta, ad filiũ Cycnus nauiga-
330 uit, quò se illi purgaret, & eius quod per credulitatẽ temerè cõmisisset, facti veniã posceret. Cùm itaq; ad insulã appulisset, & ad saxũ siue arboris truncũ nauẽ religasset, Tẽnes ira impulsus,

pulsus, bipenni retinacula abscidit. Ex eo in *prouerbij* cõsuetudinem venit, vt quicquid quiuis præfractè negarit, id Tenedia bipenni præcidisse dicatur. Tennen ipsum ab Achille, dum *prædas ex insula agentibus* Græcis occurrit, occisum autumant. Tenedij insequentibus dein seculis ob virium imbecillitatem se Alexandrinis, qui in Troade continenti sunt, contribuerunt. Iam Græci qui contra *Persarum* regem bellarunt, Iouem in Olympia æneum, Apollinem Delphis, *vota*, de victoria ad Artemisium & Salaminem dedicarunt. Aiunt etiam Themistoclem Delphos profectũ, Apollini Medorum exuuias attulisse: percontantem verò nunquid intra templum ea dona locaret, iussisse Pythiam, vt eas omninò extra fani limen auferret. Versus, quibus illa responsum dedit, hi sunt:

In templo pulchras nostro ne figite Persei
Exuuias, subitò sed vestras mittite in ædes.

Cum admiratione certè causa quæri potest, cur ab vno Themistocle oblata dona de Medis, accepta deus non habuerit. Sunt enimuero qui Persica omnia spolia itidem repudiaturum fuisse credant, si antequam dedicarẽtur, nunquid sibi ea vellet offerri, quæsitum esset. Non desunt qui dicant, Apollinem, cùm præsciret supplicem ad Persas iturum Themistoclem, idcirco sibi exuuias illas dedicari prohibuisse, ne religiosis monimentis testatum odium, fidem deprecationi abrogaret. Hanc Barbarorum in Græciam irruptionem prædictam Bacidis oraculis inuenias. Antè etiam ab Euclo ea de re carmina edita sunt. Delphorum est ipsorum, prope aram maximam, donum lupus æneus. Hominem quendam aiunt se cum sacra pecunia, quam compilasset, abdidisse in ea Parnassi parte quæ maximè esset syluestribus arboribus condensa: lupum verò in dormientem impetu facto, illum occidisse; ac deinde quotidie cum vlulatu solitum intra vrbem penetrare. Id cùm non nisi diuinitus fieri existimare homines cœpissent, feram secuti, aurum sacrilegio ereptum repererunt, & *ad rei memoriam* lupum ex ære dedicarunt. Phrynes inauratam effigiem elaborauit Praxiteles, vnus & ipse de mulieris amatoribus: ipsamet dedicauit. Quæ huic adiuncta sunt Apollinis signa, alterum Epidaurij, qui sunt in Argiuorum finibus, de Medorum manubiis: alterum Megarenses, victis ad Nissæan Atheniensibus, posuerunt. Bucula à Platæensibus dedicata, eius *est* temporis *monimentum*, quo intra suos fines ij cum aliis Græcis Mardonium Gobryæ filium vlti sunt. Sunt *alia* rursus duo Apollinis *signa*; Heracleotarum alterum, qui ad Euxinum pontum sunt: Amphictyonum alterum, de mulcta quam Phocensibus irrogarunt, ob id quòd Sacrũ solum coluissent. Est apud Delphos huic Apollini cognomen Sitalcas, magnitudine quinq; & triginta cubitorum. Sunt illic duces multi: Dianæ præterea, & Mineruæ, duoq; Apollinis signa, ab Ætolis dedicata, de Gallis in pugna superatis. Gallorum quidem exercitum ex Europa in Asiam ad vrbium perniciem transmissurum, prædixit in oraculis suis Phaënnis ætate vna antequam res gereretur:

Hostilis Gallorum acies tunc milite multo
Littora complebit: transmissis fluctibus Helles
Vastabit populans Asiam. sed dij grauiora
Intentant illis, pelagi prope cærula sedes
Qui posuere suas. sed enim his quoq; Iupiter ipse
Auxilio clari mittet tauri generosam
Progeniem; tristi quæ sternet funere Gallos.

Tauri filium dixit Attalum Pergami regem, quem ipsum Tauricornem etiam idem Apol- 331
lo nominauit. Equitatus duces equis insidentes, fusis equestribus Atheniensium copiis, Apollini statuerunt Pheræi. At palmam æneam dicarunt Athenienses cum Mineruæ signo inaurato; duplicis victoriæ monimentum, qua vno eodémq; die potiti sunt ad Eurymedontem, pedestri acie, & nauali pugna prosperè in ipso flumine commissa. A multis eius signi partibus cùm aurũ reuulsum vidissem, culpam ego in homines improbos & sacrilegos conferebam, priusquam ex Atticarum rerum commentario, quem scripsit Clitodemus, eorum qui literis res Atticas mandarunt vetustissimus autor, cognouissem, comparata ab Atheniensibus classe ad Siciliensem expeditionẽ, magnũ coruorum numerum Delphos conuolasse, irruentesq; in illud signum, aurum rostris auellisse. Additum est ibidem, hastam, noctuas, & caryotas, quæ in palma illa ad palmularum similitudinem *ex auro* factę fuerant, eosdem illos coruos abrupisse. Sed & alia prodigia idem cõmemorat Clitodemus, quæ ab ea nauigatione suscipienda Athenienses deterrere debuerant. Cyrenæi Delphis

Batti statuam posuerunt in curru, quòd is ex insula Thera eos in Africam classe deduxisset in coloniam. Auriga currus est *eius mater* Cyrene. In curru Libye Nympha Batto coronam imponit. opus fecit Amphion Acestoris filius Gnossius. Deducta iam Cyrene colonia, Battus vocis huiusmodi medelam reperit. Dum Cyrenęi in extrema Africę deserta excurrunt, leonem conspexit: re improuisa territus, magnum & clarum necessitate cogēte sustulit clamorem. Non longè à Batti statua Apollinem alium Amphictyones dedicarunt,[1] de pecunia mulctatitia Phocensium. Ex *tam multis*, quæ *Apollini* miserunt Lydorum reges, donis, reliquum iam nullum est, pręter ferream Halyattis craterę basin. Eam fecit Glaucus Chius, qui primus ferri artem ferruminandi excogitauit. Illius certè basis iuncturæ singulæ nullis aut fibulis, aut clauis, sed solo coagmentatæ sunt ferrumine. Basis forma est eadem propè qua turris; ima parte latior, in obtusum fastigium surgens. Latus quodlibet non continenti ferro clauditur, sed transuersis incingitur è ferro zonulis: *eæ* perinde *sunt* ac in scalis gradus.[2] Summa labia extrorsum resupinantur. Atque hæc fuit illius crateræ sedes. Iam qui à Delphis Vmbilicus vocatur, è candido marmore, esse eum aiunt medium terræ vniuersæ *punctum*. Congruunt cum hac opinione, quæ in quodā carmine cecinit Pindarus. Lacedæmoniorum illic dona sunt, Hermione Menelai filia, quæ fuit cum Oreste Agamemnonis, cùm prius tamen nupta fuisset Neoptolemo Achillis filio: eam Calamis fecit. Eurydamo statuam, quòd eo duce contra Gallorum exercitum pugnarunt, Ætoli posuerunt. Extat adhuc in Cretæ montibus vrbs Elyros. Ea ciuitas capellam æneam Apollini *donum* misit. Lac præbere videtur infantibus Phylacidi & Philandro. liberos fuisse eos Elyrij dicunt Apollinis & Nymphæ Acacallidis. cum ea congressum Apollinem in vrbe Tarrha, & Carmanoris domo. Carystij ex Eubœa bouem & ipsi æneum Apollini statuerunt de Persica victoria. Boues quidem & Carystij & Platæenses idcirco dedicarunt, quòd (vti ego opinor) Barbaris è Græcia expulsis, & alias fortunas incolumes habuerunt, & libero solo terram arare potuerunt. Ducum effigies, & *cum iis* Apollinem & Dianam, Ætolorum gens, Acarnanibus finitimis suis debellatis, dedicarunt. Incredibile propè dictu est, quod Liparęis narrant euenisse. Oraculo iussos cum Tyrrhenis paucissimarū nauium classe confligere, triremes contra eos quinque deduxisse. Illos, cùm se Liparæis haudquaquam inferiores naualibus rebus fore confiderent, pari nauium numero congressos. Sed cùm quinq; eorū triremes Liparęi cepissent, mox Thyrrenos totidem iterū, ac tertiò, & postremò quar-
332 tò eduxisse: omnes verò eas classes à Liparæis captas. In huius rei memoriā Apollinis signa pari numero superatis à se *iam toties* nauibus, dicarūt. Echecratides homo Larissęus Apollinem paruum dedicauit: hunc Delphi dicunt *antiquissimum* esse, *ac sanè* primū donariorum omniū. Barbari qui ad Occidentē Sardiniā insulam incolunt, statuam eius à quo ipsi nomen acceperūt, ex ære Delphos miserūt. Est ipsa Sardinia magnitudine & felicitate cum iis quæ maximè celebrantur insulis cōparanda. Nomen eius priscis temporibus quodnam fuerit patria lingua, compertum nō habeo. Qui illuc è Græcis commercij causa adnauigarunt, Ichnussam (quòd formam habeat humani vestigij) insulam vocarunt. Lōgitudo eius perhibetur stadiûm MCXX: latitudo CCCCLXX. Primi in eam transmigrasse nauibus Libyes dicuntur, duce Sardo Maceridis filio; cui apud Ægyptios & Libyas Herculis cognomē fuit. Eius patri Maceridi nihil illustrius ad memoriam cōtigit, quàm quòd venit aliquādo Delphos. Sardus coloniam Libyum Ichnussam deducendā suscepit: quare priore nomine obsoleto, est de Sardi nomine insula appellata. Non tamen indigenas eiecit ea Libyum manus; sed in domiciliorum societatem recepti ab indigenis sunt noui inquilini; atq; id necessitate magis quàm beneuolentiæ gratia. Vrbes certè non plus Libyes tunc, quàm in ipsa insula genitus populus, norant condere; dispersi in tuguriis & speluncis, vt sua cuiusq; sors tulerat, ita habitabat. Aliquot annis post Libyas è Græcia in insulam eam venerūt, qui Aristęi ductum & auspicia secuti fuerāt. Apollinis & Cyrenes Nymphę fuisse filium Aristęum tradunt: eum ob Actæonis casum acri confectum dolore, ac Bœotiæ iam & Græciæ toti infensum, in Sardiniam migrasse. Sunt qui putent eodem tempore Dædalum, Cretensium arma metuentem, aufugisse; ac domicilij coloniæque in Sardiniam deducendæ cōsortem Aristæo fuisse. Probari verò nulla ratione possit, Aristæo, quicū nupta erat Cadmi filia Autonoë, Dædalū, qui eadem fuit ætate qua Thebis regnauit OEdipus, potuisse vel coloniæ, vel alius cuiusquā rei participem esse. Verùm neq; hęc manus oppidū vllum muniuit, quòd erat numero & viribus minor quàm quantū sat esset ad nouā ciuitatē cōstituendā. Post Aristæum

ſtæum Iberi in Sardiniam *ex Hiſpania* tranſmiſerũt duce Norace, à quo nouam vrbem Noram vocarunt. Et hanc primam omnium, quæ in ea inſula fuerint, vrbem norunt. Filium Noracem fuiſſe dicunt Mercurij, ex Erythea Geryonis filia. Quarta inquilinorum cohors, Iolao duce in Sardiniam contendit, è Theſpienſibus & Attica terra. [1] Hi Olbiam munierunt; Ogryllen etiam dictam, vel tranſlatitio ab aliqua de Atticis curiis nomine; vel quòd vnus de claſſis ducibus Gryllus fuerit. Hac ipſa etiam ætate in Sardinia vici manent, qui Iolaij nuncupantur, & ab incolis honores Iolao habentur. Poſt Ilium euerſum, ex Troianis & alij profugerunt, & ij qui cum Ænea incolumes euaſerunt. horum pars vna acti tempeſtatibus in Sardiniam, Græcis, qui antè illic conſederant, permiſti ſunt. Quo minus verò cum Græcis & Troianis Barbari bello confligerent, id primùm vetuit, quòd belli apparatu neutra pars alteri cedebat: deinde Thorſus fluuius, qui mediam præterfluit inſulam, vtranque aciem tranſmittere metuentem coërcebat. Multis pòſt annis Libyes maiore claſſe in Sardiniam appulſi, Grecosq; bello adorti, omnes ad internicionem exciderũt, vel certè quampauciſſimos reliquos fecere. Nam Troiani cùm in montanam inſulæ regionem confugiſſent, [2] ibiq; ſe rupium confractibus, & vallo iacto munitionibus tutati eſſent, Ilienſium nomen adhuc retinent; facie illi quidem, armatura, totáque victus ratione Afris perſimiles. Abeſt non longè à Sardinia inſula, Corſica ab inquilinis è Libya, à Græcis Cyrnos nominata. ex hac non parua vtique manus ſeditione pulſi in Sardiniam tranſiere, montibusque occupatis oppida ſibi muniere: à Sardis certè patrio ipſorum nomine Corſi appellantur. Carthaginienſes cùm eſſent maritimis rebus præpollentes, omnes è Sardinia, præter Ilienſes & Corſos, eiecerunt: nam illos quominus potuerint in poteſtatem redigere, prærupti & muniti montes obſtiterunt. Munierunt in ea inſula Pœni vrbes *duas*, [3] Car- 333
nalin, & Syllos. [4] Orta autem de præda controuerſia, Libyes & Hiſpani ira accenſi, cùm à Pœnis defeciſſent, & ipſi montium iugis occupatis ſeorſum conſederunt: eos patria lingua ſua Balaros Corſi appellarunt, quòd eodem nomine exules vocant. [5] Atque hæ quidem gentes, & in eas quas diximus diuiſi vrbes, Sardiniam incolunt. Eius ora quæ eſt ad Aquilonem & Italiæ littora conuerſa, in montes conſurgit inuios, [6] coëuntibus propè verticibus: adnauigantes verò opportunis accipit ſtationibus. E proximis montium iugis prȩualidi & incerti ventorum flatus in mare irruunt. Sunt & alij interius montes multò aſcenſu faciliores; ſed inter eos plerunq; turbidus & peſtilens intercluditur aër. In cauſa eſt [7] concretus ibi ſal, & prægrauis ac violenter incumbens Auſter. Obſtant præterea prææalti montes, quo minus a Septentrionibus flantes venti, cœli & terræ vaporem æſtate anni tempeſtiuo frigore leniant. Exiſtimant alij Corſicam inſulam, quæ à Sardinia non amplius quam octo ſtadia lato mari diuiditur, excelſis ſe vndique mõtibus attollẽtem, Fauonio & Aquiloni obtendi, quo minus eorum in Sardiniam flatus peruadant. Serpentes certè neq; hominum generi infenſi, neq; veneni expertes, aut lupi vſpiã in ea inſula gignũtur. Capreæ quidem magnitudine nihilo aliis præſtant. [8] forma illis nõ diſſimilis arieti qui inter opera Æginçæ figulinæ viſitur; pectore tãtùm magis hirto: cornua illis non eminent è capite diſiuncta, ſed protinus in aures vtrinque retorta: velocitate feras omnes anteeũt. Eadem inſula eſt venenorum omnium & lethalium ſtirpium expers. Vna eſt herba pernicioſa, apio perſimilis: qui eam comederint, ridentes emoriuntur. Ex eo Homerus *primùm*, alij deinde poſt eum, Sardonium eum dixerunt riſum, [9] qui ſimulatè & cum ſtomacho ederetur. Gignitur circa fontes maximè; nec tamen cum ipſis aquis veneni naturam communicat. Ac de Sardinia quidem ſermonem huic de Phocenſium rebus commentario inſeruimus, quòd perexigua adhuc ad Græcos eius inſulæ notitia peruenerit. Equus deinde Sardi ſtatuæ proximus eſt; quem Callias Athenienſis Lyſimachidæ filius, ſe dedicaſſe teſtatur de pecunia priuata, quam de Perſico bello fuerat adeptus. Achæi Mineruæ ſignum poſuerunt, Ætoliæ vrbe per obſidionem expugnata, cui nomen Phana. Cùm autem obſidionis tempus duceretur, neque vlla vrbis capiendæ ratio iniri poſſet, qui miſſi fuerant Apollinem ſciſcitatum, *huiuſmodi* reſponſum acceperunt:

Qui Pelopis terras, quiq; arua tenetis Achiuûm,
Pythô veniſtis ſcitatum, qua ratione
Vrbs obſeſſa iugum accipiat. curæ vobis ſit
Obſeruare, bibant quantum, qui mœnia ſeruant.
Sicq; Phana imperium veſtrum turrita ſubibit.

Hoc oraculum quidnam sibi vellet cùm non intelligerent, soluta obsidione domum retro nauigare decreuerant. Hostem planè contemnebant, qui obsidebâtur: quare mulier quædam ad proximum fontem aquatum è portis egressa fuerat. eam militum globus excursione facta captiuam in castra pertrahunt. Docentur ab ea Achæi oppidanos noctu ex eo fonte aquam haustam suis diuidere; neque eos ad sitim leuãdam, aliud quicquam præsidij habere. conturbato itaque fonte oppidum Achæi capiunt. Rhodij Lindi incolæ prope hanc Mineruam Apollinis signum statuerunt. Dedicarunt etiam Ambraciotæ æneum asinum, victis nocturna pugna Molossis. Nam cùm in illos noctu insidias disposuissent Molossi, asinus, qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit. Ipse etiam agaso per tenebras, obscura & incõdita voce in-
534 clamabat. Iniecit ea res tantam Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint. Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prelio superant. Orneatæ, qui sunt in Argolica terra, cùm Sicyoniorum bello premerentur, votum Apollini nuncuparunt, si hostibus repulsis patriam periculo liberare potuissent, [1] quotidianam se illi pompam missuros, & hostias ad certum & præfinitũ numerum immolaturos. Verùm cùm Sicyoniis prelio victis voti rei facti essent, pompam quotidie ex voto mittentibus, non tam impensæ grauis, quàm laboris & molestiæ continuatio visa est.[2] Venit igitur in mentem satis deo factum iri, si & pompam semel, & hostiarum numerum, ducta æquæ æstimationis ratione, misissent. Ænea sunt *itaque votum testantia* illic opera. Exin Herculis contra Hydram ærumna, Tisagoræ donum pariter & opificium. E ferro tam Hercules est quàm hydra. Facere sanè è ferro signa res longè difficillima, & laboris plurimi. Sed ipsum Tisagoræ artificium, quicunque ille fuerit Tisagoras, iure dignum admiratione videatur. Spectãtur siquidem etiam cum admiratione Pergami, leonis & apri capita, & ipsa ferrea, Libero Patri consecrata. Ex Phocensibus, qui Elatean incolunt, obsidione, qua à Cassandro vrgebantur, liberati, Athenis misso ad opem ferendam Olympiodoro, Delphico Apollini leonem æneum miserunt. Qui verò leoni proximus est Apollo, Massiliensium decima est, de Carthaginiensibus nauali prelio superatis. Dedicarunt Ætoli trophæum, & armatæ mulieris (Ætolia scilicet ea est) simulacrum: atque hæc de pecunia Gallis imperata ob crudelitatem, qua sunt Callienses persecuti. Inaurata statua, Gorgię Leontini donum est: ipsa nempe Gorgiæ effigies. Ei adhæret Amphictyonum donum Scionæus Scyllis, homo vrinandi peritia clarus. Is eandem artem, natandi scilicet subter altissimas cuiusuis maris aquas, Cyanam filiam edocuerat. Ambo itaque cùm circa Pelion vehemens tempestas Xerxis classem oppressisset, ancoris & aliis (si qua fortè fuerãt infra aquas) nauium retinaculis abscissis, perniciem triremibus apportarũt. Eius *in Græcos vniuersos* meriti memoriam, patri & filiæ statuis positis, extare Amphictyones voluerunt. Sed ad cætera ornamenta, quę Delphis erepta in vrbem Nero asportauit, Cyanæ quoque statua accessit.[3] Dicuntur infra mare se demergere tutissimè fœminæ salua virginitate. Locus admonet, vt Lesbi vulgatam narratiunculam exponam. Methymnæi aliquando piscatores retibus è mari extraxerunt ex oleæ ligno fabricatum caput, diuina illud quidem facie, sed peregrina, atq; omnino diuersa quàm Græcorum dij esse consueuerint. Consulentibus Methymnæis, cuius ea vel deorum vel heroum imago esset, responsum est, Bacchum Cephallenem venerarẽtur. eductam igitur è mari ligneam effigiem Methymnæi sibi retinuerunt, sacrisque faciundis & votis nuncupãdis coluerũt: *pro ea* verò Delphos ęneã misere. In ipsis *fastigiũ sustinẽtibus* aquilis sunt, Diana, Latona, Apollo, Musæ, Sol occidẽs, Liber Pater, fœminę quę Thyiades dicuntur. Horũ *omniũ signorũ* ora elaborauit Atheniẽsis Praxias Calamidis discipulus. nam cùm tẽplo nondũ expolito mors Praxian oppressisset, reliqua aquilarũ ornamenta absoluit Androsthenes, & ipse patria Atheniensis, Eucadmi discipulus. Affixa sunt columnarum capitulis aurea arma. Ex iis dedicarunt Athenienses scuta, de victoria ad Marathonem: Ætoli quæ in tergo, quæq; ad læuam sunt, Gallorũ spolia. Scuta iis eadẽ propè forma sunt, qua Persarum gerrha. Gallorum in Græciam irruptionis nõnulla mentio nobis fit eo etiam loco quo de Atheniẽsium curia agimus. Latius autem & planius in hoc qui de rebus Delphicis conscriptus est commentario, rem totam explicãdam putaui, quòd in hac maximè parte Græci virtutis contra Barbaros egregia documenta dederunt. Expeditionem primam Galli extra suos fines Cambaule duce susceperunt.[4] hi in Thraciam vsque progressi, deuia ab instituto itinere loca attingere nõ sunt ausi; quòd planè intelligebant, minores esse quas eduxe-

eduxerant cõpias, quàm vt numero Græcorum populis pares eſſe poſſent. Cùm itaq; ex-
teris nationibus iterum bellũ inferre decreuiſſent, ijs incitantibus quos antè Cambaulen 335
ſecutos lucri cupiditas, & guſtatæ prædæ amor ac rapiendi licentia impellebat, ingens pe-
ditum manus, neq; multò equitum minor in vnum cõuenerunt. Tripartito verò agmine
duces *in Græciam* mouerunt; ac ſua cuiq; *parti* prouincia attributa. In Thracas & Triballo-
rum gentem copiæ ducendæ Cerethrio traditæ ſunt. In Pannoniam cõtendentibus Bren-
nus & Acichorius præfuerunt. In Macedonas & Illyrios agmen duxit Bolgius. is cùm Pto-
lemæo Macedonum rege ſigna contulit. Hic nempe ille fuit Ptolemæus, qui Seleucum
Antiochi filium, ad quem antè ſupplex confugerat, dolo tamen occîdit; cognomento Ful-
men appellatus, ob immodicam audaciam. Ipſe certè in eo prelio Ptolemæus cecidit, &
cum eo non minima Macedonici roboris pars deleta. Sed cùm neq; tũc Galli auſi eſſent ad
Græcos armis laceſſendos longius progredi, *breui* intra fines ſuos rediere. Non deſinebat
Brennus modò publicè vniuerſos conuentus, modò verò Gallorũ principes ad *nouam* in
Græcos expeditionem ſollicitare, cùm & longè eſſe illos quàm antè virtute inferiores di-
ceret; & cùm publicæ *ſingularum ciuitatum* pecuniæ magnitudinem, tum donaria templo-
rum, ac elaborati argenti & auri vim commemoraret. perpulit eadem repetita ſæpius ora-
tione, vt *nouas* ad inuadendam Græciam copias mitterent. Collegas ex Gallorum primo-
ribus tum alios, tum verò Acichorium ſibi cooptauit. Nomina in hanc *iam tertiam* expe-
ditionem dederunt, peditum centum & quinquaginta duo millia; equites vicies mille &
quadringenti. Atque hæc quidem equitum manus tota ad pugnam idonea. Nam verior
numerus fuere ſupra ſexaginta equitum millia, amplius mille & c c. Nam ſingulos equites
famuli ſequebantur duo, in equis & ipſi, & equeſtrium artium *maximè* gnari. Ii prelianti-
bus dominis in extrema acie cõſiſtentes, ei erant vſui, vt ſi fortè equus eſſet amiſſus, ſtatim
ſuũ ſubmitterent: ſi vir concidiſſet, ſeruus in eius locum ſuccederet: quòd ſi vtrunq; belli
impetus euertiſſet, iam præſtò erat tertius, qui pro demortuis locũ teneret. iam verò ſi vul-
nera primarius ille accepiſſet, è ſecundarijs alter ex acie illum ſubducebat, alter verò ſau-
cij vicem obibat. Hæc (vt mea fert opinio) apud Gallos ad imitationem Perſarum militia
fuit inſtituta. nam & illi ſelectos habebant milites decies mille, quos Immortales vocabãt.
Tantùm intereſt, [1] quòd cõmiſſo demum prelio illi ſuccenturiant: Galli inter pugnandũ
integros, vel cæſis vel ſaucijs ſupplemento eſſe iubent. Atq; hanc quidem equeſtris pugnę
inſtitutionẽ voce patria [2] Trimarciſian nominant: equũ enim Marcam appellant. Hoc ap-
paratu, & ea *quam antè diximus* fretus confidentia Brennus, in Græciam exercitum duxit.
Græci etſi prorſus animis cõciderant; imminentis tamen periculi terror facilè in eam ſen-
tentiam vniuerſos adduxit, vt laboranti patriæ opem ferre ſibi neceſſarium eſſe ducerent.
Perſpicuè videbant nõ iam de libertate (vt olim cum Perſis) decertandũ: neq; enim ſi aquã
& terram hoſtibus dedidiſſent, reliquæ incolumitati & ſecuritati propterea conſuli poſſe
ſperabant. Recens erat earum memoria calamitatum, quibus priore excurſione Barbari
Macedonas, Thracas, & Pęonas afflixerant. Quàm iniurioſè Theſſalos paulò antè tractaſ-
ſent, ex certis nuncijs cognouerant. Fuit igitur cùm priuatim ſingulis hominibus, tum pu-
blicè ciuitatibus *vna &* communis *omnibus* ſententia, aut funditus pereundum, aut bello
hoſtem ſuperandum. Poteſt *non difficillimè*, qui velit, enumerando perſequi, cùm eas Græ-
corum ciuitates quæ ad Thermopylas Xerxi reſtiterunt, tum verò quæ contra Gallos ar-
ma cepere. Aduerſus Perſas quidem hi Græcorũ populi, cumq; hoc militum numero pro-
diere. Lacedæmonij Leonidem ſecuti, haud plures quàm c c c fuere: Tegeatæ D, totidem
è Mantinea. Ab Orchomenijs ex Arcadia miſſi c x x: ex alijs Arcadiæ ciuitatibus mille: è
Mycenis L x x x: è Phliunte c c. Hunc numerum duplicarunt Corinthij. Iam verò præ-
ſtò fuere ex Bœotia D c c: è Theſpia & Thebis c c c c. OEtæ quidem tramitem cuſto-
diebant Phocenſium M: ſi horum etiam ratio in hac Græcorum recenſione ſit habenda.
Nam Locros, qui ſub Cnemide monte ſunt, *certo* numero Herodotus non comprehendit:
veniſſe tantùm eos ex omnibus ciuitatibus ſcripſit. Horum tamen proximè ad verũ quàm 336
magnus numerus fuerit, facilè poſſis conijcere. Athenienſes enim ad Marathonem hoſti
occurrerunt, non maiore numero, quàm nouem millibus hominum; in quo & inutilis ad
pugnam ætas, & ſerui cenſebantur. Quare exiſtimandum relinquitur, militarem Locro-
rum manũ, quæ ad Thermopylas venit, ſex millibus hominũ nihilo pleniorem fuiſſe. Fue-
rit itaq; vniuerſus ille exercitus hominũ vndecim millium & ducentorum. Satis verò con-

ſtat non perſtitiſſe omnes, qui Thermopylas præſidio occupauerant. præter Lacedæmonios enim, Theſpienſes & Mycenæos, reliqui non expectato pugnæ euentu receſſere. At contra Barbaros qui ab *vltimis* Oceani *finibus* in Græciam irruperant, ad Thermopylas præſidium ex his Græciæ populis miſſum. Ex Bœotia peditum grauis armaturæ decem millia, equites D. His duces IIII præerant, Bœotarchi appellati, Cephiſſodotus, Thearidas, Diogenes, & Lyſander. A Phocenſibus miſſi equites D, pedites ter mille: duces fuere Critobulus & Antiochus. Locros, qui ſunt ad inſulam Atalantam, Midias duxit, pedites DCC: equeſtres hi copias nullas habuere. A Megarenſibus adfuere grauis armaturę pedites CCCC. equitatum Megareus duxit. Ætolorum agmen cùm numero præſtitit, tum verò fuit ad omne pugnæ genus inſtructiſſimum. Quæ fuerint equeſtres eorum copiæ non eſt proditum: ſed grauis armaturæ fuere haud minus peditum ſeptem millia: expediti verò milites nonaginta. His imperarunt Polyarchus, Polyphron, & Lacrates. Athenienſiū imperator fuit Callippus Mœroclis filius; quod eſt à me ſuperius etiam expoſitum. Copiæ ipſorum fuere, primùm triremes, omnes quæ deduci potuerunt: equites deinde quingenti: pedites in acie ſteterunt mille. Atq; Athenienſibus quidē ob veterem dignitatem eſt imperium *omnium conſentienti voluntate* decretū. Miſere reges conductitium militē: quingenti ex Macedonia, totidē ex Aſia venere. *Fuit vniuerſa huius delectus ſumma, peditū vigintitria millia, centū & nonaginta: equitū plus minus tria millia.* Ab Antigono rege Ariſtodemus Macedo, ab Antiocho ex Aſia miſſis auxilijs Teleſarchus præfuit: è Syria is fuit, quæ ad Orontem flumen eſt. His in vnum ad Thermopylas copijs congregatis, vbi cognitum eſt Gallorum exercitum intra Magneſiæ & Phthiotidis terræ fines caſtra iam habere, mitti placuit expeditorum globum hominū mille, & cum his optimam equitatus partem, ad Sperchium amnem; quò difficilem & periculoſam Barbaris traiectionem oſtentato certamine redderent. Hi cùm eò perueniſſent, pontes, *quos Galli fecerant*, ſoluerunt: ſolutis pontibus, ipſi quoq; ad fluminis ripam caſtra poſuere. Erat Brennus haudquaquam incallidus aut rudis; quin, vt Barbarus homo, ſatis acutus & experiens ad eas artes, quibus hoſtem falleret, excogitandas. Ea igitur quæ conſecuta eſt nocte, relicto vetere pontium tranſitu, ad inferiores amnis partes militum decem millia, natandi peritiſſimum quenque, & corporis ſtatura (vt ſunt Galli præ cæteris hominibus eximia corporum proceritate) eminentiſſimum miſit. Quid ageretur, hoſtes, *qui longius aberant*, animaduertere non potuerunt: & inferior amnis per campos latè ſtagnans, non *vt ſuperiore alueo* rapidus & altus deuoluitur, ſed in paludem ſe ac ſtagnum diffundit. Ea igitur ex parte per paludes manus illa noctu tranauit; eorum partim ſcutis patrijs (qui thyrei nominantur) pro ratibus vtentes; partim pedibus vada (quæ fuit corporum proceritas) tranſmeantes. At Græci qui ad Sperchium conſtiterant, re ſtatim cognita, ad exercitum *qui ad Thermopylas erat* retroceſſerūt. Brennus *populis* Maliaci ſinus accolis imperauit, vt *ponte* Sperchium iungerent: qui ſanè ſumma celeritate opus perfecerunt, tum quòd illum vehementer metuebant, tum verò quòd Barbaros diſcedere è ſuis finibus quamprimum cupiebant; ne, ſi longiora haberent ſtatiua, indies detrimentis maioribus afficerentur. Fluuio per pontes tranſmiſſo, ad Heraclean accedētes, agrum quidem depopulati ſunt, & deprehenſos in agris homines occidēre. Vrbem certè non ceperunt, quòd ſuperiore proximo anno Ætoli Heracleotas, vt ſecum facerent, coëgerant: opem igitur tunc illis tanquam ſuæ ditionis hominibus impigrè tulerunt. Sed & Brennus minus omnino de Heracleotis *in ſuam poteſtatem redigendis* laborabat: verùm hoc maximè fuit ei periculum cauendū, ne, qui de muris pugnabant, obſiſterent, quo minus ad eam Græciæ partem quæ intra Thermopylas eſt, peruaderet. Heraclean igitur prætergreſſus, cùm de perfugis quibuſdam cognouiſſet, quę copiæ ex ſingularum ciuitatum delectibus in vnum conueniſſent, contempſit planè Græcorum apparatum, ac poſtero die ſub ipſum Solis ortum pugnam ſtatuit committere; nullis ille quidem, vel cuiuſpiam Græci aruſpicis vſus conſilio, vel dis vllis per ſacra patrio ritu ſuſcepta conſultis; ſi tamen vlla eſt Gallis res futuras diuinitus præſentiendi ars. Græci cum ſilentio, & æquabili ac temperato greſſu, in pugnam proceſſerunt. Vbi ad manus ventum eſt, *grauis armaturæ* peditatus tam longè ab acie excurrit, vt ſuam ipſi phalangem *laxatis ordinibus* turbauerint: leuis armatura ordinem conſeruauit, & hoſtem *eminus* iaculis, ſagittis & fundis laceſſiuit. Equitatus in vtroque exercitu prorſus nulli fuit vſui; neque id ſolùm propter montis (quæ porta appellatur) anguſtias, ſed quòd etiam in lubrico ſaxo cùm loci ipſius

337

natura,

natura, tum verò ob aquarum interfluentium crebritatem, equorum vestigia hærere non poterant. Erat Gallis armatura infirmior: nam præter suos illos thyreos, nullo armorum genere corpora munierant: &, quod caput fuit, rei militaris scientia multò erant hoste inferiores: furore tantùm, & animi impetu oppressa ratione, ritu ferarum in hostes ruebant. Neq; verò aut bipennibus diuisos, aut gladijs concisos, sua illa efferatæ mentis concitatio, dum animam agerent, deficiebat: aut sagittis & missilibus confixi, quandiu vitæ reliquiæ superessent, sæuire desinebant. Fuerunt qui è suis ipsorũ vulneribus euulsa spicula in Græcos retorserint, vel cominus impresserint. Interea Atheniensium classis vix, neq; omnino sine periculo, per paludis cœnum, quo latè etiam procul à litore maris pars ea obducitur, quamproximè ad Barbaros appropinquans, latera *& frontem* hostilis agminis omni iaculorũ genere & sagittis feriebat. Laborantibus igitur vehementer Gallis, quippe qui in illis angustijs Græcis parũ omnino obessent, multis verò ipsi partibus maioribus afficerentur incommodis, duces receptui cani iusserunt. Temere illi, & vndiq; conturbatis ordinibus, cùm in castra se recipere conarentur, *in ipsa fugæ trepidatione* multi [1] sunt inter se collisi: multi etiam in paludem collapsi, cæca sunt limi voragine absorpti. Quare non minore retrocedentes clade affecti sunt, quàm quantam antè in ipso prelij discrimine plagã accepissent. Atheniensium in primis eo die virtus enituit: ipsis verò Atheniensibus antecelluit Cydias, qui peradolescens ac planè tiro, prima eo bello militiæ rudimenta posuerat. Eius à Gallis occisi, cum hac inscriptione propinqui scutum Ioui Liberatori dicarunt:

[2] *Cydiæ erat parma hæc iuuenili corpore clari,*
Hospes quam sacram conspicis esse Ioui:
Huic cubitum inseruit flammato corde sinistrum,
Cùm premeret Mauors armipotens Galatas.

Mansit ea inscriptio vsquedum Syllæ milites & alia Atheniensium *insignia*, & scuta è Liberatoris Iouis porticu sustulerunt. [3] Hic fuit pugnæ cũ Gallis ad Thermopylas initæ euentus. Postero die Græci suorum cadauera sepulturæ mandarunt, & hostibus spolia detraxerunt. At Barbari nullas omnino per caduceatorem, quantisper suos ad sepulturã tollerent, inducias poposcerunt; ac planè ostenderunt se nihil interesse putare, humóne tegerentur, an verò à feris & volucribus, ijs quæ solent infestæ ad cadauera aduolare, dilaniarentur. Ac duplex (opinor) causa est, quamobrem nulla illis cura sit eos qui in pugna ceciderint sepeliendi: vna, quòd maiorem ex hac *de immanitate sua* opinione inijci hostibus terrorem existimant: altera, quòd non est omnino ipsis cum cæteris cõmunis, in eos qui è vita excesserint, miseratio. Desiderati sunt ex omni Græcorũ numero XL. at qui cæsi sunt ex Barbaris, accuratè recenseri non potuerunt, cùm nusquam apparuissent quos palus absumpserat; atq; is quidem magnus fuit hominum numerus. Septimo à pugna die, *reliquæ* Gallorum cohortes, secundùm Heraclean OEtam ascendere conatæ sunt: verùm perangusto & hac in parte [4] tramite iter erat faciendum, supra quem Trachinis ruinæ fuere: & vltra Trachiniæ terræ fines erat Mineruę templum, in quo donaria *multa*. Ac certè per arctissimũ illum callem sperarunt tamen se OEtæ iugum Galli occupaturos; & simul sibi, dum aliud agerent, templi diripiendi potestatem fore. Sed cùm illis pręsidium, quod in aditu montis collocatum fuerat, Telesarcho duce occurrisset, *altero prelio* Barbari victi sunt: Telesarchus quidem ipse dimicans cecidit, vir, vt qui maximè, in Græcorum causa acer. Hic cùm cæteros iam Gallorum duces hostium virtus exterruisset, & de futuris rebus animos desponderent, nempe quibus prima quæque aduersa euenissent; Brenno in mentem 338
venit, facilem sibi fore belli conficiendi rationem, modò Ætolos cogere posset, vt domum redirent. Delectis itaque è toto exercitu peditibus quadragies mille, equitibus octingentis, ijs Orestorium & Combutin præficit: quibus mandat, vt per Sperchij pontes, in Thessaliam primùm adeant, atq; illinc in Ætoliam inuadant. Fuerunt duo hi, *quos nominaui*, qui in Callienses dira, & omnium quæ vnquam ad aures nostras peruenerint, atrocissima edidere facinora; & quæ omnino ausos vnquam homines fuisse, veri neutiquam simile videri possit. Quicquid marium fuit, ad internicionem exciderunt: senes & paruulos ab ipsis matrum vberibus abreptos immaniter trucidarunt. Horum, si qui erant lactis alimonia melius curati, sanguinem hauserunt, & ipsis etiam carnibus in cibum sunt abusi. Mulieres, & nubiles puellæ, vrbe expugnata, quæ fuerunt elatioris animi, sua sibi manu mortem consciuerunt: quæ superstites fuere, [5] eas Barbari omni cuiusuis exqui-

ſitæ contumeliæ genere affectas lacerarunt, gens ſcilicet tam amoris, quàm miſericordiæ expers. Et earum ſanè multæ Gallorum enſes nactæ, in eos vltro incubuerunt. Aliæ non ita multò pòſt immaniter Barbaris in eas viciſſim irruentibus, inedia & vigilia mortem oppetiere: quibus neq; ſpiritū exhalantibus, neq; iam exanimis, quo minus libidinem explerent ſuam, illi parcebant. Ætoli audita ex certis nuncijs domeſtica clade, quàm celerrimè potuerunt cum ſuis copijs à Thermopylis in Ætoliam contenderunt; tum ob Callienſium exitium vehementi ira incenſi; tum verò maximè conſulendum rati earum vrbium ſaluti, ad quas nondum hoſtilis furor peruaſiſſet. Confluxit vndique in caſtra ex oppidis omnis militaris ætas; & ei etiā permiſti ſenes, cùm neceſſitate, tum priſtina virtute impulſi. Fœminæ certè ipſæ maiore quàm viri in Gallos ira incenſæ, vltro arma cepere. Iam Barbari domibus & ſacris ædibus direptis ac ſpoliatis, Callioq; immiſſis ignibus exuſto, *præda onuſti*, eadem via ad ſuos redibant; cùm ſoli Patrenſes ex omnibus Achæis, Ætolis opem ferentes, cum graui armatura, qua omnium ſcientiſſimè vtebantur, illis occurrêre. Sed cùm ob ingentem hoſtium numerum, iam debilitatis animis propè affligerentur, Ætoli, neq; minus fœminæ quàm viri, via *vtrinq;* armatorum ordinibus obſeſſa, iaculis Gallos figebant; quos petere, thyreis tantùm ſuis protectos, non erat difficile: atque inſequentes quidē Gallos quamfacillimè effugiebant: eoſdem ſimulac inſequi deſijſſent, miſſilibus vrgebant. Effectum certè eſt vt Callienſes calamitatū ſuarum, quæ tantæ fuerunt vt quæ ab Homero de Læſtrygonibus & Cyclopibus dicta ſunt, fabuloſa videri iam non poſſint, vindicem tamen non magnopere deſiderare debuerint. Siquidem ex eo Gallorum numero, qui fuit *(vti antè diximus)* hominum quadraginta millia & octingenti, vix dimidia pars ad Thermopylas in caſtra ſe ſua recepit. Reliquæ interea Græcorum res apud ipſas Thermopylas ad hunc modum geſtæ ſunt. Tramites per OEtam montem duo fuere: vnus ſupra Trachinem, præruptus & arduus valde: per Ænianas alter *multo*, vel cum exercitu iter facientibus, facilior. hic nempe ille fuit, quo vſus Medus Hydarnes, Græcorum præſidium, cui Leonides præerat, à tergo circumuenit. [1] Nunciatum eſt eadem via duci Brennum ab Heracleotis & Ænianibus, non quòd in Græcos animo eſſent infenſo, ſed quòd bene ſecum actum iri putarent, ſi è finibus ſuis Barbari diſceſſiſſent, priuſquam omnia peſſum darent. Quare veriſſimè (vt mihi quidem videtur) Pindarus, cùm *vehementer* ſuis quenque malis affici dixit, calamitatis verò alienæ ſenſum haud vtiquam grauem percipere. Tunc itaq; excitatus Ænianum & Heracleotarum *monitu ac* promiſſis Brennus, Acichorium in caſtris reliquit, docēs tempeſtiuū ei fore in hoſtes inuadere, vbi à tergo à ſe oppreſſos certior eſſet factus. Ipſe cum delecta è toto exercitu manu hominum quadraginta milliū, per tramitis monſtratū ſibi diuerticulū, *vt Græcos à tergo adoriretur*, cōtendit. Fortè ita accidit vt
339 mons *totus* ea die denſa nebula obduceretur. quo factū, vt ea caligine Sole obſcurato, Phocenſes, qui eas anguſtiarū fauces cum præſidio obtinebant, nō antè Gallos adeſſe animaduertere potuerint, quàm ſe propè circumuentos ſenſerūt. In ea trepidatione pugnā alij inire, alij ſtrenuè hoſtis impetum ſuſtinere: poſtremò loco pulſi, ab anguſtijs illis retrocedere coacti ſunt. Cum feſtinatione itaq; & curſu ad ſocios reuerſi, antequā ex omni parte Græci prorſus circumuallarentur, qui foret rerum ſtatus nunciarunt. Athenienſes re cognita, exercitum Græcorum è Thermopylarum caſtris in triremes receptum, periculo eximere maturarunt. Atq; illi ſanè omnes in ſuam quiſq; patriam dilapſi ſunt. At Brennus ne tantiſper quidē commoratus, dum Acichorius cum ſua manu è caſtris aduenieſſet, *rectà* Delphos contendit. Oppidanos præ metu ad oraculum confugientes, bono animo eſſe, ac nihil formidare iuſſit deus; ſe ſua defenſurum pollicitus. Qui pro aris *& focis* pugnaturi arma cepere, hi fuerunt Græcorum populi: Phocenſes ex omnibus vndecunq; ciuitatibus: ab Amphiſſa grauis armaturæ pedites CCCC. Ab Ætolis pauci quidā ad primum de Barbarorum progreſſione nuncium, *accurrerunt*: mille deinde & ducentos duxit Philomelus. Ætoli earum quas habuerunt copiarum robur, in Acichorij agmen conuerterunt: neque tamen acie dimicarunt, ſed iter facientium tergum laceſſebant; cùm impedimēta diripientes, tum homines ipſos qui clitellaria iumenta agebāt, trucidantes: quam ob cauſam fuit Barbaris iter illud tanto tardius. Relicta verò eſt ab Acichorio pars copiarum apud Heraclean, quæ pecuniam in caſtris repoſitam aſſeruaret. Aduerſus Brennum, qui Delphos cōuenerant Græci in acie ſtetere. Prodigia verò repentina, & omnium quæ vnquam audierimus euidentiſſima in Barbaros diuinitus extitere. Primùm enim terra, quantum ſoli Gallorum

acies

acies occupauerat, ingenti motu ad multas horas cōtremuit: crebra deinde tonitrua & fulmina Gallos non solùm *acriter* exterruerūt, sed ad exaudienda quę dabātur à ducibus signa hebetato aurium sensu propè attonitos reddiderunt. Neq; verò singuli tantùm homines cœlestibus ignibus corripiebantur; sed loco etiam proximi quiq;, cum ipsis armis conflagrabant. Visæ præterea in eos consurgere heroum species, Hyperochus, Laodocus, & Pyrrhus; quibus Phylacum ciuem suum Delphi quartum adnumerant. Conciderunt tamen in prelio è Phocensibus & alij complures, & Aleximachus, qui in ea pugna, cùm animi egregiam quandam alacritatem ad florentis ætatis vigorem & corporis robur adiunxisset, magnas ediderat hostium strages. Eius effigiem Phocenses ad viuentis imaginem expressam Delphos ad Apollinē misere. Atq; huiusmodi quidē interdiu Galli terroribus & cladibus percusi, *ea quæ diem illum consecuta est* nocte, funestioribus perculsi fuerunt casibus. Acerrimum frigus eos cum niue *plurima* vehementer afflixit. Saxa præterea ingentia, & montis crepidines, *sponte* è Parnasso auulsę, in Barbaros, quasi *vnicum illud esset quod peteretur* signum propositum, corruerunt. Neq; verò aut singuli aut bini opprimebantur; sed triceni, & eo plures, vti fortè simul, aut ad certi loci præsidium constitissent, aut vnà quiescerēt, ab ingruentibus rupibus collidebātur. Ac prima quidem luce Græci Delphis erūpentes, cæteri rectà in ipsam hostilis exercitus frontē impetum fecerunt: Phocenses verò locorum notitia freti, per medias niues, ex arduis & præruptis Parnassi anfractibus descendentes, ac de improuiso Gallos à tergo adorti, missilibus illos & sagittis impunè figebant. Inito prelio cùm omnes, tum præcipuè prætoria Brenni cohors, vt erant eminentibus corporibus, & omnium fortissimi, præsenti animo restiterunt. ij enim etsi vndique iaculis petebantur, [1] neque magis vulneribus quàm frigore erant iam propè confecti; non tamen priùs loco sunt deturbati, quàm Brennum aliquot acceptis vulneribus, iam propè animam agentem, extra aciem extulerunt. Tum Barbari *vniuersi*, vrgentibus ab omni parte Græcis, fugam *malo suo* coacti fecerunt: ac eos quidem qui vel ob vulnera, vel aliquam corporis 340
imbecillitatem sequi non possent, occidêre. Fugientes castra habuerunt quo loco nox eos primùm oppressit. ea nocte Panicus illis incessit terror. quibus enim nulla subest causa trepidationibus, eas Panos numine immitti autumant. Cœptū est hoc pauoris genere agmen exagitari intempesta iam nocte: & pauci sanè ab initio eo mentis errore conturbati, vt audire sibi viderentur sonitum pulsati equorum pedibus soli, ac iam propè cernere insultantes hostes: non ita multo pòst ad omnes eadem peruasit insania. Arreptis igitur armis, & inter se facto agminis dissidio, vicissim & occidebant alij alios, & occidebantur; cùm neque *per tenebras & amentiam illam*, patriam linguam intelligerent; neq; vultus inter se, nec scutorum signa possent agnoscere: sed contrarijs ordinibus vtrinq; per cæci illius erroris vecordiam, Græci esse, qui contrà pugnarent, viderentur, & Græca esse arma putarent; quin & Græcam esse vocem crederent, quam homines mitterent. furorq; hic diuinitus immissus effecit, vt maximà barbarorū multitudo mutuis vulneribus caderet. Primi hāc rem animaduertêre, qui è Phocensibus in agris relicti fuerant ad pecoris custodiam. ij igitur, quæ Barbaris per noctem accidissent, Græcis annūciarunt. Excitati eo nuncio Phocenses, alacrius multo in hostes irruerunt. Greges præterea accuratiore multo custodia seruarunt; ac ne cōmeatus ex agris sine pugna sumi possent, prouiderunt. quo factū vt mox ingenti cùm frumenti, tum cibariorū omnium penuria, vniuersus Gallorū exercitus vehementer laborarit. Fuere eorum qui in Phocide preliantes perierunt, non multo pauciores quàm sex hominū millia: nocturno gelu, & postea Panico terrore confecti amplius decē millia: nō minor numerus fame consumpti. Qui ex Atheniensibus Delphos speculatum missi sunt, & alia quæ Gallis euenerāt, [2] & quibus casibus perculsi fuerant, renunciarūt. Cum ijsdē verò Atheniēsibus, dū castris motis per Bœotiā iter faciūt, se Bœoti cōiunxerūt: vtriq; verò Barbaros insectātes, passim ex insidijs extremos interficiebāt. Brenni agmē Acichorij copię superiore tantū nocte assecutæ fuerāt: siquidē Ætolis incessentibus cùm iaculis, tū fortuitorum quouis missiliū genere, lentius iter fecerāt. quare ad ea castra quę ad Heraclean metati fuerāt, non magna omnino ipsorū manus effugit. Brenno certè vulnera reliquā fecerant aliquam vitę spem: metu tamē, vel pudore potius, quòd autor ipse ciuibus suis fuisset suscipiendę in Græciā tam calamitosę expeditionis, vltro aiunt hausto mero *post accepta vulnera* mortē oppetijsse. Eo mortuo vix, & periculoso maximè itinere, Ætolis acriter vrgētibus, Barbari ad Sperchion retrocessere. ibi eos ex insidijs Thessali & Malienses adorti, ita sunt

hoſtium cæde ſatiati, vt *ex tanto hominum numero* ne vnus quidem ſaluus domum redierit. [1] Facta in Græciam irruptione Galli deleti ſunt, ſummum Athenis magiſtratum gerente Anaxicrate, anno altero Olympiadis centeſimæ & viceſimæ quintæ, qua de ſtadio vicit Ladas Ægienſis. Inſequenti verò anno, Democle Athenis eundem honorem gerente, rurſus in Aſiam Galli tranſmiſere. Atq; hæc ad hiſtoriæ fidem expoſita hactenus fuerint. Pro Delphici templi foribus leguntur perutilia vitæ hominum documenta, ab ijs hominibus conſcripta, quos Græci ſapientes *& habuerunt, &* appellarunt. Fuerũt illi, ex Ionia quidem, Thales Mileſius, & Prienenſis Bias: ex Æolica verò natione, è Lesbo inſula, Pittacus Mitylenæus: ex ijs qui in Aſia ſunt Dorienſibus, Cleobulus Lindius: Athenienſis præterea Solon, & Spartanus Chilon: ſeptimum Plato Ariſtonis filius, pro Periandro *Corinthio* Cypſeli filio, enumerat Chenenſem Myſonẽ. Incolebatur *olim* in OEta monte vicus Chenæ. Hi ſanè Delphos profecti, celebratas illas hominum ſermone ſententias Apollini dedicarunt: Cognoſce te ipſum: Ne quid nimis. Hæc inquã illi ſcripta eo in loco reliquerunt. Videas ibidem & æream columnæ ſuperimpoſitam Homeri ſtatuam. In eadem columna leges illud *Apollinis* reſponſum, quod ipſi poëtæ *de patria ſua ſciſcitanti* editũ memorant:

341 *Felix atq; miſer, (nam ſors te ad vtrunq; creauit)*
De patria quæris; tibi matria, non patria illa eſt.
Inſula Ios matris patria eſt, quæ colliget oſſa
Exanguis: ſed enim puerorum ænigma caueto.

Monſtrant Ietæ in inſula Homeri ſepulcrum, & ſeorſum Clymenes; Homeri Clymenen matrem fuiſſe dictitantes. Cyprij verò (nam & hi ſibi Homerum vindicant) Themiſtó indigenam fœminam Homeri fuiſſe matrem dicunt: Euclum verò de ipſius ortu hiſce verſibus fuiſſe vaticinatum:

Fluctiſona in Cypro tunc vatem dia Themiſtó
[2] *Altiloquum pariet Ditis Salaminos in agris.*
Poſthabita hic Cypro, longè prouectus in altum,
Graiugenûm terras luſtrabit, carmine ſæuos
Heroum caſus, & triſtia funera dicens;
Nec ſenium metuet, nec inexorabile fatum.

[3] Hæc nos de Homero partim audiuimus, partim etiam ex oraculis quibuſdã collegimus; nihil omnino, quod de eius vel patria, vel ætate ſcribamus, certi ex nobis ipſis habentes. Intra templum dicata fuit Neptuno ara. erat enim iam tum ab initio id oraculum propria Neptuno ſedes. Extant & Parcarum duarum ſimulacra: tertiæ locum Iupiter Mœragetes, & item Mœragetes Apollo (*id eſt Parcarum duces*) tenent. Oſtenditur ibidem focus ille, in quo Achillis filium Neoptolemum Apollinis ſacerdos occîdit: qua de re *multa* alio loco expoſuimus. Non procul hinc Pindari ſella ſita eſt, è ferro fabricata: in ea Pindarũ quoties Delphos veniſſet, ſedere, & cantica omnia quæ fecit in Apollinis honorem, decantare ſolitum tradunt. In templi receſſu intimo, quo paucis *admodum* eſt aditus, alterum poſitum eſt aureum Apollinis ſignum. E templo egreſſis, & ad læuam conuerſis, circunſepta quædam eſt area, in qua Neoptolemi Achillis filij ſepulcrum; cui parentant quotannis Delphi. Ab eo monimento cùm rurſum aſcendere inceperis, lapidem videas modicè magnum. [4] Hunc ſingulis diebus, & feſtis maximè, oleo perfundunt, & ſuccida lana velant. De eo lapide percrebuit opinio, illum ipſum eſſe, quem pro puero appoſitum ac deuoratum, Saturnus per vomitum eiecerit. Vbi lapidem ſpectaueris, ſi pedem retuleris quaſi ad fanum rediturus, fontem videas, cui nomen Caſſotis. murus ei obiectus eſt, non vtiq; magnus: per murum ad fontem aſcenditur: [5] aquam credunt eius fontis ſub terram mergi. In templi penetrali fatidicas fœminas verſibus aiunt reſponſa dare: quæ fonti nomen dederit, fuiſſe de Nymphis vnam Parnaſſi accolis. Supra Caſſotidem ædificium quoddam eſt: in eo picturæ aliquot Polygnoti, quas Gnidij dedicarunt: locum Delphi Leſchen vocant, (*quaſi confabulationem, aut ſtationem dicas*) quòd eò conuenientes priſcis olim temporibus, ſeria & ioca inter ſe conferebant. Talia fuiſſe multa in omni Græcia *conciliabula* Homerus docuit, quo loco Melanthûs in Vlyſſem conuicium exponit:

[6] *Non ſomnum vt capias æratis te ædibus inſers:*
Non Leſchen celebras, iſtinc tam multa locutus.

Vbi in hoc ędificium introieris, pictam videas in dextero templi pariete, Ilij euerſionem, & Græco-

Græcorum classem domum soluentem. Menelao ibi sunt qui omnia ad reditũ adornant. Nauis item picta, & inter nautas permisti viris pueri. In media naui cernitur Phrontis gubernator contos disponens. Nestorem Homerus & alia Telemacho dicentẽ fecit, & nonnulla de Phrontide, Onetoris scilicet filium fuisse, Menelai gubernatorem, artis suæ peritissimum: quodque is è vita decesserit, cùm Sunium Atticæ terræ promontorium iã prætervecti essent: & sanè Menelaum secum vnà illuc vsque nauigasse refert Nestor: eo vero in loco commoratum, dum tumulum Phrontidi extruendum curat, & alia pro viri dignitate iusta facit. Spectatur ille quidem in Polygnoti opere. Paulò infra ipsum, Ithæmenes 342
nescio quis vestimentum portans; & Echœax per nauticum pontem cum vrna ænea descendens. Tollunt Menelai tabernaculum, quod fuerat nõ longè à naui collocatum, Polites, Strophius, & Alphius: & aliud tabernaculum refigit Amphialus. Sub Amphiali pedib. sedet puer: eius nomen nulla indicat inscriptio. Barbatus vnus ex omnib. Phrontis est: & huius vnius ex Homeri de Vlysse carminibus nomen sumpsit: nam cætera (vt opinor) nomina ipse sibi Polygnotus finxit. Stat Briseis, Diomedes supra ipsam, & apud eos Iphis, Helenæ formam admirantibus simillimi. Sedet ipsa Helena, & prope eam Eurybates. Vlyssis esse hunc præconem coniicimus: est tamen adhuc imberbis. Ancillæ ibidem sunt duæ; è quibus Panthalis Helenæ assistit, Electra herę calceum subligat. Diuersa ab his nomina sunt quæ Homerus in Iliade vsurpat, quo loco Helenam, & cum ea ancillas ad muros euntes facit. Sedet supra Helenam vir purpureo velatus amiculo, mœstus vt qui maximè: Helenum esse, Priami filium, facilè intelligas, vel priusquã inscriptionem legas. Prope Helenum Meges est, brachio saucio; quod iis versib. mãdauit Lescheus Pyrrhæus, Æschyleni filius, quos de Ilij populatione fecit: & vulneratum quidem ab Admeto Argiuo in ea pugna, quam Troiani *postrema excidij sui* nocte commiserunt. Pictus est proximè ad Megetem Lycomedes Creontis filius, & ipse saucius in eo articulo quo cũ lacerto manus iungitur, καρπὸν *Græci vocant:* ea enim in parte vulneratum scripsit Lescheus ab Agenore: quod vt pingeret non fuisse Polygnoto in mentem venturũ facilè credi potest, ni Leschei poësin legisset. Sed alia etiam *duo* vulnera accepit Lycomedes, quæ penicillo expressit Polygnotus: in talo vnum, in capite alterum. Euryalus etiam Mecistei filius, vulneribus affectus est *duobus*, in capite, & manus iunctura. Sunt hi *omnes* in ea pictura supra Helenã collocati. Adiuncti Helenę sunt, Æthra Thesei mater, detonso ad cutem capillo; & Thesei filius Demophon, meditans (quantum oris figura ostendit) num qua ratione queat auiam paternam in libertatem asserere. Argiui Theseo è [1] Synnidis filia Melanippũ genitum ferunt, qui de cursu palmam tulerit, quo tempore ij qui Epigoni (*id est Posteri*) sunt appellati, Nemeorum ludicra, edita primùm ab Adrasto, retulerunt. Lescheus carminibus prodidit suis, Ilio capto elapsam *è medio tumultu* Æthran in Græcorum castra venisse: ibi à Thesei filiis agnitam esse, Demophontemq; eam ab Agamemnone repetisse: & illum quidem cùm gratificari Demophonti maximè vellet, non prius tamen se id facturũ dixisse, quàm Helenæ idem placere intellexisset. misso igitur caduceatore, facilè Helenam exorasse. Videtur igitur in ea pictura Eurybates ad Helenã Æthræ causa, vt quæ mandata fuerant perferret, venisse. Troianæ ibidem mulieres, captiuarum & lugentium habitu agnoscuntur. Andromache primùm; [2] cui adhæret paruulus filius ab vbere abstractus. hũc è turri deiectum periisse scribit Lescheus: non tamen Græcorum decreto in eum sæuitum, sed priuato Neoptolemi odio, qui sibi eius necem depoposcerat. Picta prętera est Medesicaste: [3] vna hæc Priami filiarum, non illa quidem ex legitimo toro genita; nupta fuit Pedæi (vrbs ea est, vt inquit Homerus) cum Imbrio Mentoris filio. Andromache & Medesicaste velato sunt capite: Polyxena virginũ more collecto in nodũ crine: mactatam illã fuisse ad Achillis tumulum, & poëtæ decantarunt, & tabulæ testantur, quas cùm Athenis, tum Pergami (quæ vrbs supra Caicum est) mihi ipsi contigit intueri: sunt verò in illis expressi Polyxenæ casus. Pinxit eodem in loco Polygnotus etiam Nestorem, pileo velatum, hastã tenentem. [4] Equus propè, se volutantis speciem ostentat. Solũ equo, litoris forma, passim iacentibus calculis. Reliqua area non qualis mari proxima esse videtur. Supra eas fœminas, quæ mediæ sunt inter Æthrã & Nestorem, aliæ captiuæ cernuntur, Clymene, Creüsa, Aristomache, & Xenodice. Clymenẽ Stesichorus iis quæ fecit de Ilij excidio carminibus, inter captiuas numerat. Aristomachen Priami fuisse filiam Ennus poëta scripsit, Critolao nuptam 343
Icetaonis filio. Xenodices qui mentionem fecerit, neque carminis, neq; solutæ orationis

Bb

autorem vllū comperi. De Creüsa memoriæ proditū est, à Deûm matre & Venere Grçcis ereptam, & in libertatem vindicatam: fuisse verò eam Æneæ vxorem. Lescheus tamen, & qui Cypria carmina scripsit, Æneæ vxorem Eurydicen nominant. Supra has, in lectulo *decumbentes* pictæ sunt Deïnome, Metioche, Pisis, & Cleodice. Harū vnius mentio Deinomes fit in eo opere, quæ Parua inscribitur Ilias: cæteris (vti ego sentio) Polygnotus ipse nomina imposuit.[1] Pinxit verò etiā Epeum, Troiæ muros æquantē solo: prominet inter ruinas caput solū equi Duratei. Adest & Polypœtes Pirithoi filius, vitta prçcincto capite. Adsistit Acamas Thesei filius, caput cristata galea tegente. Adest & Vlysses lorica indutus. Aiax Oilei cum scuto[2] ad aram accedit iusiurandū concepturus, priusquam Cassandræ vim afferat. Sedet ipsa Cassandra humi, Palladium complexa; quod ipsum è suis sedibus virgo auellit, cùm supplicē ab ara Aiax abstraxit. Picti etiā sunt Atrei filij, & ipsi cum galeis: Menelaus scutū tenet. in eo expressus draco, is nempe qui Aulide inter sacra *repens*, pro ostento fuit.[3] Aiaci iusiurandū hi deferunt. Ex aduerso illi equo, prope Nestorem Neoptolemus conspicitur Elassum occidens: quisquis ille Elassus fuerit, iā propè expiranti similis est. Astynoū etiam, cuius Lescheus meminit, in genu collapsum ense Neoptolemus ferit. Ac solum quidē ex *omnibus* Græcis Neoptolemū fecit Polygnotus, nondum desinentem Troianos cædere: quod totū eius picturæ argumentū Neoptolemi maximè tumulo conuenire voluit. Achillis quidē filium vbiq; Homerus Neoptolemum nominat: at Cypria carmina testantur, à Lycomede Pyrrhum, à Phœnice *deinde* nomen ei Neoptolemū impositū; ex ea scilicet re, quòd Achilles admodū iuuenis ad bellum venerit. Ad hæc ara picta est, & paruulus puer præ metu arā prēsans. Super ara posita est lorica ænea, forma planè his temporibus inusitata: sed tali vtebātur prisci *illi heroës*.[4] Duæ sunt fibulis iunctæ æneæ laminæ: earum altera pectori & ventri, dorso altera muniendo erat apta: & partem quidē anticam Gyalon, Prosegon posticam vocabant. Satis id firmum esse *corporis* munimētum videbatur, etiam sine clypeo. ob eam rem Homerus Phorcynem Phrygem sine clypeo pugnantem fecit, quòd gyalothorace (*id est, habili vtrinq; lorica*) vteretur. ego eius loricę imaginem in Polygnoti opere conspexi. Et in Dianæ Ephesiæ, Calliphon Samius Patroclo fœminas nescio quas pinxit loricæ gyala aptantes. Laodicen pinxit Polygnotus stātem vltra aram. Hanc neminem poëtam inueni, qui inter captiuas Troianas recensuerit: neque consentaneum mihi vllo pacto videri potest, non fuisse eam *statim* à Græcis dimissam. Sanè Homerus in Iliade ab Antenore hospitio acceptos Menelaū & Vlyssem memorauit; & cum Helicaone Antenoris filio, Laodicen matrimonij causa fuisse. Lescheus vulneratum in pugna nocturna Helicaonem, ab Vlysse agnitum tradidit, viuumque è pugnæ periculo liberatum.[5] vt facilè credi possit, neque in Helicaonis vxorem quicquam Agamemnonem & Menelaum fuisse hostili animo commissuros: etsi Euphorion Chalcidensis de Laodice commentus est, quæ prorsus ab omni veri abhorrent similitudine. Statim post Laodicen est fulcrum lapideum; cui æneum labrum impositum est: Medusa vtraque manu fulcrum id sustinens, in *imo* solo sedet. hanc etiam inter Priami filias numerauerit, qui Himeræi poëtæ canticum audierit. Prope Medusan est anus ad cutem detonsa, siue ille eunuchus est: nudum infantem genibus sustinet: manum infans præ metu ob oculos opponere videtur. Mortui illic, Pelis nomine vnus, nudus & *pronus* in dorsum abiectus. Infra
344 eum Eioneus & Admetus iacent, nondū detractis loricis. Eioneum à Neoptolemo, à Philoctete Admetum interfectos scribit Lescheus. Alia supra hos iacent cadauera: sub ipso labro Leocritus Polydamantis filius, ab Vlysse occisus: supra Eioneum & Admetum Corœbus Mygdonis filius. Est nobile Mygdonis monimentum intra Phrygū fines in Tectorenis: & ab eo poëtis translatitium, Phrygas Mygdonas appellare. Venerat Corœbus ad Cassandrę nuptias, *quæ ipsi desponsa fuerat*. interemptū à Neoptolemo fama vulgauit: Lescheus à Diomede occisum carminibus prodidit. Sunt supra Corœbum, Priamus, Axion, & Agenor. Priamum non fuisse ad aram Hercei *Iouis* mactatum scribit Lescheus, sed ab ara abstractum, cùm pro regiæ foribus obuius esset Neoptolemo factus, ab eo obtruncatum. De Hecuba Stesichorus ijs carminibus quæ de Ilij euersione scripta reliquit, fuisse eam ab Apolline in Lyciam transportatam cecinit: Axionē Priami filium fuisse, & ab Eurypylo Euæmonis filio occisum tradidit Lescheus. Agenoris idem poëta testatur Neoptolemum interfectorem fuisse. Ita ergo accidit vt huius Agenoris filius Echeclus ab Achille, Agenor ipse à Neoptolemo fuerint interfecti. Laomedontis cadauer Sinon Vlyssis socius, & Anchialus

chialus efferunt. Est & alius illic inter cæsos, cui nomen Eresus. De Ereso quidem & Laomedonte, quod sciam, nihil quisquam versibus mandauit. Pro Antenoris ædibus suspensa est pardi pellis supra vestibulum. tessera fuit ea Græcis, ne Antenoris domum violarent. Picta Theanò etiam est cum filiis. Eorum Glaucus, loricæ bipartita lamina excusæ; saxo insidet Eurymachus. Huic adsistit Antenor, & continenter Antenoris filia Crinò: infantem ea puerum gestat. Is est omnium vultus, qui aduersis perculsis casibus esse consueuit. Cistã aselli dorso, & alia impedimenta imponunt serui: insidet asello paruulus puer. Sunt in ea picturæ parte Simonidis elegi:

Sacra Polygnotus Thasio satus Aglaophonte,
Argiuûm pinxit Pergama capta manu.

Habet altera picturæ pars, quæ ad læuam est, Vlyssem ad inferos descendentem, vt Tiresię manes de suo domum reditu & salute consulat. Est verò talis eius picturæ forma. Aqua conspicitur; quem Acherontem esse fluuium facilè existimare possis. *Plurima* in eius luto *palustris* arundo; & piscium formæ adeò exili corpore, vt piscium potius *sublustres* vmbras, quàm pisces ducas. Nauis est in eodem amne, & ad remos portitor. Secutus est (ni fallor) Polygnotus Minyadem poësin; in qua, vbi de Theseo & Pirithoo agitur, hi sunt versus:

[1]*Atq; hic exangues longæuus portitor vmbras*
Puppe vehit patula, sed non & Pleiade natum.

His adductus Polygnotus, iam grandē natu pinxit Charontem. Qui naui vehuntur,[2] non satis internosci possunt; ita parum sunt euidēti specie. *Inter eos* Tellis ætate puber; & Cleobœa adhuc virgo. Cistam sustinet genibus, eadem forma qua Cereri fieri cistas solenne est. De Tellide aliud nihil compertum habeo,[3] præterquam quòd Archilochus poëta seipsum inter Tellidis posteros tertium numerat. Cleobœan verò primam tradunt ex Paro insula Thason Cereris initia transtulisse. In Acherontis ripa expressa est res exempli non contemnendi. *Paulo* infra Charontis nauem, iniquus in patrem filius, ab ipso parente suo *laqueo* strangulatur. prisci enim illi, parentes præ cunctis rebus plurimo dignabantur honore: quod *facilè* cùm ex aliis *exemplis* colligas, tum verò ex eorum *facto & euentu*, qui apud Catanen *Siciliæ vrbem*, Pij sunt *cognomento* appellati. Cùm enim ex *proxima* Ætna [4]eam vrbem flamma corripuisset, nulla vel auri vel argenti habita ratione, fugientes matrem hic, patrem ille, *humeris* sustulerunt. Sedenim cùm haudquaquam otiose festinantes incendium tamen vrgeret, neque illi propterea parentes dimitterent, ita *illum flammarum quasi* torrentem in duas aiunt partes discessisse, vt per medios ignes cum ipsis parentibus adolescentes incolumes euaserint. Iis apud Catanæos hac etiam ætate *certi & solennes* 345
honores *pietatis ergò* habentur. Prope eius effigiem qui quòd patrem insolentius tractasset, apud inferos pœnas luit, est in eodem Polygnoti opere homo, qui ob sacrilegium plectitur: apparet mulierem, cui ille puniendus traditur,[5] cùm medicamentorum omnium, tum venenorum, quibus homines per cruciatus enecãtur, esse maximè gnaram. Egregiè sanè, & supraquam dici possit, in religionis studium homines incumbebant. Præclara eius rei documenta Athenienses dedere, cùm capto Iouis Olympij apud Syracusas templo, nihil quicquam ex omnibus donariis amouerunt: Syracusanum etiam sacerdotem, qui ea custodiret, reliquerūt. Declarauit & Datis Medus homo, *quàm impensè deos vereretur*, neque magis oratione, qua ad Delios vsus est, quàm re ipsa. nam cùm Apollinis signum in Phœnissa naui reperisset, illud *statim* Tanagræis Delium reportãdum tradidit. Erat enimuero omnibus olim *gentibus* præcipuæ curæ deorum cultus: cuius rei nō inscius Polygnotus, sacrorum expilatorem ad eum modum pinxerat. Supra eos quos iam enumerauimus, est Eurynomus. Inter deos inferos Eurynomum numerant, qui Delphis sunt *sacrorum* interpretes, & circumrodere eum dicūt mortuorum carnes, ita vt nuda relinquat ossa. Sed neque Homeri de Vlysse carmina, neq; poësis ea quæ est Minyas appellata, nec *postremò quæ* Nosti (*id est Reditus*) *inscribitur* (in iis enim *potissimùm libris* de Orco, deq; inferûm terroribus multa exposita sunt) vllum norunt inter *manium* deos Eurynomum. Illud mihi fuerit reliquum, vt qualis hic sit, & qua adumbratus forma, ostendam. Colore est inter cæruleum & nigrum medio, quales muscæ sunt quæ carnibus insident: dentes ostentat: sedenti, vulturis est substrata pellis. Continenti post Eurynomū spatio,[6] proximæ sunt Arcadicæ puellæ, Auge, & Iphimedea.[7] Auge in Mysiæ oram eam quæ Teuthranti proxima est, venit; *vbi vna* præ cæteris omnibus, quibuscum familiarius fuerit Hercules con-

greſſus fœminis, patri ſimillimum filium peperit. Iphimedeæ verò Mylaſſis (Cariæ ea ciuitas eſt) magni fuerunt honores tributi. Loco in ea tabula ſuperiores iis quos nominauimus, ſunt ſocij Vlyſſis, Perimedes & Eurylochus, hoſtias afferentes. Nigri eę hoſtiæ arietes ſunt. Secundùm illos vir quidam ſedet: inſcriptio indicat Ocnum eſſe: texit è iunco reſtim: adeſt aſella, totum id quod ille iam texuerit, pertinaciter abrodens. Hunc Ocnum aiunt gnauum & induſtrium hominem fuiſſe, qui vxorem ſumptuoſam & prodigam habuerit; quę quicquid ille opere faciundo per ſummū laborē quæritaſſet, profundere ſolita eſſet. eam rem credunt per ambages voluiſſe Polygnotum ſignificare. *Satis* ſcio Ionum verbum eſſe,[1] quoties hominem viderint ad laborem quidem *vehementer* propenſum, ſed cui ſuus nulli emolumento labor ſit, Vir ille, inquiunt, Ocni funiculum torquet. Inter *præpetes* etiam volucres Ocnum augures numerant: eſt ea in ardearum genere maxima & pulcherrima, & quæ tam rarò, quàm auis alia quæuis, conſpicitur. Iam verò Tityus ita ſe in ea pictura habet, vt non plecti amplius, ſed ipſa pœnæ diuturnitate iam *propè* abſumptus & confectus videatur: ſubobſcura enim quædam vmbra eſt, ac vix iam ſub oculorum ſenſum cadens. Reliquas oculis picturæ partes perſequentibus, proximè ab eo qui funem torquet, Ariadna in conſpectu eſt. E ſaxo, ſuper quo ſedet, Phędram ſororem aſpicit,[2] reliquo pendentem corpore, catenam verò vtraque manu prenſantem. Nimirum quæ de Phędræ nece prodita memoriæ ſunt, videntur honeſtiore argumenti ſpecie ſignificata. Ariadnam certè vel fortuito rei euentu, vel conſultò inſidiis factis, Theſeo eripuit Liber Pater, cùm eſſet illo claſſe multo ſuperior: neque fuit opinione mea hic Liber alius ab eo qui primus ad Indos cum exercitu penetrauit, cùm Euphratem ponte iunxiſſet, quo loco vrbi Zeugma nomen fuit: in ea ad hanc vſque ætatem ſeruatur funis, quo[3] ad pontem religandum vſus dicitur, vitigineis & hederaceis cōtortus ſarmentis. De Libero quidem Patre multa ſunt priſcarum rerum monimentis, & à Græcis & ab Ægyptiis mandata. Inferius aliquanto quàm Phædra eſt, recumbit Chloris ſub Thyiæ genua. Nihil omnino fallitur qui eas, dum viuerent, *eximia quadam* ſe mutuò beneuolentia proſecutas putat. Fuit Chloris ex Orchomeno quæ eſt in Bœotia. De ipſis vulgatus eſt etiam ſermo, cum Thyia Neptunum fuiſſe congreſſum, Chlorin cum Neleo Neptuni filio nuptam fuiſſe.
346 Adſtat *proximè* ad Thyian Procris Erechthei filia, & poſt ipſam Clymene; ſed auertit ſe Clymene. In ea poëſi cui Noſti nomen, ſcriptum eſt, Minyæ filiam Clymenen fuiſſe, ac Cephalo Deionis filio nuptam, è qua ille Iphiclum genuerit. De Procri verò ſunt paſſim peruulgata, fuiſſe illam cum Cephalo *multo* ante Clymenen, & ab eo ipſo viro ſuo fuiſſe interemptam. Interius poſt Clymenen Megaram Thebanam videas: fuit hæc Herculis vxor: ſed poſteaquam iis quos ex ea ille ſuſceperat filiis eſt orbatus, mulierem ſibi ratus non ſatis fauſtis coniunctam auſpiciis, dimiſit. Supra earum quas recenſuimus fœminarum caput, eſt Salmonei filia ſaxo inſidens, prope adſtante Eriphyle: ea per tunicam ſummos digitos iuxta collum exerit. Facilè verò coniicias[4] intra tunicæ ſinus manibus eam occultare celebratum illud poëtarum verſibus monile. Supra Eriphylen, Elpenorem pinxit, & Vlyſſem pronum demiſſo poplite, & ſupra ſcrobem gladium ſtringētem. ad ſcrobem accedit Tireſias vates. Secundùm Tireſiam ſaxo inſiſtit Anticlea Vlyſſis mater. Elpenor pro veſtimento, nautarum more, ſtorea velatur. Infra Vlyſſem in ſoliis ſedent *Theſeus & Pirithous*: Theſeus Pirithoi enſem, & ſuum ipſius, ambabus manibus ſtringit. Ad gladios reſpicit Pirithous: indignari videtur, quòd ad facinus capeſſendum, quod animo agitabant, nulli ſibi ſint illi enſes vſui. Panyaſis verſibus teſtatus eſt ſuis, non fuiſſe illos tanquam captiuos ad ſolia religatos, ſed quaſi agnatum adhæſiſſe pro vinculis corpori ſaxum. Celebrem hominum ſermone eorum amicitiam vtraque poëſi nobilitauit Homerus. Vlyſſes enim apud Phæacas ſic eſt *de ipſis* locutus:

Vidi etiam, iuuit quos tunc vidiſſe, priores,
Theſea, Pirithoumq́, deûm de ſemine cretos.

Et in Iliade cùm alia Neſtor, Agamemnonem & Achillem *ad reditum in gratiam* adhortans, tum illa memorat quæ ſunt his verſibus perſcripta:

Nanq́, viros nunquam vidi, taléſve videbo,
Qualem Pirithoum fortem, regemq́, Dryanta,
Cænea & Exadium, & ſuperis ſimilem Polyphemum,
Theſeaq́, AEgiden dis immortalibus æquum.

Pinxit

Pinxit deinceps idem Polygnotus Pandari filias, de quibus Pelenopen Homerus dicentem fecit: dum virgines *etiamnum* essent, ereptos illis deorum ira parentes, orbas à Venere educatas. tribuisse verò illis & alias deas *certa munera:* Iunonem certè prudentiam & formositatem, corporis proceritatem Dianam, elargitas. iam verò à Minerua edoctas *lanificium*, & quicquid mulieribus didicisse in laude ducitur. postremò Venerem in cœlum ascendisse, quo à Ioue puellis faustas nuptias conficeret; cùm interea Venere absente ab Harpyiis abreptæ, Diris traditæ fuerint. Hæc de illis Homerus. Sed Polygnotus floreis eas corollis exornauit, & talis ludẽtes fecit. Nomina puellarum fuere Camirò, & Clytie. Pandarum *earum patrem* constat fuisse Milesium, è Mileto Cretæ vrbe; Tantaloque cùm in furto per *summum* scelus cõmittendo, tum verò in iureiurando subdolè concipiendo, sociũ fuisse. Post Pandari filias Antilochus cernitur saxũ altero pede premens, os & caput vtraque manu sustinens. Agamemnon Antilocho proximus, sinistra ala sceptro innititur: manibus virgam tenet. Protesilaus Achillem sedẽs aspicit. Stat supra Achillem Patroclus. Imberbes omnes, excepto Agamemnone. Phocus superior loco pictus est, impuberi adhuc ætate, præclara admodum indole. anulum ei de sinistræ manus digito demit Iaseus. id cuiusmodi sit iam exponetur. Cùm Phocus Æaci filius ex Ægina transmisisset in eam 347 regionem quæ nunc Phocis dicitur; ibique, parto sibi eius continentis terræ imperio, domicilium suum statuisset, cum eo Iaseus singularem quandam amicitiam conciliauit; & alia quidem illi pro dignitate dona dedit, & cælatum lapidem anulo aureo inclusum. Sed cùm nõ multo post Phocus in Æginam reuertisset, Pelei insidiis vitam amisit. Veteris igitur amicitiæ monimentum ex anuli signo in ea tabula Iaseus postulat agnoscere: ac *facilè* quidem Phocus patitur gemmam inspici. Supra hos est Mæra, saxo insidens. de ea scriptum in iis libris reperias, qui Nosti appellantur, virginem adhuc è vita excessisse: filiam Prœti fuisse, qui Thersandro genitus est Sisyphi filio. Proximè abest Actæon Aristæi filius, & mater eius, ceruæ hinnuleum manibus tenentes, ac ceruinæ insidẽtes pelli: adiacet venaticus canis: ad vitam hæc omnia, & Actæonis interitum pertinent. Iam si ad inferiores tabulæ partes oculos demiseris, Orpheum statim post Patroclum videas, in quodam tumuli vertice sedentem: læua citharam contingit, altera salicis frondes contrectat: ipse arboris trunco accliuis est. Lucus ille Proserpinæ *sacer* existimari potest: in eo (vti visum est Homero versibus mandare) nigræ populi & salices exurgunt. Orpheo Græcus est ornatus. nam neque vestimentum, neque capitis integumentum, quicquã Thracium præ se ferunt. Auersæ salicis parti innititur Promedon. Sunt qui nomẽ hoc in *picturam*, tanquam in poësin inductum à Polygnoto arbitrẽtur. Tradiderunt alij Græcũ fuisse hominem, cui præcipuum fuerit studium, tum omnes alios vocum numeros, tum maximè Orphei cantus audire. In eadem tabulæ parte est Schedius, qui Phocenses ad Troiam duxit: & post eum Pelias in solio sedens, cana ęquè barba, ac capite. Intuetur is Orpheum. Schedius pugiunculum stringit, gramine coronatus. Assidet Peliæ Thamyris iam calamitate oculorum affectus: fracto illum esse & abiecto animo indicat habitus corporis obsoletus, promissa cæsarie & barba. Iacet ante pedes lyra fractis cornibus, disruptis *omnib.* neruis. Paulò superius saxo insidet Marsyas; propè Olympus: habitus est pueri iam pubescentis; tibiis discere videtur. Phryges qui Celænas incolunt, amnem qui per oppidum labitur, *& Marsyas dicitur*, tibicinem olim illum *nobilem* fuisse dictitant. Addunt Marsyæ inuentum fuisse eum tibiarum cantum, quem Matroum vocant: *credo ob eam causam, quòd in Magnæ matris sacris vsurparetur.* eundem verò Marsyam contra Gallos sibi opem tulisse, cùm irrumpentes in Phrygiam, & amnis *latè stagnantibus* aquis, & tibiarũ modis exterruisset. Quòd si rursus oculos ad superiores tabulæ partes sustuleris, cernes illic continenti serie Actæoni proximum Aiacem Salaminium. mox Palameden & Thersiten tesseris (quod *ludicrum ipse* Palamedes excogitauit) lusitantes, alter Aiax aspicit. Huic Aiaci idem est qui naufragis esse solet color, perfuso etiamnum corpore multa maris aspergine. Videtur Polygnotus dedita opera Vlyssis inimicos vno in loco constituisse. Idcirco verò Aiax Oilei filius cum Vlysse inimicitias exercuit, quòd post nefarium Cassandræ stuprum, sententia sua censuerat Vlysses Aiacem lapidibus obruendum. Nam Palamedem cùm piscatum isset, ab Vlysse & Diomede demersum in aquis periisse, ex iis carminibus cognoui quæ Cypria dicuntur. Aliquanto superior loco est quàm Aiax, OEnei filius Meleager: is Aiacem intueri videtur. Cum barba cæteri; solus Palamedes imberbis. De Melea-

gro scriptum Homerus reliquit, Althęæ imprecationibus diris confixum è vita excessisse. At *ij libri* quæ sunt *magnæ* Eoeæ appellatæ, & Minyas, in idem *vtraq; poesis* consentit, adiutos ab Apolline contra Ætolos Curetas; *in eo bello* ab ipso Apolline occisum Meleagrum. Torrem verò à Parcis Althęæ datum, quo demum igni consumpto Meleagrum extingui
348 necesse foret, & illum torrem ab Althæa *acri* ira concitata exustum: eam rem primus omnium versibus mandauit Phrynichus Polyphradmonis filius, cùm Pleuronem fabulam docuit. *Versus in ea fabula sunt*:

Atræ neq; ille mortis laqueos
Effugit: vorax peredit virum
Inextincti flammula stipitis
Insidiosæ matris heu dolo.

Non tamen pluribus est eam rem versibus persecutus Phrynichus: quod facturus fuisse videri posset, si peculiare ipsius hoc inuentum fuisset. Satis verò (opinor) habuit, vti rem inter Græcos peruagatam, locum hunc *paucis* perstringere. Infima tabula post Thracem Thamyrin, Hectorem habet sedentem, & vtraque manu læuum genu prementem, tristi *admodum facie, & lugubri* habitu. Et post Hectorem saxo insidens Memnon: adhæret Sarpedon. Sarpedon capite in vtranque manum incumbit: Memnon alteram manum eius humero imponit. Promissa est his omnibus à mento barba. In Memnonis chlamyde aues pictæ, quæ sunt Memnonides appellatæ. Eas volucres dicunt Hellespontij ad Memnonis sepulcrum statis dieb. quotannis aduolantes, euerrere soli aream quæ circa tumulum *pura*, & arboribus *vndiq;* atque herba nuda sit, & eam collecta pinnis ex amne Æsepo aqua, aspergere. Prope Memnonem nudus est puer ex Æthiopia, quòd nempe Æthiopum rex fuit Memnon. Venit tamen ad bellum Troianum non ex Æthiopia, sed à Susis Persarum vrbe, debellatis ijs omnibus nationibus quæ mediæ sunt vsque ad Choaspē flumen. Monstrant etiamnum Phryges quo itinere exercitum duxerit, dum locorum compendia consectaretur. Intersecta verò est per mansiones via. Supra Sarpedonem & Memnonem est Paris impuber adhuc: plausum dat manibus qualem agrestes homines solent: facilè coniicias ea manuum complosione Penthesilean accersi. Aspicit Paridem Penthesilea, & eo sanè vultu, vt appareat contemni illum, & omnino pro nihilo haberi. Virginis in morem ornata est: arcum gerit Scythicis persimilem, pardi pelle ab humeris demissa. Quæ supra eum locum vbi Penthesilea est, aquam pertusis fictilibus vrnulis portāt; earum altera specie adolescentula est, altera ætate iam adultior. Neutri est quicquā priuatim adscriptum: communis testatur inscriptio, esse de numero earum quibus *interdictum sit sacris arcanis, quòd* initiatæ non fuerint. Superiores iis loco sunt Lycaonis Callistò, Nomia, & Nelei filia Però: pro qua Neleus sponsalium nomine Iphicli boues poposcit. Callistò pro stragula veste vrsę pellem habet: pedibus imminet Nomiæ genibus. Expositum est superius, vulgatum Arcadum sermone, Nomiam vnā fuisse de Nymphis Arcadiæ indigenis: ac Nymphas quidem annos viuere penè innumerabiles, non tamen esse mortis immunes, poëtarum est carminibus decantatum. Post Callistò & eas quæ cum ipsa sunt mulieres, rupes consurgere videtur; in cuius summum verticem Sisyphus Æoli filius saxum nititur subuoluere. In eadem tabulæ parte dolium. Insident saxo senex vir, adolescentulus deinde, & fœminæ aliquot. Earum vna seni adstat, æquali ætate. *Haustam* alij aquam portāt. Anus illa, fracta vrna, quod reliquum est aquæ, è testa in dolium rursus transfundit. Quantum coniectura assequi possum, significatos eos putarim, qui *in operto* quę Eleusine fiunt sacra, naucifaciant. Veteres enim Græci initia Eleusinia religione quanta non alia quæuis sacra sanxerunt, tantoque *cæteris initiis* augustiora duxerunt, quanto dij heroibus præstent. Infra dolium est Tantalus, inter eos cruciatus quos versibus suis exposuit Homerus: ad quos accedit silicis impendentis, *& iam casuræ*, terror. ab Archilocho id sumpsisse Polygnotum perspicuum est: acceperitne verò Archilochus ipse de saxo quod dixit ab aliis, an ipse pri-
349 mus id in poësin induxerit, non satis mihi liquet. Ac tam multa sunt numero, tamque decorè & eleganter expressa, quæ Thasius pictor tabulis illis mandauit. Adiunctum est sacro septo insigni opere theatrum. Quà disceditur à septo, superiore loco est Liberi Patris signum. Cnidij dedicarunt. Est in suprema vrbis parte stadium, eo saxi genere quo Parnassus mons abundat, extructum: sed illud postea Pentelico lapide exornauit Herodes Atticus. Atque ea quidem, quæ literarum monimentis cum aliqua dignitate mandari posse videantur,

videantur, neque plura illic, neque aliter se habentia, ad ætatem vsque meam vetustas reliqua fecit. Quà Delphis ad Parnassi iuga iter est, interuallo stadiûm fermè LX, est æneū signum. * Et facilior iam expedito viatori, mulis etiam & equis cliuus ad antrum Corycium. Huic antro nomen inditum à Corycia Nympha paulo superius docui. Omnium verò quæ vnquam viderim antrorum, quod spectetur dignissimum hoc mihi visum est.[1] Et sanè in oris maritimis ac litoribus, in profundis maris recessibus, quàm sit magnus huiusmodi cauernarum numerus, facilè quis vel accuratè commentando cōsequatur. Sed maximi sunt nominis *quædam* cùm in Græcia, tum in Barbarorum terris. Nam Phryges amnis[2] Peucellæ accolæ, oriundi ab Arcadiæ Azanum gente, ad se venientibus antrum monstrant: Steunos nuncupant.[3] patet ostium orbiculato ambitu: descenditur molli & amœno cliuo: intus *Magnæ* matris fanum cum simulacro suo. Themisonium vrbs supra Laodicean est: incolunt Phryges. Cùm Gallorum exercitus Ioniam, & finitimas Ioniæ oras, cuncta ferens & agens vexaret, Herculem, Apollinem, & Mercurium Themisonenses narrant ad ferendum auxilium præstò fuisse: eorum numinum monitu, per somnium iussos qui summę reipub. præerant, popularibus suis imperare, vt in antrum quod iidem dij ostenderant, & ipsi descenderent, & in eo vxores & liberos occultarent. In huius rei memoriam signa nō sanè magna pro speluncæ faucibus Herculi, Apollini, & Mercurio erecta: & ea sigilla Spelaitæ appellati. abesse aiunt ab oppido stad. XXX. Intra speluncam sunt *perennis* aquæ fontes. Ad eam neque semita vlla viam indicat, neq; Solis lumen longè peruadit: & fornicis vtique pars maior non valde se supra solum attollit. Est præterea apud Magnetas Lethæi fluminis accolas vicus, cui nomen Hylæ. In eo specus Apollini sacer, ea magnitudine, quæ sanè nullam afferat admirationem: intra specum verò signum Appollinis valde priscum. Ex eo corporibus mirificum ad omne opus robur afflari autumant. quo fit vt sacri Apollini homines desiliāt *illæsi* de summis rupibus, præruptisq; saxis: iidemque præcelsas arbores radicitus euulsas *haud magno negotio* portantes, per angustissimos tramites *& anfractus* iter faciant. Verùm hæc omnia quę enumerauimus, magnitudine facilè superat antrū Corycium: qui introierit, sine vlla face longissimè progredi possit. Ab imo solo ad superiorem partem, quæ pro tecto est, satis multum interest spatij: multi *hinc illinc* è viuis fontibus fluitant riui; sed humoris multo plus ex ipsa quasi antri testudine destillat. cernuntur verò passim in ipso solo guttarum vestigia. Parnassi accolæ sacrum Coryciarum Nympharum, & Panos maximè, putant. A Corycio antro vel expedito iter arduum ac difficile ad Parnassi iuga. sunt enim ea ferè supra nubes; & illic Thyiades per furorem sacra Libero & Apollini faciunt. Abest à Delphis Tithorea stadia plus minus LXXX, iter per Parnassum facienti: viam verò non prorsus montanam, sed quà vehicula etiam agi possint, tenenti, aliquot stadiis lōgior esse dicitur. Quod ad vrbis nomen pertinet, diuersa ab Herodoto, quo loco agit de Persarum in Græciam irruptione, dicta scio ab iis quæ Bacidis oraculis prodita sunt. Bacis enim hunc populum Tithorenses vocauit: Herodotus verò, inuadente Barbaro milite, horum locorum incolas in montis verticem effugisse dicit: vrbemque Neonem, at Parnassi iugum Tithorean nominat. Quare credibile fuerit totam aliquando regionem Tithorean nuncupatam: temporis verò longiore curriculo ita accidisse,[4] vt cùm ex vicis in *vnam* se vrbē contulissent, eam quæ Neon antea fuerat, vsus peruicerit Tithorean vocari. Sumptum hoc nomen incolæ dicunt à Tithorea Nympha, *de iis vna* quas prisci poëtarum sermones, cùm ex cæteris arboribus, tum verò è quercubus maximè genitas prodiderunt. Ætate sanè vna ante me natum, Tithoreę res *aduersæ* fortunæ impulsu pessum ire cœperūt. Manet *adhuc* theatri *pristina* superficies, & vetustioris fori ambitus. Intra oppidum sunt non indigna quæ literis mandentur, Mineruæ lucus, fanum, & signum; & in memoriam Antiopes & Phoci monimentum. Iam 350
tum cùm res Thebanorum stylo persequeremur, Antiopen ira Liberi in furorem actam, quaq; fuerit culpa eam noxam commerita, commemorauimus. Ostendimus eodem loco Phoco Ornytionis filio eā nupsisse, & vnà cum eo sepultam fuisse: *& simul indicauimus* quæ cecinerit fatidicus Bacis *eodem carmine* tam de hoc, quàm de Zethi & Amphionis apud Thebanos sepulcro. Et hæc in oppido extāt quæ merito fuerint historia comprehendenda: aliud præterea nihil. Præter Tithoreæ mœnia labitur amnis: aquatum ad eius ripas descendunt oppidani: fluuio nomen Cachales. Tithorea stadia LXX distat Æsculapij fanum. *Cognomēto* deus, Archagetas (*id est, Originum autor*) vocatur. colitur multa cùm re-

ligione à Tithorensibus, atque omnino pari à cæteris Phocensibus. Intra *sacrum* areæ se-
ptum, qui supplices ad deum confugerint, & simul *sacrati* deo serui, domicilia habent. In
medio templum, & marmoreum simulacrum cum barba, duûm & amplius pedum alti-
tudine. Ad simulacri dexteram lectus collocatus est. Deo quibusuis hostiis præterquam
capellis faciunt. Ab Æsculapij, stadia fermè XL abest circumsepta area, cum penetrali sa-
crario Isidis: religione sanctissimum hoc est eorum omnium, quotcunque Græci Ægy-
ptiæ deæ consecrarunt. Neq; enim, quantum soli in ambitum patet, habitari Tithoræen-
ses fas ducunt: neque ad id penetrale accessus est aliis quàm quos Isis ipsa per somniorum
visa sibi præ cæteris delectos aduocauerit. Quod ipsum in iis quæ supra Mæandrum sunt
vrbibus, faciunt subterranei dij. quos enim intra penetralia descendere facilè patiantur,
per nocturnas imagines exuscitant. Et Isidi sanè Tithoreæ binæ celebrantur quotannis
nundinæ, vere scilicet anni, & autumno. Tertio verò ante ambas nundinas die,[1] quibus
introire penetralia fas, arcano illi se quodam ritu lustrant;[2] & eorum quæ porrecta fuerãt
superioribus nundinis extorum reliquias, in eundem semper locũ deportatas, defodiunt.
abest locus ille (quantum coniicimus) à penetrali stadia duo. Solennis hic est illius diei ri-
tus. Postero die institores tabernas sibi erigunt ex arundine, & alia fortuita quauis mate-
ria. Postremò tertio die qui *ad eum mercatum* conuenere, vendunt mancipia, & quoduis
genus pecudes: vestem etiam, argentum, & aurum. Pomeridianis iam horis ad sacra ani-
mum adiiciunt: immolant lautiores, boues & ceruos: tenuiores, anseres, & meleagrides
aues. Impuras hostias suem & capram ducunt: eas idcirco non cædunt. *Summa* est religio,
vbi adoleuerint, victimas intra adytum, vbi extructa iam pyra est, demittere.[3] Colligare
verò illas necesse habent lineis vel byssinis vinculis. Est hic sacri apparatus ab Ægyptiis tra-
ditus. Cum pompa verò quæ immolantur omnia transmittuntur:[4] ac iam intra adytum
sacris receptis, qui sunt foris, tabernis exustis properè abeunt. Hominem aliquãdo aiunt,
non illum quidem ex eorum numero quibus non est adyto interdictum, sed *planè* profa-
num, cùm cœpta esset iam pyra incendi, præ curiositate & confidentia ingredi ausum; ac
sibi illum visum videre lemurum plena omnia: reuersúmque Tithoræan, cùm quæ vide-
rat *cuncta* enarrasset, statim animam efflasse. His consimilia de Phœnice quodam homi-
ne audiui: Ægyptios Isidi festos dies agitare, qua anni parte lugeri ab ea Osirin dicunt: ac
per illos sanè dies incipere Nilum *anniuersario auctu* excrescere. quo fit vt incolarum turba
dictitet, augeri Nilum atque impleri, lateq; *ex eo* arua irrigari, Isidis lacrymis. Eo ipso tem-
pore Romanum hominem, qui Ægyptum prouinciam obtinebat, quendã mercede con-
ductum iussisse Isidis adytum intrare, quod Copti erat; redisse illum; sed mox, vbi quæ cõ-
spexerat exposuit, è vita discessisse. Homeri igitur illud facilè existimari potest nihil à vero
» abhorrere, Non posse cuiquam hominum bene vertere, cui deos perspicuè cernere con-
tigerit. Abundat oleo Tithorea minus omnino quàm vel Atticus vel Sicyonius ager: sed
colore & saporis bonitate anteit id quod ex Hispania, quodq; item ex Istria mittitur. Hoc
351 varia incoquunt vnguenta: hoc ipsi Cæsari *munus gratissimum* perfertur. A Tithoræa via
altera Ledontem ducit. & hæc olim in vrbium numero fuit: sed hac ætate, rebus pror-
sus accisis, oppidum relinquere Ledontij coacti sunt. *Eorum* ad LXX ad Cephissum acco-
lunt. Manet nomẽ vico, vbi domicilia habent, Ledon. Recepti & hi in Phocensium con-
uentum sunt, sicuti Panopenses. Ab eo vico vbi nunc ad Cephissum habitant, quà ad su-
periora iter est, absunt priscæ vrbis ruinæ stadia X L. Nomen vrbem accepisse tradunt ab
» homine indigena. Multas enimuero alias vrbes magnis affecit calamitatibus ciuium suo-
rum scelus. Sed funditus quidem perierunt, Ilium ob Alexandri in Menelaum contume-
liam: Milesij etiam vrbis suæ excidio[5] libidinem & *fœdos* amores Hestiæi luerunt, dum il-
le modò in Edonis vrbi cum imperio & potestate præsidet, modò se Darij consiliariũ ge-
rit, nonnunquam verò in Ioniam se recipit. Sic *propémodum* Ledontiis Philomelus sacri-
legij sui piaculum reipublicæ inflixit. Lilæa iter *duntaxat* abest vnius vel hyberni diei à
Delphis, per Parnassum contendentibus. viæ spatium esse coniici potest stadiûm CLXXX.
Hanc ciuitatem, posteaquam restituta est, alterum è Macedonia infortunium oppressit.
Obsessi à Demetrio, cùm ad pacis conditiones adacti oppidani fuissent, quin præsidium
intra mœnia acciperent, recusare non potuerunt. Neque prius ea calamitate liberati
sunt, quàm de indigenis vnus, cui fuit nomen Patron, ad arma omnibus qui militari es-
sent ætate cõcitatis, victos pugna Macedonas, pacto fœdere abire coëgit. Ei Lilæenses ob
tanti

tanti erga ſe meriti memoriam ſtatuam Delphis poſuerunt. Eſt Lilææ theatrum, forum, lauacra: deorum verò templa duo, Apollinis vnum, Dianæ alterum. Signa recto ſtatu, Attici operis, è lapicidinis Pentelicis. Lilæan de Naidibus vnam, Cephiſſi filiam fuiſſe, & ab ea vrbi nomen datum putant. Hîc ſunt amnis ipſius fontes: erumpit è terra non perpetuo quietus, ſed plerunque (meridiana maximè hora) cum ſonitu, & taurinis mugitibus perſimili voce. Vtitur Lilæa cœli temperie anni tribus temporibus, vere, æſtate, & autumno: quò ſit hyems minus clemens, efficit Parnaſſus. Abeſt ſtadia ferme XX *caſtellum* in pręcelſa rupe ſitum, *nomine* Charadra. Aquę illic *ſumma* penuria homines laborant. quod potent, è fluuio Charadro petendum. Labens is per decliuia, tria procul ſtadia, in Cephiſſum influit. Nomen ſumpſiſſe oppidum à flumine crediderim. Sunt Charadræis erectæ ſub diuo aræ, iis qui *apud ipſos* heroës appellantur: Gemellos alij eſſe exiſtimant, patrios alij heroas. Ager circa Cephiſſum, ſolum omne Phocidis vbertate ſuperat, ferendis arboribus idoneus, frugibus fœcundus, & pabulo. Iure itaque tractus hic diligẽtiſſimè colitur. [1] Hinc extitit eorum ſententia qui *ab Homero* Parapotamios (*id eſt, fluminis accolas*) non eſſe ciuitatem, ſed Cephiſſo adiacentem agrum qui colerent nominatos eo nempe verſu putarunt:

Quiq; habitant propter Cephiſſi flumina amœni.

Sed eorũ opinio cùm ex Herodoti hiſtoria, tum verò ex iis quæ de victoriis Pythicis memorant, facilè arguitur. Amphictyones enim primi inſtituerũt Pythicos ludos, & in iis Æchmæas Parapotamius pugilatu pueros vicit. Herodotus item vrbes Phocẽſium enumerans quas Xerxes exuſſit, inter eas Parapotamios recenſuit. Non tamen ſunt ij ab Athenienſibus & Bœotiis reſtituti: ſed aduerſis ac duris rebus debilitati, & ad magnam pecuniæ egeſtatem redacti, in alias diſſipati ſunt ciuitates. oppidi veſtigia nulla iam relicta; neque *omnino* quo *maximè* loco fuerit, memorare poſſunt. A Lilæa ducit Amphiclean via ſtadiûm LX. Vrbis vocabulum ciues ipſi deprauarunt. Herodotus veterem famam ſecutus, [2] Ophitean nominauit. Amphictyones verò decreto de Phocenſium vrbibus delendis edito, Ophitean ei nomen poſuerunt. Incolæ hæc de ea memorant. Potentem quendam *& factioſum* hominem, inimicorum metuentem inſidias, paruulum filium in ciſtam 352
impoſitum, in eum locum abdidiſſe vbi tutum maximè fore confidebat: contra lupum in puerum iam impetum facturum, prævalidum draconem ciſtam ſpiris complexum, puero præſidio fuiſſe: patrem, cùm filium reuiſeret, à dracone puerũ appeti ſuſpicatum: miſſo itaq; iaculo, vnà cum dracone filium etiam confixiſſe. Verùm vbi de paſtoribus cognouit à ſe pueri cuſtodem occiſum, communi draconem & filium rogo cremaſſe; & adhuc locum illum [3] buſti veſtigia retinere: vrbem certè de ſerpentis nomine Ophitean nuncupatam. Quod ſpectes illic dignum eſt adytum, in quo *arcana* Libero Patri ſacra fiunt: acceditur certa ſemita: ſignum in conſpectu nullum. Narrant Amphicleenſes, & futura ſibi deo autore prædici, & contra morbos in promptu eſſe remedia; quòd & in ſomnis cùm ipſi, tum finitimi de morborum medelis ab eo moneãtur: & ſacrificulus diuino afflatu inſtinctus, de futuris conſulentes certiores faciat. Stadia XV ab Amphiclea abeſt Tithronium, ſitũ plano loco oppidũ. Nihil in eo ad memoriã inſigne. Hinc ad Drymęan ſtadia interſunt XX. [4] Quo loco viæ iũgũtur quę Drymęan, illinc ab Amphiclea, hinc a Tithronio deducũt, lucus & aræ Apollinis intra Tithronenſiũ fines ſunt: delubrũ etiam, ſine vllo ſimulacro. [5] Quòd ſi ad læuã flexeris, ab Amphiclea ſtadia ferme LXXX abeſt Drymęa. id ei nominis in Herodoti hiſtoria; Naubolenſes antiquiore nomine appellati. Origines referunt ſuas ad Phocum Æaci filium. Habent Drymęi peruetus Legiferæ Cereris fanum: ſignum *in eo* è lapide, ſtantis habitu. Theſmophoria ſacrũ anniuerſarium faciunt. Elatea omnium quæ in Phocide ſunt vrbium, exceptis Delphis, multo eſt maxima. Amphiclę ex aduerſo ſita eſt: interuallo abeſt ab ea ſtadiûm CLXXX. via magna ex parte plana, molliter aſſurgit proximè ad Elateæ mœnia. Fluit per campos Cephiſſus: circa eum frequentes paſcuntur aues, Otides appellatæ; *ſiue Tardæ ſint aues, vt nonnulli eas à Latinis appellari poſſe crediderunt.* Inter ea quæ de Elateenſibus *ad laudem* commemorari poſſunt, ea minimè obſcura, quòd Caſſandri Macedonũ regis exercitum repulerunt; quodq; ſe Taxilo Mithridatis præfecto non dediderũt; quo merito ſunt à Romanis & libertate, & agri immunitate donati. Controuerſia eſt de eorũ originibus. Ipſi quidẽ ſe eſſe affirmant inquilinos ex Arcadia. Elatum enim dicũt, Arcadis filiũ, quo tẽpore Phlegyę cũ exercitu Delphici Apollinis tẽplũ adorti

sunt, præstò fuisse ad arcendam iniuriam; ac deinde cum suis copiis in Phocide permansisse; vbi fuerit ab eo primùm Elatea munita. Inter Phocensium vrbes quas Persæ incenderunt, ipsa etiam Elatea numeranda. Ac multæ sanè fuerūt ei ciuitati cum reliquis Phocēsibus communes calamitates: multas etiam propria sua ipsius fortuna, dum à Macedonibus oppugnaretur, importauit. Factū verò est Olympiodori opera, vt Cassandro & Macedonibus obsidio irrita fuerit. At Philippus Demetrij filius, ciuitatis principibus largitione corruptis, facilè multitudinem iniecto metu in ordinem redegit. Interea Titus Flaminius, cum imperio ad Græciam liberandam missus, redditurum se Elateensibus pristinam rempub. per legatos edixit, modò vt à Macedonib. deficerent: sed siue *vniuersi* populi vecordia, siue magistratuum suorū persuasu, in Philippi fide permanentes, obsideri se à Romanis passi sunt. Interiecto dein tempore Taxili Mithridatis præfecti, & barbarorum è Ponto obsidionem sustinuerunt: quod factum Romani libertate data remunerati sunt. Cùm verò ætate mea [1] Costoboci (latronum hæc manus fuit) excursionibus in Græciam factis Elatean vsq; penetrassent, Mnesibulus, comparata *voluntariorum* cohorte, cùm magnam barbarorum stragem edidisset, & ipse fortiter dimicans cecidit. Idem hic Mnesibulus, & alias de cursu victor palmas tulit, & Olympiade quinta ac tricesima supra ducentesimam, stadij, & duplicati cum clypeo curriculi. Erecta est cursori Mnesibulo ænea statua
353 Elateæ in ipsa *militari* via. Forum egregiè cōspicuum est: in eo columna cum Elati statua. Mihi certè non satis constat, vtrum honorem habitum voluerint conditori suo, an verò sepulcro insigne columnam illam imposuerint. Æsculapio templum erexere; in quo signum dei barbatum. Opus qui fecerunt, iis nomina fuere Timocles & Timarchides: genus illis ex Attica terra. In extrema vrbe ad dexteram est theatrum, & Mineruæ peruetus ex ære signum. Deam hanc opem sibi tulisse aiunt contra Taxili copias. Distat ab Elatea stadia ferme xx, Mineruæ cognomēto Cranææ. Via ipsa *qua ad templum iter est*, paulo accliuior; sed ita vt qui progrediantur, ne ascendere se quidem sentiant. In extrema via vertex consurgit præruptus magna sui parte; non tamen late patens, aut valde eminens. In eo vertice templum exædificatum est, & porticus, in quibus cellæ per interualla; vbi & alij habitant deæ ministri, & is etiam qui sacris præest. Eum ex impuberum numero deligunt: prouident verò *religione summa*, vt eo munere se abdicet priusquā pubescere incipiat. Annis *ferè* quinque perpetuis sacerdotium terminatur; quo toto sanè tempore viuit apud deam; & in soliis verò veterum more lauat. Simulacrum fecerunt Polyclis filij, eo sanè habitu vt dea in pugnam vadere videatur. [2] Clypei eadem est forma, qua clypeus Mineruæ quæ apud Athenienses Virgo dicitur. [3] Abas & Hyampolim ducit mōtana via, quæ est ab Elateensium oppido dextera. Ad easdem item vrbes populari via iter est, eadē nempe qua Orchomeno Opuntem contenditur. Ab ea diuertentes modico admodum itinere Abas perueniant. Qui eam vrbem incolunt, Argis venisse in Phocidem terrā se dictitant: [4] Lynceo & Hypermnestra Danai filia Aban genitum coloniæ ducem: & antiquitus quidem sacras duxerunt Apollini Abas. oraculum illic Apollinis fuit. neque verò eadem Persæ *olim* qua *pòst* Romani veneratione sunt deum prosecuti. Abæis enim Romani vt suis legibus vterentur, dei cultu adducti, concesserunt: Xerxis verò exercitus, ipsum etiam quod Abis templum fuit, exussit. Et sanè Græci qui contra Persas arma ceperunt, non esse quæ illi concremassent deorum templa restituenda censuerunt; quò sempiterna extarent inimicitiarum monimenta: eamq; ob rem in Haliartiorum finibus delubra multa, & apud Athenienses Iunonis in Phalerica via, Cereris in ipso Phalero hac etiam ætate semiusta ostenduntur. Eandem olim fuisse faciem existimo templi apud Abæos, eousq; donec Phocico bello pugna superatos Phocensium *lectissimos quosque* viros, qui Abas confugerant, & ipsos supplices ignibus circundatis Thebani perdiderūt, & vnà templum iam iterum post Persicum illud incēdium inflammarunt: quo factum, vt omnium quæ igni corrupta sunt ædificiorum, hoc vsque ad meam ætatem esset maximè ruinosum. nam quod reliquum fecerant Persarum flammæ, postea ferè *funditus* deletum fuit igne à Bœotiis immisso. Coniuncta est magno illi templo ædes alia, *multo* inferior magnitudine; quam Apollini dedicauit Adrianus Imp. Simulacra tamen vetustiora sunt: & quæ ipsi Abæi statuerunt, ex ære omnia, erecto statu, Apollo, Latona, Diana. Est in eodem oppido theatrum & forum, vtrunque prisci operis. In viam quæ rectà Opuntem ducit, reuersos Hyampolis excipiet. Ipsum vrbis nomen, quæ fuerint hominum origines, & vnde pulsi huc venerint, indicat.

Hyantes

Hyantes enim à Cadmo & eius copiis superati, Thebis profugi huc se receperunt: & à finitimis iã tum ab initio Hyantων polis (*id est Hyantum vrbs*) appellata: peruicit deinde temporis diuturnitas vt Hyampolis diceretur. Incendit eam Xerxes, funditus euertit Philippus. Reliqua tamen adhuc sunt, veteris fori forma, & senatus habẽdi locus, non magnum vtique ædificium: theatrum etiam non procul à portis. Adrianus Imp. porticũ erexit, quæ de nomine autoris est nuncupata. Puteum vnicum habent, neq; aliam vel ad lauandum, vel ad bibendum aquam, nisi ex imbribus collectam nonnunquam[1] per hyemem. Venerantur precipuo cultu Dianam: ei deæ sua est apud ipsos ædes. signum quale sit, nõ habeo 354
dicere. bis enim tantùm quotannis, & sæpius nunquam, eam ędem aperire fas ducunt. Ex omni quidem pecudũ numero,[2] quas Dianę selegerint victimas, eas neq; vllo morbo tentari, & cæteris pinguiores inter pascendum reddi autumant. [3]A Chæronea in Phocidem non ea solùm via ducit qua Delphos iter est, vel qua Daulidem, Panopeo intersito, & ad viam quæ Scissa dicitur: sed altera etiam, aspera illa quidem, & sui maiore parte montana, Stirin, quæ Phocensium vrbs est, contenditur. Est ea longa haud minus stadiûm c & xx. Qui eos incolunt fines, Athenienses olim se fuisse prædicant; & cum Peteo Ornei filio ab Ægeo Athenis eiecto, se in ea loca venisse; & ex eo Stirin vrbem appellatam, quòd magna Petei comitum pars fuerit è Stiriensiũ curia, *quæ in tribu censetur Pandionide*. In *valde* edito & saxoso loco sunt Stiritarum domus: ob eamq; rem aquarum penuria æstiuis mensibus laborant. puteos enim neq; multos habent, neq; ex illis aquam satis expetendã hauriunt. Lauacra tantùm suppeditat, veterinis quidẽ potum. Nã homines ad potionis vsum aquatum descendunt ad fontem, qui stadia ferme quatuor infra oppidum[4] è saxo alte exciso erumpit. quo fit vt hausturis illic descendendum sit. Est Stiride Cereris cognomẽto Stiritidis fanum, è crudo extructũ laterculo: Deæ signũ è Pentelico lapide; & faces præfert. Adhæret ei alterum signum valde priscum vittis redimitum. * quoscunq; Cereri honores habẽt. Stiride Ambryssum intersunt stadia circiter LX. via *admodum* plana: iacẽt *enim* inter mõtes campi.[5] Vites cùm in campis, tum in toto Ambryssensiũ agro quamplurimæ. Perpetui inter vites eius fruticis ordines, quẽ Iones & reliqui Græci coccũ, (*id est granum*) Galli qui supra Phrygiã sunt (*Gallogræci scilicet*) patria voce hys nominant. Magnitudo eadem ferè quæ spinæ albæ, folia nigriora & molliora quàm[6] lentisci: nam cætera lentisco persimilis. Fructus qualis ferè solani, erui magnitudine. Gignitur in huius plantæ fructu pusillum animal: id si maturo grano exilierit, volucre iam libero fertur cœlo, culici simillimum.[7] Verùm eas baccas, priusquam insectum concipi potuerit, legunt: est tamẽ etiam bestiolæ eius sanguis, inficiendis lanis vtilis. Sub ipso monte Parnasso sita est Ambryssus: [8]vlterius Delphi *sunt*. Nomen oppido ab Ambrysso heroë impositum putãt. Thebani certè bello contra Philippum Macedonem suscepto duplici muro vrbẽ cinxerunt. Ad eum extruendum vsi sunt vernaculo lapide: niger is est colore, *materia* oppidoquam durus. Vtriusq; muri structura in ambitũ lata est paulo minus quàm[9] passum vnum: altitudo duorũ est passuũ, & amplius dimidij, vbi murus nondũ est collapsus. Interuallũ est inter vtrũq; murũ passus vnius. Pinnæ, & turres, ac cætera quæ ad speciẽ & ornatũ addi consueuerunt, prętermissa, quòd eas munitiones *ex tempore* ad subitam solùm propugnationem substruxere. Est Ambryssensibus non magnum sanè forum; & è statuis marmoreis, quę in eo fuerunt positæ, multæ fractæ sunt. Iam Anticyrã flectentib. via est accliuis primùm: qui stadia duo ascenderint, eos plana excipit area. Ad viæ dexteram, Dictynnææ cognomento Dianæ templum exurgit. huic Ambryssenses deæ præcipuos habent honores: signum Æginææ artis est, è nigro lapide. A templo Dictynnææ Anticyrã vsq;[10] accliuis tota via est. Priscis olim temporibus Cyparissum vrbi nomen fuisse dicunt: & Homerum quidẽ in recensendis Phocẽsibus,[11] *recentius* nomen memorię prodere voluisse: fuisse enim tunc Anticyram cœptã appellari: nam Anticyreum, *à quo vrbi nomen*, fuisse Herculi æqualem. Sita vrbs est iuxta Medeonis ruinas. in huius verò ipsius de Phocensium rebus commentarij initio, expositũ est à me, *Medeonem de iis ciuitatibus fuisse quæ* Delphici Apollinis templum spoliarunt. Anticyrenses verò à Philippo Amyntę filio sedib. eiecti suis fuere. Eadem clade eos postea affecit[12] Titus Flaminius Romani exercitus Imp. eo nempe nomine, quòd ipsi quoq; se dicto audiẽtes præbuissent Philippo Demetrij filio in Macedonia regnanti. Missus ex Vrbe cũ imperio fuerat Titus ad ferendã contra Philippũ Atheniensibus opẽ. Qui Anticyræ imminent mõtes, valde sunt saxosi. In his frequens elleborũ nascitur: & nigrum 355

quidem in vsum hominum venit; (aluum enim purgat) candidum (quę est eius altera forma) stomachi molestias per vomitum leuat. Et hæc vtique ad purgandum corpus apposita medela, ex ellebori radice euenit. Sunt apud Anticyrenses æneæ statuæ in foro. In portu modica Neptuni ædes, selectis lapidibus extructa: interiorum parietum dealbatum est tectorium.[1] Signum erectum eo gestu, vt altero pede in delphinum ascendere manu femori admota videatur; altera tridentem gestat. Gymnasia duo habent: in altero lauacra ædificata: in eo quod vlterius est, superiore multo antiquius, statua spectatur ænea, indicante inscriptione, esse illum Xenodamum pancratiasten Anticyrensem, qui viros Olympicis ludis vicerit. Quòd si ea inscriptio vera est, iudicari facilè possit oleastrũ accepisse Xenodamum Olympiade vndecima supra ducentesimam; atq; hęc vna Olympias ex omnibus in Eleorum literis prætterita est. Supra forum fons est in puteo *perennis* aquæ: Solem arcet fastigium columnis fultum. Paulo superiore quàm puteus est loco, monimentum extructum è lapide vulgari: in eo sepultos tradunt Iphiti filios; quorum alterũ è bello Troiano reducem, domi suæ mori contigerit: alter, Schedius nempe, ad Troiam mortem oppetierit; cuius tamen ipsius ossa domum fuerint reportata. Ad dexteram duob. circiter ab vrbe stadiis saxum eminet excelsum, montis pars. erectũ ibi Dianæ templum. *Deæ signum*, vnum de Praxitelis operibus, dextera facem gerit, ab humeris pendẽte pharetra: canis ad læuam adsistit: superat simulacrum illud maximæ cuiusque fœminæ proceritatem. Finitima est Phocidi vrbs Bulis. nomen ei à Bulone, qui coloniam illam deduxit ex priscæ Doridis vrbibus. Contribuerunt se Bulidij Philomelo & Phocensibus in eundem conuẽtum. Bulin à Thisbe Bœotiæ oppido via *media* est stadiûm LXXX. Ab Anticyra verò per continentem terram num vlla eò pateat via, compertum certè non habeo. montes enim sanè quàm ardui & asperi intersunt. Ab Anticyra ad portũ stadiûm C iter. A portu Bulim vsque nihilo longiorem quàm stadiûm VII pedestrem viam esse coniicimus. Descendit ea via in mare torrens fluuius, quem accolæ Herculeum nominant. Sita est Bulis excelso loco,[2] præteruehentibus Anticyra ad Lechæum Corinthiorum promontorium. Inquilinorum dimidia plus parte vitam tolerant, è quibus purpura elicitur, conchyliorum piscatu. Ornamenta intra eius vrbis mœnia neque alia vlla sunt, quæ visentibus admirationem efficiant: & duarum ædium, quarum vna Dianæ, altera Liberi est, simulacra è ligno elaborata fuerunt: neq; omnino quis ea fecerit, vlla coniectura consequi possumus. Ex *omnibus* dis quem prę cæteris venerantur Bulidij, Maximum illum nominant:[3] cognomẽtum id ex communi Græcorum opinione Ioui maximè proprium esse videri possit. Iidem Bulidij Saunium fontem habent. Cirrham, quod est Delphorum nauale, ab ipso Delphorum oppido via stadiûm LX perducit. Cùm in campos descensum fuerit, circus illic est, vbi equestres Pythiorum ludi fiũt. De Taraxippo (*id est, inani quodam equorum terriculo*) quo in Olympia equi consternantur, tunc diximus cùm res Eleorũ stylo persequeremur. Sed „ & in hoc circo Apollini dedicato, grauis aurigis noxa aliquando est incussa, vt est in rebus „ omnibus modò infensior, modò æquior fortuna.[4] nõ tamen ea in hoc curriculo equis incessit trepidatio, quæ merito vel ad herois cuiuspiam impulsum, vel ad aliã quamuis causam referri posse videatur. Campi Cirrhæ adiacentes puri vndique sunt, siue quòd vestiri eos diræ execrationes prohibeant, seu quòd soli natura non est arboribus educandis opportuna.[5] Vrbi nomen hoc quod hac ætate in vsu est, à Cirrha Nympha extitisse arbitrantur. Homerus tamen & in Iliade, & item in hymno quę fecit in Apollinem, Crissam prisco nomine appellat. *Longo* deinde pòst tempore cùm incolæ & aliis impietatis generibus Apollinis numen læsissent, & in sacrorum finium possessionem temerè irruissent, publico Amphictyonum decreto arma sunt in sacrilegos mota. Bellum id Clistheni Sicyoniorum
356 tyranno mandarunt; Athenisq;, cuius ille consilio vteretur, Solonem euocarunt: ac de victoria consulentibus oraculum Delphici Apollinis, ita responsum est:

Non datur antè vrbis celsas euertere turres,
Cærula quàm lucis immiserit Amphitrite
Rauca fluenta meis, vasti de gurgite ponti.

Persuasit igitur Solon vt Cirrhæum agrum sacrarent Apollini, quò sacro dei agro mare vicinum fieret. Alio etiam idem Solon est in Cirrhæos vsus astu, quòd aquam Plisti amnis ex alueo, vnde intra vrbem influebat, aliò auertit. Sed cùm obsidentib. resisterent oppidani,[6] sitim aqua in cisternas ex imbribus collecta leuantes, ellebori radices *quamplurimas*

in Plistum

in Plistum coniiciendas curauit; atque vbi satis infectam medicamento aquam intellexit, in pristinum alueum amnem reposuit. Cirrhæi cùm auidius de aqua illa bibissent, alui perpetua profluentia laborantes, mœnium pręsidium deserere coacti sunt. Amphictyones vrbe potiti, ac Cirrhæis malè mulctatis, dei iniurias vlti sunt. Et tunc sanè cœpit Cirrha Delphorũ nauale esse. [1] Extant adhuc quæ spectentur digna, Apollinis, Dianæ, Latonæ, commune fanum: signa in eo prægrãdia Attici operis. In eadem æde Adrastea dedicata est, inferior magnitudine signis cæteris.

Ager Locrorum, qui sunt Ozolæ vocati, [2] proximo Cirrhæ loco est, Phocensi adiacens. De huius populi cognomine diuersa sunt, ac dissidentia inter se, quæ audiui: referam pariter omnia. Orestheo Deucalionis filio, regnum in hac regione obtinenti, sua canis pro catulo lignum peperit. id cùm Orestheus defodisset, vere appetente vitem ex ea materia enatã tradunt. A ramis itaque ex eo caudice editis (*qui Ozi à Græcis appellantur*) nomen gentem duxisse. Narrant alij Nessum, qui portitoris ad Euenum amnem operã *viatoribus* nauabat, non statim ab Hercule accepto vulnere occubuisse; sed intra huius terræ fines effugisse. ibi cùm animam efflasset, à tetro insepulti cadaueris odore, noxam aërem contraxisse. Tertius quidam dissipatus est sermo: grauiter olentem vaporem è fœtida *proximi* fluminis aqua exhalari. Sunt qui dicant, illic *hastulam regiam* plurimam (Asphodelon *vocant*) gigni, [3] è cuius florum odore nomen hoc extiterit. Accedit *ad nominis originem inuestigandam*, quòd hos homines fuisse indigenas accepimus: eos cùm vestem texere nõdum didicissent, velare corpora solitos ad frigus propulsandum ferarum recentibus coriis, pilo extrorsum conuerso, quò vestitus plus decoris haberet. oportuisse itaque consimilem tergoribus odorem membra redolere. Stadiûm CXX itinere Delphis abest Amphissa, Locrorum vrbs maxima & nobilissima: sed Ozolarum quòd nominis suppudebat, cum Ætolis censeri se maluerunt. [4] A rei certè veritate non abhorret, quòd ab Augusto Cæsare Ætolos aiunt (quò ab ipso condita Nicopolis inquilinis frequentior fieret) sedibus suis pulsos Amphissam commigrasse. Sed omnino ab ipsis originibus, ciuitas hæc Locrorum fuit: & nomen ei quidem inditum ab Amphissa, quam à Macareo Æoli filio genitam Apollo adamauit. Multis est ea operibus exornata; sed omnium quæ memoriæ commendentur dignissima, Amphissæ monimentum, & item Andræmonis: vnà cum eo sepultam dicunt Gorgen vxorem, OEnei filiam. In arce est Mineruæ ædes cum æneo signo, quod erecto statu est. Deportatum à Thoante ab Ilio credi volunt, è Troiana præda exemptum. Mihi certè id minus persuadent. Docuimus in alia huius historiæ parte, Samios homines, Rhœcum Philæi, & Theodorum Teleclis filium primos omnium æris fundendi rationẽ quàm exactissimam monstrasse: iidem sanè primi *æs* conflarunt. nullum tamen Theodori opus, *etsi nihil* quod fuerit ex ære fabricatum, *me omnia inuestigantem præteriit*, reperire vsquam potui. Nam in Dianæ Ephesiæ, quà ad cellam itur, quæ multis depicta est rerum argumentis, super ara Dianæ, cui Protothroniæ cognomen, septum est è lapidibus structum. Eminent ex eo & alia signa, & fœminæ cuiusdam effigies in extremo septo: Rhœci ea opus est; Noctem Ephesij vocant. [5] Sed quod Amphissæ est Mineruæ simulacrum, aspectantibus 357
vetustiorem antiquitatem, & multò impolitiorem artem præ se fert. Initia quoque celebrant Amphissenses, quæ Anactum (*id est, præsidum*) puerorum appellãt. Quinam dij sint Anactes pueri, variat hominum opinio. Alij Castoras, Curetas alij: qui plus intelligendo se assecutos putant, Cabiros esse censent. Huius cognominis Locrorum aliæ sunt vrbes, superiore quàm Amphissa est loco, & à mari interius. Ex iis vna est Myonia. abest ea ab Amphissa stadia XXX. Hæc ciuitas in Olympia clypeum Ioui dedicauit. Præcelso loco oppidum situm est. Lucus est apud Myonenses, & ara Mitium deorum: *Milichios vocant*. His nocturna fiunt sacra; in quibus ante Solis exortum carnes *victimarum* absumere eodem ipso in loco solenne habent. Neptuno supra vrbem sacra area est: Posidonium appellant. In ea est Neptuni ædes: sed ætate mea iam nullum reliquum fuit simulacrum. Interius igitur hi quàm Amphissenses habitant. Mari proxima est OEanthea; cui finitima Naupactus. Præter Amphissam, alij *omnes Locrorum populi*, sub ditione Patrensium sunt. hunc Patrensibus honorem *seorsum à cæteris* Achæis *Augustus* Imp. habuit. OEantheæ est Veneris fanum; & paulùm supra oppidum lucus mistim cupresso & pino condensus. In ipso luco Dianæ templum & signum. Obsoleuerunt vetustate picturæ parietum; neq; ex illis quicquam restat aspectabile. Appellatam vrbem siue à fœmina, seu à Nympha suspicor. nam

quod ad Naupactum attinet, traditum ſcio Dorienſes, qui ſunt Ariſtomachi filios ſecuti, hoc in loco claſſem ædificaſſe, qua in Peloponneſum tranſmiſerunt; & à nauium compactu vrbi nomen datum. De Naupactiis ipſis, quemadmodum Meſſeniis, qui in Ithomen montem ſeceſſerant, deleta propè terræmotu Sparta, Naupactum Locris ereptam, in qua habitarent, Athenienſes aſſignauerint; atque vti poſt cladem Athenienſium ad Ægospotamos Meſſenios è Naupacto quoque eiecerint Lacedæmonij: hæc ſatis copiosè à nobis expoſita ſunt in eo libro, quem de rebus Meſſeniorum conſcripſimus. Coactis itaque nouis inquilinis Naupactum deſerere, rurſus Locri in vnum conuenientes, eam occuparunt. Iam quæ à Græcis Naupactia carmina dicuntur, attribuũtur ea vulgò Mileſio homini: ſed Charon Pythei filius, autorem eorũ perhibet Naupactium Carcinum. Nobis certè Lampſaceni hominis probatur ſententia. Nam quæ tandem ratio afferri poteſt, quamobrem verſus, quos in fœminas Mileſius homo feciſſet, Naupactiorum nomine circumferantur? Eſt Naupacti proximè ad mare Neptuni ædes. Stat ſignum ex ære factum. Eſt etiam Dianæ delubrum, cum ſigno è candido lapide, iaculantis habitu. Deæ cognomen Ætola. Veneri in ſpelunca ſuos habent honores. vota ei nuncupant & aliis de cauſis; ſed in primis viduæ mulieres ſibi à dea *alteras* nuptias expoſcunt. Æſculapij fanum iam nihil eſt præter rudera: ſed *à fundamentis* illud olim erexit vir priuatus Phalyſius. Ei aliquando grauiter ex oculis & ferè vſque ad cæcitatem laboranti, qui Epidauri colitur deus, Anyten miſit nobilem verſibus faciendis fœminam, cum tabulis obſignatis. eas per viſum in quiete mulier ſibi accipere viſa fuerat; ſed vero euentu res eſt cõprobata. [1] tenuit enim manibus iam vigilans obſignatas tabulas. Naupactũ igitur cùm appuliſſet, iubet Phalyſiũ amoto ſigno literas perlegere. Ille primò putare literas à ſe aſpici non poſſe, qui oculis captus eſſet: in ſpem deinde erectus, ſalutare ſibi fortaſſe aliquid ab Æſculapio apportari, tabulis reſignatis in ceras aſpexit, & ſimul ſe *oculorum calamitate* leuatum ſenſit. Et Anytæ quidem, quæ *ei* in illis tabulis ſcripta fuerat, pecuniam expendit, bis mille nummûm aureorum.

PAVSANIÆ VETERIS GRÆCIÆ DESCRIPTIONIS FINIS.

FRIDE-

FRIDERICI SYLBVRGII NOTÆ IN ROMVLI AMASÆI VERSIONEM: QVIBVS PARTIM MENDOSA AVT SVSPECTA EXCVTIVNTVR, PARTIM OBSCVRA VEL AMBIGVA EXPLANANTVR.

PAGINA *prima, numero 1, pro* Curia *in Græco est* δῆμος, *quod Lœscherus interpretatur* Municipiū. *Sigonius De republ. Atheniensium, lib. 1, cap. 2, Populos (inquit) iampridem appello quos illi* δήμους *vocarunt. quos, si rei rationem attendamus, vicos appellare nō incommode fortasse possimus: siquidē Aristot. in Poeticis scribit, quas alij* κώμας *(id est vicos) dicerent, eos* δήμους *ab Atticis nominatos. fuerunt autem oppidula vicique, quibus vniuersa est terra Attica frequentata vsque ad Theseum, qui eos ex agris in vnam Athenarum vrbem conuocauit. neque tamen, cogente Atticos in vrbem Theseo, deserti propterea agri populique (siue vici) Atticæ sunt, sed semper frequentissime culti, ac ciuium multitudine frequentati. Hæc Sigonius. Sed & Pausanias noster* δήμους *&* κώμας *pro eodem accipit, dū incolas in Eleorum vrbem coactos scribit* ἀπὸ τῶν κωμῶν, *id est e vicis, (150, 22) easdemque* κώμας *postea* δήμους *appellat, 156, 11. Sic Festus,* δῆμοι apud Atticos sunt vt apud nos pagi. *Diodorus Siculus oppidula nominat, 269. refert enim Eleos, quum antè* πλείους καὶ μικρὰς πόλεις *(id est complura oppidula) incoluissent, postea coiisse in vnā* πόλιν, *nomine Elin. Porro vt Sigonius* δήμους *vertit etiam* populos, *ita Lucretium existimat Lambinus, quum in Atticæ pestis descriptione canit,* Inque aliis alium populum sepelire suorum Certantes, *populi nomine ad Græcum* δήμους *allusisse. Intelligis ergo quid hoc loco sit* δῆμος *& Curia. Infra 3, 40,* Quingentorum curia *vsurpatum in vulgari significatione pro senaculo, seu consilij habendi loco, quod Græci* βουλευτήριον *dicunt. 2,* νεώσοικοι *Græcis propriè sunt nauium singularum binarumve domicilia & receptacula. 3,* τέμενος *significat agri portionē quæ a profano agro amputata, deoque consecrata est:* παρὰ τὸ τέμνειν, *a secando.* Delubrum & Fanum *Latinis tale quid significasse tradunt accuratiores etymorum indagatores. Infra interpretatur aliquando* aream, *aliquando* lucum.

P. 2, n. 1, Non procul a porta sepulcrum est; cuius insigne miles equo adstās. quinam ille sit, non noui: verùm & equum & militem fecit Praxiteles. 2, *Lœscher. vertit,* in qua Eleusinia sacra viri apud Athenienses nō postremę nobilitatis dicuntur violasse. *Plutarchus in Alcibiade, 365, docet, eos inter pocula Eleusiniorum sacrorum ritus effinxisse: Theodorum præconis egisse partes, Polytionem tædiferi, Alcibiadem hierophantæ: cæteros sodales, qui aderant, mysteriis se initiandos præbuisse, & mystas fuisse appellatos.* 3, *Lœscher. vertit,* quod ei in memoriam reuocarat, deum aliquādo Icarij temporibus in eorum regionem peruenisse. *Apud Eustath. 1535, 38, tradunt quidam Icarium in cœlestium numerum relatum, & Booten siue Aurigam dictum, quod super plaustro vina importaret.*

P. 3, n. 1, *alij sic vertunt,* Præter Ceramum heroëm in hac porticu simulacra sunt e terra cocta: κεράμου *nomen proprie, non appellatiue accipientes.* 2, *Lœsch. Græco magis expresso vertit,* qui senatorio apud Athenienses munere annuo funguntur.

P. 5, n. 1, *aliter,* Sed nullus homini quæstus est transgredi ea quæ ex Dei iussu facere conuenit. 2, *malim,* imperium fuit; *& mox,* consuluit. 4, *Græc.* mihi in mentem venit. 5, *malim,* ad speciosius velandam expeditionem (*seu,* quò speciosiorem expeditioni causam prætexeret) Arid. 6, *aliter,* superuenientem v.

Pag. 6, n. 1, *malim,* Arsinoes vterinæ pariter & germanæ sororis. *id enim sonat Græc.* ἀδελφῆς ἀμφοτέρωθεν, *quæ ei ex vtroque parente soror erat.* 2, *Græc.* ex quibus eæ quæ imbecilliores essent, excursionibus prædonum more agros popularētur; quæ vero validiores, hostem agmine facto arcerent. 3, *rectius,* Arsinoitis præfectura. *sic enim Plin. lib. 5, cap. 9, de Ægypto loquens,* Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas νομοὺς vocant. 4, quemadmodum Seleucum in partes suas pertraxerit. 5, *Lœscherus, quia locus hic in Græco textu intricatus est, ex Strabonis libro 13 sic reddidit,* Attalus vero, Attali quidem, qui Philetærum habuit fratrem, filius fuit: regnumq; ab Eumene patruele sibi traditum tenuit.

P. 8, n. 1, Lysimachum eductis e terra defunctorum conditoriis, ossa eiecisse.

Pag. 9, n. 1, nihil amplius cōtra facere potuisse: quippe qui amicis penitus esset orbatus. 2, *Lœscher.* qui tanto malo circumuēti, ad Ptolemæum se contulerunt. Illis ad Seleucum fugientibus se com. 3, ad imperium administrandum tuendumque nondum firmiter instructo.

P. 10, n. 1, (quæ rerum a Pyrrho vsque ad illud tempus gestarum fuerunt maximæ) dum d.

P. 11, n. 1, haud res ea mira. Pugnaces & nunc, & prius Æacidæ. 2, eos qui tum ducem sequebantur milites, nō suffecisse (*seu, non satis efficacem opem tulisse*) ad Persas plane delendos. 3, robustis vallis mun. 4, *Lœscheri versio magis ad Gr. textum accedit,* Interea temporis, dum bellum Laconicum trahitur, Antigonus Macedonum ciuitatibus recuperatis, in Peloponnesum properat. 5, sed in Macedoniam ad persequēdum ibi bellum esse reuersurum. 6, Quum vero Antigonus exercitum Argis in Laconicum agrū educere pararet, ipse ad Argos iam Pyrrhus accesserat.

P. 12, n. 1, constructum & dedicatum eo loco de Persarum, qui Marathonem occuparant, manubiis.

P. 13, n. 1, cum barbaris congrediuntur. Et hac

quidem parte par eſt vtrinq; ad *martium* opus alacritas. Vbi vero in pugnæ veluti penetralia intratum eſt, fug. 2, *al.* aſcendentis e terra ſpeciem gerens. 3, qui primus apud Athenienſes bellicum imperium geſſit: *ſeu*, primus fuit polemarcha. 4, qui a Lyſimacho ad Seleucum confugerat, (*ſupra* 9, 5) vir t. 5, recuperauit. 6, æneum Apollinem, *ſeu*, æneam Apollinis ſtatuam. 7, *Gr.* quæ non omnibus nota ſunt; & Miſeric. 8, *Læſch.* Præterea nō ea ſolum quæ ad humanitatē faciunt, Athenienſes cōſtituerunt; ſed maiorē etiam quam alij pietatis erga deos curā habuerunt.

P. 14, n. 1, *Gr.* Id ex eo luculenter poteſt perſpici, quod qui ceteros homines pietatis ſtudio ſuperant, eos par fortunæ benignitas comitari ſolet. 2, *Gr.* tum alia de rerum apud inferos ſtatu in ſuo poemate confingere eſt auſus, tum nomina infernalibus fluuiis a Theſprotiæ fluuiis deſumpta impoſuit. 3, Theſei liberorum, qui ad Elephenorem in Eubœam confugerant, nullam habuit rationem. 4, ſplendide tractatus eſt. 5, in quo ipſi ſtantes, ac filij equis inſidentes ſpectantur. *qua de re infra*, 57, 4: 88, 31.

P. 15, n. 1, *Lambinus apud Horat. ſic vertit*, & carmen in eius laudem de partus doloribus cantare: ὠδῖνος *legens pro* Ὠλῶος. *Sed veram eſſe vulgatam lectionem & Amaſæi noſtri verſionem, manifeſtum eſt ex aliis Pauſaniæ locis, vt* 49, 32: 255, 28. 2, ſimulacrum ſpectatu dignum; non quidem ob magnitudinem, quoniam Romanis duntaxat & Rhodiis ſunt coloſſi: ſed quod ſigna iſta, quod attinet ad cætera, ſimili artificio ſunt effecta. facta vero ſunt ex ebore & auro: artificio, ſi magnitudinem ſpectes, eleganti. *Vide infra* 61, 4. 3, ibi cubitali fere ſpatio diductū eſt ſolum: *ſeu*, ibi terræ hiatus eſt cubiti magnitudine. 4, *Gr.* plexa. 5, ὄροφος *ſignificat interdum tectum, interdum lacunar: poteſt hoc loco pro trabe laquearis ſumi.* 6, ac quæ de alba cane dicuntur, ſcire licet iis qui oraculum legerint. 7, qui Herculi in pleriſque laboribus comes fuit ac ſocius: *infra* 211, 5.

P. 16, n. 1, magnaque Pentelicæ lapicidinæ pars in eam ſtructurā eſt inſumpta. 2, manere eum, ac bono eſſe animo iubet.

P. 17, n. 1, in quo adducendi *& perſuadendi* vis ſit, eum Sir. 2, *Gr.* inciſuris.

P. 18, n. 1, e quibus quæ *ſibi* nō conſtant, (id eſt, *quæ formas non ſatis euidentes repræſentant*) temporis iniuria ſunt obſcuratæ. Diomedes ibi eſt, e L. 2, *al.* vixiſſe tamen in ea inſula cum virginib. non dixit, quod alij poetæ plerique omnes ſcriptū reliquerunt, & Polygnotus picta tabella expreſſit. Pinxit idem Vlyſſ. 3, quod ea Bœotorum oppida quæ fuerant a Thebanis euerſa, meo tempore incolebantur, ab iis qui poſt euaſtationem diffugerant, reſtituta.

P. 19, n. 1, περιρραντήριον *Græcis dicitur id quo luſtralis aqua circumſtantibus aſpergitur: vt ſunt frondes, & ſimilia. Item labrum e quo luſtralis aqua in circumfuſam coronam ſpargitur.* 2, *Gr.* proſpectant. 3, perpetuo abiectas volebat. 4, Qui vero artificioſe elaborata vetuſtis anteponit, ei hæc ſpectare licet. Vir quidā eſt, cui impoſita galea, Cleœtæ op.

P. 20, n. 1, & Iouis ſimulacrum, cum id quod a Leochare factum eſt, tum is Iupiter qui Polieus nominatur. 2, *Gr.* vnicum ſingulos e natiuitate oculū habere: id eſt, vnico ſingulos oculo naſci.

P. 22, n. 1, quod multis ante annis de communi omnium oppidulorum conſilio, quum in vnam omnes vrbem coirent, dedicatum eſt eo in loco qui nūc Acropolis, (*id eſt arx*) tunc vero Polis (*id eſt vrbs*) nominabatur. 2, & has quidem in poſterum ex eo tempore miſſas faciunt, aliasq; earum loco virgines in arcem ducunt. 3, *al.* anus eſt Eueris, cubitali fere altitudine: quam *inſcriptio* Lyſimachæ miniſtram eſſe dicit.

P. 23, n. 1, pauliſper egreſſum eſſe; abr. 2, qui ſub arce quondam habitarunt. 3, in ſpecu: vbi cum Crëuſa Erechth. 4, Secundum hæc, eſt ea vrbis pars quæ Areopagus dicitur, quod eo in l.

P. 24, n. 1, *al.* Martiæ: *forſan a Martij collis vicinitate.* 2, *al.* innocentiæ. *legunt enim* ἀναιτίας *pro* ἀναιδίας. 3, Dicuntur ſane & alia inanima ſua ſponte hominibus iuſtam inflixiſſe vltionem: & Cambyſis acinaces pulcherrimum ac nobiliſſimum perpetrauit facinus. 4, Phreattys eſt: vbi rei, ſi *ſemel* elapſi alio implicentur crimine, e n. 5, ſeptum quoddam eſt Dianæ, & ſimulacra Optimæ ac Pulcherrimæ. 6, Eſt etiam templum non magnum, in quod Bacchi Eleutherenſis ſimulacrum quotannis ſtatis diebus portant. Et tot quidem ipſis ea parte ſunt ædes ſacræ. Iam v.

P. 25, n. 1, vſque ad Brabiſci regionem deuiciſſent, Ed. 2, qui eam tribuum rationem inſtituit, quæ etiamnum obſeruatur. *qua de re vide Herodot. lib. 5, p. 197: & Sigon. De republ. Athen. lib. 2, cap. 2.* 3, qui occubuerunt in eo prelio in quo Theſſali cum Athenienſibus periculum adiere. 4, & qui ex Argiuis tunc belli fuerunt ſocij. 5, eos qui a Græcis viri fortes appellantur, ſine fortuna nihil eſſe.

P. 26, n. 1, *ſenſus eſt Græci textus*, qui in cogenda in publicum ærarium pecunia Periclem Xanthippi filium ſuperauit talētis ſexies mille & quingentis. 2, nauium *ſingularum binarumve* domicilia *& receptacula. id enim ſonat* νεώσοικοι, *vt ſupra*, *1, 2.* 3, Ibi Timagoras ne vitæ quidem pepercit; ac, vt quiuis alius, imperanti puero gratificari volens, conſcenſa petra, præcipitem ſe dedit.

P. 27, n. 1, qui & alio tempore cum exerc. 2, ſed tantummodo zonā ſoluiſſe, veluti parituram: atque inde l.

P. 28, n. 1, hominibus ibi domicilia ſunt ad mare. paulului vero a mari aſcendentibus occurrit fanum Nemeſis. 2, mali arboris ram.

P. 29, n. 1, bicubitalibus nihilo minores, *infra 61, 44.*

P. 30, n. 1, *Læſch.* quod in bello contra Caſſandrum de induſtria fuiſſent ſegniores, ciuitatemq; Macedonib. voluntate magis *quam vi coacti* dediſſent. 2, *al.* eorū Gallorū qui extremi ad eā partē habitant quæ ob continuum frigus eſt deſerta, quos & Barenſes (*quidam legunt Pſebarenſes*) nomin. 3, dirupto tempeſtatibus colle, oſſa det. 4, *Læſch.* in prominenti montis ſaxo cern.

Pag. 31, *Gr.* Heliodori Halis: *non ſine mendi ſuſpicione.* 2, qui in agendis tragœdiis ſuo tempore

pore præstantissimus est habitus. 3,an vero heroem aliquem sic reuerentiæ causa nominarint; quoniam eis fabarum inuentionem ad Cererem referre non licet.

P.32,n.1,postquàm Amphitryonem in expugnandis Telebois adiuuisset, eam primum insulam habitasse, quæ nunc ab eo Cephalenia vocatur. 2, *Gr.* eos e Chalcidico Euripo manantes, e terra in cauius (*i.depressius*) mare delabi.

P.34,n.1, At Megarenses dicũt viros quosdam profugos, quos Dorycleos nominant, a se ad colonos, qui sorte ducta in Salaminẽ ante missi fuerant,abiisse,ac Salaminem Atheniensib.prodidisse. 2,quî vsquequaque fieri possit, non rep.

P.35,n.1, Pindarus vero non tantum hisce consentanea in suo carmine scripsit; sed etiam Theseũ Dioscuris affinẽ fuisse vult, tantisper dũ abiit ad famosas illas nuptias Pirithoo cõciliandas. *Vide 57,7:66,30: vbi aperte dicit Theseum Helenam Dioscurorum sororẽ habuisse vxorem,ac iuxta quorundam opinionẽ ex ea suscepisse Iphigeniam: Theseo vero & Pirithoo in Thesprotiam profectis, Dioscuros Helenam repetiisse.*

P.36,n.1 & 2, ibi curiam ædificarunt, ita vt eius ambitu heroum tumulus clauderetur. Inde ad Alcathoi heroum progredientibus, quo Megarenses meo tempore ad *publicas* tabulas asseruandas vtebantur, *occurrunt duo* monumenta. alterum dicebãt esse Pyrgûs, quæ vxor Alcathoi fuerat antequam Euæchmen Megarei filiam duxisset; alterum Iphinoes, quam Alcathoi filiam dicebant fuisse, ac mortuã quum esset adhuc virgo. Ad eius tumulum patrio ritu p.

P.38,n.1, *al.* quod considerata Orchomeniis immissa peste, considerato etiam Phrixi (vt tunc quidem videbatur) interitu, a diuino quidem numine istud infortunium proficisci iudicaret, sed ita vt Inonis, quæ nouerca esset, dolosis consiliis id esse omne procuratum arbitraretur.

P.39,n.1, Argiuæ pars est. 2,nomen (deposito priore) accepisse: *ita scilicet vt quæ ante dicebatur Asopia, a Sicyone appellaretur Sicyonia: & quæ prius vocabatur Ephyræa, a Corintho denominaretur Corinthia.*

P.40,n.1, *al.* Dotoni quoque *Nereidi* in Gabalis sanct. 2, quem ob filium Alcmæonem accepisse Eriph. 3, *al.* vbi sacrorum operum maxima pars est, D.

P.41,n.1, ad speluncarũ similitudinem factæ, e quibus aqua in subdialem fontem profl.

P.42,n.1, Dorienses ad oppugnandam Corinthum sequutum, Al.

P.43,n.1, siue vxorem sibi ante petiuerit, siue audacia consultrice impulsus initio fuerit, (incertum enim est) rap. 2, *Læsch.* Homerus autem eorum originem illustriorem fecit, Thebarumq; primos eos conditores esse scripsit: Cadmeam (vt ego quidem existimo) ab vrbe infra sita segregãs. *qua de re infra in Bœot.* 241,36.

P.44,n.1, Causam vero quamobrem Sicyoniorum opes tãtopere fuerint eneruatæ, si quis exquirere velit, haud recte fecerit: sed eo contentus sit quod ab Homero dictum est de Ioue: Vrb. 2, iisque fastigium imponunt, eo fere modo quo aquilas in templis. 3, Inscriptionem aliam addunt nullam; sed defunctum suo tantum nomine, omissa patris mentione, appellatum, valere iubent. 4,cellam ornatoriam.

P.45,n.1, Templum vero istud in eo quod nunc est foro cernitur: initio autem a Prœto conditum dicitur, quod eius filiæ eo in loco furore fuerant liberatæ.

Pag.46,n.1, verum quum Pausania esset feruidior, vitæque retinendæ minus cupidus, per animi elationem atque audaciã celeriter omnia confecit. 2, *quasi dixeris, paterno animo in reip. administratione affectos.* 3, ac commisso ad Dymen supra Patras prelio, Achæos, quibus tunc quoque Aratus dux præerat, in pugna vicit. 4, & Selasia in seruitutem est abducta, & ipsa Lacedæmon capta. 5, Quo Lacedæmonij non inuiti sane liberati, regium quidem imperium abdicarunt: reliqua tamen eius reip. quæ tunc constituta fuerat, forma, in hoc vsque tempus permanet.

Pag.48, n.1, *al.* Sed & Hygiæ eodem in loco simulacrum est. hoc quoque non fac.consp. 2, *al.* Quodcunq; autem horum placare hîc aliquis voluerit, ei præscriptũ est illud ipsum venerari quod Hygian (*id est Sanitatem*) appellant.

P.49,n.1, Heraclidis autem reuersis tota Peloponnesus præter Arcadas (203,40) est turbata: ita vt multæ vrbes Dorici nominis homines in ciuitatem recipere cogerentur, pluresque insuper mutationes incolis acciderent. Quæ vero ad Phl. 2, Apud Phliasios huic deæ cum alij honores tribuuntur, tum potissimum quod ad seruos domesticos (*vel*, quod ad supplices: *si pro* οἰκέτας *legamus* ἱκέτας) attinet. impunitatem enim concedunt iis qui huc supplices confugerint. quique liberati e vinculis fuerint, ad eas arb.

P.50,n.1, *Gr.* Et hæc quidem diuersa esse dicuntur ab Eleusiniis sacris. quod vero ad ipsum initiorum ritum attinet, peraguntur hæc ad illorum imitationem: ipsique adeo Phliasij fatentur se ea quæ Eleusine fiunt *sacra*, imitari. 2, Corintho Argos eunti occurrit vrbs non vtique magna, Cleonæ.

P.52,n.1, si Pelopis scelus & Myrtili vindex genius vsque adeo eos est persequutus, congr.

P.53,n.1, Orestes igitur Agamemnonis filius Argos occupauit: quippe qui non tantum in propinquo habitaret, sed etiam præter paternum imperium maiorem Arcadiæ partẽ sibi adiunxisset, accepisset etiam regnum Spartanum, ac socios e Phocensibus paratos haberet quandocunque necessitas auxilia postularet. Lacedæmonium vero regnum tenuit permittentibus ipsis Lacedæmoniis. 2, quorũm quum tertius *frater* Aristodemus vita iam defunctus esset, sequuti eos sunt *demortui fratris* filij. 3, aperte cùm duce in preliis ineundis, tum consiliario in reb. omnibus expediendis vtebatur.

P.54,n.1, quum sacra Ioui destinata, solenni pompa Nemeam ab Argiuis deducerentur. 2, *Locus in Græco corruptus est. verba sic habent,* λέγουσι δ' ὅμως Παρεντίδα Κρεύγαντι εἰκόνα ἀνδρὸς πύκτου τρόπαιον ὅτι Κοελιθίοις ἀνασταθῆν. *id est*, dicunt tamen Parentidem Creuganti effigiem pugilis trophæum

de Corinthiis erectum. *Post* ὅμως *& tamen, claudẽda periodus videtur: de Creugantis vero cruẽta victoria & statua plenius exponitur in Arcadicis*, 228, 52. 3, aut Argiui, si quando Lacedæmonij ad bellum extra fines gerendũ se conuertissent, eo tempore & ipsi Lacedæmonios vrgebant.

P.55, n.1, Prope hos septẽ (nam & Argiui eum numerum quẽ in suo carmine Æschylus expressit, sequuntur) statuæ positæ sunt eorũ qui Theb. cep. 2, sub terram fluere; *seu* terram subire. 3, Ante basin *cui deæ simulacrum insistit*, in columna effi&cta est Telesilla, quæ c. f. 4, Argiuûm multæ lacerabunt vnguibus ora. 5, ad quam ædem eum occubuisse, est a me in lib.

P.56, n.1, Hos iaculis cunctos illi duo confecere. 2, quum Ilus Phrygis filius (*vel* Ilus Phryx, id est Phrygiæ rex) cum exercitu aduersus eum proficisceretur.

P.57, n.1, *al.* Hyrnethûs: *vt* 53, 41: 61, 55. 2, *al.* Inter Æsculapij simulacra id quod est Argis omnium ętate nostra clarissimũ, repræsentat deum sedentem, e cand.

P.58, n.1, commemorant tamen: quoniã scilicet vulgus a concepta semel opinione in contrariam persuadendo traducere, promptum non est. 2, Sed & eũ *deum* qui sub terra imperare dicitur, Homeri quidam versus Iouem nominat.

P.59, n.1, Eam ob rem Argiui quotãnis festum facularum (*seu* accensorum ignium) celebrant.

P.60, n.1, Lucus Æsculapio sacer suis circumquaque limitibus est circumscriptus.

P.61, n.1, Romanorum enim theatra, cùm ornamentis longe superant cætera, vbicunq; locorum reperiãtur; tum magnitudine antecellunt id quod Megalopoli visitur in Arcadia. 2, Intra lucum ædes est Dianæ, & simulacrũ Epiones: Veneris item & Themidis templum.

P.63, n.1, A tergo exstructum est stadium vno latere; quod & theatrum sustinet, & vicissim illo veluti fulcimine vtitur.

P.64, n.1, deque rebus ab eo gestis. 2, hi de regionis suæ rebus, vt quiuis alij, magnifice ac gloriose prædicant. 3, hunc aiunt Saronidi Dianæ templum ædificasse, in ea maris parte quæ cœnosa ideoq; editior est: quamobrẽ etiam Phœbæã paludẽ appellatã esse. 4, Heraclidis *in Pelopõnesum* reuersis, receperunt & Trœzenij in vrbem suam Dorienses, Argiuos nimirũ, vt qui ante illud tempus Argiuis paruerant: sicut etiam Homer.

P.65, n.1, *al.* sed Iouis esse vxorem. 2, vel quod apud Amazonas, a quibus maternum genus ducebat Hippolytus, hoc fuerit Dianæ cognomentum. vel alia fort.

P.66, n.1, inde enim Phædra in Hippolytum, si quando se in stadio exerceret, coniectis oculis despectabat. 2, *al.* Veneris Acrææ: *vt supra* 1, 36. 3, Templum quidem ipsum Trœzene (suæ ciuitatis matre) faciendum curarunt Halicarnassenses. *vt scilicet hoc filialis amoris & obseruantiæ monumentum apud matrem extaret. Trœzene autẽ Halicarnassum deductam fuisse coloniam, atq; ita Trœzenem esse veluti matrem, Halicarnassum filiam, supra memoratum* 64, 34. 4, iratum enim ipsis Neptunum, immissis in semina & plantarum radices aquis salsis, effecisse ne vllos terra fructus proferret: quo ad sacrificiis & votis permotus, aquas salsas terræ immittere desiit, *ac pristinũ plantis vigorem restituit.* 5, Rhachos enim Trœzenij vocant omnes eas oleas quæ nullum fructum ferunt, vt sunt *qui peculiari nomine vocantur* κότινος, φυλλίας, ἔλαιος. *Proprie vero* κότινον *esse volunt agrestem oleam:* ἔλαιον *autem oliuã masculam; quæ fructum ferre recuset, quod fœminei duntaxat generis sit parere. at* φυλλίας ῥάχος *ex eo dictus videtur, quod omnem sucum in folia insumat, ideoque nihil afferat fructus.*

P.67, n.1, non autem primo statim impetu aquas illas erupisse; sed primùm copiosum ignem e terra exæstuasse; deinde igni exstincto, aquas illas se ostendisse, quæ vsq; ad nostram ætatem inde scatent. 2, Ei qui hîc lauare voluerit, non est in propinquo aqua frigida: neq; in *proximum* mare se immittere, ibique sine periculo natare licet. nam id cũ alias ibi belluas, tum canes præbet plurimos. 3, pennas per totum *corpus* albas habentem. 4, quarum vnam, quum pluit, a pluuia rigari negant. quod an ita sit, perspectum non habeo. 5, Posterioribus temporibus etiam Hermionen Dorienses Argis veluti coloni habitatum venerunt. nec vllum eis intercessisse bellum opinor. *id* enim *si fuisset*, diceretur vtiq; ab Argiuis. *id est, neq; enim id Argiui silentio essent praeterituri.*

P.68, n.1 & 2, Post hanc per continentem lunari specie pertenditur litus planum: inde salebris ac rupibus præceps est litus vsq; ad templum Neptuni. 3, quum pagi adhuc essent: (*id est, antequam populus e pagis in vnam ciuitatem coactus esset*) alterum vero in hac vrbe, *id est, in ea vrbe quæ nunc extat.* 4, qui *singuli* buculam ex armento delectam, vinculis distentã & ferociter reluctantem ducunt. Quam vbi ad templum perduxerũt, solutam vinculis in templum intromittunt. Tunc q. *In Græco est* θήλειαν βοῶν, *quod Amasæus vertit* eximias boues, *quum sonet* bouem fœminam, *seu* bubulum fœminei generis armentum.

P.70, n.1, Quæ verò nostra ætate *in vsu sunt*, ea Lycion, vir vt qui maxime spectatus, sollersque in inueniendis iis quæ nemo ante vidit, sollers etiam in deprehendẽdis super ea re versibus, & aliis quæ sine metro versibus intermista sunt: ea Lycion omnia Dorico sermone composuit: *seu, ea sermone merè Dorico composuit.* 2, Ducit a Lerna altera etiam via, secundum mare, ad vicum quem Genesium nominant. Estque ad mare Nept. Gen. 3, *Exscensius*: quia hic Argolicæ regionis primus esse locus dicitur, in quem Danaus *e naui* cum liberis suis exscenderit. *Sic apud Liuium est* exscensionem facere, pro, e naui exscendere.

P.71, n.1, Supra pagos istos exsurgit mons Parnon: in quo Lacedæmoniorum ab Argiuis & Tegeatis disterminati sunt fines. *Infra in Arcadicis Parthenius mons Argiuorum & Tegeatarum fines disterminat*, 238, 29. 2, *In Græco est*, Regnarunt etiam Tyndarei filij, & Menelaus Atr. *Incertum an Tyndaridarum mentionem Amasæus certo consilio prætererit.*

P.72, n.1, non enim in vnam eandemq; prorsus ætatem inciderũt, ita vt patrueles patruelibus, & pa-

& patrueliū inter se liberi, ac qui deinceps ex his descenderunt posteri, numero essent æquales. *id est, nec enim ætas eadem, nec idem etiam numerus eorum fuit, vel in patruelibus, vel in patruelium liberis, vel in aliis deinceps posteris.* 2, Ægytas in Arcades magis inclinare animis suspicantes.

P.73, n.1, vt oppida quæ longius a mari sita, vel alioquin inualida essent, ea relinquerent: quæ vero nauibus appellēdis essent opportuna, in iis excolendis Cretenses iuuaret. 2, coloniam *vnam* deduxerunt in Italiam, Crotonem; & alteram Locros, ad Zephyr. 3, *Gr.* fiunt Lacedæmoniorum serui: *seu, Lacedæmoniis ad domestica munia inseruire coguntur.*

P. 74, n. 1, quippe qui sæpius de recto mentis statu discederet: *i. insanire nonnunquam soleret.* 2, Ibi Leotychides arripuit ea verba quæ Ariston aliquando in Demaratum recens natum per imprudentiam effutiuerat: ac iudicib. persuasit, eum non esse Aristonis filium. 3, *al.* Sed fieri potest vt iręcum heroum, tum deorum in hoc Cleomenis supplicio concurrerint. 4, Artayćten Persam, *ex Herodoto, 354.* 5, germanum & vterinum fratrem. *id enim sonat* ἀπ' ἀμφοτέρων, *ex vtroque parente: vt supra quoque annot. in 6, 1.* 6, sed numeratu facilia (*id est pauca*) sunt in qu.

P.75, n.1, Quum enim probe nosset, Lacedæmoniis inter medios hostes circumclusis semper aliquam accidere cladem, vt ad Thermopylas & Sphacteriam insulam, metuebat ne & ipse tertij illis infortunij occasionem præberet. 2, Plerunque sane in magnis cladibus numen *exercitus* ducem ante *alios* e medio tollere solet.

P.76, n.1, Cleonymo animus res *nouas* magnopere moliebatur. ac licet Ephori tū aliis præmiis honorariis animum eius demulcerent, tum copiis eum suis imperatorem præficerent, non potuerunt tamen hominem eò adducere, vt hostis esse patriæ desineret. Quare tandem cùm alia in patriam hostilia est ausus, tum Pyrrh. 2, desperatam enim pugnādi audaciam ad domesticos vsus, prudentis condi exemplo, reseruandam existimabat, nec effuse in alieno periculo iaciēdam aleam. 3, Lysander Lysandri eius qui Aristocrito natus est, nepos. 4, Hic sibi associat Cleombrotum, qui Leonidæ filiam habebat *in matrimonio*: eoque in familiaritatem pellecto, Leonidæ tum alia intendit crimina, tū eum, quum puer adhuc esset, Cleonymo patri de exitio Spartæ *conciliando* iuramentum dedisse *dictitauit.*

P.77, n. 1, *ad verbum*, dixit eum puerum non esse mensium & suum. *id est, nō esse iusto mensium spatio natum; ideoque non suum.* 2, satis adhuc firmo innixam fundamento, de gradu excussit: nec multo post Philippus Amyntæ filius ruinosam & plane ægram aggressus collabefecit. 3, non enim nisi Cyniscæ epigramma fecit nescio quis: & ante in Pausaniæ tripodem Delphis dedicatum *epigramma exarauit* Simonides. aliud nihil a poeta quidem vllo de Laconicis regibus est memoriæ proditum. 4, *Gr.* aduersus populum insurrexit *vnà* cum iis qui habebant pecunias. *id est, adiunctis sibi ditioribus populum opprimere ac Lacedæmoniis vrbem dedere conatus est.*

P.78, n.1, *Græcis* μηρία *proprie sunt* femora. 2, Tissapherne (Ioniæ satrapa) in Hermi campis, vicit Persarum non modo equitatum, sed etiam peditatum; qui tanto tunc numero erat collectus, vt post eum exercitum quem Xerxes aduersus Athenas duxit, & ante illum Darius contra Scythas, esset maximus.

P.79, n. 1, *Gr.* iure potius decernant super iis de quibus aduersarios accusant: *id est, iure potius cum aduersariis decernant.* 2, Quæ deinde sunt consequuta, Lacedæmoniorum expeditio, & Lysandri mors, exposui quum de Pausania verba facerem. 3, a Lacedæmoniorum in Bœotiam expeditione sumpto initio, maiores indies & gr. 4, occupauerūt. Ad bellum igitur contra Thebanos gerendum, Phocensibus cùm priuatis pecuniis conducta auxilia venerunt; tum illis Laced. 5, atque adeo Dinicham Archidami vxorem ab iis qui rerum apud Phocenses potiebantur, corruptam muneribus, Archidamum ad opem illis ferendam effecisse promptiorem.

P.80, n.1, Ac Gerusia quidem consessus est penes quem apud Lacedæmonios summa ciuilis administrationis est autoritas. reliqui vero sunt *&* *dicuntur* Archontes, *seu imperio præfecti, nimirum* Ephori & Bidiæi, quini vtriq; numero. Atque inter hos Bidiæi quidem epheborum certaminibus præsunt, tum aliis, tum iis quæ in Platanista instituuntur. 2, atque hi de suo numero Eponymum designant: quemadmodum Athenis quoque inter eos qui nouem dicūtur, vnus est Archon eponymus. *Hi* ἄρχοντες *dicūtur, quia imperium administrant, annuatim videlicet:* ἐπώνυμοι *vero, quia de horum nomine anni in fastis atque annalibus inscribuntur. sicut apud Romanos anni non modo ab Vrbe condita numerabantur, sed etiam consulum nominibus insigniebantur: vt apud Liu. lib.* 41, Anno DXLIIII ab Vrbe condita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio COSS. bellum cū rege Philippo initū est.

P.81, n.1, *Gr. tum demum* intellexit oraculum, dari *videlicet* sibi a numine quod consuluerat, in quinque certaminibus bellicis victoriam obtinere. 2, quæ Ithomen ad secessionem ab Hilotibus faciendam adduxerat: *seu, cuius impulsu Ithome ab Hilotibus defecerat. qua de re infra* 116, 40. 3, (quod festum, si vllum aliud, magno studio celebrant) ephebi choros Apollini agitant. 4, Sunt ibidem archiua, quæ Ephorea nominant. (*id est, Ephororum basilica, Ephororū prætoria*) In iis est Epimen. 5, Locus in Græco est mutilus, hoc modo: ἐνταῦθα ἔνθα αἱ μοῖραι. * καὶ ἔστιν ἃ καὶ Λακεδαιμονίοις. ἔστι δὲ Ζεὺς ξένιος, καὶ Ἀθηνᾶ ξενία. id est, Hîc vbi Parcæ.* quædam etiam Lacedæmoniis. Est *ibidem* etiam Iupiter Hospitalis, & Minerua Hospitalis.

P.82, n. 1, locum vero eum quem vocant Hellenium, dictum est ex Gręcis eos construxisse, qui Xerxem in Europam transfretantem propulsare animum induxerant, ibique consultabant qua ratione illi obsisterent. 2, non assentientes iis quæ ab Argiuis de eodem narrantur: quum dicant eos (*s. Argiuos*) nullum vnquam bellum cum Cnossiis gessisse. 3, verum magnitudo calamitatum, & diuturnitas temporis quo extra Pelopōnesum Messenij exularunt, effecit vt multa antiquitatis

P.110,n.1,*al.* tænias in eum,& cætera quæ inter homines venusta atque elegantia habentur, iniicientes. 2,quum Delphos primum venisset, atque inde Pythiæ iussu in adytum Trophonio apud Lebadeam sacrum descendisset: quē clypeum pòst Lebadeam detulit,& ibi affixit:egoque eū ibi positum vidi. 3,assumpta insuper lectissimorum iuuenum manu,quos circum se habere solebat, obseruata summa vespera,ad L. 4,iaculo natium altera traiecta,retr. 5,cultris et. 6,Tertio belli anno,c. 7,& venalem prostituisse victoriam in armis *alioqui* positam. nam antequā Lacedæmonij contra bellicas leges proditionē in Messenios comparassent,& Aristocrates Arcas proditionis facinus ausus esset,virtute,ac fortuna e diis comite,pugnantes decernebant. 8,in statione oppositi essent. 9,tunc eis non licuit totum Persæ adimere imperiū;*id est,omni penitus imperio Persam exuere:(vt patet ex* 78,53) sed suo ipsorū barbarus eos inuento circumuēnit,mis.

P.111,n.1,Insperata ista præsentium mutatione consternati Messenij,simulque isto Arcadum per suum agmen transitu turbati,parum abfuit quin plerique omnes eius quod in manibus erat, obliuiscerentur. omissis enim Lacedæmoniis,qui se magno impetu in ipsos inferebant,ad Arcadas iam fuga sese proripientes respectabant: aliique supplices orabant vt man. 2,Andania & cæteris oppidis mediterraneis rel. 3,Montis ad albentis cliuos tenuere Lacones Castra bis vndenas herbas hiemesque in totum. 4,profunda iam nocte egr.

P.112,n.1,sed longe inopinatius,(manifestissimo omnium argumento,id non sine diuini numinis auxilio contigisse) quod incolumis e Ceada seruatus est. 2,leonem vinctum,non habentem vngues. illum se vinculis exoluisse,virum fecisse,& vnguibus armasse. *nam* ἀνδροῦν *est virum facere,virili corpore & animo induere.* 3,Vndecimo obsidionis anno & Iram capi,& Messenios suis eiici sedibus,volebant fata.

P.114,n.1,transitum & discessum quæri:*seu, statuisse ipsos discedere,ideoque transitum petere.*

P.115,n.1,cumque lætos ipsorum super victoria triumphos in flebilē luctum cōuertisset,postr. 2,quæ se ipsis,si secum hostem confecissent,esse traditurum. 3,nam quum ea terræ pars deserta *adhuc* esset,muro incluserunt quidquid circa portum erat,inędificato castello,e quo in mare inuolare possent,& rursum e marinis excursionib. eò se recipere.

P.116,n.1,*Gr.* extra muros. 2,neque enim oportebat vllam Lacedæmoniis amplius cladem ab Aristomene inferri. 3,atque exinde (*ἀπ' ἐκείνου,i. ex illo tempore*) honores tribuere. 4,Porro quæ memorantur de iis qui Rhodi appellantur Diagoridæ,oriundi illi a Diagora Damageti filio, Dorei nepote,pronepote Damageti & Aristomenis filiæ: ea prætermisi,ne intempestiua scribere viderer. 5,Messeniis iis qui in Ithomes obsidione certis fœderis conditionibus dimissi fuerant, Naupactum Locris qui ad Ætoliam Ozolę nominantur,ademptam,dederunt incolendam,302,3.

P.117,n.1,Atheniensiū in Marathonicis campis strenuum facinus,qui trecenta Persarum milia deleuerant,decem ipsi milibus pauciores. *Vide infra* 283,51. 2,Nam & Messanæ aiunt Herculis sacerdotem ad fretum per somnium videre sibi visum,Herculem Manticlum (116,13) in *montem* Ithomen a Ioue ad hospitium vocari.

P.118,n.1,& salientibus: *id est imbribus salientium more cœlo labentibus*,114,14. 2,an,quò ipsi lubet,deorum quoq; numina secutura videantur.

P.119,n.1,Inuocarunt etiam heroas vniuersos,vt reuerterentur,sedesq; secum haberēt communes,in primis Messenen Tr. 2,inuocatus Aristomenes. 3,at Naupliensibus,quod Messeniis in Pelopōnesum reuersis munera quæ suppetebant,obtulerant;& tum diuinum numen assiduis votis pro Messeniorum reditu,tum Messenios ipsos crebris precibus pro salute & incolumitate sua sollicitarant. 4,quin eius proprietatem omnium Peloponnesiorum accuratissime ad nostra vsque tempora conseruarunt. 5,Galatæ sane arma cum Græcis nō coniunxere,quum Cleonymus & Lacedæmonij fœdus cum illis inire detrectassent. 6,suis per legiones & cohortes describendis temp.

P.120,n.1,His & aliis huiusmodi Homerus, quasuis ad res prodesse hominib. voluit. 2,Et oppidani ergo,ira ac robore impletis animis,in Macedonas tendebant;& arcis præsidia e superiore loco vrgebant.

P.121,n.1,Quin & Philopœmenem,qui cum paucis equitibus multo post Lycortę agmen *tempore* venerat,nec adhuc de ipsorum rebus audisse quidquam poterat,pugna e superiore loco prospere facta,vicere ac viuum cepere Messenij. *Vide infra in Arcad.* 236,21. 2,deinceps ad regionis & vrbium enarrationem nos conuertamus.

P.122,n.1,*al.* Limnæ regiuncula. 2,Polymnidis fil. vt 236,51:246,19.

P.123,n.1,singulis certe diebus aquam ex eo fonte in Iouis Ithomatæ templum ferunt. 2, quos in supplici carmine Delum misso lusit.

P.124,n.1,quod captus oculis Thamyris lyram ibi amiserit. *nam* ἀποβαλεῖν *est non tantùm* abiicere,*sed etiam* amittere,perdere:& ἐνταῦθα,ibi,in eo;*non* in eum. 2,Est & Proserpinæ Cereris filiæ,quę cognomento Casta puella dicitur. *ad verbum*, At Casta puella,Cereris *filiæ* cognomentum est. 3,Per arua labitur Pamisus: purus tamen & limpidus: nauesque e mari per eundem ascendere possunt ad decem circiter stadia. 4,sed specie maxime diuersa sunt pisces qui in Pamisum ascendūt, tanquam in aquam puram,ac dissimilem cœnosis illis qui *modò a nobis* recensiti sunt fluuiis. Capitones quidem,quum de eorum piscium genere sint qui in luto degunt,aquas amant turbidiores. 5, hi enim eiusmodi alunt belluas,quæ vt quæuis aliæ deuorādis hominibus inhiant;specie vero accedunt ad eas quæ in Hermo & Mæandro degunt glanides;sed colore sunt nigriore,ac robore maiore. his enim *duabus rebus* glanides illis belluis sunt inferiores. Ind. 6,*Gr.* Loo: *qui fluuius est Macedoniæ, vt prolixius in Not. Gr.* 7,Epimelidē tradunt,qui ad vrbem condendā fuerat missus,Cor. 8,quum fossa locandis fundamētis duceretur,æn.

P.125,

P.125, n.1, quod & in Peloponnesum *postea traducti* retinuerunt, *sumptum scilicet* a Dryope conditore. 2, se isto nomine iactitant: *seu, isto nomine gloriantur, istud Dryopum nomē gloriæ sibi ducunt.* 3, quum paulo longius ab vrbe habitarent, pugnæ aduersus Herculem non interf. 4, *al.* in memoriam facta eorum quæ olim fuerant in Parnasso erecta.

P.126, n.1, qui supra Epirum ad mare Ionium habitant, oppr. 2, *Gr.* χύτρους: *quod sonat ac si* fusores *dicas. sed sunt etiam* aulæ *siue* olæ *ad concipiendos ac refundendos liquores comparatæ.*

P.127, n.1, vt quum in Iberia præclaras specie boues esse comperisset, Geryonis inde armētum abigeret. 2, inter sponsalia munera primò centum boues soc. 3, hi ex OEta *monte* in Peloponnesum aduen. *Sic enim legendū esse, patet ex Strab. lib.8, p.489.*

P.128, n.1, cùm alia comparabat ad propulsandum, si cū exercitu Elidem inuaderet, Herculem: tum filios Act. 2, hos, quum ad Isthmicos ludos venissent, quippe qui inter pueros pancratio iam vicissent, idemque certamen *nunc in virorum cœtu* experiri cogitarent, priusq.

P.129, n.1, Vtrique, & viri & mulieres, summa ex illo congressu percepta voluptate, locum primò in quo cōgressi sunt, Bady vernacula voce nominarunt; deinde flumen etiam ipsum, quod præterfluit, *ex eodem argumento* Bady nuncuparunt. *Communis Græcorum lingua* ἡδὺ *diceret, id est iucundum ac suaue.* 2, familiarem & socium asciuerunt.

P.131, n.1, vt eum ad armorum quoque certamen aus. 2, atque inde sanus emergere, natiuo cuti colore restituto, *omniq; macula abolita. nam* ὁμόχροος *est in quo vnus idemque color apparet.* 3, qui Samicum heroum temporibus, & lōge etiam ante, Arenen vocatam arbitrātur. 4, Arcades de Samico quidem controuersiam mouent, Arenen esse negantes: Anigrum autē fluuium Minycium antiquitus fuisse nominatum confitentur.

P.132, n.1, *Gr.* transiliens nudata est: *id est, transiliens nudauit partem corporis.* 2, ad Syracusas condendas prof. 3, per eamque non secus ac per continentem terrā elapsum, exinde per Æth. 4, Idem quod Alpheo, accidit etiam alij in Ionia flumini.

P.133, n.1, Dehinc vna fere post Endymionē exacta ætate, Pelops omn. 2, Ex omnibus vero quos hic ob reportatam victoriam coronauit, *primus* est Iolaus, qui eq. 3, *sensus est, ad vnum de suis equis maribus, assumpsisse Agamemnonis equā, Ætham nomine: iisque iunctis vsum esse.* 4, equo singulari: *vel,* equo sellario, *vt Etymologus quosdam interpretari scribit. Dicuntur autem* equi singulares, *qui singuli agitantur, non bini, quaterni, seni. Infra noster Amasæus* veredos *interpretatur.* 5, sed paulatim in eorum memoriam redierunt: ac si quid reminiscerentur, *id renouatis* ludis adiecerunt additamentum. 6, Ex eo enim tempore quo continuata est Olympiadum memoria, (*seu, quo cōtinua serie Olympiades memorari cœptæ sunt*) cursus primum proposita sunt præmia: quæ Corœbus Eleus obtinuit. 7, quinquertij & luctæ certamen eis in mentem venit.

P.134, n.1, Sunt etiam antiquata nonnulla Olympiæ certamina, Eleisque mutata sententia visum ea nō amplius agitari. Puerorum enim quinquertium XXXVIII Olympiade institutum quidem fuit: & Lacedæmonius Eutelidas eo victor oleastri coronam accepit: postea tamen non amplius Eleis placuit vt in quinquertij certamen descenderent pueri. 2, κάλπη *non* carpentum *est, sed Hesychio* ἵππος βαδιστής, equus ambulans. *& in Hippiatria præceptum est,* ἀναβάτην ἐπικαθίσας πιήσας, δρόμῳ τῷ διὰ κάλπης γύμναζε, ἤτοι τῷ καλουμένῳ τριπήδῳ: *id est, imposito sessore, exerce eum cursu calpico, seu trisultio, vt vocant. quo ex loco Budæus colligit,* κάλπην *id esse quod Galoppum Galli nominant; atq; adeo vocem illam Gallicam e Græca deflexam videri. Sed quum Gallis eo vocabulo significetur incessus inter ambulationem & cursum medius, hæc Olympiaca* κάλπη *videtur esse paulum diuersa, vt ex sequentibus apparebit. Sic ergo Pausaniæ verba interpretor:* Cumque apénen (*quod interpretantur vehiculum mulare*) olympiade septuagesima solenniter instituissent; & calpen olympiade post eam proxima: per præconem octuagesimaquarta olympiade vtrunque abrogarunt certamen, ac vetuerunt ne in posterum vel calpes vel apenes cursu cōtenderetur. Quum vero primum ea certamina essent instituta, Thersius Thessalus apene, calpe autem vicit Patęcus Achæus ex vrbe Dyma. Vtebātur vero in κάλπης certamine equabus: e quibus sub extremam cursus metam desilientes sessores, prehenso suæ quilibet equæ freno, cum equabus decurrebant: quod ad meum vsque seculum faciunt ii qui dicūtur anabatæ, *q.d. conscensores.* Sed inter calpes cursum, & anabatas, hoc est discriminis, quod peculiarib. anabatæ insignibus, & masculis vtuntur equis. Porro apene neque inuentum est antiquum, neque decoris habet quidquam: Eleisque antiquitus execratum est (130,46) animal istud in regione vel nasci. mulas enim pro equis apene bigarum in morem habebat. 3, *al.* vt super quinquertio & equorum cursu, victimæ deo post certamina mactentur. *Infra 172,32, scribit cursores primum fuisse cōmissos; post meridiē vero quinquertia & grauiora certamina.* 4, amissis insuper omnibus pagis (1,1) qui adempta agri parte continebantur, in trib.

P.135, n.1, Naxius Euergus me Latoidæ dedit, ortus Byza, cui primum de saxo tegula fissa est. 2, Extremo Olympiaci fani tecto lebes inauratus impositus est ex vtroque latere. 3, In eodem Olympij Iouis fano, zonæ quæ summas columnas ambit, extrinsecus affixi sunt inaurati clypei XXI. 4, In aquilarum parte antica expressum est equestre Pelopis aduersus OEnomaum certamen, in procinctu adhuc consistens, & vtraq; pars ad cursum sese parans. 5, Quæ igitur in antica aquilarū parte visuntur, Pæonij *opus* sunt, cui genus e Mende Thraciæ oppido, 150,6. Postica vero pars, Alcamenis est opus, qui artis statuariæ secūdas meruit inter ætatis suæ artifices. 6, Inter pedes e throno demissos, quatuor intercurrūt pedis regulæ, quarum vnaquæq; vsq; ad alterum pedem pertingit. In ea regula quæ se rectà ingressis offert, sept.

P. 136, n. 1, ea manibus præfert ornaméta quæ extremis addi nauibus solent. 2, 3, 4, In ea basi quæ thronum & montem sustinet, alia sunt Ioui circumposita ornamenta. ex auro ibi elaborata cernuntur, currui insidens Apollo. Est etiam ibi Iupiter & Iuno. Assistit Gratia. Ei contiguus Mercurius, Mercurio Vesta. 5, Mensuram Olympij Iouis in longitudinem pariter & latitudinem, scio quosdam descripsisse: sed mensores istos parum laudo: quum mensura ab ipsis prodita, ab oculorum, si quis contempletur, iudicio multum absit. 6, *al.* quo loco vsque ad meam ætatem vrna visitur ænea, & impositum ei operculum. 7, ambit nigrum marmor circumcirca crepido e Pario lapide. ea cohibetur oleum quod infunditur. oleum enim Olympico simulacro propterea adhibetur, quia prohibet nequá e paludosa luci natura ebur contrahat noxam. 8, si qui hominum ea quæ ex elephantorum ore exserta prominent, istarũ belluarum dentes esse, non corn.

P. 137, n. 1, χαυλιόδοντας *plerique periphrastice interpretantur* exertos dentes: *quales non apro tantum, verri cicuri, & elephanti Aristoteles tribuit; sed crocodilo etiam Herodotus. ipse certe Aristoteles eosdem appellat* ὀδόντας ἐκ τοῦ στόματος ἐξεστηκότας. *Sic ergo illos sequendo vertes*, In fluuialibus sane equis & suibus inferior maxilla exertos habet détes: elephantis autem cornua e superiore maxilla enasci videmus. Scias ergo elephanto per tépora descendere cornua, atq; ita extrorsum se conuertere. 2, Extat item tripus ære obductus. 3, qua continetur iuramentum, quo Elei cum Atheniensibus, Argiuis, & Mantinensibus, centum annorum fœdus & societatem firmarunt, 130, 28.

P. 138, n. 1, Sacrificatur autem Ioui etiam extra solennem nundinarum celebritatem, cum a priuatis hominibus, tum quotidie ab Eleis. 2, Elaphij mensis n. *Iam Elaphium mensem non esse Februarium, sed Martium, ex eo cognoscitur quod Elaphio mensi tribuit æquinoctium vernum*, 168, 13. 3, *ad verbum*, alia aqua cinerem in lutum redigi haudquaquam liceat: *sensu ambiguo.* 4, Aiunt etiam Herculi Alcmenes filio, quum Olympię sacrificaret, maximam muscas exhibuisse molestiam. cum itaque vel proprio inuentu, vel monitu alieno, sacra fecisse Ioui Apomyio; (*quod est ac si dicas Muscarum abactori*) atq; ita muscas trans Alpheũ fuisse profligatas.

P. 139, n. 1, *Locus hic in Græco deprauatus est. verbum verbo sic reddideris*, Tertio loco super vna ara, & ipsum vsu receptum est sacrificium. quinto loco Dianæ sacrificãt populi propter Mineruam: sexto loco Erganæ. 2, Prope Sicyoniorum thesaurum, ara est Herculis, vel eius qui Curetum vnus fuit; vel eius qui Alcmena matre natus est. dicitur enim vtrunque. 3, Medio inter has loco, Musarũ est ara; & contigua his ara Nympharum. 4, Est etiã in Alti, si vltra Leonidæum ad sinistram tendas, ara Veneris; & post eam ara Horarum.

Pag. 140, n. 1, In primo ingressu eius loci quem ἔμβολον nominant, (*id est Rostra*) ab vno latere ara est Martis equestris; ab altero, Mineruæ equestris. 2, *Gr.* non opus mihi fuit edoceri. 3, Ante Theecalionem, quem vocant, ædificium est. In eius ædificij ang. 4, Ea quibus ad peragenda sacrificia, suus per singulos menses honor est, curantur a theecoloto; (*quem deorum ministrum interpretari queas*) a vatibus item, libationũ ministris, sacrorum interprete, tibicine, & lignatore. 5, Est Eleis etiam Cœnatio, intra Prytaneum, e regione eius cellæ in qua focus est. in eo cœnaculo epulum præbetur iis qui Olympia vicerint. 6, sedecim mulieres cõuocasse, & cum eis primam Iunonios ludos instituisse.

P. 141, n. 1, translata huc etiam *nonnulla* ex eo quod Philippeum nominant, & ipsa ex auro & ebore. *inter hæc* Eurydice Philippi *filia*. 2, Inscriptiones quæ in arca visuntur, pleræque priscis exaratæ sunt literis. Earumq; literarum alię in rectum tendunt; alias earundem figuras Græci βουστροφηδὸν (*a boum arantium conuersione*) appellant. id est huiusmodi. postquam exaratus est versus vnus, versus alter, a fine præcedentis, ducitur ordine conuerso, perinde vt fit in diauli (*hoc est iterati stadij*) cursu. Sunt in eadem arca inscriptiones aliis etiam coniectu difficilibus gyris exaratæ. *Significat igitur Pausanias, in posteriore inscriptionum genere dictus esse tam intricatis & perplexis gyris, vt nec legi nec intelligi facile queant. In altero autem inscriptionis genere, prioris versus literas ordine Græcis, Latinis, & aliis gentib. vsitato exaratas esse: posterioris vero literas exaratas esse more Hebraico: id est ordine retrogrado, a dextra in sinistrã ducto: cuius meminit* 149, 36. *Eius ordinis exemplum proponere lubet in sequentibus duob. ex argumento cõfictis versibus:*

ΤΗΝ ΤΗΙΔΕ ΚΕΔΡΟΥ ΛΑΡΝΑΚΑ
ƧΟΝƎΙ ΝƎΚΗΘ ΥΟΛΑΨΥΚ ΟΤ

P. 142, n. 1, a tergo eius stat mulier. huic addita inscriptio *satis indicat* quæ sit: tibiis illa Phrygiis, non Græcis canit. 2, quicunque sit Eurybotas iste, disci sane peritia famam sibi peperit. 3, alteras duas fœminas, quæ pistillis mortaria tundũt, medicament. 4, Latoides forte hic rex est iaculator Apollo: Circumstant musæ, lepidus chorus: incipit ille. 5, at Thetidis e manu serpens in Peleum irruere parat. 6, occurrere illos quidem; sed ita vt veteris originis recordatione alteri alteris beneuolentiæ significationem præbeant.

P. 143, n. 1, e Gonussa supra Sicyonem sito oppido, & int. *Ita legendum esse cognoscitur ex* 42, 21. 2, Aiacem ad singulare certamen prouocante Hectore, media interuenit Contentio, turpissimæ mulieris specie.

P. 144, n. 1, insidentes mulis (*vel mulari vehiculo*) virg. 2, Iphiti verò disco induciæ, quas Olympicorum ludorum tempore prouulgãt Elei, non recto versuum ductu inscriptæ sunt, sed literæ in ora disci orbiculari textu exaratæ. 3, quum propugnatores deorum templis, & omnibus omnino excelsis locis conscensis, hostem rep.

P. 145, n. 1, at in Alti quædam in honorem diuini numinis sunt dedicata: statuæ vero quæ victoribus sunt positæ, & ipsæ honorarij præmij loco eis sunt tributæ. 2, Secundo inscriptum epigramma docet quare sit erecta statua, vt *scilicet ea re* honos deo habeatur, Eleorũ religio declaretur, athletisque iis qui contra leges agere solent, metus incutiatur. 3, non debere quenquam ad obtinendam

dam victoriam Olympicam *competitoribus* dilargiri pecunias. 4, Sexta memorat oraculum Atheniensibus a Delphico Apolline redditum. 5, qui donis *vltro citroque datis & acceptis* luctā iniissent. 6, Vna ante hunc Stratonem ætate tres, & totidem post eum alios, cõstat oleastri coronam de pancratio & lucta reportasse.

P. 146, n. 1, non adfuerat præstituto tempore: ideoque reliquum erat vt ab Eleis ex legum præscripto ludis prohiberetur. quod enim prætexebat, fuisse se in Cycladib. insulis a ventis detentū, Heraclides, qui & ipse Alexandrinus erat, fraudulentum esse coarguit: quum doc. 2, ex vna eademque Ægypti præfectura, quæ Arsinoitis dicitur. Mirum vtique fuit, exteros homines, nihil veritos Olympij Iouis numen, ob certamen munera vel accepisse vel dedisse. 3, Ad hanc aram extructa est ænea basis, & super ea Iouis simulacrū, alt. 4, Similiter etiam alius alij e regione oppositus stat, barbarus Græco, Vlysses *nimirum* Heleno: q. 5, Apolloniam vero e Corcyra deductam coloniam aiunt; eiusque nom.

P. 147, n. 1, Huius generis alia quædam in suis canticis Pindarus de Thebe ac Ioue refert.

P. 148, n. 1, Sed Lacones istos nō apud omnes omnino Græcos illustres fuisse puto. haberēt enim etiam Elei quæ de iis dicerent, & plura quoq; Lacedæmonij, vtpote de ciuibus suis. 2, qui a Caici campis ad mare descenderunt, proximasque Æolidi sedes occupatas incolunt. 3, sicut ij qui eam Ephesi partem incolunt quæ Coresum nominatur, comm. 4, *al.* super apri extis verb. *vt supra in* 90,5. 5, se decem menses continuos accurate meditatos quæ ad exercitationem requirūtur. (*simile de Hellanodicis narratur infra* 172, 42) 6, Iurant etiam qui de pueris vel equorū pullis in certamen prodeuntibus iudicant, se ex iure sine vllis donis iudicium tulisse. 7, quum aprum, super cuius extis Agamemnon iurarat Bris.

P. 149, n. 1, Quum Messenij qui ad *Siculum* fretum habitant, pro veteri consuetudine, quam singulis annis obseruant, Rhegium trigintaquinque puerorum chorum mitterent, cumque his chori magistrum, & tibicinem, ad agitandum solenne Rheginis festum, cōtigit vt naue cum vectoribus absorpta perierint omnes, nec quisquam ad suos ex ea calamitate saluus redierit. 2, in omnibus *infortuniis malorum aliquam* alleuationem affert. 3, repræsentant eæ imagines Herculem leonem in Nemea sagittis conficientem. Herculem istum (*i. ex istis Herculis statuis alteram*) cum leone dedicauit Hippotion Tarentinus, Nicodami artificio elaboratum: alteram vero statuam dedicauit Anaxippus Mendæus. 4, Potest hic Aristocles inter vetustissimos annumerari: nec certo quisquam eius ætatem prodere queat. hoc constat, fuisse illum antequā Zanclæ Messenes nomē (quod nostra ætate vsurpatur) esset inditum. 5, Audiui Thasi, eundem eos Herculē, quem Tyrij colunt, *olim* esse veneratos: postea vero, quū iam in Græcorum censum venissent, existimasse eos *Græco* etiam Herculi Amphitryonis filio honores esse tribuendos.

P. 150, n. 1, halteres isti speciem præferunt semicirculi, non exacte rotundi, sed oblongioris. ita vero sunt fabricati, vt manuum digiti per eos traiici possint, veluti per amenta clypeorum.

P. 151, n. 1, Interius habitant cis mare quod Ænum vrbem alluit. *vel, sedes Mendæorum ab eo mari quod Ænum vrbem alluit, tendunt versus superiorem regionis partem.*

P. 152, n. 1, *al.* Symmachus Æschyli *filius*. 2, Propter hunc Licham Lacedæmonij Agidis regis ductu cum exercitu Eleos inuaserunt, pugnamq; intra Altin cum eis commiserunt. Pacato eo bello Lichas hoc in loco st. p.

P. 153, n. 1, γαλεώτην *pro fele accipiunt quidam etiam apud Philostratum. Sed stellionem esse Donatus testatur apud Terentium. Plin. lib. 29, cap. 4, tradit esse stellionum genus in Italia nō nascens, plenum lentigine, stridoris acuti, scorpionib. adeo cōtrarium, vt visu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi soporis: a Græcis non* γαλεώτην *modo, sed etiam* κωλώτην *&* ἀσκαλαβώτην *dici. Sic ergo vertere poteris,* Thrasybuli statuæ ad dexterum humerum asserpit galeotes, *e stellionum genere bestiola. Verùm hîc aliud venit in mentem, fieri posse vt hîc non galeotes stellio effictus fuerit, sed vnus e galeotarum vatum genere: de quibus mentio apud Ælian. Variæ histor. lib. 12, cap. 46. Apud Plin. sane lib. 35, cap. 10, Nicomachus pinxit Bacchas arreptantibus Satyris.* 2, equo singulari, *de quo supra in* 133, 4.

P. 154, n. 1, ambos illos hellanodicas (*siue ludorum præsides*) qui Eupolemum vicisse pronunciarant, coram Olympico consilio de acceptis pecuniis accusasse, *acceptæ pecuniæ dicam illis impegisse. i. muneribus illos ab Eupolemo corruptos victoriam ei adiudicasse.* 2, *Gr.* posuere Olympiade octuagesima: quum stadiū OEbotas vicerit Olympiade sexta. *Eam lectionem esse veram confirmant quæ infra narrantur* 189, 32: 190, 8, *& deinceps.* 3, Huic, quum puer adhuc esset, fluxum in neruos descendisse ferunt, (*seu, defluuium neruos infestasse*) eumque hanc ob caussam ad quinquertium adiecisse animū, vt *scilicet* istis laboribus pulso morbo sanitatem recuperaret. erat ei *nimirum* hæc disciplina multas & illustres postea victorias paritura. 4, largitionibus postea corruptus, Syracusanum se nominauit.

P. 155, n. 1, corripiens ac refringens, non dimittebat prius quā eos animum despōdere sensisset.

P. 156, n. 1, fœderis specie vrbem oppressit, ac de Scotussæis eos qui in theatrum confluxerant, (erat enim eis tunc indicta concio) peltatorum & sagittariorum manu vndique circumseptos, ad vnum omnes iaculis confodit: puberes etiam, q. 2, quod Theopompus Agenoris pater, Phocicæ gentis publicus *apud Thebanos* esset hospes. 3, Vt vero etiam posteris relinquerēt stimulos quibus ad virtutem & gloriam incitarētur, victorum nomina in olympico gymnasio conscribebant.

P. 157, n. 1, accipere non potuit, vt qui pugna aduersus Euthymum *iam* ante confectus esset. Eam ob rem Theagenes Hellanodicarum sententia talentum vnum Ioui, sacram mulctam; alterū item talentum Euthymo noxæ illatæ nomine dependere iussus est: quia hoc pugilatus certamen aduersus Euthymum suscepisse videbatur *nō alia de*

cauſſa quam vt contumelia eum afficeret. itaque damnatus eſt ad pecunias priuatim ipſi Euthymo exoluendas. 2, & vt eum remuneraretur (*Euthymum intelligo aduerſarium, cui alterum talentū dependere iuſſus fuerat*) nō deſcendit in pugilatum. 3, & euitata morte, alio quopiam modo ex hominum cœtu exceſſiſſe. 4, Hæc ego auditu percepi: ſed memini etiam me in hanc incidere picturam, quæ ex vetuſto exēplari accurata imitatione fuerat deſcripta. Adoleſc. 5, *al.* qui de omnibus (*vel de pancratio*) victores fuerant renuntiati. *id enim ſignificat* ἔστι πᾶσι. *ſed maluit Amaſæus* ἔστι παισὶ, de pueris. 6, per nundinalem cœtum, *i. per multitudinem quæ ad ſolēnes iſtos ludos maxima frequentia conuenerat.* 7, deinceps poſt Olympiacas, octo Iſthmicas obtinuit victorias; vna p.

P.158, n.1, eiuſque claſſis imperator Conon populo Rhodio perſuaſiſſet, vt deſertis Lacedæmoniis in regis & Athenienſium ſocietatem tranſirent, Dorieum peregr. 2, quum in Hellanodicarum collegium eſſet cooptatus, conſcripſit & ipſe nomina eorum qui Olympicis ludis victoriā obtinuerunt. 3, eodemque die & victor renuntiatus eſt, & *victoriæ teſtem* ſtatuam dedicauit.

P.159, n.1, de calpico curſu victor f. *de quo ſupra in* 134, 2.

P.160, n.1, a dextera iugi parte Cnacias, a læua Samus. 2, cum matre Theagenis ſpectrum Herculis Timoſtheni ſimile congreſſum aiunt. *id eſt, ſpectrū Herculis, induta Timoſthenis forma, vt Iupiter olim Amphitryonis, cū Theagenis matre coiiſſe.*

P.161, n.1, *Gr.* mille quadringentæ. *Primus numerus Amaſæo fidem excedere viſus eſt.* 2, equo impoſitum (*ſeu equo inſidentem*) ded.

P.162, n.1, Iſthmicam præterea Theochreſti patrem coronam cep. 2, nam vrbium quæ in Arcadia gloriam adeptæ ſunt, ne origines quidem ignorantur. quæ vero ab initio imbecilliores fuerunt & obſcuriores, eaque de cauſſa Megalopolin velut in coloniam tranſlatæ, eas *Arcadicarum ciuitatum nomine* non complectitur decretū communi Arcadum conſenſu promulgatum. nec in Græcia Tritæam aliā inuenire liceat quam Achaicam. Propterea exiſtimauerit aliquis, Tritæenſes tunc in Arcadum cēſum veniſſe, quemadmodum nunc quoque ex ipſis Arcadibus nonnulli in Argolicum cenſum tranſiere. 3, is tres Olympiadas continuas ſtadio & iterato curſu vicit. 4, curſum cum clypeo (83, 39) nōdum fuiſſe inſtitutum, quî diuin. 5, curriculum enim e longiſſimo & extenſiſſimo, breuiſſimo temporis ſpatio, in breuiſſimum ſimul & perniciſſimum aptiſſime cōtraxit: cumq; eodem die lōgiore primum curſu, & mox ſtadio viciſſet, addidit his victoriis etiam tertiā de repetito ſtadij curſu. Polites igitur in ſecunda *die vel curſus inſtitutione* etiam quaternos, vt quoſq; ſors coniunxerit, & non cateruatim *e carcerib.* in curriculum emittit: quique ex ſingulis claſſibus vicerint, ij rurſum de ipſis curſu certant præmiis. atque ita victor duplicem ſtadij coronam aufert. Sed quod ad curſum attinet, illuſtriſſimum adeptus eſt nomen Leonidas Rhodius. 6, nondum vero tunc neque a Corinthiis neque ab Argiuis omnes *Iſthmij & Nemeatæ victores* in commentarios referebantur. *ideoque nulla ibi de Tiſandri victoriis mentio.*

P.163, n.1, item bis Phid. 2, gymnici magiſtri hortatu; in vir. 3, frontem chorda circumligabat, perinde ac ſi tæniam ſibi circumdaret aut coronam. 4, Idem dexteræ manus eam partem quæ ab humero ad cubitum pertingit, ſecundum latus demittebat: reliquam partem a cubito vſq; ad digitos, recta exporrigebat, pollice ſurſum verſo, reliquis digitis iunctim ſitis: *idque tanta firmitate*, vt minimum digitum nemo quantouis niſu poſſet a ceteris abiungere. 5, Sacadas vero *primum* iis ludis vicit quos Amphictyones inſtituere, nondum coronarios: (*i. quibus victores coronari nondum obtinuerat*) poſt eos deinde e duob. ludis coronariis palmam reportauit: *qua de re infra,* 273, 6. 6, Cyloni *ſupra* 130, 40.

P.164, n.1, fecit quidem Lyſippus, dedicarunt vero eius milites, ſtatuas duas. *id eſt, Pythi ſtatuas duas, quas Lyſippus fecit, milites qui ſub eo meruere, curarunt erigendas.* 2, quodque iis qui ab vtriſque bello capti eſſent, manumiſſionem impetraſſet. 3, deque curſu clypeato: *de quo ſupra* 83, 39. 4, E Syracuſanis Hieroni duas ſtatuas dicauit reſpublica; tertiam ei poſuerunt ipſius filij. 5, & de curſu clypeato ſing.

P.165, n.1, de clypeato curſu; & Pythicam de iterato curriculo decr. 2, e Nemeis autē ſex palmas partim de *ſimplici* curſu, partim de curſu iterato reportauit. 3, Ab hac Olympiaca columna vſque ad alteram quæ Lacedæmone extat, via eſſe dicitur ſtadiorum DCLX. 4, & clypeato curſu coron. 5, Hæc potiſſimum notatu digna inueniet qui Altin iuxta noſtram deſcriptionem obibit.

P.166, n.1, clypeato curſu victor. 2, cuius imaginem Olympiæ a ſe dedicatam perhibet Eumolpus, Deicratis nepos, (*ad verbum, generis ordine a Deicrate tertius*) qui *Deicrates* Gorgiæ ſororem in matrimonio habuit. 3, & primus meditatam dicendi rationem reſtituiſſe fertur, quæ neglecta prorſus erat, & apud paucos etiam *illos a quibus colebatur*, in obliuionem veniebat. 4, quanquam & Tiſias cùm alia in artem dicendi *ornamenta* intulit, tum Syracuſanæ mulieri pecuniariam litem mouit, tam grauibus perſuaſionum momentis, vt omnes ſui temporis oratores ſuperarit. 5, vel defectionis eſſent ſuſpecti, huiuſm. 6, eruditiſſime quidem, ſed inuidioſiſſime vlt. 7, librum in Athenienſes ſcribit, & hiſtoriam in Lacedæmonios pariter & Thebanos maledictis plenam.

P.167, n.1, *Gr.* Primi athletarum imagines in Olympia poſuerunt, Praxidamantis Æginetæ, qui Olympiade LIX pugilatu vicit; & Rhexibij Opuntij, qui pancratiaſtas vicit Olympiade LXI: *omiſſo ſcilicet nomine eorum qui poſuerunt.* 2, eaque minus quam altera detrimentum eſt paſſa. *id eſt, cupreſſina hæc quàm ficulnea illa eſt adhuc integrior. nam* πονεῖν *eſt hoc loco vetuſtate tanquam laboribus confici.* 3, a tergo autem ſe Cronij montis iuga extendunt: de quo ſupra 145, 5: 168, 11. 4, an vero æs iſtud ſit Tarteſſium, quod Elei dictitāt, ignoro. 5, & marini æſtus more reciprocantem, Bætin poſterioris ſeculi homines (*ſeu recentiores*) appellant. *Sic Plin. lib. 2, cap. 98,* In ripa Bætis oppidum eſt,

dum est, cuius putei crescẽte æstu minuuntur, augescunt decedente. 6, Sunt etiam qui Carteiam Iberiæ vrbem olim Tartessum vocatã existiment. *Manifestum id ex Plin. lib. 3, cap. 1, vbi ait*, Carteia Tartessus a Græcis dicta. *Manifestum etiam ex Strab. lib. 3, necnon ex Ptolemæo.* Carpiam *tamen apud alios quoque legi, docui in Not. Gr.* 7, inscriptio indicat minorem pendere æris talenta quingenta; dedicatum esse a Myrone & Sicyonio populo. 8, Literæ clypeo inscriptæ, ad breue *spatium* exaratæ sunt: quod eis accidit propter donarij vetustatem. i. *paucæ in eo conspiciuntur superstites literæ.* 9, est in eodem Hercules, malus Hesperica, & draco malum istam suo volumine circumplexus. 10, Literæ *Atlantis* polo inscriptæ loquuntur Autonomum suo filio fecisse. 11, imagunculas e cedro, auro veluti flosculis pictas.

P. 168, n. 1, verum simulacra non sunt amplius in eo reposita. Saturnius vero mons, vt iam ante dixi, a crepidinis & thesaurorum in ea extructorum latere sese extendit. 2, Anus quæ Sosipoli ministrat, ex Eleorum præscripto castimoniã seruat: (*sic enim* ἁγιστεύειν *vsurpat etiam infra* 198, 18) & piamina (*quæ offeruntur ad luenda populi delicta*) deo ipsa offert. 3, In antica igitur templi parte (geminum enim est templum, *seu, ita enim exstructum est templũ, vt in duas sit partes distinctum: quale infra etiam memoratur* 206, 31) ara est Ilithyiæ *seu Lucinæ:* eóque aditus patet hominibus. In interiori vero parte, Sosipolidi suus est honor; eóq; nulli patet accessus nisi ei quæ Deo ministrat. 4, Virgines autem in Lucinæ fano subsistunt, & mulieres hymnum ibi decantant. 5, mulierem aiunt cum pendẽte ab vberib. infante ad Eleorum duces venisse, ac dixisse, se quidem puerum illum peperisse, sed somnio monitam dare illum Eleis pugnę socium. 6, Lucinam vero cum eo coli propterea instituerunt, q. 7, monumentum est in tumulo trans amnem Cladæum, versus occasum. 8, ipsos postea (*Eleos scilicet aut Olympiæ incolas*) eius ossa ex orac. 9, quem honorem aliàs alia ab Eleis accipit. *id est, ad illum vero sacerdotij honorem aliàs aliæ ab Eleis admittuntur fœminæ.* 10, cum Agapti porticu (*de qua supra* 140, 10) prora ipsa iung. 11, In extremo rostro æreus super regula delphinus eminet. Vtrunq; vero carcerum latus quadringentos & amplius pedes in longitudinem patet. Extructæ in iis domunculæ.

P. 169, n. 1, singulis olympiadibus excitatur, & exterius calce inducitur. 2, qui etiam ob inuentũ istud adeo sibi placuit, vt in statua Athenis sibi facta hoc insculpserit epigramma. 3, & ipsum aliquid sollertiæ ad *excolendũ istud* machinamentum contulisse. 4, factum hoc etiã aggesta terra. In ipso propemodum exitu terriculũ est equorum, Taraxippus, aræ rotundæ figura. *nomen ex eo inditum quod* equi dum hac prętereferuntur, vehementi pauore, sine manifesta causa, corripiuntur, eoq; ita turbantur, vt currus *sæpe* toti frangantur, & aurigæ vulnerentur. Eam ob rem aurigæ ibi sacrificant, & vota Taraxippo faciunt, vt se ipsis æquum & clementem præbeat. 5, esseque monumentum hoc Dameoni & equo commune. Sunt etiam qui dicant Pelopem hîc Myrtilo inane heroum exstruxisse, eique ibi sacrificasse, ad placandam interfecti iram. 6, infortunij sibi in curuli certamine oblati memor, inuidum atq; infestum se obequitantib. præbeat genium. 7, Et censebat hic Ægyptius cum Amphionẽ tum Orpheum Thracem magicarum artium fuisse peritissimos: & quum incantamenta adhiberẽt, Orpheum secutas fuisse bestias, Amphionem vero lapides ad extruendos *Thebarum* muros. 8, qua Pelopem victoria potitum redimiat. 9, qui Pisæ tyrannidem occuparat, & *Pisæos* ad defectionem ab Eleis sollicitabat, quod *acrius* tyranno aduersaretur, interemptum.

P. 170, n. 1, Ad sinistram eius aditus qui in gymnasiũ fert, minor est amb. 2, Parieti eius porticus quæ in gymnasio solis ortum spectat, contigua sunt athletarum habitacula, in Afr. 3, Regionis Arcadiam versus limites in præsentia Eleis, ab initio verò etiam Pisæis hoc in loco extiterunt. 4, Iuxta hoc Saurii iugum fluuius a meridie in Alpheum illabitur, ex aduerso Erymãthi. hic Pisęum agr. 5, & Æolenses Magnetes ab Æolo, *s. denominati sunt.*

Pag. 171, n. 1, Fons in fluuium se exonerat: ad quem fontem Nymphis est ædes consecrata. 2, Letrinos igitur ad nocturnum festum venisse, ducentibus ipsum Diana & nymphis, quibus cum, dum Dianam sectabatur, ludere solebat. Dianam vero, vt quæ Alpheum de insidiis haberet suspectum, luto faciem illeuisse, cum ipsam, tum cæteras quæ aderant nymphas. Itaque ingressum Alpheum, quum a nymph. 3, ea quæ in Dianæ honorem apud ipsos Elaphiææ *deæ* instituta sunt sacra, ad Letrinos referunt; ac *primum* quidem Alphiææ Dianæ sacra solenni ritu facta: deinde progressu temporis obtinuisse vt Alphiæa dea nominaretur Elaphiæa. 4, per curriculi spatia consitæ sunt platani proceræ.

P. 172, n. 1, & hîc specimina eduntur tum extemporanearum orationum, tum cuiusuis generis scriptorum. 2, in ea ludorum præfecti plerunq; per totum diem sessitant. ad eas columnas Ioui aras statuunt, quæ in subdiali fori parte sunt non ita multæ. dissoluuntur enim illæ nõ magno vtique neg. 3, ij qui ad ludorum præfecturam sunt delecti; totoque eo tempore a legum conseruatoribus (*quos nomophylacas appellant*) edocentur de omnibus quæ in ludorum celebratione fieri ab eis conuenit.

P. 173, n. 1, sacram & conuenientem esse, ratione pulchritudinis. 2, ludus est, quibus nihil adhuc ex senio decessit gratiæ. 3, quod & Herculi esset infensus, & singulari a Pyliis afficeretur honore: *qua de re paulo post v. 40.* 4, deus iste e viso per somnum oblato pictura est effictus. i. *ad imaginem eius numinis cuius species in somnis se obtulerat.* 6, pede pedi implicato. 7, *pro Dianio in Græco est* Μλώιον, *quod proprie significaret Lunæ templum.*

P. 174, n. 1, cætera simile est araneis quæ sub arboribus texunt. sed & pedes habet octo, perinde vt araneæ. hæc animalcula nutriũt Seres in domiciliis æstiuo pariter & hiberno tẽpore ad hanc rem accommodatis. opus quod faciunt, filum est

tenuiſſimum, pedibus eorum circumuolutum. Annos f. 2,neque enim diutius victurum ſciunt. 3,quomodo & Delta in Ægypto a Nilo,non ab vllo mari, circumdari. Alteram inſulam talem eſſe etiam Seriam. Æthiopici generis ſunt & hi Seres, quos dixi; & quotquot contiguas inſulas tenent, Abaſam & Sacæam.

P.175,n.1, ad eoum (*ſeu orientale*) mare pertingit. 2,quod de paternis pecuniis *multas* ſurripuiſſet, eaſque ſibi ſoli retineret. 3, Per totum Ægialon, circumq; Helicen ſpatioſam. 4, vbi prius expoſuero qua de cauſa euenerit,vt ij qui Lacedæmonem & Argos ante Dorienſium reditum tenuerunt,ſoli ex omnib. Peloponneſiis Achæi ſint appellati. 5,quum vero Argis pariter & Lacedæmone creuiſſet Achæi filiorum potentia,obtinuit vt earum ciuitatum incolæ vocarentur Achæi: idque nomen eis fuit commune: Argiui autem,peculiari nomine dicti ſunt Danai. 6, miſſo caduceatore ab Ionibus petierunt vt ſibi & regi ſuo Tiſameno Oreſtis filio,incolendi ius ſine bello communicarent. Ibi Ionum reges inceſſit metus, ne,ſi Achæi permiſti Ionib. eſſent, communi conſilio Tiſamenus, cum ob fortitudinem, tum ob generis ſplendorem,rex eligeretur. 7, ſunt etiam qui dicant Athenienſes, quũ ſuſpectos haberent Dorienſes, *ac metuerent* ne illi a ſe quoq; manus abſtinere nollent, (*i. ne deuictis Ionibus in ſe quoque arma conuerterent*) magis ſuæ potentiæ ſtudio quã Ionũ amore, eos in domicilij conſortiũ recepiſſe.

P.176, n. 1, ſiquidem ratione Codri patris, & Melanthi aui, fuerunt Meſſenij, e Pylo: materno autem genere, Athenienſes. 2, Thermodonteæ iſtæ mulieres ſacrificarunt quidem Epheſiæ deæ etiam tunc, quippe quæ templum illud iam olim noſſent, &, quo tempore Herculem ac multo antè Bacchum fugiebant, ſupplices eò ſe recepiſſent. 3,Habitabant vero (*ſeu, ſedes & domicilia fixerant*) circum templum ſupplicandi ac deprecandi cauſa, tum alij,tum & Amazonici generis mulieres. 4, quæ e Dianio preter Olympij Iouis fanum ad portam Magneſiam ducit. 5, Prienenſes vero, quod Ionibus miſti eſſent Thebani, Philot. 6,eamque multitudinem totam quæ Rhacium ſequebatur, appulſis nauibus, quum viribus eſſent ſuperiores, oram maritimã occupaſſe, (*vel, oram maritimam occupaſſe, in eaque imperaſſe. ſic enim* ἰσχύειν *pro* δυναστεύειν *vſurpat infra 211,22 Gr.ed.*) quum incol.

P.177, n.1, vtroſque (*i. vtriuſq; gentis coloniam*) Apœcus & Teij in domicilij ſocietatẽ receperunt.

P.178, n.1, Smyrnam vero veterem, quum vna eſſet de duodecim Æolenſium vrbibus, & regio non minus quam nunc frequentes haberet incolas, Iones e Colophone eruptione facta Æolenſibus ademptam occuparunt. 2, a venatione reuerſum, ad Nemeſeωn fanum acceſſiſſe aiunt, ibique offendiſſe fontem, & platanum, quæ ante fanum aquas ſuis ramis obumbrabat. quũ vero ſub platano ſomnum cap. 3, Felices illi ſunt terque quaterque futuri, Quos Pagus accipiet trans ſacra fluenta Meletis.

P.179, n. 1, alterum apud Branchidas, in Mileſia regione; alterum Clari, in Colophoniorũ territorio. 2,neq; iis quæ inter Attica ſunt vetuſtiſſima, conſimile eſt: ſed, ſi vllum aliud, exquiſite eſt Ægyptium. in lign. 3, ſolis e muliebri ſexu Thraſſis adire fanum Herculis permiſerunt. 4, & interiore ſimulacri opere probe inſpecto. 5, Tritæa, Rhypes, Ægium, Cerynea, Bura, Hel. *de quibus plura in Not. Gr.*

P. 180, n. 1, iis etiam permiſſum eſt ab Achæis, vrbem in regione condere: cui a Patreo nomen eſt impoſitum, *Patra*. 2, nondum e Bœotica claſſe ſe recollegiſſent. 3, vt annis non multis poſt a Caſſandro reducti, ne ſua quidem ipſorum ſatis tutari potuerint. 4, Itaque in concilium quod Achaicum vocant, itabatur, communiq; conſilio de rebus Achaiæ deliberabatur.

P. 181, n. 1, in conuiuiis ſimulata amicæ exceptionis ſpecie, pocula non vini, ſed veneni propinare, ad exitium bibentibus afferendum. 2,non enim a patribus Romani denominantur, vt Græci: ſed vt minimum tria; ſæpe etiam plura eis imponuntur nomina. *Exempli gratia, Græci dicunt* Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, Φίλιππος ὁ Δημητρίου, *patris nomine ad filij nomen adiecto: Romani vero habent primum prænomina; deinde his adiiciũt nomina gentiũ & familiarũ; tertio his addunt cognomina & agnomina: vt* C. Iulius Cæſar Octauianus Auguſtus, P. Cornelius Scipio Æmilianus Africanus. *In his familiæ nomen id eſt quod Pauſanias hîc vocat* ἐπιδηλότατον, *maxime inſigne. De Atilio verò dicetur infra in Phoc. 299.* 3, & ſimul ad Achæos miſit qui denuntiarent vt cum exercitu ad Corinthum adeſſent; atq; ita ſe partim populi Rom. ſocios, partim totius Græciæ fautores declararent.

P. 182, n. 1, Reipſa igitur Philippus cum ipſe, tum Macedonum vigor, a Romanis eſt cõuulſus. etſi enim in pugna qua cum Flaminino & Romanis ad Cynoſcephalas cõflixit, minorem accepiſſe cladem dictus eſt: tamen quum totis ibi viribus decertarit, in eo conflictu adeo eſt victus, vt magnam exercitus ſui partem amiſerit, & e Græcanicis vrbibus omnibus, quas bello ad deditionem compulerat, preſidia educere ſit coactus ex pacto cum Romanis inito. 2, Ac Philippus verbo quidem & ſpecie pacem a Romanis impetrauit; (non tamen ſine aſſiduis precibus & magno precio) *at exitus declarauit* quod Sibylla non ſine diuini numinis inſtinctu prædixerat de Macedonum partim potentia, quã ſub Philippo Amyntæ filio ſunt conſecuti; partim calamitatibus, quæ ſub Philippo minore eorundem res vniuerſas peſſundederunt. 3, Proderit imperium vobis oberitq; Philippi. 4, quare illis Achæi, ſimulatque *Romam* abierant, in concilio capitis mulctam irrogant: *id eſt, capite plectendos cenſent.* 5, irata magis oratione quam *leni* perſuaſione fuerunt vſi. 6, contra quàm inter Achæos & Romanos conuenerat. decretum enim fuerat, publice ab Achæorum concilio legatos ad ſenatum Romanum eſſe mittendos: atq; interdictum ne qua ex Achæorum conſeſſu ciuitas priuatam legationẽ moliretur. 7, 8, mulctamque remiſerunt iis qui, quod ante cauſæ cognitionem diſceſſiſſent, ab Achæis iniuriatum erant damnati. Ac Lacedæmonios quidem ab Achaico concilio nõ liberant; ſed capitis iudicia penes exteros (*id eſt penes Senatum Romanum, vt infra co-*

fra cognoſcitur ex 185,25) illis eſſe volunt: de cæteris criminib. & accuſare illos & accuſari in Achaico concilio poſſe.

P.183, n.1, Meſſeniis iis qui eius coniurationis qua Philopœmen occiſus fuerat, participes fuiſſe iudicati fuerant, eamque ob cauſſam exilio ab Achæis mulctati erant: iis *inquam*, & Achæorū preterea exulibus, perſuad.

P.185, n.1, quum & alij ipſis obſiſterent, & præcipue Lacedæmonij, exerc. 2, Confirmat *id* ſane *dictum* quod *tunc* erat omnibus in ore. 3, per ſpeciem a Spartanis in iudicium vocati ſunt, & capitis damnati.

P.186, n.1, *Gr.* Ac Macedonicum quidem bellum facile proſperos ex Romanorum ſententia ſucceſſus erat inuenturum: Metellus autem iis quos miſ. 2, Menalcidas conflato rurſum inter Lacedæmonios & Achæos bello, quum ſe partim ciuium criminationibus expoſitum videret, partim nullam eis a ſe in præſenti periculo afferri ſalutem poſſe animaduerteret, epoto pharmaco ipſe ſibi vitam ademit. 3, qui (vt ipſe *procul dubio* apud animum conſiderauit) tunc quidem Lacedæmoniis præfuit vt dux imperitiſſimus; ante vero Achæis, vt homo iniuſtiſſimus. 4, ac corripuit quemcunque vel certo noſſet, vel ex tonſura, calceatura, veſte, aut nomine Lacedæmonium eſſe ſuſpicaretur. quoſdam etiā qui ſe in Oreſtis diuerſorium fuga iam proripuerāt, etiam inde ſumma vi extrahere nitebantur.

Pag.187, n.1, ad ſe quod attinet, ſe de rebus Achæorum publicis priuata cum illis colloquia habiturum eſſe negauit. 2, genij cuiuſpiam inuidia magis quam belligerantium culpa contigit. audacia vero cum imbecillitate cōiuncta, eſt furor potius quam infortunium nominanda: id quod Critolao etiam atque Achæis obfuit. 3, Metellus vero, quum lectiſſimam Arcadum cohortem ad Chæroneam ſtrauiſſet, motis caſtris Thebas contendit. Thebani enim cum Achæis Heracleā obſederant, eorumque in prelio ad Scarphiam fuerant ſocij.

P.188, n.1, Ea Mummius duodecim ante caſtra ſtadiis collocauit, ad excubias ibi agendas. Achæi, quum Romani præ nimia fiducia cuſtodias minus diligenter agerent, adoriuntur eos qui in prima cuſtodia erant collocati: eorumque multos occidunt, plures intra caſtra compellunt. 2, præſertim ſi ad obſidionem res deueniſſet, belloque mora fuiſſet iniecta, mitius al. 3, Donaria, & reliqua ornamenta, quæ admiratione videbantur digniſſima, Romam aſportata: quæ vero minoris erant pretij, Att. 4, concilia ſingularum nationum, Achaicum, Phocicum, Bœoticum, itidemque in aliis Grẹciæ partibus, abolita pariter omnia. 5, quod ſcilicet Græci per Achæos, qui tunc Græciæ principes erant, ſubiugati ſunt. i. *quod ſubiugata Achaia, reliqua ſimul Græcia in Romanorū poteſtatem venerat.*

P.189, n.1, Conſentaneum his eſt quod Galatæ faciunt qui Peſinuntem tenent. 2, terram poſtea *abſoluto fœturæ* tempore, genium edidiſſe qui duplex haberet inguen, alterum maris, alterum fœminæ.

P.191, n.1, *forſan*, Caſtalij Delphi filium, priſc. *Vide &* 272,20. 2, ſub feſti tempus, aſcenſum ad aram extruūt, terra leuigata (*ſeu limo*) ad aræ gradus aggeſta. 3, ad primum ignis impetum vi foras erupiſſe; nonnullas etiā virib. ſubnixas effugiſſe. eas qui ante in rogum immiſerant, tunc etiam reducunt. 4, & nocturna ſacra faciebant. 5, Enimuero hoc *vitium* ſenectutē comitatur, vt iuuenibus plerunq; tum aliis in rebus aduerſentur, tum in amoribus eorum nihil doloris ſentiāt, *nec quidquam auxilij afferre ſatagant.* vnde & Melanippus tunc, quum amans amātem ducere cuperet, nihil æq. 6,7, ac templo etiam in poſterum æque ac thalamo fuiſſent vſi. ſed homines (*id eſt incolæ eius regionis*) ſubita Dianæ ira infeſtauit, *ita* vt nec terra fructuum quidquā redderet, & morbi eis inſoliti, funeraque ex iſtis morbis longe frequentiora quam ante exſiſterent. Quum igitur ad Delphicum oraculum confugiſſent, Pythia *vates* Melanippum & Comæthonem *mali autores* arguit: iuſſitque oraculum cum illos ipſos (*Melanippum ſcilicet & Comæthonem*) Dianæ immolare, tum ſingulis annis virginē & puerum, qui forma eſſent elegantiſſimi, eidem numini mactare. ob hoc ſacrificium, fluu. 8, Pueri quidem ac virgines, qui nullo in deā perpetrato *ſcelere*, ob Melanippi & Comæthûs noxam peribant, cum ipſi miſerandam adiere ſortem, tum propinquis ſuis funeſtiſſimum attulere luctum: at Melanippus & Comætho mihi quidem extra calamitatis aleam fuiſſe videntur. proſperi enim in amore ſucceſſus, ſoli homini animam adæquare *ſuo pretio* vidētur. i. *homo non dubitat vitæ quamuis pretioſæ iacturam facere, modo amatis frui liceat.*

P.192, n.1, cætera eodem quo nos modo, etiam ipſi memorant. 2, nec Patrenſes alium Eurypylum meminerunt quam eum qui Euæmonis fuit filius. 3, prima feſti nocte ſacerdos arcam foras effert: atque hæc nox iſtā quaſi prærogatiuam eſt ſortita. 4, qui, quum Patreus puerili ſit ætate, & ipſi ſunt pueri. 5, ſimulacrum iſtud cætero quidem tempore Meſoæ ſeruatur, quoniam ab initio in eum locum a Preugene ex vrbe Spartana deportatum eſt.

Pag.193, n.1, ſimiliter etiam quum ad feſtum Limnatidi agitandum *ſolenni pompa* procedunt. 2, & reſponſorum quæ ex quercu edebantur, maxima, vt veraciſſimi oraculi, autoritas. 3, ac reipſa oſtēdit ſe omnium quos nouimus hominum minime ficto amore fuiſſe incenſum. 4, animum mutauit; cumque mentem eius ſubiiſſet partim Coreſi commiſeratio, partim pudor eorum quæ ipſa in eum deliquerat, & ipſa ſ. 5, Is, qua parte templum ſpectat, lapideum habet ſepimentum; ab exteriori vero parte, deſcenſus ad eum ſtructus eſt. 6, idque eis ægrotum vel viuum vel mortuum repræſentat.

P.194, n.1, Proxime Cyaneas Lyciæ finitimas oraculum eſt Apollinis Thyrxei. eſt *enim* ad Cyaneas illas aqua: in cuius fontem ſiquis introſpiciat, ſimiliter omnia videt quæcunque videre cupit. 2, ipſi terræ inſiſtit, forma quadrangula, modica magnitudine. *Alij*, ſtat prope Tellurem, i. *Telluris ſimulacrum.* 3, Ante Mercurij ſimulacrum

ſitus eſt focus,& ipſe lapideus. ad eum focũ plumbo agglutinatę ſunt æneæ lucernę. 4,Accedit ſub veſperam qui conſulere deum cupit, & thus ſuper foco adolet,deinde ol. 5,ſolenne fuit,rudibus lapidibus,pro ſimulacris, deorum honores tribuere. *ſeu*, atq; adeo olim apud vniuerſos Græcos rudes lapides pro ſimulacris diuinos honores obtinebant. 6,In eo luco qui intra Pharas eſt,ara eſt lectiſſimis ſtructa lapidibus. 7, vmbella, *ſeu* vmbraculo. 8, at pedeſtre iter *e Patrenſi vrbe vſq; in Ægienſem*, quadraginta potiſſimũ ſtadiis breuius eſt eo *marinæ profectionis* numero quem modò expoſui.

P.195, n. 1, deſertum ab Argyra puerum,amoriſque ardore conſumptum,a Ven. 2,*Gr.*accommodatum anni temporibus curſum peragens. 3, callido a ſe commento excogitatum,vt permultas quidem hoſtias mactarent *& diis conſecrarent*,ſed eas *poſtea* in publicum epulum conuerterent: atque ita nullos *fere* ſumptus in ſacrificia fuiſſe factos. *Et forſan Amaſæus in ſua verſione ſcripſit* dis quò, *non* diſque.

P.196, n. 1, quæ ab ipſo vſque fonte cùm aſpectu tum potu eſt iucunda. 2, etiam tum quum ab Achæis expulſi, Athen. 3, validi etiam ex ima terra flatus quaſi præcurſores erupere. 4, Eum vero qui omniũ eſt pernicioſiſſimus, non abſimili modo fieri volunt quam ſi ſpiritus qui in intimis humani corporis penetralibus ſedem habet, magna continuæ febris vi denſior ſurſum trudatur; eiuſque rei ſe cum in aliis corporis partibus indicia oſtendãt, tum ſub vtriuſq; manus eam iuncturam, quæ cubitum cum manu extrema committit. Eodem plane modo iſtum terrę motum rectà ſubire ædificia, & fundamenta euibrare.

P.197, n.1, Solus hic motus *ita vehemens eſt, vt* ædificiorum ne veſtigia quidem vlla in ſolo relinquat. 2, & ex quo tẽpore fracto monte, demerſa eſt Idea, aqua inde manauit: hiatuſq; ille verſus eſt in paludem, cui nomen Saloe. Et ſane in iſta palude vrbis ruinæ euidenter apparebant, priuſquã ea torrẽtis aqua *limoſa* penitus occuluit. 3, ne confice ferro, Nec viola. ſupplex ſacer eſt, & crimine purus. 4, Mineruæ ſupplices occidiſſent, ex ea nimirum factione quæ cum Cylone arcem occupauerat, & ip. *Hiſtoria petita ex Herodoti l. 5, p. 197.* 5, quare non cuilibet, ne per tranſcurſum quidem, intrare licet. 6, progreſſos deuius trames Buram ducit; quæ in dextera maris in monte ip.

P.198, n.1, quam, quod imbecillior eſſet, progreſſu temporis deſertam ferunt. 2, & virum ſuper monumento adſtantem equo: ſed pictura eſt fere prorſus obſcurata. 3, vnum tantummodo virum expertam eſſe. 4, ſi falſum dixerit, extemplo pœnam luit. 5, nomen quod nunc vſurpat, obtinuit quum Iones eam tenerent coloniã. obtinuit autem ex huiuſcemodi cauſa. 6, vetus eſt aquilarum ſtructura & ornatus. 7, *Gr.* hominibus: *quam lectionẽ confirmant ſequ.* 203,35: 207,31.

P.199, n. 1, Cõmiſerabundum, (*συμπαθὴς Græcis eſt qui alieno infortunio nõ aliter afficitur ac ſuo, qui cum patientibus etiã ipſe veluti patitur*) quippe qui in ipſa etiã effigie miſerabilis eſt. 2, Ex Ægira a Iouis fano recta per montes via eſt, accliuis illa quidem & ardua, ſtadiûm *circiter* XL: Phelloen ducit. 3, conditum eſt oppidum, nõ continuum illud quidem, ſed in duas partes diuiſum, ſub cacumine *ſcilicet* inter *vtramq; vrbis partem* eminente. 4, crateris. 5, ſtructus fonti alueus: *ſeu* ſtructum fonti conceptaculum. 6, in ciuitatis album quiſquam inſcribitur. 7, reuerſus Pol. 8, *Elegiaci huius epigrammatis vnus duntaxat verſus vt hîc, ita etiam in Græco legitur.*

Pag.200, n. 1, permanſit tamen ei *hæc* vſque ad præſens *ſeculum dignatio*, vt Neptuno ſacer habeatur. 2, aqua hîc etiam effuſiſſime ſcatet: & ad fontium ibi max. 3, *manat* ab ea parte quæ Ægiram ſpectat; is Crius appellatur. 4, Ad Epidaurum, Trœzenem & Hermionen pertingit ſinus Argolicus, & quidquid Argolicę terræ ad mare ſitum eſt. Eam regionem contingunt qui circũ Lacedæmona ſedes habent. 5, effecit vt hæc miſſa facerent homines; eoſque victitare docuit quercuum fructu; non quidem omnium, ſed fagi glandibus. & hæc victus ratio a Pelaſgo inſtituta tamdiu apud nonnullos permanſit, vt etiã Pythia *vates*, quum Lacedæmonios Arcadiam tangere vetaret, hos ediderit verſus, Haud equidem inuideo tibi ego: ſed plurimus Arcas, Glande alitus dura, cœpto prohibebit inani.

P. 201, n. 1, Theſei temporibus Panathenæa nominari cœperunt, quoniã *ſcilicet* ab Athenienſibus inſtituti fuerant, poſtquam in vnam vniuerſi vrbem eſſent collecti. 2, *alij*, quum vltra hominum ætatem a nonnullis transferãtur, (*i. ante homines natos exſtitiſſe dicantur*) propterea in inſtituto orationis curſu a me non attingentur. 3, & eminentioris dignitatis adulationem. *i. per adulationem qua potentioribus applaudere ſolent nonnulli, deorumque nomen illis deferre: quod Alexandro profana, Herodi ſacra monumenta contigiſſe memorant.* 4, multis rebus quæ olim quidem vſu venerunt, at poſtea fieri deſierunt, fidem apud vulgus derogarunt ij qui veris falſa ſuperſtruunt.

P. 202, n. 1, vt ego quidem arbitror. nam Arcadum opinione, etiã Thyrea in Argolica regione, & Thyreates ſinus, a Thyreata iſto ſua obtinuerunt nomina. *De cæteris Arcadiæ vrbibus plura in Not. Gr.* 2, *Gr.* Dryadas enim & Epimeliadas ſuas vocarunt Naidas: *diſtinctione ac ſenſu ambiguo.* 3, Aleus paternam obtinuit ſortem. 4, & vrbs ad fontem *ſita.*

P. 203, n. 1, Laodice ex Agapenoris poſteritate, Min. 2, *alij* Laias.

P.204, n.1, Eſt in Orchomeniorum finib. Mantinenſi agro finitimum Dianæ Hymniæ cognomento fanum; quam antiquiſſima religione Arcades venerantur vniuerſi. *planius infra* 209, 54. 2, ſacerdotium tranſtulerunt ad mulierem virorum congreſſibus iam exſatiatam. 3, Vbi e Melangeis progreſſus, ſeptem ferme ſtadiis ab vrbe abfueris, occurrit fons Meliaſtarum. Hi Meliaſtæ Bacchi orgia celebrant, cui ad fontem iſtum ſacra eſt ædes. 4, Is, quouſque ſecundum montanam viam decurrit, eouſq; Argiui & Mantinenſis agri fines diſterminat: vbi vero ex illa via ſe auerterit, reliquũ deinceps curſum per Argiuam regionem abſoluit. 5, non in hoc duntaxat Argolidis loco, ſ.

P.205,

P.205, n.1, fœdera quamlibet ob causam fefellerit, vn. 2, *Læsch.* Attali sobrina, susc. 3, Mæræ Chorus appellatur. 4, hydro illi non adiicit agnomen ὄφεως, i. serpentis: *seu*, hydrũ illum non agnominat serpentem.

P.207, n.1, Bithynium supra Sangariũ amnem. Bithynieñses ip. *qua de re plura in Not. Gr.* 2, Quin & eius picturæ quæ in Ceramico Athenis res ab Atheniensibus ad Mãtineam gestas repræsentat, ibi quoque *ex illo veluti exemplari* efficta cernitur imago. 3, non vltra stadium Mantinea distans. *i. stadium circiter a Mantinea distans, non amplius.*

P.208, n.1, ad militarẽ viam pertingit ea quercuũ sylua quæ Pelagus appellatur. 2, eo loco quo cecidit, statuam in eius honorem posuerũt, quod præ omn.

P.209, n.1, Siciliam esse condendam, *Siciliam ædificiis & incolis locupletandam.* 2, raro & l. 3, retium fac. 4, Etiade *supra* 92, 29.

P.210, n.1, apud hos sancitum est vt sacerdos, fœmina pariter & mas, castimoniam colant, non tantum quod ad *venereos* congressus attinet, verum etiam in ceteris; idque per totũ vitæ spatium. iisdem non baln. *Amasæus cum Aldo legit* ἀγχιστεύειν *pro* ἀγιστεύειν. *sed verum esse* ἀγιστεύειν, *patet ex* 204, 10. 2, Eadem apud Ephesios factitari scio ab iis qui Ephesiæ Dianæ leguntur antistites: (hestiatoras *cæteri Græci, id est epulones:* Ephesij ἐσσῆνας, *id est reges*, appellant) non quidem perpetuo, sed annuo tantum spatio. Hymniæ etiam Dianæ quotannis festos dies agitant. 3, altera via recta in oppidum Caphyam ducit præter *supradicti* torrentis alueũ, & deinceps præter stagnum, ad sinistram. altera sub Trachyn montem est, vbi torrentis alueum transieris. 4, qui vicus olim vrbs fuisse dicitur. *De Caryis paulo post, dictum in Not. Gr.* 5, *al.* nondum enim tunc norant e solido (*seu perpetuo*) ære simulacra facere, sed *ita* illa fabricabant, *vt e pluribus pannis* pertexitur vestis. Quo modo autem ærea elaborarint opera, ost. *Vide* 87, 6.

P.211, n.1, fuderunt, & statuas inde conflarunt, Rhœc. 2, vna sibi n. 3, quippe quorum eosdem plane ritus apud se quoque institutos fuisse dictitent. 4, apte inter se coagmentati. 5, audientibus iis qui initiati fuerint recit. 6, *Gr.* facies: *itidemque mox*, eam faciem. 7, terræ incolas patr. 8, paulo longius quam Apollinis fanum cond.

P.212, n.1, obscuri homines eadem cum illustribus viris nomina habuerunt. 2, Pellenen terminus est is qui Porinas appellatur. *qua de re in Not. Gr.* 3, montis est vertex, Geronteum nomine: eaque *ducit* trames. Geronteum istud Pheneatarum & Stymphaliorum fines disterminat. 4, e continente ne aliqua, an v. 5, repertam testudinem excoriasse, lyramque inde confecisse. 6, *Gr.* vxor ded.

P.213, n.1, mihi quidem ea legenti plane videbãtur esse adulterina. 2, Hæc ille in poemate suo scripsit, vt qui stillantem Stygis aquam sit conspicatus.

Pag.214, n.1, probe lini stamina deducentem. 2, *In Græco est* ἀπόγονος τρίτος Ἀρκάδος, *id est, in generis propagatione tertius ab Arcade: ideoque non pronepos, sed nepos. nam vt supra memorat, 202, 28, Arcadi tres fuerunt filii, Azan, Aphidas, Elatus: & Elati filiorum vltimus Stymphalus, v. 37. Similiter in multis aliis locis* τρίτον ἀπόγονον *interpretatur: de quib. hæc obseruanda erit cautio.* 3, amnis duntaxat e fonte manat.

P.215, n.1, densam sibi e cortice vestem contexant, Stymphalidum rostra in corticeo illo vestimento ita inhærescunt, vt in visco minorũ auium alæ. 2, an vero aues illæ quæ meo etiam tempore in Arabia memorantur, veterum illarum in Arcadia nomẽ quidem habeant, speciem vero ab eis diuersam, id ego perspectum non habeo. 3, festum tum cetera indiligentius agitarent, tum latas super festo leges magna ex parte transgrederentur, sylua supra eam voraginem corruit, q. 4, quotannis Scierium festũ agitant: in quo ex Delphici oraculi iussu, quo more apud Spart. 5, primum quidem secundum torrẽtis alueum rectam viam ducere; deinde ad sinistram aquæ stagnantis *eandem viam descendere. Vide supra* 210, 18. 6, inuento forte funiculo statuæ collum obligabãt, hocque insuper adiiciebant dicteriũ, Dianam sese strangulare.

P.216, n.1, Sese strangulantem dic. 2, Ad extremos Soronis fines extant Pai vici rudera. nec procul inde quæ vocantur Siræ, *id est Catenæ.* 3, Homerus in suo poemate scripsit, in Taygeto & Erymantho venatorem fuisse Lampeæ Erymanthum. *sensu ambiguo. incertũ enim Lampeæ filiumne an amatorem Erymanthum faciat.* 4, vltorem matris genium ipsum esse consecuturum. 5, terram Acheloi alluuione cõgestam, ibi domicilium posuit.

P.217, n.1, Ac præter Ægyptium Nilum reliquis fluuiis simulacra fiunt e candido lapide: Nilo autem, vt qui per Æthiopiam in mare labitur, nigro lapide statuas fabricare solenne est. *Ex his colligitur, templum illud & simulacrũ Erymantho non heroi sed fluuio erecta fuisse.* 2, *alij*, Crœsi Lydorum regis tempore, totum vitæ spatium in perpetua felicitate transisse. 3, Fieri quidem potest vt alicui minus obtingat malorum quã aliis sui temporis hominibus, sicut scilicet nauis naue minus experitur tempestates: at hominem qui toto vitæ spatio extra calamitatum aleam fuerit, aut nauem quæ secundis semper ventis vsa fuerit, inuenire haud quaquam poterimus. 4, progressus inde stadia circiter XXV, peruenies ad Cauntis vici rudera: quem v. *de hoc Caunte plura in Not. Gr.* 5, Neptunum aiunt Cererem, dum illa filiam palabunda quæreret, *e uestigio* adsectatum esse, congrediendi cum ea desiderio incensum. 6, iræ indulgere Arcad. 7, Signa sunt e procero ligno: faciem, summas man.

P.218, n.1, eamq; ob causam apud se ex omnibus Arcadibus primos Neptunum appellatũ fuisse Hippium, *id est Equutium.* 2, Sed potest equus ille, *Arion scilicet*, etiã si e terra sit editus, nihilominus & genus a deo ducere, & cærulei coloris crines habere. 3, Aiunt enim Autolaum Arcadis nothum, quum in Thelpusio agro Æsculapium puerum expositum forte fortuna offendisset, puerum illum *educandum* suscepisse: *vel potius*

consecrasse, diuinos ei honores tribuisse. *videtur enim* ἀναϑεῖναι *hoc loco accipi posse pro istorum altero.* adoptare (*vnde* υἱοϑεσία *dicitur adoptatio*) *minus huc quadrat.* Eam ob rem magis consentaneum duxi Æsculapiũ esse *&* *dici* Puerum: quod in Epidauricis etiam exposui. *Locus ille in Epidauricis est 60, 19,49.* 4, in Thelpusiorum & Heræensium confinio: quem locum Arcades Campum nominant. 5, reliqua pars ad ipsum vsq; Alpheum descendit. 6, Herææ fines ab Elea regione distinguit Erymanthus, vt Arcades dictitant. 7, præmia prop. 8, campo decẽ ferme stadiorũ peragrato, ad mont. 9, fabulam de Tritone fluuio sibi ceu peculiũ vindicantes.

P. 219, n. 1, in quas, post clades a Romano imperio acceptas, coloni transmigrarunt. 2, Eutæa, Sumation, Iasæa, (*vel Asea*) Peræthenses, Helisson. 3, Æpytiis Scirt. 4, Acontium, Macaria, Dasea. Ex Cynurensibus, iis n. 5, Lycoatæ, & Aliphira. 6, accessit etiam ea quæ Tripolis (*a tribus ciuitatibus*) appellata est, Callia, Dipœna, Nonacris. 7, Lycæatæ duntaxat, Tricoloni, Lycosurenses, & Trapezuntij, soli ex *omni* Arcadum numero sentẽtiam mutarunt: quippe qui antiqua relinquere oppida non sustinerent. 8, at Trapezuntij e Peloponneso penitus excesserunt: & quotquot e reliquo ipsorum numero præcipitem Arcadum furorem effugerunt, eos *postea*, quum nauibus in Pontum incolumes appulissent, ij qui Trapezuntem in Euxino iam tenebant, in domicilij societatem recepere; quippe qui ex eadẽ essent metropoli, idemque nomen vsurparent. 9, Sed & Aliphirensibus ab initio in hoc vsq; tempus ciuitatis titulus mansit. 10, Lacedæmonij, qua erant animorũ alacritate, cum ceteros Arcadas, tum Megalopolitanos suis expulissent finibus. ver.

P. 220, n. 1, Verùm Boreas nõ vniuersos tantum Græcos suo adiutos auxilio voluit, quum scilicet Persicæ classis magnam partem ad Sepiadas allisit: sed idem etiam Megalopolitanos, quo minus caperentur, tutatus est. continuo namq; ac violento flatu machinam Agidis ita conuulsit & dissipauit, vt plane pessundaretur. 2, Megalopolitanorum pars, dum noctu correptis subito armis vim a patria propulsare nituntur, *in conflictu* occumbunt: inter quos & Lydiades post egregiam in certamine nauatam operam, fato est oppressus: Philopœmen autem Craugidis filius, cum duabus circiter militaris ætatis partibus, pueris præterea & mulieribus, diffugit in Messeniam: *qua de re infra 234, 40.* 3, *Gr.* Anelontis: *sed rectius* Alentis *supra 179, 37. Amasæus* Halesum *legit ex Plin. lib. 5, c. 29.*

P. 221, n. 1, solet enim λαὸς ab eo in carmine nominari promiscua hominũ multitudo, *vulgus.* 2, Romanorum imperator nauibus e mari Antiochiam vsq; peruiũ reddere instituit. Alueo igitur magnis laboribus & sumptibus perfosso, per quẽ cõmode ascendere naues possent, in eum flumen auertit. 3, loculus, *conditorium.* 4, & quamnam aliam regionem verisimile est vel priorem vel maiores edidisse homines, quam Indiam? quæ ad nostra vsq; tempora feras alit inusitata specie ac magnitudine portentosas. 5, tertio per ipsam Megalopolitanam vrbem in Alpheum descẽdit, stadiis ab vrbe *circiter triginta. Numerus hic in Græco est omissus.* 6, In eo septum lapideum, & Lycæi Iouis fanum, in quod nullus patet aditus.

P. 222, n. 1, Id e Phigalensiũ contributione (*vel, e pagis qui Phigalensium ditione continentur*) ad exornandam Megalopolin *huc* portatum est. locus autem vbi simulacrum a Phigalensibus initio fuit erectum, Bassæ nominatur. Cognomen deum e Phigalensi agro *Megalopolin vsq;* comitatum est. (*i. inde factum vt Apollo Phigalensis, vel Apollo Bassæus, appelletur*) Quam vero ob causam Epicurius sit cognominatus, exponam quum de Phigalensibus sermonem instituam. 2, super caudicibus erecti, quà D. *nam pro* τύπων *legendum videtur* στύπων. *Infra tamen lapidei memorantur siue* τύποι *siue* στύποι, *226, 23: vbi Amasæus interpretatur* sigilla. *videntur esse trunci vel incudes, aut simile quidpiam, vt infra quoq; annot. in 245, 2.* 3, Ante eas puellæ stant, nõ vtiq; magnæ, talarib. indutæ tunicis, calathumque refertum floribus vtraq; capite gestans.

P. 223, n. 1, Ad dexteram eius templi quod Magnis deabus consecratum est, extat etiam Proserpinæ fanum. simulacrum e lapide, octo maxime pedum. 2, stadium exstructum est, quod vno latere ad theatrum pertingit. 3, in altera vero stadij extremitate, Liberi æd.

P. 224, n. 1, *Ambigua hîc sunt Græci textus verba. primo enim sic reddi possunt,* De Beli Babylone, templum duntaxat superest: de ea vero Babylone, qua tunc sol maiorem vrbem non vidit, nihil præter muros est reliquum. *Ea versio duas statuit Babylonas. Alij ergo sic malunt interpretari:* Babylone reliquum est Beli templum: de Babylone *inquam* illa qua sol tunc maiorem vrbem non vidit, nihil iam superest preter mœnia. *Plinius lib. 6, cap. 26, de vna duntaxat Babylone loquens, hæc scribit,* Durat adhuc ibi Iouis Beli templum: cætero circuitu in solitudinem rediit, exhausta vicinitate Seleuciæ. 2, Quin hac etiam in re multo magis & mirificentius quam in vrbium vel secundis vel aduersis casib. vires suas ostendit. 3, circumiacentẽ fano agrum, Man. 4, Huic contiguus est alius locus, Ace nom. 5, atq; ita illis quidem inferias misit, ad auertendas earum iras: albis autẽ mactauit hostiam. Cum iis, etiam Gratiis sacrificare solẽne habent. *id est, Quibus quum sacrificant, solent etiam Gratiis simul, rem diuinam facere.* 6, a furiis matris *cædem persequentibus* accidisse affirm. 7, Cromitis autem regio supra Alpheum est stadiis circiter XL. Cromorũ in ea oppidi vestigia plane abolita. E Cromis viginti stadia sunt Nymphadem vsque. 8, quinetiam quod Dædalus Herculi e ligno simulacrum fecit in Messeniæ & Arcadum confinio, hîc *olim* stetisse opinor. 9, Viæ quæ Megalopoli Lacedæmonẽ ducit, triginta sunt ad Alpheum stadia. Inde iuxta Thiuntem fluuium iter est. hic etiam Thiûs in Alpheũ influit. Relicto ad læuam Thiunte, confectis XL circiter ab Alpheo stadiis, ad Phalæs.

P. 225, n. 1, Tredecim a Megalopoli stadiis longius abest vicus qui Scias dicitur: vbi temp. 2, *Salientes dix.* 3, In extrema tumuli parte attol.

P. 226, n. 1, *al.* inclusi trunci e candido marmore. In eorum vno effictæ stant Parcæ, & Iupiter cogno-

cognomento Mœragetes. 2,ſcriptæ ſunt in. 3, Super tertio trunco Nymphæ & Panes collocati: ſuper quarto, Polyb. 4, Sunt etiam ab vtraque throni parte ſimulacra. Cereri aſſiſtit Diana,ceru.

P.227, n.1, Filiam eam eſſe dicunt Neptuni & Cereris:eaq; vulgo Hera (*ſeu Domina*) cognominatur, ſicut eam quæ e Ioue *& Cerere* nata eſt, Κόρην (*i. Puellam*) cognominare ſolent, quum peculiari nomine Proſerpina vocitetur, vt Homerus & ante hunc Pamphus in ſua poeſi declarant. 2, Sed Heræ *proprium* nomen non audeo apud profanos enuntiare: *vt ſupra* 218,1. 3, ſcalam in P. 4, qui in Lycæo monte, perinde vt Iſter fluuius, parem aquarũ molem æſtate æque ac hieme voluere ſolet. 5,viri ex Arcadis proſapia oriundi.

P.228, n.1, veſtiti hominis ſpecie.

P.229, n.1, *Gr.* rectis digitis p. 2,quod nymphæ, quum Rheam poſt ſedatos eius partus quo Iouem edidit, dolores,luſtralibus aquis lauiſſent, iſta piamina,quę Achæi λύματα vocant,in hunc fluuium abiecerunt. Teſtatur idem Homerus, dum Græcos ob leuationem peſtis ſeſe luſtraſſe, luſtrationiſque piamina (λύματα *& ipſe nominat*) in mare proieciſſe canit. 3, obliquo curſu labitur,plurimiſq; ſe retro flexibus cõuertit. Secundas, reuolutionum nomine, Neda ſibi vindicare queat.

P.230, n.1, quæ Phigalenſes *eadem de re* ſentiũt. 2, Pabula læta Ceres grauidaſq; aboleuit ariſtas, Teque iterum ad dulces fagos glandeſque coegit, Priſcis munerib. priuata,& honore vetuſto. Alterum in alterius conuertet corpus,& ipſos Natos, ni feſto places libamine diuam, Diuinoque ſpecus ornetis honore receſſus. 3,hæc ſacra cum a priuatis hominibus,tum quotannis publico ritu peraguntur.

P.231, n.1,quod ſummum in honorando numine diuino ſtudium prę ſe ferebat. 2,is Germanos *omnium totius* Europæ barbarorũ pugnaciſſimos & numero plurimos;Sauromatarum quoq; gent. 3, Vſus obtinuit in hoc vſq; tẽpus vt locus ille Hæmoniæ nominetur. 4, *Gr.* Dianæ ſacerdos eſt cognomento: *ſententia imperfecta.*

P.232, n.1, Et ſub Tegeata Lycaonis filio, regioni duntaxat ab eo nomen impoſitum Tegeatæ ferunt: incolas ipſos oppidatim habitaſſe, nimirum Gareatas, Phylacenſes, Caphyatas, Coryth. &c. *Strabo quoq; lib. 8, 392, Tegeam e nouem* δήμοις *conflatam teſtatur. quare aliquis ex Echeuethenſibus (quod valde ſuſpectum eſt nomen) duos eſſe faciendos demos ſuſpicetur, vt compleatur numerus. De demis vero dictum in 1,1.* 2, Gr. *multis* iam vulneribus ſaucium, ſecurimq; abiiciẽtem, ſuſtinet Epochus.

P.233, n.1, *intelligendi ſunt paſſus manuum.* ὀργυιὰ *Græcis eſt ſpatium id quod inter expanſas vtrinque manus intereſt: vlna maior.* 2, eiuſq; imago pingendo efficta. 3,4, Non longe a templo ſtadium eſt, terræ agger: (*id eſt, ex aggeſta terra exſtructũ*) vbi certamina *& ludos* agitant: quorum alteros a Minerua, nominant Alæa: alteros Halotia, ex eo quod Lacedæmoniorũ maiorem partem viuos in prelio ceperant. 5, *Gr.* ad Palæmonis atq; Archemori caſus teſt. 6, Homerus in ſupplici Vlyſſis ad Alcinoi filiam oratione. 7, *lego* Gynæcothœnan (*id eſt mulierum conuiuam*) nom.

P.234, n.1, Nauplio filiam tradidiſſet, ac mandaſſet vt ſecum abductam in mare demergeret; illa, dum abduceretur, in genua procideri, atq; ita filium enixa ſit, eo loco quo Lucinæ fanum extat. 2, Quum vero ita totam inſtituere vitam conaretur, vt Epaminondæ tum ingeniũ tum res geſtas ceu viua imago exprimeret, nõ in omnibus illum exæquare potuit. 3, traiectus eſt: ac licet hoc pacto impeditus eſſet, tamen inflexis genibus tanta vi progredi conabatur, vt haſtile valido pedũ motu frangeretur. 4, ex altero femore imam, ex altero ſummã haſtæ cuſpidem extraxerunt medici. 5, mercenariis copiis dux præfuit.

P.235, n.1, velites Achæorum fud. *lego enim* ἀσκεύους: *vt* ψιλοὶ *&* ἄσκευοι *ſint iidem; & ſenſus, leuem Achæorum armaturam a leui Spartanorum armatura ſuperatam eſſe.* 2, Qui libertatis decus affert nobile Graiis. 3, ordinibus quos in ſuis retro ducendis inſtituerat, mutatis, effecit vt loci munitio nõ ab hoſtibus, ſed a ſe ſtaret. 4, facta in Spartam irruptione, Lacedæmonios, vt ſe in Achæorũ concilium contribuerent, adegit.

P.236, n.1, M'. Acilij: *Sigonius ex Liuio & Faſtis.*

P.237, n.1, Caſtreum *Apollodorus vocat: ſed* Catreum *agnoſcit etiam Diodorus.*

P.238, n.1, *corruptus in Græco locus: opinor legendum,* Dianæ Cnageatidis non procul ab Alpheo ruinæ. 2, *Gr.* ſe Alpheum eſſe oſtendat, & Areth. 3, ſepulcrum eius non erat amplius intra muros. 4, Phidippidẽ *Herodotus vocat 233.* 5, Bœotia cum ex aliis partibus Atticæ finitima eſt, tum eos ad Eleutheras contingunt Platæenſes.

P.239, n.1, Thebani tamen prætendebant Lacedæmonios eam pacem feciſſe: q. 2, ſed Hyſias verſus, qua ſcilicet Eleutheris & ex Attica *acceditur.* ibi enim nullus a Platæenſibus collocatus erat ſpeculator. 3, Cadauer quidem Mardonij ſtatim a prelio e conſpectu ſublatum fuiſſe, conſentiente *ab omnibus* voce proditum eſt: ſed in eo qui ſepelierit, non item conſentiunt. 4, Ego vero ſine deæ inſtinctu Actæonis canes rabie correptos credo: eoſq;, quum in furore neminem internoſcerent, obuium quemq; fuiſſe diſcerpturos. 5, In ipſa vero vrbe, qua ſcilicet a Iouis Eleutherij ara & ſimulacro acceſſus eſt, Platææ heroicũ extat monumentum.

P.240, n.1, & quæ ipſe opiner, expoſui: *ſupra* 238, 40. 2, cum Platæenſibus in gratiam redire, communemq; cum aliis conuentũ frequentare, & victimã ad Dædala *concelebranda* mittere inſtituerunt, poſt reſt. 3, Simulacrum ad Aſopum deportant: eiq; in currum impoſito, addunt mulierem pronubam. Tum rurſus ſortiti, quo quiq; ordine pompã traducant, plauſtra a flumine in ſummum vſq; Thebani Cithæronis cacumen agitant. 4, Vrbes ſingulæ, & qui magiſtratus gerunt, Iunoni adultã buculam, at Ioui taurum mactant; victimiſq; ipſis vino & ſuffimẽtis refertis, dædala quoque vnà cum illis aræ imponunt. Priuati etiam homines tot & tanta offerunt quot diuites. Qui vero non æque pollent opibus, minores mactare ouiculas ſolenne habent. Hoſtias ſimiliter omnes immolant: igniſq; cum hoſtiis ipſa etiam ara correpta, abſumit vniuerſa. Tãtam inde attolli flam-

mãnoui, vt vel e remotissimis ea locis cõspiciatur.

P.241,n.1,lyræ vsum primum didicisse.

P 242, n. 1, Onatas *idem nominatur 240, 54.* Euryganea *vero Apollodoro est* Eurygenea. 2,quẽ Melanthus Andropompi filius in fing. *Sic enim legendum esse, in Græc. Notis prolixius ostendi.*

P.243,n.1,cæteroquin ex eo *tempore* ad summã redacti sunt imbecillitatem. 2,deserta est: arx t. 3,circumsepta est area, non vtique magna; in eaq; columnæ *posita.*

P.244,n.1,*concisa hic est Græci textus structura. ego sic accipiendum puto,* Portam Crenæam *a fonte denominant: (de quo fonte mentio fit v.38: & 245,2)* Altissimam vero ex eo nominant, q. 2, e Phocide mercenariæ copiæ venirent *auxilio*; & ex Minyade *terra*, Phlegyæ. 3,*forsan* Callinus: *de quo Strabo 701.* 4,quod serta e lauri foliis gestãt pueri. 5,qui laurigeri munus obierint, ex patr.

P.245, n.1, Vxorem Alcmenen olim quum huc ducere vell. 2, Sunt ibidem super typo (*i. cippo trunci vel incudis formam præferente: vt supra in 222,2*) mulierum imagines: quorũ simulacrorum forma *vetustate* obscurata est. 3,Ipse dedicasse Dædalus fertur, vt bene de se merito gratias referret. Quum enim e Creta fugiens sibi & Icaro filio non m. 4,colossi specie, super typo e Pentel. 5, apud illos quoq; extra mœnia supra vrbẽ ad omn. 6,*Gr.* operario b. 7, Delphis Phocidẽ versus (*vel potius* Thebaidem versus) pergentem, ducem itin.

P.246,n.1,*pro* Siga *legendum* Onca, *vt prolix. in Gr. Not. expositum.* 2,Thalamorum quoq; ruinas ostendunt; *quorum vnum* Harmoniæ, alterũ Semeles fuisse dicunt: quem æt. 3,Ante id tempus tres tibiarum species tibicinibus erãt comparatæ: aliæ namque Doricis modis erant fabricatæ; aliis Phrygiam harmoniam exprimebant: & diuersæ ab his ad Lydios adhibebantur modos. At Pronomus eiusmodi primus excogitauit tibias, quę ad omnia harmoniæ genera essent accõmodatæ: primusq; tam diuersos generib. modos iisdem tibiis effinxit. Idem etiam vultus habitu, & insuper totius corporis m. 4,vt inde cum hostias diis mactarent, tum ante certamina rimarentur an lætos exta successus portenderent.

P.247,n.1, Tunc quoq;, non alio capietur Marte Cerессus. 2,quibus ad se tuendum deerant vires, deletis, cõmunem sibi patriam cõderent; quæ ad nostra vsque tempora Megale polis (*i. magna vrbs*) nominatur, illius auspiciis ædificata.

P.248, n.1, *Gr.* quod exacto iam *imperij* tẽpore, Bœoticam præturã continuasset, ij qu. 2,eiusque potestati, vt *summi* eo tempore Bœotorũ magistratus, *totum* exercitum subiecerunt. 3, vbi plerunq, Bœotij exules degebant, dependso ab illis precio, qui compreh. f. 4,Messenen tandem pulsa redit soboles. 5,de extremarum nauium partibus, quæ in Cadmi classe de ligno erant factæ.

P. 249, n. 1, Nam fruges in agris pereunt, si sueris illos Demere de terra, Phocique apponere busto.

P.250,n.1,Huic quũ parentare instituunt, spontе f. 2,Euripi, qua parte is Eubœam a Bœotia dispescit, ad dexterã, est cum Cereris Mycalessiæ fanum; tum paululum inde progressis *occurrit* Aulis. 3, vel fœminei vel masculi generis hostias *in promptu* quisque habuit.

P.251,n.1,vt vicini dempto ei hoc nomine, cum mulierem ipsam, tum progressu temporis vrbem quoq; Græan (*i. anum*) appellarint. ac nomẽ istud eousq; perm. 2,in litore se prostrauisse. 3,Habent in capite comam ranunculis palustribus colore persimilem: & quod ad pilos attinet, alterum ab altero discernere nequeas. *Vel sic,* Habẽt in capite comam palustrib. ranũculis assimilem: coloremq; *illorum,* & quidquid *in his* est pilorum, alterum ab altero discernere nequeas. *Variant enim in distinctione codices: ideoq; diuersa elici potest sententia.* 4,*in Græco est* ῥίνη, *quod nõ tantum* limam, *sed etiam* squatum *piscem significat. quam significationem posteriorem huc pertinere censeo. Plin. certe lib.32, cap. vltimo, inter alia hæc vsurpat verba,* Pelamis maxima durior tritone: *& mox,* Rhina, quẽ squatum vocamus. *Idem lib. 9, cap. 5, Nereidibus tribuit squamis hispidum corpus.* 5,*Gr.* bellue dentes: *seu dentes belluinos, dentes tales quales belluæ.* 6, hanc quoq; fors interdum offert. 7,*Gr.* profundissima (*seu spaciosissima*) indag. 8,vtraque mandibula tripl.

P.252,n.1,continuo tamen se *huc illuc* conuertit: nec ex propinquo *sine periculo* spectare licet. 2,locustis simillimas pinnas habentem in Ion. 3, quod ab ea planta nutritum Mercuriũ prodidere: *id est, eius plantæ fructu: de quo infra 256,8.* 4,Deinde *etiam illi victoriam in eo certamine adiudicatam arbitror,* quoniam *omnibus* eius temporis mulieribus formæ elegantia præstitit, si qua ex imagine petenda est coniectura. 5,ad anemones similitudinẽ. *est vero anemone herba, flore alia phœniceo, alia purpureo: ex eo dicta quod eius se flos nunquam nisi vento spirãte aperiat, vt fusius docet Plin. lib.22, c.23: & Diosc. lib.2, c.67.* Phenij *nomẽ apud Plin. legitur eodem in loco; sed vereor ne mendose pro* φόνιον, *(a cruento scilicet colore) vel* ἠνέμιον, *vt est apud Dioscoridem. habet autem* ἠνέμιον *poeticã initij ectasin, vt* ἠνεμόεις *& similia.* μηκώνιον *etiã vocant nonnulli, quoniam ad papaueris genera proxime accedit.* 6,& apud Epidaurios, terrę sc. *Sic legendum esse patet ex 61,29.*

P. 253, n. 1, Superata dextera stadij parte, est Hippodr. 2, complectebatur. Is igitur, quo erat habitu, paululum supra viam decumbit. Apes ad dormientẽ aduolant, & ad labia fauos ei affingũt.

P. 254, n. 1, *legendum opinor* Hippodetæ, *id est equorum alligatoris.* 2, & decantato ænigmate, *quotquot illud soluere non potuissent,* eos abreptos interemisse: etsi dicunt alij, eam cum naualib. copiis prædonum more palantem, ad Anthedonem e mari applicuisse: deinde h. 3,numeroso exercitu, quem Corintho eduxerat, superatam.

P.255,n.1,*mendosius videtur Græcus textus, & hic sensus,* neminem vero alium prius quam reges oraculum cognouisse: *id est, nullis aliis quam regib. oraculi arcana fuisse patefacta.* 2, Quum igitur Laius *aliquot* e pallacis suscepisset filios, & oraculũ Delphis editum ad solam Epicasten ac liberos ex Epicaste nãtos pertineret, si qui *ex illis* ad Sphingẽ venirent, & de imperio *cum illa* contenderent, Sphingem callido in fratres astu vsam, quæsiuisse

ex illis

ex illis oraculum quod Cadmo datum esset. eos enim illud, quippe qui Laij essent filij, *procul dubio* scituros. & quum non haberent quod responderent, eos morte mulctasse, quippe qui de genere & imperio controuersiam aduersum se nullo iure mouissent. 3, *Gr.* genus autem illum ab Erechtheo duxisse. *Verùm Diodorus quoq; Thespiũ Erechthei filium facit, lib. 4, p. 163.* 4, quæ Lycodrymidæ sacris, dum ea peraguntur, accinerent: *qua de re supra in 97, 1.* 5, ego sane *illa* legi, quum in colloquium venissem cum homine qui *sacras deæ* lampadas præferebat: sed prolixiorem de his nõ faciam mentionem. 6, Nero deinde in matrem & nuptas scelerata & ab amore lõge aliena est ausus facinora.

P. 256, n. 1, Quin etiam se vidisse affirmabat hominem, qui, vt insequentis viperæ impetũ declinaret, in arborem *quandam* celeri se fuga receperit: viperamq; paulo post, *quum assequi hominem nõ posset,* venenum arbori afflasse, & hominẽ mox viuere desiisse. 2, virgulis *seu bacillis. ea namque signif.* σκυτάλη *sæpe vsurpatur.* 3, Thracica enim gens olim Macedonicã dexteritate cũ aliis in reb. antecellere videbatur, tum in rebus diuinis haud pari *atq; Macedones* erant incuria. 4, & quotquot a Græcis Musarum filij sunt appellati, eos Pieri e filiabus nepotes fuisse. 5, in lapide sculpta.

P. 257, n. 1, His puer in medio citharæ resonantia pulsans Fila, Linũ pulchra *lugubrem* voce canebat. 2, *Gr.* alienis suffimentis venerari. 3, quũ sciam & alios, & eos in primis qui nostro tempore ad conscribenda poemata se applicant, *nimio aliena* reprehendendi studio teneri.

P. 258, n. 1, nec *animali vlli* plus *quam sibi* vel audaciæ esse, vel roboris. 2, *opinor legendum esse* Lycodrymidæ: *vt annotaui in 97, 1: 255, 4.* 3, honor eis sane maior quam illis diuinitus obtigit. *id est, hoc sane illis diuinitus obtigit, vt in maiore quam illi honore ac pretio habeantur.* 4, ac *præterea* ostentorum enarrationes. *legendum enim* τέρασι, portentis; *non* πέρασι, finibus.

P. 259, n. 1, *alij* Donacων *legunt: vt ἡ in* Hedonacων *sit articulus.* 2, seorsim ab Orchomeniorum historia exponere, non erat consentaneum.

P. 260, n. 1, & Laconicos Harmostas constituit: *quod idem est ac si* aptos rerum administratores *dicas.* ἁρμόζειν *enim significat* aptare. 2, Aiũt, quum regio ab initio squalida siccitate laboraret, nec *vllas* haberet aquas, virum eo temp.

P. 261, n. 1, Fontes ibidem (alterũ Libethriadem nominãt, alter Petra *est*) muliebrium mammarum similitudinem gerunt, & aqua inde lacti similis scaturit. 2, Frondatam, *hoc est Frondibus cinctam, Virente ramo coronatam.* 3, *corruptus est Græcus textus: sic, vt opinor, corrigendus,* Angelion itẽ, & Tectæus, Dipœni & Scyllidis discipuli, qui Deliis Apollinem fecerunt, tres in eius manu Gratias effinxerunt. *Coniectura petita est ex 75, 17.* 4, Pasitheę vero amatorem Somnum esse perhibet. In Somni quidem certe *ad Iunonem* oratione hũc fecit versum, Iuncturam mihi te Charitum vnam posteriorum Pasithean.

P. 262, n. 1, supra Nemeseων simulacra, Gratiæ ex auro positæ sunt. 2, & apud Pythium (vt ipsi nominant) Gratias habẽt: quarum illæ Bupali arte factæ sunt; hæ vero pictæ a Pythagora Pario. 3, *Gr.* ne breuem quidem mentionem fecerint: *id est, de iis nihil plane memoriæ prodiderint.*

P. 263, n. 1, de adulteris quoq; *libere* pœnas sumi posse promulgauit. 2, *rectius* Chlorin: *vt supra 140, 55: 56, 26.* 3, *Gr.* Super vasis igitur, in quibus aurum & argentum erat repositum, laqueos disp. 4, *al.* e supremo lapide totius ædificij compagem dependẽre memorant.

P. 264, n. 1, Quum itaq; in terram *e naui* exscendissent qui scitatum missi f. 2, Qua montes consurgunt, Phocẽses supra Orchomenios habitant: in campestri vero planitie Lebadea illis est finitima. 3, Ad oraculum ascendentibus, atque inde ad vlteriora montis pergentibus, occurrit Proserpinæ (vt vocant) Venatio, & Iouis Regis templ.

P. 265, n. 1, nisi huius quoq; arietis exta idem portendant: *id est, nisi huius etiam arietis exta fuerint læta.* 2, quæ ante illi erant curæ, obl. 3, spithamarum: altitudo vero vnius esse spithamæ videbatur. 4, mox *toto* ipse *cum corpore* sequens, genua in cauernam inserere nititur. ibi statim reliquum corpus, veluti attractum, genua sequitur, non aliter ac si maximus & velocissimus amnis vorticibus correptum hominem ex oculis subducat. 5, sed itinere retrogrado, præeuntibus pedibus. 6, eius cadauer alibi visum aiunt, & non per sacrum *antri* ostium eiectum. 7, iis hominẽ tradunt, quibus id officij demandatum est. *sic enim* προσήκοντας *hoc loco accipi arbitrantur.* 8, tabulæ inscripta *illic* suspendere.

P. 266, n. 1, in candido lapide cælatus. 2, *Gr.* pedum loco in quadrangulam figuram desinit: *id est. pro pedibus ei est basis quadrangula.* 3, non sat consulto a se actum, quippe qui hoc facto *perpetuas* nullaq; reconciliatione sanabiles inimicitias cum finitimis suscepisset. 4, vt finitimos aliquando ad beneuolentiam adducerent: *id est, moderato victoriæ vsu, finitimorũ animos sibi progressu temporis conciliarent, eosq; ita in partes suas pertraherẽt.* 5, quod ex ipso ad homines illustris quidam splendor peruenit. Aiunt illud in suo & Phocensium Panopeorum confinio repertum.

P. 267, n. 1, eum tractum qui circa Tithoream & Delphos est, sat. 2, Hypocnemidij, *seu (vt a Strabone, Ptolemæo, Plinio & aliis nominantur) Epicnemidij.* hi enim ex ea parte supra Phocidem sedes habent. nam Scarphenses trans Elatean habitant: super Hyampolin vero, & Abas, incolunt ij qui Opuntem & Opuntiorum nauale Cynum tenent.

P. 268, n. 1, Mortalem atq; deum committam cernere ferro. Vincet vterq; horũ: sed plus mortalis habebit. 2, *Læsch. vertit* intrepida consilia. *Græcum* ἀναλγητα *significat eiusmodi consilia, in quibus nulla dolorum & cruciatuum, vel extremorum, habetur ratio.* 3, Tesseræ namq; a ducibus eædem dabantur in cõflictu: Thessalis quidem, ITONIA MINERVA; Phocẽsibus autem PHOCVS, a quo nomen ducebant.

Pag. 269, n. 1, *Gr.* Delphos occupare aggr. 2, Porus *Diodoro est, pag 510.* 3, quod supplicij genus & ante ab Amphictyonib. in eius factionem

erat constitutum. 4, vnà cum Phocensiũ & mercenariorum militum manu, qui *videlicet* eius sequi partes volebant; & Cydoniam vrbem obsideret, quod imp. 5, *In hoc Phocicarum ciuitatum catalogo pro* Thracis, Phocica, *opinor coniunctè legendum* Trachis Phocica, *vt prolixius in Not. Gr. exposui: Trachinis rudera & tramitem OEtæum narrat infra* 285, 37: 286, 23. 6, *pro* Sterrhis *infra legitur* Stiris, 299, 14. 7, & in pagis habitare iussæ, præt.

P. 270, n. 1, ad profunde cauatum torrentis alueum. *sic enim* χαράδραι *hic interpretari queas.* 2, color eis luti est, non terreni, sed arenosi, quale in profunde cauatis alueis & torrentibus cernitur. 3, quæ vero hirta sunt & hispida, a veteribus appellari δαῦλα: eamq; ob rem Æschylũ Glauci Anthedonij barbam nominasse δαῦλον ὑπήνην, *quum significare vellet, illam a malis & mento longe lateq; velut hispidum arboretum fuisse promissam.* 4, Reuersis ad eam viam quæ recta Delphos e Daulide fert, atq; inde progressis, ad viæ læuam ædificium est, quod Phocicon nominant.

P. 271, n. 1, Tellus ore suo sapientia verba canebat, Prælustrisque simul Neptuni Pyrco minister. 2, Postea Tellurẽ dicunt suam oraculi partẽ Themidi dedisse; Themidem vero eam donasse Apollini: Apollinem autem *a Neptuno alteram etiam partem accepisse*, redonata ei pro isto oraculo Calaurea, quæ ante Trœzenẽ *sita* est *insula*. 3, eamq; ob rem templo quoq; nomen ab opifice inditum fuisse.

P. 272, n. 1, computruisse, eaq; de caussa vrbem Pythó appellatã fuisse, quia eius temporis homines, si qua putrescerent, ea dicebant πύθεσθαι, *quod eiusdem significationis verbum est.* 2, Compilatorem Parnassi. cæde, bonorum Pura manus. facti nõ fama abolebitur vnquam. 3, Antiquissimum *in Pythicis ludis* certamen fuisse memorant, hymnum in Apollinẽ canere: eiq; certamini primo proposita fuisse præmia. in eo cecinisse, & cantu vicisse Chrysothemin Cretensem. 4, Post Chrysothemin, Philãmonem cantu vicisse memorant: post hunc, Thamyrin Philammonis filium. Orpheum vero, initiorum traditione venerabilem, aliisq; animi dotibus elatum; *similiter* etiam Musæum, qui Orpheum in omnibus imitaretur, negant in mus. 5, quod non didicisset vnà cum cantu citharam pulsare.

P. 273, n. 1, aulœdia enim, tibiarum eiusmodi erat modulatio, in qua tristissima quæq;, elegi, & funebria lamenta, tibiis accinebantur. 2, addita hæc lex est, vt cithara sine *humanæ* vocis accessione, pulsaretur. 3, scribit in Delphicum consessum initio e circumuicinis conuenisse cõsiliarios: eosque qui eo conuenire solerent, ἀμφικτύονας (*i. circumuicinos*) nominatos fuisse: postmodum vero id obtinuisse nomen quo nunc appellantur, Ἀμφικτύονες. 4, per vices, & stato temporis interuallo, singulæ vrbes in Amphictyonum concilium veniunt.

P. 274, n. 1, non magnæ apud plerosq; æstimationis homines, non dignos iudico qui accurato studio memorẽtur: eos vero athletas qui *illustria posteris* gloriæ monumenta reliquerunt, eo libro exposui qui de Eleis est conscriptus.

P. 275, n. 1, *Locus in Græco non est integer. quidam finita post* Bœotius *periodo, sic legendum putãt:* E regione supra Mimantem, Astycrates: e Chio Cephisocles, Herm. 2, Nauibus infesti mittet certamina belli: Quas dolus exitio dabit, improbitasq; regentum. Alia etiam e Musæi oraculis memorant: Et f. 3, ætatis causa (vt mihi quidem videtur) Amphilocho præpositus.

P. 276, n. 1, extremarum nauium ornamenta, *seu ornamenta quæ extremis nauium partibus, proræ & puppi, de more adduntur.* 2, De naualibus hisce preliis Theseo quoq; sacrificatum perhibẽt, & Neptuno ad Oreum, quem dicunt. *vel, & Neptuno, ob captum in Eubœa Oreum.* 3, Supra eam *porticum* eminet saxum, in quo narrãt Delphi stetisse & oracula cecinisse vatem nomine Herophilen, cognomine Sibyllam, quæ *tamen Sibylla longe* ante vixit. Eam *certe*, vt quamuis aliam, vetustissimam fuisse comperi, quam Græci e Ioue & Lamia Neptuni filia natam ferunt, primamq; omniũ mulierum oracula cecinisse, & ab Afris Sibyllam nominatam fuisse. Herophile vero, est quidem illa *priore* recentior: constat tam.

P. 277, n. 1, Inter vtrunque sequor medium, diuasq; hominesq;, Nympha immortali sata, Cetophago genitore. Ida meæ matri patria est, mihi patria rubra Marpessus, matri quæ sacra, amnisq; Aidoneus. 2, *Pro* Ladon *opinor legendum esse* Aidoneus. *de Aidoneo enim in Sibyllæ versibus facta est mentio: Ladon autem fluuius est Arcadiæ.* 3, Eam vero quæ post hanc similiter oracula edidit, Cumanam ex Opicis fuisse, ac Demó nominatam, Hyperoch.

P. 278, n. 1, Hèracles alius Tirynthius, haudque Canobeus. 2, vetus fabula dedicationi occasionem præbuit.

P. 280, n. 1, de mulcta quam Phocensibus ob noxam in deum commissam irrogarant. 2, Ducti e ferro scapi, qui recta in altum assurgunt, summa sui parte sunt extrorsum resupinati.

P. 281, n. 1, Hi Olbiam vrbem condunt: seorsim vero Athenienses Ogryllen, seruato Attici cuiuspiã oppiduli nomine; vel quod coloniæ socius & dux fuerit Gryllus. 2, montesq; præacutis vallis & pendulis rupibus imperuios occupassent, Iliensium ibi nom. 3, Caralin & Sulchos *appellat Strabo & Plinius.* 4, Quum vero Carthaginensium socij, siue Libyes, siue Iberi, ortã de spoliis cõtrouersia, ira in Pœnos exarsissent, facta secessione, & ipsi domicilia in excelsis insulæ iugis sibi posuere. 5, atq; hæ quidem gentes Sardiniam incolunt, sedesq; in ea quo exposui modo sibi cõstituere. 6, extremis oris contiguos, *i. quorum extremitates aliæ alias contingunt.* 7, sal qui ibi cogitur, (*vel sponte scilicet, vel arte humana*) & pr. 8, tali propemodum specie qua in Æginæis officinis syluestrem fingunt arietem: pectore tantum hispidiore sunt quam vt cum Æginæis operib. comparari queant: cornua in capite gerunt non recto statu diuaricata, sed protinus secundum aures in gyrum retorta. 9, qui in re minime commoda & mente parum sana ederetur. *sic enim vertere queas* τὸ ἐπ' οὐδενὶ ὑγιεῖ.

P. 282,

P. 282, n. 1, ſe illi quotidie pompam Delphos eſſe miſſuros, & hoſtias qualeſcunq; & quotcunq; immolaturos. 2, Excogitato itaq; ſollerte *ſatisfactionis* modo, ſacrificij & pompæ ſimulacra Apollini dedicant, ex ære facta. Eſt ibidem Herculis cont. 3, Mare ſubeunt e fœmineo ſexu quib. pura adhuc eſt virginitas. 4, hi ad Thraciam vſque progreſſi, vlterius proficiſci non ſunt auſi: quod copias ſuas paucas, nec tantas eſſe numero animaduertebāt, quæ æquo cum Græcis marte poſſent confligere.

P. 283, n. 1, quod a Perſis poſt pugnam in occiſorum locum alij ſufficiebantur; a Galatis vero in ipſo prelij feruore equitū numerus ſupplebatur. 2, *Camerarius non vana coniectura* Trimarriſiam *legit, & Marram. hæc enim propius accedunt ad vocabulum noſtrum quo equas vulgus appellare ſolet.*

P. 284, n. 1, ſed eò totis viribus annitebatur, vt præſidio de muris deiecto, & Thermopylis ſuperatis, in Græciam interiorem penetraret.

P. 285, n. 1, a ſe inuicem ſunt conculcati: mul. 2, Cydiæ adhuc iuuenis florē deſiderat iſte Quem clypeum ſacrum conſp. 3, Porro Græci poſt pugnam ad Thermopylas cōmiſſam, ſuorum cadau. 4, tramite poſt Trachinis rudera erat aſcendendū: & vltra Trach. 5, eas barbari ad omne inſolentiæ genus adegerūt: quippe quorum animus tam miſericordiæ quam amoris eſſet expers.

P. 286, n. 1, Per hanc viam Heracleotæ & Ænianes pollicebantur ſe Brennum ducturos, nō quod in Gr.

P. 287, n. 1, nec minus ex frigore ſentiebant moleſtiæ, ij maxime qui vulnera acceperant; nō tam. 2, & quibus a Deo cladibus affecti eſſent, ad ſuos reuerſi nuntiarunt. Ibi quum Athenienſes eductis copiis per Bœotiam iter facerent, Bœoti ſe illis adiunxerunt.

P. 288, n. 1, Gallorum hæc in Græciam irruptio pariter & ſtrages, facta eſt ſummum Ath. 2, Altiloquum, Salaminē extra, generabit in agris. Poſthabita hic Cypro, lōge prouectus in altum, Helladicæ primus mala terræ carmine dicet: Expers mortis erit ſeniiq; in ſecula cuncta. 3, Hæc nos ab aliis audita, & in oraculis lecta ſcribimus: priuatim ipſi nihil nec de patria, nec de ætate Homeri prodimus. 4, Hunc quotidie perfundunt oleo: ſingulisq; feſtis lanam in eo ponunt nondum tractatam. 5, Huius Caſſotidis aquas terram ſubire dicunt, & in adyto Apollinis mulieres efficere fatidicas: eam vero quæ fonti nomen dedit, vnam eſſe de Parnaſſidum nympharum numero. 6, Nec, ſomnum vt capias, æraria tecta fabrorum Aut leſchen intras; ſed multa hîc rancida garris.

P. 289, n. 1, *non ſatis conſtat an legendum ſit* Sinidis: *de quo latrone ſupra* 39, 27. 2, cui filius adſtat, mammam prenſans. 3, vna hæc de nothis Priami filiabus, *quas ille extra legitimum torum genuit.* 4, Equus ibidem ſe in puluere volutare parantis ſpeciem præbet. (*i. pictus eo corporis habitu quo ſunt ij qui ſe in puluere volutare parant*) Vſq; ad equum *expreſſa eſt* litoris facies, in eoq; cernuntur calculi Quæ deinceps area ſequitur, nullā amplius maris formam præfert.

P. 290, n. 1, In eadē pictura Epeus nudus Troiæ muros deiicit: ſupra quos equi Duratei ſolū eminet caput. 2, ad arā adſtat, ſuper facinore in Caſſandram iurans. 3, Super his iuramentum Aiaci deferunt. 4, Duæ ſunt æneæ laminæ: altera pectori & toti ventris regioni aptata, altera tergo muniendo facta. γύαλα vocabant *priſci:* eorumq; alterum ab anteriore, alterum a poſteriore parte adductum fibulis conſtringebant. Satis id firm. 5, conſequens ergo fuerit, vt quum Menelao & Vlyſſi curæ fuerit domus Antenoris, effecerint etiam ne in Helicaonis vxorem hoſtile quidpiam ab Agamemnone & Menelao committeretur.

Pag. 291, n. 1, Nauem hîc vmbriueham, vetulus quam portitor alto Egerat, in portu non offendere paratam. 2, *Lœſch.* non ſunt admodū propinquorum familia illuſtres. *alij*, non ſunt vſquequaque, vt conuenit, luminoſa pictura expreſſi. 3, quam Archilochum poetam eſſe in tertio a Tellide poſteritatis gradu. *id eſt, quam Archilochum eſſe Tellidis nepotem.* 4, igneus riuus in eam vrbem deuolueretur, null. 5, cum aliorū veneficiorum, tum cōminiſcendorum in homines immanium tormentorum eſſe peritam. 6, proxima eſt Auge ex Arcadia, & Iphimedea. 7, atq; Auge quidem in Myſiam ad Teuthrantem *regem* venit: 203, 4.

P. 292, n. 1, quoties viderint hominem in re quę nullam afferat vtilitatem, laborare, Vir il. 2, quæ & reliquo corpore *toto* e catena dependet, & manibus ambabus catenam vtrinq; tenet. 3, ad fluuium iungendum vſ. 4, intra cauos tunicæ ſinus eam *celebrem* illum manuum torquem occultare.

P. 293, n. 1, in quo de Homeri ſententia populi nigræ & ſalices exſiſtunt: *id eſt, in quo populos nigras & ſalices conſurgere Homerus cecinit.*

P. 295, n. 1, nam in litoribus & profundo mari vicinis partibus quàm ſit magnus huiuſmodi cauernarum numerus, nemo ne diligenti quidē inueſtigatione aſſequi poſſit. 2, *Supra nominatur hic fluuius* Pencala 202, 31. 3, forma illud eſt orbiculari, altitudine decenti. ſacrum eſt *magnæ* Matri, Matriſq; *in eo* ſignum poſitum. 4, vt quum e *diſperſis* pagis in *vnam* ſe vrbem denuo contuliſſent, eam nō Neonem amplius, ſed *de regionis nomine* Tithorean appellari obtinuerit.

P. 296, n. 1, quibus introire fas, arcano ritu penetralia luſtrāt. 2, ſi quas etiam victimarum quæ ſuperioribus nundinis *in penetrale* immiſſæ fuerunt reliquias inuenerint, eas omnes in vnū eundemq; ſemper locum comportatas defodiunt. 3, eas lineis vel byſſinis faſciis obuoluere illos oportet. adornationis vero (*ambiguum faſciás ne hic intelligat, an ſacrificium*) modus eſt Ægyptius. 4, *pompa tranſmiſſa*, alij victimas in adytum immittunt; alij, qui ante adytum conſtiterunt, tabernas incendunt, feſtinanterq; abſcedunt. 5, vagas Heſtiæi cupiditates luerunt, dum ille animo *ad res nouas* prono, modó vrbis in Edonis potiundæ amore incenditur, modó Darij eſſe conſiliarius cupit, modó in Ioniam reuerti quærit. Sic & Philomelus Ledontiis ſuam impietatem publico exitio luendam præbuit.

P. 297, n. 1, Quare nonnulli dicunt, non ciuitatem Parapotamios eſſe nominatos, ſed de iis qui ad Cephiſſum agros colunt, hunc *ab Homero* ver-

sum esse factum. 2, *apud Herodotum* Amphicæa *legitur, non* Ophitea: *qua de re fusius in Græcis annotationibus.* 3, pyræ ardentis speciem præbere; vrbemq; a dracone illo fuisse Ophiteam nominatam. 4, Eo loco quo & hæc via, & quæ ex Amphiclea Drymæan recta fert, ad Cephissum amnem coniunguntur; ibi Tithronieses Apollinis lucum habent, & aras. 5, Distat verò Drymæa ab Amphiclea stadia octoginta, si ad sinistrã deflexeris, vt refert Herodotus: quondam vero Naubolenses. narrant incolæ conditorem fuisse Phocũ Æaci filium. *Sic Græca sonant. sed locus videtur esse mutilus. & apud Herodotum non* Drymæa *legitur, sed* Drymos.

P.298, n.1, Costoboci *hic nominari videntur qui ab Eratosthene & Strabone* Tolistobogij, *a Plinio* Tolistobogi *nominantur; cognata Tectosagis gens, e Gallia in Asiam profecta.* 2, In clypeo expressa imitando sunt eadem quæ Athenis in clypeo Mineruæ cognomento Virginis. 3, Abas & Hyampolim ex Elatensibus via est montana, ad dexterã Elateæ. quæ vero ex Orchomeno Opuntem militaris est via, eadem in hæc quoq; oppida deducit. Si ergo e via quæ Orchomeno fert Opuntem, deflectas ad sinistram, modico viæ spacio Abas venies. 4, nomen oppido impositum esse a cõditore Abante: Abantem vero Lynceo & Hypermnestra Danai filia genitum.

P. 299, n. 1, per tempestatem. 2, quas Dianæ nuncuparint, (*seu, quas Dianæ sacras nominarint*) eas n. 3, A Chæronea in Phocidem penetratur non modo recta illa via quæ per Panopeum præter Daulidem & Viam scissam Delphos ducit: sed alt. 4, in saxis est fossus: *seu e fouea inter saxa excauata erumpit.* 5, maiorẽ campi partem in Ambryssensium finibus occupant vites & hysgæ. ij frutices densis continuantur ordinibus, sicuti vites. ac fruticem quidem istum Iones, & reliquæ Græci nominis gentes coccon nominant; Galatæ vero, qui supra Phrygiam habitant, vernacula sibi voce hysgen appellant. Magnitudo ei ferme eadem quæ rhamno, folia nigr. 6, *in Græco est* σχοῖνος, *quod iuncum significat.* 7, Verum eas baccas, priusquam cõceptum *interius* animal maturetur, legunt: eiusq; animalis cruore lanas inficiunt. 8, ab altera *Parnassi* parte Delphi *sunt.* 9, ὀργυιὰ *Græcis est passus maior, id est, quantum inter expansas vtrinq; manus interest spacium.* 10, καταντὴς *Græcis est* decliuis, *non* accliuis. 11, id *Cyparissi* nomen ponere maluisse. fuisse enim iam tum Anticyram appellari cœptam: & Anticyreum (*a quo vrbi nomen*) Herculis ætate vixisse. *Sic vero supra etiam quodam in loco dixit poetas priscis magis quã recentibus nominibus vti,* 189, 37. 12, *in Græco est non* Flaminius, *sed* Atilius, *vt supra in Achaicis 181, 27, 34. Videtur is a Liuio nominari* Villius. *Vide Sigonium in* COSS. *anni 554.*

P.300, n.1, Signum ex ære factum est, recto statu: pedum altero insistit delphini: ab eoque latere femori impositam habet manum: altera manu tridentem tenet. 2, eamq; præteruehuntur qui ex Anticyra Lechæum Corinthiorũ nauibus petunt. Eius loci incolarum pars plusquam dimidia conchas ad purpuream tincturam piscantur. 3, est id nostra opinione Iouis cognomẽtum. 4, nõ tamen vel ipse hippodromus, vel heros aliquis infensior, vel alia quæpiam res ad equos cõsternandos ibi comparata est. 5, Fabula est de Cirrha, & a Cirrha ista nomen loco, quod hac ætate vsurpatur, impositum perhibẽt. 6, & partim puteanas, partim pluuias aquas e cisternis potarent, ellebori rad.

P. 301, n. 1, Habet ibi templum spectatu digna Apollinis, Dianæ, & Latonæ simulacra, insignis magnitudinis, Attici operis. 2, iuxta Cirrham Phocidi contiguus est. 3, eamq; *graui* odore *scatere ac veluti* florere. 4, ac probabilem sane rationem habet quod aiunt, quum Romanus Imperator Ætolos suis sedib. excitatos Nicopolim transferret, (vt *scilicet nouam* illam coloniam inquilinis locupletaret) maiorem *Ætolicæ* plebis multitudinem se Amphissam recepisse. 5, Hoc simulacrum ea Mineruæ quæ Amphissæ visitur, cúm aspectu est vetustius, tum arte rudius.

P. 302, n. 1, *quum* enim *euigilasset,* in manibus suis obsignatum libellum inuenit.

SPICILE-

SPICILEGIVM.

HAs *annotatiunculas quum absoluissem, numeriq; impressionis mutari amplius non possent, ex Indicis & Notarum recognitione deprehendi quædam partim mendosa, partim dubia. Ea quoque superioribus attexere volui, ne quidquam quod ad expoliendam editionem nostram conferret, omisisse videremur.*

P.4,v.9, (itidemq; 187,21) pro Lamiacus *rectius infra* Maliacus *legitur, 267,4, ex Stephano, Liuio, Plinio, aliis.*

P.9,v.28, mendum Græco textui subesse videtur. coniectura est ita rectius legi posse: vrbique nomen, quod etiamnum ab eo retinet, imposuit: & Andromaches, quæ illum eò sequuta fuerat, hodieq; in ea vrbe extat heroicum monumentum.

P.10,v.51, e Græco sic vertes accuratius, Quum e Sicilia reuersus cladem accepisset, legatos c.l.

P.17,v.49, scribe Grynei, *sine diphthongo.*

P.25,v.13, ex Græco sic leges, Athenienses vero priuatim cum Iolao primum in Sardiniam, deinde in Ion. *Græco textui fidem faciunt quæ infra in Phocicis repetuntur, 281,4.*

P.30,v.3, Salamine Asopi filia nom. *id quod ex Apollodoro quoq; satis est manifestum.*

P.41,v.23, pro Stemphylo *scribe* Stymphelo *seu* Stymphalo, *ex Arcadicis, 214,49.*

P.42,v.11, pro Thyræam *rectius leges* Tithoræan *seu* Tithorean, *ex 62,43: 249,25,39: 295,50.*

P.43,v.55, pro Achæos *scribendum esse* Achæi filios *(quod in Græco erat ambiguum) liquido cognoscitur ex Achaicis, 175,31.*

P.44,v.55, pro Cleodami *legitur infra* Cleodæi, *85,21: itidemq; apud Herodotum & Suidam, vt plenius in Not. Gr. exposui.*

P.46,v.41, pro Scironem *rectius legi* Cirrhan, *seu* Cirrhæos, *colligere licet ex Phocicis, 300,45.*

P.49,v.8, pro Caso *legitur alibi, & quidem frequentius,* Ciso*: qua de re Indicem consule, & pag. 53,v.44.*

P.70,v.17, scribe Trichoniensis, *ex Stephano.*

P.74,v.48, pro Teapidis *legitur apud Herodotum* Teaspidis, *p.342.*

P.88,v.3, rectius sic ex Græco vertes, at decem illos antiquiores, de eo bello factos aiunt quod cũ Messeniis gestum est. *i. factos e spoliis Messeniaco bello partis: quod infra clarius repetitur 107,51.*

P.91,v.16, rectius ex Græco leges, ex hominibus in halieos pisces mutari. *est autem ἁλιεὺς piscis διὰ τὸ ἔργον ita nominatus, quia scilicet alios ipse pisces veluti piscator captat, vt Plutarchus refert in lib. De sollertia animal.*

P.119,v.13, scribe pristinum.

P.189,v.32, pro VII *scribe* sex, *ex Græci codicis auctoritate. Ibidem, itidemq; aliis in locis, scribe* OEbotas, *pro* Oibotas. *est enim nomen trisyllabum apud Græcos.*

P.237,v.11, pro Spartæ *reponendũ* Sparte: *quod metri causa Ionico more vsurpatum est pro* Sparta.

P.273,v.7, pro præmium *rectius leges* palmam, *seu* lauream. *nam, vt ex sequ. est perspicuum, in secunda Pythiade, & reliquis deinceps Pythicis ludis, submotis præmiis, instituta fuerunt certamina coronaria, in quibus scilicet nullæ pecuniæ, sed coronæ duntaxat victoribus ex Amphictyonum decreto sunt donatæ. Græca sic ad verbum sonant,* Idem vero Sacadas etiam sequentes duas Pythiadas vicit: *seu,* e sequentibus duabus post hanc Pythiadibus victoriam reportauit.

P.294,v.28, repone accersiri: *quod interpres sic vsurparat vt Sallustius,* Syllam accersiri iubet.

P.299,v.28, pro Phrygiē *scribe* Phrygiam.

P.319,v.40, pro Minycium *scribe* Minyeium.

P.327,v.51, rectius sic ex Græco, statua Athenis posita hoc insc. *Non enim expressa est mentio eius cui facta est.*

In Græc. Not. 460,24, post 12, adde, Ibidem pro τῶν ἐπὶ Φωκέων, *legendum videtur* τῶν ἐπὶ Θηβαίων, *vel saltem* τῶν ἀπὸ Φωκέων. *nam Cadmus hîc e Phocide in Thebaidem proficiscitur.*

Hæc obiter a nobis fuerunt animaduersa. si quæ nostros oculos fugerint, (quod facile potuit fieri) ea & ignosci nobis, & indicari cupimus. Variatum etiam in nonnullis est cum Græco exemplari: vt sunt Chersonesus & Cherronnesus, Glisas & Glissas, Cephisus & Cephissus: *item* Calaurea & Calauria, Gytheum & Gythium, OEniadæ & OEneadæ, Cladeus & Cladæus, *& alia similia. sic* Almus & Halmus, Olmus & Holmus, Alimus & Halimus, *ancipitem in vtroq; textu scripturam habent: & sua vtriusque afferri potest ratio.* Gnossus *vero,* Gnidus, cygnus, *& huius generis alia, Latinam habent vsurpationem literæ g pro c. Græci enim* Κνωσσὸν *dicunt,* Κνίδον, κύκνον: *& cõtra* Γάϊον *&* Γναῖον *Græci vocant quem Latini* Caium & Cnæum. *In Indice quoque multas scripturæ diuersitates indicauimus; & in Notis Græcis: quas quum hîc repetere superuacuum foret, petere illinc poteris. Vale lector, & hæc boni consule.*

FRANCOFVRTI APVD HÆREDES ANDREÆ WECHELI, ANNO M D LXXXIII.

y